CONSILIA,

SEV

OPVSCVLA MORALIA

R. P. THOMÆ SANCHEZ.

R . P
THOMÆ SANCHEZ
CORDVBENSIS
È SOCIETATE IESV
OPVSCVLA
SIVE
CONSILIA MORALIA.
B.V. Mariæ Sancti fontis
Dicata.

LVGDVNI.
Sumptibus
IACOBI PROST.
Cum privilegio Regis

ncisci Patr
a Serenis D

Sacratiſſimæ Deiparæ,

VIRG. DE FONTE SANCTO, CORDVBENSI,

DE AVTHORE HVIVS OPERIS BENEMERITISSIMÆ;

A P. GEORGIO HEMELMAN, COLLEGII Granatenſis Societatis IESV *Rectore dedicatum.*

PRODEVNT tandem in lucem; & quidem fœlicibus tuis auſpiciis, ô BEATISSIMA DEIPARA; de Fonte ſancto Cordubenſis Virgo, THOMÆ SANCHEZ tibi ab ineunte ætate valde addicti, atq; obſtricti veteres ab omnibus eruditis iam diu expetitæ lucubrationes. Te in ſui tutelam, atque præſidium ſingulare, ſuo quaſi iure vendicant: in ſuúmque recurrit principium, & ſapientiæ fontem inſito quodam velut naturæ impetu iſtius operis flumen: à te eruditionis, ſcientiæque nitidiſſimas, & verè cryſtallinas, quibus pellucet, vndas acceptas, in ſuum iterum caput, ortum, & indeficientem ſcaturiginem reuocat. *Fontium* enim, *& fluminum omnium origo mare eſt*, tuus loquitur Bernardus; addo ego, tu re & nomine omnium gratiarum mare, *cur non etiam ſpirituales riui, vt arua mentium rigare non deſinant, proprio fonti, ſine fraude, & ſine intermiſſione reddantur?* Sanè huius Libri, huius fluminis præclara fluenta in ſuis primordiis; ex te, vt piè exiſtimare licet, ſuum duxere principium. Atque, vt alia inſignia, egregiáque huius rei argumenta ſilentio premam; illud omnium ore peruulgatum fertur, quod in fronte Libri primi in Decalogum eiuſdem Thomæ anno 1613. typis excuſi refertur. Cùm Thomas Sanctius (inquiunt) ineunte pubertate, Societati noſtræ dare nomen flagrantibus deſideriis exoptaret; neque à Prouinciali ingrediendi poteſtatem, neque ſe ſui voti compotem fieri poſſe videret, eò quòd

D. Bernar. ſerm. 13. in Cant. initio.

† 2 verba

verba balbutienti lingua ægrè proferret; accurrit ad Cordubenſis ſacelli tuo ſacratas numini aras, celebri appellatione DE FONTE SANCTO vocatas; vnde ſe balbutie liberandum, reſeranda ſapientiæ, & eloquentiæ flumina confidebat. Annuiſſe diceris, miſericordiæ Mater, depoſcentis precibus, tuíque veluti infantis, Thomæ præpeditam linguam feciſti diſertam; ſed tenuiori adhuc ad tanti beneficij recordationem reſeruato veſtigio: quod beneficium grata animi ſignificatione, ac deuotione perpetuò coluit. Quid ergo fluminis iſtius, & eloquentiæ, tam grata, liberalíque manu, à te, pia Virgo, donatas pellucidas vndas referam, ſplendorem nominis, ſapientiæ longè latéque diffuſæ famam, & acclamationem, quam Thomæ noſtri verbis, & aureis ſcriptis conceſſiſti? Teſtatur id vniuerſus ferè terrarum orbis. Neque vllus in eo locus eſt tam longo interuallo diſſitus, qui fluuij huius ſonitum, præfulgidas doctrinæ aquas, ex tuo deriuatas Fonte, ſumma cum admiratione, & applauſu non perſenſerit, fructuoſéque hauſerit. Vidit, & perlegit Paulus V. ſummus Eccleſiæ Pontifex libros, quos Thomas de ſancto Matrimonij Sacramento tam accuratè, ingenti eruditione, magnáque dexteritate conſcripſit; ſtatímque coram adſtantibus grauibus, litteratíſque hominibus, talia verba pronuntiauit, acutiſſimum Authoris ingenium admiratus: *Strenuiſſimus in re morali Hiſpanus.* Viderat antè, & pro magna ſua eruditione peruolutarat attentè Summus Eccleſiæ Pontifex Clemens VIII. & admiratione, inſigníque admodum elogio eoſdem Thomæ noſtri libros proſecutus eſt: quod referre ſuperſedeo, cùm in præloquio Tomi primi eiuſdem Authoris in Decalogum adnotatum extet. Taceo vetuſtiora. Quid? Nonne valde illuſtria teſtimonia recentiora ſunt, quæ de eiſdem libris grauiſſimi Indices expurgatorij nuper reddunt? Prior Index eſt Edictum Romæ prælo mandatum, cuius titulus eſt: *Decretum ſacræ Congregationis Indicis Illuſtriſſimorum S. R. E. Cardinalium à S. D. N. Vrbano Papa VIII. Sanctáque Sede Apoſtolica ad Indicem librorum, eorúmque permiſſionem, prohibitionem, expurgationem, & impreſſionem, in vniuerſa Republica Chriſtiana deputatorum vbique publicandum.* Quod decretum ad calcem ſignatum, munitúmque eſt manu, & ſigillo Illuſtriſſimi, & Reuerendiſſimi Cardinalis Pij, datúmque Romæ 4. Februarij 1627. & Fratre Franciſco Magdaleno Capiferreo Ordinis Prædicatorum, Secretario. Atque eodem anno in Typographia Reu. Cameræ Apoſt. impreſſum. Vbi, poſtquam varij multorum Authorum libri prohibentur, ad finem Decreti ſic de noſtro Thoma Sanchez habetur. *Inſuper etiam declaratur, ac notificatur omnibus, qualiter libri Thomæ Sanchez, Diſputationum de Sacramento Matrimonij, in multis impreſſionibus mutilati ſunt Tomo 3. Libro 8. Diſputatione 7. Numero 4. in*

quibus

quibus totus dictus numerus quartus ademptus eſt. Et ideò omnes Libri prædicti ſic mutilati prohibentur, donec prædictus locus ademptus (cuius initium eſt. At frequentiſſima, ac verior ſententia habet id poſſe. Finis verò. Et his diebus in hoc Prætorio Granatenſi ſententiâ pars hæc definita eſt) non ſubrogetur. Atque id ipſum totidem ferè verbis ſcribit, ac iubet Index Expurgatorius Supremæ, & Generalis Inquiſitionis Hiſpaniæ editus in lucem, ac promulgatus authoritate Eminentiſſimi Cardinalis, & Inquiſitoris Generalis D. D. Antonij Zapata, anno 1632. typíſque excuſus, littera T. in ſecunda Claſſe, pag. 210. col. 1. Magni ergo faciant neceſſe eſt, & authoritatem Thomæ Sanchez, & reſolutionem illius grauis quæſtionis per tres columnas libri 8. de Matrim. diſp. 7. ab illo factam; quando illam aliquorum impreſſorum fraude à prioribus, iiſque germanis Authoris editionibus expunctam, reſtitui integram iubent, & mutilatas omnes editiones, quandiu non reſtituatur, interdicunt. Quid de Senatibus, Prætoriis, Doctorum ſubſelliis, Cathedris, Tribunalibus adiecerim; in quibus placita Thomæ Sanchez mirabili approbatione, in omnium linguis, iudiciiſque verſantur? Eſtne ſed enim aliquod per id temporis in toto orbe Chriſtiano Tribunal; vbi forenſes, ſiue ſæculares, ſiue Eccleſiaſticæ lites, ex Thomæ Sanctij laboribus (quibus de illis diſputat) & authoritate non decidantur? Omnia vos illa huius rei teſtes appello. Quid commemorem multas alias, & præclaras conſcientiæ nodorum, litiúmque reſolutiones, quas vir, & ſenex Thomas ex hoc Granatenſi Collegio, eiúſque tam paupere alioqui cella, quàm diuite doctrinæ emporio, ab omnium Ordinum hominibus, tanquam oraculum conſultus, exhibuit, in eiuſdem vrbis Regium Prætorium, in reliquáſque vrbes, atque Prouincias? Quarum quæſtionum, reſolutionúmque nonnullas, vt in eius Autographis propria Auctoris manu ſcriptas reperimus, in hæc Opuſcula, prorſus immutatas, illibatáſque congeſſimus.

Tibi ergo, ô DEIPARA, hæc omnia referuntur accepta, à qua tanquam perenni, omniúmque donorum exuberanti Fonte promanarunt. *Remittatur*, vt Bernardi ſubſequentibus vtar verbis, *ad ſuum principium cæleſte profluuium, quo vberiùs terræ refundatur.* Tu protege ab inuidiæ amaritudine tui riuuli doctrinæ vndas: tu foue, obſecro, ac tuere auſpicatiſſimo, vt cœpiſti, omine: ſic enim pleniori, ac maiori aquarum in orbem facto diuortio, illæ per lætiſſimos Eccleſiæ campos ſpatiatæ, fidelium animos clarioribus ſapientiæ fluentis irrigabunt. Miſſos verò facio alios ardentiſſimæ deuotionis tui, virtutúmque omnium, & piarum actionum riuos; quos ex altero inundantis tui Fontis margine deriuauit ſibi Thomas, & in candidiſſimi pectoris, veluti alterius in re morali Thomæ abyſſo;

D. Bern. vbi ſuprà.

† 3 cum

cum iam dictæ doctrinæ vndis ſtagnantes, Bætica adſpexit,& ſuſpexit vniuerſa: quorum Indicem Collegium hoc Granatenſe in præfariuncula ad libros Decalogi prælibauit; quippe ſi eorum narrario pro dignitate texenda eſſet, liber cudendus eſſet. Hic ſiſto gradum, & à te precor, vt quemadmodum tam præclaræ vitæ tuo munere geſta, eo præmij cumulo vel in hac mortali vita decoraſti; vt inter magni nominis ſcriptores, reliqui Thomæ Sanchez libri, magnum rei litterariæ prouentum, locum, & æſtimationem obtinuerint, ita non abſimilem poſtremi hi libri, tuo dono, fauorem in tui laudem vbique terrarum aſſequantur.

Licencia del Ordinario de Granada.

NOS el Doctor don Alonso Garcia de Villamayor, Canonigo Doctoral de la Santa Yglesia de la Ciudad de Granada, Cõsultor del santo Oficio de la Inquisicion, Cathedratico de prima en Canones en la Vniuersidad de la dicha Ciudad, y Chanciller della, Prouisor, y Vicario General en la mifma Ciudad, y su Arçobispado, sede vacante. Vistas las censuras, y aprobaciones de personas doctas aquienes las cometimos del libro intitulado, *R. P. Thomæ Sanchez Cordubensis è Societate* IESV, *Theologi, Opuscula Moralia, seu Consilia in duos tomos distincta.* y certificados no hallarse en el cosa que repugne a nuestra santa fe Catholica, antes auerse luzgado por muy vtil y prouechoso assi para los Theologos, como para los doctos in vtroque iure por la presente damos licencia para que se pueda imprimir. Dada en Granada, a diez y seys dias del mes de Abril de milly seys cientos y treinta y tres.

El D. Don ALONSO GARCIA, de Villamayor.

Por su mandado IVAN RODRIGVEZ, Not.

APPROBATIONES THEOLOGORVM.

IOannes Claudius De-Ville in sacra Theologia Magister, in Ecclesia parochiali Sanctæ Crucis apud Cathedralem & Metropolitanam Lugdunensem Custos, Officialis ordinarius metropolitanus Vicegerens, atque in hac Diœcesi Vicarius Generalis Substitutus: Fidem facimus non opus esse consilio de admittendis ad prælum hisce *R. P. Thomæ Sanchez è Societate* IESV, *Consiliorum moralium, duobus Tomis*, cum (vt olim respondit lubentius Celsus Domitio Labeoni) *stulta sit consultatio quæ fiat de iure nimis aperto & indubitabili*: quinimò capiendum illicò prudens consilium de illis amicè & beneuolè amplexandis typisque mandandis, quippe quæ sint eruditione affluentia, sana, Ecclesiæ Catholicæ, Apostolicæ, & Romanæ salutari doctrinæ, veróque iuri germana. Sic visum nobis. Lugduni, Nonas Octobris 1633.

DEVILLE.

NOS infrà scripti in sacræ Theologiæ facultate Magistri, fidem facimus nos perlegisse *Consilia, seu Opuscula Moralia R. P. Thomæ Sanchez Societatis* IESV, nihilque in eis fidei Orthodoxæ contrarium reperisse. Lugduni, die 10. Octobris, 1633.

Fr. CL. COCHET, Ord. Præd.

Fr. BERN. MOLLIASON, Licentiatus Theologus Parisiensis.

FRancifcus de Aleman Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Bætica, poteſtate ad id mihi facta à Reuerendo admodùm Patre noſtro Mutio Vitelleſchi, Generali Præpoſito eiuſdem Societatis; facultatem concedo, vt *R. P. Thomæ Sanchez Societatis* IESV *Opuſcula Moralia, ſeu Conſilia in duos Tomos diſtributa*; vt virorum grauium, atque ſapientium iudicio eiuſdem Societatis examinata, & approbata, typis mandentur. In quorum fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas, & noſtri officij ſigillo munitas, dedimus Hiſpali, decima die Maij, anno milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo tertio.

FRANCISCVS DE ALEMAN.

HERNAND. DE POBLACIONES, Secret.

Facultas R. P. Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Lugdunenſi.

IOannes Fillæus Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Lugdunenſi, iuxta priuilegium eidem Societati à Regibus Chriſtianiſſimis, HENRICO III. 10. Maij 1583. HENRICO IV. 20. Decembris 1606. & LVDOVICO XIII. nunc regnante, 14 Februarij 1611. conceſſum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne Libros ab eiuſdem Societatis hominibus compoſitos abſque Superiorum permiſſione imprimant: permittit IACOBO PROST Lugdunenſi Bibliopolæ, vt Librum, cui inſcriptio eſt: *Opuſcula Moralia, ſeu Conſilia in duos tomos diſtributa*; *Auctore P. Thoma Sanchez Societatis* IESV, ad ſex primos annos imprimere, ac liberè diuendere poſſit. Datum Lugduni 17. Nouembris 1633.

IOANNES FILLÆVS.

SVMMA PRIVILEGII
Regis Christianissimi.

REGIS Christianissimi Priuilegio, dato Parisiis vigesima septima Decembris millesimo sexcentesimo trigesimo tertio, cautum est, ne quis in Prouinciis suæ ditioni subiectis, præter IACOBVM PROST Bibliopolam Lugdunensem, aut de illius facultate, opus hoc, cui titulus est CONSILIA MORALIA R. P. THOMÆ SANCHEZ CORDVBENSIS, è Societate IESV, intra sexennium, à die editionis primæ computandum, mandare typis queat, sub pœnis in eo contentis.

De mandato Regis,

FARDOIL.

Hoc opus finitum fuit vltimo Ianuarij die, 1634.

SERIES

Librorum in Opuſculis Moralibus, ſeu Conſiliis R. P. Thomæ Sanchez contentorum.

TOMO PRIORI.

TOMO POSTERIORI.

INDEX

Capitum, & Dubiorum, quæ in hoc primo Tomo Consiliorum moralium continentur.

LIBER PRIMVS.

Circa ius, & iustitiam commutatiuam.

CAPVT I.

De dominio, seruitute, ac patria potestate.

CAPVT II.

De peculio, eiusque generibus.

CAPVT III.

De iniuriis, & damnis in bonis animæ, deque congrua restitutione.

C A P V T IV.

De iniuriis, & damnis in corpus proximi per homicidium, & mutilationem.

C A P V T V.

De iniuriis fortunarum per furtum dãnumue illatum, ac de congrua restitutione.

CAPVT VI.

De promissione, & donatione.

CAPVT VII.

De emptione, venditione, & locatione.

iretum

CAPVT VIII.

De ludo, & sponsionibus.

 maius

LIBER II.

Circa ius, & iustitiam distributiuam.

CAPVT I.

De acceptione personarum?

CAPVT II.

De beneficiis.

CAPVT III.

De simonia.

17. An

††† præsen

CAPVT IV.

De tributis, & vectigalibus.

LIBER III.

Circa ius, & iustitiam iudicatiuam, atque ordinem iudiciarium.

CAPVT VNICVM.

De iudice, aliisque iustitiæ ministris.

THOMÆ

THOMÆ SANCHEZ, E' SOCIETATE IESV,

Opuſculorum moralium, ſeu Conſiliorum,

TOMVS PRIOR.

LIBER PRIMVS

Circa ius, & iuſtitiam commutatiuam.

CAPVT I.

De dominio, ſeruitute, ac patria poteſtate.

SVMMARIVM.

DVB. 1. *An ſerui poſſint habere proprium, vel quidquid habent, ſit dominorum.*

2. *An ſeruus ſine licentia domini promittens aliquid, vel aliter contrahens, obligetur naturaliter, & in foro conſcientiæ.*

3. *Quibus titulis poſſit iuſtè quidam homo redigi in alterius ſeruitutem.*

4. *An licita ſit negotiatio, qua Luſitani emunt, & vendunt Æthiopes tanquam ſeruos, & an etiam quilibet priuatus emens, aut vendens aliquem ex his peccet.*

5. *An ſerui Chriſtiani poſſideri poſſint ab infidelibus, vel hæreticis, vel eis vendi, vel donari, aut quouis alio titulo eis tradi.*

6. *An ſeruus captus in bello iuſto liceat fugere non ſolùm in patriam, ſed quocunque.*

7. *An vernaculus filijs ſeruarum captarum bello iuſto liceat fugere.*

8. *An aliquid interſit inter ſeruos bello iuſto captos, & alios, qui à ſe, vel à patre venditi ſunt, quoad poſſe fugere, id eſt, an omnibus his fas ſit fugere.*

9. *An ſi dominus impetat ancillam ad abutendum ea turpiter, poſſit fugere, vel ſit libera.*

10. *An ſit opus pium concedere ſeruis libertatem.*

11. *Quid ſit patria poteſtas, & quo iure inducta ſit.*

12. *Qui habeant dictam poteſtatem in filios, & in quales filios, ſcilicet an in illegitimos, vel filios adoptiuos.*

13. *Qui ſint effectus patriæ poteſtatis, id eſt, quod ius competat patri in filios ratione patriæ poteſtatis.*

14. *Per quæ liberetur filius à patria poteſtate.*

15. *An ratione dignitatis, & per contractum matrimonij eximatur filius in omnibus, etiam in odioſis, à patria poteſtate.*

16. *An ſacer ordo liberet filium à patria poteſtate.*

17. *An filij fugientes à parentibus, vel habita facultate gratia quærendi victum, recedentes, libere poſſint conſumere, quæ lucrantur.*

18. *An filius, qui ſemel eſt extra patriam poteſtatem, poſſit aliquo caſu ad eandem poteſtatem reſtitui, & an poſſit pater aliquando cogi ad emancipandum filium, & ſic à ſua poteſtate liberandum.*

DVBIVM I.

An ſerui poßint habere proprium, vel quidquid habent, ſit dominorum.

VADRVPLEX eſt ſententia. 1

Prima tenet eos, qui ſe vendiderunt, vel venditi ſunt à parentibus, quidquid ſunt, domini eſſe, & nihil poſſe tanquam proprium poſſidere; ſed teneri domino reſtituere: at bello iuſto captos, non quidquid ſunt, eſſe dominorum, nec teneri in conſcientia reddere dominis quod dono ſuſcipiunt, vel ludo, vel titulo hæreditario, vel quauis alia via huiuſmodi comparant, quia cùm non propria ſponte in has anguſtias, & ſeruitutem redacti ſint, non ſunt ita coarctandi. Sic Soto *lib. 4. de iuſt. q. 2. art. 2.* Ludouic. Lopez *1. p. inſtruct. cap. 153. fol. 347.*

& lib. 2. de contract. cap. 40. & quoad captos in bello iusto dicit esse omnium neotericorum, Salon. *q.* 3. *de dominio, art.* 1. & docti iuniores.

2 Secunda sententia de seruis emptitiis sic distinguit: aut bona, quæ hi acquirunt, præter lucrum laboris quotidiani (nam hæc in omnibus seruis omnes conueniunt esse domini,) sunt permanentia, aut consumuntur vsu, vt sunt vestes, &c. Si primum, sunt dominorum, & sic dicunt intelligi leges dicentes, quidquid acquirunt serui, esse dominorum: si secundum, non sunt dominorum, sed seruorum, quia cùm in his vsu consumptibilibus vsus non distinguatur à dominio, sicut possunt habere vsum, sic dominium. Ita aliqui recentiores, & refert Salon 2. 2. *q.* 3. *de dominio, artic.* 1. *sub finem fol.* 358.

3 Tertia sententia est aliorum (vt refert *ibi* Salon eos sequens) qui relinquunt tanquam claram, & certam sententiam Soti positam suprà *num.* 1. circa seruos bello captos; circa emptitios verò dicunt, quòd ad nihil aliud tenentur, quàm ad permanendum apud dominum, & quæ labore quotidiano lucrantur, suo domino exhibendum, aut quæ lucrantur ludo diebus, quibus laborandum erat: cætera autem sunt ipsorum. Vnde ipsorum est, quod lucrantur diebus festis, vel aliis diebus expleta opera, ad quam talibus diebus tenebantur, vel quæ dono, vel hæreditate accipiunt; nisi quando se vendiderunt, vendiderunt simul omnia iura, & actiones; quia seruitus cùm sit odiosa, est restringenda ad ea, quæ seruus in venditione domino expressit.

4 Quarta sententia omnino tenenda, docet, quòd regulariter quidquid acquirunt serui, siue capti in bello iusto, siue quia sunt venditi, &c. est dominorum; ius enim tribuit dominis ius ad omnes seruorum operas, quas recta ratio postulat, vt pro eorum condirione ac viribus præstent, & ad omnes eorum fructus, vt ad partus ancillarum, & ad reliqua emolumenta, quæ ex eis commodè percipi potuerint, vsque adeò, vt si quid vel donatione, vel testamento, vel ab intestato, vel quacumque alia ratione acquirant, non sibi, sed dominis, iuxta leges ciuiles, id acquirant. Nam quando iure gentium introductum est, vt capti in bello iusto essent serui temporali morte, quæ poterat iustè infligi in perpetuam seruitutem commutata, eo pacto intellexit seruitutem, vt ex legibus ciuilibus, & consuetudine ipsa constat, vt dominium in seruos ea omnia iura comprehenderet, & reliquæ seruitutes quocumque alio titulo postea introductæ, cùm ad instar illius primæ sint, eodem modo intelligũtur, nisi in earũ aliqua sit iure ciuili facta aliqua exceptio. Probatur hoc, quia sic habetur *Instit. per quas perf. nob. acq. §. item vobis, & l. 7. tit. 21. p. 4.* vbi sic dicitur: *Todas las cosas, que el sieruo ganare por qualquier via, que las gane, deben de ser de su señor.* & *d. §. item vobis*, sic dicitur: *Vobis acquiritur, quod serui vestri nanciscuntur, siue quid stipulentur, vel ex donatione, vel legato, siue ex qualibet alia causa acquirant; seruus enim nil suum habere potest.* Ecce quomodo leges vniuersaliter hoc de seruis discernant, cùm tamen compertum sit ferè semper seruitutem, quæ est in vsu, esse captorum in bello iusto; sicque vniuersaliter hoc de seruis docent Greg. Lopez *d. l.* 7. D. Thom. 2. 2. *q.* 32. *artic.* 8. *ad* 3. Abul. *c.* 6 *Matth. q.* 56. Sylu. *donatio* 1. *q.* 1. *dicto* 5. Arm. *verbo donatio, num.* 3. Ang. *donatio* 1. *n.* 9. Tab. *donatio* 1. *n.* 3. *casu* 2. Nauar. *in omnibus summis c.* 17. *num.* 105. Petrus Couarr. *lib. de remedio lusorum* 2. *p. c.* 1. Aragon 2. 2. *quæst.* 32. *artic.* 8. Matienzo *lib.* 5. *ordin. tit.* 11. *l.* 16. *gloss.* 1. *num.* 2. Nauarra *lib.* 3. *de restit. cap.* 1. *n.* 218. *fol.* 75. atque adeò hanc nosttam sententiam expresè, & vt hîc iacet, tenet P. Molina *tom.* 1. *de iust. tract.* 2. *disp.* 38. *initio.* Denique multi Iurisperiti docti à me consulti hoc ipsum asseuerauerunt.

5 Nota quòd licèt hoc verum sit regulariter; at sunt aliqui casus, in quibus serui sibi ipsis acquirunt, verúmque dominium comparant: non enim pugnat cum iure ciuili, immo ipsi consonat, posse seruos aliquando habere proprium, vt patet ex *l.* 1. *§. seruos. ff. de offic. præfecti vrbis. & l. vix. ff. de iudic.* in quibus iuribus fit mentio, quando serui sua se redimunt pecunia: ergo supponunt posse seruos habere dominium pecuniæ.

6 Primus ergo casus, in quo seruus sibi ipsi acquirit, est si interueniat pactum inter ipsum, & dominum vt sit quotidie contentus, v. g. duobus argenteis, & reliquum sit seruo: quia licèt inter seruum vt sic, & dominum non sit propriè iustitia, nec contractus; est tamen inter seruum, vt homo est: vt docet Aristot. 8. *Ethic. cap.* 11. & patet etiam ex *l. non solum*, quæ est 49. *§. si ignorante. versic. debitor. ff. de peculio*, vbi sic dicitur, *vt debitor, vel seruus domino, vel dominus seruo intelligatur, ex causa ciuili computandum est.* vbi textus supponit posse esse debitum domini ad seruum. Et ibi gloss. *vers. ex causa ciuili*, sic explicat, quæ causa obligaret ciuiliter vnum liberum alteri libero, eadem seruum domino, & econtra obligat: non autem quòd dominus seruo ciuiliter obligetur. & licèt *l. nec seruus* 41. *ff. eod. tit.* videatur negare talem obligationem, dicens seruum non posse debere, nec illi deberi, explicat illic gloss. *verb. seruo*, de obligatione ciuili, secus de naturali, sic tenet Ludouicus Lopez *lib.* 2. *de contract. c.* 40. *fol.* 487. Molina *dicta disp.* 38. *fol.* 304. vbi benè infert teneri tunc dominum stare contractui, nec posse vsurpare, quæ sibi seruus eo modo acquisiuit.

7 Secundus est, si ea conditione expressa, vel tacita, bona aliqua sint seruo donata, vel relicta, vt non acquirantur domino, tunc sibi ipsi acquirit, nec tenebitur domino communicare. Ratio, quia eo ipso, quòd domino communicaret, non essent ei donata, vel relicta, quiuis enim rei suæ conditionem apponere potest. Sic Nauarra *ibi num.* 216. *&* 217. & patet etiam, quia aliàs seruus nunquam posset pro sua redemptione pretium offerre, cùm illud semper esset domini. Idem Molina 1. *tomo de iustit. tract.* 2. *disp.* 38. vbi & alios casus proponit.

8 Tertius casus est, si detur ancillæ ab amasio aliquid, esse suum, eo quòd tacita amasij voluntas ea sit: & quia donatur pro vsu corporis, quæ domino non subditur, atque hic casus ponitur à Patre Molina *suprà*.

9 Quartus casus est, si quid dominus tacitè, vel expresè donet suo seruo, vel velit sibi habere seruum vndecumque acquirat, tunc enim distinguendum est, an solùm ad vsum id concedat dominus, tunc enim seruus non sit illius dominus; an etiam vt sit serui, ita vt de illo possit seruus disponere: tunc enim id acquirit seruus, nec potest dominus reuocare, nisi iusta causa interueniat; sic Molina *suprà*.

Quintus

10 Quintus eſt quando ſeruo vel à domino, vel ab alio reſtituitur aliquid pro damno, aut iniuria ſibi illata in iis, quæ domini poteſtati non ſubiacent, quia enim reſtituitur pro iniuria ſibi illata, qua homo eſt, & quo ad ea, quæ domino non ſubiacent, verè acquirit dominium. Sic Molina *ibidem.*

11 Sextus eſt, ſi ſeruus bonis ſuis, quorum ſeruus eſt dominus, ludo, aut aliqua negotiatione ſine vlla præiudicio obſequiorum domini aliquid lucretur; id enim ſibi comparat. Molina *ibi*; ſimiliter ſi ſeruus peculio ſuo aliquid acquirat, poteſt ita expendere, ac ipſum peculium; latè probat Nauar. *conſ.4.n.68.de regular.*

12 Septimus eſt, ſi ſeruus haberet pecunias ad veſtitum, vel eſum proprium neceſſarium; tunc enim non eſt illicitum ſeruo eas habere, quia hoc cedit in domini vtilitatem. Nauarra *ibi n.*217. quod intelligo, quando dominus non ſuppeditatet neceſſaria, vel ægrè hoc ferret.

13 Nota quòd ſi non deficiendo debito ſeruitio domini, nec notabiliter vires diminuendo, ſeruus vigilaret tempore, quo ſomno vacaturus erat, & ſic tunc aliquid acquireret, vel parcè viuendo ſubtraheret ſibi aliquid de cibis, & id venderet, poſſet ſibi retinere. Nauarra *ibi num.*219. 220. Ludouicus Lopez *lib. 2. de contract. cap.* 40. *initio.*

14 Sed hoc intelligo duplici limitatione. Prima eſt, vt procedat ex præſumpta domini voluntate: vnde ſi dominus expreſsè nollet, & vellet ſibi illud, teneretur ei dare. Patet, quia nullus damnaret dominum, qui illud auferret à ſeruo: at dum dominus hoc non exprimit, præſumitur eum velle. Secunda eſt, quando deſtinata eſt certa portio ciborum, id eſt, *quando ſe da por racion*, tunc enim præſumitur dominum velle, vt quod ſeruus ſibi ſubtrahit, non deficiendo debito ſeruitio, nec notabiliter vires minuendo, ſibi acquirat. At quando non deſtinatur certa portio, id eſt, *no ſe da por racion*; non poteſt ſeruus ſibi retinere, quod ob defectum appetitus relinqueret: ſi verò ex eo quod ipſe apperebat, & re vera erat manducaturus, aliquid ſibi detraheret, non minuendo notabiliter vires, poſſet ſibi retinere. Atque ſic viſum eſt quibuſdam viris doctis.

15 Hinc patet ſolutio ad hunc caſum, ſcilicet, an famuli, quod ex cibis ipſis ſupereſt, poſſint ſibi retinere; dicendum enim eſt quòd ſi cibus illis tribuitur ſub deſtinata quantitate & portione, id eſt, *por racion*, totum quod illis ſupereſt, eſt ſuum: ſin verò quod ſupereſt, eſt domini. Sic docti recentiores, quod intellige, niſi illi ſibi auferant ex eo, quod comeſturi erant, vt dixi.

16 Tandem nota quòd ſeruus hæreditatem ſibi relictam poteſt non acceptare, ſi tamen acceptet, domini eſt, *l. cùm proponas. C. de hæred. inſtit.* & docet ibi gloſſa *verſic. potuit.* Tello *l.* 4. *Taur. num.*53. Matienç. *lib.*5. *ordinament. tit.*3. *l.*1. *gloſ.*2. *num.*5.

17 Ex dictis fit, famulos nunquam, vel rarò peccare mortaliter, ſi accipiant, vt edant cibaria communia ex domo herorum; tum quia dominus non eſt inuitus, tum etiam, quia alij ex ordinario cibo ſumptus excuſantur, minus enim hora conſueta comedunt. Sic Nauarra *ibi n.*221. & refert Nauarr. *c.*17 Hiſp. *n.*139. Latina noua *n.*138.

Sed Nauarrus non ita abſolutè loquitur, vt Nauarra, ſed dicit non peccare mortaliter, ſed venialiter, quando credunt illa dominum conceſſurum eſſe ſi ab eo peterent, licèt nollent, vt ſe inſcio accipiant, quia tunc eſt tantùm furtum, quo ad modum. Vnde quando famulis tribuitur certa, ac determinata portio, id eſt, *ſe les da racion*, cùm credatur dominum nolle eos aliquid furari, nec ob hoc excuſetur ex alia parte, id quod illis daturus erat ad manducandum, cenſendum eſt de his furtis ac ſi fierent ab iis, qui non ſunt famuli, niſi eſſent tam modica, vt credatur dominum velle. Similiter quando minimè crederetur dominum velle, etiamſi illis non detur cibus ſub certa quantitate, & portione; ſi tamen ipſis cibaria congruentia impertiuntur, nec ob ea, quæ furantur, aliquid excuſatur ex cibo, iudicandum eſt ſimiliter ac ſi talia furta fierent ab iis, qui non ſunt famuli, niſi, vt dixi, eſſent tam modica, vt rationabiliter deberet dominus velle.

Dvbivm II.

An ſeruus ſine licentia domini promittens aliquid, vel aliter contrahens obligetur naturaliter, & in foro conſcientiæ.

Reſpondetur affirmatiuè, vt eſt textus expreſſus *l. naturaliter. ff. de condict. indebiti, & l.* 5. *tit.*12. *part.*5. & ibi Gregor. Lopez *verſic. Tenudo.* gloſ. *l.*2. *ff. de fideiuſſ. & mandator. verſic. pupillum,* & ibi Bart. *num.* 2. *gloſ. Inſtitut. de fideiuſſ. §. in omnibus. verſic. pro ſeruo.* Panorm. *cap. ex reſcripto. de iureiurand num.*1. & ibi Felin. *num.*1. Anchar. *num.*5. Nauarr. *cap. non dicatis.* 12. *quæſt.* 1. *num.*74. *verſ.*15. Molina *tom.*5. *de iuſtit. tract.*2. *diſput.*140. *fol.* 763. 1

Hinc fit, quòd in omnibus caſibus, in quibus liber homo teneretur naturaliter, & ciuiliter, tenetur ſeruus naturaliter; ſic gloſſæ, Bart. Gregor. Lopez *ibidem.* 2

Secundò fit quòd ſi ſeruus ſe obliget dando fideiuſſorem, tenetur fideiuſſor naturaliter & ciuiliter, quia fideiuſſio poteſt accedere naturali obligationi; ſic habetur *ea l.* 5. *partita, & dicto §. in omnibus. Inſtit. de fideiuſſ.* 3

Dvbivm III.

Quibus titulis poßit iuſtè quidam homo redigi in alterius ſeruitutem.

Sit prima concluſio: duplici titulo poteſt quidam homo in alterius ſeruitutem redigi, ita vt verus illius ſeruus efficiatur, ſcilicet propria voluntate, vel per leges. Propria voluntate redigitur quis in ſeruitutem, quando quis ſe ipſum vendit, ſiue ad tempus, ſiue in perpetuum, vel quando cùm ſit ſub patris poteſtate, ab ipſo venditur, eadem enim reputatur patris, ac filij voluntas. Per leges verò fit ſeruus ille, qui bello iuſto captus eſt: item qui per iuſtam ſententiam iudicis ad ſeruitutem damnatus eſt. 1

Secunda concluſio; ſeruitus, qua quis ſeipſum vendit, licita eſt, dummodo viginti annos nactus ſit, & liberè, & ſeruitutis conſcius, & pretium verè participans ſeipſum vendat. Patet 2

tet *Exod.*21. & *Leuit.*25. vbi permittitur, vt Hebræi ægestate compulsi se ad tempus vendant; Gentiles verò in perpetuum. Et hæc conclusio habetur *Instit. de iur. person.* §. *serui autem.* & *l.*1. *tit.*21. *part.*4. & ratio est, quia fas est inter mala pœnæ minus, maioris vitandi gratia, eligere. Ergo ad vitandam mortem, vel aliquid aliud, potest quis se libertate priuare. Item quia homo dominus est suæ libertatis. Ita Syluest. *verbo, seruitus.* *q.*3. Soto *lib.*4. *de iust. q.*2. *art.*2.

3 Nota conclusionem intelligi, modò non id vergat in alterius damnum; si enim is aliquibus obligationibus, quibus manens liber satisfacere posset, constrictus esset, non posset se in seruitutem redigere.

4 Tertia conclusio, seruitus, qua filius sub patris potestate constitutus ob inopiam venditur, licita est. de hac conclus. latè dicam infrà *dubio* 13.

5 Vltima conclusio, seruitus, in quam bello iusto capti rediguntur, licita est. patet *Instit. de rerum diuis.* §. *item ea, quæ ex hostibus*, & *l. naturalem.* §. *fin. ff. de acquir. rer. domin. l. hostem. ff. de captiu. l.*1. *tit.*29. *part.*2. & ratio est, nam bello iusto capti possunt vita priuari: ergo libertate.

6 Nota conclusionem hanc habere verum, nisi Christianus capiatur à Christiano, tunc enim quantumuis iustum sit bellum, non efficitur seruus, sic enim generalis consuetudo obtinuit propter charitatem, quæ in Christo omnibus Christianis communis est. Sic desinit *dicta l.*1. *tit.*29. *part.*2. & ibi Gregor. Lopez *versic. Alguna.* Perez *lib.*1. *ordin. tit.*12. *l.*3. *fol.*316. Simancas *lib. Instit. tit.*6. *n.*2. & plures, quos ibi refert Conradus *de contract. q.*74. Baeza *lib. de inope debitore c.*2. *n.*20. 30. Soto *vbi suprà ad* 1. Arm. *verbo, seruitus. n.*22. Bart. Panor. Salic. Ægidius, Bellamera, Ioannes de Terrarubea, quos refert, & sequitur Couar. *regula, peccatum* 2. *p.* §. 11. *n.*6.

7 Hinc infertur Christianum bello iusto à Christiano captum non possidendum esse ac mancipium, sed seruandum esse, & præstita pecunia in redemptionis pretium dimittendum esse. Sic Salic. Greg. Lopez, Bañes 2.2. *q.* 40. *art.* 1. *dub.*12. Couar. *ibidem*, tanquam ille, qui aliquem à captiuitate redimit, illum retinere potest, donec redemptionis pretium sibi soluat, cæterùm non pro seruo, vt disponit *l.*11. *tit.*29. *p.*2.

8 Secundò sequitur, bona Christiani, qui ab alio Christiano bello iusto capitur, non esse capientis, nisi ea, quæ tunc in bello in prædam deuenerint. Ratio, quia Christianus ille captus reuera non est seruus; sic Soto *vbi suprà*.

DVBIVM IV.

An sit licita negotiatio, qua Lusitani emunt, & vendunt nigros Æthiopianos tanquam seruos? & an etiam quilibet priuatus emens, aut vendens aliquem ex his seruis peccet.

1 HAc in re primò supponendum est, ex quibus titulis hi Æthiopes iustè possint in seruitutem redigi; ij enim sunt quinque. Primus titulus est, quia inter ipsos sunt aliqua bella, & aliqua erunt iusta saltem ex parte illorum, qui se defendunt; si qui ergo in bello iusto capiuntur, licitè fiunt serui, & venduntur, & emuntur. Hic titulus est manifestus, & ab omnibus conceditur, vt patet ex dictis *dub.*3. Secundus titulus est, quia aliquando vendantur à parentibus in graui necessitate constitutis, qui etiam titulus iustus est secundùm omnes, vt patet ex *dicto dub.*3. & ex infrà dicendis *dub.*13. Tertius titulus est, quia inter ipsos sunt aliquæ leges iustæ imponentes pœnam seruitutis contrahentibus aliqua delicta, sicut inter nos dãnatur ad triremes, & sic in pœnam delicti damnantur à iudice, vt vendantur in seruos. Et hic etiam titulus est iustus secundùm omnes, & patet ex *dicto dub.*3. Quartus titulus, est quando ipsi sua voluntate se vendunt in seruos, qui etiam titulus iustus est secundùm omnes, modò liberè, & scientes quid faciant, se vendant, & pretium iustum ipsis detur, & id non cedat in alterius præiudicium, vt quia sunt coniugati: vt patet ex *dicto dub.*3. & licèt ibi dixerim requiri, vt nacti sint viginti annos: at cùm id tantùm probetur lege regni, & etiam lege Romanorum Imperatorum, quæ apud Æthiopes non obligant, sat erit, si habeant sufficiens iudicium ad cognoscendum quid faciant, vt bene notauit quidam doctus neotericus, & hos titulos ponit Mercado *lib.*2. *de contract. c.*10. Quintus titulus est, quòd isti Æthiopes de Congo sunt vicini alteri regno, quod dicitur *de los Pumbos*, qui gerunt cum illis bellum, & omnes, quos capiunt, vendunt in macello publico ad vescendum sicut carnes animalium, & si accedat aliquis mercator ad emendum Æthiopem offerens maius pretium quàm in macello appensus venundaretur, ei venditur in seruum: hic titulus non est adeò certus, ac præcedentes, quidam enim negant esse iustum, tum quia carnifices vendentes iniustè vendunt, & ipsi Æthiopes non se vendunt sua sponte. Secundò, quia cùm illa sit extrema necessitas, tenetur mercator illi subuenire: ergo iniustè emit. Sic quidam docti iuniores. Idem Franciscus Garcia *de contractibus part.*1. *cap.*17. At dicendum est, esse iustum titulum. Ratio, quia illi Æthiopes possunt iure naturali se vendere, & tradere in seruos; sed in hoc casu licèt id non expliceut verbis, at certum est, quòd volunt saltem interpretatiuè. Vnde nisi expressè potiùs velint eligere mortem, censendum est velle illam seruitutem. Nec obstat, quòd illa est extrema necessitas, quia etiam in extrema necessitate est opinio valde probabilis, quòd non tenetur quis gratis dare patienti extremam necessitatem, quando potest ei aliter subuenire, scilicet commodando, vel emendo, quod ipse potest vendere, & hic potest vendere seipsum: item quia licèt hæc opinio non esset probabilis, sed teneretur quis gratis dare, at certum videtur, quòd mercatores non tenerentur tantam multitudinem gratis redimere, quia census Regis non sat esset ad hoc: nec tenentur exire proprias domos, & exponere se tantis laboribus, & periculis, vt adeant redempturi illos Æthiopes: vnde necessariò hæc debet fieri negoriatio, vt mercator illuc tendat cum aliquo interesse. Et sic hunc titulum esse iustum, docent Nauarrus in omnibus summis *c.*23. Hisp. *n.*95. 96. Latinæ *n.*96. & docti recentiores, quorum quidam satis peritus, præcipuè in rebus moralibus, addit, quòd in hoc casu non est necessarium explicare eis statum perpetuæ seruitutis, cui se

subdunt

ſubdunt, ſicut quando non conſtituti in hoc periculo ſe vendunt; quia in plurimum omnes malent hunc ſtatum, quàm mori, propter naturalem propenſionem ad vitam. Nec etiam eſt neceſſarium, vt pretium ſit iuſtum, quia non datur pretium ipſis ſeruis, reſpectu quorum eſt licitus contractus, ſed tyrannis, qui iniuſtè illos vendunt. Atque ſic ſentiunt noſtri temporis nonnulli admodum docti Theologi.

2 Secundum fundamentum ſit, licèt dicti tituli ſint iuſti, vt hi redigantur in ſeruitutem, at miſcentur multæ iniuſtitiæ his titulis, ob quas iniuſtè fiunt ſerui: nam primo titulo belli iuſti miſcetur, quòd cùm illi ſint barbari, nec ratione moueantur, ſed paſſione, nec conſulrent ius, quod habent indicendi bellum, ſæpè mouent bella iniuſta, etiam ex qualibet leuiſſima cauſa; immo cùm norint Luſitanos mercari huiuſmodi ſeruos, & commutare pro iis res, quas afferunt, ſe inuicem capiunt, vt venari ſolēt feras, & habent hoc, ac quoddam negotiationis genus. Secundo titulo admiſcetur, quòd ſæpè venduntur à parentibus non conſtitutis in graui neceſſitate, ſed ex leui qualibet ira. Tertio titulo admiſcetur, quòd multæ leges illorum ſunt tyrannicæ, & iniuſtæ: ſæpe etiam ex odio, vel ira damnantur in ſeruitutem, cùm illi barbari ſint. Quarto titulo miſcetur, quòd illi cùm ita rudes ſint, non intelligunt ſeruitutem, cui ſe deſtinant, nec mercatores illis eam explicant. Sæpe etiam ſunt coniugati, & ſic non ſe poſſunt vendere. Vnde fama communis orta eſt in plurimum, hos Æthiopes iniuſtè, & fraudibus in ſeruitutem redigi. Hæc Mercado vbi ſuprà.

3 Tertium fundamentum; quoties quis bona fide in alicuius rei poſſeſſionem ingreſſus eſt, licèt deinceps dubitet æquali probabilitate ad vtramque partem rem eſſe ſuam, ſi facta ſufficienti diligentia non poteſt vincere dubium, non tenetur reſtituere, ſed poteſt retinere, quia in dubio melior eſt poſſidentis conditio. Sic Sotus *lib. de ſecreto, memb. 3. quæſt. 2. verſic. & quamuis. & 4. diſt. 27. quæſt. 1. art. 3. verſic. ad huiuſmodi.* Burgos de Paz 5. *p. legis* 3. *Tauri num.* 1482. Metina *c. de de reſtit. q.* 23. *& q.* 17. §. *Corollariè ſequitur non eſſe indiſtinctè verum.* Led. 2. 4. *q.* 8. *art.* 4. *fol.* 69. *col.* 1. *in medio*; & hæc eſt communis ferè omnium ſententia, de qua te latè dixi *lib.* 2. *de matr. diſp.* 41. *num.* 12.

4 Hinc fit minus bene ſenſiſſe Adrian. 4. *mat. de reſtitut. q. de præſcriptione.* §. *hoc ſuppoſito*; vbi dicit dubitantem; an res ſit ſua, peccare detinendo.

5 Secundò fit minus bene ſenſiſſe Cord. *lib.* 3. *quæſtionarij q.* 6. §. *vltimo.* & Sotum *lib.* 4. *de iuſtit. quæſt.* 5. *artic.* 4. *verſic. ad rationem autem.* & Led. 2. 4. *quæſt.* 18. *artic.* 1. *dub.* 14. *fol.* 231. *pag.* 1. vbi dicunt in hoc dubio teneri partem dare ei, de quo dubitat magis, vel minus ſecundùm qualitatem dubij; & ſi talis dominus, de quo dubitat, eſt incertus, teneri dare partem pauperibus.

6 Tertiò fit, quòd ſi tempore dubij, an res ſit mea quam poſſideo, alter de quo dubito, ſurriperet, & non poſſum certus eſſe, an res ſit mea, vel ſua, poſſum occultè me compenſare, quia contra iuſtitiam in illo dubio altera me ſurripuit, cùm melior eſſet mea conditio ratione poſſeſſionis.

Quartò infertur, quòd dubitans, an res quam alius poſſidet, ſit ſua, nullo modo poteſt vti compenſatione, ſed requiritur ad hoc vt omnino ſit certus, in dubio enim melior eſt conditio alterius poſſidentis; ſic omnes Doctores citati. 7

Quartum fundamentum ſit, qui dubitans, an aliqua res ſua ſit, illam acciperet, non tantùm peccaret, ſed etiam teneretur reſtituere, dum non eſt certus eſſe ſuam, quia in dubio melius ius habebat ille poſſidens; ſic Nau. in omnibus ſummis *cap.* 17. *num.* 117. Corduba *ſumma quæſt.* 111. *art.* 2. §. *La tercera condicion.* Et quidam doctus recentior, contra Metinam *cap. de reſtit. q.* 20. *verſ. ſecundum quia*; vbi dicit quòd accipiens rem, quam dubitat eſſe ſuam, vel poſſidentis, peccat accipiendo, ſed non tenetur reſtituere manente dubio. 8

Quintum fundamentum ſit, quòd non tantùm eſt peccatum mortale emere rem, quam probabiliter credo, vel dubito eſſe furto ablatam; ſed etiam, quando eſt fama à fide dignis orta, quòd magna pars rerum, quas ille vendit, eſt furto ablata, licèt certum ſit, aliquas res eſſe inter eas, quæ non ſunt furto ablatæ; eſſet (inquam) mortale tunc emere propter periculum, & probabile dubium emendi res furtiuas. Sic Mercado ibi. His ſuppoſitis ſit 9

Prima concluſio: hæc contractatio Luſitanorum, vel aliorum mercatorum, qua adducunt Æthiopes è ſuis regnis ad noſtra vendendos tanquam ſeruos, eſt illicita, & peccatum mortale, & tenentur tales mercatores eos manumittere; probatur, quia licèt aliqui horum poſſint iuſtè eſſe ſerui, at in plurimum iniuſte capiutur, vt patet ex ſecundo fundamento; ergo intromittens ſe in contractationem tam dubiam & periculoſam, communicat in peccato, & peccat mortaliter; & confirmatur, quia ſi quis afferret nauim onuſtam mercibus, & eſſet publica vox, & fama, quòd magna pars illarum mercium erat furto habita; nullus poſſet licitè emere, licèt non eſſet dubium quin ſimul afferret aliquas merces non furto habitas, vt dixi in 5. fundamento. Sed eſt publica vox, & fama à fide dignis orta quòd magna pars horum Æthiopum ſunt iniuſtè capti, vt docent Mercado *vbi ſuprà*, & Franciſcus Garcia *dicto c.* 17. *fol.* 491. Nau. *c.* 28. *addit. ad n.* 96. *c.* 23. & in ſumma Lat. *c.* 23. *n.* 96. & hæc fama habet maximum fundamentum, vt probaui in 2. fundamento; ergo. Confirmatur ſecundò, quia propter hoc damnamus cælatores, & obſoletarum veſtium, atque tritarum ſutores, quando emunt ea, quæ probabiliter credunt eſſe furto ablata, & obligamus eos ad reſtituendum, quia nullus poteſt emere quod credit probabiliter eſſe alienum; niſi vt reſtituat proprio domino: ergo multo minus licebit emere hos Æthiopes, de quibus conſtat maiorem partem iniuſtè capi. Item quia cùm poſſeſſio libertatis ſit naturaliſſima, & magis antiqua in homine, & ſit magna cauſa ad præſumendu hos eſſe iniuſtè captos, vel ſaltem ad dubitandum de hoc, potiùs eſt præſumendum pro libertate illorum, dum non conſtat cōtrarium. Sic tenent Mercado *dicto c.* 20. Nauarra *lib.* 3. *de reſtit. cap.* 1. *n.* 215. *fol.* 74 & dicit Mercado ſe conſuluiſſe de hoc viros doctos, Salmanticæ, Hiſpali, Oliſipone, & apud Mexicanam prouinciam. Idem tenuere non pauci, neque parum docti recētiores Magiſtri de hac re conſulti:

Pro eadem est Nauarrus in summa Hisp. *cap.* 23. *num.* 96.& Latina *num* 95. vbi dicit, peccare mortaliter, & teneri manumittere ementem hos Æthiopes, cùm credat, vel credere debeat esse iniustè captos,& *cap.* 28.*addit.ad d.num.*96.& Latina *cap.*23.*num* 96.dicit malam fidem habere,qui credit esse famam publicam à fide dignis ortam, esse malè captos. Et Ledesma 2.4.*q.*18.*art.*1.*dub.*11. *fol.*225.*pag.* 2. vbi dicit, mortaliter peccare, qui scientes, vel dubitantes emunt, & teneri manumittere; & hoc idem Franciscus Garçia *d. cap.*7. *fol.*489.*&* 490.

11 Secunda conclusio:si mercatores,qui ibi emunt prædictos Æthiopes, essent timorati, & exactissimè examinarent omni via possibili qualiter sint Æthiopes hi capti, licita esset hæc contractatio. Sic Mercado *ibi*; dicit tamen hoc esse moraliter impossibile,& ad summum facere quasdam interrogationes generales, & quandam protestationem coram tabellione, quòd emunt Æthiopes bono iure,& bello iusto captos,sin minus, vendirionis contractum dissoluere tenebuntur. Optimum sane solatium pauperi æthiopi, qui exulat, ac remouetur à patria sua, mille, aut bis mille leucis ad quærendum remedium, & probandam vim, atque hoc idem placuit nonnullis recentioribus.

12 Tertia conclusio: mercatores, qui in magna quantitate & numero emunt ab iis qui hos Æthiopes trahunt ex Æthiopia,peccant mortaliter, & tenentur manumittere, nisi sufficienti facta indagine moraliter constet Æthiopes esse iustè captos. Probatur omnibus rationibus factis pro prima conclusione, & quia licèt bona fide emerent, quia scilicet aliquis doctus dixit eos posse emere, & possent allegare pro se possessionem bona fide inchoatam, qua stante dubium superueniens non obligat restituere, vt dixi in tertio fundamento; at hic non est dubium, sed probabilissimum est maiorem partem iniustè capi; at quando est talis probabilitas, bona fides non excusat à restitutione. Sic colligitur ex sententia Nauart.allegati pro prima conclusione, & tenuit quidam satis doctus Magister, dicens, se non videre quomodo oppositum posset iure defendi: videtur etiam tenere Nauarra,& Mercado vbi citati sunt pro prima conclusione,& Ledesma *ibi*.

13 Quarta conclusio,qui emit Æthiopem vnum, vel alterum ab iis mercatoribus, qui afferunt ex Æthiopia, tenetur diligentiam adhibere ad videndum,an Æthiops, quem emit,sit iustè captus; at post vnam, vel alteram venditionem factam non videtur teneri emptor diligentiam talem adhibere. Ratio, quia in primo casu videtur possibilis diligentia,& est probabile dubium maiorem partem iniustè capi: at postea est impossibilis diligentia, & nullo modo potest constare; vt qui emeret ex afferente nauim onustam mercibus, quarum magna pars esset furto ablata, teneretur diligentiam adhibere; at post vnam, vel alteram venditionem, qui emeret aliquam rem, non tenetur ad hanc indaginem.

14 Quinta conclusio,qui emit vnum,vel alterum Æthiopem bona fide, licèt postea superueniat dubium,an fuerit iustè captus,non tenetur illum manumittere. Ratio, quia in dubio melior est conditio possidentis, vnde si est possibile facere diligentiam, & hic faciat, nec possit certificari, potest tutus manere; ita docui *lib.* 2. *de matrim. disput.*41.*num.*28. sic Nauarra *lib.*3.*de restit.cap.*1. *num.* 216. Franciscus Garçia *dicto cap.* 17. *in fine*. Palacios *lib.*2.*contract.cap.*8.*fol.*155.& omnes Magistri citati pro prima conclusione. Licèt Mercado ibi citatus, dubius maneat, nec audeat approbare, nec damnare.

Sexta conclusio:si verò mala fide emit, vt cum dubio an iustè, vel iniustè fuerit captus, & sic possit emere, tunc peccat mortaliter: & si non potest deponere dubiũ aliquibus rationibus probabilibus,tenetur manumittere. Ratio, quia possessio nihil illum iuuat, cùm sit mala fide habita, & sit alius, qui potius ius habeat,scilicet ipse Æthiops,qui ius naturale, & possessionem naturalem suæ libertatis habet. Sic Nauarra, Ledesma *ibi*, & Magistri citati. 15

Nota, hoc limitandum esse iuxta doctrinam, quam docui *lib.*2.*de matrim. disput.*41. *num.*28. & tenet Molina *ibid.* citatus, vt si is,à quo hic emit hac dubia fide, haberet bonam fidem, tunc enim non teneretur hic manumittere, quia cùm succedat in iure, quod alius habebat à quo emit, & ille habeat bonum ius,scilicet possessionem bona fide, quæ in dubio ius præbet, potest illo iure se tueri. Atque hæc omnia sic resoluta multis viris doctis,quibus ea nota feci,maximè placuerunt.

Hinc fit, minus bene Palacios *vbi suprà*, dixisse emptorem horum Æthiopum postquam ad nos adducti sunt, & publicè venduntur, non teneri ad ampliorem inquisitionem, sed posse opinari licitè vendi, quia (vt probaui) est fama communis in oppositum.

Dubium V.

An serui Christiani possideri possint ab infidelibus, vel hæreticis, vel eis vendi, vel donari, aut quouis alio titulo eis tradi.

Respondetur negatiuè: sed vel ad libertatem reducendi sont, vel eis auferendi, ne religio Christiana istis subiecta polluatur. Vt enim Euripides inquit, serui plerumque dominorum moribus infici solent. Sic cautum est *cap. mancipia, cum sequentibus*, 54.*dist.cap.*1.*&* 2. *de Iudæis*. *l.*1. *C. ne Christiana mancipia*. & III. Concil. Aurelianensi *canon* 10. & IV. Concil. *can.*18. & I. Matisconensi *canon.* 10. & IV. Toletano *canon.*64. *& l.*13.*tit.*9.*part.*6. *& l.penult.tit.*24.*part.*7. & Greg. Lopez *super eas*. Simancas *lib.de instit.tit.*61.*n.*10. Bañes 2.2.*q.*40.*art.*1.*dub.*12. 1

Hinc fit, quòd si seruus Christianus legetur Iudæo, vel cuiuis alij infideli, vel hæretico, non valebit legatum. sic expressè *l.*13.*tit.*9.*part.*6. vbi notat Gregorius *vers. Ne es valedera*, quòd in hoc casu non habebit legatarius æstimationem serui. Licèt enim quando legatarius & incapax legati ratione alicuius statuti,& non ratione delicti, est habiturus æstimationem, vt si per statutum sit prohibitus forensis acquirere immobilia, & legetur forensi aliquod immobile, habebit æstimationem, vt tenet communis *in l. apud Iulianum*. *§. constat. ff. de legat.* 1. contra Bartolum *ibi*, vt est videre apud Alexandr. *ibi*. at quando est incapax ratione delicti, vt in nostro casu, neque etiam æstimationem habiturus est. Hæc Gregor. Lopez *ibi*. 2

Immo

3 Immo si serui Christiani sint, & eorum dominus labatur in hæresim, manent ipso iure liberi. *l. Manichæos. C. de hæreticis, & cap. vlt. de hæret. & l. finali tit. 21. part. 4.* nec seruorum dominium obtinebunt, licèt ad fidem catholicam reuertantur, & Rex illis omnia bona concedat; quia libertas quocunque modo data, non est reuocanda, neque beneficium Principis cuiquam damnosum esse debet. Sic habetur prima instructione Hispalensi, *cap. 24. & l. 1. cum sequentibus. C. si aduersus libert. & l. 2. § si quis à principe. ff. ne quid in loco publico fiat.* Hæc Simancas *suprà num. 8. & 9.* & alij: de hoc latè dixi *lib. 2. summæ cap. 24. à num. 9.*

4 Immo si infidelis, vel hæreticus habeat seruum infidelem, & hic conuertatur ad fidem, manet ipso iure liber, licèt postea etiam dominus conuertatur ad fidem, vt habetur *d. l. finalis tit. 21. part. 4.* vbi Gregor. Lopez *verf. desto*, notat, quòd si simul cum seruo conuerteretur dominus ad fidem, non perderet dominium serui: & limitandum est hoc, quòd seruus talis conuersus ad fidem acquirat libertatem, quando emptus fuerat à domino ad retinendum eum; secus si emit causa negotiationis ad reuendendum, tunc enim, quid faciendum sit, disponit *d. lex finalis tit. 21. part. 4.*

Dubium VI.

An aliquid intersit inter seruos bello iusto captos, & alios, qui à se vel à patre venditi sunt, quoad posse fugere, id est, an omnibus his fas sit fugere.

HAc in re aliqua sunt certa.

1 Primò certum est, eum qui se vendidit, fugere non posse. Ratio, quia sua sponte se libertate priuauit, & facultate fugiendi. Sic Sotus, & Iosephus Angles *vbi infrà.* Bañes *2. 2. quæst. 40. art. 1. dub. penult.* Ludouicus Lopez *2. p. instr. cap. 3. fol. 24.* Nauarra *vbi infrà*, & quidam docti iuniores.

2 Secundò certum est, eum, qui à patre venditus est, fugere non posse. Ratio, quia voluntas filij, dum sub patria est potestate, reputatur voluntas patris. Sicut ergo, quia propria voluntate se vendidit, fugere nequit: ita quando voluntate paterna, quia reputatur eadem voluntas. Nauarra *lib. 3. de restit. cap. 1. num. 212.* & quidam docti recentiores, idem dicit Molina *infrà.*

3 Tertiò certum est, seruos bello captos, si à dominis fugiant, & ad patriámque redeant, ad pristinam reduci libertatem. patet *Instit. de rerum diuis. §. item ea, quæ ab hostibus*; vbi sic dicitur: *Liberi homines capti in bello iusto in seruitutem nostram reducantur: qui tamen si euaserint, ad suósque reuersi fuerint, pristinum statum recipiant.* Idem habetur *l. 23. tit. 19. part. 3. & lib. 23. tit. 14. part. 7.* vbi dicitur, quòd vbi semel redit ad suos, fit liber, nec potest capi à domino, licèt postea redeat.

4 At dubium est, an serui bello iusto capti peccent fugiendo? Duplex est sententia.

Prima tenet peccare fugiendo. Probatur, seruus tenetur domino obedire; ergo nequit fugere, quia non sunt compatibilia. Item, quia fugiendo surripit rem domini. hanc tenent Turrecrem. *cap. ius gentium, dist. 1. quæst. 4. fine.* Hugo & glossa *ibi.* D. Anton. *3. p. tit. 3. cap. 6. § 4.* Anchar. *reg. peccatum. de reg. iuris in 6.* Aretinus *l. qui à latronibus. ff. de testam.* Nauarr. *cap. 17.* Latinæ & Hispanæ *num. 103.* Felin. *cap. 1. de constit. num. 64.* Panorm. *cap. sicut, de iureiur.* P. Molina *tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 37.* Sylu. *verbo, seruitus. quæst. 3.* Sed Syluester limitat, nisi captus sit Christianus. quam limitationem negat Nauarr. & dicit teneri sic fugientem semetipsum domino restituere, vel pretium sui ipsius. idem P. Molina.

Secunda sententia docet non peccare fugiendo. Probatur, quia non aliter acceptatum est ius gentium de seruitute captorum bello iusto, quàm cum prædicta fugiendi libertate: & sic leges citatæ explicant libertatem acquirere fugiendo, quod non fieret, si fugientes delinquerent contra iustitiam, cùm per iniustitiam nullum ius acquiratur. Item, quia sicut licebat illi seruo ante captiuitatem, ita & pòst, non enim ius suum amisit. Ita Sotus *lib. 4. de iustit. quæst. 2. art. 2.* Mendbaca *lib. 1. controuers. frequentium, cap. 10. n. 52.* Iosephus Angles *in floribus quæst. theologicarum 2. p. quæst. de dominio. difficult. 4. art. 2. fol. 134. 135.* Salon. *2. 2. q. 3. de dominio. art. 1.* Couarr. *lib. 1. variar. cap. 1. num. 10.* Bañes, Ludou. Lopez *suprà*, Nauarra *suprà n. 200.* & quidam recentiores docti, communitérque Neoterici; & hæc sententia est probabilior. Nec placet limitatio Nauarræ, scilicet, quòd si est diues, tenetur soluere pretium suæ redemptionis. Hinc infertur, si captus bello iusto alteri vendatur, & ab eo emptore fugiat, non teneri restituere pretium, quia eodem titulo dicitur seruire emptori, quo capienti. Sic Iosephus Angles *ibidem*, Nauarra *num. 209.* 5

Nota hanc secundam sententiam limitandam esse, nisi capti bello iusto promiserint se non fugituros, tunc enim tenentur fidem seruare. Sotus, & Iosephus Angles *ibidem*, Salon *ibidem*, Ludouic. Lopez *suprà.* 6

An liceat consulere seruis, qui possunt fugere, vt fugiant, & ad id iuuare; quidam doctus iunior, & Salon. tenuit, quòd non, & Ludouic. Lopez *2. p. instr. cap. 3. fol. 24.* per *cap. si quis seruum 17. q. 4.* Sed contrarium est tenendum, & videtur tenere Bañes, Soto *suprà.* Nauarra *num. 205.* explicant enim illud caput de seruis, qui se vendiderunt, & docti nonnulli iuniores. 7

Dubium VII.

An liceat seruis bello iusto captis fugere non solùm in patriam, sed quocunque.

NOta certum esse, non licere illis ita fugere, vt intra hostium confinia commorentur; cùm enim eo tempore serui sint, nec libertatem acquisierint, tenentur domino obedire. Sic Couarr. *lib. 4. var. c. 2. num. 10. & reg. peccatum. 2. p. § 11. n. 6.* & apertè constat ex lȗc allegandis, Nauarra *lib. 3. de restit. cap. 1. num. 200. & 201.* 1

At dubium est, an tantùm liceat his fugere in patriam, vel etiam quocunque, modò sit extra hostium confinia, & in locum, in quo acquiritur libertas. Quòd enim tantùm in patriam possint fugere, facit *Instit. de rerum diuis. §. item ea, quæ ab hostibus.* Vbi dicitur, seruos acquirere libertatem, si ad suos reuersi fuerint. Et Gregor. Lopez *l. 23. tit. 29. part. 3.* reddens rationem, quare serui fugientes acquirant libertatem, dicit, quia redeunt ad suos. Et Couarr. *locis citatis* dicit posse seruos 2

fugere à confinibus hostium, & ad patriam redire. Ex quibus videtur colligi tantùm ad patriam posse fugere.

3 Sit conclusio; seruus bello iusto captus potest fugere in patriam, vel in eam regionem, in qua seruus fit liber, vt Galliæ, & Romæ fit. hanc tenuerunt doctissimi Magistri recentiores, quos ego consului; colligiturque ex *l.13. tit.14. part.7. & lib.15.tit.19.part.3.* vbi leges hoc asserunt, seruos ad terram Maurorum confugientes libertatem acquirere. Ecce quomodo lex non exigit vt ad patriam fugiant, sed ad locum extra hostium confinia, in quo libertas acquiritur. Et Couar. *vbi suprà*, post verba citata subdit, *dum verò intra hostium confinia commorantur, peccatur*; vbi tantùm videtur damnare seruos fugientes intra locum, in quo serui manent. Faciunt etiam pro hac sententia Doctores citati dubio præced. qui absolutè docent, seruos hos posse fugere. Et tenet Nauarra *suprà*, vbi dicit posse tam in patriam, quàm in alia distincta regna à loco captiuerij.

4 Nota quòd si seruus intra fines, in quibus est seruus, bona fide credens se liberum, viuat vt liber, inter præsentes præscribit decennio, inter absentes viginti annis. sic habetur *l.13. tit.19.p.3.* & docet Greg. Lopez *l.13. fine tit.14.p.7.* Nauar. *n.110.* si verò mala fide, dicitur *in l.13.tit.19.p.3.* præscribere triginta annis. Sed hoc iure canonico est correctum, vt docet ibi Gregor. Lopez, & Nauarra *num 110.* quia possessor malæ fidei nullo tempore præscribit. *reg. possessor. de reg iur. in.6.*

Dubium VIII.

An vernaculis filiis seruarum bello iusto captarum liceat fugere.

Duplex est sententia.

1 Prima tenet non posse fugere. Ratio, quia non habent patriam libertatis, ad quam confugiant. Sic Henriquez in quadam epistola de hac re consultus. Angles *floribus 2.p.* materia, *de dominio, fol.135.* Ldou. Lopez *2.p instr.c.3.* & alij.

2 Secunda sententia docet, posse fugere. Ratio est, quia domini nullum aliud ius in hos vernaculos habent, nisi quia matres eorum sunt seruæ; partus enim ventrem sequitur, quo ad conditionem seruitutis, vel libertatis, *l. seruorum. ff. de statu hominum.* Ergo dominus idemius habet in vernaculos, quod in matres eorum; sed in has tantùm habent ius, dum non fugerint, & hac lege, vt liceat eis fugere. Ergo nihil amplius habet in hos vernaculos, atque adeò licitum est eis fugere, sicut & eorum matribus. hanc tenent Nauarra *lib.3. de restit. cap.1. num.109.* & alij viri docti à me consulti.

Dubium IX.

An si dominus impetat ancillam ad abutendum ea turpiter, possit fugere, vel sit libera? & quid si eam in lupanari, vel alio loco prostituat.

1 Dico primò, quòd talis ancilla potest tuta conscientia fugere, & stare, ac si esset libera, & implorare officium Episcopi, vt manumittatur, & potest ipse ad hoc compellere; quia dominus abutitur sua potestate. *l si lenones. C. de Episcop. audientia. l. finali. C. de spectaculis, lib.10.* Syluest. *verbo seruitus, quæst.5. dicto 7.* Angelus *ibi num.2.* & Nauarrus *summa cap.16.* Hispan. *n.22.* Latina noua *num.21.22.* dicit, quòd potest fugere, si putat, quòd propter suam fragilitatem non potest resistere, & potest eum dominum compellere, vt alteri vendat: siquidem ob crudelem corporis cruciatum potest ad id compellere. Et quòd possit fugere, tenet P. Molina *tom.1. de iust. tract.2. disput.38. fol 302.* & addit non teneri reuerti, nisi cesset periculum, & dominus paratus sit nullam pœnam, nullúmque grauamen ob id illi inferre, quia cùm iustè fugerit, non est digna pœna.

Secundò dico, quòd si dominus prostituat publicè seruam in lupanari, vel in quouis alio loco, vt turpiter abutendo suo corpore lucretur, maner libera. Sic habetur *l.2. tit.22. part 7. & l.36. tit.5. part.5. & l.4. tit.22. part.4.* & refert Gregor. Lopez *in his locis*, plures leges iuris communis idem disponentes. 2

Dubium X.

An sit opus pium concedere seruis libertatem.

Respondetur, quòd licèt iura faueant libertati, at cùm omnes fere serui hodie stolidi, ac improbi sint, nec pia, nec vtilis est, nisi fortè serui sint boni, & industria sua facilè alimenta quærere possint, aliter enim fiunt otiosi, & fures, ac in carceribus, & furcis vitam finiunt. Sic Simancas *lib. instit. tit.61. n.7.* & alij.

Dubium XI.

Quid sit patria potestas, & quo iure inducta sit.

Prima conclusio: patria potestas est ius quoddam, quod habet pater in filios, & in eorum bona. ita definit *lex 1. tit.17. part.4.* 1

Secunda conclusio: hæc patria potestas non est de iure naturali, vel diuino, sed iure ciuili inducta fuit. *l. item in potestate. ff. de his, qui sunt sui, vel alieni iur* & docet ibi Bart. & Montal. *part.4. tit.17. l.3. fine.* Suarez *l.9. tit.11. lib.1. legum fori, initio.* Sylu. *verbo, Patria potestas.* Ang. Tab. *ibi.* 2

Hinc fit iuri huic per consuetudinem derogari posse, & sic de facto in Gallia, & Aragonia contingit; quibus in locis filij sub patria potestate constituti non sunt. Ita docet Suarez *vbi suprà vers. Tenebis etiam mente.* Peres *lib.5. ordinam. tit.2. fol.62. ante vers. Est tamen.* Segura *in repetit. l. Imperator ff. ad Trebell. n.91.* Glossa *Institut. de patria potest. in principio, vers. ciuium.* 3

Dubium XII.

Qui habeant dictam potestatem in filios, & in quales filios, scilicet an in illegitimos, vel filios adoptiuos.

Prima conclusio: mater non habet filios in potestate, ita habetur expressè *Instit. de adoptionibus. §. fœmina.* glos. *ibi vers. habent. & l.2. tit 17. part.4.* Gregor. Lopez, & Montaluus *ibi.* glossa *ff. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris, l. nam ciuium, vers.* 1

verſ. cæteri. Montal. *lib.* 1. *fori. tit.* 11. *l.* 8. *principio.* Palud. 4. *diſt.* 38. *q.* 4. Suarez *l.* 51. *Tauri.* §. *de ſu padre.* Metina *q.* 30. *de reſtit. verſ. Primò igitur.* Sylu. *verb. emptio q.* 4. *dicto* 6. Nau. *ſumma Hiſp. c.* 17. *n.* 146.

2 Hinc fit, auos ex linea materna non habere nepotes ſub ſua poteſtate. Ratio, quia ius, quod habent in nepotes, oritur ratione matris; ergo non eſt maius, quàm id, quod habet mater. Sed hæc non habet filios in poteſtate. Ergo. Ita expreſsè habetur *part.* 4. *tit.* 17. *l.* 2. & ibi Gregor. Lopez, & Montal. & gloſſa *dicto verſ. cæteri.*

3 Secunda concluſio. Pater, & aſcendentes per lineam rectam ex parte patris, vt aui, proaui, &c. habent filios, & nepotes ſub ſua poteſtate. Ita habetur expreſsè *l.* 1. *part.* 4. *tit.* 17. & concluſio eſt omnium.

4 Nota tamen, quòd cùm ius, quod aui paterni habent in nepotes, fit ratione patris ipſorum nepotum, quando pater eſt ſub ſui patris poteſtate, vel dum obiit, erat ſub ſui patris poteſtate, nepotes ſunt ſimiliter, & manent ſub aui poteſtate. Ita habetur *ff. de his, qui ſunt ſui. l. nepotes*, & docet ibi gloſſa *verſ. & in familia.* ita etiam habetur *part.* 4. *tit.* 18. *l.* 1. Gregor. Lopez, & Montal. *ibi.* Ant. Gomez *l.* 47. *Tauri n.* 3.

5 Hinc fit nepotem natum ex patre coniugato, qui tamen nondum recepit Eccleſiæ benedictiones (quas *velationes* vocant,) manere ſub aui poteſtate; ſi tamen pater receperat Eccleſiæ benedictiones, non eſſe dictum nepotem ſub aui poteſtate. Ratio, quia (vt infrà dicam) filius liberatur à patria poteſtate per matrimonium, ſecutis Eccleſiæ benedictionibus; non verò antequam recipiantur hæ. Ita Anton. Gomez *ibi*, & Hugo de Celſo *recopil. legum, verbo, Poderio paternal. verſ. el hijo.*

6 Tertia concluſio. Filij omnes illegitimi non ſunt ſub patria poteſtate. Patet, quia patria poteſtas iure humano inducta eſt, at ius tantùm filios ex legitimo matrimonio natos decernit eſſe ſub patria poteſtate: vt patet *l. item in poteſtate. & l. nam ciuium Romanorum ff. de his, qui ſunt ſui, & tit.* 17. *part.* 4. *l.* 2. & docent ibi Gregor. Lopez, & Montalbus, Bart. *d. l. item in poteſtate*, gloſſa *cap. ſtatutum* 2. *de hæret. in* 6. *verſ. ad primum.* Pinellus *de bonis maternis* 2. *p. n.* 9. Perez *lib.* 1. *ordinam. tit.* 8. *l.* 1. *fol.* 1028. Segura *l. vnum ex familia.* §. *ſed ſi fundum, ff. de legat.* 2. *n.* 142. Suarez *l.* 9. *tit.* 11. *lib.* 1. *legum fori, verſ. vnum tene.*

7 Vltima concluſio: filij etiam arrogati, ſeu adoptati tranſeunt in poteſtatem patris arrogantis. *l.* 2. §. *finali. ff. de adopt.* ita gloſſa *ibi, verſ. hoc verò.* Suarez *vbi ſuprà verſ. Adde quòd.* Sed hoc intelligitur (vt colligitur ex illa lege, & notat ibi gloſſa) de filio per Principem adoptato.

Dvbivm XIII.

Qui ſint effectus patriæ poteſtatis, id eſt, quod ius competat patri in filios ratione patriæ poteſtatis.

Nota tres eſſe effectus.

1 Primus eſt, pater habet proprietatem in peculio filij profectitio, & habet vſumfructum in peculio filij aduentitio, vt patet *part.* 4. *tit.* 17. *l.* 5. de qua re ex profeſſo diſſeram infrà.

Secundus eſt, pater in caſtro obſeſſus, poteſt, ne fame pereat, impunè (intellige in foro exteriori) filium edere. *eadem part. l.* 8.

Tertius eſt, pater poteſt filium, qui in ſua poteſtate conſtitutus eſt, vendere, & impignorare, propter famis neceſſitatem, quam patitur, cui aliter conſulere non poteſt. Et ita 2. *Eſdræ* 5. populus fame oppreſſus inquit, *Filij noſtri, & filiæ multæ ſunt nimis, accipiamus pro pretio eorum frumentum, & comedamus, & viuamus.* Ratio eſt, quia filius eſt quædam res patris, & voluntas patris reputatur voluntas filiorum, qui ab eo reguntur: & quòd hoc poſſit pater, habetur *l.* 2. *C. de patribus, qui filios diſtrax. & part.* 4. *tit.* 17. *l.* 8. & docent ibi Gregor. Lopez, & Montalbus *in l.* 7. Sotus *lib.* 4. *de iuſt. q.* 2. *art.* 2. Nau. *c.* 23. *ſummæ*, Hiſp. *n.* 95. Latinæ *n.* 96. Couar. 3. *var. c.* 14. *n.* 4. Metina *q.* 30. *de reſtit. verſ. primò igitur.* Sylu. *verbo, emptio quæſt.* 4. *dicto* 6. Perez *lib.* 1. *ordinam. tit.* 3. *l.* 1. *fol.* 100. *verſ. Filius*, & alij antiqui, quos hi referunt. Franciſcus Garcia *p.* 1. *de contract. c.* 17.

Circa hunc effectum ſunt aliqua notanda.

2 Primum eſt, hanc facultatem non habere matrem; quia non habet filios in poteſtate. Ita habetur *eadem l.* 7. & docent Gregor. Lopez & Montal. & Metin. Sylu. *ibidem.*

3 Secundum eſt, hanc facultatem non habere auum reſpectu nepotis, licèt aliquando ſub ſua ipſum poteſtate habeat. Ratio, quia cùm permiſſio huius legis ſit contra id, quod ius naturale dictabat, ſecundùm quod liberam perſonam vendere non licet, extendi ad auum non debet. *l. ſi verò.* §. *de viro. ff. ſoluto matrim.* Montalbus notat *vbi ſuprà*, & Baldus *d. l.* 2. atque duplicis huius notati doctrinam docui *lib.* 7. *de impedimentis matrimonij diſp.* 24. *n.* 16.

4 Tertium eſt, hoc etiam priuilegium non competit patri ob aliam quamcumque ſimilem cauſam, quàm ob famis neceſſitatem. Ratio, quia cùm ſit res odioſa, & ob hanc ſolam cauſam ius id concedat, ad alias extendi non debet. Ita Couar. & Gregor. Lopez *ibidem.* Azo, Accurſius, Dynus, & Alciatus per hos citati. Franciſcus Garcia 1. *p. de contract. c.* 17. dicit idem poſſe patrem ob neceſſitatem tuendi vitam, quando alio modo nequit tueri.

5 Quartum eſt, ſi filius ſit ſacerdos, non poteſt vendi à patre, etiam ob famis preſſuram. Ita Gregorius Lopez *dicta l.* 8. *verſ. puede.* Immo id etiam procedit in filio in ſacris conſtituto, hoc enim eſt priuilegium conſtituti in ſacris, vt vendi à patre nullo modo poſſit: vt teſtantur Hoſt. Ioannes Andreas, & communis *cap. indecorum, de ætate, & qualit.* Hippolytus, & Gerardus, quos referunt, & ſequuntur Couar. & Perez, *vbi ſuprà.*

6 Quintum eſt, ſi filius à patre ob famis neceſſitatem vendatur, tenetur emptor ipſum manumittere, quoties vel venditus, vel alius in eius gratiam pretium, quo emptus eſt, reddiderit: quòd ſi tamen emptor docuit talem filium aliquam artem, non tenetur ipſum redimere pretio, quo ſibi conſtitit, niſi etiam reddatur vnà cum tali pretio valor, quo pluris æſtimatur ob artem acquiſitam, vel ſaltim expenſæ addiſcendo conſumptæ. Ita habetur *part.* 4. *tit.* 17. *l.* 9. Franciſcus Garcia *ſuprà*, & Gregor. Lopez *ibi*, & Montalb. *l.* 8. & aduertit Gregorius duo. Primum eſt, ex venditione à patre facta filium non effici ſeruum, ſed obligatum

tum seruire. Idem notant Baldus, & Paulus de Castro *l.2.C.de patribus,qui filios distrax.* Secundò notat regulariter, quando filius venditus est, & postea edoctus aliquam artem, soluēdas esse, dum à seruitute redimitur, expensas in addiscendo factas, nisi forsan inutiliter factæ essent, quia tardioris erat ad addiscendum ingenij, vel essent excessiuæ, tunc enim fortè tantum soluendum esset, quantum propter artem vtilior redditus est. *l. sed an vltro. §. 1. ff. de negot. gestis.*

7 Vltimò nota, filium à patre venditum vrgente dira fame posse cogere ipsum patrem, vt eum redimat, si pater feliciorem nactus fuerit fortunam: notant Bald. Felinus, Hippol. & Decius, quos refert, & sequitur Couar. *vbi suprà.*

Dubium XIV.

Per quæ liberetur filius à patria potestate.

Respondetur quatuor modis, scilicet

1 Per mortem naturalem patris, vel ciuilem: dicitur autem mors ciuilis, cùm quis damnatus est, vt perpetuò in Regis operibus laboret, vel est deportatus, vel in perpetuum exilium missus ad aliquem locum, vt intra illum contineatur, vel eius bona publicata sunt, ita habetur *part.4.tit.18. l.2.* Gregor. Lopez, & Montalbus *ibi* latè.

2 Secundò liberatur filius à patria potestate ratione alicuius dignitatis, quam sortitur; huiusmodi verò dignitates sunt duodecim, scilicet si filius creetur patritius, id est, Regis consiliarius. Secundò, si creetur proconsul, id est, supremus iudex Regis, vel Imperatoris curiæ. Tertiò, si fiat præfectus prætorio, id est, *Adelantado mayor de la corte, que es puesto en lugar del Rey: y es mayor, que los otros officiales para juzgar, y librar todos los pleytos del Reyno, y las alzadas de los juezes de la corte, que vinieren ante el.* Quartò si fiat præfectus vrbis, id est, supremus iudex vrbis, quæ est caput Regni alicuius. Quintò, si fiat præfectus Orientis, id est, supremus iudex totius terræ Orientalis. Sextò, si fiat quæstor, id est, receptor (Hispanè *cobrador*,) tributorum, & redituum Regis, non tanquam gabellarius, id est, *arrendador*, sed tanquam Curiæ regiæ officialis. Septimò, si fiat Magister militum, id est, *Alferez mayor, y maestro de caualleria del Rey.* Octauò, si fiat patronus fisci, id est, *abogado para defender en juizio las cosas, y derechos, que pertenecen à la Camara del Rey.* Nonò, si fiat princeps agentium in rebus, id est, *Mayordomo, o prouedor de la corte del Emperador, o del Rey.* Decimò, si fiat Magister scrinij sacri libellorum, id est, *Chanciller del Rey.* Vndecimò, si fiat Magister scrinij memoriæ Principis, id est, *notario, o secretario.* Vltimò, si fiat Episcopus. Per has omnes dignitates eximitur filius à patria potestate: verùm per quatuor ex istis, scilicet, dignitatem patritij, Præfecti prætorio, Cōsulis, & Episcopi, liberatur per solam electionem; per alias verò non nisi cœpta administratione. Hæc omnia desumpta sunt ex iure communi, & habentur *part.4.tit.18.à l.7.vsque ad 14.inclusiuè.*

3 Tertiò liberatur filius à patria potestate per emancipationem, *eadem part. & tit.* 15. Gregor. Lopez, & Montalbus *ibi*. Sylu. *verbo, Emancipatio*; & ibi alij summistæ.

4 Quartò per professionem in religione approbata, tunc enim cùm incidat filius in Abbatis potestatem, liberatur à patria potestate. Atque idem dicendum est de votis biennij in Societate emissis, scilicet per ea liberari filium à patria potestate, vt latè probaui *lib.5.summa cap.5.n.31.* cum limitatione tamen ibi posita. Similiter liberatur, si pater ipse profiteatur in religione approbata, *l. si arrogata. ff. de adopt.* ita Sylu. & omnes summistæ, *verbo, patria potestas.* Couar. citans plures, *cap. quia nos, de testam. n.5. & cap.2.n.8.* Anton. Gomez *l.48. Tauri n.7.*

Sed circa hæc notanda sunt aliqua.

5 Primò nota, Cardinalatum Romanæ Ecclesiæ in hoc æquiparari Episcopali dignitati, quia scilicet vtraque eximit à patria potestate. Ita Couar. *cap. quia nos, de testam. n.5.*

6 Secundò nota, propter crimen hæresis, vel schismatis patris liberari filios ab eius potestate. *Auth. Gazaros. C. de hæret. & cap. quicumque, de hæret §. fin.* ita Baldus, & Andreas Siculus, quos refert, ac sequitur Suarez *lib.1. legum fori tit.* 11. *l.9. vers. vnum nota.* glossa *dicti cap. quicumque, vers. defecerint.* Sylu. *hæresis* 1. §.14. Angel. *verbo hæreticus n.10.* Arm. *ibid.* glossa marginalis Bartoli *l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui.*

7 Tertiò nota, quòd licèt secundùm ius commune filius, vel filia est in patris potestate, etiam post contractum matrimonium; at secundùm ius nouum huius regni eximitur à patria potestate, postquam contraxit matrimonium, & recepit benedictiones Ecclesiæ, id est, *velationes*; secus antequam eas receperit. *l.47. Tauri, & lib.5. ordinam. tit. 1. l. 8.* notant Gomez Arias *l.45.* Anton. Gomez, Castillo, Cisuentes *dicta l.47.* Couar. *4. decret. 2. p. c.7. §.1. num.13.* Perez *lib.4. ordinam. tit.11. l.3. fol.1522.* Gregor. Lopez *part. 4. tit.17. l. 5. vers. El vso.* Hugo de Celso recopil. legum, *verbo, Poderio, vers. el hijo,* Gutierrez *repetitione de hæredum qualit. & differ. §. sui n.120.*

8 Ex dictis infertur ob solam ætatem, etiamsi filius senex sit, & longæuus, non eximi à patria potestate. Ratio, quia ius instituit patriam potestatem in omnes filios, & tamen nullibi excipit senem. Ita Anton. Gomez *l.47. Tauri n.1.* Perez *lib.3. ordinam. tit.8. l.1. fol.1028.* Suarez *dicta l.9. initio.* glos. & Ang. *l. finali. §. pupillus. ff. de verbor. oblig.*

9 Secundò infertur, militiam non eximere à patria potestate, neque etiam doctoratum; id enim iure non cauetur, ita probat Suarez *vbi suprà vers. conclusio igitur.*

10 Vltimò infertur, etiamsi pater furiosus sit, habere filios sub sua potestate. *l. patre furioso. ff. de his, qui sunt sui,* & ibi Bart. Suarez *vbi suprà initio.*

Dubium XV.

An ratione dignitatis, & per contractum matrimonij eximatur filius in omnibus, etiam in odiosis, à patria potestate.

1 Nota certum esse ratione dignitatis non eximi filium à patria potestate in omnibus, sed tantùm in his, in quibus vtile est ipsi filio à patria potestate liberum esse; in iis verò, in quibus hæc libertas esset ei damnosa, & grauis, non censetur extra patriam potestatem, sed intra. Ratio, quia exemptio hæc in filiorum fauorem inducta

fuit;

fuit; ergo non debet eis esse damnosa, & grauis. Ita Xuarez *lib. 1. legum fori, tit. 11. de los pleytos, num. 25. 26. l. 9. §. Considera vltrà.* Couarr. plures referens *cap. quia nos, de testam. num. 5.* Anton. Gomez *tomo 1. variar. resolut. cap. 9. num. 13.* Gomez Arias *l. 45. Tauri, num. 56.* Gutierrez *repetit. de hered. qualit. & different. §. fui, num. 11. 12. 29.* Mieres *lib. de maioratu 4. p. quæst. 1. limitat. 1. num. 5.* Gratian. *regul. 198. num. 6.* Bernard. Diaz *regul. 235.* Gregor. Lopez *l. 14. tit. 18. part. 4.* Titaquell. & plures alij, quos refert Gratian. vnde infert Xuarez cum pluribus aliis, quos refert, si statuto caueatur, vel consuetudo habeat, vt si pater decedat absque filiis in sua potestate constitutis, succedat in bonis dominus loci: si pater cùm decedit habeat filium Episcopum, reputabitur hic in patria potestate constitutus, ad hunc effectum, vt excluso domino loci, in paternis bonis succedat, quia hoc casu exemptio à patria potestate in filij damnum cederet.

2 Secundò notandem dicendum esse de exempto à patria potestate per professionem, scilicet intelligi in fauorabilibus sibi. Xuarez, & Ant. Gomez *ibi*, Gomez Arias *l. 45. Tauri, n. 35.* Cou. *c. quia nos, num. 5. de testam.*

3 Tertiò nota, quando aliquod beneficium attribuitur filio ob malorum morum suspicionem, vt est Macedonianum filio facto sui iuris quomodocumque beneficium hoc non competit, quia cessat suspicionis ratio. Xuarez *ibi versic. sed vnum.*

4 At dubium est, an idem dicendum sit de exempto à patria potestate per contractum matrimonij. Duplex est sententia.

Prima tenet idem dicendum esse, & sic tantùm censeri sui iuris in iis, quæ ipsi fauorabilia sunt. Sic Xuarez *ibi.* Boscbius *lib. 2. de nuptijs,* & Pirrbus, quos refert Baëza *lib. de non meliorandis filiabus cap. 16. num. 35.* ipse tamen Baëza dubius manet. Idem tenet Mieres *vbi suprà.* Barahona in additionibus ad Ioannem Lupum *vbi infrà.*

5 Secunda sententia tenet in omnibus, etiam odiosis, esse liberum, qui per matrimonium à patria potestate exemptus est. Ratio, quia *dicta l. 47. Tauri* dicitur talem in omnibus, & in perpetuum esse liberum à patria potestate; ergo etiam in odiosis. Sic Anton. Gomez *l. 47. Tauri, num. 3.* & Castillo *ibi, num. vnico. verbo, Por emancipado.* Azeuedo *lib. 5. recopil. tit. 1. l. 8. num. 50.* & Matienzo *eodem lib. 5. recopil. tit. 1. l. 8. glossa 3. num. 1.* etiam *ibi* dicit cum Anton. Gomez *l. 47. num. finali*, quod nascitur in potestate aui. Gutierrez *vbi suprà num. 121.* idem innuit Gomez Arias *l. 45. Tauri, n. 77.* & hæc sententia videtur probabilior; idem tenet Gratianus *reg. 198. num. 2.* Ioan. Lopez *rubrica de donat. §. 43. num. 2.*

DVBIVM XVI.

An sacer ordo liberet filium à patria potestate.

DVplex est sententia.

1 Prima tenet liberare. Ratio, dignitas sacri ordinis præstat dignitati sæculari; sed hæc liberat filium à patria potestate, vt dignitas patricia: ergo. Ita glossa *cap. indecorum. de ætate, & qualit. versic. qui seipsos.* Syluest. & Arm. *verb. patria potestas.* glossa *cap. 1. versic. Magistrus, 25. quæst. 5.* Ang. *auth. constitutio, qua de dignitatibus.*

2 Secunda sententia docet, non liberare, quæ probabilior videtur. Ratio, quia id iure non cauetur. Immo *cap. per venerabilem, qui filij sint legitimi*, tanquam quid speciale decernitur de Episcopo, quòd de patria potestate exemptus sit. Ergo hoc non competit cuicumque clerico in sacris constituto. Ita Syluest. reprobans glossam citatam, *verb. peculium 1. quæst. 2. fine.* Panormit. Innocent. & communis *d. cap. indecorum.* Couarr. *cap. quia nos, de testament. num. 5.* Anton. Gomez *l. 48. Tauri, num. 7.* Perez *lib. 1. ordinam. tit. 3. l. 1. fol. 112. versic. clericus præterea.* Montalbus *part. 4. tit. 18. l. 14. initio.* Greg. Lopez *ibi vers. Para Obispo. & tit. 15. l. 4. vers. en cuyo, sub finem.* Gutierrez *§. fui, de hæred. qualitate, & differ. num. 6.* Tabiena *verb. peculium, num. 1.* & habetur expressè *auth. Presbyteros. C. de Episcopis.*

DVBIVM XVII.

An filij fugientes à parentibus, vel habita facultate gratia quærendi victum recedentes, liberè possint consumere quæ lucrantur.

1 REspondetur negatiuè, si se conferunt absque facultate parentum, sed adbuc pater retinet vsumfructum, etiamsi filius longè à patre degat, quia distantia locorum non tollit ius patriæ potestatis. *l. Pomponius, in princ. ff. de procurat.* & docent Pinellus *l. 1. C. de bonis mater. 1. p. num. 34.* Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 1. l. 9. gloss. 1. num. 2.* & tenet expressè Nauarra *de restit. cap. 1. num. 71.* vbi dicit, quòd filij, qui sunt absentes, licèt non sustententur à patre, tenentur mittere ad patrem, quod lucrantur vltra id, quod ad suam decentem sustentationem, & honestam recreationem, & aliquas eleemosynas est necessarium. At verò si habita parentum benedictione, & licentia profecti sint, talibus verbis prolatis ab eisdem parentibus, quibus significant se liberam proficiscentibus filiis facultatem committere dispensandi, ac disponendi de iis, quæ lucrati fuerint, poterunt hæc lucra liberè consumere, vt dicam *cap. sequenti, dub. 15.*

DVBIVM XVIII.

An filius, qui semel est extra patriam potestatem, possit aliquo casu ad eandem potestatem restitui, & an possit pater aliquando cogi ad emancipandum filium, & sic à sua potestate liberandum.

1 SIt prima conclusio; in quatuor casibus cogi potest per iudicem pater eximere filios à sua potestate. Primus est, si in filiorum punitione nimis inhumanus sit. Secundus, si filias ad meretricium prostitueret. Tertius est, si quid patri legetur hac lege, vt filium emancipet: tunc enim si legatum admittat, emancipare cogetur. Quartus est, si aliquis priuignum, id est, *sustentado*, dum impubes est, adoptet, si vbi hic pubertatem nactus fuerit, recipiat sibi damnum adoptionem parere, & probet coram iudice, cogetur adoptans à sua potestate eximere. Hi quatuor

casus

casus desumpti sunt ex iure communi, & eos docet *lex* 18. *tit.* 18. *part.* 4. & *ibi* Gregor. & Montalb.

2 Secunda conclusio: filius à patre emancipatus, si ingtarum se præbeat, scilicet, si iniuriam verbis, aut factis, parri irroget, potest ad patriam potestatem reduci. Ita disponit *lex* 19. *eodem tit.* quod intelligitur, quando filius voluntariè est à patre emancipatus: tunc enim cùm emancipatio fuerit gratuita, & gratiæ huic filius ingratus fuerit, meretur propter ingraritudinem hac gratia priuari. Si verò coactus à iudice emancipasset, non ob id reduceretur filius in parriam potestatem. Ita aliqui, quos refert, & sequitur Gregorius Lopez *ibi* Similiter non redit in patris potestatem per ingratitudinem, quandu non ab ipso patre, sed à lege est emancipatus. Sic Gutierrez *de hered. qualit. & differ. §. sui, num.* 122. Oroscius *l. qui liberos, num.* 4. *&* 5. *ff. de adopt.*

CAPVT II.

De peculio, eiúsque generibus.

SVMMARIVM.

DVB. 1. *Quid, & quotuplex sit peculium, & quid differat inter peculia.*

2. *Quad sit peculium castrense, & quasi castrense, profectitium, & aduentitium: & quæ peculia in speciali dicantur castrensia.*

3. *Quæ peculia sint quasi castrensia.*

4. *Quæ peculia sint aduentitia.*

5. *An parri fas sit distrahere aduentitia filij.*

6. *An teneatur pater inuentarium facere, cùm aduentitia filij recipit.*

7. *Quæ peculia sint profectitia.*

8. *An filio, qui patri præ cæteris filijs ministrat, ac rei familiaris paterna curam gerit, eámque administrat, teneatur pater laborum mercedem, seu salarium soluere, & si ipse non soluat, an, ipso mortuo, teneantur soluere reliqui fratres: salarium (inquam) quod extraneo similiter ministranti solueretur.*

9. *An quidquid filiusfamilias pecunia patris acquirit, vel in rebus patris, censendum sit profectitium.*

10. *An quando viuente patre, filius aliquot acquisiuit, nec constare potest, cuius ex bonis parta sint, censenda sint profectitia.*

11. *An si pater dilapidet bona aduentitia filij, & illa consumat, possit filius, defuncto patre, petere à reliquis fratribus cohæredibus hoc damnum sibi restitui.*

12. *An pater in aliquibus casibus non habeat vsumfructum in bonis aduentitijs filijfamilias.*

13. *An in his casibus pater recipiat vsusfructus commoditatem.*

14. *An donatio, vel remissio vsusfructus per patrem filio facta possit reuocari per alios fratres, tanquam inofficiosa, & talis filius teneatur in diuisione hæreditatis eam conferre cum alijs fratribus.*

15. *An remissio tacita vsusfructus sat sit, vt filius illum sibi capiat, & tal‹ remissio, seu donatio valeat statim, & sit irreuocabilis, vel sit reuocabilis vsque ad mortem patris.*

16. *An in legitima debita à matre, vel ascendentibus ex linea materna, & similiter in tertio bonorum possit mater, vel ascendentes hanc conditionem ponere, & vsusfructus non acquiratur patri.*

17. *An si extraneus simul patrem, & filiumfamilias instituat heredes pro dimidia parte quemlibet, pater acquirat vsumfructum in parte illa relicta filio.*

18. *An quando filius eximitur à patria potestate per mortem ipsius filij, vel ipsius patris, amittat pater vsumfructum in eius aduentitijs.*

19. *An quando filius eximitur à patris potestate ratione dignitatis, vt Episcopalis, patritiæ, &c. amittat pater vsumfructum.*

20. *An quando filius eximitur à patria potestate, quia emancipatur à patre, amittat pater vsumfructum.*

21. *An quando filius liberatur à patria potestate per matrimonium, sequutis Ecclesiæ benedictionibus amittat pater vsumfructum.*

22. *An si filius, ad quem pertinebat vsusfructus, scilicet coniugatus, receptis Ecclesiæ benedictionibus, videat patrem percipere vsumfructum aduentitiorum, nec petat ab eo aduentitia, censeatur vsumfructum remittere, & sic defuncto patre non teneantur hæredes dictum vsumfructum illi restituere.*

23. *An filiusfamilias per testamentum, vel renunciationem possis patrem vsufructu priuare.*

24. *An in primogenio, Ducatu, Comitatu, &c. obueniente filiofamilias ex matre, vel linea materna, vel aliunde pater habeat vsumfructum.*

25. *An si pater sit morti proximus, filiusfamilias ipsi acquirat.*

26. *An casu, quo aufertur patri administratio bonorum aduentitiorum filij, reseruetur ei vsusfructus, quando aufertur propter dilapidationem; item an in dote aduentitia filia acquirat pater vsumfructum.*

27. *An in vsufructu relicto filiofamilias acquirat aliquid pater.*

28. *An in feudo filijfamilias pater habeat vsumfructum.*

DVBIVM I.

Quid, & quotuplex sit peculium, & quid differat inter peculia.

NOTA primò, peculium esse pusillam substantiam, vel pecuniam separatam à rebus, & ratiociniis patris, vel domini, datam, vel promissam filio, aut seruo. *l. depositi. ff. de peculio.* Syluest. & reliqui Summistæ, *verbo peculium, initio.* 1

Secundò nota, peculium, seu bona filiorum esse quadruplicia, scilicet castrensia, quasi castrensia, aduentitia, profectitia. Ita habetur ex *d. l. peculium, & part. 4. tit. 17. l. 5.* & notant omnes Summistæ, & omnes Doctores. 2

Tertiò nota, hoc distare inter ista peculia, quòd in castrensi, vel quasi castrensi filius habet plenum dominium, & vsumfructum, & censetur in eo quasi parerfamilias. Vnde in his bonis nihil habet pater. *C. de inoffic. testam. l. fin. & ff. ad Macedon. l. 1. §. vltimo, & l. 2. & part. 4. tit. 17. l. 6.* in 3

aduenti

aduentitio verò filiusfamilias habet proprietatem, & dominium, sed pater habet vsumfructum, dum viuit, ratione patriæ potestatis. *l. non solùm, & l. cùm oportet. C. de bonis, quæ liber. & part. 4. eodem tit. l. 5.* in profectitio autem pater habet proprietatem, & vsumfructum; filius verò nihil iuris habet. *Instit. per quas person. nobis acquir. §. 1. & eadem l. 5.* ita notant vniuersi Doctores.

4 Sed dubitabis, cui ergo vsui est hoc peculium filio. Respondetur ad hoc tantùm deseruire, ne publicetur casu, quo alia patris bona propter delictum publicantur. *l. 3. §. sed vtrùm. ff. de minoribus.* Ita Syluest. *vbi suprà.* Couarr. *lib. 2. variar. cap. 8. num. 7. vers. hinc apparet.* Angel. *verbo, peculium, num. 16.* Tab. *num. 17.*

Dvbivm II.

Quid sit peculium castrense, & quasi castrense, profectitium, & aduentitium, & quæ peculia in speciali dicantur castrensia.

1 Nota in genere loquendo, peculium castrense dicitur, quod castris, seu bello partum est, & sic dicitur castrense, quasi castris acquisitum. Quasi castrense dicitur, quod per officia publica stipendium publicum habentia quæsitum est. Et dicitur quasi castrense, quia quasi in castris acquiritur, isthæc enim munia, quasi militaria censentur. Aduentitium dicitur, quod nec bello, nec ratione officij publici partum est, nec ex paternis bonis, nec ex patris occasione, sed aliunde, vt donatione, legato, &c. & dicitur aduentitium, quasi aliunde, quàm ex paterna substantia, proueniens. Profectitium est, quod ex pecuniis, aut rebus patris, aut patris occasione acquiritur: dicitur verò profectitium, quia proficiscitur à paternis bonis. Ita definiunt leges, & omnes Doctores, vt ex dicendis constabit.

2 Quoad secundum, scilicet, quæ peculia sint castrensia.

Primò nota, castrense peculium est quidquid filiusfamilias ratione alicuius officij militaris in bello acquirit, & hoc, siue per mare, siue per terram, vt si sit miles, Dux, &c. *l. castrense. ff. de peculio castrens. & part. 3. tit. 2. l. 2.* Gregorius Lopez, & Montalbus *ibi.* Syluester *peculium 1 quæst. 1.* Angelus *num. 2.* Armill. & Tabien. *num. 1.* Nauarrus *cap. 17.* Latinæ, & Hisp. *num. 141.* & omnes id tenent.

3 Secundò: etiam est castrense, quod filius acquirit ratione officij, siue per mare, siue per terram exerceatur, ad bellum necessarij. Ita colligitur ex eisdem legibus, & notant Syluest. *ibidem,* & Nauarr. in Hispan. *d. num. 141.*

4 Hinc fit castrense esse, quod nautæ, remiges, patroni, siue alij officiales in triremibus, vel nauibus acquirunt ratione horum muniorum. Ratio, quia isthæc munia ad bellum necessaria sunt. Sic colligitur ex dictis legibus, & notat Nauarr. Hisp. *dicto num. 141.* Syluest. *peculium 1. quæst. 11.* Armill. *ibi num. 7.* Tabien. *ibi num. 7.* Ang. *num. 4.* Gregor. Lopez *part. 4. tit. 17. l. 6. vers. destos lugares,* Vbi vniuersaliter docet lucra quæsita in mari per milites maris castrensia esse. Patet etiam ex *l 7. ff. de bonor. possess. ex testam. milit.* Hoc tamen intelligendum venit, quando ex causa publica officium hoc obeunt, secus quando ex priuata causa, vt pro mercibus, & huiusmodi. Ita Sylu. Tab. Ang. Arm. *ibidem* Item intelligitur, quando non esset in bello iniusto, sed iusto, quia iniustum bellum non est publica causa, nec ad bonum commune ordinatur. Sylu. Tab. Arm. *ibi.*

Tertiò, castrense est, quidquid filius in militia acquirit, aliàs nisi militasset, minimè parturus, si enim aliàs sine militia parturus esset, non erit castrense. Colligitur ex *dicta l. castrense,* cum ibi notatis. Sic Syluest. *quæst. 1.* Ang. *num. 3.* Tabien. & Armill. *num. 2.* 5

Quartò, castrense est, quod filius ratione custodiæ alicuius castelli, vel arcis, id est, *fortaleza,* lucratur. *l. 6. tit. 17. part. 4.* 6

Tandem castrense est, quidquid filiofamilias militi datur à parentibus cognatis, vel aliis quibuscunque. *l. miles, & l. castrense. ff. de pecul. castrensi.* Ratio, quia hoc donum ratione militiæ comparatur. Ita Nauar. Hisp. *dicto num. 141.* Gregor. Lopez *part. 3. tit. 2. l. 2. versic. De las soldadas.* Montalb. *part. 4. tit. 17. l. 6. versic. Castra, & lib. 3. legum fori, tit. 4. l. 7. versic. el Rey.* Segura *l. Imperator. ff. ad Trebell. num. 87.* Bart. *l. si fortè. ff. de castrens. pecul. & tract. de duobus fratribus,* Syluest. *quæst. 4.* Ang. *n. 8.* Tab. & Arm. *num. 4.* 7

Nota tamen hoc intelligendum esse cum limitatione quadam; in triplici enim differentia sunt, quæ militi donantur; quædam manifestè ad eius obeundum munium conferunt, vt sunt arma; & hæc castrensia sunt, vt patet ex *legibus citatis;* quædam verò ad id minimè præstant: vt si bona aliqua immobilia militi conferantur, & talia non sunt castrensia, nec quasi, nisi in duplici casu; alter est quando donans ratione solius militiæ ductus dedit. Alter, quando dedit, vt vendatur, & necessaria ad militare munium pretio emantur. Extra hos duos casus castrensia, vel quasi, non erunt, etiam si donans expresserit, vt sit castrense, vel quasi. Alia verò donata sunt media, quæ scilicet, ad huiusmodi militaria munia, & ad alia conferunt, vt seruus, &c. & hæc etiam castrensia non sunt, neque quasi, nisi expressè, & nominatim ad officium illud militare largiantur, vel saltim ab eo, quia solùm ex militia notus est. *l. si militi, ff. de castrensi pecul.* ista omnia docent Bartol. Syluest. Tab. Ang. Arm. *vbi suprà.* 8

Dvbivm III.

Quæ peculia sint quasi castrensia.

Primò nota, peculium quasi castrense esse, quod filius ratione munij alicuius publici acquirit, propter quod munium stipendium publicum habet. *l. cùm multi. C. de bonis, quæ liber. & l. cum antiquis. C. de inoffic. testam.* Ita Nauarr. *cap. 17.* Latinæ, & Hisp. *num. 142.* Syluest. *peculium 1. quæst. 1.* Ang. *num. 2.* Arm. & Tab. *num. 1.* & omnes. Vnde iuxta has leges, & Doctores duo exiguntur vt sit quasi castrense, scilicet causa publica, & publicum stipendium, vel saltim secundùm Sylu. vt debeatur publicum stipendium. 1

Secundò nota, quasi castrense esse, quod iudices ratione officij lucrantur, quia officium est publicum. *l. 2. tit. 2. part. 3.* Gregor. Lopez *ibi vers. los juezes.* Bart. *l. si mulier. ff. de castrens. pecul.* & notat vterque similiter esse quasi castrense, quod iudici donatur causa eundi per officia. 2

B Aduerte

3 Aduerte hic duo, alterum est, salarium iudicum arbitrorum non esse quasi castrense, sed aduentitium. Ratio, quia cùm infames possint esse arbitri, non dicuntur hi militare, nec munium horum dicitur publicum. Ita Bald. *l. cùm oportet, in principio num. 16. C. de bonis, quæ liber.* Gregor. Lopez *part. 4. tit. 17. l. 7. vers. A otros qualesquier.*

4 Alterum est, stipendium Assessorum iudicum esse quasi castrense; quia reputatur officium publicum. Ita habetur expresse *l. velut. C. de assessoribus*, & docet *ibi* glossa, quæ etiam docet idem *l. fori. C. de aduocatis.* vbi etiam Bart. Syluest. *peculium 1. quæst. 10.* Arm. *ibi num. 3.* Tab. *num. 3.* Ang. *num. 7.* & hoc non tantùm verum est, si salarium publicum habeant, sed etiam si id non habeant, sed à priuatis, quia debetur eis salarium publicum. Sic Arm. *ibi*, & idem apertè videtur dicere Syluest. nam rogat vtrùm stipendium Assessorum non habentium salarium publicum, sit quasi castrense. Et respondet absolutè, stipendium Assessorum esse quasi castrense.

5 Tertiò nota, quasi castrense esse quod Aduocati ratione huius munij lucrantur. *l. fori. C. de aduocatis*; quia officium publicum est. Ita asserunt vniuersi, & indubitatum est, si ex publico stipendium est, vt si fisci, vel pauperum sint Aduocati.

6 At sub iudice versatur, an non tantùm stipendium, quod ex publico, sed etiam quod à clientulis, quorum causas agunt, percipiunt, sit quasi castrense. Duplex est sententia.

Prima tenet, quod à clientulis percipiunt, non esse quasi castrense. Ratio, quia deest secunda conditio ad quasi castrense requisita, scilicet vt stipendium de publico sit. Sic Speculator *tit. de actionibus, vers. Nec intelligatur.*

7 Secunda sententia tenet, esse quasi castrense. Ratio, quia Aduocatis salarium de publico debetur, & stipendium hoc clientulorum loco publici, quod debebatur, atque antiquitus soluebatur, successit. Ita Bart. & glossa *dicta l. fori.* Syluest. *peculium 1. quæst. 10.* Armill. & Tabien. *num. 3.* Ang. *num. 7.* Baldus *l. finali. C. de inoffic. testam. & l. cùm oportet, in principio num 16. C. de bonis, quæ liber.* Anton. Gabr. *de communibus opinio. tom. 1. in thesauro receptarum sentent. vers. Aduocatus.* Iason dicens esse communem *dicta l. fin.* Viuius *lib. 1. opinione 240.* Gregor. Lopez *part. 4. tit. 2. l. 2. versic en las escuelas.* Montalh. *l. 6. tit. 17. part. 4 vers. Castra, & lib. 3. legum fori tit. 4 l. 7. vers. circa.* & hæc sententia est multo verior.

8 Quartò nota, stipendium Procuratorum quasi castrense minimè esse, sed aduentitium. Ratio, quia munium hoc publicum non est, sed vile. *Institut. de except in fine.* Sic Bald. *dicto num. 16.* Arm. & Tab. *dicto num. 3.* Gregor. Lopez *part. 4. tit. 17. l. 7. vers. A otros.*

9 Quintò nota, esse graue dubium de stipendio Notariorum, seu tabellionum (idem enim est in iure Notarius, & tabellio, vt notat Syluest. *verbo, tabellio, in principio.*) Triplex est sententia.

Quidam absolutè dicunt esse quasi castrense; quia officium est publicum. Sic gloss. *l. fin. vers. Memorabilibus C. de inoffic. testam.* Nauarr. Lat. & Hisp. *cap. 17. num. 142.*

10 Secunda sententia distinguit, & dicit acquisitum per Notarios communes non esse quasi castrense, bene tamen acquisitum per Notarios, seu scribas communitatis, vel dominorum, vel officialium, qui salarium ex publico deberent habere, & hoc tenet non tantum de salario publico, sed etiam de stipendio, quod tales scribæ a priuatis acquirunt. Sic Syluest. *peculium 1. quæst. 10.* Tab. *num. 9. & 3* Armill. *num 9 & 3* Ang. *num. 4.* sed Angelus non explicat id procedere etiam de salario, quod à priuatis acquirunt; cæteri verò id explicant. Et quoad hanc partem, scilicet etiam, quod à priuatis acquirunt, esse quasi castrense, probari potest, quia non videtur maior ratio de Aduocatis, quàm de scribis, sed quòd illi à clientulis loco stipendij accipiunt, est quasi castrense: ergo.

Tertia sententia docet id, quod scribæ acquirunt ratione munij ex stipendio publico, vt si sint fisci, vel pauperum scribæ, esse quasi castrense: quod tamen acquirunt pro stipendio à priuatis non esse quasi castrense, sed aduentitium. Ratio, quia reputatur officium quodammodo vile. Sic Baldus *l. cùm oportet, in principio num. 16. C. de bonis, quæ liber.* Speculator *tit. de actionibus, versic. Nec intelligat.* Gregor. Lopez *part. 4. tit. 17. l. 7. versic. e a los escriuanos. & l. 2. tit. 2. part. 3. versic. los escriuanos.* & dicit illam legem pro hac sententia facere. Dicit enim esse quasi castrense. *lo que ganan los escriuanos en razon de las soldadas, que ganan en las cortes de los Reyes, o en las ciudades, o en las villas.* Et hanc sententiam viso Baldo, & Gregorio Lopez, iudicauit Hispali quidam vir valde doctus probabiliorem, & consului de hac re Patrem Doctorem Henriquez, qui in quadam epistola ad me suo nomine subscripta respondit hæc verba: *Dura videtur hæc sententia Baldi, & Gregorij Lopez, sed est vera, quia in his, quorum actus reducuntur ad opus seruile in festis prohibitum, vt quòd tabellio scribat, vel transcribat, stipendium non debet censeri quasi castrense, id est, quasi liberale, & priuilegiatum, nisi quando stipendium est publicum, scilicet pro causa fisci, & pauperum designatum à lege, vel iudice.* Quare hæc sententia, vt probabilior tenenda est. 11

Sextò, quasi castrense est stipendium Magistrorum alicuius ex septem artibus liberalibus. Ratio est, quia munium hoc publicum, & liberale est. *l. cùm multa. C. de bonis, quæ liber. & l. cum antiquis. C. de inoffic. testament. & part. 3. tit. 2. l. 2.* Gregor. Lopez *ibi, versic. en las escuelas.* Nauarr. *cap. citato*, Lat. & Hisp. *num. 142.* Syluest. *peculium. 1. quæst 1.* Ang. *num. 4.* Armill. & Tabien. *num. 3.* Similiter stipendium Medicorum est quasi castrense, vt patet ex eisdem legibus, & eadem ratione: & tenent iidem Doctores, notántque Tab. & Arm, non tantùm stipendium publicum, quod Medici, vel Magistri docentes artes liberales habent, esse quasi castrense, sed etiam stipendium, quod à priuatis percipiunt, quia debetur eis stipendium publicum. 12

Septimò stipendium artificum mechanicorum, vt fabri lignarij, latomi, cæmentarij, &c. licèt publicum esset, non est quasi castrense. Ratio, quia officium non est publicum, & liberale, sed vile, & seruile: licèt in operibus communibus laborarent. Syluest. *peculium 1. quæst. 9.* Arm. *num. 3.* Salizetus *l. fin. C. de inoffic. testam.* Tabien. *verbo peculium, num. 3.* Angel *num. 6.* Baldus, quem 13

refert

refert ac sequitur Gregor. Lopez *part. 3. tit. 2. l. 2. vers. En las escuelas, & part. 4. tit. 17. l. 7. vers. A otros.*

14 Aduerte tamen hic stipendium architectorum, seu ingeniariorum dominorum, vel communitatis esse quasi castrense, quia officium est scientiæ liberalis, scilicet mathematicarum. Sic Syluest. Angel. Tab. Arm. Salizetus *ibi.*

15 Octauò, quasi castrense dicuntur habere officiales Episcopurum, Comitum, & Barunum, licet salaria non recipiant à Principe. Ratio, quia officium est publicum. Ita Ioannes Faber, quem refert, ac sequitur Gregor. Lopez *part. 4. tit. 17. l. 7. vers. A otros.*

16 Nonò, quasi castrense est quidquid ab Imperatore, vel Imperatrice, Rege, vel Regina donatur filiofamilias. *l. cùm multa, C. de bonis quæ liber. l. 7. tit. 17. part. 4.* & *ibi* Gregor. Lopez *versic. donatio.* Montalb. *lib. 3. fori, tit. 4. l. 7. vers. O quele de.* Suarez *quæst. maioratus, num. 4.* Segura *l. Imperator. ff. ad Trebell. num 92.* Nauarr. *cap. 17.* Lat. & Hisp. *num. 142.* Syluest. *peculium 1. quæst. 1.* Arm. & Tab. *num. 13.* Ang. *num. 2.* Antonius Gomez *l. 48. Tauri num. 3. & 4.* plures referens.

17 Sed dubitatur circa hoc, an si Rex donet aliquid filiofamilias patris contemplatione, sit profectitium, vel quasi castrense. Montalb. *ibidem*, dicit esse profectitium, & in dubio dicit præsumi datum contemplatione filij, & sic esse quasi castrense.

18 At verius est esse quasi castrense, licèt patris contemplatione Rex donauerit. Ratio, quia dicta l. *cùm multa*, absolutè dicit donata à Rege esse quasi castrensia; imò cùm *l. cùm oportet*, quæ præcesserat, docuisset donata filio ipsius contemplatione esse aduentitia, & patris contemplatione profectitia: postea *l. cùm multa, eodem tit.* dicit indistinctè, quæsita filio per Regis donationem esse quasi castrensia; ergo videtur intelligere de donatis cuiusuis contemplatione. Ita tenet Antonius Gomez *vbi supra.* Aretinus *l. sed si plures. §. in arrogato. ff. de vulgar. & pupill.*

19 Aliqua alia notari possent circa donata à Rege an sint quasi castrensia, de quibus infrà, vbi de vsufructu quem pater habet in bonis filij.

20 Vltimò quasi castrense est, quidquid donatur, siue à parentibus, siue ab aliis, filiofamilias Aduocato, vel habenti quoduis aliud officium publicum: in qua re cum distinctione, quam posui *dub. præcedenti, fine*, circa donata militi, tenendum est: idem enim prorsus dicendum est in hoc, vt notant Bart. Tab. Ang. Arm. *ibi* citati, & Syluest. 1. *q.* 6.

21 Hinc infertur, donatum Aduocato ad libros emendos, vel equum, vt per officia eat, esse quasi castrense. Ratio, quia hæc ad eius munium obeundum conferuntur. Sic Bart. *l. si mulier. ff. de castrens. pecul.* Syluest. *peculium 1. quæst. 10.* Ang. *num. 7.* Tab. *num. 3.* Gregor. Lopez *part. 4. tit. 17. l. 7. vers. A otros* Similiter etiam est quasi castrense, quod filiofamilias, vt ad doctoratum promoueatur, elargitur. Patet *l. 3. § secundùm quæ. ff. de donat. inter vir. & vxor.* & docet Segura *l. Imperator. ff. ad Trebell. num. 87.*

22 Hic esset disputandum, quale peculium sint libri donati à patre filio, vt studeat, & quale peculium sint bona per clericos acquisita: sed de hoc late dixi *lib. 7 sum. cap. 13.*

Dvbivm IV.

Quæ peculia sint aduentitia.

NOta primò, aduentitium esse quodcumque per filium acquisitum, quod non est castrense, vel quasi, nec à patre, vel de eius bonis, vel eius contemplatione principaliter partum: sed aliunde acquisitum, vel ex successione materna, vel propinquorum ex linea materna, vel donatione, vel industria, vel labore, vel artificio, vel euentu, vel fortuna, vt si inueniret thesaurum, vel aliquid aliud, vel quouis alio modo. *l. 5. titulo 17. part. 4.* notant *ibi* Gregor. Lopez, & Montalb. Nauarr. Lat. & Hisp. *cap. 17. num. 142. 143. 144.* Syluest. *peculium 1. quæst. 1.* Angel. *num. 2.* Arm. *num. 1. & 13.* Tab. *num. 13.* & omnes. 1

Secundò donatum filiofamilias per extraneos, si solius patris contemplatione datum sit, erit profectitium; si verò solius filij contemplatione, aduentitium: si tamen vtrius intuitu largitum sit, minimè constet, ad coniecturas recurrendum est, vt ad futurum euentum; si enim largitur filio, vt dum suus pater vixerit, eo dono fruatur, non autem post patris obitum, censetur patris intuitu largitum: si verò largitur filio, vt etiam post patris obitum habeat, censetur filij intuitu donatum. Ita Bart. *tract. de duobus fratribus.* Syluest. *peculium 1. quæst. 18.* Arm. *num. 14.* Angel. *num. 13.* Tabien. *num. 14.* Nauarr. Lat. & Hisp. *cap. 17. num. 162.* Consule etiam dicenda *infra*, vbi de peculio profectitio; ibi enim disputandum est in dubio, an præsumatur peculium profectitium, vel aduentitium; datum tamen non filiofamilias, sed filio iam emancipato, nullo pacto censetur profectitium, quia filius hic non patri, sed sibi acquirit, siquidem extra patriam potestatem est. *l. sed etsi quid. ff. de vsufructu.* Nauarr. *ibi.* 2

Aduerte hîc adhuc esse aduentitium donatum filiofamilias per extraneum, licèt donans explicet, se velle esse tali filio castrense, vel quasi. Verùm voluntas ista donantis sic expresse operabitur, vt in tali aduentitio pater vsumfructum non acquirat, vt infrà dicemus. Sic Bartol. *vbi suprà, & l. si fortè. ff. de castrensi pecul.* Syluest. *quæst. 4. 5. 7.* Angelus *num. 8.* Tabiena & Arm. *num. 4.* Molina *tom. 1. de iustitia, tract. 2. disput. 8.* 3

Tertiò nota, circa donata filiis per patrem, certum esse, esse aduentitia, quando in meritorum remunerationem largitur, quæ si extraneus fecisset, simili modo remuneraret. Ratio, quia talis non est donatio simplex, sed remuneratoria. Sic Bart. *vbi suprà.* Syluest. *quæst. 19.* Angelus & Arm. *num. 15.* Tab. *n. 16* Anton. Gomez *l. 29. Tauri n. 23.* Greg. Lopez *part. 5. tit. 13. l. 24. vers. de parte.* Montalb. *l. 7. vers. quæritur. lib. 3. legum fori.* Quando verò nulla filij præcesserunt merita, dicunt Syluest. Arm. Angel. Tabien. quòd talis donatio non valet, & sic nullum ius in sic donatis acquirit filius. Cæterùm hoc verum est iure communi, at iure Regni talis donatio valet, modò tertium, & quintum bonorum patris non excedat, & non 4

computabitur in legitima, sed in ea censebitur filius melioratus. Sic disponit *l.26.Tauri*, & aduertit Anton. Gomez *l. 29. num. 29.* de qua re infrà latiùs; quare sic donatum filio, censebitur modò aduentitium. Sic nonnulli docti recentiores.

5 Quartò nota circa donata nepoti per auum paternum plures Doctores absolutè dicere esse aduentitia. Ita Alciatus *de præsumptionibus reg. 1. præsumpt. 18. num. 2. fine.* Anton. Gabriel dicens esse communem *tomo 1. communium opinion. lib. 4. fol. 55.* Gregor. Lopez *part. 5. tit. 13. l. 24. versic. de parte.* & plures alij, qoos refert Perez *vbi infrà.*

6 At verò communis hæc doctrina cum distinctione hac intelligenda est, quando auus largitur aliquid nepoti ipsius contemplatione, & non patris; tunc est aduentitium: quia non ex patris bonis, nec eius intuitu procedit; quando verò largitur patris contemplatione, est profectitium. Ita Segura *§. cum filia. l. cohæredi. ff. de vulgar. & pupill. substit. num. 119. 120. 173.* Perez *in additionibus ad Seguram, in illo num. 119.* Anton. Gomez *l. 29. Tauri num. 41.* Censebitur tamen donatio intuitu ipsius patris facta, quando ad patris instantiam facta est, & quando non nisi ob patrem fieret, quia scilicet nulla nepotis merita præcesserunt, sed patris. Sic Segura *dicto num. 20. 173.* Item censetur facta patris intuitu, quando auus largitur aliquid nepoti ad causam necessariam, ad quam pater largiri teneretur; & non habet, vnde tribuat: verùm si pater haberet, vnde tribueret, vel sponte, & non ob causam eius auus largitur aliquid nepoti, contemplatione ipsius nepotis datum censetur: & sic erit aduentitium. Sic Bart. quem refert, & sequitur Perez *vbi suprà.* Itaque vbi tacitè, vel expressè non constat patris intuitu datum, censetur in dubio datum intuitu nepotis, & esse aduentitium. Sic Antonius Gomez *vbi suprà*, plures referens.

7 Aduerte hîc, hæc omnia intelligi, quando nepos donationis tempore erat sub patris potestate, nam si esset emancipatus, non videtur datum nepoti, vt acquirat patri, quia hoc non patitur ratio ciuilis. Ita Baldus *l. cùm oportet, C. de bonis, quæ liberis*, & Segura *dicto num. 120.*

Dubium V.

An patri fas sit distrahere aduentitia filij.

1 Respondetur non licere: ita enim definitur *part. 5 tit. 13. l. 24.* quod limitat Gregor. Lopez *versic. en ninguna manera*; nisi ad soluendum æs alienum, quod est in ipsa hæreditate, quia hæreditas, & substantia alicuius, dicitur detracto ære alieno, & ad soluendum legata, quæ sunt in hæreditate, & quando res sunt damnosæ, & onerosæ hæreditati. *l. finali. §. sin autem æs alienum. & §. ipsum autem. C. de bonis, quæ liberis.* & aduerte in his casibus posse patrem distrahere, vendendo, seu aliàs alienando res filij sine decreto iudicis, licèt in tutore id decretum requiratur; quia patria potestas, quæ naturalis est, & primitiua, potest plus, quàm tutoris potestas. Sic Azo *C. de bonis, quæ liber. colum. finali. versic. & pro conseruatione.* & Gregor. Lopez *ibi*, & plures alij, quos refert Ant. Gomez *l. 48. Tauri num. 18.* & ipsos sequitur *ibi in fine.*

Dubium VI.

An teneatur pater inuentarium facere cùm aduentitia filij recepit.

Respondetur negatiuè: tum qoia id lege cautum non est, imò vsu receptum est, vt non teneatur; tum quia non est nudus administrator, imò magnum ius in his bonis habet. Sic Marsilius, quem refert, & sequitur Syluest. *peculium 1. quæst. vltima*; dicitque ita decisum Bononiæ Anton. Gomez *l. 48. Tauri num. 16.* Cynus, & Baldus ab ipso relati. Molina *lib. 1. de primogen. cap. 15. num. 34.* nec tenetur satisdare. *l. cùm oportet. §. non autem. C. de bonis, quæ liber. & l. fin. eodem tit. §. sin autem, in fine.* Sic Molina *num. 33.* Matienzo *lib. 5. ordinament. tit. 1. l. 3. gloss. 2. num. 16.* Tiraquell. *l. si vnquam, in præfatione, num. 29.* vbi multos refert. addit Matienzo, multos textus, & Doctores referens, quòd si pater transeat ad secundas nuptias, tenetur satisdare. An verò teneatur ad maiores expensas, quàm alij vsufructuarij, & ad expensas litis, vide Molinam *tomo 1. de iustit. tract. 2. disp. 8. & disp. 7. tract. de alijs vsufruct. ad quas expensas tenentur.* 1

Aduerte hîc duo: alterum est, teneri ad petitionem filiorum pati describi talia bona; quod generale est in omnibus, qui inuentarium facere non tenentur. Ita Molina *ibi*, & Cuman. *consil 88.* 2

Secundò nota eo casu, quo pater vsumfructum non habet in aduentitiis filij, posse esse eius tutorem, vel curatorem, & teneri rationem reddere, & inuentarium facere. *l. licet. C. ad l. falcidiam.* Sic Anton. Gomez *num. 17.* plures referens Tiraquell. *dicto num. 29.* 3

Dubium VII.

Quæ peculia sint profectitia.

Nota profectitium esse acquisitum per filiumfamilias ex rebus, & substantia patris, vel ei largitum patris occasione. *l. cùm oportet. C. de bonis, quæ liberis, & ibi* glossa. Baldus *ibi in principio num. 5.* idem definit *l. 5. tit. 17. part. 4.* Gregor. Lopez, & Montalb. *ibi.* Nauarr. Lat. & Hisp. *c. 17. num. 144.* Syluest. *peculium 1. q. 1.* Ang. *num. 2.* Tabien. & Arm. *num. 13.* 1

Nota hic, tunc dici occasione patris aliquid obuenire filiis, quando aliàs dandum non erat, nisi patris respectu, id est, ad patris vtilitatem: quod præsumitur, si solius patris merita, & nulla filij interuenerunt. Et hoc, quando filius est in potestate. Sed si est emancipatus, non videtur consideratione acquirendi patri datum filio, quia hoc non patitur ratio ciuilis, & ideo erit filij, quia ei acquiri debet; cui de iure potest acquiri. *l. adhuc. §. quæstionis. ff. de vsufructu.* Sic Baldus *ibidem.* Segura *§. cum filia. l. cohæredi. ff. de vulg. & pupill. substit. num. 120.* 2

Secundò nota circa hoc, dupliciter posse patrem esse causam, vt aliquid filiofamilias conferatur, scilicet proximam, & remotam. Proxima est, quando taliter pater est causa, vt non donaretur 3

donaretur filio, nisi propter ipsum, & sic donatum est profectitium. Remota verò est, quando donans occasione patris venit in filij notitiam, verùm non propter patrem proximè donat, sed quia plus, vel æquè ac patrem ipsum diligit. v. g. si filius pecunia patris negotians, negotiationis gratia amicitiam alicuius adipiscatur, rationéque amicitiæ aliquid sibi donetur, pater est causa remota doni, & sic donatum est aduentitium: requiritur enim ad profectitium, vt occasione patris proximè acquiratur. Sic contra Speculatorem tenet Syluest. *peculium* 1. *quæst*. 15. Tabien. *num*. 14. Angel. *num*. 13. Barr. *l. cùm oportet. C. de bonis, quæ liber.* Castillo *l. 52. Tauri, §. adde quòd.* Nauarr. *cap*. 17. Lat. & Hisp. *num*. 164. Montalb. *lib*. 3. *fori tit*. 4. *l*. 7. *versic. otro.* vbi etiam notat, quòd si negotiatio esset causa proxima, quia scilicet alter ratione negotiationis donauit, volens societatem cum ipso in negotiatione contrahere, est profectitium. Notat etiam Castillo, quòd si daret filio, quia est puer, verùm non daret, nisi propter patrem, est profectitium, quia pater est quasi causa proxima.

Dvbivm VIII.

An filio, qui patri præ cæteris filijs ministrat, ac rei familiaris paternæ curam gerit, eámque administrat, teneatur pater laborum mercedem, seu salarium soluere, & si ipse non soluat, an ipso mortuo teneantur soluere reliqui fratres, salarium (inquam) quod extraneo similiter ministranti solueretur.

Dvplex est sententia.

1 Prima docet teneri soluere salarium dictum. Ratio, quia licèt filius teneatur patri obedire, ipsúmque reuereri, at non tenetur ipsi ministrare, nec ad operas industriales; sic Fulgosius *l. illud. C. de collat.* Anton. Gomez *l. 19. Tauri num*. 24. Baëza *lib. de decima tutori danda, cap. 2. num*. 4. 5. 9. 10. & 11. qui hoc limitat, quando operæ filij essent alicuius momenti, illísque substantia paterna aucta fuisset. Hæc sententia colligitur ex pluribus aliis *dubio sequenti* allegandis, qui dicunt, dum filius pecunia patris aliquid acquirit, vel in rebus patris, esse aduentitium id, quod operis filij correspondet; si enim aduentitium est, erit proprium filij, & sic ipsi præstandum saltim post obitum patris.

2 Secunda sententia docet, non esse præstandum salarium tali filio. Ratio, quia operas etiam industriales debet filius patri ratione alimentorum, & curæ paternæ. *l. 3. tit. 20. part. 2. & l. finali, fine tit. 7. part. 2. & l. 36. tit. 12. part. 5. l. Nesennius. ff. de negot. gest. l. si alimenta, & l. si paterno. C. de negot. gest.* Item quia filius non repetendi animo, sed magis ratione pietatis, & debiti obsequij, & honoris iure negotia patris gessisse videtur. Sic Iason *l. illud. C. de collat.* Papienses, quos refert, & sequitur Castillo *l. 27. Tauri. §. nunquid tales.* D. Muñoz, dum publicè Salmanticæ profiteretur, quem refert, & sequitur Parlad. *de rebus quotid. cap. 19. num. 2.* Gregor. Lopez *l. 3. tit. 20. part. 2. vers. que son suyos.* Nauarro summa Lat. & Hisp. *cap. 17. num.* 144. 148. ibi Gutierrez *lib. de iuramento confirmat.* 1 *part. cap. 5. num. 7. & 8.* Saliceto *l. certum. C. famil. hercisc. num. 5.* & *ibi* Bald. *num.* 11. Pinellus *C. de bonis mater. l. 1. part. 3. num. 62. vers. Infertur vndecimò*, dicit raró deberi salarium, quia quæcumque seruitia, obsequia, curationes in infirmitatibus debet filius patri: sic etiam fuit publica sententia prolatum in quadam lite super hoc agitata, vt refert Fulgosius *vbi suprà*; sic etiam colligitur ex pluribus dubio sequenti allegandis, dicentibus, filium, qui pecunia patris, vel in re patris aliquid acquirit, patri acquirere, & tale lucrum esse profectitium, & sic totum patris. Idem tenent alij, quos Doctores citati referunt. Sit

Prima conclusio; hæc secunda sententia est multo probabilior, scilicet filio sub patris potestate constituto ministranti patri nullum salarium deberi. 3

Nota conclusionem esse limitandam, nisi filius tacitè, vel expressè protestetur salarium operarum præstandum sibi esse à parte: nam quando hoc protestaretur, deberetur sibi salarium. Sic Gutierrez *vbi supra num.* 8. Parlad. & Nauarr. *vbi suprà.* Imò hæc protestatio non sat est, vt salarium filio præstandum sit, cùm sit contra id, ad quod filius tenetur, nisi casu quo filius non tenetur alere patrem, eo quòd diues est. Nauar. & Gutierrez *ibi*. 4

Secundò nota intelligendam esse conclusionem de filio sub patris potestate constituto: nam si filius sit emancipatus, salarium temporis, quo post emancipationem seruiuit patri, recepturus est; quia diuersa in hoc est ratio respectu operarum artificialium, quia iam est separatus, & eiectus à manu patris, & ipsius potestate. Sic Gutierrez *vbi suprà num.* 10. Syluest. *peculium* 1. *quæst*. 12. Perez *lib. 1. ordinam. tit. 2. l. 1. sub finem, fol. 28. §. quæritur etiam, vtrùm debitum causa seruitij.* vbi hæc dicit: *Debitum ex causa seruitij non est filio in legitimam imputandum, quando tale seruitium erat æstimabile, & filius impendens erat emancipatus, qui has operas patri impendere non tenetur, tunc enim debetur ei salarium, vt cuilibet extraneo.* Et in hoc casu verum tenet prima sententia citata. 5

Hinc infertur idem dicendum esse de filio illegitimo ministrante patri, scilicet deberi sibi salarium, quia non est in patris potestate, vt suprà dictum est. Si tamen pater ei alimenta, & vestitus præstitit, dum ei ministrabat, in seruitio imputabitur. *l. finali, titul. 12. part. 5. & l. 2. tit. 23. lib. 4. fori.* Sic Gutierrez *vbi suprà num.* 11. 6

Sed quid dicendum de filio seruiente matri, Parlad. *vbi suprà* dicit, non deberi sibi salarium, immo nec filio seruienti auis. Et Gregor. Lopez *vbi suprà* dicit, idem videri de filio seruiente matri, ac de filio seruiente patri; quia illa lex de vtrisque videtur loqui; relinquit tamen cogitandum. 7

Secunda conclusio: probabile est filio seruienti matri deberi salarium, quando seruitium est dignum æstimatione, & considerabile, sicut dictum est de filio emancipato seruienti patri, quia filius non est in matris potestate. Sic Faber, quem refert, & sequitur Gutierrez *vbi suprà num.* 12. & in hoc etiam casu tenet verum opinio suprà citata. 8

Dvbivm IX.

An quidquid filiusfamilias pecunia patris acquirit, vel in rebus patris, censendum sit profectitium.

1 Hoc dubium pendet à præcedenti, & ferè eadem est vtriusque resolutio. Certum est totum esse profectitium vbi in acquisitione nullus filij labor,& industria intercederet, vt si fundum locaret, vel mercatori, vt negotiaretur, pecuniam paternam traderet, vel censum ex illa constitueret.

2 At dubium est, quando filijfamilias labor, & industria simul cum pecunia paterna concurrit. Duplex est sententia.

Prima, totum lucrum esse perfectitium, quia leges absolutè docent acquisitum pecunia patris esse perfectitium. Sic Speculator, quem refert, ac sequitur Sylu. *peculium.* 1.q. 1 *fine, & q.* 12. glos. *l. cùm oportet. C. de bonis, quæ liberis.* Iason *l. illud. C. de collat.* Azo, & Fulgosius, quos refert, & sequitur Gregor. Lopez *p.* 4 *tit.* 17. *l.* 5 *.verf. con los.* Nau. Lat. & Hispan. *cap.* 17. *num.* 144. cum limitatione infrà ponenda.

3 Secunda sententia docet, lucrum illud esse mixtum, scilicet partim perfectitium, quatenus à pecunia patris procedit: partim verò aduentitium, scilicet quatenus ab industria, & filij labore proficiscitur. Ratio, quia solùm id, quod ex pecunia patris procedit, dicitur profectitium, sed tantum pro illa lucri parte tribuitur pecuniæ patris; ergo. Item quia quod filiusfamilias in aliis sua industria, & labore acquirit, est aduentitium; ergo & in hoc. Sic Anton. Gomez *l.* 29. *Tauri, n.* 24. Bart. Iacobus de Butrio, Ang. Baldus, Paulus, & communis *dicta l. cùm oportet.* Montalb. *l.* 7. *tit.* 4. *lib.* 3. *legum fori. verf. Quæritur.* Segura *l.* 1. *§. si vir, ff. de acquir. possess. n.* 69. Tabien. *verbo, peculium n.* 18. Angel. *n.* 11. Rosella *num.* 7. & alij per hos citati. Sit

4 Prima conclusio: egulariter prior se n tentia est verior, quia filius ad eas operas tenetur patri, vt dictum est præcedenti dubio.

5 Secunda conclusio; quando filius non teneretur alere patrem, & tacitè, vel expressè protestaretur mercedem operarum sibi præstandam; vera est secunda sententia, vt dixi *dubio præcedenti,* & tenet Nauarrus *vbi suprà.*

6 Tertia conclusio; filius esset illegitimus, vel emancipatus, est etiam vera secunda sententia, vt probaui *dubio præcedenti,* & tenet Sylu. *vbi suprà,* & quos *ibi* allegaui.

7 Quarta conclusio; quãdo filius non negotiatur pecunia paterna nomine patris sui, sed nomine proprio, vel nomine patris, & proprio, tunc etiam est vera secunda sententia, scilicet peculium esse mixtum. Sic Gregor. Lopez *vbi suprà,* plures referens.

8 Tandem nota, si non constet, quantum lucrum pecuniæ, quantum labori, industriæve tribuendum sit, dimidium pecuniæ, & dimidium labori tribuendum est: sicut cùm duo societatis contractum ineunt, dimidium pecuniæ, & dimidium industriæ in dubio tribuitur: vt est glos. iuncto textu *l.* 1. *C. pro socio, & §. quod autem, Instit. per quas person. nob. acquir.* Sic Segura, Anton. Gomez, Nau. *vbi suprà.*

Dvbivm X.

An quando filius aliquot, viuente patre, acquisiuit, nec constare potest cuius ex bonis parta sint, censenda sint profectitia.

Glossa *l. cùm oportet. C. de bonis, quæ liberis,* tenet ex qualitate personarum, & patrimonij id pensandum esse. 1

Sed Bart. Bald. & communis, vt refert, & sequitur Anton. Gomez *l.* 29. *Tauri n.* 24. dicunt sententiam glossæ procedere, vbi filius patris bona administrabat: at vbi non administrabat, præsumuntur in dubio aduentitia. Quod intellige cum Bart. quem refert, ac sequitur Sylu. *peculium* 1. *q.* 17. Ang. *n.* 14. nisi suspicio delicti oriretur, si præsumeretur filium non ex patris bonis acquisisse, scilicet quia præsumeretur filium turpiter acquisiuisse, cùm aliter habere nequiuerit: tunc enim, vt illa suspicio euitetur, præsumetur ex bonis patris comparasse. Idem docet Tabien. *verbo, peculium n.* 15. & notant Sylu. Ang. & Tabie. idem omnino seruandum esse in Prælato, tutore, & vxore, & huiusmodi, qui circa bona aliorum versantur in conscientia, quando dubitatur, cuius ex bonis acquisierint. 2

Dvbivm XI.

An si pater dilapidet bona aduentitia filij, & illa consumat, possit filius defuncto patre petere à reliquis fratribus cohæredibus hoc damnum sibi restitui.

Sit prima conclusio: si pater ex talibus aduentitiis non habeat vsumfructum, vt potest contingere iuxta dicenda in dubio sequenti, tenetur pater, & per consequens hæredes restituere hoc damnum. Ratio, quia est res aliena, & in talibus bonis censetur filius, ac si sui iuris esset. Sic Salia. *l. filia. C. famil. hercisc. n.* 24. & alij, quos refert, & sequitur Gutierrez *de iuramento confirmatorio,* 1. *p. cap.* 4. *n.* 20. 1

Secunda conclusio: si pater in talibus bonis habeat vsumfructum, & dilapidario, & consumptio concernat fructus tantùm, ad nihil tenetur pater, & per consequens neque hæredes, quia fructus erant patris. Si verò dilapidatio, & consumptio concernat rei substantiam, si est modica, de illa non curatur inter patrem, & filium; si verò est magna, & enormis, pater tenetur filio, & patre non restituente, tenentur hæredes, quia damnum illatum fuit in re aliena, sic iidem Doctores. 2

Dvbivm XII.

An pater in aliquibus casibus non habeat vsumfructum in bonis aduentitiis filijfamilias.

Hic ponam, quæ iure constant, & dubiis sequentibus quæ circa casus hîc ponendos dubia fuerint. 1

Quod est certum apud authores, & iure constat, est in septem casibus patrem non habere in aduentitiis vsumfructum. 2

Primus casus, si pater remittat talem vsumfructum filio, talis enim remissio valet. Ratio, licèt 3

enim

enim donatio inter pattem, & filiumfamilias non valeat, id tamen tenet quando pater aliquid de suo patrimonio diminuit; bic verò non diminuit aliquid, sed rantùm renunciat lucro legali. hic casus habetur *l. cùm opo. tet. C. de bonis, qua liberis*, & *ibi* Barr. Cynus, Ang. Paulus, & omnes. Anton. Gomez *l.* 48. *Tauri n* 9. vbi plures refert. Nauarrus *cap.* 17. *num.* 145. Sylu. *peculium.* 1. *q.* 3. Ang. *n.* 2. Tab. & Arm. *n.* 13.

4 Secundus casus est, quando bona relicta sunt filiofamilias hac lege vt vsusfructus non acquiratur patri; quia voluntas disponentis est seruanda. *Auth. excipitur. C. de bonis, qua liberis.* Ant. Gomez *ibi num.* 10. Sylu. Angel. Tab. Arm. *ibi.* Nau. *num.* 14.

5 Tertius, si pater vnà cũ filio succedat alreri filio in aduentitiis, vterque enim secundùm ius commune succedit. *Auth. defuncto. C. ad Tertull.* hoc casu patet non acquirit vsumfructum in ea parte, qua succedit alter filius. *Auth. item hereditas. C. de bonis, qua liberis.* Sic Ant. Gomez citans plures *num.* 12. Sylu. Angel. Tab. Arm. Nau. *ibi.*

6 Sed nota cum Nau. & Ant. Gomez, hunc casum secundùm huius regni ius locum non habere, quia eo cauetur, filiu defuncto solos parentes succedere, *l.* 7. *Tauri.*

7 Quartus casus, quando pater noluit assentiri filio adeunti aliquam hæreditarem, in illa enim pater non habebit vsumfructum.

Quintus casus est, quando pater incestas nuptias contraxit.

Sextus, si patre minus legirimè diuortium faciente bona filiis applicentur.

Seprimus, si filius accipiat dotem patre non consentiente, nec se obligante. Hos casus ponunt referentes leges Sylu. & Ang. Tabien. *vbi supra*, & Sylu. *donatio* 2. *q.* 7.

Dvbivm XIII.

An in his casibus pater recipiat vsusfructus commoditatem.

1 QVidam enim dicunt filium esse vsufructuarium, id est, habere ius ad vsumfructum, at verò pater recipere commodum talis vsusfructus. Ita Ang. *Instit. per quas person. nobis acquir.* quem sequitur Iason, vt referunt Molin. & Gregor. Lopez *vbi infrà.*

2 Verùm hanc sententiam meritò improbant alij, quia tunc parum prodesset filio ius, nisi commodum etiam recipiat; quare dicendum est in his casibus omnino filium acquirere vsumfructum, & commoditatem. Sic Molina *lib.* 1. *de primog. cap.* 17. *num.* 33. Gregor. Lopez *part.* 4. *tit.* 17. *l.* 5. *vers el vsufructo.* Xuarez *quæst. maioricatus, n.* 15. 16. & alij per hos citati. Vide Molin. *ibi n.* 13. & 19. 20. Ioannem Garciam *de expensis c.* 10. *n.* 45.

Dvbivm XIV.

An donatio, vel remißio vsusfructus per patrem filio facta poßit reuocari per alios filios tanquam inofficiosa, & talis filius teneatur in diuisione hæreditatis eam conferre cum aliјs fratribus.

1 PRima conclusio; talis donatio, vel remissio vsusfructus nequit reuocari per alios filios tanquam inofficiosa, id est, legitimæ nocens, quia non diminuitur de patrimonio aliquid; nec computabitur in tertio, & quinto bonorum, sed vltra eam potest pater in aliis bonis in rertio, & quinto illum filium, vel quemlibet alium meliorare; quia talis vsusfructus remissus non censetur esse de bonis, & parrimonio parris, vt docui *lib.* 6. *de matrim. disp.* 4. *num.* 18. cum Doctoribus ibi citatis. Anron. Gomez *l.* 48. *Tauri n.* 10. Molina *tom.* 1. *de iust. tract.* 1. *disp* 8.

Secunda conclusio: talis filius, cui remissus est vsusfructus, non tenetur in diuisione hæreditatis eum conferre cum aliis fratribus: patet *l. cùm oportet. §. sin autem. C. de bonis, qua liberis.* Ratio, quia non est propriè donatio, & diminutio de patrimonio pattis, sed remissio iuris sibi competentis in filij bonis. Sic Anton. Gomez *eodem n.* 10. Molina *ibi.* Baldus *Auth. ex testamento. C. de collat. vers. Nouum.* licèt ibi Iason contrarium teneat. 2

Tertia conclusio: talis expressa donario, & remissio vsusfructus statim valet, éstque donatio irreuocabilis. Sic Paulus, & Boërius, quos refert, & sequitur Gutierrez *de iuramento confirmat.* 1. *p. cap.* 4. *num.* 16. Tello dicens communem *l.* 13. *Tauri num.* 63. 3

Dvbivm XV.

An remißio tacita vsusfructus sat sit, vt filius illum sibi capiat, & talis remißio, seu donatio valeat statim, & sit irreuocabilis, vel sit reuocabilis vsque ad mortem patris.

NOta remissionem tacitam dici, quando patre vidente, & tacente filius percipit vsumfructum. 1

Secundò nota, certum esse, talem remissionem tacitam satis esse, vt vsusfructus sit filij, sic enim habetur expresè *l. cùm oportet. vers. sin autem. C. de bonis, qua liber.* & docent omnes Doctores citandi. 2

At dubium est, an talis remissio statim valeat & fiat irreuocabilis, vel reuocari possit per patrem, dum vixerit. Triplex est senrenria. 3

Prima tenet non valere statim eam remissionem, & sic posse quouis tempore à patre reuocari ram respectu vsusfructus percipiendi in futurũ à filio, quàm respectu percepri: non enim ralis tacita remissio vim habet, donec morte patria confirmetur. Probatur ex *dicto §. sin autem*, vbi habetur, ex tacita remissione lucrari filium vsumfructum post mortem patris; ergo anrea non erat firma. Sic videtur tenere glossa *dicto vers. sin autem.* idem tenent Azo, Iacobus Butrio, Faber, quos refert Tello *l.* 17. *Tauri n.* 59. & eos sequitur *n.* 62. 63. 64.

Secunda sententia docet talem tacitam remissionem esse ab initio irreuocabilem, tam respectu temporis præteriti, quàm futuri. Sic Baldus *dicto §. sin autem, n.* 5. 4

Tertia sententia docet hanc tacitam remissionem ab initio validam esse, nec posse à patte reuocari respectu fructuum, quos patre sciente, & tacente percepit filius: at poterit pater reuocare pro tempore futuro, scilicet ne filius ex tunc percipiat vsumfructum. Ratio, quia scientia & patientia patris non extendit effectum suum vltra 5

tempus, quo præstatur: ergo poterit pro tempore futuro reuocari, non autem pro tempore quo jam habuit effectum. Et hoc est, quod *dict.* §. *sin autem*, appellat hanc diuturnam donationem, id est, quasi de die in diem, & morte patris confirmari, quo ad totum scilicet vsumfructum. Sic Paulus de Castro *dicto* §. *sin autem*, *num.* 4. Bart. Cynus, Vitalis, quos refert, & sequitur Gutierrez *de iuram. confirmat.* 1. *p. c.* 4. *n.* 14. 15. Ant. Gomez *l.* 48. *Tauri n.* 9. 10. & *l.* 29. *n.* 29. Molina *tomo* 1. *de iust. tract.* 2 *disput.* 8.

6 Sit conclusio; hæc tertia sententia videtur probabilior.

Dvbivm XVI.

An legitima debita à matre, vel ascendentibus ex linea materna, & similiter in tertio bonorum possit mater, vel ascendentes hanc conditionem ponere, vt vsusfructus non acquiratur patri.

Dvplex est sententia.

1 Prima dicit posse. Ratio, quia *Auth. excipitur*, *C. de bonis*, *quæ lib.* absolutè permittit talem conditionem. Item, quia ea conditio non est onerosa, immo fauorabilis filio. Sic glossa *Auth. vt liceat matri, & auia, in principio, vers. Participium*, & *ibi* Angel. de Perusio, Iacobus & Bellouiso, Paulus, Salia. Iacobus de Butrio, Iason, Bald. quos refert Ant. Gomez *l.* 48. *Tauri n.* 11. & eam dicit esse communem Gutierr. *cap. quamuis pactum.* §. *nullum ad bona paterna, num.* 19. 20. & refert pro ea Menchacam, & Suarez, & ipse dicit absque dubio esse veram, quando malè suspicatur mater de moribus viri: at quando non suspicatur malè, licèt dubius, tenet non posse apponere tale grauamen.

2 Secunda sententia asserit non posse talem conditionē apponere in legitima, sed tantùm in legitimæ residuo, quod extraneis prælegare poterat, Patet *Auth. vt liceat matri, & auia, in principio*, vbi sic dicitur, *Sancimus licentiam esse matri, & auia aliisque parentibus, postquam relinquerunt filiis partem, quæ lege debetur, quod reliquum est suæ substantiæ, donare sub hac conditione, vt vsusfructus non quæratur patri; hoc enim extraneo relinquere poterant: vnde nulla parentibus vtilitas nasceretur.* Hæc ibi. Ita Anton. Gomez *eodem n.* 11. Segura § *sed si fundum. l. vnum ex familia. ff. de leg.* 2. *n.* 169. Xuarez *l. quoniam in prioribus. C. de inoff. testam. num.* 11. Bart. Paulus de Castro, Fulgosius, Philippus Corneus, *Auth. excipitur*, *C. de bonis*, *quæ lib.* Alexand. & Fabianus relati per Antonium Gomez; & hæc sententia est multo verior ac tenenda; idem Molina *tom.* 1. *de iust. tract.* 2. *disput.* 8.

Dvbivm XVII.

An si extraneus simul patrem & filiumfamilias instituat hæredes pro dimidia parte quemlibet, pater acquirat vsumfructum in parte illa relicta filio.

Dvplex est sententia.

1 Prima non acquirere: tum quia *Auth. Item hæreditas. C. de bonis*, *quæ lib.* statuit, vt dum filius, & pater succedunt alteri filio, patet non acquirat vsumfructum: sed iste est casus similis; ergo: tum etiam, quia ex dispositione, & voluntate defuncti ista videtur regularis intentio, & effectus institutionis, vt vterque hæres æquè succedat in proprietate, & vsufructu. Sic glossa, Saliz. Paulus de Castro *dicta Auth. Item hæreditas.*

Secunda docet patrem habere vsumfructum 2 in illa parte filij. Ratio, quia cùm *Auth. Item hæreditas*, correctoria sit iuris communis, quo debetur patri vsusfructus in omnibus filij aduentitiis, non est de casu ad casum extendenda: sed illa solùm loquitur de casu, quo pater & filius succedunt alteri filio; ergo. Sic Iacobus de Aretio, Cynus, Albericus, Ang. Philippus Corneus *dicta Auth. Item hæreditas*, & communis, vt refert, & sequitur Anton. Gomez *l.* 48. *num.* 13. & hæc est verior.

Dvbivm XVIII.

An quando filius eximitur à patria potestate per mortem ipsius filij, vel ipsius patris, amittat pater vsumfructum in eius aduentitijs.

Ratio dubitandi, quia vsusfructus effectus est 1 patriæ potestatis; ergo hac cessante, ille cessabit. An verò quando publicantur bona patris, vel filij ob crimen hæresis, vel aliud, publicetur hic vsusfructus, vide Molinam *vbi infra disput.* 9. de quo latè dixi *lib.* 2. *operis moralis in præcepta Decalogi cap.* 16.

Prima conclusio: per filij mortem non finitur 2 vsusfructus, quem pater in eius bonis habebat, sed retinebit quandiu ipse pater vixerit. Ratio, quia licèt patria potestas requiratur ad vsusfructus acquisitionem, non tamen, vt semel acquisitus duret. Et patet hoc *l. finali. verf. penult. C. ad Tertul.* sic Anton. Gomez 48. *Tauri n.* 5. Tello *l.* 5. *Tauri n.* 6. & 8. Molina *lib.* 1. *de primog. cap.* 19. *n.* 20. & *lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 23. Pinellus *C. de bonis mater. l.* 1. *p.* 1. *n.* 39. Menchaca *de successio. progress. lib.* 1. §. 1. *n.* 39. Bart. Odofr. Albert. Ang. Saliz. Paulus Corneus, & communis *dicta l. finali.* Montalbus *lib.* 3. *fori tit.* 4. *l.* 7. *verf. est etiam notandum.* Molina *tom.* 1. *de iust. tract.* 2. *disput.* 9. hanc conclusionem probari *lib.* 7. *in præcepta Decalogi cap.* 13. *n.* 5.

Hinc infertur, licèt pater & mater iure huius 3 regni æquè succedant in bonis filijfamilias defuncti; id tamen intelligendum est, quoad proprietatem: nam etiam in illa parte bonorum, in qua mater succedit, retinebit pater vsumfructum, dum vixerit. Ratio, quia hoc non priuatur per mortem filij: ergo sicut habebat ipso viuo, debet habere ipso defuncto. Sic Pinellus *ibi*, Tello *dicto n.* 6. Ant. Gomez *l.* 6. *Tauri n.* 11. 12.

Secundò infertur, si deficientibus parentibus 4 succedant nepoti auus paternus, & maternus, & illi habeat vsumfructum in bonis nepotis viuentis, quia scilicet natus est ex filio coniugato, qui nondum Ecclesiæ benedictiones receperat: retinebit etiam post mortem in ea parte, in qua succedit auus maternus. Patet eadem ratione. Sic Ant. Gomez *eodem n.* 12.

Secunda conclusio: quando filius eximitur à 5 patris potestate per mortem ipsius patris, constat filium

filium deinceps babere vſumfructum. Nota tamen, quòd ſi pater eius non receperat benedictiones Eccleſiæ, non habebit talis filiusfamilias vſumfructum, ſi auum paternum habeat, ſed auus habet. Ratio, quia cùm ſit in aui poteſtate, iuxta ſuprà dicta, habebunt in hoc nepote reſpectu aui locum omnes patriæ poteſtatis effectus, cuius vnus eſt habere vſumfructum in aduentitiis. Sic Antonius Gomez *dicta l.6. n.12. & l. 47. Tauri n.3.*

Dvbivm XIX.

An quando filius eximitur à patris poteſtate ratione dignitatis, vt Epiſcopalis, patritiæ, &c. amittat pater vſumfructum.

1 ANton. Gomez *l.48. Tauri n.6. & l.6. n.11.* dicit non amittere patrem vſumfructum, nec totum, nec partem, quem in aduentitiis eius babebat. Ratio, quia ad retinendum vſumfructum, quem antea pater acquiſierat, non requiritur patriæ poteſtatis perſeuerantia, ſed ſat eſt principio acquiſitionis adfuiſſe, nec iure inuenitur cautum his in caſibus amittere patrem vſumfructum acquiſitum.

2 Sed Pinellus *cap. de bonis maternis, l.1. p.1. n.42.* meliùs hoc nullibi eſſe in vſu, & fauet Gregor. Lopez *l.15. tit.18. part. 4. verſ. Retener.* vbi dicit nullam vſusfructus partem retinere patrem, quãdo emancipatio legibus inducta eſt: at conſtat ex ſuprà dictis ratione dignitatis Epiſcopalis, & aliarum emancipatum eſſe filium per leges.

3 Aduerte tamen, in bonis acquiſitis poſtquam filius exemptus eſt à patris poteſtate per talem dignitatem, non acquirere patrem vſumfructum. Ratio, quia vt acquiratur vſusfructus, requiritur vt ſaltem acquiſitionis tempore ſit patria poteſtas, ſed tempore acquiſitionis non erat patria poteſtas. ergo. Sic Ant. Gomez *vbi ſuprà.*

Dvbivm XX.

An quando filius eximitur à patria poteſtate, quia emancipatur à patre, amittat pater vſumfructum.

1 SIt concluſio: dimidia pars vſusfructus manebit apud patrem in præmium emãcipationis, & alia dimidia erit apud filium: ſic enim cauetur *l. cùm oportet, §. cùm autem. C. de bonis quæ liberis,* & *ibi* notat Odofred. Cynus, Iacobus de Butrio, Bart. Albert. Bald. Aug. Saliz. Paulus, & communiter Doctores. Ita etiam definitur *l. 15. tit. 18. part. 4.* & notat *ibi* Gregor. Lopez *verſ. retener.* Montalb. *ibi.* Anton. Gomez *l.48. Tauri n.6.* Sylu. *peculium 1. q.3.* Tabien. *n.13.* Ang. *n.2.*

Circa hoc notanda ſunt quatuor.

2 Primum, ſi in emancipatione pater vellet retinere ſibi vſumfructum bonorum de cætero per filium acquirendorum, non valeret; quia non poteſt tale onus imponere. Sic Gregor. Lopez *ibi verſ. la meitad.* Albert. *l. penultima. C. de emancipat.*

Secundò, ſi pater emancipet filium, qui poſt-
3 modum nubat, & recipiat Eccleſiæ benedictiones, deinceps nullam vſusfructus partem retinebit pater, per infrà dicenda ex *l. 48. Tauri.* Sic Ant. Gomez *eodem n.6.*

Tertiò: ſi non ex diſpoſitione patris, ſed legis 4
filius eſſet emancipatus, qualiter eſt per matrimonium, nullam partem vſusfructus haberet pater. Ratio, quia, vt patet ex legibus citatis, dimidia vſusfructus pars tribuitur patri in præmiũ, quòd filium emanciparet; ergo vbi non ipſe, ſed lex, tale præmium non concedetur. Anton. Gomez *ibi,* & Greg. Lopez *ibi, verſ. retener.*

Quartò, dictæ leges concedentes dimidiam 5
vſusfructus partem patri emancipanti filium, intelliguntur de bonis ante emancipationem acquiſitis: ſecus de acquiſitis pòſt, quia totus vſusfructus illorum pertinebit ad filium, cùm tempore acquiſitionis non ſit ſub patris poteſtate. Sic Ant. Gomez *ibi.* Alexander per eum citatus.

Dvbivm XXI.

An quando filius liberatur à patria poteſtate per matrimonium ſequutis Eccleſiæ benedictionibus, amittat pater vſumfructum.

SIt concluſio; certum eſt ſecundùm ius huius 1
Regni patrem teneri reſtituere bona aduentitia filio, ſi quæ habebat, & ex tunc filium percipere vſumfructum. Sic enim cauetur *l.48. Tauri,* quæ eſt hodie *l.8. tit.1. lib.5. ordinam* & notat Ant. Gomez *eadem l.48. n.6.* Caſtillo, Cifuentes, Gomez Arias *ibi.* Gregor. Lopez *part.4. tit.18. l.15. verſ. Retener.* Molina *lib.2. de primog. cap.9. n.25.*

Circa hanc legem nota tria.

Primum eſt, licèt ſine nuptiarum ſolemnitate 2
quoad omnes alios iuris effectus matrimonium ſolo conſenſu efficiatur, at quoad mancipationis, & acquiſitionis vſusfructus effectum, requiruntur benedictiones Eccleſiæ, vt patet ex legibus citatis. Sic Ant. Gomez *ibi.* Couar. *4. decret. 2. p. cap.7. §.1. n.13.* Perez *lib.4. ordinam. tit.11. l.3. fol. 1522.* Greg. Lopez *part.4. tit.17. l.5. verſ. El vſo.*

Secundò nota, diſpoſitionem *dicta l.48.* pro- 3
cedere, licèt filius, vel filia contrahat inuitis parentibus matrimonium; adhuc enim acquirent vſumfructum, & à patris eximentur poteſtate, quia lex indiſtinctè loquitur. Sic Ant. Gomez *eodem n.6.* & Cifuentes *l.48. Tauri.*

Tertiò nota, dum dicta l.48. Tauri diſponit, vt 4
poſt contractum matrimonium cum Eccleſiæ benedictionibus pater teneatur reſtituere filio vſumfructũ, intelligi non de percepto antea, ſed de illo, quem perceperit à tempore, quo filius ſuſcepit Eccleſiæ benedictiones, quia ex tunc acquiritur filio. Sic Caſtillo *eadem l. 48. verſ. à reſtituir.*

Dvbivm XXII.

An ſi filius, ad quem pertinebat vſusfructus, ſcilicet coniugatus, receptis Eccleſiæ benedictionibus, videat patrem percipere vſumfructum aduentitiorum, nec petat ab eo aduentitia, cenſeatur vſumfructum remittere, & ſic, defuncto patre, non teneantur hæredes dictum vſumfructum illi reſtituere.

DVplex eſt ſententia.

Prima tenet videri remittere vſumfructũ. 1
Ratio, quia pater per hoc, quòd videt filium percipere

cipere vſumfructum ad patrem pertinentem, & tacet, cenſetur tacitè remittere, & ille vſusfructus erit filij, vt dixi ſuprà *dubio* 15. ergo à contrario idem erit dicendum, quando filius videt patrem percipere vſumfructum ad ſe pertinentem, & tacet, cenſeri remittere: maxime cùm pater, & filius ſint correlatiua, & diſpoſitum in vno correlatiuo, cenſeatur diſpoſitum in alio. *l. finali. ff. de acceptil.* & tradit Bernardus Diaz *regula* 158. Hanc ſententiam docet Caſtillo *l. 48. Tauri, verſ. à reſtituir. num.* 11.

2 Secunda ſententia docet, non cenſeri filium remittere vſumfructum, & ſic eſſe ſibi reſtituendum. Ratio differentiæ eſt, quia quando filius percipit vſumfructum patris ipſo ſciente, & tacente, pater, qui id patitur, poſſidet prædicta bona: vnde cùm ipſe poſſideat, & videat, & patiatur filium frui vſuſructu, cenſetur donare: at in noſtro caſu pater adhuc retinet bona aduentitia filij, & fruitur eis, & ideo non mirum, ſi filius patiatur patrem frui, quia nondum poſſidet dicta bona, & ideo non videtur per hoc donare. Secundò, quia nihil eſt, quod patrem prohibeat reclamare, dum videt filium potiri vſufructu; & ideo, ſi non reclamet, cenſetur donare: at filium reclamare prohibet metus reuerentialis patris, & ideo non eſt eadem ratio, & diſpoſitum in vno correlatiuo, cenſetur diſpoſitum in alio, vbi eſt eadem ratio. Sic tenet Gutierrez *de iuramento confirmat.* 1. *p. cap.* 4. *à n.* 18. per plures: & in alio ſimili, ſcilicet patrem recipientem fructus beneficij filij, illi reſtituere; tenent idem Perez *l.* 1. *tit.* 8. *lib* 3. *ordinam.* Palacios Rubios *rubrica de donat.* §. 41. *n.* 9 & hoc eſt verius.

Dvbivm XXIII.

An filiusfamilias per teſtamentum, vel renuntiationem poſsit patrem vſufructu priuare.

1 SEnſus huius dubij eſt, an filiusfamilias, cui hodie de tertia bonorum parte teſtari permittitur, *l.* 5. *Tauri*, quæ hodie eſt *lex* 4. *tit.* 4. *lib.* 5. *ordinam.* & *l.* 6. *Tauri*, quæ hodie eſt *lex* 1. *tit.* 8. *lib.* 5. poſſit præiudicare iuri paterno, teſtando non tantùm de illius tertij proprietate, ſed etiam de vſufructu, qui conuenit patri ratione patriæ poteſtatis? Similiter etiam an poſſit matris legitimam renunciare in præiudicium vſusfructus quærendi à patre in illa?

Circa primum duplex eſt ſententia.

2 Prima docet poſſe etiam teſtari de vſufructu illius tertij. Probatur, quia *d. l.* 5. *Tauri* ſic dicitur: *Pueda facer teſtamento, como ſi eſtubiera fuera de ſu poder.* Sed ſi eſſent extra patris poteſtatem, poſſent etiam de illo vſufructu teſtari; ergo. Sic tenet Ant. Gomez *l.* 6. *Tauri n.* 14. Molina *tom.* 1. *de iuſt. tract.* 2. *diſput.* 232. *fol.* 1445. Menchaca *de ſucceſ. progreſſ. lib.* 1. §. 1. *n* 31.

3 Secunda ſententia docet tantùm poſſe teſtari de proprietate aduentitiorum in tertia parte, ſeruato vſufructu patri, dum vixerit. Ratio, quia quando facultas teſtandi conceditur illi, qui teſtari non poteſt, intelligitur, ſeruatis aliis regulis iuris; quia tantùm diſpenſat lex cum illa qualitate poteſtatis patris, non tamen in cæteris. *l. ſi quando. C. de inoffic. teſtam.* & confirmatur, quia licèt iure communi filiusfamilias clericus permittebatur etiam de acquiſitis ante clericatum teſtari, id tamen intelligitur ſine præiudicio vſusfructus quæſiti patri in talibus bonis, vt docent plures, quos refert, & ſequitur Couar. *cap. quia nos n.* 2. *de teſtam.* & Pinellus *C. de bonis mater. l.* 1. *p.* 1. *n.* 43. & fatetur ipſemet Anton. Gomez *l.* 48. *Tauri num* 7. ergo ſimiliter in noſtro caſu. Hanc ſententiam tenent Gregor. Lopez *l.* 13. *tit.* 1. *p.* 6. *verſ. que eſta en poder.* Tello *l.* 5. *Tauri n.* 3. & *infrà.* & dicit eſſe communem Perez *lib.* 5. *ordinam. tit.* 2. *l.* 1. *fol.* 62. *verſ. intellige tamen*, & addit ad Seguram *l. Imperator. ff. ad Trebell. n.* 78. *verſ. adde.* Royas *de ſucceſſione ab inteſtato, c.* 29. *à num.* 23. Mieres *de maioratu* 1. *p. q.* 1. *num.* 46. Auendaño *l.* 5. *Tauri. gloſſa fin. n.* 1. Gutierr. *lib.* 2. *quaſt. pract. q.* 40. *n.* 4. Matienzo *l.* 4 *tit.* 4. *lib.* 5. *recop. gloſ.* 3. *num* 4. Spino *ſpeculo teſtamen. gloſ.* 4. *fine.* Molina *dicto tract.* 2. *diſp.* 138. *fol.* 740. Molina *lib.* 2. *de primog. cap.* 9. *n.* 24. Peralta *rubrica ff. de hered. inſtit. n.* 181. Idem docent alij afferentes ſtatutum, vt filiusfamilias poſſit teſtari, intelligi abſque præiudicio vſusfructus quæſiti patri. Hi ſunt Bald. *l. ſi quæramus, fine. ff. de teſtam.* Immola *cap. quia ingredientibus, n.* 28. *de teſtam.* Ang. *tract. de teſtam. n.* 12. Francus *rubrica de teſtam. in* 6. *n.* 45. Guillelmus *cap. Raynutius, de teſtam. n.* 24. Bart. *l.* 1. *C. de ſacroſanct. Eccleſ. n.* 21. & fauent Couar. & Pinellus *vbi ſuprà.* quare hæc ſententia, vt probabilior, tenenda eſt.

Nota parentes quantumcumque habeant alios filios legitimos, poſſe in eorum præiudicium concedere filio licentiam teſtandi, vt poſſit ad libitum diſponere, & poterit relinquere parentibus, vt liberè diſponant inter filios, vel extraneos. Sic Gutierrez *c. quamuis pactum, de pactis, initio. n.* 19. & 43. vbi latiſſimè probat. Hæc tamen licentia debet eſſe cum iuramento, aliàs non valet, quia eſt renuntiatio hæreditatis viuentis, quæ abſque iuramento non valet, vt docet alios referens Molina *lib.* 2. *de primog. c.* 3. *num.* 49. & 50. Tello *l.* 6. *Tauri num.* 65. & quidam admodum doctus neotericus à me conſultus, qui dixit non poſſe vxoratam dare filio hanc licentiam ſine licentia viri, quia eſt contractus. 4

Quo ad ſecundum ſit concluſio: ſi filiusfamilias renunciet hæreditatem maternam, etiam iuramento præſtito, non conſentiente patre, non nocet patri quo ad vſumfructum: ſed ſi mater viuente patre & manente patria poteſtate obierit, retinebit pater vſumfructum in hæreditate materna. Ratio, quia ea renuntiatio ſortitur effectum eo tempore, quo mater defuncta eſt, quo patri acquiritur vſusfructus, cui iuri patris filius nocere nequit. Sic tenent Paulus de Caſtro *in principio l. fin. C. de bonis, quæ lib.* Tello *l.* 6. *Tauri n.* 55. Couar. *cap quamuis pactum.* 3. *p.* §. 2. *n.* 3. *verſ. ſecunda probatio*, quamuis dubius. 5

Dvbivm XXIV.

An in primogenio, Ducatu, Comitatu, &c. obueniente filiofamilias ex matre, vel lineâ materna, vel aliunde, pater habeat vſumfructum.

RAtio dubitandi, quia in bonis donatis à Rege pater non habet vſumfructum, cùm ſint quaſi caſtrenſia, ſed bona maioratus videntur à 2

Princi

Principe donata, cùm saltim Rex faciendi ex eis maioratum licentiam tribuat: ergo.

2 Nota maioratū dupliciter constitui posse, scilicet, vel de bonis priuati, præuia tamen Regis facultate, vel de bonis à Rege donatis absolutè, aut titulo maioratus.

3 Prima conclusio: si maioratus sit de bonis priuati, etiam præuia Regis facultate constitutus, pater habet vsumfructum in eo. Hæc conclusio est certissima. Ratio, quia ista bona non donantur à Principe, sed tantùm licentia primogenium constituendi: ergo non dicentur ex hac parte quasi castrensia; cùm ergo aduentitia sint, pater in eis habebit vsumfructum. Sic Greg. Lopez *part.* 4. *tit.* 17. *l.* 7. *vers. donatio*. Ant. Gomez *l.* 48. *Tauri num.* 34. Castillo *d. l.* 48. *Tauri.* §. *mandamos*. Molina *lib.* 1. *de primog. c.* 19. *n.* 18. Tello *l.* 5. *Tauri n.* 8. Xuarez *q. maioricatus n.* 9. Gomez Arias *l.* 46. *num.* 5.

4 Aduerte aliquos ex his, scilicet Tello, & Castillo dicere filium habere verum ius vsusfructus, & patrem commoditatem: idem Gomez Arias. Sed hoc optimè improbat Molina *num.* 19. dicens etiam verum ius vsusfructus habere patrem: idem Ant. Gomez *ibi*.

5 Secunda conclusio: si maioratus sit constitutus ex bonis à Rege absolutè donatis, quæ Rex absolutè alicui pro se, & suis descendentibus donauit, nulla facta maioratus mentione, & is donatarius ex eis maioratum instituat, licèt pater istius donatarij non habeat in eis vsumfructum, eo quòd in illu quasi castrensia sunt, vtpote à Rege donata: tamen cùm postea maioratus hic ad successorem peruenerit, pater talis successoris habebit in eo vsumfructum. Ratio, quia successor non dicitur habere per donationem à Rege, & mutatione personæ iam non dicuntur castrensia, vel quasi. Sic Xuarez *n.* 23. 24. Molina *n.* 24. Ant. Gomez *num.* 4.

6 Tertia conclusio: si bona maioratus non sint liberè, & absolutè à Rege donata; sed ea lege vt perpetuò sint bona maioratus, in eisque iure maioratus succedatur: tunc pater etiam successorum non habebit in eis vsumfructum. Ratio, quia tunc omnes successores à Rege, non verò à prædecessoribus ea bona capere censentur; & sic erunt in omnibus successoribus, quasi castrensia ac donata à Principe, iuxta suprà dicta. Sic Molina *n.* 24. Ant. Gomez *n.* 4. Xuarez *num.* 18. 19. 20. 21.

7 Vltima conclusio: licèt in aliis bonis vsusfructus non finiatur filij morte, at in maioratu sic. Ratio quia, cùm dominium bonorum maioratus filiofamilias competens ad vitam eiusdem restrictum sit, & eo moriente in sequentem maioratus successorem pertranseat, consequens est, vt etiam parentis vsusfructus, qui ab eius dominio pendet, cessare debeat. Sic Molina *num.* 20. Ant. Gomez *n.* 4. Tello *l.* 5. *Tauri n.* 8.

Dvbivm XXV.

An si pater sit morti proximus, filiusfamilias ipse acquirat.

1 Dvplex est sententia.

Prima tenet non acquirere; probatur *l. finali, in fine. C. de bonis, quæ liber.* vbi sic dicitur. *Qualis vsusfructus potest ei acquiri, qui momentarius esse ostenditur.* Et ratio est, quia cùm patria potestas sit tunc quasi consumpta, nihil operatur, quo ad acquisitionem sibi faciendam. Sic Segura *l. coheredi.* §. *cùm filia, ff. de vulg. & pupill. n.* 92. *fine.* Gomez Arias *l.* 46. *Tauri.* Baldus *l. finali. ff. de condit. instit.* Franciscus de Aretio *cons.* 161. Iason *l. quoniam, ad finem. C. de testam.*

Secunda tenet acquirere patri. Sic glossa *ff. de condit. instit. l. finali. vers. substitutes* & *ibi* Bart. *n.* 4. & hoc dicit videri verius Xuarez *lib. legum fori. tit.* 11. *l.* 9. *vers. Tenebis etiam mente.* 2

Sit conclusio: quo ad vsumfructum probabilius est non acquirere filium patri in extremis constituto, vnde si tunc acquirat aliqua aduentitia, non acquiret pater vsumfructum, & sic videtur loqui prima sententia: & hoc probat lex finalis, quam pro se adducit, quia inutilis esset ea vsusfructus acquisitio, si statim pater mori debet, & sic cessare; at verò, quo ad proprietatem, bene acquirit patri: quare si tunc bona aliqua profectitia acquiretet filiusfamilias, patri acquireret. Patet, quia dicta lex finalis apertè solùm loquitur de vsufructu: nec etiam eius ratio in proprietate procedit, illa enim etiam patri morienti vtilis est, quia transmitteret ad hæredes; ita docet Bart. *dicto num.* 4. vbi totam hanc conclusionem docet. 3

Dvbivm XXVI.

An casu, quo aufertur patri administratio bonorum aduentitiorum filij, reseruetur ei vsusfructus, quando aufertur propter dilapidationem? Item an in dote aduentitia filiæ acquirat pater vsumfructum.

Sit prima conclusio. In priori casu non reseruatur patri vsusfructus, sed tantùm alimenta. Sic Ioan. Andr. *addit. ad Speculatorem, tit. de dote restituenda, addit. finali* Greg. Lopez *part.* 3. *tit.* 2. *l.* 1 *fine*, dicens patere hoc ex illa lege. 1

Secunda conclusio: pater non habet vsumfructum in dote aduentitia filiæ, nec etiam in dote, acquiritur filio propter iniuriam violati tori. Sic Bald. Nouellus *tract. de dote, fol.* 18. 19. & Greg. Lopez *part.* 4. *tit.* 17. *l.* 5. *vers. El vsufructo.* Quæ plauiùs dicit procedere in hoc regno, cùm per matrimonium liberetur filius à patris potestate. 2

Dvbivm XXVII.

An in vsufructu relicto filiofamilias acquirat aliquid pater.

Plures Doctores asserunt patrē non acquirere in illo vsumfructum. Ratio, quia nō est dabilis vsusfructus ipsius vsusfructus, sicut nec seruitus seruitutis. Sic Sylu. *donatio* 2. *q.* 7. Molina *lib.* 1. *de primog. c.* 19. *n.* 18. glos. *Auth. idem est, C. de bonis quæ liber. & Auth. vt liceat matri, & auia in principio.* Albert. Bart. *d. Auth. idem est, & l.* 1. *C. de bonis maternis. vers. quod si filio*, glossa *l. fin. ff. de vsufructu.* 1

Aduerte tamen, quod licèt hoc ita sit, verùm commoditatem illius vsusfructus percipiet pater, ita vt filius sit vsufructuarius, id est, habens ius ad vsumfructum: at pater dum vixerit, rebus ex vsufructu prouenientibus vtetur, & fruetur. *l. finali. C. de* 2

C. de vsufruct. Licèt enim vsusfructus non sit dabilis ipsius vsusfructus, bene tamen est dabilis commoditas. *l. arboribus.* §.1. *ff. de vsufructu.* Sic Ant. Gomez *l.* 48. *Tauri*, *num.* 2. Bart. Odofr. Cynus, Iacobus de Butrio, Albet. Bald. Ang. Saliz. Paulus, Corneus, & communis, teste Antonio Gomez *l. finali. C. de vsufructu.* Azo *in summa. C. de bonis, quæ liberis.* Xuarez *q. maioricatus à n.* 11. *vsque ad* 15.

3 Secundò aduerte ad sciendum quando vsusfructus relictus filio finiatur, quòd aut relinquitur filio ipsius contemplatione; & tunc proprietas erit filij, & commoditas patris, & patre mortuo, manet apud filium, & finitur is vsusfructus per filij mortem; quia in hoc casu filius est verus vsufructuarius. Aut relinquitur filio patris contemplatione, & tunc proprietas, & commoditas eius est apud patrem, quia talis vsusfructus censetur tunc profectitius; quare cùm hoc casu pater sit verus vsufructuarius, per solam ipsius mortem finietur, non verò per filij mortem: aut nequit constare vtrius contemplatione relictus sit; & tunc non extinguitur alterius morte, sed vtriusque, & ita mortuo filio, remanet apud patrem, & mortuo patre apud filium. Neque obstat, quòd in dubio bona relicta filio, vel ipsi acquisita, quæruntur sibi, quo ad proprietatem, & patri quo ad vsumfructum: id enim in aliis bonis mobilibus, vel immobilibus procedit, secus in vsufructu, quia in illo specialiter est dispositum, vt in dubio acquiratur superuiuenti. *l. finali, C. de vsufructu.* Hæc omnia notat Ant. Gomez *l.* 48. *Tauri num.* 2. & affert plures leges, & Doctores.

Dvbivm XXVIII.

An in feudo filijfamilias pater habeat vsumfructum.

1 NOta ex Sylu. & Summistis *verbo feudum, in principio, & q.* 1. feudum esse concessionem rei immobilis factam pro aliquo seruitio exhibendo, manente dominio directo apud feudum concedentem, vtili verò apod feudatarium. Vnde de feudi natura est primò quòd dominus sibi retineat directum dominium, & proprietatem, & vtile dominium transeat in vasallum. Secundò, quòd consistat io re immobili. Differt verò ab emphyteusi, quòd vasallus nequit sine domini voluntate feudum impignorare: at emphyteuta potest. Item emphyteusis datur pro aliqua pensione soluenda in pecunia, vel aliquo alio consistente: at feudum datur pro obsequio exhibendo. Cætera de feudo vide in Sylu.

2 Hoc supposito dicendō est, patrem non acquirere vsumfructum in feudo concesso filiofamilias, etiamsi sit aduentitium (nam in feudo quasi castrensi, vel castrēsi, qoale esset virtute armorum feudū acquisitum, vel à Principe feudum concessum, manifestum est.) Ratio, quia feudum est seruitus quædam, & feudatarius est velut vsufructuarius. Item, quia pater non succedit filio in feudo. Ita Gregor. Lopez *part.* 4. *tit.* 17. *l.* 5. *vers. El vsufructo.* Bald. *l. si uxorem, in fine. C. de condit.* Bart. *l. si quis, in fine. C. ad Tertul.* glos. *l. si patria. C. de vsufructu.* Cæpola *de cognit. feudi, cap.* 1. *differens.* 10.

3 Aduertendum tamen (vt dixi *dub. praced.* de vsufructu) acquirere patrem commoditatem in feudo aduentitio filijfamil. Sic Iacobus de Belouisu, & Baldus *l. cùm oportet, fine. C. de bonis, quæ lib.* Xuarez *q. maioricatus num.* 16.

Tandem in ista materia de vsufructu nota non priuari patrem vsofructu, licèt transeat ad secundas nuptias. Patet *l. finali. C. de bonis mater.* & *ibi* Bart. Odofr. Cynus, Iacobus Butrio, Alber. Bald. Ang. Saliz. Paulus, Corneus, & communis, vt refert, & sequitur Ant. Gomez *l.* 48. *Tauri n.* 1. 4

Capvt III.

De iniurijs, & damnis in bonis animæ, déque congrua restitutione.

Svmmarivm.

Dvb. 1. *An qui malo exemplo, vel consilio inducit aliquem ad peccandum, teneatur restituere.*

2. *An retrahens volentem ingredi religionem, vel iam ingressum ante, vel post professionem, teneatur aliquid restituere.*

3. *An retrahens filium, ne subueniat patri indigenti, & subtrahens magistro scholasticos, Aduocato suos litigantes, idémque in alijs officijs, peccet mortaliter, & teneatur ad aliquam restitutionem.*

4. *An damnificans in bonis spiritualibus, intrinsecis, naturalibus, siue à natura ingenita sint, vt intellectu, vel memoria infatuando aliquem, vel memoria priuando aliquo veneno, siue sint acquisita, vt sunt scientia, & artes, teneatur restituere.*

5. *An Confessarius, vel Medicus, vel Aduocatus, vel quiuis alius docens falsum, dánsque malum consilium, ex quo damnum petenti consilium, alijsque sequitur, quando id bona fide, & inculpatè fecit, teneatur, si postea comperiat veritatem, lege iustitia docere verum, & sic si non doceat, teneatur restituere.*

6. *An qui tenetur ex officio docere verum, vt Confessarius, vel alius Doctor consultus, si doceat falsum ex negligentia, & culpa lata, ac mortali circa rem, quæ non obligabat ad soluendum lege iustitia, teneatur restituere.*

7. *An audire detractionem sit peccatum mortale, quando ipsa detractio peccatum mortale est.*

Dvbivm I.

An qui malo exemplo, vel consilio inducit aliquem ad peccandum, teneatur restituere.

DVplex est sententia.

Prima docet teneri restituere, inducendo scilicet eum ad pœnitentiam, fundendo pro eo preces, petēdóque ab aliis, vt pro eo fundant. Ratio, quia lædens in temporalibus minus nocet, cùm spiritualia sint potiora bona: at hic tenetur restituere; ergo. Sic tenent Scotus *dist.* 15. *q.* 3. *art.* 1. Richar. *ibi art.* 5. *q.* 2. & 4. *ad* 8. Palud. *ibi q.* 2. *art.* 2. *conclus.* 1. Maioris *ibi q.* 17. *dubio vltimo.* Gabr. *ibi q.* 17. *art.* 2. D. Anton. 2. *p. tit.* 2. *cap.* 2. §. 1. Ang. *restitutio* 1. *verbo, Animam lædens.* Tab. *verbo restitutio. q.* 10. Rosel. *Restitutio.* 2. §. 1. Adria. 4. *mat. de restitut. sub finem, q. speciali de hac re.* idem 1

tenet

tenet Caietan. *verbo restitutio*, *cap.7. fine*, quando consultò inducit ad peccandum.

2 Secunda sententia omnino tenenda, quam docui *lib.1. in præcepta Decalogi cap.6. num.5.* asserit, quòd si citra vim, & fraudem induxit ad peccandum, non tenetur lege iustitiæ ad aliquid, sed sola charitatis, præcepto scilicet correctionis fraternæ, monere ad bonum, si est spes emendæ, sicut tenetur alios peccatores, maiori tamen vinculo; ita vt obligatio hæc corrigendi non sit specie distincta ab ea, quam alius habet, vel ipse haberet, si non induxisset; sed est maior in eadem specie, cùm peccati causa fuerit: si tamen vi, vel fraude, vel metu induxit ad peccandum, tenetur lege iustitiæ restituere.

Probatur prima pars, quia scienti, & consentienti non fit iniuria. *cap. volenti, de reg. iuris in 6.* sed ille sciens, & volens, nec seductus, nec coactus peccauit; ergo. Et confirmatur, quia si alius à me furaretur centum, & ego quando volo, & eo modo, quo volo possum recuperare, alius non tenetur restituere: at inductus ad peccandum potest, quando voluerit, ad pristinum reduci statum; ergo.

Probatur secunda pars, quia semper fit iniuria cum ratione deceptionis, & metus extorquetur consensus, quia dolus, & metus tollunt voluntarium, & sic fit iniustitia. Sic tenent Mercado *lib.6. de contract. cap.2.* Soto *lib.4. de iustit. q.6. art.3. ad 1.* Ledesm. 2.4. *quæst.*18. *art.*2. *dub.*1. *fol.*140. *pag.*2. Nauarr. *summæ cap.*14. Hisp. *num* 32. Lat. *num.*45. Sylu. *restitutio* 3. *quæst.*1. Nauarra *lib.2. de restit. c.2. n.1. fol.*47. Cord. *summa quæst.*171. Pedraza 5. *præcepto* §.7. Aragon 2.2. *quæst.*62. *art.*2 *fol.*176. & *ibi* Salon *controuers.*2.

3 Nota primò, quòd quando metu reuerentiali inducit quis alium ad peccatum, vt si pater, vel dominus, vel superior, aut propinquus maior, quem alius reueretur, inducat ad inimicitias cum alio, vel ad aliud peccatum. Nauarra *ibid. num.*2. *fol.* 49. inclinat magis in hoc, quòd non teneatur lege iustitiæ restituere. Sed contrarium tenendum est cum Nauarro & Sylu. *ibidem*; quia hic metus impedit liberam voluntatem, sufficiénsque est ad votum etiam solemne annullandum, vt constat ex dictis *lib.4. sum. cap.3. num 26. & lib.4. de matrimon. disput.6. à num.1. vsque ad* 35. & sic iniuriam causat. Extendit etiam hoc Syluest. quando manet in peccato, vt complaceat alteri, quod alter teneatur restituere. Sed hoc intelligendum est, vt bene Nauarra *eo num.* 2. quando ea complacentia causaret metum reuerentialem, vt quando peccat, ne amittat gratiam Principis, secus quando esset æqualis is, cui complaceret peccando, quia tunc nullum inuoluntarium causatur.

4 Secundò nota, non constare inter Doctores huius secundæ sententiæ, quo pacto teneatur restituere, qui vi, vel metu induxit ad peccandum; quidam enim censent non satisfacere auferendo vim, & metum, vel docendo veritatem, si decepit, sed teneri inducere ad bonum ex lege iustitiæ, & pro eo fundere preces, vt ab illo peccato desistat, vt docebat prima sententia citata. Probatur, quia hic tenetur non tantùm ad reparanda peccata futura, quod reparatur tollendo vim, &c. sed etiam ad reparandum peccatum commissum, id enim damnum sua iniustitia intulit: sed hoc damnum non reparatur auferendo tantùm vim; ergo. Sic tenent Aragon, & Cord. *vbi supra.* & expressè etiam Nauarr. Sylu. Nauarra *suprà.* Dicunt enim primam sententiam, quæ docebat teneri inducere ad bonum, & pro eo fundere preces, esse veram, quando quis vi, vel metu induxit ad peccatum: immo addit Aragon aliquando etiam teneri bona temporalia conferre, quando scilicet in eo statu constitutus est peccator vi, & metu, vt reuocari non possit absque eo, quòd matrimonium contrahat, ad quod necessaria est dos aliqua.

Cæterùm verius esse credo sat esse auferre vim, 5 vel metum, vel dolum, in sua pristina libertate relinquendo inductum ad peccatum. Probatur, quia tota ratio iniustitiæ in sola vi, vel metu, vel deceptione consistit, hac enim causa cessante omnino voluntarie persistit in peccato: volenti autem non fit iniuria; ergo sublata hac iniustitia, nulla obligatio iustitiæ ad restituendum superest. Confirmatur ex ratione adducta ab iisdem Doctoribus secundæ sententiæ contra primam: nam sublata vi hac, potest peccator, quando voluerit, & eo modo, quo voluerit ad pristinum reduci statum; ergo alius non tenetur ampliùs restituere. Et sic ad rationem contrariæ sententiæ distinguenda est minor: auferendo vim non reparatur, id est, non restituitur omnino ad pristinum statum, concedo; id est, non sufficienter reparatur, quoad iniustitiam illatam, ita vt constituatur in eo statu, in quo liberè, & quando voluerit, potest ad pristinum statum redire, nego. Hanc videtur tenere Soto *suprà*, & Salon *suprà*, explicans enim hanc restitutionem ad quam tenetur, dicit teneri auferre vim, vel metum, vel deceptionem; & clariùs Ledesm. *suprà*, dicit enim perseuerante causa, scilicet vi, & metu, teneri restituere: quasi expressè dicat, illa cessante ad nihil lege iustitiæ teneri, sed sola lege charitatis ad correctionem fraternam. Et confirmatur, quia si ego vinculis constringerem aliquem, ne adiret consecutum beneficium, satisfacerem vincula soluendo, nec tenerer inducere ad adeundum, cùm solutis vinculis liber maneat ad hoc.

DVBIVM II.

An retrahens volentem ingredi religionem, vel iam ingressum ante, vel post professionem, teneatur aliquid restituere.

QVidam asserunt, quòd retrahens iniquo animo volentem ingredi religionem, vel iam ingressum, tenetur restituere, suadendo ipsi, quòd intret, & si nolit, substituendo alium, vel intret, & si eum non inueniat, tenetur ipse ingredi. 1 Probant primò exemplo Raymundi, qui ob hanc causam monachus factus est. Secundò, quia potens restituere rem sublatam, vel æquiualentem, tenetur ad id; ergo tenetur retractum reducere, vel alium, vel seipsum, si idoneus sit, religioni tradere. Sic tenent Adrian. I V. *mat. de restitut. sub finem*, *quæst. de bonis animæ restituendis*, Passarellus super priuilegia Minimorum *cap.*40. D. Anton. 2. *part. tit.*2. *cap.*2. §.1. Maioris 4. *distinct.*15. *quæst.*17. *dub. vltimo.* Palud. *ibi quæst* 2. *art.*2. Scotus *ibi quæst.*3. *artic.*1. Gabr. *ibi quæst.*17. *artic.*3. Rosel. *restitutio* 2. §.1. Sylu. *restitutio* 3. *quæst.*1. idem tenet de extrahente professum Tab. *verb. restitutio q.*10.

addit retrahentem volentem ingredi teneri prudentis arbitrio restituere.

2 Alij verò dicunt, quòd inducens ne intret animo nocendi religioni, tenetur religioni arbitrio prudentis restituere: si verò non hoc animo, non tenetur religioni, sed ipsi restituere retracto. Sic Richard. 4. *dist.* 15. *art.* 5. *quaest.* 4. *ad* 8. Ang. *verbo, Religiosus, num.* 63. vbi addit, quòd si extraxit professum, satisfaciat ipsi, & religioni, at non tenetur intrare.

3 Vt tamen quid tenendum sit clarè explicemus, nota quòd hac in re considerandum est, an retractus sit volens ingredi, vel nouitius, vel professus: secundò an retractus sit solis precibus, vel vi, dolo, aut metu: tertiò an restituendum sit aliquid ipsi retracto, & an etiam religioni aliquid sit restituendum. Sit ergo

4 Prima conclusio: qui sine vi, & fraude etiam animo nocendi retraxit ab ingressu volentem ingredi, vel nouitium, non tenetur lege iustitiae aliquid ipsi, vel religioni restituere, sed tenetur lege charitatis ipsi consulere bonum, quando absque iusta causa id persuasit. Probatur, quòd non ipsi, quia volenti, & consentienti non fit iniuria: quòd non religioni, quia non fit ei iniuria, ante votorum enim acceptationem, quae per professionem fit, nullum ius habet in illum: nec animus nocendi inducit restituendi obligationem, quando exteriùs non infertur damnum contra iustitiam: quòd autem lege charitatis teneatur, patet, quia deliquit contra charitatem auertendo à profectu spirituali absque iusta causa. Sic tenent Soto *lib.* 4. *de iustit. quaest.* 6. *art.* 3. *ad* 2. Bañes 2. 2. *quaest.* 43. *art.* 4. Aragon 2. 2. *quaest.* 62. *art.* 2. *ad* 4. *fol.* 178. Ledesm. 2. 4. *quaest.* 18. *art.* 2. *dub.* 1. *fol.* 139. *pag.* 4. *& sequenti.* Nauarra *lib.* 2. *de restit. cap.* 2. *n.* 13. 14. 15. *fol.* 52. 53. Salon 2. 2. *quaest.* 62. *art.* 2. *controuers.* 3. & docti recentiores.

5 Hinc fit non teneri in hoc casu restituere damna temporalia inde sequuta; quia non fuit per iniustitiam illorum causa. Colligitur ex eisdem Doctoribus, & tenet Nauarra *ibi num.* 10.

6 Secunda conclusio: qui sine vi, & fraude extraxit professum à religione, nihil tenetur restituere ipsi, nec religioni. Probatur, non ipsi, quia scienti, & volenti non fit iniuria: quòd non religioni, probatur primò: non tenetur lege iustitiae restituere personam illam; quia religio non habet ius iustitiae ad personam; non enim per professionem se obligat monasterio ex iustitia, sicut obligatur seruus suo domino, sed obligat se ex voto obedientiae, quod religionis actus est, cuius signum est, quòd seruus est propter dominum, in eiusque vtilitatem, & sic ab ipso vendi potest: at religiosus non est propter religionem, sed haec propter bonum spirituale illius. Quòd non teneatur restituere lucrum cessans, vel damnum sequutum, probatur, quia monasterium non habet maius ius ad lucrum, quàm ad personam, ex qua proueniebat; ergo sicut ad personam non habet ius iustitiae, sed solùm obedientiae, & religionis; ita ad lucrum: qui ergo causa est, vt cesset lucrum, vel sequatur damnum, non violat ius iustitiae, & sic non tenetur restituere. Et confirmatur, quia ipse professus, qui efficacior est causa huius damni, si apostataret, vel in monasterio nollet laborare, non delinqueret contra iustitiam, nec teneretur restituere; etiamsi postea per dispensationem obtineret aliquod beneficium, vnde posset satisfacere: ergo à fortiori non tenetur suadens ipsi, ne laboret, vel vt apostatet. Item, quia licet religio habeat ius spirituale ad praecipiendum religioso, vt legat, vel alia ministeria obeat: at ad horum ministeriorum prouentus exigendum ius non habet, nisi supposita illius voluntate legendi, & efficaci lectione; ergo. Sic Soto, Salon, Ledesm. *fol.* 140. *pag.* 1. Aragon *fol.* 178. *pag.* 2. *fine, & seq.* Nauarra *dicto cap.* 2. *n.* 22. 23. 24. *fol.* 55. 56. Lessius *lib.* 2. *cap.* 8. *dubitat.* 3. *num.* 16. & alij viri docti. Addit tamen Nauarra *eo n.* 24. non esse improbabile dicere teneri ad aliqualem restitutionem.

Tertia conclusio: qui vi, metu, vel fraude (explicat Soto *fraudem*, vt dicendo non esse bonam religionem) retraxit volentem ingredi, vel nouitium, vel professum, tenetur restituere lege iustitiae ipsi retracto, tollendo vim, vel veritatem docendo, si decepit. Probatur, quia ille pariter inuoluntarium, & sic fit ei iniuria. Sic Soto, Ledesm. *fol.* 140. *pag.* 1. Aragon *fol.* 178. *dicto* 2. Nauarra *n.* 17. *fol.* 54. addit Soto fortè etiam teneri ratione iniuriae illatae procurare, vt admittatur in religionem: quod sine *fortè* asseuerat Ledesm. *ibidem*, & alij recentiores magistri. 7

Sed quid si nolit redire. Aragon *ibi* dicit teneri lege iustitiae inducere illum, vt intret, & preces fundere Deo, vt ipsum reducat ad saniorem mentem. Sed decipitur, nihil enim tenetur tunc facere lege iustitiae, quia tunc iam sciens, & volens patitur damnum illud spirituale. Sic Soto, Ledesm. *ibi.* & alij. 8

Maius autem dubium est, an in hoc casu violentiae, vel fraudis, teneatur aliquid restituere religioni. 9

Quarta conclusio: qui nouitium, vel professum vi, vel fraude extraxit à religione, non tenetur ipse intrare in vllo euentu. Probatur, quia vota religionis spontanea esse debent, iuxta illud: *Si vis perfectus esse*, &c. item quia esset intolerabile onus inuitum ad religionem cogere, & ad profitendum, ob idque datur annus nouitiatus: vnde quod fecit Raymundus, fuit consilium. Sic contra Doctores primae sententiae tenent Ang. *verbo religiosus n.* 63. Nauarr. *cap.* 12. Hisp. *n.* 44 Lar. *num.* 45. Nauarra *fol.* 54. *num.* 17. *versic. quinto.* Ledesm. *suprà fol.* 140. *pag.* 1. *&* 2. Soto *suprà*, Aragon *suprà fol.* 178. *dicto vltimo.* Salon *suprà*, & alij docti neoterici. 10

Sed an teneatur alij suadere, vt intret in illam religionem, Nauarra *suprà num.* 18. *fol.* 54. dicit, quòd si alter non libenter ingreditur, non tenetur illum subrogare, quia professio libera esse debet: si verò in animo habet, & meo consilio efficaciter ingredietur, tunc lege iustitiae teneor inducere, quia religio passa est inuoluntarium iniustè: ergo damnificans tenetur, si facilè potest illud personale damnum resarcire: non autem (inquit) tenetur quaerere ingressuros per ciuitatem; sed si alicuius notitiam haberet, vel facilè quaerere posset, qui esset ad religionem propensus, teneretur eum inducere: & quòd teneatur alium inducere, tenet Nauar. *cap.* 12. *in omnibus summis, n.* 44. vltra Doctores primae sententiae. 11

At verius credo ad id non teneri; quia haec non sunt media ordinata ad restituendum, sed ingressus religionis debet esse omnino spontaneus, & ex Dei vocatione. Sic Aragon, Ledes. Sot. *vbi suprà*, citati 12

sunt

ſunt in quarta concluſione. Salon *ſuprà*, & alij docti viri.

13 Addit tamen Aragon *ibi*, quòd licèt nunquam teneatur ingredi religionem, at quando tantum eſt nocumentum temporale, quod intulit, vt id reſtituere non poſſit, tenetur ſe tradere religioni, vt ſeruiat: ſed decipitur, nunquam enim tenetur aliquis ſe mancipare alicui perpetuò in ſeruum, ad hoc vt reſtituat, & ſic alij Doctores ad id non obligant.

14 Quinta concluſio: qui vi, vel fraude extraxit profeſſum à religione, qui erat illi vtilis in temporalibus, tenetur ſatisfacere religioni damnum illud temporale: vt ſi erat lector Theologiæ, ex quo religio prouentus capiebat, vel erat artifex alicuius officij, ob idque laborabat in religione, & erat ei vtilis; compendium enim faciebat religio ſumptuum, quos facturus erat cum alio artifice. Ratio, quia cùm vis, & fraus cauſent inuoluntarium, & ſic iniuſtitiam, hic extrahens eſt cauſa iniuſta huius damni. Sic Soto *ſuprà*, & Ledeſm. *ſuprà fol.* 240. *pag.* 2. etſi ambo dicant hoc non eſſe omnino certum: idem determinatè tenent Aragon *ſuprà fol.* 178. *dicto* 1. Nauar. *ſuprà num.* 21. *fol.* 55. Salon *ſuprà*, & alij recentiores.

15 Nota, quòd Ledeſm. & Soto *ibi* dicunt non teneri in integrum reſtituere, ſed ad prudentis arbitrium: at Aragon, Salon, & Nauarra *ibi* dicunt teneri in integrum, quia cauſam totius damni dedit efficaciter, idque iniuſtè, quod verius eſt, & credo non eſſe contra Sotum, & Ledeſmam, hi enim bene dicunt non teneri reſtituere integrum illud lucrum ceſſans; poterat enim multis modis impediri, ſcilicet morte, morbo religioſi, contraria voluntate ipſius, &c. & ſic quantum valeat hoc lucrum in ſpe, & tam incertum arbitrabitur prudens, at quantitatem hanc, quam arbitrabitur, integram debet reſtituere, ſicut comburens meſſes, quando ſunt in ſpe, non tenetur integrum valorem reſtituere, ſed quod prudens iudicauerit valere in ea ſpe.

16 Secundò nota id, quod dixi de extrahente profeſſum, habere etiam verum, quando quis vi, vel fraude extrahit è Societate Ieſu eum, qui biennio expleto emittit in ea tria vota; quia licèt hæc vota ſint ſimplicia, at per ea verum ius acquirit religio, ac per profeſſionem: vt latè dixi *lib.* 5. *in præcepto Decalogi, cap.* 1. *num.* 26. & *lib.* 7. *de matrim. diſp.* 25. *num.* 11. & 15. Sic Nauarra *ſuprà num.* 19. *fol.* 54.

17 Tertiò nota, quòd monachus ipſe profeſſus non poteſt huius damni reſtitutionem remittere. Ratio, quia per votum paupertatis abdicauit à ſe omne dominium, & omne ius pecunia compenſabile, & tranſtulit in monaſterium, vt dixi *lib.* 7. *ſumma*. Sic docti recentiores à me conſulti,

18 Quartò nota concluſionem, quòd ſcilicet *teneatur reſtituere illud damnum vi extrahens profeſſum*, habere verum quantum ad lucrum, quod amiſit monaſterium, antequam vi, vel dolo extrahens aperiat veritatem, & tollat vim; quia per iniuſtitiam eſt cauſa illius damni. Cæterùm talis extrahens ſi manifeſtet veritatem, & tollat vim religioſo extracto, & religioſus nolit redire ad monaſterium, non eſt certum an lucrum deinde ceſſans, vel damnum, quod deinde ſequitur, teneatur talis extrahens reſtituere. Quidam aiunt teneri: nam verè per iniuſtitiam fuit cauſa huius damni: ergo ſi profeſſus non reſtituit, tenetur extrahens reſtituere; ſicut qui fuit cauſa, vt alter iniuſtè tolleret beneficium, non ſatisfacit conſulendo, vt reſtituat, licèt poſſit reſtituere; ſed ſi nolit, tenetur ipſe reſtituere. Sic quidam vir valde doctus, quem ego conſului.

19 At multo probabilius eſſe credo non teneri. Ratio, quia in hoc caſu ita ſe habet, ſicut ſi à principio ſimplici ſuaſione induceret; tota enim iniuſtitiæ ratio conſiſtebat in violentia, & dolo; ergo hac ſublata reſpectu damni ſequentis non eſt cauſa per iniuſtitiam. Item ſi impedirem vi, vel dolo volentem legare alicui, teneor reſtituere; at ſi vim auferam, veritatémque doceam, & teſtator nolit id legare, non teneor reſtituere, quia tota iniuſtitia conſiſtebat in dolo, & vi illata: non autẽ ea ceſſante eſt iniuſtitia in voluntate non legandi; ſic in noſtro caſu tota iniuſtitia eſt in vi & dolo, non autem in voluntate non redeundi ad monaſterium: ſed in hoc ſolùm peccatur contra obedientiam, & religionem. Vnde ſimile, quod affert contraria ſententia, eſt omnino diſſimile, quia ille peccat contra iuſtitiam retinendo beneficium, cuius ego fui cauſa: & ſic non tota iniuſtitia conſiſtebat in acceptatione. Quare licèt ſuaſibus abſque vi, & dolo feciſſem, vt acciperet beneficium, teneretur reſtituere, quod non contingit in extrahente profeſſum abſque vi, & dolo. Sic ex iunioribus multi viri docti.

20 Sed nunquid extrahens vi, vel fraude nouitium, vel retrahens, vi vel fraude volentem ingredi, teneatur religioni reſtituere, ſicut diximus teneri reſtituere extrahentem vi, vel faude profeſſum. Quidam, & ſatis probabiliter dicunt teneri, quia religio paſſa eſt inuoluntarium, idque iniuſte extrahendo vi vel fraude nouitium, vel retrahendo volentem ingredi, licèt enim non habeat ius aliquod in nouitium, vel in volentem ingredi; habet tamen ius iuſtitiæ ne fiat ſibi iniuria impediendo liberam donationem illius lucri, quod ex ingreſſu prouenire debet; ſicut ego nullum ius habeo, vt alius mihi leget, at habeo ius iuſtitiæ, ne alius vi, vel fraude impediat, ne mihi leget; & ideo vi, vel fraude impediens tenetur mihi reſtituere, vt dicemus infrà. Sic Nau. *ſuprà num.* 18. *fol.* 54. Aragon *ſuprà fol.* 178. *dicto* 1. Salon *ſuprà*, & alij non pauci, nec parum periti recentiores.

21 Addunt tamen aliqui ex his Doctoribus, quòd non tanta reſtitutio facienda eſt, ac quando extractus eſt profeſſus, quia lucrum eſt minus in ſpe, & adhuc minor erit reſtitutio, quando nondum erat nouitius, ſed ingredi propoſuerat. Sic Aragon, Salon *ibi*, & alij, & ſic dicit Aragon quòd vi, vel dolo impediens ingredi volentem, vel extrahens vi, vel dolo nouitium, tenetur etiam reſtituere hæreditatem paternam, in qua ſucceſſurum erat monaſterium, ſi erat ſucceſſionis capax, non tamen in totum, quia pendebat ex futuro euentu, eritque (inquit) minus reſtituendum quando nondum ingreſſus fuerat.

22 Cæterùm ſatis probabile eſt nõ teneri reſtituere monaſterio extrahentem vi, vel dolo nouitium, vel volentem ingredi; quia cùm religio non habeat ius ad illud lucrum, niſi mediante profeſſione huius; & hic nondum profeſſus ſit, & eſt valde contingens nolle profiteri, valde remotum, & nimis præter intentionem extrahentis,

videtur, quòd cesset illud lucrum monasterio, & nouitius non est propter monasterium: quod non accidit in impediente legatum, quia immediatè,& per se impeditur ibi vtilitas legatarij; & confirmatur,quia,vt *infrà* dicemus, occidens debitorem non tenetur eius debita soluere, licèt ob id creditores non possint debita recuperare, quia valde remotè se habet occidens ad hoc damnum. Item, quia Soto, & Ledesm. citati in quinta conclus. qui de extrahente vi professum dubitarunt, an teneatur aliquid religioni restituere, in hoc casu non dubitarent, quin non teneatur. Atque hæc fuit sententia cuiusdam Magistri satis docti, qui dicebat, se hoc tenere sine scrupulo.

DVBIVM III.

An retrahens filium ne subueniat patri indigenti, & subtrahens Magistro scholasticos, Aduocato suos litigantes, idémque in aliis officijs peccet mortaliter, & teneatur ad aliquam restitutionem.

EX dictis dubio præcedenti infertur aliquorum casuum decisio.

1 Primò quid dicendum sit de eo, qui est causa, vt filius suo labore sustentans patrem inopem, fugiat,vel retrahatur à tali subuentione; dicendum enim est idem, quod dixi de retrahente monachum professum: quòd si absque vi, & fraude id faciat, peccat mortaliter contra charitatem,nó tamen tenetur restituere, quia filius non tenetur subuenire patri lege iustitiæ, sed ex pietatis virtute, vt docet D.Thom. 2.2. q.101.*art.2. corpore,& ad* 1.Si verò vi,aut fraude,tenetur patri restituere damnum, sicut diximus de vi auferente professum,& colligitur ex Doctoribus citatis, & tenent Salon citatus *dub. præcedenti*, & alij: vnde sublata vi, vel aperta veritate per vim, vel dolum inferentem, si filius nolit subuenire,ad nihil amplius tenetur,sicut diximus de extrahente professum.

2 Secundò infertur, quid dicendum sit de subtrahente alicui magistro scholasticos, ob quod lucri, ac honoris iacturam patitur. D. Anton. 2.*p. tit.2.cap.*2. §.1. & Ioannes de Ripol, quem refert *ibi*, & Sylu. *restitutio* 3. *q.*1. *dicto* 3. *iuncto dicto* 2.dicunt, quòd si sine fraude retrahat gratia suæ vtilitatis, vel scholasticorum ipsorum, non tenetur restituere: secus, si ex odio, & sine causa iusta, & hoc siue retrahat iam audientes,siue audire volentes, licèt (Inquit D. Ant. & Ripol) quando retrahit audire volentes,non tanta restitutio facienda est. Et Nau. in omnibus summis *cap.*15. *num.* 57. absolutè dicit teneri restituere, quando cum notabili damno magistri, vel ipsorum scholasticorum subtrahit. Sed dicendum est, sicut de extrahente professum, quòd si extrahit tales scholasticos,absque vi, & fraude,non tenetur restituere, quia non infert ipsis damnum per iniustitiam, cùm scienti, & volenti non fiat iniuria: nec magistro, quia non habebat ius iustitiæ ad ipsos: si verò vi,& fraude, tenetur tam ipsis, quàm magistro nocumentum illatum restituere, vt bene dixit Nauar. quia causatur tunc inuoluntarium, & sic iniustitia: at si auferat vim, & fraudem, & scholasticus nolit audire ex illo magistro, nihil amplius tenetur restituere.

Sed an sit mortale subtrahere magistro scholasticos absque vi, & fraude. 3

Dico primò, si id faciat consulens vtilitati scholasticorum, quia reuera multo vtilius est ipsis audire ab alio magistro, non peccat, quia ad id ex causa iusta mouetur: sic Ripol,quem refert, ac sequitur D. Anton. 2.*p tit.2.cap* 2.§.1.

Secundò dico,si id faciat consulens suæ vtilitati, quia scilicet ipse est magister, vel vtilitati alterius magistri consulens, quia scilicet vult, vt ab illo audiant,tunc si scholastici illi se nolli magistro dedicarant, qui eos sibi, vel alij magistro absque vi, & fraude procurat, non peccat, nisi id sit in notabile ipsorum scholasticorum damnum. Ratio,quia illi scholastici sunt vagi, & sub nullo magistro, & licitum est vnicuique suam vtilitatem mediis licitis procurare. D. Anton. & Ripol *ibi*. 4

Tertiò dico,si iam illi scholastici addicti erant al cui magistro, à quo audiebant, est peccatum mortale illos sic retrahere cum notabili damno præceptoris; est enim contra proximi charitatem, qui quoddam ius in illos discipulos habebat, illos subtrahere cum notabili iactura honoris, & lucri temporalis ipsius. Sic Ripol, & D. Anton. *ibi*,facit pro hac sententia Nau. in omnibus summis *cap.*15.*num.*57. vbi hæc dicit: *Peccat mortaliter magister subtrahens alij magistro discipulos cum notabili damno profectus eorum, vel honoris doctoris.* Et Alcozer *summa cap.*27. *fol.*90. vbi de peccatis doctorum, & magistrorum hæc dicit: *Peca mortalmente el maestro, que quita los oyentes à otro maestro con daño notable suyo.*& Caiet. *verbo,magistrorum peccata*, & Arm. *verbo Magister n.*1. dicunt peccare mortaliter auferentem alij discipulos in damnum notabile ipsorum auditorum, & magistri. 5

Tandé ex his infertur,quid dicendū sit in casibus similibus, v.g. eius, qui Aduocato subtrahit suos litigantes, tonsori, aut alij cuiuscumque sit officij, suos parochianos, mercatori suos correspódentes, & emptores,qui ad ipsum semper cócurrunt, atque hoc est iam maximè stabilitum, ac de more, &c. in omnibus enim his eadem est ratio quo ad peccatum, & restitutionem, ac in subtrahente magistro scholasticos. 6

DVBIVM IV.

An damnificans in bonis spiritualibus intrinsecis naturalibus, siue à natura ingenita sint, vt in intellectu, vel memoria infatuando aliquem, aut memoria priuando aliquo veneno, siue sint acquisita, vt sunt scientiæ, & artes, teneatur restituere.

SIt conclusio: eadem est ratio de lædente in his bonis,ac de lędente in bonis corporalibus; quare sicut hic tenetur restituere, ita & ille. Sic Nauarra *lib.*2. *de restit. c.*2.*num.* 3.*fol.*49. Ledesm. 2.4. *q.*18. *art.* 2. *dub.*1.*fol.*241.*pag.*1. Hinc fit 1

Primò quòd qui hominem dementaret, vel venenis memoria priuaret,vel per vim, & fraudem à literarum studio auerteret, teneretur arbitrio prudentis damnum resarcire.Sic Aragon 2

2.2.

2.2.*q.*62. *art.*2. *fol.* 179. *pag.*1. Ang. *restitutio.* 1. *vers. animam ledens.* Soto 4. *de iust. q.*6. *art.*3. *ad* 1. Mercado *lib.*6. *de contract. cap.*3. vbi addit, quòd pro damno demenrationis vltra alia damna sequuta tenetur aliquid restituere: sed in hoc idem dicendum est, quod dicemus infrà pro damno vitæ ablatæ; tenetur insuper expensas facere pro Medico, & medicinis, vt ad sanitatē restituatur, & alia damna restituere, vt si se & familiam sua arte, & labore sustentabat, &c. vt bene Mercado *ibi*.

3 Secundò infertur, quòd qui falsam doctrinam docuit, tenetur lege iustitiæ reuocare proximum ab errore, quia iniuriam irrogat decipiendo. Sic Nauarra *eo num.*3. *fol.*49. Caiet. *verbo restitutio. c.*7. *fine*. Sylu. *restitutio.* 3. *q.*1. Nau. in omnibus summis *c.*14. *n. vltimo*. Aragon *dicto art.* 2. *fol.* 177. *pag.*2. *ad* 3. Ledesm. *dicto art.*2. *dub.*1. *fol.* 241. *pag.* 1. & 2. vbi idem dicit de docente falsum etiam in speculabilibus: & addit, quòd si iam non potest reuocare falsam doctrinam, tenetur pecunia ad arbitrium prudentis compensare errorem, sicut famam, vel vitam ablatam: sed an hoc sit verum, videbimus *infrà*, vbi disputabimus, an damnum vitæ, vel famæ ablatæ sit pecunia compensandum. An verò hoc corollarium habeat verum, quando quis inculpatè falsum docuit, dicam dubio sequenti.

4 Nota primò, quòd Caiet. *dicto cap.*7. *fine*, dicit teneri hunc restituere docendo veritatem, vel significādo falsa esse, quæ docuerat; sed hoc sic accipiendum est, si ex officio tenebatur docere, non sat est dicere esse falsa, quæ docuit, sed tenetur lege iustitiæ docere veritatem, vt si erat Confessarius, Aduocatus, &c. Si verò ex officio non habet, satis est significare esse falsa, quæ docuit. Sic Nauarra *suprà n.*4. *fol.* 49. & 50.

5 An verò ex lege charitatis teneatur docere verum hic, qui non tenetur ex officio: dic, quòd si esset cognitio ad salutem, & finem supernaturalem necessaria, tenetur ex præcepto correctionis fraternæ, & sic ex charitate; si verò esset cognitio naturalis artis, vel scientiæ, nulla lege tenetur: vnde non peccat, qui suam artem, vel vtilem cognitionem prudenter occultat; & tantùm suis filiis eam tradit, quia non tenetur lege iustitiæ, cùm non accipiat stipendium pro ea docēda: nec lege charitatis tenetur eam omnes docere, nisi fortè, quando talis est ars, vt esset in republica simpliciter necessaria, & communibus remediis, vel alia via succurri non potest. Sic Nauar. *suprà n.*4.5.6. immeritò tamen reprobat *ibi* Metinam *C. de restit. q.*30. *sub finem, fol.*96. *pag.*4. quasi dicat esse monopolium, & peccatum nolle docere suam artem nisi filios, id enim non dicit Metina, sed esse monopolium, & contra iustitiam, si qui aliquam artem, aut medicinam norunt, inter se conueniant, vt eam non nisi filios, aut nepotes doceant: quod verissimum est, & habetur etiam *partita* 5. *tit.*7. *l.*2. nec est contra dicta, quia aliud est, nolle me vendere, nisi tali modo, & pretio, quod potest esse licitum: & aliud est conuenire cum reliquis venditoribus, vt non nisi tali modo, & pretio vendant: quod monopolium, & iniustum est. Sic aliud est, nolle me docere meam artem nisi meos filios, quod, vt dixi, est licitum: aliud me cōuenire cum reliquis, ne doceamus, nisi nostros filios, quod monopolium, & iniustum est.

6 Secundò nota, quòd dum diximus in secundo corollario docentem falsum teneri reuocare ab errore, intelligitur quando esset veritas alicuius momenti: vnde qui mentiuntur seminando nouitates, falsósque rumores, non tenentur docere verum, vel ab errore reuocare, si aliud damnum inde non sequatur, quia de his homines parum curant; nisi forsam haberet ex officio, aut stipendium acciperet; vt assolent nonnulli domini pretium aliquod Mattiti, aut Romæ alicui exhibere, eo quòd ipsos moneat rerum, quæ de nouo contingūt. Sic Nau. *suprà n.*7. *fol.*50. At si res leuis esset, non tenetur restituere, etiam qui tenetur ex officio, vt si in re aliqua puræ logicæ, vel philosophiæ docuit falsum. Ita docti recētiores magistri.

Tertiò infertur, quòd habens docendi officium, si sua negligentia ignorantem discipulum parit, & qui accipit famulos, vt suam artem doceat, vel scribere, &c. non bene docet, tenetur damna inde sequuta resarcire, & illam artem, vel sciētiam, ad quam tenebatur ex officio, docere. Sic Nauarra *ibi n.*3. & 4 *fol.*49. Ledesm. *suprà fol.*241. *pag.*1. 7

An verò sit mortale scienter docere falsum in speculabilibus. Quidam dicunt non esse mortale. Sic videtur tenere Nauarrus in omnibus summis *cap.*23. *n.*34. vbi dicit, quòd scienter impugnare veritatem spectantem ad fidem, vel ad salutem animæ, vel corporis, esse mortale, alias autem veritates, solum esse veniale. Sic etiam videtur tenere in omnibus summis *cap.*25. *n.*57. vbi dicit esse mortale magistrum scienter docere falsum, quando est in notabile damnum temporale, vel spirituale. 8

Alij verò nimis strictè loquuntur, dicúntque esse mortale scienter impugnare veritatem, & falsum docere, quia talis nocet intellectus perfectioni. Sic Arm. *verbo Magister*, *n.*1. & *verbo contendere. n.*1. Alcozer *summa cap.* 27. vbi de peccatis magistrorum; & Caiet. *verbo, Magistrorum peccata*, vbi dicit esse peccatum mortale in omnibus scibilibus docere falsum: secus in aliquo singulari, quia singularia non sunt scibilia, nec spectant ad intellectus perfectionem. 9

Dico tamen primò, quòd docere falsum in speculabilibus, vel veritatem speculatiuam impugnare non spectantem ad fidem, vel mores, iudicandum est iuxta naturam veritatis, quæ impugnatur: & si veritas est talis, quòd eius mendacium esset perniciosum, erit mortale, secus autem veniale. Sic Caiet. *in summa, verbo contentio*. 10

Hinc infero, quòd docere falsum circa veritates speculatiuas vniuersales, quæ sunt velut principia, & fundamenta, ex quibus multæ veritates particulares pendent, est mortale: ratio quia (vt ait Caiet. *in summa, verbo Magistrorum peccata*) mentiri in his quæ ad intellectus perfectionem spectant, est valde perniciosum, *quia nocumentum* (inquit) *in bonis intellectus non est minus, quàm in bonis temporalibus*. & in hoc conuenio cum Arm. Alcozer, Caiet. *verbo Magistrorum peccata*, citatis pro secunda opinione, & tenent etiam Caiet. 2.2. *q.*38. *art.*1. & Bañes *ibi*. 11

Secundò infero, quòd communiter, & frequenter docere falsam doctrinam in his speculabilibus, est mortale, quia nō est modicum intellectus damnum, sicut contraria scientia est magna ipsius perfectio, pro hoc sunt Doctores citati in præcedenti corollario, & tenent etiam Victoria, & alij. 12

13 Tertiò infero, quòd impugnate vnam, vel alteram veritatem, vel docere vnum, vel alterum falsum in his speculabilibus, quæ non sunt fundamenta multarum veritatum, non est mortale, sed veniale: & in hoc conuenimus cum Nau. citato pro prima sententia, quia non fit graue damnum intellectui. Sic Victoria, & alij, colligitúrque ex Caiet. *locis citatis.*

14 Secundò dico, quòd docere falsum in scibilibus non ex proposito, & scienter, non est mortale, nisi sequatur magnum damnum ex incuria, & temeritate Doctoris: tunc enim reducet actum in naturam mendacij perniciosi voliti, tanquam non curauerit in aliorum damnum mentiri. Sic Caiet. *summa verbo, magistrorum peccata.* Arm. *verbo magister n. 1.*

Dubium V.

An Confessarius, vel Medicus, vel Aduocatus, vel quiuis alius docens falsum, dánsque malum consilium, ex quo damnum petenti consilium, alijsque sequitur, quando id bona fide, & inculpatè fecit, teneatur, si postea comperiat veritatem, lege iustitiæ docere verum, & sic, si non doceat, teneatur restituere.

1 Aliqui censent respectu pristini erroris tantùm teneri ex charitate docere verum: at respectu nocumenti futuri teneri ex iustitia, aliàs teneri restituere damna quæ sequuntur. Ratio, quia est causa illorum: & licèt à principio fuerit materialiter & præter intentionem causa, at vbi resciuit veritatem, iam est formaliter, & ex intentione causa, cùm potuerit docere verum. Sic Aragon 2.2.q.62, *art.* 1. *fol.* 177. *pag.* 2. *in solutione ad* 3. & teneri ex iustitia dicit Salon *eodem art.* 2. *controu.* 1. *fol* 621.

2 Cæterùm verius esse credo non teneri docere verum lege iustitiæ, sed sola charitatis lege, & sic, si non doceat, non teneri restituere: & hoc quando dum cognouit veritatem, cessaret iam consulentis officium; quia scilicet iam absoluerat confessionem, vel iam non ipsi medebatur, vel non erat iam suus Aduocatus. Ratio, quia hic non tenetur ratione rei acceptæ, vt patet, cùm nihil alienum sit apud ipsum, nec ex re aliqua accepta sit factus locupletior, nec etiam ratione iniustæ acceptionis: quod probatur, quia hic duplex interuenit actio, altera positiua, scilicet dandi consilium, & hæc manifestè non obligat restituere, quia non fuit iniusta, sed inculpata: altera negatiua, scilicet tacendi post cognitam veritatem; & quòd hæc non obliget ex iustitia, probatur, quia tacens, & non obstans, non tenetur restituere, nisi quando tenebatur ex officio loqui & obstare, at hic non tenetur ex officio, quia iam functus erat officio suo: vnde falsum est, quòd sit causa formaliter, & ex intentione, quia actio positiua non fuit nisi materialiter, & præter intentionem causa, & post cognitam veritatem nulla est actio positiua, sed negatiua, scilicet tacere, quæ etiam non est causa voluntaria, & ex intentione, quia licèt posset loqui, at non tenetur ex iustitia; & sic damna non censentur volita contra iustitiam. Et confirmatur, quia si bona fide accepissem à fure vas furatum donatione, & alij id ego donassem ea occasione, quæ nisi occurreret, nil eram donaturus, si postea cognita veritate non manifestarem domino apud quem erat vas, non tenerer restituere, quia in acceptione non peccaui, nec vas erat apud me, nec ex illo factus sum locupletior, nec lex iustitiæ cogebat me manifestare, apud quem erat: ergo similiter in nostro casu. Sic colligitur ex Caietano, *verbo, restitutio c.* 7. *fine*, vbi sic dicit: *si data opera docuit falsum, tenetur docere verū, vel aperire falsitatem lege iustitiæ; si verò docuit falsa, putans esse vera, non tenetur lege iustitia.* Idem Nauarr. *lib.* 2. *de restit. c.* 2. *n.* 2. *fol.* 49. & Sylu. *restitutio* 3. *q.* 1. solùm obligat dantem consilium malum, non adhibita diligentia, quia ignorantia crassa est prope dolum, licèt non explicet Sylu. an cognita veritate teneatur ex iustitia deinceps cauere damna.

Hinc infertur, quòd Medicus, qui inculpatè dedit consilium alicuius medicinæ sumendæ infirmo, quam postea, cùm non est Medicus eius, videt esse lethalem, & non admonet, non est irregularis, licèt alter moriatur, quia tantùm peccat non admonendo contra charitatem, vt probaui, at non impediens mortem, tunc tantùm est irregularis, quando ex iustitia, & officio tenebatur impedire, vt constat ex sententia communi in materia *de irregularitate*; & si infirmus sit clericus, non erit excommunicatus, nisi concurrant conditiones requisitæ, vt non defendens clericum, quando ex officio non tenebatur defendere, sit excommunicatus, de quibus conditionibus in materia de excommunicatione. 3

Dubium VI.

An qui tenetur ex officio docere verum, vt Confessarius, vel alius Doctor consultus, si doceat falsum ex negligentia, & culpa lata, ac mortali circa rem, quæ non obligabat ad soluendum, lege iustitiæ teneatur restituere.

Exemplum esse potest: dixit Confessarius pœnitenti non teneri implere aliquod votum de danda eleemosyna, vel malè commutauit, vt de danda eleemosyna centum aureorum commutauit in orationem Dominicam, & Angelicam quinquies recitandam, & hæc putans benefacere, sed cùm ignorantia sit crassa, peccauit mortaliter, & iam alter abiit, nec poterit Confessor ipsum inuenire, vt doceat verum, an teneatur Confessor restituere illam eleemosynam, quam alter vouerat. 1

Et videtur teneri, quia si dolo, vel metu facerer, vt votum non impleret, tenetur restituere: licèt enim alter non teneatur legi iustitiæ, sed religionis, votum implere, & sic pauperes non habeant ius iustitiæ; at habent ius iustitiæ, ne fraude obligatio voti impediatur, vt dixi in præcedentibus, at hic Confessor, vel Doctor fraudem fecit; illa enim fraus fuit, & alter malo consilio deceptus putans sibi licere non implere, non impleuit. Et sic videtur tenere Sylu. *restitutio* 3. *q.* 1. vbi dicit, quòd dans alicui consilium non adhibita diligentia, si est peccati alterius occasio, tenetur restituere, quia ignorantia (inquit) crassa prope dolum est. Et confirmatur, quia si ex tali 2

culpa,

culpa, & ignorantia faceret vt alter non restitueret, casu, quo restituere tenetur, tenetetur secundùm omnes restituere, vt infra dicemus.

3 Nihilominus dicendum est, quòd licèt, quando alter tenebatur lege iustitiæ restituere, vel ad aliquid aliud, consulens non excusabitur à restitutione ex lata culpa, & mortali, vt infrà dicemus: at quando alter non tenebatur ad id lege iustitiæ, vt in casu proposito voti, & aliis huiusmodi, malè consulens, vel retrahens à bono, ex lata culpa, & ignorantia, quæ est culpa mortalis, non tenetur restituere illi, quem damnificauit, v. g. pauperibus eleemosynam illam promissam, legatum faciendum, à quo retraxit, &c. Ratio differentiæ, quia in priori casu peccat consulens contra iustitiam in ordine ad damnificatum, perinde enim est, ac si sciens, & volens malè consuleret, cùm ignorantia illa crassa non tollat voluntarium: at in posteriori nulla est ratio iniustitiæ in ordine ad damnificatum, quia sola ratio iniustitiæ interuenit, quando per vim, & dolum tollitur libertas volenti legare, vel implere votum, quia tunc iniuriosè consensus ab inuito extorquetur: at consulens malè, ex ignorantia crassa, nec intendit decipere, nec iniuriosè consensum ab inuito extorquere. Et sic tenet Nauarra *lib. 2. de restitut. cap. 2. num. 3. fol. 49.*

4 Secundò tamen dico, quòd tenetur docere verum lege charitatis, quando consulens non tenebatur ex officio; si verò tenebatur ex officio, vt Confessarius, tenetur lege iustitiæ. Ratio, quia in ordine ad petentem consilium in confessione tenebatur Confessor lege iustitiæ docere quid facere tenebatur, illúmque ad id obligare, cùm officium Confessarij sit hoc, à quo non excusatus est, quia illa ignorantia fuit culpabilis; ergo,

Dubium VII.

An audire detractionem sit peccatum mortale, quoties ipsa detractio peccatum mortale est.

1 Sit prima conclusio, vt in plurimum solùm est peccatum veniale audire detractionem, & non resistere detrahenti ex verecundia, vel leui timore, vel alia minus sufficienti causa. Ratio, quia leuis iniuria irrogatur proximo ex sola auditione, quando non complacet audiens, nec est detractionis causa. Ita D. Thom. 2. 2. q. 73. art. 4. Nauarr. *q. inter verba, coroll. 40. n. 547.* Caiet. *verbo, detractio.* Arm. *ibi n. 3.* Sotus *lib. 5. de iust. q. 10 art. 4.* Cord. *in addit. ad Sotum, de tegendo secreto, membro 4. q. 4.*

2 Secunda conclusio: In aliquibus casibus est peccatum mortale. Primus casus est, quando delectatur propter odium, detractione alterius. Ratio, quia congaudet de graui detractione famæ proximi, quæ peccatum mortale est. Secundus est, quando inducit ad detractionem, requirendo, instigando, vel signa gratificationis exhibendo, propter quæ detractio verisimiliter futura est. Tertius, quando videt damnum notabile imminere proximo, vel reipublicæ, vel alteri ex detractione cui ipse potest resistere. Ratio, quia charitas obligat sub mortali ad defendendum rem familiarem proximi, si possùmus, nedum famam. Quartus, quando tenetur ex officio impedire, quia scilicet detrahenti præest, vt si est ipsius Prælatus. Hos omnes casus docent D. Thomas, Caiet. Soto, Arm. Nauarr. *toto coroll. 40. locis citatis*, & Nauarr. Latin. & Hisp. *in summa cap. 18.* Latin. *n. 37.* Hispan. *num. 36.* Caier. *2. 2. q. 73. art. 4.* Syluest. *verbo detractio, q. 2:* Ang. *num. 5.* Pedraza 8. *precepto, §. 5.* Insuper duos priores casus docet Cord. *vbi suprà*, & Adrianus *quodl. 11. art. 2. litt. C.* Alcozer *in summa cap. 22.* vbi etiam ponit tertium casum.

Circa hos casus nota aliqua. 3

Primò nota in secundo casu teneri audientem detractionem ad famæ restitutionem eodem pacto, quo ipse detrahens. Ratio, quia est causa talis damni. Sic Cord. Adrian. *vbi suprà.* Nauar. *dicto corol. 40. num. 545.*

Secundò nota circa tertium casum. Alcozer 4 *vbi suprà* ponit exemplum, quando ex iis, quæ detrahens incipit dicere, credit alter aliquid graue contra proximum dicendum, quod ipse impedite posset. Insuper potest esse exemplum, si proximus coram aliis me audiente grauiter infametur, ita vt coram illis grauiter eius fama lædatur, & possum obuiare. Ita Ledesm. *2. 4. q. 18. art. 2. fol. 149. pag. 3.* Caiet. *verbo detractio*, vbi addit; *quoniam hic tantum materialiter, & per accidens est causa auditionis aliorum, scilicet non resistendo, non statim præcipitandam esse sententiam, & damnandum ad mortale, licèt fama proximi fuerit notabiliter læsa, quoniam si audientis animus purus fuit, non apparet hac negligentia mortalis, cuius malum si aduertisset, cauisset.* Hæc Caiet. *ibi.*

Tertiò nota circa quartum casum, inter eos, 5 qui tenentur ex officio resistere detractioni, numerare Nauarr. summa Latina, & Hispana *vbi suprà*, patrem respectu filij, magistrum respectu discipuli, & iudicem respectu subditorum: & Pedraza refert etiam patrem respectu filij, & herum respectu famulorum.

Tandem nota aliquos addere alium casum, in 6 quo dicunt esse peccatum mortale audire detractionem, scilicet quando ex timore humano non resistitur. Ita D. Thom. Syluest. *vbi suprà.* Sed hic casus non differt à positis, intelligitur enim tunc esse mortale non resistere ex timore humano, quando tenebatur ex præcepto sub mortali resistere, quod tantùm euenit in casibus positis. Sic Sotus, Caietanus, Arm. Ang. *vbi suprà.* Syluest. *verbo, timor.*

Capvt IV.

De iniurijs, & damnis in corpus proximi per homicidium, & mutilationem.

Svmmarivm.

Dub. 1. *An pro damno naturali illato in vita, vel membris corporis teneatur illud inferens aliquid restituere, vel an solùm, quando in bonis temporalibus inde damnum aliquod sequutum est.*

2. *An homicida, vel mutilator teneatur restituere damna inde sequuta, & lucrum cessans.*

3. *Quibus heredibus defuncti teneatur homicida restituere damnum, & lucrum cessans.*

4. *An homicida teneatur soluere debita, quibus occisus astrictus erat, quæ poterat probabiliter viuens creditoribus soluere, at morte subsequuta, non poterit soluere.*

5. *An si homicidium, quod Petrus commisit, imputetur alteri innocenti, qui ob illud est captus, vel damnatus, teneatur homicida aliquid satisfacere illi innocenti, cui ipse homicida nihil imposuit, nec consuluit, vt imponeretur.*

6. *An si homicida pœnam talionis subeat, id est, morte damnetur, adhuc teneatur restituere.*

7. *An sit compellendus homicida restituere damna illata, licet constituatur in graui necessitate restituendo.*

8. *An qui ignorantia concomitante aliquem occidit, teneatur restituere.*

9. *An qui se defendens, excedens moderamen inculpatæ tutelæ, occidit, ita vt peccet mortaliter, teneatur restituere.*

10. *An quando aliquis prouocat alium ad singulare certamen, si prouocatum occidat, vel lædat, teneatur illi, vel hæredibus damna dicta restituere? & quid si prouocatus interficiat prouocantem?*

11. *An quando homicida non restituit ante mortem damna, quæ tenebatur restituere, teneantur eius hæredes ea restituere.*

12. *An possit percussus remittere homicidæ damna antequam moreretur.*

13. *An fœmina cancro, vel alio morbo grauissimo in verendis laborans, teneatur sustinere curari à chirurgis.*

DVBIVM I.

An pro damno naturali illato in vita, vel membris corporis teneatur illud inferens aliquid restituere, vel an solùm quando in bonis temporalibus inde damnum aliquod sequutum est.

1 DVPLEX est sententia.

Prima dicit teneri restituere. Probatur, quia ad iustitiam commutatiuam pertioet oon tantùm reddere iustum, quod coosistit in indiuisibili, id est, æquiualens, sed etiam reddere possibile, quando non valemus reddere æquiualens, & hoc aut in eodem genere rerum, vel in alio, maximè cùm pecunia sit pretium omnium rerum, v.g. quis debet infioitam pecuniam, nequit totam soluere, tenetur soluere partem sibi possibilem: & si debet equum, quem iam non habet, tenetur soluere pretium pecuniarium; ergo licèt vita inæstimabilis sit ad æqualitatem, tenetur restituere occideos, vel mutilans id, quod potest arbitrio boni viri. Sic teneot D.Thom. 2.2.*q*.62.*art*.2.*ad* 1. Scotus 4.*dist*.15.*q*.3. Adrian. 4 *q.finali, de restitut.* Maioris 4. *dist*.15.*q*.14. Palud. 4. *dist*.15. *quæst*.2. *art*.2. Soto 4.*de iustit.q*.6.*art*.3, *ad* 3. Ledesm. 2.4. *q*.18. *art*.2. *dub*.2. & paulo ante dubium 2. Caiet. *verbo restitutio, cap*.2. Arm. *ibi num*.21. Ang. *restitutio* 1, §. *homicida.* Salon 2.2.*q*.62.*art*.2.*controuers*.4. Aragon *ibi circa solutionem ad* 1. D.Thomæ *fol*.183. *pag*.2. Metina *lib*.1.*sum.cap*.14.§.30.*fol*.159.*pag*.2. Angles *floribus* 2.*p.q.de restit.famæ, fine, fol*.218. Ludouic. Lopez *lib*.1. *instruct. noui cap*.71. *per totum.* Couarr. 2. *variar. cap*.10. *num*.7. *vers.tenetur item.* Mercado *lib*.6.*de contract.cap*.6. Vigu. *lib.Instit.c*.5. §.1.*vers*.9. Cord. *lib*.1.*quæst.q*.31.*art*.3.*fol*.252.*versi secundum dictum.* Sylu. *restitutio* 3.§.2.*particula* 1. & multi ex neotericis doctis magistris.

2 Nota iuxta hanc sententiam idem esse dicendum de percutiente fustibus, vel alapa aliquem, tenetur enim restituere pro iniuria illata pecuniam aliquam arbitrio boni viri, vltra damna temporalia, si quæ inde sequuntur. Sic Angles, Mercado *ibidem*, Alcozer *summa cap*.15. Salon *d.art*.3 *controuers*.12.

3 Secundò nota idem dicere aliquos Doctores huius sententiæ de deformitate causata ex vulnere, quòd scilicet vulnerans vltra damna temporalia tenetur aliquid pro ea restituere. Sic Soto *ibi*, Cord. *ibidem, vers. & idem iuditium est*. Salon *ea controuers*.12.

4 Tertiò nota inter hos Doctores noo conuenire de modo restituendi. nam Scotus *suprà* dicit, sufficienter restituere, si pœnam talionis subeat, & quòd si eam noo subeat, secutiùs ageret, eique expediret subiicere se iustæ morti, siue apud iudicem pœnæ se committendo, siue iustò in bello pugnando: quòd si hanc tantam satisfactionem nolit subire, teoetur lege iustitiæ orationibus, & piis operibus iuuare defunctum. Vnde iniustè attribuitur communiter Scoto, quòd senserit teneri pœnam talionis subire, vel vitam periculo exponere pugnando contra infideles: quod apertè falsum erat; non enim homicida ad id teoetur, vt benè Sotus, Ledesm. *ibidem.* Salon *d art*.2.*controuers*.4. Sylu. *restitutio* 5.*quæst*.2. Nauarr. *cap*.15. Hisp. *num*.21. Lat. *num*.13. Corduba *ibidem, versic. Quòd si quæratur. & versic. quoad satisfactionem*, vbi bene addit, quòd licèt non teneatur, potest tamen licitè feruore contritionis ductus, vel animo satisfaciendi in hac vita committere se iudici, vt occidatur. At Scotus noo tenet oppositum, sed dicit esse sufficientem satisfactiooem, quòd si illam eligere oolit, nec alia via possit, vt bonis temporalibus, tenetur orationibus, & piis operibus satisfacere: & quantum ad hoc, quòd quando alia via satisfacere non potest, sioe damnum vitæ, siue cætera, tenetur oratiooibus, & piis operibus, doceot etiam Angelus *restitutio* 1.§. *homicida.* Adrian. *q. vltima, de restitut.* Gabr. 4.*dist*.15.*q*.15. *art*.1.*fine.* Iulius Clarus *pract. criminali lib*.5.§.*homicidium, vers.tenetur etiam.* Vigu. *lib.Instit.cap*.3.§.1. *vers*.9. Rolandus *consil*.39.*lib*.2. Capua *lib*.2.*decisionum cap*.66.*num*.3. Aragon 2.2.*q*.62.*art*.2. *circa solutionem D.Thom. ad* 1.*fol*.184.*pag*.1.*fine, & fol*.185. *pag*.2.*versic. ad secundum, & versic. ad tertium.* Salon *ibi, controuers*.4, *conclus*.3.*fol*.636. & *fol*.638. dicit, quòd si defunctus non consuluit sibi de sacrificiis, & suffragiis, quia, v.g. intestatus obiit, restituendum est non hæredibus pro læsione vitæ, sed ipsi defuncto per suffragia, & orationes; & *fol*.639. dicit, quòd in hoc casu non possunt hæredes hanc satisfactionem suffragiis, & orationibus faciendam remittere. Imò in fine illius controuersiæ dicit, quòd occidens seruum vltra pretium, quod tenetur domino satisfacere, tenetur pro seruo facere suffragia. Et Cord. *lib*.1.*quæst.q*.31.*art*.3. *fol*.252.*vers. quoad satisfactionem*, dicit quòd tenetur saltim ex charitate.

5 Cæterùm meritò impugnatur primum, quod dicit Scotus, nempe sufficienter satisfacere, si vitam exponat homicida pugnando contra infideles: nam nihil refert parti læsæ ad sui damni reparationem, quòd ille morte voluntaria velit occumbere. Sic Nauarra *lib*.4. *de restitut. cap*.1. *num*.97.*fol*.439. meritò etiam impugnatur ab aliquibus, qui tenent primam seotentiam positam, secundùm

ſecundùm quod dicit Scotus, quem reliqui citati ſequuntur, nempe quòd aliquando teneatur orationibus,& ſuffragiis reſtituere,quia cùm res ſpirituales, & ſacræ pretia vitæ,honoris,aut alterius temporalis rei non ſint, non tenetur quiſquam in eis reſtituere, reſtitutio enim tendit ad faciendam æqualitatem in rebus eiuſdem ordinis. Item quia quod debetur ex natura reſtitutionis pro iniuria,omnibus eſt debitum, quibus ſimilis fit iniuria, ſed reſtitutio in ſpiritualibus nequit omnibus occiſis fieri,vt infidelibus.ergo. Sic tenent Nauarra *lib.4.de reſtit.c.1. n.98. fol.*439. Ludou. Lopez 1.*p. inſtruct. noui, cap.* 71. *verſ. præter damna.* Soto 4.*de iuſt. q.6. art.3.ad 3.verſ. Quando verò.*Nau. *ſumma c.*15. Hiſp.*num.*21. Latina noua *n.*23. Ledeſm.2. 4.*q.*18.*art.*2.*dub.*2.*fol.*242.*pag.*2. Licèt aliquantulum ſub dubio, dicit enim, *fortè non tenetur*,& alij recentiores. Nec approbo etiam quod dicit Cord. teneti ex charitate, quia nullibi tale præceptum inuenio; & ſic Soto & Ludouicus Lopez, & quidam eruditi magiſtri dicunt tantùm eſſe ſaluberrimum conſilium: & Nau. dicit non eſſe præceptum, & Ledeſm. *fortè non eſſe.* Non placet etiam quod addit Nauarra *ibi n.* 99. dicens fortè concedi poſſe non per viam reſtitutionis vitæ,vel rei temporalis ablatæ,ſed in damni ſpiritualis compenſationem teneri ſatisfacere orationibus, ſi veriſimile erat, quòd ille viuens pro ſuis peccatis ſatisfaceret, in meliorique ſtatu deceſſiſſet. Sed hoc non placet, quia tale damnum non ſolet reſtitui: & ſic cæteri abſolutè dixerunt eſſe tantùm conſilium.

6 Alij autem authores huius ſententiæ alium modum reſtituendi docent,nempè pro damno naturali vitæ, vel membri eſſe reſtituendam aliquam pecuniæ quantitatem arbitrio prudentis taxandam, conſiderata conditione occiſi,quo enim illuſtrior fuerit, ſeu literis inſignior, eo maior reſtitutio eſt facienda,quia vita eius eſt magis æſtimabilis; & conſiderato etiam occidendi modo, an ſcilicet per inſidias, &c. Sic D. Thom. 2. 2. *q.62.art.2.ad* 1. Aragon. *d.art.2.circa ſolutionem D. Thom. ad* 1. *fol.* 181. *pag.* 2. Soto *ſuprà verſ. his ergo præmiſſis.* Ledeſm. *d. dub.* 2. *fol.* 242.*pag.* 1. Ludou. Lopez *d.c.*71. Cord. *lib.* 1. *quæſt. q.* 31. *art.*3.*fol.*252.*verſ. vnde conſtat.* Salon 2.2.*q.*62.*art.* 2. *controu.* 4. *fol.* 638. quam rem *dub. ſequenti* latè examinabimus.

7 Secunda tamen ſententia,quæ probabilior eſt, licèt prima ſit ſatis probabilis, docet nihil eſſe de neceſſitate reſtituendum pro damno naturali, nempe pro iniuſta ablatione vitæ, vel membri, &c. Probatur primò ex multis legibus,nempe ex *l. ex hac. ff. ſi quadrup. paup. feciſſe dicatur.* vbi habetur,quòd ſi percuſſus eſt homo liber,agi poteſt, non vt deformitatis ratio habeatur,cùm liberum corpus æſtimationem non recipiat, ſed impenſarum,& operarum amiſſarum,&c. Idem habetur *l.liber homo. ff. ad legem Aquil. & l. finali.ff.de his, qui deiec. vel effud.* Et ratio huius ſententiæ eſt, quia vita, & membra hominis liberi non ſunt pretio æſtimabilia, & pecunia tantùm inſtituta eſt, vt pretium rerum eiuſdem ordinis, quæ ſunt pretio æſtimabilia: vnde ſicut lædens in bonis temporalibus, quæ reſtituere non poteſt, non tenetur exhibendo honorem reſtituere, quia bona temporalia non ſunt eiuſdem ordinis cum honore: ſic lædens in vita, vel membris, cùm hæc lõgè alterius,ac altioris ordinis ſint,quàm pecunia compẽſari poſſint,non tenetur damnum hoc naturale pecunia compenſare. Nec obſtat ratio in contrariũ adducta pro prima ſententia, quòd non potens æquiualens, tenetur quod poteſt reſtituere, vt debens infinitam pecuniam, &c. nam id verum eſt in rebus eiuſdem ordinis, & habentibus inter ſe proportionem: & licet inter finitum, & infinitum non ſit proportio; eſt tamen inter pecuniam ſolutam, & partem infinitæ pecuniæ debitæ proportio, & commenſuratio: at inter vitam, & bona temporalia nulla eſt. Sic tenent gloſ. *l.ex hac.ff ſi quadrup. paup. verſ. non recipiat.* & *ibi* Albericus *gloſ. &.1.de iniur. verſ. operas.* vbi Panor.*n.*7. Azo *ſumma tit. ad leg. Aquil.* Hoſtienſis *ſumma tit. de damno dato,n.*5. Anton. Gomez alios referens *tomo* 3.*var.c.*6.*n.*12. Nau. *ſumma c.*15. Hiſp. *n.*19.20. Latina noua *n.*22. Aimo *conſil.*119.*n.*5. Nauarra *lib. 4.de reſtit. c.*1.*à n.*80. *fol.*433. Angles *floribus* 2.*p.q. de reſtit.bonorum corporis, dub.* 4. *fol.* 334. & multi ex recentioribus, vt refert dicens eſſe ſatis probabilem ſententiam Salon 2.2.*q.*61. *art.*2. *controu.*4. *fol.*633. 639. & ex recentioribus quamplurimi, & licèt Nauar. videatur ſibi contradicens tenere contrarium in omnibus ſummis *c.*18. *n.*43. at *c.*17.*n.*90. in omnibus ſummis ſe explicat, quòd intelligit eſſe recompenſam faciendam pro damno temporali tantùm inde ſequuto.

Hinc fit contra primam ſententiam,quòd vulnerãs, vel fuſtibus,vel alapa percutiens aliquem, non tenetur pro iniuria compenſationem pecunia facere,ſed tantùm pro damnis temporalibos, ſi quæ inde ſequantur. Sic Nau. *ibi n.*80. & omnes Doctores huius ſecundæ ſententiæ idem debent dicere, licèt tantùm loquantur de vulnere. Idem tenent aliqui,vt refert Salon *dicto art.*2.*controu.*12. & ratio eſt eadem, quia hæc damna non ſunt eiuſdem ordinis cum pecunia,& ſic non poſſunt ea compenſari. 8

Aduerte tamen, quòd quando in his læſionibus miſcetur iniuria in honore, ea compenſanda eſt iuxta modum quo dicemus infrà læſionem in honore reſtituendam eſſe,vt petendo veniam,&c. quod omnes fatentur,etiam Doctores primæ ſententiæ, dicentes læſionem naturalem eſſe pretio compenſandam, aiunt enim præter hanc compenſationem, etiam honorem compenſandum eſſe,quando is læſus eſt. Sic Soto *dicto art.*3. *in ſolutione ad* 3.*verſ. ſecundò præter.* Cou. 2. *var. c.* 10. *n.*7.*verſ. tenetur.* Ledeſm. *dicto dubio* 2.Cord.*lib.*1. *quæſt.*31.*art.*3.*verſ.quo ad ſatisfactionem.* Caiet.2.2. *q.*72.*art.* 3. 9

Secundò infertur contra Doctores etiam primæ ſententiæ non eſſe maiorem reſtitutionem faciendam, quo dignior eſt perſona occiſa: immo plus tenetur reſtituere, qui ſutorem, aut alium artificem necat, quàm qui nobilem virum, licèt hic grauiùs peccet: ratio, quia hæc reſtitutio non eſt pro damno vitæ ablatæ; ſic enim maior eſſet facienda pro vita hominis literati,& nobilis, eius enim vita eſt pretioſior: ſed fit pro damno temporali inde ſequuto, & communiter hoc maius eſt, quando artifex mechanicus necatur. Sic tenentur dicere Doctores omnes ſecundæ ſententiæ,& tenent expreſsè Nau.*ſumma c.*15. Hiſp.*n.*22. Lat. *n.*24. Maioris 4. *diſt.* 11. *q.*19. *fine.* Nauarra *lib.4.de reſtitut.c.*1.*n.*93. 10

Tertiò

11 Tertiò infertur contra Doctores primæ sententiæ, nihil esse restituendum homini libero pro deformitate resultante ex vulnere; quia hoc est damnum corporale, quod in homine libero non est æstimabile: patet ex *Lex hac. ff. si quadr. paup. vbi* glossa. Albericus, Rauenas, Panor. *c.1. de iniur. n. 7.* Nauarrus *cap.15.* Hisp. *num.20.* Lat. *n.22.* Ant. Gomez *3. var. c.6. num.12.* Nauarra *d. c.1. n.90.* immo idem tenent Couar. *2. var. c.10. n. 7. vers. 4. fine*; & Ludou. Lopez *lib. 1. instruct. noui, cap.71.* licèt teneant primam sententiam. Idem Angles *floribus 2. p. q. de restitut. bonorum corporis, dub. 4. fol. 334.* Quod intelligitur, nisi inde damnum temporale resultet: tunc enim non ratione fœditatis, sed ratione damni tenetur illud compensare: vt si deformitatem faciat in fœmina nubili, quæ ob id matrimonio copulari nequit, vel ampliori indiget dote. Sic Albericus, Rauenas, Couar. Angles, Nauarra, Ludouic. Lopez, Anton. Gomez *ibi*, Aragon *2.2. q.62. art.2.* dicens esse omnium, *fol. 183.* Similiter si deformitas facta esset in seruo, ob quod minus valeret, tenetur faciens hoc damnum domino restituere. Sic Nauarrus, Anton. Gomez, Panor. Angles *ibi*, & est certum.

Dubium II.

An homicida, vel mutilator teneatur restituere damna inde sequuta, & lucrum cessans.

1 Hac in re certum est teneri restituere damna omnia subsequuta, & lucrum cessans. Ratio, quia iniusta sua actione causam efficacem damni huius, cessationisque à lucro dedit, & habetur expresè *l. ex hac. ff. si quadrup. paup. & c.1. de iniurys*, vt tenetur restituere impensas in curatione factas, &c. à quibus tamen deducendum est, quod alioquin expensurus erat. v. g. comedit in infirmitate gallinas, comessurus caprum prospera valetudine vtens, non est illi integrè restituendus gallinarum valor, sed inde capri valor, quem comessurus erat, deducendus est. Sic nonnulli recentiores.

2 Nota primò quòd Maioris 4. *dist. 15. q. 9. dub. vltimo*, dicit aliquid minus soluendum esse percusso quiescenti, quàm ei laboranti deberetur, & sic censet aliquid deducendum esse, quia non laborat: sed hoc defendi nequit; sed dicendum est mercedem operarum ei soluendam esse iuxta eandem æstimationem, quam ipse, si verè operaretur, consequutus foret; ratio, quia totam hanc æstimationem percutientis culpa amittit: item, quia cùm totam mercedem illam suo labore acquirat, si labor deducendus est, nihil restituetur. Sic Couar. *lib. 2. variar. c. 10. n. 7. vers. quarto.* Nauarra *lib. 4 de restit. c. 1. n. 68. fol. 429. & eodem lib. 4. c. 1. p. 1. dub. 10. n. 59.* Ledesm. *2. 4. q. 18. art. 2. dub. 2 fol. 141. pag. 4.* Salon *2. 2. q. 62. art. 2. contron. 6.* Soto *4. de iust. q. 6. art. 3. circa solutionem 3.* Mercado *lib. 6. de contract. c. 6.*

3 Secundò nota, quòd inter expensas restituendas ab homicida aliqui numerant expensas factas in funere occisi; sic Nau. *summa c. 15.* Hisp. *n. 20.* Lat. noua *n. 22.* At contrarium tenendum est, quia in his non est damnificatus, cùm necessariò tempore mortis naturalis faciendæ sint: nisi ex acceleratione mortis maiores expensæ fierent, tunc enim excessum illum teneretur homicida restituere, cùm illius fuerit causa. Sic Nauarra *dicto c. 1. num. 73. fol. 431.* & tenent docti recentiores.

4 Secundò, certum esse debet, quòd licèt in restitutione amissi lucri difficultas sit, an in integrum sit facienda: at damna, quæ læsus incurrit, vt sunt expensæ infirmitatis, & si quæ alia dãna incurrit, sunt integrè restituenda, quia quantitas hæc certa est. Sic Nauarra *eo cap. 1. num. 67. fol. 429.*

5 Hinc fit, quòd si interfectus perdidit quoddam officium, v.g. erat scriba, & nondum viginti dies post renunciationem elapsi erant, quos, vt officium non amittatur, lex elabi iubet, homicida tenetur integrum officij valorem restituere, quia verè actione sua iniusta huius damni causa fuit: nec refert quòd ignorarit hoc damnum subsequendum fore, quia eo ipso, quòd iniustè occidit, exposuit se obligationi soluendi omne damnum inde subsequens, licèt ab ipso ignoratum. Sic nonnulli valde docti magistri, quos ego consului.

6 At dubium est, an teneatur homicida integrum lucrum cessans restituere; quidam enim affirmant teneri integrum: probatur ex *cap. 1. de iniur. & l. ex hac. ff. si quadrup. pauper. fec. dit.* vbi dicitur teneri restituere stipendia quæ occisus tempore totius vitæ, & ægritudinis erat lucraturus. Sic tenent glos. *eo c. 1. vers. operas. & ibi* Panor. *num. 5.* glossa *d. l. ex hac.* Capua *lib. 2. decis. c. 66. n. 2.* Ant. Gomez *3. var. c. 6. n. 9.* Maioris *4. dist. 15. q. 9. dub. vltimo.* Nau. *summa c. 15.* Hisp. *num. 23.* clariùs Lat. *num. 26.*

7 Sit tamen conclusio: non tenetur homicida integrum lucrum cessans restituere. Ratio, quia lucrum in spe, quod multis modis impediri potest, non valet tantum, quantum lucrum in re: vnde attentis omnibus circunstantiis personæ, loci, & temporis, &c. quantum valet illud verisimile lucrum periculis vitæ subiectum, & illud restituendum est, vt de comburente segetes communis ait sententia. Vnde sunt pensanda multa, scilicet, ne in tali computatione numerentur dies festiui, cùm in illis non esset operaturus: item si percussus erat iuuenis, & beneualens, & sic diutiùs esset victurus: item si erat bonus artifex, & maximè labori incumbens. Sic D.Thom. 2. 2. *q. 62. art. 2. ad 1.* Salon *ibi controuers. 6.* Aragon *eodem art. 2.* circa solutionem D.Thom. *ad 1. fol. 181. pag. 2.* Cord. *lib. 1. quæst. q. 31. art. 3. vers. quòd si quæratur.* Nauarra *d. c. 1. n. 70. 71. 72. fol. 430.* Ledesma *d. dub. 2. fol. 242. p. 1.* Soto *d. solut. ad 3. vers. his ergo prætermissis.* Mercado *lib. 6. de contract. c. 6.* Ludouic. Lopez *1. p. instruct. noui c. 71.*

8 Nota aliquos dicere attendendum esse, an occisus sit diues & nobilis. nam quo grauior est persona, eo magis restituendum est. Item an occidẽs sit pauper, an diues. nam diuiti maior restitutio est iniungenda. Item modus occidendi attendendus est. nam si per insidias vel atrox fuit, magis restitui debet. Sic Soto Ledesm. Ludouic. Lopez, Cordub. Aragon *ibidem*, Salon *eo art 2. controu. 4. fol. 638.* at primum iam reprobaui *dub. præced.* secundum verò, quòd diuiti maior restitutio sit iniungenda, non credo, quia obligatio maior, vel minor restitutionis non respicit facultates damnificantis, sed quantitatem damni illati, cùm restitutio ad hoc sit, vt æqualiter damnum illatum compensetur. Tertium verò, nempe attenden-

dum

dum esse modum occidendi, bene reprobat Nauarra *dicto c. 1. num. 91. vers. Tertio*, quia siue hoc, siue illo modo homicidium fiat, damnum est æquale; ergo & restitutio.

9 Hinc infertur primò, minus bene Nauar. *summa c. 15.* Hisp. *num. 22.* Lat. *n. 24.* cum Hostiensi, quem refert dicere hoc lucrum æstimandum esse quinquaginta aureis. *l. 1. §. 1. ff de ys, qui deiec. vel effud.* quem bene reprobat Nauarra *d. c. 1. num. 72.* quia potest esse maius, vel minus, iuxta probabilem spem maioris, vel breuioris vitæ, &c.

10 Secundò infertur, malè alios hoc tempus vitæ dicere computandum esse vsque ad centum annos, quia quando est talis casus, vbi à principio facta æstimatione secundùm computationem *l. hereditatum. ff. ad l falcid.* non potest postea reparari ex futuro euentu, quia scilicet si viueret diutius, quàm computatum est, posset pro illo tempore noua computatio fieri, non habet ea locum, sed præsumetur victurum vsque ad centum annos, iuxta *l. finalem, C. de sacrosanct. Eccles. & l. an vsufructus. ff. de vsufruct.* sic Xuarez *l. quoniam in prioribus, ampliatione 3, n. 11.* Florianus, & Iason, quos refert Anton. Gomez. Sed hoc minus verum est, & sic computatio annorum vitæ facienda est, iuxta *l. hereditatum. ff. ad l falcid.* nempe secundùm tempus, quo verisimiliter victurus creditur, attenta maiori, vel minoti ætate, valetudine, vitibus, &c sic vltra Doctores citatos in conclusione posita tenent Bart. Bald. Albericus, Palacios Rubios, & multi alij, quos refert, ac sequitur Anton. Gomez *tomo 3. var. c. 3. num. 38.* Ang. *verbo restitutio. 1. §. homicida.* Couar. *2. var. c. 10. num. 7. vers quarto.* Panorm. *c. 1. & c. olim, de iniurijs,* Speculator *tit. de iniur. §. 2.* Ant. Gomez *eodem tomo 3. c. 6. n. 11.* vbi bene addit, quòd quando læsus remanet viuus cum membri abscissione, vel perpetua debilitate, non oportet banc computationem annorum vitæ facere, sed potest solui annuatim, dum vixerit quolibet anno certa summa pro illo lucro, quod habiturus erat.

11 Adoerte tamen, quòd is, qui occidit eum, qui iustè occidendus erat à iudice, licèt peccet mortaliter contra iustitiam, quia ad id authoritatem non habet: ar nihil tenetur restituere, quia ea damna, quæ hæredes ex occisione incurrerunt, erant statim incursuri, cùm ille iustè occidendus esset: si tamen ex acceleratione illa mortis incurrerent damna, ea tenetur restituere, quia per iniustitiam illorum fuit causa. Sic Nauarra *d. cap. 1. num. 77. 78. fol. 432.*

12 Hine infertur, quid dicendum sit in hoc casu, si quis alteri amputauit membrum iniustè, qui postea alio morbo pressus obiit, & nullo modo occasione vulneris, quia scilicet iam plenè conualuerat, &c. an mutilator teneatur aliquid restituere hæredibus præter impensas in curatione membri abscissi factas, & lucrum cessans illius temporis, quo vixit, etsi fortè tunc aliquod damnum incurrit ex mutilatione, vel potiùs teneatur aliquid restituere pro abscissione membri, etiam stando in prima sententia dubij præcedentis, quòd scilicet pro hac est aliquid restituendum. Respondetur, quòd si antequam is obiret, facta est conuentio certæ summæ pro membro abscisso, & lucro cessante, vel lata est sententia certæ summæ restituendæ, tenetur illam restituere, quia iam est debitum reale contractum, & fuit contractus fortunæ, vterque enim se exposuit lucri, & iacturæ periculo; si enim ille multo diutius, quàm arbitratum est, viueret, non teneretur mutilator amplius conuento pretio restituere: si verò non est facta talis conuentio, nec sententia præcessit, non tenetur, quia membrum illud eodem modo erat periturum, & damna post mortem sequuta, eodem modo erant incursuri. Et, vt dicemus infrà ex multis Doctoribus, quando res periit apud furem eodem modo, quo erat apud dominum peritura, non tenetur fur restituere, nisi damna incursa eo tempore, quo iniustè detinuit. Sic nonnulli viri docti à me consulti.

DVBIVM III.

Quibus hæredibus defuncti teneatur homicida restituere damnum, & lucrum cessans.

NOta primò quòd duplices sunt hæredes, quidam sunt necessarij, vt filij, parentes: & in eodem loco debet computari vxor respectu mariti, quia licèt propriè non sit hæres, pertinet tamen ad familiam necessariò, & ex debito matrimonij sustentandam à viro: alij verò sunt non necessarij, vt fratres, & reliqui consanguinei, quos non tenebatur defunctus instituere, at succedunt ei ab intestato; & alij quos voluntate sua defunctus in testamento instituit. Sic Salon *2. 2. q. 62. art. 2. controu. 7.* & alij. 1

Secundò nota, quòd duplici via pessimus disputare de obligatione hac restituendi hæredibus, aut scilicet titulo alimentorum, quia scilicet defunctus aliquos alebat, aut titulo debiti realis contracti cum defuncto, & iure successionis hæreditariæ. 2

His suppositis hæc in re, certum esse debet, quòd titulo debiti realis contracti cum defuncto, & iure successionis hæreditariæ, quibuscumque est restituendum hæredibus, id est, quando aliquid ratione homicidij debebatur defuncto ante obitum, vt si aliquid expendit in curatione; vel vixit aliquo tempore post vulnus acceptum, quo ei lucrum, quod suo labore acquirebat, cessauit; vel conuenit cum occisore de aliqua pecunia soluenda, eo quòd illi remisit iniuriam: & hoc non est solutum defuncto ante obitum; vel si incurrit aliquod damnum, hoc (inquam) debitum est restituendum quibuscumque hæredibus defuncti, v. g. necessariis, si eos reliquit, vel hæredibus ab intestato, si non erant necessarij, nec testamentum fecit, vel si fecit testamentum, hæredibus, quos in testamento reliquit. Ratio est, quia hoc est debitum reale quod debebatur ipsi defuncto, & hæres quicumque sit, succedit in omni debito defuncti, sicut succederet proprius filius, si extaret. Hoc est certissimum, & tenet Salon *suprà*, & docti recentiores. 3

At grauis difficultas est, an titulo alimentorum teneatur homicida restituere, non solùm hæredibus necessariis, quos alere tenebatur, sed etiã quibuscumque aliis, quos defunctus ex sua liberalitate alebat. 4

Triplex est sententia.

Prima ait, teneri omnibus, quos etiam ex liberalitate alebat; ratio, quia omnes hi per iniustitiam eo commodo priuati sunt; & licèt ad illud 5

non

non habetent ius iustitiæ, at habebant ius iustitiæ, ne per vim impeditetur hoc commodum: sicut teuctur restituere pet vim impediens volentem mihi aliquod beneficium conferre, licèt is ex liberalitate conferebat: at homicida vi illata impediuit. Sic Scotus 4.*dist.* 15.*q.*3. Adrian. *q. finali, de restitut.* & refert Speculatotem, & Panotmitanum: idem Rosel. *restitutio* 3. *in principio.* Ang. *restitutio* 1. §. *homicida.* Capua *lib.* 2. *decisionum c.*66.*num.* 2. Nau. *c.*15. Hisp. *n.*22. Lat. *n.*24. Nauarta, licèt aliquantulum dubirans, *lib.*4.*de restit.cap.* 1. *n.*74.75.76. dicit tamen his non integrè restituendum esse, quia liberalis illa voluntas poterat multis modis impediti: vnde eo plus restituendum est, quo defuncti voluntas erat magis firmata ad beneficium illud præstandum.

6 Secunda sententia dicit, tantùm hæredibus necessariis, & etiam fratrihus, licèt hæredes necessarij non sint, quia in iure datur actio fratribus ad petendum fratris homicidium. Sic Mercado *lib.* 6.*de contract.c.*6.

7 Terria sententia dicit, quòd tantùm hæredibus necessariis, vt parentibus, filiis, & vxori, tenetur restituere, dando illis ad alimenta, quod occisus per totam vitam suam illis ptæberet, & lucraretur, considetando iuxta dicta *dub. præcedenti* illud lucrum esse in spe. Ratio, quia hi læduntur in propriis bonis, quia filius est aliquid patris, & vxor viri, & pater est quoddam totum respectu filiorum, & ita bonum vnius reputatur bonum alterius. Secundò, quia occisus tenebatur hos alere, si egeteot: & quamuis (vt bene norat Salon *dicta controu.*7.) obligatio hæc non sit ex iustiria, sed ex pietatis vinculo, & sic non tenetur restiruere, quando in præstandis alimentis negligentes sunt, obligatio enim restituendi ex sola iustitiæ violatione oritur: at est fortior hæc obligatio vinculo iustitiæ, & sic præfertur debito iustitiæ: ita vt non teneatur patet soluere debita ex bonis, quibus indiget ad alendos filios, vel vxorem: nec est simile (ait bene Salon) de monacho exttacto à monasterio, quia bona, quæ ille suo monasterio parare poterat, non sunt ptopria monasterij, dunec actu, & reuera essent acquisita: at filij & vxor in bonis propriis damnificantur. Sic tenent Salon *d.controu.*7. Soto *lib.*4. *de inst.q.*6.*art.*3.*ad* 3.*vers. Restat antè.* Ledesm. 2.4. *q.*18.*art.* 2.*dub.*2.*fol.*242.*pag.*3. Cord. *lib.*1. *quæst. q.*3. *art.*3.*fol.*251. *vers. ad omnia.* Aragon 2.1.*q.*62. *art.*2. circa solutiooem D. Thomæ *ad* 1. *fol.*181. *pag.*1. Angles *floribus* 2.*p.q.de restitut. bonorum corporis*, *fol.*333. Ludou. Lopez 1.*p.instruct.nou.c.*72. & docti recentiotes.

8 Limitat benè Ludou. Lopez *ibi*, nisi per iudicem compulsus esset homo occisus alere fratres, tunc enim homicida teneretur etiam fratribus ad alimenta, quia iam erar debitum iustitiæ.

9 Notant Sotus *dicta solutione ad* 3. *paulo ante vers. His ergo prætermissis*, & alij docti iuniores contta Maiorem, teneri homicidam restituere his hæredibus necessariis tale lucrum, etiam si sint diuites, & aliunde victum habeant; quia iustitia commutatiua non respicit, an damnificatus sit diues, vel pauper, sed rantùm, vt restituatut, quaotum ablatum est, seu damnificarum; addunt etiam prædicti iuniores, quòd si occisus non habeat hæredes necessarios, pro lucro, quod cessauit a tempore mortis occisi, nil tenetur homicida illis restituere, quia id non erat debitum teale defuncti.

Secundò notant Ludouic. Lopez *ibi*, & alij, colligitúrque ex Soto, Ledesm. *supra*, quòd cognati, quibus datur actio in foro externo ad procedendum contta homicidam, possunt pecuniam recipere, vt ius hoc remittant: patet, quia hoc ius est pretio æstimabile. 10

Sit conclusio; hæc tertia sententia est vera regulariter, quia tegulariter homicida non aduertit pet id impediti bonum, & alimenta, quæ ex liberalitate aliquibus præstabat uccisus: quando verò id aduerteret, credo teneri etiam iis restituere, vt docet prima seotentia: & vt ibi dixi ex Nauarra, non integrè, sed quod valebant ea alimenta in spe. Probatur prima pars, quòd scilicet, quando non aduertit, non teneatur primò, quia tunc tantùm materialiter dicetur impediri, cùm ignorauerit. Secundò, quia illud impedire non est voluntarium directè, cùm id ignorauerit: nec etiam inditectè, quia homicida non tenebatur scire; quod secus est respectu pareatum, vxoris, & filiorum, quia hi omnes sunt quid quasi vnum cum occiso, & bonum vnius est alterius, vt explicaui, & sic eo ipso quòd quis intetficit aliquem, damnificat hos in propriis bonis, & sic respectu horum tenebatur aduertere damnum, sicut respectu occisi. Et confirmatur, quia si euntem ad legandum aliquid ignorans vi detinerem, quo fui causa, vt illi non legaret, at ignoranter, & præter meam intentionem, quis me cogeret ad restituendum legatum, quod impediui: cùm reuera non tenerer id scire? Probatur secunda pars, quòd scilicet teneatur, quando aduertit, quia cōtra instiriam impedit per vim: nec excusatur; quia est inuoluntarium, cùm adfuerit aduertentia. Item, quia si malo animo interficerer, vt alij eo emolumento caretent, teneretur restituete: at malus animus nihil causalitatis ponit in actu externo, nec quando actus externus non obligat restituere, malus animus talem obligationem efficit, vt suprà probaui. 11

Dubium IV.

An homicida teneatur soluere debita quibus occisus astrictus erat, quæ poterat probabiliter viuens creditoribus soluere; at morte subsecuta non poterit soluere.

Quidam absolutè dicunt teneri; quia ideo tenetur homicida restituere alimenta, quæ perdunt filij, quia occisus tenebatur illos alere, sed etiam tenebatur, & vinculo iustitiæ soluere creditoribus debita; ergo. Sic tenent aliqui, vt refert Salon *vbi infrà*, quos sequuntur docti recentiores à me consulti. 1

Alij verò dicunt, quòd si eo iniquo animo interfecit debitorem, vt suis debitis creditores defraudatcotur, tunc tenetur homicida illis restituere: si verò nihil cogitauit de creditoribus, non tenetur. Sic Salon 2.2.*q.*62. *art.*1. *controu.*8. & nonnulli viri docti: & hanc credo esse veram, præterquam in eo quod dicit de malo animo. Sed dicendum est, quòd si aduertit ad damnum creditorum, licèt non eo animo, vt ipsi damnificarentur, occidisset, tenetur creditoribus: si verò nihil de ipsis cogitauit, non tenetur; & patet eisdem rationibus, quas in simili casu posui 2

dub.

dub. præcedenti, fine; & *ibi* posui differentiam inter damnum illatum filiis, & aliis.

3 Aduerte, quòd casu, quo tenetur homicida soluere hæc debita, non tenetur integrè, quia poterat multis viis impediri, vt morte naturali, vel bonorum iacturam faciendo.

Dvbivm V.

An si homicidium, quod Petrus commisit, imputetur alteri innocenti, qui ob illud est captus, vel damnatus, teneatur homicida aliquid satisfacere illi innocenti, cui ipse homicida nihil imposuit, nec consuluit, vt imponeretur.

1 HAc in re certum est quòd si innocens ille soluit expensas in curatione, & damna ex morte sequuta, iniuriam & lucrum cessans, tenetur homicida huic innocenti restituere hæc. Ratio, quia in conscientia ea tenebatur restituere occiso, & alter innocens pro eo ea soluit, & sic successit in iure damnificati. Sic Pedraza 5. *præcepto.* §. 6. Nauarra *lib. 2. de restitut. c. 1. n. 77. 78. fol.* 45. Ludou. Lopez *p. 1. instruct. noui, cap. 63. fol. 166. vers. in casu.* Cord. *summa quæst.* 174.

2 At dubium est de aliis damnis, quæ passus est ille innocens occasione homicidij, vt si damnatus est ad pœnam pecuniariam, vel exilij, vel suspensus est.

3 Triplex est in hac re dubium. Primum, an teneatur ad hæc damna homicida, quando ea non præuidit, scilicet quando non præuidit posse suum homicidium illi imputari: secundum est, an teneatur, qoando præuidit verisimiliter alteri imputandum, at non eo animo homicidium fecit, vt alteri imputaretur: tertium, an teneatur, quando eo malo animo fecit, vt alteri imputaretur.

4 Circa primum quidam dicunt adhuc teneri, dant enim hanc regulam generalem, quòd quotiescumque quis dat operam rei illicitæ, tenetur ad omnia damna sua occasione inde sequuta, licèt omnem adhibuerit diligentiam, ne sequantur, quia culpa illa omnia damna secum trahit. Sic glossa *c. sicut, de testibus, & attestat. vers. dederunt.* Syluest. *verbo, causa, q.* 8. & *ibi* Ang. *n.* 1.

5 At omnino tenendum est contrarium, quia fuit inuoluntarius respectu illius damni; & sic in materia *de irregularitate* multi reprobant eam doctrinam; & Nauarra *lib. 2. de restit. cap.* 1. *n.* 79. 80. tenet non teneri ad aliquid, licèt quando fecit, eo esset affectus animo, vt vellet illi imputari, non tamen cogitauit verisimiliter esse imputandum; quia illa mala voluntas non est causa illius damni, sed concomitanter se habet, & casualiter accidit.

6 Circa secundum dubium Nauarra *eo num.* 79. & 80 dicit teneri tunc restituere, quia causam efficacem illi damno dedit voluntariè.

7 Cæterùm probabilius credo non teneri: ratio, quia hic non est verè causa illius falsi testimonij, cùm id non imposuerit, nec consuluerit, vt imponatur, nec aliquem influxum habuerit respectu impositionis illius, quia actio iniusta tantùm fuit causa illius homicidij, at quòd sibi imponatur, fuerunt causæ indicia, quæ ipse præbuit, sed tantùm homicidium est occasio, & non tenetur quis restituere damna sua occasione sequuta, quorum verè ipse non est causa, vt benè Cordub. *summa quæst. 67. prope finem. fol.* 189. *pag.* 1. §. *Tambien.* vbi dicit, testem falsum non teneri ad damna sequuta ex rixis ortis occasione sui falsi testimonij, quia eius falsum testimonium non fuit proprie, & immediatè causa illorum damnorum, sed solùm per accidens, & occasionaliter, & causa vera rixantes ipsi fuerunt, & ipsorum impatientia. Hanc sententiam expresse tenent Pedraza, Ludouic. Lopez *suprà*, Cordub. *summa quæst.* 174. & *lib. 1. quæst. quæst. 31. art. 3. fol. 251. pag. 2. fine, & sequenti*, Angles *vbi infrà.* vbi tantùm obligant hunc, quando malo animo fecit: & dicunt expresse Cordub. & Ludouic. Lopez, quòd non est causa illius damni, sed tantùm occasio. Ad idem sunt Soto 4. *de iustit. quæst. 6. art. 3. in solutione ad 4. paulo ante vers. quid autem* & Ledesm. 2. 4. *quæst.* 18. *artic. 2. dub. 4. fol. 244. pag. 1. conclus. 4. fine.* Salon 2. 2. *quæst. 62. artic. 2. controuers. 16. fol.* 688. 689. Nauarr. *summa cap. 15. in omnibus summis, num.* 17. vbi licèt non agant de restitutione, at dicunt non teneri hunc homicidam se prodere, licèt alter suspendendus sit: in quo apertè tenent, non esse causam, & per consequens non teneri restituere; quia si esset verè causa, non dubium quin teneretur cum periculo vitæ eripere innocentem à simili periculo: quòd apertiùs indicant verba Soti, quæ ibi subdit, reddens rationem huius sententiæ, quæ sunt hæc: *Si tu illi non imposuisti, quid tua refert?* & Salon *ibi* expresse dicit hæc: *Non tenetur se prodere, quia non est causa illius falsi testimonij, & illius periculi.* & expresse tenent alij neoterici.

Circa tertium dubium quidam dicunt teneri restituere, quia eo animo committens homicidium, perinde est, ac si suo facto induceret alios ad testificandum, & sic est verè causa. Sic Cordub. *loco vtroque citato*, scilicet *summa q. illa* 174 & *dicta quæst.* 31. *citata*, Ludou. Lopez, & Pedraza *locis citatis*, & nonnulli recentiores. 8

At probabilius credo non teneri. Ratio, quia mala illa voluntas nil causalitatis potuit imprimere in actum externum, cùm mala voluntas intus maneat: ergo si actus externus sine illa mala voluntate non fuit causa, nec erit accedente mala voluntate; ergo. Item quia, vt *suprà* probaui, quando actus externus non est contra iustitiam, nec inducit restituendi obligationem, mala voluntas, & nocendi intentio non efficit, vt sit contra iustitiam, & causet obligationem restituendi; & sic Doctores pro ea parte allegati, sont pro ea sententia: & in propriis terminis videtur tenere Angles *floribus 2. p. 4. Quis teneatur restituere. fol.* 165. vbi relata sententia, quod faciens homicidium eo malo animo tenetur restituere, dicit oppositum tenere Soto, & non improbat: & sic videtur cum hac sententia manere. 9

Dvbivm VI.

An si homicida pœnam talionis subeat, id est, morte damnetur, adhuc teneatur restituere.

SCotus 4. *dist.* 15. *q.* 3. negat teneri, hanc enim putat esse sufficientem satisfactionem. 1

Cæterùm tanquam certum tenendum est adhuc teneri damna omnia, & lucrum cessans restituere: sicut fur vapulans tenetur furtum restituere. 2

tuere. Ratio, nam homicida duobus est debitor, nempe reipublicæ, eo quòd ipsam perturbauit, supplicium mortis; & parti læsæ damna: ergo licet soluat reipublicæ, tenetur parti: item, quia pati pœnam legis, verè, & propriè loquendo, non est restituere, quia restitutio importat redditionem eius, quod fuerat ablatum: at ex eo quòd homicida suspendatur, nil vtilitatis redundat in partem læsam. Sic tenent Mercad. *lib.6. de contract. c.6.* Gabr. 4. *dist.15. q.15. art.2. concl.3.* Ludou. Lop. *1. p. instruct. noui c.72.* Nauarr. summa Hisp. *c.28. addit. ad n.22. c.15.* Lat. *c.15. n.25.* Capua *lib.2. decisionum c.66. n.4.* Panorm. *c.1. de iniurijs n.6.* Speculator *tit. de iniur. §.2.* Innocent. & Iason, quos refert Nauar. *ibi.* Aragon *2.2. quest.62. artic.2.* circa solutionem D. Thomæ *ad 1. fol.180.* Anton. Gomez *3. part. var. cap.3. num.37. & cap.6. num.9.* Couarr. *2. var. c.10. num.7. vers. quarto.* Nauarra *lib.4. de restitut. cap.1. num 91.* & alij recentiores magistri.

3 Vnde non placet distinctio Salon *2.2. quest.62. art.2. controuers.10.* vbi dicit, quòd si iudex ex officio damnauit, tenetur parti restituere damna; si verò damnauit ad instantiam partis, quæ rogata nullo modo voluit remittere, non tenetur, quia eo ipso videtur omnem aliam satisfactionem remittere. Sed hoc non credo, sed sæpè vtrumque vult, & sic etiam in foro externo vltra pœnam mortis damnatur ad aliquam pecuniam parti læsæ applicandam: & sic videtur hoc contra reliquos Doctores, quia absolutè nostram sententiam docent: verum est tamen non teneri ad aliam satisfactionem, quando intelligitur de parte læsa nullam aliam velle, vt contingit inter diuites. Sic Nauarrus, Aragon, Ludouicus Lopez *ibi.*

4 Maius autem dubium est de damno vitæ; an scilicet homicida, qui suspenditur, teneatur aliquid pro damno naturali ablationis vitæ restituere, stando in ea opinione, quòd pro hoc damno est aliqua pecunia restituenda. Quidam dicunt pro hoc damno non teneri homicidam, qui suspenditur, aliquid restituere, quia satisfacit sustinendo mortem, cùm reddat æquale. Sic Mercado *suprà,* Salon *d. art.2. controuers.4. fol.635. & fol.634.* dicit hoc à nullo negari. Et Nauarra *lib.4. de restit. cap.1. n.83. fol.434.* dicit hoc omnes tenere.

5 Sed optimè Nauarra *ibi* redarguit hos Doctores, quòd non loquantur consequenter ad suam sententiam, ipsi enim tenent pro damno naturali vitæ esse restituendum aliquid: quod si ita est, adhuc in casu, quo homicida suspenditur, tenetur pro eo damno restituere, quia quòd homicida suspendatur, nullius est vtilitatis, & satisfactionis damni alterius. Vnde magis consequenter sensit Aragon *suprà fol.186. pag.1.* vbi tenet etiam tunc teneri satisfacere pro hoc damno naturali: at cùm nos teneamus pro hoc damno restituere, à fortiori id dicemus in hoc casu.

Dubium VII.

An sit compellendus homicida restituere damna illata, licèt constituatur in graui necessitate restituendo.

Duplex est sententia.

1 Prima ait esse compellendum, modò non constituatur in extrema necessitate. Sic Ledesm. *2.4. q.18. art.2. dub.2. fol.242. pag.1.*

Secunda sententia tenet, non teneri, quando 2
constituitur in graui necessitate, quia non tenetur tanto dispendio suo restituere. (non agimus hic quando hæredes occisi essent etiam in graui necessitate, quia de hoc est habenda quæstio infrà, an scilicet, quando creditor est in simili necessitate, teneatur debitor restituere.) Et hæc sententia verior est, & eam tenent Soto *4. de iustit. q.6. art.3. in solutione ad 3. vers. His ergo prætermissis.* Cordub. *lib.1. quest. q.31. art.3. fol.252. versic. Quod si quæratur.* Ludou. Lopez *1. p. instruct. noui. cap.71. §. Hæc igitur omnia,* & nonnulli docti neoterici magistri.

Dubium VIII.

An qui ignorantia concomitante aliquem occidit, teneatur restituere.

Casus est, quando aliquis facit homicidium 1
ignorantia inuincibili, sed si sciret, libenter fecisset, quia iam facere decreuerat, v.g. quis proiecit sagittam omni adhibita diligentia, & casu peremit hostem, quem aliàs necare optabat, & si sciret, necaret.

Quidam dicunt teneri restituere, quia ignorantia hæc non excusat à peccato ratione prauæ voluntatis, teste D. Thoma *1.2. q.76. art.1. & 3.* Sic Mercado *lib.6. de contract. cap.5.* 2

Cæterùm oppositum dicendum est. Ratio, quia 3
sola voluntas iniqua non potest restituendi vinculum inducere, cùm ea proximo nequeat nocere, nec etiam exterius opus, cùm ex ignorantia inuincibili proficiscatur: nec illud opus ex ea mala voluntate processit, tantùm enim intendebat venari, cùm sagittam proiecit. Sic Nauarra *lib.2. de restit. cap.1. num.72. fol.43.* Enriquez *lib.11. de matrimon. cap.10. initio, commento litera A.*

Hinc infertur, quid dicendum sit de ebrio, & 4
dormiente occidente in somnis, si enim in culpa lata fuit, quia præuidere potuit, & debuit, nec adhibuit diligentiam ad vitandum, tenetur restituere; secus si culpa vacauit. Sic Nauarra *ibi num.73. & 74.*

Dubium IX.

An qui se defendens excedens moderamen inculpatæ tutelæ, occidit, ita vt peccet mortaliter, teneatur restituere.

Certum est ad nil teneri, quando cum mode- 1
ramine inculpatæ tutelæ; quia iustè fecit: similiter est certum teneri aliquid restituere, quando ita illud excessit, vt peccarit mortaliter. At dubium est, an tunc teneatur integrè restituere.

Duplex est sententia.

Prima dicit non teneri integrè restituere, sed 2
aliquid minus arbitrio prudentis. Ratio, quia hic minus peccauit; ergo minus tenetur restituere. Pro hac sententia faciunt Soto *4 de iustit. quæst.6. artic.5. in solutione ad 3. versic. his ergo prætermissis.* Ledesm. *2.4. quest.18. artic.2. dub.2. fol.242. pag.1.* Ludou. Lopez *1. part. instruct. noui. cap.72.* Aragon *2.2. quest.62. art.1. circa solutionem ad 1.* D. Thomæ *fol.181. pag.2.* Salon *eo art.2. controuers.4. fol.638.*

Cord,

Cord. *lib. 1. quaest. q. 31. art. 3. fol. 251. versic. Quòd si quæratur.* vbi dicunt plus esse restituendum, quo modus occidendi atrocior fuerit, vt si per insidias,&c. Et in propriis terminis hanc sententiam docent Sylu. *restitutio. 5. quaest. 1.* Rosell. *restitutio 3. num. 4.* Ang. *restitutio 1. §. homicida.* Ant. Gomez *3. variar. cap. 3. num. 38.* & Patres Lusitani contra Nauarrum.

3 Secunda sententia dicit, teneri integrè restituere: quæ probabilior est. Ratio, quia restitutio non attendit, quòd sit maior, vel minor culpa, sed cùm sit actus iustitiæ commutatiuæ instituta ad æqualitatem constituendam, respicit quantitatem damni illati ad illud resarciendum: sed siue maior, siue minor culpa sit, idem damnum infert; ergo est eadem restitutio facienda: sicut qui centum, vi & metu mortis incusso, abstulit, multo grauius peccat, quàm qui clam, non tamen tenetur amplius restituere. Sic tenent Nauarr. summa Hisp. *cap. 15. num. 14.* & latiùs Lat. *num. 17.* Luduuic. Lopez *1. p. instruct. noui cap. 72.* Nauarra *lib. 4. de restit. cap. 1. num. 92.* & alij.

Dubium X.

An quando aliquis prouocat alium ad singulare certamen, si prouocatum occidat, vel lædat, teneatur illi, vel hæredibus damna dicta restituere? & quid, si prouocatus occidat prouocantem.

1 PRimò dico, quòd quando duo se inuicem prouocant ad certamen sine aliqua iniuria, sed ita vt vterque voluntariè descendat ad certamen, vel vnus prouocat alium simplicibus verbis, ita vt prouocatus lubens descendat ad illud certamen; tunc neuter, si alium lædat, vel occidat, tenetur restituere. Ratio, quia per hoc, quod accedunt voluntariè, nulli fit iniuria, & faciunt implicitè pactum, vt neuter teneatur de damno illato. Sic contra aliquos neotericos, vt ibi refert, tenet Salon *2. 2. quaest. 62. art. 1. controuers. 11.* & nonnulli docti recentiores magistri.

2 Hinc fit, quòd si pars læsa apud iudicem peteret, & reciperet restitutionem, ageret contra iustitiam, & teneretur restituere. Sic Salon *ibi*, & docti recentiores.

3 Secundò dico, quando alter prouocat alterum cum iniuria, ita quòd si ille prouocatus non acceptet pugnam, reputabitur vilis, & pusillaminis, iacturámque sui honoris faciat, tunc si prouocans occidat, vel lædat, tenetur omnia damna restituere; quia ille accessit inuoluntariè ad certamen, id est, voluntate mixta inuoluntario, metu scilicet amittendi honorem: sicut qui metu mortis merces proiicit in mare; sic Salon, & illi docti neoterici.

4 Tertiò dico, quòd in hoc casu, si prouocatus occidat, vel lædat prouocantem, nil tenetur restituere, quia iam alter cessit iuri suo tacitè, & virtualiter prouocando voluntariè alium. Hoc est contra Salon *suprà*, & tenent Aimon *consil. 119. num. 11.* referens alios, vbi dicit quòd quando occisus incepit pugnam, & sic fuit in culpa, occidens non tenetur de aliquo damno; multique docti magistri à me consulti.

Dubium XI.

An quando homicida non restituit ante mortem damna, quæ tenebatur restituere, teneantur eius hæredes ea restituere.

CErtum est apud omnes teneri damna omnia temporalia restituere iuxta quantitatem hæreditatis. Ratio, quia hoc erat debitum reale defuncti: at hæres tenetur omnia debita iuxta hæreditatis, in qua succedit, quantitatem. Sic omnes Doctores citandi. 1

At dubium est de damno naturali ablationis vitæ, stando in ea opinione, quòd pro hoc damno est aliquid restituendum: nam sequendo nostram, scilicet homicidam nihil teneri pro hoc damno, manifestum est hæredes non teneri. 2

Quidam Doctores, qui tenent homicidam teneri restituere pro damno naturali vitæ, dicunt, quòd ipso non restituente, non tenentur ad id hæredes, nisi homicida ante mortem esset damnatus ad hoc: & idem, licèt non explicent, tenentur dicere, quando homicida ante mortem iniisset pactum de aliqua quantitate danda pro damno vitæ, quod intulit. Ratio huius sententiæ est, quia restitutio pro damno vitæ est debitum personale, nisi homicida esset damnatus, vel pacto se obligasset, tunc enim transit in debitum reale: at hæredes non tenentur ad debita personalia defuncti, sed tantùm ad realia. Sic Soto *4. de iustit. quaest. 6. art. 3. in solutione ad 3. fine*, Ledesm. *2. 4. quaest. 18. art. 2. dub. 2. fol. 242. pag. 3.* Cordub. *lib. 1. quaest. q. 31. art. 3. fol. 252. vers. ad omnia.* 3

Sed contrarium est verius, quia illud debitum reale est, cùm homicida non teneatur illud restituere, vitam exponendo, sed aliqua pecunia compensando. Sic Saloo *2. 2. q. 62. art. 2. controuers. 4. fol. 640. ad 5. & controuers. 7. fol. 653. & controuers. 12. fol. 663.* 4

Ad eam tamen satisfactionem, quæ facienda est, per petitionem veniæ, non tenentur hæredes, quia ea est debitum personale, & pars satisfactionis pro delicto commisso, nisi antequam occisor obiisset, conuenisset cum hæredibus occisi de aliqua pecunia in recompensam illius damni, quia iam esset debitum reale. Sic Salon *ea controuers. 7. fol. 653.* 5

Nota quòd non tantùm hæredes homicidæ tenentur soluere damna, sed etiam ipse fiscus, si bona homicidæ fuerint publicata, sicut tenetur ad alia debita, *l. in summa. ff. de iure fisci.* & latè dixi *lib. 2. in præcepta Decalogi, cap. 22. à num. 74. vsque ad 84.* Sic Aragon *2. 2. q. 62. art. 2.* circa solutionem D. Thom. *ad 1. fol. 180. pag. 1.* Nauarr. summa Hisp. *cap. 28. addit. ad num. 22. cap. 15.* Lat. *cap. 15. num. 25.* Bertrandus *consil. 117. lib. 8.* Iulius Clarus *pract. crimin. §. homicidium, vers. tenetur etiam.* dicit tamen malè in practica obseruari. 6

Dubium XII.

An possit percussus remittere homicidæ damna, antequam moreretur.

SIt prima conclusio: Non excusat homicidam à restitutione, quòd occisus remisit iniuriam in foro animæ, qualem remissionem communiter 1

petere solent confessarij à læso, nec per eam remissum censetur ius accusandi, & iniuriam referendi ad externum iudicem. Ratio, quia ea intelligitur intra limites charitatis, & quoad non habendum odium, qualis requiritur, vt aptus sit, vt sacramentaliter absoluatur. Sic Bart. Alex. Felin. Iason, quos refert, & sequitur Couar. 2.*var. cap.* 10.*num.* 7.*vers. tertium.* Vnde ad hoc, quòd extendatur ad exteriorem iniuriæ querelam, oportet vt plana, & generalis facta fuerit remissio. Sic Couarr. Alex. Iason, Felin. *ibi.*

2 Secunda conclusio: si offensus simpliciter remisit iniuriam, etiam quoad forum externum, & exteriorem accusationem, atque etiam pretio dato, non videtur remisisse damna, expensas, & interesse: sed tantùm iniuriam, & pœnam ciuilem, vel criminalem vindictæ, nisi specialiter vtrumque remittatur. Ratio, quia ex iniuria oritur duplex actio, vna ad pœnam, alia ad damna, expensas, & interesse: ergo vna sublata, remanet alia. Sic Bald. Iacobus de sancto Gregorio, Card. Iason, & communis, quos refert, ac sequitur Anton. Gomez 3.*var. cap.* 6.*n.* 13. Anchar. & Panorm. *c. t. de iniur. num.* 7. Speculator *tit. de accusatore* §. 1. *vers. quid si vulneratus, num.* 8. *glos. cap. si Canonici, de offic. ordin. in* 6. Couarr. *d. num.* 7. *vers. quarto.* Salon 2.2.*q.* 62. *art.* 2. *controuers.* 9.

3 Tertia conclusio: quando Rex iusta de causa condonat homicidæ delictum, non ob id liber manet à restitutione, quia tunc solam vitam, qua in pœnam priuandus erat, censetur condonare; nec Rex poterat damna remittere, cùm iure naturæ debita sint. Sic Salon *dicto art.* 2. *controuers.* 4. *fol.* 640. *ad* 4.

4 Sed an occisus, quando habet hæredes necessarios, possit remittere damna, & expensas, & alimenta debita hæredibus necessariis, quos alebat, Salon *d. controuers.* 9. dicit, quòd stando in iure naturæ, potest, attento iure regni Castellæ, quo pater tantùm potest defraudare quinta bonorum parte filios, non potest, si quintum excedant.

5 Quarta tamen conclusio sit: Bene potest remittere damna illa, & expensas, & alimenta; ita vt factum teneat, licèt peccabit pater, si filij non habeant aliunde alimenta. Ratio, quia hoc non dicitur propriè debitum, sed quasi debitum, descendens ex delicto, nec filij hoc petunt tanquam hæredes, sed tanquam filij: ita vt si pater posset eos exhæredare, exhæredarétque, adhuc haberent actionem ad petendum hæc damna; & sic non dicitur propriè priuare filios hæreditate, dum remissionem hanc facit. Item, quia filij non habent maius ius, quàm pater; ergo si pater remittat, nullum ius habent filij. Item, quia pater non tenetur ad alimenta præstanda filio ex iustitia, sed tantùm ex charitate, & virtute pietatis; ergo si remittat, factum tenet. Sic docti magistri, quos ego consului.

6 Vltima conclusio: Non tenetur quis ad has restitutiones, quando certò credit hæredes non admissuros, immo dedecori habituros, vt contingit inter diuites, & nobiles. Ratio, quia censentur tacitè remittere. Sic Mercado *lib.* 6. *de contract. c.* 6. *paulo ante* §. *finalem.* Salon *d. art.* 2. *contron.* 4. *fol.* 639. vbi hæc dicit: Nobiles, & diuites ex communi vsu videntur renunciasse, & pepercisse huic iuri. Pro hac etiam sententia Cordub. *lib.* 1. *quæst. q.* 31. *art.* 3. *fol.* 252. *vers. Notetur.* Soto 4. *de iustit. quæst.* 6. *art.* 3. *ad* 3. *vers. ex his fit.* Ledesm. 2.4. *quæst.* 18. *art.* 2. *dub.* 2. *fol.* 242. *pag.* 2. *initio*; vbi dicunt, quòd inter illustres hæ restitutiones non petuntur, nam damna facile condonant, solámque iniuriam memoria tenent. Pro eadem sunt Aragon 2.2. *q.* 62. *art.* 2. circa solutionem D. Thomæ *ad* 1. *fol.* 180. Ludouic. Lopez 1. *part. instruct. cap.* 72. Nauar. *addit. ad num.* 22. *cap.* 15. Lat. *cap.* 15. *num.* 25. vbi dicunt, quòd quando creditur de parte læsa nullam velle satisfactionem præter supplicium, vt inter nobiles non teneri homicidam ad illam exhibendam: hanc etiam tenent nonnulli iuniores valde docti à me consulti.

Dvbivm XIII.

An fæmina cancro, vel alio morbo grauissimo in verendis laborans, teneatur sustinere curari à chirurgis.

Respondetur non teneri, quia cùm pudicitia sit tantum bonum, potest illam præferre vitæ, licèt possit sine peccato permittere curari. Sic Nauarra *c. si cui, de pœnit. dist.* 1. *n.* 12. & 13. P. Emanuel Sà *summa, verbo infirmus, fine,* Lessius *de iustit. lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 60.

Capvt V.

De iniurijs fortunarum per furtum, damnúmve illatum, ac de congrua restitutione.

Svmmarivm.

Dvb. 1 *An cadentes ligna ex nemoribus vetitis teneantur restituere.*

2. *An iudex, cui custodes agri aliquod damnum denunciant, si id ille notificari non facit parti damnificata, vt sibi satis fieri exposcat; sed solùm pœna condemnat, teneatur compensare parti damnum, vel hoc illi notificari facere, vt satisfactionem petat.*

3. *An teneatur dominus de damno dato per proprium seruum, vel per propria animalia citra omnem domini culpam.*

4. *An puerum exponere sit licitum in aliquo casu.*

5. *An is, ad cuius ianuam puer exponitur, possit ad alterius ianuam illum exponere, vel peccet, & teneatur illi educationis expensas restituere.*

6. *An tonsores inuenientes aliquas raritates, Hispanè,* razas, *in pannis, & non admonentes pannorum dominum, peccent, & restituere teneantur: & quid si mercatorem moneant, & eidem postulanti pannum tradant, vt ita raritas occultetur, & dissimuletur.*

7. *An œconomi, & quiuis alius, cui à domino redditus frumenti à colonis exacti seruandi traduntur possit, si qua postea incrementa reperiantur, sibi retinere, an potiùs domino restituere teneatur.*

8. *An qui conducit mulam ad iter faciendum ab vno oppido in aliud, designatis, v. g. octo diebus ad eiusmodi iter, possit ad oppidum distantius transire, dum tamen non plures, quàm assignati sunt dies, consumat in itinere.*

9. *An*

9. *An liceat alicui in quouis casu erigere in altum suas ædes, vel fenestras aperire, licèt inde sequatur damnum religiosis domibus, quia scilicet patebunt secretiora illarum.*

10. *An si maritus dissipauit multa bona acquisita constante matrimonio, ludis, & alijs prauis vsibus, vt cum meretricibus, &c. teneatur soluto matrimonio, sic malè consumpta in sua parte imputare.*

11. *An liceat Christianis bona infidelium in terris vsurpatis, quæ erant Christianorum habitantium furari, v.g. Maurorum bona.*

DVBIVM I.

An cadentes ligna ex nemoribus vetitis teneantur restituere.

1 HIc non agimus, quando ligna sunt propria hominis industria plantata, & culta, vt sunt oliueta, & vites: de his enim manifestum est ea cædentem teneri restituere. Sed nota quòd quando arbores plantatæ parua hominis industria, & labore nascuntur, vt sit peccatum mortale requiritur notabilis quantitas. Sic Bañez 2.2.*q* 62. *art.* 3.*dub.*4. & quidam docti neoterici, & ait Bañez *ibi* talem esse cædere arborem, quia priuatur dominus annuo fructu; at ramos ex his arboribus cædere vix erit mortale, nisi sit frequens cæsio.

2 Sed dubium est quando sua sponte nascuntur: & vt claritatis obseruatores simus, aliqua dubia sub hoc proponemus.

3 Primum ergo dubium sit, an sit licitum prohibere scissionem lignorum ex sylua communi totius oppidi, & pascua communia incolis oppidi.

4 Sit prima conclusio: licitum est cuilibet communitati syluam suam communem prohibere sub quibusdam pœnis etiam incolis illius ob bonum publicum, ne scilicet in eius perniciem dissipetur. Ratio est, quia publica potestas ad omnia se extendit, quæ ad communem vtilitatem, melioremque reipublicæ, & bonorum ipsius conseruationem spectant. Sic Soto *lib.*4. *de iustit. quæst.*6.*art.*4. *versic. nonnulla.* Azebed.*lib.*7. *recopil. tit.*7.*l.*15.*num.*4.*&* *l.*5. *tit.*7. *lib.*3. Ledesm. 2. 4. *quæst.*18. *artic.*3.*fol.*259.*pag.*4. Aragon 2. 2. *quæst.* 62. *artic.* 3. *fol.* 235. *pag.* 1. Molina *tomo* 1. *de iust. tract.*2.*disp.*58.*pag.*376.*& seq.* & supponunt id omnes Doctores citandi.

5 Hoc tamen intellige, modò aliunde possent commodè ligna asportari, & pascua haberi: si enim non relinqueretur oppidanis locus, vnde ea commodè possent asportare, iniusta, & irrationabilis esset prohibitio, & sic non posset iustè infligi pœna, & possent licitè asportare ligna à finibus ad omnes, & quotidianos vsus necessaria, & possent vti pascuis necessariis. Sic Molina *ibi pag.*377. & colligitur ex Soto, & Ledesm. *conclusione sequenti citandis*: dicit tamen, & benè, Molina *ibi*, quòd posset tunc prohibere certam scissionem, quæ plus nocumenti plantis affert, plúsque syluam ipsam deuastat.

6 Secunda conclusio: quando Rex largitur alicui domino oppidum cum nemore, vel nemus ipsum, quod antea erat commune (non enim per hoc solum, quòd ipsi vendit oppidum, dat ei nemus, vt postea dicemus) non plus potest is dominus prohibere lignorum cæsionem, quam Rex ipse posset. Vnde quando sylua totius erat oppidi, oppidanísque alius locus non suppetit, vnde possent asportari ligna ad necessarios vsus, prohibere hoc non potest, modò sylua ad hoc sufficiat: quòd si non sufficiat, solùm potest illis præscribere certas, ac rationabiles leges prohibitorias, quatenus postulat bonum commune, vt sylua in bonum publicum meliùs conseruetur. Ratio, quia Rex non concessit, nec concedere potuit plus iuris quàm ipse haberet. Sic Soto, & Ledesm. *ibi.* Molina *ibi pag.*380.*fine.* & nonnulli recentiores magistri.

Vnde dicit Molina *ibi, & fol.* 381.*initio*, quòd ex titulis, & originibus, vnde domini syluas possident, videndum est prohibere, ne possint oppidanos à lignorum cæsione in syluis circumiacentibus; & quidam docti iuniores, quos ego consului, dicunt, quòd quando non scitur, quòd nemus plantatum fuerit ab ipso domino, vel ab eius antecessoribus, iudicandum est de eo, sicut de aliis communibus eiusdem oppidi; quia cùm dominus oppidi acquisiuit illud, acquisiuit cum illa conditione, quam habebat, quando erat commune, siue illud acquisierit per priuilegium, siue per emptionem. 7

Tertia conclusio: licèt nemora propria sint domini, non est imponenda corporalis pœna, nec grauis pecuniaria scindentibus ligna, sed moderata pecuniaria. Ratio, quia cùm hæc sua sponte nascantur, & sic iure gentium communia esse deberent, non æstimandum est horum furtum, ac furtum rerum omnino propriarum, & sic nullibi hi infamia furum denotantur. Sic Soto, & Ledesm. *ibi*, & quòd non imponenda sit pœna corporalis, tenet etiam Aragon *d.art.*3.*fol.*235. *pag.* 2. 8

Quarta conclusio: Quilibet priuatus potest in suis prædiis, & syluis stando in iure communi prohibere ligna, & pastum pecorum, & sic facere sua prata prohibita, id est, *dehesas.* Sic contra aliquos, quos ibi refert, dicentes non posse collectis frugibus prohibere conciues, & alios habitatores, & incolas, ne propria animalia in eos agros immittant ad pascendum herbam, & sic facere illos prata prohibita, tenet Couarr. *quæst. pract. cap.*37. *num.*2. *&* 3. Molina *tom.*1. *de iust. tract.*2. *disp.*59.*conclus.*7. & patet, quia minus dominium habet in feras sui nemoris, & tamen potest ibi prohibere venationem. 9

Quinta conclusio: Potest nihilominus Princeps in reipublicæ commune bonum statuere, vt fructibus collectis, nullus possit aliis prohibere pastum in suis prædiis, modò prædia non sint vineæ, & similia alia, quæ magnum detrimentum patientur, si omnibus sint quoad pastum communia. Ratio, quia cùm commune bonum sit priuato præponendum, potestas publica, cui omnes in ordine ad commune bonum subiacent, potest contrarium statuere, si eidem communi bono id expedire iudicauerit: maximè, quòd hoc singulis reipublicæ partibus prodest, cùm singuli possint in alienis agris sua pecora pascere, & per accidens sit, plura, vel pauciora habere prædia, & possit temporis progressu contrarium euenire. Sic P. Molina, vbi in conclusione præcedenti. 10

Sexta conclusio: in Hispania lege definitum est non posse priuatos agrorum dominos absque 11

speciali priuilegio Regis, vel legitima præscriptione ex suis agris facere prata prohibita, quæ, *dehesas*, vocamus, ad hoc vt possit herbam vendere, vel locare: sed cuilibet integrum est ex conciuibus, & incolis sua animalia in eis pascere, collectis iam frugibus, & fructibus: & sic pastus est communis. Sic habetur *l.8. & 14. tit.7. lib.7. noua recopil.* & docent Azebedo *ea l.8. num.5.* Couarr. *quæst pract. cap.37. n.3. versic. quidquid.* Molina *dicta disp 59. conclus.8.*

12 Septima conclusio: licitum est tamen priuatis agrorum dominis in eis vites, & oliueta, & quæcumque plantare; etiamsi per hanc plantationem pastus communis omnium conciuium animalibus impediatur, cùm in oliuetis, & vineis nullo anni tempore permitti possit absque arborum læsione animalium pastos: nec potest ciuitas tute ordinario, nisi aliud lege regia cautum sit, prohibere dominos ab hac plantatione; quia lex tantùm hanc pastus communionem tribuit, dum non nocet arboribus. Sic Couarr. *eo cap.37. num.3. versf. Hinc sanè fit, & n. 4.5.* P. Molina vbi in conclusione præced. Cæpola *de seruit. rustic. præd. cap. de seruitute iuris pascendi, num. 26.*

13 Nota primò hoc esse verum, licèt pascua sint communia incolis ciuitatis illius, & alterius, adhuc enim potest priuatus dominus agri illum noua cultura colere, licèt impediatur pastus communis. Sic Couarr. *ibi num.7. versf. igitur.* & videndus est *toto eo num.7.* vbi declarat in quibus casibus hoc sit verum.

14 Secundò nota conclusionem esse veram in his agris, qui dominum priuatum habent: nam in communibus, & publicis ius pascendi absolutè competit omnibus incolis, & habitatoribus territorij: & ideo non poterit hoc ius illa cultura impediri absque consensu eorum, qui iure illo vti possunt. Sic Couarr. *eo num 7. versic. igitur.*

15 Tertiò nota, quòd Granatæ in pago, qui *Vega* dicitur, est regium edictum, quo prohibentur priuati domini nouellare, vt sit vberior, ac facilior pastus animalibus, quæ ad eam vrbem ducuntur pro publico carnium victu, & maior frumenti copia. Sic Couar. *d. cap.37. num.4.*

16 Quartò nota, quòd hoc distat inter agrum, in quo quis habet ius pascendi absolutè seruitute, vel alio titulo, & illum, in quo habet ius pascendi, vt incola ciuis, vel habitator collectis frugibus: nam in primo casu non potest agri taliter coli, vt impediatur pastus; in posteriori verò potest. Sic Cæpola citatus *in 7. conclus.* & Couar. *dicto cap.37. num.4. initio.*

17 Quinto verò tempore possit præscribi, ne pastus sit communis, & vt aliquod nemus sit proprium, consule Couarr. *dicto cap.37. num.8. & regula Possessor. 2. part. §.3. num.2. & 9. & lib.1. variar. cap.17. num.11.*

18 Secundum dubium sit, an casu quo licita est prohibitio syluarum, scindentes ligna contra talem prohibitionem peccent, & teneantur restituere.

19 Hac in re certum est apud omnes Doctores, quòd quando sylua est totius communitatis, qui ciuis est, aut incola illius communitatis, si ligna cædat contra præscriptam legem, non tenetur restituere, nisi notabilem faciat stragem, sed tantùm tenetur ad pœnam, cùm damnatus fuerit: si autem magnam faciat stragem, tenetur restituere damnum communitati. Ratio, quoniam non est credendum communitatem eo rigore cum iis, quibus ligna sunt communia, velle vti, vt teneantur illa restituere, quando strages non est magna: immo ea lege suis ciuibus censetur ligna distribuere, vt qui capiatur, pœnas det, qui verò euaserit, gratis sibi acquirat. Quòd autem teneatur restituere, quando facit notabilem stragem; ratio est, nam ea ligna sunt distribuenda toti communitati, & eius sunt propria: ergo qui talem stragem facit, sibi appropriando, vt notabiliter damnificet communitatem, tenetur ipsi restituere; cùm tantom sibi posset appropriare, vt pars illius communitatis, seruata debita proportione ad alias partes. Sic tenent Molina *tomo 1. de iustit. tract.2. disp.58. pag.377.* Soto *lib.4. de iustit. quæst.6. art.4. vers. dubium autem hic proprium.* Ledesm. *2.4 q.18. art.3. fol.259. pag.3.* Aragon *2.2. quæst.62. art.3. fol.235. pag. 2. conclus.2.* & *ibi* Salon *controuers.3. conclus.1.* Ludouic. Lopez *1.p. instruct. noui c.149. fol.337. conclus.1.2.4.* Cord. *summa quæst.71.* Palacios *lib.2. de contract. cap.9. sub finem.* Angles *floribus 2. p. materia de restitu. quæst. de cadentibus ligna, fol.235.* Manuel *tomo 1. summæ, cap.38. num.3.* Bañes *2.2. quæst.62. art.3. dub.4.* & aliqui maximè docti recentiores.

Nota primò idem omnino esse dicendum, si sint duo oppida propinqua, quorum quoduis suam propriam habet syluam, mutuóque oppidani vnius oppidi soleant scindere ligna ex sylua alterius, excusantur enim scindentes à peccato mortali, & restitutione, nisi notabilem stragem faciant: sed tantùm tenentur ad pœnam, si damnentur. Ratio, quia communitates ipsæ sola pœna videntur esse contentæ, reliqua verò esse volunt in mutuam compensationem. Sic P. Molina *ibi conclus.4. pag.378.* Soto, Ledesm. Salon, Ludouic. Lopez *ibi,* Aragon *ibi, conclus.3.* Angles *ibi,* Manuel *ibi num 5.* Cordub. *dict. quæst.77.* & nonnulli docti Magistri. 20

Secundò nota dubium esse, an quando incolæ non faciunt notabilem stragem in monte communi, vel quando duo oppida vicina habent syluas, & oppidani vnius soluti sunt cædere ligna ad inuicem ex sylua alterius, sicut diximus secundùm omnes, nec peccate mortaliter, nec teneri restituere: an sit saltem peccatum veniale. Quidam dicunt esse veniale. Ratio, quia omnis lex iusta, etiam pœnalis, obligat ad culpam. Item, quia pœna infligi iustè nequit sine culpa: at transgressoribus iustè infligitur pœna; ergo. Sic tenet Aragon *2.2. quæst. 62. art.3. fol.235. pag.2. conclus.2.* & claré Molina *tomo 1. de iustit. tract. 2. disp.58. pag.377. conclus.2. fine,* dicit enim, quòd in hoc casu iustè infligitur pœna, & quòd, vt iustè infligi possit, culpam supponit: & videntur tenere aliqui, quos infrà agentes de venatione citabimus, asserentes venantes contra prohibitionem, aliquam contrahere culpam. 21

At verius est non esse veniale, quia hæ non sunt propriè leges, sed potiùs quædam pacta conuentionalia disiunctiua, vt scilicet non cædant, vel si cædant, sint obnoxij pœnæ post damnationem: sicut etiam regulæ D. Dominici non obligant transgressores ad culpam, sed ad pœnam. Sic tenet Salon *2.2. quæst.62. art.3. controu.3. conclus. 2. & 4.* Cord. *summa q.72.* Angles vbi citatus 22

tatus est *suprà*, & Soto & Ledesm. & Ludou. Lopez *ibi* citati clarè hoc significant: idem tenet Mercado *lib.6.de contract.c.16.fol.* 201. *pag.* 2. Metina 1. 2. *q.* 96. *art.* 4. *fol.* 877. *ad* 3. & quidam docti recentiores.

23 Tertiò nota, quòd quidam limitant, vt cædens ligna de talibus syluis non teneatur restituere, quando cædit ad proprios vsus: secus quando cædit ad vendendum. Sic Manuel *tomo* 1. *summa cap.* 37. *n.* 2. Perez *in proœmio ordinam. q.* 10.

24 At verius est esse licitum etiam ad vendendum; quia quod diues accipit in vsum calefaciendi, hoc pauper accipit in vsum venditionis, vt inde vitam transigat: item, quia hoc cedit in vsum totius populi, cùm non omnes possint adire syluam ad scindendum. Sic tenent Salon *conclus.* 1. & Mercado *vbi suprà* citati, & alij docti neoterici.

25 Quartò nota, quando dicetur magna strages ad hoc vt illam faciens scindendo ligna teneatur restituere: dicendum enim est in his statutis prohibentibus cæsionem lignorum & venationem, non esse attendendam grauitatem, vel leuitatem materiæ absolutè, & in se iudicando, quantum talis res valet: quia res hæ non sunt sub dominio alicuius è republica, sed sunt totius communitatis; quare attendendum est damnum toti communitati illatum. Pro hac parte est Molina *tomo* 1. *de iust. tract.* 2. *disp.* 58. *fol.* 377. vbi dicit debere esse extraordinarium damnum, & *pag.* 378. dicit hæc: *An damnum datum notabile sit, arbitrio prudentis attentis omnibus circumstantijs est iudicandum: nam vbi sylua est modica, & admodum parcè solet concedi facultas ad scindenda ex ea ligna, censetur minor quantitas, quàm vbi sylua est vastissima, & facilè concedi solet talis licentia.* Et Ledesm. 2. 4. *q.* 18. *art.* 3. *fol.* 259. *pag.* 3. vbi hoc damnum notabile his verbis explicat: *Quando insigne est nocumentum, vnde alijs incolis malum notabile prouenit.* Et eodem modo explicat Ludou. Lopez 1. *p. instruct. noui, c.* 149. *conclus.* 4. & Soto *lib.* 4. *de iust. q.* 6. *art.* 4. *vers. Dubium autem hic proprium*, dicit his verbis: *Quando est insignis depradatio.* & Salon 2. 2. *q.* 62. *art.* 3. *controu.* 3. *fol.* 749. his verbis, *Quando sic deuastat syluam, vt non maneant ligna alijs incolis.* & Manuel *tom.* 1. *summa c.* 38. *num.* 3. his verbis: *Hoc relinquitur arbitrio prudentis, qui debet considerare magnitudinem montis, & quid similes personæ ad vsus suos soleant scindere.* Et P. D. Enriquez à me consultus Granatæ anno 1579. censuit scindere vnicam sarcinam lignorum singulis diebus vsibus suis non esse peccatum, etiam si scindens sit diues, & possit illam emere, dummodo non scindantur arbores, sed rami: nec similiter esse peccatum duas scindere sarcinas singulis hebdomadis ad vendendum.

26 Vnde non est vniuersaliter verum, quod ait Cord. *d. q.* 71. esse notabilem quantitatem, quando quis cædit ligna grossiora ad fabricandas domos: sed dicendum est, quòd si sylua est lata, & patens, & respublica solet conniuere suis ciuibus, vt accipiant ad fabricandas domos necessarias, non superbas, non reputatur notabilis quantitas; secus si sylua sit modica. Sic Ludou. Lopez proximè citatus *d. c.* 149. *conclus.* 3. & 4.

27 Quintò nota, quòd quando oppidanus facit damnum notabile in sylua communi, & sic tenetur restituere, non tenetur integrè, quia partem poterat cædere, sed incrementum damni suprà id, quod poterat scindere, tenetur restituere. Sic P. Molina 1. *tomo de iust. tract.* 2. *disp.* 58. *conclus.* 3. Cord. *summa q.* 71. Manuel 1. *tomo summa, c.* 38. *num.* 4. Addit P. Molina, *non esse restituendum quantum valent ligna iam scissa, & asportata; sed quantum valent in ipsa sylua, antequam scindantur: si tamen damnum illatum longè maius sit, quam valor lignorum cæsorum, & asportatorum, eo quòd noua planta scissa sint, aut aliqua alia ratione, tunc in restitutione facienda ad latitudinem damni dati est respiciendum, non verò ad lignorum cæsorum valorem.* Hæc P. Molina.

Sextò nota quòd aliqui limitant, quòd dans 28
damnum notabile in sylua communi, teneatur restituere, nisi id compẽset pœna pecuniaria, quam soluit, quæ scilicet æqualis est damno. Sic Cord. *summa q.* 71. Ludou. Lopez *d. cap.* 149. *conclus.* 4. Sed hoc intelligi debet, quando communitas læsa sola pœna contenta est, quia scilicet à tali inferente damnum solam pœnam exigit, aliàs vltra pœnam tenetur damnum restituere: vt in quibus vis aliis delictis contingit, maximè cùm pœna non cedat in commodum communitatis, sed pars sit iudici, & pars denunciatori. Sic colligitur ex P. Molina *dicta disput.* 58. *conclus.* 3. vbi in eo solo casu excusat hunc à damni restitutione, quando communitas sola pœnæ solutione contenta est.

Septimò nota, quòd vsus pascuorum, ligno- 29
rum, & terminorum syluæ communis debet esse pro indigentia cuiuscumque vicini, taliter quòd vsus communis sit pauperi vt pauperi, diuiti vt diuiti. Ita probatur *l.* 9. *tit.* 28. *part.* 3. ibi, *Tambien à los pobres, como à los ricos.* & tenent multi, quos refert ac sequitur Auendaño *c.* 4. *Prætor, n.* 25. *vers. Istud autem.* Burgos 1. *p. l.* 3. *Tauri n.* 59. Greg. Lopez *ea l.* 9. *vers. Como à los.* Quod tamen intellige, quando vsus pascuorũ, & terminorum sufficeret omnibus, si enim non sat esset, non licebit diuitibus pro eorũ indigentia: sed ita vt aliis præiudicium non fiat; & ita possent pauperes adire iudicem, vt taxet diuitibus numerum pecorum, ita quòd omnes possint vti pascuis, & non diuites cum iniuria aliorum. Sic Greg. Lopez *ibi*, Burgos *ibi n.* 509. vbi textus, & alios Doctores referunt.

Quis verò dicatur incola oppidi, vt possit frui 30
sylua communi, dicam *infra* sub hoc eodem dubio.

At dubium est potissimum, quando sylua est 31
prorsus aliena, quia scilicet est alterius oppidi non vicini, vel si vicini, non participant mutuò vicini ligna vtriusque oppidi syluæ; quia forsan aliud oppidum syluam non habet, vel sylua est alicuius priuati, an scindens ligna ex tali sylua, peccet mortaliter, & teneatur restituere.

Duplex est sententia.

Prima dicit teneri restituere: ratio, quia res 32
illa est aliena, potest enim dominus vendere, vel locare scissionem arborum, & pastum illius agri, quod vtique non posset, nisi esset dominus. Quòd si opponas, quòd venãs ex nemore alieni domini ipso inuito, quando industria humana nõ est circundatũ, non tenetur restituere; ergo nec cædens ligna. Respondetur diuersam esse rationem, quia cùm feræ nemoris illius liberæ sint ad egrediendum, sub nullius sunt dominio; at arborum, &

herbarum, cùm firmas radices habeant in solo, eo quòd quis est dominus soli, habet dominium, vt bene probat P. Molina *tom.* 1. *de iust. tract.* 2. *disp.* 57. *fol.* 375. *& disp.* 59. *fol.* 385. Couar. & Nauarra *vbi infrà.* Hanc tenent Soto *lib.* 4. *de iust. q.* 6. *art.* 4. *vers. Dubium autem.* Ledesm. 2. 4. *q.* 18. *art.* 3. *fol.* 259. *pag.* 3. Aragon a. 2. *q.* 62. *art.* 3. *fol.* 236. *pag.* 1. *conclus.* 4. Angles *floribus* 2. *p. materia de restit. q. de cadentibus ligna, fol.* 236. Cord. *summa q.* 71. Ludou. Lopez 1. *p. instruct. noui. c.* 149. *fol.* 338. & addit idem esse, quando pertinet ad propria ciuitatis nemus, & non ad communia, Palacios *lib.* 3. *de contract. c.* 9. *fol.* 165. *pag.* 5. Metina *C. de restitut. q.* 12. *§. est tamen dubitatio, in fine.* Castro *lib.* 1. *de lege pœnali, cap.* 10. *corol.* 1. Mercado *lib.* 6. *de contract. c.* 16. *fol.* 202. *pag.* 1. Auendaño *C. Prætorum, lib.* 1. *c.* 4. *num.* 28. *initio, & vers. sed mihi aliter.* Manuel *tomo* 1. *summa c.* 38. *n.* 2. Perez *proœmio ordinam. q.* 10. P. Molina *tom* 1. *de iust. tract.* 2. *disp.* 58. *pag.* 378. *& sequenti.* facit Couar. *quæst. pract. c.* 37. *num.* 2. vbi latè probat dominum soli habere dominium herbarum, & lignorum: & facit etiam Nauarra *lib.* 3. *de restit. c.* 1. *n.* 300. vbi dicit non esse eandem rationem de fetis nutritis in nemore, & de herba, & lignis, quia hi fructus iam fuot apprehensi, & appropriati, quod de fetis liberis secus est dicendum.

33 Nota primò, quòd aliqui ex his Doctoribus limitant hanc sententiam, nisi ex præsumpta voluntate domini colligatur nolle restitutionem, sed sola pœna contentum esse: quod ex vsu deprehenditur. Vnde si quando aliquis deprehenditur, solùm solet exigi ab eo pœna, non verò aliquid vlterius pro damno dato, & is nihil amplius pro damno tenetur restituere. Sic Metina, Ludou. Lopez, P. Molina *ibi pag.* 379. Soto, Ledesm. *ibi.* Addit P. Molina, quòd si non deprehendatur, tenetur restituere damnum; nisi præsumptio sit oppositæ voluntatis domini; at si cessaret hæc obligatio, quando dominus sciret, qui cædant ligna, & tamen sustineret, vel saltem damnum nullum exigeret, esto grauiter queratur, & minas iactet.

34 Secundò nota, quòd hæc sententia idem omnino dicit de pascente sua pecora in pascuis vetitis, quod de scindente ligna: vnde tenet, quòd qui communitatis loca sibi cum aliis ad pastum communia depascit contra prohibitionem, non tenetur restituere, sed tantùm ad pœnam, si damnetur; nisi damnum valde notabile inferat: & idem si qui sunt ex vicinis oppidis, mutuò depascere soleant communia oppidorum pascua: at si aliena sint pascua, tenetur pascens restituere, & peccat mortaliter: & probant Doctores huius sententiæ iisdem rationibus. Sic P. Molina *ibi disput.* 59. *conclus.* 2. *&* 6. Sotus & Ledesm. *ibidem,* Lodoo. Lopez *d. c.* 149. *fine.* Angles *ibi fol.* 236. Metina *illo §. est tamen dubitatio, in fine,* Castro, & Auendaño *ibi.*

35 Secunda sententia satis probabilis (licèt prima probabilior sit) tenet cædentem ligna ex tali nemore proprio alicuius communitatis, vel priuati, quando ab ipso non est plantatum, vel à suis maioribus, nec peccare, nec teneri restituere, nisi magnam stragem faciat, sed tantùm ad pœnam post iudicis sententiam; sicut diximus de cædentibus ligna ex sylua communi. Probatur primò, quia nec Rex, nec respublica transferens syluam in illum priuatum, dedit illi maius ius, quàm ipse Rex, vel respublica habebat; at quando sylua erat communitatis, cædentes tantùm tenebantor ad pœnam: ergo. Secundò, quia si à principio, quādo facta est diuisio, & appropriatio rerum, facta esset sub hac conditione, vt si aliquis cæderet ligna in prædictis syluis, non teneretur restituere; sed tantùm ad pœnam post sententiam iudicis, proculdubio haberet verum hæc sententia, ac talis conditio videtur apposita à principio diuisionis rerum, vel postea, vt patet ex vsu. nam (vt dicit Nau. *vbi infra*) consuetudo ferè vbique terrarū est, vt id liceat absque peccato, & restitutione cū obligatione subeundi pœnā, si deprehendantur. Et P. Molina autor contrariæ sententiæ *disp.* 58. *pag.* 379. fatetur regulariter cædentes solùm damnari ad pœnam, non autem ad restitutionem damni; ergo. Nec obstat quòd dominus possit vendere licentiam pascendi, & cædendi ligna, quia vendit, vel locat ius quod habet, nempe, quòd impunè id possint facere, sicut etiam potest vendere ius venandi in suo fundo non circundato, cùm tamen secundùm omnes non sit dominus fetarum. Sic tenent Nau. *in tract. de lege pœnali,* qui habetur in fine consiliorum antiquorum Nauarri *à num.* 33. *vsque ad* 40. Salon a. 2. *q.* 62. *art.* 3. *fol.* 747. *& sequenti.* Bañes *dub.* 4. Enriquez *lib.* 7. *de indulg. cap.* 35. *num.* 7. iuncto commento *litera C.* & nonnulli docti recentiores magistri.

Hanc sententiam limita, nisi nemus humana industria esset circumdatum, tunc enim scindens ex eo ligna tenetur restituere: quod certissimum est. nam feras in tali nemore tenetur secundùm omnes restituere, & tamen constat minus dominium habere in fetas, quàm in arbores: & sic fatetur Salon *ibi fol.* 748. *concl.* 4. *&* 749. *concl. vltima, &* 750. *vers. eodem modo.* & tanquam certum ponit Palacios *lib.* 2. *de contract. c.* 9. *fol.* 162. *pag.* 2. *vers. Prima sit conclusio.* Bañes, & Enriquez *ibi,* & nonnulli docti iuniores. 36

Secundò nota, idem quod dictum est in hac secunda sententia de scindente ligna in nemore alieni domini non circundato, scilicet non peccare, nec teneri restituere, nisi magnam stragem faciat, dicendum est de intromittente pecora ad pascendum in prata non circundata alicuius cōmunitatis, vel priuati: patet iisdem rationibus, & tenent Nau. Salon *conclus. vltima fol.* 749. Bañes *ibi,* & docti neoterici. 37

Tertiò nota, idem omnino esse de fructibus arborum syluestrium: vbi enim licet sine peccato, & obligatione restituendi cædere ligna, licebit à fortiori colligere hos fructus, vt glandes, &c. quia eadem militat ratio, immo maioris pretij sunt ipsa ligna. Sic Salon *ibi conclus.* 5. *fol.* 749. Bañes *ibi,* & nonnulli docti iuniores magistri. 38

Tertium dubium sit, an domini oppidorum possint frui pascuis communitatis, eiúsque sylua, scindendo ex ea ligna ad suos vsus quotidianos, ac intromittendo sua pecora in pascua communitatis. 39

Sit prima conclusio: dominus alicuius oppidi, villæ, & castri habens in eo iurisdictionem etiam ciuilem, & criminalem, nullum habet ex hoc iure dominium in pascuis, & nemoribus publicis illius: sed hæc pertinent ad vniuersitatem, & sub eius dominio censentur. Sic multas 40

leges,

leges,& multos Doctores allegans tener Cooar. *quæst. pract. cap 37. num.* 1. Molina *tomo* 1. *de inst. tract.* 2. *disp.* 59. *pag.* 382. 383. Valascus latè probans, *de iure emphyteotico*, *q.* 8. *num.* 40. per plures, Palacios *lib.* 2. *de contract. cap.* 9. *propè finem fol.* 165. vnde (ioquit) dominus emens à Rege hæc oppida, non emit eo ipso hæc communia oppidi bona, sed iurisdictionem, & tributa Regi debita.

41 Secunda conclusio: si dominus non sit incola, seu habitator oppidi, cuius dominium habet, non potest frui pascuis, vel sylua illius oppidi, sicut nec alij extranei. Ratio, quia hæc ad habitatores tantùm pertinent, non ad originarios, si alibi domicilium habent; vt patet ex l. 9. tit. 28. patt. 3. *Ca todo home, que fuere morador, puede vsar de todas estas cosas dichas.* & tenet ibi Greg. Lopez *versic. Como à los. Nec potest* (inquit Greg. Lopez) *dicere contra regulas iuris communis se in pluribus locis habere domicilium, cùm ibi non se æqualiter collocet. Nec obstat quod dicunt glossa, & Immola c.* omnes Principes, de maior. & obedien. *quòd scilicet, Principes dicuntur habere tot domicilia, quot terras habent ad eorum mansionem paratas, licèt in vna parte habeant principalius domicilium; quia loquuntur alijs respectibus, & non in tangentibus commodum, in his enim inspiciendus est locus, vbi inhabitant, & principalem larem habent, vt ibi declarat Innocentius.* Hæc Gregorius Lopez, & idem quòd scilicet requiratur ibi habitare, tenent etiam Auendaño *lib.* 1. *Prætorum, c.* 4. *n.* 25. Cou. *quæstio. pract. c.* 37. *num.* 1. Manuel *tomo* 1. *summa cap.* 38. *n.* 4. Cord. *summa q.* 118. Ludou. Lopez 1. *p. instruct. noui c.* 150. Burgos de Pax relatè ad vtramque partem disputata 1. *p. legis* 3. *Tauri à num.* 432. tenent hoc *n.* 492. 509. 510. quod ampliat Greg. Lopez *ibi*, & Burgos *ibi n.* 492. licèt monasterium, vel Ecclesia habeat dominium talis loci, tantum enim habet ius ciuis vbi est situata, & refert Greg. Lopez *ibi* ad hoc Bartolum.

42 Limita conclusionem, nisi domini à tempore immemorabili vsi fuerint pascuis, nemoribus ac montibus suorum oppidorum, licèt in illis non inhabiteur; & hoc in terris, in quibus ea consuetudo inualuit, & non in aliis; Burgos alios refereos *ibi num.* 493. 509. 510. vbi addit consuetudinem hanc nouissimis plerisque sententiis iam esse intermissam.

43 Hinc fit, quòd incola, seu habitator ad hunc effectum vt possit frui pascuis, & sylua oppidi, dicitur qui cum familia inibi habitat focum ibi faciens, & oionia alia quæ incolæ ibi facere consueuerunt, *l.* 1. § *habitare. ff. de his qui deiec.* Baldus multos referens, quem refert, ac sequitur Burgos *ibi n* 464. 465. 466.

44 Nota primò, non fas esse, vt dicator incola, esse origiuarium luci, nisi ibi habitet, vt probaui *suprà hoc tertio dubio* § *secunda conclusio.* Nec quòd habeatur, ac si esset vicinus, hoc enim operabitur alios effectus: at licèt actu non commoretur, si tamen habeat ibi suum domicilium cum omnibus bonis suis, morari videbitur, & vt incola reputabitur; vt bene Bart. *l.* 1. §. 1. *n.* 7. *ff de lib. agnosc.* Hæc Auendaño *lib.* 1. *Prætorum, c.* 4. *num.* 25. in nouiter superadditis.

45 Secundò nota, quòd incolarum nomen hac in re non est sumendum latè propter damnum, quod veris habitatoribus immioet. Sic Couar. *quæst. pract. cap.* 37. *num.* 1.

46 An verò si vicinus eximitur à ciuitate quoad iurisdictionem, & subiicitur alicui domino, vel coronæ regiæ, possit vti pascuis, & communi nemore ciuitatis, & habere officia solita distribui inter ciues, coosule Couar. *dicto cap.* 37. *n.* 7.

47 Tertia cooclusio. Talis dominos si habiter in suo oppido, potest vti pascuis publicis, & nemore oppidi vt habitator & iocola illius loci: patet, quia noo debet esse peioris conditionis, quàm alij incolæ. Sic Cou. *eo cap.* 37. *n.* 1. P. Molioa *ea disput.* 59. *conclus.* 3. & 4. Manuel. Cord. Lodouic. Lopez, Greg. Lopez, Auendaño, Burgos *n.* 507. 508. citati in secunda conclus. Palacios *lib.* 2. *de contract. c.* 9. *prope finem.*

48 At dubium est, an possit vti pascuis, & nemore communi, vt quilibet priuatus ciuis, vel pro sua indigentia. P. Molina *illa disput.* 59. *conclus.* 3. & 4. dicit, quòd potest vti in suo gradu, & ordine, ita vt non excedat proportionalem cum aliis de populo æqualitatem, id est, vt oon multum excedat alios in vsu pascuorum, & syluæ. Couar. *eo cap.* 37. *n.* 1. sic dicit; Potest vti eo numero pecudum, qui sit arbitrio boni viri moderatus iuxta territorij, & pascuorum qualitatem, ita vt maximè attendenda sit hac in re vicinorum aliorum læsio. Manuel. Cord. Ludou. Lopez citati in secunda conclusione, dicunt posse vti iuxta suam indigentiam.

49 At apud prætoria Hispana ex furensi vso receptum est, posse dominum tot propria animalia io pascua intromittere, quot possunt duo vicini, quibus lege, vel moribus plura immittere licebit. Sic Manoel 2. *tomo c.* 20. *n.* 1. Couar. *ibi*, Ludou. Lopez, Cord. Greg. Lopez vbi citati sunt in secunda conclusione, & Palacios *lib.* 2. *de contract. c.* 9. dicit post longam litem sic decisum esse sententia. Et P. Molina *d. disp.* 59. *conclus.* 3. limitans cum Greg. Lopez *l.* 9. *tit.* 28. *part.* 3. *vers. como, in fine*, & Auendaño *lib.* 1. *Prætorum, c.* 4. *num.* 25. *vers. immo etiam.* quando spectatis cæteris circunstantiis non seqoitur inde notabile grauamen populo, quale esset pascua pecoribus communicatis non sufficere, si domino concedatur duplum pecorum immittere, tunc enim minuere teneretur nomerum, vt omnibus de populo sufficeret.

50 At Burgos de Paz 1. *p. legis* 3. *Tauri n.* 507. 308. 509. licet fateatur hanc praxim, censet tamen verius esse pro eorum dominorum indigentia posse vti pascuis, & sylua communi: tum quia (vt diximus) generale est, qnòd quilibet pro sua indigentia possit vti: tum etiam, quia minus concederetur dominis quàm eorum vasallis, quia proportionaliter cuilibet vasallo plus est vnica portio, quàm domino duæ: at *num.* 509. dicit hoc faciendum esse sine ioiuria aliorum: nam si noo sat esset domino, & aliis, non pro sua indigentia posset vti, sed taliter vt aliis non fieret ioiuria.

51 Quarta conclusio: si dominus oppidi in pascuis communibus, vel sylua populi commuoi damnum notabile dederit, tenetur restituere, non secus, ac de qoolibet priuato diximus Sic Manuel. Cord. Ludoo. Lopez citati in secunda conclusione. P. Molina *d. disput.* 59. *conclus.* 5. vbi addit, non excusari, si communitas non petit, quia non audet: nec ex eo quod remittat, nisi remissio sit omnino libera; hoc idem Manuel 2. *tomo. cap.* 20. *n.* 1.

Hinc

52 Hinc fit, quòd si dominus oppidi depascar loca deputata pecoribus eius, cum quo contractus est initus, vt certo pretio carnes necessarias populo vendat, qui ob hoc obligatus est ad id, huic facienda est restitutio; si verò quia ille experimento didicit dominum oppidi pascere ea pascua sibi peculiari pacto ascripta, ea de causa sequentibus annis pretium carnium auxit, sanè dominos oppidi restituete tenetur oppidanis damnum illius incrementi: & si ob id, quòd ea pascua occupat, quæ locanda erant ad sumptus aliquos publicos, in causa sit, vt vel minori pretio, vel nullo locentur, tenetur id damnum communitati restituere: quòd si consueto pterio essent locata, damnum restirui debet ei, qui habet illa conducta: quòd si ob id damnum aliis oppidanis infetat, vel lucri cessanris, vel damni emergentis, id totum vnicuiqoe eorum restituere renetur; nisi remissione omnino libera remittatur. Hæc P. Molina *ea disput. 59. conclus. 5.* Manuel *2. tomo c. 20. n. 1.* dicit etiam quòd in hoc casu tenetur restituere.

53 Vltima conclusio: si dominus oppidi suis pecoribus damnum inferat priuatorum prædiis, tenetur torum restituere, esto ipse non sir in culpa, sed pastores, vel quando nulla est culpa, tradere pecora: potest tamen cogere pastores, qui fuerunt in culpa, vt restituanr; at ipsis non restituentibus, tenetur dominus. Patet, quia ad hoc quilibet priuarus tenetur, quia tamen oppidani sæpe, ne dominum infestum habeanr, aut ex verecundia non audent de his damnis conqueri, & cum illo expostulare, eaque exigere, tenentur domini in suis locis, cùm verisimile est sua pecora damnum dare, id diligenter inquirere, vel ex pastoribus ipsis iureiurando interposito, vel promulgatione in Ecclesiis oppidi facta, vt qui damnum aliquod fuerit passus, illud parocho detegar, aut alteri, vt ipsi integrè soluatur. Sic P. Molina *d. disp. 59. conclus. 5.* Ludouic. Lopez, & Cord. vbi in secunda conclus. citati sunt.

Dubium II.

An iudex, cui custodes agri aliquod damnum denunciant, si id ille notificari non facit parti damnificatæ, vt sibi satisfieri exposcat, sed solùm damnat ad pœnam, tenebitur compensare parti damnum, vel hoc illi notificari facere, vt satisfactionem petat.

1 Quòd non teneatur facit, quia iudex argui nequit de negligentia, nisi fuerir requisitus a parte, vt bene Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 7. l. 10. glos. 12. n. 2.* & multos referens Auiles *c. 1.* Prætor *glos. fiel, n. 43.* & expresè colligitur ex *l. vt fundus, ff. communi diuidundo*, vbi sic dicitur: *vt fundus hereditarius fundo non hereditario seruiat, arbiter disponere non potest, quia vltra id, quod in iudicium deductum est, excedere potestas iudicis non potest.* Item facit, quia officium iudicis non procedir sine partis petitione, *l. 4. §. hoc autem iudicium, ff. de damno infecto*, adeò, vt si iudex aliquid debeat facere, intelligitur, si à parte petatur, vt latissimè mulris citaris prosequitur Gratian. *regula 329.* ergo cùm pars hîc nihil petat, ad nihil tenetur iudex.

Cæterùm dicendum est teneri iudicem facere intimari parti, vt exigat, si velit damnum. Probatur, quia iudex videns damnum inferri, & nun impediens, renetur restituere, quia renebatur ex iustitia impedire, vt docent omnes Doctores de non obstante, & tacente. Sed aliquis respondere poterit hoc locum habere, antequam damnum fiat. Hoc non obstat, quia damnum dum non reparatur, semper est in fieri, & semper alter dicitur fur, & inferre damnum, & sic cùm iudex teneatur ex officio impedire damna, & hoc est damnum, quod parti fit, vidente, & sciente iudice, & non impediente, vel intimante parti ad hoc vt exigat, dicendum est teneri restituere; & sic Nauarra *lib. 3. de restit. c. 4. n. 121.* dicit teneri restituere ministrum iustitiæ non impedientem damnum postquam datum est, vel non admonentem, vt recuperetur. Et Nau. in omnibus summis *c. 17. num. 136.* dicit iudicem, qui non facit parti damnum restitui, teneri restituere. Secundò probatur, quia respublica custodes non ponit ob iudicum, vel custodum emolumentum, qui duas tertias partes accipiunt; sed ad euitanda damna, quæ particularibus in suis prædiis inferuntur: ergo iudex ex officio tenetur curare, vt euitentur, puniendo delinquentes, & intimando parti, vt petat satisfactionem. Tertiò, quia minus delinquit custos, qui damnum inferentem non denunciat, quàm iudex, qui contra talem denunciatum non procedit; & tamen de custode fatentur omnes teneri resarcire damnum illatum parti læsæ, licèt de pœna sint opiniones; ergo à fortiori iudex, qui non adhibet diligentiã, vt hic restituat dãnum, tenebitur ad damnũ. Nec obstant adducta in cõtrarium, qoia hic iudex non procedit ex officio, sed requisitus à custode, cui vices suas commisit respublica ad denunciandum dãna; & hoc duplici fine. Primus, & potissimus, vt damna reficerentur, & vitarentur in posterum. Secundus accessorius, vt delinquens puniatur, vt sic rimote pœnæ esset à damno. Noo obstat etiam secundum argumentum, quia hîc non dicimus quòd iudex tenetur facere, vt parti satisfiat, hoc illa non petente, sed tantùm, vt illi intimetur, efficere, vt si satisfactionem voluerit, exposcat. Sic etiam visum est cuidam Iurisperito admodum docto, quem ego consului.

Secundò dico, quòd si iudex bona fide [illegible] hactenus facere prædictam intimationem, eo quòd videret in praxi obseruari illam non fieri, aut quia eius Assessor, vel Iurisperiti sic illi consuluerunt, tenetur nunc circa præterita remedium adhibere, faciendo nunc partibus intimari, vt si voluerint exposcant; in casu verò, quo hoc efficere non possit, eo quòd sciri non potest, quæ sint partes damnificatæ, excusabitur à restitutione ratione bonæ fidei, sicut in simili dicit Salon *a. 2. q. 62. art. 7. controu. 5. pag. 906.* de iudice remittente pœnam, ad quam tenebatur damnare credens bona fide, non ob id teneri eam restituere: & ratio est, qoia hic non tenetur ratione rei acceptæ, cùm nil habeat apud se, nec factus sit ditior, nec ratione iniustæ acceptionis, ab ea enim excusauit bona fides. 3

Dvbivm III.

An teneatur dominus de damno dato per proprium seruum, vel per propria animalia citra omnem domini culpam.

1 SVpponendum est quid iure statutum sit in hoc, est enim statutum, quòd si culpa domini animal damnum dedit, tenetur dominus totum damnum resarcire; & similiter, quando seruus culpa domini damnum dederit, tenetur dominus totum damnum resarcire: quando verò sine culpa domini, tenetur dominus dare animal, vel seruum, vel soluere damnum; ita quòd in hoc casu licèt damnum sit multo maius, satisfaciat dominus, qui in nulla fuit culpa tradendo animal, vel seruum: & hæc appellatur actio pauperiei; quando verò interuenit culpa, dicitur actio noxalis. Sic expressè de seruo disponitur, quando furatur, vel quoduis aliud damnum dat, *Instit. de noxal. action.* §.1. *& l. si seruus. C. de noxal. action. & l.2. ff. de noxal. & l.4. tit.* 13. *part.*7. *& l.*5. *tit.*15. *part.*7. De damno autem dato per animalia habetur *c. finali, de iniur. & damno dato, & Instit. si quadrupes pauper. fecisse dicatur.* §.1. *& l.1. ff. eodem tit.* §.1. vbi expresse dicit idem esse, siue quadrupes corpore suo, siue media alia re, quam tetigit, damnum inferat, vt si claustro bos obtriuit aliquem, & ponitur ibi exemplum culpæ hominis, vt si propter loci iniquitatem (glos. *vers. iniquitatem*, id est, asperitatem, & duritiem, & sic culpa hominis vehentis) aut si plus iusto onerata bestia in aliquem onus euerterit. Et aduerte, quòd licèt illa lex 1. dum dicit teneri dare animal, vel soluere damnum, videatur ponere exemplum, quando dominus est in culpa, exemplum enim est, vt si equus calcitrosus calce petierit, vel bos cornupetere solitus, &c. at reuera ibi loquitur lex, quando dominus in nulla est culpa, quia talis equus, & bos damnum dant contra naturam, & consuetudinem sui generis, licèt sua consuetudo talis sit, vt bene explicat Rosel. *restitutio* 13. *n.*11. & clarè constat ex lege illa, quia postea subdit, *quòd si propter loci iniquitatem*; vbi, vt explicui, agit, quando interuenit culpa hominis. Qualis autem culpa domini debeat esse, vt teneatur soluere integrum damnum, dic, quòd eadem, quæ requiritur, vt damnificantes alij teneantur, nempè lata culpa, vt bene Nauarra *lib.2. de restitut. cap.1. n.65. fol.*40.

2 Hinc venit intelligendum *c. si bos, de iniur. & damno dato*, vbi dicitur, quòd si meus bos occidit alienum, teneor dare bouem æquiualentem viuo, & capiam mihi cadauer: hoc enim intelligitur, quando dominus fuit in culpa, vt patet ex textu, vbi ponderatur, quòd erat cornupeta ab heri, & nudiustertius, & dominus non custodiuit: & sic explicat glossa *ibi, vers. Non custodiuit*, & Panor. *ibi.* Sylu. *restitutio* 3. *q.*4. Rosel *restitutio* 13. *n.*11. quare si dominus non fuit in culpa, satisfaciet reddendo bouem, qui læsit, vel soluendo damnum, iuxta dicta. Sic Sylu. Rosel. & Panor. *ibi.*

3 Hoc ergo supposito, dubium graue est, an dispositio hæc iuris canonici, & ciuilis tantùm habeat locum in foro externo, & præcedēte iudicis sententia, vel etiam in foro conscientiæ ante omnem sententiam, id est, an dominus serui, vel animalis damnificantis absque culpa domini, teneatur in foro conscientiæ, vel soluere damni æstimationem, vel tradere animal, aut seruum, si apud ipsum sit, pro damno illo: nam quando dominus fuit in culpa, quòd teneatur in foro conscientiæ ad damnum, certum est apud omnes.

Duplex est sententia.

Prima docet hoc non habere locum in foro 4
conscientiæ, sed tantùm dari actionem in foro externo aduersùs dominum animalis, aut serui, & sic ad nihil tenebitur, donec condemnetur. Probatur primò, quia talis dominus non tenetur ratione iniustæ acceptionis, vt patet, cùm omni culpa vacarit; nec ratione rei acceptæ, cùm nihil alienum habeat, nec ex re aliena factus sit locupletior; ergo non tenetur restituere. Secundò, quia non est maior ratio de rebus inanimatis, quàm de sensibilibus animalibus, cùm vtraque sint prorsus culpæ expertia, & incapacia, & vtraque quidquid acquirunt, domino acquirunt, vt patet de domo locata: & tamen si insensibilia citra culpam domini damnificent, vt si domus corruens perimat hominem, dominus ad nihil tenetur; ergo. Et confirmatur, quia etiam filiusfamilias acquirit patri, & religiosus religioni, & tamen pater non tenetur de damno dato per filium, vt habetur *Instit. de noxal.* §. *finali, & l.5. tit.15. part.*7. & tamen Sylu. *restitutio* 2. *vers.* 16. tenet, nec religio tenetur de damno dato per religiosum. Ergo licèt seruus, & animal acquirant domino, non tenetur dominus de damno illato per illa. Tertiò, quia iniustum videtur punire dominum in re sua, nempe, vt teneatur perdere animal, vel seruum suum, cùm omnino inculpatus sit. Quartò, quia D. August. *ad Publicolam* inquit, Absit, vt ea, quæ propter bonum, aut licitum habemus, si quid per hæc contra nostram voluntatem cuique mali contigerit, nobis imputetur: aut ideo non debent boues Christiani habere cornua, &c. Hanc tenent Angles *floribus* 2. *p.* materia *de restitut. fol.*163. & aliqui docti Lusitani Societatis Iesu, dicentes esse leges pœnales. Nauarra *lib.2. de restit. c.1. à n.35. fol.30. vsque ad num.42. fol.*33. Vega *lib.1. summa casu* 213. Enriquez *lib.13. de excomm. c.17. in commento, fine.* Rosell. *restitutio* 13. *n.*15. vbi dicit, quòd hæc actio pauperiei procedit tantùm in foro externo, quia in foro conscientiæ tantùm tenetur dominus, quando est in dolo, vel lata culpa: & videtur tenere Ang. *restitutio.* 1. §. *quid de tenentibus columbas*, vbi dicit dominum columbarij debitè pascentem columbas non teneri de damno per illas illato. Et videtur tenere Sylu. *restitutio* 2. §. 17. nam postquam dixerat dominum, qui est in culpa, teneri de damno; quando verò vacat culpa, teneri damnum reficere, vel tradere animal, subdit hæc. *Sed in foro conscientiæ non tenetur quis in huiusmodi, nisi de dolo, & lata culpa.* Sed reuera non est huius sententiæ Sylu. sed hoc dictum correspondet iis, quæ præmiserat, nempe de qua culpa teneatur damnificans culpa sua, vt proiiciens tegulam, &c. Et quia retulerat aliquos dicentes teneri de leuissima, subdit id posse esse verum in foro externo, at in foro conscientiæ tantùm tenetur de dolo, & lata culpa. Et patet hoc, quia postea *verb. restitutio* 3. *q.*4. repetit damnificantem per seruos, vel animalia inculpatè teneri

ad

ad damnum, vel tradere seruum, aut animal. Et *ibi dicto* 3. tenet contra Angelum, quòd dominus debitè pascens suas columbas, teneatur de damno per illas illato, vel tradere columbas, licèt in nulla sit culpa.

5 Secunda sententia docet has leges obligare in conscientia ante iudicis sententiam, & sic teneri dominum dare animal, aut seruum, vel soluere damni æstimationem. Quæ sententia, vt simul probetur, & explicetur, oportet notare aliqua, vt sciatur cui fundamento innitantur leges hoc disponentes.

6 Primò ergo nota has leges hypothecare, seu obligare seruum, vel animal illud pro noxa, & sic manet realiter obligatum, vt constat ex *l. 1. ff. si quadrupes paup. fec. dicatur. §. & cùm etiam*, vbi dicitur, quòd hæc actio pauperiei sequitur ipsum animal damnificans: quare si transeat in tertium possessorem, aduersùs illum datur hæc actio ratione animalis, quod possidet. Et clariùs *Instit. de noxalibus, §. omnis autem*, vbi hæc verba habentur: *omnis autem noxalis actio caput sequitur, nam si seruus tuus noxam commiserit, quandiu in tua potestate sit, tecum est actio: si autem in alterius potestatem peruenerit, cum illo incipit actio esse. at si manumissus fuerit, ipse tenetur, & extinguitur noxæ deditio.* Hæc ibi; ecce quàm clarè sit hæc hypotheca.

7 Hinc fit, quòd si fera, quæ mea existens damnum dedit, iam euasit, cùm desierim esse dominus illius, & ratione rei possessæ tantùm tenebar, ad nil teneor, quando me inculpato damnificauerat. Sic habetur *Instit. si quadrupes. §. 1. & l. 1. ff. eodem tit.*

8 Hinc secundò fit non teneri dominum quærere seruum, vel animal, si fugerit, & in læsi potestatem mittere, sed satest, si animal, vel seruum deferat, vt ex eo læsus reparationem accipiat; secus contrà si apud se detinetur. Sic Nauarra *lib. 2. de restit. c. 1. num. 35. fol. 30.* Vega *lib. 5. summa casu* 113.

9 Secundò nota has leges fundari in culpa ficta animalis, licèt enim incapax veræ culpæ sit, at fingit in eo ius culpam, quando scilicet animal sua sponte, & non instigatum ab alio damnum dat: quo casu, si veræ culpæ capax esset, veram culpam contraheret, & sic in eo ponit, seu fingit ius culpam, quæ culpa ficta in causa est, vt maneat obligatum, seu hypothecatum animal pro eo damno. Probatur, quia quoties alter est in culpa, quòd animal hoc damnum inferat, ad nil tenebitur dominus animalis, sed qui causam damni dedit, vt expressè habetur *l. 1. ff. si quadrupes pauper.* vbi dicit lex quòd si equus dolore concitatus (id est, ab aliquo alio, vt dicit ibi glossa, *vers. concitatus*) calce petierit (glossa *vers. percusserit*, inquit, & sic culpa est in homine) cessabit hæc actio, & tenebitur is, qui equum percusserit; & si instigatu alterius fera damnum dedit, cessabit hæc actio: & si canis cùm duceretur per viam, sua feritate euaserit, & damnificatit, si contineri firmiùs à ducente potuit, vel per eum locum non duci debuit, cessabit hæc actio, & tenebitur qui canem ducebat: secus si cùm equum permulsit quis, vel calcatus est, calce eum percusserit, quia tunc erit actioni locus, vbi glossa *vers. permulsit*, ait, quia hæc non est culpa permulcentis, vel palpantis. Hæc illa lex, in qua clatè, quando alter est in culpa, excusatur animal à culpa ficta, & per consequens etiam dominus animalis. Et tenet *ibi* glos. *vers. iniuria.* Idem Host. *summa tit. de pauperie, num.* 3. immo quando animal tuum incitauit meum, & læsit meum me, vel alium, læsus potest agere contra te, quia tuum animal fuit in culpa. Sic habetur expressè *l. illa* 1. & tenet Rosel. *restitutio* 13. *num.* 12. Speculator 4. *p. tit. de iniurys. §. 2. num.* 14. Item quia ob id, quando quoddam animal alterum aggreditur, si pereat aggrediens, ad nil tenetur dominus aggressi, vt disponitur *eadem l. 1. vers. cùm arietes*, quia dominus aggressi ad nil tenetur, eo quòd culpa fuit aggredientis, & suum animal aggressum vacauit culpa. Immo stante dubio, quòd aggressum fuerit, neuter dominus ad damnum, nec ad dandum animal tenetur. *l. sicentiam. §. cùm stramenta. ff. ad legem Aquiliam*; vt docent glos. *d. l. 1. vers. sibi.* Panorm. *c. si bos, de iniur. & damno dato*, & *ibi* glos. *vers. reddet.* Sylu. *restitutio* 3. *q.* 4. Rosel. *restitutio.* 13. *num.* 11. Abul. *c. 21. Exodi, fine.* Ioan. Andr. addit. ad Speculatorem 4. *p. tit. de iniurys. §. 2. n. 13. vers. & vtraque.* Item quia hoc etiam colligitur ex *l. 6. tit. 15. p. 7.* vbi dicitur, quòd si quodam agitante equum per loca consueta (scilicet cursui) aliquis transiret, & casu contra intentionem equitantis, & hic interficeretur ab equo, ad nil tenetur equitans, vel dominus equi; secus quando per locum inconsuetum, per quem multi solehant transire; addit lex 5. tit. 8. part. 7. *si alguno corriesse cauallo en lugar que no fuesse à costumbrado para correr le, y no a percibiessen los omes, que se guardassen*, &c. (quod intellige debere præuenire opportunè, vt benè Gregor. Lopez *ibi vers. à percibiessen.*) tunc tenetur; & *l. 13. tit. 23. lib.* 8. *nouæ recopilatio.* dicit, quòd si in loco deserto agitaret equum, non tenetur: si verò in via publica cum sonaliis, similiter non tenetur; secus si sine illis, quando enim affert sonalia, iam est culpa transeuntis.

Hinc fit, quòd si animal naturaliter damnum 10
dedit, vt si corruit, & necauit hominem, vel seruus omnino inculpatè, dominus ad nihil tenetur, quia illa non est actio serui, nec actio animalis, & sic cessat culpa ficta, & est prorsus ac si lignum corrueret, & patet, quia seruus, si esset liber, in hoc casu ad nil teneretur. Hoc patet ex omnibus §. præcedenti adductis, & doctus recentior Iurisperitus, quem ego consului, dixit esse certum.

His suppositis, probatur hæc sententia secunda, quia quando lex non est pœnalis, sed dispositiua, obligat in conscientia ante sententiam, sed huiusmodi est hæc, quia nulla hîc interuenit culpa domini, vt propter illam pœna sibi imponator in re sua; ergo. Et confirmatur, quia *c. finali, de iniuriys*, dicitur, si animal absque tua culpa damnificarit, teneris dare animal, vel ad damnum: ergo manifestè est lex dispositiua, & obligans in foro conscientiæ. Secundò, quia vbi sententia iudicis non innititur falsæ præsumptioni, nec est in pœnam delicti damnans, idem prorsus dicendum est in foro conscientiæ, quòd iudicaret iudex in foro externo, vt probaui *lib. 1. in præcepta Decalogi c. 10. n. 11. & 13.* Sed hic cognita omnino veritate, & non in pœnam, vt probaui, damnaret ad soluendum damnum, vel ad tradendum animal; ergo. Patet maior ex his, quæ *ibidem* diximus, & quia aliàs talis sententia iudicis 11

iudicis esset iniusta. Tertiò, quia tales dispositiones sunt valde rationi naturali conformes, quia cùm animal, vel seruus non sint sui iuris, sed totum, quod sunt, domini sunt, iustè leges disposuerunt, vt sicut omnis vtilitas eius domini est, ita etiam & damnum domini sit, & pro eo subiicitur hypothecæ, seu obligationi animal, & seruus: nam qui sentit commodum, debet sentire & onus. *reg qui sentit, de reg. iur. in 6.* & hanc sententiam vidẽtur expresè tenere multi Doctores, qui absolutè dicunt teneri dare animal, vel seruum, aut damnum soluere. Sic Speculator 4. *part. tit. de iniur. §. 2. num.* 12. Panorm. *cap. si bos, num.* 1. *& cap. finali, num. 3. de iniurijs, & damno dato*, glos. *d. cap si bos, fine*, Angel. *restitutio* 1. *§. lædens proximum.* Paludan. 4. *dist.* 15. *quæst.* 2. *art.* 2. *fine*, *num.* 15. Gabr. 4. *dist.* 15. *quæst.* 14. *art.* 3. *dub.* 2. *& quæst.* 15. *art.* 3. *dub.* 2. Platea *tract. de restit. part.* 1. §. 90. Syluest. *restitutio* 3. *quæst.* 4. atque hanc eandem sententiam tenet expresè Nauarr. Lat. noua *cap.* 15. *num.* 27. quæ etiam est sententia multorum grauium, tum Theologorum, tum Canonistarum Doctorum recentiorum.

12 Sit conclusio, licèt prior sententia probabilis sit; at posterior est multo probabilior: & sic qui tenuerit priorem sententiam, debet soluere argumenta secundæ, dicendo leges illas esse pœnales, puniréque culpam veram serui, vel fictam animalis, vt explicui, & sic requiritur sententia. Sed tenendo posteriorem, respondetur ad argumenta prioris. Ad primum teneri ratione rei acceptæ, quia retinèt animal, quod gerit vicem debiti damni, cùm pro illo sit hypothecatum: sicut qui ignorans emit domum censui hypothecatam, tenetur ad censum ratione rei acceptæ, quia habet domum gerentem debiti vices. Ad secundum, quòd in insensibilibus nulla prorsus est culpa, cùm non agant se, sed impellantur: at in sensibilibus est culpa ficta, vt explicui, quæ quando etiam deest, ad nil tenetur dominus. Ad confirmationem, filius tantùm profectitium acquirit patri, & aduentitium, quoad vsumfructum: & religiosus non ex vinculo iustitiæ, sed religionis tenetur laborare; & non quidquid sunt, sunt patris, vel religionis, cùm non possint venundari, &c. Ad tertium patet ex dictis. Ad quartum, quod D. August. intelligit de imputatione ad culpam, & peccatum.

13 Nota tamen, quòd quando dominus vult tradere seruum pro noxa, potest seruus æstimationem damni soluendo effici liber, inuito domino, & hoc fauore libertatis. Sic habetur *Instit. de noxalibus* §. 2. & *ibi* glossa, & Faber, Greg. Lopez *l.* 4. *tit.* 13. *p.* 7. *vers. desamparar.* Vega *lib.* 5. *summæ, casu* 211. Nauarra *lib.* 2. *de restit. cap.* 1. *num.* 41. *fol.* 33. addit Nauarra *ibi num.* 40. etiam lata sententia, vt soluat dominus damnum, vel tradat animal, non tenèri tradere animal, sed sat est, si det animalis pretium, quia nequit dominus esse rationabiliter inuitus: sed fallitur etiam ante latam sententiam, quia leges obligant ad soluendum damnum, vel dandum animal pro noxa, & inuito creditore vnum pro alio solui nequit. *l.* 2. §. *mutui. ff. si cert. petat.* at in seruo, quando, si traderetur, esset damnandus pœna corporali, sat esset dare pretium. Sic quidam doctus Iurisperitus à me consultus.

14 Tandem nota, quòd læsus à bruto potest illud tenere, donec sciat quis sit dominus, contra quem agat, non verò potest tenere loco pignoris, donec ei satisfiat. Sic Bart. & Specul. quos refert, ac sequitur Sylu. *restitutio.* 3. *q.* 4. Rosell. *restitutio* 13. *num.* 9. Panorm. *cap. si læserit, de iniurijs, fine*, & *ibi* glossa, *vers. æstimationem.*

DVBIVM IV.

An puerum exponere sit licitum in aliquo casu.

Svpponendum priùs est, quid iure statutum sit circa hanc infantum expositionem: est enim iure statutum, vt perdat pater, vel mater infantem exponens patriam potestatem, nec possit eum ab alimentante repetere: & similiter quando alius exponit ipso sciente, & non contradicente, vel postea, quando sciuit, ratum habente: & similiter si infans est seruus, fit liber per talem expositionem: & si est libertus, perdit exponens ius patronatus. Sic habetur *cap. vnico, de infant. expos. & l. 2. & 3. C. de infant. exposit. & l. finali tit.* 20. *part.* 4. idémque definitur *eo cap. vnico*, de exponente languidos, cuiuscumque sint ætatis; & de negantibus alimenta, quòd scilicet tali casu filius eximitur à patria potestate, & seruus fit liber. 1

Nota primò circa hoc, quòd hæc expositio infantis intelligitur vsque ad septennium, quia vsque tunc durat infantia. Sic Panorm. *d. cap. vnico, num.* 2. 2

Secundò nota graue dubium esse, an textus *d. cap. vnic.* quoad eam partem quòd filius eximatur à patria potestate, & seruus fiat liber, quando denegantur eis alimenta, intelligatur indistinctè, scilicet, siue eis sanis, siue languidis alimenta denegentur. Quidam enim sic intelligi asserunt, quia videntur constitui tanquam diuersi casus, quando languidi exponuntur, & quando denegantur alimenta. Sic Goffredus, & Butrio *dicto cap. vnico, num.* 7. At multo verius est intelligi, quando eis languidis denegantur alimenta. Et ratio est, quia ius infantibus, & languidis, qui per se ipsos ad iudicem non possunt recurrere, voluit pinguiùs prouidere. Secundò probat Anchar. *vbi infrà*, quia si seruis sanis dominus negat alimenta, non fiunt liberi, sed pro derelictis videntur haberi, & conceduntur occupanti. *l. quod seruus. ff. de stipulat. seruorum*, secundùm Azorem *vbi infrà.* Sic tenent *d. cap. vnico.* Anchar. *num.* 4. Panorm. *num.* 2. Innocent. Hostiens. Vincentius *ibi.* Azo *summa tit. de infant. exposit.* Rosell. *verbo expositus, num.* 1. glossa *cap. finali* 87. *distinct. versic. expositus.* 3

Tertiò nota, quòd hoc damnum incurrit pater exponens, nisi coactus necessitate exponat, quia scilicet non poterat alere, nec erat hospitale pueros pauperes alens. Sic glossa *cap. finali* 87. *distinct. versic. expositus*, & *ibi* Hugo, & Turrecrem. Butrio *d. cap. vnico, num.* 5. Syluest. *verbo expositus quæst.* 2. & *ibi* Angel. *num.* 3. Tabien. *ibi quæst.* 3. Rosell. *ibi num.* 3. At de domino exponente in tali necessitate seruum, dicunt gloss. Syluest. Tabien. Angel. Armill. Rosell. non excusari, quia potiùs eum debuit vendere, vel donare; sed contrarium dicam in fine huius dubij. 4

Quartò nota, quòd alimentans filium, siue 5

ſeruum expoſitum nullum acquirit ius in perſonam, vel bona alimentati, niſi à principio id proteſtetur: tunc enim poteſt repetere expenſas ab alimentato, quando fuerit ſoluendo. Sic habetur expreſſe *l.3. tit.20 part.4. & cap. vnico, de infant. expoſ. & l. fin. C. de infant. expoſ.* licèt *in eo cap. & l. finali*, non addatur id de repetitione expenſarum, quando præcedit proteſtatio: at id habetur *ea l.3. tit.20. part.4.*

6 Quintò noto quòd ſi patre ignorante, vel domino, expoſitus eſt filius, poteſt pater, vel dominus repetere, cùm ſciuerit, intra decem dies, vt habetur *cap. fin. diſt.87.* & *ibi* gloſ. *verſ. intra.* & Turrecrem. *ibi.* Qui dies currunt à die ſcientiæ, vt tenet *ibi* gloſſa; & explicat lex finalis *tit.20. part.4.* & *ibi* Gregor. Lopez *verſ. quelo ſupieſſen.* & Sylueſt. *verbo expoſitus. quæſt.1.* dicit quòd reſtituat repetens expenſas intra decem dies poſt epiſtolam conteſtationis factam; & idem tenet Ang. *verbo expoſitus, initio.* Tabien. *quæſt.1.* gloſ. *cap. vnico, de infant. expoſit. verſ. liberatus.*

7 Sextò nota, quæ expenſæ poſſint peti per alimentantem; quod quia difficile eſt, aliquibus dictis exponam.

8 Primò dico, quòd poteſt alimentans repetere expenſas, quas fecit cum expoſito in addiſcenda aliqua arte. Sic fatentur omnes, & habetur *l.1. C. de infant. expoſ.* & *ibi* gloſ. *verſ. reſtitutas.* Gregor. Lopez *l. finali. tit.20. part.4. verſ. las deſpenſas.* Sylu. *verbo expoſitus, quæſt.3.* Roſel. *num.2.* Angel. *num.2.* Tabien. *quæſt.3.* Anchar. *cap. vnico, de infant. expoſ. num 8.* & *ibi* Butrio *num.5.* Panorm. *n.3.* gloſſ. *cap. fin. 87. diſt.*

9 Secundò dico, quòd expenſas alimentorum, ſi cauſa pietatis fecit, id eſt, ex amore Dei, repetere non poteſt; quia iam animus ipſius fuit donandi. Sic expreſſè *l. finali tit.20. part.4.* & tenent omnes Doctores pro præcedenti dicto citati. Excipiunt tamen omnes illi caſum contentum *in l. patrem. C. de nuptijs*, nempè quando pater expoſuit filiam, & is, qui aluit, vult illam copulare matrimonio cum filio ſuo, & pater expoſitæ renuit: tunc enim propter ingratitudinem poteſt alimentans cauſa pietatis repetere à patre alimenta. Qui etiam caſus habetur *l.35. tit.14. part.5.* vbi Gregor. Lopez *verſic. ſeria*, dicit, quòd d. lex *patrem*, loquitur, quando pater expoſuerat; at lex Partitæ non facit in hoc fundamentum, ſed tantùm in hoc quòd nutritor nutrierat cauſa pietatis; additque ad legem *patrem*, vt procedat, etiamſi nutritor ipſe velit cum expoſita contrahere, & ipſa, vel eius pater recuſet. Quod (inquit Gregor. Lopez) procedet, quando talis nutritor eſſet æqualis ætatis, vel parum vltrà cum illa.

10 Tertiò dico, quòd ſi non tenebatur alimentans alere, & non fecit cauſa pietatis, ſed animo repetendi, vt quando proteſtatus id eſt, tunc poteſt tales alimentorum expenſas repetere. Sic omnes Doctores, & leges pro primo dicto citatæ.

11 Aduerte, quòd hæc proteſtatio eſt ad forum externum. nam in foro conſcientiæ ſat eſt à principio habuiſſe animum repetendi. Sic Sylueſt. Ang. Roſel. Tabien. *in 1. dicto* citati. Armill. *verbo expoſitus num.3.*

12 Secundò aduerte, quòd vbi talis proteſtatio non fit ex coniecturis, deprehendi debet an cauſa pietatis fecerit eas expenſas. Sic Gregor. Lopez *l. fin. tit.20 part.4. verſ. por amor.* Butrio, & Panorm. *in 1. dicto* citati. Et hi duo ponunt has coniecturas, ſi eſt coniunctus alimentans, præſumitur in dubio cauſa pietatis feciſſe: niſi aliæ coniecturæ oppoſitum ſuadeant; ſi verò non ſit coniunctus, præſumitur non cauſa pietatis feciſſe, & ſic poteſt repetere.

Quartò dico, quòd ſi alimentans tenebatur alere, vt ſi eſt hoſpitale deputatum pauperibus expoſitis alendis, & reuera talis expoſitus eſt pauper, tunc licèt proteſtetur, non poteſt expenſas repetere. Sic Anchar. Butrio, Panorm. Ang. Roſel. Tabien. Syluest. *ibidem.* Dixi, quando expoſitus eſt pauper, id eſt, parentes, exponentes, quia, vt ſtatim dicam, quando parentes ſunt diuites, tenentur hoſpitali reſtituere expenſas, cùm eæ ſolis pauperibus deputatæ ſint. 13

Septimò nota, quòd expoſitus præſumitur eſſe de illa patria, in qua exponitur. Sic Bart. *l.1. ff. ad municip.* Platea *l. ciues, in fine. C. de incolis, lib.10.* Gregor. Lopez *l. finali, verſ. Echandolos. tit.20. part.4.* vbi etiam videndus eſt ad ſciendum, quis ſuccedat ab inteſtato his expoſitis, remittit enim ſe ad aliquos Doctores, quos *ibi* refert. 14

His ergo ſuppoſitis, veniendo ad dubium initio propoſitum, an ſcilicet ſit licitum in aliquo caſu filios exponere, 15

Dico primò manifeſtum eſſe quòd ex natura rei, id eſt, ſecluſis circunſtantiis, quæ iuxta duo dicta ſequentia excuſant, eſt grauiſſimum peccatum mortale, cùm omni iure teneantur parentes alere filios: & patet ex pœnis contra illos ſtatutis, & tenent omnes.

Secundò dico, quòd quando puer exponeretur, mittendo illum ſecretò in hoſpitale, ſi quod eſſet expoſitis alendis deſtinatum, vel hoc deficiente exponendo ad ianuam alicuius, curando ne periclitetur quouſque recipiatur ab aliqua pia perſona: ſi hoc (inquam) fiat ad regendum parentum delictum; nempe adulterium, eſt licitum. Sic Caietan. *ſumma verbo Adulterium, fine*, & *ibi* Armill. *numer. 8.* fauétque Iulius Clarus *pract. criminali §. finali quæſt. 85. verſic. Partum exponens*, vbi dicit, quòd ſenatus in facti contingentia quandam nuptam abſoluit, quæ infamiæ vitandæ gratia filium expoſuit: tenet etiam Enriquez *lib.11. de matrimonio cap.19. num.3.* 16

Nota tamen quòd ſi adulteri exponentes filium nutriendum in hoſpitali pauperes non ſint, tenentur reſtituere hoſpitali impenſas; quia hoſpitalia ſunt nutriendi pauperibus deſtinata. Sic Armill. & Caietan. *ibi.* Syluest. *verbo Adulterium. quæſt.5.* & *ibi* Roſel. *fine*, & Tabien. *ibi num.6.* Gabr. *4. diſt.15. quæſt.2. art.2. verſ. de adulterio.* D. Anton. *2. part. tit.2. cap.24. fine, & tit.2. cap.7. fine.* Nauarr. in omnibus ſummis *cap.16. num. 42.* ſed Enriquez *eo num.3. in commento litera Z.* negat in rigore, quia qui dotat hoſpitale ad hoc, hoc videtur intendere. 17

Tertiò dico, parentes exponentes filios, quando nullo modo eos alere poſſunt, in hoſpitali expoſitis deputato, vel ſi illud non ſit, ad ianuam alicuius potentis alere, ſi taliter exponant, vt nullum infantibus periculum immineat, non peccant; quia ceſſat in hoc caſu obligatio, quam parentes habent alendi, & conſulunt fœtui meliori modo, 18

quo

quo possunt. Sic colligitur ex Butrio *cap. vnico, de infant. expos.num.* 5. & ex glossa *cap.fin.versic.expositus, dist.* 87. & ex Hugone, & Turrecrem. *ibi*; & hoc dicunt fortè esse verum, Syluest. *verbo expositus, quæst.* 2. Angel.*num.* 3. Tab. *quæst.* 3. Rosell. *num.* 3. & hoc etiam tenent Guillermus, quem refert, & sequitur D.Anton. 2. *p. tit.* 1. *cap.* 24. *fine*, Armill. *verbo expositus, num.* 3. & tenet Enriquez *d.num.* 3.

19 Nota quòd aliqui horum censent non excusari à culpa sic exponentem seruum infantem, quia potiùs debebat eum vendere, vel donare. Sic glos. Butrio *ibi*, & cum hoc videntur transire Syluest. Ang. Tabien. Rosel. *ibi*.

20 Sed verius est excusari; quia non tenebatur dominus eum donare, nec tam facilè inueniri potest qui infantem emat, & si inueniret, vili venderet, ad quod non tenetur; quare inuitus exponit. Sic Guillermus, D.Anton. & Turrecrem. *ibi*, additque Turrecrem. in hoc casu non effici seruum liberum.

Dvbivm V.

An is, ad cuius ianuam puer exponitur, possit ad alterius ianuam illum exponere; vel peccet, & teneatur illi educationis expensas restituere.

1 Videtur enim peccare, cùm infans ille sit in extrema necessitate constitutus, tenebatur saltem ex charitate illi subuenire alimenta ministrando; & ex alia etiam parte videtur contra iustitiam, cùm enim possit, & teneatur puerum alimentare, obligationem illam in alterum transfundit, & est causa expensarum, quas in puero educando facit.

2 Hoc dubium debet tractari tam quoad obligationem iustitiæ, quàm etiam charitatis; & quia pendet ex obligatione præcepti eleemosynæ, ideo illud præmitti debet.

3 Dubitatur ergo, quando obliget præceptum eleemosynæ.

4 Supponenda sunt aliqua. Primò supponendum est, quòd triplex est necessitas; quædam est extrema, quædam grauis, & quasi extrema; alia verò communis. Extrema non tantum dicitur, quando homo est iam in promptu, vt moriatur, tunc enim non poterit iam illi prouideri: sed extrema dicitur, quando est in illa dispositione, quòd si illi non subueniatur, apparent euidentia signa, quòd breui morietur. Sic docent Angles *floribus* 1. *part. mat. de eleemosyna quæst.* 3. *difficult.* 2. *fol.* 457. Bañes 2. 2. *quæst.* 32. *art.* 6. *pag.* 1152. Syluest. *verbo eleemosyna, quæst.* 1. Armill. *ibi num.* 2. Tabien. *quæst.* 6. Spino *speculo testament. gloss.* 6. *num.* 15. Nauarr. in omnibus summis *cap.* 24 *num.* 5. Sarmiento *de reddit.* 4. *part. cap.* 5. *num.* 9. D. Anton. 2. *part. tit.* 1. *cap.* 24 §. 3. Caietan. *in opusc. tomo* 1. *tract.* 16. *de indulg. quæst.* 3. *& tomo* 2. *tract.* 5. de præcepto eleemosynæ *cap.* 2. Aragon 2. 2. *quæst.* 32. *art.* 5. *fol.* 735. Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 6. *fol.* 96. Ledesm. 2. 4. *quæst.* 13. *art.* 2. *fol.* 114 *pag.* 3. D.Thom. 4. *dist.* 15. *quæst.* 2. *art.* 1. 4. Couarr. *regula peccatum* 2. *part.* §. 1 *num.* 3. Metina *C. de eleemosyna, q. de necessitate faciendi eleemosynam.* Cordub. *lib.* 1. *quæst. q.* 26. *initio.* Caiet. *summa verbo eleemosyna*. Rosel. *eleemosyna* 1. *initio.* Abul. *cap.* 6. *Matth. quæst.* 34. *ad* 5. Gabriel 4. *dist.* 16. *quæst.* 4. *art.* 2. Paludan 4. *dist.* 15. *quæst.* 3. *art.* 2. & Ledesm. explicat illud breue tempus, vt in vna hyeme, vel in vno vere moriatur. Immo Caiet. *quæst. illa* 3. *de indulg.* dicit esse extremam, quando non apparet alia via, qua illi subueniatur, si à me non sibi succurritur, licèt longè sit à morte.

5 Similiter extrema necessitas est, quando frater periculo appropinquat incurabilis morbi, aut alterius miseriæ, quæ homines solet conficere. Sic Soto *lib.* 5. *de iustit. quæst.* 3. *art.* 4. *vers. circa tertiam.* Immo Palud. & Gabr. proximè citati appellant extremam necessitatem, quando est in periculo grauis morbi. Sed hæc non est extrema, sed grauis, & quasi extrema, vt mox dicemus.

6 Similiter est extrema necessitas, quando est in periculo, nisi illi subueniatur, amittendi membrum aliquod principale, vel sensum sui corporis, quia priuatio horum membrorum reducitur ad homicidium. Sic Angles & Bañes *ibi*. & similiter idem est eadem ratione, quando est periculum incidendi in amentiam. Bañes *ibi*, immo Angles *ibi* dicit esse extremam, quando est in periculo perdendi honorem. Sed meritò Nauarr. *suprà* tenet contrarium, & Soto *suprà* appellat talem non extremam, sed grauem necessitatem.

7 Nota, quòd, vt sit extrema, requiritur, vltra pericula dicta, quòd non sit alius in promptu, qui tali necessitati subueniat; & latè explicabo statim in dubio primo tractando sub hoc eodem dubio.

8 Quasi extrema verò necessitas est, quæ tanta est, quòd si illi non subueniatur, verisimile est quòd vita illius notabiliter abbreuiabitur, vel in aliquem notabilem morbum incidet. Sic Cordub. *lib.* 1. *quæst. quæst.* 26. *initio.* Metina *quæst. de necessitate faciendi eleemosynam, fol.* 166. *pag.* 2. *versic. quod autem.* Angles *floribus* 1. *part. materia de eleemosyna quæst.* 3. *difficultate* 6. *fol.* 462. & Couarr. *lib.* 3. *variar. cap.* 14. *num.* 5. dicit necessitatem quasi extremam esse, quando est talis & tanta, vt sit paulo minus, quàm extrema. Sed hanc eandem necessitatem alij appellant, necessitatem grauem, vt Aragon 2. 2. *quæst.* 32. *art.* 5. *fol.* 733. vbi dicit necessitatem grauem, & valde vicinam cum extrema esse, cùm aliquis versatur in magno & certo periculo incidendi in grauissimum morbum propter inopiam, vel aliam eiusmodi calamitatem: & Nauarra *lib.* 3. *de restit. cap.* 1. *num.* 358. *fol.* 122. appellat etiam necessitatem grauem hanc; dicit enim eam esse, vt ad leuandum aliquem ab aliquo graui, & notabili morbo, aut longo, vel ab aliqua notabili infamia, vel ne cadat ab statu, aut de captiuitate iniusta liberetur, aut ne aliquod malum magnum incurrat: & Soto proximè citatus appellat grauem, quæ in graui periculo hominem constituit honoris amittendi: licèt Cord. *ibidem* ponat necessitatem grauem distinctam à quasi extrema, & dicit eam esse quando quis secundùm suum statum decenter viuere nequit, sed miseram, & abiectam vitam agit præ aliis suæ conditionis.

9 Tertia est necessitas communis, qua laborant pauperes, qui ostiatim mendicant. Sic Aragon *eo fol.* 735. Cord. *ibidem*, additque, siue publicè, siue priuatim, & occultè mendicent.

10 Secundum fundamentum est: tria sunt genera

bonorum ex parte dantis eleemosynam; quædam necessaria ad sustentationem naturæ dantis, & suorum, sine quibus scilicet vitam suam, & suorum consetuare nequit: & hæc dicuntut necessaria ad natutam, & quæ his demptis superfluunt, dicuntur superflua naturæ. Alia sunt necessaria ad statuoi, scilicet quæ desidetantut ad vitam statumque decentem suum, & suotum, habita ratione non omnium casuum possibilium, sed eorum qui probabiliter timeti, & expectari debent, & quos recta prudentia considerat. Sic D.Thom. a 2.q.32.art.5.ad 3.Greg.Lopez *part.1.tit.23.l.11. vers.cuitado*, Bañes 2.2.q.32.*art.6.fol.*1148.Caiet. *opusc. tomo 1. tract.5. de praecepto eleemosyna,cap.2.&* 6. Angles *floribus 1.part.mat.de eleemosyna q.3.difficult.2.fol.*456.457. Viguer.*lib.institut. cap.*12. §.2. *vers.*5. Syluest. *verbo eleemosyna, quæst.*1. & *ibi* Tabien.*quæst.*6 D.Anton.2.*part.tit.*1.*cap.*24.§.3. Lyra in id 1. Ioannis 3. *Qui habuerit substantiam.* Cordub.*lib.*1.*quæst. quæst.*26. *fol.*220. *versic.secundò necessaria.* Nauarr.in omnibus summis *cap.*24.*n.*6. & omnes.

11 Hinc fit nomine decentiæ status comprehendi conuiuia honesta, munera honesta, magnificentias mnderatas, iuxta suum statum Sic Angles, Nauarr. Cordub.*ibidem.* Caietan.*eocap.*6. Atmill. *verbo eleemosyna, num.* 2. Bañes *eo art. 6. fol.* 1151. *versic.ad tertium.* & Caiet. *in summa verbo eleemosyna*, dicit, quòd sicut multis ablatis ab aliquo non censetur quis indigens, ita multi adiunctis non propterea superfluit: vnde superfluum considerandum est consideratis sumptibus honorabilibus, etiam filiorum familiæ, status munificentia, communibus euentibus, hæredibus, & aliis huiusmodi.

12 Secundò infertur non dici superflua statui ea, quæ quis reseruat ad dotes filiarum, & ad communiter occurrentes necessitates morborum, bellorum, & famis. Sic Bañes *eo art.6.fol.*1148. Palacios 4.*d.*15.*disp.6.fol.*94 Immo quod reseruat consanguineis, vel alumnis indigentibus, non est superfluum, vt bene Ledesm. *dicto art.3. fol.*116. *pagina* 2.

13 Tertiò infertur dici superflua statui ea, quæ supersunt, attento statu suo, & suorum, consideratis casibus communitet occurrentibus. Sic constar ex omnibus Doctotibus citatis.

14 Sic ergo bona sunt triplicia: aut necessaria ad naturam sui, & suorum; aut superflua naturæ, necessaria tamen ad statum; aut superflua statui.

15 Maius autem dubium est, an bona, quæ attento præsenti statu, superflua statui sunt, at ea reseruat quis ad ascendeudum ad altiorem statum, censeantur superflua, & similiter, quæ teseruat ad dotandum capellanias, vel erigendum Ecclesias, ita vt ex illis teneatur facere eleemosynas casu, quo infrà dicemus, teneri dare de superfluis, vel verè non sint superflua, & possint ad hoc reseruari.

16 Et quidem quando non sunt graues necessitates, fatentur omnes posse ad hoc reseruare, modò sit probabilis talis ascensus, id est, sit idoneus, & habilis ad illum procurans: si enim agricola vellet fieri Comes, tidiculum esset, vt benè ait Bañes *vbi infrà.*

17 At quando sunt graues necessitates, multi & satis probabiliter docent non posse ea bona reseruare ad ascendendum ad altiorem statum; quia reuera ea bona superflua sunt, licet secundùm quid non sint superflua, scilicet respectu status altioris intenti. Sic Bañes *dicto art.6 fol.*1151. *vers. ad secundum.* Aragon *d.art.5 fol.*741. Caietàn.2.2. *quæst.*118.*art.3. fine.* Cord.*lib.1.quæst.q.26.fol.*216. §. *respondeo negando*, & Ledesm. *d. art.3. fol.*115. *pag.*4. dicit hoc esse probabile.

Similiter dicit Aragon *ibidem*, & Ledesm. *eo* 18
*art.3.fol.*118.*pag.*4. non posse erigere Ecclesias, vel dotare capellanias ex talibus superfluis, existentibus grauibus necessitatibus, nisi quando cultus diuinus maximè periclitatur ex defectu harum rerum.

At satis probabile est etiam contrarium, scili- 19
cet non censeri superflua, quando non ex libidine auaritiæ, aut in fraudem pauperum, sed vult augere, aut mutare statum, quia sincerè iudicat sibi conuenire ob aliquos honestos fines, maiorem familiam habere, aut opulentiùs viuere, aut ad altiorem statum conscendere. Itaque solà eius determinatio sat est, vt quæ ad hoc deseruiunt, dicantut necessaria statui, & non superflua. Sic ad pedem litteræ Nauarra *lib.3. de restitut. cap.1. num.*364. Vnde (inquit) quia rari sunt, qui nolunt, vel statum maiorem habere, vel in infimo opulentiùs viuere; ideo rari sunt, qui de superfluis statui teneantur. Idem tenet Caietan. 2.2.*quæst.*32. *art.*5. vbi hæc dicit: *Is, qui aliàs licitè potest mutare statum, & hoc probabiliter expectat, non habet superfluum secundùm statum præsentem, quidquid sibi in statu huiusmodi expectationis opportunum censetur: vnde potest licitè, & futuro statui opportuna seruare, & pro illo habendo exponere; quia præceptum de eleemosyna superflui præsupponit superfluum, non vetat mutationem status.* Hæc Caietan. *ibi*, & *in summa verbo eleemosyna*, dicit tarò contingere, vt homo secundùm statum gloriosè viuens superfluum habeat. Et Ledesm. *dicto art.3. fol.*115. *pag.*2. clarè censet hoc probabile, cùm oppositum tantùm vocet probabile, & *fol.*116. *pag.*2. dicit raros esse diuites, qui superflua habeant. Idem tenet Nauarr. *summa cap.*24. Lat. *num.*6. Hisp.*num.*7. vbi dicit non facilè iudicandum esse sæcularem habere superfluum statui; quia potest congetere pecunias ad aliquod dominium emendum, & mutandum statum suum in aliquem altiorem, ad quem idoneus est. & *cap.*23. in omnibus summis *num.*74. dicit hoc idem, & quòd tunc non iudicatur id superfluum status, vt teneatut eleemosynam dare, aliàs nullus potest mutare statum. Idem Cordub. *lib.1. quæst. quæst.*18. *fol.* 172. §. *secundò sæculares*, vbi hæc dicit: *Intra ambitum decentiæ status sæcularis includuntur omnes vsus aliàs liciti, etiam thesaurizare ad ditandum filios, & propinquos, etiam ad subleuandum se, & suos ad statum aliàs licitum: & sic* (inquit) *raro dicuntur in eis esse superflua decentiæ simpliciter, & consequenter, raro contingit tempus, quo sub mortali peccato teneantur pauperibus erogare superflua decentiæ suæ.* Hæc Cordub. *ibi.* Idem Palacios 4.*dist.*15.*disput.6.fol.*94. vbi hæc dicit: *non est censendus habere superflua, qui seruat ad promouendum se ad altiorem statum, vel ad dotandum capellanias, vel ad construendam hospitale.* & *fol.*100. dicit quòd si paret multa, quæ pro præsenti sunt superflua; si animo subit se promouere ad statum altiorem, ædificare basilicas, &c. non erunt superflua,

quæ

quæ in præsenti sunt. Vnde infert *fol.* 95. paucos esse, qui superflua habeant. & *fol.*101. dicit non esse cur solicitentur cunfessarij diuitum de præcepto eleemusynæ, quia rari sunt habentes superflua simpliciter.

20 Tertium fundamentum sit; aliqua sunt certa circa hoc eleemosynæ præceptum.

21 Primò certum est, & de fide esse præceptum eleemosynæ:patet *Matth.*25.*&* 1.*Ioan.*3.*& Deut.* 15. & latè probatur à Doctoribus citandis.

22 Secundò certum est, non teneri quempiam ad eleemosynam de his, quæ sibi, & familiæ suæ suot necessaria,quo ad naturam; quia iuxta ordinem charitatis magis tenetur homo sibi, & suis subuenire, quàm aliis, excepto, nisi illi alij adeò reipublicæ necessarij sint, vt nisi illi subueniatur, respublica peribit:tunc enim persona priuata debet se, & sua exponere, vt reipublicæ subueniat. Sic D.Thom.2.2.*quæst.*32.*art.*6.quem omnes Doctores citandi sequuntur: & dicunt esse certum Bañes *eod.art.*6.*dub.*2.circa tertiam conclusiooem *fol.*1152. Metina C. *de eleemosyna,q.de necessitate faciendi eleemosynam*, & ratio est, quia prius debet quis sibi, quàm aliis prouidere.

23 Tertiò est certum non teneri ad eleemosynam de superfluis ad naturam, necessariis verò ad statum, quando pauper non laborat extrema, nec graui necessitate, etiamsi sit in communi necessitate.Sic dicit esse certum Metina *ibi*, & patet ex dicendis.

24 Quartò est certum teneri hominẽ de superfluis ad naturam, & statum dare eleemosynam pauperi extremè indigenti; quia cùm in hoc casu sit omnimoda superfluitas,& summa necessitas,si in hoc casu non obligaret, nullus daretur obligationis casus. Sic dicit esse certum Metina *ibi*,& omnes, & Bañes *ibi fol.*1152. dicit esse adeò certum, vt contrarium sit erroneum.

25 Septem autem vertuntur in dubium. Primum est, an in extrema necessitate teneatur quis ad eleemosynam de necessariis ad statum, superfluis verò ad naturam. Secundum est, an de superfluis naturæ, & statui teneatur quis ad eleemosynam citra extremam necessitatem. Tertium, quæ sit necessitas citra extremam, in qua tenetur de superfluis naturæ & status ad eleemosynam. Quartum dubium, an de necessariis ad statum teneatur aliquando ad eleemosynam citra extremam. Quintum an quando tenetur quis ad eleemosynam,satisfaciat præcepto mutuando,vel teneatur gratis dare. Sextum,an in extrema necessitate teneatur quis lege iustitiæ, vel sola charitatis lege ad eleemosynam. Septimum an iudex cogere possit diuites ad eleemosynam.

26 Primò ergo dubitatur,an in extrema necessitate teneatur quis ad eleemosynam de necessariis ad statum, quæ ad naturam superflua sunt.

Duplex est sententia.

27 Prima dicit non teneri;ratio,quia aliàs teneretur homo aliquando consumere totum patrimonium opulentum in vsus pauperum, immo & dignitatem maximam maioricatus,existente alio in extrema egestate. Sic tenet Viguerius *lib. instit. c.*12.§.2.*vers.Quinto.* Rosell.*eleemosyna* 1.*in principio*,& *ibi* Pisana *n.*1. Petrus de Tarantasia,& summa confess.(vt referunt Couarr.& Cord.*ibi*,)& in hanc magis iuclinat D.Ant.2.*p.tit.*1.*c.*24.§.*quinto*; & nituntur hi hanc esse sententiam D.Thomæ.

28 Secunda sententia omnino tenenda docet teneri de superfluis ad naturam, licet ad statum necessaria sint;quia ordo charitatis postulat, vt magis diligamus vitam proximi,quàm propria bona, quæ ad vitam necessaria non sunt. Sic tenent latius quàm probant D.Thom.4.*dist.*15.*q.*2.*art.*4.*quæstiuncula* 1. Bañes 2.2.*quæst.*32.*art.*6.*dub.*2.*circa tertiam conclusionem*, *fol.*1152. & *ibi* Aragon *art.*5.*fol.*736.*pag.*2. Metina C.*de eleemosyna.q de necessitate eam faciendi*, & dicit esse certam. Caiet.*opuscul. tomo* 2.*tract.*5.*de præcepto eleemosynæ.c.*2.*&* 6. Palud. 4.*dist.*15.*q.*3.*art.*2.Margar.confess.vbi de auaritia, *fol.*108.Ledesma 2.4.*q.*15.*art.*3.*fol.*113 *pag.*4.Cordub.*lib.*1. *quæst.q.*26. *fol.*221.*propositione* 2. Palac. 4.*dist.*15. *disput.*6. *fol.*96. Angles *floribus* 1. *part. mat. de eleemosyna,quæst.*3. *difficult.*2.*fol.*457.*& difficult.*3 *fol.*458.Nauar.in omnibus summis *cap.*24.*num.*9. & etiam Hispan.*num.*5. Latin.*num.*3. Sarmiento *de redditibus part.*4. *cap.*5. *num.*8. Syluest. *verbo eleemosyna,q.*1. Arm. ibi *num.*2.*&* 3. Aog.*n.*1. Tabien.*q.*5. Turr.*cap singulis, d.*86.*num.*6. Gerson 2.*p.tract. de cognitione peccatorum, consideratione* 10. *fine*,quæ est alphabetus 32.*littera* O.Nauarra *lib.*3. *de restit.c.*1.*num.*361.*fol.*123.Couar.3.*var.c.*14.*n.*5. Maioris 2.*dist.*15. *q.*6. Conradus *de contract. q.*19. *conclus.*3. Almain *in vesperia,conclus.*1.*corol.*1. Spino *speculo testam.gloss.*6.*num.*11.Abul.*cap.*6.*Matth. quæst.*34 Honcala *opuscul.de rebus Ecclesiast.cap.*13. Lyra in id 1. Ioan.3. *Qui habuerit substantiam.* Durando 4. *dist.*15. *quæst.*6. *ad* 2. Richard. *eadem dist.art.*2.*quæst.*2.

29 Nota primò, hoc intelligi, si constet sæculari de paupere extremè laborante, non enim tenetur illum quærere. Sic Metina *quæst. citata, fine*, Aogles *eo fol.*457.Ludou.Lopez 1.*part instruct.noui cap.*42.D.Anton.*eodem* § *tertio*.Honcala *cap.*13. Cordub.*lib.*1.*quæst.quæst* 18.*fol.*172 §.*etsi quæratur.* Gregor.Lopez 1.*part.tit.*5.*l.*40.*vers.limosnas.*Abul. *cap.*6.*Matth.quæst.*74.*&* 34.D.Thom.2.2.*quæst.*71. *art.*1. & communis.

30 Secundò nota intelligi quando non est in promptu alius,qui tali necessitati subueniat;quia (vt bene Nauar.summa Lat.*cap.*24.*n.*17.) tollitur necessitas, quando est alius, qui ei subueniat. Sic D.Thom.2.2.*q.*32.*art.*5.*ad* 3. *&* *q.*71. *art.*1. Greg. Lopez *p.*1. *tit.*23.*l.*11. *vers.cuitado.* Caietan.*opusc. tomo* 2. *tract.*5.*de præcepto eleemosynæ,cap.*2. Viguer. *lib.instit.*12.§.*secundo.vers.quinto.* Gerson *alphabeto* 32. *litera* O. Arm.*verbo eleemosyna,num.*2. Tabien. *ibi quæst.*6. D.Anton.2.*p.tit.*1.*cap.*24.§.*tertio*.Quod sano modo intelligendum est de potentia non physica,scilicet quando adsunt alij, qui similiter possent subuenire. Sic enim nullus subueniret excusante se vnoquoque alios similiter, vel meliùs posse: sed intelligitur de potentia morali, cui statim probabiliter coniungetur actus, ita vt dicatur apparere in promptu, qui possit, & prudenter, ac probabiliter iudicetur esse illi auxiliaturus, & affinis, cognatus, vel amicus. Sic Caietan. 2.2. *quæst.*71. *art.*2. & *ibi* Aragon *fine*, & *ibi* Salon 1170. ad idem sunt Nauarr. in omnibus summis *cap.*24. *num.*5. Gerson *alphabeto* 24. *littera V.* Angles *floribus* 1. *part. mat. de eleemosyna quæst.*3. *fol.*438. Tabien. *ea quæst.*6. vbi dicunt teneri, quando non se offert, nec expectatur probabiliter alius, qui subueniat, quia potentes id facere nolunt, & clariùs Angles *eadem quæst.*3. *difficult.*6.*fol.*462. cum Metina *quæst. de necessitate*

faciendi eleemosynam, fol. 166. pag. 2. §. quod autem, id dicit; docet enim tunc non excusari, quando non constat, quòd sint alij, qui possint, & velint subuenire. Et adhuc clariùs Soto lib. 5. de instit. in quæst. 8. art. 1. vers. primum autem circa hac. vbi hæc dicit, tunc excusaris, quando sunt alij in proxima aptitudine ad opus, scilicet vt credas reuera absque te subueniendum esse statim per alios. Et Palacios d. dispu. 6. fol. 96. sic dicit, tunc teneris, quando nullus alius est, qui se accingat ad subueniendum.

31 Ad argumentum verò primæ sententiæ respondet bene Bañez d. dub. 1. fol. 1153. quòd licèt vita hominis sit nobilior, quàm totus census, at in ordine ad bonum publicum, quod est magis diligendum, magis valet aliqua quantitas pecuniæ, quàm vita alicuius; quia pecunia est instrumentum virtutis, & ad bonum publicũ defendendum. Vnde priuatus non tenetur pro tuenda vita sua exponere totum censum suum, v.g. tria millia ducatorum, quæ habet, potest enim magis diligere statum suum & filiorum. Hæc Bañes ibi.

32 Secundò dubitatur, an de superfluis naturæ, & statui tantùm teneatur quis in extrema necessitate dare eleemosynam.

Duplex est sententia.

33 Prima dicit tantùm obligari ad dandum constitutis in extrema necessitate. Ratio, quia non tenemur procurare alicui, vt bene sit; sed vt sit, & viuat. Item quia non tenetur homo magis fratri subuenire, quàm ipse sibi ipsi: sed inops non tenetur sibi ipsi plus victus, & vestitus procurare, quàm sit sibi ad vitam necessarium, cùm sibi liberum sit omnia bona abdicare, & in paupertate arctè viuere: ergo. Sic tenent Gerson 2. p. mat. de cognitione peccat. consideratione 10. fine, quæ est alphabetus 32. littera O. & eadem 2. p. regulis moralibus, cap. de auaritia, quæ est alphabetus 24. littera V. licèt enim videatur dicere teneri in graui, at statim se explicat de extrema. Idem Rosel. verbo mutuum, num. 2. & eleemosyna 1. initio. Lyra in illud Lucæ 6. omni petenti te tribue. Alensis 4. p. q. 113. memb. 1. Caiet. 2. 2. q. 71. art. 1. & opusc. tomo 1. tract. 16. de indulg. q. 3. Præpositus c. sicut hi 47. dist. Panorm. c. si verò, de iniurijs, num. 6. Maioris 4. dist. 15. quæst. 7. Ludophus de Saxo Carthus. 1. p. num. 17. Anton. de Burgis cap. 1. num. 19. de imptione, & vendit. Arm. verbo aduocatus. num 12. Nauarr. cap. 25. Hisp. num. 30. Lat. num. 29. Gabr. 4. dist. 16. quæst. 4. art. 2. Viguer. lib. Instit. cap. 12. §. secundo, vers. quinto. & hanc reputant probabilem D. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 24. §. quarto. Conradus de contract. q. 19. conclus. 6. & Durand. 4. dist. 15. quæst. 6. neutri enim sententiæ adhærere audent, quasi vtramque probabilem reputantes. Et hanc censet probabilem Couarr. 3. var. cap. 14. num. 5. oppositam enim sententiam tantùm vocat tutiorem. Hanc etiam reputat probabilem Cord. lib. 1. quæst. q. 26. fol. 223. §. nos etiam; vbi dicit quòd neutram sententiam reprobat: at censet probabiliorem oppositam, & Palacios 4. dist. 15. disp. 6. fol. 106. videtur sentire esse probabilem, dicit enim oppositam non esse certam, sed tantùm admodum probabilem. Et Metina C. de eleemosyna, quæst. de necessitate eam faciendi, fol. 165. pag. 4. ante §. pro qua sententia dicit, quòd qui velit, non temere huic sententiæ adhærebit. Itaque iuxta hanc sententiã non tenetur diues ratione superflui naturæ & statui, quod habet, elargiri elemosynã, sed requiritur extrema necessitas ex parte pauperis. Et conantur patroni huius sententiæ eam D. Thomæ attribuere 2. 2. quæst. 32. art. 5. & 6. Sed optimè Doctores oppositæ sententiæ, & maximè Caiet. loco statim citando, respondent ad loca D. Thom. & probant eum esse oppositæ sententiæ, vt verè est.

34 Secunda sententia tenenda docet, non tantùm in extrema necessitate teneri quempiam ad eleemosynam de superfluis naturæ, & statui; & sic ratione superflui huius teneri, licèt pauper non extremè laboret. Hanc probant eius patroni multis Sanctorum testimoniis, & rationibus, & ex Scriptura, quæ possunt videri specialiter in Caietan. Bañes, & Aragon statim citandis. Hic autem vnam rationem subiiciam, quia amicorum omnia sunt communia, & charitas est amicitia ad omnes: at si amicus in humanis haberet superflua, & suus amicus indigeret, licèt non extremè, esset sufficiens ratio ad soluendam amicitiam: ergo qui proximis non dat superflua, dissoluit amicitiam christianã, & per consequens amittit charitatem: & hoc est, quod dicit D. Ioan. 1. canon. c. 3. *qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit proximum suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo.* Item quia ordo charitatis est in præcepto, at secundùm ordinem charitatis magis debet homo diligere congruentiam status proximi, quàm suas opes superfluas: ergo ex eo præcepto tenetur eas erogare. Pro hac sententia est D. Thom. 2. 2. q. 32. art. 5. fine, corpore, & q. 118. art. 4. ad 2. vbi duplicem rationem assignat dandi eleemosynam, scilicet, aut ratione extremæ necessitatis pauperis, aut quia alius habet superfluum. Et idem Caiet. eo art. 5. & Gregor. Lopez part. 1. tit. 23. l. 11. vers. cuitado. & tenent expressè D. Thom. 4. dist. 15. quæst. 2. art. 4. quæstiuncula 1. Caiet. opusc. tomo 2. tract. 5. de præcepto eleemosynæ, per totum, & maximè cap. 2. 3. & 6. Bañes 2. 2. quæst. 32. art. 6. dub. 1. & 2. Metina q. citata, de necessitate faciendi eleemosynam, fol. 166. pag. 2. §. quod autem. Couarr. 3. var. cap. 14. num. 5. Angles floribus 1. p. mat. de eleemosyna quæst. 3. dub. 6. fol. 461. Palacios summa verbo eleemosyna, & 4. dist. 15. disp. 6. fol. 97. Honcala opusc. de rebus Ecclesiast. cap. 13. Caiet. summa verbo eleemosyna. Lyra, & Dionysius Carthus. in illud 1. Ioan. 3. *Qui habuerit substantiam huius mundi.* Altisiodor. lib. 3. summæ tract. 8. cap. 1. quæst. 2. Richard. 4. dist. 15. art. 2. quæst. 2. Abul. cap. 6. Matth. quæst. 34. Salon 2. 2. quæst. 71. art. 1. controuers. 1. in solutione ad 1. fol. 1675. Soto lib. 5. de instit. quæst. 3. art. 4. vers. circa tertiam. & tract. in causa pauperum, cap. 8. Palud. 4. dist. 15. quæst. 3. art. 2. Margar. confes. vbi de auaritia, fol. 108. Ledesm. 2. 4. quæst. 15. art. 3. fol. 113. pag. 4. Aragon 2. 2. quæst. 32. art. 5. fol. 737. pag. 1. Syluest. verbo eleemosyna, quæst. 1. vbi Tabien. q. 5. Arm. num. 2. & 3. Ang. num. 1. Nauarr. cap. 24. Hisp. num. 3. Lat. num. 5. Sarmiento de redditibus part. 4. cap. 5. n. 8. & 9. Turrecr. cap. singulis 86. dist. num. 6. Felin. citatus per Couarr. Spino speculo testam. glos. 6. n. 11. & 15. Alensis 3. part. quæst. 65. membro 4. §. primo. Cord. lib. 1. quæst. quæst. 26. fol. 223. vers. nos etiam. & fol. 222. proposit. 3. Nauarr. lib. 3. de restitut. cap. 1. num. 358.

35 Ad primum primæ sententiæ respondetur, quòd quando quis habet superflua statui, tenetur prouidere proximo, non tantùm vt sit, sed etiam vt bene sit, id est, vt vitam absque notabili necessitate transigat.

Ad secundum negatur maior, quia ipse potest cedere iuri suo, vt potest pati notabilem infamiam: at ego teneor ipsum defendere, si possum, nec iuri, quod alter habet, cedere possum.

36 Tertiò dubitatur, qualis debeat esse necessitas citra extremam, vt teneatur habens superflua statui eleemosynam facere, id est, an tantùm teneatur in necessitate, quasi extrema, vel graui, aut etiam teneatur in communibus necessitatibus. Duplex est sententia.

Prima docet tantùm teneri in necessitate quasi extrema, vel graui. Probatur, quia aliàs esset multos diuites defectu eleemosynæ damnare. Item nullus diues posset mutare statum, cùm necessitates communes pauperum tot, ac tam frequentes sint. Et hæc sententia est satis probabilis. Sic tenent Metina *quæst. de necessitate faciendi eleemosynam, fol.* 166. *pag.* 2. *§. quod autem, & §. sequenti*, & clariùs *sub finem illius quæstionis in solutione ad* 5. *fol.* 167. *pag.* 4. Couarr. 3. *var. cap.* 14. *num.* 5. Angles *floribus* 1. *part. mat. de eleemosyna quæst.* 3. *difficult.* 6. *fol.* 461. Nauarra *lib.* 3. *de restitut. cap.* 1. *num.* 358. *fol.* 122. & *fol.* 123. *num.* 362. Salon 2. 2. *quæst.* 71. *art.* 1. *fol.* 1674. & *sequenti*. Soto *lib.* 5. *de iustit. quæst.* 8 *art.* 1. & videtur tenere Dionysius Carthus. in illud 1. Ioan. 3. *Qui habuerit substantiam huius mundi*, &c. vbi dicit teneri tantùm in notabili, vel extrema. Fauent etiam Alensis 3. *part. quæst.* 65. *membro* 4. *§. primo*. & Altisiodor. *lib.* 3. *suæ summæ, tract.* 8. *cap.* 1. *quæst.* 2. vbi dicunt teneri, quando alter est valde indigens; & dicit probabilem Bañes *infrà fol.* 1251.

37 Secunda sententia probabilior docet teneri in necessitatibus communibus. Probatur ex rationibus secundæ sententiæ dubij præcedentis, quæ omnes hoc probant: & ex multis Sanctorum, ac Scripturæ testimoniis, quæ afferunt Bañes & Aragon *vbi infrà*; fauent Doctores citati pro secunda sententia dubij præcedentis, asserentes habentem superflua teneri ratione superflui ad eleemosynam. Sic videntur tenere Palacios 4. *d.* 15. *q.* 6. *fol.* 97. Nauarr. *summa cap.* 24. Hisp. *num.* 3. Lat. *num.* 5. Margat. confess. vbi de auaritia, *fol.* 108. Caiet. *opusc. tomo* 2. *tract.* 5. *de præcepto eleemosynæ cap.* 3. Syluest. *verb. eleemosyna quæst.* 1. Arm. *ibi n.* 2. & 3. Turrecr. *cap. singulis* 86. *dist. num.* 6. *conclus.* 5. dicunt enim teneri, licèt alter non patiatur necessitatem naturæ, sed status. Et tenent expressè Honcala *opusc. de rebus Ecclesiast. cap.* 13. Bañes 2. 2. *quæst.* 32. *art.* 6. *dub.* 2. *fol.* 1149. & dicit idem tenuisse in suis prælectionibus Victoriam, Sotum, Cano, Sotum Maiorem. Idem tenet Aragon 2. 2. *quæst.* 32. *art.* 5. *fol.* 737. *pag.* 1. & *quæst.* 71. *art.* 1. *fol.* 538. & *sequenti*. Abul. *cap.* 6. *Matth. quæst.* 34. Ledesm. 2. 4. *quæst.* 25. *art.* 3. *fol.* 115. *pag.* 4. Sarmiento *de redditibus p.* 4. *cap.* 5. *n.* 8. 9. Spino *speculo testam gloss.* 6. *num.* 15. Cordub. *lib.* 1. *quæst. q.* 26. *fol.* 222. *proposit.* 3. & in hanc valde inclinat Soto *tract. in causa pauperum, cap.* 3.

38 Est tamen valde notandum, quòd licèt diues teneatur huic, vel illi hæc superflua dare, at non tenetur determinatè dare huic pauperi petenti, saltem si non laboret extrema, vel graui necessitate; sed potest alij pauperi dare: vt bene docent D.Thom. 2. 2. *quæst.* 66. *art.* 7. & *ibi* Caiet. D.Thom. *quodlibeto* 8. *artic.* 13. Spino *ea glossa* 6. *n.* 11. Sarmiento *eo num.* 8. Syluest. *ea quæst.* 1. Nauarr. *c.* 24. Hisp. *n.* 4. & 10. Lat. *n.* 5. Bañes *eo art.* 6. *dub.* 2. *fine, fol.* 1152. Alensis, & Altisiodor. *proximè citati*. Ledesm. *eo art.* 3. *fol.* 118. *pag.* 4. Metina, Nauarra, Cord. *statim citandi*. Vnde infert bene Ledesm. *eo art.* 3. *fol.* 115. *pag.* 3. quòd habens superflua statui, non tenetur erogare statim omnia illa pauperibus, sed aliquando modo humano, & morali, ita, quòd habeat curam pauperum, vt quòd aliquando pauperibus largiatur: vnde si diues formaliter, aut virtute statueret apud se non dare eleemosynam in communibus necessitatibus, vel esset notabiliter negligens, peccaret mortaliter.

Immo quidam nunquam teneri dare huic determinato pauperi, nisi extremè egeat: ita licèt diues ratione superflui teneatur ad eleemosynas, at ratione necessitatis tantùm tenetur dare extremè indigenti; quare vbi non est extremè indigens, nulli determinato tenetur dare, sed huic, vel illi, quem malit. Sic D.Thom. *quodl.* 8. *art.* 13. Nau. Caiet. Bañes, Alensis, Altisiod. Sarmiento, Spino *§ præcedenti citati*. Aragon *d. art.* 5. *fol.* 743. 39

At verius est teneri etiam in graui necessitate dare huic determinato pauperi; quia contra amicitiam proximi, & amorem ipsius est non fauere illi grauiter indigenti. Sic Nauarra *lib.* 3. *de restit. c.* 1. *num.* 373. *fol.* 127. Metina *q. de necessitate faciendi eleemosynam, fol.* 166. *pag.* 2. *§. quod autem*. Ad idem sunt Doctores asserentes in graui necessitate licere furari, scilicet Sylu. *verbo furtum. q.* 5. *dicto* 2. Ang. *ibi n.* 37. 38. in hoc enim fundantur, quòd diues tenebatur huic dare eleemosynam, & sic consentit actu debito. 40

Ad argumenta primæ sententiæ, an possit diues mutare statum, dixi suprà secundo fundamento, *num.* 19. & *ibi in fine* dixi raros habere superflua; & sic raros damnari, eo quòd non faciant eleemosynam, quod mirè explicat Metina *q. illa de necessitate faciendi eleemosynam, fine*, quia (inquit) est nimis difficile iudicare, quis, cui, & quantum sub mortali teneatur dare, quia incertum est per quid necessaria à superfluis distingui possint: & quæ, & quanta necessitas in paupere requiratur: quantum etiam vnicuique ad naturam, & statum sit necessarium: & an vera sit, vel simulata pauperis necessitas: & an sint alij diuites, qui velint illi succurrere; multaque alia incerta sunt, ob quorum ignorantiam non sunt facilè condemnandi. Hæc Metina *ibi*, & patent ea dictis, idem Corduba *d. q.* 26. *fol.* 227. 41

Quartò dubitatur, an de necessariis ad statum teneatur aliquis aliquando ad eleemosynam citra extremam necessitatem. 42

Duplex est sententia.

Prima ait teneri in quasi extrema, seu graui, quia videtur contra pietatem christianam non subuenire tunc. Et hæc sententia est satis probabilis. Sic tenet Metina *C. de eleemosyna, q. de necessitate eam faciendi, fol.* 166. *pag.* 2. *§. quod autem*. Cord. *lib.* 1. *q.* 26. *fol.* 221. *proposit.* 2. Palacios 4. *d.* 15. *disp.* 6. *fol.* 96. *pag.* 1. Angles *floribus* 1. *p. mat. de eleemosyna q.* 3. *difficult.* 6. *fol.* 462. Victoria, Soto, Cano, Soto Maior, vt refert, & sequitur Bañes 2. 2. *q.* 32. Arm. 6. *dub.* 4. *fol.* 1156. & limitat *fol.* 1157. teneri, vel dando gratis, vel saltem mutuando. 43

Secunda sententia probabilior dicit non teneri; quia non tenetur quis indecenter suo statui viuere, nisi vt subueniat extremè indigenti. Sic 44

Nauarra *lib. 3. de restitut. c. 1. num. 358, fol. 122.* Soto *lib. 5. de iust. q. 8. art. 1. sub finem*, Salon 2. 2. *q. 71. art. 1. fol. 1175. ad primum.* Caiet. *opusc. tomo 2. tract. 5 de praecepto eleemosynae c. 2.* D. Thom. 4. *d. 15. q. 2. art. 4. quaest. 1.* Nau. *summa c. 24.* Hisp. *n. 3.* Lat. *n. 5.* Abul. *c. 6. Matth. q. 34.* Sarmiento *de redditibus p. 4. c. 5. n. 8.* Sylu. *verbo eleemosyna q. 1.* Ledesm. 2. 4. *q. 18. art. 3. fine*, & communis.

45 Quintò dubitatur, an cùm tenetur quis ad eleemosynam, teneatur gratis dare, vel satisfaciat mutuando.

46 Supponendum, quòd necessitas extrema est duplex; quaedã est simpliciter, quãdo scilicet pauper nullibi habet bona: alia secundùm quid, quando scilicet habet alibi bona, at hic extremè indiget.

47 Hac ergo in re primò certum est, quòd si non est extrema necessitas, nisi secundùm quid, quia scilicet alibi habet bona, satis est illi mutuare. Ratio, quia reuera ille non est pauper: & sic expressè docent omnes Doctores pro omnibus sententiis citandi.

48 Immo idem est, quando alibi non habet bona, & habet vires, quibus solitus est victum quaerere, aut artem, seu spem probabilem proximè habendi; quia hic non est verè, & simpliciter pauper, sic Metina *C. de eleemosyna, q. an extremè indigenti sit eleemosyna facienda donando.* Aragon 2. 2. *q. 32. art. 5. fol. 739. pag. 2.* Ledesm. 2. 4. *q. 15. art. 3. fol. 117. pag. 3. & 4.* Bañes 2. 2. *q. 32. art. 6. dub. 3. fol. 1155.* Nauarra dicens esse omnium *lib. 3. de restitut. cap. 1. n. 371. fol. 125.*

49 Nota quòd in hoc casu, si huic subueniatur de superfluo status, non potest absolutè pactum inire mutuans, vt inops reddat mutuum, scilicet obligando illum, vt acquirat ad soluendum, sed sub conditione reddat, scilicet si nactus fuerit pinguiorem fortunam; quia non est tam graue onus imponendum alteri propter amissionem rei parum, vel nullo modo necessariae, & ordo charitatis id videtur postulare: si verò de necessario status est illi subueniendum, aequum est, vt pauper det operam, cùm possit, perueniendi ad pinguiorem fortunam, nisi vellet religionem ingredi; quia non est aequum, vt propter extremam necessitatem, quam ille nullo modo vitare potest, sic peioris conditionis, & magis inhabilis reddatur ad perfectionis statum, quàm esset antea. Sic Nauarra *n. 369. 370.*

50 Secundò debet esse certum, quòd si res non sit vsu consumptibilis, satis est commodare in extrema necessitate. Ratio, quia ad indigentiam subleuandam non eget ille dominio, v. g. equi, vel vestis, sed vsu, & consumpto vsu manet salua res. Sic Soto *lib. 4. de iust. q. 7. art. 1. ad 4.* Nauarra *num. 366.* & clarè colligitur ex Sarmiento *in defensione ad lib. de reddit. 2. p. monito 4. n. 6.*

51 Nota hoc intelligi, quando proximus eget ipsa re vsu non consumptibili. nam si non indiget, nisi re vsu consumptibili, vt cibo, & proximus nihil habet, quo subueniat, nisi equum, vel pallium, tunc tenendo sententiam, quòd in vsu consumptibilibus tenetur dare gratis, tenetur donare, vt alter vendat, & pretio emat cibos. Ratio, quia tunc illa res non datur ad proprium vsum, sed vt substituatur loco rei vsu consumptibilis; quare sicut tenebatur dare gratis pecuniam, si haberet: ita illum equum, qui est virtute pecuniae. Sic Nauarra *ibi num. 367.*

At dubium est, quando est extrema necessitas simpliciter, & est res vsu consumptibilis, an qui tenetur dare eleemosynam, teneatur dare gratis, vel satisfaciat mutuando. 52

Quadruplex est sententia.

Prima absolutè docet, satis esse mutuare. Ratio, quia tantùm tenetur ille subuenire illi necessitati, sed satis subuenit mutuando; ergo. Sic tenent Couar. *reg. peccatum 2. p. §. 1. n. 4.* Adrianus *4. mat. de restit. q.* ...quia dictum est de lucro ex turpi actu, *fine in paruis, fol. 160. & quodlib. 1. art. 2. in paruis, columna 4.* Nauarrus *summa c. 24.* Hisp. *n. 4.* Lat. *n. 5. & c. 17.* Hisp. *n. 60.* Lat. *n. 61. & apolog. ad librum de reddit. q. 2. monito 4.* Metina *C. de restit. q. 2. causa 1.* licèt tandem se remittat ad id, quod dixerat, q. citata de eleemosyna, quod est secunda sententia ponenda. 53

Secunda sententia docet, quòd si res erat necessaria ad statum dantis, vel si superflua statui, at erat in rebus reipublicae, aut aliis necessariis, seu valde vtilibus expendenda, & est in notabili quantitate, tunc sat est mutuò dare, non absolutè, vt maneat liber ad ingressum religionis, vel ad viuendum in paupertate euangelica, sed conditionatè, scilicet si pinguem adeptus sit fortunam: si verò erat superflua statui, nec reseruatur ad alios fines vtiles, sed tantùm ad augendum diuitias, tenetur dare gratis. Sic Metina *q. illa de eleemosyna citata*, & Ledesma *suprà*. Cord. *l. 1. quaest. q. 26. in solut. ad 7. fol. 227. pag. 1. in principio*, vbi addit hoc esse verum non tantùm in extrema necessitate, sed etiam in aliis, in quibus tenetur ad eleemosynam. 54

Tertia sententia docet, quòd si habet superflua statui, tenetur dare gratis, siue alter sit in extrema necessitate, siue non, & licèt res sit notabilis; si verò non habeat superflua statui, & est res notabilis, sat est mutuare etiam patienti extremam; secus si sit res modica; sic Aragon *suprà*. 55

Quarta sententia tenenda docet non satisfacere praecepto eleemosynae mutuando, sed teneri donare. Ratio, quia non satis est subuenire necessitati, sed tenetur subuenire dando eleemosynam: at eleemosyna licèt non sit actus liberalitatis, supponit tamen donationem liberalem, sicut genus addita indigentia pro differentia, aliàs vocaretur eleemosyna quod datur mutuo diuiti, quod est ridiculum: & sic communis vsus loquendi nomine eleemosynae donationem gratuitam intelligit. Sic tenent Angles *floribus 1. p. mat. de eleemosyna, q. 3. difficult. 7. fol. 463.* Palacios *4. dist. 15. disp. 6. fol. 104.* Viguer. *lib. instit. c. 12. §. secundo, vers. quinto.* Soto, & Bañes *proximè citati*; & Bañes appellat primam sentẽtiam falsissimam, Metina verò appellat eam falsam, & Nauarra *d. c. 1. n. 365. fol. 124.* dicens hanc esse verissimam sententiam, & dicit habere verum, siue in necessitate extrema, siue in graui necessitate. 56

Nota tamen, quòd in necessitatibus communibus potest diues mutuare huic, cùm enim non teneatur dare huic determinato eleemosynam, potest huic mutuare animo dandi gratis aliis alio tempore. Sic Bañes *ibi*, Ledesm. *eodem art. 3. fol. 115. pag. 4.* 57

Sextò dubitatur, an in extrema necessitate teneatur quis lege iustitiae, vel sola charitatis lege ad eleemosynam. 58

Duplex est sententia.

Prima

59 Prima, & satis probabilis ait teneri lege iustitiæ. Probatur primò ex dictis sanctorum Patrum, qui diuites non largientes superflua, appellant raptores, & aliena possidentes. Secundò ex D. Thom. 2. 2 *q.* 118. *art.* 4. *ad* 2. vbi dicit teneri diuitem ex debito legali, vel propter inopiam alterius, vel propter superflua bona, quæ habet ad eleemosynam. Tertiò, quia iudex potest cogere tempore extremæ necessitatis diuites ad eleemosynam: ergo tenentur lege iustitiæ; non enim potest cogere iudex nisi ad id, quod lex iustitiæ obligat. Quartò, quia in extrema necessitate omnia sunt communia, non ad hunc sensum, quòd prior dominus amittat dominium, vel quòd dominium sit vtriusque, sed in hoc sensu, quo mutuator dicitur dominus rei mutuatæ. Licet enim verè dominium sit mutuatarij, at est reddibiliter; ita vt mutuator habeat ius iustitiæ, vt suo tempore sibi reddatur. Sic in præsenti cùm iure naturali res essent communes, & per ius gentium factæ sunt propriæ per apprehensionem, sic factæ sunt propriæ, scilicet reddibiliter, vt scilicet necessitate extrema existente res esset reddenda ipsi indigenti à vero domino sicut illi debita, quæ conditio fuit, & debuit esse implicita in rerum diuisione, vt iusta esset: ergo sicut mutuatarius tenetur ex iustitia reddere mutuum, sic, &c. Quintò, quia qui impediret vsum rei communis, peccaret contra iustitiam; sed in extrema necessitate omnia sunt cõmunia: ergo qui non dat eleemosynam, peccat contra iustitiam, quasi impediens vsum rei cõmunis. Sextò, quia secundùm omnes constitutus extrema necessitate potest furari; ergo habebat ius iustitiæ, quia ius charitatis non dat ius ad furandum. Hanc videtur tenere D. Thomas *q.* 13. *de malo*, *art.* 2. *ad* 4. licèt possit explicari de debito iustitiæ legalis. Et clarè hanc tenent Spino *speculo testam. glos.* 6. *n.* 8. Caiet. 2. 2. *q.* 118. *art.* 3. Aragon 2. 2. *q.* 32. *art.* 5. *fol.* 742. Sarmiento *de redditibus* 3. *p. c.* 4. *n.* 3. 4. 5. 6. & in defensorio illius *lib.* 2. *monito* 3. *n.* 1. Nauarra *lib.* 3. *de restit. c.* 1. *à n.* 344. *per plures, fol.* 117. & alíqui alij, vt refert Metina *C. de restit. q.* 3. *causa prima, fol.* 11. §. *est alia quæstio.*

60 Aduerte tamen quòd licèt ij, quos refert Metina, dicant, quòd qui in extrema non succurrit dando eleemosynam, tenetur illi eleemosynam illam restituere, transacta ea necessitate, & Bañes 2. 2. *q.* 32. *art.* 6 *fol.* 154 dicit quòd hoc asserens nihil absurdi diceret: at oppositum dicendum est etiam iuxta Doctores huius sententiæ; & probat efficacissimè *ibi* Metina, quia (inquiunt) hæc non est obligatio simpliciter iustitiæ commutatiuæ, sed iustitiæ subsidiariæ, id est, in subsidium illius necessitatis: quare transacta cessat obligatio iustitiæ, sicut & obligatio charitatis. Sic fatentur Nauarra *ibi n.* 354. Aragon *ibi*. Sarmiento *ibi*. At dicit Nauarra *n.* 353. teneri restituere damna subsequuta ex eo quòd non subuenit tempore extremæ necessitatis. Quòd si illi opponatur, quòd priuatus non defendens proximum à morte iniusta eùm possit, peccat, & tamen non tenetur restituere, cùm tamen illa sit extrema necessitas. Respondetur, quòd si defensio erat, quia fame moritur, vel veste, aut medicina infirmus eget, vel dando illi ensem, vel aliam rem similem, vt se defendat, & hoc quando extremè his indiget, tenetur non defendens ad damna, & tenebatur ex iustitia reddere rem illam: si tamen res, qua indiget, est meum testimonium, vel meæ vires, vel industria, non teneor ad damna, nec ad rem ipsam ex iustitia reddendam. Ratio, quia res hæ non sunt iure naturæ communes sicut res corporales, vt aqua, panis in extrema necessitate. Et sic concludit *n.* 355. oportere, quòd vt sit obligatio iustitiæ, indigentia extrema sit bonorum corporalium; & quòd sit indigentia extrema simpliciter, ita vt nullibi habeat bona, nec artem, nec vires, quibus acquirit.

Secunda sententia probabilior docet non teneri in extrema necessitate lege iustitiæ, sed tantùm charitatis, & sic si non subueniat, nec rem ipsam, nec damna tenetur restituere. Probatur primò, quia actus eleemosynæ est suapte natura elicitus à misericordia, imperatus verò à charitate: ergo vbi est maior indigentia, vt est extrema, erit maior ratio eleemosynæ, & misericordiæ, at id, quod est debitum ex iustitia, non est eleemosyna, nec actus misericordiæ; ergo. Item quia Doctores, vt vidimus *dubio primo*, dicunt in extrema necessitate obligare præceptum eleemosynæ; ergo tunc est vera eleemosyna, & non debita ex iustitia. Item probatur destruendo fundamenta oppositæ sententiæ: primum enim nil probat, Sancti enim largè appellant raptores, & aliena possidentes, quia tenebantur lege charitatis dare pauperibus, & constat quòd sic loquantur, quia loquuntur etiam extra extremam, & tunc constat apud omnes non esse obligationem iustitiæ. Nec secundum argumentum aliquid probat, quia iustitia illa legalis, de qua loquitur *ibi* D. Thomas, non est vera iustitia, & specialis virtus, quæ versatur in his, quæ sunt ad alterum ad reddendum debitum secundùm æqualitatem, sed est iustitia generalis, virtúsque generalis, quæ versatur in referendo omnes actus virtutum in commune bonum humanum. Sicut charitas generalis virtus refert omnes actus virtutum in bonum, & amorem diuinum, vt docet idem D. Thom. 2. 2. *q.* 58. *art.* 6. & patet hoc, quia D. Thom. *in illa q.* 118. *art.* 4. *ad* 2. vbi dicit esse hoc debitum legale, loquitur etiam extra extremam, quando diues habet superflua: vt patet expressè ex verbis citatis: in quo casu aduersarij etiam fatentur non esse iustitiæ debitum. Non obstat tertium, quia falsum est solùm ad obligationes iustitiæ posse iudicem compellere, loquendo de iustitia, vt est virtus specialis: nam potest compellere ad seruandas omnes leges, at leges feruntur de actibus omnium virtutum, teste D. Thoma 1. 2. *q* 95. *art.* 1. & meliùs *q.* 96. *art.* 3. iuxta illud Philosophi Ethic. 5. *Præcipit lex, quæ debent fortes opera facere, & quæ temperati*, &c. Sed erit hæc iustitia legalis. Sic respondet Nau. *Apolog. ad lib. de reddit. q.* 2. *monito* 1. *n.* 2. 3. & patet etiam hoc, quia iuxta aliquos oppositæ sententiæ, vt mox dicemus, potest etiam iudex cogere in graui necessitate, & tamen tunc non est obligatio iustitiæ. Non obstat quartum, quia illa expositio est minus vera, sed ad hunc sensum sunt omnia communia, quòd potest extremè indigens rem alienam, qua indiget, accipere, & per illius apprehensionem, & consumptionem fit sua: vt bene exponunt Soto 4. *de iust. q* 7. *art.* 1. *ad* 4. & Ledesm. 2. 4. *q.* 18. *art.* 5. *dubio* ferè *vltimo*, & alij

alij: nec talis conditio, nec lex Iuſtitiæ apposita fuit in rerum appropriatione, ſed manſit lex charitatis præcipiens eleemoſynam non tantùm in illa extrema, ſed etiam in graui neceſſitate. Non obſtat etiam quintum, quia vera eſt maior, quando res ita eſt communis, vt ſit ſub vtriuſque dominio, ſecus quando tantùm eſt communis ad hunc ſenſum, quòd eſt lege charitatis communicanda, & per apprehenſionem, ac conſumptionem illius fit propria extremè indigentis, at ante talem apprehenſionem eſt reuera poſſidentis, & tantùm lege charitatis tenetur illam communicare. Non obſtat etiam ſextum, quia licèt tantùm ſit ius charitatis, poteſt furari, quia alter tenebatur dare, & manet etiam ius naturæ in ſua vi, iuxta quod omnia erant communia. Et patet etiam hoc, quia Nauarra, & aliqui alij prioris ſententiæ Doctores cum aliis fatentur licere furari in graui neceſſitate, cùm tamen cenſeant in ea non eſſe obligationem iuſtitiæ ad eleemoſynam. Et ſic hanc ſententiam tenent Soto *lib.5. de iuſt. q.3. art.4. verſ. at verò.* Ledeſm. 2.4.*q.15. art.3. fol.*115.*pag.*a. Metina *q.3. de reſtit. cauſa* 1. & clariùs *q.9. fol.*48 *pag.*4. *verſ. ſecunda etiam propoſitio.* Nau. *ſumma c.*24. Hiſp. *n.5.* Lat. *n.7.* & *Apolog. ad lib. de redditibus q.*2. *ſexto monito* 1.2 & 3. Salon 2.2. *q* 62. *art.7. controu.2. verſ. Probatur efficaciſſimè.* Bañes 2.2. *q.32. art.6. fol.*1154. Idem expreſsè colligitur ex multis, quos referam *dubio ſequenti*, ſub hoc dubio ponendo, quos refert & ſequitur Couar. *var. c.14. num.5.* dicunt enim in extrema neceſſitate nullam eſſe actionem pauperis in diuitem, vt ei ſubueniat, ſed tantùm poſſe implorare officium iudicis, vt cogat diuites, ita quòd hæc actio iudicis officio, & non iure actionis ſit. Sentiunt ergo clarè non teneri diuitem ex lege iuſtitiæ: ſi enim debitum eſſet iuſtitiæ, haberet actionem pauper. Quare malè Nauarra refert pro ſe Couarruuiam, cùm expreſsè ſit huius ſententiæ: & quando hoc vacat ibi debitum iuſtitiæ, intelligitur legalis, vt clarè ſe explicat, & ne ſibi contrarius ſit.

62 Septimò dubitatur, an iudex poſſit cogere diuites ad dandam eleemoſynam pauperibus quando ad hoc tenentur.

63 Certum eſt apud omnes Doctores citandos poſſe iudicem cogere tempore extremæ neceſſitatis: quod vltra Doctores citandos tenet etiam Bañes 1.2. *q.32. art.6. dub.2. fol.*1154. Ledeſm. 2.4. *q.15. art.3. fol.*118. *pag.*4. & dicit *ibi* Bañes poſſe ad hoc compellere iudices Eccleſiaſticos, & ſæculares. Et quòd poſſint Eccleſiaſtici, tenet Greg. Lopez *p.5. tit.1. in proœmio gloſſa* 1. & multi, quos refert, & ſequitur Tiraquellus *de nobili. c.29. n.46. gloſ. c. ſicut 47. diſt. verſ. Eſurientium.*

64 Duo verò vertuntur in dubium: alterum eſt eſt, an extra extremam neceſſitatem poſſit iudex compellere ad talem eleemoſynam. Duplex eſt ſententia.

Prima negat, quia nullum acquiritur ius huic, vel illi pauperi, cùm poſſit diues extra extremam non dare huic, ſed alij reſeruare. Sic tenent Sarmiento *de redditibus 3. p. c.4. n.3.4.5.* Soto *lib.5. de iuſt q.3. art.4. verſ. primam.* Spino *ſpeculo teſtam. gloſ.6. n.8.* Couar. *3. var. c.14. n.5. verſ. vtcumque*, additque tantùm habere locum, quando etiam diuites habent ſuperflua ſtatui.

65 Secunda ſententia probabilior docet poſſe etiam citra extremam, ſcilicet in grauibus neceſſitatibus, quando diuites habent ſtatui ſuperflua. Ratio, quia licet non ſit acquiſitum ius etiam charitatis huic, vel illi pauperi; poteſt enim diues in vnum, vel alium diſpenſare: at communi hominum bono quæſitum eſt ius, vt quæ ſuperſunt vni, dentur indigentibus. Sic tenent Caiet. 2.2. *q.*118. *art.*3. Palacios *4. d. 15. diſp.6. fine, fol.*106. Nau. *Apologia ad lib. de reddit. q.2. monito 2. n.2.* Nauarra *lib.3. de reſtit. c.1. n.*374. Aragon 2.2. *q.32. art.5. fol.*743. faciunt alij Doctores, qui abſolutè docent poſſe cogere ad eleemoſynam. Sic gloſſa & Tiraquellus citati, & quos ipſe refert; & Palacios *cap. per veſtras, not.3. §.12. n.2.* Auiles *c.17. Prætorum, gloſ. à razonables n.12.* Greg. Lopez *ſuprà*, faciunt etiam ad hoc Sylu. *verb eleemoſyna q.6.* Ang. *ibi n.11.* & etiam docent poſſe cogere, quando eſt præceptum de danda eleemoſyna.

Alterum, quod vertitur in dubium, eſt, an pauperes habeant actionem contra diuites, vt dent eis eleemoſynam in extrema neceſſitate, in graui enim certum videtur non habere actionem, ſed poſſe implorare officium iudicis, vt eos cogat, cùm (vt dixi) certum ſit extra extremam non eſſe hoc iuſtitiæ debitum. 66

In extrema verò neceſſitate dicunt quidam actionem contra diuites habere pauperes, & fundantur in hoc, quia lege iuſtitiæ tenentur diuites in tali neceſſitate ad eleemoſynam. Sic Sarmiento, Spino *proximè citati*, & Aragon *fol.*742. 67

At dicendum eſt, non habere talem actionem, ſed tantùm poſſe implorare officium iudicis, vt cogat, & ſic hæc coactio iudicis officio, non iure actionis ſit: quod ſic probatur, quia (vt dixi) hoc debitum non eſt lege iuſtitiæ pauperibus. Sic tenet gloſſa *c. ſicut, verſ. Eſurientium. 47. diſt.* Tiraquellus multos referens *d. n.*46. Couar. multos etiam referens *d. n.5.* Sylu. & Ang. *proximè citati.* Butrio, Immola, Panor. Anton. de Burgis *c.1. de emptio.* Gregor. Lopez *ſuprà*, & hæc ſententia eſt communis. 68

His ergo de præcepto eleemoſynæ præmiſſis, veniendum eſt ad ſolutionem quæſtionis initio propoſitæ, an Petrus, ad cuius ianuam infans expoſitus fuit, ad alterius ianuam poterit exponere. 69

Hic caſus poteſt diſputari iuxta leges iuſtitiæ, & charitatis. 70

Primò dico, quòd hic Petrus exponens ad ianuam alterius illum puerum ad ſuam expoſitum, non peccat contra iuſtitiam, & ſic non tenetur alteri reſtituere expenſas educationis. Probatur, quia non tenetur ex iuſtitia eum alimentare: & licèt diceremus cum aliis teneri ex iuſtitia, quia hæc eſt extrema neceſſitas: at iidem fatentur eſſe iuſtitiam ſubſidiariam, & ſic non obligare ad reſtitutionem, vt dixi *hìc dubio 6.* Item quia illum exponendo alteri ſuam rem familiarem non abſtulit, nec ad educandum coegit, bene enim poterat, ſaltem non violando iuſtitiam, nolle eum educare, & ad Eccleſiæ canabula, ſeu alterius ianuam exponere. 71

Secundò dico, quòd licèt iudex eo quòd non ſit locus publicus ad talium puerorum educationem deputatus, cogeret hunc, ad cuius ianuam puerum expoſuit Petrus, vt educaret illum, eo quòd illum ibi inuenerit commodiùs, vt diximus 72

mus *hic dubio* 7. posse cogere: adhuc Petrus, qui exposuit, non tenetur restituere expensas. Nec est simile de eo, qui exponeret ad ianuam alterius aliquem, qui occisus fuit, vnde orta est suspicio, & indicium aduersùs eum, ad cuius ianuam inuentus est, ipsíque hoc damnum est subsecutum: tenetur enim hoc damnum restituere; quia in hoc casu cogitur quis ad id, ad quod aliàs non tenebatur, & sumpto indicio ex tali expositione, ita vt iudex teneretur procedere contra illum: at in priori casu tenebatur ille ex lege charitatis, vel saltem alius de oppido ad alimentandum illum expositum, nec iudex constringitur compellere hunc, ad cuius ianuam inuenit expositum, sed hunc, vel alium de populo debebat compellere: & sicuti, si iudex vellet me compellere, vt educarem puerum, & ego illum rogarem, aut subornarem, ne ad mea, sed ad Ioannis ianuam, puerum exponeret, non essem iniustus, nec tenerer restituere Ioanni, quia vtor iure meo, nec iniustè cogitur Ioannes, à fortiori in hoc casu, in quo non rogo iudicem, sed hic potiùs manet omnino liber, & spontaneus, & poterat cogere hunc, ad cuius ianuam erat, vel alium quemlibet diuitem ex ciuitate, quamuis propterea quòd illum inuenerit ad illius ianuam, ipsum compulit, & coegit: quandoquidem magis concurro in eo casu, quo ab ipso iudice contendo, vt puerum tradat educandum Ioanni, v.g.

73 Tertiò dico, quòd licèt sit maior difficultas, an scilicet hic peccet contra charitatem, cùm sit illa extrema necessitas illius pueri, vt patet ex dictis, sunt enim in eo euidentia signa proximæ mortis, nisi ei succurratur, & sic videtur, quòd tenebatur ex charitate illum alimentare: at dico quòd si hic, qui ad portam alterius exposuit, non habebat superfluum naturæ sibi, & suis, nullo modo deliquit, quia non tenetur secundùm omnes, vt diximus, de necessario naturæ sibi & suis facere eleemosynam, etiam in extrema necessitate.

74 Quartò dico, quòd si erat hospitale, vel locus alius pueris expositis alendis deputatus, exponens ibi taliter, quòd puer nullum subiret periculum, non peccat in charitatem, licèt superflua naturæ, & statui haberet, sicuti non excipiens aliquem ægrotum, sed mittens illum in xenodochium, non peccaret. Ratio, quia ille non patitur extremam, nec grauem necessitatem, tollitur enim necessitas, si est alius, qui occurrat ei, vt diximus ex Nauarro in omnibus summis *c.*24. *n.* 5. & in Lat. etiam *n.*17. & ampliùs patet ex dicendis *dicto sequenti*; & etiam, quia licèt ille teneatur superflua pauperibus erogare, at non tenetur huic, vel illi, modò non laboret extremè, vel grauiter, vt diximus *hic*.

75 Quintò dico, quòd licèt non esset talis locus, si esset aliquis alius in promptu, qui puero sic exposito subueniret, non peccaret etiam contra charitatem ad portam illius exponens. Ratio, quia licèt in extrema necessitate sit præceptum de eleemosyna ratione necessitatis, ita vt non sufficiat dicere, si non dedero huic, dabo alij pauperi; sicut sat est in communibus necessitatibus: at id intelligitur quando non est in promptu alius, quem valde probabiliter credo illi subuenturum, vt diximus *hic*.

76 Sextò dico, quòd si non esset alius in promptu, qui subueniret puero sic exposito, peccaret talis mortaliter contra charitatem, si haberet superflua naturæ; quia hæc est necessitas extrema, in qua de necessariis ad statum, superfluis verò ad naturam, tenetor ad eleemosynam, vt dixi.

77 Septimò dico, si ex receptione huius pueri probabiliter immineret infamia, aut huius periculum, vt si esset honestus quidam presbyter, aut quædam virgo, vel vidua honesta, de qua possent alij suspicari esse suum, non peccaret exponendo puerum ad alterius ianuam, quamuis non adeò certò sciret illum esse in promptu ad subueniendum puero; quia si propria mater ad tegendum proprium delictum potest puerum exponere, vt bene Caiet. *summa, verbo Adulterium*, & *ibi* Arm. *n.*8. nedum poterit extraneus, ne falsò sibi imputetur delictum, ac per hoc grauem infamiam contrahat, lex enim charitatis non obligat tanto periculo, ac dispendio.

78 Vltimò dico, quòd, moraliter loquendo, non peccat hic, exponens ad alterius ianuam, contra charitatem; quia valde probabiliter est certus, se non subueniente, esse alios, qui his expositis suboeniant, & sanè nunquam contigit puerum ita destitui, quin ab hoc, vel illo excipiatur, dummodo sit illi cura, & prospiciat ne puer tandiu ibi moretur, quin ab alio excipiatur, vt immineret illi aliquod periculum; fauet Enriquez *lib.*7. *de matrim. c.*19. *n.*7. vbi dicit ratò esse hanc necessitatem extremam.

Dvbivm VI.

An tunsores inuenientes aliquas raritates, Hispanè razas, *in pannis, & non admonentes pannorum dominum, peccent, & restituere teneantur; & quid si institorem certiorem faciant, & eidem postulanti sarciendum pannum tradant, vt ita raritas occultetur, ac dissimuletur.*

1 Dico primò quòd eo ipso, quòd dominum non admoneant, peccant, tum contra legem iustam regni, quæ est *lex* 10. *tit.*12. *lib.*5. *noua recopil.* quæ iubet, vt dominos certiores faciant, & non institorem: tum etiam peccant contra legem charitatis, quæ obligat ad vitandum damnum proximi. Quod intelligitur, nisi proprium damnum immineat, videlicet fore, vt lædantur ab institore, & malè tractentur: aut quòd hic procurabit, ne illis aliqoid tundendum committatur; non enim lex charitatis cum tanto dispendio proprio obligat: at non tenentur restituere, violata lege, vel præcepto charitatis, quia non tenentur ex officio ad talem monitionem, cùm ob id stipendium non recipiant, & transgressio legis, vel præcepti charitatis non obliget restituere.

2 Secundò dico, quòd si à tunsoribus tradatur pãnus institori, qui vendidit, scientibus illud velle sarcire, & occultare, ac dissimulare damnum, tenentur hoc restituere; tum quia exhibent rem alienam ei, quem sciunt velle damnum inferre suo domino, súntque in causa cum eiusmodi rei exhibitione, quòd damnum inferatur, ma-

ximè

ximè quia iuxta communem sententiam, tradens, vel etiam vendens rem alteri, qua scit abusurum contra iustitiam, tenetur restituere.

Dubium VII.

An œconomi, aut quivis alius, cui à domino redditus frumenti à colonis exacti servandi traduntur, possint, si quæ postea incrementa reperiantur, sibi retinere, an potiùs domino restituere teneantur.

1 Iosephus Angles *in floribus quæst. theolog. 2. p. materia de restit. q. de œconomis, & deposito fol. 337.* dicit teneri restituere. Ratio, quia hoc est lucrum ex aliena re acquisitum ex natura rei absque industria personæ. Quòd si allegetur, ideo œconomum triticum illud accipere suo periculo, & si auferatur à fure, soluit ipse. Respondetur satis à domino compensari pecuniis periculum, cui subest œconomus, ideo enim dat illi competens stipendium œconomi officio, aut soluit ei certam pecuniæ quantitatem, vt triticum recolligat, ac recipiat.

2 Nihilominus contraria sententia est probabilis, quæ tenet talem œconomum posse sibi retinere prædicta incrementa, dummodo mensuram bonam, ac iustam exhibeat, quin aliquid desideretur ex eo, quod accepit, nullaque fraus interfit faciendo quòd crescat, ac intumescat triticum, vt collocando illud in locis humidis, aut rigando horreum, aut ipsum triticum adaquando. Quamuis enim, in rigore loquendo, illud augmentum competat domino, vt conuincit argumentum oppositum, veruntamen probabile est posse œconomum eiusmodi augmentū sibi retinere eo titulo, quòd id soleat esse emolumentum eorum, qui custodiunt, & accipiunt illud in mensura suo periculo: & per consensum tacitum consuetudine interpretatum, &c. vsus enim hoc augmentum illis impertitur: nam omnes, qui tradunt triticum custodiendum, aut recolligendum, norunt esse incrementa, quæ nunquam exposcunt, sed eo solùm contenti sunt, quòd bonam mensuram plenámque exhibeant. Item quia cùm hoc triticum sit vsu consumptibile, transfertur dominium in depositarium, atque ita damnum, & emolumentum ad illum debet pertinere, iuxta *legem 2. tit. 3. part. 5.* in qua dicitur, quòd quando deponitur res vsu consumptibilis numero, pondere, & mensura, transfertur dominium in depositarium, illique tanquam vero domino damnum imputatur, & tenetur de casu fortuito, & per consequens etiam ad illum emolumentum spectat: immo etiam in casu, quo præfatus œconomus non esset depositarius, sed merus agens, probabile est futurum esse suum emolumentum, & augmentum, supposito, quòd ille est obligatus ad diminutionem, & detrimentum, quamuis absque sua culpa contingat, quandoquidem hoc excedit limites agentis, nisi speciale inieritur pactum de reddendis incrementis, atque ob hoc periculum supta se acceptum plus stipendij daretur illi, quàm de more illi conceditur ratione œconomi officij: sic responderunt mihi docti Magistri à me per literas consulti.

Dubium VIII.

An qui conducit mulam ad iter faciendum ab vno oppido in aliud, designatis, v.g. octo diebus ad eiusmodi iter, possit ad oppidum distantius transire, dummodo non plures, quàm assignati sunt dies, in itinere consumat.

Claritatis gratia specialiter loquamur de eo, qui conduceret mulam ab Hispali, exempli causa, ad Marcenam nouem leucas distantem, pro quo itinere designari solent tres dies, vnus ad eundum, alius ad requiescendum, & vltimus ad redeundum: ita quod licèt prius veniat, quàm præterierint prædicti tres dies, soluturus est pretium illorum: dubitatur, si volens quis ab Hispali ire in aliquod oppidum Marcena distantius, conduceret mulam solùm ad Marcenam, vt ita excusaret pretium plurium dierum, an peccet, & teneatur restituere illud pretij, quod solueret, si ad illud oppidum distantius conduceret. 1

Et videtur teneri, quia contractus est iustus ex parte locatoris, quandoquidem sub hac ratione, & modo est in more conducere, & fraudulenter aufertur illud pretium, quod ampliùs acciperet dominus mulæ, si diceretur illi ad illud oppidum distantius, & non tantùm ad Marcenam mulam duci. 2

Nihilominus respondeo, nullam iniustitiam committere eiusmodi conducentem, nec teneri restituere, modò id inopinatò eueniret, quia quando conduxit mulam, minimè cogitabat Marcenam transgredi, modò ea intentione conduceret vlteriùs transeundi, dummodo alia ex parte nulla interueniret iniustitia, seu damnum locatori, propter magnam mulæ defatigationem. Ratio est, quia si post factum iter diebus, qui supersunt conductionis, possum vti eiusmodi mula ad laborem domesticum, asportando stercus, aut aliam rem, vidente ipso domino; quare non potero iter agere non nimis defatigando mulam, quandoquidem est labor vel minor, aut æqualis cum illo, quem subiret domi. 3

Item quia quando absque fraude conduxit mulam ad Marcenam, & vlteriùs transiuit, ad nihil eum obligabimus, dummodo intra designatos tres dies redeat; ergo idem est dicendum, licèt fraus intercedat, si quidem bona fides nullum in hoc institiæ titulum præbet. Item quia quando conducitur mula hinc ad Marcenam per tres dies in illis est, quasi esset sua, & non alterius; ergo si illam facit laborare per eiusmodi tantùm tres dies, nil tenetur restituere: nec obstat ratio in oppositum; tum quia hæc positio non est legalis, quæ consistit in indiuisibili, & ita recipit magis, & minus: tum etiam, quia conducere mulas ad talem locum, & non ad aliū, &c. deseruit ad hoc, quòd si vlteriùs transeat, & petit, non pereat domino, sed conducenti. Sic quidam docti recentiores, qui hinc intulere, quòd si interfuit aliquod mendacium, vel fraus, dicendo conduci ad vnum locum, cùm tamen conduceretur ad alium, fuit tantùm leue, & veniale, quod ego quoque probo. 4

Dubium

Dubium IX.

An liceat alicui in quouis casu erigere in altum suas ædes, vel fenestras aperire, licèt inde sequatur damnum religiosis domibus, quia scilicet patebunt secretiora illarum.

1 Sit prima conclusio: stando in iure communi, & regulariter licet cuique domum suam altiùs, & vsque ad cœlum tollere, licèt inde vicinis damnum sequatur, & lux vicinis domibus tollatur, ac secretiora earum propalentur. *l.altius. C. de seruitut.& aqua.* quando altiùs tollitur non ob vicini æmulationem, sed ad suam vtilitatem, vt expressè habetur *l.19. tit.32. part. 3.* & *ibi* Gregor. Lopez *versic. maliciosamente*, Paulus de Castro, Petrus Cynus, Salizetus, Baldus *dicta l.altius*, vbi etiam Padilla *num.*18.Couarr.3.*variar.cap.*14.*n.*8. *vers.vltima prioris*, Anton.Gomez *l.*46.*Tauri*,*n.*6.7. Alexand, *consil.*174.*volum.*2.*& consil.*9.*num.*3.*in* 6. *volum.* Aimon *consil.*94. Cæpola *de seruitut.vrban. prædio. cap.*39.*&* 62. Dueñas *regula* 33. Sozinus *regula* 101.

2 Nota primò præsumi quemquam altiùs tollere domum, vel aperire fenestram ob vicini æmulationem, quando inde nulla vtilitas sibi prouenit, at vicino resultat damnum. Sic Paulus de Castro, Gregorius Lopez, Couarr. Cæpola, Antonius Gomez *num.*8. 9. *ibidem.* Padilla *ibidem num.*22. alios referens, Dueñas *vbi suprà num.*7.

3 Secundò nota, idem præsumi, quando sibi modica sequitur vtilitas, & magnum damnum vicino; quia quod parum est, pro nihilo reputatur. Anton. Gomez *ibi*, Sozinus, Decius, Aimon, quos refert, & sequitur Padilla *dicto num.*22. Cæpola *dicto cap.*39. *contra Alciatum*, quem refert, & carpit Padilla *dicto num.*22. quia parum, & nil æquipatari iure solent. *l.quamuis.ff.de condit.& demonstrat.l.illud §.minus ff.de trib.*

4 Tertiò nota, in dubio non præsumi facere, vt vicino noceat, sed vt sibi prosit; quia in dubio non præsumitur delictum, *l.meritò, ff.pro socio.* Sic glossa *l.fluminum.§.finali. vers.non tenet, ff.de damno infecto*, Cæpola, Anton.Gomez, & alij, quos refert, & sequitur Padilla *dicto num.*22.

5 Quartò nota, quòd conclusio posita patitur aliquas limitationes.

Prima limitatio est, nisi esset seruitus imposita per pactum, vel consuetudinem, vel legem, vt altiùs non tolleretur. Sic Cæpola *dicto cap.*39. plures textus, & Doctores allegans, Anton. Gomez *num.* 6. Dueñas plures referens *dicta regula* 33.

5 Secunda limitatio; quando quis habens plures domos, legat vsumfructum alterius cuidam, non potest hæres alteram extollere, & sic obscurare domum vsufructuariam in totum, sed saltim modicum lumen, quod habitantibus sufficiat, relinqui debet. *l. si is, qui binas, ff.de vsufruct.* Cæpola, Dueñas *vbi suprà.* Padilla *n.*26.*&* 27. dicit idem esse in donatore volente altiùs erigere domum suam, ita vt domus, quam donauit, lumina prorsus obturentur, & id probat.

7 Tertia limitatio: in donatario volente obturare lumina ædium donatoris erigens, res donatas; non enim ferendus videtur ingratus hic donatarius, *l.ad res donat.u. ff.de ædilit. edicto*, ibi, *Ne eo casu liberalitatis suæ pœnam donator patiatur.* Sic Padilla *num.*29.

Quarta limitatio, in locatore, non enim potest lumina domus, quam locauit, prorsus obturare, *l.si merces. §.si vicino, ff.locati.* Cæpola *dicto cap.*62. *num.*9. Padilla *num.*30. 8

Quinta limitatio, fauore scholarum. nam iuxta scholas quis ædificare nequit, ita vt luminibus earum officiatur. Sic Anton. de Butrio, quem refert, & sequitur Cæpola *dicto cap.*39. Dueñas plures allegans *vbi supra.* Padilla *num.*28. 9

Sexta limitatio, quando ædificium impediret ventum in area necessarium ad euentilandum, vel in prædiis rusticis impediret solem necessarium ad fructus, & hoc fauore agriculturæ. Cæpola *dicto cap.*39. Anton.Gomez *n.*7. Dueñas *vbi suprà* plures allegans, Anton.Gomez *tomo* 2.*var. cap.*2. *num.vltimo, vers. Quartus casus.* 10

Septima limitatio, quando ædificaret supra re communi ipsius ædificantis, & alterius, cui officit, Cæpola *dicto cap.*39. Dueñas *vbi suprà* plures referens. 11

Octaua limitatiò, quando quis iure communi posset ædificare, quia solum est suum; secus si ex priuilegio generali, vel speciali alicui concederetur à Principe, vel superiore, vt posset in loco publico ædificare; quia intelligitur sine damno alterius. *l.*2.*§ merito. & §.si quis à principe. ff.ne quid in loco publico*, & *ibi* glossa, & Cæpola *dicto cap.*39. plura allegans. Anton.Gomez *l.*46.*Tauri, num.*6. Padilla *vbi suprà num.*30. 12

Secunda conclusio: dominus fundi, vel soli potest in domo sua, vel pariete suo de nouo facere, vel aperire fenestram, licèt maximè tendat in præiudicium vicinorum, & per eam possit eorum secreta videre, & hoc stando in iure communi, mudò ad vtilitatem suam faciat. Sic Bald. Paulus, Salizetus *dicta l.altius*, Ant.Gomez *l.*46.*Tauri*, *num.*7. vbi plures allegans probat id verum esse, etiamsi per tempus immemorabile non fuisset ibi talis fenestra, vel ædificium. Quod est verum, nisi illo volente ædificare, vel fenestras aperire, vicinus eum prohibuerit, & ex tunc decem anni inter præsentes, & viginti inter absentes præterierint, quia præscribitur hoc tempore contra alium seruitus altiùs non tollendi, vel ædificandi, vt docent Anton.Gomez *dicto num.*7. & glossa, & communis *l.qui luminibus.ff.de seruit.vrban.prædio.* 13

Sed dubium est, an conclusiones positæ procedant, etiamsi fenestras aperientes possint per eas videre secretiora domuum religiosarum. Couarr. *vbi suprà*, dicit forsan propter publicam vtilitatem, quæ à religiosis domibus prouenit, non poterit quis altiùs tollere, vel fenestram aperire, licèt non faciat ad æmulationem, quoties inde domui religiosæ grauissimum imminet damnum. 14

Padilla *vbi suprà num.*19. tenet respectu monachorum erigi posse ædes, vel aperire fenestras, licèt secretiora eorum videantur: at respectu Monialium non posse, per textum *l.finali.C.de custod. reor.& cap.mulieres, de iudicijs in 6.* 15

Tertia conclusio. Probabilius est, conclusiones positas habere locum, etiamsi secretiora domus Monialium propalentur. Probatur, quia non est textus concedens id priuilegium monasteriis. Sic tenent Baldus *dicta l. altius*, Cæpola *dicto cap.* 62. & id indistinctè dicit de monasteriis. 16

Anton.Gomez *d.cap.6.*& refert Cynum, Petrum, Albericum, Paulum de Castro, Salicetum.

17 Nota tamen, quòd Padilla *dicto num.*20. dicit, si monasterium offendatur, potest vicinum compellere, vt vendat ipsi monasterio seruitutem altiùs non tollendi, & refert Anton. Gomez *dicta l.46.Tauri, num.9.* Sed Anton.Gomez non id dicit absolute, sed si vtilitas, quam domus sentiret, esset longè maior, quàm damnum, quod resultat monasterio, vel Ecclesiæ ex ædificio, non posset cogi vendere hanc seruitutem: si verò damnum Ecclesiæ esset longè maius, teneretur dominus, & esset cogendus vendere seruitutem. Et ratio eorum est, quia monasterium pro domo sua extruenda, vel etiam amplianda compellere potest vicinum, vt proprias ædes ipsi vendat. Sed hoc fundamentum valde dubium est, & id impugnat Couarr. *vbi suprà num.*7. & ideo doctrina, quæ super ipsum fundatur, dubia est, licèt sit valde probabilis.

18 Quarta conclusio; licèt iure communi conclusiones positæ sint veræ, at attento iure Regni non potest quis ita ædificium suum in altum tollere, vel fenestram aperire, vt secreta domorum vicini pateant. Probatur ex *l. 25. tit. 32. part. 3.* vbi sic dicitur: *Puede vno alzar su casa quanto quisiere guardando toda via, que no descubra mucho las casas de sus vecinos.* Vbi Gregor. Lopez *verbo mucho,* dicit hæc: *Hæc lex notanda est, iure enim communi libertas erat extollendi, quantum vellet: at hæc lex vult, quòd etiam quando non debetur seruitus, vel cessaret consuetudo, vel statutum, immo adesset libertas, & commoditas ædificanti, adhuc carere debet, ne nimis ædes vicini pateant.* Et Padilla *vbi suprà n.*31. dicit hæc: *Licentia altiùs ædificandi restricta est per l.Partitæ: vnde nemini iam sic licet erigere suas ædes, vt secretiora domus vicini possit penetrare* Et Parlad. *lib.1. de rebus quotid. cap.15. fine.* dicit hanc l.Partitæ notandam, quia iure communi id expressum non erat.

19 Nota nullam iuris rationem habere, quod quidam vulgò dicunt, si via publica media intersit, posse vicinum in altum tollere ædificium, licèt vicini domus pateant; secus verò si domus contiguæ sint; quia hæc distinctio nullo iure fulcitur. Sic Padilla *num.*19.

20 Vltima conclusio: si ædificia sint in plateis, vel in viis, quæ ædificia impediunt eas, talia ædificia impeditiua exturbantia decorem locorum publicorum omnino demolienda sunt, nec sunt retinenda, vt constat ex pragmatica Burgis condita 1496. & docet Auendaño *de exequendo mand.reg. lib.1.cap.12.num.17.*

Dvbivm X.

An si maritus dissipauit multa bona acquisita constante matrimonio, ludis, & alijs prauis vsibus, vt cum meretricibus, &c. teneatur soluto matrimonio sic malè consumpta in sua parte computare.

Dvplex est sententia.

1 Prima docet teneri in sua parte computare; quia hæc est quædam societas inter virum, & vxorem, & in omni societate hoc est commune, vt si socius aliqua mala expendat, teneatur in sua parte imputare, Sic Montalbus *lib.3.fori, l.1.tit.3. de las ganancias, vers.por medio.* Matienzo *lib.5. ordin.tit.9.l.5.gloss.6.num.12* & limitat, quando est notabilis pars, quam male expendit: & præter quam si ludo amiserit, quia ludus est quidam contractus lucro, & iacturæ expositus. Idem Aiora *de partit.1.part.cap.8.num.10.* Nauarra *lib.3. de restit. cap.1.à num.15.* Cord. *summa q.125.dicto 6.* & dicit, quòd vxor potest occultè compensari.

Secunda docet, quòd licèt in iuris rigore sit vera sententia posita, at contraria est vera, scilicet non teneri virum in sua parte imputare malè consumpta, attenta practica, & consuetudine recepta; non enim solent fieri hæ considerationes, quando soluto matrimonio lucra diuiduntur. Nec valet argumentum de aliis societatibus, quia alij socij non valent inuito socio, alienare: & esset nimis restringere virorum potestatem, & cùm ipsi principaliter lucrentur, & labores subeant, magis est concedendum ipsis, quàm aliis administratoribus. Nec obstat *lex 5. tit.9. lib.5. noua recopil.* in quantum dicit, *Con tal que no sea en fraude de la muger,* quia vir non facit hæc, vt fraudet vxorem. Sic tenet Gregor.Lopez *l.13.tit.10.part.5. versic.ganancias.* Gutierez *2.practic quæst.*121. *num.*7. Nauarrus summa Latin. *cap.17. num.*155. Anton.Gomez *l.51. Tauri n.*73. Azebedo *lib.5. recopil. tit.9. l.5. num.*10. Baëza *de decima tuto. cap.27. num.*28. Xuarez *lib.3. fori l.1. tit.3. de las ganancias num.*57. Ioann.Garcia *de coniug.acquæstu, num* 66. Burgos de Paz iunior *quæst.8. ciuilis num.29.*

Sit conclusio: Prima sententia probabilior est, 3
stando in rigore iuris: at secunda est probabilis, & in praxi magis recepta.

Dvbivm XI.

An liceat Christianis furari bona infidelium habitantium in terris vsurpatis quæ erant Christianorum, v.g. bona Maurorum.

Sit prima conclusio: Priuata autoritate nullus 1
nostrûm per terras infidelium transitum faciens, potest eorum bona accipere, vel deprædari, vel damnum aliquod suis bonis inferre, aut eos decipere in numero, pondere, vel mensura: sed vltra peccatum, tenentur restituere illis damnum. Ratio, quia præter regna, quæ occupant iniustè, cætera bona, quæ sua industria comparant, sua sunt. Item quia tempore treugæ hosti fides seruanda est, *cap noli 23.quæst.1.* at qui per hos transitus faciunt, vel in terris horum infidelium negotiantur, habent treugas, &, vt ferunt, *van de paz.* sic tenent Metina consultus de hac re, quem refert, ac sequitur Cord. summa casuum *quæst.96.* Sotus *lib.5. de iustit. quæst.3. art.5.* Angelus *verbo furtum num.39.* Syluest. *ibi quæst.8.* Armill. *num.12.* Rosell. *num* 24 Host. Raynerius, Pisana, quos refert, & sequitur Tabien. *verb.furtum, n.8.* D.Anton. *2.part.tit.1.cap.15.§.1.fine.*

Secunda conclusio: Tempore belli fas est ho- 2
rum bona deprædari: patet, quia tunc interuenit authoritas publica: constat etiam ex experientia, & praxi receptissima, cùm tunc etiam eos in seruitutem redigere fas sit. Sic Sylu.Arm. Tab. Rosel. Rayn.Pisana, Ang.Host.D.Anton. *ibidem.*

Hinc infertur, Christianum iustè captum à Sar- 3
racenis, non posse furari, & si furetur, teneri

restituere

restituere, dempto casu extremæ indigentiæ: at iniustè captum posse furari, nec teneri restituere. Probatur prima pars, quia est illic quasi tempore treugæ, Hispanè, *de paz*. Et respectu ipsius est tempus treugæ; & nulla ipsi in captiuitate irrogatur iniuria. Patet secunda pars, quia contra iustitiam priuatur sua libertate, & duram nimis seruitutem, & vitam patitur, quæ magna digna sunt mercede. Sic Diuus Anton. Host. Raincrius, Pisana *vbi suprà*. Rosell. *num*. 25. Syluest. *q*. 9. Tabien. *num*. 8.

4 Nota huiusmodi Christianos iniustè detentos ab infidelibus posse furari ab eis tantùm, qui in captiuitatem ipsos redegere, vel ipsos captiuos habent, & tantum, quantum sui redemptio, & famulatus, & iniuria, & damna inde secuta merentur, quia hi sunt causa: at à reliquis infidelibus non possunt furari, quia non sunt causa illius damni, nec iniustitiæ.

5 Sed licèt ea quæ diximus *num*. 1. 3. 4. vera sint, loquendo ex natura rei, & seclusa Christianorum Principum voluntate: at de facto ex iure belli, & ex præsumpta voluntate Christianorum Principum, cum quibus Mauri habent bellum iniustum, licitum est quibuscumque Christianis, siue in illis terris commorantibus, siue per illos transeuntibus, aut siue iustè, siue iniustè ibi detineantur quæcumque bona, à quocumque Mauro furari (cessante tamen scandalo.) Sic P. Molina *tom*. 1. *de iustitia disp*. 37. *pag*. 294.

6 Tandem nota casu, quo quis Christianis contra iustitiam iuxta dicta furaretur bona Sarracenorum iniustè Christianorum Principum terras occupantium, quo casu tenetur restituere, sufficeret facere restitutionem Principi Christiano, ad quem pertinet illa terra: vnde si manifestet furtum Principi Christiano, & ille remittat omnino, vel cum aliqua compensatione; manet, qui sic furatus est, tutus in conscientia, quia Princeps ille potest illa bona, & alia plura ab infidelibus auferre, & illis bellum indicere, & eos in seruitutem redigere. Sic colligitur ex Metina, & Cordub. *vbi suprà*, & ex Soto *vbi suprà*, dicit enim priuata autoritate non licere ab his furari, & sic videtur sentire, quod publica liceat: & tenent alij viri docti. Et videtur hoc intelligendum, nisi Princeps pacem iniisset cum istis, quia tunc non potest frangere pactum, nec ab his bona eripere.

CAPVT VI.

De promissione, & donatione.

SVMMARIVM.

DVBIVM I.

An donator possit conditionem, modúmve adiectum donationi in vtilitatem alterius, pacto cum ipso donatario tempore contractus inito, reuocare postmodum, altero minimè consentiente.

EXEMPLI causa ponamus casum, 1 quo quis donauit Petro mille aureos, vel fundum hac lege, vt post eius mortem succedat in his bonis talis persona, an possit donator pœnitere, & reuocare donationem, aut modum illum in fauorem illius personæ adiectum, antequam illa acceptet, non obstante principalis donatarij, scilicet Petri acceptione.

Hac in re duplex est sententia, & vtraque appellatur communis. 2

Prima dicit non posse reuocare etiam consentiente donatario, quia per acceptationem ipsius est acquisitum ius irreuocabile illi tertio, in cuius fauorem ille modus, vel conditio cadit. Sic tenent multi per multos textus, quos omnes allegant Couarr. 1. *variar. cap*. 14. *num*. 7. & 8. Molina *lib*. 4. *de primog. cap*. 2. *num*. 74. idem tenent Dueñas *regula* 216. *fine*. Auendaño *l*. 40. *Tauri gloss*. 5. *num*. 7. Anton. Gomez *eadem l*. 40. *Tauri num*. 29. & 2. *tomo variar. cap*. 4. *num*. 1. 3. *fine*, Villalobos *in antinomia iuris ciuilis, & regij, fol*. 6. *num*. 26. Azebedo *lib*. 5. *recopil. tit*. 6. *l*. 11. *num*. 19. Salzedo *in addit. ad Bernardum Diaz, regula* 211. Gratian. *regula* 410. dicens eam semper vidisse obseruari in iudicando, & consulendo. Mieres *tract. de maioratu*, 1. *p*. *q*. 23. *n*. 13. cum alijs, præcipuè *n*. 20. Perez *lib*. 3. *ordin. tit*. 8. *l*. 3. Angulo *de meliorationibus l*. 1. *gloss*. 8. *n*. 21. Costa *de patruo & nepote, pag*. 9. Menchaca *cap*. 61. *controuers. vsu frequentium*, Gutierrez *cap. quamuis pactum, in principio, n*. 60. dicitque sic consuluisse alios Aduocatos illius ciuitatis. Idem Xuarez *allegat*. 19. & *l. quoniam in prioribus*, in declaratione legis Regni 9. 8. *n*. 2. & omnes hîc dicunt esse communem.

Secunda sententia docet posse reuocari, nisi à 3 tertio acceptata sit; & hæc est probabilior. Ratio, quia ex hac dispositione duæ donationes resultant, vt fatentur Paulus de Castro *l. si pecuniam ff. de condict. ob causam, num*. 3. Suarez *d. quæst*. 8. *n*. 6. Tello *l*. 27. *Tauri, num*. 2. Molina *lib*. 1. *de primog. cap*. 1. *num*. 17. Gutierrez *lib*. 2. *pract. q* 52. *n*. 3. nempe vna in fauorem primi, alia erit in fauorem secundi: constat, vtramque donationem eodem iure censendam esse, ita vt sicut prima necessariò acceptanda fuit: ita, & secunda; quando verò ab

ab illo acceptata fuit, reuocari non potest. Sic Bart.& multi alij, quos refert Couart. *dicto num.7.* idem Molina *lib 4. de primogen. cap. 2. num. 73. & 74.* Iulius Clarus *lib. 4. recept. §. donatio, quæst. 13. versic. Secundus est articulus.* Gregor. Lopez *part. 5. tit. 4. l. 7. versic. el otro.* Gomez Arias *l. 25. Tauri, num. 30.* & Nauarr. *Apologia pro lib. de reddit. monito 60. n. 2.* & Gutierrez *lib. 2. practic. quæst. 52. num. 6.* & multi ex his hanc vocant cummunem. Et hanc mihi dixit quidam doctus Iurisperitus esse veriorem, illámque omnino admittendam esse dicit Couart. *ibi num. 8.* quando modus adiectus est in fauorem hæredis ipsius donantis.

4 Nota primò, hoc habere verum, etiam quando modus adiectus est in fauorem Ecclesiæ, vel piæ causæ, potest enim reuocari ante ipsius acceptationem. Sic Molina *num. 74.* Couarr. *num. 15. 16.* alios referentes. Nauarr. *suprà* contra alios, quos refert Couatr. & Molina. Item habet verum, licèt notarius nomine absentis accepter, nisi alter acceptationem ratificauerit. Hæc enim acceptatio non sat est, vt donatio fiat irreuocabilis, vt dixi *lib. 1. de matrim. disp. 7. num. 3.* Sat autem erit tacita acceptatio :& quando in fauorem infantis, vel nondum nati fit, non requiritur ipsius acceptatio. Sic Molina *num. 75.*

5 Secundò nota, quòd etiam inuito donatario potest donator reuocare talem modum, quando nihil interest donatarij modum seruari, vel non: at si donatarij quidquam interesset modum non reuocari, non posset sine ipsius consensu reuocari; quia intercedit pactum etiam cum illo, & cùm sit acceptatum ab eo, non potest ipso inuito reuocari. Sic Couart. *ibi num. 9. fine,* & quidam doctus Iurispetitus, quem ego consului. Et Couarr. allegat textus, & Doctores, & subdit idem Couarr. quòd quoties aliquid traditur alicui, vt alteri det, potest pœnitere, & reuocare eo inuito, quando quod reuocatur, gratia tantùm dantis, & pœnitentis agendum erat.

6 Tertiò nota, limitandam esse hanc secundam sententiam, quam amplectimur, multipliciter.

7 Prima limitatio est, nisi interueniat iuramentum donatoris, per tale enim iuramentum redditur irreuocabilis illa donatio acceptata à solo donatariu, etiam quoad modum in tertij fauorem adiectum. Sic Couarr. dicens esse omnium, *dicto cap. 14. num. 10.* & latè fundat post plures Peralta in allegatione pro comitatu de Roda *n. 49. & 73. cum sequentibus.* Idem quidam doctus recentior à me consultus. Immo Greg. Lopez *l. 7. tit. 4. part. 5. vers. el otro,* idem dicit quando donator fecisset promissionem de non reuocando, seu ex verbis apparet hoc promisisse in fauorem secundi donatarij.

8 Secunda limitatio est, vt intelligatur secunda sententia posita quando donatio secunda inclusa in illo modo taliter facta est, ita vt eo moriente in alium, vel alios transferretur, nec ad vlteriores protrahenda sit: secus quando facta est iure maioratus, vel aliter perpetuò familiæ, tunc enim proculdubiò dicendum est, subsequuta primi acceptatione nullo pacto posse reuocari respectu sequentium: cùm enim ea donatio perpetua futura sit, atque in totius familiæ fauorem facta fuerit, consequens est, vt nomine familiæ à primo acceptata fuisse censeatur; ita vt vlteriorem acceptationem non exigat: non enim est possibile, vt ab omnibus acceptaretur. Et sic *l. 17. & 44. Tauri* decisum est, quòd per solam traditionem factam primo vocato ad maioratum efficiatur maioratus irreuocabilis tam respectu ipsius, quàm sequentium. Sic Molina *lib. 4. de primog. cap. 2. n. 75.* Gutierrez *lib. 2. quæst. pract. q. 52. num. 4. & 6.* Mieres *tractatu de maioratu 1. part. quæst. 24. per totam.* Anton. Gomez *l. 40. Tauri num. 33. 34.* & quidam doctus Iurisconsultus.

9 Hinc infertur decisio huius casus. Quædam Marchionissa cuiusdam Collegij Societatis IESV fundatrix, id pactum, & conditionem, in fundationis scripturis apposuit, vt eam partem decimarum, quæ ad Marchiones illius oppidi pertinebat (in illo enim oppido medietatem decimarum percipiunt domini illius status, & clerici alteram medietatem) Societatis illius solueret, atque etiam eorum successoribus. Quam fundationem simul cum pacto, & conditione acceptauit Societas per publicum instrumentum à Societate, & ab ipsa Marchionissa iuratum, inscio tamen marito prædictæ conditionis. Modò verò ob amorem, quo afficitur erga Societatem, de licentia sui viri, vult conditionem auferre, & remittere Societati partem illam decimarum. Dubitatur, an id possit facere. Respondetur negatiuè: tum quia ratione iuramenti facta est irreuocabilis illa conditio; tum etiam, quia non fuit facta in fauorem vnius, vel alterius, sed totius familiæ in perpetuum: quo casu etiam sat est acceptatio primi. Et licèt hic non fuit Marchionis acceptatio, quia ignorauit, Marchionissæ tamen acceptatio fuit totius familiæ nomine. Cæterùm has decimas illis remittere poterit Marchio, quoad vixerit. Sic respondit quidam doctus Iurisperitus.

10 Tertia limitatio est, modò res sit integra: si enim res non sit integra, quia scilicet tradita est secundo donatario adueniente die, quo tradenda erat, nequit reuocari. Sic Iulius Clarus *suprà.* Couarr. *d. cap. 14. n. 13. vers. principaliter, & quintò.* Idem dicit Iulius Clarus, si euenisset casus, in cuius euentum donatio in illum tertium collata fuerat, nam tunc nequiret reuocari. Idem Gutier. *lib. 2. practic. quæst. 52. num. 3.* & adducit ad hoc probandum *l. 7. tit. 4. part. 4.* vbi disponitur, quòd si alicui donatur aliqua res, ita vt post certum tempus perueniat ad alium, post illud tempus statim possessio, & dominium transit in eum, qui est vocatus post dictum tempus, & sic consequenter reuocari nequit. Quam legem sic intelligit etiam Tello *l. 27. Tauri num. 2.* Suarez *allegatione 9.* licèt circa illius intellectum vacillauerit Anton. Gomez *l. 4. Tauri, n. 25. 28.* & licèt Couarr. *dicto num. 13. vers. Quamobrem,* dicat posse, etiam adueniente die reuocari, si nondum tradita est.

11 Quarta limitatio, quòd licèt donator possit reuocare eam conditionem in fauorem tertij adiectam, at eo defuncto eius hæres reuocare nequit, quia videtur donatio ipsa confirmata donantis morte, ita vt res non possit ampliùs dici integra, & consequenter non possit ampliùs reuocari. Sic contra Baldum, & Romanum tenet multos allegans Couarr. *lib. 1. var. cap. 14. num. 17.* Iulius Clarus *dicta quæst. 13. fine.*

12 At verò pacta, & conuenta inter duos pace, hac lege, & qui eam violauerit, ipso iure mille aureorum pœna plectatur, & ea vel fisco, vel Ecclesiæ applicetur, in quam pace rupta possint sibi mutuò

hanc

hanc pœnam remittere. Consule Couart. *lib.1. variar. cap.14. num.18.*

DVBIVM II.

De speciali quadam donatione à quodam Generali Societatis IESV *in fauorem quorundam benefactorum facta: an fuerit valida & expirauerit morte ipsius.*

1 QVidam Generalis Societatis IESV iussit cuidam Prouinciali, vt duabus quibusdam sororibus centum aureos quotannis largiretur, attento eas esse pauperes, & fratrem earum resignasse beneficium pingue in fauorem cuiusdam collegij Societatis: obijt Generalis Societatis IESV: ac modò dubium est, an hæc donatio, quæ viuente Generali, cœpta est executioni mandari, expirarit eius morte?

2 Circa hoc quinque difficultates moueri possunt. Prima est, an potuerit prædictus Generalis Societatis eam donationem facere. Secunda, esto potuerit, an post motum proprium Clementis VIII. quo interdixit Religiosis munera dare, possit continuari. Tertia, esto non sit contra motum proprium, an cessarit morte ipsius Generalis. Quarta, esto non cessarit, an possit reuocari per Patrem Generalem successorem. Quinta, esto cessarit, an possit per P. Generalem præsentem confirmari, non obstante dicto motu proprio.

3 Circa primam difficultatem videtur non potuisse donare, quia Prælatus monasterij non est dominus, sed procurator, seu dispensator bonorum monasterij, & sic conditionem Ecclesiæ, seu monasterij potest facere meliorem, non verò deteriorem: vt habetur expressè *cap.2. de donat. & cap. finali, 16. quæst. 6.* donare enim dilapidare, ac perdere est. *l. filius familias, la primera. ff. de donat. l. cum de indebito. ff. de probat.* Ergo nequit donare. Item, quia tutor, procurator, & administrator, donare nequit. *l.1. §.1. ff. de offic. procurat. Cæsaris. l. finali. ff. de curat. furiosi*, & docent Ioan. Lupus *rubr. de donat. §.66. num.19.* Matienzo *lib.5. recop. tit.3. l.3. gloss.2. num.3.* Ioan. Garcia *de donat. remunerat. n.12.* Caldas *l. si curatorem. C. de in integrum restit. verb. sine curatore, num.120.* Et de Rectoribus ciuitatis, qui administratores sunt, tenet idem Bart. *l. ambitiosa, num.2. ff. de decretis ab ordine faciendis.* Curia Pisana *lib.2. cap.20. num.4.* Cuius ratio est, quia ad bonam administrationem non pertinet donare, cùm perdere, & dilapidare sit, vt diximus. Et sic in propriis terminis, quòd Prælati donare nequeant, tenent Innoc. *cap. 1. de depos. num.2. initio.* Cynus, Baldus, & communis, *l.1. C. etiam per procuratorem.* Ioan. Garcia *de expensis cap.20. num.9.* Ioan. Lupus *rubr. de donat. fine*, explicans, nec minima donare posse, nisi id consuetudo obtinuisset, & eodem modo glossa *cap.2. de donat. vers. non debet*; & licèt alij Doctores non ita strictè loquantur, at solùm concedunt posse Prælatos minima donare; vt colligitur à contrario sensu ex *cap 2. de donat.* ibi, *Graues donationes*, & docet *ibi* glossa *vers. graues.* Innocent. *ibi statim in principio.* Inmola *cap.3. de donat. fine.* Sed in hoc casu non fuit donatio rei minimæ, sed grauis. Ergo non potuit fieri à Generali Societatis.

4 His non obstantibus, dico esse validam. Primò, quia Prælatus non est propriè procurator; potest enim latiùs, & liberiùs de rebus Ecclesiæ disponere, quàm procurator: dicitur autem procurator eo quòd non liberè, vt dominus disponit, sed tenetur Ecclesiæ vtilitati consulere, vt bene docent Panorm. *cap.2. de donat. num.2.* glossa *cap. finali, vers. quia, fine, 5. quæst.3.* Item quia hæc non fuit propriè, & verè donatio, sed remuneratio conueniens beneficij accepti à fratre; at donatio remuneratoria potiùs est permutatio, ac debiti solutio: & hoc non tantùm quando merita pariunt actionem ex iustitiæ lege, sed etiam quando eius sunt naturæ, vt deceat hominem probum gratum esse, ac ad antidota obligari, vt probo *lib.6. de matrim. disp.6. num.2.* ergo prohibita donatione Prælatis, non censetur prohibita donatio remuneratoria. Item tertiò, quia tutor, & curator, qui donare non possunt, bene possunt causa remunerationis donare, per *l. cum plures, 13. § cum tutor, ibique* Bart. *initio. ff. de administrat. tutor. l. qui filium, ff. vbi pupillus educari debeat.* Et docent Cumanus *consil.101.* Roman. *consil.50.* Ioan. Garcia *de donat. remuner. num.22.* Panormit. *cap.3. de donat. num.2.* Rectores etiam oppidi, quæ donare nequeunt, possunt tamen causa remunerationis donare, per *l. diuus. ff. de bonis damnat.* & docent Alex. *consil.43. num.10. volum.4.* Bart. *l. ambitiosa, num.2. ff. de decretis ab ordine faciendis.* Rolandus à Valle *consil.5. num.9. volum.1.* Curia Pisana *lib.2. cap.20. num.12.* Loazes in allegat. pro oppido de Mula pro Marchione de los Velez *fundamento 3.* pro ipso Marchione *1. part. à num.2.* & maximè *num.9.* Iason, Felin. Albericus, quos refert, & sequitur Tiraquell. *l. si vnquam, verbo donatione largitus. num.32. C. de reuoc. donat.* Auendaño *cap. Prætorum 2. part. cap.10. num.11. & 43.* & in propriis terminis, quòd Prælati possint donare causa remunerationis, docet Panorm. *cap.3. de donat. fine.* At in nostro casu concurrit duplex causa, altera iustæ remunerationis, ob quam donatio non est prohibita Prælatis: altera eleemosynæ, erant enim illæ donatariæ pauperes, & etiam causa eleemosynæ facit, vt non dicatur vera, & propria donatio, vt bene docet Immola *cap.3. de donat. num.6.* non enim mouet pura liberalitas, sed pietas: ergo donatio hæc firma, & valida fuit. Quòd si obiicias, Doctores tantùm concedere posse Prælatos causa remunerationis, & eleemosynæ moderatè donare: at hæc donatio excessiua videtur, cùm sit centum aureorum quotannis, dum eæ fœminæ superstites fuerint. Ad hoc dico non esse præsumendum Patrem nostrum Generalem, qui præmatura consultatione habita id fecit excessisse iustam beneficij recompensationem: & sic in dubio pro eo standum est, cùm fuerit legitimus superior, & administrator, qui se solo secundùm constitutionem Societatis potest legitimè administrare, & dispensare bona eiusdem Societatis. Secus in aliis Religionibus, in quibus nullus Prælatus potest donationem in aliqua notabili quantitate facere absque consensu Capituli, vel Definitorum.

Ex dictis patet ad argumenta contraria solutio. 5

Quoad secundam difficultatem, videtur non 6
posse continuari post motum proprium; quia hæc donatio, cùm annua sit, habet tractum successiuum; & sic quoad id quotannis post motum proprium datur, videtur extendi, nec ob hoc dicetur extendi ad præterita, cùm non dicamus comprehendere donata anteactis annis.

7 At dicendum est posse continuari, non obstante motu proprio, quia constitutio noua non extenditur ad præterita, nisi id in ea expresse caueatur, vt expresse dicitur *cap finali, de constitut*. At in motu proprio non dicitur extendi ad præterita. Quod non tantum verum est de præteritis omnino antea consummatis, sed etiam quando antea incepta sunt, & tempore constitutionis non sunt consummata, vt optimè docet multos referens Menchaca *de success. creatione lib*. 3. §. 18. *num*. 280. & probat optimè *lex finalis, fine, tit*. 14. *part*. 3. ibi, *Esto es porque el tiempo, en que son comenzadas y fechas las cosas, deue siempre sercatado*. Sed hæc donatio annua ante motum proprium concessa est; ergo motus proprius ad eam non extenditur, licet executio eius non omnino ante motum proprium sit consummata. Et confirmatur, quia hæc donatio omnino ante motum proprium perfecta fuit, & plenè ius acquisitum donatariis, & tantùm eius executio quotannis præstatur: & sic post motum proprium quoad aliquot annos, vt statim 3. *difficultate* clariùs apparebit: ergo motus proprius non extenditur ad illam. Quod insuper confirmatur duplici doctrina: altera est Panormitani *cap fin. de constit. num*. 11. & *ibi* Felin. *num*. 1. *versic. amplia quartò*, & *ibi* Immolæ *num*. 13. Bartoli *l. omnes populi. num*. 4. *ff. de iustit. & iure*, vbi docent, quoties constitutio emanat de nouo solemnitatem actui præscribens, si actus perfectus sit, licèt pendeat in futurum quoad effectum, non extenditur ad illum, vt est textus *l. iubemus. C. de testam. versic. quo in posterum*, vbi asseritur formam ibi testamentis præscriptam non extendi ad testamenta ante eam legem facta, licèt testator non obierit, ex cuius morte effectum sortitur testamentum: at in præsenti casu idem contingit, dum enim motus proprius editus est, iam donatio facta erat, & perfecta, licèt in futurum penderet, quoad partem effectus, & executionis: ergo motus proprius ad eam donationem non extenditur. Altera doctrina est Felini *eodem cap. finali num*. 1. post quartam ampliationem, & *ibi* Immolæ *num*. 13. *versic. sed aduerte*; vbi docent, si constitutio edatur, vt vxore filiis orba obeunti vir dotem comparet, non extendi ad nuptam ante eam constitutionem, licèt habeat effectum mors vxoris; ex qua dos comparanda est post eam constitutionem editam. Et reddunt rationem, quia ex dotis contractu fuit quæsitum ius vxoris hæredibus, quibus soluto matrimonio morte vxoris sobole carentis, dos restituenda erat: & sic statutum superueniens non debet tollere obligationem alteri quæsitam, licèt nondum effectum sortita sit. Hæc illi. Ergo similiter in nostro casu, cùm per eam donationem ius donatariis acquisitum sit, licèt donatio nondum quoad omnes annos executioni mandata sit, motus proprius superueniens non tollit obligationem, ac ius illis quæsitum. Adde, quòd ille motus proprius in Hispania non fuit receptus, atque adeò non vrget contra solutionem nostram.

8 Quoad tertiam difficultatem, quæ cæteris difficilior est, videtur obitu Patris nostri Generalis concedentis donationem cessasse, quia id fuit mandatum Prouincialibus Bethicæ, & Aragoniæ prouinciæ iniunctum, vt scilicet quotannis contribuerent illam summam, at mandatum morte mandantis finitur, *cap. gratum, & cap. relatum, de offic. deleg. l mandatum. C. mandati*. Dices id intelligi re integra: at hîc non est res integra, cùm cœptum sit executioni mandari, superstite prædicto Generali. Hæc solutio omnino vana est, ea enim distinctio, an res sit integra, nec ne, tantùm locum habet in mandato iurisdictionis, ne lites diu protrahantur. Secus de mandato præcisè obligatorio ad aliquid faciendum, aut non faciendum: id enim semper, siue res sit integra, siue non, mandantis morte spirat, nisi mandatum per modum constitutionis fiat, vt optimè Sylu. *verbo mandatum, quæst*. 3. Secundò probatur, idem enim est rem fieri tempore inhabili, & referri ad tempus inhabile. *l. in tempus. ff. de hered. instit*. Et sic eadem ratione, qua non valet donatio inter coniuges, non valet etiam quando fit ante initum matrimonium hac lege, vt contracto matrimonio solùm acquiratur. *l. quod sponsa, C. de donat. ante nuptias*; sed in nostro casu videtur Patrem nostrum Generalem disposuisse pro tempore inhabili, in quantum donatio illa annua executioni mandanda est post eius obitum, dum donatariæ vixerint: administratio enim Patris nostri Generalis pro tempore vitæ est, eiúsque obitu cessat. Tertiò probatur ex *l. finali. ff. de pœnis, initio*, vbi sic dicitur: *Præses vltra administrationis suæ tempus interdicere alicui arte sua vti non potest*. vbi glossa *versic. administrationis, & l. 1. C. de postulando. versic. obtempera*. & *ibi* Bart. *num*. 2. Salizetus *num*. 1. & 4. Baldus *num*. 1. Paulus de Castro *num*. 1. vbi dicunt intelligi, quando per sententiam interlocutoriam, secus quando per definitiuam prohibitio fit, quia hæc fit cum causæ cognitione, & magna solemnitate: ergo in nostro casu cum Pater noster Generalis, qui administrationem bonorum Societatis habet, disposuerit per modum cuiusdam mandati, cessabit præceptum eius obitu, sicut & eius administratio.

At dicendum est non cessasse eius obitu. Cuius 9
rei intelligentia pendet ex cognitione, an ea donatio annua censeatur vna, vel multiplex: nam de annuo legato, quòd censeatur multiplex, & quotannis distinctum, expresse habetur *l. si in singulos, & l. cùm in annos. ff. de annuis legatis*. si enim donatio annua censeatur multiplex donatio, plures inde consurgent actiones, & quolibet anno habilitas attendenda erit, cùm quolibet anno sit distincta donatio. Si autem vna donatio sit, tantùm sui initium inspiciendum erit, & habilitas tunc temporis consideranda est: vt benè docet glossa *l. si Stichum, §. finali, versic. stipulatio, ff. de verb. obligat*. & *ibi* Bartolus *num*. 1. & meliùs *ibi* Iason *num*. 1. qui optimè dicit adeò hoc esse verum, vt si filiofamilias relinquatur legatum annuum, acquiret patri pro illis tantùm annis, quibus filiusfamilias fuerit: at vbi emancipatus fuerit, ex tunc legata futuris obuenientia sibi acquiret, quia sunt distincta legata: at verò si per stipulationem annuam aliquid acquirat filiusfamilias, quia stipulatio annua vna est, vt dicitur expresse *ea l. si Stichum. §. finali*, acquiret patri integrè, licèt filiusfamilias postmodum emancipetur, quia initium acquisitionis, cùm vna tunc fuerit pro singulis annis stipulatio, solùm attendendum est. Similiter stante statuto, vt ex legato, & stipulatione soluatur gabella, & ex annuo legato soluatur quotannis sua gabella, eo

quòd

quòd quotannis est distinctum legatum; at ex ea stipulatione annua semel tantum debebitur gabella; iuxta hæc ergo, si hæc donatio facta à Patre nostro Generali vna fuit, dicendum est non extinctam esse eiusdem obitu. Quòd autem vna fuerit, patet ex *dicta l. si Stichum. §. finali*, vbi dicitur, licèt legata annua plura sint: at stipulationem annuam vnam esse: at nomine stipulationis, seu contractus etiam clauditur donatio, vt patet: nam secundùm ferè omnium sententiam mulier per leges Tauri prohibita contrahere, nequit etiam donare: ergo donatio annua vna est. Secundò, quia de donatione annua causa mortis facta expressè habetur esse vnam. *l. senatus. §. finali, ff. de donat. causa mortis.* vbi sic dicitur: *Si quis mortis causa in annos singulos pecuniam stipulatus est, non est similis ei cui in annos singulos legatum est: nam etsi multa legata sint, stipulatio tamen vna est, & conditio eius, cui expromissum est, semel intuenda est.* vbi glossa *verf. multa*, dicit vnam esse donationem, quia semel inspicitur, an acquiratur. Vbi etiam pondero, quòd donationem causa mortis appellat Iurisconsultus stipulationem, ad confirmandum id, quod diximus, nomine stipulationis, seu contractus comprehendi etiam donationem; & *l. sancimus. §. finali. C. de donat.* vbi legislator disputat, an donatio annua facta ad vitam donantis, vel donatarij vna sit, & dicit sic in verf. *Nos autem si huiusmodi fuerit donatio, vt intra vitam personarum fletur, vel donantis, vel donatarij, multa intelligantur donationes*; vbi glos. *verf. multa*, ait esse multas ad hunc tantùm effectum, vt insinuatione indigeant, si excedant quingentos solidos, at quo ad alios effectus est tantùm vna; & id probat ex *dicta l. si Stichum. §. finali*. Idem dicit glossa *dicta l. senatus, verf. multa, fine*, & *ibi* Bart. *fine*. Iason *dicta l. si Stichum, §. finali, n. 1.* & glossa *l. si vxorem. C. de condit. insert. verf. competentem*, ponit idem discrimen inter contractus & legata, quòd in illis tantùm initium inspicitur; in his verò dies, quo cedit legatum. & *ibi* Bald. *n* 9. dicit etiam in donatione causa mortis tantùm initium inspici: & reddit rationem differentiæ, quia contractus regulariter essentialiter à voluntate duorum, quæ cum à principio interueniat, tunc absoluitur, semel enim tantùm contrahitur, non successiuè. *l. si Stichum. §. si stipulatio. ff. de verb. oblig.* & argumento *l. Pomponius, la primera. ff. de negot. gestis*; ergo cùm hæc donatio vna sit, & perfecta in sui initio, tunc tantùm donantis potestas inspicienda est, & factum legitimè retractari non debet, licèt postea casus eueniat, à quo incipere non potuit. *Regula, factum legitimè 73. de regul. iuris in 6.* vbi Dynus *n. 5. & 6.* & Bart. *l. penultima, §. & si placeat, initio. ff. de verb. oblig.* explicant id esse, quando factum iam erat perfectum, & legitimè consummatum.

10 Sed dices, textus, & Doctores citatos tantùm disponere, habilitatem donatarij, vel stipulatoris inspiciendam esse tempore, quo perficitur donatio: at nihil dicere de habilitate, donantis. Respondeo donantem, & donatarium esse correlatiua, vt de mandante, & mandatario: emptore, & venditore, docet Euerardus *in suis topicis loco à correlatiuis, n. 4.* & sic dispositum in vno, censetur in alio dispositum, *l. finali. ff. de indicta viduit.* & per alia iura, quæ adducit *ibi*, Euerardus *n. 3.* & patet etiam ex *l. finali, C. communia prædi.* vbi dicit textus ad inducendam seruitutem in re plurium dominorum, oportet vt omnes cedant; & subdit, Idem iuris est, si vni ex dominis cedatur. Prætereà probatur non extingui obitu Patris nostri Generalis, nam *cap. quamuis, & cap. prohibemus, de decimis*, interdicitur decimas laicis in feudum concedi, & tamen olim concessas ante ea decreta, vt defenderent Ecclesias, licitè retinent laici, & eorum successores, eo quòd constitutio non ligat actus, antea factos, licèt habeant tractum successiuum. Sic docent glossa *eo cap. quamuis, verf. concesserit, ad finem.* Panorm. *cap. cum Apostolica, de his, quæ fiunt à prælat. num.* 11. & *ibi* Anton. *n.* 14. Host. *ibi ad finem*, Henricus *num.* 1. Card. *eo posit. 5. & 6.* Innoc. *n. 4.* Sylu. *verbo, decima. q.* 10. *dicto 2.* Ang. *ibi n.* 15. Tabien. *q. 24. n.* 25. Rosel. *n.* 15. idem supponunt Ioan. Andreas *dicto cap. cum Apostolica, n. 9.* Archid. *c. 1. de decimis in 6. ad finem, super verf. concessa*; & *ibi* Francus *§. sanè, n. 3.* tantùm enim disputant, an in dubio præsumantur antea concessæ, vel pòst: & sic supponunt antea concessas licitè possideri à laicis. Quam doctrinam ad præsentem casum pondero primò, quia causa illius concessionis iam cessarat, vt docet glossa *dicto verf. concesserit*; secundò, quia Pontifex non est dominus, sed administrator decimarum Ecclesiæ: sicut Pater Generalis administrator bonorum Religionis: tertiò, quia decimæ illæ habēt tractum successiuum, cùm quotannis soluantur; & tamen, quia semel facta est perfecta donatio, non extinguitur morte Papæ concedentis: ergo similiter in nostro casu: nec noua constitutio superueniens Clementis octaui, ne regulares dent munera, extendetur ad hunc casum: cùm iam semel donatio perfecta sit; licèt executio pendeat in futurum: vltimò, quia quoties aliqua facta iam est gratia, & perfecta, datúrque mandatum executori, vt illam exequatur, hoc mandatum non cessat mandātis morte, sicut nec gratia, cui est accessorium; vt expressè his verbis habetur *cap. si super gratia, de off. deleg. in 6.* at sic contingit hic, nam Pater noster Generalis perfectè fecit gratiam, concessítque donationem: & Prouinciales, quibus mandauit executionem, fuerunt merè executores; ergo hoc mandatum non expirauit obitu mandantis. Minor patet, quia merus executor est, qui nullam habet causæ cognitionem, sed meram executionem, *l. executorem. C. de execut. rei iudic.* & colligitur ex *l. 52. tit. 8. part. 3.* vbi Greg. Lopez *verf. señalado. fine*, dicit cum Bart. *l. à diuo Pio, in principio. ff. de sentent. & re iudic.* & communi Doctorum, *cap. de cætero, eod. tit.* quando fuit cognitum super executione, & commissa fuit alicui executio, hic commissarius dicitur merus executor; quod contingit hîc.

Ex dictis patet solutio ad primum argumentum contrarium. Ad secundum dico, non disposuisse pro tempore inhabili, statim enim perfecit donationem. Ad tertium dico, id esse mandatum prohibens, & sic administratione finita extingui: at in nostro casu gratia est perfecta, & tantùm datur mandatum exequendi. 11

Circa quartam difficultatem, an scilicet possit generalis successor reuocare, respondetur negatiuè, cùm enim fuerit ab initio donatio perfecta, & ius acquisitum donatariis, non potest 12

hoc ius acquisitum auferre generalis successor. Quod de Principe, nempe non posse reuocare donationem ab antecessore factam, docet Gregor. Lopez *part. 2. tit. 5. l. 14. vers. dono denen.* Item quia Princeps tenetur promissiones, & pacta cum eo, vel antecessoribus vnita seruare. Felin. *cap. qua in Eccles. n. 62. de constit.* Matienzo multos referens *in dialogo Relatorum 4. p. q. 12. n. 7.* per *l. 6. ff. de publicanis, & vectigal.*

13 Ad quintam difficultatem respondeo esto cessasset morte Patris nostri Generalis ea donatio, posset Generalis præsens eam confirmare, non obstante motu proprio Clementis octaui; hæc enim non est donatio, solùm remuneratoria, nec liberalis, quas solùm prohibet motus proprius, sed pro bono pacis, & ædificationis, moueretur enim lis, & scandala consurgerent, si modò cessaret donatio. Et facit ad hoc confirmandum, quòd cùm donatio sit prohibita inter virum, & vxorem, pro bono tamen pacis inter consanguineos vtriusque coniugis valet, vt docet Ioan. Lupus *rub. de donat.* §. 32. *n. 9.* per *l. creditor. §. Titius, ff. mandati*, vbi promissum pro pace consequenda occasione matrimonij nequit à muliere repeti, vt commendat Bald. Sed esto illius donationis confirmatio fuisset prohibita illo motu proprio Clementis octaui: iam diximus illum non fuisse receptum in Hispania, & ideo prædictis non obstare.

Dvbivm III.

An contractus gestus ab vxore sine licentia viri, qui inualidus est, iuxta legem 55. Tauri, &c. firmetur iuramento.

1 Aliqui affirmant; quia contractus minoris, qui non valet absque licentia tutoris, firmatur iuramento. *Auth. sacramenta puberum, C. si aduersùs vendit.* Sic tenent Auchar. & Aretinus, quos refert, & sequitur Ioan. Lupus *rubr. de donat.* §. 68. *n. 30.* Cassanæus *in consuet. Burgundia, rubr. 4. §. 1. n. 38.* & in simili tenet multos allegans Tiraq. *l. 15. connub. glossa 4. n. 28.* nempe stante statuto, vt vxor non contrahat absque consensu propinquorum. Ergo idem dicendum est de contractu vxoris.

2 At dicendum est, non firmari iuramento, quia contractus aliàs inualidus, quando prohibetur ob contrahentis præiudicium, tantùm firmatur iuramento, vt contingit in contractu minoris; secus verò quando prohibetur ob tertij damnum: nam in tertij præiudicium non firmatur iuramento, *cap. cùm contingat, de iureiur. fine, & cap. quamuis pactum, de pactis in 6. fine.* at contractus vxoris absque licentia viri prohibetur ob viri præiudicium. Vnde (inquit Couar.) non facit ad rem doctrina Tiraquelli, quia quòd vxor non contrahat absque consensu propinquorum, est ad vitandum tantùm vxoris damnum, vnde non mirum, quòd talis contractus firmetur iuramento. Sic tenent multi allegati per Tiraq. *dicta glossa 4. n. 27.* Azebedo *lib. 5. recopil. tit. 3. l. 2. n. 87. & ibi* Matienzo *glossa 1. n. 18.* Anton. Gomez *l. 55. Tauri n. 8. & ibi* Ioannes Lupus sibi contrarius *n. 18.* Castillo *ibi n. 16.* Cifuentes *l. 56. Tauri. vers. quod primò limita.* Gomez Arias *l. 52. Tauri n. 84.* Couarr. *4. dec. 2. p. cap. 7. §. 1. n. 3.* Molina *tomo 2. de iust. disput. 343. colum 2 vers. de vxore.* Menchaca *de succes. creat. §. 30. n. 56.* Auedaño *c. pretorum 2. p. cap. 27. n. 15. & in suo dictionario, verb. otorgamiento.* Perez *lib. 3. ordinam. tit. 8. l. 1. fol. 601. pag. 2. §. preterea, & eius fine.* Gutierr. *dicta Auth. Sacramenta puberum n. 41. & de iuram. confirmat. 1. p. cap. 1. num. 34.* Villalobos *in arario communium opin. litera I. n. 106.* Mexia *l. Toleti, de los terminos. 2. p. 7. fundamento, n. 27.* & est communis sententia.

3 Limita, nisi quando contractus talis non est in præiudicium viri, vt quia alter non est potiturus bonis, nisi post mortem vxoris, & sic soluto matrimonio, tunc enim firmatur iuramento, vt contingit in donatione causa mortis facta ab vxore sine licentia viri, vel donatione inter viuos facta, vt alteri dentur bona post mortem vxoris, vel viri. Ratio, quia cessat omnino præiudicium viri, & sic ratio, ob quam non firmatur iuramento. Sic tenet alios referens, & dicens communem, Burgos de Paz *consil. 2. n. 97.* Gutierr. *de iuram. confirmat. 1. p. c. 1. n. 34.* & faciunt Ant. Imnola, & Alciatus, quos referunt, & sequuntur Azebedo, Mexia, Couar. *ibidem*; dicunt enim talem contractum iuratum valere in præiudicium vxoris, ad hunc sensum, quòd nequit contra contractum à se iuratum agere.

Dvbivm IV.

An mulier coniugata possit donare causa mortis absque viri licentia.

Dvplex est sententia.

1 Prima ait posse. Primò qui potest testari, potest donare causa mortis. *l. finali, tit. 4. part. 5.* at vxor potest secundùm omnes testari, absque licentia viri; ergo. Secundò, quia *l. 55. Tau.* quæ est *l. 2. tit. 3. lib. 5. recop.* tantùm prohibet contrahere absque viri licentia, at donatio causa mortis potius assimilatur vltimæ voluntati, quàm contractui: & ad hoc multas rationes, & textus, ac Doctores allegat Tiraq. *de legibus connub. l. 16. glos. 5. à n. 64. vsque ad 74.* Sic tenet Menchaca *lib. 1. controu. vsu freq. cap. 12. n. 5.* Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 10. l. 7. glossa 2. n. 32. & ibi* reprobat distinctionem Greg. Lopez, quam mox subiiciam; & *n. 34.* tenet similiter minorem posse donare causa mortis absque curatoris authoritate. & Gregor. Lopez *part. 5. tit. 4. l. 11. vers. Donaciones*, dicit, fortè potest dici, quòd si hæc donatio fiat pacto, vel stipulatione, exigatur viri consensus, quia tunc magis accedit contractui; si verò fiat sine pacto, tunc non exigatur, quia magis accedit vltimæ voluntati. Et Matienzo *lib. 5. recop. tit. 3. l. 2. glossa 1. n. 2.* dicit quòd potest donare causa mortis, quando donatio fit sine pacto, vel stipulatione; quia viro non fit præiudicium ex huiusmodi donatione, nisi res donata fuerit tradita: tunc enim poterit vir reuocare, vt non valeat donatio, quo ad vsumfructum eius, quo vti debet vir.

2 Secunda sententia ait non posse donare causa mortis absque licentia viri. Ita Molina *tomo 2. de iust. disp. 288. n. 16.* citans alios contra Nauarrum *lib. 3. consil. 3. tit. 24.* quæ probabilior est. Ratio, quia donatio causa mortis, pro vt est in fieri, & sic quo ad ipsius ordinationem, & solemnitatem,

æqui

æquiparatur contractui, eiúſque naturam ſequitur: poſtquam verò eſt iam facta, & ſic quoad effectus æquiparatur vltimis voluntatibus, vt plutes congregans teſtatur Molina *lib.1. de primog. cap.12. n.16.* & Gutierrez *ſuper l. vnica. C. quando non pet. part. n.28.* ergo cùm nequeat vxor abſque licentia viri contrahere, non poterit etiã donare cauſa mortis; alias rationes, & Doctores allegat Tiraq. *ſuprà à num.75. vſque ad 86.* Nec obſtat *l. finalis tit.4. part.5.* dicens eum, qui poteſt teſtari, poſſe donare cauſa mortis, quia intelligitur de perſonis ſui iuris, quæ poſſunt contrahere abſque aliorum conſenſu, quales non ſunt vxor, & minor habens curatorem. Hanc tenent Tiraq. *ibi*, Couar. multos referens *rubr. de teſtam. 3. p. n.12.* Anton. Gomez 2. *var. c.4. n.16. illatione 4.* Cifuentes *l.55. Taur. dub.11.* Menchaea ſibi contrarius *lib.1. controu. vſu freq. c.60. n.34.* Molina *lib.2. de primog. cap.9. num.4.* Baeza *de non melior. fal. cauſa dotis, cap.20. n.20. & 21.* Azebedo *lib.5. recopil. tit.3. l.2. n.66.* Gutierrez *lib.2. pract. quæſt.21. n.5. & de iuram. confirm. 1.p. cap.13. n.8. & 9.* vbi multos refert, & vtrobique reprobat diſtinctionem poſitam Matienzo, & Gregor. Lopez, & *toto cap.13.* probat minorem etiam non poſſe donare cauſa mortis abſque authoritate curatoris; & idem docet *ea q.21. n.7.* & Molina *dicto cap.9. n.8. & 9.*

DVBIVM V.

An mulier coniugata poßit eleemoſynas inuito viro facere.

1 HAc in re duo dubia agitanda ſunt: alterum eſt, an poſſit de bonis dotalibus: alterum, an poſſit de paraphernis facere eleemoſynas.

Circa bona dotalia ſit

2 Prima concluſio: mulier coniugata nequit de bonis dotalibus eleemoſynas facere ſine voluntate expreſſa, vel præſumpta viri. Ratio, quia conſtante matrimonio dominium rerum dotalium, vel ſaltem adminiſtratio pertinet ad maritum. *l. doce ancillam, C. de rei vindicat.* Item, quia viro graue damnum inferretur, cùm dos ad ſuſtentanda matrimonij onera collata ſibi ſit, & ſoluto matrimonio tenetur integram vxori reſtituere. Sic tenent D.Thom. 2. 2. *q.32. art.8. ad 2.* & *ibi* Caiet. Ang. *verbo eleemoſyna, n.7.* Tab. *n.12.* Arm. *n.6.* Roſel. *eleemoſyna 2. n.3.* Sylu. *q.5.* D.Auguſt. *Epiſtola ad Editiam*; & habetur *cap. quod Deo 33. q.5.* vbi & gloſſa *verbo hunc*, & Hugo, & Turrecr. *ibi*, Montalbus *l.12. tit.24. part.1.* Cord. *ſumma q.125. verſ. lo ſexto.* Panor. *cap. ſi quis, de furtis n.4.* Hoſt. *tit. de pœniten. §. quibus, & qualiter, verſ. quid de facientibus.* Metina *C. de eleemoſyna, q. de quibus bonis eleemoſyna facienda eſt.* Palacios Rub. *rubr. de donat. §. 45. n.3. lex 12. tit.23. part.1.* Ledeſm. 2. 4. *q.15. art.6.* Aragon 2. 2. *q.32. art.8.* Nau. *cap.17.* Lat. & Hiſp. *n.154.* Palud. 4. *diſt. 15. quæſt.3.* Abul. Math. 6. *quæſt.57.* Ex hac concluſione

3 Infertur primò poſſe vxorem eleemoſynam conferre, quando pauper eſt in magna neceſſitate, & non eſt recurſus ad virum. Ratio, quia eſt præſumpta viri voluntas. Sic Angel. *n.6.7.* Tabien. *n.9.* Sylu. *q.5.* Arm. *num.5.* Panor. *dicto cap. ſi quis.* gloſſa *cap. non dicatis, 12. q.1.*

Secundò infertur, quando vxor de licentia viri peregrinaretur, poſſet eleemoſynas, quas aliæ peregrinæ honeſtæ faciunt, conferre; quia eſt præſumpta viri voluntas. Sic Ang. Tab. Sylu. Arm. *ibidem.* 4

Tertiò infertur poſſe vxorem de pane, & vino & aliis huiuſmodi eleemoſynas facere, iuxta conſuetudinem aliarum coniugatarum eiuſdem qualitatis; quia eſt præſumpta viri voluntas. Sic Ang. *n.7.* Tab. *n.12.* Nau. *n.153.* Sylu. *q.5. dicto 5.* Arm. *n.6.* Roſel. *n.3.* Metina *vbi ſuprà.* 5

Quartò infertur poſſe vxorem eleemoſynas conferre, quando vir eſt abſens, vel amens, & non eſt alius diſpenſator; quia tunc diſpenſatio vxori commiſſa eſt, & ſic rationabilis, & præſumpta viri voluntas eſt, vt aliquas eleemoſynas conferat. Sic Palacios 4. *d.15. diſp.7.* Sylu. Roſel. Palud. *vbi ſuprà, n.39.* Tabien. *n.12.* Arm. *n.6.* Nau. *n.154.* qui optimè hoc limitat, modò vxor eas tantùm eleemoſynas conferat, quas vir, cùm eſſet ſanæ mentis, vel præſens, ſolebat elargiri; quia quo ad has tantùm eſt tacita viri voluntas. Nau. *lib.3. de reſtit. cap.1. n.86. 87.* reprobat hanc limitationem, quia quando vir eſt abſens, mulier habet adminiſtrationem, niſi aliud vir prohibeat: & quando eſt amens, dum non eſt alius tutor, habet mulier ordinariam adminiſtrationem. 6

Quintò infertur, ſi vxor habeat bonorum adminiſtrationem, poſſe eleemoſynas impertiri; quia eſt præſumpta viri voluntas, vt patet ex *l. filiusfamilias. §. 1. ff. de donat.* Sic Arm. *n.6.* Ang. *n.6. & 7.* Tab. *n.9.* vbi bene hoc limitat, poſſe ſcilicet vxorem inquantum vir dedit illi commiſſionem, quia in hoc eſt præſumpta viri voluntas. 7

Tandem infertur, eas poſſe eleemoſynas conferre, quas probabiliter præſumit vxor virum ſuum velle, iuxta omnes Doctores citatos. Quare cùm mariti diſtinctarum ſint conditionum, alij enim parciores, alij verò liberaliores ſint, non poteſt quota certa deſtinari, de qua vxor diſponere poſſit: ſed id prudentis arbitrio relinquendum eſt, attenta mariti qualitate, conditione, & poſſibilitate. 8

Hinc fit non omninò audiendum eſſe Nauar. *ſumma Hiſpana cap.28. addit. ad num.153. capitis 17.* & Lat. *c.17. n.155.* quem ſequitur Cord. *dicta q.125. verſ. de lo ſuſo dicho.* dum dicit vxorem, cui in dotem decem mille numini aurei collati ſunt, non poſſe nutrici in eleemoſynam quadraginta nummos aureos conferre: ſi hoc intelligit inuito viro, bene quidem dicit; ſi verò vir non ſit manifeſtè inuitus, penſandum eſt prudentis arbitrio, an ſit præſumpta viri voluntas, & tunc poterit, ſin minus, non. Vnde Bañes 2. 2. *q.31. art.8.* inquit mulierem diuitis poſſe diſpenſare, neſciente viro vigeſimam partem lucri annualis, quia debet eſſe interpretatiuè volita. Sed hæc regula non eſt certa. 9

Secunda concluſio: in triplici caſu poteſt mulier coniugata eleemoſynas impertiri abſque viri voluntate. Primus eſt, quando pauper extremè indiget; quia in extrema neceſſitate omnia ſunt communia. Sic D.Thomas, Caiet. Ledeſm. Metina, Abul. Palud. Sylu. Palac. Arm. Roſel. Tab. Ang. *vbi ſuprà lex 12. tit.23. part.1.* & *ibi* Gregor. Lopez, Panorm. *dicto cap. ſi quis*, Montalbus *dicta l.12.* Nau. *n.153.* Cord. *ſumma. q.125.* 10

dicto 9.

dicto 9. Nauarra *lib.* 3. *de restit. cap.* 1. *n.*82. vbi dicit idem de graui necessitate, si habet superfluum; quia in hoc casu obligat præceptum eleemosynæ. Secundus casus est, quando vxor vtiliter gerit viri negotium, quia scilicet videt virum esse crudelem, & sceleratum, & vt Deus ipsi lumen præbeat, & ne puniat, eleemosynas moderatas facit, vt fecit Abigail 1. *Regum c.*29. quæ liberauit virum à morte propter panes datos Dauid contra voluntatem viri sui. Sic Palac. Rosel. Merina, Palud. Sylu, *vbi suprà.* Ang. *n.*7. Tabien. *n.*12. Nauarra *n.*84. 85. Arm. *n* 6. Nauarr. *n.* 154. Tertius casus est, si vir destinasset vxori certam summam pro victu, & ipsa abstineret, ac sumptibus parceret, id quod ex victo sibi subtraheret, posset in eleemosynas distribuere. Ratio, quia illud est suum Sic Ang. *n.*7 Tabien. *n.*12. Arm. *n.*6. Rosel. *n.*3. Nau, *n.*154. Palac. Sylu. Palud. *vbi suprà.* Cordub. *vbi suprà.* Nauarra *num.*88. limitans quando illa parcitas non esset in præiudicium familiæ, sed suæ personæ.

11 Tertia conclusio: extra hos tres casus, si vir prohibeat vxori, ne eleemosynas faciat, probabiliter præsumere potest nolle virum simpliciter ipsam ab eleemosynis coërcere, sed à superfluitate eleemosynarum; quare posset etiam hoc casu communes, & modicas eleemosynas conferre, vt de pane & vino, & aliis huiusmodi. Sic D. Thom. 4. *dist.*15. *quæst.*2. *art.*5. *quæstiuncula* 1. Ledesm. Montal. *ibi suprà.* Arm. *n.*6. Angel. *n.*7. Tabien. *n.*12. Rosel. *n.*3. *lex* 12. *tit.*23. *part.*1. Sylu. Abul. *suprà.* Nau. *dicto n.*153. vbi expressè dicit, quòd etiam si expressè prohiberet eleemosynas de pane, & vino, intelligitur ipsam coërcere à superfluis tantùm eleemosynis de huiusmodi faciendis, & non à modicis, & communibus. Nauar. *suprà n.*82. 83.

12 Quarta conclusio: si apertè constaret vxori per verba viri patentissima nolle virum, vt ipsa etiam communes, & modicas eleemosynas conferat, nequit vxor habens tantùm bona dotalia, has modicas eleemosynas facere: patet, quia iuxta dicta in prima conclusione vxor nequit de his bonis eleemosynas dare, nisi ex voluntate expressa, vel præsumpta viri; sed hoc casu cessat præsumpta voluntas, immo est expressa in contrarium: ergo. Hanc tenent expressè Montal, Arm. Rosel. Tabien. Nauarrus, Nauarra, *n.*83. Sylu. Abul. vbi in tertia conclusione; & colligitur expressè ex D. Thoma 4. *dist.*15. *q.*2. *art.*5. *quæstiuncula* 1. vbi ait posse vxorem communes, & modicas eleemosynas dare, si constet, quòd viro placeret; ergo vbi oppositum constat, non poterit. Colligitor etiam expressè ex omnibus Doctoribus citatis in prima conclusione, qui omnes docent nullam habere vxorem in bonis dotalibus potestatem ad faciendum eleemosynas absque consensu expresso, vel tacito viri: ergo vbi expressissimè dissentitur, non potest vxor, &c. Nauarra *dicto n.*85. dicit non omnino improbabile esse, quòd extante vsu dandi has minutas eleemosynas, posset contradicente viro, quia vsus habet vim legis.

13 Nota tamen huiusmodi prohibitionem viri non esse rationi consentaneam; æquum enim est, vt vir permittat vxori communes, & modicas eleemosynas erogare. Ledesm. *vbi suprà.*

14 Hactenus de potestate vxoris ad faciendum eleemosynas de bonis dotalibus: superest de bonis paraphernis disputare; & sic dubium est, an vxor habens paripherna, possit de illis absque voluntate expressa, vel tacita viri eleemosynas facere, vel potiùs idem dicendum sit de paraphernis, quod de dotalibus dictum est, quo ad potestatem vxoris ad faciendum eleemosynas.

In primis si ius commune, immo ius regium Partitarum attendamus, potest vxor de paraphernis, & de iis, quæ proprio manuum labore acquirit, facere eleemosynas, etiam contradicente marito; quia hæc bona sunt vxoris, vt patet *l. hac lege, C. de pactis, & l. maritus. C. de procurat. & l.* 12. *tit.*23. *part.* 1. & docent omnes Doctores citati, nemine discrepante. 15

At verò iuxta ius recentius huius regni Hispaniæ est grauissima difficultas, an vxor possit de bonis paraphernis eleemosynas conferre absque viri consensu. Et difficultatem facit, quia *l.*13. *tit. finali lib.*3. *legum fori, & l. finali lib.*1. *tit.*11. *& l.*55. *Tauri*, quæ hodie est *lex* 2. *tit.*3. *lib.*5. *in noua recopil.* cauetur, vt vxor nequeat facere contractum, vel alium actum obligatorium sine facultate viri; & *l.*5. *tit.*9. *lib.*5 *noua recopil.* cauetur, vt in Hispania fructus omnes quorumcumque honorum constante matrimonio acquisiti diuidantur inter virum, & vxorem. 16

Duplex est sententia.

Prima docet vxorem de paraphernis posse eleemosynas facere, sine licentia viri. Pro hac sententia in primis facit doctrina quædam Baldi, & plurium aliorum, quæ docet quòd extante statuto, quòd mulier non possit contrahere sine consensu propinquorum, hoc non obstante poterit donare Ecclesiæ sine illa solemnitate, quia pia causa est priuilegiata, & contra hoc priuilegium, quod respicit Deum, vel Ecclesiam, nequit fieri staturum. Hanc doctrinam docet Baldus *l. generali. C. de sacrosanct. Eccles. num.*3. & *ibi* Paulus Fulgosius, Alciatus, Felin. *cap. Ecclesia, de constit. num.*83. Panor. *in repetit. super cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constit. num.*38. Anchar. *cap.*1. *de constit.* Alex. *consil.* 105. *num.*11. *lib.*4. Aretinus *l. mutuum, ff. de acquir. hæred.* Iason *l. si vnus. § pactum, ff. de pactis*, & plures alij, quos refert Tiraq. post leges connubiales, *glossa* 8. *num.*163. immo Bald. *consil.* 93. *lib.*2. idem docet, stante statuto requirente consensum viri. Et propter hanc doctrinam tenent expressè hanc sententiam Perez addit. ad *Seguram l.*3. *§. finali. ff. de liberis, & posthum. num.*75. Cifuentes *l.*55. *Tauri q.*17. vbi dicunt vxorem posse donare ad pias causas sine viri licentia: & probant hoc ex doctrina Baldi allegata; & Palacios *rubr. de donat.* §. 48. *n.*3. relinquit cogitandum, si dici possit, quòd non obstantibus regni legibus possit vxor inuito viro de paraphernis eleemosynas facere, propter doctrinam Baldi citatam. Item Lara *l. si quis à liberis, ff. de liber. agnosc. §. si quis ex his, num.*261. 262. 269. vide *à n.*235. tenet in his locis, in quibus lucra non communicantur inter virum, & vxorem, vt Cordubæ, posse vxorem de paraphernis pro arbitrio vti sine viri licentia, & in quosuis vsus; & *n.*297. 298. concludit in iis locis, in quibus lucra communicantur, posse vxorem ex fructibus dotis prodigere quod supersit, alita familia: posse (inquam) dimidiam lucri partem, quæ sibi obuenit, & in eleemosynas, & quosuis alios 17

vsus

vsus conuertere: & probat, quia aliàs non erit bona societas, cùm non sit æqua viri, & mulieris conditio, sed ad imparia iudicentur.

18 Secunda sententia docet non posse in Hispania vxorem absque viri licentia de paraphernis disponere, vel eleemosynas facere; quare secundùm hanc sententiam idem dicendum est de paraphernis quoad posse vxorem eleemosynas facere, quod de bonis dotalibus dictum est. Et innititur hæc sententia legibus regni citatis, quibus cautum est, lucra constante matrimonio, ex quibusuis bonis, etiam paraphernis acquisita diuidenda esse inter virum, & vxorem, cui iuri mariti præiudicium inferret vxor, si paraphernа expenderet; priuaretur enim vir ea lucri parte, quæ sibi ex paraphernis obuentura erat. Item quia eisdem legibus cauetur administrationem bonorum ad virum pertinere, & non ad vxorem, & sic vxoris contractum absque viri licentia initum esse nullum, quia bona administrare ad solum virum pertinet: ergo non poterit vxor paraphernа administrare, & in eleemosynis expendere; si enim contrahere prohibetur, ne viro noceat, à fortiori prohibebitur donare ad pias causas; quia plus per donationem læditur vir, quàm per contractum, cùm per illam nihil in commutationem recipiat; per hunc verò recipit aliquid pretij. Pro hac sententia est Baeza *de non meliorandu filia. cap. 11. n. 59.* vbi expressè dicit vxorem, inscio viro, non posse eleemosynas dare, etiam de paraphernis. Idem omnino Bañes 2. 2. *q. 32. art. 8* & Nauarr. *cap. 17.* Lat. & Hisp. *n. 155.* vbi hæc inquit, non potest vxor eleemosynam facere de iis, quæ proprio manuum labore acquirit, vbi lucra communicantur, & administratio pertinet ad virum; & Greg. Lopez *l. 12. tit. 23. part. 1. vers. apartadamente.* vbi hæc dicit, *Iuxta leges Regni non potest vxor etiam de parte lucri ad se pertinente eleemosynam facere, quia administratio pertinet ad virum.* Hoc idem Nauarra *supra num 90.* & dicit donatarium teneri restituere. Quòd si arguas, quòd mulier habet dominium suæ partis lucrorum: ergo si accipiat occultè, non tenetur restituere, sicut si pupillus à tutore. Respondet *n. 91 92.* negando consequentiam, quia tutor habet vsumfructum non in sui, sed in pupilli vtilitatem. At vir in sui vtilitatem, vt onera matrimonij sustentet, & dicit *n. 85.* contra Nauarrum, quòd de suo labore, & filiarum, & famularum quotidiano, quando lucrum non est magni momenti, potest eleemosynas facere, quia suum est, siue ex tacito consensu maritorum, siue ex consuetudine huius regni. Et Palacios *verbo eleemosyna*, vbi hæc dicit, *non potest vxor de paraphernis eleemosynas facere in magna quantitate propter leges regni.* Et idem prorsus dicit Aragon 2. 2. *q. 32. art. 8.* & addit omnes donationes factas ab vxore esse irritas. Et Cord. *summa q. 125. vers. lo sexto*, vbi hæc dicit, *No puede la muger casada disponer de la parte de sus ganancias.* Et Xuarez *super l. 13. tit. 3. de las deudas, n. 1. & 8.* licèt aliquantulum dubius, dicit non posse vxorem contrahere etiam ad pias causas sine viri licentia. Et Alcozer *lib. de ludo cap. 14.* inquit, *En España no puede donar la casada de los paraphernales, propter l. 55. Tau.* & Gomez Arias *l. 55. Tauri n. 49.* vbi inquit, non potest vxor donare sine speciali licentia viri: & Anton. Gomez *eadem l. 55. n. 1.* & Couar. *4. decr. 2. p. c. 7. §. 1. n. 1.* docent in paraphernis non posse vxorem aliquo modo agere, nec contrahere sine licentia viri; quia fructus paraphernorum ad ipsum spectant, & administratio. Pro eadem sententia sunt Sylu. *verbo vxor. q. 7.* & Rosel. *ibi n. 1.* vbi dicunt, quando vir habet administrationem in bonis communibus, non posse vxorem facere eleemosynas; cùm ergo in Hispania vir habeat administrationem, non poterit vxor, &c. Pro eadem sententia sunt alij plures Doctores docentes, quòd prohibita venditione, censetur donatio prohibita, & omnis actus per quem dominium transfertur. Hi sunt Anchar. Panur. Alex. Anton. Ripa, quos refert, & sequitur Couar. *de testam. 3. p. rubrica n. 12.* & glossa *l. 2. iuncto textu. C. de vsucap.* quam *ibi* commendant scribentes, Bald. *cap. litera, de dilat.* Iason *l. filiusfamilias. §. dini n. 71. ff. de legat. 1.* Gratian. *in regula iuris 482. n. 11.* Castillo *l. 69. Tauri n. 7.* Anton. Gomez *l. 53. Tauri, n. 73.* Matienzo *lib. 5. noua recopil. tit. 9. l. 5. glossa 6. num. 6.* Immo Couar. *ibi* propter hanc doctrinam docet non posse vxorem donare causa mortis absque viri licentia. Cùm ergo per *l. 55. Tauri* prohibitum sit vxori vendere, & contrahere etiam circa paraphernа, prohibitum etiam erit dare in eleemosynam, cùm sit actus, per quem dominium transfertur. Item pro hac sententia sunt alij Doctores, qui docent, quòd prohibita contrahere absque viri licentia, non potest etiam ad pias causas contrahere. Hi sunt Salizetus *Auth. cassa. quæst. penultima. C. de sacrosanct. Eccles.* Alber. *2. p. statutorum q. 2.* Cardin. *cap. perpendimus, q. 9. de sentent. excomm.* Roman. *consil. 166.* Barba. *consil. 14. lib. 2.* Decius *cap. Ecclesia, de constit.* Molinæus ad Alex. *consil. 105. n. 11. lib. 4.* Tiraquell. plures referens post leges connubiales, *glossa 8. n. 172. 173. 174.* Baeza *lib. de non melior. filia. cap. 11. n 57. 58. 59.* Cùm ergo mulier sit prohibita per *l. 55. Tauri*, contrahere, non poterit etiam ad pias causas contrahere. Tandem pro hac sententia est doctrina Bartoli, & aliquorum, qui docent, quòd qui fauore alterius prohibetur contrahere, non potest etiam ad pias causas contrahere. Sic Barr. *l. 1. C. de sacrosanct. Eccles.* Panorm. *consil. 63. lib. 1.* & probat ex *cap. licet. §. finali, de sepult. in 6.* sed per *l. 55. Tauri* prohibetur vxor contrahere, & hæc prohibitio est in viri fauorem, ne scilicet vir lædatur propter fœminæ imbecillitatem, vt docet Xuarez *vbi supra, & l. 13. tit. 20. lib. 3. fori.* Baeza *dicto cap. 11. num. 60.* Palac. Rub. *rubr. de donat. §. 68. num. 3. & l. 55. Taur. n. 18.* vbi & Ant. Gomez, & Castillo *n. 1.* Salzedo *in addit. ad Bernar. Diaz super regula 455.* Tiraq. *vbi sup. n. 174.* Bald. & Saliz. *l. 1. C. vnde vir, & vxor.* Couar. *4. decr. 2. p. cap. 7. §. 1. n. 3.* & paret, quia *l. 55. Tauri* dicit, *durante el matrimonio no pueda la muger contraer.* Non est ergo propter imbecillitatem vxoris, quia hæc soluto matrimonio durat, & tamen tunc potest contrahere. Cùm ergo hæc prohibitio sit in fauorem viri, non poterit vxor iuxta doctrinam allegatam absque viri facultate, siue ea expressa sit, siue tacita, iuxta dicta suprà, etiam ad pias causas contrahere.

Nec obstat doctrina Baldi, & aliorum citata 19 pro contraria sententia, quia (vt bene respondent Xuarez & Couar. *locis citatis*) lex 55. Tauri loquitur in casu diuerso à casu Baldi, quia in casu

casu Baldi requiritur consensus propinquorum in fauorem vxoris, propter eius imbecillitatem, quæ videtur cessare contrahendo ad pias causas pro anima: at lex Tauti exigit consensum viri in ipsius fauorem, vt probatum est.

20 Vltima conclusio sit. Multo probabilior est hæc secunda sententia, scilicet non habere ampliorem potestatem mulierem coniugatam ad conferendum eleemosynas de paraphernis in Hispania, quàm de suis bonis dotalibus: vnde in iisdem casibus, in quibus dictum est posse de dotalibus, poterit de paraphernis, & non in aliis casibus: probatur ex adductis pro hac secunda sententia.

21 Nota tamen duplex posse esse paraphernorum genus: quidam enim sunt, quorũ vxor est domina, at vir administrator; & eiusmodi sunt communiter paraphernа in Hispania. Alia sunt paraphernа, quorum dominium, & administratio est apud vxorem, vt si tempore, quo contractum est matrimonium, vxor reseruauit sibi, conscio viro, aliqua bona, vt de ipsis posset ad libitum disponere. Hanc distinctionem paraphernorum ponit Gregor. Lopez *l.17. tit.11. part.4. verſ. todos*, & Baldus *consil. 278. volum.5.* De paraphernis ergo primi generis intelligitur conclusio posita, & hæc secunda sententia: nam de paraphernis posterioris generis potest mulier ad libitum disponere; sic enim voluit vir dum contraxit cum hac matrimonium, vt optimè notat Cord. *dicta q.125. §. verdadet.*

Dubium VI.

An vxor possit inuito viro, aliqua parentibus, aut filijs prioris matrimonij, vel alijs consanguineis suis indigentibus dare ad eos alendos.

1 HAc in re certum est non posse dare de bonis viri, nisi secundùm quod potest facere eleemosynas, scilicet de voluntate expressa, vel tacita viri, vel in extrema necessitate, vt dubio præcedenti dictum est. Sic Ang. *verbo vxor. num.*8. Sylu. *q.*7. Rosel.*n.*1.

2 De bonis verò viro, & vxori communibus, vel dote vxoris, duplex est sententia.

Prima docet non posse vxorem aliquid dare, etiam ad alendos filios prioris matrimonij egentes, quando vir habet administrationem, nisi quando filij habent aliquam actionem contra matrem, vt quia possidet bona eorum, vel sint impuberes: sed potest vxor procurare vt ad hoc per iudicem compellatur vir; quando verò vir non habet administrationem, posset vxor, sicut vir. Sic Guillelmus de Maranta, quem refert, & sequitur Sylu. & Rosel *ibidem.* Cùm ergo in Hispania vir habeat administrationem omnium bonorum, non poterit iuxta hanc sententiam vxor inuito viro, adhuc de bonis communibus dare aliquid parentibus, aut filiis indigentibus.

3 Secunda sententia docet, quòd casu quo filij vxoris ex priori matrimonio, vel eius parentes magnam patientur necessitatem, licèt non extremam, sed talem, vt ali non possint, nisi notabiliter à statu deciderent, posset vxor virum compellere iudicis auctoritate, vt ipsi permitteret aliquid dare parentibus, aut filiis ad ipsos alendos, vt colligitur ex *l.4. tit.3. lib.5. noua recopil.* in quo etiam prima sententia conuenit, quòd si rixas viri, aut odia, & inimicitias timeret, posset vxor inscio viro aliqoid dare, scilicet id, quod necessarium est parentibus, aut filiis prioris matrimonij alendis, modò vxor habeat animum compensandi post viri obitum, & ex suis bonis extrahendi, quæ parentibus, aut filiis alendis dederit; at non posse id facere ad alendos alios consanguineos, etiamsi proprij fratres sint. Probatur prima pars, quia ius naturale, quo vxor tenetur ad alendos parentes, vel filios prioris matrimonij, præferendum est iuri ciuili, quod bonorum administrationem concedit viro. Sicut ius etiam naturale facultatem dat vxori, vt in extrema necessitate, viro inuito, pauperi subueniat: at frattes non tenetur ex iure naturali vxor alere, sed ex iure ciuili, quando indigent; hoc autem ius ciuile intelligitur, saluo alio iure ciuili, quo mulier coniugata nullam habet bonorum administrationem, sed vir. Hanc tenet Cord. *summa q.125. §. y en caso, & §. lo nono digo.* In hac 2. parte tenet Nauarra *lib.3. de restit. cap.1. n.162. 163*, vbi idem dicit de fratribus, scilicet, quòd potest vxor accipere ad eos alendos.

Sit conclusio. Hæc secunda sententia est probabilior: vt eam tuetur Nauarra, scilicet quòd etiam licet vxori ad alendos fratres accipere. 4

Dubium VII.

An ex bonis constante matrimonio acquisitis solus maritus valeat absque vxoris consensu, cui dimidia eorum pars debebatur, viuente eadem vxore, contractus, & donationes, ac eleemosynas quasuis facere.

HAc in re certissimum est posse virum sine vxoris licentia, hæc bona per viam contractus alienare, modò non faciat dolo, & in fraudem vxoris scilicet, principaliter animo fraudandi vxorem dimidia parte horum lucrorum. Sic habetur expressè *l.205. stili, & l.5. tit.9. lib.5. noua recopil.* vbi sic dicitur: *Puede enagenar el marido sin licencia de la muger los bienes constante el matrimonio ad quiridos, y el tal contracto de enagenamiento valga, saluo si fuere probado, que se hizo cautelosamente, por damnificar a la muger.* Et ratio est, quia vir est horum bonorum legitimus administrator, & per contractum exponitur lucro, & iacturæ: & sic tenent omnes Doctores citandi. 1

Dubium graue est, an possit vir sine vxoris licentia de bonis communibus acquisitis constante matrimonio donationes facere. Duplex est sententia. 2

Prima docet posse. Probatur quia legibus citatis datur potestas viro alienandi bona communia; & sicut prohibita alienatione, intelligitur donatio prohibita, ita concessa alienatione, intelligitur donatio concessa, præcipuè in materia fauorabili; quæ reducit ius particulare ad ius commune, vt est ista; quia iure communi omnia lucra erant viri, & poterat de ipsis liberè disponere. Item quia *dicta l. stili* conceditur marito, vt possit remittere debita constante matrimonio acquisita; sed remittere est donare, vt docet

docet Batt. *l. si quis delegauerit, ff. de nouat.* Ergo potest maritus has donationes facere. Sic tenet Anton. Gomez *l. 51. Tauri, num. 73.* Anchar. Cassanæus, & Boërius, vt refert Molina *vbi infrà.* Huic fauet Gomez Arias *l. 14. Tauri, num. 5. 6. 7.* vbi vniuersaliter docet posse virum alienare: & reddit rationem, quia non est necessarius debitor mulieri medietatis, cùm de iure non teneatur id augmentum facere, & factum pro dimidia parte vxori conseruare. Hæc Gomez Arias. idem tenet Aiora *de partit. 2. part quæst. 41. num* 46.

3 Secunda sententia tenet non posse has donationes liberales facere. Sic Doctores citandi. Quæ sententia ac multo verior amplectenda est; & quia difficilis est, ad eius explicationem subiiciam aliquot fundamenta, & mox aliquot conclusiones.

4 Sit primum fundamentum: donandi potestas non venit in generali, & libera administratione alicui concessa, vnde vt possit aliquis donare, oportet vt specialiter concedatur illi hæc potestas. *l. 1. §. 1 ff. de solut.* Et ratio est, quia libera administratio datur ad vtiliter expendendum, & non ad dilapidandum, & perdendum; at donare perdere est. Sic Xuarez *l. 1. tit. de las ganancias, lib. 3. legum fori, num. 52.* Matienxo *lib. 5. ordinam. tit. 9. l. 5. glos. 6. num. 4.* Padilla *l. præses, C. de transact. num. 11.* Perez *lib. 5. ordin. tit. 4. l. 4. §. Pueda enagenar.* Anton. Gomez *l. 51. Tauri, num. 73.* Segura *tract. de bonis constante matrim. acquisitis, num. 108.* Palac. Rubios *rubr. de donat. §. 66. num. 29.* Pinellus *C. de bonis mater. l. 1. 3. p. n. 56.* vbi etiam alios Doctores refert. Gutierrez *lib. 2. pract. q. 121. num. 3.*

5 Nota Palacios Rubios *vbi suprà*, limitare hoc fundamentum, vt habeat locum in habente liberam administrationem à lege; secus si haberet liberam administrationem ab homine, quia tunc donare posset. Et refert pro sua sententia Baldum, sed malè refert, quia potiùs contrarium dicit. Sed hanc distinctionem meritò improbat plures referens Pinellus *vbi suprà.* & Matienxo *vbi suprà*; & ita fundamentum positum generaliter approbant.

6 Secundum fundamentum: in commissione, & mandato, quòd quis possit disponere de aliqua re tanquam propria, non censetur commissa donandi facultas, sed oportet, vt specialiter concedatur donandi licentia. *l. creditor, §. Lucius, ff. mandati.* Sic Segura, Perez *vbi suprà*, Matienxo *vbi suprà n. 11.* His suppositis, sit

7 Prima conclusio: non potest maritus de bonis communibus liberales donationes facere. Hæc est contra Doctores primæ sententiæ. Probatur, quia in generali concessione administrandi, & disponendi de aliqua re, ac propria, non clauditur donandi potestas, vt probaui; ergo licèt leges concedant marito liberam bonorum communium administrationem, non per hoc concessa videtur donandi facultas. Item, quia leges concedentes viro posse alienare, ac liberè administrare, limitant, nisi id malitiosè fiat animo damnificandi vxorem, at cùm vir liberè donat, verè defraudat; ergo. Item quia *l. 205. Stili*, concedens viro posse alienare, subdit, *Con tal que no sea dissipador.* Hanc conclusionem tenet Bald. & Iason, quos referunt, & sequuntur plurimi, & grauissimi Iurisperiti, scilicet Gutierrez *dicta quæst. 121. à num. 2.* Pelaez *de maior. 1. part. quæst. 23. num. 14.* Royas *de successi. ab intest. cap. 33. num. 25.* Azebedo *lib. 5 recop. tit. 9. l. 5. num. 9. 10.* Peralta *l. 1. num. 74. ff. de legat. 2.* Auendaño *l. 17. Tauri glossa 4. num 4.* Cifuentes *l. 16. Tauri, num. 13.* Quemada *lib. de bonis confiscatis hæreticorum, quæst. 6.* Segura *dicto num. 108. & num. 160.* Palacios Rubios *rubr. vbi suprà, & l. 56. Tauri, num. 5.* Xuarez *vbi suprà à n. 52. vsque ad 55.* Nauarr. summa Hispan. *cap. 28. addit. ad num. 193. cap. 17.* & Lat. *cap. 17. num. 155.* Simancas *lib. Instit. tit. 9. num. 86.* Perez *lib. 5. ordinam. tit. 4 l. 4. §. Pueda enagenar.* Immola *l. ille autem, ff de hæred. instit.* Tello *l. 19. Tauri à num. 2. vsque ad 6.* Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 9. l. 5. glossa 6. num. 19. & infrà.* Couarr. *3. var. cap. 19. num. 2.* Cordub. *summa quæst. 125. §. lo quinto.* Plaza *epitome de delictis, lib. 1. cap. 29. num 1. §. secundò ad Regiam constitutionem*, Molina (licèt cum limitatione, quam mox subiiciam) *lib. 2 de primog. cap. 10 à num. 65. vsque ad* 68. Et hæc est communis sententia. Nauarra *lib. 3. de restit. cap. 1. à n. 14.* Burgos de Paz iunior *quæst. ciuilibus, quæst. 9. num. 23.* Ioan. Garcia *de coniugali acquæstu, num. 65.* Angulo *de melior. l. 3 glos. 4. num. 2.*

Circa hanc conclusionem nota primò, intelligendam esse de donationibus excessiuis, & magnis, quæ sunt in communis patrimonij dissipationem, secus de donationibus moderatis, potest enim has facere, vt consanguineis, famulis, vel amicis, modica, & consueta largiri. Patet, nam tutores, & cæteri administratores ex bonis alienis donare possunt ea, quæ à dominis ex eorum qualitate, & consuetudine donare conuenientia, & solita sunt. *l. filius familias, ff. de donat. l. cùm plures. § finali, ff. de admin. tutor.* Ergo à fortiori, id poterit maritus, cùm non sit, sicut cæteri administratores, immo rerum communium dominium habeat. Sic Molina *dicto num. 67.* Burgos de Pax *ibi*, Ioan. Garcia, Auendaño, Gutierrex, Azebedo, & Corduba *vbi suprà*, dicit namque posse absque vxoris licentia virum aliquas liberalitates exercere. Nec hoc est contra reliquos autores conclusionis positæ; nam (vt videbitur in secunda conclusione) fatentur posse ex causa donare, & iusta causa est, vt quis moderatè liberalem se ostendat. 8

Secundò nota, si vir faciat donationem excessiuam de bonis communibus, donatio valebit, sed tenetur vir computare in parte lucrorum sibi competenti, & donatarius, si probabiliter credat id virum non facturum, tenetur certiorem facere vxorem, vt sibi de bonis viri compensatio fiat. Nauarr. *suprà.* Aduerte hoc habere difficultatem, quando est de re immobili, de quo vide *hîc coroll. 3.* 9

Secunda conclusio: Maritus potest sine licentia vxoris donationes facere, non proprias, id est, quæ merè liberaliter fiunt, sed improprias, scilicet ex iusta causa absque dolo, & fraude, vt donationes remuneratorias, eleemosynas, &c. Probatur, quia est liber administrator; immo dominium habet talium bonorum communium constante matrimonio; ergo potest ex iusta, & rationabili causa alienare. Sic Couarr. Simancas, Palacios Rubios *num. 25.* Perez, Cord. Plaza, *vbi suprà*, Rojas *n. 26.* Peralta, Axebedo *suprà.* 10

Nota quòd ista cõclusio intelligenda etiam venit de donationibus ob causam, moderatis tamen. nam excessiuas non potest vir de bonis communibus facere absque vxoris beneplacito; quia esset 11

ipsam sua parte lucrorum defraudare. Sic colligitur ex Cordub. Palac. Rubios, & Molina *vbi suprà*, qui (vt in corollariis videbitur) donationes aliquas ex iustissima causa, immo obligatoria, factas à viro dicunt esse in parte lucrorum viri enmputandas. Quòd si inferas nullum esse discrimen inter donationes liberales, & donationes ex causa. Respondetur esse differentiam, quia maiores, & ampliores donationes potest facere ex causa, quàm liberales. Hine

12 Infertur primò, si vir habeat filios alterius matrimonij, non posse ipsis dotem constituere, aut alimenta præbere de bonis communibus, sed tenetur id præstare de lucrorum parte sibi obueniente; quia soluit debitum suum & est donatio in quantitate. Sic Cordub. *vbi supra versi. lo octano.* Palacios Ruhios §.66. *num.*18. *&* §.62. *num.*32. Aiora *de partit.3.part.quæst.*18.*num.*38. Burgos de Paz *supra quæst.*8.*num.*18. multos referens. Baëza *de non melio. cap.*11. *num.*120. Quemada *vbi suprà.* Et similiter idem dicendum est, si parentes viri indigeant, tenetur enim de suis bonis vir ipsos alere, & non potest de communibus: patet ex eadem ratione. Sic Cordub. *ibi*, Nauarra *dicto cap.*1. *num.*161.162 & idem dicit de fratribus Gutierrez 2.*pract.quæst.*129. licèt Matienzo *lib.*5.*recopil.tit.*9. *l.*3.*glossa* 7. *num.*10. dicat teneri alere matrem de bonis communibus; quia debita de bonis communibus soluenda sunt. Sed bene respondet Gutierrez, quòd intelligitur de debitis respicientibus matrimonium, & communem ipsorum societatem. Similiter dicit *ibi* Gutierrez teneri in suam partem computare, si aliquid expendat pro vtilitate filiorum prioris matrimonij, vt pro recuperando ipsorum debito, &c.

13 Secundò infertur, si vir delictum contrahat, vt si hominem necet, & aliqua pœna pecuniaria damnetur, soluendam esse de bonis viri, & non posse virum soluere de bonis communibus. Sic Palacios Rubios *dicto* §.66. *præcipuè à num.*18. Cifuentes, Quemada, Segura *vbi suprà*, Villalobos *in .communium opin.verbo, vxor, in fine.* Ioannes Garcia *de expensis cap.*13. *num.*19. Matienzo *dicta glossa* 7.*num.*11.

14 Tertiò infertur non posse virum in persona filij sui, & vxoris primogeniti maioratum ex bonis multiplicaris, & communibus absque licentia vxoris instituere; quia primogenij institutio maximæ quantitatis donatio in plurimum solet esse. Nec obstat quòd vir potest filiam communem absque vxoris licentia de bonis communibus dotare *l.*53.*Tauri*, quæ hodie est *lex* 8.*tit.*9.*lib.*5.*noua recopil.* quia dotare filiam communem est onus necessarium, & quasi debitum commune viro, & vxori, & ideo de bonis communibus soluendum: at primogenij institutio est actus voluntarius. Sic Molina *dicto cap.*10.*num.*67. & fauet Tello *vbi suprà*, docet enim non posse solum maritum assignare vni ex filiis communibus meliorationem tertij, vel quinti in rebus constante matrimonio acquisitis. Videantur de hoc *cap.*14.*&* 15.*summa lib.*1.

15 Ad primum argumentum oppositæ sententiæ respondetur, quòd prohibita alienatione censetur prohibita donatio, quia verè est alienatio; at illa concessa, non conceditur hæc, nisi specialiter exprimatur, vt probaui in primo, & secundo fundamento; maximè, quia lex *Stili* citata dicit, *Con tal que no sea dissipador.* at donare est dissipare; & *l.*15.*tit.*9.*noua recopil.* vbi dicitur, *Pueda enagenar*; subditur, *y el tal contrato de enagenamiento valga*, vbi nomine *alienationis* videtur solos contractus intellexisse, at donatio contractus non est.

Ad secundum respondetur cum Molina, & Xuarez, quòd leges Stili non habent vim, nisi vbi vsu comprobatæ sunt: & ipsamet lex subdit, *Con tal que no sea dissipador.* 16

Dvbivm VIII.

In quibus rebus possint expendi bona ciuitatis, vel oppidi, Hispanè los propios del Concejo.

Sit conclusio: hæc communia bona in communem vtilitatem omnium vicinorum eroganda 1
sunt. Sic habetur expressè *l.*10.*tit.*28.*part.*3. vbi dicitur sic, *Devense gastar enpro comun de toda la ciudad, o villa, cuyas fueren las cosas, como en labor de los muros, puentes. fortalezas, tenencia de los castillos.* & *l.*22. *tit.* 6. *lib.* 3. *noua recopil.* vbi sic dicitur, *Las rentas de los propios solamente se gasten en cosa de prouecho comun, y no en intereßes de los Regidores, ni de aquellos aquien quieren hazer gracias, ni se gasten en dadiuas, ni en ayudas de costa, ni presentos, ni fiestas, ni alegrias, ni comidas, ni bebidas, ni en otras cosas no neceßarias al bien comum de la ciudad, o villa ni den alos porteros, ni reposteros, y aposentadores, y otros officiales de nuestra corte cosa alguna, saluo lo contenido en las leies.* & sic etiam docent Auendaño *de exequend. mand. reg. lib.*2.*cap.*10. *num.*2. Auiles *cap.*30. *Prætorum.* §.*iusta.* vbi ponit optimam huius rationem, quia defensor ciuitatis fingitur vice tutoris. *l.orphanotrophos, C.de Episc.& cler. Authent.de Eccles.tit. in fine, collat.*9. tenet Platea *l.rempublicam, C.de iure reipub. lib.*11. at tutor non potest conuertere bona pupilli, nisi in ipsius fauorem.

Hine fit primò, bona, & redditus populorum 2
iustè expendi in solutione salarij, quod debetur Prætoribus, & aliis officialibus, quos mittit Rex ad ciuitates, villas, & oppida, excepto quando mittit Rex aliquem prætorem, aut quæstorem ad puniendum aliquod delictum, tunc enim soluendum est salarium impendio eorum, quibus crimen imponitur; & in casu quo Concilium, seu senatus, vulgo, *Concejo*, non habeat propria ad soluendum hoc salarium Prætorum, soluendum est ab illis, qui res omnes, quæ in senatus emolumentum, aut oppidi cedunt, soluere solent. Sic expressè disponitur *l.*5. *tit.*5. *lib.*3. *noua recopilat.* Ratio, quia in solutione huius salarij communis vertitur vtilitas; & per hanc legem nouæ recopilationis corrigitur *lex* 7. *tit.*17. *part.* 3. quæ statuebat salaria iudicibus, quos quæstores Hispanè *pesquisidores* vocant, præstanda esse à Rege, vt dicit Auendaño *vbi suprà.* Quòd si obiicias hanc legem esse iniustam, quia Regi ideo soluuntur tot redditus, ac tributa à vasallis, vt eis administret iustitiam: ergo tenetur suis sumptibus illam administrare. Respondet bene Auendaño, quòd *dicta l.*5. *ordinem.* lata fuit ad petitionem subditorum huius regni, & consuetudine inuiolabili recepta: at volenti populo non fit iniuria. Item quia cùm Rex Castellæ, fit

fit verè dominus huius regni,ipséque dotauit respublicas, vt haberent bona communia, de qua dotatione fit mentio *l.4. tit.28. part.3. versic.pro comunal.* potuit eas grauare,vt prædictum salarium soluant, & sic soluendum esse tenet Greg. Lopez *l.10.tit.28.part.3.* Auendaño *dicto cap.10.num.3.&* 4.Auiles *dicto § iusta.*

3 Nota tamen, quòd l.illa 5.nouæ recop.tantùm disponit soluendum salarium correctoribus,quos Rex mittit, de bonis communibus populi, vt probant ea verba, *Corregidores, que nos embiamos.* vnde sequitur illam l.correctoriam iuris communis locum non habere in oppidis dominorum Rege inferiorum, ibi enim non à populis ex redditibus, vel per collectam, sed ab ipso domino soluenda sunt hæc salaria: nisi concilia horum dominorum ex immemorabili consuetudine soleant soluere aliquod salarium huiusmodi dominorum iudicibus. Sic Auendaño *ibi num.5.*

4 Secundò infertur licitè expendi hæc bona communia in ædificatione carceris, vel domus consessus, vel senatus, vulgo *aiuntamiento*; quia cedit in bonum commune. Et idem est in fabrica macelli,id est, *carneceria, & pescaderia.* Auendaño *num.6.& 7.* Auiles *dicto § iusta.*

5 Tertiò infertur, quòd salarium deputandum Magistris liberalium artium, vel Medicorum, & de communibus bonis dandum; quia cedit in commune bonum. *l.ambitiosa. § fin. ff.de decretis ab ord.faciendis.* Sic Greg.Lopez *suprà,* Auendaño *n.8.* addens idem esse de salario ferrariorum.

6 Quartò infertur, quòd quando aliquis ex decurionibus ciuitatis senio confectus labitur in paupertatem,sunt ei alimenta, vt viuat, danda ex talibus bonis communibus, *l. decurionibus. ff. de decurio.* Dicit tamen Auendaño *num.10.* nunquam audisse hoc praxi receptum esse.

7 Quintò infertur, quòd licèt ciuitas donare non possit (immo,vt dicit Auiles *dicto cap.3.§.gracias,num.1.& 2.* alios referens,non potest remittere debitum liquidum, nec pœnas statutorum, licèt possit transigere super debito non liquido) at Nunciis Regiis bona nunciantibus moderatum quid in remunerationem potest donare. *l.vna. C. publica lætitia,lib.12.* quod vulgo *albricias* vocat. Sic Auendaño *num.11.* Auiles *eodem cap.30.versic.alegrias,num.3.& 9.* Et sic dicit intelligendam dictam l.5. nouæ recopil. quatenus dicit hæc bona publica non esse consumenda in iucunditatibus, & lætitiis magni pretij, secus, si modicum consumatur pretium arbitrio iudicis; & ponit exemplum Auiles *num.3.* quòd hæc nuncia sint, pro quibus potest dari remuneratio, vt cùm nunciatur populis, quòd bella cessant, & facta est pax, vel victoria obtenta à Principe: vel quòd Princeps obtinuit nouam dignitatem, vt quòd factus est Rex Portugaliæ, &c. vel quòd Princeps tenebit ibi publicam curiam per multos dies, & notat Auiles *num.8.* Quòd si sint plures Nuncij, non sunt omnes gratificandi, sed primus; & si plures simul veniant,gratificandus est pauperior;vt probat glossa *l. vnica.C.publica lætitiæ,lib.12.verb.numerarys,* & *ibi* Platea *num.2.*

8 Sextò infertur posse expendi quid moderatum ex his bonis communibus in expensis ludorum publicorum licitorum, quorum finis est publica ciuium lætitia, vt sunt æquatis hastis certamina, agitatio taurorum, &c. nisi alia maior vrgeat necessitas, scilicet defensæ terminorum fabricæ, reparationis publicorum ædificiorum. Auendaño *num.12.* & notat *num.13.* quòd perfecto ludo publicæ lætitiæ,quod reliquum est, debet obseruari, & vendi, & quod inde redigitur, est pretium reipublicæ tanquam ex re sua acquisitum. Et eadem ratione (inquit) quando in Principis ingressu solent vestes ex publica pecunia dari Rectoribus, vt ei obuient, finito ingressu debent reipublicæ restitui,& latè probat.

9 Septimò infertur posse expendi in salario præstando Aduocato ciuitatis, & in similibus salariis; possunt enim sine licentia Regis ex huiusmodi pecunia publica deputari. Auendaño alius referens *num.16.*

10 Octauò infertur,si tempore caristiæ, vel abundantiæ respublica vult emere frumentum,oleum, &c. in succursum annonæ publicæ, vt respublica abundet,potest destinare personam,vt hæc emat, & dare ei salarium de publico. Item oppidi depositario potest dari salarium de publico: & sumptus pro amplianda ciuitate,vt sit maior numerus vicinorum, debent fieri de publico. Item si incarcerati famem patiuntur, ex qua indigentia mors sequi posset, adiuuari possunt, ne moriantur, de bonis communibus. Hæc Auendaño *dicto num.17.* latè probans,& alios referens.

11 Nonò, si concilium consueuit ab antiquissimo tempore de bonis communibus expendere aliquid in eleemosynas monasteriorum, vel hospitalium, vel alterius rei in Christianæ pietatis splendorem,vt in alendis clericis, cantoribus, sacrista, & aliis Ecclesiæ ministris in aliquibus diebus, quibus solent processiones comitari,potest hoc facere. Sic Auendaño alios referens *num.18.* At cessante hac consuetudine, non potest, sed debet peti à Rege licentia. Greg.Lopez *vbi suprà.*

12 Decimò cùm quis se nobilem, id est, *Hidalgo,* asserit, cùm intersit aliorum vicinorum reipublicæ, ne grauentur supportando onera contributionum, debet ex bonis communibus, id est, *de los proprios del pueblo,* lis contra ipsum nobilem defendi, etiam inuito, & nolente concilio, etiamsi hoc negotium tangat aliquo modo bonum Regis. Sic Otalora *lib. 3. de nobilitate cap.1.* Auendaño *suprà n.19.* & addit *ibi,* quòd si deficientibus bonis communibus, imponenda esset collecta per vicinos, ipse assertus hidalgus contribuet contra se ipsum, vt alij vicini, & refert Baldum idem dicentem.

13 Vndecimò hæc bona communia possunt expendi pro defensione honoris liquidi, ac certi iam acquisiti, qui competit reipublicæ: nam honor ille proprium patrimonium est reipublicæ; si verò honor nondum est acquisitus, sed vult eum pecunia acquirere respublica, si talis honos continet commodum pecuniarium, vt quòd fiat liber populus à soluendis muneribus,&c. dabitur licentia à Rege consentiente maiori parte vicinorum, vt in hoc expendatur pecunia publica; si verò non contineat commodum pecuniarium, sed solùm vanum honorem, vt ius sedendi, vel portandi vexillum ante alios, &c. non potest in hoc pecunia publica expendi. Hæc Auendaño latè probans *num.20.*

14 Duodecimò infertur, quòd licèt puerorum pauperum educatio,vt eorum, qui in aliqua com-

muni domo sub cura alicuius clerici erudiuntur in doctrina Christiana, & Hispanè vocantur *los niños de la dotrina*, & nutririo puerorum expositorum honorem ciuitatis respiciat; at quia est in commodum certarum personarum, & non in commodum vniuersale totius ciuitatis, non potest pecunia publica in hoc expendi. Auendaño *num.* 21. Vnde index potest compellere diuites, vt dent elemosynam pro hoc exposito nutriendo, ne fame pereat, vt docet glossa *cap. sicut* & 47. *dist.* & Panorm. *cap. si quis propter necessitatem, de furtis.* Auendaño *num.* 19. subdens, quòd interim dum exquiruntur eleemosynæ, fiet mutuum de bonis communibus, quando est periculum mortis in mora: & similiter dicit Auendaño *eodem num.* 19. cum Cæpola *cautela* 2. si mater pueri damnetur ad mortem, alendus est puer non ex bonis communibus oppidi, sed ex eleemosynis diuitum.

15 Decimotertiò infertur hanc pecuniam publicam non posse insumi in solutione exactionum regalium, id est, *pechos, y seruicios Reales*; quia hoc non concernit bonum omnium, sed illorum, quos dicimus *pecheros*, qui de suo patrimonio id soluere debent. Sic Auendaño *num.* 22. Greg. Lopez *lib.* 10 *fine tit.* 18. *part.* 3.

16 Decimoquartò infertur, quòd salarium, quod præstari debet custodibus messium, vinearum, &c. vicinorum alicuius loci, non potest solui ex hac pecunia publica, sed ex pecunia vicinorum habentium vineas, vel segetes, quia licèt vtilitas communis sit, vt in loco adsit abundantia vini, & frumenti, ob idque compelli possint vicini, vt vineas, & olíueta plantent, agrósque colant, vt notant Bart. Puteus, Florianus, & habetur *l.* 4. *&* 5. *tit.* 20. *part.* 2. iuncta *l.* 1. *tit.* 11. *part.* 2. at hæc vtilitas vniuersalis est secundaria; principalis verò vtilitas est priuata dominorum illorum agrorum, vel vinearum. Sic Auendaño latiùs probans *num.* 23. 24. 25.

17 Vnde pulsationes campanarum, quæ fiunt ob fuganda nubila tempore, quo sunt fructus pendentes in agro, debent fieri non de bonis communibus, sed expensis eorum, qui fructus habent. Auendaño *num.* 25.

18 Decimoquintò infertur, quòd si graculi, vel vermes, vel locustæ nascantur in vineis, vel messibus alicuius, potest cogi, vt suis expensis occidat hæc, tum ne re sua abutatur; tum etiam ne inde procedant ad aliorum vineas, & messes: si verò hæc nascerentur in agris publicis compascuis, Hisp. *baldios*, esset commune bonum consumi has locustas, & cùm sint in prædiis publicis, deberent mundari expensis publicis: deficientibúsque bonis publicis debet imponi collecta iuxta patrimonium cuiuslibet. *Lomnes. C. si fine censu*, Auendaño *num.* 26

19 Decimosextò infertur, quòd licèt regulariter ciuitas non possit facere gratiam, vt habetur *dicta l.* 22. *noua recopil.* at si aliquis seruiuit multum reipublicæ in aliquo negotio, nec habuit conueniens salarium, & respublica bene lucrata est propter singularem illius industriam, & laborem, bene potest vltra paruum salarium iam præstitum aliquid remunerare iuxta seruitij meritum, de bonis communibus. Sic latè probat alios referens Auendaño *numero* 43.

Decimoseptimò infertur, non posse de bonis 20
publicis solui eleemosynam prædicatoribus, qui ad instantiam populorum vocantur in quadragesima; quia cùm hoc munus sit Episcoporum, & Parochorum, ab ipsis petenda est hæc eleemosyna, Auendaño *num.* 27.

Decimooctauò infertur, quòd expensæ, quæ 21
fiunt in processionibus, non de bonis communibus extrahendæ sunt: si tamen ex consuetudine clericis, sacristis, & aliis gestantibus cruces soleat dari aliquid ad comedendum de bonis communibus, potest dari: & similiter si aliqua moderata erogari solent in tripudiis, & aliis in honorem festi, licèt de bonis publicis fiant, iustè erogantur. Et id generali Hispaniæ vsu admissum est. Sic latè probans Auendaño *num.* 28.

Decimonono infertur, quòd si Ecclesia non 22
habet sufficientes redditus, vt reparetur, si vna est tantùm Ecclesia parochialis, potest subueniri ex bonis communibus, quia commodum spirituale, quod in Ecclesia percipitur, omnes tangit. Sic alios referens Auendaño *num.* 29.

Vigesimò infertur, quòd licèt de bonis com- 23
munibus non possint Correctores, seu prætores facere conuiuia inter se, at si Concilium ciuitatis inuitat ad prandium Magnatem transeuntem, bene possunt facere expensis ciuitatis; secus si aliqui ex Concilio per se, Concilio non vocato, id faciunt. Sic habetur *l.* 126. io legibus Stili: dicit tamen Auiles *cap.* 30. *Pretorum. §. ni comidas*, quòd nunquam vidit eam vsu seruari, bene tamen vidit aliquando, quòd quando senatores Concilij Regij transitum faciunt per aliquam ciuitatem, Concilium ciuitatis eis donat aliqua para comestibilia.

Præterea nota quòd ea quæ sunt publica, & ad 24
publicum vsum destinata, non potest Rex minuere. Sic alios referens Auiles *cap.* 1. *Pretorum, §. tierra, n.* 2. Perez *lib.* 3. *ordin. tit.* 14. *l.* 9.

Tandem nota, quòd erogatio huius pecuniæ 25
publicæ in omnibus casibus dictis fauenda est de mandato iudicis, & Rectorum ciuitatis copulatiuè, vt expressè habetur *lib.* 3. *tit.* 6. *l.* 2. *noua recopil.* ibi, *con libramiento librado de la justicia, y regidores.* licèt de iure communi soli Rectores poterant sine Præsidis arbitrio. Sic alios referens, & textus, Auendaño *dicto cap.* 10. *num.* 29.

CAPVT VII.

De emptione, venditione, & locatione.

SVMMARIVM.

DVB. 1. *An si minor existens sub potestate patris, vel curatoris aliquid ad creditum emat, contractus sit omnino nullus.*

2. *An qui habet licentiam Papæ, vel Episcopi ad petendam eleemosynam vno anno per se, vel per alium, vt sua necessitate consulat, possit hoc ius locare alteri pretio aliquo.*

3. *An liceat emere à sartoribus, vel ab eorum officialibus fragmenta, quæ supersunt ex vestibus, quas conficiunt: aut etiam à textoribus vnam, vel alteram serici gausapini vlnam vendentibus.*

4. *An licitum sit vendere triticum pluris, quàm per pragmaticam regiam taxatum est.*

5. *An*

5. *An sit obligatio seruandi pragmaticam in anno sterili, quando sterilitas est vniuersalis in omni prouincia, adeóque magna, vt certum sit agricolas non excepturos sumptus illam seruando.*
6. *An in casu quo pragmatica tritici non obliget, possit vendi triticum eo pretio, quod habuerit in ciuitate, aut seruanda sit aliqua moderatio ratione pragmatica.*
7. *An quando in diuersis regni partibus diuersa vigem pragmatica, possit venditor conuenire cum emptore, quod ipse portabit suis expensis.*
8. *An illi, quibus panem pinsere prohibitum est, si illum subigant, & coctum vendant cum lucro moderato, peccent mortaliter, & teneantur restituere.*
9. *An quando iudex, vel is, ad quem spectat taxare pretia, apponit pretium exorbitans pani subacto, excusabuntur vendentes tali pretio.*
10. *Quod censebitur moderatum lucrum, excepto valore tritici, quod concedit pragmatica pistoribus panem pinsentibus.*
11. *Quod sit pretium iustum panis deforis asportati.*
12. *Vtrùm vendentes triticum vltra pretium taxa pistoribus, & artocreariys, & agasonibus extrahentibus illud ad alia loca, teneantur restituere excessum prety, quando constat hos pistores, & agasones excepisse totum illud pretium, & insuper moderatum lucrum ex venditione tritici, vel panis cocti.*
13. *Vtrùm agasones, & pistores non inuenientes triticum iuxta pretium taxa, possint illud emere vltra taxam, & iterum vendere, & excipere totum illum excessum, & insuper moderatum lucrum, & expensas adsportationis.*
14. *An possint molendinary illam tritici mensuram, qua pro pretio solet illis solui, vendere eodem pretio, ac venditur triticum deforis asportatum.*
15. *An liceat carius vendere pecunia credita, quàm numerata, saltem in ys mercibus, qua communiter pecunia credita vendi solent.*
16. *An liceat viliùs emere anticipata solutione, saltem quando communis emendi modus est eiusmodi, vt contingit in venditione lanarum.*
17. *An liceat debitum aliquod emere minori summa, quàm illud sit.*
18. *An fas sit ipsi debitori emere debitum, quod ab hinc vno anno debet, minori pretio, quam sit ipsum debitum.*
19. *An censum iam impositum liceat minori pretio emere, quàm per leges regias taxatus est.*
20. *An eidem, qui soluit censum, liceat redimere viliori pretio, quàm census constitutus est, sicut cuidam tertio licet viliori pretio emere.*
21. *An liceat alicui vendere fundum, vel domum, & reseruare sibi fructus, vel redditus domus, vel fundi, donec soluatur sibi fundi pretium.*

Dvbivm I.

An si minor existens sub potestate patris, vel curatoris, aliquid ad creditum emat, contractus sit omnino nullus.

1 RAtio dubitandi, quia *in l. 22. tit. 11. lib. 1. noua recopil.* huiusmodi contractus declaratur nullus. Cæterùm dicendum est, quòd quando filius, licèt sit sub patria potestate, est extra patris curam seorsum habitans, sibique extra patris auxilium victum quærens, validus est huiusmodi contractus. nam ad contrahendum non attenditur, quòd sit sub patria potestate, sed quòd sit extra patris curam, seorsum habitans, sibíque extra patris auxilium victum quærens. Nec oppositum decernit lex citata, quæ tantùm annullat contractus à minore factos, qui non solùm sit sub patria potestate, sed etiam sit sub patris cura, simul habitans. Sic tenet Perez alios referens *lib. 3. ordin. tit. 8. l. 1. fol. 603. versic. fallit secundò*; & *ibi versic. fallit tertiò*, dicit etiam fallere in filio coniugato, & velato, quia iam est extra patris potestatem, & alias limitationes ponit, ad ad quas se remittit Gutierez *authent sacramenta puberum, num. 48. fine*, & dicit eas esse vtiles, & sic videtur eas probare.

Dvbivm II.

An qui habet licentiam Papæ, vel Episcopi ad petendam eleemosynam vno anno per se, vel per alium, vt suæ necessitati consulat, possit hoc ius locare alteri pretio aliquo.

DVplex est sententia.

Prima dicit non posse, & teneri alterum 1
restituere, quod acquisierit vltra pretium locationis, quod dedit, & suam sustentationem, vel illi, cuius erat licentia, si nondum consultum erat suæ necessitati; si autem consultum iam erat, aliis pauperibus; quia intentio Pontificis concedentis hanc licentiam non est, vt locetur. Sic Manuel Rodriquez *in Bulla compositionis num. 51. fine*. Cordub. *summa quest. 98*.

Secunda sententia probabilior dicit posse, nec a
causari obligationem restituendi; quia expresso aliquo iure non prohibetur locare: nec fit inhabilis ad pretium locationis recipiendum: & locat illud ius, quod habet, éstque contractus fortunæ, quo vterque lucri, & iacturæ periculo exponitur. Sic Enriquez *lib. 7. de indulg. cap. 35. n. 5*.

Dvbivm III.

An liceat emere à sartoribus, vel ab eorum officialibus fragmenta, quæ supersunt ex vestibus, quæ conficiunt, aut etiam à textoribus vnam, vel alteram serici gausapini vlnam vendentibus.

RAtio dubitandi est, quia talia fragmenta, quæ 1
supersunt, sunt furto ablata ex eo quod illis superest ex vestibus, quas faciendas accipiunt: & ad minus etiam, quod vendunt ipsi magistri; est dubium an illud furentur; solent enim aliquando plus petere ad vestem conficiendam, quàm sit necessarium: res autem, quæ sub dubio est, an iustè possideatur ab altero, non potest emi.

Quòd autem ad textores attinet, ratio dubi- a
tandi in eo consistit, quia certum est eam vlnam, vel vlnas, quas textores vendunt, abscindere ex telis, quas ipsis institores texendas tradunt: & quod in ipsorum fauorem allegant, qui ab illis emunt, est, quòd in singulis quibusque libris bombycis est pactum, quòd exhibeatur plus, vnus quadrans textori pro dispendiis. Quòd si aliqui quadrantes supersunt, propter suam ipsorum diligentiam ad ipsos pertinent: pactum enim est

quod modò superest, modò desit, non plus, nec minus reddant, quàm ipsum pondus, exceptis talibus quadrantibus, atque ita quidquid desit, soluunt institori, quando textor reddit telam: dicunt ergo fieri posse, vt istæ vlnæ, quas vendunt, supersint ex quadrantibus prædictis, vel si non supersunt, textor soluit institori quidquid deest. Sed in contrarium est, quòd potest textor vti fraude ad non soluendum hunc defectum immittendo mel, aut in loco humido telam constituendo, aut postea iureiurando affirmantes se nihil surripuisse institori, aut alios prætextus quærendo, quibus motus institor aliquid remittat.

3 Dico primò, si ea, quæ supersunt, essent adeò modica, quæ, moraliter loquendo, à dominis haberentur pro derelictis, illisque displiceret, quòd eiusmodi fragmenta ipsis redderentur: non tenentur etiam officiales sartorum restituere, & sic licitum erit ab illis emere. Sic respondit mihi in quadam epistola suo nomine subscripta quidam satis doctus Magister à me consultus. Et facit pro hoc quod docent Nauarra *lib. 4. de restit. cap. 1. num.* 18. *fol.* 412. & Metina *lib.* 1. *summæ cap.* 14. §. 30. *fol.* 663. *pag.* 1. nempe quòd si homo diues habeat io vinea aliquos manipulos, qui ei nihil prosunt, nec ad aliquid deseruiunt, immo nil curat de illis, capiens eos clam, nòn tenetur restituere, quia illi videntur haberi pro derelictis.

4 Secundò dico, si prædicta fragmenta, quæ supersunt, essent magna, & magni valoris, licitum est ea emere à sartoribus magistris, non verò ab officialibus, quia illis communiter minus soluitur, quàm merentur facturæ: atque ita mihi dixerunt multi ex timoratis, & rectæ conscientiæ, cum quibus hoc contuli: & sic sibi compensant, & satisfaciunt his, quæ supersunt. Quæ ratio non procedit in officialibus, hi enim pactum iniere cum magistro sub certa quantitate, & modo in integrum soluatur magistro, modò non hic illis in integrum soluit. Sic idem præfatus recentior Magister.

5 Vltimò dico, quòd nisi sciatur textorem aliquem in rebus sui officij iniustè, ac perperam procedere, potest tuta conscientia ab illo emi, quandoquidem id, quod emitur, potest pertinere ad quadrantes, vel si ita non est, leue, aut ferè nullum est damnum institoris, siquidem soluendum est illi in integrum suum pondus; ex eo autem quòd aliqui sint, qui furentur variis vtentes modis, & industriis, non est cur macula iniiciatur in omnibus, & apponatur dubium; sic prædictus neotericos, & Enriquez in alia epistola à me consultus.

Dubium IV.

An licitum sit vendere triticum pluris quàm per pragmaticam regiam taxatum est.

1 Ad huius resolutionem oportet supponere, quid per pragmaticas regias circa tritici vēditionem decretum sit. Et quidem variæ sunt circa tritici venditionem pragmaticæ: nam anno 1571. & 1581. iussit Philippus Hispaniarum Rex, neminem Ecclesiasticum, aut sæcularem vendere triticum pluris quatuordecim argenteis: fanecam verò farinæ quatuordecim argenteis, & insuper triginta marauetinis: atque hæ pragmaticæ fuerunt postremæ.

Item quod attinet ad panem coctum, renouata fuit pragmatica anni 1568. & 1558. scilicet, vt veneat pretio moderato iuxta pretium grani, cum lucro mediocri, & proportionato, illo scilicet, quòd taxatum sit per iudices in suis territoriis. 2

Item confirmata fuit epistola anni 1568. videlicet, quòd nemo, qui non sit pistor, aut in hoc tractare consueuerit, nec talis sit, qui sit intermittendus, aut vsuris similibus lucris, possit per se, nec per pistrices, aut personas alias, nec alio medio, aut pacto, modo, aut cautela panem coctum vendere, nec simili commercio vti sub statutis pœnis contra eos, qui vendunt triticum præter taxam. Quas quoque incurrunt pistores, aut quicumque alij prædictum panem in grano accipientes ad subigendum, coctúmque vendendum ab eis, quibus prohibitum est, quolibet modo, pacto, aut conditione acceperint, vt lucrum asportent, vel interesse in integrum, aut ex parte. 3

Item confirmatum fuit decretum Imperatoris Caroli Quinti, quòd videlicet nemo cuiuscumque qualitatis sit, emat panem, triticum, aut hordeum, aut typham, nec auenam sub parua, vel magna quantitate, vt iterum vendat. Et quòd hoc non extendatur ad agasones, seu ad alias personas, quibus sit officium hinc illuc merces asportare, & loco illarum prædicta frumenta emuot, vt iterum vendant; nec ad illos, qui emunt panem ex aliis ad alia loca asportandum, vt reuendant, dummodo hi maneant obligati ad vendendum statim, ac illum attulerint ad loca, ita vt non claudant in horreis, ibique reponant, ac reseruent, vt cariùs reuendant. 4

Item reuocatum fuit in dicta pragmatica anni 1571. quod erat prohibitum, scilicet, quòd conductores redditum tam ecclesiasticorum, quàm sæcularium non possent locare panem ad vendendum, & illis fuit concessum posse hoc facere, dummodo non venderent triticum vltra pragmaticam. 5

Item fuit confirmatum decretum illud anni 1568. scilicet, quòd qui defotis asportarent triticum vendendum, possint accipere vltra taxam sex marauetinos pro singulis leucis in vnaquaque faneca tritici, & typhæ, & quinque marauetinos pro leuca, in qualibet faneca bordei, & auenæ. 6

Item in prædicta pragmatica anni 1582. taxata fuit faneca hordei pretio sex argenteorum, & faneca typhæ octo argenteorum pretio. Quod attinet ad auenam, & panicum, nihil fuit immutatum, atque ita obseruanda est pragmatica anni 1566. scilicet, quòd vendatur auenæ faneca centum marauetinis, & panici ducentis & quadraginta duobus marauetinis. 7

Tandem fuit confirmatum, quod fuerat dispositum in pragmatica anni 1558. scilicet, quòd hæc taxa non intelligatur in locis, quæ in pragmatica excipiuntur sequentibus verbis, scilicet *in Galizia, Asturias de ouiedo, e santillana, e las quatro sacadas con las villas de gangas, y Tineo, e los Arguellos, e merindades de valdeburon Ebabia deiuso Viscaia, encartaciones, e prouincias de Guipuscoa, ni en la Merindad de Trasmiera, e cinco villas, ni a las otras villas, e lugares, e Merindades, e valles, e tierras, que estan cerca dellos hasta diez leguas de la mar, y quanto al pan, que viene por la mar de fuera de estos Reynos.* Hæc in pragmatica. 8

Circa

9 Circa hanc ergo pragmaticam dubitatur in genere, an licita sit, & transgressores ad culpam, & restitutionem obliget.

10 Circa hoc Nauarrus summa Hispana *cap.23. num.84.* dicit superexcedentem pragmaticæ pretium peccare mortaliter ex mente aliquorum, & teneri restituere excessum. At ex proprio marte *num.86.* dicit pragmaticam non obligare ad culpam illius transgressorum, quia iuxta ipsum, lex humana pœnam imponens transgressoribus non intendit obligare ad culpam, sed ad pœnæ solutionem.

11 Sed pro resolutione oportet duo supponere fundamenta.

Primum est ad publicam potestatem pertinere rebus venalibus, bis potissimum, quæ ad vitam sunt necessariæ, competens pretium designare, & eos qui cariùs vendiderint punire. Ratio, nam ad publicam potestatem spectat vtilitati ciuium, & reipublicæ consulere. *l.1. de offic. præsid. & l.1. ff. de officio præfecti vrbis. §. cura carnis, & l. annonam. ff. de extraord. crimin.* sed maximè vtile, & necessarium est reipublicæ tempore annonæ, rebus ad victum necessariis pretium taxari, aliàs plures pauperes fame perirent; ergo. Ita Metina *q.36. de restit.* Sotus *lib.6. de iust. q.2. art.3. vers.3. concl.* Mercado *lib.2. de contract. c.6.* Castro *lib.1. de lege pœnali cap. vltimo. vers. alia sunt.* Mexia *pragmatica tritici concl.1. n.4.*

12 Secundum fundamentum, pretium legale, id est, per Principem, vel rempublicam taxatum, si iustum sit, consistit in indiuisibili; ita vt in quantumuis paruo excessu, vltra illud vendatur, peccet venditor, & restituere teneatur. Si paruus excessus sit, erit peccatum veniale; si verò magnus, erit peccatum mortale, sic Sotus, & Mercado *vbi suprà*, Palacios *vers. emptio.* Gabr. *4. d.15. q.10. art.1.* His positis, sit

13 Prima conclusio, iure optimo Princeps taxam posuit tritico in pragmatica. Ratio, quia ex primo fundamento, Principis est taxam rebus venalibus necessariis imponere, at triticum est valde necessarium vitæ humanæ conseruandæ; ergo. Item quia cùm ita simpliciter necessarium sit, vt omnes illud emere cogantur, possent agricolæ ex necessitate tritici ansa desumpta, ita pretium tritici tempore annonæ augere, vt pauperes fame perirent. hanc conclusionem docent ferè omnes Doctores pro sequenti conclusione allegandi.

14 Secunda conclusio, vendens triticum, vel aliam rem pragmatica taxatam vltra taxam, tenetur, & si notabilis sit excessus, peccat mortaliter. Ratio, quia qui rem vendit plus iusto pretio, tenetur restituere, & peccat; talis enim est, qui triticum vltra taxam vendit. nam Princeps magna præhabita consultatione id pretium tritico statuit, & pretium legale (vt dixi in secundo fundamento) consistit in indiuisibili, ita docent Metina, Castro *vbi suprà*, Mercado *lib.3. de contract. c.4.* Soto *4. d.25. q. vltima. art. vltimo. vers. 4. concl.* Corduba *summa casuum q.78.* Nauar. *summa Latina c.23. n.88.* Mexia *pragmatica tritici, tota concl.1. maximè n.104. & concl.2. n.6.* Gutierrez *lib.2. pract. 182.* Aragon *2.2. q.11. art.3. fol.351.*

15 Tertia conclusio, pretium cuiusuis rei per pragmaticam taxatam intelligitur, modò bona sit, si enim defectum habeat, tantum pretij illius minuendum est, quantum defectus æstimatur. Sic Mercado *lib.2. cap.7. & 8.*

Dubium V.

Vtrùm sit obligatio seruandi prædictam pragmaticam in annis sterilibus.

Esto prædicta tritici pragmatica in genere, obliget, vt dixi *dubio præcedenti*, dubitatur ad sit ne obligatio illam seruandi in sterilibus annis, quando sterilitas est vniuersalis in tota prouincia, & adeò magna, vt sit certum, agricolas non excepturos sumptus, si illam seruent; talis fuit anno 82. in prouincia Bœticæ, in quo dicunt omnes agricolæ sibi stetisse tritici fanecam triginta argenteis. 1

De hac re variæ sunt sententiæ.

Prima est aliquorum, quos tacito nomine refert Metina *vbi infra*; qui affirmãt quòd si vrgente necessitate, & sterilitate, Rex non augeat taxã, pragmatica non obligat. Rationes huius sententiæ refert Metina, & soluit. Præcipua est dicere nõ esse iustum, quòd idem sit pretium tritici in anno abundante, & sterili, quando adest parcitas tritici, & multa petitio illius; sicut enim reliquarum mercium pretium augetur vrgente illarum paucitate, ac defectu, præsenteque petitione illarum; similiter est æquum, vt idem seruetur in tritico. Hanc etiam sententiam, scilicet, quòd quando est sterilitas, & agricolæ pluris stat triticum, quàm taxatum est, possit pluris vendi; tenet Mexia *pragmatica tritici tota concl.2. in textu, & glossa* 2

Secunda sententia dicit, quòd in annis etiam valde sterilibus obligat pragmatica tritici. Probatur primò, quia non fuit posita pragmatica ad annos fertiles, tunc enim non est necessaria, sed ad annos steriles. Secundò probatur, quia Rex, visa sterilitate, non auget pretium. Ergo censetur velle, vt taxa obliget. Tertiò probatur, quia mutuus agricolæ, sicut & mercatoris, expositum est lucro, & detrimento, quod sentiant necesse est in annis sterilitatis, illúdque recompensatur lucro fertilium annorum: sicut enim in sterilibus pluris est nummo aureo, sic in fertilibus minus valet. Quartò probatur, quia aliter melior esset agricolæ sterilitas, quàm abundantia, quandoquidem tunc vendit pretio trium, vel quatuor nummorum aureorum. Vltimò probatur, quia Rex potest obligare venditorem, vt vendat suam mercem minori pretio, quàm illi est, scilicet ob commune bonum reipublicæ; vt docet Bart. *l.1. §. cura carnis. ff. de offic. præf. num.2.* quem plures sequuntur, quos refert Couar. *lib.2. variarum, cap.3. n.5.* ergo, &c. 3

Tertia sententia docet oppositum huius secundæ. Pro resolutione sit 4

Prima conclusio: non semper ac annus est aliquantulum sterilis, adéstque necessitas, ac defectus tritici, dicendum est non obligare pragmaticam. Ratio, quia potuit Princeps ob commune bonum, & vniuersale, taxam imponere rei adeò necessariæ, quale est triticum, limitémque ponere nimiæ cupiditati pecuniarum. Quòd si in hoc casu non obligaret pragmatica, foret frustranea. Ita Doctores citandi pro secunda conclusione.

5 Secunda conclusio, quando prudentium, ac expertorum virorum iudicio constat sterilitatem esse vniuersalem, non in vno oppido, duobus, aut quatuor, nec in decem, aut viginti agricolis, sed in vna prouincia, & adeò magna, vt sit certum agricolas in tali prouincia vendentes iuxta taxam, non elicituros sumptus, non obligat pragmatica. Probatur hæc sententia rationibus.

6 Prima ratio est, quia ad hoc vt taxa sit iusta, opus est habeatur ratio sumptuum, ac expensarum, detúrque aliquod moderatum lucrum; est siquidem iustum, quòd qui inseruit reipublicæ, nihil amittat, sed potiùs habeat aliquod stipendium; atque hæc est communis sententia, vt retuli ex Couar. ergo quando non in vno, aut altero particulari, sed communiter in tota prouincia multo maior esset sumptus tritici, quàm taxa, nun obligaret pragmatica. Nec satis est dicere fore recompensationem in hoc quòd sicut in annis sterilibus pretium tritici maius est, sic in abundantibus minus; quia si pragmatica esset pro omnibus annis, quæ, v.g. vndecim argenteis, & non paucioribus triticum vendi iuberet, hoc esset optimum effugium: at pragmatica nihil fauet agricolis in annis abundantibus; tunc enim non valet triticum vndecim argenteis, sed multo paucioribus, atque ita nulla est recompensatio. Rursus non satisfacit, si dicatur, quòd, sicut suprà allegaui ex Bart. & aliis, potest Rex taxare mercem minori pretio, quàm valet, ob bonum commune. Respondet enim Couar. *ibi* citatus tria. Primum est, illud Bartoli dictum non desumi ex legibus, quas ipse allegat. Secundum est, quòd solùm intendit Regem posse cogere agricolam, vt maiori pretio vendat quàm posset: ita vt non tantum lucraretur, quantum posset lucrari, non verò minori, quàm sit iustum pretium; & addit hæc verba: *Nunquam licebit cogere quem vendere rem propriam pretio iniusto, etiam fauore reipublicæ.* Tertium denique est, quòd Bartoli dictum tunc procedat, quando necessitas est publica, & ad bonum commune, velut ad aliquod bellum, &c. & non sit pecunia in republica ad emendum triticum iusto pretio; in tali enim euentu etiam gratis potest Rex facere, vt detur merces. Deinde dico, quòd esto dictum Bartoli foret vniuersaliter verum, id sanè esset, quando constat de bono communi, quia hoc præponderat particulari: at de hoc non constat; immo oppositum est manifestum, quia si agricola non elicit sumptus, & expensas, nec volet, nec poterit seminare: quod est molto maius detrimentum communis boni, vt latissimè declarat Rex Philippus in pragmatica anni 71.

7 Secunda ratio est, quia si pro hoc anno tam sterili ederetur pragmatica taxans fanecam tritici vndecim argenteis, manifestè taxa esset iniusta; quia hoc pretium esset multo inferius sumptibus: ergo eadem iniustitia erit prædictam taxam conseruare. Consequentia constat, quia eadem æquitas, & iustitia requiritur ad conseruandam legem in sua vi, ac ad illam de nouo ferendam.

8 Tertia ratio est, quia cessante fine, & ratione legis non in vno, aut in altero particulari, sed in communi, cessat obligatio legis, vt materia de legibus docent omnes Doctores *cap. cùm cessante, de appellat. & l. adigere. § quamuis. ff. de iure patron.* & latè Mexia *in pragmatica tritici, concl. 2.* Sed in hoc casu cessat finis, & ratio legis quę fuit, vt agricolæ haberent moderatum lucrum ex venditione tritici, quo possint se ipsos sustentare, & conseruare agriculturam: nam si hoc anno fanecam tritici venderent vndecim argenteis, non solũ non lucrarentur aliquid, verùm potiùs multũ amitterent, & breuiter eorũ substantiæ consumerentur: ergo hoc anno omnino cessat obligatio prædictæ legis. Et in hoc casu locum habet, quod ait S.Thom. *2. 2. q. 60. art. 5. ad 2.* videlicet leges, etiam iustas, aliquando non obligare; quia scilicet in aliquibus casibus illas seruare esset contra ius naturale, in quibus potius attendenda est mens legislatoris, quàm verba legis: nam in casu præsenti agricolæ habent ius naturale ad percipiendos ex venditione tritici tot sumptus, quot in illo colligendo fecerunt; & insuper moderatum aliquod lucrum tanquam stipendium sui laboris.

Quarta ratio est, quia annis præcedentibus dum taxa tritici minor esset, Rex per suam legem pretium auxit ad vndecim argenteos; quia meritò iudicauit taxam præcedentem non esse iustam pro illis annis, eo quòd agricolæ non poterant percipere sumptus factos, & moderatum lucrum; ergo quotiescumque hoc idem accidat, censendum est Regem velle taxam illam non obseruari; hîc enim locum habet quod ait glossa *l. tale pactum. § finali, vers. Per exceptionem. ff. de pactis*, quod habetur pro statuto in casu omisso, quòd legislator verisimiliter statueret, si de eo fuisset interrogatus, quam glossam Iurisperiti auream vocant. 9

Vltima ratio, quia ipsa pragmatica auger pretium tritici iis, qui deforis adsportant propter expensas factas in adsportando, & vt aliquod moderatum lucrum percipiant: ergo si manifestè, & absque vlla fraude constat expensas factas ab agricolis maiores esse, quàm pretium taxæ, iustum, & licitum illis erit ex quadam tacita dispositione legislatoris pretium augere. Quam rationem latiùs prosequitur Mexia *pragmatica tritici conclus. 2. n. 8. 9. & 10.* 10

Hanc sententiam videntur tenere plures authores, quorum verba referam. In primis Merina *C. de restit. q. 31. vers. Prædictis tamen non obstantibus*, hæc dicit: Ad Rectores reipublicæ spectat pretia rebus venditioni expositis determinare, copiam, vel penuriam attendentes, vt taxatio per eos facta continuetur, vel etiam mutetur: & si continuetur, eorum taxationi standum est; nisi notabilis causa taxationem mutandi appareat, quia tunc taxatio est iniusta, nec illi necessariò standum, ex quo incipit esse irrationabilis: & ita si Rectores taxationem per eos factam non mutent, tuti erunt in conscientia, qui exigunt aliud pretium, licèt fortè in foro externo à pœna immunes non sint. Quæ autem maior causa esse potest in casu præsenti ad augendum pretium, quàm quòd in tota prouincia expensæ excedant taxam. Vnde quando ipse Merina *q. 36.* ait pragmaticam obligare tempore penuriæ, intelligendus est, quando non est notabilis sterilitas in prouincia, vt innuit ipsemet *eadem q. ad 2.* vbi sic inquit: Intra tempus, pro quo posita est pragmatica, non est liberum venditori 11

ditoribus in pretio ascendere: etiam si aliquantulum sint præfatæ circunstantiæ variatæ. Vbi dicens, *aliquantulum*, solùm denotat, quòd si circunstantiæ non sint notabiliter mutatæ, licita erit taxa; non verò quando sunt notabiliter mutatæ, vt cõtingit in annis magnæ sterilitatis. Item Nauarr. summa Lat. *cap.* 23. *n.*88. dicens taxam panis ad culpam, & restitutionem obligare, hæc subdit: Superueniente maxima necessitate tollitur omnino taxa. Item Mercado *lib.* 3. *de contractibus cap.*6. §. *quanto a esto*, licèt toto illo libro acertimè pragmaticam defendat, inquit, *No es licito per el costo particular de vno quebrantar, la tasa*; vbi innuit, quòd si sumptus communiter excedant taxam, liceret. Et *ibi* paulo inferiùs ait, *si en vna prouincia, o reyno entero valiesse el trigo comunmente à los labradores de modo, que no les que dasse ganancia, destos se podria dudar, si estarian obligados à la tasa*; ergo à fortiori, quando non solùm nullum perciperent lucrum, sed magnam partem expensarum amitterent, non tenebuntur seruare taxam. Item Iosephus Angelus *floribus quæst. theologic.* 2. *p. mat. de contractu emptionis, fol.* 320. sic inquit: Omnes vendentes frumentum vltra pretium pragmaticæ, tenentur restituere; sed cessante ratione legis taxantis, cessat lex. v. g. raritas, seu abundantia mercium, & emptorum est ratio variandi pretium; & vt experientia constat, quia superueniente abundantia, minuitur eius pretium, ita superueniente maiori penuria, quam fuerat tempore, quo lex condita est, debet frumenti pretium augeri; aliàs lex illa esset iniqua, si magis emptori, quàm venditori faueret; nam vt lex olim facta, si modò fieret, esset illicita, ita esset quoque, si nunc seruaretur. Item Mexia *lib. de taxa panis, tota conclus.* 1. in textu, & glossa hoc latè defendit. Item Couatr. *lib.* 2. *var. cap.* 3. *num.* 5. inquit, Ad hoc quòd pretium taxatum à Rege, vel republica rebus necessariis, vt frumento, vino, &c. sit iustum, & obliget in conscientia, desumendum est consideratis sumptibus, & expensis, & laboribus venditorum, & præterea boni viri arbitrio data aliqua quantitate, quæ ipsis venditoribus lucro cedat, *l. venditor*, §. *si constat*, *ff. communia præd.* Ergo quando non tantum lucrantur agricolæ, immo magnam facerent iacturam, si frumentum pretio taxato venderent, non tenentur seruare pragmaticam. Item hanc sententiam, scilicet non obligare pragmaticam, quando sterilitas est magna, & communis, tenuerunt plures viri docti iussu Episcopi Cordubensis super hac re congregati. Item omnes nostri Cordubæ, & Granatæ anno 1582. & plures Doctores Salmantini de hac re consulti, & alij docti recentiores.

12 Tertia conclusio hoc casu, quo pragmatica non obligat, etiam ij, quibus triticum viliori pretio, quàm taxato per pragmaticam stetit, non tenentur ad taxam, sed possunt pretio communi vendere: sicut econtrà, quando in communi obligat pragmatica, nihil refert, si alicui priuato multo carius triticum steterit, quominus ad pragmaticam teneatur: quia communi pretio æstimatione existente, nil refert venditori priuato carius, vel vilius stetisse, quominus pretio communi possit, & teneatur vendere. Sic Couarr. 2. *var. resolut. cap.* 3. *num.* 4. Medina *quæst.* 31. *de restit. vers. prædictis, in fine*, Sotus *lib.* 6. *de iustit. quæst.* 2. *art.* 3. *vers. sequitur tertiò.* Conradus *quæst.* 56. *de contract. conclus.* 3. Nauarr. *cap.* 17. Lat. & Hisp. *num.* 228. Sylueft. *verbò emptio. q.* 10. Mercado *lib.* 2. *de contract cap.* 11.

Superest soluere rationes primæ, & secundæ sententiæ. 13

Ad argumentum primæ respondetur rationem locum habere, vbi pretium non est à Principe taxatum: tunc enim ob mercium sterilitatem crescit pretium; at vbi taxatum est, non ob quamcumque sterilitatem augendum est.

Ad argumenta secundæ sententiæ.

Ad primum, & secundum respondetur taxam legis solùm factam esse pro annis mediocris sterilitatis, & non pro annis magnæ, & excessiuæ sterilitatis: quòd si aliquo anno notabilis sterilitatis Rex non auget pretium, id contingit propter sinistram informationem, & quia singulis annis non expedit taxam variare, id relinquit arbitrio prudentum, & doctorum virorum, vt attentis circunstantiis iudicent quod iustum fuerit. 14

Ad tertium, verum est officium agricolarum esse expositum amissioni, & lucro, quando aliqui solùm particulares exiguos fructus percipiunt; secus quando omnes communiter in prouincia. Ad illud de recompensatione patet ex dictis. 15

Ad quartum argumentum negatur sequela; quia in anno sterili est notabilis diminutio fructuum, qui colliguntur. 16

Ad vltimum patet ex dictis. Vide circa hoc Nauarram *lib.* 3. *de restit. cap.* 1. *num.* 3. 17

Sed iam quod attinet ad agricolas, hæc difficultas cessat, post pragmaticam editam à Philippo III. *in fine dubij sequentis* referendam; quoad omnes verò alias personas extat iam pragmatica ab eodem Philippo III. edita anno 1613. in qua auget pretium tritici, & statuit, vt illud sit decem, & octo argenteorum pro faneca tritici, & nouem pro faneca hordei circa cuius obligationem, vel in annis sterilibus, de obligatione idem dicendum est, quod diximus circa alias pragmaticas *hoc dubio, & præcedenti*, & dicemus *in sequentibus*. 18

DVBIVM VI.

An in annis, in quibus pragmatica taxans pretium tritici non obligat iuxta supradicta, possit vendi pretio communiter currente in ciuitate sine vlla attentione ad legem taxantem.

Dvplex est sententia.

Prima docet in prædictis annis non esse licitum vẽdere triticum pretio communiter currente in ciuitate, sed pretio, quod arbitrio prudentum, & expertorum debuisset Rex, vel respublica augere: & illud solum pretium debere tunc iustum reputari. Ratio est, quia finis, & voluntas Principis, vel reipublicæ est, quòd semper sit aliqua taxa in tritico; neque id relinquatur auaritiæ agricolarum, & ita communiter est receptum, quòd sit aliqua taxa in tritico: & ita supposito, quòd taxa non obliget pro illis annis; quia pro illis non est iusta, voluntas reipublicæ tacita est, vt loco taxantis succedat illud pretium, quod viri prudentes experti iudicant esse iustum, & quod deberet augeri per pragmaticam: & hæc est quædam taxa à Principe tacitè imposita. Ita tenent viri docti, & videtur fauere Molina *tom.* 1. *de iust. disp.* 83. vbi inquit, quando pretium legale est iniustum, 1

iustum, non potest vendi pretio naturali cariori, sed tantùm pretio pio; quia si illud taxaret lex, esset iustum.

2 Secunda sententia docet nullatenus esse attendendum pro illis annis ad pretium taxatum à pragmatica; sed tunc seruandum esse pretium naturale, atque ita vendi posse quolibet pretio currente in ciuitate, quod pro illo inueniri possit. Ratio est, quia tantùm est duplex pretium rerum, scilicet legale, & naturale: ergo quando non est pretium legale, quia lex non obligat, standum est pretio naturali; sed quando pretium legale non obligat, quia iniustum est, perinde est, ac si non esset; ergo tunc standum est pretio naturali; nec enim priuatæ personæ possunt, nec debent se habere, tanquam Princeps ad pretium taxandum: ita vt vendentes non possunt illud excedere, cùm nulla priuata persona ad id habeat authoritatem; sed ideo recurrendum est ad pretium naturale. Ita docti recentiores.

3 Sit conclusio: Hæc secunda sententia est probabilior.

4 Quæ hactenus diximus de taxa tritici, procedunt iuxta pragmaticas generaliter taxantes pretium tritici omnibus vendentibus; iam tamen anno 1620. edita fuit pragmatica à Philippo III. per quam aufertur taxa agricolis, & conceditur eis facultas, vt possint suum triticum vendere, quocumque pretio currente, quod potuerint inuenire.

Dubium VII.

An quando in diuersis regni partibus diuersæ vigent pragmaticæ, possit venditor cum emptore conuenire, quod ipse suis expensis asportabit.

1 Exemplum esse potest: si Toleti valeat faneca tritici quinque, Cordubæ verò decem, dubitatur, an possit Toletanus cum Cordubensi conuenire pro decem, hac lege, quòd ipsemet Toletanus portabit suis expensis triticum Cordubam: &, generaliter potest quæri in qualibet alia re, quando in diuersis locis diuersæ vigent pragmaticæ, vel diuersa pretia. Sit

2 Prima conclusio: si venditor erat alioquin triticum suum, vel alias merces portaturus in eum locum, in quo cariùs venduntur, & ibi venditurus, iustus est contractus, licèt Toleti celebretur. Ratio, quia excessus ille non datur in pretium, sed ratione interesse; quia scilicet venditor tantundem lucraturus erat, & expensas facturus, & pericula itineris subiturus. Si autem non erat portaturus, est contra iustitiam; quia Toleti, vbi celebratur contractus, & fit venditio, non tantum valet. Sic Medina *C. de restit. quæst. 36. versic. aliud dubium. & vers. si autem.*

3 Secunda conclusio: si venditor nolit contractum celebrare Toleti, sed vult suis expensis, & periculo Cordubam portare, ibi venditurus, iustus est contractus, vt patet; quia iam vendit pretio, quo æstimatur in loco, in quo venditur.

Dubium VIII.

An illi quibus panem pinsere prohibitum est, si illum subigant, & coctum vendant cum lucro moderato, peccent mortaliter, & teneantur restituere.

Duplex est sententia.

Prima ait non peccare. Ratio, quia pragmatica non prohibet panem pinsere absolutè, sed ne pinsant ad vendendum pretiu excessiuo. Atque ita docet hæc sententia, quemlibet posse panem pinsere, & moderato pretio vendere. Ita tenet Mexia pragmatica anni 1568. *versic. defraudatur.* 1

Secunda sententia docet has personas peccare mortaliter, & teneri restituere illud moderatum lucrum, quod persona non prohibita pinsere, iustè lucraretur. Ratio est, quia pragmatica taxans pretium tritici est generalis, & ad omnes personas se extendit, & solùm excipit personas infimæ notæ, quæ ex officio habent panem pinsere, & pistores vocantur, Hispanè *Panaderos.* Et his tantùm concedit non obstante taxa tritici posse aliquod moderatum lucrum vltra pretium tritici in grano pro pane cocto vendendo, accipere: ergo reliquæ personæ, quæ non habent ex officio pinsere panem, & illum coctum vendunt cum moderato lucro, excedunt taxam pragmaticæ: atque ideo peccant mortaliter, & tenentur restituere. Ita tenuerunt plures viri docti de hac re consulti. 2

Sit tamen prima conclusio: Non licet equitibus, seu personis nobilibus, nec personis Ecclesiasticis, nec per se, nec per interpositas personas panem pinsere, & illum coctum vendere, etiam cum moderato lucro: sed id tantùm est licitum pistoribus, qui id habent ex officio; aut aliis personis tam infimæ qualitatis, vt non sit præter earum statum, seu qualitatem hoc officium habere. Probatur, quia ita prohibet pragmatica Philippi II. anno 1568. & adhuc rigidiùs pragmatica anni 1571. sub pœnis grauibus. Ita tenent omnes Doctores statim referendi contra Mexiam. 3

Possunt tamen prædictæ personæ nobiles, & Ecclesiasticæ prohibitæ panem pinsere, excusari à mortali propter paruitatem materiæ: erit autem paruitas materiæ in hac re etiam vsque ad quinquaginta fanecas panem pinsere; quia damnum, quod reipublicæ infertur ex pistura prædictarum fanecarum, valde modicum est. Immo etiamsi nobilis aliquis vir, aut fœmina etiam nobilis pauperes per se, vel per interpositas personas pinserent panem vsque ad centum fanecas, & illas sic vendant cum moderato lucro, non peccarent mortaliter. Ita docti Theologi. 4

Sit secunda conclusio: personæ prohibitæ panem pinsere, peccant mortaliter illum in magna quantitate pinsentes ad vendendum. Probatur, quia pragmatica anni 1571. id seuerè prohibet, & sub grauibus pœnis, quæ indicant legislatorem velle obligare sub mortali, & lex ipsa iustissima est; & in bonum publicum, & illius transgressio redundat in graue reipublicæ damnum, vt ipsa pragmatica declarat: quando autem lex est iusta, & materia grauis, obligat sub mortali, iuxta communem sententiam Doctorum in materia *de legibus.* Quòd autem hæc materia sit grauis, colligitur primò, quia inde prouenit, vt omnes velint seruare 5

seruare triticum, vt illum subactum vendant pretio panis cocti, quod superat pretium taxæ tritici in grano tribus argenteis: & nullus vellet triticum in grano vendere, quia compellerentur vendere iuxta taxam pragmaticæ. Vnde fit, quòd multa oppida, quæ ex tritico aliunde adsportato prouideri solent, graue damnum patiantur.

6 Secundò, quia multæ personæ honestæ conditionis, quæ ex propriis messibus triticum non habent, nec possunt quotidie panem coctum emere, necesse est, vt suis domibus prouideant, triticum emendo in grano: quod facere nequeunt, cùm non reperiatur, qui triticum in grano vendat; omnes enim, qui illum habent, fiunt pistores, ita vt neque illi, qui hoc officium habent, possint mediocre lucrum percipere, propter copiam volentium panem pinsere. Vnde respublica graue damnum patitur, & pragmatica defraudatur. Hanc conclusionem tenent Mercado *lib. 3. de contract. cap. 3. fol. 1.* illius capitis, & Enriquez cum aliis viris doctis à me consultis.

7 Tertia conclusio: Triticum, quod respublica habet in deposito ad subleuandas necessitates populi, licitè potest emi, vt pinsatur, & reuendatur moderato pretio vltra taxam tritici in grano, hoc est, cum aliquo moderato lucro; quia hoc cedit in bonum commune, & ita renouatur singulis annis triticum depositi, ne corrumpatur: & ita etiam augetur triticum, vt subueniatur necessitatibus occurrentibus. Sic Mexia *in pragmatica tritici, conclus. 1. num. 53. & 54.* vbi etiam notat, quòd licèt sine licentia superioris nequeant Senatores constituere alicui salarium de publico, *l. 1. C. de prab. salario, lib. 10.* At quando in prouincia est, vel speratur sterilitas, possunt vnum, vel plures ex eis eligere, qui pro frumento comparando se conferant ad alienas prouincias, & illis constituere salarium de publico absque Principis licentia.

8 Quarta conclusio: non potest Prætor ciuitatis facultatem concedere, vt personæ prohibitæ possint panem pinsere, & vendere coctum. Ita statuitur in pragmatica anni 1571. in qua iudices inferiores dispensare non possunt. Posset tamen necessitas reipublicæ talis esse, & quòd non possit commodè prouideri ex habentibus triticum; quia illud abscondunt, vt iustè Prætor permitteret personas etiam probibitas panem pinsere, & coctum vendere, quando aliunde facta diligentia non posset aliter prouideri reipublicæ, compellendo pistores, vt triticum emant iuxta taxam pragmaticæ, & illum subactum, & coctum vendant cum moderato lucro. Hæc tamen permissio non excusaret à culpa personas prohibitas, quæ contra pragmaticam panem pinserent. Sic docti iuniores.

9 Quinta conclusio: Probabilius est, vt licèt personæ prohibitæ panem pinsere, peccent illum pinsendo, & vendendo cum moderato lucro, nil tamen teneantur restituere. Ratio est, quia in pragmatica anni 1558. statutum est, vt pretium panis cocti esset cum moderato lucro vltra pretium taxæ, quod triticum babet in grano, à quocumque venderetur: & in pragmatica anni 1568. statutum fuit, vt non pinserent omnes personæ, sed pistores, vel aliæ personæ eiusdem qualitatis, iuxta dicta *in conclusione prima.* Vnde prædictum pretium non statutum est tanquam priuilegium pistorum, sed tanquam pretium iustum panis cocti, à quocumque ille vendatur; quia panis coctus plures sumptus habet, & ita auctiori pretiu deber recompensari: ergo quicumque illum vendit, potest moderatum lucrum percipere, quamuis peccet contra pragmaticam illum coctum vendendo; quia non peccat contra iustitiam: sicut prohibitus vendere argentum viuum, & alia eiusmodi, si pretio communi vendat, licèt peccet, non tamen tenetur restituere. Sic docti recentiores.

Sed circa personas prohibitas panem pinsere, 10
& illum coctum vendere, notandum est hanc prohibitionem iam non habere locum in agricolis post pragmaticam editam à Philippo III. anno 1619. in qua illis concedit facultatem, vt licitè possint vendere panem coctum ex tritico suæ agriculturæ, non verò ex alio tritico empto ad hunc finem, vel ab aliis personis accepto.

Dubium IX.

An quando iudex, vel is, ad quem spectat pretia taxare, pretium apponit exorbitans pani subacto, excusabuntur vendentes tali pretio.

Videtur, quòd sic, quia pragmatica regia concedit iudicibus facultatem imponendi pretium pani cocto. 1

Sit prima conclusio: vendentes panem coctum pretio excessiuo etiam per iudicem taxato, deductis expensis, peccant mortaliter, & tenentur restituere excessum iusti pretij. Ratio est, quia pragmatica reuera imponit pretium pani cocto, decernens illum vendendum esse ad pretium tritici deductis expensis, & addito moderato lucro: nec aliter concedit facultatem iudicibus imponendi pretium pani cocto, nisi iuxta prædictum modum moderati lucri: ergo quando est manifestus excessus pretij, non excusantur vendentes à peccato, & restitutione. Ita tenet Mexia *in pragmatica tritici conclus. 4. num. 22. 23. 24. 25.* & alij plures docti recentiores. 2

Secunda conclusio: quando excessus lucri moderati non est manifestus, potest vendens se conformare pretio taxato à iudice, quia iudici incumbit iustum pretium imponere, & in dubio standum est pro iudice, præsertim cùm hoc moderatum lucrum non consistat in indiuisibili, sed habeat latitudinem. Ita docti iuniores. 3

Dubium X.

Quod censebitur moderatum lucrum excepto valore tritici, quod concedit pragmatica pistoribus panem pinsentibus.

Præmittendum est, attendendum esse ad sumptus, & expensas, quæ communiter fiunt ab agricolis in colligendo tritico, & non ad expensas, quæ casu, seu per accidens in aliquo particulari sunt maiores, vel minores, propter aliquam specialem causam, seu circumstantiam; sicut in reliquis mercibus contingit, in quibus non attenduntur sumptus facti ab aliquo particulari, sed qui communiter fiunt ab adsportantibus, & vendentibus illas. 1

Hoc præmisso circa positum dubium, Ponze *in suo opusculo de pragmatica tritici, conclus. 4. n. 25.* ait, 2

ait, hoc lucrum debere esse quintam partem, ex *lib. 2. ordinam. regal. tit. 21. l. 14.*

3 Mercado *lib. 3. de contractibus, cap. 2. in fine*, docet, quòd si pretium tritici esset nouem argenteorum, æquitas esset excipere quatuordecim argenteos ex singulis fanecis panis cocti, duos argenteos cum dimidio propter expensas, & alios duos cum dimidio propter laborem.

4 Quidam vir doctus de hac re consultus dixit moderatum lucrum esse vnum, vel duos marauetinos in singulis panibus.

5 In quadam consultatione viginti Iuristarum, & Theologorum Hispali facta conclusum est illud esse moderatum lucrum, quod mercenario propter laborem vnius diei deberetur, deductis omnibus expensis. Et ita ferè omnes conueniunt moderatum lucrum esse in his prouinciis pro his temporibus duos, vel tres argenteos, deductis expensis. Et ita tenendum est pro his temporibus; vbi verò successu temporum maius pretium deberetur mercenario propter laborem vnius diei, quàm duo argentei, quia omnium rerum pretia aucta sunt, tunc rutum illud esset moderatum lucrum.

Dubium XI.

Quod sit iustum pretium panis cocti aliunde adsportati.

1 SI attendatur pragmatica, videtur pretium esse taxandum à iudice, aut quando non taxatur à iudice, ipsos vendentes teneri vendere iuxta pretium pragmaticæ tritici cum moderato lucro, deductis expensis, iuxta dicta *dubyi praecedentibus*.

2 Ex alia parte videtur immemorialis consuetudo Hispali, Cordubæ, & Granatæ, vt licèt pistoribus harum ciuitarum vendentibus panem coctum imponatur pretium à iudice, at pani adsportato ex oppidis vicinis nullum imponatur pretium à iudicibus, sed vendentibus permittatur vendere pretio naturali currente: quod pretium solet esse maius, vel minus ob penuriam, vel abundantiam panis, vel emptorum: nec in his attenditur ad pragmaticam, nec iudices de hac re aliquid curant: & hoc ipsum accepi Matriti obseruari. In cuius confirmationem facit, quòd lite mota de hac re quidam oppidani Hispali vicini obtinuerunt per sententiam non esse taxandum pretium pani cocto deforis adsportato, sed vendendum esse pretio concurrente.

3 Quare propter hæc dicendum existimo pretium iustum panis cocti aliunde adsportati esse illud, quod communiter currit citra fraudem, & vim, siue pretium augeatur, siue minuatur propter abundantiam, vel penuriam panis, vel emptorum, neque taxam pragmaticæ in hoc genere panis fuisse receptam. Immo si benè pragmatica inspiciatur, non videtur loqui de hoc genere panis aliunde adsportati, sed de illo, quem pistores ciuitatis in illa pinsunt, & vendunt. Ita docti recentiores.

Dubium XII.

Vtrùm vendentes triticum vltra pretium taxa pistoribus, & artocrearijs, & agasonibus extrahentibus illud ad alia loca, teneantur illis restituere excessum pretij quando constat hos pistores, & agasones excepisse totum illud pretium, & insuper moderatum lucrum ex venditione tritici, vel panis cocti.

SIt conclusio. Prædicti vendentes pistoribus, 1 & agasonibus, & artocreariis non tenentur restituere illum excessum pretij ipsis pistoribus, artocreariis, & agasonibus, sed pauperibus. Ratio est, quia nec pistores, nec agasones sunt damnificati in aliquo, cùm totum illud pretium, & insuper moderatum lucrum ab emptoribus acceperint; & ita resarcitum est damnum quod acceperunt à vendentibus triticum illis vltra pretium taxæ: sed solùm remanent damnificatæ illæ personæ: quæ ab ipsis emerunt triticum, vel panem coctum maiori pretio, quàm iustum erat; atque ita istis personis facienda erat restitutio: cùm autem istæ personæ sint incertæ, facienda est restitutio pauperibus, sicut de aliis bonis male acquisitis incertorum dominorum. Sic Mexia *pragmatica tritici, conclus. 5. n. 117.* Et idem dicendum est de vendentibus triticum vltra taxam non solùm pistoribus, & artocreariis, sed etiam quibuscumque aliis, qui idem pretium excessiuum, & moderatum lucrum ab aliis emptoribus excipiunt; cùm eadem sit ratio.

Dubium XIII.

Vtrùm agasones, & pistores non inuenientes triticum iuxta pretium taxæ, possint illud emere vltra taxam, & iterum vendere, & excipere, totum illum excessum, & insuper moderatum lucrum & expensas adsportationis.

SIt conclusio: si omnes prædicti facta suffi- 1 cienti diligentia non inueniunt triticum iuxta pretium taxæ, possunt illud emere pretio, quo inueniant, & illud postea vendere, excipiendo omnes expensas, quas fecerunt in illo emendo, vltra taxam, & in itinere, & insuper moderatum lucrum. Ratio est, quia prædictæ personæ vtiliter gerunt negotium reipublicæ, & eius necessitatibus subueniunt, & quasi œconomi illius; & ita æquum non est, vt damnum aliquod sentiant. Sic Mexia *pragmatica tritici, conclus. 6. n. 10. 11. 12.* & quidam docti recentiores.

Dubium XIV.

An possint molendinarij illam tritici mensuram, quæ pro pretio solet illis solui, vendere eodem pretio, ac venditur triticum deforis adsportatum.

REspondetur non posse, quia molendinarius 1 nullos fecit sumptus in adsportatione tritici; atque ita non potest pretium augere ad illos extrahendos: secus esset si ex mensura tritici, quæ

quæ ſibi debetur ob pretium molendini, detraheret tantum tritici, quantum valent prædicti ſumptus; tunc enim poteſt illos ſumptus percipere ex venditione tritici, augendo pretium.

2 Atque idem dicendum eſt quando quis permutat triticum non adſportatum pro alio adſportato: non enim poteſt illud vendere iuxta pretium tritici adſportati; quia in illo adſportando nullas fecit expenſas. Ita docti recentiores.

Dubium XV.

An liceat carius vendere pecunia credita, quàm numerata, ſaltem in iis mercibus, quæ communiter pecunia credita vendi ſolent.

1 Hac in re certiſſimum eſt licere carius vendere pecunia credita, quàm numerata, modò latitudo iuſti pretij non excedatur: cùm enim triplex ſit pretium naturale iuſtum, nempe pium, medium, & rigidum, poteſt pecunia numerata vendi pretio pio, credita autem pretio rigido ſecundùm omnes.

2 At dubium eſt an vltra latitudinem pretij rigidi liceat vendere pecunia credita; ita vt duo conſtituenda ſint pretia, alterum pecunia credita, alterum autem numerata, quando maior pars mercatorum vendere ſolet pecunia credita, & differenti pretio, ac maiori, quàm numerata?

Duplex eſt ſententia.

3 Prima docet eſſe vſuram carius vendere pecunia credita, quàm numerata. Probatur primò ex c. *conſuluit, cap. in ciuitate, & c. nauiganti, de vſur.* vbi id definitur. Secundò probatur, quia pretium augere ratione dilationis ſolutionis perinde eſt, ac vendere rem pretio, quod valet præſenti pecunia, & illud mutuare emptori, & ratione mutui exceſſum illũ portare, quod eſt vſura. Tertiò probatur, quia valor rei comitatur ipſam rem, dum eſt, tũc enim vſibus deſeruit humanis: ergo iuſtum rei penſari debet, dum res vẽditur, ac ſtatim ſoluitur pretium: ergo augere pretium ratione expectationis ſolutionis eſt iniuſtum. Quartò probatur, quia ratione expectationis ſolutionis merces non creſcit: ergo nec pretium. Hanc ſententiam tenet Pauor. & omnes Doctores iuris canonici *capitibus citatis.* S. Thom. 2. 2. q. 68. *art.* 2. *ad* 7. & *ibi* Caiet. & *in ſumma verbo vſura, c. de vſura ex mutuo implicito.* Sotus *lib. 6. de iuſt. q. 4. art.* 1. Metina *C. de reſtit. q.* 38. *per totam*, maximè *cauſa* 6. Nauar. Lat. & Hiſp. *cap.* 17. *n.* 206. 228. & 243. Ang. *vſura* 1. *n.* 58. 59. Gabr. 4. *diſt.* 15. *q.* 11. *dub* 9. Tab. *vſura* 5. *à n.* 1. *vſque ad* 7. Arm. *verbo emptio. n.* 8. Conrad. *lib. de contract. q.* 59. 60. Metina *lib. 1. instruct. confeſſ. c.* 14. §. 23. 25. Mercado *lib. 2. de contract. c.* 11. Adrian. 4. *mat. de reſtit. q. aggredior, verſ. occurrit inſuper.* Sylu. *vſura* 2. *q.* 1. *dicto* 3. Franciſc. Garcia *lib. de contract.* 1. *p. c.* 23. vbi etiam reprobat ſententiam Soti *infrà* citandam. Nauarra *lib. 3. c. 2. à n.* 99. *vſque ad* 136. Lud. Lopez *lib. 1. de contract. c.* 35. & 2. *p. instruct. c.* 64. Palacios *lib. 4. de contract. c. 3. fol.* 244. & Nauarra *eodem c. 2. à n.* 144. reprobat modum, quem hîc ſequimur.

4 Secunda ſententia docet licere carius vendere pecunia credita, quàm numerata, in iis mercibus, quæ communiter à maiori mercatorum parte pecunia credita venduntur, idque differenti pretio, & cariori, quàm numerata. Probatur primò, quia vnaquæque res valorem habet iuxta vendendi modum, ita vt diuerſus vendẽdi modus diuerſum conſtituat pretium: & ita in publicis ſubhaſtationibus ratione modi vendendi poteſt res tutò maiori, & minori pretio vẽdi, ſaltem vſque ad dimidium iuſti pretij, vt docent Metina *q.* 31. *de reſtit.* Mercado *lib. 2. de contract. c.* 12. Ioſephus Angles *in floribus quæſtionum theolog. 2. p. mat. de emptione, fol.* 331. Sed communis vendendi modus conſtituit modum peculiarem vendendi: ergo quando communis vẽdendi modus eſt credita pecunia, & non numerata, modus vendendi credita pecunia attẽdendus eſt, & iuſtum erit pretium, quod communiter res valet, & æſtimatur hoc vendendi modo, ſcilicet credita pecunia, & non, quod valet numerata. Secundò probatur, multitudo emptorum, & cupiditas emendi auget pretium, ſed ſunt plures emptores, qui pecunia credita emũt, & auidiores, ac proniores ſunt ad hoc modo emendum: ergo hæc augent pretium venditionis pecunia credita. Tertiò probatur, quia pretium commune, quod in caſu præſenti eſt pecunia numerata, non eſt iuſtũ abſolutè, ſed ex ſuppoſitione, ſcilicet ſuppoſito rarò vendi pecunia numerata, raróſque eſſe, qui ſic emant, & frequentiùs multo vendi pecunia credita, & ſic auidos eſſe mercatores vendendi pecunia præſenti, atque ideo paruo lucro, vel nullo contentos eſſe, quando pecuniã numeratam vident; & quia illa pecunia iterum lucrantur, at ſi frequentiùs emeretur pecunia numerata, auctius eſſet pretium; ergo non eſt attendendum pretium præſens numeratæ pecuniæ, iuxta ea, quæ dicit Sylu. *infrà* referendus. Quartò probatur, iuſtũ eſt, vt mercatores, qui reipublicæ, & valde vtiliter ſeruiunt, lucrum reportent, & ſeruitij præmium, at ſi in præſenti caſo non liceret auctiori pretio pecunia credita, quã numerata vendere, nullũ lucrum reportarent, imò magnã rei familiaris iacturã facerent; quia pretio illo pecuniæ numeratæ, quod vile eſt, cõtenti ſunt, quia ſtatim pecuniã illam expendũt, ac negotiationi exponunt, ac iterũ lucrantur, & ex multis lucris, quãquam minima ſint, lucrũ mediocre conſurgit: at ſi pecunia credita illo pretio venderẽt, cùm lucrũ minimum ſit, nec pecunia ſtatim illis conferatur, vt iterũ ea negotientur, nil lucrarentur, & gratis reipublicæ deſeruirent, imò cum iactura propriæ rei familiaris; ergo iuſtum eſt, vt in præſenti caſu aliud, & auctius ſit pretium pecunia credita, quã numerata. Tandem probatur, quia rationes oppoſitæ ſententiæ nihil contra hãc probant; quia textus, & ſecunda, & quarta ratio tantũ probant non licere auctius eſſe pretium pecunia credita, quàm præſenti ratione dilationis ſolutionis, hoc enim eſſet pretiũ reportare ratione mutui impliciti, quod manifeſta vſura eſt, & nos fatemur: at hæc ſententia non dicit hoc licere ratione dilationis ſolutionis, ſed quia quando frequẽtior eſt modus vendendi pecunia credita, eſt diſtinctus vendendi modus, diſtinctúmque forum, & ſic diſtinctum ſortiri debet pretium. Nec obſtat etiam tertia ratio, quia iuſtũ rei pretium eſt, quod valet res, dum venditur eo vendendi modo, quo venditur. Pro hac ſententia ſunt Salizetus *Auth. ad hac. C. de vſur. q. 9. circa finem verſ Conſiderandũ eſt etiam.* Decius *conſil.* 111. *n.* 8. & 12. Ananias *c. in ciuitate, de vſuris n.* 3. vbi hi tres dicunt; quando venditores non reperiunt emptores, qui ſoluant pretium in numerato de præſenti, vt eſt in quibuſdam ciuitatibus, in quibus portantes merces non reperiuntur

riunt emptores, nisi ad terminum, si illis vendatur maiori pretio ad tempus, quàm si pretium incontinenti solueretur, vsura non est. Pro hac etiam sententia est Cooar. *lib. 2. var. resol. cap. 3. n. 6. in principio*, vbi hæc dicit: *Defendi potest non esse damnandos mercatores, qui in nundinis merces, quæ solent frequentius vendi pecunia credita, quàm numerata, vendunt carius pretio ad certum diem soluendo, quàm si statim id numeraretur; nam in his mercibus iuxta communem hominum æstimationem, cùm ad tempus pretio soluendo venduntur, iustum pretium illud sumendum est, quod ad pecuniam creditam pertinet.* Fauet S. Thom. *opusc. 67.* vbi hæc dicit: *Si vendentes ad terminum plus recipiant propter expectationem temporis, est vsura: si autem non plus quàm valeant secundum communem forum, sed quantum valent secundùm communem forum, plus tamen accipiunt, quàm si eis statim solueretur, non est vsura.* Et idem S. Anton. 2. *p. tit. 1. cap. 8. §. 4. & §. 5.* hæc dicit: *Recipere ratione expectationis temporis est vsura, si autem secundum quantitatem iusti pretij vendatur, licèt terminus tradatur, & pro termino pretio maiori vendi videatur, non est vsura, licèt tali termino plus vendatur, quàm denariis numeratis vendi posset.* Nec contrarius est huic sententiæ S. Thomas 2. 2. *q. 68. art. 2. ad 7.* tantùm enim ibi negat ratione expectationis solutionis posse pluris vendi. Fauet Sylu. *vsura 2. q. 1.* vbi referens aliquos ait; si aliqui mercatores pecuniosi vendant res suas ad terminum, vt plus lucrentur, & boni non possint vendere iusto pretio ad numeratum: vel quando alicubi est mala consuetudo propter pecuniarum paucitatem, vt penè omnes vendant ad tempus, & sic ad numeratum non inueniuur illud pretium, quod cessante tali consuetudine esset iustum, potest quis carius vendere pecunia credita, quàm præsenti inueniretur. Idem Ang. *vsura 1. n. 59.* vbi inquit, si quis esset in tali loco, in quo communitet ementes non habent pecunias, sed emerent ad tempus, posset quis vendere aliquid plus iusto pretio occurrenti sine vsura. Fauet Sot. *lib. 6. de iust. q. 4. art. 1.* & Ant. à Corduba *q. 85. de casibus conscientiæ*, licèt dubius, vbi dicit: dum maritimæ merces in maxima veneunt quantitate, vt nauis mercibus onusta, tunc enim iustum pretium non est, quod præsenti valeot pecunia, sed quod credita. Ludou. Lopez *in instructorio supra*, dicit esse probabile, & tenuisse Victoriam. Et in hoc casu tenent idem nonnulli valde docti recentiores Magistri, licèt aliqui illorum in mercibus minutim venditis oppositum teneant. Ratio, quia cùm nun possint in plurimum reperiri, qui illas præsenti pecunia emant, non tantùm ob mercatorum penuriam, sed quasi ex natura rei propter tantam mercium copiam, inde fit, vt quasi natiuus huiusmodi merces distrahendi modus sit credita pecunia, ac proinde pretium illarum iustum, quod credita pecunia currit, nam pretium rei iustum est, quod suo modo venditionis communiter currit. Ita multi viri docti ex Societate à me consulti, & alij Salmantini, quorum auctoritate diuulgari, & practicari cœpit Vallisoleti, & Burgis.

5 Sit prima conclusio: quando maior pars mercatorum vendit pecunia præsenti, licèt alij vendant pecunia credita, iustum pretium mensurandum est iuxta id, quo pecunia præsenti venditur, idque erit pretium rerum, quæ pecunia credita venduntur, nec licebit auctiori pretio vendere, quàm præsenti pecunia valeat. Ratio, quia cùm tunc communis vendendi modus sit pecunia præsenti, iuxta eum venditio pecunia credita mensuranda est, & ita tenent omnes authores citati.

Nota non posse mercatorem carius vendere pecunia credita, quàm præsenti, eo quòd aliàs non potest sumptus, quos fecerat, reficere, & quia pluris sibi steterunt merces. Ratio, quia negotiationis natura est, vt fortuitis exponatur euentibus, & iacturæ, sicut lucro. Sic Sotus *dicto art. 1. vers. secundò id patesit.* D. Anton. 2. *p. tit. 1. cap. 8 §. 2.* Armilla *verbo vsura, n. 11.* Sylu. *vsura 2. q. 1. dicto 1.* Nauar. *cap. 17.* Lat. & Hisp. *n. 228.* Mercado *lib. 2. de contract. cap. 11.* Metina *C. de restit. quæst. 38. causa 1.* Franciscus Garcia *vbi supra.* 6

Secundò nota, quando magna mercium copia simul venditur pecunia credita, non id iustum pretium existimandum est, quo res illæ sigillatim, seu minutatim venduntur præsenti pecunia, sed quo simul præsenti pecunia venduntur. Ratio, quia res sigillatim venditæ plus valent, quàm cùm simul magna mercium copia venditur. Sic Mercado *lib. 2. de contractibus cap. 14.* Franc. Garcia *vbi supra.* 7

Secunda conclusio: quando maior pars mercatorum vendit pecunia credita, iustum pretium censendum est rerum, quæ pecunia credita venduntur, id, quo pecunia credita communiter venduntur, licèt auctiùs sit pretio pecuniæ præsentis, modò non multum excedat illud, & quo magis differtur solutio non sit maios pretium (esset enim manifesta vsura ratione temporis augere pretium.) Probatur ex omnibus adductis pro secunda sententia, quam probabiliorem existimo. 8

Dubium XVI.

An liceat viliùs emere anticipata solutione saltim quando communis emendi modus est huiusmodi, vt in emptione lanarũ contingit.

Supponendum est hoc fundamentum; dum res non traditur de præsenti, sed in posterum tradenda est, iustum illius pretium est, quod tempore traditionis valebit numerata pecunia, *cap. vltimo, & penultimo, de vsuris.* Ratio, quia cùm res emantur propter vsum, tunc autem veniant in vsum emptoris, cùm ei traduntur, iustum illarum pretium est, quod tunc valent. Sic Sotus *lib. 6. de iust. q. 4. art. 1. vers. secundò id.* Sylu. *vsura 2. quæst. 1. dicto 1.* Mercado *lib. 2. de contract. cap. 12.* Metina *quæst. 38 de restit. causa 6. vers. est itaque.* 1

Hoc supposito duplex est sententia.

Prima docet esse vsuram aliquid vilius emere anticipata solutione, quàm sit valiturum tempore traditionis, valiturum (inquam) infimo pretio. Ratio, nam est velut mutuum anticipatæ illius pecuniæ, & ratione huius mutui reportatur lucrum. Ita omnes Doctores citati dubio præcedenti, qui dicunt esse vsuram carius vendere pecunia credita, quàm numerata. Et specialiter in lanarum venditione id docet Iosephus Angles *in floribus quæstionum moralium 2. p.* vbi de vsura in emptione, & venditione *fol. 267. 271.* Pedraza *in summa præcepto 7. §. 13.* Frãciscus Garcia *lib. de contractibus, 1. p. c. 14.* Sarauia *lib. de instr. mercatorũ fol. 59.* Ioan. Metina *dicta causa 6. vers. sequitur amplius.* Mercado *lib. 5. de contract. c. 9. vers. dosé sigue.* 2

Metina

Metina *lib. 1. instruct. cap.* 14. §. 23. Ludou. Lopez *secunda p. instruct. cap. 65.* Palacios *lib 4. de contract. cap. 3. fol.* 243. Ludou. Lopez *lib. 1. de contract. c.* 41. Gutierrez *quæst. canonicis cap.* 39. *num.* 44. Nauatta *lib. 3. de restit. cap. 2. à num.* 236. *vsque ad* 148.

3 Secunda sententia docet licere viliùs emere anticipata solutione, quando communis emendi modus est huiusmodi, vt in emptione lanarum contingit. Ratio, quia hæc diminutio pretij non est ob solutionis anticipationem, esset enim tunc manifesta vsura; sed quia sub tali emendi modo res illa non plus valet; vt latè probaui *dub. praeced.* probans secundam opinionem ibi positam. Item quia plus valere lanas tempore, quo traduntur, euenit, quia magna illarum copia est vendita anticipata solutione: si enim sic non vendita esset, cùm traditionis tempore magna esset lanarum copia, minùs valerent. Sic Doctores omnes citati *dubio praeced.* pro secunda opinione: eadem enim est vtriusque quæstionis difficultas. Idem Soto *lib. 6. de iust. quæst* 4. *art.* 1. *sub finem*, Corduba *summa casuum*, q. 85. Palacios *verbo, emptio.* Et dicit Nauarra *num.* 147. virum doctissimum hoc tenuisse. Hanc dicit probabilem Ludou. Lopez *suprà.* Hanc etiam tenent nonnulli doctè recentiores in suis scriptis, quorum alter dicit eam esse sententiam Victoriæ, & communem Salmanticorum.

4 Sit conclusio. Probabilius est licere viliùs emere anticipata solutione, quando communis emendi modus est anticipata solutione, & viliùs etiam infimo pretio, quod res tempore traditionis valebit, emitur communiter in illo vendendi modo, dummodo non sit multo vilius illud pretium anticipatæ solutionis, & dummodo non sit vilius, quo magis solutio pretij anticipatur: probatur ex dictis.

Dubium XVII.

An liceat debitum aliquod emere minori summa, quàm illud sit.

1 Exemplum esse potest, vt si Petro debetur centum aureorum debitum ab hinc vno anno soluendum, liceat mihi emere hoc debitum numerata pecunia minori pretio, v. g. nonaginta aureis.

2 Hac in re certissimum est id licere, quando debitum non est liquidum, vel versatur in periculo. Ita omnes Doctores citandi.

3 At quando debitum est certum, & liquidum, nullique periculo expositum, duplex est sententia.

Prima docet non posse absque vsura minori pretio emi, quàm sit debitum. Ratio, quia ille emit centum aureos ab hinc vno anno soluendos, & centum aurei tunc soluendi non valent minus, quàm centum aurei, cùm ratione solutionis præsentis, vel futuræ non minuatur valor: aliàs venderetur tempus. Sic Soto *lib. 6. de iust. q.* 4. *art.* 1. *ad* 3. Metina *C. de restit. q.* 38. *causa* 6. *à vers. sequitur amplius quid.* Mercado *lib. 2. de contract. cap.* 16. Iosephus Angles *floribus quæstionum theologic.* 2. *p.* vbi de vsura in emptione, *fol.* 271. Ang. *vsura* 1. *num.* 63. 64. Gabr. 4. *dist.* 15. *quæst.* 11. *art.* 3. *dub.* 4 Tabien. *vsura* 3. *n.* 10. Sylu. *vsura* 2. *quæst.* 14. Franciscus Garcia *lib. de contract.* 1. *p. cap.* 19. Adr. 4. *mat. de rest. q.* quæ incipit. *aggredior. vers. occurrit* *Th. Sanchez Consil. moral. Tom. I.* *insuper.* Salas *tract. de vsuris dub.* 17. *num.* 6. vbi pro eadem sententia plures refert.

Secunda sententia docet, licere emere minori pretio debitum, & nullam ibi inueniri rationem vsuræ. Probatur, hîc non est explicitum, nec implicitum mutuum, sed vera emptio, quia non ipsa pecunia debita, sed ius ad illam emitur: hoc autem ius minus valet, quàm ipsa pecunia debita, vt statim probabitur; ergo nulla est vsura, nec iniustitia. Probatur prima pars maioris, qua is, à quo emo debitum, nil mihi restituere tenetur, sed ius illud assignare. Item, quia quidquid periculi hîc est, apud me ementem restat, quod est contra mutui naturam. Probatur secunda pars maioris, quia alter non tenetur mihi tradere debitum, sed ius suum ad illud, & si transferat ad me ius illud, licèt pereat postea debitum, dum tamen ius fuerit certum, mihi perit: at quod venditur, tradendum necessariò emptori est, vt si vendo mille oues, eas traditurus sum: cùm ergo alter non teneatur tradere emptori debitum, sed ius ad debitum, cõstat non vendere debitum, sed ius ad debitum. Probatur minor, scilicet quòd hoc ius minus valeat, quàm debitum; quia actio ad rem minus valet, quàm ipsa res. *l. minus est habere ff. de reg. iuris.* Item quia pretium iustum secundùm communem æstimationem pensandum est, & secundùm vsum humanum: at secundùm hæc minus est ius recipiendi mille aureos ab hinc vno anno, quàm mille aurei. Item, quia res venalis inutilis per annum, minus valet se ipsa vtili ab hodierna die: sicut terra fertilis statim plus valet terra per annum sterili: at ius illud est per annum inutile, mille autem aurei ex nunc sunt vtiles: ergo. Hanc sententiam docet Innoc. *cap. in ciuitate, de vsuris.* Nauar. *c.* 17. Lat. & Hisp. *n.* 230. 231. Caiet *verb. vsura, sub finem*; vbi agit de monte Genuensi. Arm. *verbo vsura, n.* 33. Rosella *vsura* 2. *n.* 8. Conradus *q.* 67. *de contractibus*. Palacios *in summa, verbo emptio.*

Sit conclusio: vtraque sententia est satis probabilis: at secunda videtur mihi probabilior, eámque tenent Sà *verbo debitum n.* 20. Azor *tomo* 3. *lib.* 10. *c.* 7. *q.* 3. *littera D.* cum aliis multis. 5

Dubium XVIII.

An fas sit ipsi debitori emere debitum, quod ab hinc vno anno debet, minori pretio, quàm sit ipsum debitum.

Duplex est sententia.

Prima dicit id licere. Ratio, quia non videtur ratio, cur liceat alteri minoris emere, & non ipsimet debitori. Sic Bernardinus Bustius *serm.* 34. Nauar summa Lat. & Hisp. *cap.* 17. *n.* 230. 231. Conradus *lib de contract. quæst.* 67. Arm. *verbo vsura num.* 33. Rosel. *vsura* 2. *n.* 8. idem tenet Franc. Garcia *lib. de contract.* 1. *p. cap.* 19. in hoc tantùm casu, quando debitum originem trahit ex emptione alicuius rei, quæ iustè poterat à principio minori illo pretio emi. v. g. emi quasdam ædes pretio iusto rigoroso mille aureis ab hinc vno anno soluendis, vili pretio valebant mille aureos, hoc debitum mille aureorum ipsemet debitor nongentis potest emere, vt ab initio iustè poterat his nongentis eas emere. 1

Secunda sententia docet non licere ipsimet debitori, sed esse vsuram minori pretio emere debitum, 2

debitum, quod debet. Ratio, quia debitor ratione præcedentis contractus totam summam debet, & tenetur saluam ab omni periculo reddere, & non emit ius ad debitum, sed ipsum debitum, quia ipse debitum tenebatur tradere, ar debitum ipsum ratione anticipatæ solutionis non minus valet; aliàs esset vsura ratione venditionis temporis: at tertius, qui nihil debebat, non emit debitum, sed actionem ad debitum, & non debebat reddere debitum illud ab omni periculo immune: ergo est latum discrimen inter ipsum debitorem, & quendam tertium. Ita Sotus *lib. 3. de iust. quæst. 4. art. 1. ad 3. vers. argumentum autem.* Pedraza *precepto 7. §. 24.* Palacios *in summa verbo emptio.* D. Anton. *2. p. tit. 1. cap. 8. §. 13. & §. 4.* D. Thomas *opusc. 67. & opusc. 73. cap 8.* Iosephus Angles *in floribus quæst. theolog.* vbi de vsura in emptione, *2. p. fol. 271.* Mercado *lib. 2. de contract. cap. 16.* Tabien. *vsura 5. num. 11.* Caiet. *verbo vsura, cap. de vsura ex mutuo implicito, vers. tertius casus.* Sylu. *vsura 2. quæst. 14.* Conradus *quæst. 66. de contractibus.* Gabriel *4. dist. 15. quæst. 11. art. 3. dub 4.* & à fortiori idem tenebunt Doctores citati *dub. præcedenti*, qui nec alteri à debitore id licere tuentur.

3 Sit conclusio: Hæc secunda sententia videtur mihi multo probabilior.

Dubium XIX.

An censum iam impositum liceat minori pretio emere, quàm per leges regias taxatus est.

1 Nota pretium censuum redimibilium esse taxatum in hoc regno Hispaniæ ad rationem quatuordecim mille pro milliario. *l. 4. & 6 tit. 15. lib 5. noua recopil.* vbi etiam prohibetur constitui, & emi redditus in frugibus, seu fructibus.

2 Est ergo dubium, an hæc lex intelligatur de censu creando, & instituendo, vt institui non possit, nisi ad rationem quatuordecim mille pro milliario, vel etiam de iam imposito, vt emi non possit minori pretio, vt ad rationem duodecim, &c.

Duplex est sententia.

3 Prima docet intelligi etiam de censu iam imposito, & sic non posse minori pretio emi, quia leges citatæ videntur indistinctè loqui de censibus, Hanc tenet Mercado *lib. 4. de contract. cap. vltimo. §. sabida, sub finem illius.* Corduba *summa q. 79.* Metina *summa instruct. confess. lib. 1. cap. 14. §. 26.* Nauar. recantans palinodiam propter motum proprium Pij Quinti, summa Latina recentiori *cap. 23. num. 91.* idem Ludou. Lopez *lib. 1. de contract. cap. 58. fol. 228. pag. 1.* Gutierrez *quæst. pract. lib. 2. quæst. 173. num. 7.* Azebedo *lib. 5 recopil. tit. 15. l. final. num. 1.* & nonnulli docti iuniores Magistri.

4 Secunda sententia docet solùm intelligi legem de censu nouè instituendo, & sic censum impositum posse minori pretio emi. Probatur tum, quia praxis timoratorum sic explicuit legem: tum quia *dicta l. 6.* expressè agit de censu nouè imponendo, vt patet ex verbis illius, quæ sunt hæc: *De aqui adelante no se puedan instituir*, &c. Sic tenet Olanus *in concordia iuris litera A. n. 113. 114. 115. 116. 117. 118.* Petrus de Salazar *lib. de vsu, & stilo curiæ, cap. 11. num. 93.* Nauarr. summa Hisp. *addit. ad num. 82. capitis 23.* & Lat. *cap. 23. num. 91.* Palacios *lib. 4. de contract. cap. 7. fol. 320. §. Ioannes.* Sarmiento *lib. 7. select. cap. 1. num. 40 §. sed quid si Rex*, & multi docti iuniores, & Magistri Salmantini, & alij ex Societate à me consulti, atque hæc sententia tenenda est.

Post hæc autem edita est noua pragmatica à Philippo III. in qua statuit pretium census redimibilis debere esse ad rationem vnius pro viginti, & præcipit vt nullus census redimibilis imponatur, nisi ad prædictum pretium, videlicet à viginti mille pro vno milliario; hæc tamen pragmatica non tollit quo minus census ante illam constituti non possint minori pretio emi, propter rationes antea dictas circa pragmaticam antiquam, quia hæc non est noua impositio census, & pragmatica solùm loquitur de censibus de nouo imponendis, atque adeò non se extendit ad iam impositos, vt latiùs *suprà* probaui. 5

Dubium XX.

An eidem qui soluit censum, liceat redimere viliori pretio, quàm census constitutus est, sicut cuidam tertio licet viliori pretio emere, vt dixi dubio præcedenti.

Quòd liceat redimere, videtur persuadere, quia redemptio est, velut iterata emptio, & non emuntur redditus ipsi, nec etiam emitur principale, quia debitor census non debet principale, sed emitur ius ad percipiendum redditus: hoc autem ius semel impositum minus valet, quàm ad rationem quatuordecim; ergo. Pro hac sententia est Nauar. cum reliquis citatis *dub. 18.* qui dicunt posse debitorem ipsum minori pretio emere debitum, quod debet. 1

Sit conclusio: Nullo pacto potest debitor census minori pretio censum redimere. Ratio, quia licèt absolutè non debeat principale, at debet ex suppositione, scilicet si vult censum redimere, & ita principale, quod debet minori summa, quàm ipsum sit, redimit, quod *suprà dub. 18.* ex pluribus probaui esse illicitum. Secundò probatur, quia qui vendit censum redimibilem, eúmque imponit super suam rem familiarem, v. g. mille aureos quotannis reddendos pro quatuordecim mille, vendit eo pacto, quòd possit redimere, quando voluerit, quod acceptat emptor hac conditione implicita, vel explicita, quòd quando ille venditor redemerit, soluturus sit totum pretium, quod dedit pro tali censu: modò hic census plus, minúsue valeat, atque hoc pacto ab vtroque acceptato perficitur venditio; ergo quamuis aliquis tertius possit minori pretio illum emere, non poterit, qui vendidit, quia est contra pactum acceptatum ab vtroque. Præterea, quia si eiusmodi census augetur, visisque optimis hypothecis, quas habet, æstimaretur duobus de viginti millibus, essentque multi, qui tanto pretio illum emerent, non est dubium, quin si venditor vellet eum redimere, non sit redditurus decem, & octo millia, sed id tantùm pretium, quod accepit, nec alter tuta conscientia illa duo de viginti millia accipiet, quamuis ab altero tertio accipiat; ergo idem erit, quando census æstimaretur minori pretio, quàm fuit institutus, quòd scilicet poterit alter minus dare; non autem debitor, qui redimit. Ita tenuit Entiquez à me cósultus, & alij docti recentiores. 2

Dubium

Dvbivm XXI.

An liceat alicui vendere fundum, vel domum, & reseruare sibi fructus, vel redditus domus, vel fundi, donec soluatur sibi fundi pretium.

1 Ratio dubitandi est, quia sunt variæ leges hoc concedentes, scilicet *lex curabit, C. de actionib. empti, & venditi*, vbi sic dicitur: *Curabit Præses compellere emptorem, qui nactus possessionem fructus percepit, partem pretij, quam penes se habet, cum vsuris restituere.* Item *l. 2. C. de vsuris*, vbi sic dicitur: *Vsuras emptor, cui possessio rei tradita est, si pretium venditori non obtulerit, quamuis pecuniam obsignatam in depositi causam habuerit, æquitatis ratione præstare cogitur.* Item *l. Iulianus. §. ex vendito. ff. de actionib. empti, & venditi*, sic dicitur: *Ex vendito actio venditori competit ad ea consequenda, quæ ei ab emptore præstare oportet.* scilicet pretium, quanti res venit, & vsuræ pretij post diem traditionis. nam cùm re emptor fruatur, æquissimum est eum vsuras pretij vendere. Ecce quo pacto leges hæ videntur dictum contractum approbare.

Duplex est sententia.

2 Prima docet contractum hunc regulariter esse illicitum, & vsurarium, nisi in vno è tribus casibus. Primus est, quando venditor non statim transfert dominium rei venditæ in emptorem; sed pactum fit de pretio, & manet fundus venditoris, & eius periculo substat, donec pretium soluatur: tunc enim fructus ante pretij solutionem percepti, sunt venditoris, cùm fundus etiam tunc sit suus. Secundus casus est, quando venditor reportaret fructus ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, scilicet quia ad instantiam emptoris vendit, cùm essent alij emptores, qui pecunia numerata emere volebant, & venditori cessat lucrum; vel sequitur damnum ex solutionis dilatione, vtpote qui ea pecunia negotiaturus esset. Tertius casus, cùm emptor non soluit pretium tempore statuto, sed est in mora, ex qua cessat lucrum, vel damnum sequitur venditori. Extra hos verò casus docet hæc sententia nullo modo licere venditorem prædij, vel domus, eámque tradentem dato certo termino ad pretij solutionem, fructus, vel redditus prædij, vel domus sibi reseruare, donec soluatur sibi pretium. Probatur primò, quia res fructificare debet domino suo, & cuius periculo substat, sed à die traditionis fundus est emptoris, & eius periculo substat: ergo fructificare debet emptori. Maior ex ratione naturali nota est, & habetur *l. fructus. C. de act. empti.* Secundò probatur, quia fructus illi percipientur ab ipso venditore ex eo, quòd emptor non statim soluit pretium, sed differt solutionem: at aliquid accipere ratione anticipatæ, vel dilatæ solutionis, est vsura, cùm sit ibi mutuum implicitum; ergo. Tertiò, quia si ex eo quòd statim trado fundum, cùm non teneat donec pretium mihi soluatur, possit accipere fructus tanquam vsuras pretij non soluti; similiter esset dicendum, dum vendo alias quascumque merces, cùm eadem sit ratio. Hanc sententiam tenet D. Anton. *2. part. tit. 1. cap. 7. §. 20.* Gabr. *4. dist. 15. quæst. 11. art. 2.* post quartam conclusionem. Rosel. *vsura 1. num. 47.* Arm. *verbo vsura, num. 15.* D. Bernard. quem refert, & sequitur Syluest. *vsura 2. quæst. 11.* Maioris *4. dist. 15.* & communiter Theologi, vt refert Palacios Rubios *cap. per vestras. de donat. inter virum, & vxor. notab. 6. §. 6. num. 2.* idem tenent aliqui ex Iurisperitis, scilicet Panorm. *consil. 76. lib. 1. dub. 2. & consil. 66.* Alexand. *consil. 119. 120. 121. lib. 4.* Cæpola *cantela* 125. Socinus *consil. 176. lib. 2. & consil. 103. & 88. lib. 4.* Decius *consil. 119. num. 4.*

3 Secunda sententia docet licere vendere fundum, vel domum, & tradere, reseruando sibi fructus, vel redditus, donec soluatur fundi, vel domus pretium, licèt emptor non sit in mora soluendi pretium tempore statuto, & licèt venditor ex pretio statim soluto nihil lucraturus esset. Ratio, quia vsuræ lucratoriæ omni iure reprobæ sunt; at vsuræ recompensatoriæ omni iure licitæ sunt, quia dantur in compensationem eius, quod iuste competebat, & debitum erat eas recipienti, quódque ipse iustè habiturus esset: at in præsenti casu hæ vsuræ, id est, hoc lucrum fructuum fundi, non sunt lucratoriæ, non enim dantur vt lucrum pretij non soluti, hoc enim esset vsura, cùm pecunia non pariat; sed dantur in compensationem, & vt seruetur æqualitas, cùm enim alter contrahentium impleat tradendo rem, debet alter vicissim implere tradendo pretium, vel implenti soluere fructus rei receptæ, ne sequatur inæqualitas. Item quia cùm venditor rem tradat liberè, cùm tamen eam tradere non teneretur, donec soluatur pretium, iustum est, vt emptor hoc recompenset dando venditori fructus rei sibi traditæ. Item probatur, quia leges omnes in principio citatæ, quæ naturali rationi innituntur, hoc docent. Item hoc constabit ex solutione argumentorum oppositæ sententiæ. Ad primum enim respondetur, maiorem esse veram, quando dominus soluit pretium rei fructiferæ sibi venditæ; at dum non soluit pretium, si emptor, & venditor pactum inierint, vt interim sint fructus venditori, non tenet maior verum in hoc casu. Ad secundum respondetur negando maiorem, non enim recipiuntur hi fructus ob dilationem solutionis; sed in compensationem, vt explicatum est. Ad tertium respondetur negando similitudinem, quia cùm vendo res mobiles, vt lanam, triticum, &c. res hæ non sunt fructiferæ, nec pretium non solutum est fructiferum, & sic nulla est ratio recompensationis, & si aliquod lucrum daretur venditori, dum non soluitur pretium, essent vsuræ lucratoriæ, vt dixi. Hanc sententiam tenent Nauarr. *in commentarijs super cap. 1. 14. quæst. 3. num. 61.* Angel. *verbo emptio, num. 5.* Bart. & Bald. *dicta l. curabit.* Salizet. & Angel. *dicta l. Iulianus.* Anan. *cap. conquestus, de vsuris.* Tabien. *vsura 2. num. 9.* Mexia *super l. Toleti 2. part. fundamento 2. à num. 22.* per plures numeros. Paulus de Castro, & Salizet. *l. 2. C. de vsuris.* Alexander *consil. 121. lib. 5. num. 5. & lib. 1. consil. 69. num. 4.* Philippus Decius *1. part. consil. 111. num. 6. sub finem, versic. tertiò iura. & cap. cùm venerabilis, de except. num. 14. fine.* Couarr. alios plures referens *lib. 3. variar. cap 4.* per totum, & maximè *num. 1. 2. 4. & vltimo*, vbi dicit hanc sententiam vtroque in foro seruandam esse. Idem tenent communiter Iurisperiti, vt refert Palac. Rubios.

4 Sit conclusio: vtraque sententia est satis probabilis, & in praxi tuta, cùm vtraque rationes habeat, & authores grauissimos pro se.

5 Circa secundam sententiam nota primò, intelligendam esse, vt emptor det fructus rei sibi venditæ venditori, donec soluat pretium, vsque ad quantitatem fructuum, quos venditor percepisset, non enim est habenda ratio in hac æstimatione fructuum, quos percepit emptor, licèt is vberiores, ac maiores fructus perceperit: sed habenda est ratio fructuum, quos venditor percepisset, in his enim tantum venditor damnum passus est. Sic Couarr. *vbi suprà*, *n*.2. dicens idem sentire ferè omnes, qui hac de re sermonem faciunt.

6 Hinc infertur minus verum esse, quod aliqui Iurisperiti sentiunt, scilicet hos fructus rei venditæ deberi, etiamsi emptor nullos percipere fructus potuisset, nec ipse venditor percepisset, si rem nondum tradidisset. Hi Doctores sunt Bald. *l*.2. *C. de vsuris*, Mexia *vbi suprà*, *n*.30. & plures alij Iurisperiti, quos refert, sed optimè improbat cum pluribus aliis Doctoribus, Couar. *vbi suprà n*.3. immo dicit hoc adeò verum esse, vt etiamsi venditor sit minor, adhuc in eo casu vsuras pretij non soluti percipere minimè iure valeat; quia vsuræ alioquin reprobæ non permittuntur fauore minorum, *cap. super eo, de vsuris*.

7 Secundò nota hos fructus rei venditæ deberi, etiamsi ob temporis qualitatem excedant pretij conuenti quantitatem. Item etiamsi inter emptorem, & venditorem promissio tantùm vendendi, & emendi fuerit facta, modò certum fuerit pretium statutum, & venditor emptori rem ipsam, vti promiserat, tradiderit; quia ex hac promissione, & traditione facta ex causa promissionis, satis censetur venditio effectum sortita. Item si venditor tantùm pro parte tradiderit rem, potest iustè petere vsuras pretij non soluti pro illa parte: & si tradidit rem integram, & emptor pro parte tantùm tradidit pretium, potest venditor petere vsuras pro parte pretij non soluti. Sic Couarr. *n*.2.4. 6.8. Mexia *vbi suprà*, *n*.19. & 31.

8 Tandem nota; si venditor non paciscatur cum emptore, vt dum non soluit pretium, reddat sibi fructus, non tenebitur ad id emptor; quia cùm venditor traditioni, & dilationi consenserit, renunciasse videtur, *d. l. curabit*. Sic Couarr. plures referens *num*.5.

CAPVT VIII.

De ludo, & sponsionibus.

SVMMARIVM.

DVB. 1. *An per ludos legibus tam iuris communis, quàm huius regni Hispaniæ prohibitos, quando sunt pecunia præsenti, id est*, de contado, *transferatur dominium, ita vt qui lucratur non teneatur restituere.*

2. *An si ille, qui ludo amisit, ita vt habeat ius repetendi coram iudice, petat non coram iudice, sed priuatim, teneatur alter restituere? & quid si petat coram iudice, sed iudex non condemnet, vt soluatur, vel qui lucratus est, neget coram iudice lucrum.*

3. *An qui amittit ludo pila, vel alio quocumque ludo permisso, vno die plusquam triginta nummos aureos, vel gemmas, seu alia pretiosa, aut quod interponitur ludo* (*Hispanè*, se atra viesa, o rifa en el juego) *teneatur soluere, & si soluit, teneatur alter restituere.*

4. *An si is, qui pecunia credita amisit in ludo pecuniam amissam, soluat lucranti, teneatur hic restituere illam pecuniam sibi solutam, & reddere soluenti iuxta leges huius regni Hispaniæ.*

5. *An qui lucratur ab alio pecuniam præsentem, & ipse tantum perdebat pecunia credita, & habebat propositum non soluendi propter leges id sibi concedentes, vel si iurauit soluere, habebat propositum petendi relaxationem, & sic non soluendi, teneatur restituere pecuniam præsentem, quam lucratus est.*

6. *Quando stando etiam in iure naturæ per ludum non transferatur dominium, ita vt lucrans teneatur restituere lucrum?*

7. *Qui sint ij, qui non possunt alienare in ludo, ita vt hac ratione, qui lucratur, teneatur illis restituere.*

8. *An possit filiusfamilias quidquid ludo acquirit, ludo exponere, ita vt lucrans non teneatur restituere.*

9. *An trahens alium ad ludum teneatur lucrum restituere.*

10. *An vi tractus ad ludum, si iam ibi ad ludum applicatus, concipias animum portandi lucrum, si lucratus fuerit, ex tunc censeatur voluntarius ludere, & ex tunc qui ipsum traxit acquirat ius lucrandi, quo antè carebat.*

11. *An si tractus ad ludum lucretur à trahente, teneatur ipsi lucrum restituere, sicut si trahens lucraretur, teneretur restituere.*

12. *Quando lucrans in ludo tenetur restituere lucrum, eo quòd interueniant fraudes in ludo.*

13. *An quando aliquis notabiliter excedit alium in arte ludendi, teneatur lucrum restituere.*

14. *An si quis videat alterum, cum quo ludit, non numerare omnia puncta, quæ habet, quæ si numeraret lucraretur, & alter perdit, & ipsum non admonet, teneatur restituere lucrum.*

15. *An teneatur restituere, qui dolosè subripit primam manum, id est*, el que juega con otro, y le toma la mano por su descuido.

16. *An si pluribus oppositoribus concurrentibus ad cathedram, Petrus spopondit cum vnoquoque eorum trium seorsim, quòd non adepturus esset illam, vbi certum est, quod lucrabitur à duobus, & perdet cum vno, teneatur restituere.*

17. *An qui volens non acceptare auctionem, id est*, elembite, *ab altero collusore propositam, acceptauit admonitus à tertio inspectore ludi, teneatur auctionem illam, si eam lucratus est, restituere.*

18. *An si lusores vna manu exponant suum restans, id est*, su resto, *quorum vnum est maius altero, quia alterum, v.g. constat ex decem aureis, alterum verò ex quatuordecim aureis, an si lucratur, qui minus restans habet, possit totum restans alterius lucrari.*

19. *An possit fieri compensatio si is, qui lucratus est cum obligatione restituendi, perdat tantundem cum eo, cui restituere tenetur.*

20. *An qui tenetur restituere ludo acquisita, quia scilicet fraudibus acquisiuit, vel à non potente, vel à tracto ad ludum, possit deducere, quæ consumpsit inter assistentes, vt in donationibus, quas fecit Hispanè* baratos, *& in soluendis domo lucernis, chartis, sacchara conditis, &c. aut ad elargiendum parasito, &c.*

21. *An*

21. *An aleatores, seu habentes mensas alearias, id est,* tablajeros, *teneantur restituere, quando ludentes tenentur, nec restituunt, & peccent mortaliter.*

22. *Quid dicendum sit de ijs, qui alteri numos prabent, vt vice amborum ludat.*

23. *An quando quis ludit pro se, & pro altero si sic pacificatur cum illo vice cuius ludit, scilicet, vt si perdiderit, soluat dimidium perditi; si verò lucratus fuerit, portet tantùm tertiam lucri partem, sit hoc pactum iustum.*

24. *An stando in iure naturali, seclusis legibus, & canonibus humanis, sit illicitum, & peccatum mortale ludere, quando non interueniunt fraudes, vel vi trahitur aliquis ad ludendum, vel ludit cum eo, qui non est sui iuris.*

25. *An attento iure communi ciuili, vel Ecclesiastico, peccent mortaliter laici ludentes.*

26. *An laici ludentes contra leges Regni Hispania prohibentes ludum peccent mortaliter.*

27. *An scolastici Salmantini peccent mortaliter, ludende contra praceptum Magistri scholarum, & sint excommunicati, teneantúrque lucrum restituere.*

28. *An clerici Antistites, & Religiosi peccent mortaliter ludendo.*

29. *Qualiter peccent clerici, vel Religiosi inspicientes ludos fortuna.*

30. *An laici peccent mortaliter aspiciendo eos, qui ludendo peccant mortaliter.*

31. *An ludus agitationis taurorum sit peccatum mortale.*

32. *An sponsiones, id est,* las apuestas, *licita sint, & illis acquisitum possit retineri.*

33. *An officium parasitorum, id est,* truhanes, *sit licitum, & tales non teneantur restituere, qua ipsis dantur.*

34. *An torneamenta sint licita, & illis acquisitum sit obnoxium restitutioni.*

35. *An ludi saltandi, & tripudiandi, Hisp.* baylar, y danxar, *& comœdia, & ludi prastigiarum, Hispanè* juegos de pasa pasa, *& ludi personarum, Hispanè* mascaras *aliique ludi, qui Hispanò vocantur* matachines, *sint liciti? & in eis acquisitum sit obnoxium restitutioni.*

36. *An sortes sint licita, & eis acquisitum non sit restituendum.*

37. *Qua informatio satis erit ad hoc, vt iudices possint procedere contra eum, qui ludis prohibitis lusit.*

Dvbivm I.

An per ludos legibus tam iuris communis, quàm huius regni Hispania prohibitos, quando sunt pecunia prasenti, id est,* de contado, *transferatur dominium, ita vt qui lucratur non teneatur restituere.

1 Riplex est sententia.

Prima dicit quòd quicumque lucratur aliquid ludo quocumque, qui non seruiat viribus exercendis, tenetur restituere lucrum, non perdenti, sed pauperibus. Ratio, quia turpe est ludis otiosis lucrari. Sic Palud. 4. *dist.* 15. *q.* 3. *art.* 5.

2 Secunda sententia tenet teneri lucrantem aliquid ludis per leges vetitis, vt aleis, &c. statim restituere. Probatur ex *l. alearum. C. de relig.* vbi sic dicitur; *si contrà factum fuerit, nulla sequatur condemnatio, sed si soluerit, solutum reddatur.* Sic D. Thom. 2. 2. *q.* 32. *art.* 7. *ad* 2. Richard. 4. *dist.* 35. *art.* 8. *quast.* 5. D. Anton. 2. *p. tit.* 1. *cap.* 23. §. 3. Arm. *verbo ludus n.* 5. Sylu. *ibi q.* 13. Tabien. *ibi n.* 8. Paris de Puteo materia *de ludo. num.* 31. Stephanus Costa *de ludo, art.* 3. *num.* 3. Baptista *q.* 10. *de ludo,* Host. Rain. Bernard. citati per Syluestrum, Hugo, & Placentius citati per eundem Syluest. Et hanc dicit probabilem Ledesm. 2. 4. *q.* 15. *art.* 5. eam tenet Abul. *cap.* 6. *Matth. q.* 56. Turrecr. *cap. Episcopus. dist.* 35. & multi alij, quos refert Azebedo *infra n.* 90.

Tertia sententia omnino tenenda docet non teneri restituere ante iudicis condamnationem. 3
Probatur, quia leges non impediunt dominij translationem, sed concedunt repetitionem coram iudice, vt patet *l.* 10. *tit.* 23. *part.* 1. *& l.* 2. *tit.* 7. *lib.* 8. *noua recopilat.* Nec obstat dicta lex *alearum,* quia id, quod dicit, *solutum reddatur,* exponitur per sequentia verba, scilicet, & actionibus competentibus aliis, &c. Et sic intelligitur post iudicis sententiam. Sic tenent Bañes 2. 2. *q.* 32. *art.* 7. *pag.* 1180. *& sequenti,* Aragon *ibi art.* 7. *fol.* 766. Ludou. Lopez 2. *p. instruct. cap.* 33. *pag.* 224. Angles *floribus* 2. *p. q. de ludo fol.* 288. Metina *lib.* 1. *summa cap.* 14. §. 29. *fol.* 153. *pag.* 2. Adria. 4. *mat. de restit. q.* quæ incipit, *quia in superioribus,* Soto *lib.* 4. *de iust. q.* 5. *art.* 2. Ledesm. 4. *q.* 18. *art.* 8. Nauarr. summa Hispan. & Lat. antiqua, *cap.* 19. *n.* 9. Latina noua *cap.* 20. *n.* 19. Alcoxer *lib. de ludo à cap.* 22. *vsque ad* 28. Couar. *reg. peccatum* 2. *p.* §. 4. *n.* 1. *&* 2. Castro *lib.* 2. *de lege pœnali, cap.* 2. *coroll.* 3. Maioris 4. *dist.* 15. *q.* 13. Metina *C. de restit. q.* 22. Angel. *verbo ludus. n.* 7. Rosel. *ibi num.* 4. Cosmas pragmatica Sanctio. *tit. de spectaculis, verbo ludibria.* Perez *lib.* 4. *Ordinam. tit.* 3. *l.* 9. *vers. ni tablas.* Padilla *l. de fideicommisso, C. de transact. n.* 7. & refert Bald. Panorm. Decium, & communem. Idem tenet Petrus de Couar. *lib. de remedio lusorum* 3. *p. cap.* 9. Auiles *cap.* 29. *Pratorum, glossa leges num.* 5. Azebedo *lib.* 8. *recopil. tit.* 7. *l.* 2. *n.* 93. vbi multos refert. Idem Philiar. *de offic. Sacerd. tomo* 2. *p.* 2. *lib.* 5. *cap.* 2. & Molina *tom.* 2. *de inst. disp.* 513. & docti recentiores.

Nota primò, quòd excipiendus est quidam casus ab hac sententia, nempe quando milites dum 4
in locis in quibus vigent leges huius regni Hispaniæ, militant, aleis, id est, *à los dados,* vel tabellis, id est, *à las tablas,* ludunt, tunc enim lucrans ab illis tenetur ante iudicis sententiam restituere: quia *lex* 1. *tit.* 7. *lib.* 8. *noua recopil.* impedit dominij translationem; sic enim dicit, *Mandamos, que quando los nuestros vasallos nos viennen à seruir à la guerra, que en tanto, que durare la guerra, y estuuieren en nuestro seruicio en ella no jueguen dados, ni tablas, y qualquiere que alguna cosa ganare, sea tenido de lo tornar luego a aquel, a quien lo gano.* Quod non tantùm in fauorem militum, sed etiam in fauorem totius regni institutum est: nam si milites huic ludo incumberent in bello, non possent ita commodè rebus bellicis vacare. Item exponerent se periculo perdendi arma, & cætera bellica instrumenta. Hoc est contra Perex *dicta l.* 9. *vers. sea tenido;* vbi sentit non teneri restituere: & explicat *dictam l.* 1. vt teneatur reddere, si pars petierit coram iudice intra dies

octo: sed minus bona est hæc expositio, quia expresse dicitur, *sea tenido de lo tornar luego*, & sic tenent Soto *suprà*, Alcozet *cap.19.* Bañes *dicto art.7.fol.*1181. Arag. *dict. art.7.fol.*768. Ludouicus Lopez *2.p. instruct. cap.34 pag.255. & lib.2. de contract. cap.22. fol.* 387. Angles *suprà fol.*292. Enriquez *lib.7. de indulg. cap.35.n.6. & 7. in commento litera Q.* & alij. Dixi quando bellum est intra hoc regnum, vbi leges illius vigent, quia si milites seruitent in bello nostro Regi extra hoc regnum, vel in prouincia, quæ licèt sit nostri Regis, non guberantur legibus huius regni, vt in Aragonia, Valentiæ, Cataluniæ, &c. non tenentur seruare hanc legem citatam, sed leges, quæ sunt in vsu in illa prouincia. Sic Enriquez *vbi supra*, & nonnulli docti recentiores.

5 Secundò nota, aliquos dicere, quòd si illi milites essent alienigeni, & pretio conducti, vel sua sponte seruitent nostro Regi in hoc regno in bello, non tenerentur seruare illam legem. Sed oppositum videtur verum, quia *lex 1. citata* non excipit alienigenas: item in illis etiam procedunt rationes factæ. Sic prædicti recentiores.

6 Tertiò nota, quòd ex hoc quòd ista lex abhinc multis annis non fuerit mandata executioni, quia non occurrit casus, in quo esset bellum intra regnum, non ob id est censendum esse abrogatam; quia per consuetudinem merè negatiuam non abrogatur lex, sed per consuetudinem contrariam. Sic Enriquez *suprà*, & recentiores prædicti.

7 Quartò nota quòd secundùm leges nostri regni, qui perdit in ludo chartarum, id est, *de naypes*, vel alearum, id est, *de dados*, potest repetere coram iudice intra octo dies, & si perdens non repetierit intra illud tempus, potest quicumque alius repetere, & beneficio legis acquirere sibi tale lucrum. Quòd si alius non repetierit, potest iudex ex officio repetere, & applicabitur Cameræ. Sic habetur *lib.8. recopil. tit.7. l.2.* quod intelligitur intra spatium duorum mensium, quo transacto, nulli conceditur repetitio, vt habetur *l.10. tit.7. lib.8. recopil.* quæ esse in vsu dicit Padilla *suprà n.2.* Sed iam per pragmaticam anni 1575. non conceditur hæc repetitio perdenti, nisi sit minor 14. annis.

8 Quintò nota, quòd hæc repetitio pecuniæ perditæ in ludo vetito seruanda est inter Clericos, iuxta *Auth. alearum vsus, C. de relig. & sumptibus fun.* quam etiam inter clericos procedere testatur, dicens communem, Couar. *regula peccatum. 1.p. §.8.n.3.* & Paris de Puteo, & Costa, quos *ibi* refert. Bernard. Diaz *practica crimin. cap.70.* Salaedo *ibi*. Idem glossa *cap. clerici, & 2. vers. ad aleas, de vita, & honest. cleric.* Circa tempus verò, in quo conceditur repetitio, attendendum est, quoad clericos, quid sit in vsu in tali diœcesi, Abbatia, vel vniuersitate, non enim gubernantur legibus ciuilibus, præcipuè in non fauorabilibus. Et sic Magister scholarum Salmanticensis concedit repetitionem post octo dies, & etiam punit ludentes etiam post duos menses. Sic prædicti recentiores, immo Salzedo *suprà*. Perez *lib.8. tit.19.l.37. Ordinam. fol.* 386. dicit quocumque tempore concedi repetitionem Salmanticæ inter Scholasticos.

DVBIVM II.

An si ille, qui ludo amisit ita, vt habeat ius repetendi coram iudice, petat non coram iudice, sed priuatim, teneatur alter restituere? & quid si petat coram iudice, & iudex non condamnet, vt soluatur, vel qui lucratus est, neget coram iudice lucrum.

Sit prima conclusio. Si is, qui perdidit, repetat extra iudicium, non tenetur alter restituere sibi lucrum. Ratio, quia tantùm tenetur restituere facta iudicis condamnatione: in legibus enim concedentibus repetitionem, quas retuli *dubio præced.* ponuntur verba, quæ verè significant repetitionem in iudicio, vt *auth. alearum. C. de relig.* dicitur, *& actionibus competentibus repetatur.* Sic Soto *lib.4. de iust. q.5. art.2.* licèt aliquantulum dubius: immeritò tamen, cùm sit res certissima. Alcozet *lib. de ludo, cap.42.* Castro *lib.2. de lege pœnali, cap.2.* Metina *C: de restit. q.22.* Aragon *2.2. q.32. art.7. fol.* 767. & Bañes *eodem art.7. fol.* 1181. dicens oppositum esse improbabile. Et quidam docti neoterici, qui dicunt esse certum. 1

Secunda conclusio. Si perdens petiit lucrum coram iudice, & iudex iniquè non ferat sententiam, vt alter restituat, adhuc non tenetur, qui lucratus est, illud lucrum restituere. Ratio, quia perdens nullam habet actionem, vt lucrum illud sibi reddatur, nisi facta condemnatione: vnde ea non facta, nec ipse potest occulrè compensationem facere, nec aliter tenetur restituere. Sic Alcozer, Castro, Metina, *ibidem*. 2

Maius autem dubium est, quando, qui lucratus est, vocatus à iudice, repetente parte, negat lucrum, & sic non condemnatur, vt restituat, an teneatur restituere. Quidam enim dicunt teneri, quia hic contractus est velut contractus gestus cum minori, cui datur restitutio: sed si minori petenti restitutionem alter negaret contractum, & sic defectu probationis non damnaretur, absque dubio teneretur ad restitutionem; ergo. Ita Molina *tom.2. de iust. disp.*514. 3

Sit tamen tertia conclusio: Probabilius est non teneri adhuc restituere, quia hæc repetitio, & restitutio non conceditur in fauorem ludentium, sicut restitutio minoris, sed in odium, & pœnam eorum, vt bene Couar. *reg. peccatum, 2.p. §.4.n.2. & 8.* & Metina *q.22. de restit.* vocat eam pœnam: at reus, qui iuridicè rogatus negat veritatem, non tenetur restituere pœnam, qua damnandus erat, iuxta probabiliorem sententiam, quam probaui *lib.2. summæ cap.22. n.22.* ex multis Doctoribus. *& lib.10. de matrim. disp.8.n.14.* ergo. Sic præfati recentiores. 4

Hinc fit minus bene sensisse Adrianum *4. mat. de restitut. q. de restitutione ludi*, quæ incipit, *quia in superioribus*; vbi dicit, quòd si is, qui ludo amisit rem aliquam, ita vt ius habeat repetendi coram iudice, & præ pudore non audet, potest propria authoritate illam compensare, tantundem furando, vel si tantundem debebat, non soluendo, quod dicit probabile Angles *floribus. 2.p.* materia *de restitut. ludi, fol.*293. & sic dicit non cogendum esse restituere, qui hac compensatione vsus est. Sed oppositum est omnino tenendum, scilicet non 5

posse

posse vti tali compensatione. Ratio, quia cùm translatio dominij verè per talem ludum facta fuerit, non potest perdens recuperare lucrum illud, nisi legis beneficio: lex autem tantùm concedit, vt repetat coram iudice, & post condemnationem restituatur sibi. Sic Aragon *dicto art.7. fol.* 768. Metina *lib.1. summa, cap.14. §.29. fol.153.* Ludou. Lopez *2.p. instruct. cap.33. pag.242. & sequenti.* Ledesm. *2.4.q.18. art.8. fine,* Metina, Alcozer, Castro *loco citato*, & Molina *suprà citatus*, & prædicti recentiores.

Dvbivm III.

An qui amittit ludo pilæ, vel alio quocumque ludo permisso, vno die plusquam triginta nummos aureos, vel gemmas, seu alia pretiosa, aut quod interponitur ludo (Hispanè se atrauiesa, o risa en el juego) teneatur soluere, & si soluit, teneatur alter restituere.

1 Ratio dubitandi est, quia omnia hæc prohibentur *l.9. tit.7. lib.8. noua recopil.* & simul *ibi* prohibetur ludus pecunia credita, & in fine totius legis subditur, *Por la presente damos por ningunas, qualesquier obligaciones, cedulas, escrituras, promessas, que sobre esto se ayan hecho, o hizieren.* Tunc sic, hæc verba legis cadunt super omnia, quæ præcesserant in ea, sed propter hæc verba, qui perdit pecunia credita, non tenetur soluere, & si soluat, est probabile, teneri alterum restituere; ergo.

2 Sed dicendum est teneri sic perdentem soluere, nec alterum teneri restituere ante iudicis sententiam. Ratio, quia ea verba, *por la presente damos*, &c. non cadunt super omnia, quæ præcesserant, sed supra lucrum pecunia credita. Et patet hoc, quia illis verbis annullantur schedulæ, promissa, sed cùm quis ludit præsenti pecunia, non interueniunt schedulæ, promissa; ergo. Sic Alcozer *lib. de ludo, cap.35.*

Dvbivm IV.

An si is, qui pecunia credita amisit in ludo, soluat pecuniam amissam lucranti, teneatur hic restituere illam pecuniam sibi solutam, & reddere soluenti, iuxta leges huius regni Hispaniæ.

1 Dvplex est sententia.

Prima dicit teneri restituere: probatur primò, quia *l.8. tit.7. lib.8. noua recop.* talis contractus ludi omnino redditur irritus; ergo per illum non transfertur dominium. Secundò probatur, qui lucratus est, nullum ius habet ad lucrum; ergo si alter soluat, tenetur restituere. Probo antecedens, quia ideo, qui amisit, non tenetur soluere. Hanc docent Alcozer *lib. de ludo, c.30.* Sotus *lib.4. de iust. q.5. art.2. fine,* ante solutionem argumentorũ: & dicit esse tutiorem Ludou. Lopez *lib.2. de contract. cap.22. fol.287.* & eam tenet Metina *lib.1. summa, cap.14. §.19.* Gutierrez *de iuram. confirm. 1.p. cap.53. n.1.*

2 Secunda sententia docet, non teneri restituere. Ratio, quia *dicta l.9. noua recopil.* non irritat contractum ludi, sed tantùm promissionem soluendi, quod est dicere, non tenetur, qui amisit, adimplere promissum, & soluere, quod nos fatemur: at non ponit aliquod verbum, quo importetur impediri dominij translationem: & cùm sit lex pœnalis, non est extendenda. Nec obstat argumentum in contrarium, quia respondetur non habere ius ad illud lucrum ante solutionem; quia promissio est cassata per legem, & sic qui amisit, non tenetur soluere: at post solutionem, qui lucratus est, ius habet ad retinendum, cùm nullo iure huiusmodi retentio prohibeatur: sicut iuxta opinionem Soti *lib.4. de iust. q.5. art.3.* & aliquorum aliorum, legatarius, qui recepit legatum in minus solemni testaméto sibi relictum, non tenetur illud restituere, licèt hæres non teneretur illi soluere hoc legatum. Hanc sententiam tenet Bañes *2.2. q.32. art.7.* Azebedo *lib.8. recopil. tit.7. l.8. n.8.* Salon. *2.2. ante quæstionem 62. q. de dominio, art.6. column.560. & 561.* Manuel *1. tomo summa cap.189. n.9.* Vega *lib.3. summa casu 288.* Molina *tomo 2. de iust. tract.2. disp.515. §. quoad secundum*; & dicit satis esse probabilem, & tutam Ludou. Lopez, Aragon *2.2. q.38. art.7.* & videtur tenere Nauarr. Lat. antiq. *cap.19. n.19.* noua *cap.20. n.19.* Perez *lib.8. Ordinam. tit.4. l.9. versic. sea tenedo.* Idem tenent quamplurimi docti noterici, tum Theologi, tum Iurisperiti, vt refert Alcozer *vbi supra*, & ipse dicit esse probabilem. Et hæc sententia est multo probabilior, & tenenda.

Nota hanc sententiam esse veram, licèt soluens ignoret se non teneri soluere. Sic nonnulli docti neoterici Magistri. 3

4 Ex dictis fit quòd ille, qui soluit quod perdidit pecunia credita, non poterit recompensari, tantundem occultè subripiendo, tum quia translatum est dominium in alterum: tum etiam, quia licèt sit probabile, etiam alterum teneri mihi restituere pecunias solutas, at cùm sit hoc dubium, & satis probabile oppositum, in dubio melior est conditio illius possidentis, non enim est licita compensatio, nisi quando certissimum, & omnino liquidum est debitum.

5 At si qui perdidit pecunia credita, tantundem occultè deberet alia via eidem, qui lucratus est, posset fingere se soluere numos perditos habens animum non soluendi illos, sed alios, quos occultè debebat: nulli enim in hoc iniuriam irrogat, cùm verè eos numos non debeat, sed spontè soluat: sed (vt dixi) si soluit absque hoc animo, sed animo soluendi perditos pecunia credita, non posset retinere debitum, quod alia via debebat, quia hic non est locus compensationi.

6 Similiter, si antequam solueret numos hos perditos pecunia credita, haberet animum non soluendi, sed præ pudore, vel alio respectu fingeret se soluere, animum habens se compensandi, quando ei suppeteret facultas, posset vtique se compensare; quia tunc reuera non visus est soluere, sed mutuare.

7 An verò stando in iure communi ludentes pecunia credita, teneantur pecuniam amissam soluere? dixi *lib.6. de matrim. disp.38. num.34.*

DUBIUM V.

An qui lucratur ab alio pecuniam præsentem, & ipse tantum perdebat pecunia credita, & habebat propositum non soluendi, propter leges id sibi concedentes, vel si iurauit soluere, habebat propositum petendi relaxationem, & sic non soluendi, teneatur restituere pecuniam præsentem, quam lucratus est.

1 QVidam & satis probabiliter tenent, teneri restituere, quia de natura contractus, qualis est ludus, est vt in eo seruetur æqualitas, quæ hîc seruati non videtur, cùm hîc exponatur lucro, non autem periculo perdendi, cùm animum habeat pecuniam perditam non soluendi. Sic tenuit Victoria, quem refert, & sequitur Ludou. Lopez *lib. 2. de contract. cap. 22. fol.* 388 in solutione ad 3. argumentum.

2 Sit tamen prima conclusio. Probabilius est non teneri restituere. Ratio, quia hic vtitur beneficio legis sibi concedentis, ne teneatur soluere. & alter sibi imputet, cùm velit pecunia credita ludere, cùm hæc sit lex talis ludi, vt perdens non teneatur soluere: nec est aliqua inæqualitas in hoc contractu, quia etiam alter potest vti eodem legis beneficio, & non soluere. Item etiamsi perdidisset pecunia præsenti, & haberet propositum statim illam repetendi in iudicio, posset lucrari cum illo proposito: nulli enim facit iniuriam, sed vtitur iure suo. Sic docti recentiores.

3 Secunda conclusio: si tamen ludus sit pecunia præsenti, & alter ludentiũ fingat se habere pecuniam præsentem, cùm tamen non habeat, nec habeat etiã animum soluendi, cùm tamen soluendo sit, si lucratur, credo non teneri lucrum restituere. Ratio, quia ludus hic censetur pecunia præsenti, nec fraus, aut prauus animus alterius ex ludentibus debet illi patrocinari: & sic si perderet, teneretur pecuniam perditam soluere, ac si perderet pecunia præsenti: ergo si lucratur, potest lucrum retinere, cùm vtrimque seruetur æqualitas. Et cõfirmatur, quia si apponeret pecuniam adulterinam, id est, *moneda falsa*; teneretur veram pecuniam soluere, & si lucraretur, posset retinere lucrum. ergo similiter si fingat, se habere pecunias. Et quòd fingens se habere numos, vel ponens adulterinos, teneatur soluere, & possit lucrari, docet Petr. de Couarr. 3. *p. cap.* 14. *lib. de ludo.*

DUBIUM VI.

Quando stando etiam in iure naturæ per ludum non transferatur dominium, ita vt lucrans teneatur restituere lucrum.

REspondetur secundùm omnes Doctores, quòd in triplici casu. Primus est, quando qui ludo perdidit, non poterat alienare rem ludo perditam. Secundus, quando fuit tractus ad ludum à lucrante. Tertius, quando fraus aliqua interuenit in ludo: de quibus casibus latè agendum est *dubijs sequentibus.*

DUBIUM VII.

Qui sint ij, qui non possunt alienare in ludo, ita vt hac ratione, qui lucratur, teneatur illis restituere.

SIt conclusio: hi sunt, qui non habent dominium illorum bonorum, quæ ludunt, vel saltem non habent liberam administrationem, vt sunt serui, Religiosi, filijfamilias, minores viginti quinque annis, vxores. Ratio, quia personæ hæ non sunt sui iuris. Hæc conclusio est omnium; & specialiter quòd lucrans à minoribus teneatur restituere, docet D. Thom. 2. 2. *q.* 32. *art.* 7. *ad* 2. Bañes *eodem art.* 7. *fol.* 1175. Aragon *eodem art.* 7. *fol.* 766. Angles *floribus* 2. *p. q. de ludo fol.* 289. Ludou. Lopez *lib.* 2. *de contract. cap.* 21. *paulo post principium.* Alcozer *lib. de ludo, cap.* 14. Metina *C. de restit. q.* 22. *vers. vt igitur in summa dicam.* Couat. *reg. peccatum* 2. *p.* §. 4. *num.* 4. D. Anton. 2. *p. tit.* 1. *cap.* 23. §. 3. Castro *lib.* 2. *de lege pœnali, cap.* 2. *corol.* 3. Sarmiento, dicens esse omnium, 1. *p. de redditibus cap.* 2. *n.* 5. Innoc. *cap. quia plerique, de immunit. Eccles.* Sylu. *verbo ludus q.* 11. Soto *lib.* 4. *de iust. q.* 5. *art.* 2. & de muliere coniugata idem dicunt Castro, D. Anton, Syluestr. Alcozer, Bañes, Aragon *suprà*, Ludouic. Lopez 2. *p. instruct. c.* 33. *fol.* 147. Nauarr. summa Hisp. & Latina antiqua *cap.* 19. *n.* 9. Lat. noua *cap.* 20. *num.* 12. Petrus de Couar. qui etiam idem dicit de minoribus, *lib. de remedio lusorum.* 3. *p. c.* 1. Sed hoc pacto distinguendum, si minor sit pubes, & curatore careat, non tenetur lucrans restituere, donec minore restitutionem petente, iudex lucrantem ad eam cogat, quod latè prosecutus sum *lib.* 7. *de matrim. disp.* 38. *n.* 30. Et idem dicendum est de prodigis, quibus ratione prodigalitatis datus est per iudicem tutor, & sic impedita administratio. Sylnest. Nauarr. D. Anton. Alcozer. Petrus de Couar. *ibi*; & hæc omnia colliguntur ex Angelo *verbo, ludus, n.* 7. & Metina *lib.* 1. *summa cap.* 14. §. 28. *fol.* 152. vbi dicũt non posse per ludum transferre dominium, qui non possunt validè donare: at omnes dicti non possunt validè donare, vt constat ex omnibus summistis, *verbo, donatio*, & ex pluribus legibus, quas allegant.

Nota primò, quòd licèt stando in iure communi possent coniugatæ ludere parapherna, quia erant sua quoad dominium, & dispensationem liberam: at stando in iure regni nequeunt, quia in hoc regno Hispaniæ est illis interdicta administratio. *l.* 55. *Tauri*, & sic non possunt validè eam donare; immo nec de eis eleemosynam facere, vt latè *suprà cap. de promiss. & donat. dub.* 5. Sic Alcozer *ibi*, Ludouicus Lopez *in instruct. vbi suprà.* 2

Secundò nota conclusionem esse limitandam quoad filiosfamilias, minores, & coniugatas, quando quis lucratur ab eis notabilem quantitatem, considerata qualitate ludentis, & diuitiis, & tempore, in quo luditur; si enim res est parua, considerata hac qualitate; nec hi peccant ludendo, nec lucrans tenetur restituere: quia tunc pater, tutor, & vir virtualiter, & interpretatiuè consentit, cùm hæc recreatio ludi sit necessaria ad transigendum hanc vitam, & perferendos labores illius. Sic Soto, Nauar. Alcozer, Sarmiento, D. Anton. Sylu. Bañes, Aragon, Ludouic. 3

Lopez

Lopez *suprà in instructorio*, Angles, Metina, *suprà*, Maior. 4. *dist*. 15. *q*. 3. Ledesm. 2. 4. *q*. 15. *art*. 5. & nónulli recentiores docti. Et exemplificat Soto hanc moderatam quantitatem, vt filius, qui est in studio, vel curia, cui pater mittit quotannis centum aureos, pro sua sustentatione, potest quatuor, & quinque ludere. Idem Nauar. Alcozer, Metina, Bañes, Aragon *ibidem*, & prædicti recentiores. Idem dicit Metina *ibi* de filio, qui est in paterna domo, & illi rationabiliter prouidetur. Immo Sarmiento *vbi suprà* dicit, quòd licèt Theologi scripulusiùs loquantur, si quis à minori ditissimo dono, vel ludo acquirat viginti aureos, nec peccat, nec tenetur restituere. Et idem, inquit, dicendum de filiofamilias, & vxore, quibus diues pater, vel vir solent in alimenta notabilem quantitatem concedere; & probat ex *l. si filiusfamilias. ff. de donat*. Immo filiis Dominorum, vt Marchionum, Comitum, &c. & aliarum personarum multorum reddituum, amplior licentia concedi potest; quia quantitas, quæ in aliis personis est magna, in his extat moderata: & sic debet intelligi Speculum conscientiæ *lib*. 1. *cap*. 77. dicens non teneri restituere, qui ab his lucratur, scilicet quando ludunt moderatè, attenta sua qualitate, licèt esset immoderatum in personis inferioris notæ; si enim hi luderent immoderatum, attenta sua qualitate, lucrans tenetur restituere, nullum enim priuilegium alienandi habent filiisfamilias dominorum. Sic Alcozer *eodem cap*. 14.

4 Sed quid, si pater, vel vir nolit, vt etiam quid moderatum ludat filiosfamilias, vel vxor, videtur enim quòd tunc, qui lucraretur, teneretur restituere, quia communiter Doctores, vt Soto, Ledesm. Nauar. Alcozer, Metina, Sarmiento, Bañes, Aragon, Syluestr. D. Ant. dum dicunt non teneri restituere, qui lucratur ab his, quid moderatum; qoia præsumitur patrem, vel virum velle. Et huic fundamento innititur dicta lex, *si filiusfamilias*; ergo quando pater, vel vir explicat velle vt nil ludant, non potest quis etiam qoid moderatum ab his lucrari.

5 Sed dicendum est, quòd quando pater, vel vir dicit velle, vt non ludant, intelligitur nolle in totum fores illis claudere, sed ad moderandum, & ne nimiam quantitatem ludant. Et sic possunt quid moderatum ludere: at si expresè contradicerent etiam ad rem minimam, licèt quoad eleemosynas non posset tuoc vxor; at quo ad ludum credo posse non tantam quantitatem, vt dixi, sed aliqualem; quia dare eleemosynam est opus supererogationis, & non pertinet ad necessitatem vitæ humanæ: at aliqualis ludus videtur pertinere ad hanc necessitatem, & sic pater, vel vir tenetur consentire: & in hoc sensu credo verum, quod dicit Angles *suprà fol*. 288. vbi dicit posse filium ludere quid moderatum, licèt pater non consentiat, quia tenetur consentire. Et Manuel 1. *tomo summa, in noua, cap*. 189. *num*. 1. dicit teneri consentire.

6 Tertiò nota aliquos sentire non posse filiumfamilias totam illam quantitatem, quam diximus esse moderatam, v.g. quatuor, vel quinque aureos ludere vna vice, etiamsi animum habeat non ludendi iterum in toto anno, & velit cedere iuri suo, sed quòd possit hodie ludere duos, vel tres argenteos, & alio die totidem, &c. Ratio, quia hanc licentiam nos arbitramur ex quadam æquitate & voluntate interpretatiua patris: illa autē est vt filius recreetur per totum annum. Vnde inferunt, quòd qui ab illo lucratur vna vice triginta argenteos, tenetur restituere, licet filius non soleat aliàs ludere. Hæc quidam neotericus valde doctus. Sed probabilius est posse, quia potest cedere iuri suo sumendi illam recreationem per totum annum; secus quando habet consuetudinem ludendi cum aliis; quia tunc si ego scirem, quòd cum aliis non amisit eam quantitatem, quam potest perdere, si lucratus fuero ab eo, non teneor restituere; secus si scirem amisisse: & ita qui ab istorum aliquo lucratur congruo modo, scire tenetur ab eo, vel ab alio, à quo scire potuerit, quid talis eo anno amiserit, quia si antea perdidit quod poterat ludere, tenetur restituere lucrum: & si hoc sciri non potest, eo quòd qui perdidit, absens sit, aut alia de causa, benè poterit id retinere, quia melior est conditio possidentis. Sic nonnulli docti recentiores Magistri.

Quartò nota aliquos dicere quòd lucrans ab 7
iis, qui non sunt sui iuris ad perdendum, vt à filiofamilias coniugata, &c. notabilem quantitatem, tenetur totam restituere, nec sat est restituere illam, quam non poterant perdere. Ratio, quia totus ludi contractus redditur tunc vitiosus, & sic per illum non trāsfertur dominium. Sic Alcozer *lib. de ludo cap*. 16. & colligitur ex Metina in alio simili, *q*. 10. *de restit*. Sed tenendum est tantùm teneri restituere illum excessum, nec totus contractus redditur nullus, sed tantùm quo ad illū excessum. Sic nōnulli docti neoterici.

Quintò limitanda est conclusio, nisi filius 8
habeat peculium castrense, vel quasi, in eo enim reputatur paterfamilias, & est sui iuris, & sic potest quamcumque quantitatem perdere. Hoc est omnium: sic Petrus Couar. *suprà*. Alcozer *lib. de ludo, cap*. 14. Syluest. *verbo, ludus*, *q*. 11. Bañes *dicto art*. 7. *fol*. 1179. Angles *suprà fol*. 288. immo idem dicendum est de aduentitiis, quando is, qui donauit, concessit, non expectata patris licentia, administrationem. Bañes *ibi*.

Sextò nota, quòd filiusfamilias maior, qui sci- 9
licet nactus est viginti quinque annos, potest ludare bona aduentitia quoad proprietatem; hæc enim est sua, dummodo pater habeat vsumfructum toto tempore, quo leges ipsi concedunt; quia in hoc nulli iniuriam irrogat, & iam habet ætatem requisitam, vt contractus facere possit. Sic Alcozer *dicto cap*. 14. Sed an sit hoc omnino verum, dixi *suprà c. 1. de seruit. ac patr. potest. dub*. 17.

An verò filiusfamilias absens à patre possit dis- 10
ponere de bonis, quæ suo labore comparat, & sic illa ludere, cùm tunc non sustentetur à patre, dixi *loco citato*.

An verò Religiosus possit aliquam qoantita- 11
tem ludere, latè dixi *lib. 7. summe, cap*. 19. *à n*. 79.

DVBIVM VIII.

An possit filiusfamilias quidquid ludo acquirit, ludo exponere, ita vt lucrans non teneatur restituere.

Sit prima conclusio: Quando est in eodem nu- 1
mero ludo, id est, continuo, antequam consulto

fultò ad aliquid aliud exsurgat, non est dubium, quin possit: & si alter, à quo lucratus est, potest totum, quod filiusfamilias lucratus est in illo ludo, iterum lucrari. Itaque potest filiusfamilias in eodem numero ludo perdere totum, quod in eo lucratus est, licèt sit magna quantitas, nec alter tenebitur restituere. Ratio, quia lucrum dicitur, quod in fine ludi reportatur. Sic Sylu. *verbo, ludus, q.17.dicto 3.fine.* Angelus *ibi n.8.* Alcozer *lib.de ludo,cap.41.§.la quarta doctrina.* Gabr. 4. *dist.15.q.13.art.3.dub.6.* Metina *lib.1.summa, cap.14. §.28.fol.152.* Franciscus Garcia *p.2.de contract. cap.19.fol.578.* Ludou. Lopez 2 *p. instruct cap.35 fol.264.265. & lib.2.de contract.c.21. fol.383.* Nauarr.summa Hisp.& Lat.antiqua *c.19. num.16.* Lat. noua *cap.20. num.19.* & nonnulli docti recentiores.

2 Secunda conclusio: si ludus sit alius, quia, v.g. iam a ludo recessit filiusfamilias, & se contulit, alteráque die ad ludendum rediit, licèt de subtilitate iuris non possit ludere totum, quod lucratus est, quia filiusfamilias patri acquirit, at si ludat cum eodem, à quo lucratus est, & perdat, de æquitate conscientiæ potest alter compensare id, quod perdiderat, & sic non tenetur restituere hoc, quod lucratus est. Ratio, quia æquitati rationis innititur, quòd si patri filius acquisit in ludo, quòd etiam, si totidem perdiderit cum eo, à quo lucratus fuerat, eius collusor possit cum hoc vltimo lucro sibi recompensare totidem, quod perdiderat, ex æquitate enim naturali pater qui sentit hoc commodum, debet sentire hoc onus. Hæc est contra Arm. *verbo, ludus, num* 8. & Gabr. *suprà.* Rosel. *verbo ludus n.8.* Sed nostram conclusionem tenent Syluest Nauar. Angel. Ludou. Lopez *in instruct supra.* Tabien. *verbo ludus q.10.* Philiar. *de offic. Sacerd. tomo 2. p.2. lib.5. cap.2.* & nonnulli docti neoterici. Quod bene limitat Ludou. Lopez *in instruct. vbi supra,* nisi filius lucrum primum dissipasset, & prodige insumpsisset; cùm enim non cesserit in patris vtilitatem, nec lucrum extet, non est æquum, vt pater sentiat damnum, & possit filius in eius dispendium perdere.

3 Tertia conclusio: immo videtur, quòd filiusfamilias possit cum quocumque voluerit, ludere, & perdere totam illam quantitatem, quam ludo lucratus est, simul cum eo, quod ipse poterat aliàs ludere. Ratio, quia licet totum illud lucrum cedat statim patri, at hic æquitas non extet, quæ in eodem extat, qui perdidit, vt quod amisit, lucretur; est tamen voluntas interpretatiua patris, quando enim concessit tacitè, vel expressè filio facultatem aliquid ludendi, videtur tacito consensu dare illi facultatem ad ludendum totum lucrum: vt docet Bañes 2.2. *q.32.art.7.fol.* 1179. §. *respondetur;* & ita expressè videtur tenere hanc conclusionem; etiam eam tenent præfati recentiores.

Dvbivm IX.

An trahens alium ad ludum teneatur lucrum restituere.

1 D. Thomas 2.2. *q.32. art.7.ad 2. & 4. dist.15. q.2.art.4. quæstiuncula 3.ad 2.* dicit quòd trahens alium ad ludum ex lucri cupiditate, teneatur restituere illi lucrum. Quam sententiam, sic vt iacet, sequuntur Innoc. *cap quia plerique, de immunit. Eccles. n.4.* Turrecr. *c. Episcopus, dist.35, n.8.* Abul. *cap.6. Matth.q.56.* Palud. *4.dist.15.q.3.* Gabr *dist.15.q.13* Immo Tabien. *verbo ludus, q.8.* ampliat hoc ita, vt intelligatur de quocumque modo tractionis, seu inducendi ad ludum alias non lusurum. Sed Adrian. *in 4.* materia *de restit. q.de ludo,* & Maioris 4. *dist.15. quæst.13.* putantes eam esse mentem D. Thomæ, eam impugnant.

2 Vt tamen certiora à minus certis secernamus, sit prima conclusio: quando aliquis blanditiis, & leuibus precibus alium trahit ad ludum, non tenetur lucrum restituere, nec in hoc casu loquitur D. Thomas. Ratio, quia hæ preces non causant inuoluntarium. Sic omnes Doctores citandi contra Tabienam *suprà,* & credo esse certissimam.

3 Secunda conclusio: quando trahit illum vi, vel metu, vt minans aliquod malum, vel se illi non soluturum pecunias, quas debet, cùm sint alicuius momenti, certum est teneri restituere illi lucrum. Ratio, quia contractus est inuoluntarius. Sic omnes Doctores citandi.

4 At dubium est, quando nimiis importunitatibus trahit ad ludum aliàs non lusurum, quibus non potest resistere alter sine nota, si enim resisteret, haberetur nimium durus, & agrestis.

Duplex est sententia.

5 Prima dicit non teneri restituere communiter ob solam importunitatem, & ex eo quòd illi obiiciat ob miseriam non ludere, & damnum illi inferre, eo quòd ludum non sustentet, licèt tot, ac talia verba esse possent, vt vim incuterent, & teneretur restituere. Ratio, quia hæc nimia importunitas non videtur auferre voluntarium requisitum ad contractum: & esto dicamus auferre voluntarium requisitum ad donationem, est diuersa ratio, quia qui donat, amittit, quod donat, sine spe illud recuperandi, quod non contingit in ludo, siquidem ludit cum spe lucrandi, sicut alter collusor; sic Alcoz. *lib. de ludo cap. 21.* Garc. *part.2. de contractibus c.19. fol.592.* & est satis probabilis & tuta, vt dixi *lib.4. de matrim disp.10.n.10.*

6 Secunda sententia, quæ probabilior, & communior est, docet teneri restituere lucrum. Ratio, quia huiusmodi commutationes, quæ fiunt in contractu ludi, cùm recreationis gratia institutus sit, debent esse omnino ex libera voluntate, vt per eas transferatur dominium. Item quia quidquid sit in foro exteriori, in quo ad vitandas lites tolerantur contractus, qui non fiunt ex metu graui, at in foro conscientiæ donatio, & omnis contractus ex metu leui celebratus, non valet, & parit restituendi obligationem, vt latè dixi *lib.4.de matrim.disp.9.à n.4* Sic tenent Caiet. 2.2 *q.32. art.7.* Vigu *lib instit.cap.7.§.5.vers.12.* Bañes 2.2.*q.32.art.7. pag.1176. 1177.* Aragon *ibi fol.765.* Angles *floribus 2.p.q. de ludo, fol.291.* Metina *lib.1.summa,cap.14. §.28.fol.151.* Syluest. *verbo ludus, q.11.* D. Aor. *2.p.tit.1. cap.23 §.5.* Castro *lib.2. de lege pœnali, cap.2. corol.3.* Ledesma 2. 4 *q.18. art.8. fol. 273. pag.4. & quæst.35. art.5. fol.123. pag.4.* Cord. *lib.1. quæst.q.13. fine.* Nauar. summa Hisp. & Lat.antiqua *cap.19.n.15.* Latina noua *cap.20. num.13.* Soto *lib.4. de iust. q.5. art.2.* Couar. *reg.peccatum 2.p.§.4.num.7.* Ludou. Lopez

2.p.

2. *p. instruct. cap.* 34. *pag.* 250. *& lib.* 2. *de contract. cap.* 22. *fol.* 390. Metina *quaest.* 22 *de restit.* Palacios *in summa, verbo Ludus.* Petrus de Couart. *de remedio lusorum.* 3. *p. cap.* 3. & est communis Canonistarum, vt refert Couarr. *dicto num.* 7. vbi etiam refert Alciatum pro eadem. Idem Manuel *in bulla compositionis.* §. *vnico, num.* 39. Gutiet. *quaest. canonic. cap.* 37. *num.* 18. Innoc. Imola, Palacios Rubios, quos refert, & sequitur Padilla *l. interpositas, C. de transact. num.* 32. & tenet Axcbedo *lib.* 8. *recopil. tit.* 7. *l.* 2. *num.* 80. 81. Philiarc. *de officio sacerd. tom.* 2. *p.* 2. *lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 7.

7 Nota primò idem dicendum esse, quando in medio ludi faceret similem violentiam, quia scilicet alius vellet dimittere ludum, & non sinit. Alcozer, Nauarr. Syluest. D. Anton. Petrus de Couart. Ledesm. *in vtroque loco vbi suprà.* Azo. quem refert, & sequitur Tabien. *verbo Ludus quaest.* 8. Ponit exemplum Alcozer, vt quando dicit ille se non soluturum, quod à semetipso lucratus fuit, nisi ludum sustineat, & id, quod lucratus fuerat, est alicuius momenti, seu considerationis. Idem Ledesin. & exemplificat etiam, quando cùm alius vult surgere, dicit, non surges, quia teneris sustentare ludum, & alter ex verecundia, & confusione perseuerat. Nauar. exemplificat, quando si à ludo discederet, vilis haberetur.

8 Secundò nota limitandam esse hanc sententiam secundam, quando his importunitatibus, & exprobrationibus infestatur is, qui aliàs ludum exercere renuit, quia illum exosum habet, vel quia sibi detrimentum honoris, vel bonorum parat: secus quando fiunt hae importunae preces, & exprobrationes hominibus, qui valdè procliues sunt ad ludum, illúmque crebrò exercent, & si aliquando renuunt ludere, id non est, quia desit ludendi voluntas, sed quia pro tunc aliis intendunt, vel ludere non vacat, quia aliàs parati sunt ludere. Ratio, quia hi huiusmodi importunitatibus & exprobrationibus magis alliciuntur, quàm trahuntur, cùm eas parui facere soleant. Sic Ludou. Lopez *lib.* 2. *de contractibus, cap.* 22. *fol.* 390. *pag.* 1.

Dubium X.

An vi tractus ad ludum, si iam ibi ad ludum applicatus concipiat animum portandi lucrum, si lucratus fuerit, ex tunc censeatur voluntarius ludere, & ex tunc, qui ipsum traxit, acquirat ius lucrandi, quo antè carebat.

1 Aliqui tenent partem affirmantem. Ratio, quia eo ipso, quòd vi tractus iam in ludo constitutus decreuit inde capere lucrum, visus est in ludum, & in omnes eius leges consensisse, quarum potissima est aequali sorti perdendi, & lucrandi se exponere: sicut si coactus à principio emere, postea contendisset, vt res sibi traderetur, videtur apertè consentire in emptionem. Secundò probatur ex *cap. ad id, de sponsalibus,* vbi mulier vi coacta ad matrimonium, si postea in domo viri patienter habitat, vitam coniugalem ducens, censetur in matrimonium consentire, & sic matrimonium initio irritum conualescit; ergo similiter, qui vi tractus ad ludum, perseuerans postea in ludo tam spontaneè, quòd inde intendat lucrum habere, censendus est consentire validè in ludum. Sic Franciscus Garcia *p.* 2. *de contractibus, cap.* 19. *fol.* 194.

Sed dicendum est, quòd dupliciter vi tractus ad ludum potest decernere iam ludere, & lucrari: vno modo ex vi priùs sibi illata virtualiter adhuc manente, qua scilicet ex tubore, & exprobratione infectis, nisi ludat, pergit ludere, & velle lucrari: & si hoc modo perseuerat in ludo, licèt concipiat animum portandi lucrum, non potest alter, si lucratur, lucrum retinere. Secundo modo potest contingere, quando non ex illo pudore, & vi perseuerante, sed ex alia noua causa acceptat iã ludere liberè, & spontaneè: & in hoc casu vera est sententia Francisci Garcia, quòd ex tunc, qui traxit, acquirit ius ad lucrum subsecutum, si deinceps lucretur. Itaque dicendum est, quòd in vi pertracto ad ludum non est per se fidele argumentum accedens voluntas lucrandi, quod in ludum, & leges ludi absolutè, & liberè consentiat: ita vt lucrandi ius pertrahenti sit concedendum, nisi causa aliunde se offerat, quae sic pertractum vi, de nouo ad ludendum alliciens liberum eius nouum consensum protestetur. Probatur prima pars, quia talis consensus in ludum est virtualiter coactus ratione violentiae prioris adhuc manentis, & non absolutè, sed ex suppositione eligit ludere: & supposito quòd vi coactus est ludere, mauolt lucrari, quàm perdere, cùm iuxta probabiliorem sententiam (vt dicemus *dub. sequenti*) possit lucrari, licèt non perdere; nam aliàs coactione cessante, nec ludum, nec lucrum incertum cum periculo perdendi acceptare vellet. Secundò, quia si puella metu graui coacta profiteri tempore professionis bona sua causa professionis daret monasterio, talis donatio, sicut & professio, esset inualida; quia ex radice violentiae priùs illatae vtraque claudicaret, illa enim puella neutrum vellet: at supposito quòd cogitur profiteri, vult talem donationem facere; ergo similiter in nostro casu, quia hic vi tractus perinde se haber, ac illa puella, quia perinde nollet ludere, nec lucrari ex ludo cum periculo perinde: at esto cogitur ludere, mauult lucrari. Patet secunda pars, quia iam ludus est liber. Sic tenet Ludou. Lopez *lib.* 2. *de contract. cap.* 22. *à fol.* 390.

Ad primum oppositae patet ex dictis. Ad secundum dico, quòd per cohabitationem illam diutinam tantùm in foro externo praesumetur nouus consensus: at in foro conscientiae, si is non adsit, non conualidatur matrimonium. 3

Dubium XI.

An si tractus ad ludum lucretur à trahente, teneatur ipse lucrum restituere, sicut si trahens lucraretur, teneretur restituere.

Duplex est sententia.

Prima docet teneri restituere. Ratio, quia cùm ludus sit quidam contractus, debet in ipso omnimoda aequalitas seruari, ita vt vel vterque, vel neuter ludentium lucrari possit. Et haec est probabilis. Eam tenet Victoria, vt refert, & sequitur, dicens esse tutiorem, Ludou. Lopez *lib.* 2. 1

de contract. cap. 22. fol. 390. pag. 2. & 2. p. instruct. cap. 34. pag. 250. vbi etiam dicit fuisse Bañez huius sententiæ. Eandem tenet Franciscus Garcia *p. 2. de contract. cap. 19. fol. 593.* Alcozer *lib. de ludo, cap. 21.* Azebedo *lib. 8. noua recopil. tit. 7. l. 2. num. 83.* & quidam ex neotericis viri docti.

2 Secunda sententia probabilior docet non teneri. Ratio, quia ex culpa alterius ludentis potest esse hæc inæqualitas in ludo, vt si quis falsis chartis ludat, non potest lucrari, quia impedimentum præstat lucro ex parte sua, & tamen hoc non obstat, quin eius collusor possit lucrari, quia impedimentum non apponit ex parte sua. Hanc tenent D. Thom. 2. 2. *quæst. 32. art. 7. ad 2. & 4. dist. 15. quæst. 2. art. 4. quæstiunc. 3. ad 2.* Abul. *cap. 6. Matth. quæst. 56.* Turrecr. *C. Episcopus distinct. 35. num. 9.* D. Anton. *2. p. tit. 1. cap. 23. §. 3.* Rayner. quem refert, ac sequitur Syluest. *verbo ludus, quæst. 13.* Innoc. *cap. quia plerique, de immunit. Eccles. num. 4.* Ioann. Andr. & Calder. quos refert, & sequitur Tabien. *verbo restitutio quæst. 17.* Petrus Couar. *de remedio lusorum 3. p. cap. 12. & 13.* & videtur tenere Angles, quia recitata altera sententia, ponit hanc in vltimo loco, *floribus 2. p. quæst. de ludo, fol. 291.* Et hanc dicit esse probabilem Ledesm. 2. 4. *quæst. 15. art. 5. fol. 124. pag. 2.* & eam vocat satis probabilem, & securam, Ludou. Lopez *vtroque loco citato*, & dicit eam tenuisse valde doctos recentiores Magistros. Idem tenet Manuel Rodriquez *in bulla compositionis. §. vnico, num. 40.* Enriquez *lib. 7. de indulg. cap. 35. num. 6.* Palacios Rubios *rubr. de donat. §. 81. num. 6.* Rebuff. *2. tomo const. reg. tract. de rescript. art 2. glos. 3.* Auiles *cap. 29. Prætorum, glos. leyes num. 4.* & dicit probabilem Azebedo *ibi*.

3 Nota quòd aliqui ex his Doctoribus dicunt, quòd quando ludus est prohibitus per leges ciuiles, tenetur, vbi illæ vigent, qui tractus est, restituere pauperibus. Sic D. Thom. *in 2. 2.* Abul. Turrec. Rayner. D. Anton. Sed hoc est, quia sequuntur sententiam, quam *suprà dub. 1.* reprobaui per ludos prohibitos non transferri dominium; & sic nec pauperibus esse in hoc casu restituendum, docent expressè Syluest. Tabien. Petrus de Couarr. *suprà*, & cæteri citati absolutè dicunt non teneri restituere.

Dvbivm XII.

Quando lucrans in ludo tenetur restituere lucrum, eo quòd interueniant fraudes in ludo.

1 Conclusio est certissima, & omnium, quòd tenetur quis iure naturæ restituere, quæ lucratur in ludo, quando interueniunt fraudes in ludo. Ratio est, quia acquirit inuito domino, cùm voluntas ludentium sit transferre dominium, quando seclusa omni fraude luditur.

2 Nota non fieri fraudem in ludo, cùm quis vtitur cautelis, quæ iuxta leges ludi licitæ sunt, eæ enim tacito ludentium consensu receptæ sunt, eásque ludi natura patitur. Vnde quando fuerit dubium, an sit fraus contra ludi leges, standum est iudicio peritorum in ludo. Sic Couarr. *reg. peccatum, 2. p. §. 4. num. 4.* Alcozer *lib. de ludo, cap. 19.* Gabr. *4. distinct. 15. quæst. 13. notabili 3.* Stephanus, Paris de Puteo, Ioan. Baptista, quos refert Alcozer, Bañes *2. 2. quæst. 32. art. 7. fol. 1177.* Aragun *eodem artic. 7. fol. 765.* Metina *quæst. 22. de restitut. fine*, Azebedo *lib. 8. recopil. titul. 7. l. 2. num. 85.* Philiarc. *de offic. sacerd. tomo 2. p. 2. lib. 5. cap. 2.* & alij.

Hinc fit quòd qui habet potiores ludi partes, quíque necessariò victor euasurus est, v. g. si vndeuiginti de mann habet, id est, *si tiene veynte y vna de mano*, potest augere sponsionem, id est, *embidar*, & licitè lucrabitur, quia hæc cautela est iuxta leges ludi, & tacito ludentium consensu approbata, & æqualis est vtrique ludenti. Sic Metina *dicta quæst. 22. fine.* Couarr. *ibi, num. 5.* Alcozer *cap. 20.* Ludou. Lopez *2. p. instr. cap. 35. pag. 263.* Metina *lib. 1. summa, cap. 14. §. 29. fol. 154. pag. 1.* Aragon. *dicto art. 7. fol. 765.* Azeb. *num. 79. & 85.* & Philiarc. *ibi*. 3

Secundò fit, quòd si quis sciat appositam pecuniam certò perdidisse, quia habet peiorem ludi euentum, potest cautè, & simulatè augere sponsionem, id est, *embidar*, vt alter inscius cadat, & illam recuset, & sic numos perdat. Ratio, quia hæc fraus est secundùm leges ludi. Sic Alcozer *dicto cap. 20.* Couarr. *suprà num. 6.* Aragon *suprà*. 4

Tertiò fit quòd si duobus ludentibus ludo, qui Hispanè vocatur *la primera*, & vtrique obtigit maior punctorum numerus, qui iuxta leges huius ludi requiritur ad lucrandum, videlicet quinquaginta quinque, qui primas habet, Hispanè, *la mano*, inuitat, seu prouocat alium collusorem ad nouam quantitatem pecuniæ lucro exponendam, alter suspicatus est puncta, quæ collusor habebat, finxítque se dubitare, an deberet admittere, vel acceptare prouocationem, petiit tandem ab altero, vt sibi duo puncta donaret, & ea conditione se acceptaturum, concessit alter illa puncta, & ita lucratus est summam pecuniæ expositam, fit, inquam, ex dictis illam licitè lucrari, & retinere. 5

Quartò fit, quòd si ludens, qui scit se potiores ludi partes obtinere, fingat se dubitare, an augeat sponsionem, vt alter credat se potiores partes habere, & sic acceptet, vel fingat se nolle acceptare, vt alter plus augeat, licitè lucratur. Sic Alcozer *dicto cap. 20.* & alij. 6

Quintò fit, quòd si habens optimum ludum, simulatè dicat, transeat, id est, *vaya el nayPe*, ad effectum decipiendi socium, vt sic eum incitet ad augendum sponsionem, licitè lucratur. Sic Perez *lib 8. ordin. tit. 19. l. 37. fol. 388.* 7

Sextò fit, quòd potest quis numerare pauciora puncta, quàm habet, & postquam contrarius exhibuerit plura, potest ipse licitè exprimere, quæ habet, & sic lucrari. Alcozer *dicto cap. 20.* & alij. 8

Septimò fit, quòd licitè quis lucratur, quando videt chartas alterius absque fraude ex sola negligentia alterius, quia nullam facit fraudem; secus si videat, quia eo modo se ponit, vt videre possit, vel quia habet alium videntem ludum alterius, qui ipsum admonet; quia hæc est aperta fraus. Sic Alcozer *cap. 19.* & alij. 9

Octauò fit, quòd si quis signet chartas, vt eas cognoscat, vel est adeò ingeniusus, vt facilè cognoscat chartas, & alter hoc eius ingenium ignorat, tenetur restituere, quod ratione huius lucratur, 10

iuxta

iuxta dicenda *dub.sequenti*. Si verò nō signet chartas,& ambo sunt pares, vel ferè pares industria facilè cognoscendi chartas,vel chartæ nimio vsu ita signatæ sunt, vt facilè ab vtroque cognoscantur, non tenetur restituere, quia ex vtraque parte est æqualitas: nisi alter eorum priùs chartas nouit, tunc enim, quia notabiliter alium excedit, tenetur restituere. Sic Alcozer *cap.*19.& alij.

11 Nonò fit, quòd quando socij faciunt sibi adinuicem signa, si leges talis ludi sint, vt socij possint sibi adinuicem facere signa, vel signa nun sunt clara, sed secundùm modum ludendi, vel acceptionem sponsionis, idest, *Conforme al responder de la carta, ò del embite*, cognoscitur pars ludi socij, non est obligatio ad restitutionem; quia hæ fraudes sunt secundùm ludi leges. Si verò lex ludi sit, vt non fiant signa extraordinaria tali ludo, est obligatio ad restituendum.Sic Alcozer *cap.* 20.

12 Decimò fit, quòd quando alter minus soluit, quàm perdiderat, & quàm erat in sponsione ex negligentia lucrantis, tenetur restituere,est enim lex recepta in ludo, quòd in pecunia non debet esse fallacia. Sic Alcozer *dicto cap.*20.& alij.

13 Vndecimò fit, quòd si iudex ludi iudicet contraveritatem etiam bona fide, vt in ludo pilæ non esse bonam, quæ est, id est, *fer falta, la que no lo es*, is, in cuius fauorem iudicatum est, tenetur lucrum illud restituere, cognita rei veritate; quia sententia fuit ex falsa præsumptione. Sic Alcozer *cap.*20.& alij.

14 Duodecimò fit, quòd est fraus in ludo obligans ad restitutionem furati chartas, vt quando quis accipit aliquam chartam, vel aliquem calculum vltra eos, qui sibi forte obueniunt, vel si occulter chartas superfluas. Sic Alcozer *cap.* 19. Ledesm. 2.4.*quæst.*15 *art.*5.*fol.*123.*pag.*4. Franciscus Garcia *p.*2.*de contractibus,cap.*19.*fol.*581.582. & alij. Similiter est dicendum, quando aliquis reiicit chartas superfluas, vel occultat chartas superfluas. Alcozer *ibi*, & alij. Similiter quando aliquis numerat sibi plura puncta, vel alteri pauciora. Alcozer *ibi*, Ledesm. 2. 4. *quæst.* 18. *art.* 8. *fol.* 273. *pag.* 4. Ludou. Lopez 2.*p.instruct. cap.*35. *fol.* 263. Nauarr. summa Hisp. *cap.* 28. *addit. ad num.* 11. *cap.* 15. Latina noua *cap.* 20. *num.* 17. Similiter est fraus, quando aliquis ita ordinat chartas, vt semper sibi sors felix contingat, vel in lucrum facilè eleuentur. Alcozer *ibi*, & alij. Similiter est fraus, quando in ludo, qui Hispanè vocatur *la primera*, vnus ex ludentibus dixit se habere omnes chartas diuersi generis, Hispanè primera, cùm eas chartas non haberet, & alter collusor non curauit illas aspicere, sed statim credidit, & ita iniustè lucratus est, & tenetur lucrum restituere. Ita Ledesm. 2.4.*quæst.*18.*art.*8. *fol.* 273. *pag.* 4. Philiar. *de offic.sacer. tomo* 2.*p.*2. *lib.* 5.*cap.*2.*num.*9. Alcozer *cap.*20. qui benè addit, quòd si ludus iam finitus erat,& alter collusor lucraturus erat, quia habebat plura puncta,tenetur non tantùm lucrum illud restituere, sed etiam quod in illa manu erat perditurus. Similiter est fraus, quando tres coadunantur ad ludendum contra eum, cui ludus infeliciter succedit, Hisp. *juegan al mohino*, sic Franciscus Garcia *suprà*,Medina *lib.* 1. *summæ cap.* 14. §. 28. *fol.* 150. *pag.* 2. Similiter est fraus, cùm quis ludit taxillis aliquo pondere grauatis, sic Franciscus Garcia *ibi*; similiter est fraus cùm quis fingit se parum scire de ludo, & petit ab altero aliqua sibi præberi puncta,cùm tamen satis ludere sciat, sic Ledesm. 2.4.*quæst.*15.*art.*5.*fol.*123.*pag.*4.

15 Decimotertiò fit, quòd lucrum, quod acquiritur ludo tabularum, & taxillorum, ratione eius quod Hispanè dicitur *de los burros*, licitè lucrari, quia est secundùm ludi leges, vtrique ludenti communes, sic Alcozer *cap.* 20.

16 Decimoquartò fit quòd ille, qui in latrunculorum ludo, Hispanè *juego del Aliedrez*, promisit se victurum, Hispanè *dar mate*,cum pedite latrunculo,Hispanè, *peon*,nōn adimplet promissionem vincendo cum pedite latrunculo facto latrunculorum domina, Hispanè, *con peon hecho dama*, siue id promiserit facere cum aliquo pedite latrunculo in genere, siue cum aliquo designato. Ratio est, quia victoria acquisita non est cum pedite, sed cum domina, & ita non potest lucrari, sic Alcozer *lib. de ludo, cap.*20. & Cynus, Immola, Decius,quos *ibi* refert Alcozer,& docti recentiores.

Dubium XIII.

An quando aliquis notabiliter excedit alium in arte ludendi, teneatur lucrum restituere.

Hae in re aliqua sunt certa.

1 Primò certum est, quòd si ipse certò sciat hunc excessum, alter verò nesciat, tenetur restituere. Ratio, quia contractus non est æqualis. Sic omnes Doctores citandi.

2 Secundò est certum, quòd si vterque sit ignarus de industria, & arte alterius, licèt alter alterum notabiliter excedat, non tenetur lucrum restituere, dum non constat de notabili illo excessu: at si postquam cognoscit illum notabilem excessum, aliquid lucraretur, tenetur hoc lucrum pòst acquisitum restituere. Probatur prima pars, quia vterque ignarus de arte alterius exponit se periculo perdendi: & sicut lucranti occurrit imperitior, poterat occurrere peritior, & sic contractus fuit fortunæ, & ex vtraque parte æqualis. Item, quia conuenientes ad ludum hoc animo conueniunt, vt ea omnia, quæ lucrati fuerint, dum non constat de notabili excessu, retinere possint. Probatur secunda pars, quia iam contractus non est æqualis. Sic etiam omnes Doctores citandi.

3 Nota quòd Alcozer *vbi infrà*, benè limitat primam partem huius dicti, nisi quis adeò artis lusoriæ peritus sit, vt vix sit aliquis, quem non excedat, tunc enim tenetur restituere, quod ab altero lucratur, licèt alter de industria alterius sit ignarus. Ratio, quia moraliter scit se excessurum alium.

4 Hinc fit, quòd qui se fingit ludi ignarum, manifestúmque suum excessum occultat, tenetur lucrum restituere. Sic Ludouicus Lopez *lib.* 2. *de contract. cap.* 21. *fol.* 385. Syluest. *verbo ludus, quæst.* 11. Aragon 2. 2. *quæst.* 32. *art.*7.*fol.* 765. Franciscus Garcia *p.* 2. *de contract. cap.* 19. *fol.* 586. Ledesm. 2. 4. *quæst.* 15. *art.* 5. *fol.* 123. *pag.* 4. Nauarr. *vbi infrà*. Azebedo *lib.* 8. *recopil. tit.* 7. *l.* 2. *num.* 78. Philiar. *de offic. sacerd. tomo* 2. *p.* 2. *lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 8.

5 Dubium tamen est, quando alter colludentium nouit excessum notabilem alterius, quia aliàs illum nonit, vel alter admonet ipsum, & contestatur, quòd excedit ipsum notabiliter, an adhuc lucrum, quod lucratur hic excedens, teneatur restituere.

Duplex & sententia.

6 Prima dicit teneri restituere, nisi luctum adeò paruum sit, attenta alterius ludentis, qui perdit, qualitate, vt censeatur donare. Ratio, quia alter non cedit iuri suo, sed nimia ductus cupiditate ludit Sic Alcozet *lib. de ludo, cap.* 19 Ludou. Lopez *dicto cap.* 21 *fol.* 384. Franciscus Garcia *dicto cap.* 14. *à fol.* 581.

7 Secunda sententia probabilior dicit non teneri restituere. Ratio, quia volenti, & consentienti non fit iniutia. Sic Metina *C. de restit. q.* 21. *vnico fol. ante finem*. Petrus de Couar. *de remedio lusorum* 3. *p. cap.* 14. Manuel Rodriquez *in bulla compositionis* §. *vnico num.* 38. Metina *lib.* 1. *summa cap.* 14. §. 28. *fol.* 151. Ludou. Lopez 2. *p. instruct. cap.* 35. & alij. Ad idem est Nauat. summa Hisp. & Lat. antiqua *cap.* 19. *num.* 15. Latina noua *cap.* 20. *n.* 17. vbi dicit tunc teneri restituere, quando alter ignorabat excessum. Et hæc est communis, & constabit magis ex dicendis *corol. sequenti*.

8 Hinc infertur, quòd in sponsionibus, id est, *las apuestas*, vt sint licitæ, debet vterque esse dubius de futuro euentu, alias si alter esset certus, tenetur lucrum restituere; quia contractus non est æqualis. Sic omnes Doctores citandi, & Philiar. *de offic. sacerd. tomo* 2. *p.* 2. *lib.* 5. *cap.* 2 *ad finem*.

9 Nota quòd tunc dicitur quis esse certus, quando scit per scientiam, vel experientiam certam, vel etiam per diuinam reuelationem. Dixi, experientiam certam, quia est experientia fallax, siquidem existimamus vidisse, & audiuisse, quod tcueta nec vidimus, nec audiuimus, atque ita, vt quis sit dubius, & incertus in sponsionibus, opus est, quòd non sit certus aliquo ex dictis modis, & ita non excluditur, quòd habeat aliquam suspicionem, aut credulitatem, vel fidem humanã, qoòd ita sit, quod spondet. Immò quamuis alicui videretur se esse certissimum, quod ita est super quod spondet, si tamen adhuc fallitur, & iuxta modum, quo illud scit, iudicio hominum prudentum exponitur periculo lucrandi, & perdendi, peccabit quidem spondendo propter conscientiam erroneam, at non tenebitur luctum restituere, quia teueta contractus fuit æqualis, & expositus est periculo lucti, & iacturæ. Sic Franciscus Gatcia *p.* 2. *de contract. cap.* 18. *à fol* 544. *vsque ad* 548. & totum hoc etiam docet Ludou. Lopez *lib.* 2. *de contractibus cap.* 15. limitans benè primam partem, nisi opinio, vel fides humana, quam alter spondentium habet, sit ita probabilissima, vt, moraliter loquendo, ratò posset ei subesse falsum. Et vtrùm liceat spondere multo plus apponendo contra minus, vide Philiarcum *eo cap.* 2

10 Dubium tamen est, quid dicendum quando is, qui certus est, alterum conicctatur se scire certò, & adhoc alter contendit, & vult spondere non adhibens illi fidem. Quidam dicunt etiam in hoc casu eum, qui certus est, teneri luctum restituere, nisi tam parua sit quantitas, vt censeatur donare; quia non vult amittere, sed censetur deceptus spondere. Sic Alcozer *lib. de ludo cap* 47. Franciscus Gatcia *dicto cap.* 18. *à fol.* 548. Ludou. Lopez *dicto cap.* 15. nisi alter irrationabiliter non adhibuit fidem.

11 Cæterùm probabilius est licitè facere sponsionem, nec teneri luctum restituere, quia tunc nulla est fraus, & alter sibi imputare debet suam temeritatem. Sic Metina *vbi supra*, Ludou. Lopez 2. *p. instruct. cap.* 35. *fol.* 266. Nauarr. summa Hisp. *cap.* 19. *num.* 18. & alij.

12 Immò quando res, de qua est sponsio, talis est, vt alteri, cum quo spondeo, potest constare, quod certò scio, non oportet, quòd illi contester me certò scire, vt si sponsio sit circa meum proprium factum, quia tunc rationabiliter alteri debet constare me esse certum. Sic Alcozet *dicto cap.* 47. Franciscus Garcia *dicto cap.* 18 *fol.* 549.

13 Nota tamen, quòd si sponsio esset ad rem paruæ quantitatis, licèt is, qui certus est, non contestaretur se certò scire, non teneretur restituere, quia cùm sit in parua quantitate, & ad res comestibiles, verisimile est partes consentire tacitè, vt alter possit retinere. Sic Alcozet *dicto c.* 47.

14 Tandem infertur, quòd etiam in sponsionibus, quando duo spondent super rem consistentem in ingenio, vt ille recitat plures versus, & alter notabiliter excedit, dicendum est penitus idem, quod dixi in hoc dubio, quando alter ludentium excedit alterum in arte ludendi. Sic Alcozer *dicto cap.* 47.

Dubium XIV.

An si quis videat alterum, cum quo ludit, non numerare omnia puncta, quæ habet, quæ si numeraret, lucraretur, & alter perdit, & ipsum non admonet, teneatur lucrum restituere.

Duplex est sententia.

1 Prima dicit teneri restituere, quia accipit ab ignorante nummos, quos non perdidit, & non dat nummos, quos reuera lucratus fuerat. Sic Nauar. summa Hisp. *cap.* 18. *addit. ad n.* 11. *cap.* 19. Latina noua *cap.* 20. *num.* 17. Ludou. Lopez 2. *p. instruct. cap.* 35 *fol.* 263. Philiar. *de offic. sacerd. tomo* 2. *p.* 2. *lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 9.

2 Secunda sententia probabilior dicit non teneri restituere, quia licèt tenetur alterum non defraudare, non tamen tenetur alterum de sua negligentia, vel errore admonere; hæc enim est lex ludi. Et confirmatur; quia in aliquo ludo chartarum est in vsu quòd si aliquis est oblitus numerare, vel apponere calculos, si recordetur postquam distributæ sunt chartæ, non potest secundùm leges ludi numerare, vel apponere. Hanc tenet Alcozer *lib. de ludo, cap.* 20. & alij.

3 Nota tamen quòd si is, qui videt duos ludere, & aduertit alterum malè numerare puncta, & ob id perdere, si non admoneat ipsum, non tenetur restituere nisi hanc curam accepisset; qoia non peccat contra iustitiam, sed contra charitatem, quando commodè posset admonere. Sic Nauarra, Ludou. Lopez *ibi*.

Dubium XV.

An teneatur restituere, qui dolosè subripit primam manum in ludo, id est, el que juega con otro, y le toma la mano por su descuido.

1 Respondetur quòd tenetur restituere non totum lucrum, sed id, quod valebat ius illud præeundi in ludo, ideft, in quantum ob hoc est factus alter melioris conditionis. Probatur, quòd tenetur restituere, quia tollit proximo ius suum, scilicet præire in ludo, id est, *lleuar la mano*, quod maximè confert ad lucrum. Probatur, quòd non tenetur integrum lucrum restituere, quia fortè, licèt alter præiret, perderet; ergo non tenetur integrè restituere: sicut qui combutit messes dum sunt in herba, non tenetur restituere granum, quod erant laturæ, sed quantum in herba valebant. Sic Nauarr. summa Hisp. *cap.* 18. *addit. ad num.* 11. *cap.* 19. & Latina noua *cap.* 20. *num.* 17. Ludou. Lopez 2. *p. instruct. cap.* 35. *fol.* 265. & *lib.* 2. *de contract. cap.* 22. *fine.* Quòd teneatur restituere, docet Philiar. *de offic. Sacerd. tom.* 2. *p.* 2. *lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 9.

2 Nota quòd si ludus esset talis, vt præire in ludo non esset valoris notabilis, non esset peccatum mortale subripere primam manum. Sic Nauar. *ibi.*

Dubium XVI.

An si tribus oppositoribus concurrentibus ad cathedram, Petrus spopondit cum vnoquoque eorum trium seorsim, quòd non adepturus esset illam, vbi certum est, quòd lucrabitur à duobus, & perdet cum vno, teneatur restituere.

1 Non defuit quidam satis doctus Theologus, qui dixit esse iniustum, quia in sponsionibus industria carentibus, non licet lucrum euidens: secus lege ludi, quando exponunt reliquum. Hispanè, *echan el resto*, certi de ludo, quia est lex ludi vtrique æqua: & ita dicit, quòd tenetur restituere duobus, & petere à tertio, quod perdidit.

2 Sed verius est nullam fieri iniuriam, & sic non teneri restituere. Ratio, quia cum omnibus his tribus est dubius de futuro euentu: & sicut potest à quolibet lucrari, ita potest cum quolibet perdere. Sic nonnulli docti recentiores.

Dubium XVII.

An qui volens non acceptare auctionem, id est, el embite, *ab altero collusore propositam, acceptauit admonitus à tertio inspectore ludi, teneatur auctionem illam si eam lucratus est restituere.*

1 Primò dico, quòd si ante hanc admonitionem iam obstinauerat intra animum suum non acceptare auctionem, at quia admonitus est, illam acceptauit, si taliter fuit admonitus, vt constitutus sit in tuto, tenetur auctionem illam restituere, & tantum poterit sortem principalem lucrari; si verò adhuc post monitionem circa iacturam, & lucrum auctionis, potuit varium euentum habere ludus, quia talis inspector, qui admonuit, non satis aduertebat, vel callebat conditionem ludi vtriusque partis, vel ob rationem aliam, non tenetur auctionem illam restituere. Probatur prima pars, quia admonitio illa inspectoris vtriusque partis chartarum illum in tuto luctandi eam auctionem posuit; sic ergo tenetur illam restituere. Probatur secunda pars, quia per talem monitionem non fuit constitutus in tuto, sed adhuc ludus mansit anceps. Sic Ludou. Lopez *lib.* 2. *de contractibus cap.* 22. *sub finem.*

2 Secundò dico, si adhuc erat dubius, & in æquilibrio, an auctionem illam acceptaret, & quia admonitus est ab inspectore, acceptauit, & per talem monitionem constitutus est in tuto, non tenetur totam auctionem restituere, quia licèt non esset admonitus, fortè acceptasset, & sic lucratus fuisset: tutius tamen est, vt partem aliquam restituat, quia admonitio illa illum aliàs vacillantem inflexit ad acceptandum, & ponendum se in tuto. Sic Ludou. Lopez *ibi.*

Dubium XVIII.

An si lusores vna manu exponant suum restans, idest, su resto, *quorum vnum est maius altero, quia alterum, v. g. constat ex decem aureis, alterum verò ex quatuordecim aureis, an si lucratur, qui minus restans habet, possit totum restans alterius lucrari.*

1 Primò dico, quòd qui habet minùs restans, non potest lucrari integrum restans alterius, sed quantum erat suum restans, attenta æqualitate seruanda in ludo, aliàs contractus esset inæqualis. Sic Ioannes Baptista *de ludo, q.* 9. *num.* 40. Paris *de ludo n.* 27. Alcozer *lib. de ludo, c.* 16. Ludou. Lopez *lib.* 2. *de contract. cap.* 21. *pag.* 384. *vers. hinc corollarie.* Franciscus Garcia *p.* 2. *de contract. cap.* 19. *pag.* 179.

2 Secundò dico, quòd si velint celebrare contractum fortunæ, exponendo scilicet se fortunæ, exponant sua restantia siue maiora, siue minora, neutri constando, quale restans maius sit, tunc quilibet licitè lucratur integrum restans alterius, licèt maius sit, sicut licitè quis exponeret pecuniam suam contentam in marsupio incluso pro pecunia contenta in bursa alterius, committendo se fortunæ, quãdo neutri constaret, quæ esset maior summa. Ratio, quia vtrinque contractus est æqualis, & vterque periculo lucri iacturæ exponitur, Sic Ludou. Lopez, & Franciscus Garcia *ibi.*

Dubium XIX.

An possit fieri compensatio, si is, qui lucratus est cum obligatione restituendi, perdat tantundem cum eo, cui restituere tenetur.

1 Sit prima conclusio: quando persona, cum qua perdo, est diuersa ab ea, à qua malè lucratus sum, non est compensatio. Hæc est manifesta, quia non restituitur res sua decepto, sed alteri. Sic Sylu. *verbo ludus, quæst.* 17. Rosel. *verbo ludus, num.* 8. Nauarr. summa Hisp. & Latina antiqua *cap.* 19. *num.* 16. Latina noua *cap.* 20. *num.* 19. Alcozer *lib. de ludo, cap.* 41. Gabr. 4. *dist.* 15. *quæst.* 13. *art.* 3. *dub.* 6. Tabien. *verbo ludus, n.* 10. Ludou. Lopez 2. *p. instruct. cap.* 35. *fol.* 164.

2 Secunda conclusio : quando est cum eadem persona, & vterque ludus est eiusdem qualitatis, scilicet licitus , vel vterque illicitus, & ambo ludentes sunt pares, quia scilicet, vel ambo sunt sui iuris, vel neuter, potest fieri compensatio , siue ludus sit interruptus , siue non ; quia in hoc seruatur æqualitas iustitiæ , cùm vterque ludens sibi inuicem restituere tenebatur : ergo potest fieri compensatio. Hæc est contra Rosel. *verbo, ludus num.* 8. vbi dicit non esse compensationem, quando ludus est in alio tempore. Sed eam tenet Nauarr. Syluest. Alcozer , Tabien. Gabr. *ibidem.* Supplementum *verbo ludus, fine.*

3 An verò quando alter non est sui iuris , vt filiusfamilias, & aliquis ab eo lucratur , qui est sui iuris , & pòst perdat cum eodem , sit compensatio , dixi *suprà dub.* 8.

4 Tertia conclusio : si per alternm ludum transfertur dominium, per alterum verò non , non est compensatio, v.g. fraudibus lucratus sum à Petro decem , ipse totidem à me lucratur iustè, non potest fieri compensatio. Ratio, quia quod lucratus sum , non mihi debebat Petrus ; ego verò debeo illi , quod lucratus est. At debiti ad indebitum nulla est compensatio , & æqualitas. Sic omnes Doctores citati.

5 Nota quòd Arm. *verbo ludus num.* 7. limitat hanc conclusionem , nisi hoc fieret in eodem ludo, & in eodem tempore , scilicet antequam à ludo surgerent ludentes; quia lucrum dicitur, quod in fine ludi reportatur. Et hæc limitatio est probabilis , eámque innuunt Nauar. & Sylu. *suprà*, & alij viri docti eam tenent. Probabilius tamen est , quòd tunc non est compensatio ; quia verè quod fraudibus lucratus sum , tenebar restituere statim: quod verò alter etiam in illo numero ludo lucratur à me licitè, non tenetur restituere, sed verè est illi debitum : illa verò regula, lucrum dicitur , quod in fine ludi reportatur , est vera quo ad hoc, quòd filiusfamilias , qui aliàs non potest ludere , quidquid lucratur , sine consensu expresso, vel tacito, possit, antequam surgat à ludo, perdere , quia non dicitur lucrari ita vt patri acquirat , nisi quod in fine ludi reportat , vt dixi *suprà dub.* 8. & sic hanc limitationem non ponunt reliqui Doctores, imò Alcozer eam reprobat.

6 Quarta conclusio : licèt alter ludus sit licitus, alter verò illicitus , eo tantùm , quia est prohibitus, est compensatio. v.g. Ego heri benè, & licitè perdidi ad ludum pilæ decem argenteos, qui ludus licitus est, illos non solui , sed mihi retinui, hodie ad ludendum cum eo redeo , & lucror ab illo aleis, id est , *alos dados* , qui ludus illicitus est, decem argenteos nulla interueniente fraude : his decem argenteis , quos aleis lucratus sum , compensare, & soluere possum alteros decem, quos ex ludo pilæ illi debebam. Ratio, quia verè acquisiui dominium lucri acquisiti ad aleas , donec condemner : ergo possum hoc lucro soluere quod debebam. Hoc est contra Syluestrum *verbo ludus, quæst.* 17. vbi tenet non posse compensari : nec mirum, quia ipse tenet per ludos prohibitos non transferri dominium , & sic loquitur consequenter ad suam sententiam. Et cum Sylu. videtur tenere Nauar. summa Hisp. *cap.* 19. *num.* 16. vbi dicit non esse compensationem, quando alter ludus est licitus, alter verò illicitus : sed credo per illicitum intelligere eum , in quo interuenit aliqua circunstantia obligans ad restitutionem : & sic summa Latina noua *cap.* 20. *num.* 19. tenet expresse hanc conclusionem ; & eandem tenent Alcozer , & Ludou. Lopez *suprà.*

7 Nota tamen , quòd si postea , qui perdidit ad aleas repetat coram iudice , & condemner, vt illi soluam , teneor soluere , seu reddere, quòd lucratus sum ad aleas, & etiam , quod ad pilam perdideram: vnde non possum compensare. Ratio, quia iam hoc lucrum est obnoxium restitutioni : & sic licèt illo compensaueram prius debitum , fuit alia via debitum , quia scilicet iusto ludo perdideram.

DVBIVM XX.

An qui tenetur restituere ludo acquisita, quia scilicet fraudibus acquisiuit , vel à non potente, vel à tracto ad ludum , possit deducere quæ consumpsit inter assistentes , vt in donationibus , Hispanè baratos , *quas post ludum fecit , & in soluendis domo , lucernis , sacchâro conditis , chartis ,* &c. *aut ad elargiendum parasito ,* &c.

1 NOta , quòd hæc quantitas altero ex duobus modis deducitur : primus est deducendo eam ex communi pecunia , vt ex aliquibus manibus , in quibus erat exposita aliqua pecuniæ copia antequam videretur, seu cognosceretur lucrans Et in hoc euentu non habet locum hoc dubium, quia illud nec est bene, nec malè lucratum, sed vterque ludens ex communi consensu , & de communi pecunia dat: & si alter non erat sui iuris ad alienandum , non onerat hoc alterum ludentem, siquidem nec illud accepit , neque dedit, sed ad recipiētem spectabit videre, an possit recipere, nec ne. Altero modo deducitur prædicta summa, scilicet ex pecunia lucrantis post acquisitam , seu lucratam manum, atque in hoc casu procedit præsens dubium ; hic enim ludens , qui lucratur , videtur largiri ex lucri factis , quæ iam ad ipsum pertinebant.

2 Sit ergo prima conclusio : Quidquid consumptum est in ludo , vel datum alicui de communi consensu ludentium, v.g. quod exhibetur ad communem vsum vtriusque, vt ad soluendum ludi iudici, chartas, candelas, domum, aut alteri illic inseruienti, aut etiam ad soluendum sacchâro condita, de quibus emendis, ac dandis à lucrante pactum inter se iniere, &c. deducendum est ex restitutione , ad quam tenetur lucrans , quia iniustè, aut fraudibus lucratus est : atque ita hoc minus debet restituere. Ratio, quia lucrum dicitur illud tantùm, quod lucranti superest, dempto eo, quod ex communi amborum consensu consumptum est. Item quia illud datum est vtroque consentiente. Sic Alcozer *lib. de ludo, cap.* 58. Perez *lib.* 8. *ordinam. tit.* 19. *lib.* 37. *fol.* 386. Ioannes Garcia *de expensis, & meliorat. cap.* 21. *num.* 39. & alij.

3 Nota quòd idem dicit Alcozer , quando , qui perdidit , non est sui iuris ad alienandum , modò consumpta sint in ea quantitate , de qua ille , qui non erat sui iuris, poterat disponere.

4 Secundò limitanda est hæc conclusio, nisi quis lucraretur ab eo , quem traxit ad ludum : tunc enim non posset deducere has expensas, imò nec

in

in priori casu, quando deducta fuit ex cumulo pecuniarum, antequam lucraretur; cùm enim ille minus luserit, inuitus etiam consensit in illas expensas: & omnino liber, & indemnis constituendus est, quin aliquid amittat, nec aliquod damnum incurrat; is enim, qui iniustè est causa damni, tenetur damnum resarcire.

5 Tertiò limitanda est hæc conclusio, quando partim bene, & partim malè lucratus est; tunc enim non sunt prædictæ omnes expensæ deducendæ ex malè lucratis, sed pro rata eæ, quæ ad ipsum spectant.

6 Quartò limitanda est, quando non sunt deducendæ omnes expensæ ex ea parte, quæ ad malè, & mediis fallaciis alterius amittentem pertinebat, cui proinde totius lucrati erat restitutio facienda: quandoquidem chartæ, lucernæ, domus, &c. nõ tantùm illi, verùm & alteri ludenti, malèque lucranti inseruierunt: atque adeò hic etiam debet suam partem soluere, aliam verò partem, quæ ad alterum spectabat, à quo mediis fallaciis lucratus est, excepturus est à restitutione lucri malè acquisiti. v.g. lucratus sum à Petro fallaciter centum aureos, consumpti sunt decem in soluendis chartis, lucernis, &c. non debet soluere omnes decem aureos, qui perdidit, quandoquidem hæ expensæ sunt factæ in vtriusque vtilitatem, & ex communi consensu, & nemo lucratus est, nam lucrum fraudibus acquisitum non est verè lucrum: atque ita dimidium expensarum quisque debet soluere, & ita tenebor illi restituere nonaginta quinque.

7 Secunda conclusio: id quod consumptum est non ex communi consensu ludentium expresso, vel virtuali, vt quod ego post ludum amico liberè donaui, id est, *de barato*, &c. ad videndum an deducendum sit ex lucro malè habito, quod teneor restituere, distinguendum est: aut enim bona fide lucratus sum, scilicet habens iustam credendi causam benè lucratum fuisse, tunc enim non teneor restituere id, quod bona fide sic consumpsi, nisi in quantum factus sum ditior ratione illius lucri, v.g. si non daret id, nisi lucratus esset, non tenetur restituere id, quod dedit, quia in eo non factus est ditior: si verò alia via erat daturus id ex suis opibus, licèt non lucraretur, tenetur illud etiam restituere, quia in eo est factus ditior: si verò mala fide consumpsit, quia scilicet non habebat iustam credendi causam, quod benè acquisiuit, sine restituendi obligatione, tenetur restituere perdenti, quidquid sic dedit, quia non ex communi consensu dedit; nec de re aliena possum donationem facere. Patet conclusio ex iis, quæ dici solent in materia *de restitutione*, de differentia inter consumentem rem alienam bona, vel mala fide. Sic tenet Alcozer *suprà*, de quo latè dixi *lib. 2. summæ cap. 23.*

Dvbivm XXI.

An aleatores, seu habentes mensas alearias, id est, tablajeros, *teneantur restituere, quando ludentes tenentur, nec restituunt, & peccent mortaliter.*

1 Sit prima conclusio: Hi aleatores, id est, *tablajeros*, peccant mortaliter, tum quia id multis iuribus est interdictum, vt *l. 1. ff. de alea vsu. l. 3. & 5. tit. 7. lib 8. nouæ recopil. l. 6. tit. 14. p. 7.* tum etiam, quia graue scandalum ibi datur, & inde innumera peccata, & blasphemiæ, rixæ, & furta oriuntur. Item quia adeò odiosi hi sunt, vt *l. 1. ff. de alea vsu, & l. 6. tit. 14. part. 7.* in huius delicti odium cautum sit, vt si aliquis hos aleatores percusserit tempore ludi (intellige citra interfectionem, vt explicat *dicta l. 6. tit. 14. part. 7.* & *ibi* dicit Gregor. Lopez, idem esse dicendum, si mutilaret, quia mutilatio, & occisio æquiparantur. *§. ad hoc. auth. de collat. 9.*) vel ab eis aliquid fuerit furatus, non possint coram iudice aliquid exposcere. Hanc tenent Alcozer *lib. de ludo c. 45.* & Perez *lib. 8. ordin. tit. 10. l. 4. vers. tablero*, dicit hos grauissimè peccare: & plures alias pœnas contra hoc adducit Syluest. *verbo, ludus, q. 9.*

Nota primò quòd licèt non detur actio in foro externo ad tale furtum exigendum; at in conscientia tenetur, qui furatus est, restituere: quia leges citatæ tantùm negant repetitionem. Sic tenent Alcozer *ibi.* Syluest. *verbo ludus q. 9.* & *ibi* Angel. *n. 9.* Castro *lib. 2. de lege pœnali, cap. 10. §. sed vt fortius.* 2

Non tamen conueniunt hi Doctores, cui sit furtum illud restituendum, nam Syluest. & Ang. dicunt pauperibus, quia lex in pœnam priuat dominio ipsos aleatores. Sed multo melius Castro *suprà*, dicit restituendum ipsismet aleatoribus, quia eos non priuat lex dominio, sed tantùm actione ad petendum in iudicio. 3

Secundò nota, qui dicantur aleatores: dicuntur enim qui habent paratam domum, & mensam, & homines ad ludum inuitentur, vbique ludant. Sic Perez *lib. 8. ordin. tit. 10. l. 4. vers. Tablero. fol. 234.* Ad idem est Alcozer *dicto cap. 45.* vbi explicat esse eos, qui in suis domibus sustinent ludum, & præbent necessaria ad illum. Ad idem sunt Azo *C. de relig. & sumptibus funer. in summa, n. 24.* & Gregor. Lopez *l. 6. tit. 14 part. 7. vers. porque jugassen.* vbi dicunt, quòd aleatores sunt apud quos ludus aleæ consueuit exerceri causa sui emolumenti, secus si incidenter apud eos ludatur: sicut *l. 1. §. caupones, ff. nautæ, caupones, stab.* dicuntur caupones, qui cauponam exercent. 4

Secunda conclusio, quando hi admittunt eos, qui non sunt sui iuris ad perdendum, vt filiosfamilias, &c. vel eos, qui fraudes faciunt, vel eos, qui ludunt cum his, quos ad ludum traxerunt, tenentur restituere quidquid hi tenebantur restituere, nisi hi restituant: immo idem est dicendum de iis, qui dederunt instrumenta, vel domum, vel lumen. Ratio, quia omnes hi sunt causa iniustæ acceptionis, vt si quis daret ensem ei, qui vult illum ad pereuntiendum hominem. Sic Alcozer *ibi*, Ludou. Lopez *2. p. instruct. cap. 32.* Anglés *floribus 2. p. q. de ludo fol. 192.* 5

Dvbivm XXII.

Quid dicendum sit de iis, qui alteri nummos præbent, vt vice amborum ludat.

Dico primò, quòd in omnibus casibus, in quibus ille, qui vice amborum ludit, licitè acquirit, & non tenetur restituere, idem est de eo, cuius vice ludit, & in omnibus casibus, in 1

quibus ille tenetur restituere, tenetur etiam hic. Ratio, quia perinde se habet ad iustam, vel iniustam acquisitionem, ac si ipsemet luderet, cùm alter vice amborum ludat. Sic Syluest. *verbo ludus,q* 15.Gabr. 4.*dist*.15.*q*.13. *art*.13. *dub*.6.Alcozer *lib.de ludo,cap*.43.

2 Secundò dico, si ille qui ludit, vel is cuius vice ludit, non sit sui iuris ad alienandum, tunc pars illius,qui est sui iuris, quam ludit cum altero sui iuris, non manet obnoxia restitutioni, siue perdat,siue lucretur, quia ludit is, qui potest perdere, & lucrari cum æquali sibi: de parte verò illius, qui non est sui iuris, siue quam perdit, siue quam lucratur, sentiendum est iuxta dicta *suprà dub*.7. quando qui non est sui iuris,perdit, vel lucratur in ludo. Sic Alcozer *ibi*.

3 Tertia conclusio: quando quis ludit pro altero quantitatem, quam non poterat ludere, quia non erat sui iuris, v.g. quia erat filiusfamilias, tenetur ad restitutionem, ad quam tenetur, qui lucratus est parté filiifamilias, vel ad lucrũ, quod comparauit filiusfamilias in casu, in quo filiusfamilias tenetur restituere illud lucrum, quando scilicet is,qui tenetur restituere, non restituit. Ratio, quia est causa, & cooperator illius damni. Sic Alcozer *cap*.45.

4 Rogabis, quid dicendum sit in eo casu, quo quis ab altero furatur, & nullam aliam pecuniam habens præter furto ablatam, hac eadem ludit cum illo, an teneatur restituere lucrum. Respondeo cum distinctione, si enim hic, qui furatus est,habebat alias pecunias, cum quibus posset restituere furtum, non tenetur restituere lucrum, quandoquidem nullam intulit iniuriam alteri, nam quod ille amitteret, restitutus erat, insuper, & quod furatus est: si verò erat adeò pauper, de quo non speraretur, vt posset alteri soluere, tenebitur lucrum restituere; est enim certum eum facere contra voluntatem alterius, qui existimabat illum habere pecunias ad ludendum, & cùm non habeat hic alter exponitur periculo amittendi,& non lucrandi.

Dubium XXIII.

An quando quis ludit pro se, & pro altero, si sic paciscatur cum illo vice cuius ludit, scilicet,vt si perdiderit, soluat dimidium perditi; si verò lucratus fuerit,portet tantùm tertiam lucri partem, sit hoc pactum iustum.

1 Videtur enim pactum iniustum, cùm non seruetur æqualitas, is enim vice cuius luditur, exponitur periculo perdendi dimidiam partem, & tantùm lucrandi tertiam.

2 Sit prima conclusio: si ludus sit prohibitus,& sic pœnæ subiectus, nec fecisset pactum, vt alter, vicè cuius luditur, soluat dimidium pœnæ, iustus est contractus, quia exponit se ludens periculo dandi pœnas legis, quas solus, qui ludit, perfert, & alter vice cuius ludit, non tenetur ad aliquam partem pœnæ soluendam,nisi de hoc fecisset pactum. Si tamen qui pecunias amisit, repetat coram iudice, & iudex iubeat restitui, tenetur qui partem lucri portauit restituere,quia hæc non est propriè pœna, sed restitutio lucri ludo acquisiti, quòd alter habet ius repetendi. Sic Alcozer *lib.de ludo,cap*.44.

3 Secunda conclusio: si alter vice cuius luditur, obligaret se ad persoluendum dimidium pœnæ, vel esset talis ludus, vel in talibus regnis vbi non esset iniuncta pœna tali ludo, sed tantùm concederetur alteri ius repetendi, pactum tale esset iniustum; quia non seruatur æqualitas iacturæ, & lucri: vnde sic restituendum est, quòd sicut ille, vice cuius luditur,perditurus erat dimidium, ita recipiat dimidium lucri. Sic Alcozer *suprà*.

Dubium XXIV.

An stando in iure naturali seclusis legibus, & canonibus humanis, sit illicitum, & peccatum mortale ludere, quando non interueniunt fraudes, vel vt trahitur aliquis ad ludum, vel luditur cum eo, qui non est sui iuris.

1 Nota, quòd triplex est ludus, quidam scilicet religiosus, & pius spectans ad cultum diuinum, procedens ex quodam deuotionis erga Deum affectu; qualis fuit ludus Dauid saltantis coram arca; & hic manifestè est pius: alius, qui admixtas habet res inhonestas,& turpes,vt ludus gladiatorum,& torneamentorum, de quo *infrà* in speciali dubio de hoc: alius est ordinatus ad animum leuandum, qui potest esse vel in verbis, vt in facetiis, vel in factis, vt ludus pilæ, &c. & de hoc quæritur modò.

2 Sit prima conclusio: ludus in verbis,vel factis vestitus debitis circunstantiis est actus virtutis eutrapeliæ, id est, *iucunditatis, & affabilitatis*. Ratio,quia cùm homo limitatæ virtutis sit tam quoad corpus, quàm quoad animum,indiget otio, & leuamine aliquo. Hæc est D.August. 2. *lib.musica*. Aristot.2.*Ethic*.Ciceronis *lib.de officijs*, D.Thomæ 2.2.*quæst*.168.*art*.2.& omnium.

3 Nota quòd huiusmodi circunstantiæ sunt, prima,ne aliquid misceatur in ludo,quod scandalum generet:secunda, ne omnino soluatur animi grauitas in ludo, vt admonent D.Ambrosius 1.*lib.de officijs*, & Cicero 1. *de officijs*: tertia, vt seruentur circunstantiæ temporis, loci, & personæ. Sic D.Thom. *suprà*.

4 Secunda conclusio:Potest in ludo,sicut in qualibet alia virtute peccari per excessum, & per defectum: qui per excessum peccant, dicuntur Hispanè *Tabures*; qui verò per defectum, dicuntur agrestes,& inamœni: vt benè Philosophus 2.& 4. *Ethic cap*.7. D.Thomas *supra art*.3.& 4.& omnes. Subdit tamen D.Thomas defectu ludi rarò peccati,excessu verò sæpè. Et ratio est Philosophi 9. *Ethic. cap*.13. quia parum delectationis sat est ad vitam quasi pro condimento,sicut parum salis sat est ad cibum; teste enim Tullio 1.*de offic*.ludi sunt necessarij ad vitam,sicut sal ad cibos.

5 Tertia conclusio:Excessus in ludo, vt in plurimum est peccatum veniale:at potest esse mortale ex circumstantia adiuncta. Sic D. Thomas *ibi*, Nauarr. summa Hisp. & Lat. antiqua *cap*.19. *n*.2. Latina noua *cap*.20.*n*.2. Alcozer *lib. de ludo,cap*.6. Ledesm.2.4.*quæst*.18. *art*.8.*fol*.274

6 Sed an sit circunstantia reddens ludum mortalem, quòd perdatur magna quantitas in ludo. Adrian.4 *q de ludo*,ait esse mortale,quia est contra ius naturale perdere talem quantitatem prodigè consumendo:immo quidam dicunt, quòd si quis

lucretur

lucretur ab alio plusquam quingenta solida, tenetur ipsi restituere illum excessum; quia donatio excedens hanc summam, nisi cum insinuatione fiat, est inualida, *l. penultima. C. de donat.* Hi sunt Ang. *verbo ludus, n.7.* Speculum conscientiæ *lib. 1. cap.76.* Immo Metina *quæst. 22. de restitut. §. vt igitur in summa dicam*, dicit, quòd qui ab alio lucratur tantam quantitatem, vt perdentis patrimonium maneat notabiliter diminutum, & ipse notabiliter depauperatus, tenetur restituere.

7 Sit tamen quarta conclusio. Quantumuis magnam quantitatem quis perdat in ludo, dummodo nolli præiudicet, non peccat mortaliter stando in iure naturali (nam quid sit dicendum iure humano, dicam *dubio sequenti.*) Probatur, quia prodigalitas non est peccatum mortale, nisi fit in damnum tertij, vt filiorum, &c. vt benè Caiet. & Armill. *verbo prodigalitas.* Nauarr. *cap.23.* Hisp. *n.71.* Latina noua *num.73.* Sic Alcozer *lib. de ludo cap.6. & cap.40.* Soto *lib.4. de iustit. quæst.5. art.2. versic. Quod autem rem.* Palacios *in summa, verbo ludus.* Ludou. Lopez *2. p. instruct. cap.31. pag.231. 232.* Nauarr. summæ Hisp. & Latina antiqua *cap.19. num.3.* & Latina noua *cap.20. num.3.*

8 Nota tamen quòd tunc erit peccatum mortale ludere multum, & magnam quantitatem, quando hoc fit cum detrimento notabili filiorum, & vxoris, subtrahendo eis alimenta debita, vel ob hoc fit impotens ad soluendum debita. Sic Ludou. Lopez, Palacios, Soto *ibi*, Alcozer *dicto cap.6.* Nauar. *dicto n.3.* Metina *lib.1. summæ cap.14. §.28. fol.150. pag.2. & cap.13. fol.69.* Ad idem sunt Caiet. & Arm. *verbo prodigalitas*, & Nauar. *dicto cap.23. vbi suprà*, vbi dicunt prodigalitatem esse peccatum mortale, quando cedit in damnum alendæ familiæ. Similiter erit mortale, quando quis est causa propter lusum, vt exponantur filiæ, vel vxor periculo amittendi pudorem, vel in vsu habet admiscere fraudes in ludo, vel peierare, vel blasphemare, dum malè cedit alea, vel odio prosequi, & iniuriis afficere lucrantem: vnde huiusmodi non sunt absoluendi, donec desistant. Sic Ludou. Lopez *ibi*, Metina *d.c.13. fol.69.*

9 Quinta conclusio: Non tenetur quis restituere perdenti eo quòd lucratur ab illo magnam quantitatem, nisi alia circunstantia concurrat reddens ludum iniustum. Ratio, quia cùm ludentes sint veri domini illius quantitatis, possunt illam ludo exponere, & transferre dominium. Sic Alcozer *lib. de ludo cap.40.* Adria. *4. q. de ludo.*

10 An verò ludus reddatur illicitus, quia fit in festis, vel in Adoentu, vel in Quadragesima, dicemus agentes de præceptis Ecclesiæ.

11 Sexta conclusio: non redditur ludus mortalis ex eo, quòd quis principaliter lodat auiditate lucri. Hæc contra Gabr. *4. dist.15. q.13. conclus.3.* & Abul. *cap.6. Matth. q.53. & 55.* dicentes esse mortale eo fine ludere: additque Abul. *illa q.55.* licèt parua quantitas ludatur; quia est contra proximi charitatem velle ab ipso lucrari. Cæterùm conclusio nostra ac certa tenenda est, quia auaritia, quæ non opponitur iustitiæ, sed liberalitati, non est peccatum mortale, nisi aliam prauam mortalem circunstantiam habeat, vt docet D. Thom. *2. 2. q.118. art.3. & 4.* Sic tenent Ang. *verbo ludus, n.2.* Syluest *q.6.* Caiet. *2. 2. q.168. art.3.* Metina *q.22. de restit.* Soto *suprà* Alcozer *dicto c.6* Nau. summa Hisp. & Lat. antiqua *c.19. n.3.* Latina *cap.20. num.3.* Ledesm. *2. 4. q.18. art 8. fol.274.* Ludou. Lopez *2. p. instruct. cap.31.*

Nota tamen quòd erit peccatum veniale auaritiæ sic ludere, vt bene Ang. Soto, Caiet. Nauar. *ibi.* Aduertunt tameo Ledesm. & Caiet. non dici ludere ex auaritia, nec peccare, qui non luderet, nisi crederet se lucraturum, naturaliter enim omnis ludens appetit lucrari, sed is, cuius principale motiuum ad ludendum est lucrari, dicitur ex auaritia ludere. 12

Hinc fit à fortiori non esse mortale ludere propter recreationem, quæ sentitur in ludo, contra Hugonem, & Matthæum, quos refert Alcozer *dicto cap.6.* quia hic finis non est mortalis. Sic Metina *q.21. de restit.* Alcozer *dicto cap.6.* qui benè addit quòd si talem delectationem ordinet ad leuandos corporis, vel spiritus labores, nullo modo peccat: si verò in ea delectatione sistatur non ordinando expressè, nec virtute ad hoc, est veniale. 13

An verò licitum sit ludere preces sacras, id est, *Auemarias*, Ludou. Lopez *2. p. instruct. cap.32. fine*, dicit esse in hoc effigiem irreuerentiæ, immo esse simoniam, quando ciuiliter vellent se obligare: at subdit non intendere se obligare. 14

Sed meliùs Nauar. summa Lat. antiqua *cap.19. n.7.* Lat. noua *cap.20. n.7.* hunc ludendi modum approbat: nec est aliqua irreuerentia, immo potiùs fit ob harum rerum spiritualium æstimationem: & sic est in vsu inter Religiosos, & personas deuotas. Nec esset simonia, etiamsi se obligare intenderent, quia non est commutatio spiritualis pro temporali, vt ludere sacras preces, id est, *Auemarias*, contra aliquam temporalem rem, quòd esset aperta simonia, sed est ludus rei spiritualis pro spirituali: quod non est simonia, nisi in beneficiis, vt constat ex materia *de simonia.* 15

An verò ludus reddatur mortalis ex circunstantia loci sacri, in quo luditur, Angel. *verbo ludus*, §.2. dicit esse mortale ludere in Ecclesia, nisi sit quid modicum, quia prohibetur. *cap. cum decorum, de vita & honest. cleric. & cap. decet, de immunit. Eccles. in 6.* Sed decipitur, vt benè ootat Syluest. *vbi infrà*; quia cap. *cum decorem*, loquitur de ludis theatralibus, qui erant cum quodam ludibrio, & turbitudine; & *cap. decet*, non est præceptiuum, cùm etiam vetet in Ecclesia confabulationes, cùm tamen clarum sit has oon esse peccatum mortale. 16

Sit ergo septima conclusio: ludere in Ecclesia ludis, qui specialiter non sunt in ea prohibiti, ex aliqua causa rationabili, non est peccatum, vt ad recreandum infirmum ibi existentem, aut quia sunt ibi aliqui qui ad Ecclesiam confugerunt, & ludunt ob honestam recreationem, &c. Sic Caiet *2. 2. q.168. art.3.* Alcozer *lib. de ludo, cap.12. fine.* Nauar. summa Hisp. & Lat. antiqua *cap.19. n.4.* Latina noua *cap.20. n.3.* Qui addunt, & bene, esse veniale, quando sine causa id fit, modò absit scandalum, & ludatur sine actibus indecentiam loco facientibus; & concordant Sylu. *verbo ludus, q.2. dicto 3.* & Lud. Lopez *2. p. instruct. cap.31.* vbi dicunt hoc non esse mortale: & ponit exemplum Alcozer, sicut si duo possint alibi ludere, & eant in Ecclesiam 17

fiam lusuri animo recreandi se, non autem faciendi irreuerentiam Ecclesiæ.

18 Octaua conclusio: exercere in Ecclesia ludos specialiter in ipsa prohibitos, vt sunt tragœdiæ, in quibus inhonesta repræsentantur, est mortale, quia id prohibetur *dicto cap. cùm decorem.* Sic Caiet. Nauar. Alcoaer. Sylu. Ludou. Lopez *vbi in conclusione præcedenti.*

19 Hinc fit, quòd quando repræsentantes amasium, & amasiam in Ecclesia, se amplexantur intermiscentes lasciua, & turpia, peccant mortaliter. Patet ex dictis. Sic Ludou. Lopez *ibi.*

20 Nona conclusio. Si aliqua vana, & solatiosa, non tamen multum turpia, aut lasciua repræsentantur in Ecclesia, non in opprobrium Ecclesiæ, non est mortale. Ratio, quia tunc non irrogatur magna irreuerentia Deo, & Ecclesiæ. Ludou. Lopez *ibi.*

21 Decima conclusio: ludere in Ecclesia cum magno scandalo, vel magna irreuerentia, est etiam mortale, Caiet. & Nauar. *vbi in septima conclus.*

22 Sed quid de mulieribus choraizantibus in Ecclesia, & cum viris ibi saltantibus. Dic cum Ludouico Lopez *dicto cap. 31*, quòd si fiat inter personas alioquin honestas, & absit scandalum, & mala intentio, verbaque lasciua, & turpia incitantia ad malum, non est mortale, quia non est magna irreuerentia.

23 Vndecima conclusio: deuota in Ecclesia repræsentare, vt præsepe Domini, &c. est licitum; quia non derogat dignitati Ecclesiæ. Sic glossa *dicto cap. cùm decorem*, Sylu. *verb. ludus, q. 2. dicto 3.* Ang. *ibi n. 2.* Tabie. *ibi q. 4.*

24 Tandem nota, quòd non redditur ludus mortalis stando in iure naturali ex circunstantia personæ: possunt enim Clerici, & Religiosi stando in iure naturali ob honestam ludere recreationem; Nauar. summa Latina noua *cap. 20. n. 3.*

Dubium XXV.

An attento iure communi ciuili, vel Ecclesiastico, peccent mortaliter laici ludentes.

1 Nota quòd triplex est ludus: quidam est consistens in industria ipsius hominis, & scientia, & nihil, aut parum consistit in fortuna, vt est ludus pilæ, ludus paxillorum, id est, *delos bolos*, ludus calculorum, id est, *del axedrez*, ludus exercendi balistam, &c. alius est, qui consistit in fortuna, aut casu, & parum, aut nihil in industria, vt ludus taxillorum, id est, *de dados*, & aliqui ludi chartarum, vt *de las quinolas*, &c. alius est qui partim in scientia, & industria consistit, partim verò in fortuna, vt est ludus tabularum, & aliqui ludi chartarum, vt *del trunfo*, &c.

2 Secundò nota, quòd iure communi est prohibitus laicis omnis ludus, qui consistit in fortuna, vel mixtus, scilicet qui consistit in fortuna & industria, vt patet ex *cap. Episcopus 35. dist.* vbi habetur quòd laicus ludo aleæ deseruiens communione priuetur, id est, excommunicetur, *deseruiens* explicat in glossa, id est, valde seruiens, vt illa præpositio *de*, augmentet. *l. 1. initio. ff. depositi*, & etiam prohibetur *l. 2. ff. de alea vsu, & auth. alearum vsus. C. de religiosis, & sumptibus funer.* Sic Bañes 2. 2. *quæst. 32. art. 7.* & omnes Doctores citandi.

3 Tertiò nota quòd res comestibiles possunt ludi his ludis prohibitis iure communi, vt patet ex *l. finali ff. de alea vsu.* Quod intelligitur, modò sit quid moderatum, attenta qualitate personæ ludentis. Sic Syluest. *verbo ludus quæst. 4.* Ang. *ibi n. 5.* Alcoaer *lib. de ludo, cap. 10.*

4 Quartò nota, quòd iure communi est permissus ludus consistens in industria, & scientia, vt patet *d. auth. alearum vsus, & l. finali, ff. de alea vsu.* In dicta tamen auth. *alearum vsus*, imponitur modus huic ludo quoad quantitatem pecuniæ, quæ potest in illo deperdi, tantùm enim permittit vnum solidum, Hispanè sexcentos, quinquaginta, & quinque marauetinos, & aliquid amplius, vt dicit Alcoaer *dicto cap. 10.* ex Budæo, Otalora, & Couar. quos *ibi* refert, & nulla alia apponitur pœna, nisi quòd reddatur lucrum. Vnde dicipitur Speculum conscientiæ *lib. 1. c. 75.* vbi dicit vnum solidum esse decem & octo marauetinos. Et licèt Ang. *verbo ludus, n. 2.* Gabr. 4. *dist. 15. q. 13. notab. 3.* limitet hanc permissionem, quando ludentes sunt diuites; at verius est idem permittere pauperibus. Alcoaer *dicto cap. 10.* Syluest. *verbo ludus n. 7.*

5 Sit ergo prima conclusio, laici ludentes contra præscriptum harum legum iuris communis, non peccant mortaliter, quia receptæ non sunt, sed per contrariam consuetudinem derogatæ. Sic Metina *lib. 1. summæ, cap. 14. §. 28. fol. 151.* Soto *lib. 4. de iust. q. 5. art. 2. post tertiam conclus.* Nauar. summa Hisp. *cap. 19. n. 6. & 7.* Latina noua *c. 20. n. 6. 7. 9. & 10.* Alcoaer *lib. de ludo. cap. 10.* Castro *lib. 2. de lege pœnali, cap. 2. corolla. 3.* vbi subdit raros etiam esse, quos possent illæ leges obligare: nam Hispani, Galli, & Angli non subduntur legibus Imperatoris. Hanc tenent docti recentiores.

6 Nota quòd Alcoaer sentit, quòd esset mortale, vbi leges hæ Imperatoris essent receptæ, nisi esset parua quantitas, quæ luditur; quia prohibent ludos ob maxima inconuenientia inde sequuta. Idem Castro *lib. 1. de lege pœnali, cap. 12.* Sed meliùs Soto, & nonnulli recentiores docti censent, quòd non esset peccatum mortale, quia ludus hic non est materia adeò grauis, cùm non sit contra charitatem, nec contra iustitiam: & si aliqua inconuenientia accidant ludo, id non ex natura ludi, sed ex circunstantiis extrinsecus contrariis naturali iuri contingit: at leges ciuiles tantùm prohibent substantiam ludi. Et quòd non obligent ad mortale, censet etiam, licèt diuerso innitens fundamento, Nauarr. summa Hisp. *cap. 19. num. 7. & 12.* Latina noua *cap. 20. num. 10.*

7 Secunda conclusio; laici dediti ludo alearum contra *cap. Episcopus, dist. 35. citatum, notabili 2.* non peccant mortaliter. Ratio, quia illud caput non est receptum, in quantum prohibet hoc laicis. Sic Nauarr. summa Hisp. *cap. 19. num. 6.* Caietan. 2. 2. *quæst. 168. art. 3. dub. 3. fine.* Alcozer *lib. de ludo dicto cap. 10.* & alij. Subdit Alcozer bene, quòd si illud caput esset in vsu contra laicos, peccarent mortaliter laici nimis dediti illi ludo, si admoniti non corrigerentur, quia iuxta illud caput possent excommunicari.

Dubium

Dubium XXVI.

An laici ludentes contra leges regni Hispaniæ prohibentes ludum, peccent mortaliter.

1 PRimò nota, quòd, vt dixi *dubio præced.* tantùm est permissus ludus consistens in sola industria, prohibitus verò consistens in sola fortuna, vel mixtus, scilicet in fortuna, & industria consistens: & sic *lib.8. noua recopil. tit.7. l.1.* prohibetur ludus alearum, id est, *de dados*, chartarúmve, id est, *de naipes.* & sic etiam tenet Bañes citatus *dub. præced. notab.1.*

2 Secundò nota, quòd *eodem titulo 7.l.5.* facultas conceditur ad chartis ludendum res statim comedendas, aut pecunias, quibus aliquid statim comedendum ematur; & *in l.10.* hoc limitatur vsque ad duorum argenteorum quantitatem: & *in l.11.* dicitur hos duos argenteos ludi posse, licèt ad res comestibiles non sint. Et in omnibus his legibus excipitur extra alearum ludum. Vnde colligitur, quòd in Hispania aleis ludere non licet, quamuis sit à sacchato condita, & licèt sint duo argentei. Cæterum reliquis aliis ludis duos argenteos ludere licet, vt bene colligit Alcozer *lib. de ludo cap.11.* Per pragmaticam tamen nouam anni 1575. nec hoc, nec aliquid aliud officiales cuiuscumque officij possunt ludere.

3 Nota tamen, quòd permissis ludis, vt ludo pilæ, & aliis, quæ in industria consistunt, non potest quis ludere, cuiuscumque ipse qualitatis sit, vltra triginta aureos vna die. Sic habetur *eodem tit.7. l.9.*

4 Quartò nota etiam prohiberi supellectilia pretiosa, vt aurea catena, gemma, & alia eiusmodi ludo exponere, vel ludere aliquid supra pignus: sic enim disponitur *eadem l.9.* & *in l.11.* prohibetur ne sortes mittantur super rem emptam ex pecunia ludo exposita, Hispanè *rifar.* Item *dicta l.9.* prohibetur ne vnus ex collusoribus spondeat cum alio ex collusoribus, vel circunstantibus, Hispanè *atra vesar.* Hæc autem lex prædicta prohibet ipsis solùm collusoribus inter se, vel alicui ex illis cum alio, vel aliis non ludentibus, non verò prohibet, ne circunstantes, qui non ludunt, possint spondere in quacumque quantitate, etiam pecunia credita. Sic Alcozer *lib.6. de ludo c.46. conclus.8. & cap.47. conclus.6.*

5 Tandem prohibetur quicumque ludus etiam ex permissis, etiam in quauis quantitate, pecunia credita, id est, *alfiado.* Sic habetur *eadem l.9.* His suppositis,

Duplex est sententia.

6 Prima dicit has leges obligare ad mortale, & sic peccare mortaliter, qui in regno hoc Hispaniæ ludit taxillis, id est, *à dados*, nisi sit parua quantitas animi recreandi gratia, & qui ludit pecunia credita. Et qui ludit eadem die vltra triginta numos aureos, & qui ludit gemmas, & alia huiusmodi, & qui in ludo sponder, Hispanè *atra viesa*; quia hæc omnia prohibentur legibus citatis, & materia est grauis: cedunt enim in maximum reipublicæ damnum. Hanc tenet Alcozer *lib. de ludo, cap.12.* & de taxillis, id est, *de dados*, quòd peccet mortaliter illis ludens contra leges Hispaniæ, tenet Castro *lib.1. de lege pœnali, c.12. §. secunda pars.*

7 Secunda sententia omnino tenenda docet, has leges non obligare ad mortale: tum quia non omnino, nec eo rigore vsu receptæ sunt: tum etiam quia materia non est adeò grauis, vt dixi *dub. præced.* Sic Metina *lib.1. summæ cap.14. §.28. fol.151.* Nauar. summa Hisp. *cap.19.n.6.7.11.* Latina noua *cap.20.n.10.* Soto *lib.4. de iust. q.5. art.2.* & quidam neoterici docti.

8 Nota quòd milites dum militant in locis in quibus leges Hispaniæ vigent, peccant mortaliter ludendo taxillis, id est, *à dados*, aut tabulis, id est, *à tablas*, & etiam, qui cum illis ludunt. Ratio, quia per talem ludum non transfertur dominium, vt dixi *suprà dub.1.* & sic est contra iustitiam ludere animo lucrandi tali ludo. Sic Alcozer *dicto cap.12.* & alij.

Dubium XXVII.

An scholastici Salmantini peccent mortaliter ludendo contra præceptum Magistri scholarum, & sint excommunicati, teneantúrque lucrum restituere.

1 NOta primò, quòd condere leges non spectat ad Rectorem Vniuersitatis Salmantinæ, nec ad Magistrum scholarum, sed ad Vniuersitatem: sed Magister scholarum tantùm haber facere, vt leges Vniuersitatis, & aliæ obseruentur à scholasticis, nouásque addere pœnas contra transgressores. Vnde nequit nouam edere legem de ludo, nec impedire quin per ludum transferatur dominium; at habebit perdens repetitionem. Sic Soto *lib.4. de iust. q.5. art.2. vers. at verò scholasticus.* Alcozer *lib. de ludo, cap.37.* & alij.

2 Secundò nota, quòd Magister scholarum Salmantinus quotannis fert excommunicationem latæ sententiæ contra scholasticos ludentes vltra duos argenteos, & reseruat sibi absolutionem. Sic Alcozer *ibi.*

3 Prima conclusio: scholastici ludentes vltra hanc summam, peccant mortaliter, & sunt excommunicati; quia excommunicatio ferri nequit, nisi pro culpa mortali. Sic Alcozer, & Sotus *ibi*, & nonnulli docti recentiores.

4 Secunda conclusio: non tamen tenentur ob hoc restituere lucrum, si lucrentur à potenti ludere. Patet ex dictis *in primo notabili in fine.* Sic iidem.

Dubium XXVIII.

An clerici, Antistites, & Religiosi peccent mortaliter ludendo.

1 SVpponendum est, qui ludi prohibeantur Ecclesiasticis, non enim prohibetur eis omnis ludus, sed ludus potissimum in fortuna consistens, vt patet ex *c. Episcopus, dist.35. & cap. clerici el 1. de vita, & honest. cler.* quos canones & omnes prohibentes clericis ludum cum pœnis in eis contentis, licèt iam in desuetudinem abiissent, renouat Trid. *sess.22. cap.1. de reformat.* & licèt capita illa tantùm loquantur de aleis & taxillis; at vsus iam recepit, vt intelligantur de omni ludo, potissimum in fortuna consistente, vt est ludus chartarum, &c. Sic Nauar. summa Hisp. *cap.19.*

c.19.n.8.& 12. D. Anton. *2.p.tit.* 1 *.c.23.§.2.* Sylo. *verbo ludus, q.2.* Palacios in summa *verbo ludus.*

2 Hinc fit licere clericis ludum consistentem in sola industria, vt est ludus calculorum, id est, *de la xedrez*, &c. quia nullibi prohibetur. Sic Sylu. D. Anton. *ibi.* Greg. Lopez *l.57.tit.5.part.1.* Iulius Clarus *lib.5. recept. §. ludus. vers. quaro numquid.* Alcozer *lib. de ludo cap.* 13. Ioan. Andr. *dicto cap. clerici*, vbi Panorm. dicit esse communem. Idem glossa *§. interdicimus, auth. de sanctissimis Episcop. collat.9.& auth. interdicimus, C. de Episcopis & cler.* vbi Odofred. & Alberic. Idem Archid. & Præpositus *dicto cap. Episcopus*, & alij, quos refert, & sequitur Salzedo *in pract. crim.* Bern. Diaz *c.70. super versic. Probibitum est.§. sed an clerico.* Idem Innoc. *cap. lator, de homicid.* licèt aliqui, quos refert Sylu. dicant oppositum. Immo Gabr. *4. dist. 15. quæst.13. art.3. dub.2.* dicit non esse tutum dicere licere clericis ludere.

3 Dubium ergo est de ludis prohibitis, qualiter peccent clerici illis ludentes.

4 Quidam dicunt non esse mortale, quantum est ex præcepto iuris positiui. Sic Caiet. in summa, *verbo clericorum peccata*, & Enriquez; quia non videtur materia tam grauis hæc.

5 Alij verò dicunt esse mortale; quia graues pœnæ imponuntur *canonibus citatis.* Item quia ludus his non qua ratione sæcularibus, sed quia contra eorum est honestatem, prohibetur. Sic glos. *dicto §. interdicimus.* Hugo *dicto cap. Episcopus.* Et de sacerdotibus, Præsulibus, & Religiosis vix citra mortale posse vti ludis prohibitis, dicunt Sotus *lib 4. de iust. q.5. art.2.* Salzedo *super d. vers. Prohibitum est.* Immo adeò acriter ludum prohiberi clericis, censet Bernardus Diaz *pract. crim. c.70. num.3.* vt censeat posse iudices procedere contra clericos ludentes ludis prohibitis duos argenteos: quod valde rigidū vocat Alcozer *lib. de ludo, c.12.*

6 Alij verò dicunt esse mortale, quando luditur notabilis quantitas, principaliter, ob lucrum ludis prohibitis. Sic Nauar. summa Hisp. *cap.19. num.12. 13.* Ludou. Lopez *2.p. instruct. cap.31. pag.233.* Abul. *Matth 6. q.52. 54.* Gutierrez *de iuram. confirmat. 1.p. cap.55. n.2.* Sylu. *verbo ludus q.4.* D. Anton. *suprà.* & sic explicant hi duo *dictum cap Episcopus*, & quòd non damnet ad mortale clericos propter continuationem ludi, probant Sylu. & D. Anton. quia consuetudo, licèt aggrauet peccatum, at non mutat speciem, ita vt de veniali fiat mortale. Quòd autem sit mortale propter intentionem principalem lucri probant, quia esto talis intentio non faciat mortale, quando ludus non est prohibitus, secus quando est prohibitus; quia in illo ludens intendit spoliare proximum medio licito, in hoc verò medio illicito; sed meritò Alcozer *dicto cap.11.* hoc reprobat, & Nauar. summa Lat. *cap.20. n.9.* sustulit eam limitationem, quando principaliter intendit lucrum; quia principaliter intendere lucrum non facit mortale, quando ludus est talis, vt per ipsum possit transferri dominium; quia sic ludens medio iusto, & licito in ordine ad alterum collusorem, & in ordine ad iustè comparandum lucrum intendit lucrari, licèt alia via ludus illicitus sit, quia scilicet lege vetitus.

7 Sit ergo prima conclusio. Tunc clerici peccant mortaliter ludendo ludis prohibitis, quando sæpe his ludis ludunt; secus quando citra scandalum semel, vel iterum his ludunt. Probatur prima pars, quia licèt consuetudo non faciat de veniali mortale, id est, quando non speciali lege prohibetur sub grauibus pœnis consuetudo, vt contingit hîc; quia *dicto cap. Episcopus* prohibetur grauiter hæc consuetudo: ibi enim dicitur, *deseruiens ludo*, & explicat glossa, id est, valde seruiens, & Turrec. & Hugo *ibi.* Item id intelligitur, quando consuetudo non mutat materiam actus prohibiti, vt contingit hîc; cùm enim hi ludi prohibeantur clericis, propter honestatem, & decentiam status, cui non est valde indecens, & inhonestum semel, vel iterum ludere; est tamen tale frequenter ludere, fit, vt illud non sit mortale, hoc verò sit mortale: & hinc manet probata secunda pars. Sic Alcozer *lib. de ludo cap. 11.* Caiet. *2.2. q.168. art.3. dub.3.* Ang. *verbo ludus, num.4.* Palacios in summa *verbo ludus*, & alij. Fauent Turrecr. *dicto cap. Episcopus, num.12.* & *ibi* Hugo, vbi dicunt ob illius canonis prohibitionem esse mortale clericos ludere ludis prohibitis, & explicant illum canonem, qoòd prohibeat frequentiam horum ludorum vetitorum.

Nota primò quòd Alcozer *dicto cap.11.* dicit 8
hoc intelligi de quibusuis clericis, & solis minoribus ordinibus initiatis, quia canones citati, & Sylu. Ang. Turrec. Caiet. Hugo, Abulensis, & cæteri Doctores citati indistinctè loquuntur de clericis. At meliùs Ludou. Lopez *suprà*, & Nauar. summa Lat. noua *cap.20. n.9. &* 10. dicunt intelligi de beneficiariis, & de clericis sacro ordine insignitis: vnde de aliis perinde censendum esse dicunt, ac de laicis.

Secundò nota, quòd Alcozer *dicto cap.11.* ab- 9
solutè de Episcopis dicit mortaliter peccare, quando ludunt his ludis vetitis, excepto quando hoc faciunt, eo quòd ipsi Episcopi, vel aliæ nobiles personæ, sint infirmi, in carceremve coniecti, aut in alio spiritali, aut corporali labore: & de Religiosis dicit, quòd si taxillis ludunt, aut aliis vetitis ludis, vbi consuetum est absque prauo sæcularium exemplo ob leuandum, seu consolandum aliquem infirmum, in carcerémve coniectum, vel ob aliud simile motiuum, non peccant: & quando aliquid paruum luderent, & ob solam animi recreationem non esset mortale ratione paruitatis materiæ: extra hunc casum dicit esse peccatum mortale, & sic credo esse verum; quia hi ludi sunt valde indecentes statui Episcoporum, & Religiosorum: & est conforme doctrinæ Soti, & Salzedo *suprà* dicentium vix posse excusari à mortali; & doctrinæ Metinæ *lib.1. summa cap.14.§.28. fol.151.* vbi dicit peccare mortaliter Episcopos, & Religiosos his ludis sæpè ludentes, secus quando semel ob recreationem.

Secunda conclusio. Si actus, qui assumitur 10
in lucrum, repugnet clerico, vt assumere arma, laruas, & huiusmodi, tunc iudicandum est de mortali, vel veniali, iuxta naturam assumptorum ad ludum, pensando an inducant contemptum interpretatiuum clericalis dignitatis, & canonicæ legis. Sic Caiet. *2.2. q.168. art.3. dub.3.*

Nota quòd clericis, & multo magis Religio- 11
sis prohibetur ludus cum armis, *cap. continebatur, de homicid.* & ludus histrionalis, *cap. donare, dist. 86.* & generaliter prohibetur ratione honestatis

clerica

clericalis omnis ludus, in quo ex propria persona facerent ludum in publico, vt saltatio, choreizatio, &c. *cap. pro dilectione, in fine, de consecrat. dist.* 2. & ludus larualis, quia habitum mutare nequeunt sine iusta causa. Hæc Syluest. *verbo ludus q.* 2. & subdit esse mortale, si clericus saltet, vel choreas exerceat in publico, secus si in secreto cum aliquibus domesticis: & *verbo ars, q.* 7. dicit peccare mortaliter, si ludum histrionalem exerceant.

Dubium XXIX.

Qualiter peccent clerici, vel Religiosi inspicientes ludos fortunæ.

1 DVplex est sententia.
Prima dicit, quòd si hic ludus sit mortalis, & notabili tempore inspiciant, est peccatum mortale; quia hoc est ipsis interdictum, *cap. clerici, el 2. de vita, & honest. clericor.* Sic Nauarr. *cap.* 19. in summa Hisp. & Lat. antiqua *num.* 4. & 14. Latina noua *cap.* 20. *n.* 14. Ludouicus Lopez 2. *p. instruct. cap.* 31. *a fol.* 233. & idem videtur tenere glos. §. *interdicimus, Auth. de sanctiss. Episcop.*

2 Secunda sententia probabilior dicit non peccare mortaliter, nisi ludi causa sint, vel omittant corrigere, quando tenentur, vel secundùm Syluestrum, nisi complaceant in ludo mortali; quia materia non videtur tam grauis. Sic Syluest. *verbo ludus, quæst.* 8. Ang. *ibi num.* 6. Caiet. *summa verbo Clericorum peccata.*

3 An verò peccent mortaliter Clerici, qui intersunt agitationi taurorum, & similiter Religiosi, & beneficiarij, dicemus agentes de censuris. Interim vide, quæ dicemus *dub.* 31 *in fine.*

Dubium XXX.

An laici peccent mortaliter, aspiciendo eos, qui ludendo peccant mortaliter.

1 REspondetur, quòd non peccant mortaliter, nisi eius aspectus fuit causa ludi, vel potuerunt prohibere corrigendo, & non correxere, vel gauisi sunt, eo quòd talis ludus exercebatur, vt ipsi sic viderent. Sic Gabr. 4. *dist.* 15. *q.* 13. *art.* 3. *dub* 3. Nauarr. summa Hisp. & Latina antiqua *c.* 19. *n.* 14. Latina noua *c.* 20. *n.* 14. Ludou. Lopez 2. *p. instruct. cap.* 31. *fol.* 231. Alcozer *lib. de ludo, c.* 59. Sylu. *verbo ludus. q.* 8 Arm. *ibi num.* 11. Ang. *ibi num.* 6.

2 Nota quòd si non gaudent de ludo, sed dato, quòd ludunt, gaudent videndo industriam, & bonam, vel malam fortunam ludentium, nõ est mortale. Sic Nauarr. Alcozer, Ludou. Lopez *ibidem.*

3 Secundò nota, quòd etiam esset mortale inspicere ludos, quando ob id exponeret quis se periculo probabili peccandi mortaliter, vt si repræsententur turpia, ex quibus ipse incitetur ad venerea. Sic Sylu. Arm. *ibi.* D. Anton. 2. *p. tit.* 3. *cap.* 7. §. 11.

Dubium XXXI.

An ludus agitationis taurorum sit peccatum mortale.

1 QVidam dicunt esse peccatum mortale, quia in plurimum inde sequuntur mortes, & plurima damna. Sic Speculum conscientiæ *lib.* 1. *c.* 74. & Nauar. vtraque summa Latina *cap.* 15. *n.* 18. dicit se antea fuisse in hac opinione, & sic audiuisse à suis præceptoribus doctissimis: & eam damnant Gregor. Lopez *l.* 57. *vers. lidiar, tit.* 5. *p.* 1. & Auendaño 2. *p. cap. Prætorum, cap.* 10. *num.* 12.

2 Sit tamen prima conclusio: loquendo de se, & ex natura rei, licita est taurorum agitatio, modò caueatur ne in platea sint pueri, vel senes, mulieres, vel claudi, &c. quibus imminere potest mortis periculum. Ratio, quia nullo iure est prohibita, immo expresè modò est permissa, vt mox dicam, & iam consulitur iis, quibus mortis periculum imminere posset. Sic Nauarr. *dicto cap.* 15. *num.* 18. Metina *C. de restitut. q.* 21. Alcozer *lib. de ludo, c.* 53. Nauarra *lib.* 2. *de restit. cap.* 3. *n.* 300. & 301. Ludou. Lopez 2. *p instruct. cap.* 31. *fol.* 234. Gutier. *quæst. canonicis, cap.* 7. *num.* 14.

3 Hinc fit, quòd si aliquis ibi moriatur, sepeliendus est in loco sacro, stando in iure communi, scilicet secluso motu proprio Pij Quinti, de quo postea. Ratio, quia nullo iure cauetur oppositum. Sic Alcozer *ibi* contra aliquos.

4 Secundò fit non peccare mortaliter, pedestres, vel equestres, qui lanceis tauros inuadunt, vel eos mutilant, modò non se opponant probabili mortis periculo. Sic Alcozer *ibi.*

5 Secunda conclusio, si loquamur post motum proprium Pij Quinti, quem edidit circa hoc prima die Nouembris anno 1567. quem refert Nauarr. *dicto cap.* 15. *n.* 19. & dicemus agentes de censuris, est peccatum mortale: immo magistratus, vel rectores reipublicæ illam permittentes in circo, vel in foro incurrunt excommunicationem, prohibet enim *ibi* Pius Quintus talem agitationem taurorum in circo, vel in foro, & excommunicat Principes, tam Ecclesiasticos, quàm sæculares, Communitates, & Respublicas, earúmque rectores, illam ibi permittentes, & præcipit nullo modo eos agitari, & neminem pedestrem, vel equestrem in circo, vbi agitantur, incedere: & si aliquis ibi decesserit, careat Ecclesiastica sepultura; & iubet vt iudex Ecclesiasticus procedat aduersùs dictos, permittentes talem agitationem taurorum, pœnam aliquam arbitrariam eis imponendo. Vnde licèt laici sint, non poterunt in hoc casu Ecclesiasticum tribunal declinare, vt bene Gutierrez *dicto cap.* 7. *num.* 12.

6 Nota tamen, quòd Gregorius Decimustertius à *n.* 1575. die 25. Augusti edidit motum proprium auferens has pœnas, & censuras quoad permittentes, & mandantes fieri has agitationes taurorum, & assistentes illis, modò non sint clerici in sacris, vel beneficiarij, vel Religiosi, & modò non fiant hæ agitationes taurorum in diebus festis, & etiam abstulit, quoad milites quatuor militatiarum, modò in sacris non sint; quem motum proprium ad pedem literæ affert Salzedo *practica crimin.* Bernard. Diaz *cap.* 72. *fine.*

7 Hinc fit, quòd si in festis, vel Dominicis tauri agitarentur in circo, vel in foro incurrerentur dictæ pœnæ contentæ in motu proprio Pij Quinti. Ratio, quia cùm casus diei festi sit expresè in reuocatione exceptus, mansit illa reuocatio in pristino vigore. Sic Nau. *d. c.* 3. *n.* 304. Gutier. *d. c.* 7. *n.* 10. Roja *de iuribus Principis defendendis, q.* 5. *n.* 15. & 14.

8 Sed an per diem festum intelligantur soli dies festi iure communi indicti, vel etiam, qui ex speciali voto, vel populi vsu seruantur: cùm enim hoc

sit ius commune, videtur loqui de festis iure communi indictis. Sed dicendum est de omnibus intelligi; nam absolutè motus proprius excipit dies festos, & ratio legis, quæ est velut indicium obligationis legis, non cessat, sed æquè reperitur in his festis, scilicet ne homines retrahantur illis diebus à Dei cultu. Sic Nauarra *suprà num.* 305. contra Roja *suprà num.* 14. & 18.

9 Secundò nota, quòd Nauarra *suprà num.* 304. dicit, quòd si agitentur tauri in diebus festis, etiam laici aspicientes peccant: sed fallitur, non enim laicis prohibetur aspectus in motu proprio, nec sequitur aspicientes peccare, per hoc, quòd agitantes peccent, vt patet ex dictis *dub. præced.*

10 Tertiò nota quòd Nauarr. *c.* 15. Latina antiqua *num.* 18. *num.* 21. quem videtur sequi Ludouic. Lopez *suprà*, limitat hos motus proprios, ne procedant in agitatione taurorum ita moderata, vt probabiliter credi possit ex ea non secutura notabilia damna; quia tunc cessat ratio legis. Sed benè hoc reprobat Gutierrez *dicto cap.* 7. *num.* 13 quia ex ea, licet moderata, sequuntur frequenter plurima damna. Item quia generalis, & indistincta est prohibitio.

11 Tandem nota, quòd extra forum, vel circum clausum callibus agitari tauros cordis ligatos non est prohibitum dictis motibus propriis; quia tantùm prohibent agitari tauros non ligatos per medios calles ciuitatis, portis ipsius clausis, quia hoc est agitari in circo, licèt latiori, & inde plura sequuntur damna: si verò portæ ciuitatis essent apertæ, ita vt possit taurus exire, non esset contra motum proprium; quia cessant dicta inconuenientia, & agitatio modicum durare potest; idque non est in circo agitare. Sic Gutierrez *d. cap.* 7. *num.* 14. 15. & quòd tantùm prohibeatur in circo clauso, tenet etiam Roja *suprà num.* 18.

12 Denique post hæc omnia nouissimè edita est constitutio à Clemen. VIII. 13. Ianuar. ann. 1596. in quo adhuc ampliùs moderatur motum Pij Quinti *suprà* citatum. Sic enim ait, Excommunicationes, cæterásque pœnas in literis Pij Quinti contentas circa Principes, & Magistratus, qui taurorum agitationem permittunt, aut circa eos, qui illi intersunt, quoad omnes in illis expressos in regnis Hispaniarum dumtaxat (Monachis, & fratribus mendicantibus, cæterísque cuiuscumque ordinis, & instituti regularibus exceptis) tollimus, & amouemus, easdémque Pij literas ad terminos iuris communis, cui per præsentes non intendimus in aliquo derogare perpetuò, reducimus ac restituimus. Volumus autem vt prædicta taurorum agitatio non fiat in diebus festis, & vt prouideatur, ne alicuius, quo ad fieri poterit, mors ex ea sequatur; clericos verò sæculares, & beneficia Ecclesiastica obtinentes, vel in sacris ordinibus, aut in ecclesiastica dignitate constitutos, ne hac nostra benignitate abutantur, vt nihil quod à propria dignitate, & à sua, & aliorum salute se vnquam admisisse arguantur. Hactenus Pontifex. Circa quam constitutionem vide Gutierrez *lib.* 1. *canon. qq. cap.* 7. vbi illam affert, & latè explicat, an clericis sæcularibus in sacris constitutis, vel beneficia Ecclesiastica obtinentibus sit ablata per hanc constitutionem prohibitio interessendi taurorum agitationi; vel solùm sit ablata excommunicatio, & docet non esse ablatam prohibitionem, sed solùm censuram, atque adeò peccare mortaliter, si illi intersint, licèt in Hispania excommunicationem non incurrant.

7. Dubium XXXII.

An sponsiones, id est, las apuestas, *licitæ sint, & illis acquisitum possit retineri.*

Aliqui asserunt esse turpe lucrum, non tamen restitutioni obnoxium, quod videtur colligi ex *l. solent, & seq. ff. de alea vsu.* Sic tenent Syluest. *verbo ludus, q.* 6. Gabriel 4. *dist.* 15. *q.* 13. *art.* 3. *dub.* 8. D. Anton. 2. *p. tit.* 1. *cap.* 23. §. 9. 1

Sit tamen prima conclusio: sponsiones licitæ sunt, & per eas acquisitum non est obnoxium restitutioni, modò nulla circunstantia occurrat, quæ si occurreret in aliis ludis, obligaret ad restitutionem: si enim interuenirent fraudes, vel sponsio fieret cum eo, qui non est sui iuris ad perdendum, vel cum vi tracto ad spondendum, manifestum est esse obligationem restituendi, sicut in cæteris ludis esse diximus *in superioribus dubijs.* Probatur conclusio, quia est contractus quidam fortunæ, quo vterque ludens periculo lucri, & iacturæ expositus est: & initur inter eos, qui ludere possunt, nulláque lege prohibetur, immo est permissus, & approbatus, *l. si quis ita stipulatus fuerit, ff. de verbor. obligat. & l. si pater. C. de inoffic. testam.* Nec obstat *dicta l. solent, cum sequenti*, quia *ibi* reprobantur sponsiones, quæ fiunt circa corporis certamina causa odij, vel æmulationis, vel libidinis, & non causa exercendi vires corporis. Hanc tenent Anton. Decius, Baldus, Paulus, Alexand. quos refert, & sequitur Padilla *l. de fideicommisso. C. de transact. num.* 9. Anton. Gomez *lib.* 2. *var. cap.* 11. *n.* 4. Petrus Saterna *de sponsionibus mercat.* 2. *p. n.* 17. Couarr. *reg. peccatum* 2. *p.* §. 4. *num.* 2. Alcozer *lib. de ludo, cap.* 46. Metina *quest.* 22. *de restit.* Soto *lib.* 6. *de iustit. quæst.* 7. *art.* 1. Iulius Clarus *lib.* 5. *receptarum, verbo ludus, vers. quæro etiam.* Nauarr. summa Latina noua *cap.* 20. *num.* 18. 2

An verò quando alter est certus, vel vincit industria alium, sit obligatio restituendi, dixi *suprà dubio* 13. 3

Secunda conclusio: Scholastici Salmantini facientes sponsiones circa cathedras peccant mortaliter, at non tenentur lucrum inde acquisitum, nisi concurrat alia circunstantia, restituere. Probatur prima pars, quia sunt ipsis vetitæ sub excommunicatione latæ sententiæ ob maxima inconuenientia, quæ inde oriri solent. Probatur secunda pars, quia licèt peccent contra obedientiam, at non peccant contra iustitiam. Sic Alcozer *dicto cap.* 46. *conclus. vltima, & cap.* 47. *conclus. vltima.* 4

Tertia conclusio: licitæ sunt etiam sponsiones super euentu futuro, ex quo damnum subsequetur proximo, datúrque occasio illud optandi: vt si duo spondeant, an Petrus intra tot dies morietur. Probatur, quia spondens, quòd morietur, potest non optare mortem, & si optet, id sua culpa euenit. Item quia communis Doctorum approbat census vitalitios; & tamen eadem occasio datur soluenti redditos optandi mortem. Hæc est contra Petrum de Cuuatr. *lib. de ludo, part.* 1. *cap.* 7. Sed eam tenet Couarr. *suprà*. Alcozer alios referens *dicto cap.* 46. Soto *suprà*. 5

Quarta conclusio: quando duo spondent, quòd 6

Petrus faciet, vel non faciet tale peccatum, non peccant, nisi spondens optet, vt alter contrahat tale peccatum, vel ipsi opem ad contrahendum præstet. Sic Alcozer *dicto cap.46.& cap.47.* & bene dicit, quòd sine optet peccatum, siue non, nulla est restituendi obligatio.

7 Quinta conclusio: si alter spondet cum altero, quòd non committet tale peccatum mortale, & hic spondeat se commissurum, peccat iste grauiter, quia decernit apud se peccare mortaliter: sed ille si sua sponsione inducit hunc ad peccatum perpetrandum, peccat mortaliter, vt bene Alcozer *dicto cap.43.* vbi subdit, quòd si spondendo non inducit alterum ad peccati commissionem, vt si qui affirmat se peccaturum prouocet, vt inducat ad sponsionem, non peccat. Cæterùm probabilius est peccare, quia reddit animosiorem ad peccatum contrahendum.

8 At quo ad obligationem restituendi in hoc casu, dicit Alcozer *d. cap.47.* quòd quando qui spondet cum altero, quòd non committet tale peccatum, attendenda est sponsionis materia, & si propter eiusmodi materiam possit accipi pretium, non est obligatio restituendi lucrum acquisitum tali sponsione, vt si peccatum non cedit in damnum tertij. Cæterùm si propter eiusmodi materiam non potest accipi pretium, v. g. si est contra iustitiam, vt quòd non occides, quòd non inferes tale damnum, &c. est obligatio restituendi lucrum tali sponsione paratum. Et quòd in hoc casu sit obligatio restituendi, dicit esse admodum probabile Angles *floribus 2 part. materia de ludo, fol.192.& sequenti.*

9 Cæterùm licèt sentiremus cum Alcozer pretium ob hominis occisionem, & cætera peccata contra iustitiam, esse restituendum (cuius tamen contrarium *infrà* dicemus) at dicendum est lucrum tali sponsione acquisitum non esse restituendum. Ratio, quia lucrum, quod sponsionibus comparatur, nullo modo respicit materiam sponsionum, immo ea omnino impertinens est: sed iustitia talis lucri solùm respicit, vt contractus fortunæ sit vtrinque æqualis, vt manifestè patet; si enim duo sponderent, quòd Petrus obtinet, vel non obtinet beneficium, absque dubio lucrum tali sponsione acquisitum non esset restituendum: cuius est ea ratio, quia pecunia in sponsione apposita non est pretium materiæ sponsionis: ergo impertinens est sponsionis materia ad iustè acquirendum, vel non acquirendum lucrum. Hanc sententiam tenet, vt probabiliorem, Angles *vbi suprà*; & dicit esse probabilem Ludouic. Lopez *2.p.instruct.cap.35.fol.167.*

DVBIVM XXXIII.

An officium parasitorum, id est,* truhanes, *sit licitum, & tales non teneantur restituere, quæ ipsis dantur.

1 Videtur enim, quòd illicitum sit, quia in iure habentur hi ac infames, *cap.1. 4. quæst.1.* & D. Cyprianus, & habetur *cap.pro dilectione, de consecr. dist.1.* dicit talibus denegandam esse communionem, & D. August. & habetur *c.donare, dist.86. & cap. qui venatoribus, eadem dist.* dicit esse vitium talibus aliquid dare.

2 Sit tamen prima conclusio: Officium hoc licitum est, dummodo moderatè fiat, & reliquæ seruentur circunstantiæ. Patet, quia hoc officium est ad animi relaxationem. Sic tenent D.Thom. *2.2.quæst.168. art.3. ad 3.* Caiet. in summa, *verbo histrionatus*, Sylnest. *verbo ars, quæst.7.* Arm.Ang. & Tabien. *verbo histrio, num.1.* Præpositus, & Card. *dicto cap.donare.* Alcozer *lib.de ludo, cap.50.* Conar. *regula peccatum, 2.p.§.2.num.5.*

Nota quòd circunstantiæ vitiantes hoc officium, sunt, si ad suum officium assumant verba Religionis, vel Scripturæ; hoc enim esset mortale: tum quia valde prohibitum est in Trident. *sess.4.cap.de editione, & vsu sacrorum librorum, in fine*; tum etiam, quia grauis iniuria infertur rebus sacris. Sic Alcozer *ibi*, Sylu. Ang. Arm. Caiet. *ibi*, qui limitat, nisi paruitas offensæ excuset; quia modicum pro nihilo reputatur. Secunda circunstantia est, si vterentur officio cum graui iniuria aliorum, proferendo scilicet verba iniuriosa, grauia, vel grauiter diffamatoria, vel mendacia valde perniciosa; esset enim mortale, iuxta eosdem Doctores: extra hos verò casus communiter peccatum est veniale; vt bene Alcozer *ibi*. 3

Secundò nota, quòd quamuis hi parasiti non habeant aliud munus, & viuendi normam, possunt absolui; quia licèt appareat illos non habere aliud munus, si cum aliis hominibus comparentur, at si secum ipsis conferantur, & facta ratione inter Deum, & illos, habent alia opera, & occupationes studiosas, vt orare, sacrum audire, confiteri, &c. Sic D.Thomas, Alcozer, Tabien. *ibi*. 4

Secunda conclusio: Clerici hoc officium exercentes, peccant mortaliter. Ratio, tum quia hoc dedecet statum clericalem, tum etiam, quia *cap.1. de vita, & honestat. Clericor. in 6.* id eis grauiter interdicitur, & statuitur, quòd si per annum exercuerint hoc officium, ipso iure careant omni priuilegio clericali: si autem breuiori tempore, si tertiò moniti non resipuerint, careant etiam omni priuilegio clericali. Sic Alcozer, & Syluest. *suprà*. 5

Nota quòd hic annus continuus esse debet, vt pœnam prædictam quis incurrat. Sic Ioan. Monachus, Ioan. Andreas, Archid. & Dominicus *dicto cap.1.* vnde si in diuersis mensibus diuersorum annorum, qui simul iuncti vnum facerent integrum annum, quis vteretur prædicta arte, non haberet locum hæc pœna. Sic Anchar. & Domin. *d.cap.1.* Bernard. Diaz *practica crimin. cap. 68. num.1. & 2. & ibi* Salzedo *super verbo, debet esse*, vbi id ampliùs confirmat; quia in dubio tempus à lege præfixum continuum esse debet, vt tenent multi Doctores, quos *ibi* allegat. 6

Secundò nota quòd licèt Ioan. Monachus *ibi* teneat clericos in sacris non amittere priuilegium in hoc casu: at verius est amittere, vt tenent Archid. Ioan. Andr. Anchar. Dominicus, & Philippus *ibi*, & Bernard. Diaz *suprà num.3.* qui addit posse tamen recuperare hoc priuilegium per dispensationem Episcopi, quando in hoc delinquens esset pœnitens, & verè contritus, secundùm Ioan. Andr. Anchar. & Dominicum *ibi*. 7

Tertia conclusio. Qui dat aliquid his parasitis, vt exerceant suum officium, vt magnates, qui muneribus fouent eos, quando parasiti in hoc exercitio peccant mortaliter, peccat mortaliter, quia est causa peccati mortalis. Si tamen suis muneri- 8

muneribus non est causa, vt hi in suo officio perseuerent, non peccat mortaliter. Sic D.Thom. 2.2. *quæst.* 168. *art.* 3. & *ibi* Caiet. Arm. *vbi suprà num.* 2. Tabien. Ang. & Syluest. *suprà*.

9 Quarta conclusio: Qui dat his parasitis iustè exercentibus suum officium aliquid moderatum, non peccat, nec ipsi parasiti tenentur restituere. Sic D.Thom. Tabien. Alcozer *ibidem*; si verò dat immoderatè, est prodigalitas: at verò ipsi parasiti non tenentur restituere, siue licitè, siue illicitè suum obeant munus, nisi alia circunstantia obligans ad restitutionem occurrat; quia nulla lex diuina, vel humana obligat restituere in hoc casu, cùm nulla hic concurrat iniustitia. Sic Alcozer *suprà*.

10 Quinta conclusio: Qui dant parasitis aliquid, ne eos infament, vel ne aliam iniuriam eis inferant, non peccant mortaliter, quia contra nullum præceptum faciunt. Sic Alcozer, Præpositus, Cardin. *suprà*, Syluest. Tabien. & Angel. *suprà*. Immo nullo modo peccant, Armill. *num.* 2. quia potiùs vtuntur iure suo, suámque redimunt vexationem: at ipsi parasiti tenentur restituere sic accepta, quia recipiunt ad abusum, scilicet ne iniustitiam inferant dantibus, iuxta dicenda *infrà*.

11 Vltima conclusio: Parasiti non tenentur restituere, quæ ipsis dantur, vt patiantur inter ludicra, & iocos aliquot alapas, & verbera, licèt aliquando in hoc peccent mortaliter, quia est hoc pretio appretiabile. Sic Alcozer *suprà*, & Couarr. *reg. peccatum*, 2. *part.* §. 2. *num.* 5. vbi addit contra Zasium etiam iudicem cogere in hoc casu ad soluendum moderatam actus mercedem.

12 Ad testimonia Sanctorum in principio adducta respondetur intelligi de parasitis exercentibus malè, & peccando mortaliter hoc munus.

Dvbivm XXXIV.

An torneamenta sint licita, & illis acquisitum sit obnoxium restitutioni.

1 Prima conclusio: Torneamenta, ex quibus vtplurimum cædes, vel grauia vulnera te portantur, qualia sunt, quæ ab equitantibus fiunt, sunt peccatum mortale, grauiter enim prohibentur *cap.* 1. *de torneament.* prohibetúrque sepultura Ecclesiastica iis, qui in talibus torneamentis decedunt. Quando tamen in plurimum non est tale periculum, licèt quandoque accidat mors, non est peccatum ea exercere; qualia sunt ea, quæ à pedestribus fiunt; ea enim fiunt, vt homines exerceantur in arte militari. Sic Nauarr. in omnibus summis, *cap.* 15. *num.* 9. Syluest. Angel. Tabien. Armill. *verbo Torneamentum*, omnes Doctores iuris Pontificij *dicto cap.* 1. & Alcozer *lib. de ludo cap.* 51. vbi bene addit peccare etiam mortaliter fauentes his torneamentis, quia sunt causa: vt sunt iudices torneamentorum, patrini, comitantes hos.

2 Secunda conclusio: lucrum in his torneamentis acquisitum non est obnoxium restitutioni, licèt torneamenta illicita essent. Ratio, quia non prohibetur per ipsa dominium transferri. Sic Alcozer *ibi*. Alensis 4 *p. q* 86. *memb.* 3. *art.* 6. §. 1. Richard. Palud. & Maior. 4. *dist.* 15. Syluest. *verbo ludus, q.* 16. & *ibi* Tabien. §. 9. Arm. §. 6.

Tertia conclusio: idem omnino dicendum est 3
de hastiludiis, id est, *juegos de cañas, sortija, esgrima, justa*, si enim exerceantur cum probabili mortis periculo, sunt peccatum mortale: si verò secus, sunt licita. Patet eadem ratione. Sic Alcozer *c.* 52. Ang. *verb. Torneamentum*, & *ibi* Syluest. & *verbo sepultura, quæst.* 9. & *verb. ludus, quæst.* 2. Caiet. & Arm. *verbo hastiludium*. Gregor. Lopez *l.* 10. *tit.* 13. *part.* 1. *vers. Entrasen*. Ioan. Andr. & Host. *cap.* 1. *de torneamentis*, Nauarr. *suprà*.

Hinc fit, eo modo, quo fiunt in Hispania, non 4
esse hæc hastiludia, id est, *justas*, illicita, quia fiunt sine tali periculo. Sic contra speculum conscientiæ *lib.* 2. *cap.* 74. dicens esse mortale, tenet Alcozer *dicto cap.* 52.

Quarta conclusio: Acquisita tamen per hos ludos, licèt illicitè exerceantur, non sunt obnoxia restitutioni. Patet eadem ratione, qua secunda conclusio. Sic Alcozer *eodem cap.* 52. Abul. *cap.* 6. *Matth. q.* 52. 5

Vltima conclusio: Funambuli super funes in 6
altissimis locis suum corpus volutantes, si frequenter sequatur mors, peccant mortaliter, quia exponunt se periculo mortis probabili: secus quando ea arte, & industria pollent, vt sine periculo probabili mortis eam artem exerceant, vt quando rarò, & casu accidit mors. Sic Nauarr. in omnibus summis *cap.* 15. *num.* 8. Tabien. *verbo histrio, num.* 1. Syluest. *verbo art, quæst.* 8. Alcozer *cap.* 55. vbi bene addit acquisitum per hunc ludum, licèt cum peccato exerceatur, non esse obnoxium restitutioni, vt patet ex dictis.

Dvbivm XXXV.

An ludi saltandi, & tripudiandi, Hispanè baylar y danza, *& comœdiæ, & ludi præstigiarum, Hispanè* juegos de pasapasa, *& ludi personarum, Hispanè*, mascaras, *aliique ludi, qui Hispanè vocantur* matachines, *sint liciti, & in eis acquisitum sit obnoxium restitutioni.*

Dico primò hos saltus, & comœdias, licèt 1
sint profanæ, non esse peccatum mortale, dummodo non misceantur ibi res directè, & per se prouocantes ad luxuriam: tunc enim essent peccatum mortale. Sic Alcozer *lib. de ludo, cap.* 54. Syluest. *verbo ludus, quæst.* 8. Angelus *ibi, num.* 3. D.Anton. 2. *part. tit.* 3. *cap.* 7. §. 11. & dicunt hi tres similiter peccare mortaliter eos ludos aspicientes, quando directè prouocant ad luxuriam propter periculum probabile, cui se exponunt. Vnde videtur, quòd cessante hoc periculo in vidente, non peccatet mortaliter hos ludos videns.

Secundò dico, quòd licèt Petrus de Couarr. 2
de remed. lusorum, part. 1. *cap.* 16. hos ludos personarum, Hispanè, *de mascaras*, damnet, at veriùs est non esse de se illicitos; erunt tamen peccatum mortale, si in ipsis fiant res per se, & directè prouocantes ad luxuriam. Sic Alcozer *cap.* 54. & quòd sint de se liciti, tenent Caiet. *summa verbo laruarum vsu*, & Armil. *verbo larue*.

Nota quòd Carolus Quintus in quadam pra- 3
gmatica prohibuit, quòd nemo personatus incedat, nec ignotus, & habetur *l.* 7. *tit.* 15. *lib.* 8. noua

nouæ recopil. & credo intelligi hoc præterquam in ludis publicis, quia in his cessant inconuenientia, quæ aliàs sequebantur:& ita videtur habere consuetudo.

4 Tertiò dico ludos præstigiarum, id est, *de pasapasa*, & alios ludos, quos homines dexteritate, & subtilitate manuum exercent, & alios ludos, qui Hispanè vocantur *Matachines*, esse licitos. Ita Alcozer *cap. 55.*

5 Vltimò dico, quòd acquisitum his ludis, licèt illicitè fiant, non est obnoxium restitutioni, vt patet ex dictis. Sic Alcozer *d. cap. 55.*

Dubium XXXVI.

An sortes sint licitæ, & eis acquisitum non sit restituendum.

1 De sortium variis generibus satis dictum est *lib. 2. summæ c. 38. & 39.* Tantùm superest hic agendum de quodam casu, an sit licitus.

2 Est autem casus hic: solent aliquæ personæ inter se conuenire, vt sortes mittant super rem aliquam pretiosam singuli, contribuentes aliqua pecuniæ summa ad rem illam, quæ sortienda est, emendam: assignantúrque iudices arbitri, qui rei illi vendibili sortiendæ pretium iustum assignent, & tabelliones, vt scripto testimonium ferant de sorte, vel de sortibus, quæ vnicuique obtigit, vel obtigerunt (solent enim aliqui pluribus contributionibus plures sortes emere) vt fideliter fiat, & voce præconis publicatur, vt qui voluerint, concurrant ad sortes: immo aliquando promittitur præmium ei, qui intra tot dies plures sortes voluerit emere: solet etiam aliquando ex toto illo contributionum cumulo extrahi certa pecuniæ quantitas ad aliqua opera pia, vel quia ita partes inter se conuenerunt, vel quia prætor ciuitatis sub ea conditione facultatem dedit ad prædictas sortes mittendas. Dubitatur ergo de hoc contractu, an sit licitus, & omnia illo acquisita possint tuta conscientia retineri. Sit

3 Prima conclusio: si agamus de contractu venditionis, qui in hoc contractu interuenit ex parte domini iocalium cum mittentibus sortes, vt iustus sit, requiritur quòd seruetur iustum pretium: vnde si interueniat iniustitia in pretio, quia scilicet plus iusto pretio æstimantur iocalia, tenebitur excessum restituere. Sic Alcozer *lib. de ludo cap. 49.* Franciscus Garcia *p. 2. de contract. cap. 20.* Ludouicus Lopez *lib. 2. de contract. cap. 23.*

4 Nota tamen quòd quamuis Rex, vel respublica præciperet, vt pro re illa vendibili, quæ sortienda est, daretur maius pretium domino, quàm ipsa valet, non excusaretur à peccato iniustitiæ: sicut etiam si nollet facultatem dare ad prædictas sortes, nisi sub illa conditione, vt ex toto cumulo extraheret certa summa pecuniæ, vt ex illa daretur domino rei vendibilis maius pretium pro ipsa, quàm reuera valet; quia quamuis illa conditio licita sit, quando quantitas extrahenda esset, vt distribueretur inter pauperes, vel in aliud bonum commune reipublicæ, non tamen licita est ad hunc finem, vt illa quantitas detur domino rei vendibilis vltra iustum pretium, quod valet. Sic docent iidem Doctores.

Secunda conclusio: Eiusmodi sortes licitæ sunt, & is cui euenit sors, potest tuta conscientia iocale, quod lucratur, retinere, si cesset omnis fraus, & mittantur sortes à personis sui iuris ad perdendum. Patet, quia contractus hic nullo iure prohibetur, & est contractus fortunæ, in quo omnes ludentes æquali se lucri, & iacturæ periculo exponunt. Sic iidem Doctores. 5

Nota primò, quòd licèt Franciscus Garcia *suprà* teneat non posse has sortes mitti sine licentia Regis, vel reipublicæ, at verius est quod tenet Alcozer *suprà*, scilicet posse fieri sine tali licentia; quia id nullo iure prohibetur. At potest, & rectè, respublica (vt benè docent Garcia, Alcozer, Ludouic. Lopez *suprà*) prohibere, ne mittantur hæ sortes sine sua licentia. 6

Secundò nota quòd fraus hîc interueniet, cùm ita res disponunt, vt sors eueniat personæ certæ, ac determinatæ, & tunc qui lucratur, tenetur restituere iocale per fraudem acquisitum, iterum sortes mittendo, aut restituendo vnicuique pecuniam, quam posuit. Sic Alcozer, & Franciscus Garcia *ibi.* 7

Tertia conclusio: Salarium, quod officialibus confertur, scilicet iudicibus, & tabellionibus, licitè percipiunt, & retinere possunt, dummodo nulla detur fraus plures dies consumendo, quàm sunt necessarij, vel dummodo non multiplicentur plures ministri, quàm necessarij sunt, vel salarium sit immoderatum. Sic Alcozer, Franciscus Garcia, & Ludouic. Lopez *ibidem.* 8

Quarta conclusio: Huiusmodi salarium soluendum est non expensis domini iocalium, sed expensis mittentium sortes: & licèt Alcozer *vbi suprà*, hoc limitet, nisi dominus iocalium facturus erat expensas in venditione iocalium: tunc enim in ea quantitate, qua ab iis sumptibus est releuatus, soluturus est salarium ministris sortium: at verius est etiam in hoc casu soluendum esse expensis mittentium sortes, quia ipse contractus sortium magis cedit in vtilitatem mittentium sortes, quàm in vtilitatem domini iocalis, qui nil aliud inde accipit, quàm rei suæ iustum pretium, quia hi officiales assumuntur ad hoc, vt contractus sortium debita rectitudine fiat, & absque fraude aliqua. Quod autem dominus iocalium soluere tenetur, est solùm impositio pretij, seu actio illa, vel occupatio taxandi pretium iocalium, hoc enim tantùm redundat in eius emolumentum. Sic Ludouicus Lopez, & Garcia *suprà.* 9

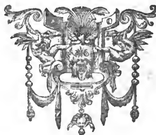
Quinta conclusio: Pars designata pauperibus, vel piis operibus, iustè acquiritur, siue desumatur à sortientibus, siue à domino iocalium, siue ab vtrisque. Ratio, quia respublica poterat negare licentiam mittendi sortes: ergo potest eam concedere hac lege, vt signetur aliqua pars pro pauperibus, vel piis operibus. Sic Alcozer, Garcia, Ludouic. Lopez *suprà.* 10

Sexta conclusio. Præmium, quod promittitur iis, qui intra certum terminum voluerint plures sortes emere, licitè acquiritur, dummodo si extrahatur ex re sortienda, publicetur hæc conditio à principio contractus, antequam sortes mittantur: nam si postea designaretur eiusmodi præmium, iniuria inferretur, aliis sortientibus, nisi omnes in id sponte consentirent. Sic Ludou. Lopez, Alcozer, & Garcia *vbi suprà.* 11

DVBIVM XXXVII.

Quæ informatio erit sufficiens, vt iudices procedant contra ludentes ludo prohibito.

1 Sit conclusio, iudices priusquam incipiant facere processum contra ludentes ludo prohibito, debent accipere summariam informationem facti, id est, quòd illi essent ludentes ludo prohibito, præterquam si ipse iudex inuenit eos ludentes, tunc enim non erit necessaria alia summaria informatio; quia loco illius sat erit eos inuenisse ludentes ludo prohibito: non possunt autem iudices, nec eorum ministri capere nummos ludentium ludo prohibito; possunt tamen cogere illos, vt deponant apud aliquem eam summam pecuniæ, quæ statuta est à legibus in pœnam ludentium tali ludo. Sic habetur *l.* 11. *tit.*7. *lib.* 8. *noua recopilat.* & docet Alcozet *lib. de ludo cap.* 62. *conclus.* 5. & 6.

LIBER

LIBER SECVNDVS

Opuſculorum moralium, ſeu Conſiliorum, circa ius, & iuſtitiam diſtributiuam.

CAPVT I.

De acceptione perſonarum.

SVMMARIVM.

DVB. 1. *Quid ſit acceptio perſonarum, & quale peccatum.*

2. *An peccent mortaliter peccato acceptionis perſonarum conferentes Eccleſiaſtica beneficia dignis, omiſſis dignioribus.*

3. *An obligatio eligendi digniorem ita arcta intelligatur, vt ſit dimouendus dignior ab alia Eccleſia minus pingui, cui præeſt, vt ad pinguiorem promoueatur.*

4. *An teneatur eligere digniorem, etſi videat ſuo ſuffragio nihil profuturum, immo obfuturum.*

5. *An teneatur patronus etiam præſentare digniorem ad beneficium.*

6. *An Epiſcopi confirmantes electionem, & præſentationem digni omiſſo digniori, peccent mortaliter.*

7. *An renuncians, permutans, vel regreſſans beneficium in minus dignum, omiſſo digniori, & Prælatus acceptans peccent.*

8. *An vſque adeò procedat hæc obligatio eligendi digniorem, vt teneatur elector conferre digniori, qui externus eſt, vel fas ſit præferre dignum naturalem Regni digniori extraneo? & ſic licita ſint ſtatuta, vt beneficia alicuius Regni non conferantur, niſi Regnicolis.*

9. *Quis dicatur naturalis regni Hiſpaniæ, vt in eo poſſit beneficia, vel penſionem obtinere.*

10. *An ex proprijs bonis fundans beneficium, poſſit eam legem ſtatuere, vt ad illud electio fiat ex certo genere perſonarum, vel ex inſtituentis familia, ſeu conſanguinitate, &c. Item vt ad illud non teneatur patronus præſentare digniorem, ſed ſatisfaciat præſentando dignum.*

11. *An quando fundator beneficij nullam appoſuit conditionem, & præſentantur duo ad illud ab æquali numero patronorum, ſit præferendus ille, qui eſt de ſanguine fundatoris, vel optio detur Epiſcopo.*

12. *Quam diligentiam tenentur adhibere elector, & patronus ad inquirendum digniorem.*

13. *An ſicut peccat eligens minus dignum, omiſſo digniori, ita, & peccet minus dignus acceptans.*

14. *An pater & filius poſſint ſimul in eadem Eccleſia beneficium obtinere.*

15. *An filius illegitimus clerici poſſit obtinere beneficium in Eccleſia, in qua pater habuit, vel habet beneficium.*

16. *An poſſint filij ſiue legitimi, ſiue illegitimi habere penſionem ſuper fructibus beneficiorum, quæ eorum parentes obtinent, vel obtinuerunt.*

17. *Quis poſſit diſpenſare cum filijs legitimis, vel illegitimis, vt ſuccedant in beneficio paterno.*

18. *An ſicut filij non poſſunt ſuccedere in beneficio patris, ita & nepotes in beneficio auorum, & ſic de reliquis deſcendentibus? & quid de collateralibus.*

19. *An ſicuti in parentum beneficijs nequeunt ſuccedere filij, ita neque parentes in beneficijs filiorum.*

20. *An qui poſſedit beneficium triennio pacifici colorato titulo, non tamen vero, & legitimo, ſit tutus in vtroque foro, ita vt pòſt non teneatur reſignare.*

21. *An regula de triennali locum habeat in foro conſcientiæ, ita vt qui pacificè poſſidet beneficium triennio abſque vero, & legitimo titulo, ſed tantùm colorato, poſſit tranſacto triennio illud tuta conſcientia retinere, an tantùm denegetur actio in foro externo aduerſario ad repetendum illud.*

22. *An procedat hæc regula de triennali contra minorem quatuordecim annis.*

23. *An non tantùm poſſeſſor beneficij triennalis gaudeat beneficio huius regulæ, vt moleſtari non poſſit, ſed etiam is, cum quo talis poſſeſſor permutauit, & is qui de nouo habet beneficium poſſeſſum triennio per permutantem.*

24. *Quæ conditiones exigantur, vt triennalis poſſeſſor tutus ſit virtute regulæ de triennali.*

25. *Circa primam conditionem, an in poſſeſſore triennali requiratur bona fides, vt poſſit ſe tueri hac regula.*

26. *Circa ſecundam conditionem*, Quæ eſt poſſeſſio, *quomodo intelligatur.*

27. *Circa tertiam conditionem, ſcilicet*, vt poſſeſſio illa per triennium ſit pacifica, *quid intelligatur per* pacificam.

28. *Circa quartam conditionem, ſcilicet*, vt poſſeſſio illa pacifica ſit per triennium, *qualiter hoc* triennium *intelligatur.*

29. *Circa quintam conditionem, ſcilicet*, vt poſſeſſio illa ſit beneficij Eccleſiaſtici, *quid per hoc intelligatur.*

30. *Circa ſexta conditionem, ſcilicet*, vt adſit titulus, *qualiter hoc requiratur.*

31. *Circa ſeptimam conditionem, ſcilicet*, vt titulus ſit coloratus, *quid hic ſit, & qui cenſeantur illam habere.*

32. *Circa octauam conditionem, ſcilicet*, vt poſſeſſor triennalis non ſit ſimoniacus, *id eſt, non obtinuerit illud beneficium per ſimoniam, quomodo intelligatur.*

33. *Circa nonam conditionem, ſcilicet*, vt poſſeſſor triennalis non ſit violentus, *quid per hoc intelligatur.*

34. *Circa vltimam conditionem, scilicet,* vt talis possessor non sit intrusus in beneficio, *quid intelligatur hic per intrusum.*

DVBIVM I.

Quid sit acceptio personarum, & quale peccatum.

1 PRIMA conclusio. Acceptio personarum sic definitur: *Est iniustitiæ crimen, quo in distributione aliquorum bonorum non causa ad rem pertinentis, sed personæ aliarúmque qualitatum ad rem non pertinentium ratio habetur.* Dicitur *iniustitiæ crimen*, quia acceptio personarum opponitur iustitiæ distributiuæ. Ad cuius intelligentiam oportet notare aliqua.

2 Primò nota ex D.Thom. 2.2. *quæst.* 61. *art.* 1. *&* 2. quòd est differentia inter iustitiam commutatiuam, & distributiuam, quòd distributiua est totius ad partes, vt cùm bonum commune debitum distribuitur inter partes communitatis, vt sunt partes communitatis, & secundùm proportionem boni communis ad dignitatem personarum, vnde licèt constituat æqualitatem, hoc enim est proprium iustitiæ, ob idque iostitia dicitur, at non constituit æqualitatem simpliciter, & secundùm proportionem arithmeticam, sed secundùm proportionem geometricam, quia in illa non attenditur per se, & principaliter æqualitas rei ad rem, sed per se, & principaliter habetur respectus ad personas, inter quas est facienda distributio, & minus principaliter, ac deinde ad res distribuendas, vt scilicet inter ipsas res, quæ distribuuntur, eadem proportio seruetur, quæ est inter personas, inter quas fit distributio. At verò iustitia commutatiua est partis ad partem, & per se respicit æqualitatem rei ad rem secundùm proportionem arithmeticam, vt tantum des, quantum debes, nullo habito per se respectu, vel consideratione ad personas, nisi aliquando per accidens in quantum augetur, vel minuitur aliquando valor rei, aut operis ex qualitate personæ; & respicit bonum partis quasi inter æquales. Vnde per accidens est ad iustitiam commutatiuam, quòd contractus fit inter rempublicam, & aliquem priuatum, quia hæc se habent tanquam inter æquales. Item licèt commutatiua, & distributiua in hoc conueniant, quòd vtraque reddit alteri quod suum est; differunt tamen in eo, quòd aliter est suum, quod redditur alicui per distributiuam, per hanc enim distribuuntur bona communia reipublicæ, quæ non sunt propriè, & simpliciter ciuium, inter quos distribuuntur, nec redditur propriè, & simpliciter suum, sed tantùm secundùm quid, in quantum scilicet bona totius sunt aliquo modo partium, & aliter est suum, quod redditur per iustitiam commutatiuam, est enim propriè, & simpliciter suum, vnde quod per hanc redditur, est simpliciter debitum; quod verò per illam redditur, non est simpliciter debitum, sed in quantum illi sunt partes reipublicæ, cuius sunt ea bona, quæ distribuuntur, & sic est debitum secundùm quid, vt hæc omnia optimè explicat Aragon 2.2. *quæst.* 62. *art.* 2. *fol.* 207.208.

Secundò nota, quòd cùm iustitia distributiua consistat in hoc, quòd diuersis personis diuersa tribuantur secundùm proportionem ad merita personarum, & acceptio personarum in hoc consistat, quòd non attenduntur merita, & vera causa in ea, sed aliæ rationes ad rem non pertinentes, directè opponitur iustitiæ distributiuæ. 3

Tertiò nota, quòd id, quod respectu vnius distributionis est causa debita, potest respectu alterios esse motiuum impertinens. Vnde quicunque consideraret in distributione illam qualitatem personæ, propter quam id, quod confertur, est ei debitum, non est acceptor personarum, secus si consideret aliam rationem ad rem, quæ confertur, non congruentem, licèt sit conueniens respectu alterius. Sic Aragon 2.2. *q.* 63. *art.* 1. D.Thom. 161. 4

Quartò hinc infertur, quòd in his, quæ non ex iustitia debentur, sed ex mera liberalitate dantur, non habet locum acceptio personarum. Patet, quia acceptio personarum est contra iustitiam; ergo tantùm habet locum in debitis ex iustitia. Et hinc fit, quòd in Deo dum ex duobus peccatoribus æqualibus alterum efficaciter vocat; alterum verò non, nulla est personarum acceptio, vt optimè D.Thom. *dicto art.* 1. *ad* 3. quia est gratuita vocatio Dei; & quòd in Deo non sit acceptio personarum, est de fide, vt patet *Deuter.* 10. *&* 2. *Paralip.* 19. *Iob* 34. *Actu* 10. *ad Romanos* 2. *ad Ephes.* 6. 5

Quintò infertur deceptum esse Abulensem *cap.* 22. *Matth. quæst.* 113. vbi dicit esse acceptorem personarum, qui dimisso extremè indigenti, confert eleemosynam amico non indigenti, quia hic non peccat contra iustitiam, sed contra charitatem, & sic non est hîc acceptio personarum. Sic Salon 2.2. *quæst.* 63. *art.* 1.

Sextò infertur, quòd si quis ex propriis bonis inuitaret ad cœnam omnes ciues, & solùm excluderet inimicum, non peccaret peccato acceptionis personarum, sed tantùm peccato scandali; quia hoc non est contra iustitiam: sed si donaret pretium illud communitati, vt distribuat ciuibus pro meritis, vel pararet illis conuiuium; etiamsi reseruaret sibi talem distributionem, tunc si excluderet inimicum, peccaret peccato acceptionis personarum, quia postquam donauit communitati, iam illi debetur tanquam ciui. Sic docti recentiores. 7

Septimò nota quòd dicitur in diffinitione acceptionis personarum, *in distributione bonorum*, quia in tali distributione frequenter tale crimen committitur, vt in distributione beneficiorum, & officiorum sæcularium: at potest & in aliis contingere, vt in honoribus exhibendis, in distribuendis oneribus, vt tributis in administranda iustitia, &c. 8

Secunda conclusio, acceptio personarum ex suo genere est peccatum mortale: at potest esse veniale ex paruitate materiæ. Prima pars patet, quia peccatum iniustitiæ est mortale ex suo genere, vt optimè D.Thom. 2.2. *quæst.* 59. *art.* 4. *corp. & ad* 2. item quia grauiter prohibetur in sacris literis, *Deuter.* 1. *&* 16. *Leuit.* 19. *Prouerb.* 18.24.28. *Eccles.* 24 *Iacob.* 1. & patebit magis *dub. sequenti.* Secunda verò pars etiam constat, quia commune est omnibus præceptis virtutum moralium, vt in illorum transgressione reperiatur paruitas materiæ, neque hîc datur aliqua specialis ratio, quare 9

non

non repetiatur. Vnde minus benè Abulenſ. *c.22. Matth. q.110.* dixit ſemper eſſe peccatum mortale, quia cùm conſiſtat hoc peccatum in conſideratione perſonæ,& non cauſæ, vt cauſæ, non poreſt in illo interuenire inconſideratio, ratione cuius quod eſt peccatum mortale ex genere, ſit aliquando veniale: ſed non obſtat ratio hæc Abulenſis, quia licèt ſemper interueniat conſideratio perſonæ: at poteſt hoc contingere circa materiam ita exiguam vt talis acceptio non excedat culpam venialem. Et ſic hanc concluſionem tenent Soto *lib.3. de iuſt. quæſt.6. art.*1. Aragon, & Salon *dicto art.*1. Gerſon 1.*parte, Alphabeto* 24. *litera T.* Sylu. *verbo acceptio perſonarum. quæſt.*1.& *ibi* Arm. *num.*1.

Dvbivm II.

An peccent mortali peccato acceptionis perſonarum conferentes Eccleſiaſtica beneficia dignis, omiſſis dignioribus.

HAc in re ſupponenda ſunt aliquot fundamenta.

1 Primum eſt, bona communia, quæ diſtribuuntur in republica, ſunt in duplici differentia: alia ſunt, quæ inſtituta ſunt principaliter, & immediatè in bonum, & vtilitatem particularem ipſorum ciuium, vt ſi in hoc oppido eſſet aliqua pecunia in ærario publico ſingulis annis diſtribuenda ciuibus ſecundùm eorum indigentiam, vel dignitatem; alia ſunt principaliter, & immediatè pro miniſterio, & bono communi inſtituta, vt beneficia, & officia publica in republica ſæculari, vt exponam fundamento ſequenti.

2 Secundum fundamentum eſt, beneficia Eccleſiaſtica, & officia publica in republica ſæculari primariò, & principaliter inſtituta ſunt in vtilitatem Eccleſiæ, & reipublicæ, vt ſcilicet ſint ſtipẽdia miniſtrorum, vt Eccleſia & reſpublica idoneos habeat miniſtros: ſecundariò autem, & minus principaliter, vt præmia cõuenientia eorum, qui de Eccleſia, & republica propter eorum virtutes, & literas benemeriti ſunt. Probatur prima pars, quia fideles non contribuunt primò, & per ſe decimas, ex quibus conſtantur beneficia, vt ſint præmia bonorum, ſed vt Eccleſia habeat ſufficiẽs ſtipendium, quo alat miniſtros, qui ipſi ſeruiunt: & ſimiliter ciues contribuunt Principi, vt deſtinet bonos miniſtros, qui rempublicam adminiſtrent. Item quia *Num.* 18. dicitur, *filiis Leui dedi omnes decimas pro miniſterio, quo ſeruiunt mihi in tabernaculo.* & Lucæ 10. *Dignus eſt operarius mercede ſua.* & 1. *ad Tim* 5. dicit D. Paulus, *qui benè præſunt, duplici honore digni ſunt.* vbi non dixit, qui boni ſunt; & in Concilio Lateran. ſub Leone X. *ſeſſ.*9. dicitur, *beneficium dari propter officium.* Ergo præcipuè ſunt ob Eccleſiæ vtilitatem, & miniſterium ipſi impenſum. Probatur ſecunda pars, quia aliàs ceſſaret ſtudium, & honeſtiſſima æmulatio, niſi quiſque intelligeret ad ſuos labores, & merita eſſe recipiendum. Item quia ſi eſſent duo beneficia non aquè pinguia, & Eccleſiæ æquè indigentes, certum eſt pinguius eſſe conferẽdum digniori, & tunc non ratione Eccleſiæ, quia tũc vtraque æquè indiget: ergo ratione eligendorum; ergo. Tandem, quia aliàs nulla eſſet perſonarum acceptio, ſi non gratia miniſtrorũ, ſed tantùm gratia Eccleſiæ inſtituta eſſent, ſi minus dignis conferrentur, cùm ipſi nullum ius habeant; quod eſt contra omnes. Sic tenent Nau. *lib.2. de reſt. c.2. n.*141.142. *fol.*95. *& n.*177. *fol.*107. *& n.*153. *fol.*99. Aragon 2.2. *q.*62. *art.*2. *fol.*201. *pag.*1. Salon *ibi q.*63. *art.*2. *controu.*3. *fol.*1102. Soto 3. *de iuſt. q.*6. *art.*2. *& lib.*4. *q.*6. *art.*3. *circa ſolutionem D. Thom. ad* 6. Ledeſm. 2.4. *quæſt.*18. *art.*2. *dub.*9. §. *His notatis.*

3 Hinc infertur, quòd hæc bona diſtribuens duo tenetur attendere, alterum eſt vtilitas Eccleſiæ, vt ſcilicet illum eligat, qui aptus ſit exercendo muneri, ſiue ſpirituali, ſiue tẽporali, ad quod eligitur, & hoc tenetur facere ex iuſtitia commutatiua, faciendo ſcilicet æqoalitatem inter miniſtrum, quem eligit, & ſtipendium, qood cõfert Eccleſia, vel reſpublica ad miniſterium, ad quod eligitur. Alterum eſt meritum illorum, inter quos ſit electio, ad quod tenetur ex iuſtitia diſtributiua, quia cùm beneficia non tantùm ſint ſtipendia pro idoneis miniſtris, ſed etiam præmia, quæ ſecundùm iuſtitiam diſtributiuam ſunt melioribus conferenda, fit, vt qui diſtribuit, non tantùm teneatur habere rationem ſufficientiæ miniſtrorum, quòd ſcilicet diſtribuat dignis, & ſufficientibus miniſtris, quod ad iuſtitiam commutatiuam pertinet, ſed etiam meritorum, quæ miniſtri habent, vt ſcilicet det dignioribus, quod pertinet ad diſtributiuam: & quia principaliùs inſtituta ſunt hæc in vtilitatẽ Eccleſiæ, & minus principaliter, vt præmia miniſtrorum, fit, vt in horum diſtributione magis locum habeat iuſtitia commutatiua, licèt etiam concurrat minus principaliter diſtributiua, ſic Sotus, Ledeſma, Salon, Aragon *proximè citati.* Et idem Aragon *quæſt.*63. *art* 2. *fol.*410.

4 Tertium fundamentum ſit; quatuor conditiones penſandæ ſunt ad videndum quis ſit dignus, & dignior. Prima eſt habilitas, ſeu capacitas iuridica, ideſt, cõditiones, quas poſtulat ius, vt ætas legitima, quòd ſit ex legitimo matrimonio, &c. Secunda, honeſtas morum, ideſt, quòd habeat mores honeſtos, & probos. Tertia, ſcientia competens ad miniſteriũ, ad quod eligitur. Quarta, prudentia, & induſtria rerum agendarum: & eo magis quis dignus habebitur, quo magis de his conditionibus participauerit: nec ad colligendũ quis ſit dignior, ſat erit vnam conditionem aduertere, ſed opus erit omnes attendere, & ponderare omnes illas in ordine ad principalẽ finem beneficij, vel dignitatis, quæ confertur. Poteſt enim contingere, quòd minus bonis moribus, ſi præmineat ſcientia, vel induſtria rerum agendarum, ſit dignior, ac præferendus ad beneficium, quia eſt vtilior bono communi. Sic D. Thom. & Caiet. 2.2. *q.*62. *art.*2. vbi Aragon *fol.*306. *p.*2. Salon *eodem art.*2. *tota controuerſia* 1. Soto *lib.*3. *de iuſt. q.*6. *art.*2. Ledeſma 2.4. *quæſt.*18. *art.*2. *dub.*9. Abul. *cap.*22. *Matth. q.*116. Couar. *regula Peccatum* 2. *p.* §.7. *num.*4.

5 Nota primò quòd hæ conditiones non ſunt metaphyſicè attendendæ, hoc eſt, non attendenda maior dignitas miniſtri ex ſolis qualitatibus eligendorum metaphyſicè conſideratis, ſed moraliter, & practicè ex qualitatibus executioni mandatis, & redactis in opus, quia cùm beneficia, & officia principaliter inſtituta ſint, vt Eccleſia idoneos habeat miniſtros, ille miniſter ſimpliciter cenſendus eſt dignior, qui huic fini conſequendo practicè, & moraliter iudicatur aptior: vnde quãdo prudenter iudicat elector minùs doctum, & minus ſanctum diligentiùs laboraturum, & continuam

tinuam residentiam facturum, vt quòd alius doctior, & sanctior non ministrabit Ecclesiæ, quia præsens noo aderit ille minus doctus, & minus sanctus est dignior, quia in hoc casu hic futurus est vtilior Ecclesiæ suo labore, & residentia. Sic Ledesma *dicto dub.9.* Salon 2.2.*q.63. art.2. controuersia 3. fol.*1004 Aragon 2.2. *q.62. art.2. fol.*203. *pag.*1. vbi benè addit, quòd in hoc casu ille doctior, & sanctior erit indignus: quod limitat Ledesma, nisi aliunde Ecclesiæ vniuersali esset multo vtilior. Soto *lib.3. de iust. quæst.6. art.2.*

6 Aduerte, quod dixi in hoc fundamento, & in notabili posse aliquando eligi minus sanctum propter excessum in aliis conditionibus, & non dixi malum præferri bono, quia qui non est bonus, nunquam est dignus ad ecclesiastica ministeria, maximè quando eligeretur ad beneficia curata, quia qui non diligit dominum, non diligit gregem suum, nec habebit curam illius. Et sic *Ioan. vltimo*, volens Christus eligere Petrum in pastorem, interrogauit, *diligis me?* &c. & hæc est communis sententia Sanctorum *ibi*, & tenent omnes Doctores statim citandi.

7 Sed dubitatur qualiter accipienda sit hæc morum honestas, scilicet an sit peccatum mortale eligere ad beneficium eum qui est in peccato mortali. Quidam enim Doctores id videntur significare. Sic D. Thom. *quodl.8. art.6.* vbi hæc dicit, *per quodcumque peccatum mortale aliquis redditur indignus ad quodcumque spirituale exequendum.* Et D. Dionys. *in epist. ad Demophilum*, vbi loquens de sacerdote malo, inquit; *non est ille sacerdos, sed inimicus dolosus, & lupus super dominicum populum.* Et Arm. *verbo electio n 21.* vbi hæc dicit, *eligens quem credit esse in mortali, peccat mortaliter*; sed in ratione, quam assignat, clarè loquitur de electione ad prælaturam. Et Ang. *verbo acceptio personarum n 6.* vbi hæc dicit, *eligens malum, peccat mortaliter.* Et Guillermus, & author summæ virtutum, quos refert, & sequitur Dionys. Carthusianus *opusc. de vita canonicorum, art.22. sub finem*, vbi hæc dicunt, *Peccat mortaliter, qui est in mortali, quoties cupit, vt acquirere nititur ecclesiastica bona, quia est indignus.* Et Turr. *cap fin. dist.25. num.1.* vbi dicit de necessitate præcepti esse, vt promouendus in Episcopatum, vel aliam dignitatem ecclesiasticam, actu sit sine peccato mortali; & Palacios super id Matth. 18. *Nisi conuersi*, vbi hæc dicit, *qui est in mortali, est iure diuino inhabilis ad prælaturam.* Faciunt etiam ad hoc alij Doctores dicentes, malum indignum esse; hi sunt Ang. & Arm. *verbo, electio, num.23.* Tab. *electio 1. quæst.16.* Rosel. *electio. 1. n.36.* Syluest. *electio 1. q.14.* Panorm. *c. dudum 2. de elect.* Albertus Magnus, quem refert, ac sequitur Gabr. 4. *dist.15. quæst 7 art.3. dub.1, conclus.*1. Caiet. 2.2.*q.63. art.2. & q.185. art.2.* D. Anton. 2.*part. tit.1. c.* 20. §.1. Palacios *summa, verbo acceptio personarum.* Mercado *lib.6. de contract. cap.17.* Alensis 2.*p. quæst.136. membro* 2. §.1. Felin. *in cap. quamuis, de offic. deleg.* Abul. *c.22. Matth. q.116.* at secundùm omnes (vt mox dicemus) peccatum mortale est conferre beneficium indigno. Et Caiet. *verbo electio, initio*, dicit esse mortale, eligere prælatum, qui est in mortali.

8 At dicendum est per aliquod peccatum mortale ex fragilitate commissum non dici ministrum indignum, si aliàs sit benè morigeratus, sed qui diu durat in peccaro mortali: pro hac parte est Ledesma 2.4. *quæst.18. art.2. dub.9.* & Aragon 2.2. *q.62. fol.203. art 2 pag.1.* vbi ambo dicunt, quòd bonus minister dicitur ille, qui est talis, de quo communiter habetur opinio, quòd regulariter & vt in plurimum non est in peccato mortali. Et idem Aragon *quæst.63. art.2. fol.306. pag.1.* dicit quòd est ille, qui non est improbus, & vitiosus saltem per modum habitus, & consuetudinis in peccato mortali. Et Corduba *summa quæst.31.* vbi dicit certum esse dantem curatum ei, qui est in statu peccati mortalis, & recipientem peccare *mortaliter.* Et Nauarr. *miscel. 39. num.64.* vbi hæc dicit, *mortaliter peccat, si acceptat beneficium, sciens se esse in statu peccati mortalis.* Pro hac parte est etiam Soto *lib.3. de iust. quæst.6. art.2. conclus.6.* vbi dicit, indignum ministrum esse, qui prauus est, & corruptis moribus: at non dicitur talis per peccatum mortale semel admissum. Et *lib.10. de iust. quæst.2. art.2. ad 3.* vbi hæc dicit, *ille qui cum animo perseuerandi in peccato mortali Episcopatum acceptat, peccat mortaliter*; vbi non dicit, qui est in peccato mortali transeunter.

9 Sed an sit peccatum mortale eligere ad beneficia huiusmodi malus, qui scilicet frequenter sunt in peccato mortali. Dico ad beneficia curata esse mortale, vt ex tot Doctoribus probaui, & etiam tenet Aragon 2.2. *quæst.63. art.2 fol.*307. vbi addit quòd ad simplicia beneficia non est ita certum, at est probabilissimum. Sed ego probabilius credo non esse mortale ad simplicia, & fere omnes Doctores citati in beneficio curaro loquuntur: neque est ratio, quæ vrgeat ad dicendum esse mortale in simplicibus.

10 Item nota quòd licèt quando sunt cætera paria, ille, qui est industrior, & diligentior ad temporalia gubernanda, est præferendus, at quando pro temporalibus est optimus, in spiritualibus verò minus diligens, præferendus est diligentior in spiritualibus, quia hæc sunt principalia, cætera verò accessoria. Sic Caiet. 2.2. *q.63. art.2.* Abul. *cap.22. Matth. quæst.116.*

11 Item nota quòd licèt in promotione ad prælaturas, & officia spiritualia sit simpliciter præferenda scientia nobilitati generis, & potentiæ sæculari, quia plus confert ad Ecclesiæ regimen, at in aliquo casu præferenda est oobilitas personæ ad hoc vt arceantur lupi, qui non tantùm pacem temporalem, sed etiam spiritualem Ecclesiæ impediunt. Ratio, quia in Ecclesia non tantùm debent esse oculi, idest, sapientes ad dirigendum; sed etiam manus id est, viri nobiles, & potentes ad defendendum, & operandum, & ita secundùm varios casus, & dispositiones Ecclesiæ variæ personarum conditiones præferendæ sunt. Sic Alensis 2.*p. quæst.136. membro* 2. §.1. Gabr. 4. *dist.15. q.7. art.3. dub.1.* Ang *verbo Acceptio personarum, num.5.* & Syluest. *ibi quæst.6.*

12 Quartum fundamentum sit. Certissimum est in hac re peccare mortaliter conferentem beneficia indignis. Ratio, quia facit contra iustitiam commutatiuam, ob id enim fideles decimas pendunt, vt sibi idonei ministri assignentur, qui sacramenta conferant, prædicent, &c. facit & contra distributiuam, quia non distribuit beneficia, quæ bona communia sunt, secundùm merita personarum; in hoc conueniunt omnes Doctores c tandi.

13 Nota, qoòd indignus dicitur, qui non habet qualitates requisitas ad ministerium, cui præficitur,

citur; dignus verò dicitur, qui ſuum munus exequi ſcit,& ſolet, quamuis literatus non ſit,ſic habetur *in cap. graue, de prebendis*, & docent Spino *ſpeculo teſt.gloſ.*4. *principali, num.*88.Nauar. *lib.*2.*de reſtic.cap.*2.*num.*149.*fol.*98.

14 His ergo ſuppoſitis,dubium principale eſt, an peccet mortaliter conferens beneficium digno, omiſſo digniori.

Duplex eſt ſententia.

15 Prima docet non peccare;ſed ſatis eſſe conferre digno. Probatur ex *c.cùm nobis olim,* & *cap.inter canonicos, de elect.* quibus confirmari præcipitur, qui non habet legitimum impedimentum, licèt non ſit eminentior. Et ex *cap. monaſterium* 14.*q.*7. vbi dicitur patronum poſſe nominare, quem voluerit,modò is malus non ſit;ergo. Secundò,quia beneficia ſunt in vtilitatem Eccleſiæ,vt illis veluti ſtipendiis prouideantur in Eccleſia idonei miniſtri,ſed hoc ſatis impletur per bonos, & dignos miniſtros;ergo non facit contra iuſtitiam, vel fidelitatem, qui dignos præficit, licèt omittat digniores,neque eſt vlla perſonarum acceptio,cùm illis nihil debeatur,ſed Eccleſiæ, & acceptio perſonarum,vt dixi *dubio præcedenti*,tantùm habet locum in debitis ex iuſtitia. Sic tenent gloſſa *cap. constitutis el* 1. *de appel. verſ. magis.* & *cap.*2.*de offic. cuſtodis.verſ.ſanctiores,*& *cap quoniam,de iure patron. verſ.qui maioribus*,gloſ.& Hugo,& Apparatus *cap. licet ergo* 8.*quaſt.*1.idem gloſ.*dicto cap.monaſterium.* Petuſiuus *dicto cap. conſtitutis.* Ioan. Andreas, vt refert Adrian. *infrà.*

16 Secunda ſententia omnino tenenda docet peccatum mortale eſſe eligere dignū ad beneficium, omiſſo digniori. Probatur multis teſtimoniis ſacræ Scripturæ, & decretis, quæ videre potes in Soto *vbi infrà*, & in Leſſio *vbi infrà*. Item probatur ex *cap.vnico,vt eccleſiaſtica beneficia*, vbi ſic dicitur,*Debuiſti eccleſiaſticum beneficium in perſona magis idonea diſpenſare.* Et in Trident.*ſeſſ.*24.*cap.*18.*de reformat.* vbi ſic dicitur;*Epiſcopus eum eligat, quem cæteris magis idoneum iudicauerit.* Et paulo pòſt, *Patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus Epiſcopo præſentare teneatur.* Item quia, vt probaui ſecundo fundamento,licèt beneficia primò,& per ſe inſtituta ſint in vtilitatem Eccleſiæ, at etiam ſunt præmia eorum,qui in Eccleſia proficiuor, ne doctrina,& virtus neglecta iaceat, ſed de ratione præmij eſt, vt digniori conferatur; ergo ex iuſtitiæ diſtributiuæ ordine,& præcepto ſunt dignioribus conferenda; ergo cùm materia ſit grauis, violans hunc ordinem peccat mortaliter. Et confirmatur, quia ſi omittatur dignior, iam non attenditur cauſa, quæ reddit hominem digniorem; ergo eſt acceptio perſonarum. Neque obſtant adducta in oppoſitum, quia duo priora capita tantùm volunt electionem digni, omiſſo digniori, eſſe validam, quod nos dicemus *infrà*. Et caput *monaſterium*, petit ſpecialem quæſtionem de patrono, de qua nos infrà. Ad rationem patet ex dictis, quòd ſunt debita dignioribus ex præcepto iuſtitiæ diſtributiuæ. Hanc tenent D.Thomas 2.1. *q.*63.*art.*2. & *q.*185 *art.*3. & *Ioan.*21.*lect.*3.*quodlibeto* 6.*art.*9. *quodlib.*8.*art.*6. Caiet. 2. 2.*q.*62.*art.*2. & *q.*185.*art.*3.& *in ſumma verbo electio*, vbi & Palacios.D. Ant.2.*p.tit.*1.*cap.*20.§.1.Arm. *verbo acceptio perſonarum n.*2.3.& *verbo electio n.*3.4.Tabien. *electio* 1. *n.*13. Ang. *verbo acceptio perſonarum. n.*6. 10.& *verbo electio n.*21.Syluest *verbo,acceptio perſonarum.q.*2.& 4.& *verbo electio.*1.*q.*16. Nau. *lib.*2.*de reſt.c.*2.*n.*133.*fol.*99.Salon 2.2.*q.*63.*art.*2.*controuerſia* 3.*fol.*1005.Aragon *ibi fol.*311. & *quaſt.*62.*art.*2. *fol.*203. & *fol.*208. dicit etiam ipſum Papam peccare mortaliter conferendo beneficium minus digno. Gabr. 4.*diſt.*15.*quaſt.*7.*art.*2.*dub.*1. Mercado *lib.*6.*de contract.cap.*17.Lira in illud Ioan.21.*Simon Ioannis diligis me.* Alenſis 2.*p.q.*136. *membr.*2.§.1. Roſel.*verbo acceptio perſonarum.*Abul.*c.*21. *Matth. q.*116.*corp.*& *ad* 2.Altiſiod.2.*p.tract.*33.Sotus 3.*de iuſt.q.*6.*concluſ.*9. *in art.*2. Henricus, & Gofredus per eum citati. Ledeſma 2. 4.*quaſt.*18.*art.*2.*dub.*9. *fol.*253.*colum.*1. Couarr. *reg. peccatum* 2.*p.*§.7.*n.*4. Panor. *cap. conſtitutis el* 2. *de appellat.* Rochus *de iurepatron. verbo honorificum. q.*15. Ludou. Gomez *cap.*2. *de conſt. in* 6.*n.*12. Maior 4.*diſt.* 24.*q.*8.& 9. Adr.4. materia *de reſt.q. Quia iam determinatum eſt concluſ.*1.Ioan.Lupus *cap.per veſtras,notabili* 3.§.26. *n.*12.Lambert.*de iure patron.*2.*lib.parte* 1.*quaſt.*10. *art.*2.Molina *in differentiis inter forum contentionum,* & *animæ,differ.*13. Nauarr. *miſcellaneo* 43. *num.*76. & *cap.ſi quando,de reſcript.except.*11.*ad* 2.Turr.*cap. licet* 8.*q.*1.*n.*6.Olchot *ſuper cap.*9 *Sapientia,lect.* 19. *litera B.* Perez *lib.*1.*ordinamen.tit.*6 *fol.*253. Gerſon 2.*p. Alphab.* 24.*litera K.* Nieua *ſumma tit.*14. & 48. Molina *lib.*2.*de primog.cap.*5.*num* 50 & 66.Padilla *l. cùm quidam.ff.de legat.*2. *num.*19. & Leſſius *lib.*2. *cap.*34.*dub.*14.

Nota quòd hæc ſententia limitanda eſt primò, 17
niſi exceſſus ſit exiguus inter ipſa beneficia, licèt ſit exceſſus notabilis inter perſonas, (vt inquit Salon) ſi beneficiom, vt certom, conferatur digno, dignioti verò beneficium, vt ſexaginta & ſex, tunc enim eſt veniale propter leoem exceſſum, qui æquiualet leuitati materiæ; licèt enim, vt mox dicam, ab exceſſu, qui eſt inter perſonas, ſumenda ſit radix grauitatis materiæ, at quia, quando inter beneficia exceſſus eſt exiguus, damnum, quod infertur digniori, eſt exiguum, ideo ex paruitate materiæ eſt tunc veniale. Similiter eſt veniale, qoando licèt exceſſus inter beneficia ſit notabilis, at exceſſus inter perſonas eſt,exiguus. Quòd ſi opponaa, quòd tunc irrogatur grauis iniuria, & graoe damnum,digniori omiſſo, id negatur, quia irrogari grauem iniuriam, & grauitas materiæ non eſt attendenda ex qualitate beneficij, ſed ex exceſſu magno, vel paruo in meritia, & quia ratio, vnde emanat illud ius maius dignioris, eſt modica, ſcilicit exiguus exceſſus in meritis, ideo non eſt mortale prætermittere digniorem, ſicut licèt magis coniunctis ſit facienda eleemoſyna, at ſi qois ſubueniat conſanguineo in quarto gradu, dimiſſo conſanguineo in tertio, aut matri relicto patre, tantùm peccat venialiter, quia ratio potius ſubueniendi vni, quàm alij,quæ eſt conſanguioitas maior, eſt exigua, licèt res, in qua ſubueniret, eſſet grauis, vt vita, &c. Sic tenent Soto *lib.*3.*de iuſt. quaſt.* 6. *art.* 2. *poſt* 9. *concluſ. verſ. at verò.* Nauarra *lib.*2.*de reſtit. cap.*2.*num.*162.*fol.*102. Aragon 2.2. *quaſt.*63.*art.*2.*fol.*311.Salon *eodem art.*2. *controu.*3. *fol.*1001.1002.Nauarr.*miſcellaneo* 43. *num.*77.Syluest. *electio* 1.*quaſt.*16. Gerſon 2.*p.alphab.*24.*litera R.* & iuniores docti, quos ego conſului.

Notat tamen benè Salon *ibi*, quòd exceſſus hic 18
inter beneficia non tantùm eſt attendendus,quoad redditus pecuniarios, ſed etiam quoad dignitatem, honorem, & alia, quæ efficiunt beneficium

cium præstantios, pôssit enim beneficium parum excedere alium in redditibus, multum tamen in dignitate, & honore, & tunc si adimeretur digniori notabiliter, esset peccatum mortale, quia fieret grauis iniuria in honore, in quo apud viros cordatos est grauior iniuria. v.g. si habens cathedram opponit se alteri vacanti, & non confertur ei, cùm sit dignior, est peccatum mortale; etiam si ea, quam habet, sit æqualis stipendij illi, cui se opposuit, quia cadere in oppositione cathedræ est multi honoris, & dignitatis; sic Salon *ibi*.

19 An verò elector, qui simpliciter iurauit se electurum digniorem, peccet mortaliter, eligens minus dignum, quando excessus alterius est exiguus, pendet ex ea quæst. An frangere iuramentum promissorium in materia leui, quando est materia totalis & integra, sit peccatum mortale. Et qui dicunt esse peccatum mortale, dicent in hoc casu peccare mortaliter; qui verò dicunt non esse mortale, dicent in hoc casu non esse mortale, vt bene dicit Salon *dicto art. 2. fol.* 1002. & docti iuniores. Quare nos, qui *in lib. 3. summa cap. 4. num. 23.* cum multis aliis Doctoribus tenuimus non esse mortale frangere iuramentum in tali materia, dicimus, nec in hoc casu peccare mortaliter. Sic docti recentiores à me consulti, & Nauarr. *lib. 2. de restit. cap. 2. num.* 161. *&* 162.

20 Secundò limitanda est hæc sententia, vt intelligatur in beneficiis curatis, nam in aliis simplicibus, vt canonicatibus, &c. personatibus, & dignitatibus, quæ beneficia simplicia sunt, tantùm est veniale omittere digniorem, modò dignus eligatur: ratio quia in his non grauem iacturam patitur Ecclesia, si dignus eligatur, omisso digniori. Hoc est contra Molinam *lib. 2. de primog. cap. 5. num.* 66. & Nauarr. *miscellaneo* 43. *n.* 77. vbi dicunt esse mortale. Sed nostram sententiam tenent Nauarr. *lib. 2. de restit. cap. 2. num* 146. *&* 147. immo *ibi* nullum esse peccatum dicit, sed meliùs cæteri solùm excusant hoc à mortali culpa. Aragon 2. 2. *quæst.* 63. *art. 2. fol.* 311. Salon *ibi controu. 3. fol.* 1010. Soto *lib. 3. de iust. quæst. 6. art.* 2. *columna penult. versic. igitur conclusio.* Nauarr. summa Hisp. *cap.* 28. *addit. ad num* 140. *cap.* 25. Gabr. 4. *dist.* 15. *q.* 7. *art.* 3. *dub.* 1. *conclus.* 2. Ang. *verbo acceptio personarum num.* 6. *& verbo electio, num.* 21. vbi malè limitat, hoc verum esse, quando id facit ex affectione, si enim facit tantùm, quia vult, peccat mortaliter: sed falsa est hæc limitatio. Alensis 2. *p. quæst.* 136. *memb.* 2. §. 2. & docti iuniores, quos ego consului; & innuit Abul. *cap.* 22. *Matth. quæst.* 116. *corpore, & ad* 1. vbi dicens esse mortale præferre minus dignum ad beneficia, semper limitat ad habentia curam animarum.

Hæc tamen limitatio patitur tres exceptiones, in quibus est mortale præferre minus dignum ad beneficia simplicia.

21 Prima est, quando ea talia sunt, quæ requirunt maiorem sufficientiam in ministro, quàm curata, vt tres canonicatus, qui sunt in Ecclesia cathedrali, vnus ad explicandam sacram Scripturam, alius ad concionandum, tertius canonicatus pœnitentiariæ; sic Nauarr. *ibi*, Salon *ibi fol.* 1024. *controuers.* 4 *fine.* Lessius *supra num.* 64.

22 Secunda exceptio est, nisi ex collatione beneficij simplicis facta minus digno, sequeretur notabile damnum. Sic Nauarr. *dicto cap.* 28. *addit. citata*, & docti recentiores.

Tertia exceptio est, quando beneficia simplicia dantur per viam oppositionis, tunc enim esset mortale dare digno, prætermisso notabiliter digniori, quia magnam iacturam in honore, & æstimatione patitur dignior victus in oppositione: vt dixi in notabili posito post primam limitationem, vbi dixi id esse verum, licèt haberet aliam æqualis stipendij cathedram. Hoc est contra Nauarr. in omnibus summis *cap.* 25. *num.* 57. vbi dicit, *secluso iuramento non esse mortale eligere minus dignum ad cathedras, quæ per oppositionem dantur.* Sed nostram sententiam in beneficiis simplicibus, quæ per oppositionem dantur; tenet idem Nauarr. *summa cap.* 28. *addit. ad num.* 140. *cap.* 25. Aragon *dicto art.* 2. *fol.* 311. *quæst.* 63. Nauarr. *dicto num.* 147. & docti recentiores à me consulti. Et in cathedris, quæ per oppositionem dantur, quòd sit mortale eligere minus dignum, tenent vltra citatos Nauarr. *eodem cap.* 2. *num.* 133. *fol.* 91. *& num.* 161. Salon 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 4. *fine, fol.* 1125. Soto 4. *de iust. quæst.* 6. *art.* 3. *sub finem, versic. postremum denique.* Ledesma 2. 4. *q.* 18. *articul.* 1. *dub. vlt.* 23

Tertiò limitanda est sententia, nisi quis eligat dignum omisso digniori, eo quòd breui expectatur locupletior præbenda pro illo digniori: tunc enim non peccaret, quia consulit maiori, & Ecclesiæ, & ipsius dignioris vtilitati. Sic Soto 3. *de iustit. quæst.* 6. *art.* 2. *argument.* 1. quod ponit post 9. *conclus.*

Quartò limitanda est hæc sententia, nisi bonum Ecclesiæ exposcat, vt beneficium detur digno, v. g. si vacent duo beneficia, quorum pinguius est simplex, vel si sit curatum, habet pauciores parochianos, vel minus indigentes, tunc digniori conferendum esset minus pingue. Ratio, quia cùm beneficia in vtilitatem Ecclesiæ primariò instituta sint, hæc semper bono priuati ministri præferenda est. Hoc est contra Ledesm. 2. 4. *quæst.* 18. *art.* 2. *dub.* 9. *fol.* 256. *pag.* 2. vbi tenet etiam in hoc casu pinguius beneficium esse dandum digniori, quia est minister Ecclesiæ vniuersalis; & magis benemeritus de ea. Sed nostram sententiam tenent Aragon 2. 2. *q.* 63. *art.* 2. *fol.* 312. *pag.* 2. Salon *ibi controuersia* 3. *fol.* 1001. *&* 1003. Soto 3. *de iustit. quæst.* 6. *art.* 2. *in solut.* 2. quod ponit post 9. *conclus.* Nauarr. *lib.* 2. *de rest. cap.* 2. *num.* 140. *fol.* 95. & docti recentiores. 24

Quintò limitant aliqui hanc sententiam, vt teneatur quis ad beneficia eligere digniorem, si consideretur beneficium formaliter, id est, quatenus est honoris, & prouentus rerum temporalium, quia sic ad regulas distributionis communium bonorum spectat; si tamen attendatur ad principale, quod reperitur in beneficiis, scilicet officium pascendi, ministrandi diuina: satis est si conferantur digno, quia sic non est distributio honoris, sed oneris, & alias rationes affert Salon *vbi infra* pro hac sententia, quam tenent multi recentiores, vti refert *ibi* Salon, & eam tenet Caiet. *in summa, verbo electio, & verbo beneficium.* §. *penult. & ientaculo* 12. *quæst.* 4. & alij docti recentiores. 25

Cæterùm benè Salon 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 2. *controuers.* 3. *fol.* 1004. *&* 1005. dicit non oportere inter hæc distinguere, quia licèt opere intellectus secerni possint, at id ad rem moralem nihil confert, cùm actu, & re ipsa semper inseparabilia sint. Et Couarr. *reg. peccatum* 2. *p.* §. 7. *num.* 4. *versic. igitur* 26

igitur, bene reprobat Caietan. *ibi*, defendens vtro ex illis modis considerentur beneficia esse danda dignioribus, saltem ex virtute fidelitatis, qua tenetur dispensator fideliter dispensare præficiendo Ecclesiæ, & reipublicæ digniorem ministrum suis muneribus obeundis.

28 Sextò extendenda est hæc sententia ad religiosos, illi enim tenentur in suum Prælatum eligere digniorem, & hoc sub mortali. Ratio, quia est res maximi momenti, & eligitur ille ad prælaturam, quæ habet curam animarum regulariũ. Sic Salon 2.2.q.63.*art*.1.*controu*.3.*fol*.1008. Nauarra *lib*.2.*de restit.cap*.2.*num*.159.*fol*.101.

29 Tandem nota, hoc præceptum eligendi digniorem esse de iure diuino, & naturali, id enim exposcit, vt bona communia, & meritorum præmia conferantur dignioribus, & vt dispensans fidelitatem seruet, præficiendo Ecclesiæ, & reipublicæ digniorem ministrũ, hoc est contra Nauarram *lib*.2. *de restit.cap*.2.*num*.147.*fol*.92. sed id tenent Salon 2.2.q.63.*art*.1.*contr*.3.*fol*.1009. Soto 3.*de iust.q*.6. *art*.2.*concl*.9. Abul.*c*.22.*Matth.q*.116 *ad* 1.& 2.

DVBIVM III.

An obligatio eligendi digniorem ita arcta intelligatur, vt sit dimouendus dignior ab alia Ecclesia minus pingui, cui præest, vt ad pinguiorem promoueatur, v.g. an vacante pinguissimo beneficio, vel Episcopatu, teneatur elector promouere, & eligere digniorem inter ipsos, qui alia beneficia, vel Episcopatus minus pingues habent.

1 PRimò dico, quòd regulariter non tenetur, imò hæ mutationes rarò faciendæ sunt, quia electio dignioris intelligitur, nisi communis vtilitas Ecclesiæ aliud exposcat, & communiter expedit Ecclesiis, ne mutetur Episcopi. Primò, quia ob tales mutationes Episcopi sunt semper animo pendentes, expectãtes pinguiorem Ecclesiam, quo fit, vt quam habent, non ament, vt debent, neq; curent, vt sibi dilectam sponsam, sed vt concubinam ad tempus, eùm vera, & firma dilectio oriri soleat ex perpetuo nexu. Secundò, quia propter has mutationes totum ferè tempus, quo in vnaquaque existunt Ecclesia, debent consumere in cognoscendo grege, & ingenio suarum ouium, antequam incipiant illas debitè pascere. Sic Soto *lib*. 3. *de iust. quæst*.6.*art*.1.*post*.9.*concl.versic. verùm ex hoc tamen.* Aragon 2.2.*quæst*.63.*art*.2.*fol*.312.*pag*.1. Salon *ibi controu*.3.*fol*.1020. & docti iuniores, & Vazquez latè, & optimè *tom*.3.*in* 3.*part. disp*.241.*cap*.2.& 3. vbi eiusmodi trãslationem Episcoporum vetitam esse iure naturali, diuino, & positiuo ostendit. Et *c*.4. & 5. explicat capita iuris, quæ in contrarium afferuntur: & argumenta soluit, ac denique *in c*.7. docet, ex quibus causis licita sit talis translatio: & *in fine* addit translationem sine causa iusta factam etiam à Pontifice, non tantùm esse illicitam, sed irritam, & inanem.

2 Secundò dico, quòd aliquando expediet, nempe quando Ecclesiæ vacanti non potest commodè prouideri, nisi sumpto alterius Ecclesiæ pastore, vt patet ex *cap. mutationes* 7. *q*. 1. Sic Soto, Salon, & Vazquez *illo cap*. 7. Aragon *ibi*, additque, & posse benè cõtingere casum, in quo id sit sub præcepto.

DVBIVM IV.

An teneatur eligere digniorem, etiam si videat suo suffragio nil profuturum, immo obfuturum.

SIt prima conclusio pro indigno, nemo potest 1 suffragari, licèt sciat suo suffragio nil profuturum, nec post electionẽ potest consensum præstare, quia indignus per puram iniustitiam intromittitur. Sic Soto *lib*.3. *de iust. quæst*.6.*art*.2.*post* 9. *conclus.versic.sequitur post hæc.* Caiet. *verbo restitutio, cap*.1.*versic.attende ergo*, dicens peccare mortaliter, & docti iuniores.

Secunda conclusio. Quando si quis eligat di- 2 gniorem suo casu suffragio oberit, potest eligere dignum, omisso digniori. v.g. sunt tres oppositores, quidam dignior, alius dignus, si ego suffragor digniori, indignus vincet, sed me accedente ad dignum ipse eligetur, tunc licitum est mihi eligere dignũ. Ratio, quia elector solùm tenetur eligere digniorem in possibilibus, ac in hoc casu eligitur dignior ex possibilibus. Secundò, quia propter maius bonum Ecclesię licitum est digniorem omittere, vt diximus *suprà dub*.2. Sic tenent Soto *suprà*, Caiet. *summa verbo electio, fine*. Palacios *ibi*, Nauarra *lib*.2.*de restit.cap*.2.*num*.159.*fol*.101. Aragon 2.2.*quæst*.63.*art*.2.*fol*.312.*pagin*.2. Salon *ibi controu*.4.à *fol*.1021.& Lessius *lib*.2.*cap*.34.*dub*.13. *num*. 60.

Immo in hoc casu tenetur elector omittere 3 digniorem, quia sic consulet bono Ecclesiæ. Sic Nauarra, & Aragon *ibi*.

Imò hoc est verum, licèt iurauit eligere digniorem 4 rem, quia intelligitur de possibilibus, sic Soto, Nauarra, Arragon *ibi*.

Sed quid quando sunt duo oppositores, vel plu- 5 res, & videam maiorem partem velle suffragari digno, & sic si suffrager digniori, meum suffragium erit inutile, in hac re Thomistæ varij sunt (vt refert Salon *supra*) quidam dicunt peccare mortaliter, si non suffragor digniori: alij verò esse veniale, alij verò dicunt non peccare. Et Soto *vbi suprà*, ac docti recentiores tenent in hoc casu teneri suffragari digniori, dicũtque hi recentiores esse mortale non suffragari digniori, quia magni æstimat habuisse aliquod suffragium pro se, & maiorem actionem habebit ad sequentem præbendam, & hoc maximè in cathedris. Sed Caiet. *verbo electio, fine*, expressè sentit oppositum, dicit enim, quòd si is, qui vetè est dignior, non potest præponi, quia aliis non placet, eligendus est dignior inter eos, qui possunt haberi. Idem Syluest. *electio* 3. *quæst*.2.

Tertia tamen conclusio sit, si electio est de ali- 6 quo Prælato, vel gubernatore, nullum est peccatum tunc eligere dignum. Ratio, quia electus communi consensu, & desiderio subditorũ multo suauiùs, & meliùs gubernat, & meliùs, ac promptiùs illi obeditur, & cùm suauis, ac pacata gubernatio sit vtilior Ecclesiæ, vel reipublicæ, hic dignus in hoc casu est vtilior, & consequenter dignior, vt benè Caiet. *verb.electio.versic.& scito*, & se conformando huic electioni, verè cõsulitur bono communi: & licèt aliquale damnum patiatur dignior, debet illud pati ob bonum commune, & in hoc casu tenemus cum Caiet. Sic Salon *supra*, & docti recentiores.

7 Vltima conclusio extra hunc casum, vt si electio sit de aliquo canonicatu, vel cathedta, tenetur suffragari digniori, quia tūc suffragari digno, non est vtile bono communi, & damnificatur dignior, qui iustè, & rationabilitet vult habere aliqua suffragia, & fiet aptior per hoc sequenti cathedræ, ad illámque maiorem actionem habebit; sic Salon *ibi*, & in hoc casu tenemus cum Soto, & doctis iunioribus à me consultis.

Dvbivm V.

An patronus teneatur etiam præsentare digniorem ad beneficium.

1 NOta quòd prouidentes beneficia sunt in multiplici differentia, quidam sunt electores generales, qui ex officio suo eligunt, vt Papa in toto orbe, & Episcopi in suis diœcesibus, & de his iam diximus teneri sub mortali eligere digniorē. Alij sunt qui hoc habent iure aliquo speciali, vt quia ex suis bonis dotauerunt Ecclesias, vel propter aliquod seruitium concessum est illis ius præsentandi, quod est ius patronatus, vt habet Rex Hispaniæ in omnibus Episcopatibus sui regni; & quidam alij in aliquibus capellaniis & beneficiis; & hi patroni tantùm habent præsentare, at instituere, seu cōfirmare pertinet ad Papam, vt in Episcopatibus, vel ad Episcopum, vt in aliis beneficiis. Alij sunt renuntiatores particulares, qui resignant, vel permutant beneficium in fauorem alicuius tertij. Et de singulis horum agendum est. Et sic in præsēti dubitatur de patronis, an teneantur sub mortali præsentare digniorem, sicut *suprà dubio* 2. diximus teneri electorem sub mortali eligere digniorem.

Duplex est sententia.

2 Prima dicit non teneri præsentare digniorem, sed posse præsentare dignum. Probatur ex *cap. monasterium* 16. *q.* 7. quod est Romanæ Synodi, vbi habetur, eum, qui cōstruxit monasterium, vel oratorium, posse præsentare quem voluerit, modò is malus non sit. Et in Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 18. *de reform.* vbi dicitur, quòd patronus Ecclesiasticus teneatur eligere digniorem. Si tamen beneficium sit iuris patronatus laicorum, præsentatus examinetur à deputatis, & non nisi idoneus repertus admittatur. Secundò, quia patronus laicus censendus est quasi institutor beneficij ex propriis bonis, quia vel verè dotauit, vel si habet ex priuilegio Papæ ius præsentandi, tot obsequia præstitit in vtilitatem Ecclesiæ, ob quæ gratia ea sibi concessa est, vt perinde sit, ac si illam Ecclesiam dotasset, & construxisset. Et sic tenet Lambertinus *de iure patron. lib.* 2. 1. *part. q.* 10. *art.* 3. *num.* 17. 18. 19. 20. P. Doctor Henriq. *in suis manuscriptis*, & per hoc dixit excusari Regem Hispaniæ præsentando ad Episcopatus dignum, omisso digniori, & hanc dicit esse valde probabilem, licèt oppositam probabiliorem, de patronis laicis, qui ideo habent ius præsentandi, vel quià construxerunt, vel dotauerunt Ecclesiam de propriis bonis, nō verò de illis, qui hoc priuilegio gaudent ex sola Pontificis concessione. Aragon 2. 2. *q.* 63. *art.* 2. *fol.* 313. *pag.* 1. & eandem tenet, quoad beneficia simplicia, nō verò quoad curata, Nauarra *lib.* 2. *de rest. c.* 2. *n.* 150. *fol.* 98.

3 Secunda sententia probabilior docet teneri etiam patronum laicum ex iustitia distributiua sub mortali præsentare digniorem eodem modo, quo *suprà dubio* 2. diximus hoc de electoribus. Probatur, quia hi patroni ex priuilegio speciali habent hoc ius præsentandi loco priorum electorum, scilicet Papæ, & Episcopi, quibus in hoc succedunt ex gratia speciali: ergo tenentur in eligendo seruare modum, quem priores electores seruare tenebantur, scilicet eligere digniorem. Item quia qui ex propriis bonis dotarunt Ecclesias, iam ea bona transtulerunt in ius, & potestatem Ecclesiæ: & sic ratio postulat, & ea lege virtualiter ab Ecclesia acceptata sunt, vt dispensare debeant veluti cætera bona Ecclesiastica, scilicet dignioribus. Item quia Episcopatus sunt bona communia, & alia beneficia ex decimis instituta sunt bona communia, vt ex decimis totius populi constituta; ergo debent restitui secundùm ordinem iustitiæ distributiuæ, licèt dignioribus. Item quia omnia incommoda, quæ sequuntur ex hoc, quòd electores non eligant digniorem, sequuntur etiam ex hoc, quòd patronus non præsentet digniorem. Nec rationes oppositæ probant, quia iura ibi citata tantùm probant talem electionem digni admittendam esse in foro externo, ac validam, & sic teneri Episcopum confirmare, vt dicemus *dubio sequenti*. Et falsum est, quòd patronus ex priuilegio censeatur quasi institutor ex propriis bonis: & licèt hoc esset, iā diximus etiam hunc teneri eligere digniorem. Hanc tenent Couarr. *reg. peccatum*, 2. *p.* §. 7. *num.* 5. Federicus *cons.* 95. Molina *lib.* 2. *de primogen. cap.* 5. *num.* 69. Spino *speculo testamentorum gloss.* 4. *principali, n.* 85. Mandosius *addit. ad Lagum allegat.* 22. Aragon 2. 2. *q.* 63. *art.* 2. *fol.* 312. *pag.* 2. *fine*, & 313. *pag.* 1. & *quæst.* 62. *art.* 2. *circa solutionem ad* 4. *fol.* 208 Salon 2. 2. *q.* 63. *art.* 2. *controuers.* 3. *fol.* 1010. 1011. Mercado *lib.* 6. *de contract. c.* 17. *fol.* 205. 208. & docti recentiores, quos ego consului. Et videtur expressè tenere Caiet. *in summa verbo elect. o.* §. & *scito*, vbi postquam dixit esse mortale eligere ad prælaturam minus dignum, dicit idem esse dicendum de eo, qui per viam prouisionis absque electione facit pastorem.

Dvbivm VI.

An Episcopi confirmantes electionem & præsentationem digni, omisso digniori, peccent mortaliter.

QVæstio hæc pendet ab alia priùs disputanda, 1
scilicet an electio digni, omisso digniori, valida sit in foro externo: quidam enim excipiunt tres casus, in quibus dicunt non valere. Primus casus est, cùm electio nō ex hominis, sed ex legis beneficio competit. Sic Petrus de Bellapertica, quem referūt Immola, Paulus de Castro, & Padilla *infrà*. Secundus casus est, quando plores Episcopo præsentantur ab vno, eodémque patrono, vel æquali patronorū suffragio, & Episcopus minus dignum, omisso digniori, eligit. Sic Panor. *c. cùm autem, de iure patronatus*. Immola & Cardin. *Clement. plures, eodem tit.* Rochus *de iure patron. verbo honorificum, quæst.* 13. Gregor. Lopez *part.* 1. *tit.* 15. *l.* 5. *vers. digno.* Tertius casus est quando ante electionem, quæ de certis facienda est, denunciatur electoribus, vt digniorem eligant, & à contraria electione, si facta fuerit, ab initio proposita est appellatio. Sic Panormit. & Decius *cap. constitutis el* 2. *de appellat.* glossa

glossa pragmat. sanctio.tit.de electiom.§.ego N. versic. vtiliorem. Lambertinus de iure patron. 2.lib. part.1. quæst.10.art.3.

2 Cæterùm dicendum est talem electionem validam esse in foro externo (& etiam interno, vt bene Couar. & Aragon vbi infrà) licèt electores peccauerint eligendo, quod probat cap. constitutus el 2.de appellat.& cap.quia propter,iuncto capite cùm in cunctis,de elect. cap. nisi cùm pridem. §. ne pro defectu,de renunciat.& Trident. sess.24. cap.1. & 18. de reformat. vbi digniorem esse eligendum dicitur, vt à culpa elector immunis sit: at non statuit electionem digni, omisso digniori, esse rescindendam. Item quia si locus esset digniori appellandi,& in discrimen adducendi electionem, magna oriretur litium conturbatio, & quæuis electio pateretur calumniam. Hanc tenent D.Thom. 2.2.quæst.63.art.2.ad 3.vbi Salon controu.3.fol.998. 999. Aragon 2.2.q.62.art.2.fol.207.lex 5. titul.15. part.1. Nauarr. lib.5. consil. tit.de simonia, consil.21. num.1. Spino speculo testam. glossa 4. principali, num.85. Soto 3. de iustic. quæst. 6. artic.2. conclus.8. Gabr. 4. distinct.15. quæst.7. artic.3. dub.1. Padilla l. cùm quidam. ff.de leg.2. num.18. & ibi glossa vers. qui non, & ibi Bart. Immola, Paulus de Castro numer. 6. Baldus ibi allegans Dynum, Angel. verbo electio, num.21. Syluest. elect. 1. quæst. 16. Perez lib. 1. ordinam. titul. 6. l. 2. fol. 255. Molina lib.2. de primogen. cap.5. num. 46. 47. 48. Pinellus lib. 2. C. de rescind. vendit. 2. part. cap. 1. num. 39. Nauarra lib.2.de restit. cap.2.num.115.156.fol.109. D.Ant.2.part.tit.1.cap.20.§.1. Lyra in id Ioan.21. Simon Ioannes diligis me. Abulens. cap. 22. Matth. quæst. 116. ad 1. Caietan. summa verbo beneficium, §.penultim. Adrian. 4. materia de restitut. cap. quia iam determinatum est,ad 1.contra 1.conclus. Couarr. reg. peccatum, 2.part. §. 7. num 3.4. Francus,& Immola dicto cap. constitutis. Hostiensis, Ioan. Andr. Buttio, Cardin. cap. cùm autem, de iure patronat. Decius consil. 129. Lambertin. de iure patronat. lib.2.part.2. quæst.7. articul. 26. & 3. part. quæst.5. art.2. Et specialiter primum casum oppositæ sententiæ improbant Immola, Bald. Paulus de Castro, Padilla ibidem. Et secundum casum probant Couarr. Host. Ioan. Andreas, Buttio, Cardin. Decius, Francus, Lambertinus, Spino ibidem. Et tertium casum reprobant Couar. Francus, Immola, Molina ibidem num 48.

3 Immo hoc verum est, licèt electores iuramentum de digniori eligendo præstiterint, erunt enim periuri, si minus dignum elegerint, at manebit valida electio. Couar. ibidem num.4. Cosmas pragmatica sanctio tit. de elect. §. Ego N. versic. vtiliorem, & ibi Probus in addit. n.6. Selua de benefic. 3.part. quæst.27.

4 Hæc tamen sententia intelligẽda est secundùm ius commune, quia secundùm statuta aliquarum religionum, vt S. Dominici, potest Prouincialis cassare electionem digni, si viderit dimissum digniorem. Sic Salon dicto fol.998.

5 Secundò nota, quòd licèt hæc vera sint stando in iure antiquo, at iure nouo Concilij Trident. sess.24. cap. 18. de reformat. est maxima difficultas, an electio digni ad beneficia parochialia, digniori omisso, sit valida: & similiter præsentatio patroni facta de digno ad hæc beneficia parochialia, omisso digniori, sit valida. Quòd enim non sit valida probatur, quia ibi decernit Concilium, quòd Episcopus teneatur ex examinatis eligere digniorem ad hæc parochialia; & quòd patronus Ecclesiasticus teneatur præsentare digniorem; & in fine concludit hæc verba: aliàs prouisiones omnes, seu institutiones præter supradictam formam factæ subreptitiæ esse censeantur. & Pius Quintus anno 1566. edidit motum proprium super collatione parochialium, vbi confirmans hoc decretum Tridentin. hæc dicit; omnes & singulas collationes, prouisiones, institutiones, & quasuis dispositiones parochialium Ecclesiarum ab eisdem Episcopis, & Archiepiscopis, ac quibusuis alijs collatoribus tam ordinarijs, quàm delegatis, etiam Cardinalibus, & sedis Apostolicæ Legatis, ac Nuncijs, præter, & contra formam ab eodem Concilio Tridentin. præsertim in examine per concursum faciendo, præscriptam, factas, aut in futurum faciendas nullas, irritas, ac nullius momenti fore, & esse, nullúmque prouisis ius, aut titulum etiam coloratum possidendi præbere, & parochiales Ecclesias huiusmodi, vt priùs ante collationes huiusmodi vacabant, ex nunc vacare statuimus, decernimus ac declaramus. Et in fine concludit: Quòd si Episcopus minus dignum elegerit, possit dignior reiectus appellare ad Archiepiscopum, vel si eligens sit Archiepiscopus, vel alias exemptus, ad viciniorem Ordinarium, vel aliàs ad sedem Apostolicam, qui examinet prælectum coram suis examinatoribus, & si alter dignior inuentus fuerit, iudex appellationis reuocet acta, & conferat parochialem digniori, quatenus collatio spectabat ad Episcopum, à quo appellatum fuit: si verò collatio non spectabat ad illum Episcopum, sed examen, & approbatio remittatur illi, ad quem spectabat conferre, vel instituere, vt conferat magis idoneo per iudicem appellationis approbato. Et hæc appellatio interposita interim non impediat, aut suspendat, quominus electio per ordinarium primo loco facta interim executioni mandetur: & prouisus causa appellationis pendente ab eadem Ecclesia, ne amoueatur; & si quis à sententia per iudicem appellationis lata voluerit appellare, ad sedem Apostolicam appellabit. Hæc ibi. Quare ductus hoc decreto Concilij, & motu proprio Aragon 2. 2. quæst. 63. articul. 2. fol. 314. pag. 2. dicit corrigi ius commune. Et sic quando patronatus est Ecclesiasticus non debere admitti ab Episcopo præsentationem minus digni, tanquam inualidam, propter dicta; & quæst.62. artic.2. fol. 207. dicit, quòd si Episcopus eligat in parochum minus dignum, debet declarari irrita electio per Metropolitanum, iuxta motum proprium Pij Quinti.

At dicendum est Concilium, & per consequens 6 motum proprium Pij Quinti, qui in eodem casu loquitur, noluisse in aliquo facultati patronorum derogare: & sic præsentatio patroni facta de digno est valida, & per consequens admittenda est necessariò à Prælato. Probatur, quia à iure antiquo recedendum non est, nisi iure nouo expressis verbis recedatur. l.vlt. C. de appellat. at in hoc decreto Trident. non irritatur præsentatio de digno facta, quæ tamen iure communi valebat. Sed tantùm præcipitur, vt eligat digniorem patronus, quod etiam iure antiquo tenebatur facere. Secundò, quia expressè Concilium, & motus proprius dum irritant electionem ad parochiale beneficium de minus digno factam, loquuntur in Ecclesiis parochialibus, & curatis liberis (vt bene Spino explicat vbi infrà) quæ à solo

Epiſcopo abſque patroni præſentatione confe- runtur,præcedente examine per concurſum, quo caſu debet dignior eligi,aliàs electio erit nulla,vt conſtat ex dicto decreto Tridentini *verſic. peracto*, iuncto motu proprio Pij Quinti, in quo motu proprio nulla mentio fit de præſentatione patroni: & quando Concilium in eo decreto loquitur de patroni præſentatione,*ibi verſic. Quòd ſi ius patronatus*,tantùm dicit, quòd patronus clericus teneatur digniorem præſentare. Quòd ſi obiicias, quòd etiam laicus ad id tenetur, & tamen tantùm dicit quòd præſentet idoneum: poteſt reſponderi, quòd hoc eſt ſub dubio,& ideo Concilium noluit definire. Vnde verba poſita in fine illius decreti Trident. quòd ſcilicet *inſtitutiones præter dictam formam factæ ſunt ſurreptitiæ*, referenda ſunt ad edicta præponenda in examinatione per concurſum facienda, vt conſtat ex finalibus verbis decreti,*verſic. Hac forma omiſſa*;& verba motus proprij Pij Quinti, quæ pro forma videntur requirere, vt dignior præſentetur Epiſcopo,procedunt quoad ipſum Epiſcopum eligentem,non verò agitur ibi de patronis præſentantibus: & ſic circa præſentationem illorum,cùm ſit caſus omiſſus,ſeruandum eſt ius commune. Sic tenent Nau. *lib.3.conſil.tit. de iure patronatus,conſil.5.num.2.* Spino *ſpeculo teſtam. gloſſ.4. principali, num. 86.* vbi ſubdit, *quòd ſi plures fuerint à patronis præſentati in numero æquali, ſi Epiſcopus non eligat digniorem, collatio,ſeu inſtitutio erit nulla,iuxta dictum motum proprium.* Sed hoc eſt minus verum, quia ipſe fatetur *ibi* quòd loquitur in euentis liberis, quæ ad nullius patroni præſentationem prouidet Epiſcopus. Et Nauarr. expreſsè tenet in nullo derogare patronis,at derogaret,ſi non valeret electio, & præſentatio digni, quam iure communi diximus valere,licèt æqualibus ſuffragiis præſentetur alius dignior.

7 Ex ſolutione quæſtionis poſitæ infertur ſolutio dubij initio propoſiti: & ſic pro clariori reſolutione ſtatuam concluſiones. Sit

8 Prima concluſio, ſi dignus præſentetur à patrono,etiam digniori omiſſo, non peccat Epiſcopus confirmans, immo confirmare tenetur, & ſi nollet,poſſet cogi à ſuperiori. Probatur,quia confirmatio eſt actus exterior,& iuridicus ab habente iuriſdictionem ad confirmandum exercendus,ſed talis electio eſt valida in foro externo; ergo. Sic tenent Soto *dicta concluſ.*8. D.Anton.*3.part.tit.22. cap.2.§.2.*Arm.*verbo electio, num.4, & ibi* Caiet. *& verbo beneficium. §.penultim.* Couar. *reg. peccatum, 2. part. §. 7. num. 4.* Arragon *2.2.quæſt.62. artic.2. fol.*207. Salon *2.2.quæſt.63 art.2.controu.3.fol.999.* Perez *lib.1. ordinam. tit.6.l.2.fol.255.* Cucus *lib.2. inſtit.tit.*11. Bernardus *cap.3.de iure patron.*Panor. *cap. cùm autem, eodem tit.* Immola,& Cardin. *Clement. plures, eodem tit.* Maioris *4.diſt.24. q.8. & 9.* Mercado *lib.6.de contract. cap.17.fol.*209. docti recentiores à me conſulti. Nauarra *lib. 2. de reſtit. cap.2.num.155.156. fol,*109.

9 Immo nec Sommus Pontifex peccat confirmando talem electionem, nec poteſt eam irritare in fauorem dignioris, cùm iam ſit ius quæſitum. Sic Soto,& Nauarra *ibi.*

10 Hinc infertur Nauarra *dicto num.* 156. & Mercado *ſuprà*, maiorem diligentiam teneri adhibere electorem, quàm confirmatorem, quia eligens, vel præſentans tenetur adhibere diligentiam, vt electus,vel præſentatus ſit dignus:at confirmanti ſatis eſt,non conſtet eſſe indignum; ſed hoc non eſt verum, quia Trident. *ſeſſ.7. cap.13.de reformat.* iubetur, vt electus, vel præſentatus, vel nominatus à quibuſuis etiam Nunciis ſedis Apoſtolicæ non confirmetur ad quæcumque beneficia, niſi fuerit priùs à locorum Ordinario examinatus, & idoneus repertus,appellationeque non ſuffragantı, quominus examen ſubire teneatur, niſi præſentatus, electus,vel nominatus ſit ab vniuerſitatibus,vel collegiis generalium ſtudiorum; immo quoad beneficia curata videtur hæc exceptio reuocari clarè *ſeſſ.14.cap.18.de reformat.*

Secunda concluſio. Si ſint plures patroni, & maior pars eligat dignum,minor verò digniorem, tenetur Epiſcopus confirmare dignum, quia præſentatus à minori parte cenſetur non præſentatus, & ſic nequit Epiſcopus illum inſtituere. Sic Conarr. *dicto §. 7. num.4.* Aragon *2.2.quæſt.62.art.2. fol.*207. Bernardus *cap.3.de iure patron.* Panor. *cap. cùm autem, eodem tit.* Immola, & Cardin. *Clement. plures, eodem tit.*Spino *dicta gloſſa 4.principali,n.85. l x 10.tit.15.part.1.* 11

Tertia concluſio: ſi plures fuerint Epiſcopo præſentati ab vno patrono,vel æquali patronorũ ſuffragio, tenetur Epiſcopus in conſcientia eligere digniorem. Ratio,quia tunc poteſt digniorem inſtituere; ergo tenetur ratione iuſtitiæ diſtributiuæ. Sic *lex 10.part.citata.*Couar.Spino,Arm.Immola,Cardin. Panor. *proximè citati.*Caiet.*ſumma, verbo electio,* Salon *2.2.quæſt.63,art.2. controuerſ.3, fol. 999. & 1000.* Aragon *ibi fol. 314. & quæſt.62. art.2.fol.*207. Rochus *de iure patron. verb. honorificum,quæſt.*13. 12

Quarta concluſio. Pluribus ſe opponentibus ad Eccleſiam parochialem iurispatronatus,& inuentis æquè dignis, non poteſt Epiſcopus, cui maluerit, eam dare, ſed patronus debet præſentare vtrum ex duobus maluerit, & ſic præſentatum tenetur Epiſcopus eligere. Probatur, quia præſentatio pertinet ad patronum, & nullo iure ei negatur. Nam *cap. cùm autem, de iure patronatus*, quod pro Epiſcopo facere videtur, quatenus habet Epiſcopum inſtituere poſſe vtrum voluerit ex duobus æquè dignis præſentatis à patrono, quod *ibi* Panormit. & communis, & Lambert. *de iure patron. lib.2. 3.part, quæſt.4. art.*11. ſic intelligunt: non facit, quia agit de perfectè iam præſentatis Epiſcopo,& caſus propoſitus agit de nondum præſentatis, ſed tantùm examinatis & approbatis ad præſentandum. Nec Trident. *ſeſſ.24. cap.18. de reformat.* eſt contra hoc,quia à iure antiquo non eſt recedendum, niſi iure nouo apertè recedatur. *l. præcipimus, C. de appellat.* at iure antiquo poterat patronus digniorem, vel æquè dignum præſentare,& *dicto cap.*18.Trident.non tollitur ei hæc poteſtas, immo confirmatur, quatenus ei reſeruat poteſtatem præſentandi. Sic latiùs probans Nauarr. *lib.3. conſil.tit. de iure patron. conſil. 5. & 6.* 13

Quinta concluſio:indignum tenetur confirmator repellere.Patet ex Trid. *ſeſſ.24. c.18. de reform. & ſeſſ.25.cap.9. de reform.* & tenent Mercado *lib.6. de contract.c.17.*Aragon *2.2.quæſt.63,art.2.fol.*314. D.Ant.*3.part. titul.22.cap.2.§.2.* 14

Immo eligentes indignum, & præſentantes ſcienter, priuati ſunt pro ea vice poteſtate eligendi, & præſentandi. *cap.cùm in cunctis, de elect. §.finali,* 15

§.finali,& cap.innotuit, eodem tit. & cap. perpetuò, de elect.in 6. & electures sunt suspensi à beneficiis per triennium, vt patet ex eisdem capitibus: & insuper sunt inhabiles durante illo triennio ad obtinendum beneficia. *cap. per inquisitionem, de elect.* possunt tamen eligere, vt patet ex *cap.cùm Vintoniensis, eodem tit.* quia, vt notat *ibi* Bald. suspensio à beneficio non includit, quòd suspensus eligere nequeat.

16 Circa has tamen pœnas sunt aliqua notanda. Primùm nota, quòd sunt omnes pœnæ latæ sententiæ, ita vt non requiratur sententia aliqua ad illas incurrendum, sed statim ipso iure priuati sunt potestate eligendi, & hæc potestas transit ad superiorem, si erat electio ad beneficium inferius Episcopatu, vel ad Papam, si erat ad Episcopatum, vel eo superius beneficium, iuxta *cap. quamquam, de elect.in 6.* Probatur ex *cap.bona, & cap.dudum el 1. de elect.* nam *ibi* electio facta à paucioribus, qui non deliquerant, præualuit electioni maioris partis, quæ deliquerat, nulla præcedente super delicto, priuatione, sententia priuatiua, vel declaratoria. Probatur etiam ex *cap. quamquam, de elect. in 6.* vbi sic dicitur; si electores, vel ipso iure priuentur potestate eligendi, vt cùm eligunt scienter indignum, vel per sententiam, vt cùm non seruant formam traditam in generali Concilio, gloss. *ibi versic. generali, 1.cap.quia propter, de elect.* Ergo in priori casu nulla requiritur sententia. Et sic tenent Panormit. *cap. cùm Vintoniensis, de elect. num.6. & cap. innotuit, eodem tit.num.* 19. vbi gloss. contra Tancredum, quem *ibi* refert dicentem, *quoad priuationem eligendi non esse latæ sententiæ, sed ferendæ.* Sed nostram sententiam tenent etiam Immola *eo cap.innotuit,n.3.sub finem,* & *ibi* Hostiensis, & quoad suspensionem, quòd sit latæ sententiæ, colligitur ex Syluest. *verbo suspensio. quæst. 6. versicul.6.* Nauarr. *cap.27. num.155.* in summa Latina, vbi inter casus suspensionis, in quibus incurritur, ponunt hunc: decuriones autem eligentes inhabilem non priuantur potestate eligendi. Ripa *de peste, in remedijs ad conseruandum vbertatem, num.199.*

17 Secundò nota, quòd ad incurrendum has pœnas oportet scienter eligere indignum, vt patet ex *cap.innotuit, de elect. & cap. quanquam, eodem tit. in 6.* & *ibi* glossa. Panorm. *cap.cùm in cunctis.§.finali, de elect.num.2.*

18 Tertiò nota, quòd non debet esse indignus electus quocumque modo, sed debet esse indignus, quia patitur defectum in natalibus, sciẽtia, ætate, & moribus, quia de his tantùm fit sermo *dicto cap. cùm in cunctis. §. finali.* Sic tenent Nauar. & Syiu. *proximè citati, dicto cap.cùm in cunctis.§.final.num.6.* Ioannes Andreas *reg. odia. in mercurialibus.* Immo quando ob talem indignitatem electio est omnino nulla. Sic colligitur ex *cap. dudum el 1. de elect.* quia *ibi* dicitur, si pateretur in scientia, vel in ætate defectum, qui eum iuxta canonum sanctiones impediret ad huiusmodi officium promoueri. Vbi glossa *versic.ordinibus,* dicit, quòd talis electio nulla est. Item quia *cap. quanquam, de elect. in 6.* quasi irrita sit electio dicitur, quòd deuoluitur eo ipso potestas eligendi ad superiorem. Et sic Panorm. *dicto §.final. num.6.* & Immola *dicto cap. innotuit, num. 3.* dicit nullam electionem patientis tales defectus.

Quartò nota, opus esse, vt sit consummatum delictum, quia si quis nominauit indignum, & recessit ab ea nominatione, antequam præueniretur ad electionem, non incurrit. *cap.perpetuò, de elect. in 6.* Panorm. *dicto §.finali, num.3. & 2.*

Quintò nota, quòd pœna suspensionis à beneficiis intelligitur à beneficiis, quæ quis habet in ea Ecclesia, ad quam fuit facta electio: vnde ad alia beneficia non extenditur: vnde si in illa Ecclesia non habet beneficia, punietur pœna extraordinaria. Patet ex *cap.si compromissarius, de elect.in 6.* & *ibi* gloss. *versic.in illius.* Francus *ibi in fine.* Ioan. Monachus, Ioan. Andr. Panorm. *dicto cap.cùm in cunctis. §.finali, num.1.* licèt Archid. *dicto cap.si compromissarius,* dicat, quòd quando non habet beneficium in illa Ecclesia, suspenditur ab aliis, quæ in alia habet. Similiter etiam sicut suspensio, quoad beneficia habita restringitur ad beneficia illius Ecclesiæ; ita & inhabilitas ad habẽda, intelligitur etiam ad habenda in ea Ecclesia: vnde in alia Ecclesia poterunt sic eligentes promoueri, durante etiam illo triennio suspensionis, quia inabilitas ad obtinenda venit accessoriè ad suspensionem ab habitis, vt colligitur ex *c.per inquisitionem, de elect. versic. cùm igitur.* Ergo debet regulari secundùm naturam illius suspensionis. Sic Panorm. *dicto cap.per inquisitionem, num 8.* gloss. *cap.cupientes.§.cæterùm, versic.beneficijs, de elect.in 6.* 20

Sextò nota, quòd triennium hoc suspensionis à beneficiis incipit statim post delictum, id est, talem electionem, vt tenent omnes statim citandi: si verò durante hoc triennio iterum delinquat, dubium est an secundum triennium incipiat finito primo, quod dubium generale est; an scilicet quoties quis est suspensus, vel alia pœna affectus ad certum tempus, an si durante eo tempore incurrat aliam suspẽsionem, vel pœnam ad certum tempus, hoc secundum tempus incipiat finito primo. Bart. in simili *l.in senatus. §.finali, ff.ad Turpil.* distinguit, quòd si imponatur pœna, vt species, id est, cum determinatione temporis à quo procedit, vt sit suspensus per triennium à die delicti, tunc triennium secundum incipit à die commissi delicti, & confunditur cum priori tempore. Quando verò pœna apponitur generaliter, & indeterminatè, vt dicendo, sit suspensus per triennium, tunc incipit secundum triennium finito primo; quare cùm *cap. cùm in cũctis, §.finali, de elect.* absolutè dicatur, quòd sit suspensus per triennium, secundum triennium incipiet finito primo. Sic Syluest. *verbo suspensio, quæst.6. dicto 6.* Panor. *dicto cap.cùm in cunctis. §.final. num.vlt.* Sed verius est, vtroque casu incipiat statim à commisso delicto triennium, & sic confundetur cum primo triennio. Ratio, quia licèt non adiiciatur, tacitè intelligitur, cùm debeat intelligi de primo triennio. *l. eum qui Kalendis. ff. de verb. oblig.* & quia in pœnis est mitior interpretatio adhibenda. *c.in pœnis, de reg.iur.in 6.* Et si dicas, quid operabitur secunda suspensio durante tẽpore primæ. Dic quòd satis operabitur, quia multiplicabit vinculum, adeò quòd si tolleretur prima suspẽsio, non intelligeretur sublata secunda, nisi hoc exprimatur, vt quando multiplicantur excommunicationes. Sic Immola *dicto cap.cùm in cunctis, fine,* & *ibi* Ioan. Andr. & Florianus. 21

Septimò nota quòd eligentes, seu præsentantes indignum, non sunt absolutè priuati potestate eligendi, sed tantùm pro illa vice, quia *dicto cap. cùm in cunctis, §. finali,* dicitur esse eligendi tunc 22

potestate

potestate priuatos: & tenet *ibi* gloss. *versic. tunc.* & *ibi* Panorm. *num.* 1. vnde non sunt priuati potestate eligendi per totam illam vacationem, sed in prima electione, quæ occurrit facienda tantùm, siue ea habeat effectum, siue non; satis enim est, quòd illi fuerunt priuati eligendi potestate in prima electione: & idem est dicendum in casu priuationis propter negligentiam, quando scilicet patronus non præsentauit tempore sibi à lege præstituto, scilicet si sit Ecclesiasticus, intra sex menses, & si sit sæcularis intra quatuor, quo casu priuatur præsentandi potestate, in prima scilicet electione, seu collatione, quę occurrit faciēda, siue ea habeat effectum, siue non, quia si in priuatione propter delictum hoc contingit, à fortiori idē dicendum est in priuatione propter negligentiam, quia dolus præpondetat culpæ, seu negligentiæ. *c. super litteris, de rescript.* sic contra Vincentium dicentem intelligi per totam vocationem, tenet Panor. *c. cùm Vintoniensis, de elect. in* 6. dicens esse communem; & glossa *c. si electio, de elect. in 6. versic. integrum.* Notat tamen Panor. *ibi n.* 13. & bene, quòd si illa electio non habuit integritatem suam, quia solùm electores peruenerunt ad tractatum electionis, & non facta electione recesserunt, non dicetur purgatum vitium patroni præsentantis priuati pro ea vice, quia ius priuat prima vice potestate eligendi, verba autem debent intelligi cum effectu. vt *cap. relatum, de cler. non resid. & l. 3. ff. quod cuiusque.* ergo requiritur quòd peruentum fuerit ad electionem cum integritate sua, licèt ex aliquo accidenti non habuerit effectum. Idem Anton. *ibi* contra Tanetedum *ibi.*

23 Octauò nota, esse graue dubium, an hæc pœna priuationis potestate eligendi, eo quòd eligit indignum, habeat locū in patrono laico, vel tantùm in Ecclesiastico, quidam enim affirmant habere etiam locum in laico, quia hoc inuenitur expresè decisū §. *si quis oratorij, Auth. de sanct. Episc. collat.* 9. cui legi ciuili standum est, cùm oppositum non inuenitur in iure canonico, argum. *cap. 1. & 2. de noui operis nunciat.* Alias rationes afferunt Panor. & Padilla *vbi infrà.* sic tenent Host. *cap. cùm vos, de offic. ordin.* & *ibi* Panor. referens Lignano & Dominos de Rota. Idem Panorm. *cap. 2. §. final. de suppl. neglig.* Paulus de Citadinis, Aret. Ripa, quos refert, & sequitor Padilla *l. cùm quidam. ff. de legat. 2. n.* 17. Rochus de Curte dicens esse communem, *de iure patron. verbo honorificum, quæst. 4. versic. limita tamen, n.* 15. Probus *cap. si tibi absenti, de preb. in 6. n.* 53.

24 Cæterùm oppositum est probabilius, scilicet tantùm habere locum in patrono Ecclesiastico: vnde patronus sæcularis scienter præsentans indignum, poterit iterū præsentare. Ratio, quòd diuersitas est, quia laici sunt minus experites rerum Ecclesiasticarum, & habent minus tempus ad eligendum, & possunt variare, at patronus Ecclesiasticus nequit variare, & habet longius tempus. Item quia in iure canonico, cui in hac re standum est, & non legi, quæ circa Ecclesiastica nihil potest disponere, non inuenitur talis pœna, nisi contra patronum Ecclesiasticum, vt patet ex *cap. cùm in cunctis. §. finali, de elect.* maximè quia §. *si quis oratorij,* quod oppositi allegant pro se, tantùm dicit quòd indigno præsentaro Episcopus procuret, quòd instituatur idoneus, quod potest intelligi sollicitando patronū. Et sic respondet Ioan. Andr. *infrà.* Item quia *l. 5. tit. 15. part.* 1. expresè probat hanc sententiam. Sic tenent glossa *cap. cùm vos, de offic. ordin. versic. minus, & c. pastoralis, de iure patron. versic. robur.* Ioan. Andr. *dicto cap. cùm vos,* & *ibi* Anchar. *num.* 4. Immola *num.* 7. Cardin. *ibi.* Archid. *c. 1. de preb. in 6. num.* 2. Oldradus *cons. 13. n.* 6. Immola *l. serui, in principio. ff. de legat.* 1. Beroius *cap. quod autem, de iure patron.* dicens esse communem *num.* 10. Castaldus *tract. de Imperatore, q. 15. n.* 3. Lambert. *de iure patron. lib. 1. p. 1. quæst. 10. art. 2. num.* 15. Perez *l. 2. tit. 6. lib. 1. ordinam.* Spino *speculo testam. glossa 4. principali, num.* 87. Francus *cap. si electio, in 6. num.* 4. Angel. *verbo iusp atronatus, num.* 18. Sylu. *ibi q.* 7. Tab. *quæst.* 16. Arm. *num.* 9. & in hanc, licèt dubius, magis inclinat Gregor. Lopez *l. 5. tit. 15. part.* 1. *versic. otro.* & hoc est commune. Et in pœna suspensionis hoc tenet Nauat. *cap. 27. num.* 155.

Nonò nota, quòd pœna suspensionis triennij à 25
beneficiis, tantùm habet locum in eligentibus indignum ad Episcopatum, vel dignitatem Episcopatu superiorem, vt patet ex *cap. si compromissarius, de electione in 6.* & etiam gloss. *c. quanquam, de elect. in 6. versic. secus.* Panor. *cap. cùm in cunctis. §. finali, de elect. n.* 4. vbi Immola *num.* 7. idem Panor. *cap. per inquisitionem, eodem tit. num.* 8. Nauar. *cap. 27. num.* 155. immo Panor. vtrobique idē sentit de aliis pœnis, scilicet priuatione potestatis eligendi; sed dicit, quòd eligentes ad beneficia inferiora indignum, punientur pœna arbitraria, & videtur tenere *ibidem* Immola, dicit enim, quòd tantùm incurrunt, quando eligunt Episcopum, saltem, quoad suspensionem. At gloss. *dicto versic. secus,* dicit hanc pœnam etiam habere locum in aliis electionibus ad beneficia inferiora, quod expresè ex eo *cap. quanquam,* colligitur, & ex *cap. dudum el 1. de elect.*

Decimò nota, non incurrere illam suspensio- 26
nem Cardinales eligentes indignum in Papam. Nauarr. *dicto num.* 155.

Tandem nota, quòd Episcopus confirmans in- 27
dignum talem, est priuatus ea vice facultate conferendi, *dicto cap. cùm in cunctis. §. final.* vbi Panorm. *num.* 6. dicit esse ipso iure, videtúrque tenere Sylu. *verbo suspensio, quæst. 6. versic.* 6.

DVBIVM VII.

An renuncians, permutans, vel regressans beneficium in minus dignum, omisso digniori, & Prælatus acceptans, peccet.

CErtum est, & tenent omnes Doctores citan- 1
di peccare mortaliter, quando in indignum, quia reuera est causa iniustæ collationis, & damni illati Ecclesiæ, & præter Doctores citandos tenet etiam Soto 3. *de inst. q. 6. art. 2. fin. versic. alterū dubiū.*

Nota tamen quòd licèt peccent conferentes 2
indigno beneficium, siue conferens sit elector, siue patronus, siue resignator, hoc tamen distat inter hos, quòd elector, siue patronus peccat etiam contra iustitiam commutatiuā, tenebatur enim ex officio consulere vtilitati Ecclesiæ: & contra distributiuam, quia cùm sit persona publica, & vt talis distribuens bona communia, debet ea conferre dignis: at resignator peccat contra commutatiuam, quia eo ipso quòd fuit beneficiatus, tenebatur cōsulere vtilitati Ecclesiæ, & illi nō nocere; quod facit sumpto indigno, at non peccat contra distributiuā, quia non est persona publica, ad quam pertinet distribuere pro meritis. Sic Salon 2. 2. *q.* 63. *art.* 2.

*art.2.controuersia 3.fol.*1017.& docti recentiores à me consulti.

3 Dubium autem est de renuntiante in minus dignum, omisso digniori, aliqui enim censent teneri sub mortali eligere digniorem, sicut ipsum conferentem, quia verè est causa illius collationis. Sic tenet Nauarr. *miscellaneo* 43. Palacios *in summa, verbo beneficium, cap.*4. Nauarra *lib.2.de restit.cap.2.num.*173.*initio fol.*106.limitat Nauarr. *eo miscellaneo* 43. nisi renuncieт in æquè dignum, ac ipse possidens erat, etiam omisso digniori; quia sicut poterat ipsemet retinere, sic in æquè dignum, ac ipsum renunciare. Immo Palacios addit etiam peccare mortaliter Episcopum admittentem renunciationem in minus digni fauorem.

4 Prima tamen conclusio sit, non peccat renuncians beneficium in fauorem minus digni. Probatur, quia hic renunciator non est distributor boni communis, quia beneficium non est tunc bonum commune, sed appropriatum illi, & sic non tenetur seruare leges iustitiæ distributiuæ. Secundò, quia iura tantùm loquuntur de præsentante, & conferente per viam vacationis; & sic seruatur in praxi, non enim dignioris inquisitione, & concursu conferuntur beneficia renunciata etiam curata, nec aliquis experientia teste conqueritur, quòd hæc beneficia renunciata dentur minus dignis. Sic tenent Salon *suprà*, dicens esse communem inter Thomistas, & Nanarra *suprà*, postquam dixit teneri in digniorem, subdit, licèt possit dici sat esse digno renunciare: & sic dicit praxi seruari etiam in curatis. Idem tenet Mercado *lib.6.de contract.cap.*17.*fol.*216. 217. & docti recentiores, quos ego consului.

5 Hinc à fortiori fit, non peccare Episcopum conferentem illi digno, in cuius fauorem renunciatum est. Ratio, quia collatori sat est, quòd electio sit valida, qualis est ista. Sic Salon *ibi*. Caier. *verbo beneficium, cap. vltimo*, & quidam doctus recentior à me consultus.

6 Secunda conclusio, idem omnino dicendum est in permutante. Patet ex eisdem rationibus. sic doctus quidam iunior, quem ego consului.

7 Tertia conclusio: idem dicendum est de faciente regressum. Ratio, quia facere regressum est idem, quod renunciare, præterquam quòd regressans renunciat post suum obitum: renuncians verò renunciat statim. Sic Mercado *ibi*, & quidam docti recentiores, inter quos D. Henriquez *in suis manuscriptis*.

8 Nota tamen hoc distare inter regressantem, & renunciantem, quòd regressans longam expectans vitam, potest facere regressum in puerum præbentem de se spem futurum esse, qualem oportet, at renuncians, cùm statim conferat, tenetur in eum, qui actu est dignus. Sic Mercado *ibi*.

DUBIUM VIII.

An vsque adeò procedat hæc obligatio eligendi digniorem, vt teneatur elector conferre digniori qui externus est, vel fas sit præferre dignum naturalem regni digniori extraneo: & sic licita sint statuta, vt beneficia alicuius regni non conferantur, nisi regnicolis.

1 Aliqui Doctores damnant huiusmodi statuta, & docent iis non obstantibus eligendum esse digniorem vndecumque sit. Probatur ex *cap. ad decorem, de instit.* vbi Innoc. Tertius reprehendit Patriarcham Constantinop. eo quòd tantùm ex Venetis eligeret ministros Ecclesiæ suæ. Affert duas rationes; prima est, quia *Act.*10. habetur, *in omni gente faciente iustitiam acceptus est iustus Deo.* Secunda est, quia videtur esse successio hæreditaria eligere tantùm ex hac natione ad beneficia, quam abhorrent maximè beneficia Ecclesiæ. Secundò probatur ex D. Gregor. & habetur *cap. nos, qui.dist.*40. vbi sic dicit: *Nos qui præsumus, non debemus innotescere loco, aut dignitate generis, aut vrbium claritate.* Sic tenet Maioris 4. *dist.* 24. *quæst.* 9. Ad idem sunt aliqui dicentes, talia statuta non impedire, quin si extra illam Ecclesiam inueniatur dignior, non possit eligi. Hi sunt D. Anton. 2. *part. tit.*1.*cap.*20.§.1. Gabr. 4.*dist.*15.*quæst.*7.*art.*3.*dub.*1. Abulens.*cap.*22. *Matth. quæst.* 119. vbi addit non teneri eligere digniorem illum extra illam Ecclesiam.

Sit tamen conclusio, iustissima, & sanctissima sunt talia statuta, & omnino seruanda, ita vt nullo modo possit eligi dignior alienigena, sed eligendus sit dignior inter naturales. Et sic in Hispania cauetur *l.*14. 18. 25. *lib.* 1. *tit.*3. *noua recop.* ne ad beneficia huius regni qualiacumque sint etiam præstimonia, nec etiam ad pensiones constitutas super huius regni beneficiis admittantur alienigenæ, qui scilicet non sunt huius regni naturales; & asseritur *ibi* esse immemorialem consuetudinem in Hispania de hoc, & esse priuilegium Papæ Sixti concessum Regibus Hispaniæ, vt sine illorum licentia non admittantur exteri ad Hispaniæ beneficia. Et quòd sint iusta hæc statuta, probatur primò, quia hoc statutum est valde conforme iuri diuino, & valde ad bonum Hispaniæ regimen expediens. Patet Deuter. 18. *Prophetam de gente tua*, &c. & 17. *Non poteris alterius gentis hominem facere regem.* Item est valde conforme iuri Canonico & ciuili; in Trid. *sess.*25.*c.*5. *de reform.* iubetur, vt seruentur qualitates, & conditiones, quæ secundùm aliquas constitutiones exiguntur in beneficiis, & *cap. bona el* 2. *de postul. versic. Quia verò*, sic dicitur: *Non poteramus salua conscientia eidem Ecclesiæ de persona alterius regni prouidere.* Idem *cap. ne pro defectu, de elect. cap. nec è meritis, & cap. nullus* 61. *dist. cap. finali, de cler. peregr. cap. Aphros.*98.*dist. cap. neminem* 70.*dist.* & *l. in Ecclesiis*, ibi, *in vico natus. C. de Episc.* & *Cler.* & *l. vna. C. non licere habitat. lib.*11. Immo adeò intendit Papa vnicuique in sua patria prouidere, vt prouisio facta extero, non facta mentione originis, sit irrita, & surreptitia, propter capita allegata, vt optimè docent Rebuffus *praxi benef. tit. de rescript. mixtis, regula* 20. *glos. de pacificis possess. num.*217. & glossa *cap. si proponente, de rescript. versic. de hoc.* Panorm. *ibi num.*3. Petez *lib.*1.*ordin.tit.*3.*l.*18.*versic. Que ningun.* Greg. Lopez *l.*13.*tit.*15.*part.* 1.*versic. de aquel.* Felinus *cap. sicut tuis. de simon.* Corsetus *singul. incipienti surreptio.* Selua *de benef.*3.*parte q.*26. Roma. *l. si verò.* §. *de viro, fallentia* 14. *ff. solut. matrim.* Barbat. *cons.*23. *volumine* 1. Salzedo *practica cap.*54. *nouè addito num.*3. Spino *speculo testam. glos.*3.*n.*34. Acendaño *cap. Prætorum, num.* 32. *vers. Item ex eadem, lib.*1. Item hoc est conforme rationi, & bono reipublicæ regimini. Et ita ferè apud omnes orbis nationes est tale statutum, vt referunt Doctores citandi, quia extranei secreta regni pandent:

communiter non residebunt: extrahent pecunias regni: corruptis alienæ prouinciæ moribus, vel parum aptis Hispanos inficient: minus affecti erunt subditi, vt parochiani erga illos, & non ita admittent eorum doctrinam. Item, quia cùm in Hispania tot sint digni, non est iustum panem filiorum eripere, & dare alienigenis. Item quia ex redditibus Hispanorum sunt fundata beneficia Hispaniæ, fraudarentur autem fundatores vltima voluntate, si bona illa à naturalibus ad extraneos transferrentur: maximè quia, vt dicemus *infrà*, ij præferendi sunt, ex quorum bonis sunt fundata beneficia: & sic tale statutum ac optimum approbant vltra Doctores citatos, qui dicunt prouisionem aliter factam esse surreptitiam. Innoc. *cap. quia diuersitatem, de conceß. præbend.* Panormit. *cap. ad decorem, de instit.* Decius *cons.* 541. *num.* 14. & 695. *num.* 13. Parisius *cons.* 38. *num.* 13. & 14. *lib.* 4. Perez *lib.* 1. *ordin. tit.* 3. *l.* 18. Couarr. *quæst. pract. cap.* 35. *num.* 5. Spino *speculo testament. glossa* 3. *à num.* 32. Azebedo *lib.* 1. *noua recopil. tit.* 3. *l.* 14. *per totam.* Naoar. *miscellaneo* 43. *num.* 76. Mandosius latissimè, & optimè *regul.* 16. *Cancel. q.* 39. Dueñas *regula* 101. *fine.* Salon 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 2. *controu.* 3. *fol.* 1019. Soto *lib.* 3. *de iust. quæst.* 6. *art.* 2. *proximè ante decimam conclus.* dicens in Trid. fuisse consultum eo præsente, summo omnium consensu, vt omnia beneficia fierent patrimonialia. Ludou. Gomez *regula* 10. *Cancellaria quæst.* 1. Ledesm. 2. 4. *quæst.* 18. *art.* 2. *dub.* 9. *fol.* 156. *pag.* 2. *gloß. cap. hortamur* 71. *dist.* Rochus *de iure patron. verbo, honorificum quæst.* 18. & multi alij, quos Doctores citati referunt.

3 Nota primò adeò hoc verum esse, vt etiamsi Cardinales sint, non possunt obtinere beneficium in Hispania, si naturales non sint. Azebedo *dicta l.* 14. *num.* 55. & sic seruari in Gallia, docet Rebuff. *praxi benef. regula* 20. *Cancellaria.*

4 Secundò nota, etiam beneficium non posse dari in commendam non naturalibus. Sic Rebuff. *ea regula* 20. & *ibi* Gomezius *quæst.* 5. Azebedo *dicta l.* 14. *num.* 52. 53. & ratio est, quia commenda, licèt temporalis sit, verus est canonicus beneficij titulus, vt optimè dicit Nauarr. *cap. quando.* Latin. *cap.* 10. *num.* 16. vbi addit, quòd si apud aliquem inueniatur, non esse titulum, intelliget per titulum id, quod multa iura intelligunt, scilicet ius, per quod id beneficium fit habentis illud, quale non est commenda, præsertim cùm non est perpetua, & quòd sit titulus canonicus, docet etiam latè Rebuff. *de pacifica poßeß. num.* 36. vbi multos Doctores, & textus refert, & multa, quæ dicuntur de beneficiis, dicit intelligenda etiam de habentibus ea in commendam, vt si est curatum, quia tenetur promoueri intra annum: quod potest permutare commendam illam cum habente proprietatem alicuius beneficij, & plura alia. Et quòd sit titulus, tenet etiam Gomezius *regula de triennali poßeß. quæst.* 5. & *regula de impetrantibus beneficia vacantia quæst.* 6. Azebedo *dicta l.* 14. *n.* 53. gloss. *cap. nemo, de elect. in* 6. *versic. commendare,* & sic dicit *ibi* non vacare, dum est commendata; & si impetret aliud beneficium, teneri facere mentionem de commenda; & vocandum esse patronum, & alios, qui læduntur, ad talem commendam.

5 Tertiò nota, quòd neque regnicolæ ipsi per ius habitum ab extraneo possunt habere beneficium, vel pensionem in Hispania, v.g. per renuntiationem exteri. Sic habetur *l.* 25. *tit.* 3. *lib.* 1. *recop.* Azebedo *dicta l.* 14. *num.* 54. & *l.* 18. *eodem tit.*

Quartò nota, quòd licèt is, qui literas naturalitatis impetrauit à Rege, fruatur huius regni priuilegiis, & immunitatibus: vt multis citatis Doctoribus tenet Salzedo *pract. canon. cap.* 54. *noue addito num.* 14. vbi etiam dicit cum Menchaca per eum citato, *de testam. lib.* 3. 1. *part.* §. 3. *num.* 195. quòd talis potest admitti ad collegia habentia statutum, vt exterus ad ea non admittatur: at ex simplici concessione literarum naturalitatis non potest beneficium consequi in Hispania, nisi hoc sibi expressè concedatur, quia generalissima ea concessio ad hunc casum specialissimum extendi non debet. Quod potest etiam probari ex iis, quæ tradit Baldus *l. in vrbe. ff. de statu hominum,* vbi ait, adoptiuum ciuem, qui scilicet ex priuilegio receptus est, admittendum non esse ad honores, ad quos tantùm natorales admitti consueuerunt. Sic tenent Salzedo *eo num.* 14. Azebedo *dicta l.* 14. *num.* 56. Gregor. Lopez *l.* 2. *versic. mager. tit.* 24. *part.* 4. Perez *l.* 10. *tit.* 3. *citato.* 6

Quintò nota quòd si exterus ex Principis dispensatione obtineat beneficium, non potest illud cum alio permutare. Ratio, quia dispensatio est stricti iuris, & sic non vlterius, quàm ad beneficium habitum ex priori collatione debet extendi. Item quia per permutationem vacat prius beneficium *cap. vnico, de rerum permutat. in* 6. ergo necessaria est noua collatio sequentis beneficij, ad quam exterus non est dispensatus. Et confirmatur ex iis, quæ tradit Arch. *cap.* 1. *de filiis presbyt. in* 6. *fine,* & *ibi* Francus *num.* 12. & Dominicus *ibi*, vbi dicunt illegitimum dispensatum ad obtinendum beneficium non posse illud deferendo, aliud acquirere, quia iam in obtentione primi beneficij dispensatio est consequuta suum effectum. Sic tenent Salzedo *dicto cap.* 54. *num.* 16. dicens esse verissimum, & Perez *lib.* 1. *ordin. tit.* 6. *l.* 3. 7

Hinc ex dictis defenditur iustitia legum 21. 22. 23. *lib.* 1. *tit.* 3. *noua recopil.* quibus cauetur, vt seruetur consuetudo Episcopatus Palentini, & Caleguritensis, id est, Calahorra, vt beneficia sint patrimonialia illios diœcesis, id est, originariis tantùm dentur illius diœcesis, & quòd dentur mandata regij senatus super hac consuetudine obseruanda. Et quòd tale statutum iustum sit, patet ex omnibus adductis, & quia est valde conforme iuri canonico, *cap. nullus* 61. *dist.* quod est Cælestini Papæ, sic habetur: *Non eligatur in Episcopum de altera Ecclesia, nisi dignus non inueniatur in eadem ciuitate, cui est præficiendus.* Idem omnino *cap. obitum, eadem dist.* quod est D. Gregor. Papæ, & *cap. Metropolitano*, quod est D. Leonis Papæ, 63. *dist.* sic dicitur. *Ex presbyteris eiusdem Ecclesiæ optimus in Episcopum eligatur.* & *c. sacrorum, dist.* 63. dicitur, *de eadem diœcesi in Episcopum eligatur.* & sic hoc statutum approbat D. Thomas 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 2. *ad* 4. Couar. dicens, quòd *vtinam vbique locorum fieret, quia Ecclesiis, ac sacerdotiis, ac diuino cultui sanctius, ac diligentius exhiberetur ministerium,* *quæst. pract. c.* 36. *num.* 3. *versic. olim.* Soto, & Salon *suprà* citati. Azebedo *lib.* 1. *recop. tit.* 3. *l.* 21. Auendaño *lib.* 1. *c. pretorum, cap.* 1. *num.* 31. *vers. Item ex eadem.* Guillelmus *cap. Raynutius, de testam. verbo absque literis, num.* 51. & confirmatur ex Trident. *seß.* 25. *c.* 5. *de reform.* vbi præcipitur, vt obseruentur omnes qualitates requisitæ ad beneficia ex quacumque 8

cumque erectione, seu fundatione, seu aliis constitutionibos, aliàs prouisio illorum sit nulla. Et sic dicit *ibi* Auendaño, quòd impetratio erit surreptitia, nisi facta mentione, & derogatione talis constitotionis.

9 Nota tamen circa hæc decreta in hoc notabili adducta, quibus præcipitur, vt originarius illius Ecclesiæ tantùm eligatur in Episcopum, iam esse per contrarium vsum abolita, & sic passim videmus fieri: sic Host. Ioan. Andr. *c. significasti, de iure patron.* Lambertinus *de iure patron. lib.* 2. 1. *part. quæst. 7. principali, art.* 24. *num.* 35. Nauarra *lib. 2. de restit. cap. 2. n.* 168. 169. *fol.* 104. Dueñas *regula* 202. *limitatione* 3.

10 Hinc secundò deducitur, quid dicendum sit de statuto, quod est in aliquibus Ecclesiis, vt qui priùs promouetur ad sacerdotium, accipiat priùs beneficium, ex beneficiatísque antiquior sit curatus, quale est in Collegio Ecclesiastico Granatensi, quod habet annexa aliquot beneficia simplicia, quæ cùm vacant, dantur antiqoiori, dicendum enim est, quòd in beneficiis curatis est intolerabile statutum, cùm ad illa tantùm expediat eligere digniorem: at in beneficiis simplicibus est tolerabile statutum, modò ille dignus sit, cùm in his non tanti momenti sit digniorem eligere: & ex alia parte incitantur homines ad collegium illud, vel ordines. Patet hoc etiam ex Doctoribos quos *infrà* referemus, qui etiam non admittunt posse fundantem ex suis bonis, Ecclesiam statuere, vt ex certo genere personarum eligantur parochi, sed benè de simplicibus beneficiatis, nedum in hoc casu. Et sic tenet quidam doctissimus recentior in suis manuscriptis, qui asserit Complutenses consultos sic respondisse.

11 Tandem ad argumenta respondetur, ad *cap. ad decorem, de instit.* dico cum glossa *ibi versic. vndecumque,* & communi, ideo reprehendisse illum, quia nec Veneti erant naturales, sed extranei, & eo ipso quòd exteros eligebat, debebat ex omni natione eligere, cùm non esset maior ratio vnius, quàm alterius nationis. Ad primam rationem dico, quòd non est acceptio personarum, nec etiam successio hæreditaria, quia non eligitur naturalis, vt naturalis est, sed quia cùm sit naturalis, est multo vtilior Ecclesiæ, ex qua tota dignitas ministri attendenda est. Et per hoc patet ad cætera.

DVBIVM IX.

Quis dicatur naturalis regni Hispaniæ, vt in eo possit beneficia, vel pensiones obtinere.

1 OPortet præmittere verba legis Hispaniæ, hoc disponeutis, nempe *lib. 1. noua recopil. tit. 3. l. 19.* his verbis: *Aquel se diga natural, que fuere nacido en estos Reynos y hijo de padres, que ambos a dos, o alomenos el padre nacido, y natural en estos Reynos, o aya contraido domicilio en ellos, y demas desto aya viuido por tiempo de diez años, con que si los padres siendo ambos, o alomenos el padre nacido, y natural en estos Reynos, estando fuera dellos en seruicio nuestro, o por nuestro mandado, o de paso, y sin contraer domicilio fuera destos Reynos, vuieren algun hijo fuera dellos, este tal sea auido por natural destos Reynos, y esto se entienda en los hijos legitimos, y naturales, o en los naturales solamente: pero en los espurios dispone- mos que las qualidades, que conforme alo suso dicho se requieren en los padres, ayan de concurrir, y concurran en las madres.* hæc ibi.

Ex bac lege colligitur duas conditiones exi- 2
gi, vt quis dicatur naturalis hujus regni, vt possit in eo obtinere beneficia, altera requiritur ex parte obtenturi beneficium, altera verò ex parte eius parentum; quæ claritatis gratia seorsum ponentur.

Prima conditio, quam exigit lex ista ex parte 3
obtenturi beneficium, est quòd in his regnis natus sit: atque in bac conditione declarat, quòd si foris nascatur, dum eius parentes obiter, & casu alicoius negotij causa extra hæc regna versantur, in his eisdem regnis ortus censeatur (de quo nonnulla dixi *lib. 3. de matrimonio disp. 23. num. 3.*) Duplex autem conditio debet concurrere: prima est, quòd parentes casu ibi adessent, quin domicilium contraherent. Secunda quòd si sit filius legitimus, aut naturalis, eius pater sit ortus, & naturalis in his regnis: si verò sit sporius, ipsios mater orta sit, & naturalis in illis.

Secunda conditio in dicta lege petita ex parte 4
parentum aspirantis ad beneficium, est quòd si fuerit filius legitimus, aut naturalis, pater eius natus sit, & naturalis in his regnis, vel in illis domicilium contraxerit, simúlque per decennium habitauerit; si verò sit spurius, hoc matri competat.

Circa primam conditionem nota primò, & si- 5
militer circa secundam, quòd dum reqoirit in eis lex natiuitatem, vel naturalitatem in his regnis, per hæc regna non intelligit omnia subiecta Regi Hispaniæ, sed regnum Castellæ, & Legionis, id est, *de Leon.* Quare nati in regno Aragonis, & Nauarræ exteri sunt. Ratio, quia licèt dicta regna fuerunt regiæ coronæ adiuncta, tamen hoc in modum submissionis factum est, sed pristino in robore remanserunt suis propriis legibus, & moribus regendi. Sic Perez *l. 18. tit. 3. lib. 1. ordin.* §. 1. asseuerans, sic nostris temporibus fuisse sententia iudicum declaratum. Burgos *l. 1. Tau. num.* 451. Salzedo *pract. can. cap. 54. noua, addito num.* 24. vbi aduertit cum Burgos *ibidem,* & Olano *in concordia iuris proœmio, num.* 20. quòd iam peculiari concessione indultum est originariis regni Nauarræ, vt censeantur natu.. ales, quoad beneficia; & sic multa illius regni obtinent iam beneficia.

Secundò nota circa primam conditionem non 6
sat esse in prætendente beneficium, quòd in his regnis contraxerit domiciliom, & habitationem decennalem, quia expresè petit lex, vt in eis natus sit. Sic Azebedo *lib. 1. noua recop. tit. 3. l. 19. n.* 1. item quia naturalis distinguitur contra habentem domicilium, *lege 32. tit. 2. part. 3.* & ita Gregor. Lopez *ibi, verbo, natural.* explicans, quis dicatur naturalis, ait ratione originis propriæ, vel paternæ, vel auitæ.

Tertiò nota circa eandem conditionem, qood 7
Rebuff. *de pacif. possess. num. 267. in nouis,* dicit quòd si infidelis baptizetur in regno, dicitur naturalis illius, cùm per Baptismum renatus videatur. Sed hoc parum refert ad nostram legem considerantem natoralem natiuitatem, & quòd pater sit naturalis, &c. sic Azebedo *ibi num.* 11.

Quartò nota circa eandem conditionem, quòd 8
si naturalis huius regni in extraneum non subditum Regi transferat regnum, ibique domicilium

constitoat.

constituat, iam non censetur naturalis, vt tenet gloss. *l. in adoptionem. C. de adopt.* Bald. *Auth. sed omnino. C. ne vxor pro marito*; quare talis non potest habere regni beneficia. Sic tenent, & respondent ad leges, quæ contrarium probare videntur, Azebedo *dicta l. 19. num. 3.* Salzedo *suprà num. 36. 37.* Gregor. Lopez *l. 5. tit. 24. part. 4. versic. Son quatro.*

9 Quintò nota circa eandem conditionem, graue dubium esse, an filius, qui nascitur extra ciuitatem, in qua parentes non habent domicilium, quia scilicet ibi erant parentes ad tempus, causa alicuius negotij pertractandi, dicatur oriundus, & naturalis loci natiuitatis, vel loci, vbi parentes habent domicilium, in quem reuersuri erant.

10 Duplex est sententia.

Prima dicit esse originarium, & naturalem loci, in quo reuera natus est. Sic tenet Paulus de Castro *in lectura Patauina l. huiusmodi. §. legatum. ff. de legat. 1.* & *ibi* Ioan. de Immola, Raphael, & Alexand. Ang. *§. si quis igitur. Auth. quibus modis naturales efficiantur sui.* Cagnolus, & Bologninus, quos refert Salzedo *suprà num. 27.*

11 Secunda sententia dicit non esse originarium loci, in quo casu natus est, sed fingi natum in ciuitate, in qua parentes habitabant, habentes ibi domicilium, quod apertè probare videtur *l. filios. C. de municipibus lib. 10. & l. ciues, fine. C. de incolis, ibi, vnde cùm profectus est, peregrinari videtur.* Item quia ex quo quis habet animum se transferendi ad alium locum, fingitur non esse in eo loco, in quo habitat de præsenti. *l. quæsitum, in fine. ff. de legat. 3.* facit *l. heres absens. ff. de iudic. & cap. Romana. de foro comp. in 6. & l. si quis post hanc. C. de edific priuat.* & mater, quæ habebat animum reuertendi, fingitur semper fuisse in ciuitate, & sic ibi peperisse *l. 1. & l. retro. ff. de capt.* sic tenent Rebuff. *rubrica de collat. §. cùm verò, versic. natus*, ibi, *nisi alibi tempore pestis.* Ripa dicens esse communem *tract. de peste in 2. part. 8. pestis priuilegia.* Panorm. *cap. Rodulphus. de rescript. num. 9.* vbi Felin. *num. 14.* Azebedo *dicta l. 19. num. 1.* & 2. Salzedo *dicto cap. 54. num. 27.* Ang. *verbo ciuis. num 3.* Syluest. *verbo ciuitas, quæst. 4.* Greg. Lopez dicens sic sententia regij senatus Pinciani declaratum esse, & hoc videri sibi verius, licèt quia dubium est, relinquat cogitandum *l. 2. versic. Mager, tit. 24. part. 4.* Barr. *dicta l. filios num. 4.* licèt sub dubio, Barbos. *dicto cap. Rodulphus num. 97. & cons. 52. volum. 2.* Paulus de Castro sibi contrarius *in lectura Bononiensi l. huiusmodi. §. legatum. ff. de legat. 1.* vbi Bald. Angel. Alber. Cynus, Petrus Nicolaus de Neapoli. idem Decius *dicta l. heres absens. §. proinde,* Iacobus de sancto Georgio, Iason, Matth. de Afflictis, Boër. quos *ibi* refert Salzedo. Idem Nauarr. *lib. 3. consilit. de prebendis, cons. 41.* Gutierr. *cons. 7. num. 7.*

12 Aduerte hanc sententiam esse veram, licèt parentes per decennium, & vltra ibi extiterint, adhuc enim, si filium ibi habeant, non dicitur ibi natus, sed in loco vbi parentes habent domicilium, quia quando quis recessit à loco, animo redeundi, non dicitur loci illius, etiam si vltra decennium ibi extiterit, vt latè dixi *lib. 3. de matrim. disp. 23. num. 3.* Sic Salzedo, Gregor. Lopez *ibi,* Azebedo *ibi num. 1.*

13 Aduerte secundò hanc sententiam habere verum, adeò vt si statutum petat, vt sit originarius loci admittendus in aliquod collegium, si mater casualiter abest, & parit ibi, fingitur filius natus in ciuitate, in qua parentes incolatum habent, & sic si sit ibi collegium, potest admitti ad illud, neque obstat, quòd verba statuti sint propriè intelligenda. *l. 3. §. hæc verba. ff. de negot. gestis.* at hic fictè est oriundus illius ciuitatis. Nam respondet Felin. *dicto num. 14.* quòd quando statutum loquitur de materia iuris communis, & ab eo non exorbitat, tunc si ius commune æquiparet casum verum, & casum fictum, idem erit in statuto, vt declarat Immola *cap. ad audientiam, not. 1. de cleric. non resid.* per illum textum, & Alex. *l. 1. §. lex falcidia. ff. ad l. falcid.* Hoc notabile tenet Paulus de Castro *dicto §. legatum, num. 3.* vbi dicit, ita vidisse in facti contingentia, & Felin. *dicto cap. Rodulphus, num. 14.* dicens, sic vidisse seruari in multis Doctoribus, & in semetipso, qui admissus est ad collegium Ferrariense habens statutum, vt soli Ferrariæ originarij admitterentur, cùm ipse casu natus sit in Felino oppido, quia eius parentes erant Ferrariæ incolæ. Idem Salzedo *suprà num. 28.* & inde refert *num. 29.* quòd cùm in quodam collegio D. Illefonsi Compluti sit statutum, vt ad id non admittatur oriundus Compluti, si mulier Complutensis alibi in transitu pareret, filius sic natus diceretur natus Compluti, nec potest admitti ad tale collegium.

At quidquid sit de hac re, quod tamen attinet ad nostram *l. 19. tit. 3. lib. 1. recopil.* manifestè disponit esse naturalem regni ad obtinendum in eo beneficia, qui extrà natus est ex parentibus regni naturalibus, cùm essent extra regnum non animo ibi constituendi domicilium. Salzedo *num. 27.* & Azebedo *num. 1.* & dicit vtrunque id verum esse, licèt vltra decennium ibi parentes habitauerint, animo tamen redeundi in regnum, & non contrahendi ibi domicilium. 14

Aduerte etiam quòd si talis filius natus extra regnum obiret ibi etiam habitasset cum patre animo redeundi in regnum, diceretur naturalis regni; si verò vellet ibi contrahere domicilium, etiam redeunte patre, non diceretur naturalis regni, quia iam huic iuri renunciauit, & patet ex dictis *notab. 4.* vbi id diximus esse verum, licèt filius esset in regno natus. Sic Azebedo *ibi n. 3.* 15

Sextò nota circa secundam conditionem per illam definiri in hac lege 19. quæstionem satis controuersam inter Hispanos, vt potest videri in Burgos *1. part. legis 3. Taur. à num. 374. vsque ad num. 381.* quibusdam dicentibus requiri, vt filius sit naturalis ad beneficia obtinenda, vt vterque parens sit naturalis, quos sequitur *ibi* Burgos *num. 381.* propter pragmaticam Henrici III. anno 1596. editam; aliis verò dicentibus sat esse, vt pater sit naturalis huius regni: sed iam nostra lex definit sat esse patrem, quando filius est legitimus, vel naturalis. Sic Salzedo *dicto cap. 54. n. 25. 26.* Azebedo *dicta l. 19. num. 1.* quod est conforme iuri communi, iuxta quod filius paternam originem, non verò maternam sequitur. *l. assumptio. §. filius. ff. ad municipalem, & l. filios. C. de municipibus lib. 10.* & docet Salzedo *num. 25.* vbi multos refert ad hoc, & Gutierr. multos referens, *cons. 7. n. 1.* 16

Septimò nota circa eandem conditionem, quòd quando pater non est oriundus illius ciuitatis, sed est exterus, vt filius dicatur naturalis regni, non sat est habitatio decennalis patris in regno, nec etiam sat est domicilium in regno acquisiisse, sed requiritur, vt vtrumque habeat, scil. domicilium, 17

domicilium, & habitationem decennalem in regno, quia lex copulatiuè loquitur. Salzedo *ibi num.* 35.

18 Octauò nota, quòd licèt pater externs, qui in his regnis contraxit domicilium, & per decennium habitauit, in eísque habuit filium, quod sat est, vt filius dicatur naturalis huius regni, postea ad regnum exterum cum filio redeat, ibique contrahat domicilium, & moriatur, adhuc filius dicetur naturalis huius regni, si filius hic vsque ad mortem patris semper sub eius potestate mansit, eóque mortuo ad nostrum regnum rediit: sicut si eo mortuo ibi, remansit ibidem tacitè, vel expressè domicilium constituendo, vt constat ex dictis Azebedo *num.* 4.

19 Nonò nota, quòd non sat est, vt pater sit naturalis huius regni ex priuilegio, vt filius dicatur naturalis ad beneficia, sed requiritur quod postulat lex, nempe, vel esse originarium, vel domicilium contraxisse, & habitasse decennio. Sic Azebedo *ibi n.* 12. Pelaez de Mietes *de maiorat.* 1. *part. quæst.* 51. *n.* 28. *&* 29. & decennium illud habitationis in regno debet esse continuum, quia quando requiritur in iure aliquod tempus, id debet esse continuum, & non interpolatum. Sic Azebedo *ibi num.* 13. neque sufficiet origo, & naturalitas aui, si pater est extraneus à regno, neque in eo contraxit domicilium, & habitationem decennalem, quia *dicta l.* 19. huius regni petit expressè hæc in patre; sic Azebedo *ibi num.* 12. *&* 11.

20 Decimò nota, dubium esse, an vt filius sit naturalis huius regni, quando nascitur ex patre alienigena, requiratur, vt tempore natiuitatis filij concurrant in patre conditiones *dicta l.* 19. petitæ, nempe vt pater iam contraxerit domicilium in hoc regno, in eóque decennio iam habitarit, vel sufficiat, quòd durante hoc medio tempore filius nascatur, & pòst antequam obtineat beneficium, impleatur quod deerat. Videtur enim requiri quòd ante filij natiuitatem hæc impleta sint, quia loquitur lex per verbum præteriti temporis perfecti, ibi, *aya anido, aya contraido*, & sic perfectionem actus denotat. Item quia quando lex vnum disponit, & alterum præsupponit, vt habeat locum dispositum, debet verificari præsuppositum, glossa *l. mancipia. C. de seruis fugit.* ad quod plures allegat Mexia *l. de Toledo in* 4. *fundamento* 2. *part. num.* 4. idem Decius dicens esse communem *consil.* 101. *num.* 1. Menochius *de recuper. possess. remedio* 9. *num.* 161. sed lex nostra disponit, quando filius sit naturalis regni, & præsupponit qualitates in patre requisitas; ergo.

21 Sed dicendum est adhuc esse naturalem regni filium, licèt nascatur ante constitutum domicilium, vel impletum decennium, dummodo tempore collationis beneficij omnia hæc impleta sint. Probatur ponderando ordinem literæ legis, dum priùs natiuitatem filij in regno requirit: pòst verò ponit implementum supradictorum. Quod argumentum ab ordine literæ validum est in iure, vt patet per Euerardum *in centuria locorum, loco, ab ordine literæ.* Item quia verba illa, *aya contraido, aya viuido*, referenda sunt ad tempus collationis beneficij, & tunc sat esse dicendum est, quòd sint impleta. Sic Azebedo latiùs probans *dicta l.* 19. *num* 9 *&* 10. Salzedo *dicto cap.* 54 *n.* 38.

22 Tandem nota, quòd Rex benè potest concedere literas naturalitatis etiam ad beneficia obtinenda in suo regno, quia impedimentum hoc non est ex iure canonico, cùm hoc (vt dixi *dubio præcedenti*) quantum ad hoc sit iam vsu derogatum: sed est impedimentum ex mero iure regio, in quo potest Rex dispensare: quare intelliguntur tales literæ, nisi adsit aliud impedimentum canonicum, quia in eo nequit Rex dispensare. Vnde si est beneficium regulare, & ipse est sæcularis, & contrà, vel nescit loqui idiomate linguæ, &c. indiget dispensatione etiam Papæ: intellige in hoc casu, quando nescit loqui idiomate linguæ patriæ, in qua prouidetur, si est beneficium curatum, propter regulam Cancellariæ de Idiomate, quæ est decimanona. Et ratio est, quia per tales literas tantùm tollit Rex impedimentum iuris regij, scilicet defectum naturalitatis. Sic Rebuff. *tomo* 2. *constit. Franciæ, tract. de literis naturalitatis. glossa* 2. *à num.* 2. *vsque ad* 7. & similiter, si Rex tantùm dispenset in iis literis naturalitatis ad beneficia sæcularia, non poterit obtinere regulare, licèt Papa dispenset ad regulare, quia Papa per talem dispensationem non tollit regni inhabilitatem. Sic Rebuff. *ibi num.* 6.

DVBIVM X.

An ex propriis bonis fundans beneficium possit legem statuere, vt ad illud electio fiat ex certo genere personarum, vel ex instituentis familia, seu consanguinitate, &c. item vt ad illud non teneatur patronus præsentare digniorem, sed satisfaciat præsentando dignum.

Circa primum quidam censent non posse fundatorem apponere conditionem, vt electio fiat ex certo personarum genere, vel ex suis consanguineis. 1 Primò, quia licèt bona, ex quibus instituitur beneficium, ante talem institutionem, propria sint illius fundatoris, at instituto beneficio iam sunt communia, at bonum commune est distribuendum iuxta leges iustitiæ distributiuæ. Secundò, quia nullus potest apponere conditionem contra ius naturale, aut diuinum, quod prohibet acceptionem personarum; ad quam pertinet non habere rationem dignioris in collatione beneficiorum, sed personæ, aut consanguinitatis. Sic tenent Maioris 4. *dist.* 24. *quæst.* 9. *&* *quæst.* 3. *ad* 4. & Philippus de Sarra, & Iacobus de Zochis, quos refert Lambert. *de iure patronat. lib.* 1. *part.* 1. *quæst.* 9. *principali art.* 1. *num.* 37. 38. addúntque, quòd si apponatur, censetur omnino quasi non apposita. Ad idem est Panormit. *cap. Venerabilem, de elect. num.* 15. vbi appellat eos laicos improbos instantes, vt beneficium semper detur aliquibus de sua familia.

Alij verò distinguunt, si beneficium est simplex, licita est talis conditio; si verò sit curatum, vel habens gubernationem, est illicita, & non seruanda, vtpote contra bonum commune animarum: sicut si quis fundet monasterium, vel beneficium curatum hac lege, vt Prior, vel Abbatissa, vel parochus, quamuis dignus sit, semper sit ex sua familia. Sic Salon 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 2. *controu.* 3. *fol.* 1009. *vsque ad* 1012. Soto *lib.* 3. *de iust. quæst.* 6. *art.* 2. *proximè ante decimam conclus.* & docti iuniores, quos ego consului. 2

Similiter

3 Similiter circa secundùm quidam dicunt non posse fundatorem apponere conditionem, vt satisfaciat dando beneficium digno: & probant eisdem rationibus. Sic Maioris 4. *dist*. 24. *quæst*. 3. *ad* 4. Ledesm. 2. 4. *quæst*. 18. *art*. 2. *fol*. 256. *pag*. 2 Salon verò distinguit eodem modo, & concedit in beneficio simplici; negat verò in curato, vel habeute gubernationem. Et eodem modo distingueret Soto, & in capellaniis id concedit Corduba *lib*. 1. *quæstionarij quæst*. 54. *fol*. 458. *pag*. 2. *versic*. *& tandem notetur*.

4 Antequam statuam, quid tenendum sit, oportet supponere hoc fundamentum, quòd licèt testator, seu fundator in donatione rei suæ non possit apponere conditiones contra ius commune, immo si pœnam apponat, si eæ non seruentur, v. g. quòd conuertantur bona in alios vsus, nec conditiones, nec appositio pœnę valent. At potest eas apponere ex consensu Episcopi. Itaque potest propria autoritate apponere quascumque conditiones, & reseruationes iuri communi consonas, etiam cùm rem tradit Ecclesiæ, *cap. verum, de condit. appos.* si verò disponant circa spiritualia, vel sint contra ius commune, requiritur consensus Episcopi, quo accedente potest apponere; quia licèt solus Papa sit supra ius commune, in eóque dispensare valeat: at ratio, quæ induxit iuris latores ad sustinendum patronos, scilicet vt Ecclesiæ ædificentur, *cap. 3. de iure patronatus*, eadem induxit legislatorem, vt permitteret Episcopum posse apponere huiusmodi reseruationes, & conditiones, etiam contra ius commune, ad supplicationem patronorum; vt multo faciliùs inducantur ad Ecclesias fundandas. Sic Rochus *de iure patron. verbo, pro eo quod, quæst*. 12. Lambert. *de iure patron. lib*. 1. *part*. 1. *quæst*. 9. *principali, art*. 1. *num*. 38. 39. *& à num*. 65. per plures Gutierr. *l. nemo potest ff. de leg*. 1. *num*. 451. Panorm. *cap. nobis, num*. 5. *de iure patron. & cap. cùm dilectus, num*. 5. *de consuet*. per illum textum Innoc. *cap. in Lateranensi, de præb. num*. 5.

5 Nota primò non sat esse, vt valeant hæ conditiones contra ius commune positæ à fundatore, consensum Episcopi, qui exhibetur ad fundandum capellam, vel Ecclesiam, vel habendum ius patronatus, sed requiri consensum, qui reddat, & efficiat validas has conditiones, vnde fundator debet supplicare Episcopo, vt eas statuat, quia Ecclesiam dotat ipse fundator, vel fundat, de consensu tamen Episcopi: at verò has conditiones apponit Episcopus, de consensu tamen patroni, & ad eius supplicationem, & sic fundator debet supplicare Episcopo, vt eas apponat. Sic Rochus & Lambert. *ibi num*. 66. 67. additque Lambertinus *eadem quæst*. 9. *art*. 3. *num*. 19. quòd si non apparet consensum Episcopi interuenisse, ex diuturnitate temporis, scilicet ex transcursu decennij præsumitur. Et idem dicit 2. *quæst. principali art*. 7. quibus in locis plurima ad hoc comprobandum, & multos Doctores affert.

6 Secundò nota, oportere, vt hæ conditiones valeant, quòd approbentur ab Episcopo in limine fundationis. nam post Ecclesiam fundatam non possunt apponi. Sic Panorm. *cap. cùm dilectus n*. 5. *de consuetud*. Rochus *suprà*, & multi alij, quos refert, & sequitur Lambert. *de iure patron. lib*. 1. *part*. 1. *quæst*. 9. *principali art*. 1. *num*. 71. Gutierr. *l. nemo potest. ff. de leg*. 1. *num*. 451. vbi bene explicat hoc sic, potest Episcopus tempore, quo conditur testamentum, in quo erigitur, vel construi iubetur capellaniam, oratorium, vel hospitale, consentire dispositioni testatoris præcipientis aliqua contra ius commune, at post testamentum conditum non potest in præiudicium iuris iam quæsiti Hæc dicit *ibi*, & intelligo ego post testamentum morte testantis confirmatum, vt patet ex ratione, quam subdit de iure quæsito. nam ante mortem testatoris nullum ius per testamentum acquiritur.

7 Tertiò nota, quòd si vellet fundator has conditiones apponere contra ius commune, & nollet Episcopus approbare, potest fundator appellare ad superiorem, vt cogat Episcopum ad consentiendum illis, vel vt ipse superior consentiat. Sic Lambert. *de iure patron. lib*. 1. *p*. 1. *quæst*. 9. *principali, art*. 1. *num*. 112. Innoc. *c. in Lateranensi, de præb. num*. 5. vbi loquitur de patrono apponente conditionem, vt iura Episcopalia minuantur: quod est contra ius commune, & tamen vult ibi posse nolentem Episcopũ consentire cogi per superiorem.

8 Hinc fit primò, quòd potest testator, seu fundator apponere sine consensu Episcopi hanc conditionem, quòd masculi tantùm succedant in iure patronatus; & quòd bona in dotem capellaniæ data non alienentur, & modum circa Missas dicendas, quia cùm hæc non sint contra ius commune, sed ipsi consona, non est necessaria licentia Episcopi. Sic Lambert. *de iure patron. lib*. 1. *part*. 1. *quæst*. 9. *princip. art*. 2. *num*. 43.

9 Secundò infertur, quid dicendum sit in hoc casu, an scilicet possit fundator beneficij apponere conditionem cum consensu Episcopi, quòd possit patronus remouere beneficiarium, quando voluerit: videtur enim non posse, primò ex *cap*. 1. *de capel. monach. in* 6. vbi habetur, institutos in capellis ex nulla consuetudine, vel statuto posse amoueri, nisi per Episcopum ex causa iusta, cùm debeant esse perpetui: sed consuetudo, & pactum æquipatantur; ergo. Secundò, quia Episcopus non debet concedere, vt spiritualia iudicio laicorum tractentur. *cap. 2. de iudic. & cap. Messana, & cap. sacrosancta, de elect.* sed si instituti amouerentur ad voluntatem patroni per pacta prædicta, iam spiritualia iudicio laicorum tractarentur; ergo. Patet minor, quia institutio est res spiritualis. Tertiò, quia ad eum spectat destitutio, ad quem institutio. *cap. cùm ex iniuncto, de hæret. cap. nullus* 15. *q*. 7. sed patrono laico nullo modo potest competere institutio, cùm sit ius spirituale, cuius laicus est incapax; ergo. Quartò, quia nemo potest facere, vt leges non habeant locum in sua dispositione, *cap. requisisti, de testam. l. nemo potest. ff. de legat*. 1. ergo. Quintò, quia cùm laici sint infesti clericis, singulis mensibus mutarent capellanos: quæ esset maxima confusio. His rationibus, vt refert Lambert. *de iure patron. lib*. 1. *part*. 1. *quæst*. 9. *principali art*. 2. *in principio*. Episcopus Andriæ sententiam tulit non valuisse hanc conditionem positam cum consenso Episcopi. Sed dicit Archiepiscopum in causa appellationis, existente ipso Lambertino consultore reuocasse sententiam; & *num*. 16. dicit, quòd priorem sententiam videntur tenere Rofrensis, Beneuentus, & Stephanus Gai. quos *ibi* refert.

10 Sed tenendum est posse cum consensu Episcopi, quia (vt diximus) potest fundator apponere pacta contra ius commune cum consensu Episcopi. Sic tenet Lambert. *ibi n*. 17. dicens hoc esse ipsammet veritatem. Idem latè probat Gut. 3 *pract. q*. 11.

à num.

à num. 18. & defendit nullam requiri causam, & affert pro hoc Felin. *cap. ex parte el 2. de rescripc. n.* 3. *fine*, recitantem dictum Thomæ Fastoli *dub.* 56. *Rota*, qui dicit standum esse voluntati eius, qui ita capellam ordinat, vt non sit habitura specialem rectorem, quod intelligit *ibi* Lambert. cum eunsensu Episcopi. Et eodem modo intelligit Felinus, & dicit Lambertiuus, quòd per specialem rectorem intelligũt, id est, perpetuum. Addit Lambert. *eo n.* 17. 18. iustam causam apponendi hanc conditionem esse, vt capellaniæ meliùs seruiator, vel ad prouidendum suis consanguineis, licèt (inquit *num.* 18.) etiam nulla existente causa poterat id apponere fundator. Vnde ad argomenta respondet. Ad primum, cap. illud intelligitur, quando statutum, vel cousuetudo introducerentur post Ecclesiam fundatam: secus quando illæ conditiones, & pacta apponuntur in limine fundationis. Sic respondet Lambert. *n.* 30. Ad secundum respondet *n.* 31. quòd ille textus loquitur, quando laici tractarent spiritualia propria authoritate, vt *ibi* probatur per verbum, *præsumant*, at hic est cum authoritate Episcopi. Ad tertium respondet *ibi n.* 41. quòd institutio, & destitutio non possunt laico competere, cùm sint iura spiritualia, quasi laicus instituat, vel destituat, sed competunt ipsi authoritate Episcopi, qui approbando hæc pacta censetur instituere, & destituere: neque ad hanc destitutionem requiritur sententia declaratoria, quia sic non diceretur posse patronum mutare ad suam voluntatem. Ad quartum respondet *num* 42. quòd solus fundator nequit, secus accedente Episeopi authoritate. Ad quintnm respondet *num.* 21. quòd hæc potestas mutandi concessa patrono, intelligitur de prima tantùm capellani mutatione, per *l. bones, §. hoc sermone. ff. de verbor. signific.* & multa *ibi* affert ad hoc comprobandum. Sed hoc latè reprobat *ibi* Gutier. *à num.* 27.

11 Tertiò infertur, quòd potest fundator eum consensu Episcopi apponere hæc pacta, quòd Ecclesiæ illius institutio non spectet ad Episcopum, & quòd ea Eeclesia illi nõ subsit. Sic Lambert. *de iure patron lib.* 1. *p.* 1. *q.* 9. *principali, art.* 2. *n.* 43. Panorm. *cap. nobis n.* 5. *de iure patron. & cap. cum dilectus n.* 5. *de consuet.* & idemmet Lambert. *ibi art.* 3. *per totum*, & maximè *num.* 16. & 20. concludit posse apponi conditionem de consensu Episcopi, quòd nulla requiratur institutio Episcopi ad beneficium, sed tantùm prædecessor eligat sibi successorem, nulla sequuta institutione ordinarij; & latissimè probat. Quòd si opponatur, esse de ratione beneficij institutionem canonicam, & nulla via absque institutione canonica Episeopi posse obtineri. *cap.* 1. *de reg. iuris in* 6. *& cap. ordinarij. de offic. ordin. in* 6. *& cap. ex frequentibus, de institut.* respondet *num.* 61. interuenire hîc, quia illa electio habetur pro institutione ordinarij, eùm eius eousensu, & authoritate fiat pro institutione.

12 Quartò infertur posse cum consensu Episcopi tollere regimen, & administrationem capellæ Episcopo. Sic tenet Panorm. *proximè* duobus locis *citatus*, & Lambert. *d. art.* 1. *num* 43.

13 His ergo suppositis, sit prima conclusio, nullo modo potest fundator apponere conditionem, quòd ad tale beneficium non admittatur aliquis, nisi de tali natione, vel de sua familia, licèt sit indignus; quare nullo existente in ea digno, aliunde eligi debet. Ratio, quia nemo etiam ex suis facultatibus potest beneficium contra ius diuinum, & naturale instituere, contra quod est indignum præficere ministerio Eeclesiæ. Item quia nequit disponere cum Ecclesiæ detrimento, at indignus est Ecclesiæ nociuus. Sic Aragon 2. 2. *q* 63. *art.* 2. *fol.* 315. *pag.* 1. *ad vltimum.* Salon *eodem art.* 3. *controuers.* 3. *fol.* 1010. Soto *lib.* 3. *de iust. quæst.* 6. *art.* 2. *ante* 10. *conclus.* Spino *speculo testam glossa* 30. 31. Nauarr. *miscel.* 43. *n.* 76. Ledesm. 2. 4. *quæst.* 18. *art.* 2. *fol.* 256. *pag* 2. & omnes hi dicunt hoc esse certum.

Secunda conclusio, bene potest fundator etiam in beneficiis curatis instituere, vt ad Ecclesiæ ministerium electio fiat ex certo genere personarum, vel ex instituentis familia, & tunc patronus nequit præsentare etiam digniorem, si non sit ex illis, quos primus Ecclesiæ conditor nominauit, & Ecclesiæ præfici mandauit, sed ex eo genere personarum tenetur eligere digniorem, & existente in eo digno aliquo, nequit extra illud dignior eligi. Probatur primò, quia in hoc nulla iniuria irrogatur Ecclesiæ, cùm ipsi minister dignus præficiatur, nec ciuibus, quia assignatur ipsis minister dignus, & idoneus, nec est acceptio personarum, quia hæc est, quando bona communia non dantur digniori, at illud beneficium non est ex bonis communibus, nec post eius erectionem est bonum commune simpliciter, sed cum conditionibus per testatorem positis. Vnde tantùm est contra ius naturæ, & diuinum, quando bona communia simpliciter non distribuuntur dignioribus. Secundò, quia de suis bonis non tenetur aliquis facere, quod melius est, sed tantùm id quod est bonum. Tertiò, quia ideo ius naturale, & diuinum adstringit Episcopos, vt beneficia communia dent dignioribus, quia non sunt domini bonorum illius beneficij, sed dispensatores, sed hic fundator est dominus; ergo non cogitur ita fundare, vt sint quærendi vndecumque digniores. Sic tenet expressè etiam in beneficiis curatis Aragon 2. 2. *q.* 63. *art.* 2. *fol.* 313. *p.* 2. & idem colligitur ex aliis Doctoribus, qui absolutè docent, & non distinguendo an beneficium sit curatum, vel simplex, quod est licita talis conditio. Hi sunt Couarr. *reg. peccatum* 2. *part.* §. 7. *num.* 5. Nauarr. *miscell* 43 *num.* 76. Laurentius, & Zenzelinus, quos refert, & sequitur Anchar. *Clement. quia contingit, de relig. domibus, notabili* 9. Dominicus *cap. cùm in Ecclesia, notab. vltimo, de præbend. in* 6. Cardin. *consil.* 11. Azebedo *l.* 14. *tit.* 3. *lib.* 1. *recop. num.* 13. Spino *speculo testam. glos.* 3. *num.* 30. 31. Ledesm. 2. 4. *quæst.* 18. *art.* 2. *fol.* 256. *pag.* 2. Rochus *de iure patronat. verbo honorificum, quæst.* 18. Lambert. *de iure patron. lib.* 1. *part.* 1. *quæst.* 9. *principali act.* 1. *n.* 37. 38. & *num.* 109. 110. 111. 14

Nota primò quòd si talis conditio apponatur sic, vt semper præsentetur aliquis de sua familia eo existente, non est opus consensu Episcopi: si verò apponatur negatiuè, quòd scilicet non possit præsentari, nisi de sua familia, non potest apponi sine Episcopi consensu, qui reducat eum ad honestum, scilicet vt intelligatur, quando existit aliquis idoneus de sua familia, & eo non existente, alter: & nullo modo teneret conditio aliter intellecta, sequeretur enim absurdum, quòd scilicet nullo existente de sua familia, nullus deberet præsentari. Sic Lambert. *eodem art.* 1. *n.* 109. 110. 111. & *lib.* 2. 3 *part. quæst.* 5. *principali art.* 4. *num.* 13. 15

Secundò nota, quòd si testator præsentandum esse de sua familia voluit, de illa debet esse. Si verò 16

dixit de progenie, de genere, vel de linea ab eo descendente, sufficiet præsentandum ab eo descendisse quocumque modo, siue agnationis, siue cognationis: & si duo reperirentur eiusdem generis, esset præferendus magis propinquus testatori, vel patrono. Sic Lambert. *ea q. 5. principali art. 4. n. 15.*

17 Tertiò nota, quòd si præsentator posuit legem, vt non possit præsentari, nisi existens de illo gremio, & capitulo, est seruanda, licèt sine consensu Episcopi sit apposita, quia est conformis iuri communi, vt patet ex dictis *dub. praced.* Sic Lambert. *lib. 2. de iure patron. p. 1. q. 7. principali, art. 24. num. 35.*

18 Tertia conclusio sit, similiter credo posse fundatorem apponere conditionem in beneficij etiam curati institutione, vt satisfaciat patronus conscientiæ suæ præsentando dignū, omisso digniori. Quod in beneficiis simplicibus aliquos Doctores tenere retuli *in principio huius dubij*; sed idem credo in curatis, quia nec Ecclesiæ, nec ciuibus fit iniuria, nec est acceptiò personarum, cùm hæc non sint bona communia. Et sic credo tenerent authores citati pro 2. concl. & etiam, quia non apposita hac conditione aliqui Doctores, vt retuli *suprà*, dicunt non teneri patronum præsentare digniorem.

DVBIVM XI.

An quando fundator beneficij nullam conditionem apposuit, & præsentantur duo ad illud ab æquali numero patronorum, sit præferendus, qui est de sanguine fundatoris, vel detur Episcopo optio.

1 Rochus *de iure patronatus, verbo honorificum, quæst. 18.* tanquam probabile relinquit dari Episcopo optionem.

2 Sit tamen prima conclusio, si vterque præsentatus ab æquali numero patronorum est æquè idoneus, non datur Episcopo optio, sed præferendus est, qui est de sanguine fundatoris, propter gratitudinem exhibendam fundanti beneficia: & colligitur ex *cap. hortamur 71. dist.* & sic tenet tanquam probabilius *ibi* Rochus. Idem tenet Gregor. Lopez *p. 1. tit. 15. l. 6. vers. peor.* Spino *speculo testam. glossa 3. num. 40.* Azebedo *l. 14. tit. 3. lib. 1. recopil. num. 12. glos. cap. neminem, dist. 70. versic. siue possessionis*, & *ibi* Archid. Præpositus, Lambert. *lib. 2. de iure patronat. 3. parte. quæst. 5. principali, artic. 2. à num. 11. per plures.* Et dicit *ibi num. 10.* nullum contradicere huic opinioni, & *num. 14.* quòd ita vidit millies obseruari, & iudicauit existens iudex, & consuluit existens Aduocatus, & sic etiam obtinuit existens Aduocatus.

3 Hoc limitat Rochus *ibi*, vt non procedat, quando prædecessores instituti erant in eo beneficio, etiam de familia fundatoris; quia tunc si de nouo præsentetur vnus de familia, & alter æquè idoneus non de familia, est præferendus ille alter, ne denotetur successio hæreditaria in beneficiis, quod idem videtur tenere Panorm. *cap. ad decorem, de institut.*

4 Sit tamen secunda conclusio, patroni non tenentur, quando id non cautum est à fundatore, præsentare aliquem de eius familia, sed possunt præsentare quos velint idoneos, sed si concurrerent duo præsentati æquales numero patronorum, & idoneitate, & vnus esset de genere fundatoris, licèt teneat præsentatio vtriusque, at Episcopus tenetur præferre eum, qui est de genere fundatoris, & hoc quotiescumque accidat. Vnde non est vera limitatio Rochi. Nec hîc datur successio hæreditaria, cùm vtraque præsentatio valida sit. Patet etiam ex dicendis *infrà cap. 2. de benefic. dub. 26.* vbi dicemus, quòd est tam fortis ratio, esse de familia testatoris, quòd potest Episcopus ob hanc solam causam dispensare in qualitate per fundatorem requisita. Sic Lambert. *ibi num. 11.* vbi hæc omnia dicit.

DVBIVM XII.

Quam diligentiam teneantur adhibere elector, & patronus ad inquirendum digniorem.

Prima conclusio, si eligat, aut præsentet ignotum, peccat. Patet, quia exponit se periculo eligendi indignum, vel minus dignum Item quia electio est actus voluntatis præsupponens iudicium intellectus. At intellectus de re sibi ignota nequit iudicare. Patet etiam ex *cap. bona el 2. de post. prælat.* Neque obstat *cap. vnicum, de scrutinio in ordine faciendo*, vbi dicitur, scrutatorem ordinandorum eum debere iudicare dignum, quem indignum esse non nouerit, quia loquitur de testimonio exteriori, quod reddit Archidiaconus interrogatus ab Episcopo tempore, quo ordines celebrantur; tunc enim debet approbare, modò ei non constet esse indignos, cùm iam sint in particulari examinati de scientia, moribus, & vita. Sic tenent Panorm. *dicto cap. bona.* Salon *2. 2. quæst. 63. artic. 2. controuers. 1. fol. 981.* Aragon *2. 2. quæst. 62. artic. 2. fol. 209.* Syluest. *electio 1. quæst. 16.* Angel. *verbo electio num. 23.* Armilla *ibi num. 22.* Mercado *lib. 6. de contract. cap. 17.* 1

Secunda conclusio, tenetur adhibere mediocrem quandam diligentiam ad inquirendum digniorem. Probatur, quia ad tenetur ad finem, tenetur adhibere media necessaria ad illum finem obtinendum; sed hic ex officio tenetur eligere digniorem, & res hæc est grauis; ergo tenetur saltem mediocrem adhibere diligentiam. Pro hac est Caietan. *2. 2. quæst. 63. art. 2. fine*, vbi dicit teneri eligere meliorem ex possibilibus moraliter. Ad idem est Soto *lib. 3. de iustit. quæst. 6. art. 2. in 1. ratione noua conclus.* vbi dicit eligendum esse optimum, qui rationabili diligentia potest inueniri. Et Aragon *2. 2. quæst. 63. art. 2. pag. 1. fol. 312.* vbi dicit sat esse moralem, & commodam diligentiam. Et Salon *eodem art. 2. controuers. 3. fol. 1003.* vbi inquit, non tenetur exquirere per orbem digniores; sed ex his, quos habet in promptu, & facilè potest nominare. Ad idem est Nauarra *lib. 2. de restitut. cap. 2. num. 174.* vbi sic inquit, non tenetur Rex explorare omnes meliores, & digniores in regno, sed sat est, digniori ex cognitis humana diligentia dare Episcopatum. Vnde sat est Regi ex sibi oblatis à secretario, vel ab eo, qui hoc munus habet, eligere digniorem. Et Cuuarr. *regula peccatum 2. part. §. 7. num. 5.* vbi inquit, tenetur eligens, vel patronus præmittere mediocrem inquisitionem, ac diligentiam ad inquirendum digniorem. Et Mercado *d. cap. 17. fol. 208. & 209.* vbi dicit, *que no basta hacer vna informacion superficial, y por ceremonia con vnas preguntas generales, sino que es menester hazer las en particular, y mas de veras.* 2

Idem

Idem tenent quidam recentiores doctissimi, quos ego consului.

3 Nota quòd hic dignior debet esse secundùm statuta, & leges iustas alicuius Ecclesiæ, vbi enim est statutum, vt eligatur aliquis ea concurrentibus ad examen intra certum tempus publico edicto designatum, non tenetur, nec potest eligere elector digniorem, qui eo termino non concurrit, sed ea iis, qui concurrerunt, est dignior eligendus, iam enim illi, vt ipsis, & non aliis beneficium conferatur, ius habent. Sic Aragon 2. 2. *q.63. art.*2. *fol.*312. *pag* 2.

4 Tertia conclusio, si quis elector habet amicum, vel familiarem, quem certissimò scit esse dignum, potest eligere illum, quando non videt certissimò, & euidenter alium esse digniorem, sed probabiliter tantùm. Ratio, quia ea certitudo, qua nouit suum familiarem esse dignum, habita longa experientia præferenda est opinioni, quæ habetur de maiori alterius dignitate, éstque elector seuerior, quando nouit hunc certò dignum, de digniori verò est dubius. Sic Salon *dicta controuers.* 3. *fol.*1003. *& sequenti*, & docti iuniores.

5 Vltima conclusio: qui adhibita mediocri diligentia elegit eum, quem putabat esse digniorem, & postea inueniat non esse, non peccauit, quia fecit, quod in se est. Sic Mercado *suprà*, Gabr. 4.*dist.*15.*quæst.*7.*art.*3.*dub.*1. Soto 3.*de iust.quæst.*6. *art.*2. *post nonam conclus. ante* 1.*argum.contra ipsum, versic.Præterea maximè* Metina *lib.*1.*summa cap.*14. §.32.*fol.*165.*regula* 2. Sed notat *ibi regula* 4. (quem sequitur quidam doctissimus iunior à me consultus) *que los que examinan estan obligados sub peccato mortali, a dezir al Obispo, qual es el mas digno, porque decir el Obispo, que no le digan qual es el mas digno, sino que digan si son dignos, es en buen romance decir, que lo quiere proueher, a quien quisiere.*

Dvbivm XIII.

An sicut peccat eligens minus dignum omisso digniori, ita etiam peccet minus dignus acceptans.

Duplea est sententia.

1 Prima dicit peccare eodem modo, & respondet ad simile, quod solet adduci pro secunda sententia, quòd quando pater, & extraneus laborant extrema necessitate, non peccat extraneus accipiens panem sibi à filio porrectum, quia ius habet ad tuendum vitam suam, at dignus in concurrentia dignioris nullum ius habet ad beneficium, immo peccat contra iustitiam alter sibi conferens. Sic Nauarra *lib.2.de restit.cap.2.n.*163. 164.*fol.*102.

2 Secunda sententia verior, dicit non peccare acceptando. Primò, quia etiam in concurrentia dignioris habet ius ad acceptandum, si sibi conferatur, licèt conferens peccet, quia collatio in vtroque foro est valida; sicut quando pater, & extraneus extremè laborant, extraneus recipiens panem à filio non peccat, & habet ius ad acceptandum sibi collatum, licèt conferens peccet. Secundò, quia recipienti beneficium non incumbit conferre illud, nec aliorum merita explorare, sed tantùm verè, & prudenter sibi conscium esse de sua sufficientia. Sic videtur tenere D.Thom. 2.2. *quæst.*185. *art.*3. & tenet etiam *ibi* Caietan. *& quæst.*62.*art.*2. §. *Ad confirmationem vltimam* Sotus 3.*de iust. quæst.*6.*art.*2.*post* 9. *conclus. versic.contra hæc tamen continuo.* Salon 2.2. *q.*63. *art.*2. *controuers.*3. *fol.*1016. Molina *lib.*2.*de primog.cap.*5.*num.*75. Perez *lib.*1. *ordin.tit.*6.*l.*2 *fol.*151. *versic.dignus autem.* Adrianus 4. *materia de restitut. quæst.* quæ incipit, *quia iam determinatum est.* Ad confirmationem secundi contra 1. conclus. *fol.*138. *in paruis pag.*2. Couarr. referens Ricardum, & Scotum 4.*dist.*15. *in regula peccatum* 2.*part.*§.7.*num.*4. *versic.ex his autem.* Maioris 4.*dist.*24.*quæst.*8.*&* 9. & alij docti iuniores à me consulti, inter quos D.Henriquez in suis etiam manuscriptis. Idémque à viris doctis resolutum est Compluti.

Immo idem dicit Soto *ibi*, quando dubitaret 3
de sua dignitate, quia non tenetur se examinare, sed electores ad hoc tenentur: quando verò sciret se indignum esse, manifestum est non posse acceptare; quia nullum prorsus habet ius. Sic Nauarra *ibi*, Gabr.4.*dist.*15. *quæst.*7. *art.*3. *dub.*1. Ledesm.2.4.*quæst.*18.*art.*2.*dub.*9.*fol.*251. *pag.*4 *versic. tertium dictum*,

An verò minus dignus possit pro se procurare 4
beneficium, & se opponere videns ea hoc impediri digniorem, dicemus *infrà dub.*47.

Dvbivm XIV.

An pater & filius possint simul in eadem Ecclesia beneficium obtinere.

Hoc dubium potest tractari de filiis legitimis 1
& illegitimis: & de vtrisque respondendum est. At in hoc tantùm de legitimo.

Sit prima conclusio. Filius legitimus sacerdotis 2
potest esse beneficiatius in Ecclesia, in qua pater eius fuit, immo & succedere illi in eodem beneficio mediatè, id est, dummodo aliqua persona media inter patrem, & filium illud beneficium obtinuerit: non tamen in beneficio paterno immediatè succedere, id est, ita vt nullus mediet inter patrem, & filium in eo beneficio. Patet prima pars, quòd scilicet possit mediatè, ex *cap. ex transmissa, & cap. ad extirpandas, de filijs presbyt.* Patet secunda pars, scilicet, quòd non possit immediatè, ex *cap.ad extirpandas, & cap.constitutus, eodem tit.* Et ratio huius prohibitionis fuit, ne videretur esse successio hæreditaria in beneficiis. Sic tenent glos. *d.cap.ad extirpandas, versic Amouere.* Tab.*beneficium* 2, *quæst.*13. Syluest.*beneficium* 3. *quæst.*6. Armilla *verbo beneficium,num.*21. vbi Ang. *num.*16. Ripa *cap. inter cæteras, de rescrips. num.*18. 17.glos.*cap.Apostolica* 8.*quæst.*1.*versic.Præbendas*, & *ibi* Turrecrem.*num* 4. *&* 2. Bernardus Diaz *pract. cap.*49.*num.*3. Panorm.*d.cap.ad extirpandas,num.*5. Host.*summa tit.de filijs presbyt.n.*5 Rebuff.*praxi,tit. de dispensat. super defectu natalium, n.*19. 22.23. Nauarr.*cap.si quando,de rescript* in auctario, quod nouè apposuit in fino totius illius capitis,*num.*4.*&* 3. Archid.Dominicus, & Præpositus *d c.Apostolica.* Anton.& Host.*cap.ad hæc,de filijs presbyt.* Decius *d. cap.inter cæteras,num.*4. Innoc.*d.cap.ad extirpandas*, Præpositus *in summa* 56. *dist. fine*, Mandosius *de signatura gratiæ, tit.de dispensat.ad beneficium in Ecclesia, in qua pater & omnes.*

Nota primò hoc habere verum etiam post Tri- 3
dent.

dent. *sess. 25. cap. 15. de reform.* quia circa filios legitimos nihil immutauit Trident. vt patet ex ipsius contextu: & sic standum est iuri veteri. *l. præcipimus. C. de appellat.* Sic Nauarr. *d. auctario num. 3.* Salzedo *d. pract.* Bernardi Diaz *cap. 49.*

4 Secundò nota esse intelligendum, quòd possit filius mediatè succedere, quando illa media persona obtinuit possessionem, & ministrauit: secus si statim resignaret, fieret enim fraus. Sic Rebuff. *ibi*, & dicit censuisse senatum Parisiensem.

5 Tertiò nota, quòd si post patrem successit filius in beneficio, & postmodum alter filius frater huius, si prior filius non ex legitima dispensatione successit, posterior adhuc dicetur succedere immediatè, & sic non potest illud obtinere: si verò prior successit ex legitima dispensatione, posterior non dicetur succedere immediatè, & sic poterit obtinere. Ratio, quia in priori casu collatio ea fuit nulla, & sic censenda est, ac si facta non fuisset: at in posteriori, cùm fuerit valida, iam verè mediauit alius. Sic Host. *ibi n. 5. fine.* Panorm. *d. c. ad extirpandas, num.* 10. D. Anton. *3. p. tit. 28. cap. 4. §. 2.*

6 Quartò nota, quòd *d. c. ad extirpandas*, expressè dicitur non posse etiam filium legitimum succedere immediatè in præbenda, in qua pater fuit vicarius, hoc tamen intelligitur, quando pater fuit vicarius perpetuus, secus quando fuit vicarius temporalis, & vt conductus nomine alieno. Et ratio est, quia quando fuit vicarius temporalis, pater nullum habuit titulum, vel ius in re, & sic cessat ius successionis. Sic habetur expressè *c. constitutus; de filijs presbyt.* & *ibi* glos. *vers. perpetuus*, & Panorm. *ibi n. 5.* glos. *d. c. ad extirpandas, vers. vicarij*, & *ibi* Innoc. Rebuff. *vbi suprà num.* 21.

7 Quintò nota, quòd si dum pater possedit beneficium, erat portio, & ex priuilegio, eo mortuo, factum est canonicatus, reputatur aliud beneficium; & sic potest filius legitimus in eo succedere. Sic Mandosius *suprà*, dicitque sic declarasse Rotam.

8 Sextò nota, quòd si Ecclesiæ patris, & filij propter suam tenuitatem, & non in fraudem vniantur, decedente patre potest filius in vtraque manere, quia tunc non datur ratione successionis, sed ratione illius. Sic Vincent. & Host. quos refert, & sequitur Panorm. *cap. ex transmissa. de filijs presbyt. num.* 7.

9 Secunda conclusio: filius legitimus potest simul esse beneficiarius in eadem Ecclesia, in qua tunc eius pater habet beneficium. Patet ex *cap. ad hæc, de filijs presbyt.* & tenet *ibi* glos. *vers. obtinere.* Host. *eodem tit. num* 5. Syluest. *beneficium 3 q. 6.* glos. *cap. ad abolendam, de filijs presbyt. vers. in sæcularibus.* & *ibi* Innoc. Ripa *c. inter cæteras, de rescript. n.* 19. Dominicus, Turrecrem. Præpositus *cap. Apostolica 8. q. 1.* Bernardus Diaz *pract. cap. 49. num. 4.* Felin. *cap. in nostra, de rescript. num. 13. coroll. 3.* Calder. *de filijs presbyt. consil. 1.* Salzedo *d. cap. 49.* Panorm. *d. cap. ad abolendam*, Rebuff. *praxi benefic. tit. de dispensatione super defectu natalium, num.* 37. 38. 39. Decius *cap. inter cæteras, notab. 2. de rescript.*

10 Sed contrà vrget *c. ad abolendam, de filijs presbyt.* vbi prohibetur filiis canonicarum, maximè spuriis, esse canonicos in Ecclesiis sæcularibus, in quibus patres fuerunt: si maximè spuriis; ergo quibuscumque etiam. Et sic videtur tenere glos. *cap. cùm decorem, eodem tit. versic. illegitimus*, & tenet *ibi* Panorm. & sic dicit videri determinari glos. *cap. Apostolica 8. quæst. 1. versic. præbendas.*

11 At tenendum est, quod dixi, & illud *maximè spurij, d. c. ad abolendam*, intelligitur respectu aliorum filiorum illegitimorum: vt benè glos. *d. c. ad abolendam, vers. in sæcularibus.* & *ibi* Innoc. Rebuff. & Host. vbi citaui *in 2. conclus.*

12 Nota aliquos Doctores dicere, non posse simul esse, quando beneficium est quasi, vel penitus simile, nec etiam mortuo patre posse filium legitimum succedere immediatè in beneficio, quasi, vel penitus simili, vt si pater fuit canonicus, non potest filius immediatè esse canonicus in illa Ecclesia. Sic Panorm. *cap. cùm decorem, de filijs presbyt. n. 1.* Mandosius *de signatura gratiæ, tit. de dispensatione ad beneficium in Ecclesia, in qua pater.*

13 Sed contrarium est verius, immo, quòd potest simul esse canonicus cum patre; quia oppositum nullo iure probatur, & cessat ratio prohibitionis, quia illegitimus scandalum præbet, quando cum patre ministrat, quod non præbet legitimus. Sic tenent Felin. Calder. Salzedo, Rebuff. vbi citati sunt *in 2. conclusione.*

DVBIVM XV.

An filius illegitimus clerici possit obtinere beneficium in Ecclesia, in qua pater habet, vel habuit beneficium.

1 Circa hoc ponam priùs, quid iure communi dicendum sit, & mox quid stando in quadam constitutione Clementis VII. quam de hoc edidit, refértque eam Nauarr. *cap. si quando, de rescript. el nueuo, exceptione 21. initio*, & decreto Trident. *sess. 25. de reformat. cap. 15.* Sit

2 Prima conclusio: Filij illegitimi clericorum poterant stando in iure communi succedere mediatè in beneficio patris, id est, quando aliqua persona media obtinuit illud beneficium post patrem. Sicut idem diximus *dubio præcedenti* de filiis legitimis. Patet ex *cap. ex transmissa, de filijs presbyt.* & tenet *ibi* Panorm. *n. 5.* Nauarr. *in auctario*, quod ponit *in cap. si quando, de rescript. el nueuo, in fine totius capitis, num. 4.* Ripa *cap. inter cæteras, de rescript. num.* 18. Spino *speculo testam. gloss. 3. n.* 20. Mandosius *de signatura gratiæ, tit. de dispensat. ad beneficium in Ecclesia, in qua pater.* Et fatetur Clemens VII. *in constitutione citata.*

3 Secunda conclusio. Non poterant tamen quicumque illegitimi etiam non spurij, stando in iure communi simul habere beneficium in Ecclesia, in qua pater actu habebat beneficium aliud, poterant tamen eo mortuo, modò non succedant in beneficio paterno. Sic colligitur ex *cap. ad abolendam, de filijs presbyter.* Et ratio prohibitionis est, quia illegitimus scandalum præberet vnà cum patre ministrans. Sic Nauarr. *d. auctario num. 4.* Ripa *d. cap. inter cæteras, num.* 20. Bernardus Diaz *practica cap. 49. num. 4.* Sylu. *beneficium 3. quæst. 15.* gloss. *d. cap. ad abolendam, versic. in sæcularibus*, & *ibi* Innocent. Hostiens. *summa tit. de filijs presbyt. num. 5.* Rebuff. *praxi benefic. tit. de dispensat. super defectu natalium, num.* 37. 38. 39. Panormit. *dicto cap. ad abolendam.*

4 Tertia conclusio: stando tamen in constitutione dicta Clementis VIII. correcta est prima conclusio, & sic non poterant etiam mediatè succedere in beneficio paterno. Sic Nauarra *d. auctario num* 4. Spino & Mandosius *in prima conclusione* citati.

tati. Ar per constitutionem Clementis VIII. non est correcta secunda conclusio: & sic illa stante poterat illegitimus esse beneficiatus in Ecclesia, in qna fuit pater, modò non succederet in eodem beneficio. Sic Nauatr. *eo num.* 4.

5 Quarra conclusio: per decretum Trident. *d. c.* 15. correcta est vtraqne conclusio: & sic definitur *ibi*, quòd nullo modo filij illegitimi clericorum possint in Ecclesia, in qua eorum patres beneficium aliquod habuerunt, beneficium aliquod etiam dissimile obtinere: nec in dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare; nec possint beneficia antea obtenta, scilicet ante publicationem illius decreti Trident. in Ecclesia, in qua pater habet beneficium, retinere, sed teneantur intra trium mensium spatium beneficia resignare, aut cum alio permutare extra illam Ecclesiam, aliàs ipso iure eis priuati existant, & super iis quæcumque dispensatio surreptitia censeatur. Sic Nauarr. *d. auctario, n.* 4. & insuper definitur *ibi*, vt reciprocæ resignationes, quæ deinceps à parentibus clericis in fauorem filiorum fient, vt alter alterius beneficium consequatur; & quæcumque aliæ factæ in fraudem huius decreti, illis non suffragentur. Vnde beneficia antea habita non vacant ante trimestre, ac collatio postea facta est nulla. Nauarr. *lib. 1. consil. in antiquis, & nouis, tit. 1. de constit. consil. 1. quæst.* 18. *n.* 47. *& quæst.* 17. *n.* 46. dicit non posse filium in Ecclesia, in qua pater habuit beneficium, fungi officio subdiaconi, cantoris, vel sacristæ, nec aliquando tanquam externum, & peregrinum ibi ministrare in his, vel facere sacrum.

Circa quod decretum sunt aliqua notanda.

6 Primò nota, procedere, licèt pater, qui habuit beneficium in illa Ecclesia, è viuis decesserit ante huius decreti publicationem, adhuc enim non poterit filius post illius publicationem beneficium in ea Ecclesia acquirere, etiamsi omnino dissimile sit. Patet ex eo decreto, *In Ecclesiis, in quibus eorum patres habent, vel habuerunt beneficium, nec in illis quoquo modo ministrare.* Et sic Nauarr. *dicto auctario num.* 12. dicit per hæc verba, non posse talem illegitimum habere beneficium in Ecclesia, in qna habuit pater etiam post 20. & 30. annos à morte illius elapsos. Sic tenuit Couatr. *in quibusdam annotationibus manuscriptis.*

7 At grauis est difficultas, quid dicendum sit, si filius ante huius decreti publicationem obtinuit legitimè beneficium in Ecclesia, in qna pater habebat, sed tempore publicationis huius decreti non haber, quia iam obierat, vel resignatat beneficium, an scilicet possit filius illud retinere beneficium. Quidam enim dicunt non posse retinere, sed teneri intra tres menses resignare, vt disponitur *ibi*. Probatur ex proœmio illius decreti, ex quo colligitur causa finalis, *l. finali. ff. de hered. instit. cap. quia propter, de elect.* in quo proœmio sic dicitur: *Vt paterna incontinentia memoria à locis consecratis longissimè arceatur.* At constat memoriam illam refricari, quoties cernitur filius in ea Ecclesia beneficium habere, in qua pater, siue obierit, siue resignarit, habuit. Secundò probatur ex illis verbis decreti, *nec in dictis Ecclesiis*, (scilicet in quibus pater fuit beneficiarius) *quoquo modo ministrare*; & sic vetat eos filios in beneficiis iam habitis ministrare, nec disponit de re præterita, sed de vsu rei præteritæ, qui est futurus: nam si intelligeretur, quòd deinceps obtinere nequirent, essent ea verba superflua, cùm iam id ibi dispositum esset: quod tamen non est dicendum, *cap. si Papa, de priuileg. in* 6. *& l. si quando. C. de inoffic. testam.* Sic tenent Nauarr. *d. auctario num.* 12.

Sed verius est contrarium, nempè posse filium illud beneficium retinere, modò pater obierit ante huius decreti publicationem, vel intra tres menses ab illius publicatione: & similiter si pater suum beneficium antè dimiserat, vel dimisit intra illos tres menses. Probatur, quia Tridentini decretum dum dicit, *Non liceat*, &c. non loquitur de collationibus antea factis, sed de futuris. Quod inde probatur primò, quia de antea factis expressè disponit *ibi* paulo inferiùs in illis verbis, *Quòd si in præsenti*, &c. Secundò, quia lex hæc est pœnalis; ergo non est extendenda, sed restringenda. Tertiò, quia lex non extenditur ad præterita. *cap. finali, de constit. l. leges la 2. C. de legibus. l. de vsuris. C. de vsuris. cap. ante triennium* 31. *dist. cap. proposuisti* 82. *dist.* Bartol. *l. omnes populi, quæst. 5. principali ff. de iustit. & iure.* Felin. *cap. cognoscentes, in principio, num. 7. de constit.* Parisius *cons.* 49. *num. 3. volum* 4. Mandosius *de signatura gratiæ, tit. de dispensat. ad beneficium in Ecclesia, in qua pater. §. Rursus sciendum est.* Baldus, & Salizetus *l. testium. C. de testibus.* Felin. *cap. finali, de constit.* Nauarr. *cap. si quando, de rescript. except. 21. à num. 1. vsque ad* 5. quod procedit etiam, quando ratio legis habet locum in præteritis, adhuc enim non trahitur ratio ad tempus antecedens, sed tantùm ad futurum. Quòd si opponatur glos. *Clement. 1. de concess. prabend. vers. censemus*, communiter recepta, vt ait Nauatr. *ibidem num.* 3. quæ dicit, dispositioni illius Clement. locum esse in præteritis, quoniam ratio illius æquè respicit præterita & futura. Respondet Felinus hoc intelligi, quando lex est iuris antiqui declaratoria, secus quando est lex noua; & Nauarr. *ibi num.* 5. respondet intelligi in dubio, quando scilicet non apparet aliunde legem illam tantùm futura respicere. Præterea, quia Trident. in eo decreto quando agit de collationibus præteritis, tantùm disponit, quòd non sint simul beneficiatij pater, & filius, in eadem Ecclesia, sed quòd filius intra tres menses teneatur dimittere beneficium; ergo si ante hoc decretum, vel ante tres menses dictos pater obiit, vel dimisit beneficium, iam omnino seruatur intentum Concilij, quòd non sint simul in vna Ecclesia. Neque obstat quod Trident. *ibi* dicit, quòd filius renunciet beneficium: & sic non videtur satis fieri, si pater renunciet; quia cùm huius decreti mens ea fuerit, vt pater & filius simul in eadem Ecclesia non sint, quod optimè seruatur, quouis eorum renunciante, satis est, vt pater renunciet. Neque obstant fundamenta Nauarri, non primum, quia licèt ratio illius decreti habeat etiam locum in præteritis, non ob id extendendum est ad præterita, vt probaui, maximè cùm circa præterita, quod velit, expressè disponat. Non obstat etiam secundum, quia vult *ibi* Concilium non tantùm, quòd filius non obtineat titulum beneficij in Ecclesia, in qua pater; sed etiam, vt non habeat in ea quodcumque ministerium. Sic tenuit ad pedem literæ Couarr. *in dictis annotationibus*, & quòd filius possit retinere tale beneficium, quando pater obiit ante publicationem illius decreti Trident. tenet etiam Salzedo *pract. cap.* 49. & affert declarationem Cardinalium, qui hoc ita declararunt. 8

9 Hinc fit, quòd hoc Trident. decretum non improbat dispeusationes præteritas, sed illas restringit, scilicet vt non possint pater, & filius in eadem Ecclesia simul ministrare, sed futuras omnino reprobat; quare si filius ex legitima dispensatione obtinuerat ante hoc decretum etiam beneficium paternum, potest post hoc decretum illud retinere., modò pater iam non habeat beneficium in ea Ecclesia. patet ex dictis. Sic Couarr. *in illis annotationibus.*

10 Secundò infertur quòd si filius illegitimus clerici priùs obtinuit beneficium in aliqua Ecclesia, & postea pater in ea obtinuit aliud etiam dissimile beneficium, non esset cogendus tunc filius dimittere beneficium, sed pater, quia ideo vult hoc decretum Trident. cogi filium beneficium dimittere, quia illud cōtra honestatem publicam, quam veteres canones seruandam esse censuerunt, in eadem Ecclesia, in qua pater ministrabat, obtinuit. Quod in hoc casu non contingit in filio, sed in patre. Sic Couarr. *in eisdem annotationibus.*

11 Tandem nota, quid dicendum sit, si filij clericorum illegitimi habebant accessus, regressus, vel coadiutorias ad aliquod beneficium in Ecclesia, in qua parentes habuerunt beneficium, an possint per eos accessus, vel regressus, vel coadiutorias assequi ea beneficia. videtur enim posse, tum quia hoc decretum non loquitur de præteritis, vt dixi, in casu quo simul pater, & filius ministrant, quod in casu non contingit, & filius assequitur beneficium per ius, quod habebat ante Trident. nempè ratione illius regressus antea habiti. Secundò Tridentinum *eadem sess. 25. cap. 7. de reform.* non tollit regressus, & coadiutorias præteritas, sed tantùm futuras post Concilium: ergo non dicendum est d. cap. 15. esse contrarium, & tollere futuras. Sed dicendum est, non posse: tum quia consequutio illius beneficij non est præterita, sed futura, & post decretum Concilij, licet sit exequutio quædam actus præteriti; quia ij, qui habent accessus, regressus, & coadiutorias, non habent beneficia, nec vllum ius in eis, sed tantùm ad ea; & ita postea dicentur ea quærere: at hoc decretum prohibet illegitimos post illud acquirere beneficium aliquod in Ecclesia, in qua pater habuit. Tum etiam, quia Concilium *eadem sess. cap. 7.* dum non improbauit accessus, regressus, & coadiutorias, intellexit in omnibus legitimè natis, & etiam in illegitimis, quando per eas non prætendunt beneficia in Ecclesia, in qua parentes obtinuerunt. Sic tenet Nauarr. *in auctario*, quod ponit post *cap. si quando, de rescript. el nueuo à n. 5. vsque ad 11.* & Couarr. *in annotationibus dictis.*

DVBIVM XVI.

An possint filij, siue legitimi, siue illegitimi habere pensionem super fructibus beneficiorum, quæ eorum parentes obtinent, vel obtinuerunt.

1 HÆc quæstio tractari potest stando in iure communi antiquo, & stando in decreto Trident. *sess. 25. cap. 15. de reformat.*

2 Et stando in iure communi antiquo quidam dicunt non posse. Et probatur arguendo de toto ad partem, quod argumentum valet, *l. qua de tota, ff. de rei vendicat.* Si enim filius excluditur à toto beneficio, sic & à parte, scilicet à pensione, super parte fructuum. Sic Gigas *de pensionibus, q. 16.* Gauara *lib. 6. de potestate Legati num. 184.* vt eos refert Spinò *vbi infrà.*

3 At multo verius est, posse, quia nullibi reperitur talis prohibitio; neque argumentum de toto ad partem valet, quando in parte militat diuersa ratio, quàm in toto, vt bene Socin. iunior *cons. 187. n. 22. lib. 2.* Sic Gigas *in addit. ad suam quæst. 86. de pensionibus*, vt eum refert, & sequitur Mandosius *de signatura gratiæ, tit. de dispensatione ad beneficium in Ecclesia, in qua pater. §. Quæro an constitutio.* Spino *speculo testam. glos. 3. num. 22.* Paleotus, & Gomesius per ipsum citati *ibi.*

4 Sed Trident. *d. cap. 15.* statuit ne filij clericorum possint habere pensiones super fructibus beneficiorum, quæ parentes eorum obtinent, vel aliàs obtinuerunt, quando non sunt habiti ex legitimo matrimonio; quare cùm hoc decretum loquatur de futuris (vt dixi *dub. præcedent.*) filij clericorum, qui ante illud decretum obtinuerant pensionem super beneficiis paternis, possunt etiam modò retinere. Sic Spino *ibi*, dicens sic esse declaratum per Cardinales: & modò multos clericorum filios obtinere pensiones super beneficiis patrum obtentas ante hoc decretum.

5 Similiter cùm Tridentin. *ibi* (vt dixi *suprà dub. 14.*) nihil innouet circa filios legitimos, poterunt etiam hodie obtinere pensiones super beneficiis paternis.

DVBIVM XVII.

Quis possit dispensare cum filijs legitimis, vel illegitimis, vt succedant in beneficio paterno.

1 CErtum est cum illegitimis solùm Papam posse, vt patet ex *cap. dilectus, de filijs presbyt.* & tenent omnes citandi.

2 Nota, quòd Syluest. *beneficium, q. 15.* Tab. *beneficium 2. q. 19.* Angel. *verb. beneficium. n. 28.* Arm. *n. 33.* dicunt, quòd licèt Episcopus nequeat cum his dispensare, vt succedant in beneficio paterno, nec vt simul cum patre sint in eadem Ecclesia beneficiarij, at potest dispensare, vt mortuo patre in eadem Ecclesia habeant aliud beneficium. Sed, vt dixi *suprà dub. 15. conclus. 2.* ad hoc nulla requirebatur dispensatio stando in iure communi antiquo, iuxta quod loquuti sunt hi authores. At post Trident. *sess. 25. cap. 15. de reformat.* certum est cum filiis illegitimis clericorum non posse Episcopum dispensare, vt obtineant beneficium in Ecclesia, in qua eorum patres iam defuncti beneficium aliquando obtinuerunt, quia id grauissimè prohibetur *ibi*, & improbantur dispensationes futuræ, at Episcopus nequit dispensare in lege generalis Concilij.

3 De filiis verò legitimis dubium est, an possit Episcopus dispensare, vt immediatè succedant in beneficio paterno. Duplex est sententia.

Prima dicit posse Episcopū dispensare ex causa iusta, concernente scilicet vtilitatem Ecclesiæ, absque causa verò non. Et probant per *c. ex tua, & c. veniens, de filijs presbyt.* Sic Host. *tit. de filijs presbyt. n. 6.* Raynerius *in sum. eodem tit.* Panorm. *c. finali, eod. tit. n. 2.* Tancred. Goffred. & Ioan. quos refert, & sequitur Archid. *cap. 1. de filijs presbyt. in 6. num. 4.*

Secunda

4 Secunda tamen sententia tenenda docet non posse, quia expressè *d. c. dilectus*, dicitur non posse Episcopum, neque Legatum Papæ, & nun fit distinctio de filiis legitimis, vel illegitimis. Item, quia hæc prohibitio est de iure communi Pontificio, in quo Episcopus nequit dispensate, cùm inferior non possit iu l. superiotis dispensare. Hanc tenent Ripa *c. inter cæteras, de rescript. num.* 17. glos. *cap. 1. 56. dist. 6. fine, & c. Apostolica 8. quæst. 1. vers. Prabendas*. Mandosius *de signatura gratia, tit. de dispensat. ad beneficium in Ecclesia, in qua pater*. glos. *d. cap. dilectus, vers. non obstante*. Rebuf. *praxi benef. tit. de dispensat. super defectu natalium, num.* 32. Ioan. Andr. *c. penult. de filiis presbyt.* Ioan Monachus, & Domin. *cap. 1. de fil. presbyt. in 6.* vbi & Fraucus *num.* 7. Speculator *tit. de dispensat. §. Nunc de Episcoporum, fine.*

DVBIVM XVIII.

An sicut filij non possunt succedere in beneficio patris, ita & nepotes in beneficio auorum, & sic de reliquis descendentibus? & quid de collateralibus.

1 CErtum est collaterales posse, quia nullibi habetur talis prohibitio, & non militat eadem ratio, quæ in descendentibus, nempe, ne detur successio in beneficiis: & sic tenent omnes Doctores citandi.

2 Sed dubium est de nepotibus, & aliis descendentibus, triplex est sententia.

Prima ait non posse nepotes succedere in beneficio auorum. Ratio, quia appellatione filiorum nepotes continentur. *l. liberorum. ff. de verb. signif & §. sui, Instit. de hæred. qualit.* Item quia fieret manifesta fraus canonicis decretis; qui enim nequit filio dare beneficium, minimo negotio nepoti concedet. Sic tenent glos. *c. ad extirpandas, de filiis presbyt versic. filij.* & *ibi* Innoc. Immola *c. ex parte el 1. de offic. deleg. fine*, Buttio *d. c. ad extirpandas, num. 7.* dicens communem esse. Salzedo *pract. Bernardi Diaz cap. 49. Guill. c. Raynutius. de testam. verbo, & vxorem, num.* 693. Rebuf. *praxi benef. tit. de dispensat. super defectu natalium, num.* 25. & Card. & Archid quos *ibi* refert, & *num.* 27. dicit, (ipsúmque sequitur Salzedo *suprà*) hoc habere verum etiam in nepote legitimo ex spurio, vel spuria, & sic dicit Rebuf. censuisse senatum Tolosanum, & *num.* 16. dicit, hoc esse verum, licèt pater sit viuus. Idem tenent de nepotibus, immo & de omnibus descendentibus dicunt idem Laur. & Alanus, quos refert Turrec. *vbi infrà.*

3 Secunda sententia sic distinguit, si pater est viuus, potest nepos in beneficio aui immediatè succedere, quia tunc cessat ratio prohibitionis: nam si iure successionis haberetur, non nepos, sed eius pater esset successurus; si verò pater obiit, nequit nepos in eo beneficio immediatè succedere, quia tunc nepos, tanquam proximior succedit, & sic manet ratio prohibitionis. Sic tenent Host. *summa tit. de filiis presbyt. num.* 5. Turrec. *c. Apostolica 8. quæst. 1. num.* 8. Syluest. *beneficium 3. quæst. 6.* Tabien. *beneficium. 2. quæst.* 13. Ang. *verbo beneficium, num.* 16. Arm. *num.* 22.

4 Immo idem dicunt de omnibus descendentibus Host. Syluest. Tabien. Ang. *ibi*, Arm. *ibi. num.* 21.

Tertia sententia cæteris probabilior dicit posse nepotes immediatè succedere in beneficio aui. 5
Ratio, quia cùm hæc decreta pœnalia sint, sunt restringenda: cùm ergo de solis filiis loquantur, non sunt extendenda ad nepotes, maximè, quia tantùm in fauorabilibus nepotes veniunt nomine filiorum, non autem in odiosis. *l. lege Iulia. §. hoc capite, ff de ritu nupt. l patri, ff. de adult.* Bart. *l liberorum n. 6. ff. de verbor. signif.* communiter receptus, vt testatur Couarr. *lib. 2. variar. cap. 8. num. 2. vers. primum.* & Spino *vbi infrà*. Item, quia licèt filij clericorum ab hæreditate paterna omnino excludantur, non tamen nepotes. Hanc tenent glos. *cap. 2. dist. 56. & cap. Apostolica 8. quæst. 1. versic. prabendas.* D. Ant. 3. *p. tit. 28. cap. 4. §. 2.* Rayner. & Brixiensis, quos refert Tur. *suprà*. Bellamera *d. cap. Apostolica, num* 3. dicens communem, & *ibi* Præpositus *num.* 20. & *ibi* Archid. Panor. *cap. accedens, de accus. num. 2. & cap. ex transmissa, num. 7. de filiis presbyt. & cap. ad extirpandas, eodem tit. num.* 8. vbi & Ioan Andr. Gauara, dicens sic practicari, *lib. 7. de potest. Legati. num.* 313. Spino *speculo test. gloss. 3. num.* 23.

DVBIVM XIX.

An sicut in parentum beneficiis nequeunt succedere filij, ita nec parentes in beneficiis filiorum.

DVplex est sententia.

Prima dicit non posse etiam parentes succedere in filiorum beneficiis, quia cùm eadem ratio sit in vtroque casu, idem ius esse debet, *cap. translationes, de constit. & cap. inter cæteras, de rescript.* maximè, quia sumus in correlatiuis, quorum idem est ius. *l. finali.* & *ibi* Bart. *notab. vltimo ff. de acceptil.* sic Archid. & Host. quos refert Panor. *infrà*. Idem tenet Turrec. *c. Apostolica 8. quæst. 1. num.* 5. & cum hac videtur manere Mandosius *de signatura gratia, tit. de dispensat. ad benef in Ecclesia, in qua pater, fine,* & refert *ibi* Gigantem, *quæst. 86. de pensionibus*, dicere fortè hac posse sustineri. 1

Secunda sententia probabilior ait, posse succedere: ratio, tum quia hoc non inuenitur expressè prohibitum, & cùm sit pœnale, potiùs est restringendum. Tum etiam, quia non militat eadem ratio, nempè quòd detur successio hæreditaria in beneficiis, cùm rarum sit, vt filij thesaurizent parentibus, & eis beneficia resignent. Sic tenent Rebuf. *praxi benef. tit. de dispensat. super defectu natalium, num.* 19. Gigas *vbi suprà*, dicens esse communem Bernardus Diaz *practica canonica cap. 49. num.* 4. Ioan. Andr. quem refert, ac sequitur Panor. *cap. ex transmissa, de filiis presbyt. num.* 7. Præposit. *c. Apostolica 8. quæst. 1.* dicens esse communem. & *ibi* glos. *versic. Prabendas.* dicit fortè hanc esse veram. 2

Hinc non est tenendum, quod decretum est in congregatione prouinciali Toletana *anno* 1582. *num.* 70. nempe non posse parentes succedere in beneficiis filiorum illegitimorum. 3

Sed contrarium hîc probaui.

Dubium XX.

An qui possedit triennio pacificè beneficium colorato titulo, non tamen vero, & legitimo, sit tutus in vtroque foro, ita vt post non teneatur resignare.

1 Hoc dubium, quod grauissimum est, mouetur propter regulam Cancellariæ de triennali, quæ est 33. quæ sic se habet *Si quis quæcumque Ecclesiastica beneficia, qualiacumque sint, absque simoniaco ingressu ex Apostolica, vel ordinaria collatione, vel electione, & electionis huiusmodi confirmatione, seu præsentatione, & institutione illorum, ad quos beneficiorum huiusmodi collatio, prouisio, electio, & præsentatio, seu quauis alia dispositio pertinet, per triennium pacificè possederit, dummodo in beneficiis, si dispositioni Apostolicæ ex aliqua reseruatione generali in corpore iuris clausa, reseruata fuerint, se non intruserit, super eisdem beneficiis taliter possessis molestari nequeat. Nec non impetrationes de beneficiis ipsis sic possessis factas, irritas, & inanes censeri debere decreuit, antiquas lites super illis motas penitus extinguentes.* Hæc ibi. Hæc regula ortum habuit ex quodam decreto Concilij generalis Basiliensis, incipienti, *Quicumque non violentus*, vt notat Ludouicus Lopez *suprà regula, de triennali, in proæmio*, & Felinus *cap. sicut, de sententia, & re iudic. num.* 31. hoc autem decretum habetur in Concilio Basiliensi *sess.* 21 *paulo post principium, tit. de pacificis possessoribus*, Et sic se habet, *Quicumque non violentus, sed habens coloratum titulum, pacificè, & sine lite prælaturam, dignitatem, beneficium, vel officium triennio proximo hactenus possedit, vel in futurum possidebit, non possit postea in petitorio, vel possessorio a quoquam etiam ratione iuris noviter impetrati molestari, excepto hostilitatis casu, vel alterius legitimi impedimenti, de quo protestari, & illud intimare tenetur.* Hæc ibi. Et ratio huius regulæ est, vt notat Ludouicus Gomez *ibi quæst.* 28. propter negligentiam non petentium ius suum intra triennium, denegatur postea illis actio: ne beneficia sub incerto titulo possideantur.

2 Hinc fit, quòd quamuis in aliis currat præscriptio contra legitimè impeditum: at hæc præscriptio beneficij pacificè triennio possessi non procedit contra legitimè impeditum: sed si prætensor beneficij talis ab alio triennio pacificè possessi est legitime impeditus, quia scilicet ingruit bellum, vel pestis in loco beneficij, vbi debet citari possessor, vel actor est captus ab hostibus, nec potuit constituere procuratorem, tempus illud, quo durat impedimentum, est deducendum de medio, & dicitur dormire, adeò quòd finito impedimento, tempus sequens continuatur cum præcedenti. Patet ex d. decreto Concilij Basiliensis, a quo deducta est hæc regula, vbi excipitur casus hostilitatis, vel aliud legitimum impedimentum. Sic tenent multi, quos refert, & sequitur Ludou. Gomez *regula de triennali, quæst.* 57. Rebuf. *de pacifica possess. num.* 301. *vsque ad* 310. & limitat *num* 302. nisi tempore belli posset adire locum, in quo redditur ius cum saluo conductu. Et *num.* 304. *vsque ad* 309. dicit idem esse, si actor esset infirmus, vel absens causa reipublicæ, vel effectus furiosus, vel iniustè excommunicatus, & non fuerit in mora petendæ absolutionis. Et *num.* 39. dicit idem esse in quocumque impedimento, quando impeditus non poterat remouere illud, vt constat ex dicto decreto Concilij Basiliensis, debet tamen impeditus (vt *ibi dicitur*) protestari impedimentum, & possessori intimari facere, quod intellige in casu, in quo posset fieri intimatio: si enim esset actor incarceratus, vel vi detentus, excusandus esset. Sic Rebuf *ibi num.* 310. Gomez *ibi quæst.* 57. immo hæc protestatio non est necessaria, quando probatur postea impedimentum: vt docet idem Ludou. Gomez *regula de annali, quæst.* 75. 76. ad quam se remittit *d. quæst.* 57. & dicit, sic iudicasse Rotam.

Hæc in summa continet illa regula *de triennali*, quæ quia difficilis est, & multa habet pertractanda; quatuordecim dubiis sequentibus summatim perstringam. 3

Dubium XXI.

An regula de triennali *locum habeat in foro conscientiæ, ita vt qui pacificè possidet beneficium triennio absque vero, & legitimo titulo, sed tantùm colorato, possit transacto triennio illud tuta conscientia retinere: an tantùm denegetur actio in foro externo aduersario ad repetendum illud.*

Duplex est sententia.

Prima dicit non reddere tutum in foro conscientiæ, & sic licèt talis triennalis possessor non possit molestari per viam actionis, at potest per viam denuntiationis euangelicæ, ratione peccati, quod contrahit retinendo; immo posset Prælatus ex officio priuare illum eo beneficio. Probatur ex verbis regulæ, vbi expressè dicit, super talibus beneficiis sic triennio possessis nequeant molestari, & nullibi dicit, posse retinere. Ergo expressè tantùm denegat actionem aduersario: sic tenet Cosmas *pragmat. sanctio, tit. de pacif. possess. super verbo, Triennium, & verbo molestari.* Et pro hac sententia refert Nauarr. statim citandus Ludouicum Gomez *regula de triennali, quæst.* 58. Sed malè, quia oppositam sententiam tenet, vt mox dicam, & ipse Nauarr. fatetur in sua lectura semper mansisse ancipitem super hac quæstione. Idem tenet Couarr. *reg. possessor.* 2. *p.* §. 10. *num.* 10. *conclus.* 7. 1

2 Secunda sententia probabilior docet reddere tutum possidentem in vtroque foro, & sic transacto triennio, posse tuta conscientia retinere, seruatis conditionibus, de quibus statim. Ratio, quia, vt dicit Ludou. *illa quæst.* 58. illud triennium æquiualet præscriptioni, & sic possessor debet gaudere eadè securitate, ac præscribens 40. annis. Item quia licèt titulus esset inualidus, at Papa ad vitandas lites, & scripulos reualidauit titulum per illam possessionem triennalem. Et si in foro conscientiæ id non prodesset, non satis consultum esset scrupulis. Hanc tenet Ludou. Gomez *regula de triennali, quæst.* 42. Nauarr. *lib.* 3. *consil. tit. de prebendis, cons.* 41. *fine, &* 41. *per totum.* Glossa antiqua, quæ est Guillermus de Monte Ferrato *regul. de triennali.* Philippus Probus *addit. ad Cosmam pragm. sanctio, tit. de pacif. possess. super verbum, coloratum, glos.* 13. Rebuf. latè probans *de pacif. possess. à num.* 7. *vsque ad* 28.

Nota tamen quod Gomez *ea regula* de triennali, *quæst.* 58. & 42. dicit, eam regulam non dare titulum possessori, sed tantùm exceptionem & possessionem ad vitam possidentis, & hoc etiam in foro conscientiæ, 3

conſcientiæ. Vnde ſi alter habet ius ad illud beneficium, eius ius per hanc regulam non annullatur, ſed ſuſpenditur durante vita triennalis poſſeſſoris, qua finita poteſt proſequi ſuum ius. Idem Felin. *cap ſicut, de ſententia, & re indic. num.* 31. dicens, ſic iudicaſſe Rotam. Idem Couarr. alios referens, *regula poſſeſſor 2.p.§.10.n.10.* ad quod confert, quod dicit Panor. *cap. contingit, de dolo, & contum. num.* 14. quòd poſſeſſio decennalis defendit poſſeſſorem beneficij, excludendo alium, ſed non dat poſſidenti titulum propter dictum gloſ. *eodem cap. contingit, verſic. conſtituatur*, vbi ait, quòd titulus beneficij nunquam præſcribitur. Hinc infert idem Ludou. Gomez *q.*60. quòd licèt triennalis poſſeſſor cum colorato titulo fructus legitimè retinere poſſit, & agentem exceptione huius regulæ expellere, at nequiuit agere contra habentem verum titulum ad recuperationem aliquorum fructuum perceptorum, quia hæc regula non defendit, niſi poſſeſſorem, & ad hoc tantùm concedit exceptionem, at in petitorio nihil tribuit.

4 Sed contrarium eſt verius, ſcilicet concedere verum titulum, & actionem ad agendum, vt latè probat Rebuffus *ibi, n.*21. *&* 29. & idem Ludou. Gomez *quæſt. illa* 58. refert quandam deciſionem Rotæ, & Gaſparem quendam Rotæ Auditorem tenuiſſe, quod confert verum titulum.

5 Immo habet tantam vim hæc regula *de triennali*, quòd ſi quis impetret beneficium detentum per aliquem per plures annos cum clauſula quòd habetur tempus detentionis pro expreſſo, non obſtantibus regulis Cancellariæ, non derogatur huic regulæ, quia detentio ſupponit merum factum ſine titulo: at hæc regula loquitur de triennali poſſeſſore cum titulo colorato. Sic Ludou. Gomez *regula de triennali quæſt.*37. licèt aliquantulum dubius.

Dvbivm XXII.

An procedat hæc regula* de triennali *contra minorem quatuordecim annis.

1 Difficultas eſt, an qui pacificè poſſedit triennio beneficium, quod debebatur minori, iuuetur hac regula, ita vt minor nequeat reſtitui.

2 Rebuffus *de pacif. poſſeſ. num.* 307. latè probat iuuari, nec minorem poſſe reſtitui, qui in beneficialibus reputatur maior. *cap. ex parte, de reſtit. ſpoliat. & cap. ſi annum, de iudic. in* 6. faciunt multi Doctores aſſerentes, in beneficialibus non eſſe reſtituendum minorem grauiter læſum, quos refert Couar. 1. *variar. cap.* 5. *num.* 1. & multi alij, quos *ibi* refert dicentes, ſaltem hoc eſſe verum, quando illud beneficium renunciatum à minori, in quod reſtituendus erat, alteri collatum fuerat. Quod contingit in præſenti, & fauet, quòd plerique, quos refert *ibi* Couar. *num.* 3. *verſic. quinto*, annotarunt, ſcilicet non eſſe locum reſciſſioni contractus, etiamſi in beneficialibus deceptio vltra dimidiam contigerit maioribus ætate, vt in permutatione beneficiorum.

3 Sed Gomez *regula de triennali, quæſt.* 15. dicit, quòd licèt de rigore iuris ita ſit, at de æquitate, quæ multum attenditur in beneficialibus, ſic diſtinguendum eſt: ſi agitur de damno vitando, reſtituitur minor, non obſtante pacifica triennij poſſeſſione; ſi verò agitur de lucro captando, tunc non reſtituitur, vt ſi minor plura beneficia haberet, & de vno poſſet viuere, vel ſi vnum haberet, quod tam oneroſum eſſet ei, quàm vtile, tunc enim non reſtitueretur. Idem Coſmas *pragm. ſanctio, tit. de pacif. poſſeſſor. verbo, impedimenti.* facit quod tenet Couarr. *eo cap.* 5. *n.* 3. *verſic. contrariam*, alios referens, ſcilicet, quòd minor læſus in beneficij Eccleſiaſtici renunciatione, etiamſi id beneficium poſt eam renunciationem alteri collatum ſit, eſt reſtituendus. Et hæc ſententia eſt probabilis, at prima eſt probabilior.

Dvbivm XXIII.

An non tantùm poſſeſſor beneficij triennalis gaudeat beneficio huius regulæ, vt moleſtari non poſſit, ſed etiam is, cum quo talis poſſeſſor triennalis permutauit, & is qui de nouo habet beneficium poſſeſſum triennio per permutantem.

Duplex eſt ſententia.

Prima non gaudere, niſi ſolum poſſeſſorem, quia eſt priuilegium perſonale, quod perſonam non egreditur. *cap. priuilegium, de regulis iuris in* 6. Item quia in beneficialibus nulla datur ſucceſſio reſpectu tituli. *c.* 1. *de præſcript. & c. Moyſes* 8. *q.* 1. nam titulus prædeceſſoris extinguitur omnino per eius mortem, vel renunciationem, nec aliquid de iure mortui ad ſucceſſorem tranſmittitur, cùm nihil ex iure primi habeat, ſed ex noua electione, & collatione, vt notant Ioan. Monachus, Ioan. Andr. & Guillermus, quos refert Lud. Gomez *regula de triennali q.*13. vbi hanc ſententiam tenet, & eandem tenet Coſmas *pragm. ſanctio. tit. de pacif. poſſeſ.* & gloſſator regulæ *de triennali.* 1

Sed contrarium eſt verius; primò, quia prædeceſſor poſſidens beneficium cum colorato titulo per triennium, vel per decem annos ſecúdùm diſpoſitionem iuris communis, præſcribit ius cuicumque competens; vt notat Panor. *c. conſtringit, de dolo, & contum.* Ergo tali iure poteſt vti ſucceſſor, quia ſat eſt in beneficialibus excludere actorem per exceptionem iuris non ſui; & in tali materia licitum eſt vti iure prædeceſſoris: vt docent Compoſtel. Ioan. Andr. Card. *cap. mandatum, de reſcript.* Felin. & Immola *c. capitulum, eodẽ tit.* Rebuffus *vbi infrà*, & reſpondet ad rationem oppoſitam, quòd non poteſt ſucceſſor in beneficio vti iure prædeceſſoris, quando vult ex ſolo titulo, & poſſeſſione prædeceſſoris ius ſuum fundare ſine nouo titulo; ſecus verò, quando ſe fundat in proprio titulo nouè acquiſito, & ad excludendum alterius titulum excipit de iure ſui prædeceſſoris. Secundò, quia regula generaliter dicit non poſſe poſſeſſorem moleſtari, at moleſtato ſucceſſore, moleſtaretur, quia euicto ſucceſſore, cogetur prædeceſſor reddere beneficium, quod habuit ex permutatione. Hanc tenent Rebuffus *de pacif. poſſeſſ. num.* 157. 158. Ripa *lib.* 1. *reſponſ. conſ.* 17. Staphilæus *de literis gratia, fol.* 91. & multi excellentes viri, & Cancellariæ iuris Romani, vt refert Gomez *ea quæſt.* 13. 2

An verò, ſi defunctus triennalis poſſeſſor cœperat ſe defendere contra actorem moleſtantem, transferatur hoc ius in ſubrogatum in iure, & ad omne ius, quod quomodolibet defuncto competebat, conſule Gomez *quæſt.* 14. 3

Dvbivm

DVBIVM XXIV.

Quæ conditiones exigantur, vt triennalis possessor tutus sit virtute regulæ de triennali.

DIco, exigi decem conditiones. Prima est, bona fides. Secunda, possessio. Tertia, vt sit pacifica. Quarta, per triennium. Quinta, vt possessio hæc sit beneficij ecclesiastici. Sexta, vt adsit titulus. Septima, vt titulus sit saltem coloratus. Octaua, vt non sit simoniacus possessor. Nona, vt non sit violentus. Decima, vt non sit intrusus in beneficio dispositioni Apostolicæ ex aliqua reseruatione generali in corpore iuris clausa reseruato. De quibus conditionibus seorsum agendum est in decem dubiis sequentibus.

DVBIVM XXV.

Circa primam conditionem, an in possessore triennali requiratur bona fides, vt possit se tueri hac regula.

1 DVplex est sententia.
Prima dicit, non requiri bonam fidem. Ratio quia per hanc regulam aliquid de nouo inducitur vltra ius commune, at nihil operaretur, nec de nouo indueceret, si ad eam exigeretur bona fides. Item quia regula tantùm petit titulum coloratum, & duos casus malæ fidei excipit, scilicet simoniacum, & intrusum in beneficio vacante apud Sedem. Item, quia in temporalibus in præscriptione agitur de maiori præiudicio, cùm per præscriptionem verum ius, & dominium acquiratur, & sic non mirum, si requiratur bona fides: at per hanc regulam tantùm acquiritur possessio ad vitam possidentis duratura. Sic Ludou. Gomez *regula, de triennali, quæst.* 42. & dicit bis in Rota sic esse decisum: & dicit hanc exceptionem etiam mala fide post triennij possessionem reddere tutum etiam in foro conscientiæ possidentem. Quia Papa ad vitandas lites, & scrupulos, hoc potuit facere, immò & dare verum ius, & dominium propter plenissimam in beneficialibus potestatem, quam habet. Idem Couarr *regula possessor* 2, *p.* §. 10. *num.* 10. at dicit non reddere tutum in conscientia.

2 Secunda sententia verior tenet requiri bonam fidem possidentis, quia non est credibile velle Papam fauere peccanti, ac malæ fidei possessori. Item, quia regula generalis est, malæ fidei possessorem nullo tempore præscribere. *cap. possessor, de regulis iuris in* 6. quod etiam in spiritualibus procedit, vt bene glos. *cap. contigit, de dolo, & contum. versic. constituatur*; & dicendo hoc, aliquid vltra ius commune operatur hæc regula, quia de iure communi semper poterat possessor molestari, nec præscribebatur titulus, vt bene Rebuf. *vbi infrà.* Hanc tenent Nauarr. *lib.* 3. *consil. tit. de præbendis consil.* 42. *in* 2. *conf.* 30. Rebuff. *de pacif. possess. num.* 28. Guillelmus, quem refert Ludou. Gomez *d. quæst.* 42. dicitque Rotam, re sæpiùs disputata, nunc in hanc, nunc in aliam partem declinasse.

DVBIVM XXVI.

Circa secundam conditionem, quæ est possessio, *quomodo intelligatur.*

DIco, sat esse, siue per se, siue per alium pacificè possideat eo triennio; quia qui possidet per alium, ipse videtur possidere. *l.* 1. § *deiecisse ff. de vi, & vi armata.* Sic Rebuffus *de pacif. possess. num.* 84. 1

Hoc tamen intelligitur, quando alius meo mandato accepit meo numine possessionem; si enim id fecit absque meo mandato, licèt postea ratum ego habeam, tantùm computabitur tempus triennij à die meæ ratihabitionis, & non à die, qua alter accepit possessionem; quia ratihabitio non potest retrotrahi in præiudicium tertij, sed tantùm ratificantis, vt concludunt Doctores, & glos. *cap ratum, & cap. ratihabitio, de regul. iuris in* 6. Sic Gomez *regula de triennali, quæst.* 59. dicens sic decidisse Rotam. 2

DVBIVM XXVII.

Circa tertiam conditionem, scilicet, vt possessio illa per triennium sit pacifica, *quid intelligatur per* pacificam.

SIt prima conclusio: hîc pacificà possessio sumitur, id est, sine lite. Et sic licèt sit controuersia verbalis, si non fuerit peruentum ad citationem, dicetur pacificè possidere. Sic Rebuffus *de pacif. possess. n.* 165. Bonif. *Clement. vnica, de sequest. possess.* vbi & glossa *vers. antea*, explicat, quòd ante litem motam possidetur pacificè; postea verò non. Et *ibi* Immola *num.* 18. Guido Papa *quæst.* 85. 1

Secunda conclusio: non perturbatur pacifica possessio, licèt reus per suas literas fateatur habuisse notitiam citationis contra eum ante triennium decretæ, nisi peruentum sit ad litem. Sic Gomez *regula de triennali, quæst.* 55. 2

Tertia conclusio; per citationem nullam, vt quia defuit iurisdictio, non interrumpitur pacifica possessio. Sic latè probans, & adducens plures decisiones Rotæ Gomez *regula de triennali q.* 34. *& regula de annali, quæst.* 43. vbi multos Doctores refert, & Cosmas *pragmat. sanctio, tit. de pacif. possess. verbo iudicio.* 3

Hinc fit, quòd si quis falsè assertus meus procurator citauit possessorem, qui pòst possedit triennio, iuuatur hac regula, & dicetur pacificus possessor, licèt postea ratificem gesta per illum, quia citatio fuit nulla, nec ratihabitio potest retro præiudicium tertij trahi: vt probaui *suprà.* Sic Gomez *regula de triennali, quæst.* 59. dicens sic decidisse Rotam. 4

Quarta conclusio: si possessor conueniretur ab aduersario ante triennium, & ipse declinat forum, & antequam constituantur iudices, labitur triennium, non dicitur pacificè possidere, quia non stetit per actorem, nec requiritur ad hoc litis contestatio. Sic Rebuf. *de pacif. possess. num.* 170. 5

Quinta conclusio: dicitur pacificè possidere possidens triennio, licèt Episcopus, vel alius recipiat fructus primi anni, Rebuf. *ibi num.* 85. 6

Sexta conclusio, vt non dicatur pacificè possidere, sat est, turbetur eius vicarius, quem reliquit, intra triennium, quia aliàs fieri posset frans recedendo. 7

recedendo. Sic Rebuff. *num.* 85. Milis *in repertorio, verbo, possessio pacifica, quaest.* 131.

8 Septima conclusio : sat est, quòd moueatur lis super possessione intra triennium, vt non dicatur pacificus, quoad proprietatem : vnde non dicitur pacificus, quando mouetur ei lis tam super possessione, quàm super proprietate. Sic alios referens, & dicens ita seruari in forensi iudicio, Rebuff. *n.*166. cōtra Gomez *regula de triennali, q.* 53. vbi dicit non esse pacificam tantùm, quādo mouetur lis super proprietate, secus quando super possessione.

9 Aduerte tamen, quòd si mota lite super possessione, & obtenta sententia super possessione, aduersarius taceret per triennium, non posset postea lis moueri super proprietate, quia hic pacificè possedit triennio. Rebuf. *ibi num.* 167.

10 Octaua conclusio : quando partes intra triennium fecissent compromissum, licèt alter possideret triennio, non dicetur, durante compromisso pacificè possidere : vt colligitur ex *Clement. quandiu, de appellat.* Et quia non potuit pars durante compromisso adire iudicem, & prosequi causam sine pœnæ incursione positæ in compromisso. Sic Rebuf. *ibi num.* 292. contrarium Nauarr. *lib.* 3. *consil. in antiquis. tit. de prebendis cons.* 40. *num.* 6.

11 Nona conclusio: si litiget quis aduersùs vnum per illud triennium, & aduersùs alios, non dicetur pacificus quoad alios. Sic contra Gomesium *q.* 22. vbi dicit, & latè probat etiam quoad alios, non esse pacificum, & sic semper seruasse Rotam, tenet Rebuf. latè probans *num.* 165. 167. Cosmas *pragmat. sanctio, tit. de pacif. possess. super verbo terminorum, versic. quaeritur amotio litis.*

12 Vltima conclusio, per appellationem extraiudicialem intimatam possessori, siue fuerit interposita in principio, siue in medio triennij, licèt appellatio, & desertio præcesserit possessionem triennalem, interrumpitur pacifica possessio, quia non dicitur cessare lis in beneficialibus, donec sit sententia. Gomez *ibi quaest.* 54.

Dubium XXVIII.

Circa quartam conditionem, scilicet, vt possessio pacifica sit per triennium, qualiter hoc triennium intelligatur.

1 Primò dico, quòd hoc triennium debet esse omnino completum, quia vbicumque lex requirit certum tempus, oportet quòd sit completum, & computatur de momento ad momentum. *l.* 3. *§. minorem. ff. de minoribus.* Sic tenent Rebuf. *de pacif. possess. num.* 266. Gomez *regula de triennali, quaest.* 20. Cosmas *pragmat. sanctio, tit. de pacific. possess. verbo triennio.*

2 Secundò dico, hoc triennium debet esse continuum, quia semper quando in iure requiritur aliquod tempus, debet esse continuum : vt probant cum multis Doctoribus *lib.* 5. *summae, c.* 4. *n.* 31. Sic Gomez *d. quaest.* 20. Excipe tamen casum, quo medio eo tempore actor fuit impeditus, vt dixi *suprà dubio* 20. *num.* 2. *in principio.*

3 Hinc fit, quòd si quis possedit beneficium pacificè biennio, & obiit, vel renunciauit, & successor per annum pacificè, non coniungentur hæc duo tempora, quia in beneficio non succeditur iure hæreditario. Item quia titulus prædecessoris morte, vel renunciatione fuit penitus extinctus. Sic Rebuf. *ibi*, latiùs probans *num.* 267. Gomez *ea quaest.* 20. Cosmas *ibidem, verbo possidet.*

Si tamen quis possedit per vnum annum beneficium, nunc, ad quod reuersus fuerat, iuxta *cap. si beneficia, de praebendis in* 6. quia scilicet renunciatio fuit nulla, vel metu extorta, & antea possederat biennio, licèt de rigore iuris verius videatur, hoc non sat esse, quia possessio semel demissa nō restituitur, nisi apprehendatur. *l. denique. ff. ex quibus causis.* Et ideo necessarium videtur de nouo triennio possidere : at de æquitate videtur hoc sat esse, quia postquam liberè potest redire ad suum beneficium, debet esse sine aliquo detrimento. Item quia non videtur amisisse titulum, nec possessionem, postquam liberè sine noua collatione potest redire ad ipsum. Sic Rebuff. *ibi num.* 270. 271. *& num.* 143. vbi dicit, sic iudicatum esse Burgundiæ. 4

Tertiò dico, quòd si quis triennio continuo possidet vigore duorum titulorum, nempe priùs vno titulo, deinde alio, satis est, quia per superuenientiam secundi tituli primam possessionem non amisit, nisi effectualiter illam dimitteret, & alteri traderet. Sic Gomez *ibi quaest.* 46. 5

Dubium XXIX.

Circa quintam conditionem, scilicet, vt possessio illa sit beneficij ecclesiastici, quid per hoc intelligatur.

Primò dico, quòd hoc intelligitur, siue habeat beneficium in titulum, siue in commendam ad vitam, quia talis commenda est titulus. Sic Cosmas *pragm. sanctio, tit. de pacif. possess. verbo titulum.* Boërius *in addit. ad Dynum, regula* 1. *de reg. iuris in* 6. Rebuff. *de pacif. possess. à n.* 35. *vsque ad* 48. vbi dicit sic vidisse seruari in forensi iudicio ; & latissimè Gomez *regula de triennali, quaest.* 5. secus dicens esse quando commenda est ad tempus, & refert aliquas decisiones Rotæ ad hoc, licèt etiam in contrarium, nempè non habere locum etiam in commenda perpetua, nec esse titulum, referat multos. 1

Secundò dico, quòd habet locum hæc regula, licèt quis possedisset beneficium per triennium cum simplici signatura, quia ex sola signatura perficitur gratia, nec requiritur scriptura ad essentiam gratiæ. Sic latè hoc probans Rebuff. *de pacif. possess. num.* 50. immo possessio canonicè ex simplici signatura capi potest. Et sic seruat Rota, vt firmat Gomez *regula de non iudicando iuxta formam supplicationis, quaest.* 5. neque obstat (inquit Rebuff. *num.* 51.) quod Felin. *cap. in nostra, de rescriptis, & cap. veniens, de accus.* asserit, adipiscentem possessionem cum simplici signatura esse intrusum, id enim non est ita, quia intrusus dicitur, qui non intrat per ostium, at hic per ostium intrat, cùm habeat à Papa prouisionem. 2

Tertiò dico, quòd non habet locum in officiis, & dignitatibus secularibus, seu temporalibus, & profanis; quia regula loquitur de beneficiis, & officiis ecclesiasticis. Rebuff. *ibi num.* 300. *versic.* 18. 3

Quartò dico, quòd habet locum in quolibet titulo, siue possessor habuerit collationem beneficij possessi per triennium, siue electionem non requirentem confirmationem, vt quando electio fit ab eo, qui potest confirmare, vbi enim hæc requiritur, 4

requiritur, non sat est sola electio, quia hic titulus beneficij largè accipitur pro quolibet modo à iure approbato obtinendi beneficia. Vnde procedit etiam in præsentato & instituto, cùm institutio sit ecclesiastici beneficij, & Ecclesiæ collatio. Idē in permutatione per superiorem approbata. Idem in translato authoritate Papæ; quia translatio sic facta dicitur canonicus titulus. Hæc Rebuff. *à num.* 52. *vsque ad* 58. latiùs probans, & alios referens.

5 Quintò dico, quòd habet locum tam in beneficio principali, quàm vnito; quia possidendo principale per triennium, non potest etiam super vnito molestari, quando facta est valida vnio, & vocatis iis, quorum interest, & fuit facta vnio de vno beneficio alteri accessoriè, & possedit principale: secus quando possedit accessorium, vel facta est vnio æquè principaliter. Hæc Rebuff. *num.* 62. latiùs probans.

6 Si tamen post vnionem ritè factam, quis impetret illud beneficium vnitum, & possideat triennio, non iuuatur hac regula, quia beneficium non vacabat. Sic Rebuff. *ibi num.* 62. Gomez *regula de triennali, quæst.* 8. Siue (inquit) esset vnio perpetua, siue ad vitam illius, qui habebat.

7 Sextò dico, quòd habet etiam locum in prælatura, sub qua comprehenduntur etiam Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Abbatissæ, & qui iurisdictionem habent ordinariam, non recognoscentes superiorem Episcopum. Et procedit tam in dignitate sæculari, quàm regulari, quando dignitas est ecclesiastica: secus quando est sæcularis, & temporalis. Hæc Rebuff. *à num.* 63. *vsque ad* 75. & quia numerauí Abbatissam, aduerte, quòd fœmina etiam iuuatur hac regula in ea dignitate, cuius est capax, vt quando fœminæ conceditur dignitas per Papam in titulum, vel administrationem: vt in Abbatissa, vel Priorissa perpetua. Sic Rebuff. *n.* 3. Gomez *regula de triennali, quæst.* 3. Cosmas *pragmat. sanctio, tit. de pacif. possess.*

8 Septimò dico, quòd licèt vicarius Episcopi dignitatem habere dicatur, gl. in *Clement. & si principalis, de rescriptis.* At non iuuabitur hac regula; quia illa dignitas potiùs est Episcopi, cuius vices gerit, *cap.* 1. *de offic. vicarij, in* 6. Rebuffus *ibi n.* 79.

9 Octauò dico, quòd non habet locum in feudis ecclesiasticis, licèt aliquando nomine beneficij veniant. Sic Gomez *quæst.* 4. latè probans.

10 Nonò dico, quòd intelligitur, etiamsi Capitulum, collegium, vel conuentus beneficium possideat, quia hæc etiam comprehenduntur sub ea particula, *quicumque*, posita in Concilio Basiliensi, vnde desumpta est hæc regula. Rebuff. latè probans *num.* 6.

11 Decimò dico, quòd habet locum in capellaniis collatiuis, & præstimoniis, quia sunt verè beneficia. Rebuffus *num.* 87. & 90.

12 Vndecimò dico, quòd non habet locum in pensionibus; vnde non soluens pensionem per triennium, siue sibi, siue suo prædecessori imposita fuerit, non iuuatur hac regula. Sic Rebuff. *num.* 92. Gomez *quæst.* 50. addens idem esse, quando consensit pensioni, & regressui ob non solutionem.

13 Duodecimò dico, quòd habet locum in officiis ecclesiasticis, quia sic dicitur in decreto Concilij Basiliensis, vnde originem trahit hæc regula: secus in officiis temporalibus, licèt solita sint dari clericis. Sic Gomez *quæst.* 6. etsi (inquit) dici posset includi ratione illius dictionis, *quæcumque*, positæ in regula.

Decimotertiò dico, quòd habet locum, licèt beneficium sit sequestratum, quia sequestratio necessaria non priuat quem possessione sua. Rebuff. *num.* 86. 14

Decimoquartò dico, quòd habet locum in hospitali, quando datur in titulum beneficij, secus quando non datur in beneficij titulum, sed ad hoc vt eius redditus distribuantur in vsus pauperum, de quibus tenetur reddere rationem rector. Sic contra Felinum *cap. de quarta, de præscript.* dicentem etiam in hoc secundo casu habere locum, docent Gomez multa allegans *quæst.* 7. Rebuff. *n.* 81. 82. Cosmas *pragm. sanctio, tit. de pacif. possess. verbo, beneficium.* Milis *in suo repertorio, verbo Hospitalia, versic. antepenultimo, & verbo beneficium.* 15

Decimoquintò dico, quòd regula loquitur de possidente beneficium, non verò de possidente ius conferendi, vel præsentandi ad beneficium, hic enim transacto triennio potest molestari. Rebuff. *num.* 283. 16

Decimosextò dico, quòd possidens beneficium triennio non potest postea molestari: intellige super titulo beneficij, secus super decimis, vel aliis rebus beneficij. Rebuff. *num.* 293. 17

Vltimò an habeat locum in beneficiis iuris patronatus; dic quòd sic, vt patet ex verbis regulæ, *præsentatione*, &c. Gomez *q.* 9. At maius dubium est, quando quis possedit triennio beneficium ex collatione ordinatij, quod prætenditur esse de iure patronatus, & conuenitur possessor elapso triennio à præsentato per patronum, an possessor iuuetur hac regula, Gomez *ibi* se remittit ad *q.* 27. super regula *de triennali*, vbi valdè obscurè loquitur, & videtur tenere (ni fallor) quòd iuuatur, & ita mihi videtur. 18

DVBIVM XXX.

Circa sextam conditionem, scilicet vt adsit titulus, qualiter hoc intelligatur.

PRimò dico necessarium esse titulum. Patet ex illis verbis regulæ, *ex Apostolica, vel ordinaria collatione*. Et Cōcil. Basil. vnde regula desumpta est expresse dicit, *possidens cum titulo colorato*; ergo iam aliquis titulus requiritur, & fatentur omnes. 1

Secundò dico, quòd non requiritur omnino titulus verus, sed sat est coloratus. Patet ex decreto Concilij Basil. à quo habuit originem hæc regula, in quo expresse dicitur, sat esse titulum coloratum, quia regula hæc indistinctè loquens debet capere interpretationem à matrice, & fonte. *l. in testamento. ff. de condit. & demonstrat.* Baldus. *l. finali. C. de fide instr.* & Bart *l. si librarius. ff. de regulis iuris.* Item, quia si possessor triennalis haberet omnino titulum verum, & validum, nil sibi prodesset priuilegium huius regulæ, cùm per titulum suum satis esset sibi consultum, etiam ante triennium. Sic Nauarr. *lib.* 3. *consil. tit. de præbendis, cons.* 42. Gomez *regula de triennali, q.* 26. Cosmas *pragm. sanctio, tit. de pacif. poss. §. verbo coloratum.* Rebuff. *de pacif. possess. num.* 30. Cassadorus *decis.* 3. *rubrica, de causa possess.* 2

Vnde fit, quòd elapso triennio habens coloratum titulum beneficij præfertur habenti verum, 3 quia

quia (vt diximus) præscribit eo triennio. Sic Rebuff. *num.* 30.

4 Tertiò dicu, quòd sufficit titulus præsumptus, qui inducitur per possessionem decennij: vnde, qui possederat deceonio absque titulo, & postea triennio requisito per banc regulam, posset illa iuuari, quia sat est titulus ille præsumptus. Sic latè Gomez *q. illa* 26. dicens sic decisum esse in Ruta. Huc tamen est cootra Rebuffum *n.* 57. *&* 204. vbi dicit possidentem centum annis falso titulu, quem verum potabat, non iuuari bac regula. Tum quia falsus titulus non est titulus. Tum etiam, quia capiens beneficium absque titulo est intrusus, intruso verò non prodest hæc regula. Sed verior est seutentia Gumesij, quia uun oportet, quòd sit titulus absolutè, quia etiam coloraros titulus non est verè titulus, sed apparenter: nee etiam quicumque intrusus expellitur ab hac regula, vt statim dicemus.

5 Ex dictis fit, quòd si is, qui resignauit beneficium, eriam causa permutationis, permaneat in eo beueficio per triennium, non iuuatur hac regula, quia oon habet titulum, sed est merus detentor: quod inde pater, quia si permutatio non haberet effectum, non posset redire ad primum beneficium, sine noua collatione, vt latè probat Gomez alios refetens *suprà quæst.* 24. Sic Gomez *ibi*, Rebuff. *num.* 291. immo si hic resignans secundò tesignauerit, & resignatarius secuodus possederit triennio, non iuuabitur hac regula, quia nullum habuit titulum: illud enim non vacabat, postquam fuerat ptimo resignatario de eo beneficio prouisum: & Papa non confert beneficium non vacans, *cap. 2. de concess. prabend.* Sic latiùs probans Rebuff. *num.* 291.

Dvbivm XXXI.

Circa septimam conditionem, scilicet, vt titulus sit coloratus, quid hic sit, & qui censeantur illum habere.

De hoc dixi *lib.* 3. *de matr. disp.* 22. nunc autem prout ad præsens attinet breuiter perstringam.

1 Dico primò, quòd titulus colotatus dicitur, id est, figuratus, quia non est verus titulus, sed tantùm habet figuram, & colorem tituli, éstque quando est habitus ab eo, qui habet potestatem conferendi, & nisi obstitisset aliquod impedimentum, fuisset iustus. Sic Rebuffus *de pacif. possess. n.* 32.

2 Nota quòd Rebuff. *ibi num.* 32. dicit hoc esse verum, siue ille habeat iure communi, siue iute speciali potestarem conferendi. At Ludouicus Gomez *regula, de triennali, quæst.* 37. dicens sic decidisse Rotam, ait ad effectum huius regulæ debere esse factam ab Episcopo, vel alio natiuo ordioatio, qui de iute communi iurisdictionem otdinariam habeat: nec sufficere collationem factam esse ab alio, vel à Capitulo virtute alicuius priuilegij, vel iure alio extraurdinario; quia regula loquitut de collatione ordinatia. Addit tamen *quæst.* 38. dicens sic decisum esse à Rota, qoòd si de hoc prouiso à Capitulo, etiamsi absens esset, impetrata esset noua ptouisio in curia, dat titulum coloratum, quia ex quo impensa fuit magna in impetranda prouisione, præsumitut impetrata de eios consensu.

Secundò nota, quòd est intelligendum hoc pri- 3
mum dictum, nisi titulus ab eo datus, qui potuit dare, esset cootra formam datam, tunc enim non esset coloratus. Sic Botrio *cap. litteres, in fine, de concess. preb.* Gomez *regula, de triennali, quæst.* 27. *fine*, dicitque, sic esse decisum à Rota. Inde fit, quòd quando procutator constitutus alio modo resignasset, quàm ei mandatum est, vt si habet potestatem resignandi retenta pensiune, & resignat ea non retenta: tune is, cui facta est collatio virtute huius resignationis, non iuuabitur hac regula. Sic Gomez *ibi q.* 33. Rebuff. *ibi num.* 155.

Tertiò nota, babere verum primum dictum, 4
licèt ille, qui iure ordinario puterar cunferre, quando contulir, esset ex aliquo aceidenti impeditus. v. g. si Episcopus conferens beneficium esset excommunicatus denunciatus, quo casu manifestum est collationem esse oullam: at is, cui collatum est beoeficium, licèt quoad effectus iuris communis non dicatur habere titulum coloratum, vt tenent multi, quos refert Gumez *vbi infrà*; quo ad effectum tamen huius regulæ habet titulum coloratum, & sic elapso triennio iuuabitur hac regula. Ratio, quia qooad effectum huius regulæ omnis ille dicitur habere titulum coloratum, qui habet ab eo, qui otiginaliter potest conferre, eligere, & confirmare, licèt ex aliquo accidēti sit impeditus; quia regula tantùm excipit duos casus, in quibus vult titulum non haberi pro colotato, scilicet in simoniaco, & in prouiso de beneficio reseruato: etgo in reliquis casibus maner regula firma. Sic tenet dicens sic decidisse Rotam Gomez *quæst.* 28. Philippus Probus *addit. ad Cosmam pragmat. sanctio, de pacif. possess. super verbo coloratum, glossa* 10.

Hine infertut primò, quòd collatio facta ab 5
ordinario de beneficio litigioso, id est, quando erat inter duos lis mota super aliquo beneficio, & mortuo possessore dedit Episcopus illud beneficium tertio cuidam non litiganti, licèt nulla sit, quia est contra *cap. 2. ne lite pendente in 6.* quod habet decretum irritaus titulum, & possessionem: at præbet titulum coloratum quo ad effectum huius regulæ, & sic si ille triennio pacificè possideat, iuuabitor hac regula. Ratio, quia habet titulum ab eo, qui originaliter puterat conferre, & ex accidenti nun potest. Sic Gomez *quæst. illa* 28. *&* *quæst.* 41.

Secundò infertur, quòd ordinarius conferens 6
beneficium eontra inhibitionem exequutoris, & contta omnia decreta regularum, tribuit titulum coloratum. Gomez *ea quæst.* 28.

Tettiò infertur, quòd prouisio facta per or- 7
dinarium in mensibus expectantium, tribuit titolum coloratum: & contrà acceptatio, & prouisio in mensibus otdinatiorum tribuet eundem colotem; cùm tamen eæ ptouisiones siut oullæ. Gomez *ea quæst.* 28.

Quartò infertur prooifionem ordinarij de be- 8
neficio vacanti, cuius regressus pertinebat ad alium, dare titulum coloratum, non obstāte, quòd regressus habeat decretum speciale appusitum illi certo beneficio. Sic Gomez *quæst. illa* 28. *&* *q.* 49. dicens sic tenuisse sæpè Rotam; quia non est de casibus hîc exceptis.

Quiotò infertur, quòd si resignatio beneficij 9
sit facta in manibus iuferioris Episcopo, & per talem inferiotem admissa, & pars, cui collatum est

beneficium, possideat triennio, non iuuatur hac regula, nisi Episcopus ratam habuerit illam resignationem, & collationē, quia fuit nulla defectu potestatis. *c. admonet, & c. quod in dubijs, de renunciat.* Sic Rebuff. *de pacific. possess. num.* 311.

10 Sextò infertur, quòd si titulus coloratos reducatur ad non titulum, non suffragatur hæc regula. v. g. si possessor triennalis pro colore suæ possessionis alleget titulum sibi quæsitum per renunciationem alterius, quam tamen esse inualidam probatur. Sic re latè disputata tenet Gomez *quæst.* 18. dicens sic decidisse Rotam. Idem Rebuff. *num.* 290.

11 Septimò infertur, quòd si quis permutauit beneficium suum cum alio, quod post trienoium euictum est, licèt is, qui dedit non suum beneficium, possederit pacificè trienoio beneficium alterius, non iuuabitur hac regula. Et idem est, licèt hic possessor cum alio permutauerit, qui etiam pacificè triennio possedit. Sed non obstante hac triennali possessione, potest alter liberè reuerti ad suum primum beneficium, euicto beneficio, quod ei est datum, iuxta *cap. si beneficia, de prabend. in 6.* Ratio, quia Episcopus, qui confert huic beneficium, intendit sibi conferre hoc beneficium loco dimissi; sed hic nihil dimittit, cùm non habeat ius: ergo etiam nihil consequitur, quia Episcopus non contulit simpliciter, sed ex causa permutationis. Item, quia resoluto iure datoris, resoluitur ius acceptoris. *l. lex vectigali. ff. de pignor.* & facit *l. empti actio. C. de euict.* vbi emptor non impeditur agere, licèt post longa tempora res sit euicta: ergo sic non impeditur agere permutans elapso triennio, quia neutri permutantium ius acquiritur, nisi quilibet ipsorum ius habuerit in beneficio sic resignato. Sic Rebuff. *num.* 290.

12 Secundò dico quòd licèt multi dicant dari titulum coloratum per solam electionem, quos refert Gomez *infrà.* At dicendum est, quòd si fiat electio ab eo, qui potest confirmare, datur titulus coloratus; quia datur plenum ius in re: si verò ab eo, qui confirmare nequit, non, quia tantùm datur ius ad rem. Sic Gomez *quæst.* 35. alios referens.

13 Tertiò dico, quòd hic titulus coloratus ad effectum huius regulæ necessariò debet esse toto illo triennio possessionis: vnde si bieonio absque titulo colorato possedit, & in tertio anno superuenit titulus coloratus, non sat est, sed incipiet hoc triennium ab eo tempore tituli colorati. Sic Cosmas *pragmat. sanctio, de pacif. possess. verbo coloratum.* Rebuff. *n.* 34. Gomez *quæst.* 45. addit Cosmas, quòd quando superuenit titulus coloratus, non requiritur noua possessio.

14 Quartò dico, possessorem triennalem ad petitiooem partis non teneri ostendere, nec probare titulum esse coloratum; sed actor tenetur probare contra eum: vt docent Compostell. & Archid. quos refert, & sequitur Gomez *q.* 43. at verò ad requisitionem iudicis bene tenetur possessor titulum ostendere, & probare. Sic Panormitan. *cap. cùm nostris, fine, de concess. prabend.* Archid. & Gomez *ibidem*, Cosmas *pragmat. sanctio. titul. de pacific. possess. verbo, coloratum*, & reddit rationem Gomez, quia quoad superiorem inquirentem de titulo nil impedit triennalis possessio: vt tradit Felin. *cap. licèt Heli, de simonia, & cap. illud, de præsumpt.* Idem Couarr. alios referens, *regula possessor. 2. part. §. 10. n.* 10. contra Rebuffum *num.* 20.

Quintò dico, quòd quando non est expressus verus valor beneficij in impetratione, licèt collatio sit nulla, at si possessor pacificè possedit triennio, iuuatur hac regula, quia non est de casibus exceptis. Sic Gomez *quæst.* 51. dicens sic decidisse Rotam. 15

Sextò dico, quòd impetrans beneficium viuentis, si eo vioente possideat quocumque tempore, non iuuatur hac regula, dum alter viuit, quia caret omnino titulo, ac si eo mortuo possideat triennio pacificè, licèt non dicatur habere titulum coloratum quo ad alios iuris effectus: at dicitur quo ad huius regulæ effectum habere, & sic ea iuuabitur. Hoc est contra Rebuffum *de pacific. possess. num.* 160. vbi dicit non iuuari hoc decreto, nisi post mortem de nouo impetrarit expressimendo vitium, & pòst triennio possederit. Sed nostrum dictum est verius, & illud tenet Gomez *quæst.* 44. 16

At dubium est, an quando titulus est inualidus defectu habilitatis recipientis beneficium, vt quia erat illegitimus, vel aliàs irregularis, excommunicatus, &c. sit titulus coloratus ad effectum huius regulæ. Quidam enim negant, & sic dicunt posse molestari post triennium. Ratio, quia possessio longi temporis non habilitat incapacem, *cap. causam, & cap. accedentes*, vbi Panor. & Felin. *de præscript.* Nec obstat quòd regula de triennali, tantùm duos casus excipiat, & sic in aliis videatur manere firma regula; quia casus excepti etiam cum dictione taxatiua, recipiunt extensionem ad alios casus similes. Quis enim diceret, non tonsuratum, bigamum, coniugatum, possidentem trienoio beneficium, iuuari hac regula: & tamen non sunt de casibus exceptis. Ergo regula recipit extensionem ad casus similes exceptis, at quoties possidens est inhabilis ad beneficium, est casus similis exceptis, ideo enim excipiuntur violentus, & simoniacus, quia sunt inhabiles; ergo. Sic Rebuff. Boërium referens, *de pacif. possess. à n.* 162. per plures numeros. Et solutionem positam ad regulam Cancellariæ ponit idem Rebuffus *num.* 225. pro hac etiam sententia videtur esse Cosmas *pragm. sanctio. titul. de pacific. possess. verbo, quicumque*, vbi dicit intelligi, quando recipiens est babilis, & refert Felinum. 17

Hinc infert Rebuffus *à num.* 174. *vsque ad* 184. possidentem beneficium ante ætatem iure requisitam ad ipsum, non iuuari hac regula, quia est inhabilis ad illud. 18

Secundò infert Rebuff. *n.* 185. furiosos, & exteros, qui curatorum ope iuuantur, non iuuari hac regula, quia sunt inhabiles; & *num.* 191. *vsque ad* 197. *inclusiuè*, dicit idem de ordinato à non suo Episcopo, quia non debet gaudere priuilegio tonsuræ. Et de eo, qui ordinem intrauit, quia est irregularis, vel extra tempora, vel per saltum, vel ante ætatem legitimam ordinatus est, vel plures ordines recepit eodem die; quia hi omnes sunt suspensi. & *à n.* 201. *vsque ad* 204. dicit idem de irretito crimine læsæ maiestatis; & de sortilego, quia hæretico comparatur, & de sacrilego, & bannito; & *à n.* 204. *vsque ad* 208. dicit idem de falsario litterarum Apostolicarum, quia est excōmunicatus, & de quocumque excommunicato, & suspenso, & apostata, & *n.* 210. dicit idem de homicida, quia est irregula- 19

irregularis; & *num.*225. dicit idem de illegitimo; & *num.*226. de quocumque irregulari; & *n.*260. dicit idem de eo, qui interdictum non seruauit, quia est irregularis; & *num.*208. dicit idem de sodomita, quia est peccatum homicidio grauius; & *n.*209. dicit idem de publico concubinario, qui per iudicem monitus, vt dimitteret concubinam, non dimisit; & *n.* 212. dicit idem de detento morbo epileptico, & *n.*213. de omnino illiterato dicit idem, & *num.*216. dicit idem de extero; vbi est statutum, vt ad beneficia tantùm naturales admittantur, & *num.*218. & 221. dicit idem de periuro, quando esset per sententiam condemnatus, & declaratus periurus; & *num.*227. dicit idem de vsurario publico, quia est infamis.

20 At dicendum est, omnes eos habere titulum coloratum ad effectum huius regulæ, qui in ea non excipiuntur, scilicet qui non habent titulum per simoniam, & per violentiam: nec habent beneficium reseruatum reseruatione in corpore iuris clausa. Et quando de pluribus aliis dicunt Doctores non habere titulum coloratum, intelligendi sunt quoad alios iuris communis effectus, secus quoad effectum huius regulæ. Ratio, quia cùm hæc regula tantùm excipiat hos tres casus, in reliquis manet firma. *l. nam quod liquida. ff. de penu legat.* Sic tenet Philippus Probus *addit. ad Cosmam prag. sanctio, tit. de pacif. possess. super verbum, molestari, glossa* 3. vbi hæc verba dicit, quoad regulam de triennali, omnis ille dicitur habere titulum coloratum, qui non excluditur in regula: & soli illi, qui in regula excluduntur, dicuntur habere titulos discoloratos, licèt aliud sit, quoad effectus iuris communis; & Ludouicus Gomez *regula de triennali, quæst.*26. *§. quibus non obstantibus*, vbi hæc verba dicit, vt triennalis possessio locum habeat, sat est titulus ex alio capite, quàm ex defectu potestatis conferentis inualidus; illa enim infirmitas sanatur, & adiuuatur per triennalem possessionem: & dicit ita seruare quotidie Rotam sine aliqua dubitatione. Et *eadem quæst.* §. sed breuiter, hæc dicit, regula hæc requirit capacitatem personæ recipientis titulum, vt quòd non sit merè laicus, vel Iudæus, aut fœmina simplex: & habilitatem in conferente titulum, & licèt titulus quacumque alia ratione inualidus fuerit, sat esse ad regulam hanc; & *quæst.* 27. hæc dicit, regula posita à Panor. Immola, & aliis, de titulo colorato procedit quoad effectus iuris communis, at quoad effectus huius regulæ tantùm illi dicuntur non habere coloratum titulum, qui excluduntur in regula, scilicet in tribus casibus in ea exceptis. Et *q.* 10. dicit ad Rebuff. rationē, nempe, quòd regula debet extendi ad casus similes. Primò, non esse similes casus simoniæ superat omnes alios: vt dicitur *cap. tanta, de simonia.* & casus intrusionis in beneficium reseruatum, est etiam multũ odiosus. Item secundù respondet, id habere verum, quando statutum, vel regula cõtinet materiam iuris communis: secus quando disponit contra, vel præter ius, quia tunc casus excepti non extenduntur ad similes: vt bene Panor. *cap. ad audientiam, notab.* 1. *de cler. non resid.* at hæc regula est contra ius, vel saltem præter, in quantũ inducit præscriptionem triennalem in beneficiis; eandem sententiam tenet Parisius *volum.* 4. *consil.* 96. *n.* 2. vbi hæc dicit: *Veritas est, quòd patiens quemcumque defectum, exceptis duobus in regula de triennali expressis, iuuatur ista regula.* Pro eadem sententia est Nauar. *cap. si quando, de rescript. el nueuo, except.* 10. *n.* 9. vbi reprobans Rebuffum dicētem excōmunicatum, qui tempore excommunicationis recepit beneficium, non gaudere priuilegio regulæ de triennali, dicit, *quòd licèt talis excommunicatus careat titulo colorato, quoad alios iuris communis effectus, non tamen caret, quoad effectum illius regula, per ea, qua dicit Ludouicus Gomez, quæst.* 27. & 28. *super illa regula.* Hæc Nauar. *ibi*, vbi clarè se remittit ad doctrinā Gomezij in hac re; & sic illam approbat, & expressè in excommunicato, qui est inhabilis. Et sic exclusus, iuxta doctrinam Rebuffi tenet procedere.

Aduerte tamen, quòd si coniugatus, vel merè laicus, vel bigamus recipiat beneficium, & possideat triennio, non iuuatur hac regula. Ratio, quia licèt non excipiantur hi in regula, at regula loquitur de capacibus beneficij Ecclesiastici; hi verò sunt omnino incapaces, in cuius signum nec accipere possunt beneficium, & si antea acceperant, nempe ante matrimonium, vel bigamiam, eo ipso perdunt, quia sunt incapaces acquirendi, & retinēdi: at excommunicatus, vel irregularis non est omnino incapax. Et sic licèt non possit tempore excommunicationis obtinere beneficium, vel tempore irregularitatis; potest tamen obtentum antea retinere. Et sic tanquam rem notam tenet Rebuffus *num.* 225. 186. 188. 193. & hoc est, quod dicit Gomez *quæst.* 26. §. *sed breuiter*, quòd hæc regula requirit habilitatem in recipiente, vt quòd non sit laicus, &c. 21

Item hæreticus acceptans beneficium, & possidens triennio, non iuuatur hac regula, quia in hunc non cadit vera possessio. Item quia ob id repellitur simoniacus, quia reputatur, vt hæreticus: ergo à fortiori hæreticus. Sic Rebuffus *num.* 195. Gomez *quæst.* 52. 22

At verò alij excommunicati non repelluntur ab hac regula, vt ex Nauar. adduxi *suprà*, & colligitur ex Gomez, & Philippo Probo, siquidem dicunt, omnes gaudere priuilegio illius regulæ, demptis tribus casibus in ea exceptis. 23

Hinc infertur primò contra Rebuffum *suprà*, illegitimum obtinentem beneficium, & possidentem triennio iuuari hac regula; quia non est de casibus exceptis in ea. Sic Gomez *quæst.* 2. Parisius *volum.* 4. *cons.* 96. *n.* 2. & idem dicendum est de quolibet alio irregulari, cùm non excipiatur in regula. Et quia hi autores, vt dixi, vniuersaliter docent prodesse regulam hanc omnibus, demptis tribus casibus in regula exceptis. Gomez *quæst.* 12. *fine*, dicit idem de homicida, & periuro. 24

Secundò infertur, quòd si beneficium aliquod, quod ex fundatione conferendum est promoto ad talem gradum, vel habenti aliam qualitatem, detur carenti illa, & ille triennio pacificè possideat, iuuatur hac regula. Sic Rebuffus *num.* 83. 25

Tertiò infertur, quòd si sæcularis absque dispensatione possideat beneficium regulare triennio pacificè, vel è contra regularis sæculare, iuuatur hac regula. Nec obstat *cap. cùm de beneficio, de preb. in* 6. vbi habetur non esse solitum beneficium sæculari regi per regulares, vel econtra, nisi fuerit sic possessum per 40. annos. Tum quia hæc regula Cancellariæ est nouior, tum etiam, quia sensus est non præscribi nisi 40. annis, vt alteretur natura beneficij, vt scilicet regulare iam sit sæculare, & possit deinceps sæcularibus dari, secus 26

vt possessor ille triennij possit retinere. Sic Rebuffus *num.* 139.& 159.

27 Quartò infertur, quòd recipiens beneficium ante legitimam ætatem ad ipsum requisitam, vt minor recipiens curatum, si triennio pacificè possideat, iuuatur hac regula, quia non est de casibus exceptis. Sic contra Rebuffum *à n.* 174.*vsque ad* 184.tenet Gomez *quæst.* 15. dicitque sic sensisse Rotam.

28 Quintò infertur, quid dicendum sit de priuato à iure, vel ab homine beneficio, quod possidet postea triennio, an iuuetur hac regula: vt si recipiat duo incompatibilia, contra *extrauag. execrabilis, de preb.* quo casu à iure est priuatus altero. Quidam dicunt non iuuari hac regula, licèt possideat triennio; quia Panor. Caldet. Immola, Ant. *cap. cùm nostris, de conceß. preb.* dicunt generaliter coloratum titulum esse vbicumque non est defectus in conferente, nec inducitur priuatio à iure, vel ab homine. Sic quoad hanc regulam tenent Cosmas *pragmat. sanctio. tit. de pacific. poßeß. verbo, coloratum*; & ibi eius additionator Philippus Probus post *num.* 21.*glossa* 3. Rebuff.*num.* 159. vbi idem dicit de non promoto intra annum ad sacerdotium, cùm receperit beneficium curatum, cùm enim illud perdat, iuxta *cap. commissa, de elect. in* 6. non habet titulum coloratum. Et sic licèt pacificè possideat postea triennio, non iuuabitur hac regula.

29 Sed verius est contrarium, scilicet in vtroque casu iuuari hac regula, & habere, quoad hunc effectum titulum coloratum, licèt eo careat quoad alios effectus iuris communis, quia hic non est de casibus exceptis in ea regula. Sic glossator antiquus regulæ de triennali, & Cassiodorus, & alij. Et bis sic est decisum in Rota, præmissa longa disputatione, vt refert, & sequitur Gomez *quæst.* 10.

30 Limita tamen hoc, quando post acquisitionem vtriusque beneficij sequutum est triennium: secus si antea possedit vnum beneficium, & post acquisitionem alterius non sequitur triennium, quia non iuuatur hac regula. Sic Gomez *q.* 10.*fine*, dicens sic decidisse Rotam.

31 Secundò limita, nisi esset declaratus per sententiam esse priuatus titulo: tunc enim non iuuaretur hac regula. Sic Gomez alios referens *ea quæst.* 10.*versic. Primus est.*

Dubium XXXII.

Circa octauam conditionem, scilicet, vt possessor triennalis non sit simoniacus, id est, non obtinuerit illud beneficium per simoniam, quomodo intelligatur.

1 Dico primò quòd intelligitur de simonia reali: vnde quando obtinuit beneficium per simoniam mentalem, vel conuentionalem, iuuatur hac regula. Ratio, quia sola simonia realis reddit inualidum ipso iure titulum. Sic Gomez *regula de triennali, quæst.* 12.*fine*, licèt in principio dixerat idem de conuentionali, sed in fine se corrigit. Idem Nauarr. *cap. si quando, de rescript. except.* 4.

2 Secundò dico, quòd intelligitur in simoniaco, scienti, secus in ignoranti: vt quia pater, vel frater aliquid dedit pro dando beneficio filio, vel fratri, eo penitus inscio: licèt enim hic teneatur illud relinquere, nec acquirat verum titulum, at si possedit triennio, iuuatur hac regula, quia hic habet titulum coloratum, vt expressè dicunt Ant. Catdin. & Innoc. & alij *c. nisi cùm pridem, de renunc.* Sic Gomez *ea q.* 12. Rebuff. *de pacif. poßeß. n.* 198.

Tertiò dico, quòd si à principio habuit titulum, licèt pòst committatur simonia, iuuat hac regula. Sic contra Rebuffum *num.* 159. tenet Gomez *ea quæst.* 12. 3

Quartò dico, quòd licèt committatur ante simoniam, si post simoniam commissam superueniat aliquis nouus titulus coloratus, cum quo triennio pacificè possedit, iuuatur hac regula; quia iam non possidet virtute tituli simoniaci, sed virtute noui tituli. Sic Gomez *ea quæst.* 12. dicens sic tenuisse Rotam. 4

Dubium XXXIII.

Circa nonam conditionem, scilicet, vt possessor triennalis non sit violentus, quid per hoc intelligatur.

Dico primò, quòd violentus possessor non iuuatur hac regula, quia licèt in regula de triennali non excipiatur, at excipitur expressè in decreto Concilij Basiliensis, à quo hæc regula ortum habuit, & consequenter recipit interpretationem ab illo, quia posteriores leges per priores declarantur. *l. nam posteriores. ff. de legibus.* etiamsi priores fuerint reuocatæ: vt notat Bart. *l.* 1. *ff. de coniungendis cum emancip.* Sic Ludouic. Gomez *regula de triennali, quæst.* 11. Couar. *regula possessor* 2.*part.* §.10.*num.* 10.*concl.* 5. Nauarr. *lib.* 3. *consil. tit. de preb. consil.* 41.42. Rebuff. *de pacif. poßeß. n.* 228. 1

Immo etiam spoliator non violentus non iuuatur hac regula, vt latè probat *ibi* Gomez, quem sequitur Couarr. An verò si spoliatus agat contra successorem spoliantis, vel subrogatus in ius spoliati agat contra spoliantem, vel successorem eius, possessor iuuetur hac regula. Consule *ibi* Gomez. 2

Hinc infertur, quòd si metu in fauorem alicuius est renunciatum beneficium, ille post triennium non est tutus, si per illud triennium duraret metus, quia renunciatio est nulla & violenta. Sic Rebuff. *num.* 230. 3

Secundò infertur, quòd non iuuatur hac regula, quando quis apprehendit possessionem beneficij possessi per alium, inuito, & contradicente possessore: siue possessor eam dimiserit dubitans, siue non dimiserit. Rebuff. *num.* 232.233. & idem dicit *num.* 234.235.236. quando apprehendit violenter procurator per ipsum constitutus cum speciali mandato, sic faciendi, vel absque tali mandato, si postea expressè ratificauit, vel tacitè, quia scilicet sciebat procuratorem suum dicta possessione vti, vel suo nomine primum possessorem molestare, & non prohibet. Secus verò quando tantùm mandatum generale habebat procurator, nec postea dominus tatum habuit, quia mandatum generale non extenditur ad illicita, *cap. cùm in generali, de offic. vicarij in* 6. *l. si procurator. ff. de condict. indebit.* ideo per eum non priuabitur iure suo dominus, qui ad hoc potestatem procuratori non dedit. 4

Secùdò dico, quòd quàdo quis violētiā nū cōmisit, licèt propria authoritate ingrediatur beneficiū, 5

non

non priuatur iure suo, si præcedat iustus, & legitimus titulus: & similiter si sententiam habuerit pro se, licèt propria autoritate, sine vi tamen occupauerit possessionem: vel quando vis fieret superioris autoritate. Sic alios pro se referens contra alios tenet Rebuffus *num.* 237.238.239. Idem Gomez *quæst.* 48. quando propria authoritate sine vi cœpit possessionem.

DVBIVM XXXIV.

Circa vltimam conditionem, scilicet, vt talis possessor non sit intrusus in beneficio, quid intelligatur hic per intrusum.

1 Aliqui dixerunt, quo ad effectum huius regulæ dici intrusum omnibus modis, quibus iure communi dicitur aliquis intrusus: quos modos refert Gomez statim citandus, & sic quocumque illorum modorum intrusum non iuuari hac regula.

2 At dicendum est, hoc esse verum, quoad effectus iuris communis: & similiter, quod dicit Cosmas *pragmatica sanctio, titul. de pacif. possess.* & glossator *regula de triennali*, nempe esse intrusum, qui ingreditur possessionem beneficij cum titulo præter autoritatem superioris, est verum quoad effectus iuris communis: at quo ad effectum huius regulæ, tripliciter tantùm dicitur quis intrusus: primò quando quis non habet titulum verum, vel præsumptum: secundò quando quis habet titulum, sed non ab eo, qui habet potestatem conferendi; quia hic non est titulus: tertiò, quando quis habet beneficium simoniacè, vel est prouisus de beneficio reseruato reseruatione in corpore iuris clausa, non facta mentione huius regulæ, quia hi tantùm casus excipiuntur in ea. Sic Gomez latè probans *regula de triennali, quæst.* 47. *& quæst.* 48.

3 Nota, quòd licèt variæ reseruationes inueniantur in iure, quas latè refert Gomez *quæst.* 31. at in hac regula nomine reseruationis in corpore iuris clausæ tantùm intelligitur ea, de qua *in c.* 2. *de præb. in* 6. nempè, quando beneficium vacat per obitum alicuius apud Sedem Apostolicam; quia collatio, & prouisio huius beneficij magis est reseruata Papæ, quàm omnia alia reseruata: vt benè Gomez *quæst.* 31. vbi multa priuilegia huius reseruationis affert. Item probatur ex communi stilo signaturæ, qui illa verba communiter in supplicationibus, scilicet, *non obstante reseruatione in corpore iuris clausa*, intelligit de hac reseruatione. Sic Gomez *quæst.* 31. & nomine curiæ ad effectum huius reseruationis intelligitur, vbi residet Papa: vt benè Mandosius *reg.* 5. *de reseruat. initio, & q.* 2. *n.* 2. *&* 3. & Gomez *illa quæst.* 31. vbi dicit, quòd curia ratione residentiæ extenditur per duas dietas, iuxta *cap. præsenti, de præb. in* 6. & quòd de sola hac reseruatione intelligatur, tenet etiam cum Gomez *gloss. regula de triennali.*

4 Et quando dicatur beneficium vacare in curia, videndus est latè Mandosius *ea regula* 5. *per totam*, & Gomez *ea quæst.* 31. & Doctores *cap.* 2. *& cap. præsenti, de præb. in* 6.

5 Hinc infertur, quòd possidens pacificè triennio beneficium per collationem ordinarij, quod est reseruatum per regulas Cancellariæ, vel extrauagantes, est tutus per hanc regulam: aliàs si contrarium diceremus, facilè redderetur hæc regula frustratoria, & omnino inutilis, cùm hodie in quibuscumque prouisionibus etiam de vacantibus apponatur decretum irritans. Sic Gomez *quæst.* 49. § *nec obstat quòd casus.*

Secundò infertur, quòd habens collationem ab ordinario beneficij vacantis in curia, dicitur habere titulum non coloratum, quoad hanc regulam, propter decretum *cap.* 2. *de præb. in* 6. in ea approbatum. Sic Gomez *quæst.* 27. Rebuff. *de pacific. possess. num.* 288. 6

Immò hoc est verum, licèt impetrauerit à Papa tale beneficium vacans in curia, hoc non expresso. Ratio, quia regula excipit hunc casum de beneficio reseruato, non obstante, quòd in principio præsupponit impetrantem habuisse titulum ex collatione Apostolica, vel ordinaria; ergo casus excepti debent intelligi retento eodem themate, scilicet etiamsi habuerit titulum à Papa, quia casus excepti debent esse de regula: vt dicit Dynus *in rubr. de regul. iuris in* 6. Bart. *l.* 1. *ff. de regulis iuris*; non enim esset bona exceptio dicere, omnes homines currunt, dempto equo. Sic Gomez *q.* 29. dicens, sic ter decisum esse in Rota. Idem Goillielmus *regula de triennali.* Immò vult ampliùs non iuuari, etiamsi Papa proprio motu, & ex certa scientia faciat talem prouisionem: sed Gomez *ibi* tenet contrarium, & dicit sic seruare Rotam, quia talis habet ab eo, qui potest conferre, & sic non potest dici intrusus. 7

Nota, non sufficere generalem mentionem huius reseruationis, sed oportere, vt fiat specifica. Sic Dominicus, Francus, Lapus *cap.* 2. *de prabend. in* 6. immo Dominicus *consil.* 12. dicit hoc procedere, licèt dicatur, non obstante quacumque reseruatione. Sed Gomez *quæst.* 31. §. *quartum speciale, & §. sequenti*, alios referens, & dicens sic esse decisum in Rota, dicit quòd licèt verum sit requiri specialem mentionem: at quando diceretur, non obstante quacumque reseruatione, vel non obstante reseruatione in corpore iuris clausa, sat esset, quia in primo casu dictio illa vniuersalis, *quacumque*, comprehendit ea, quæ aliàs sub generali sermone non comprehenderentur, vt dicit idem Gomez *quæst.* 2. In secundo verò casu ex proprietate sermonis, & vsu, hæc sola dicitur reseruatio in corpore iuris clausa, maximè, quia verba in dubio debent intelligi de potentiori significato. 8

Secundò nota, quòd si Papa semel contulit beneficium vacans in curia alicui, qui deinde moritur extra curiam, & ordinarius prouidet alicui illud, & possidet pacificè triennio, iuuatur hac regula; quia eo ipso quòd Papa disponit de illo beneficio, cessat reseruatio, adeò quòd ordinarius potest postea de illo prouidere: sicut potest de litigioso, cessante lite, vt *in cap.* 1. *vt lite pendente in* 6. quod est verum, scilicet, cessare reseruationem per collationem Papæ, licèt collatio Papæ ex causa sua fuerit inutilis. Limita tamen, quando super tali collatione litteræ sunt expeditæ, secus si collatio maneat in sola supplicatione; quia per solam supplicationem non dicitur adhuc reseruatio extincta. Secundò limita, nisi Papa contulerit suo familiari: tunc enim non capitat reseruatio, quia incipit ea hoc creari noua reseruatio, adeò quòd ordinarius de eo nequit disponere. Tertiò limita, nisi 9

nisi prouisus per Papam ante acceptationem moriatur, quia tunc non expirat reseruatio: at si prouisus post prouisionis acceptationem moreretur, nó accepta possessione, expiraret reseruatio, quia solus consensus tribuentis, & recipientis perficit gratiam, & dat ius plenum. *c. si tibi absenti, de preb. in 6.* Quartò limita, nisi prouisio Papæ per modum, & viam commendæ facta fuerit: tunc enim reseruatio non expirat. Et quod dictũ est per collationem Papæ cessare reseruationem, est verum, licèt Papa non conferret, sed mandaret executoribus, vt talem ponerent in possessione, quia hoc æquipollet collationi. Hæc omnia latiùs probans, & multos referens tenet Gomez *quæst. 30.*

10 Tandem ex his omnibus infertur decisio casus, de quo consultus sum, nempe quidam consuluit aborsum fœtus animati, & sic sequutus est, & à quodam viro habito pro docto absolutus est ab ea irregularitate virtute bullæ Cruciatæ, & sic hac bona fide absolutus obtinuit canonicatum in Ecclesia cathedrali, quem septenoio pacificè possedit, an teneatur fructus restituere, & beneficium dimittere.

11 Dico primò stando in iure, & seclusa præscriptione manifestum est, hunc teneri beneficium dimittere, & fructus restituere aliis canonicis interessentibus, in quantum scilicet ex eis factus est locupletior. Probatur, quia virtute bullæ est certum non posse absolui, quia hæc non est irregularitas ex mera pœna, sed etiam ex significatione, vt dixi in expositione bullæ; ergo cùm collatio facta irregulari sit nulla secundùm omnes, talis collatio fuit nulla, & sic tenebitur restituere beneficium, & fructus, in quantum est factus locupletior, quia fuit possessor bonæ fidei, & aliis canonicis interessentibus, quia cùm reuera beneficium illud vacaret, & fructus præbendæ Ecclesiæ cathedralis vacantis distribuantur inter interessentes, illis restituendi sunt, vt notat Nauarr. summa Latina *cap. 25. num. 123.* Sic etiam respondit quidam doctissimus recentior de hoc consultus.

12 Vtrùm autem ratione residentiæ, seu assistentiæ, quam facit in choro, possit aliquid recipere: alicui videretur non posse, quia licèt in curatis concedamus eum, qui non habet legitimum titulum, posse aliquid percipere ratione ministerij, quod exhibuit, id tamen euenit, quia illud beneficium ratione vacationis erat administrãdum per vicarium, cui illud stipendium ratione seruitij tribuendum erat: at canonicatus non erat per alios administrandus; ergo ratione illius assistentiæ nihil percipere potest.

13 Sed dico secundò, verius est, posse percipere distributiones toto tempore, quo bona fide residebat. Ratio est, quia etiam in curatis illud stipendium non conceditur curato non habenti legitimum titulum ex eo præcisè, quòd illud dandum erat alij administranti tale beneficium, sed quia reuera exercet illud ministerium in vtilitatem Ecclesię, & quia labor ille, à quocũque proueniat, dignus est mercede: sed in nostro casu dictus canonicus exercet ministerium assistentiæ, & cantus in choro in vtilitatem Ecclesiæ, & diuini cultus, idque bona fide, quod ministerium, & labor dignus est etiam stipendio. Ergo licitè potest percipere distributiones, quas alij canonici ratione huiusmodi residentiæ percipiunt.

Tertiò dico, quòd si timeretur magnum scandalum ob beneficij illius dimissionem, quia scilicet aliquod graue malum alij de illo suspicarentur, eo quòd nullus appareret color, quare beneficium tale dimittat, potest illud retinere. Ratio, quia non tenetur restituere cum damno, & graui famæ iacturà. Sic quidam doctissimus iunior, quem ego consului. 14

Quartò dico, quòd seclusa præscriptione, nullo modo potest recoperare fructus illius, seu grossam (secus distributiones pro residentia, vt dictum est) licèt constituatur in graui necessitate, sed statim ac recuperat, tenetur eos secretè aliis canonicis, quibus accrescebant, restituere: at verò fructus iam perceptos, si non extant in propria specie, non tenetur pro tunc restituere, si constituatur ob id, vel sit constitutus in magna necessitate; & idem est dicendum, quando extant in propria specie, sed mixti iam cum aliis rebus similibus, quarum erat dominus ille canonicus; ita vt ab illis discerni non possint: si verò extent, & immixti, vel taliter mixti, vt discerni possint, renetur illos restituere, licèt constituatur in graui necessitate, vel in eo sit constitutus. Ratio est, quia restituere non tenetur quis, constituendo se in magna necessitate: at furari non potest constitutus in graui necessitate, sed tantùm in extrema, quia tunc omnia sunt communia, id licet, vt constat ex *mater. de furto*: at respectu fructuum, quos debet recupetare, vel qui extant in propria specie, aut immixti, vel taliter mixti, vt discerni possint, cùm ille canonicus non sit dominus, si modò vellet eos consumere ad vitandum granem necessitatem, esset furari illos, & sic non licet; respectu verò consumptorum, vel extantium taliter mixtorum, vt discerni non possint, cùm iam factus sit dominus, eos consumere non est furari, cùm verè consumat rem suam: & licèt teneatur tantundem restituere, at excusatur pro tunc ratione grauis necessitatis, in qua constituetetur. Et licèt communis sententia habeat beneficiarium excommunicatum, & suspensum casu, quo teoetur fructus restituere, posse retinere, vnde viuat, id est, specialiter in illis casibus cautum, quià est verè beneficiarius, & retinet verum beneficij titulum: at in casu nostro hic non est verè canonicus, nec habet titulum. Sic etiam quidam doctissimus iunior à me consultus. Et quia tales fructus beneficiarij excommunicati, vel suspensi sunt restituendi pauperibus: at cùm in hoc casu, eo quòd sit canonicus, non sint restituendi pauperibus, sed aliis interessentibus, iste canonicus non potest vti illis, vt pauper. 15

Quintò dico, quòd cùm iste canonicus septennio possideret bona fide, & illo titulo colorato collationis factæ ab Episcopo, est valde probabile, posse tuta conscientia retinere beneficium, & omnes fructus, quos transacto triennio percepit; qui scilicet sunt fructus horum quatuor annorum posteriorum. Patet ex dictis in hoc dubio contra Rebuffum, quia cùm hic non sit casus ex exceptis in regula triennij, debet iuuari illa regula: & sic transacto illo triennio præscripsit beneficium, & sic facit suos fructus exinde percipiendos. Et quamuis verum sit prædictum canonicum adhuc manere irregularem, at irregularis non tenetur fructus restituere, 16

quando

quando habet verum titulum beneficij. Et licet etiam verum sit, quòd irregularis tenetur beneficium resignare, id verum est, quando non potest exercere per se ministeria illius beneficij principalia, vt contingit in beneficio curato, secus quando est beneficium simplex, & aliqua sui officij potest beneficiarius per se exercere, vt contingit hîc, potest enim talis interesse choro, & recitare, & facere vt sacra, ad quæ tenetur, per alium fiant, atque hoc visum est cuidam Iurisperito valde docto, quem ego consului.

17 Vltimò dico, quòd non tenetur restituere fructus ante expletum triennium perceptos. Ratio, quia licèt ex natura rei teneretur eo quòd tunc beneficium non erat suum: at iam præscripsit, iam enim plusquam triennium transactum est à possessione talium fructuum etiam vltimo anno illius triennij perceptorum; & licèt contra Ecclesiam non præscribatur, nisi 40. annis: at id procedit in rebus immobilibus; in rebus verò mobilibus præscribitur contra Ecclesiam triennio, sicut contra alios priuatos. *Auth. quas actiones. C. de sacrosanctis Eccles.* quæ est lex finalis illius tituli, *& l. 26. tit. 29. part. 3.* quæ leges licèt iuris ciuilis sint, quia tamen possunt esse vtiles, sicut & damnosæ Ecclesiis, in foro canonico etiam admittendæ sunt: & sic tenet Panorm. *cap. 1. de restit. in integr. n. 13. & ibi* Innoc. Immola, Gregorius Lopez *d. l. 26. versic. Cosas*, glossa *d. Auth. quas actiones, versic. durantibus, & Instit. de vsucap. §. res fisci, versic. Non potest*, vbi Angel. *num. 9.* Iason *d. auth. quas actiones, n. 4.* Bald. *l. 2. C. ne rei domin.* Dynus *regula possessor, de regulis iuris, in 6. num.* 18. glossa *cap. de redditibus* 12. *quæst.* 2. Speculator, Card. Balbus, quos refert, & sequitur Couar. *regula possessor 2. p. §. 1. num 5.* Syluest. *præscriptio 1. quæst. 6. dicto 3.* Felin. *cap. de quarta, de præscript. fine*, vbi alios refert. Sic quidam doctissimus Iurisconsultus, quem ego consului, immo id esse verissimum reputo.

De acceptione personarum in distributione officiorum, & rerum temporalium.

Svmmarivm.

35. *Quis sit dominus officiorum sæcularium reipublicæ.*
36. *An officia hæc sæcularia sint ex iustitia distributiua conferenda dignioribus.*
37. *An Princeps possit vendere officia publica, vt Rex, & alij non recognoscentes superiorem in temporalibus, vt sunt aliqui Duces in Italia.*
38. *An alij citra Regem, & Principem non recognoscentem superiorem in temporalibus, possint officia sæcularia reipublicæ vendere, seruatis conditionibus positis dubio præced. requisitis in Principe ad licitè vendendum, siue hi sint domini titulares, vt Duces, Marchiones, siue alij priuati, qui à Rege emerunt hæc officia.*
39. *An Prælati Ecclesiastici teneantur eligere digniorem ad hæc officia sæcularia, possintque illa vendere.*
40. *An in honoribus exhibendis committatur acceptio personarum.*
41. *An in iudiciis locum habeat acceptio personarum.*
42. *An in tributis exigendis committatur acceptio personarum.*
43. *An in dispensationibus concedendis, vel negandis contingere possit acceptio personarum.*
44. *An peccet pater præferendo, seu meliorando filium indignum, vel minus dignum in tertio, & quinto bonorum.*

Dvbivm XXXV.

Quis sit dominus officiorum sæcularium reipublicæ.

Adrianus 4. *materia de restit. quæst.* quæ incipit, *ex his suboritur alia dubitatio, an mutuans Principi sub pacto accipiendi officium temporale*, quæ habetur *fol. 119. pag. 2. in fine illius quæstionis*, dicit non esse dominum, sed dispensatorem. 1

Sed pro resolutione supponendum est, rempublicam, quando elegit Regem, transtulisse in ipsum omnem suam potestatem, & dominium: Rex enim non est Vicarius reipublicæ, vt Dux Venetus, qui semper pendet à republica in omnibus, sed habet plenissimam potestatem à republica, ita vt iam non possit ab ea deponi, nec filij eius, nisi Rex per tyrannidem opprimeret regnum, & tunc solo beneficio iuris naturalis, quo vim vi repellere licet. Sic habetur *l. 1. ff. de constit. Principum*, vbi habetur populum transtulisse in Regem omnem potestatem, & imperium, quod habebat. Sic Soto *lib. 3. de iust. quæst. 6. art. 4. circa solutionem ad 2. versic. aliam verò.* Aragon 2. 2. *q. 63. art. 2. fol. 322.* Salon *eodem art. 2. controuers. 7. fol. 1045.* 2

Sit ergo prima conclusio: ipsa respublica est verè domina per se horum officiorum, & magistratuum. Probatur primò, quia homo priuatus habet dominium suorum actuum; ergo ipsa respublica suæ ditionis. Secundò, quia hæc officia cùm temporalia sint, & pretio æstimabilia, sunt capacia dominij passiui: at non videtur, per se loquendo, in aliquo possibilis maior titulus dominij, quàm in ipsa republica. Sic quidam doctissimus iunior *in suis manuscriptis*, vbi asserit esse communem, & colligitur expressè ex Soto, Aragon, & Salon citatis: ideo enim probant Regem esse dominum, quia respublica in Regem transtulit omne suum dominium. 3

Secunda conclusio: Rex habet dominium horum officiorum. Ratio, quia respublica habet dominium horum officiorum, sed transtulit omnem suam potestatem, & omne suum imperium in Regem; ergo. Sic Soto *ibi*, Aragon *ibi fol. 324. in solutione ad 1. & vltimum.* Salon *eadem controu. 7.* & quidam docti iuniores à me consulti. 4

Nota quòd Rex non habet ita absolutum dominium, sicut ipsa respublica: quia respublica habet illud propter se ipsam; Rex verò non propter se, sed propter rempublicam. Vnde Rex non habet absolutum dominium horum officiorum, aliàs posset ea pro libito in quoscumque etiam indignos distribuere sine violatione iustitiæ: sed habet dominium gubernatiuum illorum ad distribuendum ea in reipublicæ vtilitatem. Sic Aragon *ibi*, Salon *ibi*, malè tamen putat hoc esse contra Sotum. Sic etiam tenent docti recentiores. 5

Hinc fit quòd si respublica hæc officia non benè dispenset, peccabit contra charitatem, quia 6

tenetur bonum commune diligere,& curare:non tamen contra iustitiam, quia iustitia est ad alterum; at respublica mali dispensans sibi ipsi nocet: at Rex ioalè dispensans peccabit non tantùm contra charitatem, & iustitiam legalem, quibus renetur bonum commune diligere,& cutare: sed etiam contra commutatiuam,qua ex officio ad id tenetur; transtulit enim respublica domioium io Regem sub hoc pacto implicito, & virtuali, vt eius vtilitati in gubernatione consulat, vt latiùs dìcemus *dub.sequenti*. Sic Salon *eadem contron.7*.

7 Secundò hinc fit,quòd Princeps tenetur seruare leges & pacta, quæ coottaxit com republica, quando electus est ipse, vel præcessor eius: nec porest transferre. regnum in quem voluerit, sed ad modum conttactum cum repoblica;respublica verò poterat à principio tradere se cui voluisset. Sic docti quidam iuniores.

8 Aduerte tamen, quòd si respublica eligeret indignos ministros, si ex tali electione sequeretut damnum hospitibus,& peregriois,& aliis, qui in talem electionem non consenserunt, respectu illorum peccant eligentes cootra iustitiam commutatiuam,& sic tenentur damna restituere,quod est maximè notandum pro electionibus,quę fiunt à communirate per suffragia voce Concilij, seu Senatus,vulgo,*a voz de concejo*.Sic docti iuniores.

9 Tertia conclusio: magnates, vt Duces, Marchiones Regi subiecti (qui enim sub nullo Rege suot, vt aliqui Domini Italiæ habent potestatem regiam, & in ipsos transtulit respublica omnem suam potestatem, sicut respublica Regi subiecta in Regem) non habent ex natura rei dominium hotum officiorum. Ratio, quia respublica non transtulit in hos dominium horum officiorum: nec Rex quando eis vendidit, vel donauit oppida,dedit eis dominium hurum officiorum;sed fecit eos tantùm dispensatores. Sic Soto, Salon *ibi*, & docti recentiores. Addit Salon ex consuetudine esse dominos, cùm iam ex consuetudine illa vendant; sed de hoc *infrà*.

10 Quarta conclusio:Senatores, id est, *veintiquatros,y jurados*,vel prætores, qui aliquando eligunt ad aliquot officia, non sunt illorum domini, sed dispensatores.Sic Soto *ibi*, Ludonicus Lopez *1.p. inst.noui.cap.*130.*fol.*294.*& lib.*1. *de contract. cap.*6. *fol.*17.& docti iuniores.

11 Vltima conclusio: emens à Principe officium, est dominus illius; quia iam officium illud commune factum est huius per venditionem. Sic docti illi iuoiores, qoos ego consului.

Dubium XXXVI.

An officia hæc sæcularia sint ex iustitia distributiua conferenda dignioribus.

1 Oporter priùs proponere conelusiones, in quibus minor est difficultas, & ab omnibus tecepias. Sit

2 Prima conclusio: nullo modo licet indignos ministros eligere, immo quicumque sit illuio eligens, etiam Rex,peccat mortaliter, & tenetur damna restituere. Probatur primò, quia cùm electio indigni sit semper in damnum aliorum,est intrinsecè mala,& cùm sit in re graui,est peccaium mortale. Secundò, quia eligens indignum,quicumque ille sit, peccat contra charitatem, & iustitiam legalem; tenetur enim ex his bonum commune diligere,illíque consulete.Peccat etiam contra iustitiam commutatiuam, quia cùm persona publica sit,sibíque ex officio incumbat eligere, tenetur ex officio bono reipublicæ consulere,illiúsque rectæ gubernationi;etgo si in hoc deficiat eligendo illi ministros indignos, peccat mortaliter contra iustitiam commutatiuam, & per consequens tenetur damna reipublicæ illata illi restituere. Sic Salon 2. 2. *quæst.*63. *art.*2.*ante contron.*7. *fol.*1040. Aragon *eodem art.*2. *fol.*322.Soto 3.*de inst.quæst.*6. *art.*4. Mercado *lib.*6. *de contract.c.*17.Ledesm. 2.4. *quæst.*18. *art.*2.*dub.*9. *fol.*253.Perez *lib.*1.*ordin.tit.*6.*fol.*257. Armil. *verb. dominium,num.*7.vbi Syluest.*quæst.*4. *dicto* 2. *& restitutio* 3.*quæst.*5. *dict.*5.*& restitutio* 2. §. 16. *& electio* 1.*quæst.*16. Nauarr.*in omnibus summis cap.* 25. *num.*8.Corduba *summa quæst.*117.Nauarra *lib.*2.*de restitut.cap.*2.*num.* 155. vnde minus bene Angel. *verbo electio,num.*21.dicit non esse mortale eligere indignum ad hæc officia, nisi sequatur notabile damnum, vt si eligatur sctiba nesciens dictare instumenta, quem reprobat Syluest.*electio* 1.*q.*16.

3 Nota primò, conclusionem hanc habere verum etiam in ptiuato renunciante officium in fauorem alicnius:tenetur enim sub moriali eligete idoneum, & dignum, aliàs tenetur damna restituere. Ratio, quia eo ipso quòd volt illud officium sibi commissum alteri conferre, tenetur ex officio prouidere de persona digna, aut committere superiori,vt ipse prouideat, sicut in absentia sua; quando loco sui substituit aliquem, tenetur idoneum substituere ex iustitia commutatiua:ergo à fortiori quando perpetuò substituit per renunciationem,siue donando, siue vendendo officium suum. Item quia quilibet œconomus tenetur ex officio prouidere idoneos ministros domino, sed quilibet officialis reipublicæ, quantumuis priuata persona, eo ipso quòd est officialis, & minister reipublicę, est velut œconomus eius;ergo tenerur ex iustitia commutatiua diguos eligere.Sic Salon *ibi*,& quidam docti iuniores.

4 Secundò nota hoc etiam habere verum, si ille qoi renunciat, aut locat officiom vendendo, aut locando carius,quàm par erat, est in causa, vt alter furetur,exigendo ampliora stipendia,eo quòd stipendium, quod sibi relictum est, non sufficiat ad propriam sustentationeio in tali officio, tenetur enim damna restituere. Sic Corduba *ibi*, & alij recentiores.

5 Tertiò nota,non sat esse electori ignorare,esse indignum electum, sed tenetur scite electum positinè esse dignum,aut per se ipsum, aut testimooio fide dignorum: & aliàs peccat mortaliter, & tenetur restituere damna, quia exponit se periculo eligendi indignum. Sic Salon *ibi fol.* 1041. & quidam docti iuniores, quorum nonnulli notant in suis manuscriptis, hoc habere verum etiam in priuatis renunciantibus, & vendentibus hæc officia, & in vendentibus ea nomine Regis: non enim vendere debent maius offerentibus pretium, sed idoneis.

6 Secunda conclusio;ad officia publica, siue quæ habent iurisdictionem, vt officia iudicum, siue quæ adinncta sunt his,vt instumenta iudicis, vt officium tabellionis,fiscalis, alguazelli; siue quæ sunt velut instrumenta remota iudicum, & instituta ad reipublicæ ministerium, vt officia, quæ

nullam

nullam habent administrationem, vt præconum, satellitum, carceris præfectorum, id est, *Alcaides*, custodum, & ianitorum, requiritur probitas morum suo modo, maximè scilicet in officiis primi, & secundi generis, & dexteritas in suo officio, & conditiones legibus requisitæ, scilicet scientia ad officium necessaria, &c. & ad officia primi generis maximè etiam confert nobilitas, & denique dignitas in his officiis non est attendenda tam in ordine ad ipsum eligendum, quàm in ordine ad subditos, & ministerium, ad quod eligitur. Sic Soto, & Salon *ibi*, Mercado *suprà*, & licèt Caietanus *verbo electio, fine*, & Nieua *summa, titulo* 48. & Aragon *suprà*, videantur tenere oppositum: dicunt enim non requiri, quòd eligendus ad hæc officia sit absque peccato, cùm non fiat pastor ouium Christi, sed custos pacis humanæ, in republica: at verè non sunt contrarij, quia Caietanus, quem reliqui sequuntur, tantùm vult, non requiri tantam bonitatem in eligendo ad hæc officia, quanta in eligendo ad beneficia Ecclesiastica: & sic quòd non obstaret ad officium esse in aliquo peccato mortali, non contrario officio. Sic Salon *ibi fol.* 1040. & sic se explicat Aragon *ibi*. Sic quidam doctus recentior, quem ego consului, addens cum Soto requiri, quòd aliàs sit bonis moribus habitualiter imbutus, & quòd nemo, qui improbis est moribus, est promouendus ad hæc officia, quantumuis prudentia polleat, quod latè *ibi* probat Soto.

7 At tota difficultas huius quæstionis consistit, an huiusmodi officia sint necessariò distribuenda dignioribus iuxta leges iustitiæ distributiuæ, ita vt aliter sit acceptio personarum.

8 Quidam absolutè dicunt, non violari iustitiam distributiuam, si ad hæc officia non eligatur dignior, sed satis esse dignum eligere. Sic Burgos *proœmio leg. Taur. num.* 175. & potest probari fortissimis argumentis. Primò, quia ad iustitiam distributiuam requiritur, vt bona sint debita, quando quis enim propria bona distribuit, nulla est ibi iustitiæ distributiuæ ratio, cùm bona ea debita non sint; & etiam, vt bona illa sint communia: at hæc officia non sunt debita, sed propria reipublicæ, & Regis, in quem respublica transtulit dominium: nec sunt bona communitatis, cùm ad ea possit Rex alienigenas eligere; ergo. Secundò, quia Rex potest hæc officia vendere; ergo non sunt debita; ergo non est ibi ratio iustitiæ distributiuæ. Tertiò, quia hæc officia non instituta sunt, vt ministrorum præmia, sed ad bonum reipublicæ regimen, ipsiúsque fauorem; ergo in eorum distributione non interuenit iustitia distributiua.

9 Alij verò in alio extremo docent esse peccatum mortale acceptionis personarum eligere ad officia sæcularia alicuius momenti, quæ scilicet annexam administrationem iustitiæ habent minus dignos, dignioribus omissis, qualitercumque fiat electio, siue per plura suffragia, siue ab vno electore, siue fieri debeat de partibus eiusdem communitatis, siue non. Probatur, quia dupliciter tenetur elector seruare formam iustitiæ distributiuæ; aut simpliciter, & per se ratione bonorum, quæ distributurus est. Quod contingit, quando bona sunt communia, & debita partibus illius communitatis: aut non simpliciter, & per se ratione bonorum, sed ratione officij, vel finis, quod accidit, quando licèt bona non sint debita, tenetur tamen elector ad distribuenda illa propter aliquem finem, & causam ad distribuenda illa, perinde ac si essent debita, quod contingit in distributione horum officiorum. Item, quia ex bona horum officiorum distributione pendet bona regni gubernatio. Sic tenent Salon 2.2. *quæst.* 63. *art. 2. tota contron.* 9. Aragon *eodem art. 2. fol.* 323. *& quæst. 62. art. 2. in solutione ad 4. fol.* 203. Perez *lib. 7. ordin. tit. 2. l. 22. paulo post principium, ante versic. Quæritur primò.* Molina *lib. 2. de primog. cap. 5. num.* 66.

Sed pro resolutione supponendum est, quòd eligendus ad huiusmodi officia, aliquando debet esse pars illius communitatis, vel reipublicæ: aliquando verò id non est necessarium, sed potest etiam esse ex alia prouincia. Rursus huiusmodi electiones aliquando fiunt per plura suffragia, aliquando verò ab vno tantùm electore. 10

Tertia ergo conclusio sit; in officiis, quæ non habent annexam gubernationem, vel administrationem iustitiæ, sed eorum ministri sunt mera instrumenta aliorum ex eorum nutu, & præcepto pendentes, satis est, qualitercumque fiat electio ad vitandum peccatum mortale eligere dignos. Ratio, quia non videtur res tanti momenti, cùm perinde in his seruiant digni, sicut digniores. Et confirmatur, quia electio ad beneficium simplex de digno, omisso digniori, non est peccatum mortale, vt *suprà* diximus, quia in ratione beneficij hæc non sunt tanti momenti: ergo similiter cùm hæc officia non sint tanti momenti, non erit peccatum mortale ad illa eligere dignos. Sic Salon *ea controuersia* 9. 11

Quarta conclusio: eligere ad officia habentia administrationem iustitiæ, vel gubernationem minus dignos, quando electio fit per plura suffragia, & debet fieri de partibus ipsius communitatis, est peccatum mortale acceptionis personarum. Ratio. nam ipsa plura suffragia sunt indicium, quòd illud bonum sit commune, & distribuendum secundùm regulas iustitiæ distributiuæ, scilicet dignioribus talis communitatis. Item quia licèt respublica, vel Rex habet dominium horum officiorum: at etiam in distributione propriorum bonorum, quando quis ea facit communia, & debita partibus communitatis, contingit acceptio personarum, si non distribuantur dignioribus secundùm regulas iustitiæ distributiuæ: at supposito, quòd vult respublica hæc officia partibus illius communitatis distribui, & ad plura suffragia, iam illa bona propria facit communia, & debita; ergo. Item quia licèt hæc officia sint principaliter instituta ad gubernationem reipublicæ, at consequenter sunt etiam instituta ad bonum ciuium, & vt præmia bonorum: sicut beneficia principaliter instituta sunt ad bonum ministerium Ecclesiæ; secundariò tamen, vt præmia ministrorum, vt suprà diximus: quare sicut in his contingit acceptio personarum, quando non pro meritis distribuuntur dignioribus, ita & in illis. Et in hac conclusione conuenimus cum Doctoribus secundæ sententiæ. Et eam tenent Caiet. *summa verbo electio, fine*, vbi Armil. *num.* 5. Nieua *summa tit.* 48. & quidam docti iuniores à me consulti. 12

Quinta conclusio: etiamsi electio non sit facienda ex partibus eiusdem communitatis, si 13

tamen

tamen facienda ſit electio per plura ſuffragia, tenentur electores digniorem eligere, aliàs peccabunt mortaliter peccato acceptionis perſonarum. Probatur, quia, vt dixi, ipſa plura ſuffragia ſunt indicium, quòd illud eſt bonum commune diſtribuendum ſecundùm regulas iuſtitiæ diſtributiuæ. In hac etiam conuenimus cum Doctoribus ſecundæ ſententiæ, & docti recentiores.

14 Sexta concluſio: licèt electio non ſit facienda per plura ſuffragia, ſed ab vno tantùm electore, quicumque ille ſit, ſi tamen neceſſariò facienda eſt de partibus illius communitatis, eſt peccatum mortale acceptionis perſonarum non eligere ad ea meliorem. Ratio eſt, quia eo ipſo quòd officia illa ſunt neceſſariò diſtribuenda inter partes illius reipublicæ, ſignum eſt instituta eſſe, vt meritorum præmia. Item quia reſpublica tranſtulit in illum electorem dominium, & ius, etiamſi ſit ſupremus Princeps, dominúſque illorum officiorum, cum hac conditione implicita, & virtuali, vt bona illa eo ipſo quòd inter ciues diſtribuenda ſunt, diſtribuantur, vt bona communia pro meritis, ſecundùm ordinem iuſtitiæ diſtributiuæ. In hac etiam conuenimus cum Doctoribus ſecundæ ſententiæ. Et dicit Salon pro ea citatus hanc concluſionem acceptari ab omnibus. Eandem tenent quidam docti iuniores.

15 Septima concluſio: quando electio non fit per plura ſuffragia. Sed ab vno tantùm electore, nec eſt neceſſariò facienda de partibus illius communitatis, probabilius eſt contra ſecundam ſententiam, non eſſe acceptionem perſonarum, nec peccatum mortale, prętermittere digniorem; vt quando Rex eligit Præſides, vel Auditores regios, vel Prætores, &c. Probatur, quia tantum tenetur quis diſtribuere ſecundùm ordinem iuſtitiæ diſtributiuæ, & oppoſitum facere eſt acceptio perſonarum, quando diſpenſat bonum commune, quod debetur ciuibus in quantum ſunt partes illius reipublicæ: ſed in hac electione illud officium non eſt bonum commune debitum ciuibus, in quantum ſunt partes illius communitatis; ergo. Secundò, quia reſpublica elegit Principem tanquam principalem miniſtrum, vt ipſe benè gubernet rempublicam per quoſcumque miniſtros, ſiue huius ciuitatis, ſiue alterius; ergo. Sicut œconomus alicuius domini non tenetur ex iuſtitia diſtributiua eligere digniores operarios, ſed ſatisfaciet eligendo dignos: ita & Princeps. Tertiò, quia ſi hoc eſſet peccatum mortale, aut id eſſet propter grauem iniuriam irrogatam reipublicæ, aut propter iniuriam irrogatam digniori prætermiſſo: non reipublicæ, quia ipſi præficitur miniſter idoneus: non digniori prætermiſſo, cùm nullum ius habeat, eo quòd hæc non ſunt bona communia debita partibus. hæc eſt communis Thomiſtarum neotericorum, vt fatetur *ibidem* Salon. Et eam tenet Burgos de Paz *proœmio legum Tau. num.* 175. Caiet. *ſumma, verbo. electio ſæcularis*, & *ibi* Armil. *num.* 5. Nieua *ſumma tit.* 48. & docti quidam iuniores à me conſulti.

16 Hinc fit, quòd Prætor non tenetur eligere miniſtros, quos eligit digniores, vt proprætores, id eſt, *Alcaldes mayores*, alguazellos, &c. quia ea electio non fit per plura ſuffragia, nec eſt neceſſariò facienda de partibus illius communitatis, & idem eſt de magnatibus, quando eodem modo eligunt; ſic docti illi iuniores.

Vltima concluſio: eſt tamen peccatum veniale non eligere digniorem, etiam in his caſibus præcedentis concluſ. Ratio, quia non eſt bonus miniſter, qui poteſt per meliores miniſtros gubernare, & minus bonos eligit. Sic doctiſſimi illi recentiores, & Caiet. licèt ſub dubio, dicit enim fortè teneri meliores eligere, at non eſſe mortale. 17

Dvbivm XXXVII.

An Princeps poſſit vendere officia publica, vt Rex, & alij non recognoſcentes ſuperiorem in temporalibus, vt ſunt aliqui Duces in Italia.

QVidam negant poſſe, quia ſunt diſpenſatores illorum, vt dignis, & bene meritis diſtribuant. Sic Medina *C. de reſtitut. quæſt.* 26. *ad vltimum argum.* Adrian. 4. *materia de reſtit. quæſt. quæ incipit; ex his ſuboritur alia dubitatio, an mutuans Principi eo pacto, vt det illi officium*, &c. & in officiis habentibus exercitium iuſtitiæ tenet idem Angles *in floribus* 2. *part. materia de contractu emptionis, fol.* 326. 1

Sit tamen prima concluſio: venditio publicorum officiorum ſæcularium, quæcumque illa ſit, facta per Principem, licèt quandam mali ſpeciem habeat, & ideo communiter non deceat, at non eſt intrinſecè, & de ſe mala; quare veſtita aliquibus conditionibus licita eſt. Probatur, hæc ſunt officia merè ſæcularia, & temporalia, ac pretio æſtimabilia; ergo poteſt Princeps, qui illorum dominus eſt, ea vendere. Item quia regia poteſtas vendi poteſt, vt ſi Veneti eſſent valde à Turcis oppreſſi, poſſent pactum inire cum aliquo, vt ipſos defenderet, & parta victoria admitterent illum in Regem: quod eſt quoddam venditionis genus; omne enim pactum ad venditionem reducitur; ergo. Sic tenent D. Thom. *opuſc.* 21. *ad Duciſſam Brabantiæ*, Mercado *lib.* 6. *de contract. cap.* 17. Palacios *ſumma, verbo acceptio perſonarum, fine.* Cordub. *lib.* 1. *quæſtionarij, quæſt.* 20. *verſ. ſecunda opinio, fine, & ſumma quæſt.* 117. Baltanas *in Apologia de Alguacilaſgos.* Caiet. *ſumma verbo, officiorum venalitas.* Armil. *verbo officium, & verbo, dominium, num.* 7. Roſel. *reſtitutio* 4. *num.* 5. Syluest. *reſtitutio* 3. *quæſt.* 5. *dicto* 4. Nauarr. *ſumma cap.* 25. *num.* 7. *& ſuper extrauag. de datis, & promiſ. num.* 44. 45. Paludanus 4. *diſt.* 25. *quæſt.* 4 *fine*, Ludou. Lop. 2 1. *part. instruct. cap.* 130. *& lib. de contract. cap.* 6. Garcia *part.* 1. *de contract. cap.* 18. Guillelmus *cap. Raynutius, de teſtam. verſ. duas habens filias*, *à num.* 54. Tello *l.* 29. *Tau. num.* 10. Salon 2. 2. *quæſt.* 63. *art.* 2. *controuerſ.* 8. *fol.* 153. Aragon *eodem art.* 2. licèt minus bene limitet, niſi ſint officia iudicum, *fol.* 125. Soto *lib.* 3. *de iuſt. quæſt.* 6. *art.* 4. *circa ſolutionem ad* 2. Auendaño *reſponſo* 9. & quidam docti iuniores. 2

Secunda concluſio: non tantùm poteſt Princeps hæc officia vendere, quando vacant, ſed etiam poteſt de nouo augere, & creare, & ea vendere: nec poſſunt alij decuriones conqueri, & contradicere. Sic Albericus, quem refert, ac ſequitur Tello *eo num.* 10. ſubdit tamen Tello cum Baldo, & aliis, quòd quando officia non ſunt iuriſdictionalia, ſed tabellionatus, vel ſimilia, exigitur cauſa in Principe, vt poſſit ea augere. Ratio, quia propter illud augmentum dimidij fructus officij alteri, qui ſimile officium emerat, auferuntur, & conſequenter dimidius valor proprietatis 3

talis

talis officij consumitur. Immo addit Tello, quòd solet Rex damnum resarcire possessori; licèt id necessarium non sit, sed sufficit adesse iustam causam: & quòd debeat intercedere iusta causa, scilicet expedire ad bonum reipublicæ, docet etiam Garcia *d.cap.*18. & hoc est, quod dicit Auendaño *cap.* 10. *prat. num* 4. quòd non debet Rex antiqua officia augere; & quando auget, debet esse absque aliorum damno. Similiter dicit Tello *ibi*, cum Bart. & Iacobo Rebuffo, quos *ibi* refert, quòd non potest minuere sine causa propter præiudicium eius, qui tolleretur: at potest Rex consumere, cùm vacauerint secundùm Baldum, & Chassanæum, quos *ibi* refert.

4 Tertia conclusio: conditiones, quibus vestiri debet hæc venditio facta à Principe, vel ab alio de eius licentia, vt licita sit, hæ sunt. Prima, vt hæc officia non exponantur venalia cuicumque maius offerenti pretium, sed dignis, & bene meritis. Secunda, vt vendantur moderato pretio, ita vt possit superesse moderata, & honesta sustentatio ex officio ementi, ne cogatur iniusta facere ad se sustentandum. Vtramque conditionem ponit D.Thom. cum reliquis Doctoribus citatis pro prima conclus. Tertia est, vt venditio fiat propter grauem reipublicæ, vel aliam publicam necessitatem, cui alia via commodè consuli nequit. Sic Soto, Salon *suprà*, & quidam docti iuniores.

5 Quarta conclusio: licèt hæc officia vendibilia sint à Principe, & possint in aliquo casu de facto, & practicè licitè vendi, si seruentur conditiones positæ: at, communiter, & regulariter loquendo, damnanda est hæc venditio, quia ex ea sequuntur multa damna, quæ referunt Doctores citati, & maximè Cordub. *summa q.*117. quibus non prouidetur, sed tantùm curatur magnam pecuniam inde extorqueri. Et ideo Caiet. Soto, Armil. Garcia, Ludou. Lopez, *vbi in prima conclus. citati sunt*, dicunt speculatiuè hanc venditionem esse licitam, id est, de se non esse malam: at practicè esse iniquam, id est, in plurimum, vt res eueniunt, esse illicitam: & quia actiones morales iudicandæ sunt secundùm id quod in pluribus euenit, ideo regulariter damnanda est hæc venditio. Sic Doctores in hac conclusione citati, & docti iuniores.

6 Quinta conclusio: officia habentia administrationem iustitiæ, id est, iudicum, vendere, inter omnia habet maiorem mali speciem, ex eáque venditione maiora inconuenientia sequuntur, maiúsque scandalum, & ideo inter omnia magis vitandum est. Sic Soto, Garcia, Ludou. Lopez *ibi*, & docti quidam recentiores à me consulti.

DVBIVM XXXVIII.

An alij citra Regem, & Principem non recognoscentem superiorem in temporalibus, possint officia sæcularia reipublicæ vendere, seruatis conditionibus positis dubio præced. requisitis in Principe ad licitè vendendum, siue hi sint domini titulares, vt Duces, Marchiones, siue alij priuati, qui à Rege emerunt hæc officia.

1 SVpponendum est, quòd licèt hi domini temporales titulares, vt Duces, &c. possint creare notarios ad causas iudiciales, at tabelliones ad extraiudicialia creare nequeunt, nisi ex priuilegio regio, aut præscriptione 40. annorum. Sic Auendaño latè probans, & alios referens 1 *part. cap. prætorum. cap.* 10. *num.* 2.

Circa hoc dubium Tello *l.* 29. *Tau. à num.* 11. 2
vsque ad 13. latè probat officia habentia annexam administrationem iustitiæ, vt tabellionum, decurionum, &c. nullo modo posse vendi, aut locari ab aliis, quàm à Principe, licèt ea à Rege emerint: secus de aliis nullam habentibus administrationem iustitiæ, vt officium custodis carceris, proxenetæ, præconis, quæ vendi possunt ab eo, qui dominium illorum habet. Vnde infert hæc officia non esse conferenda, nec in illis posse fieri executionem pro debitis possessoris, nec ea posse vendi ad debita soluenda, nec hypotheca affici pro debitis. Probatur ex *Auth. vt iudices sine quoquo suffragio, & ex l.*13. *tit.*6. *lib.*3. *nona recopil.* vbi sic dicitur: *Mandamos que el Assistente, o Gouernador, o Corregidor, no arrienden, ni consientan arrendar los officios de Alguazilazgos, ni de las Entregas, ni de la carcel, ni Almotazenazgos, ni los plazos, ni Alcaidias, ni majordomias, ni escriuanias, ni otros officios, que tuuieren por respeto de su corregimiento.* & *lib.*4. *recopil. tit.*25. *l.* 4. sic dicitur: *Mandamos que no se arrienden las escrinanias de rentas jotras, que se vuieren de proueher en estos Reynos.* & *pragmatica* 56. quæ hodie est *lex* 8. *tit.*2. *lib.*7. *nona recopil.* sic dicitur. *Mandamos que ningun officio, de veintriquatrias, regimientos, Alcaidias, Alguazilazgos, fieles executores, o juraderias no se puedan vender, ni trocar, ni dar en pago, ni por otro precio, ni respeto de precio alguno, aora lo den las personas, en quien se renunciaren, o traspasaren, o otras personas por ellos directa, ni indirectamente: y lo mismo sea en los votos, que se dieren en las eleciones, y prouisiones para los tales officios, o en los officios de procuraciones de Cortes, o escriuanias publicas, donde por priuilegio, o costumbre se eligen por votos. Por manera que no interuenga precio, ni respeto, de precio, ni soborno, ni ruego de otras personas por intercession, o causa de lo que, vuiero de ser elegido, ni interuengan promesas, ni obligaciones de dar cosa alguna por los tales officios, ni por tales medios, ni titulos se puedan renunciar por ninguna persona que los tenga, y la renunciacion sea ninguna, y por virtud della no se pueda ganar derecho al tal officio: y la persona, que lo comprare, o a quien se renunciare, o comprare voto para lo auer, o lo vuiero por ruego de otras personas a su pedimiento, o por causa suya directa, o indirectamente, no pueda auer, ni aya el tal officio, puesto, que nos le hagamos merced del por virtud de la tal renunciacion.* & *eodem lib.* 7. *recopil. tit.*3. *l.*7. *Mandamos que no se pueda comprar, ni vender officio de iurisdicion.* & *l.*8. sic dicitur: *Mandamos, que los Corregidores, ni alcaldes Merinos, ni Alguaziles, ni los otros officios de justicia, ni los que pueden poner los dichos officios, no sean osados de arrendar los dichos officios.*

Sit tamen prima conclusio: stando in iure ci- 3
uili, & regio, nullus, dempto Principe, potest vendere, vel locare officia publica, quæ vel habent iurisdictionem, vt officium Prætorum, &c. vel habent annexam aliquam administrationem iustitiæ, vt tabellionis, Alguaxelli, decurionum, &c. at potest vendere officium, quod non habet annexam administrationem iustitiæ, vt officia ianitoris, præconis, custodis carceris, præfecti cursorum, & cæteri. Patet prima pars

ex

ex legibus citatis. Item quia titulares domini non sunt domini horum officiorum, non enim cum iurisdictione, quam accipiunt à Regibus in sua oppida, accipiunt communiter plenum dominium officiorum, quale Reges habent, sed solam administrationem. Patet secunda pars, quia nulla lex prohibet veris dominis ea officia vendere, quales sunt, qui ea emerunt: licèt Prætoribus id prohibeatur, quia non sunt domini, sed dispensatores illorum. Hanc tenet Tello *vbi supra*. Salon 2.2.*quæst*.63.*art*.2.*controuers*.8.*fol*.1052. Aragon *eodem art*.2.*fol*.325. Ludou. Lopez *lib*.1. *de contract.cap*.6. Garcia 1.*part. de contract. cap*.18. Soto *lib*.3. *de iust. quæst*.6. *art*.4. *circa solutionem ad* 2.*versic. Aliam verò*. Nauarr. *super extrauag. de datis, vel promissis pro iustitia, vel gratia, num*.45. Victoria in quadam Epistola, quæ habetur typis excusa *in lib. de refugio animæ de zuniga, in fine totius libri*, Auiles *cap*.16. *Pretorum,glos. No arrendara en los añadidos,fine*,& quidam docti iuniores, quos ego consului. Humada *l*.1. *tit*.16. *p*.1.*glos*.3. *per totam*. Sed Azeb. *lib*.7.*recopil. tit*.2. *l*.8.*num*.6. dicit intelligi eam legem de officiis,quæ per vota prouidentur.

4 Nota primò, quod Sotus addit, quòd si expedierit in bonum commune populi, vt ad reparationem murorum, &c.poterunt domini hi titulares quotam aliquam eximere ab illis officiis. Sed nescio cui fundamento innitatur Sotus, cùm illud sit quoddam venditionis genus, vel impositionis tributi, & neutrum possint facere absque regia licentia: & ideo indistinctè cum aliis Doctoribus citatis teneo nihil posse detrahere.

5 Secundò nota posse magnates vendentes sua oppida vendere illa maiori pretio ob facultatem, quam habent conferendi hæc officia; quia hæc facultas est quoddam ius pretio æstimabile, non tamen pro ipsis officiis. Sic Salon *d. controuers*.8.*fol*.1053. & videtur tenere Nauarr. *d.num*.45.

6 Secunda conclusio: nec renunciare potest aliquis officium in alium sine licentia Principis, etiam si gratis renunciet, vt patet ex *legibus citandis*. Sic Aragon *d. art*.2.*sub finem fol*.326. Soto *d.art*.4.*sub finem, versic. Hoc autem est hic apprimè*. Immo renunciatio aliter facta nihil valet. Patet ex *l*.5.*tit*.4. *lib*.7.*recopil*. vbi definitur, quòd qui suum officium in alterum renunciat, renunciationem debet intra triginta dies post eam factam coram Rege præsentare, vt illam admittat; aliàs sit nulla, & vacet tale officium, & *l*.4. *eodem tit*. statuitur, quòd nulla sit, & irrita renunciatio, si viginti dies non vixerit renuncians post acceptatam eiusmodi renunciationem: quo autem pacto numerentur hi dies, consule Perez *l*.22. *tit*.2. *lib*.7. *ordin*. & Azebedo, ex quibus legibus constat non esse validam renunciationem factam absque Regis licentia, & seruata forma, & conditionibus renunciationis; sic docti recentiores.

7 Hinc infertur resolutio huius casus; quidam renunciauit decotionatum in proprium filium, post renunciationem per dies tantùm decem, & octo fuit superstes, filius verò pactum iniuit cum tabellione de conficiendo alio instromento falso renunciationis, in quo narraretur patrem vixisse viginti diebus, & ita supplerentur duo illi dies, qui desiderabantur ad valorem renunciationis. Atque ita factum est: & sic hoc instrumento admisso per regium Senatum filius obtinuit officium decurionis. Consultus sum ad quid teneatur prædictus filius; respondi, eiusmodi collationem decurionatus, factam à Rege in talem filium,esse nullam,& irritam,húncque teneri officium Regi restituere: quòd si absque graui infamiæ nota id præstare non potest, satisfaciet, si officium vendat, & pretium illius Regi restituat, quandoquidem certum est, fuisse vendendum tale officium à Rege, nisi talis filius vsurpasset; si verò hic iam officium vendidisset, pretium restituat, & emptorem in sua bona fide relinquat. Quòd si nec officium, nec pretium velit restituere, satis erit, si compositionem, medio confessario Regis, vel per eleemosynarium, aut aliam similem personam; solet enim Rex liberalem se exhibere in his compositionibus.

Tertia conclusio: qui tantùm habet licentiam transferendi officium in alium, non eo ipso potest vendere, sed oportet, habeat licentiam vendendi, quia licentia transferendi alia est à licentia vendendi. Sic Soto *d. art*.4. *sub finem versic. Hoc autem est hic apprimè*. Salon *dicta controuers*.8. *fol*.1059.docti iuniores à me consulti, & communis, Ludou.Lopez *lib*.1.*de contract.cap*.6. 8

Quarta conclusio:sat est tamen ad vendendum hæc officia licentia tacita, seu interpretatiua Regis. Sic Doctores citandi sequenti conclus. 9

Hinc infertur primò, esse licentiam tacitam, & sufficientem ad vendendum,quando Rex concedit aliquod officium huiusmodi aulicis,& aliis, quos nouit non posse per se ipsos illud exercere, tunc enim manifestè vult, vt illud vendant ad pretium percipiendum; aliàs nil illis concederet. Sic Garcia *lib*. 1. *de contract. cap*.18. Salon *d. controuers*.8.*fol*.1059. Ludou. Lopez *lib*.1. *de contract. cap*.6.Cord.*summa quæst*.117.&quidam recentiores doctissimi. 10

Secundò infertur esse tacitam licentiam, & sufficientem ad vendendum, quando Rex sciret Magnates vendere hæc officia, & dissimularet, cùm posset impedire. Sic Cord. *ea q*.117. & quidam doctissimus iunior à me consultus.Similiter est tacita licentia, quando est præscripta consuetudo de hoc. Nauarr.*summa cap*.25.Latinæ,& Hispanæ *num*.7. sed clariùs in Hispana *eo num* 7. Ludou.Lopez *lib*.1.*de contract.cap*.6. Cord. *ea q*.117. Aragon *dicto art*.2.*fol*.325. dicitque debere esse vsum immemorialem: dicit tamen Salon *ea controuers*.8.*fol*.1053. talem consuetudinem non esse receptam,vt domini titulares, seu Magnates vendant hæc officia; & sic communiter in audientiis damnari. Idem quidam docti iuniores. 11

Tertiò infertur,quòd priuati dono, vel pretio obtinentes à Rege hæc officia, quæ iam venialia sunt,vidente, & permittente Rege, v.g.tabellionatus, decurionatus,id est, *veintiquatrias*, & tribunatus,possunt ea vendere. Patet, quia iam vbique venduntur, & publicè sciente supremo consilio, & Rege,& pro debitis soluendis fit à iudice executio in talibus officiis, & ea authoritate iudicis venduntur, & pretium illorum confertur inter fratres, vt testantur contra Tello *l*.29.*Tau. num*. 11. 12. 13. Antonius Gomez referens Paulum de Castro, Iasonem,Ripam *l*.29.*Tau num*.21. Gutierr.*lib*.2. *practic. quæst*.64. *num*.5. Perez *lib*.7. *ordin. tit*. 2. *l*. 22. *versic. Item quod verba*, *fol*. 411. 12

Couarr.

Couarr. 3. *var. c.* 19. *fine*, Matienzo *lib.* 5. *ordin. tit.* 8. *l.* 3. *glos.* 2. *n.* 13. Cord. *summa q.* 134. Azebedo *d. l.* 8. *n.* 6. vnde dicunt hi Doctores de generali consuetudine posse iam vendi hæc officia saltem de licentia Principis, quæ facilè concedi solet: immo, experientia teste, sine tali licentia solent iam vendi à ralibus priuatis, & testantur, Ioannes Garcia *de coniugali quæstu, n.* 67. Ayora *de partitionibus p.* 1. *cap.* 8. *n.* 61. Angulo *de meliorat. l.* 9. *gloss.* 5. *n.* 2. *&* 3. Matienzo *dialogo relatorum,* 4. *p. c.* 11. Perez *proximè citatus*, immo, vt dixi, Azebedo *eo n.* 6. ait non prohiberi talem venditionem *ea l.* 8.

13 Sed nota, quòd Soto *lib.* 3. *de instit. quæst.* 6. *art.* 4. *circa solutionem ad* 2. *versic. Hoc autem est hîc apprimè*, dicit etiam quando habent licentiam Regis priuati hi ad vendendum, licèt cesset restituendi pretium obligatio, at non cessat ratio peccati, cùm hi priuati non vendant ob bonum publicum. At dicendum est tutius ea vendere, quàm Regem; quia Rex tenetur prospicere hono communi, quia est custos boni publici: vnde non potest ea vendete, nisi pro bono communi, vt pro communi necessitate reipublicæ: at homo priuatus non est custos boni publici, & non tenetur attendere ad necessitatem publicam, sed pro bono priuato suo potest vendere. Sic Salon *d. controuers.* 8. *fol.* 1057. *& sequenti*, & docti iuniores; vnde hi iuniores dicunt, quòd licèt in Regibus, & dominis titularibus sit communiter damnanda hæc venditio, & sic res valde scrupulosa, at priuatis nullus est iniiciendus scrupulus, modò vendant pretio moderato, & personis idoneis; quia hi non sunt causa malorum, quæ ex venditione officiorum sequuntur, sed Princeps, qui venalia exposuit.

14 Quartò nota, quòd quando conceditur patri licentia transferendi officium in filium, quem voluerit, tunc virtute conceditur ei facultas ad quoddam venditionis genus, quia potest obligare illum, cui officium relinquit, vt aliquid conferat aliis filiis. Sic Salon *ea controuers.* 8. *fol.* 1060. dicens esse certum apud omnes Thomistas; & quidam docti iuniores, quos ego consului.

15 Potissima verò difficultas est, an qui tantùm habent facultatem transferendi hæc officia, si ea vendant, teneantur pretium restituere.

Duplex est sententia.

16 Prima ait peccare mortaliter, & teneri restituere pretium. Probatur, nam qui vendit rem, cuius non est dominus, nec ex voluntate domini, peccat mortaliter, & tenetur restituere; sed hic sic vendit officium; ergo. Item quia talis venditio est prohibita iure ciuili. Sic Soto *lib.* 3. *de instit. quæst.* 6. *art.* 4. *circa solutionem ad* 2. Tello *l.* 29. *Tauri, num.* 13. & Salon *d. controuers.* 8. *fol.* 1061. dicit peritissimos nostri temporis iudicare hanc multo probabiliorem: & ipse eam censet multo probabiliorem, nisi is, qui habet talem licentiam, sit pauper; quia censendum tunc est, voluisse Regem, vt venderet.

17 Secunda sententia, quæ etiam probabilis est, iam non teneri restituere, nec peccare mortaliter, sed venialiter contra legem. Probatur, quia ille habet licentiam transferendi dominium illius officij; quòd verò transferat gratis, vel accepto pretio moderato, nemini videtur facere iniuriam: ergo non peccat mortaliter, nec tenetur pretium restituere. Probatur minor, non reipublicæ, quia vendit digno; non ementi, quia vendit rem pretio æstimabilem, & pretio moderato: ergo. Secundò, quia licèt vendens faciat contra intentionem legis vendendo, at lex non prorsus annullat contractum, & *lex* 8. *tit.* 2. *lib.* 7. *noua recop.* vbi expresè videtur annullari hic contractus, explicabitur in fine huius dubij. Vnde ad rationem primæ sententiæ dicendum est, quòd eo ipso, quòd Rex concedit alicui facultatem transferendi officium, & non tanquam dispensatori, vt conceditur dominis titularibus, & senatoribus, vt mox dicam, concedit dominium talis officij, licèt verum sit non concedere liberam facultatem vendendi. Hanc tenent quidam docti recentiores, quos refert Salon *proximè citatus*, & dicit peritissimos nostri temporis eam probabilem iudicare, & ipse etiam probabilem esse censet; eandem tenent quidam docti iuniores, inter quos Pater doctor Henriquez *in suis manuscriptis*. Eandem tenet Ludouic. Lopez *lib.* 1. *de contract. cap.* 6.

Nota hanc sententiam intelligendam esse, 18
quando is, qui potest transferre officium, est verus dominus, non autem quando dispensator est tantùm, & tenetur illud officium conferre, licèt electionem habeat, & liberam facultatem huic, vel illi conferendi. Vnde senatores vrbium, id est, *los veyntiqnatros*, quibus concessum est eligere ad aliqua officia publica, non possunt ea vendere, nec conuenire cum eligẽdo, vt de tali quid, vel partem salarij sibi ipsis, vel cuidam tertio, aliàs tenentur totum illud quod receperunt, restituere. Ratio, cùm ex necessitate teneantur eligere, non censentur beneficium pretio æstimabile conferre huic, quem eligunt, sed beneficium hoc ab ipso institutore officij confertur. Item, quia non sunt domini, sed meri dispensatores illorum officiorum, quod amplissimè patet ex dictis *infrà dub.* 55. & tenent Soto *lib.* 3. *de instit. quæst.* 6. *art.* 4. *sub finem, versic. subiecerim*. Ludouic. Lopez *lib.* 1. *de contract. cap.* 6. *fol.* 17 *pag.* 2 *& part. instructorij noui, cap.* 130. *fol.* 294. Aragon 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 2. *sub finem, fol.* 326. & quidam docti recentiores.

Hinc infertur, quòd etiam Prætores non pos- 19
sunt vendere, vel locare officia, ad quæ eligunt, vt Alguazellorum, &c. vel conuenire cum illis, vt dent partem pensionis sibi ipsis, aliàs tenentur restituere, quia non sunt domini, sed dispensatores, & ex necessitate tenentur eligere. Sic Aragon *ibid.* Salon 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 2. *controu.* 8. *fol.* 1053. & colligitur ex Soto, & tenent docti iuniores.

Aduerte tamen, quòd si Prætor committat 20
alicui actum, quem per se exercere potuisset, posset cum illo pacisci de diuidendo lucro, vt quando constituit Alguazellos, potest cum illis pacisci, vt dent sibi certam partem executionum. Ratio, quia cùm Prætor ex suo officio posset per se facere exequutionem illam, & sic habeat ius ad totum lucrum, nulli facit iniuriam, si id reseruata sibi pensione alteri committat. Sic Aragon *d. art.* 2. *sub finem, fol.* 326. & aliqui recentiores, dicentes sic esse vsu receptum. & Auiles *cap.* 16. *prætorum, glossa, no arrendara, in additis*, dicit hoc dissimulari in Senatu regio, licèt sit legi illi contrarium, quæ prohibet locare directè, aut indirectè: sed nec credo esse contra eam legem, quia hoc non est genus locationis officij Alguazelli, sed committere illi actum, quem Prætor exercere posset per se.

21 Sed quid dicendum de dominis titularibus habentibus facultatem eligendi ad hæc officia: Quidam doctus iunior, quem ego consului, reputat (licèt dubius) probabile, quòd si vendant ea, non tenentur pretium restituere, licèt peccent mortaliter, quia licèt non sint domini horum officiorum, at habent facultatem transferédi, siue dispensandi ea. Item quia licet Episcopus non sit dominus beneficiorum, si tamen per simoniam mentalem recipiat pretium pro beneficio, non tenetur illud restituere; simonia enim mentalis iuxta communem non obligat restituere.

22 At dicendum omnino est teneri restituere pretium, nisi bona fide vendiderint, & transactum sit triennium, quo bona mobilia præscribuntur. Ratio, quia tenentur ex officio eligere, vt dixi de senatoribus, & Prætoribus. Et sic patet ex *ibi dictis*, & tenent quidam docti recentiores. Victoria *in quadam epistola*, quæ habetur typis excusa in fine libri de refugio animæ, quem composuit Zuñiga. Idem Salon *2.2.quæst.63.art.2.controuerf.8.fol.1052.*

23 Ad illud de Episcopo conferente beneficium simoniacè mentaliter, dico, quòd ex vi simoniæ mentalis non inducitur obligatio restituendi: at tenebitur illud pretium restituere ratione iniustitiæ commissæ recipiendo pretium pro actu, quem tenebatur ex iustitia facere, tenebatur enim eligere ad illud beneficium, vt patet ex dictis de senatoribus.

24 Tandem quid dicendum sit de prouisionibus factis à Rege interueniente pretio dato mediatori, vt consequatur mihi officium iudicandi, vel altera sæcularia officia, quæ vendi non solent. Nauarr. *in extrauag. de datis & promissis pro gratia, n.45.* censet esse inualidas tales prouisiones, quia tacetur verum, quod retraheret Principem à concessione, idem Tello *l.29.Taur.n.13* vbi ait, quòd accipiens quodcumque officium sæculare interueniente pretio, verè non facit suum officium, & tenetur salarium restituere. Et probatur ex *pragmatica 65*, quæ hodie est *lex 8.tit.2.lib.7.noua recopil.* cuius verba *suprà* retuli *in hoc eodem dubio, §. Circa hoc dubium*, vbi expressè dicitur non valere prouisionem officij, interueniente pretio, vel precibus; & Azebedo *super ea l.8.num.6.* dicit obligare etiam in foro conscientiæ eam legem, & *num.1.3.4.5.9.* dicit habere locum, etiamsi persona impetrans pretio, precibus, vel donis sit habilis, & digna. Et sic dicit strictius esse hoc, quàm in beneficiis, in quibus preces non impediunt, quin collatio sit valida. At dicit *num.6.* illam legem non intelligi de officiis, quæ dantur à Rege, sed de officiis, quæ per vota priuatorum, ciuitatum, vel villarum, prouidentur, horum enim impetratio pretio, donis, vel precibus est nulla.

25 Cæterùm hoc valde rigidum est, nec lex ista est tanto rigore recepta; maximè, quòd Perez *lib.7.ordin.tit.2.l.22.fol.410.* ponit ad pedem literæ verba illius pragmaticæ, vnde lex hæc desumpta est, & dicit intelligendam esse, quando indigno, vel inhabili fieret prouisio precibus, vel pretio, quia initium illius pragmaticæ, vnde intentio finalis legis sumitur, id significat, dicit enim, *Porque muchos hombres inhabiles*, &c. idem tenuit Pater Doctor Henriquez Hispali, vbi ipse hanc resolutionem dictauit, alias infiniti orirentur scrupuli; quis enim non quærit fauorem, & preces ad hæc officia obtinenda. Sed iam post hæc vide pragmaticam editam de hac re à Philippo I V. *anno 1616.* & an sit vsu recepta, qua irritantur eiusmodi collationes, quarum prouisio, vel præsentatio ad Regem spectat.

DVBIVM XXXIX.

An Prælati Ecclesiastici teneantur eligere digniorem ad hæc officia sæcularia, possintque illa vendere.

Nota aliquos ex his Prælatis habere annexam iurisdictionem temporalem in aliqua oppida, & ex his aliqui habent supremam nulli subiectam, vt Archiepiscopus Maguntinus in Germania: alij non habent supremam, sed habent supra se Regem, vt Episcopus Panentinus, qui est Comes Perniæ. Insuper officia, quæ prouident hi Prælati, quædam sunt merè sæcularia, vt officia Prætorum, & tabellionum sæcularium, quæ spectant ad potestatem temporalem: alia verò sunt Ecclesiastica, vt officia Prouisoris, Fiscalis, Notarij, quæ licèt videantur in se sæcularia, habent tamen quandam effigiem sacrorum, & Ecclesiasticorum, in quantum instituta sunt ad regimen Ecclesiæ. Sit 1

Prima conclusio: si loquamur de officiis merè sæcularibus, Prælati habentes supremam potestatem temporalem, eodem modo possunt se habere circa eorum distributionem dignis, vel dignioribus, & circa venditionem eorum, sicut Reges in suo regno; quia hi sunt velut Reges: si verò non habent supremam potestatem temporalem, possunt se habere, sicut diximus de dominis titularibus; quia tales Prælati in tali iurisdictione temporali sunt sicut domini titulares, vt Comites, Duces, &c. Sic Salon *2.2.quæst.63. artic. 2. post controuerf. 9. in fine articuli fol. 1071.* Aragon *eodem artic.2.conclus.vltima*, & quidam docti recentiores. 2

Secunda conclusio, quoad officia Ecclesiastica, Prælati non possunt ea vendere. Ratio, quia non habent dominium horum officiorum, sed sunt meri dispensatores, & tenentur eligere ad ea. Item quia sicut gratis acceperunt, gratis debent dare non tantùm spiritualia, sed etiam sæcularia, quæ ad spiritualium custodiam instituta sunt. Et hoc prohibitum est expressè iudici delegato, *cap statutum, de rescript. in 6. §. notarium, & §. sequenti.* Et hoc prohibetur in Concilio prouinciali Toletano vltimo, *actione 2. decreto 15.* & in Concilio prouinciali Compostellano *actione 5. decreto 14. & 25.* Sic Salon *ibi*, Aragon *ibi.* Soto *lib.3. de inst. quæst.6. art.4. fine.* Garcia *part.1. de contract. cap.18* Ludouic. Lopez *lib.1. de contract. cap.6.* & quidam docti iuniores. 3

An verò teneantur hæc officia dignioribus distribuere, Salon *ibi* dicit teneri eligere digniores ad huiusmodi officia quæ continent gubernationem, vt ad officium Prouisoris, & Fiscalis; ad reliqua verò minutiora sat esse eligere dignos. 4

Vltima tamen conclusio sit: non tenentur sub mortali seruare modum iustitiæ distributiuæ eligendo digniores ad hæc officia, sed sat est dignos eligere. Ratio, quia hæc officia non solent prouideri per suffragia, nec tenetur ea eligere ex eadem diœcesi: ergo non tenetur ex iustitia distributiua 5

buriua eligere digniores, ſicut ſuprà diximus de officiis ſæcularibus. Sic tenent quidam Thomiſtæ, vt refert *ibi* Salon. Idem aliqui docti recentiores.

Dvbivm XL.

An in honoribus exhibendis committatur acceptio perſonarum.

1 SVpponendum eſt, quòd honores alij ſunt externi tantùm, vt quando reuerentia, quam exhibemus, non proficiſcitur ex æſtimatione interna virtutis. Alij ſunt, qui verè prodeunt ex interna æſtimatione perſonæ, quæ honoratur: & hi ſunt veri honores externi, & interni ſimul.

2 Secundò nota, quòd alij ſunt honores publici, vt qui fiunt in coogregationibus: alij ſunt priuati, vt qui fiunt inter duos priuatim. His ſuppoſitis,

3 Dico primò: etſi honor ſit reuerentia exhibita alicui ob ſuam excellentiam, tamen id cui propriè, & ſingulariter honos debetur, eſt virtus. Sic D.Thom. 2.2.q.63. *art.* 3. & illud aſſert ex Ariſtot. 4. *Ethic. cap.* 3. quem omnes ſequuntur.

4 Secundò dico, quòd non tantùm propter propriam virtutem poteſt quis honorari, ſed etiam propter virtutem alterius, quem repræſentat, vt Prælati, & Principes honorantur, licèt ſint mali, quia repræſentant perſonam Dei, & communitatis, cui præficiuntur. Et parentes, & domini ſunt honorandi, quia repræſentant dignitatem Dei, qui eſt omnium pater, & dominus. Senes etiam ſunt honorandi, vt habetur *Leuitic.* 19. propter ſignum virtutis, quod eſt ſenectus. Sic D. Thomas *ibi*, quem omnes ſequuntur. Similiter honoramus illuſtres, quia repræſentant virtutes maiorum, ob quas ſublimem conſcendiſſe locum arbitramur.

5 Tertiò, dico, quòd his omnibus honorem deferre, licèt in illis virtus abſit, ſed mali ſint, nulla eſt acceptio perſonarum. Ratio, quia cauſa non deeſt honoris. Sic Soto *lib.* 3. *de iuſtit. quæſt.* 6. *art.* 6. Aragón 2. 2. *quæſt.* 63. *art.* 3. & *ibi* Salon *ante controuerſiam primam, fol.* 1074. D.Thom. 2.2. *quæſt.* 63. *art.* 3. Alenſis 2. *part. quæſt.* 136. *membro* 2. §. 4. & 5. Angelus *verbo Acceptio perſonarum, num.* 8. vbi Syluest. *quæſt.* 7. Abulenſis *cap.* 22. *Matth. quæſt.* 113. D.Anton. 2. *part. tit.* 1. *cap.* 10. §. 3. Gabr. 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 7. *art.* 3. *dubio vltimo.*

6 Nota, quòd communiter Thomiſtæ (vt refert Salon) dicunt hoc intelligi de honore externo, & ſic intelligunt D.Thomam, quia cùm honor ſit præmium virtutis, vnuſquiſque eo modo, quo virtutem habet, eſt honorandus: at hæ perſonæ non habent veram virtutem, ſed tantùm repræſentant illam; ergo. Item quia nullum iudicium verum internum poſſumus habere de his perſonis, vt internum honorem poſſimus eis exhibere.

7 Sed dicendum eſt D.Thomam loqui de vero honore, etiam interno; vt conſtat, quia eodem tenore loquitur in ſecunda concluſione, quæ loquitur in hoc caſu, quo in prima, & tertia, in quibus conſtat loqui de vero honore interno. Item quia ſicut verè adoramus imaginem, non quatenus pictura quædam materialis eſt, ſed ratione rei in illa repræſentatæ, ſic Prælatos, &c. malos verè honoramus honore etiam interno, non quatenus tales perſonæ materialiter ſunt; ſed quatenus ratione talis officij repræſentant virtutem Dei; honorantur verò honore debito virtuti. Vnde dicendum eſt deberi honorem virtuti non eo modo, quo quis eam habet tantùm, ſed eo modo, quo quis eam habet, vel quo virtus repræſentata per ipſum honoranda eſt. Et licèt de his perſonis ſumptis materialiter non poſſimus habere iudicium verum, quòd mereantur honorem, at illud habemus de iis, quatenus repræſentant virtutem. Sic Salon *ſuprà*, & quidam docti iuniores.

Quartò dico, quòd etiam diuites ſunt honore 8 digni, quatenus in republica habent altiorem ſtatum. Hanc docent D.Thom. Abul. Gabr. Sotus, Sylu. D.Anton. qui etiam intelligendi ſunt de honore interno: nam externus ratione ipſarum diuitiarum debetur, vt mox dicemus. Sic Salon *ibi.*

Quintò dico, ſi diuites honorentur ſolùm ra- 9 tione diuitiarum, eſt peccatum acceptionis perſonarum. Et ſic intelligi debet D.Iacobus *in ſua canonica, cap.* 2. vbi damnat hanc exhibitionem honoris, *Si introierit*, inquit, &c. Et ratio eſt, quia, teſte Ariſtot. 1. *Ethic. cap.* 12. honorabile, & laudabile in hoc differunt, quòd honorabile eſt id, quod eſt bonum per ſe, quale eſt bonum honeſtum; laudabile verò, quod eſt bonum in ordine ad aliud, ſcilicet vtile: ſed diuitiæ non ſunt bonum honeſtum, ſed vtile; ergo non ſunt bonum honorabile, ſed tantùm laudabile; ergo honorare aliquem propter diuitias eſt accipere non cauſam honoris, vt cauſam; ergo eſt acceptio perſonarum. Sic D.Thomas, Soto, Aragon, Salon *controuerſ.* 1. Sylueſt. Gabr. D.Anton. Abul. *ibidem*, Alenſis *ſuprà* § 6. Aug. *verbo acceptio perſonarum, num* 9. Arm. *num* 4. Palacios *ibi.*

Nota hoc intelligi de reuerentia interna, quan- 10 do ſcilicet quis cum honore externo concipit interiùs illum diuitem eſſe dignum eo honore propter diuitias: ſecus de honore ſolo externo, illum enim exhibere diuiti, vt ei aſſurgere, caput aperire, &c. non eſt peccatum; immo eſt neceſſarium, aliàs haberetur quis ac inurbanus. Sic D. Auguſt. cuius dictum refert gloſſ. *ſuper locum citatum D.Iacobi*, idem D.Thom. *quodlib.* 10. *art.* 12. Soto, Palacios, Salon, Aragon, & quidam recentiores docti.

Secundò nota, eſſe intelligendum, quando ex- 11 hibetur honos propter diuitias, vt diſtinguuntur contra omnem habitudinem ad virtutem, quia diuitiæ, vt adiuuant ad felicitatem, & vt reddunt homines potentes ad conſeruationem pacis reipublicæ, & nutriendos alios ad virtutem, reddunt homines honorabiles, & ideo qui diuitem honorat, nil aliud cogitando, non peccat; quia intelligitur honorare potentiam, ſeu habitudinem ad virtutem. Sic Caiet. 2. 2. *quæſt.* 63. *art.* 3. & quidam docti recentiores.

Tertiò nota, quòd hoc peccatum acceptionis 12 perſonarum quod in hac honoratione contingit, eſt veniale, quia materia eſt leuis. Sic Palacios & Aragon *ſuprà.*

Quartò nota, certum eſſe habere locum ac- 13 ceptionem perſonarum in publicis honoribus deferendis (&, vt inquit Salon *dicta controuerſ.* 1.) erit mortale, vel veniale, iuxta grauitatem materiæ, & iniuriam, quæ irrogatur alicui tollendo debitum honorem, vt in conſeſſu publico, in congregatione aliqua ſenatorum, vel Capituli eccleſiaſtici, &c. Ratio, quia hi honores ſuot debiti

pro dignitate personarum;ergo si non detur tantus honor, quanta est dignitas personæ,vel si detur maior, est acceptio personarum. Et sic fatentur Doctores citati.

14 At dubium est in priuatis honoribus deferendis, cùm enim sint gratuiti, & acceptio personarum tantùm habeat locum in honoribus debitis, non videtur posse in bis esse; & sic tenet Caiet. *suprà.* At verius est in his esse etiam. Ratio, quia etsi absolutè non teneamur honorare aliquem in particulari; at si volo honorare, debeo dare honorem condignum suo statui, vt non teneor recitare,at si recitem, teneor attentè. Ergo defectus in hoc,vel excessus,est acceptio personarum. Item quia,si quis honoris titulos Magnatibus debitos tribuat vulgaribus, facit iniuriam Magnatibus, faciendo honores illos communes, & sic non esse honores; ergo. Sic Salon, Aragon *suprà ad* 1. & quidam docti iuniores; subdit Aragon,& benè,quòd hoc non esset acceptio personarum in his gratuitis, at saltem alia via peccaret honorans diuitem ea sola ratione, qua diues est, quia non habet sufficientem causam honorem conferendi, sicut qui temere, & sine causa bona sua largiretur, peccaret.

DVBIVM XLI.

An in iudicijs locum habeat acceptio personarum.

1 Sit pima conclusio:In iudiciis potest interuenire acceptio personarum. Conclusio est certissima. Patet Prouerb. 18. *Accipere personam in iudicio non est bonum.* & *de reg. iuris in 6. regula* 12. dicitur, quòd in iudicio non est habenda acceptio personarum. Et ratione patet, quia iudicium est recta iudicatio, quia rei dumtaxat causis circunspectis constituitur æqualitas:ergo quando non consideratur causa rei, sed quando propter personam, aut fauorem, &c. non constituitur æqualitas, & sic corrumpitur iudicium, est acceptio personarum, nam accipitur non causa vt causa. Sic D.Thom. 2.2. *quæst.*63. *art.*4. & *ibi* Aragon, & Salon, Soto 3 *de inst. quæst.*6. *art.*5. Abul. *c.*21. *Matth. quæst.*112. Turrecrem. *cap. necesse* 3. *quæst.*9. *num.* 1. *&* 2. Viguet. *de instit. cap.* 5. §. 2. *vers.* 2. D. Antnn. 2. *p. tit.* 1. *cap.* 20. §. *vltimo*, Arm. *verbo acceptio personarum, num.* 7. Ang. *num.* 3. *&* 7. Syluest. *quæst. vltima.* Caiet. *in summa, eodem verbo.* Alens. 2. *part. q.* 136. *memb.* 2. §. 3. Gabr. 4. *dist.* 15. *quæst.* 7. *art.* 3. *dub.* 2. Vnde, vt bene dicit D.Thom. *ibi ad* 2. iudicium, si ad rem iudicatam spectemus, quandoque ad commutatiuam,quandoque verò ad distributiuam iustitiam pertinere; quia quandoque agitur in iudicio de re debita pertinente ad iustitiam distributiuam, quandoque verò de pertinente ad commutatiuam: si autem ad formam iudicij attendamus, pertinet ad distributiuam;quia forma iustitiæ distributiuæ consistit in hoc, quod vnicuique detur secundùm suam dignitatem,& forma iudicij consistit in hoc, quòd vtrique parti attribuatur id, quod est illi proportionatum, siue id oriatur ex commutatione,siue ex distributione.

2 Conclusio posita certissima est, si loquamur de iis, quæ in ipso iure determinata ponuntur à iudicibus obseruanda; vt quòd suscipiant testes, vel faciant informationem, &c. si enim ex causa ad rem non pertinente, vt ex amicitia alterius partis, aut ex precibus, aut pretio, relinquat iudex, est manifestus acceptor personarum. At dubium est de his, quæ relinquuntur in iure arbitrio iudicis, an in his sit locus acceptioni personarum: videtur enim non esse, cùm sint gratuita.

Nota quòd ea,quæ sunt in arbitrio iudicis,sunt 3
in duplici differentia: alia sunt illi concessa in fauorem ipsius, vt quòd possit non audire causas in die festo. Et in his certum est non habere locum acceptionem personarum, sed habet iudex plenam potestatem,& potest,secluso scandalo,audire causas amici in die festo, & non alterius, & similiter statim post prandium, &c. & patet, quia in gratuitis non habet locum acceptio personarum; at hæc sunt merè gratuita. Sic tenent tanquam certum Salon 2.2. *q.*63. *art.*4. *controuers.*1. & quidam docti iuniores. Alia verò relinquuntur arbitrio iudicis, non in fauorem ipsius, sed in fauorem ipsarum causarum, quia leges non potuerunt decernere, & determinare omnes casus particulares,& ideo fuit necessarium,vt plura prudentiæ,& arbitrio iudicis relinquerentur, vt quòd coarctet, vel ampliet terminos probationum,&c.

Et de his sit secunda conclusio:in his habet lo- 4
cum acceptio personarum, vt si iudex tantùm propter amicitiam prorogaret terminum alicui, & alteri negaret. Ratio, quia hæc non sunt gratuita, nec committuntur liberæ voluntati iudicis, sed arbitrio prudentiali, & ratione regulato, vt prouideat, prout magis expedire viderit ad bonum publicum: ergo si in hoc deficiat absque debita causa, accipit non causam, vt causam, & sic est acceptor personarum. Item quia iudex est ipsa iustitia animata, & vsus ipsius potestatis est bonum quoddam publicum; ergo si inæqualiter se habeat ad partes absque iusta causa, est acceptor personarum. Sic tenent Salon, & Aragon *proximè citati.* Soto 3. *de iustitia, quæst.*6. *art.*5. *ad* 3. licèt malè Salon ei tribuat sentire, Soto hoc tantùm esse verum, quando inde scandalum, aut damnum tertij oriretur, vel quando hoc venderet pretio. Sed verè Soto vniuersaliter tenet hanc conclusionem, sed principaliter, & apertiùs dicit tenere verum in his casibus: & sic Aragon refert Sotum pro hac sententia. Eandem tenent docti recentiores.

Tertia conclusio; si innocens opprimitur in 5
iudicio in aliqua causa, & de eius innocentia esset certus iudex, potest, & debet iudex, citra scandalum tamen, in quantum poterit in eis, quæ eius arbitrio relinquuntur, illi fauere: secus esset, quando esset dubius. Ratio, quia tunc constat illi de eius innocentia, at non posset legis necessaria prætermittere, quia tenetur secundùm allegata iudicare. Sic iidem citati *in præcedent. conclusione.* Subdunt tamen,& bene, Soto, & Aragon, quòd si in hoc casu, quo certus est de alterius innocentia,iura prætermitteret, licèt peccaret mortaliter, at non teneretur restituere, quia non aufert alteri,quod suum est.

An verò iudex teneatur sequi opinionem,quam 6
reputat probabiliorem; & idem de aliis priuatis, & de Medico: & an possit Confessor minus probabilem consulere, & an sit tutus, qui semper consulit eos, qui magis iuxta suam voluntatem respondent, nec acquiescit aliis peritis:

&

& an circa sacramenta fas sit vti opinione probabili, latè dixi *lib. 1. summæ toto cap. 9.* Hoc vnum tamen est hîc addendum, quòd iudex, qui habet propositum; cæteris paribus, semper ferendi sententiam pro amicis, est regulariter in periculo peccandi mortaliter, sicut Episcopus, qui haberet propositum semper, cæteris paribus, conferendi beneficium consanguineis; quia cùm affectus facilè iudicium perturbet, sæpè imparia iudicabit ob talem affectum paria: si tamen habeat animum semper fauendi causæ magis iustæ; amicis verò, quando certò constiterit, paria iura illos habere, non est ita in periculo; quia illud propositum faciendi semper causæ magis iustæ, videtur satis purgare affectum. Sic Salon *d. art. 4. controuers. 2. fol. 1093. vers. ex quo sequitur*, dicitque idem sentire viros graues.

7 Quarta conclusio: definire aliquam causam priusquam aliam antiquiorem, nisi iusta ratio id exigat, est acceptio personarum. Ratio, quia iudex ex iustitia distributiua debet definire causas priùs, vel posteriùs secundùm maiorem, vel minorem earum dignitatem: illæ verò quoad ordinem temporis digniores sunt, quæ sunt antiquiores, nisi iusta aliqua causa aliud exigat. Sic Salon *eodem art. 4. controuers. 1. prope finem.*

8 Quinta conclusio. Princeps si remittat vni pœnam, & non alteri, eodem crimine, & circunstantiis existentibus. Et similiter Prælatus, siue sæcularis, siue regularis dispensans cum vno, & non cum altero, vel relaxans pœnam, simili existente causa, est acceptor personarum. Ratio, quia vsus potestatis, quem habet Princeps, vel Prælatus, est bonum quoddam publicum ad bonum subditorum ordinatum; ergo ex iustitia distributiua tenetur illum applicare ad subditos secundùm dignitatem causæ vniuscuiusque, quod nisi fecerit, erit acceptor personarum. Sic Soto *suprà*. Aragon *dicto art. 4. fol. 331. pag. 1.* & latiùs de his dispensationibus *infrà dub. 43.*

Dubium XLII.

An in tributis exigendis committatur acceptio personarum.

1 Sit prima conclusio: licèt multiplici ex causa possit esse iniustum tributum, de quo *infrà*, vbi de tributis, & vectig. at nunc erit acceptio personarum, quando non seruatur debita proportio ad causam, pro qua imponuntur, & ad facultates, & possibilitatem eorum, quibus imponuntur. Patet, quia ad iustitiam distributiuam pertinet illa proportio, vt sicut honores publici sunt distribuendi proportionaliter, ita & onera publica tributorum debent distribui proportionaliter pro ratione facultatis, & substantiæ vniuscuiusque. Sic Aragon *2. 2. q. 63. art. 4 fine.* Soto *3. de iustit. q. 6. art. 7. conclus. 2 & 3.* & docti iuniores.

2 Secunda conclusio: non est acceptio personarum, sed est iustum aliquos eximere à tributis ex rationabili causa, vt nobiles, &c.

3 Vltima conclusio: in aliis etiam legibus ferendis potest contingere acceptio personarum, vt si Princeps sine iusta causa concedat legem in fauorem alicuius in aliorum notabile detrimentum, vt si statuat, quòd certum genus mercium necessarium reipublicæ non possit vendi nisi ab hoc, vel illo; secus si adesset iusta causa: vt si id concederet alicui, qui suo labore, & industria inuenit merces illas, vt solet priuilegium authoribus librorum concedi, & nullus præter ipsos possit typis excudere. Sic Aragon *ibi.*

Dubium XLIII.

An in dispensationibus concedendis, vel negandis, contingere possit acceptio personarum.

Sit prima conclusio: si pari causa existente, Prælatus cum vno dispenset, & non cum alio, est acceptor personarum. hanc probaui *suprà dub. 41.* 1

Secunda conclusio: si Prælatus dispenset cum aliquo absque iusta causa, est acceptor personarum; quia vsum suæ potestatis, qui bonum quoddam commune est, malè applicat, accipiendo non causam, vt causam. Sic Abul. *cap. 22. Matth. q. 117.* D. Anton. *2. part. tit. 1. cap. 10. §. 2. fine.* 2

Tertia conclusio: si in aliquo inueniantur omnes causæ iustæ ad dispensandum, & Prælatus nolit cum illo dispensare, peccat, sed non est personarum acceptor; quia personarum acceptio consistit in dando alicui præter suæ dignitatis proportionem, tunc verò nihil datur. Sic Abul. *ibi*, & quòd peccet, tenet etiam glossa *cap. Domino 50. dist. vers. Necesse*, & *ibi* Turrecrem. *num. 9.* 3

Vltima conclusio: non est acceptio personarum; sed licitum est, facilius dispensare in matrimonio contrahendo cum diuitibus, & potentibus, quàm cum pauperibus. Ratio, quia dispensatio in matrimonio contrahendo ordinatur ad fœdus pacis firmandum, vt scilicet distantes vniantur: quod magis est inter potentes necessarium, vtpote qui magnas possunt excitare discordias, quas nequeunt pauperes. Probatur etiam ex Trid. *sess. 24. de matrimonio, cap. 5. fine*; vbi cauetur, ne dispensetur in secundo gradu ad matrimonium, nisi inter magnos Principes. Sic D. Thom. *2. 2. q. 63. art. 2. ad 2.* Abulens. *suprà.* Syluest. *verb. Acceptio personarum, quæst. 5.* D. Anton. *2. p. tit. 1. cap. 20. §. 3.* 4

Dubium XLIV.

An peccet pater præferendo, seu meliorando filium indignum, vel minus dignum in tertio, & quinto bonorum.

De filio indigno in dignitate facti, vt quia corruptis est moribus, sermo est in præsenti, non verò de indigno in dignitate iuris, vt de spuriis. 1

Quidam aiunt peccare minus dignum præferendo, probatur ex *Auth. de Monachis. § ordinationes, collat. 1. & cap. licet ergo, quæst. 1.* quæ iura tenent digniorem eligendum esse. Sic tenent Palacios Rubios *cap. per vestras, de donat. notab. 3. §. 26. in principio*, Ludouic. Gomez *cap. 2. num. 23. de constit. in 6.* Anton. Gomez *l. 17. Tauri, n. 18.* Gomez Arias *l. 15. Tauri, n. 90.* Simancas *de primog. Hispan. lib. 3. cap. 3.* Ioannes de Molina *in differentiis inter forum content. & anima, differ. 14. & 15.* & partim tenet hoc Molina *lib. 2. de primogen. cap. 5.* licèt enim *num. 67.* teneat non peccare meliorantem minus dignum: at *num. 69. & 70.* dicit, quòd peccat melio

melioruns in tertio indignum, non autem in quinto; quia tertium necessariò est inter filios distribuendum, non autem quintum, sed potest dari extraneo; ad idem videtur accedere quod docent Alensis *2.p.q.136.memb.2. in principio.* Angel. *verbo acceptio personarum, num.4.* Gabr. *4.dist.15.q.7.art.3. dub.1. sub finem*, vbi dicunt posse Episcopum præferre in bonis consanguineum suum, modò sit bonus, vbi aperte videntur dicere malum, & indignum non posse præferri.

3 Cæterùm dicendum est nullam esse acceptionem personarum, nec culpam, si pater in successione hæreditatis filium minus dignum, vel indignum cæteris præferat. Ratio, quia hic non peccat contra iustitiam commutatiuam, vt patet, quia nulla est ratio debiti; lex enim 18. Tauri permittit quemcumque filium meliorare: non contra distributiuam, quia hîc non distribuuntur bona communia, horum enim pater est verus, & certus dominus, licèt habeat necessarios hæredes. Item quia in collatione gratuita, qualis est hæc, non potest habere locum acceptio personarum. Sic tenent Cordub. *summa quæst. 125. versic. lo tercero.* Couarr. *regula peccatum 2.part.§.7.num.7.* Nauarrus *cap.28. addit. ad num.36.c.16.* Latina *c.26. num 47.* Perez *lib.5. ordinam. tit.2.l.1. fol.78.* Seguta *l. vnum ex familia §. sed si fundum, num.71. ff. de leg.2.* Cifuentes *l.18. Tauri, num.6.* Peralta *l. cùm quidam. ff de leg.2. num.18.* Ad idem accedit Abulens. *cap.12. Matth. quæst.115.* vbi ait posse Episcopum in successione bonorum patrimonialium præferre consanguineum, licèt malus sit. Hanc etiam sententiam tenet Spino, reprobans Molinam *speculo testamentorum, gloss.18. a num 8. vsque ad 14.* Sarmient. *8. select. super lege, cùm quidam, num.6 ff. de legat.2.*

4 Nota quòd si eligatur filius dignus à parente, vel alio domino bonorũ ad maioratum per ipsum institutum, cui iurisdictio, seu administratio annexa est, vt si fiat maioratus de Ducatu, seu Comitatu, nulla est culpa, cùm inde nullus lædatur. Sic Molina *eo cap.5.n.68.* si verò eligatur indignus, est peccatum mortale, quia valde læditur respublica: immo notat Molina *num.72.* teneri damna reipublicæ subsequuta restituere.

5 At maius dubium est, quando non ipse dominus bonorum minus dignum præfert, sed alius, cui electio per testatorem commissa est.

6 Dico primò, talis ex commissione, quantumuis amplissima, non potest, iuxta Molinam *d.cap.5. n.71.* meliorare indignum in dignitate facti; nec in tertio, nec in quinto. Colligitur tamen claré ex ipso, quòd si melioret, non tenetur restituere, quia dicit *num.75.* non peccare; nec teneri restituere indignum talem acceptantem meliorationem, vel primogenium, quia capax est, & *num.72.* tantùm obligat restituere, quando maioratui iurisdictio, seu administratio adiuncta fuerit. At verius credo posse in foro conscientiæ eligere indignum, quando libera facultas commissa est, & non habet maioratus annexam administrationé: sicut de ipso domino, seu institutore diximus. Ratio, quia per talem liberam facultatem videtur transferre in electorem ius, & potestatem, quam ipse habebat: sed ipse poterat eligere indignum; ergo.

7 Secundò dico, quòd si libera facultas commissa est, potest dignum, prætermisso digniori, eligere tam ad bona patrimonalia, cui administratio adiuncta non est, quàm ad ea, cui administratio adiuncta est. In prima parte concordat nobiscum Molina *eo c.5.n 69.* quia inde nec respublica, nec alius quispiam lædi potest, & libera facultas, non autem rationi, nec arbitrio restricta, eligendi concessa est. Quoad secundam verò partem tenet contrarium *ibi* Molina, dicens, quòd si iurisdictio, vel administratio adiuncta est, vel sit maioratus, cui patronatus ad præsentandum ad beneficia, seu officia sæcularia iurisdictionem habentia, seu collegarum, vel Magistrorum electio, vel aliquid simile competit, tenetur digniorem eligere; quia (inquit) quamuis institutori, qui verus est dominus, permittatur dignum eligere: id tamen electori, qui rerum, ad quarum successionem electio facienda est, dominium non habet, non permittitur. Sed probatur nostra sententia, quia per talem liberam facultatem transfert institutor omnem suam facultatem in talem electorem, sed ipse poterat eligere dignum; ergo.

Tertiò dico, quòd si electori non libera facultas, sed in eius arbitrium est relicta, tunc ad bona, quibus administratio reipublicæ coniuncta est, tenetur digniorem eligere; quia multum interest reipublicæ. Nec fundator omnem suam potestatem in illum transtulit, sed voluit, vt conformiter rationi eligeret, at valde rationi consentaneum est, vt ad rem tanti momenti eligatur dignior. Sic Molina *num.79.* vbi idem dicit de electione ad reliqua bona patrimonialia. Sed de hoc latè, cùm de testamentis agamus. 8

An verò iussus à testatore distribuere aliqua bona inter consanguineos, vel inter pauperes, teneatur magis vinculo consanguinitatis cum testatore coniunctos, & magis pauperes præferre, vel satisfaciat, distribuendo inter verè consanguineos, veréque pauperes, dicemus *infrà*, vbi de legatis. 9

De restitutione violentium iustitiam distributiuam eligendo indignos, vel minus dignos.

SVMMARIVM.

45. *An violans iustitiam distributiuam conferendo officia, vel beneficia indignis ministris, omissis dignis, vel minus dignis, omissis dignioribus, teneatur restituere.*

46. *An quando beneficia, vel officia publica instituta primariò in bonum Ecclesiæ, vel communitatis, vt etiam cathedræ conferantur per oppositionem, proposito edicto, vt solet proponi, eligens indignum teneatur restituere digno, & eligens minus dignum, teneatur digniori restituere.*

47. *An quoties indignus eligitur ad officium, vel beneficium, & iam ipsi collatum est, casu quo collatio tenuit, teneatur superior talem collationem irritare.*

48. *An peccet, & teneatur restituere, quando plures se opponunt cathedræ, vel beneficio, is, qui nouit se minus dignum esse, ac procurat, vt sibi detur beneficium, vel cathedra.*

49. *An impediens alium à beneficio, vel officio, vel cuiusuis doni consecutione, vt legati, &c. teneatur restituere.*

50. *An casu, quo impediens tenetur restituere, teneatur restituere in solidum.*

51. *An*

51. *An casu, quo non tenetur quis integrè restituere, sed partem, quia scilicet res non erat debita, at intercessit vis, vel dolus in impediendo, unde quantitas illius restitutionis sit a viro prudenti attendenda ad hoc, vt sit maior, vel minor.*

52. *An scholasticus, qui caret aliquo requisito secundum statuta ad suffragandum, & nihilominus prastat suffragium, & si quis est causa, quòd aliquis amittat cathedram, teneatur ei restituere tanquam iniustus, & non verus elector.*

53. *An scholasticus, qui patitur defectum aliquem ad suffragandum secundum statuta vniuersitatis, peccet mortaliter suffragium præstando.*

54. *Circa intelligentiam capitis 6. Concilij Trid. sess. 25. de regularibus, de electione superiorum regularium.*

55. *An regulares sacris non initiati prohibeantur habere vocem in Capitulo per caput 4. Concilij Trid. de reformat. sess. 22.*

56. *An is, cui committitur facultas vnum de pluribus eligendi ad rem aliquam pretio æstimabilem, possit pro alicuius ex illis electione pretium aliquod recipere.*

57. *An qui recipit gradum aliquem baccalaureatus, licentiati, vel Doctoratus, cùm sit minus sufficiens, peccet mortaliter.*

DVBIVM XLV.

An violans iustitiam distributiuam conferendo officia, vel beneficia indignis ministris, omissis dignis, vel minus dignis, omissis dignioribus, teneatur restituere.

1 HIc non est sermo, quando hæc dantur per concursum, seu oppositionem, nam de hoc dubio sequenti erit sermo; sed quando sine oppositione dantur.

2 Oportet supponere ex dictis *suprà dub. 2. fundamento 1. & 2.* quòd bona communia, quæ in republica distribuuntur, sunt in duplici differentia: quædam instituta sunt principaliter, & immediatè in bonum, & vtilitatem particularem ipsorum ciuium, vt si in hoc oppido esset pecunia in ærario publico singulis annis distribuenda ciuibus secundùm eorum indigentiam & dignitatem: quædam verò sunt principaliter, & immediatè instituta pro ministerio, & bono communi: vt beneficia ecclesiastica in Ecclesia, & officia publica in republica sæculari primariò, & principaliter instituta sunt in vtilitatem Ecclesiæ, & reipublicæ, vt stipendia habeat, quibus idoneos ministros comparet, licèt secundariò, & minus principaliter, vt præmia illorum, qui benemeriti sunt, vt *ibi* probaui, & vt *ibi* intuli, distribuens bona communia huius secundi generis, tenetur ex iustitia commutatiua eligere ministros dignos, & idoneos, faciendo scilicet, æqualitatem inter stipendium, quod confert Ecclesia, vel respublica, & ministrum, quem ei præficit, at ex iustitia distributiua tenetur attendere merita eorum, inter quos fit electio, vt scilicet inter eos digniorem eligat.

3 Hac in re aliqua sunt ferè certa. Primò ferè certum est, quòd violans iustitiam distributiuam in bonis communibus primi generis, quæ scilicet instituta sunt propter bonum, & vtilitatem particularè principaliter, tenetur restituere digno, vel digniori prætermisso. Ratio, quia distributor talis tenetur ex officio, & per cõsequẽs ex iustitia commutatiua fideliter ea bona in vtilitatẽ ciuium distribuere, & vnicuiquè secundùm sua merita. Ergo si in hoc deficiat, tenetur illis læsis restituere. Hoc est contra quendam Geraldum Oldonum citatum ab Adriano dicentem, nunquam violationem iustitiæ distributiuæ inducere obligationem restituendi. At oppositum est tenendum, vt dixi. Et dicit esse certum Aragon 2. 2. *q* 62. *art.* 2. circa solutionem D. Thom. *ad 4. fol.* 201. *pag.* 1. & tenent etiam Doctores secundæ sententiæ mox proponendæ: nempe Nauarr. *in omnibus summis cap.* 17. *num.* 72: Couarr. *regula peccatum* 2. *p.* §. 7. *n.* 6. Soto *lib. 4. de iust. quæst. 6 art. 1 ad vltimum, & art. 3. ad 6.* Ledesm. 2. 4. *quæst.* 18. *art.* 2. *dub.* 9. *fol.* 253. *pagina* 1. & docti recentiores.

Secundò est certum, quòd eligens indignum ad officia publica, vel beneficia principaliter instituta in fauorem Ecclesiæ, vel reipublicæ, tenetur omnia damna illata Ecclesiæ, vel reipublicæ, seu eius membris restituere, quæ scilicet ex mala administratione sequuntur, v. g. qui eligit eum, qui non habet requisita, sine quibus officium, vel beneficium administrari nequit conuenienter, tenetur damna resarcire, quæ sequuntur ex mala administratione, v. g. (inquit Rebuff. *praxi beneficiali, cap. pœna contra collatores indignos, num. 8. & 9.*) siquis elegisset indignum, vel ipsi contulisset beneficium, ob quod Ecclesia succubuit in lite, & aliàs non succubuisset, aut aliud detrimentum passa est, aliàs illud non passura, tenetur talis elector, vel collator resarcire Ecclesiæ damnum illud. Sic tenent omnes Doctores citandi. Et patet ex dictis, quia est causa illorum damnorum per iniustitiam: immo peccat contra iustitiam commutatiuam in ordine ad Ecclesiam, vel rempublicam, vt probaui *suprà dub.* 2. Insuper hic eligens indignum tenetur stipendium Ecclesiæ restituere, nempe prouidendo suis stipendiis de altero ministrò digno: vt optimè Ledesm. citatus, & Nauarr. *lib. 2. de restit. cap. 2. num.* 132. 133. Aragon 2. 2. *quæst. 62. art. 2. circa solutionem ad 4. fol.* 201. 202. immo ipse electus indignus acceptans beneficium; tenetur damna, & stipendium restituere, nempe fructus beneficij. De damnis patet, quia est causa illorum acceptando munus ad quod omninò ineptus est, vt si Aduocatus ignorans patrocinaretur, tenetur damna clientulo sequuta resarcire. De stipendio patet, quia nec præstant opus, ob quod stipendium datur, nec facere illud possunt, cùm careant requisitis ad illius operis executionem. Sic Aragon, & Nauarra *ibi*. 4

Nota, quòd etiam patronus præsentans indignum, & Episcopus confirmans tenetur ad dictam restitutionem, quia sunt causa eiusdem damni. Sic Mercado *lib. 6. de contract. cap.* 17. vbi etiam benè addit resignantem in fauorem indigni teneri restituere; & expresè colligitur ex Soto 3. *de iust. quæst. 6 art. 2. sub finem, versic. Alterum dubium,* & ex Nauarr. *miscellaneo* 43. vbi dicunt, quòd verè est causa iniustæ collationis, & ex Salon 2. 2. *quæst.* 63. *art. 2. controuers. 3. fol.* 1017. vbi dicit, quòd peccat contra iustitiam commutatiuam, quia eo ipso, quòd est beneficiarius, tenebatur consulere Ecclesiæ. 5

Maius autem dubium est, an electio indigni ad beneficium sit ipso iure nulla. Nauarr *d. cap. 2. num. 154. fol 99.* dicit esse nullam in vtroque foro, 6

& sic talem indignum, cui collatum est beneficium, teneri resignare; quia neque etiam Papa est dominus beneficiorum, sed dispensator, at collatio facta indigno, non est dispensatio, sed dissipatio.

7 Alij verò dicunt nec esse nullam, nec annullandam, nisi talis indignus irregularis sit, sic gloss. *cap. graue, le prebendu. versic. suspendatur.*

8 Alij verò dicunt non esse nullam, quia nullo textu id probatur, sed esse per superiorem annullandam; sic enim colligitur ex *cap. nonnulli, de rescrip.* & *cap. non resi l.* & expresse habetur in Trid. *sess. 7. c. 3. de reformat.* Sic docent Aragon 2.2. *quaest. 63. art. 2. fol. 309. pag. 2.* Buttio *cap. graue, de prebend. num. 24.*

9 At dicendum est, quòd aut sunt indigni ea dignitate, quæ reddat collationē beneficij ipso iure nullam, vt si sunt excommunicati, suspensi, irregulares, carent ætate, aut scientia requisita, vt collatio sit valida; & tunc collatio est nulla, aut non est talis indignitas, at est magna indignitas, & tunc collatio est valida, at debet remoueri per superiorem, vt benè Buttio, & Aragon *citati.* Sic Panor. *eo cap. graue, num. 11.* vnde bene dicit Nauarr. *c. 10. 25.* in summa Latina *num. 133.* non debere absolui, qui non est idoneus ad beneficium, quod obtinet, si non apponit curam, vt fiat idoneus. Ecce quomodo non ponit collationem esse nullam, sed annullandam, ni fiat idoneus; & de hoc latiùs *infrà dub. 46.*

10 Tertiò est ferè certum, quòd eligens ad beneficia, & officia publica, dignum, omisso digniori, nihil reipublicæ, vel Ecclesiæ tenetur restituere; quia cùm inter ministrum dignum, & stipendium, & officium, ad quod eligitur, sit æqualitas, non peccat contra iustitiam commutatiuam, nec aliqua resultat inæqualitas, quæ per restitutionem sit reparanda. Quòd, si dicas, iste ex officio tenebatur eligere digniorem, etiam in ordine ad bonum commune: sed officium obligat ex iustitia commutatiua; ergo non eligens digniorem, violat commutatiuam, & sic tenetur communitati restituere. Respondetur negando propriè peccare contra officium, quia propriè ex officio tantùm obligatur prouidere bono publico, præficiendo ei ministros dignos, sed tantùm peccat contra fidelitatem officij. Hoc dixi esse ferè certum, & non dixi esse certum, quia Salon 2.2. *quaest. 63. art. 4. controuers. 3. fol. 1115.* dicit etiam teneri Ecclesiæ restituere conferentem beneficia minus digno. Sed nostrum dictum esse certum asserunt Aragon 2.2. *q. 62. art. 2.* circa solutionem D. Thomæ *ad 2. fol. 202.* Soto 4 *de iust. quaest. 6. art. 3. ad 6.* & docti quidam iuniores dixerunt esse certissimum.

11 Grauis verò difficultas in hoc versatur, an conferens beneficia instituta primariò in vtilitatem Ecclesiæ dignis, prætermisso digniori, teneatur restituere digniori prætermisso; & similiter eligens indignum, teneatur restituere digno prætermisso, vel sat est restituere Ecclesiæ, vel communitati.

Duplex est sententia.

12 Prima, & satis probabilis, ait teneri restituere digniori, quando eligit minus dignum, & quando eligit indignum, non satisfacere restituendo Ecclesiæ, vel reipublicæ damna, sed vltrà teneri restituere ipsi digno omisso. Probatur, quia ex Ecclesiæ, & fundatorum ordine, sunt hæc beneficia dignioribus conferenda: ergo conferens minus digno tenetur restituere. Secundò, quia hic peccat contra iustitiam distributiuam in ordine ad digniorem: ergo aliquam facit inæqualitatem; ergo ea per restitutionem est reparanda. Sic tenent Caiet. 2.2. *quaest. 62 art. 2. §. Ad confirmationem dicitur, & in summa verbo, acceptio personarum.* Palacios *verbo restitutio, cap. 9. §. 3.* Mercina *lib. 1. summæ cap. 14. §. 32. fol. 165. pag. 2.* Nauarr. *lib. 2. de rest. c. 2. à num. 144.* Aragon 2.2. *quaest. 62. art. 2.* circa solutionem D. Thom. *ad 4. fol. 205. 206.* Salon *eodem art. 2. controuers. 25. fol. 722. & quaest. 63. art. 4. controuers. 3. fol. 1115.* Ludou. Lopez *1. p. instruct. noui, cap. 127.* Sylu. *restitutio. 3. quaest. 22. dicto 2.* Palud. *4. dist. 15. quaest. 2. art. 2. conclus. 4.* D. Anton. *2. p. tit. 1. cap. 12. §. 10.* fauetque huic sententiæ D. Thom. 2.2. *quaest. 62. art. 1. ad 3.* vbi videtur eam supponere, *& art. 2. ad 4.*

Nota quòd Nauarra *ibidem* dicit etiam ipsum dignum electum restituere teneri beneficium digniori omisso. Et idem de officio publico, immo & fructus, quos percepisset ex tempore, quo exclusus est. At Ludou. Lopez *ibidem* dicit contrarium in officiis publicis, de quibus ait, quòd Princeps ea conferens minus dignis, modò digni sint, non tenetur restituere; quia est huiusmodi officiorum dominus. 13

Secundò nota, quòd Aragon *ibidem fol. 208.* dicit etiam Papam conferentem beneficium minus digno, teneri restituere digniori; quia Papa non est dominus beneficiorum. Secus in Principe conferente officia sæcularia minus digno, quia est dominus. Et *eodem fol. 208 pag. 2. versic. Ad tertium*, dicit conferentem minus digno non teneri restituere digniori illud beneficium; quia cùm ea collatio fuerit valida, nun potest iam illud beneficium auferre, & dare digniori: sed tenetur arbitrio prudentis aliquam facere recompensationem, vel aliud beneficium ei conferre. 14

Secunda sententia probabilior, docet eligentem minus dignum, nil teneri restituere Ecclesiæ, vel digniori omisso, & sic nulli teneri restituere; eligentem etiam indignum nil teneri restituere digno omisso, sed tantùm Ecclesiæ, vel communitati, vt diximus. Ratio est, quia cùm sint instituta principaliter in fauorem Ecclesiæ, vel reipublicæ, præcipuum quod in eorum distributione attendi debet, est ne Ecclesia, vel respublica afficiatur iniuria accipiendo minus idoneos ministros, quàm pro ratione stipendij esse debent: minus autem principaliter, & secundariò attenditur ratio iustitiæ distributiuæ, postulantis digniores præferri. Et licet verum sit, quòd violatio iustitiæ distributiuæ inducit obligationem restituendi, id locum habet quando illius principaliter habetur ratio, vt in exemplo posito in primo certo: secus quãdo tantùm secundariò, & minus principaliter. Et confirmatur, quia si quis iubeat œconomo, vt conducat meliores artifices, quos inuenerit, ad opus construendum, & ipse conducat bonos, ac sufficientes, omissis melioribus, nihil his restituere tenetur; quia tantùm peccat peccato infidelitatis in ordine ad dominum: nec etiam domino, quia dignos, ac sufficientes præfecit ministros, æqualésque stipendio per dominum constituto. Et si insufficientes elegisset, non sufficientibus omissis, sed domino restituere teneretur; quia illi soli facta est iniuria: ergo similiter in nostro casu. Item quia vbi non est debitum legale, nulla est 15

restitutio, at respectu digniioris omissi nullum est debitum legale, quia non habet ius in re, vt patet, nec ad rem, quia oon potest petere coram iudice. Item quia violatio iustitiæ distributiuæ non obligat ad restitutiooem ex vi solius iustitiæ distributiuæ; sed tunc tantùm, quando admiscetur iustitia commutatiua, & illi tantùm facienda est restitutio, erga quem distributor violat iustitiam commutatiuam. Vnde quia in his bonis, quæ instituta sunt in bonum Ecclesiæ, vel reipublicæ principaliter, eligens indignum, tantùm violat iustitiam commutatiuam in ordine ad communitatem, tantùm illi tenetur restituere; eligens verò dignum, nullo modo violat commutatiuam, nulli tenetur restituere. Hanc tenent Couarr. *regula peccatum 2.p.§.7.num.6.* Nauarr. *in omnibus summis cap.17. num.69. 70. 71. 72. 74.* Perez *lib.1. ordin. tit.6.fol.257.* Molina *lib.2.de primog.cap.5.num.57.* Padilla *l. cùm quidam, n.18.ff.de legat.2.* Adrian.4. *mat.de restit. quæst. Quia iam determinatum est. conclus.1.fol.135.pag.1.* Mercado *lib.6.de contract.c.17. fol.208. pag.2.* Ledesm. 2.4. *quæst.18. art.2. dub.9. fol.253. pag.1.* Soto 4. *de iustit. quæst.6.art.3. ad 6.* Angles *floribus 2.p.mat. de Clericis restitutioni obnoxiis, fol.205.* Nauarra sibi contrarius *lib.2. de restit. cap.2. num. 177.fol. 107.* & docti iuniores, inter quos Henriquez *in suis manuscriptis.* Et hanc dicunt probabilem Aragon 2.2.*quæst.62. art.2.* circa solutionem D.Thom. *ad 4 fol.204.* & Salon *q.63. art.4.controuers.3.fol.1102.*

16 Nota tamen, quòd licèt in rigore non teneatur Prælatus restituere digniori omisso, vel digno, at æquitas & ratio postulat ob violatam iustitiam distributiuam, vt vbi alia electio occurrerit, habeat maiorem curam illius dignioris, vel digni prætermissi, & cæteris paribus debeat illi fauere. Sic Soto, & Ledesm. *ibi*, Molina *ibi num.58.* & quidam docti iuniores.

17 Ad argumenta primæ sententiæ patet ex dictis; illa enim procedunt, quando institutio illa esset in fauorem electorum, & in hoc etiam casu loquitur D. Thom. Et in hoc solo casu violatur propriè, & per se iustitia distributiua admixta commutatiuæ, quæ sola obligat restituere.

Dubium XLVI.

An quando beneficia, vel officia publica instituta primariò in bonum Ecclesiæ, vel communitatis, vt etiam cathedræ, conferantur per oppositionem proposito edicto, vt solet proponi, eligens indignum teneatur digno restituere, & eligens minus dignum, teneatur digniori restituere.

Dvplex est sententia.

1 Prima dicit non teneri restituere. Et probat eisdem fundamentis, quibus probata est secunda sententia dubij præcedentis. Et hæc sententia est probabilis, eam teneot Soto *lib.4.de inst. quæst.6.art.3.sub finem*, Ledesm. 2.4.*quæst.18.art.2. dub.vltimo.* Nauarr.*cap.17. in omnibus summis, n.74.* & quidam iuniores docti, inter quos Henriquez *in suis manuscriptis.*

2 Secunda sententia probabilior dicit teneri restituere etiam digno prætermisso, quando indignum eligit, & quando eligit minus dignum, teneri digniori restituere. Probatur, quia ex edicti propositione quidam contractus vltro, citróque obligationis consurgit inter digniorem, & electores, & sic si non eligatur dignior, violatur contractus, ac consequenter iustitia commutatiua. Secuodò, quia eo ipso, quòd quis petit oppositiooem, & admissus est in oppositorum numerum, iam habet ius ad rem, ita vt illi iniuria, & iniustitia fiat, si cùm ille dignior sit, non eligatur: sicut in re temporali cùm præmia communia proponuntur iis, qui volunt venire ad certamen, meliori ex mera iustitia debentur. Tertiò, quia aliquod ius iustitiæ habet dignior ad illud beneficium, vel cathedram, quæ per oppositionem obtinetur, quod non habent alij, qui non sunt oppositores: quòd si non est ius in re, saltem est ius ad rem; ergo qui hoc iure priuat iniustè, tenetur restituere. Sic tenet dicens esse certissimum Aragon 2.2.*quæst.62.art.2.* circa solutionem D.Thom.*ad 4 fol.205.* Nauarra *lib.2. de rest. cap.2. num.160.161.162.fol.102.& num.178.179 fol.107. 108.* Medina *lib.1.summæ, cap.14.§.32.fol.165.p.2.* Ludou. Lopez *1.p.instruct.noui, cap.127.* Salon 2.2. *quæst.63.art.4.fine, fol.1125.* Molina *lib.2. de primog. cap.5.num.57.*

Immo addit Nauarra *eo cap.2.num.162.* quòd in conscientia non est valida collatio minus digno facta, sed tenebitur is, qui manifestè minus dignus est, dimittere. Sed hoc est valde rigidum, & ita oppositum credo, & patet ex supradictis, vbi probaui collationem digno factam in vtroque foro esse validam. 3

Nota primò authores vtriusque sententiæ conuenire in hoc, quòd eligens minus dignum, quando est oppositio, peccat mortaliter, quod latiùs dixi *suprà dub.2. limitatione 2. 2. sententia, in 3. exceptione illius limitationis.* 4

Secundò nota, limitandam esse hanc secundam sententiam, nisi excessus inter personas sit exiguus, tunc enim eligens minus dignum non tenetur restituere, nec peccat mortaliter, etiam si interueniat iuramentum de digniori eligendo, vt dixi *eodem dub.2.limitatione 1.2.sententiæ*, & ibi explicui, quomodo hic paruus excessus sumendus sit. 5

Tertiò nota, quod in oppositionibus ad collegia credo esse certum, quòd eligens minus dignum, nisi sit statutum fundatoris, vt possint Collegiales eligere dignum, vel digniorem, tenetur restituere; & ipse etiam electus non potest retinere. Ratio, quia ea collegia, vt præmia principaliter instituta sunt studentium, siquidem Collegiales ad nullum ministerium eliguntur, at malè distribuens bona communia instituta primariò in præmia, tenetur secundùm omnes restituere, vt dixi *dubio præcedenti.* 6

Tandem, quia dixi primam sententiam esse probabilem, oportet ad argumenta secundæ, quæ nimium vrgent, respondere. Ad primum dico, quòd per edicta consurgit contractus secundùm leges iustitiæ distributiuæ, hoc est, initur contractus iustitiæ commutatiuæ, vt inter oppositores sit alicui danda præbenda, & sic si aliis darent electores, tenerentur restituere: at inter ipsos oppositores tantùm iotelligitur contractus secundùm leges iustitiæ distributiuæ, vt scilicet ex hac iustitia teneantur dare digniori, quia adhuc stante edicto cathedræ illæ, vel præbendæ non institutæ 7

sunt

sunt principaliter, vt præmia eligendorum, sed propter bonum Ecclesiæ, vel vniuersitatis: at violatio iustitiæ distributiuæ in hoc casu non obligat restituere, iuxta dicta *dub. præced.*

8 Ad secundum, & tertium dico quòd respectu non oppositorum habet ius ad rem, ita vt ex iustitia commutatiua solis oppositoribus sit danda præbenda: at respectu aliorum oppositorum tantùm habet dignior ius iustitiæ distributiuæ: nec est simile, quod adducitur in secundo argumento, quia illa sunt instituta principaliter, vt præmia ipsorum oppositorum.

Dubium XLVII.

An quoties indignus eligitur ad officium, vel beneficium, & iam ipsi collatum est, casu quo collatio tenuit, teneatur superior talem collationem irritare.

1 Et videtur teneri, quia expressè Trid. *sess. 7. c. 3. de reformat.* iubet, vt irritetur, & Doctores id asserentes retuli *suprà dub. 45.*

2 Respondetur, quòd curatus, vel Episcopus insufficiens, & indignus non tenetur relinquere curatum, vel Episcopatum, sed sat est, si suis expensis habeat coadiutorem supplentem defectum suum. Patet ex Trid. *sess. 21. cap. 6. de reformat.* vbi præcipitur Episcopo, vt det coadiutorem curato insufficienti, & illiterato, si bonæ vitæ sit, expensis talis curati: si autem turpiter, & scandalosè viuat, postquam præmonitus fuerit, coërceat, ac castiget, & si adhuc incorrigibilis in sua nequitia perseueret, eum à beneficio iuxta sacrorum canonum constitutiones priuet. Vnde ante hanc incorrigibilitatem non tenebitur Episcopus irritare talem electionem: & licèt idem Trid. *sess. 7. cap. 3. de reformat.* videatur velle quòd irritet Episcopus; at postea id muderatur *d. sess. 21. cap. 6.* sic nonnulli recentiores Theologi.

3 Vnde fit, quòd etiam eligens indignum, & qui est causa talis electionis, satisfaciet, si suis expensis prouideat Ecclesiæ de ministro, & coadiutore digno, si ipse indignus, qui principaliter ad hoc tenetur, non ponat suis expensis coadiutorem. Sic præter dictos iuniores tenent Soto 4. *de iust. quæst. 6. art. 3. ad 6. conclus.* 1. Aragon 2. 2. *quæst. 62. art. 2.* circa solutionem D. Thom. *ad 4. fol.* 201. 202.

4 Nota, quòd in cathedris, quando eligitur indignus, si posset supplere effectum suum adhibendo substitutum suis expensis, sat esset: sed quia hoc communiter non potest fieri, si electus esset omnino indignus, non video quomodo posset sufficienter satisfacere, nisi relinquendu cathedram. Quia præcipuum damnum, quod hic debet attendi, non est stipendij, quod iniustè comparat, sed damnum scholasticorum vniuersitatis, quod tanto erit maius, quanto scientia fuerit magis necessaria, & ipse magis insufficiens: sed rarò contingit electum tam indignum esse, vt non possit aliquid vtilitatis afferre saltem alienis scriptis adiutus, & sic mereri partem stipendij, & reliquum poterit supplere per coadiutorem. Sic docti recentiores.

Dubium XLVIII.

An peccet, & teneatur restituere, quando plures se opponunt cathedris, vel beneficio, is, qui nouit se minus indignum esse, ac procurat, vt sibi detur beneficium, vel cathedra.

Primò dico, quoad restitutionem idem dicendum est, quòd dicemus *dubio sequenti* de impediente digniorem, vt detur beneficium digno; qui enim in eo casu teneot talem impedientem teneri restituere, dicunt etiam in hoc casu teneri, quando aduertit per hoc impediri digniorem, & nihilominus, hoc non obstante, procurat sibi dari. Sic Caiet. 2. 2. *q. 62. art. 2.* & *ibi* Salon *controu. 25. fol. 725.* Ludou. Lopez 1. *p. instr. noui cap. 128. fine.* Qui verò tenent impedientem sine vi, & fraude digniorem, vt detur dignu, non teneri restituere, dicunt idem in hoc casu, quia eadem est ratio. Sic Sotus, Ledesm. & alij, vt *dubio sequenti* referam, & *ibi* quid sit tenendum statuam. 1

Principalis autem difficultas est, an hic, qui nouit se minus dignum, prætendens beneficium peccet; quod in vtraque sententia locum habet, nam & qui dicunt teneri, & qui dicunt non teneri restituere procurantem, vt detur minus digno beneficium, fatentur peccare. 2

Secundò dico, quòd communiter excusantur oppositores à peccato, quia communiter nullus reputat se minus dignum, sed potest bona fide existimare, quòd si alius excedit in vno, ipse excedit illum in alio. Sic Salon *ibi*, & docti iuniores. 3

Tertiò dico, quando ille scit se esse minus dignum, & aduertit certò digniorem esse impediendum propter suam oppositionem, vel rationabiliter dubitat de hoc, peccat etiamsi sciat se esse dignum, & quidem mortaliter, quando est mortale conferre beneficium minùs digno, & venialiter, quandu id est veniale, iuxta dicta *suprà dub. 2.* quia tunc est causa iniquæ distributionis. Sed si non credat se impedire digniores, nec rationabiliter de hoc dubitat, non peccat petendo beneficium, vel cathedram, maximè quod potest sæpè contingere, quòd superior sanctè det beneficium minus digno, propter aliquas circumstantias particulares tunc occurrentes efficientes, vt dignior pro tunc sit postponendus. Sic Caiet. *summa verbo beneficium cap. 1. ante §. beneficium autem,* & docti recentiores. 4

Dubium XLIX.

An impediens alium à beneficij, vel officij, vel cuiusuis doni consequutione, vt legati, &c. teneatur restituere.

Hac in re supponendum est, quòd dupliciter potest contingere iniustitia in hac impeditione, scilicet vel ex parte rei, à cuius assequutione aliquis impeditur, vel tantùm ex parte modi: ex parte rei est, cùm quis habet ius in re, vel ad rem. Ius in re, siue ius perfectum dicitur, cùm quis vel rem pacificè possidebat, vel illi erat debita perfectè per dispositionem inter viuos, vel per vltimam voluntatem, vel per collationem, confirmationem, vel alium similem modum, vt haberet ius in ea re, sicut sua. Ius autem ad rem, siue imperfectum, dicitur, cùm aliqua actio ei competebat, seu 1

officium iudicis ad eam petendam per promissionem, electionem, præsentationem, oppositionem, concursum, &c. Cùm enim vtroque casu iure suo quis priuetur iniustitia, contrahitur ex parte rei impeditæ: ex parte verò modi tantùm contingit iniustitia, quando impeditus non habebat ius in re, nec ad rem: at modus, quo impeditur, est iustitiæ contrarius, quia scilicet intercedit vis, vel dolus, idest, vi, vel fraudibus à consequutione impeditur. Hæc Nauarra *lib. 3. de rest. cap. 5. num* 2. 3. 12. Nauar. *summa c.* 17. Latina, & Hispana *n.* 69. & fatentur omnes, vt constabit ex dicendis.

2 Nota, quòd fraus reputatur, cùm interuenit mendacium, v.g. cùm quis mentiens me esse mortuum, aut non esse eius consanguineum, aut esse spurium, aut ignarum, aut malum, impediret ne obtinerem beneficium, vel ne mihi aliquid legaretur, diceretur fraudibus impedire. Vt benè Nau. *in omnibus summis c.* 17. *n.* 73. & Metina *lib.* 1. *summæ c.* 14. §. 31. *fol.* 164. & ponit etiam exemplum *ibi*, vt si testatori volenti aliquid legare Ioanni, ego dicerem Ioannem non esse tam bonis moribus præditum, sicut ipse testator putabat. Et Nauar. *n.* 12. & omnes citandi dicunt has fraudes esse, quando interueniunt mendacia. Similiter erit vis, quando iam aliquis morti vicinus volebat sua bona Petro relinquere, & propter clamores, & lachrymas suorum tædio affectus, id non præstat. Sic Metina *ibi*, Nauarra *ibi n.* 11. Mercado *lib. 6. de contract. cap.* 17. §. *losque*, & quidam docti iuniores: & à fortiori hoc dicent, qui aiunt preces importunas inferre vim.

3 Immo & preces importunas inferre hanc vim, dicit Gutierrez *quæst. canon. c.* 37. *n.* 20. & Corduba *summa, quæst.* 100. & multi alij, de quo dixi *lib. 4. de matrim. disp.* 10. *num.* 8. *& disp.* 7. *num.* 8. vbi dixi, quando hoc sit verum.

4 At dubium est, an mala intentio, seu animus nocendi, annumeranda sit inter hos modos iustitiæ contrarios: ita vt si nulla alia iniustitiæ ratio inueniatur in actu damnificante exteriùs, præterquam animus nocendi, sit talis animus sufficiens ratio ad reddendum actum contrarium iustitiæ, & obligandum ad restitutionem; id est, an sit dabilis casus, in quo cùm sic præuisus secluso animo nocendi, non teneretur restituere, teneatur verò eo, quòd animum nocendi habuerit.

5 Quidam enim affirmant, & ponunt exemplum, vt si quis solis precibus impediret dignum à consequutione beneficij, vt daretur æquè digno, si non malo animo faceret, non teneretur restituere, quia nulli infert iniuriam, cùm inter æquè dignos detur optio: si verò malo animo nocendi proximo faceret, teneretur restituere. Probatur ex *l. 2. ff. de aqua pluuia arcen. §. idem Labeo, et l. 2. & l. Proculus. ff. de damno infecto, & l. fluminum. §. finali, eodem tit.* vbi habetur, quòd qui non animo nocendi aquæductum, qui per suum fundum ad vicini fundum deriuatur, rumpit, non infert illi iniuriam; ergo secus est quando animo nocendi Sic tenent Scotus 4. *distinct.* 15. *q.* 2. *fine.* Richard. 4. *dist.* 15. *art.* 5. *q.* 4. *ad* 7. Rosel. *restitutio* 10. *n.* 3. Ang. *restitutio* 1. *vers. impediens.* Palud. 4. *dist.* 15. *q.* 2. *art.* 2. *conclus.* 4. Syluest. *restitutio* 3. *q.* 11. *dist.* 1. Tabien. *verbo, restitutio, quæst.* 10. *num.* 11. Cord. *membro 4. de detract. quæst. 3. conclus. 5. ad finem*, & videtur tenere Caiet. 2. 2. *q.* 62. *art.* 2. *dub.* 2. videtur etiam tenere D.Thom. *eo art.* 2. vbi *in solut. ad* 4. dicit impedientem iniustè, scilicet intendendo damnum impediti, aut propter odium, aut vindictam, teneri restituere; cuius verba referunt, ac sequuntur, ac consequenter videntur idem tenere Arm. *verbo restitutio, num.* 51. & D.Anton. 2. *p. tit.* 1. *c.* 12. §. 20.

6 Nihilominus dicendum est, quòd quoties actus à parte rei non excusatus per ignorantiam, non est contra iustitiam, nec inducit obligationem restituendi, mala intentio non id efficiet, sed efficiet, vt sit contra charitatem. Ratio, quia obligatio restituendi oritur ex efficaci causalitate, & non ex intentione nocendi, quæ in intendentis mente manet: at mala intentio non efficit, vt actus sit causa, nec efficaciam ipsi addit. Dixi, *non excusatus per ignorantiam*, quia quando qui bona fide omni adhibita diligentia, damnũ dat, excusatur ab iniustitia, & restitutione, nõ ratione bonæ intẽtionis, quia ipsa non excusaret, si in diligẽtia debita defecisset: sed quia actus ille quatenus damnificatiuus est inculpabilis, & inuoluntarius ratione ignorantiæ: nec S.Thom. sentit oppositum; non enim dicit absolutè impedientem animo nocendi teneri, sed impedientem iniustè animo nocendi: vnde non animus, sed iniustitia illa inducit obligationem restituendi. Sic tenent Nauarra *lib. 2. de restit. c.* 1. *n.* 72. *fol.* 43. *& n.* 78. 79. *fol.* 45. *& lib. 3. c.* 5. *num.* 9. *fol.* 395. Couarr. *regula peccatum* 2. *p.* §. 7. *n.* 8. *conclus.* 2. *&* 5. Ledesm. 2. 4. *quæst.* 18. *art.* 3. *dub.* 9. *fol.* 255. *pag.* 1. & latè Nauarr. *in omnibus summis cap.* 17. *à num.* 70. Aragon 2. 2. *quæst.* 62. *art.* 2. circa solutionem *ad* 4. D.Thom. *conclus.* 5. *fol.* 210. Soto 4 *de iust. quæst.* 6. *art.* 3. circa solutionem *ad* 6. *versic. illa tamen.* Adrian. 4. *mat. de restit. quæst. consequenter quæro, vtrum impediens.* Angles *floribus* 2. *p. quæst. de clericis restitutioni obnoxiis, fol.* 208. Salon 2. 2. *q.* 62. *art.* 2. *controuers.* 25. *fol.* 721. & communis.

7 Vnde ad leges citatas pro opposita sententia, omissa alia solutione, quam dat Nauarrus, & benè reprobatur à Nauarra *lib. 3. de restit. cap. 5. num.* 14. 15. respondetur cum Nauarra *ibi num.* 15. 16. & Nauarro *ibidem*, & Soto, & Ledesm. quòd illæ leges non ob malum animum id decreuissent, is enim nec sat est, nec notus potest esse iudici, sed ex actione iniuriosa externa, quando nullo fine vtili fit, colligit lex dolosè, & iniquè fieri, & propterea dat actionem de dolo.

8 His suppositis, statuam duas conclusiones fundamentales, ex quibus constabit, quando impediens teneatur restituere, & ex illis inferemus omnes casus particulares. Sit

9 Prima conclusio: quoties quis impedit alium ab assecutione boni, ad quod habebat ius quæsitum in re, vel ad rem, tenetur ei restituere, licèt nulla ex parte modi iniustitia adsit, sed absque vi, & fraude, solo consilio, iussione, vel quouis alio cooperandi modo impediat. Ratio, quia ex quo alter ius habebat in re, vel ad rem, iam impediens fuit efficax causa remouendi, seu auferendi ab eo, quod suum erat; ergo tenetur restituere. Sic Nauarra *lib. 3. de restit. cap. 5. num.* 2. *fol.* 393. Nauart. *in omnibus summis, cap.* 17. *num.* 69. & est omnium, vt ex corollariis inferendis patebit.

10 Secunda conclusio: quando res aliàs ex iustitia non erat debita impedito, quia scilicet nec habebat ius in re, nec ad rem, tunc impediens non tenetur restituere, nisi adsit iniustitia ex parte modi impediendi, quia scilicet solis precibus absque vi, & fraude impediuit. Si tamen adsit talis iniustitia,

stiria, scilicet quia vi, & fraude impediuit, tenetur impedito restituere. Patet prima pars, quia nemini nocet, non volenti dare, cùm ille sponte desistat solis precibus ductus, & nullo modo inuitus: non ei, qui erat consecuturus, cùm ille nullo iure spolietur, cùm nullum ius haberet. Et confirmatur, quia principalis in hoc casu desistens, non tenetur restituere; ergo nec cooperans. Patet secunda pars, quia hîc non tantùm est iniustitia in ordine ad factum beneficium, quia scilicet inuoluntariè seducitur, sed etiam in ordine ad eum, cui erat conferendum, quia licèt non haberet ius ad illud, habebat tamen ius, ne per vim & fraudem impediretur voluntas volentis in illum conferre beneficium. Sic Nauarra *ibidem num.* 11. & Nauarr. *in praeced. conclusione*, & tenent omnes Doctores, vt patebit in corollariis inferendis, in quibus omnes referam. Ex his conclusionibus

11 Infertur primò impedientem sine vi, & fraude ne detur beneficium digno, vt detur digniori, vel aequè digno sibi, vel alteri (addit Nauarra, vel quando paruus est excessus) non peccare, nec teneri restituere, quia ille dignus non habet ius in re, nec ad rem, sed liberum erat eligenti, dare illi, vel alteri aequè digno: si verò vi, vel fraude impediuit, vt detur aequè digno, tenetur restituere digno praetermisso, quia iniuriosa est illa mutatio voluntatis conferentis: & patet ex conclusionibus positis. Sic tenent Nauarra *lib.* 3. *de restit. cap.* 5 *num.* 19. 20 D. Thom. 2. 2. *quaest.* 62. *art.* 2. *ad* 4. Soto *lib.* 4 *de iustitia, q.* 6. *art.* 3. *ad* 6. Ledesm. 2. 4. *quaest.* 18. *art.* 2. *dub.* 9. *fol.* 254. *pag.* 2. Salon 2. 2. *quaest.* 62. *art.* 2. *controuers.* 25. *fol.* 720. D. Anton. 2 *p. tit.* 1. *cap.* 12. §. 20. Arm. *verbo restitutio num.* 51. Couarr. *reg. peccatum* 2. *p.* §. 7. *num.* 8. *conclus.* 2. Nauarr. *in omnibus summis, cap.* 17 *num.* 69. 72. 73. Mercado *lib.* 6. *de contract. cap.* 17. *fol.* 214. *pag.* 2. & licèt Couarr. non explicet cui restitutio facienda sit, at colligitur ex ipso, vt benè notat Nauarra, quòd est facienda restitutio illi digno, dicit enim esse restituendum, quia alteri iniuria fit, at constat non fieri Ecclesiae, cùm idoneus ipsi detur minister.

12 Notanter in 2. parte huius corollarij dixi, impedientem vi, & fraude dignum, vt detur beneficium aequè digno, teneri restituere: nam si vi, & fraude impediret indignum, vt daretur beneficium digno, tunc etiam si peccet contra iustitiam infamando, v. g. falsò proximum, & sic hanc iniuriam teneatur compensare, at in ordine ad beneficium, quod impedit, ne detur indigno, non peccat contra iustitiam, nec tenetur restituere. Patet, quia indignus ille non tantùm non habebat ius ad beneficium, verùm etiam contra iustitiam illud obtineret: sicut vi impediens latronem ne furetur, non tenetur restituere. Sic Ledesm. *ibi fol.* 255. *pag.* 3. Cou. *ibi conclus.* 1. Mercado *fol.* 214. *pag.* 2. & nonnulli docti iuniores.

13 Si autem vi, & fraude impediret dignum, & detur beneficium digniori, non caret difficultate, an talis impediens teneatur restituere digno impedito beneficium; quia dignus ille habebat ius recipiendi beneficium; ergo per iniuriam impediens tenetur illi restituere: sicut per iniuriam impediens pauperem ne petat eleemosynam, tenetur illi restituere, quia pauper ius habebat petendi, & accipiendi eleemosynam, & cõfirmatur, quia beneficium non est debitum digniori de iustitia commutatiua, ita vt si ipsi non detur, sit obligatio restituendi iuxta sententiam, quam sequuti sumus *suprà dub.* 45. ergo stando in eadem sententia qui vi, & dolo impedit dignum, vt digniori conferatur beneficium, tenetur restituere, quia hoc esset tradere digniori id quod suum non est, neque ad id habet ius iustitiae, stando enim in sententia illorum, qui dicunt teneri restituere conferentem minus digno, clarum videtur impedientem hunc non teneri restituere. At stando in nostra sententia, difficile videtur excusare à restitutione. Et confirmatur ampliùs, quia si ij, qui non sunt auditores alicuius facultatis, & ius suffragij non habent, in cathedra furtim se ingererent, & suffragarentur pro digniori, & sic in causa essent, vt dignus qui verè plura suffragia habuit, cathedram amitteret, tenerentur ipsi restituere: secus si hoc modo abstulerunt cathedram ab indigno. Et ratio est, quia dignus iam iustè per vera suffragia obtinebat cathedram, & electio erat valida, & nullo modo irritanda. Sic docti recentiores. Quare his rationibus ducti aliqui tenent vi, vel fraude impedientem dignum, vt detur beneficium digniori, teneri digno restituere. Sic Doctor Henriquez *in suis manuscriptis*; & est probabile.

At verius est adhuc non teneri restituere. Ratio, quia dignus respectu dignioris nullum habet ius, & beneficium illud erat digniori debitum ex iustitia distributiua, & per hoc cessat simile de eleemosyna, ea enim nulli alteri erat ex iustitia debita. Non obstant etiam adducta in confirmationibus, quia *ibi* adducta procedunt, quando iam dignus obtinuerat cathedram, & reuera iam erat sua, & reuera est, quando habet plura suffragia eorum, qui verè ius suffragij habent. Sic Salon 2. 2. *quaest.* 62. *art.* 2. *controuers.* 25. *fol.* 719. Couarr. licèt nostrae sententiae sit quòd dans minus digno non tenetur restituere. *reg. peccatum* 2. *p.* §. 7. *num.* 8. *conclus.* 1. vbi dicit impedientem, vtcumque, & quomodocumque ne detur beneficium digno, vt detur digniori, non teneri restituere. Idem docti nonnulli iuniores. 14

Secundò infertur, quid dicendum sit de impediente, ne detur digno beneficium, vt detur indigno, in quo certum est, quòd si vi, vel fraude impedit, tenetur ipsi digno restituere. Vt probaui in primo corollario: si verò precibus impediuit, Doctores, qui sentiunt conferentem indigno beneficium, teneri restituere digno, consequenter in hoc casu debent dicere teneri digno: quod etiam sentiunt Mercado *lib.* 6. *de contract. cap.* 17. *fol.* 215 *pag.* 1. & Couarr. *reg. peccatum* 2. *p.* §. 7. *n.* 8. *conclus.* 4. licèt sentiat Couarr. conferentem beneficium indigno, non teneri digno omisso, sed Ecclesiae restituere. In quo non sibi consonat Couarr. vt bene notat Nauarra *lib.* 3. *de restit. cap.* 5. *num.* 22. Quare dicendum est iuxta sententiam, quam *suprà dub.* 45. sequuti sumus, scilicet dantem beneficium indigno, non teneri restituere digno, sed Ecclesiae, quòd hic impediens sine vi, & fraude tenetur non digno, sed Ecclesiae satisfacere, quia hic nulla iustitia commutatiua in ordine ad dignum violata est, sed in ordine ad Ecclesiam. Sic tenent Nauarr. *in omnibus summis, cap.* 17. *num.* 72. 15

Nota

16 Nota, quòd in priori casu, quando scilicet vi, & fraude impediuit dignum, vt daretur indigno, non tantùm digno omisso, sed etiam Ecclesiæ, quam læsit, tenetur damnum resarcire, vt patet, & tenet Ledesm. *d. art. 2. dub. 9. fol. 255. pag. 4.*

17 Tertiò infertur, quid dicendum sit de impediente, ne detur beneficium digniori, vt detur digno. Et quidem si vi, & fraude impediat, constat apud omnes, vt dixi *corollario primo*, teneri restituere digniori impedito: si autem sine vi, & fraude, sed solis precibus, dicendum est iuxta varias sententias *suprà dub.* 45. qui enim dicunt distributorem dantem minus digno teneri restituere digniori, debent dicere similiter impedientem precibus digniorem, vt detur digno, teneri digniori restituere. Et sic docent Palud. 4. *dist.* 15. *quæst.* 2. *art.* 2. *conclus.* 4. Palacios *summa verbo restitutio, cap.* 9. §. 3. Caietan. 2. 2. *quæst.* 62. *articul.* 2. *ad 2. dubium.* Aragon *eodem art.* 2. circa solutionem D.Thom. *ad* 4. *fol.* 210 Salon *ibi controu.* 25. *fol.* 721. Ludouic. Lopez 1. *part. instruct. noui, cap.* 127. 128. Nauarra *lib.* 3. *de restitut. cap.* 5. *num.* 21. & Couarr. *reg. peccatum, 2. part.* §. 7. *num.* 8. *concl.* 3. licèt teneat ipsum distributorem conferentem minus digno non teneri restituere; sed in hoc non sibi consonat, vt benè notat Nauarra *ibi num.* 21. 22.

18 At verò iuxta sententiam, quam sequuti sumus *suprà dub.* 45. nempe electorem conferentem beneficium minus digno, non teneri restituere digniori, nec Ecclesiæ; dicẽdum est similiter hunc precibus impedientem non teneri restituere: nam si elector non peccat contra iustitiam, ita vt restituere teneatur, à fortiori, nec hic impediens, cùm tantùm se habeat vt consulens, & rogans. Et sic tenent Ledesm. *d. dub. 9. fol. 255. pag. 3. &* 4 Nauar. *in omnibus summis, cap.* 17. *num.* 72. *& floribus quæst. theolog.* Angles 2. *part. materia de clericis restitutioni obnoxijs. fol.* 208. Nauarra *d. cap.* 5. *num.* 10. & sicut *ibi* diximus, quòd dans minus dignis bona instituta primariò in fauorem priuatorum, tenetur restituere dignioribus omissis; sic dicendum est de impediente digniorem in his bonis, cùm eadem sit ratio; & tenet Salon *d. dub.* 25. *fol.* 719. & docti iuniores.

19 Quartò infertur idem dicendum esse de impedientibus cathedras, & beneficia, quæ dantur per concursum, & oppositionem secundùm diuersas sententias, tenendo enim sententiam, quod idem est, quo ad restitutionem de his, & de aliis beneficiis, quæ sine oppositione dantur; dicendum est, quòd impediens dignum sine vi, & fraude, vt detur indigno, tenetur restituere non digno, sed vniuersitati; si verò vi, & fraude impediat, vt detur indigno, vel minus digno, tenetur digno, vel digniori omisso restituere; si verò solis precibus impediat, ne detur digniori, vt detur digno, nulli tenetur restituere, vt diximus *corollarijs præcedentibus* de aliis beneficiis. Et sic Soto 4. *de iust. q.* 6. *art.* 3. *fine,* & Ledesm. 2. 4. *quæst.* 18. *art.* 2. *dub. vltimo*; qui tenent, idem esse in his, & in aliis, quæ sine oppositione dantur, tantùm obligat restituere, vi, & fraude impedientes. Et clariùs Nauarr. *in omnibus, cap.* 17. *num.* 74. & ille doctus iunior. Quod probabile est, vt diximus *suprà dub.* 46. at tenendo sententiam, quam ibi tenuimus, scilicet in his, quæ dantur per oppositionem, teneri omittentem digniorem ipsi restituere: consequenter dicendum est impedientẽ conferri digniori etiam solis precibus teneri ipsi restituere, quia idem est de distributore, ac impediente precibus, cùm hic se habeat vt consulens, & rogans. Et sic tenet Nauarra *lib.* 3. *de restit. cap.* 5. *num.* 10.

Quintò infertur in omni sententia, eum qui 20
vi, & fraude impedit volentem se opponere cathedræ, vel beneficio, quando aliàs certum erat obtenturum, teneri ipsi restituere: vt patet ex dictis. Sic Soto, & Ledesm. *præcedente corollario* citati, & nonnulli docti recentiores.

Sextò infertur, quòd si quis impediret etiam 21
sine vi, & dolo, ne beneficia, aut cathedræ, quæ dantur concursu, & oppositione, dentur legitimis oppositoribus, sed alteri, tenetur restituere, quia oppositores habent legitimum ius acquisitum, vt solùm inter ipsos dentur. Sic Nauarr. *in omnibus summis, c.* 17. *n.* 74. Nauarra *lib.* 3. *de restitut. c.* 5. *n.* 10. & quidam docti recentiores.

Nota, quòd hoc limitat bene Nauar. *eo num.* 74. 22
quando extaret statutum, quòd necessariò debeat conferri beneficium oppositoribus, tempore statuto concurrentibus. Idem doctus quidam recentior, qui addit referens Patrem D. Henriquez, hoc ideo appositum esse, quia si Episcopus posuit edictum, vt intra sex dies opponantur, potest ex causa admittere alium postea venientem ad oppositionem, quia cùm Episcopus sit superior illius legis, potest ex causa in illa dispensare: & similiter Rex tanquam protector Academiæ, & boni communis dispensare posset, vt admitteretur alius ad oppositionem cathedræ, potest enim pro bono communi dispensare circa ius acquirendum: at Rector Academiæ non potest dispensare in statutis Academiæ per Papã approbatis, nec Episcopus in statutis Capituli, quæ Papa approbauit circa canonicatus, qui prouidentur per oppositionem; quare si inuitis oppositoribus admitteret alium, qui obtineret cathedram, vel canonicatum, teneretur restituere aliis damnum: vt diximus ex Nau. & Nauarra. Et sic dicit fuisse iudicatum in senatu Regio in quodam casu.

Nota etiam non reputari vim, nec fraudem, 23
licèt pretio dato coëmat suffragia, quia hoc non addit fraudem, nec vim, nec iniuriam contra iustitiam commutatiuam, nec ex parte dantis, nec ex parte recipientis, sic doctus ille recentior. An verò recipiens pretium, vt suffragetur pro digno, teneatur pretium restituere, pendet ex ea quæstione, an recipiens pretium pro re, ad quam ex iustitia tenebatur, teneatur restituere, & an si ob pretium omittat suffragari pro digniori, vel digno, teneatur pretium restituere, pendet ex ea quæstione, an recipiens pretium pro re contra iustitiam, teneatur restituere.

Sed an censeatur fraus, ita vt obliget ad resti- 24
tutionem in hoc casu, amicus, v.g. Petri oppositoris accedit ad eos, quos nouit animo destinatos ad suffragandum pro Paulo contrario, & subornat illos pro eodem Paulo dato pretio, id tamen facit dolosè, nẽpe ea intentione, vt propter hoc eorum suffragia inhabiliter, Pater Doctor Henriquez *in suis manuscriptis*, censuit esse fraudem obligantem ad restitutionem: & est satis probabile, si quidem hac fraude contrarij vota abstulit. At verius est, quòd licèt hoc iniquissimum sit, at non videtur teneri ad restitutionem, quia non corrumpit illos per iniuriam, sed volũtariè ipsi corrumpuntur accepto pretio; intentio verò damnata corrumpẽtis

est graue peccatum: at ex illa non oritur restituendi necessitas, nisi actus externus sit contra iustitiam, vt diximus. Sic doctus ille recentior.

25 Aduerte quòd in noua recopilat. *lib. 1. tit. 7. l. 15. 16. 17.* prohibetur, ne in cathedris accedant subornationes, & ne oobiles negotientur pro aliquo, & ne oppositores, vel alij ipsorum nomine ineat pactum, vt alter illorum desistat, vel insistat in oppositione, vel renunciet in alterum sua suffragia, vel expectatiuam ad cathedram. Et irritat illa lex 17. quæcumque pacta, & promissiones circa hoc factas oppositoribus scientibus, vel ignorantibus; & quòd recipientes talia dona, vel promissiones sint ipso iure perpetuò inhabiles ad cathedram. Sed hæc inhabilitas incurritur post sententiam; vt dixi *lib. 2. summæ, cap. 39. num. vltimo, & cap. 26. num. 1. & lib. 6. cap. 15. num. 64. & 65.* & contractus prædicti, ac promissiones non obligabunt ad soluendum promissa; quia ibi irritantur. At si soluatur, non tenetur recipiens restituere, quia non redditur incapax: hæc enim lex eodem tenore & forma loquitur, qua lex irritans promissiones in ludo pecunia credita, iuxta quam verior sententia habet, vt diximus *suprà*, agentes de ludo promittentem non teneri soluere, & si soluat, recipientem non teneri restituere. Hæc ille doctus recentior.

26 An verò scholastici suffragia præstantes pro cathedris non habentes requisita secundùm vniuersitatis statuta, peccent, ac teneantur restituere, *infrà* dicam *dub. 51. 52.* & an peccet recipiens gradum, cùm sit minus sufficiens, & possit se opponere ad beneficium requirens certum gradum; & quid sit careat illo gradu, dicam *infrà dub. 57.* vbi etiam quid, quando deficiebat aliquod requisitum ad illum gradum secundùm statuta vniuersitatis.

27 Septimò infertur, quid dicendum sit de impediente donationes gratuitas, & eleemosynas, & legata, quæ quis volebat alicui legare. In qoo aliqui Doctores absolutè docent non teneri restituere, quia alter ex mera liberalitate id faciebat. Sic Palud. *4. dist. 15. quæst. 2. art. 2. concl. 4.* Adrian. *4. mat. de restitut. quæst. Consequenter quæro, an impediens. fol. 146. pag. 2.* Caietan. *2. 2. quæst. 62. articul. 2. dub. 6. circa solutionem 4. & in summa verbo, restitutio cap. 9. fine.* D. Anton. *2. p. tit. 1. c. 12. §. 20.* Rosel. *restitutio, 10. num. 2.* at dicendum est hoc esse verum, & sic intelligendos esse hos Doctores, quando solis precibus impedit: si enim vi, vel fraudibus impediat, tenetur restituere, vt probatum est *in 2. conclusione.* Sic tenent Nauarra *lib. 3. de restit. cap. 5. num. 11. 12.* Metina *lib. 1. summæ, cap. 14. §. 51. fol. 163. 164.* Ludouic. Lopez *lib. 2. de contract. cap. 45. fol. 115. versic. Tertium autem*, Gutier. *quæst. canon. cap. 37. n. 20.* Aragon *2. 2. quæst. 62. art. 2.* circa solutionem D. Thomæ *ad 4. fol. 210.* Capua *lib. 2. decis. cap. 130. num. 2.* Angles *floribus materia de restitut. quæst. de clericis restit. obnoxijs, fol. 209.* Soto *4. de iust. quæst. 6. art. 3. ad 6.* Ledesm. *2. 4. q. 18. art. 2. dub. 9. fol. 256. pag. 1.* Nauar. *in omnibus summis, c. 17. num. 73.* Couar. *reg. peccatum 2. part. §. 7. num. 8. fine.* Mercado *lib. 6. de contract. cap. 7. in principio.* Corduba *summa, quæst. 100.* Syluest. *restitutio 3. quæst. 12.* Arm. *verbo restitutio, num. 52.*

28 Nota primò aliquos excipere ab hac regula religiosos impedientes precibus testatorem, ne legat aliqua bona matrici Ecclesiæ; bi enim tenentur restituere, & peccaot mortaliter. Sic quidam Aluarus citatus à Syluest. *vbi infrà.* At dicendum est peccare mortaliter, si ex odio, vel auaritia, vt sibi, vel suo monasterio, vel amico suo legentur bona illa, impediant legari matrici Ecclesiæ, quia id prohibetur in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna interminationis æternæ ipsis, *Clement. religiosi, de priuileg. versic. Quibus etiam*; secus si impediant bono zelo, vt consulant saluti testatoris, tunc enim non peccant. At nec etiam in primo casu tenentur restituere, quia id non præcipit *ea Clementina*; & iure naturali constat ex dictis eos non teneri, cùm non intercesserit vis, aut fraus. Sic Syluest. *restitutio 3. quæst. 12. dict. 3.* Arm. *verbo restitutio, num. 52.* Rosel. *restitutio 10. num. 2.*

Secundò nota, alios excipere ab hac regula 29 Prælatum inducentem precibus testatorem, vt relinquat sibi, quod legare volebat Ecclesiæ: & tutorem inducentem precibus, vt leget sibi, quod volebat pupillo legare. Sic glossa *c. quicumque 12. quæst. 4.* & de Prælato probat ex *eo cap. & de tutore*, ex *l. quidquid. C. arbitrium tutelæ*, & ex *l. pupillarum, C. de administrat. tutor.* & de Prælato idem tenet Ang. *Clericus 13. num. 7.* licèt contrarium teneat de tutore.

At dicendum est neutrum teneri quando citra vim, & fraudem inducit, quia neuter tenetur magis procurare bonum Ecclesiæ, vel pupilli, quàm suum: nec interuenit hîc aliqua iniustitia; & *cap. quicumque*, non facit ad rem, quia loquitur quando ex redditibus Ecclesiæ colit Prælatus suas possessiones, relinquens incultas possessiones Ecclesiæ. Et sic de tutore hoc tenet Cynus, quem refert, ac sequitur Syluest. *Clericus 4. quæst. 10.* Panorm. *c. 2. de pecul. cleric. num. 5. 6.* Ang. *clericus 3. num. 7.* de Prælato autem id tenent Sylu. & Panor. *ibi* Arm. *verbo clericus, num. 19.* 30

Octauò infertur, quòd qui odio alicuius efficit, vt herus dimittat eum, ob quod alter damnum patitur, non tenetur ei restituere, nisi fecerit dimitti contra iustitiam, vt aote lapsum temporis conuenti, &c. Sic Nauar. summa Hispana *cap. 28. additione ad n. 69. c. 17.* Latina *c. 17. n. 70.* Nauarra *lib. 3. de restit. c. 5. n. 12.* & quidam doctus iunior. Et ratio est, quia tantùm peccauit contra charitatem. 31

Nonò infertur, impedientem fraude aliquam denunciationem, vel ne delinquens veniat ad manus iustitiæ, vel occultantem, vel facientem fugere officiales tempore syndicatus, non teneri restituere, quia ante condemnationem fiscus, vel alius ius nō habebat ad pœnam. Sic Nau. *ibi n. 13.* Syluest. *restitutio 3. q. 12. dicta 7.* & Bart. & Bald. dicentes teneri explicat post condemnationē. quod ipsum ex multis probaui *lib. 10. de matr. disp. 8. n. 14. & lib. 2. summæ, cap. 22. n. 10. & 22.* 32

Decimò infertur, quòd impediens etiam animo nocendi aliquem absque vi, & fraude, & à lucro iusto, quod erat acquisiturus, vel ab oppositione beneficij, quod erat consecuturus, non tenetur restituere: si verò falsis promissionibus, & mendaciis, aut vi, tenetur restituere, patet ex dictis. Sic Nauar. *in omnibus summis, c. 17. n. 74.* & Nauarra *lib. 3. de restit. cap. 5. n. 38. 39. 40.* vbi idem dicit, quando vehementibus precibus domini, vel Principis destitit, teneri dominum restituere, quia preces importunæ horum inducunt vim; & *n. 39.* dicit idem esse dicendum de dominis, & Prælatis, qoi subditos ita tenent suspensos promissionibus suis, 33

suis, vt illi plura dimittant sibi vtilia, tenentur enim restituere, nisi fidem seruent. Et idem dicit *ibi* de ea, cui alter promisit eam ducturum post certum tempus, ob quod illa plures sponsos reiicit: si enim non seruet fidem, tenetur de damno, quia hæ sunt fraudes.

34 An verò auferens scholasticos à Magistro, vel clientulos ab Aduocato, vel emptores à mercatore, teneantur restituere, & in similibus, dixi *suprà lib. 1. cap. de iniur. & damnis, dub. 2.*

35 Vltimò infertur, quid dicendum sit de impedientibus, ne ad ciuitatem afferantur merces, vt suas cariùs vendant. Quidam enim absolutè docent teneri restituere reipublicæ damnum, nempè carius illud, quod emerunt; & ipsis etiam, qui volebant afferre, lucrum, quod inde erant comparaturi. Sic Syluest. *restitutio 3. quæst. vltima, dicto 8.* Ang. *restitutio 1. §. quid de illis, qui impediunt.* Capua *lib. 2. decis. aurearum, cap. 130. num 8.* at dicendum est, hoc tantùm verum habere, quando vi, aut fraude impediunt, iuxta dicta: secus quando solis precibus. Et sic intelligunt hi Doctores, quia docent non tantùm ciuibus, sed etiam ipsis mercatoribus teneri restituere lucrum, quod comparaturi erant: ad quod constat non teneri, quando solis precibus impediuntur, cùm mercatores sponte sua cōsenserint. Probatur non teneri reipublicæ, quia respublica non habebat ius ad rem, sed mercatores voluntariè afferebant illas merces: ergo sicut qui precibus auertit volentem legare mihi, non tenetur restituere; ita qui precibus auertit volentes afferre merces in ciuitatem, non tenetur restituere. Sic tenent Nauarra *lib. 3. de restit. cap. 2. num. 79. 80. fol. 171. 172.* Aragon *2. 2. quæst 77. art. 4. fol 647 versic. Tertius modus.* Ludou. Lopez *lib. 1. de contract. cap. 16. fol. 54.*

DVBIVM L.

An casu, quo impediens tenetur restituere, iuxta dicta dubio præcedenti, tenetur restituere in solidum.

HAc in re vt certa ab incertis separemus, oportet supponere, quatuor posse esse status ex parte volūtaris collaturi beneficium debitum, vel quamcumque donationem gratuitam.

1 Primus est, quando collaturus nullam habet de impedito memoriam, nec ad eum est aliqua inclinatio, ita quòd nulla est spes, quòd illi dabit. Et loquendo de hoc statu certum est, quòd impediens etiam per vim, & fraudem, etiamsi res illa esset debita ex iustitia, non tenetur impedito restituere. Ratio, quia in hoc casu impediens nullum intulit damnum, & verè ipse non impediuit, quia vbi nulla est spes ad aliquid, non dicitur id impediri. Sic Caiet. *2. 2. quæst. 62. art. 2.* circa solutionem D. Thom. *ad 4. dub. 3.* Salon *eodem artic. 2. controu. 21. fol. 724.* & quidam docti recentiores.

2 Secundus status est, quando collatio est executioni mandata respectu huius, & tunc impediri non potest, quia iam est facta, sed potest auferri collatum, vel impediri possessio, & tunc certum est, quòd sic auferens, vel iniustè impediens, tenetur integrè restituere, quia iam alter habebat ius in re acquisitum, & illa erat sibi propria: & sic fatentur omnes Doctores citandi.

Tertius status est, quando non est facta collatio, nec firmiter decreta, quia scilicet collator nondum statuerat, nec habebat animum firmatum, quòd conferret huic impedito, sed erat res in via, & erat aliqua spes. Et in hoc statu certum est etiam apud Doctores citandos, & apud omnes, quòd impediens in casibus, in quibus diximus *dub. præcedenti* teneri restituere, non teneri ad æquale, sed ad aliquam restitutionem, pensata maiori, vel minori spe, seu propinquitate ad obtinendum illud beneficium, seu donum. Ratio, quia cùm nondum esset firmata voluntas ad conferendum, posséque multipliciter impediri, solùm damnificatur impeditus iniustè in illa spe probabili, qua iniustè priuatur: ergo non integrè res impedita est restituenda, sed valor illius spei arbitrio prudentis. 3

Quartus status est, quando iam distributio, seu collatio est decreta respectu huius, nondum tamen executioni mandata, qua scilicet conferens habebat animum firmatum dandi huic. At nondum dederat, & de hoc statu est tota difficultas, an impediens hanc collationem iniustè casu, quo tenetur restituere, iuxta dicta *dubio præcedenti*, teneatur integrè restituere. 4

Hac in re triplex est sententia.

Prima dicit absolutè teneri integrè restituere. Et probat D. Thomas *vbi infrà*, ex illa regula Philosophi *3. Physic. text. 56. Quod parum distat à ratione, nihil distare videtur.* Aduersùs quam minus bene obiicit Caietan. & alij, quòd sequeretur ex ea, quòd qui parum abfuit, vt occideret, teneretur ad restitutionem homicidij, non enim iste est sensus: sed, vt benè docent Sotus, Ledesm. Aragon, Nauarra *vbi infrà num. 33.* sensus est, quòd qui damnum dedit in re, quæ parum aberat, vt esset iam perfecta, vt in fructibus iam maturescentibus, censetur in re perfecta damnum dedisse, & sic tenetur integrè restituere; cùm ergo, quando animus collatoris erat iam firmatus ad dandum, parum desit ad collationem iam consummatam, impediens iniustè illum animum, censetur quasi auferret collationem consummatam, & sic tenetur integrè restituere. Sic tenet D. Thomas *2. 2. quæst. 62. art. 2. ad 4.* & *ibi* Aragon *fol. 211.* & *ibi* Salon *controuers. 25. fol. 724.* Ludouic. Lopez *1. part. instruct. noui, cap. 127.* Angles *floribus 2. part. mat. de clericis restit, obnoxijs, fol. 208. 209.* Soto *4. de iustit. quæst. 6. art. 3. circa solutionem ad 6. à versicul. Et per hoc claret ratio.* Ledesm. *2. 4. quæst. 18. art. 2. fol. 254. pagin. 3. & 255. pagin. 2.* Armil. *verbo, restitutio, num. 51.* Ang. *restitutio 1. versic. impediens*; & addit Aragon *fol. 212. pag. 2.* idem esse de mutante vi, vel dolo voluntatem firmatam testatoris faciendi legatum alicui, scilicet teneri integrè legatum restituere. Et ferè idem dicit Merina *lib. 1. inst. cap. 14. §. 31. fol. 164.* vbi hæc dicit, quòd quando erat certum, quod legaturus erat, tenetur integrè, si tamen non erat adeò certum, licèt esset in proxima dispositione ad legandum, non tenetur integrè restituere, sed potest aliquid parum detrahere, & ferè totum restituere. 5

Secunda sententia dicit, non teneri integrè restituere. Ratio, quia cùm restitutio sit actus commutatiuæ iustitiæ, quæ qualitatem respicit, in eo consistit, vt is, cui fit, nec damnum, nec commodum ex ea sentiat: at sentiret commodum, si impeditus à beneficio, quod nondum obtinebat, 6

sed poterat impediri; poterat enim Episcopus, & quidem iustè, mutare voluntatem, reciperet æquale. Quod enim erat dubium, fieret certum. Sic tenet Nauarr. *in omnibus summis, cap.* 17. *num.* 71. 72. 73. Capua *lib.* 2. *decis.* 130. *num.* 3. Syluest. *restitutio.* 3. *quæst.* 12. *dict.* 1. D. Anton. 2 *part. tit.* 1. *cap.* 12. §. 20. Scotus 4. *dist.* 15. *q.* 2. *fine.* Ricard. 4. *dist.* 15. *art.* 5. *q.* 4. *ad* 7. & videtur tenere Adrian. 4. *mat. de rest. q. Consequenter quæro, vtrùm impediens,* vbi recitat primam sententiam D. Thom. & postea in posteriori loco recitat hanc secundam. Idem videtur expressè tenere Palud. 4. *dist.* 15. *quæst.* 2. *art.* 2. *conclus.* 4. & Couarr. *reg. peccatum,* 2. *part.* §. 7. *num.* 8. *conclus.* 4. vbi dicunt non teneri æquale restituere impedientem collationem, antequam sit facta, ac si impediret, postea quam facta est: & hanc tenuit quidam doctus iunior.

7 Tertia sententia tenenda dicit quòd impediens collationem, quando ea erat debita huic ex iustitia commutatiua, tenetur æquale restituere, si tamen certò esset habiturus, id est, non alia via esset ius impediendum, nisi per me. Patet, quia si Petrus impediret meum debitorem, quin mihi centum solueret, procul dubio in totum teneretur, sicut ipse debitor, qui non soluit: at verò quando res nō erat sic debita; & sic obligatio restituendi tantùm consurgit ex impeditione vi, aut fraudibus facta, iuxta dicta *dub. præced.* tunc non est æquale restituendum, sed arbitrio prudentis; vt optimè probat argumentum secundæ sententiæ, quam credo nullo modo esse huic contrariam, nec loqui in primo casu. Hanc tenent Caiet. 2. 2. *q.* 62. *art.* 2 4. *dubio, circa solutionem ad* 4. D. Thom. Nauarra *lib.* 3. *de restit. cap.* 5. *à num.* 16. *vsque ad* 34. *& præcipuè num.* 26. *&* 29.

8 Hinc fit quòd licèt beneficium esset debitum, si non esset debitum alicui determinato, sed vagè huic, vel illi digno, impediens animum firmatum dandi alicui. v. g. Petro, qui est vnus ex illis, vi, & fraude non tenetur integrè restituere, quia est gratuita collatio, & poterat aliis modis impediri. Sic Nauar. *ibi num.* 34.

Dubium LI.

An casu quo non tenetur quis integrè restituere, sed partem, quia scilicet res non erat debita, at intercessit vis, vel dolus in impediendo, vnde quantitas illius restitutionis sit à viro prudenti attendenda ad hoc, vt sit maior, vel minor.

1 Quidam dicunt attendi debere vim, vel fraudem in impediendo adhibitam, ita vt pro ratione fraudis, vel violentiæ teneatur plus, minúsve restituere. Ratio, quia si iniustitia, & ratio restituendi in hoc casu est fraus, & vis; ergo si plus est fraudis, vel violentiæ, maior est restitutio. Sic Soto 4. *de iust. quæst.* 6. *art.* 3. *propè finem, versic. Postremum denique.* Ledesm. 2. 4. *q.* 18. *art.* 2. *fine, fol.* 256. *pag.* 3. *concl.* 3.

2 At verius est, attendi debere penes maius, vel minus propositum collatoris conferendi huic, quo enim firmius propositum habebat huic conferendi, eo maius damnum est huic illatum: at restitutio maior non attenditur penes maiorem iniuriam, & iniustitiam illatam, sed penes maius damnum: sicut qui per rapinam aufert duos argenteos, maiorem irrogat iniuriam, quàm clam furans duos aureos, at hic magis tenetur restituere ratione maioris damni illati. Sic tenet Caietan. 2. 2. *q.* 62. *art.* 2. circa solutionem D. Thom. *ad* 4. §. *existentibus igitur.* & Nauarra *lib.* 3. *de restit. cap.* 5. *num.* 35. 36. 37. *fol.* 404.

Dubium LII.

An scholasticus, qui caret aliquo requisito secundùm statuta ad suffragandum, & nihilominus præstat suffragium, & sic est causa, quòd aliquis amittat cathedram, teneatur tanquam iniustus, & non verus elector, ei restituere.

Nota, quòd per statuta vniuersitatis Salmanticæ exiguntur multa, vt quis possit suffragari. Primò requiritur quòd quis habeat cursum. Secūdò, quòd sit adscriptus matriculæ scholasticorum. Tertiò, quòd sit examinatus à designato Magistro in Grammatica, & habeat ab illo schedulam. Quartò in facultate legum requiritur, quòd primo anno audierit Institutam, in qua docentur termini, & principia legum. Quintò exigitur, ne fregerit aliquod ex illis statutis, quæ imponunt pœnam inhabilitatis: qualia sunt ingredi domum oppositoris, vel acclamare, vel applaudere pedibus in illius gratiam: item subornatum esse directè, vel indirectè, ita quòd receperit pretium, vel munus aliquod eo animo, vt pro tali oppositore suffragetur, & alia similia. 1

Duplex est sententia.

Prima docet duo; primum est, qui non est adscriptus albo scholasticorum, vel non habet schedulam approbationis, licèt sit auditor ordinarius, si ferat suffragium, tenetur restituere cathedram, si propter eius suffragium obtineatur. Probatur, quia hic non est elector, nec est pars huius vniuersitatis. Secundò, quia Academia ex priuilegio Pontificis facit eam legem conuentionalem propter bonum commune, & cum hac conditione facit eos electores: & confirmatur, quia scholastici non habent hoc ius suffragandi in cathedris ex natura rei, sed quia Academia ob priuilegia, quæ habet, concessit illis hoc ius, sed Academia non intendit communicare scholasticis tale ius, nisi habeant conditiones per sua statuta requisitas; ergo. Et confirmatur secundò à simili, quia institutor collegij facit inhabilē eum, qui caret certis conditionibus, & Ecclesia inhabilem ad beneficia eum, qui est irregularis, vel excommunicatus, & tamen si hi acceptent collegium, vel beneficium, tenentur restituere; ergo. 2

Secundò dicit hæc sententia, quòd hi omnes scholastici, qui faciunt aliquid contra vniuersitatis statuta, vt si aliquid ab oppositoribus recipiant, &c. propter quod iure suffragandi priuantur, sunt ipso facto inhabiles, & si suffragentur, & cathedra propter eorum suffragia obtineatur, tenentur restituere. Probatur præter rationes positas, quia pœna priuatiua incurritur ipso iure, ante omnem iudicis sententiam, vt patet in excommunicatione, & irregularitate: sed hæc est pœna priuata vocis actiuæ; ergo. Hanc sententiam tenet Manuel 1. *tomo summa, cap.* 2. *& cap.* 295. *n.* 2. Idem Aragon 2. 2. *q.* 11. *art.* 3 *fol.* 650. 3

Salon

Salon 2.2.*quæst.*63.*art.*4.*fine.*& idem dicit *quæst.*62. *art.*3.*controu.*1.*fol.*732. de legibus, vel statutis priuantibus voce actiua, vel passiua in aliqua religione, vel vniuersitate, vel republica: & hoc idem Aragon 2. 2. *quæst.* 62. *art.*3. *fol.* 227. *& loco citato*, Cordub. *lib.* 1. *quæstionum quæst.* 36. *fol.* 294. *pagin.* 1. *&* 2. Metina 1. 2. *quæst.* 96. *art.* 4. *ad* 4. & refert idem tenuisse aliquos viros doctos. Et quo ad primum, quòd ille, qui non est albo scholasticorum adscriptus, non habeat ius suffragandi, & sic suffragetur, teneri restituere cathedram, si suo suffragio obtineatur, tenuit idem Henriquez *in suis scriptis*; & vltra rationes positas probauit, quia hoc videtur res grauis, & mens Academiæ, ne cui communicetur ius suffragandi, nisi illi, qui per matriculationem incorporatur Academiæ, & obligatur obedire Rectori, & statutis: decet enim, vt qui sentit commodum priuilegij, sentiat onus obligationis: sic enim miles non habet ius recipiendi militare stipendium à tali duce, nisi sit ei obligatus, & conscriptus, & qui habet priuilegium ciuis, semper oportet esse obligatum reipublicæ.

4 Secunda sententia tenet oppositum, quæ amplectenda est, & explicabitur aliquibus conclusionibus.

5 Prima conclusio: qui, cùm non sit auditor ordinarius talis facultatis, scilicet per maiorem anni partem, furtim se ingerit ad suffragandum, & sic est causa, quòd aliquis amittat cathedram, tenetur restituere. Ratio, quia hic reuera nullum habet ius suffragandi, & sic per iniustitiam contra iustitiam commutatiuam, aufert ab altero cathedram; ergo tenetur restituere. Sic Metina *vbi suprà*. Sotus *lib.* 4. *de iust. q.* 6. *art.* 3. *sub finem*. Ledesm. 2. 4. *quæst.* 18. *art.* 2. *dub. vltimo.* Idem Enriquez *in suis scriptis*; idem etiam Aragon *suprà*, & docti recentiores à me consulti. Ad verò hoc sit verum, quando per hoc impeditus est indignus, vel minus dignus, vide *suprà dub.* 49.

6 Hinc fit primò, si auditor ordinarius Theologiæ furtim se ingerat, vt ferat suffragium pro cathedra iuris prudentium, vel è contra, teneri is restituere. Ratio, quia non habet verum ius suffragandi in illa cathedra. Sic Metina, Sotus, & Ledesm. Aragon *suprà*.

7 Secundò infertur, idem dicendum de eo, qui verè est elector, at bis præberet suffragium, is enim tenetur damnum subsecutum restituere, quia in secundo suffragio nullum habuit ius, sed furtim se ingessit. Sic Metina, & Aragon *suprà*, & docti iuniores.

8 Tertiò infertur, idem dicendum de eo, qui imponit plures habere cursus, vel aliquam qualitatem, quam non habet, tenetur enim restituere damnum inde subsequutum. Ratio, quia ratione illorum cursuum, vel ratione illius falsæ qualitatis facit, vt suum votum præstet, & cæteris votis paribus conferatur cathedra illi, pro quo suffragatur. Sic Metina, & Enriquez *vbi suprà*. Alcozer *in summa, cap.* 27. *in peccatis scholasticorum*.

9 Secunda conclusio: qui est auditor ordinarius in aliqua facultate, licèt habeat defectum in aliis requisitis secundùm statuta, v. g. quia non est scholasticorum albo adscriptus, &c. quem defectum, si confiteretur, priuaretur suffragio, antequam condemnetur habet legitimum ius suffragandi, & per consequens nulla ex hoc consurget obligatio restituendi. Probatur, quia hic habet quod est substantiale, scilicet cursus integros, defectus autem solemnitatis, vt quòd sit matriculæ adscriptus, vel non, quid accidentale est: ergo licèt possit prohiberi in foro exteriori, at in foro conscientiæ non perdet ius. Et confirmatur, quia durū videtur hunc damnare ad restitutionē, sicut eum, qui auditor nō est. Sic Sotus, & Ledesm. *vbi suprà*, & docti recentiores Magistri, quos ego consului.

Hinc infertur idem dicendum esse de eo, qui 10 non habet approbationes, schedulam, is enim verus lector est, antequam condemnetur. Probatur, quia minus est hoc, quàm non esse scholasticorum subscriptum albo. Sic docti recentiores Theologi, & colligitur ex Soto, & Ledesma.

Tertia conclusio: qui est auditor ordinarius, li- 11 cèt aliquid faciat propter quod secundùm statuta vniuersitatis iure suffragandi priuatur, vt si sit subornatus, &c. antequam condemnetur, verum habet suffragandi ius, & sic, si suffragetur, ad nullam restitutionem tenetur. Probatur, quia illa priuatio iuris eligendi est pœna, & illæ leges sunt pœnales, & sic non obligant ante sententiam. Item, quia aliàs vix nulla esset iuta electio, quod perniciosissimum esset reipublicæ. Item quia statuta æquè ponunt inhabilitatis pœnam propter plures causas, sed propter leuem acclamationem, vel conuiuium certum videtur, quòd non intendit legislator priuationem iuris suffragij imponere; ergo neque propter fractionem grauioris statuti. Item, quia quando quis reputatur legitimus iudex, vel parochus, non impeditur valor sententiæ, vel absolutionis, propter occultum impedimentum, quod habet, vt colligunt Doctores ex *l. Barbarius. ff. de officio Prætoris*, & ego tractaui *lib.* 3. *de matrimon. disput.* 22. Sed scholares sunt legitimi iudices, & electores; ergo non amittunt ius suffragandi, licèt secretè fregerint statuta. Hanc tenent Sotus, Ledesm. Molina *tomo* 1. *de iust. tractat.* 2. *disput.* 96. *fol* 591. Enriquez, & docti recentiores. Idem Sotus *lib.* 1. *de iust. quæst.* 6. *art.* 6. *ad* 4. & idem docet Nau. *addit. ad num.* 67. *capitis* 23. in alio simili, nempe in statutis collegiorum, vel vniuersitatum, quòd qui tale delictum patrarit, perdat collegium, &c. quod non perdit ante iudicis sententiam.

Nota idem dicendum esse de aliis electori- 12 bus in Ecclesiis, vel collegiis. Patet eadem ratione. Sic Sotus *dicto art.* 6. *ad* 4. Molina *ibidem*, & alij docti Magistri.

Nota, idem dicendum esse, licèt dicatur in sta- 13 tuto, quòd ipso iure perdat, quia hæc verba, *ipso facto*, vel, *ipso iure*, non sufficiunt, vt quis teneatur ad pœnam ante iudicis sententiam: vt latè docui *lib.* 10. *de matrim. disp.* 8. *num.* 14. *& lib.* 2. *summa, cap.* 22. *num.* 26. *&* 22. & latè dixi in speciali *de inhabilitate, lib.* 2. *summa, cap.* 39. *num. vltimo, & cap.* 26. *num.* 1. *& lib.* 6. *cap.* 15. *num.* 64. *&* 65. & Aragon *suprà*, & alij.

Quarta conclusio. Si scholaris habens defe- 14 ctum interrogetur iuridicè, scilicet quia laborat infamia, vel indiciis, & negaret veritatem, si suo suffragio impediret, ne alicui daretur cathedra, teneretur restituere. Hanc tenet Sotus *vtroque loco cit.* Ledesm. *vbi suprà*, & alij: sed Sotus, & Ledesma innituntur huic rationi, quia credunt perinde manere priuatum iure suffragandi, ac si esset condemnatus. Et innititur Soto suæ sententiæ, quam ipse

ipſe tutatur, ſcilicet reum legitimè interrogatum negantem veritatem teneri reſtituere pœnam, ad quam damnaretur ſi fateretur veritatem: ſed ego non innitor huic fundamento, quia probabilius credo reum iuridicè rogatum negantem veritatem, non teneri ad pœnam, vt dixi *loco citato de matrimonio.* Et ſic credo hunc ſcholarem iuridicè rogatum, & negantem veritatem non amittere ius ſuffragandi, ac ſi damnaretur, quia illa eſt pœna. Nihilominus tamen etiam ſequendo hanc ſententiam, eſt verum, quòd ſi talis ſcholaſticus interrogatus iuridicè negat veritatem contra iuſtitiam, & ob id non condemnatur, & ſuo ſuffragio impediuit à cathedra illum, qui opponebat ei illam exceptionem, tenetur illam reſtituere, quia licèt reus iuridicè rogatus negans veritatem non teneatur ad pœnam ante condemnationem, at tenetur ad damnum inde ſubſequutum. Sic doctus quidam iunior à me conſultus.

15 Nota quòd concluſio hæc eſt intelligenda non de illo interrogatorio generali, quod proponitur omnibus, ſed debet intelligi, quando alicui in particulari opponitur aliqua exceptio, & interrogatur in particulari, & iuridicè circa id, quia ſcilicet præceſſerunt indicia ſufficientia, vel ſemiplena probatio, vel infamia. Ita colligitur ex Soto, & Ledeſm. *vbi ſuprà*, & tenent alij plures docti recentiores.

16 Ad argumenta oppoſitæ ſententiæ breui reſpondetur, ſcholares, licèt matriculæ adſcripti non ſint, nec habeant approbationis ſchedulam, eſſe partes vniuerſitatis, modò ſint auditores ordinarij, & vniuerſitatem velle eis ſua priuilegia communicare, donec condemnentur: & pœnam priuatiuam non incurri ipſo iure ante omnem ſententiam, quando rationabiliter, & veriſimiliter colligitur oppoſitum ex ſtatuentis mente, vt hîc colligitur, ſicut inter probandum ſecundam & tertiam concluſionem oſtendimus.

Dubium LIII.

An ſcholaſticus, qui patitur defectum aliquem ad ſuffragandum ſecundùm ſtatuta vniuerſitatis, peccet mortaliter ſuffragium præſtando.

Duplex eſt ſententia.

1 Prima dicit ſcholaſticum habentem defectum ſecundùm ſtatuta vniuerſitatis ad ſuffragandum, peccare mortaliter, ſi ſuffragetur. Probatur primò, quia frangunt iuramentum tales ſcholaſtici, quo iurant ſecundùm vniuerſitatis ſtatuta ſe ſuffragaturos. Secundò probatur, quia hæ res non ſunt infamiæ, ad quas interrogandas ſint neceſſaria indicia, nec ſcholaſtici coguntur ſuffragari, & ſuum detegere crimen: ſed poteſt quiſque ſaluo ſuo honore non ſuffragari. Tertiò probatur, quia Academia cum his conditionibus dat ſcholaſticis ius ſuffragãdi, ſicut inſtitutor collegij cum his conditionibus admittit collegas ad ſuum collegium: ergo poteſt non præcedente probatione iuramentum exigere. Quartò probatur, quia oppoſita ſententia videtur occaſio ſcandali, & multorum malorum in vniuerſitate, nec prodeſſet quidquam illud interrogatorium generale, quia licèt ſcholaris eſſet diffamatus, non teneretur ſe prodere ad interrogatorium generale; hoc autem non eſt dicendum, cùm hic ſit vſus in vniuerſitate receptiſſimus, & à tot viris doctis approbatus, & tranſgreſſores, ac periori puniũtur. Hanc tenet Metina 1.2.q.96. *art.4 ad* 4. Alcozer *in ſumma, c.27. inter ſcholaſticorum peccata.* Idem Aragon 2.2.q.11.*art.3.fol.*350. Salon 2.2.*quæſt.*63.*art.*4 *fine*, & alij docti Magiſtri recentiores.

Secunda ſententia docet oppoſitum; quæ, quia amplectenda eſt, explicabitur aliquibus concluſionibus. 2

Prima concluſio: Scholaſtici, qui alloquuntur extra ſcholas oppoſitores cathedrarum de illis rebus, quæ non pertinent ad ſubornationem, quod ſi confiterentur cùm ſuffragaturi ſunt, redderentur inhabiles, & ea de cauſa iuramentum exigenti reſpondent, ſe nil extra ſcholas eſſe loquutos, intelligentes intra ſe de illis rebus, quæ ſunt contra mentem ſtatuti, nec ſunt periuri, nec peccant. Ratio, quia verum iurant ſecundùm mentem ſtatuti. Sic Nauarr. ſumma Hiſpan. & Lat.*cap.*12.*num.*19. Enriquez *in ſuis ſcriptis*, dicens, eſſe communem ſententiam recentiorum. Palacios *verbo, Periurium.* Ludouicus Lopez *lib.*1. *inſtruct.cap.*42. & alij. 3

Nota, idem dicendum eſſe, ſi ex inaduertentia ingreſſus eſt ſcholaſticus domum oppoſitoris, vel propter vtilem cauſam dixit verbum aliquod, vel fregit aliud leue ſtatutum: hic enim nec peccat, nec eſt periurus, ſi ſuffragetur. Ratio, quia per epiikeiam conſtat, quòd propter tam leuem rem non intendit legiſlator priuare illum in conſcientia iure ſuffragij, niſi opponatur illi per exceptionem, & damnetur à iudice. Sic Enriquez *in ſuis ſcriptis*, & alij viri docti. 4

Secunda concluſio: quoties ſcholaſticum, qui verè eſt reus, quia ſcilicet eſt ſubornatus, iudex non interrogat præcedente infamia, vel indiciis probatis, nec habens contra illum ſemiplenam probationem, poteſt ſcholaſticus occultare veritatem, modò caueat mendacium, & vti verbis æquiuocis in iuramento, & ſic poteſt abſque peccato ſuffragari. Probatur, quia, vt dixi *lib.* 3. *ſumma, cap.*.. hæc requiruntur ad interrogandum iuridicè, & vt reus teneatur ad mentem iudicis reſpondere: & licèt hæc interrogatio non ſit ad infligendum ſupplicium, eſt tamen ad ſpoliandum illum iure ſuffragandi, quod habet antequam legitimè condemnetur. Item, quia hic habet verum ius ſuffragandi ante ſententiam; ergo non peccat ſuffragando. Hanc tenet Sotus *lib.* 4. *de iuſtit. quæſt.* 6. *artic.* 3. *ſub finem*, Ledeſm. 2. 4. *quæſt.* 18. *art.* 2. *fine*, & alij plures Magiſtri valde docti. 5

Nota poſſe hunc ſcholaſticum, qui contra ius interrogatur, iurare ſe non feciſſe, intelligendo intra ſe, ita vt teneatur dicere, vt latè probaui *loco citato ſummæ*, ſic quidam docti recentiores. 6

Vltima concluſio: quando verò talis ſcholaſticus iuridicè rogetur, tenetur fateri veritatem, & ſi neget, peccat mortaliter, & tenetur damnum reſtituere, vt probaui *dub.præced.* 7

Ad primum argumentum, oppoſitæ ſententiæ 8 reſpondetur, quòd iuramentum debet intelligi ſecundùm ſtatuta benè intellecta: at ſtatuta intelligenda ſunt, vt ſubornatus, vel non matriculatus, &c. non præſtent ſuffragium, quando conuicti, & damnati fuerint.

Ad

9 Ad secundum respondetur, quòd licèt hæ res non sint infamiæ, & ipse possit non se ingerere, at habet ius suffragandi, & potest vti iure suo, dum condemnatus non fuerit.

10 Ad tertium respondetur, quòd non est pactom conditionale, sed pœnale, vt dixi *dub. præced.* Et confirmatur, quia hæc statuta non sunt condita à fundatoribus, sed sæpè à reformatoribus vniuersitatum variantur.

11 Ad quartum negatur, sequi mala ex hoc, quòd delicta occulta non puniantur; & interrogatorium illud generale prodest ad terrorem; & quia sunt opiniones de hoc.

Dubium LIV.

Quomodo intelligatur caput 6. sess. 25. Concilij Trident. de regularibus circa electionem superiorum regularium.

1 IN capite 6. Concilij Trid. citato duo statuuntur: alterom, quòd in electione superiorum quorumcumque Abbatum temporalium, & aliorum officiorum, ac Generalium, & Abbatissarum, ac aliarum præpositarum, fiat per vota secreta, ita vt singulorum eligentium nomina nunquam publicentur. Alterum est, quòd in posterum non liceat Prouinciales, aut Abbates, Priores, aut alios quoscumque titulares ad effectum electionis faciendæ constituere, aut voces, & suffragia absentium supplere, aliàs electio sit irrita; etsi electus, qui sic se creari permiserit, deinceps ad omnia officia in religione obtinenda inhabilis existat.

2 Hoc supposito dubitatur, an sub priori parte, scilicet, vt fiat per vota secreta, electio Commissariorum comprehendatur. Item an liceat superiori absenti, & legitimè impedito mittere ad Capitulum alium fratrem, qui eius vices gerat, & suo nomine habeat vocem in Capitulo. Sit

3 Prima conclusio: electio Commissariorum comprehenditur sub illa priori parte huius decreti, & ideo facienda est per vota secreta, &c. Sic Pasarellus *in priuilegiis Minimorum, in annotatis super canones* Concilij Trid. *de regularibus, canone* 41. & dicit sic respondisse Cardinales expositores Concilij die 25. Ianuarij anno 1571.

4 Secunda conclosio: si ex institutis, aut decretis alicuius religionis, licet superioribus absentibus, & legitimè impeditis, mittere ad Capitulum generale alium fratrem, qui tanquam eorum procurator suo loco, & nomine det vocem in electiooe, vt in ordine Minimorum contingit: hoc non interdicit Concilium. Sic Pasarellus *ibidem can.* 42. dicens, sic respondisse eosdem Cardinales 8. Aug. ann. 1570.

Dubium LV.

An regulares sacris initiati prohibeantur habere vocem in Capitulo per caput 4. sess. 22. Concil. Trid. de reformatione.

5 IN capite 4. Concilij Trid. citato statuitur, vt quicumque in cathedrali, vel collegiata, sæculari, vel regulari Ecclesia diuinis mancipatus officiis in subdiaconatus ordine constitutus non sit, vocem in huiusmodi Ecclesiis in Capitulo non habeat.

Circa cuius intelligentiam dubitatur, an si statutis alicuius religionis sit stabilitum, etiam sacris non initiatos habere vocem in Capitulo, vt est in ordine Minimorum, an hoc prohibeat Concilium. 2

Sit conclusio: hoc non prohibet Concilium; 3 quare bene possunt habere vocem in Capitulo, quia Concilium non comprehendit monasteria regularium. Sic Pasarellus *in priuilegiis Minimorum, in annotatis super canones* Concilij Trident. *canone* 13. dicens, sic respondisse Cardinales Concilij expositores 10. Ianuarij 1573.

Dubium LVI.

An hic, cui committitur facultas vnum ex pluribus eligendi ad rem aliquam pretio æstimabilem, possit pro alicuius ex illis electione pretium aliquod recipere.

EXempla esse possunt. Relinquo ego Petro annuum redditum centum aureorum, vt ex quatuor consanguineis vni, quem ipse elegerit, largiatur: dubitatur an possit pacisci cum vno ex istis quatuor, vt det sibi aliquod pretium ob electionem illius præ aliis? Similiter quilibet Decurio, vulgò, *veintiquatro*, potest eligere quem maluerit, ad aliquod officium: aut sanè forte obtingit illi distribuere, vel officium custodum, aut aliud quodcumque ei, quem ipse elegerit, & maluerit. Dubium est, an possit aliquid accipere propter electionem vnius? Similiter iudex aliquis missurus alium ad commissionem quandam potest quem maluerit alguacellum mittere: dubitatur an possit vnum determinare, & nominare ad talem legationem, pacto inito cum eo de adeunda parte lucri, & emolumenti. 1

Quòd possit pro his pretium recipi, probatur, quia iste reuera liberalitatem exercet in alium, poterat enim illum, vel alium eligere; ergo. Secundò, quia per *l.* 18. *Tauri*, quæ hodie est *lex* 2. *tit.* 6. *lib.* 5. *noua recopil.* pater non potest tertium bonorum distribuere, nisi inter descendentes, at potest inter illos, quem maluerit, eligere, & tamen ei, quem prætulerit in tertio bonorum, potest grauamen imponere; ergo. Patet minor ex *l.* 28. *Tauri*, quæ est *lex* 11. *tit.* 6. *lib.* 5. *noua recopil.* 2

Sit tamen prima conclusio: is cui committitur facultas vnum ex pluribus eligendi ad rem quamcumque pretio æstimabilem, hac tamen lege, quòd teneatur aliquem ex illis eligere, nequit pretium recipere pro electione, & si recipiat, tenetur restituere. Ratio, quia qui lege iustitiæ tenetur aliquid facere, si pro eo faciendo pretium capiat, tenetur restituere: at elector hic tenetur lege iustitiæ electionem facere. Et sic *l. vnum ex familia. ff. de legat.* 2. §. *si de falcidia, & §. sed & si fundum*, hic elector appellatur debitor huius electionis, & electi appellantur creditores: quod etiam notat Bart. & Paulus de Castro *ibi num.* 4. & Padilla *ibi num.* 1. Molina *lib.* 2. *de primog. cap.* 5. *num.* 31. *& infrà*. Quod adeò verum est, vt possit sicut debitum ab ipso electore exigi: ergo pro ea facienda nequit pretium recipere. Secundò probatur, quia hoc beneficium, quod præstat hic elector, non prouenit ab ipso, sed à testatore, qui commisit illi, vt posset eligere, vt patet ex *d. l. vnum ex familia.* §. *si de falcidia*, vbi sic dicitur, *Iste* 3

non dicitur habere ex testamento huius electoris, sed ex primo testamento, non enim facultas necessaria electionis propria liberalitatis beneficium est. Hæc lex illa, & glossa *ibi versic. Beneficium*, inquit, *non dicitur hac liberalitas prouenire ab herede, licèt eligere possit.* Et Peralta *l.cum pater, §.à filia, ff.de leg.2.num.*88. inquit: *Habens facultatem eligendi vnum de familia, si eligat, non dicitur conferre beneficium, vel liberalitatem in electum, & illud legatum capitur ex primo testamento, & non ex nominante, vel eligente.* Et *l.vtrum.§.cùm quidam.ff.de rebus dubiis*, dicit hæc lex: *Plurimum interest, an in potestate alicuius relinquatur si velit dare, an imposita necessitate dandi, solum ei distribuendi liberum arbitrium concedatur.* Ergo hic elector non potest electum grauare de pretio aliquo pro electione præstando. Vltimò & fortiùs probatur, quia talis elector ex præcepto defuncti tenetur rem ipsam integrè date.v.g. relinquit quidam mihi fundum vni ex tribus elargiendum, quem ego elegero, aut centum nummos aureos, quibus maluero pauperibus distribuendos: voluntas testatoris est, vt integrè dem fundum, & centum nummos aureos: ergo non potest talis elector in aliquo grauamen electo imponere, vt petendo pretium, &c. Quia si grauamen imponeret, vel pretium exigeret, non traderet electo rem integram; res enim minus valet ex illo onere sibi imposito, vel illud pretium ex re danda extraheretur.

4 Hæc prædicta sententia in primis colligitur ex omnibus Doctoribus citatis, qui dicunt talem electorem esse debitorem huius electionis. Et in terminis eam tenet Paulus de Castro *d.l.vnum ex familia. §.sed etsi fundum.* Peralta *eodem §. num.9. & 10.* Segura *ibi n.*161. Soto *lib.3.de iust. quæst.6. art.4.* Molina *lib.2. de primog. cap.4. à num.*10. per plures, *& cap. 5. à num.*31. per plures numeros. Cord. *summa casuum quæst. 176.* vbi hæc dicit: *En todos los nombramientos, y elecciones, que se an de hazer por virtud de alguna ley, estatuto, o testamento de alguna persona para qualesquier officios, y cosas, cunque sean temporales, y seculares, como son regimientos, procuradorias de Cortes, o distribuciones, que se an de hazer por via de eleccion, o nõbramiento, aunque yo pueda elegir, o nombrar el que quisiere de los que tienen derecho para ser elegidos, no puedo lleuar cosa alguna al que eligiere, o nombrare por esso, si el no me lo da gratis por via de gratitud: y si algo le lleua es turpe lucro, y esta obligado a restituirlo al mismo.* Hæc Cord. & hanc sententiam expressè diffinit dicta lex, *vnum ex familia, dicto §. sed etsi fundum*; & teste Molina *vbi suprà*, eandem tenent omnes Doctores *dicta l. vnum ex familia.* Idem apertè tenet Padilla *eadem l.§ si de falcidia, num.*21.22.*& 23.* vbi colligit ex illo textu actum gestum ab eo, qui tenebatur facere, non dici liberalem; & sic Episcopum licèt possit eligere ad beneficia, non dici donare beneficia, & ideo non posse aliqua pensione grauare beneficiarium.

5 Ad secundum argumentum in contrarium respondetur, quia ad primum patet ex dictis, patrem nullum ex filiis teneri meliorare in tertio bonorum, sed si voluerit meliorare, tantùm potest hoc facere inter filios, vel descendentes: & ideo eùm sit liber quoad omnia, potest filio meliorato grauamen imponere. Sic respondet Peralta *vbi suprà num.*16.

6 Nota circa conclusionem positam, quòd Peralta *d. §. sed etsi fundum, num.* 15. dicit electorem non posse grauare electum onere pecuniæ æstimabili, benè tamen onere inæstimabili, vt delationis armorum, vel nominis testatoris: sed bene hoc reprobat Molina *eodem cap. 4. num.*21. quia hæc onera sunt grauamina, pecunia æstimabilia.

Secunda conclusio, is, cui testator committit aliquid inter pauperes distribuere, potest alicui pauperi largiri, hac tamen lege, vt post mortem alij pauperi id largiatur. Ratio, quia satis impletur testatoris voluntas, eùm tota illa quantitas inter pauperes distribuatur. Sic Bart. *d. §. sed etsi fundum, num.* 2. 7

DVBIVM LVII.

An qui recipit gradum aliquem baccalaureatus, licentiati, vel doctoratus, cùm sit minus sufficiens, peccet mortaliter.

Sit prima conclusio: Doctorem fieri, vel facere in sacra Theologia notabiliter insufficientem, est peccatum mortale. Ratio, quia est factum perniciosum, quantum est de se, eo enim ipso quòd Doctor in Theologia constituitur, approbatur, & proponitur toti orbi vt animarum medicus sufficiens, ad quem omnes confugere possint pro suis difficultatibus, & conscientiæ casibus diluendis, & fidunt illi ignorantes, eo quòd sit Magister, vel Doctor in Theologia. Sic D. Anton.2 *part.tit.3. cap.5. §.6.* Alcozer *summa cap.17. initio.* Syluest. *verbo Doctor, quæst.4.* Armil. *ibi n.1.* Caiet.& Palacios *in summa, verbo, Doctoratus*, Nau. *cap.25.* Hisp.& Lat.antiq.& noua, *num.55.* & docti recentiores. 1

Secunda conclusio: idem dicendum est de doctoratu in medicina. Patet ratione, est enim in graue corporis salutis damnum; illi enim fiditur propter gradum. Sic Nauar. Caiet. Alcozer, Armil. Palacios, & alij. 2

Tertia conclusio: idem dicendum est de doctoratu in iure Pontificio, aut Cæsareo. Probatur eadem ratione, quia est in graue clientulorum damnum. Sic Nauar. Alcozer, Armil. Caiet. licèt aliquantulum dubius, & alij. 3

Nota idem, quod dixi de doctoratu, censendum esse de gradu licentiati; quia cui datur hic gradus, datur facultas, vt quoties velit promoueatur ad doctoratum, absque nouo examine. Sic Palacios, & docti iuniores. 4

Secundò nota idem sentire aliquos de gradu baccalaureatus. Sic Alcozer *vbi suprà*; & videtur tenere Nauar. quia indifferenter loquitur de gradibus. Sed verius est non esse mortale, quia parum damni infertur; gradus enim baccalaureatus parui penditur; nec ratione illius alieni fiditur. Sic Palacios, & alij. 5

Tertiò nota, quòd Nauarr. & Alcozer dicunt idem de gradu in artibus, scilicet esse mortale illum recipere absque sufficientia. Sed probabilius est non esse mortale; quia non inde consurgit damnum graue. Sic docti recentiores, & videtur tenere Caietanus, siquidem de doctoratu in iure dubitat. 6

Rogabis, an qui recipit gradum aliquem baccalaureatus, licentiati, vel doctoratus, deficiente sibi aliquo requisito ad id secundùm statuta, scilicet schedula examinis in Grammatica, vel cursu aliquo, 7

aliquo, vel si non scholasticorum matriculæ sit adscriptus, peccet mortaliter. Sic accipiendo gradum,& an si de facto recipiat tali defectu gradum, possit postea se opponere ad cathedram, collegia, vel beneficia, quæ requirunt talem gradum.

8 Sit quarta conclusio: si defectus est talis, qui solùm in foro externo, & non in foro conscientiæ, annullat gradum, benè potest se opponere; secus si in foro conscientiæ annullat gradum. Sic Nauarr. *cap.* 18. *addit. ad num.* 58. *cap.* 25. & docti neoterici.

Sed quæres, qui sint defectus, qui annullant in conscientia.

10 Quinta conclusio: defectus schedulæ examinis in Grammatica, quod iubetur fieri ad audiendum aliam facultatem, non annullat gradum in conscientia, si qui prætermisit, erat aliàs sufficiens ad audiendum aliam facultatem. Ratio, quia hic defectus non est adeò essentialis. Sic Nauar. Henriquez, & alij.

11 Sexta conclusio; idem dico de defectu alicuius cursus, si aliàs est tam doctus, sicut alij mediocriter docti, qui habent cursus integros. Sic tenent iidem.

12 Septima conclusio: idem dico de defectu adscriptionis matriculæ. Sic colligitur ex Nauarro, & tenent Henriquez, & alij.

13 Octaua conclusio: idem dico de defectu examinis rigorosi, quod Papa, vel Nuncius in suis rescriptis præcipit fieri, si ille sit tam doctus, quòd debebat ab examinatoribus approbari. Sic Nauar. Henriquez, & docti Magistri.

14 Nona conclusio: si ille, qui accipit gradum, sit tam doctus, quàm sunt communiter alij, qui accipiunt gradum in illa vniuersitate, licèt non seruauerit solemnitates, quas exigunt statuta illius vniuersitatis, gradus erit validus in foro conscientiæ; quia quando concurrit id, quod secundùm ius naturale est necessarium, defectus solemnitatis iure humano requisitæ, non irritat contractum in foro conscientiæ, vt ex multis probat Nauar. *vbi suprà.* & plures, quos refert Couar. *reg. peccatum* 2. *part.* §. 3. *num.* 9. *& cap. cum esses, de testam. num.* 5. *&* 8. Hanc tenent Nauar. Ludou. Lopez 1. *part. instructorij noui, cap.* 164 *fine.* Henriquez, & quidam doctus ex neotericis, qui addidit in suis scriptis, idem in simili casu decreuisse, & subscripsisse plures Magistros circa quendam, qui similem patiens defectum factus scriba est.

Circa peccatum verò aliqui dicunt esse peccatum mortale recipere gradum cum simili defectu, scilicet cùm quis non habet cursus requisitos, vel non interfuit illis iuxta vniuersitatis statuta, scilicet quòd sit matriculæ adscriptus, &c. & hoc licèt non interueniat iuramentum; quia vniuersitas non intendit conferre gradum patientibus defectum aliquem iuxta sua statuta. Sic Alcozer *summa cap.* 27. *initio*, & Henriquez, qui addidit, si defectus sit in re minima, vt defectus schedulæ, erit veniale, secluso iuramento.

15 Decima conclusio: secluso iuramento recipere gradum patientem aliquem defectum ex dictis, qui in foro conscientiæ non annullant gradum, non est peccatum mortale, si ille aliàs esset dignus, & sufficiens ad illum gradum. Ratio, quia hi defectus non sunt substantiales, & quod substantiale est, concurrit, scilicet promoti ad gradum sufficientia. Si autem iuramentum interueniat, tunc temporis erit peccatum mortale, non ratione talis defectus interuenientis, sed ratione periurij, quod ille committit. Sic docti iuniores.

CAPVT II.

De beneficiis.

SVMMARIVM.

DVB. 1. *Quid, & quotuplex sit beneficium.*
2. *Quis possit conferre beneficia.*
3. *An possit Episcopus beneficium simplex, siue curatum Religioni vnire.*
4. *Quid requiratur ex parte accipientis beneficium, vt licitè recipiat.*
5. *An beneficiorum pluralitas licita sit, stando in iure naturali.*
6. *An iure humano interdicta sit beneficiorum pluralitas.*
7. *An recipiens duo incompatibilia, animo ea retinendi amittat ipso iure ambo.*
8. *An illegitimus dispensatus à Papa ad ordines sacros, & beneficium simplex non sufficiens ad sustentationem, possit dispensari ab Archiepiscopo, vt obtineat aliud simile beneficium.*
9. *An laicus qui incedit habitu clericali, & animum habet citò assumendi clericatum, sit capax beneficij Ecclesiastici.*
10. *An collatio beneficij facta excommunicato excommunicatione maiori, teneat.*
11. *An quando excommunicatio superuenit post obtentum beneficium, id amittatur.*
12. *An electio ad beneficium, seu collatio facta excommunicato minori excommunicatione, sit valida.*
13. *An beneficiorum permutatio facta per excommunicatum valeat, v. g. si quis ante excommunicationem legitimè obtinuit beneficium, & postea existens excommunicatus illud permutet.*
14. *An propter irregularitatem amittatur beneficium, vel collatio sit nulla.*
15. *An suspensus, vel interdictus amittat beneficium, vel teneatur fructus restituere.*
16. *An collatio beneficij reddatur nulla defectu legitimæ ætatis.*
17. *An liceat pueris post decimumquartum annum beneficia conferre.*
18. *An propter defectum morum reddatur collatio beneficij nulla.*
19. *An beneficiarius existens in peccato mortali perdat beneficij fructus, & teneatur illos restituere.*
20. *An defectus scientiæ, quia scilicet beneficiarius est indoctus, collationem beneficij illi factam nullam reddat.*
21. *An per intrusionem reddatur quis beneficij incapax.*
22. *An habens beneficium curatum, si non promoueatur infra annum ad sacerdotium, amittat ipso iure beneficium.*
23. *An quando decreto aliquo Concilij, vel Papæ, cauetur, vt qui tale admiserit crimen, ipso facto, vel iure amittat beneficium, teneatur, qui illud admisit, resignare beneficium ante aliquam sententiam iudicis.*
24. *An si canon iubeat, vt qui tale admiserit crimen, ipso facto, absque aliqua declaratione, perdat beneficium, requiratur adhuc iudicis sententia, vt perpetrans*

perpetrans illud crimen, teneatur illud beneficium resignare.

25. *An quando quis per iudicis sententiam priuatur beneficio, & alteri confertur is, cui confertur, licite retineat, etiam si postea ueneris sententiam fuisse iniustam.*

26. *An possit Episcopus dispensare, vt beneficium aliquod detur non habenti qualitates à fundatore requisitas, de consensu tamen patroni beneficij.*

27. *An beneficium sæculare religioso collatum ex dispensatione Nuncij, cum clausula, vt intra annum nouam prouisionem illius obtineat à Papa, vacet non obtenta tali prouisione intra annum.*

28. *An possit clericus patronus alicuius beneficij simplicis præsentare se ad illud beneficium.*

29. *An renunciatio beneficij, vt sit valida, debeat fieri in manibus Episcopi? & an requiratur consensus patroni quando beneficium est patronatum.*

30. *An beneficia priora vacent per adeptionem Episcopatus, atque etiam per Abbatiæ adeptionem.*

31. *Testator instituit capellam collatam, iussitque quòd conferretur Petro, qui cùm primum filius testatoris perueniret ad ætatem requisitam, huic ipse Petrus capellam renunciaret. Dubitatur an ad hoc Petrus obligabitur.*

32. *An si testator iubeat construi capellam, vel dotari Ecclesiam, vel capellaniam fundet, possit aliquo casu eius regimen, & administrationem auferre Episcopo.*

33. *An fundans Capellaniam, & non referuans ius patronatus, illud acquirat, vel requiratur noua licentia Episcopi ad illud acquirendum.*

34. *An si fundator capellaniæ petat residentiam in ea, excusetur capellanus a residentia, ratione study per quinquennium, iuxta c. finale, de Magistris.*

DVBIVM I.

Quid, & quotuplex sit beneficium.

1 BENEFICIVM, vt in præsenti sumitur, quod aliàs facerdotium dicitur, sic diffinitur: *Est ius percipiendi fructus ex bonis Deo dicatis clerico competens propter diuinum officium.* Hæc diffinitio colligitur ex Syluestro, & reliquis summistis *verbo beneficium, in principio.* Et habet hæc diffinitio quatuor partes. Prima pars est ius, id est, facultas, & potestas exigendi secundùm iustitiam. Secunda pars est, *ex bonis Deo dicatis;* quia in principio Ecclesiæ offerebant plures fideles sua bona Deo in sustentationem ministrorum, & ad vasa Ecclesiæ, &c. vnde ex his bonis, & decimis, quæ ad hoc etiam dabantur, sunt fructus beneficiorum. Tertia pars, *Clerico,* quia laicus est beneficij incapax, vt *infrà* dicetur. Vltima pars, *propter diuinum officium*, hîc ponitur finis: & in hoc differt à præbenda pura, quæ non est annexa canoniæ, quia præbenda datur homini sæculari non ob tale officium, sed vel quia benè meritus est de Ecclesia, vel temporaliter illi seruit, vel ob paupertatem, vel ob aliam causam. Vnde in hoc differt à præbenda, & pensione, quæ licèt sint ius, ar non dantur propter diuinum officium. Hæc Cardinalis Toledo *lib. 5. summa, cap. 76.*

2 Circa diuisionem beneficij Syluester *verbo beneficium*, primò multa dicit; at breuiter potest diuidi in quatuor genera, quædam habent curam animarum, & iurisdictionem exteriorem, vt Episcopatus, Abbatiæ aliquæ, & prioratus: quædam neutrum habent, sed tantùm officium diuinum, vt beneficia simplicia, Capellaniæ: alia habent iurisdictionem, sed non curam animarum, quæ in administratione sacramentorum consistit, vt aliquæ Abbatiæ, quæ dicuntur iurisdictionales: similiter dignitatis, vt Archidiaconatus, Decanatus, quæ quamdam iurisdictionem in choro habent. Alia sunt, quæ habent curam animarum, sed non iurisdictionem, vt beneficia curata. Hæc Cardinalis Toledo *vbi suprà.*

DVBIVM II.

Quis possit conferre beneficia.

NOta cùm duo requirantur, vt beneficij collatio valida sit, scilicet potestas in conferente, & habilitas in recipiente, vtrumque indagare oportet. 1

Secundò nota, aliud esse conferre beneficium, aliud resignare, aliud præsentare, & aliud eligere. Conferre est dare ipsum ius, & titulum exigendi fructus, & potestatem exercendi officium. Resignare verò est, signare, & determinare aliquem, cui beneficium confertatur. Eligere verò est vnum aliquem offerre ordinario, vt beneficium conferatur ei. Præsentare denique est cùm absque suffragiis quis offert ordinario aliquem, vt beneficium ei conferatur. Hæc Cardinalis Toledo *lib. 5. summa, cap. 77.* 2

Prima conclusio, Romanus Pontifex potest in toto orbe beneficia conferre; quia est summus dispensator rerum Ecclesiasticarum. Conclusio est certissima, & omnium. 3

Secunda conclusio, de iure ad ordinarium spectat conferre beneficia suæ diœcesis, nisi sit aliquod statutum, vel immemorialis consuetudo in contrarium. Ratio, quia quod potest Romanus Pontifex in toto orbe, potest Episcopus in sua diœcesi, nisi specialiter ei reseruetur: vt dixi *lib. 1. de matr. disp. 61. num. 3.* Sic Cardinalis Toledo *vbi suprà.* Syluester *beneficium 2. in principio*, vbi, & reliqui summarum authores. 4

Tertia conclusio, Vicarius generalis Episcopi (qui Hispanè *Prouisor* appellatur) non potest beneficia conferre, nisi præsentatis à patrono. Vltra hunc tamen casum nequit per generalem delegationem, quæ per Episcopum fit, nisi specialiter Episcopus hoc sibi committat. Sic Couar. plures referens, & latè probans *3. libro var. resolut. cap. 10. num. 7.* 5

Quarta conclusio, Capitulum non potest beneficia conferre, nisi in tribus casibus. Primus est, quando ordinarius est suspensus à collatione beneficiorum, vel est excommunicatus. Secundus, quādo vacat sedes, & tale beneficium Capitulum cum Episcopo solebat prouidere: secus, quando solus ordinarius conferre debebat. Tertius est, quando est beneficium iuris patronatus, tunc enim licèt solus Episcopus conferre soleret: at vacante sede, potest Capitulum præsentaris à patrono tale beneficium conferre. Extra hos autem casus nequit Capitulum, etiam sede vacante, de iure conferre beneficia, nisi speciale habeat priuilegium. Sic Syluester textus referens, & reliqui summistæ, 6

ſummiſtæ, atque etiam Toledo *vbi ſuprà*, & quòd non poſſit Capitulum Sede vacante beneficia conferre, niſi præſentatis à patrono, docet etiam Couarruuias *vbi ſuprà*.

7 An verò poſſit Epiſcopus extra ſuam diœceſim, vel in Romana Curia exiſtens beneficia ſuæ diœceſis conferre, conſule latè Couarruuias *vbi ſuprà num.* 89.

8 Quinta concluſio, reſignare beneficium poteſt quicumque beneficium habet, & vult in alterum transferre. Eligere verò poſſunt etiam ſæculares. Præſentare verò poteſt qui ius patronatus habet. Concluſio eſt certiſſima. Et ita tenet Cardinalis Toletus *vbi ſuprà*.

Dubium III.

An poſſit Epiſcopus beneficium ſimplex, ſiue curatum Religioni vnire.

1 PRima concluſio, non poteſt Epiſcopus beneficium, ſiue ſimplex, ſiue curatum vnius diœceſis vnire beneficio alterius diœceſis, vel religioni in altera diœceſi conſiſtenti. Probatur ex Concilio Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 9. vbi ſic dicitur, beneficia, ſiue præſtimoniales portiones fuerint, vnius diœceſis, alterius diœceſis beneficio, aut monaſterio, ſeu Collegio, vel loco etiam pio perpetuò non vniantur. Et id fuit conuenientiſſimum, non enim legimus in veteribus canonibus, Pontificum decretis, & canonicis ſanctionibus eas vniones permiſſas fuiſſe; quia æquum eſt, vt miniſtri eccleſiaſtici vnius diœceſis, cui ſeruiunt, alantur ab iis, quibus miniſtrant.

2 Secunda concluſio, non poteſt Epiſcopus beneficium curatum vnire ſimplici, vel religioni etiam intra ſuam diœceſim conſiſtentibus. Probatur ex Concil. Trident. *ſeſſ.* 24. *cap.* 13. *de reformatione*, vbi ſic dicitur, *In vnionibus quibuſlibet, ſiue ex ſupradictis, ſiue aliis ex cauſis faciendis, Eccleſiæ parochiales monaſteriis quibuſcumque, aut Abbatiis, ſeu dignitatibus, ſiue præbendis Eccleſiæ cathedralis, vel collegiatæ, ſiue aliis beneficiis ſimplicibus, aut hoſpitalibus, militiiſve, non vniantur.* Et ratio eſt, quia licèt quandoque inueniatur beneficium curatum ſimplici vnitum, vt *in cap. extirpandæ, §. quia verò, de præbendis, & cap. ſuper eodem titulo in 6. & Clem.* 2. *de rebus Eccleſiæ non alien.* Hoc tamen iure optimo prohibet Concil. Trident. quia ſimiles vniones nullo modo iuſtæ cenſeri poſſunt, niſi in ſubſidium, & iis caſibus, quibus aliunde, quàm ex his vnionibus ſubuenire non poteſt his, qui in maioribus beneficiis ad maiorem reipublicæ vtilitatem miniſtrant; quia hæc beneficia curata perſonalem reſidentiam requirunt, à qua niſi propter maiorem illius diœceſis vtilitatem excuſari quis non debet: at in vnitis beneficiis curatis neceſſariò curatus ſubſtituendus eſt. Hæc notauit Couar. *in annotationibus manuſcriptis ſuper Concil. Trident.* Vnde Societas Ieſu beneficium curatum ſibi vniri non vult, ex *canone* 8. *ſecunda congregationis, & ex decreto* 59. *eiuſdem.*

3 Tertia concluſio, Epiſcopus poteſt intra ſuam diœceſim vnire beneficium curatum cum curato, vel ſimplex cum curato, vel ſimplicia inter ſe, propter eorum paupertatem. Probatur ex *cap. ſicut vnire, de exceſſibus prælatorum*, vbi ſic dicitur: *ſicut vnire Epiſcopatus, atque poteſtati ſubiicere ad Papam pertinere dignoſcitur; ita Epiſcopi eſt Eccleſiarum ſuæ diœceſis vnio.* & in Concil. Trident. *ſeſſ.* 21. *cap.* 5. habetur, *poſſe Epiſcopos vniones perpetuas facere beneficiorum curatorum, vel non curatorum cum curatis propter eorum paupertatem, & in ſeſſ.* 7. *cap.* 6. *&* 7. præcipitur, ne fiant hæ vniones ſine legitima cauſa, & Vicariis beneficio miniſtrantibus aſſignetur legitima portio, quæ portio, quanta debeat eſſe, taxatum eſt per motum proprium Pij V. qui incipit, *ad exequendum*, & habetur *in libellis paruis fol.* 71. ante motum proprium, *de taurorum agitatione.*

Nota tamen huiuſmodi vniones non poſſe fieri per Epiſcopum cum præiudicio patroni, ſi ſit beneficium iuris patronatus: non enim poteſt per Epiſcopum vniri beneficium aliquod alteri, abſque conſenſu illius, qui habet ius conferendi, eligendi, vel præſentandi, ſiue ſit patronatus Eccleſiaſticus, ſiue laicus: aut poteſt hæc vnio fieri authoritate Romani Pontificis, modò fiat expreſſa mentio iuris patronatus laicorum, quoties per vnionem tollitur ius præſentandi, vel ei derogatur. Sic Couar. plures referens *qq. practic. cap.* 36. *num.* 11. 4

Quarta concluſio poteſt Epiſcopus vnire beneficium ſimplex religioni intra eandem diœceſim conſiſtenti. Probatur ex *Clement.* 2. *de rebus Eccleſiæ non alien.* vbi habetur, poſſe Epiſcopum Eccleſiam Eccleſiæ vnire, & religioſo loco donare. Vbi idem docet Anchar. *notab.* 2. *&* 3. Immola *ibi num* 2. *&* 3. Cardin. *ibi num.* 1. *&* 3. gloſſa *ibi*, Felinus *cap. in noſtra, de reſcript. num.* 42. referens deciſionem Rotæ, ad idem facit Gregor. Lopez *p.* 1. *tit.* 12. *l.* 3. *verſic. E notra manera*, vbi dicit poſſe Epiſcopum fauore religionis Eccleſiam ſæcularem transformare in regularem, & iuxta hanc doctrinam poſt maturam conſultationem cum doctiſſimis viris D. Chriſtophorus de Rojas Archiepiſcopus Hiſpalenſis *anno* 1572. vniuit Collegio Societatis Ieſu Hiſpalenſi beneficium ſimplex, cuius redditus quotannis erant quadraginta nummi aurei. 5

Nota hîc eam debere fieri vnionem ex cauſa legitima: eſt autem cauſa legitima neceſſitas, vel vtilitas, vt tradit Sylueſt. *verbo alienatio, quæſt.* 12. & debere fieri abſque præiudicio patroni, & ſignata legitima portione Vicario deſeruienti beneficio, vt dictum eſt *in* 3. *concluſione.* 6

Secundò nota ad hanc vnionem faciendam exigi conſenſum Capituli, nec ſat eſſe petere ab eo conſilium: ſic enim habetur expreſsè *dicta Clem.* 2. & docet *ibi* gloſſa *verſ. conſentiente.* Anchar. Immola, & Cardin. *loco citato.* 7

Dubium IV.

Quid requiratur ex parte accipientis beneficium, vt licitè recipiat.

SIt concluſio, duæ conditiones requiruntur ex parte recipientis; nimirum debitus modus, ne ſcilicet vni plura beneficia conferantur. Et aptitudo ſubiecti, ſcilicet, vt recipiens habeat debitas iuris conditiones, ſcilicet ſit Clericus, ne ſit irregularis, excommunicatus, ſuſpenſus, habeat debitam ætatem, etiam morum honeſtatem, &c. de quibus omnibus ſigillatim agendum eſt. Sic Cardinalis Toledo *lib.* 5. *ſumma. cap.* 79. 1

Dubium

Dvbivm V.

An beneficiorum pluralitas licita ſit ſtando in iure naturali, & diuino.

1 PRima ſententia tenet beneficiorum pluralitatem nullo modo eſſe illicitam ſtando in iure naturali, & diuino. Probatur, quia Papa nequit diſpenſare in iure naturali, & diuino: at paſſim diſpenſat in beneficiorum pluralitate; ergo hæc non eſt illicita ſtando in ſolo iure naturali, & diuino. Hanc ſententiam tenet Innoc. *cap. cùm ad monaſterium, de ſtatu monach. & cap. dudum 2. de elect.* & Bernardus *ibidem*, & idem videtur tenere gloſſ. *ibidem, verſ. retinere*, idem Catharinus *in Apologia contra Sotum, de reſidentia Prælatorum.* & Metina fertur eam tenuiſſe, vt refert Couar. *vbi infrà.*

2 Secunda ſententia docet pluralitatem beneficiorum ſtando in iure naturæ non eſſe indifferentem, nec eſſe ita intrinſecè malam, vt nulla ratione valeat iuſtificari, (cuius generis eſt mentiri, fornicari,) ſed eſſe iure naturali illicitam, niſi ex aliquibus cauſis iuſtis excuſetur, ſicut occidere hominem, illicitum eſt iure naturæ: at ex aliqua circunſtantia poteſt fieri licitum, ſcilicet ſi fiat ad propriam vitam defendendam. Hæc ſententia poteſt in primis probari pluribus Scripturæ teſtimoniis, & pluribus rationibus, quas poteris videre in DD. allegandis: ſed vnam, aut alteram propriam, quia multa inconuenientia annexa habet beneficiorum pluralitas, quæ referuntur *extrauag. execrabilis, de præb.* nam in primis redundat in cultus diuini diminutionem, dum ipſi pauciores deputantur miniſtri. Eſt ſecundò in detrimentum debitæ curæ animarum, non enim poteſt quis bene paſcere oues diuerſarum Eccleſiarum, nec per alium æquè bene, ac per ſe. Tertiò in præiudicium aliorum, & contra iuſtitiam diſtributiuam, dum plures digni eſuriunt, & vnus abundat. Quartò ordo gubernationis peruertitur, dum vnus plurium perſonas induit, & aliorum miniſtrorum officia vſurpat; cùm ratio doceat, vt vnicuique ſuus proprius deputetur miniſter. Quintò eſt in præiudicium Eccleſiarum, ad cuius miniſterium ſunt redditus. nam Eccleſiæ debito ſeruitio defraudantur. Dum cui plures miniſtraturi erant, vnus miniſtrat; tandem negliguntur ſtudia, ſpéſque bonorum debilitatur, ſi meritorum non habita ratione plura eidem conferuntur beneficia. Cùm ergo tot inconuenientia ex beneficiorum pluralitate redundent, ſignum eſt eſſe contra ius naturale. Secundò probatur, redditus beneficij ſunt ſtipendium, pro ſeruitio Eccleſiæ. Sed vnus nequit pluribus Eccleſiis debitè deſeruire; ergo contra ius naturæ eſt, vt plura habeat beneficia. Nec obſtat ratio oppoſitæ ſententiæ, in eo enim quod eſt contra ius naturæ ſtrictè ſumptum, & nulla ratione poteſt fieri bonum, nequit Pontifex diſpenſare. At verò in eo quod eſt contra ius diuinum, & naturale largè ſumptum, & aliquibus oppoſitis circunſtantiis poteſt fieri bonum, Papa poteſt diſpenſare, & huiuſmodi eſt beneficiorum pluralitas. Hanc ſententiam tenet D. Thom. *quodlib. 9. art. 15.* Syluest. *beneficium 4. in princ.* Adrian. *4. materia de reſtitut. quæſt. incipienti, quia in præmiſſis.* Rebuffus *praxi benef. cap. de diſpenſatione ad plura beneficia, num. 4. 5. 29. 58. 59. 60.* Arboreus *lib. 3. Theoſophia cap. 25.* Margarita Confeſſor *tract. de beneficiis, fol. 124.* Nauarr. ſumma Latina *cap. 25. num. 128. & cap. quando, Latino, cap. 22. num. 60.* Soto *lib. 3. de iuſt. quæſt. 6. art. 3.* Cordiba *lib. 1. qq. quæſt. 20.* D. Anton. *3. part. tit. 15. cap. 1. §. 8.* Turrec. *cap. 1. d. 89. num. 4. 7. 8.* Gandauo *quodlib. 2. quæſt. 17.* Caiet. *ſumma, verbo beneficium 3.* Viguer. *lib. inſt. cap. 17. §. 1. verſ. 12.* Gabr. *4. d. 15. quæſt. 8. art. 3. dub. 2.* Driedo *lib. 2. de libertate Chriſtiana, c. 4. ſub finem.* Angel. *verbo beneficium, num 35.* Bernard. Diaz *practica crimin. cap. 49.* Panorm. *cap. dudum el 2. de electione, num. 26. 27.*

Sit concluſio: hæc ſecunda ſententia eſt multo 3 probabilior.

Dvbivm VI.

An iure humano interdicta ſit beneficiorum pluralitas.

QVoniam (vt dixi *dubio præcedenti*) licèt bene- 1 ficiorum pluralitas ſit iure naturæ interdicta, quia tamen non eſt ita ſtrictè interdicta, quin ex cauſis aliquibus iuſtis licita ſit, ac proinde iis cauſis concurrentibus ſtando in ſolo iure naturæ poſſet quis licitè plura obtinere beneficia abſque aliqua diſpenſatione; dubitatur an iure humano interdicta ſit beneficiorum pluralitas: ita vt licèt cauſæ iuſtæ concurrant, non poſſit iuſtè plura obtinere beneficia abſque Pontificis diſpenſatione. Et quæſtio eſt de beneficiis ſimplicibus, nam de curatis, certum eſt non poſſe plura ſine diſpenſatione obtineri.

Triplex eſt ſententia.

Prima dicit eſſe p. mortale obtinere plura be- 2 neficia ſimplicia abſque diſpenſatione, quando alterum ſufficiens eſt, quod probat. Primò ex rationibus *dubio præcedenti* adductis. Secundò, quia multis capitibus eſt interdicta beneficiorum pluralitas in iure canonico VII. Synodo, & habetur *21. quæſt. 1. cap. 1.* & in Concil. Chalced. *cap. 10.* & habetur *cap. Clericum 21. quæſt. 2.* & in Conc. Placenti. & habetur *cap ſanctorum d. 70.* & in Concil. Tolet. & habetur *c. vnic. 10. quæſt. 3.* & Concil Lateran. & habetur *cap. quia in tantum, de præbend. & cap. referente, & cap. ad hæc, cap. præterea. cap. cùm non ignores. cap. cùm iam dudum, cap. de multa, de præbend. cap. quare nonnulli, de cleric. non reſident. cap. licet, de præbend. in 6. Clem. ſi plures, de præbend. extrauag. execrabilis Ioannis XXII. de præbend.* & tandem in Concil. Trid. *ſeſſ. 24. cap. 17.* Hanc ſententiam tenet Syluest *beneficium 4. q. 1.* Tabien. *beneficium 2. num. 28.* Armil. *ibi num. 42.* Angel. *ibi n. 34.* Roſel. *Clericus 4. num. 20.* Gandauo *quodlibet. 2. quæſt. 17.* Gabr. *4. d. 15. 4. 8. art. 3. dub. 2.* gloſſ. *cap. dudum el 2. de elect. verſ. intitulatam, & verſ. retinere.* Panormit. *cap. conquerente, de cleric. non reſidentibus, num. 1. & cap. dudum 2. de electione, num. 36.* Nauarr. *cap. quando*, latè *cap. 22. num. 60. 62. 64. 75. 76.* vbi docet poſſe quem abſque diſpenſatione obtinere duo ſimplicia non requirentia reſidentiam, quandò alterum honeſtæ ſuſtentationi non ſufficit: at vbi alterum honeſtæ ſuſtentationi ſufficeret, peccaret mortaliter habens duo beneficia ſimplicia, etiam non requirentia reſidentiam abſque diſpenſatione Apoſtolica. & teneretur fructus alterius reſtituere. Eandem ſententiam, licèt non ita clarè, tenet idem Nauar. ſumma Latina *cap. 25. n. 125. 126. 127. 128.* Eandem ſententiam videntur

tenere

tenere plures alij, qni fine diſtinctione damnant beneficiorum pluralitatem. Hi ſunt D. Thom. *quodlib.9.art.15.* Ricard. *quodlib.2.quæſt.26.* Gabriel *lectione 28. ſuper canonem, pagina vltima, & penultima*, Durandus, qui eſt authior ſummæ virtutum *tit.2.cap.25.§.2.& infra.* Bernard. Diaz *practica criminali, cap.42.* Dionyſius Carthuſ. *opuſculo vnico de regimine Epiſcoporum, art.33. & opuſculo vnico de reformatione Canonicorum, art. 22. & 27. & dialogo opuſculo vnico contra pluralitatem beneficiorum, art.12. & 17. & dialogo de vſurpatione plurium beneficiorum.* Conradus *lib. de contractibus quæſt. vltima ad 5.* Hoſtienſis *tit. de præbend. §. penultimo, in fine.* Ludolphus Carthuſianus *lib de vita Chriſti 1. p. c.68.* & refert Guillemmum Pariſienſem Epiſcopum conuocaſſe omnes Magiſtros Pariſienſes, qui omnes vnanimes longa diſputatione præhabita aſſeuerarunt eſſe peccatum mortale, præter duos Magiſtros, quorum alrer poſt obitum apparuit Epiſcopo, & dixir ſe ob beneficiorum pluralitatem damnatum eſſe.

3 Secunda ſententia dicit abſolutè pluralitatem beneficiorum eſſe licitam. Ratio, quia licèt attento iure communi eſſet prohibita, at hoc ius longa conſuetudine ſcita, & tolerata à Prælatis abolitum eſt. Sic tenet Rebuff. *in praxi benef. tit. de diſpenſatione ad plura beneficia, n.29.* Turrecr. *cap. ſanctorum, d.70. quæſt.2. art.2.* Adrian. *4. mat. de reſtit. quæſt. incipienti, quia in præmiſſis, in princ. & in ſolutione ad 3.* & Nauarr. ſumma Latina *cap. 25. num.127.* dicit ante Concil. Trid. fuiſſe hanc communem ſententiam; & Panorm. *cap. dudum 2. de electione, num.34.* dicir conſuetudinem per totum mundum inoleuiſſe, vt plura beneficia ſimplicia obtineantur ſine diſpenſatione, & valere ralem conſuetudinem.

4 Tertia ſententia dicit licitam eſſe abſque diſpenſatione beneficiorum ſimplicium non requirentium reſidentiam, pluralitatem; ſecus verò de iis, quæ reſidentiam poſtulant. Ratio, quia quoad priora beneficia conſuetudo præualuit contra ius. Sic tener gloſ. *cap. gratia, de reſcript. in 6. verſ. de iure.* Innoc. *cap. dudum, de elect. & cap. cùm iam dudum, de præbend.* vbi, & Ioan. Andr. *& cap. finali, de cleric. non reſident.* Margarita Confeſſ. *fol.123.* Flores *quæſt. theolog. mat. de reſtitut. quæſt. de clericis reſtit. obnoxÿs. difficultat.2. fol.206.* Soro *lib.3. de iuſt. quæſt.6. art.3.* Corduba *lib.1. quæſt. quæſt.20.*

5 Pro reſolutione, nota beneficia ſimplicia in duplici eſſe differentia. Quædam requiriunt reſidentiam, vt canonicatus portiones, iuxta Trid. *ſeſſ.24. cap.12.* alia non requirunt reſidentiam, vt beneficia ſimplicia his inferiora, reliqua enim beneficia ſimplicia ſeruitium requirentia, quæ vocant *ſeruideros*, quamuis iure dicantur exigere reſidentiam: conſuetudo tamen induxit contra ius poſitiuum, vt ſufficiat ſeruire congruè per idoneum ſubſtitutum. Vnde in Concilio Compoſtellano habiro Salmanticæ anno 1566. cùm actum eſſet expedire, vt ſi qui habent huiuſmodi beneficia ſimplicia, compellerentur ad reſidentiam; quia Trident. *ſeſſ.6. c.2.* dicit, vt habentes quæcumque beneficia requirentia reſidentiam, cogantur à Prælato reſidere, re vtrinque controuerſa, & collata cum doctiſſimis eius Academiæ viris, nil ſtatutum eſt, ſed relicta eſt antiqua conſuetudo. Sic P.D. Enriquez *in ſuis ſcriptis de hac re*; & quòd huiuſmodi beneficia ſimplicia ex generali conſuetudine reſidentiam non requirant, docet Rebuff. *in praxi beneficiorum*

cap. de diſpenſ. ad non reſidendum. n.8. Alexand. *conſ.1. & 7.* Nicolaus Milius *in repertorio, verſ. beneficium,* Felinus *cap. dilectus el 2. de reſcript. num.1.* Card. & Imper. *cap. fin. de cleric. non reſident.*

Hinc quidam docti Magiſtri illud Concil. Trident. *ſeſſ.24. cap.17.* vt habenti vnum beneficium tenue, ſcilicet parochiam, vel canonicatum, vel ſimplex, quod non ſufficiat ad congruam ſuſtentationem, liceat per Epiſcopum concedi aliud ſimplex, modò vtrumque perſonalem reſidentiam non requirat; explicant quòd ſimplex exigens ſeruitium, id eſt, *el ſimple ſeruidero*, non dicitur requirere reſidentiam, quia iam ex legitima conſuetudine congruè ſeruitur per vicarium, quales ſunt præbendæ inferiores canonicatibus, & portionibus. Sic Enriquez *in ſuis ſcriptis.* 6

Sit ergo prima concluſio non ſolùm in beneficiis curatis, ſed etiam in his ſimplicibus, quæ iure, & conſuetudine requirunt perſonalem reſidentiam, quales ſunt canonicatus, & portiones, & hîc ſuperiora beneficia vetat ius humanum antiquum confirmatum Concil. Trid. *ſeſſ.24. cap.17.* ne pluſquam vnum vni conferatur; quare non poteſt idem plura huiuſmodi habere beneficia, etiam ex cauſa iuſta, ſine diſpenſatione. Probatur concluſio ex omnibus iuribus, & rationibus pro prima ſententia adductis. Item quia circa hæc beneficia non eſt conſuetudo aliqua iuri contraria, & ſic ſuas vires obtinet. Et eam tenent DD. omnes ptimæ, & tertiæ ſententiæ, & ſpecialiùs Sotus, Corduba, & Enriquez *vbi ſuprà.* 7

Nota concluſionem hanc intelligi non tantùm quando vtrumque beneficium haberetur in titulum, ſed etiam quando alterum eorum in commendam perpetuam, nam eædem cauſæ, & eadem diſpenſatio exigitur ad habendum duo beneficia in titulum, ac ad habendum duo, alterum in titulum, alterum in commendam perpetuam. Patet ex Trident. *ſeſſ.24 cap.17. & ſeſſ.7. cap.4. de reform.* & notant Sotus, & Corduba *vbi ſuprà*, Nauar. ſumma Latina *cap.25. num.126.* vbi plurimos etiam ad hoc refert, & *cap. quando, cap.22. num.58.* ita etiam docti recentiores, qui addunt Concilium loqui de commenda perpetua. Patet, quia Concilium *d. cap.7.* dicit, *contra formam ſacrorum canonum*; ſed ſolùm commenda perpetua eſt contra formam ſacrorum canonum: ergo, &c. Quare Eccleſia parochialis tantùm poteſt commendari per ſex menſes, *cap. nemo, de elect. in 6.* & norant Nauarr. *ibidem.* Sylu. *verbo Commenda, q.1.* Arm. *verbo beneficium 1. num.8.* Turrecr. *cap. ſanctorum d.70. quæſt.2. art.2.* 8

Secunda concluſio: quamuis variæ ſint Doctorum ſententiæ circa hoc, quiſnam diſpenſare poſſit in hac beneficiorum pluralitate (vt eſt videre apud Sylu. *verbo beneficium 4. quæſt.8.*) at conſuetudo iam obtinuit, vt ſolus Papa in hac pluralitate diſpenſet: licèt ob neceſſitatem, dum non patet aditus ad Papam, poſſit Epiſcopus commendare. Sic Cord. Soto, Enriquez, *vbi ſuprà.* Intelligitur hoc, niſi quando duas parochias tenues vniret Epiſcopus in vnum beneficij titulum, iuxta Trid. *ſeſſ.21. cap.5.* vel duos canonicatus tenues cum conſenſu Capituli vniret, ſupprimendo alterum, iuxta Trident. *ſeſſ.24. cap.15.* probat D. Enriquez *vbi ſuprà.* 9

Nota primò, is cum quo Papa diſpenſauit, vt habeat plura beneficia, duo ſolùm poſſe habere virtute talis diſpenſationis. Ratio, quia diſpenſa- 10

Q tio

tio est stricti iuris, & strictè. *cap. quod dilectio, de consangnin. & affinit.* & maximè in beneficiorum pluralitate, *cap. quia in tantum, de prabend. & cap. quamuis, de prabend. in 6.* sed ista pluralitas verificat in duobus tantùm, *cap. pluralis, de regul. iuris in 6. & l. vbi numerus. ff. de testam.* ergo de duobus tantùm est intelligenda. Sic Panorm. *cap. dudum el 2. de elect. num. 15.*

11 Secundò nota, quando conceditur, vt quis possit habere duo beneficia curata, intelligitur de duobus primis post concessionem, & de aliis non valet. Sic habetur expressè *c. non potest, de preb. in 6.* & docent Syluest. *beneficium 4. q. 3.* D. Anton. 3. *part. tit. 15. cap. 1. §. 7.* Rosel. *beneficium 1. num. 10.*

12 Tertiò nota, quando Romanus Pontifex alicui beneficium confert, non obstante quòd aliud habeat, non ob hoc dispensat, vt habeat ambo simul. Sic habetur expresse *d. cap. non potest.* Sic Syluest. D. Anton. Rosell. *ibidem.* Armill. *verbo beneficium, num. 49.* Nauarr. *cap. quando*, Latino *c. 22. n. 64.* vbi hæc dicit, Impetrantes plura beneficia etiam à Papa, non per hoc dispensati sunt, vt retineant plura quam debent, licet exprimant in sua petitione alia multa, quæ habent: idem Salzedo *pract. crim. cap. 48. litera C.*

13 Quartò nota dispensationem Romani Pontificis quando absque iusta causa esset, non excusare in foro conscientiæ possidentem plura beneficia. Ratio, quia habere plura beneficia absque causa, est contra ius naturæ, & diuinum, vt dixi *dub. praced.* ergo Papa nequit dispensare in tali pluralitate absque causa. Sic D. Thom. *quodlib. 9. art. 15.* Syluest. *beneficium 4. in principio, & q. 2.* Aug. *ibi n. 35.* Armil. *n. 41.* Tab. *beneficium 2. n. 28.* Doctor Anton. 3. *part. tit. 15. cap. 1. §. 8. & 10.* Gabr. 4. *dist. 15. quæst. 8. art. 3. dub. 2.* Gandauo *quodlib. 2. q. 27* Nauar. *c. quando*, Latino *cap. 22. n. 75.* Flores *quæst. theologicarum 4. mat. de restitut. tit. de clericis restitutioni obnoxijs, dub. 2. fol. 260.* Adrianus *quæst. citata.* Panormit. *cap. de multa, de prabend. num. 20.* Ioan. Andr. *ibi.* Turrecrem. *d. 89. cap. 1. num. 14. 15. 16.* Beruard. Diaz *practica crimin. cap. 42.* Dionysius Carthusian. *opuscul. vnico, de reformat. Canonicorum, art. 22.* Caietan. & Palacios *in summa, verbo beneficium, cap. 3.* Ledesin. 2. 4 *quæst. 8. art. 4. dubio 7.* Soto, & Cord. *vbi suprà, num. 15.* Margarita Confessorum *fol. 124.* & docti recentiores.

14 Quòd si post dispensationem superueniat causa legitima sufficiens ad obtinendam tunc dispensationem, vt si is factus esset vir eminens, & valde vtilis Ecclesiæ, existimo cum viris doctis nostræ Societatis posse retinere absque noua dispensatione; neque obstat, si quis obiiciat non posse retinere absque noua dispensatione, quia prior dispensatio fuit nulla, scilicet ex causa falsa; respondeo enim, quòd quando dispensatio fuit ex falsa causa, est hoc verum: at quando ex causa vera, sed insufficienti, potest quidem retinere, quia ea dispensatio fuit valida; & licèt non excusauit à peccato receptionis, excusat tamen à peccato recensionis, quando est iusta retinendi causa, vt dicam *notabili sexto.*

15 Quintò nota similiter consuetudinem ex causa iusta obtinendi plura beneficia excusare, & tunc esse licitum plura obtinere absque dispensatione, at enim non excusare obtinentem absque causa iusta. Ratio primi est, quia obtinere non posse ex causa iusta plura beneficia absque dispensatione, est de iure humano, cui consuetudo potest derogare. At obtinere non posse sine causa iusta, est de iure naturali, cui consuetudo derogare non valet. Sic D. Thom. *quodl. 9. art. 15.* Sylua *beneficium 4. in princip.* D. Anton. 3. *part. tit. 15. cap. 1. §. 8.* Gabr. 4. *dist. 15. quæst. 8. art. 3. dub. 2.* Nauarr. summ. Hispan. *cap. 25. num. 134. 135.* & alij viri docti.

16 Sextò nota, licèt dispensatio absque iusta causa non excuset habentem plura beneficia incompatibilia, at si taliter dispensatus faciat, vt sine notabili defectu bene consulatur per se, & suos substitutos Ecclesiæ, & ouibus sibi commissis, tam in temporalibus, quàm in spiritualibus, vt oportet, simul etiam consulit scandalo, aliísque defectibus mortalibus, scilicet, ne vergat in damnum clericorum bene meritorum illius loci, vbi sunt hæc beneficia, quæ raró accident, potest absolui, licèt non relinquat alterum beneficium. Ratio, quia quamuis in actuali procuratione illorum beneficiorum, & susceptione peccarit mortaliter, at non peccat mortaliter in illorum postea retentione, quia recipit ab eo, qui poterat legitimè cooferre, qui sciens, & prudens contulit illa beneficia, & consulit damnis inde pululantibus. Item quia talis receptio est contra iustitiam distributiuam, quæ non obligat ad restitutionem. Ita Ant. Cord. *lib. 1. quæst. q. 20.* Armilla *verbo beneficium, num. 43.* Caiet. *verbo beneficium 3.* & videtur apertè tenere Gerson *Alphab. 24. lit. Q.* Angles *vbi infrà fol. 203.* Ludou. Lopez *vbi infra cap. 102.* fauet Nauarr. *addit. adn. 140. c. 25.* vbi tenet posse absolui parochum absque causa non residentem, quando paruum damnum sequitur Ecclesiæ, & alij.

17 Septimò nota dispensatum, vt plura obtineat beneficia sine iusta causa, non teneri fructus alterius beneficij restituere; licèt enim requiratur iusta causa, vt dispensatio sit licita, at etiam sine iusta causa dispensatio facta tenet, & legitimum dat titulum. Sic Gerson 2. *part. Alphab. 24. liter. Q.* Angles *vbi infrà fol. 203.* Corduba *vbi suprà*, contra Dionysium Carthusian. *opuscul. contra pluralitatem beneficiorum, art. 21.* & Vldaricum citatum ab ipso, quos sequitur Gabr. 4. *dist. 15. quæst. 8. art. 3. dub. 2.* dicit enim talem teneri fructus restituere, si malè saltem alterius beneficij fructus expendat, secus si in vsus pios. Idem Ludouic. Lopez *vbi infrà cap. 103.* & alij.

18 Octauò nota causam iustam dispensandi in beneficiorum pluralitate esse necessitatem, aut communem vtilitatem Ecclesiæ, quia scilicet Ecclesiæ duæ indigent ministerio alicuius, vel sunt tenues, vel est raritas ministrorum, vel est tanta huius ministri sagacitas, & prudentia, vt plus possit ipse, quàm alij duo ministri prodesse, vel quia non sufficit alterum beneficium decenti sustentationi, attenta qualitate. Ita D. Thom. Soto, Caiet. Gabr. Petrus Soto, Enriq. Syluest. Angel. Arm. Nauarr. & reliqui citati.

19 Item est iusta causa, quando aliqua persona est sublimis, & literata. *cap. de multa, de prebend.* Couarr. *in quodam placito*, quod exhibuit, dixit cum Nauarr. Lat. summa *cap. 25. num. 128.* quòd hoc intelligitur, quando is nobilis, & doctus indigeret duabus præbendis ad congruam sustentationem. Idem tenuit vir quidam doctus, qui etiam censet cum Nauarr. *num. 128. & 129* Card. & aliis etiam esse iustam causam quando obtineret plura beneficia ad dandum maiores eleemo-

fynas

ſynas, retento ſibi tantùm neceſſario. Additque vir doctus adhuc concurrentibus omnibus his cauſis requiri diſpenſationem, prætetquam quando alterum beneficium eſt inſufficiens, & non requirit vtrumque perſonalem reſidentiam; tunc enim non eſt neceſſaria diſpenſatio, quia Tridentinum *ſeſſ.* 24. *cap.* 17. diſpenſat. Idem Nauatr. Lat. *cap.* 25. *num.* 127. Ludouic. Lopez *inſtruct.* a. *part. cap.* 101. Item quando beneficia ſunt vnita, quia iam ſunt vnum. Ludou. Lopez, & Nauatr. *n.* 125. at in reliquis caſibus non ſat eſt iuſta cauſa abſque diſpenſatione. Nauatr. *num.* 128. 129. *& cap. quando*, Lat. *cap.* 22. *num.* 76. Ludouic. Lopez *ſuprà*, licèt Angles *floribus* 2. *part. fol.* 202. Arm. *verbo beneficium*, *n.* 47. Syluest. *beneficium* 3. dicant in omnibus his caſibus non requiri diſpenſationem, quia ius diſpenſauit.

20 Nonò nota, quòd dicatur beneficium ſufficiens decenti ſuſtentationi: de qua te optimè Nauatr. *c. quando*, Lat. c. 22. *à num.* 71. *vſque ad* 74. vbi dicit, licèt hoc prudentis arbitrio definiendum ſit, at in ſpeciali ſequutus mentem plutium doctiſſimorum inquit, vt dicatur beneficium ſufficiens cuilibet clerico ſimplici, & ſano, requiritur, vt valeat tantum, vt ad minus ſat ſit ad ſe mediocriter alendum, & vnum miniſtrum, vnum coquum focarium, & ad conducendam habitationem ſibi neceſſariam: vt autem dicatur ſufficiens nobili etiam inferioris gradus, & Magiſtro in Theologia, & Doctori in iure mediocriter docto, oportet, vt ſat ſit ad ſe, & duos miniſtros, & coquum, & mulam, & habitationem digniorem ea, qua eget clericus ſimplex: vt verò dicatur ſufficiens nobili mediocris ordinis, vt filio, vel fratri Baronum, Vicecomiti, vel Magiſtro, aut Doctori præexcellenti, vltra dicta debet eſſe ſufficiens ad habitationem adhuc digniorem, & duos alios miniſtros: vt verò dicatur ſufficiens nobili, vt filio, vel fratri Ducis, vel Marchionis, vel Comitis, vltra dicta oportet, vt ſat ſit ad habitationem, adhuc ſplendidiorem, & quatuor alios miniſtros, ita vt miniſtri ſint octo vltra coquum, & ad duas mulas. Et tandem hoc prudentis arbitrio definiendum eſt, attenta perſonæ qualitate.

21 Decimò nota in Trident. *ſeſſ.* 24. *cap.* 27. præcipi, vt qui tunc habent duas parochiales Eccleſias, aut vnam cathedralem, & aliam parochialem, cogantur infra ſex menſes alteram dimittere, non obſtantibus quibuſcumque diſpenſationibus, & vnionibus ad vitam: quòd ſi infra ſex menſes alteram non dimittant, omnia beneficia, quæ obtinent, ipſo iure vacent, & omnium illorum teneantur poſt illos ſex menſes fructus reſtituere. Circa quod decretum nota primò, cùm Concilium dicat, *cogantur*, neutra infra illud ſpatium, ſcilicet ante illos ſex menſes, ipſo iure vacauit, ita docti recentiores cum Nauatro infrà contra Salzedo *pract. cap.* 48. *litera D.* atque hoc decretum habet etiam locum in iis, qui per iuſtam diſpenſationem tenebant plures parochiales, vt patet ex contextu Concilij: & ſic exponit curia cogens ad dimittendum alteram, omnes qui antea etiam cum legitima diſpenſatione tenebant plures. Sic Nauatr. ſumma Lat. *cap.* 25. *num.* 129. Secundò nota hoc decretum non extendi ad alia incompatibilia legitimè obtenta; & ita, qui antea habebat alia beneficia incompatibilia, vt plures perſonatus, vel vnam parochialem, & canonicatum, vel dignitatem in Eccleſia cathedrali, non eſt cogendus alterum beneficium dimittere. Concilium enim loquitur de habenti Eccleſiam parochialem, & cathedralem, & haben dignitatem in Eccleſia cathedrali non dicitur habere ipſam Eccleſiam; ſed ille dicitur habere Eccleſiam, qui regimen illius habet: vt Parochus Eccleſiam parochialem, Epiſcopus, vel Abbas (quando Prælatus Eccleſiæ non eſt Epiſcopus, ſed Abbas) cathedralem. Sic Nauatr. *ibidem*, & ſumma Hiſp. *cap.* 28. *addit. ad num.* 135. *capitis* 25. Tertiò nota non loqui Concilium (vt patet ex contextu) de vnionibus perpetuis, ſed de vnionibus ad vitam poſſidentis Eccleſiam: nam vniones non perpetuæ, ſed ad vitam alicuius, non propter Eccleſiarum commodum videntur factæ, ſed in perſonæ fauorem.

Tertia concluſio, vt quis obtineat plura beneficia ſimplicia inferiora canonicatibus, & portionibus, quæ (vt dixi) ex generali conſuetudine non exigunt reſidentiam, eget quidem iuſtis cauſis, ſed diſpenſatio iam ex conſuetudine non requiritur. Patet prima pars, quia tenere plura abſque iuſtis cauſis, eſt contra ius naturæ, & nulla conſuetudine poteſt fieri licitum, vt dixi. Probatur ſecunda pars, quia ſic habet vſus, & praxis Epiſcoporum, nec timorati ſolent facere mentionem, quòd habeant aliud beneficium, nec petere diſpenſationem. Et ſic Nauatr. *cap. quando*, Lat. *cap.* 22. *num.* 75. dicit neminem, vel rarum petiiſſe diſpenſationem à Gregorio XIII. nec à Pio V. ſed *ibi num.* 64. dicit eſſe neceſſariam diſpenſationem Papæ. Hanc concluſionem tenent DD. citati pro ſecunda & tertia ſententia, & Enriquez *in ſuis ſcriptis*. 22

Nota, concluſionem intelligi, modò illa beneficia non ſint intra idem tectum, id eſt, in eadem Eccleſia, quia conſuetudo non eſt, vt idem in eadem Eccleſia duo obtineat beneficia. Item quia duo beneficia in eadem Eccleſia ſunt incompatibilia, & adeò in iure odioſa, vt, teſte Panormit. *cap. de multa, de prabend. num.* 4. diſpenſatio ad plura beneficia intelligatur in diuerſis Eccleſiis; & probat ex *cap. literas, de conceſſ. prabend.* & dicit eſſe communem ſententiam: ſic tenent Syluest. *beneficium* 4. *quaſt.* 1. *fine*, D. Anton. 3. *p. tit.* 15. *cap.* 1. §. 6. Turrecrem. *cap. ſanctorum*, *d.* 70. Arboreus *lib.* 3. *Theoſophia*, *cap.* 25. gloſſa *cap. gratia, de reſcript. in* 6. *verſic. de iure teneri.* Rebuffus *in praxi benefic. tit. de diſpenſatione ratione atatis, verſic. incompatibilia, num.* 4. Enriquez *vbi ſuprà*. Dicuntur autem (vt notat Rebuffus *ibi*) duo beneficia incompatibilia in eadem Eccleſia, ſi ſunt conformia, vt duo canonicatus, non tamen ſi ſunt difformia, vt canonicatus, & dignitas, vt patet ex *cap.* 1. *ex conſuetud. in* 6. 23

Ex hac concluſione infertur temperandam eſſe ſententiam multorum, vt Sylu. *verbo beneficium* 4. *q.* 3. D. Anton. 3. *p. tit.* 15. *cap.* 1. §. 10. gloſſ. *cap. gratia, de reſcript.* 6. *verſ. vitioſa*, Rebuff. *vbi ſupra, num.* 67. qui propter ius antiquum, ſcilicet *cap. ſi motu proprio, de prabend. in* 6. aiunt requirere diſpenſationem ſaltim Epiſcopi, vt vnus obtineat plura, vel ſaltim dum obtinet ſecundum beneficium, mentionem faciat de primo: vt hac ratione Epiſcopus id ſciens facto ipſo videatur diſpenſare, aliàs collationem eſſe nullam, vt illo 24

cap. definitur; nos tamen cum Soto, Cord. & aliis putamus satis esse consuetudinem, vt prædictum caput sit quoad beneficia simplicia abrogatum. Quare non est necessarium modò ratione consuetudinis sic ius explicantis ad hoc, vt collatio secundi beneficij valida sit, vt fiat mentio de proprio beneficio, nisi in aliis beneficiis, ad quorum pluralitatem requiritur dispensatio, iuxta dicta. Sic probat D. Enriquez *vbi suprà.*

15 Quarta conclusio. In obtentione, seu concessione plurium beneficiorum simplicium, & inferiorum canonicatibus, & portionibus, potest esse culpa mortalis, si absque legitimis causis plura coaceruentur vni, vt satis probat Soto *vbi suprà*, & Cord. *vbi suprà*, & grauius peccat Episcopus, quippe cui incumbit ex officio, iuxta distributiuam iustitiam, sicut onera, ita honores, & beneficia concedere dignis in ædificatione Ecclesiæ, & cultus diuini; ex opposito imprudentes meritò scandalizant, & refrigescunt in studiis, deficiente spe remunerationis, & beneficiis, vnde si quis sine vlla causa contendat post vnum pingue beneficium accumulare aliud, & aliud, peccat mortaliter, & hoc etiam in præstametiis, & capellaniis, & in iis beneficiis, quæ dantur in commendam perpetuam. Id enim satis probant rationes Soti, quamuis recipiat talis verum titulum beneficiorum absque dispensatione, quia consuetudo induxit, vt sit capax plurium beneficiorum huiusmodi absque dispensatione; sic Enriquez *vbi suprà.*

16 Vltima conclusio. Postquam iste recipit, & retinet plura beneficia simplicia, quorum (vt diximus) est capax, non videtur sub mortali cogendus, vt vno retento signet reliqua; si modò prouideat de idoneis vicariis cum congrua sustentatione, nec sit scandalum, & detrimentum cultus diuini. Item de præstametiis tribuat largas eleemosynas, maximè scholasticis pauperibus, in quorum gratiam sunt institutæ. Sic Caiet. *verbo beneficium* 3. Peña *a.2.q.185.art.5.* Probatur, quia vitalio iustitiæ distributiuæ secundùm Sotum, Nauarr. & magis communem non obligat, vt post factum renunciet quis beneficia acquisita, quorum fuit capax, modò dignè impleat per se, vel per alios obligationem, & officium illorum. Sic enim ille, qui agnoscit se minus dignum, tutò retinet beneficium, & curatum, licèt sciat Episcopum, & electores peccasse mortaliter digniorem prætermittentes. Sic reprobat Enriquez *vbi suprà*, & constat ex dictis *suprà concl. 2. notab.* 6. quod est limitandum, iuxta dicta conclusione tertia; quòd verò dicatur beneficium sufficiens, dixi *suprà num* 20. & vide Nauarr. *cap. quando*, Lat. *cap.* 22. *à num.* 72.

Dvbivm VII.

An recipiens duo incompatibilia animo ea retinendi, amittat ipso iure ambo.

1 Nota beneficia incompatibia, alia esse curata, alia dignitates, seu personatus, alia his inferiora, vt canonicatus, & portiones.

2 Secundò nota circa hanc rem varia diuersis temporibus emanasse decreta, vt optimè notat Antonius Cuchus *lib. 2. Institut. iuris, tit.* 8. Primò enim constitutum est, *cap. referente*, & *cap. præterea, de prabend.* vt qui duo curata, vel personatus, vel dignitates haberet, vtrum ex eis retinere vellet, eligere posset, alterum verò dimitteret. Postea exiit rigidius decretum, *cap. quare nonnulli, de cleric. non resident.* vbi res non clerici arbitrio committitur; sed statutum est, vt recipienti duo curata, vel dignitates, seu personatus, beneficium posterius auferretur. Sed hoc vltimum beneficium ex hac consuetudine non vacabat ipso iure, & ideo editum est, postmodum aliud rigidius decretum, *cap. de multa, de prabend.* vbi statutum est, vt qui beneficium curatum, dignitatem, vel personatum habens, si aliud simile beneficium recipiat, primum eo ipso amittat, cui decreto adiecit Ioannes XXII. *extrauag. execrabilis. §. quo verò, de prabend.* vt qui receperint curatum, dignitatem, seu personatum, si antea simile obtineant, nisi confestim postea adeptam secundi pacificam possessionem, vel per eos omni dolo cessante steterit, quominus eam adipiscantur, primum reipsa publicis personis præsentibus dimiserint, vtroque ipso iure sint priuati: quæ si nihilominus pertinaciter retinere contenderint, ad omne aliud beneficium, & ad sacros ordines sint inhabiles, & reseruauit Sedi Apostolicæ prouisionem horum beneficiorum; & tandem Concil. Trident. *sess. 7. cap 4. de reform.* confirmat hæc decreta, & explicat id procedere, siue habeant dicta duo curata, aut dignitates per viam vnionis ad vitam, seu commendæ perpetuæ, aut quouis alio titulo; an verò vacent beneficia per adeptionem Abbatiæ, vel Episcopatus, *infrà* dicetur, *dub.* 30.

3 Nota tertiò cum Bernardo Diaz *pract. cap.* 48. extensum esse *dictum caput de multa.* Primò ad regulares dignitates, *cap. cùm singula, de prabend. in* 6. Secundò ad prioratus, *cap.* 1 *de supplenda negligentia prælat.* Tertiò ad vicarias perpetuas Ecclesiarum parochialium, *cap.* 1. *de officio vicarij.*

4 Sit prima conclusio, si quis beneficium curatum habens recipit aliud simile, vel si quis personatum, aut dignitatem habens recipiat aliud simile, ipso iure est priuatus primo, postquam adeptus est secundi pacificam possessionem, vel per eum stetit, quominus adipisceretur, & tenetur tunc absque mora dimittere primum in manibus ordinarij, in cuius Episcopatu hoc fuerit, alioquin etiam secundo est priuatus ipso iure, & si vtrumque retinere contenderit, est inhabilis ad omne beneficium, & sacros ordines. Patet ex *cap. de multa, de preb. & dicta extrau. execrabilis, & d. cap.* 4. Concil. Trid Sic Bernard. Diaz, & Anton. Cuchus *vbi suprà.* Nauarr. *cap.* 25. Hisp. *n.* 118. Lat. 115. Fr. Met. t 2. *quest* 96. *art.* 4 *fol.* 881. *verf. ad aliud, de clerico.* Gabr. 4. *decif.* 15 *quest.* 8. *art.* 3. *dub.* 2. *parum ante notab.* 2. Turrecrem. *cap. sanctorum. d.* 70. *quest.* 2. Sylu. *beneficium* 1. *à num.* 1. Anton. Gabrielis *tom.* 1. *communium opinion. fol.* 486. 487. Dueñas *in regul. iuris, regul.* 71. idem tenet *lex* 3. *tit.* 16. *part.* 1. & *ibi* Gregor. Lopez *versic. vaca.* D. Anton. *tit.* 15. *cap.* 1. §. 11. & aduerte ad hanc beneficij priuationem nullam requiri sententiam. Probatur, quia capita citata docent, quòd statim sit priuatus. Et idem DD. citati, & specialiter, quòd non requiratur sententia, docet Metina *vbi suprà*, & Nauarr. dicit enim peccare mortaliter, si retineat; idem dicens esse absque controuersia P. Enriquez *in suis scriptis.* Et ratio est, quia hæc beneficiorum priuatio non tantùm est in pœnam inducta, sed quia cùm secundùm beneficium sit cum primo incompatibile, eo ipso quo illud quis recipit,

recipit, videtur per spontaneam dimissionem primum dimisisse;& si vtrumque velit retinere, cùm sit incompatibile secundum, cum primo videtur secundum dimittere,sicut de beneficiario contrahente matrimonium,dicam *infrà*.

5 Circa hanc conclusionem primò nota, quòd etiam gratiæ,vt de beneficio curato,vel dignitate vacatura sibi prouideatur, impetratæ renuntiare videtur,qui ante adeptionem illius beneficij aliud beneficium pacificè assequitur, quod simul de iure cum dignitate, vel curato sibi virtute talis gratiæ debito retinere non possit, licèt ipsum resignauerit, vel sit resignare paratus: sic habetur expresse *Clem. gratia, de rescript.* & *ibi* gloss. & omnes. Anton. *vbi suprà*. Nauarr. *cap significauit de rescr. except. 5.* qui cum dicta gloss. asserit hoc etiam procedere, licèt secundum beneficium per ordinarij collationem fuerit assecutus. Item docet eum Cardinali idem procedere, etsi secundum beneficium esset manuale, ac ad nutum amissibile, vel vicaria perpetua. *Clem. 1. de officio vicarij*, etiamsi tale beneficium per permutationem obtinuisset. Et ratio huius est, quia faciliùs perditur ius ad rem, quàm ius in re. *cap. quemadmodum. de iureiur.* Sed qui acceptat secundam dignitatem, perdit priorem, iuxta dicta; ergo à fortiori perdit ius ad dignitatem nondum quæsitam. Vide circa hoc *notabili 4. post finem illius*.

6 Secundò nota, beneficium curatum in hac constitutione intelligi largè, scilicet siue habeat curam in foro conscientiæ, siue in foro exteriori, siue sit Ecclesia parochialis, vel cathedralis, siue capella curam habens parochianorum de iure, vel de facto, dummodo parochiam habeat, in qua parochiale ius exerceat. Sic Sylu. Armill. D. Anton. *ibidem* dignitas, aut & personatus in dicta constitutione accipiunt pro eodem: sed quia diuersis nominibus variis in locis nuncupantur, in aliis scilicet dignitas, in aliis verò personatus, ideo vtroque nomine id explicuit. Sic Sylu. D. Anton. referens Ioann. Andr. idem Panorm. *dicto cap. de multa, num. 21.*

7 Tertiò nota intelligi primam dignitatem vocare per adeptionem. Secundò quando vtraque dignitas est in eadem Ecclesia. Patet, quia *cap. de multa*, sic limitauit in dignitatibus, & licèt *extrau. execrabilis*, talem limitationem non apposuerit, at loquitur in casu capitis *de multa*. Ita Anton. *dicto cap. de multa*, & Sylu. *vbi suprà*, & P. Enriquez; at in curatis talem limitationem non apposuit caput: canonicatus autem, & dignitas in eadem Ecclesia compatibiles sunt. Nau. *lib. 5. to. tit. de simo. consil. 11. fine.*

8 Quartò nota, caput *de multa* non loqui de omnibus incompatibilibus, sed tantùm de dignitatibus, & curatis. Vnde si habens simplex, recipiat aliud simplex, vel dignitatem, vel curatum incompatibile, non vacat primum; sed seruanda sunt *c. referente, & cap. præterea, de preb.* quæ concedunt, vt iste possit eligere quod maluerit. Quare dum ambo retinuerit, peccabit mortaliter: at non tenetur restituere fructus, quia nullo iure cauetur, cùm reuera sit suum vtrumque beneficium, nec ipso iure vacauerit. Sic quidam vir valde doctus à me consultus. Nec ista capita sunt correcta per *dictum cap. de multa*, nisi quoad curata, & dignitates, de quibus loquitur, nec in materia pœnali, & correctoria debet fieri extensio: vt communiter notatur *l. si verò. §. de vno. ff. soluto matrimon.* ita contra Innoc. Perus. Anchat. & Chalder. *cap. clericos, de cler. non resid.* contrarium tenentes, docet Anton. Gabr. *tom. 1. communium lib. 2. fol. 67. col. 2. vers. beneficium*, & dicit ita seruare curiam, & refert Ioan. Andr. Specul. Oldrad. Anton. Capta, Nicolaum, & alios. Idem tenet Staphilæus *de literis gratia, cap. simplicia beneficia quam ætatem petant, num. 8.* Panormit. *cap. referente, de prabend.* Antonius Cuchus *vbi suprà*, Dueñas *vbi suprà*, Gregorius Lopez *vbi suprà, vers. deseruirle.* Nauarr. *dicta except. supra Enriquez in suis scriptis.* Nec Concilium Tridentinum est contra hoc, quia licèt *dicto cap. 4. sess. 7.* loquatur absolutè de incompatibilibus; at *infrà* dicit iuxta determinationem capitis, *de multa*. Præterea quia Concilium addit, *contra formam sacrorum canonum*, contra quam non est accipere beneficia illa ad eligendum.

Item, quia ista non dicuntur incompatibilia ad 9
hoc quòd possint recipi ad alterutrum ex iis eligendum; imò id est permissum *dicto cap. referente*. Ita Enriquez, & patet, quia Anton. Gabr. qui post Conciliom Tridentinum scripsit, id asserit, & Antonius Cuchus, qui id Concilij decretum refert, idem asserit. Quare hæc sententia est tenenda, quam etiam tenet Armilla *vbi suprà*, & Syluest. *quæst. 6.* licèt cum quadam limitatione. Vnde minus bene Gutierr. *consil. 10. num. 3. 4.* dicit idem esse in simplicibus incompatibilibus per decretum Trident. *sess. 24. de reform. cap. 17.* ibi enim non id decernitur. At tenebit quo ad hoc verum, quòd si recipiat secundum incompatibile animo retinendi vtrumque, non vacabit collatio secundi, quia est contra dictum caput 17. Trident. & quia non fecit mentionem primi beneficij. Gutierrez *num. 1.* vnde Nauarr. *cap. quando*, Latino, *cap. 22. num. 64.* dicit, eum qui habet vnum beneficium non sufficiens, non debere petere aliud sufficiens, nisi animo relinquendi primum, habita pacifica possessione secundi.

Est autem pacifica possessio, vt bene Pacianus 10
de probat. lib. 2. cap. 31. num. 13. &, vt notat Anchar. *cap. commissa. de elect. in 6. col. 2. vers. habuisse per se;* quando quis pacificè apprehendit possessionem, & aliquandiu pacificè habuit, quamuis enim postea moueatur lis, dicitur pacificus possessor, vbi Calletus *in addit. lit. D.* ait, *aliquandiu*, id est, per vnum, aut duos menses; & *litera* C. ait. Ad vacationem primi per adeptionem secundi, non sat est pacifica possessio beneficij, id est, curæ animarum, sed debet esse etiam pacifica possessio fructuum, vel maioris partis: vt notat gloss. *cap. si sibi concesso, verbo vacare. de prabend. in 6.* & *ibi* Dominicus Staphilæus *de literis gratia, tit. de qual. & statu beneficij.*

Aduerte tamen cum Nauarr. *ibi*, licèt verum sit 11
per adeptionem incompatibilis non perdi aliud acquisitum, nisi vtrumque sit curatum, vel dignitas. At si quis gratiam habeat concessam ad aliquod beneficium, quod nondum est assequutus, & adipiscatur aliud ei incompatibile, licèt non sit curatum, nec dignitas, amittit gratiam, per *Clem. gratia, de rescript.* vbi glossa, & omnes, teste Nauarr. & idem Panormit. *cap. finali, de cleric. non resident.* Et ratio est, quia Clement. loquitur generaliter, & facilius perditur ius ad rem, quàm ius in re. Si tamen gratia non esset ad aliquam dignitatem, vel curatum in speciali, sed generalis ad quæcumque beneficia, tunc per

assecutionem beneficij etiam curati tali gratiæ renunciare non videtur. Quia quando gratia est generalis ad quæuis beneficia, poterit vacare aliquod simplex, quod simul cum alio poterit retineri. Ita Cosmas, & Matthæus Pacus, quos refert, & sequitur Nauarr. *dicta exceptione 5.§. non obstat.* etiam vide quæ dixi *notabili 1.*

12 Quintò nota intelligi *cap. dictum, de multa,* quando priùs habebat dignitatem, vel curatum, & pòst recipit aliud, in hoc enim casu expressè loquitur: secus quando simul duo curata, vel dignitates dantur, tunc enim datur optio alterius. Sic Pan. *cap. de multa,* Bernard Diaz *vbi suprà,* D. Ant. *vbi suprà.*

13 Sextò nota, quando dicatur pacifica beneficij secundi possessio ad hoc, vt vacet primum. Innoc. *cap. de multa,* & Calderinus *tit. de prebend. consil. 5.* asserunt, si quis habuit pacificam possessionem, licèt statim moueatur sibi quæstio, iam vacauit primum. Sed contrarium est tenendum, nam non dicitur stare quod parum manet. Sic Panor. *cap. de multa, n. 16.* gloss. *c. commissam, de elect. in 6. versic. Pacificam,* vnde dicit requiri, quòd aliquando habeat pacificã, & gloss. marginalis *ibi,* cum Lapo, & Dominico, *cap. commissam, §. annus autem,* dicit pacificam possessionem dici, quando per mensem, vel duos pacificè habuit, idem Pacianus *de prob. lib. 2. cap. 31. num. 13.* Anchar. *cap. commissa, de electione, in 6. col. 2. versic. habnisse per se,* ex quo fit quòd retinens per hoc tempus primum beneficium, non perdit secundum, quia non dicitur nactus possessionem pacificam; & illo mense, vel duobus, capiet vtriusque fructus, quia legitimo titulo vtrumque retinet. Sic Enriquez dicens ita tenuisse Nauart. seniorem de hac re consultum.

14 Vnde ad pacificam possessionem non requiritur, nec datur spatium sex mensium, quod posset aliquis dicere dari per Tridentinum *sess. 24. cap. 17. de reform* quia illud decretum loquitur de iis, qui tunc habebant plura beneficia ex dispensatione, & quòd non habeat spatium sex mensium, docet Gutierr. *consilio 10. num. 4.* & licèt gloss. *dicta extranagante execrabili, l. 9. versic. idem, & versic pari modo, & versic. inhabiles,* dicit dari spatium sex mensium: sed alia gloss. eadem extrauagante *execrabilis,* quæ habetur inter commuoes, *versic. idem, & versic. dicti, & versic. limitatum,* dicit vnum mensem; quod est conforme illi textui. Vide Rotam *in decisionibus nouis, tit. de prab. decis. 3.* quæ in antiquis est 61. *num. 3.*

15 Septimò nota *capnt de multa, & extrauag execrabilis,* dicere retinentem vtrumque curatum, aut dignitatem esse vtroque priuatum, & non dicit omnibus beneficiis, ex quo fit, si is habebat alia simplicia, non vacabunt; sic Enriquez *in fine scriptis.*

16 Vltimò nota intelligi dictam conclusionem, quando secundum beneficium haberet curam perpetuam, secus si temporalem: tunc enim non vacabit primum. Sic Anton. Gabr. *tomo 1. communium opin. fol. 487. versic. beneficium.* Innoc. & Nicolaus *dicto cap. de multa,* & communis *in cap. vnica, de officio vic.* & alij, quos refert Anton. Gabr.

17 Secunda conclusio, plures sunt casus, in quibus non vacat primum curatum, aut dignitas per adoptionem secundi.

18 Primus casus, quando legitima dispensatione obtinuit, Pontifex enim potest dispensare, Sylu. *dicta quæst. 4.* Ang. Arm. D. Anton. *vbi suprà.*

Secundus, quando alterum curatum non habet curam ex se, sed per vnionem alicuius curati. *cap. super eo, de praben.* vt si alterum esset Ecclesia parochialis annexa præbendæ. Ratio, quia (vt dicam *dubio 22.*) talis præbenda non dicitur curata, cùm principale trahat ad se accessorium. Syluest. D. Anton. *ibi, in Anton.* Cuchus *vbi suprà.* 19

Tertius, quando ignorabat se habere beneficium primum, quia tunc datur sibi optio. Ratio, quia cùm hæc sit pœna, is quem ignorantia à culpa excusat, excusabitur à pœna, *cap. gratia, de rescript. in 6.* ita Syluest. Ang. Adrian. D. Autoninus *ibidem.* 20

Quartus, quando secundi beneficij fructus non percipit, sed alius ex causa recipit ad tempus, vt ex Pontificis concessione, tunc enim quandiu alius habuerit fructus, non vacabit primum. Ratio, quia iste non habet plenè secundum beneficium, siquidem fructibus caret: at cùm primùm perceperit fructus, vacabit primum, & locum habebunt, *cap. de multa, & extrauag. execrabilis.* Sic Syluest. D. Anton. Henricus, & Ioann. Adr. quos ipsi referunt, & Anton. Cuchus *vbi suprà.* Rebuff. *praxi benef. tit. de non promotis, num. 12.* Quare vt vacet primum beneficium, requiritur, vt maiorem partem fructuum secondi beneficij habeat. Ita Archid. quem refert, ac sequitur Francus *cap. commissa, de elect. in 6. num. 3.* & Dominicus *ibi.* Ludou. Gomez *reg. de triennali, quæst. 13.* Staphilæus *de literis gratia, cap. simplicia beneficia quam ætatem desiderent, num. 14.* 21

Quintus, quando beneficium est Episcopatus, non enim vacat absque iudicis sententia per adeptionem secundi beneficij, siue sit superius, siue inferius, siue æquale, quia Episcopatus renunciari non potest sine licentia Papæ. Syluest. referens plures, Ang. Arm. D. Anton. Rebuff. *num. 23.* dicitque idem de Abbatia, non vacare per adeptionem incompatibilis. 22

Sextus quando beneficia sunt vnita, vel dependentia, vel commendata. Vnde si secundum curatum quis adipiscatur per viam annexionis, quia scilicet est annexum non curato, non vacat primum. *cap. super eo, de prab. in 6.* Syluest. D. Anton. 23

Septimus, si fictè, & non animo beneficij perpetui recipit secundum, quia potest tunc pœnitere. *1. quæst. 6. cap. si quis.* Syluest. D. Anton. 24

Octauus si acceptet secundum beneficium sine licentia superioris primi beneficij, vt si acceptasset in alio Episcopatu, tunc enim licèt vacet primum quo ad se, non tamen vacat quoad superiorem, *d. cap. de multa,* & *ibi* glossa; & patet *cap. admonet, & cap. quod in dubiis, de renunciat.* Ita Sylu. D. Anton. Arm. *ibi.* Gabr. *tom. 1. fol. 486. fine;* vnde dicit D. Anton. Gabr. non posse tale beneficium vt vacans impetrari, nisi superior ipsam renuntiationem expressam, vel tacitam ratam habuerit, iuxta notata *cap. si tibi absenti, de prab. in 6.* Immola *cap. ex ore, de his, qua.* Capra, & communis, vt refert Anton. Gabr. contra glossam *d. cap. de multa.* 25

Nonus, si in primo beneficio expensas fecerat de proprio patrimonio, tunc enim potest retinere illud beneficium, donec satisfactum sibi sit de expensis. *cap. quicunque 12. quæst. 4.* ita Panor. Anton. Lignano, quos refert, & sequitur Sylu. D. Anton. Arm. Ang. & satis esse tales expensas vtiles fuisse initio, licèt casu totum mox perierit Syluest. Ang. Arm. 26

Arm. Ioan. Andr. per Syluest. citatus. Et hic casus intelligitur de expensis factis ante receptionem secundi, secus de factis pòst. *Institut. de rer. diuis. §. certè.* Sylneft. D. Anton.

27 Decimus, si eùm recipit secundum, protestetur se oolle primum renunciare; tunc enim collatio secundi non valet, quia ponitur conditio collarioni incompossibilis, *c. quia nonnulli, de cler. non resid.* Syluest. Arm. Ang. D. Anton.

28 Hine inferunt aliqui, quando secundum beneficium est tenue, & primum pingue, non vacare primum per acceptationem secundi, quia non videtur secundum acceptasse animo deserendi primum. Hoc esse verum in scholis fatetur Hostiensis per Syluest. citatus; at id tenendum non est, quia sibi imputare debet minus pingue acceptaos. Ita Benedictus Capra dicens communem, quem refert, ac sequitur Anton Gabr. *tomo 1. communium fol.* 487. *pag.* 1. *initio*, & oppositum esse falsum in iudicin, & in cnria non seruari, dicit idem Host. Syluest. D. Anton. Ang. Arm.

29 Vndecimus, quando secundum acceptauit calore iracundiæ, vt statim pœnituit, tunc primum non vacat, sed potest secundum renunciare. Panorm. *d. cap. de multa.* Bernard. Diaz *vbi suprà*, Syluest. Ang. Arm.

30 Duodecimus, quando tantùm acceptatur secundum beneficium ad tempus, donec alius, cui conferatur, adsit. Syluest. cum Anchar.

31 Vltimus casus, quando alterum curatum est in habitu, & alterum in actu, tunc enim non vacat, quia (vt optimè Gutierrez *vbi infrà*) absque Papæ dispensatione possunt hæc simul teneri. Dicitur autem cutatum in habitu, quod olim habuit parochianos, nunc autem non habet; & ratio est, quia *cap. de multa*, prnhibens curatorum pluralitatem, in hoc præcipuè fundatur, quia habens plura curata, nequit in vtroque residere, nec ministrare sacramenta, &c. At eùm nullus extat parochianus, nihil horum est necessarium; ergo. Ita tenent D. Auton. Syluest. Arm. *vbi suprà*. Gutierrez *in allegat. allegat.* 8. latissimè probans, Anton. Gabr. *tom.* 1. *communium, fol.* 487. *col.* 1. *verf. beneficium, paulo post principium*, & referens plures, idem Host. Immola, Leazar, Federicus do Senis, Catelianus, quos refert Gutierrez, Praxis Cancellariæ Apostolicæ *col.* 170. Rebuff. *praxi benefic. tit. de non promotis intra annum, num* 34. *fol.* 449. *& rubrica de dispensatione atatis, verf etiamsi curam habeat pag.* 592. Staphilæus *de literis, & expect. rubrica de qualit. & statu benefic. in principio num.* 22. Ludouic. Gomez *reg. de idiomate, quæst.* 11. Villadiego *tract. de legato, quæst.* 14 *num.* 86. Selua *tract. de beneficys* 3. *p. quæst.* 42. Dueñas *reg.* 72. Panorm. *d. cap. de multa, num.* 24. *fine*, licèt malè citetur à Syluest. Idem omnes Aduocati Placentini, & sic lata fuit sententia, teste Gutierrez.

32 Nota licèt aliqui videantur contrarinm tenere, vt Innoc. Alexand. Speculator, Zabarel. Bald. Molinæus, quos refert Gutierrez *ibi num.* 7. at, vt ipse bene notat, debent intelligi, quando Ecclesia supradicta haberet vicos, & territorium limitatum, scilicet talem vicinitatem, quia eo casu licèt modò parochianis careat, ctas, vel alio die poterunt adesse, & habitare. Dicit tamen benè Gutierrez *consil.* 10. *num.* 3. quòd si postea, quod erat in habitu, reduceatur ad actum, habebit locum hoc decretum.

33 Tertia conclusio. Solus Papa dispensare potest, vt incompatibilia retenta, *cap. de multa, & Clement. execrabilis*, quis retinere queat. Syluest. Angelus, Armill.

Quarta conclusio. Si quis primò obtineat titulum primi beneficij absque possessione, deinde titulum secundi cnm possessione litigiosa, & postea pacificam possessionem primi, licèt quidam docti credant vacare secundum litigiosum, quasi post illud receperit pacificum: at probabilius est, non vacare, quia hic casus est pœnalis, nec habetur expressus in iure, nisi quando post primum litigiosum obtinet titulum, & possessionem secundi pacifici: pœnæ verò, & odia debent restringi, præsertim, quia in hoc casu non procedit eadem ratio, obtinere enim solam possessionem non est obtinere beneficium absolutè. Item quia nunquam incurritur ipso facto amissio proprij iuris, nisi lex id exprimat. Ita doctissimi consulti Salmanticæ, quos refert, & sequitur Pater Enriquez *in suis scriptis*. 34

Quinta conclusio. Si obrinens secundum beneficium putans esse pacificum, renunciet primum tanquam vacans, & postea reperiat titulum secundi irritum esse, potest statim sine noua collatiooe redire ad primum. Ratio, quia non intendit sponte dimittere primnm, nisi sub ea conditione, quòd acquirat statum incompatibilem secundi pacificè. Ita expressè colligitur ex *cap. si beneficia, de prabend. in* 6. & docet *ibi* glos. *in principio*, & Nauarrus senior consultus, quem refert, & sequitur D. Enriquez *in suis scriptis*; & patet ex notatis *in cap. illo, si beneficia*, nam Dominicas *ibi*, & Francus *num.* 3. notant, quando quis renunciat beneficium ex falsa causa, quam putabat veram, non exclusus est à titulo, sed potest redire. 35

Sed an poterit propria authoritate redire ad primum, Archid. & glossa *ibi* dicunt posse propria authoritate: at Ioan. Andreas *ibi* tenet oppositum. Sed respondetur cum distinctione, si beneficium illud vacans nulli collatum est, potest propria authoritate redire: at si alicui collatum est, requiritur iudicis authoritas. Ratio, quia id, quod suum est, ab alio tamen occupatum, nequit aliquis propria authoritate capere: sicut hæres potest propria authoritate res hæreditarias capere, nisi ab alio sint occupatæ. *Auth. de hared. & falcid. §. in omnibus, collat.* 1. Ita Dominicus *d. cap. si beneficia*. Francus *ibi n.* 4. Rota *in antiquis, conclus.* 120. *&* 425. *fine*, & P. D. Enriquez à me consultus, & dicunt isti ita seruare Palacium: idem Rebuff. *de pacif. possessor. num.* 156. dicens idem dicendum esse quoties quis potest redire ad primum beneficium. 36

Tandem nota Concil. Trident. *sess.* 25. *de regularibus, cap.* 7. cauere ne eadem Abbatissa duobus monasteriis præficiatur, & si qua duo tunc habet, cogatur intra sex menses alterum renunciare, aliàs omnino ipso iure vacent. 37

Dubium VIII.

An illegitimus dispensatus à Papa ad ordines sacros, & beneficium simplex non sufficiens ad sustentationem, possit dispensari ab Archiepiscopo vt obtineat aliud simile beneficium.

Quidam filius illegitimus obtinuit à Papa dispensationem ad ordines sacros suscipiendos, beneficiúmque simplex, reddens singulis annis 1

annis quadraginta nummos aureos,obtinendum; modò vult obtinere aliud beneficium , cui eft annexum feruitium Granatæ,vbi hæc beneficia conferri non poffunt,nifi facris initiato : reddit prædictum beneficium fingulis annis , viginti quatuor mille marauetinos , & triginta fex fanecas tritici. Dubitatur an poffit Archiepifcopus difpenfare cum eo , vt non obftante priori beneficio obtento , obtineat etiam hoc fecundum, cùm fua natura fit compatibile cum illo , neutrúmque fufficiens ad congruam fuftentationem.

Duplex eft in hoc cafu dubitandi ratio.

2 Prima, quia iftud beneficium facrum ordinem requirit,& *cap.*1 *de filiis presbyt. in* 6. vbi conceditur facultas Epifcopo , vt poffit difpenfare cum illegitimo in beneficio fimplici,limitat, modò fit tale,fuper quod valeat Epifcopus difpenfare. Vbi gloffa *verf.tale*,Francus,Dominicus , Lapus,& Archid.dicunt tale effe,quod habet ordinem facrum annexum:& idem Panor.*cap.finali, de filiis presbyt.*

3 Secunda ratio dubitandi eft , quia *cap.is cui, de preb. in* 6. ait , quòd cùm Papa concedit facultatem ad reftituendum beneficium,intelligitur non habenti aliud : atque ita explicans *cap.*1. *de filiis presb.in* 6.Dominicus *ibi*,Angelus *verbo,beneficium num.*27. Arm.*num.*32.Tabien.*beneficium*,2.*num.*21. Syluest. *beneficium*. 3. *quæft*. 14. dicunt non poffe Epifcopum difpenfare cum illegitimo vt obtineat duo beneficia,hic autem habet aliud beneficium; ergo.

Ad huius cafus decifionem fupponendum eft eius refolutionem dependere ex notitia, & intellectu illius limitationis capitis primi *de filiis presbyt.in* 6.modò fit tale,id eft, non habens ordinem facrum annexum. Quæ dupliciter poteft intelligi : primò vt beneficium fimplex exigens ordinem facrum habeat hoc intrinfecè , id eft, ex fua fpecie,& natura, vt Epifcopus nequeat in illo difpenfare ad eum modum, quo funt cafus Epifcopis referuati,qui non folùm ratione cenfuræ , fed etiam ipfa crimina funt referuata. Sed fi hoc ita eft,manifeftum eft,quòd hic illegitimus,quamuis iam fit facris initiatus , non poteft Epifcopus difpenfare cum illo ad beneficium fimplex , ficut nec poteft difpenfare cum non initiato ad beneficium curatum,fecundùm omnes;quia huiufmodi beneficium ex fua natura habet , quòd Epifcopus nequeat in illo difpenfare cum illegitimo,& non habet hoc folùm ratione ordinis facri requifiti. Secundo modo poteft intelligi, vt tale beneficium non habeat hoc intrinfecè fibi annexum, fed tantùm extrinfecè ,fcilicet ratione facri ordinis requifiti , vt cafus Papæ referuati iuxta communem fententiam non funt intrinfecè referuati, ideft, ratione fui, fed extrinfecè ratione cenfuræ annexæ : & hinc eft , quòd fublata cenfura poteft quiuis confeffarius ab eis abfoluere.Et fi præfata limitatio ponitur ibi hoc modo, cùm ablatum fit iam impedimentum extrinfecum, fcilicet inhabilitas illegitimi ad recipiendum facrum ordinem, quandoquidem iam eft legitimè facerdos effectus, manifeftè infertur poffe Epifcopum difpenfare ad hoc beneficium. Quapropter huius cafus refolutio ex eo pendet , quòd videamus ,& examinemus vtro ex iftis modis ponatur hæc limitatio.

4 Sit conclufio : Archiepifcopus poteft difpenfare cum hoc illegitimo ad obtinendum hoc beneficium,non obftante,quòd hic habeat alterum. Sic tenuerunt viri docti de hac re confulti. Probatur , quia quotiefcumque in iure prohibetur, aut limitatur poteftas Epifcopo ad aliquid non propter fpeciem,aut naturam ipfius rei,fed ob aliquod adiunctum,vel annexum,fuper quo non valet difpenfare, ablato tali impedimento extrinfeco ab eo,qui poteft, relinquitur Epifcopo fua poteftas integra,vt valeat difpenfare in illo, in quo aliàs poffet , fi non effet tale impedimentum , vt conftat ex fundamento pofito:& patet in cafibus Papæ referuatis,in quibus fublata cenfura, poteft quiuis confeffarius ab illis abfoluere : fed fic eft, quòd hæc limitatio , *modò beneficium fimplex non habeat ordinem facrum annexum* , non eft propter naturam,& fpeciem beneficij,quafi id beneficium hoc habeat fibi intrinfecè annexum , fed eft extrinfecè propter ordinem facrum annexum requifitum;ergo cùm hoc impedimentum fit iam legitimè fublatum,poterit Epifcopus difpenfare Probatur minor : primò , quia dictum *cap.* 1. *de filiis presbyt.in* 6. in fecunda parte illius dicens, in quibus beneficiis , & ordinibus folus Papa difpenfat, ponit hæc duo , fcilicet ad factos ordines , & ad beneficia curata,& fi effet idem in beneficiis fimplicibus exigentibus ordinem facrum , debebat ponere tres exceptiones.Immo non erat opus excipere beneficium curatum,quandoquidem conftat requirere ordinem facrum : atque ita videtur non pofuiffe beneficium fimplex inter referuata,quippe quòd non eft referuatum intrinfecè, & per fe,ficut beneficium curatum,fed extrinfecè ratione adiuncti.Deinde quia gloffa ,Dominicus Anch.& Francus,& Archid. *d. cap.* 1. dum dicunt Epifcopum non poffe difpenfare in beneficio habente annexum ordinem facrum , dant rationem hanc , quia nequit difpenfare in ordine facro adiuncto : vbi clarè videntur dicere non effe intrinfecè referuatum , fed tantùm ratione adiuncti ordinis. Et clarè videtur idem fignificare Panor.*vbi fuprà*,vbi hæc dicit, *quia Epifcopus nequit difpenfare in annexo , fcilicet in ordine facro,non poteft difpenfare in beneficio illum ordinem requirente.* Et clariùs Speculator *tit.de officio ordinary*, §.*de effectu difpenfationis quis fit*, vbi hæc dicit *num.*3.*Si Papa difpenfet ad ordines , poteft Epifcopus conferre beneficium fimplex.* Tertiò , quia Lapus,& Archid.*fuper d.cap.*1.limitant , quòd Epifcopus non poffit difpenfare in beneficio requirente facrum ordinem , quando beneficium tempore receptionis requirit facrum ordinem , at quando poft receptionem illum exigit , dicunt poffe Epifcopum difpenfare , pofteáque procurandam difpenfationem Papæ ad facrum ordinem,alioquin fpoliabitur beneficio,vbi palàm dicunt beneficium exigens facrum ordinem non effe intrincefecè referuatum:fed tantùm ratione ordinis facri:atque propter ea omne illud, quod fieri poteft , quin fit neceffarius talis ordo, aiunt poffe facere Epifcopum. Et licèt Francus,& Dominicus *d.cap.*1.in hoc contradicant Lapo , & Anchatano , non tamen aduerfantur quantum ad hoc,fcilicet , quòd non habet intrinfecè hanc referuationem,fed in dicendo, quòd fufficiat habere ordinem,aut habilitatem ad illum poft obtentum beneficium , quia (inquiunt) requiritur , vt tempore impetrationis fit habilis habito refpectu perfonæ ad ea,quæ fibi incumbunt ratione beneficij : vbi clarè dicunt folam inhabilitatem tempore

pore receptionis beneficij ad sacrum ordinem posse obstare ad hoc, vt possit Episcopus dispensare, non verò qualitatem intrinsecam, qua gaudeat tale beneficium: sed in nostro casu tempore impetrationis beneficij adest non tantùm habilitas ad sacrum ordinem, sed est iam actu receptus ordo sacer; ergo. Vltimò, quia Doctores agentes, in quibus beneficiis simplicibus non possit Episcopus dispensare cum illegitimis, solùm excipiunt personatum, & dignitatem, & aliqui illorum canonicatum, & in reliquis dicunt posse Episcopum dispensare, & non excipiunt beneficium simplex exigens ordinem sacrum, quasi hoc beneficium per accidens sit reseruatum, scilicet ratione ordinis, vt est videre in Syluest. *beneficium 3. quæst.7.* Ang. *verbo beneficium, num.17. 18.* Tabien. *beneficium 2. num.16.* Arm. *verbo beneficium, num.24.* Rebuff. *in praxi benef. tit. de dispensat. super defectu natalium, à num.11.* Villadiego *tract. de irregularitate, propè finem,* Ledesm.2.4.*quæst.26.art.2.* Nauar. *summa, cap.27.num.101.* D. Anton.3.*p.tit.28.cap.4.*

5 Nec obstat secunda ratio in contrarium adducta, quia idem *cap.is, cui*, expressè dicit, quando habet aliud beneficium sufficiens: vbi glossa *verʃ. sufficiens*, dicit secus esse quando aliud beneficium non est sufficiens; & Francus *super idem cap. is, cui num.4.* inquit, & allegat decisionem Rotæ, quòd etiam habenti tria, vel quatuor beneficia, quando omnia essent insufficientia, posset Episcopus aliud dare. Neque resistit Trid. *sess.24.cap.17.* immo expressè concedit pluralitatem simplicium non requireotium residentiam, quando alterum non est sufficiens: & sic Nauarr. modò post Concil. Trid. *cap.quando*, & Lat. *cap.12. num.60.62.64.75.76.* & summa Lat. *cap.25. num.125. 126.* concedit posse absque dispensatione obtineri plura beneficia, quando non sat sunt decenti sustentationi.

Dubium IX.

An laicus, qui incedit habitu clericali, & animum habet citò assumendi clericatum, sit capax beneficij Ecclesiastici.

1 Postquam actum fuit de modo requisito in beneficiorum collatione, vt ea valida sit, qui consistit in hoc, vt quis plura beneficia non habeat, restat agere de defectibus, ob quos collatio est nulla.

2 Aliqui ergo circa præsens dubium dicunt, quòd si conuersus alicuius Ecclesiæ incedat tonsuratus volens esse clericus, cùm iam destinatione animi sit clericus, est capax beneficij Ecclesiastici. Sic tenet glossa *cap.2. de instit. fine*; ad quod comprobandum multa congerit Felinus *cap. cum adeò, de rescript. n.2. & 3.* & dicit, quòd tenet idem Compostellanus *ibi*, & affert Rotæ decisionem in antiquis *tit. de probationibus*, vbi dicit, quòd reputato clerico propter habitum, & tonsuram, & animi destinationem, potest conferri beneficium, licèt clericus non sit.

3 At omnino tenendum est contrarium, quia reuera talis non est clericus, sed laicus, qui incapax est beneficij Ecclesiastici; & est conditio necessariò prærequisita, vt valeat collatio beneficij Ecclesiasticicì, vt recipiens clericus sit, *cap. cum adeò, de rescript.* Sic tenet *ibi* Felinus *num.4.* dicens omnes *ibi* hoc tenere, & reprobare eam glossam: & multa *ibi* congerit ad hoc probandum. Idem Panor. *ibi, & cap. ex literis num.3. de transact.* Ludou. Gomez *de expectatiuis num.89.90.* Mandosius *regula 24. Cancellariæ, quæst.4. num. 12.* Bald. *l.1. C. an seruus ex suo facto.* Lamb. *de iurep. lib.2.p.1. quæst.7. art.29. num.9. & 10.* & communis.

Immo impetratio beneficij à Papa laico est subreptitia, nisi fieret specialis mentio in rescripto, vt si dicit Papa: Mandamus prouideri tali cupienti ascribi militiæ clericali. Sic Panor. *d. cap. ex literis,* Mandos. Felin. Ludou. Gomez, Lamb. *ibi.* 4

At potest laicus procurator constitui ad acceptandum beneficium nomine alterius, quia hic actus solùm habet facti ministerium nomine alterius, & non iuris. Sic Ioan. Andr. Imola, & communis, *cap. accedens, de preb.* vt refert, & sequitur Alaba *lib.1. de consiliis cap. 9. num. 1. conclus. 1.* Francus *cap.1. de procurat. in 6.* 5

Similiter eadem ratione potest laicus procurator constitui ad resignanda, & permutanda beneficia. Sic Alaba *ibi*, & refert Rotæ decisionem. 6

Dubium X.

An collatio beneficij facta excommunicato maiori excommunicatione teneat.

Sit prima conclusio, talis acceptans beneficium Ecclesiasticum peccat mortaliter. Ratio, quia est incapax illius, vt dicam *secunda conclus.* Et sic acceptans peccat contra iustitiam. Ita Sotus 4. *dist.22. quæst.1. art.4.* Caiet. *verbo excommunicatio, sub finem cap. vbi sitio.* Nauarr. Hisp. *cap.27. num.46. & cap. 25. num.139.* qui dicit id intelligendum, quando sciens, vel scire debens censuram, acceptauir beneficij collationem, vel electioocm, præsentationem, confirmationem, institutionem, vel beneficij prouisionem; ratio, quia his omnibus priuatus est. 1

Secunda conclusio. Collatio beneficij facta excommunicato excommunicatione maiori, est nulla. Sic habetur *cap. postulastis, de clerico excomm. minist.* Et ratio est, nam beneficium præcipuè datur propter officium, *cap. cùm secundum, de preb. cap. vltimo, de rescript. in 6. cap. concesso 12. quæst.2. cap. generaliter 16. quæst.1.* quod optimè notat glossa *cap. vltimo, de offic. vicarij.* Sed excommunicatus est suspensus ab officij executione. *cap. 1. ad finem, de sententia, & re iud. in 6. & cap.1. & cap. is, cui, de sent. excomm. in 6. & cap. clerici, & cap. latores, c. illud, cap. fraternitati, de cleric. excomm. minist.* ergo. Ita Caiet. & Nauarr. *vbi suprà.* Rebuff. *praxi benef. tit. de declaratione noua prouisionis, num.2. fol.208.* Perez *lib.8. ordinam. tit. 5. l.1. fol.173*, plures referens D. Anton. 3. *p. tit. 24. c.76.* Couarr. *cap. alma mater 1. p. §.7. num.1.* idem videntur docere Syluest. *excommunicatio 3. §.9.* Palud. 4. *d.18. quæst.4.* Aug. *excommunicatio, vltimo, num.8.* Arm. *excommunicatio, n.9.* dicunt enim hunc neque recipere, neque acquirere posse benefic ium: & expressè Victoria *summa tract. de excommunic. num.16* tenet idem de publicè excommunicato. 2

Tertia conclusio: electio excommunicati excommunicatione maiori ad beneficium Ecclesiasticum est nulla. Patet *c. constitutis 1. de appellat. cap. cùm inter, & cap. per inquisitionem, de elect. cap. vltimo, de cleric. excomm. minist.* Ita Sotus, Nauarr. Caiet. Victoria, Palud. & Couarr. plurimos referens 3

rens

rens *ibidem*, Gabr. 4. *d.* 18 *q* 2. *art.* 3. Ang. & Arm. *verbo electio*, *num.* 24. Syluest. *electio* 1. *quæst.* 14. & *ex communicatio* 3. § 8 glossa *dicto c. constitutus*, Rosel. *electio* 1. *num.* 36. D. Anton. 3 *p. tit.* 19. *cap.* 2. § 6.

4 Nota etiam ad dignitatem laicam eligi non posse, vt in Regem, vel Imperatorem, *cap venerabilem, de elect.* vbi Panor. *num.* 8. Syluest. *excommunicatio* 3 §. 9. Arm. *verbo excommunicatio*, *num.* 9. Palud. *vbi suprà*. D. Anton. 3 *p. tit.* 24. *cap.* 76.

5 Quarta conclusio non potest etiam præsentari à patrono laico, vel clerico ad beneficium iuris patronatus. Sic Couarr. *vbi suprà*, referens plures. Nauarr. Hisp. *cap.* 27. *num.* 46. dicens præsentationem esse nullam.

6 Quinta conclusio; beneficiorum commutatio facta per talem excommunicatum non valet. Ratio, quia in tali permutatione beneficiorum est mutua ipsorum collatio, sed talis collatio facta excommunicato est nulla; ergo. Ita Couarr. *n.* 2. referens Cardin. & Cosmam.

7 Circa has conclusiones nota primò procedere, siue excommunicatus maiori sit ab homine, siue à iure. Ratio, quia ius non distinguit, & par ratio prohibitionis in vtroque procedit. Sic Cou. *num.* 1. referens Rotam, Panor. Immolam. Item licèt excommunicatus non sit denunciatus. Ratio, quia constitutio Synodi Basil. *sess.* 20. qua cauetur posse cum excommunicatis non denunciatis participari, non intendit ipsos excommunicatos in aliquo releuare, vt exprefsè *in fine eiusdem constitutionis* dicitur, & notant omnes *in mat. de excomm.* & sic quo ad excommunicatos omnino sunt iura vetera seruanda. Sic Couarr. *ibi num.* 2. Item procedunt, licèt excommunicatus sit suæ excommunicationis inscius. Ratio, quia ignorantia excommunicationis confert ad effugiendas iuris pœnas contra excommunicatos aliquid vetitum agentes, non tamen ad actuum valorem. Couarr. *num.* 3. referens glossam, Panor. Cardin. & communem.

8 Secundò nota, procedere, licèt collatio beneficij facta sit motu proprio. Ratio, quia motus proprius non includit dispensationem aliquam, nec tollit vitium, quo quis iure impeditur obtinere id, quod sibi conceditur. Sic Couarr. *num.* 2. referens plures.

9 Tertiò nota, si excommunicatio sit nulla, collatio beneficij facta tali excommunicato valet. Ratio, quia in rei veritate excommunicatus non est. Sic Couarr. *ibi num.* 5. referens Panor. Henricum, Rebuff. idem Nauarr. *cap. cum contingat, de rescript. remedio* 3. *sub finem.*

10 Quartò nota ob hæc moris esse Romanæ Curiæ, quoties fit alicuius beneficij collatio, vel dantur literæ ad beneficia, dari itidem absolutionem impetranti, & ei cui confertur beneficium, à quacumque excommunicatione ad hunc tantùm effectum, vt illa collatio valeat. Ita Couarr. *ibi.* Staphilæus *de literis gratiæ*, & *iustitiæ*, *fol.* 81. Felinus *cap. Apostolicæ, de except.* Gigas *quæst.* 14. *de pensionibus.* Rebuff. *in concordatis*, *tit. de excommunicatis non vitandis*, & *praxi benefic. tit. de declaratione nouæ prouisionis*, *à num.* 11. & *infrà*. Nauarr. Hisp. *cap.* 27. *num.* 46. & Lat. & Hisp. *num.* 22. & *cap. ita quorundam, de Iudæis notabili* 11. *num.* 14. Nota tamen Nauarr. *eod. num.* 14. & Rebuff. *eod. num.* 11. per regulam Cancellariæ 78. Iulij Tertij, non absoluere Papam per illam absolutionem generalem in duplici casu: primus est, si quis in quauis excommunicatione scienter per annum steterit: secundus, si quis excommunicatus à iure, vel ab homine, propter has duas causas, scilicet, quia non paret rei iudicatæ, vel quia incendiarius, vel quia Ecclesiarum violator, vel quia falsificas, vel falsificari procurans literas Apostolicas, & supplicationes, vel quia literis falsis scienter vtitur, vel quia est receptor, & fautor falsificantium, vel quia res vetitas ad infideles defert, vel quia est violator Ecclesiasticæ libertatis, vel quia non obtemperat mandato Apostolico, vel quia impedit nuncios, vel executores Apostolicæ sedis, vel eius officialium eis commissa exequentes. Si quis (inquam) ob has causas excommunicatus scienter mansit in excommunicatione per quatuor menses. Extra hos duos casus absoluitur quis dum ei per Romanam Curiam confertur beneficium, ab omni excommunicatione, ad hunc tantùm effectum, vt istud beneficium obtineat: vnde (vt notat Rebuff. *ibi num.* 15. 16. 17. 18. 19.) non oportet istum absolui ab alio quoad hunc effectum; at quoad cæteros effectus manebit excommunicatus; vnde non fauet fructus istius beneficij suos (sicut *dub. sequenti* dicam de excommunicatis,) nec poterit interesse horis, nec ordinari, nec ad aliud beneficium recipere, nisi iterum absoluatur, quia illa absolutio ad nil aliud confert, nisi ad illud beneficium obtinendum. Et nota in illa regula Cancellariæ hic citata illud verbum *scienter steterit*; quare non comprehenduntur in illa qui ignorant saltem probabiliter, estque ignorantia aliqua quæ ab excommunicatione incurrenda non excuset, at benè excusabit, ne dicatur sciens mansisse in excommunicatione. Sic Nauarr. *dicto notab.* 11. *num.* 14. 15. 16. Nota etiam, quòd si excommunicatus impetraret literas ad beneficium à Legato Papæ, non absoluitur ab omni excommunicatione, etiam quoad istum effectum; quia Legati iure communi nequeunt ab omnibus Papæ reseruatis absoluere: secus tamen dicendum est de summo Pœnitentiario, quia potest ab omnibus absoluere. Nauarr. *ibi*, *num.* 18. 19. Nota etiam hæreticis non prodesse dictam absolutionem generalem, vt obtinere possint beneficium, *cap. excommunicamus*, §. *credentes, de hæreticis.* Sic Rebuff. *num.* 10. referens Felinum, & idem Couarr. *cap. alma mater* 1. *p.* §. 11. *num.* 15.

Sed quid dicendum, si excommunicatus maiori impetrat bullam Apostolicam, vt alius obtineat beneficium, tenebit ne talis impetratio? Quidam dicunt esse validam. Sic glossa, Cardin. Felin. Rota, Milis, quos refert Couarr. 11

Sexta conclusio. Probabilius est talem impetrationem esse nullam: patet ex *cap.* 1. *de rescript. in* 6. vbi sic dicitur. Ipso iure rescriptum, vel processus per ipsum habitus non valeat, si ab excommunicato super alio, quàm excommunicationis, vel appellationis articulo fuerit impetratum. Si ergo impetratio rescripti ad lites nulla censetur, si fiet ab excommunicato, quanto magis impetratio literarum ad beneficia, Ang. *excommunicatio*, *vltimo*, *num.* 14. Nauarr. Lat. & Hisp. *cap.* 27. *n.* 22. Cou. *vbi suprà num.* 3. referens Panormitanum, Cardinalem, & cõmunem. Syluest. *excommunicatio* 3. *n.* 6. Caiet. *vbi suprà*; & dicit Couarr. cum Panor. id esse verum, licèt impetrans esset suæ excommunicationis inscius. Quare (vt notat Nauarr. *d. n.* 22. & Couarr.) iste impetrans à Romana Curia solet 12

absolui

absolui ad effectum valoris literarum, quando ipsi conceduntur, sicut de beneficiato dictum est *notabili præcedenti.*

13 Sed nunquid is, qui ius, & titulum ad beneficium ante excommunicationem obtinuit, quia scilicet tunc obtinuit literas à Papa, & sibi collatum est, possit postea, eùm est excommunicatus, illud acceptare? Quidam dicunt non posse. Ratio, quia ius in beneficio per collationem datum non acquiritur, donec acceptatio fiat. *cap. si tibi absenti, in principio, de præb. in 6.* sed excommunicatus nequit acquirere ius in beneficio; ergo. Vnde dicunt isti hanc acceptationem esse nullam. Sic Cardin. & Alciat. quos refert Couarr.

14 Septima conclusio. Probabilius est posse acceptare, atquè adeò acceptationem esse validam, modò ad eam acceptationem non côcurrat noua beneficij collatio. Quare qui habet literas ad beneficium vacaturum, potest, etiam si excommunicatus sit tempore, quo vacat, illud acceptare literarum virtute, at collatio suspendenda est, donec sit absolutus. Ratio, quia acceptatio nil iuris tribuit in ipso beneficio; sed tantùm declarat consensum illius, cui collatum est beneficium; qui consensus est necessarius, *cap. nisi cum pridem, de renunciat.* Ita tenet Nauar. *c. si quando, de rescript. exceptione 9.* & in nouo *cap. si quando, exceptione 10. num. 9.* Couarr. *§. 7. citato num. 4. & lib. 3. var. cap. 16. num. 4.* Card. Rota, Rodulphus, Lud. Gomez, quos ipse refert. Et ad argumenta primæ sententiæ respondet Couarr. quòd acceptatio beneficij facta ab excommunicato, est valida, quo ad voluntatis, & consensus declarationem, non tamen quo ad iuris acquisitionem, ita vt beneficium non acquiratur ratione huius acceptationis, donec excommunicatio fuerit per absolutionem extincta, tunc verò absque noua acceptatione prorsus acquiritur.

15 Sed dubitatur quis possit dispensare cum excommunicato, cui tempore excommunicationis collatum est beneficium, vt post absolutionem illud retineat? Enticus, & quidam alij, quos refert Couar. dicunt Episcopum non posse. Idem tenent quando Episcopus contulerat eidem beneficium tempore excommunicationis, Palud. 4. *d.* 18. *q.* 4. D. Anton. 3. *part. tit.* 24. *cap.* 76.

16 Octaua conclusio: Si ad Episcopum pertinebat ea beneficij collatio, eius dispẽsatio sat est, vt post absolutionem excommunicationis obtentam à potente absoluere, retineat illud beneficium: si verò ad Episcopum nun pertinebat, nequit. Probatur prima pars, quia cùm collatio prior fuerit nulla, deuoluitur iterum potestas ad conferentem, vt iterum conferat, & quando à canone dispensatio permittitur, nec ea Episcopo denegatur, licèt sit constitutio Concilij vniuersalis, tacitè datur facultas Episcopo (vt tenet Couarr. *vbi infrà*, referens Innocentium, Panor Felinum, Iacobatium;) sed in hoc casu permittitur dispensatio. *c. postulastis, de cleric. excomm.* & non negatur Episcopo; ergo. Probatur secunda pars, nam illa prior collatio nulla fuit; ergo adhuc qui contulit habet potestatem conferendi: sed hanc potestatem nequit illi sine suo consensu subtrahere Episcopus; ergo. Vtramque partem conclusionis docet Cou. *d. §. 7. n.* 8. Nau Lat. *cap. 27. n. 275. vers.* 8. Enriquez *lib. 13. de excom. c. 14. n. 2.* & alij docti recentiores. Et primam partem tenet Panor. *d. c. postulastis*, & gloss. licèt quoad secundam partem teneat Panor. oppositum: sed contrà est, quia si scienter excommunicatus obtinuit, est intrusus, vt *infra dub. 21.* & sic inhabilis, in quo solus Papa dispensat: sed dic, quòd si hoc delictum est occultum, potest Episcopus, vt *ibi* dicam; vnde hîc dicta debent intelligi, quando ignorans accepit.

Nota hîc, si Papa conferret alicui beneficium etiam ad Episcopi collationem pertinens absque aliqua reseruatione, & collatio sit nulla, vt quia recipiens erat excommunicatus, vel alia de causa, nequit Episcopus eum hoc dispensare, vt obtineat beneficium illud, vel alteri conferre. Ratio, quia iam beneficium istud esset affectum authoritate Papæ, *c. vt nostrum, de appellat.* Sic Couarr. *ibi*, referens plurimos. Idem Enriquez, & alij. 17

Nona conclusio: non tantùm excommunicatus maiori nequit eligi ad beneficium, sed nec etiam potest eligere, nec conferre beneficium: patet *cap. quia diuersitatem, de concessio. præb. cap. 1. in principio, ne sede vacante in 6. cap. cùm inter, de elect. & c. cum dilectus, de consuetud. cap. Apostolica, de except. cap. finali, de clerico excomm.* Sic Nauarr. *c. 27. Lat. n. 21.* Hisp. *n. 32.* Ang. *excommunicatio, vltimo, n. 9. & verbo electio, num. 8.* Arm. *verb. excommunicatio, n. 9.* Victoria *mat. de excomm. n. 16.* Syluest. *electio 1. q. 4.* Innoc. & Panor. *c. 2. de postulat. prælat.* D. Antun. 3. *p. tit. 19. cap. 2. in principio.* Rosel. *electio 1. n. 2.* Gabr. 4 *d.* 18. *q. 2. art. 3. dub. 1.* Palud. 4. *dist.* 18. *q.* 4. Caiet. *verbo excommunicatio, sub finem, c. vbi scito.* Couarr. *eod. §. 7. n 9.* gloss. & communis, *c. vltimo, de excess. prælat.* Sotus 4. *dist. 22. q. 1. art.* 3. Quare si contra hanc prohibitionem eligat, vel conferat beneficium, peccat mortaliter. Ratio, quia iniuriam irrogat electoribus, quorum numerum iniustè auget, & Ecclesiæ, cuius se quasi prouiforem agit. Sic Soto & Caiet. *ibi*, & Nauarr. Hisp. *c. 27. n. 29.* Insuper non potest etiam patronus maiori excommunicatione ligatus, præsentare. Sic Couar. *ibi*, referens Panor. Lapum, Cuttium, Lamberr. Rotam Bertachinum. An verò si eligat, teneat electio, pertinet ad materiam de excommunie. vbi communis docet gesta per excommunicatũ, quandiu toleratur valere. 18

Tandem nota aliquos dicere pensionem super beneficio Ecclesiastico non posse conferri excommunicato maiori. Sic Gigas *de pensionibus, q. 14.* quam sententiam dicit Couarr. *dicto §. 7. n. 2. ad finem*, se non admodum improbare: tum propter odium excommunicatorum, tum quia pensiones sunt redditus Ecclesiastici. Atque hæc sententia vera est, quia omnis incapax beneficij, est incapax pensionis Ecclesiasticæ, saltem de stylo Curiæ, vt benè Nau. *lib. 1. conf. tit. de temp. ordin. in nonis, conf. 11. n. 2.* & Lessius *lib. 2. de inst. cap. 34. dub. 38. n. 203.* 19

DVBIVM XI.

An quando excommunicatio superuenit post obtentum beneficium, id amittatur.

Sit prima conclusio. Talis beneficiarius propter excommunicationẽ superuenientem non amittit ipso facto beneficium: patet ex *c. propofuit, de clerico excomm.* Item quia nullo id iure cauetur. Ita Doctores *infrà dub. 21.* citandi, dicentes hæreticum non amittere beneficium, nam hæreticus excommunicatus est. Victoria *mat. de excomm. num. 16.* Couarr. *cap. alma mater 1. p. §. 7. n. 2.* plures referens Plaza *lib. 1. epitome delictorum, cap. 11 n. 1.* 1

Circa

2 Circa fructus tamen gloss. *cap. pastoralis.§. verum. versic. subtrahuntur*, tenet non amittere iure ipso beneficiarium fructus, quos tempore excommunicationis percipit, sed requiri sententiam. Idem Nauarra *lib. 2. de restit. cap. 2. num. 237.* & dicit, quòd si intersit horis, licèt notoriè sit excommunicatus, peccabit, at lucrabitur distributiones.

3 Secunda conclusio. Talis amittit ipso iure fructus beneficij, quos tempore excommunicationis percipit: patet ex *eodem §. verum.* Et ratio est, quia qui extra Ecclesiam est, nil nomine Ecclesiæ debet possidere, *cap. quo iure, dist. 8. cap. 2. & 3. 24 q. 7. cap. eos, & cap. præter hos. 32. dist* Panor. *eod. §. verum, num. 16. 17.* vbi dicit se mirari opinionem glossæ, Victoria *vbi suprà*, Palud. 4. *d. 18. quæst.* 4. Gabr. *eadem dist. quæst. 2. art. 3. dub.* 1. Bern. Rayn. & Goffredus, quos refert, & sequitur Syluest. *Clericus 4. quæst. 25.* Arm. *verbo excommunicatio, num. 9. & verbo clericus, num* 28. Enriquez *lib. 13. de excomm. cap. 13. num. 4* Caiet. *verbo excommunicatio, sub finem cap. vbi scito*, Nauarr. *cap. 25.* Hisp. *num. 125.* Lat. *num. 124.* D. Anton *3. p. tit. 24. cap. 76.* Couarr. *lib. 3. var. c. 13. num. 8. versic. 12.* & alij plures, quos *ibi* refert. Plaza *vbi suprà num. 7.* Turrec. *cap. contumaces, dist. 50. n. 2. lex 31. p. 1. tit. 9.* & *ibi* Greg. Lopez *versic. las rentas.* Perez *lib. 8. ordin. tit. 5. l. 1. fol.* 174. Gigas *de pension. quæst. 64.* Rebuff. *praxi benefic. tit. de declarat. noua prouisionis, num.* 18. *fol.* a 10.

4 Nota in ista conclusione conuenire omnes citatos, quando excommunicatus beneficiarius potest absolutionem obtinere, & per ipsum stat, quo minus absoluatur, quia tunc cùm sit in culpa, pœnam sentire debet: at verò quãdo per ipsum non stat, quominus absoluatur, non eodem modo loquuntur Doctores, quidam enim dicunt posse ex fructibus beneficij capere necessaria ad sustentationem, si pauper sit. Ita Gregor. Lopez *vbi suprà*; & idem videtur dicere Nauarr. *vbi suprà*, licèt aliquantulum dubia sint verba, an hanc, vel potiùs sentẽtiam secundam ponendã sequatur. Idem videtur docere Cou. & Perez *ibidẽ*, cum aliis, quos referunt, dicũt enim excommunicato non esse de fructibus beneficij prouidendum, licèt fame pereat, cùm in eius potestate sit retrahere se ab excommunicatione, vbi oppositum videntur docere, quando per ipsos non stat. Alij dicunt, quòd omnis excommunicatus, licèt per ipsum non stet, amittat ante sententiam fructus. Aragon 2. 2. *quæst. 12. art.* 4. Metina *lib. 1. summa, cap. 11. fol.* 39. & docti iuniores; tum quia beneficium datur ob officium, omnis excommunicatus est suspensus ab officio; ergo: tum quia initio fuit rebellis, & contumax.

5 Alij verò dicunt excommunicatum non priuari fructibus beneficij, quando per ipsum non stat, quominus ab excommunicatione absoluatur. Ratio, quia priuari fructibus est contumaciæ pœna; sed hic non est contumax in excommunicatione, cùm per ipsum non stet; ergo. Neque obstat, quòd à principio fuerit contumax, quia cùm iam sit ablata contumacia, non est cur hic incurrat in pœnam propter illam. Neque etiam obstat, quòd fructus dentur propter officium, quia non stat per ipsum, quòd illud non exerceat. Sic Palud. Enriquez, D. Anton. Syluest. Arm. *vbi suprà*, & referunt Astenius, & Host. Idem videtur expressè tenere Caiet. *vbi suprà*, nam dicit excommunicatum non recipere fructus, quando per ipsum stat, quominus absoluatur. Idem Syluest. *excommunicatio 3. §. 1. particula 9.* referens Liguano, & Pisanam D. Toledo *lib. 5. summæ cap. 39.* Idem P. Enriquez *in suis scriptis, in bulla Cruc.* quam legit Corduba *quæst.* 4. & sententia hæc est tenenda, maximè cùm Doctores citati non sentiant expressè contrarium. Et quidam vir doctus, quem ego consului, dixit esse probabilem.

Tertia conclusio: si ille excommunicatus fuit 6
iustè, nequit post absolutionem repetere fructus amissos: potest autem si fuit iniustè. Patet primum *cap. de re militari, l. cum allegatis, lib.* 12. secundum patet 2. *quæst. 5. cap. super causas.* Ita Syluest. D. Ant. Palud. Couarr. & Perez *ibidem*, & ipsi plures alios referunt.

Vltima conclusio: licèt Bart. & Alber. Ang. Paulus de Castro, & Gigas, quos refert Couar. dicant beneficiarium excommunicatum, qui nullos percipit fructus, teneri soluere subsidium, & pensionem, quæ Episcopo, aut Papæ soluuntur; at probabilius est non teneri. Ratio, quia hoc non est onus personale ipsius beneficiarij, sed reale beneficij fructuum; ergo cùm hos non percipiat, tunc beneficiarius non tenebitur ad istud onus. Sic Couarr. cum Panor. Baldo, & aliis, quos refert *3. var. cap. 13. num. 8. versic. 12. fine.* Perez *vbi suprà, fol. 175. versic. est etiam aliud.*

DVBIVM XII.

An electio ad beneficium, seu collatio facta excommunicato minori excommunicatione sit valida.

TRiplex est sententia.

Prima dicit non esse ipso iure irritam, sed ir- 1
ritandam. Ratio, nam *cap. finali, de cleric. excomm. minist.* dicitur, *si minori excommunicatione ligatus, electus fuerit, electio est irritanda.* Sed pœnæ sunt restringendæ, & *cap. postulastis*, loquitur de maiori; ergo. Sic Syluest. *electio, 1. quæst.* 14. Rosel. *num.* 36. Ang *num.* 24. D. Anton. *3. p. tit. 19. c. 2. §. 6.* Felinus *cap. dilecte, de except.* Richard. 4. *d. 18. art. 7. quæst.* 4. Tabien. *electio 1. num.* 17. Bartholomæus à Ledesma *summa sacramentorum, mat. de excomm. dub.* 19. Card. Toledo *lib. 5. summæ cap.* 66. & docti recentiores, qui addunt non esse etiam irritandam, quando ignoranter electus est, vt colligitur ex *d. cap. finali.* Eandem sententiam tenet Iosephus Angles *floribus theolog. 2. p. materia de excommunicatione, fol.* 48. Idem innuit Petrus Soto *lib. instit. sacerd. mat. de excommunicat. lect.* 4. vbi dicit talem electionem esse cassandam per Ecclesiam.

Secunda sententia distinguit, si electores scien- 2
ter talem eligant, est nulla electio: si verò ignoranter, est valida. Ratio, quia dictum caput finale dicit, *irritandam, quando scienter electus fuerit.* Sic Syluest. *excommunicatio 4. §. 4.* citans Rayn. Enriquez *lib. 13. de communicat. cap. 3. num. 3. & cap. 13. num.* 1.

Tertia sententia dicit, quouis modo eligatur, 3
esse nullam. Sic *infrà* citandi.

Sit prima conclusio: excommunicatus mino- 4
ri, siue à iure, siue ab homine, potest eligere. Probatur, quia *dicto cap. finali*, dicitur posse hunc eligere, & non distinguitur, si sit ab homine, vel à iure excommunicatus. Sic Couarr. *cap. alma mater, §. 8. num. 3.* gloss. *d. cap. finali, versic. nec eligere.*

Idem

Idem videntur tenere alij, qui sine distinctione dicunt excommunicatum minori posse eligere: hi sunt Ang. *electio num.* 8. Arm. *verbo excommunicatio, num.* 9. Pauorm. *cap. illa, de elect.* Caiet. *verbo excommunicatio, cap. penultim.* Rosel. *excommunicatio* 80. *num.* 1. Petrus Soto *vbi suprà.* Syluest. *excommunicatio* 4. *notabili* 3. Nauar. *c.* 27. Lat. & Hisp. *num.* 24. D. Anton. 3. *part. tit.* 19. *cap.* 2. *principio.* Quare non est audienda *lex 6. tit. 9. p.* 1. dicens excommunicatum minori à iure posse eligere, secus si sit ab homine. Hanc sententiam huius legis reprobat Couarr. *ibi,* sed Gregor. Lopez nititur eam glossare, & sano modo intelligere. Ratio verò conclusionis est, quia excommunicatus minori non est priuatus communione fidelium. *cap. Engeltrudam* 3. *quæst.* 4. Ergo nec actiua electione.

5 Secunda conclusio. Si talis excommunicatus acceptet electionem, præsentationem, vel beneficij collationem, peccat mortaliter. Ratio, quia hoc est sibi specialiter prohibitum *d. cap. finali,* &, vt dicemus, peccat contra iustitiam, quia electio est nulla. Nauar. Hisp. *cap.* 27. *num.* 44.

6 Vltima conclusio; valde probabile est, electionem, seu beneficij collationem factam excommunicato minori esse nullam: tum quia *cap. postulastis, de cleric. excomm.* sine distinctione dicit electionem excommunicati esse nullam: tum etiam, quia prohibitio actos impedit id, per quod peruenitur ad illum. *l. omnino. ff. de sponsal.* sed excommunicatus minori prohibetur à Sacramentorum participatione, *d. cap. finali;* electio verò, & collatio beneficij principaliter tendit, vt electus exercear se in sacramentis Ecclesiæ; ergo electio talis nulla est. Et ad cap. finale, in quantum dicit esse irritandam, respondetur intelligere irritam denunciandam, supponit enim esse irritam per *cap. postulastis,* & iubet id denunciari. Et facit pro hoc quòd plura capita iuris, quæ sic loquuntur, intelliguntur hoc modo à Iurisperitis, vt notat Couar. *regula peccatum,* 2. *part.* §. 8. *num.* 78. Syluest. *excommunicatio* 1. *num.* 22. In quantum verò dicit *scienter,* intelligitur, maximè si scienter. Hanc sententiam tenent, siue scienter, siue ignoranter eligatur, glossa *d. cap. finali, vers. scienter.* Couarr. *cap. alma mater,* §. 8. *num.* 3. Panormit. *d. cap. finali, num.* 3. vbi etiam Cardin. Idem docent alij sine distinctione dicentes electionem excommunicati esse nollam: hi sunt Arm. *verb. electio, n.* 24. *excommunicatio, num.* 5. Ang. *excommunicatio* 1. *num.* 1. Sylnest. dicens communem *excommunicatio* 1. §. 3. Nauar. *miscellaneo* 52. *num.* 125. *fine.* Innoc. *cap. illa, de elect.* Palud. 4. *dist.* 17. *quæst.* 6. *articul.* 1. *conclus.* 2. Idem videtur tenere Ledesm. 2. 4. *quæst.* 25. *artic.* 2. *sub finem,* vbi dicit talem esse incapacem, vt eligatur. Idem innuit Hostiens. *titul. de cleric. excommun. num.* 2. vbi dicit talem non posse eligi. Idem innuit Nauarr. *cap.* 25. Hispan. *num.* 139. vbi absque distinctione dicit electionem excommunicati esse nullam: & probat id ex *cap. fin. de cler. excomm.* vbi apertè est sermo de excommunicatione minori. Idem P. Enriqoez *in suis scriptis,* & tenet *lib.* 7. *de indulg. c.* 18. *num.* 2. *in commento littera B.* & expressè Hugolinus *de censuris, tabula* 3. *cap.* 6. §. 3. *num.* 2. & expressè Anton. Cuchus *lib.* 4. *instit. maior. tit.* 1. *n.* 132.

At prior sententia est probabilissima, & ad minus æquè probabilis.

Dubium XIII.

An beneficiorum permutatio facta per excommunicatum valeat. v. g. Si quis ante excommunicationem legitimè obtinuit beneficium, & postea existens excommunicatus illud permutat.

Couarr. *cap. alma mater,* 1. *part.* §. 7. *num.* 2. referens Cardin. & Cosmam dicit non valere, quia in tali permutatione est mutua ipsorum collatio: at collatio facta excommunicato est nulla. 1

Sed hoc sanè intelligendum est, vt scilicet, si excommunicatus est toleratus, quia scilicet non est denunciatus, nec notorius Clerici percussor, est valida permutatio ad hunc sensum, quòd alter acquirat ius in eo beneficio: at est inualida quoad hoc, quòd excommunicatus non acquirit ius in beneficio sibi collato. Ratio, quia excommunicatus habet verum titulum illius beneficij, & per excommonicationem, dum est toleratus, licèt prohibeatur eligere, & conferre beneficium: at si eligat, vel conferat, factum tenet, vt dicam in materia *de excommunicat.* & alter qui permutauit cum illo, verè habet etiam ius, & titulum sui beneficij, & erat capax illius beneficij, cum quo permutauit; ergo verè abdicauit à se primum beneficium, & acquisiuit secundum: & licèt ille excommunicatus non potuit acquirere ius in illo beneficio, cum qoo permutauit, id non fuit ex culpa alterius permutantis, sed culpa sua. Sic docti recentiores: & patet ex his, quæ docet Flamin. *de resign. benefic. lib.* 11. *quæst.* 5. *num.* 27. 2

Dubium XIV.

An propter irregularitatem amittatur beneficium, vel collatio sit nulla.

Francus *reg.* 1. *de reg. iuris in* 6. tenet collationem beneficij factam irregulari non esse ipso iure irritam: quam sententiam dicit esse probabilem Suarez 5. *tom. disp.* 40. *sect.* 2. *num.* 35. 1

Prima conclusio: Collatio beneficij, vel electio facta irregulari, est ipso iure nulla. Patet *cap. dudum* 22. *de elect.* & ratio est, quia inhabilis ad vnum, est inhabilis ad ei annexum, *cap. translato, de constitut.* sed irregularis est inhabilis ad ordines, & eorum vsum, quæ tamen beneficium requirit, cùm detur propter officiom, *cap. finali, de rescript. in* 6. ergo. Ita tenet Couarr. *cap. alma mater,* 1. *part.* §. 7. *num.* 1. & *reg. peccatum,* 2. *part.* §. 8. *num.* 6. & refert Dynum, Innoc. Felinum, Lambertinum, Parisium, & Milis. Idem Rebuff. *tract. de pacific. possess. num.* 226. Nauar. Lat. *cap.* 27. *num.* 249. & *cap.* 25. *num.* 133. *dict.* 21. Hispan. *in addit. ad num.* 28. *cap.* 27. & *cap. si quando, de rescript. except.* 11. *ad* 8. D. Anton. 3. *part. tit.* 15. *cap.* 1. §. 2. Syluest. *beneficium* 3. *initio,* & *electio* 1. *quæst.* 14. Rosel. *ibi num.* 36. Tabien. *num.* 17. Ang. & Arm. *num.* 24. Gabr. 4. *d.* 15. *quæst.* 8. *initio.* Perez *lib.* 2. *ordinam. tit.* 9. *pag.* 502. Cordub. *summa, quæst.* 41. Idem Enriquez *lib.* 14. *de irregul. cap.* 2. *num.* 5. contra aliquos, qoos *ibi in commento littera c.* refert. 2

An verò sit capax pensionis: dicendum est non esse capacem, vt in simili de excommunicato dixi *suprà dub.* 10. & tenet Nauar. *ibi* citatus, dum vniuersaliter affirmat omnem incapacem 3

beneficij esse etiam incapacem pensionis Ecclesiasticæ. Idem videtur sentire Sà *verbo pensio*, *n.6.* dum ait, pensionem non conferri irregulari sine dispensatione. Idem tenet Lessius *lib.2.de iust.c.34. dub.38.num.203.*

4 Circa prædictam verò conclusionem nota primò conclusioné esse intelligendam de eo, qui culpa sua contraxit irregularitatem, vel etiam si absque culpa verè est irregularis, quoad vsum omnium ordinum, vt si bello iusto occidit. Si verò sit irregularis absque culpa non quoad vsum omnium ordinum, vt qui ex defectu membri redendis ipsum inhabilem ad vsum alicuius ordinis, & non alius iam suscepti, potest recipere beneficium non requirens maiorem vsum. Vnde is, qui duos digitos & dimidium palmæ citra culpam amisit, capax est recipiendi beneficium non requirens celebrationem: at secus est, si celebrationem requirat. Sic Nauar. Lat. *cap.27. num.249. in noua, num.252.* Enriquez *supra, & lib.13. de excommunic. cap.56. num.1. littera E.*

5 Secundò nota ex Cordub. *vbi supra*, stylum Curiæ esse dum confertur beneficium, dispensare in irregularitate, & loquitur de irregularitate homicidij. Sed hoc mihi valde dubium est, & credo minus verum: tum quia non est credibile, Papam velle cum homicida dispensare, vt recipiat beneficium, cùm rarissimè, aut nunquam cum tali dispensare soleat: tum etiam, quia Rebuffus, qui maximè in his versatus est, *in praxi beneficiali, tit. declaratio noua prouisionis*, referens, & declarans litteras collationis beneficij, dicit in illis absoluere Papam ab excommunicatione, suspensione, vel interdicto, & nihil dicit de irregularitate. Item quia Pontifex in iis litteris dicit, in generali absoluentes ab omnibus censuris: at nomine *censura communis*, & vera sententia tenet, non comprehendi irregularitatem.

6 Secunda conclusio. Si quis post obtentum beneficium incurrat irregularitatem, non amittit ipso iure beneficium, donec per iudicis sententiam priuetur: & hoc licèt talis irregularitas sit propter homicidium. Ratio, quia id nullo iure cauetur. Item, quia multo plus exigitur, vt priuetur quis re possessa, quàm vt incapax possidendi fiat. Ita Rebuff. *praxi benefic. tit. de modis amittendi beneficia, num. 50. fol. 472.* Anton. Gabriel *tom. 1. commun. opin. lib. 1. fol. 19. vers. beneficium.* Couarru. *Clementin. si furiosus, de homicid. 2. part. §. 3. num. 6.* Petrus Couarr. *de remedio lusorum, 3. part. cap. 9.* Nauarr. Latin. *cap. 27. num. 249.* Perez *lib. 5. ordin. titul. 1. l. 1. fol. 31.* Gregor. Lopez *part. 1. tit. 9. l. 18. vers. de beneficio.* Panorm. & communis *cap. cùm nostris, de concess. prabend.* Felin. *cap. inquisitionis.* Cordub. *vbi supra*, & plures alij, quos refert Couarr. Idem Bernardus Diaz referens alios, *practica crimin. cap.88.* licèt Barba *cap. cùm ab homine, de iudic.* teneat homicidam esse priuatum ipso iure beneficio.

Circa hanc conclusionem nota aliqua.

7 Primò nota homicidam, vel alium irregularem, qui per sententiam priuandus est beneficio, posse interim, adhuc pendente accusatione priusquam damnetur, id beneficium resignare. Ratio, quia antequam damnetur, habet iustam possessionem. Ita Couar. *d. Clement. 2. part. §. 3. num. 7.* glossa *cap. 2. vt lite pendente in 6. vers. finita.* & communis *ibi.* Rebuff. *tract. de pacific. possess. num. 261.* Felin. Ferrar. Rota, Ludouic. Gomez, Chassan. Philipp. Probus, quos refert Couarru. Enriquez *lib.13. de excommun. cap.56. num.4.*

Secundò nota, contra alios contrarium asserentes, quos refert Couar. *eodem num. 7.* quòd si quis impetrasset à Papa, vt homicidæ beneficium sibi conferretur, si homicida illo priuatus fuerit, potest adhuc homicida, antequam priuetur, id renunciare. Ratio, quia impetratio est sub conditione, si iste priuatus fuerit: at iste vtitur iure suo antequam priuetur. Sic Couarr. *ibi*, referens Staphilæum, Chassan. Rotam, & plures alios, Enriquez *ibi.* Nota tamen, quòd tunc temporis renunciatio illa homicidæ non esset valida, quando in prioris impetrationis litteris expressim apponeretur, quòd renunciatio lite pendente, facta ab ipso priuando, cedat in vtilitatem impetrantis, quæ tamen clausula apponi non solet, nisi post primam priuationis sententiam. Ita Cou. Staphilæus, & Probus. 8

Tertiò nota, si possit Episcopus dispensare, vt ille irregularis retineret beneficium, posset vtique dispensare, non obstante, quòd alius obtinuerit à Pontifice illud beneficium post homicidæ priuationem, & quòd homicida, vel talis irregularis non possit id renunciare, nisi in impetrantis commodum. Ratio, quia talis impetratio alterius non tolleret Episcopo dispensandi potestatem, quia alter non acquisiuit ius simpliciter ad illud beneficium, sed conditionale, scilicet, si homicida illo per sententiam iudicis priuaretur: dispensatio verò Episcopi impediret priuationis sententiam. Ita Couar. *ibi* contra Staphilæum. 9

An verò irregularis teneatur beneficium renunciare, vide *in dubio sequenti.* 10

Nota, quòd irregularis non amittit fructus beneficij ante irregularitatem obtenti, quia nullo iure cauetur. Sic tenet Enriquez alios referens *lib. 13. de excommunic. cap. 56. n. 4.* Plaza alios referens *lib. 1. de delictis, cap. 11. num. 8.* Salzedo *super cap. 94. Bernardi Diaz, vers. ex quibus.* Idem tenet Nauar. *lib. 5. consil. tit. 3. de simonia, consil. 56.* & nonnulli recentiores. 11

Dubium XV.

An suspensus, vel interdictus amittat beneficium, vel teneatur fructus restituere.

Sit prima conclusio. Collatio beneficij facta suspenso, vel interdicto, vel ei, qui interdictum non seruauit, est nulla. Patet ratione posita *dubio praced. conclus. 1.* & patet *cap. 1. de postulat. pralat. cap. cùm dilectus, de consuetud.* Ita Sylvest. *electio 1. quast. 14.* Tab. *num. 17.* Rosel. *num. 36.* Ang. & Arm. *num. 34.* Nauar. Hisp. *cap. 25. num. 139.* & Lat. *c. 25. num. 133. dicto 21.* Rebuff. *praxi benefic. tit. declaratio noua prouisf. num. 5. 6. fol. 208.* Sed Nauar. & Rebuff. non ponunt illud tertium, si interdictum non seruauit. Quid dicendū de pensione, vide *dub. praced.* 1

Nota stylum esse Curiæ Romanæ, dum alicui confertur beneficium, priùs ipsum absoluere ab interdicto, vel suspensione ad hunc effectum, vt valeat talis collatio. Sic Rebuffus *ibi.* 2

Secunda conclusio. Qui post obtentum beneficium incurrit suspensionem, non ob id amittit beneficium, quia id nullo iure cauetur. Sic Arm. *verb. suspensio, num. 4.* 3

Nota

4 Nota hîc, quòd si habens beneficium curatum, incurrat impedimentum perpetuum, vt suspensionem, vel irregularitatem, à quo nõ poterit dispensationem obtinere, licèt ipso iure non perdat beneficium, at tenetur in conscientia illud renunciare. Ratio, quia cùm munium illius ob id impedimentum exercere non possit, frustrà haberet beneficium, & illius fructibus frueretur, & ingens damnum grex pateretur, non habens proprium pastorem: maximè cùm parochus suo muneri non satisfaciat ministrans per alium. Ita Felinus *cap. inquisitionis, de accus. colum.* 1. quem refert, & sequitur Couar. 4. *decret.* 2. *p. cap.* 6. §. 8. *n.* 7. vbi hæc verba dicunt: *Delinquens non potest tutè in animæ iudicio retinere beneficium Ecclesiasticum, cui est annexus ordo sacer, quem ipse ob crimen exercere nequit.* Idem P. Enriquez *in suis scriptis*; additque secus esse de habente beneficium simplex, qui aliqua sui officij potest per se exercere: vt recitare, gubernare, quæ ad se pertinent, & sacra, ad quæ tenetur, possunt fieri per alium, quia in hoc non patitur damnum Ecclesiæ.

5 At dubium graue est, an suspensus ab officio, sit suspensus à beneficio. Nota ex Syluest. *vers. suspensio, quæst.* 5. & Nauarr. *cap.* 27. *n.* 153. *dict.* 7. §. 2. Latina, tripliciter posse aliquem suspendi: primò ab officio, & hoc est idem, quod suspendi ab exercitio ordinis, & officij clericalis. Secundò à beneficio, & hoc est idem quod suspendi tantùm à beneficij fructibus: non enim sic suspensus, suspenditur à facultate administrandi illud in temporalibus, vel spiritualibus. Tertiò ab officio, & beneficio simul. Vnde sensus dobij est, an eo ipso, quòd quis est suspensus ab officio, & ordine clericali, sit suspensus à beneficij fructibus.

Triplex est sententia.

6 Prima tenet suspensum ab officio non esse suspensum à beneficio. Ratio, quia est pœna; ergo non extendenda. Item, quia sæpè apponitur in sententia suspensionis, vt sit suspensus ab officio, & beneficio; ergo dum id non apponitur, frustrà, & sine ratione diceretur id intelligendum esse. Ita renet, & latè probat referens aliquos Perez *lib.* 5. *ordinam. tit.* 1. *l.* 1. *fol.* 31.

7 Secunda sententia tenet suspensum ab officio, esse suspensum à beneficio, & aliqui ex iis, qui eam tenent, ponunt quandam limitationem, scilicet quando suspensus est ob crimen graue, secus quando ob leue, vel ob infamiam. Ratio, quia fructus beneficij dantur propter officium; ergo eo ipso, quòd quis suspenditur ab officio, suspenditur ab illis, quia sublato principali tollitur accessorium. Et facit multò pro hac sententia *cap. eos, & cap. sacerdotum*, 81. *dist.* Sic Panorm. *cap. latores, de cleric. excommun. minist. num.* 6. glossa *ibi versic. ab officio*. Bernardus Diaz *pract. crimin. cap.* 67. & plures alij, quos referunt Couar. & Perez; eandem sententiam cum limitatione dicta tenent Couarr. 4. *decr.* 2. *part. cap.* 6. *initio, num.* 13. Panor. *cap. vestra, de cohabit. cleric. num.* 8. Angelus *suspensio* 3. *num.* 3. Syluest. *vers. suspensio, quæst.* 5. Arm. *num.* 11. glossa *Clem. finali, de pœnis, vers. suspensi.* & Nauar. *lib.* 1. *consil. tit.* 11. *de tempor. ordin consil.* 44. tenet suspensum, & irregularem non posse vti fructibus beneficij, nisi sit pauper ad se alendum.

8 Tertia sententia dicit tria. Primum est, vel loquitur de distributionibus quotidianis, quæ dantur interessentibus horis, vel de aliis beneficij fructibus. Si de distributionibus, tunc suspensus ab officio, est suspensus ab illis. Ratio, quia illæ tantùm dantur interessentibus, sed suspensus nequit choro interesse; ergo. Secundum, si loquamur de aliis fructibus beneficij, tunc suspensus ab officio simpliciter, vel ad certum tempus, non est suspensus ab illis. Ratio, quia licèt iste non possit choro interesse, at multa alia ad beneficium pertinentia potest facere: qualia sunt regere, & gubernare ea, quæ ad se attinent, & alia, quæ non sunt diuina officia; ergo. Probatur etiam rationibus primæ sententiæ. Tertium est, si perpetuò suspendatur ab officio, siue à iure, vel ab homine, censetur suspensus à beneficio, id est, fructibus. Ratio, quia hæc suspensio habet vim priuationis, & depositionis; quare cùm ius, vel iudex in perpetuum suspendat ab officio clericali, & beneficiũ sit propter officium, censetur ex consequenti suspendere à beneficio, *c. eos, & c. qui sacerdotum* 81. *dist.* Sic tenent referentes Paulum, Ioan. de Fantua, Præpos. Alexand. Host. Gregor. Lopez *l.* 17. *tit.* 9. *part.* 1. *vers. el derecho.* Turrec. *cap. præter hoc, dist.* 32. *num.* 11. 12. Nauar. *c.* 27. Lat. *n.* 160. Hisp. *n.* 161. & addit. ad eundem *num.* 161. ex quo infert suspensum eo quòd ante debitam ætatem promotus est, non esse suspensum à beneficio. Addunt Greg. Lopez, & Turrecr. posse iudicem per sententiam priuare fructibus beneficij suspensum simpliciter, si ex graui causa suspensus sit.

9 Sit tertia conclusio. Hæc tertia sententia videtur cæteris probabilior, & est amplectenda. Hinc infertur suspensum à beneficio teneri fructus restituere, quia idem est suspendi à beneficio, ac à fructibus. Sic Nau. Syluest. *vbi infrà*. Metina *lib.* 1. *summæ, c.* 11. *fol.* 48. & quidam doctus iunior, quem ego consului.

10 Tandem nota duo. Primum, si iudex, vel ius, in sententia diceret, sit tantùm suspensus ab officio, tunc is non esset suspensus à beneficio. Ratio, quia explicuit suam mentem per illam distinctionem. Sic Syluest. & Arm. *vbi suprà*. Vnde sententiæ positæ locum habent, quando iudex, vel ius non apponit *tantùm*.

11 Nota secundò suspensum casu, quo fructus beneficij amittit, si per ipsum non stet, quominùs à suspensione absoluatur, posse si pauper sit, accipere ex beneficij fructibus, vnde se, & suos alat, ne cogatur in opprobrium clericorum mendicare, *cap. stduat, distinct.* 50. *fine*, & *ibi* glossa. Couarru. 3. *variar. cap.* 13. *num.* 8. *vers. decimosecundo.* Nauar. *cap.* 25. Hispan. *num.* 125. Lat. *num.* 124. Greg. Lopez *l.* 31. *tit.* 9. *part.* 1. *vers. las rentas.* Perez *libr.* 8. *ordinam. titul.* 5. *l.* 1. *fol.* 174. & alij, quos hi referunt. Metina etiam *lib.* 1. *summæ, cap.* 11. §. 8. *fol.* 48. Polanco *in directo.* §. 3. *de suspens. pagin.* 142. Syluest. *beneficium* 3. *quæst.* 20. Idem Ang. *verbo beneficium, num.* 44. Tabien. *beneficium* 3. *q.* 3. Gabriel 4. *distinct.* 15. *quæst.* 8. *articul.* 2. *conclus.* 1. & Couarr. *ibi*. Idem concedit de clerico deposito, non verò de clerico actu degraduato.

DVBIVM XVI.

An collatio beneficij reddatur nulla defectu legitimæ ætatis.

Sit prima conclusio. Collatio est nulla, quando is, cui confertur beneficium, non habet 1 ætatem

ætatem iure requisitam ad illod. Patet ex *cap.cùm in cunctis, de elect.* & ex Trid. *sess.22. cap.4.fine.* Sic Nauarr.*cap.25.* Hispan.*num.*118. D.Anton.3.*part. tit.*15. *cap.*1.§.2. Syluest.*electio* 1. *quæst.*14. Ang. & Arm.*num.*24. Gabr.4.*dist.*15.*quæst.*8.*art.*1. P.Enriquez *in suis scriptis*, & alij.

2 Secunda conclusio. Ætas requisita ad Episcopum, est trigesimus annus completus.Patet,quia *cap. cùm in cunctis*, dicitur, vt trigesimum annum excegerit: at vbi ponitur annus cum subiunctiui verbo importante complementum, requiritur quòd sit completus. Sic glossa *ibi vers. exegerint.* Rebuff. *praxi benefic. titul. requisita ad bonam collationem, num. 27. fol. 36.* Panormit. *cap. super inordinata, de præbend.* Cardin. *cap. cùm contingat, de ætate*, Syluest. *verbo ætas, quæst.* 1. *dicto* 5. Armil. *num.*2. Ang.*num.*3. D.Anton.3.*part.titul.*19.*cap.*2. §.5. P.Enriquez *in suis scriptis*. Ad dignitates verò inferiores curam animarum habentes, & ad beneficia curata requiritur vigesimusquintus annus inceptus, *dicto cap.cùm in cunctis, § inferiora*, & Concil.Trident.*sess.*24.*cap.*12. Et ratio est,quia electus ad curatum debet habere summum consilium, & summam prudentiam, quæ ante vigesimum quintum annum non reperitur. Et quòd sat sit inceptus, patet, quia *cap.citatum*, & Concilium petunt, quòd attingat vigesimumquintum annum;sed quando ingressus est vigesimumquintum annum, licèt non compleuerit, dicitur attingere: sicut beati in patria dicuntur Deum attingere per solam apprehensionem, licèt non comprehendant. Sic Syluest. *dicto* 4. & 5. Ang. Arm.Nauarr.Hispan.*c.*25.*n.*118.& *addit. ad eundem n.*Lat.*n.*135.Ad reliquas dignitates non curatas,seu personatus iure antiquo requirebatur vigesimus annus,*c.*1.*de ætate in* 6.docetque Nauarr. *ibidem*.at Trid.*dicto cap.*12. iubet, vt non minores duo de viginti annis promoueantur: vbi duo de viginti anni completi videntur requiri, quia significatur ætas in ablatiuo absque præpositione *in*,& quando sic significatur ætas,requiritur completa,teste Bart. *l.si cui.ff.de leg.*1. Syluest.*vers.ætas, quæst.*2.Arm.*num.*3. Ang.*num.*5.

3 Tertia conclusio. Loquendo de aliis beneficiis simplicibus secundùm ius commune, variæ sunt opiniones: at communior, & rationabilior est, quam sequuntur Syluest. *vbi suprà dicto 6.* Ang. *num.*3. Panorm. & Cald.quos refert, & sequitur Greg.Lopez *l.*3.*tit.*16.*part.*1. *vers.*14.Anton. Cuchus *lib.*1.*Institut.iuris,tit.*5. scilicet si beneficium simplex sit canonicatus, aut aliud maturitatem consilij exigens, vt Rectoria,puta, quia est Ecclesia, vel capella per se stans, habens ad regimen suum clericum, requiritur annus quatuordecimus: ad cætera verò beneficia sat est septennium. Et notant Anton. Cuchus extare modò regulam Cancellariæ 18. statuentem, vt nemo canonicus creetur in cathedralibus ante decimumquartum annum, in collegiatis verò ante decimum. At verò iure nouo Concilij Tridentini *sess.* 23. *cap.* 6. requiritur ad simplex beneficium decimus quartus annus, & iste debet esse completus. Ita docuere Enriquez *vbi suprà*. Mandosius *de ætate minori. cap.* 4. *num.* 15. immo addit nec posse præsentari ante decimumquartum completum, quia Concilium dicit, vt antea obtinere nequeat, & verbum *obtinere*, est generale. Enriquez *lib.* 10. *de ordin. cap.* 19. *num.*2. dicit, sat esse inceptum, & sic declarasse Cardinales. Et probatur,tum quia Concil.videtur velle, vt ante pubertatem non recipiat quis beneficium, sicut nec est habilis ad matrimonium, quia posuit annum in accusatiuo cum præpositione, & quando sic ponitur annus, exigitur completus, teste Bart. Angelo, & Syluest. *suprà* citatis: quod regulariter dicit verum Nauar.Lat.*cap.*25.*num.*116. Hisp. *addit.ad num.*118.*cap.*25.nisi aliud ex coniecturis, & alio decreto appareat,quod hîc non contingit. De canonicatibus verò,& portionibus, an requirant tantùm decimumquartum annum, videtur dubium,quia in Trid.*sess.*24.*cap.*12.dicitur,vt omnes canonicatus, & portiones habeant annexum ordinem sacrum, sed ad hoc requiritur ad minus vigesimusprimus annus; ergo.

Sit quarta conclusio:Ad canonicatus,& ad portiones sat est decimusquartus annus. Probatur, quia Concilium *loco citato*,ad omnia beneficia simplicia hanc ætatem postulauit, & *d.cap.*12. solùm ad dignitates postulat vigesimum secundum annum,neque inhabilitat ad canonicatum eum,qui non est promotus ad ordinem sacrum. Sic Enriquez *in suis scriptis*, & in epistola, quam misit ad me anno 1580.die 10.Februarij. 4

Vltima conclusio. Quantum attinet ad Prælatos Religionis, requiritur, vt aliquis fiat Prælatus Religionis,vigesimusquintus inceptus. Patet, quia licèt de hoc non sit textus expressus:at *c. cùm in cunctis*, definitur vniuersaliter ad dignitates curam habentes requiri vigesimumquintum inceptum. Sic Syluest. *vers. ætas, quæst.*1. glossa *cap. indemnitatibus, de elect. in* 6. Panormit. *dicto cap. cùm in cunctis*, Ang. *num.* 3. Arm. *num.* 2. ad Abbatissam verò iure communi requiritur trigesimus expletus.Ang.Sylu.Arm. *ibidem*. At ex Trid. *sess.*25.*c.*7. *de regul.* requiruntur quadraginta completi, quia ponit ætatem in ablatiuo absque præpositione *in*,iuxta dicta *conclus.*2. Alias etiam qualitates petit *ibi* Concilium,& dicit quid agendum sit,vbi non inuenitur Monialis hoius ætatis:vide *ibi*. Et ratio est iuxta Panorm. quia cùm fœminæ sint minoris prudentiæ, quàm viri,voluit ius, vt ætas suppleret prudentiam. 5

Dvbivm XVII.

An liceat pueris post decimumquartum annum beneficia conferre.

Ante decimumquartum annum manifestum est non licere,per decretum Concilij *sess.*23. *c.*6.Multi dicunt id esse illicitum.Ratio,quia actu non sunt digni,& priuantur iis alij indigni: & licèt bonam de se præbeant spem, at facile mutantur. Ita Palud. 4.*dist.*25.*q.*2.*art* 4.Gabr.4.*d.*15.*q.*8. *art.*1. D.Anton. 3 *p.tit.*15.*cap,*1.§.3.Syluest.*beneficium* 3.*quæst.*1. Caiet. *verbo beneficium,in fine.* Arm. *ibi num.*83.Nauar.*c.quando, notab.*11. *n.*16. glossa *cap.dudum,de præb.in* 6.*vers.idoneas.* Henricus Gandauo *quodl.*9.*q.*31. Dionys. Carthus. *opusc.de regimine & vita Episcoporum,c.*32.D.Bernard.*epist.*271. ad Theobaldum Comitem, & *epist.* 42. *ad Henricum*, & *lib.*3. *de consid. ad Eugenium, in fine.* Immo Soto 3.*lib.de iust.q.*6.*art.*2.*fine*, dicit,cauendum,ne pueris beneficia dentur, quia nec ius canonicum, nec naturale reputat eos dignos. Patet *cap. super inordinata,de præb.* 1

Dico

2 Dico primò, ad beneficia curata non est eligendus puer. Ratio, quia est contra ius naturale, & diuinum, vt qui vix sui curam habere potest, aliorum curam habeat, & sit spiritualis pastor. Et hoc intendunt Doctores citati. Sic expressè P. Enriquez *in suis scriptis*. Similiter (inquit) dignitates Ecclesiæ non esse pueris conferendas.

3 Secundò dico, aliquando possunt concurrere circumstantiæ ita magnæ, vt puer etiam ante decimum quartum annum possit per Papæ dispensationem eligi ad beneficium curatum. v. g. quando esset puer maximæ spei, ex quo rationabiliter sequeretur maius commodum ipsi Ecclesiæ. Ratio, quia eo casu posset Pontifex prudenter arbitrari id vtilius Ecclesiæ futurum. Sic docti recentiores.

4 Tertiò dico, beneficia simplicia, quæ solent ex consuetudine per vicarium administrari, & maximè, quæ nullum exigunt seruitium, vt præstimonia, possunt pueris bonæ indolis conferri, præsertim quando illa ætate quatuordecim annorum ostendunt bonos mores, & mediocrem scientiam cum spe proficiendi. Ratio, quia isti censentur digni, & spetantur profuturi Ecclesiæ; nec hæc beneficia tantam sufficientiam & curam exigunt. Sic P. Enriquez *in suis scriptis*, Adrian. *4. mat. de restitut. quæst. quia iam determinatum est, ad confirmat.* 4. Hostiens. *tit. de præbend.* §. *cui sit conferenda*. Enriquez *vbi suprà*.

Dubium XVIII.

An propter defectum morum reddatur collatio beneficij nulla.

Duplex est sententia.

1 Prima tenet, ob quodcumque peccatum mortale graue, quo quis affectus sit, reddi collationem beneficij nullam. Sic Panor. *cap. si celebret, de cleric. excomm. minist. & cap. dudum el 2. de elect. num.* 14. Arm. *verbo electio, n.* 14. quando tale peccatum graue est publicum.

2 Secunda sententia tenet oppositum.

3 Sit prima conclusio. Defectus honestatis morum reddit collationem beneficij nullam. Probatur, sicut scientia, ita & morum honestas requiritur in promouendo ad beneficium, *cap. cum in cunctis, de elect.* Immo eo plus, quo morum honestas scientiæ præstat, quod ipsum cap. innuit, dum priori loco morum honestatem ponit: sed defectus scientiæ reddit collationem nullam, vt *infrà* ex mente omnium dicam; ergo. Et confirmatur ex Trid. *sess.* 22. *cap 4. de reformat.* vbi postquam egit de beneficiis omnibus, subdit, nec aliis in posterum fiat prouisio, nisi qui iam ætatem, & cæteras habilitates integrè habeant, aliàs irrita sit prouisio. Sed quædam habilitas est morum honestas, vt patet ex *dicto cap. cum in cunctis*; ergo. Hanc conclusionem docet Nauar. *c. si quando, de rescript. exceptione* 11. *ad* 8. *& cap. quando*, Latino *cap.* 22. *num.* 98. *& in miscellaneo* 39. *num.* 64.

4 Secunda conclusio. Hanc morum inhonestatem, quæ reddit beneficij collationem nullam, non constituit, esse electum in peccato mortali, quamuis grauissimo, & ita collatio beneficij facta multis criminibus irretito, est valida. Probatur ex *cap. sicut nostris, de iureiur.* & patet ex vsu. Sic Sylucst. *electio* 1. *quæst.* 14. Ang. *n.* 14. Nauar. *vbi suprà*,

& in summa *cap.* 25. Hispan. *num.* 155. Lat. *n.* 135. Felinus, glossa, Compostellanus, & alij, quos refert, ac sequitur Couar. *cap. alma mater*, 1. *part.* §. 8. *num.* 4. Maioris 4. *dist.* 18. *quæst.* 4. *&* 2. *dist.* 44 *q. vlt.*

5 Tertia conclusio. In tribus casibus dicetur deficere morum honestatem requisitam, vt beneficij collatio valida sit, & sic in illis erit nulla. Primus casus est, vbi quis contraxit crimen, ob quod irregularitas est in iure, vel suspensio constituta, vt homicidium, rebaptizationem, &c. Secundus casus est, quando quis commisit crimen graue notorium notorietate iuris, propter quod iudicis arbitrio veniret deponendus à beneficio. Ratio, quia talis propter infamiam iuris est irregularis. Tertius casus est, quando quis commisit crimen graue, & est notorium crimen notorietate facti, & est etiam infamatus de diutina perseuerantia in illo: ita vt iudicis arbitrio esset deponendus à beneficio, vel esset infamatus de tali crimine, & accusatus, & lis super crimine penderet. Ratio, quia in his casibus est irregularis propter facti infamiam. Sic Nauar. plures referens *cap. si quando, & cap. quando, & in miscellaneo citato*.

Dubium XIX.

An beneficiarius existens in peccato mortali perdat beneficij fructus, & teneatur illos restituere.

Triplex est sententia.

Prima dicit teneri fructus restituere beneficiarios perditè viuentes, & continuò existentes in peccato mortali. Ratio, quia percipiens aliquid ad causam, quam præstare non curat, tenetur præceptum restituere, at beneficia Ecclesiastica dantur clericis, vt bene viuant; ergo. Sic tenet Adrian. *4. mat. de restit. q. quæ incipit, Pro clariori intelligentia dictorum, vers. pro responsione.* Idem tenent quando peccatum mortale est publicum, Ang. *verbo clericus* 8. *num.* 5. Gabr. 4. *dist.* 15. *quæst.* 8. *art.* 3. *dub.* 4. 1

Secundò sententia docet, non teneri fructus restituere, at teneri aliter recompẽsare benefactoribus, & fundatoribus suis, scilicet eleemosynas elargiendo, &c. Sic Gerson 2. *p. Alphab.* 40. *litter. I.* & Driedo *lib.* 2. *de libert. Christiana, cap.* 4. 2

Tertia sententia docet, nihil teneri restituere, quia id nullo iure cauetur: item quia talis ritè deseruit Ecclesiæ quo ad id, quod Ecclesia statuit, recitat enim, & sacra facit, &c. Sic Syluest. *clericus* 4. *quæst.* 24. Rosel. *clericus* 3. *num.* 3. D. Anton. 2. *part. tit.* 2. *cap.* 2. §. *vltim.* Sotus *lib.* 10. *de iust. q.* 5. *art.* 6. *in fine.* Nauar. *lib. de reddit. Ecclesiast. quæst.* 1. *num.* 72. *& cap. quando*, Latino *cap.* 7. *num.* 55. *& in summa, cap.* 25. Lat. *num.* 123. Hisp. *num.* 124. 3

Sit conclusio: hæc tertia sententia, vt certa tenenda est. 4

Dubium XX.

An defectus scientiæ, quia scilicet beneficiarius est indoctus, collationem beneficij illi factam nullam reddat.

Sit prima conclusio. Defectus scientiæ competentis reddit beneficij collationem nullam. 1

Probatur ex *cap. cùm in cunctis. §.finali, de elect.* vbi habetur, quòd si eligatur indignus ob ætatis, morum, scientiæ, vel natalium defectum, collatio, vel electio ad alium deuoluatur: ergo collatio, vel electio propter aliquem illorum quatuor defectuum est nulla, aliàs non deuolueretur ad alium. Secundò probatur ex *cap. cùm nobis, de elect.* vbi habetur eum, qui fuit ibi electus, non esse repellendum ob defectum scientiæ, quia licèt non haberet eminentem scientiam, habebat tamen competentem; ergo si non habuisset competentem, non valeret electio. Sic tenent Tabie. *electio 1. num.* 17. 18. Syluest. *electio 1. quæst.* 14. Ang. *n.* 23. 24. Arm. *num.* 23. 24. Salzedo *vbi infrà*. Rebuffus *de pacific. possess. num.* 214. Nauarr. *cap. si quando, de rescript. except.* 11. *ad* 1. *& cap. quando*, Latino *cap.* 22. *num.* 98. Panorm. Ioan. Andr. Cardin. per Nauarrom citati.

2 Secunda conclusio. Vt collatio beneficij sit valida, satis est, vt is, cui confertur, non sit omnino illiteratus, & scientia destitutus, sed saltem legere sciat: vnde tunc ob defectum scientiæ erit nulla, cùm legere nescit. Sic Nauarr. *dicto c. quando, c.* 21. *num.* 98. Salzedo *pract. Bernard. Diaz cap.* 21. & Nauar *cap. si quando, de rescript. in nonis, except.* 13. *fine*, concludit, satis esse, si sciat legere, & scribere, iuxta Trid. *sess* 23. *cap.* 4. *de reformat.*

3 Tertia conclusio. Vt quis non peccet acceptans beneficium, oportet habeat mediocrem scientiam, & sufficientem ad beneficium administrandum. Sic Nauarr. *ibi*. Rebuff. *praxi benefic. c. de requisitis ad bonam collationem, num.* 42. Panormit. *dicto cap. cùm in cunctis.*

DVBIVM XXI.

An per intrusionem reddatur quis beneficij incapax.

1 PRimo loco prænotare oportet, quis dicatur intrusus in beneficium, multipliciter enim dicitur intrusus. Primò dicitur intrusus, qui sine authoritate illius, ad quem collatio beneficij spectat, illud capit propria authoritate. *cap. ad aures, de excess. prælat.* tenet Panorm. *cap. cùm iam dudum, de præbend.* Bernard Diaz *pract. crim. cap.* 44. Rebuff. *praxi benefic. regula, de subrogandis collit. glossa* 4. *num.* 4. Syluest. Armil. Tabien. Angel. *verbo intrusus*, Paulus Borgasius *in lib. de irregul.* 6. *tit. de instit. num.* 10. Cosmas *vbi infrà*. Felin. *cap. in nostra, de rescript. num.* 11. quem *ibi* de toto hoc dubio videbis.

2 Secundò dicitur intrusus, qui absque canonico, & legitimo titulo beneficium capit, sed titulo vitioso. Sic Bald. quem refert, & sequitur Rebuff. *ibi num.* 5. Armil. & Tabien. *vbi suprà*. Nauar. summa Hisp. *cap.* 28. *addit. ad num.* 28. *capitis* 27. & ponit exemplum Nauar. vt qui sciens se esse irregularem, capit beneficij possessionem, & Lat. noua, *cap.* 27. *num.* 194.

3 Tertiò dicitur intrusus, qui post electionem ad beneficium ante confirmationem administrat. Sic Oldraldus, quem refert, ac sequitur Rebuff. *num.* 7. & Paulus Borgasius *vbi suprà*. Cosmas *pragmat. sanctio, titul. de pacific. possess. super glossam, quicumque.*

4 Quartò dicitur intrusus, qui beneficium post priuationem, & depositionis sententiam, adhuc retinet, à qua non appellauit: secus si appellauerit. Sic Innoc. & Præposit. quos refert, & sequitur Rebuff. *ibi num.* 10. Cosmas *ibi*.

Quintò dicitur intrusus, qui beneficium iniustè alteri ablatum, & omisso iuris ordine, detinet, quamuis habuerit collationem, *cap. tanta, de excess. prælato.* Præpos. & Domin. quem refert, & sequitur Rebuff. 5

Sextò dicitur intrusus, qui à superiori excommunicato suspenso, vel indirectè, vel ab eo, qui non habet conferendi potestatem, beneficium recipit. *cap. finali, de excess. prælat.* Rebuff. *ibi num.* 12. Cosmas, Paulus Borgasius, & Bernardus Diaz *vbi suprà*. 6

Septimò dicitur intrusus, retinens beneficium Ecclesiasticum, quo est priuatus ipso iure, propter aliquod crimen, Brixiensis, Felinus, quos refert, & sequitur Couarr. 4. *decret.* 2. *part. cap.* 6. §. 8. *num.* 8. Cosmas, & Rebuff. *vbi suprà, num.* 14. Huc tamen limitat Couarr. verum esse, quando quis fuit per sententiam priuatus, & retinet illud beneficium, vel quando ipso iure priuatur, & fuerit sequuta sententia declaratoria: immo requiritur vtroque casu sententiæ executio, & refert Rotam. His suppositis, sit 7

Prima conclusio. Intrusus in beneficium est illius incapax, & ad illud inhabilis. Sic Paulus Borgasius *vbi suprà, num.* 11. Nauarrus plures referens *vbi suprà*. Rebuff. *vbi suprà num.* 26. *& praxi benefic. titul. de missione in possess. num.* 8. Anton. Gabriel *tomo* 2. *communium opinionum, lib.* 5. *titul. de acquirend. vel amitten. possess. conclus.* 4. *num.* 5. *fol.* 274. Vnde dicunt Anton. Gabr. & Rebuff. cum pluribus aliis per ipsos citatis non valere impetrationem, si talis intrusus impetret illud beneficium à Papa, non facta intrusionis mentione. Menochius *lib.* 2. *de arbitr. centuria* 3. *casu* 201. *num.* 129. Nauarr. *libr.* 3. *consil. titul. de iure patronat. consil* 8. Immo & fructuum perceptorum tenetur facere mentionem Papæ. Nauar. *ibi*. Felin. *c. in nostra, de rescript. coroll.* 2. Rebuff. *praxi* 3. *part. signaturæ, num.* 57. 58. Nauarr. Latina noua, *cap.* 27. *num.* 194. impetret habilitatem à Papa, & postea collationem ab ordinario, si non esset reseruata. Enriquez *lib.* 13. *de excommunic. cap.* 56. *n.* 1. *litt. F.* 8

Secunda conclusio, solus Papa dispensat in hac inhabilitate. Paulus Borgasius, & Nauarr. *vbi suprà*. Vnde dicit Nauarr. qui sciens se esse irregularem obtinuit, & accepit beneficium, detegat Papæ hanc intrusionem, vt cum ipso in hac inhabilitate dispenset, & postea impetret nouam collationem ab ordinario. At per Concil. Tridentin. *session.* 24. *cap.* 6. si hæc inhabilitas nascatur ex delicto occulto, potest Episcopus dispensare. 9

Tertia conclusio. Intrusus dumtaxat est inhabilis ad illud beneficium, in quod se intrusit, non autem ad reliqua omnia. Vnde in impetratione illius beneficij mentio debet fieri de intrusione, non autem in impetratione alterius beneficij. Sic Anton. Gabriel, & Rebuff. *ibidem*. 10

An verò coniugatus clericus sit incapax beneficij Ecclesiastici, dixi *libr.* 7. *de matrimon. disp.* 43. *num.* 14. & an per sponsalia, vel matrimonium, etiam irritum, amittatur etiam ante consummationem, dixi *ibidem disp.* 42. ac denique *disp.* 44. 11

disp.44. num.9. dixi coniugatum clericum incapacem esse pensionis, quæ titulo clericali conferri solet, & ideo *ibidem num.5.* dixi vacare similiter per matrimonium.

Dubium XXII.

An habens beneficium curatum, si non promoueatur infra annum ad sacerdotium, amittat ipso iure beneficium.

1 Sit conclusio. Talis amittit ipso iure beneficium finito annò. Patet *cap. licèt canon. de elect. in 6.* nec requiritur aliqua iudicis sententia, vt vacet (vt optimè Nauar. Soto, Rebuff. & Metina *vbi infrà*,) & est apud omnes certissimum. Idem D. Henriquez *in suis scriptis*. Et ratio est, quia hæc lex non est pœnalis, sed conuentionalis, datur enim ab Ecclesia hac lege, & conditione beneficium curatum, vt recipiens promoueatur intra annum; quare si conditionem non seruat, amittit statim beneficium. Ita docent Anton. Cuchus *lib.2. Institut. iuris tit.7.* Bernard. Diaz *practic. criminal. cap.48.* Metina 1.2. *quæst.96. art.4. fol.88. vers. Ad aliud de clerico.* Nauarr. *cap.25.* Lat. & Hispan. *n.118.* Syluest. *beneficium 3. quæst.2.* Gabr. 4. *dist.15. quæst.8. art.1.* D. Anton. 3. *part. tit.15. cap.1* §.3. Archid. & Ioan. Andr. *cap. cùm ex eo, de elect. in 6.* Panormit. *c. cùm in cunctis, de elect.* §. *inferiora.* Armil. *verbo beneficium, num.* 85. Angel. *clericus 7. num.5.* Sotus *lib.10. de iust. quæst.5. art.6. vers. secundum caput.* Rebuff. *praxi benefic. tit. de non promotis intra annum, fol.443. num.1. & 2.*

2 Nota primò, similiter Episcopos, & Archiepiscopos teneri intra tres menses consecrationis munus suscipere, aliàs teneri ad fructuum restitutionem. Quòd si intra totidem menses postea id facere neglexerint, Ecclesiis sunt ipso iure priuati. Sic Trid. *sess.23. cap.2.*

3 Secundò nota, conclusionem positam habere locum in vicariis perpetuis Ecclesiarum parochialium, quia hi verè habent animarum. *Clement. vnica, de effic. vicarij.* Sic Rebuff. *vbi suprà num.4.* Item habet locum tam in sæcularibus, quàm in regularibus: vnde si regulari detur parochialis Ecclesia, tenetur infra annum promoueri, aliàs vacabit. Rebuff. *ibi num.7.*

4 Tertiò nota, procedere etiam conclusionem positam, licèt habens beneficium parochiale non recipiat fructus primi anni, adhoc enim tenetur promoueri, aliàs vacabit. Ratio, quia grex est eidem commissus, & habet pacificam beneficij possessionem, & sic propter eius periculum tenetur promoueri. Quare parate se tenebitur, vt eo tempore, quo fructus est perceptorus, sit idoneus ad seruiendum. Sic Rebuff. *num.11. & 12.* Francus, Dominicus, & gloss. Perus. *cap. commissa, de electione in 6.* Notat tamen Rebuff. *num. 13.* hoc procedere, quando ad aliquod tempus fructus non percipit: si tamen quis retineret sibi omnes fructus, & renunciaret parochiali Ecclesiæ, is, qui nil percipit, promoueri non tenetur, quia cùm de altari non viuat, & fortè in vita sua non percipiet fructus, seruire non tenetur, sed is, qui fructus recipit, tenetur sacra ministrare, eo mortuo tenebitur resignatarius intra annum promoueri.

5 Quartò nota, conclusionem non esse intelligendam in Ecclesiis parochialibus collegiatis, vt sunt Decani in collegiis, Priores, & Abbates in conuentibus. Rebuff. *num.27.* Patet *cap. statutum, de elect. in 6.* & ratio est, quia non tantum periculum imminet, si isti sacerdotes non sint, cùm plures sint in collegiis Sacerdotes, qui ex curati, non Sacerdotis concessione possint id facere, ad quod ipse tenetur. Sic Armil. Panorm. Angel. Syluest. *quæst.3.* qui addit sumi collegium largè pro plebania sub se habente capellas, in qua sunt Sacerdotes, qui curati vices suppleant.

Quintò nota, non habere etiam locum in Abbatiis, quia in his id non est statutum, & requiretur expressa mentio. gloss. *cap.1. de prebend. in 6.* Rebuff. *num.21.* at dicit *num.26.* peccare grauiter Abbates, si iusto cessante impedimento, non promoueantur, siquidem non secundùm Abbatiarum institutionem officium eis iniunctum exequuntur. 6

Sextò nota non habere etiam locum, si Ecclesia parochialis erigatur in cathedralem, quia percipit nomen parochialis. *cap. cum nostris, de concess. prebend.* Sic Cardin. Perus. quos refert, & sequitur Rebuff. *num.24.* Item nec in dignitatibus etiam curatis: & sic Decanus etiam Ecclesiæ curatæ non amittit beneficium, si intra annum non promoueator, quia Ecclesia parochialis simpliciter non comprehendit parochialem, quæ dignitas est, siquidem aliam habet qualitatem. Sic Ioan. Andr. Fedet. & alij, quos refert, & sequitur Rebuff. *n.29.* & infert *num.* 30. pœnam non promotionis non habere locum in Decanatibus, Præpositutis, aut Archidiaconatibus. Item non habet locum, quando Ecclesia parochialis esset principaliter vnita præbendæ, vel alij beneficio simplici, *cap. extirpanda.* §. *qui verò, de prabend. & cap. super eo, eodem titulo in 6.* Ratio, quia cùm accessorium sequatur naturam principalis, beneficium vnitum assumit naturam eius, cui vnitur, per *cap. recolentes, in fine, de statu monach.* Sic Anton. *cap.1. de sede vac.* gloss. & communis *dicto cap. licèt canon,* vt refert, & sequitur Rebuff. *num.31.* Item non habet locum, si Ecclesia non habeat curam fori pœnitentialis, sed tantùm contentiosi. Ratio, quia ista non dicitur parochialis simpliciter, & cessat in hac promotionis ratio. Ita plures, quos refert, & sequitur Rebuff. *num.32.33.* Item non habet locum, quando Ecclesia est tantùm parochialis habitu, quia scilicet non habet iam parochianos. Ratio, quia ista non dicitur parochialis simpliciter. Sic Selua *tract. de benef. 3. part. quæst.42.* Staphilæus *de literis gratiæ 2. parte fol.46.* glossa *dicto cap. licèt canon, vers. parochialis, fine.* Gutierrez *in allegat. allegat.8. num.3.* Rebuff. *num.34.* qui notat, quòd si iterum habeat parochianos, tenebitur promoueri ab ea die, qua incipit habere. 7

Nota septimò non habere etiam locum, si duo præficiantur Ecclesiæ parochiali, & neutri sit commissa cura, quia duo non possunt esse curati eiusdem Ecclesiæ; licèt plures possit habere clericos, esset enim monstrum, si duo capita haberet, nisi factæ essent duæ parochiæ, & partita cura de Papæ authoritate. Vnde si collegium committat curam duobus, neuter curam habebit, sed tantùm curæ exercitium, & cura erit penes collegium: quòd si collegium committat vni ad tempus, ille non erit curatus, sed curati vicarius temporalis: si tamen vicarium perpetuum signaret, & is ab ipso susciperet literas regiminis, tunc ille haberet 8

curam,& intra annum teneretur promoueri. *Clement.vnica,de offic. vicar.* Hæc Rebuff. citans plures *à num.63.vsque ad 70.*

9 Octauò nota à quo die numeretur annus,intra quem tenetur promoueri, numeratur quippe à die, qua in pacifica beneficij possessione est, vel per eum stat, qoo minus esset. Sic colligitur ex *cap.commissa,de elect.in 6.* Sic docent Nauar. Sylu. D.Anton.Bernard.Diaz,Angel.*vbi suprà*, Rebuff. *vbi suprà num.41.* quare dicit idem *num.45.* cùm annus iste computetur à die pacificè possessionis adeptæ,& in Regno Franciæ pacificam possessionem quis non dicatur habere ante annum, ob id post annum pacificæ possessionis alterum habet ad promouendum. Quando verò dicatur possessio pacifica communiter,id enim esse peculiare in Gallia, dixi *dubio 7.num.5.*

10 Sed quid si pater obtinuit Bullas beneficij curati pro filio, vel aliquis alius, & beneficiarius id ignoret, an priuabitur elapso anno. Rebuff.*n.54.* nilerit amittere elapso anno, & imputetur obtinenti beneficium, quòd non admonuerit futurum beneficiarium: at probabilius est non amittere. Ratio, quia cùm ignoret se esse curatum, non currit ei tempus,nisi à die,quo scit,cùm legitimè excusatus sit. Sic Domin. *dicto cap.commissa,* Selua *tract.de benef.3.part.quæst.3.fine.*

11 Nonò nota eum, qui non promouetur, non amittere beneficium, donec compleatur annus numeratus à die pacificæ possessionis, quare potest in fine anni curatum permutare cum alio beneficio,cùm eo ante finem anni priuatus non sit, & is,cum quo permutatur, tenebitur intra alium annum promoueri, aliàs amittet. Sic Rota antiqua, Austerius, Bellamera, Oldradus, Rochus, quos refert, & sequitur Rebuff. *num.37.38.39.*& si possidens beneficium curatum,qui non promotus est,moriatur vltima die anni, vacabit beneficium per mortem illius, cùm adhuc non sit eo priuatus. Parisius, quem refert, ac sequitur Rebuff. *num.44.*

12 Decimò nota posse Episcopum dispensare cum habente curatum, vt ratione studio literarum incumb-ndi non promooeatur per septennium ad sacerdotium,dum tamen intra annum Subdiaconus fiat, ita quòd nisi primo acceptationis anno subdiaconus fiat, & infra octauum sacerdos, ipso iure perdit beneficium. Patet *cap. cùm ex eo, de elect.in 6.* Sic Soto, Nauar. Angel. Armil. Syluest. Gabr. D.Anton. *vbi suprà.* Immo idem potest Vicarius generalis Episcopi, & Capitulum sede vacante,quia eandem iurisdictionem,quam Episcopus,exercet,vt notat Felin.*cap.cùm olim,quæst.8 de maior.* Rebuff. *in praxi benefic. tit. de deuol.num.64.* Ita tenet Nauar.*cap quando*, latinè *cap.21.num.59.* Quam dispensationem potest etiam in fine anni concedere Episcopus illi parocho non promoto, modò intra illum primum annum promotus fuerit ad subdiaconatum. Ratio, quia donec elabatur annus, non est priuatus beneficio, & sic ante anni finem poterit Episcopus ratione studij dispensare. Sic Rebuff. citans plures *num.43. & 44.* Francus *dicto cap.commissa,in principio,num.3.*Lapus *allegat.9.num.7.*Domin.*eodem cap.commissa,in principio num.1.vers.in fine glossa.* Anchar. *num.4.versic. fecit etiam*, & *ibi.* Ioan. Andr. *num.2. vers.in glossa facta.* Ex aliis verò causis nequit Episcopus dispensare, cùm solùm ex hac causa concedatur. Rebuff.*num.8.*latè probans,idem Nauar *c.quando,* latinè *cap.21.num.59.* Item si curatus dispensatus ratione studij literarum studio non incumbat,nil prodest sibi dispensatio, sed ipso iure beneficio priuatus est,si infra annum non fiat sacerdos,cùm causa dispensationis cesset. Sic Nauar.Sylu.Gabr. D.Anton.*vbi suprà.*

Vndecimò nota quòd si propter legitimum impedimentum non potuit parochus promoueri intra annum,non amittit beneficium,quia,qui in culpa non fuit, pœnam pati non debet.Sic glossa, *cap.licèt canon, de elect.in 6.vers.priuatus*, & plures alij,quos refert,& sequitur Bernard Diaz, & Rebuff.*vbi suprà num.47.* Angel. *verbo Clericus 7.n.5.* Nauar. Hispan. *addit.ad num.118.capitis 25.* Lat. *cap 25.n.116.* Impedimenta verò legitima sunt, si beneficiarius ægrè valuit, vel Episcopus fuit impeditus, vel noluit eum promouere: non esset tamen legitima excusatio,si Episcopus proprius, qui noluit, vel nequiit eum promouere, dedit ei literas dimissorias,vt ab alio Episcopo promoueretur. Esset etiam legitima excusatio,si beneficiarius citra culpam incurrit irregularitatem, vt per amissionem oculi, vel manus, &c. secus si culpa sua. Sic Bernard.Diaz aliquos referens, & notat Rebuff. *num. 48.* contra Ægidium à Bellamera, quòd licèt fine anni occurrat impedimentum,adhuc non amittit beneficium transacto anno; licèt enim non posset parte anni restante promoueri, at poterat illud beneficium resignare,vel permutare, vel dispensationem obtinere, &c. Quare finito impedimento tantum temporis ei dabitur, quantum restabat tempore impedimenti, per notata *cap.cùm ex eo, de elect.in 6. & per cap.si electio, eodem tit.*id est,quantum tempus illius anni durauit impedimentum, & sic non dabitur integer annus cessante impedimento, vt optimè Nauarr. *lib.1.consil.tit.de tempor.ordinat.cons.1.* 13

Ex hoc notabili infertur decisio cuiusdam casus, scilicet an qui vigintiquatuor annos nactus est,possit opponi beneficio curato;quidam enim, teste Nauarro, negant, quando nullo ordine sacro tunc erat initiatus. Ratio, quia recipiens curatum tenetur intra annum promoueri ad sacerdotium:at hic non potest,quia Trid.*sess.23.cap.13.* cauet tres interoenire debere annos inter susceptionem ordinum minorum, & presbyterij. At contrarium est verissimum, scilicet posse se opponere, quia habet legitimam ætatem ad curatum,vt patet ex dictis *suprà*, & iustam causam,vt Episenpus dispenset in interstitiis: quòd si nolit dispensare, excusabitur iste, tanquam legitimè impeditus. Sic Nauar.*cap.25.* Lat. *num.116.* Hisp. verò *addit. ad num.118. capitis 25.* P. Henriquez *in suis scriptis.* 14

Tandem nota ei, qui beneficium amisit per non promotionem, non posse Episcopum conferre iterum illud beneficium, quia aliàs priuatio redderetur elusoria,*dicto cap.commissa, & Clement. nec in agro, §.cæterùm, de statu monach.* Quòd si à Papa impetretur, necessarium est mentionem in impetratione facere amissionis illius,quia est res, quæ longè difficiliorem redderet impetrationem. Sic Rebuff.*num.81.82.* 15

Ex dictis fit, quòd qui promouetur ad curatum,non est necesse, quòd sit sacerdos, sed quòd possit intra annum ad sacerdotium promoueri: at requiritur saltem, quòd sit in minoribus constitutus: 16

ſtitutus: necſat eſt prima tonſura, ne beneficium requirens ordinem ſacerdotij vileſcat. Sic Lambert. *de iurepatronat. lib. 2. 1. part. art. 3. quaſt. 7. principali, num. 33. 34.* dicens eſſe omnium Doctorum *ſuper cap. 2. de inſtit. in 6.* vbi id tenet Francus: & ſic dicit Lambertinus *ibi*, quòd licèt beneficiom ſit ſimplex, ſi in fundatiooe iuſſit fundator, vt daretur ſacerdoti, licèt ex canſa poſſit Epiſcopus eum conſenſu patroni diſpenſare, vt detur non ſacerdoti, at debet habere ſaltem ordines minores, licèt non ſit neceſſe, vt habeat ætatem requiſitam ad ſacerdotium intra annum recipiendom, quia non eſt beneficium curatum. At falsò dicit Lambert. eſſe omnium, quod debeat eſſe io minoribus, quia contrarium dicit Arch. *cap. eum ex eo, in principio, verbo ſubiectus, de elect. in 6.*

17 Hîc diſputandum eſſet, an qui recepit dictum beneficium curatum, non intendens promoueri intra annum, teneatur fructus reſtituere? Sed de hoc dixi latè *lib. 7. de matrim. diſput. 45. vſque ad num. 12.* & *ibidem* etiam dixi *à num. 13.* an idem ſit dicendum de recipiente beneficium ſimplex oon intendente promoueri.

DVBIVM XXIII.

An quando decreto aliquo Concilij, vel Papæ cauetur, vt qui tale admiſerit crimen, amittat ipſo facto, vel iure beneficium, teneatur, qui illud admiſit, reſignare beneficium ante aliquam ſententiam iudicis.

1 RAtio dubitandi eſt, quia eſto aliis bonis verum ſit, vt licèt quis priuetur ipſis ipſo iure, adhuc tamen requiritur ſententia declaratoria criminis, id eſt, quia illorum ſunt domini priuati, & ita requiritur aliqua ſententia, vt dominio, & poſſeſſione priuetur: at cùm beneficiarij non ſint doioini beoeficiorum, ſed diſpoſitioni Eccleſiæ ſubſint, minus videtur requiri, vt illis priueotur, & poteſt Eccleſia ea tali lege concedere, vt qui tale crimen fecerit, nulla expectata ſententia perdat: quod videtur facere, quando dicit ipſo iure amittere: ſicut dum vir legat vxori, ſi caſtè vixerit, vxor non caſtè viuens tenetur nulla expectata ſententia legatum reſtituere, ſecundùm communem.

Duplex eſt ſeutentia.

2 Prima tenet, teneri nulla expectata iudicis ſententia renunciare beneficium, & illud ſtatim, ac ſcelus perpetrauit, perdere: & patet id ratione poſita, & ſic tenent ſpecialiter in beneficiis, licèt io aliis bonis oppoſitum doceant, Menchaca *lib. 1. controuerſ. frequent. cap. 7. num. 33.* Nauarr. *cap. 23.* Lat. & Hiſp. *num. 67.* Perez *lib. 2. ordin. tit. 9. l. vltima, ſub finem.* Vbi hoc eſſe tutius dicit, & ſic conſulendum, vt officij, vel beneficij reualidationem impetret. Idem tenent alij vniuerſaliter docentes, quando canon prioat ipſo iure, vel facto bonis, nullam requiri ſententiam, vt teneatur illa renunciare: hi ſunt Anton. Gomez *lib. 3. variar. cap. 2. num. 5. 6.* Panorm. & Felin. *cap. 1. de conſtitut.* Tiraquel. *l. ſi vnquam, C. de reuoc. donat. verſ. reuertatur. num. 236.* vbi plures refert. Caſtro *lib. 2. de iuſta hæretic. punit. cap. 6. & lib. 2. de lege pœnali, per totum,* ſed maximè *cap. 9. &* 10. Anton. Gabriel. *tomo 3. commun. opin. fol.* 148. *conclus.* 117. & plures alij Iuriſperiti, quos Caſtro, & Cordub. *vbi infrà* referunt.

Secunda ſententia docet non teneri reſignare beneficium, licèt dicat canon ipſo iure amittere, vſque ad ſententiam iudicis ſaltem criminis declaratoriam, & ſic ante illam poſſe illo frui. Ratio, quia ille habet ius in beneficio, & eſt verè dominus fructuum, ſecundùm veriorem ſententiam: vt autem quis re, quam poſſidet, priuetur in pœnam criminis, oportet, vt ſententia aliqua procedat, quia natura abhorret, vt idem ſit agens, & patiens. Ita expreſsè in beneficio docet Sotus *lib. 1. de iuſt. quaſt. 6. art. 6. fine.* Petrus de Couarr. *lib. de remedio luſorum, 3. part. c. 9.* Cord. *lib. 1. quaſt. q. 36.* & Menchaca ſententiam, quam *loco citato* tenuit, ipſemet retractat *lib. 1. controuerſ. frequent. cap. 10. num. 34.* Idem in ſimili docent alij. nam *in cap. pro humani, de homicid. in 6.* ſtatuitur, vt aſſaſſini ipſo facto amittant beneficiom omne, & dignitatem, nulla alia requiſita ſententia, & tamen plures docent, non teneri dimittere beneficium ante ſententiam declaratoriam, & dicunt nulla alia requiſita ſententia intelligi non declaratoria, ſed condemnatoria: hi ſunt Sotus *dicto art. 6. ad 8.* Sylueſt. *verbo Aſſaſſinus, quaſt. 5.* Angel. *num. 4.* Roſel. *num. 1.* Armil. *num. 1.* Tab. *ibi.* Ledeſm. 2. 4. *quaſt. 15. art. 5. verſ. Tertia concluſio, fol. 120. pag. 4.* Archid. & Ioan. Andr. *dicto cap. pro humani.* Idem colligitur ex aliis, qui vniuerſaliter docent, qoandocumque imponitur pœna priuationis ipſo facto, vel iure, qualis imponitur hæretico, & reo læſæ maieſtatis, adhuc requiri ad priuatiooem aliquam ſententiam ſaltim declaratoriam. Hi ſunt Anton. Gabr. *tomo 1. commun. opin. lib. 14. verſ. Priuatio, fol. 170.* Ledeſm. *vbi ſuprà, & quaſt. 18. art. 2. dub. 10. fol. 257.* Menchaca *de ſucceſſ. progreſſu, in præfat. lib. 1. num. 98. & lib. 1. illuſtrium quaſt. c. 29. num. 19. & lib. 1. controuerſ. frequent. cap. 10. num. 34.* Metioa 1. 2. *quaſt. 96. art. 4. verſ. Ad tertium variè, & verſ. ad quartum reſpondetur.* Perez *lib. 8. ordin. tit. 18. fol. 354. & lib. 2. tit. 23. l. finali, pag. 434. verſ. iſte tamen.* Padilla *l. ſi quis maior, C. de tranſact. n. 58.* Angel. *verbo pœna, num. 3.* Roſella *abſolutio 1. §. 19. & verbo pœna, num. 8.* Tabien. *excommunicatio. 2. §. 9.* Sylueſt. *hæreſis 1. quaſt. 8. & verbo Aſſaſſinus, quaſt. 5.* Armil. *verbo Aſſaſſinus, num. 2. verbo hæreticus, n. 5.* Sotus *vbi ſuprà.* Victoria *relectione 1. de Indiis, num. 14.* Alcozer *lib. de ludo, cap. 23. verſ. lo tercero, & cap. 42.* Metina *C. de reſtit. quaſt. 1. verſ. ad propoſitum.* Conradus *de contractu quaſt. 7. tract. 1. concluſ. 2.* Directorium *lib. 3. tit. 9.* Cord. *lib. 1. quaſt. q. 36.* Cou. *4. decret. 2. part. cap. 6. §. 8. num. 10.* Adrian. *quodlib. 6. art. 1. verſ. Tertiò infero.* Caietan. 2. 2. *quaſt. 62. art. 3. fine, & quaſt. 12. art. 2.* Simancas *lib. de inſtit. tit. 9. num. 249. 250. 251.* Mexia *pragmat. panis, concluſ. 6. n. 64. 65. 66. 67. 68.* plures referens Maior. 3. *d. 25. quaſt. 3. fine,* Petrus de Couar. *vbi ſuprà.*

Sit concluſio: Hæc ſecunda ſeotentia eſt multo probabilior, & eam etiam in materia beneficij docuit Henriquez *in ſuis ſcriptis*, de quo latè dixi *lib. 2. ſummæ, cap. 22. num. 20. & cap. 39. num. vltimo, & lib. 6. ſum. cap. 15. num. 65. & cap. 17. num. 39.* 4

DVBIVM

DVBIVM XXIV.

An si canon iubeat, vt qui tale admiserit crimen, ipso facto absque aliqua declaratione perdat beneficium, requiratur adhuc iudicis sententia, vt perpetrans illud crimen, teneatur illud beneficium resignare.

DVplex est sententia.

1 Prima dicit teneri resignare ante iudicis sententiam, vt *extrauag. ambitiosæ, de rebus Ecclesiæ non alien.* cauetur, vt clericus, qui bona Ecclesiæ alienat, ipso facto sit priuatus omnibus beneficiis, & illa absque alia declaratione vacare censeantur. Ratio est, quia (vt dixi *dub. praeced.*) quando canon dicit ipso facto, vel iure amittere, tantùm requiritur sententia declaratoria; ergo si canon addat, nulla requisita sententia declaratoria, nulla prorsus requiretur sententia. Ita tenent Syluest. *verb. Assassinus, quæst. 5. & verbo Emphyteusis, quæst. 2.* Armil. *verbo Assassinus, num. 2.* Rosella *ibi, num. 1.* Menchaca *lib. 1. controuers. frequent. cap. 7. num. 18.* Cord. *lib. 1. quæst. q. 36. §. tertiò nota.* In idem inclinat Sotus, licèt dubius, *lib. 1. de iust. quæst. 6. art. 6 fine.*

2 Secunda sententia tenet, licèt lex dicat nullam requiri sententiam, vel declarationem ad incurrendam pœnam, adhuc requiri iudicis executionem, & sententiam declaratoriam, & sic potest explicari, quòd nulla requiratur sententia declaratoria, scilicet pœnæ, bene tamen delicti. Ratio, quia cùm pœna consistat in passione, non tenetur quis ipsam sibi inferre, sed sat est, si iudici exequenti pareat. Ita Couar. refereus priorem sententiam, & dicens esse falsam *4. decret. 2. part. c. 6. §. 8. num. 10.* Mexia *pragm. panis, conclus. 6. num. 136.* fauet huic sententiæ Decius *cap. 1. de constit. n. 20.* vbi asserit etiam lata sententia non teneri hæreticum dare bona, donec iudex exequatur, quod esse probabilissimum, & plures grauissimos authores recepisse, fatetur Padilla *l. si quis maior, C. de transact. num. 58.*

3 Sit conclusio: Probabilior est hæc secunda sententia propter rationem positam, & eam tenuit P. D. Henriquez *in suis scriptis*, & in casibus conscientiæ Granatæ anno 1579 mense Septembris. De hæretico autem quando, & quomodo amittat beneficium, latè dixi *lib. 2. summa cap. 26.*

DVBIVM XXV.

An quando quis per iudicis sententiam priuatur beneficio, & alteri confertur, is cui confertur, licitè retineat, etiam si postea nouerit sententiam fuisse iniustam.

1 NOta duplicem esse sententiam: quædam est declaratiua, scilicet quando duo litigant, cuius sit beneficium, & iudex per sententiam declarat esse huius: quædam priuatiua, quando scilicet iudex per sententiam priuat aliquem beneficio, propter delictum aliquod. Insuper sententia iniusta tripliciter contingit. Primò ex parte ferentis tantùm, quando scilicet iudex malè iudicauit, quia contra allegata, verùm res illa erat illius, cui applicauit. Secundò ex parte rei tantùm, quando scilicet iudex bene, & secundùm allegata sententiam tulit; at allegata fuerunt falsa, & sic res non erat illius, cui applicata est. Tertiò iniusta ex parte rei, & ex parte ferentis.

Prima conclusio. Quando sententia declaratoria est iniusta, siue ex parte rei, siue ferentis, siue quomodocumque is, cui applicatur beneficium, tenetur, cognita sententiæ iniustitia, illud resignare: sicut si res aliena mihi per sententiam iniustam applicetur, teneor cognita veritate, nisi præscripsero, eam restituere. Conclusio est certa, & omnium Doctorum, quos referam. 2

Secunda conclusio. Quando sententia est priuatiua, & iniusta ex parte ferentis & rei, certum etiam est, eum, cui applicatum est beneficium, teneri resignare. Similiter etiam quando sententia est iniusta ex parte ferentis, quia scilicet malè etiam contra allegata, sententiam tulit. Sic Doctores citandi. 3

At dubium est, quando sententia priuatiua tantùm est iniusta ex parte rei, quia scilicet iudex benè, & secundùm allegata priuauit quemdam beneficio: at priuatus reuera non contraxerat illud delictum, An is, cui tale beneficium applicatur, possit tuta conscientia retinere. Triplex est sententia. 4

Prima tenet, quòd si condemnatus non appellauerit, alter manet tutus in conscientia, quia qui non appellat, consentire videtur; secus si appellauerit, tunc enim licèt iniustè non fuerit auditus, non censetur consensisse. Sic Panormit. *cap. 1. de concess. praebend.* & Innoc. *cap. quia plerique, de immunit. Eccles.*

Secunda sententia asserit, non esse differentiam inter res sæculares, & beneficia Ecclesiastica: vnde sicut si per iniustam sententiam à parte rei, iustam tamen ex parte iudicis, quis priuetur re sua, & alteri conferatur, tenetur ille, cognita veritate, restituere, sic in beneficiis Ecclesiasticis, quia nulla apparet differentia. Sic Metina *quæst. 3. de restitut. causa 7.* 5

Tertia sententia est, cum hac distinctione, si sententia priuatiua beneficij sit iniusta ex parte ferentis, quia scilicet Prælatus iniquè illum priuauit, tenetur possessor, cognita veritate renunciare, & Prælatus alteri restituere. Si verò fuerit iusta ex parte ferentis, iniusta verò ex parte rei, non tenetur possessor, cognita veritate, illud resignare, nisi fuerit ille criminator, qui falsò accusauit. Et hoc tantùm procedit in beneficiis Ecclesiasticis, quæ authoritate Prælatorum dantur. nam in aliis rebus, etiamsi sententia sit iusta ex parte ferentis, tenetur alter, cognita veritate, restituere, vt notat Innoc. *ibidem.* Vnde fiscus tenetur bona restituere hæretico, vbi scierit falsò delatum de hæresi fuisse. Et ratio differentiæ inter hæc est, nam rei familiaris priuati ipsi sunt domini; quare si propter crimen ipsis falsò impositum, licèt satis probatum, priuentur ipsa, vbi veritas constiterit, restituenda ipsi est; at verò non sunt priuati domini beneficiorum Ecclesiæ, sed ipsa Ecclesia, & Papa dispensator, qui hac lege dispensat, vt si fuerit accipiens sententia iusta ex parte ferentis illo priuatus, non sit ipsi restituendum. Et hoc tenet Sotus *lib. 3. de iustit. quæstione 4. art. 5.* 6

Tertia conclusio. Hæc sententia est probabilior. 7

DVBIVM XXVI.

An possit Episcopus dispensare, vt beneficium aliquod detur non habenti qualitates à fundatore requisitas, de consensu tamen patroni.

1 EXemplum fit, iubet testator, quòd talis capellania, quam fundat, tradatur alicui, qui vel sacerdos, vel Doctor sit, &c. Dubitatur an possit Episcopus de licentia patroni dispensare, vt concedatur non habenti eiusmodi qualitates.

2 Rochus de Curte *tract. de iure patron. vers. pro eo quod cum diœcesani consensu, quæst.* 15. tenet non posse, quia Episcopus nequit in vltima voluntate dispensare, sed solus Papa, *Clement. quia contingit, de relig. dom.* idem decisio Capellæ Tolosanæ, Bald. Guido, vt refert, & sequitur Gutierrez *consil.* 1. *num.* 19. Azebedo *lib.* 1. *recopil. tit.* 6. *l.* 5. *num.* 2. nisi (inquit) sit primus fundator.

3 At dicendum est, quòd licèt Episcopus cum consensu patroni non possit statuere, vt semper conferri possit beneficium fundatum ei, cui non insunt qualitates in fundatione requisitæ, potest tamen semel, vel iterum dispensare, vt de consensu patroni hæredis fundatoris conferatur, iusta interueniente causa, ei, cui non insunt tales qualitates, v. g. erit iusta causa, iuxta Lamberrinum, & Corsetum *vbi infrà*. Si præsentandus sit de familia ipsius testatoris, cum quo faciliùs est dispensandum, vel si est persona nimis docta, & morigerata, & sic vtilis ipsi Ecclesiæ. Ratio, quia id, quod facit hæres, patronus ex causa iusta cum consensu Episcopi, velut commissarius, videtur ipse committens facere, cùm eius personam repræsentet, & sumus in casu, in quo, si ipse fundator viueret, pro vnica vice ex illa causa fecisset. Sic tenent Nauar. *cap. quando, cap.* 3. Hisp. *num.* 69. Lat. *num.* 73. *& lib.* 3. *consil. tit.* 4. *de cleric. non resident. cons.* 7. Mandosius *signatur. gratia, verbo, derogationes*. Cæsar Lambert. *de iure patron. lib.* 2. 1. *p. art.* 30. *quæst.* 7. *principali, num.* 10. Corsetus, Chaldæi, & Panorm. *cap. cum accessissent, de constit.* & *ibi* Felin. *num.* 19. Spino *speculo testam. glossa* 4. *principali, num.* 68. modò (inquit) non damnificetur tertius, cui est ius ad capellaniam acquisitum: & hæc est communis secundùm Beroium *consil.* 5. *num.* 34. *&* 42. & dicunt hi Doctores aliquando Episcopum, re hac priùs agitata, sic fecisse. Ad idem est Anton. *cap. finali, de testam.* vbi dicit, quòd ex causa vtili relictum pro anniuersario potest vna vice in alios vsus conuerti. Et sic Granatæ occurrenti casu quidam valde doctus Iurisperitus consuluit. Idem Petrus à Biario, quem refert Gutierrez. Idem Rebuff. *praxi*, 3. *part. signatura, verbo, Necnon iuris patronatus, num.* 46.

4 Nota primò, quòd si sunt multi patroni, requiritur consensus omnium, nec sat est, vt maior pars consentiat, quia omnes eum repræsentant, & non maior pars. Lambert. *ibi num.* 31.

5 Secundò nota, quòd Lambertinus *ibi n.* 25. 26. limitat hanc sententiam, nisi testator vltra qualitates requisitas apponeret clausulam prohibitoriam, vt si dicat, volo præsentari ad hoc beneficium sacerdotem, &c. & vltrà procedit prohibendo, ne alius, quàm sacerdos præsentetur, vel si dicat, nolo præsentari, nisi sacerdotem, vel volo omnino sacerdotem præsentari. Dicendum tamen etiam in hoc casu tenere verum nostram sententiam: immo, & quando testatur diceret, nolo vt patronus possit aliter disponere. Et sic absoluè absque tali limitatione docent cæteri Doctores, quia sensus huius clausulæ est nolle, vt aliter fiat de ordinario, vel etiam vna vice absque causa, & dispensatione Episcopi. Sic quidam Iurisperitus, quem ego consului.

Tertiò nota sat esse dispensationem tacitam, vt 6
si patronus præsentet non sacerdotem, & Episcopus admittat sciens, & prudens vtrque eapellaniam requirere sacerdotem. Sic Lambert. *ibi num.* 28.

Quartò nota, quòd si causa sit necessaria, & pa- 7
tronus requisitus noli præstare consensum, potest Episcopus inuito patrono dispensare, vt quando bona capellaniæ adeò decreuere, vt nullus inueniatur idoneus, qui illam admittere velit cum illis conditionibus, vel etiam ex causa multum vtili Ecclesiæ, vt si esset persona Ecclesiæ illi vtilissima. Sic Felin. *num.* 19. 20. de qua te vide Lambertinum 3. *lib. quæst.* 5. *principali, art.* 1. *& q.* 6. *principali, art.* 1. Immo licèt testator petat residentiam, potest Episcopus de consensu patroni ex causa dispensare, vt non resideat. Nauarr. *dicto consil.* 7 *fine*.

DVBIVM XXVII.

An beneficium sæculare Religioso collatum ex dispensatione Nuncij, cum clausula, vt intra annum nouam prouisionem illius obtineat à Papa, vacet non obtenta tali prouisione intra annum.

QVidam Religiosus impetrauit à Nuncio 1
Breue quoddam, vt possit sæculare beneficium obtinere, cuius clausula fuit hæc: Authoritate Apostolica, qua in hac parte fungimur, dispensamus tecum, vt ad capellaniam præfatam institui, & cùm institutus fueris, ipsam retinere possis, dummodo intra annum à Papa nouam prouisionem, seu dispensationem obtineas. Non attulit hanc, nisi post multum, atque inquit Pontifex in ea: Dispensamus tecum, vt possis obtinere capellaniam, si tibi aliàs canonicè conferatur, aut eligaris, præsenteris, vel assumaris ad illam. Dubitatur ergo, an capellania huic data virtute Bollæ Nuncij vacauerit, & sic opus sit, vt de nouo conferatur, & sic fructus illos medij temporis non fecerit suos.

Et videtur, quòd vacauerit: primò, quia non 2
est impleta conditio, quam posuit Nuncius in sua dispensatione: secundò, quia id videtur significare Papa in sua Bulla, scilicet requiri nouam collationem, dicit enim, si instituaris, &c.

Respondetur non vacasse, sicque non esse ne- 3
cessariam nouam collationem. Ratio, quia illud, *dummodo intra annum*, &c. positum à Nuncio, non est conditio, sed modus. Tum quia institutiones beneficiorum sunt actus legitimi, qui non recipiunt conditionem, iuxta *l. actus, ff. de reg. iuris, & cap. actus, eod. tit. in* 6. & patet ex *c. quam pio* 1. *q.* 2. & tenent glossa *cap. si gratiosè, de rescript. in* 6. *vers. à Romano, &* 7. *quæst.* 1. *cap. pastoralis. vers. gubernare.* Panorm. *cap. significasti, de elect. num.* 5. & Franeus *cap.* 2. *de elect. in* 6. *num.* 4. Sebastianus Sapia *addit. ad Panorm. dicto cap. significasti, verbo, in aliquo.* vbi

vbi hi omnes docent solum Papam posse absque vitio simoniæ has apponere conditiones: &, vt bene Panorm. docet *ibi*, nec Papa potest apponere, quando inducerent simoniam de iure diuino. Tum etiam, quia hæc dictio *dummodo*, adiecta actui perfecto non induceit conditionem, sed modum, vt, do tibi, vt facias hoc, vt probaui *lib. 3. de matrim. disput. 33. num. 2.* & in hoc casu adiicitur actui perfecto, scilicet, dispensamus, vt statim possis institui. Tum denique, quia quando actus institutus est, vt statim sortiatur effectum, non recipit conditionem, repugnat enim conditio naturæ talis actus, vt bene Couarr. 4. *decret. 2. part. cap. 3. initio num. 3.* & ratio est, quia conditio suspendit effectum vsque ad euentum conditionis: sed hic actus dispensationis institutus est, vt statim sortiatur effectum, scilicet, vt statim possit recipere præbendam; ergo illud verbum, *dummodo*, non est conditio, sed modus: sed quando institutio est modalis, non cessat propter non implementum modi, sed potest cogi institutus adimplere modum, vt dixi *lib. 5. de matrim. disput. 19. num. 9.* Ergo non vacat hæc præbenda, eo quòd non fuerit modus adimpletus. Et confirmatur ex *l. Mæuia. ff. de manum. testam.* vbi dicit lex illa, quòd libertas relicta seruis, sub hac conditione, vt per annum assistant monumento, non cessat, eo quòd conditio non est impleta, sed compelli possunt serui assistere; quia (inquit textus) testator statim voluit esse liberos: ergo similiter in nostro casu cùm voluntas Nuncij fuerit, vt dispensatus statim beneficium assequatur, non cessabit ob non implementum modi. Ampliùs confirmatur ex glossa alios referente *cap. non potest, de præb. in 6. vers. retinere.* vbi dicit, quòd si Papa conferat alicui beneficium duplex, dummodo in altero ponat substitutum, licèt non ponat, valet collatio, compelletur tamen ponere: ergo similiter in nostro casu. Item, quia collatio huius beneficij non fuit ad tempus, tum quia nullum est verbum in Breui, quod tale quid significet: tum etiam, quia solus Papa potest ad tempus conferre beneficia, vt bene glossa *cap. vnico, de capellis in 6. vers. Perpetui*, & *ibi* Francus *num. 2.* Dumin. *num. 8. & eodem cap. si gratiosè, num. 14. fine.* Francus *cap. 2. de elect. in 6. num. 4.* Abbas *cap. si constiterit, n. 2. de accusat.* & *ibi* Anan. *num. 8.* glossa *cap. si gratiosè, de rescript. in 6. versic. à Romano, & cap. pastoralis 7. quæst. 1. vers. gubernare.* Sebastianus Sapia *vbi suprà.* Felin. *cap. finali, de iudic. num 6.* vbi addit Legatum à latere hoc non posse: immo esset simonia conferre beneficium sub conditione, vel ad tempus. Et quamuis posset conferre ad tempus, explicatu opus erat: nec est verbum vllum in præfato Breui, quod vacationem, aut priuationem beneficij imponat, si intra annum non afferetur Breue Pontificium: & priuatio beneficij non est inducenda, nisi iure expressa sit, vt latè Bernard. Diaz *practica crimin. cap. 131.* Item quia, si afferretur Breue Pontificium intra tempus præscriptum à Nuncio, planum est non fore necessariam nouam collationem, quandoquidem non est cur præcedens non valeret: ergo idem dicendum est, licèt attulerit Bullam post dictum tempus, siquidem (vt probaui) nihil est, quod cogat dicere collationem illam, quæ semel valida fuit, iam cessasse. Nec obstant verba Bullæ Papæ, quatenus dicunt, *Dispensamus, vt possis obtinere capellaniam, si promouearis, instituaris*, &c. Cùm enim hæc verba tacitè insint, licèt non apponantur, quia iuxta *cap. beneficium, de regul. iuris in 6.* beneficium non potest obtineri sine canonica institutione, nil amplius operantur, quàm si non apponerentur, iuxta regulam vulgatam, *ea, quæ iure insunt, etiam si ab homine expressa fuerint, nihil operantur.*

Obiicies, nam *l. si ita relictum, §. illi. si volet ff. de legat. 1.* dicitur, quòd si testator leget centum Titio, si volet, est legatum conditionale: secus si leget simpliciter, & tamen conditio, *si volet*, tacitè inest legato, cùm legatarius possit repudiare legatum; ergo falsa est regula. Respondet Panorm. *cap. significasti, de elect. num. 6.* quòd regula intelligitur, quando non alio modo apponitur, quàm tacitè inest: at in hoc casu non fit expressio, vt tacitè insit. namquando relinquo, si volet, suspendo effectum legati in euentum conditionis, vnde nil acquiritur legatario, antequam declaret voluntatem suam, vt habetur *d. l. si ita relictum*; sed quando simpliciter legatur, acquiritur legatario etiam ignoranti, licèt commutabiliter, si noluerit acceptare, quia dispositio est pura, *l. cùm pater. §. surda. ff. de legat. 2.* 4

DVBIVM XXVIII.

An possit Clericus patronus alicuius beneficij simplicis præsentare se ad illud beneficium.

DVplex est sententia.

Prima negat propter *cap. per nostras, de iure patron.* Item quia licèt ille textus loquatur de personatu: at iuxta glossam *ibi*, ratio textus est, quia debet esse distinctio inter dantem, & recipientem, quæ in omnibus etiam beneficiis simplicibus procedit. Sic tenet Abbas *dicto cap. per nostras*, & *ibi* Ioan. Andr. Syluest. *verbo ius patronatus, quæst. 7. num. 8.* Angel, *ibi num. 18.* Armil. *num. 9.* Tabien. *quæst. 17.* glossa *cap. consuluit, de iure patron.* Sarmientus *vbi suprà.* 1

Fatentur tamen aliqui ex his Doctoribus, quòd potest patronus præsentare filium suum, etsi sint plures patroni, possunt vnum de se ipsis præsentare, *cap. cùm in iure, de elect.* Sic Syluest. Angel. Armil. Tabien. *ibi.* glossa, & Panorm. *dicto cap. consuluit.* Item potest Episcopus motu proprio conferre patrono beneficium: nec obstat, quòd institutio facta sine præsentatione est irrita, quia patronus acceptando collationem videtur consentire, nec tamen se ingerere. Sic Syluest. *ibi* Panormit. *dicto cap. per nostras.* Immo dicit posse emittere hunc patronum preces pro se; secus se præsentare, quia fundens preces, non poscit ex debito, quod facit patronus præsentans: & quòd hoc possit Episcopus, docet Sarmientus 8. *select.* super *l. cùm quidam, ff. de legat. 2. num. 25.* 2

Secunda sententia verior tenet, posse; quia ratio textus non est, quòd debet esse distinctio inter dantem, & recipientem, quia præsentans non dat beneficium, sed instituens, siue conferens: sed ratio est præsumptio ambitionis, quæ cessat in beneficiis simplicibus. Sic Cæsar Lambert. *de iure patronat. 1. part. secundi libri, quæst. 8. principali art. 2. à num. 2. & addit. num. 6.* quod hic vocatur beneficium simplex, non solùm sine cura, 3

sed

sed etiam personatus non habens magnam, & honoratam Ecclesiam, nec magnos redditus.

4 Nota primò, quòd instituere nemo se potest, etiam in beneficio simplici, *cap finali, de institut.* nec sibi conferre beneficium, nec se eligere, quia debet esse distinctio inter dantem, & accipientem, & institutio confert omne ius instituto, *dicto cap. finali, & cap. ex frequentibus, de institut.* Electio etiam tribuit ius electo, glossa *cap. quanto* 63. *dist.* Panorm. *cap. querelam, de elect.* Sic Lambert. *ibi num.* 10.

5 Secundò nota, quòd patronus alicuius collegij potest se ad illud præsentare, dummodo non præsentet se ad dignitatem, sed vt possit ingredi collegium pro disciplina acquirenda; quia in hoc non est ambitio. Lambert. *ibi num.* 10. Item potest patronus delegare alteri pro hac vice, vt præsentet, & sic potest præsentare patronum. Sarmiento, & Panorm. *ibi.*

Dubium XXIX.

An renunciatio beneficij, vt sit valida debeat fieri in manibus Episcopi? & an requiratur consensus patroni, quando beneficium est patronatum.

1 Sit prima conclusio: Licèt renunciatio beneficij (vt mox dicam) debeat fieri, vt sit valida in manibus Episcopi, at si est beneficium iuris patronatus, requiritur consensus patroni, quia eius interest: & hoc, siue patronus sit Ecclesiasticus, siue laicus. *cap. in Lateranensi, de prebend.* Sic Innocent. *cap. finali, in fine, de renunc.* Butrio *cap. quod in dubijs, de renunc.* Panormit. *cap. significatum, de prebend.* & *ibi* Immola, Cardin. *Clement. penult. de renunc.* Rochus *tract. de iure patronat. verbo honorificum, quæst.* 5. Lambert. *de iure patron. lib.* 3. q. 5. *principali, art.* 5.

2 Secunda conclusio: Renunciatio beneficij, vt valida sit, non satis est, vt fiat in manibus patroni, vel cuiuscumque, sed necessariò debet fieri in manibus Episcopi, vel superioris. Sic habetur *cap. nisi cùm pridem, cap. admonent, & cap. quod in dubijs, de renunc.* Sic Innoc. Butrio, Enricus *dicto cap. quod in dubijs*, Alber. Ioan. Andr. & alij multi, quos refert, & sequitur Couarr. 1. *var. cap.* 5. *num.* 6 Felin. *cap. in nostra, coroll.* 34. *num.* 31. *de rescript.* Cæsar Lambert. *vbi suprà.* Nauarr. *cap. si quando, de rescript. except.* 6. *num.* 2. & *c. accepta, de restit. spoliat. opposit.* 7. *coroll.* 5. *num.* 26. 27. & 28.

3 Nota primò, quòd licèt omnes in hoc conueniant, est tamen graue dubium, an talis renunciatio valeat in præiudicium ipsius renunciantis: aliqui enim tenent non valere talem renunciationem in præiudicium Ecclesiæ, vel superioris, quoniam Ecclesia, vel superior potest illum repetere, si vult: at valet in præiudicium renunciantis, non enim potest redire ad beneficium, in eoque ministrare sine licentia superioris, vel Episcopi. Sic glossa *dicto cap. quod in dubijs, verf. in manum, & cap. quod Dei timorem, versic. ministrares, de statu monach.* Syluest. *verbo renunciatio. quæst.* 3. Tiraquell. *de retractu lignagier.* §. 26. *glossa* 2. *num.* 10. Flamin. *de resignat. benefic. lib.* 7. *quæst.* 1. *num.* 25. & *num.* 33. dicit id esse verum etiam in renunciatione facta coram laico. Idem Goffredus, Philippus, & Ægidius *dicto cap. quod in dubijs.* Idem tenet Butrio *dicto cap. quod in dubijs*, limitans *num.* 8. quando renunciatio ficret in manibus clerici, qui tamen non esset Prælatus: secus quando fieret in manibus laici, tunc enim nullo modo valet: & hanc sententiam dicit se pluries secutum Panorm. *cap. quod Dei, de statu monach.*

4 Cæterùm multo verius est, talem renunciationem non esse etiam validam in præiudicium renunciantis. Ratio, quia *dicto cap. quod in dubijs*, dicitur, quòd talis renunciatio nullam obtinet firmitatem: ergo non valet etiam in præiudicium renunciantis. Secundò, quia iste est obligatus beneficio, & ibi non tam versatur vtilitas ipsius renunciantis, quàm vtilitas publica, *cap. nisi.* §. *verum, de renunc.* ibi, *Non debes deserere sponsam tuam.* Sic tenet dicens communem omnium sententiam esse, Panormit. *dicto cap. quod Dei, num.* 4. & *cap. ad aures. de his, quæ vi, num.* 7. vnde subdit posse sic renunciantem administrare in beneficio, antequam superior ratam habeat illam renunciationem: *Tenet tamen* (inquit *dicto cap. quod Dei, num.* 4.) *renunciatio hac quoad hoc in præiudicium renunciantis, vt superior possit eum priuare ob delictum suum, vel eam ratam habere.* Eandem sententiam, scilicet non valere etiam in præiudicium renunciantis, tenent Ioan. Andr. *cap. quanto, de translat. prælat.* Hostiens. *cap. ex ore, de his, quæ fiunt a maiori parte.* Rebuffus *de pacificis possessoribus, num.* 149. Nauarr. dicens priorem sententiam nullo iure probari, *dicto cap. accepta, loco citato, num.* 31. Couarr. vocans priorem sententiam falsam, *lib.* 1 *variar. cap.* 5 *num.* 6. Cardin. *dicto cap. quod in dubijs.*

5 Secundò nota, quòd Rebuffus *ibi* limitat hanc conclusionem, quando renunciatio fieret in manibus laici verbaliter tantùm, secus si esset verbo, & facto, quia scilicet facto ipso dimisit beneficium. Sed hanc limitationem bene reprobat Nauarr. *dicto cap. accepta, vbi suprà, num.* 35. Et sic dicendum est cum communi sententia in vtroque casu renunciationem esse omnino inualidam.

6 Hinc fit renunciantem beneficio Ecclesiastico sine licentia superioris, adhuc post ipsam renunciationem verum habere titulum, & ius in eo beneficio, donec ea renunciatio per superiorem admissa fuerit, & sic vsque tunc beneficium non vacare, nec posse impetrari, vt vacans. Sic Innoc. Butrio, Enricus *dicto cap. quod in dubijs*, Felinus *suprà*, Nauarr. *dicto cap. accepta, suprà num.* 26. 27. 28. Alber. Ioann. Andr. Cassadorus, Carolus Molinæus contra Ludouicum Gomezium, quos refert, & sequitur Couarr. *dicto num.* 6. Immo facta etiam renunciatione in manibus superioris non vacat antequam à superiore admittatur. Nauarr. *ibi*, immo ampliùs dicit Couarr. *illo num.* 6. cum Parisio *consil.* 93. *lib.* 4. etiam admissa renunciatione per superiorem, & facta alteri collatione eiusdem beneficij, literis tamen nondum expeditis, beneficio eidem renuncianti collato habere hoc beneficium ex veteri titulo, non ex nouo.

7 Secundò fit in impetratione beneficij alicuius oportere, ne subreptitia sit facere mentionem beneficij, quod quis renunciauit, quando renunciatio non est acceptata, secus quando est acceptata, Ratio, quia in priori casu beneficium est suum, vt dixi, sic decisio Rotæ, quam refert, & sequitur Felinus *dicto coroll.* 34. *num.* 31.

8 Tertiò nota, quòd conclusio est limitanda, quando

quando renuncians fuit iam inſtitutus in beneficio: ſi enim præſentatus à patrono nondum fuit inſtitutus, poteſt renunciare in manibus ſolius patroni, quia non habet ius in re, ſed tantùm ius ad rem: eſtque ad hoc optimus textus *cap. ſi tibi abſenti, de præbend. in 6.* vbi habetur, beneficium collatum ante illius acceptationem ſine vlla ſuperioris authoritate reſpui poſſe. Sic Nauarr. *cap. ſi quando, de reſcript. except. 6. n. 2.* Federicus *conſil. 9.* gloſſa *cap. ſi electio, de elect. in 6. & cap. cùm veniſſent, de in integrum reſtit. verb. renunciauit*, decifio Rotæ, quam refert, & ſequitur Cæſar Lambert. *vbi ſuprà num. 3.* additque in hoc caſu ſat eſſe etiam renunciare in manibus cuiuſcumque notarij, factáque hac renunciatione poſſe patronum iterum præſentare, haberéque integrum tempus ad præſentandum, ex quo præſentatio ſine culpa ſua nón eſt ſortita effectum.

9 Tandem nota, quòd hic Epiſcopus, apud quem debet fieri renunciatio, non eſt neceſſe, quòd ipſe poſſit conferre beneficium: immo licèt ad alium ſpectet collatio, poteſt admittere, & reſpuere renunciationem. Sic Nauarr. latè probans *dicto cap. accepta, oppoſit. 7. num. 30.* contrarium tenent Rebuff. alios referens *praxi beneficiali, in forma vicariatus, num. 108.* Immo dicit, non ſat eſſe, vt poſſit ex priuilegio, vel conſuetudine conferre, ſed oportet fieri in manibus eius, quia aliàs de iure communi poterat conferre. Aduerte, quòd Rebuffus ſolùm videtur hoc denegare de habenti ex priuilegio, vel conſuetudine conferre beneficia, & ſic non videtur contradicere Nauarro. At renunciatio penſionis ſat eſt, vt fiat coram notario, & teſtibus. Præpoſ. *cap. Agatho 63. diſt.* Gomez *compendio vtriuſque ſignaturæ*, quod eſt ſub regula 25. *quæſt. 16.*

Dvbivm XXX.

An beneficia priora vacent per adeptionem Epiſcopatus, atque etiam per Abbatiæ adeptionem.

1 Sit concluſio. Omnia beneficia, quæ quis habebat, vacant per adeptionem Epiſcopatus, vbi primùm ſcilicet, quis habet confirmationem, & bonorum Eccleſiaſticorum adminiſtrationem, & lapſum eſt trimeſtre ad conſecrationem Epiſcopis iure conceſſum. Hæc habetur expreſsè *cap. cùm in cunctis, §. cùm verò, de elect.* vnde nulla requiritur ad hoc ſententia, nec declaratio: tum, quia textus dicit, quòd vacant ipſo iure: tum etiam, quia dicit, quòd habeat collator liberam facultatem de illis diſponendi, at nō haberet niſi ipſo iure vacaſſent. Sic Panorm. *dicto cap. cùm in cunctis. §. cùm verò, n. 3.*

2 Nota primò, quòd quando Papa prouidet de Epiſcopatu, illa prouiſio eſt etiam confirmatio, & quamuis curia de facto ſtatim ſoleat prouidere de beneficiis, ſic prouiſi Epiſcopi; at illa collatio non habet effectum, donec ille Epiſcopus prouiſus habeat bonorum adminiſtrationem, & lapſum ſit trimeſtre conceſſum ad conſecrationem. Ratio eſt, quia non debet quis perdere beneficium, donec poſterius ſit perfectè conſequutus. *cap. ſi quis iam tranſlatus 21. quæſt. 2. & cap. ſi qui Epiſcopi, 92. diſt.* Sic Panorm. *ibi num. 3.*

3 Secundò nota, quòd vt vacent beneficia, petit textus confirmationem, & bonorum adminiſtrationem, quia licèt ſtatim poſt confirmationem de iure habeat adminiſtrandi poteſtatem, *cap. tranſmiſſam, de elect.* at quandoque de facto contingit contrarium, quia, v.g. dominus temporalis impedit hunc aſſequi poſſeſſionem, & ideo textus vult, quòd de facto habeat bonorum adminiſtrationem. Sic gloſ. *dicto cap. cùm in cunctis, §. cùm verò, verſ. adminiſtrationem.* Panorm. *ibi n. 4.* addens ſat eſſe habere adminiſtrationem maioris partis bonorum. Vnde dicit Staphilæus *de literis gratiæ, cap. ſimplicia beneficia, quam ætatem deſiderant, n. 4.* beneficia Epiſcopi iam conſecrati etiam adepta poſſeſſione non vacare, ſi fructus Epiſcopatus aliquo tempore debeantur alteri ex aliqua cauſa, & refert gloſ. *cap. ſi tibi conceſſo. de præbend. in 6.* Roman. *conſil. 334. 335.* Dominicus *conſil. 78.* vnde infert Staphilæus *num. 15.* quòd promotus ad Epiſcopatum titularem non perdit priora beneficia.

Tertiò nota, quòd ſi ante trimeſtre conſecretur 4
Epiſcopus, vacant ſtatim beneficia. Sic contra Hoſt. gloſſa *ibi, verſ. Ad quem ſpectat.* Idem Innoc. Compoſtellanus, & Panorm. *num. 6.* & Ioan. Andr. *ibi*, & limitant hi duo, ſi ante lapſum trimeſtris adeptus eſt etiam bonorū poſſeſſionem, ſecus non.

Quartò nota, quòd ſi Epiſcopus diſpenſetur, 5
ne intra annum conſecretur, videtur interim diſpenſatus ad priora beneficia retinenda, quia vacatio hæc venit conſecutiue ad conſecrationem, diſpenſatio verò ad vnum extenditur ad conſequutiua ad aliud. Sic Rebuff. *praxi benef. tit. de diſpenſ. ad plura beneficia n. 74.* gloſſa *in verbo conſecrari, §. item iaſuper, de collat.* Panorm. *ſuprà à num. 7.* reprobans Ioannem Andr. diſtinguentem, & *num. 9.* concludit hoc eſſe verius.

Immo ſi neceſſitas impediat tunc conſecrari in- 6
tra trimeſtre, cùm non ſit in mora, non perdit beneficia. Sic gloſſa *dicto cap. cùm in cunctis. § cum verò, verſ. tempore*; & patet, quia textus dicit, niſi conſecretur tempore iure ſtatuto, quod eſt trimeſtre, niſi neceſſitas impediat.

Tandem nota, quòd diſpenſatus, vt vnà cum 7
Epiſcopatu retineat beneficia, ſi transferretur ad alium Epiſcopatum nil dicendo de beneficiis, vacant per promotionem ad alium Epiſcopatum, ſicut vacaſſent ante diſpenſationem. Sic Rebuffus *praxi benef. tit. de diſpenſat ratione ætatis, verſ. defectu prædicto, num. 6.* & optimè notat *ibi num. 5.* quòd diſpenſatus ad curata duo S. Petri, & S. Ioannis, non poteſt ad alia duo præter hæc: vnde ſi permutet curatum ſancti Petri cum alio curato, nequit vtrumque retinere.

Circa Abbatiam dicendum eſt per electionem, 8
& confirmationem Abbatis vacare beneficia, quæ antea habebat, vt dicemus latiùs *tract. de ordine*, & licèt per ſolam electionem Epiſcopi ante conſecrationem non vacent priora beneficia per electionem, & confirmationem Abbatis, etiam ante benedictionem illius vacant priora beneficia, quia per ſolam electionem, & confirmationem eſt verè Abbas, & benedictio ſolùm pertinet ad ſolemnitatem, at electus in Epiſcopum non eſt verè Epiſcopus ante conſecrationem, ita docent Ioan. Andreas, Butrio, Card. quos refert, & ſequitur Felin. *cap. cùm in cunctis, de elect.* eam tenet *num. 7.* idem Oldrad. *conſil. 14.* Sebaſt. Sapia ſuper Panorm. *cap. cùm in cunctis, de elect. § cùm verò, verſ. vacant beneficia*, dicitque eſſe communem Doctorum *cap. de multa, de præbend.*

Dvbivm

Dubium XXXI.

Testator instituit capellam collatiuam, iussitque quòd conferretur Petro, qui cùm primùm filius testatoris perueniret ad ætatem requisitam, huic ipse Petrus capellam renunciaret; dubitatur an ad hoc Petrus obligabitur.

1 Respondetur, quòd talis conditio, seu grauamen nihil valet, & ita ea non obstante, Petrus, quoad vixerit, illam retinere poterit; quia testator nil potest disponere contra ius, vt dicam *dubio sequenti*: at contra ius est conferre beneficia ad tempus, vt late habes *suprà dubio* 27. sicut non valeret, si disponeret, vt capellania collatiua non conferretur clerico, sed merè laico, vel non obligaret ad recitandum; sic quidam Iurisperitus admodum doctus à me consultus, & colligitur ex Doctoribus, quos *ibi* citauit; secus si fuisset non collatiua, quia est res temporalis.

Dubium XXXII.

An si testator iubeat construi capellam, vel dotari Ecclesiam, vel capellaniam fundet, possit aliqua casu eius regimen, & administrationem auferre Episcopo.

1 Multi fideles quotidie præcipiunt, vt Episcopus loci ordinarius non se intromittat in regimen, & administrationem suæ capellæ, vel in quidquam ipsius, & aliàs mandant eam non fieri, & quòd relictum conuertatur in alios vsus pios, vel profanos, vel reuertantur ad aliquas personas per eos nominatas, dubitatur, an hæc conditio sit valida.

2 Menchaca *de success. creatione* §. 7. *num.* 17. tenet, quòd valet hæc dispositio, & est seruanda: ita quòd statim, ac Episcopus se intromittat in capellaniam, habetur pro infecta, & conuertentur bona in id, quod disposuit testator. Ratio, quia testator potuit non legare, & tempore traditionis rei suæ potest quilibet quoduis pactum, & quæcumque grauamina adiicere. *l. in traditionibus, ff. de pactis.*

3 Cæterùm omnino tenendum est contrarium, scilicet non posse hoc testatorem facere, nec valere hanc prohibitionem: vnde ea non obstante, potest Episcopus se intromittere, & conditio illa, *quòd Episcopo se intromittente fiant bona profana, vel conuertantur in alios vsus pios,* reiicienda est. Probatur, quia testator non potest facere, quòd leges, & generales canones non habeant locum in suo testamento, vt patet ex *l. nemo potest, ff. de leg.* 1. *& c. requisisti, de testam.* vbi sic dicitur, *Priuata dispositio testatoris non potest generalem constitutionem canonis immutare*; & *ibi* glossa *versic. constitutionem*; & hoc præcipuè in spiritualibus quorundam fauore institutum est, vt licèt ponatur prædicta pœna annullationis, seu ademptionis, & translationis, Episcopis remaneat ius suum illæsum: sed multis canonibus statutum est, vt in Ecclesia, aut oratorio authoritate Episcopi constructo, ac deinde dotato Episcopus institutionem ministrorum, curam & regimen habeat, *cap. præterea, cap. relatum, de iure patronat. cap.* 1. 16. *quæst.* 5. *cap. nullus* 16. *quæst.* 8. *cap. vno, de iure patronat. in* 6. ergo testator nequit in suo testamento contra hos canones disponere. Secundò probatur, quia hoc videtur expressè disponi in Concil. Toletano III. *cap.* 19. & habetur *cap. sic quidam* 10. *quæst.* 1. idem videtur disponi *cap. tua, de testam.* Tertiò, quia ea conditio, *vt si Episcopus se intromittat, cesset ea dispositio*, est turpis, & impossibilis, vtpote contra ius, & sic reiicienda de medio. *l. obtinuit. ff de condit. institut.* & remanet pura dispositio testatoris. Hanc sententiam quoad primam partem, scilicet, quòd talis prohibitio non valeat, tenent glossa, & Turrecr. *dicto cap. sic quidam*, Innoc. *cap. in Lateranensi, de præbend.* Panorm. *dicto cap. requisisti, & cap. nobis, de iure patron.* Bart. *l. quoties, §. vltimo, ff. de administr. tut.* Felin. *cap. cùm venerabilis, de except. n.* 33. Rota *in antiquis, decis.* 868. quæ hodie est posita in nouis, *tit. de testam. decis.* 10. Rochus *de iure patron. verbo pro eo quod, q.* 12. *n.* 25. *& sequentibus.* Cæsar Lambert. & Ripa, quos refert, & sequitur Gutierrez *l. nemo potest ff. de leg.* 1. *à num.* 449. *vsque ad* 452. *& cap. tua, de testam. n.* 8. & quòd conditio illa, scilicet, *vt si Episcopus se intromittat*, &c. nihil obstet, sed sit reiicienda, docent Rochus, Lambert. Rota, Felinus, Gutierrez, Couarr. *locis citatis*, quia sicut principale non tenet, sic nec accessorium, *l. cùm principale, ff. de regulis iuris.*

Limita dicta, nisi Episcopus ordinarius loci 4
tempore, quo conditur testamentum, consentit dispositioni testatoris prædicta præcipientis: tunc enim valet hæc dispositio, & seruanda est, potuit enim in iure quærendo præiudicare testamenti tempore, non verò in iure quæsito post testamentum conditum potuit præiudicare Episcopatui. Sic Rochus *ibi*, Gutierrez *num.* 451.

Ex dictis infertur, quòd licèt testator prohi- 5
beat Episcopo, ne possit cogere executores testamentarios exequi vltimam voluntatem suam, adhuc Episcopus potest cogere. Ratio, quia illa prohibitio illicita est, & ideo non est seruanda. Sic habetur expressè *cap. tua, de testam.* & *ibi* glossa *vers. interdici*, dat rationem, quia priuata dispositio testatoris non potest immutare statuta per canones. Idem Panorm. *eodem cap. tua*, & *ibi* Couarr. *num.* 6. & colligitur expressè ex Trid. *sess.* 22 *c.* 8 *de reform.* vbi dat Episcopis facultatem exequendi omnia opera pia, non obstante consuetudine immemorabili, priuilegio, vel quouis statuto.

Secundò infertur non posse per testatorem de- 6
rogari potestati Episcopi, ad quem ob negligentiam executorum testamenti, qui intra annum iure præfixum non implent, deuoluitur facultas exequendi, iuxta *cap. nos, de testament.* Probatur eadem ratione per *dictum cap. tua.* Hoc est contra Ancharan. *eod. cap. tua*, quem *ibi* sequitur Panorm. in legatis, quæ pia non sunt. Sic tenet Barbatius *eod. cap. tua, num.* 4. Bald. quem refert, & sequitur Couarr. *dicto cap. tua, num.* 6. vbi dicit, quòd posset testator euitare Episcopi iurisdictionem in executione vltimæ voluntatis, si in casum negligentiæ executorum alios executores prioribus negligentibus substitueret: & idem erit, quando testator expressim voluit tempus datum executoribus à iure eis non obesse, nec currere, sed liberam eis executionem relinquat, vt cùm voluerint, exequantur eius vltimam voluntatem. Idem Bald. Gualdensis, Panormitan. Barbatius, quos *ibi* refert Couarr. Similiter si testator designauerit, quid sit agendum de legato eo casu, quo

ptima eius iussio non fuerit ob executorum negligentiam ad effectum deducta, non potest Episcopus eam voluntatem immutare. Sic Batt. quem refert, ac sequitur Couarr. *eodem num. 6.*

7 Tandem nota, quòd Gutierrez *d. l. nemo potest, num. 453.* dicit notandum esse casum, in quo seruanda est institutio, & ordinatio Ecclesiæ, seu fabricæ, præcipiens, ne administratores reddere teneantur rationem Episcopo, qui continetur in Trident. *sess. 22. cap. 9. de reformat.* quia *ibi* dicit Trident. teneri administratores singulis annis reddere rationem administrationis quotumcumque locorum priorum, &c. ordinario, nisi secus in institutione, & ordinatione talis Ecclesiæ, seu fabricæ expresse cautum esset. Sed fallitur Gutierrez, quia hoc decretum Trident. tres continet partes, vt, prima dicit, quòd hæ rationes ordinario exhibeantur: in secunda prohibet hoc fieri, quando aliquid aliud in piorum operum institutione esset cautum: & hæc secunda pars dicere non vult, quòd quando testator aliud statuisset, ordinario ne reddatur ratio, quia hoc contra ius esset, vt probaui *in primo corollario*, & iurium correctio euitanda est. Sed in prima parte statuit Concilium, rationem soli ordinatio exhiberi, vt vniuersaliter fieri necesse est, & in secunda parte exceptiua ita fieri prohibet, quando in operis pij institutione contrarium inueniatur cautum, scilicet quòd alteri rationes reddantur. Et ita hæc exceptio dicere non vult tunc ordinarium excludi, quia hoc esset contra ius, sed quòd tunc solus Episcopus eas non recipiat, nisi simul cum eo adhibeantur à testatore deputati: & ita tertiam ingreditur partem, dicens, *quod si ex consuetudine*, &c. primam & secundam palàm exponendo, quòd si ex consuetudine, aut priuilegio, aut constitutione rationes exhibendæ sint alicui deputatæ personæ, tunc cum ea ordinarius adhibeatur, & aliter factæ liberationes minimè administratoribus suffragentur.

8 Præterea, esto hæc expositio non haberet verum, ea restrictio, *nisi in ordinatione, & institutione alicuius Ecclesiæ, seu fabricæ sit expresse aliter cautum*, non ponitur gratia exempli, vt non restringat regulam, & ita debet intelligi de quibuscumque operibus; quia *ibi* alia opera pia nominat, iubens expresse rationem reddi ordinario, & tantùm excipit fabricam, vel Ecclesiam; at potest adhuc ordinarius visitare, dummodo adimpleatur, quod testator iussit, vt generaliter disponitur *ea sess. 22. cap. 8.* & ad hoc videre potest rationes, non verò vt examinet an sint rectè exhibitæ, necne: atque ita non poterit videre, vtrùm summa sit rectè admissa, & approbata, vel an magnus, vel paruus factus fuerit sumptus, aut si non aderant requisita, quia hoc est accipere rationes, sed tantùm visitare ad animaduertendum, si quid consumptum fuerit aliter, ac iussit testator, quod propterea non impletur. Et *sess. 24. cap. 3. de reformat.* dicitur quòd pro visitatione etiam testamentorum ad pios vsus non potest aliquid accipi vigore cuiuscumque consuetudinis, nisi quod ex relictis piis iure debetur, & exceptis victualibus sui, & suorum pro tempore necessitatis. Quòd si sit consuetudo nil exhibendi, nihil potest capi: quare in optione eorum, qui visitantur, est vel illa victualia, vel pecuniam antè consuetam illi reddere; quare poterit accipere, quod constitutione Synodali taxatum fuerit, quia illa facit ius.

DVBIVM XXXIII.

An fundans capellaniam, & non reseruans ius patronatus, illud acquirat, vel requiratur noua licentia Episcopi ad illud acquirendum.

1 DIco primò, quando aliquis de nouo ædificat Ecclesiam, vel instituit capellaniam collatiuam, non est necessaria noua licentia Episcopi ad acquirendum ius patronatus, sed sat est licentia, quæ necessariò petenda est, ad construendam Ecclesiam, iuxta *cap. nemo, de consecrat. dist. 1.* & licentia, quæ necessariò petenda est ab Episcopo ad capellaniam collatiuam instituendam; eùm enim sit beneficium, stare non potest sine canonica Episcopi institutione, *cap. beneficium, de regulis iuris in 6.* Sic te latè disputata concludit Lambert. *de iure patronat. lib. 1. part. 1. quæst. 2. art. 3. num. 12.*

2 Hinc fit, quòd in hoc casu acquiritur ius patronatus, licet fundans non sibi reseruet: patet ex *cap. significauit, de testibus, & attestat.* vbi ideo libera censetur Ecclesia, quia fundantes dixerunt se nolle acquirere ius patronatus, quasi nihil illis dicentibus saluum esset ius patronatus illis. Item quia iure cautum est, *cap. nobis, de iure patron.* ex fundatione Ecclesiæ cum consensu diœcesani acquiri ius patronatus; ergo non oportet, vt fundans illud sibi reseruet: & sic tenent multi Doctores.

3 Secundò dico, si non de nouo ædificet Ecclesiam, vel instituat capellaniam collatiuam, sed dotet iam constructam, vel institutam, requiritur, vt reseruet sibi ius patronatus, & expressam petat licentiam ab Episcopo ad illud acquirendum, ita vt non sufficiat petere ad dotandum. Ratio, quia ad dotandum nulla requiritur Episcopi licentia, cùm quilibet possit rem suam Ecclesiæ donare: vnde si velit acquirere ius patronatus, oportet, vt ad acquirendum obtineat licentiam: at verò eùm ad construendum, vel instituendum requiratur licentia, ea seruiet ad id, & etiam ad acquirendum ius patronatus. Sic Lambert. *ibi.*

4 Vltimò dico, si quis construat hospitale, collegium, vel oratorium, aut anniuersarium aliquod, seu annuam memoriam, absque licentia Episcopi, cùm hæc non sint sacra, nulla requiritur licentia ad acquirendum ius patronatus, quia cùm tale ius patronatus non sit spirituale, non est opus licentia Episcopi reddendi laicum illius capacem. Sic Lambert. *eo art. 3. fine, & quæst. 11. art. 11. 12. 13. 14.*

5 Vnde infero, quòd licèt sic construens non reseruet sibi ius patronatus, erit patronus, per *dictum cap. significauit.* Nec obstat, quòd *dicto cap. nobis, de iure patronat.* dicitur ædificantem cum licentia ordinarij eo ipso acquirere ius patronatus, quia loquitur de ædificante Ecclesiam, quæ sine ordinarij consensu ædificari nequit: at hæc possunt construi sine licentia ordinarij, nec ea est necessaria ad acquirendum in hæc ius patronatus, vt dixi.

DVBIVM

Dubium XXXIV.

An si fundator capellaniæ petat residentiam in ea, excusetur capellanus à residentia, ratione studij per quinquennium, iuxta cap finale, de Magistris.

1 Respondeo non excusari, quia *cap. finale, de Magistris*, tantùm dicit, non obstante consuetudine, vel statuto: per quæ verba tantùm est visus dispensare Pontifex in residentia requisita iure communi, vel consuetudine, vel statuto Ecclesiarum, non autem in voluntate testatoris petentis residentiam: & sic tantùm in prioribus beneficiis fingit ius residentes eos, qui sunt in studiis. Primò, quia maiori rigore, & difficiliùs dispensat Pontifex in voluntate testatoris, quàm in iure communi; in illa enim dispensare non potest ex potestate ordinaria, sed tantum ex plenitudine potestatis, vt dicunt Bald. & alij, quos refert, & sequitur Gutierrez *l. nemo potest, à num. 82. ff. de legat. 1.* in hoc verò dispensat potestate ordinaria, voluntas enim Principis est lex, *§. sed & quod principi, Institut. de iure natur.* & quia mitius agitur cum lege, quàm cum hominis dispositione, vt colligitur ex *l. Celsus, in principio, ff. de receptis arbitris*, & ibi glossa *in principio*, Bartol. *l. si cum dies, §. intra quantum, num. 1. ff. eodem tit. & l. amplius, num. 2. ff. rem ratam haberi. & l. si insulam, num. 9. ff. de verb. obligat.* Iason *Institut. de actionibus, §. item si quis, num. 11.* Tiraquell. *de retractu conuentionali, §. 1. glossa 2. num. 58.* & sic Oldradus *consil. 117.* solùm arguit ex verbis *dicti cap. finalis*, ad statuta Ecclesiarum, & non ad vltimas voluntates. Secundò facit pro hac parte Francus *cap. si pro clericis, num. 5. de præbend. in 6.* vbi dicit, quòd quoties in literis Pontificiis derogatur statuto, vel consuetudini, intelligitur de statuto Ecclesiasticarum personarum, & de iure communi, non autem de statuto apposito in fundatione. Et quòd per has clausulas generales non derogetur fundationi, tenet etiam Lambert. *de iure patronat. lib. 2. part. 1. quæst. 7. art. 29. num. 2.* faciunt quæ Doctores docent materia *de simonia*, scilicet non derogari fundationi, & iuri patronatus laici, nisi fiat mentio expressa. Nec hæc voluntas testatoris est irrationabilis, cùm ipse non teneatur de suis bonis contribuere ad alimenta scholastici: sicut non irrationabiliter iure non conceduntur distributiones absentibus ratione studij. Et in propriis terminis docet hanc sententiam Nauarr. *cap. quando*, Latino *cap. 5. num. 12.* vbi ait, quòd sæpiùs rogatus, an clericus studens in Academia satisfaciat celebrando ibi Missas, quas ratione capellaniæ tenebatur in certo loco facere, respondit negatiuè; idem nostri Salmanticæ, & quidam recentiores Magistri.

2 Secundò dico, quòd non potest Episcopus dispensare in hac residentia, quia non potest in vltima voluntate: at posset pro vna vice cum consensu patroni, quando eæ qualitates concurrerent in capellano, vt verisimiliter præsumatur fundatorem id voluisse, iuxta *suprà dicta num. 26.*

De dominio circa bona Ecclesiastica.

Summarium.

35. *An Romanus Pontifex ita sit beneficiorum Ecclesiasticorum dominus, vt possit quemlibet spoliare beneficio, vel Episcopatu.*
36. *An beneficiati sint domini bonorum immobilium beneficij, id est, hæreditatum, & prædiorum, ex quibus redditus beneficij percipiuntur.*
37. *An Episcopus, & clerici sint domini redditu um annuorum Ecclesiæ, qui sibi pro sua portione contingunt.*
38. *An teneantur Prælati, & beneficiati, sub peccato mortali quidquid sibi superest, distribuere pauperibus.*
39. *In quo consistat specialis obligatio clericorum ad elargiendum eleemosynas de bonis, & redditibus Ecclesiasticis superfluis, supra sæculares, & super alia bona patrimonialia ipsorum clericorum.*
40. *Quo iure teneantur clerici superfluum ex redditibus Ecclesiasticis in pios vsus conuertere.*
41. *Quid nomine decentis sustentationis comprehendatur, quam diximus clericos ex redditibus Ecclesiasticis posse reducere.*
42. *An clericus possit debita contracta soluere de redditibus Ecclesiasticis, & ad id teneatur, si aliunde non sit soluendo.*
43. *An quando clerici parcè viuentes, non expendunt de redditibus Ecclesiasticis quantum arbitrio boni viri est necessarium ad decentiam sui status, illam quantitatem, quam parcè viuentes sibi detrahunt, possint distribuere sicut bona patrimonialia.*
44. *An clerici habentes patrimonium sufficiens ad decentem sustentationem, possint beneficium acceptare, atque se ex redditibus sustentare, seruatis bonis patrimonialibus.*
45. *An de bonis, quasi patrimonialibus similiter teneatur clericus decenti sustentationi superflua in pios vsus conuertere.*
46. *An distributiones quotidianæ habeant prædictam obligationem, scilicet, vt superfluum status clerici teneatur in pios vsus conuertere, sicut habent alij redditus beneficij.*
47. *An qui habent pensiones deductas ex bonis Ecclesiasticis, habeant prædictam obligationem dandi superfluum pauperibus.*
48. *An clerici, qui habent beneficium non in titulum, sed in commendam, habeant eandem obligationem conferendi superfluum pauperibus.*
49. *An beneficiati, quibus reseruantur fructus beneficij vacantis, possint de illis liberè disponere, vel teneantur in pias causas distribuere.*
50. *An beneficiati possint per viam testamenti disponere de bonis suis.*
51. *An Episcopi testari possint de redditibus Episcopatus saltem ad pias causas.*
52. *An si Episcopi, vel alij clerici, obtenta à Papa testandi facultate, testentur, & postea istud testamentum reuocent, possint iterum testari.*
53. *An saltem possint Episcopi morti vicini de redditibus Ecclesiasticis disponere via donationis ad vsus pios.*
54. *Qui succedant clericis ab intestato.*
55. *An si Prælatus conferat alicui beneficium, putans illum*

illum ſanctum, & caſtum eſſe, cùm non ſit, teneatur accipiens beneficium reſignare.

56. *Vtrùm poſſit filius Clerici ex illegitimo matrimonio natus beneficium obtinere, quod vel pater obtinuit, vel in ea Eccleſia, in qua pater obtinet beneficium.*

57. *An qui legitimo titulo carens habet poſſeſſionem beneficij, ſi poſtea per diſpenſationem auferatur impedimentum, poſſit fructus, quos perceperat tempore, quo erat incapax, retinere.*

Dvbivm XXXV.

An Romanus Pontifex ita ſit beneficiorum Eccleſiaſticorum dominus, vt poſſit quemlibet ſpoliare beneficio, vel Epiſcopatu.

Dvplex eſt ſententia.

1 Prima docet Romanum Pontificem eſſe beneficiorum dominum, ac poſſe abſque cauſa priuare quempiam Epiſcopatu, & reliquis beneficiis. Probatur ex *cap.* 1. *de prabend. in* 6. *& Clement.* 1. *in fine, vt lite pendent.* vbi dicitur Papam habere ſummam, & liberam poteſtatem in beneficialibus. Sic tenent plures iuris canonici periti, quos refert Pelinus *cap. quæ in Eccleſiarum, de conſtitut. num.* 40. Idem tenet Decius *ibi num.* 26. innumeros referens. Idem Ripa, Gomezius, Iaſon, Barba, Cardin. Bald. Gigas, Socinus, Sylua beneficiorum, quos refert Pinellus *vbi infrà.* Idem Ioann. Flauus *lib. de beneficijs*, §. 1. Paulus Borgaſius *lib. de irregularit. part.* 6. *tit. de inſtit. n.* 11. Anton. Gabr. *tomo* 2. *communium opin. lib.* 3. *tit. de iure quæſito, concluſ.* 1. *num.* 11.

2 Secunda ſententia tenet oppoſitum, vide Cenedum *lib.* 1. *quæſt.* 22. Sit

3 Prima concluſio. Romanus Pontifex non eſt dominus beneficiorum Eccleſiaſticorum, ſed diſpenſator. Probatur 1. ad Corinth. 4. *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores miniſteriorum Dei.* Item, quia ſi eſſet dominus, poſſet cuiuis etiam indigniſſimo beneficia conferre: quod falſiſſimum eſt. Sic D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 63. *art.* 2. *ad* 1. Caiet. *ibi*, & D. Thom. *quæſt.* 100. *art.* 1. *ad* 7. Sotus *lib.* 3. *de iuſt. quæſt.* 6. *art.* 2. *ad* 5. Corduba *lib.* 1. *quæſt. quæſt.* 21. *verſic. quoad ſecundum.* Gabr. *lect.* 28. *in canonem Miſſæ*, Gerſon 2. *part. Alphab.* 24. *litera T.* Medina *quæſt.* 3. *de reſtitut. cauſa* 11. *verſic. verum.* Sarmiento *lib.* 1. *ſelect. interpret. cap.* 8. *n.* 25. vbi plures etiam refert. Pinell. *C. de reſcind. vendit.* 1. *p. rubricæ, n.* 29. *&* 30. vbi plurimos etiam refert.

4 Secunda concluſio. Non poteſt Romanus Pontifex abſque cauſa iuſta priuare quemlibet Epiſcopatu, vel beneficio legitimè obtento. Probatur, tum quia Papa non eſt beneficiorum dominus; tum quia quod quis iuſtè poſſidet, & ad quod legitimum habet titulum, non poteſt abſque cauſa iuſta ſpoliari: ſicut ſi Papa donaſſet centum aureos Petro, non poſſet ſine iuſta cauſa eos ab illo auferre, quia ex quo donauit, legitimum alter titulum, & dominium aſſecutus eſt. Sic Felin. *vbi ſuprà, num.* 42. *&* 43. Roman. Panormit. Cerier, Alexand. & plures alij, quos refert, & ſequitur Pinellus *vbi ſuprà*, & Sarmiento *vbi ſuprà*. Nauarr. *de ſpolijs cleric.* §. 1. *num.* 8. latè probat peccare Papam, abſque cauſa iuſta auferentem alicui beneficium datum, & conferentem alteri: at tenere factum, quia tunc diſpenſat in iure humano, & ſic alterum eſſe iuſtum retinendo, ſi non ſit aliqua ſubreptio in impetratione.

Ex his colligitur reſolutio alterius dubij, quod 5
de officiis ſæcularibus diſputari ſolet, videlicet, an Princeps poſſit officia ſæcularia, quæ conceſſit ad vitam, vel ad certum tempus, abſque cauſa iuſta auferre.

Prima enim ſententia affirmat, cuius ratio eſt, quia hæc ſunt ex priuilegio Principis conceſſa: at beneficium, & priuilegium, quod ſemel Princeps conceſſit, poteſt reuocare: ergo. Sic tenent Socin. Decius, Baldus, Faber, Matth. de Afflictis, Albertus Brun. Palacios Rubios, & alij, quos refert Pinellus *vbi infrà.* Idem tenet Xuarez *allegat.* 12. *fol. penult. & vlt.* Et hoc intelligunt hi authores quando Princeps non vendidiſſet hæc officia.

Secunda ſententia tenet, non poſſe Principem 6
hæc officia auferre abſque cauſa iuſta: ſicut nec donationem ſemel à ſe factam poteſt abſque cauſa iuſta reuocare, cùm alter verum ius acquiſierit. Sic tenet Pinellus *C. de reſcindend. vendit.* 1. *part. rubricæ, num.* 31. colligitur ex Soto 4. *diſt.* 18. *quæſt.* 4. *art.* 5. *verſ. de ijs autem*, vbi inquit, quando officium habet quandam iuriſdictionem, etiam ſubalternam; is, qui id habet, habet ius poſſidēdi, & non poteſt ſine cauſa, & iudicio ſpoliari.

Sit concluſio: Hæc ſententia eſt multo proba- 7
bilior, niſi fortè officia eſſent conceſſa ad nutum Principis, & ſolùm pro tempore ſui beneplaciti.

Dvbivm XXXVI.

An beneficiati ſint domini bonorum immobilium beneficij, id eſt, hæreditatum, & prædiorum, ex quibus redditus beneficij percipiunt.

Dvplex eſt ſententia.

Prima tenet eſſe dominos: neque obſtat 1
(inquit) quòd neque ea vendere, nec alienare poſſint, quia pupillus rerum ſuarum dominus eſt, & maritus rerum dotalium, quorum neuter alienare poteſt. Hanc tenet, & latè probat Sarmiento *lib. de redditibus, p.* 4. *cap.* 6. *per totum, vſque ad num.* 15. & in defenſionibus 1. *p. monito* 24. *præcipuè num.* 6.

Secunda ſententia docet oppoſitum. 2

Sit concluſio: Nec Prælati, nec beneficiati 3
ſunt domini talium bonorum immobilium beneficij, ſed ſolùm ſunt eorum adminiſtratores, & conſeruatores, velut vſufructuarij. Ratio, quia iſta bona non ſunt miniſtris data in ſtipendium, nec in eleemoſynam, quam illico conſumant pro ſuo arbitrio, ſed data ſunt, vt fructus, & redditus ſint ſtipendium alicuius capellaniæ, anniuerſarij, aut alterius officij clericalis, & potius dantur ipſi dignitati, beneficio, aut præbendæ, quæ permanere debent, quàm perſonis. Hæc etiam concluſio colligitur ex *cap. ſine exceptione*, 12. *quæſt.* 5. & per totam quæſtionem, & per totum titulum *de rebus Eccleſiæ non alienandis.* Ita tenet Sotus *lib.* 10. *de iuſt. q.* 4. *art.* 3. *concl.* 2. Alcozer *lib. de ludo, cap.* 38. Abul. *cap.* 6. *Matth. quæſt.* 74. Turrecrem. 12. *quæſt.* 5. *cap. nulli dubium.* Corduba *lib.* 1. *quæſt. quæſt.* 18. Nauarr. *opuſc. de redditibus, q.* 1. *num.* 6. *& in Apologia p.* 1. *monito* 24. vbi etiam concludit, nec Papam eſſe dominum horum bonorum, ſed adminiſtratorem, per *cap. non liceat Papæ*, 12. *q.* 2. Hanc etiam concluſionem tenent docti recentiores, & quidam doctus recentior.

Hinc

4 Hinc infertur accipientem bona hæc à Clericis, peccare mortaliter, & teneri restituere Ecclesiæ, quæ est ipsorum domina. Nauarr. & Alcozer.

Dvbivm XXXVII.

An Episcopus, & Clerici sint domini redditnum annuorum Ecclesiæ, qui sibi pro sua portione contingunt.

1 Nota bona Clericorum esse duplicia, quædam sæcularia, quæ scilicet possident titulo sæculari, scilicet hæreditate, patrimonio, donatione, vel quæ ipsi aliquo sæculari officio lucrantur: & de istis non est dubium, quin clerici habeant verum eorum dominium, & possint de ipsis disponere, sicut alij homines sæculares, & ita dicuntur bona patrimonialia. Sic colligitur ex *cap. Episcopus, 12. quæst. 1. & quæst. 5. cap. fixum, & cap. quia nos, de testam* & ita docent D. Thom. 2. 2. *quæst.* 185. *art.* 7. *& quodlibeto 6. art.* 12. Sotus *lib.* 10. *de iust. quæst.* 4. *art.* 3. Alcozer *lib. de ludo, cap.* 38. Caiet. *super eundem locum* 2. 2. Petrus Soto *lib. de instit. sacerd. tract. de vita sacerdotum, lect.* 3. Abul. *cap.* 6. *Matth q.* 74. D. Anton. 3. *p. tit.* 20. *cap.* 2 §. 8. Gabr. 4. *dist.* 15. *q.* 8. *art.* 2. Syluest. *Clericus* 4. *quæst.* 19. Auendaño in responsis, quæ ponit post capita Prætorum, *responso* 19. *num.* 11. Corduba *lib.* 1. *quæst. q.* 18. Nauarr. *opusc. de redditibus quæst.* 1. *num.* 6. Maioris 4. *dist.* 24. *q.* 17. Ricardus 4. *dist.* 45. *art.* 3. *quæst.* 1. Alensis 1. *p. q.* 36. *membro* 5. *art.* 3. Honcala *opusc.* 2. *de rebus Eccles. recoaditis, cap* 2. Turrec. 12. *quæst.* 5. *cap. nulli dubium*, & est certum apud omnes.

2 Alia sunt bona Clericorum Ecclesiastica, idest, titulo Ecclesiastico, vel beneficio, aut munere Ecclesiastico acquisita: & ista sunt in triplici differentia. Quædam Clerici acquirunt non tanquam redditus alicuius beneficij, aut dignitatis Ecclesiasticæ, sed tanquam stipendium alicuius officij clericalis, vt pitantiæ, & oblationes, quæ illis dantur pro Missis celebrandis, pro confessionibus, concionibus, administratione sacramentorum, officio defunctorum, aut quia sunt capellani alicuius domini, & ista dicuntur bona quasi patrimonialia, & de istis modò non ago, quia agam *infrà dub.* 45.

3 Alia sunt bona Ecclesiastica, quæ sunt prædia, hæreditates, & bona alia immobilia, ex quibus Clerici habent beneficiorum redditus, & de istis actum est *dubio precedeati.*

4 Alia sunt bona Ecclesiastica, quæ sunt fructus, & redditus istorum prædiorum, & beneficiorum; vt sunt decimæ, quas omnes fideles conferunt Ecclesiis, & ministris earum: & isti sunt præcipui redditus Episcopatuum, beneficiorum, & aliarum dignitatum Ecclesiæ, & de omnibus istis fructibus, & redditibus beneficiorum est præsens dubium.

5 Rursus ista bona Ecclesiastica, quæ redditus, & decimæ sunt, possunt in duplici tempore, & statu considerari. Primò quando erant in communi permixtæ, & indiuisæ partes, quæ ex istis bonis pertinebant ad Clericos & fabricam, & pauperes: fuerunt enim sic permixtæ per multum tempus vsque ad annum quadringentesimum, septingentesimum; & ad Episcopum pertinebat ea distribuere. De hoc tempore habentur multi canones 12. *quæst.* 1. &, si loquamur de hoc tempore, Sotus *art.* 3. *tota conclusione* 5. probate conatur totum dominium fuisse tunc apud clericum, atque ita si in distributione talium bonorum deficeret, peccaret mortaliter, non tamen teneretur restituere, quia non tenebatur præcepto iustitiæ, sed solius misericordiæ ad talem distributionem; & fauet illi D. Thomas 2. 2. *quæst.* 185. *art.* 7. vbi cùm priùs dixisset, cùm bona sunt distincta, obligari Episcopum ad restitutionem, si aliquid sibi vsurpet, subdit; vbi verò bona sunt indistincta, peccabit mortaliter, si norabiliter in distributione deficiar: & nihil meminit de restitutione. Verùm probabilius est clerum non habere plenum dominium talium bonorum sic permixtorum, sed ex obligatione iustitiæ teneri suas partes pauperibus, & fabricæ distribuere, & aliter facientem teneri ad restitutionem Ratio, quia non erat dominus, sed dispensatur illarum partium fabricæ, & pauperum, & hac lege sibi distributio cummittebatur. Ita Caiet. *dicto art.* 7. Petrus Soto *lect.* 3. *citata*, Honzala *opusc. citato, cap.* 5. Aragon 2. 2. *q.* 32. *art.* 5. & docti iuniores.

Secundò possunt considerari tales redditus, & 6 decimæ hoc tempore, & statu, quando iam sunt diuisæ in quatuor partes, quarum vna applicatur Episcopis, secunda Clericis, tertia fabricæ, & Ecclesiæ necessitatibus, quarta pauperibus. Hæc diuisio facta est paulo post tempora D. Augustini, tempore Simplicij Papæ, de qua habetur 12. *q.* 2. *cap. de redditibus, & cap. vobis enim*, & aliis. Et si de hoc tempore, & statu loquamur, certum est Clericos non esse dominos illarum partium, quæ fabricæ Ecclesiæ, piisve vsibus destinatæ sunt. Quare si has partes in aliis vsibus consumant, peccant mortaliter, & ad restitutionem tenentur; & patet ex *Clem. quia contingit, de religios. domibus §. et autem*, & ex Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 8. *de reformat.* facit ad hoc *lex* 1. *& l. legatum, ff. de administrat. rerum ad ciuit. pertinent.* Hoc docet D. Hieron. *Epist. ad Pamachium super obitu Pauliae vxoris*, & D. Chrysost. *concione* 2. *de Lazaro*; & id tenet D. Thom. Caiet. Alcozer, Petrus Soto, D. Anton. Syluest. Cord. Abulensis, Gabr. *vbi suprà*, Sotus *vbi suprà art.* 2. Alborcus *lib.* 3. *Theosoph. c.* 25. Driedus *lib.* 2. *de libert. Christiana, cap.* 4. Ledesm. 2. 4. *quæst.* 18. *art.* 5. *dub. vltimo.* Gerson *Alphab.* 24. *litera Q. & Alphab.* 40. *litera L.* Adrian. 4. *quæst. de restit. infrà citanda*, Honzala *opusc. citato, cap.* 3. & 4. Nauarr. *opusc. de redditibus, quæst.* 1. *num.* 6. Aragon *vbi suprà*, & docti iuniores, dicentes id esse certum esse apud omnes.

Sed circa hoc nota tria: primum est, nec ipsum 7 Papam, dominum esse bonorum deputatorum Ecclesiæ, sed Ecclesiam ipsam, quia donantes hæc bona, non Papæ, sed Ecclesiæ donant. Ita Caiet. 2. 2. *quæst.* 43. *art.* 3. Nauarr. *dicta quæst.* 1. *num.* 21. Turrecrem. *cap. videntes* 12. *quæst.* 1. *num.* 2. vnde infert Caiet. ita teneri restituere accipientes pro libito ipsius bona Ecclesiæ, vt ditentur, exaltentur, & magnificentur, sicut qui ab aliis inferioribus Prælatis similia Ecclesiæ bona acceperint: nam licèt Papa habeat plenitudinem potestatis Ecclesiæ, hoc intelligitur in spiritualibus, & in temporalibus solùm in ordine ad finem spiritualem.

Secundò nota ex bonis Ecclesiasticis in pios 8 vsus deputatis, posse administratorem tribuere consanguineis pauperibus, solùm tamen sicut vni alteri pauperi, quia talia bona pauperum sunt.

Sic Caiet. 2.2. *quæst*. 185. *art*. 7. *circa solutionem ad* 2. Immo si administrator ipse pauper est. Ratio, potest ex eis accipere quantum ad sui sustentationem indiget, & ea bona aliis pauperibus impertiri; ergo & sibi, si pauper sit, nam magis sibi, quàm aliis tenetur. Ita Abul. & Honcala *vbi supra*.

9 Tertiò nota, quòd his temporibus intelligitur iam factam esse diuisionem prædictam, vbicumque videmus fabricam Episcopum, & clericum habere suas partes: vbi autem non videmus pauperes ex decimis suas partes habere, dicendum est illam mutatam esse à Pontificibus in alia opera pia, scilicet in alia beneficia, vel in præstimonia, de quibus coniectura est ad alendos scholasticos pauperes esse instituta. Ita notat Sotus *lib*. 10. *de iustit. quæst*. 4 *art*. 3. *versic. sed aiunt*. Vbi probat hoc licite fieri potuisse, quia illa pars ex decimis non debebatur pauperibus de iustitia, sed ex misericordia: & idem notant in suis scriptis docti iuniores. His ergo suppositis,

10 Dubium principale in hoc versatur, an hoc tempore, quo facta est diuisio, Episcopi, & beneficiati sint domini partis redditu um, qui sibi pro sua portione contingunt. Duplex est sententia.

Prima tenet non esse veros dominos, sed solùm dispensatores, habereque vsum, & administrationem eorum hac facultate, vt capiant sibi necessaria ad sustentationem, & decentiam status, & reliqua, quæ supersunt, teneantur in pauperes, aliave opera pia distribuere; quare si superflua prodigè consumant, non transferunt dominium, & tenentur restituere tam ipsi, quàm ij, qui ab ipsis acceperunt. Ratio huius sententiæ est, quia plura sunt sanctorum & Conciliorum, & Pontificum testimonia docentia huiusmodi bona esse pauperum, & prodigè expendentes esse fures, & detinere aliena. Quæ testimonia latè refert Nauarr. *vbi infrà*. Item suscipiens sub fideicommisso centum, vel mille, ea lege, vt quātum superest, det alicui, tenetur, si non det, restituere: sed populus fidelis hac lege confert decimas clericis, vt superfluum dent in pios vsus, ergo. Hanc sententiam tenet Alens. 3. *p. quæst*. 36. *memb*. 5. *art*. 2. & 3. Palud. 4. *dist*. 24. *q*. 3. *art. vltimo*. Richard. 4. *dist*. 45. *art*. 3. *quæst*. 1. Stephanus *tract. de ludo, art*. 3. *num*. 7. Auendaño in responsis, quæ ponit post capita Prætorum *resp*. 19. *num*. 1. Syluest. *verbo ludus quæst*. 11. & *verbo Clericus* 4. *quæst*. 15. Maioris 4. *dist*. 24. *q*. 17. & 20. Panor. *cap. cùm omnes, de testam. num*. 21. 22. 23. Dionys. Carthusianus *lib*. 1. *contra pluritatem beneficiorum, art*. 14. & 11. referens Vldaricum D. Anton. 2. *p. tit*. 1. *cap*. 2 §. *vltimo*, & 3 *p. tit*. 15. *cap*. 1. §. 19. referens Guillelmum, & Raynerium, Gabr. 4. *dist* 15. *quæst*. 8. *art*. 3. *dub*. 6. Hostiensis *tit. de pœnitentiis num* 61. *principio*, VValdensis *tomo* 1. *doctr. fidei, lib*. 4. *cap*. 43. 44. 45. 46. Angel. *verbo Clericus* 3. *num*. 4. Arm. *verbo beneficium, num*. 41. & *verbo Clericus num*. 25. 26. Roscl. *restitutio*, 14. *num* 6. Pisana *Clericus* 4. § 5. & 8. Enricus Gand. *quodlib*. 8. *q*. 27. Archid. Dominicus, Perusinus, Ioan. de Lignano, Felin. Decius, Anton. Burgensis, quos refert, & sequitur Nauarr. *lib. de redditibus, tota quæst*. 2. *maximè num*. 15. 17. 22. & *quæst*. 1. *à num*. 9. *ad* 16. & in hanc inclinare videtur Gregor. Lopez *l*. 11. *tit*. 5. *part*. 1. *versic. quelo diessen*, & lex illa: & hanc dicit tutiorem Molina *lib*. 2. *de primog. cap*. 10. *num*. 52. licèt neutram sententiam definiat. Et hanc sententiam tenent alij, licèt cum aliquo temperamento, dicunt enim esse dominos redditu um, qui suæ sustentationi necessarij sunt, aut parum excedunt, at si notabiliter excedant, non esse dominos illius excessus; quia rationi dissonum videtur tam largos Clericis redditus assignare, si illorum domini sint, & non potiùs, vt administratoribus dentur. Hi sunt Caiet. 2.2. *quæst*. 187. *art*. 7. & *verbo beneficium*. 2. *in fine*. Nicua *in summa tit*. 19. Driedus *lib*. 2. *de lib. Christian. cap*. 4. Petrus Soto *lect*. 3. *citata*. Ledesm. 2. 4. *quæst*. 18. *art*. 5. *dubio vltimo*.

Secunda sententia tenet omnino oppositum, 11
scilicet veros esse dominos illorum redditu um, quare quantumvis malè, & prodigè illos expendant, transferre dominium, & nec ipsos, nec recipientes teneri restituere: & probatur ex *cap. vnico, de cleric. resident. in* 6. & Concil. Trid. *sess*. 23. *cap*. 1. *de reform.* quibus locis asseritur non residentes non facere fructus suos; ergo à contrario sensu residentes faciunt fructus suos, & sunt veri domini. Probo consequentiam, quia argumentum à contrario sensu est fortissimum in iure, vt patet *l*. 1. *ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd.* & *cap. cùm Apostolica, de his, quæ fiunt à Prælatis*. Secundò probatur, quia in cunctis magistratibus creandis ea habetur ratio, vt stipendia iusta, quorum domini sunt, destinentur; ergo cùm Episcopatus cæteris præstet, & debet habere. Item quia redditus isti dati sunt à fidelibus absolutè, vel cū onere determinato, vt de anniuersario, Missis, &c. ergo illo impleto manent ministri domini. Item quia facta diuisione bonorum fabrica, & pauperes acquirunt dominium suæ partis; ergo Episcopus, & Clericus suæ, quia non videtur de illis potior ratio. Hanc sententiam innuit D. Thomas 2.2. *quæst*. 185. *art*. 7. sic enim dicit, eadem est ratio de his, quæ specialiter sunt vsui Episcopi deputata, & de propriis bonis, quorum *ibi* dixerat esse dominum. Et clarè docet *quodlib*. 6. *art*. 12. *ad* 3. sic enim dicit in bonis, quæ sunt attributa vsibus ministrorum, nō peccatur, nisi per abusum, vt in bonis patrimonialibus, vnde non tenetur quis restituere. Hanc sententiam tenet Arboreus *lib*. 3. *Theosophiæ cap*. 25. *in fine*, glossa *cap. duo*, 12. *quæst*. 1. *versic. Proprietatem*. Alcozer *lib. de ludo, cap*. 38. Tabien. *verbo restitutio num*. 19. Simancas *lib. de instit. tit*. 9. *num*. 90. Sarmiento *lib. de redditibus* 4. *p. cap*. 1. & 2. *per totum*. Gerson *alphab*. 24. *litera Q*. licèt *alphab*. 40. *litera L*. aliquantulum dubitatiuè id dicat. Adrian. 4. *mat. de restit. quæst*. quæ incipit, *pro clariori intelligentia, fol*. 126. *conclus*. 2. & *in corollario, quod infert ex quarta*, & *in* §. *pro solutione secundi*. Abul. *cap*. 6. *Matth. quæst*. 74. & glossa, quæ habetur in illo margine, & *quæst*. 75. Honcala *opusculo citato, cap*. 11. Zarabella *Clement. quia contingit. de religios. domibus, quæst*. 2. Turrecr. 12. *quæst*. 1. *cap. vltimo n*. 1. Cordub. *lib*. 1. *quæst. q*. 18 Sotus *lib*. 10. *de iust. q*. 4. *art*. 3. & 4. Couarr. *cap. cùm in officiis, de testam. n*. 3. Syluest. *verbo clericus*. 4. *quæst*. 20. & *restitutio* 3. *q*. 5. *dicto* 1. Præpos. *in summa*, 44. *d. colum*. 5. & latè, ac optimè Molina *tom* 1. *de iust. disp*. 143. & in hanc inclinat Palacios *verbo beneficium, cap*. 2. *in fine*, licèt olim oppositam sententiam se tenuisse dicat. Idem Aragon *vbi suprà*, & Iosephus Angles *quæst. moralibus* 2. *p. mat. de clericis restit. obnoxijs, fol*. 215.

Sit conclusio; licèt vtraque sententia probabi- 12
lis sit, at hæc secunda est probabilior, & rationi conformior, & praxi magis recepta, ideóque amplectenda:

plectenda: & argumenta oppositæ sententiæ optime diluit Sotus,& Molina *vbi suprà.*

Dubium XXXVIII.

An teneantur Prælati, & beneficiati sub peccato mortali quidquid sibi superest distribuere pauperibus.

1 Prima conclusio: Episcopi, & cæteri clerici habentes redditus Ecclesiasticos ex beneficiis, tenentur sub peccato mortali sibi tantùm vsurpare necessaria ad sui status decentiam, & cætera in pauperes, vel alios pios vsus erogare; quare si in vsus profanos,vel prodigè ea expendant, peccant mortaliter: & hoc de redditibus Ecclesiasticis, nam de bonis patrimonialibus *dubio præcedenti* diximus, & de quasi patrimonialibus *infrà* dicemus, non amplius ad eleemosynas teneri, quàm laicos.Probatur conclusio ex pluribus Sanctorum testimoniis grauiter obiurgantium Clericos,eósque fures,ac sacrilegos nuncupantium,qui superflua ex redditibus in pios non erogant vsus: & ex pluribus Conciliorum, & Pontificum decretis, quibus id clericis præcipitur,& ex pluribus sacræ paginæ locis, ex quibus eadem obligatio colligitur: quæ omnia latè Nauarr. & Cord. *vbi infrà* referunt. Probatur etiam ratione, nam bona Ecclesiastica constant ex obligationibus,& decimis, sed hæ principaliter dantur à fidelibus ad ministros alendos, & ex consequenti, vt superfluum erogēt pauperibus, vt docet D.Th.2.2.*q.87.art.4. ad 4.& art.3. ad 1. & quod lib.6.art.19.* & colligitur ex dictis Sanctorum, & Cōciliorum testimoniis, licèt enim ista non fuerit voluntas fidelium absoluta, & quasi pactum, & iustitiæ obligationem inducens, fuit tamen voluntas ista rationabilis, aliàs irrationabile esset tantam redditunm multitudinem clericis elargiri,ergo tenentur ad id clerici sub peccato mortali.Vide alias rationes *infrà dubio sequenti.* Hanc conclusionem docent D. Thom. *quodlib.6.art.12.ad 4.*Caiet. *verbo beneficium,cap.2.fine.*Palacios *super idem caput.* Tabien. *verbo restitutio num.*19.Petrus Soto *lib.de inst.tract. de vita sacerd.lect.*3.Driedo *lib.2.de libert. Christianæ,cap.*4. Ledesm.2.4. *quæst.*18. *art.*3. *dubio vltimo,* Gerson *alphab.4. litera E.* Dionys. Carthus. referens Gerardum Magnum,& Vldaricum *lib.vno,de vita canon.art.24. & lib. vno contra pluralit. beneficiorum. art.*11.Arboreus *lib.3.Theosoph.cap.*25 D.Anton.3. *p.tit.*15.*cap.*1.§.19. referens Guillermum, & Raynerum, Iudolphus Carthus. *vita Christ.*1.*p.c.*68. *malo* 6.Gabr.4. *dist.*15.*quæst.*8.*art.*2. Enricus Gan. *quodlib.2. quæst.*19. Ang. *Clericus.3.num.*1. Syluest. *Clericus 4.quæst.*19.Arm. *verbo beneficium, num.41. & verbo clericus.n.*24.Adrian.4.*mat de restit. quæst.* quæ incipit,*pro clariori intelligentia,conclus*3.Abul. *cap.6. Matth.q.74.* Honcala *opusc.2.de rebus Eccles. cap.*13.Cord.*lib.1.quæst* 18. Sotus *lib.10.de iust.q.4. art.4. & art.3.versic.Ex his diluta.*Couarr.*cap.cum in offic.de testam.num.*2. Felinus,& Decius *cap.constitutus,de rescriptis,* Nauarr. *opusc.de redditibus,q.*1. *à num.*9.per plures numeros,& in summa Hispana *cap.25 num.*126.glossa *cap. res.* 12. *quæst.*1. Innoc. *cap.indecoram, de ætate, & qua'it.* Card. *consil.*110. Didacus de Alaba *lib.de consiliis* 21.*p.*§.4. Gregor. Lopez *part.1.tit.5. l.40. versic. limosnas,* Nieua *in summa tit,*19.Sarmiento 1.*p.defensionum, monito* 40. *& 24.num.6.& 2.p.monito* 8.Auendaño *responso* 19. *num.*4. Molina *lib.2.de primog.c.*10. *num.46. & 57. 58.* dicens id apud omnes certissimum esse, & P. Molina *tomo 1. de iust. disp.* 146. Aragon 2.2 *q.32. art.5.*& est certum apud omnes.

Sed nota quòd licet auctores in communi in hoc conueniant, at descendendo ad particularia diuersimodè explicant, quidam enim aiunt licere Episcopo, qui pingui Ecclesiæ præfectus est,consanguineos antea indignos, quadam victus mediocritate, non pro sua tantùm vita, sed pro suis successoribus in perpetuum honestare, non vt locupletem,& illustrem creet primogenituram, sed vt aliquatenus statum illi mutare possit, vt absque penuria deinceps viuant. Ita Sotus, & Cord. *vbi suprà.* 2

Alij verò dicunt non licere istis conferre aliquid consanguineis, nisi per viam eleemosynæ. 3

Sit secunda conclusio:Clerici ex talibus redditibus superfluis solùm possunt consanguineis donare,si pauperes sint,id,quo ad sui status sustentationem indigent,sicut id possunt aliis pauperibus: quòd si non per viā eleemosynæ, sed vltra id,quo indigent, illis elargiantur aliquid notabile, peccāt mortaliter.Probatur ex *canone* 39. *Apostolicum,* vbi sic dicitur: *omnium negotiorum Ecclesiasticorum curam habeat Episcopus, & non liceat ei ex iis aliquid omnino contingere, aut parentibus propriis, quæ Dei sunt, condonare: quòd si pauperes sint,tanquam pauperibus subministret* Et Concil.Trident *sess.25.cap.1.de reform.* sic dicitur: *Sancta synodus omnino interdicit Episcopis, ne ex redditibus Ecclesiæ consanguineos,familiaresve suos augere studeant. sed si pauperes sint, eis vt pauperibus distribuant.* Idem docent plures Sancti,scilicet D Hieron super illud Isa.3.*Vos estis depasti.* D. Bernardus *in declamationibus,* super illud Matth. 19. *Ecce nos reliquimus.* D. Ambros. *lib. de officiis,* cuius dictum refertur *dist.* 86. *cap. est probanda.* Et probatur ratione. nam (vti probaui) talia tenentur clerici sub culpa mortali erogare inpios vsus, sed huiusmodi non est ditare consanguineos; ergo. Istam conclusionem tenent D. Thomas 2.2. *q.*185. *art.7. ad* 2. Alensis 3. *p. q.* 36. *membro* 5.*art.*2. Gomez Arias *l.7. Tauri, n.90.91. 95.* Pisana *Clericus* 4.§.5. Syluest. *Clericus* 4.*q.*20. Gabr.4. *dist.15. q.8. art.3. dub.6. & 9.* Arm. *verbo Clericus.n.22. & 25. & verbo beneficium.n.*41. Rosella *Clericus* 4.*n.*11.Turrecr. 12. *quæst.1.c. quisquis.* glossa *d.*31.*c.omnino confitemur.* VValdensis *tomo* 1. *doctrinalis fidei, lib* 4.*c.*45. Nauarr. *lib.de redditibus q.*1.*n.*66.67.*&* 77. & summa Hispana *c.*25.*n.*127. & Caiet. Petrus Soto, Dionysius, Vldaricus,Ledesm. Molina, Didacus ab Alaba, Greg Lopez, Nieua, D. Anton.§.20. Guiller Raynerus,Abul. *q.*75.Honcala *cap.*14.Adrianus, Auendaño *locis citatis in prima conclusione,* & docti recentiores in *suis scriptis.* 4

Sed circa has cōclusiones sunt aliqua notanda. 5

Primò nota posse clericos ex redditibus superfluis Ecclesiasticis paulo plus suis consanguineis pauperibus,quàm aliis egenis largiri Ratio, quia plus suis, quàm extraneis tenentur. Ita Nauarr. Abul.Honcala,Cord.*ibidem.*

Secundò nota posse ex talibus redditibus dotare filias,vel consanguineas pauperes. Ratio, quia posset dotare extraneas,cùm hoc sit opus maximè pium, & dos inter alimenta computetur: ita Gabriel,Armilla,Auendaño,Greg.Lopez,Abulensis, 6

Honcala

Honcala, Rosella, Turrecr. Nauarr. Cord. *ibidem.* Syluest. *Clericus* 4.*q.*15. Panor. *cap. peruenit de arbitris n.*1. Palacios *verbo beneficium*, *cap.*2. & Molina *suprà disp.*146.*colum.*816 *litera C. & D.*

7 Sed circa hoc dubitabis, an si quis ex infima sorte in Episcopatum, aliámve dignitatem assumatur, possit consanguineis pauperibus dare iuxta statum ipsius Episcopi, vel tantùm iuxta eorum statum, & similiter de consanguinearum dotatione. Abul. Honcala, Auendaño, Greg. Lopez *ibidem*, & Maioris 4.*dist.*24.*q.*19. dicunt tantum posse illis dare, vt secundùm eorum statum viuant, & consanguineas dotare, vt secundùm earum statum nubant. Ratio, quia eleemosyna non respicit status eleuationem, sed indigentiam, alij verò oppositum dicunt.

8 Sit tertia cõclusio. Quamuis tali Episcopo non liceat ex redditibus Ecclesiasticis superfluis elargiri talibus consanguineis quantum ipsi volunt, vt fiãt vani & superbi, & cõsanguineas adeò dotare, ac si ex bonis patrimonialibus id faceret; nec liceat filiam spuriã adeò dotare ac si legitima esset: cæterùm illi licet aliquid amplius illis dare, vt secundùm aliqualem altiorem statum viuant: & potest consanguineas, immo filiam spuriam dotare aliquantulo plus, quàm secundùm earum statum necessarium erat. Ratio, quia ratione dignitatis, ad quam consanguineus prouehitur, augetur consanguineorum status, & sic illud reperiatur ad statum necessarium. Ita Nauarr. *opusc. de redditibus q.*1.*n.*66. *& dicto c.*25.*n.*127. quem refert Molina *suprà §. dubium est*, & consonant sententiæ Soti, & Cordubæ *suprà in hoc dubio* citatæ.

9 Hinc infertur, quòd etsi tales consanguinei assumpti ad dignitatem haberent antea necessaria ad statum, potest Episcopus factus amplius eis dare, vt altiorem statum habeant. Item posset ex infima sorte assumptus ad Episcopatum, aliámve dignitatem, ampliorem dotem filiæ suæ spuriæ constituere, quam frater talis Episcopi manens in sua infima sorte assignaret filiæ suæ legitimæ. Vtrumque infert Nauarr. *ibidem*, & patet ex eadem ratione.

10 Quarta conclusio. Peccatum mortale est, si Clerici ex redditibus Ecclesiasticis superfluis primogenium instituant ob solam familiæ & memoriæ conseruationem; si tamen id facerent principaliter ex causa religiosa, vt si fundarent, vel constituerent Ecclesiam, vel capellam, vel hospitale, & pro iure patronatus, vel cura capellæ, & hospitalis aliquid annuum cõsanguineo, vel primogenito descendenti iure maioratus relinquerent; tunc licitum esset. Similiter licitum esset talibus Clericis relinquere aliquid annuum consanguineis pro se & suis successoribus, vt deinceps absque necessitate viuant, modò id moderatum sit, & ex causa pia principaliter fiat, scilicet non ob familiæ conseruationem, & memoriam, sed ad eorum indigentiam subleuandam, ne in paupertate viuant. Patet prima pars huius conclusionis, quia dum fit tantùm ex illa causa, non censetur opus pium, sed profanum, at expendere redditus in vsus profanos, vt probaui *conclusione prima*, est peccatum mortale. Probatur secunda pars, quia illud censetur opus pium, & non est donatio liberalis, sed ob causam, scilicet pro illo onere. Probatur tertia pars, quia illud est succurrere consanguineorum, & descendentium indigentiæ, & sic censetur opus pium. Hæc omnia docet optimè Molina *lib.*2.*de primog.c.*10.*per plures numeros*, maximè *num* 48. *&* 49. & sic moderatur sententiam Soti, & Cordubæ *suprà* citatam. Et fauet Nauarr. *opusc. de redditibus quæst.*1.*num.*66. & docti iuniores in suis scriptis docent sententiam Soti probabilem esse hac limitatione, scilicet quando propter dignitatẽ Prælati esset pudor consanguineo apud probos, & prudentes degere in vili statu, quem habebat, posse ei aliquid dare, vt statum mutet.

Quinta conclusio. Per opera pia, in quibus diximus Clericos teneri redditus superfluos expendere, intelliguntur ea tantùm quæ pertinent ad cultum diuinum, & misericordiam, sicut capellaniæ, beneficia, Missæ, & cætera diuina officia, hospitalia, confraternitates, collegia, quibus rudimẽta literaria doceantur, quia docere opus est misericordiæ. Ita Nauarr. *dicta quæst.*1.*num.*60.61.62. Item dicuntur pauperes, vt eis ex talibus redditibus subuenire possit, ij, qui habent necessaria ad naturam, carent tamen necessariis ad sustentandum statum secundùm suarum personarum qualitatem, quia hi verè egent, & pauperes communi voce nuncupantur. Nauarr. *ibidem n.*65. Caiet. 2.2.*q.*43.*art.*8. Bart. *l.*1.*C. de sacrosanct. Eccles. n.*36. 11

Sexta conclusio: Non tantùm peccant mortaliter Ecclesiastici, qui prædictos redditus superfluos prodigè, & vanè expendunt, sed etiam, qui auarè retinent, & custodiunt, vel thesaurizant. Ratio, quia obligatio diuina, & humana est distribuere pauperibus, & succurrere necessitatibus præsentibus, vel quæ probabiliter de proximo immineant, contra quod faciunt thesaurizantes. Ita Gerson *alphab.*40.*litera E.* Dionys. Carthus. *lib. citato art.*7. Ludolphus Carthus. *vita Christ.*1.*p.cap.*68. Abul. *cap.*6. *Matth.q.*74. Nauarr. *opusc. de redditibus q.*1.*num* 51. Sotus *lib.*10. *de iust. quæst.*4.*art.*4. & colligitur ex pluribus auctoribus asserentibus, quando non est necessitas, licere ex redditibus emere possessiones, vel eos in thesauro reponere pro futuris necessitatibus: secus verò vbi necessitas imminet. Hi sunt D. Thom. & Caiet. 2.2.*q.*185.*art.*7.*ad* 4. D. Anton. 3.*p.tit.*20.*cap.*2.§.8. Nau. summa Hisp. *cap.*25.*num.*131. Abul. *ibidem*, Honcala *opusc. citato, cap.*9 Petrus Soto *lect.*3.*citata.* 12

Nota tamen non esse auaram retentionem seruare mediocrem superfluorum quantitatem ad proprias necessitates probabiliter euenturas, vt ægritudinis, litium, sterilitatis, &c. dixi, *probabiliter*, contra eos, qui seruant bona, vt non desit illis in decrepita, cùm tamen modò adolescentes sint, vel ad dotandum consanguineas nondum natas. Nauarr. *dicta quæst.*1.*num.*57.58. 13

Septima conclusio: Non tantùm Clerici prodigè expendentes redditus superfluos peccant mortaliter, sed etiam ab ipsis recipientes. Ratio, quia cooperantur peccato illorum. Ita Cord. *lib.*1. *quæst q.*18.*§. nota secundò*, & Nauar. *dicta q.*1.*n.*97. Syluest. *Clericus*.4.*quæst.*15. & alij communiter. 14

Octaua conclusio. Si Clerici ex bonis suis patrimonialibus, vel quasi patrimonialibus aliquid in Ecclesiæ vtilitatem, vel pauperum eleemosynas consumpserunt, possunt tantundem ex redditibus Ecclesiæ superfluis deducere, & disponere de illo, sicut de bonis patrimonialibus. Ratio, quia istam eleemosynam poterant de talibus redditibus largiri. Ita Nauarr. *dicta quæst.*1.*n.*67. *&* *summa Hisp. cap.*25.*num.*126. & alij. 15

Nona

16 Nota conclusio. Si Clericus dignissima sui laboris, & industriæ impésæ in Ecclesiæ regimine, mercede plus meretur, quàm ad decentem suam sustentationem opus sit, vt si vltra debitũ exerceat in sua Ecclesia munera, quæ stipẽdium merentur, vt prædicare, audire confessiones, &c. potest ex superfluo reddituum deducere aliquam quãtitatem, quam plus suo labore meretur, & de illa disponere, ac de bonis patrimonialibus. Ratio, quia secundùm ius diuinum, & naturale dignus est mercenarius mercede sua, vt habetur 1. *ad Cor.* 9. *& Luca* 11. tenent Nauarr. *eadem q.* 1. *num.* 70. 71. Maioris 4. *dist.* 24. *q.* 17. Couarr. *cap. cùm in officiis, de testam num.* 2. Ananias *consil.* 87. Petrus Soto *lect.* 3. *citata*, & Molina *dicto tomo* 1. *de inst. disp.* 144. *colum.* 801. §. *illud tamen*, & alij.

17 Vltima conclusio. Idem prorsus, quod dictum est de redditibus superfluis beneficiorum, dicendum est de Religiosorum monasteriis, quibus prouentus redundant: & de fabrica Ecclesiæ, cui redditus superfluunt, scilicet teneri, quod superest, in pios vsus conuertere. Et ratio est eadem, quia redditus dantur monasterio, & fabricæ, vt decenter sustententur, & non vt luxurientur, & vt superfluum in pios vsus conuertant. Primam partem conclusionis, scilicet de monasteriis, docet Sotus *lib.* 10. *de iust. quæst.* 4. *art.* 4. Secundam de fabrica, docet Honcala *opusc. citato cap.* 9. *ad finem.*

18 Tandem nota posse Clericos ex redditibus beneficij superfluis sustentare consanguineos in studio, si pauperes sint, & eos doctorari facere, hoc enim in vniuersalis Ecclesiæ commodum redundat, quæ viris doctis eget. Ita Rosella *Clericis* 4. *num.* 12. & priorem partem docet etiam Syluest. *Clericus*. 4. *quæst.* 15.

Dvbivm XXXIX.

In quo consistat specialis obligatio Clericorum ad elargiendum eleemosynas de bonis, & redditibus Ecclesiasticis superfluis supra sæculares, & supra alia bona patrimonialia ipsorum Clericorum.

1 Respondeo in quatuor consistere istam specialem obligationem. Primò, quia prodigalitas, vel retentio auara, & donatio liberalis sine causa misericordiæ sæcularium, & bonorum patrimonialium ex se, nisi alia ratio admisceatur, est tantùm culpa vênalis, iuxta omnes; at verò in clericis prodigalitas reddituum prædictorum, & auara retentio sine iusta causa, & donare notabilem partem non per viam eleemosynæ est peccatum mortale, vt ex omnibus Doctoribus probaui *dubio præcedenti*, & tenent docti recentiores.

2 Secundò, quia licèt Clerici non semper peccent mortaliter non erogantes in eleemosynam prædictos redditus superfluos, sed quando necessitas imminet, at in minoribus necessitatibus tenentur sub mortali: nam laici, vel Clerici de patrimonialibus tantùm tenentur in graui, vel extrema necessitate; at de prædictis redditibus, licèt non sit grauis, nec extrema. Ratio, quia de patrimonialibus non tenentur ad eleemosynam, propter ipsorum bonorum naturam, vel quia superfluunt, possunt enim illa thesaurizare, vel in quosuis vsus citra culpam mortalem expendere; at verò de prædictis redditibus tenentur, quia superfluunt, & ad hoc, vt superflua conuertantur in pios vsus, data sunt, & non possunt in alios vsus conuerti. Atque ita, vt sit præceptum eleemosynæ de prioribus bonis, requiritur grauis necessitas in proximo; non autem in posterioribus, sed minor necessitas. Item quia sicut in charitate reperitur ordo, & cõtingere potest, quòd filius sit in aliqua necessitate, licet non graui, neque extrema, & pater teneatur sub mortali illi subuenire, quia pater eius est, quamuis non teneatur extraneus; ita Episcopi, & Ecclesiastici, quia sunt patres pauperum, tenentur pauperibus subuenire sub mortali, etiam in necessitatibus, in quibus non tenentur sæculares, quia non sunt patres pauperum, nec illorum cura ad eos tam stricto vinculo pertinet. Ita D. Enriquez, & quidam alius satis doctus Magister, quos per epistolam consului; & eorum ratio hæc posterior. Idem renuit quidam doctus recentior; & fauet D. Thomas *quodlib.* 6. *art.* 12. *ad* 1. Honcala *opusc. citato cap.* 13. Abul. *cap.* 6. *Matth. quæst.* 74. Cord. *lib.* 1. *quæst. q.* 18. vbi asserunt, quando necessitas imminet, teneri Ecclesiasticos ad hanc eleemosynam: vbi generaliter loquuntur de necessitate, & non petunt, vt illa extrema, grauísve sit.

3 Tertiò, quia sæculares pluribus indigent, pluraque sunt eis necessaria ad sui status decentiam, intra hanc enim includuntur omnes vsus aliàs liciti, vt thesaurizare ad ditandum se, & propinquos ad statum altiorem comparandum: at intra ambitum decentiæ status Clericorum hæc non clauduntur, sed tantùm ea, quibus indigent ad suam, suæque familiæ sustentationem: nec potest sibi, aut propinquis thesaurizare, vt diximus. Ita Cord. Abul. & Honcala *ibidem.*

4 Vltimò, quia laici non tenentur ex officio, seu statu suo quærere pauperes, sed sat est, si occurrentibus subueniant; at clerici habentes redditus Ecclesiasticos superfluos tenentur quærere pauperes: tum quia ista bona superflua tenentur speciali vinculo pauperibus dare, & sic si non occurrant, tenentur illos quærere: tum etiam, quia ratione status specialis cura pauperum ipsis incumbit. Quod colligitur ex D. Hieron. & habetur *cap. quoniam* 16. *quæst.* 1. asserente Clericos sustentationi pauperum inuigilare debere. Ita Cord. Abul. Honcala *vbi suprà.* Greg. Lopez *part.* 1. *tit.* 5. *l.* 40. *vers. limosnas.* Auendaño *in responsis, responso* 19. *n.* 9.

5 Sed nota hoc esse verum de solis Episcopis, & beneficiatis curam animarum habentibus; hi enim ratione officij tenentur ad id: at cæteri Clerici, cùm pastores non sint, nec animarum curam habeant, non videntur ad id reneri. Ita docti recentiores Magistri, & Metina *C. de eleemosyna, quæst. de necessit. eam faciendi, fine*, dicit fortè tantùm Prælatos teneri: & tenet Cord. solos Prælatos ad hoc teneri, *lib.* 1. *quæstionarij, quæst.* 26. *fol.* 227. §. *ex omnibus.*

Dvbivm XL.

Quo iure teneantur Clerici superfluum ex redditibus Ecclesiasticis in pios vsus conuertere.

Duplex est sententia.

1 Prima tenet, solo iure humano ad id teneri, Ecclesiastico scilicet. Ita Sotus, *lib.* 10. *de iust. q.* 4. *art.* 3. immediatè ante solutiõnes argumẽtationis.

Secunda

2 Secunda tenet esse præceptum Ecclesiasticum, diuinum,& naturale. Patet prima,& secunda pars ex testimoniis Conciliorum, & sacræ paginæ, quos retuli *dubio* 38. quòd sit iuris naturæ probant rationes *ibi*, *& dubio præcedenti* adductæ. Ita tenent Nauarr. *opusc. de reddit. quæst.* 1. *num.* 48. & 11. Cord. *lib.* 1. *quæst. q.* 48. & hæc sententia videtur probabilior.

3 Hinc infertur summum Pontificem hoc astringi præcepto,& teneri superflua ex suis redditibus Ecclesiasticis largiri pauperibus. Ratio, quia ad ius diuinum tenetur. Ita Nauarr. *ibi num.* 14. Idem innuunt Archid. *cap. non liceat* 12. *quæst.* 5. & Adrianus 4. *mat. de restit. quæst. quæ incipit, quia supra determinatum est*, §. *conformiter.*

4 Nota tamen posse Papam ex causa in hoc præcepto dispensare,est enim dispensabile. Ita Cord. *vbi suprà.*

DVBIVM XLI.

Quid nomine decentis sustentationis comprehendatur, quam diximus Clericos ex redditibus Ecclesiasticis posse reducere.

1 Sit prima conclusio: Clerici non tenentur ad vitam parcam,sed moderatam,& decentem,secundùm statum,& regionem,in qua viuunt:vnde nomine decentis sustentationis intelliguntur necessaria ad sui status, & suæ familiæ honorabilem sustentationẽ, secundùm conditionem gradus,dignitatis,& qualitatis,vel status sui, & regionis,in qua tales Clerici commorantur:ita tamen,vt non pompaticè,& luxuriosè viuant, vt sæculares, sed honorabiliter,vt clerici, & Christiani. Ita Cord. *lib.* 1. *quæst. q.* 18. Palacios *verbo beneficium*, *cap.* 2. Molina *tomo* 1. *de inst. & iure. disput.* 145. *colum.* 806. *ad finem*,& sequenti,& alij. Hinc

2 Infertur primò, nomine decentis sustentationis intelligi moderata,& honesta conuinia,& recreationes cum amicis,vel etiam extraneis ex iusta causa, & eis in aliquo benefacere in signum gratitudinis,& amicitiæ. Ratio,quia hæc faciunt qui moderatè se sustentant. Ita D. Thomas *quodlib.* 6. *art.* 12. *ad vltimum.* Abul. *cap.* 6. *Matth. q.* 74. Nauarr. *opusc. de reddit. quæst.* 1. *num.* 67. Cord. *vbi suprà*,& Molina *suprà* citatus,*colum.* 808.

3 Secundò infertur comprehendi etiam id,quod consumitur ob necessitatem illius, qui alibi ea, quibus indigebat, habere non poterat, & non est honestum Episcopo ea ipsi vendere, v.g. Venit quidam Dux ad aliquam ciuitatem, non est illustris domus, vbi commodè se recipere possit,nisi Episcopi domus, non est malè consumptum quod cum eo honestè assumit, asportando ipsum ad suam domum, & epulas dando,quia hoc illi vendere Episcopo indecens erat. Ita colligitur ex *cap. de monachis,de præb.* & §. 1. 42. *dist.* & *cap.* 1. *dist.* 82. & docet Nauarr. *vbi suprà num.* 67. & in Latin. *cap.* 25. in Hispano *num.* 126. Molina etiam citatus §. *tertium est.*

4 Tertiò infertur comprehendi etiam remunerare honesta seruitia sibi exhibita à consanguineis, vel extraneis,quia hæc non est donatio liberalis,sed ob causam. Ita Nauarr. *eisdem locis*, Gabr. 4. *dist.* 15. *quæst.* 8. *art.* 3. *dub.* 9. Ang. *verbo Clericus* 13. *num.* 2. Rosella *Clericus* 4. *num.* 1. Syluest. *Clericus* 4. *quæst.* 3. Molina *suprà* §. *eodem modo.* & alij.

Quartò infertur comprehendi etiam donationes remuneratorias,vt si clericus donet causa gratitudinis ei, qui sibi donaret,vel aliquod exhiberat obsequium. Ratio, quia hæc potius est debiti solutio,quàm donatio gratuita; debetur enim illud in gratiarum actionem,& acceptam recompensam,vt patet ex *l. sed etsi.* §. *consuluit. ff. de petit. hæredit. & cap. cùm in officiis*, *de testam.* Ita Nauarr. *eadem quæst.* 1. *num.* 90. 91. & Molina *suprà*, & quidam docti neoterici. 5

Sed dubitabis, an causa hac remunerationis, vel seruitij accepti, vel doni, liceat Clericis plus remunerare,quàm valeant dona,vel seruitia accepta. Communis sententia tenet non posse,sed tantundem, quia *c. relatum el* 2. *de testam.* vbi Clericis conceditur, vt ex redditibus Ecclesiasticis remunerent seruitia, subditur iuxta seruitij meritum. Ita Bart. Alexand. Iason, & Decius, quos refert Nauarr. 6

Verùm probabilius est posse aliquantulo plus remunerare moderatè iuxta prudentis arbitrium, v.g. valet seruitium, vel donum duodecim nummos aureos, non posset Clericus ex redditibus Ecclesiasticis dare in remunerationem triginta, bene posset sexdecim numos aureos dare. Ratio, quia, teste Philosopho 5. *Ethic.* & D. Thom. 2. 2. *quæst.* 106. *art.* 6. non satis gratum se exhibet non remunerans vltra valorem beneficij sibi impensi;quare illud plus, quod datur, est quodammodo debitum,scilicet debito gratitudinis,& honestatis. Ita Nauarr. *eadem quæst.* 1. *num.* 90. & 91. Molina citatus §. *de remuneratoriis*,& alij. 7

Vltimò infertur non claudi intra decentem Clerici sustentationem conferre parasitis munera: hoc enim non Ecclesiasticorum, sed sæcularium est. Ita Cord. *ibidem.* 8

Sit secunda conclusio. Per necessaria ad statum sunt intelligenda, non solùm quæ sunt necessaria ad decentiam status secundùm qualitatem beneficij, sed etiam secundùm qualitatem personæ, v.g. si Regis filius Episcopus Cordubensis esset, poterit ex redditibus Episcopatus deducere necessaria ad decentiam status, non tantùm Episcopi Cordubensis, sed filij Regis. Ratio, quia status istius est status filij Regis, & quæ sibi ad hunc statum opus sunt, verè ad statum necessaria sunt. Hanc conclusionem innuunt vniuersi Doctores, fatentur enim absolutè posse Clericum ex redditibus Ecclesiasticis viuere secundùm decentiam sui status: tenet eam expressè Nauarr. *dicta quæst.* 1. *num.* 92. 94. Molina *suprà*, *colum.* 811. & alij, licèt, teste Nauarro, aliqui sentiant oppositum. 9

Nota tamen conclusionem esse intelligendam duplici limitatione. 10

Prima est, nisi Ecclesia reparatione, & ornamentis indigeret, si enim his indigeret, tantùm posset Clericus ex dictis redditibus viuere secundùm qualitatem beneficij. Nauarr. *ibi num.* 93.

Secunda est, nisi Clericus haberet bona patrimonialia, ex quibus posset viuere, tunc enim ex dictis redditibus tantùm posset viuere secundùm qualitatem beneficij,non autem secundùm qualitatem personæ. Ita Nauarr. summa Hisp. *cap.* 25. *num.* 130. Quam etiam duplicem limitationem apponit Molina *suprà* *colum* 812. 11

DVBIVM

Dubium XLII.

An Clericus possit debita contracta soluere de redditibus Ecclesiasticis, & ad id teneatur, si aliunde non sit soluendo.

Triplex est sententia.

1 Prima tenet nunquam posse Clericum de talibus redditibus soluere. Ita Archid. *c. statutum, de rescriptis in 6.*

2 Secunda sententia distinguit, si debita pro Ecclesiæ vtilitate, aut Clerici sustentatione contracta sint, potest Clericus de talibus redditibus soluere: si verò pro vsibus profanis, vel alia Clerici necessitate, vt pro domibus reparandis, &c. tunc non potest, licet alia bona non habeat, ex quibus soluendo sit. Ratio huius sententiæ, quia clerici tantùm habent vsum redditu um horum; ergo si debita non sint pro suo vsu contracta, nequeunt ex illis soluere. Ita Panormitan. *cap. cum omnes, de testam. num. 27. & cap. peruenit, de fideiuss. num. 12.* Gabr. 4. *dist.* 15 *quæst.* 8. *art.* 3. *dub.* 7. Angelus *Clericus* 3. *num.* 3.

3 Tertia sententia oppositum tenet.

4 Prima conclusio. Clerici possunt, immo tenentur ex redditibus Ecclesiæ soluere debita quacumque ex causa contracta, si aliis bonis, ex quibus soluant, carent. Probatur conclusio ex *cap. peruenit, de fideiuss. & ex cap. olim el 2. de restit. spoliat.* vbi coactus est Episcopus ex Ecclesiasticis redditibus soluere debita. Patet etiam ratione: Clericus, qui non est soluendo, nisi ex istis redditibus, computatur vt pauper; ergo saltem vt pauper potest redditus necessarios, vt soluat, accipere; ergo ad id tenetur, siquidem tenetur soluere, si potest, & hoc pacto potest. Ita tenet Anton. *cap. peruenit, de fideiuss.* Speculator *tit. de sententia excommunic. §. sequitur.* Adrian. 4. *mat. de restit. q. quæ incipit, Pro clariori intelligentia, concl.* 4. Host. citatus ab ipso. Collectarius *cap. Odoardus, de solut.* Sotus *lib.* 10. *de iust. quæst.* 4. *art.* 3. *ratione* 1. *sexta conclus. in fine.* Honcala *opusc.* 2. *de rebus Ecclesiast. cap.* 11. Nauar. Summa Hisp. *cap.* 25. *num.* 131. *& opusc. de redditibus, quæst.* 2. *num.* 34. 35. 36. Auendaño *responso* 19. *n.* 7. & alij.

5 Secunda conclusio. Si debita contracta sint pro clerici sustentatione, aut causa aliqua pia, potest ea soluere, licèt bona patrimonialia habeat, ex quibus soluendo sit. Ratio, quia potest ex talibus redditibus se sustentare. Ratio secundi, quia si aliquid Clericus in vsus pios conuertit, potest illud ex bonis Ecclesiasticis deducere, vt *suprà dubio* 38. dixi. Primam partem docet Auendaño *ibi*, & patet ex dictis: secunda pars patet etiam ex dictis *eodem dub.* 38. *concl.* 9.

6 Vltima conclusio. Si sint contracta pro vsibus profanis, vt pro patrimonio, pro delicto, pro venereis, conuiuiis profanis, &c. non potest ea soluere ex redditibus Ecclesiasticis, si alia bona, vnde soluat, habet. Ratio, quia superflui redditus nequeunt in vsibus profanis expendi, vt dixi *dict. dub.* 38. nec iste Clericus censetur pauper. Ita Auendaño *ibi*, & innuit Nauarr. *ibi.*

Dubium XLIII.

An quando Clerici parcè viuentes non expendunt de redditibus Ecclesiasticis, quantum arbitrio boni viri est necessarium ad decentiam sui status, illam quantitatem, quam parcè viuentes sibi detrahunt, possint distribuere, sicut bona patrimonialia, vel teneantur pauperibus largiri, sicut superflua.

Duplex est sententia.

Prima dicit teneri elargiri pauperibus. 1
Ratio, quia ea solùm ratione redditus Ecclesiastici conceduntur Clerico, quia sibi vt alimenta necessarij sunt, superfluos verò tenetur dare pauperibus: sed in isto casu ob parcimoniam effecti sunt ex necessariis superflui; ergo. Ita tenet Panor. *cap. cum omnes, num.* 27. *de testam.* Sarmiento latissimè probans *lib. de redditibus, part.* 3. *c.* 5. *num.* 1. 2. 3. 4. 5. *& in defensionibus* 1. *part. monito* 30. & 31.

Secunda sententia oppositum tenet. 2

Sit conclusio. Probabilius est ea quæ Clerici 3
fraudantes genium suum corraserint, posse sicut bona patrimonialia dispendere. Ratio, quia necessaria ad status decentiam tribuuntur Clerico propter personalem laborem, & sic vt ea expendant, vt libuerit; ergo si parcè viuentes aliquid ex his corraserint, possunt liberè vti bona patrimonialia dispendere. Ita Nau. *lib. de reddit. q.* 1. *n.* 59. *& in Apologia* 1. *part. monit.* 30. & 31. & summa Hisp. *cap.* 25. *n.* 127. *& cap.* 17. *n.* 94. Molina *lib.* 2. *de primogen. cap.* 10. *n.* 50. Auendaño *responso* 19. *num.* 12. Maioris 4. *dist.* 24 *q.* 17. & 20. Couar. *cap. cum in officijs, de testam. n.* 2. Alcozer *lib. de ludo, cap.* 38. idem innuit D. Thomas 2. 2. *quæst.* 185. *art.* 7. & alij.

Dubium XLIV.

An Clerici habentes patrimonium sufficiens ad decentem sustentationem, possint beneficium acceptare, atque se ex redditibus sustentare, seruatis bonis patrimonialibus.

Triplex est sententia.

Prima dicit non posse viuere ex redditibus 1
Ecclesiasticis, nisi bona patrimonialia in pios vsus conuerterit. Probatur ex D. Hieron. ad Damasum, & habetur 2. *quæst.* 2. *cap. Clericos*, vbi inquit, qui bonis parentum sustentari possunt, si quod pauperum est, accipiunt, sacrilegium committunt. Idem D. Prosper *lib. de vita contemplatiua*, & habetur 12. *quæst.* 1. *cap. illi autem*; & patet ratione, quia hi redditus conceduntur Clerico in quantum sunt illi necessarij ad alimoniam, sed quando habet patrimonium, non sunt necessarij; ergo. Ita tenent Alensis 3. *p. quæst.* 51. *memb.* 6. *art.* 3. Adrian. 4. *mat. de restit. q. quæ incipit, quia suprà determinatum est.* Dionys. Carthus. *in opusc. lib. vnico, de vita canonicorum, art.* 24. Decius *cap. Episcopus, de prebend. & cap. postulastis, de rescript.* Barba *ibi.*

Secunda distinguit, si vnà cum redditibus Ec- 2
clesiasticis seruet bona patrimonialia sufficientia, nequit de illis viuere: si verò patrimonialia det consanguineis, vel pauperibus, vel quibusuis, potest de talibus redditibus viuere; potest etiam retinere sibi bona patrimonialia immobilia, & viuere de dictis redditibus, dummodo viuens det fructus

fructus talium bonotum patrimonialium paupetibus. Ita Abul. *cap.6. Matth. quæst.75.*

3 Tertia sententia teuet posse semper de dictis redditibus viuere. Sit

4 Prima conclusio habens patrimonium sufficiens, potest licitè beneficium acceptare, modò idoneus sit, & nullum finem prauum intendat, vt prodigè expendere redditus beneficij, vel ditate consanguineos, &c. Conclusio est certa. Et ratio est, quia nulli irrogat iniuriam, nec præcepto aliquo id prohibeatur. Ita tenent Richard. *quodlib.3. quæst.*20. Ang. *Clericus* 3. *num.*2. Syluest. *Clericus* 4. *quæst.* 16. Auendaño *responso* 19. *num.*6. Nauarr. summa Hispan. *cap.* 25. *num.* 130. Gabr. 4. *dist.* 15. *quæst.*8. *art.*3. *dub.*8. Palud. 4. *dist.*24. *q.*3. *art. vltimo*, & alij.

5 Secunda conclusio. Tales Clerici habentes patrimonium sufficiens possunt illud seruare, vel vt libuerit disponere, & ex redditibus Ecclesiasticis sustentare se iuxta decentiam sui status. Ratio, quia redditus hi sunt laboris Clericorum, dignus est autem operarius mercede sua, vt habetur *Luca* 10. *&* 1. *ad Corinth.*9. *&* 1. *ad Timoth.* 5. & in Concilio Agathensi, quod refertur 1. *q.*2. *c. clerici.* Ita innuit D.Thom. 2. 2. *q.*185. *art.*7. *ad* 3. & eam tenet expresè Caiet. *ibi*, Syluest. *Clericus* 4. *q.*16. Cord. *lib.*1. *quæst. q.*18. *corollario* 3. Auendaño *responso* 19. *num.*6. Sotus *lib.*10. *de iust quæst.*4. *artic.*3. *ad vltimum.* Alcozer *lib. de ludo, cap.*38. Petrus Soto *lib. de instit. sacer. tract. de vita sacerd. lect.*3. Honcala *opusc.*2. *de rebus ecclesiasticis, cap.*2. Nauarr. summa Hispan. *cap.*25. *num.* 130. *&* *opusc. de reddit q.*1. *n.*78. Gabr. 4. *dist.* 15. *quæst.*8. *art.* 3. *dub.*8. Rosella *verbo Clericus* 4. *num.*9. Pisana *ibi* §.7. Turrecr. *cap. Clericos* 1. *quæst.*2. *n.*2. & Hulricus, & Hugo ab ipso citati, Host. *tit. de decimis, n.*14. Raynerus, & Gofredus *citati ab ipso.* Sarmiento *lib. de redditibus, p.*1. *cap.*1. *num.*18. Anton. Gabr. *tom.*1. *communium opinionum, lib.*3. *fol.*28. *vers. Clericus.* Ang. *verbo Clericus* 3. *n.*2. Arm. *verbo Clericus, n.*23. Innoc. *c. Episcopus, de præbend.* & *ibi* Panorm. Card. & Felin. *c. postulastis, de rescript.* Socinus *consil.*91. *volum.*3. Couat. *cap.*1. *de test. n.*2. Maioris 4. *dist.*24. *q.*17. *&* 20. Ioannes de Lignano *Clement. gratia, de rescript.* Archid. *cap. statutum, de rescript. in* 6. & Molina *tom.* 1. *de instit. disp.*145. *initio.* Aragon 2. 2. *quæst.*32. *art.*5. & nonnulli docti neoterici.

6 Sed nota duo. Primum est intelligi, nisi pauperum necessitas talis occurreret, vt obligatet laicos præceptum eleemosynæ, nam si talis occurreret, tenerentur Clerici vel ex patrioionio, vel ex redditibus subuenire. Pater, quia ad id tenentur tunc laici. Ita D.Thomas, Caietan. Soto, Nauar. Couat. Syluest. Petrus Soto, Honcala, Turrectem. *num.*6. Arm. *ibi*, & alij.

7 Secundò nota, istum tantim posse viuere ex beneficio secundùm qualitatem talis beneficij, vt dixi *suprà dub.* 41. *limitatione secunda, conclusionis* 2.

DVBIVM XLV.

An de bonis quasi patrimonialibus similiter teneatur Clericus, deduct a decenti sustentatione, superflua in pios vsus conuertere.

1 NOta, bona quasi patrimonialia esse, quæ Clerici lucrantur ratione alicuius ministerij clericalis, vt pro Missis, pro administandis sacramentis, audiendis confessionibus, pro concionibus, pro officio alicuius vicariæ temporalis, pro comitandis defunctis, officiis decantandis, quia sunt capellani alicuius domini, vt dixi *suprà dub.* 37.

Duplex est sententia.

2 Prima tenet idem de istis bonis, & redditibus Ecclesiasticis, quo ad obligatiunem conferendi superflua paupetibus. Sic Innoc. *cap. quia nos, de testam. & cap. quoniam, ne Prælati vices.* Ratio est, quia ista bona, sicut redditus acquiruntur propter ordinem clericalem.

3 Secunda sententia tenet oppositum.

4 Sit conclusio. Probabilior longè sententia est, non habere talem obligationem, sed posse Clericos liberè disponere de istis bonis, sicut de patrimonialibus. Ratio, quia ista dantur clericis de bonis temporalibus: & si dantur aliquando de spiritualibus, dantur tamen pro iusto stipendio illius determinati laboris, & seruitij personalis, & sic dantur sine aliquo pacto tacito, vel expresso dandi paupetibus. Ita tenent Cynus, Card. & Perusinus, quos refert, ac sequitur Cou. *c.*1. *de test. n.*11. Sylu. referens etiam Hostiensem *verb. Clericus* 4. *q* 8. Nau. *opusc. de reddit. q.*1. *n.*7. *&* 75. Panor. *c. cùm omnes, de testam. n.*26. Auendañus *responso* 19. *n.* 12. Driedo *lib.*2. *de libert. Christ. cap.*4. Alcozer *lib. de ludo, cap.*38. Maioris 4. *dist.*24. *quæst.*17. Soto *lib.*10. *de iust. quæst.*4. *art.*3. *conclus.*3. & alij.

5 Dubium tamen est de bonis, quæ capellani recipiunt ex capellania collatiua, quia iam talia facta sunt spiritualia, & priuilegiata: & videtur, quòd sint sicut fructus ex possessionibus applicatis beneficiis, quia istæ capellaniæ solent beneficia appellari. Sic videtur sentire Nauarr. *dicto num.*73. ait enim, quòd quantum ad hanc obligationem dandi pauperibus, idem est de Episcopis, Canonicis, & capellanis, & aliis beneficiatis simplicibus; & Syluest. *Clericus* 4. *quæst.*4. vbi dicit habentem capellanias ad nutum amobiles, quæ non dantur in titulum, sed datur eis certum stipẽdium in pecunia in anno, posse testari de illo stipendio, quia est datum pro suo labore: vbi id non concedit de habente capellanias in titulum.

6 At in contrarium videtur talia bona ex capellania non habere hanc obligationem, quia non dantur, nisi pro stipendio Missarum, & parum refert temporaliter dari pro vna Missa, vel in perpetuum, vel facta esse spiritualia, vel non, dummodo sine tali onere, & pacto dentur. Sic tenet Soto *vbi suprà*, dicẽs, quòd sunt sicut quotidianæ pitantiæ. Idem videtur sentire Driedo *vbi suprà*, vbi vniuersalitet ait, quòd quando bona Ecclesiastica dantur pro aliquo certo onere, & pacto, vt si detur prædium pro Missis quotidie celebrãdis, prodigè consumens non teuetur ad restitutionem. Et idem viderur sentire de obligatione ad eleemosynas. Et hæc sententia est prubabilis, & Nau. idem pustea videtur dicere *num.* 75. & tunc præcipuè est secura, quando redditus capellaniæ non multum excedunt valorem stipendij, quod pro Missis conferri solet. Sic quidam docti neoterici.

7 Insuper est dubiũ de stipendio, & eleemosynis, quas Clerici accipiunt pro aliquo ministerio, ad quod ratione beneficij aliàs tenebantur, vt quod accipit parochus pto administrandis sacramentis suis subditis, beneficiarius pro anniuersatiis.

Aliqui

Aliqui tenent de ipsis non posse liberè disponere; sed idem censendum de ipsis, ac de redditibus Ecclesiasticis. Sic Panor. Cardin. & alij, quos refert Nauarr.

8 Verùm contrariú est probabilius, scilicet posse de illis, sicut de bonis patrimonialibus disponere; quia hæc bona propter personalem laborem absque dicto onere à fidelibus dantur. Ita Barbatius, quem refert, ac sequitur Nau. *dicto num. 7. & 75.* & idem videtur sentire Cou. *vbi suprà*, ait enim bona, quæ Episcopus ait ab his, qui ordinibus initiātur, esse ex industria acquisita. Idem tenent alij.

9 Insuper dubium est an Prælati possint liberè disponere de stipendiis officiorum, quæ à Principibus sæcularibus acceperunt, vt si sint Præsides Curiæ Regiæ, aut Regis Legati, &c. Sarmiēto *lib. de reddit. 3 part. cap. 5. num. 8.* tenet partem negantem. Ratio, quia non possunt tempus Ecclesiæ obsequio præstitum in alios vsus consumere.

10 Sed contrarium, scilicet posse, est probabilius; quia id ex proprio acquirunt labore, nec illa stipendia sunt spiritualia, licèt iniquè absque causa publica, & Papæ licentia talē munus subeant, verùm, quod illo lucrati sunt, suum faciunt. Ita Nauarrus *dicta quæst. 1. num. 78.* & Molina idem docet de iis, qui causa publica, & Papæ licentia hæc munia exercent, *lib. 2. de primog. cap. 10. num. 51.*

Dvbivm XLVI.

An distributiones quotidianæ habeant prædictam obligationem, scilicet vt superfluum statui Clerici, teneatur in pios vsus conuertere, sicut habent alij redditus beneficij.

1 Nota redditus beneficij in duas diuidi partes, in alteram principalem, quæ *grossa* dicitur, & datur Clericis ex titulo beneficij: in alteram verò, quæ datur solis assistentibus horis Canonicis, veluti diurnum stipendium, & hæc dicitur distributiones quotidianæ, de quibus, Deo daute, infrà latum faciam sermonem.

Duplex est sententia.

2 Prima tenet non habere hanc obligationem. Ratio, quia dantur propter diurnum laborem, vt illius stipendium. Ita Syloest. *Clericus 4. q. 4.* Auendaño *respons. 19. n. 12.* Idem videntur sentire Cou. *cap. cùm in officijs, de test. n. 4.* Dominicus, Francus, Parisiensis, Decius, Bologninus, Guillermus per ipsum citati. Idem videtur sentire Alcozer *lib. de ludo, cap. 38.* Idem tenet expressè Angelus *Clericus 13. n. 3.* Palacios *verbo beneficium, fine.*

3 Secunda sententia tenet oppositum.

4 Sit conclusio. Probabilius est, quoad obligationem istam conferendi superfluum pauperibus, idem sentiendum esse de quotidianis distributionibus, ac de cęteris beneficij fructibus. Ratio, qoia istæ distributiones verè sunt pars redituum beneficij, & sic ex institutione sua, & ex iure communi, & antiquo Ecclesiæ, & ex pacto tacito fidelium habent eandem obligationem, quam habent alij fructus: nec diuisio postea facta abstulit, nec auferre potuit hanc obligationem. Item quia diuersus lucrandi modus non variat finem, ad quem recipitur lucrum. *l. 1. & l. legatum 1. ff. de administ. rerum ad ciuit. pertin. & Clement. quia contingit, de religiosis domibus.* Sed tantùm penes lucrandi modum distinguuntur distributiones, & cæteri redditus, quia scilicet illæ quotidie, hi quotannis distribuuntur: ergo. Item quia pro illo seruitio, & assistentia horis non tantùm dantur distributiones quotidianæ, sed etiam alij beneficij redditus. Item, quia non debet attendi, quòd maiori, vel minori labore quæratur, cùm beneficium propter officium, & laborem detur: maiorem enim laborem Episcopalis dignitas requirit, & non ob id Episcopus ab hac obligatione solutus est. Item, quia ob laborem conceditur Clericis, vt vitæ necessaria subtrahant. Hanc tenet Sarmiento *lib. de redditibus, part. 3. cap. 5. num. 6.* Nauarr. *lib. de redditibus, quæst. 1. num. 74.* & alij.

Dvbivm XLVII.

An qui habent pensiones deductas ex bonis Ecclesiasticis, habeant prædictam obligationem dandi superfluum pauperibus.

Nota in triplici differētia esse pensiones: quæ- 1 dā applicantur alicui titulo aliquo clericali & spirituali cum obligatione ad aliquod munus spirituale, propter quod datur illi pensio: vt si detur pēsio alicui, vt sit coadiutor Episcopi senis, vel presbytero benemerito propter exhaustos labores, vel pro alio munere spirituali. Aliæ pensiones sunt, quæ non dantur titulo clericali, sed sæculari, vt quæ applicantur Principibus, ac militibus pro aliquo munere tēporali. Aliæ sunt, quæ sine aliquo titulo dantur, vt quæ sine titulo clericali datur in permutationibus, ac renūciationibus: at quæ dantur, cùm lis exoritur super aliquo beneficio, & est ius dubiū ad componendas partes. Hoc supposito,

Triplex est sententia.

Prima tenet habentes has pensiones non titu- 2 lo spirituali, sed sæculari, immunes esse à prædicta obligatione dandi superfluum pauperibus. Ratio, quia obligatio illa non oritur ex pacto cum fidelibus, nec ex iustitiæ vinculo, sed ex iure Ecclesiastico hanc obligationem ponente, & Papa, qui in eo potest dispensare, eo ipso, quòd bona Ecclesiastica ista applicat titulo sæculari, eximit à prædicta obligatione. Sic Soto *lib. 10. de iust. q. 4. art. 3.* immediatè ante argumentorum solutiones: & licèt ipse solùm ponat exemplum de regiis tertiis, & de decimis adiudicatis illustribus dominis, quæ iure successionis possidentur, & non explicat de pensionibus datis ad vitam; verū ratio sua de omnibus æquè probat. Idem Cord. *lib. 1. q. 18. ad 2.* vbi tenet pensiones applicatas, siue licitè, siue illicitè alicui titulo sæculari non habere prædictā obligationem; quod vniuersaliter affirmat *q. 21. in fin.* de omnibus pensionibus laicis cōcessis, & in summa *q. 186.* dicit Clericos pensiones reseruantes dū resignāt beneficium non teneri superfluum erogare pauperibus. Ratio eius est, nam cùm clerici sint domini reddituum, si alicui eos donēt, dominium transferunt, nec illi, quibus donati sunt, tenentur ampliùs in pios vsus eos conuertere: ergo cùm Papa possit ex causa iusta donare sæculari alicui pensiones, vel partem decimarum, talis sæcularis acquirit dominium, nec tenetur ampliùs in pios erogare vsus: & confirmatur, quia bona hæc sunt iam facta sæcularia, & iure successionis posteris relinquuntur.

Secunda sententia tenet, pensionatios teneri 3 super

superfluum erogare pauperibus, sicut beneficiaros. Ratio, quia res transeunt cum suis oneribus, *cap. ex litteris, de pignoribus, cap. pastoralis, de decimis, l. 1. C. de distract. pignor.* Sed illa bona Ecclesiastica habent hoc onus. ergo per hoc quòd Papa ea alicui applicat, non tollit illud onus. Item, quia in diplomate, quo pensiones conceduntur, ait Papa se illas concedere, vt commodiùs possit pensionarius sustentari. Sic tenet Nauar. *lib. de reddit. quæst. 1. num. 79.* & licèt ipse solùm loquatur de pensionibus ad vitam pensionarij concessis, tamen eadem ratio procedit de aliis decimis, & bonis Ecclesiasticis, quæ in perpetuum dantur, & iure successionis possidentur, & ita de tertiis regiis, id est, de tertia parte decimarum, quæ ipsis Regibus dantur, innuit Nauarr. Idem *ibi num. 94.* & Sarmiento *lib. de reddit. part. 3. cap. 5. num. 7.* dicit pensiones habere eandem obligationem, quam redditus beneficij.

4 Tertia opinio vniuersaliter affirmat pensiones immunes esse ab hac obligatione, & posse pensionarios liberè de illis disponere. Hanc videntur tenere Gigas *tract. de pension. quæst. 52.* & Couart. *cap. cùm in officijs, de testament. num. 6.* ibi enim ait posse pensionatium liberè de pensionis redditibus testari, & si ab intestato decedat, pertinere tales redditus ad legitimos successores: in quo videtur intelligere posse etiam in vita liberè disponere, & in hoc sensu intelligit ipsum Sarmiento *de reddit. part. 2. cap. 8. num. 13.*

5 Prima conclusio. Pensiones primi generis, scilicet quæ Clericis applicantur ratione alicuius tituli, aut officij Clericalis, aut quia sunt clerici, habent prædictam obligationem, sicut fructus beneficij. Ratio, quia sunt redditus Ecclesiastici, & per hanc applicationem non eximuntur à prædicta obligatione, quia cùm ad id non sit iusta aliqua causa, non est credendum Papam talem exemptionem concessisse. Item, quia natura realis bonorum, sola mutatione personæ variari non potest: cùm ergo ista sit redditũum Ecclesiasticorum natura, vt habeant prædictum onus, etiam si persona mutetur, illud habebunt. Item probatur rationibus adductis pro secunda sententia: & confirmatur ex proprio motu Pij Quinti nuper edito, quo obligantur habentes pensiones titulo clericali ad recitandum officium paruum Beatæ Mariæ, in quo sentit tales pensiones retinere naturam bonorum Ecclesiasticorum. Ita Sarmiento, & Nauarr. *locis in secunda opinione citatis*, & Nauar. etiam *in Apologia, monito 23. & 80.* & alij.

6 Secunda conclusio. Pensiones secundi generis, quæ scilicet laicis sunt applicatæ tanquam laicis, id est, ratione tituli sæcularis, aut Clericis, nõ quia Clerici, sed ratione alicuius tituli, aut muneris sæcularis, non habent prædictam obligationem, vt quæ dantur cantoribus, procuratoribus, Aduocatis Ecclesiarum, & similibus. Ratio, quia istæ pensiones iustè debentur pro illis officiis, & sic non debent dari cum tali onere. Item, quia iam non sunt bona Ecclesiastica, sed profana. Ita Soto, & Cord. *vbi suprà*, & fauet Couar. idem Nauar. *dicto num. 23. & 80.* licèt non affirmet pensionarios prædictam habere obligationem, excipit tamen ab ea omnes, quibus pensiones datæ sunt in stipendium aliquorum actuum, aut officiorum etiam Ecclesiasticorum: vnde infert pensiones datas Cardinalibus Legatis, vt in aliquibus rebus inseruiant, liberas esse ab hac obligatione. Et ratio eius est, quia non recipiunt talia bona ratione alicuius iuris percipiendi redditus Ecclesiasticos, sed ratione aliquotum actuum pertinentium ad personas Ecclesiasticas: & sic sunt bona quasi patrimonialia, sicut acquisita pro Missis, administratione Sacramentorum, &c. *& monit. 64. & 65.* Idem concedit de pensionibus ex decimis datis Principibus, & Nobilibus in remunerationem laborum, & expensarum, quas fecerunt pro Ecclesia; quia istæ sunt quædam debitorum solutiones, & sic sunt bona iusta de causa iam alienata ab Ecclesia, & facta profana, & ob id libera à tali obligatione. Sic quidam docti neoterici.

Vltima conclusio. Quantum ad pensiones tertij generis, quæ nec dantur titulo clericali, nec pro munere aliquo spirituali, nec dantur aliquo titulo laicali, & pro aliquo munere, & officio temporali per viam recompensationis beneficij recepti, aut per viam stipendij alicuius laboris, aut actus corporalis, sed dantur ad componendam litem super beneficiis ortam, vel ratione permutationis, aut resignationis, vel ratione alicuius operis pij, scilicet in sustentationem aliquorum clericorum, vel laicorum, qui indigent saltem ad status decentiam, probabilius est prædictam obligationem retinere, sicut alios redditus Ecclesiasticos. Ratio, quia non sunt datæ in stipendium laboris, nec factæ bona laicalia, sed ad tempus applicatæ propter aliquas causas pias. Idem probatur omnibus rationibus primæ conclusionis. Sic Nauarr. *in Apologia, monito 64. & 65.* & prædicti neoterici. 7

DVBIVM XLVIII.

An Clerici, qui habent beneficium non in titulum, sed in commendam, habeant eandem obligationem conferendi superfluum pauperibus.

SIt conclusio. Beneficiati, vel Episcopi habentes in commendam Episcopatum, vel beneficium, possunt de fructibus illius sumere omnia necessaria ad decentiam sui status, sicut alij beneficiati in titulum, & superflua similiter tenentur erogare pauperibus. Ratio, quia prædicti habent verum titulum, & ius Ecclesiasticum ad fructus, & habent veram, & legitimam administrationem, iurisdictionem, & authoritatem, sicut beneficiati in titulum: ergo eandem potestatem, & obligationem habent quo ad fructus, Nauarr. *lib. de reddit. quæst. 1. num. 80.* Latè Syluest. *verbo commenda, quæst. 3.* vbi quantum ad hoc dubium refert Ioan. Andr. Host. & alios contrarium tenentes: sed hoc ait fieri de facto; eandem conclusionem tenent alij neoterici. 1

Circa ista beneficia, quæ dantur in commendam, nota, quòd si beneficium curatum sit, non potest dari in commendam, nisi propter ipsius Ecclesiæ euidentem vtilitatem, & non potest Episcopus illud commendare, nisi sacerdoti habenti legitimam ætatem, scilicet vigintiquinque annos, & commẽda tantùm durabit per sex menses. Ita habetur *in Concilio Lugdunensi, & cap. nemo, de elect. in 6.* at si post istos sex menses superior non prouidet de beneficiato in titulum, potest Episcopus interim dum prouidet, commendare alicui. 2

Si

Si verò beneficium sit simplex, potest ex duplici causa commendari, scilicet vel propter Ecclesiæ vtilitatem, vel ad honestam subuentionem commendatarij: & potest commenda vltra semestre durare. Hæc Syluest. *verbo commenda, in principio, & quæst. 1. 9. & 8.* vbi docet posse Episcopum per spatium sex mensium à die vacationis beneficij illud alicui commendare: & licèt fiat vltima die sex mensium, durabit commenda per dictos sex menses: immo etiam si elapsum fuerit semestre à die vacationis, potest alicui commendare ad custodiendum, vel saluandum, donec prouideatur superior.

3 Secundò nota istum curatum commendatarium non esse propriè Prælatum, sed tantùm procuratorem, habere tamen legitimam administrationem, & si talis Ecclesiam impetret, tenetur facere mentionem de commenda, nisi idem beneficium sibi datum in commendam impetret: tunc enim non oporteret mentionem facere de illa. Et ad talem commendam vocandi sunt patronus, & alij, qui ex ea læduntur: & si Episcopo concedatur, vt vsque ad certum tempus percipere possit froctus vacantium Ecclesiarum, non potest retinere fructos Ecclesiæ datæ in commendam, quia non dicitur talis Ecclesia vacare, cùm titulus iste canonicus sit, & commenda non expiret morte commendantis. Hæc omnia probans ex Doctoribus, & textibus Syluest. *verbo commenda, quæst. 2. 4. 5. 7. 10. & in quæst. 6.* docet, durante commenda non posse per ordinarium conferri, aut reuocari, nisi causa cessarit, ex qua fuerat facta. An verò aliquis possit habere plura beneficia in commendam, dixi *suprà*, vbi de beneficiorum pluralitate.

Dubium XLIX.

An beneficiati, quibus reseruantur fructus beneficij vacantis, possint liberè de illis disponere, vel teneantur in pias causas distribuere.

1 Ota iure cautum esse, vt fructus beneficij, & præbendæ, qui tempore vacationis colliguntur, solutis debitis, si quæ sint, & solutis his quæ fuerint necessaria pro seruitoribus, & aliis oneribus, reliqua vel expendantur in Ecclesiæ vtilitatem, vel futuro successori, & si erat Canonicus, collegio Canonicorum reseruentur. Ita habetur *cap. quia sæpè, de elect. in 6. & c. præsenti, de offic. ordin. in 6. cap. relatum el 2. de testam. & extrauag.* Ioan. XXII. *suscepti, de elect.* notat Couarr. *dicto cap. relatum, n. 2. & 3.* Syluest. *verbo beneficium 5. §. 1.* Idem etiam est intelligendum de Episcopatu vacante, eius enim redditus futuro successori reseruantur, & collegium Canonicorum tenetur illi de ipsis rationem reddere. *d. cap. quia sæpè*, Cou. *ibi n. 3.*

2 Sit conclusio. Clerici, qui tales redditus percipiunt ex beneficio vacante, quod sibi collatum est, vel collegium, cui reseruantur, non possunt pro suo libito, nec in proprios vsus, & ipsorum vtilitatem tales redditus distribuere; sed tenentur in vtilitatem Ecclesiæ, vel alias pias causas eos distribuere. Ratio, quia stipendium illud, & beneficium datur propter officium, & ministerium: sed ille successor toto illo tempore nil laborauit; ergo non potest recipere stipendiom. Item, quia dantur istis ranquam dispensatoribus; ergo dispensare tenentur. Sic apertè colligitur ex *dicto cap. relatum, ibi* enim dicitur: *Is ea bona, sicut & a ia ipsius Ecclesiæ in Dei timore dispenset.* Et sic sit collegium, quod tales fructus recipit, dicit, quòd rerum illarum, id est, fructuum debet canonicam distributionem, & curam habere: ergo non potest distribuere tanquam bona propria, & tanquam partem suam. Et Cooarru. *vbi suprà num. 2.* vbi docet talia bona dari successori, vt ea distribuat sicut alia bona Ecclesiæ. Et sic explicat Syluester *clericus 4. quæst. 17. num. 13.* dicens teneri ea administrare sicut bona communia Ecclesiæ. Eandem conclusionem tenent docti iuniores. Contrarium tamen innuit Nauarr. summa Lat. *cap. 25. num. 123.* vbi, redditus canonicæ vacantis diuidi inter successores.

Dubium L.

An beneficiati possint per viam testamenti disponere de bonis suis.

Ota in hac quæstione esse aliqua magis certa, in quibus authores, aut ferè omnes conueniunt, quæ præmittenda sunt, & aliquibus conclusionibus explicanda. 1

Prima conclusio. De bonis immobilibus beneficiorum nequeunt Clerici testari. Ratio, quia illorum non sunt domini, nec illa possunt alienare. Conclusio est certa. Ita Gabr. *4. distinct. 15. quæst. 8. art. 3. dub. 9.* Turrecr. *12 quæst. 5. cap. nulli dubium, num. 9.* Abulens. *cap. 7. Matth quæst. 74.* Armil. *vers. Clericus, num. 18.* Rosella *Clericus 4 n. 1.* Sylu. *ibi quæst. 2.* D. Anton. *3. part. tit. 10. cap. 3. § 14.* Innoc. *c. cùm in officijs, de testam.* Nauar. summa Hisp. *cap. 25. num. 128.* 2

Secunda conclusio. De patrimonialibus bonis possunt Clerici beneficiati testari, & ea quibus sus relinquere. Ratio, qoia horum bonorum domini sunt, nec vlla lege de iis testari interdicuntur, nec speciali iure ea in pios vsus conuertere tenentur. Ita Nauarr. *opuscul. de reddit. quæst. 3. num. 1.* & summa Hispan *cap. 25. n. 130.* Richard. *4. dist. 45. articul. 3. quæst. 1.* Alensis *3. part. quæst. 36. membr. 5. art. 3.* Panorm. *cap. cùm omnes, de testam. num. 22.* Gabr. *vbi suprà.* Turrecr. *vbi suprà num. 2.* Abulens. *vbi suprà, quæst. 75.* Couarr. *cap. 1. de testam num. 3.* Molina *lib. 2. de primogen. cap. 10. num. 27.* Armil. Rosella, D. Anton. Syluest. *vbi suprà*, & est certum apud omnes. 3

Tertia conclusio. Beneficiati possunt testari de bonis quasi patrimonialibus. Probatur eadem ratione, qua præcedens conclusio. Ita Nauarr. *dicta quæst. 3. num. 1.* Innoc. *cap. quia nos, de testament.* Hostiensis citatus à Syluest. licèt aliqui velint hoc non procedere indistinctè, sed distinguunt, si quasi patrimonialia relicta sunt Clerico contemplatione personæ, potest de illis testari; si verò contemplatione Ecclesiæ, vt quia erat parochialis sacerdos, non potest. Ita Arm. *vbi suprà.* Sylucst. *Clericus 4. quæst. 8.* Panormit. *cap. cùm in officijs, de testam.* Rosel. *Clericus 4. num. 3.* Ang. *Clericus 13. num. 5.* Alensis *vbi suprà.* Et idem videtur tenere Couarr. *cap. 1. de testam. num. 11.* vbi plures alios refert; sed conclusio posita multo verior est. 4

Quarta conclusio. Quando Clericus consumpsit aliquid de suo patrimonio in vtilitatē Ecclesiæ, potest de tanta redditu um quantitate testari. 5

Ratio, quia id propriè non est de redditibus, sed de bonis patrimonialibus testati. Ita Syluester *clericus 4. quæst. 3.* Rosel. *ibi num. 1.* Ang. *clericus 13. num. 2.* Panormit. *cap. cùm in officijs, de testament.* Nauar. *opuscul. de reddit. quæst. 3. num. 6. & 7.* & colligitur ex *cap. si Episcopus 12. quæst. 5.* Subdit etiam Nauarr. si beneficiatus de patrimonialibus, vel quasi patrimonialibus bonis in vita erogauit aliquid pauperibus, vel aliis piis vsibus, potest de eadem quantitate testari cuicumque voluerit. Patet eadem ratione. Item quia, vt diximus *suprà dub. 38.* tanta quantitas redditaum libera manet à speciali obligatione pauperibus dandi, & potest in quosuis vsus conuerti. Ita etiam docti iuniores.

6 Quinta conclusio. Si stando in iure humano loquamur, licèt aliqui senserint, non omnibus beneficiatis iure interdictum esse testari de redditibus Ecclesiasticis, sed tantùm habentibus administrationem; secus verò de simplicibus beneficiatis (authores huius sententiæ refert Couar. *vbi infra*) at multò probabilius est, omnibus beneficiaris id esse iure prohibitum. Probatur, nam capita hoc prohibentia indistinctè loquuntur de beneficiatis: immo id expressè prohibetur Canonicis, qui tamen sunt beneficiati simplices. *cap. Episcopus 14. quæst. 1. & cap. relatum est 2. de testam.* Ita Couar. referens plures *cap. cùm in officijs, de testam. num. 6.* Nauarr. *opuscul. de reddit. quæst. 3. num. 5.* & summa Hispan. *cap. 25. num. 128.* Immo subdit Couar. *num. 5.* contra Paludanum *4. dist. 15. quæst 3. art. 6. conclus. vltima*, prohibitum esse eisdem testari de bonis ex redditibus Ecclesiasticis acquisitis, & de bonis emptis pecunia, quæ ex iisdem redditibus fuerit collecta: & pro hac parte plures refert, dicens esse communem. Ratio, quia bona Ecclesiæ dicuntur omnia, quæ intuitu Ecclesiæ, aut de Ecclesiæ facultatibus quis acquirit. His positis,

7 Graue dubium est, an ratione consuetudinis liceat beneficiatis testari de redditibus Ecclesiasticis, vbi talis viget consuetudo: & dimissis aliis opinionibus, quas latè refert Sarmiento *lib. de redditibus, 2. part. à cap. 6.* per plura capita: tres sunt præcipuè opiniones in hac quæstione.

Prima sententia tenet talem consuetudinem valere, & excusari à peccato beneficiatos vigore illius testantes, etiam ad vsus profanos, & suis cognatis, & hæredibus relinquentes: & sic in Hispania (talis enim consuetudo est in illa ab immemorabili tempore) hoc licebit omnibus beneficiatis, qui Episcopi non sint. Ratio, quia est consuetudo obseruata, & recepta, & tacito Papæ, ac Prælatorum consensu approbata, & lege Caroli Quinti confirmata, quæ habetur *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 13.* Ita tenent Couar. *cap. cùm in officijs, de testam. n. 9.* Perez *lib. 1. ordinam. tit. 3. l. 1. fol. 115. vers. est & aliud.* Sarmiento *lib. de reddit. p. 4. cap. 1. à num. 8.* per plures. Idem cum limitatione tenet Cordub. *lib. 3. quæst. 18 ad 1. & 2.* vbi tenet clericos ex tali generali licentia, vel speciali Papæ posse ex iusta causa testari in vsus profanos: & ait, esse iustam causam vtilitatē Ecclesiæ, vel iam acceptam, quæ sic gratificatur, vel in futurum accipiendam. Pro hac sententia faciunt aliqui, qui sine restrictione aliqua fatentur posse clericos de dictis redditibus testari, vbi talis viget consuetudo. Hi sunt Palud. *4. dist. 24. quæst. 3. artic. vltimo,* Hostiens. Guido, Gaillermus, Benedictus, Ioan. Andr. Philip. Probus, Ioann. Gallus, quos refert Couar. *vbi suprà*; fauet etiam D. Anton. *3. part. tit. 10. c. 3. §. 14.* vbi talem consuetudinem referens, eam non reprobat. Et idem Simancas *libr. institut. titul. 9. num. 90.*

Secunda sententia tenet, talem consuetudinem non esse validam absolutè, sed ad testandum de dictis redditibus ad vsus solùm pios, & in modica quantitate; secus ad vsus profanos, vel in magna quantitate, quia esset valde onerosa Ecclesiis. Ita Syluest. *Clericus 4. quæst. 2. & 3.* Rosel. *ibi num. 1.* Ang. *Clericus 13. num. 2.* Turrecrem. *cap. nulli dubium 12. quæst. 5 num. 11.* Gabr. *4. dist. 15. quæst. 8. art. 3. dub 9.* Panorm. *cap. cùm in officijs, de testam.* Nauarr. summa Hispan. *cap. 25. num. 128. & opuscul. de reddit. quæst. 3. n. 1.* & plures alij, quos refert Couar. 8

Tertia sententia fatetur cum secunda, non valere dictam consuetudinem, quoad vsus profanos, verùm non apponit restrictionem, vt sit in modica quantitate. 9

Sit sexta conclusio. Clerici ex redditibus Ecclesiasticis ad vsus profanos, & ad augendos cognatos, & alios hæredes, nō possunt liberè testari, sicut de bonis patrimonialibus: nec hoc potest defendi, & excusari consuetudine. Probatur, quia dum viuunt, non possunt contrà facere; sed habent obligationem dandi superflua pauperibus, & mala consuetudo, quæ contra hoc est, non excusat; ergo multò minus in morte, vbi maior ratio est, &, vbi ius strictiùs præcipit. Item, quia, cùm iura Ecclesiastica liberam horum bonorum in vsus profanos dispositionem prohibētia, sint tam grauia & vtilia, & necessaria, & ex maxima causa non est credendum, Papam in hoc consensisse. Item quia, licèt prohibitio testandi sit de iure humano, at prohibitio disponendi in vsus non pios, est de iure diuino, & naturali, vt *suprà dub. 40.* dixi, & docet Nauar. *dicta quæst. 3. num. 9.* ergo consuetudo non potest derogare quo ad hoc secundum. Item quia lex regni disponens, vt seruetur talis consuetudo, intellecta generaliter, scilicet ad omnes vsus, est tantùm permissiua, & si aliud disponeret, esset iniusta, vt docet Nauarrus *d. quæst. 3. num. 16.* Hanc conclusionem tenent contra authores primæ sententiæ omnes authores secundæ, & Honcala *opusc. 2. de reddit. cap. vltimo.* Gregor. Lopez *p. 1. tit. 6. l. 53. vers. que los paguen.* Molina *lib. 2. de primog. cap. 10. n. 55. 56. 57.* Auendaño *responso 19. num. 15.* & alij. 10

Septima conclusio. Probabilius est, talem consuetudinem excusare clericos testantes ad vsus pios, etiam in magna, & quantacumque quantitate, de redditibus Ecclesiasticis. Ratio, quia prohibitio testandi Clerici ad vsus pios est merè de iure humano; ergo potest consuetudo ius hoc derogari. Item, quia hoc non est onerosum Ecclesiæ, sicut onerosum non est, & iniuriosum, si Clericus omnes redditus Ecclesiasticos in vita distribueret in vsus pios. Hanc cōclusionem, quoad primam partem, tenent omnes authores primæ, & secundæ sententiæ, & citati in sexta conclusione; quoad secundam verò est contra authores secundæ sententiæ; sed tenent eam authores primæ, & Honcala, Auendaño, Gregor. Lopez, Molina *ibidem*, & Nauar. *opusc. de reddit. q. 3. n. 10.* 11

omnes

omnes enim isti absolutè concedunt, posse Clericos, vbi est consuetudo; testari de redditibus, & non limitant, modò testentur in modica quantitate. Idem tenent quidam docti recentiores in suis scriptis.

12 Hinc infertur in nostra Hispania, iure optimo posse omnes Clericos, qui Episcopi non sunt, testari de redditibus Ecclesiasticis (intellige, vt dixi, ad vsus pios.) Ratio, quia est consuetudo præscripta, & quæ in hac parte ius derogauit. Sic testantur lex regni citata, Couat. Perez, Simancas, Sarmiento, Molina, Honcala, Gregor. Lopez, Auendaño, & Nauat. *opusc. de reddit. quæst. 3. num. 16. fine*, dicit hoc ita credi posse.

13 Tandem tria notanda sunt. Primum est, iuxta extrauagantem quandam Iulij Tertij videri intelligendam hanc conclusionem de fructibus, & redditibus tempore mortis perceptis à beneficiato: secùs verò de iis redditibus, qui sibi tempore mortis debebantur, non tamen eos perceperat, nec sibi iam soluti erant. nam illa extrauagans iubet, vt debita beneficiati, quæ tempore mortis reperiuntur, non soluantur ex redditibus Ecclesiasticis debitis beneficiato, qui sibi nondum soluti erant. Verùm ista extrauagans recepta non est, vt testatur Nauar. *lib. de reddit. q. 2. num. 38.* & prædicti recentiores.

14 Secundò nota, quòd, vbicumque viget, & obseruatur illa consuetudo, scilicet, vt post mortem beneficiati fructus primi, vel secundi anni sequentis seruentur ipsi beneficiato defuncto, intelligitur non ad hoc, quòd hæredes fruantur, vel in vsus alios profanos conuertantur; sed ad hoc, vt soluantur defuncti debita, vel pro anima ipsius in pauperes, vel alias pias causas expendantur. Quare hæredes beneficiarij non poterunt sibi hos fructus accipere, nisi pauperes sint, per viam eleemosynæ, vel nisi tantundem expendissent de suis bonis in soluendis debitis defuncti, vel aliis piis operibus pro defuncto: patet hoc ex dictis. Ita Nauar. *opusc. de reddit. quæst. 3. num. 12.* citans aliquos, & prædicti recentiores; & hoc est tenendum, licèt aliqui, quos refert, & sequitur Couat. *dicto cap. cùm in officiis, num. 9.* dicant contrarium, asserentes, consanguineos, & alios hæredes posse in eis succedere, & beneficiatium ipsis relinquere.

15 Vltimò nota, inter opera pia, ad quæ possunt Clerici testari, intelligi quæ relinquit cognatis, aut seruis tanquam pauperibus. Item quæ sunt necessaria ad soluendum debita defuncti, & exequias, &c. sicut dixi *suprà dub. 38.* & aliquibus sequentibus, posse in vita disponere. Nauar. *quæst. 3. num. 13. 14. & quæst. 2. n. 38.* Syluest. *Clericus 4. q. 3.*

Dubium LI.

An Episcopi testari possint de redditibus Episcopatus, saltem ad pias causas.

1 Sit prima conclusio. De bonis patrimonialibus benè possunt Episcopi testati, & ea cuicumque relinquere. Hæc conclusio potest probari eadem ratione, qua probata est conclusio secunda dubij præcedentis: & omnes Doctores pro illa citati faciunt pro ista, & tenet expressè Couar. *cap. 1. de testam. num. 3.* referens plures, & aliquos textus, qui oppositum docere videntur, explicat: & Molina *lib. 2. de primogeniis cap. 10. num. 27.* & quidam neoterici in suis scriptis.

Nota hîc, quòd dum aliquid ex propriis bonis expendit Episcopus in Ecclesiæ vtilitatem, potest de tanta redditium Episcopatus quantitate in quosuis vsus testari. Ita iidem Doctores, qui citati sunt *conclusione 4. dubij præcedentis*, & patet eadem ratione. 2

Sed dubitatur de acquisitis per Episcopum, ex propria industria post dignitatem adeptam, an sint eiusdem, ita vt liberè de eis valeat testari. Quidam dicunt, non posse; quia *auth. licentiam, C. de Episcopis, & clericis*, dicitur Episcopo acquiri bona post dignitatem ei aduenientia à cognatis, cæteris bonis Ecclesiæ reseruatis. & *c. 1. de testam. & cap. 1. 12. quæst. 5.* tantùm permittitur Episcopis de bonis ante dignitatem acquisitis testari. Sic tenet Richard. *4. dist. 45. art. 3. quæst. 1.* Iacobus Butrio *l. sacrosanctæ, C. de Episc. & cleric.* Barb. *cap. 1. de testam.* 3

Sit secunda conclusio. Probabilius est, posse Episcopos de talibus bonis ad quosuis vsus testari. Pater, quia talia bona propria industria, & labore acquirunt, & sic sunt illorum absoluti domini absque vllo pacto tacito, vel expresso conuertendi in pios vsus, nec aliquo iure prohibentur de iis testari: ex eo enim à canonibus talia bona Ecclesiæ adiudicantur, quia præsumitur ex bonis Ecclesiæ adquisita fuisse. Ita tenent Turrecrem. *cap. nulli dubium 12. quæst. 5. num. 2.* Couar. *cap. 1. de testam. num. 11.* Syluest. *Clericus 4. quæst. 6.* Angel. *Clericus 13. num. 5.* Panorm. *cap. 1. de testam. fine*, Coroelius, & Socinus, à Couar. citati, & prædicti neoterici. 4

Tertia conclusio: Certissimum est apud omnes, non posse Episcopos testari de redditibus Episcopatus, etiam ad pios vsus, absque facultate Papæ. Ratio, quia id iure ipsis prohibetur. *cap. Episcopi, cap. sint manifesta 12. quæst. 1. cap. quia Ioannes, & cap. fixum, 12. quæst. 5. cap. 1. cap. ad hæc, cap. cùm in officiis, cap. relatum el 2. de testam. auth. licentiam, C. de Episcop. & clericis*; nec est consuetudo in contrarium, vt omnes, quos *dubio præcedenti* retuli, dicentes, eam esse de aliis Clericis consuetudinem, testantur. Ratio autem, quare ius Episcopis, & Clericis de his redditibus testari interdixit, est, vt scientes, non posse in morte per testamentum disponere, incitarentur ad illa pauperibus distribuendum in vita, & sic fugerent auaritiam. 5

Quarta conclusio. Priuilegia, quæ Papa Clericis concedit ad testandum, intelliguntur quantum ad vsus pios, non tamen profanos. Ratio, quia intelligenda sunt rationabiliter. Item, quia in dubio non est credendum, Papam voluisse peccare: peccatet tamen, si ad vsus profanos concederet. Item quia, cùm sint contra ius commune, in dubio sunt restringenda. Ita Barba, & Cardin. quos refert, & sequitur Nauar. *opusc. de reddit. q. 3. num. 20.* Molina *lib. 2. de primog. cap. 10. num. 30.* Immò hoc est verum, licèt priuilegium dicat, vt possit ad quoscumque vsus testari; nisi expressè dicat, *ad profanos*: patet eadem ratione. Sic Barba, Cardin. Nauat. & prædictus Magister *ibi*, & fauet Molina, dicit enim, requiri, vt expressè concedat ad profanos. 6

Quinta conclusio. Si Papa concedat Clericis facultatem ad testandum, siue ad vsus pios, siue ad profanos, siue cum causa, siue sine illa, valet, & 7

testamentum erit validum, & sic hæredes, vel legatarij in tali testamento constituti non tenebuntur restituere. Ratio, nam, seclusa prohibitione testandi, si ipsi testarentur ad vsus profanos, licèt peccarent, tamen verè dominium transferrent, nec accipientes tenerentur restituere, sicut si in vita prodigè donarent, cùm sint veri domini; sed prohibitio testandi est de iure humano, &, licèt ad vsus profanos sit de iure diuino, id tamen est, quoad licitè fieri, non tamen, quoad dominij translationem; sed dispensatio Papæ in iure humano, etiam absque causa, est valida; ergo. Hanc conclusionem, quo ad illam partem, quando absque causa dispensaret ad pios vsus, tenet Nauarr. *dicta quæst.* 3 *num.* 17. dicitque, non esse tunc peccatum mortale (quamuis peccatum esset, quia absque causa dispensaret in iure humano.) Eandem tenet conclusionem vniuersaliter, etiam quoad vsus profanos, Couar. *cap. cùm in officiis, de testam. num.* 7. & prædicti recentiores, dicentes, ita esse tenendum, iuxta sententiam asserentem, esse dominos Clericos redditnum.

8 Sexta conclusio. Si sine causa concedat Papa talem facultatem ad vsus profanos, peccat tam ipse, quàm tali facultate vtens. Ratio, quia est ius diuinum præcipiens expendi tales redditus in vsus pios. Sic Couar. *num.* 21. & prædicti recentiores, dicentes, esse peccatum mortale.

9 Septima conclusio. Ex graui causa potest Papa licitè concedere talem facultatem ad vsus profanos, vt, si fiat pro graui vtilitate Ecclesiæ, vt, quia est vir nobilis aliàs de Ecclesia benemeritus, vel à quo vtilitas Ecclesiæ speratur. Sic Cordub. *lib.* 1. *quæst.* 18 *ad* 1. *&* 2. quia (vt dixi *suprà*) hoc præceptum, licèt diuinum sit, est tamen per Papam dispensabile. Molina *vbi suprà.* Idem innuit Nauar. *dicto num.* 21. dicit enim, peccare in tali dispensatione, vbi sine causa fieret: vbi innuit, non peccare, si cum causa iusta dispenset. Aliam limitationem ponit huic conclusioni Cordub. *ibi*, scilicet modò non concedatur facultas testandi de talibus redditibus in notabili quantitate, ita, vt sit valde onerosa Ecclesiæ, vel pauperum necessitatibus subueniri nequeat, vel in notabilem cultus diuini diminutionem.

10 Vltima conclusio. Papa potest licitè testari de suis redditibus ad vsus pios, non tamen potest licitè ad vsus profanos: sed tamen si ad vsus profanos testetur, valebit dispositio, & testamentum. Patet prima pars, quia id solo iure humano prohibetur, quod Papam non obligat. Patet secunda pars, quia id iure diuino prohibetur; & vtramque partem docet Nauar. *dicta quæst.* 3. *num.* 18. Patet tertia pars ex dictis in quinta conclusione. Quòd, si obiicias, Papam succedentem non admittere legata, etiam ad vsus pios prædecessoris, respondet Nauar. *num.* 19. id iustificari posse ex eo, quòd Papa commutare potest legata ad vsus pios, ad alios vsus pios, vel suos ita necessarios, vt dici possint pij.

DVBIVM LII.

An si Episcopi, vel alij clerici, obtenta à Papa testandi facultate, testentur, & postea istud testamentum reuocent, possint iterum testari.

1 Duplex est sententia.

Prima docet, non posse iterum testari. Ratio, quia in odiosis, & onerosis simplex concessio solum priorem actum respicit, *cap. non potest, §.* 1. *de præbend. in* 6. *& l. dotis promissio, ff. de iure dotium.* Sed hæc concessio, & facultas est odiosa, quia contra ius commune: ergo. Ita tenent Couar. *cap. cùm in officiis, de testam. num.* 8. Philippus Decius *consil.* 512. Socinus iunior *cons.* 89. *volum.* 1. Tiraquel. *l. boues, §. hoc sermone. ff. de verbor. signific. num.* 126.

Secunda sententia tenet, posse iterum testari. 2
Ratio, quia priuilegium debet intelligi secundùm naturam materiæ, super quam conceditur. *l. in contractibus. §. finali. C. de non numer. pecunia, & l. si vno. ff. locati.* Sed natura testamenti est, vt, quandiu testator viuit, reuocari possit, & iterum firmari: ergo priuilegium testandi intelligi debet ea lege, vt, quoties testator reuocauerit prius testamentum, possit iterum testari: vnde regula illa intelligitur, scilicet in odiosis simplex concessio respicit solum primum actum, quando primus actus aliquem habuit effectum, qualem non habet testamentum vsque ad testatoris mortem. Ita Nauar. *opusc. de reddit. quæst.* 3. *num.* 23. 24. Sarmiento *lib. de reddit. part.* 4 *cap.* 4. *num.* 3. Molina *lib.* 2. *de primog. cap.* 11. *num.* 45. Tello *l.* 4. *Tauri, num.* 6. vbi addit, oppositam sententiam nullum iuris saporem habere, & probat latè vsque ad *numerum* 13. licèt *eo n.* 13. hoc cogitandum relinquat propter authoritatem oppositum sentientium. Et hæc, vt multò probabilior, est amplectenda. Item Tello *l.* 35. *Tauri num.* 1. Matienzo *lib. ordinam. tit.* 4. *l.* 9. *glossa* 1. *num.* 3.

Hîc esset disputandum, an potestas testandi, concedentis morte expiret: sed de hoc *lib.* 8 *de matrimonio disp.* 28. *num.* 82. 3

DVBIVM LIII.

An saltem possint Episcopi morti vicini de redditibus Ecclesiasticis disponere via donationis ad vsus pios.

Ratio dubitandi, quia idem videtur Episcopos vicinos morti hæc bona donare, & de ipsis testari: & ratio, quare hoc prohibitum est, scilicet, ne auarè bona seruent, scientes, posse in morte testari, procedit, si tunc donare possint. 1

Duplex est sententia.

Prima tenet, posse donare ad pios vsus, verùm in modica quantitate. Ratio, quia *cap. ad hæc, de testam* dicitur, posse Clericum morbo laborantem donare redditus Ecclesiasticos, modò in hac donatione moderamine vtatur. Ita tenent Anchar. Panorm. Immola, & Barbar. *dicto cap. ad hæc* (vt eos explicat Sarmientó *lib. de reddit.* 1. *part. cap.* 8. *n.* 7. vbi carpit Couarruuiam, eo quòd pro contraria sententia eos allegat.) Idem videtur sentire Couar. *cap. cùm in officiis, de testam. num.* 5. & Rosel. *Clericus* 4. *num.* 1. 2

Secunda sententia tenet, posse donare in quauis quantitate ad vsus pios. 3

Insuper dubium est, an, vt talis donatio valeat, requiratur, vt talis Episcopus tradat bona in vita, vel sat sit post mortem fieri traditionem. Duplex est sententia. 4

Prima tenet, oportere fieri traditionem in vita. Ita Ioan. Andr. Cardin. & Barbat. *dicto cap. ad hæc.* Idem videtur tenere Couar. *dicto num.* 5. Idem videntur 5

videntur tenere Panorm. *dicto cap. cùm in officiis*, & Syluest. Clericus 4. *quæst*. 3. & Angel. *Clericus* 13. *num*. 2. dicit enim Panorm. quem Syluest. & Ang. ad pedem literæ sequuntur, valet donatio, modò beneficiatus actualiter donet in vita, & non relinquat donandum post mortem, non enim valet.

6 Secunda sententia tenet non requiri talem traditionem. Sit

Prima conclusio. Probabilius est, talem Episcopum laborantem morbo, mortique vicinum, posse inter viuos donare ad pias causas quantamcumque ex redditibus Ecclesiasticis quantitatem. Ratio, quia ex eo, quòd Episcopus sit æger, vel sanus, non impedit, quominus suam exequatur obligationem, sed tenetur tales redditus in pios vsus distribuere; ergo etiam æger potest hanc explere obligationem. Item, quia valde absurdum esset, vt redditus Ecclesiasticos, qui pauperibus largiendi sunt, non posset æger donare pauperibus donatione inter viuos, cùm tunc id animæ suæ magis conueniens sit. Item, quia tantùm interdicitur Episcopis testari, sed non est eadem ratio de donatione inter viuos, quia hæc statim valet, nec reuocari potest, at testamentum solùm valet post mortem, ante eam enim reuocari potest. Et ad dictum cap. *ad hæc*, quod huic conclusioni repugnare videtur, respondent Nauarr. & Molina *vbi infrà*; consule ipsos. Hanc conclusionem tenent Nauar. *opusc. de reddit. quæst*. 1. *n*. 86. & 87. Molina *lib*. 2. *de primog. cap*. 10. *num*. 40. 42. Sarmiento *lib. de reddit. part*. 4. *num*. 7. 8. additque *ibi*, si fiat in vsus profanos, non valere, non quòd eo tempore potestas donandi deficiat, sed quia præsumitur in fraudem fieri. Eandem sententiam videntur tenere plures alij, qui absolutè dicunt, valere talem donationem, & non limitant, modò fit in parua quantitate. Hi sunt glossa 12. *quæst*. 1. *verf. proprietatem*. Richard. 4. *dist*. 45. *art*. 3. *quæst*. 1. D. Anton. 3. *part. tit*. 10. *c*. 3. §. 14. Gabriel 4. *dist*. 15. *quæst*. 8. *art*. 3. *dub*. 9. Angel. *Clericus* 13. *n*. 2. Syluest. *Clericus* 4. *quæst*. 3. & hanc conclusionem tenent etiam Turrecr. *cap. nulli dubium*, 12. *quæst*. 5. *num*. 2. Armil. *verbo Clericus*, *num*. 18. & docti recentiores *in suis scriptis*.

7 Nota hîc, quòd, cùm talis donatio inter viuos fit, requirit, vt sit valida, conditiones, quas materia de donatione dicam requiri, vt donatio valida sit, scilicet, vt ab aliquo acceptetur, vt fiat in quantitate, quæ potest donari: &, vt sit irreuocabilis, aliàs non erit donatio inter viuos; quando verò istæ conditiones, & quomodo requirantur, & an ad causas pias sint necessariæ, consule materiam *de donatione*.

8 Secunda conclusio. Probabilius est, non requiri, vt talis donatio sit valida, interuenire rei donatæ traditionem ante mortem Episcopi. Probatur, quia donatio inter viuos non petit rei donatæ traditionem, vt valida sit. *l. si quis argentum*, *C. de donationibus*; ergo, cùm ista sit vera inter viuos donatio, id non exigit, maximè cùm ad vsus pios sit; nec Doctores oppositi pro se textum afferunt; nec Panorm. & per consequens nec Angel. & Syluest. tenent, exigi istam traditionem: sed sensus eorum est, teste Nauarro, esse necessarium, donationem fieri, Clerico viuente. Hanc conclusionem tenet Innoc. *dicto cap. ad hæc*. Nauar. *dicta q*. 1. *num*. 89. prædictus Magister *ibi*, fauentque reliqui Doctores citati, qui asserunt, talem donationem validam esse, nec apponunt moderationem hanc, scilicet modò interueniat traditio.

Vltima conclusio. Non potest Episcopus donare aliquid de redditibus Ecclesiasticis donatione causa mortis (quid sit donatio causa mortis, consule *lib*. 1. *de matrim. disp*. 5.) Ratio, quia ista donatio reuocabilis est: & sic eadem est ratio prohibitionis testamenti, & donationis causa mortis. Quare in vniuersum est verum, eum qui testari non potest, non posse causa mortis donare, dempto quodam casu filijfamilias, vt latiùs in materia *de donatione*; & docet Syluest. cum aliis *verbo donatio*, 4. *quæst*. 4. sic tenet præfatus Magister *ibi*. 9

Dubium LIV.

Qui succedant Clericis ab intestato.

Nota in bonis patrimonialibus, vel quasi patrimonialibus, certum esse succedere consanguineos, qui secundùm ius ab intestato succedere solent aliis laicis. Ratio, quia ista censentur propria, & nullum onus annexum habent, & de illis possunt Clerici tam in vita, quàm in morte liberè disponere, vt patet ex dictis. Ita Angel. *Clericus* 13. *num*. 13. Honcala *opusc*. 2. *de rebus Ecclesiast. cap. vltimo*. Rosella *Clericus* 4. *num*. 7. Syluest. *Clericus* 4. *quæst*. 17. & alij docti recentiores. Addúntque Syluest. Angel. & Rosella, de iure, si non habeant eos consanguineos, qui ab intestato succedere solent, succedere Ecclesiam ab intestato, etiam in istis Clericorum bonis, per *cap*. 2. *de success. ab intestato*. 1

At de redditibus beneficiorum, stando in iure, non succedunt consanguinei: vt latè per Syluest. *Clericus* 4. *quæst*. 17. consule *ibi*, qui succedant stando in iure. Cæterùm in Hispania generali consuetudine iam recepta, etiam in istis redditibus, succedunt Clericis non Episcopis in intestato cognati, qui de iure ab intestato succedere solent aliis laicis. Ita Couar. *cap. cùm in officiis, de testam. num*. 9. Sarmiento *lib. de redditibus* 2. *part. cap*. 6. *n*. 1. & *cap*. 8. *num*. 1. & 4. *part. cap*. 1. *num*. 8. Simancas *lib. instit. tit*. 9. *num*. 90. Petez *lib*. 5. *ordinam. tit*. 3. *l*. 2. *fol*. 115. & *lib*. 5. *tit*. 2. *l*. 1. *fol*. 163. *verf. Quinta regula*, & iubetur seruari hanc consuetudinem *lib*. 5. *ordinam. tit*. 8. *l*. 13. additque Petez, si non habeat cognatos, succedere Ecclesiam. 2

Sit conclusio: Probabilis opinio est, posse in Hispania consanguineos succedere Clericis non Episcopis, etiam in redditibus Ecclesiasticis ab intestato, propter vniuersalem Hispaniæ consuetudinem, modò consanguinei verè egeant, saltim quantum ad statum, vel habeant animum ea bona in pauperes expendendi, vel pias alias causas. Ratio, quia, quantum ad hoc, consuetudo non est irrationabilis, & ita potuit iuri humano aliud circa hanc ab intestato successionem disponenti derogare; non tamen liceret ea bona in vsus profanos expendere, quia, quoad hoc consuetudo esset irrationabilis, iurique diuino aduersa. Probatur, quia in vita ipsius beneficiati id non possunt facere cognati, ex donatione & consensu expresso ipsius; ergo nec in morte, siquidem non plus iuris habent per successionem, quàm per donationem. Item, quia de pensionibus authores fatentur, etiam ex consensu beneficiati, & Papæ facultate, 3

facultate, non poſſe concedi laicis, niſi vel ob benemerita, vel ob cauſam aliquam piam, & nou ad quoſuis vſus profanos, quia ſunt redditus Eccleſiaſtici; ergo. Hanc concluſionem poſuit quidam doctus Magiſter ex neotericis in ſuis ſcriptis, & colligitur ex omnibus ſuprà dictis.

4 Vtrùm autem Epiſcopi, & beneficiati Religioſi poſſint de redditibus Eccleſiaſticis, quos habent, diſponere ſiue in vita, ſiue in motte, ſiue via teſtamenti, ſiue via donationis, dixi latè *lib.6. ſumma, cap.6. à num.7. vſque ad* 14. *& lib.7. cap.32. à n.62.* dixi, ad quem pertineant bona acquiſita à Religioſo creato Epiſcopo, vel Cardinali, aut tranſlato ad aliud beneficium, aut habente penſionem, aut tranſlato ad diuerſi ordinis monaſterium, vt ſuperiot Illius ſit.

Dvbivm LV.

An ſi Prælatus conferat alicui beneficium putans, illum ſanctum, & caſtum eſſe, cùm non ſit, teneatur accipiens beneficium reſignare.

1 QVidam aſſerunt, teneri reſignare, ſi beneficium obtinendi gratià ſanctitatem finxerit, ſecus ſi is animus abfuerit; quia hoc caſu, licèt recipiens iniquus ſit, at obtinendi modus vitio vacat. Inſuper dicunt, ſi Prælatus Clerico beneficium contulerit ob turpem cauſam, ſcilicet, quia rem habuit cum ſorore, teneri Clericum, veritate comperta, beneficium reſignare. Hanc ſententiam tutantur Alenſ.4.*part.quæſt.*86.*membr.*3.*art.*2.*ad* 1. Syluest.*reſtitutio* 3.*quæſt.* 10.*dicto* 1. Sit tamen

2 Prima concluſio. Licèt Clericus beneficium obtinendi gratia ſanctitatem ſimularit, non tenetur beneficium hac ratione ſibi collatum reſignare. Ratio, quia collationes beneficiorum ambigere non licet, quin abſolutè fiant, & ſine conditione, ſicut ſacramentorum diſpenſationes, aliàs nihil eſſet in Eccleſia firmum, nec ſolidum. Vnde, qui ſub conditione hac beneficia largiretur, non faceret quod intendit Eccleſia. Quare ſanctitas illa putata ſolùm eſt cauſa motiua. Ita Sotus *lib.9. de iuſt. quæſt.7. art.3. ad* 4. Metina *q.24. de reſtit. ſub finem.* Adrian.4.*mat. de reſtit. quæſt. Conſequenter quæro vtrùm indiſtinctè. in ſolut. ad* 1. Henriquez *lib.7. de indulg. cap.35. num.5.* Manuel *in Bulla compoſitionis, num.* 48.

3 Secunda concluſio. Eſto ſanctitas illa ſimulata finalis, ac principalis collationis beneficij cauſa eſſet, non tenetur recipiens reſignare, ſi idoneus ſit, & non plus illi, quàm aliis Clericis fuerit debitum beneficium illud. Ratio, quia tunc tenetur quis reſtituere collatum ſibi finaliter ob cauſam falſam, quando id aliàs non erat debitum; at hoc beneficium aliàs erat debitum Clerico huic, licèt non plus ipſi, quàm aliis: ſicut, ſi alicui certa pecuniæ ſumma pauperibus eroganda committatur, & partem alicui conferat ob conſanguinitatem ab illo ſimulatam tanquam ob finem, qui tamen verè pauper eſt, non tenetur reſtituere; quia ratio veræ paupertatis eſt ſibi debita, licèt æquè aliis. Ita in præſentiarum contingit. Ita Metina *ibi.*

4 Vltima concluſio. Etiamſi Clerico illi beneficium ob turpem cauſam contulerit Epiſcopus, v.g. quia habuit rem cum ſorore ipſius, non tenetur Clericus, veritate compertà, beneficium reſignare. Ratio, quia aliàs debetur ſibi, eo quòd dignus eſt. Ita Metina *dicta quæſt.24 fine.*

Dvbivm LVI.

Vtrùm poſſit filius Clerici ex illegitimo matrimonio natus beneficium obtinere, quod vel pater obtinuit, vel in eadem Eccleſia, in qua pater, obtinet beneficium.

NOta quòd, licèt hoc interdictum fuerit *c.1. & 2. de filiis presbyt.* at arctiùs id interdicitur Concilio Trid. *ſeſſ.25. cap.15. de reformat.* vide de hoc *cap.1. de accept. penſ. dub.15.* Sit 1

2 Prima concluſio. Poſt huius decreti Concilij Trid. publicationem non poterit quis beneficium Eccleſiaſticum acquirere in Eccleſia, in qua eius pater beneficium aliquod obtinuit, etiam ſi beneficium ſit diſſimile, etiamſi pater Clericus ante hoc decretum è viuis diſceſſerit, & prius quàm filio Clerici fuerit beneficij facta collatio. Patet ex eodem decreto, in quo dicitur: *vbi eorum patres beneficium, etiam diſſimile habent, aut habuerunt.* Immò nec in dictis Eccleſiis quoquo modo miniſtrare, neque penſiones ſuper fructibus beneficiorum, quæ parentes eorum obtinent, vel aliàs obtinuerunt, habere eis licet, ex dicto decreto Concilij. Sic Couar. in quibuſdam annotationibus circa Trident. quas, cùm obiit, propria manu ſcriptas reliquit.

3 Secunda concluſio. Poterit quis, etiam poſt huius decreti publicationem, beneficium, quod pater nunquam obtinuit, retinere, etiam in ea Eccleſia, in qua pater beneficium aliud, quamuis ſimile, obtinuerat: modò ante huius decreti ſanctionem, vel intra tres menſes ab eius vinculo pater obierit. Probatur, quia Conciliom dum dicit, *non liceat*, &c. loquitur, vt in poſterum id non licere ſignificet in his, in quibus nouum ios hoc decreto inducitur; de collationibus verò legitima diſpenſatione factis ante Concilium patri Clerico, & filio in eadem Eccleſia tantùm decernit, vt intra tres menſes non ſimul ſint in eadem Eccleſia pater, & filius: ergo ſi ante hoc decretum Concilij, vel ante tres menſes ab eius vinculo pater moriatur, poterit filius retinere beneficium, quod in eadem Eccleſia ante Concilium obtinuerat, iam enim ſeruatur intentum Concilij, ne ſcilicet intra illos tres menſes pater, & filius ſint in eadem Eccleſia miniſtrantes. Sic Couar. *vbi ſuprà*, licèt Nauar. *cap. ſi quando, de reſcript. in auctario num.* 11.12. oppoſitum teneat.

4 Tertia concluſio. Si pater & filius, etiam ex titulis hoc decretum præcedentibus, in eadem Eccleſia duo beneficia modò obtinent, etiam diſſimilia, cogitur filius proprio renunciare beneficio, aut cum alio permutare extra illam Eccleſiam intra trium menſium ſpatium, aliàs ipſo iure eo beneficio priuatus exiſtit: & hoc non obſtante quacumque diſpenſatione. Probatur. nam cùm diſpenſatio neceſſariò requireretur ante Concilium, vt pater, & filius beneficium haberent in eadem Eccleſia, vt patet ex *cap.1. & 2. de filiis presbyt.* & decretum hoc præſupponat, collationes validas fuiſſe (ſiquidem de inualidis non opus erat quidquam nouo iure ſtatuere) ſat conſtat, hoc decretum his diſpenſationibus tacitè detogare. Sic Couar. *vbi ſuprà.*

Nota,

5 Nota, idem esse dicendum, & maiori ratione, si pater, & filius iure coadiutoriæ idem beneficium, etiam ex titulis hoc decretum præcedentibus, obtineant; cogitur enim filius iuri coadiutoris renunciare. Couar. *ibidem.*

6 Quarta conclusio. Si pater velit vel renunciare proprio iuri, vel beneficium, quod obtinet, dimittere; potest hoc admitti, nec filius tenebitur tunc renunciare: licèt enim hoc decretum Concilij iubeat, vt filius renunciet, at huius decreti ea fuit mens, quòd pater, & filius simul in eadem Ecclesia non ministrent: quod optimè seruatur, quouis eorum renunciante. Sic Couar. *vbi suprà.*

7 Quinta conclusio. Si pater beneficium obtinuit in Ecclesia, in qua priùs filius beneficium, etiam dissimile, canonico titulo obtinuerat, ac tempore huius decreti, vel pòst vterque ministret in eadem Ecclesia, dubio procul cogendus erit pater beneficium dimittere, non verò filius: hoc enim decretum ideo vult cogi filium beneficium dimittere, quia illud cõtra honestatem publicam, quam veteres canones seruãdam esse censuerunt, in eadem Ecclesia, in qua pater ministrabat, obtinuit: atque hoc est, quod toto decreto Concilij maximè improbatur; ergo si filius canonico titulo absque vlla veterum canonum læsione, & absque vllo publici decoris detrimento beneficium obtinuit, illi imputanda non est parentis culpa, qui postea aduersùs Ecclesiasticam disciplinam, & publicum decorem beneficium obtinuit in ea Ecclesia, in qua filius ministrabat iure communi. Sic Couar. *vbi suprà.*

8 Vltima conclusio. Si filius ante huius decreti vinculum obtinuit beneficium, quod pater obtinuerat dispensatione legitima Papæ, sic tamen quòd pater in eadem Ecclesia non ministret cum filio; aut si ante hoc decretum, vel eius publicationem patre, & filio simul ministrantibus, pater tempore, quo hoc decretum promulgatum est, obiit, non est cogendus filius hoc beneficium dimittere; habet enim canonicum titulum ab hoc decreto non improbatum. Sic Couar. *vbi suprà.*

9 Ex his colligitur, hoc Concilij decretum futuras beneficiorum collationes improbare, non verò præteritas: & præteritis collationibus eo tantùm casu derogare, quo pater, & filius post hoc decretum in eadem Ecclesia ministrent, nec tunc collationem præteritam nullam esse censet, sed filium cogit, vel permutare beneficium, vel illi renunciare. Dispensationes verò futuræ subreptitiæ sunt censendæ, quoties fuerint contra hoc decretum obtentæ, vel aliquam eius partem: præteritæ verò, & illæ, quæ ante hoc decretum fuerit impetratæ, tunc non proderunt, cùm pater, & filius simul in eadem Ecclesia virtute illarum ministrare velint: priores enim expressè hoc decreto abrogantur; posteriores verò restringuntur, ita vt non possint simul pater, & filius in eadem Ecclesia ministrare. Sic Couar. *vbi suprà.*

Dubium LVII.

An, qui legitimo titulo carens habet possessionem beneficij, si postea per dispensationem auferatur impedimentum, possit fructus, quos perceperat tempore, quo erat incapax, retinere.

1 Sensus huius dubij est, an, quando ille, qui obtinuit beneficium, erat irregularis, vel excommunicatus, vel aliud habebat impedimentum, ratione cuius erat incapax beneficij, si postea, detecto Pontifici impedimento, obtineat dispensationem in illo, & nouã beneficij collationẽ, possit retinere fructus perceptos tẽpore, quo erat incapax.

Sit conclusio. Potest optimo iure fructus illos beneficij retinere. Ratio, quia fructus, quos percepit absque legitimo titulo, perinde se habent, ac si beneficium esset vacans, quia nullus habebat legitimum titulum huius beneficij, ac proinde hi fructus proueniunt huic, cui confertur titulus beneficij, quasi nouo beneficiario: nec requiritur alia dispensatio, vt possit fructus retinere; sed per hoc, quòd conceditur, vt possit beneficium retinere, conceditur subinde etiam, vt & fructus perceptos. Sic tenet Speculator 1.*p. lib.* 1. §. *dicendum restat de dispensatione super pluralitate beneficiorum, n.*22. Nauar. iunior in lectura, quam habuit Salmanticæ super *c. dudum, de præbend.* quem retulit, ac sequutus est Henriquez *in suis scriptis.* Syluest. *beneficium* 5. *initio*, vbi dicit, fructus beneficij vacantis reseruari successori, & Lambert. *de iure patron. lib.* 2. *p.* 1. *art.* 7. *n.* 2. vbi dicit, dicens esse Innoc. & omnium, quòd, nemine possidente beneficium, vel possidente mala fide, fructus pertinent ad proprietarium: & Nauar. *lib.* 5. *consil. tit.* 3. *de simonia, consil.* 15. dicit, quando beneficium vacat de iure, licèt non de facto, fructus pertinent ad eum, qui primò illud canonicè obtinebit. 2

De obligatione recitandi horas canonicas ratione beneficij Ecclesiastici.

Summarium.

58. *An habens beneficium Ecclesiasticum teneatur recitare horas canonicas.*
59. *An habẽs præstimonia teneatur ad horas canonicas.*
60. *An, qui habet capellaniam, teneatur recitare horas canonicas.*
61. *An, quando puero confertur aliquod beneficium, vel capellania collatiua ante decimum quartum annum ex Romani Pontificis supplentis ætatem dispẽsatione, teneatur ad recitandũ horas canonicas.*
62. *An obtinens capellaniam collatiuam, vel quoduis aliud beneficium, si studio literarum vacet, satisfaciat suæ obligationi, si per alium recitet.*
63. *An habentes pensiones teneantur recitare horas canonicas, vel aliquid aliud.*
64. *An coadiutor beneficiarij, qui scilicet partem fructuum beneficij percipit, vt ipsum beneficiarium coadiuuet, vel propter ipsius senectutem, vel infirmitatem, &c. teneatur ad horas.*
65. *An is, cui confertur beneficium in commendam, interim, quòd alicui datur, teneatur ad horas.*
66. *An beneficium tenues redditus habens obliget ad recitandum.*
67. *Qua tenuitas redditunm beneficij excuset ab obligatione recitandi horas canonicas, & qua quantitas sufficiens sit ad recitandum.*
68. *An in capellaniis tenuitas hæc sit attendenda respectu fructuum, qui supersunt, dempta eleemosyna, quæ datur pro Missis, ad quas obligat capellania.*
69. *An quædam beneficia parua diœcesis Palentinæ, quas vulgò vocant Gradetias, obligent ad recitandum horas canonicas.*

70. *An*

70. An habens plura beneficia exigua, quorum quodlibet propter tenuitatem non obligaret ad horas, at omnia simul accedunt ad quantitatem, quæ sufficit ad obligandum, teneatur ad horas.

71. An qui habet solum beneficij titulum, & ex eo nullos fructus percipit, teneatur ad horas canonicas.

72. An beneficiarius, qui fructus beneficij non percipit, quia non residet, & solùm fructus dantur residentibus, teneatur ad horas.

73. An beneficiarius, qui fructus beneficij non percipit eo, quod est excommunicatus, irregularis, vel suspensus, teneatur recitare.

74. An beneficiarius, qui esset suspensus à beneficio ad tempus, v.g. damnatus per iudicem, vt non acquireret fructus vnius anni, an illo tempore teneatur ad horas.

75. An, si statuto, vel consuetudine, vel alio priuilegio, vt fit in aliquibus Ecclesiis Hispaniæ, vel Germaniæ, introductum sit, vt primo anno nil penitùs percipiat Canonicus, vel beneficiarius, licèt seruiat, teneatur talis eo primo anno recitare.

76. An, quando aliquis habet beneficium litigiosum, & ideo non percipit fructus, teneatur recitare.

77. An, quando authoritate Papæ datur alicui tantùm titulus beneficij, & alteri reseruantur fructus, ille, qui habet titulū sine fructibus, teneatur ad horas.

78. An in casibus his, quibus dubio præcedenti diximus, quòd habens solum titulum beneficij non tenetur recitare, teneatur ad horas canonicas pensionarius ille, qui recipit fructus.

79. An qui plura habet beneficia, teneatur toties horas canonicas recitare.

80. An scholasticus beneficiarius existens in studio, vel ex alia causa absens teneatur ad officium defunctorum, quod in sua Ecclesia dicitur.

81. An Clerici beneficiarij, qui non recitant horas canonicas, teneantur fructus ex beneficio perceptos restituere, stando in solo iure naturæ ante decretum Concilij Lateranensis.

82. An post Concilij Lateranensis decretum, & motum proprium Pij V. beneficiarij non recitantes, teneantur fructus beneficij restituere.

83. An beneficiarius non recitans teneatur fructus beneficij integrè restituere, vel tantùm fructus, qui correspondent recitationi, deductis fructibus, quos propter alia beneficij ministeria meretur.

84. Quantam partem obligabimus, vt restituat quilibet beneficiarius pro omissione horarū canonicarum.

85. An, qui recitat officium diuinum sine vlla attentione, teneatur restituere fructus.

86. An habens beneficium, qui omittit horas canonicas absque peccato, teneatur fructus restituere.

87. Cui teneantur restituere fructus beneficiarij non recitantes.

88. An Canonici non recitantes horas teneantur restituere fructus fabricæ, vel pauperibus, vel potius aliis Canonicis.

89. An Canonici, qui choro non intersunt, lucrentur distributiones quotidianas, vel eas teneantur restituere.

90. An Canonici, qui choro non intersunt, propter morbum corporalem, lucrentur distributiones.

91. An quando Canonicus ex propria culpa incidit in morbum adhuc lucretur distributiones.

92. An Canonici, qui absunt ab officio diuino propter aliquam vrgentem necessitatem, vt quia ob pestem fugerunt, vel quia sunt vi detenti, vel iniustè excommunicati, vel expulsi sine sua culpa à ciuitate propter seditiones à contrariæ factionis hominibus, lucrentur distributiones quotidianas.

93. An Canonici, qui non intersunt diuinis officiis, negotiis Ecclesiæ suæ expediendis præpediti, lucrentur distributiones quotidianas.

94. An absentes à loco beneficij, eo, quòd sunt in Concilio generali, lucrentur distributiones quotidianas.

95. An Canonici existentes in studio, vel lectione Theologiæ, vel Episcopi, vel Papæ, lucrentur distributiones quotidianas.

96. An habens priuilegium à Romano Pontifice, vt seruiat canonicatui per vicarium, vel vt recipiat fructus tanquam si præsens esset, lucretur distributiones quotidianas, non assistens officiis diuinis.

97. An quando Canonicus excusatur à choro causa verè necessaria, at illa verè non impediuit absentiam choro, teneatur restituere distributiones, v.g. cùm se excusat, vt radat barbam, vel, vt hospitem recipiat, quibus verè indiget, at ea non fecit tempore chori, sed nocte.

98. An Canonicus exiens à choro ante tempus, vel non veniens, fingens se habere certam causam ad id, cùm tamen non habeat, teneatur restituere distributiones.

99. An Canonici assistentes horis, non tamen cantantes, teneantur restituere distributiones.

100. An Canonici, qui dum sunt in choro non solùm non cantant, sed nec attendunt, immò confabulantur, dum chorus cantat, teneatur restituere distributiones quotidianas.

101. An Canonicus, qui non recitat officium diuinum, neque in choro, nec priuatim, si assistat in choro, teneatur restituere distributiones quotidianas.

102. An Canonici, qui intrando in chorum, indéue egrediendo constitutum signum punctim obseruant, ita vt nec antè egrediantur, nec pòst permaneant, teneantur restituere distributiones quotidianas.

103. An diebus, quos de recle vocant, concessis Canonicis, vt etiam si horis non intersint, lucrentur distributiones, licitè eas acquirant, licèt illas malè expendant, & absque iusta causa.

104. An Canonicus, qui per totum annum non residet, possit frui diebus, quos vocant de recle.

105. An eadem assistentia requiratur in anniuersariis defunctorum ad ea lucranda, quam diximus requiri in distributionibus quotidianis.

106. An ei, qui interest diuinis officiis ratione duorum officiorum, vt si est Canonicus, & Decanus, debeantur duplices distributiones quotidianæ.

107. An concionator, cui dantur sex dies præcedentes concionem, vt possit abesse lucrans distributiones, possit illis diebus adesse, & loco illorum aliis frui.

108. An, si cæteri Canonici remittant distributiones quotidianas non assistenti horis Canonicis, possit ille tuta conscientia non restituere.

109. An si Canonicus absens restituat distributiones quotidianas aliis Canonicis, quibus accreuerūt, & illi distributiones iam restitutas reddāt ipsi restituenti, possit talis Canonicus absens illas recipere.

110. An consuetudo inducta, vt Canonici non assistentes horis lucrentur distributiones quotidianas, eos excuset, quominùs distributiones perceptas absque assistentia teneantur restituere.

111. An hucusque dicta de distributionibus quotidianis locum habeant in Ecclesiis, vbi canonicatus nullos habent redditus, præter distributiones.

112. *An Canonici non assistentes horis, nec recipientes quotidianas distributiones, peccent.*
113. *An Episcopi teneantur interesse officio diuino in Ecclesia.*

Dubium LVIII.

An habens beneficium Ecclesiasticum teneatur recitare horas canonicas.

1 Sit prima conclusio. Habens beneficium tenetur ad horas canonicas: itaque sicut sacer ordo sine beneficio obligat ad horas, ita beneficium absque sacro ordine ad eas obligat. Hæc conclusio est omnium Doctorum, & licèt non sit expressa in iure; at apertè colligitur ex *cap. finali 91. dist.* vbi habetur, quòd presbyter, aut Diaconus, vel quilibet clericus Ecclesiæ deputatus ad quotidianum officium tenetur. Vbi per verbum, *deputatus*, intelligunt Doctores per titulum alicuius beneficij, vt distinguatur ab aliis membris presbyter, & Diaconus: facit etiam pro hoc *cap. fin. de rescript. in 6.* vbi sic dicitur, *Beneficium datur propter officium*; sed peculiare, & proprium clerici officium est soluere pensum horarum: ergo. Et tandem clarè habetur hæc conclusio in Decreto Concilij Lateranen. sub Leone X. *sess. 9. §. statuimus*, & in motu proprio Pij Quinti. quæ decreta refert Nauarr. summa Lat. *c. 25. n. 122.* & dicit Nauar. *miscellaneo 97. fine*, quòd nescienś recitare, potest differre acceptationem beneficij sibi collati, donec sciat recitare.

2 Secunda conclusio. Beneficia, quæ non dantur propter aliquod officium spiritale, sed propter temporale ministerium, non obligant ad recitandum, vt beneficium datum alicui, vt doceat Grammaticam, vel Theologiã, vel vt sit sacrista, vel pulset organa. Ratio, quia hi tituli sunt sæculares. Sic Nauarr. *cap. quando, cap. 7.* Lat. & Hisp. *num. 25. & 26.* Turrecr. *c. qui autem, num. 7. dist. 91.* Palacios *in summa verbo hora. & 4. dist. 15. disp. 9.* Syllu. *verbo hora, quæst. 2.* Armill. *num. 2.* Tabien. *num. 3.* Palud. *4. dist. 15. quæst. 5.* Pro eadem sententia apertè est Sotus *lib. 10. de iustit. quæst. 5. art. 5. vers. Secunda conclusio.* vbi hæc dicit, *Qui titulo sæculari decimas percipiunt, vt Reges, & equites, concionator, lector, non tenentur ad horas*; & alij.

3 Nota, hanc conclusionem limitandam esse, quando beneficium illud non exigeret assistentiam in choro diuinis officiis. Ratio, quia, quando hanc exigit assistentiam, iam videtur titulo spirituali conferri. Sic Palud. Tab. Syluest. & alij.

Dubium LIX.

An habens præstimonia teneatur ad horas canonicas.

1 Duplex est sententia.
Prima docet, non teneri. Ratio, tum quia in Concilio Trid. *sess. 23. cap. 18.* præstimonia distinguuntur à beneficiis, ibi enim sic dicitur, *Nec non beneficia simplicia, vel etiam præstimonia*; tum etiam, quia non sunt vera beneficia spiritualia, sed sunt velut quædam pensiones separatæ à pinguibus beneficiis pro sustentatione pauperum scholasticorum, & hospitalium; ergo non obligant ad recitandum horas canonicas. Vnde quidam doctus admodum Magister neotericus dixit, se credere, quòd præstimonia hæc fundantur *in cap. super specula, de magistris*, nam ibi præcipitur, vt eligantur iuuenes habiles, & sumptibus Ecclesiæ incumbant litteris. Hanc docent Metina *C. de oratione, quæst. de necessitate vocaliter orandi oratione publica.* Cordub. *summa quæst. 186.* Tardiuel, quem refert, ac sequitur Palacios *4 dist. 15. disp. 6. fol. 145.* Gigas *de pensionibus, cap. 28.* & alij docti recentiores.

Secunda sententia docet, habentes præstimonia teneri ad horas. Probatur, quia præstimonia sunt verè, & propriè beneficia: quod patet tam ex vsu Ecclesiæ, & ex *cap. quoniam, de concess. præbendæ lib. 6.* vbi inter alios titulos Ecclesiasticos, numerantur præstimonia. Et confirmatur, quia præstimonia dantur collatione Prælati, sicut alia beneficia. Item non possunt absque simonia vendi, nec redimi; ergo. Et tandem hanc sententiam definit motus proprius Pij Quinti, quem refert Nauarr. summa Latina *cap. 25. num. 122. & cap. quando*, latinè *cap. 21. num 9.* Hanc docent Nauarr. *ibidem.* Metina *lib. 1. instruct. cap. 14. §. 11.* Cord. *lib. 1. quæst. quæst. 11. sub finem.* Sotus *lib. 10. de iustit. q. 5. art. 3. vers. secunda conclusio.* Oldradus *consil. 81.* Sandoual *lib. de offic. canonico, 5. p. cap. 5.* Suarez latè, & benè probans *tomo 2. de relig. lib. 4. de horis canonicis c. 22. num 8.* & alij docti iuniores. 2

Sit prima conclusio. Ante motum proprium Pij Quinti prima opinio erat probabilis: at post prædictum motum Pij Quinti exigentes præstimonnia in vera beneficia Ecclesiastica, non licet dubitare de obligatione recitandi, vt bene probat Suarez citatus, *num. 10.* 3

Dubium LX.

An qui habet capellaniam, teneatur recitare horas canonicas.

Nota, duplices esse capellanias: quædam sunt, quæ non requirunt collationem aliquam Prælati, quia ipse fundator voluit non esse necessariam, sed sola sua authoritate, vel patroni per eum destinati, fit collatio, vt, quando quis relinquit aliquos redditus perpetuos, qui concedantur alicui ea lege, vt quorannis dicat tot Missas: & exprimit fundator, vt ibi ipse, vel patronus nominauerit capellanum, ille ad pacificam capellaniæ possessionem nulla indigeat Prælati collatione: & hæ dicuntur capellaniæ non collatæ, id est, *no coladas*. Aliæ verò sunt, quæ fundantur titulo Ecclesiastico, ita, quòd ex fundatoris voluntate requiritur collatio facienda per Prælatum, vt acquiratur legitima possessio capellaniæ; & hæ dicuntur capellaniæ collatæ, id est, *coladas*. Sic Cord. *summa quæst. 33.* Nauarr. *cap. quando, cap. 20.* Hisp. *num. 22.* Lat. *num. 17.* & nonnulli docti recentiores. Sit 1

Prima conclusio. Capellaniæ collatæ obligant ad recitandum horas canonicas. Probatur, quia sunt vera beneficia, & dantur clerico titulo clericali authoritate Ecclesiastica Prælati. Hanc docent Metina *C. de oratione, quæst. de necessitate vocaliter orandi oratione publica.* Manuel 1. *tomo summæ nona, cap. 141. num. 4.* Ledesm. *2. 4. quæst. 16. art. 4. dub. 5.* Nauarr. & Cordub. *vbi suprà.* Ludouic. Lopez *2. part. instruct. noui, cap. 105. de oratione, fol. 350.* Aragon *2. 2. quæst. 83. art. 12. dub. 3. fine, fol. 851.* & Cordub. 2

Cordub. *summa quæst.* 186. Pro eadem conclusione sunt Syluest. *verbo beneficium* 1. *quæst.* 2. Tabien. *beneficium* 2. *num.* 1. Angel. *verbo beneficium, num.* 1. vbi inter beneficia simplicia numerant capellanias. Salzedo *practica cap.* 18. *num* 9. Mandos. *reg.* 34. *Cancellar. quæst.* 17. *num.* 1. vbi alios referunt. Felicianus *de censibus lib.* 2. *cap. vltimo, num.* 15. vbi alios refert. Vide Gonzalez *in reg.* 8. *Cancellariæ, glossa* 5. *in principio, per totam*, vbi plurima notanda dicit de his capellaniis: & vide in eius indice, *verbo Prebenda*, vbi agit de præbendis. Pro eadem sententia sunt Zabarella *Clement. gratia, de celebrat. Miss.* Syluest. *verbo hora, quæst* 2. Arm. & Tabien. *ibi num.* 1. vbi asserunt beneficium, etiam de proprio patrimonio institutum, obligare ad recitandum.

3 Secunda conclusio: Capellaniæ non collatæ non obligant ad recitandum. Ratio, quia non sunt beneficia, nec dantur alicui clericali titulo, nec Prælati authoritate; sed sunt quidam redditus merè sæculares alicui, siue clerico, siue laico relicti cum onere, vt tot sacra fiant quotannis. Sic Metina, Ledesm. Nauarr. Cord. *vbi supra*, & alij recentiores. Hinc

4 Infertur, quòd habens capellaniam, quæ ex testatoris voluntate non est collatiua, licèt postea fuerit collata per Pontificem, & iterum per Episcopum, non tenetur recitare; quia illæ collationes non mutant horum bonorum naturam, & potuerunt id facere ex falsa relatione, vel de facto, & ad maiorem securitatem, non quia hoc esset necessarium. Sic aliqui Doctores neoterici, qui hoc limitant, nisi iam Prælati Ecclesiastici præscripserint ios conferendi hanc capellaniam, quia iam propter præscriptionem censenda esset capellania collatiua, & sic beneficium Ecclesiasticum, & per consequens obligaret ad horas.

Dubium LXI.

An, quando puero confertur aliquod beneficium, vel capellania collata ante decimum quartum annum ex Romani Pontificis supplentis ætatem dispensatione, teneatur ad recitandum horas canonicas.

1 Aliqui docent, non teneri ad recitandum horas canonicas vsque ad decimum quartum annum. Sic nonnulli ex neotericis Magistris admodum docti: aliqui verò dixerunt, non teneri, saltem vsque ad duodecimum, vel decimum tertium annum. Et fundamentum huius sententiæ esse potest doctrina Soti 4 *dist.* 12. *q.* 1. *art.* 11. sub finem dicentis, præcepta Ecclesiæ non ligare pueros vsque ad duodecimum annum. Sit tamen

2 Prima conclusio. Non ex hoc, quòd Papa supplet ætatem pueri, vt sit beneficij capax, censetur dispensare, vt non teneatur ad horas. Probatur; tum quia diuersæ sunt dispensationes, & cùm dispensatio sit odiosa, & exorbitans à iure communi, non est extendenda: tum etiam, quia Pontifici, vt suppleat ætatem ad beneficium, solet proponi habilitas pueri, & ingenium supplens ætatis defectum. Sic nonnulli valde docti recentiores Magistri.

3 Secunda conclusio. Non est tempus ætatis determinatum, quo recipiens beneficium teneatur recitare, sed statim ac recipit beneficium, si est rationis compos, & commodè potest, quia legere latine nouit, tenetur ad horas. Probatur, quia ius obligat omnes beneficiarios, & certissima sententia est, præcepta Ecclesiæ obligare omnes doli capaces, dempto præcepto ieiunij, vt docet Sotus sibi contrarius, & plures alij, vt latè dixi *lib.* 1. *summa, cap.* 12. *num.* 6. Sic tenent Nauarr. *c. quando, c.* 11. *num.* 16. & prædicti recentiores: atque ita prima sententia non est probabilis.

4 Tertia conclusio. Hi excusabuntur à recitatione horarum, si ignorent latinè legere, modò dent operam, vt id discãt. Ratio, quia pro tunc sunt impotentes ad recitandum. Sic Nauarr. & alij citati.

5 Vltima conclusio. Quando, facta relatione, & quòd est ignarus linguæ Latinæ, Papa dispensat cum aliquo ante ætatem, vt obtineat beneficium, censetur etiam dispensare, vt non recitet, donec habeat intelligentiam. Ratio, quia iam ipse videt, esse impotentem ad recitandum. Sic præfati recentiores.

Dubium LXII.

An obtinens capellaniam collatiuam, vel quoduis aliud beneficium, si studio litterarum vacet, satisfaciat suæ obligationi, si per alium recitet.

Duplex est sententia.

1 Prima docet, satisfacere, si recitet per alium. Sic tenet Landulphus à Sylu. *vbi infra* relatus. Idem Petrus, & Abbas antiquus, quos refert Panorm. *vbi infra* Idem Lucas de Penna *l. hac lege. C de proxim. sacro scrin. lib.* 12. saltem quando sufficienter deseruit per vicarium beneficio: & potest probari ex *c. fin. de magistris*, vbi ratione studij excusantur beneficiarij à residentia in suis beneficiis. Item, quia sufficienter videtur satisfieri beneficio, dum commodè per alium seruitur ipsi, & recitatur officium canonicum. Fauent huic sententiæ Greg. Lopez, Syluest. Angelus, Rosell. vbi referentes hanc sententiam, non damnant eam, sed tantùm dicunt, oppositam sententiam esse tutiorem.

2 Secunda sententia docet, teneri talem beneficiarium per se ipsum recitare, & nullo modo satisfacere, si per alium recitet. Probatur, quia obligatio recitandi est personalis, sicut obligatio ieiunandi, & audiendi sacrum; ipsum enim beneficiarium obligat ius ad recitandum; nec *c. fin. de magistris*, fauet oppositæ sententiæ, quia seruire beneficio, & studere sunt incompatibilia; non autem recitare horas, & studere. Hanc sententiam videtur tenere Ioan. Andr. *c. presbyter. de celebr. Miss.* & eam tenet Panorm. *c.* 1. *eod. tit.* & Card. *Clement.* 1. *eod. tit.* Syluest. *verbo hora, q.* 2. *dicto* 3. Rosel. *ibi n.* 2. Tab. *n.* 3. Ang. *n.* 4. Arm. *n.* 3. Turrec. *c. Eleutherius, dist.* 91. *n.* 11. Nauarr. *c. quando*, Lat. *c.* 11. *n.* 32. 33. D Anton. 3. *p. tit.* 13. *c.* 4 §. 1. Metina *C. de oratione, quæst. de necessitate vocaliter orandi oratione publica.* Ledesm. 2. 4. *quæst.* 16. *art.* 4 *dub.* 5. *fine.* Sotus *lib.* 10. *de iust. quæst.* 5. *artic.* 3. *vers. secunda conclusio, fine.* Gregor. Lopez *part.* 1. *tit.* 6. *l.* 34. *vers. Han de dezir.* Cordub. *summa quæst.* 186. *vers. lo quinto*, Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 9. *fol.* 146. *pag.* 1. & 147 *pag.* 2.

3 Sit conclusio. Hæc secunda sententia, vt certa, habenda est, nec opposita est probabilis, quia caret omni fundamento.

Dubium

Dubium LXIII.

An habentes pensiones teneantur recitare horas canonicas, vel aliquid aliud.

1 Et videtur, teneri, quia particeps est fructuum beneficij; ergo sicut sentit commodum, debet & onus sentire.

2 Aliqui dicunt, pensiones obligare ad recitandum, quia æstimant, esse beneficia. Pro hac sententia citatur Maioris 4. *dist.* 25. *quæst.* 5. *ad* 4. & aliqui Magistri recentiores hoc tenent de aliquibus pensionibus, alij de habente pensionem pro coadiutoria, vel quia iubilatus est; alij verò de pensionibus, quæ conceduntur in commutationibus, seu resignationibus: denique alij idem tenuerunt de ea, quæ datur propter coadiutoriam Episcopi, vel parochi, quia titulus est clericalis. Sed de hac coadiutoria specialiter *infra dub. sequenti*. Atque de prædictis pensionibus vide multa optima apud Gonzalez *reg.* 8 *Cancellariæ, glossa* 5. *toto* §. 5. Sit

3 Prima conclusio. Habentes pensiones, quantumuis pingues, non tenentur ad horas canonicas. Probatur, quia pensio non est beneficium. *cap. quoniam, de præbend. in* 6. sed est quoddam onus, quod imponitur habenti beneficium, & ius, quod habet pensionarius petendi pensionem ab illo, qui titulum, & beneficium habet. Et confirmatur, quia ideo Pius Quintus obligauit pensionarios (vt dicam *conclusione sequenti*) ad horas Beatæ Virginis, videns, eos ad horas canonicas non teneri. Sic Cordub. *lib.* 1. *quæstionarij, quæst.* 21. *sub finem, & in summa, quæst.* 186. Sotus *lib.* 10. *de iustit. quæst.* 5. *art.* 3. *versic. illos autem.* Metina *C. de oratione, quæst. de necessitate vocaliter orandi oratione publica.* Ledesm. 2. 4 *quæst.* 16. *art.* 4. *dub.* 5. Adrianus *quodlib.* 9. *art.* 1. *ad* 5. Sandoual *lib. de offic. canonico.* 5. *part. cap.* 5. Palacios *verbo hora.* Greg. Lopez *part.* 1. *tit.* 6. *l.* 34. *vers. han de dezir.* Nauarr. *cap. quando, cap.* 7. Hisp. *num.* 24. Lat. *num.* 25. *& cap.* 21. *num.* 9. Caiet. *opusc.* 17. *responsionum, responso* 10. & alij.

4 Secunda conclusio. Licèt secundùm ius commune pensionarij ad nullas preces obligentur: at per motum proprium Pij Quinti, quem refert Nauarr. summa Lat. *cap.* 25. *n.* 122. pensionarij, qui non titulo sæculari, sed vt clerici, pensiones percipiunt, tenentur ad officium paruum Beatæ Mariæ, & si id non recitent, tenentur ad restitutionem fructuum. Sic enim habetur expressè in illo motu proprio, & docet Nauarr. *eodem cap.* 25. *num.* 108. *& cap. quando.* Latinè *cap.* 7. *n.* 25. *& cap.* 21. *n.* 9. & latè probant Suarez *tomo* 2. *de religione lib.* 4. *de horis canonicis cap.* 22. *n.* 4. *&* 5. vbi ex dictis Canonistis, & Theologis, vsúque timoratorum probat hunc motum proprium esse vsu receptum, & saltem de Hispania ait sibi hoc constare.

5 Quòd si sit miles Lauretanus, vulgò habeat Cauallerato, & nubat, credo, quòd pensio antea titulo clericali habita, & virtute illius militiæ retenta obliget, quia non mutatur natura pensionis, sed est tantùm priuilegium retinendi cum matrimonio, aliàs, si ille viduus effectus venderet id officium, amitteret pensionem, aut iam non retenta priori titulo clericali, sed ratione officij: atque idem dico, si matrimonio inito obtineat pensionem titulo clericali virtute illius officij; est enim dispensatio quædam ad retinendum, vel obtinendum.

Tertia conclusio. Meliùs satisfaciet huic obligationi pensionarius, si pro officio paruo recitet horas canonicas: & ita si esset aliàs beneficiarius, vel ordine sacro initiatus, satisfaceret recitans horas canonicas. Ratio, quia animus Pontificis fuit, vt cùm pensionarius percipiat beneficij fructus, vt clericus, recitet aliquid clericorum, ac Beneficiariorum more, sed magis recitat vt clericus, recitans horas canonicas; ergo. Item, quia non fuit animus Pontificis magis obligare pensionarios, quàm beneficiarios, cùm hi plus participent, & potiorem titulum Ecclesiasticum habeant; sed qui est beneficiarius, & subdiaconus non tenetur bis recitare; ergo neque pensionarius, qui est subdiaconus. Sic Suarez citatus *num.* 6. & Enriquez à me consultus, & credo esse verissimum. 6

Dubium LXIV.

An coadiutor beneficiarij, qui scilicet partem fructuum beneficij percipit, vt ipsum beneficiarium coadiuuet, vel propter ipsius senectutem, vel infirmitatem, &c. teneatur ad horas.

Nota ex Palacios 4. *dist.* 15. *dispur.* 9. *fol.* 146. 1
hos coadiutores esse in duplici differentia: quidam enim sunt, qui dantur parochis ob eorum imperitiam, vel impotentiam, vel infirmitatem, & his distribuenda est pars fructuum beneficij, vt habetur in Trident. *sess.* 21. *cap.* 6. & hi (vt liquet) debent esse sacerdotes. Alij verò sunt, qui erant satis in vsu in Ecclesia cathedrali, qui habebant coadiutorias cum futura successione: quas iam prohibet Trident. *sess.* 25. *cap.* 7. & iam non permittuntur in Ecclesiis, nisi ad certam formam. Et hi coadiutores sæpè erant minoribus tantùm initiati.

Ratio ergo dubitandi est, vt coadiutor teneatur ad horas, sicut & principalis beneficiarius, quia mittitur in possessionem, sicut ipse, & deseruit Ecclesiæ, & hic titulus est Ecclesiasticus. Et sic aliqui, vt retuli *dub. præced.* asserunt, teneri ad horas. 2

Sit conclusio. Coadiutor ratione coadiutoriæ non tenetur ad horas. Ratio, quia coadiutoria non est beneficium. Item, quia ratione vnius beneficij non debẽt duo teneri ad horas canonicas, sed principalis tenetur ad horas canonicas; ergo non tenetur ad id coadiutor. Patet minor, quia principalis est verus beneficiarius. Sic Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 9. *fol.* 146. Nauarr. *cap. quando, c.* 20 Hisp. *n* 23. *&* 24. Lat. *n.* 18. Metina *C. de oratione, q. de necessitate vocaliter orandi oratione publica.* Ledesm. 2. 4. *q.* 16. *art.* 4. *dub.* 5. & optimè Suar. *tomo* 2. *de relig. lib.* 4. *de horis canonicis, cap.* 22. *num.* 17. *&* 19. & alij. 3

Nota Metinam, & Ledesmam dicere, quòd aliquando tenetur coadiutor recitare, scilicet, quando onus Ecclesiæ in defectu principalis in se suscipit. Sed meliùs Nauarr. & Suarez *num.* 22. asserunt, nunquam ratione coadiutoriæ teneri recitare, sed ad id tantùm teneri, ad quod constitutus est coadiutor. Vnde si constitutus est ad dicendas omnes, vel aliquas horas canonicas, ad id tenetur. Sicut, si ex voto se obligaret ad horas, vel partem horarum, teneretur eo modo, quo se obligauit. Nec obstat, quòd capiat possessionem, quia non capit pensionem beneficij, sed coadiutoris beneficiarij. 4

& ratione tituli Ecclesiastici, scilicet beneficij, & illud stipendium sufficiens est ad obligandum; impertinens autem est, siue recipiat id ex vno, siue ex pluribus beneficiis. Sic Suarez *de relig. lib.* 4. *de horis canon. cap.* 21. *num.* 12. dicens, hoc esse indubitatum. Idem tenent valde docti recentiores, & est omnino certum.

DVBIVM LXXI.

An qui habet solum beneficij titulum, & ex eo nullos fructus percipit, teneatur ad horas canonicas.

1 NOta, quòd sex modis contingit habere titulum beneficij, & non percipere fructus. Primò, quia beneficiarius non residet. Secundò, quia est excommunicatus, vel irregularis, vel suspensus. Tertiò, quia ad tempus in pœnam delicti priuatur fructibus. Quartò, quia ex statuto, vel consuetudine, vel alio priuilegio fructus primi anni, vel plurium reseruantur fabricæ Ecclesiæ, vel beneficiario proximè defuncto. Quintò, quia beneficium est litigiosum. Vltimò, quia fructus reseruantur pro pensione renuncianti beneficium. Et quia in quolibet horum modorum est specialis difficultas, de illis seorsim dubiis sequentibus disserendum est: in præsentiarum verò solùm vertitur in dubium in genere, an obligatio recitandi consurgat ex solo beneficij titulo, ac proinde solus ille obliget, etiam eum, qui fructus nequit percipere; an consurgat ex beneficij titulo cum fructuum perceptione, ac proinde, qui fructus nequit percipere, solutus sit à recitandi obligatione.

Triplex est sententia.

2 Prima docet, solum beneficij titulum absque fructuum perceptione obligare ad recitandum. Probatur primò, quia talis sponte sua acceptauit beneficium cum onere non percipiendi fructus; ergo tenetur ad horas, aliàs nec teneretur ad complendum in Ecclesia illud ministerium, quod exigit ipsum beneficium, quod est contra caput *clericus victum*, *dist* 91. Secundò probatur, quia, quando acceptat beneficium, & consentit, vt non possit percipere fructus, videtur acceptare beneficium cum onere recitandi, & soli iuri recipiendi fructus renunciare. Hanc tenet Medina *C. de oratione, quæst. de necessitate vocaliter orandi oratione publica*. Maioris 4. *dist.* 12. *quæst.* 3. Eiusdem sententiæ videntur Palud. 4. *dist.* 15. *quæst.* 5. *num.* 15. & Turrecrem. *cap.* 2. *dist.* 91. *num.* 19. dicunt enim hæc: Si quis receptus est in canonicum, licèt nihil percipiat, nec distributiones quotidianas, nec aliquod aliud emolumentum præbendæ ad præsens, sed recipere expectat in futurum, tenetur ad horas, quia habet verum beneficium, & vocem in Capitulo, & statum in choro.

3 Secunda sententia sic distinguit. Si ille beneficiarius sponte sua suscepit illum beneficij titulum, tenetur ex solo titulo recitare, & sibi imputet: si verò cogitur à superiori, vt acceptet beneficium sine fructibus, non tenetur, quia, quod obedientia compulsus facit, non est sibi imputandum. Sic Ledesm. 2. 4. *quæst.* 16. *art.* 4. *dub.* 5.

4 Tertia sententia docet, quòd quando beneficiarius habet titulum beneficij sine fructibus omnino, & per illum non stat, quominus fructus habeat, non tenetur recitare. Ratio, quia cùm recitandi obligatio non nisi ex sacro ordine, vel perceptione mercedis consurgat, iniustum videtur onus imponere, cui merces negatur: vt habetur *cap. cum secundum Apostolum, de præbend.* & est regula iuris *in* 6. Qui sentit onus, debet & commodum sentire. Hanc docent Sotus *lib.* 10. *de iust. q.* 5. *art.* 3. *vers. Pari modo de illo*. Syluest. Rosa aurea *tract.* 3. *de quæst. impertinentibus, casu* 19. Caiet. & Palac. *in summa verb. hora*, vbi Arm. *n.* 1. Nieua *in summa tit.* 68. Iosephus Angles *floribus quæst. theolog. mat. de restit.* vbi de clericis restitutioni obnoxiis, *fol.* 102. 103. Sandoual *lib. de offic. canonico* 5. *p. cap.* 5. Cord. *summa quæst.* 186. Briarerh *quodlib.* 4. *proposit.* 4. Nauarr. *cap. quando*, Lat. & Hisp. *cap.* 7. *num.* 28. 29. & summa Lat. & Hisp. *cap.* 25. *num.* 103. Hanc etiam tenent communiter recentiores Magistri, & alij. Et hæc sententia est probabilior. Solutiones ad argumenta primæ sententiæ habes *infrà dub.* 76.

Hinc fit, quòd si beneficiatus merè gratis confert fructus alteri, vt si parentes, vel eius consanguinei ex eius voluntate fructus percipiant, tenetur recitare, quia ipse censetur recipere, cùm eius voluntate, & nomine alter capiat. Sic tenent omnes, & specialiter Nauarr. Cord. Sotus, Ledesm. *vbi suprà*. Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 9. *fol.* 144. 5

DVBIVM LXXII.

An beneficiarius, qui fructus beneficij non percipit, quia non residet, & solùm fructus dantur residentibus, teneatur ad horas.

HAc in re certum est, quòd si contra ordinem iuris non resideat, tenetur recitare; quia per ipsum stat, quo minus fructus percipiat, & sua est culpa non residere. Sic omnes Doctores citandi, & citati *dub. præcedenti*. pro tertia opinione. 1

At difficultas est, an quando non residet ex legitima causa, & secundùm ordinem iuris, vt si scholasticus causa studij non resideat, & cum legitima licentia, & ideo fructus non percipiat, teneatur recitare. Duplex est sententia. 2

Prima docet, hunc teneri recitare. Ratio, quia per eum stat, quo minùs fructus percipiat, cùm verè possit residere. Sic Soto *lib.* 10. *de iustit. quæst.* 5. *art.* 3. *vers. Pari modo de illo*, vbi hæc dicit, *quando quis priuatur fructibus, quia non residet, tenetur recitare*, & non distinguit, an ex causa legitima non resideat. Idem Palud. 4. *dist.* 15. *quæst.* 5. *num.* 15. Turrecrem. *cap.* 1. *dist.* 91. *num.* 19. Cordub. *summa quæst.* 186. *vers. lo tercero.* Ledesm. 2. 4. *q.* 16. *art.* 4. *dub.* 5. Nauar. summa Lat. & Hisp. *c.* 25. *n.* 103. & *cap. quando*, Lat. & Hisp. *cap.* 7. *num.* 28. idem multi docti recentiores.

Secunda sententia docet, hunc non teneri recitare. Ratio, quia obligatio recitandi in beneficiario non est, nisi propter sustentationem datam, sed Ecclesia priuat hunc iure proximo recipiendi sustentationem, & hoc absque sua culpa, & cum legitima licentia, & causa iure expressa; ergo. Ita Angelus *verbo hora*, *num.* 4. Gregor. Lopez *l.* 34. *vers. han de dezir. tit.* 6 *part.* 1. & hanc sententiam dicunt fortè esse veram, Tab. *verbo hora*, *num.* 3. Syluest. *ibi quæst.* 2. *dicto* 3. Hanc tenuit P. Enriquez, vt retulit quidam doctus neotericus in suis scriptis. Et hæc videtur mihi probabilior, & amplectenda. 3

DVBIVM LXXIII.

An beneficiarius, qui fructus beneficij non percipit, eo, quòd est excommunicatus, irregularis, vel suspensus, teneatur recitare.

DVplex est sententia.

1 Prima docet, non teneri recitare. Ratio, quia nequeunt tales percipere fructus beneficij. Hanc tenet Briareth *quodlib.4. propositione 5.*

2 Secunda sententia docet, teneri hos recitare. Ratio, quia suspensus, & irregularis ante sententiam iudicis non amittunt beneficium, nec beneficij redditus, vt habes *suprà dub.14. & 15.* excommunicatus verò potest consequi fructus beneficij, cùm per ipsum stet, quominus absoluatur, & sic eos consequatur. Si verò, facta diligētia, per ipsum non stet, quominus absoluatur, non perdit beneficij fructus, vt habes *suprà dub. 11.* Hanc tenet Soto *lib.10. de iust.q.5.art.3.versic.Pari modo de illo,* vbi hoc docet de excommunicato. Idem de excōmunicato docet Iosephus Angles *floribus. q. theolog.2.p.materia de restit.* vbi de Clericis restitutione obnoxiis, *fol.*208. Couarr.3.*var.cap.*13.*n.*8.*versi.*12. vbi refert pro eadem sententia Card. Gigas, Decium, Albertum de Ferrariis, Ioannem de Lignano, & quidam docti recentiores. Idem tenent de irregulari suspenso, & excommunicato, Cord. *summa, quæst.*186. Tuttecr. referens Rayner. Gost. & Hostiensem *cap.*1. *dist. 91. num. 11.* idem tenet Palud.4. *dist.15. quæst.5. num.15.* vbi hæc dicit: *si postquam beneficiarius prebendam adeptus est, totum emolumentum perderet, tenetur recitare.* Et hæc sententia, tanquam verissima, est tenenda.

3 Nota, hanc conclusionem non tantùm esse veram de iustè excommunicato, sed etiam de iniustè, quia hic potest absolui, & post absolutionem recuperare fructus eius temporis, quo iniquè est excommunicatus, vt habes *dicto dub.11.* Sic Cou. *vbi suprà*, & fauent reliqui citati; absolutè enim dicunt, beneficiarium excommunicatum teneri ad horas: nec distinguit, an iustè, vel iniustè sit excommunicatus. Idem tenuit P. Enriquez à me consultus.

4 Secundò nota, si per irregularitatem, vel depositionem, vel alio modo ex toto quis amitteret beneficium, ita, quòd desineret esse beneficiatus, non tenetur recitare. Ratio, quia, cessante causa, debet & effectus cessare. Sic Cord. Couarr. Palud. *vbi suprà.* Tuttecr. *cap.*1. *dist.*91 *n.*19. Nauarr. *cap. quando, cap.*7.*num.*20.& alij. Hinc

5 Infertur, si aliquis recipiat beneficium per simoniam, vel existens excommunicatus, vel irregularis, vel non habens legitimam ætatem, vel in alio casu, in quo collatio est nulla, non tenetur recitare; quia non habet titulum verum beneficij, nec facit fructus suos. Sic quidam neotericus valde doctus, qui sic resolutum fuisse Salmanticæ à Patribus Societatis dicit, & bene aduertit, quòd, si hic deberet petere in his casibus reualidationem, & fructuum compositionem, si non recitauit, debet etiam explicare illam conditionem in compositiune, aliàs tenebitur iterum componere se de fructibus, ob illam causam.

DVBIVM LXXIV.

An beneficiarius, qui esset suspensus à beneficio ad tempus, v g. damnatus per iudicem, vt non acquireret fructus vnius anni, an illo tempore teneatur ad horas.

DVplex est sententia.

Prima dicit, teneri recitare. Probatur, quia per ipsum stetit non facere fructus suos, siquidem ob culpam suam damnatus est. Item, quia ipsa punitio iudicis videtur supponere, quòd recitet, quia est pœna, quam infert, scilicet priuare illum suis fructibus, vt autem fructus sint sui, debet recitare. Hanc tenent Palud.4. *dist.15. quæst.5. num.15.* & Tuttecr. *cap.1. disp.91. num.19.* vbi hæc dicunt, si beneficiarius postquam adeptus est beneficium, totum emolumentum perdat, tenetur ad horas. Idem tenuit quidam doctus neotericus in suis scriptis. 1

Secunda docet, hunc non teneri recitare. Ratio, quia, licèt culpa sua fuerit damnatus, at vbi damnatus est, iam non stat per ipsum, quominùs fructus recipiat: nec sententia iudicis supponit, ipsum recitare, & facere fructus suos; sed in hoc consistit sententia, vt perdat ius ad illos fructus, qui debebant esse sui, & quos poterat lucrari recitando. Item, quia, si in perpetuum priuaretur fructibus, durum esset illum obligare ad horas; ergo nec, si priuaretur ad tempus, est obligandus pro eo tempore. Pro hac sententia faciunt Doctores *suprà dub.71.* citati, qui dicunt, non teneri recitare, qui fructus beneficij non potest acquirere. Et Briareth *quodlibeto 4. propositione 5.* & tenuit expressè P. Enriquez, vt retulit quidam doctus recentior in suis scriptis. Et hæc sententia est probabilior. 2

DVBIVM LXXV.

An si statuto, vel consuetudine, vel alio priuilegio, vt fit in aliquibus Ecclesiis Hispaniæ, vel Germaniæ, introductum sit, vt primo anno nil penitus percipiat Canonicus, vel beneficiarius, licèt seruiat, teneatur talis eo primo anno recitare.

REspondetur id abrogasse Pium Quintum per *Extrauag.* quæ incipit, *Dudum*, editam anno 1570. Sed, si aliquæ Ecclesiæ nolunt eam recipere, excusantur noui beneficiarij à recitando, quia, cùm non possint sine impensis magnis, & lite contra suam Ecclesiam fructus obtinere, satis videtur, non posse tales fructus recipere; si tamen expensæ non essent tantæ, & ij alia de causa contra suam Ecclesiam litigarent, non excusarentur à recitando, quia in illis cessaret reuerentia, quæ à litigando contra suam Ecclesiam retraheretur. Sic Nauarr. *cap.quando*, latinè *cap.7.num.30.* 1

DVBIVM LXXVI.

An, quando aliquis habet beneficium litigiosum, & ideo non percipit fructus, teneatur recitare.

NOta, hoc dubium agitati posse in duplici casu; alter est, quando lis oritur ante adeptam 1

beneficij possessionem: alter verò, quando oritur post adeptam beneficij possessionem.

Triplex est sententia.

1 Prima absolutè docet, eum, qui non est in pacifica beneficij possessione, & ideo fructibus nun potitur, non teneri recitare: vnde videtur loqui, etiam post adeptam beneficij possessionem, quando ea non est pacifica. Sic tenet Palacies *in summa, verbo hora*. Turrecr. *cap.1. dist.91. num.19.* & Palud. *4. dist. 15. quæst. 5. art. 1. num. 15.* quem refert, & approbat Soto, licèt breuissimè, *lib. 10. de iust. q. 5. art. 3. versic. Pari modo de illo.* Et hanc sententiam videtur etiam tenere Sandoual *lib. de officio canonico, p. 6. cap. 14.* saltem quoad restitutionem, quia dicit, quòd beneficiarius omittens horas, non tenetur restituere, nisi post sex menses, qui debent numerari ab obtenta pacifica beneficij possessione.

3 Secunda sententia absolutè dicit, quòd, si ante possessionem veniat lis, quamdiu nulli litigantium conceditur possessio, nullus tenetur ad horas. Sic tenet Palacios *4. dist. 15. disp. 9. fol. 144* Idem tenent aliqui, qui (vt refert Nau. *cap. quando*, Latinè *cap. 7. num. 29.*) putant, non teneri beneficiarium recitare per solam beneficij collationem, donec apprehendat possessionem beneficij, vel per eum stet, quominus apprehendat; quia putant non posse beneficiarium capere fructus beneficij per solam collationem, donec possessionem apprehendat.

4 Tertia sententia docet oppositum, quæ amplectenda est, & claritatis maioris gratia explicabitur aliquibus conclusionibus. Sit

5 Prima conclusio. Qui prouisioni, vel collationi beneficij sibi factæ nondum consensit, non tenetur ad horas. Ratio, quia nondum beneficium est suum. Conclusio est certa, & eam docet Nauar. *cap. quando*, Lat. *cap. 7. num. 29.*

6 Secunda conclusio. Quando lis aduenit ante possessionem beneficij, licèt beneficiarius nondum acceperit possessionem, nec possit illam accipere, tenetur recitare, quando verisimile est pro ipso ferendam esse sententiam; quia habita sententia, fructus sequestrati, aut ab aduersario percepti, sunt ipsi restituendi: fructus enim percepti post litem, saltim contestatam, debentur vero beneficiario, si vicerit, vt probat Nauarr. *vbi suprà.* Item, quia iam hic habet titulum, & beneficij collationem: at per solam collationem ante possessionem acquiritur beneficij dominium, vt expressè habetur *cap. si tibi absenti, & cap. penultimo, de preben. lib. in 6.* & sic à die collationis fructus debentur ipsi beneficiario; fructus enim debentur domino. *cap. grauis, de restit. spoliat.* quod inde etiam constat, quia mortuo prouiso ante quæsitam beneficij possessionem, vacat illud per eius mortem, per tradita à Felino *in rubric. de constit. num. 5.* & confirmatur ampliùs, quia, si quis habet iam legitimam beneficij collationem, & superior nollet ei iniustè dare possessionem, fas esset, data pecunia redimere vexationem; quod fas non esset, nisi per collationem acquireretur plenum ius in beneficio. Hanc conclusionem contra primam, & secundam sententiam tenet Nauarr. *cap. quando*, Hisp. *cap. 7. num. 28.* & meliùs Lat. *eodem num. & num. 29.* & summa Hisp. & Lat. *cap. 25. num. 103. 104.* Cord. *summa, quæst. 186. §. Lo quarto se sigue.* Pro eadem sententia est Caiet. *verbo hora, in principio*, vbi hæc dicit, *beneficiarius non tenetur recitare, si non potest habere beneficij possessionem, ac fructus, nisi postmodum ei fructus dandi sint, quamuis pro tunc actualis perceptio fructuum sit impedita.* Pro eadem videtur esse Ledesm. *2. 4. quæst. 16. art 4. dub. 5. conclus 6.* vbi hæc dicit, *Beneficiarius, qui modò non recipit fructus, at eosdem in posterum recipiet, tenetur recitare, vt cùm fructus sunt sequestrati, quia est lis inter partes, is qui habet iustitiam, tenetur recitare.* Hanc etiam tenent nonnulli docti recentiores.

7 Tertia conclusio. Quando non est verisimile pro ipso beneficiario, qui habet collationem, ferendam esse sententiam, sed lis sit in æquilibrio constituta, non tenetur recitare. Ratio, quia probabiliter est dubius, & in æquilibrio, an beneficium sit suum, & fructibus eius sit potiturus, & in dubio, an percipiet commodum, non est ad onus astringendus. Hanc tenent expressè authores pro prima sententia allegati; & videntur tenere Caiet. Nauarr. Cord. *vbi suprà*; dicunt enim habentem beneficium litigiosum teneri recitare, quando, habita sententia, fructus sequestratos debet obtinere. Vbi videntur supponere, debere esse magnam spem, & probabilitatem obtinendi. Idem videtur tenere Ledesm. *vbi suprà*; dicit enim, illum, qui habet iustitiam, teneri recitare: vbi videtur supponere, requiri esse iustitiam verisimilem. Hanc tenent quidam docti iuniores.

8 Quarta conclusio. In aliquibus beneficiis est vera secunda sententia, in illis scilicet beneficiis, vt in canonicatibus, in quibus non potest beneficiarius aliquid de fructibus percipere ante possessionem acceptam; in his enim non tenetur ad recitandum per solam collationem, donec apprehendat possessionem, vel per eum stet. Ratio, quia in his incipit ius ad fructus beneficij à die possessionis adeptæ. Sic Nauarr. *cap. quando*, Latinè *cap. 7. num. 29.*

9 Quinta conclusio. Quando lis aduenit post possessionem beneficij adeptam, tenetur possessor recitare, licèt iudicis authoritate fructus reseruentur, seu sequestrentur vsque ad litis finitionem. Ratio, quia tunc obuentiones, vel manualia, sunt possidenti, si beneficio inseruiat. Sic Palacios *4. dist. 15. disp. 9. fol. 144.*

10 Vltima conclusio. Quando lis aduenit post possessionem adeptam, & beneficium nullum habet seruitium, vt si est præstimonium, Hispanè *prestamera*, & sic fructus omnes sequestrantur, nulla parte possessori relicta, iudicandum est, an hic teneatur recitare, sicut, quando lis aduenit ante possessionem, iuxta dicta *in 2. & 3. conclusione*; & videtur de mente authorum, quos *ibi* citauimus.

Dubium LXXVII.

An, quando authoritate Papæ datur alicui tantùm titulus beneficij, & alteri reseruantur fructus, ille, qui habet titulum sine fructibus, teneatur ad horas.

Triplex est sententia.

1 Prima dicit, teneri hunc recitare: quod potest probari argumentis *suprà dub. 71.* adductis pro prima opinione Item, quia beneficium non debet defraudari recitatione horarum; sed in hoc casu non tenetur recitare pensionarius: ergo tenetur habens titulum. Hanc sententiam, vltra Doctores

dicto

*dicto dub.*71.citatos,tenet Nauarr. *cap. quando*,Lat. *cap.*10.*num.*15.*& cap.*21. Lat.*n.*12. (mutat enim sententiam, quam habuit Hispanè.) Idem Palacios 4.*dist.*15.*disp.*9.*fol.*144. & explicant, teneri hunc recitare, licèt omnes fructus, & seruitium beneficij reseruentur alteri; & eorum ratio est, quia Papa non reseruat seruitium sine consensu beneficiarij,& sic per ipsum stat. At dicit Nauarr. succedentem in eo beneficio, cui omnes fructus, & administratio tota reseruata fuit ex prædecessoris sui consensu, non teneri recitare, quia per ipsum non stat nullos fructus capere.

2 Secunda sententia absolutè dicit,eum, cui authoritate Papæ reseruantur omnes fructus, non teneri recitare. Ratio, quia nullos potest fructus percipere. Sic Soto *lib.*10.*de iust.quæst.*5.*art.*3.*vers. Pari modo de illo.* Palacios *in summa, verbo hora.*

3 Tertia sententia docet,quando beneficium habet annexam aliquam administrationem in Ecclesia,cuiusmodi est beneficium curatum, Canonicatus, & portio, & communiter quodcumque aliud à præstimonio, si authoritate Papæ reseruentur solùm fructus,qui dicuntur *grossa beneficij*, Hispanè *la gruesa del beneficio*, & non reseruatur seruitium, vel distributiones, qui habet titulum, tenetur recitare: si verò authoritate Papæ est expressè reseruatum seruitium, & distributiones, & omnes fructus, non tenetur, qui habet titulum, recitare. Probatur prima pars,quia ille habens titulum potest exercere administrationem in Ecclesia, & habere stipendium correspondens illi: quando enim Papa absolutè reseruat fructus,fructus intelliguntur, qui reliqui sunt deductis oneribus.*l.fructus,ff.solut.matr.* cum notatis *ibi*, & per Felinum *cap.ad nostram,de iureiur.* Probatur secunda pars, quia talis nec habet, nec potest habere aliquos fructus. Hanc tenent Cord. *summa, q.*186. Saodoual *lib.de offic.canon.*5.*cap.*5.Nauarr. summa Hisp.& Lat.*cap.*25.*num.*104.*& cap.quando*,Hispano *cap.*7.*num.*29.*& cap.*20.*num.*19.& nonnulli docti recentiores.

4 Sit conclusio. Hæc tertia sententia est probabilior,& amplectenda. Hinc

Infertur,quòd quando beneficium nullam omnino habet administrationem,qualc est præstimonium,si authoritate Papæ reseruentur omnes fructus,qui habet solum titulum,non tenebitur recitare,quia tunc nullos fructus potest percipere. Et in his est vera sententia secunda Soti. Ita tenentur dicere authores tertiæ sententiæ, & tenuere quidam docti neoterici.

5 Secundò infertur, quòd, quando authoritate Papæ sunt reseruati alicui fructus pro pensione,& habens solum titulum beneficij est inhabilis ad inseruiendum illi beneficio,quia,v.g.nondum est sacerdos,nec potest esse pro illo tempore, vel defectu ætatis,quia dispensatum est fortè cum eo in ætate solùm ad beneficium, & non ad sacerdotium,vel quia spectat quatuor tempora, vt possit promoueri ad sacerdotium, hic non tenetur recitare; quia nec potest acquirere fructus principales, nec fructus seruitij, nec per ipsum stat. Sic nonnulli docti recentiores in suis scriptis. Et in hoc,licèt dubius,magis propendet Nauar. *c.quando*,Hisp.*cap.*7.*num.*29.*fine*, licèt *cap.*20. Hisp.*n.*20. sentiat oppositum.

6 Vltimò infertur eum,qui habet beneficium inter hæreticos, & non potest habere redditus,non teneri recitare;quia nec percipit, nec potest percipere fructus. Sic prædicti recentiores, & Toletus *in summa.*

Tandem soluenda sunt argumenta primæ sententiæ. Ad primum, quod positum est *suprà dubio* 71.in prima opinione respondetur,quòd,cùm hoc fiat authoritate Papæ,non est illi imputandum, sed potiùs videtur,quòd Papa priuando illum fructibus omnibus,consequenter absoluat eum ab obligatione recitandi. Et ad id inconueniens, quod infertur, scilicet,quòd nec teneretur ad ministerium,quod exigit illud beneficium in Ecclesia,respondetur,quòd si Papa reseruauit omnes fructus, & administrationem in Ecclesia, habens titulum ad nihil tenebitur;si verò solos fructus,tenebitur ad administrationem,& ad recitandum; quia iam recipiet aliquos fructus pro illa administratione, vt diximus. 7

Ad secundum argumentum *ibi* positum respondetur negando antecedens, sed tantùm acceptat titulum cum onere,quod habet titulus ex se; at titulus solus beneficij non habet onus recitandi,sed ratione fructuum. 8

Ad aliud argumentum in præsenti dubio positum pro prima opinione patebit ex dicendis *dubio sequenti.* 9

DVBIVM LXXVIII.

An in his casibus,quibus dubio præcedenti diximus, quòd habens solum titulum beneficij non tenetur recitare,teneatur ad horas canonicas pensionarius ille,qui recipit fructus.

Triplex est sententia.

Prima docet, quòd,quando habens solum titulum sine fructibus reseruatis alteri in pensionem,non tenetur recitare, iuxta dicta *dub. præcedente*;tenetur recitare horas canonicas pensionarius,cui illi fructus reseruati sunt. Ratio,quia aliquis debet teneri ad recitandum ratione illius beneficij, ne beneficium hac obligatione, quam causat, defraudetur: sed in hoc casu non tenetur habens titulum;ergo tenebitur pensionarius. Sic Nauarr.*cap.quando*,Hisp.*cap.*7.*num.*30. Cord.*summa q.*186.§. *la tercera opinion.* Idem tenuit P. Enriquez à me consultus. 1

Secunda sententia docet, quòd, quando illud beneficium habet aliquam administrationem, seu residentiam in Ecclesia,& reseruantur fructus,& illa administratio habenti titulum,tenetur ille recitare, cui reseruatur seruitium, siue sit ipse pensionarius, qui seruit, siue alter;quia hic administrator recipit stipendium beneficij, & titulo ecclesiastico,non beneficiari, sed administratoris:si verò beneficium nullam omnino habet administrationem,vt præstimonium,non tenetur recitare habens titulum sine fructibus, nec pensionarius, cui reseruati sunt authoritate Papæ illi fructus;quia hic est merè pensionarius sine titulo ecclesiastico beneficiati, vel administratoris. Hanc tenuit quidam valde doctus neotericus in suis scriptis. 2

Tertia sententia expressè reprobat primam, & secundam,& docet,quòd,quoties authoritate Papæ reseruantur omnes fructus pro pensione, & etiam seruitium,non tenetur recitare, qui habet merum titulum, nec etiam pensionarius, nec ille 3

qui

qui habet seruitium beneficij, siue sit pésionatius, siue alter, qui habet tale seruitium sine titulo beneficij, & sic in nullo casu admittit pensionarium teneri ad horas canonicas. Probatur, quia cùm obligatio recitandi horas canonicas sit de iure positiuo, non est alicui imponenda, nisi in casibus, in quibus ipsum ius obligat; sed non obligat ius ad recitandum illum, qui non est Religiosus, vel ordinem sacrum habet, vel beneficium: at in præsenti casu hic pensionarius etiamsi habeat administrationem, verè nõ habet beneficium; ergo non est obligandus. Et confirmatur, quia si curatus aliquis ex licentia Prælati substitueret aliquem, qui ministraret beneficio, & ratione ministerij acciperet manualia, vulgò *el pie de altar*, nullus obligabit illum ad recitandum ratione illius administrationis, & ratione illorum fructuum: cuius signum est, quia si non recitaret, non compelleretur hos fructus restituere; ergo. Item quia Pontifex summus separans omnes fructus à beneficio, videtur dispensare, vt nullus recitet pro illo beneficio, nisi expressè det titulum, vel fructus, exprimens velle alterum ad recitandum obligari: quod potest facere, cùm obligatio recitandi sit de iure positiuo. Et voluit Papa contentus esse alio seruitio, quod præstat, vel præstitit pensionarius æquiualens horis, ob quod talis pensio est illi concessa. Hanc tenuit quidam valde doctus neotericus in suis scriptis, & videtur mihi multò probabilior cæteris.

Dubium LXXIX.

An, qui plura habet beneficia, teneatur toties horas canonicas recitare, quot beneficia habet.

Duplex est sententia.

1 Prima docet eum, qui iustè obtinet plura beneficia, scilicet ex iusta dispensatione, non teneri, nisi semel, recitare; quia dispensatio videtur ex pluribus illis beneficiis facere vnum; at qui iniustè plura obtinet, teneri toties recitare quotidie horas canonicas, quot beneficia habet. Ratio, quia quodlibet beneficiũ per se obligat ad recitandum, & in hac obligatione per nullum dispensatum est (quando enim iustè illa habet Pontifex, qui in pluralitate dispẽsat, dispensare videtur, ne pluries recitet;) ergo. Et confirmatur, quia aliàs defraudaret illa beneficia horarum recitatione, ad quam singula obligant, & plures ministri, si illa beneficia deberent habere, singulas horas canonicas singuli erant recitaturi. Hanc tenet Palud. 4. *dist.* 15. *q.* 5. *n.* 13. Nauarro *c. quando*, Lat. *c.* 12. *n.* 61. 63. Autor summæ virtutum, & vitiorum, *tomo* 2. *c.* 21. §. *quæ faciunt ad plurium beneficiorum detestationem, in tertio, quod facit, in fine illius*, Guillermus Parisiensis, quem refert, & sequitur Dionys. Carthus. *in opusc. lib. vno contra pluralitatem beneficiorum, art.* 17. & *lib. vno de vita Canonicorum, art.* 21. *sub finem.* Atque hanc sententiam probat latè, & optimè Suar. *de Religione lib.* 4. *de horis canonicis, c.* 18. *n.* 17. vbi ait, esse ita indubitata consuetudine receptum, vt non possit in moralem dubitationem adduci. Fauent etiam alij, qui quæstionem hanc disputantes dicunt, eum, qui iustè plura habet beneficia, non teneri ad pluries recitandum: vbi videntur oppositum innuere in habente plura beneficia iniustè. Hi sunt D.Th. *quodlib.* 1. *art.* 13. Ricard. *quodlib.* 2. *q.* 26. Driedus *lib.* 2. *de libertate Christiana c.* 4.

Secunda sententia docet, eum, qui plura habet beneficia, etiam iniustè, non teneri, nisi semel recitare quotidie horas canonicas. Probatur, quia hic est vnus tantùm minister, & quando plures rationes obligandi ad recitandum concurrunt in vnico ministro, non obligant illum, nisi ad semel recitandum, vt plures ordines sacri, scilicet subdiaconatus, diaconatus, & sacerdotium, vel ordo sacer, & beneficium, licèt iniquè susciperentur, non obligant, nisi ad semel recitandum. Hanc tenent Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 9. *fol.* 147. & Suar. *suprà num.* 10. & videtur mihi multò probabilior. 2

Dubium LXXX.

An scholasticus beneficiarius existens in studio, vel ex alia causa absens teneatur ad officium defunctorum, quod in sua Ecclesia dicitur.

Nota, quòd officium defunctorum quandoque in Ecclesia dicitur, sicut ordinariè pertinens ad Ecclesiæ officium, sicut in tota Ecclesia in die defunctorum: & in qualibet Ecclesia est aliqua super hoc specialis consuetudo, vt, quòd dicatur semel in hebdomada, &c. Aliquando verò dicitur officium defunctorum in Ecclesia extraordinariè propter aliquam causam emergentem, vt ad preces alicuius personæ, vel ad sepeliendum defunctum, &c. 1

Prima conclusio. Ad officium defunctorum, quod ordinariè dicitur in Ecclesia, tenetur Clericus beneficiarius etiam existens in scholis. Ratio, quia recipit stipendium pro illo. Sic D.Th. *quodlib.* 6. *art.* 8. Arm. *verbo hora, n.* 3. Syluest. *q.* 6. Driedo *lib.* 2. *de libertate Christ. c.* 4. Turrec. *c.* 1. *dist.* 91. *n.* 21. Nauarr. *c. quando*, Hisp. & Lat. *c.* 10. *n.* 34. Sandoual *lib. de offic. canon.* 1. *p. cap.* 6. 2

Nota hic, quòd, si Ecclesia illa non dicit illud officium ex dotatione aliqua, eleemosynâ ad hoc relictâ, sed tantùm ex consuetudine, si beneficiarius recitat iuxta Breuiarium Pij Quinti, non tenebitur ad illud, iuxta *alibi* dicta. 3

Secunda conclusio. Ad illud verò, quod extraordinariè dicitur in Ecclesia, non tenetur beneficiarius existens in studio, vel aliàs absens; quia id non est pars officij, nec recipit propter illud stipendium. Sic Turrecr. Nauar. *ibi*, & videtur tenere D. Thom. *ibidem.* 4

Vltima conclusio. Similiter non tenetur ad alia suffragia, quæ fierent extraordinariè in sua Ecclesia: patet eadem ratione. Sic Turrecr. *ibidem.* 5

Dubium LXXXI.

An clerici beneficiarij, qui non recitant horas canonicas, teneantur fructus ex beneficio perceptos restituere, stando in solo iure naturæ, ante decretum Concilij Lateranensis.

Duplex est sententia.

Prima dicit, teneri restituere, etiam stando in iure naturali. Probatur, quia beneficium datur propter officium, *cap. fin. de rescript. in* 6. Sed officium maximè propriũ clerici est recitare horas canonicas; ergo, qui id non præstat, tenetur iure naturali 1

naturali restituere, quod illi datum est propter hoc. Sic Sotus *lib. 10. de iust. q. 5. art. 6.* Couarr. *lib. 3. var. cap. 13. n.* 10. Iulius Clarus *pract. crimin. lib. 5. fin. q. 73. vers. pariter etiam.* Calderinus *c. 1. de celebrat. Missa.* Dominicus *c. fin. de rescript. in 6.* & ibi Francus, *n. 4.* Bald. *l. 1. C. de his, quibus vt indig. in 1.* Iason *l. scriniarios, C. de testam. milit. n. 6.* Decius *cap. cum omnes, de constit.* Ripa *l. finali, C. de reuocand. donat. q. 66.* Ang. *verbo hora, n. 11.* Adr. 4. *materia de rest. q. an clericus teneatur restituere, quod vltra victum de redditibus beneficij consumpserit. vers. Pro responsione.* Et hanc sentit tutiorem glossa pragmatica sanctione, *tit. qualiter hora canonica sint dicenda.* Licet enim ferè omnes hi Doctores non explicent, quòd iure naturali teneatur beneficiatus non recitans restituere, at dicut teneri restituere, & non meminere decreti Concilij Later. vnde videntur sentire, ante tale decretum, stando in iure naturali, teneri restituere. Idem tenuere quidam docti neoterici in suis scriptis. Idem de habentibus beneficium simplex tenet Nauarra *lib. 2. de restit. c. 2. num.* 197. secus de curatis, quia habent alia ministeria; & cum Nauarra tenet Aragon *2. 2. quast. 83. art. 13. fol.* 867.

2 Secunda sententia dicit, quòd, stando iu iure naturali, & secluso decreto Concilij Lateranensis, non tenetur restituere fructus beneficiarius non recitans. Probatur, quia nullus textus id præcipiebat, & nulla est ratio id conuincens: quòd enim beneficium detur propter officium, id non conuincit, quia respondet optimè Sylu. *vbi infra*, primò, quòd beneficium non datur simpliciter, & omnino propter officium, sed etiam, vt clericus assumptus in partem Domini de patrimonio Domini viuat, & non mendicet. *c. Diaconi 93. dist. & c. 2. de prabendis.* Item, quia non solùm horæ canonicæ sunt officium, propter quod datur beneficium, sed ministratio sacramentorum, consiliorum, & verbi Dei, & decantatio diuinorum tempore, quo populus confluit, & denique, vt beneficiarius celebret, & faciat cætera ordinis sacerdotalis. Item, quia beneficium non datur propter officium, ita vt propterea importet conditionem, sed importat modum, & sic, illo non adimpleto non sunt restituendi fructus. Hanc tenent Præpositus *in summa* 44. Driedo *lib. 2. de libertate Christ. c. 4. paulò post principium.* Nauarr. *c. quando c. 7. n. 31. & c. 10.* Hisp. *n. 37.* & Lat. *c. 21. n. 58.* Syluest. *verbo hora, in fine, & verbo clericus, 4. q. 13.* Panor. & Card. *c. 1. de celebrat. Missar.* Felinus *c. postulasti, de rescript. n. 7.* Rosel. *Clericus 4. n. 23.* Tab. *beneficium 3. n. 11. & verbo, restitutio, n. 19.* Arm. *verbo, beneficium, n. 69. & verbo, Clericus, n. 27.* D. Anton. *2. p. tit. 2. c. 4. fine*, & plures alij Doctores, quos refert Syluest. *vbi supra*, dicens, esse ferè omnium. Et hæc est communis sententia, vt docet Couarr. *vbi supra.* Idem tenuere nonnulli valde docti recentiores. Et hæc sententia est probabilior.

Dubium LXXXII.

An, post Concilij Lateranensis decretum, & motum proprium Pij Quinti, beneficiarij non recitantes teneantur fructus beneficij restituere.

1 Nota, in Concilio Lateranensi sub Leone X. *sess. 9. §. statuimus*, sic haberi. *Statuimus, quod quilibet habens beneficium cum cura, vel sine illa, si post sex menses ab obtento beneficio officium diuinum non dixerit, legitimo cessante impedimento, beneficiorum suorum fructus suos non faciat pro rata omissionis recitationis officij, & temporis, sed eos, tanquam iniustè perceptos, in fabricas huiusmodi beneficiorum, vel pauperum eleemosynas erogare teneatur: si verò vltra dictum tempus in simili negligentia contumaciter permanserit, legitima pracedente monitione, beneficio priuetur: intelligatur verò officium omittere, quo ad hoc, vt beneficio priuari possit, qui per quindecim dies illud, saltim bis, non dixerit.* Hæc ibi.

Circa hoc dubium variæ sunt sententiæ: quidam enim dicunt decretum hoc non esse vsu receptum, & sic ex vi illius non obligari beneficiarios non recitantes restituere fructus. Sic nonnulli valde docti recentiores Magistri in suis scriptis Et Simancas *lib. de instit. cathol. tit. 9. num.* 268. dicit, dubitari probabiliter posse, an hæc pœna obliget omnino in foro conscientiæ, quia hoc decretum vsu non est receptum, & paucis innotuit. Et Sotus *lib. 6. de iust. quast. 1. art. 6 ad 1.* dicit, nondum planè sciri, an fuerit vsu receptum. 2

Alij verò dicunt statutum in hoc decreto magis videri pœnam, quæ iustè à Prælatis imponi potest, quàm, vt quis ad eam per se teneatur. Sic Petrus Soto *lib. de instit. sacerdotum, tract. de vita sacerdotum, lect. 4. vers. nec illud.* Et non abhorret ab hoc Metina *lib. 1. instr. confess. cap. 14. §. 11.* nam inter solutiones, quas adhibet ad motum proprium Pij Quinti, qui est confirmatio Concilij Lateranensis, altera est, quòd est pœnalis, & sic obligat post iudicis sententiam. 3

Alij verò dicunt, decretum Concilij Lateranensis obligare, sed non eo rigore, quo sonat; non enim tam rigidè vsu receptum est. Vnde beneficiarius, qui vna, vel duabus diebus non recitat, non est cogendus ad fructuum restitutionem, qui correspondent illi diei, quia beneficium non tantùm datur pro horis recitandis, sed etiam pro aliis officiis: quando verò orandi omissio vlterius procederet, tenetur restituere fructus. Sic docent Sotus *lib. 10. de iust. q. 5. art. 6.* Menochius *lib. 2. de arbitr. iudiciis, centura 5. casu* 429. Eiusdem sententiæ videntur esse Couarr. *lib. 3. var. c. 13. n.* 10. & Salcedo *in addit. ad c. 49. practica crimin. Bernardi Diaz.* nam referunt hanc sententiam Soti, & non improbant, vnde illam videntur approbare. Immo Metina *vbi supra* dicit, quòd beneficiarius, qui alia habet munia præter horas, vt capellanus, qui aliquot sacra facere tenetur, vel parochus, qui tenetur administrare sacramenta, si toto anno alia obeat ministeria, & recitet, ex hoc quòd octo, vel decem diebus omittat recitare, non est compellendus ad aliquam restitutionem. 4

Secundò dicunt aliqui authores huius sententiæ, quòd beneficiatus non recitans per primos sex menses ab obtento beneficio, tenetur restituere fructus beneficij, sicut non recitans post sex menses, etiam stando in verbis ipsius Concilij Lateranensis: & probant primò, quia si Concilium intelligat (vt alij volūt) quòd vsque post sex menses non cogatur beneficiatus non recitans restituere fructus, videtur nimia relaxatin. Item, quia non bene cohæret verba sequentia eiusdem Concilij cum præcedétibus; habet enim prius, *quod qui post sex menses ab obtento beneficio non recitauerit, pro rata restituat.* Postea verò subditur: *si verò vltra dictum* 5

dictum tempus in simili negligentia contumaciter permanserit, &c. Ergo hæc vltima verba, *in simili negligentia*, aperte denotant negligentiam priorem sex mensium obligare ad restitutionem pro rata, quandoquidem post illos adhibet maiorem pœnam, scilicet priuationis beneficij. Vnde sensus Concilij est, quòd, qui per sex menses non recitauerit, teneatur tantùm fructus restituere, at post sex menses, si adhuc non recitauerit, possit priuari beneficio. Sic Sotus, & Menochius *vbi suprà*.

6 Alij verò decretum Concilij Lateranensis rigidè intelligunt, & dicunt, post primos sex menses ab obtento beneficio beneficiarium non recitantem etiam vna die, teneri fructus restituere pro rata Ratio, quia ita dicit apertè Concilium Lateranense. Sic Nauarr. *cap. quando, c. 7. n. 32.* & summa Hisp. & Latina *c. 25. n. 221.* Iosephus Angles *floribus quæst. theolog. 2. p. materia de Clericis restitutioni obnoxiis, fol. 199.* Sandoual *lib. de offic. canon. 5. p. c. 5.* Aragon *2. 2. q. 83. art. 13. fol. 866.* Idem Nauar. *lib. 2. de restit. cap. 1. num. 183.* & alij.

7 Secundò dicit hæc sententia, quòd qui non recitat intra primos sex menses ab obtento beneficio, licèt peccet mortaliter, non tamen tenetur ad aliquam fructuũ restitutionem. Ratio, quia Concilium expressè dicit, *si post sex menses*. Sic Sandoual *ibidem* Nauarr. *c. quando, cap. 10* Hisp. *n. 38.* Lat. *n. 57.* & summa Hisp. *cap. 28. addit. ad n. 124. cap. 25.* Nauarra *vbi suprà n. 184.* Aragon *ibi*, dicit tamen *fol. 868.* quòd iure naturali tenetur beneficiarius simplex etiam eo tempore omittens horas, restituere, non verò curatus.

Pro solutione huius dubij sit

8 Prima conclusio: Decretum Concilij Lateranensis ciratum, est seruandum tanquam vsu receptum, & sic beneficiarij non recitantes horas canonicas sunt, secundùm illud, obligandi ad fructuum restitutionem. Quod, licèt ante constitutionem Pij Quinti non esset adeò certum, iam tamen post illam nequit sub dubium cadere, vt constabit ex *conclusione 3.* subiicienda. Sic Nauarr. *locis citatis*, dicens, se vidisse practicà receptum esse hoc decretum. Sandoual, Iosephus, Angles *vbi supra*. Idem tenet & latè probat Suar. *de Relig. lib. 4. de horis canonicis c. 30. à num. 2.* vbi addit, saltem post constitutionem Pij Quinti, dubitari non posse de vigore illius. Couarr. *vbi suprà*, Cord summa *q. 33.* Castro *lib. 2. de lege pœnali, cap. 5. argumento 9.* & pro eadem videntur esse sentẽtia Bernardus Diaz *practica crimin c. 49.* & Gregor. Lopez *l. 34. tit. 6. part. 1. versic. en la Yglesia* vbi referunt hoc decretum tanquam vim habens, & non dicunt, non esse vsu receptum. Idem tenent Sotus, Menochius, Salzedo *vbi suprà*, non enim negant, esse vsu receptum, & obligare hoc decretum; immò dicunt, obligare, piè tamen interpretantur illud. Idem nonnulli docti recentiores in suis scriptis.

9 Secunda conclusio. Qui per primos sex menses ab obtento beneficio, sine culpa omittit recitare, peccat mortaliter; at non tenetur ad aliquam fructuum restitutionem. Probatur, quia apertè id dicit dictum decretum Concilij. Item, quia Pius Quintus in quodam motu proprio, quo explicuit dictum decretum Concilij Lateranensis, quem refert Nau. summa Lat. *c. 25. n. 122.* cùm dixisset, beneficiarium non recitantem post sex menses teneri fructus restituere, subdit: *Ille verò, qui primis sex mensibus non recitauerit, nisi legitimum impedimentum excusset, graue peccatum intelligat admisisse.* Vbi nil dixit de restitutione. Hæc conclusio est contra Sotum, & Menochium *suprà* citatos. Eam docent Nau. Sandoual, & Nauarra *vbi suprà*, & nonnulli valdè docti neoterici, éstque modò commune placitum.

Nota, conclusionem hanc esse veram, licèt teneamus, beneficiarium non recitantem teneri fructus restituere, stando in iure naturæ; quia Ecclesia, quæ est creditor, & obligat ad hoc onus, cedit iuri suo quoad restitutionem per primos sex menses. Sic quidam valde doctus recentior in suis scriptis contra Aragon *suprà*. 10

Tertia conclusio. Etiamsi beneficiarius vno die tantùm omittat officium diuinum, immò & vnicam tantùm horam canonicam, dummodò integrè omittatur, tenetur restituere pro rata eam partem fructuum, quæ tali recitationi respondet. Hęc conclusio est contra Sotum, Menochium, Couarr. Salzedo, quos *suprà* citaui; eam tamen cum communi sententia docet Suar. *suprà n. 11.* apertè conuincens ex verbis Pij Quinti, quæ ita habent: *qui vno, vel pluribus diebus omnes horas canonicas intermiserit, omnes fructus amittat, qui illi, vel illis diebus correspondérent, si quotidie diuiderentur.* Et addit Pontifex, quòd si beneficiarius non vna die integrum officium prætermittat pro dimidia officij prætermissa parte restituat dimidiam partem fructuum illi diei correspondentium: dimidiam autem partem officij declarauit esse matutinum, & alias sex horas constituere aliam dimidicratem officij: quas, quia inter se æquales reputauit, ideo pro vniuscuiusque omissione sextam partem fructuũ eiusdem diei amitti declarauit. Cùm ergo Pontifex taxet, quid restituendum sit pro dimidia parte officij vnius diei prætermissa; immò, & pro singulis horis, iam dici non potest, excusari ab obligatione restituendi eum, qui vno, vel altero die omittit officium. Rationes verò, quibus Soto, & alij nituntur, satis refutat Suarez *suprà num. 10.* 11

Dubium LXXXIII.

An beneficiarius non recitans teneatur fructus beneficij integrè restituere, vel tantùm fructus, qui correspondent recitationi, deductis fructibus, quos propter alia beneficij ministeria meretur.

Duplex est sententia.

Prima docet, teneri restituere integros fructus. Probatur, quia Concilium Lateranẽse expressè loquitur de beneficio curato, & de non cũrato, & dicit, non recitantem teneri restituere fructus pro rata omissionis: at beneficium curatum alia ministeria habet præter horarum recitationem; ergo. Sic videtur tenere Nau. *c. quando, cap. 7. n. 32.* & summa Hisp. & Lat. *c. 25. n. 121. 222.* absolutè enim dicit, non recitantem teneri restituere omnes fructus. Et ita tenet Suar. *de Relig. lib. 4. de horis canonicis, cap. 30. num. 6.* vbi id latè probat ex motu proprio Pij Quinti. 1

Secunda sententia docet, quòd non tenetur restituere omnes fructus beneficiarius non recitãs, quando beneficium habet aliud ministerium, vt residentiam, vel obligat ad aliquot sacra facienda, vel ad curam animarum, &c. Sed deducenda est illa pars, quæ iudicio prudentis correspondet aliis ministeriis, 2

ministerlis, & cæteri fructus sunt restituendi pro rata omissionis. Probatur, quia, cùm beneficium illud detur non tantùm propter officium illud recitandi horas canonicas, sed etiam propter alia ministeria, ratio ipsa postulare videtur, vt ob id, quòd non recitat, non teneatur omnes fructus restituere, sed tantùm qui arbitrio prudentis correspondent illi ministerio recitandi; ergo Concilium Lateranense sic est intelligendum. Et confirmatur, quia ipsummet decretum Concilij Lateranensis affert hanc rationem ad obligandum beneficiarium non recitantem ad restituẽdum fructus, quòd beneficium datur propter officium; ergo, quando est aliud officium, debet deduci, quod correspondet illi. Item, quia pœnæ sunt restringendæ, iuxta *cap. odia, de reg. iuris, in* 6. Sed ista est pœna; ergo restringenda est ad modum dictum: maximè quia talis restrictio est nimis conformis iuri naturali. Item probatur, quia nemo militat suis stipendiis vnquam, & ius naturæ postulat, vt laboranti detur merces. Item probatur, quia Concilium dicit, quòd amittat fructus non recitans; sed fructus intelliguntur in iure, qui remanent, deductis expensis, vt dicunt omnes Iurisperiti, *ex l.* 1. *C. de fructibus, & litium expensis.* Nauar. *summa, c.* 17. *num.* 25. 205. 216. Syluest. & summistæ *verbo fructus.* Cunar. alios referens *lib.* 1. *var. cap.* 3. *n.* 3. Pinellus *l.* 1. *C. de bonis mater.* 2. *p. num.* 14. ergo fructus, quos parochus tenetur restituere ob omissionem horarum, non comprehendunt illos, qui propter alias impensas, & ministeria debentur. Hanc tenet Metina *in summa, lib.* 1. *cap.* 14. §. 11. Idem Enriquez *lib.* 13. *de excommun. cap.* 13. *num.* 2. Manuel 1. *tomo summæ, cap.* 143. *num* 4. Idem Aragon 2. 2. *quæstione* 83. *articul.* 12. *fol.* 869. & quamplurimi admodum docti recentiores, inter quos P. Enriquez à me consultus.

3 Sit conclusio. Hæc secunda sententia est multò probabilior, & amplectenda; vt patet ex eius rationibus, & authoribus. Nec obstat motus proprius Pij Quinti, quia, licèt ille obliget ad restituendum, etiam pro vna die, immò etiam pro qualibet hora, quæ omittatur post sex menses à collatione beneficij, vt rectè probat Suar. *supra n.* 10. 11. & 12. non tamẽ est receptus in hoc rigore, vt obliget ad restituendos omnes fructus beneficij, seu beneficiorum; sed solùm ad eos, qui correspõdent recitationi, &, qui propter illam dantur, vt testantur multi viri docti, & praxis timoratorum.

Dubium LXXXIV.

Quantam partem obligabimus, vt restituat quilibet beneficiarius pro omissione horarum canonicarum.

1 Ponam sententiam, & arbitrium sapientissimorum virorum, quos omnes retulit quidam valde doctus recentior in suis scriptis, vt iuxta id possit quilibet arbitrari in casibus occurrentibus, hoc enim (vt dixi *dubio praced.*) arbitrio prudentis pensandum est.

2 Cardinalis Toletus *in sua summa*, non distinxit in hoc de beneficiis, sed absolutè, & in communi dixit, Ego crederem, quòd beneficiarius non recitans tenetur restituere quartam partem, vt si habeat ex redditibus beneficij singulis diebus aureum, tenetur singulis diebus, quibus prætermisit horas, restituere quartam partem aurei; sed hoc non potest ita absolutè dici, quia sunt beneficia, quæ nullum aliud habent ministerium, vt præstimonia, & inter alia, aliis plura habent ministeria.

Deinde quidam doctus recentior de hoc interrogatus dixit, quòd habentem capellaniam condemnaret ipse ad restitutionem, pro omissione horarum, sextæ partis fructuum: habentẽ beneficium curatum, ad restituendum quartam partem fructuum, & Canonicum ad restituendum dimidiam partem fructuum: quam sententiam sequuti sunt alij viri docti nostræ Societatis, excepto, quòd in canonicatu multùm illis fuit visum obligare ad restituendum dimidiam partẽ fructuum; & in beneficiis simplicibus, quibus est seruitiũ annexum, esse restituendam tertiam partem fructuum: alij verò quartam, aut quintam. 3

Rursus Enriquez *lib.* 13. *de excommunic. cap.* 13. *num.* 2. *in commento littera V. & Z.* dicit, satis esse, quòd curatus, aut Episcopus restituat quintam partem, Canonicus quartam, & alij habentes beneficia simplicia tertiam partem, & dicit, hanc sententiam esse communem recentiorum. 4

Metina *in summa, lib.* 1. *instruct. confess. cap.* 14. §. 11. dicit, capellanum non recitantem teneri restituere tertiam partem fructuum; habentem curatum quartam partem; habentem autem præstimonium omnes fructus, vel ferè omnes. Et idemmet Metina consultus de quodam Canonico Toletano, cuius canonicatus redditus annui erant mille aurei, & per biennium non recitarat, dixit, compellendum esse restituere propter omissionem horarum biennij quingentos aureos, qui sunt quarta pars redditum illius biennij: quod idem respondit quidam vir doctus Societatis IESV. Atque hoc arbitrium, quoad canonicatum, esse satis rationi consonum, senserunt alij, & iuxta hoc habentem beneficium curatum ad multò minorem restitutionem esse obligandum. Manuel 1. *tomo summæ, cap.* 143. *n.* 4. tenet cum Metina, quòd beneficiatus simplex tertiam partem restituat, curatus quartam. 5

Sit conclusio. Hoc arbitrium Metinæ videtur mihi rationi consonum, præterquam, quoad habentem præstimonium, nam, vt bene Enriquez *lib.* 13. *de excommunicat. cap.* 13. *num.* 2. satis est, si habens præstimonium, vel pensionem, restituat tertiam partem fructuum, quia hæc correspondet officio horarum, cùm hoc accessoriè sit coniunctum titulo; nam antè multi dicebant, non obligare ad officium, & reliquos fructus retinebit ob titulum ex causa datum, & refert alios modernos, & dicit, hoc solummodo esse receptum motum proprium Pij Quinti. 6

Dubium LXXXV.

An, qui recitat officium diuinum sine vlla attentione, teneatur restituere fructus.

Duplex est sententia.

Prima dicit, teneri restituere fructus quando defectus attentionis est talis, vt ille non satisfaciat præcepto Ecclesiæ de recitandis horis, iuxta supradicta. Probatur, hic non magis satisfacit præcepto Ecclesiæ, quàm si non recitaret; ergo perinde tenetur fructus restituere, ac si non recitaret. 1

recitaret. Sic Manuel 1. *tomo summæ, cap.* 141. *num.* 1. Aragon 2. 2. *quæst.* 83. *art.* 12. *fol.* 870. Nauarr. *cap. quando, cap.* 13. Hispan. *num.* 18. Lar. *n.* 17. & *c.* 20. Hisp. *num.* 42. 43. Lar. *num.* 32. vbi etiam vniuersaliter docet, teneri restituere fructus, qui tam malè recitat, vt præcepto non satisfaciat, quia perinde est, ac si non recitaret; & alij. Idem videtur sentire Soto *lib.* 10. *de iust. quæst.* 5. *artic.* 6. *vers. subtexitur nihilominus.* Idem tenet Nauarra *lib.* 2. *de restit. c.* 2. *num.* 231. 232. 233. Sed non est contra secundam sententiam, quia tantùm agit, quando deest etiam externa attentio.

2 Secunda sententia docet, beneficiarium recitantem horas sine attentione, etiam datâ operâ, non teneri restituere fructus. Probatur, primò, quia lex pœnalis est restringenda, sed Concilium Lateranense, & Pius Quintus iubens restitutionem fructuum est in pœnam delicti omissionis horarum, & tantùm loquitur de non recitante; ergo non debet extendi ad non recitantem attentè. Secundò probatur, quia sicut is, qui confitetur in Quadragesima absque dolore, non satisfacit præcepto Ecclesiæ, at non incurrit pœnam Ecclesiæ contra non confitentem, vt fatentur plures, inter quos est Metina *C. de confess. q. de confessione sine pœnitentia cordis, in fine,* & Nauarr. *in summa, cap.* 27. *num.* 269. ita, licèt recitans sine attentione peccet, & non satisfaciat præcepto Ecclesiæ, at non subinde incurret pœnam Ecclesiæ contra non recitantes. Et confirmatur, quia Nauarr. *ibi* dat rationem, quia (inquit) Ecclesia non imponit pœnam propter actum, qui tantùm ob relationem ad actum interiorem, est malus; sed hæc recitatio est tantùm mala propter euagationem interiorem; ergo propter illam non censetur Ecclesia imponere pœnam restitutionis fructuum. Sic tenet Cordub. *lib.* 4. *quæstionarij. quæst.* 13. *in fine.* Idem alij viri docti à me consulti. Et hæc sententia est probabilis: & potest insuper confirmari; cùm enim valde sit ambiguum, an sit necessaria interna intentio; insuper esto necessaria sit an teneatur non attendens horas repetere, vt ex supradictis constat, in hac re tam dubia rationi consonum est, vt mitiùs nos habeamus, quoad fructuum restitutionem. Item quia defectus attentionis non est contra iustitiam, sed contra religionem.

Dubium LXXXVI.

An habens beneficium, qui omittit horas canonicas absque peccato, teneatur fructus restituere.

1 Sit prima conclusio. Qui bona fide absque culpa omisit horas canonicas, vt quia nesciebat legere, vel quia carebat Breuiario, vel quia confessor dixit illi, non teneri recitare, non tenetur fructus beneficij restituere. Probatur, quia Concilium Lateranense, & Pius Quintus in suo motu proprio in pœnam culpæ omissionis horarum induxit obligationem restituendi fructus; ergo, qui excusatur à culpa, excusari etiam debet à pœna. Ita Nauarr. *cap. quando,* latinè *cap.* 22. *fine.* Idem nonnulli docti recentiores. At Doctores citati *suprà dub.* 81. qui dicunt, teneri restituere iure naturali, docent, teneri in hoc casu: & , quòd teneatur restituere, tenet Petrus de Ledesma 2. *tomo summæ, tract.* 1. *cap.* 4. *post decimam conclusionem, difficultate* 2. Hinc

Infertur, quòd nesciens recitare, licèt peccet acceptando beneficium, quia tamen non peccat omittendo horas, durante impotentia recitandi ob ignorantiam, & defectum directoris, pro eo tempore, quo dicere nequit, nec habet instructorem, non tenetur restituere fructus. Et idem dicendum est de non recitante ob defectum Breuiarij, vel aliam impotentiam, licèt culpa sua in eam impotentiam incideret. Ratio, quia in his casibus excusatur à culpa non recitandi. Sic Nauarr. *ibidem.* 2

Secunda conclusio. Si verò confessor ille dixisset, quòd tenebatur recitare, sed quòd non tenebatur restituere, licèt nonnullus dixerit teneri restituere, at sufficit, quòd restituat fructus, in quibus factus est ditior. Ratio, quia ille peccauerit non recitando, at bona fide consumpsit fructus; ergo obligandus est ad restitutionem tanquam bonæ fidei possessor, scilicet in quantum solùm factus est ex ipsis locupletior. Sic prædicti recentiores. 3

Dubium LXXXVII.

Cui teneantur restituere fructus beneficiarij non recitantes.

Sit prima conclusio. Tales fructus restituendi sunt fabricæ Ecclesiarum, vbi sunt talia beneficia, vel pauperibus. Ita habetur expressè in Concilio Lateranensi, & motu proprio Pij Quinti *dubijs præcedentibus* citatis. & tenet Nauarr. *cap. quando, cap.* 7. *num.* 33. & summa Lar. & Hispan. *cap.* 25. *num.* 121. 122. Sotus *lib.* 10. *de iust. quæst.* 5. *artic.* 6. Nauarra *lib.* 2. *de restitut. cap.* 2. *num.* 191. Manuel 1. *tomo summæ, cap.* 143. *num.* 3. & quidam neoterici docti. Hinc 1

Infertur, hunc beneficiarium satisfacere restituendo fructus fabricæ, licèt ea sit ditissima. Ratio, quia facit, quod iubent Concilium, & motus proprius, præcipientia hanc restitutionem. Sic neoterici. 2

Secundò infertur, quòd, si beneficiatus ipse, qui debet restituere fructus, sit verè pauper, potest sibi eos retinere. Ratio, quia obligatus aliquid restituere pauperibus, potest sibi retinere, quando verè pauper est, cùm non sit peioris conditionis, quàm alij pauperes, vt fatetur communis omnium sententia in materia *de restitutione*; ergo. Sic Manuel, Nauar. & Aragon *locis citatis.* Nauarra *vbi suprà,* & præfati neoterici. 3

Vltima conclusio. Qui noluerit integros restituere fructus, habet optimum remedium, scilicet vt componat se de talibus fructibus cum Papa, vel eius Nuncio, si eam habet à Papa facultatem: in qua compositione est minor scrupulus, quàm in aliis, etiam si pro parua parte Pontifex remittat reliquum, dummodo fiat vera, & integra relatio Pontifici. Ratio, quia obligatio hæc restituendi ex solo iure Pontificio consurgit, vt *suprà* dixi; ergo Papa potest illam remittere per compositionem. Sic docti neoterici. 4

Dubium

Dubium LXXXVIII.

An Canonici non recitantes horas teneantur restituere fructus fabricæ, vel pauperibus, vel potiùs alijs Canonicis.

Duplex est sententia.

1 Prima dicit tria. Primum est, decretum Concilij Lateranensis, in quantum iubet, vt beneficiarius non recitans restituat fructus fabricæ, vel pauperibus, non habet locum in distributionibus quotidianis; eæ enim, quando Canonicus, vel Portionarius, vel alia dignitas non lucratur, accrescunt cæteris assistentibus horis. Secunda est, non habet etiam locum in fructibus, quos Hisp. vocant, *la grucsa*, & in illis habent Canonici ratione canonicatuum; ij enim, si Canonicus eos non lucretur ob omissionem horarum, accrescunt cæteris Canonicis. Probat, quia isti froctus pôst obitum Canonici, dum vacat canonicatus, pertinent ad Canonicorum collegium, vt colligitur ex *c. relatum 2. de testam.* vbi id docet Couart. *n. 2.* &, ipso teste, communis Doctorum, & Panor. *ibi*; vbi notat Couar. quòd acquisita per alium Clericum habentem beneficium extra congregationem, vel collegium, successori dantur; ergo eadem ratione cæteris Canonicis debent accrescere fructus, si Canonicus eos non lucretur, vel morte cuilit, vel depositione, vel excommunicatione, vel quia non recitat, vel quacumque alia de causa. Tertium est; non satisfaciet talis, si fabricæ, vel pauperibus restituat, si tamen cæteri Canonici remittant, non tenentur restituere. Hanc sententiam tenet Nauar. summa Latina, & Hisp. *cap. 25 num. 123.* & in noua Latina, & *cap. quando, cap. 7.* Lat. & Hisp. *num. 34. 35.* & alij. Et eiusdem sententiæ videtur Couart. *lib. 3. variar. cap. 13. num. 7.* ibi enim tractat hanc quæstionem, an distributiones quotidianæ, & fructus, etiam principales, quos *grossam* vocant, absentium, accrescant præsentibus, & respondet duplici distinctione, seu limitatione. Prima est, quòd, vbi statuto, seu consuetudine Ecclesiæ certa quantitas distributionum, vel redditunm principaliorum est destinata ad hoc, quòd diuidatur inter ipsos ministros in ipsorũ victum, & laboris mercedem, tunc tam distributiones, quàm redditus principales absentium sunt distribuendæ inter præsentes: si verò res ita sit instituta, vt cuilibet Canonico, qui præsẽs horis Canonicis fuerit, detur certa, ac definita quantitas, seu in distributionibus, seu in annuis redditibus principalioribus, tunc portio absentis non est danda cæteris præsentibus, sed manebit apud ipsam Ecclesiã. Secũda limitatio, seu distinctio est, quòd id, quod dictum est, partem absentium pertinere ad Ecclesiam; tunc habet locum, cùm ex patrimonio Ecclesiæ, cui ministratur, dantur redditus, & quotidianæ distributiones ipsis ministris, nullâ factâ diuisione redditunm inter ipsam Ecclesiam, & eius ministros; at verò, vbi patrimoniũ Ecclesiasticum in duas fuerit diuisum partes, quarum vna sit propria ipsius Ecclesiæ, ad eius fabricam, vestes, & alia ei necessaria; altera verò sit distincta ad ministrorum victum, & laboris mercedem, tunc id, qood dictum est in præcedẽti distinctione pertinere ad Ecclesiam, verè cedit in patrimonium commune ipsorum ministrorũ, siue sint distributiones quotidianæ, siue reditus principales. Hæc Cou. Idem tenet Nauarra *lib. 2. de restit. c. 2. n. 191.* & Manuel *1. tomo summæ, c. 143. num. 3.* dicit, quòd Canonicus non recitans tenetur restituere cæteris assistentibus distributiones. Et in Ecclesiis, vbi est statutum, vt fructus malè percepti dentur certis operibus piis, illis sunt restituendi. Et de Canonicis tenet idem Aragon *2. 2. quæst. 83. artic. 13. fol. 869.*

Secunda sententia tenet oppositum. Sit 2

3 Prima conclusio. Quantum ad distributiones quotidianas, quæ sunt in Ecclesiis cathedralibus, & collegialibus, quando quis amittit illas ex eo, quòd non recitat, vel ex eo, quòd non assistit horis Canonicis, debent distribui inter eos, qui interfuerũt horis illis diebus. Et in hoc acceptamus opinionem præcedentem (vide *infrà dub. 101.* vbi dico, Canonicum assistentem choro, licèt non recitet, nõ teneri distributiones restituere;) & idem dicendũ est cum opinione præcedenti ex quacumque alia causa, vt propter excõmunicationem, &c. illas amittit. Probatur, quia in Trid *sess. 21 cap. 3 de reform.* decernitur, vt omnes distributiones quotidianæ diuidantur inter eos, qui diuinis intersunt officiis. Sic idemmet Nauatr. summa Hisp. *cap. 28. addit. ad num. 133. capitis 25.* & alij.

4 Nota, quòd, licèt prima facie videatur contrarium dicto decreto *sess. 21. c. 3.* decretum eiusdem Trid. *sess. 22. cap. 3.* vbi statuitur, vt distributiones absentium fabricæ Ecclesiæ, quatenus indigeat, vel alteri pio loco, arbitrio ordinarij, applicentur; non tamen est contrarium, nam prius decretum intelligitur de distributionibus, quæ solent diuidi inter assistentes officiis diuinis; at posterius decretum intelligitur de distributionibus, quæ amittuntur ab iis, qui non adimplent onera particularia sibi ab Episcopo imposita, qui (vt *ibi* decernitur) non tantùm perdunt distributionẽ, quæ sibi propter illud onus datur, sed totam illius diei distributionem; sic enim dicitur *ibi, qui eas,* (scilicet distributiones) *obtinent, si personaliter competent sibi seruitium, iuxta formam ab Episcopis præscribendam, quolibet die statuto non impleuerint, illius diei distributionem amittant, nec eius dominium acquirant.* Sic concordat Nauar. *dicta additione ad num. 133. & cap. quando,* latinè *cap. 22. num. 51.* Hinc

5 Infertur, quòd hanc partem, quæ debet fabricæ Ecclesiæ, vel alij pio loco distribui, nullo modo possunt alij Canonici remittere; non enim est suum. Sic Sandoual *lib. de offic. Canonic. 6. p. c. 17.*

6 Secundò nota, quòd, si nulli canonici horis intersint, omnes quotidianæ distributiones, quæ eis essent dandæ, si præsentes fuissent, ad Ecclesiam ipsam pertinent. Sic Couarr. *vbi suprà.* Dominicus, & Francus *cap. vnico, de clericis non resident. in 6.* Guillermus Cassodorus *eodem tit. decisione vnica.*

7 Secunda conclusio. Quando Canonicus amittit alios fructus principales, quos vocant *grossam*, restituere debet fabricæ Ecclesiæ, vel pauperibus, si eos amittat, eo, quòd non recitat horas. Probatur primò ex Concilio Lateran. & motu proprio Pij Quinti, vbi statuitur hæc pœna non recitantibus, quòd teneantur restituere fructus pauperibus, vel fabricæ Ecclesiæ; & motus proprius expressam facit mentionem de Canonicis, & Concilium Lateranense vniuersaliter dicit, *Quilibet habens beneficium cum cura, vel sine illa.* Secundò probatur, quia iste Canonicus non recitans

recitans non tenetur iure naturali restituere fructus, vt diximus *suprà*; sed tantùm iure positiuo ex Concilio Lateranensi statuenti hanc pœnam non recitantibus; sed Concilium ipsum simul etiam statuit, cui esset applicanda talis pœna in conscientia ante vllam condemnationem, nempe pauperibus, vel fabricæ Ecclesiæ; ergo illis facienda est restitutio in conscientia. Tertiò probatur, quia potest contingere, quòd iste Canonicus, qui non recitauit, ministrauit Ecclesiæ æqualiter, sicut alij Canonici assistendo choro, & aliis officiis, & processionibus; ergo non est iustum, vt illis restituat, cùm æquè, ac illi ministrauerit. Vltimò probatur, quia, si oppositum esset verum, sequeretur, quòd Canonicus, qui non recitauit, non posset se componere de fructibus cum Pontifice; quia, si isti fructus essent Canonicorum, esset compositio in præiudicium partis: hoc autem videtur falsum, & contra communem vsum; ergo. Hæc conclusio est contra authores primæ sententiæ: illam tenet Enriquez *lib. 7. de indulgentijs, cap. 36. num. 3. in commento littera V.* qui à me consultus dixit esse falsam sententiam Nauarri, & communiter doctis recentiores.

8 Vltima conclusio. Similiter, si Canonicus propter excommunicationem, suspensionem, vel propter aliud impedimétum occultum amitteret fructus principales beneficij, non tenetur illos restituere aliis Canonicis, sed fabricæ Ecclesiæ, cuius est beneficium, vel pauperibus, sicut & alij beneficiati. Probatur eisdem rationibus conclusionis præcedentis. Et confirmatur; quia, quando beneficiarius ob simoniam commissam in obtentione beneficij tenetur restituere fructus, communis sententia est, quòd tales fructus sunt restituendi Ecclesiæ, cuius est beneficium, vel pauperibus, nec vllos excipit *ibi* Canonicos; ergo falsum est, quod dicit Nauarr. quòd ea quacumque causa Canonicus non faciat fructus suos, facienda est restitutio aliis Canonicis. Sic nonnulli docti neoterici. Addo tamen, quòd in casu simoniæ est vera doctrina Nauarri.

Dvbivm LXXXIX.

An Canonici, qui choro non intersunt, lucrentur distributiones quotidianas, vel eas teneantur restituere.

1 Nota fructus beneficiorum esse in duplici differentia: quidam in genere cõstituti sunt, vt reddantur habenti beneficium ex titulo iusto, & canonico. Alij verò distributione quadam veluti diurnum, & horarum stipendium his, qui quotidiano ministerio in celebrandis officiis diuinis subseruiunt Ecclesiæ, distribuuntur. Fructus priores communiter appellantur fructos beneficij; posteriores verò quotidianæ distributiones. Sic Covar. *lib. 3. var. cap. 13. num. 1.* Hinc

2 Infertur, quòd appellatione fructuum beneficij non veniunt quotidianæ distributiones. Sic colligitur ex *cap. vnico, de cleric. non resident. in 6. & cap. vltimo, §. in illis, de concess. prebend. in 6.* & sic docent Francus *dicto cap. vnico, in principio, num. 2. & ibi* Dominicus *§. qui verò.* Ioannes Andreas *in addic. ad Speculatorem, in rubr. de concess. prebend.* Couar. *vbi suprà.*

Secundò infertur, quòd, cùm in impetratione 3 beneficij à summo Pontifice valor eiusdem sit omnino exprimendus iuxta regulam Cancellariæ 21. 60. & 61. satis erit valorem summo Pontifici significari secundùm eorum reddituum æstimationem, qui absque quotidianis distributionibus ex eodem beneficio percipiuntur. Ratio, quia distributiones quotidianæ non augent beneficij valorem, nec id, quod pro anniuersariis datur, cùm hæc ratione personalis operæ, & laboris dentur, vt constat ex *dicto cap. vnico.* Sic Oldradus, Rota, Anchar. Ioann. Andr. Barba, Philippus Probus, Ripa, Parisius, Staphilæus, Gomezius, quos refert, & sequitur Couar. *ibidem,* Felinus *cap. ad aures, de rescript. num. 14.* glossa *regula Cancellariæ 60.* Francus *dicto cap. vnic. §. statuimus, num. 1.* Staphilæus *de litteris gratiæ, in tract. de formis expectatiuarum, in forma 9. num. 44. & duobus sequentibus,* atque, fructus exprimendos in valore beneficij esse solos illos, qui absenti à beneficio acquiruntur. Idem prorsus Ludouicus Gomez *in tract. expectatiuarum, num. 104.*

Sit conclusio. Canonici, qui non intersunt ho- 4 ris canonicis, nisi interueniat aliqua ex iustis causis expressis *dicto cap. vnico,* scilicet infirmitas corporis, necessitas, aut euidens Ecclesiæ vtilitas, de quibus latè disserendum est dubiis sequentibus, non lucrantur distributiones quotidianas, sed eas tenentur in conscientia restituere. Sic habetur expresè *dicto cap. vnico,* & docent *ibi* omnes Doctores. Et idem decretum renouatur, & confirmatur in Concilio Trident. *sess. 24. cap. 12. de reformat.* & est conclusio certissima, & omnium. Qualiter autem concilientur Tridentin. *sess. 21. cap. 3. de reformat. & sess. 22. cap. 3.* quatenus in hoc decernitur, aliquas distributiones amissas ab absentibus applicari fabricæ, & ibi applicari aliis præsentibus, vide Nauarr. *operibus nouis, miscel. 59. de oratione, num. 6.*

Dvbivm XC.

An Canonici, qui choro non intersunt propter morbum corporalem, lucrentur distributiones.

Francus *cap. vnico, de cleric. non resident. in 6. §. qui verò, num. 1.* censet, distributiones non deberi infirmis, nisi id consuetudine obtentum sit, & sic explicat illud caput. 1

Sit tamen conclusio. Canonici, qui morbo 2 corporali impediti nõn intersunt choro, lucrantur distributiones quotidianas. Probatur, quia *dicto cap. vnic.* postquam decreuit Pontifex, distributiones non dandas esse absentibus, excepit eos, qui causa morbi non adfuerunt. Item, quia sic habet vsus omnium Ecclesiarum. Sic glossa *dict. cap. vnic. vers. infirmitas,* & glossa *cap. 1. de clerico ægrotante.* D. Ant. *3. p. tit. 15. c. 1. §. 14.* Panor. *c. ad audientiam, de cleric. non resid. n. 5.* Dominicus *dicto cap. vnic. § statuimus,* Couar. *lib. 3. var. cap. 18. num. 8.* Nauar. *summa, cap. 25. num. 133.* Rosel. *verb. residentia, num. 3.* Sylvest. *ibi quæst. 7. & verbo beneficium 5. quæst. 3.* Angel. *verbo Clericus 7. n. 7.* Arm. *verbo beneficium, num. 62.* Gabr. *4. dist. 15. quæst. 8. art. 3. dub. 2.* Honcala *in opusculis, opusc. 1. tract. 4.* Dueñas *regula 206. fine.* Sandoual *lib. de officio canonico, 6 part. cap. 17.* Padilla *l. 1. ff. de legatis 2. num. 44.*

Nota

3 Nota primò, conclusionem debere intelligi, quando ægritudo fuit vera absentiæ causa, cum scilicet is, qui modò ægrotat, solitus sit tempore rectæ valetudinis officiis diuinis interesse: si enim ægrotus non consueuit tempore integræ valetudinis horis interesse, non percipiet, durante ægritudine, quotidianas distributiones. Ratio, quia casus superueniens recipit interpretationem secundùm statum præcedentem, vt patet ex *cap. maiores, de baptismo, penè in fine.* Sic Panormit. Couarr. D. Anton. Syluest. Angel. Armil. Gabr. Honcala, Sandoual, Padilla *ibidem*, Roscl. *verbo beneficium* 2. *num.* 4. Cardin. *dicto cap. ad audientiam*, Corsetus *in singularibus, verbo, infirmus*, Felinus *cap. Apostolica, de except. num.* 11. 12. Nauar. *cap. quando*, latinè *cap.* 11. *n.* 10. Graffis 2 *parte decis. lib.* 3. *cap.* 15. *num.* 10. Azor *tomo* 2. *lib.* 7. *cap.* 7. *q.* 11. Manuel 1. *tomo summa* 2. *edit. cap.* 33. *num.* 6. licèt minùs benè Nauarra *lib.* 2. *de restit. cap.* 2. *num.* 218. & 209. reprobet hanc limitationem, quia mala intentio nil facit ad restitutionem.

4 Ex quo fit, quòd Canonicus, qui ad aliquas tantùm horas ire solebat, si incidat in infirmitatem, illarum tantùm lucrabitur distributiones: patet ratione dicta. Sic Nauar. *eodem cap. quando, cap.* 11. *num.* 10.

5 Secundò fit, quòd, si Canonicus Cordubensis pro rebus suis agendis peтat Toletum, & ibi infirmetur, non lucrabitur distributiones, quia morbus non fuit absentiæ causa. Sic colligitur ex omnibus Doctoribus citatis, & tenent expresè Honcala, & Sandoual *vbi suprà*.

6 Secundò nota, quòd morbus debet esse talis, vt absque salutis detrimento non possit horis interesse: si enim esset leuis, non excusaret. Sic Sandoual *vbi suprà*, Anchar. *dicto cap. vnico*, & *ibi* Dominicus §. *qui verò*, & innuit glossa *dicto cap. vnico, vers. infirmitas*, vbi dicit, *infirmitas, quæ à celebratione diuinorum excusat.*

7 Hinc fit, cæcitatem, vel surditatem non esse sufficientem morbum, vt Canonicus deficiens choro lucretur distributiones. Ratio, quia adesse choro non nocet huic morbo, & suâ præsentiâ chorus authorizatur. Sic Nauar. *cap. quando, c.* 19. Hisp. & Latinè *num.* 81. 82. & alij.

Dubium XCI.

An quando Canonicus ex propria culpa incidit in morbum, adhuc lucretur distributiones.

Duplex est sententia.

1 Prima dicit, non lucrari; quia culpa sua non interest officiis. Sic Probus *cap. vnico, de Cleric. non resid. in* 6. *n.* 17. Roscl. *verb. residentia. n.* 3. idem innuit Host. *tit. de Clericis non resid. num.* 2.

2 Secunda sententia docet, lucrari distributiones quotidianas. Ratio, quia hi quamuis propria culpa sint impediti, hoc tamen impedimentum, nec à iure, nec ab homine, sed ab ipso Deo illatum est, nec in id culpa ægrotantium præcessit, vt morbo impediti non possint personaliter ministrare. Sic Couar. *lib.* 3. *var. c.* 13. *n.* 8. *vers.* 7. & videtur esse omnium Doctorum, quos retuli *dub. praced.* qui absolutè, & sine distinctione asseuerant, ægris deberi distributiones quotidianas, & est multò probabilior hæc sententia, Idē Nau. *lib.* 2. *de rest. c.* 2. *n.* 239.

Dubium XCII.

An Canonici, qui absunt ab officio diuino, propter aliquam vrgentem necessitatem, vi quia ob pestem fugerunt, vel quia sunt vi detenti, vel iniustè excommunicati, vel expulsi sine sua culpa à ciuitate propter seditiones à contraria factionis hominibus, lucrentur distributiones quotidianas.

1 Et videtur, quòd in his omnibus casibus lucrantur distributiones quotidianas, quia *cap. vnico, de cleric. non resident.* dicitur, lucrari distributiones quotidianas, qui non assistunt propter aliquam corporalem necessitatem, & nomine corporalis necessitatis intelligitur omne iustum impedimentum, vt docet Francus *dicto cap. vnic. §. qui verò, num.* 1. & Dominicus *eodem* §. Nauarra *lib.* 2. *de restitutione, cap.* 2. *num.* 201. & Anchar. *eodem cap. notab.* 6. & sic de Canonico incluso in carcerem expresè docent, lucrari distributiones, Anchar. & Dominicus *ibidem*, & de expulso sine sua culpa à ciuitate expresè docent idem Calder. *tit. de preb. consl.* 17. Felinus *cap. cùm omnes, de constit. num.* 22. Probus *dict. cap. vnic. n.* 22. vbi Dominicus § *qui verò*, & Anchar. & Francos *eodem* §. *qui verò, num.* 4. Sandoual *lib. de offic. canon.* 6. *part. cap.* 17. & refert pro hac sententia Panorm. & Buërium. Sit

2 Prima conclusio. Absens à loco beneficij propter pestem non recipit distributiones quotidianas, nisi consuetudine obtentum esset, eas absenti ex causa iusta dari. Ratio, quia nullus textus est id probans. Sic Couar. *lib.* 3. *var. cap.* 13. *num.* 8. *vers.* 9. Ripa *tract. de peste, part.* 2. *num.* 145.

3 Secunda conclusio. Canonici iniustè in carcerem inclusi in eodem oppido, vbi sunt Canonici, ac propterea non possunt interesse diuinis officiis, percipiunt, etiam semota consuetudine, distributiones, & eis debentur. Ratio, quia sunt in eodem oppido, & citra suam culpam absunt, & ea reputatur corporalis necessitas, quam excipit ius. Sic cum Dominico, & Anchar *suprà* citatis, tenet Couar. *eodem num.* 8. *vers.* 11.

4 Tertia conclusio. Canonicus iniustè excommunicatus potest post excommunicationem petere distributiones quotidianas, cùm tempore ipso excommunicationis præsens fuerit in loco sui beneficij, erátque solitus ante excommunicationem diuinis officiis adesse. Patet eadem ratione. Sic Couar. *ibidem vers.* 12. Perez *lib.* 8. *ordinam. tit.* 5. *l.* 1. *fol.* 175. Idem Nauarra *lib.* 2. *de restitutione, cap.* 2. *num.* 238. & 239. & addit, etiam iustè excommunicatum lucrari distributiones, dum per ipsum non stat, quominus absoluatur, quia iam est legitimè impeditus, sicut de eo, qui sua culpa contraxit morbum, dictum est *suprà dub. præcedenti*; faciunt ad hoc Doctores dicentes, excommunicatum lucrari fructus beneficij, quando per ipsum non stat, quominus absoluatur. Quare Dominicus, qui *cap. contumaces, dist.* 50. oppositum asserit, intelligendus est, quando ante tempus excommunicationis Canonicus non erat solitus interesse diuinis.

5 Quarta conclusio. Canonicus expulsus sine sua culpa à ciuitate propter seditiones à contrariæ factionis hominibus, tunc tantùm lucrabitur distributiones quotidianas, quando in sua

Ecclesia est consuetudo, quòd absentibus ex iosta causa dentur. Sic Couatr. *dicto num.* 8. *vers.* 10. Francus *d.cap.vnico.* §. *qui verò.num.*4. & sic explicar Couat. authores in oppositum allegatos.

Dvbivm XCIII.

An Canonici, qui non intersunt diuinis officijs, negotijs Ecclesiæ suæ expediendis præpediti, lucrentur distributiones quotidianas.

1 Honcala *in opusculis, opusc.*1.*tract.*4. dicit, hos lucrari distributiones: & potest probari ex *cap.vnico, de cleric.non resid.in* 6. vbi dicitur lucrari distributiones, qui non intersunt horis, propter Ecclesiæ vtilitatem.

2 Prima conclusio. Absentes à loco beneficij sui pro negotiis Ecclesiæ suæ expediendis, non recipiunt quotidianas distributiones. Ratio, quia sic habetur expressè *cap. cùm non deceat, de elect. in* 6. Sic Syluest. *verb. residentia, quæst.*7. D. Anton. 3.*part. titul.*15. *cap.*1. §.14. Armil. *verbo beneficium, num.* 26. Sandoual *lib. de offic. Ecclesiast.* 6. *part. cap.*17. Couar. *lib.*3. *variar. cap.*13. *num.*8.*vers.*8.& Archid.& quidam alij, quos *ibi* refert Dominicus *dicto cap. vnic.* §. *qui verò,* Ripa *tract. de peste,* 2.*part. num.* 145.

3 Nota, quòd si consuetudine fuisset obtentum, vt isti reciperent distributiones, valeret consuetudo,& illis deberentur. Ratio, quia est inducta ex iusta causa,& iuri conformi. Sic Couar. Sandoual, Archidiaconus *ibidem.*

4 Secundò nota, quòd, si in hoc casu cæteri Canonici sponte darent distributiones tali Canonico absenti pro negotiis suæ Ecclesiæ, posset illas recipere; quia non est pura remissio, vel donatio, sed ex iustissima causa iori conformi. Sic glossa *dicto cap. vnico, vers. vtilitas,* & Dominicus *ibidem.*

5 Secunda conclusio. Præsentes in loco sui beneficij, impediti tamen ab assistentia in diuinis officiis pro negotiis Ecclesiæ suæ expediendis, lucrantur quotidianas distributiones. Sic Couarruu. Sandoual, Dominicus, & Ripa *ibidem.* Et in hoc casu explicant isti authores *dictum cap. vnicum,* vt non contrarietur *dicto capiti, cùm non deceat,* quamuis glossa *dicto cap. vnico, verbo vtilitas,* hanc distinctionem reprobet, & aliter concordet dicta capita.

Dvbivm XCIV.

An absentes à loco beneficij, eo, quòd sunt in Concilio generali, lucrentur distributiones quotidianas.

1 Aliqui dicunt lucrari; & potest probari ex *cap. vnico, de Cleric. non resident. in* 6. vbi dicitur, lucrari distributiones, qui non intersunt propter Ecclesiæ vtilitatem. Hanc tenet Rebuffus *in praxi benefic. cap. de dispens. de non residendo, num.* 34. & allegat pro se Concilium Constantiense *vbi infrà*; sed malè, quia oppositum dicit. Idem tenet Sandoual *lib. de offic. Ecclesiast.* 6. *part. cap.* 17. & refert Iacobatium *de Concilijs, lib.*5. *art.*6.

2 Sit conclusio. Canonici absentes à loco sui beneficij, eo, quòd sunt in Concilio generali, recipiunt fructus ac redditus beneficiorum, ac si personaliter residerent, non tamen lucrantur distributiones quotidianas. Conclusio hæc habetur expressè Concilio Constantiensi *sess.* 19. §. *Item cùm absentes*; & colligitur ex *cap. cùm non deceat,* & Doctoribus citatis *dub. præcedenti conclusione* 1. qui asserunt, absentes à loco sui beneficij pro negotiis suæ Ecclesiæ expediendis non lucrari distributiones quotidianas.

Dvbivm XCV.

An Canonici existentes in studio, vel lectione Theologiæ, vel seruitio Episcopi, vel Papæ, lucrentur distributiones quotidianas.

Honcala *in opusculis, opusc.* 1. *tractat.* 4. dicit, existentes in Papæ seruitio, non sua sponte, sed ipsius imperio, & existentes in Episcopi seruitio, lucrari distributiones. Sit 1

Prima conclusio. Existentes in Summi Pontificis seruitio non lucrantur distributiones. Probatur, quia *cap. cùm dilectus, de Cleric. non resident.* tantùm dicitur, vt existenti in Papæ seruitio distribuantur fructus præbendæ, sed nomine *fructuum* non veniunt distributiones quotidianæ, vt dixi *suprà*; ergo. Sic glossa *dicto cap. cùm dilectus,* & glossa *cap. vnico, de Cleric. non resident. in* 6. *in addit. ad vers. Assuerint.* Francus *dicto cap. vnico,* §. *statuimus, num.* 3. & Dominicus *ibi eodem* §. Sandoual *lib. de offic. Ecclesiastico* 6. *part. cap.*17. Syluest. *verbo residentia, quæst.*7. Rosel. *ibi num.* 4. Angel. *verb. Clericus* 7. *num.* 2. Armil. *verbo beneficium, num.* 62. S. Anton. 3. *part. titul.* 15. *cap.*1. §.14. 2

Secunda conclusio. Existentes in Episcopi seruitio non recipiunt distributiones quotidianas, si ob id impediti non intersunt diuinis officiis. Ita habetur expressè *cap. de cætero, de Cleric. non resident.* & docet Panormit. *ibi,* & glossa *cap. ad audientiam, eodem tit.* Sandoual, Syluest. Angel. Rosel. Armil. S. Anton. *vbi suprà,* Couar. *lib.*3. *var. cap.*13.*num.*2. 3

Vltima conclusio. Studentes Theologiæ tempore à iure concesso, & ob id non assistentes diuinis officiis, non recipiunt quotidianas distributiones. Ratio, quia nullo iure id cauetur, sed tantùm, quòd recipiant fructus. Sic Cou. Sandoual, Syluester, S. Anton. Honcala, Arm. *ibidem,* glossa *cap. finali, de magistris,* Hostiensis *in summa, tit. de magistris, num.* 9. glossa *dicto cap. vnico, de cleric. non resident. in* 6. *vers. Recepent.* Et est textus expressus *cap. licèt, de præbendis.* Atque ita declarauit congregatio Cardinalium, vt refert Garcia *part.*3. *cap.*2. *num.*117. 4

Tandem nota, idem dicendum esse ex dispositione iuris de lectoribus, seu docentibus Theologiam: patet eadem ratione. Sic Syluest. S. Anton. *ibidem,* glossa, *cap. finali, de magistris.* verùm iam ex gratia, diebus quibus legunt, habendi sunt sicut præsentes in choro, & interuenientes, vt declarauit Gregorius XIII. audita relatione congregationis Cardinalium, vt habetur in declarationibus Cardinalium ad *cap.* 1. *sess.* 5. *num.* 12. §. *non debent.* 5

* * *

Dvbivm

Dubium XCVI.

An habens priuilegium à Romano Pontifice, vt seruiat canonicatui per vicarium, vel, vt recipiat fructus, tanquam si præsens esset, lucretur distributiones quotidianas non assistens officiis diuinis.

1 Aliqui dicunt, habentem priuilegium, vt in absentia recipiat fructus, ac si resideret, lucrari distributiones. Sic glossa *cap. cùm dilectus, vers. fructus, de Cleric. non resid.* Hostiens. *cap. ad liberandum, de Iudæis.* Et idem dicit, quando priuilegium continet, vt recipiat fructus integrè, ac si resideret, Vincentius *cap. excommunicamus, §. Catholici, de hæret.* Sit tamen

2 Prima conclusio. Habens priuilegium à Romano Pontifice, vt absens recipiat fructus beneficij, non ex eo potest recipere distributiones. Conclusio hęc est certa, & à nemine negatur, quia *fructuum* nomine non veniunt quotidianæ distributiones, *vt suprà* notaui. Sic Dueñas *regula* 134. *limitatione 6. & reg. 206. initio.* Felin. *cap. Iacobus, de simon.* & alij, quos refert Dueñas gloss. *cap. vnico, de Cleric. non resid. in 6. vers. adfuerint,* & *ibi* Probus *num.* 50. Anchar. *ibi, notab.* 4. Dominicus, & Franscus *ibi §. statuimus, num.* 3. Staphilæus *de literis gratiæ, fol.* 192. Guillelmus Cassadorus *decisione vnica, de Cleric. non resident.* Couarr. *lib. 3. variar. cap.* 13. *num.* 2.

3 Secunda conclusio. Idem censendum est contra authores primæ sententiæ, quamuis priuilegium contineat, vt recipiat fructus, ac si resideret, & præsens esset; quia adhuc in hoc casu non lucrabitur distributiones quotidianas. Ratio, quia differunt residere, seu præsentem esse, & interesse: is enim dicitur residere, seu præsens esse, qui in eo loco habitat, in quo Ecclesia est, cuius beneficium habet; is verò dicitur interesse, qui ipsis diuinis officiis celebrandis præsens est, & ministerium eorum celebrationi exhibet, vt optimè notant Couar. *vbi suprà num.* 3. glossa *dicto cap. vnico, ante vers. Consuetudinem.* Dominicus *eodem cap. vnico, in principio.* Hanc tenent Couar. *eodem num.* 2. glossa *dicto vers. adfuerint.* Dominicus *dicto §. statuimus,* Francus, Anchar. Probus, Staphilæus, Guillelmus *vbi suprà.*

4 Tertia conclusio. Si priuilegium contineret, vt recipiat fructus, ac si præsens esset, & diuinis officiis interesset, recipere posset, etiam absens, distributiones quotidianas. Patet, quia hæc debentur solis interessentibus, & priuilegiom dicit, ac si interesset. Sic glossa *dicto vers. adfuerint.*

5 Vltima conclusio. Si Canonicus ex speciali dispensatione seruiat Ecclesiæ per vicarium, non recipiet quotidianas distributiones; nec ipse, quia non personaliter seruit, nec vicarius, quia non est Canonicus. Sic Couar. *eodem num.* 2. Calderinus *tit. de Cleric. non resident. in cons.* 1.

Dubium XCVII.

An, quando Canonicus excusatur à choro causa verè necessaria, at illa verè non impediunt assistentiam choro, teneatur restituere distributiones. v. g. cùm se excusat, vt radat barbam, vel vt hospitem recipiat, quibus verè indiget, at ea non fecit tempore chori, sed nocte.

Nauar. *cap. quando,* Hisp. *cap. 5. num.* 19. dicit teneri in conscientia restituere distributiones. Ratio, quia perinde est, ac si causa fuisset falsa; sed, causa existente falsa, tenetur restituere; ergo. 1

Sed idem Nauar. *cap. quando,* Latina *cap. 5. n.* 21. mutat sententiam, & hæc inquit: *Licet olim fuerim contraria sententia, at modò probabilius credo non teneri restituere.* Ratio, quia nihil subtrahit cultui diuino, cùm posset vespere tempore horarum illa facere. Et hæc sententia est probabilior. 2

Dubium XCVIII.

An Canonicus exiens à choro ante tempus, vel non veniens, fingens se habere certam causam ad id, cùm tamen non habeat, teneatur restituere distributiones.

Nota, plures esse causas iustas, ob quas fas sit Canonico à choro egredi ante finitum officium, vt, si superueniret infirmitas, vel corporalis necessitas, vel aliqua alia necessitas, quæ secundùm statuta Ecclesiæ reputatur iusta. Reputatur etiam causa rationabilis, & iusta, quando nimis fatigatus est spiritus, & causa recreationis sine scandalo aliquantulum exiret Ecclesia. Sic glossa *Clement. 1. de celebrat. Miss. vers. Rationabili.* Nauar. summa Hisp. *cap. 25. num.* 133. Sandoual *lib. de offic. Ecclesiastico. part. 6. cap.* 15. 1

Sit conclusio. Qui exit à choro notabiliter ante tempus, fingens causam se habere legitimam, cùm tamen non habeat, tenetur, si accepit distributiones, illas restituere. Ratio, quia non interest officiis absque iusta causa. Sic Nauar. *vbi suprà, & cap. quando, cap. 10. num.* 19. Honcala *in opusculis, opusc. 1. tract.* 4. Palacios *verbo beneficium, sub finem.* Palud. *4. dist. 15. quæst.* 5. Sandoual *vbi suprà,* & alij. 2

Hinc infertur, à fortiori teneri restituere fingentes causam legitimam, vt absint omnino à choro, cùm tamen eam non habeant. Sic Nauar. *vbi suprà, & cap. quando, cap.* 5. Hisp. *num.* 20. Lat. *num.* 21. Sandoual *vbi suprà,* Sotus *lib. 10. de iust. quæst. 5. num.* 4. 3

Dubium XCIX.

An Canonici assistentis horis, non tamen cantantes, teneantur restituere distributiones.

Duplex est sententia.

Prima dicit, teneri restituere. Probatur, quia illæ distributiones dantur illis, vt orent publicè in Ecclesia; ergo, si id non præstent, tenebuntur restituere. Facit etiam pro hoc Concilium Trident. *sess. 22. cap.* 3. vbi dicitur, qui non 1

impleuerit seruitium competens iuxta formam ab Episcopo præscriptam, non acquirat dominium distributionum. Hanc tenet Nauar. *c. quando, cap.* 10. Hisp. *num.* 29. Lat. *num.* 47. *& cap. quando,* Lat. *cap.* 22. *num.* 97. vbi addit, non posse excusare consuetudinem aliquarum Ecclesiarum, vt non cantantes, licèt submissè dicant versum, lucreotur distributiones, nisi sit à sede Apostolica confirmata, vel legitimè præscripta. Eandem sententiam tenet Sandoual *lib. de offic. Ecclesiastico* 6. *part. cap.* 16. moderatur tamen in fine aliquantulum hanc sententiam, & concedit, quòd, vbi esset consuetudine receptum, quòd dignitates, vel Canonici cantent talia responsoria, vel antiphonas, vel quidquam aliud, sat esset id cantare. Eandem tenent quidam docti neoterici. Pro eadem sententia videtur esse Sotus *lib.* 10. *de iust. quæst.* 5. *art.* 4. *versic. sed aiunt,* vbi hæc dicit, *distributiones constitutæ sunt Canonicis, non vt assistant, sed vt cantent.* Pro eadem sententia Nauarrus refert Caietani doctrinam, videlicet, quòd, qui submissè dicit versum sui chori, non adimplet præceptum.

2 Secunda sententia dicit, assistentes horis, licèt non canteot, licitè recipere distributiones. Probatur, quia sic est vsu receptum, & sic vsus interpretatus est: & ideo alij ministri destinati sunt, qui cantent; quos Capellanos vocant. Item quia, licèt canonici non cantent, sua præsentia ornant chorum, & authoritatem præbent, & distributiones dantur illis principaliter, vt sua præsentia authorizent, & ornent chorum. Item, quia certum videtur, quòd Clerici facientes processiones, vel exequias defonctorum, non amittunt distributiones pro illis assignatas, licèt malè faciant, & confabulentur. Item, quia, cùm distributiones sint assistentium, siue multi, siue pauci sint, & omnes ratum habent, quòd aliqui non cantent, est sufficiens consensus, vt non teneantor restitoere distributiones non cantantes. Item, quia videtur huic fauere Concilium Trident. *sess.* 24. *cap.* 12. vbi sic dicitur, *distributiones verò, qui statis horis interfuerint, recipiant*; vbi nihil dicitur de cantu. Sed de hoc cantu reliquit vsque ad finem capitis, vt circa hoc ordinet, quod expedit, Concilium prouinciale, & interim Episcopus cum duobus Canonicis: vnde interim, quòd non est statutum, vel ordinatum in aliqua Ecclesia, quòd non cantantes non recipiant distributiones, illas recipient. Et per hoc respondetur ad locum Concilij citatum pro prima sententia. nam, vbi Episcopus præscripserit hanc formam, concedimus eam esse obseruandam: vbi autem non fuerit tale statutum, seu consuetudo, tenendũ videtor, non teneri restitoere. Hanc tenet Metina *in summa lib.* 1. *c.* 14. §. 11. Aragon 2. 2. *quæst.* 83. *art.* 13. *fol.* 870. Pro eadem sententia est Panorm. *cap. cùm olim, de sententia & re iudic. num.* 6. vbi hæc dicit, *Distributiones dantur respectu interesse diuinorum, non præcisè respectu cantus, vel alterius obsequij.* Pro eadem sententia est doctrina Caietani *in summa, verbo hora, fine,* vbi hæc dicit, *Maiores in choro non debent cantare, sed meditari, quæ ab inferioribus cantantur.* Eandem tenent quamplurimi valde docti neoterici. Et hæc sententia est probabilior, & amplectenda.

***

Dvbivm C.

An Canonici, qui, dum sunt in choro, non solùm non cantant, sed nec attendunt, immò confabulantur, dum chorus cantat, teneantur restituere distributiones quotidianas.

Dvplex est sententia.

1 Prima dicit, teneri restituere distributiones, quia perinde est, ac si non adessent, & dormirent. Sic Nauar. *cap. quando, cap.* 13. *num.* 16. Aragon 2. 2. *quæst.* 83. *art.* 13. *fol.* 870. & innuit Gerson *Alphab.* 40. *litera K,* & à fortiori hoc sentient authores citati *dub. præced.* qui aiunt, Canonicos non cantantes teneri restituere distributiones. Idem tenet Nauarra *lib.* 2. *de restitut. c.* 2. *num.* 202. 203. & alij.

2 Secunda sententia dicit, Canonicos non attendentes, immo confabulantes in choro, lucrari distributiones. Ratio, quia (vt probaui *dub. præced.*) distributiones dantur Canonicis pro assistentia in choro, & vt chorum sua præsentia authorizent; ergo, sicut Clerici funus aliquod comitantes, licèt confabulentur, licitè acquirunt stipendium, quia datur illis, vt comitentur, & authorizent; sic Canonici, &c. Item, quia sic vsu receptum est. Hanc tenet Metina *in summa lib.* 1. *c.* 14. §. 11. Idem tenuit Henriquez à me consultus, & quamplurimi ex neotericis admodum docti Magistri. Et hæc videtur mihi probabilior.

Dvbivm CI.

An Canonicus, qui non recitat officium diuinum nec in choro, nec priuatim, si assistat in choro, teneatur restituere distributiones quotidianas.

1 Motus proprius Pij V. *suprà* relatus *dub.* 22. videtur obligare expressè Canonicos non recitantes ad restituendum distributiones. Et sic tenet Nauarra *lib.* 2. *de restit. cap.* 2. *num.* 224. 225. Aragon 2. 2. *quæst.* 83. *art.* 13. *fine,* & quos habes *suprà dub.* 88. dicentes, Canonicum non recitantem teneri aliis Canonicis restituere distributiones.

2 Sit conclusio. Canonici, qui assistunt choro, licèt nec in choro, nec priuatim recitent horas Canonicas, non tenentur restituere distributiones quotidianas. Probatur primò, quia istæ distributiones dantur pro assistentia in choro, & sunt stipendium illius assistentiæ, vt probaui *suprà dub.* 98. ergo, si Canonicus assistat choro, licèt non impleat præceptum recitandi, illas lucrabitur. Secundò probatur, quia in Concilio Lateranens. non recitantes tantum obligantur ad restituendum fructus beneficiorum, sed distributiones quotidianæ non veniunt nomine fructuum, vt probaui *suprà dub.* 88. ergo. Tertiò probatur ex his, quæ diximus *suprà dub* 83. & 84. vbi non obligauimus non recitantem ad restituendum omnes fructus beneficij, sed diximus, deducendam esse aliquam partem, quam meretur ratione aliorum ministeriorum, etiam in Canonico, & hoc etiam de grossa beneficij: ergo longè aberit obligatio restituendi distributiones, maximè cùm hæ correspondeant labori, & ministerio assistendi choro. Pro hac sententia sunt omnes allegati dubiis citatis, qui asseruot, propter solam assistentiam deberi

deberi distributiones, & non esse restituendos integros beneficij fructus, sed deducendam partem, quæ correspondet aliis ministeriis. Et eam tenent quidam valde docti recentiores, & ad motum proprium Pij V. respondent non esse vsu receptum cum hoc rigore, quod & nos *suprà* diximus.

Dvbivm CII.

An Canonici, qui intrando in chorum, indéque egrediendo, constitutum signum punctim obseruant, ita, vt nec antè egrediantur, nec pòst permaneant, teneantur restituere quotidianas distributiones.

1 Nota, per statuta Ecclesiarum constitutum esse qua parte Missæ, vel horæ debeant Canonici in chorum ingredi, vt acquirant distributiones. Communiter autem statuta habent, quod dispositum est in Concilio Basiliensi *sess. 21. cap. quo tempore quisque debeat esse in choro*, vbi sic dicitur; *Qui in matutinis ante finem Psalmi, Venite, exultemus, & in aliis horis ante finem primi Psalmi, & in Missa ante vltimum Kyrie eleison vsque ad finem diuino officio non interfuerit, nisi fortè necessitate cogente, petita, & obtenta à Preside chori licentia, discedere oporteat, pro illa hora absens habeatur.* Duplex est sententia,

2 Prima dicit, quòd, si residuum temporis negotiis Ecclesiæ Canonicus expendat, lucratur distributiones: si autem ociosè, & sine bona causa abfit, non acquirit distributiones, licèt statutum, aut consuetudo talis Ecclesiæ illum excuset. Ratio, quia intentio statuti fuit pro causis iustis, aliàs esset irrationabile, & iniustum. Sic Palud. 4. *dist. 15 quæst. 5. art. 3. conclus. 9.* Nauar. *cap. quando, cap. 5.* Hisp. *num.* 18. *&* 19. Lat. *num.* 20. *& cap.* 21. Lat. *num.* 63.

3 Secunda sententia docet, quòd isti, qui sine causa rationabili non ingrediuntur chorum vsque ad punctum statutum, licèt malè faciant, ac vbi non esset manifesta statuti peruersitas, lucrentur distributiones, nec ad vllam restitutionem tenerentur. Probatur, quia, postquam totum collegium more, & vsu legem condidit, nisi manifestè prauitatem, & corruptelam præ se ferat, nemo eiusdem Societatis tenetur ampliùs de legis ratione discutere, sed satisfaciet seruando talem legem. Secundò probatur, quia, vt benè ait Nauar. *vbi infrà*, illa non censetur pars notabilis, vt ob id deperdat Canonicus distributiones. Hanc tenet Soto *lib.* 10. *de iust. quæst. 5. art. 6. circa finem, conclusio* 5. Nauar. summa Hisp. *cap.* 25. *num.* 133. Henriquez à me consultus, & alij. Et hæc sententia est probabilior.

4 Nota tamen, quòd prior sententia, quo ad hoc, est vera, & colligitur apertè ex *cap. vnico, de cleric. non resid. in 6.* scilicet consuetudinem vtcumque legitimè inductam, qua obtentum sit distributiones debere consequi eos, qui initio diuinorum officiorum adfuerint, licèt statim à choro exeant, esse iniquam, & in foro conscientiæ non excusare à restitutione distributionum. Sic Sandoual *lib. de offic. Ecclesiastico 6. part. c.* 15. vbi plures Iurisperitos refert. Idem Couarr. *lib. 3. var. cap.* 13. *num.* 8. *fine*, & alij.

***

Dvbivm CIII.

An diebus, quos de recle vocant, concessis Canonicis, vt, etiamsi horis non intersint, lucrentur distributiones, licitè eas acquirant, licèt illos malè expendant, absque iusta causa.

Nauar. *cap. quando, cap.* 5. Hisp. & Lat. *num.* 18. 1
19. dicit, statutum concedens dictos dies *de recle*, intelligendum esse iusta interueniente causa, & *cap. quando*, Lat. *cap.* 21. *num.* 64. dicit, quòd, qui principaliter dies, vel menses, *de recle* statuto concessos accipit ad peregrè proficiscendum, visendum cognatos, vel amicos, vel ad alia iusta negotia, non peccat, nec tenetur restituere distributiones, licèt multis horis, in quibus officium dicitur in choro, intendat ludis, vel aliis rebus vanis; quia, quod principaliter intenditur, est attendendum; qui tamen principaliter ad hæc vana acciperet illos dies, peccaret, & teneretur in conscientia restituere distributiones.

Sit tamen conclusio: Diebus, quos *de recle* vocant, licitè lucrantur Canonici non assistentes horis distributiones, quas illis statuta Ecclesiarum concedunt, licèt prædictos dies perperam, & vanè expendant. Ratio, quia prædicti dies absolutè conceduntur, vt aliquam requiem habeant Canonici toto anno assistentes horis, & iustum est, eam requiem eis concedi. Item, quia sic vsus interpretatus est. Sic nonnulli maximè docti recentiores. Vtrùm autem fruatur diebus *de recle*, qui per totum annum non residet, statim dicam *dub. sequenti.* 2

Dvbivm CIV.

Vtrùm Canonicus per totum annum non residens possit frui diebus, quos vocant de recle.

Ratio dubitandi est, quia hi dies conceduntur ad residentium requiem, & leuamen. 1

Dico, quòd his funguntur, nisi in Ecclesiæ statutis, vel consuetudine in ea recepta est declaratum oppositum. Ratio, quia hæc lex est edita in fauorem communem totius Capituli, at lex edita in bonum commune non cessat, cessante fine, in quodam particulari, vt patet in ieiunij lege, & docet cum aliis Couar. *cap. cum omnes, de testam. n.* 9. Soto *lib 4. de iust. quæst. 5. art.* 3. Ledesm. 2. 4. *quæst.* 18. *art.* 1. *dub.* 12. at hîc non cessat finis in communi, sed in quodam particulari. Deinde, quia etiam in hoc particulari non cessat omninò finis; finis enim horum dierum *de recle*, est non solùm ad requiem capitularium, sed etiam, ne sint ita alligati, & constricti, vt non possint abesse, vel vno temporis puncto, quin mulctentur, & soluere cogantur. Ad hoc conceduntur in constitutionibus Ecclesiarum aliquot dies *de recle*, scilicet, vt possint absque vlla pœna abesse à choro; atque hic finis adhuc manet in hoc particulari, cùm præter hos dies, compellantur soluere ad vltimum vsque marauetinum. Atque hoc ipsum aliquibus viris doctis, quos ego consului, fuit visum. 2

Dvbivm

Dubium CV.

An eadem assistentia requiratur in anniuersariis defunctorum ad ea lucranda, quam diximus requiri in distributionibus quotidianis.

1 Sit conclusio. Eadem omnino assistentia requiritur ad lucrandas eleemosynas pro anniuersariis, quæ requiritur ad lucrandas distributiones quotidianas; & consuetudo contraria nihil obstat, sicut infrà dicemus, consuetudinem non valere circa distributiones quotidianas. Sic habetur expressè *cap. vnico, de cleric. non resid. in 6. fine,* vbi id etiam docent glossa, & omnes Doctores.

2 Sed quid, si testator quidam fieri iusserit anniuersarium in quadam Ecclesia collegiali assistentibus Canonicis, &c, quòd solùm illi lucrarentur, qui adessent; lucrabiturne, qui est impeditus propter infirmitatem, aut aliam causam sufficientem ad lucrandas distributiones quotidianas, iuxta *cap. vnicum, de cleric. non resid. in 6.* atque ob hoc non adest.

3 Ratio dubitandi est, quia, licèt *dicto cap. vnico* dicatur, idem esse de anniuersariis dicendum, & de distributionibus, & sic anniuersaria lucrari absentes ex dictis causis: at id videtur intelligendum, quando anniuersaria simpliciter, & absque nulla alia expressione voluntatis testatoris relinquuntur; at in nostro casu testator expressit, nolle lucrari, nisi præsentes; ergo: non enim credendum est, dictum cap. *vnicum* voluisse disponere contra expressam testatoris voluntatem, qui de re sua potest disponere.

4 At dicendum est, lucrari. Primò, quia, cùm sit dispositum, *cap. licèt, de præbend.* quòd distributiones quotidianæ tantùm debentur illis, qui intersunt horis, nihilominùs caput *vnicum, de cleric. non resid.* præsentes reputat infirmos, & legitimè impeditos, &c. & *ibi* decernit, idem dicendum de anniuersariis: ergo, licèt clausula testatoris dicat, quòd detur anniuersarium hoc præsentibus, censetur præsens infirmus, &c. Item, quia Anchar. *eodem cap. vnico, notab. 6.* dicit, quòd, licèt statuto alicuius Ecclesiæ caueatur, non dari distributiones, nisi interessentibus diuinis, includuntur ibi, qui non possunt interesse ex causis *eo cap. vnico* expressis; quia tales, inquit, pro præsentibus reputantur, in tantum, quòd, si quis iurauit continuè residere, non est periurus, si non residet ex causis *illo cap. vnico* expressis; quia fingitur residere in iure: &, licèt statutum non comprehendat casum fictum, at, si ille casus fictus procedit à iure communi, ad talem casum fictum extenditur statutum: ergo similiter in nostro casu, licèt clausula testamenti requirat præsentiam ad lucrandum anniuersarium, censebitur præsens, qui ex dictis causis absens est. Tertiò, quia testator non omnino expressit, esse suam voluntatem, vt absens ex morbo, vel alia causa non lucraretur, sed tantùm dixit velle, vt soli præsentes lucrarentur, & ita dubium est, an voluerit excludere absentes ob infirmitatem, &c. At testator in dubio videtur magis elegisse viam iuris communis, quàm specialis, *l. in testamento, C. de testam. milit.* & ita dixit Aretin. *l. vltima, §. 1. versic. testator ff. de vulg. & pupill. substit.* Bart. *l. Lucius, eodem tit.* Mantica *lib. 6. de coniect. vltima volunt. tit. 6. num. 16.* quod adeò verum est, quòd in dubio dispositio testatoris, si potest aliter interpretari, non debet intelligi, vt inducat aliquid exorbitans à iure, tametsi hoc testator potuerit inducere. Casus est notabilis, & *ibi* Bartol. *l. vxori. §. 1. ff. de legat. 3.* glossa *l. talis scriptura, ff. de legat. 1.* Mantica *eodem num. 16.* Ergo hæc dubia testatoris dispositio intelligenda est secundùm ius commune *dicti cap. vnici,* vt scilicet soli lucrentur præsentes, nisi absint ob morbum, &c. Quartò, quia expressio eius, quod tacitè inest, nil operatur, nec addit, *cap. significasti, de elect.* nec, qui declarat, statuit, *l. hæredes palàm, § sed etsi notam, ff. de testam.* & docent Nauar. *summa cap. 21.* Hisp. *num. 44.* in vtraque Latina *num 43.* Felin. *cap. ad audientiam, el 2. de rescript. num. 8.* Cùm ergo hæc conditio apposita à testatore, scilicet, vt non lucrentur anniuersaria, nisi præsentes, tacitè insit propter ius commune, *dicto cap. vnico* eam exprimens, eius expressio nihil nouum inducit, nec aliquid operatur. Vltimò, quia non inducunt formam, nec conditionem ea, quæ iure insunt, etiamsi ab homine expressa fuerint, saltem, quando non alio modo, nec alia forma exprimuntur, quàm iure expressa sunt, *l. conditiones, quæ intrinsecus, ff. de condit. & demonst. l. 3. ff. de legat. 1. cap. significasti, de elect.* vbi Panormit. *num. 6.* & communis omnium sententia hoc notat, vt refert, & sequitur Couar. *cap. alma mater, 1 part. §. 9. num. 8.* Cùm ergo hæc conditio posita à testatore, scilicet, quòd non lucrentur anniuersaria nisi præsentes, sit in iure expressa, & non exprimatur alio modo, nec verbis specialioribus à testatore, quàm iure expressa sit, non inducit formam, nec conditionem nouam, & sic lucrabuntur hoc anniuersarium absentes ob infirmitatem, &c. vt lucrarentur stando in solo iure communi, *d. cap. vnico.* Et sic sensere docti recentiores à me consulti.

Dubium CVI.

An ei, qui interest diuinis officiis ratione duorum officiorum, vt, si es Canonicus, & Decanus, debeantur duplices distributiones quotidianæ.

Duplex est sententia.

Prima ait, non deberi duplices. Ratio, 1
quia distributiones dantur pro assistentia diuinis officiis, sed iste non est præsens, & assistit, nisi vt vnus; ergo non lucratur duplices distributiones. Sic Buttio *cap. cum olim, de sententia, & re iudic.* Francus *cap. vnico, de cleric. non resid in 6.* Ludouic. Gomez, & Rochus de Curte, quos refert Couar. *vbi infra.*

Secunda sententia docet huic deberi duplices 2
distributiones quotidianas. Probatur ex *dicto cap. cum olim,* vbi dicitur, talem habere duplicem vocem de electionibus; ergo pari ratione in choro habebit duplices distributiones. Sic Ioan. Andr. Panorm. & Felin. *dicto cap. cum olim.* Bald. & Cardin. quos refert, & sequitur Couar. *lib. 3. variar. cap. 13. num. 6.* Auiles *cap. 1. Prætorum, §. officio, num. 10.*

Sit conclusio. Hæc secunda sententia est pro- 3
babilior, saltem, vbi consuetudo fuerit recepta, quia quando in iure dubium est, consuetudo est optimus iuris interpres. Sic Bald. Cardin. quos refert, & sequitur Couar. *ibidem.*

Dubium

DUBIUM CVII.

An concionator, cui dantur sex dies præcedentes concionem, vt possit abesse lucrans distributiones, possit illis diebus adesse, & loco illorum aliis frui.

1 Videtur mihi, non posse id facere eiusmodi concionatorem, illa enim est indulgentia dici annexa, sicut, si Pontifex concedat mihi priuilegium, vt quatuor proximis diebus festis non audirem sacrum, non possum hos dies in alios quatuor dies festus subsequentes commutare, neque beneficiatius, qui ratione morbi excusatur à recitando officio, si velit, etiam cum detrimento suæ salutis tunc recitare, non potest postea sanus effectus omittere recitationem per tot dies, quot recitauit ægrotus, sed tenebitur recitare, & alioqui, si non recitat, restituere fructus illorum dierum, quia illa excusatio à recitando erat annexa & allegata illis diebus, atque adeò non potest ad alios transferri.

2 Hinc patet resolutio ad similem casum, an scilicet, qui ratione morbi semel excusatus est ab existentia chori, & à morbo liberatus non tendit prima vice via rectà in suam Ecclesiam, quia præ infirma valetudine non potuit accedere, sed adiuit Ecclesiam propinquiorem auditurus sacrum, lucretur distributiones, quæ secundùm Ecclesiæ statutum non acquiruntur, nisi primùm exiens rectà via tendat in suam Ecclesiam, etsi iam amisit, quia non tetendit, possit distributiones illas accipere, & illos dies, quibus ratione morbi excusatus est, computare in diebus vacationum, quos *de recle* vocant.

3 Respondetur, illas non lucrari, si priùs adeat ad propinquiorem Ecclesiam, quàm ad suam, etiamsi id faciat præ infirma valetudine, ratione cuius non possit accedere ad suam Ecclesiam. Ratio est, quia ad lucrandas distributiones est conditio, sine qua non, vt primus exitus post ægritudinem debeat fieri via rectà in suam Ecclesiam; atque ita, non seruata hac conditione, non lucratur distributiones, neque potest illas accipere diebus, quos vocant *de recle*, si iam illas amisit non eundo primo exitu ad suam Ecclesiam, vel quia amisit ius ad fruendum, quod vocant *patitur*, propter rationem supradictam, quia hæc excusatio est alligata illis diebus, nec potest transferri ad alios.

DUBIUM CVIII.

An, si cæteri Canonici remittant distributiones quotidianas non assistenti horis canonicis, possit ille tuta conscientia non restituere.

Triplex est sententia.

1 Prima dicit, quòd si cæteri remittant, non tenetur illa restituere, quando illæ distributiones accrescunt aliis præsentibus. Ratio, quia illi Canonici sunt veri domini, & habent ius ad illas distributiones; ergo possunt illas remittere. Sic glossa *cap. vnico, de cleric. non resid. in 6. verf. fuas*, & *ibi* Franciscus §. *qui verò, num* 4. & *ibi* Dominicus *dicto* § *qui verò*. Syluest. *beneficium* 5. *quæst*. 3. Angel. *Clericus* 7. *num*. 8.

Secunda sententia docet, valere remissionem, 2 quando ea non fieret in fraudem legis; si autem fieret in fraudem legis, & cultus diuini detrimentum, vt si generaliter omnes sibi inuicem remittant distributiones, non valeret. Sic Gabr. 4. *dist.* 15. *q.* 8. *art.* 2. *conclus.* 2. Nauar. summa Hisp. *cap.* 25. *num.* 133. Honcala *in opusculis, opusc.* 1. *tract.* 4. *de distributionibus quotidianis*. Sandoual *lib. de offic. Ecclesiastico* 6. *p. cap.* 17. & alij. Et de hac remissione intelligit Sandoual decretum Concilij citàdum.

Tertia sententia docet, nullam remissionem 3 excusare, quominùs Canonicus absens teneatur distributiones restituere. Probatur, quia distributionum perditio est principaliter inducta in fauorem publicum cultus diuini, sed consensus priuatorum ius publicum tollere nequit; ergo. Item, quia Concil. Trident. *sess.* 24 *cap.* 12. *de reformat.* dicit, absentes non posse lucrari distributiones, non obstante quauis remissione, vel collusione. Sic Archid. quem refert glossa *dicto verf. fuas*. Et colligitur ex doctrina glossæ *ibi*, credit enim remissionem valere, quia (inquit) non dicitur in illo capite remissionem non prodesse. Cùm ergo in Concilio Trid. dicatur, remissionem non prodesse, iuxta hanc glossæ doctrinam, dicendum est, modò remissionem non valere. Item tenet Nauar. *cap. quando*, latinè *cap.* 22. *num.* 49. Henriquez *lib.* 7. *de indulg. cap.* 36. *num.* 4. & alij. Atque hæc sententia tenenda est.

DUBIUM CIX.

An si Canonicus absens restituat distributiones quotidianas aliis Canonicis quibus accrescunt, & illi distributiones iam restitutas reddant ipsi restituenti, possit talis Canonicus absens illas recipere.

Sit conclusio. Si restitutio fieret cum pacto de 1 donando postea distributiones restitutas, talis redditio, seu donatio non valeret, quia effectu idem est, ac si non restitueret: at si bona fide sine fraude restitueret distributiones, & alter liberè sine dolo, & metu ei redderet ex intuitu amicitiæ, valeret talis redditio, seu donatio. Ratio, quia Concil. Trident. *sess.* 24. *c.* 12. *de reformat.* vetat remissionem, non verò donationem rei iam restitutæ: &, cùm sit pœna, non est extendenda. Item, quia longè distant, propriè loquendo, remissio, & donatio, licèt largo modo paria sint. nam facilius quis remittit, quàm donat. Et confirmatur, quia pater potest vltra tertium, & quintum remittere vsumfructum filio, at nequit donare filio vltra tertium, & quintum. Hanc tenet Nauar. *cap. quando*, latinè *cap.* 22. *n.* 50. & hocidem in aliu simili tenent glossa *cap. statutum, de rescript. in* 6. §. *si quid autem, verf. remissione*, & Dominicus *eodem* §. Sylu. *index* 1. *q.* 8. Armil. *num.* 6. Angel. *n.* 8 Rosel. *index* 1. *num.* 6. Cùm enim *dicto cap. statutum*, decretum sit iudicem Ecclesiasticum delegatum teneri restituere munera accepta, non obstante partis remissione, concludunt dicti authores, quòd si finito iudicio, iudex restitueret munera in fraudem, vt sibi postea redonarentur, non valeret; secus, si restitueret sine fraude, & ille liberaliter redonaret. Hanc etiam in propriis terminis tenet Henriquez *lib.* 7. *de indulg. cap.* 36. *num.* 4. *in commento litera X*.

Dvbivm CX.

An consuetudo inducta, vt Canonici non assistentes horis, lucrentur distributiones quotidianas, eos excuset, quominus distributiones perceptas absque assistentia teneantur restituere.

1 Sit prima conclusio. Consuetudo, vt absentes recipiant distributiones quotidianas, generaliter inducta, eos non excusat à restitutione. Probatur, quia *cap. vnico, de cleric. non resid. in 6.* statuitur, absentes non lucrari distributiones, non obstante quauis consuetudine. Et idem definitur Concil. Trident. *sess. 24. cap. 12. de reformat.* & idem tenent omnes Doctores citandi.

2 Secunda conclusio. Si consuetudo induxerit, vt dentur distributiones quotidianæ absentibus in eo casu, quo de iure dubium est, an absentibus debeantur, & sit legitimè præscripta, valebit. Ratio, quia per hanc consuetudinem nil apertè iuri contrarium inducitur. Sic Baldus, Decius, Exeas, Rochus de Curte, quos refert, & sequitur Couar. *lib. 3. var. cap. 13. num. 3.* Dueñas *regula* 206.

3 Tertia conclusio. Licèt consuetudo generalis, vt absentibus debeantur distributiones, non valeat: si ramen ex peculiari, & speciali causa in aliqua Ecclesia inducta fuerit, ob aliquam specialem rationem iustam, valebit: vt, si in aliqua Ecclesia consuetum sit, distributiones absentibus deberi, modò hi absint causa studij, vel ad breue tempus. Sic Exeas, Decius, quos refert, & sequitur Couar. *eodem cap. num. 5.* Sandoual *lib. de offic. ecclesiastico 6. part. cap. 17.* Dueñas *vbi suprà*.

4 Quarta conclusio. Non tantùm consuetudo præterita non valet, sed etiam non valebit consuetudo futura, vt Canonici non assistentes lucrentur distributiones. Ratio, quia, quando lex, vel canon improbat consuetudinem ob eius iniquitatem, censetur reprobare non tantùm præteritam, sed etiam futuram consuetudinem; eadem est ratio vtriusque, de quo alibi latiùs; at in hoc casu reprobatur consuetudo, vt iniqua. Sic Probus, quem refert, & sequitur Couar. *eodem n. 5.*

5 Quinta conclusio. Etiam consuetudo immemorialis censetur in hoc casu reprobata. R[illegible] quia, quando canon improbat consuetudinem, vt iniquam, censetur etiam reprobare immemorialem, propter rationem dictam *conclusione præcedenti*; at hoc casu censetur reprobata hæc consuetudo, vt iniqua, vt dixi *conclusione præcedenti* ex Couar. ergo.

6 Sexta conclusio. Consuetudo valebit, vbi post decretum Concilij fuerit ex consensu summi Pontificis inducta, vt distributiones dentur absentibus. Ratio, quia consensus summi Pontificis inducit dispensationem. Ita Exeas, Panorm. quos refert, & sequitur Couar. *dicto n. 5.* Dueñas *vbi suprà*.

7 Tandem nota, aliquos, quos refert, & sequitur Dueñas *vbi suprà*, asserere valere consuetudinem, vt qui interessent certis horis, lucrarentur omnes distributiones, licèt non intersint omnibus horis: sed Sandoual *vbi suprà* alios referens hoc reprobat, & meritò, quia intentio *dicti c. vnici*, & Concilij Trid. est, vt, qui non interest alicui horæ, non lucretur illius horæ distributionem, non obstante quacumque consuetudine.

Dvbivm CXI.

An hucusque dicta de distributionibus quotidianis locum habeant in Ecclesiis, vbi canonicatus nullos habet redditus, præter distributiones.

Sit conclusio. Decreta in Concilio Trid. *& cap. vnico, de cleric. non resid. in 6.* quæ hucusque dicta sunt, non habent locum in Ecclesiis, vbi canonicatus nullos habet redditus, præter distributiones quotidianas. Ratio, quia non debet esse canonicatus absque vllis fructibus. Vnde in iis Ecclesiis standum est earum consuetudini. Sic glossa *dicto cap. vnico, vers. receperit.* 1

Dvbivm CXII.

An Canonici non assistentes horis, nec recipientes quotidianas distributiones, peccent.

Triplex est sententia. Prima dicit, nullo modo peccare, nisi sequatur detrimentum cultus diuini. Ratio, quia est lex disiunctiua, scilicet, vt sacris intersint, vel distributiones amittant. Sic Metina 1. 2. *quæst. 6. art. 4. ad 2. fol. 87.* 1

Secunda sententia dicit, peccare mortaliter, quando citra iustam causam communiter ad Ecclesiam non confluunt, vel quando Ecclesia patitur notabilem iacturam, & dicit hæc sententia, hoc tantùm habere verum in beneficiariis Ecclesiarum regularium, vel collegialium. Probatur ex *cap. finali, dist. 92.* vbi tales à clero deponi iubentur: quæ pœna, cùm grauis sit, non infligitur nisi pro culpa mortali. Sic Sylnest. *verbo hora, quæst. 10.* Angel. *num. 25. 26.* Greg. Lopez *part. 1. tit. 6. l. 34. vers. en la Yglesia.* 2

Tertia sententia dicit, hos non peccare mortaliter, quando non interuenit contemptus, vel non notabilem patitur iacturam cultus diuinus; peccare tamen venialiter, quando sine iusta causa non intersunt officio diuino. Sic Doctores citandi. Sit 3

Prima conclusio. Si ex tali absentia omittitur officium diuinum publicum, quod aliàs erat dicendum, vel aliàs notabiliter læditur cultus officij diuini, est peccatum mortale; & in hoc conuenimus cum secunda sententia: & probatur ex capite, quod illa pro se adducit. Item ex *cap. cùm ad hoc, de cleric. non resid.* vbi Gregorius VIII. præcepit Patriarchæ Antiochiæ, vt cogeret Canonicos illius Ecclesiæ ad residendum, & aliàs illos priuaret fructibus. Hanc, præter Doctores secundæ sententiæ, tenent Caiet. *in summa, verbo hora, versic. Quo ad quintum.* Tabien. *ibi num. 28.* Armil. *num. 21.* Sandoual *lib. de offic. ecclesiastico, 5. part. cap. 4.* Niena *in summa, tit. 65.* Nauar. *cap. quando, cap. 5.* Hisp. *num. 14. 15.* Lat. *num. 14.* & Lat. *c. 21. num. 34.* & nonnulli docti recentiores. 4

Secunda conclusio. Si propter talem absentiam non læderetur notabiliter cultus diuinus, nec esset contemptus, non esset peccatum mortale. Ratio, quia, cùm non fiat notabilis iniuria, non censeretur materia adeò grauis, vt obliget ad mortale. Sic contra authores secundæ sententiæ tenent omnes Doctores citati pro prima conclusione. 5

Tertia conclusio. Etiam in hoc casu esset peccatum 6

ćatum veniale, si Canonicus absque iusta causa abesset horis. Ratio, quia ad hoc dantur Canonicis beneficia, vt assistant cultui diuino, & distributiones nec augent, nec minuunt hanc obligationem; illa enim obligatio ex beneficij titulo oritur, & distributiones dantur ad inuitandum, vt promptiori animo concurrant: vnde non excusantur à culpa ex eo, quòd distributiones amittant non assistendo. Sic Caiet. Sandoual, Nauarr. *vbi suprà*, & prædicti recentiores.

7 Nota, omnes tres conclusiones positas habere etiam locum in beneficiariis, cuiuscumque Ecclesiæ, quæ talis est, vt teneantur in eam beneficiatij confluere ad dicendas aliquas horas in communi, vt vesperas. Sic Nauarr. *locis citatis*, Enriquez *in suis scriptis*, referens nonnullos Salmantinos Magistros.

Dvbivm CXIII.

An Episcopi teneantur interesse officio diuino in Ecclesia.

1 CAietanus *in summa, verbo Episcoporum peccata*, ponit inter Episcoporum peccata non interesse diuinis officiis in Ecclesia, saltem diebus Dominicis. Probatur ex *c. Episcopus, de consecrat. dist. 3.* ex Concil. Aurelianensi, vbi decernitur, quòd Episcopus, si non fuerit infirmitate impeditus, non absit ab Ecclesia diebus Dominicis. Et Turrecrem. *dicto cap. Episcopus*, dicit idem: & addit, idem dicendum esse de diebus solemnibus; quia per dies Dominicos intelliguntur etiam dies solemnes.

2 Alij verò strictiùs loquuntur, & volunt aliis etiam diebus teneri interesse horis, per *cap. peruenit 7. q. 1.* & ad *cap. Episcopus* respondent, quòd tantùm vult diebus Dominicis non posse excusari, nisi ob infirmitatem, vel aliam consimilem causam; at cæteris diebus ob leuiorem. Sic Syluest. *verbo hora, q. 10.* Ang. *n. 26.* Nauarr. *cap. quando, cap. 5.* Hisp. *n. 16. 17.* Lat. *eisdem numeris, & num. 14.* vbi subdit non esse peccatum mortale, Episcopum abesse, nisi, quando graue damnum pateretur cultus diuinus. Eandem sententiam tenet Sandoual *lib. de officio Ecclesiastico, part. 5. cap. 3.*

3 Sit tamen conclusio. Cùm Episcopi regulariter habeant iustas occupationes aliorum negotiorum, quæ expediunt ad bonam suorum Episcopatuum gubernationem, communiter excusantur ab assistendo in Ecclesia; deberent tamen curare ab aliis se negotiis expedire, vt saltem Dominicis, & festis diebus assisterent in suis Ecclesiis. Sic Sandoual *vbi suprà*, & nonnulli docti recentiores.

CAPVT III.

De Simonia.

QVoniam simonia frequentiùs in beneficiis committi solet, ideo de ea proximè post beneficia tractandum est.

Svmmarivm.

Dvb. 1. *Quid sit simonia.*
2. *Quo iure sit prohibita simonia, & an aliqua sit simonia solùm de iure Ecclesiastico.*
3. *An Papa possit esse simoniacus, & simoniæ pœnas incurrere.*
4. *An vendere spiritualia naturalia, vt scientias, & artes, quæ humano sudore comparantur, sit simonia.*
5. *An vendere pretio Theologiam sit simonia.*
6. *An sit simonia pro actibus virtutum pretium dare.*
7. *An pro sacramentis liceat pretium recipere.*
8. *An liceat pretium offerre pro sacramentis ministrandis ad redimendam vexationem.*
9. *An liceat pretium dare, quando superior iniustè me excommunicauit, suspendit, vel interdixit, vt absoluar.*
10. *An pro labore in ministerio sacramentorum, vel aliorum spiritualium operum impenso liceat pretium recipere.*
11. *An liceat ministris Ecclesiæ accipere stipendium sustentationis pro ministerio rerum spiritualium, vt sacramentorum, prædicatione, celebratione Missæ, &c.*
12. *An sit simonia, si ministri spiritualium intendant stipendium sustentationis, tanquam finem principalem, ita, vt, illo cessante, nullo modo ministraret, vt si Canonicus vadat ad chorum principaliter propter distributiones.*
13. *An pro necessarijs mortuorum exequijs pretium recipere sit simonia.*
14. *An pro loco sepulturæ pretium dare sit simonia.*
15. *An pro sacramentalibus, & vsu materiæ sacræ pretium recipere sit simonia.*
16. *An liceat munera alicui offerre, vt faciat aliquod bonum, v.g. vt audiat sacrum, intret in religionem, vel, vt desistat a malo, vel, ne fornicetur.*
17. *An sit simonia pretium recipere pro actibus procedentibus à potestate spirituali, id est, pro vsu potestatis spiritualis.*
18. *An liceat Episcopis pro visitatione Ecclesiarum sui Episcopatus accipere procurationes statutas, quæ dicuntur* manuales.
19. *An sit simonia accipere pecuniam pro collatione ordinum.*
20. *An sit simonia, si Notarij Episcoporum pretium recipiant pro literis testimonialibus ordinum, dispensationum, & beneficiorum collationis, & pro scribendis literis dimissorijs.*
21. *An sit simonia pretium recipere pro sententia iudicis, & testimonio testis, patrocinio Aduocati.*
22. *An sit simonia dare, vel recipere pretium pro omissione alicuius actus spiritualis, vt pro non celebrando, pro non absoluendo, &c.*
23. *An sit simonia dare pretium pro ingressu in religionem, vel in confraternitatem, id est,* cofradia.

Dvbivm I.

Quid sit simonia.

IT conclusio: *Simonia est studiosa voluntas aliquid spirituale, vel spirituali annexum emendi, vel vendendi*, id est, actus voluntatis liber, & deliberatus emendi, vel vendendi, sub quo comprehenditur omnis contractus, in quo pretium intercedit, siue sit emptio, vel venditio, vel locatio, vel permutatio: & nomine pretij intelligitur quoduis pretio æstimabile. 1

Nota, quòd nomine rei spiritualis, quæ est obiectum simoniæ, intelliguntur, quæ à Deo, vt est 2

author supernaturalis, id est, vt est hominum, & Angelorum saluator,& glorificator,procedūt,vel ad illum, vt sic, ordinantur. Et est quadruplex: quoddam est spirituale per essentiam, vt virtutes supernaturales, & dona supernaturalia, vt gratia, fides, spes, charitas, gratiæ gratis datæ. Quædam verò causaliter, quia scilicet sunt causæ rerum prædictarum, vt sacramenta, ad quæ reducuntur sacramentalia, vt aqua benedicta, Catechismus, Exorcismus, Chrismatis confectio. Aliæ sunt spirituales effectualiter, quia scilicet sunt operationes ex aliqua potestate spirituali procedentes, vel operationes ad Deum ordinatæ, vt dispensare in voto, matrimonio, absoluere ab excommunicatione, concionari, cantare in choro, sepelire mortuos. Tandem quædam sunt res spirituales ex annexione; quæ sunt in duplici differentia: quædam, quæ ad officium spirituale ordinantur, vel ex spirituali ordine pendent, vt sunt omnia beneficia Ecclesiastica; ius enim percipiendi fructus beneficij est annexum ordini clericali, & ad officium diuinum ordinatur: quædam, quæ præparatoriæ sunt ad spiritualia, vt vasa sacra, vestes sacræ, candelæ benedictæ, campanæ benedictæ, templa, iuspatronatus, quod ordinatur ad præsentandum clericos ad beneficia, &c. Et hæc omnia intelliguntur nomine rei spiritualis; de quibus omnibus latiùs Doctores in materia de simonia.

DVBIVM II.

Quo iure sit prohibita simonia; & an aliqua sit simonia solùm de iure Ecclesiastico.

1 SVpponendum est,res spirituales, circa quas est simonia, esse quadruplices: quædam sunt suapte natura sacræ, vt gratia, sacramenta, gratiæ gratis datæ: aliæ,quæ habent sanctitatem ex consecratione, & benedictione Ecclesiæ, quæ nequit postea ab eis separari, dum manent integræ, vt calix, vestes sacræ,ara: aliæ, quæ non fiunt sacræ per aliquam benedictionem, sed per hoc quòd connectuntur aliquibus spiritualibus, vt beneficia: aliæ tandem sunt,quæ sunt officia temporalia Ecclesiæ, quæ nullam habent sanctitatem, nec per benedictionem, nec per annexionem ad spiritualia, sed recipiunt aliquam per hoc, quòd Ecclesia vetuit, ne vendantur, vt munus œconomi Ecclesiæ, sactistæ, procuratoris, seu defensoris Ecclesiæ, & cuiuslibet administratoris rerum Ecclesiasticarum.

2 Dico ergo primò, certum esse, simoniam esse peccatum mortale graue contra religionem; quia venditur,quod venale non est,cùm excedat omne pretium, & cuius non est dominus vendens, sed tantùm dispensator,& sit contra originem eei spiritualis,S. Matth.10.*Gratis accepistis,gratis date.*

3 Secundò dico,certum esse iure diuino,& naturali esse prohibitam simoniam, quæ est circa ees spirituales primi generis; quia sunt res soapte natura spirituales, & à solo Deo authore pendent. Similiter est ferè certum, esse simoniam, quando res spirituales secundi generis venduntur pluris ratione consecrationis, vel benedictionis, licèt aliqui Iurisperiti oppositum sentiant.Ratio,quia, licet benedictio sit solo iure Ecclesiastico inducta, at, facta benedictione, manent in se spirituales, & sic natura sua inuendibiles: sicut consecrare hanc Ecclesiam est de iure Ecclesiastico, at, facta consecratione, est de iure naturæ, ne polluatur semine.

Tertiò dico, licèt aliqui sentiant, non esse simoniam aliquam solo iure Ecclesiastico vetitam, at ferè certum est contrarium, & commune, ex multisque textibus colligitur, vt latè probant Doctores in mat. *de simon.* inter quos videndus est Lessius, & Suarez. 4

Quartò dico circa res tertij generis, nempe circa beneficiorum venditionem, an sit simonia de iure diuino, vel Ecclesiastico (de quo late *infra*) esse ferè certum, quòd, quando non interuenit vera ratio pretij, vt, quando commutatur beneficium pro beneficio, est simonia solo iure Ecclesistico, vt latiùs *infrà dub.*24. 5

Quintò dico, quòd simonia de solo iure Ecclesiastico versatur circa venditionem eerum spiritualium quarti generis, scilicet quando venduntur officia temporalia Ecclesiæ, quæ nullam habent sanctitatem, nec per benedictionem, nec per annexionem ad spiritualia, sed recipiunt aliquam pee hoc, quod Ecclesia vetuit, *cap saluator,1.quest.3*, ne vendantur; quod non vetuit ob suam vtilitatem, sed, ne dilapidarentur eius bona; sicut vetuit bona Ecclesiæ alienari hac sola ex causa, sed in reuerentiam bonorum Ecclesiæ, & administrationis eorum. Vnde est differentia magna inter res spirituales huius generis, & aliorum; quia res spirituales primi generis sunt ex se tales: & res secundi generis sunt verè spirituales per consecrationem, & benedictionem: & res tertij generis sunt in se verè spirituales per annexionem; quia formaliter coniunguntur officiis verè spiritualibus: at ees quarti generis nullo modo ex dictis sunt in se spirituales; quia tantùm instituuntur ab Ecclesia ad munera temporalia, & solùm dicuntur spirituales per extrinsecam prohibitionem venditionis ob reuerentiam rerum Ecclesiæ. 6

Hinc infertur, quòd simonia de iure Ecclesiastico in duobus tantùm casibus inuenitur, scilicet, quando vel res non sunt vere spirituales, vel non est vera ratio pretij: quando autem res sunt verè spirituales, & est vera ratio pretij, est simonia iure diuino, & naturali. 7

DVBIVM III.

An Papa possit esse simoniacus, & simoniæ pœnas incurrere.

PRimò dico, certum esse, non posse incurrere pœnas simoniæ; quia eæ sunt de iure Ecclesiastico, cui, quoad vim coactiuam, non potest subiici Papa. Certum etiam est posse incurrere peccatum simoniæ, quæ talis est iure diuino, vt si vendat sacramenta. 1

Secundò dico, quòd de simonia, quæ talis est iure Ecclesiastico, est dubium; quidam enim dicunt, non posse illam incurrere, alij verò distinguunt, quòd, si secum dispenset ex causa iusta, non potest illam contrahere: si verò sine causa iusta, illam contrahit. At dicendum est, quòd, si secum priùs dispensat ex causa iusta, non peccat: si verò sine causa iusta, non peccat peccato simoniæ, quia dispensatio, sine causa facta in iure humano est valida: sed erit peccatum infidelitatis iniustè dispensandi. Si verò secum non dispenset, 2

dispenset, & causa sit irrationabilis, contrahet peccatum simoniæ de iure Ecclesiastico; quia Princeps suis legibus obligatur, quoad vim directiuam.

3 An verò emens beneficium à Papa incurrat pœnas simoniæ, dicam *infrà dub.* 11 I.

Dubium IV.

An vendere spiritualia naturalia, vt scientias, & artes, quæ humano sudore comparantur, sit simonia.

1 Sit conclusio. Licèt aliqui dicant, esse simoniam, at multò verius est, non esse simoniam; sed tantùm est simonia vendere spirituale supernaturale, quia vitium simoniæ opponitur Religioni; at vendere scientias naturales, non opponitur Religioni. Hinc

2 Fit primò, quòd potest Iurisperitus vendere suum consilium, & patrocinium, licèt sit in causa spirituali, vt matrimonij, & hæresis. An verò possit vendere, quando respondet ad casus conscientiæ, dicam *dub. sequenti.*

3 Secundò fit, quòd Doctor, licèt sit ditissimus, potest pretio docere, immò, quo scientia est excellentior, & qui docet est peritior, potest maius pretium recipere pro docenda scientia, licèt minus laboraret; immo licèt posset suam scientiam in alium sine labore transfundere.

4 Tertiò fit, quòd veritas naturalis potest dupliciter considerari: primò in quantum est bonum quoddam honestum, & sic non est venalis; at non est simonia, nec peccatum mortale, vt sic, eam vendere, nec tenetur vendens restituere; sed est graue veniale. Et sic debet intelligi D. Thom. dicens non posse vendi veritatem. Secundo modo in quantum est vtilis ad vsus humanos, & delectabilis, & sic potest vendi. Et licèt hæc veritas naturalis, Deus est, videatur ad salutem pertinere, est tamen venalis, quia, vt est naturalis, non est necessaria ad salutem, sed sat est cognitio fidei.

5 Quartò fit, quòd, si donum linguarum, sanitatis, & scientiæ naturales infunderentur à Deo ad ædificationem aliorum, & salutem spiritualem, esset simonia hæc vendere: si verò non ad hoc, non esset simonia, sed licitum, vt, si alicui daretur miraculosè ars medicinæ, & curaret applicando actiua passiuis, posset pretio facere; sicut, qui miraculosè acciperet à Deo artem fabrilem, posset pretio eam vendere.

6 Quintò fit, quòd, qui habent donum sanitatis, & salutant, vulgò *saludadores*, & sine applicatione medicinarum, sed sola benedictione sanant, non possunt sine simonia vendere: at possent accipere aliquid in proptiam sustentationem, vt ex dicendis constabit.

7 Sextò infertur contra Panormitanum, quòd non potest dari beneficium pro scientia docenda sine simonia, quia hoc est pretio æstimabile. Vnde, cùm datur beneficium docenti aliquam scientiam, non datur vt pretium, sed illi præbendæ assignatur vt annexum illud docendi munus, vt latè disputabo *dub.* 25.

Dubium V.

An docere pretio Theologiam sit simonia.

Non agimus de Theologia naturali, id est, scientia de Deo, vt author naturalis est, quia de hac idem dicendum est ac de aliis scientiis naturalibus diximus *dub. præcedenti*; nec de Theologia infusa à Deo, id est, quadam cognitione diuinarum Scripturarum habita ex dono Dei, & dicitur interpretatio sermonum: hanc enim vendere clarum est, esse simoniam, quia ponitur inter dona Spiritus sancti; sed dubium hoc est de Theologia, vt est habitus scientificus naturaliter acquisitus, quo ex fidei articulis inferuntur conclusiones. Et de hac quidam dicunt, esse simoniam illam vendere. 1

Pro resolutione nota, quòd hæc Theologia habet quatuor actus. Primus est ex articulis fidei deducere conclusiones. Secundus est interpretari sacram Scripturam. Tertius est respondere ad casus conscientiæ ad pacandas conscientias. Quartus est prædicare, seu docere sacram doctrinam. Sit ergo 2

Prima conclusio. Vendere Theologiam, quo ad duos priores actus, & etiam in quantum docet casus conscientiæ per modum doctrinæ, vt fit in scholis, non est simonia; quia hæc Theologia est naturaliter parta, nec ordinatur ad finem supernaturalem, sed ad erudiendum intellectum. 3

Sed nota, quòd, si vellet Theologus vendere, non tantùm scientiam, sed veritates theologicas, quas docet, esset simonia: quia sunt supernaturales, sicut ipsa principia, in quibus continentur. 4

Hinc fit, quòd magisterium Theologiæ est quid temporale, quia per scientiam solam fit quis idoneus ad illud: & sic potest conferri à domino temporali, & si acciperet pretium pro illo conferendo, non esset simonia. Si verò Prælatus acciperet pretium pro danda facultate legendi Theologiam, esset simonia; quia illa licentia procedit à potestate iurisdictionis Episcopi, quæ est quid spirituale; sicut esset simonia, si Prælatus pretio dispensaret, vt *infrà* dicemus; non autem si dominus temporalis pretio dispensaret in lege, quia illa dispensatio est actus potestatis spiritualis, non autem hæc, sed potestatis temporalis. 5

Secunda conclusio. Vendere Theologiam, quo ad quartum actum, id est, prædicare, vel docere doctrinam Christianam, est simonia. Ratio, quia actus ordinatur ad excitandos affectus in supernam felicitatem, & promouendos in bonum. 6

Tertia conclusio. Vendere Theologiam, quoad tertium actum, est simonia, id est, pretium recipere pro consilio, quod ordinatur ad salutem animæ, ad leuandum mœrorem afflicti hominis, ad pacandas conscientias, vel tollendos scrupulos, est simonia. Ratio, quia hæc omnia non immediatè ordinantur ad illuminandum intellectum, vt duo priores actus Theologiæ, sed immediatè ordinantur ad salutem æternam, & bonum animæ. 7

Hinc fit, quòd nec Iurisperitus potest pretium recipere pro consilio, quando ordinatur tantùm ad pacandum conscientiam, & salutem animæ, sicut nec Theologus (an verò possit recipere pro studio ad hoc requisito, dicam *infrà dub* 10.) & vterque potest etiam æque recipere, quando 8

Y 2 interroga

interrogatur, etiam in causis spiritualibus, vt beneficij, & matrimonij, quando interrogatur, non ad pacandam conscientiam, sed vt instruantur interrogantes, & sciant, vel vt eorum iustitia manifestetur in foro externo, vel vt se præparent ad examen, &c.

Dubium VI.

An pro actibus virtutum pretium dare sit simonia.

1 Respondetur affirmatiuè, vt pro fundendis pro me orationibus, pro offerendo ieiunio pro me; quia sunt actus spirituales ordinati ad felicitatem æternam, & satisfaciendum pro peccatis.

2 Similiter est simonia, si Religiosi petant à sacerdote, vt eis procuret eleemosynas in parochia, hoc pacto inito, vt sacerdos habeat partem. Ratio, quia talis persuasio sacerdotis est res spiritualis, cùm ordinetur ad rem spiritualem, scilicet eleemosynam largiendam; sicut, si aliquis pretium reciperet, vt persuaderet & alteri collationem beneficij. Sic D.Thom. *quodlib* quem refert, ac sequitur Syluest. *verbo simonia, quæst. 9. dicto* 8. & docti iuniores. Secus credo, quando sacerdos ille discurreret per parochiam petens eleemosynam monachis; posset enim pacisci, vt pretium sui laboris sibi daretur.

Dubium VII.

An pro sacramentis liceat pretium recipere.

1 Nota, quòd triplici causa potest pecunia recipi pro sacramentis, & actibus spiritualibus, Primò, tanquam pretium ipsorum actuum. Secundò non tanquam pretium ipsorum actuum, sed laborum, qui in ipsis impenduntur. Tertiò, vt stipendium sustentationis, vt pictor potest primò exigere pecuniam, vt pretium imaginis, secundò pro labore pingendi. Tertiò tantùm ad propriam sustentationem; posset enim euenire, vt pecunia ad eam necessaria esset longè minor eâ, quam pro suis laboribus merebatur. De his ergo modis seorsum agendum est.

2 Sit ergo conclusio. Simonia est pretium recipere pro sacramentis. Vnde nihil potest dari pro matrimonio, vt est sacramentum; at quatenus est officium naturæ, & contractus quidam, quo vir ad sustentandum vxorem, & onera matrimonij obligatur, potest exigi dos, vt satis constat.

3 Hinc fit, quòd pro absolutione ab excommunicatione pretium exigere est simonia. Si verò aliquando ab absoluendo pecunia exigatur, id non est ob absolutionis pretium, sed in pœnam delicti, sicut posset in absolutione à peccatis id imponi in pœnitentiam. Nec est necesse, vt talis pœna applicetur pauperibus, licèt id melius esset.

4 Non est tamen simonia, sed licitum, si parochus, à quo petitur licentia ministrandi sacramentum, eam neget, nisi stipendium, quod sibi obtingeret, si ipse ministraret, sibi concedatur; quia id non petit quasi licentiam vendens: hoc enim esset simonia, cùm hæc facultas procedat ex iurisdictione spirituali, sed quasi stipendium sibi debitum, & vt seruet se indemnem: vt scriba per ministrum scribens contractum, iustè petit stipendium sibi debitum. Idem est de licentia audiendi confessiones, & concionandi, quando parochus erat concionaturus: potest enim pacisci cum eo, cui dat licentiam, vt stipendium, quod sibi dandum erat, conferatur ab eo, cui dat licentiam, vt seruet se iodemnem. Sic Panorm. & Verbecius, quos refert, & sequitur Syluest. *verbo simonia, q. 8. dicto* 2 Aragon 2.2 *quæst.* 100. *art 2 fine*; qui omnes adduot, quòd, si exigat maiorem summam, quàm dicta portio valet, præsumetur, licentiam vendere, & sic committere simoniam.

Dubium VIII.

An liceat pretium offerre pro sacramentis ministrandis ad redimendam vexationem.

Certum est, non licere pro sacramentis voluntariis; at dubium est, an liceat pro necessariis, vt pro Baptismo, quando nullo alio modo posset haberi, quia offerens, v.g. puerum est truncus manibus, vel caret loquela, & non est alius, qui baptizet. Et licèt aliqui dicant, licere in hoc casu emere sacramentum, quando alius nullo alio modo vult baptizare, nisi alter emat sacramentum, nisi hoc faciat in contemptum fidei; vnde dicunt vendere sacramentum, esse ita intrinsecè malum, vt nunquam liceat; at emere non est ita intrinsece malum, quin aliquando liceat. At hoc omnino reiiciendum est, & dicendum vtrumque esse intrinsecè malum. 1

At dubium est, an liceat dare pretium ad redimendam vexationem. Triplex est sententia. Prima negat: secunda concedit, licere tam pro paruulo, quàm pro adulto, & non tantùm in necessitate extrema, sed etiam in grauissima; quia hæc non est emptio sacramenti, quæ intrinsecè mala est; sed pretium datur ad auferendum impedimentum auaritiæ, quo ille impeditur Baptismum negat. Tertia sententia dicit, quòd id licet pro paruulo extremè indigenti, scilicet in articulo mortis constituto, non autem pro adulto; quia hic potest per contritionem saluari. Et hæc sententia est probabilior; at secunda opinio est etiam probabilis. Vnde est etiam satis probabile, quòd adultus potest hoc facere eum sacerdote, qui non vult illum absoluere, nisi det pecuniam, quando timet magnum periculum, si non fatetur. 2

Dubium IX.

An liceat pretium dare, quando superior iniustè me excommunicauit, suspendit, vel interdixit, vt absoluar.

Quidam dicunt, nullo modo licere; alij verò dicunt licere, quando excommunicatio est manifestè iniusta, suspensio, vel interdictum sunt etiam manifestè iniusta; & si statim non absoluar, incurram graue damnum: aliàs enim non licet, sed recurrendum est ad superiorem. At verius est, non licere, quando excommunicatio est iusta, vel dubia; quia in dubio præsumendum est pro iudice excommunicante: at verò, quando has censuras constat esse iniustas, verius est absolutè, licere pretio redimere vexationem. Ratio, quia habeo ius in re, scilicet participatione sacramentorum, 1

mentorum, & communione fidelium, qua per iniustitiam priuor: &, licèt alter peccet peccato simoniæ, recipiendo pretium pro hac, ego tamen vtor iure meo.

2 Si tamen excommunicatio iusta sit, licèt superior iniustè differat absolutionem, non licet dare pretium, vt absoluat; quia tunc excommunicatus non habet ius in re, cùm iustè priuatus sit sacramentorum participatione, & communione fidelium; sed habet ius ad rem.

Dubium X.

An pro labore in ministerio sacramentorum, vel aliorum spiritualium operum impenso, liceat pretium recipere.

1 Nota, duplices esse labores, & operas, quæ in ministeriis spiritualibus impenduntur: aliæ sunt intrinseci, & per se, & necessariò coniunctæ illis, vt sunt labores necessariò requisiti ad baptizandum, faciendum sacrum, &c. Aliæ sunt per accidens, & extrinsecè tantùm coniunctæ rebus spiritualibus, vt si vocetur quis ad faciendum sacrum in aliquo loco distanti per vnam leucam, iter illius leucæ est labor per accidens coniunctus sacro faciendo.

2 Sit conclusio. Licèt quidam dicant, posse vendi talem laborem, licèt per se coniunctus sit cum ministerio rerum spiritualium; at omnino tenendum est, posse vendi laborem per accidens coniunctum, quia hic labor per se consideratus, est temporalis, & non, nisi per accidens, coniungitur rei spirituali: at non posse vendi absque simonia laborem per se, & intrinsecè coniunctum rei spirituali, quia hic labor est pars necessaria rei ipsius spiritualis, & nullo modo separabilis ab ipsa, nec per se est appretiabilis, & æstimabilis, nisi, vt est coniunctus rei spirituali. Item, quia vendere beneficium est simonia, quia annexum est officio diuino; sed magis annectitur rei spirituali hic labor, cùm ab illa non sit separabilis; at officium diuinum potest absque beneficio esse. Hinc

3 Infertur, quòd, sicut pro prædicatione, & labore ipsius non licet pretium recipere; ita nec pro studio ipsius, id est, pro studio requisito ad prædicandum. Ratio, quia hoc studium est per se necessarium ad prædicandum, & sic recipere pretium pro illo, esset recipere pro prædicatione.

4 Secundò infertur, Cantores, & organa pulsantes, & citharœdos, id est, *chirimias*, posse operas suas locare, licèt id faciant in cultu diuino. Ratio, quia præcipuum, quod ab his quæritur, est artificium canendi, & suauitas vocum, ac instrumentorum, quæ temporalia sunt, per accidénsque rei spirituali coniunguntur.

5 Tertiò infertur, quòd, licèt pauperes non possunt pretium recipere pro orationibus suis; quia præcipuum, quod ibi quæritur, est iuuamen spirituale, & consequenter, nec pro labore per se coniuncto, & necessario ad illas: at possunt pretium recipere pro obligatione quotidie recitandi, vel eundi ad sacellum aliquod ad recitandum, vel recitandi quotidie ad ianuam.

6 Quartò infertur, posse clericos obligantes se ad toties in mense, vel hebdomada, tali tempore, & tali loco celebrandum, locare pretio suas operas, ac personæ obligationem. Ratio, quia talis obligatio per accidens coniungitur actioni faciendi sacrum, nec ex ordinis susceptione obligatur sacerdos ad per accidens coniunctum.

Nota tamen, sacerdotem diarium, qui non per notabile tempus, sed ad horam, prout occurrit, qui ab eo petat Missam celebrandam, officium hoc exhibet, non posse has operas vendere. Ratio, quia is non plus temporis in facienda re diuina insumit, quàm id, quod ad eam peragendam exigitur per se: & ideo non est ab actione spirituali seiungendum, cùm sit ei coniunctum, velut intrinseca eius mensura. 7

Quintò infertur, quòd, si quis vocetur, vt insomnem ducat noctem cum ægro, licèt debeat psalterium recitare, potest pretio vendere hunc laborem, quia est accidentarius. 8

Dubium XI.

An liceat ministris Ecclesiæ recipere stipendium sustentationis pro ministerio rerum spiritualium, vt sacramentorum, prædicatione, & celebratione Missæ, &c.

Primò dico, esse certum, & de fide, hoc esse licitum, & conforme perfectioni euangelicæ: &, licèt famulus pro seruitio temporali, quod exhibet domino, recipiens stipendium sustentationis, non gratis, sed pretio, famulari dicatur; at in præsentiarum dicitur gratis dare spiritualia, vt distinguitur contra collationem pro pretio, quod solum præcepit Dominus; & stipendium illud sustentationis non est pretium: pretium enim commensurabile est cum re, cuius est pretium; at stipendium sustentationis datum ministranti spiritualia non est commensurabile cum ipsis rebus, nec cum labore ministri, sed tantùm cum indigentia, & necessitate sustentationis corporis. 1

Nota, nomine *sustentationis* intelligi etiam necessaria ad statum decentem ministri, & ad subuentionem eorum, quibus iure naturæ subuenire tenetur, vt eorum, qui sub sua sunt cura; non enim mendicare debet, vt his subueniat. 2

Hine fit, licere largiri sacerdoti supellectilem valentem vnum argenteum, quæ communis est eleemosyna vnius Missæ pro vna Missa hoc tempore in hac prouincia, quia datur vt sustentationis stipendium. 3

Secundò dico, quòd, licèt aliqui sentiant, ministros diuites non posse hoc stipendium sustentationis recipere, nisi proptium patrimonium in opera pia erogent, aut expendant; at omnino tenendum est posse ministros, etiam ditissimos, licitè tale stipendium recipere. Ratio, quia hoc stipendium debetur ministris, non ex misericordia, aut liberalitate, sed ex iustitia; aliàs non soluentes decimas non tenerentur restituere; at iustitia tantùm respicit æqualitatem rei ad rem, non autem alias conditiones subiecti, vel contrahentium. 4

Hinc fit, Religiones, etiam ditissimas, iustè recipere tale stipendium; at, perfectiùs facere non recipientes. 5

Secundò fit, quòd minister Ecclesiasticus habens stipendium pro vno ministerio, potest pro alio aliud stipendium recipere, vt canonicus pro Missis voluntariis; si verò pro eo, pro quo habet 6

habet stipendium, recipiat aliud, apparenter est simonia; at verè non est, si non recipit vt pretium, sed vt stipendium sustentationis; sed erit iniustitia, sicut si recipit stipendium maius iusto, est iniustitia.

7 Tertiò fit, non esse peccatum libentiùs prædicare, vbi maius est stipendium sustentationis; & tenuere prædicare, vbi nihil speratur dandum; licèt possit aliquo modo hoc pertinere ad charitatis defectum, quo quis magis temporalem, quàm spiritualem profectum intendit.

8 Tertiò dico, quòd, licèt aliqui sentiant, non licere ante spiritualium administrationem pactum inire circa sustentationis stipendium citra simoniam; alij verò dicant, id licere ministro pauperi, non verò diuiti: at dicendum est hoc non esse prohibitum iure naturali, & diuino: at de iure Ecclesiastico est simonia tale pactum, siue minister sit diues, siue pauper: ius Ecclesiasticum iam per contrarium vsum abrogatum est, & sic tale pactum est licitum, siue minister sit diues, siue pauper.

9 Hinc colliguntur duæ regulæ ad resoluendos multos casus de simonia. Prima est, quòd cùm multis titulis possit temporale dari, dum spirituale recipitur, scilicet per modum sustentationis, vel liberalis doni ad gratiam referendam, vel ineundam, vel per modum eleemosynæ, vel per modum reuerentiæ, & honestatis, id est, ob reuerentiam sacramenti, vel pro solutione obligationis legis, vel consuetudinis, nullus horum constituit simoniam; sed tantùm, quando datur temporale pro spirituali, vt pretium. Altera est, quòd, si ministrans spiritualia accipiat temporale, non detorquendo intentionem, id est, non cum intentione emendi, vel vendendi, sed dicendo, *Accipio hoc sicut solent communiter clerici probi accipere*, non est simonia.

10 Nota, esse cauendum scandalum: vnde, licèt fas sit inire pactum stipendij pro Missa; at de quantitate contendere vix citra scandalum fieri potest. Et similiter, quamuis pro audienda confessione liceat eleemosynam gratis datam accipere; at de illa pacisci, sicut pro Missa, generaret scandalum.

11 An verò possit Episcopus taxare hoc stipendium, & præcipere, ne minus sit, dicam in tractatu *de Eucharistia*. Et in processione funerum, an possit ordinare, vt non fiat, nisi tantum stipendium detur, dicam *infrà dub.* 13.

12 Secundò nota, posse clericos cogere laicos coram iudice, vt soluant stipendium hoc sustentationis: immò & id, quod ex consuetudine debetur illis, quando consuetudo non habuit initium violentum, vt per exactiones, sed ex populi deuotione fuit introducta.

13 Tertiò nota, quòd, licèt Sacerdos regulariter minùs bene faciat exigens stipendium ante spiritualium collationem; aliquando tamen bene facit, scilicet, si id faciat, vt seruet se indemnem, vt scilicet vitet lites, quas probabiliter timet ad recuperandum.

14 Tandem nota, clericos pessimè facere, qui aduersùs Monachorum iura extorsiones faciunt, ne quis sepelire eligat in monasterio nolentes cum pompa illum portare, &c. quia iniustè cogunt defunctorum voluntatem, quibus liberum est sepulturam eligere.

Dubium XII.

An sit simonia, si ministri spiritualium intendant stipendium sustentationis, tanquam finem principalem, ita vt, illo cessante, nullo modo ministrarent, vt, si Canonicus vadat ad chorum principaliter propter distributiones.

Sit conclusio. Licèt communis ferè omnium sententia dicat esse simoniam, quando stipendium intendit, ac finem principalem; non tamen quando tantùm intendit, vt motiuum, licèt, eo cessante, non administraret: & sic concedit, Canonicum non potentem interesse omnibus horis, posse eas eligere, quibus copiosiores distributiones destinatæ sunt; at verius est non esse simoniam, licèt intendat vt finem principalem illud stipendium, modò non intendat illum vt pretium, sed vt stipendium sustentationis debitum. Ratio, quia hic non habet voluntatem emendi, vel vendendi, sed recipiendi, vt stipendium sustentationis; ergo. Immò nec id est peccatum mortale, sed veniale; quia hic tantùm est peccatum graue ordinationis ad finem; at hæc non est peccatum mortale, sed veniale, quando finis non est mortale, at appetitus inordinatus temporalium non est mortale. Item, quia non est mortale principaliter facere sacrum ob vanam gloriam; ergo similiter, &c. 1

Dubium XIII.

An pro necessarijs mortuorum exequijs pretium recipere sit simonia.

Dico primò, licere quidem pro illis stipendium sustentationis recipere, non autem pretium sine simonia, quia spirituales sunt. At pro non necessariis licet recipere pretium, vt si curantes funus velint cum pompa magna ducere clericos corpus faciendo plures pausationes, seu moras cum tali cantu figurato in singulis, quòd tandiu pulsentur cymbala, &c. Hæc enim pompa temporalis est, & per accidens coniuncta rei spirituali, & sic potest vendi. 1

Secundò dico, quòd lex hæc affirmans est licita, scilicet, vt, si quis offerat talem eleemosynam, in eius funere talis processio fiat, quia est taxatio stipendij sustentationis; at lex negatina, scilicet, nisi quis offerat talem summam, in eius funere processio non fiat, est illicita; minùs tamen bene dicunt aliqui esse simoniam, quia non destinatur vt pretium; sed est illicita, quia præcludit viam, ne minori stipendio fiat, sicut materia *de Eucharist.* dicam, non posse Episcopum statuere, ne Missæ minori stipendio celebrentur; nisi in casu, quo clerici cogerentur à laicis variis modis palliatis remittere partem eleemosynæ destinatæ, vel, si oriri solent lites, fraudes, & tyrannides: tunc enim posset Episcopus statuere, vt clerici nihil remittterent stipendij, vt bene Corduba *lib.* 1. *quæst. quæst.* 4. Aragun 2. 2. *quæst.* 85. *artic.* 3. & patet, quia Trident. *sess.* 24. *cap.* 12. prohibet, remitti distributiones. Quæ etiam limitatio in hoc casu ponenda est, cùm sit eadem ratio. 2

DVBIVM XIV.

An pro loco ſepulturæ pretium dare ſit ſimonia.

1 PRimò dico, quòd locus, in quo nullus eſt ſepultus, nec deputatus eſt per Epiſcopum ad ſepulturas, nec aliàs eſt benedictus, ſed tantùm deputandus eſt ad ſepulturas, eſt omninò profanus, & poteſt vendi: ſicut & terra, in qua Eccleſia erigenda eſt, vendi poteſt: immò, etſi, ſecundùm ius ciuile, locus, in quo aliquis eſt ſepultus, conſentiente domino, ſit religioſus, at, ſecundùm ius canonicum, non eſt talis, nec inuendibilis, niſi, quando authoritate Epiſcopi deputatus eſt ad fidelium ſepulturas. Vnde propriè, & ſecundùm ius canonicum, locus religioſus ſepulturæ dicitur locus ille, in quo aliquis fidelis eſt ſepultus, vel ſepeliendus, ſiue ſit terra, ſiue arca lapidea, ſiue aliud, quando authoritate Epiſcopi eſt ad fidelium ſepulturas deputatus, etiamſi nullus *ibi* ſepultus ſit.

2 Secundò dico, quòd talis locus ſepulturæ, ſi ratione conſecrationis pluris vendatur, eſſet ſimonia iure naturali, & diuino; ſi verò ratione terræ vendatur, quidam dicunt, non eſſe ſimoniam: quod intelligendum eſt de iure naturali, & diuino; at eſt ſimonia de iure eccleſiaſtico accipere pretium pro loco neceſſario ad ſepulturam, quia id prohibetur *cap. abolendæ, de ſepult. & cap. non ſatis, de ſimon.* & hoc in loci ſacri honorem: at licitum eſt accipere conſueta ſtipendia pro tali loco ſepulturæ; hoc enim non recipitur, vt ſepulturæ pretium, ſed ad fabricam Eccleſiæ; decens enim eſt, vt defuncti, qui templum inhabitant, contribuant ad eius templi reparationem.

3 Tertiò dico, quòd licitum eſt accipere pretium pro loco honoratiori ſepulturæ: & ſic, quò locus propinquior eſt ſummo altari, quia eſt honoratior, eò maius pretium recipi poteſt. Ratio, quia venditur quid temporale, ſcilicet honor, vt pendet ex hominum æſtimatione, & per accidens rei ſpirituali coniungitur. Item, licitum eſt pretium recipere pro perpetuo iure ſepulchri, id eſt, pro obligatione, vt in tali loco nullus, præter emptorem, & ſucceſſores, ſepeliatur; quia hæc obligatio eſt quid temporale, & per accidens adiungitur rei ſpirituali, licèt aliqui oppoſitum teneant.

4 Vltimò dico, quòd laicus nequit habere ſepulturæ dominium; quia loca religioſa nequeunt eſſe in alicuius dominio: at poteſt habere tale ius quo ad vſum pro ſe, & ſuis ſucceſſoribus, vt nullus poſſit, eis inuitis ibi ſepeliri, niſi in neceſſitate; at eo mortuo, & familia illius, poteſt aliis concedi vſus illius ſepulturæ, quia mortuo habente vſum, vſus redit ad proprietarium. Et idem prorſus dicendum eſt de capellis, quas conceditur alicui habere in Eccleſia.

DVBIVM XV.

An pro ſacramentalibus, & vſu materiæ ſacræ pretium recipere, ſit ſimonia.

1 PRimò dico, quòd, ſicut pro actionibus Sacramentorum, & laboribus per ſe illis annexis, eſt ſimonia pretium recipere, ſic dicendum prorſus eſt de ſacramentalibus, vt pro exorciſmis, catechiſmis, benedictionibus iubentium. Ratio, quia hæ benedictiones ſunt ſpirituales, & à poteſtate ſpirituali procedunt, & ad finem ſpiritualem ordinantur.

Secundò dico, quòd, ſicut nec actio, quæ eſt de eſſentia Sacramenti, nec labor per ſe ad eam requiſitus poteſt abſque ſimonia vendi, ſic nec vſus materiæ ſacræ per ſe requiſitæ ad eam, vt vſus olei in extrema vnctione, nec chriſmatis, vſus vaſum, & ornamentorum ſacrorum in celebratione Miſſæ, non poteſt abſque ſimonia vendi. Ratio, quia eſt intrinſecè annexus talis vſus miniſterio Sacramenti. 2

Tertiò dico, quòd ipſa materia, non ratione conſecrationis, poteſt vendi: vt poteſt vna Eccleſia alteri calicem vendere, vel locare: & oleum conſecratum tanti vendere, quanti venditur ſimilis olei quantitas non conſecrata: licèt quidam minus bene dicant, hoc eſſe ſimoniam. Imò & poſſet aſportari chriſma de loco in locum vendendum ratione ſolius materiæ. Ratio, quia ea materia eſt omnino temporalis. 3

Vnde reprobanda eſt regula, quam quidam ponunt, ſcilicet, quòd, quando aliquid eſt compoſitum ex ſpirituali, & temporali, ſi illud ſit præcipua, & maior pars, non poteſt abſque ſimonia vendi; ſecus, ſi temporale ſit præcipua, & maior pars. Sed dicendum eſt, ſemper poſſe vendi illud temporale, quia nunquam mutat naturam; in hoc tamen verſatur differentia, quòd, quando principale illius eſt ſpirituale, non poteſt abſolutè vendi; quia, cùm vnumquodque, cùm abſolutè tractatur, & iudicatur, cenſeatur tractari, & iudicari ſecundùm ſuum principale, ſi abſolutè venderetur id, in quo principale eſt ſpirituale, cenſeretur ſpirituale vendi; at bene poteſt vendi non abſolutè, ſed ratione temporalis annexi; at, vbi principale eſt temporale, poteſt abſolutè vendi; quia cenſetur vendi ratione principalis, ſcilicet temporalis. 4

Quartò dico, vaſa ſacra, & ornamenta ſacra Eccleſiæ poſſe vendi ratione materiæ pro neceſſitate Eccleſiæ, & pauperum, & pro redemptione captiuorum; ita tamen, vt, ſi vendantur alteri Eccleſiæ, vel Clerico, aut laico ad ſacrum vſum, poſſunt integra vendi: ſi autem ad vſum profanum (quod etiam pro dicta neceſſitate eſt licitum) debent priùs veſtes ſacræ dilacerari, ita, vt formam perdant, & vaſa ſacra confringi, & conflati, præmiſſa priùs oratione ad Dominum; quia in ſuperficie externa potiùs conſiſtit conſecratio, & vnctio: & ſic ne aliquid conſecrationis ibi maneat, conflantur. 5

Vltimò dico, quòd ſimiliter res Eccleſiæ non poſſunt impignorari, ſicut nec alienari, niſi pro dicta neceſſitate: & hæc neceſſitas non debet eſſe qualiſcumque, ſed ſumma, ſcilicet ad ſubueniendum pauperibus, ne frigore, ſeu fame pereant, & ad redimendos captiuos, ſiue pauperes, ſiue captiui ſint proprij parochiani, ſiue externi: & hoc, etiamſi propria culpa in paupertatem deuenerint. Non tamen poſſunt alienari, vel in pignus dari, ſeu pignori, aut hypothecæ obligari ad ſoluendam pœnam eorum, qui ob crimina carcere detenti ſunt, vt a carcere, quo iuſtè opprimuntur, liberentur. Immò nec pro redimendo à carcere detentos in eo ob debita, niſi debitores ipſi, eorum parentes, vel filij ex ea carceris oppreſſione fame 6

aliàs perirent, à qua ob industriam à carcere soluti verisimiliter liberentur. Nec possunt etiam, vt ex pecunia, ac pretio à triremibus liberentur damnati iustè ad triremes; benè tamen possunt vendi, vel obligari hypothecæ, aut in pignus dari ad subleuandam magnam famem eorum, qui publicis carceribus detinentur: vt hæc omnia latiùs docet Couarr. *lib. 2. var. cap. 16. à num. 7. vsque ad finem capitis*, & *eo num. 7.* dicit huc intelligi de hypotheca speciali, secùs de generali; & *num. 8.* dicit, quòd, licèt res omnes ecclesiasticas tradi in pignus, & hypothecæ subiici prohibitum sit: at distinguere oportet inter res, quæ non deputantur ad altaris ministerium, nec ad cultus diuini celebrationem, vt domus, prata, vineæ, &c. & res, quæ ministerio, & cultui diuino sunt destinatæ, vt vasa, vestimenta, calices, & alia altarium ornamenta: nam priores res alienari possunt, & pignori obligari ob vtilitatem Ecclesiæ, præmissa canonicâ solemnitate; at posteriores non, nisi ex summa necessitate, possunt alienari, nec in pignus tradi: & tunc priùs incipiendum est ab iis rebus, quæ tantùm sunt benedictæ, non ab iis, quæ sunt consecratæ; & *n. 8. fine*, quòd non possunt vasa, & ornamenta sacra vendi, aut pignori dari, vt pauperibus subueniatur; nisi vel ipsa vasa essent nimis pretiosa, & posset pauperum inopia, simul & cultus diuinus honestè, ac decorè ex eorum pretio tolli, ac exhiberi, vel pauperes extrema paupertate laborarent: quod Prælatorum arbitrio est relinquendum; & *num. 7.* docet, pœnas contra alienantes, seu obligantes hypothecæ res ecclesiasticas non incurri ante realem ipsarum traditionem, quia non dicitur res alienata, donec realis traditio facta fuerit. Vide de his alienationibus Syluest. Nauarr. *lib. 3. consil. tit. de rebus Eccles. non alien. consil. 6. & 7. & opusc. de alienat. rerum Eccles.* Gutierr. *quæst. can. c. 8.* Couarr. *lib. 2 var. cap. 16 & 17.* & decretum nouissimè editum à Congregat. Concilij iussu Vrbani VIII. die 26. Sept. 1624. circa alienationem bonorum regularium.

Dvbivm XVI.

An liceat munera alicui offerre, vt faciat aliquod bonum, v.g. vt audiat sacrum, intret in religionem, vel, vt desistat à malo, vel ne fornicetur.

1 De hac re latè dixi *lib. 1. de matrim. disp. 39.* sed nunc breuiter dico,

Primò, certum esse, licere hæc offerre gratis per viam dispositionis ad reddendum ipsum beneuolum, vt hæc velit facere: at donatio hæc simplex est, nec onus, nec obligationem faciendi inducens; quare, si alter non faciat, non tenetur restituere; sicut licitum est munera offerre alicui ad habendum ipsum beneuolum, vt mihi mutuet, vel det beneficium, at alter acceptis muneribus licitè potest id nolle.

2 Secundò dico, quòd, si aliàs quis affectus sit ad talia opera, & impediatur paupertatis timore, vt, si renuit baptizari, quia cogetur restituere vsuras, vel non ingreditur Religionem, quia astrictus est ære alieno, fas est pecunias illi offerre ad auferendum obstaculum illud, quia hoc non est emere spiritualia, sed impedimenta remouere; & hoc etiam est certum.

Tertiò dico, quòd, licèt dubium sit, an liceat offerre munera ex pacto hæc faciendi, ita, vt alter accepto munere ad id maneat obligatus: & quidam dicant, id licere, quando inducitur ad necessaria ad salutem, secus verò, quando ad voluntaria, vt ad religionem; alij verò absolutè, & generaliter id licere negent: at verius est, id absolutè licere, etiamsi detur ex pacto, & cum obligatione faciendi, modò non detur in pretium, vt dare munera, vel nubere infideli hac lege, vt fiat Christiana, & donare vitam infideli damnato ad mortem, si conuertatur; & promittere infideli libertatem, si conuertatur; & filiis vestes, & equos, si frequenter fateantur, & communicent, vel legare alicui, si fiat Religiosus. Et, licèt aliqui hoc limitent, quando finis prouocantis est bonum prouocati; secus verò quando intendit vtilitatem temporalem propriam, vt, si dentur munera fratri à fratre, vt intret in religionem, vt vel sic succedat in maioratu. At verius est, etiam in hoc casu, non esse simoniam, quia adhuc ea munera non offeruntur in pretium: sic Canonicus, qui principaliter vadit ad chorum propter distributiones, non est simoniacus, si eas non accipiat in pretium, iuxta supradicta. 3

Dvbivm XVII.

An sit simonia pretium recipere pro actibus procedentibus à potestate spirituali, id est, pro vsu potestatis spiritualis.

Sit prima conclusio. Simonia est pretium recipere pro operationibus spiritualibus, quas Episcopus, vel Papa, vt tales, faciunt per potestatem iurisdictionis spiritualis, vel ordinis, vt pro ministerio ordinum, dispensatione in voto, vel in lege aliqua Ecclesiastica, &c. Ratio, quia omnes hi actus procedunt à potestate spirituali gratis collata. 1

Hinc fit, quòd est simonia, si Episcopus recipiat aliquid pro mercede degradationis; quia hic est actus procedens à potestate spirituali, & tantùm potest ab Episcopo consecrato fieri: & pro labore intrinsecè necessario ad ministerium rei spiritualis nequit pretium recipi, vt diximus *suprà*: nec est aliqua tolerata consuetudo, vt per viam eleemosynæ sustentationis aliquid pro his actibus recipiatur. Sic Nauarr. *lib. 5. consil. tit. 3. de simonia, conclus. 66.* 2

An verò pro licentia docendi, vel, vt Princeps secularis dispenset in lege sua, pretium capere sit simonia, dixi *suprà dub. 5.* 3

Secunda conclusio. Quamuis aliqui non omnino approbent quomodo Papa, dum dispensat, in matrimoniis præsertim numos capiat; at id triplici via excusatur: non enim petit numos pro dispensatione, sed altero ex tribus modis. Primò, quia Pontifex magnos sumptus habet, & sic ad sustentationem exigit. Secundò per modum pœnæ, quam apponit eo, quòd à lege eximitur dispensatus, & ne alij facilè dispensationes procurent. Tertiò per modum commutationis & compositionis: sicut enim petenti commutationem voti licet votum commutare in quandam eleemosynam, ita petenti dispensationem in lege, vel vinculo matrimonij, fas est vinculum illud commutare in aliquam pecuniarum eleemosynam, 4

quam

quam summus Pontifex suis applicat sumptibus. Et licet Trid. *sess. 24. cap. 6. & sess. 25. cap. 18. de reformat.* iubeat, dispensationes gratis fieri; at leges Concilij non obligant Papam; & ita docet Nau. *cap. si quando, de rescript. except. 21. in confutat. opposi-torum, num.* 1. vbi dicit, quòd compositiones, quæ fiunt apud Apostolicam sedem applicando aliqua temporalia ad aliqua opera pia, non fiunt per viam contractus, & pretij rerum spiritualium, sed per viam cuiusdam pœnitentiæ, & gratiarū actionis. Et Ludou. Lopez 1. *p. instruct. noui, cap.* 301. *fol. 922. pag.* 2. vbi hæc dicit: *Nuncius Papæ aliquid accipiens pro his dispensationibus, non censetur accipere in pretium dispensationis, sed in stipendium sustentationis prosua, & pro suis officialibus.* Idem de Papa, & de Prælatis inferioribus, quando non habent victus decentiam, concedit Armil. *verbo simonia, num.* 44. Secus, inquit, de Episcopis habentibus vnde viuant secundùm sui status decentiam; & Ludou. Lopez *ibidem* hoc negat licere Episcopis, sed tenetur, inquit, alere ministros ad hoc necessarios. Et Cardinalis Toletus dicit, non esse hoc totum in Prælatis inferioribus, quando habent sufficientes redditus ad sustentationem.

5 Hinc fit, non esse illicitum, vt pro maiori dispensatione maius pretium petatur, vt pro dispensatione in secundo gradu, quàm in tertio: quamuis enim hoc non saluetur ratione sustētationis; quia pro maiori dispensatione non eget curia maiori dispendio sustentationis: at hoc saluatur ratione commutationis, & pœnæ; quò enim maius est vinculum, maior debet esse commutatio, vt contingit in voto. Sic docti iuniores.

6 Tertia conclusio. Qui obtinent dispensationes dantes pecuniam, nisi intendant dare vt pretium, non sunt simoniaci, nec peccant; quia, cùm possit titulo iusto peti, ipsi dant bona fide, nec ad ipsos pertinet iudicare, an Prælati bene, vel male petant. Sic docti recentiores.

7 Quarta conclusio. Simonia est, si Prælati pretio accepto vices suas committant alteri, vt ad absoluendum à reseruatis, vel dispensandum, vel iudicandum, &c. Ratio, quia hæc communicatio est vsus suæ iurisdictionis spiritualis. Et similiter est simonia iurisdictionem spiritualem vendere, vel locare; at posset parochus ei, cui vendit fructus, gratis committere vices suas.

8 Nota primò, quòd curato committenti vices suas licet pacisci, vt stipendium sustentationis, quod sibi debebatur, sibi referuetur, vt latiùs *suprà dub.* 7.

9 Secundò nota, quòd, licèt Prælato non liceat pretium accipere ab eo, cui committit vices suas, iam enim esset vendere, vel locare iurisdictionem spiritualem: at ij, qui inseruiunt Prælato, vt Proepiscopi, & Visitatores in exequutione sui muneris spiritualis possunt Episcopo locare suas operas, pro eisque pretium accipere. Ratio, quia labores sunt temporales, & per accidens annexi rei spirituali. Item, quia, si pro obligatione concionandi, vel faciendi sacra, licet pretium recipere, à fortiori obligatio ministrandi in officio Proepiscopi.

10 Vltima conclusio. Vendere iurisdictionem omnino temporalem potest esse aliud peccati genus, de quo dixi materia *de accept. person.* At non est simonia: si verò iurisdictio temporalis dependet ab ecclesiastica, quia scilicet Prælatus iurisdictione Ecclesiastica eam tribuit, esset simonia, quia tunc ea collatio iurisdictionis est actus procedens à potestate spirituali.

Dubium XVIII.

An liceat Episcopis pro visitatione Ecclesiarum sui Episcopatus accipere procurationes statutas, quæ dicuntur manuales.

Dico, quòd esset simonia pretium recipere pro visitatione; quia est actus iurisdictionis spiritualis; & similiter pro Ecclesiarum consecratione, subditorum correctione: at licitum est, statutā procurationem recipere, non vt consecrationis, vel visitationis pretium, sed quasi debitum stipendium, ac iure permissum: & hoc, licèt propriam ciuitatis, in qua residet, Ecclesiam visitet. Vide quid Trid. *sess. 24. cap. 3. de reformat* circa hoc statuerit; & qualiter prohibet, etiam visitatores testamētorum ad vsus pios, aliquid accipere præter id, quod ex relictis piis iure debetur: & Trid. innouat pœnas *c. exigit. de censib. in 6.* contra visitatores recipientes aliquid amplius quomodocumque oblatum: vbi glossa *verbo volente*, dicit, in illo textu parificari, quoad pœnas illius, exigere, vel à volēte recipere, & *vers. munera* dicit glossa, & *ibi* Francus, quòd si modicum esculentum, vel poculentum recipiat, quod nō sit verisimile, quòd aliquem moneat, vel donantem paupertiorem faciat, non est locus illi pœnæ; pœna autem *ibi* statuta est, vt teneatur restituere duplum intra mensem: alioquin ex tunc, scilicet transacto mense, est interdictus ingressus Ecclesiæ Patriarchis, Episcopis, & Archiepiscopis, inferiores verò sunt suspensi ab officio, & beneficio, quousque duplum restituant: nec eis remissio partis prodest. Vbi gloss. *verbo quousque*, dicit, quòd, facta restitutione, statim manent absoluti, quia est suspensio temporalis. 1

Nota, aliquos limitare quòd possit procuratio recipi, quando Episcopatus non est pinguis; at verius est indistinctè licere, quia ius indistinctè concedit. Item limita, quando Episcopus per se visitat: quando enim visitat per alium, ille debet recipere procurationem, vt dicit glossa *dicto cap. exigit, verb. non impenso*, vt habetur *cap. si Episcopus, de offic. ordin. in 6.* 2

Tandem nota, quòd si Ecclesia ob paupertatem nequeat dare procurationem, Episcopus suis sumptibus consecrabit, & visitabit. 3

Dubium XIX.

An sit simonia accipere pretium pro collatione ordinum.

Sit prima conclusio. Non est simonia de iure naturali, & diuino, si in collatione ordinum aliquid detur, non in pretium Ordinis, sed ad Episcopi sustentationem. Probatur, quia in administratione aliorum sacramentorum nulla est simonia aliquid recipere in propriam sustentationem, etiam si Clerici sint ditissimi; ergo nec in hoc, cùm non sit magis spirituale, quàm reliqua. Sic D. Thom. 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 2. *ad* 4. Nauarr. summa Lat. *cap.* 23 *num.* 102. *versic.* 11. Ludou. Lopez 1. *p. instruct. noui, cap.* 301. *fol.* 924. *pag.* 2. *fine*, & docti recentiores. 1

Secunda

2 Secunda conclusio. Erit tamen simonia de iure Ecclesiastico, si Episcopus tale stipendium sustentationis pro Ordinum collatione recipiat, vel pro literis dimissoriis, vel testimonialibus, aut pro sigillo. Probatur, quia in reuerentiam rei spiritualis, scilicet Ordinum, id prohibuit Episcopis Trid. *sess. 21. c. 1. de reform.* his verbis: *Nihil pro collatione quorumcumque ordinum, etiam clericalis tonsuræ, nec pro literis dimissoriis, aut testimonialibus, nec pro sigillo, nec alia quacumque de causa, etiam sponte oblatum, Episcopi, & alij Ordinum collatores, aut eorum ministri, quouis prætextu accipiant: &, qui secus fecerint, tam dantes, quàm accipientes pœnas à iure inflictas ipso facto incurrant.* Et *c. de simonia, & c. sicut Episcopum.* 1. *q.* 1. vbi in vtroque cap. expressè dicitur, nec Episcopum, nec ministros posse aliquid capere. Et, quòd sit simonia de iure Ecclesiastico, tenet Ioan. Andr. *cap.* 1. *de simon.* & *ibi* glossa marginalis, & *ibi* Ant. *n.* 7. referens Petrum Hispanum, Goffredum, & Laurentium; licèt hi Doctores non loquantur de Episcopo, sed de Notario; at eodem tenore prohibetur *eo capite* Episcopo, & aliis ministris, & Notario.

3 Nota, quòd in Tridētino nomine ministrorum non comprehenditur Notarius Episcopi; quia de Notario postea fit *ibi eodem c.* 1. sermo, & etiam *dicto c.* 1. *de simonia*, & *dicto c. sicut Episcopum*, tanquam diuersa, ponuntur expressè ministri Episcopi, & Notarius, & sic glossa *ibi cap.* 1. *de simonia*; & *ibi* Panor. *n.* 1. Ant. *n.* 5. Host. *ibi*, & glossa *dicto c. sicut Episcopum*; & *ibi* Hugo, & Turrecr. *n.* 7. Sylu. Tabien. Ang. Rosel. statim citandi, dicunt, nomine notariorum intelligi eos, qui concurrunt cum Episcopo ad ordinem conferendum, vt Archidiaconus, qui examinat, & vocat promouendos ad ordines; & qui respondet in scrutinio; &, qui legit Euangelium; & sic in dicto decreto Trid. iidē intelliguntur nomine ministrorum Episcopi. Sic Manuel 2. *tomo summa, c.* 58. *n.* 10. Capua *lib.* 2 *decis. c.* 95. *n.* 59. & sic de omnibus his, si aliquid recipiant per viam sustentationis ab ordinandis, committunt simoniam; vt docent Armil. *verbo simonia. n.* 32 Rosel. *Simonia* 1. *n.* 28. Ang. *simonia* 1. *n.* 28. Tab. *verbo Simonia. q.* 33. *num.* 34. & *ibi* Syluest. *q.* 7. *dicto* 5. Sed hæc simonia, vt dixi, est de iure Ecclesiastico.

4 Sed an, post ordinem collatum, possint Episcopus, & hi ministri aliquid recipere sponte oblatum? Quidam iuniores negant; quia in Trid. *loco citato* expressè prohibentur etiam spōte oblatum recipere. At verius est, hoc licere; quia id expressè conceditur *dicto c. sicut Episcopum*, 1. *q.* 1. & tenet *ibi* Turrecr. *fine*, Hugo, & Archid. *ibi*. Ant. *c.* 1. *de simonia, n.* 7. & *ibi* Innoc. & Host. & post. Trid. videntur expressè tenere Nau. summa Lat. *c.* 23. *n.* 102. *vers.* 11. & Ludou. Lopez *t.* 1. *p. instr. noui, c.* 391 *fol.* 924. *pag.* 2. *fine*, vbi dicunt, non esse hoc in foro conscientiæ simoniam. Et idemmet Nau. *cap.* 25. Hisp. *n.* 68. Lat. *num* 68. *vers.* 2. & Salzedn pract. Bernardi Diaz *c.* 91. incipienti, *simoniaci, vers.* 6. dicunt, quòd, ad hoc, quòd sit locus pœnis Trid. *d. sess.* 23. *cap.* 1. oportet, vt dario præcedat Ordinum collationem; ergo clarè sentiunt, hoc non prohiberi ibi; aliàs incurreret pœnas sic dans, quia in fine illius decreti expressè dicitur, quòd contraueniens illi decreto, dando, vel accipiendo incurrat pœnas: & sic etiam tenet expressè Capua *lib.* 2. *decis. cap.* 95. *num.* 59.

5 Ex dictis fit, quòd Episcopi titulares hanc simoniam committunt, si petant ab ordinandis pecunias; nec excusat eos, quòd petant causa sustentationis; sed sustentationem ab Episcopo, cui deseruiunt, accipiant. Patet, quia in Trid. *dicta sess.* 21. *c.* 1. & *dicto c.* 1. *de simon.* & *dicto cap. sicut Episcopum*, omnino id interdicitur Episcopo; & in Trid. additur, *etiam quouis prætextu, & sponte oblatum.* Sic Card. Toletus *lib.* 9. *summa. c.* 88. Soto *lib.* 9. *de iust. quæst.* 6. *art.* 1. *paulò ante solutionem ad* 1. & docti iuniores.

Nota tamen, excusari à simonia eos, qui olim 6 debebant pecunias Episcopis titularibus in ordinum collatione; quia dabant non in pretium, sed pro sustentatione, & bona fide, videntes à Prælatis exigi. Sic nonnulli docti recentiores.

Dubium XX.

An sit simonia, si Notarij Episcoporum pretium recipiant pro literis testimonialibus Ordinum, dispensationum, & beneficiorum collationis, & pro scribendis literis dimissoriis.

Duplex est sententia.

Prima dicit, esse simoniā, siue salarium habeat ab Episcopo, siue non. Probatur *c.* 1. *de simon.* 1 vbi sic dicitur: *sicut non debet Episcopus manū, quam imponit, ita & minister, vel Notarius in ordinatione eius vocem, vel calamum vendere.* Idem omnino habetur *cap. sicut Episcopum*, 1. *q.* 2. & reddit rationem Panor. *c.* 1. *de simon.* quia, vbi principale debet esse gratuitum, omnia accessoria, & circumferentia debent esse gratuita. Secundò probatur, quia simonia est vendere spirituale, vel spirituali annexum; at tales literæ sunt quid annexum rei spirituali, siquidem de illarum iustitia, & valore, nequit cognoscere iudex sæcularis. Sic glossa *d. c.* 1. *vers. vendere* & *d. cap. sicut Episcopum, vers. calamum.* Fauet Soto *lib.* 9. *de iust. q.* 6. *art.* 1. *paulo ante solutionem ad* 1. vbi absolutè docet, pro literis testimonialibus nihil posse exigi. Et Nau. *lib.* 5. *consil. tit.* 3. *de simon. consil.* 7. & 13. vbi dicit, esse simoniam, si Notarius aliquid recipiat pro expeditione literarum beneficij, & probat ex textibus citatis, & secundo argumento facto pro hac sententia. Nec obstat (inquit) si allegetur opposita consuetudo; quia in Trid. *sess.* 21. *c.* 1. *de reform.* cassatur quæcumque consuetudo contraria etiam immemorialis.

Secunda sententia omnino tenenda docet, licere pro his recipere, quando Notarius aliunde 2 non habet, ob hoc, salarium ab Episcopo. Vnde textus in contrarium adducti loquuntur de Notario habente salarium ob hoc munus. Nec obstat, quòd hoc sit annexum rei spirituali; quia est per accidens, sicut labor eundi per leucam ad faciendum sacrum per accidens annectitur rei spirituali, & sic est vendibilis. Sic tenent Turrecr. *dicto c. sicut Episcopum, n.* 7. & *ibi* Hugo. Felin. *c.* 1. *de simonia, n.* 1. & *ibi* Panor. *n.* 3. Anton. *ibi n.* 7. Host. & Innoc. *ibi*. Sylu. *verbo simonia, q.* 8. *dicto* 5. & *ibi* Tabien. *q.* 34. *n.* 55. & *ibi* Armil. *n.* 32. Rosel. *simonia* 1. *n.* 24. Ang. *simonia* 3. *n.* 22. Capua *lib.* 2. *decisio c.* 95. *n.* 59. Nauarr. *in omnibus summis c.* 25. *n.* 54. Ludou. Lopez 1. *p. instr. nou. cap.* 301. *fol.* 923. *pag.* 1. Et idem dicunt Ludou Lopez, & Turrecr. *ibi* de literis testimonialibus beneficij; quia est eadem ratio: & iam Trident. *sess.* 21. *cap.* 1. *de reformat.* approbauit hanc sententiam, statuens, posse Notarium recipere

pere pro literis testimonialibus Ordinum,& literis dimissoriis, cum triplici conditione. Prima, modò in illo loco non viguerit antea consuetudo nihil pro illis accipiendi. Secunda, modò ei nullum salarium sit constitutum pro eo officio exercendo. Tertia, vt pro singulis literis dimissoriis, aut testimonialibus decimam tantùm partem vnius aurei accipere possit: nec Episcopo aliquod commodum ex Notarij emolumentis prouenire possit. Facit, quòd Notarius Visitatoris, vbi non habet salarium, potest accipere stipendium pro visitatione. Nau. *lib. 3. tit. de censibus, consil. 1. in vtraque editione.* Francus *c. 1. § procurationes n. 3. de censibus, in 6.* Sed, an liceat Notariis pro aliis scripturis ad ordines, vt pro informatione de moribus, & vita, pretium recipere? videtur enim, quòd non; quia Trident. tantùm concedit pro literis dimissoriis,& testimonialibus,& exceptio firmat regulam in casibus non exceptis; prius enim præmiserat, non posse pro quacumque causa: at dicendum est, posse, quia illa regula intelligitur, nisi alij sint similes casibus exceptis; at hic est similis, imò maior in eo ratio militat, vt benè Euerardus *loco à ratione legis, num. 53.* quia eæ scripturæ dimissoriæ,& testimoniales sunt breuissimæ, & propinquiores sunt Ordini; at informatio continet longiorem scripturam, & remotior est Ordini;& iustum est, vt illi consequantur stipendium, qui pro tempore suum commodare reperiuntur obsequium, *cap. charitatem 45. 12. quæst. 2.* Nec Notarius tenetur gratis seruire.

3 Nota primò, quòd, si Notarius salarium habeat pro talibus literis testimonialibus, & adhuc recipiat aliud stipendium ab ordinandis, vltra peccatum iniustitiæ est simonia non de iure naturali, quia hoc est quid temporale; sed de iure Ecclesiastico, quia id in reuerentiam rei spiritualis, scilicet ordinum, prohibetur *in capitibus citatis*; & sic tenet Petrus Hispanus, Laurentius, & Goffredus, quos refert, & sequitur Anton. *c. 1. de simonia n. 1.* & glossa marginalis *eodem cap. 1.* Et quòd sit simonia, licèt non explicent quo iure, tenent etiam Arm. & Capua citati: & docti iuniores addunt, quòd est simonia de iure Ecclesiastico, si Notarius aliquid recipiat pro talibus literis, nisi seruatis conditionibus, sub quibus id concedit Trident. *loco citato.*

4 Secundò nota, quòd, supposita tali consuetudine, vt Notarij stipendium capiant ab ordinandis pro literis testimonialibus, excusantur Prælati, etiam diuites, non soluentes, ob hoc, stipendium Notariis. Ratio, quia iam consuetudo facit, vt aliunde tales ministri stipendium capiant: quæ consuetudo iusta est, & per Tridentinum approbata; ergo excusantur Prælati non dantes illis stipendium, aliàs duplex stipendium percepturi essent. Sic docti iuniores.

5 Tertiò nota, quòd, post susceptum Ordinem, & traditas literas testimoniales, si sponte sciens non plus debere, nec exactus à Notario, offerat ordinatus plus, quàm debet Notario, non peccat Notarius recipiendo; quia id non prohibetur in Trident. & expressè conceditur *cap. sicut Episcopum, 1. quæst. 2.* & tenet *ibi* Turrecr. & Hugo, & Archid. *ibi*, Innoc. & Host. *cap. 1. de simonia*, & *ibi* Anton. *num. 7.* Salzedo *pract. Bernard. Diaz cap. 27. vers. Poterit.* Altamiranus *tract. de visitat. in verbis Concilij, Qualitercumque, n. 16.* Manuel 2. *tomo 1. summæ, cap. 58. num. 10* Nauarr. summa Lat. *cap. 23. n. 102. versic. 11.* Ludou. Lopez 1. *p. instr. noui, cap. 301. fol. 914. pag. 2. fine*, Capua *lib. 2. decis. cap. 95. num. 59.* Immò & antea licet recipere sic sponte oblatum, licèt maiorem habeat mali speciem. Sic Turrecr. Archid. Hugo *ibi*; & sic innuunt Nau. & Ludou. Lopez; dicunt enim, non esse veram simoniam sic recipere, præsertim post susceptum Ordinem.

An verò pro sigillo Episcopi,& iudicis Ecclesiastici, liceat aliquid recipere, dicam *dub. sequenti.* An verò recipientes Notarij incurrant excommunicationem, *infrà dub. 104.* 6

Tandem quid dicendum sit, si Notarius plus recipiat pro literis testimonialibus de digniori ordine, quàm de minus digno? Aliqui excusant hoc à simonia, quia ille seruit in digniori officio, & non est attendendum tantùm, an plus, vel minus laboret; sicut magis laborat sacrista canendo, quàm sacerdos celebrando sacrum, & tamen hic iustè plus accipit, quia seruit in digniori officio: at alij absolutè hoc damnant vt simoniacum; &, licèt non explicent, quòd sit de iure diuino, at eorum ratio id probat, quia scilicet cùm maior labor non sit in conficiendo instrumento de minus digno ordine, illud plus accipitur ratione dignitatis maioris ordinis, quæ est quid spirituale. Sic tenent Armil. Syluest. Tabien. citati, & Nau. summa Lat. *cap. 23. num. 102. versic. 11.* & in omnibus summis *cap. 25. num. 54.* & ita mihi videtur. 7

Dubium XXI.

An sit simonia pretium recipere pro sententia iudicis, & testimonio testis, patrocinio Aduocati.

Primò dico, quòd, licèt aliqui teneant, esse simoniam, iudicem, etiam temporalem, & testem vendere iudicium, & testimonium verum, quia hæc spiritualia sunt, cùm sint virtutis actus: at dicendum est, quòd, quando iudex, & causa est temporalis, licèt sit peccatum vendere iudicium, & testimonium, at non est simonia; quia obiectum simoniæ est spirituale, quod est ordinis supernaturalis, vel ad illum ordinatum, vt constat ex *suprà* dictis; at verò, quando, vel causa est spiritualis, licèt iudex temporalis sit, vel iudex est Ecclesiasticus, licèt causa temporalis sit, &, quando testis testificatur verum in causa spirituali, est simonia pretium ob id accipere. Ratio, quando causa est spiritualis; quia talis sententia,& testimonium ordinatur ad comparandum rem spiritualem: at pretio comparare ad id viam, est simonia. Quando verò iudex est Ecclesiasticus, licèt causa sit temporalis; quia tale iudicium est vsus spiritualis potestatis, quæ gratis accepta est; & sic est actus spiritualis ex parte principij. Quod tamen est limitandum, nisi fiat ad redimendum vexationem super iure iam quæsito; nam circa spiritualia licet redimere vexationem circa ius quæsitum. 1

Secundò dico, quòd, licèt aliqui dicat, esse etiam simoniam, quando testis est Ecclesiasticus, licèt sit causa temporalis: at tenendum est oppositum, quia talis actus non procedit à potestate spirituali, nec versatur circa obiectum spirituale. 2

Hinc inferunt aliqui esse simoniam, si iudex Ecclesiasticus aliquid accipiat pro sigillo sui iudicij, nisi expensas ceræ, & sigillationis,& Cle- 3

ricorum

ricorum ad hoc deputatorum, quia nihil aliud est, quàm testimonium sui iudicij. Sic Sylu. Et idem, quando est causa spiritualis, *verbo summa, quæst. 9. dicto 9.* Idem Armil. *ibi, num. 32.* Angel. *simonia 3. num. 22.* Tabiena *verbo simonia, quæst. 34. num. 35.* Turrecr. *cap. sicut Episcopum, 1. quæst. 1. n. 7.* At contrarium tenent Durandus, & aliqui iuniores, quia hic sigillus non est magis spiritualis, quàm sigillus Notarij, pro quo diximus *dub. præced.* posse aliquid recipi; & hoc est verius. Et licèt prædicti iuniores teneant cum Durando *ibi*, non esse simoniam vendere iudicem Ecclesiasticum suam sententiam; at tenendum est, quod dixi, cum communi sententia.

4 Vltimò dico, quòd non est simonia, sed licitum, procuratorem pro sua procuratione, & causidicum pro suo patrocinio, etiam in causa spirituali, pretium recipere; quia hæc adminiculantur causæ exteriùs; at testes sunt de substantia iudicij.

Dvbivm XXII.

An sit simonia dare, vel recipere pretium pro omissione alicuius actus spiritualis, vt pro non celebrando, non absoluendo, &c.

1 Dico, quòd, licèt aliqui affirment, propter *cap. nemo, de simonia*; at tenendum est, non esse simoniam, nisi, quando talis omissio pertinet ad potestatem iurisdictionis, vel solius, vel simul cum potestate Ordinis, & est omissio authoritatiua: vt, si Episcopus, auditâ iudicialiter causâ, non priuat beneficio Clericum ob pecuniam; vel ob pecuniam, auditâ confessione, negat absolutionem. Ratio, quòd in aliis casibus non sit simonia, quia talis negatio, vel omissio; nec est in se spiritualis, nec procedit à potestate spirituali, vt non celebrare, non audire confessionem. Quòd autem in dicto casu sit simonia, ratio est, quia talis omissio pertinet ad potestatem spiritualem, quia negatio absolutionis, auditâ confessione, nihil aliud est, quàm retinere peccata, quod pertinet ad potestatem iurisdictionis confessoris.

2 Immò, quando omissio actus spiritualis non authoritatiua est voluntaria, id est, quando ille actus aliàs non erat debitus, sed voluntarius, non est peccatum mortale, si pretio fiat; & potest esse, quòd aliquando non sit veniale.

Dvbivm XXIII.

An sit simonia dare pretium pro ingressu in Religionem, vel in confraternitatem, id est, Cofradia.

1 Dico primò, quòd certum est, simoniam esse, si detur tanquam pretium ingressus: nam Religio est status spiritualis perfectionis, & institutum diuinum: at verò, si aliquid detur pro sustentatione Monialis ingressuræ, quia scilicet monasterium tenetur ipsam alere, adhuc quidam dicunt esse simoniam; alij verò distinguunt, & dicunt, esse simoniam, si monasterium non sit pauper, sed diues. Quod adhuc quidam limitant, quòd sit simonia tantùm de iure Ecclesiastico. Alij verò dicunt in hoc casu non esse simoniam, sed peccatum auaritiæ; secus, si monasterium sit pauper, quia nec erit simonia, nec peccatum: at verò dicendum est, nec esse simoniam, nec peccatum, licèt monasterium sit ditissimum, quia ius, & obligatio sustentandi est quid temporale, & per accidens annexum Religioni: sicut nulla est culpa, quòd vir ditissimus petat dotem ab vxore, vt ipsam sustentet.

Hinc fit, licitum esse, si propter deuotionem, quam aliquis ostendit monasterio, magnas ei dando eleemosynas, faciliùs admittatur. 2

Secundò fit, non esse simoniam, si promittatur admissio in monasterium alicui, si talem artem didicerit, quia non est propriè conditio, sed est idem, quod, *admittemus te, si interim idoneum te constitueris.* Et, licèt aliqui hoc temperent, nisi habeatur intentio ad lucrum illius artis: at minùs benè, quia ad illud lucrum non potest haberi intentio, nisi mediante idoneitate personæ, ad quam potest haberi intentio. 3

Tertiò fit, quòd, si quis seruiat Religiosis propter promissionem sibi factam, quòd ipsum recipient, est simonia. Sic D. Anton. *2. p. tit. 1. cap. 5. §. 19.* Syluest. *verbo simonia, quæst. 13. dicto 5.* vbi benè dicit, hoc esse verum, quando seruitium illud esset, vt pretium ingressus; secus, quando, vt pretium victus. Etiam alia ratione excusari potest, v. g. intendit aliquis religionem ingredi, & quia est ignotus, religio non vult illum admittere, nisi aliquibus diebus domi inseruiat, vt religio experiatur, an expediat illum recipere. 4

Quartò fit, quòd, si timens non recipi dicit Abbati, *si me recipitis, omnia bona mea tradam monasterio*, est simonia, quando hoc offert, vt pretium admissionis; secus, quando simpliciter vult exprimere suam intentionem, scilicet transeundi ad religionem cum bonis. Sic Syluest. & Ant. *ibi*; & vterque addit, modò recipientes non recipiant principaliter ob pecuniam. At hoc dicunt, quia sentiunt ipsi, esse simoniam ire ad chorum principaliter ob distributiones, vt dixi *dub. 12. suprà.* At ibi hoc probaui, & sic dico, quòd, licèt principaliter attendant ad bona temporalia, & ad diuitias, quas habet, & quas fortè monasterium hæreditabit, si tamen non attendant ad id tanquam ad pretium pro ingressu, non est simonia. 5

Quintò fit, quomodo possit excusari consuetudo, quæ reperitur in monasteriis Monialium accipiendi, præter dotem nouitiæ, quasdam partiones pecuniæ, quas *propinas* vocant. v. g. singulis Monialibus dantur quatuor argentei, & vna candela, idque præter dotem Nouitiæ, quæ datur ipsi monasterio. Hæc autem consuetudo nulla alia ratione mihi videtur posse à simonia excusari, nisi asserendo, dotem, quæ exigitur ad sustentationem Monialis, non consistere in indiuisibili: sed, sicut taxari potest sexcentis ducatis, ita etiam taxari potest sexcentis, & quinquaginta, distributis hoc modo, vt sexcenta applicentur communitati, seu monasterio, & alia quinquaginta distribuantur inter Moniales, singulis dando illos quatuor argenteos, & candelam, vt suis necessitatibus subueniant. 6

Sextò fit, quòd, si, præter dotem sustentationis, amplius reciperent Moniales, vel quia Monialis est minùs nobilis, vel deformis, vel aliâ infamiâ notata, vix possent à simonia excusari. Similiter, si pro suffragio, quod præstant Moniales 7

ad

ad admittendum, aliquid reciperent, esset simonia: vel, si reciperent amplius, quàm necessariam dotem ad sustentationem.

8 Secundò dico, quòd pretium date, vt quis admittatur in aliquam confraternitatem, non est simonia; quia confraternitas non est Religio, sed Congregatio ad benefaciendum. Immò est laudabile imponere aliquid ingressuris pro sumptibus confraternitatis, & operibus piis.

De simonia in beneficijs in generali.

SVMMARIVM.

24. *An sit simonia de iure humano vendere beneficia.*
25. *An omnis pactio, conditio, vel modus, si apponatur absque licentia Pontificis in collatione, vel renunciatione beneficij, sit simonia.*
26. *An non tantum sit simonia conferre aliquid collatori rei spiritualis, vt beneficij pro collatione, sed etiam sit simonia conferre aliquid mediatori, seu intercessori, vt intercedat pro tali collatione.*
27. *An sit simonia, non tantum vendere beneficia, sed etiam actiones, de se ordinatas ad obtinendum beneficium.*
28. *An dare beneficium pro alijs commoditatibus temporalibus, vt pro munere ab obsequio, sit simonia.*
29. *An sit simonia conferre beneficium propter metum, vel minas.*
30. *An sit simonia pretio redimere vexationem circa beneficia.*
31. *An possit quis redimere decimas ab iniusto possessore, data pecunia.*
32. *An, quando sede vacante, electores Papæ vellent eligere indignum, liceat pretio redimere hanc vexationem, & procurare vt dignus eligatur.*
33. *An, duobus litigantibus super aliquo beneficio, liceat pretium, vel pensionem alteri offerre, vt à lite desistat.*
34. *Quid sit simonia confidentialis, id est, in quibus casibus contrahatur.*
35. *An resignare beneficium in fauorem alterius cum reseruatione pensionis, sit simonia.*
36. *An, cùm renunciat quis beneficium, non per viam permutationis, sed per viam simplicis resignationis, possit illud resignare in fauorem tertij, id est, cum conditione, vt conferatur tali designata personæ, & non aliàs.*
37. *An commutare beneficium cum beneficio, sit simonia.*
38. *Quis sit superior, cuius authoritate debet fieri permutatio beneficiorum.*
39. *An possint inter se tractatum permutationis, vel alium facere, non omnino concludendo, sed referendo ad superioris beneplacitum, id est, si superior approbauerit.*
40. *An, quando permutatio sine culpa permutantis non tenuit, vt, quia alter non habebat ius in beneficio, vel ante permutationem obijt, possit alter propria authoritate redire ad suum beneficium, quod causa permutationis resignarat.*
41. *An, quando alter permutantium beneficium alterum decepit vltra dimidium iusti pretij, an sit locus remedio* l. 2. C. de rescind. vendit.
42. *An sit licitum permutare beneficium reseruando aliquam pensionem.*
43. *An, quando aliqui resignant sua beneficia in manibus Prælati causa permutationis, liceat ea alijs, quàm permutantibus, dare.*
44. *An in permutatione aliarum rerum spiritualium, quæ beneficia non sunt, committatur simonia.*
45. *An sit licitum concedere pensiones super beneficijs.*
46. *An sit licitum vendere, & redimere pensiones.*
47. *An, cùm quis renunciat beneficio, retentâ pensione, possit simul, & vnico tractatu vendere illam pensionem eidem beneficiario, id est, paciscì cum illo, quòd ipse eam redimet certa summa pecuniæ.*

DVBIVM XXIV.

An sit simonia de iure humano vendere beneficia.

Primò dico, quòd, licèt aliqui dicant, esse simoniam de iure humano; & alij dicant, esse de iure humano vendere beneficia simplicia; at de iure diuino vendere curata; & alij specialiter de præstameris dicant, quòd eas vendere est simonia tantùm de iure humano; at multò verius est, esse simoniam de iure naturali, & diuino, vendere quæcumque beneficia, & præstameras; & sic tenendo hanc sententiam non possunt, etiam de licentia Papæ, vendi: quod consequenter posse concedunt, qui dicunt, esse simoniam de iure humano. Ratio, quia hæc omnia dantur titulo clericali, & sic solis Clericis, & pro ministerio clericali: & sic obligant ad horas canonicas, & ius ad percipiendū decimas pro ministerio spirituali, quod ius est, beneficium habet de iure diuino naturali, licèt, quoad quotam, sit de iure Pontificio. 1

Secundò dico, quòd potest ex causa graui Papa priùs extinguere titulum spiritualem, & officium, cui est annexum beneficium, & ius spirituale ad decimas; & deinde fructus iam demembratos potest operi sæculari applicare, & vendere; quia talia beneficia sunt iure positiuo inuenta, si sunt simplicia: si autem sunt curata, vel Episcopatus, saltem, quoad quotam, sunt iure positiuo inuenta: & hoc modo ius ad decimas potest competere laico, & Pontifices donarunt Regibus Hispaniæ tertias decimarum; non enim potest competere laico pro officio spirituali, at demembratum ab officio spirituali potest. Et eodem modo, licèt fundus præbendæ mancipatus vendi non possit cum illo Ecclesiastico titulo, vt scilicet clericali iure possit emens fructus percipere: at potest per Papam separari ab illo sacro titulo, & vendi, & sic Rex Hispaniæ potest vendere ius illud, quod habet ad tertias. 2

Tertiò dico, quòd, quando præbenda nun est annexa clericali muneri, sed aliis officiis, vt hospitalium seruitio, sacristæ, œconomo, procuratori, &c. est simonia de iure humano vendere; quia hæc officia non sunt verè spiritualia. Hoc tamen intelligitur, quando illa non sunt aliàs vera beneficia Ecclesiastica, sed aliqua stipendia separata ab omni officio, & titulo clericali, licèt essent segregata ex decimarum cumulo; secus quando essent vera beneficia ecclesiastica, quæ aliàs dantur ratione tituli spiritualis, scilicet Clericus tantùm, licèt habeant etiam annexum officium temporale; hæc enim vendere esset simonia iure diuino. 3

Quartò dico, quoties contractus initur circa beneficia 4

beneficia absque licentia Pontificis,& non est vera ratio pretij, est simonia iure tantùm Ecclesiastico, quia non est vera venditio, cùm nil temporale pretio æstimabile ibi interueniat; ergo nulla est ibi simonia iure diuino vetita. Quia tamen ius Ecclesiasticum est,vt ex *sequenti dub.*patebit,in reuerentiam rei spiritualis interdixit omne pactum circa beneficia initum absque Papæ consensu, ideò est simonia iure Ecclesiastico.

5 Hinc fit, quòd, licèt aliqui dicant, esse simoniam de iure naturali, & diuino commutare beneficia absque licentia Papæ; at multò verius est, quòd sit tantùm de iure Ecclesiastico, quia ibi non interuenit vera ratio pretij, sed datur spirituale pro spirituali, & sic ex licentia Papæ licitè fit: quod secus esset, si esset simonia de iure diuino.

6 Secundò fit, quòd renunciare beneficium cum reseruatione pensionis, est simonia tantùm de iure Ecclesiastico, & sine licentia Papæ fiat. Ratio, quia ibi nil datur temporale, sed tantùm renuncians non integrè renunciat fructus beneficij,sed aliquos sibi reseruat.

7 Tertiò fit,committi etiam simoniã de solo iure Ecclesiastico, quoties in renunciatione beneficiorum intersunt pacta iure tantùm Ecclesiastico vetita. Sic Nauarr.summa Lat.*cap.*23.*num.*100. Et idem dicendum est de simonia, quæ committitur in confidentiis vetita per motum proprium Pij Quinti,de qua *infrà*. Sic Metina *lib.* 1. *summa*, *cap.*14.§.20.

8 Quintò dico, quòd, licèt quidam dicant, esse simoniam de iure diuino vendere commendaturas, maximè si sint D. Ioannis, id est, *las Encomiendas*. Alij verò dicunt, esse tantùm de iure Ecclesiastico, quia dantur laicis ob titulum militiæ temporalis; alij verò, esse peccatum mortale eas vendere, at non esse simoniam: at probab ilius est, esse simoniam de iure Ecclesiastico, & sic ex licentia Papæ ex iusta causa posse vendi, & non posse,etiam ex licentia Papæ,commutari cum beneficio. Victoria *relect. de simonia,num.*45. Vide Alcozer *lib.*13.*instit. moralium,cap.*6.*quæst.*3.

Dubium XXV.

An omnis pactio, conditio, vel modus, si apponatur absque licentia Pontificis in collatione, vel renunciatione beneficij, sit simonia.

1 Hac in re conuenit inter Doctores, quòd potest annecti præbendæ vacãti onus aliquod, modò sit honestum, & moderatum, vt onus docendi, cantandi, &c. vt sic res transeat cum suo onere,quia tunc nullum initur pactum inter dantem, & accipientem beneficium; sed transit res cum suo onere. Patet ex *cap.significatum,de prabend.* vbi glossa *verf. ita quod*, dicit, hoc esse absque dubio. Et idem tenet Innoc. *ibi in principio.* Imola *ibi num.*8.Panor.*ibi num.*7.Catdin.*ibi num.*2.*versic. oppono quòd non.* Butrio *ibi num.*10.Host.*ibi n.*1.2.3. Anchar.*ibi num.*5.Goffredus, & Ioan. Andr.*ibi l.*6. *tit.*16.*part.*1.Henricus *cap.penult.de magist.num.*15. Ioannes *summa confess.tit. de simon. quæst.*4. Syluest. *verbo simonia,quæst.*16.*dicto* 4. D.Thomas 4.*dist.*15. *quæst.*3.*art.*2.*quæstiuncula* 1.*ad* 5. Nauar. *cap. quando,cap.*21.*num.*54.

Hoc autem potest facere Episcopus cum Capitulo,vt patet ex *d.cap.significatum*;& sic illud sumunt omnes Doctores citati super illud, & tenet Nauar.*cap.quando,cap.*21.*num.*54. Imò Catdin. *ibi num.*1.dicit,quòd Prælatus inferior Episcopo potest cum Capitulo apponere tale pactum, vel statutum;quia textus dicit, *Præposito*, non tamen (inquit) omnino probatur *ibi*, quia illud statutũ fuit confirmatum à Papa.Host. *ibi ante num.* 1. hæc dicit, *hoc facere potuerunt, at licèt non valuisset confirmatio,hoc sic maret.* Et Ponormit. *ibi num.* 6. dicit, quòd hic Præpositus,& Capitulum non erant superiores; & ideo fuit necessaria licentia superioris:& sic petierunt confirmationem à Papa. Et sic tenet lex Partitæ citata. 2

Requiritur etiam consensus patroni, si est beneficium iurispatronatus, vt dicemus *infrà*, vbi de simonia in iure patronatus. 3

At graue dubium est, an possit apponi per pactum cum ipso Capellano, vel beneficiario? Et quidem, si est de re temporali, constat apud omnes,non posse;si verò sit de re spirituali,dicunt quidam,posse apponi,& probant,quia est commutatio spiritualis cum spirituali; & sic explicant *dict. cap.significatum;&* & ad *c. quàm pio* 1.*quæst.*2.*& cap. finale, de pactis*, vbi à beneficiis remouetur omne pactum, dicunt intelligi de pacto rei turpis, vel temporalis. Sic Butrio *dict. cap. significatum, de præbend. num.* 10. Hostiens. *ibi num.* 1. 2. 3. & *ibi* Goffredus, & Ioannes Andr. *fine*, Panormit. *ibi fine.* & Host. *summa, titul. de magistr. num.* 7. §.*virùm à scholaribus,verf. quid si eo pacto.* Ad idem est Host. *cap. quæsitum, de rerum permut.* vbi dicitur, omne pactum circa spiritualia esse simoniam: & explicant, quando est pactum ad aliquid temporale dandum, vel faciendum, vel remittendum. & glossa *cap quàm pio* 1.*quæst.*2. *verf. pactio.* vbi explicat, quòd non remouetur à spiritualibus, nisi pactio inhonesta. 4

Hinc inferunt aliqui, quòd potest dari beneficium alicui cum pacto docendi, quia docere est quid spirituale. Sic Butrio *cap penult. de magist.* & Ioan.Andr.Panorm.Host. *ibi, & in summa loco proximè citato.* 5

At dicendum est,quòd omnis pactio in beneficiis absque licentia Pontificis, & omnis conditio, vel modus appositus est simonia, licèt sit de re spirituali.Et ratio est, quia Ecclesia hoc prohibet in reuerentiam rei spiritualis, quia in his omnibus datur,vel relinquitur ius spirituale cum onere, vt fiat aliquid, quasi pro pretio rei spiritualis, vel causa principali immediata eam habendi: & sic id prohibetur *dict. cap. quàm pio*, ibi, *dum tamen omnis absit pactio, omnis cesset conuentio, & cap. fin. de pactis*, vbi sic dicitur, *In spiritualibus obtinendis omnis pactio, omnisque conuentio cessare debet.* vbi glossa *verf. cessare.* reddit rationem; quia huiusmodi pactiones simoniam induunt. *& cap. quæsitum, de rerum permut.* vbi sic dicitur; *Commutationes præbendarum de iure fieri non possunt, præsertim cum pactione præmissa, quæ circa spiritualia, vel connexa spiritualibus labem continet semper simoniæ.* vbi glossa *verf. simoniæ.* Panormit. *ibi.* Ancharan. *ibi num.* 3. Anton. *ibi num.* 5. dicunt, quòd pacta super spiritualibus sunt simoniaca, quia hæc liberaliter sunt conferenda non pactis. Et glossa *cap. si gratiosè, de rescript. in* 6. *verf. à Romano, & 7.quæst.*1.*c.pastoralis*, *verf.* 6

vers. gubernare. Panor. *cap. significasti, de elect. num. 5. & ibi in addit.* Sapia *vers. in aliquo*, Francus *cap. 2. de elect. in 6. num. 4.* vbi omnes hi Doctores dicunt, solùm Papam in collatione beneficiorum apponere posse conditiones absque simonia. Clarè ergo loquuntur de conditionibus spiritualibus; nam (vt bene Panormit. *ibi* dicit) nec Papa, potest apponere conditiones, quæ inducerent simoniam de iure diuino, quales sunt secundùm omnes, conditiones temporales. Idem glossa *cap. significatum, de præbend. vers. Itaque*; vbi, postquam dixit, aliquos dicere posse beneficium dari cum pacto spirituali, paulò inferiùs subiicit, *Hæc vera essent, nisi obstaret simonia.* Ad idem est Innoc. *eo cap. significatum, initio*; vbi, quamuis pactum, quod *ibi* apponitur, esset spirituale, quia erat celebrandi de tali Sancto, dicit hæc, *excusantur à simonia, quia fuit statutum.* Quod idem docent Immola *ibi num. 8.* Cardin. *ibi num. 2. vers. oppono quòd non.* & eodem modo saluant illud D. Thom. *4. distinct. 25. quæst. 3. artic. 2. quæst. 1. ad 5.* & Syluest. *verb. simonia, quæst. 16. dicto 4.* Idem tenet Nauarr. *in omnibus summis, cap. 23. num. 100. vers. 2.* vbi hæc dicit, *Simonia est facere collationes, renunciationes, vel recipere factas beneficiorum, cum conditionibus, modis, vel pactis in alijs licitis, & etiam in his, nisi ab Ecclesia prohiberentur; & cap. si quando, de rescript. except. 4.* vbi hæc dicit, *omnis beneficij renunciatio cum conditione, modo, vel pacto, est simoniaca. & lib. 5. consil. titul. 3. de simon. consil. 4.* vbi hæc dicit, *Omne pactum efficit renunciationem, collationem, & permutationem simoniacam. & consil. 20. num. 1.* hæc dicit, *Omne pactum, & omnis modus, & conditio, quæ iure non inest, adiecta collationi beneficij, facit eam simoniacam.* & glossa *cap. dilecto, de præbend. vers. significauit*, vbi hæc dicit, *Simoniacus est, qui non resignat beneficium purè, & sine aliqua conditione.* & glossa *cap. dudum, de præbend. in 6. vers. liberè*, vbi hæc dicit, *In beneficijs non habet locum conditio aliqua, vel pactum.* & Rebuff. *de pacific. possess. num. 118.* hæc dicit, *Omnis conuentio in spiritualibus est simonia. & num. 287. vers. 4.* hæc dicit, *Beneficium purè conferri debet, & non sub conditione, nec cum pacto, alioquin esset simonia.* & Mandosius *de signatura gratiæ, tit. permutationes, fine*, vbi hæc dicit; *Omnis pactio, & conuentio in spiritualibus, vel illis annexis, est simoniaca.*

7 Nota primò, quòd aliqui limitant hanc sententiam, nisi pactum tale sit, per quod tantùm remittitur aliquid alteri, nec commodum applicatur illi. v. g. si debitum remitteretur alicui, vt conferret beneficium, esset simonia; quia per illam remissionem debiti applicator commodum illi; si verò per remissionem commodum non applicaretur parti, non esset simonia: vt, si quis daret beneficium, vel præsentaret cum pacto, vt non apponeret exceptionem declinatoriam fori conferenti, quia in hoc casu remittere non est dare. Sic Felin. *cap. veniens, el 1. de testib. & attestat. num. 2. vers. hoc autem*, & videtur *ibi* tenere Panormit. *num. 6.* & tenet Capua *lib. 2. decis. cap. 95. num. 22.* sed malè Felin. refert Bartolum.

8 At omnino dicendum est contrarium, scilicet, adhuc esse simoniam. Patet primò, quia est pretio æstimabile, quòd ille non apponat exceptionem declinatoriam. Secundò, quia id est quid temporale. Tertiò ex communi axiomate: *Quod in temporalibus est vsura, est in spiritualibus simonia.* At mutuum dare, ne alter apponat exceptionem, est vsura. Quartò, quia commodum inde sequitur conferenti beneficium, scilicet vitare litem. Sic tenet Nauar. *lib. 5. consilior. tit. 3. de simonia, consil. 19. num. 1.*

Secundò nota, limitandam esse hanc conclusionem, nisi apponatur conditio, quæ iure inest, & eo modo, quo inest, vt, si Episcopus habenti beneficium curatum, conferat aliud curatum eâ conditione, vt resignet primum, non erit simonia; quia illa conditio de iure inest, cùm non possit aliquis duo beneficia curata obtinere. Si autem beneficia essent compatibilia (vt si vtrumque esset tenue, & non sufficiens ad decentem sustentationem) esset simonia conferre alicui beneficium eâ conditione, vt resignaret aliud, quod habet, quia illa conditio, non inest iure, cùm beneficia sint compatibilia: atque ita, vt illa conditio excusetur à simonia, debent esse beneficia incompatibilia, quia tunc ipso iure inest illa conditio, vt alterum renunciet. Similiter esset simonia, si quis suam capellaniam, aut beneficium alteri conferret, eâ conditione, vt, cùm aliud obtinuerit, illud sibi reddat; quia, licèt iure insit conditio, quòd illud renunciet, si est incompatibile cum alio, non tamen est de iure vt illud renunciet in illius fauorem, qui illud sibi dedit. At non est simonia, sed licitum conferre alicui commendam, adiecto modo, & conditione, vt soluat quadraginta aureos, quos ex ordinis statuto tenetur soluere quisquis eam commendam habuerit. Similiter excusari potest à simonia, si Episcopus conferat beneficium alicui eâ conditione, vt, cùm ipse aliud pinguius illi contulerit, primum liberè renunciet in manibus ipsius Episcopi, vt illud conferat cui placuerit; id enim licitè fieri potest, primò, quia illa conditio est secundùm ius commune, secundùm quod nullus potest habere duo beneficia, etiam simplicia, quorum alterum sit pingue, id est, sufficiens ad congruam sustentationem. Secundò potest excusari, quia illa est quasi permutatio beneficiorum, quæ authoritate Prælati licitè fieri potest. Tertiò, quia causa permutationis potest quis renunciare cum tali conditione, vt *suprà* dixi. Et hunc casum à simonia excusant Cordub *summa, quæst. 30.* Ludouic. Lopez *1. part. instruct. noui. cap. 307. fine*, & Manuel *2. tomo summæ, cap. 60. num. 4.* Immò & Rex ex priuilegio Papæ potest hac conditione ad beneficium præsentare aliquem, vt scilicet, cùm acquisierit aliud, renunciet primum in fauorem eius, quem Rex voluerit. Ex dictis 9

Infertur primò, quòd non potest conferri beneficium alicui eâ conditione, vt doceat; sed, si, vacante aliqua præbendâ statuatur, quòd illud onus sit illi præbendæ annexum, est licitum, vt probaui *in principio huius dubij.* Sic contra Doctores citatos tenet glossa *cap. penult. de magist. vers. Præbenda*, & *ibi* Henricus *num. 15.* Ioan. *summa Confess. titul. de simon. quæst. 4.* & quòd ita sit, colligitur etiam ex omnibus Doctoribus citatis, dicentibus, omne pactum inducere simoniam. Et quòd tale pactum sit simoniacum, tenet etiam dicens, grauiter errasse oppositum, dicentes Nauarr. summa Lat. *cap. 23. num. 100.* 10

Victoria *relect. de simonia 1.part.num.6.* Soto *lib.9. de iust.quaest.5. art.1. vers. ex his fit*; & etiam patet, quia docere est temporale, & pretio vendibile, vt dixi *suprà dub.4.*

11 Secundò infertur, quòd si permutans beneficium, vel renuncians in fauorem alicuius cum reseruatione pensionis, conueniat cum ipso, vt soluat bullas pensionis, vel bullas vtriusque beneficij, etiam si beneficium hoc peteris sit pinguius, vel quòd soluatur ex fructibus beneficij, quod alter recipit à me, qui id peto, est simonia; quia apponitur pactum, quod natura sua non inest; vnusquisque enim tenetur soluere bullas, scilicet beneficij sui, quod recipit, & pensionis, quam recipit. Sic tenet Nauarr. in quodam omnino simili *lib. 5. consil. titul. 3. de simonia, consil. 5.* vbi dicit, quòd, si Petrus renunciat beneficium in fauorem Pauli cum reseruatione pensionis, si Paulus soluit compositionem, quae soluitur pro reseruatione pensionis, est simonia: & expresse tenet Nauarr. *in consil. nouis, eodem titul. de simon. consil. 30.* gloss. *cap. super hoc, de renunc. vers. pecunia.* Felin. *cap. dilectus el 1. de simon.* & docti iuniores.

12 Tertiò infertur, quid dicendum sit in hoc casu, an scilicet liceat Papae, vel Episcopo antè, vel quando beneficium confert, reseruare aliquos fructus absque simonia. Dicendum enim est, quòd Papa, antequam beneficium conferat, potest lege aliquâ ordinare, vt aliquid subtrahatur de fructibus beneficij ex causa iusta, vt ad suam sustentationem, vel ad alios pios vsus. Et similiter, quando confert beneficium, potest ex iusta causa sibi reseruare partem fructuum. Immò & post collationem beneficij id potest facere, etiam sine consensu beneficiarij, ex causa iusta; si verò absque causa iusta tempore collationis id faceret, esset simonia: cùm enim nulla sit causa, censeretur vendere beneficia. Similiter Episcopus, licèt pensionem non possit constituere; at ante collationem beneficij potest retinere fructus beneficij ad tempus pro causa iusta, & necessaria; & similiter potest ex iusta causa retinere fructus vacantes beneficij: est autem iusta causa, vt pro vsu laudabili, vt pro solutione debitorum contractorum nomine Ecclesiae, & non nomine priuato. At in ipsa collatione beneficij non potest, sed esset simonia, si conueniret cum eo, cui confert beneficium, vt datet aliquid ex fructibus.

13 Hinc excusatur statutum, quod in Hispania, & aliquibus in prouinciis viget, vt Papae dentur annatae, id est, dimidiati fructus beneficij à principio temporis, quo aliquis acquisiuit beneficium, vsque ad certum tempus. Hinc etiam non sunt simoniaci dantes primos fructus in curia, & soluentes taxas bullarum, & caeterorum, secundùm stylum curiae. Ratio, quia haec non conferuntur in pretium spiritualium, sed pro necessitate curiae, & ministrorum eius, volente Pontifice.

14 Hinc etiam excusatur, quod recipit Papa ob ingressus, vel coadiutorias: non enim in pretium recipit, sed in quandam honestam sustentationem dignitatis Apostolicae. Sic Nauarr. *cap. si quando, de rescript. except. 20. num. 9.* & dicit *n. 11.* ea conditione, saltem tacita, impetrari, vt, si in vita Papae concedentis non habuerint effectum, possint per successorem reuocari; & *num. 12.* etiam dicit, posse eundem, qui concessit, ex iusta causa reuocare: quod idem omnino repetit *except. 21.* in confutatione oppositorum *num. 1.* vbi addit, quòd compositiones, quae fiunt apud sedem Apostolicam applicando aliqua temporalia ad aliqua opera pia, non fiunt per viam contractus, & pretij rerum spiritualium, sed per viam cuiusdam poenitentiae, & gratiarum actionis, quae impletae nullam aliam obligationem inducunt inter componentem, & compositum, quàm alia obsequia, & eleemosynae: vnde potest successor reuocare, quia ea compositio personam Papae respicit, non successoris; immo potest idem Papa ex iusta causa reuocare.

Quartò infertur, quid dicendum de statuto, 15 vel consuetudine, vt, cùm fit electio ad beneficium, vel beneficij possessio traditur, aliquid largiatur nouus beneficiatus? dicendum enim est, quòd si conuertatur in priuatam vtilitatem aliorum beneficiariorum, vt prandium, &c. est simonia: & sic damnatur *cap. Iacobus, de simon.* & in Trid. *sess. 24. c. 14. de reform.* Si verò conuerti debeat in vsus pios, vt in fabricam, vel in alia opera pia, licèt quidam dicant, licere, si tale onus imponatur praebendae, secus si ipsi beneficiatio; at verius est, licere tale statutum, & consuetudinem, & sic debere obseruari: & potest non tradi possessio praebendae, donec soluatur, quia id non recipitur in pretium beneficij, sed est vt modus, & conditio, & onus beneficio annexum. Immò, si quae antiquitus solita erant capi pro vtilitate priuatorum Canonicorum, non possunt modò capi etiam ad opera pia.

Hinc consuetudo Ecclesiarum tam cathedralium, quàm collegiatarum, & parochialium, vt 16 noui residentes non lucrentur fructus primi, secundi, vel aliorum annorum, vel certam partem eorum; sed, quòd caeteris antiquioribus accrescant, est iam reuocata, etiam si sit immemorialis, vel etiam statutum per motum proprium Pij Quinti anni 1570. in declarationem decreti citati Trident. latom, in quo praecipit, vt statim noui residentes lucrentur omnes fructus. Sic Guttier. *quaest. canon. cap. 29. num. 29.* & dicit, sic conclusum fuisse, agitatâ lite super hoc. Et dicit *num. 30.* quòd in illa Ecclesia Ciuitatensi est consuetudo immemorialis, quòd noui residentes non lucrentur fructus primi anni, sed accrescant antiquis; at post eorum obitum totidem fructus ipsis restituantur pro solutione debitorum, & funeralium: & cùm multi viri docti hoc damnarent, consultus de hoc Papa remisit rem ad Cardinales, qui declararunt, esse licitam, quia, quod differtur, non aufertur: & sic dicit, hodie obseruari.

Quintò infertur, esse simoniam, cùm quis re- 17 nunciat beneficium suum in fauorem alicuius, vt ille, vel alius renunciet illud, vel aliud in fauorem alicuius; vel suffragatur quippiam alicui in aliqua electione ad beneficium, vt ille suffragetur in altera: vel renunciat beneficium suom simpliciter, vt alius sibi impetret aliod ab Episcopo, vel ab alio collatore: vel, si Episcopus conferat alieni beneficium eâ lege, vt postea resignet: vel si promittatur beneficium pro voce electionis, vel pro electione non impedienda. Similiter est simonia, dicere: *non placebit mihi de tali, nisi placeat tibi de tali.* Sic Rebuff. *de pacif. possess. num.*

num. 118. Syluest. *verbo simonia, quæst.* 13. *dict.* 4. Ang. *Simonia* 3. *num.* 2. 3. Addunt tamen Syluest. *ibi*, & Angel. *num.* 3. quòd, si esset consuetudo, vt, exaudito vno, alter exaudiatur, posset petere seruari eam consuetudinem: argum. *cap. quia igitur* 63. *dist. & cap. cùm omnes, de constit.*

18 Sextò infertur, esse simoniam, quando plures clerici habentes præsentare ad duo beneficia conueniunt, vt pro nullo alio suffragium ferant, nisi pro se ipsis, donec omnes obtineuerint ea beneficia. Sic Nauarr. *lib.* 5. *consil. tit.* 3. *de simon. consil.* 21.

19 Septimò infertur, quòd, si quis sponsionem faciat cum Episcopo centum aureorum, quòd non confert tale beneficium, & Episcopus, vt lucretur, conferat, vterque est simoniacus. Sic Nauar. summa Lat. *cap.* 23. *num.* 105. Capua *lib.* 2. *decis. cap.* 95. *num.* 24.

20 Octauò infertur, quòd, si duo se opponant beneficio, & alter velit alteri opponere defectum verum, licèt improbabilem, vt irregularitatem occultam, si pretio, vel pecunia promissâ, vel pensione promissâ conueniat, vt non apponat, est simonia. Sic Nauarr. *lib.* 5. *consil. titul.* 3. *de simon. consil.* 3. Manuel 2. *tom. summæ, cap.* 65. *num.* 8.

21 Nonò infertur, quid dicendum sit in hoc casu? Petrus iniit pactum cum aliquo, scilicet Paulo, vt faueret illi ad obtinendum beneficium, & promisit, se consensurum constitutioni pensionis super illud; fauit illi Paulus, & sic obtinuit Petrus beneficium, quo obtento, noluit Petrus consentire pensioni, sed promisit, se illi opem laturum, vt obtineret aliud beneficium; & sic opem tulit, quâ mediante, Paulus obtinuit; dicendum enim est, in primo casu esse simoniam, incompletam tamen, quia promissum est aliquid pro fauore ad beneficium, at alter non impleuit promissum, & sic ex parte eius fuit incompleta: at in secundo casu nolla fuit simonia, quia pro ope in beneficio nil temporale datum est, nec remissum: nam promissio illa de constituenda pensione super beneficio, cùm fuerit simoniaca, fuit nullius valoris; & sic non est remissum aliquod debitum legale, seu ex iustitia, sed tantùm debitum antidotale, id est, ex honestate, & gratitudine, cuius debiti remissio non inducit simoniam. Sic Nauarr. *lib.* 5. *consil. titul.* 3. *de simon. consil.* 42.

22 Decimò infertur, quid dicendum sit in hoc casu. Quidam petiit à patrono, vt illum præsentaret ad dignitatem, &, quò faciliùs eam obtineret, obtulit, se relicturum beneficium simplex in manibus ordinarij, vt illud conferret, cui vellet. Nauarr. *lib.* 5. *consil. titul.* 3. *de simon. consil.* 23. dicit, in conscientia non esse simoniam, quia id non obtulit vt pretium, nec vt causam principalem, sed impulsiuam, vt qui seruit Episcopo, sperans ab ipso beneficium. Idem Manuel 2. *tomo, cap.* 64. *num.* 4. Similiter dicit Nauarr. *ibi consil.* 72. non esse simoniacum in foro conscientiæ Episcopum, qui, cùm contulir cuidam beneficium eo pacto inito, vt alter solueret quasdam impensas in lite ad priuandum eo possessorem, quando talis solutio non fuit causa principalis dandi, imminò, eâ non factâ, nihilominus daret illi beneficium.

23 Vndecimò infertur, quòd, si duo conueniant, vt alter resignet beneficium in fauorem alterius, modò consentiat tantæ pensioni de licentia Papæ; at conuenit inter illos, vt exprimant maiorem valorem beneficij, quàm re vera est, vt sic Pontifex tantæ pensioni consentiat (sciens enim verum valorem, non admitteret tam amplam pensionem) sunt simoniaci. Primò, quia conuenit inter eos de admittenda, & soluenda pensione, pro beneficij resignatione inualidè posita, & sine legitima Papæ licentia, cùm ea licentia sit subreptitia, & sic perinde sit, ac si non esset habita. Secundò, quia re vera alter non resignasset beneficium, nisi eo pacto inito de mendacio dicendo, vt sic obtineretur maior pensio, quæ quid temporale est. Tertiò, quia, si darem beneficium alicui, vt falsò testaretur, me esse consanguineum Petri, vt sic mihi aliquid legaret, simonia esset. Sic concludit Nauarr. *lib.* 5. *consil. tit.* 3. *de simon. consil.* 75. vbi dicit, secus esse, si solum mendacium, soláque expressio falsi valoris sine conuentione inter partes promissa interuenisset. Et sic explicandus est ipsemet Nauarr. *ibi consil.* 74. quod est immediatè præcedens, vbi dixerat non esse simoniam.

Dubium XXVI.

An non tantùm sit simonia conferre aliquid collatori rei spiritualis, vt beneficij pro collatione, sed etiam sit simonia conferre aliquid mediatori, seu intercessori, vt intercedat pro tali collatione.

Aliqui censent non esse simoniam, sed esse peccatum mortale; quia est turpissima solicitudo ad parandum beneficium, & sic non incurrere sic facientem pœnas iuris, nec restituendi obligationem. Ratio, quia Episcopus gratis confert beneficium, nec alius dedit quidquam Episcopo, sed solùm emit solicitudinem alterius, & non beneficium; & *ad cap. præsentium* 1. *quæst.* 5. vbi expressè videtur decerni oppositum, respondent, quòd illa pecunia data est electoribus, textus enim dicit, quòd Abbas dedit pecuniam vni Principum; quare, cùm appellet illum vnum Principum, sequitur, quòd habebat vocem in electione. Sic tenuit, tanquam satis probabile, quidam doctus neotericus, & ab hac sententia non abhorret Sotus *lib.* 9. *de iust. quæst.* 7. *artic.* 3. *in fine corporis*; tantùm enim dicit, quòd libentiùs assentitur oppositæ sententiæ: vnde videtur, probabilem reputare hanc; & Greg. Lopez *vbi infrà, l.* 17. *vers. Tenudo*, satis dubitat, quando non datur iis, quorum ministerio vtitur Episcopus in conferendis his spiritualibus. Sit tamen 1

Prima conclusio. Simonia est, non tantùm dare collatori rei spiritualis, sed etiam dare mediatoribus, seu intercessoribus, vt intercedant apud ipsum collatorem. Probatur ex *cap. præsentium*, 1. *quæst.* 5. vbi Vrbanus II. damnat, vt simoniacum eum, qui dedit pecuniam coidam, vt obtineret ab Episcopo ordines. Item, quia hic pecuniâ datâ parat viam ad spirituale; & sic non dicitur gratis comparare, sed pretio. Hanc tenent Soto proximè citatus, Innoc. *cap. tuam, de ætat. & qualit. num.* 2. *fine*, & *ibi* Bellarmera, & *ibi* Butrio *num.* 8 Panor. *ibi num.* 3. Felin. *cap tanta. de simonia.* Syluest. *verb simonia, q.* 6. *& q.* 8. *dict.* 5. Arm. *ibi n.* 9. 2

Ang. *ſimonia* 5. *num.* 25. Roſel. *ſimonia* 1. *num.* 34. Nauarr. ſumma Lat. *cap.* 23. *num.* 106. *verſic. ad* 5. *& num.* 107. *verſ. ad* 7. *verſ. ad* 8. *& verſ. ad* 9. & ſumma Hiſpan. *cap.* 25. *num.* 116. *& lib.* 5. *conſil. titul.* 3. *de ſimon. conſil.* 45. *&* 52. *& titul. de ſentent. excommun. conſil.* 46. *& lib.* 3. *conſil. titul. de prebend. conſil.* 54. *num.* 2. *& ſuper extrauag. de datis & promiſſ. pro iuſt. vel gratia, num.* 45. *& lex* 17. *part.* 1. *fine*, & *ibi* Gregor. Lopez *verſ. Tenudo.* & Humada *ſuper illa. l.* 17. *gloſſa* 5. referens Cardinalem, & Andream Siculum. Idem Gregor. Lopez referens Angel. *eodem titul.* 17. *l.* 3. *gloſſa* 2. Capua *lib.* 2. *deciſ. cap.* 96. *num* 67. Beya *caſu* 37. *fol.* 161. Ludouic. Lopez 1. *part. inſtruct. noui, cap.* 307. *fol.* 976. *pag.* 1. *& cap.* 304. *fol.* 943. *& ſequenti.* Manuel 2. *tomo ſumma, cap.* 61. *fine.* Adrian. *quodlib.* 9. *articul. littera C. & littera D.* & Guillelmus, quem *ibi* refert D. Anton. 2. *part. tit.* 1. *cap.* 5. §. 7. & docti iuniores.

3 Nota primò, hoc intelligi, quando dat alicui, vt ſit mediator ad concedendum beneficium, ſecus, ſi det, vt ſollicitet, & reducat ad memoriam, & pro labore ineundo, & redeundo, non addendo preces. Sic Nauarr. ſumma Lat. *cap.* 23. *num.* 106. *verſ. ad* 5. & meliùs *lib.* 5. *conſil. tit. de ſentent. excommun. conſil.* 46. Ludou. Lopez *dict. fol.* 943. *fine, & ſequenti,* Adrianus *ſuprà.*

4 Aduerte tamen, quòd hoc ſtipendium debetur, ſiue obtineator beneficium, ſiue non: & ad hoc etiam nihil intereſt, quòd amicus, aut famulus ſit Epiſcopi, ant non ſit, dummodò preces, aut interceſſio non intendatur: atque ita in inteodendis precibus, & in paciſcendo quid dabitur, ſi beneficium obtineatur, & ſi, quod datur, eſt multò amplius, quàm mereretur mera ſolicitudo, eſt manifeſtum vitium ſimoniæ.

5 Secundò nota, quod Nauat. Lat. ſumma *cap.* 23. *num.* 106. *verſ. ad* 5. etiam dicit, licere dare aliquid mediatori abſque pacto tacito, vel expreſſo ad habendum ipſum beneuolum, vt vel ſic obtineat beneficium, modò non detur pro obtentione tanquam pro cauſa principali, ſed ſecundaria. At dicendum eſt, paruum referre, quòd ſit cauſa principalis conferendi, vt obtineat mihi beneficium, modò non detur in pretium, nec interſit pactum tacitũ, nec expreſſum rogandi pro obtentione beneficij, vt conſtat ex iis, quæ habes *ſuprà dub.* 12.

6 Tertiò nota, quòd non eſt illicitum pretium offerre, vt concedatur poſſe ingredi ad alloquendom Prælatum, & petendum ab eo beneficium; quia ingreſſus ille temporalis eſt, & per accidens, ac remotè ſe habet ad beneficij obtentionem. Sic Guillelmus, Adrian. Angel. Armil. Roſel. *ſuprà.* Sylueſt. *verbo ſimonia, quaſt.* 8. *dicto* 5. D. Anton. *ſuprà.*

7 Quartò nota, quòd aliqui limitant concluſionem, vt intelligatur, quandu datur pecunia interceſſori, ſeu mediatori, cum eo, cui incumbit conferre beneficium, vel ad illud eligere, ſeu præſentare: & ſic Doctores omnes citati in hoc caſu loquuntur, quia tunc immediatè, & proximè paratur via ad beneficium, & ſic pretium videtur conferri pro beneficio, ſecus, ſi daretur pretium cuidam tertio, vt intercedat apud alterum, cui non incumbit conferre, nec eligere, nec præſentare, vt iſte tertius obſecret, vt detur illi beneficiom: hoc enim eſt licitum, & nullo modo eſt ſimonia, quia datur pro re merè temporali, nec paratur via immediatè, & proximè ad beneficium. Sic Gabriel Vazquez diſputato caſu Matriti: & alij iuniores dicunt, hoc eſſe probabile, licèt ſentiant, oppoſitum eſſe probabilius; & conſequenter ad hanc ſententiam dicunt, non eſſe ſimoniam, nec peccatum dare aliquid famulo auditoris, vt obſecret ſuum herum, vt me proponat Regi ad beneficium; quia auditores non præſentant ad beneficia, ſed Rex, & eorum ſuffragium eſt tantùm conſultiuum, & ſic non paratur via immediatè ad beneficium; ſecus ſi daretur aliquid famulo Archiepiſcopi Granatenſis, vt precibus ab ipſo Archiepiſcopo obtineret, vt me præſentaret Regi ad beneficium illius Regni. Sic docti recentiores.

At, licèt hoc probabile ſit, probabilius tamen 8
eſt oppoſitum, quia non poteſt negari, directè parari viam ad beneficium pretio, & ſic emi beneficium. Et ſic videtur clarè tenere Nauarr. *lib.* 5. *conſil. tit. de ſentent. excommun. conſil.* 46. vbi dir, eſſe ſimoniam dare pretium cuidam famulo miniſtri Papæ, vt intercedat pro illo, vt obtineat beneficium. Ad idem eſt Nauarr. *lib.* 5. *conſil. tit.* 3. *de ſimon. conſil.* 54. vbi dicit, quòd volens ſe opponere beneficio, & promittens cuidam, ſe beneficium obtentum permutaturum cum illo, vel alio, ſi efficeret, ne alter ſe opponat, quòd alter efficit, & ſic obtinuit beneficium, eſt ſimoniacus, quia ſuſtulit impedimentum, quod iuridicè poterat opponi, & hoc promiſſo beneficio obtento dando alteri per permutationem; at non fuit ſimonia completa, quia non permutauit beneficium. Ecce quomodo in vtroque caſu loquitur Nauarr. quando interceſſio non eſt cum dante beneficium.

Secunda concluſio. Licèt Soto *vbi ſuprà* clarè 9
videatur ſentire, eſſe ſimoniam de iure diuino dare pecunias mediatori pro interceſſione ad beneficium: ſic enim probat eſſe ſimoniam, quia iure diuino tam datio, quàm receptio beneficij pro pretio, eſt ſimoniaca; at ſatis probabile eſt, eſſe tantùm ſimoniam de iure humano, & forſan hoc ſentiunt Doctores primæ ſententiæ, quia reuera hìc non emitur beneficium, ſed illa interceſſio, quæ videtur quid temporale. Sic tenet Nauat. *lib.* 5. *conſil. tit.* 3. *de ſimon. conſ.* 58. *verſ.* 4. vbi hæc dicit, *Attento iure diuino, ſimonia in beneficio tantùm committitur, quando pro ipſo beneficio pecunia datur, vel promittitur, & non aliàs: at attento iure poſitiuo per Extrauag.* 2. *de ſimon. committitur, cùm datur pecunia pro collatione, electione, præſentatione, nominatione, fauore, interceſſione, ſiue mediatione, & alijs ſimilibus actibus ad acquirendum directis, & in renunciatione, & priuatione, & alijs actibus ad perdendum directis.*

Hinc fit, quòd, licèt aliqui dicant, quòd in hac 10
ſimonia, nempe, cùm quis, pretio dato pro interceſſione mediante tali interceſſione, obtinuit beneficium, incurruntur omnes pœnæ ſimoniæ; & ſic receptio beneficij eſt nulla, & alter tenetur reſtituere pretium, & incurrit excommunicationem vterque. Sic Nauat. *lib.* 5. *conſil. tit.* 3. *de ſimon. conſil.* 52. & ſumma Lat. *cap.* 25. *num.* 68. dicit, incurrere excommunicationem; & *ſuper extrauag. de datis. pro iuſt. vel grat. num.* 45. & Soto *vbi ſuprà* dicit, non valere receptionem: & Armil. *verbo ſimonia, num.* 9. dicit, mediatorem non poſſe

retinere

retinere pretium. At probabile est, non incurrere has pœnas, & sic valere collationem, nec alterum teneri restituere pretium, vt docent Doctores primæ sententiæ, quia (vt dicemus *infrà*) est satis probabile, per simoniam de iure humano, qualis est hæc, non incurri has pœnas. Nec obstat *Extrauagans 1. de simonia*, vbi excommunicatur mediator in simonia; quia hic intercessor non est mediator, non enim offert alicui pretium, vt conferat beneficium, sed ipsemet est, qui simoniam contrahit, vendendo suas preces ad beneficium.

11 Aduerte tamen, quòd, etiam sequendo sententiam horum Doctorum, qui asserunt, in hac simonia incurri pœnas, intelligendum est, quando simonia dedit causam prouisioni, quia scilicet Episcopus fuit motus precibus illius, qui pretium ob preces acceperat; secùs, quando eius preces nihil mouerunt ad conferendum beneficium: tunc, licèt animo commissa sit simonia, quia tamen non est realis, & completa, cùm non sit datum beneficium ex illa negotiatione, & pacto simoniaco, non incurrent illi pœnas. Sic Nauar. *in omnibus summis cap. 25. num. 113.* Adrian. *quodlib. 9. art. 3. paulo post principium, litera B. in paruis, fol. 191.* Et hoc est, quod dicunt Card. & Andr. Siculus, quos refert, & sequitur Hunada *super 1. part. tit. 17. l. 17. glossa 5.* quòd scilicet non est simonia, quando collator non moueretur mediatoris instantia. Facit etiam Innoc. *cap. tanta, de simon. num. 2.* vbi dicit, quòd, si quis obtinuerit ordinem, vel beneficium, alio dante pecuniam non ordinatori, non est simonia, si aliàs obtenturus erat. Facit, quòd dicit Syluest. *verbo simonia, q. 16. fine*, quòd, si Episcopus pactus est de dando beneficio ob pretium, & oblitus pacti postea purè contulit, non est simonia.

12 Ex dictis infertur solutio huius casus, an scilicet interueniat simonia in hoc casu. Petrus, & Paulus fecerunt contractum, quòd, qui prior eorum obtineret beneficium, dabit alteri tertiam partem fructuum: postea Paulus intercessit pro Petro, & obtinuit illi beneficium, dicendum enim est, quòd contractus prior de se licitus est; & sic paciscentes tenentur stare contractui. Probatur, quia nulla malitia ibi interuenit; potest enim quis licitè promittere alicui, si aliquando obtinuerit beneficium, dare quotannis tantam partem fructuum ad suam sustentationem: hoc enim non est constituere pensionem super beneficiom; pensio enim transit ad successores in beneficio: obligatio autem hæc non, sed solùm est velle dare illi quotannis certam pecuniarum quantitatem ex redditibus beneficij. Sic multi docti recentiores. Si verò contractus ille non fuit factus sincerè, sed ad obligandum alterum ad procurandum illi beneficium, & sic de facto procurauit, & alter soluit partem fructuum promissam, est simonia manifesta, iuxta dicta: & quidem si sola mente fuit retenta, erit mentalis, & sic nullæ incurrentur pœnæ; si verò fuit pactum explicitum, vel implicitum, quia scilicet intelligebant illi, alterum alteri beneficium postea esse procuraturum, & ad hoc primum contractum facere, & negotiatio, seu intercessio illa Pauli habuit effectum, quia scilicet virtute illius obtinuit alter beneficium, est simonia realis, & omnino completa: & an subiaceat pœnis simoniæ, iudicandum est ex dictis in hoc dubio. nam secundùm vnam opinionem subiacet; secundùm aliam verò, quam diximus esse probabilem, non subiacebat, quoties contractus fuit simoniacus, manifestum est, alterum non teneri soluere partem illam fructuum, immò peccare soluendo; si tamen facto priori contractu sincerè, & licitè absque vlla praua intentione, alter procuraret alteri beneficium, sperans illud lucrum non tanquam pretium suæ intercessionis (sic enim esset simonia;) sed sperans illud virtute prioris pacti, esset licitum, & similiter erit licitum, si quando factus est primus contractus, factus est sincerè, & absque mala intentione, & simoniaca, Petrus habeat spem, quòd Paulus bona intentione, & non simoniaca, sed tanquam verus amicus procurabit illi beneficium. At hæc omnia suspicione sunt plena. Sic docti iuniores.

DVBIVM XXVII.

An sit simonia non tantùm vendere beneficia, sed etiam actiones de se ordinatas ad obtinendum beneficium.

Respondetur affirmatiuè. Vnde simonia est dare pretium pro resignatione, & vacatura beneficij, vel pro electione, vel confirmatione electionis, præsentatione, pro danda possessione beneficij, vel, si quis habet ius ad beneficium, & illud alteri vendat. Similiter est simonia renunciare expectatiuam, reseruam, seu regressum, aut quasuis literas Apostolicas de prouisione sibi beneficij facienda ob pecuniam, vel ob pensionem, nisi hoc de pensione fieret authoritate Papæ. s

DVBIVM XXVIII.

An dare beneficium pro aliis commoditatibus temporalibus, vt pro munere ab obsequio, sit simonia.

Sit prima conclusio. Simonia est dare beneficium pro aliis commoditatibus temporalibus, quæ pecunia æstimantur, & mensurantur, vt pro obsequio exhibito, vel exhibendo; vel, si quis det in dotem pro matrimonio cuidam consanguineo contrahentis matrimonium. 1

Secunda conclusio. Dare spiritualia exigendo alias commoditates, quæ non mensurantur pecunia, id est, quæ non solent dari, nec emi pro pecunia, non est simonia, vt dare beneficium ad conciliandam amicitiam, ac beneuolentiam alicuius. 2

Ex his infertur primò, quòd, licèt aliqui dicant, esse simoniam, si detur beneficium ad exonerandum se ab obligatione antidorali, seu, quæ oritur tantùm ex virtute gratitudinis, vt si Prælatus det alicui beneficium, hoc expresso, quòd ea collatio sit in remunerationem, & ad tollendam obligationem, qua ad antidotale debitum tenebatur. Sic Adrian. *quodlib. 9. art. 3. litera D. fol. 193.* in paruis. Butrio *cap. tuam, de ætate, & qual. num. 7. paulo ante vers. Item dicit*; & *ibi* Innoc. *num. 1. fine*, & *ibi* Panorm. *num. 3.* Decius *cap. ad nostram, de probat. num. 5.* Angel. *l. sed si lege, §. consuluit, ff. de petit. hæredit.* At verius est, non esse simoniam, sed licitum, quia debitum antidotale non est propriè debitum, nec pecunia æstimabile. 3

Secundò infertur, quòd, licèt aliqui dicant, esse simoniam, & vsuram mutuum dare propter beneficium; 4

ficium;at verius est,non esse simoniam, quia mutuum non est pecunia æstimabile;est tamen vsura: & sic accipiens hoc modo beneficium, tenetur id resignare,quia acceptum per vsuram est restituendum. Si tamen daretur beneficium pro obligatione mutuandi, esset simonia, quia obligatio mutuandi est pretio æstimabilis.

5 Tertiò infertur, quòd non est simonia, si Episcopus det beneficium intuitu consanguinitatis, quia gratis dat,nihilque accipit: & de hoc latiùs *suprà* diximus,vbi de beneficiis.

6 Quartò infertur,quòd simulans se sanctum,vt consequatur beneficium,non est simoniacus,quia nil dat pro beneficio, immò nec tenetur id resignare.

7 Quintò infertur,quòd Episcopus,qui daret famulis beneficium in pretium seruitij sibi per ipsos exhibiti,esset simoniacus, siue seruitium sit honestum, siue inhonestum. Quod contingit, quando famulis vel non si soluit stipendium, vel soluit minus debito;quia satisfacit dando beneficium,secùs si det beneficium, non tanquam mercedem obsequij;quia scilicet aliàs soluit sufficiens stipendium famulis, licèt motus tali seruitio det beneficium. Et similiter seruite Episcopo,intendendo vt conferat beneficium,non tanquam pretium seruitij, sed ex gratia, & beneuolentia causata ex seruitio, non est simonia. Et, licèt aliqui limitent,modò non intendat seruire principaliter ob beneficium; at verius est, etiam in hoc casu, non esse simoniam,si non,vt pretium,intendatur. Immò, licèt valde scrupulosum sit, & suspicione simoniæ non careat, si quis seruiat Episcopo gratis, eo quòd speret ab ipso beneficium; at, si non speret vt mercedem seruitij,sed gratis,& ex beneuolentia,& gratitudine, licèt principaliter speret beneficium, non est simonia.

8 Sextò infertur,quòd bene potest Episcopus recipere famulum promittens certum stipendium quotannis, donec prouideat illi de beneficio, dummodò non fiat pactum,quòd,recepto beneficio, seruiet gratis.

9 Septimò infertur, quòd offerre dona, quæ vocantur *munus à manu*, Episcopo tanquam pretium beneficij,est simonia; si verò offerantur ad conciliandam eius amicitiam,& beneuolentiam absque pacto tacito, vel expresso, vt vel sic conferat beneficium, non est simonia, licèt possit esse aliud peccatum. Et in hoc quod attinet ad forum conscientiæ, ad hanc intentionem attendendum est; at in foro externo præsumetur simonia ex quantitate doni,ex qualitate dantis, & recipientis, & ex tempore,quo dantur, & ex aliis coniecturis.

10 Licèt examinatores iuxta decretum Tridentin. *sess.24. decreto 1. de reform.cap.18.* vtcumque examinis ad beneficia antè, nec pòst, possint aliquid accipere,alioquin tam ipsi,quàm dantes,sunt simoniaci,à qua absolui nequeant, nisi dimissis beneficiis,quæ quomodocumque antea obtinebant,& ad alia in posterum inhabiles reddantur; at possunt recipere salarium ex fructibus vacantis beneficij. Sed si hi fructus ad successorem non pertinent, salarium illis Episcopus soluat.

11 Octauò infertur, quòd dare beneficium propter munus à lingua,scilicet laudes,preces,adulationem, quando hæc resoluuntur in pretium, est simonia;quod tunc contingit,quando ordinantur ad comparandam aliquam vtilitatem pretio æstimabilem: vt, si quis conferret beneficium alicui ea lege,vt ipsum laudaret apud Regem, vt sic fiat à Rege Episcopus,vel,vt intercedat pro eo,vt hoc consequatur. Si tamen laus, preces, & adulatio maneant in sua natura, nec resoluantur in pretium,id est, non ordinentur ad acquirendum aliquid pretio æstimabile, sed tantùm concurrunt per modum laudis,adulationis, vel precum, tunc in foro externo præsumitur simonia, si sint carnales,& pro indigno; at in foro conscientiæ non est simonia, etiamsi Episcopus principaliter det beneficium ob tales laudes,adulationem, vel preces. Et,licèt quidam hoc limitent, nisi hæc deducantur in pactum (censent enim, esse simoniam dare beneficium, deducendo in pactum laudes, signa beneuolentiæ,vt,quòd se affabilem, aut vrbanum mihi ostendat:)at verius est,non esse simoniam;at deducere in pactum, quòd ad hæc teneatur,est simonia;quia talis obligatio est pretio æstimabilis.

Dubium XXIX.

An sit simonia conferre beneficium propter metum, vel minas.

Constat inter omnes, esse simoniam, quando hæc reducuntur,ita vt sint pretium collationis; non autem, quando non reducuntur in pretium,licèt aliqui absolutè dicant, esse simoniam. Vnde non est simonia dare beneficium ex timore amittendi gratiam, & fauorem, quo quis pollet, aut ex timore incidendi in alicuius indignationem, vt si quis hoc timore audiat alicuius confessionem,non est simonia, quia ira,vel indignatio non habet rationem pretij; nil enim pretio æstimabile recipit, qui metuit. 1

At dubium est, quando fugiendo timorem, & minas, sequitur aliquod commodum temporale pretio æstimabile,&,ne illud perdat, dat Episcopus beneficium? Quod quadrupliciter contingit. Primò, quia acquirit aliquod temporale, quod antea non habebat, nec erat debitum: & tunc est clara simonia, quando propter timorem non acquirendi illud,dat beneficium; vt,si Rex, vel aulicus comminaretur Episcopo, quòd, nisi det beneficium Petro, non promouebitur ad pinguiorem Episcopatum. Quod quidem, licèt ita absolutè dicatur ab aliquibus, at intelligendum est, quando Episcopus speraret illud temporale commodum tanquam pretium beneficij, quod conferet;secùs,quando non speret, vt pretium, sed intendit amicitiam, & timet illam perdere,& incidere in indignationem, ex qua amicitia sperat commodum temporale, & ex indignatione contraria timet illud perdere: tunc enim non esset simonia. Quòd, si timor incuteretur tantùm excidendi à gratia, & inde consequenter sequatur, quòd Episcopus timet, quòd non ascendet ad pinguiorem Episcopatum, vel illi dicitur, quòd excidendo à gratia Regis, nunpromouebit illum, non est simonia conferre beneficium propter hunc timorem. Si tamen Rex Episcopo comminaretur,quòd,nisi beneficium conferat, non promouebit illum, vel aliquis alius eidem Episcupo minaretur, se conaturum apud Regem, vt non promoueret illum,& hoc timore beneficium conferret, esset simonia. 2

Secundo

3 Secundo modo poteſt contingere, quando incutitur metus perdendi rem aliàs debitam: vt, ſi Epiſcopus timore perdendi debitum, conferret alicui beneficium pacto inito, vt ſibi ſoluat. Tertio modo, quando propter talem timorem conſeruat bona temporalia, quæ poſſidet; vt, ſi latro velit bonis ſpoliare Epiſcopum, & ipſe promittat, vel conferat illi beneficium, ne illum ſpoliet: & in his duobus caſibus multi dicunt, eſſe ſimoniam. At ſatis probabile eſt, & forſan probabilius, non eſſe ſimoniam; quia nil recipitur vt pretium beneficij, ſed, quod aliàs erat debitum; & id non eſt pretio æſtimabile.

4 Quarto modo poteſt contingere, quando Epiſcopus confert beneficium propter timorem perdendi vitam, honorem, vel famam: ſi enim incuteretur illi hic metus, & ad hæc vitanda conferret beneficium, non eſſet ſimonia; quia in hoc caſu metus non habet rationem pretij, cùm hic nihil recipiat.

DVBIVM XXX.

An ſit ſimonia pretio redimere vexationem circa beneficia.

1 EXemplum eſſe poteſt; ſi Paulus per iniuriam impedit Petrum, ne beneficium, vel Epiſcopatum obtineat, an poſſit Petrus largiri Paulo pecunias ad redimendam ſuam vexationem, & ſe ab illa iniuria liberandum, vt ſic poſſit obtinere beneficium.

2 Supponendum eſt, quòd, ſicut anima dat corpori triplex eſſe, ſcilicet vegetare, ſentire, ratiocinari, & primum eſt imperfectiſſimum, ſic intendens beneficium eſt in triplici gradu: primus eſt remotus, & imperfectus, qui dicitur iuſtus acquirendi modus, ſeu petendi, vel ſe opponendi: ſecundus ius ad rem, quod perfectius eſt primo, non tamen eſt omnino perfectum, & eſt ius, per quod habet aliquam actionem ad petendum coram iudice, non tamen habet rem illam acquiſitam; vt ſi quis mihi promittit equum, habeo ius ad rem, non tamen ius in re: & hoc ius acquiritur in beneficio per electionem, præſentationem, renunciationem, &c. Tertius eſt ius in re, quando per collationem beneficij cum impoſitione pilei datur titulus, vel dominium rei; qui titulus deinde magis confirmatur per poſſeſſionem pacificam. Vnde non dicitur ius acquiſitum in re, donec accedat ſuperioris actio, ſcilicet collatio. Sic Henriquez *in ſuis ſcriptis*, & ſecundum modum, nempe iuris ad rem, docet Nauar. *cap. 17 num 69.* Hoc ſuppoſito,

3 Dico primò, duas eſſe regulas certiſſimas in hac re.

Prima eſt; ſimonia eſt pecunia redimere vexationem, dum quis habet tantùm ius ad rem, vt, ſi electus iniuſtè vexatur, ne detur ſibi collatio beneficij. Ratio, quia, cùm adhuc hoc beneficium non ſit ſuum, paratur pecunia via ad obtinendum beneficium.

Secunda eſt, non eſt ſimonia pecunia redimere vexationem, quando quis habet ius in re, vt, ſi poſſeſſor beneficij iniuſtè vexetur circa illud. Et ratio huius ſecundæ regulæ eſt, quia, cùm illud beneficium ſit iam ſuum, non parat pecunia viam ad aliquid ſpirituale obtinendum, ſed, ne circa rem ſuam vexetur, quæ vexatio quid temporale eſt.

Nota primò, intelligi ſecundam regulam, quando clarè vexatio eſt iniuſta; in dubio enim non licet. Item, quòd hæc vexatio, cùm ſit quid temporale, non poſſet redimi aliquo beneficio dato, quia iam beneficium venderetur. 4

Secundò nota, quòd, etiam ante ius acquiſitum in beneficio licet aliquando redimere vexationem, pretio dato: vt, ſi quis ante electionem per vim, aut fraudem impediretur, ne ſe opponeret, vel diffametur coram Epiſcopo, vel vi impediretur, ne elector eum eligeret. Et, licèt aliqui hoc limitent, quando ſic impediens poteſt abeſſe, non tamen prodeſſe; vnde ſi poſſet etiam prodeſſe, eſſet ſimonia pretio redimere hanc vexationem: vt, ſi hic impediens eſſet vnus ex electoribus, vel patronus, qui debet præſentare, quia tunc non cenſetur dari pecunia ſolùm ad redimendam vexationem, ſed etiam, vt adiuuet ad obtinendum beneficium; at verius eſt, licere, etiam, quando ſic impediens poteſt prodeſſe; quia non do pecuniam, vt proſit mihi, ſed redimo vexationem in iure iam quæſito, ſcilicet mea libertate, mea fama: quod licitum eſt, iuxta primam regulam. Et, licèt aliqui adhuc limitent, licere in hoc caſu redimere vexationem, quando aliquis vi illata impediret; ſecùs, quando impediret meam electionem per ſubornationem, & munera, quæ electoribus conferret, ne me eligerent, tunc enim non liceret pretio redimere vexationem; alij verò hoc admittant, quando impediens poteſt obeſſe, non tamen prodeſſe, ſecundùm ius; ſi verò poſſit etiam prodeſſe, dicunt, eſſe ſimoniam: at ſatis probabile eſt, non eſſe ſimoniam pretio redimere talem vexationem, licèt impediens per ſubornationem poſſit etiam prodeſſe. Ratio, quia iura damnantia, tanquam ſimoniacam, redemptionem vexationis in beneficiis ante ius acquiſitum in re, loquuntur, quando vexatio eſt immediatè circa ipſum beneficium, ſcilicet, ſi ſolus ſim dignus, vel dignior, & electores, me relicto, vellent indignum eligere; tunc enim pretium dare ad redimendam hanc vexationem, eſſet ſimonia, quia talis cenſetur emere beneficium: redimere enim vexationem, quæ conſiſtit in beneficij denegatione, videtur eſſe emere beneficium: at verò, quando vexatio non eſt immediatè circa ipſum beneficium, ſed circa aliam rem diſtinctam, & ſeparatam, vt ſi à quocumque vi detineat, vel iniuſtè infamet, vel electores vi, aut ſubordinationibus impediantur, ne liberè eligant, non prohibetur in iure, quòd ad redimendam hanc vexationem dem pretium vt electori, ne me detineat, vel, ne ſubornet alios, dummodò non dem, vt pro me ſuffragetur.

Ex dictis fit, quòd, duobus petentibus vnum beneficium, & electore inclinante ſuam voluntatem ad indignum, vel ad minùs dignum, eſſet ſimonia pretio redimere hanc vexationem, quia tantùm habet ius ad rem. 6

Eſt tamen ſatis probabile, ſimoniam in caſu huius corollarij non eſſe de iure diuino, ſed humano: & poteſt probari ex his, quæ diximus *ſuprà dub. 26. concluſ. 2. num. 9.* 7

Secundò infertur, quòd, electione etiam facta à maiori parte, ſi detur aliquid contradicenti, vt ceſſet à contradictione, eſt ſimonia, licèt contradictio eſſet iniuſta. 8

Tertiò

9 Tertiò infertur ex dictis, non esse simoniam dare pretium alicui, ne impediat, quin electio iuridica fiat; quia hoc non est parare viam ad beneficium. Similiter, quando iam erat electus; quia tunc habet ius quæsitum in electione. Et, licèt aliqui Doctores dicant, esse simoniam, quando datur pretium, ne impediatur electio iuridica de hoc, vel illo; at ex dictis constat, hoc licere, quando tenera non offertur pretium, vt suffragentur huic, sed ne per vim, vel fraudem impediant electionē huius, hoc enim est redimere vexationem.

10 Secundò dico, quòd, licèt aliqui dicant, quòd, facta electione, si confirmator nolit confirmare iniustè, licet pecunia hanc redimere vexationem; at verius est oppositum, quia non habet ius in re.

11 Tertiò dico, quòd, licèt aliqui satis probabiliter dicant, quòd, facta collatione beneficij, si quis iniustè impediatur accipere possessionem, non potest pecunia hanc redimere vexationem; quia possessio beneficij quid spirituale est; at probabilius est, licere, quia tota spiritualitas possessionis est ratione tituli, in quo habet ius ad rem acquisitum per collationem. Idem est, quando alius omninò iniustè possidens, meam possessionem liquidò, & clarè iustam impediret. Item, potest dari pecunia, vt præbenda mea per iniuriam alteri data recuperetur.

12 Quartò dico, quòd, licèt aliqui sentiant, quòd, si possidens beneficium expellatur ab eo, postquam expulsus est, siue à Prælato, siue à tyranno, non licet pretio redimere vexationem; at verius est, licere, quando à tyranno, quia hic tenera non manet spoliatus; at quando à Prælato, non, quia habet authoritatem spoliandi.

13 Vltimò dico, quòd est simonia dare alteri pecuniam, vel pensionem, ne se opponat contra me ad beneficium, quia pecuniâ paro aditum ad beneficium. Similiter est simonia dare illi pecuniam, vel pensionem, vt desistat ab oppositione. Similiter est simonia facere pactum cum altero hoc modo, *ne te opponas ad hoc beneficium contra me, & ego non me opponam contra te ad sequens beneficium*, quia obligatio hæc non se opponendi ad beneficium sequens est pretio æstimabilis; at, licèt eorum prior beneficium obtineret, quia alter non se opposuit, non est simonia completa, donec alter adimpleat, quod promisit, scilicet non se opponere: & sic vsque tunc licitè retinet beneficium.

Dvbivm XXXI.

An possit quis redimere decimas ab iniusto possessore, data pecunia.

1 Respondetur, posse: quia hîc non redimitur ius ad decimas, hoc enim semper manet apud Ecclesiam; sed decimæ ipsæ, quæ temporales sunt: vnde accipiens pecunias iniustus est, non tamen simoniacus.

Dvbivm XXXII.

An, quando, sede vacante, electores Papæ vellent eligere indignum, liceat pretio redimere hanc vexationem, & procurare, vt dignus eligatur.

1 Constat inter omnes, licere offerre pretium, ne eligatur indignus; quia per hoc non paratur via ad beneficium, sed euitatur peccatum, & damnum Ecclesiæ, quæ habet ius in re, vt eligatur dignus. At dubium est, an liceat offerre pretium, vt eligatur dignus in communi, vel hic dignus in particulari: &, quamuis dicant aliqui, quòd licet dare pretium, non tantùm vt eligatur dignus in communi, sed etiam, vt eligatur hic dignus, quando non sunt alij digni; secus, quando sunt alij digni: tunc enim tantùm liceret dare, vt eligatur dignus in communi; alij verò dicunt, licere dare, vt eligatur dignus in communi, non tamen, vt hic dignus eligatur; at dicendum est, esse simoniam dare, siue vt eligatur dignus in communi, siue in particulari; quia datur pretium pro re spirituali: sicut, si quis daret pretium sacerdoti, vt ministraret sacramenta in communi.

Dvbivm XXXIII.

An, duobus litigantibus super aliquo beneficio, liceat pretium, vel pensionem alteri offerre, vt à lite desistat.

Primò dico, quando quis, etiam obtento, & possesso beneficio, vexatur iustè, vt, quia quis vult eum iustè deponere, vel iustè accusare, vel prætendit ius in illo beneficio, & sic vel agitat, vel vult agitare litem, quæ non est euidenter iniusta, esset simonia pretium dare, vt ab hoc desistat. Et similiter renuncians liti iustæ super beneficio spirituali pecunia accepta, vel pensione, est simoniacus, etiamsi detur illud, vel accipiatur nomine expensarum, vt, si ineatur pactum, vt soluantur alteri expensæ factæ in re illa, vel lite, & cedet iuri suo; quia est renunciare spirituale pro temporali. Et similiter, si renunciet literis Apostolicis super prouisione beneficij pro pecunia, est simonia. An verò possit arbiter hos componere dando alteri pensionem, videatur *cap. nisi essent, de præbendis*. 1

2 Secundò dico, quòd, si detur beneficium, vel pensio, vt desistat ab illo iure, est simonia iure Ecclesiastico, nisi fiat authoritate superioris; si verò detur pecunia, est simonia iure diuino: vnde, etiam authoritate Papæ, non potest esse licitum.

Tertiò dico, quòd dupliciter potest fieri licitus hic contractus. 3

Primo modo, quando ius est dubium, vt, si ambo prætenderent ius ad beneficium, possent licitè conuenire inter se, sub beneplacito tamen Papæ, & semper dependenter ab illo, vt alteri detur beneficium, & alteri pensio, modò tamen nil detur, antequam accedat consensus Papæ; esset enim manifesta simonia, vt statim corollario primo hinc inferendo probabo. Nec potest hoc pactum fieri authoritate Episcopi, quia (vt *infrà* dicam) nullus inferior Papa potest constituere pensionem super beneficio. Et quando à summo Pontifice alteri ex litigantibus conceditur pensio, non est ad redimendam vexationem; quia tunc nulla est vexatio, sed ex sua potestate, propter bonum pacis.

Secundo modo possent conuenire, vt alter renunciet ius suum in alium, &, quòd detur ei aliud beneficium; & hoc est licitum, etiam si ex pacto renunciet, quia est permutatio spiritualis cum spirituali; debet tamen fieri cum authoritate Prælati, qui habuerit authoritatem faciendi talem permutatio

mutationem: quare Episcopus posset facere talem concordiam, quando ipse posset præstare authoritatem permutationi beneficiorum. Quod debet intelligi, quando ambo habent iam ius quæsitum in tali beneficio; quia, si tantùm haberent ius ad rem, talis permutatio non est permissa in iure, vt dicam infrà, & tenet Rebuffus *praxi, tit. de subrogat. num.* 34. Ex his

4 Infertur, quòd, si duo litigantes super quodam beneficio, superuenientibus aliis litigantibus, conuenerunt, vt se mutuò iuuarent contra alios, & alteruter illorum, qui obtineret, alteri constitueret pensionem, & impensæ essent communes, sub certa pœna, nisi stetissent contractui: quæ omnia Papæ retulerunt, excepta pœna, & statim se adiuuarunt, & alter eorum destitit, & sic alter obtinuit beneficium, est simonia, quia non retulerunt Papæ pactum illius pœnæ. Item, quia, esto omnia voluntati Papæ subdidissent, at beneplacitum Papæ non excusat, nisi postquam fuerit præstitum: qui enim paciscuntur circa beneficia cum beneplacito Papæ, si ante illius impertrationem exequantur, fiunt simoniaci, vt docet Nauar. summa Lat. *cap. 23. num. 168. in fine, & vbi infrà*, quia dispositio conditionalis nil prodest, donec conditio impleatur, *cap. si pro te, de rescript. in 6. & §. omnis, Instit. de verb. oblig.* & adiutorium fuit præstitum ante beneplacitum Papæ. Sic Nauar. *lib. 5. consil tit. 3. de simon. cons. 6.*

5 Secundò infertur, quid dicendum sit ad hunc casum: Duo litigabant super quodam beneficio, quod ambo possidebant, suntque eo spoliati, & sequestrati sunt fructus, pacti sunt cum consensu Papæ, vt alter eorum obtineret beneficium, constituta certa pensione alteri: interim tamen, quòd expeditio ex Romana Curia veniret, tolleretur sequestratio fructuum, & vterque perciperet medietatem fructuum collectorum, & hoc firmum maneret, licèt Romæ negotium non expediretur, & lis esset prosequenda; dicendum est enim esse simoniam; quia ius ad illos fructus est spirituale, & circa illud inierunt pactum absque Papæ consensu. Item, quia ob hoc etiam pactum alter renunciauit iuri ad beneficium, nec huius pacti est facta mentio Papæ: immò initû est pactû, vt etiam Papa nô præstante cõsensum contractui, sic fieret.

6 Tertiò infertur, quid dicendum sit in hoc casu: Petrus & Paulus habebant ius in quodam beneficio, & ambo habebant literas Apostolicas de prouisione illius. Petrus petiit à quodam patrono, vt præsentaret Paulum ad aliud beneficium, quod Episcopus ei conferret, hac lege, vt renunciaret iuri, quod habebat ad aliud beneficium: dicendum enim est, quòd, si fiat authoritate Episcopi, explicando ei pactum, est licitum, quia est quasi permutatio vnius spiritualis pro alio, & modò Petrus per Bullas quas habet, possit iustè retinere beneficium illud, aut, quando Episcopus potest illud ei conferre; quia, si non haberet ius sufficiens per Bullas ad retinendum tale beneficium, nec Episcopus posset ei conferre; quia non pertinet ad eum collatio illius, non posset Episcopus facere talem permutationem: non enim potest Bullas expeditas in fauorem Pauli transferre in fauorem Petri; bene tamen posset dare beneficium Paulo, vt simpliciter renũciaret iuri suo, & postea Petrus sibi prouideat de securitate beneficij.

7 Tandem potest quidam patronus cedere in alterum ius, quod habet præsentandi ea conditione, vt alter præbeat suum consensum ad certam vnionem: sed, si id fieret sine authoritate ordinarij, est simonia.

De simonia confidentiali.

Dubium XXXIV.

Quid sit simonia confidentialis, id est, in quibus casibus contrahatur.

Hoc dubium locum præcipuum habet post duos motus proprios Pij IV. & Pij V. quorum tenorem refert Nauar. *in Manuali c. 23. n. 10.* Quaranta *in summa bullarum, verbo simonia*; cùm enim hæc simonia sit de solo iure Ecclesiastico; (non enim datur temporale pro spirituali, sed datur beneficium vel cum reseruatione fructuum, vel cum pacto, vt restituatur,) maximè pendet ex intelligentia iuris Ecclesiastici, & præcipuè horum duorum motuum propriorum, in quibus magis explicatur hæc simonia, & grauissimis plectitur pœnis. 1

2 Primò ergo dico, quòd, licèt quidam dicant, per hos motus proprios damnari, vt simoniacam etiam confidentiam, quæ iuri antiquo non erat talis, vt, quando quis resignat beneficium, confidens, quòd alter erat ipsi, vel alteri restituturus idem beneficium, absque tamen vllo pacto tacito, vel expresso; at multò verius est, tantùm damnari, vt simoniacam confidentiam, quæ ante illos motus proprios erat talis, attento iure communi, scilicet, vbi intercedebat pactum tacitum, vel expressum in confidentia.

3 Hinc infertur, non esse simoniacum, nec illicitum renunciare beneficium in fauorem alicuius, vel Prælatum illud dare alicui, vel patronum ad illud præsentare, &c. ea intentione, & spe, quòd illud beneficium aliquando cedet in fauorem alterius à se nominandi, vel ipsius conferentis, vel resignantis, vel, quòd recipiens dabit partem fructuum ipsi conferenti, resignanti, vel eius consanguineo, &c. dummodò nulla conditio, vel pactum tacitum, vel expressum adiiciatur. Nec obtinens hoc modo in confidentiam tenetur aliquid alteri dare, sed tantùm ex mera gratitudine potest dare.

4 Immò licèt intentio sic conferentis, vel resignantis beneficium, & recipientis esset corrupta, quia scilicet vel alter, vel vterque intenderet, vt alter teneretur ex obligatione ciuili ad iterum resignandum beneficium in fauorem conferentis, vel resignantis, vel ad dandum aliquid ex fructibus, &c. si hæc intentio solùm mansit in mente, & non interuenit pactum tacitum, vel expressum externum de hoc, erit simonia cõfidentialis, mentalis tamẽ: & sic nullis simoniæ pœnis subiacebit.

5 Hinc secundò infertur intellectus, Trid *sess. 25. de reformat. c. 15. fine*, vbi statuitur, vt resignationes reciprocæ beneficiorum in fauorem filiorum clericorũ non valeant, vt si Petrus Clericus resignet beneficium suum in fauorem Pauli filij cuiusdam Clerici, similiter beneficiarij, & hic Clericus resignet postea proprium beneficium, quod antea habebat in fauorem filij dicti Petri: id enim intelligitur, quãdo est pactum tacitum, vel expressum; secus quando id pactum non intercedit, sed sola confidentia ex gratitudine. Sic latiùs probans Nauar.

Nauar. *lib.* 1. *consil. tit. de renunciat. consil.* 5. Manuel 2. *tomo summa cap.* 56 *num.* 9.

6 Secundò dico, quòd, etiamsi intercedat promissio gratitudinis iure naturæ debitæ, verbis, vel scriptis generalibus expressa, sine vllo augmento, quo obligatio antidotalis transeat in ciuilem, nulla est simunia; vt qui offerret gratiam his verbis: *Non ero tibi ingratus*; vel his: *Ero tibi adeò gratus, ac virtutis studiosus debet esse benefacienti iure naturali, non me tamen obligando ad plus, quam illud me obligat*; vel si generalibus, & vrbanis verbis dicat se futurum gratum, inseruiturum illi, commendaturum in suis orationibus. Ratio, quia expressio eius, quod tacitè inest, eu tantùm modo, quo inest, nil operatur, nec facit illicitam rem alioquin licitam, vt patet ex textu, & glossa *cap. significasti, de elect. & cap. ad audientiam, el* 2. vbi glossa, & Felin. *de rescript. & l.* 3. *ff. de legat.* 1. vbi post alios Iason; at tacitè, & naturaliter intelligitur beneficiarius obligatus ad antidora, & ad referendam gratiam iure naturali gratitudinis, *cap. cum in officiis, de testam.* & tradit D. Thom. post Senecam ab omnibus receptus 2. 2. *q.* 106. *art.* 6. Sic Nauar. *Extrauag. de dat. & promissis pro iust. vel gratia, n.* 18. 19. *& lib.* 5. *consil. in nouis, tit. de simonia consil.* 81. etiamsi cum iactatoriis verbis generalibus admisceantur aliqua specialia, vt si dicat se cum omnibus, quæ habet, & beneficium, quod datur, paratum esse eius obsequio: licèt contrarium glossa *Extrauag.* 1. *de sentent. excomm.* & cum illa tenet Molina *tomo* 1. *de iust. tract.* 2. *disp.* 92 *pag.* 548 cum hac limitatione, quando illa promissio mouere potuit iudicem, aut gratiæ collatorem, maximè si hic expertus sit illum solitum esse verba opere implere.

7 Tertiò dico, quòd promissio simplex conferendi beneficium, vel restituendi alicui beneficium (intellige post collatum illi beneficium facta) nihilo alio addita non est confidentia illicita. Ratio, quia iure antiquo erat licita, *c. accedens, de concess. preb.* &. licèt postea sit reprobata *c.* 2. *de concess. preb. in* 6. id non est, eo, quòd sit simoniaca; sed, ne detur ansa captandi mortem. Sic Nauar. summa Lat. *cap.* 23. *num.* 110. *fine.*

8 Quartò dico, quòd confidentia simoniaca damnata in dictis motibus propriis, incurritur in his casibus.

Primò resignare beneficium cum pacto tacito, vel expresso, vt resignatarius resignet illud beneficium aliquando in fauorem ipsius resignantis, vel alterius, est simonia confidentialis damnata in illo motu proprio Pij V. vt si resignet beneficium, eo quòd est irregularis, vel aliter impeditus, vel propter litem sibi motam, quia alter, in quem resignat, est potentior ad vincendam litem, vt, obtenta dispensatione, vel victoria litis, postea sibi restituatur idem beneficium. Sic habetur casus hic expressè in eo motu proprio; & docent Nauar. *lib.* 5. *consil. tit.* 3. *de simon. consil.* 48. *fine. & consil.* 76. *num.* 6. Salzedo *super pract. Bernard. Diaz cap.* 91. cuius titulus est *simoniaci sub finem.* Manuel 2. *tomo summa cap.* 56. *num.* 7.

9 Similiter est simonia confidentialis ibi damnata, si habens potestatem præsentandi, vel conferendi beneficium, præsentet, vel conferat eo pacto tacito, vel expresso, vt ad mandatum alicuius sit recipiens beneficium illud dimissurus, vt alteri conferatur: vel si eo pacto conferat, vel præsentet, vt sibi, vel aliis de fructibus aliquid conferatur, vel pensio soluatur sine legitima Papæ licentia. Patet, quia expressè in motu proprio Pij V. damnatur hic casus vt confidentia simoniaca. Sic Manuel *eodem num.* 7. Salzedo *ibidem.*

Similiter est simonia confidentialis ibi damnata resignare beneficium cum pacto, vt resignatarius det aliquos fructus beneficij illius alicui alij ab ipso resignante. Patet, quia expressè dicitur *in dicto motu proprio.* Sic Nauar. *dicto consil.* 48 *fine, & dicto consil.* 76. *num.* 6. 10

At dubium est, an resignare cum pactu, vt resignatarius det aliquos fructus beneficij ipsi resignanti, sit simonia confidentialis dãnata à Pio V. quidam enim id affirmant: & potest probari. 11

Primò, quia ex proœmio dispositionis colligitur causa finalis, & intentio disponentis, *l. finali ff. de hered. instit.* & docent Nauar. summa Lat. *cap.* 23. *n.* 109. *§. quòd autem, & cap. si quando, de rescript. except.* 8 *n.* 1. 8. 9. Ludou. Gomez *regula de annali poss. q.* 1. Mandosius *regula* 9. *Cancel. q.* 5. *n.* 3. Gutierr. *lib.* 1. *pra. l. q.* 89. *num.* 5. 6. at Pius V. *in proœmio dicti motus propry*, significans mala, quæ ex simonia confidentiali, quam *ibi* ponit, sequuntur, dicit hæc. *Beneficia in alios deponunt, & in plerisque fructus ipsorum, aut eis ministrantur, aut quibus ipsi statuunt: alij, vt beneficia infamibus, aut aliis nascituris asseruent, facto interdum circuitu retrocessionis, cum reseruatione fructuum: alij aliis beneficia dari procurant, vt de illis postmodum ad libitum suum disponatur fructus etiam percipientes illorum.* Ecce quoties repetit, quando eidem fructus reseruantur.

Secundò, quia in fine motus proprij inter coniecturas, quibus simoniaca confidentia probatur, ponit hanc Pius V. quando resignans post factam resignationem, & acceptam ab alio beneficij possessionem, adhuc percipit fructus. Item quia si resignare cum pacto, vt det alij fructus, est simonia confidentialis; ergo & cum pacto dandi eidem resignanti fructus, eadem enim videtur ratio. Sic tenet Corduba *summa q.* 32. Manuel *dicto cap.* 56. *n.* 7. Salzedo *dicto cap.* 91. *sub finem.* Nauar. *lib.* 5. *consil. tit. de simon. in nouis consil.* 75. *num.* 1. Mascardus *de probat. tomo* 3. *conclus.* 1307. *à num.* 3. *ad* 8. Maiol. *de irregul. lib* 5. *cap.* 45. *num.* 5.

At verius est, non esse simoniam confidentialem damnatam in dicto motu proprio. Probatur, quia motus proprius explicans quando censeatur simonia confidentialis, dicit hæc: *Si quis ex resignatione, vel cessione beneficij simpliciter, aut cum circuitu retrocessionis receperit beneficium, vt eidem dimittenti, vel alteri conferatur postea: aut eius fructus, vel eorum pars aly, vel aliis cõcedantur, vel pensiones soluantur ex eisdem, simonia confidentialis censeatur.* Ecce quomodo quando resignatur beneficium cum pacto, vt postea restituatur, dicit motus proprius, *eidem dimittenti, vel alij*; at quando loquitur de pacto restituendi fructus, nun dicit, *eidem, vel alij sed alij. vel aliis.* Item quia statim immediatè tractans motus proprius, quando habens potestatem conferendi, vel præsentandi, confert, vel præsentat cum pacto restituendi fructus, dicit: *Ad vtilitatem conferentis, vel cedentis, vel alterius, vel pensionem illi, vel illis, vel aly, quem patronus, collator, vel cedens signauerit, persoluat.* Ecce quomodo dicit esse simoniam confidentialem, quando collator, vel patronus pacisci tur, vt sibi, vel resignanti, vel alij det aliquid ex fructibus: at quando resignans apponit pactum, tantùm dicitur, *vt restituantur fructus alij, vel aiis.* 12

Ergo,

Ergo, si resignans apponit pactum, vt sibi restituantur fructus, non erit simonia confidentialis ibi damnata. Nec obstat (inquit Nauarr. *vbi infrà consil.76.num.6.*) quòd si datio fructuum beneficij alij, vel aliis arguit confidentiam, à fortiori arguit confidentiam datio fructuum eidem: tum quia satis est, quòd ille motus proprius non iudicat hoc esse confidentiam, & non est ampliandus, vt pœnalis, & odiosus: tum etiam quia dare, vel promittere eidem fructus simoniam arguit, sed non confidentiam: sicut dare, vel promittere alij, vel aliis, quia hoc arguit quòd resignans confidit resignatario, & conuenit cum eo, vt daret illis. Hæc Nauarr. Non obstant etiam verba posita in procemio; quia nunquam dicit argui confidentiam ex sola reseruatione fructuum, sed simul dicit, *Beneficia apud alios deponunt, vel ineunt pactum, vt de illis possint postea disponere*, quod manifesta est simonia confidentialis, vt nunc diximus. Et *in fine*, vbi ponit proprius motus coniecturas, non dicit esse simoniam confidentialem, eo quòd resignans percipiat postea fructus, sed esse coniecturam: inde enim coniecturari potest non purè datum esse beneficium, sed in depositum, & confidentiam. Hanc sententiam tenet Nauarr. *lib. 5. consil.tit. 3. de simon consil.48 fine, & consil.76.num.6. & in nouis, consil.33. & 76. num.6.* Pro eadem sententia faciunt Nauarra *lib.2.de restit. cap.2.n.456.* & Aragon *2.2.quæst.100.art.6 sub finem*, vbi dicunt, resignantes beneficium reseruando sibi pensionem absque Papæ licentia non incurrere excommunicationem, nec teneri alterum dimittere beneficium: quod omnino falsum esset, si hæc esset simonia confidentialis.

13 Tandem nota pœnas, quibus afficitur simonia confidentialis in illis propriis motibus.

Prima est, quòd excommunicatur ipso facto, & reseruatur Papæ absolutio talis simoniaci.

Secunda est, quòd talis simoniacus, licèt non omnino completa sit simonia, quia nondum impleuit, quod promisit, statim ac recipit beneficium in confidentiam, incurrit dictam excommunicationem, & collatio beneficij ei facta est nulla; & tenetur restituere omnes fructus, & tale beneficium est reseruatum Sedis Apostolicæ collationi; & quid si est laici patroni, *infrà dub.54* & similiter fructus beneficiorum talium collatorum per confidentiam reseruantur Cameræ Papæ, & similiter fructus pensionum confidentiariis constitutarum. Vnde hæc simonia excedit aliàs in his tribus; nam in aliis simoniis, si non sunt completæ ex vtraque parte, nec incurruntur pœnæ, nec inducitur restituendi obligatio. Item non aufertur Episcopis potestas conferendi beneficia simoniacè recepta, nec fructus sunt restituendi Cameræ Apostolicæ, vt *infrà* dicemus.

Tertia pœna est, quòd, qui ante illum motum proprium Pij Quinti acceperunt beneficia per simoniam confidentialem, & statim habita notitia illius non dimiserunt ea beneficia, & pensiones per eam obtentas; vel, qui post dictum motum proprium acceperint aliquas pensiones, vel beneficia in confidentiam, priuantur beneficiis omnibus, etiamsi iustè illa obtinebant, & hoc ipso iure, & fiunt inhabiles ad illa, vel alia obtinenda. Hæc tamen pœna est ferenda, & sic indiget sententia iudicis saltem declaratoria, Enriquez *lib.13.de excommun.cap.37.n.5.& litera C.* & hæc etiam beneficia, quibus hi simoniaci priuantur ipso iure, reseruantur collationi Sedis Apostolicæ.

Quarta pœna est, quòd non tantùm collationes per huiusmodi confidentiam factæ sunt nullæ, sed etiam omnes accessus, regressus, pensiones, & alia quæcumque, etiam authoritate Apostolica reseruata confidentiariis huiusmodi in cessionibus, vel retrocessionibus, quibus postea illa admittunt. An verò valeat renunciatio simoniaca confidentialis, & renuncians id perdat, dicemus *infrà dub.118.*

Quinta pœna est, quòd testes singulares sufficiunt, & criminosi ad probandam simoniam hanc confidentialem. Quod quantum ad testes singulares peculiare est huic simoniæ; quo ad criminosos verò commune est omni simoniæ, *cap. per tuas, de simon.* Sic Nauarr. summa Lat. *cap.23.num.110.notab.9.& ibi notab.8.* bene notat, quòd vnaquæque illarum coniecturarum non sat est ad probandum plenè esse simoniam confidentialem: sed arbitrio iudicis relinquitur.

Sexta pœna est posita in motu proprio Pij Quarti, cuius pœnas iterum confirmat Pius Quintus in suo motu proprio; vt Cardinales, & alij Prælati, qui committunt hanc simoniam confidentialem, sint interdicti ab ingressu Ecclesiæ, & si ingrediuntur irregulares. Sic Manuel *2.tomo summæ cap.56.num.7.*

Aduerte tamen, quòd, vt incurrantur pœnæ simoniæ, siue confidentialis, siue cuiuscumque simoniæ, non est opus, vt renunciatio valeat; quia semper quando res spiritualis venditur, non valet, & tamen incurruntur pœnæ: sed sat est, quòd valeret, si non obstaret simonia; secus si est actus, qui non valuisset, etiamsi nulla simonia intercederet, vt si quis resignat beneficium sine authoritate superioris, qui potest renunciationem admittere in confidentiam, non incurrit pœnas; quia ea renunciatio est nulla, licèt simonia non obstaret. Hæc doctrina est Nauarri, licèt ipse non adhibeat hoc exemplum, *lib. 5. consil. tit. 3. de simon. consil.48. & in nouis consil.33. num.2.* 14

De simonia in resignatione simplici beneficiorum.

Dubium XXXV.

An resignare beneficium in fauorem alterius cum reseruatione pensionis, sit simonia.

Primò dico, quòd si fiat sine licentia Papæ, est simonia de iure Ecclesiastico tantùm; si verò fiat cum licentia Papæ, est licitum, quia pensio, quæ assignatur resignanti, non impedit, quin resignatio sit gratuita: illa enim pensio non est pretium resignationis, sed onus beneficij: sicut cùm instituitur beneficium cum onere legendi Theologiam, illa institutio est gratuita, & illa conditio non censetur pretium beneficij, sed onus. 1

Hinc fit esse licitum accipere pensionem non solùm ex beneficio, quod quis resignauit, sed etiam ex alio, quod possidet alter, in cuius fauorem resignauit. 2

Secundò dico, quòd resignare beneficium in fauorem alterius ob pecuniam, non sub nomine pensionis, est simonia iure diuino. 3

Dubium XXXVI.

An cùm renunciat quis beneficium non per viam permutationis, sed per viam simplicis resignationis, possit illud resignare in fauorem tertij, id est, cum conditione, vt conferatur tali designata personæ, & non aliàs.

1 Nota, quòd resignatio hæc in fauorem tertij, vel potest fieri in manibus Pontificis, vel in manibus inferiorum Prælatorum, & in vtroque casu disputandum est, an sit licita.

2 Primò ergo, si fiat in manibus Papæ, licèt Spino *speculo testam. glossa 3. num. 16.* dicat non esse licitam, nisi renuncians statim se remittat ad beneplacitum Papæ, vt det cui velit; at tanquam certum tenendum est posse fieri in manibus Papæ in fauorem tertij, addendo etiam clausulam, & conditionem, quòd illi conferatur, & aliter non resignat. Patet primò ex vsu à multis sæculis seruato. Item, quia hîc nulla potest interuenire simonia de iure diuino, cùm nil temporale detur pro spirituali; sed, si aliqua posset interuenire, esset de iure Ecclesiastico, quia apponitur pactum in beneficij renunciatione: at Papa potest dispensare in iure Ecclesiastico. Hoc tenet Cassiadorus *de renunciat. decis. vltima, & de simonia, decis. 2.* Nauarr. Couarr. Mandosius, Rebuff. & cæteri citandi, & optimè Felin. *c. ad audientiam, el 2. de rescript. num 3.*

3 Nota primò, quòd adeò diuersa sunt renunciare simpliciter, & renunciare in fauorem tertiæ personæ, vt si priuilegium conferatur alicui conferendi beneficia in curia vacantia per resignationem, non possit conferre vacantia per resignationem in fauorem certæ personæ. Sic decisum fuit in Rota, vt refert, ac sequitur Mandosius *de resignat. gratia, tit, resignationes, vers. nec Papa.*

4 Secundò nota, quòd est tantæ potentiæ illa clausula, *Resigno in fauorem tertij, & non aliter*; quando fit in manibus Papæ, vt Papa non possit ex potestate ordinaria alteri, quàm nominato, conferre. Sic Cassiodorus *decis. 2. de simonia, num. 6.* Mandosius *suprà vers. Item clausula*; vbi alios adducit ad hoc probandum. Quod adeò verum reputat Rebuff. *praxi benef. tit. de resignat. condition. num 3 & 16.* referens Iasonem, vt si Papa conferat alteri, quàm nominato, collatio non teneat; quia est contra mandatum facta, & est auferre ius vnius, & dare alteri; potest tamen (inquit) Papa resignationem illam non admittere.

5 Tertiò nota, quòd in hac resignatione, vt omnino valeat, obseruandum est requiri vt admittatur ab illo, in cuius fauorem fit, alioquin resignans semper ante admissionem retinebit beneficium, *cap. inter, de prebend.* quia non intelligitur dimissum quod nondum ablatum est. Et similiter, vt admittatur resignatio à Papa, & quòd mittatur prouisus in possessionem vi huius prouisionis, si in possessione non erat; & quòd prouisio fiat illi, in cuius fauorem fit, antequam reuocatio procuratoris veniat ad notitiam procuratoris, vel collatoris, *Clement. vnica, de renunc.* Sic Rebuff. *ibi num. 15. 17. 18. 19.*

6 Quartò nota, quòd, vt resignatio hæc valeat, quando fit per procuratorem, oportet, quòd procurator non excedat fines mandati. Hinc

7 Infertur primò, quòd si resignans retinuerit sibi possessionem, & hoc non petierit procurator, nec à Papa, nec à Legato concessum fuerit, non valet resignatio, nec prouisio, per *cap. cùm dilecta, de rescript.* quia forma mandati non fuit seruata: & hoc etiam si resignans obierit, & non prosequatur; quia cùm resignatio nulla sit, ita prouisio facta ratione illius nulla est. Vnde beneficium vacabit per mortem, & non per resignationem: quare resignatarius, vel alius impetrare illud potest per mortem vacans. Secùs si non steterit per procuratorem, sed fortè Papa noluit admittere pensionem petitam, cùm ipse plenariam potestatem habeat in beneficiis, vt si quis resignet beneficium, retentis sibi omnibus fructibus pro pensione; & si dicat non aliter resignare, si Papa recipiat resignationem, retentâ solùm dimidiâ parte, valebit resignatio, dummodo procurator resignauerit eo modo, quo habuit mandatum; quia Pontifex non adstringitur pactis partium, sed sub beneplacito eius fiunt. Sic Rebuff. *suprà*, alios referens *num. 24. 25. 26. 27.* vnde dicit *num. 31.* quòd cùm hæ conditiones sint turpes, & contra ius, potest Papa illas abiicere.

Secundò infertur, quòd si procurator constitutus ad resignandum in fauorem Petri, & non aliter, resignaret simpliciter, & beneficium fuerit dicto Petro collatum, valebit resignatio, & prouisio; quia procurator per æquipollens secutus est mandatum, & sic ab eo gesta valebunt. Sic Rebuff. *ibi num. 23. 28. 29.* vbi alios refert. 8

Tertiò infertur quòd si quis constituerit procuratorem ad resignandum simpliciter, si procurator resignet in fauorem alicuius, non valebit prouisio; quia excessit fines mandati. Sic Rebuff. *ibi num. 32.* vbi similiter dicit, quòd si datus est procurator ad resignandum causa permutationis, non valet resignatio, nisi resignatarius aliud beneficium resignanti assignaret, etiamsi procuratori assignatum fuerit beneficium; quia permutatio debet fieri in commodum resignantis, non procuratoris. 9

Tota ergo difficultas est, an possit fieri resignatio in fauorem tertij, id est, adiiciendo, quòd non aliter resignat, nisi conferatur illi in manibus Prælatorum inferiorum Papâ. Quod dubium potest tractari & stando in iure communi antiquo, & stando in motu proprio Pij V. 10

Primò ergo stando in iure communi antiquo, duplex est sententia. 11

Prima ait, esse simoniam de iure Ecclesiastico; quia apponitur pactum in renunciatione beneficij: quod semper est prohibitum iure Ecclesiastico circa res spirituales, vt latè *suprà dub. 25.* Sic tenent glossa *cap. ex parte el 1. de offic. delegat.* & *ibi* Panorm. *num. 4.* Anton. *num. 10.* Ancbar. *ibi fine, & num. 2. in prima opposit.* Felin. *cap. ad audientiam, el 2. de rescript. num. 3. ante vers. Quod autem.* Nauarr. summa Lat. *cap. 23. num. 107. vers. ad decimum*, & Hispan. *cap. 25. num. 116. & lib. 5. consil. tit. 3. de simonia, consil. 53. fine.* Nicolaus Milis *verbo renunciatio beneficij simoniacè facta.* Guillelmus, & Goffredus, vt refert, & sequitur D. Anton. *2. part. tit. 1. cap. 5. §. 11.* Innocent. *cap. tua nos, in fine, de simonia*, Hostiens. *cap. finali, de simonia.* Immola *Clement. 1. de rerum permutat. num. 7.* Ludouic. Gomez *regula de triennali, quæst. 16. versic. Postremò pro ista parte.* Aimon *consil. 122.* Spino *speculo testament. glossa 3. num. 27.*

Capua

Capua *lib. 2. decis. cap. 96. num. 71.* Ludouic. Lopez *1. part. instruct. noui, cap. 303. fol. 938. pag. 1.* Manuel *2. tomo summæ cap. 56. num. 8. & cap. 60. num. 1.* Rebuff. *praxi benefic. tit. de resignat. condition. num. 4. & tit. de pura resignat. in principio*, vbi addit idem esse, licèt non adderet, *non aliter*; sed simpliciter diceret, *Resigno* in fauorem Petri, & *tract. de pacific. possessor. num.* 200. Syluest. *beneficium 3. quæst. 5. & verbo renunciatio, quæst. 6. dicto 2.* Armil. *ibi num. 3.* & *ibi* Tabiena *quæst. 3.* Rosel. *ibi num. 2.*

12 Fatentur tamen hi Doctores, quòd si liberè resignet, nullam imponens necessitatem ordinatio, licèt animo habeat, vt conferatur certæ personæ, & alias non renunciatet, non est simonia, etiam mentalis; quia nullum est hìc pactum tacitum, nec expressum. Sic Nauarr. summa Hispana *dicto cap. 25. num.* 116. Latina *cap. 23. num.* 107. *vers.* 2. Felin. Panormit. Anton. Innocent. D. Anton. Anchar. Hostiens. Manuel, Syluest. Armill. Tabien. Rosell. Ludouic. Lopez *suprà*, Rebuff. *de pacific. possessor. num.* 200. *& praxi benef. tit. de resignat. pura.* Cassiodorus *decis. 2. de simon.* Immo Rebuff. Cassiodorus, & Nauarr. dicunt hoc esse verum, licèt facta renunciatione liberè proponeret ordinario, cui vellet conferri beneficium; quia etiam hìc nulla imponitur necessitas, nullum est pactum.

13 Nota quòd aliqui Doctores huius sententiæ aiunt, resignationem dictam in fauorem tertij in manibus ordinarij esse nullam, & collationem ratione illius factam. Sic Panorm. & Felin. *proximè citati.* Vnde dicit Felin. posse impetrari beneficium illud tanquam vacans. At Rebuff. *praxi benefic. tit. de resignat. condit. num.* 7. 8. 9. 10. 11. dicit tale beneficium non vacare, nec posse Legatum, vel ordinarium conditionem reijcere, & admittere resignationem, & dare cui velit; & latè probat, quia quando fit aliquis actus cum aliqua qualitate, & adiectione, non potest recipi pars illius actus.

14 Secunda sententia tenet, quòd, licèt expediat, vt Prælatus non admittat renunciationes beneficij in fauorem tertij, at eæ licitæ sunt, & nullam continent simoniam. Ratio, quia cùm simonia sit emptio, vel venditio, oportet ad rationem simoniæ, vt pretium aliquod intercedat, per quod renuncianti aliquid detur temporale, vel spirituale, quod hìc non contingit, sed tantùm resignans vult resignare beneficium, si Prælatus voluerit conferre huic, & aliàs non. Sic tenent Duarenus *de sacris ministerijs, lib. 2. cap. 2.* Aragon *2. 2. quæst. 100. artic. 4. fol. 1122. pag. 2. conclus. 2.* Sotus *lib. 9. de iustitia, quæst. 7. artic. 2. conclus. 1.* Couarr. *lib. 1. variar. cap. 5. num. 1.* & docti iuniores.

15 Addunt aliqui Doctores huius sententiæ, quòd potest Prælatus admittere talem resignationem simpliciter, & reijcere conditionem, & dare beneficium, cui velit, scilicet vel ei, in cuius fauorem facta est, vel alteri; quia ea conditionalis renunciatio in hunc sensum prohibetur, vt ex ea Prælatus non teneatur præcisè beneficium conferre ei, cuius fauore adiecta fuerit conditio. Quod inde probatur, quia iure veteri ante decisionem textus *Clement. vnica, de rerum permutat.* Prælatus, apud quem renunciabatur ex causa permutationis, liberè poterat ex iuris rigore conferre illi, in cuius fauorem renunciabatur, vel alij: quod dicit Couarr. esse certum; & colligitur ex *Clement. illa*, dicit enim, *Volumus, vt quando renunciatur causa permutationis, nulli alij possit conferri, nisi ei, in cuius fauorem renunciatum est*; vbi glossa *vers. volumus*, notat, dicit, *volumus*, quasi ius nouum statuendo: cùm ergo sit speciale in renunciatione causa permutationis, vt non possit alij conferri: secus erit dicendum in renunciatione simplici in fauorem alterius facta. Sic tenet Couarr. *dicto num. 5.* Staphilæus *de literis gratia, fol. 66. & sequentibus.* Boërius *in tract. de dignitate legati, quæst. 2.*

Sit conclusio. Hæc secunda sententia est probabilior, licèt prima sit etiam satis probabilis. 16
Addit tamen Couarr. *eo num. 5.* quòd quamuis collatio facta alteri non sit nulla ipso iure, nec possit iuris rigore improbari, at ab ipso Summo Pontifice, eiúsque supremis iudicibus forsan ex æquitate rescindetur ad effectum, vt vel id beneficium restituatur renuncianti, vel conferatur ei, pro quo renunciatio facta fuerit.

Nota, quòd quando quis non habens verum titulum beneficij resignat in fauorem tertij, collatio facta illi virtute huius resignationis est nulla, quia cùm non haberet titulum, debebat resignare simpliciter, non tanquam dominus beneficij, nec in fauorem tertij, sed tanquam si vacaret simpliciter beneficium. Sic aliqui iuniores. Alij tamen dicunt hoc non carere difficultate, cùm talis collatio liberè possit fieri à Prælato, cui voluerit; licèt probabile sit, quando visus esset dare semper beneficium tale nominato per renunciantem. 17

Maius autem dubium est post motum proprium Pij Quinti, an resignationes factæ coram ordinario in fauorem tertij validæ sint. Mandosius *de signat. gratia, verbo resignationes §. conceditur etiam*, quòd nullo modo potest fieri hodie resignatio qualiscumque beneficiorum, nisi in manibus Papæ, propter motum proprium Pij Quinti editum *anno* 1567. sexto Idus Augusti, anno 2. sui Pontificatus, quod incipit, *Officiam*; sed in illo motu proprio non in perpetuum id prohibuit Pius Quintus, sed donec per nos resignandi modus in manibus ordinatij præscriptus fuerit; & sic anno sequenti 1568. Kalendis Aprilis addidit alium motum proprium incipientem, *Quanta Ecclesiæ*; vbi præscripsit formam, & modum, quo possent Prælati admittere renunciationes, & dicit primò Pius Quintus in illo motu proprio, quòd vult cauere, ne resignationes de hinc pro cuiusque arbitrio, nullisque, vel leuibus causis passim, & temerè admittantur: & sic addit, quòd prohibitionem, & reliqua contenta in priori motu proprio eatenus relaxat, vt posthac tantùm possint Episcopi, & alij facultatem habentes eorum tantùm resignationem recipere, qui aut senio confecti, aut valetudinarij, aut corpore impediti, vel vitiati, aut crimini obnoxij, censurisque irretiti, aut nequeunt, aut non debent Ecclesiæ, vel beneficio inseruire, seu qui vnum aliud, aut plura beneficia obtinuerunt, vel quos ad aliud contigerit promoueri, religionem quoque ingressuri, vel matrimonium contracturi, si statim postea id re ipsa exequantur: & denique cùm quis ex aliis casibus acciderit, qui constitutione Innocentij Tertij de dimittendis cathedralibus Ecclesiis edita continentur: 18

qui etiam ob capitales inimicitias nequeunt, vel non audent in loco beneficij residere securi. Secundò dicit in eo motu proprio, quòd nullus dictorum, si sacro ordini sit mancipatus, nisi Religionem ingressurus, valeat vllo modo beneficium, vel officium resignare Ecclesiasticum, nisi aliunde ei sit, quo in vita possit commode sustentari. Tertiò dicit sic: *Caueant Episcopi, & alij prædicti, & omnes electores, & præsentatores, & patroni tam laici, quàm clerici, ne verbo, aut nutu, vel signo futuri in his beneficijs, aut officijs successores ab ipsis resignantibus, aut alijs eorum significatione, vel hortatu designentur, aut de his assumendis promissio inter eos, vel etiam intentio qualiscumque intercedat.* Quartò præcipit ne Episcopi, aut alij collatores de beneficiis, & officiis prædictis resignatis, suis autem dimittendum consanguineis, affinibus, vel familiaribus, etiam per fallacem circuitum multiplicatarum in extraneos collationum, audeant prouidere. Quòd si secus, ac quidquid præter, vel contra formam prædictorum fuerit à quocumque temerè attentatum, id totum (inquit) decernimus vires non habere: & qui contrà fecerint, à beneficiorum, & officiorum collatione, electione, præsentatione, confirmatione, & institutione, prout cuicumque competierit, suspensi maneant; & reseruat sibi suspensionis absolutionem: & qui talia beneficia, vel officia susceperint, easdem pœnas incurrant: & si sic suspensi conferre, eligere, præsentare, confirmare, vel instituere ausi fuerint, si fuerint personæ, excommunicationem Papæ reseruatam, si verò Capitula, vel Conuentus, suspensionem à diuinis Papæ reseruatam incurrant. Tandem dicit, quòd suus prior motus proprius in reliquis omnibus perpetuò valeat.

19 Circa quem motum proprium quæri potest, an sit receptus: nam multi viri docti valdè dubitant. Et Nauarr. Manuel, Ludouic. Lopez, qui citati sunt pro prima sententia, illius non meminerunt, cum adeò faueat suæ sententiæ: nec Aragon citatus pro secunda sententia illius meminit; quod est signum, quòd non fuit receptum: & ita ego suspicor. Sed casu, quo sit receptus, sunt aliqua dubia circa illum.

20 Primò ergo circa hunc motum proprium dubitatur, an, esto stando in iure antiquo, renunciatio facta in manibus ordinarij in fauorem alicuius designati, licita, & valida esset, & posset Prælatus illi conferre beneficium resignatum, hoc habeat verum stante hoc motu proprio; videtur enim valere, quia hic motus proprius nil noui statuit, sed solùm est quædam admonitio iuris communis, scilicet quòd resignationes fiant liberè, & quòd non nominentur successores, ibi, *caueant autem*; non tamen ait, quòd si nominentur, sit simonia: nec prohibet quin eis possit conferre beneficium. Et quod *infra* subdit, *Quidquid contra formam prædictorum attentatum fuerit, id totum vi et, & effectum decernimus non habere*, non est contra dicta, quia ibi non prohibuerat beneficium conferri nominato à resignante; sed ne conferretur consanguineo eius, vel Episcopi, vel affini, aut familiari illius, & ita hoc non irritat: sed prohibuetat, vt resignans successorem nominaret; & ita nominatio fuit nulla, nec tenebatur Episcopus illi conferre; at si conferat, tenebit collatio. Et patet ex iis, quæ *infrà* dicit, quòd sic suscipiens beneficium sit ab illo suspensus, at si collatio esset nulla, non esset opus id dicere; suspensio enim à beneficio, est à fructibus illius, & supponit beneficium esse illius.

At dicendum est, quòd talis renunciatio facta in manibus ordinarij nominando successorem, iuxta hunc motum proprium, est nulla, & similiter ex consequenti prouisio beneficij facta virtute illius renunciationis. Probatur 21

Primò, quia inter causas principales, quas in primo motu proprio posuit Pontifex ad irritandas omnes resignationes, quæ fierent in manibus inferiorum Prælatorum, donec ipse Pontifex præscriberet modum, & formam, vna est: quia (inquit) ordinarij ita se fiducialiter habent cum iis, qui in eorum manibus resignant, vt non nisi illis, quos ipsi nominauerint, vel pro quibus intercesserint, ea conferant. Et in secundo motu proprio ait, *caueant autem ne verbo, vel nutu permittant designari successores*; & ita apertè videtur hoc esse, quod præcipuè intendit prohibere, & annullare.

Secundò, quia in secundo motu proprio statuit, vt prior in suo robore permaneat in cæteris omnibus, in quibus in secundo motu proprio non cassatur: tunc sic, per priorem motum proprium Prælati Papæ inferiores nullas poterant admittere resignationes, & si admitterent, non valebant; qui motus proprius adhuc vim habet, nisi in casibus, in quibus permittetur in secundo motu proprio admittere; & in secundo non permittitur has admittere, imò dicitur, vt caueant maximè hoc fieri; ergo, licet secundus motus proprius non expresse irritaret hanc admissionem renunciationis, maneret irrita per primum. Item quia in hoc secundo motu proprio dicitur, quidquid contra, vel præter formam prædictorum attentatum fuerit, sit irritum, & talis renunciatio in manibus Prælati nominando successorem non solùm est præter modum præscriptum à Pontifice, sed etiam contra illum, siquidem præcipit Episcopis, & patronis, ne permittant successorem nominari; at conferendo beneficium successori nominato, eo ipso consentiunt eius nominationi: atque adeò totum est irritum, quia si solùm præciperet resignantibus, ne successorem nominarent, & non præciperet Prælatis, ne tali nominationi consentirent, fortè locum haberet solutio contrariæ sententiæ, scilicet, quòd solùm irritat nominationem successoris factam à resignante. Cæterùm, cùm etiam prohibeat Prælatis, ne talem nominationem admittant, si illam admittunt, faciunt contra modum præscriptum à Pontifice, atque adeò quidquid faciunt, est irritum. Item quia iste secundus motus proprius per illud verbum, *quidquid*, &c. irritat omnes resignationes, quæ fiunt contra, vel præter modum in ipso traditum; at modus traditus est, ne nominetur successor; ergo nominando resignatio est nulla, & per consequens prouisio ratione ipsius. Item, quia imponit pœnas patronis, scilicet suspensionem à præsentatione, si contra ibi statuta fecerint, & tamen ibi ipsis nil interdicitur, nisi admittere nominationem successoris: ergo talis admissio est contra ibi statuta, & per consequens nulla, siquidem ille motus proprius irritat omnia contra illum gesta. Nec obstat id, quod dicit, quòd si recipientes sint

sint suspensi à beneficiis; quia potest dici, quòd intelligitur ab aliis beneficiis, si illa habent, & à collatione, præsentatione, & electione, si illis competit, & ita tenent docti iuniores.

22 Nota quòd quando beneficium resignatur, vt vniatur monasterio, vel alij loco religioso, potest designari à resignante locus ille religiosus. Nec de hoc casu loquitur motus proprius. Sic docti iuniores.

23 Secundò dubitatur circa eundem motum proprium, an liceat resignanti nominare successorem, non deducendo in pactum, vt ipsi detur, sed significando collatori, vt si velit, det ipsi. Quidam iuniores dicunt, quòd si fiat ante renunciationem, non caret scrupulo, quia Pontifex intendit euitare omnem modum successionis: at si fiat post factam liberam resignationem in manibus Prælati, nullum esse scrupulum nominare successorem, & petere, vt illi detur: & id ego existimo esse verum, & addo non videri contra motum proprium significare Prælato successorem, relinquendo omnino in eius voluntate prouisionem; & ita illa verba, *Caueant ne nutu, aut verbo*, &c. intelliguntur taliter, vt inducatur pactum tacitum, vel expressum: aut de his assumendis promissio, vel intentio, intelligitur promissio scilicet expressa, vel intentio in pactum tacitum deducta: aliàs dicturi eramus, quòd punit solum actum internum. Et quia rigidiora verba in se continet motus proprius de confidentiis: qui tamen, vt dixi *suprà dub.* 34. intelligitur iuxta communem sententiam, quando interuenit pactum tacitum, vel expressum.

24 Tertiò dubitatur circa eundem motum proprium, an patroni possint præsentare ad beneficia hæc resignata consanguineos resignantis; quia in prohibitione non loquitur cum his, sed cum collatoribus, ne illis conferant, quod potest intelligi, ne illis proprio motu conferant: secus, quando præsentatur à patrono. Et quamuis pœna ibi statuta comprehendat etiam patronos præsentantes, id tamen intelligendum est, quando præsentant contra id, quod ibi illis prohibetur: quod tamen non est præsentare consanguineos resignantis; sed quòd Prælati non admittant nominationem successoris factam à resignante. Et ita mihi videtur cum aliis doctis iunioribus.

25 Tandem resignatio, vt sit valida, quomodo, & quando debeat fieri in manibus Prælati, & an antea vacet beneficium, & pensio in cuius manibus debeat resignari, & an impetrans illud beneficium debeat facere mentionem beneficij resignati, cuius resignatio nondum admissa est à superiore, dixi *suprà cap.* 2. *de benefic. dub.* 29.

Tria tamen addenda sunt iis, quæ ibi diximus.

26 Primum est quòd Episcopatui renunciare quis nequit nisi in manibus Papæ, *c. nisi, de renunc.* etiam si non sit consecratus, modò sit electus, & confirmatus, *cap. inter, de translat.* Sic Syluest. *verbo renunciatio, quæst.* 3. Tabien. *quæst.* 1. & Rosell. *quæst.* 2. idémque est de Abbate immediatè pertinente ad Ecclesiam Romanam, *cap. fin. de renunc. & cap. cùm venerabilis, de consuet.* Syluest. *ibi.* An verò Legatus possit admittere has renunciationes, dicemus vbi de potestate Legati.

27 Secundum est, renunciatio beneficij, vt valeat, non necessariò debet fieri in scriptis; quia hic casus non numeratur inter eos, in quibus requiritur scriptura; de quibus *cap.* 1. *de censib. in* 6. Sic Immola *Clement. vnica, de rerum permutat. num.* 36. Syluest. *verbo renunciatio, quæst.* 6. Tabien *ibi quæst.* 2. Rosell. *num.* 2. Et hi tres excipiunt renunciationem Episcopatus, de qua loquitur textus 1. *quæst.* 1. §. *Ecce, & cap. qualiter.*

Tertium est, qualiter renuncians beneficium possit pœnitere; ad quod elucidandum statuam aliquot conclusiones. 28

Prima conclusio. Renuncians per Nuncium beneficium potest pœnitere re integra, *cap. lecta, de renunc.* Secus si res non est integra, *cap. in causis, de elect.* § *finali.* Sic Armill. *verbo renunciatio, num.* 7. Tabien. *quæst.* 10. Syluest. *quæst.* 2. *dicto* 4. vbi addit, rem non esse integram, si superior exposita renunciatione, cœperat de acceptatione cogitare, argum. *d.* § *fin.* 29

Secunda conclusio. Qui impetrauit licentiam renunciandi, cogendus est renunciare, *cap. quidam, de renunc.* vbi glossa rationem reddit, quia, quod à principio fuit voluntarium, postea fit necessarium: &, quod semel placuit, ampliùs displicere nequit. Sic Syluest. Armilla, Tabien. *ibi.* 30

Tertia conclusio. Si quis constituit procuratorem ad renunciandum beneficium, licet postea reuocet facultatem datam procuratori, tenebit renunciatio facta per eum, si facta est, antequam reuocatio intimaretur ipsi procuratori, vel ei, in cuius manibus renunciatio facienda erat, nisi per ipsos, scilicet procuratorem, vel superiorem, vel alios malitiosè factum fuerit quominus reuocatio ad eos ante renunciationem peruenisset. Sic habetur expressè *Clement. vnica, de renunc.* vbi glossa *versic. facienda*, notat, quòd si persona, cui facienda erat cessio, fuit expressa in mandato, illi facienda erat notificatio, vel procuratori. Si verò mandatum erat generale, scilicet ad cedendum in manibus eius, qui recipere posset, non iuuat notificatio, nisi facta sit illi, qui recepit; imputet enim sibi qui omnibus debuit intimare, vel procuratori. Idem Panormit. Felin. Immola *cap. ex parte Decani, de rescriptis.* 31

An verò idem fit de procuratore dato ad petendum licentiam renunciandi, quòd scilicet reuocatio non prosit ante talem notificationem, consule glossam *Clement. vnica, de renunc.* & *ibi* Doctores, & Panorm. & Doctores *cap. quidam, de renunc.* Circa hanc conclusionem 32

Nota primò, quòd si quando procurator renunciauit, iam obierat, qui mandatum dedit, licèt id ignoraret procurator, non valuit renunciatio, quia morte mandantis cessauit mandatum. Vnde vacabit beneficium morte, non renunciatione. *cap. dudum, de prebend. in* 6. Sic glossa *dicta Clement. vnica, verf. quomodolibet.* 33

Secundò nota, quòd conclusionem hanc quidam limitant, nisi qui mandatum dederat procuratori ad renunciandum, renunciet prius, quàm procurator eo mādato vtatur; tunc enim licèt procurator id ignoret, valebit hæc renunciatio, & non ea, quæ postea fit per procuratorem; quia iam per priorem renunciationem beneficium vacauerat. Sic Felin. *c. ex parte Decani, de rescript. n.* 16. Blasius, Probus, quos refert Couarr. *vbi infrà.* Sed meritò contrarium tenent ipse Probus sibi contrarius, Barbat. & Selua, quos refert, & sequitur Couarr. 4. *decretal.* 2. *part. cap.* 4. *initio, num.* 11. vnde (inquit) negandum est in hoc casu vacare beneficium 34

per renunciationem illam factam à mandante, id ignorante procuratore.

35 Si tamen Canonici alteri potestatem eligendi dederunt, & postea ipsi eligant, hæc electio præferetur electioni factæ à compromissario id ignorante. Sic Panorm. *cap. in causis, de elect.* quod (inquid Couart. *eo num.* 11.) licèt dubium sit, nam Innoc. *ibi* contrarium dixit: at concedi potest, cùm ibi non tam sit reprobanda variatio, sicut in casu *d. Clem* 1. *de renunciat.*

36 Tandem hinc infertur, quòd si Petrus dedit literas Paulo, in quibus dabat potestatem procuratori, vt Romæ renunciaret beneficium in fauorem dicti Pauli, si Paulus in itinere recipiat literas ab alio, & ab ipso Petro, per quas constat iam Petrum reuocasse mandatum, & misisse literas reuocationis ad suum procuratorem Romam, & Paulus sit diligens, & accedat Romam, & præsentet procuratori literas mandati, & taceat literas, per quas sibi constat reuocasse, & sic procurator in ipsum renunciet, valebit renunciatio; quia nondum reuocatio erat intimata procuratori, vel ei, in cuius manibus facienda erat reuocatio; quod requiritur iuxta dicta. Sic Nauarr. *in addit. ad lib.* 1. *consil.* quas ponit post *librum* 5. *tit.* 9. *de renunciat. consil. vnico.*

De simonia in beneficiorum permutatione.

DVBIVM XXXVII.

An commutare beneficium cum beneficio sit simonia.

1 Sit prima conclusio. Commutatio beneficiorum facta absque authoritate superioris, est simonia. Patet, quia vt talis prohibetur, *cap. quæsitum, & cap. cùm olim, de rerum permut.* quare tantùm est de iure Ecclesiastico hæc simonia, vt habes latè *supra dub.* 14.

2 Nota, quòd aliqui limitant conclusionem, nisi beneficia sint in eadem Ecclesia, & sine onere: tunc enim possunt authoritate propria permutari. Sic glossa *dicto cap quæsitum, verbo Episcopus*, Innoc. *ibi*, Hostiens. *ibi*, licèt dicat tutius esse oppositum; & post factum tenent idem Angel. *verbo Permutatio, num.* 4. Immola *Clement. vnica, de rerum permut. n.* 8. licet ante factum dicant, non esse consulendum.

3 At meritò hanc limitationem reiiciunt alij, cùm textus indistinctè loquantur. Sic Rebuff. *praxi benefic. tit. de deuolut. n.* 92. Panorm. *d. cap. quæsitum, fine, & ibi* Anton. *n* 6. Ioannes de Lignano *dicta Clem. vnica.* Arm. *verbo Beneficium, n.* 74. Tab. *verbo Beneficium*, 3. *quæst.* 15. Syluest. *permutatio* 2. *quæst.* 1.

4 Secundò nota fallere conclusionem, quando agitur tantùm de proprietate: vt cùm duo Episcopi litigant super aliqua Ecclesia, cui debeat subiici; quia sic potest fieri permutatio, vt vnus vnam, alter alteram sibi subiectam habeat. Secus, si ageretur, vt talis in tali beneficio reciperetur, vel intitularetur; quia fieri non posset sine authoritate superioris. Sic Syluest. *ea quæst.* 1. Angel. *num.* 3.

5 Secunda conclusio. Authoritate superioris licitum est commutare vnum beneficium pro alio. Sic habetur expresse *dicto cap. quæsitum*, & docent omnes. Idem habetur *cap. vnico, de rerum permutat. in* 6.

Nota primò, quòd resignatio, & permutatio 6 beneficiorum potest etiam fieri, possessione nondum habita; quia ante possessionem per collationem acquiritur ius in re. Sic Archid. Dominicus, Ioan. Andreas *cap. penult. de prebend. in* 6. Mandosius *de signat. gratia, tit. de resign.* §. *& de resignatione.* Immola *Clement. vnica, de rerum permutat. num.* 9.

Secundò nota, quòd intelligitur conclusio, 7 quando quis non habet ius ad rem in beneficio, sed ius in re: nam si habens ius ad rem, commutaret illud ius cum habente beneficium: vel duo habentes ius ad rem per regressum, accessum, præsentationem, electionem, optionem, vel aliam nominationem, commutarent adinuicem etiam authoritate Episcopi, esset simonia. Patet, quia iure tantùm permittunt, permutari beneficia sua, id est, in quibus habent ius in re, vt patet ex *cap. vnico, de rerum permut. in* 6. Sic tenent Federicus, & Rota, vt refert, ac sequitur Francus *ibi num.* 1. & *ibi* Ioan. Andr. Nauarr. summa Lat. *cap.* 23. *num.* 100. *corol.* 3. Ludouic. Lopez 1 *p. instruct. noui, cap.* 199. *fol.* 904. Panorm. *cap. cùm olim, de rerum permutat. num.* 4. & *ibi* Anton. *num* 6. Immola *Clement. vnica, de rerum permutat. num.* 18. Syluest. *Permutatio* 2. *quæst.* 13. *dicto* 9. D. Ant. 3. *part. tit* 15. *cap.* 3. §. 1. *q.* 10. Nauarr. *lib.* 5. *consil. tit.* 3. *de simon. consil.* 22. Rebuff. *praxi tit. de permut. num.* 23. Hinc

Infertur primò, quòd duo habentes expectatiuas à Papa nequeunt ad inuicem authoritate 8 Episcopi commutare; tum quia tantùm habent ius ad rem: tum etiam, quia gratia illa est personalis, & sic non excedit personam, cui conceditur, *cap. si cui, de prebend in* 6. Sic Panorm. Immola, D. Anton. *notabili* 2. citati; & Federicus *ibi* citatus, Syluest. *permutatio* 2. *quæst.* 8. Angelus *verbo permutatio, num.* 8.

Secundò infertur quomodo intelligatur id, 9 quod dicit Syluest. referens Innoc. & Host. *verbo renunciatio, q.* 6. *dicto* 3. nempe non esse simoniam, si quis renunciet literas Apostolicas ad beneficium, commutans cum beneficio: intelligitur enim (ne sibi, & veritati contradicat) quando literæ non sunt ad beneficium vacaturum, sed literæ, quibus datur illi beneficium; iam enim habet ius in re per collationem Pontificis, & tantùm deest possessio. Sic docti iuniores.

An verò quando duo litigant super beneficio, 10 liceat commutare id ius pro beneficio, habes *supra dub* 33 *num.* 3. *vers. secundo modo.*

Tertiò infertur non posse Episcopum beneficium meum commutare, vt detur beneficium alterius meo amico; quia textus *d. cap. vnico*, dicit, sua beneficia permutare volentes: & sic tantùm potest Episcopus præstare authoritatem, quando duo inter se commutant beneficia. Sic Francus *eo cap. vnico, de rerum permut. in* 6. *n.* 3. & Ioann. Andreas, Federicus, & communis, vt refert, & sequitur Nauarr. *dicto consil.* 22. 11

Quartò infertur, quòd is, qui intra certum tempus tenetur dimittere beneficium, non potest illud permutare: tum quia id beneficium non est omnino suum: tum etiam, quia si permutaret, non censetetur dimittere; vt si Papa dispenset cum aliquo ad duo curata, modò intra annum dimittat alterum. Sic Rebuff. referens Rotam *praxi benefic. tit. de dispensat. ratione ætatis num.* 8. 12

An verò curatus, qui non promouetur intra annum, & sic tenetur finito anno dimittere curatum, 13 possit

possit in fine anni permutare, dixi *suprà lib. 2. c. 2. de benef. dub. 22.*

14 An verò incapax beneficij, vt illegitimus, vel qui non est naturalis in Hispania, si ex dispensatione obtineat beneficium, possit illud permutare, dixi *suprà lib. 2. cap. 1. de accept. person. dub.* 8.

15 Quintò infertur, quòd beneficia, quæ sunt vnita, vel extincta, & suppressa post mortem ea habentium, non possunt permutari; quia ea vacare absolutè non possunt. Sic Archid. Gambatus, Petrus de Vbal. quos refert, & sequitur Perez *lib. 1. ordinam. tit. 6. l. 3. fine*, Francus *cap. vnico, de rerum permutat. in 6. num.* 4. vbi subdit, statim ac renunciat, causa permutationis vacare, & sic si post vacationem debebat manere vnitum, vel suppressum, sic manebit.

16 Sextò infertur, quòd etiam beneficium, quod est vnitum in vita possidentis, non potest permutari; quia postquam est vnitum, non est ampliùs beneficium, sed membrum eius, cuius vnitum, nec dicitur vacare. Sic Rebuff *praxi benef. tit. de vicariis perpetuis, num.* 18. & subdit *n.* 19. & 20. quòd si quando resignauit, fuit ignarus illius vnionis, potest postea ad illud redire per *cap. si beneficia, de præbend. in* 6. Panor. & Felin. *cap. cum venerabilis, de rerum permutat.* si verò sciuerit, non potest.

17 Septimò infertur, quòd qui non habet ius in beneficio, vt si illud simoniacè adeptus est, &c. non potest illud permutare: quare si permutat, non acquirit ius in alio beneficio, quia licet Episcopus potuerit illi conferre beneficium simpliciter, at non contulit, nisi ex causa permutationis, quæ omnino inualida fuit, cùm beneficium non suum in alium transfuderit Et de hoc est expressa regula 39. Cancellariæ, vbi dicitur quòd in permutationibus beneficiorum neuter permutantium ius acquirat, nisi quilibet ipsorum ius habuerit in beneficio per ipsum resignato: & sic tenet D. Anton. 3. *p. tit.* 15. *cap.* 3. §. 1. *quæst.* 7. & Federicus, cuius est illa quæstio, Francus *cap. vnico, de rerum permut. in 6. num.* 17. vbi multus refert. Sylu. *Permutatio 2. quæst.* 13. *dicto* 6. Rebuff. *praxi, tit. de permut. num.* 9.

18 Tertia conclusio. Authoritate Prælati potest commutari beneficium cum præstimonio, vel hospitali, si hospitale detur Clerico in titulum beneficij (quod quando contingat, habetur *Clem. quia contingit. de relig. domib. §. vt autem*;) secus quando datur laico. Sic glossa *Clem. vnica, de rerum permut. versic. beneficia*, & *ibi* Immola *num.* 6. Syluest. *permutatio 2. quæst.* 11. D. Anton. 3. *p. tit.* 15. *c.* 3. §. 1. *q.* 11. & Federicus, cuius est illa quæstio. Et similiter dicit Syluest. cum Federico posse commutari cum beneficio hospitale, quando confertur Clerico vt bono viro, quia tunc est titulus Ecclesiasticus, nec vendi potest sine simonia. At idem Syluest. *ibi quæst.* 13. *dicto* 9. tenet contrarium cum Lapo; quia non permittitur commutatio beneficij ad quodcumque aliud spirituale, sed beneficij cum beneficio.

Sed quid dicendum de beneficio dato in commendam? Quidam dicunt non posse commutari cum beneficio; quia beneficium in commendam non est custodientis. Sic Immola *Clem. vnica, de rerum permut num.* 23 & Lignano, quem *ibi* refert; & Ioan. Francisens, quem refert Rebuff. *vbi infrà*; immo Panor. *cap. cùm olim, de rerum permut. num.* 3. dubitat, quòd duo beneficia commendata possint ad inuicem commutari: nisi (inquit) authoritate eius, qui commendauit.

Quarta tamen conclusio sit. Bene potest commenda beneficij permutari cum beneficio. Ratio, quia commenda est titulus canonicus, vt dixi *suprà lib. 2. cap. 1. de accept. person. dub.* 8. Sic dicit fortè esse verum Syluest. *permutatio 2. quæst. 13. dicto* 11. & eodem modo id dicit D. Anton. 3. *p. tit.* 15. *c.* 3. §. 1. *quæst.* 11. & Federicus, cuius est illa quæst. Idem Ruceus, quem refert, ac sequitur Rebuff. *praxi benef. tit. de commenda, num.* 53. vbi addit, etiam authoritate ordinarij hoc fieri posse. 20

Hinc fit à fortiori habentes duo beneficia commendata posse adinuicem permutare: & habentes duo beneficia manualia, à quibus possint pro libito remoueri. Sic dicunt fortè esse verum Syluest. Diu. Anton. Federicus *in 4. conclus. citati.* 21

Quinta conclusio. Habens plura beneficia potest ea commutare cum habente vnum. Sic Ioan. Andr. *cap. vnico, de rerum permut. in 6. & cap. cùm venerabilis, de except.* & alij, quos refert, ac sequitur Mandosius *de signat. gratia, tit. permutationes, §. permutatio.* Quod sic intelligi debet, si ad retinendum illa plura beneficia erat necessaria dispensatio Papæ, cùm dispensatio sit personalis, & sic non transeat de persona in personam, erit necessaria licentia Papæ; si verò sufficiebat Episcopi, sat erit licentia Episcopi. Sic Francus *eo cap. vnico num.* 18. vbi alios refert. Idem Sylu. *permutatio 2. quæst.* 13. *dicto* 8. D Anton. 3. *p. tit.* 15. *cap.* 3. §. 1 *quæst.* 9 & Federicus, cuius est illa quæst. Rebuff. *infrà n.* 40. 41. 22

Nota, quòd si permutans beneficium habeat alia beneficia, non debet de eis facere mentionem, secundùm aliquos, & sic tenet D. Anton *proximè citatus, quæst.* 12. & Federicus, cuius est illa quæstio. At verius est, debere, quando, si superior hoc sciret, verisimiliter dubitaret, an vellet facere. Sic Syluest. *Permutatio, 2. fine*; & aliqui viri docti. Et quando fit coram Papa, tenet, ac tutiùs, & de qualitatibus beneficiorum Rebuff. *praxi tit. de permut. num.* 34. 23

Dvbivm XXXVIII.

Quis sit superior, cuius authoritate debet fieri permutatio beneficiorum.

Mandosius *de signat. grat. tit. permutationes*, §. *penult.* dicit hodie non posse fieri, nisi authoritate Papæ per motum proprium Pij Quinti *an.* 1567. 6. Idus Augusti, qui incipit, *Officium*, vbi aliter factæ commutationes annullantur. Sed in eo motu proprio non id vetuit Papa in perpetuum, sed donec (inquit) per nos illarum admittendarum modus præscriptus fuerit. Et postea anno sequenti 1568. Kalendis Aprilis edidit alium motum proprium, qui incipit, *Quanta Ecclesiæ*, vbi reuocat in hoc priorem motum proprium, & dicit, quòd possint ordinarij admittere renunciationes causa permutationis, quæ canonicis sanctionibus permittuntur: & sic remittit id ad ius commune. Quare videndum est, quid iure communi circa hoc statutum sit. Et de vtroque motu proprio mentionem fecimus *suprà dub.* 36. 1

Ideo dico primò. Prælatus, cuius licentiâ potest fieri permutatio beneficiorum, est is, ad quem collatio talis beneficij pertinet: & sic Episcopus id potest 2

potest circa beneficia, quæ ad eius collationem pertinent. Patet ex *cap. quæsitum, de rerum permutat.* vbi dicitur id posse Episcopū, & *c. vnico, eodem tit. in 6.* explicatur hoc, quando ad Episcopum pertinet collatio eorum beneficiorum; & docent omnes, & sic Extrauag. Benedicti XI. quæ incipit, *Dudum*, definitur non posse Episcopum, quando beneficia Papæ reseruantur: & sic decisum est à Rota, vt refert Gregor. Lopez *l. 2. versic. Nouadria, tit. 6. part. 5.*

3 Immò idem est, quando ad Episcopum pertinet tantùm confirmatio, modò interueniat consensus Collatorum. Sic gloss. *cap. vnico, de rerum permut. verf. collationem*, Ioan. Andreas *ibi*. Syluest. *Permutatio. 2. quæst. 2.* Angel. *verbo. permutatio, n. 6.* Tabien. *Beneficium, 3. quæst. 14.* & similiter requiritur consensus patronorum An verò si hic consensus non accedat, valeat permutatio, dicam *infra*, vbi de simonia in iure patron.

4 Secunda conclusio. Non tantùm hoc potest Episcopus, sed etiam quilibet Prælatus habens iurisdictionem, quasi Episcopalem. Sic tenet *lex 2. tit. 6. part. 5.* & *ibi* Gregor. Lopez *versic. del Perlado.* Panorm. *dicto cap. quæsitum, num. 4.* Immola *Clement. vnica, de rerum permut. num. 10.*

5 Tertia conclusio: Si Episcopus permutet cum Capitulo, requiritur authoritas Archiepiscopi, *cap. 1. de reb. Eccles. non alien.* Si verò permutet cum aliis, sat est consensus Capituli sui. Sic referens Hostiensem tenet Syluest. *Permutatio, num. 5.*

6 Quarta conclusio. Quando collatio beneficij pertinet ad Episcopum cum Capitulo, requiritur consensus vtriusque. Sic Syluest. *verbo, Permutatio, 2. quæst. 2.* Angelus *verbo, permutatio, num. 5.*

7 Quinta conclusio. Capitulum, sede vacāte, potest præstare authoritatem commutationi beneficiorum, quando collatio beneficij spectat ad Capitulum, & Episcopum; quia tunc sede vacante deuoluitur collatio ad Capitulum, *cap. vnico, ne sede vacan. in 6.* At verò, quando collatio pertinebat ad solum Episcopum, non potest; quia non succedit in hac iurisdictione. Sic Tabiena *beneficium 3. quæst. 14.* Armil. *verbo Beneficium, num. 72.* Glossa *Clement. vnica, de rerum permut. versic. conferantur*, Immola *ibi num. 11. & cap. finali, eodem tit. num. 30.* vbi Anchar. *num. 17.* Syluester *permutatio 2. quæst. 2.* Angel. *verbo, Permutatio, num. 5.* & similiter dicunt Glossa, & Immola *eo num. 11.* non posse Capitulum, quando solus Episcopus haberet eligere, vel præsentare; quia in hoc etiam non succedit Capitulum, iuxta notata *cap. 2. ne sede vacante.*

8 Nota quòd, etiam in his casibus, in quibus non potest Capitulum dare authoritatem commutationi, potest recipere resignationem ex causa permutationis: at non potest perficere permutationem, sed expectandus est Episcopus Sic Greg. Lopez *part. 5. tit. 6. l. 2. versic. Del Perlado.* Immola *cap. fin. de rerum permut. num. 31.* Anchar. *ibi num. 18.*

9 Sexta conclusio. Vicarius Episcopi non potest præstare authoritatem commutationibus, nisi habeat ad hoc specialem commissionem. Patet, quia sine hac non potest conferre beneficia, *cap. fin. de offic. vicary in 6.* Sic Gregor. Lopez *l. 2. tit. 6. part 5. versic. del Perlado.* Immola *cap. fin. de rerum permut. num. 30.* Rebuff. *praxi benefic. in forma vicariatus, num. 104.* Immo addit *num. 105. 106. 107.* quòd, licèt Vicarius habeat potestatem recipiendi resignationem beneficij causa permutationis, vel simpliciter, non potest beneficia sic resignata postea conferre; licet quidam (inquit) dicant collationem hanc tanquam necessariam competere Vicario: sed non est verum, quia requiritur speciale mandatum ad conferendum, *cap. fin. de offic. vicar. in 6.* & refert Rebuffus decisionem Rotæ, & alios.

10 Septima conclusio. Si beneficia fuerint in diuersis diœcesibus, vtriusque Episcopi consensus requiritur: facit *cap. cum illorum, de sentent. excommun.* Sic Immola *cap. finali, de rerum permut. n. 31.* Glossa *cap. vnico, eodem tit. in 6. versic. collationem*, Gregor. Lopez *l. 2. tit. 6. part. 5. versic. Ado fueren.* Syluest. *Permutatio, 2. quæst. 13. dicto 7.* Ioan. Andr. quem ibi refert Federicus, cuius quæstionem refert, ac sequitur D. Anton. *3. p. tit. 15. cap. 3. §. 1. q. 8.* Vnde dicunt hi Doctores sic debere fieri resignationem causa permutationis, vel vtroque Episcopo præsente, vel quilibet in manu sui Episcopi resignet, vel alter alteri committat.

11 Nota, quod Ioan. Andr. dicit, & Federicus, & D. Anton. tutius esse omnia fieri simul, id est, ambobus præsentibus, vel vno alteri committente, & non ex interuallo; quia si sint beneficia incompatibilia, vt duo curata, quæ resignantur causa permutationis, eo ipso quòd alter renunciat, & obtinet socius pacificam illius possessionem, vacat beneficium talis socij: & sic cùm voluerit postea resignare, non poterit; quia non est suum, sed iam est vacans. At meliùs dicit Syluest. valere, licèt ex interuallo fiat; quia illa resignatio alterius in fauorem socij non fuit simpliciter facta, sed ex causa permutationis; & sic non vacat beneficium socij, sed tenetur id resignare in fauorem alterius. Idem Rebuff. *praxi, tit. de permut. num. 36. 37. & addit. num. 18.* quòd facta resignatione per vnum in me, si antequam ego resignem, alter obeat, habebo vtrumque beneficium.

12 Octaua conclusio. Si commutatio fiat reseruando aliquam pensionem, solus Papa potest præstare authoritatem tali commutationi. Ratio, quia vsu Romano receptum est, vt solus Papa pensionem constituere valeat in renunciationibus, & permutationibus, & quomodocumque, vt docent Ludou. Lopez *1. p. instruct. noui, cap. 303. fol. 936. pag. 2. col. 7. versic. Pro resolutione.* Soto *lib. 9. de iust. quæst. 7. art 2.* in iis, quæ dicit *circa 2. conclusionem*, Toletus *lib. 5. summa, cap. 83.* Aragon *2. 2. quæst. 100. art. 4. fol. 1121. pag. 1.* Manuel *2. tomo summa. cap. 65. num. 6.* Nauarr. *lib. 5. consil. tit. 3. de simon. consil. 6. n. 3.* Beja *casu 37.* Et sic Rebuff. *de pacif. possess. num. 117.* dicit, Episcopum committere simoniam, si in collatione beneficij reseruet pensionem: quamuis de iure poterat Episcopus ex rationabili causa pensionem assignare in aliquibus casibus, de quibus agitur *cap. pastoralis, de his, quæ fiunt à Prælat. & cap. prohibemus, de censib. & duobus sequentibus*, & docet Corduba *lib. 1. quæst. q. 21.* & Alaba alios referens *lib. de Concil. 2. p. §. 21.*

13 Hinc infertur solutio huius casus. Duo volentes permutare beneficia conuenerunt, quòd si vnum illorum inueniretur grauatum pensione, is, cuius erat illud ante permutationem, solueret eam pensionem: fecere commutationem authoritate ordinarij, cuius pacti non fecerunt mentionem, postea inuentum est alterum habere pensionem; dicendum enim est, quod est simonia, quia interuenit pactum, quod fuit medium faciendi

faciendi permutationem, & omne tale pactum eſt ſimonia: at eſt tantùm conuentionalis, ſi nondum alter ſoluit penſionem; quia promiſſio ſoluendi penſionem nondum eſt executa. Nec obſtat quòd renunciationes, & collationes neceſſariæ ad permutationem fuerint vtrinque factæ; quia illæ non inducebant ſimoniam, ſed ſolùm promiſſio de ſoluendo penſionem, quæ nondum eſt impleta. Vnde cauendum eſt ei, qui debebat penſionem ante permutationem, ne ſoluat illam ante, quàm impetretur à Papa facultas id faciendi; quia fiet ſimonia realis. Sic Nauarr. *lib. 5. conſil. tit. 3. de ſimonia, conſil. 4.*

14 Vltima concluſio. Permutatio beneficiorum debet fieri ex cauſa vtili, vel neceſſaria Eccleſiæ. Patet ex *cap. quæſitum, de rerum permut.* & tenet *ibi* Panor. *num. 5.* & concludit *num. 6.* & Antoo. *ibi num. 9.* expeditionem etiam perſonarum ſat eſſe: vt ſi aër vnius loci eſt ſalubrior illi, vel habet inimicitias, &c. Immo Syluest. *Permutatio, 2. quæſt. 12.* dicit, ſat eſſe quamcumque cauſam, quæ non ſit pecunia, nec pecuniâ menſurabilis.

Dvbivm XXXIX.

An partes poßint inter ſe tractatum permutationis, vel alium facere, non omnino concludendo, ſed referendo ad ſuperioris beneplacitum, id eſt, ſi ſuperior approbauerit.

1 Aliqui id negant: ſed debet ex officio, & iuſſu ſuperioris fieri. Sic Hoſt. *cap. quæſitum, de rerum permut.* & *ibi* Anton. *num. 3. & 8.* & Ioan. Andr. *ibi*, & Gloſſa *cap. cùm vniuerſorum, eodem tit. verſic. tractare.* Idem tenet Ludou. Lopez, quando taliter contraherent, vt non poſſent reſilire ante beneplacitum ſuperioris *1. p. inſtruct. noui, cap. 199. fol. 904. & ſequenti*, tenet etiam Adrian. *quodlib. 9. ad 5. principale.*

2 At dicendum eſt, poſſe facere tractatum, modò non concludant, ſed huius tractatus concluſio, perfectiòve ad ſuperioris conſenſum eſt referenda, & eius authoritas antequam executioni mandetur, exigenda eſt. Probatur ex *cap. vnico, de rerum permut. in 6.* ibi, *Permutare volentes.* Hæc enim voluntas ſciri non poſſet, niſi per partium tractatum. Item, quia conueniunt, & faciunt tractatum, ſi ſuperiori placuerit, talis tractatus non eſt concluſus, niſi adueniente conditione, ſcilicet ſuperioris beneplacito. Sic tenet Nauarr. in omnibus ſummis Latinis, *cap. 23. num. 107. verſ. ad decimum* Ludou Gomez *regula de triennali, q. 12. verſic Quid dicendum* Syluest. *Permutatio, 2. quæſt. 5.* Angel. *verbo. Permutatio, num. 4.* Roſel. *ibi initio*, Tabien *Beneficium 3. quæſt. 15.* Armil. *verbo Beneficium, num. 73.* Panor. *cap. cùm vniuerſorum, de rerum permut. num. 2. & cap. quæſitum, cod. tit. num. 10.* Ioan. Andreas *cap. vnico, eodem tit. in 6.* Gregor. Lopez *l. 2. tit. 6. part. 5. verſic. No valdria.* Hieronymus Paulus *in pract. cancellaria*, quam habes poſt praxim benef. Rebuffi, in clauſula declaratoria ſuper proponente, vel volente ingredi, *verſic. Duo tractauerunt, fol. 568.* Francus *cap. vnico, de rerum permut. in 6. num. 2.* Gloſſa *Clement. vnica, eodem tit. verſic. volentibus*, Immola *ibi, num. 8.* Couarr. dicens communem, & referens Rauen. Decium, Pariſium *1. variar. cap. 5. num. 6.* Rebuff. *praxi, tit. de permut. num. 52. 53.*

3 Immò, licèt abſolutè paciſcantur non exprimendo, ſed mente retinendo conditionem, ſcilicet ſi ſuperiori placuerit, non ſunt coram Deo ſimoniaci, licet in foro exteriori tales præſumentur. Sic Syluest. *ibi.*

4 Nota tamen, quòd eſſet ſimonia, ſi ſaltem pro parte exequerentur ante, quàm Papæ beneplacitum accedat. Sic Ludou. Gomez *ibi*, Nauarr. *ibi, & num 108. fine.*

5 Secundò nota, quòd, vbi aliqui fecerunt tractatum de permutando, non poſſunt reſilire; quia cùm pactum illud licitum ſit, obligat. Sic Hieronymus Paulus proximè citatus: dicit tamen, quòd, cùm quidam peteret literas à Cancellaria ad cogendum quendam ab hoc tractatu reſilire volentem, ſunt ei denegatæ. Facit Rebuff. *de pacif. poſſeſſ. num. 145.* & refert Baldum, Panorm. & alios, vbi dicit quòd, quando facta eſt conuentio de permutando, ſi vnus illorum velit reuocare procuratorem conſtitutum ad reſignandum, non poteſt; quia conſtitutio procuratoris facta in contractu reuocari nequit, cùm ſit contractus pars. Sed *praxi benef. tit. de permut. num. 4.* dicit, poſſe reuocare procuratorem re integra; ſecus, quando alter reſignauit.

Dvbivm XL.

An quando permutatio ſine culpa permutantis non tenuit, vt quia alter non habebat ius in beneficio, vel ante permutationem obiit, poßit alter propriâ authoritate redire ad ſuum beneficium, quod cauſa permutationis reſignarat.

1 Aliqui dicunt, æquius eſſe, vt poſſit; quia vitatur vacatio, & circuitus, & incommodum beneficiorum. Sic Ioan. Andr. quem refert, ac ſequitur Syluest. *Permutatio 2. quæſt. 13. dicto 5.* D. Anton. *3 p. tit. 15 cap. 3. §. 1. quæſt. 6.* & Federicus, cuius eſt illa quæſtio. Et idem, dicit Syluest. eſt, ſi permutatio erat completa ex vna parte, & deinde apparuit impedimentum completionis ex altera.

2 Sed dicendum eſt, quòd non poteſt redire ad ſuum beneficium ſine noua collatione; quia per renunciationem illam vacauit beneficium. Sic Panor. Felin. & alij *c. cùm venerabilis, de except.* vt refert, ac ſequitur Rebuff. *de pacif. poſſeſſ. num. 145.* Selua *tract. de benefic. 3. p quæſt. 24.* Federicus *conſil. 41.* Panor. *cap. cùm vniuerſorum, de rerum permut. fine*, vbi hæc dicit, *Reſignans ex cauſa permutationis faciendæ cum tertio in manibus ſuperioris, qui tertius noluit poſtea reſignare, vel morte præuentus, & reſtituendus ad ſuum beneficium; at non redibit ſine noua prouiſione; quia beneficium verè vacauit ex hac reſignatione.* & Ludou. Gomez *regula de triennali, quæſt. 24. paulo poſt principium*, dicit, quòd renuncians ex cauſa permutationis perdit titulum, & poſſeſſionem; quare ſi permutatio non habeat effectum, non poſſet redire propria authoritate ad ſuum beneficium ſine noua collatione ſuperioris; aliàs eſſet intruſus, quia beneficium ſine canonica inſtitutione recipit; & refert multos Doctores, & dicit de hoc eſſe infinitas deciſiones Rotæ. Et quòd permutatione amittatur titulus, & poſſeſſio beneficij, & ſic verè vacet, tenet cum

Ludouico

Ludonico Gomez alios referens Mandosius *regula 31. Cancellariæ, quæst fin. num. 3. & de signat gratiæ. tit. permutationes, §. permutationem*; licèt alij, quos *ibi* refert, sentiant, permutationem non inducere veram beneficij vacationem.

DVBIVM XLI.

An, quando alter permutantium beneficium alterum decepit vltra dimidium iusti pretij, sit locus remedio l. 2. C. de rescind. venditione.

1 Consule Couarr. *t. var. cap. 5. num. 3.* Pinellum *super eadem l. 2. p. 1. cap. 3. num. 16.* vbi defendunt, non esse locum: quamuis contrarium teneat Padilla *ea l. 2. num. 17.* & Anton. de Burgos *cap. cum causam, de empt. & vendit. num. 59.*

DVBIVM XLII.

An sit licitum permutare beneficium reseruando aliquam pensionem.

1 Sit prima conclusio. Sine licentia Pontificis est simonia, cum ea tamen est licitum.

2 Secunda conclusio. Quando duo permutant beneficia, si vnum habet ampliores redditus, potest ex licentia Papæ fieri permutatio recipiendo tantam pensionem, quantus est excessus fructuum alterius beneficij. Et à fortiori potest quis commutare vnum beneficium minus pingue cum alio pinguiori, soper quo est iam constituta pensio.

3 Nota, quòd non tantùm compermutanti pensio solet assignari, quando beneficia in redditibus sunt inæqualia, sed etiam tertio. Sic Mandosius *de signat. grat. tit. permutationes. §. permutationes.*

4 An verò quando beneficia sunt in redditibus inæqualia, possit etiam poni pensio, non tantùm in beneficio permutato, sed etiam in alio, quod possidebat permutans, habes *suprà dub. 15.*

5 Et nota, quòd, licèt pensionem perpetuam possit solus Papa constituere, id est, quando est ad vitam eius, cui constituitur, at quando non est perpetua, sed tantùm, dum constituens possidet beneficium, cui in ipsum renunciatur, potest Episcopus concedere tam in renunciationibus, quàm in permutationibus. Sic Nauarr. *lib. 5. consil. tit. 3. de simonia, consil. 22. num. 4. & consil. 43. num. 9.* Felin. *cap. ad audientiam, el 2. de rescript. n. 3. vers. 3. conclusio.*

6 Tertia conclusio. Licèt sub iudice sit, an quando duo permutant beneficia inæqualium reddittuum, sicut licet authoritate Papæ illum excessum redituum recompensare pensione, ita etiam liceat datâ pecuniâ; multi enim, & grauissimi Doctores tenent licere, & est probabile; at verius est, non licere.

7 Quarta conclusio. Quando beneficia sunt æqualia in redditibus, at inæqualia in dignitate, vt quia alterum est Decanatus, alterum verò Canonicatus, non est licitum etiam authoritate Papæ reseruare pensionem pro maiori illa dignitate. Ratio, quia cùm illa maior dignitas sit spiritualis, esset simonia contra ius diuinum.

8 Vltima conclusio. Licitum videtur authoritate Papæ commutare beneficium simplex cum curato æquali in redditibus, & imponere pensionem super tali beneficio simplici ob onus, quod alter assumit curatum, id est, *de Cura*, quia illud onus videtur esse, ac si haberet minores redditus, propter sumptus, qui sunt necessarij ad residendum, & illi inseruiendum, habendúmque Capellanum.

DVBIVM XLIII.

An quando aliqui resignant sua beneficia in manibus Prælati causâ permutationis, liceat ea alijs, quàm permutantibus, dare.

Sit conclusio. Non licet ea aliis, quàm permutantibus, dare, vt definitur expressè *Clement. vnica, de rerum permut.* vbi habetur etiam collationem aliis factam esse nullam. 1

Hinc fit, quòd habentes expectatiuas ad prima vacatura non possunt impedire tales permutantes, quin eis dentur hæc beneficia. Sic expressè habetur *cap. vnico, de rerum permutat. in 6.* 2

Secundò fit licitum esse volentibus permutare sua beneficia exprimere in actu renunciationis, quod resignant causa permutationis faciendæ, & non aliàs; quia hoc à iure permittitur, *cap. significasti, de elect. & cap. cùm vniuersorum, & de rerum permut. & cap. vnico, eodem tit. in 6. & Clem. vnica, eodem tit.* & tenet Syluest. *verbo Permutatio 2. quæst. 5. fine*, glossa *ea Clem. vnica*, vbi addit, licèt hoc non exprimatur, satis esse, si ex coniecturis, vel priùs actis id constet. 3

DVBIVM XLIV.

An in permutatione aliarum rerum spiritualium, quæ beneficia non sunt, committatur simonia.

Exemplum esse potest, si duo inter se conoeniant: Faciam pro te sacrum, & fac pro me: audiam tuam confessionem, modò audias meam. 1

Duplex est sententia.

Prima dicit esse simoniam; quia *cap quæsitum, de rerum permut.* generaliter dicitur omnem pactionem circa spiritualia labem simoniæ continere. Sic tenent Ricard. *4. dist. 25. art. 3. q. 1. ad 1.* Sylu. *verbo simonia, quæst. 16. fine*, & *ibi* Tabien. *quæst. 45. num. 46.* & *ibi* Armil. *num. 42* Nauarr. *lib. 2. de restit. cap. 2 num 386* Lodou. Lopez *1 p. instruct. noui, cap. 299. fine*, nisi (inquit) prædicta commutatio fieret ex beneuolentia, & gratitudine absque aliqua obligatione: & est probabilis hæc sententia. 2

Secunda sententia probabilior tenet id licere. Ratio, quia in his commutationibus non est simonia iure diuino, vt patet, aliàs idem contingeret in beneficiorum commutatione: nec etiam iure humano, quia ius tantùm prohibet beneficiorum commutationem: & cùm sit pœnale, non debet extendi. Ratio verò ob quam prohibetur iure Ecclesiastico permutatio beneficiorum, non autem permutatio aliarum rerum spiritualium, ea est, quia vera ratio simoniæ est commutare spiritualia pro temporalibus: vnde cùm in purè spiritualibus nil sit temporale, nulla potest subesse simoniæ suspicio, si ad inuicem commutentur, & ob id talis permutatio non prohibetur: at quia beneficia 3

beneficia habent prouentus temporales, magna esset simoniæ suspicio, & quòd intenderet permutans vtilitatem temporalem propter auaritiam, & ambitionem, si propria authoritate permutaret, & ideo est prohibita talis permutatio. Vnde dum *cap. quæsitum*, dicitur omnem pactionem circa spiritualia esse simoniacam, nomine spiritualium intelliguntur beneficia. Sic tenent Aragon 2.2. *quæst.* 100. *art.* 1. *fol.* 1099. *pag.* 2. Manuel 2. *tomo summæ, cap.* 64. *num.* 2. Beja *casu* 37. *fol.* 163. Sotus *lib.* 9. *de iust. quæst.* 5. *art.* 2. *ad* 3. Victoria *relect. de simonia, num.* 17. & docti recentiores.

4 Hinc excusantur à simonia Monachi conuenientes inter se, Elige me in Prouincialem, & te eligam in Priorem; quia licèt hæc officia sint spiritualia, at non sunt beneficia; sic docti iuniores, licèt Ludouic. Lopez 1. *p. instr. noui, cap.* 305. *fol.* 953. *pag.* 2. dicat hæc claudi numine beneficij.

5 Tandem nota, quòd res sacræ, quæ non sunt purè spirituales, licitè possunt commutari pro aliis rebus sacris, vt calix pro calice, vel pro sacra veste, dummodo solius rei valoris ratio habeatur, & nil pendatur pro consecratione. Sic Sotus *ibi*; & patet, quia etiam sic vendi possunt, vt dixi *suprà*.

De simonia in pensionibus.

DVBIVM XLV.

An sit licitum concedere pensiones super beneficiis.

1 PRimò dico, quòd dupliciter imponi potest pensio, scilicet super personam possidentem beneficium; & tunc defuncta ea persona cessat pensio. Secundo modo, & frequentiùs super beneficium; & tunc durat per vitam pensionatij à quocumque possideatur beneficium illud.

2 Secundò dico, quòd quatuor conditiones requiruntur, vt possit quis habere pensionem.

Primò debet esse Clericus primæ tonsuræ: licèt enim Pontifex possit concedere laico; at communiter non solet concedere, nisi Clerico: & sic, quando Papa assignat Clerico pensionem, si ille non est Clericus, non valet: nec sat est, si postea Clericus fiat; quia tempus datæ est inspiciendum.

Secunda est, quòd sit legitimus; at potest Episcopus dispensare cum illegitimo; si quidem potest dispensare cum eo, vt obtineat beneficium simplex, iuxta *cap.* 1. *de filiis presbyt. in* 6. Et quòd hæc conditio requiratur, tenet Gigas dicens, haberi ex stylo Curiæ *tract. de pension. q.* 22. & Nau. *lib.* 3. *consil. tit. de præb. consil.* 54. *num.* 3. Sed Ludou. Gomez tenet contrarium *regula de annali possess. quæst.* 21. nisi quando pensio datur in titulum beneficij; tunc enim est propriè beneficium, vt dicemus *dub. sequenti*.

Tertia conditio, vt non sit excommunicatus, suspensus, nec interdictus.

Quarta, vt non sit coniugatus: nam vacant pensiones per matrimonium.

3 Tertiò dico. Solus Papa potest imponere pensionem, vt dixi *suprà dub.* 38. At ipse potest ex iusta causa imponere pensionem quibuscumque beneficiis ecclesiasticis, etiam Episcopatibus. Causa autem iusta solet attendi, vel in ordine ad bonum commune totius Ecclesiæ, vel alicuius Ecclesiæ particularis.

Prima ergo causa iusta assignandi pensionem est, cùm quis rem Ecclesiæ temporalem, vel spiritualem auget, vel augere potest doctrinâ, moribus, vel armis; qua de causa tertiæ decimarum Regibus Hispaniæ concessæ sunt: vel, cùm gerit negotia Ecclesiæ in Concilio, vel in Curia, vel alibi. Et hac ratione est licita pensio, quæ datur filio Comitis, propter obsequia, quæ pater præstitit Ecclesiæ. Similiter cùm quis prædicat, vel docet in hoc Episcopatu, est causa iusta, vt concedatur illi pensio pro hoc ministerio spirituali. Et hinc licitè conceduntur pensiones domibus Religiosorum; quia inseruiunt Ecclesiæ audiendo confessiones, prædicando, docendo pueros. Vnde in rigore Collegia Societatis non tenentur inseruire Ecclesiis particularibus, à quibus partem decimarum recipiunt; quia sat est, vt sua ministeria in bonum vniuersalis Ecclesiæ redundent. 4

Secunda causa est, cùm fit permutatio beneficiorum habentium inæquales redditus. 5

Tertia, cùm duo litigant super beneficio ad componendam litem.

Quarta, cùm datur alicui coadiutor.

Quinta, quando senex renunciat Curato, vel Episcopatui, propter seruitia exhibita Ecclesiæ.

Sexta, cùm aliquis Clericus eget, eo enim ipso, quòd est Clericus, & pauper, est causa iusta.

Septima, quando est probabilitas de seruitio exhibendo Ecclesiæ: vnde non sat est, quòd sit nobilis, vt ei liceat assignare pensionem.

An verò resignare beneficium sit causa sufficiēs, vel resignare in fauorem alterius; dico quòd, si resignans est senex, vel diu seruiuit beneficio, vel ex iusta causa vellet resignare, & non remanet ei sufficiens sustentatio, est sufficiens causa: si verò nihil horum concurrat, solùm resignare beneficium, vel resignare in alterius fauorem, non est causa sufficiens, nisi concurrat paupertas, saltem secundùm decentiam status. Et qui, hac causa non concurrente, reciperet pensionem, teneretur eam, vt bona superflua ecclesiastica, in pios expendere vsus. 6

An verò liceat reseruare omnes fructus beneficij pro pensione; dico, quòd in his casibus est licitum authoritate Papæ ex iusta causa. 7

Primus, quando beneficium nullum habet seruitium annexum, vel si habet, ex obuentionibus tamen (quas vocant *pedem altaris*) remanet, quod est sufficiens ad sustentationem seruientis illud.

Secundus, per viam permutationis, si vnum beneficium nullos haberet fructus, sed tantùm personalem titulum; alterum verò fructus haberet.

At extra hos duos casus est illicitum, etiamsi authoritate Papæ fiat. Sed debet semper relinqui sufficiens stipendium ipsi beneficiato; hoc enim iure naturæ debetur: & sic non potest Papa ex illo demere; aliàs tenebitur restituere, tum Papa qui abstulit, tum ille, cui daretur talis pensio.

Quartò dico, quòd, licèt aliqui dicant non esse tutas pensiones, quæ dantur, nisi pro seruitio temporali, vel spirituali Ecclesiæ; & sic non esse ferendum, quòd dentur coniugatis pro alenda vxore, & familia; at satis probabile est, quòd, relicta sufficienti 8

sufficienti sustentatione beneficiato, potest summus Pontifex ex eo, quod superest, pensiones etiam coniugatis assignare in sustentationem suo statui necessariam, vel decentem. Ratio, quia hæc sunt bona pauperum.

9 Quintò dico, quòd, si absque iusta causa assignaret Pontifex pensionem, teneretur restituere, & etiam recipiens pensionem. At, quando non constat de iniustitia causæ, in dubio præsumendum est pro Papa.

10 Vltimò dico, quòd si Papa concedat Regi Hispaniæ pēsionem, & Rex illam dat alicui particulari, tunc sat est iusta causa, quæ fuit in Rege, vt ipsi Regi concederetur: nec tenetur priuatus hoc discutere. At de facto non ita est, sed Papa ipse concedit particularibus ad instantiam Regis: & sic exigitur in ipsis causa iusta, aliàs peccabit Papa concedendo, & Rex petendo.

DVBIVM XLVI.

An sit licitum vendere, & redimere pensiones.

Duplex est sententia extrema in hac re.

1 Prima absolutè dicit, esse simoniam redimere pensiones. Probatur, quia ius patronatus minus spirituale est, quàm ius pensionis: si quidem illud laicis, immò & fœminis, conuenit, & venditâ vniuersitate bonorum, transit cum bonis, & acquiritur iure hæreditario, vt dicemus *infra*; sed vendere ius patronatus est simonia; ergo. Secundò, quia, etsi decimæ vendi possint; at ius percipiendi illas est inuendibile, eo quòd Clericis debetur propter diuinum cultum; ergo à simili, quamuis fructus pensionis sint vendibiles, ipsum tamen ius, quod habet pensionarius in beneficio Ecclesiastico, vendi non potest. Tertiò, quia annexa spiritualibus, quæ sunt materia simoniæ, dicuntur ea, quæ spiritualibus aliquo modo adhærent, teste D. Thoma 2.2. *quæst.* 100. *art.* 1. *ad* 6. ab omnibus recepto; at pensio adhæret rei spirituali, quia non potest competere de iure, nisi personæ spirituali, scilicet Clerico, vt dixi *dub. præcedenti*, & propter aliquid spirituale datur; cùm Pius Quintus in motu proprio obligauerit pensionarios ad recitandum officium Beatæ Mariæ, & non recitantes ad restituendum fructus pensionis; ergo. Sic tenent Nauarr. summa Lat. *c.* 23. *num.* 111. *versic. ad* 11. & *lib.* 5. *consil. tit.* 3. *de simon consil.* 63. Beja *casu* 37. Candelabrum sacramentorum *append. cap.* 1. *num.* 33. Rebuff. *de pacif. possess. num.* 134. Salzedo *super cap.* 91. *pract.* Bernard. Diaz, Didac. *quodlib.* 9. *in solut. ad* 5. *principale*, Manuel 2. *tomo summæ cap.* 63. *num.* 2. 3. Maior. 4. *dist.* 25. *quæst.* 5. Aragon 2. 2. *q.* 100. *art.* 4. *fol.* 1122. Ludou Lopez 1. *p. instr. noui. cap.* 103. *fol.* 936. 937. Corduba *lib.* 1. *q. quæst.* 21. §. *item*, dicit non posse absque licentia Papæ, & Enriquez *lib.* 13. *de excomm cap.* 13. *num.* 2. & nonnulli recentiores.

2 Nota primò, quòd aliqui ex his Doctoribus excipiunt pensiones, quæ dantur titulo sæculari, & temporali, vt tertiæ, quæ dantur Regi Hispaniæ, &, quæ militibus, eo quòd armis defendunt fidem; & dicunt, has posse vendi, quia sunt merè temporales. Sic Aragon, Manuel *num.* 3. Ludou. Lopez *ibi*. Similiter dicunt Aragon *ibi*, & Manuel *num.* 4. posse vendi, & redimi pensiones sine iusta causa petitas, quia non dantur ob titulum spiritualem. At Beja *dicto casu* 37. dicit, etiam esse simoniam vendere, seu redimere pensiones, quæ dantur titulo sæculari, quia, licèt dentur sæculari, at dantur ob aliquod obsequium Ecclesiæ præstitum, vel præstandum: fauéntque alij Doctores huius sententiæ, qui absolutè docent, redimere pensionem esse simoniam.

Secundò nota, quòd Ludou. Lopez *suprà* dicit, hanc simoniam esse contra ius diuinum; at alij ex Doctoribus citatis apertè sentiunt, esse contra ius tantùm ecclesiasticum, cùm fateantur, posse ex licentia Papæ vendi. Sic Cordu. Beja, Nauarr. Candelabrum sacramentorum, Adrianus *vbi suprà*, Enriquez *suprà*. 3

Tertiò nota, quòd quidam ex dictis Doctoribus aiunt, quòd, si pensio redimatur absque Papæ authoritate, inualida est redemptio, & ea non obstante potest petere pensionarius pensionem, vbi transacti fuerint anni, qui æquent in redditibus pensionis pecuniam ob redemptionem acceptam. Sic Beja, Candelabtum, Enriquez, Nauarr. *in summa vbi suprà*. At idem Nauarr. *lib.* 5. *consil. tit.* 3. *de simon. consil.* 63. videtur sentire oppositum; dicit enim, quòd, si redimatur, non tenetur restituere accepta: & potest probari, quia, vt *infrà* dicemus, teneri restituere accepta, est pœna simoniæ solo iure ecclesiastico instituta; at pœnas simoniæ tantùm incurrit simoniacus in Ordine, & beneficio, & ingressu Religionis. Et sic Nauarr. *vtroque loco citato*, Beja, Salzedo, Candel. Enriquez *suprà* fatentur, redimentem pensionem non incurrere excommunicationem, quia non est simonia in beneficio. 4

Quartò nota, quòd fatentur hi Doctores, posse pensionarium remittere gratis pensionem. Sic Nauarr Beja, Candelabr. 5

Quintò nota, quòd secundùm hanc sententiam, si Papa reseruauit pensionem Paulo cum obligatione, vt Paulus eam soluat Ioanni, quia fortè Ioannes non erat capax, quia non erat naturalis regni, licèt Paulus non possit absque simonia redimere pensionem, ita vt beneficium liberum maneat; at potest redimere obligationem, qua tenetur eam reddere Ioanni, quia hæc obligatio est merè temporalis separata à iure spirituali. Sic Nauarr. *dicto consil.* 63. 6

Sextò nota, quòd ex hac sententia infert Nauarrus *lib.* 3. *consil. tit. de prebend. consil.* 46. quòd, si ex licentia Papæ fuit reseruata pensio Petro cum facultate eam transferendi, erit simonia, si absque facultate Papæ eam transferat cum reseruatione exigendi eam, quoad vixerit; quia non habuit facultatem à Papa sic transferendi; at non incurret excommunicationem, nec est simonia confidentialis. 7

Secunda sententia extrema absolutè docet, pensiones esse quid temporale, & sic posse redimi absque simonia. Ratio, quia pensio non est ius immediatè ad decimas, quod est spirituale, & inuendibile; sed est obligatio ad beneficiarium, vt ille soluat tale onus: sicut in locatione fructuum beneficij ad triennium non transfertur ius ad decimas. Nec obstat, quòd nunc pensioni annectitur onus recitandi officium B. Mariæ; quia hoc non mutat naturam rei, sed est onus per accidens annexum, nec principaliter datur propter illud; sicut etiam est per accidēs annexum, quòd soli Clerico 8

debeat

debeat dari. Et sic non est verum esse magis spiritualem pensionem, quàm iuspatronatus, quia illa immediatè respicit fructus, qui sunt tẽporales; at iuspatronatus immediatè respicit beneficia, cùm sit ius præsentandi ad illud. Sic tenent Caietan. *tom.* 1. *tract.* 31. 17. *respons. respons.* 10. Metina *lib.* 1. *summæ, cap.* 14. §. 22. *fol.* 50. *pag.* 1. Nauarr. summa Hispan. *cap.* 25. *num.* 114. & multi docti recentiores. Fauet Panormit. *cap. ad audientiam, de rescript. num.* 2. vbi dicit, esse quid temporale: & idem Ludouic. Gomez *reg. de annali, quæst.* 25.

9 Vt autem clariùs procedamus, statuam de singulis pensionibus singulas conclusiones.

10 Prima conclusio. Quando pensio constituitur in titulum beneficij cum onere alicuius ministerij Ecclesiastici, vt quando alicui assignatur pensio super beneficium alterius ratione alicuius ministerij spiritualis, scilicet ratione adiutorij, vt, cùm Episcopo titulari assignatur pensio super Episcopatum, vt adiuuet Episcopum, &c. & tunc non potest absque simonia redimi; quia datur pro ministerio spirituali, & habet titulum spiritualem. Sic Sotus *lib.* 9. *de iust. quæst.* 7. *art.* 2. Victoria *relect.* 1. *de simon. num.* 48. & dicit, etiam ex licentia Papæ, non posse redimi; quia est verum beneficium. Corduba *lib.* 1. *quæst.* 9. 21. §. *item secundo*; & dicit etiam esse verum beneficium, & multi docti iuniores dicentes hoc esse certum apud omnes. Faciunt etiam clarè pro hac sententia alij Doctores dicentes, hanc pensionem esse propriè beneficium, & leges consequi beneficij. Hi sunt Cou. *quæst. pract. c.* 36. *n.* 10. *vers. Quartò quoties.* Cardin. *Clement.* 1. §. *eadem, de suppl. neglig. prælat.* Gigas citatus per Couar. glossa *Clement.* 2. *vers. Quodcumque, de vita, & honest. cler.* Panormit. *cap. conquerente, de cler. non resid.* Staphilæus *de litteris gratiæ, fol.* 22. Ludou. Gomez *reg. de annali, quæst.* 21. Et sic dicit decisum à Rota, quòd sententia priuatiua quorumcumque beneficiorum comprehendit has pensiones; licèt Sotus *suprà* solùm dicat, has pensiones habere effigiem præbendarum.

11 Secunda conclusio. Pensiones, quæ dantur personis omnino sæcularibus, vt Regibus, militibus, &c. quia armis, vel suo patrocinio defenderunt temporaliter Ecclesiam, sunt omnino temporales, & possunt vendi, & redimi. Ratio, quia cùm non habeant titulum spiritualem, nec ordinentur ad ministerium spirituale, sunt omnino temporales. Sic tenent Doctores secundæ sententiæ, & etiam aliqui ex Doctoribus primæ sententiæ contra Beyam, vt dixi *notab.* 1. *circa primam sententiam.* Idem tenet Sotus proximè *conclusione præcedenti* citatus, Victoria *relect.* 5. *de simon. num.* 52. & aliqui iuniores dicentes, hoc esse certum, & commune.

12 Nota, idem dicendum esse de pensione, quæ daretur procuratori Ecclesiæ, qui eius negotia gereret, vel in curia, vel in Concilio, vel alibi, eâdem ratione: & similiter, si filio Comitis Clerico daretur pensio ob obsequia, quæ pater Ecclesiæ præstitit, quia datur ratione ministerij temporalis, & per accidens datur Clerico: licèt enim non esset Clericus, posset illi dari. Pro hoc sunt Doctores secundæ sententiæ.

13 De pensione verò, quæ solet assignari seni renuncianti beneficium ob labores præteritos exhibitos, est maior difficultas, an possit redimi: videtur enim, non posse; quia est annexa statui clericali, & datur pro ministerio spirituali præterito; & sic videtur non minùs spiritualis, quàm si daretur pro ministerio spirituali futuro: & hanc dicit fortè veriorẽ esse Sotus *vbi suprà*; & in hãc magis inclinat Victoria *relect.* 1. *de simon. n.* 49. & tenent Doctores primæ sententiæ. Sed sit

Tertia conclusio. Satis probabile est, posse redimi, quia non datur ad exercendum aliquod ministerium spirituale, sed tanquam alimentum illius Clerici, & sic est temporalis. Hanc vltra Doctores secundæ sententiæ, tenet tanquam probabilem, Victoria *illo num.* 49. & dicunt, esse probabiliorem multi iuniores.

De pensione, quæ datur Clerico pauperi, tanquam alimentum, aliqui, vltra Doctores primæ sententiæ, censent, esse simoniam illam redimere, quia titulus recipiendi illam est ordo sacer, & sic est illa spiritualis. Sic Victoria *ibi, n.* 51. licèt aliquantulum dubius. Sit tamen 14

Quarta conclusio. Satis probabile est posse redimi, quia est merè temporalis; non enim datur pro ministerio spirituali, nec titulo spirituali, sed tantùm in alimentum illius Clerici. Vnde clericatus, & ordo sacer tantùm se habet concomitanter. Sic Doctores secundæ sententiæ cum multis iunioribus.

De pensione verò, quæ conceditur in renunciatione, & commutatione beneficiorum, cùm scilicet, quis commutat beneficium pinguius, reseruatâ pensione, vel renunciat in fauorem alterius, reseruatâ pensione, aliqui tenent, esse simoniam eam redimere; quia authoritate Papæ commutatur pro beneficio, quod fieri non posset, si non esset spiritualis; sicut non potest authoritate Papæ commutari pro pecunia. Sic Victoria *ibi num.* 53. & Doctores primæ sententiæ. Sed sit 15

Quinta conclusio. Satis probabile est, posse redimi, quia hæ pensiones sunt merè temporales; nam iam sunt extractæ à titulo, & officio spirituali. Item probatur ex communi vsu, & ex *c. ad quæstiones, de rerum permut.* Vnde benè hoc colligit Sotus; & ad argumentum possumus

Primò dicere, falsum esse commutari pro beneficio: nam renunciare beneficium reseruando pensionem, non est commutare pro pensione; sed non dare integros fructus.

Secundò cum Metina *suprà* respondetur, non commutari beneficium pro pensione, sed Papam mutare personas, vt, quæ priùs habebat beneficium, habeat modò pensionem.

Tertiò, quòd, si verè commutaret Papa pro pensione beneficium, sequeretur, priorem sententiam, quòd pensio est res spiritualis: quæ etiam est satis probabilis. Hanc dicit Sotus *suprà*, forsan esse veriorem, & vltra Doctores secundæ sententiæ, eam tenent docti iuniores.

Sexta conclusio. Pensiones, quæ conceduntur ad componendam litem dubiam super beneficio, possunt absque simonia redimi. Patet ex dictis: & sic, vltra Doctores secundæ sententiæ, eam tenent prædicti iuniores. 16

Septima conclusio. Pensiones illicitæ, quæ sine causa rationabili sunt constitutæ, possunt absque simonia redimi, cùm nullo titulo spirituali dentur; at erit iniustitia ex parte accipientis pecunias, quia non habet ius ad talem pensionem. Sic Victoria *suprà num.* 54. Aragon, & Manuel citati pro prima sententia, & alij. 17

Octaua conclusio. Nullo modo licet dare pecunias 18

cunias ad constituendam pensionem super beneficium. Sic Nau. dicens, esse omniũ. Summa Hisp. *cap. 25. n. 114. & lib. 3. consil. tit. de prebend. consil. 54.* dicit, quòd, licèt, secundùm aliquos, possit pretio pensio redimi; at nullus dicit, posse pretio constitui, aut transferri; at hæc possunt fieri de licentia Papæ: & Toleros dicit, quòd, licèt quis habeat licentiam transferendi suam pensionem in alium, at non potest pretio transferre, seu vendere, nisi sit pensio, quæ omninò titulo sæculari conceditur, vt militibus, &c.

19 Et sic breui epilogando omnia dicta, amplectimur, tanquam valde probabilem, secundam sententiam, scilicet, quòd omnes pensiones possunt pecuniâ redimi, demptâ ea, quæ datur in titulum beneficij ob aliquod ministerium spirituale futurum, vt coadiutori Episcopi, vel parochi senis: hæc enim, etiam ex licentia Papæ, redimi non potest; at constitui, vel transferri pretio non possunt pensiones absque Papæ licentia.

20 Tandem nota, quòd, licèt aliqui ex Doctoribus primæ sententiæ nobiscum sentiant, dicentes, posse absque simonia redimi pẽsiones dictas, quos retuli *notab. 2. circa primam sententiam;* dicũt tamen, non posse redimi sine licentia Papę; at non est mirum, quòd illi id dicant, quia fatentur, esse materiam simoniæ pensiones redimi; at nos, qui amplectimur oppositum, dicimus, posse redimi absque licentia Papæ, cùm nullo iure probetur oppositum: & sic videntur tenere Doctores secundæ sententiæ, cùm absolutè fateantur, posse redimi: & sic tenet Nauar. Hisp. *cap. 25. num. 114.* dicit tamen, quòd in foro externo secundùm stylum curiæ necessaria est licentia Papæ.

DVBIVM XLVII.

An, cùm quis renunciat beneficium retentâ pensione, possit simul, & vnico tractatu vendere illam pensionem eidem beneficiario, id est, pacisci cum illo, quòd ipse illam redimet certa summa pecuniæ.

1 Dico, quòd licèt aliqui hoc damnent, vt simoniacum; at verius est, quòd, si non faeit in fraudem, vt scilicet vendat beneficium illa pecunia, erit licitum; at quia magnam simoniæ suspicionem generat, nullo modo est consulendum. At si in renunciatione beneficij intercederet pactum, quòd alius teneretur eam redimere, siue statim, siue pòst, esset simonia; quia illa obligatio est pretio æstimabilis, & sic est vẽditio beneficij. Et similiter est simonia, si renunciet beneficium reseruata pensione, cum hac conditione, quòd pensionarius soluat hoc anno pensiones decem annorum, quia illa obligatio est pretio æstimabilis.

De simonia in iure patronatus.

SVMMARIVM.

48. *Quid sit iuspatronatus, & quibus modis acquiratur.*
49. *An ex bonis incertis, quæ quis tenetur restituere pauperibus, eo quòd non compareat dominus, possit instituere capellam, hospitale, vel monasteriũ, vt ipse cum suis successoribus habeat iuspatronatus.*
50. *An iuspatronatus possit acquiri præscriptione.*
51. *An per decretum Trid.* sess. 25. cap. 9. de reform. *auferatur priuilegium, quod habent aliqui domini temporales præsentandi in suis oppidis, vt habet Dux Albæ, & alij.*
52. *An possint patroni ab Ecclesia patronata exigere aliquod seruitium, vel aliquid temporale, vt censum, vel aliquod grauamen inferre, vt certos cereos à presbytero certa die habere, vel similia in iurispatronatus recognitionem.*
53. *Quid sit iuspatronatus laicum, siue sæculare, & Ecclesiasticum: seu patronatus laicus, & Ecclesiasticus; & qualiter inter se differant.*
54. *An possit derogari iuripatronatus, ita vt absque patroni præsentatione, vel alij, quàm præsentato per patronum, possit beneficium conferri.*
55. *An permutatio beneficij iurispatronatus laici, vel Ecclesiastici facta sine consensu patroni, vel, eo non vocato, sit nulla ipso iure, vel eo contradicente, sit per sententiam rescindenda.*
56. *An, quando beneficia patronatus permutata sunt sine consensu patronorum, possint patroni ad ea beneficia alios præsentare: vel ipsi permutantes necessariò ad priora beneficia restituendi sint.*
57. *An possit resignari, vel vniri alteri beneficium patronatus absque consensu patroni, vel rector ponere vicarium in beneficio patronatus.*
58. *An possit pensio constitui super beneficio patronatus absque consensu patroni laici.*
59. *An tempus, quod habet patronus Ecclesiasticus, & laicus ad præsentandum, computetur à die vacationis beneficij, an à die scientiæ vacationis, & ita non currat patrono ignoranti hoc tempus.*
60. *An quando patroni litigant super patronatu, transacto semestri, vel quadrimestri illis à iure concesso ad præsentandum, deuoluatur collatio beneficij ad Episcopum, vel superiorem, qui habet instituere.*
61. *An, tempore præfixo patronis ad præsentandum elapso, vel iure præsentandi patronis priuatis, possit Episcopus illis concedere, vt præsentent.*
62. *An vltima die quadrimestris, vel semestris possit fieri præsentatio: & qualiter hi menses computabuntur, id est, quot dies pro singulis mensibus* à num. 30. vel 31.
63. *An quando præsentatio non tenuit, quia præsentatus fuit indignus, vel non facta est coram legitimo superiore, vel præsentatus renunciauit, vel obijt, &c. habeat patronus integrum tempus iure concessum ad iterum præstandum.*
64. *An, vt deuolutio non fiat ad superiorem, sat sit patronum intra tempus iure taxatum præsentare, vel etiam requiratur, vt præsentatus præsentetur superiori.*
65. *An patronus laicus possit variare, & Ecclesiasticus non possit.*
66. *An, si vnus patronus est clericus, & alter laicus, vel plures laici, vel ambo laici, possint omnes, vel saltem alter, variare.*
67. *An quando vniuersitas, vel Collegium sæculare habet ius patronatus, possit variare.*
68. *An si patronus promisit præsentare vnum, possit variare, si est patronus laicus.*
69. *An patronus laicus, qui vnum præsentauit, & promisit cum iuramento, non variare, nec reuocare illam nominationem, possit variare.*
70. *Quis sit capax acquirendi iuspatronatus ex constructione, dotatione, vel fundatione Ecclesiæ.*
71. *Quis patronus possit præsentare ad beneficium.*
72. *An possint patroni inter se conuenire absque superioris*

rioris licentia de alterius vicibus præsentando, id est, vt vnus præsentet prima vice, qua occurrerit vacatio, alter secunda, alter tertia.

73. *Quis possit præsentari à patronis ad beneficia.*

74. *An possit patronus se ipsū præsentare ad beneficiū.*

75. *Quibus modis transferatur iuspatronatus de vno in alium.*

76. *An requiratur licentia Episcopi, vt iuspatronatus iam legitimè creatum transferatur de vna persona in aliam ex titulis in iure permissis.*

77. *An consensus Episcopi requisitus ad translationem iurispatronatus, sufficiat, si præstetur post dictam translationem factam.*

78. *Quando incipiat competere iuspatronatus illi, in quem translatum est.*

79. *Quomodo transferatur iuspatronatus titulo venditionis.*

80. *An venditâ, vel alio modo alienatâ vniuersitate, transeat cum illa iurispatronatus.*

81. *An, si in vēditione vniuersitatis, in qua est iuspatronatus, exprimatur iuspatronatus, valeat vēditio.*

82. *An, si vendatur iuspatronatus, cùm illa venditio non valeat, quid fiet de illo iurepatronatus, scilicet, cui sit restituendum.*

83. *Cui restituendum est pretium, quo emptum est iuspatronatus.*

84. *An iuspatronatus possit impignorari, vel transeat cum villa, vel alia vniuersitate impignorata.*

85. *An possit locari iuspatronatus, vel transeat cum vniuersitate locata.*

86. *An possit iuspatronatus dari in dotem.*

87. *An publicatis bonis alicuius publicetur iuspatronatus.*

88. *Qualiter transferatur iuspatronatus permutatione, an scilicet possit permutari.*

89. *An iuspatronatus possit permutari cū quacūque re.*

90. *Qualiter transferatur iuspatronatus legato, vel donatione.*

91. *An, cùm transfertur in alium iuspatronatus donatione, vel alio titulo habili, possint apponi conditiones per transferentem.*

92. *An possit pater iuspatronatus hereditarium obtinens illud in aliquem transmittere donationis, legative titulo, etiam in præiudicium heredum legitimorum, ita, vt filijs nulla competat querela, quasi pater inofficiosam donationem fecerit.*

93. *Quomodo transferatur iuspatronatus in alium via successionis hereditariæ.*

94. *An iuspatronatus transeat in fideicommissarium, cui hereditas restituitur, vel maneat apud heredem directum.*

95. *An in diuisione hereditatis possit iudex vni ex heredibus applicare iuspatronatus.*

96. *An possit iuspatronatus transferri titulo habili in eos, qui ex fundatione non possunt acquirere iuspatronatus, vt in hæreticos, &c. de quibus suprà dictum est, vt donatione, hereditaria successione, venditione vniuersitatis.*

97. *An succedant in iure patronatus filij illegitimi, & quid de legitimatis.*

98. *Quando titulo habili, vt donatione, vel quia plures sunt heredes vnius patroni, iuspatronatus transfertur in plures, quo pacto illi plures sint patroni, scilicet, an omnes habeant vnam vocē, vel plures.*

99. *Quando computetur vox illorum, scilicet, an requiratur, vt faciant vocem, vt omnes concordent in præsentatione, quando plures sunt heredes, vel alio modo succedunt in iurepatronatus vnius.*

100. *An, quando sunt plures patroni totius iurispatronatus, vt si plures fundarunt, &c. requiratur, vt omnes concordent, vel sit eligendus præsentatus à maiori parte.*

101. *An, cùm patroni diuidunt vota sua æqualiter, v.g. duo patroni præsentant vnum, & duo alium, quis horum sit instituendus.*

102. *An quando vota præsentantium sunt æqualia, sint attendendæ ipsorum patronorum præsentantium qualitates, vt quòd aliqui ipsorum sint Clerici, alij laici; alij masculi, alij fœminæ.*

103. *An patroni ad præsentandum necessariò debeant conuenire, seu confluere in vnū locum, & sic omnes vocari, an sat sit, vt quilibet seorsum, & per se præsentet, & sic non sit necessarium eos vocari.*

DVBIVM XLVIII.

Quid sit ius patronatus, & quibus modis acquiratur.

1 Hic sunt aliqua de iurepatronatus in summa, & breui tractanda, latiùs videnda in Doctoribus citandis. Sit

2 Prima conclusio. Iuspatronatus, vt de illo in præsenti est sermo, *est ius præsentandi ad beneficium Ecclesiasticum, competens alicui in Ecclesia, eo quòd de consensu Episcopi eam construxit, vel dotauit, vel ipsemet, vel ille à quo tale iuspatronatus habuit.* Sic Sylu. *verb. iuspatronatus, initio, & ibi* alij summistæ.

3 Secunda conclusio. Sex modis acquiritur iuspatronatus, scilicet si construxit, vel fundauit, vel dotauit Ecclesiam. Patet ex *c. filijs 16. q. 7. c. nobis, de iurepatr.* Trid. *sess. 25. cap. 9. de refor.* Potest etiam ex priuilegio, consuetudine, & præscriptione acquiri. *cap. cura, de iurepatr. & d. cap. 9. Trident.*

4 Circa priores tres causas nota primò, non requiri omnes tres causas simul, sed quamlibet illarum; quia textus citati loquūtur disiunctiuè. & sic *l. 1. tit. 15. p. 1.* sic dicit. *Esto derecho gana el hombre por tres cosas: la primera por el suelo, que da a la Yglesia: la segunda porque da facienda: la tercera porque le da heredamiento, que dizen dote, de donde viuan los Clerigos, que le siruen.* Sic Gregor. Lopez *eadem l. 1.* Cardin. Cassiodorus, Rochus, quos refert, & sequitur Spino *speculo testam glossa 4. num. 28.*

5 Secundò nota, quòd, licèt cōstructor, ædificans, vel dotans nō reseruarit sibi iuspatronatus, adhuc ipso iure extantibus causis hoc ius acquirit, *cap. significauit, de testib.* vbi hoc notant Bald. Panor. Felin. & communis, vt refert, ac sequitur Padilla *l. altius, n. 2. C. de seruit. & aqua.* Greg. Lopez *d. l. 1. gloss. 6.* Rochus, & alij, quos refert, ac sequitur Spino *dicta glossa 4. n. 29.* Lambert. *de iurepatr. lib. 1. p. 1. q. 2. art. 4.* & ratio est, quia ius ipsum disponit, vt ædificans Ecclesiam, eo ipso acquirat iuspatronatus.

6 Tertiò nota, quòd dos data ad acquirendum iuspatronatus non sufficit qualiscumque, sed debet esse sufficiens. Spino *num. 30.* vbi alios refert: & multa de hac dote, & de his causis acquirendi iuspatronatus videnda sunt in Lambertino *de iurepatr. lib. 1. part. 1. à quæst. 2. vsque ad 9, inclusiuè, & quæst. 10. tractat. qualiter acquiratur consuetudine, priuilegio, vel præscriptione;* vbi *art. 4.* docet priuilegio solius Papæ posse Ecclesiam liberam effici patronatam; nec sat esse consensum Episcopi cum Capitulo. Et *quæst. 11.* tractat in quibus Ecclesiis acquiratur iuspatronatus, scilicet an in cathedralibus,

libus, collegiatis, hospitalibus, Collegiis, confraternitatibus, &c. De hac etiam dotatione vide Perez *l. 1. tit. 6. lib. 1. ordin. à fol.* 136. & Spino *à dicto num.* 30. & Gregor. Lopez *dict. l. 1.* & Syluest. *verbo iuspatronatus, quæst.* 1.

7 Quartò nota, non sat esse dictas causas, sed requiri, vt acquiratur ius patronatus, fieri de licentia Episcopi. Vnde construens, ædificans, vel dotans Ecclesiam absque Episcopi licentia, non acquirit iuspatronatus, *cap. nobis, de iure patr.* vbi omnes hoc tenent, vt refert, & sequitur Lambert. *de iurepatr. lib. 1. p. 1. q. 2. art.* 3. vbi quærit, an hic cõsensus Episcopi debeat interuenire ratione constructionis, vel dotationis, quasi nemo possit ædificare Ecclesiam sine consensu Episcopi, iuxta *cap. nemo, de consecrat. dist.* 1. vel requiratur alius consensus diœcesani ratione acquisitionis iurispatronatus: adeò, quòd faciens vnum ex tribus dictis, non acquirat iuspatronatus, nisi Episcopus consentiat, vt acquirat. Et ipse tenet, & latè probat, requiri hunc secundum consensum. At verius est, sat esse primum; si quidem ius concessit tale iuspatronatus facienti vnum ex illis, modò faciat cum consensu Episcopi. Sic Panorm. *dicto cap. nobis, not. ab.* 1. & videtur *ibi* tenere Innoc. & Archid. quos *ibi* refert Lambertinus. Idem Host. Direct. Mathesil. Paulus de Citadinis, Stephanus Caiet. quos *ibi* refert Lambert.

8 Quintò nota, sat esse consensum hunc Episcopi superuenire post fundationem, constructionem, vel dotationem, per *cap. cura, de iurepatron.* ibi, *aut Episcopi habuerit postea consensum.* Et tenet *ibi* Panor. Nauar. *lib. 3. consil. tit. de iurepatr. consil. 2. n.* 18. Rochus *tract. de iurepatron. verb. pro eo quod, à n. 7.* Lambert. *eodem tract. lib. 1. part. 1. quæst. 2. artic.* 12. & *art.* 14. probat, inferiorem Episcopo posse præstare hunc consensum, si habet iurisdictionem, quasi Episcopalem. Et *art.* 9. probat, idem posse Capitulum sede vacante, quia habet iurisdictionem quasi Episcopalem, & hic est actus iurisdictionis. Et *art.* 8. tractat cuius Episcopi consensus requiratur, an scilicet Episcopi originalis, vel domicilij, vel vbi est sita capella, vel Ecclesia. Et *art.* 7. an in dubio præsumatur interuenisse consensum; & *art.* 6. an sat sit consensus tacitus; & *art.* 16. & 17. probat, quòd si Episcopus sine causa neget præstare consensum, potest cogi, & debet per superiorem, vt Archiepiscopum.

9 Sextò nota, quòd, si plures concurrunt ad fundationem, inæqualiter tamen, omnes sunt patroni in solidum. Et si aliquis præstitit duo, quorum quodlibet est sufficiẽs ad iuspatronatus acquirendum, habebit duas voces; at si tantùm vnum fecit, at plus contribuit, quàm reliqui, licet omnes sint patroni in solidum, & singuli habeant singulas voces; at hic plus contribuens habebit pinguiorem vocem, quia scilicet existenti pari numero præualebit. Sic Lambert. *eodem tract. lib. 1. part. 1. quæst. 3. art. 8. l. 12. tit. 15. part. 1.* & *ibi* Greg. Lopez.

10 Tertia conclusio. Iuspatronatus non est quid spirituale, sed spirituali annexum. Hæc est D. Thomæ 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 4. quem omnes Theologi *ibi* sequuntur; vbi dicit, esse annexum spirituali, quia ordinatur ad spirituale, scilicet ad præsentandum ad beneficia; & patet etiam ex *cap. quanta, de iudic.* vbi sic dicitur, *Causa iurispatronatus ita connexa est spiritualibus causis, vt non nisi Ecclesiastico iudicio valeat definiri.* Sic Rochus, & multi alij, quos refert, & sequitur Lambert. *de iurepatr. lib. 3. quæst. 9. art.* 1. vbi concludit, esse partim spirituale, & partim temporale, & nomen sortiri à digniori, & sic dici spirituale.

Hinc fit, quòd causa iurispatronatus est fori tantùm Ecclesiastici, *cap. quanto, de iudic.* & docet Lambert. *ea q. 9. art.* 2. Nec potest talis causa compromitti in laicum: sicut nec ipsa præsentatio potest compromitti in laicum tanquam in arbitrum, quia arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum. *l. 1. ff. de arbitr.* Sic Lambertin. *ibi art.* 4. & refert Ioannem Andream, Panormitan. Butrio, Felinum, & alios. Immò nec iudex laicus potest cognoscere non tantùm principaliter, sed etiam incidenter, de iurepatronatus, Lambert. *ibi art.* 5. Nec potest transigi sine simonia super iurepatronatus, vel super ipsa præsentatione, interueniente aliquo temporali, vt cum aliis probat *ibi* Lambert. *art.* 6. Immò non tantùm causa iurispatronatus, sed etiam cognitio causæ iuris funerandi, pertinet ad iudicem Ecclesiasticum, vt probat *ibi* Lambert. *art.* 10. at de causa expensarum in sepulchro, seu funere factarum contra laicum potest cognosci per iudicem sæcularem. Lambert. *ibi art.* 10. in quo per plures articulos illius quæstionis videnda sunt alia spectantia ad hoc. 11

DVBIVM XLIX.

An ex bonis incertis, quæ quis tenetur restituere pauperibus, eo quòd non comparet dominus, possit instituere capellam, hospitale, vel monasterium, vt ipse cum suis successoribus habeat iuspatronatus.

Dvplex est sententia.

Prima dicit, non posse. Probatur ex *cap. pia mentis* 16. *q.* 7. & *cap. nouerint,* 10. *quæst.* 1. vbi definitur, non acquiri iuspatronatus, nisi ex largitione bonorum propriorum. Sic tenet Lambert. *de iurepatr. lib. 1. p. 1. q. 8. art.* 10. & VValdensis *de sacramentalibus, c.* 123. & citat D. Hieronym. in illud Matthæi 23. *Ædificatis sepulchra Prophetarum.* Ad idem est Salon. 2. 2. *q. 62. art. 5. controu. 7. fine,* vbi dicit, non posse expendi talia incerta pro celebratione Missarum, & probat, quia *cap. cum tu, de vsuris,* præcipitur, vt dentur pauperibus. 1

Secunda sententia probabilior tenet, posse. Ratio, quia non parum videtur dare de suo plenè restituendo, & nolens cõponi per Bullam; & sic dat, quòd sibi remitteretur. Et D. Hieronymus *loco citato* loquitur, quando dominus potest agnosci. Nec obstat *cap. cum tu,* quia nomine pauperum intelligitur quodcumque opus pium, vt ex multis Doctoribus probat Nauarra *lib. 4. de restit. cap. 2. n.* 40. Sic tenent Nau. *c. quando,* latinè *c. 22. n.* 22. 23. Enriquez *lib. 7. de indulg. cap. 33. num.* 5. Manuel *quæst. regul. tomo 2. quæst. 122. art.* 4. 2

DVBIVM L.

An iuspatronatus acquiri possit præscriptione.

Nota, quòd, aut Ecclesia à principio libera non fuit, sed patronum habuit; aut à principio fuit libera. 1

Si Ecclesia à principio libera non fuit, sed patronum 2

patronum habuit, tunc communis est sententia contra aliquos, posse præscribi iuspatronatus à laico aduersùs patronum alium; quia, licèt sit spirituali annexum, at potest possideri à laico. Sic Lambert. Rochus, & multi alij, quos refert, ac sequitur Couar. *reg. possessor, 2. p. §. 10. n.* 8 Perez *lib. 1. ordin. tit. 6. l. 1. q. 6. fol.* 137. *fine.* Menochius *consil.* 90. *n.* 51. *volum.* 1. Bototus *consil.* 12. *n.* 11. *lib.* 1. Roland. à Valle *consil* 47. *num.* 33. *lib.* 1. Molina *tomo* 1. *de iust. tract.* 2. *disput.* 70. *pag.* 430. Padilla *l. si aquam, num.* 54. *C. de seruit. & aqua.* Azebedo *lib.* 1. *recopil. tit.* 6. *l.* 1. *num.* 4.

At dubium est, quanto tempore præscribatur. Triplex est sententia.

3 Prima dicit, requiri quadraginta annos cum titulo, vel tempus immemoriale sine titulo. Sic Dominicus, quem refert Couarr. *eo num* 8. & potest probari ex Trident. *sess.* 25. *cap.* 9 *de reform.* vbi expressè decernitur, iuspatronatus præscribi non posse absque titulo, nisi tempore immemoriali.

4 Secunda sententia docet, semper requiri quadraginta annos, etiam absque titulo. Ratio, quia contra Ecclesiam non præscribitur, nisi 40. annis; at hîc præscribitur contra Ecclesiam, cuius interest non mutare patronos; sic Federicus, Decius, Corneus, Lambert. quos refert, ac sequitur Cou. *eo num.* 8. Azebedo, & Perez *suprà.*

5 Tertia sententia probabilior ait, præscribi decem annis inter præsentes, & 20. inter absentes. (Molina addit hoc esse, quando adest titulus, quando verò ille deest, requiri 30. annos.) Probatur, quia hoc non est in præiudicium Ecclesiæ, & sic non præscribitur contra illam, sed contra priuatum patronum; quia Ecclesiæ parùm admodum interest hunc, vel illum habere patronum: & æquè potest, vt præscribens sit vtilior, quàm alius patronus; sicut econtratio. Item, quia sine iure expresso, aut vrgenti ratione recedendum non est à tempore, quo priuatus de iure communi aduersùs priuatum præscribere solet res immobiles. Sic Rochus, Ioan. Andr. & alij, quos refert Couarr. *dicto num.* 8. P. Molina *suprà.*

6 Ad decretum Trid. *sess.* 25. *cap.* 9. respondet benè Azebedo *suprà* intelligi quando præscribitur contra Ecclesiam liberam: vt patet ex textu, ibi, *in seruitutem; quod à multis imprudenter fit, redigantur.* Vnde quando præscribitur contra Ecclesiam patronum habentem, ius commune in sua vi manet, & est locus variis Doctorum opinionibus.

7 Si autem Ecclesia libera sit, licèt communis sententia ferè omnium sit, laicum non posse præscribere iuspatronatus, vt refert Cou. *eodem.* §. 10. *num.* 2. vbi multos refert: & idem tenet Perez *dict. l.* 1. *fol.* 14. At ipse Couar. *dict.* §. 10. *num.* 2. *vers. hac autem,* cum aliis, quos *ibi* refert, dicit, fortè verius esse, posse præscribi; quod idem tenet Menochius *dicto consil.* 90. *num.* 52. &, saltem in hoc casu, dicit Couarr. *num.* 3. esse communem sententiam, & tenet Perez *ibi*; & Molina *dicto tract.* 2. *disp.* 75. *pag.* 449. posse præscribi, quando scilicet non est omnino certum Ecclesiam fuisse liberam: & qui præscribere debent iuspatronatus, sunt patochiani ipsi; tunc enim propter probabilitatem, quæ est, ab eis fuisse constructam, & propter obsequium, & onera, quæ illius vtilitatem quotidie præstare solent, poterunt præscribere tempore ordinario 40. annorum absque titulo, ad hûc solum

effectum, vt non possent ab eo expelli, dum non constat, ad eos non pertinere.

Item licèt, quando Ecclesia est collegiata, Rectoris, & Prælati electio non pertineat ad patronum, sed ad Capitulum, approbatio verò electi ad patronum, nec valet consuetudo in contrarium, nisi patronus hoc tempore fundationis, vel dotationis reseruasset, *cap. sacrosancta, & cap. Messana, de elect.* At potest hoc præscribi: & sic, quando patroni à tempore immemoriali sunt in possessione eligendi, & nominandi Rectores Ecclesiarum collegialiũ, in hoc sensu censendi sunt præscripsisse ius illud, quòd non valeant eo spoliari, ac deiici, esto, nullum aliũ titulum probent, ac ostendant. Et in hoc sensu Reges Hispaniæ censendi sunt præscripsisse ius eligendi, ac nominandi Rectores, ac Prælatos in Ecclesiis collegiatis, & cathedralibus. Et in hoc sensu accipienda sunt *cap. nobis, de iure patr. & cap. generali, de elect. in* 6. quæ huic fauent sententiæ. Et longè apertiùs (ait P. Molina) fauet Trid. *sess.* 25. *c.* 9. *de reform.* Sic tenet Couarr. *eo num.* 3. 4. 5. alios citans, P. Molina *d. pag.* 449. 8

Dvbivm LI.

An per decretum Trid. sess 25. c. 9. de reform. *auferatur priuilegium, quod habent aliqui domini temporales præsentandi in suis oppidis, vt habet Dux Alba, & aly.*

Qvidam Theologi Salmantini, viri docti, de hac re consulti affirmarunt, auferri, nisi priuilegium sit ex iis, quæ ibi permittit Concilium, & videri non esse ex illis, quia tale priuilegium non habetur ratione dotationis, nec fundationis, nec titulo antiquæ, & legitimæ præscriptionis, sed ex moderna concessione Papæ. Addunt tamen prædicti Doctores nullum esse iniiciendum scrupulum obtinenti beneficium ex hac præsentatione, donec per iudicem declaretur, hoc ius præsentandi esse iniustum, & cessasse: & ita mihi dicendum videtur. 1

Dvbivm LII.

An possint patroni ab Ecclesia patronata exigere aliquod seruitium, vel aliquid temporale, vt censum; vel aliquod grauamen inferre, & certos cereos à presbytero certa die habere, vel similia in iuris patronatus recognitionem.

Sit prima conclusio. Patronus habet hoc emolumentum, quòd, si ad egestatem deueniat, est alendus de redditibus Ecclesiæ, vt capellaniæ vltra necessaria remanentibus, *cap. nobis, in fine, de iure patron. cap. quicumque, el* 2. 16. *quæst.* 7. Sic Spino *speculo testament. glossa* 4. *num.* 7. *l.* 2. *tit.* 15. *partita* 1. & *ibi* Gregor. Lopez. Syluest. *verbo iuspatronatus, quæst.* 3. Angel. & Tabien. *ibi initio.* Armil *num.* 3. Lambert. latè *de iure patron. lib.* 3. *quæst.* 5. per plures articulos, vbi tractat, an, quando collegium fundat, sint præstanda talia alimenta omnibus de collegio; &, an toti familiæ patroni sint præstanda: & quando inæqualiter fundant, an debeant habere inæqualia alimenta. Et qualis debeat esse inopia, vide Gregorium Lopez *ibi.* 1

Secunda conclusio. Hoc ius alimentorum, quod habet 2

habet patronus ex dispositione ioris, & honor in processione, qui deberur suæ personæ, iuxta *cap. nobis. §. finali, de iure patronat.* licèt temporalia sint, non possunt vendi. Ratio, quia hoc ius ita est annexum iuri patronatus, vt non possit ab ipso abdicari, nec est perpetuum, sed tunc, cùm patronus deuenit ad inopiam. Sic Panorm. *cap. preterea, el 2. fine, de iure patr.* & *ibi* Capta, & *ibi* Satra. Rochus *de iure patr. verbo, & vtile, q.* 1. Lambert. *dicta q. 3. art.* 15. vbi addit, quòd, postquam deuenerit ad inopiā, quia alimenta dantur mensatim, vel annuatim, vel in pecunia partim, & partim in aliis rebus, talia percipienda ab Ecclesia, poterunt per patronum alicui loeari pro tanta pecunia; quia tunc non abdicaretur ius alimentorum à iure patronatus, nec alimentaretur patronus per mediam personā, sed venderet annua percipienda pro prædictis, vt inde emeret alimenta ad libitum.

3 Tertia conclusio. Vltra hæc alimenta, non potest patronus ab Ecclesia exigere aliquod seruitium, vel aliquid temporale, scilicet censum, vel aliquod grauamen inferre, nisi concurrant duæ cōditiones: altera est, quòd in limine fundationis, & non sat est postea, id apposuerit: altera, vt interuenerit licentia diœcesani. Patet ex *cap. preterea, el 2. de iure patr.* vbi id tenet glossa, Panot. & omnes, vt refert, & sequitur Lambert. *de iure patron. lib. 1. p. 1. q. 9. art. 1. n. 81. vsque ad* 85. Sarra & Paulus de Citadinis, quos refert *ibi glossa cap. si quis basilicam, de consecr. dist. 1. & cap. sic quidam 10. q. 1.* Bald. *c. eum Bertholdus, de sen. & re iud.* Stephanus Cai. *cap. fin. de elect. in 6.* Rochus *de iure patron. verbo, pro eo, quod, q. 12. & verbo vtile, quæst.* 2. Syluest. *verbo, iuspatronatus, quæst.* 3. vbi Angel. *num.* 23. Arm. *n.* 11. Tabien. *quæst.* 21. Petez *lib. 1. ordin. tit. 6. l. 1. fol. 147. pag. 1.* Quod ampliùs confirmatur ex Trid. *sess.* 25. *cap. 9. de refor. verf. patroni autem* vbi præcipitur patronis beneficiorum cuiuscumque ordinis, & dignitatis, vt nullatenus, nullàve causā, vel occasione se ingerant in perceptione fructuū, prouentuū, vel obuentionum quorumcumque beneficiorum, sed illos liberè Rectori, vel beneficiato, non obstante quacumque consuetudine, distribuēdos dimittant. Et *sess.* 22. *de refor. c.* 11. dicitur, quòd incurrant eo ipso excommunicationem, & eo ipso iure priuati existant iure patronatus, si aliter fecerint. Et id notat Spino *dicta glossa 4. n. 7. & sess. 14. de reform. c. 3.* sic dicitor: *Patroni verò in his, quæ ad sacramentorum administrationem spectant, nullatenus se præsumant ingerere, nec visitationi ornamentorum Ecclesiæ, bonorum stabilium, seu fabricarum prouentibus se immisceant, nisi quatenus id eis ex institutione, & fundatione competat, sed Episcopi ipsi id faciant, & fabricarum redditus in vsus Ecclesiæ necessarios, & vtiles, prout sibi expedire visum magis fuerit, expendi curent.*

4 Amplia conclusionem, vt possit patronus io limine fundationis de licentia Episcopi reseruare aliquod seruitium, non tantùm sibi, sed etiam alteri: textos est, & *ibi* colligit Panorm. *cap. quanto, de censibus, notab.* 1. Rochus *supra verbo, & vtile, quæst.* 2. Barbat. *consil. 13. volum.* 1. Lambert. *dicta quæst. 9. art. 1. num.* 86.

5 Secundò amplia, vt non solùm possit patronus reseruare sibi aliquid annuatim soluendum, sed etiam, quòd fructus Ecclesiæ, quando contigerit illam vacare, ad se spectent. Sic glossa *cap. generali, verbo fundatione, de electione in 6.* Rochus *ibidem*, Lambertin. *eodem articul. 1. num.* 87.

Tertiò in quantum dicit conclusio, nil posse 6 accipere, nisi reseruauerit in limine fundationis, intellige, nisi consuetudo haberet clerū dare aliquid præsentanti, licèt temporale, vel aliquos cereos certa die, tenebit enim talis consuetudo. Sic Lambert. *lib. 3. de iure patr. q. 3. art.* 16. Quod intelligi debet de consuetudine immemoriali: nam aliam consuetudinem reprobat Concilium Trid. *sess. 25. cap. 9. de reform. verf. Patroni autem* quia tunc credendum est, in ipsa fundatione fuisse sibi legitimè reseruatum. Hine

Infertur primò, quid sit respondendum Comiti 7 de Monte Regio, qui habet ius præsentandi ad beneficia sui status, & ex singulis præsētationibus exigit vnum marcum, id est, 65. argenteos, & eius Secretarius *vna dobla*, id est, vigintiquinque argenteos, & octomarauetinos: & præter hæc curati prædictorum beneficiorum soluunt singulis annis certum quid, quod vocant *iura patronatus*, vt quatuor fanecastritici, &c. Dicēdum enim est, quòd, si extat consuetudo immemorialis (vt fertur extare) & Comes implet obligationes patroni, quas de iure habet, potest tutā conscientia exigere. Nec obstat Trid. *sess. 24. de refor cap.* 14 quod videtur in oppositum, & derogat consuetudinē contrariam, etiam immemorabilem; quia Concilium solùm videtur loqui cum Episcopis, quibus præcipit, vt diligenter cognoscant de talibus consuetudinibus, & illis tantùm exceptis, quas, vt laudabiles, probauerint, reliquas aboleant. Ex quo dat intelligere, quòd potest id aliquando iustè introduci, & immemorialis consuetudo regulariter præsumitur iusta. Vnde dum Episcopus eam non condemnauerit, non est cur condemnet confessor. Ita subscripserunt nonnulli docti recentiores.

Secundò infertur, quòd nec pro expensis factis 8 in lite super iuspattonatus potest patronus exigere aliquid à præsentato, alias esset simonia.

Tertiò infertur, populum habentem iuspatro- 9 natus non potuisse exigere à presbytero cereos in recognitionem iurispatronatus, ex quo illud non fuit sibi reseruatum tempore fundationis. Sic Panor. *d. cap. præterea*, per illud c. Lambert. *de iurepatr. lib. 1. p. 1. q. 9. art. 1. n.* 81. Sylu. Ang. Arm. *vbi suprà.*

Quartò infertur, quòd, si patronus in testamen- 10 to mandauit, Ecclesiam construi, & reseruauit aliquam pensionem filiis annuatim soluēdam, si Episcopus non consensit, non poterūt filij eā exigere. Sic Lambert. *eodem. art. 1. n.* 83. dicēs, esse omnium. *d. cap præterea*, & *ibi* tenet Panor. & Sylu. *dicta q.* 3.

Limitanda tamen est tertia conclusio posita, in 11 quantum dicit, posse patronum in limine fundationis reseruare sibi aliquid de consensu Episcopi, vt intelligatur, quando dedit dotem pinguem, & superabundantem, secus, si tantùm dedit necessariam ad sustentationem ministrorum. Sic Lambert. *dict. art. 1. n.* 92. Rochus *de iure patr. verbo, & vtile, q.* 2. Paulus de Citadinis *de iurepatr. 6. p. art. 4. q.* 11. Panor. *c. 1. de censib.* Syluest. *verbo iuspatr. q.* 3. Angel. *num.* 23. Tabien. *quæst.* 21. Arm. *num.* 11.

Secundò limita, quando pensiones, vel alia 12 grauamina imposita essent moderata: si enim Episcopus concederet in limine fundationis pensionem immoderatam patrono, vel ex postfacto inciperet multùm grauari Ecclesia, potest reduci ad debitam moderationem. Sic Panormitan. & Catdin.

Cardin. *cap. præterea, el 2. de iurepatr.* Lambert. *dicto art. 1. num. 93.*

13 Tertiò limita, nisi ex necessitate dotaret quis Ecclesiam, quia scilicet ad id teneretur, vt quia promisit, &c. tunc enim non potest imponere aliquod onus. Sic Lambert. *dicto art. 1. num. 94. 95.*

14 Quartò limita, nisi census, seu onus imponeretur super manso Ecclesiæ, id est, super fundo, quo fundata est Ecclesia, vel super fundo, ex quo habetur panis, & vinum, vel super loco, in quo cadauera mortuorum sepeliuntur, id est, cœmeterio; non enim tenetet reseruatio, etiam de consensu Episcopi; quia hæc loca debent esse libera. Sic Lambert. alios referens, & textus *dicto art. 1. n.* 88. 89. 90.

15 Quarta conclusio. Quando locus religiosus, scilicet monasterium, in proprio solo propriis expensis Ecclesiam construxit, habet in eo omnia temporalia, sicut Episcopus omnia spiritualia, *cap. cum & plantare. §. & in Ecclesiis, de priuileg. & cap. 1. de capel. Monach.* & nihilominus hoc dictus locus ius præsentandi, *cap. sicut, de suppl. neglig. Prælat.* Sic Syluest. *verbo iuspatronatus, q. 3.* Angel. *ibi num. 23.* Atmil. *num. 11.* Tabiena *quæst. 21.*

16 Quinta conclusio. Licèt aliqui sentiant, quos refert Lambert. *vbi infrà*, non posse patronum vendere hunc censum, quem in limine fundationis reseruauit sibi; quia est coniunctus cum iurepatronatus: at multò verius est, posse vendi cuicumque laico, etiam sine diœcesani licentia. Ratio, quia est merè temporale, & separatum hoc à iurepatronatus, & non est, sicut ius alimentorum, & honoris, quod non posse vendi dixi *in secunda conclusione*; hoc enim onus est iure communi coniunctum cum iurepatronatus, illud verò tantum abest, vt sit coniunctum, vt sit contra ius commune, & ideo diximus, esse necessariam licentiam diœcesani ad imponendum: & potest, vt diximus, patronus, non tantùm sibi, sed etiam alteri, hunc censum reseruare; ergo non est coniunctus cum iurepatronatus. Sic Syluest. *dicta quæst. 3.* & Angel. *num. 23.* Buttio, Cardin. Panorm. Capra, *cap. præterea el 2. de iurepatr.* Lambert. *de iurepatr. lib. 3. q. 3. art. 17.* vbi addit *num. 6.* quòd si Ecclesia velit emere, præferetur cuicumque emptori.

17 An verò possit patronus in limine fundationis quascumque alias conditiones apponere, vt, quòd capellanus sit ad nutum amobilis, dixi *suprà lib. 2. cap. 1. dub. 10. de accept. person.*

18 Vltima conclusio. Si quis promitteret patrono pensionem, si ipsum præsentat ad beneficium, est manifesta simonia, vt constat ex supradictis; at si patronus haberet iustam causam retinendi pensionem pro se, vel aliquo suorum, posset petere à Pontifice Romano, vt concederet eam pensionem super illo beneficio, cuius est patronus; sicut posset petere super quocumque alio beneficio. Et ita facit quotidie Rex Hispaniæ in Episcopatibus. Et in hoc casu non datur beneficium pro pensione, nec patronus præsentat illum pro ea pensione, licèt non præsentaret, si nollet consentire pensionem. Nec est dicendum, quòd in hoc casu præsentatus promittit patrono pensionem pro beneficio, sed vult patronus impetrare à Papa pensionem illam moderatam ex pingui beneficio, quandoquidem habet iustam causam ad id; & , quòd beneficiato remaneant reliqui redditus, siquidem sunt sufficientes, vt supponimus; quia aliàs non esset iusta pensio. Quòd, si non fuerit contentus beneficiatus, patronus quæret alium, qui sit contentus illis redditibus; non tamen potest fieri pactum, quòd præsentatus soluat pensionem illam, intetim, dum literæ Romæ expediuntur, & veniunt, vel, quòd fiat collatio beneficij per ordinarium, & postea consentiet, vt impetretur pensio à Pontifice; sed esset in vtroque casu manifesta simonia, cùm ante beneplacitum Papæ executioni mandetur pactum, vt dixi *suprà dub. 39.* Sic docti iuniores.

Dubium LIII.

Quid sit iuspatronatus laicum, siue sæculare, & Ecclesiasticum, seu patronus laicus, & Ecclesiasticus, & qualiter inter se differant.

Dico primò, patronus laicus, siue sæcularis, seu iuspatronatus laicum, seu sæculare est, quando quis Ecclesiam fundauit ex suo patrimonio; vel ius habet ab eo, qui eam de patrimonio, & bonis patrimonialibus construxit. Vnde non refert, patronum esse Clericum; siquidem & is patronis laicis annumerabitur, si ius hoc nactus fuerit ratione proprij patrimonij. Sic glossa *cap. cum dilectus, de iurepatron. verf. laicus, & Clem. 1. eodem tit. verf. Præsentare.* Spino *speculo testam. glossa 4. num. 15.* Petez *lib. 1. ordin. tit. 6. l. 2. fol. 150.* Rebuff. *praxi benef. 3. part. signaturæ, verbo, Necnon, & iurispatronatus, num. 7.* Couar. *pract. cap. 36. num. 2.* Lambert. *de iurepatron. lib. 1. part. 1. quæst. 1. art. 5.* Rochus *eodem tract. verbo ius, quæst. 7.* Syluest. *verbo, iuspatronatus, quæst. 6. dicto 2.* Angel. *ibi num. 27.* Tabien. *ibi fine.* Panorm. *cap. eam te, & cap. illud, de iurepatron.* Gregor. Lopez *l. 7. verf. Cabildo, tit. 15. p. 1. & l. 13. verf. Eno por razon.* 1

Secundò dico, quòd patronus Ecclesiasticus dicitur, quoties ex Ecclesiæ bonis, id est, bonis beneficiorum, Ecclesia construitur, vel dotatur, aut ratione Ecclesiæ, aut Ecclesiasticæ dignitatis competit alicui. Sic Rochus, Lambert. Couarr. Perez ibi, Gregor. Lopez *l. 13. tit. 15. p. 1. verf. Clerigo.* Rebuffus *suprà num. 8.* Felinus, quem *ibi* refert; Spino *num. 16.* 2

Hinc fit, quòd, licèt iuspatronatus laicorum transeat in Clericum, non ex hoc Ecclesiasticum iudicatur, sed laicorum, quando non competit ratione dignitatis Ecclesiasticæ. Sic colligitur ex Doctoribus citatis pro secundo dicto, & tenet Spino *suprà num. 17.* 3

Secundò fit, quòd, licèt iuspatronatus originem habuerit ex patrimonio alicuius laici, si tamen fuerit, vel ab initio, vel postea, donatione, testamento, vel alio quouis titulo, in Ecclesiam translatum, vel in Collegium Ecclesiasticum Canonicorum sæcularium, vel regularium, ita quòd ad id collegium pertineat præsentatio, dicetur, quoad omnia, iuspatronatus Ecclesiasticum. Sic expressè colligitur ex *cap. vnico. § finali, de iurepatron. in 6.* & tenent Sozinus, Felin. Parisius, quos refert, & sequitur Couar. *d. num. 5.* Gregor. Lopez *l. 13. verf. Clerigo,* Lambert. *suprà art. 8. & 9.* 4

Tertiò dico; quando est dubium, si iuspatronatus fundatum est à Clerico habente beneficiorum redditus, & bona patrimonialia, an fundatum sit ex redditibus beneficiorum, & sic sit Ecclesiasticum, vel ex patrimonio, & sic sit sæculare; 5

aliqui dicunt, præsumi fundatum ex redditibus beneficij; quia hos tenentur Clerici in pios erogare vsus, deducta sustentatione. Sic Felin. *cap. ex literis. de constit. num.* 3. & concludit, in hoc esse cogitandum. At Rochus *de iurepatron. verbo ius, q.* 4. dicit, hoc dubium esse decidendum, sicut deciditur dubium, an acquisita à Clerico censeantur in dubio acquisita de bonis Ecclesiæ, vel de patrimonio; *in quo*, inquit, *vera resolutio est, quòd de vtrisque*; & sic censebitur hoc iuspatronatus mixtum, scilicet partim sæculare, & partim Ecclesiasticum: *nec curandum*, inquit, *est, quòd maiores redditus percipiantur de beneficio, quàm de patrimonio, vel econtra; quia, quando plures fundant, vel dotant Ecclesiam, ita est patronus, qui confert plus, sicut qui minus.*

6 Quartò dico, quòd in dubio, an iuspatronatus sit acquisitum ex priuilegio, vel dotatione, &c. præsumitur, esse acquisitum ex constructione, dotatione, vel fundatione, nam hic acquirendi modus est conformis iuri communi. Sic Panormit. Cassiodorus, Cardin. quos refert, ac sequitur Couar. *quæst. pract. c.* 36. *num.* 6. *vers. Quarto.* Lambert. *lib.* 2. *quæst.* 6. *part.* 1. *art.* 6. *num.* 57.

7 Quintò dico; quando iuspatronatus pertinet ad collegium, si maior, vel par numerus hominum collegij est clericorum, dicitur Ecclesiasticum; si verò maior pars est laicorum, dicitur sæculare. Ratio, quia in priori casu collegium dicitur Ecclesiasticum; in posteriori verò sæculare, vt dixi *suprà lib.* 3. *cap.* 1. *de iudice, & aliis iust. dub.* 30. Sic Lignanus *cap. dilectus, el* 3. *de præbend.* Felin. *cap. ex literis, de constit. num.* 3. Lambert. *de iurepatron. lib.* 1. *p.* 1. *q.* 1. *art.* 7. licèt Rochus *de iurepatron. verbo, ius, q.* 2. dicat, non attendi numerú personarum, sed esse Ecclesiasticum, licèt plures laici sint.

8 Sextò dico, quòd, licèt aliqui dicant, esse iuspatronatus Ecclesiasticum, quod pertinet ad confraternitates, id est, *Cofradias*, laicorum, quoties fraternitas adhæret alicui Ecclesiæ, à qua nomen accipit, & titulum, vt confraternitas sancti Petri, &c. Sic Lambert. *de iurepatron. lib.* 1. *part.* 1. *quæst.* 1. *art.* 10. *num.* 4. & Hieronymus Paulus *in pract. Cancel. vers. in causa mea Maioricensi*; at verius est, esse sæculare, & laicorum. nam, & si hæc confraternitas causa pietatis instituta sit, & affixa sit alicui Ecclesiæ, ipsi tamen, ex quibus confraternitas constat, & ad quorum suffragia fit præsentatio, sunt omnino laici, & ad hanc vniuersitatem laicorum præsentatio pertinet, & non ad Ecclesiam, nec ad aliquam Ecclesiasticam dignitatem. Sic Felin. *tract. quando litera Apostolica, limit.* 4. Rochus *de iurepatron. verbo ius, quæst.* 7. *principali, quæst.* 3. *accessoria, num.* 17. Couar. *quæst. pract. cap.* 36. *num.* 8. *vers. septimo.*

9 Septimò dico, quòd potissimæ differentiæ inter iuspatronatus sæculare, & Ecclesiasticum, sunt quatuor.

Prima, quoad derogationem; quia iuripatronatus laicorum solus Papa potest derogare, nec censetur derogare, nisi facta expressa mentione, quòd ad laicos pertineat, nec clauditur in generalibus derogationibus, nec in generali reseruatione beneficiorum; at iuripatronatus Ecclesiastico potest etiam Legatus à latere derogare, & clauditur in generali derogatione, & reseruatione.

Secunda est, quòd patronus laicus habet quadrimestre ad præsentandum; Ecclesiasticus verò semestre.

Tertia, patronus laicus, vbi semel præsentauit, potest variare; at Ecclesiasticus non.

Quarta, quòd Ecclesiasticus eligens scienter indignum, priuatur illa vice potestate præsentandi, sæcularis verò non.

De tribus prioribus differentiis sigillatim agendum est dubiis sequentibus. nam de quarta latè diximus *suprà lib.* 2. *cap.* 1. *de accept. person. dub.* 6. Has differentias congerit Lambert. *de iurepatron. lib.* 3. *quæst.* 10. *art.* 1.

10 Nota cum Lambert. *de iurepatron. lib.* 1. *part.* 1. *quæst.* 10. *art.* 3. *num.* 2. quòd hæ differentiæ aliquæ tendunt in fauorem patroni laici, & aliquæ in fauorem Ecclesiastici, & aliquæ in damnum: vt, quòd non possit Legatus à latere derogare, nec Papa censeatur derogare, nisi, facta speciali mentione, nec claudatur in generali reseruatione; & quòd possit variare, est in fauorem patroni laici; in damnum verò ipsius est, quòd habeat tantùm quadrimestre ad præsentandum; Ecclesiasticus verò habet in fauorem maius tempus, scilicet semestre; at in damnum habet, quòd non potest variare, &, quòd Legatus à latere potest huic patronatui derogare, & clauditur sub generali derogatione, & reseruatione, &, quòd, si eligit indignum, priuatur illa vice iure præsentandi.

11 Octauò dico, quòd, vbi iuspatronatus pertinet simul ad Clericum ratione Ecclesiæ, & ad laicum ratione patrimonij, & sic partim est Ecclesiasticum, & partim sæculare, licèt quidam dicant, censeri Ecclesiasticum, etiam quoad derogationem, & alia. Sic Rota, Staphilæus, Panorm. Rochus, quos refert Couar. *vbi infra*; at dicendum est, censeri Ecclesiasticum, quoad priuilegia, & commoda iurispatronatus Ecclesiastici, hæc enim, ratione communionis, sortietur patronus laicus, vnde habebit semestre ad præsentandum; at, quoad incommoda, & damna Ecclesiastici, vt quoad derogationem, &c. censebitur laicum, & sæculare. Sic Lambert. *de iurepatron. lib.* 1. *part.* 1. *quæst.* 1. *art.* 6. Panorm. *cap. fin. de iurepatron.* Feder Felin. Rochus, Cassiadorus, Gigas, Barbatius, quos refert, ac sequitur Couar. *quæst. pract. cap.* 36. *num.* 5. Rebuff. *tract. de nominat. quæst.* 15. *num.* 7. *&* 3. *part signatura, verb. necnon & iurispatronatus, num.* 68. Dominicus, & Francus *cap. vnico, ad finem, de iurepatron. in* 6. Gregor Lopez *l.* 13. *tit.* 15. *part.* 1. *vers. Clerigo.* Et, quòd talis patronus laicus habeat ratione communionis semestre ad præsentandum, velut Ecclesiasticus, docent etiam glos. *cap. vnico, de iurepatron. in* 6. *vers. Ecclesiasticus.* Syluest. *verbo iuspatronatus, quæst.* 6. *dicto* 2. Angel. *ibi num.* 27. Tabiena *ibi in fine.*

12 Hoc tamen limita, nisi iuspatronatus ad vnum laicum, & ad duos clericos ratione Ecclesiarum pertineret, ita quidem, quòd maior pars ex duobus Clericis, & potentius suffragium constaret, quoad præsentationem, vt, quando iuspatronatus pertineret ad Decanum Ecclesiæ alicuius, & ad Priorem monasterij, & ad Petrum laicum; tunc enim censeretur Ecclesiasticus, etiam quoad derogationem, Couar. *ibi*, alios referens; at quando pertineret ad duos laicos ratione patrimonij, & ad vnum Ecclesiasticum ratione Ecclesiæ, adhuc gauderet commodis Ecclesiastici patronatus, & haberet semestre ad præsentandum. Sic Lambert. *de iurepatr. lib.* 2. *part.* 2 *quæst.* 1. *art.* 3. *num.* 1.

13 Hinc infertur, quòd, si duo sint patroni laici,

&

& alter donet patronatum Ecclesiæ; alter laicus habebit semestre, sicut Ecclesia, ratione communionis ad præsentandum. Sic Lambert. *eodem lib. 2. part. 2. quæst. 1. art. 5.*

14 Nonò dico, quòd patronus ex priuilegio, si non constat ex eo, an sit laicus, vel Ecclesiasticus, censetur Ecclesiasticus, quoad prærogatiuas, & fauorabilia laici; at in damnosis censetur laicus: similiter, quoad prærogatiuas Ecclesiastici, censetur laicus: itaque habet damna vtriusque. Sic multos referens, & probans Lambert. *de iurepatron. lib. 1. part. 1. quæst. 10. art. 3. num. 3.* at *num. 5.* excipit, posse variare: licèt enim sit fauor laici; at competit etiam huic, quia procedit in eo eadem ratio, quæ in laico patrono; ideo enim hic potest variare, quia habet tantùm quadrimestre ad præsentandum. Cùm ergo patronus ex priuilegio similiter habeat tantùm quadrimestre, poterit variare. Et *art. 9. num. 2.* dicit, quòd similiter patronus ex præscriptione dicitur Ecclesiasticus in damnosis, & similiter sæcularis in damnosis, sicut diximus de patrono ex priuilegio: & refert alios; & *lib. 2. p. 2. quæst. 7 art. 18.* quærens, an patronus ex præscriptione possit variare? respondet, quòd si præscripsit posse variare, potest; si verò tantùm præscripsit posse præsentare, non potest variare: & in dubio non potest variare; quia præscriptio est strictissimi iuris, licèt Spino *speculo testam. glossa 4. n. 77.* dicat, patronum ex præscriptione, vel priuilegio posse variare.

DVBIVM LIV.

An possit derogari iuripatronatus ita, vt absque patroni præsentatione, vel alij, quàm præsentato per patronum, possit beneficium conferri.

1 DE Legato à latere, an hoc possit, dicam *tomo sequenti*, vbi de potestate Legati de latere, quòd patronatui Ecclesiastico potest derogare, laico verò non; quando verò pertinet simul ad laicum, & Clericum, iam constat ex dubio præcedenti, quòd tunc non potest derogare, quia censetur laicus in his, quæ sunt fauorabilia laico, quale est hoc. Sit

2 Prima conclusio. Potest summus Pontifex derogare, non tantùm iuripatronatus Ecclesiastico, sed etiam laicorum. Sic glossa *Clem. 2. de præb. verf. Apostolicæ.* Archid. *cap. pra. 16. quæst. 7.* Innoc. Panor. Felin. Rochus, Lambert. Ioan. Andr. Domin. Francus, quos refert, ac sequitur, dicens, esse omnium, Couar. *quæst. pract. cap. 36. num. 1.* Perez *lib. 1. ordin. tit. 6. l. 2. verf. dubitatur tamen, fol. 149.* Gregor. Lopez *l. 13. tit. 15. part. 1. verf. magner.* Rebuffus *benefic. 3. part. signatura, verb. Necnon, & iurispatronatus num. 30.* & omnes.

3 Secunda conclusio. Non censetur Pontifex derogare iuripatronatus laicorum, nisi id expressim ex literis constiterit. Sic Glossa, Perez, Gregor. Lopez, Couar. *ibi*, qui addit, sic propè omnium concordi sententia, quos prima conclusione citaui, definiri. Idem Lapus *allegatione 96.* Ioan. Andr. quem refert, ac sequitur Rebuffus *suprà num. 5. 6.* Azebedo multos referens *lib. 1. recopil. tit. 6. l. 5. n. 2.* Spino *speculo testam. glossa 4. num. 44.* Menochius *consil. 9. num. 49. volum 1.*

4 Vnde non valet prouisio beneficij facta à Papa, quando pertinet ad laicorum patronatum, si non fiat talis derogatio. Sic Rebuffus, Azebedo, Spino *proximè citati.*

5 Nota, non sat esse, quòd in literis fiat mentio, & dicatur, *ad cuiuscumque collationem, seu præsentationem pertineat*; non enim adhuc comprehenditur beneficium, quod spectat ad præsentationem laicorum. Sic Lapus, Dominicus, Ioan. Andr. Felin. Staphilæus, Barbat. Lambert. Anchar. Francus, quos refert, ac sequitur Couar. *eodem cap. 36. n. 1.* Rebuf. *suprà num. 9. & 34.* Spino *num. 44.* Menochius, & Perez *ibidem.*

6 Immò, si est patronatus pertinens ad Regem, Ducem, Marchionem, vel Comitem, non sat est, quòd in literis fiat mentio patronatus laicorum, nisi fuerit adiectum, quòd patronatus ad Regem, Ducem, Marchionem, vel Comitem spectat. Sic Lambert. Felin. Ioan. Lupus, quos refert, & sequitur Couar. *eodem cap. 36. num. 1.* dicens esse ad hoc regulam Cancellariæ 40. *& num. 4* & Rebuf. *suprà num. 61. 62.*

7 Vnde hoc discrimen passim constituitur inter patronatum Ecclesiasticum, & laicorum, vt priori derogatum censeatur per collationem à Papa factam, etiamsi nulla fiat eiusdem patronatus in literis mentio; posteriori verò non derogetur, nisi fiat mentio specialis. Sic Cassiodorus, Angel. Lambert. Rota, Felin. quos refert, ac sequitur Couar. *eo cap. 36. num. 1.* Perez *suprà fol. 150.* Rebuff. *suprà num. 6.* & dicit Couar. esse omnium, *cap. 2. de præbend. in 6.* & est pro hoc textus optimus *cap. super eo, de offic. delegati.* & addit Rebuff. *eo num. 6.* similiter non esse necessariam specialem patronatus Ecclesiastici mentionem, quando conferret beneficium Legatus à latere, qui potest tali patronatui derogare.

8 Limita primò dicta, quando iuspatronatus competit ex fundatione, vel dotatione, ne laici detrahantur à fundandis Ecclesiis: secùs, quando competit ex præscriptione, vel priuilegio; tunc enim valet collatio facta à Papa, vel Legato de latere, non facta speciali mentione huius patronatus; & hæc beneficia comprehenduntur sub generali reseruatione. Sic Domin. Cardin. Lambert. Rochus, & innumeri alij, quos refert, ac sequitur Couar. *eo cap. 36. num. 6.* dicit tamen cum Rebuffo, quòd in supremis tribunalibus Regiis non admittitur talis derogatio.

9 An verò sit necessaria hæc derogatio, quando beneficium patronatus laicorum erat litigiosum in curia, & alter, vel vterque litigator ibi moritur, vide Couar. *dicto cap. 36. num. 7.*

10 Secundò limita, nisi patronus non præsentaret intra terminum: tunc enim cùm collatio deuoluatur ad superiorem, valebit prouisio, non facta mentione iurispatronatus, vt dicemus *infra*, & tenet *ibi* Rebuffus *num. 16* addens, idem esse, si patronus præsentauit nulliter; valebit enim prouisio Papæ absque derogatione, quia non præiudicat patrono. Hoc additum ponit Rebuffus *ibi num. 19.*

11 Tertiò limita, nisi Pontifex dispenset cum pro moto ad Episcopatum, vt retineat beneficia, quæ prius obtinuerat; tunc enim nulla est opus derogatione, etiam si illa pertineant ad patronatum laicorum. Ratio, quia in hoc patrono laico nullum fit grauamen, & nullum damnum datur, quia patronus non habet præsentandi ius, quoad effectum, donec beneficiũ vacauerit; at Papa impedit pet

per dispensationem vacationem illam, & ideo nullam læsionem patronis infert, nec iuri præsentandi derogatur. Sic Felinos *tract. quando literæ Apostolicæ noceant patrono, limit.* 5. Rebuff. *suprà num.* 27. Rota, Staphilæus, Rochus, Lambert. quos refert, & sequitur Couar. *dicto cap.* 36. *num.* 12. *vers.* 12. licèt Aretinus, & quidam alij per hos citati contrarium scripserint, dicentes, hanc dispensationem non valere, nisi expressa fiat derogatio patronatus laicorum.

12 Tertia conclusio. Licèt reseruatio iure communi statuta *cap.* 2. *de præb. in* 6. de beneficiis vacantibus in curia, comprehendat beneficia iurispatronatus Ecclesiastici, & Clericorum; at non includit beneficia patronatus laicorum, & sic expressa derogatio est necessaria, vt valeat collatio. Sic Azebedo *dicta l.* 5. *n.* 3. Perez *dicta l.* 2. *fol.* 150. Lapus, Ioan. Andr. Card. Rochus, & multi alij, quos refert, & sequitur Lambert. & Couar. *dicto cap.* 36. *num.* 1. Spino *speculo testam. glossa* 4 *num.* 4. & addit Couat. *num.* 4. idem esse, si ex priuilegio, vel præscriptione præsentatio ad Reges pertineat; & refert multos. An verò hæc reseruatio comprehendat beneficia patrimonialia, vel Canonicatus cathedralium, qui Theologiæ Magistris, & Doctoribus iuris Pontificij sunt ex electione conferendi, si vacent in Curia; & quid sit in Curia vacare, vide Couat. *eo cap.* 36. *num.* 4.

13 Nota, quòd quidam dicunt, quòd, licèt hæc reseruatio iuris communis non includat beneficia patronatus laicorum, quoad tollendam patronorum præsentationem; at benè ea complectitur, quoad institutionem, quæ Prælatis competit, quia illa petenda est à summo Pontifice. Sic glossa *regula Cancellariæ* 40. *ad finem.* Sed Couat. *dicto c.* 36. *num.* 5. *initio.* dicit, hoc esse verum in Episcopatibus, Abbatiis, Prioratibus, Decanatibus, & aliis dignitatibus, quæ summo Pontifici reseruantur per *regulam* 1. & 3. *Cancellariæ*; in his enim patroni laici debent coram Papa præsentare; at in beneficiis minoribus, si pertineant ad iuspatronatus laicorum, vel alia ratione non comprehendantur reseruationibus, præsentatio fieri potest apud Episcopum ordinatium, quia hæc beneficia excepta sunt, & exempta omnino à reseruationibus, & ideo nec quoad institutionem, nec quoad præsentationem sub eisdem continentur. Et sic (inquit Couar. *ibi*) receptum est in beneficiis patronatus laicorum, quæ vacant in mensibus Apostolicis, vel per obitum illorum, quorum beneficia sedi Apostolicæ vel iure communi, vel regulis Cancellariæ, vel Extrauagantibus constitutionibus fuere reseruata: fit etenim præsentatio per patronum laicum Episcopo, & ab eo petitur, & fit institutio. Hæc Couar. *ibi*. Et, quòd hæc reseruatio mensium Apostolicorum non intelligatur de beneficiis patronatus laicorum, docet etiam Spino *glossa* 4. *citata, in num.* 90.

14 Hinc infertur, quòd, licèt Pius V. in suo motu proprio contra confidentias simoniacas, de quo *suprà dub.* 34. reseruet collationi Pontificis beneficia data in confidentiam, &, quæ talis simoniacus aliàs habebat; at hæc reseruatio non includit talia beneficia, si sint patronatus laicorum. Patet ex proximè dictis; ibi enim non facit specialem derogationem huius patronatus.

15 Quarta conclusio. Licèt eo casu, quo ij, qui possident ius præsentandi, veri patroni non sint, sed tantùm possessio illis competat, non sit necessariò facienda derogatio veri patroni; est tamen necessaria derogatio huius possessionis. Sic contra Staphilæum dicentem, tunc nullam esse necessariam derogationem, tenent Felin. Lambert. Rochus, Decius, & alij, quos omnes refert, & sequitur Couat *quæst. pract. cap.* 36. *num.* 6. *vers. Quinto.*

Quinta conclusio. Licèt aliqui dicant, quòd institutio, vel collatio facta ab Episcopo de beneficio iurispatronatus absque patroni præsentatione, non est ipso iure nulla, sed annullanda; quare, si patronus non reclamet intra tempus iure concessum sibi ad præsentandum, est omnino firma, nec potest deinceps irritari; probant ex *cap. illud, de iurepatron. fine*, vbi non dicitur, esse irritam, sed irritandam. Item, quia, vbi actus annullatur in fauorem alicuius, intelligitur, si voluerit ille, in cuius fauorem annullatur, vt patet in emphyteuta non soluente canonem per biennium, qui cadit in commissum, intelligitur, si dominus voluerit. Sic tenent Felin. *cap. cùm Bertholdus, n.* 8. *de sent. & de re iudic.* & refert Rotam, & alios. Spino *speculo testam. glossa* 4. *num.* 99. & 101. *fine*, cum aliis, quos refert *num.* 97. & Gregor. Lopez *l.* 5. *vers Non deue. tit.* 15. *part.* 1. At omnino tenendum est, talem collationem esse prorsus irritam: vt expressè decernitur *cap. decernimus.* 16. *quæst.* 7. & ad cap. *illud*, respondetur, quòd est irritanda, id est, irrita denuncianda. Sic tenet Ioan. Andr. *cap.* 2. *de offic. vicarij in* 6. Panorm. *cap. illud, de iurepatron. n.* 2. & *cap. ex insinuatione, eodem tit. num.* 3. & probat per illum textum, vbi obtinentes Ecclesiam patronatam sine consensu patroni dicuntur *occupatores*, & *detentores*; & *cap. cùm Bertholdus num.* 13. *de sent. & re iudicata.* Perez *lib.* 1. *ordinand. tit.* 6. *l* 1. *fol.* 144. *pag.* 1. §. *offert se nobis.* Syluest. *verbo iuspatronatus, quæst.* 2. Armil. & Tabien. *num.* 1. Angel. *initio* Lambert. *de iurepatron. lib.* 2. *part.* 1 *quæst.* 6. *art.* 6. *num.* 7. Rochus *eodem tract. verbo, honorificum. quæst.* 1. Paulus de Citadinis *eodem tract* 6. *part. art.* 3. *quæst.* 31. *num.* 52. Immò de prouisione facta à Papa dixi ex Rebuffo, & aliis, non præsentante patrono, esse nullam, *in hoc eodem dub. post secundam conclusionem*, & tenet latissimè Lambert. *lib* 3. *quæst.* 2. *art.* 2. vbi ponit aliquas limitationes; & vide vnam *dub. sequenti post primam sententiam.* 16

Limita, nisi patronus non præsentasset intra tempus sibi præfixum; quia tunc deuoluitur collatio ad superiorem, vt *infrà* dicemus. 17

Vltima conclusio. Licèt Episcopus non possit disponere de beneficio patronatus sine præsentatione patroni, hoc intelligitur quoad hoc, vt non possit instituere; non autem, quoad hoc quòd non possit statuere cum Capitulo, quòd fructus primi anni beneficiorum vacantium conuertantur ad alium vsum; hoc enim potest facere, non requisito patrono, etiam laico. Sic Immola *cap vnico, vt Eccles. benef* & *ibi* Innoc. *num.* 6. Panorm. *ibi n.* 20. Lambertinus *de iurepatron. lib.* 3 *quæst.* 2. *art.* 8. *a n.* 8. & quamuis primo aspectu sibi videatur durum; at postea *num.* 11. conuictus auctoritate Innocentij hoc amplectitur. Fatentur tamen hi omnes, de honestate petendum esse consensum patroni; &, ipsum posse ex iusta causa contradicere, & reuocabitur factum ab Episcopo. 18

Hinc fit, limitanda esse, quæ diximus in hoc dubio, scilicet, non præsumi, Papam velle præiudicare patronis laicis, nisi hoc exprimat, vt habeant 19

habeant locum, quoad dispositionem totius beneficij. nam, quoad dispositionem fructuum primi anni vacationis, bene in generali priuilegio includerentur fructus beneficiorum patroni, etiam laici, quamuis non exprimat; quia, si hoc Episcopus potest facere cum Capitulo in generali eius constitutione, multò magis Papa in generali eius priuilegio. Sic Lambert. *eo art.8.num.*10. Dicit tamen bene *ibi num.*11. quòd ad euitandum hæc est bona cautela, vt statuat fundator de consensu Episcopi in limine fundationis, quòd primi fructus per quamcumque constitutionem ad alium vsum, quàm Rectoris, subtrahi nequeant: & tunc est clarum, Episcopum non posse præiudicare, nec Papam præsumi hoc velle, nisi exprimat.

Dubium LV.

An permutatio beneficij iurispatronatus laici, vel Ecclesiastici, facta sine consensu patroni, vel eo non vocato, sit nulla ipso iure, vel, eo contradicente, sit per sententiam rescindenda.

1 PRo maiori huius dubij claritate, sunt præmittenda duo dubia.

Alterum est, an, quando permutatur beneficium patronatus, requiratur noua patroni præsentatio, sicut requiritur, quando vacat per mortem. In quo dubio, omissis sententiis, quas refert Lambert. *de iurepatron. lib.2.part.1. quæst.6. art.6.* dicendum est, quòd, licèt, quando beneficium vacat per mortem, requiratur noua præsentatio patroni; at, quando vacat per permutationem, non est necessaria, sed eius consensus, quia eius consensus pro præsentatione habetur. Sic Felin. *cap. cùm Bertholdus, de sent. & re iudic.* Rochus *de iurepatron. verbo honorificum, in principio.* Rebuffus *praxi benef. 3.part. signatura, verbo, Necnon iurispatronatus, num.*42. Feder. Rota, Paulus, quos refert Lambert. *dicto art.6. num.*37. & post longam disputationem idem concludit *ibi, num.*42.43. Panorm. *cap. cùm dilectus, de iurepatron.*

2 Nota, quòd hic consensus potest esse ante permutationem, & post eam factam; & tunc reddet illam ita firmam, vt non possit patronus eam rescindere. Sic Lambert. *dicto art.6.n.*44. vbi multos refert: immò dicit, secundùm omnes Doctores, sat esse consensum tacitum, dum omnes concludunt, quòd si patroni intra terminum iure statutum ad præsentandum non contradixerint, tacitè consentiunt, & manet omnino firma talis permutatio. Idem Couar. *pract. cap.*36. *num.*9. *vers. His denique, in fine*, vbi hæc dicit, *si post scientiam huius permutationis non contradixerit patronus intra tempus ei ad præsentandum iure præfixum, fit omnino firma talis permutatio*, & sic dicit, esse receptum frequentissimo Doctorum iudicio.

3 Aduertit tamen Lambert. *num.*45. quòd si patronus intra talem terminum moriatur, & sic videatur tacitè consentiendo decedere; at id non est dicendum in præiudicium successorum: & sic potest successor in patronatu in tempore, quod deerat defuncto ad contradicendum, contradicere.

4 Alterum dubium est, an consensus hic patronorum in permutatione requiratur sit omnium, nullo discrepante, vel tantùm maioris partis. Aliqui distinguunt, & dicunt, quòd, si permutatio fiat pro necessitate, vel vtilitate Ecclesiæ, tunc sat est consensus maioris partis: si verò fiat pro vtilitate personarum, tunc, si patroni præsentent, vt Collegium, requiritur consensus omnium; si verò præsentent, vt singulares personæ, sat est consensus maioris partis. Sic Ioan. Andr. Anchar. Feder. Paulus, quos refert, ac sequitur Francus *cap. vnico, de rerum permut. in 6. num.*6. & Cardin. *quæst.4. Clement. vnica, eodem tit.*

5 At Lambert. *dicto art.6. à num.*87. reprobat hanc distinctionem; quia consensus patronorum in permutationibus habetur loco præsentationis; ergo, sicut in præsentatione sufficiunt vota maioris partis omnium, non respectu minorum partium, eodem modo dicendum est, in permutatione sat esse consensum maioris partis patronorum, siue patroni præsentent, vt singuli, siue vt Collegium: & eodem modo quo computantur voces Collegij pro facienda maiori parte in præsentationibus meris, de quo *infrà*; eodem modo computantur in præstando consensum permutationi. Addit tamen Lambert. *ibi*, esse necessariò omnes patronos vocandos, siue vocatione speciali, siue per edictum generale; quia non vocatus posset de contemptu agere.

6 Circa dubium ergo principale propositum sunt aliquot, in quibus omnes conueniunt.

7 Primum, in quo omnes conueniunt, est, quòd, si patroni sint Ecclesiastici, & permutatio fiat per Papam, vel Legatum à latere, est valida sine consensu patroni, nec potest ipso contradicente rescindi; quia hi possunt disponere ad libitum de beneficiis talis patronatus, & illi derogare, vt dixi *dub. præced.* Sic Lambert. dicens esse omnium, *d. art.6. num.*48. Vnde hoc dubium habet locum, quando patroni sunt laici, vel mixti, scilicet partim laici, & partim Ecclesiastici; hi enim censentur laici quoad hoc, vt dixi *dub.*53.

8 Secundò certum est, quòd, si talis sit causa permutationis faciendæ, vt possint iure cogi patroni illi consentire, & sic ipsis inuitis possit fieri, etiam per ordinarium, tunc valida, & firma est absque ipsorum consensu, vt patet; siquidem ipsis inuitis potest tunc fieri. Lambert. *num.*53.

9 Sed, quando possunt cogi patroni consentire, Lambert. *dicto art.6. num.*49.50. dicit, patronos laicos, vel mixtos ex laicis, & Ecclesiasticis non posse compelli, nec per Episcopum, nec per Legatum à latere, nisi, vrgente necessitate, & vtilitate Ecclesiæ in casu strictissimo, vt, si talis esset persona, quæ ad Ecclesiam patronatam proponeretur per permutationem, absque qua plebs, & Ecclesia pateretur in maiori parte bonorum, vel in conscientiis, vt quia ibi essent hæretici, vel bona occupabantur ab aliquo, cui nullus, nisi illa, posset resistere: & hoc, nisi patroni allegarent aliam causam magis vrgentem, & *num.*59. dicit, quòd, si patronus sit Ecclesiasticus, sat est omnis necessitas, vel vtilitas Ecclesiæ, vt possit Episcopus facere permutationem patrono inuito.

10 At alij non ita strictè loquuntur, sed dicunt, quòd, quando permutatio est vtilis Ecclesiæ, si patronus sine causa contradicat, potest, ipso inuito, fieri per Episcopum. Sic Rota, quem refert, & sequitur. Felinus *cap. cùm accessissent, de constit. num.*20. & *ibi* Panorm. *num.*5. Ioan. Lupus *rubric. de donat. §.*22. *num.*6. Rebuff. *praxi benef. tit. de permut. n.*22. & dicit sic iudicasse totum senatum Parisien

Parisiensem;& 3.*part.signatura, verb. Necnon in iuspatronatus,num.*41.& refert Stapbilæum;& addit, quòd oportebit priùs audire patronum,& causam contradictionis. Feder. *tract. de permut. quæst.*24. Dominicus *consil.* 50. Pro hac parte est Couar. *quæst.pract.cap.*36.*num.*4. vbi relata Lambert. sententia,& distinctione per eum posita, quando est patronus laicus,vel Ecclesiasticus, hæc dicit; *Cui distinctioni non refragabor,nec ita strictè causa necessitatem,vel vtilitatem exigam, modo hoc constet,non aliter hanc permutationem, in vitiis patronis, validam fore, quàm, si ea facta sit in Ecclesiæ magnam vtilitatem*; id enim videntur Doctores concedere, præsertim Panorm.*cap. cùm dilectus, de iurepatronat.* Cardin. *Clement. vnica, de rerum permut. quæst.*4. Bellameta *decis.*181. & alij plerique. Hæc Couar.

11 Tertiò certum est,quòd, quando sine consensu patroni laici fit permutatio, vel etiam Ecclesiastici,quando non fit per Papam,vel Legatum à latere, qui tali patronatui potest derogare, & non est casus, in quo talis patronus potest cogi consentire, vel talis permutatio est irrita ipso iure, vel cassanda per sententiam, si patronus reclamet intra tempus concessum ad præsentandum. Et sic Couar.*dicto cap* 36. *num.*9. & Lambert. *dicto art.*6. *num.* 33. 34. 35. dicunt, in hoc omnes conuenire.

12 Nota,quòd Felin. *tract. quando litera Apostolica nocent patrono,ampliat.*9. ponere videtur differentiam inter beneficia iurispatronatus laicorum, quando commutatio fit authoritate Papæ; dicit enim,esse tunc omnino firmam, licèt nulla mentio fiat de tali patronatu. Sed illum reprehendit Couar.*num.*9. & dicit, non valere, quoties non valeret,facta authoritate ordinarij; &,esse rescindendam, quoties facta authoritate ordinarij rescinderetur. Idem Lambert. *lib.* 2. *de iurepatronat.* 3.*part. quæst.* 9. *art.* 12. Paulinus citatus per Couar. Lapus *allegat.*96. *num.*4. & ratio est, quia licèt Papa possit tali patronatui derogare; at non censetur id facere, nisi exprimat, vt dixi *dub.*54.

13 Tota ergo difficultas est, an talis permutatio facta absque patroni consensu fit ipso iure irrita, vel fit valida,donec, patrono reclamante, rescindatur.

Duplex est sententia.

14 Prima dicit,esse irritam ipso iure. Ratio, quia in permutatione est vera vacatio beneficij patronatus,& vera institutio, seu collatio; aliàs is,cui confertur per permutationem, esset intrusus; at institutio, seu collatio beneficij patronatus, sine consensu patroni,est ipso iure irrita, *cap decernimus*,16. *quæst.*7. ergo. Sic Rebuff. *praxi benef. tit. de permut.num.*21.Calder. *consil.* 1. *de rerum permut.* Bellameta *decis.* 179. Paulus de Citadinis *de iurepatron. 6.part art.*9. *quæst.*52. Stephanus Caietan. *cap. fin. de elect. in* 6. Perez *lib.*1. *ordin. tit.*6. *l.*1. *fol.*144.§.*offert se nobis*, *pag.*1. Lambert. *de iurepatronat.* præmissa longa disputatione, *lib.*2.*part.*1. *quæst.*6.*art.*6.*num* 61. vbi addit cum Paulo de Citadinis, posse patronos authoritate propria expellere illum, sicut intrusum, & alium præsentare. Et *num.* 62. hoc limitat, quando patroni fuerunt spreti, quia scilicet Episcopus sciebat, Ecclesias esse patronatas; si verò non sunt spreti, quia id Episcopus, & permutantes ignorabant, tunc non est irrita, sed,illis reclamantibus, est irritanda. Et *a num.*64. *vsque ad* 68. limitat etiam, nisi patroni fuerunt vocati. nam si fuerunt vocati simpliciter, & non comparuerunt ad contradicendum, at contradixere intra terminum præfixum ad præsentandum, non dicitur nulla, sed annullanda: sed si fuerunt vocati peremptoriè, id est,cum præfixione termini, si infra terminum non comparuerunt, & Episcopus instituit, non possunt etiam in residuo temporis dati ad præsentandum contradicere, & se opponere; quia sicut patroni vocati simpliciter, non comparentes intra terminum iure concessum ad præsentandum, dicuntur tacitè consentire, qui tacitus consensus habetur pro præsentatione, ita vocati peremptoriè permittendo labi tempus præfixum, dicuntur consentire tacitè. Hæc Lambert. *ibi.*

Quòd si opponatur huic sententiæ, quòd hæc permutatio fuit nulla; ergo non firmatur per consensum patronorum postea superuenientem, per *cap. auditis, de elect.* quod enim ab initio non valuit, non firmatur tractu temporis, *cap. non firmatur, de regul. iuris, in* 6. quod tamen est contra dicta, & contra omnes. Respondet Lambertin. *num.* 70. quòd non firmatur, prout ex tunc, sed prout ex nunc, & non ex solo tractu temporis, sed ex nouo consensu superueniente, quia, cùm duo debeant concurrere, scilicet consensus Episcopi, & patroni, iam ille aderat, hic tantùm deerat, eo adueniente, remanet actus perfectus. 15

Hinc infertur limitatio ad id, quod diximus *suprà dub.*54. *num.*16. nempe, institutionem Episcopi factam sine præsentatione patroni esse nullam, vt intelligatur, nisi patronus infra tempus à iure datum ad præsentandum non contradixerit, tunc enim tacitè consentire videtur: & in hoc casu sat est, si consensus patroni præstetur ante, vel post institutionem: & sic collatio Episcopi conualidatur, non, prout ex tunc, sed, prout ex nunc absque alia collatione Episcopi in futurum facienda. Episcopus enim non potest facto suo contrauenire, nec etiam patronus, quia iam lapsum est suum tempus, & facta est ad Episcopum deuolutio. Sic Panorm. *in disputat. Augerio, dubio* 2. Sarra *cap. illud, de iurepatron.* Felin. *cap.cùm Bertholdus, de sent. & re indic.* Lambert. *de iurepatronat. lib.* 2.*part.* 3. *quæst.* 2. *art.*2.*à num.*24. *vsque ad* 38. inclusiuè, vbi dicit, idem procedere in omni casu, in quo fieret deuolutio ad Episcopum, vt, quando deuoluitur eo, quòd patronus præsentauit indignum (de quo diximus *suprà lib.* 2. *cap.*1. *dub.* 6. *de accept. person.*) nam firmabitur collatio facta per Episcopum sine patrono; quia militat eadem ratio. 16

17 Secunda sententia probabilior docet, quòd est valida ipso iure, sed postea, reclamante patrono intra tempus à iure concessum ad præsentandum, rescindenda. Nec obstat *cap. decernimus*,16.*quæst.*7.vbi dicitur, esse nullam institutionem factam ab Episcopo sine patroni præsentatione, quia illud loquitur de collatione voluntaria; secùs de necessaria. Hanc tenent Immola *cap. fin. de rerum permutat.* Gregor. Lopez *l.* 2. *tit.*6. *part.* 5. *verf. Non valdria.* Francus *cap. vnico, de rerum permutat. in* 6. *num.* 7. & *ibi* Ancharan. Spino *speculo testament. glossa* 4.*num.*101.D.Anton. 3.*part.*

3.*part. tit.* 15. *cap.* 3. §. 1. *quæst.* 18. Federic. *tract. de permut. benefic. quæst.* 30. Rota, & Alexand. de Lanrila, quos refert Lambert. *de iure patron. lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 6. *art.* 6. *num.* 3. Felin. *cap. cum Bertholdus, de sentent. & re iudic. num.* 15. *vers. limita quintò*, & Panormit. quem *ibi* refert Cardin. *Clement.* 1. *quæst.* 4. *de rerum permutat.* Dominic. *cap. vnico, ad finem, eodem tit. in* 6. Rochus *de iure patron. verbo honorificum, quæst.* 3. Et hæc est communis sententia, vt refert, & cum ea manere videtur Couarr. *quæst. pract. cap.* 36. *num.* 9. & Rebuff. *praxi benefic.* 3. *part. signat. verbo, nec non iuris patronatus, num.* 43. dicit cum Bellamera *consil.* 6. quòd de generali consuetudine Ecclesiæ quasi omnes Episcopi tales expediunt permutationes absque patroni consensu, & ipsis patronis non vocatis; quæ præscriptio, inquit, valet.

Dubium LVI.

An, quando beneficia patronatus permutata sunt sine patronorum consensu, possint patroni ad ea beneficia alios præsentare, vel ipsi permutantes necessariò ad priora beneficia restituendi sint.

1 Sit conclusio. Si permutantes fuerunt in culpa, quia scilicet sciebant, beneficia esse patronatus, possunt patroni ad ea beneficia alios præsentare, cùm verè vacauerint; si verò vacarunt culpa, quia ignorabant, licèt, patronis contradicentibus, non teneat permutatio; at non possunt alios præsentare, sed permutantes restituentur ad priora beneficia; res enim, quæ culpa caret, in damnum vocari non debet. Sic Archid. & Dominic. *cap. nemo, de elect. in* 6. Lambert. *de iure patron. lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 6. *art.* 6. *à num.* 74. *vsque ad* 87. vbi addit, quòd, si ordinarius fuit etiam in culpa, quia sciebat, etiam punietur.

2 Limita primò conclusionem, quando patroni reuocarunt eam culpam ad eorum iniuriam, sed si de ea non curarunt, & sic alios non præsentarunt, poterunt permutantes redire ad priora beneficia; quia punitio oritur ab iniuria illata patronis. Sic Lambert. *ibi.*

3 Secundò limita, nisi permutarunt sub conditione, *si placeat patrono*, & non aliter, tunc enim non incident in pœnam, licèt potuerint habere copiam patroni; si verò non potuere habere patroni copiam, quia erat in longinquis partibus, fat est, ne incidant in pœnam, permutare sub dicta conditione, licèt non addant, *nec aliter.* Sic Lambertin. *ibi.*

Dubium LVII.

An possit resignari, vel vniri alteri beneficium patronatus absque consensu patroni, vel Rector ponere vicarium in beneficio patronatus.

1 De resignatione diximus *suprà lib.* 2. *cap.* 2. *dub.* 29. *de beneficijs.* Sit

Prima conclusio. Non potest per Episcopum vniri beneficium aliquod alteri absque consensu illius, qui habet ius conferendi, eligendi, vel præsentandi, sine sit patronus Ecclesiasticus, siue laicus. Sic glossa *Clement. finali, de rebus Ecclesiæ, vers. Rector. & ibi* Abbas, & Cardin. & Panorm. *cap. cùm accessissent, de constitut.* Socinus *consil.* 1. *lib.* 3. Rochus *de iure patronat. verbo honorificum, quæst.* 3. Lambertin. *eodem tract. lib.* 3. *quæst.* 6. *art.* 2. Decius *consil.* 174. Couarr. *pract. cap.* 36. *num.* 11. Nauarr. dicens esse nullam talem vnionem, & referens Rotam *lib.* 3. *consil. tit. de iure patron. consil.* 3. *num.* 2.

Secunda conclusio. Talis vnio fieri potest authoritate summi Pontificis, modò fiat expressa mentio patronatus laicorum, quoties per vnionem tollitur ius præsentandi, vel eidem derogatur. Sic Lambertin. & Couarr. *ibi*, dicens communem. 2

Tertia conclusio. Rector Ecclesiæ patronatæ potest absque patroni consensu vicarium temporalem, vel ad vitam ipsius Rectoris, constituere: in hoc enim non præiudicat patronatui; at non potest absque consensu patroni, etiam authoritate Episcopi, vicarium perpetuum constituere, esset enim grauis læsio patronatus. Sic glossa *cap. ad hæc, de offic. vicar. & ibi* Doctores, Cardin. *Clement. vnica, quæst.* 12. *de offic. vicar.* Henricus, & Panorm. *cap. penult. de iure patron.* Couarr. *d. cap.* 36. *num.* 10. *vers.* 10. Rochus *dicta quæst.* 3. Lambert. *lib.* 3. *quæst.* 5. *art.* 7. 3

An verò possit Episcopus concedere Ecclesiam, seu bona eius loco Religioso, seu pio, vt conuertantur in præbendas, & seruiant in illius necessitates, consule Lambertinum *eodem lib.* 3. *quæst.* 6. *art.* 4. vbi contra aliquos dicentes, id posse fine licentia patroni, quia non damnificatur, cùm possit præsentare ad præbendas, tenet cum aliis, non posse, nisi pro constitutione vnius præbendæ de voluntate Rectoris, & Episcopi pro aliquo ordinando ad titulum illius Ecclesiæ, iuxta *cap. postulasti, de iure patron.* posset enim id, etiam inuito patrono, fieri. 4

Dubium LVIII.

An possit pensio constitui super beneficio patronatus absque consensu patroni laici.

Aliqui affirmant, posse constitui à Papa sine consensu patroni, quia per hanc pensionis constitutionem nulla læsio datur patrono, quo ad ius præsentationis, cùm integrum ius sibi maneat ad præsentandum. Sic Rebuff. *praxi benefic.* 3. *part. signat. verbo, Nec non iuris patronatus, num.* 28. & 48. Gigas *de pension. quæst.* 23. 1

At dicendum est, requiri patroni laici consensum: nec sufficiet beneficiarij, seu Rectoris voluntas, vt pensio perpetua, scilicet ad vitam pensionarij constituatur. Ratio, quia non parum derogatur iuri præsentandi, si redditus beneficij, ad quod præsentatio competit, diminuantur: vnde erit necessaria specialis derogatio patronatus laicorum in literis Apostolicis, in quibus super tale patronatus beneficium pensio constituitur, vt docet Gigas *de pensionibus, quæst.* 24. Et hoc maximè habet locum, quando pensio constituitur in titulum beneficij; tunc enim est propriè beneficium, vt dixi *suprà dub.* 46. Est autem iusta causa, vt pensio super tale beneficium iurispatronatus laicorum imponatur, etiam sine consensu patroni laici, causa dirimendæ 2

litis inter duos præſentatos à patronis diſcordibus. Hæc omnia docet Couarr. *quæſt. pract. cap 36. num. 10.* vbi eſt videndus, quando in ſupremo Regio tribunali hæ penſiones non admittuntur conceſſæ à Papa in præiudicium patronatus laici.

Dvbivm LIX.

An tempus, quod habet patronus Eccleſiaſticus, & laicus ad præſentandum, computetur à die vacationis beneficij, an à die ſcientiæ vacationis; & ita non currat patrono ignoranti hoc tempus.

1 SVpponendum eſt, quòd patronus laicus habet quadrimeſtre ad præſentandum, clericus verò ſemeſtre, vt expreſse definitur *cap. vnico. §. verum, de iure patron. in 6.* cuius differentiæ duplex eſſe poteſt ratio.

Prima, quòd patronus laicus eligens indignum non priuatur poteſtate eligendi, qua tamen priuatur Eccleſiaſticus, vt dixi *ſupra hoc lib. 2. dub 6. de accept. perſon.* & ideo maius tempus conceditur Eccleſiaſtico, vt magis deliberet, ne contrahat pœnam. Hanc aſſignat gloſſa *cap. cùm vos, de offic. ordin. verſic. minus*, licet eam reprobet Lambert. *lib. 2. de iure patron. 2. part. quæſt. 1. art. 1. num. 7.* vbi dat

Aliam rationem; quia ſæcularis patronus poteſt variare, non autem Eccleſiaſticus; & ideo huic maius tempus conceditur.

2 An verò, quando ſunt plures patroni Eccleſiaſtici, vel plures laici, vel æquales, vel ſunt patroni ex priuilegio, vel præſcriptione, vel eſt dubium, an ſint patroni laici, vel Eccleſiaſtici habeant ſemeſtre ad præſentandum, dixi *ſuprà dub 53.*

3 Secundò ſupponendum eſt, quòd patronus in limine fundationis poteſt cum conſenſu Epiſcopi, & non abſque eo, apponere conditionem, vt hi patroni habeant maius tempus, vel minus ad præſentandum, quia cum conſenſu Epiſcopi poteſt apponere conditiones contrarias iuri communi, vt dixi *ſuprà dub. 10. accept. perſon.* Sic Lambert. *de iure patron. lib. 2. part. 2. quæſt. 1. art. 7. num. 2. & art. 6. num. 2 3 4.* dicit, hoc etiam poſſe conſuetudinem præſcriptam, licet aliquantulum dubitet, & relinquat cogitandum.

4 An verò habens inſtituere poſſit breuiare terminum hunc, ponendo edictum, vt intra tale tempus, v. g. duorum menſium patroni compareant: vel, quando maior pars patronorum, vel Collegij, quando Collegium eſt patronus, volunt breuiori tempore præſentare, conſule Lambert. *d. quæſt. 1. art. 28.* Molinam *lib. 2. de primogen. cap. 14. num. 19.*

5 Tertiò ſupponendum eſt, quòd, patrono negligente præſentare intra tempus dictum (vel mortuo ſine ſucceſſore, addit Gregor. Lopez *vbi infrà*) ius prouidendi deuoluitur ad ſuperiorem, ad quem ſpectat inſtitutio. Patet ex *cap. ſi verò, cap. cùm propter, cap. eam te, de iure patron.* Sic gloſſa *Clement. vnica, de ſupplen. negligent. prælat. verſic. prouiſionem.* Panormit. *cap. 1. verſ. Quæro el 3. de elect.* Gregor. Lopez *l. 13. tit. 15. part. 1. verſ. à menos*, Rebuff. *praxi benefic. 3. part. ſignat. verbo Nec non iuris patronatus, num. 18.* Spino *ſpeculo teſtament. gloſſa 4. num. 19. & 18.* & refert multos. Sylueſt. *verbo ius patronatus, quæſt. 2.* Armill. & Tabien. *ibi num. 1.* Angel. *ibi initio*, Lambertinus *d. q. 1. art. 9. num. 38.* vbi bene explicat, quòd, quando fit deuolutio ad ſuperiorem ex negligentia patroni, vel ex controuerſia non finita intra tempus limitatum, iuxta dicenda *infrà*, per ſuperiorem, non tantùm intelligitur Epiſcopus, ſed omnis, qui habet inſtituere in illo beneficio, vel iure ordinario, vel ex priuilegio, vel præſcriptione, licèt ſit Epiſcopo inferior: & refert Lapum. Si verò Epiſcopus eſt negligens, vide *infra dub. 61.*

Nota primò, quòd, tranſacto hoc tempore, immediatè transfertur poteſtas ad ſuperiorem; nec eſt opus requirere patronum. Sic Panorm. *cap. vnic. vt Eccleſiaſtica benef. num. 9.* 6

Secundò nota, quòd propter tranſitum termini non priuatur patronus iure ampliùs præſentandi, ſed tantùm pro ea vice; & ſic, quando poſtea vacauerit, præſentabit. Sic alios referens Spino *dicta gloſſa 4. num. 20.* 7

His ſuppoſitis dubium eſt, quando incipiat currere tempus hoc datum à iure patrono ad præſentandum, ſiue longius, vel breuius datum à conſuetudine, vel fundatore. ſcilicet, an à die vacationis, vel à die notitiæ, & ſcientiæ, & an impedito, vel ignoranti currat. 8

Duplex eſt ſententia.

Prima ait, currere à die vacationis, & ſic ignoranti patrono, & legitimè impedito currere. Probatur ex *cap. 2. de ſupplen. neglig. prælat.* ibi, *Niſi prædictæ perſonæ infra tempus conſtitutum ad vacantes Eccleſias.* & *cap. 2. §. cùm verò, de conceſſ. præbend.* ibi, *Eccleſia vacare contigerit*; & *cap. eam te, de iure patron.* ibi, *infra ſex menſes poſtquam vacauerit.* Item quia Papa non ſtatuit hoc tempus in pœnam negligentiæ patroni; in hoc enim caſu intelliguntur iura in contrarium citanda, quæ requirunt ſcientiam, ſed ne diu beneficia vacent, & Eccleſiæ defraudentur miniſterio. Sic etiam videtur probari ex *cap. cùm propter, de iure patron.* vbi habetur, quòd, quando pendet lis inter patronus ſuper iure patronatus, Epiſcopus liberè ordinabit, lapſo tempore ad præſentandum iure ſtatuto, & tamen litigans impeditur præſentare, *cap. ex literis, de iure patron. & cap. 2. de in integr. reſtitut.* Ergo tempus currit impedito. Sic tenent Panormitan. *cap eam te, de iure patron. & cap. vnico, num. 9. vt Eccleſ. benefic.* Perez *lib. 1. ordin. tit. 6. l. 2. verſic. quæro vlteriùs, fol. 153. pag. 2.* Deciſio Rotæ, quam allegat Lambert. *vbi infrà num. 2.* Archid. *cap. ſtatutum, verſic. vacauerit, de præbend. in 6.* Lambertin. latè probans *de iure patronat. lib. 2. part. 2. quæſt. 1. art. 8 à num. 11. & num. 18.* dicit, eſſe communem ſententiam, & hodie ita ſeruari; quia per ordinarios non admittitur ignorantiæ, vel impedimenti allegatio, ſed, elapſo tempore, prouident; & quòd iura contrarium probantia, non currere ignoranti, vel impedito, loquuntur de tempore dato ad eligendum, vel conferendum, quia iure ordinario hoc competit illis; ſecùs de dato ad præſentandum, quia, quòd patroni præſentent, eſt ex gratia. Et *art. 15. fine* dicit, quòd, ſi beneficiarius eſt abſens in longinquis partibus, ex quo patronus habet iuſtam ignorantiæ cauſam, non currit ei tempus; ſecùs, ſi patronus eſſet abſens, qui debebat relinquere œconomum. Et *art. 20. num. 3.* limitat etiam, niſi beneficiarius occultè 9

renunciaſſet

renunciasset beneficium, & renuncians adhuc maneret in possessione, vel si fuit occultè priuatus, ita vt ignoraret patronus; quia non tenetur diuinare patronus, & sic non curret ei tempus, nisi, cùm viderit Ecclesiam verè vacare; & sic à tempore mortis illius, qui possidebat.

10 Secunda sententia probabilior docet, tale tempus currere à die scientiæ, & sic non currere patrono ignoranti, vel impedito. Ratio, quia hæc tempora currunt tantùm negligentibus, vt notatur *cap. ne pro defectu, de elect. cap. 2. de concess. præbend. cap. quia diuersitatem, fine, eodem tit.* Nec est verum, non in odium, & pœnam patroni, sed tantùm in Ecclesiæ fauorem, ne beneficia diu vacent, statutum esse hoc tempus; quia, si hoc esset verum, non statueretur diuersum tempus patronis laicis, & Ecclesiasticis. Probatur etiam ex iis, quæ dixi *suprà hoc lib. 2. cap. 1. dub. 32. de accept. pensionarum*; vbi latè probaui, tempus datum à iure non currere ignorantibus, & impeditis. Nec obstant iura adducta in contrarium; quia debent intelligi à die vacationis, supple, & scientiæ, vt probatur ex dictis. Immò Rochus *vbi infra* dicit idem, licèt fundator dixisset, infra tot menses à die vacationis, quia suppletur, & scientiæ, vt in simili dixi *eo dub. 32.* Nec obstat etiam *cap. cùm propter*, allegatum pro parte contraria; quia est casus specialis, eo quòd in eo casu non constat, quis sit patronus; & ideo ius concedit deuolutionem ad Episcopum, secùs, quando constat. Sic respondent Panorm. *cap. cùm propter, de iure patron.* vbi latè probat, & tenet hanc sententiam. Idem decisio Rotæ, quam refert Lambert. *suprà, num. 3.* Syluest. *ius patronatus, quæst. 6. dicto 1.* Lapus *allegat. 78.* Archid. *cap. licet, de elect. in 6.* Ioan. Andr. *cap. finali, de iure patronatus.* Beroius *cap. quoniam, num. 4. eodem tit.* Federicus *consil. 129.* Spino *speculo testament. glossa 4. num. 21.* Tiraquell. multos allegans *de retractu lignagier §. 35. glossa 4. num. 7.* Cardinalis *cap. quia diuersitatem, de concess. præbend.* Stephanus Caietanus *cap. fin. de elect. in 6.* & dicit cum Lapo intelligi de scientia, & notitia vera, non interpretatiua. Firmianus *tract. de Episcopo, lib. 1. quæst. 7.* Rochus *de iure patron. verbo honorificum, quæst. 27. 28.* Paulus de Citadinis *eod. tract. 6 part. quæst. 24.* Addit Rochus idem esse, à die, quo scire debuit, & per ipsum stetit.

11 Hinc fit, quòd, si patronus alleget ignorantiam, absentiam, vel impedimentum, vt morbum, quæ possint esse causa non præsentandi, audiri debet, & admitti talis excusatio, vt probetur, licèt præsumptio sit contra patronum. Sic Spino, alios referens, *dicta glossa 4. num. 23.*

Dubium LX.

An, quando patroni litigant super patronatu, transacto semestri, vel quadrimestri iure illis concesso ad præsentandum, deuoluatur collatio beneficij ad Episcopum, vel superiorem, qui habet instituere, vt dixi dubio præcedenti.

1 Sit prima conclusio. Quando patroni litigant super patronatu, si patronus est Ecclesiasticus, expectabit Episcopus, lapsum sex mensium à tempore vacationis: & sic loquitur *cap. eam te, de iure patronat.* Si verò patronus sit sæcularis, expectabit lapsum quatuor mensium; & sic intelligitur *cap. quoniam, & cap. cùm propter, eodem tit.* Et ratio diuersitatis est, quia patronus Ecclesiasticus habet sex menses ad præsentandum, laicus verò quatuor: vnde quisque expectatur intra tempus sibi præfixum ad præsentandum, quo transacto, potest superior, qui habet instituere, conferre beneficium, vt decernitur *eo cap. eam te,* vbi quòd *ob patronorum dissensionem deferatur Ecclesiæ prouisio.* Sic Panormit. *dicto cap. eam te,* Gregor. Lopez dicens communem *l. 11. tit. 15. part. 1. versic. Quatro.* Spino *speculo testam. glossa 4. num. 26.* Ioan. Andr. & Cardin. quos refert, ac sequitur Lambert. *de iure patron. lib. 2. part. 2. quæst. 1. art. 9. num. 5. & 6.* & numeris antecedentibus ponit alios intellectus, & concordias Doctorum ad hos textus, & eas reprobat.

2 Limita conclusionem, vt intelligatur, quando litigatur de ipso iure patronatus Ecclesia vacante; secùs, si Ecclesia non vacet, nil enim deuoluetur ad Episcopum. Si autem lis mota est ante Ecclesiæ vacationem, & tantùm durauit, vt, lite pendente, Ecclesia vacauerit, à die vacationis curret dictum, semestre, vel quadrimestre, quo finito ante decisionem litis, deuoluetur institutio ad superiorem. Sic Hostiens. quem refert, ac sequitur Lambert. *dicto artic. 9. num. 8. & 9.*

3 Secunda conclusio. Quando Ecclesia vacauit, & est certum, semper Ecclesiam fuisse liberam, si aliqui contendant, se esse patronos, potest Episcopus statim prouidere. Sic alios referens Lambert. *eo art. 9. num. 11. 12. 13.*

4 Tertia conclusio. Quando est quæstio inter patronos, & Episcopum de idoneitate præsentati, quia scilicet Episcopus dicit, non esse idoneum, licèt duret lis vltra semestre, non prouidebit Episcopus, sed expectabitur finis litis, quia per præsentationem est ius acquisitum præsentato. Sic Lambert. *ibi num. 16.* & idem dicit esse *num. 29.* si talis quæstio esset inter patronos, vel ipsos præsentatos de idoneitate alterius præsentati, quia scilicet alter opponit, esse irregularem, &c. Secùs dicit *num. 30.* quando esset lis inter præsentatos, non ex vi formæ præsentationis, & idoneitatis, sed ex vi iuris patronatus, & iuris præsentandi; tunc enim dicendum est, currere quadrimestre, vel semestre similiter, ac quando est quæstio inter ipsos patronos de iure patronatus.

5 Quarta conclusio. Quando constat, Ecclesiam esse patronatam, & tales patronos, & ex quo sunt discordes, quia diuiserunt sua vota plures præsentando, & super hoc litigatur de meritis præsentatorum, & quis pluribus iuuetur suffragiis, ita, quòd tota lis est de præferendo vnum ex præsentatis, non currit semestre, vel quadrimestre, sed expectabitur finis litis. Sic cum Hostiens. tenet Lambert. *dicto artic. 9. num. 20.*

6 Quinta conclusio. Quando patroni sunt certi; at litigant pro illa vice aliquos illorum perdidisse ius præsentandi, vel in perpetuum, currit dictum tempus; quia perinde est, ac litigare, qui sint patroni. Sic Lambert. *d. art. 9. num. 31. 32.*

7 Vltima conclusio. Omnia dicta in hoc dubio, si sunt plures patroni, habent locum, etiamsi esset vnus patronus, & illi patrono attribuantur dicta.

Sic Ioann. Andr. & Cardin. quos refert ac sequitur Lambert. *d. art. 9. num. 37.*

DVBIVM LXI.

An tempore præfixo patronis ad præsentandum elapso, vel iure præsentandi patronis priuatis, possit Episcopus illis concedere, vt præsentent.

1 SIc conclusio. Bene potest, quia hoc est in fauorem ipsius ordinarij. Sic Innoc. Host. Ioan. Andreas, Bald. & omnes, & refert, & sequitur Lambert. *de iure patron. lib. 2. p. 2. q. 1. art. 6. n. 4. & art. 27. num 7.* Immo *eo art. 27. num. 8.* dicit hoc posse etiam Capitulum sede vacante, quando ad ipsum deuoluitur. Et etiam hoc potest Metropolitanus, si Episcopus intra suum semestre fuit negligens in promouendo.

2 Limita conclusionem, nisi patronus sit priuatus illa vice iure præsentandi, eo quòd præsentauit indignum, iuxta ea, quæ habes *supra dub. 6. de acceptat. person.* non enim potest tunc Episcopus illum admittere, quia est pœna; & si eum admitteret ad præsentandum, liberaret eum à pœna, quod solus Papa potest facere. Sic Lambert. *eo art. 27. num. 9.*

DVBIVM LXII.

An vltima die quadrimestris, vel semestris possit fieri præsentatio; & qualiter hi menses computabuntur? id est, quot dies pro singulis mensibus, an 30. vel 31.

1 CIrca primum aliqui dicunt, non posse fieri præsentationem vltima die quadrimestris, vel semestris; quia post præsentationem debet fieri vocatio, *cap. fin. de elect. in 6.* quæ nequit fieri intra terminum. Sic Paulus *Clement. 2. de iure patron.*

2 At contrarium est tenendum, quia aliàs non esset verum, dari quadrimestre, vel semestre. Sic tenent Domin. *c. vnico de iure patron. in 6.* Ioan. Andr. Cardin. Rota, & alij multi, quos refert, & sequitur Lambert. *de iure patron. lib. 2. p. 2. q. 1. art. 13.* Rochus *eo tract. verbo honorificum, quæst. 3.*

3 Circa secundum supponenda est hæc regula: Vbi lex disponit, vel statutum exprimit, à quo tempore incipiat mensis, vt quia dicit, facias, vel consentias infra mensem à die electionis, & sic demonstrat certum tempus, tunc accipitur mensis secundùm quod occurrit in Kalendario, &, quod deficit de illo mense, accipietur de sequenti. v. g. electio debet fieri infra tres menses à die vacationis, & cessationis impedimenti, & talis dies fuit octauus Ianuarij; deficiunt ergo vsque ad numerum vndeuiginta dierum, quibus constat Ianuarius, septem dies, septima dies Aprilis erit vltima trimestris; quia Ianuarius accipit à Februario septem dies, & totidem Februarius à Martio, & totidem Martius ab Aprili. Et hoc etiamsi veniret in mense bissextili, quando fit computatio, quia ille dies non erit tollendus, sed tanquam alius dies computabitur; non enim propter hoc quòd crescit illa dies in mense Februarij, Februarius accipiet à Martio sex dies, sed adhuc accipiet septem; quia dies, qui creuit Februario propter bissextum, & ipsius Februarij: & fiet computatio de momento ad momentum. Si verò ius, vel dispositio non exprimit à quo tempore incipiat mensis, tunc assumitur duodecima pars anni pro quolibet mense; & sic procedit *cap. licet, de supplen. neglig. prælat.* v. g. quando datur in priuilegio indulgentia vnius mensis, vel duorum, & sic vlteriùs, tunc habebitur pro indulgentia, duodecima pars anni, si est vnus mensis, & si sunt duo, sexta pars anni, &c. Sic Butrio, Host. Ioan. Andr. *cap. licet, de supplen. neglig. prælat.* Domin. Ioan. Andr. Paulus *cap. quam sit, de elect. in 6.* super glossa *in verbo mensem*, & Doctores omnes, vt refert, & sequitur Lambert. *de iure patron. lib. 2. part. 2. quæst. 1. art. 14.* Rochus *eod. tract. verbo honorificum, quæst. 51.* Et primum dicit etiam Syluest. *excommunicatio 9. excommunic. 32. quæst. 3. §. 63.* nempe, quando statutum disponit, quòd à tali die incipiat mensis, &c. licèt *verbo ætas, fine*, discrepet, quoad mensem, in quo accidit bissextus; refert enim sententiam hîc positam glossæ *cap. quam sit, de elect. in 6.* quòd scilicet fiet computatio secundùm quod menses occurrunt; & ipse dicit, quòd in fauorabilibus in mense bissextili duo dies cedent pro vno; in odiosis secus. Vnde, si dicatur, stet suspensus per mensem, die vltima Februarij, quando est bissextus, poterit celebrare.

Hac regula supposita, dicendum est, cùm in casu nostro sit dies certus, à quo incipit semestre, vel quadrimestre, id est, secundùm vnam sententiam à die vacationis, secundùm aliam à die scientiæ; curret hoc tempus primo modo dicto, & vnus mensis supplebit sibi de alio; cùm tamen currat de momento ad momentum, est attendenda hora, vt finiatur tempus in præcedenti hora illius horæ, qua vacauit Ecclesia, licèt sit eiusdem diei. v. g. octaua die Ianuarij vacauit Ecclesia, finitur trimestre septima die Aprilis, vt dixi, poterit esse quòd finiatur trimestre octaua die Aprilis, in præcedenti hora, qua vacauit octaua die Ianuarij. Sic Lambert. & Rochus *ibi.* 4

DVBIVM LXIII.

An, quando præsentatio non tenuit, quia præsentatus fuit indignus, vel non facta est coram legitimo superiori, vel præsentatus renunciauit, vel obijt, &c. habeat patronus integrum tempus iure concessum ad iterum præsentandum.

PRimò dico: Si patronus præsentauit, at præsentatus non consensit, vel post consensum renunciauit præsentationi, vel obiit, antequam institueretur, habebit patronus iterum integrum tempus ad præsentandum à die, quo noluit consentire, vel renunciauit, vel obiit. textus est in electione id definiens, *cap. si electio, de elect. in 6.* & extendunt *ibi* Ioan. Andr. Dominicus, & Francus allegans decisionem Rotæ, ad præsentationem. Idem Lambert. *de iure patron. lib. 2. part. 2. quæst. 1. art. 17. num. 1. 2. 3.* Et patet, quia procedit eadem ratio; nam ratio illius decisionis est, vbi datur terminus ad aliquid agendum sub aliqua pœna ratione negligentiæ, sat est actum fieri, licèt non sortiatur effectum ad vitandum pœnam. 1

Nota, quòd in eo textu limitatur, nisi fraudulenter fecerint, & sic dicit Lambert. *num. 6* quòd, si vltima 2

vltima die quadrimestris præsentauit, & ille non acceptat, ex hoc dicitur negligens, & cò transacta, non potest alium præsentare, quia poterat duos præsentare, vt si vnus non acceptaret, acceptaret alius; secus si ante vltimam diem, quia, eo non acceptante, adhuc supererat tempus ad præsentandum alium. At in patrono Ecclesiastico, etiamsi vltima die præsentet, & alius non acceptet, habebit integrum semestre, quia talis patronus dicitur eligere. Hæc Lambert. *ibi.*

3 Secundò dico: Si præsentatio non tenet ob crimen præsentati, si est patronus Ecclesiasticus, & fecit scienter, non habet iam tempus; quia pro illa vice nequit præsentare, vt diximus *suprà hoc lib.2.tit.1.dub.6.de accept. person.* Si verò est laicus, cùm, vt *ibi* dixi, non priuetur potestate, potest iterum præsentare durante priori quadrimestri, non autem, eo elapso; quia paria sunt intra quadrimestre non præsentare, vel præsentare indignum. Vnde non repelletur eo, quòd præsentauit indignum, sed quia non præsentauit intra quadrimestre. Sic Lambert. *lib.2.part.2.q.1.art.18.* vbi alios refert.

4 Tertiò dico: Si præsentatio non tenuit, quia superior, coram quo patronus præsentauit, non erat legitimus, & transactum est tempus præsentandi; si ille erat, qui iure ordinario habebat instituere, vel erat in possessione, & vt talis communiter habebatur, potest iterum præsentare, quia non fuit in culpa; secus non. Sic Lambert. *dict. quæst. 1. art. 24.*

5 An verò, si patronus non eligit intra tempus, & eligit Episcopus; at electio non habuit effectum, an possit iam patronus præsentare; habes *suprà dub.6. de accept. person.*

Dubium LXIV.

An vt deuolutio non fiat ad superiorem, sat sit patronum intra tempus iure taxatum præsentare, vel etiam requiratur, vt præsentatus præsentetur superiori.

1 Sit conclusio. Requiritur etiam, vt præsentatus intra illud tempus præfixum iure patrono ad præsentandum, præsentetur superiori, vel saltem assentetur ratificatio præsentationis; aliàs de... ...tur collatio ad superiorem, vt latè probat ...bert. *de iure patron. lib. 2. part. 2. quæst. 1. art. 22. & art. 23.* concludit, quòd patronus debet actualiter præsentare intra terminum præfixum à iure, & præsentatus consentire intra eundem terminum, aliàs fiet deuolutio ad superiorem; at neuter istorum tenetur intra dictum terminum instare pro institutione, licèt Rochus de Curte, & Lapus, quos *ibi* refert, asserant, teneri præsentatum consentire intra mensem numerandum à die præsentationis; sicut statuitur idem terminus electo ad consentiendum electioni, *cap. quàm sit, de elect. in 6.*

2 Nota, quòd licèt superior, ad quem facta est deuolutio in beneficio conferendo, habeat semestre ad conferendum, *cap. nulla, de concess. prebend.* At in habente conferre ad patroni præsentationem nullus est terminus iure præfixus ad conferendum; quia in hoc casu non debet esse tempus ita prolixum, cùm hic collator solùm habeat examinare præsentatum per patronum. Sic Rota, vt refert, & sequitur Panorm. *eo cap. nulla*, Lambert. *eo art. 23.* Syluest. *verbo ius patronatus, quæst. 6. dicto 4.* Spino *speculo testam. gloss. 4. num. 95.* vnde dicunt Syluest. & Panorm. Remedium est recurrere ad superiorem, vt præfigat. At hodie per motum proprium Pij Quinti statutus est terminus duorum mensium à die præsentationis ad institutionem faciendam per Episcopum, vt notat *ibi* Spino.

3 An verò, quando patronus constituit procuratorem ad præsentandum, vel præsentat per literas, vel nuncium, vel amicum nomine eius, vel absentem, currat tempus præfixum iure patronis ad præsentandum, dicam *infrà.*

Dubium LXV.

An patronus laicus possit variare, & Ecclesiasticus non possit.

1 Sit prima cõclusio. Patronus sæcularis potest, post primam præsentationem, variare, & alterum præsentare, antequam institutio fiat ab Episcopo, & Episcopus eliget, quem velit; non autem post institutionem factam à superiori, quia tunc ius dicitur quæsitum primo præsentato, *cap. si tibi absenti, de prebend. in 6.* At patronus Ecclesiasticus nullo modo potest variare. Hæc conclusio habetur *cap. cùm autem, & cap. pastoralis, de iure patr.* Cuius differentiæ duplicem rationem assignat Lambert. cum aliis, *de iure patron. lib. 2. part. 2. q. 7. art. 1.* quia scilicet Ecclesiastico datur maius tempus ad præsentandum: & etiam, quia Ecclesiasticum magis dedecet instabilitas.

2 Secunda conclusio. Potest patronus Ecclesiasticus iterum præsentare, si actus præsentationis non fuit perfectus, vt si præsentatus est absens, & ignotus, non enim valet; vel si est notus, & nondum acceptauit, vel si est præsens, & noluit consentire, vel non est præsentata præsentatio ei, qui habet instituere, vel facta est per literas, quæ non sunt præsentatæ habenti instituere vnà cum præsentato, vel per procuratorem, qui nondum perfecit præsentationem; quia in his casibus non dicitur variare, eùm præsentatio non sit perfecta. Sic Lambert. multos referens *dicta quæst. 7. art. 3. & 4.* & similiter dicit *art. 5.* cum Rocho, Cardin. & Zenzelino, posse nominare alium, quando primo præsentauit non potenti instituere; quia hæc præsentatio fuit nulla.

3 Tertia conclusio. Vt patronus Ecclesiasticus dicatur posse iterum præsentare, nec id sit variare, sat est, si primo loco præsentatus in manibus suis renunciet præsentationi, licèt non renunciarit illi in manibus Episcopi. Sic Lambert. afferens decisionem Rotæ, *de iure patron. lib. 2. p. 1. quæst. 6. art. 4.*

4 Quarta conclusio. Potest patronus, licèt sit Ecclesiasticus, simul præsentare plures, vt Episcopus eligat. Hæc est contra glossam *Clem. 2. de iure patr.* & Lambert. *dicto lib. 2. q. 7. art. 8.* dicentes non posse Ecclesiasticũ, quia esset variare. Sed probatur nostra conclusio, quia *d. Clem. 2.* indistinctè dicitur, posse patronum præsentare plures. Item quia hoc non est variare, sed quando, facta iam prima præsentatione, & perfecta, præsentaret aliũ. Sic Card. & Immola *d. Clem. 2.* Rochus, quem refert, ac sequitur Greg. Lopez *l. 6. tit. 15. p. 1. verf. dos otres.*

5 Quinta conclusio. Patronus sæcularis potest variare, etiam post appellationem à primo nominato interpositam, eo quòd Episcopus non conferat sibi beneficium: textus est expressus *cap. pastoralis, de iurepatronat.* & notat *ibi* Panorm. *num.* 3. Gutiert. *de iuram. confirmat.* 3. *part. cap.* 13. *num* 9. quod ampliat *num* 11. cum Panorm. & Ioan. Andr. & Paulus de Citadinis, quos *ibi* refert, etiamsi primus præsentatus appellauerit à patrono volente secundum præsentare.

6 Sexta conclusio. Variatio, quæ conceditur patrono laico, intelligitur pro prima vice, & sic alium tantùm cum primo præsentato potest accumulare. Hæc est contra aliquos dicentes, posse, quoties voluerit, quia regula, quòd sermo simpliciter prolatus intelligitur de prima vice, habet locum in odiosis, & onerosis; at fauor Ecclesiarum est, vt possit patronus variando cumulare præsentatos; quia eliget Episcopus digniorem. Hi sunt Decius *cap. quando, de in tit. n.* 5. Beroius *c. quod autem n.* 19. *de iure patron.* Spino *specul. testam. glossa* 4. *n.* 75 glossa *Clement.* 2. *vers. plures, de iure patron.* Cardin *cap pastoralis, in fine, de iure patron.* & est probabile. At probabilior est nostra conclusio; quia sermo simpliciter prolatus intelligitur de prima vice, *l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb signif.* & illa gratia sæpè est damnosa Ecclesiis, & non respicit tam vtilitatem Ecclesiæ, quàm gratiam patronorum. Sic tenet Gutiert. *dicto cap.* 13. *num.* 3. Gregor. Lopez *l.* 6. *tit.* 15. *part.* 1. *gloss.* 1. Calder *consil* 16. *de iure patron.* Lambert. *de iure patron. lib.* 2. *part.* 2 *quæst.* 7. *art.* 23. & *lib.* 1. *p art.* 1. *quæst.* 9. *art.* 2. *num* 24. Rochus *eodem tract. verbo honorificum. quæst.* 10. *num.* 35. Ludouic. Gomez dicens communem *cap. in multis, de rescript. num.* 35. Felin. *cap. omnes leges,* 1. *dist* Nauarr. *cap. placuit, de pœnit. dist.* 6. *num.* 170. & est communis. Immo, quando fundator in limine fundationis reseruauit, vt patronus possit toties, quoties voluerit, amouere capellanum, intelligitur de prima vice, ne detur infinitas Lambert. *de iure patron. lib.* 1. *p.* 1. *q.* 9. *art.* 4. *n.* 15. *iuncto* initio quæstionis.

7 Nota, quòd, sicut præsentatio nulla non computatur patrono Ecclesiastico, adeò, quòd potest secundo loco præsentare, & nō dicitur variare; ita non computatur patrono laico, & sic ea non obstante potest bis præsentare. Sic Lambert. *dicto lib.* 2. *p.* 2 *quæst.* 7. *art.* 21. *fine.*

8 Septima conclusio. Possunt variare patroni laici, licet processerint per viam scrutinij, scrutinio etiam publicato: & si fuerint Ecclesiastici, possunt etiam ante præsentationem factam: & si laici, etiam pòst, quia in priori casu non est præsentatio perfecta. Sic Ioan. Andr. Cardin. Burrio, Panorm. *cap. publicato, de elect.* Lambert. 2. *lib. part.* 2. *quæst* 7. *art.* 4.

9 Octaua conclusio, quòd patronus laicus possit variare, intelligitur, modò non eligat minùs idoneum. Probatur ex *cap. cùm autem, de iure patron* ibi, *Æquè idoneum*; & tenet lex 6. *tit.* 15. *part.* 1. & *ibi* Gregor. Lopez *verf. Peor.* Immo Lambert. *de iure patron. lib.* 2. *p.* 2. *q.* 7. *art.* 25. *n.* 5. dicit, quòd in foro conscientiæ peccat variando, præsentando, æquè idoneum sine causa, & teneri primo præsentato æquè idoneo, quia illum læsit in honore, & vtilitate; secus, quando plures simul præsentat æquè idoneos, quia nullus potest consequi: & idem videtur sentire Sarra *cap. cùm autem, de iurepatron.* Sed id non credo, quia talis patronus vtitur iure suo variando, & ea lege tacita præsentauit, vt liceret ei variare: sed si variaret præsentando minus idoneum, tenetur Episcopus primum instituere, nec datur optio. Lambert. *lib.* 2 *p.* 2. *q.* 7. *art.* 26.

Nona conclusio. Ita licet patrono laico variare 10 non priuatiuè, id est, recedendo à prima præsentatione, sed cumulatiuè, id est, accumulando alium præsentatum. Patet ex *cap. cùm autem, de iure patron.* ibi, *Et eo non refutato alium*, &c. Item quia ibi datur optio Episcopo, vt eligat, quem malit ex his; ergo vtraque præsentatio valet. Hæc est contra glossam *dicto cap. cùm autem, vers. alium*, & Beroium *cap. quod autem, de iure patron. num.* 8. Sed nostram conclusionem tenent Panorm. *dicto cap. cùm autem n.* 2. Greg. Lopez *l.* 6. *tit.* 15. *part.* 1. *vers. En esfogencia.* Syluest. *verbo ius patronat. q.* 8. *dicto* 1 Spino *speculo testam. gloss.* 4. *n.* 75. Gutierr. *de iuram. confirmat.* 3. *p. cap.* 13. *n.* 4. Rochus de Curte *de iure patr. verb. honorificum, q.* 9. *n.* 30 Paulus de Citadinis *eodem tract. p.* 13. *n.* 3. Lambert. dicens esse omnium Doctorum vtriusque iuris, *de iure patron. lib.* 2. *p.* 2. *q.* 7. *art.* 21. *n.* 5.

Decima conclusio. Si patronus laicus secundò 11 præsentans dicat, se velle recedere à prima præsentatione, quæ valida erat (vel addit Lambert. *vbi infra*, per alia signa id demonstret) non valet secunda præsentatio; quia non facta est conformiter iuri. Si verò tantùm simpliciter præsentauit, & non expressit priuatiuè, vel cumulatiuè (addit Lambert. nec aliàs apparet voluisse à prima recedere) Lapus *allegat.* 78. dicit, non valere, quia debebat addere se præsentare secundum cumulatiuè; at dicendum est valere, quia præsumendum est voluisse præsentare, vt ius sibi permittat, scilicet cumulatiuè, quia quilibet præsumitur velle id, quod iuris est, alio non apparente, *l. si duo ff. de acquir. hæredit.* Et quia in dubio facienda est interpretatio, vt potius actus valeat, quàm pereat, *cap. Abbate, de verb. signific. l. quoties, ff. de reb. dubijs.* Sic Gregor. Lopez, & Gutierr. *num.* 4. 5. Lambert. *art.* 22. *num.* 6. Rochus *verbo honorificum. quæst.* 13. *num.* 38. vbi citati sunt in præcedenti conclusione, Paulus de Citadinis *de iure patron.* 6. *p. art.* 2. *quæst.* 6. *num.* 6.

Nota, quòd Rochus *ibi* dicit, quòd, si patro- 12 nus in præsentatione secundi non simpliciter præsentauit, sed dixit, se velle variare præsentando, non valet secunda præsentatio: & in hoc casu saluat sententiam Lapi *allegat.* 78. citatam, quia videtur tunc præsentare priuatiuè. At hoc bene reprobat Gutierr. *ibi in* 6. quia cùm patrono laico liceat variare, licèt in præsentatione secundi dicat, se velle variare, dummodò expressè non recedat à prima præsentatione, iure permittente id facit: & sic intelligitur velle variare eo modo, quo ius sibi permittit; idem tenet Paulus de Citadinis *ibidem.*

Vndecima conclusio. Non tantùm patronus 13 laicus potest variare, sed etiam eius successor in patronato, quando scilicet, factâ præsentatione, moritur patronus laicus ante factam institutionem, eo scilicet tempore moriatur, quo ipse variare posset, tunc enim variare posset successor alterum cumulatiuè præsentando, si vterque patronus laicus erat. Sic Panorm. & communiter scribentes, *cap. querimoniam, de iurepatron.* vt refert, & sequitur Molina *lib* 1. *de primog. c.* 24. *fine*, Lambert. *de iurepatr. lib.* 3. *quæst.* 5. *art.* 1.

Duodecima conclusio. Si patroni laici com- 14 promittunt præsentationem in aliquem, & compromissa

promissarius præsentat, non poterunt vlteriùs variare, secùs, quando constituunt procuratorem ad præsentandum: nam procuratore præsentante, possunt adhuc variare accumulatiuè. Ratio differentiæ, quia in compromissarios transferunt omne ius suum irreuocabiliter pro illa vice, postquam res desiit esse integra, iuxta notata *cap. in causis, de elect.* at non in procuratorem; is enim gerit in omnibus personam constituentis. Sic Lambert. *lib. 2. de iurepatr. p. 2. quæst. 7. art. 15. num. 6.* At, re integrâ, idest, antequam compromissarius præsenter, possunt tales patroni præsentare. Sic Lambert. *eadem quæst. art. 17. num. 4.*

15 Decimatertia conclusio. Ad videndum, an compromissarius patroni laici possit variare; sicut ipse patronus, attendenda est forma compromissi, quia si tantùm compromissa est præsentatio, sicut factu hoc compromisso, & re non integra non possunt variare patroni compromittentes: ita nec ipsi compromissarij, quia apparet, de voluntate compromittentium fuisse, vt per definitionem compromissariorum finiretur; & facit pro hoc *Clemen. plures, de iurepatron. fine.* Si verò compromittentes non tantùm compromitterent præsentationem, sed generaliter concederent eis omnem facultatem, quam ipsi habent, possent variare, sicut ipsi patroni. Sic Lambert. *eod. art. 17. num. 5.*

16 Decimaquarta conclusio. Sicut patronus laicus potest variare, ita eius procurator: & sicut Ecclesiasticus non potest variare, ita nec procurator, licèt sit laicus, quia id, quod fecit procurator meus, ego dicor fecisse, *cap. mulieres, de sentent excom.* Sic Lambert. *de iurepatr. lib. 2. p. 2. quæst. 7. art. 12.* vbi alios refert; & idem dicit de confessionario, *& art. 17. num. 1. & 2.* Rochus *de iurepatron. verbo honorificum, quæst. 20.* Domin. *cap. lex est, dist. 2.* Felin. *c. cum venerabilis, in principio, de except.* Prælat. limitat Lambert. *eo art. 17. num 4.* nisi sit limitata potestas procuratoris, quòd possit semel præsentare.

17 An verò, lite pendente inter præsentatos, liceat patrono variare, consule Rochum *de iurepatr. verbo, honorificum, quæst. 13.* Lambert. *eodem tract. lib. 2. p. 1. quæst. 6. art. 2.* Couart. *pract. cap. 36. num. 7.* Et, quòd, licèt alter præsentatus appellat, ne variet, possit variare, tenet Dueñas *reg. 42. fallentia 7.*

Dubium LXVI.

An, si vnus patronus est Clericus, & alter laicus, vel plures laici, vel ambo laici, possint omnes, vel saltem alter, variare.

1 QVidam dicunt, quòd, quando vnus patronus est laicus, & alter Ecclesiasticus, non possunt variare. Sic Ioan. Andr. quem refert, ac sequitur Panorm. *cap. cùm autem, de iurepatr.* Syluest. *verbo, iuspatronatus, quæst. 8. dicto 2.* Gregor. Lopez *l. 7. versic. Clerigo, tit. 15. part. 1.* Spino *speculo testam. gloss. 4. num. 78.* Gutier. *de iuram. confirmat. 3. p. c. 13. num. 10.* Paulus de Citadinis *de iurepatr. 6. p. art. 3. num. 3.* Immò Rochus, Ioan. Andr. Lapus, quos referunt, & sequuntur Gregor. Lopez, & Spino *ibi*, dicunt, quòd, si ambo patroni essent laici, & præsentarent vnum, licèt ambo simul possint variare; at alter solus nequit, quia primus præsentatus ab vtroque patrono est potior, quàm præsentatus ab vno.

2 At meliùs Lambert. *de iurepatron. lib. 2. p. 2. q. 7. art. 13.* dicit Clericum non posse variare; quia licèt sit illi vtile, & sic ex communione deberet sentire hoc commodum; at quia est prohibita illi variatio, tanquam indecens, & detestabilis, non fruetur hoc commodo; at laicus poteſt variare, quia non debet sentire damnum, sed commodum ex communione Clerici, vt dixi *suprà dub. 53.* At non proderit talis variatio præsentato in secundo loco, si desunt sibi vota necessaria; quia primus iuuatur pluribus suffragiis. Quare, si sint plures patroni laici, quàm ecclesiastici, & varient laici, datur optio Episcopo, quia quilibet illorum præsentatorum habet sufficientia suffragia, vt possit institui. Hæc Lambert. *ibi.*

Tandem nota, quòd Episcopus malitiosè differens receptionem primi nominati admittere, vt patronus variet, tenetur, si postea secundo nominato contulerit beneficium, prouidere primo nominatu beneficium competens, & primò nominatus id petere potest ab Episcopo, vt in eo, in quo deliquit, puniatur, *cap. pastoralis, de iurepatron.* vbi Glossa, & Panorm. declarant, quando præsumatur malitia in Episcopo: idem tenet *lex 6 tit. 15. part. 1.* Gutier. *de iuram. confirmat. 3. p. cap. 13. num. 7.* 3

Dubium LXVII.

An quando vniuersitas, vel collegium sæculare habet iuspatronatus, possit variare.

QVidam negant; quia *cap. cùm autem, de iurepatron. fine*, videtur æquiparare Collegium patrono ecclesiastico Sic Syluest. *verbo, iuspatronatus quæst. 8. dicto 1.* Milis *in repertorio, § patronus, versic. Patronus laicum præsentatum.* 1

At dicendũ est, posse; & *c. cùm autem*, intelligitur de Collegio ecclesiastico: in hoc enim solo casu est patronatus ecclesiasticus, vt dixi *suprà dub. 53.* At non poterit maior pars Collegij variare accumulatiuè, bene tamen posset maior pars priuatiuè variare, scilicet recedendo à prima præsentatione, & alium præsentando, quando necessitas ad id cogit, vt, si inueniretur primus præsentatus indignus; at vero ad variandum cumulatiuè requiritur, vt omnes, nemine dempto, consentiant. Ratio, quia ad contraueniendum statuto, vel alij facto Collegij, est necessarius consensus omnium, nisi adsit causa necessariò cogens, quia tunc sat est maior pars, iuxta doctrinam Felini *cap. cùm omnes, de constit. fallentia 2.* & Lambert. *infrà*; cùm ergo prior præsentatio facta sit à Collegio, & non possit necessitas cogere ad præsentandum cumulatiuè, possit verò cogere aliquando ad præsentandum priuatiuè, priori casu est necessarius consensus totius Collegij, posteriori verò sat est maioris partis. Sic Lambert. *de iurepatron. lib. 2. p. 2. q. 2. art. 16. num. 11. & quæst. 7. art. 19. num. 2.* 2

Dubium LXVIII.

An si patronus promisit præsentare vnum, possit variare, si est patronus laicus.

PRimò dicò, posse variare. Probatur, quia, si vno præsentato potest patronus laicus variare; à fortiori vno promisso Item, quia varians non recedit à prima præsentatione, cùm variet accumulatiuè, & sic bene seruat fidem. Sic Ioan. Andr. 1

quem refert, ac sequitur Immola *cap. finali, in principio, de concess. præb.* Rochus *de iurepatronat. verbo, honorificum, quæst.* 9. Lambert. *de iurepatr. lib. 1. p. 2. quæst. 7. art. 15. num. 3. & 4.*

2 Secundò dico, quòd, si, facta præsentatione per patronos, promittunt illam habere ratam, & non reuocare, vel ab ea non discedere, non possunt variare, sed tenentur stare promissis. Sic Lambert. *ibi*, Lapus *allegat. 78. num. 4.* Gutierr. *de iuram. confirm. 3. p. cap. 13. num. 13.*

3 An verò valeat promissio de illo præsentando. Rochus *ibi* dicit, obligare. At dicendum est cum Lambert. *ibidem*, quòd aut hæc promissio de præsentando facta alicui, quem ipse velit, facta est antequam beneficium vacet, & talis promissio est nulla, nec obligat, ne detur ansa captandi mortem, *cap. fin. de concess. præb.* Si verò facta est, Ecclesia vacante, tunc patronus potest præsentare, non obstante tali promissione, si adhuc res est integra; si verò non est integra, quia iam præsentauit, potest variare, si est laicus, vt diximus. Aut promisit eidem, quòd ipsum esset præsentaturus, & talis promissio non valet; quia est etiam prohibitum acceptare præsentationem, antequam sit præsentatus. Hæc Lambert. *ibi.*

4 Ex his infertur, quòd ad Ecclesiam, antequam vacet, non potest quis præsentari. Patet, quia promissio de præsentando ad beneficium vacaturum nequit fieri, nec obligat, ne detur ansa captandi mortem, *cap. fin. & concess. præben.* Ergo à fortiori præsentatio. Item, quia, qua ratione beneficium ante vacationem prohibetur conferri, *cap. nulla, de concess. prabend.* ne quis mortem proximi, in cuius locum est successurus, desiderare videatur, censetur prohibita præsentatio, cùm eadem prorsus militet ratio. Sic Perez *lib. 1. ordin. tit. 6. l. 1. fol. 146. pag. 1.*

Dvbivm LXIX.

An patronus laicus, qui vnum præsentauit, & promisit cum iuramento non variare, nec reuocare illam nominationem, possit variare.

1 Alexander *consil. 16. lib. 3.* tenet, non obstante eo iuramento, posse validè variare. Probatur ex doctrina glossæ communiter recepta, teste Gutier. *vbi infra*, quæ *cap. fin. versic. reuocatus, de procurat. in 6.* docet, iurantem non reuocare procuratorem à se constitutum, si reuocet esse periurum, at valere reuocationem.

2 At dicendum est, quòd, si quis constituat procuratorem ad præsentandum, iurans non reuocare procuratorem, si reuocet, est periurus; at tenet factum: sed si iurauit non variare, vel non præsentare alium, quàm præsentatum per procuratorem, non potest ipse, nec alter pro eo alium præsentare; quia regula illa, Quis non potest venire contra suum iuramentum, *cap. cùm contingat. de iureiur. cap. quamuis pactum, de pactis, in 6.* habet verum in iis, in quibus est necessarium adire prætorem, qui non debet aliquem audire contra proprium iuramentum; & quia in reuocatione procuratoris, id non est necessarium; bene tamen in reuocatione præsentationis, & in præsentatione ipsa, ideo illa contra iuramentum est valida, non autem hæc. Sic tenet Lambert. *de iurepatr lib. 2. p. 1. quæst. 4. art. 13. num. 4. & 3. & toto illo art.* refert multos Rochus referens duo consilia Pauli de Castro, *eodem tract. verbo, honorificum, quæst. 12. num. 37.* ad quem se remittit Gregor. Lopez *l. 6. tit. 15. part. 1. versic. bien.* Spino *speculo testam. gloss. 4. n. 76.* Gutierr. *de iuram. confirmator. 3. p. cap. 13. num. 13.* Couarr. *cap. quamuis pactum. 2. p. §. 2. n. 4. ad finem. versic. prædicta verò.* Matienzo *lib. 5. recop. tit. 10. l. 3. gloss. 13. num. 7.*

3 Limitant Couarr. & Matienzo, nisi iudex, coram quo talis præsentatio contra iuramentum fit, eam expressè, vel tacitè receperit, ac probauerit; tunc enim erit valida. Sed Gutierr. *ibi* reprobat hanc limitationem, quia vel iudex, quando recepit, ignorauit iuramentum; & tunc est subreptitia talis receptio: vel sciuit, & tunc iniquè approbauit, & sic ab eo appellari potest à probatione, & iudex superior eam annullabit.

4 Tandem nota, quòd, vltra dictam cautelam iuramenti, est alia, vt patronus laicus nequeat variare, scilicet donare exercitium iurispatronatus, id est, ipsam præsentationem. Sic Gutierr. *ibi n. 14.* Lambert. *de iurepatr. lib. 2. p. 2. q. 7. art. 15. fine*; vbi addit, quòd, vt teneat talis donatio exercitij pro vna vice, debet esse, postquam Ecclesia vacauit, aliàs non tenet, *cap. fin. de concess. præb.* & de licentia Episcopi, si fieret in totum donatio talis exercitij. Et, quòd requiratur licentia, quando donat laico, tenet etiam *lib. 1. p. 2. quæst. 6. art. 4.*

Dvbivm LXX.

Quis sit capax acquirendi iuspatronatus ex constructione, dotatione, vel fundatione Ecclesiæ.

1 Hic non disputamus, quis sit capax ex successione hæreditaria, quia de hoc *infrà*; sed an omnis, qui construit, dotat, vel fundat Ecclesiam, sit capax acquirendi iuspatronatus, & sic illud acquirat.

2 Primò dico: Omnes, qui non sunt specificè à iure prohibiti, acquirunt iuspatronatus, ex dictis causis. Sic latè probans, & alios referens Lambert. *lib. 1. de iurepatr. p. 1. quæst. 7. art. 1*

3 Hinc fit, mulieres acquirere iuspatronatus, si dotent, vel fundent Ecclesiam; licèt non acquirant ius possessionis, nisi essent mulieres illustres, vel in aliqua dignitate constitutæ. Sic cum multis, quos *ibi* refert, Lambert. *art. 2.* & probat ex *cap. nobis, de iurepatr.* vbi generaliter dicitur, *si quis*, &c. quia masculinum concipit fœmininum, vt notatur *cap. generali, de elect. in 5.* Item ex *cap. fin. de concess. prabenda*, vbi dicitur, quandam Comitissam habere iuspatronatus.

4 Secundò infertur, illegitimè natum acquirere iuspatronatus, si fundat Ecclesiam; quia nullibi hoc prohibetur in iure. Sic Rochus *de iurepatr. verbo, competens, quæst. 2.* Lambert. *suprà art. 13.* dicens, esse certum.

5 Tertiò infertur, pupillum, & infantem acquirere ius patronatus ex fundatione, Rochus *ibi, quæst. 3.* Lambert. *art. 14.*

6 Secundò dico, quòd non tantùm persona vera, sed etiam ficta acquirit iuspatronatus, vt ciuitas, Collegium, vniuersitas, &c. Sic Rochus *ibi quæst. 5. 6. 7.* Lambert. *art. 15. num. 6.* vbi multos refert, & latè probat vsque ad *num. 12.* vbi hoc limitat, quando Ecclesia est fundata, constructa, vel dotata

ab

ab vniuersitate ratione communitatis,& eius nomine, secùs, si per populum eleemosynatirer, & singulariter,non pro parte vniuersitatis,sed oblationum particularium, & per singulares de vniuersitate; quia tunc non erit patronatus vniuersitatis, nec singulorum, sed Ecclesia erit libera: & refert Atchid. Dominicum, & Ioan. Andr. Quando verò Ecclesia dotatur ab vniuersitate nomine vniuersitatis, non singulis, id est, nulli eorum singulariter, sed toti communitati debetut patronatus. Sic Lambert. *eodem art.15.num.17.* alios citans.

7 Tertiò dico. Excommunicatus fundans Ecclesiam, licèt non esset admittendus ad fundandum; at vbi admissus est,acquirit iuspatronatus,non tamen exercitium,idest, non potest præsentare,donec absoluatur. Sic Ioan. Andr. *cap. nobis, de iurepatr.* Lambert. *suprà art. 12.* & idem prorsus dicit *art.12.* cum Paulo de Citadinis de simoniaco,quòd scilicet acquirit iuspatronatus,non habet exercitium donec absoluatur à simonia.

8 Quattò dico. Hæreticus fundans Ecclesiam, non acquirit iuspattonatus,quia omnia bona sunt confiscata; & aliis rationibus probat Lambert. *ibi art.4.num.4.5.& num.32.* dicens quòd, licèt conuertatur ad fidem, non recuperat illud, sicut nec bona;at,si conuersus ad fidem ædificat,dicit,quòd acquirit iuspattonatus;& *in summario*,quod ponit proximè ante quæstionem 8. limitat hoc in hæretico condemnato per sententiam; declarabitur enim, non acquisiuisse, cùm confiscantur omnia bona.

9 Quintò dico. Credentes,fautores, receptores, defensores hæreticorum, quando non sunt hæretici,si non extent per annum in illa excommunicatione, acquirunt patronatum; at non exercitium, dum sunt excommunicati; secùs, si extent per annum, & pòst ædificent,tunc enim non acquirunt iuspatronatus. Sic Lambert. *ibi art.5.*

10 Sextò dico. Schismatici, & apostatæ ædificantes,si non sunt hæretici,acquirunt iuspatronatus, at non exercitium, si sunt excommunicati, vel aliàs infames. Sic Lambert. *art.7.& 6.*

11 Septimò dico. Infidelis ædificans non acquirit iuspatronatus. Sic Lambert. *ibi art.3.*

12 Octauò dico. Infamis infamiâ iuris, vel facti ædificans acquirit patronatum; at non potest exercere,quia est ius honorificum. Sic Lamb. *art.8.*

13 Vltimò dico. In his casibus, in quibus non acquiritur ius patronatus, Ecclesia erit libera sub ordinarij iurisdictione. Sic Lambert. *ibi art.9.*

Dubium LXXI.

Quis patronus possit præsentare ad beneficium.

1 PRimò dico. Præsentatio non tantùm potest fieri per ipsum pattonum, sed etiam per procuratorem specialiter ad hoc datum: nec sat est generale mandatum. *cap. fin. de offic. vicarij.* Probatur etiam ex *cap. fin. de concess. præben.* vbi prohibetur constitutio procuratoris ad præsentandum ad beneficium vacaturum, ne detur ansa voti captandæ mortis;ergo à contrario sensu,licèt,quando vacat iam beneficium. Et sic tenent *ibi* Innoc. Immola,Panorm. Ioan. Andr. Cardin. & omnes,vt refert, & sequitur Lambert. *de iurepatr. lib.2.p.1.* *quæst.4.* & addit, hoc posse fieri, licèt pattonus sit præsens,& non impeditus.

2 Secundò dico,quòd hic procurator debet constitui ad beneficium iam vacans conferendum; quia non potest patronus dare procuratorem,vel committere actum præsentationis ad beneficium vacaturum, ne detur ansa voti captandæ mortis. Sic habetur expressè *cap. fin. de concess. præb.* & docent omnes.

3 Nota primò,quòd potest antequam beneficium vacet, transferre in alium ius patronatus titulis, quibus potest transferri,de quibus *infrà*. Sic Lambert. *de iurepatr. lib.2.p.1.quæst.4.art.2.*

4 Secundò limita, vt intelligatur ad beneficia vacatura per mortem, potest enim dari procurator ad beneficia vacatura per renunciationem, permutationem, vel alia ex causa,quia cessat votum captandæ mortis,& sic finis legis. Sic Lamb. *ea quæst.4. art.2.n.8.* & refert Dominicum; & *n.9. & 10.* similiter limitat, quando alter, quàm Episcopus, esset qui constituitur procurator ad præsentandum ad beneficium vacaturum,potest enim Episcopus constitui,cùm de ipso non præsumatur fraus,nec tale votum:& generaliter, inquit,valeret in omni casu, in quo cessaret fraus, & votum captandæ mortis. Item ex causa iusta absentiæ potest dari procurator generalis ad omnia negotia,& expressè ad præsentandum, si vacauerit, & de licentia Episcopi. Lambert. *ea q.4.art.3.n.11.& quæst.8.art.9.num.5.*

5 Tertiò dico,quòd si quis dedit mandatum procuratori ad præsentandum, qui præsentauit intra tempus iure concessum pattono ad præsentandum, at non facit fidem de mandato intra illud tempus,deuoluetur collatio ad Episcopum; quia paria sunt non præsentare, & minus sufficienter præsentare. Sic Lapus, quem refert, ac sequitur Lambert. *de iurepatr. lib.2.p.2.quæst.1.art.2.*

6 An verò possit reuocari talis procurator, etiam interueniente iuramento de non reuocando, dixi *suprà dub. 69.*

7 An verò, vt reuocatio procuratoris constituti ad præsentandum teneat, & non valeat præsentatio principalis patroni, vel alterius procuratoris ab eo dati post priorem reuocationem, debeat talis reuocatio deuenire ad notitiam procuratoris reuocati, vel ordinarij,qui debet præsentationem admittere. Lambert. *de iurepatr. lib.2.p.1.q.4.art.14.* refert Paulũ de Castro *cons.57.1.p.dub.4.* vbi dicit valere talem reuocationem,quia quoties incurrũt quatuor, nempè quòd procurator sit ad actus extraiudiciales,& quòd actus gestus per procuratorem geri non possit absque expressa domini volũtate,& mandato,& quòd reuocatio non redundet in damnum pecuniarum alicuius tertij,nec ipsius procuratoris,& quòd sit talis actus, quẽ dominus non tenebatur facere, potest procurator omnino igoorans reuocari; nec valet quidquid post reuocationem etiam ignoratam facit. Et subdit exemplum,vt in procuratore dato ad donãdum, manumittendum seruum,&c. Nec obstat (inquit) *Clem. cùm illusio, de renunciat.* vbi procurator ad renunciandum beneficium reuocari non potest, nisi reuocatio ipsi,aut superiori intimetur,quia id est in eo casu speciali;at hîc concurrunt omnia hæc. Et dicit Lambert. *eo art.14 n.6.* nullum contradictorem inuenisse. At ipse dicit *n.8.* hæc: Si antequam notitia reuocationis deuenisset ad ordinarium,

vel

vel procuratorem, facta esset institutio, nescio quomodo renocari possit.

8 Quartò dico. Potest consanguineus, vel negotiorum gestor pru domino, vel amicus maxima amicitia coniũctus cum cautione, quòd patronus absens ratum habebit, admitti ad præsentandum pro consauguineo, domino, vel amico pattono absente, vel aliter impedito absque speciali mandato. Sic Lamb. *de inrepatr. lib. 2. p. 1. q. 4. art. 17. per totum*, quia hîc agitur de modico præiudicio, immo de nullo, quia si alter non ratificat, non nocet: vnde non tantùm non est præiudicium, immo est vtile, nec labatur quadrimestre, vel semestre, & fiat deuolutio ad superiorem. Et *n. 14.* dicit, quòd vt talis præsentatio valeat, requiritur, vt patronus ratificet, vel vt non reclamet rempore ad præsentandum concesso. Idem omnino docet idem Lambert. *eodem lib. 2. p. 2. quæst. 1 art. 21. fine.*

9 Quintù dico. Præsentatio potest fieri per nuncium, vt latè prubat Lambert. *lib. 2. p. 1. q. 4. art. 15.* & *art. 16.* dicit, & probat posse fieri per epistolam, éstque textus expressus *c. ea noscitur, de his, quæ fiunt à Præl.* & *ibi* Panorm. Ioan. Andr. Immola, Card. & omnes. Et dicit *n. 3.* requiri vt talis præsentatio fiat intra tempus à iure pattonis concessum ad præsentandum; & sic non sat esse intra dictum tempus literas scribere, nisi fiat talis præsentatio literarum intra dictum tempus.

10 Sextò dico, quòd si patronus sit excommunicatus, nequit præsentare. Sic Ioan. Andr. Panorm. Card. Butrio, *cap. nobis, de inrepatr.* & communiter omnes *ibi*, vt refert, & sequitur Nauarr. *lib. 3. consil. tit. de inrepatr. cons. 7.* Lambert. *de inrepatr. lib. 2. p. 1. q. 1. art. 2* Rochus *eodem tract. verbo, competens. q. 8.* Lapus *alleg. 8.* Rota, & Bertachinus, quos refert, & sequitur Conatr. *c. alma mater, 1. p. §. 7. n. 9. vers. duodecimus.* Enriquez *lib. 13. de excommun. cap. 13. n. 1.*

11 Nota primò aliquos limitare hoc, quãdo patronus est Clericus, quia talis præsentatio habet aliquid adminiculi iuris, secus quãdo est patronus secularis, qui variare potest; talis enim præsentatio est meri facti: & sic dicũt quòd institutio facta ab Episcopo virtute præsentationis pattoni Clerici excommunicati, non valet, secus quãdo pattonus est laicus. Sic Ludou. Gomez *tract. expectatinarum, n. 60.* Et testatur hanc sententiam iudicio Rotæ fuisse seruatam in vna causa Zamorensi. Idem Rota *decis. 2. tit. de inrepatr. in antiquioribus, & decis. 527. in antiquis.* Rochus *dicto verbo, competens. q. 8. n. 22.* At verius est vtriusque præsentationem, & institutionem virtute illius factam esse inualidam; quia nulla est differentiæ ratio. Sic Couarr. *ibi*, Enriquez *ibi*, Lambert. *de inrepatr. lib. 2. p. 3 q. 1. art. 4.* & videtur tenere Nauarr. quia absolutè *illo consil. 7.* dicit institutionem non valere, & refert hunc Lambertini lucum.

12 Secundò nota aliquos dicere hoc esse verum, licèt talis excommunicatus sit occultus, nec aliquid ad hoc conferro prædefinitum per *Extrauag. ad euitanda scandala*, sed tantùm quando fit actus aliquis ab excommunicato occulto ratione publici officij. Sic Couarr. *eodem. §. 7. n. 9. vers. Quid autem* At hanc distinctionem reprobaui *lib. 3. de matr. disp. 22. num. 31. 32.* vbi licèt illam etiam amplectatur Enriquez *lib. 13. de excomm. cap. 7. n. 6. iuncto commento litera C.* At verius est, vbi probaui in omnibus casibus gesta per excommunicatum toleratum, id est, qui non est denunciatus, nec notorius Clerici percussor, valere: & sic Nauarr. *eo consil. 7.* dicit præsentationem factam per excommunicatum denunciatum non valere. Et Ludou. Gomez *tract. expectatinarum, n. 60.* dicens non valere, addit hæc: Fortè hoc procedit tantùm, quando esset excommunicatus declaratus per Extrauag. Martini V. *ad euitanda scandala.*

13 Tertiò nota, quòd talis excommunicatus non potest constituere procuratorem, qui tunc præsentet, cùm ipse non possit tunc præsentare: at potest tunc transferre in alium ius patronatus. Sic Lambert. *de inrepatr. lib. 2. p. 1. quæst. 4 art. 2. num. 2.* vbi alios refert, *& quæst. 2. art. 2. num. 15.*

14 Quartù nota, quòd si præsentatio spectaret ad Collegium, & interueniret excommunicatus, vitiaretur præsentatio: non verò si spectaret ad singulos, quia alij possent præsentare, & sic propter excommunicationem illius non vitiaretur præsentatio. Sic Lambert. *lib. 2. p. 1 quæst. 2. num. 16.*

15 Septimò dico. De patrono suspenso maior est difficultas, an possit præsentare; videtur enim non posse, quia excommunicatio, & suspensio æquiparantur, *cap. 1. de sent. excommun. in 6.* Et sicut excommunicatus non potest eligere, *cap. illa, de elect.* ita nec suspensus, *cap. cum inter R. de elect. fine*; ergo sicut excommunicatus non potest præsentare, ita nec suspensus. Sed dicendum est quòd si patronus sit sæcularis, etiamsi competat Clerico, in quem solum cadit suspensio, potest patronus suspensus præsentare; quia reputatur ac laicus, nec hoc cadit sub suspensione officij, aut beneficij, cùm ab officio non dependeat; nam etiamsi esset laicus, posset habere hunc patronatum, nec etiam à beneficio, cùm non ab eo, sed à patrimonio procedat. Si verò patronatus sit Ecclesiasticus, si patronus est suspensus ab officio, & beneficio, non potest præsentare, quia sua præsentatio dicitur electio, & habet vim electionis, vt docent Innoc. & Panorm. *cap. cum authoritate, de inrepatr.* & alij, quos refert, & sequitur Lambert. *vbi infrà*; at suspensus nequit eligere. *cap. cùm inter R. de elect.* Si verò sit suspensus tantùm ab officio, non potest etiam præsentare, quia suspensus ab officio prohibetur eligere; quia electio, seu potestas eligendi inhæret officio. Panorm. *cap. cùm inter R. de elect. & cap. cùm dilectus, de consuetud.* ergo similiter nequit præsentare. Si verò sit suspensus à beneficio, similiter nequit præsentare, quando ratione beneficij illi competit iuspatronatus; quia suspensus à beneficio est suspensus à fructibus illius beneficij, at talis præsentatio est fructus illius beneficij. Nec obstat, quòd Canonicus suspensus à beneficio possit eligere, *cap. cùm Victoriensis, iuncto cap. cùm in cunctis, de elect.* & docet Panorm. *cap. cùm dilectus, de consuet.* quia electio magis inhæret officio, quàm Canonicatui. Et ad argumentum initio propositum respondetur, quòd omnis excommunicatus prohibetur eligere, & præsentare; quia excluditur à participatione aliorum, à qua tamen non excluditur suspensus: & sic non omnis suspensus prohibetur præsentare. Hæc omnia late Lambert. *de inrepatr. lib. 2. p. 1. quæst. 2. art. 3.*

16 Nota tamen, quòd vt hæc habeant locum, oportet, vt suspensus sit denunciatus, sicut diximus de excommunicato, & constat ex materia *de excommun.*

17 At verò simoniacus, & alij delinquentes, si sint

sint patroni, possint præsentare, habes *dub. præcedenti*.

18 Octauò dico. Filius nequit præsentare in beneficio, in quo pater est patronus,& viuit, quando nomine proprio præsentaret;at quando vellet præsentare nomine patris, admitteretur eo casu, quo diximus posse admitti consanguineum ad præsentandum nomine patroni; & hoc quando pater esset patronus,vt persona priuata:sed quando, vt vnus de vniuersitate, vel parochia, de qua etiam esset filius, præsentabit vt pater, quia est etiam patronus vt ipse. Sic Lambert. *de iurepatron. lib. 2. p. 1. quæst. 2. art. 5.*

19 Limita, quòd quando patronatus competit vniuersitati, de qua est filius, competat etiam filio,sic,aut competit ita vniuersitati, vel populo, vt competat omnibus facientibus populum; & tunc competit etiam filiisfamilias. Si verò competeret facientibus domos, tunc non competeret filiisfamilias habitantibus cum patre; secus si seorsum haberent domum. Sic referens Rochum, Lambert. *eadem quæst. 2. art. 6. & art. 8.* quærens, an viduæ virgines admittantur ad præsentandum, quando patronatus competit vniuersitati, respondet hac eadem distinctione, sicut de filiisfamilias.

20 Nonò dico. Quando competit iuspatronatus filiofamilias, si non est acquisitus ab ipso, sed translatus in ipso titulo aliquo habili, vt donatione, priuilegio, &c. Tunc non acquiritur patri, sed filius præsentabit, quia in spiritualibus filius non acquirit patri; & annexorum, inter quæ connumeratur patronatus, idem est iudicium, *cap. translato, de constit.* Si verò patronatus est acquisitus per filium, quia, v. g. fundauit Ecclesiam: tunc si ex bonis castrensibus, vel quasi, vel ex aduentitiis, in quibus pater non habebat vsumfructum; tunc non acquiritur patri, sed filius præsentabit. Si verò ex bonis, in quibus pater habebat vsumfructum, acquiritur patri: & sic pater præsentabit, quia licèt nequeat filius de talibus bonis Ecclesiam fundare: at vbi semel fundata est, cùm non possit redire ad vsos profanos, fauore piæ causæ fraudabitur illo fructu tempotali, sed non spirituali. Sic Lambert. *de iurepatron. lib. 2. p. 1. q. 2. art. 7. & art. 5. fine.*

21 Decimò dico. Pupillus, modò sit maior septennio, potest præsentare, si est patronus, nec indiget licentia tutoris, nec minor licentia curatoris; quia in his spiritualibus nil operatur patria, nec curatoria potestas. Lambert. *ea quæst. 2. art. 9.* dicit tamen *art. 10. fine*, quòd licèt possit præsentare, at si lis otiatur in illo patronatu, non poterit ipse illam prosequi, sed eius tutor.

22 Vndecimò dico, quòd etiam tutor poterit præsentare, vel curator minoris. Sic Lambert. *eo art. 10.* addit tamen, quòd si præsentat pupillus, præfertur præsentatus à pupillo: quod idem docet Panorm. *cap. finali, de concess. præb.* & *ibi* Immola *fine*; & idem Lambert. *eadem lib. 2. p. 3. quæst. 6. art. 1.* Si autem pupillus sit minor septennio, nisi malitia suppleat ætatem, solus tutor præsentabit. Sic Lambert. *lib. 2. p. 1. quæst. 2. art. 10.* vbi idem dicit de patre, quando iuspatronatus ita pertinet ad filium, quod nullo modo ad patrem: tunc enim potest pupillus, vel pater præsentare; at præfertur præsentatus à pupillo. Et *art. 17.* dicit idem de aliis habentibus curatorem ex quacumque causa, vt quia sunt minores, prodigi, furiosi, quia potest curator præsentare; at præfertur præsentatus ab ipsis, si sanæ mentis fiot.

Hinc fit, quòd dum patronatus conuenit vniuersitati, ita vt singuli debeant præsentare, sunt vocandi pupilli maiores septennio, soli curatores, vt docet Lambert. *lib. 2. p. 2. quæst. 2. art. 13.* 23

Duodecimò dico. Religiosus propriè, qui scilicet habet tria vota, non admittetur ad præsentandum, si ipsi competit iuspatronatus, cùm non habeat velle, nec nolle, quando scilicet vellet proprio nomine præsentare, secus quando alieno, vt quando patroni conuenerunt, vt electus à tali Religioso præsentetur: de quo multa dixi *lib. 7. summæ, cap. 14. à num. 1. ad 13.* Sic Lambert. *lib. 2. p. 1. quæst. 2. art. 11. & art. 12.* dicit, quòd si præsentatio pertineret ad monasterium, tunc non potest præsentare solus Abbas, vel Abbatissa, nisi hoc habeat ex præscripta consuetudine, vel priuilegio: sed totus Conuentus debet interuenire, & saltem maior pars illi consentire electioni. 24

Decimotertiò dico. Quando monasterio, Collegio, vel Capitulo competit iuspatronatus, illi soli præsentare habent, qui habent vocem in illo monasterio, Collegio, vel Capitulo; & sic nouitij, vel conuersi non habent præsentare. Sic Lambert. latè probans *lib. 2. p. 1. quæst. 2. art. 13.* 25

Decimoquartò dico. Quando iuspatronatus spectat ad solum Episcopum, nequit Capitulum sede vacante præsentare. Immo idem est, si præsentatio non pertinet ad Prælatum, sed ad Capitulum, cum consensu tamen, vel consilio Prælati: nam sede vacante non posset Capitulum præsentare, nisi quando solum consilium requireretur, & est periculum in mora. Immo si præsentatio spectaret ad alium iure speciali de Prælati consensu, vel consilio, Capitulum sede vacante non potest præstare consensum, nec consilium: sed si consilium solum requireretur, & est periculum in mora, fiet præsentatio absque consilio tali, *cap. vnico, ne sede vacante in 6.* Si verò requiritur consensus, est expectandus nouus Prælatus. Si verò præsentatio spectaret non ad solum Episcopum, sed ad Episcopum cum Capitulo, potest Capitulum sede vacante præsentare. Sic Lambert. *eadem quæst. 2. art. 14.* vbi dicit omnia hæc, quæ potest Capitulum sede vacante, posse quando Episcopus est suspensus. 26

Decimoquintò dico. Si alicui laico factum est legatum iurispatronatus, non potest præsentare, nisi sit approbatio Episcopi; quia absque ea non valet legatum, vt dicemus *infrà*, sed præsentabunt hæredes. Sic Lambert. *ea quæst. 2. art. 18.* 27

Decimosextò dico. Si bona, quibus iuspatronatus annexum est, dentur viro in dotem, constante matrimonio, non vxor, sed vir præsentare debet; quia vir est dominus dotis constante matrimonio, vel saltem eius administrationem habet. Sic contra Panorm. Felin. Iason. Guill. Benedictum, quos refert Molina *vbi infrà*, dicentes pertinere præsentare ad vxorem, tenet Rota *de iurepatr. decis. 422. num. 1. in nouis*, Molina *lib. 1. de primog. cap. 24. num. 3.* Rochus *de iurepatr. verbo, ipse vel ii, num. 60.* Lambert. *de iurepatr. lib. 1. p. 2. quæst. 10. art. 2.* Carolus Molinæus *consuet. Paris. tit. 1. §. 1. glossa 1. num. 3.* 28

Aduerte tamen, quòd in bonis maioratus alienari prohibitis, quæ pertinent ad vxorem, maritus præsentare non potest, sed sola vxor; quia bona maioratus 29

maioratus non possunt dari in dotem, ita vt dominium in virum pertranseat. Sic Molina *eodem cap.24. n.32.* ad quod comprobandum affert *n.33.* doctrinam Ioannis Lupi *cap. per vestras,§.43.n.10.* quòd scilicet Regina regni proprietaria debet præsentare,& non ipse Rex.

30 Hinc est, vt iuspatronatus vxori competens non transeat ad virum. Sic Panorm. & Immola *cap fin.de concess.præb.* Perez *lib.5. ordin.am.tit.4.l.4. fol.166.pag.1.versic.sextò fundatur,in fine.*

31 Secundò nota, quòd si iuspatronatus acquiratur constante matrimonio,quia scilicet vir ædificat,aut construit,vel dotat Ecclesiam, ius hoc est vxori commune:nam licèt sit hoc ius indiuiduum quoad substantiam, est tamen quoad ius præsentandi,& exercitium diuiduum Quare soluto matrimonio habet in eo vxor partem indiuisam, & transmittit ad hæredes.Sic Conarr.3. *variar.c.13. num 5.* Spino *speculo testam.glossa 4. num.63.* Baeza *de non melior.cap.26.num.2. & de decima tutor.c.23. num. 17. & 21.* Ioan. Lupus *rubr. de donat. §. 62. num 23.* Matienzo *lib.5. recopil.tit.9.l.5.gloss.4.n.5.* Ioannes Garcia *de coniug. quæst. num.165.* & Matthæus de Afflictis per ipsum citatus.

32 Aduerte tamen, quòd constante matrimonio solus vir præsentabit, sicut & alia bona administrat. Sic Ioan. Lupus, Ioann. Garcia *suprà*;addit Ioannes Lupus, nisi fortè tempore, quo Ecclesia construitur,aliter inter eos sit conuentum : at soluto matrimonio admittetur vxor ad præsentandum cum hæredibus viri,& vtroque mortuo hæredes vtriusque in stirpem.Sic Ioann.Garcia *ibi.*

33 Vltimò dico. Vsufructuarius vniuersitatis bonorum,cui iuspatronatus annexum est, habet ius præsentandi ad sacerdotia. Sic contra multos Carolus Molinæus, Celsus, Rochus, quos refert,& sequitur Molina *lib. 1. de primog. cap.24. num.4.* Lambert. *de iurepatron. lib. 1. p. 2. quæst. 10. art.3. num. 8.*

DVBIVM LXXII.

An possint patroni inter se conuenire absque superioris licentia de alternis vicibus præsentando, id est, vt vnus præsentet prima vice, qua occurrerit vacatio, alter secunda, alter tertia.

1 INnoc. *cap. querimoniam, de iurepatron.* id negat propter verbum illius textus, *& vicissitudines.*

2 At dicendum est posse, quia id expresse conceditur, vt possint liberè patroni facere, *Clem.2. de iurepatron.* vbi id tenet glossa, *verbo, liberè*, & Cardin. Anchar. Immula *ibi*, Lambert. *de iurepatr. lib.1.p.2. quæst. 2. art. 36. num.7. 8.* Rochus *eodem tract. verbo vel is,n.28.29.* Azebedo *lib.1. recopil.tit. 6.l.9.n.2.* Panorm. *d.cap.querimoniam,num.5.* & ad illum textum respondet, quòd tantùm vult non posse ex toto diuidi iuspatronatus, secus quoad exercitium, sicut tutores possunt quoad administrationem diuisionem adinuicem facere, sed non quoad ius tutelæ, *l.inter tutores,ff de administ. tutor.* Et eodem modo respondet Azebedo.

3 Nota quòd hæc concordia potest fieri, licèt nondum Ecclesia vacet. Patet, quia *Clement. 2.* dicit, *alternis vicibus*;& manifestum est vna vice, non bis vacare. Sic glossa *ibi versic. liberè*, Lambert. *ibi num. 8.* nec obstat (inquit) *cap. fin. de concess. præbend.* quia illud fiebat in fraudem vacaturæ : hoc autem fit ad tollendam discordiam, & vt faciliùs prouideatur Ecclesiæ. Addit Lambert. *num. 16.* requiri consensum omnium patronorum, vt hæc concordia valeat. Vide etiam *infrà dub. 88.*

DVBIVM LXXIII.

Quis possit præsentari à patronis ad beneficia.

PRimò dico, quòd præsentandus debet esse idoneus ad obtinendum beneficium, ad quod præsentatur, *cap. super inordinata, de præbend. cap. cùm in cunctis, de elect.* Et hæc idoneitas debet necessariò esse tempore præsentationis, nec sat est, si pòst superueniat, argum. eorum, quæ dicuntur per Doctores, *cap. si eo tempore, de rescript. in 6. & cap. ei, cui, de præbend. in 6.* Sic Lambert. *de iurepatr. lib.2.p.1.quæst.10.art.1.num.12.* nisi (inquit) esset modica idoneitas,quæ de proximo expectaretur, illa enim non vitiaret præsentationem in beneficio simplici. 1

Hinc fit necessariò præsentandum debere esse Clericum, nec sat est, vt valeat præsentatio, si pòst fiat Clericus : & debet necessariò habere ordinem requisitum ex natura beneficij, vel ex statuto fundatoris : ad quod faciunt, quæ habes *suprà hoc eod.lib.cap.2.de benef. dub.9.* Et docet Lambert. *suprà quæst. 7. art.2. num. 15. & 16. & art. 7. fine, & art.29. num. 9.* 10. & addit *art. 2. num.16.* quòd censebitur præsentare indignum,si præsenter laicum, licèt post præsentationem ordinetur. Ad idem est Nauarr. *lib. 3. consil. tit. de iurepatron. consil. 8.* vbi dicit non valere præsentationem ad beneficium illius, qui caret ætate requisita ad illud. 2

Hinc secundò infertur omnem illum, qui non est capax beneficij, non posse ad illud præsentari, vt si sit illegitimus, irregularis, excommunicatus, suspensus, vel alia ex causa sit incapax beneficij : de qua re latè Lambert. *tota illa quæst.7. & 9.* latè dixi *suprà in hoc lib. 2.* agendo de beneficiis. 3

An verò si per patronos est præsentatus non idoneus, vel indignus, possit Episcopus in casibus, in quibus potest dispensare circa illos defectus, & facere præsentatum idoneum, validare præsentationem inualidam, etiam patronis inuitis, consule Panorm. *cap. innotuit, de elect.* & Lambert. *de iurepatron. lib.2.p.1.quæst.10.art.5.* 4

Secundò dico. Absens non potest præsentari, sed debet esse præsens sensibus corporeis illius, cui præsentatur, & à quo institutio speratur : nec sat est, vt præsentetur procurator absentis. Ratio, quia debet examinari, an sit idoneus. Sic latè probat Lambert. cum aliis, *de iurepatron. lib.2. p.1.quæst.11. art.1.* quod intelligitur primò ex se : sed si patroni præsentassent absentem, & Episcopus admitteret, teneret præsentatio, vt docet *ibi* Lambert. *art. 4.* Secundò intelligitur, nisi absens esset notus instituenti notitia plena, & requisita ad instituendum illum : tunc enim cùm non requiratur examen, potest absens præsentari, & valet præsentatio. Sic Lambert. *ibi art.3.* Quod tamen limitat *art. 5. iuncto art.3.* nisi examinatio sit de forma, & substantia actus, vt 5

quando ex lege fundatoris requireretur examinatio. Tunc enim licèt esset notissimus instituenti, adhuc exigitur actualis præsentatio, & examinatio: & etiam nisi præsentatus esset de aliena diœcesi; tunc enim licèt esset notus instituenti, requiruntur litteræ dimissoriæ sui ordinarij. Sic Lambertus *art.* 3.

6 Nota tamen, quòd casu, quo præsentatus est absens, & tenet præsentatio, debet illam acceptare infra quadrimestre, vel semestre datum patrono ad præstandum, aliàs Episcopus prouidebit beneficio, vt tenet, & probat Lambert. *ea quæst.* 11. *art.* 5. vbi addit, quòd hæc ratificatio, vel acceptio pòtest fieri per procuratorem, vel per litteras.

7 An verò possit quis præsentari ad beneficium vacaturum, vel possit constitui procurator ad præsentandum ad beneficium, habes *suprà dubio* 88. & 71.

Dubium LXXIV.

An possit patronus se ipsum præsentare ad beneficium.

1 Primò; hac in re est vna conclusio certissima apud omnes, scilicet nullus, quantumcumque idoneus, potest se præsentare ad beneficia prælaturam sapientia, personatus, seu curata magna, vt expresse definitur *cap. per nostras, de iurepatr.* & redditur *ibi* ratio, quia nullus debet se ingerere Ecclesiasticæ relationis officiis, & tenent omnes Doctores citandi *in toto hoc dubio.*

2 Amplia conclusionem, vt nec etiam procurator datus à patrono ad præsentandum, possit ipsum præsentare; quia cùm procurator hoc faciat nomine constituentis, censetur ipse constituens facere. *cap. qui per alium, de regul. iuris in* 6. Sic Panormit. *cap. fin. de instit. num.* 6. & *ibi* Anton. *num.* 8. Lambert. alios referens *de iurepatron. lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 8. *art.* 9. & *art.* 10. cum aliis dicit, nec etiam substitutum procuratoris posse præsentare patronum, quia adhuc censeretur ipse patronus se præsentare: addit tamen *ibi*, quòd talis substitutus posset præsentare ipsum procuratorem, nisi substitutio facta fuerit in fraudem, vt ipsum procuratorem præsentet, quia cùm procurator non sit patronus, & principalis commissio non manet ab ipso, sed à patrono præsentando procuratorem, non censetur patronus se præsentare, & similiter dicit *artic.* 13. cum Panor. & Anton. citatis, & dicit Panormit. esse communem, & idem Gregor. Lopez *l.* 7. *tit.* 15. *part.* 1. *versf. Assimismo.* Quòd si patronus compromittat in aliquem tanquam in suum compromissarium præsentationem, non potest compromissarius præsentare ipsum patronum, eadem ratione, qua de procuratore dictum est. Quæ tamen bene limitat *ibi*, vt intelligantur, quádo compromittens, vel dans procuratorem esset solus patronus, nam si essent multi patroni, qui compromitterent in quendam, vel illum statuerent procuratorem, posset talis compromissarius, vel procurator præsentare patronum, sicut & alij compatroni possunt ipsum præsentare, vt statim dicemus. Sic Lambert *eo art.* 13.

3 Secundò amplia conclusionem, vt nec etiam donatarius iurispatronatus, possit ipsum patronum donantem præsentare, quando donatum est sub conditione tacita, vel expressa, vt ipsum præsentaret, quia est simonia, cùm iuspatronatus detor propter redditos beneficij, & etiam propter talem donationem paretur via ad beneficium. Si verò iuspatronatus donatum est sine tali pacto, si simpliciter, & in totum donatum est cum licentia Episcopi: tunc potest donatarius ipsum patronum donantem præsentare, quia iam ille nón est patronus, & donatarius nomine suo donat. Si verò tantùm donauit, vt vna vice possit præsentare, non potest donatarius donantem præsentare; quia tunc non est donatio, sed ad instar mandati. Et similiter non potest donantem præsentare, quando donans reseruasset sibi, quòd absque consensu suo non possit donatarius præsentare; quia tunc non censetur donare præsentationem, sed alios fructus iurispatronatus. Hæc Lambert. *ead. q.* 8. *art.* 11.

4 Limita tamen primò conclusionem, vt intelligatur quando patronus verè se ipsum præsentet, secus si tantùm fictione iuris videretur se ipsum præsentare, sicut dicimus de patre præsentante filium, vel è contra, vel nepotem, vel consanguineum, potest enim ipsos præsentare. Sic Lambert. *eadem q.* 8. *art.* 12. multos referens Syluest. *verb. iuspatronatus, q.* 7. *n.* 8. Angel. *ibi n.* 18. Arm. *n.* 9. Tabien. *quæst.* 17. *l.* 7. *tit.* 15. *part.* 1. & *ibi* Gregor. Lopez *fine;* Innoc. *cap. consuluit, de iurepatr.* & *ibi* glossa, & *cap. quia clerici, eodem tit.* vbi & Ancbar. *n.* 2. & Host. Panor. *cap. finali, de instit. num.* 4.

5 Secundò limita conclusionem, vt patronus non possit præsentare se ipsum, procedere quoad actum præsentationis: at bene potest preces porrigere habenti instituere, vt illud sibi conferat, si est idoneus. Ratio, quia fundens preces non poscit ex debito; quod facit patronus præsentans. Sic Panorm. *cap. per nostras, de iurepatr. num.* 4. Stephanus Caier. *cap. fin. de elect. in* 6. limitat tamen vterque, modò non sit beneficium curatum, quia videtur ambitio. Sed meliùs Lambert. *dict. quæst.* 8. *art.* 3. *n.* 9. reiicit hanc limitationem.

6 Hinc infertur à fortiori, quòd si Episcopus motu proprio conferat beneficium patrono, potest patronus acceptare, quia tunc non censetur se præsentare, cùm non habeat originem à se, nec cogatur Episcopus illum acceptare. Nec obstat, quòd institutio facta sine præsentatione patroni est irrita, quia sat est, quòd patronus consentiat institutioni. Sic Syluest. Angel. Tabien. Armil. *ibi,* Panorm. *d. cap. per nostras, num.* 3. Anton. *n.* 5. Host. *ibi,* Anchar. *ibi n.* 4. Ioan. Andr. & Card. *ibi,* Felin. *cap. cùm Bertholdus, de sentent. & re iudic. num.* 11. Directorium iuris *tit. de iurepatr.* §. 34. 35. Feder. *tract. de rerum permut. quæst.* 32. *fin.* Pauinus *de potest. Capituli sede vacante, part.* 2. *quæst.* 5. *fine.* Lambert. *dict. quæst.* 8. *art.* 4. vbi idem dicit cum Panino posse Capitulum sede vacante, quando ad ipsum pertinet beneficij institutio. Hæc tamen bene limitat Lambert. *eo art.* 4. *fine,* vt intelligantur, quando vnus tantùm est patronus, si enim essent plures, esset necessarius consensus aliorum; licèt enim vnus patronus, cui confertur beneficium, consentiat, non potest iuri aliorum Episcopus derogare.

7 Tertiò limita conclusionem, vt quamuis patronus non possit se ipsum præsentare, at si alij sint compatroni, potest ab ipsis præsentari, quia iam

iam cessat ratio *d. cap. per nostras*, cùm iam ipse non se ingerat, nec est periculum ambitionis, & est distinctio inter dantem, & recipientem: & si aliter diceretur, esset peioris conditionis patronus, quam extraneus. Sic Syluest. Tabien. Angel. Armil. *ibidem*, Lambert. *d. q.* 8. *art.* 5. multos referens, Spino *speculo testam. glossa* 4. *num.* 80 Beroius *consil.* 5. *num.* 31. Panor. *cap. cùm in iure*, & clarè probatur ex illo textu *de elect. & cap. per nostras, de iurepatr.* Host. Ioan. Andr. Anton. Ancharan. Cardin. *ibi*, Glossa *cap. consuluit, de iurepatr.* Rochus *de iurepatr. verbo honorificum, num.* 25. Innoc. Compostel. *cap. cùm in iure, de elect.* Molina dicens communem *lib.* 2. *de primogen. cap.* 4 *num.* 61. Peralta *l. vnum ex familia.* §. *rogo, num.* 10. *ff. de legat.* 2. Gregor. Lopez *l.* 2. *tit.* 15. *part. glossa* 13. quæ incipit, *En España.* Sarmiento *lib.* 8. *select. super l. cùm quidam, ff. de legat.* 2. *num.* 21.

8 Aduerte tamen, quòd nullo modo talis patronus potest se cum aliis compatronis præsentare; non enim hoc teneret, cùm iam militet ratio *dict. cap. per nostras*, iam enim non esset distinctio inter dantem, & recipientem, & esset ambitio; sed tantùm debet consentire electioni, vel præsentationi de se factæ; & sic Doctores citati non dicunt posse se præsentare cum aliis compatronis, sed posse suæ consentire electioni, vel præsentationi: & in propriis terminis dicens esse certum, tenet Lambert. *dict. quæst.* 8. *art* 6. & 7. Panor. Bald. Ioan. Andr. *c. cùm in iure, de elect.* & dicit Lambert. *eo art.* 7. quòd electus, vel præsentatus non dicat, eligo, vel coeligo, vel præsento, aut compræsento me, ne principaliter disponat de se ipso: sed debet dicere, consentio electioni, vel præsentationi. Idem Panormit. & Philipp. *dicto cap. cùm in iure*; & addit Lambert. cum Panorm. consensum debere præstari intra tempus iure concessum patronis ad præsentandum.

9 At dubium est, an in hoc casu consensus coelecti, vel compræsentati à patronis faciat numerum, & augeat illum ita, quòd si vota sint æqualiter diuisa ad duos, ita vt si duo vota habeat compatronus, & alter alia duo, an consensus compatroni præsentati augeat numerum eum præsentantium, & ideo habeat præualere eius præsentatio.

10 Quidam dicunt non augere numerum, sed esse repellendum tanquam ambitiosum. Sic Glossa *cap. cùm in iure, de elect. vers. consentiat. & cap. per nostras, de iurepatr. vers. præsentare*, Calder. *consil.* 7. *de iurepatr.*

11 Sed Lambert. *d. quæst.* 8. *art.* 8. explicat, vt loquantur, quando patronus se præsentasset, tunc enim si talis præsentatio non valeat, iuxta dicta, non augebit numerum: at si non se præsentet, sed tantùm suæ præsentationi consentiat, communis est sententia talem consensum augere numerum, per textum loquentem in fortioribus terminis, scilicet in electione, quæ est plus, cùm ius tribuat, *cap. cùm in iure, de elect.* Sic tenent Innoc. Panor. Compostel. Ioan. Andr. Bald. Cardin. *eo cap. cùm in iure*, & omnes *ibi*, vt refert, & sequitur alios plures allegans Lambertin. *eo artic.* 8. Panormit. *cap. per nostras, de iurepatronat. num.* 5. Hostiens. *ibi*, Anton. *ibi fine.* Anchar. *ibi num.* 3. Ioan. Andr. *ibi*, Rochus *de iurepatr. verbo. beneficium, num.* 25. Spino *speculo testam. glossa* 4. *num.* 80. Beroius *consil.* 5. *num.* 31.

Nota primò, quòd aliqui limitant hoc, vt intelligatur in casu, in quo non est necessariò seruanda forma *cap. quia propter, de elect.* quando scilicet electio nõ fit per scrutinia secreta: nam quando sic fit, non potest electus suæ consentire electioni, sed tanquam ambitiosus est repellendus; quia cùm ignoret vota aliorum, id non esset suæ consentire electioni, sed se eligere. Sic Panormit. *cap. per nostras, de iurepatr. num.* 5. & *ibi* Anchar. *n.* 3. Ioan. Andr. Host. *ibi*, & Anton. *ibi, fine.* Idem communis, & Panormit. *d. cap. cùm in iure*, vbi etiam subdit Panorm. per verbum *credo*, quòd etiam in hoc casu scrutinio publicato posset visa electione de se facta à medietate æquali, recedere ab eo, in quem in scrutinio consensit, & accedere, & consentire electioni de se factæ, & eius consensus augebit numerum. 12

Sed Lambert. *d. art* 8. *num* 4. dicit id verum esse in electione, cùm ea facienda sit per scrutinia secreta, iuxta *cap. quia propter, de elect.* At cùm præsentatio non fiat per scrutinia secreta, non est opus in illa hac distinctione: si tamen fieret per scrutinia secreta omnibus patronis concordantibus (aliter enim sic non potest fieri) vera est doctrina posita, quòd non possit suæ præsentationi consentire. 13

Secundò nota, quòd Panormit. *dicto cap. cùm in iure*, & *ibi* Philippus, limitat, quòd consentire possit præsentatus suæ præsentationi, & eius consensus augeat numerum quando vox sua vnà cum aliis facit maiorem numerum, secus si ad paritatem dumtaxat reducat vota aliorũ. Sed Lambert. *eo artic.* 8. *num.* 6. & 7. dicit hæc procedere in electione, quia quilibet eligens habet vnam vocem, & etiam quando patronatus est Ecclesiasticus, quia eius præsentatio est electio, vt docet Panor. *cap. cùm autem, de iurepatr.* & etiam quando patronatus est laicus, & eius vox non est pinguior, ita vt si eius consensus reducat vota ad æqualitatem, non præponderet: si autem est pinguior vox, vt si decem hæreditate patronatum acceperunt, & vnus illorum obiit, & instituit aliquem ex aliis suum hæredem, hic habet vocem pinguiorem; ita vt existenti pari numero patronorum præponderet, quia habet ius illios, cuius est hæres, & suum etiam tanquam vnus ex hæredibus, tunc potest suæ præsentationi consentire, quando suus consensus etiam reduceret suffragia ad æqualitatem, quia augebit ratione pinguioris vocis, quam habet. Hæc Lambert. *ibi.* His suppositis 14

Dubium graue est, an *cap. per nostras, de iurepatronat.* prohibens patrono, ne se præsentet, procedat in omnibus beneficiis, etiam simplicibus. Quidam enim Doctores videntur tenere partem affirmantem, vniuersaliter enim docent non se posse præsentare. Sic Syluest. *verbo, iuspatronatus, quæst.* 7. *n.* 8. Angel. *ibi n.* 18. Armil. *num.* 9. Tabien. *quæst.* 17. Sarmiento 8. *select. super legem, cùm quidam, ff. de legat.* 2. *num.* 21. Anton. *dict. c. per nostras*, & *ibi* Panorm. & clariùs hoc videntur tenere alij; assignant enim rationem illius decisionis, quia debet esse distinctio inter dantem, & recipientem, *cap. finali, de instit.* quæ ratio cùm æquè militet in beneficiis etiam simplicibus, clarè sentiunt decisionem illius textus in his etiam procedere. Sic Gloss. *d. cap. per nostras, vers. Præsentare*, & *ibi* Host. Spino *speculo testam. gloss.* 4. *num.* 79. *l.* 6. *titul.* 15. *part.* 1. 15

At

16 At verius est posse se præsentare ad beneficia simplicia, id est, non vniuersaliter prohibere illum textum se præsentare. Et hic per beneficia simplicia intelliguntur non tantùm sine cura, sed etiam personatus non habentes magnam, & honoratam Ecclesiam, nec magnos redditus. Vnde tantùm prohibet *cap. per nostras*, patrono se præsentare ad personatum habentem magnam & honoratam Ecclesiam, vel magnos redditus. Probatur, quia textus tantùm loquitur de personatibus: nec eius ratio est, quia debet esse distinctio inter dantem, & recipientem, quia præsentans non dat beneficium, sed instituens: sed ratio est, vt expressè patet in textu, præsumptio ambitionis, quæ cessat in his beneficiis simplicibus. Sic Lambertin. *de iurepatr. lib. 2. part. 1. q. 8. art. 2. num 2. & 6. & toto illo art.*

17 Hinc fit, quòd patronus alicuius collegij potest se ad illud præsentare, dummodo non præsentet se ad dignitatem, sed vt possit ingredi collegium pro disciplina acquirenda, quia in hoc non est ambitio. Sic Lambertin. *eo artic. 2. num. 10.*

18 Nota tamen, quòd non potest quis se instituere, vel se eligere, vel sibi conferre, etiam in beneficiis simplicibus, *cap. fin. de institut.* quia debet esse distinctio inter dantem, & recipientem, & institutio confert omne ius instituto, *cap. fin. & cap. ex frequentibus, de institut.* electio etiam tribuit ius electo, Glossa *cap. quanto, 63. distinct.* Panormit. *cap. querelam, de elect.* Sic Lambert. *eo art. 2. num. 16.*

19 Tandem nota, quòd sicut patronus potest se ad beneficia simplicia præsentare, & pro se preces porrigere, & consentire suæ præsentationi: sic hoc potest procurator. Lambert. *ibi art. 10. fine.*

DVBIVM LXXV.

Quibus modis transferatur iuspatronatus de vno in alium.

1 Respondetur, quòd quatuor modis, scilicet successione hæreditaria, donatione, permutatione, venditione cum vniuersitate bonorum; & sic extat versus relatus à Glossa *cap. cùm sæculum, de iurpatr.* Iuspatronatus transire facit nouus hæres, res permutata, donatio, venditióque, de quibus modis seorsum agendum est.

2 An verò iuspatronatûs acquisitum constante matrimonio sit commune viro, & vxori, habes *suprà dub. 71.*

3 Qualiter autem transferatur ius sepulchrorum, vide Molinam *lib. 1. de primog. cap. 24.* per plures numeros. Et P. Molinam *lib. 1. de iust. tract. 2. disput. 188. fine.*

DVBIVM LXXVI.

An requiratur licentia Episcopi, vt iuspatronatus iam legitimè creatum transferatur de vna persona in aliam ex titulis iure permissis.

1 Supponendum est, quòd dupliciter transfertur iuspatronatus, scilicet aut accessoriè, nempe cum vniuersitate, aut per se, & principaliter. Sit

2 Prima conclusio. Quando iuspatronatus transfertur in alium accessoriè, vt cum vniuersitate vendita, vel donata, vel locata, &c. non requiritur consensus Episcopi, sic colligitur ex *cap. ex litteris, & c. cùm sæculum, de iurepatr.* Et ratio est, quia tunc iuspatronatus transfertur accessoriè: nec videtur aliquis contractus initus super ipso iurepatronatus, sed super vniuersitate temporali: vnde sicut ad transferendum principale non requiritur licentia, ita nec ad accessorium. Sic Lambert. dicens esse omnium, *de iurepatr. lib. 1. part. 2. quæst. 1. art. 2.* Panor. *dicto cap. ex litteris.*

Secunda conclusio. Quando transfertur iuspatronatus per se, & principaliter, siue transferatur contractu inter viuos, vt donatione, siue ex vltima voluntate, vt legato, si transfertur in laicum, requiritur licentia Episcopi, aliàs translatio non valet. Si verò in Ecclesiam, vel locum Religiosum, non requiritur licentia Episcopi. Hæc est contra Panorm. in quadam disput. Augerio, dicentem etiam cum consensu Episcopi non valere talem translationem in laicum, & contra Innoc. *cap. nullus, cap. præterea, el 2. cap. illud, de iurepatron.* vbi tenet posse donari, vel largiri laico sine consensu Episcopi. Sed probatur conclusio ex *cap. illud, de iurepatron, & cap. vnico, eodem titul. in 6.* Et ratio est, quia laicus non potest habere iuspatronatus, vtpote quòd participat aliquid spiritualitatis, nisi ex gratia, & ideo requiritur consensus Episcopi, vt acquirat: at quando transfertur in Ecclesiam, vel locum Religiosum, redit res in suam naturam; & ideo non requiritur talis licentia. Hanc tenet Molina *lib. 1. de primogen. cap. 24. n. 13.* Syluest. *verb. iuspatronatus, q. 4. dict. 6. & quæst. 5. dicto 3.* Angel. *ibi n. 10.* Tabien. *quæst. 8.* Armil. *num. 6.* Gregor. Lopez *l. 8. tit. 15. part. 1. vers. otorgamiento.* Panor. & Cardin. dicens esse communem *cap. illud, de iurepatr.* Host. *summa tit. de iurepatr. §. qualiter transferatur.* Lambertin. *de iurepatr. lib. 1. part. 2. quæst. 1. art. 2. & 10. & quæst. 6. artic. 1. & 2. & quæst. 4. art. 2.* Rochus *eodem tract. verbo, ipse, vel is, quæst. 18.* Panorm. Caldet. Ioan. Andr. *cap. cùm sæculum, de iurepatr.* & multi alij, quos refert Lambert.

4 Nota primò, quòd si donetur, vel legetur iuspatronatus Clerico iure proprio, id est, vt priuatæ personæ, requiritur etiam consensus Episcopi; quia tunc non donatur vt Clerico, & debet transire ad hæredes: si verò Ecclesiasticæ personæ, vt Ecclesiasticæ, aut collegio Ecclesiastico, non requiritur consensus Episcopi. Sic Tabien. *suprà quæst. 8.* Syluest. *quæst. 5. dicto 3.* Angel. *num. 10.* Host. Ioan. Andr. Cardin. Butrio, Panorm. Immola *cap. illud, de iurepatron.* & omnes *ibi*, teste Lambertino, Rochus *de iurepatron. verbo, pro eo quod, quæst. 2.* Lambert. *de iurepatr. lib. 1. part. 2. q. 1. art. 10. num 4. 8. & art. 2. num. 6. & artic. 13. num. 2. & art. 10.* & subdit *eo art. 13. num. 3. & 4.* quòd quando cognosceretur, si donatur intuitu personæ, vel intuitu clericatus, seu dignitatis clericalis, dicendum est, quod dicunt Doctores *cap. quoniam Abbas, de off. deleg.* quando censeatur commissio facta personæ, & quando facta dignitati: at in dubio dicit *num. 4.* censeri factam contemplatione Ecclesiæ; & *num. 6.* dicit quòd ipse absque dubio teneret, qòd vbi reperitur donationem, vel translationem factam absque consensu Episcopi, potiùs facta est intuitu Ecclesiæ, vt actus valeat.

5 Secundò nota, quòd si donatio iurispatronatus fieret ab vna Ecclesia alteri Ecclesiæ, requiritur consensus Episcopi, non ratione Ecclesiæ donatariæ, sed ratione alienationis factæ per Ecclesiam donantem. Sic Lambert *ea quæst.* 1. *art.* 10. *num.* 9.

6 Tertiò nota, quòd conclusio etiam procedit in patronatu creando, vt enim donetur laico, est necessaria licentia Episcopi. Sic cum Cardin. & Rocho, tenet Gregor. Lopez *dict. l.* 8. *vers. otorgamiento.*

7 Quartò nota, quòd non tantùm quando donatur laico iuspatronatus, requiritur Episcopi licentia, sed etiam quando donatur ipsi ius præsentandi, retento in aliis iurepatronatus. Sic Lambert. *ibi lib.* 1. *part.* 2. *quæst.* 6. *art.* 4. & dixi *suprà dub.* 69. *fine.*

8 An verò in donatione iurispatronatus communis aliquibus patronis facta laico compatrono, requiratur consensus Episcopi, non constat inter Doctores. Quidam enim dicunt requiri, quia ea remissio est donatio quædam. Sic Ioan. Andr. Host. Panor. *cap. ex insinnatione, de iurepatr. verbo, pro eo quod. q.* 2. & videtur tenere Gregor. Lopez *l.* 8. *tit.* 15. *part.* 1. *vers. otorgamiento*, quia relata vtraque sententia banc ponit in vltimo loco.

9 At verius est, non requiri; quia cùm iuspatronatus sit insolidum apud quemlibet patronum, si ex pluribus patronis aliquis nollet esse, nullo modo maneret Ecclesia libera, sed portio eius confunditur, & accrescit aliis; ergo vt iuspatronatus remittatur ab vno patrono aliis, & sic illis compatronis accrescat, non requiritur licentia Episcopi. Sic tenet glossa *cap. ex insinuatione, de iurepatron. vers. contulisset.* Cardin. & Anton. *ibi.* Iason *l. voluntas, C. de fideicomm.* Stephanus Caiet. *cap. fin. de elect. in* 6. Lambert. post longam disputationem *lib.* 1. *de iurepatron. part.* 2. *quæst.* 1. *artic.* 12. *à num.* 11.

10 Tertia conclusio. Consensus iste, vt transferatur iuspatronatos in laicum, debet esse Episcopi loci, in quo est Ecclesia, cuius patronatus transfertur, licèt transferens, & is ad quem transferens transfert, sint ex alia diœcesi. Sic cum Rocho per eum relato probat Lambert. *de iurepatr. lib.* 1. *p.* 2. *quæst.* 1. *art.* 14.

11 Quarta conclusio. Sat est, si præstet licentiam ipse Episcopus, vel habens iura Episcopalia, nec requiritur consensus Capituli. Si Lambert. *ea q.* 1. *art.* 5. *&* 6.

12 An verò sat sit consensus tacitus, quando scilicet nouit Episcopus translationem factam, & tacet: aliqui affirmant. Sic Rochus *de iurepatron. verbo, pro eo quod. quæst.* 8. Cardin. *cap. cura, de iurepatron.* At contrarium probat Lambert. *ea quæst.* 1. *art.* 7. addit tamen sat esse, si Episcopus admittat illum, vt præsentet, quia est talis consensus expressus.

13 Quinta conclusio. Quando est dubium, an Episcopus præstiterit consensum translationi iurispatronatus, si alter sit in possessione patronatus sic translati, præsumitur interuenisse. Sic Lambert. *ea quæst.* 1. *art.* 8.

14 Sexta conclusio. Si Episcopus nolit absque causa iusta consentire translationi iurispatronatus, potest adiri superior, scilicet Archiepiscopus, vt eum cogat. Sic Greg. Lopez *l.* 8. *tit.* 15. *p.* 1. *vers. otorgamiento.* Lambert. *de iurepatr. lib.* 1. *part.* 2. *q.* 1. *art.* 20. An verò superior tantùm possit cogere, vel possit ipse consentire, consule Lambert. *ibi.*

15 Ex dictis infertur, quòd cùm donatio sine consensu Episcopi non teneat, quando fit laico, donator potest donare alteri cum consensu Episcopi, & tenebit secunda donatio. Sic Lambert. *ea quæst.* 1. *articul.* 19. & talis donator vacante Ecclesia poterit præsentare; ac si ea facta non fuisset, vt docet Lambert. *de iurepatron. lib.* 3. *quæst.* 9. *art.* 3. *num.* 7.

DVBIVM LXXVII.

An consensus Episcopi requisitus ad translationem iurispatronatus sufficiat, si præstetur post dictam translationem factam.

1 PAnormit. *in quadam disput. Augerio*, tenet non sat esse per plura, quæ adducit Lambert. *de iurepatr. lib.* 1. *part.* 2. *quæst.* 1. *art.* 16. Lambert. *ibi à num.* 16. tenet valere; & dicit esse communem, & latè id probat: idem Rochus *de iurepatr. vers. pro eo quod, quæst.* 4. *& l.* 8. *tit.* 15 *part.* 1. & *ibi* Gregor. Lopez *vers. despues.*

2 Maior autem difficultas est, an si talis consensus Episcopi præstetur post mortem donantis, vel testantis, valeat in præiudicium hæredis, ita vt non hæredi, sed donatario, vel legatario acquiratur illud iuspatronatus.

3 Rota, quam refert Lambert. *d. q.* 1. *art.* 17. tenuit in donatione posse præstari consensum Episcopi post mortem donatoris, & dicit aliquos dominos de Rota tenuisse contrarium; at maiorem partem in hanc sententiam venisse. Et Stephanus Caiet. *cap. finali, de elect. in* 6. tenet idem *de donatione, & legato.* Fundamenta affert Lambert. *ibi.*

4 At contrarium in donatione est verius, & tenet Panormit. *dict. disput. Augerio*, & Lambert. *d. artic.* 17. *à num.* 13. & probatur, quia si post primam donationem sine consensu Episcopi factam, cùm illa nulla sit, donator donaret alteri cum consensu Episcopi, hæc secunda donatio teneret: sed tam habilis titulus est ad transferendum iuspatronatus, & titulus successionis hæreditariæ, ad quam translationem non requiritur consensus Episcopi, vt diximus *dub. præcedenti*, quàm est titulus donationis; ergo si post primam donationem transferat titulo successionis in hæredem, valebit omnino hæc secunda; at eo ipso, quòd obiit relicto hærede, omnia iura, quæ habebat, est visus transferre in eum: ergo in præiudicium iuris acquisiti hæredi, non valet consensus Episcopi postea præstitus.

5 Sed quid dicendum in legato iurispatronatus, Ioan. Andr. *cap. cùm sæculum, de iurepatr.* tenet posse præstari consensum post mortem testatoris, & hoc fauore vltimæ voluntatis. Idem Syluest. *verb. iuspatronatus, quæst.* 4. *dicto* 6. Stephanus Caiet. *cap. finali, de elect. in* 6. Rochus *de iurepatron. verbo, pro eo quod, quæst.* 4. *& verb. ipse, vel se, quæst.* 7. & addit non esse hæredem admittendum ad præsentandum, donec Episcopus declaret se nolle consentire. Et videntur tenere Calderin. *consil.* 6. *de iurepatronat.* & Cardinal. *cap. cùm sæculum, de iurepatronat.* & Lambert. *eo art.* 17. *num.* 28. multo magis inclinat in hoc, licèt *num.* 23. tenuerat contrarium; quia est diuersa ratio in donatione, & in legato, quia donatio illa inualida

reuocatur

reuocatur per validam translationem; moriendo enim tacitè transfert iuspatronatus, cum generali successione: at in legato nō est alia contraria voluntas, testator enim tantùm constituit hæredem in residuo, deductis legatis. Nec obstat esse legatum inualidum, quia sat est consensus pòst superueniens: & nisi hoc dicamus, rarò obtinerent legata iurispatronatus, siquidem rarò esset copia petendi consensum Episcopi ante mortem testatoris. Et hoc videtur mihi satis probabile; licèt contrarium teneant Panormitan. *dicta disput. Angerio, & dicto cap. cum sæculum*, & Rochus sibi contrarius, *verbo, pro eo quod, quæst.* 2. Lambert. *d. art.* 17. *num.* 23. & dicit pro ea bis esse iudicatum.

6 Dicit tamen Lambert. *eo art.* 17. *n.* 28. quòd si hæres præsentaret vacante Ecclesia, antequam consentiat Episcopus legato facto iurispatronatus, præsentatio hæredis valebit; quia consensus Episcopi tantùm reualidat ab illo momento.

7 Hinc fit, quòd si mortuo donatore hæres donat illud iuspatronatus loco pio, etiam sine consensu Episcopi, vel laico cum tali consensu, tenebit donatio hæredis, quia prior non valuit. At si mortuo testatore antequam consentiat Episcopus legato iurispatronatus facto laico, hæres donet vni, & legatarius alteri, tenendo sententiam, quod idem est in legato, & donatione, dicendum est tenere donationem hæredis; at tenendo oppositam, valet donatio legatarij, quando superuenit consensus Episcopi, quia per illum conualidatur. Sic Lambert. *ea quæst.* 1. *art.* 18. & vide etiam dicenda *dub. sequenti*.

Dubium LXXVIII.

Quando incipiat competere iuspatronatus illi, in quem translatum est.

1 PRimò dico. Si transferatur ex successione hæreditaria, incipit competere à die aditæ hæreditatis, vel in hæredibus suis à die, qua in hæreditatem se immiscuerunt; quia si hæreditatem repudiant, non acquirunt iuspatronatus, vt diceмus *infrà*. Sic Lambert. *de iurepatr. lib.* 1. *p.* 2. *q.* 1. *art.* 22. & *q.* 2. *art.* 34. vbi dicit non requiri, vt missus sit in possessionem hæreditatis, dummodo hæreditatem adierit, exprimendo se velle esse hæredem, vel faciendo actum hæreditarium; quia aliàs non posset præsentare, & refert multos. Et quòd non sit necessaria possessio hæreditatis, tenet Gregor. Lopez *l.* 8. *tit.* 15. *part.* 1. *glossa* 4.

2 Secundò dico. In omnibus aliis contractibus, in quibus transit iuspatronatus cum vniuersitate, incipit competere à die, quo est perfectus contractus; quia in hac translatione non requiritur consensus ordinarij. Sic Lambert. *eo art.* 22.

3 Tertiò dico. Si loquamur de illo, in quem iuspatronatus transfertur titulo particulari, vt donationis, vel legati, in quo requiritur consensus Episcopi, non competit, donec superueniat consensus ordinarij. Sic Lambert. *eo art.* 22.

4 Hinc fit, minus bene Cardin. *cap. cum sæculum, de iurepatron. quæst.* 6. & Stephanum Caietan. *cap. finali, de elect. in* 6. dicere, quòd si antequam Episcopus approbat legatum iurispatronatus factum laico, Ecclesia vacet, præsentatio spectabit ad legatarium, non verò ad hæredem, & legatarius præsentabit sub spe ratihabitionis Episcopi: quod reprobat Rochus *de iurepatr. verbo, pro eo quod, q.* 2. & Lambert. *d. art.* 22. addens posse saluari, quando ex necessitate, & periculo imminenti facta est donatio, vel legatum iurispatronatus, & non potuit haberi consensus ordinatij; quia fauore necessitatis, & periculi tenet actus sub spe consensus adhibendi: vel quando consensus fuit petitus ab Episcopo, & per eum denegatus, & compulsus Episcopus à superiori non obediuit.

Dubium LXXIX.

Quomodo transferatur iuspatronatus titulo venditionis.

PRima conclusio. Iuspatronatus per se vendi non potest absque simonia; quia est quid annexum spirituali, & in venditione talium annexorum committitur simonia, vt patet ex eius definitione, & *cap. quæsitum, de rerum permut.* & hoc docent omnes Doctores citandi, & omnes: & quòd iuspatronatus non possit vendi, habetur expressè *cap. de iure, de iurepatr.* 1

Nota primò idem esse, quando iuspatronatus non venderetur per se, sed cum vniuersitate, at constitueretur maius pretium, eo quòd illa vniuersitas habet annexum iuspatronatus, quia illud maius pretium pro ipso iurepatronatus censetur constitutum. Sic Soto *lib.* 9. *de iust. quæst.* 7. *artic.* 1. *ad* 3. Atmil. *verbo iuspatronatus, num.* 6. Nauarr. *in omnibus summis, cap.* 23. *num.* 111. *fine.* 2

Secundò nota idem esse, quando in donatione, vel permutatione iurispatronatus daretur aliquid temporale. Sic colligitur ex *cap. insinuatione, de iurepatron.* ibi, *liberaliter contulisset*; & tenent *ibi* Panormit. Host. & Cardin. Lambert. *de iurepatr. lib.* 1. *part.* 2. *quæst.* 4. *art.* 3. & *quæst.* 3. *artic.* 3. vbi limitat, nisi res, quæ datur, esset parui momenti; tunc enim non esset simonia. Sed hoc intelligitur præsumptiuè, quia ex paruitate rei donatæ præsumitur non dari vt pretium: vnde si re uera sic daretur, esset simonia. 3

Tertiò nota intelligi omnia dicta de iurepatronatus habenti aliquid spirituale annexum, vt quando est ad præsentandum ad beneficia; aliàs enim potest vendi, vt si aliquis relinquatur patronus alicuius capellæ tantùm quoad ius sepulchri, non obstat vt sicut ius illud sepulchri potest vendi pro se, & pro sua familia, sic etiam & iuspatronatus illud. Sic Lodouic. Lopez 1. *part. instruct. noui, cap.* 303. *fol.* 935. 4

Secunda conclusio. Si vendatur iuspatronatus per se, non tenet venditio. Patet ex *cap. de iure, de iurepatr.* Sic tenet glossa *ibi vers. irritum, & cap. quia clerici, eodem tit. vers. spoliando.* Spino *speculo testament. glossa* 4. *num.* 109. Anton. Ancharan. Cardin. Panormit. *dicto cap. de iure*, Lambert. dicens esse omnium, *de iurepatr. lib.* 1. *part.* 2. *quæst.* 5. *art.* 1. *num.* 4. 5. 6. summa directorij iuris, *tit. de iurepatr.* §. 19. Sylvest. *verbo iuspatronatus, q.* 5. *dicto* 4. Tabien. *ibi, q.* 10. Atmil. *num.* 6. Angel. *num.* 12. *lex* 8. *tit.* 15. *part.* 1. Gutier. *de iuram. confirmat.* 1. *p. cap.* 42. *num.* 4. Firmianus *tract. de Episcopo* 4. *p. quæst.* 30. Decius *cons.* 124. Paulus de Citadinis *de iurepatr.* 6. *part. quæst.* 17. & 9. *part.* 3. *quæst.*.. Beroius *cap. ex litteris, de iurepatron. num.* 3. & addit hoc esse 5

verùm, etiam quando venderetur cum vniuersitate, constituendo pro eo pretium.

6 Quid autem fiet de iurepatronatus sic vendito, & de pretio, *infrà dub.* 82. 83.

Dubium LXXX.

An vendita, vel alio modo alienata vniuersitate, transeat cum illa iuspatronatus.

1 Sit prima conclusio. Si vendantur aliqua, quæ non sapiunt veram vniuersitatem, etiam interueniente consensu Episcopi, non transit iuspatronatus; quia videretur per se vendi, ex quo non est vera vniuersitas vendita, & consensus Episcopi non potest validare actum nullum. Sic Lambert. *de iurepatr. lib.* 1 *part.* 2. *quæst.* 5. *art.* 1. *n.* 6. Stephanus Caiet. *cap. finali, de elect. in* 6. Cardin. *cap. preterea, quæst.* 5. *de iurepatr.*

2 Secunda conclusio. Licèt iuspatronatus per se vendi non possit, at vendita vniuersitate, vt villa, vel castro, in quo est aliqua Ecclesia, cuius venditor est patronus, vel hæreditate, in qua est iuspatronatus, vel alio modo distracta in aliquem, transit accessoriè iuspatronatus in eum, nisi expressè excipiatur, dicendo, Vendo, vel do tibi villam hæreditatem, &c. cum omnibus iuribus, quæ in ea habeo, præter iuspatronatus: vt expressè habetur *cap. ex litteris, de iurepatron.* Quod tamen non contingit, quando transfertur, vel venditur res aliqua particularis, sed necesse est, quòd sit vniuersitas aliqua. Sic Panormit. *dict. cap. ex litteris*, Glossa *cap. cum sæculum, de iurepatr.* Innoc. Butrio, Archidiac. Cardin. Goffred. Ioan. Andr. Anan. quos refert, & sequitur Lambert. *de iurepatr. lib.* 1. *part.* 2. *quæst.* 5 *art.* 1. Gregor. Lopez *l.* 15 *tit.* 5. *p.* 5. *verſ. Aldea.*

3 Immò non tantùm transit cùm venditur tota vniuersitas, sed etiam transit in venditione partis: vt si plures habebant castrum, in quo erat iuspatronatus, si vnus vendit portionem castri, transit cum illa portione portio iurispatronatus, quam ipse habebat: similiter sicut transit iuspatronatus cum tota hæreditate vendita, sic cum certa eiusdem portione venditæ transit portio iurispatronatus pro rata portionis hæreditariæ venditæ. Sic Lambert. *d. quæst.* 5. *art.* 16. Couar. 2. *var. cap.* 18. *n.* 8. Molina *lib.* 1. *de primog. cap.* 24. *n.* 23.

4 Sed quæres quid sit vniuersitas. Doctores communiter dicunt cum Innoc. *cap. ex litteris, de iurepatron.* quòd vniuersitas dicitur illa, quæ absque alia expressione iura vniuersitatis in se continet, vt villa, castrum, &c. Idem Greg. Lopez *d. l.* 15. *verſ. Elaldea.* Rochus *de iurepatron. verb. ipse, vel is, quæst.* 23.

5 Hinc fit, quòd si quis vendat omnia iura, quæ habet in villa, quæ non est sua, sed tantùm habet in ea certos fundos, & certa iura, & iuspatronatus, non transit iuspatronatus; quia res vendita non continet in se quandam vniuersitatem; sed vniuersalis illa est resoluenda in has singulares, Vendo tibi hoc ius, & illud: vnde cùm iuspatronatus non possit sic vendi, non transit in hac venditione. Sic Innoc. Panorm. Cardin. *cap. ex litteris, de iurepatr.* & alij, quos referunt, & sequuntur Rochus *dicta quæst.* 23. *num.* 41. Lambert. *d. quæst.* 5. *art.* 13. Angel. *verb. iuspatronatus, num.* 13. Armil. *num.* 7. Tabien. *quæst.* 11.

Sed an veniat iuspatronatus in venditione omnium bonorum? Quidam affirmant, per *l. bonorum la* 2. *ff. de verb. signific.* vbi dicitur bonorum appellationem continere vniuersitatem, sicut & hæreditatem. Sic Panorm. *cap. ex litteris, de iurepatron. num.* 12. Bald. *l.* 1. *C. de bonis libertor.* Rochus *de iurepatr. verbo, ipse vel is, quæst.* 23. & limitat Rochus cum Baldo *l. finali, C. de edicto D. Adrian.* nisi diceret, *bona mea*, vt Baldus dicit, *vel bona, quæ habeo*; quia non habet dominium iurispatronatus, cùm sit quid spirituale. At Panormitan. *eo cap. ex litteris, num.* 12. dicit transire, licèt dicat, *omnia bona mea*; quia ly *mea*, non apponitur ad denotandum dominium iurispatronatus, sed ad demonstrandum, quæ bona vendantur; aliàs quomodo posset constare venditio. 6

At contrarium est commune, scilicet non transire venditis omnibus bonis. Et ad *l. bonorum*, respondet Couar. *vbi infrà*, intelligi in successione omnium bonorum; quia tunc capitur pro hæreditate. Sic tenet multos referens Couar. 1. *var. cap.* 13. *num.* 4. Cardin. *cap. ex litteris, de iurepatron.* & videntur *ibi* tenere Innoc. & Ioan. Andreas, idē Paulus, Paulus de Eleazar, Stephanus Caiet. quos refert Lambert. *de iurepatron. lib.* 1. *part.* 2. *q.* 5. *art.* 14. *num.* 2. & eos sequitur *num.* 12. 13. & *art.* 15. *num.* 11. dicit commune; & *eo art.* 14. *n.* 8. dicit saltem esse certum non transire iuspatronatus, si sic diceretur, Vendo omnia bona, quæ habeo in tali villa, licèt in illa esset iuspatronatus, quia hîc non venditur vniuersitas, sicut non venduntur omnia iura, quæ habeo in tali villa, sed est particularis venditio: & aliam limitationem certam habes *paulo infrà*. 7

An verò vendita hæreditate transeat iuspatronatus, quod est in illa? Quidam negant, propter doctrinam Pauli de Eleazar *Clement.* 2. *de iurepatr.* & Barbatij *cap. quanto, de iudic.* qui dicunt non transire iuspatronatus cum vniuersitate vendita, in qua rerum singularum est facienda traditio. Sic tenet Lambert. *eo art.* 14. *num.* 12 1. & latiùs *art.* 15. *num.* 9. Paulus de Eleazat, & Barbatius *ibi.* Acosta *super cap. si pater, de test. in* 6. 2. *part. verb. Trebellianica, num.* 7. 8

Sed communis, & verior opinio tenet transire, quia hæreditas est quædam vniuersitas, *l. bonorum, la* 2. *ff. de verb signifi.* Sic tenet multos referens, & respondens ad contraria, Couarr. 2. *var. cap.* 18. *num.* 8. Molina *lib.* 1. *de primog. cap.* 24. *num.* 17. 18. 25. Beroius *cap. ex litteris, de iurepatr. num.* 59. & *ibi* Cardin. Panormit. Hostiens. Innoc. Butrio, Calder. Ioan. Andr. Et hæc est communis sententia, vt fatetur ipse Lambert. *eo articul.* 15. *num.* 3. idem tenet Spino *speculo testam. glossa* 4. *num.* 111. Stephanus Caietan. *cap. finali, de elect. in* 6. Felin. *cap. cum Bertholdus, de sent. & re iudic. fine.* Paulus de Citadinis *de iurepatron.* 9. *part. quæst.* 3. & Rochus *eodem tract. verbo ipse, vel is, quæst.* 22. *num.* 40. Angel. *verbo iuspatronatus, num.* 13. Tabiena *ibi quæst.* 11. 9

Duo tamen sunt certa. Alterum est quòd si in illis bonis venditis, vel hæreditate, esset villa, vel castrum, in quo esset iuspatronatus, transiret cum hæreditate, vel illis bonis venditis; quia iam verificaretur vendi vniuersitatem. Sic Lambertin. *eo articul.* 15. *numer.* 10. Alterum est, quòd dato quòd transiret iuspatronatus venditis bonis, vel hæreditate, intelligitur, nisi 10

in

in illis bonis, vel hæreditate tantùm esset iuspatronatus. Addit Lambert. vel aliquid parum plus, adeò, quòd pretium potiùs videatur datum pro iurepatronatus, cùm transcenderet pretium illius pluris. Sic Lambert. *eo art.* 15. *num.* 12. Rochus *d. quæst.* 23.

11 An verò vendito fundo, in quo est Ecclesia iurispatronatus, vel vendito palatio, in quo est capella iurispatronatus, transeat iuspatronatus, vide Lambert. *ea quæst.* 5. *art.* 17. & 18. Couar. 1. *variar. cap.* 13. *num.* 3. & summistas *verbo*, *iuspatronatus*. Item si filius hæres vendat legitimam, non transit iuspatronatus, quia non est vniuersitas. Couarr. cum aliis 2. *variar. cap.* 18. *num.* 9.

12 Non transit autem iuspatronatus venditis honorantiis. Lambert. *ea quæst.* 5. *art.* 19. Rochus *verbo*, *ipse*, *vel is*, *quæst.* 24.

13 Ex omnibus dictis infertur, quòd debitores nil habentes in bonis non possunt cedere iuspatronatus creditoribus, nec illis in solutum dare, nec potest per iudicem illis applicari; quia quodammodo commutaretur cum re temporali, & reciperet æstimationem, & esset quoddam genus venditionis. Sic Panorm. *cap. querimoniam*, *de iurepatron.* Felin. *cap. cùm Bertholdus*, *de sent. & re iudic.* Lambert. *de iurepatron. lib.* 1. *part.* 2. *quæst.* 5. *art.* 7. addens etiam de licentia Episcopi, Paulus de Citadinis *de iurepatron. part.* 9. *quæst.* 15. Rochus *eodem tract. verbo, ipse vel is, quæst.* 31. Bald. *consil.* 32. Secus dicunt Baldus, Rochus, Lambert. si cum vniuersitate bonorum in solutum daretur, id est, si vniuersitas, cui est annexum iuspatronatus, in solutum datur, transiret enim cum illa iuspatronatus; non tamen quando res particularis, seu non sapiens vniuersitatem daretur in solutum.

14 Secundò infertur iuspatronatus non recipere æstimationem, Lambert. *ea quæst.* 5. *art.* 8. & *art.* 9. infert habentem iuspatronatus non dici ex hoc locupletiorem.

DVBIVM LXXXI.

An si in venditione vniuersitatis, in qua est iuspatronatus, exprimatur iuspatronatus, valeat venditio.

1 EXempli gratia, si aliquis dicat, Vendo villam, vel castrum cum omni iurisdictione, honore, iurepatronatus, &c. Variæ sunt sententiæ.

2 Prima dicit valere venditionem, & transire iuspatronatus cum ea vniuersitate vendita. Ratio, quia quæ tacitè insunt, sine vitio exprimuntur, etiam in spiritualibus, eorum enim expressio nil prorsus operatur, vt dixi *suprà dub.* 24. At licèt iuspatronatus non explicetur in illa venditione vniuersitatis, transit cum illa: ergo eius expressio nil prorsus operatur, & sic etiam eo expresso transibit. Sic Bald. *l. fin. C. de edicto D. Adrian. tollen.* Cardin. *cap. ex literis, quæst.* 11. *de iurepatron.* Anan. *cap. querelam, fine, de simon.* Oldradus *consil.* 312.

3 Secunda sententia dicit, quòd aut expressio facta est declaratiuè, vt vendo villam cum omnibus iuribus suis, scilicet honore, iurisdictione, iurepatronatus, & tunc transit iuspatronatus; quia talis declaratio non facit nouam, & singularem venditionem; aut fuit facta non declaratiuè, sed coniunctiuè, & tunc non transit; quia est singularis venditio iurispatronatus. Sic Caldet. *cap. vnico, de iurepatronat. in* 6. & videtur *ibi* tenere Dominicus.

Tertia sententia dicit, quòd aut iuspatronatus exprimitur per dictionem &, vt dicendo, Vendo villam, & iuspatronatus, & tunc non transit iuspatronatus, quia copulatiua facit copulatum venire principaliter, vt docet Glossa *cap. querelam, de simon.* Aut per dictioné *cum*, vt, Vendo tibi villam cum iurepatronatus, & tunc transit, quia particula *cum*, denotat accessionem quandam; & sic in hoc casu exprimitur eo modo, quo inest, non autem in priori casu. Probatur etiam ex doctrina Bart. *Auth. ingressi, C. de sacrosanct. Eccles. n.* 14. 15. vbi dicit, quòd quando quis dedicat se cum bonis suis monasterio, talis expressio nil operatur, quia exprimitur per eum modum, per quem tacitè inest, quia bona tacitè veniebant accessoriè. Si verò dedicat se, & sua, tunc aliquid operatur, quia exprimitur alio modo, quo tacitè inerat: natura enim copulatiuæ est copulare per se, & principaliter. Hæc Bart. *ibi*. Hanc tenent Panorm. *cap. querelam, de simon.* & *ibi* Socinus, Rochus *de iurepatr. verb. ipse, vel is, quæst.* 25. *num.* 49. 50. & dicit quòd illam videtur tenere Ioan. Andr. *cap. vnico, de iurepatron. in* 6. & quòd non valeat transire iuspatronatus, quando dicitur, Vendo villam, & iuspatronatus, tenent etiam Aragon 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 4. *fine*. Manuel 2. *tomo summæ, cap.* 63 *fine*. Gregor. Lopez *l.* 8. *vers. debueltas, tit.* 15. *part.* 1. Syluest. *verbo iuspatronatus, quæst.* 5. *dicto* 4. Armil. *num.* 6. Angel. *num.* 12. Tabien. *quæst.* 10. Nauar. *lib.* 3. *consil. tit.* 19. *de rerum permut. consil. vnico, in noua editione, tit. de iurepatron. consil.* 3. dicit quòd si exprimat cum dictione *cum*, transit: si verò cum dictione &, est dubium, & Syluest. *verbo, simonia, quæst.* 12. *dicto* 5. ponit dictam distinctionem, si fiat cum dictione &, vel cum dictione *cum*; & subdit in conscientia attendendam esse ad intentionem, & quomodocumque exprimat iuspatronatus in venditione vniuersitatis, si intendat illud vendere, est simonia; si verò non intendat, non est simonia.

Quarta sententia dicit. Quomodocumque exprimatur, siue per dictionem &, siue per *cum*, esse simoniam, & non transire iuspatronatus; quia respectu illius venditio non valet. Probatur, quia prohibitum omnino est iuspatronatus vendi. *cap. de iure*, *de iurepatron.* & ideo transit cum vniuersitate, quia in consequentiam transit: at etiam cùm dicitur, Vendo villam cum iurepatronatus, venditur iuspatronatus, quia subintelligitur illud verbum, quod præcedit, scilicet, *vendo*; quia licèt, dictio *cum*, denotet accessorium, tamen quantum ad prohibitionem ne vendatur, transit ad principale dispositum. Sic Felin. *cap. querelam, de simon.* Panor. *cap. illud, de iurepatron. num.* 4. Lambert. *de iurepatr. lib.* 1. *part.* 2. *quæst.* 5. *art.* 20. *à num.* 19. per plures, & *num.* 27. & videtur tenere Gutierr. *de iuram. confirmat.* 1. *part. cap.* 42. *num.* 4. & tenet Spina *speculo testam. glossa* 4. *num.* 116. 5

Sit tamen conclusio. Tertia opinio, vt modificatur à Syluest. *verbo simonia, loco citato*, videtur mihi cæteris probabilior. 6

Vt tamen varietas opinionum vitetur, optima cautela erit, vt venditor vniuersitatis non faciat mentionem in venditione de iurepatronatus, sed in fine instrumenti cognoscat venditor iuspatronatus transiuisse cum vniuersitate in emptorem, & fateatur se desiisse esse patronum, vel declaret velle, 7

velle, vt omnia iura, quæ haber in ipsa villa, transeant cum ea, nec sibi reseruare iuspatronatus; quia hæc verba nullam venditionem iurispatronatus important, sed tantùm declarant nolle venditorem sibi reseruare iuspatronatus, vt posset reseruare, iuxta *cap. ex literis, de iurepatron.* Sic cum Ioanne Andrea docet Lambert. *de iurepatron. lib. 1. part. 2. quæst. 5. art. 10. num. 8. & 13.*

8 Nota primò, quòd casu, quo in venditione vniuersitatis exprimitur iuspatronatus, venditio esset simoniaca respectu iurispatronatus, & sic non teneret respectu illius, at teneret respectu vniuersitatis venditæ, etiamsi fieret vnico pretio: licèt minùs benè Marianus *cap querelam, de simon.* limitet hoc, nisi venditio fiat vnico pretio. Ratio, quia venditio vniuersitatis est perfecta, cùm nullo iure prohibeatur; at venditio iurispatronatus adiuncta habetur, ac si non esset apposita, tanquam inhonesta: sicut dicimus de conditione apposita in creatione beneficij contra ius commune absque Episcopi licentia, quia scilicet illa reiicitur, at valet creatio beneficij. Sic Lambert. alios referens *d. quæst. 5. art. 21.*

9 Tandem nota, quòd aliqui dicunt, quòd si quis emat vniuersitatem principaliter propter iuspatronatus acquirendum, non tenet venditio; quia committit simoniam, quando scilicet ex aliquibus indiciis, vel coniecturis talis intentio posset deprehendi, quia aliter esset simonia mentalis. Sic Lambert. *de iurepatron. lib. 1. part. 2. quæst. 5. art. 20. num 25. 26.* Spino *speculo testam. glossa 4. num. 116.* Et quòd sit simonia mentalis, docent Panorm. *cap. quia clerici, de iurepatron.* Angel. *verbo, iuspatronatus num. 12. & ibi* Syluest. *quæst. 5. dicto 4.* Armil. *num. 6.* Tabien *quæst. 10.* Manuel *1. tomo summæ, c. 63.* Aragon *2. 2 quæst. 100. art. 4. fine.*

10 At dicendum est intentionem principalem habendi iuspatronatus non constituere venditorem, nec emptorem simoniacum, nisi habeant animum illud emendi, vel vendendi; quare si tantùm emptor habeat animum, vt iuspatronatus transeat cum vniuersitate, nec pro illo constituat maius pretium, nec illud velit emere, licèt principaliter emat vniuersitatem, vt habeat iuspatronatus, non est simonia, nec peccatum, vt in alio simili probaui *suprà dub. 12.*

Dubium LXXXII.

An si vendatur iuspatronatus, cùm illa venditio non valeat, quid fiet de illo iurepatronatus, scilicet cui sit restituendum.

1 De emptore, quòd illud non possit retinere, constat; quia venditio est ipso iure nulla, vt dixi *suprà dub. 79.* & sic *cap. quia clerici, de iurepatr.* dicitur, quòd emptor illo spolietur. Vbi Panorm. & Lambert. *de iurepatron. lib. 1. part. 2. quæst. 5. art. 2.* dicit, quòd si est notorium quòd emit, debet spoliari absque ordine iudiciario, cùm notorium sit nullum titulum habere.

2 Maius autem dubium est, an venditor illud amittat, & hoc ante omnem iudicis sententiam. Quidam enim dicunt nec vendentem esse priuatum eo, nec priuandum per sententiam, quia dictum *cap. quia clerici*, nil dicit de venditore. Sic Archid. *cap. qui studet 1. quæst. 1.* idem Belleneinus citatus per Rochum *vbi infrà*, & non abhorret hoc Glossa *d. cap. quia clerici, vers. spoliando*, quia sub disiunctione ponit hunc, & modum sequentem, at magis inclinat in sequentem.

3 Alij verò dicunt venditorem illud amittere, & clarè significant non requiri iudicis sententiam. Et sic dicunt manere Ecclesiam liberam, id est, sub nullius patronatu. Nec obstat, quòd *dicto cap. quia clerici*, nulla fit mentio de venditore, sed tantùm de emptore, quia satis dicitur pœna expressa, cùm exprimatur in vno ex correlatiuis, & in altero militet eadem ratio. nam tam emens, quàm vendens committit simoniam, & pœna apposita in vno ex correlatiuis, videtur apposita in altero, vbi militat eadem ratio; vt est communis theorica legistarum *l. fin. ff. de acceptil. & l. vnica, C. de edicto D. Adrian. tollend.* Estque Glossa aurea *Clem. 1. vers. eligatur, de elect.*

Secundò probatur modò ex Trid. *sess. 25. cap. 9. de reformat. ibi. vers. nec dictum*; vbi sic dicitur: Nec patroni præsumant iuspatronatus venditionis, aut alio quocumque titulo in alios contra canonicas sanctiones transferre: si secus fecerint, excommunicationis, & interdicti pœnis subiiciantur, & dicto iurepatronatus ipso iure priuati existant. Pro hac sententia est clarè Cardin. *cap. de iure, de iurepatron.* vbi hæc dicit: Vendens iuspatronatus perdit illud, quia quantum in se est, abdicauit à se dominium, & sic remanet Ecclesia libera. Pro eadem est etiam clarè Lambert. *lib. 1. de iurepatr. part. 2. quæst. 5. art. 22.* vbi hæc dicit: si iuspatronatus absolutè vendatur, est priuatus ipso iure etiam venditor; si verò iuspatronatus exprimatur in venditione alicuius vniuersitatis modo non permisso, iuxta dicta *dub. præcedenti*, requiritur sententia saltem declaratoria, vt priuetur emptor, & venditor; quia dubium est, an modus expressionis sit permissus ob varias opiniones. Et *art. 3.* dicit non debere restitui per emptorem vendenti, sed esse iuspatronatus ipsius Ecclesiæ, cui facta est per simoniacam venditionem iniuria: & sic cùm propriè idem non possit esse sui ipsius patronus, remanebit libera. Ad idem sunt Stephanus Caiet. *cap. finali, de elect. in 6.* Glossa *cap. quia clerici, de iurepatron. vers. spoliando*, & *ibi* Panorm. Innoc. Cardin. Ioann. Andr. & Paulus de Citadinis *de iurepatron. 9. part. ante finem tertiæ quæst.* vbi dicunt Ecclesiam manere liberam.

4 Sed quid dicendum iuxta hanc sententiam, quando Ecclesia ipsa emeret iuspatronatus, quod in ipsam habetur. Glossa *d. cap. quia clerici*, videtur velle non manere liberam, ne ex suo delicto commodum sentiat. Alij verò sub distinctione respondent. At meliùs Lambert. *d. quæst. 5. art. 4.* Calder. & Panor. *d. cap. quia clerici*, Paulus de Citadinis *suprà*, dicunt remanere liberam, non ex ratione sui contractus, quia scilicet emit, sed quia venditor debet spoliari illo iurepatronatus, & sic non est apud quem maneat.

5 Nota, quod Lambert. *d. lib. 1. p. 2. quæst. 4 art. 3.* dicit, quòd si res profana daretur pro iurepatronatus, non esset propriè venditio, sed commutatio, & non valeret, at non incurrerentur pœnæ, scilicet priuatio iurispatronatus, & rei sic datæ. At verò attento dicto decreto Trid. *sess. 25. cap. 9. de reform.* non potest hoc dici, quia Trident. *ibi* dicit, venditione, aut alio titulo contra canonicas sanctiones, ex quorum numero constat esse hanc permutationem.

At

6 At verius est hanc pœnam non incurri ante sententiam iudicis saltem declaratoriam. Probatur, quia quòd venditor priuetur iurepatronatus, quod possidebat, est pœna priuans bonis possessis ob delictum venditione illius contractum; at huiusmodi pœnæ non incurruntur ante iudicis sententiam, quantumuis canon statuat incurri ipso iure, vt dixi *lib. 2. summæ, cap. 22. num. 20.* Vnde restituendum est tale iuspatronatus ante, quàm index sententiam proferat, ipsi venditori. Nec est eadem ratio de emptore, & venditore, quia ille nullum habebat ius in tale iuspatronatus: nec per venditionem, quæ est omnino nulla, potuit ius acquirere; at venditor habebat ius, & possessionem, nec abdicauit à se dominium per venditionem, quæ fuit nulla: vnde vt illo iure ob delictum spolietur, requiritur sententia. Sic Rochus *de iurepatr. verbo ipse, vel is, quæst. 25. num. 54.* Ioan. Andr. Cardin. Goffredus *dicto cap. quia clerici*, quos *ibi* refert.

7 Nota has sententias, in quantum dicunt Ecclesiam, vel ante sententiam, vel post sententiam, manere liberam, & vendentem spoliandum esse iurepatronatus, intelligi, quando illud erat omnino venditoris, secus si non erat suum, quia, v.g. fundator statuerat, quis esset successurus in illo patronatu post mortem possessoris; tunc enim possessor illo priuabitur, & dum ipse vixerit, erit Ecclesia libera: at post mortem ipsius succedet vocatus à fundatore; sicut maioratus ob delictum possessoris non confiscatur in præiudicium successorum, sed tantùm fructus, dum possessor vixerit. Sic mihi dixit esse clarum quidam Iurisperitus admodum doctus.

8 An verò vendens iuspatronatus incurrat excommunicationem, & interdictum. Quidam iuniores dicunt incurrere, propter decretum citatum Trident. *sess. 25. cap. 9. de reformat.* illæ enim pœnæ sunt latæ. At multo verius est esse ferendas, & sic non esse excommunicatum per ea, quæ dicemus *in mat. de excommun.* & sic Nauar. summa Lat. *cap. 23. num. 111. fine*, dicit non esse excommunicatum, & tamen scripsit post Tridentinum.

9 Tandem, an emptor iurispatronatus possit agere de euictione. Dico quòd si vendatur per se, non potest, quia venditio est nulla; sed si transeat cum vniuersitate vendita, potest emptor agere de euictione pro tota vniuersitate: at in euictione non veniet æstimatio iurispatronatus, sed tantùm vniuersitatis; si verò non est euicta vniuersitas, sed tantùm iuspatronatus, non posset agere de euictione. Sic Lambert. *de iurepatronat. lib... part. 2. quæst. 5. art. 23.*

Dubium LXXXIII.

Cui restituendum est pretium, quo emptum est iuspatronatus.

1 Tres sententias refert Lambert. *vbi infrà.* Prima est, quòd debet remanere apud venditorem, ne restituatur malæ fidei possessori, seu emptori, *l. si fundum, C. de euict.* Hanc refert Lambert. & non refert pro ea authorem.

2 Secunda est, quòd restituatur emptori: hanc etiam refert *ibi*, nullo relato autore.

3 Tertia sententia est, quòd est restituendum Ecclesiæ, cui per illam simoniam facta est iniuria; quia scilicet circa eius iuspatronatus facta est. Probatur ex *Auth. quomodo oport. Episcop. §. verum tamen, & §. si quis autem, & §. sequenti*, vbi habetur, quòd si quis est promotus in Ecclesia pretio, dans, & recipiens priuantur illo, & acquiritur Ecclesiæ, *& cap. de hoc, in fine, de simonia*, vbi iubetur pecuniam simoniacè acquisitam restitui Ecclesiæ. Sic Vincentius *c. de iure, de iurepatr.* & *ibi* Cardin. *fine*, Ioan. Andr. & *ibi* Panorm. *fine*, & omnes *ibi*, vt refert, & sequitur Lambert. *de iurepatr. lib. 1 p. 2. quæst. 5. art. 5. num. 6.* Rochus *de iurepatr. verbo, ipse, vel is, quæst. 25. num. 55.* vbi pro hac refert Bart. & Ananiam. Et *art. 6.* dicit Lambert. quòd si Ecclesia emit iuspatronatus in ipsam habitum, licèt sint variæ sententiæ, at verior est, quòd sicut efficitur libera, vt dixi, *dub. præcedenti*, ita etiam pretium erit ipsius; & alios refert.

Secunda sententia posita verior est cæteris, 4 scilicet ante iudicis sententiam restituendum esse emptori: vnde textus in contrarium citati intelliguntur, secuta condemnatione; idem enim dicemus *infrà*, & referemus authores de omni pretio dato pro beneficiis, eadem enim est ratio, & eædem sententiæ, eisdémque textibus innituntur, dicentes tale pretium esse restituendum Ecclesiæ.

Dubium LXXXIV.

An iuspatronatus possit impignorari, vel transeat cum villa, vel alia vniuersitate impignorata.

Lex *9. tit. 15. part. 1.* dicit transire in pignus 1 vniuersitate impignorata: quam dicit esse mente tenendam, licèt sit contra communem, Gregor. Lopez *ibi, verf. Empenado.*

At dicendum est non posse impignorari, nec 2 transire in pignus vniuersitate impignorata; quia cùm recipiens aliquid in pignus non faciat fructus suos, nec possit vti pignore; nec creditor posset præsentare, cùm non posset vti pignore, nec verus patronus, quia transtulit in creditorem: & sic Ecclesia pateretur detrimentum. Sic Armil. *verbo, iurispatronatus, num. 7.* Syloest. *ibi, q. 5. dicto 5.* Angel. *n. 15.* Tabien. *quæst. 13.* Lambert. cum aliis, *de iurepatron. lib. 1. part. 1. quæst. 9. art. 1. & 2.* Spino *speculo testam. glossa 4. num. 118.*

Limita hoc, nisi recipiens pignus faciat fructus 3 suos, vt fit propter onera matrimonij: si enim reciperet in pignus dotis vniuersitatem, cui est annexum iuspatronatus, transiret in illum iuspatronatus. Sic Lambert. *eo art. 2.*

Hinc fit, quòd iuspatronatus non transit in de- 4 positarium vniuersitatis. Patet eadem ratione, quia non facit fructus suos. Sic Lambert. *ibi art. 4.*

Item non potest iuspatronatus per se dari in 5 feudum; at data vniuersitate in feudum, transit cum illo iuspatronatus. Syluest. *suprà q. 5. dicto 5.* Angel. *num. 11.* Tabien. *quæst 9.* Armil. *n. 6* Lamber. *de iurepatron. lib. 1. part. 2. quæst. 7. tota*, vbi cætera ad hoc spectantia videnda sunt.

Dubium LXXXV.

An possit locari iuspatronatus, vel transeat cum vniuersitate locata.

Sit prima conclusio. Per se non potest locari, 1 sed esset simonia; quia ibi interuenit pretium.

Sic

Sic Lambert. *de iurepatron. lib. 1. part. 2. quaest. 8. art. 1.* multos referens.

2 Immo si ius praesentandi competeret parochianis, non praesentabit conductor dumus, sed dominus, nisi consuetudo esset, vel in limine fundationis sic statutum, vt habitantes in parochia, & sic conductor, praesentarent; & nisi solùm competeret parochianis petitio Rectoris, & non praesentatio; quia talis petitio competeret conductori domus. Lambert. cum aliis *ea quaest. 8. art. 3.*

3 Secunda conclusio. Non potest etiam dari in emphyteusim, quia ibi interuenit pretium, Lambert. cum aliis *ea quaest. 8. art. 5.*

4 Tertia conclusio. Vniuersitate data in emphyteusim, vel locata, transit iuspatronatus, nisi excipiatur, *cap. ex literis, de iurepatron.* Sic Lambert. *ea q. 8. art. 2. & 4.* Spino *speculo testam. glossa 4. num. 118. 119.* Quod etiam de locatione ad breue tempus intelligunt Panorm. & Cardin. *d. cap. ex literis.* At communis sententia est, tantùm intelligi de locatione ad longum tempus: vel tali contractu per quem transferretur vtile dominium, seu saltem vera possessio; secus si locatio esset ad modicum tempus, vel per quam transferretur sola detentio; quia cum tali vniuersitate sic locata non transferretur iuspatronatus. Sic Lambert. *art. 2.* & quòd tantùm quando locatio est ad longum tempus, transeat iuspatronatus, docent etiam Spino *dicta glossa 4. num. 119.* Gregor. Lopez *l. 9. tit. 15. part. 1. vers. arrendando.*

5 Quando verò dicatur locatio ad longum, vel breue tempus, consule Dueñas *regul. 40.* Couar. *2. var. cap. 16. num. 1.* Pinel. *l. 1. part. 3. num. 63. C. de bonis mater.*

6 An verò litemota super iure praesentandi, possit conductor, vel alius possessor iurispatronatus, praesentare, vel dominus, vide Spino *ibi à n. 120.* Lambert. *de iurepatron. lib. 1. part. 2. quaest. 3. art. 9. num 3. & quaest. 11. art. 4.* Gutierr. *consil. 4. fine.* Gregor. Lopez *l. 9. tit. 15. part. 1.*

Dubium LXXXVI.

An possit iuspatronatus dari in dotem.

1 Primò dico non posse dari in dotem; quia respectu mariti est titulus onerosus, & vir comparatur emptori. Sic Lambert. *de iurepatron. lib. 1. part. 2. quaest. 10. art. 1.*

2 Secundò dico, quòd data vniuersitate in dotem, cui est annexum iuspatronatus, licèt multi teneant non transire; at verius est transire. Spino *speculo testam. glossa 4. num. 111. 112.* Lambert. *ea quaest. 10. art. 2.* vbi cùm casus occurrerit, est videndus. An verò tunc debeat praesentare vir, vel vxor; & an si aliquis sit vsufructuarius vniuersitatis, transeat iuspatronatus cum vsufructu, & quis praesentet, habes *suprà dub. 71.*

Dubium LXXXVII.

An publicatis bonis alicuius, publicetur iuspatronatus.

1 Quidam censent publicari. Sic Glossa *cap. filiis, 16. quaest. 7.* Rochus, Paulus de Citadinis, Decius, Panorm. Ferretus, Aufrerius, quos refert, & sequitur Molina *lib. 1. de primog. c. 24. n. 16.* dicens communem, & certam esse, quando fit confiscatio per iudicem Ecclesiasticum. Eandem tenet Iulius Clarus *lib. 5. sentent. §. fin. in pract. criminali, quaest. 78. vers. Quaero modò,* Spino *speculo testam. glossa 4. num. 115.* & alij mox citandi.

Quando verò fit à iudice saeculari, quidam tenent non publicari; quia iudex saecularis non potest confiscare iuspatronatus, cùm sit spirituali annexum. Sic Acosta *cap. si pater, de testam. in 6. part. 2. verbo, Trebellianicae, num. 7.* Gigas, Barbar. quos refert Molina *ibi.* Spino *d. glossa 4. num. 115.* 2

At verius est iuspatronatus cum vniuersitate villae, seu haereditatis confiscata, in fiscum transire, etiamsi iudex laicus confiscationem fecerit, modò (inquit Molina) id non specificè de iurepatronatus loquens faciat, sed genericè vniuersitatem, cum qua patronatus ex sui natura transire debet, fisco adiiciat. Sic Perez *lib. 1. ordinam. tit. 6. l. 1. fol. 138.* Syluest. *verbo, iuspatronatus, quaest. 5. dicto 6.* & Lambert. *de iurepatron. lib. 3. quaest. 8. art. 8. n. 20.* & Molina alios referens *d. num. 26.* vbi addit immeritò, Lambert. *ibi num. 21.* tenere contrarium in vniuersitate haereditatis. 3

Nota tamen, quòd in omnibus casibus, in quibus iuspatronatus cum vniuersitate bonorum est confiscandum, non debet transire exercitium iurispatronatus in fiscum, nec etiam in haeredes delinquentis, sed Ecclesia manet libera. Sic Rochus, & Lambertin. quos refert, & sequitur Molina *dicto cap. 24. num. 27.* Simancas *de Cathol. instit. tit. 9. num. 96.* 4

Dubium LXXXVIII.

Qualiter transferatur iuspatronatus permutatione, an scilicet possit permutari.

Omnes Doctores conueniunt posse vnum iuspatronatus cum alio permutari, quia permutatur spirituale cum spirituali. Sic referens plures, & dicens tenere omnes, docet Lambert. *de iurepatr. lib. 1. part. 2. quaest. 3. art. 2.* 1

At tota difficultas est, an ad talem permutationem sit necessaria licentia Episcopi. Quidam enim negant. Sic Glossa *Clem. plures, de iurepatron. vers. liberè,* & *ibi* Abbas: & idem tenent omnes Doctores, praeter Rochum, & Paulum de Citadinis, vt refert Lambert. *de iurepatron. lib. 1. part. 2. q. 3. art. 2. num. 8,* idem Stephanus Caiet. *cap. fin. de elect. in 6.* licèt priùs dixerat requiri consensum ordinarij, at tandem hanc partem concludit addendo hoc esse verum, etiamsi permutantes essent patroni diuersarum Ecclesiarum ex diuersis causis, & ex diuersis stipitibus. 2

At verius est requiri consensum ordinarij. Immo Syluest. *vbi infrà,* dicit esse simoniam, si permutentur absque consensu ordinarij; quia *cap. quaesitum, de rerum permutat.* dicitur committi simoniam, quando sic commutantur spiritualia, vel spiritualibus annexa, ex quorum numero est iuspatronatus. Sic Syluest. *Permutatio, 2. quaest. 1.* Anton. *cap. querimoniam, de iurepatron. num. 4.* Rochus *de iurepatron. verbo ipse, vel is, quaest. 26.* Paulus de Citadinis *eodem tract. 9. part. quaest. 5. lex 8. tit. 15. p. 1.* & *ibi* Gregor. Lopez *vers. del Obispo.* Molina *lib. 1. de primog. c. 24. num. 14.* & hanc dicit tutiorem Lambert. *d. art. 2. n. 9.* & ratio est, quia cùm laicus non possit habere, nec sit habilis ad iuspatronatus, nisi ex 3

ex gratia, licentia Episcopi est causa efficiens, vt sit habilis: cùm ergo hic non adsit, non erit habilis ad retinendum iuspatronatus, quod sibi confertur. Et si dicas, iam est habilis, quia iam habebat iuspatronatus: respondetur quòd ex eo quòd habilitas est gratiosa, & limitata in vna Ecclesia, non est extendenda ad aliam.

4 Nota primò Molinam *eo num.* 14. limitare, nisi permuteretur iuspatronatus cum Ecclesia, vel loco pio. At Doctores, quos ipse refert, id non dicunt, & fortè intelligit non requiri licentiam ex parte iurispatronatus, quia quando donatur Ecclesiæ, non est necessaria talis licentia; at bene requiritur ex alia parte, quia scilicet Ecclesia alienat iura sua, ad quam alienationem requiritur licentia, cùm scilicet Ecclesia permutat iuspatronatus, quod habet in aliam Ecclesiam, cum alio iurepatronatus. Sic Lambert. *eodem artic.* 2. *num.* 10. 11. 12.

5 Secundò nota hanc sententiam intelligi de permutatione, quæ fieret de integris, & separatis duobus iuribus patronatus diuersarum Ecclesiarum non prouenientibus ab vno stipite, v. g. ab vno defuncto: at quando iura patronatus etiam diuersa, & diuersarum Ecclesiarum, proueniunt ab vno stipite, quia scilicet idem defunctus habebat plura iura patronatus, & in illis succedunt hæredes, possunt sine consensu Episcopi inter se diuidere illa iura patronatus, ita vt vnus sit patronus in vna Ecclesia, & alter in alia: & in hoc casu intelligenda est prior sententia. Sic Lambert. *de iurepatron. lib.* 1. *part.* 2 *quæst.* 3. *art.* 2. *num.* 9. *&* *q.* 2. *art.* 36. *à num.* 17. vbi addit *num.* 21. cum Cardin. posse apponi conditionem in hac diuisione, quòd vno ipsorum hæredum mortuo sine liberis, illud iuspatronatus redeat ad cohæredem.

6 Tertiò nota quòd sicut plures hæredes possunt inter se diuidere plura iura patronatus defuncti sine consensu Episcopi, eodem modo patronus repræsentans hæredes habens plura iura patronatus, potest illa distribuere inter hæredes eius absque Episcopi consensu. Sic Lambert. *lib.* 1. *part.* 2. *quæst.* 6. *art.* 1. *num.* 5.

7 Item possunt patroni inter se conuenire, vt alterius vicibus præsentent, vt habes *suprà dub.* 72. vbi an ad hoc requiratur consensus omnium. Et sicut potest hæc diuisio fieri in tempore, ita & in loco: & sic possunt conuenire, vt vnus in vna Ecclesia præsentet, & alius in alia. Sic Lambert. *lib.* 1. *part.* 2. *quæst.* 2. *art.* 36. *num.* 22. Syluest. *verbo iuspatronatus, quæst.* 4. *dicto* 1. Angel. *ibi, num.* 7. Tabien. *quæst.* 6.

DVBIVM LXXXIX.

An iuspatronatus poßit permutari cum quacumque re.

1 PRimò dico, cum re temporali permutare esset simonia: daretur enim spirituale pro temporali, & esset quoddam venditionis genus. Sic Panorm. *c. querimoniam, de iurepatron.* Lambert. alios referens *de iurepatr. lib.* 1. *part.* 2. *quæst.* 3. *art.* 3. Rochus *eodem tract. verb. ipse, vel is, quæst.* 15. Paulus de Citadinis *eodem tract.* 9. *part. quæst.* 5. Hostiens. *summa tit. de iurepatron.* §. *qualiter transferatur, vers. res permutata.*

2 Secundò dico; aliqui dicunt ex consensu Episcopi posse permutari cum re spirituali. Sic Host. Rochus, & alij, quos refert *ibi* Lambert. quod dicit intelligendum, quando commutatur cum Clerico, qui est capax illius rei spiritualis: secus quando cum laico, quia nequit effici capax per Episcopum.

DVBIVM XC.

Qualiter transferatur iuspatronatus legato, vel donatione.

DIco primò; quando ad hoc requiritur licentia Episcopi, dixi *suprà dub.* 76. 1

Secundò dico. Si iuspatronatus donatur, vel legatur pluribus, & aliqui ipsorum repudiant donationem, vel legatum, accrescit aliis. Sic contra Specul. dicentem non accrescere, eo quòd in contractu inter viuos non est locus iuri accrescendi, nisi in vsufructu, tenet Lambert. *de iurepatr. lib.* 1. *part.* 2. *quæst.* 4. *art.* 5. Paulus de Eleazar, & Calder. quos *ibi* refert, Rochus *de iurepatron. verbo ius, q.* 6. vnde dicit Lambert. quòd reliqui acceptantes erunt patroni: & regula Speculatoris, quòd in contractu inter viuos non sit locus iuri accrescendi, non habet locum in indiuiduis, quale est iuspatronatus. 2

Tertiò dico; in donatione omnium iurium non venit iuspatronatus, quia est ius alterius naturæ, & non donatur tunc aliqua vniuersitas. Si tamen quis donaret omnia iura sua, & accederet pro consensu Episcopi, videretur explicare suam mentem esse donare iuspatronatus, & sic transiret ex hac quasi declaratione. Sic Lambert. *ea q.* 4. *art.* 6. 3

An verò quando donatur, vel legatur Ecclesia, censeatur donatum, vel legatum iuspatronatus, vide Lambert. *lib.* 1. *part.* 2. *quæst.* 1. *art.* 9. *&* *quæst.* 6. *artic.* 3. 4

DVBIVM XCI.

An cùm transfertur in alium iuspatronatus donatione, vel alio titulo habili, poßint apponi conditiones per transferentem.

PRima conclusio. Potest apponere quascumque conditiones, quæ non sunt contra iura, sed secundùm ius commune, quæ scilicet non tangunt iura Episcopalia; non immutant statum Ecclesiæ, nec aliquid faciunt contra iuris dispositionem, sed dant meliorem modum pro vnione iurispatronatus, pro euitandis discordiis præsentantium, pro eligendo digniori: vt si legas, vel donans iuspatronatus adiiciat cōditionem, quòd illud transeat à donatario, vel legatario in primogenitum masculum, & sic semper de primogenito in primogenitum, & quòd non in fœminas etiam hæredes, vel quòd non exeat parentelam: quæ conditiones redundant in vtilitatem Ecclesiæ, cùm citius fiat libera, quàm si transiret ad quoscumque hæredes: vel quòd præsentandus sit in sacris constitutus. Sic Lambert. *de iurepatr. lib.* 1 *p.* 2. *q.* 4. *art.* 4. *n.* 4. 5. Rochus *eodem tract. verbo, pro eo quod, quæst.* 13. Calder. *cons.* 19. *de iurepatr.* Quòd si dicas esse contra ius commune, quòd transeat de primogenito in primogenitum absque hæreditate, & quòd transeat absque hæreditate; ius enim commune vult, vt transeat cum hæreditate: respondet Lambert. 1

bert.*ibi n.5.* hoc inductum esse in fauorem patronorum, & sic posse ipsos huic fauori renunciare. Et *num.5.& 6.* dicit Lambert. debere interuenire cōsensum Episcopi,qui habebit duos effectus, alterum transferendi iuspatronatus, & alterum approbandi has conditiones,quando esset conditio, vt transferretur sine hæreditate. Quid si apponeretur, vt transiret in primogenitos masculos, seu in parentelam cum hæreditate,posset apponi absque Episcopi consenso; quia nil esset contra ius commune: & quòd possit poni, quòd transeat in primogenitum, tenet Couatr. *a. variar. cap.18. num.9.*

2 Secunda conclusio. Non tamen potest apponere conditiones contra ius commune, etiam de Episcopi consensu; quia licèt hæ possint apponi in limine fundationis, vt habes *hoc a.lib. cap.1. dub.10.de accept.person.* at pôst, non;quia cessat ratio,vt Ecclesia fundetur,cùm iam sit fundata. Sic Lambert. *ibi num.5.* Quod tamen limitat *num.7.* cum Panotm.*cap.cùm dilectus,de consuetud.notab.5.* nisi post beneficium creatum vrgeret aliqua causa, vt conditiones, & modi apponerentur etiam contra ius; quia potest apponere Episcopus ad petitionem patroni.

3 Hinc fit, quòd si patronus transferens iuspatronatus apponeret conditionem, vt donatarius non posset præsentare, nisi ad voluntatem alterius,etiam Episcopi, non valeret conditio;quia hæc siue apponatur ad tempus,siue in perpetuum, est contra ius commune; quia si in perpetuum, semper præsentaret non patronus: si ad tempus, daretur occasio captandæ mortis, contra *cap. ne captandæ, de præbend. in 6.* Sic Lambert. *ibi art.4. n.4.5.* Ioan.Monachus.Andr.Domin *cap.vnico, de iurepatron. in 6.* addúntque quòd talis conditio non valeret, at non vitiaret donationem, vel translationem iurispatronatus.

4 Aduertit tamen Lambert.*ibi num.4.* quòd si reseruasset sibi, vt donatarius non posset præsentare,nisi ad voluntatem donantis,valeret;quia tunc videretur donare iuspatronatus quo ad alios effectus, quàm præsentationis.

Dubium XCII.

An possit pater iuspatronatus hæreditarium obtinens illud in aliquem transmittere donationis,legatíve titulo, etiam in præiudicium hæredum legitimorum, ita vt filiis nulla competat querela, quasi pater inofficiosam donationem fecerit.

1 Primò dico posse;quia, vt *suprà* dixi, iuspatronatus cùm sit quid spirituale, non est æstimabile.Sic Alexand.quem refert,ac sequitur Couat. *2.var.cap.18 num.9.* Archid. *cap.1. de iurepatr.in 6.* Rochus *de iurepatr.verbo,ipse, vel is,quæst.13.* Lambert.*eodem tract. lib.1.p.2.quæst.2.art.7.* Perez *lib.1. ordin.tit.6.l.1.fol.143.* Molina *lib.1. de primog.c.24. num.30.*

2 Sed quid dicendum, quando iuspatronatus ex ipsa institutione defertur filiis,nepotibus,& liberis, etiamsi hæredes non sint, an possit hoc à patrono, qui primus institutor non est, in aliquem transferri,aut alienari in præiudicium eorum,qui prima ipsius iurispatronatus institutione ad id vocantur.nam Lambert. *d. quæst.2.art.6. & 8.n.7.* & Calder.*consil.19.de iurepatron.* definiunt id fieri posse, quia gradatim vocatio liberorum, ac descendentium fit; & sic viuente possessore sequens in gradu nec patronus est, nec habet iuspatronatus, *l.cùm pater.§.penultimo.ff.de legat.2.*

Secundò tamen dico id fieri non posse, & ratio 3 dicta tantùm probat viuente possessore ad eius vitam translationem hanc fieri posse absque sequentis in gradu præiudicio,& ideo mortuo possessore hæc donatio, aut alienatio, translatióve non potest succesuri ex prima institutione absque hæredis titulo vocato nocere. Sic Francus, Anchar.Molinæus,Alexand.Cardin. Rochus,Parisius, Domin. quos refert, ac sequitur Couar. *a.var. cap.18. num.9.* Perez *d.l.1. fol.143.* Molina *d.cap.24.num.130.*

Tertiò dico, quòd licèt voluntas testatoris sit 4 deambulatoria vsque ad mortem,si tamen aliquis in suo testamento creauit, vel mandauit creari beneficium, & constituit aliquem tertium patronum, & ad prædicta interuenit consensus ordinarij, non potest testator reuocare, nec dare alij; quia iam illud iuspatronatus fuit perfectum in se,& per ipsum in alium translatum:secus quando non interuenit licentia ordinarij.Sic Lambert. *de iurepatron.lib.1.part.1.quæst.4.art.10.num.4.& p.2. quæst.6.art.5.num.3.& part.1.quæst.5.art.8.num.45. & part.2.quæst.1.art.21.num.6.*

Dubium XCIII.

Quomodo transferatur iuspatronatus in alium via successionis hæreditariæ.

Primò dico. Iuspatronatus ex propria natura 1 ad hæredes etiam extraneos cum hæreditate transit, & hæreditarium est,*cap.1.& 3. de iurepatron.& Clem.plures,eod tit.* Vnde non defertur iure sanguinis, sed iure hæreditario: & patet, quia si transit in emptorem quemcumque cum vniuersitate, vt diximus, à fortiori in hæredem quemcumque cum hæreditate. Sic contra aliquos dicentes tantùm ad hæredes sanguinis pertinere, tenet Lambert.*de iurepatron. lib.1.part. 2.q.2.art.1. à num.22.*Rochus *eodem tract.verb. ipse, vel is,q.8.* Panorm.*cap.1.de iurepatron.* Cardin. Anchar. Immola,Decius,Aretiu.Iason,Federicus,quos refert, & sequitur Couar. *2.var.cap.18.num.6.* Glossa *cap. considerandum,& cap filiis 16.quæst.7.* Sylucst. *verbo iuspatronatus,quæst.4. dicto 3.* Armil. *ibi n.5.* Angel. *num.6.*Perez *lib.1.ordin.tit.6.l.1.fol.139.lex 8.tit.15. part.1.& ibi* Gregor. Lopez *verf.de estraños*, Spino *speculo testam.glos.4.num.46.& num.52.* dicit, quòd licèt iuspatronatus sit fundatum in bonis Ecclesiasticis, vt de redditibus beneficiorum, authoritate Ecclesiæ transit ad hæredes,vt homines inuitentur ad fundandas Ecclesias.

Nota,quòd id dicitur deferri iure sanguinis,in 2 quo hæres fit,siue hæres sit,siue non,ex sola agnitione,vel cognatione, vel speciali vocatione succeditur:id autem dicitur deferri iure hæreditario, quod non nisi hæredi, iréque hæreditario conuenit.Sic Molina *lib.1.de primog. cap.8.num.6.* vbi alios refert.

Hinc fit iuspatronatus non transire in filium, 3 qui hæres patris non est, aut hæreditatem patris repudiauit. Sic contra Glossam *cap. considerandum,16.quæst.7.*tenet Panorm. *cap.1. de iurepatron.*

Lambert.

Lambert. *d. quaest. 2. art. 1. & 17. 18.* Gregor. Lopez *d. l. 8. versic. de estranos,* Syluest. Angel. Armill. *supra,* Tabien. *verbo iuspatronatus, quaest. 5.* Rochus *verbo ipse, vel n, quaest. 6.* Cardin. Decius, quos refert, ac sequitur dicens communem Couarr. 2. *var. cap. 18. num. 7.* Spino *d. gloss. 4. num. 50. 56.* quod tamen limitandum est, vt *infra corollario 4.*

4 Secundò infertur, quòd si filius sit exhæredatus, non succedet in iurepatronatus. Sic Lambert. *dicta quaest. 2. art. 21.*

5 Tertiò infertur, quòd si filius sit meliorátus in tertio, & quinto bonorum, si acceptet meliorationem, & repudiet hæreditatem, non succedet in iurepatronatus, quia talis non est hæres; quia melioratio prælegatum, non institutio est, vt ex multis probat Matienzo *lib. 5. recop. tit. 6. l. 5. gloss. 4. num. 2.* Couarr. 2. *variar. cap. 2. num. 2.* Sic Spino *ea gloss. 4. num. 54.* Quod limita, vt in sequenti corollario.

6 Quartò infertur, quòd extraneo vniuersali hærede instituto ad eum pertinet iuspatronatus, non ad filium, etiam in re certa institutum. Sic contra Feder. & Anchar. citatos per Couarr. tenent Card. Francus, Guillelmus Benedictus, quos refert, ac sequitur dicens communem Couarr. 2. *var. cap. 18. num. 7.* & latissimè Lambert. *d. quaest. 2. art. 16.* Syluest. Angel. Tabiena *suprà.*

7 Limita primum, tertium, & hoc corollarium, nisi institueretur in re certa, quæ est vniuersitas, vt in villa, in qua est patronatus, nam tunc cum illa transiret. Lambert. *cap. 2. art. 16.*

8 Quintò infertur, quòd etiamsi filius hæres instituatur in re certa pro sua legitima, aut simpliciter in legitima, instituto alio hærede vniuersali non pertinebit ad filium iuspatronatus, sed ad hæredem vniuersalem. Couarr. alios referens 2. *variar. cap. 18. num. 9.* limita, vt corollarium præcedens.

9 Sextò infertur, quòd iuspatronatus delatum Sempronio, & eius filiis ex prima institutione, non aliter filiis Sempronij competit, quàm si ipsius hæredes sint, quia in re, quæ propria natura ad hæredes extraneos transit, stipulatio, aut conuentio facta in fauorem paciscentis, & eius filiorum, intelligitur, si filij hæredes sint: & filij vocantur vt hæredes, vt docent glossa, Bart. & communis *l. si tibi. §. si pactus. ff. de pactis.* Sic contra Anchar. tenet Decius, quem refert, ac sequitur Couarr. *dicto cap. 18. num. 17.* Lambert. *d. quaest. 2. art. 17. ad finem.* Spino *dicta glossa 4. num. 52.* & communis.

10 An verò conditio, vt ad hæredes sanguinis, vel tantùm ad primogenitum transeat iuspatronatus, valeat, habes *suprà dub. 91.*

11 Septimò infertur, quòd si filij adoptiui, vel arrogati sint hæredes patris ex testamento, vel ab intestatu, succedunt in iurepatronatus, cùm etiam hæres extraneus possit in illo succedere: secus verò non succedunt. Sic Lambert. *ibi art. 24.*

12 Secundò dico, quòd si testator instituens tribus hæredibus vni eorum iusserit propriis ipsius hæredis impensis Ecclesiam construere, eáque fuerit consensu Episcopi constructa, mortuo testatore, iuspatronatus acquiritur omnibus testatoris hæredibus; quia cùm hæres nomine testatoris, & iussu Ecclesiam construxerit, eius hæreditati censeb itur acquisitum, *l. his consequenter, §. 1. versic. sed & cùm monumentum, ff. famil. herciscund.* Sic

contra Rochum, tenet Lambertin. Mantua, Bald. quos refert, & sequitur Couarr. 2. *variar. cap. 18. fine.*

Tertiò dico. Si testator disponat iuspatronatus spectare ad filios suos, & descendentes, si eueniat casus, quo filij non habent descendentes, sed obeunt relicto hærede collaterali, vel extraneo, licèt alij aliter dicant, at verius est succedere talem hæredem; quia mens testatoris non fuit, vt deficientibus descendentibus remaneret Ecclesia libera, sed ad hunc effectum, vt extantibus descendentibus, alij non succedant, at illis deficientibus redeatur res ad ius commune, iuxta quod succedunt omnes hæredes, etiam extranei. Sic Lambert. *d. quaest. 2. art. 5.* vbi cum Anchar. dicit idem, licèt dubius, quando testator vocasset ad iuspatronatus eius filios, & descendentes, & Petrum extraneum. 13

Quartò dico, quando habens iuspatronatus de illo non disposuit, & nullus mansit hæres patroni, nec ex testamento, nec ab intestato, manet Ecclesia libera. Quòd si dicas fiscum tunc esse hæredem ab intestato; & licèt sit extraneus, iuspatronatus etiam transit ad hæredes extraneos. Respondetur id esse verum, quando hæres extraneus succedit ex voluntate, & affectione testatoris; at fiscus non succedit sic, sed in defectu hæredis. Sic Lambert. *d. quaest. 2. art. 40.* & refert Panorm. *cap. 1. de elect.* & alios. 14

Quintò dico, quòd hæredes patroni succedunt in iurepatronatus defuncti, licèt sint alij compatroni, v.g. tres dotarunt Ecclesiam, vel hæreditaria successione acquisierunt iuspatronatus, si aliquis ipsorum obeat, eius hæredes succedunt in illo iurepatronatus defuncti vnà cum aliis compatronis. Sic contra Firmianum tenet Lambert. *d. q. 2. art. 33.* 15

Sextò dico. Si ad iuspatronatus sit vocatus senior ex parentela, & obeat senior, qui id possidebat, non succedet filius, si sit alius senior in parentela. Sic Lambert. *ea quaest. 2. art. 33.* 16

An verò successor maioratus succedat in patronatu possesso à maioratus possessore, consule Molinam *lib. 1. de primog. cap. 24. à num. 27.* 17

An verò in successione patronatus sit locus repræsentationi, v.g. an sparer meus, qui succedebat in patronatu, præmoriatur possessori patronatus, succedam ego, vt contingit in maioratu, quasi repræsentans meum patrem, vel succedat patruus meus, scilicet frater patris mei, qui est proximior possessori, quàm ego, consule Couarr. *pract. cap. 38. num. 13.* Spino *speculo testam gloss. 4. num. 56. 57.* vbi alios refert: Molinam *lib. 3. de primogen. cap. 8. num. 9.* Perez *lib. 1. ordinam. tit. 6. l. 1.* Et an præferendus sit filius minor sorori maior, vide Perez *lib. 5. ordinam. tit. 2. fol. 115. pagina 1. fine.* 18

Tandem, si ingrediatur patronus monasterium capax succedendi, dicit Lambert. *d. quaest. 2. art. 25.* transire in monasterium iuspatronatus, dum viuit patronus; quia habetur loco filij, & succedit in omni iure Monachi, *cap. in præsentia, de probat.* At Perez *lib. 1. ordin. tit. 6. l. 1. fol. 145.* dicit hoc esse certum, quando transfertur in monasterium vniuersitatis; vt villa, hæreditas, &c. cui ius patronatus adhæret; secus quando non adhæret vniuersitati, sed est personale: tunc enim extincta persona etiam ciuiliter per professionem, 19

Ee censetur

censetur transire in nominatum verè, non autem in nominatum per fictionem, quale est monasterium, vt etiam docent Bellamera, & Rebuffus, quos refert, ac sequitur Tiraquel. *de primog quæst* 3. *num*. 11. vide quæ de hac re latè dixi *lib*. 7. *summæ cap*. 14. *à num*. 1. *vsque ad* 13.

DVBIVM XCIV.

An ius patronatus transeat in fideicommissarium, cui hæreditas restituitur, vel maneat apud hæredem directum.

1 QVidam dicunt transire in fideicommissarium. Sic Roman. quem refert Molina *lib*. 1. *de primog. cap*. 24. *num*. 6. & cum sequitur latissimè probans *à num*. 10. per plures, & P. Molina *tomo* 1. *de iust. tract*. 2. *disp*. 187. *fine*. Nec abhorrent Couarr. 2. *var. cap*. 18. *num*. 8. licèt enim sequatur contrariam sententiam, at dicit satis de hac re posse controuerti; & satis probabile est.

2 At communior, & probabilior sententia tenet non transire, sed remanere apud hæredem directum. Ratio est, ex præsumpta testatoris voluntate, ex qua apud primum hæredem manet directum, & honorificum hæredis nomen, quo ipsum testator donauit, & ideo iura ad honorem potius, quàm ad pecuniarum commodum pertinentia, & quæ verum hæredis nomen præmittunt, non sunt fideicommissario tradenda. Sic Bartol. Alexand. Barbat. Carolus Molinæus, quos refert, & sequitur, dicens communem, Couarr. *cap. Raynutius. de testam* §. 9. *n* 8. *& lib*. 2. *var. cap*. 18. *num*. 8. Beroius *cap*. 1. *de iurepatron. n*. 15. Padilla *C. de fideicommiss in rub. num*. 25. Iason, Decius, Guillel. Benedictus, Paulus de Citadinis, quos refert Molina *d. cap*. 24. *num* 5. Gregor. Lopez *part*. 6. *tit*. 5. *l*. 12. *vers. de linaje*, Rochus *de iurepatron. verbo ipse, vel is, q*. 9. Lambert. *eod. tract. lib*. 1. *p*. 2. *q*. 2. *art*. 35. Perez *lib*. 1. *ordinam. tit*. 6. *l*. 1. *fol*. 139. Anton. Gomez 1. *variar. cap*. 5. *num*. 29. Acosta *cap. si pater, de testam. in* 6. *p*. 2. *verbo Trebellianica*, *num*. 4.

DVBIVM XCV.

An in diuisione hæreditatis possit iudex vni ex hæredibus applicare iuspatronatus.

1 ANchar. *c. querimoniam, de iurepatr.* tenet posse, quia est vtilius Ecclesiæ habere vnum, quàm plures patronos.

2 At contrarium est dicendum, quia est annexum toti hæreditati. Sic Ioan. Andr. & Panorm. *d. c. querimoniam* Hostiens. Rochus, quos refert, ac sequitur Perez *lib*. 1. *ordinam. tit*. 6. *l*. 1. *fol*. 140. Gregor. Lopez *l*. 12. *vers partir. tit*. 15. *part*. 1. Lambert. *de iurepatron. lib*. 1. *part*. 2. *quæst*. 2. *art*. 37. Syluest. *verbo ius patronatus, quæst*. 4. *dicto* 5. Armill. *ibi n*. 6. Angel. *num*. 8. Tabien. *quæst*. 7.

3 Limita, nisi villa, vel alia vniuersitas adiudicaretur vni in diuisione, cui est annexum ius patronatus, transit enim cum illa. Sic Lambert. Perez, Gregor. Lopez *ibi*.

4 Nota tamen, quòd non debet æstimari ius patronatus, vt hac ratione plus alij adiudicetur hæredi; esset enim simonia. Sic Perez, Gregor. Lopez, Lambert. Armill. Syluest. Angelus, Tabiena *ibi*.

DVBIVM XCVI.

An possit iuspatronatus transferri titulo habili in eos, qui ex fundatione non possunt acquirere iuspatronatus, vt in hæreticos, &c. de quibus suprà dictum est, vt donatione hæreditaria successione, venditione vniuersitatis.

REspondetur, quòd, vt *ibi* dixi, ex iis quidam prohibentur in totum, vt hæretici, &c. Quidam tantùm quoad exercitium durante eo impedimento, vt excommunicati. Omnes ergo ij, qui prohibentur in totum acquirere iuspatronatus ex fundatione, non possunt acquirere ex successione, & aliis titulis habilibus; quia maior ratio est, vt ex fundatione acquirerent; quique tantùm prohibentur quoad exercitium, similiter succedent in iurepatronatus, at non habebunt exercitium, donec cesset impedimentum. Sic Lambert. *de iurepatron. lib*. 1. *p*. 2. *quæst*. 2. *art*. 38.

DVBIVM XCVII.

An succedant in iurepatronatus filij illegitimi, & quid de legitimatis.

PRimò dico, quòd si sint hæredes habentis ius patronatus, succedunt in eo filij illegitimi, etiam spurij, quia etiam hæredes extranei succedunt. Sic Gregor. Lopez *l*. 8. *vers. Fijos, tit*. 15. *p*. 1. Lambert. cum aliis, *de iurepatron. lib*. 1. *p*. 2. *quæst*. 2. *art*. 26. 5

Hinc fit attendendum esse, an sint hæredes: de qua re latè dicam *infra lib*. 4. *cap*. 3. *dub*. 8. *& sequentibus, de illegitimis*; & in casu, quo sunt hæredes, succedent in iurepatronatus; aliàs non. Sic Lambert. *ibi*. 2

Secundò infertur, quòd cùm filij naturales, deficientibus descendentibus, & ascendentibus legitimis, sint hæredes ab intestato patris in duabus vnciis, vt dicam *loco citato*, succedent cum aliis hæredibus patris ab intestato in iurepatronatus. Ratio, quia (vt dicemus *infrà*) ita est patronus, qui est hæres in vna parte parua, sicut qui in magna: nec dicuntur hi instituti in re certa, sed in incerta. Sic Lambert. *ibi*. 3

Nota, quòd si ex fundatione tantùm vocentur ad iuspatronatus consanguinei, vel qui sunt de parentela, non succedent illegitimi; quia non sunt propriè consanguinei, nec de parentela; vt concludunt Anton. *cap. per venerabilem, qui filij sint legit.* & Alexand. *l. ex facto*, §. *si quis rogatus, in fine, ff. ad Trebell.* Sic Lambert. *d. quæst*. 2. *art*. 27. Rochus *de iurepatron. verbo competens, quæst*. 2. Perez *lib*. 1. *ordin. tit*. 6. *l*. 1. *fol*. 141. 4

Secundò dico, quòd legitimi nati ex illegitimis, cùm possint institui hæredes ab auo, possunt ex testamento succedere in iurepatronatus aui: & quando non sunt hæredes, non succedent. Lambert. plures referens *art*. 32. 5

Tertiò dico, quòd illegitimus legitimatus per subsequens matrimonium succedit in iurepatronatus; quia quoad omnia est legitimus. Perez multos referens *dicto fol*. 141. 6

Quartò dico. Legitimatus à Papa in illis casibus succedit in iure patronatus, in quibus succedit 7

cedit in hæreditate;secus non:nisi expresse legitimaretur,vt succedat in iure patronatus: & adhuc tunc non est certum posse in eo succedere. Lambert. *ea quæst. 2. art. 28.*

8 Quintò dico. Legitimatus à Principe sæculari quo ad successionem hæreditariam, secundùm aliquos, non succedit in iure patronatus, quia est hæc successio in iure spirituali; nisi ius patronatus in consequentiam hæreditatis veniret, vt quia in hæreditate applicatur villa, cui est annexum ius patronatus. Sic Perez *d. l. 1. fol. 142.* At meliùs Lambert. *d. quæst. 2. art. 29.* re latè discussa tenet succedere. Ratio, quia iure canonico statutum est transmitti ad hæredes: ergo si Princeps sæcularis, prout potest, facit illegitimum capacem hæreditatis successionis, in consequentiam succedit in iure patronatus.

9 Vltimò dico. Si illegitimus, qui non est spurius, offeratur Curiæ Principis sæcularis, vel profiteatur in Religione, succedet in iure patronatus; quia per hoc legitimatur quoad successionem hæreditariam. Sic Lambert. *d quæst. 2. art. 30. 31.* At hoc est valde dubium, quia est valde dubium, quòd per hoc legitimetur, quoad successionem hæreditariam, vt dicam *infra lib. 4. cap. 3. dubio vltimo, de illegit.*

Dubium XCVIII.

Quando titulo habili, vt donatione, vel quia plures sunt hæredes vnius patroni, iuspatronatus transfertur in plures, quo pacto illi plures sint patroni, scilicet an omnes habeant vnam vocem, vel plures.

1 Sit prima conclusio. Omnes sunt patroni in solidum; quia cùm ius patronatus sit quid spirituale, ac indiuiduum, non potest diuidi inter plures, sed omnes sunt patroni in solidum. Sic Spino *speculo testament. glossa 4. num. 59. 60.* Lambertin. *de iure patron. lib. 1. part. 2. quæst. 1. art. 23.* vbi alios refert. Syluest. *verbo ius patronatus, quæst. 4. dicto 1.* & omnes.

2 Secunda conclusio. Licèt omnes hi dicantur patroni in solidum, at omnes habent tantum ius, quantum habebat defunctus, vel is, cui successerunt in iure patronatus, v. g. si sint duo patroni, Petrus, & Paulus, & viginti succedant Petro in patronatu, Paulo verò vnus, illi viginti habebunt tantùm vnam vocem, sicut Petrus, cui successerunt, & æqualis erit ipsorum voci vox vnius, qui successit Paulo: & sic licèt ius patronatus sit indiuiduum, quoad substantiam, est tamen indiuisibile quoad ius præsentandi. Patet ex *Clement. plures, de iure patron.* & docet *ibi* Cardin. Spino, & Syluest. *suprà*, Lambert. *d. quæst. 1. art. 25. num. 15.*

3 Hinc infertur ius patronatus competere hæredibus in stirpes, & non in capita: & sic plures hæredes vnius tantùm vocem habent. Sic expresse definitur *dicta Clement. plures.* Et ratio est, quia succedunt in iure defuncti, & omnes hæredes eius personam repræsentant: ergo sicut defunctus vnam tantùm vocem habebant, ita eius hæredes, & ita docent omnes.

4 Nota quòd Cardin. *dicta Clement. plures*, dicit hoc non procedere in collateralibus succedentibus defuncto, sed tantùm in descendentibus. Sed

contrarium est tenendum, quia *Clement. plures*, loquitur generaliter, & est eadem ratio. Sic Perez *lib. 1. ordin. tit. 6. l. 1. fol. 141.* Rochus *de iure patron. verbo ipse, vel is, quæst. 2. num. 3.* Spino *dicta glossa 4. num. 61.* Lambert. *d. quæst. 1. art. 25 num 31. 32. & art. 26.* Gregor. Lopez *l. 8. tit. 15. part. 1. verſ. Por heredamiento.*

Secundò nota idem procedere in pluribus successoribus ab intestato, eadem ratione. Sic Anchar. Immola, & omnes *d. Clem. plures*, vt refert, & sequitur Perez *d. fol. 141.* Rochus *verb. ipse, vel is, quæst. 2. num. 5.* Lambert. *d. art. 25. num 31. 32.* 5

Tertiò nota idem dicendum esse, si res ad plures veniret donatione, vel venditione, & in consequentiam ius patronatus, vt si plures emerent villam, cui est annexum ius patronatus. Sic glossa *d. Clement. plures, verſ. relicti*, Card. Immola *ibi*, Rochus, & Perez, *vbi in secundo notabili*, Lambert. *d. quæst. 1. art. 24. num. 18. & art. 25. num. 31.* 6

Tertia conclusio. Licèt hæredes instituantur inæqualiter, æquè succedent in iurepatronatus, v. g. si quis plures instituit hæredes vniuersales: at inæqualiter, vt vnum in tertia parte hæreditatis; alium in duabus tertiis partibus hæreditatis: vel vni donauit, seu legauit tertiam partem iurispatronatus, quod ipse habebat, alteri verò alias duas tertias partes; vel vni vendidit tertiam partem villæ, in qua est ius patronatus, alteri verò duas partes dictæ villæ: at omnes hi, siue hæredes, siue donatarij, siue emptores, succedent æqualiter in iurepatronatus quoad præsentationem, licèt inæqualiter in eus facta sit translatio. Sic Gregor. Lopez *part. 1. tit. 15. l. 12. verſ. mas todos.* Syluest. *verbo ius patronatus, quæst. 4. dicto 1.* Tabien. *ibi, quæst. 5.* glossa *cap. 1. de iurepatron. verſ. diuidi. & cap pia mentis 16. quæst. 7. & ibi* Archid. Hostiens. Goffred. Ioan. Andr. Cardin. Panorm. & multi alij, quos refert, & sequitur Lambert. *de iurepatr. lib. 1. p. 2. quæst. 1. art. 24.* vbi latissimè id probat. Et *n. 16.* idem dicit, quando testator, vel donator dixit in donatione, vel legato, Tibi dono, vel lego tertiam partem iurispatronatus, & Titio duas alias tertias partes. 7

Nota tamen, quòd hic, qui in maiori parte institutus est, habet vocem pinguiorem, non quòd habeat duas voces, sed quia, existenti æquali numero patronorum, debet præferri præsentatus ab hoc, qui institutus est in duabus partibus, sicut *suprà dub. 48.* diximus de inæqualiter fundantibus. Sic Lambert. *ibi num. 13.* cum aliis, quos *ibi* refert. Innocent. *cap. 1. de iurepatron.* Syluest. *verbo iuspatronatus, quæst. 4. dicto 1.* 8

Quarta conclusio. Si vnus est hæres duorum, duas habebit voces, vt vult glossa *Clement. plures, de iurepatron.* & *ibi* omnes, vt refert simul cum Panorm. ac sequitur Lambert. *de iurepatron. lib. 1. q. 1. p. 2. art. 25. num. 27. & art. 29.* dicit, quòd si vnus est patronus cum aliis, & aliquis illorum constituit ipsum hæredem, habebit duas voces. Idem Rochus *de iurepatron. verbo, ipse, vel is, quæst. 4.* Immola *d. Clem. plures*, & refert Paulum de Eleazar, Laut. & Lapum. 9

Vltima conclusio. Si aliquis legat ius patronatus, vel aliter transfert aliquibus sub nomine collectiuo, & alteri singulari personæ, tantum ius habebit illa singularis persona, ac totum Collegium; secus quando ex verbis testatoris colligitur, mentem eius fuisse vt omnes illi succedant 10

non per stirpes, sed per capita: vt quando vtitur verbo distributiuo, vt si dicat, lego, vel transfero hoc ius patronatus in quinque de mea familia, nominando eos sigillatim proprio nomine, omnes succedunt in capita. Sic Lambert. *lib.* 1. *part.* 2. *quæst.* 1. *art.* 28. vbi alios refert. Rochus *verbo ipse, vel is, quæst.* 3.

Dubium XCIX.

Quando plures sunt hæredes, vel alio modo succedunt in iure patronatus vnius, quomodo computetur vox illorum, scilicet an requiratur, vt faciant vocem, vt omnes concordent in præsentatione.

1 Stephanus relatus à Lambert. *vbi infrà*, dicit id requiri: & vnius hæredum discordiam inficere præsentationem.

2 At dicendum est, quòd maior pars hæredum, vel successorum habet integram vocem illius, cui successere: & minor pars in nulla prorsus est consideratione iure absorbitionis, id est, velut absorbita à maiori parte. Vnde fit, quòd si sint duo patroni, & alter illorum transferat successionẽ, vel alio mo do iuspatronatus in decem, si sex ex illis decem, qui faciunt maiorem partem, præsentent Petrum, & quatuor vnà cum alio patrono præsentent Paulum, erit locus, vt Episcopus eligat, quem maluerit; hi enim sunt præsentati ab æquali numero patronorum; quia maior illa pars ex illis decem habet vicem vnius patroni, & ita absorbet minorem partem, vt in nulla sit consideratione. Sic Rochus *de iure patron. verbo ipse, vel is, quæst.* 2. Lapus, & Cardin. quos refert, & sequitur Lambert. *de iure patron. lib.* 1. *p.* 2. *q.* 1. *art.* 25. *n.* 10. 21. 22. *& num.* 21. *&* 30. dicit cum Cardin. quòd hæc maior pars intelligitur simpliciter, vt si sunt decem hæredes, sex: non autem partium comparatione minorum, quia cùm vox sit vnica, oportet illam esse apud omnes, vel apud maiorem partem ipsorum; & si non concurrit maior pars, in nulla sunt consideratione suffragia: licèt (vt *infra* dicemus) quando plures sunt patroni totius iuris patronatus, sat est maior pars respectu minorum: idem Rochus *verbo ipse, vel is, quæst.* 2.

Dubium C.

An quando sunt plures patroni totius iurispatronatus, vt si plures fundarunt, &c. requiratur, vt omnes concordent, vel sit eligendus præsentatus à maiori parte.

1 Primò dico non requiri, vt omnes concordent, sed deber eligi præsentatus à maiori parte. Patet ex *c.* 3. *de iure patron.* quia licèt videatur copulatiuè requirere, quòd dignior sit, & à maiori parte præsentatus: at glossa *ibi vers. Qui maioribus*, dicit sat esse, si sit idoneus, & à maiori parte præsentetur. Idem *ibi* Cardin. Ioan. Andr. idem Firmianus, Paulus de Citadinis, & omnes, vt refert, & sequitur Lambert. *lib.* 2. *part.* 3. *quæst.* 4. *art.* 1. Spino *speculo testam. glossa* 4. *num.* 88. Syluest. *verbo ius patronatus, quæst.* 12. & omnes Doctores citandi pro sequenti conclusione.

2 Secundò dico. Quando hi plures patroni præsentant vt singuli, sat est, vt sit maior pars respectu minorum, vt si sint septem patroni, & tres præsentent Paulum, & duo Petrum, & duo Martinum, Paulus est eligendus, quia licet non habeat maiorem partem simpliciter, habet tamen maiorem respectu aliorum. Si verò præsentatio fiat ab illis vt à Collegio, requiritur absolutè maior pars totius Collegij. Et idem est dicendum, quoties aliqui habent explicare aliquem actum; nam si vt singuli, sat est maior pars respectu minorum: si verò vt vniuersitas, seu Collegium, requiritur maior pars absolutè. Sic Ioan. Andr. *cap.* 3. *de iure patron.* Cardin. & Panorm. *ibi.* & multi alij, quos refert, ac sequitur Lambert. *de iure patron. lib.* 2. *part.* 3. *quæst.* 4. *art.* 2. Spino *dicto num.* 88. Felin. *cap. cùm omnes, de constitut. num.* 20. Boërius *decis.* 121. Syluest. *verbo ius patronatus, quæst.* 13. Angel. *num.* 20. Tab. *quæst.* 18. Greg. Lopez *l.* 10 *tit.* 15. *part.* 1. *vers. los mas.*

Intellige requiri maiorem partem Collegij, scilicet assistentium, modò saltem duæ partes assistant, quia ad Collegium, vel vniuersitatem constituendam sat est interuenire duas partes vniuersitatis, vel Collegij. Sic Panorm. *cap. Ecclesia vestra, circa finem, de elect. & cap. cùm omnes, de constit.* vbi dicit esse commune. Spino *dictonum.* 88 Rochus *de iure patron. verbo honorificum, quæst.* 58. de quo consule Lambert. *de iure patron. lib.* 2. *parte* 2. *quæst.* 2. *artic.* 19. 3

Hinc fit quòd cessante iure speciali non valet electio Rectoris facta per scholares, nisi maior pars absolutè eligat. Ratio, quia eligunt vt Collegium, non vt singuli; argumento *cap. cùm pro causa, de procurat.* & per Innocent. *cap. cùm ab Ecclesiarum, de offic. ordin.* & per Bartol. *l. fin. ff. de colleg. illic.* Sic Panorm. *cap.* 3. *de iure patron. num.* 13. 4

Quando verò ius patronatus, vel electio competit parochianis alicuius Ecclesiæ, non competit illis vt vniuersis, sed vt singulis; quia parochiani non faciunt Collegium, nec reperitur in iure tale Collegium. Sic Panorm. *consil.* 76. *volum.* 2. Calder. *consil.* 9. *de iure patron.* Picus *l. Titia, §. Titia. quæst.* 31. *ff. de legat.* 2. Spino *speculo testament. glossa* 4. *num.* 88. 5

In dubio autem non debentur patroni præsentare vt Collegium, sed vt singuli. Sic Felin. *cap. cùm omnes, de constit. num.* 29. 6

Tertiò dico. Præferendus est præsentatus à maiori parte, modò dignus sit, præsentato digniori à maiori parte, vt dixi *suprà hoc secundo libro cap.* 1. *dub* 6. *de accept. person.* 7

Quartò dico. Si maior pars præsentat indignum, si scienter, vel non scienter, at non præsentarunt alium infra tempus datum ad præsentandum, cùm non teneat illa præsentatio, & fit, ac si facta non fuisset, valebit præsentatio digni facta à minori parte, etiamsi ab vno fiat: nec fit deuolutio ad Episcopum stante illa compatronorum præsentatione. Sic Lambertin. *de iure patronatus, lib.* 2. *part.* 3. *quæst.* 4. *artic.* 5. *& quæst.* 5. *art.* 10. vbi addit quòd si maior pars præsentet indignom, & duæ partes æquales duos dignos, dabitur optio Episcopo, cùm præsentatio indigni non valeat. 8

Quintò dico. Sat est, præsentet maior pars, licèt non sit sanior. Sic Rochus *de iurepatr. verbo, honorificum, quæst* 59. Lambert. *d. quæst.* 4. *artic.* 6. Panorm. & Cardin. *cap.* 3. *de iurepatron.* Limitant Rochus, 9

Rochus, & Lambert. nisi præsentatio facienda sit à Collegio, vel vniuersitate: tunc enim de sanioritate curatur, declarando, & intelligendo in quo consistat hæc sanioritas, vt declarant Panorm. & Ioan. Andr. *cap. Ecclesia vestra, de elect.* Et addunt Rochus, & Lambert. cum Panorm. vbi est pluralitas vocum, præsumi sanioritatem. Vide dicenda *infrà dub.* 102.

10 An verò quando Religiosus præsentatur, sat sit vt à maiori parte præsentetur; vel si opus sit, vt ab omnibus, vide Lambert. *de iure patron. lib. 2. part. 1. quæst. 7. art.* 20. Et an patronus se ipsum vnà cum aliis patronis præsentans augeat numerum, habes *supra dub.* 74. & quando plures patroni succedunt viri, qualiter accipienda sit maior pars, dixi *dubio præcedenti.*

11 Tandem limitandum est, quod diximus, nempe præsentatum à maiori parte esse instituendum, nisi immineret scandalum, quia ob hoc vitandum, non est instituendus præsentatus à maiori parte, vt est textus expressus *cap. 3. de iure patron.* Sic Lambert. alios referens *d. quæst. 4. art.* 8. Quale verò scandalum sit tale, consule Lambert. *de iure patron. lib. 2. part. 2. quæst. 1. art. 19. & vltima.*

Dvbivm CI.

An cùm patroni diuidunt vota sua æqualiter, v. g. duo patroni præsentant vnum, & duo alium, quis horum sit instituendus.

1 Aliqui dicunt de rigore iuris posse attentari, neutrum teneri Episcopum instituere, sed posse instituere extraneum, quia *cap. 3. de iure patronat.* dicitur præsentatum à maiori parte esse instituendum, & patronis discordantibus posse Episcopum ordinare Ecclesiam, & sic instituere extraneum: at in hoc casu patroni discordant, cùm neutrum eligat maior pars: ergo. Sic Panormitan. Cardin. & Calder. *cap. cùm autem, de iure patron.* & Syluest. *verbo ius patronatus, quæst. 8 dicto* 4.

2 At dicendum est nullo modo posse, sed teneri instituere vnum ex illis, & Episcopo datur optio, vt eligat quem maluerit; quia cùm omnes patroni sint patroni in solidum, omnes sunt, ac vnus patronus: ergo cùm diuidunt æqualiter vota, est ac si vnus patronus successiuè præsentaret duos, variando: in quo casu (vt *supra* dixi) datur Episcopo optio. Sic multi, quos refert, ac sequitur Lambert. *de iure patronat. lib. 2. part. 3. quæst. 5. artic.* 1. Ioan. Andr. & communis *d. cap. cùm autem.* Angelus *verbo ius patronatus, num.* 22. Armill. *num.* 10. Tabien. *quæst.* 20. Gregor. Lopez *l. 10. tit. 15. part.* 1.

3 Nota, quòd Gregor. Lopez *ea l. 10. versic. Escojencia*, dicit priùs Episcopum debere monere patronos, vt concordent; & probat ex *cap. si duo, 79. dist.* quòd nil prorsus probat; & ex Host. summa *tit. de iure patron. num. 8. vers. quid iuris*, vbi Host. tantùm dicit posse Episcopum monere eos, vt concordent; at non dicit ad id teneri: nec cæteri Doctores hoc petunt, sed absolutè dicunt dari Episcopo optionem: & sic est dicendum.

4 Secundò limita hanc sententiam, nisi alter præsentatus ab æquali numero patronorum sit de sanguine fundatoris: is enim est præferendus, vt dixi *suprà de accept. pers. dub.* 11.

Tertiò limita, quando patroni sunt omnino 5
æquales: nam si alter plus contulit ad fundationem, vel successit in maiore hæreditatis, vel villæ parte, cui est annexum ius patronatus, præsentatus ab illo est præferendus, vt dixi *dub. præcedenti.*

Quartò limita, quando ambo præsentati sunt 6
æqualis meriti: nam si alter esset dignior, non daretur optio Episcopo, sed illum tenetur instituere. Sic Rochus *de iure patronat. verbo honorificum, quæst.* 15. Lambert. *lib. 2. part. 3. quæst. 5. art. 1. num.* 5. & refert multos Hostiens. *d. num.* 8. Subdit tamen Lambert. *art.* 2. cum Decio *consil.* 129. quòd si de facto minus dignus præsentatus ab æquali numero patronorum instituatur, peccabit instituens, ac tenebit institutio.

Hæc autem maior, vel minor dignitas qualiter 7
consideranda sit, latè dixi *suprà*, vbi *de accept. person.* & latè tractat Lambert. *ea quæst. 5. ab art.* 3. per plures, vbi, si pauperi diues, indocto doctus, ignobili nobilis, Theologo Iurisperitus, iuueni senior præferendus sit.

Dvbivm CII.

An quando vota præsentantium sunt æqualia, sint attendendæ ipsorum patronorum præsentantium qualitates, vt quòd aliqui ipsorum sint clerici, alij laici; alij masculi, alij fœminæ, &c.

Et quòd sint attendendæ, vt sic illa pars, in 1
qua digniores patroni sunt, præualeat, videtur tenere Hostiens. *cap. 1. de iure patron.* quem *ibi* refert, ac sequitur *paulo ante finem*, Ioan. Andreas. Idem Innocent. quem refert, ac sequitur Syluest. *verbo ius patronatus, quæst. 13. fine.* Pro eadem sunt alij dicentes quòd æquali numero patronorum præsentante præfertur præsentatus à masculis tanquam à dignioribus. Hi sunt Felin. *cap. quoniam, de testibus.* Aretinus, Thomas Grammaticus, quos refert, ac sequitur Spino *speculo testament. gloss. 4. num.* 48. Bald. *l. 1. ff. de senator.* Barthol. Bencellinus, Aretinus, Corsetus, Florianus, quos refert Lambert. *de iure patron. lib. 2. p. 3. quæst. 5. art.* 19.

At dicendum est non esse in consideratione 2
has qualitates patronorum (nisi quando alter plus contulit, vel successit in maiori parte hæreditatis, vel villæ, de quo dixi *suprà dub.* 98.) quia *cap. quoniam, de iure patronat.* tantùm ponderatur numerus patronorum, & qualitas præsentati. Nec obstat *cap. dudum, de elect.* quia habet locum in electione, in qua seruatur forma *cap. quia propter, de elect.* Sic Lambert. re latè disputata *dicta quæst. 5. artic. 18. & 17. & 19.* Stephanus *cap. finali, de elect. in 6.* Rochus *de iure patronatus, verbo honorificum, quæst.* 59. Vnde inferunt Rochus *ibi*, & Lambertin. *eo art.* 10. præsentatum à masculis non esse præferendum præsentato à fœmina, quia qualitas patroni non est in consideratione; nisi (inquit Lambertin.) dicamus priorem sententiam esse veram in duobus hæredibus, altero masculo, & altero fœmina, iurispatronatus ab vno patrono descendentibus, tunc enim debet præferri vox masculi tanquam dignioris: secus quando masculus,

& fœmina eſſent patroni æquè principaliter ex diuerſis viis, & *ibi* conſtituit rationem differentiæ.

3 Limita tamen ſententiam, niſi patroni præſentent vt Collegium; quia tunc attendentur hæ qualitates præſentantium. Sic Lambert. *art.* 18. & dixi *ſupra dub.* 100. *dicto* 5. ex ipſo Lambertin. & Rocho.

Dvbivm CIII.

An patroni ad præſentandum neceſſariò debeant conuenire, ſeu confluere in vnum locum, & ſic omnes vocari: an ſat ſit, vt quilibet ſeorſum, & per ſe præſentet, & ſic non ſit neceſſarium eos vocari.

1 HAc in re conuenit inter omnes Doctores citandos, & alios, quòd ſi præſentent vt Collegium, ſeu vniuerſitas, debent ſimul conueniri, & omnes citari, & contemptus vnius faciet caſſari præſentationem: & idem dicit Felinus *vbi infra*, de pluribus exequutoribus teſtamenti, & patet ex *cap. quod ſicut*, & *cap. bona, el* 2. *de elect.*

2 At tota difficultas eſt quando præſentant vt ſinguli. Duplex eſt ſententia.

Prima ait eſſe omnes vocandos, vt confluant ad eundem locum; quia ſi minor pars fuiſſet præſens, fortè inclinaret maiorem partem ad aliam præſentationem. Item, quia cùm agatur de præiudicio minoris partis, cui maior pars poteſt præiudicare, oportet omnes citari, ac ſimul intereſſe. Pro qua ſententia vehementer vrget *l. & ſuum. ff. de pactis, fine*, & *ibi* Crottus dicit hanc eſſe communem ſententiam. Et hanc tenent Panormit. *cap. cùm omnes, de conſtitut. & cap.* 3. *de iure patron. num.* 14. & Felin. *d. cap. cùm omnes, num.* 19. Bartol. *l. omnes populi ff. de iuſtu. & iure*, Bencellinus, quem refert, ac ſequitur Rochus *de iure patron. verb. honorificum, quaeſt.* 60. *num.* 94. Sylueſt. *verbo ius patronatus, q.* 11. Armill. *ibi num.* 10. Tabien. *quaeſt.* 19. Angel. *num.* 21. Iaſon, & Alexand. *d. l. & ſuum*, & idem dicit Felin. *de exequutoribus teſtamenti.*

3 Secunda ſententia probabilior ait poſſe quemlibet ſeorſum alio non vocato præſentare: & remanebit alij compatrono ius ſuum illæſum præſentandi eundem, vel alium: & facit *l. per fundum, ff. de ſeruit. ruſtic. præd.* Sic tenent Decius, Lapus, & Aimon, quos refert, ac ſequitur Spino *ſpeculo teſtam. gloſſ.* 4. *num.* 89. Anton. *cap. cùm omnes, de conſtitut. num.* 24. *& cap.* 3. *de iure patron.* Panorm. *conſil* 76. *volum.* 1. & dicit quòd hæc opinio tanquam communis obſeruaretur in practica. Federic. *conſil.* 102. Calderin. *conſil.* 9. *&* 15. *de iure patronatus.* Ancharan. *cap. canonum ſtatuta, de conſtitut.* Bertachin. *in repertorio, verbo patronus, verſic. patroni ſimul.* Crottus *d. l. & ſuum*, Paulus de Citadinis *de iure patronatus*, 6. *part. art.* 3. *quaeſt.* 29.

Svmmarivm.

104. *Quæ pœna ſtatuta in iure ſint contra ſimoniacos.*

105. *An ſimoniaci mentales incurrant pœnas contra ſimoniacos latas, & ſic teneantur reſtituere.*

106. *An omnis ſimonia externa, & realis ſit ſubiecta pœnis ſimoniæ, & obliget ad reſtitutionem, vel tantùm ſimonia realis completa ab vtraque parte.*

107. *An omnis ſimonia realis, ſeu completa ſubdatur pœnis, & reſtitutioni ſimoniæ, vel tantùm ſimonia in beneficio, & in ordine, & ingreſſu religionis.*

108. *An ſimonia realis, & completa, ſolo tamen iure Eccleſiaſtico vetita, ſubiaceat reſtitutioni, & pœnis ſimoniæ.*

109. *An quando ſola voce, & inſtrumento profitetur quis ſe dare temporale pro ſpirituali, ſit vera ſimonia, ſi peruentum ſit ad traditionem rei ſpiritualis, & pretij, & ſubiaceat pœnis ſimoniæ, & obliget ad reſtituendum.*

110. *An quando datur aliquid paruum pro beneficio, ſit peccatum mortale, & incurrantur pœnæ.*

111. *An iure diuino, & naturali teneantur ſimoniaci reſtituere pretium pro re ſpirituali acceptum, & ipſam rem ſpiritualem reſignare.*

112. *An ſaltem de iure Eccleſiaſtico teneantur recipientes pretium ſimoniacè pro beneficio, ordine, vel ingreſſu religionis, illud reſtituere; & dans pretium teneatur rem ſpiritualem, & beneficium reſignare.*

113. *An tantùm pretium receptum pro ſimonia in ordine, & beneficio, & ingreſſu religionis, ſit neceſſariò reſtituendum: vel idem ſit de pretio pro quibuſcumque rebus ſpiritualibus recepto.*

114. *Cui ſit reſtituendum pretium ſimoniacè acceptum caſu quo iuxta dicta reſtituendum eſt.*

115. *Qualiter obtinens beneficium per ſimoniam realem ex vtraque parte completam, teneatur illud reſignare, ac fructus reſtituere, quando ſcienter ſcilicet id accepit.*

116. *An quando quis ignorauit ſimoniam, quia ſcilicet ipſo ignorante alius dedit pretium, vt ſibi conferretur beneficium, teneatur beneficium reſignare, & fructus reſtituere.*

117. *An mediator ſimoniæ, per quam quis obtinet beneficium ignoranter, vel ſciens ſimoniam, teneatur reſtituere fructus beneficij, ſi ipſe beneficiarius non reſtituit, & cætera, quæ beneficiarius tenetur reſtituere, & ipſum admonere, quando laborat ignorantia ſimoniæ commiſſæ, vel quid teneatur facere.*

118. *Cui ſit reſtituendum beneficium ſimoniacè acquiſitum.*

119. *Cui ſint reſtituendi fructus acquiſiti ex beneficio per ſimoniam obtento.*

120. *Quis poſſit diſpenſare in omnibus pœnis, quæ* ſuprà dub. 104. *diximus contrahere ſimoniacum, & reualidare titulum beneficij.*

121. *An qui tenetur reſtituere fructus ſimoniacè perceptos, vel alia debita incerti domini, caſu, quo illi fructus poſſunt reſtitui pauperibus, iuxta dicta* ſuprà dub. 119. *ſatisfaciat eleemoſynis, quas huius obligationis aut ignarus, aut immemor pauperibus erogauit.*

122. *An ſi quis exiſtens excommunicatus, vel per ſimoniam obtinuit beneficium, quod ſpectat ad iuspatronatus, indigeat noua patroni præſentatione, quando eſt abſolutus ab excommunicatione, vel diſpenſatus in illa ſimonia, vt obtineat beneficium.*

123. *An qui ſimoniacè, vel exiſtens excommunicatus obtinuit beneficium, abſolui poſſit, dum procurat diſpenſationem, ſeu reualidationem tituli, vel cogendus ſit ſtatim reſignare.*

De

De restitutione, & pœnis simoniæ.

DVBIVM CIV.

Quæ pœnæ statutæ iure sint contra simoniacos.

1 VT clariùs procedam, seorsum ponam in hoc dubio pœnas contra simoniacos in beneficio in Ordine, & in ingressu Religionis, & statim sub hoc eodem dubio generales pœnas simoniæ.

2 Prima ergo pœna simoniaci in beneficio est, quòd simoniaci in beneficio, siue publici, siue occulti sint, siue dando, siue recipiendo, siue sint principales, siue, vt illa fiat procurauerint, aut mediatores extiterint, sunt excommunicati, excommunione reseruata Papæ; etiamsi Pontificali, aut Cardinalatus præfulgeant diguitate: & iubetur in virtute sanctæ obedientiæ, vt quos hanc simoniam commisisse, aut procurasse, aut in ea mediatores extitisse aliqui norint, absolui nequeant, donec reuelent Papæ, vel cui ipse commiserit. Sic habetur expresè *Extrauag. 2. de simonia*, quæ est Pauli II. & in quadam extrauag Martini V. quam refert D. Antou. *3. p. tit. 14. cap. 66.* excommunicatio statuitur contra hos non reuelantes.

3 Circa hanc pœnam nota primò, quòd Syluest. *verbo, simonia, quæst. 19. pœna 3.* refert quandam Extrauag. Martini Quinti, quæ incipit, *Damnabilis*; vbi præcipit, ne ab hac excommunicatione absoluatur virtute cuiusdam indulti Apostolici concessi, vel concedendi, nisi expresè contineat facultatem absoluendi à simonia. At Felin. *cap. de simoniacè, de simon.* quem refert, ac sequitur glossa *Extrauag. 1. eod. titulo, initio*, dicit hanc fuisse reuocatam.

4 Secundò nota, quòd pœna ista contra non reuelantes simoniacum, est derogata per non vsum, quia non est recepta. Sic Syluest. *ibi in 4. pœna, & excommunicatio. 7. excommun. 43. num. 81.* D. Anton. *vbi suprà.* Nauarr. *cap. 27.* Lat. & Hisp. *num.* 106. Couarr. *reg. peccatum 2. p. §. 8. num. 7.* Tabien. *verbo simonia, quæst. 74.* Manuel *2. tomo summa, cap. 56. n. 6.* Capua *lib. 2. decis. cap. 97. num. 2.* Caiet. *verb. excommunicatio post casum 81. sub tit. excommunicatio potest diuersimodè incurri, initio,* Armil. *verbo excommunicatio, excommunicat. 59.* Rosel. *simonia 6. num. 13.* Angel. *simonia 6. num. 10.* Ludou. Lopez *1. p. instruct. noui cap. 307. fol. 972. pag. 1.* Immo nec ligauit, nisi existentes in Curia, quia valde irrationabilis esset constitutio, vt vellet pauperes ab extraneis terris adire Curiam pro declaranda simonia. Sic Syluest. Tabien. Couarr. Nauarr. *ibi.*

5 Tertiò nota, quòd nomine beneficij intelliguntur electiones, postulationes, confirmationes, & quæuis prouisiones Ecclesiarum, monasteriorũ, vt Prioratus, guardianatus, dignitatum, & officiorum ecclesiasticorum, quia in his tam dantes, quàm recipientes simoniacè, contrahunt dictam excommunicationem; quia licèt Prioratus, & guardianatus non sint beneficia, quia tamen monasteriorum sunt electiones, confirmationes, seu prouisiones, & de his omnibus agit dicta extrauagans, ideo comprehenduntur. Sic Syluest. *excommunicatio 7. excommunic. 42. num. 80.* Caiet. *verbo excommunicatio, cap. 72.* Armil. *ibi excommunic. 59.* Ludou. Lopez *1. p. instruct. noui, cap. 305. fol. 953. pag. 2.*

Quartò nota, quòd si prædicta extrauagans 1. *de simon.* non excommunicaret expresse mediatores in simonia, illi non comprehenderentur, iuxta doctrinam communem, quæ in mater. *de excomm.* habetur; quia excommunicatio in aliquid facientes non cõprehendit mediatores consulendo, &c. Item quia extrauagans prædicta extendens excommunicationem ad mediatores, significat canones, qui expresè non puniunt mediatores, non extendi ad eos. Quare ex pœnis simoniæ tantùm incurrunt hanc excommunicationem, quia in cæteris pœnis non explicantur mediatores: nec pœnæ extrauag. Pij Quinti, quæ incipit, *cùm primum*, contra simoniacos, esto essent receptæ, comprehendunt mediatores, quia eos non explicat. Sic Nauarr. *lib. 5. consil. tit. de simon. in antiquis* est *consil. 59. in nouis* est *consil. 98.* 6

Secunda pœna simoniæ in beneficio est, quòd simoniacus in beneficio, si crimen sit notorium, & publicum, est suspensus. Probatur ex *cap. præter, §. verùm, dist. 32.* vbi sic dicitur, *Officium simoniacorum nullo modo recipiatis, & quantum potestis, tales à sanctis ministeriis probibeatis.* Sed hoc cap. nil probat, aliàs idem dicendum esset de simoniaco occulto, cùm non distinguat; & ita tantùm vult quòd ministeria, in quibus admiscetur simonia, non recipiantur: vel loquitur de simoniaco in ordine. Secundò probatur, quia est crimen graue: ergo si notorium sit, inducit suspensionem. Sic tenent D. Thom. *2. 2. quæst. 100. art. 6. ad 1.* Innoc. *cap tanta, de simon.* Panorm. *cap. accusatum, eodem tit.* Salzedo *super pract. Diaz, cap. 91.* incipienti, *simoniaci*, Villadiego *tract. de irregularit. cap. de simoniaco*, Syluest. *verbo suspensio, quæst. 7. dicto 2.* Angel. *simonia 6. post num. 2.* Soto *lib. 9. de iust. quæst. 8. art. 1. ad 1. & circa principium corporis*, Armil. *verbo, simonia, num. 52.* Tabien. *ibi, quæst. 67.* Rosel. *simonia 6. num. 3.* Lud. Lopez *1. p. instruct. noui, cap. 307. fol. 971. pag. 2. & cap. 305. fol. 954. pag. 1.* Enriquez *lib. 13. de excomm. cap. 37. num. 5.* & plerique alij, vt refert Couarr. *Clement. si furiosus, 1. p. §. 1. num. 7.* Paludanus *4. dist. 25. quæst. 5. num. 6.* 7

Nota quòd ferè omnes hi Doctores dicunt, quòd si tale crimen simoniæ est occultum, est suspensus quoad se: sed hoc nil est dicere, quia, vt docent Syluest. *verbo suspensio, quæst. 7.* & Glossa *cap. præter, dist. 32. versic. officium*, quilibet peccator dicitur suspensus quo ad se, & Nauarr. in omnibus summis *cap. 27. num. 152. 153. 245.* dicit quòd suspensio quoad se non est censura, sed quilibet peccator dicitur sic suspensus; quia absque peccato nequit Ordinem exercere: at exercendo nullam incurrit censuram. 8

At verius est simoniacum in beneficio etiam notorium non esse suspensum; quia nullus est textus clarè suspensionem imponens, & in dubiò in mitiorem partem est propendendum: & quia (vt bene ait Enriquez *lib. 14. de irregular. cap. 6. num. 7. in comuento litera R.*) notorius simoniacus in beneficio non est depositione dignus; & sic propter hanc notorietatem non est irregularis, vt bene etiam docet Couarr. *Clement. si furiosus, 2. p. §. 3. num. 4.* & sic Couarr. *eadem Clement. 1. p. §. 1. num. 7.* dicit priorem sententiam dicentem esse suspensum, dubiam esse. Hanc tenent Nauarr. 9

summa Lar. *cap. 23. num. 111. post §. ad 14. versic. 3. §. 6.* Enriquez *lib. 14. de irregular. cap. 6. num. 7.* At sequuta sententia condemnatoria, quia infamat, est irregularis, vt dicam *in 4. pœna.*

10 Tertia pœna simoniæ in beueficio est, quòd per electiones, pottulaciones, confirmationes, prouisiooes, & quasuis alias dispositiones simoniacas in Ecclesiis, monasteriis, dignitatibus, personatibus, officiis ecclesiasticis, & quibusuis beneficiis, cuique nullatenus ius acquiritur, sed viribus omnino caret, nec inde facit aliquos fructus suos. Sic expresè habetur *extrauag. 2. de simon.* & idem Martinus Quintus in Concilio Constantiensi, vt refert D. Anton. *3. p. tit. 24. cap. 65.* de qua pœna vnum, vel alterum *hic* dicam, quia latè dicendum est *dubiis sequentibus.*

11 Hinc fit, quòd electio simoniaca in Priorem, vel Guardianum, vel quemcumque superiorem alicuius coouentus, non valet; quia expresè dicta Extrauagans loquitur in hoc casu: & etiam, vt dixi *circa primam pœnam*, hæ prælaturæ in hac extrauag. comprehenduntur nomine beneficij.

12 Nota quòd licèt iure antiquo electio simoniaca Papæ erat valida, *cap. licet, de elect.* at Iulius secundus extrauagantem edidit, quæ fuit approbata in Concilio Lateranen. quòd talis electio non valeat, & excommunicat Cardinales, qui sede vacante illi contraueniunt. Sic Nauarr. *in omnibus summis*, at clariùs io Hisp. *cap. 27. num. 110.* Victoria *relect. de simon. 2. p. num. 5.* Caiet. *verbo excommunicatio. cap. 24* vbi addit iurare Cardinales sede vacante se seruaturos hanc constitutionem: & hæc excommunicatio reseruatur *ibi* Papæ.

13 Quinta pœna simoniæ in beneficio est, quòd talis simoniacus est inhabilis ad quodcumque aliud beneficium acquirendum. Hanc adstruunt multi Doctores, sed nullum afferunt textum; quòd verò sit inhabilis ad illud beneficium, & sic in dispensatione oporteat facere mentionem, quòd simoniacè illud acqoisierit, quia est intrusus, constat ex his, quæ *suprà* diximus *dub.* ..vbi de beneficiis, & docet Rebuff. *praxi, tit. quot modis acquirantur beneficia, num. 9:* At inde non constat esse inhabilem ad reliqua beneficia, quia intrusus non est inhabilis ad reliqua, nec in impetratione aliorum oporter facere mentionem intrusionis, vt *ibi* dixi. Si autem id probes, quia simoniacus est excommuoicatus, at excommunicatus est inhabilis ad quæuis beneficia: non dubium est, quòd manente excommunicatione sit incapax, sicut quilibet alius excommunicatus; sed dubium est, an absolutus ab excommunicatione maneat adhuc inhabilis, quia si hæc est specialis, & noua censura, manebit inhabilis. Sed hæc seotentia potest modò probari ex motu proprio Pij Quinti edito an. 1566. Kalendis Aprilis, anno 1. sui Pontificatus, qui incipit, *Cùm primum*, vbi sic dicitur, *Qui crimen simoniæ in consequendis ordinibus commisisse conuictus fuerit, eo ipso sit ab illorum exequutione per decennium sine spe dispensationis suspensus: qui dignitates ecclesiasticas simoniacè acquisierit, illis sit ipso iure priuatus, & in futurum inhabilis ad eas, & quascumque alias obtinendas: qui beneficium, aut officium ecclesiasticum simoniacè adeptus fuerit, perpetuò sit inhabilis ad ea, & quæcumque alia beneficia ecclesiastica obtinenda.* Ecce quàm clarè statuitur inhabilitas: & cùm dicit, *eo ipso*, videtur nullam requiri sententiam. Sic tenent Metina *lib. 1. summæ, c. 14. §. 20. fol. 127. pag. 2. & fol. 129. pag. 1. & fol. 125:* Ludou. Lopez *1. p. instruct noui cap. 307. fol. 971. pag. 2.* Capua *lib. 2. decis. cap. 97. num 1.* Manuel *2. tomo summæ cap. 56. num. 6.* Enriquez *lib. 13. de excommun. cap. 37. num. 3 fine. & cap. 56. num. 1.* Idem clarè supponunt Innoc. *cap. de simoniacè, de simon.* & *ibi* Ioan. Andr. & Panorm. *num. 6.* & Syluest. *verb. suspensio. q. 7. dicto 4.* Angel. *simonia 6. num 3.* Armil. *verb. simonia, num. 52.* & *ibi* Tabiena *quæst. 68.* vbi dispotant qnando Episcopus, vel quando solus Papa dispenset cum simoniaco, vt possit obtinere alia beneficia: ergo supponunt esse inhabilem ad alia.

At verius est non incurri talem inhabilitatem 14
ad alia beneficia, & sic posse talem simoniacum absolutum ab excommunicatione absque noua dispensatione obtinere alia beneficia præter illud simoniacè adeptum. Probatur, quia nec in Extrauag. Pauli II. quæ est *2. de simon.* quam malè refert Enriquez pro se, nec in alio iure antiquo talis pœna statuta est: & extrauagans citata Pij V. non est vsu recepta; & esto recepta esset, non habet locum in foro conscientiæ ante iudicis sententiam. Quod sic probatur, quia triplicis generis simoniacos puuit, scilicet in ordine, dignitate, & beneficio, & primos non punit nisi conuictos, vt clarè *ibi* dicitur: ergo nec alios punit, nisi conuictos, quia clausula posita in vna parte dispositionis, siue ponatur in principio, siue in medio, siue in fine, censetur referri ad omnia contenta in illa, modò eadem ratio referendi sit in omnibus, vt bene Decius post alios *cap. secundò requiris, de appellat.* & Nauarr. *vbi infrà*, & io prædictis tribus eadem ratio inuenitur. Nec obstant ea verba, *eo ipso*, quia certum est primæ pœnæ non esse locum ante conuictionem, & tamen *ibi* etiam ponuntur. Item quia referri videntur ad priuationem iuris, & adeptionem beneficij, non autem ad inhabilitatem, quia non est eadem ratio referendi, nam iure antiquo illa adeptio erat nulla: at eodem iure non erat statuta talis inhabilitas. Sic tenet Nau. *lib. 5. consil. tit. de simon. in nouis conf. 92. in antiquis est consil. 34.* & quidam docti iuniores.

Nota tamen, quòd sequuta sententia coodem- 15
natoria, quia talis est infamis, vt statim dicemus, est irregularis, & per consequens inhabilis ad qoæuis beneficia. Sic Nauarr. *eod. tit. in nouis consil. 91. num. 6. versic. ad tertium, in antiquis est consil. 35.* & alij, quos habes *infrà dub. 120. conclus. vltima.*

Quinta pœna simoniæ in beneficio est, quòd 16
amittit talis simoniacus omnia alia beneficia, quæ priùs habebat. Sic Manuel *2. tomo summæ cap. 56. num. 6.* & refert ad hoc probandum *Extrauag. 2. de simon.* at dicit requiri sententiam declaratoriam: & Enriquez *lib. 13. de excommunic. cap. 37. n. 5. prope finem, iuncto commento litera C.* dicit requiri sententiam saltem declaratoriam: & sic temperandam esse *d. extrauagantem.* At nec in ea, nec in toto iure, est talis pœna, sed tantùm in motu proprio Pij Quinti contra simoniam confidentialem in ea tantùm simonia confidentiali: & sic minus bene dicunt requiri sententiam declaratoriam, quasi sit priuatos ipso iure. Sed requiritur sententia condemnatoria, qoa priuetur illis: & sic Rebuff. *praxi benef. tit. de simon. in resignat. num. 13.* hæc dicit. Simooia non priuat beneficiis antè legitimè adeptis, sed est opus priuatione; quia in eo, in quo quis deliquit, puniri debet, *cap. postulastis, de cler. excomm. ministr.* & ideo non valet impetratio facta

de

de his beneficiis, quando ante priuationem facta est, sed ea potest resignare ante priuationem. Hæc Rebuff. *ibi.*

17 Quæ autem sint pœnæ simoniæ confidentialis in beneficiis, habes *suprà dub.* 34.

18 Sexta pœna simoniæ in beneficio, & in Ordine est, quòd tales simoniaci sunt infames, & deponendi, si in iudicio conuicti fuerint, *cap. de hoc, de simon. cap. inquisitiones, de accusat. cap. sanè* 15. *quæst.* 3. Syluest. *verbo simonia, q.* 19. *pœna* 2. Ludou. Lopez 1. *p. instruct. noui, cap.* 307. *fol.* 971. *pag.* 2. D. Thomas 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 6. *corpore*, Soto *lib.* 9. *de iust. q.* 8. *art.* 2. Angel. *simonia* 6. *num.* 8. Rosel. *simonia* 6. *initio* Tabien. *verbo simonia, quæst.* 72. Armil. *verbo simonia, num.* 55. & quòd sint deponendi, tenent etiam Rebuff. *in praxi benefic. tit. de simon. in resignat. num.* 13. & quòd causet infamiam hæc simonia, tenet Nauarr. *lib.* 5. *consil. tit. de simon. in nouis consil.* 91. *num.* 6. *ad* 3. *in antiquis est consil.* 15.

19 Pœnæ autem simoniæ in ordine, præter infamiam, & depositionem, de qua in pœna præcedenti, sunt hæ.

20 Prima pœna simoniæ in ordine, quòd simoniaci, siue dando, siue recipiendo ordines sunt excommunicati excommunicatione Papali, quacumque fulgeant dignitate, etiam Pontificali, & Cardinalatus, per *extrauag.* 2. *de simon.* & etiam mediatores, vt talis ordinatio simoniaca fiat: nam eam extrauagantem pariter de simonia in ordine, ac simonia in beneficio intelligunt Caiet. *verb. excommunicatio. cap.* 72. Nauarr. *cap.* 23. latinè *num.* 111. *versic. septimo, & cap.* 27. Lat. & Hisp. *num.* 106. Armil. *verbo excommunicatio, excomm.* 59. Tabien. *excommunicatio* 7. *initio.* Rosel. *simonia,* 6. §. 13. Angel. *simonia* 6. *num.* 9. Enriquez *lib.* 13. *de excommun. cap.* 37. *num.* 3. Manuel 2. *tomo summæ cap.* 56. *num.* 6. Salzedo *super pract. Bernard. Diaz cap.* 91. *incipienti, simoniaci.* Ludou. Lopez 1. *p. instruct. noui, cap.* 307. *fol.* 971. *pag.* 2. & Nauarr. *in omnibus summis cap.* 25. *num.* 68. dicit intelligi, etiamsi sint ordines minores. Idem Manuel *eodem cap.* 56. *num.* 6. *versic. lo sexto,* & patet ex Trident. *sess.* 1. *cap.* 1. *de reform.*

21 Nota, quòd hodie pœnas *extrauagantis* 2. *de simon.* nempe excommunicationem dictam, & suspensionem, de qua dicam in pœna sequenti, incurrunt etiam dantes, & recipientes aliquid pro literis dimissoriis, aut testimonialibus, aut pro sigillo ordinum, & non tantùm collatores ordinum, sed etiam eorum ministri, licèt sponte oblatum recipiant, quia Trident. *sess.* 2. *cap.* 1. *de reformat. fine*, decernit, quòd hi omnes incurrant ipso facto pœnas à iure inflictas. Sic Manuel *eodem cap.* 56. *num.* 6. *versic. lo sexto,* quod intelligendum est in casibus, in quibus est prohibitum illis accipere: de quo *suprà dub.* 20. *&* 21. & *infrà sub hoc eodem dub.* ponam ad omnes pœnas simoniacorum alias limitationes.

22 Secundò nota quòd dans pecunias mediatori, vt sibi impetret dimissorias ad ordines, quas mediator pecunia impetrauit, dicitur simoniacus in ordine, & sic incurrit pœnas talis simoniaci, quia literæ dimissoriæ sunt via quædam directa ad ordinem quærendum, & conferunt quoddam ius petendi ordinem, & accipiendi à quouis maluerit Antistite. Sic relatè disputata tenet Nauarr. *lib.* 5. *consil. tit. de simon.* in antiquis *consil.* 58. in nouis *consil.* 67. & summa Latina *cap.* 25. *num.* 65. dicit, quòd incurruntur hæ pœnæ, licèt pecunia non detur ordinatori, sed tertio mediatori. An verò sit opus, vt aliàs nisi data pecunia non obtineret, habes *suprà dub.* 26.

Secunda pœna simoniæ in ordine est, quòd omnes simoniacè ordinati, siue publici sint, siue occulti, sunt suspensi à suorum ordinum executione: & sic nec possunt vti ordinibus susceptis, nec ad vltiores ascendere. Patet ex *extrauag.* 2. *de simon. & cap. præter, §. verum, dist.* 32. *& cap. reperiuntur, 1. quæst.* 1. *& cap. eos,* 81. *dist.* & tenent omnes: nec iure negari potest, vt docet multos referens Couarr. *Clement. si furiosus,* 1. *p.* §. 1. *n.* 7. Panorm. *cap. de simoniacè, de simon. num.* 5. & *ibi* Felin. *num.* 2. Syluester *verb. suspensio quæst.* 7. Angelus *simonia* 6. *initio.* Tabiena *ibi, quæst.* 65. Manuel 2. *tomo summæ cap.* 56. *num.* 6. Enriquez *lib.* 13. *de excommun. cap.* 37. *num.* 3. 23

Nota, quòd sic simoniacè ordinatos vocant multi Doctores irregulares. Sic Soto *lib.* 9. *de iust. quæst.* 8. *art.* 1. *fine corpor. & art.* 2. *conclus.* 1. Couarr. *Clement. si furiosus,* 2. *p.* §. 3. *num.* 4. Turrecr. *cap. fin. dist.* 25. D. Anton. 3. *p. tit.* 28. *cap.* 6. § 7. Tabien. *verbo dispensatio, num.* 14. Syluest. *verb. crimen, quæst.* 2. *& verb. irregularitas, quæst.* 14. 24

At melius Enriquez *lib.* 14. *de irregular. cap.* 6. *num.* 7. & *in commento litera V.* dicit limitandos esse prædictos Doctores, quando hoc crimen simoniæ in ordine est notorium; quia est crimen enorme, & depositione dignum. Idem dicit *lib.* 13. *de excommun. cap.* 37. *num.* 5. quia non apparet textus talem irregularitatem statuens. 25

Immo Xistus Quintus in sua rigidissima constitutione contra malè promotos ad ordines solùm statuit illos esse irregulares, si in ordinibus malè susceptis ministrare præsumpserint: & idem decernit de simoniacè promotis, §. *cæterùm si quis antistes.* Quare antequam in ordine simoniacè suscepto ministrent, solùm sunt suspensi; non verò irregulares. 26

Verum est tamen, quòd tam ordinans, quàm ordinatus incurrunt hodie pœnas constitutionis Sixti Quinti contra hos, qui malè promouent, & malè promouentur ad ordines, quas refert Quaranta in summario Bullarum *verb. ordo.* 27

Et licèt hæc constitutio Sixti reducta sit per Clement. VIII. ad terminos iuris communis, & Concilij Trident. *& extrauag. Pauli II.* quantum ad alia; tamen quantum ad simoniam in ordinibus collatis, & acceptis, illam in suo robore reliquit, vt ex ipsa constat apud Quarantam *suprà*, & notauit Synodus Hispalensis *tit. de pœnit. & remiss. cap.* 7. *circa finem.* 28

Temperandæ tamen sunt prædictæ pœnæ Sixti, vt solùm habeant locum, quando tempore ordinationis erat iam pretium solutum: si enim non erat solutum, cùm simonia non sit completa, nec ordinans, nec ordinatus, non erunt suspensi, nec excommunicati: & per consequens, nec ordinans ordinando, nec recipiens in susceptis ordinibus postea ministrando fiunt irregulares, nec incurrunt alias pœnas Sixti Quinti. 29

An verò mediatores, vt committatur simonia in ordine, sint suspensi. Angel. *simonia* 6. *num.* 4. affirmat esse suspensos per *regulam, accessorium, de reg. iur. in* 6. Sed fallitur, quia dicta extrauagans 2. *de simon.* in excommunicatione explicuit simoniacos, 30

ſimoniacos,& mediatores: at in ſuſpenſione tantùm explicat ſimoniacos,quare non includit mediatores, iuxta ea, quæ habes *ſuprà in hoc eodem dubio,num.*6.

31 Maius autem dubium circa hanc pœnam eſt, an qui ordinatur ſimoniacè ignoranter, quia ſcilicet alius eo ignorante contulit pecunias ordinatori,ſit ſuſpenſus.

Duplex eſt ſententia.

32 Prima affirmat eſſe ſuſpenſum ab illo ordine ſic recepto, non autem ab aliis. Probatur ex *cap. præſentium* 1. *quæſt.* 5. vbi dicitur ordinatum ſimoniacè ignoranter eſſe ſuſpenſum, & *cap. ſimoniacè, de ſimon.* talem poſſe in ordine remanere; vbi Gloſſa *verſic. remanere*, inquit, diſpenſatiuè. Sic tenent D. Thom. 2.2. *quæſt.* 100. *art.* 6. *ad* 3. & *ibi* Aragon *fol.* 1131. *& quæſt.* 32. *art.* 7, *dub.* 2. *concluſ.* 4. *fol.* 758. *lex* 17. *tit.* 17. *p.* 1. Soto *lib.* 9. *de iuſt.* *q.* 8. *art.* 1. *ad* 3. Syluest. *verbo ſuſpenſio*, *quæſt.* 7. *& verb. ſimonia*, 98 *dict.* 5. Angel. *ſimonia* 6. Armil. *verbo ſimonia num.* 51. Innoc. *cap.* 1. *& cap. de ſimoniacè*, *de ſimon.* Felin. *eo cap. de ſimoniacè*, *num.* 2. & *ibi* Panorm. *num.* 6. & *ibi* Hoſt. & Anchar. Tancredus, & Vincentius, quos refert, & ſequitur Turrecr. *d. cap. præſentium*, Tabien. *verb. ſimonia*, *quæſt.* 9.

33 Nota primò, quòd aliqui ex his Doctoribus dicunt, quòd licèt poſſit hic ſuſpenſus alios ordines exequi, cùm ab illis non ſit ſuſpenſus (& aiunt Panorm. Innoc. Anchar. Hoſt. quòd poteſt etiam beneficia retinere, & de nouo ſuſcipere) at non poteſt ad vlteriores Ordines aſcendere, donec abſoluatur à ſuſpenſione illius ordinis, quia per ſaltum videretur promotus. Sic Innoc. *d. cap. de ſimoniacè*, Panorm. Felin. Anchar. Hoſt. Tabiena, Armilla, citati pro prima ſententia.

34 Nota ſecundò, quòd Syluest. *verb. ſimonia*, *quæſt.* 8. *dicto* 5. dicit, adhuc eſſe ſuſpenſum, licèt expreſsè contradiceret; quia ſimiliter eſſet ſuſpenſus, ſi non pro ſua ordinatione, ſed pro alia accepiſſet Epiſcopus nummos. Ratio, quia ordinatur ab Epiſcopo ſimoniaco, iuxta dicenda *in hoc eodem dubio*, *pœna* 4. Sed (vt *ibi* dicam) requirit, vt talis Epiſcopus ſit denuntiatus de ſimonia; & adhuc verius eſt, quòd ordinatus ab eo, non eſt ſuſpenſus, ſi ordinatur id ignorans, vt *ibi* dicam.

35 Secunda ſententia verior eſt. quòd ordinatus ſimoniacè ignoranter nullam ſuſpenſionem, nec cenſuram aliam contrahit; quia *cap.* 2. *de conſtit. in* 6. dicitur nullam ſententiam ligare ignorantem, niſi ignorantia ſit craſſa, vel ſupina: atque ſic intelligendi ſunt textus citati pro prima ſententia, quando ignorantia eſt craſſa: & ſic explicant aliqui *d. cap. præſentium* 1. *quæſt.* 5. *de ignorantia culpabili*, vt referunt *ibi* Archid. & Turrecr. non enim eſt æquum, vt qui caret culpa, patiatur pœnam Sic tenent Nauarr. *in omnibus ſummis cap.* 25. *num.* 68. & Bellamera, & Cardin. quos *ibi* refert: idem Salzedo *ſuper pract. Bernar. Diaz cap.* 91. incipienti, *ſimoniaci*, *§. non dat*, Enriquez *lib.* 13. *de excomm. cap.* 37. *num.* 4. *& lib.* 14. *de irregular. cap.* 6. *num.* 7. & docti iuniores, qui addunt, licèt ignorantia ſit peccatum mortale, modò non ſit craſſa, vel ſupina, per *d. cap.* 2. *de conſtit. in* 6. quod idem in alio ſimili dicit Enriquez *d. lib.* 14. *de irregularit. cap.* 6. *num.* 6. & latè dixi *lib.* 9 *de matrim. diſputat.* 32. *à num.* 18.

36 Imò hoc verum eſt, etiam ſi poſt ordinationem, ratam habeat dationem pretij pro ordine factam, & ſoluat promiſſum pretium, ſi externo ſigno non induxit; quia ratihabitio in iſtis non retrotrahitur, niſi quando verbo, vel externo ſigno fuit cauſa efficax ordinationis; quia tantùm eſt ſuſpenſus, qui ſimoniacè ſcienter ordinatus eſt: at hic non ſcienter, ſed penitus ignorans ſic ordinatus eſt. Sic Enriquez *dicto cap.* 37. *num.* 4 *& dicto cap.* 6. *num.* 7. & Nauarr. *d. cap.* 25. *num.* 68. videtur dicere idem, licèt non tam expreſsè: & idem colligitur ex Doctoribus *infrà in fine huius dubij* citandis, qui docent non incurri pœnas, quando pecunia datur poſt ordinationem. Nec obſtat *cap. ſicut tuus*, *de ſimon.* quia loquitur de beneficio collato per ſimoniam ignoranter; de quo ſpeciale faciemus dubium. Hoc tamen eſt contra Maiolum *lib.* 5. *de irregularit. cap.* 45. *num.* 2.

Nota quòd non peccat ſoluens amico pecuniam, quam, ſe inſcio, pro ordine dedit, quando non complacet de ſimonia præterita, nec hoc ſoluit quaſi ratam habens ſimoniam, ſed ne amicus damnum patiatur pro eo, quod amicè fecit. Sic Nauarr. *d. cap.* 25. *num.* 68. & multo meliùs *lib.* 5. *conſtit. de ſimon.* in nouis, & in antiquis *conſ.* 10. *num.* 5.6.7.8. 37

Tertia pœna ſimoniæ in ordine eſt, quòd talis ſimoniacus, qui ſimoniacè confert alicui ordines, eſt perpetuò ſuſpenſus, per *cap. præterea*, *§. verum*, *diſt.* 32. vbi ſic dicitur, *officium ſimoniacorum nullo modo recipiatur.* Quòd ſi obiiciatur *cap. penult. de ſimon.* vbi ordinans promiſſione recepta, quòd ordinatus non peteret ab ordinatore alimenta, eſt ſuſpenſus per triennium, & tamen ea eſt ſimonia, cùm apponatur pactum remittendi Epiſcopo obligationem alendi ordinatum ſine patrimonio: reſpondent Panorm. & Innoc. *ibi*, quòd eſt ſpeciale in eo caſu, quia ea non eſt propriè ſimonia, cùm nondum eſſet contracta obligatio alendi, nec ordinator intendebat vendere ordinem, ſed vitare ſuum damnum: nec ordinatus intendebat emere, ſed ſeruare indemnem ſuum ordinatorem. Sic tenet Panorm. *cap. penult. de ſimon. num.* 5. & *ibi* Innoc. *fine*. Syluest. *verbo ſuſpenſio*, *quæſt.* 7. Angel. *ſimonia* 6. *num.* 1. Armil. *verb. ſimonia*, *num.* 51. Tabien. *ibi*, *quæſt.* 66. Enriquez *lib.* 13. *de excommun. cap.* 37. *num.* 4. Sed malè hoc dicit eſſe per *Extrauag.* 2. *de ſimon.* quia illa tantùm ſuſpendit recipientem ordinis ſimoniacè. 38

Vnde non eſt admittenda diſtinctio D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 100. *art.* 6. *ad* 1. & Roſel. *ſimonia* 6. *num.* 2. vbi dicunt, quòd ſi talis ſimonia eſt occulta, ſic ordinans eſt ſuſpenſus tantùm quoad ſe: ſi verò eſt publica, eſt ſuſpenſus quoad alios; quia ius non diſtinguit, & ſic eam reiicit Syluest. *ea quæſt.* 7. 39

Quarta pœna ſimoniæ in ordine eſt, quòd ordinatus ab Epiſcopo ſimoniaco in dando ordinem, & recipiendo, vel in collatione, aut receptione, aut mediatione beneficiorum, eſt ſuſpenſus ipſo iure, ſeu irregularis. Ratio, quia ordinatur ab Epiſcopo excommunicato, & ſuſpenſo: at ordinatus ab hæretico, ſchiſmatico, excommunicato, ſuſpenſo, interdicto, depoſito, vel degradato, eſt ſuſpenſus, ſeu irregularis, *cap.* 1. *de ſchiſmaticis*, vbi ſic dicitur, ordinationes factas à ſchiſmaticis eſſe irritas, ſcilicet 40

quoad

quoad executionem. Et de excommunicato habetur *cap. fin. de ordin. ab Episcopo , qui resign. Episcop.* Et patet etiam, quia omnes hi non habent ordinis exequutionem : ergo si ordinent, non dant executionem; nemo enim dat, quod non habet, *cap. Daibertum*, 1. *quast.* 7. Et de simoniacis est etiam textus *cap. si qui à simoniacis* 1. *quast.* 1. & tenent omnes Doctores citandi. Dixi, *suspensus , seu irregularis*; quia Syluest. *verbo irregularitas*. Angel. Armilla, & Soto *vbi infrà*, illum vocant irregularem. Sed meliùs Nauarr. *vbi infrà*, Enriquez *lib.* 13. *de excommun. cap.* 33. *in fine*, & alij docent hunc non esse irregularem, sed solùm esse suspensum, iuxta ea, quæ *suprà* diximus *in hoc dubio* circa secundam pœnam simoniæ in ordine; & iuxta *ibi* dicta dicendum est incurrere pœnas Sixti Quinti, quando pretium ordinis fuit solutum.

41 Duplex tamen est difficultas circa hanc pœnam: altera est, an quando hi simoniaci excommunicati, & suspensi, &c. sunt tolerati, & occulti, initiatus ab illis incurrat hanc pœnam. Quidam enim affirmant, & potest probari; quia quantumuis hi tolerati, & occulti sint, non habent ordinis executionem, cùm ab illa suspensi sint: ergo nequeunt si ordinant, illam dare, cùm nemo possit dare quod non habet. Sic tenet Syluest. *verbo suspensio*, *quast.* 7. Glossa *cap. si qui à simoniacis*, 1. *quast.* 1. & videtur tenere Couarr. quia indistinctè loquitur, *cap. alma mater*, 1. *p.* §. 6. *num.* 6.

42 At dicendum est, non incurrere, nisi recipiant ordines ab his, quando tenetur eos vitare iuxta constitutionem Martini Quinti, ad euitanda scandala: nempe quando sunt denunciati, vel notorij percussores Clerici. Probatur, quia iuxta hanc constitutionem tantùm hos tenemur vitare, quando scilicet sunt denunciati, aut notorij percussores Clerici, in omnibus, etiam in receptione sacramentorum: ergo recipiens Sacramenta, quæcumque ab illis, dum non sunt denunciati, &c. nullam contrahit censuram, aliàs teneretur illos vitare. Nec obstat ratio contraria; quia exequutio in hoc casu nun datur ab Episcopo ordinante, sed à Papa hos tolerante, & à Christo, qui est author ordinis; quod etiam contrarij tenentur fateri: nam, vt statim dicam, ferè omnes illi fatentur ordinatum coactè per metum iustum à quocumque excommunicato etiam denunciato recipere exequutionem ordinis. Sic tenent Syluest. *verbo, irregularitas, quast.* 7. & *ibi* Angel. *num.* 30. Armil. *ibi num.* 78. Soto *lib.* 9. *de iust. quast.* 8. *art.* 1. *ad* 1. & 2. & 4. *dist.* 25. *quast.* 1. *art.* 3. *versic. in ordinatione*. Nauarr. in omnibus summis *cap.* 25. *num.* 69. & *cap.* 27. Lat. *num.* 241. Hisp. *num.* 242. Enriquez *lib.* 14. *de irregul. cap.* 6. *num.* 6. 7. Maiolus *lib.* 4. *de irregularit. cap.* 25. Felin. *cap. ad probandum, de sentent. & re ind. num.* 7. Immo ante hanc extrauagantem idem dixerunt Panorm. *eo cap. ad probandum*, *num.* 15. Innoc. *cap.* 1. *de schismaticis. num.* 4. idem etiam tenet Castro *lib.* 2. *de lege pænali cap.* 15. immediatè ante §. *alij sunt actus*, & est certum.

43 Nota, quod Sotus 4. *dist.* 25. *quast.* 1. *art.* 3. *versic. in ordinatione*, dicit idem esse, si ordinetur ab hæreticis, vel schismaticis; quia hi censentur nominatim excommunicati; & sic vitandi sunt. Sed hoc latè reprobabo in materia *de excommunicatione*. Immo non sat est, vt sint denunciati, hæretici, vel schismatici, vt *ibi* dicam, nisi expressè sint denunciati excommunicati, vel suspensi; quia antea non tenemur eos vitare.

Alterum dubium, & grauius est, an ignotanter ordinatus ab his simoniacis, & excommunicatis denunciatus, &c. quia scilicet ignorabat eos tales esse, incurrat dictam suspensionem, seu irregulariratem. Quidam affirmant. Probatur ex *cap. si qui à simoniacis*, *quast.* 1. quod est Vrbani Papæ, vbi dicitur, si qui ordinati sunt à simoniacis, & probauerint id ignorasse, misericorditer eos sustinemus: si misericorditer; ergo absque hac dispensatione sunt suspensi: & fortiùs ex *cap.* 1. *de ordin. ab Episcopo, qui resig. Episcop. fine*, vbi dicitur, quòd si ignoranter ab his ordinati sunt, nisi ignorantia fuerit crassa, & supina, potest Episcopus dispensare: ergo iam contrahitur irregularitas ab ignorante; & *cap. sequenti, eod. tit.* dicitur, cum clerico, qui ignoranter ab excommunicato ordinatus est, potest Episcopus dispensare. Sic tenent Glossa *cap. si qui à simoniacis*, 1. *quast.* 1. *versic. si qui*, & *cap.* 1. *de schismat. versic. irritas*, & *cap.* 1. *de ordin. ab Episcop. qui resig. Episcop. versic. ignorantia.* & *cap. ab excommunicatis* 9. *quast.* 1. *versic. Quondam*. Henricus *cap.* 1. *de schismat.* & *ibi* Anton. *num.* 5. Anchar. *num.* 5. & Innoc. *ibi in fine*, tanquam probabile hoc ponit; & tenet *ibi* Host. & *ibi* Armil. *num.* 12. Selua *benefic.* 2. *p. quast.* 12. Couarr. dicens non posse iure negari, *cap. alma mater*, 1. *p.* §. 6. *num.* 6. Syluest. *verb. irregularitas, quast.* 7. & *ibi* Angel. *num.* 30. & Armil. *num.* 78. & videtur supponere Nauarr. *cap.* 27. Lat. *num.* 241. Hisp. *num.* 242. vbi dicit posse Episcopum dispensare, quando ignorabat ordinatus denunciationem. 44

At statuunt Doctores omnes citati differentiam inter eum, qui ordinatur ab his scienter, & eum, qui ignoranter: cum illo enim solus Papa dispensat, cum hoc verò Episcopus, iuxta text. *cap.* 1. & 2. *de ordin. ab Episcop. qui resign. Episcop.* & hoc nisi ignorantia fuerit crassa, vel supina, vt dicitur *eo cap.* 1. & notat Enriquez *lib.* 14. *de irregularit. cap.* 6. *num.* 7. *fine*; & exceptis his, qui post ordinem sic susceptum profitentur Religionem; his enim etiam scienter sic ordinatis potest per eorum Prælatos dispensatio concedi: & idem si post Religionis ingressum sic fuerint ordinati, *cap. cùm illorum, de sentent. excommun.* & *cap.* 2. *de Apost.* & notat Couarr. *eo num.* 6. Aduerte tamen quòd quando hi scienter sic ordinati sunt, cùm hodie incurrant pœnas motus proprij Sixti Quinti, vt diximus, iam nullo modo possunt nisi per Papam dispensari, vt expressè in eo dicitur. 45

Cæterùm valde probabile est non incurrere ordinatum ignoranter; quia cùm vacet culpa, non debet pati pœnam. Item quia *cap.* 2. *de constit. in* 6. dicitur nullam ignorantem, nisi crassa, aut supina ignorantia sit, incurrere censuram, vt dixi *lib.* 9. *de matrim. disp.* 32. *à num.* 18. Item quia ferè expressè hoc dicitur *cap. ordinationes*, 9. *quast.* 1. quod est Vrbani Papæ, sic enim *ibi* dicitur: ordinationes, quæ ab hæreticis nominatim excommunicatis factæ sunt, irritas esse decernimus 46

cernimus, nisi probare valuerint se, cùm ordinarentur, eos nescisse damnatos. Sic tenent Innoc. *cap. 1. de schismat. num.* 4. Collectarius, & Hugo, quos refert, & sequitur Panorm. *cap. veritatis, num. 46. de dolo & contumac.* vbi dicit hanc sententiam sibi multum placere. Felin. *cap. ad probandum, de sentent. & re iudic. num.* 7. Enriquez *lib. 14 de irregularit. cap. 6. num.* 6. Maiolus *lib. 4. de irregularit. cap.* 25. malè citatur à Couarr. *suprà.* Alfonsus à Castro *lib. 2. de lege pœnali, cap.* 15. quia id non didicit.

47 Immo hæc sententia est vera, licèt ignorantia sit culpabilis, seu vincibilis, modò non sit crassa, aut supina, iuxta *cap. 2. de elect. in 6.* vt in alio simili dixi *in hoc eodem dub. in 2. pœna simoniæ in ordine*, & latiùs *loco citato de matrim.* Nec obstat, inquit Innoc. *cap. 1. de schismat. num. 4. cap. 1. de ordinat. ab Episcop. qui resig. Episcop.* vbi dicitur quòd si non sit supina ignorantia, potest Episcopus dispensare cum ordinatis ab Episcopo, qui resignauit Episcopatum: ergo supponit, quòd quando ignorantia erat probabilis, incurrit irregularitatem, sed dispensabilem per Episcopum, quia id ideo est in illo casu, quia non potest esse sine suspicione scientiæ, postquam Episcopus manifestè renunciatat. Sic tenent Innoc. Enriquez, Maiolus *proximè citati.*

48 Nota circa hanc pœnam, quòd si quis per metum ordinaretur ab ipsis Episcopis excommunicatis, &c. si metus est grauis, & cadens in virum constantem, non incurrit has censuras: quod etiam fatentur Doctores oppositi. Sic Glossa *cap. si qui a simoniacis, versic. si qui 1. q. 1.* Syluest. *verbo irregularitas, quæst. 7. & ibi* Angel. *num.* 30. Armilla *num.* 78. Nauarr. *cap.* 27. Lat. *num.* 241. Hisp. *num.* 242. Enriquez *lib. 13. de excommun. cap. 36. fine, & lib. 24. de irregularit. cap. 6. num.* 6. Maiolus *lib. 4. de irregularit. cap.* 25. & communis.

49 An verò sit etiam pœna simoniæ in ordine, vt pretium pro ordine receptum sit restituendum, dicam *infrà in dubio speciali de hoc.*

50 Pœnæ simoniæ in ingressu Religionis sunt hæ.

Prima pœna est, quòd tam dantes, quàm recipientes, si sint singulares personæ, incurrunt excommunicationem Papæ reseruatam: si verò Capitulum, vel conuentus, suspensionem Papæ reseruatam. Sic habetur expressè *Extrauag. 1. de simon.* quæ pœna non incurritur, quando aliquid recipitur absque pactu, vel ob consuetudinem, vel antiqua iura hoc concedentia, vel absque præsumptione bono animo; quia bis repetit extrauagans ea verba, *eos qui præsumunt.* Sic Nauarr. in omnibus summis *cap. 27. num.* 106. Caiet. *verbo, excommunicatio, cap.* 73. Nec incurrunt recipientes Moniales pro dote, & sustentatione ingressuræ, vt latè dixi *suprà dub.* 23. Item Martinus Quintus dixit hac sententia nolle ligari Moniales, vt refert Nauar. *ibi.* Syluest. *excommunicatio 9. excommunic. 44. num.* 81. D. Anton. *3. p. tit. 14. cap.* 67.

51 Secunda pœna est, quòd si quis simoniacè ad professionem est receptus, si ipso sciente id factum est, tam recipiens, quàm Monialis recepta, vel Monachus receptus, siue subditus, siue Prælatus sit, sine spe restitutionis de suo monasterio repellendus est, *cap. quoniam, de simonia,* & dicit textus quòd repellatur in locum arctioris regulæ ad perpetuam pœnitentiam agendam: & Manuel *2. tomo cap. 8. num.* 10. dicit *ibi*, in arctiori Religione professurum esse, vel in alio loco eiusdem ordinis, si arctior ordo non inueniretur. Hæc habetur *d. cap. quoniam.* Quando verò ipso ignorante hoc factum est, sic simoniacè receptus debet renunciare eidem loco, & postquam renunciauerit, potest de nouo recipi, *ibidem*, si ibi absque scandalo possit remanere, vel ponatur in alio loco eiusdem Ordinis. Sic habetur *cap. de regularibus, de simon.* & adducit hoc D. Thom. *2. 2. quæst. 100. art. 6. ad* 5. Soto *lib. 9. de iust. quæst. 8. art. 1. ad* 5. & latiùs Syluest. *verbo simonia, quæst. 15. dicto* 8. & dicunt D. Thom. & Syluest. quòd simoniacè receptus ignoranter, vbi renunciauerit, potest denuo recipi, mutato priori loco. Sed hoc textus non dicit, nisi quando ibi non potest absque scandalo remanere: tunc enim ad aliud monasterium eiusdem Ordinis mittendus est, vt patet ex *d. cap. de regularibus*; & notat Syluest. *ibi* cum Rayn. & Vlder. quòd prædictus rigor est seruandus in simonia reali, etiam omnino occulta, etiam in foro conscientiæ, & pœnitentiali: & probat ex *d. cap. quoniam, de simon.* quod de accusatione, & inquisitione nil dicit. Sed hoc nullo modo credo, quia *d. cap. quoniam*, dicitur, *à monasterio repellantur*; quod sententiam ferendam clarè importat: & *d. cap. de regularibus*, loquitur cum Episcopo, & dicit, eos ad renunciandum cogas; & *cap. dilectus el 2. de simon.* expressè ponitur quid agendum sit in hoc casu, quando per accusationem, & quid, quando per inquisitionem proceditur: & præterea in dictis textibus nullum est verbum, quod sententiam latam importet. Item quia hæc est pœna, & grauissima, nec potest Religiosus eam in se exequi, cùm recedere non possit absque licentia Prælati, & est cogendus se infamare: & sic hoc credo verissimum.

An verò electio simoniaca ad prælaturam Re- 52
ligionis valeat, habes *suprà sub hoc dubio, n.* 11.

Nota, quòd in fauorem Religionis posset Epi- 53
scopus cum talibus dispensare in ordine, & in loco, & in Capitulo: atque Prælatus Religionis, si non participarunt in simonia; secus si participarunt, quia cùm ex hoc sint puniendi, non debent ex eo priuilegium obtinere; imò videntur amisisse potestatem recipiendi, & eos acquisiuisse, qui non deliquerunt, argumento ex *cap. bona, de elect.* Sic Rayn. quem refert, ac sequitur Syluest. *verb simonia, quæst. 15. dicto* 8.

An verò professio simoniacè facta, valida sit, 54
dicendum est validam esse, vt latè probaui *lib. 5. summæ cap. 4. num.* 36. Quare talis non potest nubere, nec redire ad sæculum. Sic colligitur expressè ex *d. cap. quoniam, de simon.* quatenus habet receptum simoniacè debere in aliud monasterium eiusdem Ordinis detrudi; & quòd si non inueniatur, maneat in illo, ne damnabiliter euagetur. Sic tenent Rebuff. *praxi benefic. tit. de dispensat. cum Regularibus, num.* 16. Anan. *cap. dilectus el 2. de simon.* Panorm. *cap. veniens, eodem tit. num* 4. Sotus *lib. 9. de iust. quæst. 8. art. 1. ad* 5. Nauarr. *cap. statuimus, 14. quæst. 5. n. 25. commento 4. de Regularibus*; vbi bene addit, quòd ius acquirendi victum indeterminatum ex communi, aut per portionem priuilegiatam, seu determinatam

canonicalem,

canonicalem, vel monachalem, quod Monachus, vel Canonicus ritè receptus habet, impeditur quando excommunicatus profitetur, vel simoniacè, donec subsequatur absolutio, & dispensatio, relicto solo victu ad vitam necessario. Ratio differentiæ est, quòd acquisitio status, est quasi acquisitio characteris omnino indelebilis: at ius accipiendi talem victum, vel portionem, est quasi acquisitio beneficij, quæ impeditur per simoniam, vel excommunicationem: sicut per depositionem regularis non tollitur status, nec mutatur in sæcularem, sed tantùm tollitur vox in Capitulo, & victus integer ex communi, relicto solo victu ad vitam omnino necessario. Hæc Nauarr. *ibi.*

55 Tertia pœna est, quòd simoniacos in Religione tenetur restituere pretium: de qua *infrà* in dubio speciali de hoc.

56 De pœnis verò simoniacorum dantium aliquid pro litteris gratiæ, vel iustitiæ à sede Apostolica obtinendis, dic breuiter, quòd faciens pactum pro iustitia, vel sibi, vel alteri obtinenda, & promittens aliquid ea de causa, & acceptans promissionem, & dans aliquid ex pacto, vel promissione occulta, vel manifesta, siue sub verbis generalibus, & plenè non expressis, siue specialibus, & illud recipiens, & dans pro iustitia, vel gratia obtinenda, nullo pacto, aut promissione præcedenti, & simili modo recipiens, & conscius aliquid horum prædictorum esse factum, & non reuelauerit summo Pontifici intra triduum per se, vel per alium, qui fideliter id illi referat (intellige de existentibus in Curia Romana) & tandem qui sciens iustitiam, vel gratiam sic obtentam ea vtitur: hi omnes præter non denunciantem (cui sola excommunicatio statuitur, vt bene notat P. Molina *vbi infrà*) incurrunt excommunicationem Papalem, & à qua etiam in mortis articulo, vel de mandato Apostolico absolui non possunt, nisi ita datum, & acceptum restituant pauperibus: & omni beneficio, & officio Ecclesiastico, ac sæculari, tam temporali, quàm perpetuo priuantur ipso iure, & redduntur inhabiles ad officia, & beneficia, & sunt infames: & expeditiones iustitiæ, vel gratiæ ea via obtentæ sunt ipso iure nullæ. Patet ex *Extrauag. 1. de sentent. excommunic.* quæ est Bonifacij VIII. quæ licèt reuocata esset, vt referunt multi Doctores citati per P. Molinam: at innouata est à Gregorio XIII. per quandam Extrauag. *de datis, & promissis pro iustit. vel grat.* de qua quando casus occurrerit, est latè videndus Nauar. *in tractatu, quem super illam edidit, & lib. 5. consil. in antiquis, titul. de sentent. excommun. consil. 49. & 50.* & P. Molina *tomo 1. de iustit. tractat. 2. disputat. 92. per totam*, vbi pagin. 544. benè notat, quòd cùm omnes hæ actiones tanquam principales prohibitæ hic sint sub his pœnis, singuli, qui aliquid horum efficiunt, etsi res effectum non sortiatur, nec ipse vlteriùs progrediatur, incurrent. Quare, qui solùm promitteret aliquid ea de causa, etsi is, cui id promitteret, non acceptaret, sed eum repelleret, incideret in omnes has pœnas.

57 Tandem nota, quòd vt incurrantur pœnæ simoniæ in ordine, beneficio, vel ingressu Religionis, oportet, vt datio præcedat ordinem, vel beneficium, si enim gratis collatus est ordo, vel beneficium, licèt aliquis postea det aliquid etiam animo emendi, non incurret has pœnas, & patebit clarius *infrà*; quia non est simonia vtrinque completa. Sic Nauar. in omnibus summis *cap. 25. num. 68.* Manuel *2. tomo summæ, cap. 56. num. 6.* Salzedo *super pract. Bernard. Diaz, cap. 91.* incipienti, *simoniaci. vers. sexto.*

Au verò incurrantur pœnæ simoniæ, quando actus non valet, habes *suprà dub. 34. fine.* 58

Dubium CV.

An simoniaci mentales incurrant pœnas contra simoniacos latas, & sic teneantur restituere.

Hae in re constat excommunicationem, & suspensionem, & reliquas pœnas præter restitutionem, non incurrere: tota verò controuersia est de restitutione, an scilicet simonia mentalis obliget ad restitutionem. 1

Nota, quòd duplex est simonia. 2

Altera exterior, quando scilicet est pactum externum implicitum, vel explicitum dandi temporale pro spirituali.

Altera mentalis, & interior, quando scilicet nullum tale pactum interuenit, sed tantùm mente quis intendit dare temporale pro spirituali. Et hæc mentalis est duplex.

Quædam quæ consistit in solo proposito, & desiderio, nil exteriùs dando, nec recipiendo, & de hac non est dubium.

Alia est, quæ peruenit ad opus, quando scilicet est intentio dandi, vel recipiendi spirituale pro temporali, tanquam pro pretio absque aliquo pacto explicito, vel implicito, & sic datur. Quod tripliciter potest contingere.

Primò quando ex parte tantùm beneficium accipientis est intentio simoniaca, vt si quis det Episcopo aliquid, vel ei seruit, exteriùs per modum doni, & liberalitatis; at interiùs per modum pretij pro beneficio: at Episcopus ignarus prauæ huius intentionis liberaliter confert beneficium.

Secundo modo ex parte tantùm dantis beneficium, quia scilicet accipiēs gratis accipit beneficium, & sic putat sibi dari, at Episcopus verè habet in mente dare tanquam pretium pro seruitio, vel re temporali sibi præstita.

Tertio modo quando ex parte vtriusque est deprauata intentio, at exteriùs nec explicitè, nec implicitè id declaratur, sed Episcopus fingit gratis dare, & accipiens fingit gratis seruire, &c. Vnde si dans temporale speraret spirituale, non tanquam pro pretio, sed ex gratitudine, & beneuolentia, nulla esset simonia etiam mentalis.

Dubium ergo est de simonia mentali, quæ peruenit ad opus, an obliget ad restitutionem. 3

Quadruplex est sententia.

Prima ait obligare ad resignandum beneficium per eam acquisitum, & ad restituendum pretium. 4

Secunda obligare ad hoc quando est simonia mentalis iure diuino, & naturali verita, secus quādo solo iure Ecclesiastico.

Tertia non teneri ad resignandum spirituale sic acceptum; benè tamen pretium.

Quarta & verior, nec teneri simoniacum mentalem ad resignandum beneficium, nec ad restituendum

toendum pretium. Patet ex *cap. fin. de simon.* vbi id expressè dicitur. Nec obstat, quòd vsurarius mentalis tenetur restituere, secundùm omnes; quia est lata differentia: nam vsura obligat ad restituendum iure naturali, & diuino, quod punit actos internos: & sic cùm illa pecunia verè detur pro mutuo, dari autem pro mutuo nil possit, quia iure naturali impediatur translatio dominij, tenetur recipiens, vbi id nouerit, illud pretium restituere: at simonia (vt *infrà* dicemus) tantùm obligat ad restitutionem ex iure Ecclesiastico, quod non punit actus internos: immo in hoc casu expressè decernit non obligare ad restituendum, *cap. fin. de simon.* Hinc est, vt simoniacus mentalis non teneatur restituere.

5 Hinc inferunt aliqui, quòd si quis seruiuit Episcopo animo interno recipiendi beneficium, vt pretium seruitij, & Episcopus ei contulit beneficium animo etiam interno soluendi illo seruitium, at externè nullum etiam implicitè interfuit pactum, at vterque finxit gratis facere, recipiens beneficium non tenetur illud resignare, nec Episcopus soluere seruitiũ; quia solùm fuit simonia mentalis, quæ ad restituendũ non obligat. Sic Caiet. *2.2.q.100. art. 6. verf. ad 2. obiect.* Angles *floribus 2.p.q. quis à restitutione sit liber. dub. 18. fol. 193.* & pro hac sententia referri solet Innoc. *cap. fin. de simon.* & Nauar. *in commento super idem capit, n. 13. 21. 27.* & summa Lar. *cap. 23. num. 103. verf. 2. & fine.* At nec Innoc. nec Nauarr. explicitè loquuntur de Episcopo conferente beneficium, sed in genere de eo, qui contulit beneficium. Et hoc verissimum est, si loquamur de eo, qui non tenetur conferre, vt si persona priuata sic conferat suom beneficium; quia ibi nulla est iniustitia, nec alia malitia præter simoniam mentalem, quæ ad restituendum non obligat. Est similiter hoc est verum de Episcopo, vel alio, qui ex officio tenetur distribuere beneficia, quantum est ex vi simoniæ mentalis; quòd non teneatur restituere pretium seruitij, quando contulit beneficium animo interno soluendi seruitium; quia simonia mentalis nunquam obligat ad restitutionem: & de hac ratione tantùm locuti sunt Doctores citati, quia tantùm agebant de restitutione simoniæ mentalis; at alia ratione absque dubio tenetur Episcopus restituere tale seruitium, & idem dico de quocomque alio, qui tenetur conferre beneficium, quia quando aliquis tenetur eligere, non dicitur propriè facere liberalitatem eligendo, cùm faciat id, quod tenetur ex officio, nec possit sibi retinere: vt optimè Paulus de Castro *l. vnum ex familia, §. si de falcidia, num. 5. ff. de legat. 2.* & *ibi* Padilla *n. 21.* & licèt aliquo modo possit dici, quòd Episcopus in hoc casu exerceat liberalitatem, vt docent multi, quos refert *ibi* Padilla cum glossa, *cap. relatum, de prabend. verf. liberaliter,* quia poterat eligere hunc, vel illum; at hanc liberalitatem, etiamsi res, quam tenetur distribuere, sit merè temporalis, non potest vendere, & si vendat, peccat contra iustitiam commutatiuam, & tenetur restituere, per *dictum §. si de falcidia,* & habes *suprà in hoc 2. lib. cap... dub...* Item, quia stipendiatus de publico, vt exerceat aliquod munus, si vltra id accipiat stipendium à priuatis, peccat contra iustitiam, & tenetur restitnere, vt de se patet: at Episcopus stipendiatus est, ob id enim recipit decimas, vt munos suum obeat: pars autem muneris est distribuere beneficia suæ diœcesis; ergo si aliquid recipiat à priuatis, vt distribuat, peccat contra iustitiam, & hac ratione tenetur restituere: licèt ea cessante quantum est ex vi simoniæ mentalis, non teneretur, & sic tenet in propriis terminis Ludou. Lopez *1. part. instruct. noui, cap. 306. fol. 964. pagin. 1. fine, & toto fol. sequenti 2. & 3. conclusione.*

Dubium CVI.

An omnis simonia externa & realis sit subiecta pœnis simoniæ, & obliget ad restitutionem, vel tantùm simonia realis completa ex vtraque parte.

Svpponendum est, quòd simonia externa committitur, siue sit explicitum, siue implicitum pactum dandi temporale pro spirituali. Implicitum, vel tacitum dicitur, quando non fit formaliter, & expressè, sed nutibus, & signis, vel ex modo dicendi, vel factis ipsis, vel alio modo quis significat deprauatam intentionem suam, ita, vt se mutuò intelligant. Nauar. summa Latin. *cap. 23. num. 105.* ponit duo exempla huius taciti pacti, quæ apud illum videri possuut. 1

Secũdò nota, quòd simonia exterior est duplex. Quædam completa, & perfecta, quæ appellatur communiter à Iurisperitis simonia realis: & est quando verè traditur pretium rei spiritualis, & traditur etiam res ipsa spiritualis. 2

Alia est incompleta, quam appellant communiter conuentionalem, quando scilicet, vel non est sequuta vera traditio rei spiritualis, vel pretij; & hæc à quibusdam appellatur mentalis, eo quòd non subiacet pœnis simoniæ; sicut nec mentalis.

Nota sat esse, vt sit realis, & completa, si tradatur pars rei spiritualis, & pars pretij, vt si vendam duo beneficia viginti aureis, sat est si tradatur vnum beneficium, & vnus aureus; quia non refert ad simoniam, quòd vendatur vnum, aut duo beneficia magno, vel paruo pretio. Et similiter est realis, & completa, quando est traditio pretij, & beneficij, licèt alter non ceperit beneficij possessionem. Si tamen promisit dare centum instrumento publico, & est traditio beneficij, & solius instrumenti, non est realis, & completa; immo nec est realis, & completa, contra Nauarr. quando conuenerunt, vt alter daret beneficium, & alter scripturam promissionis centum, & traditum est beneficium, & scriptura; quia scriptura non est pars pretij, sed probatio quædam promissionis pretij. 3

His suppositis circa dubium propositum, conueniunt communiter Doctores, quòd quando simonia est incompleta ex vtraque parte, quia scilicet nec tradita est res spiritualis, nec pretium, non incurritur excommunicatio, nec cæteræ pœnæ simoniæ: & similiter quando est completa ex parte solius promittentis pretium, quia scilicet dedit pretium, & alter non dedit beneficium. An verò pretium sit tunc restituendum, *infrà* dicemus. At magna dubitatio est, quando est tantùm completa ex parte promittentis beneficium; quia scilicet illud dedit, at alter 4

alter non soluit ptetium, an tunc incurrantot pœnæ simoniæ, & alter teneatur resignare beneficium tanquam non suum, ac fructus restituere. Quidam affirmant, quia beneficium ptincipalem obtinet locum, & est vera venditio ad etediturn. At verius est, quòd non incurruntur pœnæ, nec teuerur resignare beneficium, sed ad incurrendum pœnas, ac obligationem resignandi beneficium cum fructibus requiritur simonia completa vtrinque, quia sic seruat stylus. Vnde dum Syluest. *verbo simonia, quæst.* 20. *in principio*, dicit simoniam conuentionalem obligare ad restituendum acceptum, secundùm omnes, iotelligitur tali ptetio accepto, vt *infrà* dicemus.

5 Nota primò hinc excipi simoniam confidentialem, quæ subiecta est pœnis, & restitutioni, licèt nondum completa sit, vt habes *suprà dub.* 34. & etiam simoniam, quando aliquid promittitnr pro iustitia, vel gratia apud sedem Apostolicam obtinenda; incurruntur enim pœnæ, licèt nondum completa sit promissio, vt dixi *dub.* 104. *fine.*

6 Secundò nota, quòd si duo conueniant, vt alter renunciet beneficio in fauorem meum, & ego renunciabo in fauorem suum, vel Petri, est conuentioonalis, & incompleta, quando alter tantùm renunciauir: at quando vtetque renunciat, fit realis, & completa. Sic Nauat. *cap. si quando, de rescript. except.* 4. *fine.* At quando quis renunciat beneficium cum reseruatione pensionis, & alter reseruationi consentit, licèt nondum eam soluerit, est simonia vtrioque completa. Sic Nanat. *lib.* 5. *consil. tit. de simon. in antiquis, consil.* 11. & Manuel 2. *tomo summæ cap.* 60. *num.* 3. At in hoc vtroque casu *infrà* dicam non incurri pœnas; quia est simonia solo iute humano vetita.

7 An verò quando postea simonia conueotionalis fit realis, & perfecta, qoia scilicet alret soluit ptetium beneficij accepti, incurratut excommunicatio, & nullitas rituli beneficij accepti ex tunc, vel à die beneficij accepti: quidam iuniores dicunt videri satis probabile non retrotrahi, sed à die commissæ simoniæ completæ contrahi excommunicationem, & obligationem resignandi beneficium, & restituendi fructus. At alij meliùs dicunt retrotrahi tam excommunicationem, quàm collationis beneficij nullitatem, quia ita seruat stylus antiquus Curiæ, cui standum est; licèt posset oppositum dici, nisi hic stylus obstaret. Quòd si arguas, qoòd collatio beneficij est actus legitimus, & sic non patitur conditiouem, nec potest esse in pendenti, *cap.* 2. *de elect. in* 6. & similiter excommunicatio, *cap. ad hæc, de appellat.* Respondet Nauatt. qoòd cùm hæc sint iura Ecclesiastica, derogantur per ius nouum, scilicet *extrauag.* 2. *de simon.* quæ inducit hanc excommunicarionem, & nullitatem collationis, iuncto stylo Curiæ, qui facit ius, declarante quòd retrottahantnr hæ pœnæ. At si talis clericus celebraret ante completam ab altera parte simoniam, non incurret irregularitatem, quando postea completur, quia nondum certum, nec declaratum erat esse excommunicatum, sed erat in pendenti, & sic nullus est censuræ contemptus, ob quem hæc irregularitas est statota. Hæc omnia latiùs ptobans Nauatt. summa Lat. *cap.* 23. *num.* 103. *& super cap. fin. de simon. num.* 28. *& sequentibus.* Gutiert. *quæst. canon. cap.* 9. *num.* 14. 15. Ludouic. Lopez 1. *part. instruct. noui, cap.* 305. *fol.* 959. 960. Capua *lib.* 2. *decis. cap.* 95. *num.* 26.

8 Hine infertur ptimò, quòd vbi fuetit simonia completa, tenetur restituere fructus à die collationis beneficij, & si medio eo tempore permutauit cum alio, vel tenunciauit, non valet, sed alter tenetur dimittere beneficium, quia iuxta hanc sententiam retrotrahitur. Sic inferunt docti iuniores.

9 Secundò infertur, quòd si quis est absolutus à peccato simoniæ antequam solueret ptetium, & pòstea soluit, incurret excommunicationem, quia tonc completur simonia. Sic Naoatt. *lib.* 5. *consil. titul. de simon. in antiquis, consil.* 18. *num.* 2.

Dubium CVII.

An omnis simonia realis, seu completa subdatur pœnis, & restitutioni simoniæ, vel tantùm simonia in beneficio, & ordine, & ingressu Religionis.

1 IN hoc dubio tantùm intendo, an simonia in aliis etiam tebus spiritualibus commissa subiaceat his pœnis, vel tantùm in his tribus; oam quo modo in his tribus incorruntur pœnæ, dixi latè *suprà dub.* 104. Qualiter verò incurratur obligatio restituendi in his tribus, & in aliis simoniis, dicendum est specialiter *infrà*.

2 Sotus *lib.* 9. *de iustit. quæst.* 8. *art.* 2. *propè finem corporis*, dicit omnem simoniacum incurrere excommunicationem, per *extrauag.* 2. *de simonia*, ait enim Extrauagans, qui quomodolibet dando, vel recipiendo simoniam commiserit; & *infrà*, in beneficiis, & officiis Ecclesiasticis; ergo comprehenditomnem simoniam.

3 At dicendum est, quòd tantùm simoniaci in ordine, beneficio, & ingressu Religionis, suot excommunicati, & puniuntur pœnis iure statutis contra simoniacos (intellige tameo per beneficia electiones ad prælaturas Religionis, vt dixi *suprà dub.* 104.) quia *extrauagans* 2. *de simon.* tantùm excommunicat simoniacos in ordine, & beneficio. Et per hoc intelligendi veniunt aliqui ex Doctoribus, quos pro hac sententia referam, quos videns posset decipi: dicunt enim tantùm excommunicari simoniacos in ordine, & beneficio; intelligunt enlm per *d. extrauag.* 2. quia illam explicant: at per *extrauag.* 1. *eodem titul.* vt dixi *suprà dub.* 104. excommunicantur simoniaci in ingressu Religionis: & non datur aliquis textus puniens alios simoniacos, vt patet ex dictis *dict. dub.* 104. Vnde dum dicit *dicta extrauag.* 2. *Quomodolibet dando, vel recipiendo*, intelligitur pro ordine, vel beneficio, quia de hac tantùm simonia est *ibi* sermo; & oomine officiorum intelliguntur *ibi* beneficia, vt dicunt Doctores citandi. Sic tenent Caietan. *verbo excommunicatio, cap.* 72. Nauatt. *summa cap.* 23. Latinè *num.* 111. *vers.* 7. *& cap.* 27. Larin. & Hispan. *numer.* 106. *& super cap. final. de simon. numer.* 29. Armil. *verbo excommunicatio, excommunic.* 59. Tabien. *excommunicatio* 7. *initio.*

Rosella *simonia 6. num. 13.* Angel. *simonia 6. num. 9.* Enriquez *lib. 13. de excommunic. cap. 37. num. 3.* Manuel *2. tomo summa, cap. 56. num. 6.* Ludouic. Lopez *1. part. instr. noui, cap. 307 fol. 971 pag. 2. & cap. 305. fol. 953.* Capua *lib. 2. decis. cap. 97. num. 3.* Angles *floribus 2. part. quæst. Quis à restitutione sit liber. dub. 28. fol. 193.* Beia *casu 37. fol. 155.* Salzedo *super pract. Bernard. Diaz, cap. 91. incipienti, simoniaci*, & quidam docti recentiores.

4 Hinc infertur primò, quòd vendens pensionem, licèt aliquando committat simoniam, at non incurrit excommunicationem, & alias pœnas; quia pensio non est beneficium. Sic Nauarr. summa Lat. *cap. 23. num. 111. in principio.* Manuel, & Salzedo *suprà*. Ludouic. Lopez *1. part. instruct. noui, cap. 303. fol. 935.* Quod limitat Manuel *ibi* cum Nauarro *lib. 5. consil. titul. de simon. in antiquis consil. 52. in nouis consil. 60. & 59.*

5 Secundò infertur, quòd vendens iuspatronatus, licèt sit simoniacus, at non est excommunicatus, nec incurrit pœnas simoniaci; quia non est beneficium. Sic Nauarr. *lib. 5. consil. titul. de simon. in antiquis, consil. 47. in nouis, consil. 87. & in antiquis, consil. 16. num. 2. & 3.* vbi dicit secus esse, si pretium præsentaret ad beneficium; quia tunc esset simonia circa beneficium. An verò iuxta Concil. Trident. vendens iuspatronatus incurrat excommunicationem, habes *suprà dub. 82.*

6 Tertiò infertur, quòd qui emeret vicariam spiritualem perpetuam, incurret pœnas simoniæ; quia talis vicaria est beneficium, vt dicam *materia de ordine*; & si esset temporalis, vt ad vitam Episcopi, vel vicariam Rectoris ad vitam parochi, vel alterius beneficiati, licèt esset simonia, quia vicaria est spiritualis; at non incurreret excommunicationem, nec alias pœnas simoniæ; quia non est beneficium. Sic Nauarr. summa Lat. *cap. 23. num. 111. vers. ad decimum tertium. & lib. 5. consil. titul. de simon. in antiquis, consil. 68.* Ludouic. Lopez *1. part. instruct. noui, cap. 307. fol. 975. pag. 2.* Manuel *2. tomo summa, cap. 56. num. 6.* Salzedo *super pract. Bernard. Diaz, cap. 91. incipienti, simoniaci.*

7 Quartò infertur, quòd si Canonici sede vacante conuenerunt, vt qui ex ipsis eligeretur vicarius Capituli, diuideret cum reliquis salarium, & emolumenta ex officio prouenientia, omnes sunt simoniaci, at non excommunicati; quia licèt vicariatus sit quid spirituale, at non est beneficium. Sic Nauarr. *lib. 5. consil. tit. 4. ne Prælati vices suas.*

8 Vltimò infertur, quòd vbi sunt collegia pro scholasticis pauperibus instituta, si quis cedat loco suo ob pretium, est simonia; quia sunt annexa spiritualibus, at non incurrit censuras; quia non sunt beneficium. Sic Nauarr. *libr. 5. consil. titul. de simon. in nouis consil. 89.*

9 Excipe à regula dicta, quando datur pretium pro iustitia, vel gratia, iuxta dicta *suprà dub. 104. fine.* licèt enim non sit beneficium, incurruntur tamen censuræ, vt *ibi* dixi.

Dubium CVIII.

An simonia realis, & completa, solo tamen iure Ecclesiastico vetita, subiaceat restitutioni, & pœnis simoniæ.

Exempli gratia, Duo permutant beneficia traditione sequuta sine licentia superioris; vel si quis confert beneficium reseruans pensionem sine licentia superioris, quæ sunt simoniæ de iure Ecclesiastico. Dubitatur an sint excommunicati, & vtroque beneficio ipso facto priuati, & teneantur fructus restituere. 1

Duplex est sententia.

Prima affirmat incurrere. Probatur, quia hæ pœnæ statuuntur contra simoniacos, *extrauag. 2. de simon.* At simoniaci simonia solo iure Ecclesiastico vetita, dicuntur in iure simoniaci, vt constat ex *suprà* dictis: ergo maximè, quia *ibi* dicitur incurri pœnas quomodolibet dando, vel recipiendo. Pro hac sententia est Nauarr. *cap. si quando, de rescriptis, except. 4. fine*, vbi dicit, quòd simoniam, de qua *ibi* tractat, quæ tamen est de iure humano, scilicet, renuncio meum beneficium, vt tu renuncies tuum, & tamen dicit incurri excommunicationem, & collationem esse nullam, & teneri restituere fructus. Idem quando renunciat reseruata pensione, quæ est simonia de iure humano, tenet *libr. 5. consil. titul. de simon. in antiquis, consil. 11.* & in alia, quæ est etiam de iure humano, dicit idem *consil. 21.* & in nouis *eodem titul. consil. 41. fine.* & in antiquis *consil. 22.* In nouis verò *consil. 41. fine*, dicit idem, & fatetur *ibi* esse simoniam tantùm de iure humano. Pro eadem sunt Panormit. *cap. ex parte, el 1. de offic. deleg.* & Felin. *cap. ad audientiam, el 2. de rescript.* vbi fatentur esse simoniam de iure Ecclesiastico, quando quis renunciat, vt detur beneficium certæ personæ: & tamen dicunt non valere renunciationem, nec collationem factam alteri. Pro eadem sunt Sotus *lib. 9. de instit. quæstion. 7. articul. 2. conclus. 2.* & Ludouic. Lopez *1. part. instruct. noui, cap. 299. conclusion. 5. fol. 904.* vbi dicunt collationem beneficij, quando est reseruatio pensionis, & non fit mentio Papæ, non valere: & tamen est simonia de iure humano. Eandem tenent quidam iuniores, qui asserunt sic relatè disputata inter viros doctos, resolutum esse. 2

Secunda sententia probabilior est, non incurri pœnas, & sic in casibus propositis non esse excommunicatos, nec priuatos beneficiis sic receptis ipso iure, nec teneri fructus restituere. 3

Probatur primò ex proœmio, sic enim incipit, *Cum scelus simoniacæ prauitatis tam diuinorum, quam sacrorum canonum authoritas abhorreat.* Ergo loquitur de simonia diuino simul, ac canonico iure reprobata: nam præfatio legis dat intellectum toti legi; & ex ipsa regulatur, & causam finalem accipit, vt optimè multos allegans docet Molina *lib. 1. de primogen. cap. 5. num. 3.* Gutier. *lib. 3. pract. quæst. 17. num. 89. & quæst. 1. num. 36. & lib. 1. quæst. 89. num. 5. 6.* Mandosios *9. regula Cancell. quæst. 5. num. 3.* Nauarr. summa Lat. *cap. 23. num. 109. vers. Quod autem.* Ludouicus Gomez *reg. de annali possess. quæst. 1.* Nauarr. *cap. si quando, de rescript. except. 8. num. 1. 8. 9.*

Secundò

Secundò probatur, quia verba in dubio capi debent in potiori significato, vt docet Ludou. Gumez *regul. de triennali, quæst.* 12. §. *sed quod regula.* ficut dicimus de excommunicatione, quòd in dubio capitur pro maiori, *cap. penultim. de sentent. excommunic.* & in materia pœnali, & odiosa, qualis est ista simoniæ, nomine simoniæ tantùm comprehenditur illa, quæ propriissimè est simonia, vt docent idem Ludouic. Gomez *ea quæst.* 12. *vers. cum igitur.* At potiùs significatum simoniæ est simonia iure diuino prohibita, & ea ea tantùm est propriè, & strictè simonia, vt constat ex simoniæ definitione, quæ est *emptio, & venditio rei spiritualis*; ergo. Vnde cùm *in dict. Extrauag.* 2. dicitur, *quomodolibet dando*, &c. solùm prohibetur modus, non obiectum, non enim dixit, quodcumque dando, sed quomodocumque, siue enim detur spirituale pro temporali per munus à manu, obsequio, &c. incurruntur pœnæ.

Tertiò, quia *cap. cùm olim, de rerum permutat.* quod loquitur de permutantibus beneficia, tantùm habet pœnam priuationis, ferendam tamen: excommunicationem verò non habet. Hanc fertur renuisse Couarr. & illam tenet Nauarra *lib.* 2. *de restitut. cap.* 2. *num.* 436. *& sequentibus*; malè tamen citat pro se Couarr. & Nauarrum, quia nil, dicunt, ad hoc conferens. Eandem tenet Aragon 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 6. *sub finem.* Manuel 2. *tomo summa cap.* 64 *num.* 6. *& cap.* 56 *num.* 6.

4 Excipe simoniam confidentialem, quæ subdita est pœnis, licèt aliquando sit tantùm iure humano prohibita: vt quando quis renunciat beneficio, pacto inito, vt sibi, vel alij postea reddatur, vel cum reseruatione pensionis, non sibi (quia hæc non est confidentialis, vt dixi *suprà dub.* 54.) sed alij soluenda: de quo *suprà dict. dub.* 34. Excipe etiam, quando datur aliquid notariis, vel officialibus Episcopi, licèt etiam sit simonia iure humano, incurruntur pœnæ Tridentini *sess.* 21. *cap.* 1. *de reformat.* vt dixi *suprà dub.* 19.

Dubium CIX.

An quando sola voce, & instrumento, profitetur quis se dare temporale pro spirituali, sit vera simonia, si peruentum sit ad traditionem rei spiritualis, & pretij, & subiacrat pœnis simoniæ, & obliget ad restituendum.

1 Quidam affirmant; quia non stat habere animum dandi temporale pro spirituali, & non emendi, quia hoc est emere. At verius est non incurrere, licèt peccet mortaliter, quia participat eum simonia vendentis, dando ad hoc operam efficacem, & dat occasionem scandali aliis. Probatur, quia hic reuera non habet animum dandi temporale pro spirituali: hoc enim non stat, cùm non haberet animum emendi, sed fingit voce, & instrumento se date temporale pro spirituali; cùm tamen non habeat animum dandi pro hoc, ac fictus homo, non est homo, nec hæreticus, sola voce est verè hæreticus.

Dubium CX.

An quando datur aliquod paruum pro beneficio, sit peccatum mortale, & incurrantur pœnæ.

Dico primò, quòd in foro externo non iudicatur simonia; quia ex paruitate rei datæ præsumitur gratis dari: at in foro conscientiæ est simonia, quando datur ex pacto. Patet prima pars ex *cap. etsi quæstiones, de simon.* Patet secunda, quia verè non gratis datur. Sic Panormitan. *dict. cap. & si quæstiones*, Gregor. Lopez *l.* 5. *vers. la* 2. *tit.* 17. *part.* 1. Nauarr. *lib.* 5. *consil. titul. de simon. in nouis, consil.* 52. 1

Secundò dico, quando propter rei donatæ paruitatem non esset peccatum mortale, non incurreretur excommunicatio; quia nequit incurri fine culpa mortali. Sic Nauarr. *ibi num.* 3. *& super extrauag. de datis, & promissis pro iust. vel grat. n.* 17. P. Molina *tomo* 1. *de iustit. tractat.* 2. *disputat.* 92. *pagin.* 547. 2

Tertiò dico, licèt detur quid modicum pro re spirituali animo emendi, vel pro pretio ipsius, est simonia mortalis. Ratio, quia licèt res data sit modica, at iniuria rei spiritualis facta est maxima, cùm reponatur in numero æstimabilium pecunia. Sic Nauar. *vtroque loco citato.* 3

Quartò dico, quòd tunc incurrentur excommunicatio, & aliæ pœnæ; quia est simonia mortalis, & grauis irrogatur iniuria rei spirituali. Sic Nauarr. *eo consil.* 52. Nec contra hoc fuit ipse Nauarr. *super extrauag. citatam, num.* 17. & P. Molina *vbi suprà*, vbi dicunt, quòd licèt datio rei minimæ pro iustitia, vel gratia animo emendi sit peccatum mortale, at non incurrantur pœnæ illius Extrauagant. quia est differens ratio in nostro casu, in quo ponuntur pœnæ in odium simoniæ; at in illa Extrauag. non tam in odium simoniæ ponuntur, quàm ne muneribus corrumpatur author iustitiæ, vel gratiæ, vt docent *ibi* Nauar. & Molina, quem modica non corrumpunt. 4

Vltimò dico, quòd quæ quantitas sit modica, arbitrio prudentis relinquitur, attenta qualitate dantis, & eius, cui datur, & rei, quæ obtinenda speratur, & aliis circumstantiis, vt habetur *cap. & si quæstiones, de simon.* & docet *ibi* Panormit. & omnes. Nauarr. *dicto consil.* 52. P. Molina *suprà.* 5

Dubium CXI.

An iure diuino, & naturali teneantur simoniaci restituère pretium pro re spirituali acceptum, & ipsam rem spiritualem resignare.

Circa rem spiritualem, v. g. beneficium, duplex est sententia.

Prima ait collationem simoniacam esse iure diuino, & naturali nullam, & sic eodem iure teneti recipientem resignare. Fundamentum porissimum est, quod acquiritur contra voluntatem domini, est restituendum; at tale beneficium acquiritur contra voluntatem Christi, qui est beneficiorum dominus, qui iussit gratis dari; ergo. Sic tenent Couar. *reg. peccatum* 2. *part.* §. 8. *num. vers.* 1

ex eadem. Sotus *lib. 9. de iustit. quæst. 8. artic. 1. ad 6.* Adrian. 4. *quodl. 9. art. 3.*

2 Secunda sententia probabilior docet non teneri restituere stando in solo iure diuino, & naturali, sed collationem esse validam.

Probatur, quia emens beneficium non facit iniustum, sed patitur, debebat enim gratis accipere, & tantùm peccat contra religionem, cuius transgressio non obligat ad restituendum.

Secundò probatur, quia dispensator dupliciter potest res domini contra eius voluntatem dispensare.

Primo modo quando dominus præcipit, vt nullatenus dispensatet, & tunc accipiens tenetur iure naturæ restituere; quia accipit omnino contra domini voluntatem.

Secundo modo quando est tantùm inuitus dominus quoad modum, quia scilicet dominus præcipit dispensare gratis, at dispensat ob pretium: & tunc pretio accipiens non peccat contra iustitiam, & per consequens non tenetur iure naturæ restituere. Hanc tenent communiter Doctores, vt fatetur Couar. *d. num. 8. verſ. Non me latet.* Victoria *relect. de simon. 2. part. num. 5.* Aragon 2. 2. *quæst. 32. art. 7. fol. 759. fine. & 760. initio, & q. 100. artic. 6. fol. 1132. conclus.* 2. Nauar. *lib. 2. de restit. cap. 2. à num.* 401. *vsque ad* 411. Syluest. *verb simonia, quæst. 20. dicto* 1. Guttierr. *quæst. canon. cap. 9. num.* 16. Ludouic. Lopez 1. *part. instruct. noui, cap. 306. fol. 963.* Nauarr. summa Lat. *cap. 23. & commentario de vsura, num. 29.* & Sotus *dict. q. 8. art. 2. ad 2.* hanc tenet, dicit enim quòd nisi communis opinio reclamaret, diceret quòd iure diuino simoniacus est inhabilis ad retinendum præbendam: vnde clarè conuictus ex communi opinione eam tenetur restituere. Idem Palud. 4. *dist. 25. quæst. 5. num 9.* & docti iuniores.

3 De pretio verò per simoniam pro re spirituali recepto, an sit iure diuino, & naturali restituendum, est longè difficilius dubium. Duplex est sententia.

4 Prima, & satis probabilis docet accipientem tale pretium teneri iure diuino, & naturali restituere. Fundamentum huius potissimum est; quia si dominus iubeat œconomo, vt aliquid gratis distribuat, & is vendat, tenetur pretium restituere iure naturæ; at Christus præcepit gratis distribui beneficia: ergo. Hanc tenent Sotus *d. art. 1. in principio, verſ. circa hanc conclusionem.* Aragon *dict. quæst. 32. art. 7. fol. 759. concl. 2. & quæst. 100. artic. 6. fol. 1132. concl. 1.* Adrian. *quodl. 9. art. 3. littera H.* & communiter ceteri.

5 Secunda sententia probabilior docet non teneri iure diuino, & naturali restituere. Fundamētum huius est, quia sola violatio iustitiæ commutatiuæ obligat restituere: at hic vendens non peccat contra iustitiam commutatiuam, solo enim simoniæ vitio peccat, quod non est contra iustitiam, sed contra Religionem. Item quia licèt alter teneatur ex voluntate domini gratis date, at id non est ex iustitia, sed ex sola Religione, cuius violatio non inducit obligationem restituendi: non enim id præceptum est in fauorem recipientis beneficium, sed ob rei sacræ fauorem: sicut non extrahere delinquentem ab Ecclesia, non in fauorem ipsius, sed Ecclesiæ inductum est: & sic illum extrahens, & puniens, est sacrilegus: at non iniustus, nec tenetur restituere. Hanc tenent Victoria *suprà num. 4.* Syluest. & Nauarra, Guttier. Nauarr. *suprà*, Ludouic. Lopez 1. *part. instruct. noui, cap. 306. fol. 965. fine.* Angles *floribus 2. part. quæst. Quis à restitutione sit liber. dub. 18. fol. 193.* Idem tanquam valde probabile tenent Bañes 2. 2. *quæst. 32. artic. 7. pagin.* 1174. & multi viri docti ex Societate de hac re consulti.

Hoc tamen intelligendum est, quantum est 6 ex parte venditionis simoniacæ; si enim ex iustitia commutatiua tenetur gratis dare, vt parochus suis parochianis sacramenta, quia ad id recipit stipendium, tenetur secundùm omnes sententias iure diuino, & naturali restituere. Ita Ludouic. Lopez *proximè citatus*, & quidam docti iuniores.

Hinc inferunt dicti iuniores, quòd si Episcopus vendat beneficium ei cui nullatenus tenebatur dare, non tenetur iure diuino, & naturali restituere pretium, sed Ecclesiæ. Si verò digniori, cui ex distributiua tenebatur dare, secundùm sententiam probabilem quòd huius violatio non inducit obligationem restituendi, nulli tenetur pretium restituere. Sed certum est teneri restituere per ea, quæ dixi *suprà dub.* 105. *fine*, & hoc iure naturali, & diuino, non ratione simoniæ contractæ, sed quia violat iustitiam commutatiuam; quia beneficium illud non est Episcopi, nec quantum ad dominium, nec quantum ad ius fruendi fructibus, illúdque possidendi: sed est merus dispensator, tenetúrque conferre illud beneficium, & licèt possit eligere, cui conferat, at hoc non est pretio æstimabile, vt probaui *dict. dub.* 105. *fine.* & sic tenet Ludouic. Lopez *proximè citatus.* 7

8 Ex dictis infertur solutio illius quæstionis, an emens beneficium à Papa incurrat pœnas simoniæ, & talis collatio sit valida: quidam enim dicunt incurrere, nec collationem esse validam, quia non censetur per hoc Papa dispensare in sua lege, nisi dicat expressè se dispensare. At dicendum est, quòd eo ipso censetur Papa dispensare, ne contrahat pœnas simoniæ, & sit valida collatio, & excusabitur talis à peccato simoniæ, quando simonia est solo iure Ecclesiastico vetita: immo licèt diceremus collationem beneficij simoniacè factam esse iure diuino nullam, & sic non posse in hoc Papam dispensare, adhuc tamen collatio est valida; quia potest Papa de nouo conferre, & præsumendum est id velle. Similiter censeretur Papa dispensare, quando simonia de eius consensu cum aliquo curiali facta est; secus quando non interuenit eius consensus, sed tantùm sciuit, & tacuit.

DVBIVM CXII.

An saltem de iure Ecclesiastico teneantur recipientes pretium simoniacè pro beneficio, ordine, vel ingressu Religionis illud restituere, & dans pretium teneatur rem spiritualem, vt beneficium, resignare.

QVidam moderni dicunt, (vt refert Manuel 1 2. *tomo summæ cap. 66. n. 4.*) esse probabile non teneri restituere pretium ante condemnationem: alij verò teneri, quando simonia est commissa in beneficio; quia in hoc casu est textus clarus *cap. ad hoc, de simon.* at in aliis non.

Cæterùm

Cæterùm dicendum est teneri antè iudicis sententiam pretium restituere, & beneficium resignare, vt de hoc latiùs *infrà*. Probatur, quia de beneficio est textus clarus *cap. de hoc, de simon.* vbi sic dicitur. *Pretium restituant, cum sine graui salutis sua preiudicio retinere non possint.* Et de beneficio, & ordine est etiam *Extrauagans 2. de simon.* (quam de his duabus simoniis loqui probaui *suprà dub.* 104.) vbi sic dicitur, *Ad illorum omnium, quæ percepit, restitutionem sub anima sua periculo sit astrictus.* De simonia in Religionis ingressu est *cap. veniens, de simon.* vbi dicitur, *compellas eos restituere.* Et licèt hi textus non sint ita clari, at sic recepti sunt, & intellecti communiter à Doctoribus. Vnde nullo modo auderem hos à restitutione excusare. Et sic tenet D. Thom. 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 6. *ad* 1. & 4. & Doctores omnes citandi *dub. sequenti*, qui vel asserunt in omnibus simoniis hæc procedere, vel alij, qui dicunt in his tantùm tribus generibus simoniæ esse obligationem restituendi pretium: idem omnes Doctores citandi *dub.* 114. qui tanquam manifestum supponunt teneri restituere pretium, & solùm dissentiunt circa quæstionem, cui sit restituendum.

Dubium CXIII.

An tantùm pretium receptum pro simonia in ordine, & beneficio, & ingressu Religionis, sit necessariò restituendum: vel idem sit de pretio pro quibuscumque rebus spiritualibus recepto.

Duplex est sententia.

1 Prima & satis probabilis affirmat teneri restituere pretium pro quibuscumque rebus spiritualibus acceptum, & non tantùm in his tribus casibus. Probatur ex *cap. fin. de pactis*, vbi sic dicitur. Pactiones pro spiritualibus obtinendis nullius penitus sunt momenti: & redditur *ibi* ratio; quia etiam iuxta leges pactum turpe, seu rei turpis nullam inducit obligationem: ergo. Et *c. suam, de simon.* vbi de quodam capellano recipienti pecuniam à suis parochianis pro exequiis mortuorum, dicitur quòd satisfaciat pro excessu competenter: vbi glossa *verf. competenter*, inquit, *restituendo*, & *cap. audiuimus, de simon.* vbi dicitur quòd pecunias, quas quidam Episcopi pro spiritualibus extorquebant, duplicatas restituant in vtilitatem locorum; in quorum iniuriam solutæ sunt. Hanc sententiam tenent omnes, quos retuli *suprà dub.* 111. dicentes simoniacè pretium acceptum esse iure diuino, & naturali restituendum. Eandem etiam tenent omnes citati in materia *de restit.* dicentes, quando turpitudo versatur ex parte dantis, & accipientis, esse restituendum: & specialiter ex Doctoribus dicentibus solo iure Ecclesiastico præcipi restitutionem simoniæ. Hanc tenent Nauarra *lib. 1. de restit. cap. 2. num.* 405. & *lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 134. Manuel 2. *tomo summa cap.* 56. *num.* 6. *verf. la sesta conclusion.* Syluest. *verbo simonia, quæst.* 20. *dicto* 2. *fine.* Ludou. Lopez 1. *part. instruct. noui cap.* 307. *fol.* 971. *pag.* 1. Capua *lib.* 2. *decis. cap.* 97. *num.* 3. Couar. *reg. peccatum* 2. *part.* §. 2. *num.* 7. Abul. *cap.* 6. *Matth. quæst.* 39. Caiet. *summa verbo restitutio, cap.* 4. Aragon 2. 2. *quæst.* 100. *art* 6. *fol.* 1133. *conclus.* 3. D. Anton. 3. *part. tit.* 1. *cap.* 5. §. 7. & tanquam probabile ponit Victoria *relect. de simon.* 2. *part. n.* 4. Pro hac etiam sunt Nauar. summa Lat. *cap.* 23. *num.* 111. *verf. ad* 13. & *lib.* 5. *consil. tit. de simon.* in antiquis *consil.* 68. & Ludou. Lopez *d. cap.* 307. *fol.* 975. *pag.* 2. vbi dicunt teneri resignare ementem vicariatum Episcopi, & contractum esse nullum; cùm tamen ibi fateantur non esse beneficium.

Secunda sententia probabilior dicit nullo modo teneri restituere ante iudicis sententiam recipientem pretium simoniacè, extra simoniam in beneficio, ordine, & ingressu Religionis, quia iure diuino iam *suprà* probaui *dub.* 111. non teneri: & ius Ecclesiasticum nullum est, quod obliget ante iudicis sententiam restituere, exceptis illis tribus casibus. Nec obstat *cap. final. de pactis.* nam sicut illud dicit pactiones pro spiritualibus nullius esse momenti: ita *l. generaliter, ff. de verb. obligat.* dicit hæc, *Generaliter nouimus stipulationes turpes nullius esse momenti.* Et tamen Couar. *reg. peccatum* 2. *part.* §. 2. *num.* 7. dicit, quòd lex illa, & aliæ similes procedunt ad hunc sanè effectum, vt ex eis agi non possit, nec teneatur quis promissa seruare, non autem ad hoc, vt datum sit restituendum ante condemnationem: & licèt conuentiones hæ reprobentur, quoad omnes iuris effectus, hoc in pœnam criminis commissi paciscendo fit: vnde non obligant ante condemnationem. Hæc Couar. *ibi.* & idem alij, qui in materia *de restit.* tenent datum pro causa turpi non esse restituendum; & *l.* 8. *tit.* 7. *lib.* 8 *noua recop.* dicitur de ludo pecunia credita, sic: *Damos por ningunas qualesquiere obligaciones, y promessas.* Et tamen verior sententia dicit id esse ad hunc effectum, vt perdens non teneatur soluere: at si soluat, non teneri alterum restituere; ergo similiter possumus dicere ad *cap. fin. de pactis*, annullari tales pactiones, ad hunc effectum, vt ex eis non oriatur actio, nec teneatur promittens soluere, non autem quòd si soluat, teneatur alter restituere: vel esse in pœnam criminis, & sic requiri sententiam iudicis. Non obstat etiam *cap. suam, de simon.* quia possumus dicere illam satisfactionem non esse restitutionem, sed pœnitentiam pro peccato: vel esto sit restitutio, id non esse ratione simoniæ, sed quia tenebatur ex officio suis parochianis gratis ministrare. Et similiter est *in cap. audiuimus, de simon.* quia alter erat parochus, alter verò Episcopus; vel dic *cap. audiuimus*, procedere post sententiam iudicis: & patet, quia dicit, duplicatas pecunias restituant, & loco, cui iniuria illata est; & tamen constat non teneri ante condemnationem duplicatas restituere; & est verius (vt dicam *dub. sequenti*) non teneri ante condemnationem restituere Ecclesiæ, sed danti. Et sic hanc sententiam, quòd iure Ecclesiastico non impediatur translatio dominij, nisi in simonia in ordine, beneficio, & ingressu Religionis, tenent Sotus *lib.* 9. *de iust. quæst* 8. *art.* 1. *ad* 6. *versic. Porrò verò.* Henriquez *lib.* 7. *de indulg. cap.* 35. *n.* 4. *in commento litera S.* Manuel 2. *tomo summa cap* 66. *num.* 2. Angles *floribus* 2. *part quæst. Quis à restitutione sit liber. dub.* 18. *conclus.* 3. *fol.* 193. 194. & hoc dicit forsan esse verum Victoria *relect. de simon.* 2. *part. num.* 4. & dicit esse probabile Ludou. Lopez 1. *part. instruct. noui, cap.* 307. *fol.* 971 *pagina* 2. *initio*; & tenent quidam docti recentiores.

3 Nota primò hoc intelligi, quando tradita est res spiritualis: si enim non sit tradita, est restituendum pretium, vt dicam *dub. sequenti.*

4 Secundò nota, quòd quamuis iustitia, vel gratia non sit circa beneficia, at pretium datum pro illis est restituendum, per extrauag. Gregorij XIII. vt dixi *supra dub.* 104. *fine*.

5 Tertiò nota, quòd licèt iuspatronatus non sit beneficium, at si vendatur, eius venditio non tenet: & sic est restituendum, & etiam pretium, vt *supra* dixi *dub.* 79. 82. 83.

6 Tandem infertur contra Nauar. & Ludouicum Lopez, quòd emens vicariatum Episcopi, cùm is non sit beneficium, non tenetur illud resignare: vt patet ex adductis pro secunda sententia.

DVBIVM CXIV.

Cui sit restituendum pretium simoniacè acceptum casu, quo iuxta dicta restituendum est.

1 HAc in re certum est, quòd si causa non est subsequuta, quia, v. g. simonia non fuit realis, & completa, sed conuentionalis; & imperfecta ex parte rei spiritualis, quia scilicet alter dedit pretium, & alter non reddidit rem spiritualem, tunc pretium est restituendum. Ratio, quia aliter non est libera datio, cùm causa non exter, ob quam facta est; & ita fatentur omnes Doctores citandi, & sic debet intelligi Syluest. *verb. simonia quæst.* 20. *in principio*, vbi dicit simoniam conuentionalem secundùm omnes obligare ad restituendum acceptum.

2 Secundò licèt Couar. *reg. peccatum* 2. *part.* §. 2. *num.* 7. *fine* dicat, quòd in hoc casu non est restituendum danti, sed pauperibus, si sit aliqua lex, quæ in pœnam iniquæ conuentionis inhabilem faciat eum, qui dedit, ad repetendum; quare cùm talis lex sit; vt *ibi* fatetur Couar. nempe *l.* 2. *ff. de condict. ob turpem caus.* manifestè sequitur iuxta Couar. non esse danti restituendum: licèt hoc (in-quam) dicat Couar. at ferè certum est in hoc casu esse restituendum danti ante condemnationem iudicis. Ratio, quia stando in iure naturali, quæ dedit pretium, non plenè abdicauit à se dominium, sed adhuc manet ipsius, pendente adhuc consummatione contractus, & ius Ecclesiasticum non punit hanc simoniam conuentionalem imperfectam Sic tenet Nauar. *lib.* 4. *de restit. cap.* 2. *num.* 144. Angles *floribus* 2 *part. quæst. Quis a restitutione sit liber, dub.* 12 *fol.* 192. Manuel 2. *tomo summa, cap.* 66. *num.* 4. Candelabrum Sacramentorum *in appendice cap.* 1. *num.* 29. Metina *C. de restit. quæst.* 2. §. *de eo quod, verf. ob causam.* Aragon 2. 2. *quæst.* 32. *art.* 7. *fol.* 760 *ad* 3. & *ibi* Bañes *dub.* 2. *fol.* 1174. Sotus *lib.* 9. *de iust. quæst* 8. *art.* 1. *corp. verf. de simonia verò conuentionali.* Victoria *relect. de simon.* 2. *part. num.* 6. Caiet. *summa verb. simonia sub finem.* Ludou. Lopez 1. *part. instr. noui, cap.* 305. *fol.* 958. *pag.* 2. Cordub. *lib.* 1. *quæst.* 9. 32. *dicto* 5. *fol.* 261. *pag.* 1. Nauar. summa Lat. noua *cap.* 17. *num.* 30 *fine*, Hisp. *n.* 36. Metina *lib.* 1. *summa. cap.* 14. §. 21. *fol.* 128. *pag.* 2.

3 Tota autem difficultas est, quando simonia fuit ex vtraque parte completa, quia scilicet facta est collatio beneficij, & pretij, cui sit tunc pretium restituendum.

Duplex est sententia.

4 Prima generaliter docet non esse restituendum pretium danti illud, quia ob suam turpitudinem illo priuatus est, *cap. de hoc, & cap. audiuimus, de simon.* Item quia iam abdicauit à se dominium, dum illud dedit pro beneficio. Ita omnes Doctores statim citandi, & Couar. *reg. peccatum*, 2 *part.* §. 2. *num.* 7.

At licèt hi Doctores conueniant non esse restituendum danti, at dissentiunt cui sit restituendum. 5

Quidam ergo ex his Doctoribus dicunt restituendum esse Ecclesiæ, in cuius iniuriam simonia commissa est; sic enim habetur exprefsè *cap. de hoc, & cap. audiuimus, de simon.* Sic tenent D. Thom. 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 6. *ad* 4. Panorm. Anton. Hostiens. ac communis, *cap. de hoc, de simon.* & multi Doctores citati *supra dub.* 83. Nauar. summa Lat. noua, *cap.* 17. *num.* 32. *verf. non obstat*, & eadem summa Lat. *cap.* 25. *num.* 115. Hispana *num.* 117. & *super extrauag. de datis pro inst. vel grat. num.* 45. Syluest. *restitutio* 2. *paulo post principium, ante verf. sed quod dictum est, & verb. simonia, quæst.* 20. *dicto* 2. Tabien. *verb. simonia, quæst.* 76. 77. Capua *lib.* 1. *decis. cap.* 97. *num.* 3. Metina *C. de restit quæst.* 2. § *de eo quod, verf. Deinde si res data est simoniacè.* D. Anton. 2. *part. tit.* 1. *cap.* 5. §. 7. Abul. *cap.* 6. *Matthæi, quæst.* 39. Paludan. 4. *dist.* 25. *quæst.* 5. *num.* 7. 6

Nota primò, quòd dicitur dari in præiudicium alicuius Ecclesiæ, vt si quis voluit obtinere beneficium in aliqua Ecclesia per simoniam, erit in præiudicium illius Ecclesiæ, & sic illi est restituendum: si autem simoniace promotus est ad ordines ad titulum alicuius Ecclesiæ, illi Ecclesiæ, seu beneficio; si ad nullius titulum, debet restitui Ecclesiæ cathedrali, de cuius diœcesi est ille. Sic Abulens. *ibi*, Syluest. *verbo, simonia, quæst.* 20. *dicto* 2. D. Anton. *dicto* §. 7. 7

Secundò nota, quòd taliter Ecclesiæ debet restitui, vt ea restitutio non cedat in vtilitatem delinquentium: vnde si solus Prælatus, vel aliquis de Ecclesia deliquit in tali simonia, Ecclesiæ restituendum est pretium; quia delictum vnius non debet ipsi nocere: si verò totum Capitulum deliquit, restituetur aliæ Ecclesiæ, seu pauperibus. Sic D. Thomas, Syluest. *eo dicto* 2. & 3. D. Anton. Abulens. *ibi*, Nauar. summa Lat. *cap.* 25. *num.* 115 Hisp. *num.* 117. Addit D. Thomas, & Nauar. summa Hisp. debere fieri autoritate superioris: sed in summa Lat. dicit hanc non esse necessariam in foro conscientiæ. 8

Alij verò Doctores ex iis, qui fatentur non esse danti restituendum, dicunt tale pretium esse restituendum pauperibus. Ratio, quia cùm ille voluntariè dederit pro illa causa, iam illa causa subsecuta abdicauit à se prorsus dominium, & cùm recipiens inhabilis sit ratione simoniæ ad retinendum, manet sicut res perdita iniustè acquisita sine vllo dominio, & sic est restituendum pauperibus. Nec obstant capita citata iubentia restitui Ecclesiæ iniuriam passæ, quia id est in pœnam iniuriæ, & sic non obligat talis pœna ante condemnationem. Sic tenent D. Thom. 2. 2. q. 32. *art.* 7. *corpor.* & *ad* 2. & *quæst* 62. *art.* 5. *ad* 2. Aragon 2. 2. *quæst.* 32. *art.* 7. *fol.* 762. Turrecr. *cap. non sanè*, 14. *quæst.* 5. *num.* 2. Gabriel 4. *dist.* 15 *quæst.* 6. *art.* 1. *notabili* 4. Palud. 4. *dist.* 15. *quæst.* 3. *art.* 5. *conclus.* 3. *n.* 35. Corduba *lib.* 1. *quæst.* 9 32. *dicto* 5. *fol.* 261. *verf. Quintum dictum, & verf. Tertia tandem opinio, in fine.* Et tenet tanquam probabile Victoria *relect. de simon.* 2 *part. num.* 6. 9

Alij verò dicunt esse restituendum Ecclesiæ, vel pauperibus. Sic Caiet. *verbo restitutio, cap.* 4. 10

Armil.

Armil.*ibi num.*17. D. Anton. *2.part.tit.2.cap* 5.§.1. & dicit valde probabilem Bañes 2. 2. *q.*32. *art.*7. *dub.*2. *pag.*1174. & idem docent generaliter, quoties datio est turpis ex vtraque parte. Glossa *reg. peccatum, verf. restituatur, de regul. iuris in* 6. & tenet Tabiena *verbo restitutio, quaest.* 15.

11 Secunda tamen sententia docet restituendum esse pretium danti ante iudicis sententiam. Ratio, quia dans non aliter abdicat à se dominium, nisi vt in recipientem transferat: ergo si recipiens est incapax, dans manet dominus; ergo non est spoliandus nisi lege aliqua fiat incapax recipiendi, quae tamen non extat. nam textus citati applicantes Ecclesiae iniuriam passae pretium, sunt in poenam talis iniuriae: at poena non obligat ante iudicis sententiam. Sic Nauarra *lib.*4. *de restit.c.*2. *num.*147. Molina *tomo* 1. *de iust. tract.* 2. *disput.*91. *pag.*141.*fine.* Bañes 2.2. *q.*32. *art.*7. *dub.*2.*fol.*1174. Metina *lib.*1.*summa c.*14. §.21.*fol.*129. Sotus *lib.*9. *de iust. quaest.*8.*art.*1.*corpor. verf. de simonia vero mentali.* Aragon 2.2.*quaest.* 100.*art.*6.*fol.* 1135.*verf. ad secundum argumentum.* Ledesm. 2.4. *quaest.* 18.*art.*5. *fol.*262.*pag.*3.*initio.* Ludou. Lopez 1.*part. instruct. noui cap.*307.*fol.*670. *pag.*2. Angles *floribus* 2.*part. Quis à restitutione sit liber, dub.*12. *fol.*192. Manuel 2.*tomo summae, cap.*66. *num.*4. & reputant probabilem Victoria *de simon.* 2.*part. num.* 6. & Candelabrum Sacramentorum *in appendice cap.*2. *num.*19. & generaliter quando ex vtraque parte versatur turpitudo, dicit probabilem Alcozer *lib. de ludo cap.*47.*conclus.*5. & est caeteris probabilior.

12 Nota primò quòd cùm omnes hae sententiae sint valde probabiles, potest quis tota conscientia quamuis illarum sequi. Et sic potest pretium danti, vel pauperibus, vel Ecclesiae laesae restituere: & sic fatentur Bañes, & Victoria *vbi supra*, & quidam docti iuniores.

13 Hinc fit, quòd si ipse, qui recipit pecunias in pretium beneficij, pauper sit, potest retinere sibi, sequens sententiam probabilem, quòd restituendae sunt pauperibus.

14 Ab hac sententia secunda excipe datum simoniacè pro iustitia, vel gratia, id enim solis pauperibus est restituendum, per Extrauag. Greg. XIII. vt dixi *suprà dub.*104. *sub finem.* Quare si ipse pauper sit, potest sibi retinere.

15 Secundò excipe casum *cap. veniens, de simon.* vbi iubetur, vt pretium datum pro ingressu Religionis restituatur danti: cuius ea est ratio, vel quia ipse dedit bona fide Monachis exigentibus praetextu consuetudinis, & sic non fuit ibi manifesta dantis turpitudo. Sic Ioannes Metina *C. de restit. quaest.*2.§.*de eo, quod. verf. deinde si res data est simoniace.* Couar. *reg. peccatum,* 2.*part.* §.2.*num.*8. vel pecunia ibi restituitur danti, vt is translatus ad aliud monasterium eam secum in id monasterium deferat, ne sit illi onerosus ad sua alimenta. Couarr. *ibi*, & Panorm. *eo cap. veniens.* Vel tertiò, quia qui pretium dedit, non commisit simoniam ex affectu auaritiae, sed ex nimio Religionis affectu. Sic Bañes 2.2.*quaest.*31.*art.*7.*dub.*2. *conclus. vltima fol.*1175. Vel vltimò, quia deliquerunt Abbas, & Monachi. Sic Abul. *cap.*6. *Matthaei, quaest.*39.

DVBIVM CXV.

Qualiter obtinens beneficium per simoniam realem ex vtraque parte completa, teneatur illud resignare, ac fructus restituere, quando scienter scilicet id accepit.

Prima conclusio. Quando simonia cōmissa est per ipsum, vel per alium, eo sciente, & nō contradicente, licèt apud antiquos (vt refert Couarr. *vbi infra*) satis controuersum erat, an esset priuatus, priuandus beneficio; & quidam dicebant publicum esse priuatum, occultum verò priuandum: at iam hoc dubium cessat per *Extrauag.*2.*de simon.* & sic certum est collationem beneficij esse nullam, ac teneri talem simoniacum ante vllam iudicis sententiam statim resignare, vt expressè dicitur *in ea Extrauag.* Et sic tenent D. Thom. 2.2. *quaest.*100. *art.*6.*ad* 3. Couar. *reg. peccatum* 2.*part.* §.8. *num.*7. *verf. Apud veteres.* Corduba *summa, quaest.*28. Nauar. summa Lat. *cap.*23.*num.*111.*verf. nono.* Innoc *cap. cum vniuersorum, de rerum permut.* & ibi Host. *fine.* Anchar. *ibi num.*5. Immola *ibi n.*6. & Panorm. *ibi num.*5. Victoria *relect. de simon.*2.*p. num.*2. Ludou. Lopez 1.*part. instruct. noui, cap.*307. *fol.*972. *pag.*1. Ludou. Gomez *regula, de triennali, quaest.*12.§.*& ista, in fine.* Felin. *cap. insinuatum, de simon. num.*6. Manuel 2.*tomo summa, cap.*56.*num.*6. Metina *lib.*1.*summae, cap.*14. §.21.*fol.*133. Aragon 2.2.*quaest.*100.*art.*6.*fol.*1133. Nauarra *lib.*2.*de restit. c.*2.*num* 431. Rosella *simonia* 6.*num.*3. Sotus *lib.*9. *de iust. quaest.*8.*art.*1.*corp. fine, & ad* 3. Rebuff. *praxi benef. tit. de simon. in resignat. num.*11.12. Syluest. *verbo simonia, quaest.*13. *dicto* 8. D. Anton. 2.*part. tit.*1. *cap.*5.§.21. Angel. *simonia* 7.*num.*3. & omnes. 1

Hinc fit, tale beneficium posse impetrari tanquam vacans. Sic Panorm. *eo num.* 5. Rebuff. *eo num.*11. addens posse impetrari tanquam vacans absque alia declaratione. Hoc tamen intellige, quando publica esset simonia. nam si est occulta, talis dicitur habere titulum coloratum: vnde tale beneficium non posset impetrari non facta mentione de titulo colorato, per notata *cap. cum in nostris, de concess. praebend.* nec posset renunciari sine licentia superioris, per *cap. cum in dubiis, de renunciat.* Sic Felin. *cap. insinuatum, de simon. in* 6. quia (vt ait Butrio *cap. nisi cum pridem, de renunciat. num.*8.) quoties aliquis verè caret titulo, habet tamen colorem tenendi, vt quia defectus est occultus, debet in manibus superioris renunciare; quia communiter reputatur verus titulus. Et quòd sit necessaria mentio coloratae possessionis alterius, vide Menoch. *lib.*2. *de arbitr. centuria* 3. *casu* 201. *à num.*139. 2

Secunda conclusio. Talis simoniacus tenetur restituere omnes fructus beneficij. Patet ex *Extrauag.*2.*de simon.* vbi id expressè definitur, & constat, si enim non acquirit titulum beneficij: ergo nec ius ad fructus: ergo tenetur omnes fructus restituere. Et tenent omnes Doctores citandi. 3

Nota primò, quòd non tantùm tenetur restituere fructus perceptos, sed etiam fructus, qui percipi potuerunt à possessore diligenti: sic enim tenentur restituere possessores malae fidei, qualis est iste. Sic D. Thom. 2. 2. *quaest.*100. *art.*6. *ad* 3. Syluest. Rosel. Angel. D. Anton. *vbi suprà*, Sotus *lib.*9.*de iust. quaest.*8.*ad* 3. 4

Hoc tamen intelligendū est, quando legitimus possessor 5

possessor eos erat percepturus. nam si, v.g. decem percipi potuerunt, & simoniacus tantùm percepit octo, & possessor iustus tantùm octo, siue casu, siue sua negligentia esset percepturus, tantùm octo tenebitur restituere; quia in his octo tantùm damnificauit: nisi hic simoniacus plures fructus perceperit; tunc enim, licèt iustus possessor non esset tot percepturus, tenetur omnes restituere, quia sunt fructus ex re aliena percepti. Sic Nauarra *lib. 2. de restit. cap. 2. num.* 418.

6 Secundò nota, quòd omnes fructus sunt restituendi, deductis expensis factis causa fructuum. Sic D.Thom. Sotus, Nauar. D.Anton. Syluest. *ibid.* & omnes.

7 Hinc fit deducendam esse iustam mercedem laboris in fructibus colligendis, & in cura, & administratione, quia possessor malæ fidei etiam recuperat iustam mercedem laboris: vt notat Couar. *lib. 1. var. cap. 3. num.* 3. Metina *C. de restit. q. 6. propositione* 1.

8 Secundò fit, quòd si soluebat pensionem, debet detrahi quod soluebat: & si illam redimit, debet extrahi, quod insumptum fuit in redemptione illius, quia omnia hæc cedunt in vtilitatem iustam possessoris beneficij legitimi. Sic nonnulli docti iuniores.

9 At graue dubium est, an sit deducendum ex fructibus salarium, quod debebatur ministro ratione ministerij, quod hic simoniacus exhibuit in beneficio. Quidam enim id negant; dicunt enim quòd quoties ob delictum arcetur quis à ministerio, vt si ob illud fiat excommunicatus, vel irregularis, perdit fructus tali ministerio debitos; quia ob tale ministerium potius pœnam, quàm præmium meretur. Sic Couar. 4. *decret. 2. part. cap. 6. §. 8. num. 7. fine.* Et Rebuff. *praxi benef. tit. de simon. in resign. 11. num.* 15. & videtur tenere Nauar. *lib. 5. consil. tit. de simon. cons. 55. in antiquis.*

10 At verius est id esse deducendum ex fructibus. Ratio, quia licet ipse peccarit in tali administratione, & seruitio, & iustè à iudice in foro externo ob hoc puniretur maiori pœna; at certum est illud ministerium fuisse in vtilitatem Ecclesiæ, cùm verè ministrarit, veraque Sacramenta contulerit. Et confirmatur, quia id consumendum erat in ministro, qui seruiret; & quia etiam possessori malæ fidei datur iusta laboris merces, vt dixi. Sic colligitur claré ex D.Thoma 2.2. *quæst.* 100. *art. 6. ad* 4. Syluestro, Soto, D.Anton. dicunt enim deducendos esse fructus consumptos in seruitium, & Ecclesiæ vtilitatem. Et tenet Henriquez *lib. 13. de excommun. cap. 14. num. 3. fine, & cap. 3. num.* 3.

11 An verò si sit pauper possit sibi retinere, dicam *infrà dub.* 119.

12 Nota, quòd excommunicati, & suspensi casu, quo tenentur restituere fructus, possunt deducere omnes expensas dictas; quia est eadem ratio.

Dvbivm CXVI.

An quando quis ignorauit simoniam, quia scilicet ipso ignorante alius dedit pretium, vt sibi conferretur beneficium, teneatur beneficium resignare, & fructus restituere.

1 HAc in re certum est quòd, siue dicamus collationem fuisse validam, siue non fuisse, vbi primùm hic sciuerit simoniam fuisse commissam in sua promotione, tenetur statim beneficium resignare. Patet ex *cap. ex insinuatione, de simon.* vbi de simoniace ignoranter promoto ad beneficium dicitur: Ratione talis promotionis, nil audeas in ipsa Ecclesia vendicare; *& cap. penult. de elect.* vbi dicitur posse Episcopum cum simoniaco ignoranter dispensare, vt retineat beneficium, si est simplex: ergo ante dispensationem nequit retinere; *& cap. de regularibus, de simon.* vbi de eisdem promotis ignoranter dicitur, cogat eos ad renunciandum; & *cap. sicut tuis, de simon.* sic dicitur, secundùm sacrorum Canonum instituta etiam paruuli, qui cupiditate parentum Ecclesias per pecunias sunt adepti, eas dimittere tenentur. Sic tenet D. Thomas 2.2. *quæst.* 100. *art. 6. ad* 3. Aragon *eo art. 6. fol.* 1131. D. Anton. 2. *part. tit. 1. cap. 5. §.* 11. Nauar. *in omnibus summis cap. 25. num. 113. & lib. 5. consil. tit. de simon. in antiquis consil. 60. & 61. num. 1. in nouis consil. 45. num. 2. & consil. 95. consil. 97. num.* 1. dicens esse certum apud omnes, Syluest. *verb. simonia, quæst. 13. dicto* 8. Rosel. *simonia 6. num.* 3. Angel. *simonia 7. num.* 3. Panorm. *cap. ex insinuatione, num. 2. & cap. tanta, fine, de simon.* Tabien. *verb. simonia, q. 9. lex 17. tit. 17. part.* 1. Felin. *cap. insinuatum, de simon. num.* 6. Butrio *dicto cap. ex insinuatione, n.* 1. Nauarr. *lib. 2. de restitut. cap. 2. num.* 432. Henriquez *lib. 13. de excommun. cap. 37. num.* 5. Ludou. Lopez 1. *part. instruct. noui cap. 304. fol.* 943. Manuel 2. *tomo summa, cap. 66. num.* 3. Rebuffus *de pacif. possess. num.* 198. *vers. Etiam cum simonia.* Palud. 4. *dist. 25. quæst. 5. n.* 8. Couar. *regula, peccatum. part. §. 8. num. 8. vers. Quòd si contendas,* vbi addit, quòd licèt teneamus ab initio fuisse validam collationem, & reuocandam in pœnam delicti, adhuc dicendum est, quòd vbi habet scientiam simoniæ, tenetur dimittere beneficium; & sic Nauar. & Felin. qui, vt statim dicemus, tenent collationem fuisse validam, fatentur (vt eos citaui) teneri habita scientia statim dimittere. Hinc

Infertur primò, quòd hæc incapacitas ad retinendum beneficium, non est pœna: non enim esset æquum, vt ob delictum alterius, qui non est in culpa, puniretur: sed est incapacitas quædam ad retinendum beneficium simoniacè collatum ignoranter in odium simoniæ, vt irregularitas in iudice. Sic Nauarra *eo cap. 2. num.* 432. Aragon *d. art. 6, fol.* 1135. 2

Secundò infertur, quòd si habita scientia non restituar, ex tunc est possessor beneficij mala fide, siquidem illud restituere, seu renunciare tenebatur; quare ex tunc est certum teneri restituere fructus, quos perceperit eo modo, quo *dubio præcedenti* dixi teneri possessorem malæ fidei. Sic Couar. Syluest. D.Anton. Angel. *ibi*, Nauar. dicens esse certum, *lib. 5. consil. tit. de simon. in antiquis consil. 61. num. 15. in nouis cons. 97. num.* 15. 3

Limita tamen quæ dicta sunt, scilicet simoniacè ignoranter recipientem beneficium teneri habita scientia illud resignare, & fructus restituere, primò nisi constet eos, qui dederunt pecunias, dedisse malitiosè animo nocendi ei, qui eligendus erat ad beneficium; tunc enim talis simonia eo ignorante commissa non nocet ei: & sic non tenetur resignare beneficium. Sic habetur expressè *cap. nobis, de simon.* & tenent D. Thomas, Sotus, Ludou. Lopez, Aragon *fol.* 1131. citati, Henriquez *lib. 13. de excommun. cap. 39. num.* 5. Manuel 2. *tomo summa, cap. 59. num.* 4. 4

Secundò

5 Secundò limita, nisi recipiens beneficium omnino contradixit collationi pretij: tunc enim non nocet ei collatio pretij, se ignotante, facta. Hoe est contra Rayn. Vincent. Host. quos refert, & sequitur Sylueſt. *verbo, simonia, quæſt.* 13. *dicto* 1. Sed hæc limitatio habetur *c. sicut tuis, de simon.* & eam tenent D. Thom. Sotus, Aragon, Manuel, & Henriquez *ibi*, Nauarrus summa Lat. *cap.* 25. *num.* 113. & nonnulli docti recentiores.

6 Nota, quòd aliqui sublimitant hanc limitationem, nisi postea ratam habeat simoniam commissam soluendo pretium promissum, vel solutum se contradicente; tunc enim noo obstante contradictione priùs facta tenebitur tesignare beneficium. Probant *ex cap. sicut tuis, de simon.* vbi dicitur non nocere simoniacè ignorāter electo, quando ipse expreſsè contradixit; & redditur hæc ratio: quoniam ex eo quòd contra prohibitionem tuam, à qua postmodum non recessisti, aliquis te penitus ignorante promisit pecunias, & soluit, præsertim cùm hic nulla tibi sit consanguinitate coniunctus, nihil debet tibi ad pœnam, vel culpam imputari, nisi postea concesseris, pecuniam soluendo promissam, vel reddendo solutam. Hæc *ibi.* Sic tenent D. Thom. *d. quæſt.* 100. *art.* 6. *ad* 3. Manuel 2. *tomo summa, cap.* 59. *num.* 4. Glossa *cap. nobis, de simon, verſ. tamen.* Sylueſt. *verbo simonia, q.* 13. *dicto* 1. *& quæſt.* 8. *dicto* 5. faciunt Doctores, quos refert *dub.* 120. *notab.* 2.

7 At satis probabile est non teneri resignare beneficium, quando expreſsè contradixit, licèt post obtentum beneficium soluerit pecuniam promissam, vel reddiderit solutam. Probatur, quia pœnæ sunt restringendæ; at hic reuera contradixit simoniæ, quod est id, quod requirit *cap. sicut tuis, de simon.* ne incurrat hanc incapacitatem. Et quod addit textus, nihil debet tibi ad pœnam, vel culpam imputari, nisi postea consenseris soluendo, potest optimè explicari, vt respondet Adrianus *vbi infrà*, quòd id refertur ad culpam, ita quòd tunc imputabitur ad culpam: at quòd imputetur ad pœnam, non dicit id clarè textus; cùm ergo sit pœna grauissima, est valde restringenda: & nisi clarissimè constet, non est impooenda. Sic Henriquez *lib.* 13. *de excommun. cap.* 37. *num.* 5. *litera V.* Adrian. *quodlib.* 9. *art.* 3. *litera B.C.* facit, quod dixi *suprà dub.* 104. *num....* ex Nauar. & aliis, quòd hic non incurrit suspensionem, nec alias pœnas simoniæ: immo aliquando noo peccat.

8 Tertiò limita, vt intelligatur collationem esse irritandam, & teneti resignare beneficium quando ipso inscio est commissa simonia, quando (inquam) commissa est, antequam ille haberet ius aliquod in beneficio, vel ad beneficium. nam si committatur postquam habet ius in re, vel ad rem, ipso ignorante, nec consentiente non tenebitur resignare. Ponit exemplum Sylueſt. vt post electionem Petri alius daret, eo ignorante, pretium pro eius confirmatione, vel consecratione. Sic Nauar. *in omnibus summis cap.* 25. *n.* 113. Sylueſt. *verbo simonia. quæſt.* 13. *dicto* 1. Henriquez *lib.* 13. *de excommun. cap.* 37. *num.* 5.

9 Quartò limita, quòd teneatur resignare beneficium, quando illa simonia eo ignorante commissa fuit verè causa electionis, seu collationis beneficij: secus si non fuit causa, quia, vel data est pecunia vni ex electoribus, absque cuius suffragio teneret electio; quia dempto illo maior pars elegit: vel si data est omnibus electoribus, verè absque receptione illa pecuniæ erant hunc electuri. Hæc est contra Glossam *cap. nobis, verſ. interueniente, de simon.* & *ibi* Ioan. Andr. Felin. *in fine*, Rebuff. *in concord. rubr. de elect. verbo & simoniacis, circa initium*, dicentes etiam in hoc casu teneri resignare: quod idem alij tenent, quando pecunia data est ipsi electori, vel collatori; secus quando cuidam tertio, vt intercederet. Hi sunt Hostiens. *cap. tanta, de simon.* & *ibi* Innoc. *num.* 2. Anchar. *cap. nobis, de simon n.* 5. & *ibi* Panorm. *n.* 5. Anton. *ibi n.* 7. Sed nostra limitatio est vera, & colligitur ex *d. cap. nobis*, vt *ibi* ponderat Glossa, *verſ. interuenienti*; & eam tenet Nauar. *in omnibus summis, cap.* 25. *num.* 113. Manuel 2. *tomo summæ, cap.* 59. *num.* 6. Ludou. Lopez 1. *part. instruct. noui, cap.* 256. *fine.* Henriquez *lib.* 13. *de excommun. cap.* 37. *num.* 5. Adrian. *quodlib.* 9. *art.* 3. *paulo post principium, lit. B.*

10 Circa hanc limitationem nota primò, quod Nauar. & Ludou. Lopez dicunt, quòd si electores non fuerunt moti principaliter ob illam pecuniam, non tenetur alter resignare beneficium. Sed credo quòd si moti sunt ob pecuniam, licèt non principaliter, & forsan etiam aliàs illum eligerent, at reuera etiam ob pecunias moti sunt, tenetur resignare; quia tunc verè datum est simoniacè beneficium: sicut de consulente furtum, vel homicidium, &c. dicunt Doctores teneri de consilio, quando ob consilium alius animosior factus est, licèt absque consilio esset perpetraturus.

11 Secundò nota, quòd Panorm. *eo c. nobis, de simon. num.* 5. & Innoc. *cap. tanta, eodem tit.* dicunt, quòd si ipsemet ordinandus, vel ad beneficium electus, dedisset pecunias pro ordine, vel electione, semper incurreret pœnas simoniæ, licèt datio illa pecuniæ non esset causa, nec ad id moueret. Sed contrarium & bene tenet Adrian. *proximè citatus*, vt dixi etiam *suprà dub.* 26. quia reuera non fuit illa simonia ex vtraque parte consummata, cùm pecunia nullo pacto fuerit causa ordinis, vel collationis.

12 Tertiò nota quod Henriquez *eo cap.* 37. *num.* 5. dicit, quòd in foro conscientiæ statur dicto recipientis pecuniam pro electione, si asserat ob eam non motum fuisse; & *litera A. in commento* dicit quòd quando non ipsi electori, sed cuidam tertio data est pecunia, vt intercederet cum electore, in vtroque foro stabitur dicto electoris asserentis se ea intercessione non motum fuisse, quia non fuit particeps criminis. Et hoc secundum fatetur Panorm. *cap. nobis, de simon. num.* 5. Sed in primo casu dicit non credi ipsi electori, quia est particeps criminis: & hoc idem Felin. *ibi fine*, & Ioan. Andr. *ibi.* Sed credo quòd si aliàs esset vir timoratus, & fide dignus, credendum est illi in foro conscientiæ, licèt non in foro externo.

13 Graue autem dubium est in hac re, an collatio beneficij, præsentatio, seu electio facta per simoniam ab alio commissam, eo ignorante, sit valida, ita, vt sic recipiens beneficium acquirat verum illius titulum.

Duplex est sententia.

14 Prima ait non esse validam. Probatur, quia *cap. nobis, de simon.* dicitur, hanc collationem esse penitus reprobandam, & dictio, *penitus*, significat nullitatem ipso iure, vt docet Corsetus *in singularibus suis, verb. penitus*, & colligitur ex Glossa *l. si qui Aduocatorum, C. de postul. verſ. arceantur*; dicit enim ille

ille textus, *penitus arctantur*, & Glossa dicit, *ipso iure*; & *Extrauag*. 2. *de simon*. vbi dicitur, omnem electionem, collationem, &c. simoniacè factam esse ipso iure nullam: at hæc est simoniacè facta. Sic tenent Panorm. *cap. penult. de elect. num*. 2. Henriquez *lib*. 14. *de irregul. cap*. 6. *num*. 7. *in commento litera O*. & *lib*. 13. *de excomm. cap*. 37. *num*. 5. Nauar. *lib*. 2. *de restit. cap*. 2. *num*. 429. Cassiodorus *decis*. 3. *de sequestratione possess*. Couat. relatè disputata *reg. peccatum* 2. *part*. §. 8. *num*. 8. *vers. Quod si contendas*, & *vers. sed iuxta*, dicit textus significantes hanc collationem rescindendam fore referendos esse ad reuocationem facti, quæ potius est quædam declaratio facti, quàm reuocatio iuris, id est, iudex declaret ab initio nullam fuisse. Idem colligitur ex Doctoribus statim citandis, qui asserunt hunc teneri restituere fructus extantes perceptos durante illa bona fide. nam si collatio valida fuisset, non teneretur illos restituere, vt mox dicemus: & hæc sententia est valde probabilis.

15 Secunda sententia probabilior ait collationem esse validam, & sic verum acquirere titulum sic prouisum, licèt (vt dixi) teneatur, cùm sciuerit simoniam, renunciare. Probatur, quia nullus est textus expressè irritans collationem, & *cap. nobis, de simon*. dicit irritandam, & *cap. de regularibus, eod. tit*. tantùm dicitur Episcopo, vt cogat eos ad renunciandum, & *extrauagans* 2. *de simon*. expressè loquitur contra simoniacè obtinentem beneficium: at hic non fuit simoniacus. Sic tenent Felin. *cap. insinuatum, de simon. num*. 6. Nauar. *lib*. 5. *consil. tit. de simon in antiquis, consil*. 60. *in nouis, consil*. 95. Ludou. Gomez *reg. de triennali, quæst*. 12. §. & *ista, in medio*, licèt in principio videatur sentire oppositum; & dicit sic decidisse Rotam, & Conar. in hanc valde inclinat *reg. peccatum* 2. *part*. §. 8. *num*. 7. & licèt *num*. 8. teneat contrariam, tamen vocat eam veriorem, quasi hanc relinquens vt probabilem.

16 Limita hanc sententiam, vt intelligatur quando beneficium vacauit per obitum alicuius. nam si vacauit per renunciationem simoniacam illius, qui pecunias recepit ad hoc, vt resignaret, collatio illius beneficij facta ignoranti non est valida; quia talis renunciatio non fuit valida, nec transtulit titulum à resignante, vt dicemus *infrà dub*. 118. Sic Ludou. Gomez *ibi*, Nauar. *lib*. 5. *consil. tit. de simon. in nouis, consil*. 21.

17 Ex solutione huius infertur solutio alterius dubij, nempe an recipiens beneficium per simoniam ab alio, se ignorante, commissam, teneatur, quando simoniæ conscius fuerit, restituere fructus bona fide perceptos vsque tunc.

Duplex est sententia.

18 Prima dicit teneri restituere fructus tunc extantes, non autem bona fide consumptos; quia est possessor bonæ fidei. Sic D. Thomas 2. 2. *quæst*. 100. *art*. 6 *ad* 3. Aragon *eodem art*. 6. *fol*. 135. D. Anton. 2. *part. tit*. 1. *cap*. 5. §. 21. Syluest. *verbo, simonia*, q. 13. *dicto* 8. Rosel. *simonia*. 6. *num*. 3. Victoria *relect. de simonia*, 2 *part. num*. 8. Manuel 2 *tomo summæ, cap*. 66. *num*. 3. Sotus *lib*. 9. *de iust. quæst*. 8. *art*. 2. *ad* 3. Angel. *simonia* 7. *num*. 3. & hoc tenentur etiam dicere asserentes collationem non fuisse validam, vt dicemus statim ex Nauarra, & Couattuuia *loco citando*.

19 Nota, quòd in quantum dicunt D. Thom. & Doctores citati non teneri restituere fructus bona fide consumptos, intelligendi sunt, nisi in quantum ex eis talis beneficiarius est factus locupletior: & patet ex ratione, quam assignant, nempe quia est possessor bonæ fidei. Sic Sotus, Angel. *ibi*.

Hinc infertur posse hunc ex eis fructibus consumptis deducere expensas, quas fecit in Bullis beneficij, vel in lite, si qua circa illud mota est; quia hæ expensæ factæ sunt ratione beneficij, & bona fide illud possidebat. Sic docti iuniores. 20

Nota etiam, quòd si triennio bona fide fuit, præscribit fructus beneficij ante illud triennium perceptos, & sic non tenebitur eos restituere, vt habes *suprà hoc* 2. *lib. cap*. 1. *dub*. 21. *fine, de accept person*. immo ipsum beneficium præscribet triennio, vt *ibi* habes. 21

Secunda sententia probabilior ait nullo modo teneri restituere fructus perceptos ante scientiam simoniæ, licèt tunc extent. Hæc sequitur manifestè ex sententia, quam tenuimus, scilicet talem collationem fuisse validam: & ita Doctores illius tenentur hoc dicere (vt aduertunt Conarr. *reg. peccatum* 2. *part*. §. 8. *num*. 8. *vers. sed iuxta*. Nauar. *lib*. 2. *de restit. cap*. 2. *num*. 430.) Et ratio est, quia sunt percepti eo tempore, quo quis verum beneficij titulum, & bonam fidem habuit. Hanc tenet Nauar. *lib*. 5. *consil. tit. de simon. in antiquis, consil*. 30. & 61. *num*. 7. & 15. *in nouis, consil*. 97. *num*. 7. & 15. & *consil*. 71. *num*. 3. & *consil*. 73. *fine*. 22

Nota tamen, quòd prior sententia habebit locum, quando per renunciationem simoniacam alicuius ipso recipiente ignorante habuit beneficium, quia in hoc casu, vt dixi *num*. 16. non valuit collatio huic facta. 23

Dvbivm CXVII.

An mediator simoniæ, per quam quis obtinet beneficium ignoranter, vel sciens simoniam, teneatur restituere fructus beneficij, si ipse beneficiarius non restituit, & cætera quæ beneficiarius tenetur restituere: & ipsum admonere, quando laborat ignorantia simoniæ commissæ; vel quid teneatur facere.

Sit prima conclusio. Quando beneficiarius ipse tenetur restituere fructus beneficij acquisiti, si non restituit, tenetur mediator eos restituere. Ratio, quia fuit causa illius acquisitionis iniustæ. Sic Nauar. *lib*. 5. *consil. tit. de simon. in antiquis, consil*. 15. *num*. 3. & *consil*. 30. *fine*, *in nouis, consil*. 70. *num*. 3. & *consil*. 73. *fine*, & *consil*. 100. 1

Hinc fit, quòd quando est simonia conuentionalis, aut mentalis, vel quando fuit per alium ipso beneficiario ignorante, commissa, dum talis beneficiarius manet in ignorantia, non tenetur fructus restituere. Ratio, quia in his casibus collatio beneficij est valida, nec tenetur ipse beneficiarius fructus restituere. Sic Nauar. *ibi in antiquis, illo consil*. 30. *fine*, *in nouis, eo consil*. 73. *fine*. 2

Secunda conclusio. Quando alter est in bona fide, nec est certum, quòd simonia sit talis, quæ obliget aduenientе scientia ad resignandum beneficium, non tenetur illum admonere. Ratio, quia est in bona fide, & non est certum teneri restituere; 3

restituere: & hîc non tam agitur de damno vitando, quàm de lucro capiando, siquidem non aufertur id, quod est alicuius, sed impeditur lucrum Ecclesiæ, cui illi fructus restituendi erant; cuius rei scientia non tam cogit admonere, quàm cogeret scientia vitandi damnum rei iam quæsitæ. Sic Nauarr. *eod. tit. in antiquis, consil. 46. num. 1. 2. 3. in nouis, consil. 37. num. 4. 5. 6.*

4 Tertia conclusio. Quando esset clarum, quòd habita scientia simoniæ teneretur dimittere beneficium, & spes valde probabilis, quòd dimittet, & mediator potest absque suæ famæ dispendio ipsum monere, tenetur ad id; secus, si hæc non concurrant. Patet prima pars, quia fuit causa illius damni retentionis beneficij, quod alter sciens simoniam tenetur dimittere, & est in damnum Ecclesiæ, cuius beneficium, & fructus retinentur: & quando est in damnum tertij, Doctores communiter dicunt etiam Confessorem teneri admonere. Patet secunda pars; quia aliàs esset omnino vana admonitio, si non est spes, quòd proficiet: nec tenetur cum graui famæ periculo bona temporalia restituere; iuxta communem: & in casu credo esse verum, quod dicit P. Doctor Toletus, scilicet quòd tenetur admonere talem ignorantem.

Dubium CXVIII.

Cui sit restituendum beneficium simoniacè acquisitum.

1 HAc in re certum est, quòd quando beneficium vacans confertur alicui simoniacè, & sic non acquirit titulum illius, tenetur illud resignare in manibus legitimi superioris, quia nullus habet tunc ius ad illud beneficium; titulus enim simoniacus est nullus, & antea nullus erat legitimus possessor, sed vacabat; & in hoc casu loquuntur Syluest. *beneficium, 3. quæst. 20.* Tabien. *beneficium, 3. quæst. 3.* Angel. *verb. beneficium, num. 44.* Victoria *relect. simon. 2. p. num. 6.* licèt enim non explicent hoc, sed absolutè dicant recipientem beneficium iniustè teneri illud resignare in manibus superioris: at non loquuntur in casu, quo quis erat legitimus beneficij possessor, qui simoniacè renunciauit.

2 At tota difficultas est, quando beneficium non erat vacans, sed aliquis simoniacè illud resignauit, v.g. accepto pretio, an tale beneficium sit reddendum illi, qui resignauit.

3 Quidam dicunt nullo modo esse reddendum priori possessori, sed in manibus superioris resignandum.

Probatur primò, quia dum Prælatus secundùm suam æstimationem Petro contulit, abstulit simpliciter à Paulo; quare neuter eius dominus est: non Paulus, quia illi est ademptum: non Petrus, quia per simoniam factus est inhabilis ad illud acquirendum.

Secundò probatur, quia si quis renunciet beneficio per simoniam tantùm conuentionalem in Paulum, non dubium est, quin valeat resignatio, & beneficium legitimè possideat Paulus, antequam soluat pretium, & sic fiat realis; quia, vt *suprà dub. 106.* dixi, hæc simonia non subiacet pœnis: ergo per hoc quòd soluat Paulus pretium, & sic fiat simonia realis, non redit beneficium ad priorem possessorem, qui resignauit; nulla enim est noua collatio facta priori possessori, absque qua beneficium obtineri nequit, *cap. 1. de reg. iuris, in 6.* Hanc tenent Sotus *lib. 9. de iustit. quæst. 8. art. 1. corpore, fine, versic. de restitutione autem.* Metina *lib. 1. summa, cap. 14. §. 21. fol. 129. pag. 1.* Ludouic. Lopez *1. p. inst. noui cap. 307. fol. 971. pag. 1. versic. sextò dicitur.* Rebuff. *praxi benefic. tit. de simon. in resignat. num. 10.* vbi addit talem resignationem valere in resignantis præiudicium, etiamsi clausula apponatur, *non aliter, nec aliàs*; & sic non posse redire ad suum beneficium, quod ex sua simonia amisit. Et quòd valeat in præiudicium renunciantis, tenet Tiraquell. alios referens, *de retractu lignager, §. 26. glossa 2. num. 10.*

Secunda tamen sententia multo probabilior ait per talem resignationem simoniacam non vacare beneficium, sed esse omnino nullam, & per consequens verum titulum beneficij manere apud resignantem, & per consequens ipsi reddendum, donec per sententiam illo priuetur. Probatur ex *Extrauagant. 2. de simon.* vbi dicitur quòd electiones, &c. & quæuis aliæ dispositiones simoniacè factæ viribus omnino carent: ergo cùm resignatio simoniaca sit quædam dispositio facta de beneficio, viribus omnino caret; ergo nullius est momenti, & per consequens non facit vacare beneficium, nec aufert titulum à resignante, nec transfert in resignatarium; si enim aliquid horum faceret, non careret omnino viribus. Hanc tenet Capella Tolosana *decis. 438.* Flaminius *lib. 1. de renunciat benef quæst. 3. num. 99.* Pauinus *tract. de potest. Capit. sede vacante, fol. 16.* quem refert, & sequitur Ludouic. Gomez *reg. de triennali, quæst. 12. §. & ista*; dicitque sic esse bis decisum in Rota. Felio. *cap. ad audientiam, el 2. de rescript num. 3. ante versic. Quod autem.* Lambert. *de iurepatron. lib. 2. p. 1. quæst. art. 3. num. 5.* glossa *cap. super hoc, de renunciat. versic. pecunia.* Innocent. *cap. cùm vniuersorum, de rerum permut.* & *ibi* Hostiens. *fine,* Immola *ibi num. 6.* & *ibi* Anchar. *num. 5.* Panorm. *ibi num. 5. & cap. cùm clerici, num. 2. de pactis.* Arcbid. *cap. ordinationes, 1. quæst. 1.* Milius *in repertorio, verbo renunciatio, quæst. 4.* Nauarr. summa Lat. *cap. 23. num. 105.* dicens communem: & summa Lat. noua *cap. 17. num. 108. lib. 5. consil. tit. de simon. in nouis, consil. 36. num. 2. & consil. 68. num. 1. consil. 48. num. 3. & 4. & consil. 21. per totum,* in antiquis verò *consil. 6. num. 4. & consil. 14. num. 3.* Ludouic. Lopez *1. p. instruct. noui, cap. 159. initio.* Bald. *cap. penult. de elect. fine.* Fauet Couarr. *1. variar. cap. 5. num. 3. fine,* vbi dicit renunciantem beneficio simoniacè esse priuandum beneficio: non ergo sentit ipso iure amittere.

Immo & renunciatio beneficij simoniacè simonia confidentiali, non est valida, & per consequens per illam non vacat beneficium; quia Pius Quintus in suo motu proprio omnes dispositiones huiusmodi annullat. Sic Nauarr. summa Lat. *cap. 17. num. 108.* Ludouic. Lopez *1. p. instruct. noui, cap. 159. fine.* 5

An verò quando alicui ignoranti simoniam confertur beneficium per resignationem simoniacam, valeat collatio, dixi *dub. 116.* 6

Nota primò, quòd vt hæc resignatio simoniaca non valeat, & sic per illam non vacet beneficium, nec transferatur in alterum, oportet quòd sit simonia realis, id est, completa ab vtraque parte 7

& sic Nauarr. *lib. 5. consil. tit. de simon. in nouis, consil. 36. num. 2.* expressè limitat de simonia reali: & patet etiam, quia hoc probat Nauarr. *in omnibus locis per Extrauag. 2. de sentent. excommunicat.* quam ex ipso Nauarr. & aliis probaui *suprà dub. 106.* tantùm comprehendere simoniam realem vtrinque completam, & aliam simoniam nullis subiacere pœnis: excipe (vt *ibi* excepi) simoniam confidentialem, in qua satis est esse ex altera parte completam. Et ad argumentum secundum positum pro prima sententia, dico quòd illa resignatio, & collatio facta per superiorem est conditionalis, & habet in se tacitam conditionem, vt (in quam) valeat, nisi completa fuerit simonia: & vbi completur, retrotrahitur ad priorem statum; vt dixi *eodem dub. 106.* vbi respondi ad obiectionem, quæ contra hoc poterit fieri.

8 Secundò nota, quòd si defectus prioris resignationis sit occultus, cùm hic possidens habeat titulum coloratum, debet renunciare in manibus superioris, vt detur priori resignanti, vt dixi in simili *suprà dub. 115. num. 2.* alias eùm non constet de titulo resignantis, sed potiùs de ipsa resignatione in foro externo, non admittetur vt beneficiarius, & si possidens obierit, reputabitur vacans, &c.

9 Ex dictis infertur, quòd possidens id beneficium per renunciationem simoniacam, eùm renunciatio non sit valida, & titulus remaneat apud renunciantem, renunciatarius tenetur ipsi renuncianti restituere fructus; quia fructus beneficij sequuntur dominium, & titulum beneficij, vt latè probat Flaminius *lib. 1. de renunc. benefic. quæst. 6. num. 13.* Et non est textus priuans hunc renunciantem fructibus, sed tantùm obtinentem simoniacè beneficium. Vnde dum dicunt Doctores, & dicemus *dub. sequenti*, fructus simoniacè acquisitos esse restituendos Ecclesiæ, vel pauperibus, loquuntur, quando beneficium vacans simoniacè obtinetur; tunc enim nullus habet titulum illius beneficij: secus quando non vacabat, sed simoniacè resignatur; cùm enim titulus maneat apud resignantem, ipsi debentur fructus. Ex quo etiam fit, quòd si renuncians recepisset pecunias à resignatario pro renunciatione, potest compensare cum fructibus, quos recepit resignatarius; cùm ex pecuniæ ipsi resignatario restituendæ sint. Hæc omnia Nauarr. *lib. 5. consil. tit. de simon in nouis, consil. 48. num. 3. & 4.* & consului circa hoc viros valde doctos Societatis, & responderunt hanc sententiam sibi placuisse.

DVBIVM CXIX.

Cui sint restituendi fructus acquisiti ex beneficio per simoniam obtento.

1 ALiqui censent restituendos esse Cameræ Apostolicæ; quia licèt secundùm ius antiquum cederent Ecclesiæ, cuius est beneficium, vel pauperibus, at stylus Curiæ, qui facit ius, habet, vt Cameræ Apostolicæ cedant. Sic Sotus *lib. 9. de iustit. quæst. 8. artic. 1. ad 4.* & aliqui iuniores.

2 Sed contra hos fortiter vrget, quòd alij Doctores non meminere huius styli, & Nauarr. qui Romæ scripsit, & tandiu ibi habitauit, oppositum dicit, vt videbimus: & summa Lat. *cap. 23. num. 111. vers. Quintò nota*, agens de simonia confidentiali, in qua Pius Quintus reseruauit fructus per illam perceptos, dicit esse casum nonum.

Alij dicunt esse restituendos Ecclesiæ, in qua est illud beneficium; quia in pretio simoniacè recepto ita definitur *cap. de hoc, de simon.* & in vtroque casu eadem videtur ratio, cùm in vtroque Ecclesiæ inferatur iniuria per simoniam in suo beneficio commissam. Sic D. Thom. *2. 2. quæst. 100. art. 6. ad 4.* Syluest. *verbo renunciatio, quæst. 3. dicto 2.* Tabien. *ibi quæst. 7.* Beja *casu 37. fine*; & idem docent generaliter de omni minus canonicè, & inualidè tenente beneficium, Syluest. *beneficium 3. quæst. 20.* Angel. *verbo beneficium, num. 44.* Tabiena *beneficium 3. quæst. 3.* Hostiens. quem refert, ac sequitur Gabriel *4. dist. 15. quæst. 8. art. 2. conclus. 1.* 3

Limitat D. Thomas, nisi Prælatus, & totum Collegium fuerint in culpa; quia tunc authoritate superioris vel alteri Ecclesiæ, vel pauperibus sunt restituendi: secus quando solus Prælatus, vel aliquis de Collegio deliquit; tunc enim Ecclesiæ sunt restituendi, quia delictum Prælati, vel alicuius particularis, non nocet Ecclesiæ. 4

Sit tamen conclusio. Probabilius est restituendos esse eos fructus Ecclesiæ, vel pauperibus, vel futuro successori in eo beneficio, vel posse se cum Papa componere pro iis fructibus. Fundamentum huius est in quantum dicit, quòd potest Ecclesiæ, quod posuimus pro secunda sententia; & *ibi* citati Doctores, quòd possit pauperibus, quia de pretio simoniacè accepto id fatentur multi Doctores, vt dixi *suprà dub. 114.* & tamen hic militat eadem ratio: immo maior ratio est, vt pretium non posset restitui pauperibus, quia cognoscitur dominus, nempe is, qui dedit pretium: & quia est etiam textus expressus, vt tale pretium detur Ecclesiæ, *cap. de hoc, de simonia.* Item quia vbi non est dominus certus alicuius rei iniustè acquisitæ, ea debetur pauperibus; at hic non cognoscitur dominus, nam nullus est legitimus dominus talis beneficij, cùm illud possidens iniustè retineat, & nullus sit alius proprietarius. Item quia non recitantes horas debent restituere fructus Ecclesiæ, vel pauperibus, iuxta motum proprium Pij Quinti. Item parochi non residentes tenentur Ecclesiæ, vel pauperibus restituere, iuxta Trident. *sess. 23. cap. 1. de reformat.* Cùm ergo etiam in hoc casu fructus beneficij malè acquirantur, videtur eos similiter posse Ecclesiæ, vel pauperibus restitui. Quòd possint restitui futuro successori, quia fructus beneficij vacantis reseruantur futuro successori, vt habetur expressè *cap. cùm vos, de offic. ordin. in fine, Clementin. statutum, de elect. cap. quia sæpè, de elect. in 6. cap. præsenti, de offic. ordin. in 6.* & docent *lex 11. titul. 15. part. 1.* Syluester *beneficium 5. initio*, Angelus *verbo beneficium, num. 40.* Armilla *ibi, num. 51.* vel, vt habetur in dictis textibus, & docent Doctores citati, possunt in vtilitatem Ecclesiæ expendi. Quòd possit fieri compositio cum Papa, quia hæc restitutio fructuum est de iure Ecclesiastico, in quo potest Papa dispensare. Item quia cùm non sit persona certa, cui debentur, sed incertis pauperibus sint restituendi, potest Pontifex compositionem facere, sicut facit de aliis bonis incerti domini. Quod si arguas quomodo potest Pontifex 5

facere

facere compositionem, cùm tale beneficium vacans vere sit, & fructus beneficij vacantis, iuxta textus citatos, debentur certæ personæ, scilicet futuro successori, vel Ecclesiæ, in qua est beneficium. Responder Nauarr. *de spolys*, §.12. *num*.3. quòd illi texius loquuntur, quando beneficium vacat de iure, & de facto, non autem quando vacat de iure, sed non de facto, vt in casu præsenti, quia tunc licèt nemo sit legitimus administrator ob defectum tituli canonici, quo legitima administratio conceditur, est tamen qualis qualis, & putatinus administrator fructuum, & ita non pertinent tam pleno iure ad futurum successorem, quàm fructus beneficij omnino vacantis; quare in his nun cadit compositio cum Camera Apostolica, at in illis cadit ante, quàm Ecclesiæ, vel futuro successori tradantur. Hanc conclusionem tenet Nauarr. super *Extrauag. Gregor. XIII. de datis, & promissis pro iust vel grat. num*.41. aliàs *n*.45. *fine*. Et quòd generaliter quoties beneficium vacat de iure, licèt non de facto, quia scilicet excommunicatus irregularis, vel simoniacè, vel aliàs inhabilis acceptauit beneficium, & sic non acquisiuit titulum, quòd possit fructus restituere futuro successori, vel conuertere in vtilitatem Ecclesiæ, vel componere se cum Camera Apostolica, docet Nauarr. *tract. de spolys*, §.12. *num*. 4. & expressè etiam in simoniaco *lib*. 5. *consil. tit. de simonia, in antiquis, consil*. 62. *fine*, & 46. *num*. 2. *in nouis, consil*. 70. *num*. 4. & *consil*. 72. & 73. & quòd possit etiam fieri pauperibus hæc restitutio, docet etiam idem Nauarr. *lib*. 5. *consil. tit. de simon. in antiquis, consil*. 18. *num*. 4. *in nouis, consil*. 82. *num*. 4. Et quòd possit fieri Ecclesiæ, vel pauperibus, tenet etiam Victoria *relect. de simon*. 2. *p. num*. 6. *fine*.

6 Nota quòd Nauarr. *illo tract de spolys*, §.12. *n*.4. vbi dicit posse conuertere in vtilitatem Ecclesiæ, addit, vel beneficij: & dicit doctrinam positam esse veram, siue ab initio titulus beneficij fuerit nullus, siue postea beneficiarius illum amiserit, vt per negligentiam ordines sacros assumendi, iuxta *cap. licèt canon. de elect. in* 6. vel incompatibilitatem beneficiorum, iuxta *cap. de multa, de prebend*. vel alias causas, seu statuta; fructus enim sunt restituendi Ecclesiæ, vel futuro successori, vel Cameræ Apostolicæ, componendu se cum ea: tu adde iuxta dicta, vel pauperibus.

7 Secundò nota, quòd licèt quando quis existens excommunicatus, vel suspensus, vel irregularis recepit beneficium, restitutio fructuum possit fieri futuro successori, at quando habet legitimum beneficij titulum, & fructus amittit, vel ob excommunicationem, suspensionem, &c. non potest fieri restitutiò futuro successori, cùm beneficium nullo modo vacet: sed debet fieri Ecclesiæ, in qua est beneficium, vel pauperibus, vel debet obtineri compositio à Papa: vt de non recitante, & non residente dixi, & in conclusione posita reddidi rationem, & in secunda sententia posita retuli Doctores asserentes faciendam Ecclesiæ. Sic quidam docti iuniores.

8 Tertiò nota, quòd quando fit compositio cum Pontifice de fructibus malè perceptis, non opus est fieri compositionem, nec facere mentionem de parte fructuum, quam potest deducere, qui tenetur fructus restituere, iuxta dicta *suprà dub*. 115. quia tantùm debet fieri compositio de fructibus, qui restituendi sunt; at ea pars non est restituenda. Sic prædicti iuniores.

Quartò nota, quòd licèt expressio valoris beneficij secundùm taxam Cancellariæ sat sit, vt prouisio beneficij valeat, vt docet Felin. *cap. ad aures, conclus*. 11. & 16. *de rescript*. at ad faciendum compositionem de fructibus malè perceptis non sat est, si reuera plures ea taxa malè percepit. Sic Nauarr. *lib*. 5. *consil. tit. de simon. in antiquis, consil*. 73. *in nouis est in fine totius quinti libri*. 9

Quintò nota, quòd si restitutio fructuum fuerit quantitatis notabilis, satisfaciet assignando per instrumentum publicum annuos redditus pauperibus perpetuò distribuendos; quia hoc non est differri restitutionem, sed statim fieri: & patet ex dictis *suprà dub*. 49. vbi diximus posse ex his bonis fundari capellam. Sic docti recentiores. 10

Ex dictis infertur primò, quòd si prouisus de beneficio simoniacè, vel quouis modo inualidè, obtinuerit reualidationem tituli ab eo, qui potest, poterit absque alia dispensatione retinere fructus simoniacè, vel aliter absque vero titulo beneficij perceptos. Patet, quia poterat eos restituere primo successori legitimo in beneficio, & ipse est primus, qui legitimè succedit in eo. Sic Nauarr. *lib*. 5. *consil tit. de simon. in nouis, consil*. 99. *num*. 10. & *tract. de spolys*, §.12. *num* 4. Speculator 1. *part. tit. de dispensat*. §. *dicendum restat, de dispensatione super pluralitate beneficiorum, num*. 22. Enriquez *lib*. 13. *de excommunicat. cap*. 14. *num*. 3. & *cap*. 3. *num*. 3. faciunt Syluest. *beneficium* 5. *initio*, Lambertin. *de iurepatronat. lib*. 2. *part*. 1. *art*. 7. *num*. 2. & Nauarr. *lib*. 5. *consil. in antiquis, tit. de simon. consil*. 15. vbi dicunt fructus beneficij vacantis de iure (addit Nauarr. licèt non de facto vacet) pertinere ad futurum successorem, & Lambert. dicit esse Innoc. & omnium, siue nemo possideat, siue quis mala fide possideat. 11

Maximè tamen aduertendum est, quòd iniustus possessor beneficij non tantùm tenetur facere mentionem de iniusta beneficij detentione, sed etiam de fructibus perceptis, alioquin impetratio erit subreptitia; quia fructus percepisse reddit eum magis inhabilem. Sic Nicolaus Milius, Ioan. Andr. Hostiens. quos refert, & sequitur Felin. *cap. in nostra, de rescript. num*. 10. *corollar*. 2. Rebuffus *praxi* 3. *part signatura, verb. Nec non & iurispatronatus, num*. 57. 58. Nauarr. *lib*. 3. *consil. tit. de iurepatron. in antiquis, consil*. 8. *num*. 2. Quod limitat Felin. nisi eos conuertisset in vtilitatem Ecclesiæ. Et Calder. *tit. de prabend. consil*. 11. & *tit. de rescript. consil*. 13. limitat, nisi Papa proprio motu reualidaret collationem. Sed hoc reprobat Felinus *ibi* cum Milio, & Lapo; quia licèt tunc non possit allegari defectus obreptionis, at potest allegari defectus intentionis: & facta tali relatione, si facta sit gratia reualidationis tituli cum obligatione ad se componendum in aliqua quantitate cum Camera Apostolica, ad illam tenebitur. Nauarr. *de spolys*, §.12. *num* 4. Si autem ad id non obligetur, licèt Papa non faciat mentionem compositionis fructuum, procedet doctrina posita, vt possit retinere fructus tanquam nouus successor. Mihi etiam videtur, quòd si fructus illos expendit in pauperes, vel ipse cùm sit pauper, in sua sustentatione expendit, 12

non tenetur eorum facere mentionem: sicut non tenetur, vt dixi ex Felino, quando expendit in vtilitatem Ecclesiæ; quia æquè (vt dixi) possunt restitui pauperibus, ac Ecclesiæ: & quia hæc mentio non fit tam ob fructus acceptus, alias esset eam facturus, licèt eos expendisset in Ecclesiæ vtilitatem, quàm ob compositionem cum Camera Apostolica: at in tali compositione non est facienda mentio nisi de fructibus, quos tenetur restituere: at non tenetur, quos in pauperes expendit.

13 Secundò infertur, quòd si alius succedat in beneficio illo per hunc iniuste possessum, potest ille remittere huic restitutionem fructuum. Patet, quia illi erant restituendi. Sic Nauarr. *de spolijs*. § 12. *num*. 3. & super *Extrauagant*. Gregor. XIII. *de datis pro iustitia, vel gratia*, *num*. 42. alias 45.

14 Tertiò infertur, quòd licèt Doctores communiter asserant suspensum à beneficio, quando per ipsum non stat quo minus absoluatur, posse de fructibus beneficij, quos amittit, accipere, si pauper sit, necessaria suæ sustentationi, vt habes *suprà hoc* 2. *lib. cap*. 2. *dub*. 15. *de benefic*. & de excommunicato id quidam negant, alij verò id concedunt, vt habes *suprà*, vbi *de benef. dub*. 11. Et in eo, qui per simoniam obtinuit beneficium, fatentur Syluest. *verbo renunciatio*, *quæst*. 3. *dicto* 2. Armill. *verbo beneficium*, *num*. 57. Angelus *verbo renunciatio*, *fine*, & *ibi* Tabiena *quæst*. 7. Enriquez *lib*. 13. *de excommunicat. cap*. 14. *num*. 2. *in commento litera Q*. posse de fructibus sic iniustè perceptis detrahere fructus strictè necessarios ad suam sustentationem: at de omnibus his dicendum est, quòd si verè sunt pauperes, possunt sibi retinere de fructibus ad sustentationem sui, & suorum, licèt per ipsos stet, quominus absoluantur: & Doctores limitantes quando per ipsos non stat, intelliguntur in foro externo. Probatur, quia (vt dixi) hi fructus sunt restituendi pauperibus: ergo si est pauper, potest sibi applicare, cùm non sit peioris conditionis, quàm alij. Sic Enriquez *lib*. 13. *de excommunicat. cap*. 13. *num*. 4.

15 Tandem omnia dicta, nempe fructus malè perceptus per simoniacum, aut alium iniustum detentorem beneficij esse restituendos futuro successori, vel Ecclesiæ, vel pauperibus, sunt limitanda aliquibus modis.

16 Primò limita, nisi simonia sit confidentialis; quia tunc reseruantur fructus Cameræ Apostolicæ, vt dixi *suprà dub*. 34.

17 Secundò limita, nisi fructus adepti sint ab obtinente beneficium per simoniacam resignationem alterius; quia tunc resignanti sunt restituendi, vt dixi *dub. præcedenti, fine*.

18 Tertiò limita, nisi esset statutum in Ecclesia, vt omnes fructus iniustè percepti restituantur certis operibus piis; illis enim essent restituendi. Sic Nauarr. summa Lat. *cap*. 25. *num*. 123. & *lib*. 3. *consil. in nouis, tit. de celebr. Miss. consil*. 20. *in antiquis, tit. de præbend. consil*. 61. & in his consiliis sic limitat suam doctrinam *tract. de spolijs* §. 12. *num*. 4 quam hic retulimus.

19 Quartò limita, nisi beneficium iniustè obtentum, vt simoniacè, vel ab excommunicato, &c. sit Canonicatus: tunc enim non tantùm distributiones, sed etiam pars fructuum, quam vocant *la grueßa*, debet restitui aliis Canonicis. Ratio est, quia tale beneficium verè vacat: at fructus beneficiorum horum vacantium non reseruantur futuro successori, sed distribuuntur inter alios Canonicos, vt docet Panorm. & communis *cap. relatum, el* 2. *de testam*. vt refert, & sequitur *ibi* Couarr. *n*. 2. id colligens ex illo textu, & Enriquez *lib*. 13. *de sacramento ordinis, cap*. 14. *in commento litera Q*. sic limitat Nauarr. *in omnibus locis cit. limitatione præced.* Et licèt hanc doctrinam reprobauerim *in hoc secundo libr. cap*. 2. *dub*. 63. quando fructus, quos vocant *la grueßa*, non percipiuntur ab iniusto detentore Canonicatus, sed à iusto, at illos perdit, quia post legitimam obtentionem incidit in excommunicationem, vel non recitauit, &c. At est differens ratio, quia in hoc casu non vacat beneficium: & ita non procedit ratio posita.

An verò si huiusmodi Canonicus bona fide assistat choro, lucretur distributiones, habes *suprà hoc* 2. *lib. cap*. 1. *dub*... *num*... *de accept. person.* 20

Vltimò limita, nisi beneficium esset tale, quod secundùm constitutiones fundatoris illo vacante pertinet ad certam personam, v. g. ad consanguineum proximiorem: tunc enim qui simoniacè, vel alio titulo inualido retinet tale beneficium, fructus perceptos tenetur restituere illi, qui succedere debebat secundùm constitutiones in illo beneficio; quia illi fit iniuria, non relinquendo illi suum beneficium. Sic aliqui iuniores. 21

Sed ego multum dubito de hac limitatione, si enim hic furtim se ingereret, dicens esse consanguineum proximiorem, cùm non sit vel esset coniugatus, & sic omnino incapax beneficij, manifestum est fecisse iniuriam illi vocato, & sic illi teneri restituere: at in nostro casu cùm hic reuera sit legitimè vocatus ad beneficium, & capax illius, & tantùm deliquit in modo, quia scilicet, vel simoniacè procurauit, vel antequam absolueretur ab excommunicatione, non peccat in ordine ad eum, qui debebat succedere, sed tantùm in ordine ad Ecclesiam, cuius præceptum transgreditur non ingrediens via recta. 22

DVBIVM CXX.

Quis possit dispensare in omnibus pœnis, quas suprà dub. 104. *diximus contrahere simoniacum, & reualidare titulum beneficij.*

CVm in triplici tantùm simonia (vt *suprà* diximus) incurrantur pœnæ, scilicet in simonia in ingressu Religionis, ordine, & beneficio, vt clarè procedamus, seorsum de his agendum est. 1

Primò ergo in simonia in ingressu Religionis quis dispenset, habes *suprà dub*. 104. *propè finem*. 2

Secundò in ordine dupliciter quis contrahit pœnas, scilicet vel quia ordinatur ab Episcopo simoniaco, excommunicato, interdicto, vel irregulari; & tunc quis dispenset, habes *suprà dub*. 104. *num*... 3

Alio modo incurrit pœnas, nempè excommunicationem, & suspensionem, quando simoniacè ordinatur: & de excommunicatione iam dixi *suprà dub*. 104. esse reseruatam Papæ: at potest quis ab illa absolui virtute Cruciatæ semel in vita, & semel in mortis articulo, sicut ab aliis reseruatis. At hodie post motum proprium Sixti Quinti contra malè ordinatos, licèt non statuatur 4

ibi

ibi excommunicatio, at peccatum reseruatur Papæ, ita vt nec per Bullam, nec virtute decreti Trident. *sess. 14. cap. 6. de reformat.* quando est occultum, liceat ab eo absoluere. Vide *suprà dub.* 104. *§. hinc fit.*

5 Similiter ab excommunicatione, quam incurrit simoniacus in beneficio, quam dixi *suprà dub.* 104. reseruari Papæ, potest quis semel absolui in vita, & semel in mortis articulo, virtute *Cruciatæ*, sicut ab aliis reseruatis, vt bene Manuel *in compo-sit. Bulla Cruciat. §. 13. num. 3. & 2. tomo summa cap. 66 fine.*

6 At difficultas est, an possit talis simoniacus absolui ab excommunicatione virtute Bullæ, antequam resignet beneficium, & restituat pretium, & fructus. Aliqui negant, quia Bulla, & quæcumque priuilegia concedunt absolutionem ab excommunicatione, satisfacta parte: at hæc restitutio pertinet ad partis satisfactionem. Sic aliqui iuniores, qui pro se referunt D. Thomam 2. 2. *quæst.* 100. *art. 6. ad 7.* vbi hæc dicit: In aliis casibus potest Episcopus dispensare; ita tamen quòd priùs abrenunciet, quod simoniacè acquisiuit.

7 At dicendum est posse absolui ab excommunicatione ante talem restitutionem, modò proponat restituere. Ratio, quia dum ius commune, & priuilegia petunt præmitti satisfactionem partis, intelliguntur, quando propter iniuriam illatam parti incurritur excommunicatio: at excommunicatio simoniæ non imponitur propter damnum illatum alicui tertio, immo nec est posita excommunicatio eo quòd hic retinet beneficium, vel fructus, hoc enim consequitur ad suum peccatum; sed excommunicatio posita est ob iniuriam illatam rei sacræ, illam emendo, vel vendendo: immo in simonia non fit iniuria tertio, vt bene dicit Sotus *4. de iustit. quæst. 7. art. 1. ad 1.* non enim est contra iustitiam, sed contra Religionem. Nec D. Thomas oppositum dicit, quia loquitur de dispensatione, vt possit iterum ei conferre beneficium; quod idem statim & nos dicemus. Sic tenent alij docti iuniores.

8 De suspensione verò, quam incurrit simoniacus in ordine, distinguendum est: aut enim scienter ordinatur simoniacè, & tunc licèt aliqui (vt refert Butrio *cap. de simoniacè, de simonia, num 5.*) dicant, si est occultum, posse Episcopum dispensare; si verò publicum, solùm Papam: at dicendum est in vtroque casu solum Papam posse. Patet ex *cap. penult. de simonia*, & tenet *ibi* glossa *vers. per sedem.* Panormit. dicens esse omnium, *cap. de simoniacè, eodem titulo.* & *ibi* Butrio *num. 5.* Felinus *ibi num.* 2. Innocent. *ibi num. 1.* & *ibi* Hostiens. Syluest. *verb. suspensio, quæst. 7. dicto 3. lex 16. fine, tit. 17. part. 1.* Sotus *lib. 9. de iustit. quæst. 8. art. 2. conclus. vltima.* Caietanus *2. 2. quæst. 100. art. 6. circa solutionem ad 7.* Armill. *verbo simonia, num. 51.* Angel. *simonia 6. num. 3.* Tabien. *verbo simonia, quæst. 9. & 68.* Ludouic. Lopez *1. part. instruct. noui, cap. 307. fol. 972. pag. 2.* Enriquez *lib. 13. de excommunic. cap. 37. initio.* Limitat tamen Syluest. quòd non possit Episcopus quoad sic susceptum ordinem dispensare, vel vt ascendat ad ordines superiores; quia promoueretur per saltum, si non dispensatus in ordine simoniacè recepto ascenderet ad superiores: & probat per *cap. penult de simon. ibi, Ab ordine sic suscepto.*

Immo hodie per Trident. *sess. 24 cap. 6. de reform.* 9 potest Episcopus dispensare, si delictum sit occultum, vt bene Ludouic. Lopez *dicto cap. 307. fol. 972. pag. 2.* Obstat tamen motus proprius Sixti Quinti contra malè ordinatos; & sic nec etiam quoad ordines ritè susceptos potest iuxta illum dispensare. An verò possit commissarius per Bullam *Cruciatæ*, dicam *tract. de expositione Cruciatæ.*

Quando verò ignoranter ordinatur quis simoniacè, quia scilicet alius eo ignorante dedit pecunias, iuxta sententiam, quam amplexus sum *suprà dub.* 104. non est necesse disputare quis dispenset; quia *ibi* defendi nullam incurri suspensionem: at tenendo communem sententiam, quòd est suspensus, quidam dicunt quòd si delictum est publicum, solus Papa dispensat; si verò occultum, Episcopus, argum. *cap. ex tua, de simon.* Sic Calder. *cap. post translationem, de renunciat.* Laurent. Tancred. & Hostiens. *cap. de simoniacè, de simon.* & *ibi* Butrio, *num. 5.* & hæc est communis sententia, vt refert Panorm. *ibi num. 5.* 10

At verius est posse in vtroque casu Episcopum: primò per illud *cap. de simoniacè*, vbi indistinctè permittitur dispensatio in hoc casu; & *cap. præsentium, 1. quæst. 5.* Sic Panorm. *cap. de simoniacè, de simon. num 5. & 6.* & *ibi* Felin. *n 2.* & *ibi* Innocent. Angel. *simonia 6. n. 3.* Arm. *verb simonia, num. 51.* & *ibi* Tab. *quæst. 9. & 68.* Syluest. *verb. suspensio, quæst. 7. dicto 3.* Addunt Syluest. Angel. & Tabien. *illa quæst.* 68. hoc esse verum, licèt postquam sciuit, non renunciauerit ordini, sed in eo ministrauerit, & ad superiores ascenderit. An verò possit hoc Episcopus, cum quo est commissa simonia, statim dicam. 11

Quando autem simonia commissa est in beneficio, potissima difficultas est, quis possit dispensare, vt talis simoniacus possit habere illud beneficium. 12

Præmittenda tamen est quæstio alia generalis, an in casibus, in quibus iuxta dicta, & dicenda potest Episcopus dispensare cum simoniaco in ordine, vel beneficio, id possit Episcopus, cum quo simonia commissa est. 13

Communis sententia negat posse, & non affert textum, sed hanc rationem, quòd ob suam turpitudinem indignus est, vt ipse dispenset; sed dispensabit successor, vel superior: at potest probari ex *cap. veniens, de filijs presbyt.* & *cap. diuersis, de cleric. coniug.* quæ habent Episcopum, qui scienter contulit beneficium coniugato, vel filio illius, qui illud immediatè obtinuit, non potest illud ab eo auferre; secus si ignoranter. Sic Hostiens. *cap. de simoniacè, de simon. fine,* & *ibi* Anchar. *num. 2 fine,* & *ibi* Panorm. *num. 7. fine,* Innocent. *ibi fine,* Butrio *ibi, & cap. penult. de elect. num. 7.* Calder. *cap. post translationem, de renunciat.* glossa *cap. præsentium, 1. quæst. 5. vers fratrum.* Angel. *simonia 6. num. 2.* Armill. *verbo simonia, num. 52.* Syluest. *verbo suspensio, quæst. 7. dicto 3.* 14

At verius est posse, quia *cap. penult. de elect.* & alij textus, qui concedunt Episcopo facultatem dispensandi, loquuntur indistinctè. Sic in alio omnino simili tenet Nauarr. *lib. 5. consil. tit. 3. de simonia in nouis consil. 97. num. 12. in antiquis consil 61. num. 12.* vbi quærit, an possit Episcopus dispensare in simonia occulta, virtute Trident. *sess 24. cap. 6. de reform.* quando ipso sciente, & consentiente commissa est in casu, in quo posset dispensare, 15

si ipso ignorante facta esset; & pro parte opposita allegat duo capita in oppositum citata; & respondet posse, quia Trident. *eo cap.6.* indistinctè loquitur: & quia licèt in aliquibus casibus speciale sit, quòd superior nequeat retractare aliqua mala se consentiente facta; & regulariter id potest, *cap.si quis presbyterorum*, cum *ibi* notatis, *de rebus Eccles. non alienand.* Item, quia non est locus prædictæ regulæ in iurisdictione, quæ non est contentiosa, sed voluntaria, qualis est hæc: & sic concludit posse, licèt de mandato eius sit facta, quia in hoc non exercet iurisdictionem in se, nec iurisdictionem contentiosam, quæ reddatur iu inuitum, & citatum.

16 Circa quæstionem ergo propositam, quòd scilicet possit dispensare cum simoniacè obtinente beneficium, vt illud possit retinere. Enriquez *lib.13. de excommun.cap.37.fine, in commento littra D.* dicit, quòd potest Episcopus cum paupere dispensare, vt retineat beneficium, quod simoniacè accepit habilitando illum, & denuo conferendo in foro conscientiæ; sicut potest cum paupere dispensare in matrimonio iam contracto cum impedimento dirimenti, *& cap.14.num.3.* dicit generaliter posse Episcopum in foro conscientiæ habilitare occultum simoniacum, & sic denuo illi conferre beneficium, quia nullus textus exprimit reseruari Papæ, nisi in simonia confidentiali; vt refert Nauarr. *cap.23.* in summa Latin. *num.110. versic.tertiò nota, & num.2. in commento littra P.* dicit, quòd reualidatio beneficij per simoniam obtenti reseruatur Papæ in foro externo. Sed Nauarr. nil dicit *ibi* conferens ad hoc; tantùm enim dicit esse peculiare in simonia confidentiali, quòd prouisio illius beneficij, siue in personam, quæ simoniacè recepit, siue in quamcumque aliam, reseruetur Papæ: quod in aliis simoniis non contingit, sed ipsimet simoniaco non potest Episcopus conferre; at aliis bene potest. Et similiter, quod affert de matrimonio non facit ad rem, quia, vt possit Episcopus, debet esse in contrahentibus bona fides, & in separatione scandalum, & agitur de salute animæ: at in simoniaco in beneficio inest bona fides, nec est scandalum, quòd dimittat beneficium, nec agitur de animæ salute, sed de commodo temporali.

17 Summistæ autem hac in re valde confusè loquuntur, quia non distinguunt de beneficio simplici, vel curato, nec de eadem vacatione, vel de diuersis, vt potest videri in Syluestro *verbo suspensio, quæst.7. dicto 3.* Angel. *simonia 6. num.3.* Armill. *verbo simonia, num.52.* Tabiena *ibi quæst.9. & 68.*

18 Vt ergo clarè in re valde confusa procedamus, oportet præmittere duas distinctiones, & verba formalia, *cap. penult. de elect.* ex quibus pendet tota difficultas: deinde statuam conclusiones.

19 Prima distinctio est; aut beneficium est simplex, vel curatum, & nomine *curati* intelligitur etiam dignitas: in hoc enim æquiparantur, *cap.de multa, de prebend. & cap. cum nullus, eodem tit. in 6.* & docent Buttio *cap. de simoniacè, de simonia, num.5.* & *ibi* Panormitan. *num.6.* & reliqui Doctores in conclusionibus citandi eodem modo loquuntur de his.

20 Secunda distinctio, aut simonia commissa est sciente recipiente beneficium; aut ab aliis, ignorante ipso. Primò ergo dicemus quando ignoranter, deinde quando scienter.

21 Verba formalia *cap. penult. de elect.* ex quibus pendet tota hæc difficultas, sunt hæc: *Si alicuius electionem propter simoniam, eo ignorante, ac ratum non habente, commissam contigerit reprobari, cum eo super prælatione, ad quam electus fuerat, illa vice non potest Episcopus dispensare, quamuis circa eum, qui ignoranter recepit simplex beneficium per simoniam, post liberam resignationem, Episcopi dispensatio toleretur.* hæc ibi. His præmissis, sit

22 Prima conclusio: Quando beneficium per simoniam ignoranter acceptum est simplex, & cognita simonia beneficiarius sponte renunciat, certum est, quòd possit Episcopus dispensare, vt illud iterum habeat; quia sic dicitur expressè *illo cap.penult. de elect.* Sic glossa *cap.nobis, de simonia, versic. reprobanda, & cap. post translationem, de renunciat. versic. nequeat, & cap. præsentium, 1. quæst.5. fine*, Butrio *dicto cap. nobis, fine, & d. cap. penult. num.7.* vbi & Immola *num.1.* & *ibi* Hostiens. & Panormitan. *num.5.* Innocent. *cap. de simoniacè, de simon. num.2.* vbi & Felin. *num.5.* Angel. *simonia 6. num.3.* Nauarr. *lib.5. consil. tit.3. de simon. in nouis, consil.91. num.7. & 97. num.5. & 6. in antiquis, consil.61. num.5. & 6.* Syluest. *verbo simonia, quæst.8. dicto 5.*

23 Hinc infert Nauarr. *illo consil.97. & 61. num.5. 6.* posse Episcopum dispensare, licèt beneficium illud sit Canonicatus Ecclesiæ cathedralis, quia Canonicatus non est dignitas, vt latè *ibi* probat.

24 Nota primò, quòd dum loquimur de beneficio habito simoniacè ignoranter, non intelligimus quando ipsemet beneficiarius commisit simoniam, ignorans esse talem, sed quando alij commiserunt simoniam ipso ignorante. Sic enim loquitur *cap. penult. de elect.* & omnes Doctores citati.

25 Secundò nota, quòd aliqui limitant, nisi postea ratum habeat, quia retrotrahitur ratihabitio, ac iudicandum est, ac si à principio sciret: & colligitur ex *dicto cap.penultimo, de elect.* ibi, *nec ratum habente.* Sic glossa *ibi versic. ratum.* Butrio *ibi num.7.* Hostiensis, & Baldus *ibi.*

26 At meliùs Syluest. *verbo simonia, quæst.8. dicto 5.* dicit posse dispensare Episcopum, licet postea ratum habeat, quia reuera non fuit simoniacus in receptione beneficij, vel ordinis. Et faciunt, quæ dixi *suprà dub.116. num....* quòd scilicet per hanc ratihabitionem non incurruntur pœnæ simoniacæ; at pœna est, quòd Episcopus non possit dispensare.

27 Secunda conclusio. Si tamen sponte non renunciat illud beneficium simplex sic ignoranter per simoniam acceptum, sed expectat sententiam iudicis illum beneficio priuantis, concordant omnes, quòd in alia vacatione potest Episcopus dispensare, vt illud beneficium obtineat, quia *cap.penult.de elect.* tantùm negat ea vice, quod communiter Doctores, & Innocent. *ibi*, vt mox videbimus, explicant, id est, ea vacatione; & sic per argumentum à contrario sensu probatur posse in alia vacatione.

28 At dissentiunt Doctores, an possit in illa vacatione; & quidam dicunt id posse vrilitare, vel necessitate Ecclesiæ suadente, aliàs non.

Sic

Sic Buttio *cap. de simoniacè, de simon. num. 5. & cap. penult. de elect. num. 7.* vbi Immola *num. 1. fine.*

29 At verius est non posse, quia *d. cap. penult.* dicitur posse, quando alter liberè renunciat: ergo per argumentum à contrario sensu non potest quando coactè renunciat. Sic Panorm. *cap. de simoniacè, de simon. num 7.* & *ibi* Felinus *num. 5.* Armil. *verb. simonia, num. 52.*

Limita, vt hoc intelligatur, quando certior factus de simonia expectat sententiam; secus si non expectet, quia non est certus de simonia commissa; tunc enim in nulla est culpa, & sic ei non nocet: sic Felin. & Panorm. *proximè citati.*

31 Tertia conclusio. Quando beneficium per simoniam ignoranter acceptum est Curatum, aut dignitas, & cognita simonia sponte renunciat beneficiarius, conueniunt omnes Doctores quòd in alia vacatione potest Episcopus dispensare, vt illudmet habeat, quia *cap. penult. de elect.* solùm negat Episcopo facultatem ea vice, id est, ea vacatione, purgatur enim vitium per intermediam personam: nam si immediatè idemmet haberet illud beneficium, videretur promotio vitiosa ex proximitate vitij; quia quæ in continenti fiunt, videntur inesse, *cap. officij, de elect. & l. lecta. ff si certum petatur*; & sic tenent omnes Doctores iuris Canonici statim citandi: nam summistæ citandi non distinguunt de eadem, vel alia vacatione.

32 At discordant Doctores, an in illamet vacatione possit Episcopus dispensare; quidam enim dicunt id posse ex euidenti vtilitate. Sic Butrio *cap. de simoniacè, de simon. num. 5. & cap. penult. de elect. num. 7.* vbi Host. & Immola *num. 1. & fine.* Calder. *cap. post translationem, de renunciat.* & hæc est communis, teste Panorm. *d. cap. penult. num. 4.*

33 Alij verò dicunt posse Episcopum absolutè dispensare, vt statim habeat idem beneficium. Probatur ex *c. præsentium 1. quæst. 5.* vbi dispensat Episcopus in dignitate assumenda cum eo, qui sponte renunciauit Ordini ignoranter simoniacè accepto: & ex *cap. penult. de elect.* à contrario sensu; ibi enim negatur facultas Episcopo dispensandi, si talis electio reprobata fuerit, scilicet per sententiam. Sic tenet Glossa, dicens fortè hoc sic esse; *cap. penult. de elect. versic. illa*, & definitè eam tenet *cap. post translationem, de renunciat. versic. nequeat, fine*, & *ibi* Buttio *num. 39.* Limitans, nisi sit Episcopatus: & absolutè non explicantes an loquantur de beneficio curato, vel simplici (licèt videantur expressè loqui de curato, quia referunt contrarias sententias, & circa beneficium simplex, vt dixi *in prima conclusione*, omnes conueniunt) eam tenent Angel. *simonia 6. num 3.* Syluest. *verb. suspensio q. 7. dicto 3.* Tancredus per eos citatus.

34 At verius est nullo modo posse, quia *cap. penult. de elect. in versic. quamuis*, venit aduersatiuè ad præcedentia, vbi fuerat dictum de dispensatione ad prælaturam; & subdit, quamuis in simplici beneficio potest Episcopus post liberam resignationem dispensare: ergo secus est in prælatura, aliàs perperam constitueretur *ibi* quoad hoc, differentia inter simplex beneficium, & prælaturam. Nec obstat *c. præsentium, 1. quæst 5.* quia loquitur in alio casu: & illius capitis possunt videri variæ expositiones in Glossa *d. cap. penult. versic. illa.* Sic tenent Boatinus, quem refert, ac sequitur Panorm. *cap penult. de elect. num. 4 & 5. & cap. de simoniacè, num. 7.* vbi & Felin. *num. 4.* & faciunt alij absolutè dicentes non posse Episcopum dispensare in prælatura, vel dignitate. Hi sunt Innoc. *cap. de simoniacè, de simon. num. 2.* Nauarr. *lib. 5. consil. tit. 3. de simon. in nouis consil. 91. num. 7. in antiquis consil. 35. num. 7.*

35 Quarta conclusio. Quando verò cognita simonia non sponte renunciat Curatum, vel dignitatem per simoniam ignoranter adeptam, sed expectat sententiam, adhuc tenet Butrio *cap. penult. de elect. num 7. & cap. de simoniacè, de simon. num. 5.* Episcopum posse ex necessitate, vel vtilitate Ecclesiæ dispensare in ea vacatione; in alia verò vacatione posse absolutè, quia *cap. penult. de elect.* tantùm negat Episcopo facultatem dispensandi ea vice, id est, ea vacatione: at verius est absolutè non posse in ea vacatione. Patet ex proxima conclusione, vbi id probaui, etiam quando renunciauit, nedum quando expectauit sententiam. Et sic tenent Panorm. Felin. *ibi* pro ea citati, & Glossa *cap. post translationem, de renunciat. versic. nequeat, fine*, & Anton. *ibi num. 39.* Immola *cap. penult. de elect. num. 1. & fine.*

36 Hucusque actum est, quando beneficium est acceptum ignoranter simoniacè: sequentes conclusiones sunt, quando scienter.

37 Quinta conclusio. Si sciens recipiat per simoniam curatum, vel dignitatem, & sponte renunciat, potest Episcopus dispensare, vt in alia Ecclesia, vel in illamet obtineat alia beneficia: at vt obtineat idemmet beneficium, quod renunciauit, solus Papa dispensat. Probatur à contrario sensu ex *cap. penult. de elect.* vbi tantùm permittitur Episcopo, quando ignoranter, & sponte renunciat, & non in illa vice, sed in alia vacatione. Hæc est contra Felin. *cap. de simoniacè, num. 3.* dicentem posse Episcopum, sed non ea vice: tenent Buttio *eo cap. de simoniacè, num. 5. & cap. penult. de elect. num. 7.* Panorm. *eo cap. de simoniacè, num 6.* & *ibi* Innoc. *n. 2.* Cald. *cap. post translationem, & renunciat.* Angel. *simonia, 6. num. 3.* Tabien. *verb simonia, quæst. 9.* Sylu. *verbo suspensio quæst. 7. dicto 4.* & quòd non possit in eodem beneficio, tenent Doctores citandi *infrà notabili 2. num. 42.*

38 Nota primò, quòd hi Doctores ponunt hanc differentiam quòd Episcopus potest dispensare, vt in alia Ecclesia habeat beneficium, & ministret in ordinibus susceptis: at si dispensat, vt in eadem Ecclesia, tantùm ministrabit in ordinibus minoribus, ad superiores verò non ascendet. Sic Panor. Innoc. Calder. Buttio, Tabien. Angel. Syluest. *proximè citati.* Immo Panorm. Angel. Syluest. dicunt tantùm posse dispensare, vt in eadem Ecclesia habeat aliud beneficium, modò sit simplex.

39 At hi Doctores supponunt simoniacum in beneficio esse inhabilem ad alia: cuius contrarium docuimus *suprà dub.* 104. *num.*... vbi diximus sequuta absolutione ab excommunicatione non indigere dispensatione ad obtinendum in alia, vel in eadem Ecclesia quodcumque beneficium, præter simoniacè adeptum. Supponunt etiam simoniacum in beneficio esse suspensum, & sic egere dispensatione ad ministrandum in susceptis, vel ascendendum ad superiores ordines. At nos *eo dub.* 104. *num.*.... diximus non esse suspensum: & sic consequenter dicemus non indigere dispensatione ad ministrandum in ordinibus susceptis, vel ascendendum ad superiores.

40 Sed poterit hæc doctrina habere locum in inhabilitate, quam contrahit ad alia beneficia committens

mittens simoniam confidentialem, iuxta motum proprium Pij Quinti:nam etsi excommunicatio reseruetur Papæ in illo motu proprio,at inhabilitas non reseruatur,vt bene Enriquez *lib. 13. de excommun. cap. 37. fine, commento litera F. & cap. 56. num. 1. liter. F.* dicit posse Episcopum virtute Trident. *sess. 24. cap. 6. de reformat.* dispensare in inhabilitate occultæ simoniæ ad alia beneficia.

41 At virtute Bullæ Cruciatæ nec potest commissarius, nec confessor ab hac inhabilitate absoluere; quia non est censura inhabilitas,sed pœna, & Bulla non concedit pœnas;& quia in Bulla denegatur commissario facultas absoluendi ab irregularitate simoniæ. Sic Manuel 2. *tomo summæ c. 66. fine*, & in Bulla Cruc. §. 12. *num.* 3. & in expositione motus Proprij Pij Quinti circa ingressum in monasteria Monialium, *num.* 35. & alij: & dicit Manuel *eo num.* 35. posse Episcopum virtute Trid. *d. sess. 24. c. 6.* dispensare in inhabilitate ad officia, & priuatione officiorum, quando procedunt ex delicto occulto. Sed de hoc latè dicam in expositione motus Clem. VIII. *de largit. munerum.*

42 Secundò nota, quòd etiam quando est beneficium simplex, licèt Buttriu *cap. de simoniacè, de simon num.* 5. dicat posse Episcopum dispensare ex euidenti vtilitate cum recipiente illud scienter simoniacè,at dicendum non posse, argumento à contrario sensu ex *cap. penult. de elect.* vbi tantùm conceditur quando sponte renunciat,& ignoranter accepit. Sic Anton. *cap post translationem, de renunciat num.* 39. *& cap penult. de elect. n* 7. Tabien. *verbo, simonia, quæst* 9. Panorm. *cap. de simoniacè, de simon. num.* 7. D. Thom. 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 6. *ad* 7. Sotus *lib. 9. de iust quæst* 8. *art.* 2. *conclus. vltima.* Lud. Lopez 1. *p. instr. noui cap.* 307. *fol.* 972. *pag.* 2. Rebuff. *praxi, tit quot modis acquirantur beneficia, num.* 9. Nauarr *lib. 5. consil. tit. de simon. in nonis conf.* 91. *num.* 7. *in antiquis, consil.* 55. licèt D. Thom. Nauarr. Rebuff. Sotus, Ludou. Lopez non distinguant, si beneficium sit simplex, aut curatum, sed indistinctè id docent de beneficio.

43 Vltima conclusio. Si expectat sententiam priuationis, qui scienter recepit dignitatem, vel curatum simoniacè, nullo modo potest Episcopus dispensare cum illo ad illud, vel aliud beneficium, quia damnatus per sententiam de simonia est effectus infamis infamia iuris, vt dixi *suprà dub.* 104. & (vt docet Nau. *lib. 5. consil. tit. de simon. in nouis conf.* 91. *num* 6. *versic. ad tertium, in antiquis consil.* 55. *n.* 6. *versic. ad tertium*) est irregularis, quia infamis: & cum infami infamia iuris non dispensat Episcopus, nisi in casibus in iure expressis, vt notatur *cap. cum te, de sentent. & re iudic.* Item quia Episcopus dispensat in adulterio, & minoribus delictis, vt notatur *cap. at si clerici, de iudic. fine*; at simonia est grauior. *cap sicut, & cap. licet, de simon.* Sic Panor. *cap. de simoniacè, de simon. num.* 6. Armil. *verb. simonia num.* 51. Tabien. *ibi, quæst.* 9. Sylnest. *verb. suspensio quæst.* 7. *dicto* 4. Angel. *simonia* 6. *num.* 3.

44 Immo eadem ratio probat idem in beneficio simplici, damnatus enim de simonia in illo, efficitur infamis. Panorm. *eodem cap. de simoniacè. n.* 7.

Tandem notanda sunt tria.

45 Primò nota, quòd, vt valeat dispensatio obtinentis beneficium, quod scienter simoniacè obtinuerat, est opus facere mentionem, quod simoniacè obtinuerit, non autem, vt obtineat alia, vt habes *suprà dub.* 104. *num.* ...

Secundò nota, quòd qui simoniacè obtinuerat 46 beneficium, v. g. Canonicatum, etiam ignoranter, si postea dispensetur cum eo ad illum canonicatum, non conseruabit locum, quem antea habebat in Capitulo, sed tanquam modernior aliis obtinebit vltimum locum. Ratio, quia antea tenebatur renunciare, & per renunciationem vacauit: & sic habetur *cap. ex insinuatione, de simon.* & probat latè Nauarr. *lib. 5. consil. tit. de simon. in nouis conf.* 97. *num.* 4. *in antiquis consil.* 61. *num.* 4. Hoc tamen intelligo, quando ipse Canonicus renunciauit canonicatui: nam tenendo, quòd talis collatio fuit valida, quando simoniacè ignoranter accepit, vt *suprà* tenui, si ipse non renunciet, sed obtineat à Papa reualidationem, manebit in eodem loco, quem antea habebat in Capitulo, quia non desiit esse Canonicus.

Vltimò nota, quòd si is, qui recipit benefi- 47 cium simoniacè ignoranter, petat à Pontifice compositionem fructuum perceptorum, & reualidationem tituli, si Pontifex respondeat, concedendo compositionem; at circa beneficium nec ausero, nec confero: hic non potest retinere beneficium, quia indigebat noua reualidatione tituli. Sic Nauarr. *lib. 5. consil. de simon. in antiquis, conf.* 73. *in nouis, in fine totius quinti libri.*

An verò possit quis super illis componi per 48 Cruciatam, dicam in expositione Cruciatæ, *dub.* 100.

DVBIVM CXXI.

An qui tenetur restituere fructus simoniacè perceptos, vel alia debita incerti domini casu quo illi fructus possunt restitui pauperibus, iuxta dicta suprà dub. 119. *satisfaciat eleemosynis, quas huius obligationis aut ignarus, aut immemor pauperibus erogauit.*

PRo solutione huius præmittendum est, quòd 1 qui ex deuotione facit opus, ad quod tenebatur, v. g. audit Missam in die festo, immemor, aut ignarus præcepti, quia ignorabat, vel non recordabatur esse festū, satisfacit præcepto, ita vt postea memor, vel certior factus de præcepto non teneatur iterum audire, quia licèt desit intentio actualis satisfaciendi præcepto, at adest virtualis, vel saltem habitualis, qua si ille nosset præceptum, vellet illi eo opere satisfacere, quando non est intentio contraria. Probatur, quia aliàs sequerentur multa inconuenientia.

Primò, quòd, qui celebraret in Paschate ex consuetudine celebrandi non recordatus præcepti, non adimpleret illud, sed peccaret mortaliter, & similiter, qui frequenter confiteretur in annos quos tamen nullus damnabit.

Secundò, quia lex absolutè præcipit actum, & non præcipit fieri tali intentione. Sic multi, quos retuli *lib. 1. summæ cap. 13. num. 9.* vbi de hoc latè egi.

Ex hoc inferunt aliqui quòd si amicus ne- 2 sciens alteri amico aliquid debere ex iustitia, tantundem ei donet, satisfaciet debito ex iustitia, nisi iste dono tantundem receperit, vel recipiet ab amico: & si minus dono receperit ab amico, in illo, in quo excedit, satisfaciet pro debito iustitiæ.

nisi

nisi expressè habuerit intentionem contrariam, quia semper intelligitur virtualiter soluisse: nam semper intelligitur illa maxima, quòd vult se à debito liberare quamprimum potest. Similiter quando quis tenebatur propter incertitudinem creditorum, vel ob aliam causam restituere pauperibus, si ignarus, aut immemor huius obligationis, facit eleemosynas, potest omnes eleemosynas, quas fecit post talem obligationem, compensare cum debito illo. Sic nonnulli docti iuniores.

3 Sed hoc posterius placet mihi, non autem prius de debitore certo, cui ignarus debiti aliquid donat amicus; quia licet legatum compensetur cum debito necessario, at donatio non videtur facta animo compensandi cum debito, vt *infrà* dicam *lib. 4. cap. 2. dub. 15. de legatis*, eo quòd cùm donatio sit merè gratuita, eius naturæ repugnat ratio debiti: & ita qui donat, habet intentionem expressam gratis, & absque omni debito dandi; & sic repugnat intentioni virtuali satisfaciendi pro debito: at eleemosynæ non repugnat ratio debiti, modò non sit debita ex aliqua speciali lege iustitiæ, illi met, vt ratione mutui, vel venditionis, &c. Et hoc clarè patet, quia secundùm multos, & est valde probabile, extremè indigenti tenetur diues ex iustitia dare eleemosynas, & tamen si ex pœnitentia sacramentali, vel eo quòd habet debita incerti domini, tenetur ad eleemosynas, satisfaciet dando sic indigenti: & ideo dum donat, repugnat rationi donationis intentio virtualis satisfaciendi pro debito, si nollet; quare talis intentio non est: at cùm eleemosynæ non repugnet velle satisfacere pro debita aliàs eleemosyna, censetur habere hanc intentionem virtualem, & sic satisfaciet.

DVBIVM CXXII.

An si quis existens excommunicatus, vel per simoniam obtinuit beneficium, quod spectet ad iuspatronatus, indigeat noua patroni præsentatione, quando est absolutus ab excommunicatione, vel dispensatus in illa simonia, vt obtineat beneficium.

1 PRimò dico, si talis præsentatio facta est ante excommunicationem, vel non simoniacè, & postea excommunicatus, vel simoniacè obtinuit beneficium, absolutus ab excommunicatione, vel dispensatus in simonia non indiget noua præsentatione, sed reualidatione tituli. Ratio, quia illa præsentatio fuit legitima, nec illo est priuatus præsentatione legitimè facta, sed beneficio malè obtento. Sic Enriquez, & alij iuniores à me consulti.

2 Secundò dico, si tamen præsentatio facta fuit simoniacè, vel dum erat excommunicatus, indiget noua præsentatione. Ratio, præsentatio fuit nulla: sic iidem iuniores; sicut *suprà dub. 71.* dixi, quòd si patronus excommunicatus denunciatus præsentar aliquem ad beneficium, institutio facta virtute dictæ præsentationis est nulla, sicut & ipsa præsentatio.

3 Tertiò dico, quòd si de omnibus fieret relatio Papæ, ipse posset etiam reualidare illam præsentationem, siquidem solo iure Ecclesiastico est nulla: memento tamen, quòd si est patronatus laici, oportet de hoc facere mentionem; cùm non facta expressa huius mentione, non censeatur Papa illi derogare, vt dixi *suprà dub. 54.*

DVBIVM CXXIII.

An qui simoniacè, vel existens excommunicatus obtinuit beneficium, absolui possit, dum procurat dispensationem, seu reualidationem tituli: vel cogendus sit statim resignare.

SIt conclusio. Si statim sine mora mitteret pro dispensatione, potest absolui; secus si in hoc immoretur. Ratio, quia dum facit diligentias, non est in mora: vt fur non est in mora, & potest retinere, dum petit remissionem à domino. Sic Merina *lib. 1. summæ cap. 14. §. 21. fine.* Manuel *2. tomo summæ cap. 66. fine*, Ludou. Lopez *1. p. instr. noui, cap. 307. fol. 97. 1. pag. 2.* Enriquez *lib. 7. de indulgent. cap. 34. num. 7. & lib. 13. de excommun. cap. 14. num. 2.* & ferè expressè id dicunt Syluest. *beneficium 3. in principio*, Tabien. *beneficium 3. §. 5. quæst. 3.* D. Anton. *2. p. tit. 1. cap. 5. §. 11. fine.* Armil. *verbo beneficium, num. 57.* 1

Immo licèt tale beneficium sit Curatum, si talis absoluatur ab excommunicatione, & ab irregularitate, quam contraxit celebrando, vel ministrando sacramenta, potest, si res est occulta, & statim mittit pro dispensatione, remanere in eadem administratione beneficij per illud breue tempus, dum venit dispensatio; quia cùm defectus tituli sit occultus, habet veram iurisdictionem, & verè administrat sacramenta. Sic quidam docti iuniores. 2

CAPVT IV.

De tributis, & vectigalibus.

SVMMARIVM.

Virum,

9. *Vtrùm, quando non inuigilantur præsidia, possint domini accipere iura, quæ sunt imposita, ac dantur ad tales vigilias.*
10. *An tributa debeantur, antequam publicanus petit.*
11. *An si publicanus non petat alcaualam, vel vectigal tempore à lege præscripto, sit tutus in conscientia mercator, qui transacto eo tempore, non soluit etiam publicano petenti.*
12. *An si quidam veniat ad vendendum aliquid secretò, & occultè, vt ita defraudet alcaualam, peccet, & teneatur restituere emptor, casu, quo venditor ille tenebatur ad illam.*
13. *An alcaualæ sint iustæ in conscientia, si decem pro centum exigantur, & qui illas defraudat, teneatur restituere.*
14. *An domini, qui dono, vel pretio obtinuerunt à Rege alcaualas suorum oppidorum, possint illas augere, vel minuere, & exigere in toto rigore legis regia, scilicet vnum de decem, quamuis Rex minus exigat à suis vasallis.*
15. *An pauperes, quibus ad victum necessaria non suppetunt, teneantur soluere gabellam, id est, alcaualam, aliáque vectigalia, vt pedagia, guidagia, Hispanè portazgos, &c.*
16. *An qui contra legem prohibentem intromittit merces in aliquam ciuitatem, vel Regnum, teneatur soluere gabellam mercibus eiusdem speciei impositam pro earum intromissione.*
17. *Ex quibus contractibus alcauala debeatur, & an in hac materia strictè, vel amplè accipienda sit venditio.*
18. *An ex contractibus innominatis debeatur gabella, id est,* alcauala.
19. *An ex emphyteusi, seu locatione ad longum tempus debeatur alcauala.*
20. *An ex contractu constitutionis, seu fundationis census debeatur alcauala.*
21. *An ex transactione, & litis æstimatione gabella debeatur.*
22. *An ex cessione debeatur gabella.*
23. *An ille, qui emit triticum, pannum, aut alias merces in maiori copia, quàm sibi opus erat, non vt reuendat, lucrando, sed vt partem exhibeat, & vendat eodem pretio suis amicis, aut aliis, quibus id gratum fore credit, teneatur soluere alcaualam.*
24. *An si quis omnia bona sua donet ea lege, vt donatarius eum sustentet, eiúsque debita soluat, debeatur alcauala.*
25. *An ex datione in solutum debeatur alcauala.*
26. *An ex bonis ex causa iudicati creditori addictis debeatur alcauala.*
27. *An qui coactus à iudice domum, vel aliam rem vendit, teneatur soluere gabellam. Et ex venditione, vel permutatione facta in parentes, & filios.*
28. *An quando consanguineus retrahit rem aliquam alicui venditam, iuxta legem 70. Tauri, eodem pretio, quo vendita fuerat, debeatur gabella ex hac venditione huic retrahenti facta.*
29. *An qui mutuauit frumentum vetus, vt sibi redderetur nouum, teneatur soluere gabellam.*
30. *Vtrùm artifices ex venditione operum, quæ in suis officiis fiunt, gabellam debeant.*
31. *An vendentes aquam, vel niuem, gabellam debeant.*
32. *Vtrùm ex venditione earum rerum, quæ pro animæ expiaculo relictæ fuerunt, vel ex venditione redditum beneficij facta per conductorem, debeatur gabella.*
33. *An ex contractu dotis, & ex diuisione hæreditatis inter hæredes, quando pretium interuenit, debeatur gabella.*
34. *An quando ad diuisionem faciendam admissa extranei licitatione, ei res addicta fuerit, debeatur gabella.*
35. *Circa eundem casum, an si in diuisione hæreditatis, hæres suæ partis portionem vendiderit, & in diuisione cum emptore hæreditatis, & hæredibus, pecunia intercesserit, debeatur gabella.*
36. *Circa eundem casum, an si fratres bona hæreditaria diuiserunt, & postea, aliquibus diebus interiectis, eadem bona permutarunt, debeatur gabella.*
37. *An ex venditione, vel permutatione inualida, vel non perfecta, vt quia conditionalis, vel pretium non est solutum, vel res non est tradita, debeatur gabella.*

DVBIVM I.

An fas sit Principi iusta tributa imponere, & huiusmodi lex tributa imponens obliget ad eorum solutionem ante iudicis sententiam.

OTA varia esse tributorum genera, 1
quoddam tributum est, quòd dicitur *census*, & est pensio, quæ soluitur Principibus, pro personis, & capitibus ciuium in signum subiectionis, & non tam imponebatur pro gubernatione, quàm pro subiectione profitenda, quod ad quandam vanitatem spectabat, & ob hoc numerabant populum. de quo punitus est Dauid. Census etiam dicebatur olim *pensio*, quæ dabatur pro quantitate facultatum, quas vnusquisque habebat, & sic dicitur à censendo, eo quòd facultates censebantur: & sic notatur *in l. forma. ff. de censibus*. Alia pensio, siue ius regni est, quod *vectigal* dicitur, quod soluitur pro rebus, & mercimoniis, quæ vehũtur gratia negotiationis, ab vna ciuitate, vel prouincia in alterã, & gratia, ac finis, propter quem datur, est murorum, & aliorum operum publicorũ refectio; dicitur à vehendo, & videtur idem quod hispanè *Aduana*; olim erat octaua pars, nunc decima. de hoc habetur *in l. ex præstantiori. C. de vectigalibus, & in l. 5. tit. 7. p. 5.* Vectigal etiam dicitur *tributum*, quod ex fundis, & prædiis à conductoribus reipublicæ tribuitur, *in l. ff. si ager vectig.*

Pedagium, vel *guidagium* dicitur pensio, quæ 2
datur etiam pro rebus, & mercimoniis, quæ vehuntur, & asportantur gratia negotiationis, & differt solùm à vectigali in fine, quia materia pro qua datur eadem est, finis verò, & causa est defensio, & custodia viarum à latronibus, & inimicis; hispanè *portazgo*, & secundùm alios fines est etiam refectio pontium, & viarum. Alia pensio est quæ hispanè dicitur *Alcauala*, & latinè generali nomine *gabella*, ista datur à venditoribus pro rebus, quæ venduntur, & est decima pars, & instituta est à Rege Alphonso pro acquirendo regno Granatæ. Alia pensio est quæ dicitur *Asisum*, hispanè *sisa*, quæ datur de rebus emptis ad cibum, & potum pertinentibus, & datur ab emptoribus in ipso pretio ciborum. Alia pensio est, quæ *tributum speciale* dicitur. nam licèt tributum ad omnia iura possit extendi, speciale tamen dicitur illud quod de terræ nascentibus, & de proprio solo datur Regibus in subsidium ipsorum, & reipublicæ; olim dabatur

pro,

pro sustentatione militum publicorum. Alia pensio est publica, quæ dicitur *talia*, vel *collecta*, quæ est summa quædam, quam Rex, vel respublica exigit à ciuibus proportionaliter ad eorum substantiam, & bona, & dicitur etiam *præstantia*. Alia sunt genera pensionum, quæ variis nominibus latinè, & vulgariter nuncupantur.

3 Est tamen aduertendum, quòd omnes pensiones istæ in hoc conueniunt, quòd sunt exactiones publicæ pro bono communi, & solet vna accipi pro altera. v. g. census publicus, & tributum solent accipi pro eodem, scilicet pro pretio, quod datur Principi, vel reipublicæ de proprio solo: & vectigal, guidagium, gabella, duana, datium, telonium, & etiam pedagium solent accipi pro eodem, scilicet pro pretio, quod datur pro rebus, & mercimoniis, quæ mutantur, & transferuntur, siue inuehuntur in ciuitates, siue euehuntur, licèt fine, & causa soleant aliquando differre; talia verò præsentantia, & collecta, sunt etiam idem. Sylu. *verb. gabella*. Med *q*. 16. Soto *lib*. 3. *q*. 6. *art*. 7. Ledesm. 2. 4. *q*. 18. *art*: 3. *fol*. 258. Couarr. *reg. peccatum, p*. 2. *§*. 5.

4 Item est aduertendum, quòd licèt gabella generaliter ad omnes exactiones extendatur, tamen vulgariter restringitur ad significandum vectigal, & pedagium, & alcaualam; item illas pensiones, quæ dantur pro rebus, quæ mutantur ab vno populo in alterum, vel quæ ibi venduntur, Syluest. *vbi suprà*.

5 His suppositis circa quæstionem positam duplex est sententia.

Prima docet non teneri hominem reddere tributa ante iudicis sententiam; ratio, quia lex de tributis reddendis est pœnalis, & sic ante iudicis sententiam non ligat. Sic Angel. *verbo pedagium num*. 6. Henricus Gandauo *quodlib*. 3. *quæst*. 22. & Tabien. *verbo pedagium, num*. 9.

6 Secunda sententia docet oppositum. Sit

7 Prima conclusio. Principes possunt imponere tributa subditis ex iustis causis, & seruatis conditionibus dubio sequenti ponendis. Conclusio est de fide; probatur, sacræ literæ docent Principibus esse reddenda tributa, vt *Matth*. 17. 22. & *ad Rom*. 3. ergo fas est Principibus ea imponere, & à subditis exigere: item 1. Corinth. 9. *Quis pascit gregem, & de lacte eius non comedit*. Sed Princeps labore magno, & cura assidua moderatur regnum, iustitiam ministrat, & ciues in pace conseruat ab hostibus, quia magnis expensis tutatur: ergo ratione horum potest imponere tributa.

8 Secunda conclusio. Tributa iusta tenetur quisque in conscientia soluere ante omnem iudicis sententiam. Probatur, quia tributa non sunt pœnæ, sed sunt instituta, tanquam præmium, & merces Principis pro labore, quem sustinet in conseruanda, & gubernanda republica, sicut datur merces mercenario; ergo. Secundò patet ex illo ad Rom. 13. *Cui tributum, tributum*, &c. Hæc conclusio est adeò certa, vt oppositam appellet errorem Castrus *vbi infra*. hanc tenent D. Hieron. & Theophylactus super illud *Matth*. 22. *Quæ sunt Cæsaris, reddite Cæsari*. D. Thom. *opusc*. 20. *de regimine Principum lib*. 1. *cap*. 12. *& lib*. 3. *cap*. 5. *&* 11. *& super c*. 13. *ad Rom. lect*. 1. Nauarr. *summa cap*. 17. Lat. & Hisp. *num*. 200. Couarr. *regula peccatum* 2. *p*. *§*. 5. Castrus *lib*. 1. *de lege pœnali cap*. 11. *corol*. 2 Sotus *lib*. 4. *de iust. quæst*. 6. *art*. 6. Ledesm. 2. 4. *quæst*. 18. *art*. 3. Metina *C. de rest. quæst*. 13. Sylu. *gabella* 3. *quæst*. 8. Armil. *verbo gabella, num*. 6. Rosel. *verb. pedagium, num*. 8. Caiet. *verbo, vectigal*. Panorm. & communis *cap. innouamus, de censibus*. Bertacbinus *tract. de gabellis, pag. in principio*. Cord. *summ. quæst*. 95. *in resp. ad primum dubium*. Gabriel 4. *dist*. 15. *quæst*. 5. *consil*. 7. Host. *in summ. tract. de restit. §. quibus, & qualiter. versic. quid de quæstibus*. D. Ant. 2. *p. tit*. 1. *cap*. 13. *§*. 1. Otolora *de nobilitate, 1. p. cap*. 3. Soainus *regula* 164. Menchaca *de success. creat. lib*. 1. *§*. 10. *num*. 648. Patlador. *lib. de rebus quotidianis, cap*. 3. *num*. 13. Iosephus Angles *in floribus quæst. theolog*. 2. *p. quæst. de restitutione vectigalium* 2. *difficultate fol*. 234. Palacios *in summa verbo vectigal*. Bartolus *l. vectigalia. ff. de publicis* Segura *tract. de bonis lucratis constante matrimonio, num*. 233. & Perez *ibi in additionibus, & lib*. 1. *ordinam. tit*. 3. *l*. 1. *§. Quæritur vlterius*. Supplementum *verbo pedagium num*. 9. Speculum conscientiæ *tract*. 2. *cap*. 11. Astens. *lib*. 5. *tit*. 21. *super vltimum præceptum*, Margarita confes. *fol*. 109. Antonius Trigon, *singulari* 89. Baldus *l. veluti, de iust. & iure, & rubrica, quæ sint regalia, in feudis*. Anton. Gabriel *tom*. 1. *communium lib*. 7 *fol*. 91. & Megia *pragmatica tritici, concl*. 5. *n*. 42.

Hinc infertur fraudantem gabellas iustas peccare mortaliter, & teneri ad restitutionem; patet, quia peccat contra iustitiam, sic docent Dd. citati. 9

Secunda conclusio non refert, an respublica, vel Rex hæc tributa exigat per suos ministros, an per eos, quibus ipse vendit, quia cuicumque soluatur, Regi soluitur, & à Rege surripitur, si non soluitur, & insuper fit iniuria illi, qui tributorum redditus emit, nec etiam excusat, quòd emptores, & institutores vectigalium præcognoscunt multas esse fraudes, quia multi eas patiuntur, sic Caiet. & Arm. *ibidem*. 10

Tertia conclusio, gabellas iniustas non tenetur quis soluere, vt si deficiat aliqua ex conditionibus ponendis *dubio sequenti* ad iustitiam gabellarum, ita omnes Doctores citati. 11

Nota tamen, si tributum sit iniustum propter solam proportionem debitam, quæ deficit (est enim vna de conditionibus ponendis) vtputa quia excedit populi facultates, aut causæ necessitatem, non obligabitur subditus ad id soluendum pro ea sola parte, qua est excessus; aliam verò partem, in qua est debita proportio, & commensuratio, tenebitur in conscientia soluere, sic Castro *vbi sup*. Metina *cap. de restit. quæst*. 13. 12

DVBIVM II.

Quot, & quæ conditiones exigantur ad tributorum iustitiam.

Sit conclusio, vt imponantur iustè tributa, tres exiguntur conditiones, secundùm omnes Doctores. 1

Prima conditio est, auctoritas imponentis, id est, vt imponatur tributum ab habente authoritatem imponendi: hanc verò authoritatem habent Imperator, Rex, Concilium generale, vt expressè definitur *cap. super quibusdam, de verb. significatione*. 2

3 Nota circa hanc conditionem sub nomine Concilij comprehendi etiam Papam, nam Concilium à Papa sortitur authoritatem, sic Caiet. *verb. vectigal*. Item licèt aliqui Iurisperiti dubitauerint, an nomine Regis comprehendantur omnes

omnes Reges, vel tantùm Rex Romanorum, id est, Imperator, quasi solus ille possit tributa imponere, cùm nulli temporaliter sit subiectus: at res est certissima omnes Reges posse hæc tributa imponere, quod apertè constat tum ex *d. cap. super quibusdam*, vbi vt res diuersæ ponũtur, Rex, vel Imperator, tum etiam ex communi omnium Regum praxi, & ita ferè omnes Doctores fatentur.

4 Secundò nota nomine Regum comprehendi rempublicam non recognoscentem aliquem Regem superiorem, sed quæ regitur per consules, aut gubernatores, vt est Veneta, & Genuensis ciuitas: similiter Principes nulli subditi, vt Dux Florentiæ, quia eadem est ratio de istis, ac de Regibus, sic Caiet. *verbo vectigal.* Armil. *verbo gabella, num.* 7. Iosephus Angles *in floribus qq. theolog.* 2. *p. materia de restit. vectigalium fol.* 232. Otalora *lib. de nobilitate* 1. *part.* c. 3. Bertachinus *in Dictionario, verbo Gabella.* Saliz. *l. vectigal. C. noua vectig.* Ioannes Andr. & Panorm. *d. cap. super quibusdam*, Syluester *gabella* 3. *quæst.* 1. Angel. *verbo pedagium num* 1. vbi Tabiena *num.* 1. & est certa res.

5 Tertiò nota, licèt Reges Hispaniæ apertè habeant potestatem vectigalia indicendi, cùm veri Reges sint, nec Imperatori sint subiecti, tamen in Hispania noua vectigalia, ac tributa non aliter imponere licet, quàm si comitiis ex more vocatis, regni procuratores, plebisque tribuni id probent, & ratum habeant, vt est constitutum *lib.* 1. *tit.* 7. *lib.* 6. *nouæ recop.* cuius statuti ea est ratio, quia ardua negotia non debent Reges priusquam ad populum, proceresque referantur, expedire, & habetur *eodem tit.* 7. *lib.* 1. & docent Iason *l. placent, n.* 10. *C. de sacros. Eccl.* Paris. *de syndic. tit. de Reg. excessibus, num.* 18. Burgos de Paz *in proœmio legum Tauri, n.* 447. Parladot. *de rebus quotid. cap.* 3. *initio num.* 8.

6 Quartò nota hanc authoritatem imponendi tributa, & exigendi, etiam habere eos, qui ex consuetudine immemoriali, vel ex priuilegio Regum hoc ius habent, consuetudo enim immemorialis, ac Principis priuilegium dant in hoc ius, vt expressè habetur *d. cap. super quibusdam*, & docent omnes authores citati.

7 Secunda conditio est causa iusta imponendi tributum, quæ secundùm omnes est bonum commune, & non priuata vtilitas ipsius Principis, nisi ea redundaret in bonum commune regni, vt si tanta esset Principis, aut domini inopia, vt communes redditus ad ipsius sustentationem non sat essent, vel esset captus ab hostibus, & indigeret pretio ad sui redemptionem, &c. & ratio est, quia Rex propter populi vtilitatem, & non populus propter Regis commodum datus est, ita docent omnes Doctores citati.

8 Nota hîc, si Rex in paupertatem deuenerit ex sua culpa, quia scilicet patrimonium prodegit inaniter, & non in ciuium vtilitatem, non potest nouum imponere tributum ad paupertatem subleuandam, si alia via potest sibi consulere, quia cùm fuerit in culpa dissipationis patrimonij, tenetur quod in se est facere, ne sua culpa subditis damnum subsequatur; sic D. Thom. *Epistola ad Ducissam Brabantiæ*, Metina *c. de restit. quæst.* 13. 2. *requisito.* Molina 3. *tom. de iust. tract.* 2. *disp.* 667. *versic. Deinde.* Salon 2. 2. *post q.* 77. *art.* 3. *tract. de vectigal. art.* 1. *contr.* 4. *versic. Ex hac.* licèt Palacios Rubios *cap. per vestras, de donat. notab.* 3. §. 27. *num.* 12. Host. *cap. conquerente, num.* 17. *de offic. ordin.* Henricus *cap. cum Apostolus, num.* 11. *de censibus.* D. Anton. 2. *p. tit.* 1. *cap.* 13. §. 2. *casu* 3. absolutè dicant non licere Principi tributum imponere, si ex sua culpa in eam indigentiam incidit; sed intelligendi sunt iuxta prædictam moderationem, & hinc respondi posse ex licentia Regia imponi tributum ad soluenda debita populi, quæ ex iniqua rectorum eius administratione contraxit, quia supposito eum non posse ex bonis rectorum sibi satisfacere, reipublicæ interest propria oppidi non esse consumpta, sed substantiam ei inesse, vt necessitatibus occurrentibus possit succurrere.

Tertia conditio, vt tributum sit iustum est, vt 9
in impositione tributi obseruetur debita forma, hæc autem forma consistit in triplici proportione.

Prima proportio est tributi impositi ad necessitatem pro qua imponitur, vt scilicet non excedat necessitatem.

Secunda, tributi impositi ad rempublicam: & ita non sit nimis graue reipublicæ.

Tertia proportio est inter ipsos ciues, vt scilicet seruetur proportio in reddentibus tributum: ita vt ditiores plus soluant, quàm pauperes. Ita omnes Doctores citati.

Circa has conditiones aliqua seorsum agitanda sunt.

DVBIVM III.

Qualis debeat esse facultas Regia, vt virtute illius possit quis tributa imponere.

CIrca primam conditionem ad tributorum iustitiam dubio præcedenti requisitam, scilicet 1
authoritatem, aut facultatem imponendi illa, sit

Prima conclusio vt possit quis virtute facultatis 2
Regiæ tributa imponere, oportet vt expressè, & in specie concedatur, vnde non sat sunt verba generalia, vt si Rex constituat vicarium suum generalem, illique concedat regalia, licèt virtute huius facultatis possit tributa imposita exigere, at non poterit noua imponere, quia non datur ad hoc facultas in specie; ratio, quia cùm pono tributa imponere sit maximè proprium Regibus, & res grauissima, non videtur in generali concessione comprehensa, quia in generali concessione non veniunt ea, quæ quis in specie non concessisset. Sic tenet, licèt subobscurè, Cumanus *consilio* 162. & videtur sequi Palacios Rubios *rubr. de donat.* §. 9. *num.* 6. vbi monet quæstionem, & dicit dicendum esse, quod docet *d. consil.* 162. Cumanus.

Secunda conclusio in impetratione dictæ fa- 3
cultatis, vt surreptionis vitio careat, oportet fieri mentionem de aliis vectigalibus, quibus grauata est ciuitas, in qua nouum vectigal imponendum est, vt colligitur ex *cap. mandatum, & cap. literas, de rescript.* Et ratio est, quia meritò retrahet Principem hoc ab impositione noui vectigalis; sic Albericus, & Oldradus, quos refert, ac sequitur Gregor. Lopez *l.* 9. *tit.* 7. *p.* 5. *versic. fin mandado*, Iason, & Alexander, quos refert, ac sequitur Palacios Rubios *cap. per vestras, notab.* 4. *num.* 11.

Dubium IV.

An antiqua consuetudo, cuius initij memoria non extat, det authoritatem ad imponenda noua tributa, vel tantùm ad exigendum vetera.

1 Circa eandem primam conditionem ad tributorum iustitiam requisitam procedit præsens dubium, circa quod duplex est sententia.

Prima docet antiquam consuetudinem, cuius initij non cognoscitur memoria, non posse præstare authoritatem ad imponendum tributa; sed tantùm ad exigẽdum vetera. Probatur, quia si alicubi habetur, quòd hoc possit consuetudo immemorialis, est *c. super quibusdam. §. propterea, de verb. signific.* (hoc enim oppositæ sententia pro se adducit;) at hoc caput loquitur de tributis, quæ ex antiqua consuetudine introducta sunt, & non loquitur de authoritate imponẽdi noua tributa: at longè maius est noua imponere tributa, quàm vetera exigere; is enim, cui Rex concessit aliquod tributum sibi debitum, habet illud exigendi potestatem, non tamen nouum imponendi. Secundò probatur, quia *cap. innouamus, de censibus*, apertè dicitur solis Principibus esse concessam potestatem imponendi noua tributa: ergo apertè negatur hæc authoritas consuetudini immemoriali; hanc tenet Castr. *lib. 1. de lege pœnali, cap. 11. coroll. 2.*

2 Secunda sententia docet consuetudinem immemorialem dare authoritatem imponendi noua tributa, & augendi vetera: vnde ij, qui à tempore immemoriali habent consuetudinem, non tantùm exigendi aliqua tributa, sed etiam imponendi noua, & vetera augendi, id poterunt. Ratio, quia seuera *d. cap. super quibusdam*, agebat Papa de iis, qui habebant potestatem imponendi tributa, nec obstat *cap. innouamus*, quia solis Principibus dicitur *ibi* hoc licere, scilicet de iure; at ex immemoriali consuetudine potest hoc ius aliis competere, ita Metina *C. de restitut. quæst. 13.* Sylvest. *gabella 3. quæst. 1.* Ang. *verb. Pedagium, num. 1.* Tabien. *ibidem, num. 2.* Panorm. *d. cap. super quibusdam*; fauet valde Caiet. *verbo vectigal*, vbi inter authores pedagiorum numerat Papam Regem, & immemorialem consuetudinem; idem tenet Gabr. *4. d. 15. q. 5. concl. 2.* Oralora *de nobilitate 1. part. c. 3.* Decius *consil. 669.* Guido *consil. 65. & 150.*

3 Sit conclusio; hæc secunda sententia probabilior est, si tamen non haberent ij consuetudinem immemorialem exigendi, & imponendi, sed tantùm exigendi tributa ab antiquo imposita, non possent noua imponere, nec antiqua augere, & concludunt rationes allatæ pro prima sententia.

Dubium V.

An Principibus Sarracenis, & alijs Principibus infidelibus teneantur soluere huiusmodi tributa aliàs iusta Christiani transeuntes per eorum terras.

1 Dubium etiam hoc versatur circa primam eandem conditionem, circáque illud triplex est sententia.

Prima docet Christianos non teneri soluere tributa infidelibus quicumque ij sint. Ratio, quia Christiani non subdontur infidelibus, sic docent Hostiens. *lib. 3. summa, tit. de censibus, num. 11.* D. Auton. *2. p. tit. 1. cap. 13. §. 8.* Tabien. *verb. pedagium, n. 10.* Archid. quem refert, & sequitur Ang. *verbo pedagium, n. 7.* Rosel. *ibi num. 19.* & explicat hoc esse verum etiam de infidelibus, qui iustè suum regnum possident.

Secunda dicit teneri omnibus infidelibus soluere hæc tributa Christianos per eorum terras transeuntes. Ratio, quia hosti fides est seruanda. *2. 2. quæst. 4. cap. innocens, & 23. q. 1. c. noli.* Item quia Principes infideles suis sumptibus seruant transeuntes à latronibus incolumes; item quia licèt tales infideles possideant iniustè Christianorum terras, at dominium harum terrarum non pertinet ad mercatores, seu alias personas priuatas, sed ad Papam, vel Principem Christianum, cuius erant; ergo non potest persona priuata fraudare Principes infideles tributis sua priuata authoritate, sic tenet Rainerius cit. à Sylo. *vbi infra.* Cord. *summa casuum, quæst. 96.* dicens Ioannem à Metina consultum de hac re sic sensisse, & idem tenent aliqui alij viri docti. 2

Nota Couarr. cum Metina, per ipsum citato, hoc limitare, nisi interueniat authoritas tacita, vel expressa Papæ, vel Principis Christiani, ad quem spectat expugnatio illius regni, hac enim authoritate interueniente possent mercatores fraudare Principes infideles iniustè possidentes terras Christianorum vectigalibus. Ratio, quia sicut terræ illæ pertinent ad Principem Christianum, ita & tributa, quæ ratione talis dominij exigunt. Item, quia tales infideles plus debent Principi Christiano. 3

Nota etiam Rainerium limitare, vt habeat verum secunda sententia posita tempore pacis cum talibus infidelibus, nam tempore belli (inquit) fas est eos vectigalibus defraudare. 4

Tertia sententia est media. Sic Doctores citandi. Sit pro resolutione prima conclusio, si mercatores Christiani negotiantes in locis infidelium Principum, qualescumque hi sint, pactum inirent cum ipsis de soluendis vectigalibus, tenentur ratione talis pacti soluere. Ratio, quia pactum propria sponte initum obligat, hanc conclusionem, vt indubitatam, tenet Verbecius, quem refert, ac sequitur Syluest. *gabella 3. q. 4.* & Supplementum per Syluest. citatum, & ex Doctoribus primæ sententiæ fatentur idem Tabien. Angel. Rosel. idem tenent authores secundæ sententiæ, & est verissima conclusio: nam virtute talis pacti Principes infideles seruant mercatores à latronibus incolumes, & hoc suis sumptibus. 5

Nota conclusionem hanc limitare Rosel. nisi pactum esset metu extortum; nam tale pactum nullam parit obligationem. 6

Secunda conclusio, si verò non intercedat tale pactum, sed tantùm statutum Principum infidelium, quo tributum imponitur, si illi Principes infideles iustè possideant suum regnum, vtpote quod nunquam fuit Christianorum, Christiani negotiantes in eorum regnis, vel illa transeuntes, tenentur soluere pedagia aliàs iusta ab his imposita; hæc conclusio est certa, nec oppositum reputo probabile. Ratio, quia hi sunt veri Reges, & licèt eorum statuta non obligent Christianos, at ius naturæ, quod præcipit 7

tributa à vero Rege, & iustè imposita soluenda esse, eos ligat; sicut si Gallus apud Hispanos negotiatur, tenetur soluere tributa à Rege Hispaniæ imposita, ratione negotiationis, licèt aliàs Regi Hispaniæ non subditus sit; hanc vltra Cord. & Metinam tenent Verbecius, & Syluest. *vbi suprà*, Rainetius, & Supplementum *vbi suprà*.

8 Vltima conclusio, Christiani non tenentur soluere tributa imposita à Principibus infidelibus, qui vi obtinent terras, quæ fuere Christianorum, ni intercesserit pactum dictum in prima conclusione. hanc sequor vt probabiliorē contra authores secundæ sententiæ. Probatur, quia hi non sunt verè Reges, sed tyranni, ac per tyrannidem, & vim possident, ac vsurpant regnum; ergo tributa ab ipsis imposita non ligant, & possunt defraudari, si sine scandalo, & periuriis, ac mendaciis fieri potest, ita omnes authores primæ sententiæ, & Verbecius, Supplementum, & Syluest. *vbi suprà*. Huius sententiæ videtur, & apertè Driedo *lib. 2. de libert. Christiana, cap. 5.* vbi inquit tyranno vsurpanti regnum licere fraudare gabellas, & Arm. *verb. gabella, num. 2.* vbi inquit, si imponantur gabellæ à non habentibus potestatem, vt à tyrannis, non obligant.

Tandem nota duo.

9 Primum est, nostram hanc tertiam conclusionem intelligendam esse, nisi Principes infideles vi occupantes Christianorum regna pactum iniissent cum Principe Christiano, cuius sunt regna, vt illi vectigal soluerent, id est, *pagassen parias al Principe Christiano*; tunc enim Christiani illac transeuntes, vel ibi negotiantes, tenerentur ad gabellas, quia ex voluntate, & consensu Principis habent regnum, & gabellas imponunt. Sic Metina, quem refert, ac sequitur Cordub. *vbi suprà*.

10 Secundò nota, Ang. Tabien. & Rosellam *vbi suprà* asserere Christianos per terras Sarracenorum transeuntes solùm teneri ad soluendum ipsis aliquid in quantum sustinentur in transitu per Sarracenos; sed Syluest. *vbi suprà* dicit hoc esse falsum, quia iure naturali via publica est omnibus communis.

Dubium VI.

An teneantur subditi ad tributum soluendum quando est dubia iustitia tributi.

1 Circa secundam conditionem positam ad iustitiam tributorum, scilicet, vt imponantur ex causa iusta, dubitatur an cùm apud prudentes, & doctos dubium est, an causa imponendi tributa sit iusta, vel lex ipsa imponens iusta sit, teneantur subditi ea soluere.

Duplex est sententia.

2 Prima dicit teneri subditos ad tributum soluendum, quando est dubia iustitia tributi. Ratio, nam in dubiis pro Principe standum est, & subditi tenentur obedire, sic Palacios *vers. vectigal.* Soto *lib. 4. de iustitia, quæst. 6. art. 4.* & aliquot Thomistæ.

3 Secunda sententia docet oppositum; sic Doctores citandi. Sit

4 Prima conclusio, si loquamur de tributis antiquis, quorum initij memoria non extat, tunc semper pro his, qui illa exigunt, præsumendum est; & sic in dubio tenentur subditi ea soluere; ratio, quia, vt ait regula iuris, quiliber præsumitur bonus, donec probetur contrarium; dum ergo non constat de iniusto horum tributum initio, præsumendum est fuisse iustum, & in talibus verum est, quod dicitur, melior est conditio possidentis; in hac conclusione conuenimus cum authoribus primæ sententiæ, & eam tenent ferè omnes Doctores secundæ sentētiæ. Host. *lib. 3, summa tit. de censibus, num.* 10. Syluest. *gabella 3. q. 3.* Metina *C. de restit. quæst.* 13. Gabr. 4. *d.* 15. *quæst. 5. conclus.* 7. D. Ant. 2. *part. tit. 1. cap.* 13. §. 7. Margarita confessorum *in interrogat. circa septimum præceptum, fol. 93.* Rosel. *vers. pedagium. num.* 4. Cordub. *summa q. 95. dub. 1. §. al 4. tributo*, Castro *lib. 2. de lege pœnali, cap. 11. coroll. 2.*

Secunda conclusio, si tributa de nouo imposita sint ita, vt initio illorum memoria existat, multo probabilius est non teneri subditos ea soluere, si de eorum iustitia dubitetur. Probatur primò ex *cap. peruenit, de censibus*, vbi expressè dicitur censum, cuius causa ignoratur, non deberi; 5 & subditur, oportet, vt omnis census ad quid esse quando persolui debeat, præsciatur; item ex *cap. quanquam, de censibus in 6.* vbi expressè dicitur pedagiorum exactiones tam iure canonico, quàm ciuili esse damnatas; cùm ergo præsumptio iuris sit contra tributa, oportet ad eorum iustitiam, vt de iustitia ipsorum constet. Item quia in iis, quæ in alterius damnum redundat, non tenetur subditus in dubio parere, vt docent Soto *de tegendo secreto, memb. 3. quæst. 2. conclus.* 1. Corduba *lib. 3. quæst. q. 6.* Cùm ergo exactio tributorum sit in subditorum damnum, non tenentur subditi in dubio parere. hæc conclusio est contra Doctores primæ sententiæ, & eam docent Hostiens. Syluest. Metina, Gabriel, D. Anton. Margarit. Rosel. Corduba *vbi suprà*, Caietan. *in summa, verbo vectigal.* Armilla *verbo gabella, num.* 18. Tabien. *verbo pedagium, num. 8. & 9.* Ang. *ibi num. 6.* Idem videtur tenere Driedus *lib. 2. de libertate Christ. cap. 5.* vbi hæc dicit, quia impositiones in hoc tempore sæpè sunt illicitæ, non facilè ingerendus est scrupulus defraudantibus, præsertim quando sunt pauperes, & de rebus ad proprium vsum pertinentibus; eidem sententiæ valde fauent aliqui Doctores dicentes, quòd cùm tributum sit res odiosa, iudicandum est in dubio, non esse soluendum. Hi sunt Bart. *l. si pupillus. ff. ad l. falcid.* Corneus *consil.* 106. *volum.* 4. Decius *consil.* 457. *num.* 8. quos refert, & sequitur Bertachinus *in Dictionario, verbo Gabella*; fauet etiam, quod docet Parladot. *de rebus quotid. cap. 3. §. 2. num.* 28. in ambiguis quæstionibus contra fiscum, lucrum prætendentem, esse iudicandum, per *l. non puto. ff. de iure fisci.*

Dubium VII.

An publicani exigentes tributa peccent quando est dubium Doctorum, & prudentum iudicio, an sint iusta.

Aliqui absolutè docent non peccare, quia 1 non est circa tributorum iniustitiam, nec debere curiosiùs de iustitia tributorum inquirere, sic Andreas de Isernia, quem refert, ac sequitur Gregor. Lopez *part. 5. tit. 7. l. 9. vers. semejante.*

Sit

2 Sit tamen conclusio, quando iustitia tributorum dubia est, publicani, qui Principi subiecti ab ipsóque compulsi exigunt gabellas non peccant, in hoc enim dubio præceptum superioris eos excusat. *cap. quid culpatur 23. quæst. 1.* si verò non sint subditi, vel licet subditi sint sponte sua, & non compulsi hoc munus obeunt, peccant mortaliter; nulla enim est ratio eos excusans, & præstant id quod dubium est an sit iustum, & in aliorum damnum vergitur; sicut quando dubium est, an bellum sit iustum, milites qui ad illud eunt compulsi ex superioris obedientia non peccant, qui verò propria sponte, peccant. Sic Nauarr. *summa, cap. 17.* Lat. & Hispan. *num. 201.* Rosella *verbo pedagium, num. 16.* Syluest. *gabella 3. quæst. 7.* Caietan. *in summa, verbo, vectigal,* Ang. *verbo pedagium in 6.* Armil. *verbo, gabella, num. 9.* Gabr. *4. d. 15. quæst. 5. concl. 7. littera P.* Host. *lib. 3. summa, tit. de censibus.*

3 Nota, vt excusentur in dubio etiam subditi compulsi tenentur consulere peritos viros, & si illis consultis adhuc manet dubium, potest obedire, cùm enim res hæc sit grauissima, & in graue damnum tertij, res hæc est attentè, & peritorum consilio perspicienda. Sic Host. & Syluest. item deponere debet dubium practicè, id est, persuadere sibi debet in tali dubio licere, quia aliàs agens contra dubium practicum peccat. Sic Nauar. *ibi.*

Dubium VIII.

Circa eandem secundam conditionem, an quando iam non extat, sed cessauit causa, ob quam est tributum impositum, vel si adhuc extet Princeps, qui tributa exigit, non præstat id, propter quod constat tale tributum fuisse à principio impositum, teneantur subditi in conscientia soluere illud tributum.

1 Metina *C. de restitut. quæst. 14.* dicit circa tributum pro viis à latronibus custodiendis impositum teneri subditos soluere, licèt Princeps in custodienda via negligens sit, modò compenset damna transeuntibus subsequuta ex sua negligentia, quia obligatio Principis imponentis tale tributum non est cathegorica, sed disiunctiua, tenetur enim diligentiam, & expensas apponere, vt viæ sint tutæ, vel si hoc non præstet, damna transeuntibus illata compenset, vnde si alterum horum Princeps præstet, tenentur subditi ad tributum. Sit tamen

2 Prima conclusio, quando iam non extant, sed cessarunt illæ iustæ causæ, ob quas constat talia tributa fuisse olim imposita, non tenentur subditi soluere tributum. Probatur, quia ad tributi iustitiam requiritur causa; ergo cessante causa, cessat tributi iustitia, & sic subditi non tenebuntur soluere; sic tenent Castro *lib. 1. de lege pœnali, cap. 5. documento 3. §. ex hac 3. regula.* Antonius Trigon. *singulari 89.* Firmianus *tract. de gabellis, 9. part. in principio. §. 9.* principaliter D. Anton. *2. part. titul. 1. cap. 13. §. 8.* Iosephus Angles *floribus qq. theologicar. 2. part.* vbi de restit. vectigalium, *fol. 235.* Tabien. *verbo pedagium, n. 8.* Rosel. *ibi num. 7.* Cordub. *summa casuum, quæst. 95.* Caietan. *verb. vectigal.* Metina *C. de restitut. q. 14.* Driedus *lib. 2. de libert. Christiana, cap. 5. littera D.* Paulador. *libr. de rebus quotid. cap. 3. initio num. 5.* Corsetus *de potestate Regia, 4. part. quæst. 49.* Armil. *verbo gabella, num. 4.* Hostiens. *lib. 3. summa, titul. de censibus.* Syluest. *gabella 3. quæst. 3.* & etiam Felinus *cap. 1. de const. num. 41.* Ancharan. Bald. & alij per Felinum citati, Menchaca *lib. contron. frequent. cap. 10. num. 44. & de success. progressu, lib. 1. præfatione 98.* Sed dicit *eo num. 98.* intelligi, vt tunc sopiatur talis lex, non tamen omnino extinguatur, & sic eadem causa redeunte exigi potest, & debetur ipso iure idem tributum.

3 Nota hanc conclusionem intelligendam esse, nisi cessante illa causa Princeps conuerteret illud tributum in aliam iustam causam publicam; sicut enim potest de nouo pro hac iusta causa publica, tributum exigere, ita potest impositum vlteriùs prouehere; sic Cordub. *vbi suprà,* & colligitur ex Soto *lib. 3. de iust. quæst. 6. art. 7.* & Ledesm. *2. 4. q. 18. art. 3. fol. 258.* Sotus enim & Led. iustificant alcaualam, licèt cessauerit causa, scilicet bellum Granatense, eo quòd conuersa est in alias publicas vtilitates.

4 Secundò nota Metinam limitare hanc conclus. vt non teneat verum, quando causa ab hinc tanto tempore cessauit, vt de cessationis initio non extat memoria, & Princeps illo medio tempore bona fide exegit, & redditum est ei tributum, tunc enim ratione præscriptionis debebitur Principi hoc tributum; sed hanc limitationem meritò reprobat Cord. *vbi suprà,* non enim potest esse legitima præscriptio, cùm ex quo cessauit causa, cessauit titulus, ac bona fides.

5 Secunda conclusio, quando Princeps non præstat id, ad quod imposita sunt tributa, vt si imposita sint ad refectionem pontium, & tamen non reficiuntur, non tenentur subditi ea soluere. Ratio, quia cessat causa iusta impositionis tributorum; sic Castro, Dried. Host. D. Anton. Iosephus Angles *vbi suprà.* Margat. confess. *in interrogat. circa septimum præceptum, fol. 935.* Syluest. *gabell. 3. quæst. 9.* Caietan. *verbo vectigal.* Armil. *vbi suprà.* Gabr. *4. d. 15. 4. 5. cap. 7.*

6 Nota conclusionem hanc intelligendam esse, quando occurrente causa Rex non præstaret; secus si non præstaret, quia non occurrit necessitas, est tamen paratus ad præstandum tempore necessitatis, v. g. si pro maris tutela, & defensione imponatur à Principe tributum pro expensis faciendis, vt securi sint à piratis nauigantes, si piratis existentibus nullam præbet Rex nauigantibus contra piratas defensionem, non tenentur subditi hoc tributum soluere, quia Princeps non præstat id ob quod est concessum; at si piratæ non essent, & ideo Rex nullas expensas maris tutelæ tribuat, est tamen paratus quoties opus fuerit nauigantes à piratis tueri, tenentur subditi ad soluendum hoc tributum; quia non oportet, vt semper opere compleatur causa tributi, sed satis est quando occurrit necessitas compleatur; sic Castro *vbi suprà,* Otalor. *lib. de nobilitate 1. p. c. 3.* Gregor. Lopez *p. 5. tit. 7. l. 5. vers. seguros.* Sylu. *gabella 3. quæst. 3. dicto 3.* Armil. *verbo pedagium, num 6.* D. Anton. *§. 7.* & Host. *vbi suprà,* Tabien. *verb. pedagium, num. 8.* vbi & Rosel. *num. 4.* Cordub. *summa quæst. 95.*

7 Secundò est limitanda conclusio, vt præcedens, scilicet, nisi Rex conuerteret illud tributum in

in aliam causam publicam; sicut enim pro hac causa posset nouum imponere tributum, ita posset antiquum in hanc conuertere.

Dubium IX.

Vtrùm quando non inuigilantur præsidia, possint domini accipere iura, quæ sunt imposita, ac dantur ad tales vigilias.

1 Sit prima conclusio. Si talia præsidia iam ita corruêre, quibus nec sunt præsides, nec habitare possunt, non possunt accipi talia iura, quia cessauit omnino causa, nullúsque restat titulus; hæc conclusio patet ex dictis *dubio præcedenti*, & eam tenet Corduba *summa cas. quæst.* 113. & alij viri docti nostræ Societatis.

2 Secunda conclusio. Si talia præsidia adhuc stant, & à suis præsidibus, aut ab horum locum tenentibus habitantur, adestque probabilitas fore, vt aliquando sit necessarium talia præsidia inuigilare, benè potest admitti consuetudo, quæ viget accipiendi iura, quæ pro talibus vigiliis assignantur, licèt illa modò in istis non consumantur (modò enim de præsenti non sunt necessariæ eiusmodi vigiliæ, cùm terra nunc pace fruatur;) contingere autem potest, vt opus esset consumere omnia iura, quæ pro his vigiliis de more accipiuntur, & multo plura ad vigilandum talia præsidia. Quapropter bene potest accipi, quod de more habetur, dummodo quando sese offerat eiusmodi necessitas, non cogantur subditi, aut populi plus soluere ad eiusmodi vigilias. Patet conclusio ex *dubio præcedenti*, quia hîc non omnino cessat causa, sed eius executio suspenditur, donec necessitas occurrat. Sic Cordub. *vbi suprà*, & alij docti recentiores.

3 Vltima conclusio. Nisi adesset probabilitas aliqua fore, vt aliquando esset opus talia præsidia inuigilare in vtilitatem, tutaméque populorum, tunc non possent accipi huiusmodi vigiliarum pretia inuitis eisdem populis. Nam tunc cessaret iam omnino causa talis impositionis, patet ex dictis *dubio præcedenti*, vt tenet Corduba *vbi suprà*, & alij.

Dubium X.

An tributa debeantur antequam publicanus petat.

1 Dubium procedit circa quæcumque tributa, siue sint gabellæ, id est, *Alcaualas*, siue vectigalia, aut pedagia, id est, *Aduanas, o portazgos*, quæ accipiuntur ratione transitus, aut propter itinerum assecurationē, casu quo isthæc omnia tributa iusta sint; quando enim essent iniusta, manifestum est etiam petita non deberi.

2 De hoc variæ sunt sententiæ, omnes tamen in hoc conueniunt, quòd qualecumque sit tributum, si alicubi consuetudine obtentum esset, vt tributa non soluantur, donec fuerint petita, excusantur in conscientia non soluentes, donec petantur, modò fraus omnis, & dolus ad merces occultandas absit; quia consuetudo vim legis obtinet. Sic Couarru. *regul. peccatum, 2. part.* §. 5. *num.* 5. Parlador. *de rebus quotid. cap.* 3. *initio, num.* 13. Perez *lib.* 8. *ordinam. titul.* 15. *l.* 2. *fol.* 305. §. *ex qua inferri potest*, Ledesm. 2. 4. *q.* 18. *artic.* 3.

At dubium est, rebus, vt nunc, quid sit dicendum. Variæ sunt sententiæ. Quidam dicunt teneri quempiam soluere tributum antequam petatur. Probatur, qui alicuios quantitatis debitor est, tenetur illam soluere, antequam petatur; sed venditores, & alij tenentur gabellas Regi, & eios publicanis tanquam eis debitas reddere; ergo tenentur ad hoc, antequam petantur. Item specialiter in gabella, quæ *alcaualá* dicitur, probatur ex *l.* 120. *del quaderno de las alcaualas*; quæ hodie est *lex* 31. *titul.* 19. *lib.* 9. *noua recop.* vbi sic dicitur, *sta obligado el vendedor a buscar al arrendador, y preguntar por el a sus vecinos, para haçer le saber la venta, y pagar el alcauala, y en caso, que no parezca, depositar ante el Alcade mayor el alcauala.* Ecce quàm elatè præcipiatur solui alcaualam, licèt non petatur; & quod attinet ad vectigalia, id est, *portazgos*, probatur ex *l.* 7. *tit.* 11. *libr.* 6. *noua recopil.* vbi sic dicitur, *Losque vinieren de llenar los portazgos sean tenidos de poner quien los coxa, y sino los pusieren, o viniere, los que por alli passaren sin pagar el dicho portazgo, no incurran en pena alguna, saluo solamente el dicho portazgo.* Ergo vectigal renetur quis soluere etiam non exactus. Hanc sententiam tenet Couarr. *vbi suprà*; vbi dicit vendentem aliquid teneri certiorem facere publicanum, vt soluat ei alcaualam; & transmittentem per loca publica, & consueta merces, si nullus sit portitor, vel custos, qui vectigal exigat, adhuc teneri ad vectigalis solutionem. Idem quo ad alcaualas tenet Parlador. *vbi suprà*, & tenet Corduba *summa quæst.* 95. *artic.* 2. & 10. & Metina, quando moderatè petuntur, vt vigesima pars; secus quando petuntur rigidè, vt decima pars. 1. 2. *quæst.* 96. *artic.* 4. *vers. secunda conclusio.* Fauet satis Castro *lib.* 2. *de lege pœnali, cap.* 2. *sub finem* §. *quartò ex huius capituli*, vbi hæc dicit: *Qui alcaualam soluere omisit, peccat mortaliter, & tenetur restituere*; & idem de eo, qui res de regno ad regnum transferendas manifestare noluit, ne solueret vectigal. 3

Alij verò oppositum sentiunt. Sit 4

Prima conclusio. Illi qui bona fide sine fraude, & dolo vendunt merces suas in absentia publicanorum, seu exactorum, ita, quòd ipsi non petunt ab illis hoc tributum, non tenentur ad restitutionem illius, scilicet alcaualæ, licèt res, quæ venditur, sit magnæ quantitatis, & licèt alcauala petatur moderatè. Ratio est, quia ita habet vsus, vt alcaualæ exactæ soluantur, & ita hoc tributum est receptū, & acceptatum à republica, & non aliàs, quia est tributum durissimum. Et confirmatur, quia esset res dura, vt teneretur quis inquirere publicanum; & *lex* 31. *tit.* 19. *lib.* 9. *noua recopil.* oppositum dicens non est vsu recepta. Hanc conclusionem, vt iacet, tenuetur multi viri docti tum ex nostra Societate, tum ex aliis familiis. Idem expressè tenet Auendaño *in Dictionario, verbo Alcauala*; vbi hæc dicit: si quis gabellario Regis petenti alcaualam fraudem fecerit, ne possit eam consequi, tenetur in conscientia restituere: si tamen regius gabellarius non petierit, licèt venditor ita secretè vendat, vel commutationem faciat, vt contractus non veniat in gabellarij notitiam, non tenetur alcaualam offerre 5

offerre non petenti gabellatio, etiamsi ille percipiat alcaualas ex causa onerosa locationis: nam talis est naturæ hoc tributum, vt non debeatur, nisi petatur. Idem Palacios *in summa, verbo, vectigal.* vbi hæc dicit, Si quis non se abscondat, nec fraudem faciat, non tenetur soluere gabellam donec petatur, non enim tenetur publicanum quærere, sed paratus esse ad dandum, cùm petierit. Idem Ledesm. 2. 4. *quæst.* 18. *artic.* 3. *fol.* 258. *pag.* 4. vbi hæc inquit, Alcauala, vt nunc soluitur, est iusta; quia nullus soluit, nisi petatur à publicano. Et licèt *fol.* 259. *pagin.* 2. *conclus.* 2. videatur hoc limitare, quando est consuetudo, vt non soluatur, nisi petatur; at in tertia conclusione hæc dicit: Gabella vt nunc soluitur communiter, scilicet petita à publicano, & non aliàs, est tributum honestum, & moderatum, & tenentur ciues soluere. Idem tenet Iosephus Angles *in floribus quæst. Theolog.* 2. *part. quæst. de restitut. vectigalium, fol.* 234. vbi hæc inquit, Secundùm Hispaniæ consuetudinem non tenetur quis gabellas soluere, donec à quæstoribus exigantur: vnde si non diuertit à via, & vendens proprias merces in foro, non tenetur manifestare gabellariis: secus qui occultat, &c. Idem, licèt cum aliqua limitatione, & aliquanto scrupulosiùs, docet Soto *lib.* 4. *de iustit. quæst.* 6. *artic.* 4. *vers. de illo autem*, vbi hæc inquit; forsan in conscientia dum res venduntur, quæ non sunt grandis pretij, non tenentur venditores quærere publicanos ad soluendum, sed sat est soluere, dũ ab illis petitur; & *lib.* 3. *quæst.* 6. *art. vlt. vers. caterùm reuera*, vbi hæc dicit, cùm alcaualæ magno eum rigore exiguntur, satis est, vt quisque dum tributum petitur, soluat, maximè vbi debitum non est magni momenti. Et fauet Menchaca *de success. creatione, lib.* 3. §. 28. vbi solùm vocat tutiorem sententiam, quòd fraudans alcaualam teneatur.

6 Nota, quòd si alcaualæ sunt incapitatæ, vulgò *encabezadas*, ita, quòd ad summam conuentionis singuli, qui ita conuenerunt, contribuere debeant, hi qui ita sunt incapitati, non poterunt in conscietia non soluere alcaualam, tametsi non petatur. v. g. si pannorum mercatores sunt incapitati, hoc est, susceperunt in se soluere pecuniæ summam pro pannorum alcauala, non poterit aliquis eorum in conscientia non soluere partem alcaualæ, quæ sibi obtingit, licèt propter ignorantiam ab ipso non petatur; tenentur enim singuli ex contractu, & pacto inter ipsos inito de soluenda illa summa conuentionis. Quòd si aliquis suam partem non soluat, reliquis illius soluendæ onus imponit. Secus dicendum est de extero, qui non est incapitatus, hic enim non tenebitur soluere alcaualam, antequam petatur, cùm nullum fecerit contractum, iuxta præiactam conclusionem.

7 Secunda cõclusio. Nemo, qui palàm, & via recta transit, tenetur soluere vectigalia, vel pedagia, quę soluuntur ratione transitus per portã, vel pontem, id est, *la Aduana, o pechos*, quæ imponuntur pro assecurandis viis, quando publicani, vel exactores, vel quia non adsunt ibi, vel quia transeuntem non viderunt, vel alia ratione vectigal non petunt. Ratio, quia non tenetur quis hæc tributa soluere, nisi petantur, durissimum enim esset obligare aduenas ad sciendum tributa statuta in pontibus, vel portis. Sic tenent Metina, & Cordub. *vbi supra*, & alij. Idem etiam docent Palacios, & Iosephus Angles *vbi supra*. siquidem vniuersaliter id doceat de omnibus tributis.

Nota idem esse dicendum eadem ratione de 8 tributis, quæ soluuntur ratione transitus per saltus, id est, *los puertos secos*. Metina *vbi supra*.

Secundò nota, idem esse dicendum de collecta, 9 id est, *pecho* & assisio, id est, *sisa*, scilicet non teneri quem soluere, antequam petatur, quia hoc tantùm pendunt ignobiles, & nemo tenetur suam ignobilitatem propalare. Sic Metina *vbi supra*.

Hucusque dictum est, quando quis publicè, & 10 in loco destinato vendit absque fraude, & quando palàm, & per rectum iter transuehit merces. At dubium est, quid dicendum sit, quando quis consultò occultat se, aut merces, vel occultè transfert merces, ne exigatur ab illo alcauala, vel aduana, &c. an teneatur in conscientia restituere hæc tributa, antequam petantur. Quòd enim tentatur, faciunt *l.* 96. 97. & 98. *del quaderno de las alcaualas*, quæ hodie sunt *l.* 13. 14. 15. 18. *titul.* 19. *lib.* 9. *noua recopil.* quibus cauetur sub certis pœnis, quòd qui asportauerint panem, aut semina, vt vendantur, illa introducant per quasdam ciuitatis portas, vendántque in loco deputato, & quòd nequeant intromitti, aut educi noctu aliquæ merces, vt ita de omnibus certior fiat publicanus. Item, quia fraus, & dolus nemini debet patrocinari; & expressè hanc partem tuentur Palacios, Soto, Iosephus Angles, Cord. *vbi supra*. Menchaca *lib.* 3. *controuers. frequent. p.* 1. §. 2 *num.* 28. immo Couarr. *vbi supra*, dicit hoc esse verum, licèt consuetudine obtentum esset, vt gabellæ non deberentur nisi petitæ; id enim intelligendum esset, quando quis merces non occultaret. Immo Iosephus Angles *vbi supra* dicit, quòd vendens occultè, licèt coram scriba contractum celebret, debeat alcaualam, licèt non petatur. Idem Metina *C. de restit. q.* 15. *ad finem*, §. *sequitur responsio*.

Alij verò oppositum docent, scilicet licèt quis 11 consultò occultet merces, aut se, ne exigatur ab illo hoc tributum, non peccare, nec teneri illud soluere, donec petatur; & hoc tenet hæc sententia de alcaualis, & vectigalibus, id est, aduanis, & pedagiis institutis ad viarum assecurationem. Probatur, quia hæc tributa recepta sunt à republica, ita vt non debeantur, nisi petita, quia sunt durissima. Vnde ipsi exactores, vel quorum interest, inuigilent, ne quis vendat res suas occultè; alij enim non tenentur facere, vt sui contractus veniant ad notitiam publicanorum, vel aliorum. Item quia si hæc tributa non debentur, nisi petantur, cur non poterit venditor occultare se, ne ab eo petantur. Nec obstant leges in oppositum adductæ, quia illæ factæ sunt in fauorem publicanorum, vt illi possint meliùs exigere alcaualam, & non soluentes pœna legis plectere: & ad summum peccant venialiter non seruantes illas leges, & forsan nec venialiter, quia sunt merè pœnales, & sic receptæ; & nullus credit se peccare, eo quòd non vendat in tali loco, vel per talem portam merces transferat. Et patet, quia iisdẽ legibus cauetur vt nemo possit panẽ emere, nisi in tali loco, & tamen non putaremus peccare, qui alibi emeret. Huic sententiæ fauet Nauar. *cap.* 28. *in addit ad n.* 64. *capitis* 25. & tenent viri docti ex recentioribus. Pro eadem sententia facit, quia hodie communiter gabellæ sunt iniustæ, vt habetur *cap. quanquam, de censibus in* 6. &

& docent Arm. *verb. Gabella, n. 10. & 18.* Ang. *verb. pedagium, n. 6.* & docent Caiet. *verb. vectigal.* Driedus *lib. 2. de libert. Christ. cap. 5.* & sic fiunt magnæ extorsiones, & rigidè petuntur; sat ergo erit ad eas obligare, dum petuntur, & non erit necesse cogere venditores, vt se manifestent.

11 Tertia conclusio. Licèt hæc sententia probabilis sit, saltem ad deobligãdos eos à restitutione, qui hactenus id fecerunt, siquidem anthores gratiæs habet pro se: at tutior, & probabilior est apposita sententia, scilicet absconditè transuehentem merces, vel non vendentem in loco destinato, sed occultè, ad defraudandum gabellam, teneri certiorem facere exactorem, vel illi soluere gabellam. Probatur ex adductis pro prima sententia.

13 Quarta conclusio. Quando ipsi exactores, vel publicani committunt ipsis vendentibus, seu intromittentibus merces, vt dicant sub iuramento quantitatem mercium, vel valoris, licèt, vt docet Nauarr. *vbi suprà*, non teneantur iurare, sed sat est, vt dicant, quòd videant ipsi quantitatem, & ipse soluet; si tamen iurauit, tenetur totam veritatem manifestare, transferens merces, vel vendens; aliàs peccabit mortaliter, & tenebitur restituere id, in quo publicanum defraudat. Ratio, quia petitur ab illo gabella, & eo rigore, vt sub iuramento eum manifestare veritatem compellat: sed hæc tributa quando petuntur à publicanis, debentur; ergo. Sic docet Nauarr. *cap. 17.* Lar. & Hispan. *num. 201.* & Metina *C. de restitut. quæst. 13. fine*, & alij.

14 Sed quid dicendum, quando non petunt exactores iuramentum, sed mercatori, vel transuehenti merces committunt in conscientia eorum, vt dicant veritatem. Metina, & Nauarr. *ibidem* dicunt, quòd si hoc casu celet aliquas merces, tenetur publicano restituere id, in quo ipsum defraudat: immo idem dicit Metina, licèt publicanus ita mercatori veritatem dicendam committat, vt nec sub iuramento, nec iuxta eius conscientiam aliquid exquirat, sed simpliciter illi remittat, vt rem aperiat, idque confidens eius fidelitati, ex qua fiducia non nisi simplicem manifestationem ab eo exigit: tunc enim tenetur totam veritatem aperire; aliàs tenetur restituere. Eiusdem sententiæ videtur esse Auendañus *in Dictionario littera A. verbo Alcauala*, vbi dicit, si quis gabellario petenti alcaualam fraudem fecerit, ne possit eam consequi, tenetur restituere.

15 At docti recentiores dicunt esse probabile non teneri restituere, quando non exigitur veritas cum iuramento. Ratio, quia quando cum iuramento exigitur, tenentur exactores adhibere fidem, nec videtur plus posse cogere ipsos mercatores: at quando non exigitur cum iuramento, non videtur tanto rigore id exigi, siquidem facilè peti poterat vrgentiùs, scilicet cum iuramento; & addunt prædicti recentiores, quòd idem videtur esse dicendum, quando exactores exigebant id ab eo sub iuramento, etiam si ille iuramento tale mendacium affirmauerit eadem ratione.

16 Quinta conclusio. Probabilius est, quòd interrogatus ab exactore, quas vebat merces, vel vendiderit, etiamsi ipsius fidelitati committat absque iuramento, teneri restituere, si aliquas occultet merces; at oppositum est probabile, saltem ad excusandos eos, qui huc vsque id fecerunt, cùm sint graues anthores, qui ita sentiãt: & sunt etiam rationes probabiles, maximè cùm tributa hodie tam grauia sint. Item, quia cùm tributa non debeantur, nisi petantur, videtur, quòd sicut quando petuntur magno rigore, scilicet cum iuramento, debentur magno rigore, scilicet integrè: ita quando non petuntur cum tanto rigore, non ita rigidè, & integrè debentur.

17 Nota tamen quòd si ideo publicanus ab his mercatoribus simpliciter loquelam exigit, quia non intendit ab eis totum debitum recipere, sed aliquid condonare, vel quia amici sunt, vel quia viam illam frequentant, vnde frequens lucrum publicano accrescit, vel ne illi per aliam viam res suas portent, vel ob aliam eiusmodi causam, tunc non tenentur mercatores totam rem manifestare, nec occultatum restituere; quia interuenit publicani expressa, aut tacita donatio. Sic Metina *dicta quæst. 13. fine*, Cordub. *summa, q. 95. dub. 2.* & alij.

18 Hinc infertur, quòd possumus excusare à restitutione alcaualæ multos mercatores, quibus publicani non discooperiunt merces, nec cogunt sub iuramento aperire veritatem, sed simpliciter stant eorum dictis, & ij minus, quàm sit, palàm faciunt; cum istis enim dissimulare possumus, nec illos obligare ad restituendum illud, quod ex occultatis mercibus non soluerunt, ex voluntate tacita; immo ferè expressa custodum, seu exactorum nota, & approbata à suis dominis, qui consultò dataque opera volunt, ac iubent his ministris, ne sint onerosi, aut rigidi eis mercatoribus, sed potiùs leniter, ac suauiter se gerant cum illis, stentque illorum dictis: atque hoc faciunt ob proprium commodum, & emolumentum, gaudent enim omnes talia loca frequentare, animaduertentes commodum, & vtilitatem, quam inde reportant.

19 Vltima conclusio. Si aliquando iudex Ecclesiasticus ferat excommunicationem contra occultantes huiusmodi tributa, vel non soluentes, talis excommunicatio non ligat, nisi in casu, in quo illi tenebantur aliàs soluere ante sententiam excommunicationis: patet, quia excommunicatio non fertur, nisi pro culpa mortali, at non est culpa non soluere, quando aliàs non tenebatur soluere. Sic docti recentiores.

Dubium XI.

An si publicanus non petat alcaualam, vel vectigal tempore à lege præscripto, sit tutus in conscientia mercator, qui transacto eo tempore non soluit etiam publicano petenti.

1 Nota, quòd *in lege 129. del quaderno*, quæ hodie est *lex 19. titul. 17. lib. 9. noua recopilat.* præscribitur tempus, in quo possunt publicani exigere alcaualam, & sic dicitur, *de las ventas, que se hizieren de bienes muebles se mouientes sean obligados a pedir el alcauala in todo el año de su arrendamiento; y endot meses despues del otro año, y nolas puedan pedir en adelante. Pero en quanto al alcauala de las heredades, de que passaren los contratos ante los escriuanos publicos del numero, donde fuere la heredad, se pueda demandar el año del arrendamiento; y el siguiente: y si los tales contratos se hizieren*

se hizieren ante otros escriuanos, que no sean del dicho numero, se pueda demandar dentro de dos años, que el tal contrato fuere otorgado, y porque en los lugares de Señorios, Abadengos, y ordines, no se cobra el alcauala con tanta facilidad; alli se puedan demandar en qualquier tiempo, y no se prescriban por causa de los dichos terminos.

2 Item *l.6.fine*, *tit.7.part.5.* dicitur præscribi vectigalia quinquennio, sic enim dicitur, *si los portazgueros fueren negligentes en no demandar porcineo años los derechos, dende en adelante no los puedan demandar.*

3 Vertitur ergo in dubium, an transacto tempore, quo iuxta leges citatas potest publicanus exigere alcaualam, vel vectigal, sicut in foro externo non potest petere, ita etiam nec in foro conscientiæ teneatur venditor illi soluere alcaualam.

Duplex est sententia.

4 Prima docet transacto etiam terminn per legem præscripto teneri mercatorem soluere gabellam publicano petenti. Quare leges denegantes actionem gabellario, procedunt in foro externo. Et probatur, ad præscribendum requiritur bona fides, sed hîc deficit bona fides. nam mercator ab initio nouit se esse gabellæ debitorem; ergo. Hanc tenet Cord. *summa, quæst.95.dub.1.* Metina *C. de restit. quæst. 17. vers. sequitur inde quòd si hi.*

5 Secunda sententia docet præscribere mercatorem illam gabellam transacto eo termino, & sic licèt postea petat gabellarius, non teneri soluere. Probatur ex *dicta l.19.tit.17.lib.9. noua recopil fine*, vbi post assignatum terminum, in quo possunt peti gabellæ, id est, alcaualæ, in populis regiis, addittur: *Pero en los lugares de los señores no se prescriua en el dicho termino.* Ergo vult lex in oppidis regiis præscribi gabellas eo termino, sed præscriptio dat ius in foro conscientiæ; ergo. Item quia debitor alicuius quantitatis non obligatus ad illam offerendum, donec, petatur præscribet, si tempore signato à lege ad petendum non fuerit petita, vt optimè Panotm. *cap. finali, de præscript.* Angel. *verbo, præscriptio, num.42.* Metina *C. de restit. quæst.16. versic. Verùm esto ita sit.* Sed, vt dixi *dub. præced.* non tenetur quis soluere gabellas, donec petantur à publicano: ergo si publicanus non petat tempore à lege destinato, præscribentur gabellæ. Item, quia hîc non est mala fides, iustè enim retinet gabellas is, à quo non petuntur. Hanc sententiam tenent docti recentiores: tenétque Corduba *lib.1. summa, quæst. 36. fol.282. versic. similiter è conuerso.* dummodo cessauerit fraus, illa bona occultando. Sit

6 Prima conclusio. Supposita opinione, quam amplexus sum *dub. præcedenti*, scilicet non teneri quempiam ad gabellas, donec petantur, certissimum credo hanc secundam sententiam, propter rationem dictam: at verò qui teneret gabellas etiam non petitas deberi, teneretur dicere non præscribi termino per leges destinato, vt docet prima sententia.

7 Nota, quòd si quis postulatus intra tempus legitimum negauit gabellam, non præscribet transacto tempore, quia iam est in mala fide, cùm manserit obligatus ad restituendum. Sic docti recentiores. Et est res certissima.

8 Secunda conclusio. In casu, quo *dub. præcedenti conclus.3.* nempè quando quis occultè transuehit, vel vendit merces, dixi esse probabile non teneri quem soluere gabellam, donec petatur, est etiam probabile præscribere transacto termino, propter rationem dictam. Sic docti recentiores.

Dubium XII.

An si quidam veniat ad vendendum rem aliquam secretè, & occultè, vt ita defraudet alcaualam, peccet, & teneatur restituere emptor casu, quo venditor ille tenebatur ad illam.

Ratio dubitandi est propter legem 120. *del quaderno*, quæ hodie est *lex 32. tit.19. lib.9. noua recopil.* vbi sic dicitur, *Mandamos, que si el vendedor no fuere del lugar, donde se haze la venta o trueque, o si fuere hombre poderoso, o official nuestro del tal lugar, que el comprador retenga en si lo que monta el alcauala, hasta que el otro traiga testimonio, de como a pagado el alcauala.* Item quia occultè emens videtur cooperari iniustitiæ debitoris occultantis alcaualam. 1

Hac in re variæ fuerunt sententiæ virorum doctorum, & inprimis aliqui Iurisperiti sensere hunc emptorem non retinentem alcaualam teneri eam restituere, quia lex, quæ dicit teneri soluere alcaualam duplo, quod attinet ad alcaualam, non est pœnalis; benè tamen qood attinet ad duplum. Deinde alij dixerunt hoc idem alia ratione ducti, quamuis enim sit pœnalis, etiam quoad gabellam soluendam, tenetur ante iudicis sententiam hanc pœnam soluere, quia emptor ex officio iniuncto sibi per hanc legem tenebatur retinere alcaualam, & qui ratione officij tenetur ad aliquid, vt custos nemorum, tenetur ad pœnam applicandam alteri ante iudicis sententiam. 2

Sit tamen prima conclusio. Tanquam certum credo, quòd qui emit in occulto, ob hanc solam causam nil aliud faciens, licèt non retineat alcaualam, non tamen tenetur ad aliquam restitutionem, v.g. quando quidam vendit mihi in occulto, quod tamen ego secretum non procuro, vt si essem domi, & alter ingrediatur interrogans me, num velim emere ab illo bombycis manipulum; ego verò scio illum intendere furari alcaualam, nihilominus tamen manipulum emo, nec alcaualam retineo, non teneor restituere. Probatur, quia si tenerer ad restitutionem, id esset, quia vel cooperor ad furtum alcaualæ, vel propter dictam l.32. Sed neutro ex capite teneor, quia cooperari est simul operari; at emptor hîc nil operatur ad alcaualæ detectionem, sed merè passiuè se habet: vt qui recipit Sacramentum à ministro existenti in peccato mortali parato conferre cuicumqoe, non cooperatur peccato illius, quia passiuè se habet, vt optimè Sotus, dicens esse omnium, *4.dist.1. quæst.5.art.6.vers. Prima itaque*; & reddit rationem, quia solùm ille dicitur cooperari, qui eius peccati causa est: at in hoc casu cùm conferens sit paratissimus, & suscipiens nullatenus eum moueat, non dicitur eius peccati causa. Nec teneor ad restitutionem ratione dictæ l.32. quia est pœnalis, nec vsu recepta est; immo videtur iniusta, siquidem obligat emptorem, vt sit quasi œconomus publicani, nullo ab hoc accepto stipendio, immo graui cum detrimento illius, quia homo potens, aut officialis Regins cui retinuerit emptor alcaualam, sumet vindictam à prædicto emptore: 3

quapropter nullus emptor eam retinet. Hanc conclusionem tenuere viri doctissimi, & mihi est certissima.

4 Secunda conclusio. Eiusmodi emptor non peccat alcaualam non retinendo. Probatur, quia, vt dixi, talis lex non est in vsu, & videtur iniusta, semperque damnificatetur emptor retinendo, saltem in eo, quòd nemo vellet illi vendere. Sic docti iuniores.

5 Vltima conclusio. Si talis emptor cooperatur alicui fraudi, v.g. si diceret, ingredere huc, ne videamur à publicano, atque ita iuuet ad occultandum, tunc tenetur restituere alcaualam casu, quo principalis non restituat, cùm tamen teneretur ad id. Patet, quia cooperatur ad furtum, simul enim cum venditore operatur ad furtum. Sic iidem recentiores.

Dvbivm XIII.

An alcaualæ sint iustæ in conscientia, si decem pro centum exigantur, & qui illas defraudat, teneatur restituere.

1 Dvplex est sententia. Prima docet alcaualas esse iustas etiam summo rigore exactas, scilicet decem pro centum. Probatur, quia sic institutæ sunt à Principe, vt habetur *lib.9. noua recopil. tit.17. l.2.* & ex iustissima causa, nempe ad sumptus belli Granatensis; quod licèt modò cessarit, at conuersæ sunt in aliam publicam causam, scilicet ad sumptus regios in aliis bellis. Sic tenent Cordub *summa, quæst.95. dub.1. & quæst.115.* Castro *lib.1 de lege pœnali, cap. 11. corol.2.* Parlador. *lib. de rebus quotid. cap.3. initio num.13.* Couar. *regula peccatum 2. part. §.5. n.5.* & Metina *t.2. quæst 96. art.4. vers. Secunda conclusio.* Hac tamen limitatione id docet Metina, modò non teneatur quis soluere nisi exactus.

2 Secunda sententia docet non esse iustas alcaualas summo rigore petitas, scilicet si de decem petatur vnum. Probatur, quia est rigidum tributum, & ferè intolerabile; consumuntúrque res familiares, omnésque illas sibi Rex vsurpat, maximè cùm sint alia multa vectigalia, & exactiones ordinariæ, & extraordinariæ, quæ Regi soluuntur à subditis, & vnaquaque reuenditione eiusdem rei prædicta alcauala accipiatur in eadem quantitate; quo fit, vt ex decem venditionibus totus rei valor accrescat Regi. Huius sententiæ videtur Sotus *lib.4. de iust. quæst.6. art.4. vers. de illo autem,* vbi hæc inquit, *Alcauala, si cum moderatione exigatur, est iusta,* & *lib.3 quæst.6. art. vltimo vers. Cæterum reuera,* vbi hæc inquit, *licèt decima sit consignata; at nisi vrgens regni necessitas id postularet, nimis graue esset tributum hoc ad rigorem exigere.* Eiusdem sententiæ videtur Ledesm. *t.2. quæst.18. art.3. fol.258. pag.4.* vbi hæc dicit: *Alcauala est iusta eo modo, quo soluitur, quia non soluunt communiter quantum debent, sed minus.* Et *fol.259. pag.2. concl.3.* vbi hæc dicit, gabella, vt nunc soluitur communiter, scilicet petita à publicanis, & non aliàs, est tributum iustum, quia non petitur ad rigorem: immo Rex vix vnquam percipit vigesimam; & dicit esse grauissimam tributum petere decimam. Pro eadem sententia sunt alij Doctores dicentes licitè fraudari gabellas, quando sunt nimis barbaricæ, scilicet quando soluitur vltra tertiam octauæ partis. Hi sunt Felin. *cap.1. de constit. num.41.* & refert Balduin. Idem Antonius Trigon. *singulari* 89. Armil. *verb. gabella, num 4.* Tabien. *verbo pedagium, n.8.* Sit

3 Prima conclusio. Hæc secunda sententia est probabilior: atque ita non tenetur venditor soluere vnum de decem, sed pro triginta, vel quadraginta vnum; reliquum autem est iniustum. Probatur tum ex authoribus citatis, & ex ratione posita: tum quia negari non potest, quin saltim sit dubia iustitia tam rigidæ exactionis; at in dubio non tenetur quis soluere gabellas, vt dixi *suprà.* Hanc conclusionem, vt iacet, tenuerunt plures Magistri Salmantini, & multi alij viri docti.

4 Hinc infertur, quòd qui semel soluit in integrum alcaualam publicano, potest se recompensare, non soluendo aliam, quia primam non debebat.

5 Secunda conclusio. Quia tamen prior sententia probabilis est, absoluendi sunt exigentes alcaualas in summo rigore, scilicet de decem vnum; quia cùm habeant Doctores grauissimos pro se, habent iustam, & probabilem ignorantiam. Sic docti iuniores.

6 Tertia conclusio. Quando publicanus petit à venditore, vt sub iuramento declaret pretium rei venditæ, vt accipiat vnum pro decem, iniustè interrogatur venditor, & sic non tenetur totam aperire veritatem, sed potest dicere, non vendidi, nisi quinque, vel quatuor, cùm vendiderit decem, intelligens intra semetipsum, ita vt teneat soluere alcaualam. Hæc conclusio potest probari, quia non debeo integram alcaualam, vt dixi *prima conclusione;* ergo iuramentum exactum ad extorquendam integram alcaualam, est iniustum, & non iuridicum: ergo potest venditor vti verbis æquiuocis ad occultandam veritatem, *sed non vendidi,* &c. est verbum eiusmodi, vt latè dixi *lib. 3. summæ, cap.6. à num.19. vsque ad* 32. inclusiuè; vbi ex pluribus authoribus, & rationibus probaui non interrogatum iuridicè posse respondere, non feci, Et specialiter Syluest. *verbo mendacium, quæst. vltima,* ferè in terminis hoc dicit, ait enim clericum rogatum in porta ciuitatis, an aliquid portet, de quo sit soluenda gabella, posse iurare se nihil portare, intelligendo intra se, de quo debeat Clericus gabellam. Insuper hanc sententiam tenent viri docti ex recentioribus.

7 Nota tamen, si hic posset se excusare, dicendo eum iuramento, vendidi quinque, absque eo quòd diceret negatiuam, scilicet, non vendidi plus quàm quinque, ita vt nulla inde suspicio generaretur, non debet recurrere ad negatiuam; quia affirmatiua manifesta est vera, & negatiua est dubia, & ad has responsiones dubias recurrendum non est, nisi quando alia via veritas occultari non potest, vt dixi *loco citato.*

Dvbivm XIV.

An domini, qui dono, vel pretio obtinuerunt à Rege alcaualas suorum oppidorum, possint illas augere, vel minuere, & exigere in toto rigore legis regiæ, scilicet vnum de decem, quamuis Rex minus exigat à suis vasallis.

1 Non est sermo, an liceat exigere vnum de decem, quia iam dixi *dub. præcedenti,* id esse probabile, quamuis oppositum probabilius iudicauerim:

uetim; sed quod in præsenti quæritur est, vtrùm supposito, quòd liceat vnum pro decem exigere, id possint domini temporales, etiamsi Rex minus exigat: exempli causa, si Rex exigeret vnum pro viginti. Sit

2 Prima conclusio. Domini temporales, qui dono, vel pretio, priuilegio, aut præscriptione, obtinuerunt à Rege alcaualas suorum oppidorum, non possunt illas augere vltra vnum pro decem. Patet, quia prædicti domini non alio modo acceperunt ius ad exigendum alcaualas, nisi in ea quantitate, quam Rex exigit per suas leges: ergo si Rex per suas leges tantùm exigit vnum pro decem, non possunt ipsi amplius exigere; quia subrogatus sapit naturam illius, in cuius locum subrogatur, *cap. Ecclesia sanctæ Mariæ 1. vt lit. pendente. & cap. cùm tu, de vsur.* Sic Cordub. *summa, q.* 115.

3 Secunda conclusio. Eiusmodi domini possunt minuere, & augere alcaualas in suis oppidis, sicuti Rex in suis, dummodo non augeant vltra decem pro centum, quamuis Rex illas minuat in suo regno, exigendo vnum pro viginti, vel triginta: nec gratis, quam Rex aliquando facit suo regno, quod pro aliquo tempore non augeantur, est in præiudicium vectigalium, aut rerum familiarium horum dominorum, idque quamuis ipsorum vasalli contribuant Regi alia seruitia, seu vectigalia, sicut vasalli ipsius Regis. Ratio est, quia istæ gabellæ omnino suot horum dominorum, & habent ius, & dominium illarum, sicut & aliorum redditum, quos percipiunt à suis vasallis. Atque ita nullam obligationem, aut dependentiam habent à Rege ad illas minuendas, quando Rex illas minuit. Ita Cordub. *quæst.* 115. vbi refert ita sæpè iudicatum fuisse in senatu Regio.

4 Vltima conclusio. Si aliquis dominus non haberet integrum dominium ad exigendas alcaualas, sed solùm haberet ius ad exigendum, v. g. milleuteos ex alcaualis pannorum, vel alterius mercis, vel haberet ius ad percipiendum quarundam alcaualarum redditus talis oppidi, tunc non potest illas augere, & multò minus minuere, quia non est omnino dominus illarum, vt bene Corduba *ibi.*

DVBIVM XV.

An pauperes, quibus ad victum necessaria non suppetunt, teneantur soluere gabellam, id est, alcaualam, aliaque vectigalia, vt pedagia, vel guidagia, Hispanè* portazgos, *&c.

1 Videtur hos teneri; quia hæ gabellæ generaliter sunt omnibus vendentibus, vel transuehentibus merces impositæ.

2 Sit conclusio. Si alicuius paupertas eò deueniret, vt se, ac suos alere non posset etiam cum mediocri lucro, quod soluta alcauala, & aliis vectigalibus, illi superest ex negotiatione, aut propter paucitatem pecuniæ, quam possit negotiationi exponere, aut quia habet multos filios, aut quia multa debita contraxit, aut propter alias necessitates, non tenetur soluere alcaualam, aut alia vectigalia. Probatur, quia in hoc casu fauet illi ius naturale, secundùm quod prius debet se, suámque familiam alere, deinde ad Regis necessitates contribuere, ac iuuare. Item quia Princeps est propter rempublicam, & non respublica propter Principem; ergo prius subuenire debet respublica suis propriis necessitatibus, quàm Principi. Sic multi viri docti à me consulti. Pro hac sententia est glossa *l. omnes la* 1. *C. de annonis, & tribut. lib.* 10. *vers. Compelletur*, & *ibi* Bart. *num.* 1. Rosella *verbo priuilegium, num.* 10. & *ibi* Syluest. *quæst.* 9. *dicto* 3. vbi dicunt quòd licèt officiales deputati à Principe ad recipiendas collectas Principi debitas, eas non possint remittere, fallit nisi ob nimiam paupertatem soluere debentis. Et additio quædam Bart. *dicto num.* 1. vbi docet cum Baldo *l.* 2. *§. si quis in iudicio, ff. si quis caut.* quòd si statutum dictat appellantem debere soluere gabellas, aliàs appellatio sit deserta, non habet locum in non potente ob paupertatem soluere; quia dicitur ei remissa gabella ipso iure ab statuto. Faciunt etiam Felin. *cap. si qui testi, de testibus, num.* 10. Gigas *tract. de pensionibus, quæst.* 80. *num.* 3. Hippolytus *volum.* 1. *consilio* 10. *num.* 40. vbi dicunt paupertatem excusare non soluentem collectas. Faciunt etiam Glossa *cap. cùm instantia, de censibus, vers. indebitè.* Panorm. *ibi num.* 7. Baeza *de inope debitore, cap.* 12. *num.* 21. vbi dicunt visitatorem non debere exigere procurationem à pauperibus. Item Isernia, Rolandus, Decius, quos refert, & sequitur Baeza *vbi suprà cap.* 18. *num.* 9. qui dicunt pauperem non teneri ad collectam, nec tributum, nisi personale.

DVBIVM XVI.

An qui contra legem prohibentem intromittit merces in aliquam ciuitatem, vel regnum, teneatur soluere gabellam mercibus eiusdem speciei impositam pro eorũdem intromissione.

Exemplum apponi potest in ciuitate Granatensi, vbi pro qualibet bombycis libra, quæ intromittitur, soluuntur quindecim argentei; est tamen prohibitum ne ex Murciæ Regno vlla introducatur bombyx, & ideo pro eius introductione nullum est impositum vectigal: dubitatur ergo, an qui ex regno Murciæ clam illam intromittit, teneatur soluere gabellam impositam bombyci, quæ non est prohibita intromitti. 1

Aliquos viros doctos fertur fuisse huius sententiæ, scilicet deberi vectigal impositum rebus similis formæ non prohibitis; quia virtualiter omnibus rebus eiusdem speciei, atque adeò omnibus bombycibus, quæ intromittuntur, censetur impositum idem tributum, licèt non nisi ex tali parte intromitti permittantur. 2

Sit conclusio. Probabilius reputo non deberi id tributum, nisi sit etiam impositum rebus prohibitis. Probatur, quia tributum soluere res est odiosa, ideóque ad id obligare non debemus, nisi quando expressè constet esse impositum: at in nostro casu non est expressè impositum; ergo. Item quia in dubio censendum est quempiam non esse obligatum ad tributum, vt ex superioribus constat: at hic casus saltim est dubius. Item quia Rex concessit conductori huius vectigalis quòd possint alij ex ipsius conductoris licentia ex regno Murciæ bombycem intromittere in Granatam: atque hæc licentia conceditur à prædicto conductore, dummodo sibi exhibeantur tres, vel quatuor argentei pro libra. Et tamen in bombyce Granatensi exigunt in integrum omnes quindecim argenteos. Est ergo manifestum non esse impositum illud tributum pro Murciæ bombyce. 3

Tandem

4 Tandem confirmatur hoc, quia si conductor inuenit prædictam Murciæ bombycem, quæ clam intromittitur, non exigit alcaualam, sed solam pœnam; ergo signum est nullum deberi vectigal. Huius sententiæ feruntur fuisse aliqui docti recentiores; illisque valde fauet Metina *C. de restit. quæst.* 15. *sub finem*, vbi hæc dicit; si io transferendis rebus prohibitis nulla gabella imposita est, sed sola commissi pœna, translarores nil teneotur poblicanis restituere; sed ad pœnam tenentor post iudicis sententiam. Eidem fauet Couar. *reg. peccatum*, 2. *part.* §. 5. *fine*, vbi dicit idem, quod Metina.

Dubium XVII.

Ex quibus contractibus alcauala debeatur, & an in hac materia strictè, vel amplè accipienda sit venditio.

1 Ratio dubitandi est, quia cùm ex venditione debeatur alcauala, & emptionis & venditionis nomine omnis alienatio comprebendatur, *l. statuliberi.* §. *Quintus. ff. de statulíber.* & tradit fusè Tiraquel. *de retractu*, §. 1. *glossa* 2. *num.* 1. videtur ex contractu omni deberi gabellam, maximè cùm gabellæ non odiosæ, sed potiùs fauorabiles censendæ sint, eùm ad vtilitatem publicam, & communem pacem tuendam institutæ sint, vt docet Parlador. *lib. de rebus quotid. cap.* 3. *initio*, *num.* 14. & sic nil mitum si in hac materia venditio largè sumatur pro quouis contractu. Sit

2 Prima conclosio. Alcauala non in vniuersum omnes contractus comprehendit, sed ex venditione, & permutatione duntaxat debetur, *l.* 1. & 2. *tit.* 17. *lib.* 9. *noua recopil.* & tradit optimè Parlador. *dicto cap.* 3. §. 2. *num.* 22. & licèt iure communi alcauala debebatur ab emptore; at ex *dicta l.* 1. eam debet venditor, prætetquam in oleo, quod venditur Hispali, dimidium enim alcaualæ debet empror, & dimidium venditor, *eodem tit.* 17. *l.* 3. & 4. at in permutatione vtraque pars debet alcaualam, quia vtraque censetur vendere, *d. l.* 2.

3 Secunda conclusio. Venditio, ex qua gabella debetur, strictè, & propriè accipienda est, & non pro quolibet contractu. Probatur, tum quia *dicta l.* 1. mentionem de pretio facit: tum quia non fuisset opus de permutatione quidquam adiicere, cùm latè sub venditione comprehendatur: at *dicta l.* 2. expressit emptionem, & permutationem. Secundò probatur, quia in materia odiosa nomine venditionis comprehenditur tantùm ea, quæ propriè venditio est, vt docet Montaluus *lib.* 3. *fori tit.* 4. *l.* 2. *fine*, & Tiraquel. *vbi suprà*, *n.* 2. Bald. Corneus, Panotm. Felinus per Tiraquel. citati. Et ratio est, quia odia restringi, fauores conuenit ampliari: & quia ea, quæ à iure commoni exorbitant, ad consequentiam trahenda non sunt, *reg. quæ à iure, de regulis iuris in* 6. sed materia gabellarum est odiosa, cùm sit contra libertatem iure communi contrahendi concessam, vt docet Parlador. *dicto cap.* 3. §. 2. *num.* 29. Tiraquel. *de retract.* §. 15. *glossa* 1. *num.* 12. Montaluus *vbi suprà*, Menchaca *lib.* 1. *controuersf frequent. cap.* 11. *num.* 16. Bart. Corneus, Decios, quos refert, & sequitur Bertacbinus *in Dictionario, verbo, Gabella*. ergo strictè, & propriè in hac materia vsurpanda est venditio. Hanc conclosionem tenet expressè Montaluus *vbi suprà*, & Parlador. *dicto* §. 2. *num.* 22.

Hinc infertur longè à scopo aberrasse plores Doctores, dicentes ex donatione deberi gabellam, quos refert, & reprobat Meochaca *dicto c.* 11. *num.* 18. 19. 4

Dubium XVIII.

An ex contractibus innominatis debeatur gabella, id est, alcauala.

Nota ex Syluestro *verbo contractus, quæst.* 4. contractos esse in duplici differentia: quidam sunt nominati, qui scilicet nomina habent propria, & eis solis conuenientia, vt emptio, venditio, locatio, &c. Alij sunt innominati, & hi sunt quatuor, scilicet, *do vt des, do vt facias, facio vt facias, facio vt des.* Dicuntur verò inoominati, quia non habent nomina ipsis solis conuenientia, sed eorum nomina possent contractibus nominatis conuenire. 1

Secundò nota contractum innominatum, *do vt des*, quatuor modis contingere posse, vt docet Barr. *l. si quis. ff. de solut. num.* 2. & Parlador. *de rebus quotidianis, cap.* 3. §. 3. *num.* 33. aut enim datur species pro specie, aut genus pro genere, aut species pro genere, aut genus pro specie. Si detur species pro specie, aut datur species certa pro certa, vt vinea pro domo, & est contractus permutationis: vel species incerta pro incerta, vel certa, pro incerta; & his casibus non dicitur permutatio, sed contractus innominatus, *do vt des*, iuxta glossam *l.* 1. *C. de rerum permut.* quam communem dicit *ibi* Bart. Si verò detur genus pro genere, aut pro eodem genere, vt vinum pro vino, & est mutuum: aut vnum genus pro alio, vt vinum pro frumento, & est contractus innominatus, scilicet, *do vt des.* Similiter, quando datur species pro genere, vt oues pro frumento, aut genus pro specie, non dicitur mutuum, nec permutatio, sed contractus innominatus, *do vt des.* Quando verò datur quantitas, id est, pecunia numerata pro genere, vel specie, est emptio. 2

His suppositis Menchaca *lib.* 3. *de successi creatione part.* 1. §. 28. *num.* 28. dicit deberi gabellam ex omni contractu innominato. Ratio, quia reuera contractus est. Sit tamen 3

Prima conclusio. Ex illis tribus contractibus innominatis, scilicet, *do vt facias*, vel *facio vt des*, vel *facio vt facias*, certum est non deberi gabellam. Ratio, quia non ex omui contractu debetur gabella, sed ex sola emptione, & permutatione. *l.* 1. & 2. *tit.* 17. *lib.* 9. *noua recopil.* at hi contractus, nec sunt emptio, & venditio, nec permutatio, sed magis ad locationis naturam accedere videntur, *l. naturalis*, §. *at cùm duo. ff. de præscript.* Sic Parlador. *dicto* §. 3. *num.* 34. 4

Secunda conclusio. In illis contractibus, *do vt des*, quando reducuntur ad mutuum, constat non deberi gabellam: quando autem ad emptionem, & venditionem, vel permutationem, constat deberi: patet ex dictis. Parlador. *ibi num.* 33. 5

Vltima conclusio. In illis contractibus, quos dixi non esse propriè emptionem, vel venditionem, nec permutationem, sed appellari contractus innominatos, scilicet, *do vt des*, credo deberi gabellam. Ratio, quia *l.* 2. *tit.* 17. *lib.* 9. *noua recopil.* non vtitur verbo permutationis, sed nostro vulgari oomine, *trueque*; apud nos verò, si communem loquendi 6

loquendi modum consulas, intelliges hoc nomine comprehendi omnes illos contractus innominatos, *do vt des*; quod apertè significat *dicta l.* 2. dum dicit; *Mandamos, que de todos los truecques, que se hizieren de vnas cosas a otras semejantes, y no semejantes, quier interuenga en ello dinero, o no, se pague alcauala.* Et confirmatur, quia communis vsus vocis debet attendi etiam contra proprium ipsius significatum, *l. librorum*, §. *quod tamen Cassius*, *ff. de legat.* 3. *& l. Labeo, ff. de supel. legata*, *& cap. ex literis, de sponsal.* & tradunt Alexand. Iason, & alij, quos refert, & sequitur Tiraquel. *de retractu*, §. 1. *glossa* 2. *num.* 3. Hanc tenet Parlador. *d.* §. 3. *num.* 34. & in hac conuenimus cum Menchaca.

Dubium XIX.

An ex emphyteusi, seu locatione ad longum tempus debeatur alcauala.

Duplex est sententia.

1 Prima docet deberi alcaualam. Probatur, quia in iure hæc emphyteusis, seu locatio ad longum tempus habetur pro venditione, & ipsi æquiparatur: & sic prohibita venditione, censetur prohibita, vt latè plures referens tradit Tiraquel. *de retractu*, § 1. *glossa* 14. *num.* 81. 82. 83. Hanc tenet Menchaca *lib.* 3. *de successor. creatione, part.* 1. §. 28. *n.* 28. Auendaño *responsio* 13. *num.* 7.

2 Secunda sententia docet, non deberi alcaualam. Ratio, quia hæc emphyteusis non est propriè venditio, licèt similis sit venditioni: at venditio, ex qua alcauala debetur, est strictissimè, & propriè vsurpanda: vt patet ex *suprà* dictis. Hanc tenet Parlador. *lib. de rebus quotid. cap.* 3. §. 2. *num.* 28. Boëtius *decisione* 234. *num.* 5. & in alio simili tenet idem Tiraquellus plura allegans *lib. de retractu* §. 1. *glossa* 14. *num.* 84. cùm enim lex, quam interpretatur, dicat esse retractum in venditione, dicit Tiraquellus non procedere hoc in emphyteusi, vel locatione longa. Et hæc sententia, vt probabilior est amplectenda.

Dubium XX.

An ex contractu constitutionis, seu fundationis censûs, debeatur alcauala.

1 Sit prima conclusio. Qui per contractum censûs vendit alteri ius ad percipiendos annuos redditus, tenetur soluere alcaualam; quia ille contractus est vera venditio: ergo ex illa debetur vectigal impositum venditionibus. Sic Menchaca *lib.* 1. *controuers. frequent. cap.* 11. *num.* 16. Parlador. *lib. de rebus quotid. cap.* 3. §. 8. *num.* 49.

2 Secunda conclusio. Cùm annuus census venditur, non expectandi sunt singuli anni ad vectigal petendum, sed statim totum vectigal solui debet; quia tunc fit integra, & perfecta venditio. Parlad. *ibi*, §. 7. *num.* 48.

3 Tertia conclusio. Ex redemptione censûs non debetur gabella, quia non est emptio, nec venditio. Menchaca *dicto num.* 16. Parlador. §. 4. *num.* 38. Monterrosus *in sua practica, tractat.* 7. *fol.* 141.

4 Quo tamen in loco sit soluenda gabella ex censu, dicam *infrà*.

Dubium XXI.

An ex transactione, & litis æstimatione gabella debeatur.

Nota quòd transactio est compositio aliquo dato, vel retento super lite præsente, vel futura nondum finita. E. c. aliqui litem gerunt, aut mouere volunt super aliquo fundo, vel alia re, conueniunt tamen inter se, vt aliquo dato, vel retento, à lite pendente desistant, aut futuram non moueant: dubitatur an ex hac transactione, seu compositione debeatur gabella. 1

Duplex est sententia.

Prima docet deberi gabellam. Probatur, quia ex contractibus innominatis debetur gabella, vt docet Menchaca *lib.* 3. *de successor. creatione, part.* 1. §. 28. *num.* 28. sed transactio est contractus innominatus, vt docet Padilla *rubr. de transact. num.* 21. Item quia appellatione emptionis comprehenditur transactio, & ex ea, sicut ex emptione, debetur gabella, vt docet Angel. *consilio* 230. Item quia est contractus, *l. contractus, ff. de fide instrum. l. cùm te, C. de transact. l. si donationis*, *in fine*. *C. quod metus causa*; vbi Baldus dicit ex transactione deberi gabellam, quia ex contractu lex iubet solui. Idem docet Alexand. *l. sine apud acta*, *C. de transact.* Firmianus *tract. de gabellis*, 3. *part.* 8. *part. principalis, quæst.* 11. Tiraquel. *lib. de retractu.* §. 1. *gloss.* 14. *num.* 64. 65. 2

Secunda sententia docet non deberi gabellam ex transactione. Ratio, quia licèt sit venditioni similis, non tamen propriè venditio, & tantùm ex venditione propriè & strictè sumpta deberi gabellam, *suprà* diximus. Sic Padilla *rubrica de transact. num.* 19. Parlador. *lib. de rebus quotid. cap.* 3. §. 2. *num.* 31. vbi dicit idem esse dicendum, scilicet non deberi gabellam ex litis æstimatione. Et hæc sententia est probabilior. 3

Dubium XXII.

An ex cessione debeatur gabella.

Sit prima conclusio. Si quis cedat alicui actioni, vel iuri, & transferat in alium, & hoc dato pretio, est vera venditio, & debetur gabella. Sic Parlador. *lib. de rebus quotidian. capite* 3. §. 2. *num.* 27. 1

Secunda conclusio. Si quis emit rem alteram, & cedat alteri, si cessio est executio, & exercitium illius contractus, vt quando procurator, qui nomine alterius emit, cedit domino, non debetur ex cessione gabella; quia non est nouus contractus, nec noua venditio. Si tamen est nouus contractus per se oriens ex priori, v. g. emit quis aliquid sibi,ceditque, & transfert in alium, debetur ex cessione gabella, quia est noua venditio. Sic Parlador *ibi*, Baldus *l. cùm per eos. C. si quis alteri, vel sibi, ad finem.* Bertachin. *tract. de gabellis*, 5. *part. quæst.* 12. 2

Dubium

Dubium XXIII.

An ille, qui emit triticum, pannum, aut alias merces in maiori copia, quàm sibi opus erat, non vt reuendat lucrando, sed vt partem exhibeat, & vendat eodem pretio suis amicis, aut aliis, quibus id gratum fore credit, teneatur soluere alcaualam.

1 PRimò dico, quòd si eiusmodi personæ hoc illi demandarunt expressè, vel tacitè, non est dubium, quin non teneatur soluere gabellam, qui illis, & ipsorum nomine emit: atque ita non est reuenditio, sed illis tradere, quod ipsorum nomine emit, iuxta dicta *dub. præced.*

2 Difficultas tamen est, quando nec amici, nec alij, nec expressè, nec tacitè talem curam illi demandarunt. In quo casu dico secundò in rigore esse reuenditionem, & iuxta legem teneri soluere alcaualam, quia sibi emit, & si interim res periret, sibi periret, & si alij nolunt emere illam mercem, non potest eos compellere, vt emant.

3 Dico tertiò, ex æquitate non debere alcaualam, quia tacitè, & in virtute, & voluntate iustè præsumpta emit aliis, licèt sub tacita conditione, si acceptare vellent, & si nollent, tota merx apud illum maneret: atque adeò non est reuenditio, sed traditio illius mercis, quam illis emit. Sic docti recentiores. Et idem credo esse satis probabile.

Dubium XXIV.

An si quis omnia bona sua donet ea lege, vt donatarius eum sustentet, eiúsque debita soluat, debeatur alcauala.

1 DVplex est sententia. Prima docet deberi gabellam, quia non est pura donatio, sed est similis emptioni. Sic Castillo *l. 69. Tauri num.* 8.

2 Secunda sententia docet non deberi gabellam; quia nec est venditio, nec permutatio; & hæc est multo probabilior, & eam docet Parlador. *lib. 1. de rebus quotid. cap.* 3. §. 2. *num.* 32.

Dubium XXV.

An ex donatione in solutum debeatur alcauala.

1 DVbium est, an cùm debitor aliud pro alio creditori sponte sua soluit, vt debeo Ioanni centum aureos, & pro eis do illi domum.

2 Duplex est sententia. Prima dicit deberi gabellam. Ratio, quia est contractus innominatus, & habet vicem venditionis, *l. si prædium, C. de euict.* Hanc tenet referens Bartolum, & limitans, nisi detur in solutum species pro specie, vt quædam domus pro alia domo debita, Bertachinus *in Dictionario, verbo Gabella, & tract. de gabellis*, 8. *part. membr.* 3. *quæst.* 4. & plures alij fauent, quos refert Tiraquel. *lib. de retractu.* §. 1. *glos.* 14. *n.* 2. 3. 4. docentes dationem in solutum esse instar venditionis.

3 Secunda sententia docet non deberi gabellam; quia licèt datio in solutum emptionis, & venditionis speciem obtineat, at emptio, & venditio propriè non est, vt plurimos referens docet Tiraquel. *dicta glossa* 14. *num.* 5. 6. At gabella non debetur nisi pro propria, & vera emptione. Sic Parladorus *lib. 1. de rebus quotid. cap.* 3. §. 2. *num.* 30. & videntur esse eiusdem sententiæ Tiraquel. & per ipsum citati *dicto n.* 5. & hæc sententia est verior.

Dubium XXVI.

An ex bonis ex causa iudicati creditori addictis alcauala debeatur.

EXempli causa, Petrus debet centum aureos, nec soluit, & ideo quædam eius domus voce præconis publicantur, ac tandem ipsi creditori addicuntur, difficultas est an debeatur gabella, & videtur deberi, quia illæ domus venduntur creditori. 1

Sit conclusio. Probabilius credo non deberi alcaualam. Ratio, quia non est propriè venditio, sed adiudicatio facta iudicis authoritate pro debito: vt latissimè plures allegans docet Tiraquel. *de retractu* §. 1. *glossa* 14. *num.* 8. 9. Hanc tenet Parlador. *lib. 1. de rebus quotid. cap.* 3. §. 2. *n.* 29. Bertachinus *tract. de gabellis*, 8. *part. membr.* 3. *num.* 10. & plures alij, quos refert, & sequitur Tiraq. *dicto num.* 9. dicentes huiusmodi adiudicationem non comprehendi in statutis loquentibus de venditione; licèt Greg. Lopez *l.* 55. *tit.* 5. *part.* 5. *vers. vender*, oppositum sentiat, dicit enim idem censendum, quod de venditione, quando bona illa adiudicantur ipsi creditori pro pecunia debita. 2

Nota si non ipsi creditori, sed alij pluris licitanti bona addicta fuerint, debebitur gabella; quia est propriissimè venditio, vt optimè docet Tiraquel. Baldum referens, & Gregor. Lopez *ibidem*. Sic præter hos Doctores tenet Parlador. *eodem num.* 29. & hoc casu dicit accipiendam esse *l.* 9. *tit.* 11. *lib.* 6. *noua recop.* quæ ex bonis in publica auctione venditis gabellam deberi significat. 3

Dubium XXVII.

An qui coactus à iudice domum, vel aliam rem vendit, teneatur soluere gabellam? & ex venditione, vel permutatione facta in parentes, & filios.

MVltæ sunt causæ, propter quas quis potest compelli ad vendendas suas domus, v. g. ad ædem sacram ædificandam, aut Regium palatium amplificandum, &c. quas explicat Couarr. *lib.* 3. *var. cap.* 14. Quæritur ergo, an ex tali venditione coacta debeatur gabella. Sit 1

Prima conclusio. Satis probabile est ex venditione, ad quam quis à iudice cogitur propter rationes, ob quas iure cogi potest, non deberi gabellam. Ratio, quia necessitas à gabella excusat, *l. fin.* §. *si propter necessitatem, ff. de public. & vectig.* vbi habetur, quòd si nauis propter maris procellam ad portum aliquem confugiat, non debetur gabella in illo portu constituta; quia fuit necessarium confugere, & non voluntarium. Pro hac sententia est etiam Felin. *cap. querelam, de iureiur. n.* 11. *& cap. significauit, de Iudæis, num.* 7. & Bart. *l.* 1. *C. de naufragiis, lib.* 11. vbi dicunt necessariam causam excusare à gabella, & ponunt exemplum dictum nauis: & Bartol. *ibi num.* 3. docet, quòd si tempore æstatis veniant vicini territorij nostri ad nostra molendina, possunt res reportare sine gabella; 2

gabella, quia propter necessitatem famis veniunt. Pro eadem sententia sunt Iason *l. finali*, *C. de iure emphyt.* & Guillelmus, Cumanus, Paulus de Castro, Fulgosius, Baldus, Bartol. *l. & ideo*, *ff. de condict. furtiua, num. 4.* Matienzo *lib. 5. ordin. tit. 11. l. 7. glossa 3. num. 18.* Albert. *l. ex hoc*, *§. 1. ff. de alien. indic.* Mansuetus *titul. de emptione, & venditione, vers. Item in casu.* Corsetus, & Aufterius *in additione decisionis Tolosanæ 75.* Albertus Brunus *consil. 44. num. 11.* vbi dicunt emphyteutam non debere laudemium vero domino ex alienatione necessaria. Et in propriis terminis docet nostram conclusionem Parlador. *lib. 1. de rebus quotid. cap. 3. §. 2. num. 26.*

3 Secunda conclusio. Ex venditione inter parentes, liberósque contracta, & ex permutatione debetur gabella. Ratio, quia est vera venditio, & permutatio, & nulla est ratio à gabella excusans. Sic Parladot. *ibi*, Bart. *l. 1. C. de imposit.* Platea, Fitmianus, Roman. quos refert, & sequitur Tiraquell. *de retractu §. 32. glossa vnica, num. 47.*

Dubium XXVIII.

An quando consanguineus retrahit rem aliquam alicui venditam, iuxta l. 70. Tauri eodem pretio, quo vendita fuerat, debeatur gabella ex hac venditione huic retrahenti facta.

1 Sit prima conclusio. Ex hac venditione facta per primum emptorem huic retrahenti non debetur gabella. Ratio, quia hæc non est noua venditio, sed transfusio, & subrogatio per legem facta in locum prioris contractus, prioríque emptoris, vt docet optimè Anton. Gomez *l. 70. Tauri, num. 30.* Sic tenet Bald. Firmianus, Albericus, quos refert, & sequitur Matienzo *lib. 5. ordin. tit. 11. l. 7. glossa 3. n. 17.* & tenent Doctores citati *dub. præced.* dicentes non deberi gabellam ex alienatione necessaria: hic autem retractus fit ex necessitate primi contractus, & inuito emptore.

2 Nota, quòd hic retrahens tenetur soluere priori emptori omnes expensas, quas fecerat in emptione, & gabellam, si eam ex pacto soluerat, vt sic reddatur indemnis, vt habetur *l. 70. Tauri*, quæ habetur *lib. 5. noua recopil. tit. 11. l. 9.* Sic Matienzo *vbi suprà num. 16.* Tiraquell. *de retractu lign. §. 29. gloss. 4. num. 1.* Anton. Gomez *vbi suprà*, Palacios Rubios *l. 70. Tauri, num. 36. 37.*

3 Secunda conclusio. Si ex statuto emptor teneretur ad gabellam, & emeret clericus, & sic non teneretur, si mox à clerico retraheret laicus iure sanguinis cum venditore, teneretur laicus soluere gabellam, non clerico, sed Regis gabellario. Ratio, quia succedit loco prioris emptoris, ac si prior non emisset, & cùm sit ipse verus emptor, & non priuilegiatus, deberet eam gabellam. Sic Matienzo plures referens *num. 30.* Tiraquell. *vbi suprà, num. 3.*

Dubium XXIX.

An qui mutuauit frumentum vetus, vt sibi redderetur nouum, teneatur soluere gabellam.

1 Respondetur, quòd si reuera fuit mutuum, de cuius ratione est, vt res mutuata quandocumque à mutuante petatur, eadem in specie, & bonitate reddatur, non debetur gabella, quia non est permutatio, sed mutuum: at si accipiens mutuo triticum obligatur ad reddendum nouum, ad quod non tenebatur ex vi mutui, est permutatio, & sic debetur alcauala. Ita docti recentiores.

Dubium XXX.

Vtrùm artifices ex venditione operum, quæ in suis officijs fiunt, gabellam debeant.

Et videtur debere, quia *lib. 9. noua recopil. tit. 18.* excipiuntur artifices aliqui, qui gabellam non debent, & exceptio firmat regulam in contrarium. Sic 1

Prima conclusio. Quoties is, cui opus fit, præstat materiam, ex qua opus fiat, opifex verò tantùm dat operam, nulla debetur gabella, quia est locatio operarum, & non venditio rei, vt colligitur ex *l. conuenit*, *& l. Sabinus*, *ff. de contrahend. empt.* & docet Fabianus de Monte *tractat. de emptione, & venditione, quæst. 2. num. 28.* Hanc tenet Parlador. *lib. 1. de rebus quotidian. cap. 3. §. 2. num. 23. 24.* 2

Secunda conclusio. Quando artifex dat operam, & materiam, ex qua opus fit, debet alcaualam. Ratio, quia est venditio, vt colligitur ex eisdem legibus, & docet Fabianus *ibi*. Sic idem Parlador. 3

Tertia conclusio. Tinctores, & pictores non tenentur soluere alcaualam ex materiebus, quas applicant, & insumunt inficiendo, seu tingendo aliorum pannos, & pingendo aliena opera. Ratio, quia accessorium sequitur principale, & cùm præcipuum huius contractus sit locatio operarum, & aliud sit accessorium, totum censetur locatio, & non venditio. Sic colligitur ex Bart. *l. 2. §. adeo. ff. locati*, vbi expressè dicit, quòd per legem *item si pretio*, *§. 1. ff. eodem tit.* vbi dicit principale trahere ad se accessorium, & sic vbi principaliter in contractu venit locatio, & secundariò emptio, vel venditio, totus contractus dicitur locatio. Eidem conclusioni fauet Parlador. *dicto num. 23.* ait enim opifices debere gabellam, si opera ipsa non magis ad conductionem attingant, quàm ad venditionem: atque ita obtentum fuit Granatæ sententia publica, lite super hac re mota. 4

Dubium XXXI.

An vendentes aquam, vel niuem, gabellam debeant.

Sit conclusio. Vendentes aquam non debent gabellam, at vendentes niuem, debent. Ratio, quia aqua venalis non est, cùm omnibus sit communis. Vnde aquatores non tam aquam vendere, quàm asportandi operam locare videntur; at nix etsi dum ningit, omnibus pateat, at dum est vsui, non omnibus illius copia datur, sed illis duntaxat, qui illam in tempus reposuere; quare non tantùm ipsa opera seruandi, sed etiam ipsa nix venditur, ac proinde fit, vt aquatores alcaualam nō debeant ex aquæ venditione, at vendentes niuem debeant. Sic Parlador. *lib. 1. de rebus quotid. cap. 3. §. 2. n. 25.* 1

DUBIUM XXXII.

Vtrùm ex venditione earum rerum, quæ pro anima expiaculo relictæ fuerunt, vel ex venditione redditum beneficij factæ per conductorem, debeatur gabella.

1 Sit prima conclusio. Ex venditione earum rerum, quæ pro animæ expiaculo relictæ fuerunt, non debetur gabella. Sic Bettachinus *tract. de gabellis, 8. p. memb. 5. n. 5.* Parlad. *lib. 1. de rebus quotid. cap. 3. §. 1. num. 18.*

2 Secunda conclusio. Conductores redditum beneficiorum, quando postea hos redditus vendunt, debent gabellam. Ratio, quia licèt clerici, vendentes hos redditus non debeant gabellam, at conductores postea vendentes non gaudent tali priuilegio. Sic colligitur ex *l. licitatio, §. fin ff. de public. & vectigal.* & eam tenet *ibi* Bath. Antibolus *de muneribus, 3. part §. 1. num. 72.* Boërius *decis. 213. num. 19.* Parlador. *dicto §. 1. num. 17.* Castillo *l. 13. Tauri, num. 10.* Anton. Gabr. *tomo 1. communium opin. lib. 7. fol. 458. pag. 1.* & alij innumeri, quos refert, & sequitur Tiraquell. *de retractu §. 1. glos. 11. num. 12.*

3 Tertia conclusio. Lite super Ecclesiastico beneficio pendente, si fructus sequestro commissi fuere laico, & is fructus vendat, non debet gabellam. Ratio, quia is non suo, sed alieno nomine vendit, & Ecclesiæ negotium gerit, *l. licet, ff. deposit.* & tradunt Doctores *cap. examinata, de iudicijs, & Clement. 1. de sequestrat.* Sic Parlador. *dicto §. 1. num. 18.* & est conclusio certissima.

DUBIUM XXXIII.

An ex contractu dotis, & ex diuisione hæreditatis inter hæredes, quando pretium interuenit, debeatur gabella.

1 Nota absque controuersia esse, non deberi gabellam ex contractu dotis, vel diuisione hæreditatis, id enim expressè definitur *l. 35. tit. 18. lib. 9. noua recopil.* vbi sic dicitur, *Mandamos, que no se pague alcauala de las cosas, que se dieren en casamiento, quier sean bienes muebles, o raizes, y de los bienes de los difunctos, que se partieren entre sus herederos, aunque inter vengan dineros, y otras cosas entre los tales herederos para se igualar.* Hæc *ibi.*

2 Sed circa dotem dubitatur, an quando res in dotem datæ fuerint æstimatæ, debeatur gabella? & videtur deberi, quia æstimatio facit emptionem, & venditionem, *l. quoties, C. de iure dotium.* & fauent huic sententiæ plures, quos refert, & sequitur Tiraquell. *de retractu §. 1. glos. 14. num. 108. & 109.* dicentes ex dote æstimata deberi laudemium, & esse locum in illa retractui ratione propinquitatis, quem lex statuit esse in venditione: immo Matthæus de Afflictis, quem refert, & sequitur *ibi* Tiraquell. *num. 109.* dicit, licèt lege caueatur in dote non esse locum retractui, erit locus, quando dos datur æstimata, quia tunc censetur emptio, & libet erit maritus, si soluto matrimonio reddat pretium. Sit tamen

3 Prima conclusio. Licèt dos detur viro æstimata, quando ab initio in ipso dotis contractu de bonis æstimandis, conuenit, non debetur gabella. Probatur, quia de rebus non æstimatis in dotem datis clarum erat non deberi gabellam, cùm non sit ibi venditio, vel permutatio, & ius Hispaniæ in his solis duobus contractibus gabellam imponat: ergo dotis fauore vult lex, vt etiam rebus æstimatis in dotem datis gabella non debeatur, cùm leges semper loqui intelligendæ sint in casu magis ambiguo, & difficili. *l. 1. ff. ad municip. l. quod Labeo, ff. de Carb. edict.* aliàs nullum priuilegium concederet hæc lex doti. Hanc tenet Parlad. *lib. 1. de rebus quotid, cap. 3. §. 6. num. 41.*

Secunda conclusio. Et si à principio de bonorum æstimatione nil actum sit, sed in pecunia numerata dote promissa, postea pro pecunia illa res æstimatæ datæ fuerint, non debetur gabella. Ratio, tum quia verba *dictæ l. 35.* latè patent, dicunt enim, *No se pague alcauala de las cosas, que se dieren en casamiento, quier se an muebles, quier raizes.* At res æstimatæ in dotem datæ dotales sunt, *l. in rebus, C. de iure dotium.* Tum etiam, quia, vt *suprà* diximus, ex datione in solutum non debetur gabella, & hæc est datio in solutum. Hanc tenet Parlador. *ibidem*, & affert alia in eius comprobationem: fauet Iason *l. finali, C. de iure emphyt. quæst. 9.* vbi ait, in hoc casu non deberi laudemium. 4

DUBIUM XXXIV.

An quando ad diuisionem faciendam admissa extranei licitatione, ei res addicta fuerit, debeatur gabella.

Circa alium casum exceptum *l. 35. tit. 18. lib. 9. noua recopil.* in quo non debetur gabella, scilicet in bonis, quæ inter hæredes diuiduntur, etiamsi vltro, citròque ad diuisionis faciliorem exitum pecunia data fuerit, dubitatur, an hæc lex locum habeat, quando ad diuisionem faciendam admissa extranei licitatione ei res addicta fuerit, & sic tunc non debeatur gabella: videtur enim tunc deberi gabellam; tum quia hæc est vera venditio extraneo facta; tum etiam, quia ex *suprà* dictis, quando bona propter aliquod debitum adiudicantur ipsi creditori, non debetur gabella; at quando adiudicantur alij extraneo, debetur: ergo eùm in hoc casu adiudicentur bona hæreditaria cuidam extraneo, debebitur gabella. 1

Sit conclusio. Probabile est etiam in hoc casu non deberi gabellam: tum quia *dicta l. 35.* generaliter, & latè loquitur: tum quia hæc est alienatio necessariò, *l. si pignori, ff. famil. hercisc.* at ex alienatione, & venditione necessaria (vt *suprà* probaui) non debetur gabella. Sic Parlad. *lib. 1. de rebus quotid. cap. 3. §. 6. num. 43.* Et quòd plures habentes emphyteusim, si diuidant inter se, non debeant laudemium, eo quòd est alienatio necessaria, docent Guillet. & Batt. quos refert, ac sequitur Iason *l. fin. C. de iure emphyt. num. 47.* 2

Ad rationem in contrarium factam respondet optimè Parlad. quòd quando venduntur authoritate iudicis alicui extraneo bona ad soluendum creditori, non est alienatio omnino necessaria; quia voluntarium principium habuit: nam debitor sua voluntate æs alienum contraxit; at necessaria alienatio non dicitur, quæ habuit principium voluntarium, vt docet multa iura allegans Baldus *consil. 10. dub. 2.* & Tiraquellus *de retractu lignagier, §. 1. glossa 14. num. 15. 16.* at in nostro casu necessitas voluntarium principium 3

non

non habuit, sed casu hæredes in hunc contractum inciderunt; at ea necessitas solùm à gabellis excusat, quæ necessarium principium non habuit. Sic respondet Parlador.

Dubium XXXV.

Circa eundem casum, an si in diuisione hæreditatis hæres alteri hæreditatis suæ portionem vendiderit, & in diuisione cum emptore hæreditatis, & hæredibus pecunia intercesserit, debeatur gabella.

1 Sit prima conclusio. Ex venditione hæreditatis, quam hic hæres facit, clarum est deberi gabellam. Ratio, quia est vera venditio, & voluntaria. Sic Parladorus *lib. 1. de rebus quotid. cap. 3. §. 6. num. 43.*

2 Secunda conclusio. Licèt in diuisione hæreditatis inter emptorem huius portionis hæreditariæ, & alios hæredes pecunia intercesserit, non debetur gabella. Probatur, quia ex diuisione hæreditatis inter hæredes etiam interueniente pecunia non debetur gabella, ex *l. 35. tit. 18. lib. 9. noua recop.* sed hic emptor vtilis hæres est, *l. etiam, §. 1. ff. de petit. heredit.* & succedit omnino loco hæredis; ergo. Sic Parlador.

Dubium XXXVI.

Circa eundem casum, an si fratres bona hæreditaria diuiserunt, & postea, aliquibus diebus interiectis, bona permutarunt, debeatur gabella.

1 Sit conclusio. In hoc casu debetur gabella ex tali permutatione. Ratio, quia cùm diuisio iam fuerit omnino perfecta, hic est alter nouus permutationis contractus. Sic Parlador. latiùs probans *lib. 1. de rebus quotid. cap. 3. §. 6. num. 44.*

Dubium XXXVII.

An ex venditione, vel permutatione inualida, vel nondum perfecta, vt quia conditionalis, vel pretium non est solutum, vel res non est tradita, debeatur gabella.

1 Sit prima conclusio. Ex venditione, vel permutatione inualida non debetur gabella. Ratio, quia id, quod nullum est, perinde est, ac si factum non fuisset. Sic Bald. *l. finali, C. de eunuch.* Iason *l. finali. §. sed quia, n. 8. C. communia de legat.* Tiraquell. plures referens *de retractu lignagier, §. 1. gloss. 2. n. 7. & de retractu conuent. §. 6. glossa 2. n. 5. 6.* Auendaño *responso 13. num. 3.* Parlad. *lib. 1. de rebus quotid. cap. 3. §. 3. num. 35.* Matienzo *lib. 5. ordinament. tit. 11. l. 7. glossa 3. num. 20.* Pinellus *l. 2. C. de rescindenda vendit. 2. part. cap. 3 num. 35.*

2 Hinc fit, si talis contractus nullus postea ratificetur, & fiat validus, non debebitur gabella illi publicano, qui erat venditionis tempore, sed illi, qui erat tempore ratificationis. Ratio, quia tunc censetur facta venditio. Sic docet plures referens Tiraquell. *de retractu lignagier, §. 1. glossa 10. num. 70.*

3 Secunda conclusio. Ex venditione, vel permutatione nondum perfecta non debetur gabella, donec perficiatur. Ratio, quia actus nondum perfectus, cùm nondum habeat esse, nil operatur. Item, quia, cùm hæc res sit odiosa, restringenda est, ac proinde antequam contractus perfectus omnino sit, non debebitur. Sic Bertachinus *tract. de gabellis, 8. part. memb. 3. quæst. 43.* Parlador. *dicto c. 3. §. 3. num. 35.* Hinc

Infertur primò, si venditio, vel permutatio sub conditione fiat, non antea gabella debebitur, quàm conditio extiterit, *l. hæc venditio. ff. de contrahend. empt.* Ratio, quia venditio conditionalis tunc demum perficitur, cùm impleta conditio fuerit, vt colligitur ex *dicta l. hæc venditio.* Sic Parlador. *eodem num. 35.* Bertachinus *eodem tract. 6. part. num. 1. & 4.* Salzedo *in additione ad regulam 116.* Bernardi Diaz, Anton. Gomez *tomo 2. variar. cap. 11. num. 30. vers. tertius effectus.* Baldus, Firmianus, & alij plures, quos refert, & sequitur Tiraquell. *de retractu lignagier, §. 1. glossa 10. num. 46. 47. 48. 49.* 4

Nota tamen, quòd conditione existente gabella pertinebit ad publicanum, qui erat tempore contractus, non verò ad eum, qui est tempore existentis conditionis, *l. potior, ff. qui potior. in pign. hab.* Et est ratio, quia tempore contractus, & non tempore existentis conditionis celebrata est venditio, licèt complementum, & perfectionem acceperit tempore conditionis. Sic plures, quos refert, & sequitur Tiraquell. Parlador. Bertachin. Salzedo, Anton. Gomez *ibidem,* Auendaño *responso 29. num. 1.* 5

Vnde optimè inferunt aliqui, quòd si ex statuto non debeat solui gabella ex contractu celebrato in nundinis, si in illis conditionalis contractus fuerit celebratus, cuius conditio extet post nundinas, gabella non debetur, inspecto tempore contractus, non conditionis; quia tempus contractus, & non tempus conditionis inspiciendum est, priori enim tempore contractus initus est. Sic latè probans, & referens Firmianum, Baldum, Franciscum Aretinum, Salzedo *vbi suprà,* Tiraquell. *dicto num. 46.* 6

Secundò infertur ex permutatione non deberi gabellam, antequam res, quæ permutatur, tradatur. Ratio, quia permutatio est contractus, qui rei interuentu, & traditione perficitur, *l. 1. ff. de rerum permutat.* Sic Parlador. *dicto num. 35.* vbi etiam benè notat cum Antonio Gomez *tomo 2. var. cap. 8. num. 1. vers. tertius effectus,* quòd re postea tradita, gabella pertinebit ad eum publicanum, qui erat tempore conuentionis, non verò ad eum, qui erat tempore traditionis; quia priori tempore permutatione conuentum est, licèt posteriori perfecta fuerit. 7

Tertiò infertur, quando partes in ipso contractu, vel antè conueniunt, vt scriptura fiat, non debetur gabella donec fiat scriptura: & facta scriptura, pertinebit gabella ad publicanum, qui est tempore scripturæ, non verò ad eum, qui erat tempore contractus. Ratio, quia nec venditio, nec alius contractus valet hoc casu, antequam fiat scriptura, *l. contractus. C. de fide instrument. l. 6. tit. 5. part. 5.* vbi & Gregor. Lopez. Sic docet Anton. Gomez, alios referens *tomo 2. variarum cap. 2. num. 17.* secus (inquit) quando contractu iam perfecto, & absoluto conueniunt partes, vt fiat scriptura; quia tunc non requiritur scriptura, vt contractus valeat, sed vt possit probari; 8

vt etiam docet glossa *d.l.contractus*, & Gregor. Lopez optimè limitat primum dictum, quòd vēditio non valeat antequam fiat scriptura, quando partes in ipso contractu conueniunt, vt fiat scriptura, quòd hoc habeat verum, nisi ex aliquibus coniecturis constaret de partium intentione non fuisse, velle contrahere in scriptis, sed tantùm voluisse scripturam ad probationem.

9 Vltima conclusio. Quando venditur aliquid pecunia credita, non debetur gabella, donec pretium soluatur. Ratio, quia gabella de illo pretio soluto præstanda est; ergo non debetur ante pretij solutionem: sicut colonus ante fructus perceptos mercedem soluere non cogitur, si aliud non conuenit. Sic Alexand. *l. in lege falcidia, ff. ad legem falcid.* Xuarez *l. 1. tit. de las arras, num. 9.* Parlador. *lib. 1. de rebus quotid. cap. 3. §. 7. num.* 48. & sic dicit intelligendam *l. 31. tit. 19. lib. 9. noua recopil.* quæ quinque dies vectigali soluendo præscribit, scilicet nisi habita fide pretij venditio facta fuerit.

10 Hinc infertur minus rationi consonam esse sententiam Barr. *dicta l. in lege falcidia*, & Auendaño *responso 29. num. 1.* dicentium statim deberi gabellam ex venditione pecunia credita facta.

Svmmarivm.

38. *An si quis non recipit pretium rei vendita, teneatur soluere gabellam.*
39. *An ex venditione iam perfecta, partiúmque deinde consensu dissoluta debeatur gabella? & esto debeatur, an dua debeantur, altera venditionis, & altera dissolutionis.*
40. *An quando non ex partium conuentione, sed legis beneficio rescinditur contractus, debeatur gabella.*
41. *De qua quantitate solui debeat gabella.*
42. *Quo in loco soluenda sit gabella, quando alibi venditio fit, & alibi res traditur, maximè in impositione census, quando alibi census imponitur, & alibi est fundus, super quem census constituitur.*
43. *An liceat alicubi, vbi gabella soluuntur, ad excusandam alcaualam pacisci de tradenda re vendita in alio loco à gabellis exempto.*
44. *An pro his, qua ad vsum proprium, & sua familia deferuntur, debeatur aliquod vectigal.*
45. *An tributum, quod vulgò* sisa, *latinè verò assisum dicitur, sit iustum.*
46. *An qui aliquid emit ad proprium vsum, & postea mutato proposito vendit, debeat vectigal, id est,* portazgo, *impositum portantibus aliquid ad vendendum.*
47. *An ex venditione rerum non lucri, aut negotiationis causa facta, sed ad subueniendum proprijs necessitatibus debeatur alcaua.*
48. *An ille, cui Rex debet aliquam pecunia summam, nec alia via potest recuperare, possit sibi satisfacere, non soluendo gabellas, aut alia vectigalia, etiamsi hac conducta sint.*
49. *An clerici minorum ordinum debeant gabellas, vel quauis alia vectigalia, vel tributa.*
50. *An clerici sint etiam immunes à gabella, quam alcaualam vocant.*
51. *An clerici debeant gabellam de ijs, qua causa negotiationis portant, vel vendunt.*
52. *An clericus negotiator cogi possit à iudice saculari soluere gabellam, vel ad id cogendus sit ab Ecclesiastico.*
53. *An clerici coniugati, mortua vxore, gaudeant immunitate solutionis gabellarum, & omnibus alijs priuilegijs clericalibus, sicut clerici prima tonsura non coniugati.*
54. *An sacularis emens vinum, & carnes sua familia, in qua sunt aliqui clerici, vt si habet filium clericum, vel capellanum, debeat integrè assisum, id est,* sisa, *super illis rebus impositum.*
55. *An teneantur Ecclesiastici ad tributum impositum pro ijs, qua concernunt vtilitatem communem laicorum, & clericorum, & pia sunt, vt ad constructionem, vel refectionem pontium, viarum, murorum, vel de calzada, fontium, vel ad vigilandum, & custodiendum oppidum ab hostibus, peste, &c.*
56. *An Episcopi peccent mortaliter non denunciantes excommunicatos laicos iniustè exigentes gabellas à clericis.*
57. *An Ecclesia, & clerici teneantur ad soluendum tributum annexum rei, qua peruenit ad Ecclesiam.*
58. *An milites S. Iacobi, S. Ioannis, Calatraua, & Alcantara, quos vulgò* Comendadores, *appellamus, sint immunes à solutione gabellarum.*
59. *An locatis gabellis alicui publicano, si is, qui locauit, vendat aliquid, vel commutet, debeat gabellam.*
60. *An Princeps possit aliquos eximere à tributis, vt eximit nobiles ab assisio, & collectis, id est,* pecho, *& possit tales nobilitates, id est,* hidalguias, *vendere.*
61. *Quantum duret priuilegium exemptionis à gabellis per Principem concessum.*
62. *An qui in rei veritate non est nobilis, sed reputatur ab alijs vt nobilis, & ideo non exigitur ab illo tributum, quod collecta, id est,* pecho, *dicitur, sit tutus in conscientia.*

Dvbivm XXXVIII.

An si quis non recipit pretium rei vendita teneatur soluere gabellam.

Dvbium procedit, an casu, quo quis pretium rei venditæ non recipit, vel quia debitor fidem violauit, & effugit absque culpa creditoris, vel quia proxeneta, aut aliquis alius, cui res quædam vendenda fuit commissa, rem vendidit, & pretio accepto aufugit priusquam ad manus domini rei venditæ perueniret, teneatur soluere gabellam. Et videtur teneri saltem in hoc posteriori euentu, cùm iam acceperit pretium per manum procuratoris, cui rem suam commisit vendendam, sitque accidentarium, quòd hic pretio accepto disparuerit, sicuti esset, si pretium quidem accepisset ipse dominus rei, & ex sua ipsius arca surriperetur, in quo casu manifestum est teneri soluere gabellam. Sit 1

Prima conclusio. Probabile est, venditorem, qui absque propria culpa non recepit pretium rei venditæ, eo quòd debitor fidem violauerit, & effugerit, non teneri soluere alcaualam. Probatur, quia (vt dixi *dub. præcedent.*) gabella non debetur donec recipiat pretium; ergo si absque culpa creditoris nunquam recipitur, nunquam alcauala debebitur. Sic colligitur ex Doctoribus citatis *dub. præcedent. conclus. vltima*, quia ex illa conclusione hæc apertè sequitur; & idem tenent docti recentiores. 2

Secunda conclusio. Satis probabile est, & æquitati conforme, quòd qui rem aliquam alteri tradi- 3
dit

dit vendendam, & hic pecunia accepta aufugit, non tenetur ad gabellam, quandiu non recepcit suam pecuniam, maximè si id absque propria ipsius culpa contigisset, eo quòd rem illam ei tradiderit vendendam, qui dignus, vt ei adhiberetur fides, reputabatur. Ratio est, quia apparet valde rigidum, illum cogere ad soluendum gabellam, cùm rem simul, & eius pretium amiserit. Rursus, quia re vera hic venditor nondum recipit pretium, nec potest recipere, & hoc absque culpa sua: ergo non est compellendus soluere alcaualam. Sic senserunt viri docti.

Dubium XXXIX.

An ex venditione iam perfecta, partiúmque deinde consensu dissoluta, debeatur gabella? & esto debeatur, an duæ debeantur, altera venditionis, & altera dissolutionis.

1 AD clariorem resolutionem oportet aliqua fundamenta supponere. Sit

2 Primum fundamentum, contractus dupliciter potest dissolui, scilicet in continenti, hoc est, antequam contrahentes ad extraneos actus diuerterint, aut ex interuallo.

3 Secundum fundamentum, quando contractus ex interuallo dissoluitur, potest etiam dupliciter dissolui, aut ex pacto ab initio in ipso contractu apposito, aut non ex tali pacto, sed ex noua conuentione.

4 Tertium fundamentum, tria sunt pacta, quæ ipsi contractui possunt adiici, propter quæ venditio dissoluatur. Hæc autem sunt pactum legis commissoriæ, vt cùm vendo Petro domum, & eam trado ea lege, vt si intra certum terminum non soluerit pretium, res sit inempta. Item pactum adiectionis in diem, vt cùm vendo Petro domum, & eam trado hac lege, vt si intra certum tempus alius meliorem conditionem maiúsve pretium obtulerit, res sit inempta. Item pactum retrouendendi, quod est, cùm vendo Petro domum ea lege, vt quoties intra certum tempus obtulero eidem Petro pretium, res sit inempta. Hæc autem tria pacta dupliciter possunt concipi, & apponi, scilicet verbis directis, quando scilicet apponuntur verbis importantibus contractus resolutionem ipso iure, vt res sit inempta, vel infecta, vel habeatur contractus pro infecto; vel illis verbis, quæ executionem facti significant, & supponunt resolutionem ipso facto, vt si dicatur quòd in defectum solutionis possit venditor sine iudicis ministerio rem ipsam possidere, & capere, & frui propria authoritate. Secundò possunt apponi, & concipi, verbis obliquis, vel etiam dubiis, quæ scilicet non significant resolutionem contractus ipso iure, vt si dicatur, si non solueris, res vendita reuertatur, redeat, pertineat, &c. Hæc optimè explicant plures textus, & Doctores allegantes Couarr. *lib. 3. variar. cap. 8. num. 1. 2. 3.* Anton. Gomez *lib. 2. variar. cap. 2. num. 30.* Matienzo *lib. 5. ordin. tit. 11. l. 7. glossa 3. num. 21.*

5 Quartum fundamentum, hoc distat inter hæc pacta, & quando fiunt verbis directis, & obliquis, quòd quando contractus resoluitur ex pacto legis commissoriæ, vel adiectionis in diem verbis directis apposito, non impleta conditione, statim transit dominium in venditorem ipso iure absque alia traditione, & perinde est, ac si contractus nunquam factus fuisset: quando verò verbis obliquis, tunc non transfertur dominium ipso iure in venditorem, nec ipso iure resoluitur contractus. Sic probant ex pluribus textibus, & Doctoribus Couarr. Matienzo, Anton. Gomez *ibidem*. In pacto verò retrouendendi verbis directis apposito non vsquequaque certum est, an transferatur dominium statim, & contractus resoluatur; sed duæ sunt opiniones communes, altera affirmat, & altera negat, quas refert cum suis authoribus, & fundamentis Couarr. *vbi suprà*; dicit tamen Couarr. & latè probat *eodem lib. 3. variar. cap. 9. num. 1. fine*, quòd fructus interim percepti ab emptore cum pacto retrouendendi etiam directis verbis concepto, sunt ipsius emptoris, & non sunt venditori restituendi.

Vltimum fundamentum; hæc, quæ dixi, scilicet per dicta pacta resolui contractum, intelliguntur, quando ipsa in ipso contractu, vel, vt explicat Matienzo, paulo pòst apponuntur, secus verò quando ex interuallo. Sic Matienzo, Anton. Gomez, & Couarr. *dicto cap. 8. num. 1. & 2.* His suppositis, sit 6

Prima conclusio. Quoties contractus dissoluitur incontinenti, id est, antequam contrahentes ad extraneos actus diuerterint, nulla gabella debetur. Ratio est, quia perinde tunc est, ac si nihil actum esset. Hanc tenet Parlad. *lib. 1. de rebus quotid. cap. 3. §. 4. num. 37.* Anton. Gomez *lib. 2. variar. cap. 2. n. 31.* & dicit esse communem sententiam. Tiraquell. plures referens *de contract. condition. §. 6. gloss. 1. num. 11.* Matienzo *vbi suprà num. 23.* licet contrarium doceat Menchaca *lib. 1. controuers. frequent. cap. 11. num. 20.* 7

Secunda conclusio. Quoties contractus ex interuallo dissoluitur, si dissoluatur ex pacto ab initio ipsi contractui adiecto, quod pactum ipso iure dissoluit contractum, vt sunt pactum legis commissoriæ, & adiectionis in diem, iuxta dicta 3. & 4. fundamento, quando verbis directis apponuntur, nulla prorsus gabella debetur; & si soluta est, repeti potest. Ratio, quia contractus erat veluti conditionalis, & pendens ex futuro euentu, & sic gabella nulla debebatur, donec eueniret conditio in pacto apposita: vt docet optimè plures referens Tiraquell. *de retractu conuent. § 6. glossa 2. num. 4.* ergo si talis conditio defuit, nulla gabella debetur. Item quia cùm contractus tunc ipso iure resoluatur, & fuit initio appositum pactum, vt ipso iure resolueretur, est, ac si penitus factus non fuisset. Sic Parlad. *vbi suprà*, Matienzo *vbi suprà, num. 21.* Tiraquell. *de retractu conuention.* plurimos referens *§ 6. glossa 2. num. 19. 20.* & est communis sententia. 8

Hinc infertur minus bene sensisse Antonium Gomez *dicto num. 31.* & Menchacam *vbi suprà, n. 21.* dicentes in casu huius secundæ conclusionis deberi gabellam ex contractu, non tamen ex dissolutione contractus: at verior est nostra conclusio, asserens nullam prorsus deberi gabellam, vt satis probatum est. 9

Tertia conclusio. Quoties contractus dissoluitur ex iisdem pactis contentis in secunda conclusione, verbis tamen obliquis appositis, debetur vnica gabella, scilicet ex contractu, non autem ex dissolutione contractus. Probatur 10

prima pars, quia eo casu contractus fuit ab initio omnino perfectus, & non dissoluitur ipso iure. Probatur secunda pars, quia non est nouus contractus, sed dissolutio prioris. Sic Tiraquellus, Matienzo, Anton. Gomez, Menchaca *vbi suprà*, & colligitur ex doctrina Parladorij *vbi supra*.

11 Quarta conclusio. Si contractus resoluatur ex pacto retrouendendi initio contractus apposito, tunc debetur vnica gabella, scilicet ex contractu; at ex resolutione contractus non debetur gabella. Probatur vtraque pars eadem ratione, qua probata est tertia conclusio. Sic Parlad. *vbi supra*, Matienzo *suprà num. 22.* Anton. Gomez *vbi suprà*, & refert Angelum, Paulum, Immolam, Romanum, & alios. Idem docet plures referens Pinellus *l. 2. C. de resind. vendit. 2. p. cap. 3. num. 36.* Tiraquell. plures etiam referens *dicto num. 20.*

12 Nota conclusionem hanc esse certam, quando pactum retrouendendi esset dispositum verbis obliquis, quia, vt constat ex quarto fundamento, non dissoluitur contractus ipso iure; at quando fuisset appositum verbis directis, aliquantulum dubia est conclusio, vt optimè Tiraquell. *dicto num. 20.* quia tunc dubium est, an resoluatur contractus ipso iure, vt dixi *quarto fundamento*; & sic Boërius *consil. 3. ad finem* dicit hoc casu non deberi gabellam. Sed adhuc probabilius est deberi vnicam gabellam; tum quia frequentior sententia est non dissolui contractum ipso iure: tum quia eo casu venditione rescissa fructus ad emptorem pertinent, vt dixi *in vltimo fundamento*; & sic cùm venditio non ita funditus rescissa sit, quin aliquem effectum habeat, probabilius est deberi gabellam. Sic Parlad. Matienzo *vbi suprà*; & in hanc magis inclinat Tiraquell. *dicto num. 20.* & colligitur ex Pinello, Antonio Gomez, & aliis per eum relatis, qui absolutè, & absque distinctione affirmant nostram quartam conclusionem.

13 Quinta conclusio. Quando hæc omnia pacta non statim, seu paulo pòst, sed interuallo apponuntur, idem censendum est, quoad deberi vnicam, vel duas gabellas, quod quando penitus non apponitur aliquod pactum; de qua re dicam *sequenti conclusione.* Ratio, quia quando ex interuallo apponitur pactum, prima venditio fuit absoluta, & pura, & sic quando postea dissoluitur, censendum est, sicut quando venditio absoluta, & puta dissoluitur. Sic Matienzo *vbi suprà, num. 23.*

14 Sexta conclusio. Si dissolutio contractus fiat ex interuallo, & non ex pacto ab initio posito, sed ex noua, & mutua partium voluntate, tunc ex primo contractu debetur gabella; quia iam fuit ius quæsitum Regi, & ius semel Regi quæsitum non potest partium conuentione tolli; ex resolutione verò tunc debetur noua gabella, cùm ex ea nouus contractus efficitur; secus quando non fit nouus contractus, sed fit resolutio per actum retrocedentem. Sic Parlador. Tiraquell. Anton. Gomez, Menchaca, Pinellus *vbi suprà*, Matienzo *dicto num 23.* Hinc

15 Infertur primò, si resolutio contractus fiat post rem vtrinque perfectam, & ex interuallo, scilicet post rei traditionem, & pretium solutum, deberi ex resolutione gabellam. Ratio, quia emptor per priorem venditionem putam, & omnino perfectam, factus est dominus irreuocabiliter, quare spontaneus, & vltroneus ab eo contractu discessus vim habet alterius nouæ venditionis. Sic Matienzo, Menchaca, Pinellus *ibidem*, Guillerm. Albet. Angel. Firmianus, Pinellus, Castrensis, Baldus, relati per Matienzo.

Secundò infertur, si resolutio fiat ante rei traditionem, non debetur ex resolutione gabella; quia cùm contractus non fuerit omnino perfectus, non censetur resolutio ipsius noua venditio. Sic Matienzo, Anton. Gomez, Menchaca *ibidem*. 16

Tertiò infertur, si facta est traditio, sed pretium non est solutum, ex resolutione non debetur gabella; quia cùm prior venditio non fuerit vndequaque perfecta, resolutio hæc noua censetur noua venditio. Sic Menchaca *ibidem*. 17

Vltimò infertur, si in omnibus his casibus conuenisset de resolutione contractus, aliquo addito, detracto, vel mutato, circa rem, vel circa pretium, iam apertè esset nouus contractus, & deberetur noua gabella. Menchaca *ibi*. 18

DVBIVM XL.

An quando non partium conuentione, sed legis beneficio rescinditur contractus, debeatur gabella.

Sit prima conclusio. Quando contractus rescinditur propter morbum, aut vitium rei, vt animali propter morbum, viriúmve redhibito, vel prædio redhibito, quia pestilens est, aut lethiferas habet herbas, non tenetur publicanus reddere gabellam sibi ex priori venditione solutam, sed venditor eam amittet; & si emptor ex pacto fortè soluit gabellam, tenetur venditor eam sibi restituere: patet ex *l. debet ff. de ædil. edict.* Probatur prima pars, quia ea venditio fuit omnino perfecta, & valida, licet possit emptor eam rescindere, & sic ius ad gabellam quæsitum est publicano. Probatur secunda pars, quia is venditor tenetur totum pretium restituere emptori, & seruare illum indemnem; at illa gabella ab emptore ex pacto soluta, fuit pars pretij, quo rem emit. Sic Bald. *l. si prædium, C. de ædil. act.* Bertachinus *de gabellis 8. p. memb. 3. n. 33.* Tiraquell. *de retractu conuention. §. 6 glossa 2. n. 16.* Parlad. *lib. 1. de rebus quotid. cap. 3. §. 5. num. 39.* 1

Secunda conclusio. Si contractus rescindatur propter læsionem vltra dimidiom iusti pretij, tunc gabellam solutam publicano non tenetor is restituere. Ratio, quia valida, & perfecta fuit venditio, licet rescindi possit ab emptore. Sic Parlador. *ibi num. 40.* Bald. & Firmianus, quos refert, & sequitur Pinellus, *C. de rescindend. vendit. l. 2. 2. part. cap. 3. num. 35.* 2

Tertia conclusio. Gabellam sic solutam tenetur venditor suo periculo, & iactura perdere, qui sic emptorem circumuenit: & si emptor circumuenerit venditorem emendo infra dimidium iusti pretij, tenetur eam gabellam restituere venditori. Ratio, quia causam damni dedit. Sic Pinellus *num. 38.* & licèt videatur Parlador. *dicto num. 40.* contrarius, non tamen est, quia Parlador. loquitur, quando bona fide contraxit, qui circumuenit alterum, & læsionem ignorauit; cùm enim valde alienum sit à contractu bonæ fidei, vt quis ab eo discedat cum alterius iactura, damnum gabellæ solutæ spectabit ad actorem, qui contractus rescissionem postulauit: vt sic alter qui bona fide contraxit, nec factus locupletior remanet, immunis reddatur. 3

datur, & qui vult discedere à contractu, tenebitur alterum reddere immunem, & sic gabellam, quam solueret, ei restituere. Sic Parlad. *ibi*.

4 Quarta conclusio. Quando contractus rescinditur doli mali, metúsve causa, gabellam solutam pertinet restituere ad eum, qui dolum, metúmve fecit; quia cùm in culpa fuerit, tenetur ad damnum: & patet etiam ex *l. illud, ff. quod metus causa, & l. arbitrio, ff. de dolo*. Sic Parlad. *num.* 41.

5 Vltima conclusio. Si minor aduersùs venditionem, cuius nomine gabellam soluerat, restituatur, restituet ipsi minori gabellam solutam publicanus; restitutio enim hæc omnia in pristinum statum redigit, *l. quod si minor, § restitutio ff. de minoribus, & l. 1. C. de reputat*. Sic Parlad. *eodem num.* 41.

Dubium XLI.

De qua quantitate solui debeat gabella.

1 Dubium est, an in facienda computatione gabellæ soluendæ priùs deducendæ sint impensæ in venditione factæ, vt in subhastationibus, & proxenetis. v. g. vendidit quis quandam domum mille aureis, & in venditione expendit mille marauetinos inter proxenetam, & præconem, &c. dubitatur an sit soluturus ex omnibus mille aureis alcaualam, vel non, sed post exceptos ex illis mille aureis dictos mille marauetinos.

2 Hac in re alij dicunt priùs deducendas esse impensas, vt est videre apud Iasonem *l. fructus, ff. soluto matrim.* & tenet Bertachinus *in Dictionario, verbo Gabella*, & Anton. Gomez 1. *tomo communium lib. 7. fol. 458. pag. 1*. Alij verò contrà id negant, vt est videre apud Campezium *de dote 2. p. quæst. 12*. Alij distinctione vtuntur, vt est videre apud Tiraquellum *de retractu lignagier, §. 15. glossa 1. num. 5*.

3 Sit tamen prima conclusio. Impensæ factæ in venditione non sunt deducendæ ad soluendum gabellam de quantitate pretij. Probatur, quia *l. 1. tit. 17. lib. 9. nouæ recopil.* dicit, quòd soluatur de toto pretio: at impensæ in rerum venditione factæ non minuunt ipso iure pretium, *l. si non sortem. § si centum ff. de condict. indeb. l. si ignorauerit, ff. de rigno-rat act*. Item quia sic habet praxis apud Hispanos. Sic Parlad. *lib. 1. de rebus quotid. cap. 3. §. 7. num. 46*.

4 Secunda conclusio. Si venditor ad licitationis calorem inflandum emptori pluris licitanti aliquid promiserit, illud promissum, vulgò *prometido*, deducendum est ex pretio ad soluendum gabellam. Ratio, quia hoc promissi genus pretium diminuit, ita vt reuera ratione illius minori censeatur pretio res vendi, *l. quod dicitur, ff. de impens. in reb. dotal*. Sic Batr. quem refert, & sequitur Parlador. *dicto num. 46*.

5 Vltima conclusio. Si in venditione deductum fuerit in pactum, vt emptor soluat alcaualam, quod vulgò dicitur, *vendio horro de alcauala*, tunc in habenda ratione alcaualæ soluendæ, totum, quod emptor soluere debet venditori, & alcaualam, quam venditor erat soluturus gabellario, pensanda sunt tanquam pretium, & ex eo toto debetur alcauala. Ratio, quia totum illud censetur pretium, cùm totum illud det emptor pro re vendita sibi, *l. debet, ff. de adil. edicto*. Sic Parlad. *ibi num. 45*.

Dubium XLII.

Quo in loco soluenda sit gabella, quando alibi venditio fit, & alibi res traditur, maximè in impositione census, quando alibi census imponitur, & alibi est fundus, super quem census constituitur.

Hæc quæstio certa est, quoad bona mobilia, & immobilia: nam quoad bona mobilia definitur *l. 5. tit. 17. lib. 9. noua recopil.* vbi sic habetur: *La alcauala de los bienes muebles, se pague en el lugar, donde se hiziere la venta, si se entregaren alli, ò estuuieren alli al tiempo de la venta, aunque se entreguen en otro: pero sino estuuieren al tiempo de la venta en el lugar, donde haze la venta, ni en el despues se entregaren, se pague donde se entregaren, si se entregaron en el lugar, do estauan: mas si lo que se vendiere no esta en el lugar, do se haze la venta, sino en otro, y se pone condicion en la venta, que se aya de entregar en otro lugar differente de donde estaua, y de donde se vendio, se pague en el lugar, do estauan; quando se hizo la venta, saluo si el tal lugar es franco de alcauala, porque entonces se a de pagar en el lugar realengo, donde estas cosas se entregaren, y si este lugar no fuere realengo sino de señorio, donde no pertenecen al Rey las alcaualas, se pague en el lugar realengo, mas cercano al lugar del señorio, do se entregaren.* Hæc ibi. Quoad bona verò immobilia, definitur *eodem tit. l. 9.* sic: *El alcauala de bienes raizes, que se vendieren, o trocaren, se pague en el lugar, donde estuuieren los bienes: saluo en las heredades, que vendieren los vecinos de Seuilla, o trocaren en la dicha ciudad, o su tierra, y en lo señorios del Aljarafe, y ribera. que las alcaualas destas, se paguen a los arrendadores de las alcaualas de las heredades de la ciudad de Seuilla.* 1

Dubium tamen est de censibus, an gabella solui debeat in loco, vbi fit contractus, vel in loco, vbi census solutio facienda est, vel in loco, vbi sunt bona, super quibus census imponitur. 2

Et quòd solui debeat in loco, vbi fit contractus, probatur, quia casus omissus definiendus est iuxta dispositionem iuris communis, *l. commodissimè, ff. de lib. præt.* non enim inducenda est iuris correctio, cùm sit odiosa, absque textu expresso: sed hic casus non est definitus legibus regiis, eæ enim tantùm sermonem faciunt de bonis mobilibus, & immobilibus; at census non continentur propriè appellatione bonorum mobilium, vel immobilium, sed tertiam quandam speciem constituunt, vt docent Panorm. Alexand. Marianus, quos refert, ac sequitur Tiraquel. *de retractu lignagier §. 1. glossa 6. num. 3*. & plures alij, quos refert, ac sequitur Pinellus *de bonis mater. 1. p. rub. num. 42*. ergo definiendus est iuxta regulas iuris communis: sed secundùm ius commune in loco contractus solui debet gabella, licèt alibi sit res vendita, vt docent Bald. *l. 1. C. de contrah. empt.* Iason *l. 1. C. de summa Trinit.* Panorm. *cap. fin. num. 30. de foro compet.* Secundò probatur, quia fundus, super quem census constituitur, non censetur vendi, sed tantùm est pignus ad solutionis reddituum census securitatem, vt docet Couarr. 3. *var. cap. 11. num. 5*. & Auendaño *responso 5*. ergo non debet solui gabella, vbi est talis fundus. 3

Quòd autem solui debeat in loco destinatæ solutionis, ex eo probatur, quia ibi contrahere quisque dicitur, vbi, vt solueret, se obligauit, *l. contraxisse. ff. de action. l. quæro ff. de solut.* Item Bald. 4

l. multum interest. ff. si quis alteri, vel sibi, quem multi relati a Bertachino *de gabella 6. p. num.8.* sequuntur, docet ad soluendum gabellam spectandam esse locum destinatæ solutionis,non locum contractus, & sic in propriis terminis in nostro casu respondit quidam supremi Regij senatus causidicus,& maximi nominis, vt refert *vbi suprà* Parlad. Sed pro resolutione oportet supponere duo fundamenta.

5 Primum est,licèt annui redditus non sint propriè res mobiles,vel immobiles,at vbi ad alterutrum illorum trahendi sunt, immobilium bonorum naturam sequuntur, vt expressè habetur Clement. *exiui, de verb signific. versic. Cùmque annui redditus*, & docet ibi glossa, *versic. cùmque annui*, & plures alij, quos refert, & sequitur Tiraquel *vbi suprà num.4.& glossa 14. num.110.* Auendaño *de exequend. mand. Regum,1.p.cap.4. num.36.* Parlad *lib.1.de rebus quotid.cap.3.§.2. num.51.* cùm ergo in nostro casu necesse sit ad alterum horum annuos redditus redigere, vt sciamus vbi secundùm leges Regias soluenda sit gabella, reducentur annui redditus ad bona immobilia.

6 Secundum fundamentum, annui redditus illic extare censentur, vbi sunt bona, super quibus constituti sunt. Hoc colligitur ex *l. si fideicommissum, §.tractatum, ff. de iudic.* & sic tenet Simancas *de catholicis instit.tit.9.num.130.* & Gregor. Lopez *l.18. tit 8. part.5. versic. à censo,limitatione 1. in fine*, vbi ait annuum redditum esse ius prædio inhærēs, & Nauarr. *cap.1.14. quæst 3.* quod est commentarium de vsuris, *num 83.* vbi dicit annuum redditum inesse prædio, tanquam accidens in subiecto; & Parlad.*vbi suprà num.52.* & Panotin.*cap. querelam,de elect.* His suppositis,

7 Sit conclusio: Ex annuorum redditaum venditione ibi debetur gabella, vbi extant bona, super quibus constituuntur. Probatur ex *l.9. tit. 17.lib. 9. noua recop.* ex bonis immobilibus ibi debetur gabella, vbi ea sita sunt: cùm ergo ex primo fundamento annui redditus inter immobilia computentur, & ex secundo fundamento censeantur extare,vbi sunt bona, super quæ constituti sunt, illic soluenda erit gabella, vbi sunt bona super quæ impositi sunt.Hanc tenet Parlad. *dicto § 8.à num.49.*& specialiter *num.51.54.*Monterrosus *in praxi, tract.7. fol.141.* & in alia omnino simili quæstione tenet idem plures referens, & ex multis probans Titaq. *de retractu lignagier § 6. glossa 1. à num.5.* vbi concludit ex horum redditaum venditione laudemium soluendum esse domino feudi,in quo sita sunt bona huic redditui obnoxia.

8 Nota primò, in hoc casu non habendam esse rationem bonorum generaliter obligatorum, sed tantùm illorum, qui specialiter hypothecæ data sunt;quia quando bona specialiter,& generaliter obligata sunt, est habenda ratio, *l.2. C.de pignor.* Sic Parlador. *dicto num.54.*

9 Secundò nota, si in diuersis territoriis extent bona,super quæ census constitutus est,debet fieri solutio gabellæ pro rata. Parlador *ibi.*

10 Tandem infertur, si locus,vbi extant bona,super quæ est census constitutus, sit immunis, non deberi debitur gabella.Probatur,quia ex censu debetur gabella in loco, vbi sunt bona, & non alibi:ergo quando in illo loco non debetur, quia est immunis à gabellis, nullibi debebitur, Sic Parlador.*ibi.*

Dubium XLIII.

An liceat alicubi, vbi gabellæ soluuntur, ad excusandam alcaualam pacisci de tradenda re vendita in alio loco à gabellis exempto.

Casus in speciali est. Init quis Granatæ pactum cum alio, ad excusandam gabellam, de tradendis quibusdam mulis certo pretio in ciuitate Complutensi Regali à gabellis exempta: dubitatur an hoc liceat,& an hic venditor debeat gabellam. 1

Dico primò, si totus hic contractus perficeretur Granatæ, & ibi muli sub emptoris dominio constituantur,debebitur gabella Granatæ.Probatur, quia est venditio consummata, & perfecta Granatæ, siquidem ex tunc dominium,& periculum transit in emptorem, & ex rebus mobilibus gabella debetur in eo loco, in quo venditio celebratur, & ipsæ existunt tempore celebrationis, licèt postea alibi fiat earundem traditio: vt habetur *l.5. tit. 17. lib.9. noua recop.* sic viri docti à me consulti. 2

Secundò dico, si contractus non fuit omnino perfectus Granatæ,quia nec dominium, nec periculum transit in emptorem, sed apud venditorem mansit eo pacto inito, vt emptor, si velit, accipiat mulos in ciuitate Compluti Regalis eodem pretio inter ipsos Granatæ constituto, tunc contractus est licitus,& non debetur gabella. Ratio, quia venditio est facta in loco ab alcaualis immuni: nam de ratione emptionis, & venditionis, cùm sit contractus, est mutua obligatio, & dominium ac periculum rei venditæ transferri in emptorem. Sic iidem viri docti, & confert ad hoc Bertachinus *in Dictionario, verbo Gabella*, vbi hæc dicit, gabellas vitare volentes in loco, vbi degunt, exeant districtum loci illius ad contrahendum alibi, quia sortiuntur ibi forum ratione contractus, *l.si fundus, ff.de euict. l.2. C.quemadmodum testam. aperiantur.* 3

Dubium XLIV.

An pro his, quæ ad vsum proprium, & suæ familiæ feruntur, debeatur aliquod vectigal.

Quòd non debeatur alcauala,clarum est,cùm tantùm ea ex venditione, & permutatione debeatur, & hîc nulla intercedit venditio, aut permutatio. Sed dubium est, an aliquod vectigal imponi possit pro rebus, quæ vehuntur ad vsum. 1

Inprimis si ius consulamus, certum est nullum deberi vectigal de rebus, quas quis ad vsus proprios, & suæ familiæ defert, vt expressè definitur *l. vniuers.C. de vectigal.& l 5. tit. 7. part. 5.* & docent omnes Doctores, nemine dempto. 2

Hinc fit, quòd vectigal impositum ex aliquo statuto in genere asportantibus aliqua, non debetur ab eo, qui in suum vsum aliquid portat; quia cùm sit res odiosa, & contra ius commune, est opus, vt expressè imponatur asportantibus ad vsum proprium. Sic Iason dicens esse communem sententiam, *l. certa. § sed & si quis,num.-. ff.de legat.1* & Anton. Gabriel 1 *tomo communium, lib.7.fol.458.pag.1.* 3

At

4 At dubium est, an consuetudine possit induci, vt vectigal aliquod soluatur ex rebus, quæ vehuntur ad vsum. Duplex est sententia.

Prima dicit non posse, & consuetudinem esse irrationabilem. Probatur, quia iniustum,& irrationabile est plus grauare minus grauandos, scilicet pauperiores: sed si imponatur vectigal rebus portatis ad vsum, plus grauantur pauperiores, ij enim cùm pluribus indigeant ad vsum, & plura vehant ad vsum, plus vectigalis soluent. Hanc tenent Host. & Bernardus, quos refert, & sequitur Angel. *verbo pedagium, num.* 3. Tabien. *ibi num.* 4. Speculum conscientiæ *tract.* 2. *cap.* 11. & videtur tenere apertè Caiet. *verbo vectigal, paulo post principium.* Et pro hac parte videntur esse Sotus *lib.* 3. *de iust. quæst.* 6. *art. vltimo, versic. causa autem,* & Ledesm. 2. 4. *quæst.* 18. *art.* 3. *fol.* 258. *pag.* 4. vbi videntur dicere esse iniustum gabellam soluere pro his, quæ non venduntur ad lucrum, sed ad propriis necessitatibus consulendum.

5 Secunda sententia tenet oppositum.

6 Sit conclusio. Consuetudine potest induci, vt soluatur vectigal de his, quæ vehuntur ad vsum. Probatur, consuetudo potest omne id, quod lex; sed lege potest statui tale vectigal, cùm lex humana antiqua possit per nouam cassari; ergo nec obstat ratio in oppositum adducta, illi enim satisfiet *dub. sequenti.* Sic tenet Syluest. *verbo Gabella* 3. *quæst.* 5. Angles *in floribus quæstionum theolog.* 2. *p. materia defraudantibus vectigalia, fol.* 237. Nauarr. summa Latina, & Hisp. *cap.* 17. *num.* 202. Gabr. 4. *dist.* 15. *quæst.* 5. *art.* 2. *ante* 3. *conclusionem.* D Anton. 2. *p. tit.* 1. *cap.* 13. §. 9. Rosel. *verbo, pedagium, num.* 6. Immo Doctores oppositum opinantes concedunt posse imponi tale vectigal incolis ciuitatis, & non forensibus: de qua re *dub. sequenti.* Insuper conclusionem hanc tenet Metina *C. de restit. q.* 15. in multis casibus.

7 Nota tamen, quia hæc consuetudo est contra ius rationi naturali valde consonum, & ad eius iustitiam requiri causam vrgentissimam, non facilè ingerendum esse scrupulum defraudantibus huiusmodi vectigalia pro rebus ad vsum impositis; sed tunc cùm constat de eorum iustitia. Sic Driedo *de libertate Christiana, lib.* 2. *cap.* 5. Antonius à Corduba *in summa, quæst.* 95. *dub.* 2. *fine.*

DVBIVM XLV.

An tributum, quod vulgo sisa, latinè verò assisium dicitur, sit iustum.

1 Nota hoc tributum solere imponi in carnibus, & vino, vel oleo, quæ sunt ad vsum.

2 Aliqui videntur damnare hoc tributum, & hoc multis de causis. Primò, quia exigitur pro his rebus, quæ ad vsum proprium sunt: & hac de causa illud damnabunt Doctores citati *dub. praeced.* dicentes non posse pro his rebus vectigal imponi.

3 Sed ex hac causa non est iniustum hoc tributum, quia etiam pro his rebus, quæ sunt ad vsum, vectigal posse imponi, defendi *dub. praeced.* & iam consuetudo præscripsit, vt hoc assisium exigatur de rebus ad vsum.

4 Secunda causa est iniustitia huius tributi, quia non potest in eo seruari æqualitas proportionis, sed potiùs grauantur plus, qui minus sunt grauandi, non enim qui plus habet, aut plus lucratur, soluit plus, sed potiùs, qui magis indiget, quia diuites habent ex suo boues, & arietes, &c. Et sic euenit, vt parum emant, pauperes verò omnia debent emere, & sic plus soluent, quàm diuites: & ex hac causa censent tributum esse iniustum (licèt non loquantur de assisio in speciali.) Caiet. *verbo vectigal, paulo post principium.* Driedo *lib.* 2. *de libert. Christ. cap.* 5. *versic.* 3. Castro *lib.* 1. *de lege pœnali, cap.* 11. *corol.* 2. §. *alterum, quod.*

Sed ex hac causa non est etiam iniustum; & sic defendit Metina *C. de restit. quæst.* 15. & illud defendunt docti recentiores. Ratio est, tum quia hoc est per accidens, & ex alia parte dicere possumus plus emere diuitem in vna die propter magnam familiam, & largitatem sumptuum, quàm pauperem per totum mensem, ne dicam, annum: tum etiam, quia in his assisiis sicut in alcaualis, non habetur respectus ad facultates, & opes hominum, sed ad quantitatem eorum, quæ venduntur, vel emuntur, vel vehuntur: vnde sicut decimæ, quæ soluuntur Ecclesiæ de fructibus, non sunt iniustæ, eo quòd contingat pauperiores plura habere, de quibus eas soluant, quia id est per accidens: ita in præsentiarum euenit. 5

Tertia causa, & difficilior est, quòd cùm imponatur communiter assisium in vtilitatem solius ciuitatis, in qua imponitur, v. g. ad restaurationem ædificiorum illius, vel ad alios eius sumptus, exigitur à forensibus, in quorum vtilitatem non cedit: nec excusat quòd imponatur authoritate Regis, cui etiam exteri subditi sunt, quia non potest Rex tributum generale, & commune imponere, nisi cedat in bonum generale, & commune. Sic Syluest. *Gabella* 3. *quæst.* 5. Angel. *verbo Pedagium, num.* 3. Tabien. *n.* 4. Armil. *verb. Gabella, num.* 11. Caiet. *verb. vectigal, ad finem,* dicunt posse imponi tributum pro victualibus, modò tamen exteri illud non soluant: & Metina *C. de restit. quæst.* 15. & Iosephus Angles *in floribus quæstionum theolog.* 2. *p. materia de restit. defraudantium vectigalia,* dicunt assisium redundans in vtilitatem huius reipublicæ non esse exigendum ab extraneis, sed tantùm à ciuibus huius reipublicæ; & sic videtur ex hac causa omnino iniustum hoc tributum. Sic tamen 6

Prima conclusio. Si hoc tributum impositum sit propter bonum commune ciuibus, & etiam exteris in illam ciuitatem confluentibus, vt ad erectionem pontis communis, vel ad reparandas vias communes, iustum est, licèt exigatur etiam ab exteris: si autem sit propter bonum huius reipublicæ, & tantùm exigatur à ciuibus, etiam est iustum. Hæc conclusio constat ex dictis, quia vnica est causa iniustitiæ, & cessat ea. Hanc tenet Metina, & Iosephus Angles *vbi suprà,* & docti recentiores. 7

Secunda conclusio. Si assisium sit institutum in bonum solius huius reipublicæ, & exigatur etiam ab exteris, non sunt obligandi ad restitutionem exteri illud non soluentes. Probatur ex dictis in tertia causa, & ex Doctoribus *ibi* citatis. Item quia saltim in hoc casu est maximè dubia iustitia huius tributi quoad externos, & in dubio an tributum sit iustum, non obligat, iuxta prædicta. Ita prædicti recentiores. 8

Tertia conclusio. Non etiam damnandi sunt exigentes assisium ab exteris, licèt sit institutum in bonum huius solius reipublicæ. Probatur, quia 9

excusatio

excusationem habent si est antiqua consuetudo illud imponendi absque personarum discretione. Item quia consuetudo in populis inuicem obseruatur, vt scilicet soleat assisium in isto populo exigi ab ementibus alterius populi, & è contra. Item, quia non apparet alius modus conueniens colligendi hoc tributum, quia ciuitas non debet vno modo vendere ciuibus, & exteris alio, & malè, & difficile posset sciri an sint exteri: qui ergo exigunt huc tributum etiam ab exteris, his rationibus moti, non sunt damnandi. Id ratione antiquæ consuetudinis excusat Iosephus Angles: idem docent alij viri docti.

Dubium XLVI.

An qui aliquid emit ad proprium vsum, & postea, mutato proposito, vendit, debeat vectigal, sdest, portazgo, impositum portantibus aliquid ad vendendum.

1 Videtur debere ex *l. 5. tit. 7. part. 5.* vbi dicitur portantem causa sui vsus non debere vectigal, nisi postmodum id vendiderit.

2 Sit prima conclusio. In casu posito non debetur tale vectigal. Probatur ex *l. vnica, C. de imponenda lucrat. descript. lib.* 10. vbi cùm sit imposita certa gabella quibusdam rebus, quæ transferebantur titulo lucratiuo, definit illa lex, si contractus in suo exordio non fuerit lucratiuus, & si postea lucri titulo in dominium alicuius ceciderit, non debebitur talis gabella; quia origo, & primordium rei attendendum potiùs est. Et Platea *ibi* per illa n legem hæc dicit, primordium trahit ad se sequentia, & sic stante statuto quòd nemo sub certa pœna extrahat aliquid ad vendendum, siquis ad suum extrahat, licèt postea vendat, non incidit in pœnam. Quam eandem doctrinam amplectuntur Bart. & Ioan. de Por. relati à Platea: & ducuntur hac ratione, quia prima destinatio inspicienda est; cùm ergo in nostro casu prima destinatio non fuerit ad vendendum, sed ad proprium vsum, non debebitur tale vectigal. Hanc docent Bertachinus *tract. de Gabellis* 8. *p. membr.* 2. *num.* 1. & 2. Gregorius Lopez *d. l.* 5. *versic. enolo.* Et ad illam legem, quæ oppositum significare videtur, respondetur intelligi, quando statim venderet, quia non videtur sui vsus causâ portare: secus quando ea re fuit vsus, & postea, mutato proposito, vendidit.

3 Secunda conclusio: Ex venditione talis rei portatæ ad vsum, debebitur alcauala. Ratio, quia, est vera venditio, & ex omni venditione debetur alcauala. *l.* 1. *tit.* 17. *lib.* 9. *noua recopilat.*

Dubium XLVII.

An ex venditione rerum, non lucri, aut negotiationis causa facta, sed ad subueniendum propriis necessitatibus, debeatur alcauala.

1 Sotus *lib.* 3. *de iustit. quæst.* 6. *art. vltimo, versic. Causa autem*, videtur sentire non deberi, & esse iniustum eam exigere, licèt non omnino fert hanc definiat; & clariùs id videtur docere Ledesm. 2. 4. *quæst.* 18. *art.* 3. *fol.* 258. *pag.* 4. Sed id etiam non omnino definit: & eorum ratio est, quia tunc non qui plus haber, plùsve lucratur, sed qui pluribus eget, amplius soluit.

Sit tamen conclusio. Absque dubio debetur alcauala ex hac venditione (nisi tamen iuxta *suprà* dicta paupertas vendentis excuset.) Probatur, quia est vera venditio, & ex omni venditione soluenda est gabella. *l.* 1. *tit.* 17. *lib.* 9. *noua recopilat.* Item aliàs nihil interesset inter Clericum, & laicum, cùm vterque debeat ex iis, quæ causa negotiationis vendit, & neuter, cùm non vendit causa negotiationis. Item quia praxis receptissima est in contrarium: & sic omnes Doctores, vt ex *suprà* dictis constat, dicunt absolutè ex omni venditione deberi gabellam. 2

Nec obstat ratio Soti, quia iam illi satisfactum est, dum egimus an assisium sit iustum. 3

Dubium XLVIII.

An ille, cui Rex debet aliquam pecuniæ summam, nec alia via potest recuperare, posit sibi satisfacere non soluendo gabellas, aut alia vectigalia, etiamsi hæc conducta sint.

Corduba *summa quæst.* 95. *dub.* 3. videtur dicere id non licere, licèt non clarè id dicat: & potest probari, quia si Petrus debeat mihi aliquam pecuniam, & locauit suum hortum Francisco, non possum mihi satisfacere ex fructibus illius, quia non pertinent ad Petrum, sed ad ipsum Franciscum conductorem: ergo similiter non potero mihi satisfacere defraudando gabellas, cùm in nostro casu non ad Regem, sed ad publicanum, seu conductorem pertineant. 1

Sit tamen conclusio. Is cui Princeps aliquid liquidò, & certò debet, nec potest commodè debitum sibi à Principe obtinere, potest sibi satisfacere defraudando gabellas, non obstante damno ementibus, seu conducentibus gabellas, subsequuto. Probatur, quia gabellæ, & alia vectigalia non debentur directè publicano, seu conductori, sed Regi, & illi indirectè, & vt personæ subrogatæ Regi, vt optimè docet Caiet. *verb. vectigal.* ergo publicanus non habet in me maius ius, maioremve actionem, quam habet Rex; sed Rex non habet actionem, nec ius erga me, quando tantumdem mihi debet, nec possum ab ipso obtinere debitum: ergo nec gabellarius habebit ius. Et confirmatur, quia pauper, qui non soluit gabellam, quia ad id non tenetur, iuxta *suprà* dicta, & qui non soluit de decem vnum, quia ad id non tenetur, iuxta *suprà* dicta, nullam irrogat iniuriam, vel iniustitiam gabellario, quia ipse ex eo iactutam patiatur, cùm non habeat maius ius, quàm ipse Rex, qui quidem pauperem non obligat, nec obligare potest ad soluendum vnum de decem: ergo si in nostro casu Rex non habet ius, non habebit etiam gabellarius. Secundò confirmatur, si ego debeo Petro centum aureos, & ipse aliunde debet mihi tantumdem, quod sanè recuperare non valeo, & quis emeret hoc debitum, quo teneor Petro, non minus ego obligatus ad soluendum illi emptori hoc debitum, quamuis ipse amittat numos, quos dedit pro eo, principalis enim creditor est Petrus, in quem habebam ego ius, vt mihi satisfacerem, & recompensarem pro eo, quod mihi debebat. Nec obstat argumentum de fructibus horti, quia illi non sunt creditoris, nec illos possidet, sed sunt omnino inquilini, nec sunt etiam debitoris, 2

at numi, quos ego debeo ex alcauala, sunt mei, & illos possideo, cum obligatione tamen soluendi Regi directè, & gabellario tanquam subrogato; vnde quoties excusor ab obligatione soluendi Regi, excusabor ab obligatione soluendi gabellario: quod in nostro casu euenit. Hanc tenet Syluest. *Gabella* 3 *quæst.* 9.

3 Limitanda tamen videtur hæc conclusio, vt non habeat locum, quando alcaualæ sunt incapitatæ, tunc enim illi, in quibus sunt incapitatæ, non poterunt non soluere, quamuis Rex aliunde illis aliquid debeat. Ratio, quia qui non soluit, damnum infert sociis, cùm non se habeant inter se, sicut quidam tertius, aut gabellarius, qui recipit nomine Regis, sed omnes simul ex pacto inter ipsos inito soluunt Regi, & quod alius non soluit, non cedit in damnum Regis, nec gabellarij habentis idem ius, quod Rex, sed in damnum reliquorum sociorum: veluti si ego essem fideiussor Petri pro aliquo debito, & ipse nollet soluere, eo quòd creditor deberet illi tantumdem, illicitè faceret, quia noceret mihi fideiussori; sic, &c. Sed ille, qui non est incapitatus, poterit licitè non soluere gabellam, si Rex tantundem illi debeat, quia incapitati respectu huius, qui non est incapitatus, se habent, sicut gabellarius, siquidem illi omnes emerunt à Rege ius exigendi gabellas.

CAPVT XLIX.

An Clerici minorum ordinum debeant gabellas, vel quæuis alia vectigalia, vel tributa.

HAc in re duo sunt certa.

1 Alterum est Clericos sacris ordinibus initiatos, & Religiosos omnes quoad personas, & bona Ecclesiastica, & omnia alia bona quæ non ad negotiationem, sed ad proprium vsum, vel proprias necessitates possident, aut vendunt, aut vehunt, non debere vectigalia, nec tributum aliquod (si excipias alcaualam, de qua, vt mox dicam, est aliquale dubium) & se non teneri ea soluere, & qui ea à Clericis exigunt, incurrere sententiam excommunicationis, immo aliquando excommunicationem Cœnæ. Hæc conclusio habetur ex pluribus capitibus iuris, & legibus, *cap. non minus, & cap. aduersùs, de immunit. Eccles. cap. quanquam, de censibus, in 6. C. tributum, & cap. secundum* 2. 3 *quæst.* 8. *cap. bene quidem, dist.* 96. *cap. Ecclesia, de constitut. cap. nouerint, de sentent. excommun. l. sancimus. C. de sacrosanct. Eccles. l.* 50. *&* 51. *tit.* 6. *part.* 1. *& l.* 11. *tit.* 3. *lib.* 1. *& lib.* 6 *tit.* 19. *lib.* 9. *noua recopil.*

2 Alterum certum est clericos coniugatos etiamsi vestes Clericales, & tonsuram deferant, ac cum vnica, & virgine contraxerint, debere quæcumque vectigalia, & tributa, ac si essent merè laici, quia hi tantùm gaudent duplici priuilegio clericali, scilicet canonis, & fori, vt habetur *cap. vnico, de cleric. coniug. in* 6. & in Trident. *sess.* 23. *cap.* 6. *de reformat.* sic docet Couarr. *quæst. pract. cap.* 31. *num.* 9. dicens esse omnium. Glossa *dicto cap. vnico. versic. In cæteris*, & ibi omnes, Panorm. *cap. ex parte, de cler. coniug.* Guido *quæst.* 383. Bertachinus *tract. de gabellis* 7. *p. num.* 12. Angel. & Mauricius citati per Couarr. Perez *lib. ordinam. tit.* 3. *l.* 1. Syluest. *Clericus*, 3. *quæst.* 3. *fine*, & expresse definitur *l.* 2. *tit.* 4. *lib.* 5. *& l.* 2. *tit.* 4. *lib.* 1. *noua recopil.*

At dubium est, an hac immunitate à solutione tributorum gaudeant Clerici non coniugati, prima tonsura, aut minoribus tantùm ordinibus insigniti, sicut diximus gaudere Clericos sacris initiatos. Duplex est sententia. 3

Prima docet hos Clericos non esse immunes à solutione tributorum. Probatur primò ex *l.* 2. *tit.* 4. *lib.* 1. *noua recopilat.* vbi statuitur, vt Clerici minorum ordinum soluant quæuis tributa more laicorum, demptis Clericis, qui actu beneficium ecclesiasticum obtinent. Item, quia iura citata tantùm eximunt à solutione tributorum ecclesiasticas personas, & (vt inquit Iosephus Angles *vbi infrà*) hi non sunt ecclesiasticæ personæ. Hanc tenet Iosephus Angles *floribus quæstionum theolog.* 2. *p. materia de restit. defraudantium gabellas, fol.* 136. Idem videntur tenere Olanus *in concordia iuris, litera C. num.* 21. & Parlad. *lib.* 1. *de rebus quotid. cap.* 3. §. 1. *num.* 16. dicunt enim de iure regni tenere hos Clericos ad omnia tributa, & non id improbant. Idem tenent alij, quando hi Clerici dimiserunt habitum clericalem, & tonsuram. Hi sunt Thomas Patpalias *l. placet, C. de sacros. Eccles.* Mauricius *l. vnica, C. quo loco mul. lib.* 10. Guido *quæst.* 481. Mantienzo *lib.* 5. *tit.* 10. *l.* 11 *glossa* 1. *num.* 4.

4 Secunda sententia docet hos Clericos esse immunes à solutione tributorum, sicut sunt Clerici in sacris constituti. Probatur, quia Clerici omnes, etiam primæ tonsuræ, dicuntur ecclesiasticæ personæ, vt docet Immola *Clement. finali, de consti. num.* 4. Quod inde probatur, quia Ecclesiæ sunt iam deputati, & de ecclesiastico foro, & eos percutientes sunt excommunicati: immo in plus se extendit ecclesiastica persona, nam conuersi religionis approbatæ sunt ecclesiasticæ personæ, non tamen Clerici, vt optimè dicit Menchaca alios referens *lib.* 3. *controuers. illustr. cap.* 105. *num.* 51. 52. Item quia hoc priuilegium immunitatis à solutione gabellarum, quod capita citata concedunt personis ecclesiasticis ponunt Syluest. *Clericus*, 1. *quæst.* 5. Tabien. *Clericus*, 5. *num.* 1. Angel. *Clericus, num.* 29. inter priuilegia Clericorum, quasi supponentes omnes Clericos esse personas ecclesiasticas, & Couarr. *vbi infra*, volens probare Clericos primæ tonsuræ gaudere hac immunitate, tantùm probat eos nomine Clericorum comprehendi, quasi supponens omnes Clericos esse ecclesiasticas personas: tunc sic omnis Clericus est ecclesiastica persona, sed nomine clericorum comprehenduntur insigniti prima tonsura, vt docent Panorm. *rubrica, de vita, & honest. Cleric.* Tabien. Syluest. Armil. Angel. *verb. Clericus, in principio.* Turrecr. *cap. illud, dist.* 77. Couarr. *vbi infrà.* Decius *cap.* 2. *de prabend.* & colligitur ex *l. presbyteros. C. de Episcop. & Cleric.* & communiter traditur *cap. Clerici, de iudic.* ergo gaudent hac immunitate. Neque obstat lex nouæ recopilat. in contrarium allegata, quia cùm hæc clericorum exemptio sit à Romano Pontifice concessa, & sit in spiritualibus superior Rege, nequit Rex propriis legibus huic immunitati propter finem spiritualem Clericis concessæ derogare, vt optimè Couarr. *quæst. pract. cap.* 31. *num.* 3. & Ledesm. 2. 4. *quæst.* 20. *art.* 4.

Hanc

Hanc sententiam tenet Metina *C. de restit. quaest.* 15. *paulo post principium*, Berrachinus *de gabellis*, 7. *p. num.* 12. Felinus *cap. Ecclesia sancta Mariae, de constitut. num.* 110. Perez *lib.* 4. *ordin. tit.* 4. *lib.* 13. *fol.* 839. Couarr. *dicto cap.* 31. *num.* 9. & fauet *lex* 6. *tit.* 18. *lib.* 9. *noua recopil.* vbi absolutè dicitur Clericos esse à gabellis exemptos. Sit

5 Prima conclusio. Haec secunda sententia tenenda est: probatur ex eius rationibus, & authoribus.

6 Secunda conclusio. Hi Clerici gaudent hac immunitate, licèt non deferant tonsuram, nec habitum clericalem. Probatur, quia iure aliquo Pontificio id statutum non est, saltim vsque ad trinam monitionem, *cap. contingit el* 2. *de sentent. excommun.* & docet optimè Ioan. Immola *cap finali, de vita, & honest. Cleric.* & Tabiena *excommunicatio* 5. *casu* 3. *num.* 24. Hanc tenet Couarr. *dicto num.* 9.

Dubium L.

An Clerici sint etiam immunes à gabella, quam alcaualam vocant.

1 Duplex est sententia.

Prima dicit nullum Clericum esse immunem ab hoc tributo. Probatur, quia hoc tributum impositum est ad vtilitatem communem Clericis, & laicis: ergo tenentur illud contribuere Clerici, sicut & laici. Hanc latè defendit Montaluus *l.* 50. *tit.* 6. *part.* 1. & dicit sic fuisse definitum per omnes, qui erant à consiliis Regis Ioannis Secundi in eius supremo Consilio. Idem Aegidius Thomasius *in tract. de muneribus patrim.* §. *subiiciuntur hoc loco*, *fol.* 185. & hanc dicit communem Remigius de Goni *tract. de charitatiuo subsidio, quaest. an clerici, vel Ecclesia sint exempti ab oneribus*, *fol.* 357.

2 Secunda sententia docet idem esse de hoc tributo, & reliquis, & sic Clericos esse immunes ab hoc tributo, sicut à reliquis. Probatur, quia capita *dub. praecedent.* allegata non magis de reliquis tributis, quàm de hoc disponunt, sed indifferenter de omnibus. Item sic expressè definitur *l.* 11. *tit.* 3. *l.* 1. *& lib.* 6. *tit.* 19. *lib.* 9. *noua recopil.* & videntur dicere id esse de iure communi, quia dicunt esse immunes iure ipso. Hanc tenent Couarr. *quaest. practicis, cap.* 31. *fine*, Olanus *in concordia iuris, litera C. num.* 37. Gregor Lopez *l.* 50. *tit.* 6. *part.* 1. *versic. Pharaon.* Iosephus Angles *in floribus quaest. theolog.* 2. *p.* vbi *de restitut. defraudantium gabellas, fol.* 236. Perez *lib.* 1. *ordinam. tit.* 3. *l.* 1. *fol.* 56. & haec sententia ac verissima tenenda est.

Dubium LI.

An Clerici debeant gabellam de iis, quae causa negotiationis portant, vel vendunt.

1 Duplex est sententia.

Prima docet non teneri Clericos negotiantes soluere gabellas de his, quae causa negotiationis portant, vel vendunt, antequam ter moneantur, vt desistant à negotiatione. Probatur ex *cap. fin. de vita, & honest. cleric.* vbi Honorius Tertius dicit haec Episcopo Ambianensi: *Si Clerici tertiò à te moniti non resipuerint, sed negotiationibus institerint, cum facto priuilegium abiiciant clericale, tu quoniam dum his se implicant, de suis facultatibus statutis & consuetudinibus patriae subiaceant, non defendas eos.* Ergo ante hanc trinam monitionem defendendi sunt Clerici negotiatores, ne subiaceant in suis rebus talibus statutis, & gaudebunt priuilegio rebus Clericorum concesso, scilicet, vt de illis non soluatur gabella. Secundò probatur, quia textus, qui ad probandum oppositum solent adduci, scilicet *cap. quanquam, de censib. in* 6. *& Clement. finalis, de censib.* non dicunt expressè Clericum negotiatorem debere gabellam, sed dicunt Clericum non teneri ad gabellas pro rebus suis, quas non negotiandi causa deferunt: ex quibus textibus tantùm sumitur argumentum à contrario sensu ad probandum de rebus, quas causa negotiationis deferunt, debere gabellam: vt docent Glossa *dicta Clement. finali, versic. non negotiandi.* Dueñas *regula* 100. *num.* 11. Anchar. *dicto cap. quanquam, notab.* 2. & *ibi* Dominicus, & Francus, *n.* 4. Immola *dicta Clement. finali num.* 9. & *ibi* Cardin. *notabili* 3. Sed argumentum à contrario sensu, licèt aliàs sit fortissimum in iure, at non est validum, quando oppositum est expressum in iure, vt colligitur ex *cap. à nobis* 2. *de sententia excommun.* & docet Glossa communiter recepta, *cap. significasti, de foro compet. versic. Clerici, & cap. quarto, versic. moderatas, de vsuris.* Felin. *dicto cap. significasti, num.* 13. Archid. *cap. Beatus*, 3. *quaest.* 4. Innoc. *cap. cum super, de causa possess.* Nauarr. *opusc. de reddit. Eccles. quaest.* 2. *num.* 16. At in hoc casu oppositum est expressum in iure, scilicet *cap. finali, de vita, & honest. cleric.* vt scilicet Clerici negotiatores non amittant priuilegium in rebus ante trinam monitionem: ergo. Hanc sententiam tenet expressè Ludou. Lopez *lib.* 1. *de contract. cap.* 10. *fol.* 32. Anton. de Burrio *cap. finali, de vita, & honest. cleric. num.* 4. & *ibi* Panorm. *num.* 3. & 4. Clericus *consf.* 6. *lib.* 1. *fine.* Parlad. *lib.* 1. *de rebus quotid. c.* 3. §. 1. *num.* 16. Idem Salzedo *pract. cap.* 55. Felicianus *de censibus, lib.* 2. *cap. vltimo, fine.* Idem videtur tenere Ioannes de Immola *dicto cap. finali num.* 3. 4. Clarius *num.* 5. 6. & Ioan. Andr. *ibi*, vbi hi duo dicunt Clericum negotiatorem, si ferat habitum, & tonsuram, & monitus non desistit, perdere priuilegium clericale quoad res tantùm, & solùm respectu negotiationis. Idem videtur docere *l.* 49. *tit.* 6. *part.* 1. vbi haec dicit, *si el clerigo que se entremete en mercaderias, tres veces amonestado no desiste, no aura las franquezas, que los otros Clerigos han.* Idem videtur tenere Syluest. *Clericus* 3. *quaest.* 3. Angel. *Clericus* 9. *num.* 3. Tabien. *Clericus* 3. *num.* 2. vbi haec dicunt, si Clericus tertiò monitus non desistat à negotiatione, perdit priuilegium clericale, non canonis, nec fori, sed ne possit vexari exactionibus in rebus propriis, & sic videntur sentire non perdere ante monitionem: idem Host. *tit. ne clerici, vel Monachi, num.* 2. & 11.

Nota hanc monitionem necessariò debere esse trinam, nec sufficere vnam peremptoriam pro tribus; quia licèt aliàs vbi ius requirit trinam citationem, sat sit vna peremptoria pro tribus, quae habeat vicem trium, *l. tres denunciationes, C. quom & quando.* At in poenalibus hoc non habet locum, quia poenae sunt restringendae. Sic Panorm. 2

dicto,

dicto cap. fin. num. 4. Perez *l.* 13. *tit.* 3. *lib.* 1. *ordin.* Ludouic. Roma. *singulari* 719. Nauar. *summa cap.* 27. Lat. & Hispan. *num.* 80. Glossa *Clement.* 1. *de vita, & honestat. cleric. vers. Tertio.* Immola *num.* 3. Angelus *Clericus* 9. *num.* 4. Tabien. *Clericus* 3. *num.* 2. Syluest. *Clericus* 3. *quæst.* 4. Ioannes Andreas *cap. ex tuæ, de cleric. non resident.* Si tamen fieret monitio per viam statuti, etiam in pœnalibus valeret; quia statutum habet vim legis, & Prælatus potest statuendo augere pœnam iuris, & hoc sine monitione verbali. Sic Panormit. Syluest. Angel. Tabien. *ibi.* Hinc est quod dicunt Gregor. Lopez *l.* 49. *vers. Amouestar. titul.* 6. *p.* 1. & Hostiens. *lib.* 3. *summæ, titul. ne clerici, vel monachi, num.* 4. Quòd si Episcopus faciat publicari constitutionem synodalem, qui iubeat, vt Clerici abstineant à negotiationibus sub pœna priuilegij clericalis, tale edictum habetur loco trinæ monitionis.

3 Secundò nota hanc trinam monitionem debere habere interuallum aliquorum dierum. Sic Nauarr. Anton. de Butrio, Ioannes de Immola, glossa *ibidem.*

4 Tertiò nota hanc monitionem trinam non sat esse generalem, vt dicendo, omnes Clerici abstineant à negotiatione, vel deferant habitum, & tonsuram, aliàs non gaudebunt priuilegio clericali, talis admonitio generalis non sat est ad priuandum clericos aliter facientes priuilegio clericali. Probatur, quia *dicto cap. finali,* dicitur, *si tales tertiò à te moniti,* & *Clem.* 1. *de vita, & honest. cleric.* dicitur, *nominatim.* Sic Glossa *ibi vers. Nominatim.* Panor. Angel. Tabien. *vbi suprà.*

5 Vltimò nota hanc trinam monitionem debere fieri à Prælato, nec sat esse, si fiat ab alio iudice, quia *dicto cap. finali,* dicitur Episcopo Ambianensi, *si tertiò à te moniti.* Sic Syluest. Tabien. *vbi suprà,* Angel. *vbi suprà, num.* 5. Anton. de Butrio, & Immola *suprà.* Panorm. *cap. contingit, el* 2. *de sent. excommun.*

6 Secunda sententia docet Clericum negotiatorem nulla gaudere immunitate in his, quæ causa negotiationis defert, & sic teneri ad gabellas, ac si esset laicus. Probatur, Clerici solo iure humano sunt exempti à gabellis, sed nullum est tale ius, quod ipsos eximat in iis, quæ ad negotiandum deferunt, immo tuta oppositum significant, *dicto cap. quamquam, & dicta Clement. finali*; ergo in his non sunt exempti. Secundò probatur, argumentum à contrario sensu validum & fortissimum est in iure. *l.* 1. *ff. de offic. eius, cui mand. cap. cum Apostolica, de his, quæ fiunt à Prælat.* Glossa *cap. vnico, de cleric. coniug. in* 6. Felin. *dicto cap. significasti, num.* 9. Dominic. *cap.* 1. 1. *distinct.* & latè Bernard. Diaz *regul.* 50. Gratian. *regul.* 45. Panormit. & Doctores *dicto cap. cùm Apostolica.* Quod adeò verum est, vt iuxta Dominicum, & Felin. *ibi id,* quod colligitur à contrario sensu, dicitur expressè comprehendi in iure. Quæ regula iuxta dicta procedit, quando oppositum non est expressum in iure; sed ex argumento à contrario sensu sumpto ex *dicto cap. quamquam, & ex dicta Clement. finali,* colligitur Clericum negotiatorem teneri ad gabellas, nec oppositum est expressum in iure; quia *cap. finali, de vita, & honestat. cleric.* non dicitur requiri trinam monitionem, vt teneatur Clericus ad gabellas de iis, quæ causa negotiationis defert, sed

vt teneatur ab gabellas de omnibus rebus suis, hoc enim priuilegium in omnibus suis rebus perdit per trinam monitionem, & non antè, quod expressè colligitur ex illis verbis capitis finalis, *de suis facultatibus*; & sic explicant illud caput finale Lapus, Ancharan. & Dominic. *vbi suprà*; ergo Clericus negotiator tenetur ad gabellas. Hanc tenent expressè reprobantes priorem sententiam, & dicentes nullam requiri monitionem. Gregor. Lopez *l.* 49. *vers. las franquezas, titul.* 6. *part.* 1. & *l.* 5. *vers. Clerigo, titul.* 7. *part.* 5. Ancharan. *dicto cap. quamquam, notab.* 2. & *ibi* Lapus, Dominicus, Franeus *num.* 5. Insuper eandem sententiam docent Caietan. *verb. vectigal.* Sotus 4. *distinct.* 25. *quæst.* 2. *articul.* 2. *sub finem, vers. Per hæc ergo.* Ioannes de Immola *Clement. finali, de censibus, num.* 9. Matienzo *lib.* 5. *ordin. titul.* 10. *l.* 11. *Glossa* 1. *num.* 3. Dueñas *reg.* 100. *num.* 11. Glossa *dicto cap. quamquam, vers. negotiandi.* & *dicta Clement. finali, vers. Non negotiandi.* Mexia *pragmatica tritici, conclus.* 5. *num.* 22. Decius *cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constitut. num.* 57. & *ibi* Felin. *num.* 106. Bertachinus *tract. de gabellis, 7. part. quæst.* 6. *num.* 10. Antiboli. *tract. de muneribus, quæst.* 6. *num.* 21. & 41. Cardin. *Clement.* 1. *de vita, & honest. cleric.* & *Clement finali, de censibus,* Otalora *lib. de nobilitate,* 2. *part. cap.* 2. *num.* 11. Speculator *tit. de immunit. Eccles. num.* 3. Iosephus Angles *floribus quæst. theolog.* 2. *part. materia de restitut. defraudantium gabellas, fol.* 236. Perez *lib.* 1. *ordinam. tit.* 3. *l.* 1. *fol.* 56. Federicus *consil.* 111. Paulus *dicta Clement. finali,* Metina *C. de restitut. quæst.* 15. *paulo post principium,* Menchaca *lib.* 1. *de success. creat. cap.* 10. *num.* 648. Anton. Gabr. 1. *tomo communium, lib.* 7. *fol.* 460. *pag.* 2. Idem sequitur lex Regni 7. *titul.* 18. *lib.* 9. *noua recopil.* vbi hæc dicit, *Paguen Yglesias, y Clerigos, assi como legos, de lo que vendieren por via de negociacion.* Et hæc est communis sententia, quam etiam tenet Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 10. *l.* 11. *glossa* 1. *num.* 3. licèt Ancharan. Panorm. Immola *cap. vltimo, de vita, & honest. cleric.* Dueñas *regula* 100. *limit.* 11. *fine,* & Bertachinus *suprà,* contrarium voluerint in Ecclesia, vel Clerico nomine Ecclesiæ negotiante.

Sit conclusio. Prior sententia est probabilis, habet enim bonas rationes, & graues authores: at hæc posterior est probabilior, quia fortiori nititur fundamento, & plures habet autores. Si tamen semel afferat Clericus aliquid causa negotiandi, nequit dici negotiatio; quia cùm sit nomen verbale, requirit frequentiam. Sic plures citans Guttier. *consil.* 5. *num.* 23. sicut non dicitur mercator ex vno actu, vt benè Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *centuria* 4. *casu* 399. *num.* 21. 7

DVBIVM LII.

An clericus negotiator cogi possit à iudice sæculari soluere gabellam, vel ad id cogendus sit ab Ecclesiastico.

Duplex est sententia.

Prima dicit posse cogi; quia in iis, quæ 1 causa negotiationis defert, non reputatur ut Ecclesiasticus, sed vt laicus. Item quia *l.* 7. *titul.* 18. *lib.* 9. *noua recopil.* dicitur hos Clericos teneri soluere gabellam, sicut laicos; ergo possunt cogi à iudice sæculari, non capiendo personam, sed res.

Sic tenent Azebedo *l. 11. titul. 3. lib. 1. recopil. num. 5.* Mexia *pragmatica tritici, conclus. 5. num. 23.* Lasarte *de decima venditionis, cap. 19. num. 84. & addit. num. 85.* in dubio, an Clericus sit negotiator, posse iudicem sæcularem de causa cognoscere; & videtur hanc sequi Gregor. Lopez *l. 5. titul. 7. part. 5. vers. Clerigo.* & tenet Guillelm. Cuneo, quem refert Salzedo *vbi infrà*, & hanc dicunt consuetudine in Gallia obseruari, Titaquell. Aufrer. & Guillelmus Benedictus, quos *ibi* refert Salzedo: tenet etiam Gregor. *l. 49. titul. 6. part. 1. glossa 3.*

2 Secunda sententia omnino tenenda docet non posse conueniri, nisi coram iudice Ecclesiastico; quia nullo iure inuenitur casus hic exceptus: nec lex Regni citata dicit posse in eo casu conueniri coram iudice sæculari, sed teneri soluere, vt laici tenentur; & licèt id disponeret lex ciuilis, non potest exemptioni Clericorum derogare, vt latè probabo *infrà dub. 55.* Item, quia esto hæc res esset dubia, at in dubio an debeat cognoscere iudex sæcularis, vel Ecclesiasticus, pertinet cognitio ad Ecclesiasticum, vt latè probabo *infrà dicto dub. 55.* Sic tenent Lapus *Clement. præsenti, de censibus*, & *ibi* Immola *num. 11.* & Cardin. *ibi quæst. 6.* vbi dicunt, quòd si sit quæstio, an sint Clerici res eæ, & an causa negotiandi deferat, debet iudex Ecclesiasticus de hoc cognoscere, vt colligitur ex *eadem Clement. in principio*, ibi, *locorum Diœcesani*; & *in fine*, ibi, *Postquam Episcopo constiterit.* Bald. Petrus Iacobus, Marianus, Sozinus, Bertach. Iulius Ferretus, Rolandus Valle, quos refert, & sequitur Salzedo *pract. canon. Bernardi Diaz, cap. 55. sub finem. § erit tamen.*

3 Nota, quòd in dubio an merces causa negotiandi afferat Clericus, est standum eius iuramento; nisi contrarium probetur. Glossa *Clement. finali, de censibus, verbo, Non negotiandi.* vbi Cardin. & Immola, Gregor. Lopez *l. 5. tit. 7. p. 5. verbo Clerigo.* Salzedo *suprà § sic equidem.*

Dvbivm LIII.

An Clerici coniugati, mortua vxore, gaudeant immunitate solutionis gabellarum, & omnibus alijs priuilegijs clericalibus, sicut Clerici primæ tonsuræ non coniugati.

1 Sit conclusio: Clerici coniugati cum vnica, & virgine, ea mortua, & matrimonio soluto, consequuntur, & habent omnia priuilegia, quæ Clerici primæ tonsuræ non coniugati habent. Probatur, quia hic est verè clericus, & non coniugatus, nec bigamus. Item, quia *cap. vnico, de clerico coniugato in 6.* tantùm dicitur clericum coniugatum non gaudere aliis priuilegiis, & nun dicitur perdere ea ad significandum non esse omnino deperdita, sed tantùm suspensa, dum manet matrimonium. Sic Couarru. *quæstionibus practicis, cap. 31. num 8. vers. 5.* Dominicus *dicto cap. vnico, §. in cæteris.* Francus *ibi, dicto §. in cæteris, num. 4.* Ioannes Andreas *ibi*, Panormit. *cap. clericus el 2. de vita, & honest. clericor. num. 4.* & confirmatur, quia propter hanc rationem clericus coniugatus, qui nullo gaudebat priuilegio clericali, eo quòd dimiserat habitum, recuperat priuilegia, si habitum reassumat, vt docent Francus *dicto cap. vnico*, & Anchatan. *ibi.* Atchid. *ibi num. 2.* Ioan. Andreas *cap. Ioannes, de clericis coniugatis.*

2 Nota hanc conclusionem limitare aliquos, modò tales Clerici coniugati, mortua vxore, habitum reassumant. Sic Dominicus, Francus, Panormit. Ioan. Andr. *ibidem.*

At ea limitatio non est necessaria, quia, vt *suprà* dixi, in aliis Clericis non requiritur habitus, & tonsura, nisi ad gaudendum priuilegio fori, iuxta decisionem Concilij Tridentini *sess. 23. cap. 6.* & ita eam limitationem non apponit Couarr.

Dvbivm LIV.

An sæcularis emens vinum, & carnes suæ familiæ, in qua sunt aliqui Clerici, vt si habet filium Clericum, vel Capellanum, debeat integrè assisium, id est, la sisa, *super illis rebus impositum.*

1 Ratio dubitandi, quia videtur non debere de ea parte, quam consumit Clericus, cùm sit ab omni exactione immunis.

2 Sit conclusio. Talis sæcularis integrè debet assisium. Ratio, quia dominium eorum, quæ consumuntur, nun est Clerici, sed patris sæcularis, sicut Clericus, qui sustentat plures famulos sæculares, non tenetur soluere assisium pro parte, quam famuli consumunt. Sic docti recentiores.

Dvbivm LV.

An teneantur Ecclesiastici ad tributum impositum pro ijs, quæ concernunt vtilitatem communem laicorum, & Clericorum, & pia sunt, vt ad constructionem, refectionem pontium, viarum, murorum, vel de calzada *fontium, vel ad vigilandum & custodiendum oppidum ab hostibus, peste, &c.*

Svpponenda sunt aliquot fundamenta.

1 Primum est, Ecclesiastici sunt immunes, quoad personas, & omnia bona, quæ non causa negotiandi deferunt, ab omni iurisdictione sæculari, & quibuscumque vectigalibus, & gabellis, & qui à Clericis ea exigunt, contrahunt excommunicationem. Patet ex *c. non minus, & cap. aduersus, de immunit. Eccles. cap. quanquam, de censibus in 6. cap. tributum, & cap. secundum. 23. quæst. 8. cap. bene quidem, dist. 96. cap. Ecclesia, de constitut. cap. 1. & cap. Clericis, de immunit. Eccles. in 6. Clementina præsenti, de censibus, cap. nouerint, de sentent. excommunic. l. sancimus, C. de sacrosanct. Eccles. l. 50. 51. titul. 6. part. 1. l. 11. tit. 3. lib. 1. noua recop. & Ibidem l. 6. titul. 19. lib. 9.* Quod quidem conuenientissimum fuit Christianæ reipublicæ, non tantùm in spiritualibus, quod iure diuino iam institutum erat, sed etiam in temporalibus; quia summus Pontifex potestatem habet ferendi leges in his, quæ sint Ecclesiæ regimini, & administrationi conducibilia; at conducit plurimum, quòd ministri Ecclesiæ non implicent se negotiis sæcularibus, *2. ad Timoth. 2.* cùm non possint commodè vacare ministerio diuino, si trahi possint, & conueniri clerici, vel eorum res coram iudice

iodice sæculati. Secundò, quia licèt non constet inter Doctores an hæc immunitas iam quoad personas, quàm quoad res temporales sit de iure diuino; plurimi enim restantut esse de iure diuino, alij verò esse de iure humano; at omnes testaotur eam esse valde coosonam iuri diuino, & ab eo originem ducete. Item, quia sicut rationi consonum est, vt Princeps à quibusdam tributis nobiles eximat in præmium, & honorem nobilitatis, ita rationi conforme est, vt Pontifex ratione digoitatis, & honoris Ecclesiastiei eleticos à tributis eximat.

2 Secundum fundamentum sit. Quamuis fateamut hanc immunitatem Clericorum à gabellis esse iute humano inductam: at oullus Princeps sæcularis, quantumuis summus, potest huic exemptioni, vel immunitati propriis legibus propriáve authoritate derogare; quate leges imponentes aliquod tributum Clericis ipsis non ligabunt. Probatur ex *cap.* 1. *de immunitat. Ecclef. in* 6. vbi excommuoicantur qoicumque potestatem sæcularem habentes imponunt aliqua tributa clericis, & *cap. clericis, eodem titul.* §. *Nos igitur*, declararur, licèt sint Reges, vel Imperaror. Et ratio est, qoia Pontifex, & Concilia iure optimo potuerunt clericis (vt probaui) hanc immunitatem concedere: ergo non potest ab alio, quàm à Pontifice reuocari, inferiores enim nequeuot superiotis legem reuocare: at omnes sæculares Principes in Ecclesiasticis rebus sunt Papa inferiores. Item quia esto immunitas hæc prima sui origine ab imperatoria concessione dimanauerit, ar iam à multis Pontificibus, & Conciliis confirmata est, & totus orbis, à quo Principes sæculares potestatem accepere, in hanc consensit, immo & ipsi Principes sæculares in hanc consenserunt. Sic tenent Couar. *quæst. pract. cap.* 31. *num.* 3. *vers. Quarta conclusio.* Bellarmin. *lib.* 1. *de Cleric. cap.* 28. *fine.* Ledesm. 2. 4. *quæst.* 20. *artic.* 4. Blasius Nauarrus *de vectigalibus, cap.* 10. *fine.* Gregor. Lopez *l.* 54. *titul.* 6. *part.* 1. *vers. En las calzadas.* Gutrietez *lib.* 1. *pract. quæst.* 3. *n.* 6. Otalora *de nobilit.* 2. *part. cap.* 1. *num.* 10. Petez *lib.* 1. *ordinam. titul.* 2. *l. finali, fine*, Rebuffus 1. *tom. constit. reg. Franciæ, titul. de sententia prouinciali, art.* 3. *glossa* 6. *num.* 3. Calderinus *titul. de censibus, consil.* 2. *num.* 3. Decius *cap. Ecclesia, de constitut. num.* 24. Antonius *cap. non minus, de immunitat. Ecclef. num.* 10. & *ibi* Ioan. Andr. *fine*, & *ibi* Panormit. *num.* 16. & *cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constitut. num.* 10. vbi dicit, quòd quando lex disponit specificè de clericis, & Ecclesiis, quamuis canon non contradicat, non est seruanda tanquam condita à non habente potestatem, & sic est nulla; & *num.* 9. dicit esse commune axioma legem Principis præiudicialem Ecclesiis, non obligate, nisi expressè approbetur à Papa: quod sequitur Syluest. *Immunitas* 1. *q.* 5. *dicto* 4. & Angelus *verb. Immunitas, numer.* 37. & Metina *C. de restitut. quæst.* 15. *fol.* 54. *pagin.* 3. *vers. videtur igitur*, dicit esse tyrannidem petere gabellam à Clericis absque licentia Papæ, & idem Panormit. *eo cap. Ecclesia, num.* 21. & 22. dicit eum Felino *ibi num.* 8. Paulo & Cardin. *Clement. finali de censibus, notab.* 2. non posse statutum Principis sæcularis disponete super bona patrimonialia Clericotum; quia bona sequuntur personam tanquam accessoria, & sic gaudent eodem priuilegio; & refert *ibi*

Th. Sanchez Consil. moral. Tom. I.

Panormit. Collectarium dicentem sic seruare curiam. Ad qood est mirabile dictum Innoc. *cap. verum, de foro competenti, num.* 2. vbi sic dicit: Vbi rei alicuius est acquisitum dominium Ecclesiæ, est sancta Domino, & ideo per nullum potest capi nisi authoritate Ecclesiastica. Fauet valde *lex* 54. *tit.* 6. *part.* 1. quia explicando immunitatem hanc Clericorum à gabellis, subdit, *Pero algunas cosas ay, en que tu vo por bien lasan ta Iglesia, que no se pudiessen escusar los clerigos, assi como en puentes.* Ecce quomodo totam obligationem refert ad Ecclesiæ decretum.

Tertium fundamentum sit, licèt Doctores, vt Syluest. *immunitas*, 1. *quæst.* 5. *dicto* 4. Angel *verb. Immunitas, num.* 37. Panorm. *cap. non minus, de immunit. Ecclef. num.* 20. Ludouic. Lopez 1. *part. instruct. noui, cap.* 190. *fol.* 450. dicant dupliciter aliquid posse concernete vtilitatem Ecclesiæ: primo modo proximè, & directè, vt quando aliqui deuastant aliquem agrum, in quo Ecclesia habet possessiones, & imponitur aliqua contributio ad eos expellendos. Secundo modo remotè, & indirectè, & per quandam consequentiam, vt in reparatione murorom, viarum, fontium ciuitatis, &c. At maioris claritatis, & distinctionis gratia possumus in tria membra distinguete; & sic tripliciter potest aliquid io clericorum vtilitatem cedere. Primo modo proximè, & directè, vt si aliqui laicorum, & clericorum prædia deuastent, & sit opus mittere aliquos, qui prædia custodiant, vel sit opus reficere viam, quæ est ante Ecclesiam, vel purgate puteum necessarium fori viciniæ, in qua est Ecclesia. Secundo modo remotissimè, qoia scilicet cedit in publicam vtilitatem, & commune bonum totius regni, & cùm Ecclesiastici sint pars regni, in consequenti cedit in ipsorum vtilitatem. Tertio modo medio modo, nempe nec remotissimè, nec proximè, sed remotè, & indirectè, vt quod est ad refectionem murorum, vel pontium huius ciuitatis, vel ad custodiendum hanc ciuitatem, cuius clerici sunt incolæ. 3

Quartum fundamentom sit. Duo sunt certa apud omnes in hac materia. 4

Primum est, quòd Clerici non tenentur contribuere vnà cum laicis, regulatiter loquendo (nam in aliquo casu maximæ necessitatis, postea disputabitur) ad ea, quæ sunt in vtilitatem clericorum secundo modo, scilicet remotissimè. Ratio, nam cùm omne tributum iustum necessariò debeat esse propter publicam vtilitatem, aliàs si esset propter priuatam, esset iniustum, vt optimè docent Ricard. *quodlib.* 3. *quæst.* 27. Caietan. *verbo vectigal.* Driedo *de libert. Christ. lib.* 2. *cap.* 5. Castro *lib.* 1. *de lege pœnali, cap.* 11. *conclus.* 2. si clerici teneretentur ad ea, quæ sunt in ipsorum vtilitatem secundo modo, tenerentor ad omne tributum, contra dicta in primo fundamento.

5 Alterum certum est apud omnes, ad ea, quæ sunt in vtilitatem Clericorum primo modo, nempe proximè, & directè, teoentur contribuere clerici. Ratio, quia hæc potiùs est dicenda priuata vtilitas Ecclesiæ, & Clericorum, cùm ipsos ita proximè tangat; & sic habetur *l.* 12. *tit.* 3. *lib.* 1. *recop.* & tenent Bart. *l. ad instructiones, C. de sacrosanct. Ecclef. n.* 3. Paulus de Castro *ibi num.* 1. Nau. *in omnibus summis, cap.* 27. *num* 115 Speculator 4. *p.*

titul. de exactionibus, §. *unico*, *num.* 10. Gregor. Lopez *l.* 51. *vers. Por razon. tit.* 6. *part.* 1. Azebedo *l.* 11. *tit.* 3. *l.* 1. *noua recopil. num.* 4. Syluest. *Immunitas* 1. *q.* 5. *dict.* 4. Ang. *verb. Immunitas, num.* 37. Tabien. *Excommunicatio* 5. *casu* 18. *num.* 4. *vers.* 3. Ludouic. Lopez 1. *part. instruct. noui, cap.* 190. *fol.* 450. Panorm. *cap. non minus, de immun. Eccles. n.* 20. Auendaño *cap. Pretorum*, 2. *p. cap.* 14. *n.* 13. Mexia *pragmatica tritici, concl.* 1. *num.* 61. & omnes.

6 Nota primò in hoc casu non esse attendendum, an adsint propria oppidi, necne, licèt enim sint sufficientia ad hæc, adhuc tenentur Ecclesiastici contribuere. Sic habetur expressè *l.* 11. *titul.* 3. *lib.* 1. *recop.* & *ibi* Azebedo *num.* 4. Mexia *eo num.* 61. Et ratio est, quia propria oppidorum, cum vsibus communis vtilitatis destinata sint, non possunt in his expendi; licèt enim concernant vtilitatem publicam, at id est secundariò, & priuatam primariò, vt bene Auendaño *cap. Pretorum* 2. *part. cap.* 10. *num.* 23. 24.

7 Secundò nota non esse opus in hoc casu, vt contribuant clerici, consulere Romanum Pontificem, quia *cap. aduersus, de immunit. Eccles.* exigens consulere, loquitur in concernentibus vtilitatem publicam; at hic agitur de priuata clerici vtilitate. Sic Syluest. Ang. Panotm. Tabien. Ludouic. Lopez *proximè citati*.

8 Immo aliqui dicunt posse iudicem sæcularem in hoc casu cogere clericos ad contribuendum, non adstringendo personas, sed ex bonis capiendo: quod probatur ex *l.* 12. *titul.* 3. *lib.* 1. *recop.* vbi cùm dixisset clericos ad hoc teneri, subdit, *y saquen las justicias las prendas assi de legos, como de clerigos*; & quòd loquatur de vtilitate priuata, patet ex exemplis, quæ *ibi* ponit: & quia *ibi* non dicit, deficientibus propriis oppidi, vti dixerat *l. præcedenti*, in qua fecerat sermonem de reparatione murorum, & pontium, & sic explicat Azebedus *illa l.* 12. *num.* 1. Sic tenet Azebedo *dicta l.* 11. *num.* 5. vbi multos falsò allegat, & *l.* 12. *n.* 1. Auendaño 2. *part. cap. Pretorum, cap.* 14. *num.* 13. vbi dicit iudicem sæcularem ad cogendum clericos soluere debere, vt vitet excommunicationem, vti consilio Baldi *auth. sed & periculum, fine*, C. *fine censu*; vbi in alio simili consulit Baldus, ne distringatur persona clerici, sed res. Idem tenet Guillelmus *cap. Raynutius, de testament. verbo domum, n.* 17. 18. Mexia *pragmat. tritici, conclus.* 5. *num* 70. qui ambo falsò allegant Cæpollam, dicùntque posse iudicem sæcularem cogere clericum reparare viam ante domum suam, & itineta publica. Addit Mexia posse exigere à Clericis pœnam, si aquam, vel alias immunditias per publicos calles immittant.

9 Cæterùm omnino tenendum est non posse, sed iudicem Ecclesiasticum debere cogere; quia, vt dixi *in secundo fundamento*, in hac re non potest lex ciuilis exemptioni Clericorum derogare; nec inuenitur in iure canonico hic casus exceptus. Sic tenet Paulus de Castro *l. ad instructiones, n.* 1. C. *de sacrosanct. Eccles.* Guttier. *lib.* 1. *pract. quæst.* 3. *n.* 10. dicitque esse falsum, quòd possit iudex sæcularis cogere reparare viam ante domum, &c. Syluest. Ang. Panor. Ludou. Lopez *proximè citati*. Conferunt ad hoc dicenda statim *dub.* 3. mouendo in hoc eodem dub. Item quia quando ciuitas est obsessa taliter, vt non sat sint laici ad eius defensionem, & clerici tenentur vigilare, dicunt Doctores non esse cogendos à iudice sæculari. Sic Innoc. *cap. non minus, de immunit. Eccles. num.* 6. Panormit. *num.* 15. Host. *summa eod. titul.* §. *à quibus, num.* 4. *vers. merè personalia*, & *lex* 52. *titul.* 6. *part.* 1. & *ibi* Gregor. Lopez *vers. del Obispo*. Ang. *verbo, immunitas, num.* 34. ergo à fortiori in præsenti casu non debent cogi à iudice sæculari, sed ab Ecclesiastico.

Tertiò nota, quòd hoc, quòd debent clerici contribuere in hoc casu, debet ab omnibus, & non à solis laicis approbari. nam quod omnes tangit, ab omnibus approbandum est. Sic Syluest. Ang. Panot. Ludou. Lopez *proximè citati*. 10

His ergo suppositis quatuor vertuntur in dubium in præsenti difficultate. Primum est, an quando aliquid concernit vtilitatem communem Clericorum tertio modo, nempe nec proximè, nec remotissimè, sed medio modo, vt ad constructionem pontium, murorum, viarum, &c. teneantur clerici, sicut laici contribuere. Secundum est, an tunc sit necessaria licentia Pontificis summi. Tertium est, an possit iudex laicus cogere ad id clericos. Quartum, an quando concernit vtilitatem Clericorum secundo modo, nempe remotissimè, quia scilicet concernit vtilitatem totius regni, teneantur Ecclesiastici contribuere in aliquo casu magnæ necessitatis. 11

Circa primum dubium duplex est sententia. 12

Prima dicit non teneri Ecclesiam, nec clericos contribuere ad ea quæ sunt in vtilitatem ipsorum tertio modo, vt ad refectionem viarum, murorum, pontium, &c. Probatur ex Concilio Lateranen. & habetur *cap. non minus, de immunitat. Ecclesiar.* vbi tractatur de fossatis faciendis, quæ sunt ad vrbis custodiam, & sic ad communem vtilitatem Clericorum, & laicorum tertio modo: quod etiam inde colligitur; quia dicitur ibi, *Ad communes necessitates*, & iubetur sub excōmunicatione, ne exigatur aliquid à Clericis, & statim ponuntur hæc verba, *nisi Episcopus, & Clerus tantam necessitatem, vel vtilitatem perspexerint, vt absque vlla coactione ad releuandas communes necessitates, vel vtilitates, vbi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda.* & *cap. aduersus, eod. titul.* repetuntur eadem verba, & subditur, quòd tunc laici humiliter, & deuotè recipiant, & cum gratiarum actione quod clerici contribuerint: ergo hoc non est obligatorium, sed voluntarium, si quidem textus dicit, *absque coactione*; & remittit voluntati clerici, & iubet, vt laici gratias agant, quasi id sponte datum sit. Secundò, quia in hac re standum est decisioni iuris canonici, quod, vt dixi *in primo fundamento*, absolutè, & vniuersaliter eximit clericos à tributis, non autem decisioni iuris ciuilis, quod nihil in hoc valet disponere, vt dixi *in secundo fundamento.* Sic tenent Panormit. *volum.* 1. *consil.* 3. & *cap. non minus, de immunit. Eccles. num.* 18. 20. & *dicto cap. aduersus, num.* 4. 6. Anton. *eo cap. non minus, num.* 10. & *ibi* Ioan. Andr. *fine*. Hostiens. *summa tit. de immunit. Eccles.* §. *à quibus, num.* 4. *vers. Ego puto.* Bart. *l. ad instructiones*, C. *de sacrosanct. Eccles. num.* 3. Decius *cap. Ecclesia, de constit. num.* 24. Caldetinus *consil.* 2. *titul. de censibus, num.* 2. Glossa *cap. generaliter* 16. *quæst.* 1. *vers. collationibus.* Iason *l. placet, in* 2. *lectura*, C. *de sacrosanct. Ecclesiis. n.* 16. Ludou. Lopez 1. *part. instruct. noui, cap.* 190. *fol.* 450. Syluest. dicens esse communem Doctorum vtriusque

vtriusque iuris, *immunitas, 1. quæst. 5. dicto* 4. Angel. *verbo immunitas , num.* 37. Tabien. *Excommunicatio, 5. casu* 18. *num.* 4. *vers.* 3. D. Anton. 3. *part. titul.* 12. *cap.* 3. §. 2. Metina *C. de restitut. quæst.* 15. *in principio , fol.* 53. *pagin.* 1. & est satis probabilis.

13 Secunda sententia docet teneri Ecclesiam, & Clericos ad hanc contributionem. Probatur primò, quia secundùm ius naturæ est eum pati damna, quem sequuntur commoda, *l. secundùm. ff. de reg. iuris, cap. qui sentit , de reg. iuris in* 6. sed clerici tuuantur pontibus, & illis muris, & itineribus, sicut laici; ergo. Secundò probatur, quia pluribus legibus decisum est Ecclesiasticos ad hoc teneri, *l. ad instructiones , C. de sacrosanct. Ecclesijs.* vbi sic dicitur, *Ad instructiones itinerum, pontiumque etiam venerabiles Ecclesias ascribimus. & l.* 54. *titul.* 6. *part.* 1. vbi sic dicitur , *En las puentes que nuenamento facen los lugares , do son menester para pro comun al de todos ; y en guardar las que son fechas , como se mantengan o no se pierdan , y en las calzadas de los grandes caminos , y de las otras carreras , que son communales , son tenidos los clerigos de acudir a los legos , e de pagar cada vno dellos, assi como los otros vezinos legos.* & l. 20. titul. 32. part. 3. vbi sic dicitur : *Si en las ciudades , o villas han menester hazer calzada , puente , muros , si han rentas apartadas de comun , deuen de ser primeramente despendidas , y sino cumplieren , o no vuiese alguna cosa comuna , deuen los moradores pechar, &c. y desto no se pueden escusar los clerigos ; que pues la pro destas labores pertenece comunmente a todos, derecho es , que todos aynden.* & *l.* 11. *tit.* 3. *lib.* 1. *noua recopil.* vbi sic dicitur, *En los pechos , que son para bien comun de todos como para reparo de muros , o de calzada , o de carrera , o de puente , o de fuente , o de compra de termino , o de costo , que se haga para velar , y guardar la villa , y su termino en tiempo de menester , en estas cosas tales a fallecimiento de propios del conçejo , deben contribuir los clerigos, porquanto es pro comun de todos y obra de piedad.* Tunc sic : omnes hæ leges expressè decidunt clericos ad hoc teneri , nec in hoc casu speciali inuenitur oppositum decisum in iure canonico ; ergo sic seruandum est , quia causa Ecclesiæ debet decidi per ius ciuile in defectum canonum ; omnes enim leges non contradicentes iuri canonico sunt approbatæ per Ecclesiam; colligitur expressè ex *cap.* 1. *de noui operis nunciat.* vbi Glossa, *vers. adiuuantur.* & Panormit. *ibi num.* 3. Sed dices , hoc correctum esse per ius canonicum ; nam *cap. non minus, & cap. aduersùs, de immunit. Eccles.* hoc relinquunt voluntati clerici , vt probauit prima sententia. Hoc tamen non obstat , quia id non relinquitur *ibi* liberæ voluntati Clerici ; nam quatenus dicitur, *absque coactione* , intelligitur ipsorum laicorum , quia iudex laicus non debet ad hoc cogere , vt dicemus *infrà* ; & sic laici humiliter debent petere , & post retributionem gratias agere , & non cogere , vt dicitur *dicto cap. aduersùs* ; quatenus verò relinquit arbitrio cleri, non intelligitur ad decernendum , an sit conferendum , cùm ad hoc teneantur ; sed ad videndum , an euenerit casus , scilicet necessitas communis , in quo tenentur contribuere; vel licèt dicamus omnia relinqui arbitrio cleri , non intelligitur de libera voluntate , sed de arbitrio iure , & ratione regulato ; quia verbum, *existiment*, positum *dict. c. non minus*, ibi, *Nisi Episcopus , & clerus subsidia per Ecclesias existiment conferenda* , non ad placitum voluntatis refertur, sed ad arbitrium boni viri ratione regulatum. *l. fideicommissa. §. quemquam. ff. de legat.* 3. & docent optimè Greg. Lopez *l.* 54. *tit.* 6. *part.* 1. *vers. en las calzadas, fine.* Guttier. *lib.* 1. *pract. q.* 3. *n.* 7. Decisio Pedemontana 68. *n.* 18. 19. Bart. *Extrauag. ad reprimendum, verb. videbitur*, vnde *cap. non minus*, potiùs est pro hac sententia , illámque probat , vt apertè colligitur ex *l. fideicommissa , §. sic fideicommissum, vers. Quenquam ff. de legat.* 3. vbi dicit lex , quòd si fideicommissum sic relinquatur , si volueris , non debetur, quia plenum voluntatis arbitrium relinquitur; at verò si dicit sic, *si fueris arbitratus , si putaueris , si existimaueris* ; non plenum voluntatis arbitrium relinquitur, sed quasi viro bono: proinde, si alter meruerit , debebitur : vbi Glossa *verbo Arbitrium* , sic dicit , *in hoc casu tantùm permittitur, vt æquum videat , quod si est , non permittitur heredi aliter interpretari.* Cùm ergo *cap. non minus* iubeat, vt Episcopus , & Clerus conueniant , & perspiciant necessitatem , & existiment , an subsidium conferendum sit , hoc debet esse ratione regulatum, & si rationi esse conforme inuenerint, prout ita esse probat prima ratio pro hac sententia posita, tenebuntur contribuere. Tertiò probatur ex *cap. peruenit, de immunit. Eccles.* vbi Ecclesiastici tenentur tempore necessitatis ad custodias murorum : quem textum licèt variè interpretentur Doctores iuris Pontificij, adeò vt Glossa *ibi initio*, & Panormit. *ibi initio* , dicant à nullo summari, propter varios eius intellectus : & sic Ioan. Andr. Host. Anton. *ibi* ponunt duos intellectus. Primus est , vt habeat tantùm locum in ciuitatibus , quæ sunt de temporali dominio Ecclesiæ , sicut est ciuitas Terracinensis , cuius Episcopo scribitur illud caput. Secundus est , quòd est casus specialis, cùm ciuitas inuaditur à Sarracenis , à quibus illa propter confines terminos sæpè inuadebatur. Alij verò dicunt non loqui hoc caput de Clericis, sed de hominibus Ecclesiæ , id est , de mancipiis, rusticis, & similibus, qui regulariter non debent angariari, *cap. Ecclesiarum seruos* , 12. *quæst.* 2. *& l.* 1. & *ibi* per Bart. *C. de Episcop. & cler.* sic expressè videtur intelligere Innoc. *dicto cap. peruenit, initio* , & glossa *ibi vers. Nullum , & vers. Aut alio modo* ; & clarissimè Host. *summa, titul. de immunit. Eccles. §. à quibus , num.* 4. *vers. merè etiam personalia.* Hos intellectus reprobat Panormitan. *dicto cap. peruenit* ; & verus, ac communis intellectus est ratione maximæ necessitatis , ita vt sine clericis non possit ciuitas ab inuasione custodiri , teneri Clericos, vt explicant *ibi* Panorm. *à num.* 3. & præcipuè *n.* 6. *& lex* 52. *tit.* 6. *part.* 1. & *ibi* Greg. Lopez *gloss.* 1. 2. *&* 3. Anchar. *dicto cap. peruenit , num.* 1. Guillelmus *cap. Raynucius, de testam. verbo, & vxorem nomine Adalasiam , decis.* 5. *num.* 470. Azebedo *l.* 11. *tit.* 3. *lib.* 1. *recop. num.* 7. Dueñas *regula* 100. *limitat.* 12. Ruinus *consil.* 219. *volum.* 1. *num.* 12. Auiles *cap.* 23. *Prætorum* , Glossa *den orden. num.* 4. Angel. *verbo Immunitas , num* 34. Syluest. *immunitas, 1. quæst.* 4. *dicto* 3. Iaso , & Mauricius, quos refert Dueñas *suprà* , Innoc. *cap. non minus , de immunit. Eccles. num.* 6. Tabien. *Excommunicatio* 5. *casu* 18. *num.* 4. *vers.* 3. An verò possint cogi per iudicem sæcularem ad hoc; dic quòd non, vt docent *ibi lex part.* 52. & *ibi* Greg. Lopez *vers. del Obispo*,

Angel. Innoc. Host. *proximè citati.* Si ergo tenentur Clerici ad hæc personalia, quando necessitas est communis, à fortiori tenebuntur ad realia, quæ minùs statui clerici repugnant. Et hæc secunda sententia est probabilior, eámque tenent Bald. *l. ad instructiones, C. de sacrosanct. Ecclesijs, num.* 3. Paulus de Castro *ibi num.* 2. & *ibi* Salizet. Alberic. Iacobus Butricatius, Felin. *cap. Ecclesia, de constitut. num.* 106. Ripa *responso* 1. *in titulum de muneribus, & honor. à num.* 3. *vsque ad* 8. *& de Ecclesijs ædificandis, responso* 2. *num.* 7. *& l. si se non obtulit, in principio, num.* 31. *ff. de iudic.* Glossa *cap. non minus, vers. Ad releuandas, de immunit. Eccles.* & *ibi* Innoc. *num.* 6. & *ibi* Host. & Anchar. *num.* 7. Thomas Grammaticus *decis.* 100. *num.* 26. Auendaño *cap. Pretorum,* 2. *part. cap.* 14. *num.* 19. Guido Papæ *decis.* 7. *&* 78. & eius glossator *ea decis.* 78. Gregor. Lopez *l.* 54. *titul.* 6. *part.* 1. *vers. En las calzadas.* Montalnus *ea lege* 54. *& libr.* 1. *legum fori, titul.* 5. *l.* 1. *vers. In contrarium facit.* Rebuff. dicens varias fuisse prolatas in iudicio sententias hoc decernentes, 1. *tomo constitut. regiar. Franciæ, titul. de sententia prouisionali, art.* 3. *gloss.* 6. *num.* 3. 4. Gutierrez *allegat.* 10. *num.* 2. *& lib.* 1. *pract. quæst.* 3. *num.* 7. Ægidius Tomatus *tractat. de collectis, cap. incipienti, Non obstant, num.* 26. *fol.* 168. *vsque ad num.* 131. Menchaca *de controuers. vsu frequentibus, lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 4. Olanus *in concordia iuris, littera C. num.* 38. Otalora *de nobilit.* 2. *part. cap.* 1. *nuu.* 13. Azebedo *l.* 11. *titul.* 4. *lib.* 1. *recopil. num.* 2. Villalubos *in ærario suo mille communium opinionum, litterá C. num.* 3. Mexia *pragm. panis, conclus.* 1. *num.* 60. 61. Alexand. *consil.* 68. *volum.* 2. *num.* 13. Ruinus *consil.* 111. *volum.* 5. Parisius, Pract. Papiensis, Iacobus de sancto Georgio, Præuidel, quos refert, & sequitur decisio Pedemontana 68. *à num.* 4. *vsque ad* 10. Nicolaus Balbus in quodam consilio, quod habetur typis excusum post illam decisionem 68. *à num.* 5. *vsque ad* 9. Cassanæus *in consuetud. Burgundiæ, rubrica de iustices, rubrica* 1. *num.* 48. 49. Cæpolla *de seruit. rustic. prædior. tit. de seruit. viæ, quæst.* 25. *num.* 47. 48. Guillelmus *cap. Raynutius de testament. verb. & vxorem nomine Adelasiam, decis.* 5. *num.* 468. 469. 470. Perez *lib.* 1. *ordin. tit.* 3. *l.* 1. *fine.* Dueñas *regula* 100. *limitat.* 16. Lucas de Penna *cum ad felicissimam. C. quibus muner. lib.* 10. Auiles *cap.* 23. *Pretorum,* Glossa *den orden, num.* 4. Quesada *quæst. iuris ciuilis, cap.* 4. *num.* 15. Ricard. *quodlib.* 2. *quæst.* 30. *art.* 4. Riminaldus *consil.* 2. *n.* 10. & communis.

14 Nota primò limitandam esse hanc sententiam, nisi oppidum habeat propria: si enim hæc habet, & sufficientia sunt, vel id, in quo sufficiunt, priùs expendendum est in hæc opera publica, & quod deficit, est contribuendum à Clericis, & laicis, 1. *noua recopil.* & *ibi* Azebedo *n.* 2. Auiles *dicta glossa den orden, num.* 2. Ricard. *quodlib.* 2. *quæst.* 30. *art.* 4.

15 Secundò limita, quando talis reparatio murorum est propter necessitatem, & non propter ornatum solum. Sic Meucbaca, Rebuffus *num.* 4. Auiles *num.* 4. Ricard. *art.* 4. Mexia *n.* 61. Bald. *n.* 1. Guillelmus Benedictus *num.* 468. Azebedo *num.* 7. Dueñas *limit.* 16 *proximè citati,* Salizetus, Iacobus Butricarius, Albericus *proximè citati,* Greg. Lopez *eadem l.* 54. *vers. En las puentes,* Gutierrez *allegat.* 10. *num.* 2. Glossator *super decisionem* 78. Guido Papæ.

Tertiò limita, quando transitus per illa itinera publica fit frequens, aliàs non tenentur Clerici. Sic Rebuff. *ibi num.* 7. Gloss. *l. ad instructiones, C. de sacrosanct. Eccles.* 16

Quartò limita, quando Ecclesia habet aliquas res temporales ibi; secus, si non habeat, vt Franciscani. Sic Baldus *dicta l. ad instructiones.* Rebuff. *supra num.* 5. Cæpolla *proximè citatus,* Azebedo *dicta l.* 11. *num.* 7. Guillelm. Benedictus *num.* 469. Mexia *pragm. panis, concl.* 1. *num.* 61. 17

Immo Baldus dicit non teneri, quando Ecclesia habet possessionem, ea tamen est sterilis: dicit tamen Azebedo sat esse, vt teneatur Clericus, si habet in oppido fructus beneficij. 18

Quintò limitant alij, modò laicorum bona non sat sint. Sic Azebedo *dicta l.* 11. *num.* 7. Ricard. *dicto articul.* 4. Stephanus *tract. in defensionem immunitatis Ecclesiæ, pagin.* 112. Sed hanc limitationem non approbo, nec cæteri eam ponunt, nec vsus obseruat: sed cùm hæc sint in communem bonum laicorum, & clericorum, omnes debent contribuere. Ex hac sententia 19

Infertur primò, quòd ad sisam impositam, vel gabellam aliam pro reparatione viarum, &c. casu quo laici tenentur ad hæc contribuere, tenentur clerici. Ratio, quia huiusmodi gabella subrogatur loco prædictorum onerum, ad quæ tenentur clerici, & collecta imposita pro aliquibus oneribus regulatur secundùm naturam onerum, in quorum locum subrogatur. *l. cum, qui,* §. *iniuriarum. ff. si quis caut.* Sic Panormitan. *cap. non minus, de immunit. Eccles. fine.* Ricard. *quodlib.* 2. *quæst.* 30. *art.* 6. Syluest. *Immunitas,* 1. *quæst.* 6. *dicto* 1. Ang. *verbo Immunitas, num.* 38. Ripa *in titulum de muner. & honor. responso* 1. *num.* 3. 4. 5. 6. vbi refert Guidonem, Firmianum, & multos alios; idem Thomas Grammaticus *decis.* 100. *num.* 26. Bald. *l. ad instructiones, C. de sacros. Eccles. num.* 2. Azebedo *l.* 11. *num.* 7. *tit.* 3. *lib.* 1. *recopil.* & se dicit Placentiæ, & Salmanticæ vidisse factum in imposita pro aquæductibus. Gutier. *lib.* 1. *pract. quæst.* 3. *num.* 6. Cæpolla *de seruit. rustic. prædior. tit. de seruitute viæ, quæst.* 25. Ludouic. Lopez 1. *part. instruct. noui, cap.* 190. *fol.* 451. 20

Et per hoc, inquit bene Ludouic. Lopez, venit temperandum quod dicit Metina *C. de restitut. quæst.* 15. *fol.* 54. *pag.* 3. *vers. videtur igitur*; vbi ait, esse tyrannidem, petere sisam à Clericis, & Nauar. *cap.* 17. Hispan. *num.* 201. Latin. *num.* 202. vbi damnat petentes sisam à Clericis; intelligendum enim est iuxta dicta, nisi petatur pro oneribus, ad quæ tenentur Clerici contribuere. 21

Secundò infertur teneri Clericos ad gabellam impositam pro præseruanda, vel liberanda ciuitate à peste; quia in hac agitur etiam de Clericorum vtilitate. Ripa *in titulum, de muner. & honor. responso* 1. *num.* 8. *& tract. de peste, tit. de remedijs præseruatiuis, remedio* 9. Dueñas *regula* 100. *limitat.* 17. & per hoc dicit Ludouic. Lopez 1. *p. instruct. noui, cap.* 190. *fol.* 451. *pagin.* 1. *vers. per hanc,* quòd tempore pestis grassantis Hispali tenebantur Clerici contribuere pro expensis factis in educēdo infectos peste extra ciuitatem, ne inficerentur sani; quia in hoc, inquit, tractatur de priuata Clericorum vtilitate. 22

Tertiò infertur minus benè sensisse Innoc. *cap. non minus, de immunit. Eccles.* vbi dicit teneri Ecclesiam ad tributum impositum aduentu Principis; 23

Principis: quem reprobat Panorm. ibi num. 16. quia Imperator non potuit ad hoc obligare Ecclesiam.

24 Quartò infertur, quòd licèt regulariter non possint cogi Clerici vendere suas res, vt optimè probat Perez lib. 1. ordinam. tit. 3. l. 1. fol. 57. & patet cap. 1. de immunit. Eccles. in 6. at propter communem necessitatem, & publicum bonum hóc defecit; quare tempore necessitatis, & publicæ annonæ frumenti tenentur Ecclesiastici deferre triticum, si quod habent vltra sibi necessarium, in forum vendendum. Sic Mexia pragmat. panis. concl. 1. num. 64. Perez lib. 1. ordinam. tit. 2. l. finali. Gregor. Lopez l. 54. tit. 6. part. 1. vers. en las puentes. Bart. l. 1. C. vt nemini liceat, lib. 10. Platea l. finali C. de exact. tribut. lib. 10. & sic pragmatica panis anni 1558. iubet, vt cogantur Ecclesiastici vendere frumentum tempore publicæ annonæ. Fauet Couar. reg. possessor. 2. part. §. 4. num. 8. fine, vbi dicit statutum ciuitatis ne triticum ad exteros deferatur, & extrahatur à ciuitate tempore annonæ, comprehendere Clericos, licèt ipsis damnum inferat, propter publicum bonum. Fauent etiam Bart. l. iubemus nullam, C. de sacros. Eccles. Azebedo l. 11. tit. 3. lib. 1. recopil. num. 2. Gregor. Lopez proximè citatus, vbi dicunt teneri clericos mittere rem suam, vt nauim, vel currum, ad deferendum victualia, & necessaria reipublicæ: & sic habetur illa l. iubemus; & licèt Panorm. cap. non minus, de immun. Eccles. num. 16. dicat hoc non procedere de iure canonico, quod verum est; at saltem erit verum, quando est magna, & vrgens reipublicæ necessitas ob bonum publicum.

25 Secundum, quod vertitur in dubium, est, an supposito, Clericos teneri contribuere ad ea, quæ sunt in communem vtilitatem, vt refectionem pontium, &c. vt diximus, sit necessaria licentia Papæ, vt contribuant, siue contribuere teneantur, siue id sponte velint facere.

Duplex est sententia.

26 Prima dicit non esse necessariam licentiam Pontificis: & ad cap. aduersus, de immun. Eccles. quod esse necessariam apertè decidit, respondet quod procedit, quando Rectores, & consules vellent aliquid imponere Clericis de nouo; tunc ad hanc impositionem, ne fingatur esse commodum, quod verè non est, debet consuli Papa, secus quando clericis nil noui inducitur, sed petitur, vt iuxta legum statuta cum aliis contribuant in iis, quæ bonum commune directè respiciunt, & ipsi non minus, quàm laici, commodum reportant, quia non est præsumendum velle aliquid contra ea, quæ iuri, & rationi naturali consona sunt, demandate: fauet idem cap. aduersus, vbi dicit: *Propter imprudentiam tamen quorundam prius Pontifex consulatur.* Ergo loquitur reuera vbi nouum aliquid imponitur, & potest interuenire imprudentia. Sic Lucas de Penna latiùs probans l. cùm ad felicissimum, C. quibus muner. lib. 10. Auiles cap. 23. Pratorum, Glossa den orden. num. 5. & 6. & vsque ad n. 9. Eam probat Card. cap. non minus, de immun. Eccles. num. 9. & videtur tenere apertè Hostiens. summa, tit. de immun. Eccles. § à quibus, num. 4. vers. Item hæc vera sunt, & num. 5. initio, vers. ergo. vbi dicit, cap. non minus, & cap. aduersus, loqui, quando aliquis dominus inferior Imperatore, vel Rege, munera ipsa indiceret Ecclesiis, quia non est verisimile velle Papam in hoc Imperatori, vel Regi derogare. Pro eadem est apertè Montaluus lib. 1. legum fori, tit. 5. l. 1. vers. in contrarium, vbi dicit iura canonica loqui in tributis, ad quæ non tenentur clerici; & Ricard. quodlib. 2. quæst. 30. art. 6 fine, expressè est pro hac sententia, explicat enim, vt loquatur cap. aduersus, quando non sufficiunt bona communia. Et hæc sententia probabilis est iis DD.

Secunda sententia omnino tenenda docet esse 27
priùs consulendum Romanum Pontificem, quia sic expressè deciditur cap. aduersus, de immun. Eccles. Sic tenent Glossa cap. non minus, de immun. Eccles. vers. Tamen; vbi Panorm. num. 18. Gregor. Lopez l. 54. vers. en las calcadas, tit. 6. part. 1. Syluest. immunitas 1. quæst. 5. dicto 4. Angel. verbo immunitas num. 37. Ludou. Lopez 1. part. instruct. noui, cap. 190. fol. 450. Azebedo l. 11. tit. 3. lib. 1. recop. num. 7. Calder. tit. de censibus, consil. 2. num. 3. Philippus cap. non minus, de immun. Eccles. Blasius Nauarrus de vectig. cap. 10. paulo post principium, Gaspar Stephanus de defensione immun. Eccles. fol. 113. & 63. D. Antonin. 3 part. tit. 12. cap. 3. §. 2. Tabien. excommunicatio, 5. casu 18. num. 4. vers. 3. Gutierr. lib. 1. pract. quæst. 3. num. 6. Decisio Pedemontana 68. num. 20. 21. Balbus in consilio, quod habetur typis excusum post eam decisionem, num. 29. 30. Merina C. de restitut. quæst. 15. fol. 58. pag. 3. vers. videtur igitur. Et insuper probatur hæc sententia ex Extrauagant. 1. de immun. Eccles. vbi præcipitur districtè Episcopis, vt nullo modo, vel titulo concedant laicis talem retributionem absque Romani Pontificis licentia: & tandem in Concilio Lateranensi nouissimè, celebrato sub Leone X. anno 1521. sess. 9. sub finem, §. & cùm à iure tam diuino, &c. vbi hæc verba habentur: *Innouamus omnes Apostolicas sanctiones in fauorem libertatis Ecclesiasticæ contra eius violatores quomodolibet editas: & cùm in Lateranensi, pariter ac Conciliis Generalibus sub excommunicationis pœna prohibitum fuerit, ne Reges, Principes, Duces, Comites, Barones, Respublicæ, & alij Potentatus quicumque regnis, prouinciis, ciuitatibus, ac terris quoquo modo præsidentes, collectas, decimas, & alia huiusmodi onera Clericis, Prælatis & aliis quibuscumque personis Ecclesiasticis imponant exigántque, néve à sponte etiam dantibus, & consentientibus recipiant: atque in præmissis auxilium, fauorem, vel consilium, palàm, vel occultè præstantes, excommunicationis latæ sententiæ pœnam eo ipso incidant: & ipsæ quoque respublicæ, ac communitates, & vniuersitates circa hoc quomodolibet delinquentes Ecclesiastico eo ipso subiiciantur interdicto: Prælati etiam præmissis absque expressa Romani Pontificis licentia vltrò consentientes excommunicationis, & depositionis pœnam ipso facto incurrant; statuimus, & ordinamus, vt de cætero talia præsumentes, etsi (vt præfertur) qualificati fuerint, vltra supradictas pœnas, quas contraueniendo ipso facto incurrere volumus, innouamus, quòd ad omnes actus legitimos inhabiles, & intestabiles habeantur.* Hæc ibi. Atque idem tenet Riminaldus consil. 2. num. 26.

Aduerte tamen quòd vbi tanta necessitas im- 28
mineret, quòd non posset absque aliorum scandalo, & periculo priùs consuli Romanus Pontifex, sat esset tunc deliberatio Episcopi, & Clericorum, argumento l. tutor, qui repertorium, ff. de administ. tutor. & ratio est, quia necessitas caret lege. Sic Panorm. ibi num. 19. & Gregor. Lopez, Syluest. Angel. Tabien. Ludou. Lopez Azebedo, Gutierrez, Decisio Pedemontana, Balbus ibid.

Tertium, quod vertitur in dubium, est suppo- 29

fito, Clericos teneri ad hæc contribuere, an cogi possint ad id per iudicem sæcularem.

Duplex est sententia.

30 Prima ait posse iudicem sæcularem ad hoc cogere Clericos. Probatur primò ex *l.3. tit.3. lib.1. recopil.* vbi sic dicitur, *Mandamos, que ningun juez, ni señor no apremie clerigos, iglesias, ni monasterios, que pechen, ni contribuyan, &c. saluo en aquellos casos, que se contienen en la ley deste titulo, que comienza, Exemptos, que es la ley 11.* vbi præcipitur, vt contribuant ad refectionem pontium: ergo à contrario sensu potest in hoc casu cogere, quia argumentum à contrario sensu est fortissimum in iure, *l.1. ff. de offic. eius, cui mand. est, & cap. cùm Apostolica, de his, quæ fiunt à Prælat.* Secundò probatur ex doctrina Alberici *auth. statuimus, num.7. C. de Episc. & Cleric.* vbi dicit, Clericum posse conueniri coram laico quoad onera realia, quæ directè inspiciunt ipsam rem: at hoc est onus reale, non enim hoc debet Clericus ratione personæ, sed ratione rei, quia scilicet habet bona temporalia in eo oppido, nec est distringenda persona Clerici, sed res eius; ergo. Tertiò probatur, quia Clericus negotiator potest cogi ad soluendum alcaualam à iudice sæculari, non capiendo personam, sed res, eo quòd debet illam ratione rei, circa quam negotiatur, vt docent Azebedo *l.11. tit.3. lib.1. recopil. num.5.* Mexia *pragmat. panis, conclus.5. num.23.* Lasarte *de decima venditionis, cap.19 n.84.* & colligunt ex *l.7. tit.18. lib.9. noua recop.* vbi dicitur hos Clericos teneri soluere gabellam, sicut laicos: immo addit ibi Lasarte *num.85.* quòd si est dubium, an sit negotiator, potest iudex sæcularis de causa cognoscere: ergo similiter in nostro casu. Hanc tenet Balbus in consilio, quod habetur typis excusum post decisionem 68. Pedemontanam; vbi postquam dixerat Ecclesiasticos non esse compellendos per iudicem sæcularem, dicit *num.39.* quòd hoc non procedit per solitam obseruantiam in contrarium expressam, manifestámque tolerantiam Papæ, & vniuersalis Ecclesiæ; quia officiales laici pro obtinendis contributionibus in his muneribus à Clericis, faciunt executionem in suis bonis, & fructibus beneficiorum, ex his enim censetur tacita dispensatio sic faciendi, cùm concurrat tolerantia Papæ, & Ecclesiæ. Idem tenet Olanus *in concordia iuris*; cùm enim *litera C. num.38. & 39.* dicat videre vsu receptum, quòd iudex sæcularis cogat Clericos, at se nescire, quo iure, aut qua ratione; at in epilogo legum partitarum, quem ponit *in fine illius libri, num.3.* sic dicit, lex *54. tit.6. p.1.* dum ait sæcularem iudicem non posse cogere Clericos ad prædictam contributionem, esse correctam per contrarium vsum. nam hodie etiam Clerici conueniuntur per iudicem sæcularem, & compelluntur ad dictam contributionem. Idem tenet Richard. *quodlib.2. quæst.30. art.5.* & Ægidius Tomatus *tract. de collect. cap. quod incipit, videndum nunc est, à num.3. fol.247. vsque ad n.10. fol.256.* latè hoc probans, & *eo num.10.* concludit sic esse tenendum. Idem videtur approbare Quesada *quæst. iuris ciuilis, cap.4. num.14.15.* idem Gloss. *cap. Princeps sæculi, 23. quæst.5. vers. intra Ecclesiam*, vbi ponit multos casos, in quibus laici habent iurisdictionem in Ecclesiam, & vnus est, cùm tributum petunt ab Ecclesia. Idem tenet expressè Auiles *cap.23. Prætorum*, Glossa *den orden. num.11.* vbi dicit, quòd quando iudex Ecclesiasticus requisitus non vult, debet cogere sæcularis; & latè probat. Pro eadem est Rebuffus 1. *tomo constitut. regiar. Franciæ, tit. de sententia prouisionali, glossa 6. num.6.* vbi refert sæpè coactos esse Clericos in regno Franciæ à Regio senatu Parisiensi; & *num.7.* concludit, in hoc casu sententiam iudicis regij esse executoriam, siue iudex condemnarit aliquos ad reficiendum, siue ad dandum pecuniam pro refectione; & *num.2.* dicit, in hoc casu non esse dandum locum appellationi. Sed hoc testimonio Rebuffi nihil probatur; quia loquitur in Gallia, in qua est priuilegium Bonifacij VIII. vt possit Rex cogere Ecclesiasticos ad hanc contributionem; quod ad pedem literæ refert Guillelmus Benedictus *cap. Raynucius, de testam. verbo, & vxorem nomine Adelasiam, decis.5. num.474.* qui antiquior fuit Rebuffo, refert enim ibi Rebuffus Guillelmum Benedictum; & videntur apertè idem tenere Guillelmus Benedictus *ibi num.470.* dans doctrinam vniuersalem, & Mexia *taxa panis, conclus.5. num.64.* vbi dicunt posse laicum cogere, vel quando est periculum in mora, vel quando iudex Ecclesiasticus requisitus negligit, vel plus debito differt, attento (inquit Guillelmus Benedictus) quòd videmus iudices Ecclesiasticos in talibus esse rebelles, & plus debito remissos.

Secunda sententia omnino tenenda docet non posse iudicem sæcularem, sed conueniendum esse Clericum coram iudice Ecclesiastico. Probatur primò ex aperta decisione *l.54. tit.6. part.1.* vbi postquam definierat Clericos teneri contribuere ad refectionem pontium, &c. subdit lex, *Pero para esto facer no les deuen apremiar los legos, mas dezir les que lo fagan, y si ellos no lo quisieren fazer, han de mostrar lo a los Prelados, que se lo hagan fazer.* Quòd si dicas esse derogatam per contrariam consuetudinem, non constat de tali consuetudine, eáque, toto Clero reluctante, introducitur: & præterea quotannis promulgatur Bulla Cœnæ, de nouo prohibens personas Ecclesiasticas grauari à laicis quocumque onere: si dicas esse derogatam per *l.3. tit.3. lib.1. recop.* citatam pro prima sententia, ex qua apertè à contrario sensu probatur posse laicum, ac sæcularem iudicem cogere Clericos; dico quòd argumentum à contrario sensu non habet vires ad probandum, quando contrarium est expressè alio iure definitum, vt legum correctio vitetur, vt colligitur ex *cap. à nobis, de sent. excommun.* & tenet Glossa *cap. significasti, de foro compet. vers. Clerici*, & *ibi* latè Felinus, Nauar. *apologia in lib. de reddit. quæst.1. monito 44. num.2.* Gutier. *lib.1. pract. quæst.3. num.14.* Euerardus *in topicis legalibus, in loco, à contrario sensu*, Gregor. Lopez *l.17. tit.1. part.6. vers. descendiesen*; at hic est contrarium decisum in iure, nempe *dicta l.54. tit.6. part.1.* & in iure canonico, vt mox videbimus. Sic respondet Gutierr. *ibi* ad illam legem *3. tit.3. lib.1. recop.* Secundò probatur, quia quidquid sit de lege ciuili, cuius non est circa exemptionem Clericorum disponere, vt probaui secundo fundamento, iure canonico cautum est, ne cogat laicus ad hanc contributionem, *cap. non minus, & cap. aduersus, de immun. Eccles.* vbi præcipitur laicis, vt humiliter & absque vlla coactione, & exactione petant à Clericis. Item per multos textus constat exemptio Clericorum quoad bona, & personas à iurisdictione laica, vt probaui *in primo fundamento*; & in toto iure canonico non inuenitur exceptus hic casus: 31

immo

immo in hoc casu prohibetur coactio, *dicto cap. non minus, & dicto cap. aduersus*. Item quia ideo iudex Granatensis non potest pro quouis debito occupare bona incolæ Cordubensis, quia talis non est de suo foro, & iurisdictione, & bona accessoria sunt personæ: sed similiter Clericus non est de foro, & iurisdictione laica, *cap. at si clerici, cap. clerici, & cap. qualiter, de iudiciis, cap. 2. de foro compet. cap. continua, & multis illius quæstionis capitulis, 11. quæst. 1.* ergo nequit iudex laicus occupare bona Clericorum pro hac contributione. Item, quia in dubio melior est conditio possidentis, nec propter dubium spoliandus est quis iure certo, quod possidet: at omnimoda exemptio à iurisdictione laica quoad personas, & bona est certa de iure canonico etiam in hoc casu: quòd autem derogata sit vsu, est valde dubium, & cùm hæc sit causa Ecclesiastica, dubium hoc per iudicem Ecclesiasticum terminandum est; sicut quando dubium est, an quis sit Clericus, & Ecclesiæ iurisdictionis, non debet hoc determinare iudex laicus, & sæcularis, sed Ecclesiasticus, vt habetur *cap. si iudex, de sentent. excomm. in 6. & ibi* redditur ratio, quia de re Ecclesiastica tractatur: & sic docet *ibi* Francus, Glossa, & omnes, vt refert, & sequitur Couar. *pract. quæst. cap. 33. num. 1.* vbi multos alios refert, dicitque sic apud Hispanos seruari: immo vbi contingit quæstio inter iudicem Ecclesiasticum, & sæcularem de iurisdictione, iudex Ecclesiasticus propter maiorem suam authoritatem cognoscet, an sua sit iurisdictio, vt docet Gutierr. *lib. 1. pract. quæst. 6. num. 2.* Perez *in rubric. tit. 1. lib. 1. ordin.* Couar. *vbi suprà*, Anton. *cap. cæterùm, de iudic.* Felin. & Decius *c. pastoralis, in principio, de rescript.* Iason *l. 2. ff. si quis vocatus in ius non ierit.* Ergo in hoc dubio velle iudicem sæcularem spoliare Clericos sua exemptione, ipsos cogendo contribuere, velléque hanc causam, quæ merè Ecclesiastica est, cùm de personis Ecclesiasticis, & de exemptione Ecclesiastica tractetur, propria authoritate definire, Clericos cogendo, manifestè est iniquum, maximè, quia in ambiguis religionis quæstionibus summa est ratio, quæ pro religione facit: vt expressè his verbis dicitur *l. sunt personæ, in fin. ff. de relig. & sumptib. funer.* & affert ad hoc propositum Panorm. *cap. non minus, de immun. Eccles. num. 18. prope finem.* Et confirmatur, quia quoties dubium est, an reus gaudeat immunitate Ecclesiæ, iudicis Ecclesiastici est hæc cognitio, vt bene Perez *lib. 1. ordin. tit. 2. l. 7.* & quando dubium est, an Clericus gaudeat fori priuilegio ob aliquam causam, iudicis Ecclesiastici est de hoc cognoscere, vt bene Couar. *proximè citatus*, Paz *pract. 2. tomo, præludio 2. num. 9.* Ergo in hoc dubio immunitatis Ecclesiæ iudex Ecclesiasticus debet cognoscere, & non potest sæcularis cogere, nec occupare bona. Secundò quia non obstant adducta pro prima sententia, nam ad legem regni iam responsum est. Nec doctrina Alberici obstat, ea enim non est certa: & esto esset certa, loquitur Albericus, quando fundus obligatus alicui censui per laicum deuenit ad Ecclesiam: tunc enim, quia res transit cum suo onere, & fundus habebat illud onus reale, & subiectum erat illud onus iudici laico, eo quòd impositum fuit per laicum, & in fundo laici, ideo (inquit) potest iudex laicos fundum illum pro eo censu occupare: quod quam diuersum est in nostro casu, quis non videat, cùm hic nulla sit obligatio realis, nec contracta per laicum, &c. Neque obstat id, quod adducitur de Clerico negotiatore; falsum enim est posse cogi per laicum soluere gabellam: nec id dicit lex *ibi citata noua recop.* sed tantùm dicit in hoc casu teneri soluere gabellas, sicut tenentur laici; non verò quòd ab eodem iudice debeant cogi: & sic Lapus *Clement. præsenti, de censibus, & ibi* Immola *num. 11.* dicunt, quòd si sit quæstio an sint Clerici res eæ, & an causa negotiandi deferantur, debet iudex Ecclesiasticus de hoc cognoscere, vt colligitur ex *ea Clement. in principio*, ibi, *locorum diœcesani; & in fine*, ibi, *Postquam Episcopo constiterit.* Et idem docet Cardin. *dicta Clement. præsenti, quæst. 6.* & constat ex *suprà* dictis. Hanc secundam sententiam tenent Glossa *cap. non minus, de immun. Eccles. verf. Tantam*, & *ibi* Anchar. *num. 8.* Innoc. *ibi num. 6.* Panorm. *ibi n. 20.* Syluest. *Immunitas 1. quæst. 5. dicto 4.* Angel. *verbo immunitas, num. 39.* Ludou. Lopez *1. part. instruct. noui, cap. 190. fol. 450.* Bald. *l. ad instructiones, C. de sacros. Eccles. n. 3.* & *ibi* Paulus de Castro *num. 2.* Gigas *de pensionibus, quæst. 90. num. 3.* Speculator *4. part. tit. de Clericis coniugatis, §. 1. num. 3.* Decisio Senatus Pedemontani *68. num. 10.* Azebedo *l. 11. tit. 3. lib. 1. recop. n. 7.* Gregor. Lopez *l. 51. tit. 6. part. 1. verf. Pechar.* Pontalnus *l. 52. eodem tit.* Hostiens. *summa tit. de immun. Eccles. §. à quibus, num. 2. verf. merè etiam personalia.* Felin. *cap. Ecclesia de constit. num. 106.* Ripa dicens nullum contradicere, in titulum *de muner. & honor. responso 1. num. 8.* Riminaldus *consil. 2. num. 26.* Cynus *dicta l. ad instructiones*, Cæpolla *de seruit. rustic. prædior. tit. de seruitute viæ, quæst. 25.* Guido Papæ *decis. 78.* & *ibi* eius Glossator, Dueñas *regul. 100. limitat. 16.* Carolus de Grassalis *in regali Franciæ, lib. 2. iure 6. verf. cogi.* Caldeçinus *tit. de censibus, consil. 2. num. 3.* Gutierrez *lib. 1. pract. quæst. 3. à num. 6.* & facit pro hac parte, quia licèt Clerici aliquando teneantur ad leges ciuiles; at ad earum obseruantiam compellendi non sunt per sæcularem, sed per Ecclesiasticum iudicem, vt benè Gutierrez *ibi num. 11.* Couar. *pract. quæst. cap. 33. fine.* Sarmiento *lib. 7. select. cap. 13. per totum.*

Nota, quòd si Episcopus renuat, debet appellari ad superiorem Ecclesiasticum. Sic Gutierrez, *ibi num. 7.* Syluest. Angel. Panorm. Ludouic. Lopez *proximè citati.* 32

Secundò nota, quòd vbi esset periculum magnum in mora, & iudex Ecclesiasticus requisitus recusaret, vel plus debito differret, possent authoritate iudicis laici occupari bona Clericorum pro rata onerum, quia Rex ius habet ad protegendum regnum etiam contra Ecclesiasticos, vbi iudex Ecclesiasticus id renuit, & est periculum in mora. Sic Mexia, & Guillelmus Benedictus citati pro prima sententia, & Auiles *num. 11.* & Balbus *ibi citati, num. 29. 30.* Decisio 68. Senatus Pedemontani *à num. 23.* Azebedo *l. 11. tit. 3. lib. 1. recop. n. 7.* quamuis Gutierrez *dicta quæst. 3. num. 6. & 10.* etiam in hoc casu neget posse sæcularem cogere, sed appellandum esse. 33

Quartum, quod vertitur in dubium est, an quando concernit commune vtilitatem Clericorum secundo modo, nempe remotissimè, quia scilicet concernit vtilitatem, & necessitatem totius regni, esto, vt diximus, esse certissimum non teneri regulariter Clericos contribuere, an in aliquo casu speciali maximæ necessitatis teneantur. 34

Sit

35 Sit conclusio. Si Rex haberet vrgentissimas necessitates communes Clericis, & laicis, & bellorum, &c. & bona laicorum non sat essent ad remedium necessarium adhibendum, tunc Clerici tenerentur contribuere ad huiusmodi necessitates. Probatur ex *cap. non minus, & cap. aduersus, de immun. Eccles.* vt probaui *in hoc eodem dubio, difficultate 1. num.* 13. nam *ibi* generaliter fit sermo de necessitatibus communibus Clericis, & laicis, quando bona laicorum non sufficiunt; & probatur ex aliis rationibus *ibi* adductis. nam omnes illæ hoc probant. Item probatur ex *l. iubemus nullam, C. de sacros. Eccles.* vbi sic dicitur, *Propter publicam vtilitatem concessio cuiusuis prærogatiuæ intuitu dignitatis, religionis, vel personæ cessat.* & *l. nullus, C. de cursu publico, lib.* 12. vbi disponitur, quòd nullus debet habere immunitatem tempore expeditionis, licèt sit domus regia, aut sacrosancta Ecclesia: quæ non corriguntur per ius canonicum, imò adiuuantur *cap. non minus, & cap. aduersus.* Item, quia ratio naturalis dictat, vt in ea necessitate omnes Principi subueniant, propter bonum commune. Sic Panor. *cap. sicut el* 3. *de iureiur. fine*, & Anchar. *cap. non minus, de immun. Eccles. num.* 8. vbi postquam dixerat Clericos teneri ad refectionem pontium, &c. subdit hæc: Vnde possumus dare generalem doctrinam, quòd vbi tractatur de generali vtilitate laicorum, & Clericorum, tenentur Clerici. Quam doctrinam generalem approbat decisio Senatus Pedemuntani 68. *num.* 10. referens Ripam *lib.* 2. *respons. cap.* 20. & Balbus *in consilio post illam decisionem typis excuso n.* 6. Idem tenet Ricard. *quodlib.* 2. *quæst.* 30. *art.* 4. Guillelm. *cap. Raynutius, de testam. verb. & vxorem nomine Adelasiam, decis.* 5. *num.* 469. Petez *lib.* 1. *ordin. tit.* 2. *l. sin.* Hippolytus de Marsiliis *practica crimin. §. Aggredior, num.* 63. Speculator 4. *part. tit. de Clericis coniugatis, §.* 1. *num.* 3. facit Bald. *l. iubemus nullam, C. de sacros. Eccles. in* 1. *&* 2. *not ab.* vbi notat per illum textum, quòd à necessitaribus imminentibus propter bellum, nullus potest se excusare ratione alicuius priuilegij, quia publica (inquit) vtilitas est cuilibet priuilegio præferenda: & quia priuilegium immunitatis generaliter concessum non includit casum publicæ vtilitatis contrarium. Faciunt etiam ad hoc alij Doctores dicentes, quòd generalis concessio immunitatis ab oneribus non extenditur ad casum superuenientis nouæ necessitatis propter bellum: hi sunt Paulus de Castro *l. ad instructiones, C. de sacros. Eccles. fine.* Alexand. *l. si ex toto, ad finem, ff. de legat.* 1. & *ibi* Dynus, Albericus, Salycetus, & Iason alios referens *à num.* 7. *vsque ad* 18. & communis, vt restatur hoc nón improbans Felinus *cap. nonnulli, de rescriptis, num.* 16. *vers. ad euitandos, fine.*

36 Oportet tamen, vt intercedat licentia Papæ, & iudex laicus non potest cogere, vt latè dixi.

37 Ex his infertur decisio casus, de quo consultus fui Granatæ; cùm enim Rex peteret à ciuitate Granatensi, vt contribueret certam summam pecuniæ ad propugnandas classes Indicas aduersùs hæreticos illas partes infestantes, sicut & reliqua pars Regni contribuebat: ciuitas Granatensis concessit, ea tamen conditione, vt Rex facultatem concederet ciuitati arbitrandi circa media, quæ assumi possent, vnde summa illa contribuenda deduceretur, & quòd ab eiusmodi contributione nemo siue nobilis, siue clericus excusaretur, ad quod si opus esset, Pontificis facultas impetraretur. Annuit Rex, & absque aliqua Pontificis licentia arbitrata fuit ciuitas, vt exta, & capita arietum, quæ priùs ipsius ciuitatis ordinatione, & iussu singula dimidio argenteo dabantur pauperibus, pretio arietis appenderentur: quod fuit factum, vt quod pauperibus priùs erat dimidio argenteo, pòst tribus venderetur argenteis, atque hic excessus pretij ad prædictam contributionem applicaretur. Rursus fuit arbitrium ciuitatis, vt ex pretio singulorum arietum, qui venderentur in macello, quod vocant, *Rastro*, venditor, siue laicus, siue Clericus solueret duos argenteos. Dubitatur an hoc sit licitum. Queritur Clerus, quòd absque licentia Pontificia cogitur soluere, & contribuere ex arietibus, quos vendit, atque ex capitibus, & extis, quæ emit: insuper quòd imponendo laicis duos illos argenteos super quolibet ariete vendendo, necessariò ij cariùs vendunt: vnde indirectè grauantur Ecclesiastici, quia cariùs emunt. Ciuitas allegat pro se, prædicto arietis pretio extra alibi vendi, esséque priuilegium, & fauorem Granatæ ea vêdi adeò vili pretio, videlicet dimidij argentei: atq; ita ipsa ciuitas modò vult cedere suo iuri, & boni via regiminis statuere, vt fiat Granatæ id ipsum, quod aliis in locis fieri consueuit.

38 Sed dico primò, manifestè iniustum esse sic imponere contributionem Clericis. Primò, quia licèt vtilitas sit communis totius regni, & sic Clericorum; at non constat facultates laicorum non sat esse ad prædictam contributionem, imò ipsi fatentur, quotannis superesse sibi plusquam Clerici contribuunt. Item esto non sat sint, at contribuunt tam habentes temporalia bona, quàm non habentes, &c, vt vidimus, tantùm habentes temporalia bona tenentur contribuere, etiam iuxta sententiam affirmantem Clericos teneri contribuere. Item licèt secundùm aliquos non requiratur licentia Papæ, multo magis communis; & mihi certa sententia est requiri, vt vidimus, at hic non est licentia Papæ. Item esto non esset licentia Papæ necessaria; at debet deliberare Episcopus, & Clerus, vt apertè habetur *cap. non minus, & cap. aduersus, de immun. Eccles.* an talis, & tanta sit necessitas, vt teneantur ipsi contribuere: hic autem talis deliberatio non interfuit, nec proposita est causa ipsis, vt deliberarent, sed ab ipsis non auditis, sicut à laicis exigitur. Item licèt aliqui dicant contra communissimam sententiam, & ius canonicum expressum, posse cogere iudicem sæcularem Clericos ad contribuendum; at id affirmant, quando iudex Ecclesiasticus requisitus renuit compellere; at hic iudex Ecclesiasticus non est requisitus, nec proposita causa coram eo. Item quia, vt *suprà* diximus, quando dubium est de immunitate Clericorum, iudicis Ecclesiastici est de hoc cognoscere, & audita parte, vt spolientur iure, quod possident: at hic in dubio cognoscit iudex sæcularis, & spoliat immunitate, quam iustè possidet Clericatus ipso non audito. Item quia *cap. si iudex, de sentent. excommun. in* 6. habetur, quòd quando dubium est, an is, quem iudex sæcularis punire vult, est Clericus, debet cognoscere Ecclesiasticus, vocato tamen ad id iudice sæculari, cùm tamen ea sit causa Ecclesiastica; ergo manifestè iniustum est, quòd cognoscit in hac causa sæcularis, & non citato iudice Ecclesiastico; & sic visum est multis iussu Archiepiscopali ad hoc congregatis: id tenuere nonnulli docti recentiores.

Dico

39 Dico secundò, quoad duos argenteos, qui à Clerico exiguntur pro ariete, quem vendit, manifestè est iniustum, vt probaui; quia imponitur authoritate sæculari gabella Clericis: ita iidem.

40 Tertiò dico. Impositionem factam sæcularibus arietes vendentibus in macello, quod vocant *Rastro*, quòd scilicet ex singulorum arietum pretio duos soluant argenteos, non esse illicitam, licèt inde resultet, quòd Ecclesiastici cariùs emant. Probatur, quia non est iniustum tributum, eò quòd indirectè grauentur Clerici. nam ex alcauala, & vectigalibus, id est, *pasajes*, quæ mercatores ex mercibus soluunt, quas ab vno loco in alium transuehunt, & vendunt, sequitur, quòd Clericis cariùs stent merces illæ, & non ob id sunt iniusta vectigalia illa. Insuper hanc sententiam tenent aliqui Doctores, qui proponunt hunc casum, an possit imponi tributum super carnibus, vino, &c. indistinctè sine exceptione Ecclesiasticorum: & obiiciunt videri non esse licitum, quia inde indirectè grauantur Clerici, cùm hæc cariùs emant: & posita hac obiectione, respondent, quòd si faciunt animo iniuriandi Clericis, & extorquendi pecunias, quas alio modo extorquere nequeunt, est illicitum; si verò non hoc animo, quia licèt non essent Clerici, adhuc imponerent, nec imponunt magis super his, quæ sæpiùs emuntur à Clericis, est licitum, nec possunt conqueri Clerici. Sic respondent Syluest. *Immunitas, 1. quæst. 6. fine*, Ludou. Lopez *1. part. instruct. noui, cap. 190. fol. 451. pag. 2.* Ricard. *quodlib. 2. q. 30. art. 6.* Astensis *lib. 6. summa. tit. 30.* Angel. *verbo Immunitas, num. 42.* at in hoc casu constat non malo animo iniuriandi Clero imposuisse, quia licèt non essent Clerici, imposuissent, & non magis imposuerunt in iis, quæ sæpiùs emuntur à Clericis: & sic tenuerunt docti recentiores Magistri.

41 Nota, quòd Ricard. *ibi* ait quòd si malo animo imposuerunt, scilicet animo iniuriandi Clericis, tenentur restituere; at cæteri Doctores tantùm dicunt peccare imponendo, & nihil dicunt de restitutione: & ita credo deceptum esse Ricardum, sicut in exemplo, quod adhibet, deceptus est. nam quoties res ipsa à parte rei non est contra iustitiam, malus animus non facit, vt sit contra iustitiam, nec causat restituendi vinculum, sed efficiet, vt peccatum sit contra charitatem, & sic sufficiet de malo animo pœnitere, vt patet in iudice malo animo vindictæ puniente malefactorem, vt optimè docent Nauarra *lib. 2. de restit. cap. 1. num. 72. fol. 45. & num. 78. 79. fol. 45. & lib. 3. cap. 5. num. 9. fol. 395.* vbi hæc verba dicit: Si seclusa mala intentione nulla est restituendi obligatio, perperam dicitur quòd ob malum animum talis obligatio consurgit, cùm non intentio nocendi, quæ manet in mente nocentis, sed opus externum nocivum restituendi vinculum generet. Idem Couar. *regul. peccatum 2. part. §. 7. num. 8. conclus. 2. & 5.* Ledesm. *2. 4. quæst. 18. art. 2. fol. 255. pag. 1. dub. 9.* & latè Nauar. *in omnibus summis, cap. 17. num. 70.* Aragon *2. 2. quæst. 62. art. 2. conclus. 5. fol. 210.* Soto *lib. 4. de iust. quæst. 6. art. 3. vers. Illa tamen.* Adrian. *4. materia de restit. quæst. Consequenter quæro vtrùm impediens.* Angles *floribus 2. part. quæst. de Clericis restitutioni obnoxiis fol. 208.* Salon *2. 2. quæst. 62. art. 2. controuers. 25. fol. 721.* Si ergo impositiò hæc tributi, cessante malo animo, esset iusta, malus animus non efficiet, vt iniusta sit, sed contra charitatem: vnde nec contrahetur excommunicatio, quia excommunicatio est contra grauantes Ecclesiasticos tributis iniustis: at hoc tributum non imponitur Ecclesiasticis, sed laicis. Sic etiam docti neoterici: & confirmatur ex dicendis *infrà*, vbi multi cum Batt. approbant tributum in fraudem Cleri.

Quartò dico, quod attinet ad impositionem 42 super extis, esse manifestè iniustum; quia licèt non esset iniustum sancire non via tributi, & vectigalis, sed boni regiminis, quòd extra venderentur pretio arietis, & quòd hoc pretium sit domino, sicut & in aliis locis fieri assolet: at hoc sola authoritate sæculari imponere, vt tributum, & vectigal Regi soluendum etiam ab Ecclesiasticis, est iniustitia manifesta, hoc enim est iam tributum. nam si tale non esset, totum illud pretium domino rei esset soluendum. Et patet à simili, quando libra arietis constituitur vendi viginti marauetinis, posset quidem rectè constitui, vt viginti vno venderetur tam Clericis, quàm sæcularibus; at si ille vnus marauerinus adderetur supra viginti per modum assisij, id est, *sisa*, ad aliquam communem vtilitatem, iam erit tributum, quod proinde iniustè exigeretur à Clericis non concurrentibus conditionibus requisitis: atque ita senserunt valde docti recentiores.

Dubium LVI.

An Episcopi peccent mortaliter non denunciantes excommunicatos laicos iniustè exigentes gabellas à Clericis.

Sit prima conclusio. Episcopi vltrò consentientes talibus impositionibus absque Romani Pontificis expressa licentia, non tantùm peccant mortaliter, sed etiam excommunicationem, & depositionem incurrunt. Sic habetur expressè in Concilio nouissimo Lateranensi *sess. 9.* sub Leone X. *sub finem, §. & cùm à iure*, cuius verba retuli *dub. præced.* & antiquitus *cap. clericis, de immunit. Eccles. in 6.* excommunicabantur non tantùm laici exigentes, sed Clerici acquiescentes, & soluentes: quod restrictum erat per *Extrauag. 1. de immun. Eccles.* & postea omnino sublatum quoad soluentes, *Clement. vnica, eodem tit.* at dictum Concilium Lateranense innouat omnes Apostolicas sanctiones in fauorem immunitatis Ecclesiasticæ, & excommunicat Prælatos vltrò consentientes. 1

Secunda conclusio. Peccant etiam mortaliter Episcopi non denunciantes excommunicatos, ciuitates interdictas petentes à Clericis tributa, postquam ipsis constiterit, quia id iubetur verbis præceptiuis, *Clement. præsenti, de censibus, & Extrauag. 1. de immun. Eccles.* maximè commendatur Episcopis, ne id consentiant. Sic Glossa *ea Clement. præsenti, initio*, Nauar. *summa cap. 17.* Hisp. *num. 201.* Lat. *num. 202.* 2

Nota quoad illud, si Episcopis constiterit, debet esse parte vocata, & audita. Sic Glossa *ibi versic. Constiterit*, Stephanus, & Guillelmus *ibi*, & Immola *ibi num. 14.* Cardin. *ibi quæst. 9.* Nauar. *ibi*; quod verum est licèt factum sit notorium, adhuc enim debet pars citari. Sic Stephanus, & Guillelm. Immola *ibi num. 15. 16.* Cardin. *quæst. 9.* Hoc tamen limitat Immola *n. 16.* quando nominatim vult procedere Episcopis, nominando personas; secus si generaliter; quia tunc non requiritur citatio. 3

Secundò

4 Secundò nota non excusari Episcopos, eo quòd ipsis non constet, quia facilè constare potest. Nauarr. *ibi*.

5 Tertiò nota posse Prælatum de hoc inquirere, etiam non conquerente eo, qui soluit; quia hoc beneficium respicit fauorem totius Cleri, & non huius personæ tantùm, & spectat ad ius publicum, *cap. si diligenti, de foro competenti*. Item respicit periculum animarum, quod versatur in prædicto casu, vt dicitur *dicta Clement. præsenti*. Sic Glossa *ibi verf. Constiterit*. Cardin. *ibi quæst*. 10. Guillel. & Immola *ibi num*. 16.

Dubium LVII.

An Ecclesia, & Clerici teneantur ad soluendum tributum annexum rei, quæ peruenit ad Ecclesiam.

1 Sit conclusio. Si res illa sic erat affecta, antequam veniret ad Ecclesiam, tenetur Ecclesia ad illud: at verò postquam res est facta Ecclesiæ, non potest aliquo onere grauari; quare si ad Ecclesiam res tributaria, aut onerata aliquo onere merè reali deuenerit, siue per viam emphyteusis, siue aliàs, tenebitur Ecclesia ad illud tributum rei annexum, *cap. si tributum*, 11. *quæst*. 1. *cap. tributum* 23. *quæst*. 8. *cap*. 1. *in fine, de censibus, auth. item prædium*, *C. de sacros. Eccles. l. finali, C. de exact. tribut. lib*. 10. *l*. 11. *tit*. 3. *lib*. 1. *recopil. l*. 53. 55. *tit*. 6. *part*. 1. Et ratio est, quia licèt per mutationem personæ mutetur qualitas rei propter personam inhærens, *l. licitatio, §. finali, ff. de public. & vectigal*. & notat Suarez *quæst. maioratus, num*. 23. at non mutatur qualitas rei inhærens ratione ipsius, vt latè probat ex multis Perez *lib*. 1. *ordin. tit*. 5. *l*. 1. *fol*. 120. *§. Præterea mutatione*. Item quia res transeunt cum suo onere. Sic tenent Aluarus Valascus *de iure emphyteutico* 1. *part. quæst*. 17. *num*. 7. Angel. *cons*. 106. Tiraquel. *de primog. quæst*. 43. *num*. 9. Glossa *cap. non minus, de immun. Eccles. verf. sub tributo*, & *ibi* Panorm. *num*. 15. Anchar. *ibi num*. 5. Ægidius Tomatus *de collectis cap. quod incipit, Exactio, n*. 35. *fol*. 64. Otalora *de nobilit*. 2. *part. cap*. 1. *num*. 9. 10. Glossa *l. omnes, C. sine censu*, & *ibi* Bald. *n*. 6. Gregor. Lopez *l*. 51. *tit*. 6. *part*. 1. *verf. Por razon*; & *l*. 55. *Clerigos*. Iason *l. placet, in* 2. *lectura, C. de sacros. Eccles. num*. 2. Dueñas multos referens *reg*. 100. *limitat*. 3. Azebedo *l*. 11. *tit*. 3. *lib*. 1. *recop. num*. 8. Syluest. *Immunitas*, 1. *quæst*. 5. *dicto* 3. Angel. *num*. 36. Tabien. *excommunicatio*, 15. *casu* 18. *num*. 3. Gutierrez *lib*. 1. *pract. quæst*. 3. *num*. 15. Quesada *diuersis quæst. iuris ciuilis, cap*. 4. *num*. 10. Perez *l*. 1. *tit*. 3. *lib*. 1. *ordin. paulo post principium. §. vnde si pater tributarius*, & *l*. 1. *tit*. 2. *verf. Si tamen onus*. Bart. Platea, Bertrandus, Alciatus, quos refert Aluarus Valascus *suprà*.

2 An verò possit iudex sæcularis capere bona Clerici pro tali tributo, habes *lib*. 3. *cap*. 1. *de iudice dub*. 30.

3 Nota tamen hoc esse intelligendum, quando talia, vel res tales sunt affectæ onere tributorum ratione ipsius rei, vt quando affecta sunt ex conuentione partium; secus quando tali onere afficiuntur ratione personæ, vt si tantùm sint affecta, vel obnoxia tributis ex generali legis obligatione, & hypotheca, qua sunt Regi tacitè obligata pro tributis omnia prædia priuatorum, *l*. 1. & 2. *C. in quibus causis pignus tacitè contrah*. quia tunc si talia bona perueniant ad Clericum, non transeunt cum onere, v. g. quis non est nobilis, Hisp. *Hyjodalgo*; sed potiùs ignobilis, vulgò *Pechero*, soluit Regi pro fundo, quem habet, certam seruitij summam, id est, *Pecho*, ob generalem tantùm obligationem ignobilium, si fundus perueniat ad Ecclesiam, non tenetur Ecclesia ad hoc tributum; quia hoc inhærebat rei ratione personæ, & sic mutatione personæ mutatur. Sic Gutier. Otalora, Syluest. Angel. Tabiena *ibidem*. Perez *dicto verf. vnde si pater tributarius*. Azebedo *dicto num*. 8. & per hoc dicit Azebedo, & Perez esse intelligendam *l*. 14. *lib*. 6. *recopil*. vbi disponitur, quòd si exemptus emat rem, ex qua venditor soluebat tributum, exemptus non teneatur; quia intelligitur quando soluebat ratione personæ, quia scilicet erat tributarius, & ignobilis, id est, *pechero*. Hinc etiam veniunt intelligendæ *l*. 53. & 55. *tit*. 6. *part*. 1. vbi habetur, quòd si aliquis ignobilis aliquam seruitij summam, id est, *pecho*, solueret pro quodam fundo, & vendat Ecclesiæ, tenetur Ecclesia soluere; hoc enim intelligitur, vt dicit Gregor. Lopez *ea l*. 53. *verf. sea tenudo*, & *l*. 55. *verf. clerigos*, remittens se ad dicta per ipsum *l*. 51. *verf. por razon*, quando erat onus annexum ratione rei.

Hinc fit, quòd si Ecclesia, vel Clericus succedat in feudo, vel re feudali, tenetur agnoscere onus, quod recognoscebat vasallus, quia hoc onus non principaliter imponitur personæ, sed rebus ipsis. Sic Innoc. *cap. verum, de foro compet*. Host. summa *tit. de immun. Eccles. §. à quibus, fin*. Iason *dicta l. placet, num*. 20. Aluarus Valascus *dicto num*. 7. Quesada *dicto cap*. 4. *num*. 12. Lucas de Penna *l. fin. C. de exact. tribut. lib*. 10. 4

Hinc fit, quòd aliqui Doctores assignant cautelam hanc, vt soluere teneatur Ecclesia ex omnibus prædiis tributum, nempe quòd ciuitas statuat, vt omnia prædia sint tributaria, & sic transibunt ad Ecclesiam cum suo onere. Sic Bart. laudans Perusinos, & Eugabienses, qui cùm viderent suorum agrorum prædia ab Ecclesiis plus nimio occupari, statuerunt, vt omnia prædia essent tributaria, vt sic ad Ecclesiam cum suo onere transirent. Sic (inquam) Bart. *l. placet, num*. 4. *C. de sacros. Eccles*. & *l. rescripto, § finali, ff. de muner. & honor*. Barbatius *cons*. 1. *lib*. 3. Otalora *de nobilit*. 2. *part. cap*. 1. *num*. 10. Anchar. *cap. non minus, de immun. Eccles. n*. 6. & multi alij approbant, quos refert Dueñas *regula* 100. *limitat*. 9. & approbat Azebedo *l*. 11. *tit*. 3. *lib*. 1. *recopil. num*. 10. quando cessante dolo fieret. 5

Cæterùm hanc cautelam Bartoli communiter improbant Doctores; tum quia statuta in fraudem Ecclesiarum, vel Clericorum edita nullam vim habent, vt communis docet opinio *cap. Ecclesia, de constit*. licèt hæc ratio non multum me moueat, propter dicta *suprà dub*. 55. *fine*. Sed potissima ratio est, quia tributa, seu onera ab alio, quàm à Principe imposita sunt extraordinaria munera, quæ Clericos non sequuntur, *cap. placet, C. de sacros. Eccles*. Sic tenet Iason, dicens esse omnium, dicta *l. placet, num* 21. Bald. *ibi num*. 4. & *l. omnes, C. sine censu, num*. 8. Quesada *quæst. iuris, cap*. 4. *num*. 11. Ludou. Roma. *l. si publicanus, §. finali, num*. 7. *ff. de public*. Aluarus Valascus, dicens reprobum esse Bartoli consilium, & à Doctoribus vtriusque iuris damnatum, *de iure emphyteut quæst*. 17. Immola *cap. fin. de vita, & honest. cleric. num*. 16. & *ibi* Pano. n. 6

nu 3.

num.13. Bartol. sibi contrarius *consil.*18. *incipienti, Si aliqua possessio.* Archidiac. Ioannes Andreas, & Dominicus *cap. final. de immunitat. Ecclesiar. in 6.* Felinus *cap. Ecclesia, de constitut. num.*76. Perez *lib.* 1. *ordinament. titul.* 3. *l.* 1. *folio* 56. §. *hoc tamen intelligo.* Syluanus *consilio* 9. *num.* 29. & multi alij, quos refert Ducñas *regula* 100. *limitatione* 9.

7 Nota tamen quòd si talia onera realia fuerint generaliter indicta à Rege, vel alio habente potestatem, & sine fraude, & odio Ecclesiarum, ne obuentiones, & iura regalia deficerent, valerent. Sic Perez, & Aluarus, Valascus *ibidem.* Decius *cap. Ecclesia, de constit. num.*52. *ad finem.* Gregor. Lopez *l.*51. *tit.*6. *part.* 1. *vers. Por razon.*

8 Secundò nota, quòd tempore, quo res aliqua peruenit ad Ecclesiam, potest donans, aut vendens Ecclesiæ apponere pactum expressum, vt perueniat cum tali onere, & transibit cum onere suo; quia quilibet potest apponere rei suæ pactum. Sic Iason *dicta l. placet, num.*22. & *ibi* Alciatus *verbo extraordinarium.* Baldus *l. neminem, C. de sacrosanct. Eccles. num.*2. Gregor. Lopez *dicto versic. Por razon*; licèt Aluarus Valascus *dicto num.*7. non simpliciter hoc approbet, sed nisi fiat in fraudem Ecclesiæ; at credo quòd quocumque modo fieret, teneret, iuxta dicta *suprà dub.*55. *fine.*

9 Tertiò nota, quòd dum Rex donat aliquid, potest apponere pactum, ne detur Ecclesiæ, licèt generaliter statuere, ne quis prædia sua vendat Ecclesiæ, esset iniquum, & contra ipsius libertatem. Sic Gregor. Lopez *l.* 55. *tit.* 6. *part.* 1. *vers. el Rey.*

10 Hinc infertur intellectus ad *l.*52. *tit.*6. *part.*1. vbi sic disponitur; *los Obispos, y Perlados, que tuuieren tierra del Rey, o heredamiento alguno, porque le deuen fazer seruicio, deuen deir en hueste con el Rey, o quien embiare en su lugar contra los enemigos de la Fe; y sino pudieren, deuen embiar sus caualleros, y sus ayudas segun la tierra, que tuuieren.* Hæc enim lex ex eo saluari potest, & vim habet, quòd hoc onus annexum est à Principe illis oppidis, antequam ea daret Ecclesiæ. Quare Episcopi non habentes aliquas terras Regis, non tenentur ad hanc contributionem. Quòd si Rex alleget consuetudinem, vt omnes Episcopi contribuant: respondetur, quòd consuetudo, vt vnus Episcopus contribuat, non potest nocere successori; quia pensio tantùm est respectu illius, & sic etiam præscriptio; tantum enim præscribitur, quantum possidetur, *l. quod meo,* §. *final. ff. de acquirend. possess.* Baldus *de præscript.* 2. *part. quæst.*2. *num.*11. Panormit. *cap. auditis, de præscript. num.*9. Et consuetudo, nec præscriptio, non extenditur de persona in personam, sicut nec de re ad rem. Balbus *ibi*, cum Aretino *consil.*52. sic quidam Iurisperitus valdè doctus.

11 Vnde fit, quòd si Rex petat tanquam debitum hoc onus ab Episcopis non habentibus terras regias, non possunt etiam vltrò consentire; quia Concil. Later. nouissimum sub Leone X. *sess.*9. §. *& cùm tam iure*, cuius verba retuli *suprà dub.*55. §. *secunda sententia* ad medium prohibet sub excommunicatione Episcopis, ne vltrò consentiant onera.

Dubium LVIII.

An milites sancti Iacobi, sancti Ioannis, Calatraua, & Alcantaræ, quos vulgò Commendadores *appellamus, sint immunes à solutione gabellarum.*

De clericis horum ordinum, qui in communi viuunt, quos dicimus Hispan. *freiles,* non est dubium, quin sint immunes, cùm sint verè religiosi, vouent enim tria vota substantialia, vt dixi *lib.* 4. *summa, cap.* 16. *numer.*12. 1

At de militibus horum ordinum est dubium, quod videtur pendere ex illa quæstione, an sint religiosi, si enim sunt religiosi, constat ex *suprà dictis*, esse immunes à gabellis; si verò religiosi non sunt, non est cur sint immunes, nisi habeant speciale priuilegium. 2

Sed quidquid sit de hac quæstione, de qua dixi *lib.*4. *summa, cap.* 16. *citato, numer.*11. Tamen quoad solutionem gabellarum Commendatoribus dicendum est, in istis militibus Commendatoribus seruandam legem Regni, quæ est *lex* 9. *titul.* 18. *lib.* 9. *noua recopilat.* vbi sic præcipitur: *Los Commendadores de san Iiago, Calatraua, Alcantara, y san Iuan paguen las alcaualas de todas las cosas que vendieren, o trocaren, fuera de los frutos, y rentas de sus encomiendas, que ellos vendieren, o trocaren, pero de las yernas de sus encomiendas, si y à donde vuiere costumbre, que paguen de todo, se guarde.* Probatur, quia licèt isti milites sint religiosi, vt *loco citato* dixi, at non sunt ita strictè, & in rigore religiosi, vt iure Canonico sint immunes à gabellis; ergo tenentur stare iure regio. 3

Dubium LIX.

An locatis gabellis alicui publicano, si is, qui locauit, vendat, vel commutet, debeat gabellam.

Duplex est sententia.

Prima dicit non debere. Ratio, quia hic non locauit, nisi ius quod habebat, sed non habebat ius exigendi gabellam à semetipso; ergo. Ita Bartol. *l. licitatio,* §. *fiscus, ff. de public. & vectigal.* Baldus *l. emptor, C. de hereditat.* Boërius *decisione* 213. *numer.* 1. & 2. & refert alios plures Doctores: & potest ampliùs probari; quia in generali sermone, loquentis persona non comprehenditur, & dum aliquis locat ius exigendi vectigalia, non videtur locare ius exigendi à se. 1

Secunda sententia docet quemcumque locatorem vectigalium debere vectigal, dempto Rege, nisi aliud in locatione deductum sit in pactum. Probatur, quia tanquam quid speciale definitur in Rege, quòd non debeat gabellam, *dicto* §. *fiscus, & l.* 3. *tit.* 18. *lib.* 9. *nouæ recopilat.* ergo secus est in aliis Magnatibus, qui locant hoc ius. Item quia contra eum, qui legem potuit dicere, apertiùs est facienda interpretatio, *cap. contra eum, de regulis iuris in* 6. 2

Ll ac

ac proinde in emptione, & locatione ambiguum pactum nocet venditori, *l. locatori*, *l. in contrahenda emptione*, *ff. de regulis iuris*, *& l. veteribus*, *ff. de pactis*. Nec obstat prima ratio oppositæ sententiæ, quia cùm talis locator habeat ius ad percipiendum gabellam ab omni vendente, ex natura rei, habet ius ad percipiendum à se dum vendit, si personæ separari possent vendentis, & locatoris, ac per accidens, quia est eadem persona non debet: vnde quando diuiduntur, & separantur personæ, debebit. Hanc tenet Parlador. *lib. 1. de rebus quotidianis*, *cap. 3. §. 1. num. 10. 11.* Bartol. parum sibi constans, *l. 1. C. de nauicul. lib. 11.* Bertachinus *tract. de gabellis*, *7. part. quæst. 8.*

3 Sit conclusio. Vtraque sententia est probabilis, & potest tutè amplecti: at hæc posterior videtur probabilior.

Dubium LX.

An Princeps possit aliquos eximere à tributis, vt eximit nobiles ab assisio, & à collectis, id est, Pecho, *& possit tales nobilitates, id est,* hidalguias, *vendere.*

1 Sit prima conclusio. Iustè eximuntur nobiles à tributis, nec in hoc est aliqua personarum acceptio. Ratio, quia id est rationi consonum, tum propter præclara maiorum suorum gesta, tum quia reipublicæ tuendæ destinati sunt. Sic Sotus *lib. 3. de iustit. quæst. 6. art. 7. conclus. 4.* & docti recentiores.

2 Nota, quòd hoc priuilegium immunitatis concessum à Principe proprio motu valet; at concessum ad preces non valet, nisi ponatur in priuilegio clausula, *Non obstante*, *l. finali*, *C. contra ius*, *vel public. vtilit.* Ratio, quia cùm sit contra publicam vtilitatem, oportet de ea fieri mentionem, vt notat Bartol. *dicta l. finali*, *& l. vacuatis*, *C. de decurion.* Panormitanus *cap. peruenit*, *de immunitate Ecclesiarum.* Sylnester *gabella*, *4. quæst. 9. & verbo priuilegium*, *quæst. 9.* & Rosella *ibi num. 9.* Gabr. *4. distinct. 15. quæst. 5. art. 3. dub. 2.*

3 Secunda conclusio. Rex potest ex iusta causa creare nobiles, etiamsi summa, quam isti debebant soluere, non extrahatur ab aliis, quia hoc pertinet ad dignitatem regiam, quæ non debet derogari propter modicam læsionem communitatis. Sic Sylnester *gabella 4. quæst. 9.* & expressiùs *verbo priuilegium*, *quæst. 9.* Tabiena *ibi num. 9.* Armilla *num. 8.* Rosella *num. 9.* Panormitanus *cap. peruenit*, *de immunitate Ecclesiar.* Gabriel *vbi suprà*; & sic respondit Rex in comitiis Cordubæ *anno 1570. petitione 16.* & tenent docti recentiores.

4 Tertia conclusio. Potest etiam Rex vrgenti regni necessitate has nobilitates vendere. Ita Sotus *vbi suprà*, Palacios *verbo vectigal*, *fine*, & docti Magistri neoterici.

5 Sed nota aliquos limitare hanc conclusionem, modò non fiat in aliorum iniuriam, ita vt non onerentur reliqui tributo, quo alius leuatur, sed detrahatur tributum, quod ille debebat soluere, à summa, quam oppidum soluit, vnde quando populus remanet obligatus ad soluendum eandem summam tributorum, censetur esse iniustum. Sic Soro, Palacios, & alij.

Sit quarta conclusio. Si Rex habeat iustam causam exigendi à subditis vltra consuetum tributum, posset etiam iustè vendere tales nobilitates, licèt populus remaneret obligatus ad soluendum eandem summam, quam antea soluebat. Sic Corduba *summa*, *quæst. 116.* & docti recentiores, & videntur tenere Sylvester, Armilla, Tabiena, Rosella, Gabriel *vbi suprà*. 6

Quinta conclusio. Alij verò inferiores domini non possunt concedere hanc nobilitatem, & exemptionem subditis suis, nec pretio, nec gratis, nisi tributum illud, quod remittunt, excipiatur à summa, quam totus populus debet soluere, aliàs esset in præiudicium communitatis. Sic Cordub. Armilla, Tabiena, Rosella, Syluester, Gabriel, Panormitanus *vbi suprà*, & alij. 7

Vltima conclusio. Possent præfati inferiores domini, & communitates concedere hanc immunitatem non subditis suis, vt veniant ad habitandum in eorum terris, vt fit quotidie cum Medicis, & Doctoribus. Ratio, quia propter hoc in nullo grauatur reliqua communitas. Sic iidem, Syluest. Rosell. Gabr. Panormit. *vbi suprà*, & alij. 8

Dubium LXI.

Quantum duret priuilegium exemptionis à gabellis per Principem concessum.

Prima conclusio. Concessio immunitatis à gabellis simpliciter facta durat ad vitam Regis, & non vltrà, patet ex *l. 10. tit. 18. part. 3. & l. 34.* & docet Gregorius Lopez *dicta l. 10. versic. de aquel.* Et facit *l. vxor patrui*, *C. de legat.* Ratio est, quia in dubio non censetur Rex velle damnum inferre successori. 1

Secunda conclusio. Si concessio immunitatis à gabellis fiat alicui in perpetuum, durabit vltra vitam Regis, ad vitam tamen illius, cui concessio facta fuit. Ratio, quia de descendentibus mentio facta non fuit, & perpetuum dicitur quod durat per vitam hominis, *l. 1. ff. pro socio.* glossa *Clementin. literas*, *verbo*, *per electionem*, *de rescriptis.* Bald. *l. final. ff. de constitut. Princip.* Item quia priuilegium fuit personale; & sic extingui debet cum persona, *l. sordidorum*, *C. de excusat. muner. lib. 10.* Sic Gregorius Lopez *ibi*. 2

Tertia conclusio. Si fiat talis concessio alicui, & eius filiis, & nepotibus, & non dicatur, in perpetuum, tunc non durabit concessio vltra vitam Regis concedentis, & intelligetur concessionem factam filiis, & nepotibus, viuente tamen Rege. Patet ex dictis *in prima conclusione*, & ex textibus *ibi* allegatis, & docet Gregor. Lopez *vbi suprà*. 3

Quarta conclusio. Quando concessio immunitatis fit ita lata, vt concedatur alicui, & eius descendentibus in perpetuum, concessio est omnino 4

nino perpetua. Patet ex expresso ipsius tenore. Gregor Lopez *ibi*.

5 At dubium est, an talis concessio sit seruanda à successore in regno; quòd enim seruanda sit, videtur innuere *dicta l.10.* At in contrarium facit *dicta l.34. & l.4. tit.25. part. 2.* vbi habetur, quòd quinta pars, quæ de præda hostium debetur Regibus, est de regalibus, & quòd nequit Rex illam alicui concedere in perpetuum, sed ad vitam concedentis. Item quia Rex non potest per contractum, nec alio modo in præiudicium successorum concedere regalia, & eorum iura minuere, vt docet Bald. *de pace constantia, vers. amplius consueuerunt*, & Gregor. Lopez *l.28. tit.11. part.3.*

6 Sit quinta conclusio. Si Rex concedit ex sola voluntate, non præcedente causa seruitiorum, vel alia, non durat concessio vltra vitam Regis concedentis, vt patet ex allegatis. Vel præcesserunt seruitia regiæ coronæ facta, vel talis causa, quæ ad remunerationem exigat talem concessionem perpetuam: & tunc tenebit talis concessio in perpetuum; & si causa seruitiorum, vel alia, non fuit digna tanta remuneratione, moderanda erit concessio iuxta qualitatem seruitij, *cap. relatum, de testament. l. 15. tit. 10. lib.5. noua recopilat. l.penultim. titul.15. circa finem, versic. laun en tonce, part.2.* Sic Gregorius Lopez *dicta l.10.*

Dubium LXII.

An qui in rei veritate non est nobilis, sed reputatur ab alijs vt nobilis, & ideo non exigitur ab illo tributum, quod collecta, id est, Pecho, dicitur, sit tutus in conscientia.

1 PRima conclusio. Si iste bona fide, & absque vlla deceptione ex parte sua reputatur nobilis, vel propter habitum, vel propter aliam causam, si non petatur ab eo collecta, & pars, quam debebat soluere, non superadditur aliis ciuibus, non tenetur soluere, & est tutus in conscientia. Hæc probabitur conclusione sequenti, & eam tenuerunt nonnulli docti Magistri.

2 Secunda conclusio. Quando verò pars, quam ille debebat soluere, superadditur aliis ciuibus, habet maiorem difficultatem, quia videtur concurrere ad grauamen popularium: sed adhuc tunc non tenetur soluere, si non petatur ab eo. Probatur primò, quia hoc tributum non debetur, nisi petatur, vt *suprà* dixi. Item quia, loquendo moraliter, ille non concurrit ad grauamen popularium, cùm bona fide se gesserit, & non teneatur cum magno dedecore ignobilitatem detegere. Sic docti recentiores.

3 Tertia conclusio. Qui reuera est ignobilis, & vt talis habetur, sed quia est diues, & præpotens, & alij eo indigent, non exigunt ab eo tributum, id est, *Pecho*, non tenetur illud soluere, quia, vt dixi, non debetur, nisi petatur; secus esset, si volentibus exigere ab eo, minas faceret, & ideo alij non auderent ab eo exigere, quia tunc non esset tutus non soluendo; iidem docti recentiores.

Quarta conclusio. Si verò ipse deciperet alios, dicendo se nobilem, & fortè, quia diues est, & præpotens, alij populares non audent ab eo exigere collectam, & in popularium numero adscribere, non est tutus in conscientia, non soluendo, quia est causa deceptionis. Sic docti Magistri. 4

Quinta conclusio. Similiter dicendum est de iis, qui cùm in rei veritate non sint nobiles, probauerunt tamen in iudicio suam nobilitatem per sufficientes testes, si per fraudem id probauerunt, inducendo testes ad falsò testificandum, tenentur soluere in conscientia etiam eam partem, quam huc vsque non soluerunt, quia iniustè se exemerunt; si verò nullam fraudem imposuerunt, sed monuerunt testes, vt dicerent veritatem, non tenentur soluere tributum; quia non tenentur se prodere cum sua infamia, cùm ipsi bona fide se gesserint. Ita tenuerunt viri docti ex neotericis, addentes hanc conclusionem tenere verum, quando aliquis habitus est vt nobilis, & postea exigitur ab eo collecta, tunc licèt certò norit se esse ignobilem, non tenetur se prodere cum tanta infamia sua, sed potest se opponere, vt iudices rem definiant, & tunc si testes non decipiat, imò moneat, vt veritatem detegant, & sententia in suum fauorem lata fuerit, quòd est nobilis, tutus manet in conscientia, & hoc est quod sentiunt authores huius quintæ conclusionis, & videtur satis æquum, & pium, & oppositum videtur rigidissimum. 5

Sexta conclusio. Quando verò per fraudem probauit quis suam nobilitatem, inducendo testes, vt falsò testificentur, & ideo lata est sententia pro illo, tenetur restituere collectas, quæ in futurum debebit, & quas tempore præterito defraudauit. Sic viri docti, & patet ex dictis. 6

At difficultas est, quomodo facienda sit talis restitutio, est enim difficile, & moraliter impossibile illum, qui pro sua nobilitate sententiam habet, velle suam ignobilitatem prodere, & suum falsum iuramentum, & induxisse testes ad falsò testificandum: & sic tam ipse, quàm testes grauissimas pœnas à iudice paterentur, & essent perpetuò infames: & iuxta communem sententiam non tenetur quis bona fortunæ cum tanto honoris, & famæ dispendio restituere. 7

Septima conclusio. Talis restitutio facienda est illis populis, qui soluerunt illud plus, quod ipse tenebatur soluere, quia hi fuerunt damnificati. Et quod attinet ad præteritum, facile damnum resarciri potest expendendo aliquam summam in beneficium illius populi: sed quod attinet ad futurum, quia scilicet tam ipse, quàm sui descendentes non soluent collectas, est difficile restituere: sed potest fieri restituendo populo, aut ad aliquod opus publicum, aut pium illius eam quantitatem, quam ille, & sui descendentes soluturi erant, constituendo sub censu prædictam quantitatem, vt ex illius redditibus vel construatur hospitale, vel fœminæ pauperes maritentur, aut aliis communibus populi necessitatibus subueniatur, aut aliud fiat huiusmodi. Esset etiam sufficiens remedium quantum ad 8

ad futurum, si procuraret, quòd Rex facta relatione, non detecta persona, vel gratis, vel pretio vellet, vt deinceps esset nobilis, siquidem initio potuit illi hanc nobilitatem vendere. Ita viri docti.

9 Tandem nota quòd licèt cuidam visum sit, etiam quòd hic ignobilis satisfaceret exhibendo Regi secretò per modum restitutionis, ad quam teneretur eam pecuniæ summam, qua emi solet nobilitas, maneret tutus in conscientia, etiam non detecto casu in speciali. Sed certè cùm damnum non sit factum Regi, sed populo, & illi debeatur restitutio, nisi aperiendo casum Regi saltem in generali, vt dictum est, non videtur manere tutus: præterquam quòd cum minori quantitate, quàm solet emi nobilitas, possent emi annui redditus perpetui, quibus damnum resarcitetur aliquo ex *suprà* dictis modis, qua quantitate sub censu posita satisfaceret pro se, & suis descendentibus.

LIBER

LIBER TERTIUS

Opuſculorum moralium, ſeu Conſiliorum, circa ius, & iuſtitiam iudicatiuam, atque ordinem iudiciarium.

CAPVT VNICVM.

De iudice, aliiſque iuſtitiæ miniſtris.

SVMMARIVM.

DVB. 1. *An iudices omnes tam ſenatores, id eſt, Auditores, & alij iudices, & iuſtitiæ miniſtri, vt ſcribæ, Relatores, Receptores, Fiſcales, Secretarij, Apparitores, Hiſp.* Alguaziles, *poſſint abſque peccato, & obligatione reſtituendi munera recipere.*

2. *An iudices Eccleſiaſtici poſſint dona gratis ſibi oblata recipere, vel potiùs teneantur ea reſtituere.*

3. *An liceat munera offerre iudici, vel iuſtitiæ miniſtris ad redimendam vexationem.*

4. *An poſſit Princeps contra partem inauditam procedere, & ſi procedat, an eius ſententia valeat.*

5. *An domini iuriſdictionem habentes, vt Duces, Marchiones, Comites, poſſint in ſuis terris remittere pœnas, tam pecuniarias, quàm corporales, quibus damnati ſunt delinquentes, eo caſu quo Rex poteſt remittere in ſuo regno, ſcilicet quando non in.lo ſequitur alterius præiudicium.*

6. *An domini vaſallorum, vt Duces, Marchiones, &c. poſſint iudices appellationum in ſuis oppidis inſtituere, ad quos fas ſit appellari à iudicibus inferioribus, & an à iudicibus appellationum ad ipſos dominos ſit appellatio.*

7. *An reus condemnatus, & iam ſuſpenſus poſſit antequam ſepeliatur, tradi Medicis ad anatomiam faciendam, & an iudex poſſit animal cuiuſuis capere ad portandum malefactorem pro exequenda iuſtitia.*

8. *An iudices temporales poſſint reis imponere pœnas ſibi applicandas.*

9. *Dubitantur aliqua circa leges huius regni, quibus pœnæ applicantur iudicibus, vel pijs operibus.*

10. *An poſſit Princeps appellationem tollere.*

11. *Vtrùm quando fit executio pro aliquo debito in bonis debitoris, & ille reuera non ſoluit debitum intra diem naturalem, quia creditor expectat, teneatur ipſe debitor ſoluere decimam Apparitori.*

12. *An quando non eſt plena, & integra probatio alicuius delicti, quia ſcilicet non ſunt teſtes oculati, ſed tantùm præſumptiones, & indicia vrgentia, poſſit iudex mitiori aliqua pœna, quàm ea, quæ ordinariè per legem ſtatuta eſt, plectere delinquentem, vel debeat pœna ordinaria punire.*

13. *An confeſſus in iudicio ſe homicidium commiſiſſe, at cum aliqua cauſa excuſante, v.g. in propriam defenſionem, poſſit pœna ordinaria homicidæ plecti.*

14. *An quando pœna imponenda pro delicto eſt arbitraria, poſſit iudex imponere pœnam mortis.*

15. *An caſu quo non admittitur appellatio de iure, ſi tamen reus appellet, & iudex admittat appellationem, vel ex ignorãtia iuris, vel ex propria voluntate, poſſit iudex non obſtante quòd appellationem admiſerit, eam ſententiam executioni mandare.*

DVBIVM I.

An iudices omnes, tam ſenatores, id eſt, Auditores, & alij iudices, & iuſtitiæ miniſtri, vt ſcribæ, Relatores, Receptores, Fiſcales, Secretarij, Apparitores, Hiſpanè,* Alguaziles, *poſſint abſque peccato, & obligatione reſtituendi munera recipere.

RIMO loco, vt conſtet, qui & quo verborum tenore prohibeantur munera recipere, oportet referre leges id prohibentes. 1

Primò circa ſenatores, id eſt, auditores, & reliquos iudices, atque officiales prætorij, id eſt, audientiæ, extat *l. 56. tit. 5. lib. 2. nouæ recopil.* in qua tria continentur. Primum eſt, *Ningun Oidor, ni Alcalde haga partido directè, ni indirectè por ſi, ni per otra perſona, con abogado, procurador, ni eſcriuano, para que le de coſa alguna de ſu ſalario, ni de las receptorias, ni de otra dadiua por ello.* Secundum eſt, *Que el Preſidente, Oydores, Alcaldes de Audiencias, o de Cortes, Alcaldes de los hijos dalgo, Notarios, juez de viſcaya, Relatores, eſcriuanos de Camara procuradores, fiſcales, y otros eſcriuanos de los dichos juzgados, no puedan recibir por ſi, ni por interpoſita perſona, preſente ni dadiua alguna de qualquier valor que ſea, ni coſas de comer, ni beber, de concejo, ni de vniuerſidad, ni de perſona alguna, que tratare, o veriſimilmente ſe eſpera, que tratara pleyto ante ellos, durante ſus officios, ni lo puedan recibir mugeres, ni hijos en poca ni en mucha cantidad directè, o indirectè, ni los letrados, ni procuradores de pobres.* Tertium eſt, *Que los ſuſo dichos juezes no reciban preſentes, ni coſas de comer de los abogados, ni procuradores, ni Relatores de las Audiencias.* 2

3 Præter hanc legem est alia, quæ specialiter loquitur de receptoribus, *l.12.tit.27.lib.2.noua recop.* vbi sic dicitur, *Mandamos, que los Recetores directè, o indirectè, no tomen, ni reciban presentes, ni cosas de comer de las partes, en cuyos negocios estuuieren ni raciones de caualleros, o señores, à cuyos negocios fueren.*

4 Insuper præter legem 56. est alia, quæ specialiter agit de secretariis, *l.1. tit.18. lib.2. noua recopil.* vbi sic dicitur, *Mandamos, que ningun secretario reciba dadiua, ni presente, ni agradecimiento de persona alguna, aunque sea de comer, y beber dada do persona; que aya de librar con ellos, aunque sean o frecidas de grado despues de libradas las prouisiones, y dadas à los pleyteantes, y sin les pedir cosa alguna directè, ni indirectè por si, ni por otro, so pena, que lo tornen con el quatro tanto la primera vez y por la segunda no vsen del officio, y que juren de assi lo guardar; y pagar las penas, en las quales les condenamos desde agora, por manera, que sean obligados à las pagar* in foro conscientiæ, *sin que mas sean condenados en ellas.*

5 Nota circa hanc legem, si iuxta tenorem ipsius iuramentum præstent secretarij, teneri in foro conscientiæ ad has pœnas ante omnem iudicis sententiam, quia iurant se ante omnem sententiam soluturos. Sic Soto *lib.1.de iust.quæst.6.art.6. in solusione ad 3.membrum quarti argum.* Perez *lib.2. ordinamint. tit.9. l.finali, sub finem, versic. idem est.* Mexia *pragmatica tritici. conclus.6. num.139. 140.* Couarr.4.*decretal.2.part.cap.6.§.8.num.10.fine* Simanchas *lib.institut.tit.9 num.250.* Menchaca *lib.1. controuers.frequent. cap.7. à num.4. vsque ad num.9. & num.35.& lib.1.quæstionum illust.cap.29.fine.* Medina 1.2. *quæst.96.art.4. ad 6.* Merc. *lib. de contract. cap.16.*

6 De aliis iudicibus disponitur *l. 5. tit. 9. lib.3. noua recopil. Mandamos, que los Alcaldes ordinarios, y los Alcaldes de las Alcadas, y los que vuieren de librar los pleytos por comission en nuestra corte;* item, *Corregidores, Alcaldes, o juezes de ciudad, villa, o lugar assi los del fuero, como del salario, assi ordinarios, como delegados, no tomen por si, ni por otro, don alguno, aunque sea cosa de comer, de los que ante ellos vuieren de venir, o vinieren à pleyto.* Et l.6. tit. 4. part. 3. de omnibus iudicibus sic dicitur; *En quanto tuuieren los officios, ni ellos, ni otros por ellos, no reciban don, ni promission de ome ninguno, que aya mouido pleyto ante ellos, o que sepan que lo à de mouer.*

7 Nota ad intelligendum terminos, *Alcades ordinarios*, esse illos, qui in oppido constituuntur à Concilio, seu senatu eorundem oppidorum. *Alcaldes de las Alcadas*, esse iudices; ad quos appellatur: iudices commissionis esse illos, quibus de aliquibus negotiis particularibus iudicium committitur: iudices fori esse eos, qui non gaudent salario, sed suis tantùm iuribus: denique salarij iudices esse illos, qui accipiunt salarium à Rege.

8 De prætoribus est *l.1.tit.6.lib.3.noua recop.* vbi sic dicitur, *Assistentes, Gouernadores, ni Corregidores, no reciban dadiua, ni acceptaran promessa, ni donacion ellos, ni sus mugeres, ni hijos, de ninguna persona, por si, ni por otros, durante su officio, de cuya mano aya de venir à el, y à su prouecho.*

9 Insuper de eisdem est alia lex 8. *tit.6. lib.3.* quæ sic disponit, *Assistentes, Corregidores, o Gouernadores no lleuen dadiuas, ni repartimientos de la ciudad, o villa, o partido, de que fueren proueidos, y de los pueblos el ni sus officiales, Alcaldes, ni Alguaciles, fuera de lo que se manda dar en las cartas de corregimientos, aunque se lo quieran dar los Regidores, o sesmeros, o otros officiales del concejo, o de la tierra, aunque aya costumbre en lo contrario de Alguacelles.* l.11. tit.23. lib. 4. *los Alguaciles no reciban dadiuas, ni presentes directè, ni indirectè, por si, ni por otro, de qualquier persona, que con ellos vuiere de librar, en las cosas tocantes à sus officios, saluo cosas de comer, y beuer en pequeña cantidad offrecidas de grado sin las pedir en manera alguna, y esto despues que fueren librados, y despachados.*

10 De tabellionibus lib.4. tit.27. *de los aranzeles*, fol. 276. pag. 2. versic. 15. *Mandamos, no puedan lleuar, ni lleuen mas derechos en lo judicial, y extrajudicial, de lo aqui declarado por occupacion, ni por otra causa, ni en otra manera, y aunque las partes se lo den graciosamente.* Et l.8. tit.9. part.2. *No tomen ninguna cosa sin loque el Rey les mandare tomar.*

11 De Notariis Ecclesiasticis disponitur *l. 29. tit.25. lib.4. noua recopilat.* vt obseruent taxam regiam circa stipendia, Hispanè *aranzel*, in qua, vt vidimus, dicitur quòd nequeant accipere etiam donatione. Deinde in speciali de Tabellionibus redditur l.6. titul.6. lib.9. *No reciban dadiuas, ni presentes, ni agradecimiento alguno.* & l. 13. titul. 4. lib. 9. *Guarden el aranzel del Reyno.*

12 De Quæstoribus ærariis, Hispanè, *Contadores*, Auditoribus, & aliis officialibus, disponitur *l.21. tit. 1. lib. 9. noua recopilat.* vbi sic dicitur. *Ningun contador mayor, ni menor, ni oydores, ni officiales de la dicha contaduria, no puedan recibir dadiua, ni presente de ninguna persona, que tenga, o se espere que verisimilmente tendra negocio ante alguno dellos. aunque sean cosas de comer, y beuer, y aunque sean feneçidos los negocios.* & l. 6. tit. 5. lib. 9. *Ningun Contador mayor de cuentas, ni sus tenientes, ni otro official de la dicha contaduria, no reciba dadiua, ni presente de quien tiene, o verisimilmente se espera, que tendra negocio ante alguno dellos.*

13 De metatis, Hispanè, *aposentadores*, disponitur l.14.tit.15.lib.3. *No reciban dadiua por excusar possada alguna ni aldea, ni lugar.*

14 De carcerum custodibus, *el Alcalde, Carceleros, y guardas de los pressos, no reciban dadiuas de dineros, ni viandas, ni otras cosas de los pressos.* l.9. tit.13. lib.4.

15 Circa has leges dubitatur, an vsque adeò vetitum sit iudicibus munera recipere, vt etiam esculenta, & poculenta in minima quantitate non liceat recipere: & an tantùm à litigantibus, vel etiam à non litigantibus, subditis tamen horum iudicum; nam iure communi Digestorum licebat vtique esculenta, & poculenta in parua quantitate, *l.solent, §.vltimo, ff.de offic.proconf. & l.plebiscito, eodem tit.* & iure canonico id permittitur delegatis iudicibus, *cap. statutum, 1. §. insuper, de rescript. in 6.* Quare id licere tenet Guillermus *dicta l.plebiscito*, Bald. *dicta l.solent, §. non verè, num.2.* Alexand. *consil.206. num.10. lib. 2.* Paris à Puteo *tractatu de syndicatu, versic.esculenta.* Syluester *index, 1. quæst.8.* Rosella *num.6.* Armilla *num. 6.* Angelus *num. 8.* Auiles *cap. 1. prætorum, §. da diuas, num.10.* Mandosius *in glossa*

facultatum

facultatem regentis, *in prœmio*, *verſic. nulla pramij*, *fol.*60. & id concedit de iudice delegato Nauarr. *in Extrauag. Gregor. XIII. n.*32. Petez *lib.*2.*ordin. tit.*9.*l.*1. vbi dicit iudicem poſt latam ſententiam poſſe recipere quod ſibi offertur ſpontè. Et probatur ex illo eodem tit. vbi ſie dicitur, *Pueda recibir deſpues de libradas las prouiſiones loque le offrecieren de coſas de comer de grado ſin pedirlo.*

16 Contrariam ſententiam, ſcilicet, quòd nec in minima quantitate tenent plures; quia leges ff. eorrectæ ſunt per ius authenticorum, quo prohibetur iudicibus vniuerſaliter munera accipere, §.*ſcriptum eſt el* 2.*auth. vt indices ſine quoquo ſuffragio.* vbi idem gloſſa *verſic. auaritiam.* Idem prohibetur §.1.*auth. iuſiurandum quod proſtatur ab iis*, vbi idem etiam tenet gloſſa, *verſ. aunonus*, & de iure communi idem etiam tenet Gabr. Rayn. & Albert. Lucas de Peña, Angel. Aretin. Imnola, Alexandr. Matthæus de Afflictis, quos omnes refert Matienzo, *dialogo Relatorum* 3. *p. cap.* 32. Inſuper probatur, quia legibus Regni, vt pater *l.*56.*tit.*5. *lib.*2. *noua recopilat.* iudicibus Regiæ Cancellariæ, id eſt, *Chancellaria*, expreſsè prohibetur etiam in minima quantitate, etiam finita lite; & *l.*5.*tit.*9.*lib.*3. vniuerſaliter prohibetur omnibus iudicibus eſculenta recipere; & *dicta l.*6.*tit.*4.*p.*3. vniuerſaliter prohibetur omnibus iudicibus muneta recipere. Vnde correcta eſt lex antiqui ordinamenti. quam pro ſe adducit Petez (ipſe enim antiquum ordinamenrum commentatus eſt) & ſic de iure Regni tenet Villadiego *tract.*1. *hæreticarum prauitatum*, *quæſt.*8 & Repertorium Inquiſitorum, *verbo txtorquere*, *in noua editione*, *verſic. ſed quæro*, dicit eſſe conforme legibus Hiſpaniæ non poſſe. Simancas *de catholicis inſtitut. tit.*34. *num.*44. Auendaño *de exequendis mandat. Regum*, *cap.*2.*num.*4. Perez *lib.*8. *tit.*19. *l.*5.*pag.*368. *verſic. adde vltra.* Greg. Lopez *part.*3.*tit.*4.*lib.*6.*verſ. no reciban.* Villalobos *in antinomia iuris*, *verbo iudex*, *num.*41. *fol.*29. Olanus *in concordia iuris*, *verbo iudices*, *fine*, *num.*96. Item probatur, quia vbi leges Regni talia eſculenta permittere voluerunt, id expreſſere, vt in Alguacellis *l.*21.*tit.*23.*lib* 4.*noua recopil.* Nec Matienzo *cap.*32. oppoſitum dicit. ſed quoad pœnam ſaltem dicit excuſari minima capientes: nec vidit legem nouæ recopil. nec Auiles; quia ante eam ſcripſerunt. Sit ergo

17 Prima concluſio. Iudicibus non licet eſculenta, & poculenta recipere, etiam in parua quantitate. Probatur, ex legibus citatis, & Doctoribus ſecundæ ſententiæ; & idem dicendum de aliis officialibus iudicum, quibus *legibus citatis* interdicitur quæuis dona recipere.

18 Nota concluſionem iſtam intelligi non tantùm à litigantibus, ſed etiam à ſubditis, ſiue litigent, ſiue non. Probatur, quia in his omnibus procedit ratio legis, ſcilicet ne muneribus attracti iudices à iuſto deſiſtant, cùm omnes ſubditi coram his iudicibus litigaturi ſunt. Item quia *l.*5. *tit.*9.*lib.*3.*noua recopil.* vniuerſaliter omnibus iudicibus prohibetur etiam eſculenta recipere. *De los que ante ellos vuieren de venir, ò vinieren a pleyto, y todos los ſubditos, ſi an de tener pleytos, an de venir de lante los juezes.* Deinde leges authenticorum generaliter loquuntur. Ita Matienzo *vbi ſuprà cap.*31. Auendaño *vbi ſuprà num.*4. Azebedo *lib.*3. *recopil. tit.*9.*l* 5. *num* 4. Denique, quia *l.*6.*tit.*4. *part.*3. de omnibus iudicibus diſponit, *que no reciban de quien ſaben, que an de mouer pleyto ante ellos.* Et de omnibus ſubditis ſcitur coram ſuis iudicibus, quotieſcumque ſe obtulerit occaſio, litigaturos. Et *dicta l.*1. *tit.*6.*lib.*3.*noua recopil.* dicitur expreſsè, *de ninguna perſona reciban*, &c. Et quamuis illa lex loquatur de Aſſiſtentibus, Prætoribus, & Gubernatoribus; at & par ratio eſt de aliis iudicibus. Quòd ſi in contrarium allegetur *l.*56. *tit.*5. *lib.*2. *noua recopil.* quæ tantùm dicit, *Delos que ſe eſpera, que en breue traeran pleyto ante ellos*, &c. Reſpondetur verum eſſe illam legem non prohibere munerum receptionem ab omnibus ſubditis: & ita rigor illorum verborum illius legis quoad reſtitutionem, non erit ſeruandus, niſi in illis, de quibus illa lex loquitur, vt *infrà* dicetur: at ſunt aliæ leges id prohibentes, quoad omnes ſubdites, & ratio legis.

Nota ſecundò concluſionem intelligi durante 19
officio: nam eo finito poſſunt quæuis bona accipere. Patet, quia ceſſat ratio legis. Item quia *l.*56. *tit.*5.*lib.*2. dicit expreſsè, *Durantes ſus officios.* Denique quia iam non ſunt iudices, ſed homines priuati. Ita Matienzo *vbi ſuprà*, *cap.*25. Auendaño *dicto cap.*2.*num.*6. Auiles *cap.*1. *Pratorum.*§ *durante ſu officio.* Idem tenent de iure communi plures alij Doctores, quos refert Matienzo *dicto c.*25.

Nota tertiò limitandam eſſe concluſionem, ni- 20
ſi munera darentur à conſanguineis iudicum intuitu ſanguinis ſine vlla alia fraude. Confert ad hoc *cap. requiſiſti*, *de teſtam.* vbi dicitur, relictum Epiſcopo ab extraneo præſumi contemplatione Eccleſiæ, & ſic cum ea diuidendum, ſecus ſi à propinquo, quia tunc cenſetur contemplatione perſonæ. Item quia hoc caſu ceſſat finis legis. Ita Anendaño *vbi ſupra num.*6.*verſic. limitanda.* Et refert Ioannem de Platea, Albert. & Pariſ. de Puteo.

Nota quartò, ſi iudici munera dentur alia ra- 21
tione, quàm officij, vt ſi ab amico ob remunerationem, quia ſcilicet præceſſerunt merita extra officium, poteſt recipere; quia ceſſat etiam ratio legis. Ita Matienzo 3.*p. citata*, *cap.*31. Barr. *l. Aquilius*, *num.*1.*ff. de donat.* & *ibi* Roman. & Alexandr. *num.*4. Iaſon *l. principibus*, *ff ſi certum petat.* Tiraquel. *l ſi vnquam*, *verſic. Donatione largitus*, *n.*49.*C. de reuocau. donat.* quos omnes refert Matienzo *ibi.*

Quintò nota, ſi omnes iſti ſtipendia ſibi præ- 22
ſtita habentes, quæ medioeri modo officio fungentes merentur longè meliori, & vtiliori modo id facerent, ſcilicet eundo aliquò, monendo aliqua, inſtando, rogando, & breuiori tempore, & diligentius, quàm ex officio tenerentur, expediendo, poſſent aliquid ampliùs pro hoe recipere Nauarr. *Extrauag. citata num.*48. Nauarra *lib.*3.*de reſt. cap.*3.*num.*19.20.

Sextò nota de ſcribis (demptis tamen ſcribis 23
Regalium reddituum, Hiſpanè *eſcrinanos de rentas*) quòd illis non abſolutè prohibetur via donationis accipere, quando miniſterium ſuum impleuerunt, & ſtipendium iuſtum acceperunt, illóque contenti ſunt; poſtea verò perſona, cuius negotium expediuerunt via gratitudinis, ſeu ex amicitia, & beneuolentia mittit illis aliquod munus, præſertim ſi nullum habeat negotium pendens in futurum, tunc enim non videntur peccare, neque ad reſtitutionem teneri; quia non videtur illis donari tanquam ſtipendium exceſſiuum, nec lex videtur loqui in hoc caſu, ſed in illis, in quibus aliquid ſcribæ accipiunt tanquam ſtipendium exceſſiuum, quamuis gratis donetur, & alter dicat, ſe

gratis donare;ita docti recentiores à me consulti.

24 Nota septimò, raró præsumi donationem, quæ fit iudicibus, scribis, aut aliis iustitiæ ministris; quia non gratis, sed à litigantibus coacta voluntate munera conferuntur; quia sciunt, quòd aliter prædicti ministri negligenter, & remissè negotia expediunt, & quia variis signis ostendunt difficultatem expediendi, nisi muneribus moueantur; ita Sotus *lib.5. de iust. quæst.8. art. 4. versic. quocirca.* Sandoual *lib. de pauperum vinctorum cura, cap.15.* Mercado *vbi suprà.*

25 Secunda conclusio. Omnes iudices, scribæ, & alij iustitiæ ministri peccant mortaliter, si dona vltra dictos casus recipiant, nisi paruitas materiæ excuset. Ratio, quia transgrediuntur legem valde necessariam ad bonum commune, & iuramentum, quoad illius obligationem se obstrinxere. Item, quia, vt mox dicam, tenentur id restituere, & sic acceptio est contra iustitiam. Nauarra *lib.3. de restit.cap.3.num.14.*

26 Tertia conclusio. Omnes illi contenti *in l.56. tit.5.lib.2.noua recopil.& l.21.tit.3.lib.9.noua recopil.* tenentur munera recepta restituere. Probatur, quia lex ait, *No reciban, ni puedan recibir*, & verbum, *No puedan recibir*, actum reddit ipso iure nullum; vt optimè docet Baeza *de non meliorandis filiabus, cap.33. num.6.* Bald. *tit. de pace constantiæ, versic. hoc quod.* Roman. *l. si verò, §. de viro, fallentia 23. ff soluto matrim.* Cæpolla *l. fin. C. de vsucapion.* Iason *l.1.§. sublata, ff. ad Trebel.* Alcozer *lib. de ludo, cap.23.* Soto *lib.4. de iust. quæst.5. art.1. ad 4. versic. de filiis autem.* Ledesm. *2.4. quæst.18. art.1. dub.16. ad 3. versic. sed grauius.* Gomez *reg. Cancellariæ, de triennali, quæst.58.* & Batt. *l. cùm lex, ff. de fideiussor. num.6.* vbi dicit, si statutum loquatur per verbum *non possit*, actus contrà gestus non valet, quia verbum istud aufert potestatem; & *l. finali, ff. de feriis, n.7.* ait, verbum, *potest*, iunctum cum negatione inducit necessitatem: priuat enim potentia, & actus contra gestus non valet. Hoc idem eisdem verbis tenet Mantua *singulari 30. aliquis est debitor, num.2. & 3.* vbi plurimos refert; & *in num.9.* reprobat distinctionem Batt. inter *non potest*, & *non possit*; & dicit esse idem, & actum reddere nullum, & plures refert. Idem omnino reprobans Bartoli distinctionem Couarr. *cap. quamuis pactum, 2.p.§.4. num.4. § sed aduersùs.* Gutierrez *l. nemo potest, ff. de legat.1. num.147.* Caldas de Pereira *l. si curatorem, C. de in integ. restit. verb. Cùm non absimilis, num.27.* & quòd verbum, *non possit*, dicat necessitatem, tenet Neuo *cap. cùm apud, num.7. de sponsal.* & reprobat distinctionem Garcia *regula 484. n.7.* Idem Paulus, Alexand. Iason *dicta l. vltima, de feriis*, & Syluest. *excommunicatio, 10. num. vltimo*, Angel. *excommunicatio 7. eodem num.* Corneus *cons.216. lib.1.* Tiraq. *de legibus connub. glossa 4. num.1.* Ioan. Andr. *cap.1. de reg. iuris, in 6.* vbi & glossa *versic. non potest*, ait, verbum istud inducit necessitatem. Metina *C. de pœnitentia, tract.2. de confessione, quæst. de alieno sine licentia proprij absoluente, vers. Postremò facit*, vbi inquit, *non cadens*, super verbum *potest*, non tantùm negat actum, sed possibilitatem ad actum. Vnde quia textus dicit alienum non posse sine licentia proprij absoluere, fundat *in versic. non posse*, actum contra gestum esse nullum: & licèt non semper verum sit, verbum hoc, *non potest*, actum reddere nullum, vt notat Bart. *dicta l. cùm lex*, & Enriquez *lib.13. de excommun. cap.28. n.3.* Panorm. *cap. quanto, de præsumpt.* Franc. *cap.1. de reg. iuris in 6.* at, *non possit*, reddit semper actum nullum, vt notat *ibi* Batt. & Enriquez. Item, quia lex ista eodem tenore loquitur, ac lex *6. tit.8. lib.5. noua recopil.* quæ præcipit, ne spuriis aliquid detur à parentibus; sic enim ait, *No ayan ni puedan auer.* & similiter lex ista ait, *no reciban, ni puedan recibir*; & tamen omnes dicunt reddi incapacem spurium paternæ hæreditatis, & teneri restituere. Sic Sotus, Ledesma *vbi suprà.* Xuarez *lib.1. tit.6 tit.3. fori, n.21.* Molina *de primogeniis, cap.11. n.27. & cap.5. n.77.* Gregor Lopez *part.6. tit.13. l.10. versic. heredar, & versic. la donacion.* Gomez Arias *l.7. Tauri, num.77. 78. 79.* Tello *l.10. Tauri, num.7.* Anton. Gomez *l.9. Tauri, num.21.* Couarr. *4. decretalium 2.p. cap.8.§.5. n.38.* Barth. Metina *1.2. quæst.96. art.4. ad 4.* Ioan. Lupus *l.9. Tauri num.27.* Immo licèt leges de iure communi non ita strictè loquantur, vt patet *auth. licet, C. de natural. liberis*; non dicit amplius, quàm omni beneficio secludantur: communiter Doctores, qui iure communi loquuntur, dicunt esse incapaces, & teneri restituere, quod contra leges à parentibus recipiunt, vt patet ex Syluestro *verbo filij, quæst.4. versic. 6.* ad idem referunt authores dicti allegantes plurimos Iurisperitos. Idem in terminis tenent Doctores mox referendi, qui expressè docent omnes iudices teneri munera sibi oblata restituere: & in propriis terminis de secretariis, & iudicibus prætoriorum, Hispanè *de las audiencias*, tenet Nauarra *lib.3. de restit. cap.3. num.14.*

Cæterùm de aliis iudicibus, & iustitiæ mini- 27
stris, de quibus lex non tanto rigore loquitur, sed dicit, *no reciban*, vt sunt Prætores ordinarij, Rectores ciuitatum, vt patet ex legibus citatis, maior difficultas est, an munera gratis oblata, quæ receperunt, teneantur restituere. Plures Doctores restituere teneri asserunt. Sic Metina *C. de restit. quæst.2. sub finem, versic. ad quartum dicendum.* vbi inquit, si lex iubet ne quis munera accipiat, tenetur munus acceptum restituere; & *versic. corollariè sequitur quòd eum*, inquit, donatio facta iudicibus à litigantibus non tenet; & *versic. Quoad quartum dicendum*; si quis iurauit munus non se accepturum, & pòst accipiat, tenetur restituere; sicut si quis iurat gratis se seruiturum Petro, si post mercedem accipiat, tenetur eam restituere. Et potest esse ratio, quia manet acceptio in facto esse, dum munus retinet: sicut si iurauit quis se vestes sericas non induturum, & indueret, non tantùm peccatet initio, dum induit, sed dum vestibus vestitus manet, & sic tenetur nudari à confessario: at omnes hi iurant se munera non accepturos. Idem Metina *1.2. quæst.96. art.4. ad 6. & in summa lib.1. instructionum, cap.16.§.3.* vbi inquit, tenentur munera iudices restituere, quia lex facit eos inhabiles. Corduba *lib.1. quæstionarij, quæst.36. sub finem, versic. ideo ad septimum*, vbi inquit, tenentur iudices munera accepta restituere, quia receptio munerum fuit humana lege prohibita. Idem Syluest. *index, 1. quæst.8.* Armil. *verbo index, num 6.* Angel. *num.8.* vbi hi tres dicunt iudices omnes teneri munera accepta restituere. Et idem Syluest. *rest.1. dicto 5.* inquit, si datur ei, qui non potest recipere, succedit obligatio restituendi, vt si detur Rectoribus, vel iudicibus. Idem Alcozer *lib. de ludo, c.13. versic. la quarta conclusion*, vbi docet legem impedire dominij translationem, quando dicit: *no puedan,*

puedan, ò no reciban, como hazen las leyes, que tasan los derechos à los officiales, ò escriuanos; & sic tenentur restituere. Et Franciscus Garcia *lib. de contract.* 1. *t.* 4. dicit iudices reddi inhabiles ad dona recipiendum, & donationem esse nullam. Idem Ludou. Lopez *in instruct. conscientiæ*, 1. *p. cap.* 179. *& lib.* 2. *de contract. cap.* 24. *fol.* 498. Iosephus Angles *floribus quæst. theolog.* 2. *p. materia de restit. fol.* 177. Aragon 2. 2. *quæst.* 11. *art.* 3. *versic. ad aliud. fol.* 351. Salun 2. 2. *quæst.* 62. *art.* 3. *controuersia* 1. *fol.* 732. dicit tamen teneri restituere pauperibus, quia sic consuetudo exposuit. Idem communis sententia, quæ, teste Couarr. *reg. peccatum* 2. *p.* §. 2. *num.* 7. docet, quoties receptio iniqua est, & lege reprobata, non posse datum recipienti acquiri, sed teneri restituere, cùm titulus acquisitionis nullus sit. Quam doctrinam amplectitur D. Thom. 2. 2. *quæst.* 62. *art.* 5. *ad* 2. vbi inquit, quando datio, & receptio est illicita, quia lege prohibita, non licet sibi datum retinere. Idem Syluest. *restitutio* 2. *dicto* 2. *versic. sed quod*, Armil. *verbo, restitutio, num.* 17. 19. D. Anton. 2. *p. tit.* 2. *cap.* 5. §. 1. idem apertè innuit Caiet. 2. 2. *quæst.* 62. *art.* 5. *versic. in responsione ad* 2. Idem Francus *cap. statutum, de rescript. in* 6. §. *notarium*, *num.* 3. & *ibi* Dominicus §. *si quis autem*, vbi inquit, recipiens aliquid contra iuris prohibitionem, tenetur restituere. Eidem sententiæ fauet Couarr. *cap. quamnis pactum* 2. *p.* §. 3. *num.* 7. vbi dicit prohibitum accipere non posse etiam à sponte dante recipere: & tractans de restitutione dicit, quando lex tantùm prohibet exigere, excusator à restitutione, qui post actum omnino perfectum aliquid ab omnino liberè dante reciperet: vbi supponere videtur, quãdo lex non tantum exigere, sed etiam recipere prohibet, non posse datum retinere. Eidem sententiæ fauet Caiet. *verbo, absolutio, cap. penultimo*, Armil. *verbo, absolutio, num* 48. & Nieua *in summa, tit.* 14. Petrus Soto *lib. de institut. sacerdot. lect.* 4. *de excommun.* vbi dicunt quoties canon dicit, nun possis absoluere, vel non absoluas, absolutio contrà lata non tenet.

28 Pro contraria parte, quòd scilicet ad restitutionem non teneantur, facit primò Couarr. *reg. peccatum*, 2. *p.* §. 2. *num.* 7. vbi recedit à communi sententia, docentre quoties receptio est illicita, quia lege prohibita, teneri recipientem restituere. Et concludit tantùm hoc esse verum, quoties contractus reprobatur ex defectu solemnitatis iure requisitæ, vel ob deficientem legitimum consensum ad dominij translationem ex parte dantis: at impræsentiarum costat non deesse consensum ex parte dantis, nec etiam aliquam iure requisitam solemnitatem. Eidem sententiæ fauent Syluest. *excommunicatio* 10. *n. vltimo*, Ang. *excommunicatio* 7. *num. vltimo*, vbi dicunt hæc verba, *nullatenus fiat*, non irritare actum. Item facit quod docet Gutierrez 1. *lib. pract. quæst. vltima, num.* 2. Eidem sententiæ fauet Nauatrus *cap.* 17. Lat. *à num.* 38. Hisp. *à num.* 32. Angel. *verbo restitutio*, *num.* 1. §. *turpe*, *& verbo, concussio*. Palacios *in summma, verbo restitutio, cap.* 3. *&* 4. Monald. *verbo, restitutio* 2. Alcozer *in summa cap.* 26. inter peccata iudicum, *&* §. *el testigo*, vbi licèt leges reprobent stipulationes ex vtraque parte turpes, vt si detur pecunia assasino, vt hominem perimat, dicunt accipientem non teneri restituere, licèt peccet, quia lex non impedit dominij translationem. Etiam fauet Caiet. *in summa, verbo iudicis peccata*; vbi dicit iudicem ecclesiasticum teneri munera restituere; iudicem verò sæcularem non posse recipere: vbi videtur innuere, si sæcularis iudex accipiat, non teneri restituere. Item quia certissimum est multa prohiberi, quæ tamen facta tenent, vbi docet Medina *C. de restit. quæst.* 20. *versic. secundum quia*; & tamen in nullo alio casu videtur hoc posse verificari, nisi in hoc, cùm lex simplici tantùm verbo prohibeat, scilicet, *no reciban*, & non apponit verbum aliquod, quo dominij translationem impedire significet: sicut quando dicit *no puedan*. Idem Enriquez & alij viri docti, quos ego consului.

Sit conclusio. Hæc secunda sententia est satis 29 probabilis. Probatur ex dictis; & satis colligitur ex Nauarra *lib.* 3. *de restit. cap.* 3. *num.* 14. 15.

Hinc infertur Auditores regios, & alios iudi- 30 ces, quos in prima conclusione dixi teneri munera accepta restituere, ad id non teneri, quando hæc munera non receperunt ab iis, qui modò non litem gerunt, nec gessere, nec in proximum creditur gesturos; quamuis enim prohibeantur ab omnibus subditis munera accipere, vt *suprà* dixi, leges tamen, quæ summo rigore loquuntur, & dicunt, *no puedan recibir*, ac proinde ratione huius rigoris ad restitutionem obligant, non loquuntur de receptione munerum à quibusuis subditis, sed tantùm aliis, qui litem gerunt, vel gessere, vel in proximum gesturi sunt; quare licèt peccent quoties recipiunt munera à quibusuis subditis; at non tenentur restituere, nisi quoties recipiunt à proximè dictis.

Dubium II.

Vtrùm iudices ecclesiastici possint dona gratis sibi oblata recipere, vel potiùs teneantur ea restituere.

Sit prima conclusio. Iudex ecclesiasticus dele- 1 gatus potest recipere esculenta, & poculenta, quæ paucis diebus consumi possint, hoc est, in parua quantitate, & hoc, quando mera liberalitate sibi offeruntur: si autem præter hæc aliquid aliud recipiat, etiam gratis oblatum, tenetur restituere. Sic habetur expressè *c. statutum, de rescript. in* 6. § *insuper*, *&* §. *si quid autem*; & docet *ibi* glossa, *versic. pautis*, Ancbar. *ibi dicto* §. *insuper*, Dominicus *ibi dicto* §. *si quid autem*, Francus *dicto cap. statutum*, § *notarium*, *num.* 3. Syluest. *iudex*, 1. *quæst.* 8. *dicto* 2. *&* 3. Angel. *num.* 8. Armil. *num.* 6. Rosel. *iudex* 1. *num.* 6. Caiet. *verbo iudicis peccata, fine*. Ruardus Taper *art.* 19. *Louaniensi.*

Nota ex mera liberalitate intelligi non exacta, 2 nec petita directè, nec indirectè. Sic Syluest. & Glossa *ibi*.

Secundò nota, quæ sit parua quantitas esculen- 3 torum, iudicio prudentis pensandum, attenta qualitate dantis, & recipientis. Sylu. & Glossa *ibi*.

Tertiò nota non prodesse partis, quæ donauit, 4 remissionem ad hoc vt talis iudex delegatus non teneatur sibi donata restituere. Ratio, quia *dictum cap. statutum*, §. *si quid autem*, dicit talem partis remissionem non valere; si tamen facta iam restitutione per talem iudicem delegatum eius officio finito sine fraude, & dolo alter liberè ei redderet, posset retinere; qoia ius vetat remissionem, non verò donationem rei iam restitutæ: & cùm sit pœna, non est extendenda, maximè quia etsi largo modo

modo paria sint remittere, & donare, at propriè differunt: nam facilius est remittere, quam donare. Ita glossa, & Dominicus *dicto §. si quid autem, versic. remissionem.* Nauarra *lib. 3. de restit. cap. 3. num 25.* Syluest. Rosel. Angel. Armil. *vbi suprà.* Idem docet Nauarrus in alio simili circa decretum Trident. *sess. 24. cap. 12. de reformat.* vbi disponitur remissionem distributionum factam Canonico absenti per alios Canonicos, non valere: circa quod Nauarrus dicit, facta distributione talium distributionum aliis Canonicis, posse alios eidem absenti reddere, dummodo sine fraude fiat. Sic tenet Nauart. *cap. quando,* Latinè *cap. 22. num. 49.*

5 Secunda conclusio. Iudex ecclesiasticus ordinarius potest similiter esculenta dicta, & poculenta in parua quantitate recipere: si tamen præter ista quidquam recipiat, tenetur restituere. Probatur prima pars, quæ est contra Anchar. *vbi suprà*, quia nullus inuenitur textus id prohibens, nec leges ciuiles loquuntur de iudicibus ecclesiasticis, sed de sæcularibus. Probatur secunda pars, quia licèt *d. cap. statutum* tantùm loquatur de iudice ecclesiastico delegato, at ratio capitis, scilicet ne muneribus iudex corruptus à iusto desistat, à fortiori locum habebit in iudice ordinario. Sic Syluest. Angel. Armil. Rosel. *vbi suprà.*

6 Tandem nota Inquisitoribus prohibitum esse dona recipere, etiam ab officialibus sub pœna excommunicationis latæ sententiæ. Sic habetur *instructione 1. Hispalensi, cap. 25. & instruct. 2. cap. 1. & instruct. 4. cap. 15.* & docet Simancas *lib. instructionum, tit. 34. num. 46.*

DVBIVM III.

An liceat munera offerre iudici, vel iustitiæ ministris ad redimendam vexationem.

1 TAnquam certum supponendum est id regulariter, & extra casum redimendæ vexationis: nempe quando non est periculum probabile iudicem, aut iustitiæ ministros iniustè facturos, nisi munera eis offerantur, esse illicitum, vt apertè probant iura, & rationes statim afferendæ, & fatentur omnes Doctores vtriusque sententiæ.

2 Difficultas tamen est, an causa redimendæ vexationis, quandu est periculum probabile iniustitiæ, licitum sit: in quo prima sententia id illicitum esse ait. Probatur primò ex *l. 2. ff. de condict. ob turp. causam*, ibi, *sed si dedi, vt secundùm me in bona causa iudex pronunciares, est quidem relatum conditioni locum esse: sed hic quoque crimen contrahit, iudicem enim corrumpere videtur.* Secundò, quia per *authent. vt litigantes iurent, in principio.* prohibitum est ex quacumque causa munera iudicibus offerre. Tertiò probatur ex *l. 52. tit. 14. part. 5.* ibi; *Marauedis, ò otra qualquier cosa dando alguna de las partes al juzgador à pleyto, que de la sintencia porel, quier aya mayor derecho enel pleyto à quel que los da, quier el otro, no puede despues demandar à quello que dio.* Ergo peccat dans; quia tunc tantùm negatur repetitio danti, quando ex parte eius, & accipientis turpitudo versatur. *l. 3. ff. de condict. ob turp. caus.* Quartò probatur, quia lex positiua iustis de causis prohibuit munera iudicibus offerri, ne illis corrupti à iusto deuiatent, vt probaui ex legibus citatis; ergo quamuis aliquis non intendat muneribus corrumpere iudicem, sed ius suum consequi, ac propriam vexationem redimere, peccabit in legem; non enim obligatio legis (cessante fine in particulari, sed in communi, vt dixi *lib.... de matrim. disp.*) cessat. Quintò probatur, iudex peccat recipiens ea munera, vt constat ex *cap. finali, 14. quæst. 5.* ergo peccat ea offerens; cooperatur enim iudicis peccato. Tandem quia ad redimendam hanc vexationem alia suppetunt media, nempe iudicis recusatio, appellatio ad superiorem; ergo nullatenus aperienda via est iudicum corruptioni, affirmando licitum esse muneribus eam vexationem redimere. Atque ita hanc sententiam tenet Glossa *cap. qui rectè, verbo, expectat. 11. quæst. 3. & l. 2. verb. sed si dedi, ff. de condict. ob turp. caus.* quam sequitur *ibi* Albert. *num. 3.* Salizetus *ibi, l. 1. num. 1. versic. contra,* Bart. *authent. nono iure, C. de pœna ind. num. 3.* Paulus à Castro *dicta l. 1. §. ob rem igitur, n. 5.* & ex Theologis idem sentiunt Soto *lib. 4. de iust. quæst. 7. art. 1. in solutione ad 2. versic. sed nunquid licebit.* Ledesm. 2. *4. quæst. 18. art. 5. §. colligitur secundò, fol. 264. col. 2.* Molina *tomo 1. de iust. tract. 2. disp. 90. fine,* vbi limitat, nisi quando euidenter detur ad redimendam vexationem, quia apertissima erat iustitia dantis, nec alia supererat ei via; vel quando iniustè, & cum magno detrimento dantis causam iudex remorabatur, nec alia patebat via.

3 His tamen non obstantibus multo verius est id licere: atque ita in hoc casu concedi in vtroque foro repetitionem danti. Probatur, quia ex natura rei, seclusa lege positiua id prohibenti, nulla est turpitudo in dante munera iudici, vt vexationem redimat, vt fatetur ipse Molina *dicta disp. 90.* Sed lex positiua id prohibens fundatur in præsumptione praui animi corrumpendi iudicem, vt constat ex illis verbis *l. 2. ff. de condict. ob turp. causam*, ibi, *sed hic quoque crimen contrahit, iudicem enim corrumpere videtur.* Ergo quando tantum abest animus corrumpendi, vt potiùs munera offerantur, ne iniustè iudicet, vexétque vbi probabiliter timetur, illis non oblatis iniustè facturum, non agitur contra legem. Secundò, quia ius naturale concedit cuilibet propriam defensionem: ergo dum non reperitur ius positiuum clarè explicans, idque apertè prohibens etiam ad propriam defensionem, id licitum erit; iurium enim correctio vitanda est. *l. præcipimus. C. de appellat.* at leges prohibentes munera iudicibus offerri non explicant, etiam quando ad propriam defensionem id necesse est; immo tantùm id prohibens ex falsa præsumptione corrumpendi iudicem: ergo dicendum est licitum esse ad redimendam propriam vexationem. Tandem hoc apertis verbis deciditur, *l. finali tit. 22. part. 3.* ibi, *Mas si dio algo al juez porque no le juzgasse tuerto, ò porque le juzgasse derecho, puede lo demandar que se lo torne, porque la maldad fue de parte del juzgador.* Et ita hanc sententiam tenet Glossa *cap. fin. verbo ille, 14. quæst. 5.* Archid. *cap. rectè, ad finem, 11. quæst. 3.* Panorm. *cap. cùm ab omni, num. 8. de vita, & honest. cler. & cap. ad aures, de simonia, num. 6.* Bald. *cap. fin. de appellat. num. 11. & 2. ff. de condict. ob turpem causam. §. sed etsi dedi*, statim *in principio*, & *ibi* Alexand. *num. 1.* Iason *ibi* alios referens, *in principio num. 3.* Decius *consil. 189. num. 12. volum. 1.* Soziuus *de reg. iuris, litera B. regula Barratarius, limitat.*

limitat. 1. Felin. cap. tua nos, num. 5. de simon. Ioan. Lupus allegat. in materia hæresis, §. 10. ad finem, Syluest. index, 1. quæst. 12. dicto 6. & verbo simonia, quæst. 10. dicto 3. Angel. verbo iudex, num. 19. vbi Armil. num. 13. & ibi Tabien. num. 17. Nauarr. in extrauag. de datis, & promissis pro gratia, in noua editione num. 16. in antiqua num. 14. & summa c. 17. Lat. num. 33. Hisp. num. 37. Couarr. reg. peccatum 2. p. §. 3. n. 1. dicens communem Gregor. Lopez l. fin. verb. no le juzgasse, tit. 22. part. 3. Marienzo dialogo relat. 3. p. c. 24. num. 8. & ex Theologis idem docet Paluda. dist. 15. quæst. 3. art. 5. num. 37. Adrian. 4. mat. de restit. quæst. Restat inquirere, an extorta per concussionem, §. sed videndum est cui debeat fieri restitutio, fol. 155. colum. 2. & quodlib. 10. litera I. D. Anton. 2. p. tit. 2. cap. 5. §. 1. versic. similiter in iudicio. Cord. lib. 1. quæst. q. 32. versic. sed vtrùm tunc liceat. Palacios 4. dist. 15. disp. 7. fol. 108. versic. vnde munera. & lib. 5. de contract. cap. 11. §. porro, fol. 481. Nauarra in noua editione lib. 4. de restit. cap. 2. dub. 12. num. 111. Salon 2. 2. quæst. 62. art. 5. controuers. 3. fol. 776. §. obseruemus secundò. Bañes eodem art. 5. dub. 4. in solutione ad 3. & in fine. Carbon. de restit. quæst. 50. post 14. conclusionem, dub. 1. Manuel 2. tomo summæ, cap. 40. concl. 7. num. 7.

4 Cauendum tamen censeo à Nauarra eo cap. 2. dub. 12. num. 111. vbi affirmat licere muneribus attrahere iudicem, vt pro me ferat sententiam, quando iudex ob opinionum probabilitatem poterat, & volebat contra me ferre sententiam; quod tamen minimè approbo, quia nulla est iniustitia, nec vexatio ex parte iudicis: in quo solo casu ob naturale ius se defendendi id licere admittunt prædicti Doctores.

5 Et quamuis aliqui ex prædictis Doctoribus limitent, quando publicè, & palàm offeruntur ea munera iudici: at hoc pertinet, vt in foro externo præsumatur non animo corrumpendi dedisse, sed gratia redimendi vexationem; quare in foro conscientiæ id non erit necessarium; immo & in foro externo id erit iudicandum, quamuis occultè dederit, qualitercumque constet dedisse causa redimendi vexationem, vt optimè Gregor. Lopez l. final. tit. 22. part. 3. verb. non le juzgasse.

6 Ex his infertur idem dicendum esse de teste; quamuis enim ipsi prohibitum sit pro vero testimonio aliquid recipere, cap. finali, 14. quæst. 5. & l. 1. in principio, ff. ad l. Corn. de falsis; at non erit illicitum ipsi munera offerre ad redimendum vexationem, vt si verum tacere velit iniustè, aut falsum testificari. Et probatur iisdem rationibus, quibus de iudice id probauimus, immo à fortiori, quia magis est prohibitum iudici munera recipere, quàm testibus: & ita quoque de testibus docent Archid. Bald. dicto cap. finali, num. 11. Decius, Ioann. Lupez, Mantienzo num. 9. Adrian. in 4. Nauarr. in summa, Cotduba, Salon proximè citati. & Bossius pract. tit. de oppositionibus contra testes, num. 149. Idem fatetur quando testis falsum deposuit, & non vult veritatem in iudicio detegere: immeritò tamen dubitat an idem dicendum sit, quando nondum deposuit. nam cùm in vtroque casu, siue falsum deposuerit, siue voluerit deponere, aut tacere iniustè verum, iniusta sit vexatio, licebit pariter eam pretio redimere, vt probant dictæ rationes, & Doctores, qui indistinctè loquuntur.

Ad primum, secundum, & tertium constat ex 7 dictis; illæ enim leges fundantur in præsumptione animi corrumpendi iudicem.

Ad quartum nego consequentiam, & dum di- 8 cis tunc cessare finem legis in casu particulari, & ideo non cessare eius obligationem: dico aliud esse cessare rationem legis in aliquo casu, tunc enim non cessat obligatio legis: & aliud esse à principio rationem legis non se extendere ad aliquem casum; tunc enim nunquam lex habuit locum in illo, vt optimè aduertunt Anton. cap. post translationem, num. 34. de renunciat. & ibi Panorm. in secunda lectura, num. 17. & latè dixi lib. 2. de matrim. disp. 37. num. 3. Ratio ergo legis prohibentis munera iudicibus offerri, ne corrumperentur, nunquam comprehendit casum, quo offeruntur gratia solùm redimendi vexationem, & ita lex non locuta est in hoc casu.

Ad quintum dico non omnem cooperationem 9 in peccatum esse delictum, sed quando est spontanea, secus quando necessitate coacta est, vt bene aduertunt Adrian. 4. quæst. 3. de matrim. dub. 14. in solutione ad 1. & Couarr. 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 1. num. 6. vt, recipiens vsuras peccat, non tamen qui soluit necessitate iuramenti, quo se adstrinxit, coactus, cap. debitores, de iureiur. Sic ergo in nostro casu oblatio illa munerum, non est spontanea, sed necessitate redimendi vexationem.

Ad vltimum dico ea omnia media esse difficilia, & dilationem litis magnasque expensas afferre. 10

Dvbivm IV.

An possit Princeps contra partem inauditam procedere, & si procedat, an eius sententia valeat.

Dvplex est sententia.

Prima tenent posse ex causa iusta. Sic 1 Bald. l. nec causas, C. de appellat. num. 3. vbi inquit, valet sententia Principis, etiam parte non citata, si est ex iusta causa, & Iason l. ne quidquam, ff. de offic. Proconf. vbi postquam num. 23. statuit citandam esse partem, vt sententia feratur; limitat num. 29. nisi in sententia lata à Principe, quæ potest ferri, partibus non citatis, quando Princeps ex plenitudine potestatis, & certa scientia sententiam ferret.

Secunda sententia tenet oppositum. Sit 2

Prima conclusio. Princeps non potest regulariter procedere contra partem inauditam, nec eius sententia valebit. Probatur ex cap. 1. de causa possess. vbi Gregorius Papa dicit, nec nos contra inauditam partem aliquid possumus definire: & verbum, potest, negatione præposita, importat necessitatem, vt ibi Panorm. num. 4. & Iason l. Gallus, ff. de liber. & posthum. num. 17. Glossa cap. 1. de reg. iuris, in 6. versic. non potest. Secunda probatur ex cap. 1. de feudis sine culp. non amit. vbi dicitur, non debet quis priuari feudo etiam per Principem, antequam de culpa sit conuictus. Et Clement. pastoralis, de sentent. & re iud. versic. nec prædicta suppletio, vbi dicitur Imperatorem non posse supplere citationem, quia est de iure naturali. Et 2. quæst. 1. c. Deus, vbi dicitur Deum noluisse punire peccata Sodomorum, nisi descenderet, & videret, nec Adam, nisi priùs eo vocato, & eius defensione 3

defenſione audita, *& cap. caucant, & cap. omnia 3. quæſt. 9.* vbi habetur ſententiam abſque citatione nullam eſſe. Tertiò probatur ratione; citatio partis, vt ſe defendat, eſt radix, & initium omnium litium. *Inſt. de pœn. tem. litig. §. finali, & part. 3. tit. 7. initio*; ergo velle ſententiam ferre contra partem inauditam, eſt fundamentum totius proceſſus iudicialis euertere. Quartò, citare partem, vt ſe defendat, eſt de iure naturæ, quod dictat, vnicuique locum ſe tuendi concedendum eſſe. Item ius naturæ dictat ante ſententiam eſſe plenè, & perfectè cognoſcendam culpam, quod effici non poteſt, niſi pars citetur, & audiatur, an aliquid habeat, quo à culpa purgetur. Sed Princeps immutare nequit ius naturæ; ergo non poteſt contra inauditam partem procedere. Hanc concluſionem tenet Gloſſa *Extrauag. 1. de dolo, & contum. verb. non obſtantibus*, vbi dicit partis citationem eſſe de iure naturæ, contra quam nullus Princeps procedere poteſt. Panor. *cap. 1. de cauſa poſſeſſ. num. 4. & 5.* vbi hæc dicit, *etiam Princeps non poteſt ſupplere defectum citationis, nec valet ſententia per Principem ſine citatione lata: quia eſt contra ius naturæ non citare partem: & citatione præcedente, & cauſæ cognitione præſumendum eſt pro Principe, & non aliter.* Hæc Panorm. & refert Cardinalem; & idem Panorm. *cap. inter quatuor, de maior. & obedien. num. 1.* vbi inquit, de abſoluta poteſtate poteſt Princeps procedere abſque citatione in iis, quæ ſunt in poteſtate ipſius Principis, ſecus in quibus non habet plenam diſpoſitionem, quia tollere citationem eſt tollere defenſionem, quæ eſt de iure naturæ. Et Iaſon *dicta l. Gallus, num. 18.* vbi dicit, nec Papam poſſe de plenitudine poteſtatis omittere citationem, quia eſt contra ius naturæ. Idem Angel. *l. ſi accuſatoribus. C. de accuſat.* & gloſſa *l. fin. C. de legibus, verſ. quominus*, & ibi Bald. *num. 1. & l. cùm fratrem. C. de iis, quibus vt indig.* Dueñas *reg.* 92. Couarr. *quæſt. practicis, cap. 23. num.* 6. Rebuffus *repetitione cap. 1. de poſſeſſ. verſic. ſextò nota.* Pinellus plures referens *C. de reſcind. vendit. 1. p. rubrica cap. 2. num.* 21. Alexand. *conſil. 5. volum. 2. num. 2.* Oldradus *conſil. 43. num.* 1. Maranta *de ordine iudiciorum 4. p. d. 9. num 9. fol.* 188. & refert Sozinum Aretinus *conſil.* 165. Felin. *cap. cùm olim, de ſentent. & re iudic. num. 12. & cap. quæ in Eccleſiarum, de conſtit. num.* 66. vbi latè diſputata ſententia Panorm. allegata *dicto cap. 1. de cauſa poſſeſſ.* licèt maneat aliquantulum dubius, at in hoc ſe reſoluere videtur non poſſe Principem procedere abſque partis citatione, nec eſſe præſumendum pro Principe, niſi cauſa omiſſæ citationis appareat, vt *in cap. cùm olim, de ſententia, & re iudic.* exprimitur cauſa omiſſæ citationis, ſcilicet, quia liquidò conſtabat de ſubreptione: & Bald. *l. 1. C. quomodo, & quando iudex, num.* 7. diſputans, an valeat ſtatutum, vt abſens poſſit damnari capitaliter, reſpondet, ſi abſens ſit citatus, valebit, ſin minus, non: & Soto *lib. 5. de iuſt. quæſt. 3. art. 3. ad 1. verſic. at verò vtrùm*, vbi inquit, ſi Princeps citra iudicij formam, & ordinem aliquid imperet, nefas eſt, nec parendum eſt illi, quia Princeps tenetur ordine iudiciario procedere, niſi forſan quidquam rariſſimè accidere ſolet in aliquo caſu, qui cùm patentiſſimam haberet iuſtitiam, nec moras ferret, nec ſtrepitum publicum. Item Nauarr. *cap. 25.* Lat. & Hiſp. *num. 9. & 10.* & Caiet. *verbo homicidium*, vbi dicunt contra ius naturæ agere Principem, qui damnat non citatum, nec auditum, & miniſtrum exequentem.

4 Secunda concluſio. In duplici caſu poteſt procedi contra partem non citatam, nec auditam.

Primus eſt, quando crimen eſt notorium, & liquidò, & certò conſtaret nullam defenſionem eſſe reo; tunc enim non eſſet neceſſaria citatio. Ratio, quia citatio eſt, vt citatus ſe defendat; ergo vbi certò conſtat nullam eſſe defenſionem, fruſtrà eſt citatio. Sic Panorm. *dicto cap. cùm olim, num. 20. & cap. cauſam, de reſcript. num.* 3. Rebuffus *vbi ſuprà.* Felin. *dicto cap. cùm olim, num.* 11. Maranta *de ordine iudiciorum 6. p. verbo citatio, num. 3. & infrà.* Nauarr. & Caiet. *vbi infrà.* Turrecr. *2. quæſt. 1. cap. manifeſta, num.* 17. Syluest. *verbo citatio, q.* 7. Armil. *ibi num.* 8. Roſel. *num.* 5. Angel. *num.* 3. Tabien. *num.* 3. contra Baldum *dicta l. cùm fratrem, num.* 8. dicentem etiam in hoc caſu requiri citationem, quia vbi non eſt citatio, non eſt reus, nec iudicium.

Secundus caſus eſt, quando Princeps non recognoſcens ſuperiorem, magna, & iuſta de cauſa omittit vocare reum, & ipſum audire; nempe quia timetur grauate ſcandalum, modò tamen curet allegari, & probari pro reo quæcumque poſſunt. Sic Nauarr. *ibidem.*

5 Tertia concluſio. Princeps poteſt tollere citationem in his actibus, quos ipſe liberè, & abſque iniuria, & ſine vlla cauſa agere poteſt. Ratio, quia in his eſt liber. Sic Sozinus, & Aymon, quos refert, & ſequitur Couarr. *vbi ſuprà.*

6 Quarta concluſio. Poteſt Princeps citationem tollere, quæ iure humano poſt concluſionem cauſæ, neceſſaria eſt ad ſententiam pronunciandam. Ratio, quia tunc nulla eſt alleganda defenſio, & ideo potius ea citatio iuris eſt humani, quàm naturalis. Sic Matthæus de Afflictis, quem refert, & ſequitur Couarr. *vbi ſuprà.* Rebuffus *ſuprà.*

DVBIVM V.

An domini iuriſdictionem habentes, vt Duces, Marchiones, Comites, poſſint in ſuis terris remittere pœnas tam pecuniarias, quàm corporales, quibus damnati ſunt delinquentes eo caſu, quo Rex poteſt remittere in ſuo regno, ſcilicet, quando non inde ſequitur alicuius præiudicium.

1 SVpponere oportet pœnas, & condemnationes homicidiorum, & calumniarum, quibus ob delicta condemnantur horum dominorum vaſalli, applicari his dominis, ſicut in oppidis Regis applicantur Regi; quia hi domini ſunt intra ſua oppida loco Regis. Ita diſponitur *l. finali, tit. 5. lib. 4. legum fori, & l. 5. tit. 1. lib. 2. nouæ recopilat.* & docet Auendaño *de exequen. mand. Regum, cap. 7. num. 1. 4.* Auiles *cap. 2. prætorum, §. camara, num. 5. & aduertit. num.* 3. ideo explicuiſſe legem etiam iura calumniarum, & homicidiorum; quia hæc non ſunt propriè pœnæ, quia pœna propriè eſt illa, quæ imponitur pro ipſo crimine actualiter probato ex factis, vt *in*

l. 1.

l. 1. tit. 31. part. 7. at ius homicidij imponitur ante condemnationem ad mortem, propter contumaciam delinquentis nolentis comparere: calumniæ verò pœna imponitur pro crimine conie˜turato; videatur de hoc *infrà dub.* 8.

2 Secundò nota, si pœna non sit vel calumnia, vel ius homicidij, licèt Cameræ Regis sit applicata, non pertinet ad dominos: vnde animalia errantia, quorum dominus non comparet, Hispanè *los mostrencos*, etiam in locis dominorum applicari debent Cameræ Regiæ, nisi ex priuilegio, vel consuetudine aliter appareat. Sic Auendaño *vbi suprà num. 6.* Sit ergo

3 Prima conclusio. Domini nullum recognoscentes superiorem possunt in suis terris remittere pœnas tam corporales, quàm pecuniarias eo casu, quo id potest Rex in suo regno. Ratio, quia hi sunt velut Reges, cùm nulli subdantur, & sic leges condunt, tributa imponunt: & sic intelligitur *l. 1. titul. 32. part. 7. initio*, dicens posse dominos remittere pœnas: sic Auendaño *num.* 13.

4 Secunda conclusio. Pœnas pecuniarias ipsi domino applicandas iuxta primum notabile potest dominus recognoscens superiorem remittere. Probatur, quia cùm ea pœna domini sit, potest ipse suo iuri cedere. Ita Bartol. & Paris de Puteo, quos refert, & sequitur Auendaño *num.* 8. qui notat debere præcedere de pœna sententiam, vt iusta sit remissio; quia ante sententiam non est domini.

5 Tertia conclusio. Pœnas corporales etiam relegationis, non potest talis dominus de iure remittere. Probatur, quia eiusdem est condere legem, & in lege dispensare, hi domini illud non possunt; ergo nec hoc. Ita expressè habetur *l. 1. titul. 32. part. 7. fine*, vbi dicitur, solum Regem hoc posse. Idem notat Greg. Lopez *ibi verf. el Rey*, & refert Bart. Salizet. & Aret. Idem Auendaño *vbi suprà num. 12. & 13.* vbi alios refert.

6 Vltima conclusio. Ex consuetudine præscripta, & tolerata à Principe, potest talis dominus pœnas etiam corporales post latam sententiam remittere. Ita Auendaño alios referens *num. 14. & 15.* & dicit eam consuetudinem centum annis præscribi.

7 Tandem nota, si ex consuetudine, vel statuto populi aliqua pœna veniat applicanda vniuersitati, & illa sit liquida, non potest dominus, nec ipsa vniuersitas remittere. Ita Bald. & Curia Pisana, quos refert, & sequitur Auendaño *num.* 18. vbi etiam dicit posse hos dominos in suis mandatis dicere, sub tali pœna meæ cameræ, & fisco: at pœnas, quæ his dominis applicantur, debent in pios, aut publicos vsus conuertere, vt notant Felin. & Aufrerios, quos refert, & sequitur Auendaño *num.* 17.

Dubium VI.

An domini vassallorum, vt Duces, Marchiones, &c. possint iudices appellationum in suis oppidis instituere, ad quos fas sit appellare à iudicibus inferioribus, & an à iudicibus appellationum ad ipsos dominos sit appellatio.

1 Prima conclusio. A iudicibus inferioribus in oppidis potest appellari ad ipsum dominum, qui potest constituere iudices ad audiendas appellationum causas: quod iure communi defendi potest, ex notatis ab Alberto Bruno *consil.* 102. ac itidem iure Regio ex *l. Guadalaxare*, lata anno 1590. quam refert hoc docens Couarr. *in practicis quæstionibus, cap. 4. num. 7.* Gregor. Lopez *l. 18. titul. 23. part. 3. verf. Para el Rey*, Auendaño *de exequend. mand. Regum, cap. 6. in principio*, & constat ex praxi.

Nota hîc posse Regem cognoscere in prima 2 instantia etiam in oppidis dominorum; quia est ordinarius omnium, & cum omni iurisdictione concurrit, sicut Papa in spiritualibus. Sic Greg. Lopez *ibi*.

Secunda conclusio. Ab his iudicibus appel- 3 lationum per dominos constitutis potest appellari ad Regem, non autem ad ipsum dominum. Ratio, quia censetur idem Tribunal, *cap. Romana, in principio, de appellat. in 6.* Ita Couarr. *dicto n. 7.* dicens esse indubitabile.

Nota idem esse dicendum vbi dominus cau- 4 sam aliquam appellationis cognoscendam expressim, & specialiter alicui delegaret, quia ab hoc delegato ad solum Regem esset appellatio. Sic Couar. *num.* 8.

Vltima conclusio. Si non potest appellari à 5 iudice appellationum ad dominum, vt diximus, non poterit dominus de tali causa cognoscere, nec sententiam reformare per viam nullitatis, nec per viam querelæ, nec alio quouis remedio. Ita Albertus Brunus, quem refert, & sequitur Auendaño *vbi suprà num. 1. & 2.*

Dubium VII.

An reus condemnatus, & iam suspensus possit, antequam sepeliatur, tradi Medicis ad anatomiam faciendam? & an iudex possit animal cuiusuis capere ad portandum malefactorem pro exequenda iustitia.

Circa primum Bart. *l. fin. ff. de cadau. punit.* re- 1 linquit indecisum, & similiter Anan. *cap. 2. de furtis.* Sit

Prima conclusio. Optimè potest tradi, vt fiat 2 anatomia; quia quando aliquid omnibus prodest, præfertur vtilitati priuatæ. *l. vnica, §. fin. ff. de cadauer. tollen.* Item probatur ex *l. quod reipublicæ, ff. de iniurijs*, vbi habetur iudicem non inferre iniuriam, si aliquid faciat intuitu reipublicæ, licèt tendat in contumeliam alicuius priuati. Ita tenet Decius *l. imperium. ff. de iurisdict. omnium iudic. num.* 17. Anton. Gomez *3. tomo var. c. finali, num. fin.* & dicit Doctores Salmanticos per Carolum Quintum Imperatorem consultos id respondisse.

Secunda conclusio. Optimè potest iudex cu- 3 iosuis priuati animal capere ad portandum malefactorem pro exequenda iustitia, modò pretium, & mercedem soluat de publico. Ita plures leges, & Doctores afferens tenet Anton. Gomez *vbi suprà, num.* 7. vbi etiam concludit posse iudicem compellere hominem priuatum, modò vilis persona sit, vt exequatur iustitiam, flagellando, vel suspendendo, & refert Bartolum ad hoc.

Dvbivm VIII.

An iudices temporales poſſint reis imponere pœnas ſibi applicandas.

1 Sit prima concluſio. Iudices temporales non poſſunt pœnam, nec partem pœnæ ſibi applicare, ſed tantùm ſibi applicanda erit, quando ex legis, vel ſtatuti ciuitatis diſpoſitione ſibi applicatur. Ita diſponitur *l. 2. titul. 26. lib. 8. noua recopil.* vbi ſic dicitur, *Mandamos, que ningun alcalde ni juez no pueda poner, ni ponga penas para ſi, y ſu pueſto que las ponga, no las lleue, y ſean, ni puedan ſer directè, ni indirectè aplicadas al juez, que las puſo.* & ſic tenet Auiles *cap. 12. Prætorum. §. camara, num. 1.* Perez *lib. 8. ordinam. titul. 19. l. 49. verſ. Para ſi.* Auendaño *lib. 1. de exequend. mand. Regum, cap. 18. num. 1.* Batt. & Platea *l. 1. C. de excuſat. muner. fine, lib. 10.* Angel. *auth. vt nulli iudicum, col. 9. §. Quoniam verò, initio, & §. vt autem, num. 27.* Gloſſa Clement. *nolentes, verſ. Eccleſia, de heret.*

2 Nota etiam pœnas, quæ per leges ipſiſmet iudicibus applicantur, non poſſe iudicem percipere, niſi vbi ſententia lata fuerit, & tranſierit in rem iudicatam. Ratio, quia nulla pœna ante condemnationem debetur. Ita diſponitur *eadem l. 2. nouæ recopil. citata,* & docent Auiles, & Perez *vbi ſuprà.* Auendaño *ibidem num. 3.*

3 Secundò nota, lata ſententia, & appellatione ſuſpenſa, benè poſſe iudicem ſuper parte pœnæ ſibi debita cum parte condemnata tranſigere: tum quia dum leges reprobant tranſactionem, & concordiam ſuper pœnam, intelligunt, quando ſententia nulla ſuper ea pœna præcedit. Secundò, quia eo ipſo quòd agitur de concordia, & aſſentit condemnatus concordiæ, & vult ſoluere, videtur conſentire condemnationi aduersùs eum factæ: & ſicut ſoluendo totam condemnationem virtute ſententiæ iudex eſt tutus, eodem modo ſi mediante concordia ſoluitur pars condemnationis, *l. ad ſolutionem, C. de re iudic.* Sic Auendaño *eodem num. 3.*

4 Secunda concluſio. Iudices perpetui, vt Comites, Marchiones, Duces, & ſimiles poſſunt ſibi pœnas applicare, ſententia tamen præcedente. Ratio, quia hi domini habent ius confiſcandi, & percipiendi pœnas in ſuis oppidis, quæ in oppidis regiis applicantur cameræ regiæ, vt latè dixi *ſuprà dub. 5.* Sic Aymon *conſ. 128.* Caſſanæus *in conſuetud. Burgund. rubr. 2. §. 1. in gloſſa, & apartient,* Angel. *dicto §. vt autem.* Auendaño *num. 1.* referens Plateam.

5 Nota tamen in triplici caſu dominos vaſſallorum huius Regni non habere condemnationes.

Primus eſt, ſi iudex vulgò appellatus *peſquiſitor*, ſententiam proferat intra horum dominorum oppida, pœna cameræ regiæ applicatur; quia vbi Rex cepit, ac ſuam fecit cauſam, omnia cauſæ acceſſoria, inter quæ eſt pœnarum impoſitio, ad Regem pertinent. Sic Auendaño *num. 2.* referens Caſſanæum, & dicens ſic praxi receptum eſſe in Hiſpania.

Secundus caſus eſt, hi domini non habent bona, & condemnationes hæreticorum, quando confiſcatio contra hæreticos imponitur, *cap. cùm ſecundum leges, §. fin. de hæreticis lib. 6.* Sic Guido *deciſ. 76.* Auendaño *eodem num. 2.* Tertius caſus eſt, ſi à ſententia lata per iudices dominorum appelletur ad iudices, & regios Prætores, tunc enim pœnarum pecuniarum exactio fit à camera regia: & idem fit, quando ex negligentia iuriſdictio deuoluitur ad ſuperiorem. Sic Fauer, quem refert, ac ſequitur Auendaño *eodem num. 2.*

Dvbivm IX.

Dubitantur aliqua circa leges huius Regni, quibus pœnæ applicantur iudicibus, vel pijs operibus.

1 Primò dubitatur circa *lib. 3. nouæ recopil. tit. 10. del aranzel. num. 10.* vbi dicitur, quòd iudex nullam pœnæ partem accipiat, niſi applicatam per legem; quo ergo pacto tuta conſcientia accipiunt iudices partem pœnarum, quæ ſibi applicantur per ordinationes ciuitatis, quandoquidem dictæ ordinationes non ſunt lex. Reſpondetur, *ibi* loqui quando iudex procedit virtute legis, quia ſi per legem nil ei applicatur, nil exigit; ſi verò procedit virtute ſtatuti alicuius populi, habebit quod per illud ſibi applicatur, vt paret ex *eodem titul. 10. fine,* vbi habetur, *Que los que vendieren, o peſaren, &c. como no deuen, ſean penados ſegun las ordenanzas del lugar donde acaeciere, y que la juſticia pueda auer la parte de la pena, que ſegun las dichas ordenanzas le pertenece.* Probatur etiam, quia hi populi poſſunt apponere pœnas non ſeruantibus ſua ſtatuta. Sic docti recentiores.

2 Secundò circa *legem 2. tit. 26. lib. 8. noua recopil.* dubitatur quo iure iudices prætorij Regij iubere ſoleant aliquem dimitti ſub fideiuſſione deponendo certam pecuniæ ſummam apud aliquem applicandam pauperibus, vel aliis piis operibus, ſiquidem illa lex præcipit non exigi pœnam nondum iudicata cauſa. Reſpondetur legem loqui de pœnis ſententiæ diffinitiuæ: quod autem exigitur per actum interlocutorium, non exigitur, niſi ex conſenſu partis, quæ dimiſſa ſub fideiuſſione per actum præcipientem deponi certam quantitatem, conſentit in depoſito. quod ipſum facere poſſunt iudices inferiores. Similiter quando præſente iudice, aliqui duo, v. g. Aduocati, ſe contumeliis afficiunt, &c. ſolent ab illis exigi duo aurei pauperibus applicandi abſque alia ſententia: quod etiam eſt licitum, quia id non eſt propriè pœna, quæ requirit eſſe iudicatam, ſed eſt multa. Sic docti Iuriſperiti.

3 Nota circa eandem legem, quòd iudices inferiores nequeunt totam pœnam ad pia opera applicare, nec ad ſumptus iuſtitiæ: atque ita niſi quando applicatur per legem, aut eſt pœna arbitraria, ſemper debet applicare Cameræ dimidiam partem, dimidiam alteram ad ſumptus iuſtitiæ. At iudices prætorij Regij, quando pœna non eſt applicata per legem, poſſunt totam pœnam ad pia opera, aut publica, aut ad iuſtitiæ ſumptus applicare. Sic docti Iuriſperiti.

4 Tertiò circa *eandem legem* dubitatur, quo iure iudices inferiores exequuntur pœnas, quas ipſi imponunt, quin oſtendatur iudicium Regi, iuxta præſcriptum huius legis. Reſpondetur hanc legem eſſe vſu derogatam quo ad hoc. Sic iidem Iuriſperiti.

Quartò

5 Quartò circa *legem 14. tit. 16. lib. 8. noua recopil.* in qua decernitur, ne iudices moderentur pœnas: quòd si moderentur, nequeant partem capere, quæ ad illos spectat: & quòd res, quas assumunt vt perditas, quia contra prohibitionem legis inuehuntur, taxentur tali forma, &c. dubitatur.

Primò, si iudex inferior ritè, & rectè iusta aliqua de causa pœnam legis moderatur, vt potest iuxta communem, & veram sententiam, an possit accipere partem pœnæ per legem applicatæ.

Secundò, si moderatur perperam, & iniustè, adhuc recipit iudex partem, quæ per leges est applicata, an teneatur illam restituere: videtur, quòd non, cùm lex hæc sit pœnalis, nam ita concludit, *so pena que pague la dicha pena para nuestra Camera.*

Tertiò, si res contra prohibitionem extractas exponat iudex vendendas voce præconis, & clarè videat longè viliùs taxari, an teneatur restituere partem, in qua defraudatur Regia Camera, & an teneatur restituere eidem Cameræ partem pœnæ, quam lex illi applicat.

Ad primum respondetur, quòd potest in eo casu iudex capere sibi partem illam pœnæ, quia lex illa loquitur, vt patet ex eius contextu, quando iniustè, & cum fraude moderatur.

Ad secundum, quòd tenetur restituere illam partem pœnæ; quia iudex non habet ius ad hanc pœnam, nisi quia per leges illi applicatur: sed hæc lex dicit, quòd in isto casu non illi applicatur. Item quia dicit, *no pueda lleuar la parte*, & verbum, *no pueda*, reddit inhabiles, vt dixi *suprà dub. 1.*

Ad tertium dico teneri restituere partem, in qua Camera, vel denunciator defraudatur; quia perinde est, quòd ipse iniustè moderetur, ac consentire quod iniustè taxetur, cùm teneatur ex officio impedire: at non tenetur restituere partem pœnæ, quæ ad ipsum iudicem pertinet; quia hoc verè non est moderari pœnam, & cùm sit pœnale, est restringendum. Ita docti Iurisperiti.

6 Quintò circa *legem 15. titul. 6. lib. 2. noua recopil.* dubitatur, an casu quo quis est conuictus, & fatetur suum crimen, & consequenter non habet locum appellatio secundùm ins, possit iudex partem illam condemnationis capere, quæ ipsi per leges applicatur; nam hæc lex negat in casibus, in quibus non datur appellationi locus. Respondetur hanc legem solùm abstulisse partem iudicibus Regij prætorij, id est, *Alcaldes de Corte*, & Cancellariæ, & iudicibus à quibus appellari non potest propter dignitatem officij; nam si hi partem acciperent, essent iudices suspecti propter interesse: at inferiores possunt, cùm habeant superiores, à quibus possint corrigi. Sic docti Iurisperiti ex neotericis.

7 Sextò circa *legem 21. titul. 9. lib. 3. noua recopil.* dubitatur,

Primò, an iudex, qui sine denunciatore procedit, aut constituit denunciatorem, vel denunciator fuit eius famulus, & partem denunciatoris non applicuit Cameræ, teneatur restituere.

Secundò quando prohibet lex illa, ne iudex denunciatorem constituat. Item ne sit denunciator famulus, nec familiaris iudicis, quid per famulum, & familiam intelligatur.

Ad primum dico, quòd quando processit iudex sine denunciatore, tenetur restituere partem, quæ ad denunciatorem spectabat, si eam non applicuit Cameræ, quia pertinebat ad Cameram per legem istam. Quando verò iudex constituit denunciatorem, aut hic est eius famulus, aut familiaris, partem, quam verè cepit talis denunciator, non tenetur restituere, quia respectu eius hæc esset mera pœna.

Ad secundum, famulus, aut familiaris dicitur, qui seruit cum salario, vel sine eo. Ita Docti recentiores Iurisperiti.

Septimò dubitatur, si iudex constituat denunciatorem pacto cum eo inito, quòd sit futurus particeps partium pœnarum, quæ ad ipsum denunciatorem pertinent, an teneatur illi restituere hanc partem. Respondetur teneri, quia lex hanc partem applicat denunciatori, nullùmque iudici competit ius ad eam sibi capiendam. Sic docti recentiores Theologi, & Iurisperiti. 8

An verò iudices inferiores, vel etiam Duces, & Marchiones possint imponere pœnam sibi applicandam, vel compositionem facere super parte pœnarum, quæ ad ipsos pertinet, cum reo: & an in terris particularium dominorum, hæ pœnæ Cameræ ad ipsos dominos, vel potiùs ad ipsum Regem pertineat, dixi *suprà dub. 8.* 9

Dvbivm X.

An possit Princeps appellationem tollere.

Sit prima conclusio. Bene potest Princeps appellationem, & ius appellandi tollere. Ratio, quia appellatio est de iure humano, cui potest Princeps derogare. Hæc conclusio colligitur *ex cap. 1. de rescript. cap. pastoralis, de appell. cap. super quæstionum, §. si vero, de offic. deleg. l. 1. §. interdum. ff. à quibus appell. licet, & cap. super eo, de offic. deleg. & l. 13. titul. 23. part. 3. ad finem*; & docet Couar. *quæst. pract. cap. 23. num. 6.* dicens esse omnium. Rebuffus *repetit. super cap. 1. de causa possess. vers. sextò nota.* 1

Secunda conclusio. Tunc iustè potest Princeps appellationem tollere, vbi litis alicuius etiam grauis definitionem committit iudici ea in re peritissimo, & integerrimo, qui citatis his, quos negotium tangit, & eorum defensionibus auditis sententiam proferat. Ratio, quia hæc est causa iustissima negandi appellationem, & lites non sunt futuræ immortales: imò reipublicæ conuenit eas citò definiri, *cap. finem, de dolo, & contum.* Sic Couar. *vbi suprà.* 2

Tertia conclusio. Sanctissimè quibusdam legibus quandoque appellatio tollitur, propter negotiorum qualitatem, quæ non patitur, iuxta reipublicæ benè institutæ vtilitatem, executionem sententiæ appellatione proposita impediri. Sic Couarr. *vbi suprà.* 3

Vltima conclusio sæpè temere, & absque vlla causa tollitur à Principe appellatio, non examinatis priùs negotij, & iudicis qualitatibus: quod fieri iustè nequit, appellationis enim defensio non est à Principe sine causa tollenda. Sic Isernia, & Matthæus de Afflictis, quos refert, & sequitur Couar. *suprà.* 4

Dubium XI.

Vtrùm quando sit executio pro aliquo debito in bonis debitoris, & ille reuera non soluit debitum intra diem naturalem, quia creditor expectat, teneatur ipse debitor soluere decimam Alguacello.

1 PRæmittendum est, statutum esse *l.18. titul.21. lib.4. noua recopil.* ne Alguacellus aliqua iura accipiat pro executione facta, si debitor statim numerata pecunia soluat debita; & *l.21. eod. tit.* additur quòd si debitor intra diem naturalem soluat debitum, pro quo facta sit executio, non teneatur soluere decimam partem, quæ tanquam iura, seu stipendia maiori Alguazello Cancellariæ solui solet, iuxta *legem 7. eod. tit.* Hoc supposito dubitatur, si intra diem naturalem debitor reuera non soluat debitum, & à creditore obtineat, vt pro illo expectet, vel exhibendo illi fideiussorem, vel alio modo cum eo conueniat, vel creditor det fictam schedulam de solutione facta, vt excusetur debitor à solutione decimæ Alguazello facienda, an vterque tam creditor, quàm debitor sint tuti in conscientia, vel teneantur decimam Alguazello restituere.

2 Sit conclusio. Talis creditor, & debitor tuti sunt in conscientia, nec tenentur decimam Alguazello restituere. Ratio, quia ea decima instituta fuit in fauorem creditoris, vt scilicet debitor citiùs solueret creditori, cuius signum est statuisse legem, vt si soluat debitor intra viginti quatuor horas, non teneatur soluere decimam: ergo potest debitor suo fauori cedere; & confirmatur, quia si intra illas viginti quatuor horas remitteret creditor debitori debitum, non teneretur debitor soluere decimam Alguazello: ergo idem erit, quocumque modo creditor contentus sit satisfactione, & solutione. Atque ita sensetunt alij viri docti Theologi, & Iurisperiti à me consulti.

Dubium XII.

An quando non est plena, & integra probatio alicuius delicti, quia scilicet non sunt testes oculati, sed tantùm præsumptiones, & indicia vrgentia, possit iudex mitiori aliqua pœna, quàm ea, quæ ordinariè per legem statuta est, plectere delinquentem, vel debeat pœna ordinaria punire.

TRiplex est sententia.

1 Prima docet, quando probatio non est integra, vt qoia solùm sunt indicia etiam vehementissima, & indubitata, non posse reum aliqua pœna damnari, sed torquendum esse, & faciendam maiorem inquisitionem: si verò nequit iudex vltrà inquirere, nec procedere ad torturam, vel quia persona est senex, vel minor, vel nobilis, &c. absoluendum esse reum, nec aliqua pœna damnandum. Probatur primò, quando probatio non est plena, iure statutum est, vt reus torqueatur: ergo signum est ius sensisse talem probationem nõ esse sufficientem ad damnandum reum aliqua pœna. Secundò probatur, factum ipsum indiuiduum est, aut enim Petrus furatus est, vel nõ furatus est, nec in hoc negotio medium constitui potest; ergo aut est omnino absoluendus, aut pœna ordinaria legis damnãdus. Tertiò probatur, quia si index pœnam mediam, scilicet arbitrariam, hoc casu infligeret, iudicaret furatum esse, cùm eum non absoluat vt innocentem: & non furatum esse, cùm eum pœna furti ordinaria non puniat. Quartò probatur, factum non est maius, vel minus, quòd de illo sit hæc probatio, vel illa; ergo nec pœna pro illo facto imponenda, est augenda, vel minuẽda, propter qualitatem probationis. Quintò probatur, qoia si probatio non est sufficiens, vt homicida suspendatur; ergo nec vt ad triremes, vel exiliũ condemnetur; quia in pœnis requiritur liquidissima probatio. *l. fin. C. de probat.* nec distinguit lex, an pœna sit mortis, vel exilij, vel alia similis. Sextò probatur, quia Iurisconsultus *l. aut facta. ff. de pœnis.* & Alexand. Tertius *cap. sicut dignum, in principio, de homicid.* connumerant causas, ex quibus iudex potest minuere pœnam, & non numerant inter eos qualitatem probationem. Vltimò probatur ex facto Salomonis *3. Regum 3.* quod adducitur *cap. afferte, de præsumpt. ibi* enim Salomon licèt violentissima extiterit præsumptio, quòd illa mulier puerum alterius rapuisset, cui pœna mortis ex lege debebatur, nulla pœna damnauit mulierem, sed ad rei restitutionem coegit. His argumentis, & pluribus textibus sustinet hanc sententiam Sarmiento *lib. 1. select. interpretat. cap. 1. per totum.* Hippolytus de Marsiliis *rubr. de probat. num. 137. circa finem.* Nouel. *in pract. criminali, fol. 118. num. 34.* & hanc dicit esse communem Decius *consil. 175.* Auendaño *in Dictionario, littera P. verbo Præsumptio.* tenet eandem sententiam nisi in casibus expressis per leges huius Regni, in quibus potest quis ex præsumptionibus damnari; & refert *ibi*, qui sint isti casus.

Secunda sententia docet ex indiciis vrgentibus, & indubitatis posse ferri sententiam etiam in criminalibus. Sic tenent aliqui, vt refert Sarmiento *vbi suprà.* 2

Tertia sententia est media, quam tenent Doctores *infrà* citandi. Sit 3

Prima conclusio. Quando iudex habet indicia vrgentia contra aliquem in criminalibus, & ipse reus negat delictum, non est in arbitrio iudicis procedere ad torturam, vel ad pœnam aliquam ordinariam, vel extraordinariam; sed si reus est persona, quæ potest torqueri de iure, tenetur iudex procedere ad torturam, vt comperta veritate possit iudex pœna ordinaria damnare reum, vel absoluere; quia hoc medium iure statutum est ad extorquendam veritatem. *l. edictum. ff. de quæst. & part. 7. titul. 30. l. 1.* & intelligitur conclusio, seruatis omnibus requisitis ad torturam. Hanc conclusionem docet Baldus, quem refert, & sequitur Gregor. Lopez *part. 7. tit. 1. l. 26. vers. dubda*, Antonius Gomez *tomo 3. varia. cap. 12. num. 16.* 4

Sed quid si tortus ex indiciis neget delictum, potest ne vltrà procedi? Duplex est sententia. 5

Prima dicit debere iudicem causam indecisam relinquere, & reum sub fideiussoribus relaxare, si eos dare possit, vel absque fideiussoribus, si eos dare non possit: at non debet reum diffinitiuè absoluere, nec condemnare. Et erit maximus effectus huius remissionis, & non absolutionis diffinitiuæ; quia si postea reperiantur veræ, & legitimæ

legitimæ probationes, poterit iudex eum capere, & diffinitiuè condemnare: si verò defensiones, & probationes innocentiæ, absoluere. Sic tenent Saliz. Angel. de Perusio, Paris de Poteo, Albericus, & Hippolytus, qui etiam addit sic praxi receptum esse in tota Italia à peritissimis iudicibus; quos omnes refert Anton. Gomez *vbi suprà*, & sequitor Iolius Clarus *lib. 5. recept. sent. §. finali, quæst. 62. versic. forma autem*, dicens, licèt de iure sit hic reus absoluendus, at vsu communi receptum esse, vt non absoluatur, sed relaxetur sub fideiussore. Idem docet *quæst. 64. vers. illata*, & refert plures authores idem sentientes.

6 Secunda sententia docet esse absoluendum diffinitiuè. Sic Doctores citandi. Sit

7 Secunda conclusio. Probabilios est reum, qui ob indicia etiam vrgentissima sufficienter tortos negauit delictum, esse diffinitiuè absoluendum. Probatur, quia per torturam sufficienter purgat indicia contra se existentia. Item, quia expressè hoc statuitur *l. 26. titul. 1. part. 7.* & ita per illam legem tenet *ibi* Gregor. Lopez *vers. ni las*, & *vers. deve*, Auendaño *in Dictionario littera T. verb. Tortura, conclus.* 13. Olanus *in concordia iuris littera T. verbo Tortus, num.* 30. 31. Anton. Gomez plures refærens *tomo 3. variar. cap.* 13. *num.* 28. Sarmiento *lib. 1. select. cap. 1. num. 1. & 2.* & addit protestationem, quam faciunt iudices, dum reos torquent, scilicet ne per hoc censeantur purgatæ, & eneruatæ probationes, non posse hoc operari, quia protestatio iudicis ius certum motare non potest, nec ius nobis conferre, nec alteri aufetre; sed protestatio in his tantùm operatur, quæ in voluntate nostra consistunt, vel quando iniustè ab aliquo quis impeditur, vel vt ius, quod nobis competit, conseruetur, *l. alimenta. C. de negot. gestis, & l. 2. C. debit. vend. pign. l. si maior annis, C. de rescind. vendit.* Immo licèt probatio plena sit, quando reus sufficienter tortus negauit, dicunt plerique probationes illas purgati, & reum esse absoluendum. Sic plures.

8 Tertia conclusio. Probabile est etiam posse iodicem huiusmodi tortum non absoluere diffinitiuè, sed sub fideiussore relaxare. Probatur, quia cùm hæc sint decreta humana, plurimom in his roboris haber consuetudo, at praxi, & consuetudine receptum est, vt hi torti sob fideiussore relaxentur, vt dicunt plures authores pro prima sententia allegati: ergo sententia hæc est probabilis, & iudex, qui iuxta illam faceret, esset absoluendus. Immo Gregor. Lopez *loco proximè citato* addit, fortè in atrocioribus delictis, vbi iudex speraret noua indicia superuentura, bonum esset non absoluere diffinitiuè, sed remittere dando fideiussorem.

9 Nota hîc, non tantùm hoc esse verum, immo vsu communi receptum esse, quando indicia sunt grauia, & valde vrgentia, vt etiam post negationem in tormentis damnetur reos pœna extraordinaria, vt triremium, &c. Sic Iulius Clarus *dicta quæst. 64. vers. illata reo.* Olanus *vbi suprà.* Ægidius Bossus *tit. de inquisit. num.* 30.

10 Quarta conclusio. Si reus est persona, quæ iure torqueri non potest, quia scilicet est nobilis, aut senex, &c. probabilis est sententia Sarmienti, & aliorum *suprà* citata, scilicet si non sit contra illum plena probatio, sed tantùm indicia, esse absoluendum, & nolla pœna damnandum. Probatur, quia authores graues, & rationes fortissimas habet.

Nota tamen, quòd licèt præsumptio talis sit, 11 qua reus damnati non possit, sed absolui debeat, potest tamen ea talis esse, quæ & ipsa crimen sit, ex quo reus damnari possit, licet ex crimine principali absoluator. v. g. Petrus accusator, quòd Paulum occiderit, id non plenè probatur, sed tantùm ex præsumptione, quòd coadunatis hominibus ea nocte, qua occisus est, Petrus incedebat, & hæc præsumptio plenè probatur, licèt de crimine principali Petrus absolnatur, quia non plenè probatur, at potest aliqua pœna plecti ob præsumptionem illam, quæ verè delictum est, scilicet coadunatis hominibus armatum incedere. Sic idem Sarmiento *vbi suprà num.* 10.

Quinta conclusio. Probabilius tamen est reum, 12 qui iure torqueri non potest, & habet contra se indicia vrgentia, non esse absoluendum, nec etiam damnandum pœna ordinaria, sed pœna quadam mitiori ad iudicis arbitrium. Quòd non sit damnandus pœna ordinaria, probatur, quia in criminalibus ad condemnādum pœna ordinaria requiruntur probationes luce clariores, & quibus nullum possit sobesse dubiū, at indiciis semper subest aliquod dubium. Et quòd sit damnandus aliqua pœna extraordinaria, probatur, quia esset reipublicæ valdè perniciosum, hominem de crimine graui infamatum impunitum relinquere. Item, quia iste inuenitur aliquo modo reus; ergo aliqua pœna damnandus est. Item quia hoc habetur expressè *l. 4. tit. 8. part. 7. fine*, vbi sic dicitur, *Sino lo puede probar, sospecha puede auer contra el, que lo mato maliciosamente, y porende le deue dar el juez pena segun su aluedrio.* & ita docet *ibi* Gregor. Lopez *in fine, & l. 26. tit. 1. part. 7. vers. subda.* Anton. Gomez *tomo 3. var. cap. 12. num.* 25. 26. Palacios Rubios *in allegat. in materia hæresis.* §. 11. Thomas Grammaticus *decis.* 42. Simancas *de institut. cathol. titul. 5. num. 12. & tit. 50. num.* 21. Prima instructio Hispalensis *cap.* 5. Dueñas plures referens, *reg. 303. vers. hanc regulam.* Innoc. *cap. quia verisimile, de præsumpt.* Plaza *epitome delictorum lib. 1. cap. 14. num.* 3. Matienzo *Dialogo relatorum, 3. part. cap. 30. num.* 5. Iulius Clarus *lib. 5. recept. sent. §. final. quæst.* 20. Tiraquellus *de pœnis temperandis, causa 27. per totam*; & Felin. Panormit. Baldus, Carrerius, Gandious, cum pluribus aliis, quos authores citati referunt.

Sed inter hos authorea, licèt conueniant quòd 13 propter indicia quantumuis indubitata non potest quis pœna mortis damnari, at dubium est an possit damnari pœna corporali, vt fustigationis, vel triremium, quidam enim dicunt posse damnari pœna corporali, mitioti tamen, quàm ordinaria: & hoc maximè in delictis occultis, & difficilis probationis, & in quibos veritas clariùs haberi non potest. Sic Iulius Clarus *dicta q.* 20. dicitque cum Ludooico Carrerio sic quotidie apod nos seruari in practica. Idem etiam seruatur in Neapolitano senatu, vt dicit Thomas Grammaticus *decis. 41. n. 14. & 15.* vbi etiam tenet hanc partem.

Sexta conclusio. Probabilius est non posse dam- 14 nari propter indicia, quamtumuis vrgentia, & indubitata, pœna corporali. Probatur, quia leges absolutè petunt ad condemnationem in criminalibus, probationes luce clariores. Sic Greg. Lopez *dicto*

dicto vers. Dubda. Titaquel. Gandinus, & alij innumeri, quos hi refetunt *locis citatis*; & idem tenet Ant. Gomez *d.n.26.* vbi eoncludit, quòd lieèt præsumptiooes sint violentissimæ, & tales, qoòd negari non possir, non sat sunt ad damnandum pœna eorporali, nec sufficienter probant: vr si quis visus est domo fugere ense nudo, & ibi reperiatur homo occisus, non satis probator illum oecidisse; quia fortè alius fecit, vel ad defeosionem suam, vel alio modo ineulpabili.

15 Nota aliquos Doctores limitare quintam, & sextam eonelusionem, vt habeant locum, quando talis præsumptio est tantùm hominis, & sie iudicis, qui eam præsumir ex facto, & qoalitate negotij; secus si talis præsnmptio esset à lege determinata, & approbata; quia pet eam debet iudex condemnare ad pœnam etiam motris. Sic Tiraquel. Iulius Clarus, Anton. Gomez, qui alios plures referunt, inmo dicunt esse omnium sententiam.

16 Sed meritò hoc reprobat Sarmiento *vbi suprà num 9.* quia nulla est præsumptio hominis, quæ si bona est, lege nou nitatur; præsumit enim homo lege id probante, alioquin non præsumptio, sed temeratium iudicium erit, *cap. estote, de reg. iuris.*

17 Ad argumenta in principio posita pro prima sententia respondetur.

Ad primum id esse verum, quando persona iure torqueri potest; tonc enim non ad aliam pœnam, sed ad torturam damnari debet, vt dixi.

18 Ad secundum respondetor factum esse indiuiduum, vt in se est, ar vt substat probationi, & iudicio iudieis, non est indiuisibile, quandoquidem solis indiciis probatur, nec constat omnino factum fuisse, vel non factum.

19 Ad tertium nego anteeedens, sed iudicat non plenè probari factum, & ideo miouit pœnam ordinariam.

20 Ad quartum concedo antecedens, si loquamur de facto vt est in se; secus de facto, vt substat probationi, illud enim est maius, vel minus ex maiori, vel minori probatione.

21 Ad quintum respondetur, ad pœnam ordinariam, vel corporalem exigi liquidissimam probationem; secus ad pœnam extraordinariam, & non eorporalem.

22 Ad sextum respondetur nil valere; quia procedit ab authoritare negatiuè.

23 Ad septimum respondetur id fecisse Salomonem, quia mulier illa non accusabatur de delicto, sed tantùm petebatur ab ipsa filij restitutio.

Dvbivm XIII.

An confessus in iudicio se homicidium commisisse, at cum aliqua causa excusante, v. g. in propriam defensionem, possit pœna ordinaria homicidæ plecti.

Triplex est sententia.

1 Prima dicit pœna ordinaria plectendum esse, quia omne malefactum præsumit lex malo animo factum esse, *cap. 1. de præsumpt. & l. si non conuicij, C. de iniur.* Sic Suzinus *l. non vtique. ff. de except.*

2 Secunda sententia docet damnandom esse pœna ordinaria, si ex eircumstantia occidentis, & oecisi, & ex aliis circumstantiis non appareat veritas causæ excusantis: quòd si probabiliter hæc appareat, esse omnino teum absolueodum. Sic Sarmiento *lib. 1. select. cap. 1. num. 11.*

Tertia sententia docet esse puniendum pœna extraordinaria; quia probatio ex simili confessione non omnino clara est, quando aliunde, quàm ex hac eonfessione non constat homicidium. Sic Panot. Felin. Decius, Alexand. & plures alij, quos teferunt, & sequuntur Palacios Rubios allegat. *in materia hæresis, §. 11.* Anton. Gabriel *lib. communium opin. lib. 7. tit. de criminalibus, conclus. 19.* & hæc opinio tenenda est. 3

Dvbivm XIV.

An quando pœna imponenda pro delicto est arbitraria, possit iudex imponere pœnam mortis.

Sit conclusio. Nullo modo potest iudex hoc casu imponere mortis pœnam. Sic Glossa *l. sacrilegij, in principio, vers. considerandum ff. ad l. Iuliam,* Oldradus, Ioann. Andr. Felin. Thomas Grammaticus, quos refert, & sequitur Perez *lib. 8. ordinam. titul. 16. l. 1. fol. 320.* vbi optimè hoc limitat cum alia Glossa, & Alexandro, & aliis, quos refert, nisi tales essent circumstantiæ delicti, vt pro eo iure communi, vel ex consuetudine esset mortis pœna imponenda. 1

Dvbivm XV.

An casu quo non admittitur appellatio de iure, si tamen reus appellet, & iudex admittat appellationem, vel ex ignorantia, vel ex propria voluntate possit iudex non obstante, quòd appellationem admiserit, eam sententiam executioni mandare.

Sit conclusio. Non potest hic iudex eam sententiam executiooi mandare, donec per iudicem appellatioois confirmata sit. Ratio, quia ex quo appellationem admisit, abdicauit à se omnem iurisdictionem in illa causa, & deuoluitur iurisdictio, & tota causa ad superiorem. Ita probatur ex *cap. cùm appellationibus friuolis, de appellat. lib. 6.* & *ibi* notat Ioan. Andr. Dominicos, & Ancharan. Idem tenent Aogel. Immola, Bald. Roman. & alij, quos refert, & sequitur Anton. Gomez *tomo 3. var. cap. 13. num. 32.* 1

Svmmarivm.

16. *An quando pars aliqua appellat non simpliciter, sed quantum sententia prolata est contra se, & alia pars non appellat de eo, quod est pro illa parte, censeatur transire in rem iudicatam illa pars sententiæ, quæ est pro illa parte.*
17. *An iudex extrahens homicidam ab Ecclesia casu, quo eius immunitate gaudet, ipsúmque iuxta allegata, & probata suspendens, teneatur restituere hæredibus occisi, ac si iniustè suspendisset.*
18. *An si iudex excommunicatus denunciatus, vel notorius Clerici percussor, qui secundùm omnes est suspensus iurisdictione, & gesta per eum nihil valent, proferat sententiam aliàs iustam suspendendi latronem, & eam exequatur, teneatur restituere damnum sequutum ex tali sententia, v. g. vxori, & filijs occisis.*

19. *An*

19. *An possit Princeps supremus, vel iudex inferior in aliquo casu abolere, vel non admittere accusationem, satisfaciendo alia via.*

20. *An possit Clericus, vel Prælatus cognoscere de causis criminalibus ad puniendos laicos ex commissione Principis, vel iudicis sæcularis, & an si delinquat in officio, possit puniri per iudicem, vel Principem sæcularem.*

21. *An quando iudex exhibet vnicum mandatum ad incarcerandum decem personas, siue pro debitis, siue pro delictis, possit exigere decem integra salaria pro decem mandatis à lege taxata, ac si totidem mandata expediret.*

22. *Quando possint Alguazelli executionem facientes iura executionis percipere.*

23. *An quando Alguazellus, vel executor iter facit ad faciendas plures executiones in vnum, vel plura oppida, possit à quolibet debitore integrum salarium executionis exigere: & an idem possit tabellio concomitans.*

24. *An qui mittit alium ad exigendum aliquod debitum, vel ad faciendam executionem, possit accipere partem salarij ab executore, aut si multa sunt exigenda debita, possit dare illi plura salaria soluenda ab ipsis debitoribus.*

25. *Cuius expensis debeat assignari socius iudici tabellioni recusatis.*

26. *An qui fuit Aduocatus in aliqua causa, possit esse iudex in eadem.*

27. *An quando reus ipse se coram iudice præsentat, illius arma ad hunc pertineant.*

28. *An Alguazelli volentes aliquem capere teneatur ostendere mandatum iudicis in scriptis.*

29. *An Archiepiscopus in diœcesibus suorum suffraganeorum possit constituere officialem foraneum ad cognoscendum de causis appellationum sui suffraganei ad ipsum Archiepiscopum deuolutis, vel deuoluendis.*

30. *An Clericus possit coram iudice laico conueniri ratione obligationis realis.*

31. *An si pecora Clerici damnum inferant in pascuis alienis, vel fructibus, vel pascuis vetitis, possint per iudicem sæcularem capi.*

32. *An appellatio suspēdat sententias censurarū, scilicet suspensionis, & excommunicationis, & interdicti, ita vt hæ censura post appellationē lata sint nulla.*

33. *An quando interposita est appellatio ab excommunicatione post ipsam contractam (in quo casu certum est non suspendi excommunicationem) talis appellatio suspendat denunciationem; ita vt non possit talis excommunicatus denunciari, appellatione durante.*

34. *An appellatio à monitorio pœnali cum pœna excommunicationis lata cum andientia, & facultate allegandi, qua volet, suspendat eam excommunicationem.*

35. *An cum excommunicatus accedit ad superiorem excommunicatoris, debeat ab ipso absolui, vel remitti ad excommunicantem.*

36. *An ad absolutionem ab excommunicatione teneatur superior, ad quem recurritur pro absolutione, citare partem.*

37. *An qui iustè damnatus ad pœnam pecuniariam appellauit ex causa omnino falsa, quia scilicet negauit iniustè, & falsò, & testibus se tuetur, cum tamen sit plenè probatum delictum, & pœna pecuniaria sit lege statuta, non obstante appellatione, teneatur ad pœnam.*

38. *An appellans à sententia lata post terminum à lege præscriptum vtendo aliqua cautela, teneatur alteri restituere, quod per priorem sententiam illi erat debitum, insuper & supplicationis expensas.*

39. *An si postquam transiuit sententia in rem iudicatam, altera pars non alleget appellationem esse nullam, sed acta prosequatur, ac si appellatio esset valida, possit postea allegare appellationem fuisse nullam, vel sibi noceat dicta prosequutio.*

40. *An meri executores, seu ij, quibus nudum ministerium aliquid exequendi à summo Pontifice committitur, possint contradicentes, seu executionem impedientes excommunicare.*

41. *An iudex alicuius oppidi dominorum temporalium, qui per aliquod tempus de licentia domini abest, debeat integrum salarium illius absentia temporis percipere.*

42. *An si causidicus pactum ineat cum clientulo de aliquo sibi dando, si victoriam litis obtinuerit, & victoria obtenta sibi det præmium promissum, teneatur causidicus id restituere.*

43. *An erit licitum denare aliquid iudicis concubinæ, vt faueat mihi apud illum in eo quod litem meam videat, &c.*

44. *An liceat alicui ex litigantibus informationes alterius partis subripere.*

Dubium XVI.

An quando pars aliqua appellat non simpliciter, sed in quantum sententia prolata est contra se, & alia pars non appellat de eo, quod est pro illa parte, censeatur transire in rem iudicatam illa pars sententiæ, quæ est pro illa parte.

Exempli causa, fertur sententia, quòd Petro 1 soluantur redditus tantùm sex annorum ex duodecim, super quibus lis erat mota. Petrus appellauit ab hac sententia, quatenus est contra se, videlicet quatenus præcipit, vt non soluantur redditus etiam aliorum sex annorum: alia verò pars litigans ex sua incuria non appellauit de ea parte sententiæ, quæ erat contra se: dubitatur, an sententia hæc quoad redditus sex annorum Petro soluendos transeat in rem iudicatam.

2 Ratio dubitandi est, quia appellatio est communis, *l. ampliorem, C. de appellat.*

3 Sit conclusio. Talis appellatio non suspendit, nisi in articulo, super quo est appellatum, & quo ad alium articulum transit sententia in rem iudicatam. Sic decidit Boërius *in suis decisionibus, q. 73.* & refert Baldum, Fabrum, & Salizetum *dicta l. ampliorem. C. de appellat.* & plures alios Doctores Iurisperitos, latè hoc tractans, & disputans egregiè.

Dubium XVII.

An iudex extrahens homicidam ab Ecclesia casu, quo eius immunitate gaudet, ipsúmque iuxta allegata, & probata suspendens, teneatur restituere hæredibus occisi, ac si iniustè suspendisset.

Duplex est sententia.

1 Prima docet teneri restituere. Probatur primò, iudex nil aliud est, quàm lex animata, & in

Mm 4 tantum

tantum iustè iudicat, in quantum secundùm leges iudicat, & quando contra leges iudicat, tenetur restituere ex tali iudicio tanquam iniusto damna sequuta; sed leges præscribunt, vt iudex non puniat reum Ecclesiæ immunitate gaudentem: ergo si puniat, iniustè, & contra leges iudicat, & sic tenebitur damna inde sequuta compensare. Secundò probatur, iudex contra iustitiam suspendit hunc reum, adeò vt si posset ei vitam restituere, absque dubio ad id teneretur: ergo saltem tenebitur restituere id, quo vita est compensabilis, & alia damna. Tertiò probatur, quia priuilegium immunitatis Ecclesiæ non fuit in solius Ecclesiæ fauorem, sed etiam in fauorem reorum, vt aliqui rei locum haberent, in quem confugerent: si enim tantùm Ecclesiæ, & non reo iniuriam faceret iudex extrahens reum ab Ecclesia, perinde esset occidere reum iniustè ab Ecclesia extractum, ac suspendere in die festo reum (hoc enim tantùm in fauorem diei festi institutum est, ne in ipso actus iudicij fiant) quòd tamen & veritati, & communi conceptioni hominum repugnat: omnes enim vocant iudicem extrahentem reum ab Ecclesia, & ipsum puonientem, iniustum; at ponientem in die festo non iniustum, sed irreligiosum vocant: ergo iudex suspendens reum ab Ecclesia iniustè extractum, tenetur illi hanc iniuriam resarcire. Item quartò, quia si soli Ecclesiæ, & non reo fieret iniuria, teneretur reus extractus iniustè ab Ecclesia respondere iudici interroganti, sicut tenetur respondere iudici petenti iuramentum in die festo; quia non posse petere in die festo iuramentum, est tantùm in fauorem sacri temporis: sed iniustè extractus ab Ecclesia non tenetur iudici respondere, vt docet optimè Sotus *vbi infra*; ergo. Tandem probatur, iudex sæcularis suspendens Clericum dignum morte, peccat contra iustitiam, & tenetur restituere; quia Clericus ratione priuilegij Clericalis est exemptus, ac proinde iudex sæcularis non est suus iudex; sed similiter confugiens ad Ecclesiam est exemptus, & hic non est suus iudex; ergo. Hanc sententiam tenent Merina *summa instruct. confess. lib. 1. cap. 16. §. 3. & cap. 9. §. 2.* Henriquez à me consultus, & multi viri ex recentioribus valde docti. Et fauet valde huic sententiæ Sotus *lib. de tegendo secreto, memb. 2. quæst. 7. conclus. 7.* vbi asserit iudicem, qui iniustè reum ab Ecclesia extraxit, non esse competentem eius iudicem, sicut nec est Clerici; quare talis reus non tenetur ad interrogata respondere. Hæc Soro, & eam tenet expressè Bañes 2.2. *quæst. 67. art. 1. dub. 4.* Valent. 2.2. *disput. 6. quæst. 15. puncto 1. quæstiuncula 2.* Manuel *tomo 1. summa, verbo, immunidad, cap. 155. num. 2.* Ludou. Lopez *1. part. instruct. cap. 33. & cap. 288.*

2 Secunda sententia docet talem iudicem non teneri restituere aliquid reo suspenso, vel eius hæredibus. Ratio, quia re ipsa iudex habebat ius contra reum, licèt peccarit contra religionem, & ius Ecclesiæ. Item quia priuilegium immunitatis Ecclesiæ non datur per se primò in gratiam reorum, sed Ecclesiæ; & sic iniuria per se primò fit Ecclesiæ, licèt secundariò redundet in damnum rei: sicut distributor ex lege iustitiæ tenetur dare beneficium digniori, quia tamen hoc non per se primò ordinatur in dignioris fauorem, sed in fauorem Ecclesiæ, licèt secundariò in fauorem dignioris, qui dat minus digno violans hanc iustitiam, non tenetur ipsi digniori læso, sed Ecclesiæ restituere: sic ergo cùm immunitas Ecclesiæ sit per se primò in Ecclesiæ fauorem, licèt secundariò in fauorem rei, violans hoc ius Ecclesiæ, tenebitur Ecclesiæ satisfacere, non autem ipsi læso. Item quia cùm hoc ius, quod habet reus ad Ecclesiam confugiens, ne inde possit extrahi, sit humanum, potest consuetudine explicari, ac temperari; quare sicut Papa posset temperare hoc ius, vt iudex extrahens reum ab Ecclesia, & puniens, non teneatur reo satisfacere, ita etiam hoc potest consuetudo; & videtur id temperasse, ac explicuisse consuetudinem, praxi enim omnium receptum est, vt iudex leui pœna Ecclesiæ satisfaciat, & nil amplius facere iubetur. Hanc sententiam videtur tenere D.Thom. 2.2. *quæst. 99. art. 2. ad 3.* vbi dicit prædictum iudicis crimen nullam aliam habere deformitatem, quàm violationis loci sacri. Fauet huic sententiæ D. Anton. 3. *part. tit. 12. cap. 3. §. 3.* & Syluest. *immunitas 2. quæst. 10.* vbi hunc iudicem pœna pecuniaria applicanda personæ, vel Ecclesiæ damnandum esse docent: vbi videntur dicere alterum horum sat esse. Et Turrecr. *cap. sacrilegium 17. quæst. 4. fine*, vbi rogans cui sit applicanda talis pœna, respondet, quòd Ecclesiæ læsæ. Fauent etiam huic sententiæ Angel. *verbo, immunitas, n. 21.* Armil. *verbo immunitas, num. 16.* vbi & Tabien. *num. 12.* Nauar. *cap. 25.* Lar. & Hisp. *n. 17.* vbi agentes de hoc iudice dixarunt peccare mortaliter, & non meminere restitutionis. Immo Angel. *n. 68.* & Tab. *num. 20.* tractantes ad quid teneatur faciens contra immunitatem Ecclesiæ, cùm in aliis casibus dicant teneri ad restitutionem, in hoc casu dicunt peccare mortaliter, & non meminere restitutionis. Fauet etiam Montaluus *part. 1. tit. 11. l. 4. fine*, vbi varias referens pœnas, quas hic iudex incurrit, non meminit restitutionis; consultus etiam de hoc casu Henriquez, hæc verba in quadam Epistola eius nomine subscripta respondit: *Ante factum deterrendus est iudex, proponendo ei quod in rigore, vt ratio speculatiua magis suadet, tenetur restituere: cæterùm post factum non videtur constringendus restituere.* Et sic visum fuit aliis doctis Magistris ex neotericis, qui dixerunt se in praxi sequutos fuisse hanc sententiam, quia probabilis est. Idem respondit Henriquez ab alio iterum consultus.

Sit conclusio. Prior sententia probabilior est, 3
at posterior est etiam probabilis, & potest in praxi tutò seruari, cùm habeat patronos graues, & rationes probabiles pro se.

Tamen quia argumenta prioris sententiæ vi- 4
dentur conuincere posteriorem esse omnino improbabilem, respondetur ad primum maiorem esse veram, quando iudicat contra leges primariò in fauorem rei editas, qualis non est lex de immunitate Ecclesiæ: sicut dans beneficium minus digno peccat contra leges distributionis, sed quia hæ non sunt principaliter in fauorem dignioris, non tenetur ipsi restituere.

Ad secundum respondetur peccare contra io- 5
stitiam, non primariò in fauorem rei, sed Ecclesiæ: & teneretur vitam restituere, non primariò propter damnum rei, sed propter Ecclesiæ læsionem, vt reum Ecclesiæ restitueret, & ideo non tenetur restituere reo, sicut dans beneficium minus digno, si posset collationem annullare, teneretur, at non propter digniorem, sed propter Ecclesiã; & ideo nõ tenetur digniori, sed Ecclesiæ satisfacere.

Ad

6 Ad tertium fateor fuisse in fauorem rei, sed non directè, & primariò, sed indirectè, & secundariò; & nego simile de die festo, hic enim nullum habet ius ad protegendum reos; at Ecclesia ius habet ad protegendum reos ad ipsam confugientes. Item Ius ne suspendatur quis in die festo, nullo modo est in fauorem rei; at ius immunitatis Ecclesiæ est in fauorem rei secundariò.

7 Ad quartum nego sequelam, quia ideo non rogat iuridicè, quia contra ius Ecclesiæ primarium, & secundarium rei procedit iudex: & ad simile de die festo patet ex dictis.

8 Ad vltimum est dispar ratio; quia priuilegium clericale est omnino in Clericorum fauorem; at Ecclesiæ immunitas non est primariò in fauorem reorum, nedum omnino.

Dubium XVIII.

An si iudex excommunicatus denunciatus, vel notorius Clerici percussor, qui secundùm omnes est suspensus iurisdictione, & gesta per eum nihil valent, proferat sententiam aliàs iustam suspendendi latronem, & eam exequatur, teneatur restituere damnum sequutum ex tali sententia, v. g. vxori, & filiis occisi.

1 Respondetur, quòd eisdem argumentis, quibus dubio præcedenti probatum est iudicem extrahentem reum ab Ecclesia iniustè, & illum suspendentem, teneri restituere, potest probari etiam teneri in hoc casu, & sicut in illo diximus esse valde probabile non teneri restituere: idem dicimus in hoc casu, propter rationes *ibi* factas, non enim in fauorem ipsius rei est priuatio ista, seu priuatio iurisdictionis excommunicati. Sic nonnulli ex recentioribus valde docti Magistri.

Dubium XIX.

An possit Princeps supremus, vel iudex inferior in aliquo casu abolere, vel non admittere accusationem satisfaciendo alia via.

1 Prima conclusio. In aliquo casu particulari ob bonum commune id potest Princeps, quia ad ipsum spectat in lege dispensare. Sic Caiet. 2. 2. *quæst. 62. art. 3. ad 3.* & docti recentiores.

2 Secunda conclusio. Iudex inferior potest etiam in hoc casu raro vtendo epikeia. Sic Caiet. *ibi*, & Magistri citati: licèt hoc non videatur admittere de iudice inferiori. Sotus de sigillo *membr. 2. q. 5. conclus. 5.*

Dubium XX.

An possit Clericus, vel Prælatus cognoscere de causis criminalibus ad puniendos laicos ex commissione Principis, vel iudicis sæcularis, & an si delinquat in officio, possit puniri per iudicem, vel Principem sæcularem.

1 Ex vna parte videtur quòd possit committi cuicumque Prælato, & Clerico talis causa, ex *cap. in Archiepiscopatu, de raptoribus*, vbi Rex Siciliæ commisit cuidam Episcopo quandam causam criminalem aduersùs laicum, & Papa definit posse eam acceptare, modò non interueniat causa sanguinis. Vbi glossa *verf. commiserit*, ait posse Principem Episcopo delegare causam criminalem, vbi non interuenit sanguis.

2 Pro alia parte facit, quia Couar. 3. *var. cap. 20. num. 2.* defendit *dictum cap. in Episcopatu*, quia ea causa quodammodo ad religionem pertinebat: idem dicit Couar. *Clement. si furiosus, 2. part. §. 5. num. 8.* idem Anan. *dicto cap. in Episcopatu*, & *ibi* Panorm. *num. 3. & cap. 2. de iudiciis, num. 8.* Sit tamen

3 Prima conclusio. Nequit Clericus, vel Prælatus esse generalis officialis iudicis, vel Principis sæcularis quoad causas criminales laicorũ, etiam vbi non interueniret causa sanguinis: at in vno negotio bene potest esse, modò non interueniat causa sanguinis. Probatur prima pars ex *cap. sed nec, ne clerici, vel monachi, & cap. sæpe 23. quæst. 8. & c. te quidem, 11. quæst. 1.* Probatur secunda pars ex *dicto cap. in Archiepiscopatu*. Item quia licèt Clerici nequeant esse generales procuratores laicorum; at possunt esse in vna causa, vt ex multis Doctoribus probat Bernardus Diaz *pract. crimin. cap. 60. & 57.* & *ibi* Salzedo. Hanc tenent Panorm. *dicto cap. sed nec, & cap. Clericis, ne cler. vel monachi, n. 11.* & Couar. *Clement. si furiosus, 2. part. §. 5. num. 8.* Ripa *cap. 2. de iudiciis, num. 106.* Innoc. *cap. vnico, de oblig. ad ratiocinia.*

4 Nota primò intelligendam esse conclusionem de Clericis constitutis in sacris, vel si sint in minoribus, si habeant beneficium; si enim sint in minoribus, & non habeant beneficium, possunt quodcumque sæculare officium exercere, vt laici, modò non gestent coronam. Sic Nauar. summa Lat. noua, *cap. 25. num. 110. verf. 33.* omnia enim interdicta Clericis in sacris censentur etiam beneficiariis interdici, vt bene Nauar. *comment. 4. de regular. num. 18.*

5 Secundò nota, quòd in quantum dicit conclusio posse habere talem commissionem in vna causa, intelligenda est, nisi ea causa ita esset ardua, & diffusa, vt haberet distrahere Clericum, sicut multa negotia. Sic notat in alio simili alios referens Bernard. Diaz *vtroque loco citato*, dicit enim posse Clericum esse procuratorem laici in vna causa, nisi ea sit ita ardua, vt habeat distrahere Clericum, sicut multæ.

6 Tertiò nota, quòd in quantum dicit conclusio, nisi in causa sanguinis, intelligenda est de crudeli, & periculosa effusione, posset enim damnare ad fustigationem, cùm tamen de facili cauere nequeat, quin in fustigatione exiret sanguinis gutta. Sic notat Gregor. Lopez in alio simili, *l. 48. tit. 6. part. 1. verf. en lo temporal. ibi* enim docet Episcopum habentem iurisdictionem temporalem, non posse punire in criminalibus, vbi interuenit causa sanguinis, sed debere habere ad id ministrum iudicem laicum, & limitat vbi est crudelis, & periculosa effusio; potest enim ad verbera damnare, &c.

7 Quartò nota, quòd si reus meretur pœnam sanguinis, non per hoc videtur remissa à Principe, quòd causæ cognitionem delegauerit Clerico, qui ea pœna damnare nequit; sed tunc Clericus debet remittere causam deleganti. Sic Couarr. *Clem. si furiosus 2. part. § 5. num. 8.* Salzedo *pract. crimin.* Bernardi Diaz *cap. 99. litera A.*

8 Seconda conclusio. Vtcumque fiat hæc delegatio

gatio causarum criminalium ad puniendos laicos Clerico, vel Prælato, si ipse acceptet, factum tenebit; capax enim est iurisdictionis, vt colligitur ex *dicto cap. in Archiepiscopatu*; peccabit tamen grauissimè Clericus eam acceptando, nisi eo modo, quo dixi in prima conclusione. Sic Couar. *dicto §. 5. num. 8. fine*, Salzedo *dicto cap. 99*. Panorm. loquens etiam, quando hæc delegatio fieret à iudice inferiori, *cap. 2. de iudiciis, num. 7*. & Sapiacius additionator *ibi*. Idem Panorm. *dicto cap. in Episcopatu, num. 3*. Federicus *consil. 293*. Romanus *consil. 293*. & facit quod notat idem Federicus *consil. 270*. vbi dicit, quòd licèt Clericus non possit esse generalis procurator laicorum, si tamen fiat, eum missio non erit nulla ipso iure.

9 Tertia conclusio. Possunt Clerici causas ex compromissaria à partibus tributa potestate, iudicare, *l. non distinguemus, § sacerdotali, ff. de arbitr. l. si qui ex consensu, & l. sequenti, C. de Episcopali audient. l. 48. tit. 6. part. 1*. & ratio est, quia est pium, & sacerdotis munus, ancipites causas componere. Sic Ioan. Andr. quem refert, & sequitur Gregor. Lopez *dicta l. 48. vers. Por su aluedrio*. Salzedo *dicta pract. crimini. cap. 61. fine*.

10 At verò Clerici, quibus commissum est officium sæculare à Principe sæculari, possint per ipsum puniri, si in ipso officio delinquant. Videtur posse, per *cap. sacerdotibus, ne Cleri. vel monachi*, vbi dicitur, quòd si sacerdotes acceperint officium sæculare, & occasione ipsius delinquant, indigni sunt, vt eis ab Ecclesia subueniatur, vbi Glossa *verf. ab Ecclesia*, dicit ex hac litera sumere quosdam argumentum, quòd laicus authoritate huius canonis possit Clericum occasione administrationis delinquentem capere. Et sic apud Gallos esse receptum testantur Aufrerius *Clement. 1. de offic. ordin. regula 1. fallentia 17*. & Benedictus *cap. Raynutius, de testam. verb. & vxorem, decisione 2. n. 447*.

11 Cæterùm dicendum est nullo modo posse, nec contrarium iure probatur; & sic tenet Glossa *dicto cap. sacerdotibus, verf. ab Ecclesia*, dicitque esse falsam sententiam, quam inde aliqui inferunt, scilicet posse puniri à iudice sæculari. Vnde, inquit, illud caput non debet intelligi de subuentione respectu fori, sed vt subueniatur à fraude commissa dando auxilium, vel fauorem. Idem Innoc. & Host. & Panorm. *ibi num. 6* addens, quòd si sæcularis iudex talem Clericum propter temeritate distringeret, Ecclesia illi subueniret, non tam respectu personæ, quàm respectu libertatis Ecclesiasticæ. Idem tenet licèt talis Clericus sit in minoribus constitutus, casu quo non amittit priuilegium fori, Couar. dicens esse communem, *quæst. practicis, cap. 33. num. 6*. & ob id dicit caueri *l. 17. tit. 3. lib. 1. ordin.* vt hæc officia non dentur Clericis primæ tonsuræ: idem tenet dicens esse communem Doctorum *dicto cap. sacerdotibus*, Aufrerius, & Benedictus *suprà*. Idem Salzedo *dicto cap. 61. litera B.* & Iulius Clarus *lib. 5. recept. §. finali, quæst. 36. verf. Quæro pone*. subditque malè seruari, quia quotidie Principes sæculares Clericos etiam in sacris officiis priuant, & mulctant pœna pecuniaria, licèt (inquit) hoc malè de iure sustineri possit.

Dubium XXI.

An quando iudex exhibet vnicum mandatum ad incarcerandum decem personas, siue pro debitis, siue pro delictis, possit exigere decem integra salaria pro decem mandatis à lege taxata, perinde, ac si totidem mandata expediret.

Sit prima conclusio. In causis criminalibus non potest, sed debet habere salarium taxatum pro vnico mandato. Sic enim expressè decidit *lib. 3. noua recop. tit. 10. de los aranzeles*, sub titulo, *en causas criminales, num. 3*. quia vnum delictum est, licèt à pluribus committatur. 1

Secunda conclusio. In causis ciuilibus si ad instantiam alicuius creditoris sit petita executio contra plures debitores, vel contra vnum debitorem diuersarum summarum, pro qualibet persona, vel pro quolibet debito debetur integrum salarium signatum pro mandatum exequente, licèt sub vnico mandato, & subscriptione contineantur. Ratio, quia censentur plures executiones, & tot sunt contractus, & obligationes, quot sunt res, vel summæ deductæ, & comprehensæ in ipso contractu, licèt sub vnica verborum conceptione exprimantur. Sic latè probans Anton. Gomez *tomo 2. var. cap. 11. num. 16. fine*. Nec obstat lex citata *dicto num. 3*. dicens, *De mandamiento para prender à vno, o muchos por delicto, o otras cosas*; quia intelligi debet de simili, id est, quasi delicto, vt patet ex rubrica, sub qua situatur, scilicet, *en causas criminales*, vbi enim textus est dubius, debet intelligi iuxta rubricam. Bald. *l. 1. C. ne liceat tertiò prouocare, num. 8*. & glossa *dicta l. 1. verf. retractari*, optimè Gutierrez *2 pract. quæst. 94. num. 2*. Euerardus *loco à rubro ad nigrum*; & patet, quia *eadem l. paulo inferius sub tit. en las causas ciuiles*, nil tale dicitur, sed solum; *que de mandamiento para emplazar, aunque sea a muchos personas no se lleue mas de vn salario*. Sic tenuerunt docti Iurisperiti. 2

Dubium XXII.

Quando possint Alguazelli executionem facientes, iura executionis percipere.

Sit prima conclusio. Nullus Alguazellus potest percipere decimam executionis, id est, decimam partem debiti, pro quo fit executio, nisi vbi fuerit consuetudo de hoc, demptis Alguazellis Cancellariæ: & nulla iura executionis, licet non sit decima pars, potest Alguazellus percipere, donec solutum sit suum debitum creditori, & expensæ factæ ad debitum recuperandum. Sic habetur *l. 7. tit. 21. lib. 4. noua recopil. & l. 8. eodem tit. & l. 10. tit. 6. lib. 3. eiusdem recopil.* & insuper non possunt executores capere decimam pro pœnis, quas exequuntur propter obligationes exorbitantes, quas *lex 7. tit. 21. lib. 4. noua recopil.* vocat *desaforaaas*, pro quibus nec decimam, nec ius aliquod capere possunt, vt habetur *eadem l. 7*. 1

Nota primò quòd vt Alguazelli possint percipere has decimas executionum, demptis Alguazellis Cancellariæ, requiritur non quæuis consuetudo, sed immemorialis. Sic Auendano *lib. 10. de exequendis mand. Regum, cap. 17. num. 2. & 3*. vbi bene 2

bene addit, quòd si hæc consuetudo sit, vt Alguazellus percipiat hanc decimam executionum, illa est seruanda etiam in casu, quo ipsemet corrector per propriam personam exequatur. nam quando per Alguazellum exequitur, ipsemet iudex dicitur exequi, *l. certè, §. 1. ff. de precario, & cap. qui per alium, de regul. iuris in 6.*

3 Secundò nota, quòd vt iustè exigatur decima, debet executio fieri ratione quantitatis debitæ, vt probant illa verba *l. 21. por deuda*; & sic non debetur decimæ, quando executio fit in actione reali, quando scilicet res capitur, & creditori traditur, quia fuit condemnatus in illa: & similiter quando pecunia debita non soluitur, vt quia debitor bona non habet, incarceratur, & cedit bonis, hæc decima non debebitur Alguazello. Sic Paris de Puteo, quem refert, ac sequitur Auendaño *num. 6.*

4 Tertiò nota, quòd licèt prius debeat solui parti, quàm debeatur decima, vel alia iura executionis, vt dixi *in conclusione*, at sat est, vt priùs soluatur verè, vel fictè creditori; verè, scilicet quando solutione eius, quod debetur, tollitur obligatio: fictè, quandu datur aliud in compensationem debiti, vel per creditorem stat, quominus ei soluatur, quia iam fecit debitor depositum pecuniæ debitæ: vel quando transacto termino, in quo debebatur decima, id est, viginti quatuor horis post executionem, vt statim dicam, creditor dat dilationem debitori, vel remittit ei debitum: vt patet clarè ex *l. 10. tit. 60. lib. 3. noua recopil.* vbi dicitur, *que lleue decima, sien do primero pagada la parte, o si las partes se concertareh;* & *dicta l. 7. sub finem* clarè supponit, quòd si pars dederit dilationem, potest statim recipere decimam Alguazellus: & hoc tenet Auendaño latiùs probans *dicto cap. 17. à num 6. vsque ad 9.*

5 Quartò nota, quòd cùm executor habeat statim ius de præsenti ad hanc decimam, tale ius habetur inter bona propria exequutoris, & transmittit ad hæredes, sicut cætera bona hæreditaria: item ratione huius debiti potest exequutor pignus capere statim, ac facit exequutionem, & deponere apud aliquem, donec postquam creditori fuerit satisfactum, soluatur sibi decima, vt habetur *dicta l. 7. tit. 21. lib. 4. noua recopil.* Sic Auendaño alios referens *num. 9.*

6 Quintò nota, quòd facta semel exequutione per vnum exequutorem, si ille moriatur, vel remoueatur ab officio, executor, qui eius loco ponitur, non debet habere decimam, sed expensas tantùm finiendæ executionis, id est, expensam aliquam pro labore in finiendæ executione: & decima est danda primo executori. Sic Auendaño latè probans, & alios referens *num. 9. & 10.*

7 Sextò nota, quòd quando executio non fortita est effectum, sed pronunciatur nulla ex inualiditate contractus, non debetur decima: si verò pronuncietur nulla ex defectu ordinis, isto casu si fit ordinatè, debetur decima: si verò quia iam debitum erat solutum, qui iniustè petit exequutionem, soluet decimam executori. Sic Auendaño latiùs probans *num. 10.*

8 Septimò nota, quòd si debitor non habet tantum in bonis, quòd possit solutio fieri tam debiti principalis, quàm decimæ, nihilominus iuxta id, quod soluitur, debet executor habere decimam; quia non dicitur esse in bonis debitoris, nisi quod superest deductis expensis faciendis, ad exequendum debitum. Sic Auendaño alios referens, & latiùs probans *num. 10.*

9 Secunda conclusio. Pro vno debito non nisi semel possunt recipi iura executionis, atque ita si pars dilationem concedat, & iam fuerint Alguazello soluta executionis iura, & transacto dilationis tempore, continuetur executio, non potest exigere alia iura executionis. Sic habetur expresè *l. 10. tit. 6. lib. 3. noua recopil. & l. 7. tit. 21. lib. 4.* & tenet Auendaño *num. 10.*

10 Tertia conclusio. Si pars requisita ab Alguazello statim vult soluere debitum, aut ostendit solutionis iam factæ chirographum, quamuis hoc factum sit post exhibitum mandatum executionis, non potest Alguazellus salarium executionis accipere, sed solum stipendium mandati, aut itineris, si extra oppidum se contulerit ad faciendam executionem. Sic habetur expresè *l. 18. tit. 21. lib. 4. noua recopilat.* Er quando iura non sunt aliud, quàm decima, satis est, vt debitor non teneatur soluere, quod soluat principale debitum intra viginti quatuor horas, vt dixi *suprà dub. 11.* vbi quid quando intra hoc tempus viginti quatuor horarum initur pactum, aut dilatio fingitur.

DVBIVM XXIII.

An quando Alguazellus, vel executor iter facit ad faciendas plures executiones in vnum, vel plura oppida, possit à quolibet debitore integrum salarium executionis, & an idem possit tabellio concomitans.

1 Respondetur non posse illos recipere iura, quasi plura defecissent itinera, sed pro vno tantùm itinere: atque hoc salarium vnius itineris non est exigendum à quolibet debitore in integrum, sed inter omnes distribuendum pro rata executionum, quas fecerint. Sic habetur expresè *lib. 3. ordin. tit. 6. l. 32. & tit. 4. l. 40. & lib. 4. tit. 29. l. 1. num. 10.* & tenet Azebedo *lib. 8. recopil. tit. 7. l. a. num. 58.* Auiles *c. 43. Pretorum. §. no consientan. n. 1. & 2.* vbi addit teneri restituere, si vltra hoc recipiat. Idem Manuel 2. *tomo summæ, cap. 48. num. 2.* at dicit recipere posse, quod amplius suo labore meretur.

2 Quid tamen si hic Alguazellus vadat per longiorem, & magis transuersam viam, vt habeat maius salarium. Ibi Auiles *num. 4.* dicit cum Bartolo, quòd non habebit maius salarium: & idem Auiles *cap. 54. §. salario, num. 3.* dicit idem, quando vadit per viam non rectam propter timorem, quia non debet habere salarium pro via, quam fecit, sed pro ea, quam facere debet: & si in vna die (inquit) propter suam diligentiam, & extraordinarium laborem expediuit, quod duabus diebus erat expediendum, duplicabitur salarium, & refert alios.

***

Dubium XXIV.

An qui mittit alium ad exigendum aliquod debitum, vel ad faciendam executionem, possit accipere partem salarij ab executore: aut si multa sunt exigenda debita, possit dare illi plura salaria soluenda ab ipsis debitoribus.

1 Dico primò: si est iudex, qui mittit, est iniustum exigere partem salatij ab Alguazello, vel famulo, qui mittitur, quia cùm teneatur eligere, non facit gratiam, iuxta *dicta lib. 2. cap. 1. de acceptione person. dub. 38. num. 18.* & quia id salarium non assignatur nisi ipsi eunti ad illud negotium.

2 Dico secundò: creditor, ad quem spectat debitum, quando non est assignatum salarium in instrumento publico obligationis, sed iudex illud assignat, non potest exigere partem salarij ab executore; quia illud salarium debetur eunti, & non est in fauorem creditoris, sed ad exactionem, seu receptionem, & per modum meri salarij: & si plures sunt faciendæ executiones, aut exactiones, non potest hic executor recipere integrum salarium pro qualibet, sed vnum tantùm pro rata soluendum ab omnibus debitoribus, iuxta dicta *dubio præcedenti*.

3 Dico tertiò, quando in instrumento obligationis assignatum fuit salarium eunti ad recipienda debita, potest creditor conuenire cum eo, quem mittit pro minori salario, & sibi reliquum reseruare. Quòd si multæ sunt faciendæ executiones, potest à singulis debitoribus integrum salarium in scriptura constitutum accipere. Ratio est, quia hoc salarium est in fauorem creditoris, vt debitor curam habeat soluendi opportuno tempore, éstque quasi lex conuentionalis in pœnam morosi solutoris.

Dubium XXV.

Cuius expensis debeat assignari socius iudici, vel tabellioni recusatis.

1 Primò dico: quando recusatur iudex, debet assumi socius expensis proponentis recusationem; quia recusatio proposita est causa illarum expensarum, & iudex recusatus ad id coget recusantem, & capiet pignora, donec soluat: non tamen potest dicere, cùm recusatur, quòd recusant deponat certam summam pecuniæ, & aliter non admittit recusationem; quia non est in potestate iudicis, se facere non suspectum. Sic Auendaño *lib. 2. de exequendis mandatis Regnm, cap. 23. num. 15.*

2 Secundò dico: Quando recusatur tabellio, assumendus est socius alius tabellio de tabellionum numero. Quis autem administrare teneatur salarium tabellioni socio pro labore illius causæ, dubium est; quidam enim dicunt recusantem, quia est causa, & in vtilitatem eius cedit, & licèt secundariò resultet alteri parti vtilitas, at secundaria vtilitas non habetur in consideratione, vt per glossam *cap. 2. de pactis, in 6.* & glossa *l. denuo, ff. de re iudic.* Alij dicunt, quòd tabellio recusatus soluet; quia recusatus dat causam, & recusans authoritate ioris petit assignari alium tabellionem, & cùm iustè id petat, actus à lege permissus non debet ei esse onerosus. Alij deiode, & fortè meliùs dicunt, quòd tabellio associatus nullum debet habere salarium, quia tenetur assistere, cùm sit de numero tabellionum; sed expensæ, quæ dandæ sunt à parte tam pro registro, quàm pro transumpto, quod debet esse signatum signo vtriusque notarij, erũt communes inter ambos tabelliones, & à die associetatis diuidentur, quia deinde est protocollum commuoe. Sic Auendaño *dicto lib. 2. cap. 15. num. 6.*

3 Vltimò dico. Quando iudici recusato datur socius, cùm sit ordinarius in illa causa, pœnæ iudicibus applicandæ diuidentur inter eos, & fiet æqualiter diuisio. Sic Auendaño *eodem cap. 15. n. 6.* & sic dicit semper fecisse practicari.

Dubium XXVI.

An qui fuit Aduocatus in aliqua causa, possit esse iudex in eadem.

1 Respondetur negatiuè: & idem est, si in illa causa consuluit, vt expressè habetur *l. eos, in principio, C. de appellat. & l. 10. tit. 4. part. 3. & l. 17. & 18. tit. 5. lib. 2. recopil.* vbi redditur optima ratio; quia iudicium talis iudicis redditur valde suspectum: si enim sententiam fert pro clientulo, pro quo aduocauerat, vel cui consuluerat, redditur suspectus ex illius affectione sententiam protulisse: si verò pro aduersario sententiam ferat, præbet se malum, & fictum Aduocatum, seu consiliarium. Idem etiam tenent Speculator *tit. de assessore §. fin.* Alexand *l. solent, ff. de iurisdict. omnium iudic.* Gregor. Lopez *dicta l. 10. vers. no deue*, Auendaño *lib. 2. de exequendis mand. Regum, cap. 23. num. 10.* Bald. *l. apertissimi, C. de iudiciis*, Auiles *cap. 3. Pretorum, §. abogados, num. 1.* D. Anton. *3. part. tit. 6. cap. 1. §. 1.* quasi *in fine.* Paulus de Castro *l. quisquis. C. de postul.* & plures alij, quos refert Auiles *n. 3.* Idem Montaluus *l. 3. tit. 9. de los Bozaros, lib. 1. legum fori, §. 1. fine.* glossa *cap. Romana, de testibus, in 6. verf. appellationis.*

2 An verò sententia sit valida, si is, qui fuit Aduocatus in ea causa, fiat postea iudex, & sententiam ferat. Alexand. *vbi suprà*, dicit sententiam tenere, nisi fuerit recusatus. Paulus de Castro, & Auiles *suprà num. 4.* dicunt, quòd si iudex erat ordinarius, tenebit sententia; si verò erat delegatus, non tenebit.

3 At verius est non tenere sententiam; quia leges citatæ denegant huic iudici iurisdictionem. Sic Speculator, Auendaño *vbi suprà*; & in hanc multo magis inclinat Gregor. Lopez, *vbi suprà*; licèt tandem relinquat cogitandum.

4 Nota primò, quòd intelligitur in eadem causa, in qua fuit Aduocatus, secus in alia, nisi forsan esset connexa, vel dependens ab illa, in qua fuit Aduocatus. Sic Auiles alios referens *num. 3.*

5 Secundò nota, quòd si Aduocatus fuit consultus in aliqua causa, & nondum dedit responsum, potest esse iudex in ea. Hoc est contra Anton. *c. irrefragabili, de offic. ordin.* id negantem, quia huic sunt reuelata secreta causæ. Sed nostrum notabile tenet Panurm. *dicto cap. irrefragabili*, Auiles *suprà num. 3.* & ratio est, quia cessat causa prohibitionis: ad idem est glossa *cap. dilecte, de test.* vbi

vbi dicit quòd non debet quis remoueri à iudicando, quia reuelauit ei secreta causæ; quia non debet iudicare secundùm reuelata per partem, sed secundùm legitimas probationes.

6 Tandem nota, quòd is, qui fuit iudex in aliqua causa, potest postea patrocinari in ea; quia cessat causa prohibitionis: & satis expressè probatur *l. fin. C. de assess.* & tenent Cynus, & Montaluus, quos refert, & sequitur Auiles *suprà num. 1.*

DVBIVM XXVII.

An quando reus ipse se coram iudice præsentat, illius arma ad hunc pertineant.

1 Circa *l. 28. tit. 13. lib. 4. noua recopil.* quæ disponit, vt arma delinquentis, quæ habebat, quando deliquit, ad Alguazellum, aut alium iustitiæ ministrum prehendentem pertineant: quamuis non in fragranti delicto comprehendar, dubitatur, si nondum prensus reus ipse se præsentat, an eius arma ad iudicem spectent, cui se præsentauit.

2 Cuidam docto Iurisperito visum est, non pertinere ad iudicem, lex enim Alguazellis, & aliis ministris arma applicuit, propter laborem prehendendi, & inuestigandi delinquentis.

3 Mihi videtur, quòd vbi vigeat consuetudo, vt illa capiat iudex, non apparet, qua ratione damnari possit; quandoquidem reuera iudex in hoc casu visus est prehendere, lexque amitti vult arma delinquentis, & applicari prehendenti; nullúmque alium video, cui maius ius in ea competat, quàm iudici. Atque hoc communi consuetudine seruari mihi asseuerauit quidam Iurisperitus, qui diu iudex extitit; licèt in aliquibus oppidis sit consuetudo illa arma applicandi cameræ.

DVBIVM XXVIII.

An Alguazelli volentes aliquem capere, teneantur ostendere mandatum iudicis in scriptis.

1 Antequam solum dubium, oportet generaliùs quærere, an teneatur aliquis obedire delegato, si literas suæ delegationis non exhibeat.

2 Sit conclusio. Non tenetur quis illi obedire, antequam literas suæ delegationis ostendat. Ratio, quia cùm iurisdictio delegata sit odiosa, non præsumitur pro ea: patet etiam ex *l. vnica, cap. de mandat. Princip. & cap. cùm in iure, de offic. deleg. fine*, ibi, *exequi non cogeris*. Et docet *ibi* glossa *verf. iniungo*, & *ibi* Butrio *n. 9. & 10. & ibi* Panorm. *n. 2. & 3.* Felin. *ibi num. 3.* Anchar. *ibi initio* Innocent. *cap. venerabili, de censibus, num. 5.* Maranta *de ordine iudic. 4. p. d. 5. n. 59.* Bart. *l. 2. ff. si quis in ius vocatus*, Syluest. *verbo delegatus, quæst. 4.*

3 Nota non posse, nec sufficere, vt delegatio probetur per testes. Sic contra Plateam tenet latiùs probans Auiles *cap. 1. prætorum, glossa cartas, num. 5.* glossa *cap. 1. de censibus in 6.* Immo dicit Auiles *num. 9.* referens alios, quòd licèt talis scriptura delegationis præcesserit, si est deperdita, non potest probari per testes, nisi antequam perderetur, esset præsentata: & quòd licèt sciat se esse delegatum, non potest vti iurisdictione, antequam scripturam delegationis habeat; quia ex tunc incipit iurisdictio.

Secundò nota non satis esse ostendere rescriptum parti, sed etiam teneri dare ei copiam commissionis; quia fortè volet de falsitate redarguere, ad quod opus est studio. Sic glossa *cap. porrò, de priuileg. verf. ex inspectione*, Felin. *dicto cap. cùm in iure, num. 5. fine.* 4

Tertiò nota intelligi conclusionem, quando petitur à delegato, vt ostendat commissionem, non enim tenetur ostendere, nisi petatur, quia *dicto cap. cùm in iure*, tantùm dicitur, *non cogeris exequi*; & sic notat *ibi* Panorm. *num. 4.* Butrio *ibi, num. 10.* & videtur tenere *ibi* Felin. *num. 3.* dicit enim teneri ostendere petenti. 5

Quartò nota, quòd quidam limitant conclusionem, nisi delegatus sit Cardinalis; tunc enim sibi est credendum, licèt literas delegationis non exhibeat. Sic Host. Speculator, Panorm. quos refert Felinus *dicto c. cùm in iure, n. 6.* & eorum fundamenta *ibi* refert. Sed meritò contrarium tenet *ibi* Felinus, multos referens *num. 6.* & latè probans, ac soluens fundamenta contraria. 6

Maius autem dubium est, an si iudex delegatus citat aliquem, vt coram se compareat, teneatur ostendere copiam suæ delegationis, vel credatur ei dicenti se esse delegatum. Quidam affirmant non esse necessarium ostendere, sed citatum teneri comparere, licèt parti comparenti teneatur dare copiam rescripti; & hoc quando citatus esset in eodem loco, in quo iudex vel modicum distaret, secus vbi multum distaret. Ratio quia oritur modicum præiudicium in comparendo, ex quo iudex est in eodem loco, & ex hoc quòd illi asserit se esse delegatum, oritur dubium iurisdictionis. Sic Felin. *dicto cap. cùm in iure, num. 5.* licèt *in principio*, hanc sententiam asserat sine dicta limitatione; at mox adhibet dictam limitationem. Idem additionator ad Felinum *ibi verf. si delegatus.* Panorm. *cap. præterea, de dilat. num. 5.* & *ibi* Butrio, Syluest. *suprà.* 7

At verius est sic citatum non teneri comparere, nisi delegatus exhibeat delegationis literas, quia procedit eadem ratio; cùm enim citatus ignoret citantem esse suum iudicem, nec pro iurisdictione ipsius delegata, eo quòd est odiosa, præsumendum sit, non video, quare citatus teneatur ei obedire. Et idem colligitur ex *c. præterea, de dilat. in principio*; & hanc dicit esse communem additionator ad Felinum *suprà*, Ioan. Andr. *dicto cap. præterea, verf. sic habes expressum.* & *ibi* Innoc. *num. 1.* Butrio *cap. super literis, de rescriptis*, & *dicto c. cùm in iure, num. 31.* Maranta *suprà num. 59.* Speculator, Lapus, Alexand. Decius, Guido Papa, quos refert Felin. *dicto c. cùm in iure, num. 5.* idem tenet Bart. *auth. qui semel. verf. expeditis contrarijs, C. quomodo, & quando iudex*, & expressiùs *l. 2. ff. si quis in ius vocatus non ierit, verf. sed iuxta hoc quæro*, glossa *cap. si Episcopus, 3. quæst. 2. verf. conuocari*, ibique Arebid. 8

Ex dictis fit, quòd si delegatus excommunicet non obedientes sibi, petitus, vt delegationis literas exhibeat, easque non exhibens, non tenet excommunicatio, in culpa enim non est alter non obediens. Sic Panorm. *dicto cap. cùm in iure, num. 3.* Butrio *ibi num. 32.* Archid. *ibi initio.* Felin. *ibi n. 3.* Innocent. *cap. venerabili, de censibus, num. 5.* Syluest. *suprà.* 9

10 His præmissis, vt resoluamus dubium initio propositum, præmittendum est, quòd Alguazelus non potest capere aliquem, nisi in fragranti debito absque mandato iudicis, vt habetur *l.10. tit.9. part.2.* & *ibi* Gregor. Lopez alios allegans, *versic. sin mandado*, idem habetur *l.7. tit.23. lib.4. recopil.* & *ibi* Azebedo *num.1.* Auiles *cap.35. Pretorum, glossa mandado, num.1.* Xuarez *l.2. tit. de los emplazamientos, lib.2. legum fori, vers. sed vnum tene.* Et hoc mandatum debet esse speciale, vt tenent Bartol. Felin. & Alexand. quos refert, & sequitur Azebedo *ibidem num.2.* & probat *l.2. tit.29. part.7.* debétque insuper mandatum esse in scriptis, nec potest per testes probari, vt tenet Carolus de Grassalis, quem refert, & sequitur Azebedo *ibi num.3.* Xuarez *suprà*, Perez *lib.2. ordinam. tit.14. l.8.* Auiles referens Iasonem, Baldum, & aliquos textus *dicta glossa mandado, num.2. & cap.1. pretorum*, glossa *cartas, num.6.* Immo nec citare potest Alguazellus, nisi expressè sibi sit mandatum à iudice. *l.3. tit.3. lib.4. recopil.* vbi & Azebedo multos referens *num.23. & dicta l.7 num.1.*

11 Nota tamen, quòd dum dicimus posse Alguazellos capere absque mandato iudicis delinquentem, dum est in fragranti delicto, intelligitur etiam post delictum commissum, quando est in fuga, vt tenent Bald. Hippolytus, quos refert, & sequitur Auiles *cap.1. pretorum, glossa cartas, num.6. versic. & in quantum, & cap.35. gloss. mandado, num.5.*

12 His præmissis circa casum initio propositum, an scilicet teneatur Alguazellus ostendere scripturam mandati iudicis, quando vult aliquem capere non in fragranti delicto, sed, v. g. ob debita. Quidam dicunt, non teneri ostendere, quando iudex capturam præcipiens est in eodem loco, sed statur dicto Alguazelli asserentis ita sibi fuisse iussum. Vnde limitant, quòd Alguazellus non possit capere absque mandato in scripturis, vt intelligatur præterquam in eo loco, in quo est iudex. Sic Iason *l. ex quacumque, num.5. ff. si quis in ius vocatus.* Grammaticus *consil. 54. num.17.* quos refert, & sequitur Auiles *cap.35. pretorum, glossa mandado, num.3.* in additis de nouo.

13 At dicendum est teneri ostendere mandatum capto id petenti; aliàs potest captus impunè ipsi resistere. Probatur ex dictis, quia cùm Alguazellus ad capiendum in hoc casu sit merè delegatus, non tenetur ei captus obedire, nisi literas suæ delegationis ostendat, &, vt diximus, delegatus tenetur ostendere, quando pars petit. Sic Paris de Puteo, & Corsetus, quos refert, & sequitur Azebedo textus allegans *lib.4. recopil. tit.23. l.7. num.4. & 5.* vbi dicit hac de causa defendisse quosdam, qui non occurrerunt voci cuiusdam Alguazelli pro parte Regis auxilium postulantis, dum debitorem quendam capere vellet, debitor resistebat ei, eo quòd mandatum ad ipsum capiendum non demonstrabat.

Dvbivm XXIX.

An Archiepiscopus in diœcesibus suorum suffraganeorum possit constituere officialem foraneum ad cognoscendum de causis appellationum sui suffraganei ad ipsum Archiepiscopum deuolutis, vel deuoluendis.

Dico primò non posse; quia non potest iudicare in diœcesi suffraganei, vt expressè proba- 1
tur *cap.1. de offic. ordin. in 6.* Sic Paz *practica, 2. tomo præludio 1. num.19.*

Secundò dico, quòd si de consuetudine spe- 2
ciali habeat ponere, tunc poterit, *dicto cap.1. §. quia in causis.* Ex qua consuetudine Archiepiscopus Compostellanus ponit vicarium foraneum in diœcesi Salmantina, qui cognoscit de causis suffraganeorum suorum totius prouinciæ per appellationem ad eum deuolutis, vel alio modo ad eius cognitionem pertinentibus; & sic à sententiis Episcoporum suffraganeorum, vel eorum officialium recta via appellatur ad hunc vicarium foraneum; at à sententia ipsius Episcopi Salmantini, vel eius vicarij recta via appellatur ad ipsum Archiepiscopum Compostellanum, qui postmodum causam delegat huic vicario suo foraneo Salmanticæ existenti: quam delegationem debet, & potest facere, iuxta textum *in dicto cap.1. & ibi glossa verbo, possunt, & cap. vt litigantes, de offic. ordin. in 6.* Sic Paz *ibi, num.19. & 20.*

Dvbivm XXX.

An Clericus possit coram iudice laico conueniri ratione obligationis realis.

Sensus dubij est, an quando clericus emit do- 1
mum, super quam est impositum aliquod tributum, v.g. aliquis census, an per iudicem laicum possit fieri exequutio in ea domo censui obligata.

Supponendum est, quòd actor debet conuenire 2
clericum coram suo Episcopo, & non coram iudice sæculari, *cap.1. & c. si diligenti, de foro compet. cap. inolita. & cap. placuit. 11. q.1. l.5. tit.3. lib.1. recop.* Matanta *de ordine iudic. d.11. num.2, fol.98.*

Quod adeò verum est, quòd si clericus datus sit 3
fideiussor coram iudice sæculari, non potest priuilegio fori renunciare, vt coram ipso possit conueniri. Gratian. alios referens *regula 9. num.4.* Gutierrez *l. nemo potest, ff. de legat.1. num.106.* Gregor. Lopez *l.45. tit.6. part.1.*

Item licèt clericus falsum deponat coram iudi- 4
ce sæculari, non per ipsum, sed per Ecclesiasticum est puniendus. Sic contra quosdam Gratian. alios referens *dicta regula 9. num.6.* Iulius Clarus *practica crimin. §. finali, quæst.38. num.14.*

Item adeò est hoc verum, vt si laicus cum cle- 5
rico simul delinquat, vel sit debitor, multi Doctores, quos refert Couarr. *vbi infrà*, dicunt conueniendum esse laicum coram iudice Ecclesiastico propter clerici priuilegium: quod tamen minus verum est, nec praxi seruatur, sed clericus coram Ecclesiastico, laicus verò coram iudice sæculari conueniendus est. Sic tenent multi, quos referunt, & sequuntur Padilla *l.1. §. si libellum, C. de diuersis rescriptis, num 6.* Iulius Clarus *dicta quæst.38. num.27.* Gratian. *dicta reg.9. n.5.*

Couarr.

Couarr. *quæst. practicis, cap. 34. num.* 1. Quod benè limitat *num.* 2. nisi causa sit indiuidua, & communis, ita vt nulla possit congrua distinctio, nec diuisio fieri inter socios, quorum alter habet fori priuilegium; tunc enim tota causa etiam quoad socios non habentes fori priuilegium, erit tractanda coram iudice habentis priuilegium fori. Idem Maranta *suprà num.* 24. & alij, quos hi referunt. Quod intelligitur quando plures conueniuntur vt singuli, secus si vt vniuersi: vnde si esset aliqua vniuersitas, vel collegium, vbi essent clerici, & laici, si esset conueniendum, debet attendi, an sint plures clerici, vel laici; quia si sunt plures clerici, tanta vniuersitas reputatur Ecclesiastica, & conuenietur coram iudice Ecclesiastico; si verò plures laici, dicetur collegium sæculare, & conuenietur coram iudice sæculari; quia in indiuiduis quando plures conueniunt, vt collegium, denominatio fit à maiori parte, licèt ea indignior sit: quando verò considerantur vt singuli, denominatio fit à digniori, licèt ea minor sit. Sic alios referens Maranta *ibi n.* 23. Couarr. *ibi n.* 1. & subdit quòd si par sit numerus laicorum, & clericorum, accipitur denominatio à clericis, & censetur totum collegium Ecclesiasticum.

6 Item in tantum gaudet clericus priuilegio fori, vt possit hanc exceptionem opponere quocumque tempore, etiam post sententiam, vt latè Iulius Clarus *suprà quæst.* 36. & Couarr. *quæst. practicis, cap.* 33. *à num.* 3. vbi optimè tractat an tunc damnandus sit expensis, & *n.* 3. tractat latè qualis probatio clericatus sat sit.

7 Potest tamen iudex laicus dare curatorem bonis clerici. Sic alios allegans Gratian. *ibi num.* 14. Mieres *de maioratu*, 1. *p. q.* 58. *num.* 64.

8 Item iudex laicus dat curatorem ad litem clerico minori litiganti coram se, quia semper talis curator datur per iudicem, coram quo lis vertitur. Sic alios referens Maranta *suprà num.* 19.

9 Item quando iudex laicus fecisset depositum penes clericum, posset præcipere clerico, quòd restituat. Sic alios referens Maranta *suprà num.* 37.

10 Veniendo ergo ad dubium initio propositum, Guillermus *l. de his, C. de Episcop. & Cleric.* dicit in actione reali, vt si deberet tributum ex sua possessione, posse clericum conueniri coram iudice sæculari; quia tunc magis conuenitur res ipsa, quàm persona; quod Bartol. *l. Imperator, ff. de publican.* dicit esse multum notandum: & Gregor. Lopez *l.* 51. *tit.* 6. *part.* 1. *verb. Por razon*, dicit cum Baldo *dicta l. de his*, quòd quando possessio habens tributum emitur, vel alia via deuenit ad clericum, potest iudex sæcularis facere exequutionem in illa re, non tamen potest aliquid facere in persona clerici. Idem Olanus dicens communem *in concordia, litera C. num.* 31. Gutierrez *lib.* 1. *pract. quæst.* 4. *num.* 2. Quesada *quæst. iuris, cap.* 4. *num.* 15. Albericus *authent. statuimus, num.* 7. *C. de Episcop. & Clericis*, & Host. *in summa tit. de foro competent.* §. 2. dicit, quòd quando iudex Ecclesiasticus in hac executione esset negligens, posset iudex sæcularis eius negligentiam supplere: quod non potest in actione personali.

11 At dicendum est etiam in actione reali conueniendum esse clericum coram iudice Ecclesiastico. Ratio, quia licet conueniatur clericum ratione tributi respiciat onus reale, at stare in iudicio respicit personam; & sic persona clerici subiiceretur iudici sæculari. Item quia si persona est exempta; ergo & res, *l.* 2. *ff. de censibus.* Item *authent. statuimus, C. de Episcop. & Cleric.* prohibetur ne clericus trahatur coram iudice sæculari in criminali causa, nec ciuili, at causa realis est ciuilis. Sic tenet multis aliis rationibus probans Panormit. *cap. qualiter, de iudic. num.* 8. *& cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constitut. num.* 12. Maranta *suprà num.* 2. Sozinus *cap. sanè, de foro competent.* Collectarius, quem refert Panorm. *dicto cap. qualiter, num.* 8. vbi etiam addit Panorm. esse minus verum dictum Hostiens. citatum, quia iudex inferior, qualis est sæcularis, non debet supplere defectum iudicis superioris, qualis est Ecclesiasticus.

Tandem nota, quòd si clericus est tutor laici, 12 & sit conueniendus pro debito sui pupilli, est conueniendus coram iudice sæculari: & econtrà si laicus sit tutor clerici, & sit conueniendus pro debito sui pupilli clerici, debet conueniri coram Ecclesiastico, quia vtroque casu perinde omnino est, ac si conueniretur pupillus. Sic docti Iurisperiti.

Dubium XXXI.

An si pecora clerici damnum inferant in pascuis alienis, vel fructibus vetitis, possint per iudicem sæcularem capi.

Aliqui dicunt, quòd si pro *suprà* dictis agatur 1 contra clericos, conueniendi sunt coram iudice Ecclesiastico; quia iudex laicus non est competens contra ipsos: & sic nequit eos compellere ad solutionem dictarum pœnarum: si verò agatur contra res clericorum, & sic contra animalia damnum dantia, pro pœnis statuto villæ, vel vrbis impositis, iudex sæcularis erit competens, quia ipsa animalia, quæ damnum inferunt, sunt de foro sæculari. Et probatur ex *l.* 12. *tit.* 3. *lib.* 1. *noua recopil.* vbi sic dicitur, *si fuere hallado, que las bestias, y ganados de los clerigos hazen daño, en razon de pagar las penas, y lo que assi fuere ordenado, todos assi clerigos, como legos lo paguen, y que las rendas se cobren, assi de los vnos, como de los otros.* Item, quia ipsa animalia, quæ damnificant, sunt de foro sæculari. Sic tenet Gutier. *lib.* 1. *pract. quæst.* 4. dicens sic obtinuisse in quadam lite, cùm in Pincianam Curiam res delata esset per modum violentiæ. Ad idem est Azebedo *lib.* 1. *recopil. tit.* 3. *l.* 12. vbi inquit, quòd quando damnum petendum est à clerico, debet peti coram Ecclesiastico, quia debet lis agitari, & audiri clericus: sed si pœna exigenda est secundùm statuta, vel loci consuetudinem, vel id quod soluendum est pro pastura, est distributum per distributores communiter ad hoc destinatos, tunc ex bonis clerici potest sæcularis capere, vt soluat, vel potest pignora capere, & sic dicit obtinuisse in quadam lite. Pro eadem sententia facit, quod decidit Lucas de Penna *l. iubemus, C. de nauibus non excus. lib.* 11. vbi resoluit, quòd Princeps sæcularis potest statuere, quòd animalia clericorum à suis pascuis arceantur, vel etiam pascuis priuatorum, & quòd si inueniantur in illis pascua sumentes, soluant pœnam; aliàs impune possint offendi: quem refert, ac sequitur Auiles *cap.* 17. *pretorum, glossa buenas, num* 12. & dicit eleganter dictum Gutierrez *dicta quæst.* 4.

2 Cæterùm verius existimo non posse iudicem sæcularem procedere contra personam, nec contra res clerici; quia bona accessoria sunt personæ. Et probatur ex his, quæ latè dixi *suprà* de tributis & vectigalibus *dub. 55. cap. 3. §. quod vertitur in dubium*. Et pro hac sententia est Gregor. Lopez *part. 7. tit. 15. l. 24. versi. el ganado*. vbi dicit clericos per suum iudicem Ecclesiasticum damnandos esse, quando eorum animalia damnificant, & Castillo *l. 70. Tauri, num.* 18. vbi dicit, quòd clerici in his casibus, si contraueniant, puniuntur pœnis statuti per iudicem Ecclesiasticum.

3 Nota tamen, quòd iudex sæcularis posset procedere contra clerici pastores, propter malam custodiam, vt soluant pœnam, & damna. Sic Gregor. Lopez *ibi*. Anton. *cap grauem. de sentent. excommun.* & *ibi* Ioan. Andr. Cardin. & Anchar. *ibi*. Auendaño *1. p. cap. pratorum, cap. 4. num.* 30.

Dubium XXXII.

An appellatio suspendat sententiam censurarum, scilicet, suspensionis, & excommunicationis, & interdicti, ita vt hæ censuræ post appellationem latæ sint nullæ.

1 VT huic dubio plenè satisfiat, oportet præmittere aliqua de appellatione, quæ per diuersas difficultates aperientur.

2 Prima difficultas quid, & quotuplex sit appellatio.

3 Primò dico, quòd *appellatio est à minori ad maiorem, seu superiorem prouocatio. cap. omnis oppressus 2. quæst. 6. & cap. si quis, & cap. placuit.* docet Syluest. *verbo appellatio, initio*, & omnes.

4 Secundò dico, quòd licèt Baldus *rubr. de appellat.* dicat esse quadruplicem appellationem; at, vt bene notat Neuo *rubr. de appellat. num. 20. 21.* propriùs loquendo, & secundùm quod communiter loquuntur canones, est duplex: quædam extraiudicialis, vt quando appellatur ab actu omnino facto extra iudicium: vt si appelletur à collatione beneficij, electione, præsentatione, vel à quocunque alio, quod fit ex publico officio, vel quasi publico, vt *l. 1. §. solet, ff. quando appell. sit*. Quædam verò iudicialis, scilicet quæ interponitur in iudicio, siue ante litem contestatam, siue pòst: & hæc quando interponitur in iudicio, siue ante litem contestatam, siue pòst, dummodo interponatur ante sententiam diffinitiuam, dicitur appellatio ab interloquutoria; quando autem ab ipsa sententia diffinitiua, dicitur appellatio à diffinitiua.

5 Pro maiori intelligentia nota, quòd triplex est sententia, quædam interloquutoria, quædam definitiua, quædam mixta. Interloquutoria, & diffinitiua in hoc distant, vt benè Syluest. *verbo sententia, quæst. 3. & 4* & Francus *cap. cùm cessante, de appellat. num. 36.* & glossa *Clement. 1. de sequestrat. fruct. vers. definitiua*; quòd definitiua est, quæ fertur super causa principali, de qua lis agitatur, non super incidentibus, vel emergentibus: interloquutoria verò, quæ fertur inter principium, & finem causæ super his, quæ incidunt, vel emergunt super ipsa causa. Et *ibi* latè prosequitur Francus, & Rebuff. statim citandus de diuersis sententiis, an sint interloquutoriæ, vel definitiuæ. Interloquutoria verò mixta est, quæ habet vim definitiuæ, & partim interloquutoriæ; quia scilicet non absoluit totum negotium principale, & partim definitiuæ, quia alicui parti principali finem imponit. Est ergo hæc interloquutoria habens vim definitiuæ, vt docet Butrio *consil. 6.* quæ negotium inter partes ex toto determinat, & definit: seu, vt dicit Rebuff. *l. quod iussit, in præfatione, num. 42. ff. de re iudic.* quæ causam principalem non definit, sed vnam partem substantialem, nec toti causæ, sed aliquando instantiæ finem imponit.

Secundò nota, quòd appellatio extraiudicialis potest dupliciter fieri, scilicet vel à iudice extraiudicialiter procedente, vt si appelletur ab Episcopo, vel exequutore, ne det beneficium, vel secundò ab ipsa parte faciente grauamen aliquod alteri. Sic Maranta *practica 6, part. tit. quandoque appellatur, num. 278.* Francus *cap. bona, de appellat.* & *ibi* Neuo *num. 40.* 6

Tertiò nota, quòd multæ sunt differentiæ inter appellationem iudicialem, & extraiudicialem, de quibus latissimè Francus *cap. bona, de appellat.* & *ibi* Panorm. & Neuo sed præcipuè sunt hæ. 7

Prima differentia, quòd extraiudicialis valet, licèt sit generalis respectu personarum, seu grauaminis, & valet à futuro grauamine, *cap. bona, de appellat.* at iudicialis non valet generalis, nec à futuro grauamine, sed specialis, & à præsenti grauamine debet esse, *cap. vt debitus, & cap. cùm causam, in fine, de appellat.* Sic Francus alios referens *dicto cap. bona, num. 4.* & *ibi* Neuo *num 45. 46.* Panorm. *ibi num. 9. & 10.*

Secunda differentia est, quòd appellatio extraiudicialis quando fit ab ipsa parte, habet vim citationis in causa beneficiali, & tenetur pars contraria, à qua appellatur, coram iudice ad quem comparere sine alia citatione, alias proceditur in illa causa in eius contumaciam; & dantur in hoc duo termini. Primus est vnus mensis ad iter arripiendum à die interpositæ appellationis. Deinde post aduentum appellantis expectatur appellatus per viginti alios dies, intra quos si non comparet, proceditur in eius contumaciam, text. & *ibi* gloss. *vers. absentia, cap. 1. de elect. in 6.* In aliis autem causis non beneficialibus non operatur hunc effectum sine citatione, vt bene Abbas *cap. cùm sit Romana, de appellat.* Hæc Maranta *practica, 6. part. tit. & quandoque appellatur, num. 279.* & dicit esse mirabilem effectum; de facili enim potes decipere aduersarium, qui te molestat super aliquo beneficio, appellando ab eius molestia ad Papam, & deinde producendo omnia acta tua, quæ faciunt pro victoria tuæ causæ: nam pars appellata non aduertet in comparendo expectans se citari: & sic poteris formare processum, & facilè obtinere, cùm non habeas contradictorem. Hæc Maranta *ibi*, dicens sic pluries vidisse obseruari. 8

Tertia differentia est, quia in iudiciali causa appellandi debet esse vera, *cap. vt debitus, & cap. interposita, de appellat.* sed extra iudicium satis est, quòd causa sit verisimilis, & probabilis, vt si verisimiliter timui grauari in aliqua re, licèt non sim grauatus, possum extra iudicium appellare, *cap. bona, de appellat. & Clement. si cui, eodem tit.* Sic Panormit. *eodem cap. bona, num. 7.* & *ibi* Neuo *num. 40.* 9

Quarta differentia, quia iudicialis dicitur propriè appellatio, & extraiudicialis non, sed dicitur 10

prouocatio:

prouocatio : vnde in dispositionibus odiosis non comprehenditur nomine appellationis. Sic Neuo *cap. bona, de appellat. num.* 41. & *ibi* Panorm. *num.* 8. licèt idem Panorm. *cap. finali, de seq. possess.* dicat comprehendi.

11 Quinta differentia, in petitione apostolorum, quia in iudiciali semper sunt petendi; in alia verò non semper, vt dicam *infrà*.

12 Sexta differentia, quòd excommunicatus non potest appellare extraiudicialiter: potest tamen iudicialiter, quia hoc est se defendere, illud verò est agere. Pro cuius intelligentia nota, quòd quidam absolutè dicunt excommunicatum non posse appellare. Sic Lancellotus alios referens, *de attent. 2. part. cap.* 12. *limitat.* 50. *à num.* 15. *ad* 19. Enriquez *lib.* 13. *de excommunicat. cap.* 7. *num.* 5. Innoc. autem fuit sibi contrarius, quia *cap. dilectis, de maioritat. & obedient.* tenuit posse appellare extraiudicialiter; sed *cap. cùm inter, de except.* tenuit contrarium; & Panormit. & Cardinal. *eodem cap. dilectis*, dicunt nunquam posse excommunicatum appellare extraiudicialiter, etiam à iudice extraiudicialiter procedente. Sed sic distinguendum est; aut appellatio non est merè extraiudicialis, vt si à iudice extraiudicialiter procedente, vt si appellatur ab executore volente prouidere de beneficio: & tunc potest excommunicatus appellare; quia si exequutor assumit partes iudicis, iam est iudicialis appellatio: si verò non assumit, non est merè extraiudicialis, cùm collatio fiat ab habente iurisdictionem. Aut appellatio est merè extraiudicialis, & tunc non potest; quia talis appellatio est prouocatio ad causam: vnde dicitur ipse agere, & prouocare ad iudicium, quod est interdictum excommunicato. Sic Ioan. Andr. Archidiacon. & Dominicus *cap. pia, de except. in* 6. Neuo *cap. bona, de appellat. num.* 46. & *ibi* Panormit. *num.* 10. & *cap. cùm inter, de except.* vbi & Immola.

13 Septima differentia, quia in appellatione iudiciali annus ad prosequendam appellationem incipit currere à die interpositæ appellationis, sed in extraiudiciali à die illati grauaminis, *Clement. sicut, de appellat.* Neuo *d. cap. bona, num.* 46.

14 Octaua differentia respectu suspẽsionis, quia appellatio iudicialis suspẽdit iurisdictionem iudicis à quo in totũ quoad illam causam; at extraiudicialis non suspendit actum de præterito, nec etiam actum futurum consequutiuum ad actum de præterito, *cap. constitutus, de appellat.* Vnde si appellatur à collatione beneficij, vel confirmatione electionis iam facta, sicut ipsa confirmatio, vel collatio non suspenditur per appellationem subsequentem; ita nec actus inuestituræ, nec traditio possessionis, ex quo sunt actus consequutiui ad ipsum actum collationis vel confirmationis de præterito. Vnde tantùm suspendit, quod fit postea contra ipsam appellationem. Sic Neuo *cap. bona, de appellat. n.* 47. & *ibi* Panorm. *num.* 10.

15 Hinc fit, quòd in appellatione iudiciali reuocantur omnia attentata, etiam quæ non sunt directè contra appellationem; sed in extraiudiciali tantùm, quæ sunt contra appellationem. Sic Maranta *practica 6. p. tit. & quandoque appellatur, num.* 401. Francus *cap. 1. de appellat.*

16 Nona differentia ponitur ab aliquibus respectu termini ad appellandum. Sed de hac *infrà*.

17 Decima differentia, quòd appellatio iudicialis potest fieri ad proximum superiorem; sed extra iudicium non potest appellari nisi ad illum, qui potest adiri per viam querelæ. Sic Neuo *cap. bona, de appell. num.* 48. Panorm. *cap. dilecti, el 2. de appell. num.* 6. 7. vnde infert Panorm. non posse ab Episcopo ad Archiepiscopum appellari extraiudicialiter, nec à subditis Episcopi suffraganei ad Archiepiscopum; quia Archiepiscopus non potest per viam querelæ eos audire, sed tantùm per viam appellationis, *cap. pastoralis, de offic. ordin.* Sed Decius *eo cap. dilecti, num.* 9. impugnat hanc differentiam, & sic dicit posse ad Archiepiscopum appellari, etiam extraiudicialiter.

18 An verò extraiudicialis sit interponenda in præsentia iudicis, & eo deficiente, coram honestis personis, *infrà* dicam.

19 Vltimò dico, quòd appellatio alia est verbalis, quæ fit verbis, vt fit communiter, alia facti, quæ fit facto per arreptionem itineris ad superiorem, vt habetur *cap. dilecti, el 2. de appellat.*

20 Nota primò, quòd glossa *eo cap. dilecti, vers. facto*, dicit tantùm habere locum appellationem hanc facti, quando iter arripitur ad Sedem Apostolicam, quia in hoc casu expressè loquitur illud caput. Sed meliùs *ibi* Decius *num.* 9. dicit idem esse, quando ad alios superiores. Et *in eo cap.* ponitur de itinere ad Sedem Apostolicam tantùm gratia exempli; quod non arctat regulam.

21 Secundò nota quosdam dicere, quòd hodie iter arreptum non habetur pro appellatione post sententiam, sed viua voce est appellandum in continenti, vel in scriptis, quando appellatur ex interuallo, vt dicam *infrà*; sed ante sententiam videtur appellare qui iter arripit. Sic gloss. *cap. dilecti, el 2. de appellat. vers. facto; & cap. ad reprimendam, de offic. ordin. vers. conquestus.* Idem Hostiens. *d. cap. dilecti*; & addit hæc, quinimmo ex quo quis vocatus est ad iudicium, nunquam arripiendo iter, videtur hodie appellasse. Idem Lapus *allegat.* 39.

22 At verus est etiam hodie arreptionem itineris ad superiorem habere vim appellationis facti, seruatis, quæ seruari debent in appellatione verbali. Sic Nauarr. *lib. 2. cons. in antiquis, tit. 17. de sentent. & re indic. consil. vnico, num. 7. in nouis, lib. 2. tit. de appell. consil. 5. num.* 7. Decius *cap. dilecti, el 2. de appellat. num.* 9. Henricus *ibi num. 4. & 5.* Neuo *ibi num.* 15. Anton. *ibi fine*, Panorm. *ibi num.* 5. vnde infert, quòd sicut appellans in iudicio, vel extrà ante diffinitiuam, tenetur exprimere causas in scriptis, & petere apostolos; ita hic, qui arripit iter: vnde sic debet dicere superiori, Tu me grauas in tali articulo, nolo ampliùs litigare coram te, sed adeo Papam, & peto apostolos; tunc enim licèt non dicat, appello, itinerando censetur facto appellare. Similiter si appellet à diffinitiua, vel extra iudicium, vt seruet ea, quæ in ea seruari debent. Hæc Panorm. Vnde hæc arreptio itineris debet esse intra decem dies datos iure canonico, ad appellandum. Sic Lancellotus *de attent. 2. p. cap. 12. limit. 50. num.* 115.

23 Secunda difficultas sit. Quotuplex sit appellationis effectus?

24 Sit conclusio. Duplex est principalis effectus appellationis. Primus est deuolutiuus, id est, deuoluit cognitionem causæ ad iudicem, ad quem appellatur, *cap. dilectis, cap. vt debitus, de appellat. l. eos, l. à proconsulibus, C. de appellat.* & sic eximit litigantem à iurisdictione iudicis à quo, quoad

illam causam,& transfert ad iurisdictionem iudicis ad quem. *cap. dilectus, cap. ad audientiam, de appellat.* Secundus effectus est suspensiuus, suspendit enim,& non extinguit sententiam, *cap. venientes, de iureiur. cap pastoralis, §. præterea, de offic. deleg. cap. sæpè, de appell. l. præcipimus, l. eo casu, C. de appellat.* Qualiter autem hoc babet verum in appellatione extraiudiciali, dixi *suprà*.

25 Hinc infertur hæc regula, quòd appellatio ligat statim manus iudicis à quo, eiúsque iurisdictionem suspendit sine alia inhibitione, adeò quòd nil potest facere appellatione pendente: immo nec ante interpositam appellationem infra terminum iure concessum ad appellandum, scilicet infra decem dies. *l* 1. & *ibi* Bart. *ff. nil nou. appellat. & cap. non solùm, de appellat. in 6.* & *ibi* omnes, & docet optimè Maranta *practica 6. part. tit. & quandoque appellatur, num.* 400. *&* 173.

26 Hæc tamen regula præter aliquas limitationes, quæ non faciunt ad rem præsentem, de quibus consule Dueñas *regula* 42. & Maranta *proximè citatum à num.* 174. *vsque ad* 207. patitur alias limitationes, quæ ad rem faciunt.

27 Prima limitatio est, quòd fallit, quando postmodum appellatio non fuisset interposita in tempure debito, tunc enim cessant attentata, & gesta pendente termino ad appellandum non reuocantur. Sic Dominicus *cap. venerabilibus, §. porrò, de sentent. excommun. in 6. ad finem*; & glossa *ibi versic. secundò nota.* Francus *ibi num* 6. Felinus *cap. quoad consultationem, de sentent. & re iudic. num.* 38. Lancellotus, dicens sic esse resolutum in curia Burgensi, & esse communem, *de attentat. 2. part. cap.* 11. *num.* 42. Couarr. *pract. cap.* 23. *num.* 2. *vers. illud tamen.*

28 Ex quibus, inquit Lancellotus *ibi n.* 23. subsistendum videtur de eo quod legitur in decisione Mohedan. 150. *sub rubr. de præbend.* quòd prouisio facta per Papam infra decem dies datos ad appellandum, non conualescit, si verè postea non appelletur: & decisione Chissanen. 1. *incipiente, in termino ad appellandum. in fine*, vbi refertur, quòd collatio facta ab ordinatio, pendente termino ad appellandum à sententia priuatoria, est nulla, licèt appellatio non interponatur postea.

29 Secundò limita regulam, nisi pendente appellatione appellans aliquid contra appellationem innouet; potest enim tunc iudex à quo, procedere contra illum. Probatur ex *cap. cùm teneamur, de appellat.* vbi habetur, quòd si appellans turbatur in possessione per aduersarium, appellatione pendente, potest iudex à quo contra illum procedere, & tueri in possessione. Quem textum licèt variè intelligant Doctores, at communis intellectus est, vt possit iudex à quo reuocare nouiter attentata pendente appellatione, & ratione nouiter attentati possit se intromittere; quia illa est noua causa. Sic glossa *ibi*, Panorm. *ibi num.* 1. *&* 4. dicens communem Beroius *rubr. de appellat. num.* 46. Maranta *practica 6. part. tit. & quandoque appellatur, num.* 194. Decius *dicto cap. cùm teneamur, num.* 4. 18. Francus *ibi num* 13. Innocent. *ibi.* Ioan. Andr. *num.* 2. Immola *num.* 1. 3. Cardin. *ibi.* Anton. *ibi num.* 6. Anchar. *num.* 3. Henricus *num.* 1. *&* 2. Host. *ibi, initio,* & est similis textus, & glossa *vers. districtius, cap.* 2. *de matrim. com. contra interd. Ecclesiæ*, vbi iudex à quo pendente appellatione iubet partibus, ne denuo contrahant.

30 Nota primò hoc habere verum, licèt iudex à quo detulerit appellationi; quia hæc est causa noua. Sic Neuo *dicto cap. cùm teneamur, num.* 8. Immola *num.* 5. Anton. *num.* 7. Lancel. *de attent 2. part. cap.* 12. *limitat.* 4. *num.* 23. Federic. *consil.* 83. Ioan. Andreas *cap. cùm appellationibus, de appellat. in 6.* Item habet verum, licèt iudex ad quem canonicè inhibuisset iudici à quo, ne aliquid attentaret; quia inhibitio operatur in his, quæ sunt contra appellationem: facit textus *cap. audita, de restitut. spoliator.* Sic Neuo *ibi num.* 9. Francus *num.* 12. Lancel. *num.* 19.

31 Sed dubitatur, an hoc procedat in iudice delegato, vel tantùm in ordinario. Quidam dicunt tantùm procedere in ordinario. Ratio, quia per appellationem tantùm suspenditur eius iurisdictio quoad illam causam; quare cùm id, quod innouat, sit causa noua ratione iurisdictionis generalis, quam habet, potest se in illa intromittere; secus in delegato, quia cùm tantùm habeat iurisdictionem in illa causa, & per appellationem sit suspensa, nil potest. Sic Beroius *rubric. de appellat. num.* 46. glossa *dicto cap. cùm teneamur, vers. prætermissio.* Idem Anton. *ibi num.* 6. 7. nisi (inquit) oppositum esset ei delegatum: quod rarò fit. Idem Panorm. *ibi num.* 5. & Lancellot. *proximè citatus, n.* 26. limitant ambo, quando delegatum iam detulit appellationi: secus antea.

32 At verius est habere etiam locum in delegato, licèt detulerit appellationi; nam per delationem appellationis non abdicatur in totum iurisdictio iudicis à quo; appellante enim non prosequente, reuertitur iurisdictio ad ipsum. Sic tenet reprobans Panormitanum Neuo *dicto cap. cùm teneamur, num.* 23. Cardin. *ibi.* Idem dicunt fortè esse verum Innocent. & Ioan. Andr. *ibi n.* 2. idem videtur tenere Anchar. *ibi num.* 3 *fine*; & tenet Enricus *ibi num.* 2. saltem quando ipse appellans innouaret; secus, si alius: & in hoc casu dicit fortè esse verum Hostiens. *ibi.*

33 Hinc inferunt Doctores non esse suspensam iurisdictionem iudicis à quo in tendentibus ad faciliorem exitum causæ appellationis, dummodo abstineat à cognitione causæ appellationis, & sunt talia, quæ possunt experiri absque cognitione causæ appellationis: & hinc euenit, vt iudex à quo appellatione interposita possit præfigere terminum ad prosequendam appellationem, vt dicam *infrà.* Sic Neuo *dicto cap. cùm teneamur, n.* 7. *&* 8. Immola *ibi n.* 1. Ant. *n.* 3. Decius *n.* 4. Francus *n.* 3. Beroius *rubr. de appellat. num.* 46. Lancell. *de attent. 2. part. cap.* 12. *limit.* 4. *n.* 8. *&* 28. & est communis. Maranta *practica 6. part. tit. & quandoque appellatur, num.* 196 Dueñas *regula* 42. *num.* 17.

34 Secundò inferunt Doctores, quòd appellans adeundo iudicem à quo, non super appellatione interposita, sed super innouatione, non videtur renunciare appellationi suæ. Sic Maranta *proximè citatus, n.* 425. & Panorm. *dicto cap. cùm teneamur, n.* 2. Neuo *ibi num.* 10. glossa *ibi vers. prætermissio.* Decius *num.* 6 Francus *num.* 4. Cardin. *ibi* Innocent. *ibi*, Immola *cap gratum, de offic. deleg.* & ampliat Decius, licèt petat vt à iudice.

35 Tertiò infertur iustificatio praxis iudicum Ecclesiasticorum, dum enim iudex laicus extrahit reum ab Ecclesia, præcipit Ecclesiasticus sub excommunicatione, vt restituat Ecclesiæ, appellat laicus, si non obstante appellatione, vellet

vellet laicus innouare, vt damnando reum, ipsum excommunicat Ecclesiasticus: & hoc ratione nouæ causæ, scilicet innouandi pendente appellatione, iuxta dictum *cap. cum teneamur*.

36 Tandem intellige dicta in hac limitatione, quòd scilicet iudex à quo possit pendente appellatione procedere, quando aduersarius innouat, quando alius esset contentus: secus si contradiceret. Sic Lancel. *proximè citatus, num.* 27. Francus, & Panotm. *cap. constitutus, de appellat.*

37 Tertiò limita regulam principalem positam, vt intelligatur de appellatione à diffinitiua: secus in interlocutoria, licèt enim appellatio ab interlocutoria eximat appellantem à iurisdictione iudicis à quo, *cap. ad audiendiam, & cap. dilectus, de appellat.* at non ligat manus iudicis à quo, quin possit procedere ad vlteriora, donec per iudicem appellationis fuerit inhibitum, vt habetur expresè *cap. non solum, de appellat. in* 6. vbi Glossa *versic. ante*, reddit rationem differentiæ, quia appellatio ab interlocutoria, vel grauamine debet proponi expressa causa probabili, nec sat est esse probabilem, nisi fit vera, *c. interposita, de appellat. in principio*; & sic est necesse vt priùs constet de veritate. Sic omnes, & præcipuè Lancel. *de attent.* 2. *p. cap.* 12. *limit.* 1. *à num.* 1. *vsque ad* 11. Maranta *practica* 6. *p. tit. & quandoque appellatur, num.* 172. vbi addit, quòd potest procedere vsque ad definitiuam inclusiuè, donec inhibeatur, non obstante appellatione: nec requiritur aliqua citatio partis, sed iudex potest procedere ad omnem actum vsque ad sententiam parte non citata, ex quo appellando videtur se facere contumacem, & declarare animum suum, & non vult comparere, *cap. eum, qui, de dolo, & contum. in* 6. *& Clement.* 1. *eodem tit.* verùm quando iudex appellationis pronunciat bene appellatum, omnia attentata reuocantur. Hæc referens Bart. & Baldum Maranta *ibi.*

38 Hæc tamen tertia limitatio, quòd potest iudex pendente appellatione ab interlocutoria vltrà procedere, debet intelligi cum aliquibus sublimitationibus. Prima est, nisi iudex à quo sit inhibitus per iudicem ad quem, *cap. non solum, de appellat. in* 6. Quod tamen intellige, quando inhibitio fuit legitimè interposita, & cum causæ cognitione, & parte citata; aliàs inhibitio non valet. Maranta multos referens *proximè citatus, num.* 207. 208. quod adeò verum est, quòd licèt iudex pendente appellatione à grauamine, vel interlocutoria, potest grauamen, vel interlocutoriam reuocare, *cap. cùm cessante, de appellat.* & talis reuocatio irritat, & annullat processum per iudicem ad quem medio tempore factum, vt benè Lancel. *de attent.* 2. *p. cap.* 12. *limit.* 1. *à num.* 15. *vsque ad* 16. Immo hoc potest arbiter, vt probat *ibi* Lancel. *num.* 17. At fallit hoc, nisi inhibitus esset per iudicem ad quem: tunc enim non posset reuocare interlocutoriam, nisi esset aliàs nulla, vel inhibitio non esset legitima. Sic Lancel. cum aliis *ibi num.* 21. 22. Secunda sublimitatio est, nisi interlocutoria habeat vim diffinitiuæ. Lancel. *ibi num.* 18. & 52. Tertia est, nisi sit sententia excommunicationis, de qua *infrà* eadem difficultate. Quarta est, nisi iudex à quo appellationi detulit coram eo interpositæ ab interlocutoria, quia deferendo ligat manus sibi ipsi, & abdicat à se omnem iurisdictionem, & in superiorem transfundit, *cap. cùm appellationibus, de appellat. in* 6. & tenet Ioan. Andreas *cap. cùm cessante, de appellat.* & Francus *ibi* alios referens, *num.* 14. Maranta *num.* 209. Lancel. *eo cap.* 12. *limit.* 6. *num.* 20. *& limit.* 1. *num.* 66. *& sequentibus*, in quo *num.* 66. ampliat hoc esse verum, nisi appellatio, cui iudex detulit, esset omnino nulla, quia non est interposita termino concesso ad appellandum, scilicet intra decem dies; in hoc enim casu licèt iudex illi deferat, nil operatur, vt dicemus *infrà*. Secundò amplia, siue iudex ex ignorantia, siue ex propria voluntate detulerit appellationi, quæ iure non erat admittenda, Anton. Gomez alios referens *tomo* 3. *var. cap.* 13. *n.* 32. Tertiò amplia esse verum non tantùm quando expressè defert appellationi, sed etiam quando tacitè, scilicet dando acta pro apostolis, vel nil respondendo de apostolis, vt in pulchro casu tradit Lapus *allegat.* 124. Sic Lancel. *illa limit.* 1. *n.* 75. 76. 77. *& limit.* 6. *n.* 21. Quartò amplia, non tantùm quando ipse iudex defert, sed etiam quando delegatus ab eo, cum clausula, *donec vices suas duxerit reuocandas*; si enim is deferat appellationi, antequam ordinarius reuocet vices suas, non potest vltrà ordinarius, etiam vbi reuocauit vices suas, in illa causa procedere. Lancel. alios referens *ea limit. n.* 22. *& limit.* 1. *n.* 79. Quintò amplia, etiam si appellatio esset sine causa Lancel. *limit.* 6. *num.* 20. *& limit.* 1. *n.* 69. Rolandus *consil.* 77. *n.* 2. *lib.* 2. Parisius, quem refert Lancel. *ibi.* Sextò amplia, licèt appellatio sit sine scriptis, quamuis huiusmodi appellatio aliàs non valeat, vt dicam *infrà*. Lancel. *limit.* 1. *num.* 70. idem Rolandus, & Parisius *proximè citati.* Septimò amplia, etiamsi per iudicem ad quem non fuerit sibi inhibitio facta. Rolandus *ibi.* Lancel. *limit.* 1. *num.* 78. Octauò amplia, etiam si non essent petiti apostoli. Parisius, & Rolandus *ibi*, Lancel. *limit.* 1. *num.* 71. Nonò amplia quòd hanc iurisdictionem non recuperat iudex, qui detulit appellationi, etiam si grauamen, & interlocutoriam reuocaret. Sic alios referens Lancel. *ea limit.* 1. *num.* 68. quod dicit *num.* 72. *&* 73. esse verum, licèt vellet reuocare grauamen de consensu partium, *& num.* 74. licèt res esset integra, & citat alios. Sed contrarium, quòd scilicet possit vltrà procedere, quando reuocat grauamen, & interlocutoriam de consensu vtriusque partis, vel saltem solius appellantis, quando res est integra, quia scilicet per iudicē appellationis non est inchoatus processus, tenet alios referens, & latè probans Lanfrancus *cap. cùm cessante, de appellat. n.* 14. & hoc siue iudex sit ordinarius, siue delegatus; quia potest appellans renunciare suæ appellationi, & sic redire ad iudicem à quo, *cap. vt super, de appellat. in* 6. idem Iacobus Henric. *consil.* 34. *lib.* 3. & Lancel. *ea limit.* 1. *num.* 74. dicit fortè esse probabile; & *num.* 82. hoc tenet in iudice ordinario. Quæ tamen omnia, nempe quòd iudex deferens appellationi abdicet à se omnem iurisdictionem, nec possit vltrà procedere, limita, quando detulit simpliciter appellationi; secus si detulit cum clausula solita, scilicet, *si & in quantum facere teneor*, quia in hoc casu si appellatio erat iusta, & ex rationabili causa, & sic de iure admittenda, censetur admissa: si autem de iure non erat admittenda, non censetur ei delatum. Sic Rolandus *dicto consil.* 77. *num.* 18. Lancel. multos referens *dicta limit.* 1. *à num.* 83. Maranta alios referens *vbi suprà n.* 211. & aduertit Lancel. *ibi num.* 88. quòd si interlocutoria esset lata à duobus iudicibus, & alter appel-

Nn 4 latiuni

lationi detulit, potest antequam alius deferat, suam delationem reuocare:& refert alios. Aduertit etiam Maranta *num.* 210. quòd si appellatio est interposita ex causa iusta,teoetur iudex illi deferre;alias punitur. *cap. de priore, de appellat.l.quoniam, C. de appellat.* Quid autem quando est dubium,dicam *infrà*. Quinta sublimitatio est,vt non habeat locum,quando iudex,à cuius interlocutoria est appellatum, præfixit terminum appellanti, aut ad prosequendum appellationem, aut ad audiendum responsum,etiamsi appellationi non detulisset;quia hæc termini præfixio habet vim dilationis, & dilatione præsenti iudicis officium conquiescit. *cap. significante, de appellat.* & pro hoc est textus,& *ibi* Glossa indistinctè loquens,tam in appellatione à diffinitiua, quàm ab interlocutoria, *cap. personas, de appellat. versic. diem.* Panorm. *ibi*, & Francus *num.* 19. Lancel. *dicta limit.* 1.*n.*58.59. Sexta sublimitatio est,quando iudex à quo, à cuius interlocutoria appellatur, debitè requisitus non dedit apostolos,quando scilicet debitis loco, modo, & tempore requisitus eos expresse denegat, vel infra debitum negligenter,vel malitiosè tradere prætermisit;tunc enim non potest iudex procedere, nisi appellationi sit renunciatum,& si procedit,est nullus processus,*cap. ab eo, de appellat. in* 6.& docet Glossa *cap.* 1.*de appellat. in* 6. *versic. exhiberi*,& Lancel. *dicta limit.* 1.*num.*60.61.62. alios referens. Quòd si dicas,tradens apostolos, defert appellationi, *cap. dilecti, ad finem, de appellat.* & tunc nullo modo poterit procedere.Respondetur cum Glossa *cap.* 1. *de appellat. in* 6. *versic. exhiberi*, hoc esse verum, quando tradit apostolos dimissorios,vel reuerentiales; secus si refutatorios. Vltima sublimitatio est, vt non procedat in grauamine, & actu irreparabili per diffinitiuam, vt si iudex interloqueretur aliquem esse torquendum, quia tunc pendente appellatione ab hac interlocutoria non potest vltrà procedere, sicut quando appellatur à diffinitiua. Sic multi, quos refert,ac sequitur Maranta *practica* 6.*p.tit. & quandoque appellatur*, *num.*212. Lancel. *dicta limit.* 1.*à num.*92. *vsque ad* 98. Dieñas *regula* 52. *limit.* 11. *num.* 13. Menoch. *de adipisc. possess. remedio* 4.*quæst.* 100.*num.* 866.Idem dic quando actus magna cum difficultate esset reparabilis per diffinitiuam. Lancel. *ibi*, alios referens. Alias sublimitationes ponit *ibi* Lancel. Sed hæ sunt, quæ magis ad præsens faciunt.

39 Vltima limitatio ad regulam principalem, quòd scilicet pendente appellatione iudex à quo nil potest innouare, est nisi appellatio sit manifestè friuola,& frustatoria;quia ea non obstante potest iudex vlterà procedere, vt habetur expressè *cap. cùm appellationis, de appellat. in* 6.& *ibi* Dominicus,& omnes,Panorm. *cap. consuluit, el* 3.*de appellat.* Maranta *practica, p.* 6. *tit. & quandoque appellatur, num.*182. vbi alios refert. Nauarr. *lib.*2.*consil. tit. de appellat. in nouis, consil.* 1.*fine,in antiquis, consil.* 3.*fine*, Lancel. multos referens, *de attent.p.*2.*c.*12. *limit.*6. *à num.* 1.*vsque ad* 6.& reddit rationem *num.*8.quia patia sunt aliquid non fieri,& minus legitimè fieri,vt considerat Iason *l. præses, num.*4.*ff. de sentent. & re iudic.*

40 Limita hoc nisi iudex à quo appellationi detulerit, tunc enim abdicat à se omnem iurisdictionem, vt latè dixi *num.*38. omnia enim *ibi* dicta ad hoc sunt applicanda.

Nota primò, quòd friuola appellatio dicitur ea,quæ est interposita contra leges. Sic Maranta *proximè citatus num.*182. Item quæ est interposita sine causa,vel ex minus iusta causa,vel falsa causa, vbi scilicet quis appellat, quando non est grauatus iniustè. Sic Maranta *ibi num.* 347. Glossa *cap. cùm appellationibus, de appellat. in* 6. *notab.* 1. & *ibi* Dominicus. Vnde inquit Maranta,idem est friuola,quod inanis,frustratoria, & vana,vel vt alij dicunt, relinquitur arbitrio iudicis quæ appellatio sit friuola. Sic Menochius cum aliis, quos refert, *de arbitr. lib.*2.*centur.*2.*casu* 197.*num.*6.7.Lancel. *de attent.*2.*p.cap.*12.*limit.*6.*num.*5. 41

Hinc fit, quòd quoties non potest appellari de iure, potest iudex non obstante appellatione innouare. Dueñas *regula* 42.*num.* 10.Maranta *practica* 6.*p.tit. & quandoque appellatur, num.*183. Innoc. *cap. pastoralis, de offic. deleg.* Glossa *cap. non solum, de appellat. in* 6.*versic. casibus*. Quod tamen limita nisi in talibus casibus prohibitis appellans allegaret aliquam iustam causam, ex qua deberet admitti eius appellatio; quia tunc iudex teoetur eios appellationi deferre, & interim nequit innouare. Sic Glossa *cap. Romana, de appell. in* 6.*§.si autem*, & *ibi* Domioicus *fine*. Romanus *consil.* 324. Panorm. *c. consuluit, el* 3.*de appell.* Maranta, & Dieñas *proximè citati*. Et quando iudex tenetur deferre appellationi,& qualiter peccet negando,quando deberet deferre,vel deferendo, quando debet negare. 42

Secundò nota,quòd quando est dubium de iure,vel de facto, an sit legitima appellatio, est illi deferendum, nec ea pendente potest iudex à quo aliquid innouare,*cap. cum speciali, §. porrò, de appellat.* & docent Syluest. *verbo appellatio, quæst.*12.Tabien. *ibi quæst.* 19.*num.*2.D.Anton.3.*p.tit.*9.*cap.*14. §.2. Speculator *tit. de appellat. §. nunc dicamus, n.*8. Lancel. *de attent.*2.*p cap.*12. *limit.*6.*num.*48. Iason *l. præses, num.*4.*ff. de sent. & re iudic.* Nauarr. *lib.*2. *consil. tit. de appellat. in antiquis consil.*4. *num.*2. Baptista *praxi iudic.*§.31.*cap.*2.*limit.*2.*num.*8.*fine*. Decius *cap. de priore, num.*4. *de appellat.* Innoc. *c. dilectus.*2.*de rescript.* Bald. Angel. Cardio. quos *ibi* refert Decius. Dicunt tamen, & benè Syluest. Tab. D. Antou. *ibi*, quòd potest vti cautela verborum, dicendo,admitto,si & in quantum de iure teneor. Quæ verò sit vis horum verborum, dixi *suprà num.*38. Limitat tamen optimè Beroius *c. super eo, de appellat. num.*2. quòd appellatio in dubio sit admittenda, quando sumus in casu quo appellatio regulariter esset permissa; tunc enim appellans habet fundatam suam intentionem;secus quando essemus in materia, in qua regulariter appellatio esset prohibita, & de iure non admitteretur;quia denegans appellationem haberet fundatam intentionem, ex quo haberet regulam pro se, vt est in casu, in quo ab interlocutoria veller quis de iure ciuili appellare. 43

Tandem nota, quòd quando dubitatur an appellatio sit deserta, pronunciari debet in dubio non esse desertam; quia hoc est minus præiudiciale. Sic Decius *c. de priore, de appellat. num.*5. Paulus de Castro *l.* 1. *per illum textum, ff. si quis caut* & *ibi* Alexand. & Iason. Felin. *c. significauerunt, de testibus*, Maranta *pract.*6.*tit. & quandoque appellatur. num.*408. Decius *l. quoties, ff. de reg. iuris*. 44

Tertia difficultas, quæ sint de essentia appellationis, ita vt eis deficientibus, appellatio sit nulla. 45

Primò

46 Primò dico, quòd de essentia appellationis, vt sit valida, sunt quinque.

Primum est, vt interponatur à legitima persona. Sic Lancel. alios referens, *de attent. 2. p. cap. 12. limit. 50 à num. 14. vsque ad* 19. dicit minus legitimam personam esse, quæ non potest stare in iudicio. Hi sunt serui, filiusfamilias, furiosus, monachus, & is, cui denegata est audientia tam in agendo, quàm in excipiendo, & se defendendo; & *num.* 20. 21. 22. dicit idem quando fuit interposita per procuratorem reuocatum, vel qui non habebat mandatum, vel minus sufficiens; & *num.* 32. probat non requiri mandatum speciale, sed sat esse generale ad lites. An verò excommunicatus sit legitima persona ad appellandum, vide *suprà in hoc eod. dubio num.* 12.

47 Secundò est de essentia appellationis, vt valeat, vt interponatur intra debitum tempus, scilicet iure concessum ad appellandum. Sic multos referens Lancel. *proximè citatus, num* 36. 37. 38. & referam multos *infrà* disputando de hoc termino.

48 Tertiò est de essentia appellationis, vt proponatur coram legitimo iudice Lancel. *ibi num.* 184. & alios referam *infrà*, disputando de hoc iudice quis debeat esse.

49 Quartò est de essentia, vt appellatio fiat ad legitimum iudicem, Lancel. *ibi num.* 212. & alios referam *infrà* agens de hoc.

50 Vltimò est de essentia, vt seruetur debita forma in appellatione, vt quòd fiat in scriptis, & aliquando cum expressione causæ: de quo latè *infrà* disputabo.

51 Secundò dico, quòd, vt refert Neuo *vbi infrà*, alij dicunt esse de substantia appellationis, vt contineat nomen appellantis, & iudicis à quo, & ad quem, & aduersarij, & sententiæ, à qua appellatur: & hoc tenent de nomine iudicis à quo, & aduersarij, & à qua sententia, Syluest. *verbo appellatio, quæst.* 6. §. 8. Tabien. *ibi, quæst.* 15. §. 17. 18. D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 14. *num.* 1. At hoc bene reprobat Neuo *rubr. de appellat. à num.* 26. probans hæc non esse de essentia, sed sat esse, vt constet ex circunstantiis super quo appelletur, & quis, à quo, & ad quem, & contra quem appellet; sat enim est vno verbo appellare, dicendo, Appello, vt *infrà* latiùs. Et quòd non sit de substantia explicare nomen aduersarij, tenet etiam Lancel. *de attent.* 2. *p. cap.* 12. *limit.* 50. *num.* 190. & *num.* 191. dicit cum aliis non esse inualidam, licèt falsum nomen aduersarij exprimeretur. Nec est inualida, si appelletur à sententia lata, v. g. die décimo mensis, cùm tamen lata fuerit die vndecimo; quia falsa hæc demonstratio non vitiat appellationem. Sic Neuo *rubr. de appellat. num.* 33. Baldus *l. etiam, C. de fals. caus. adim. legat.*

52 Nota quòd alij dicunt esse de substantia appellationis, vt in ea petantur apostoli, id est, literæ dimissoriæ, seu testimoniales appellationis. Sic Maranta alios referens, *practica* 6. *p. tit. & quandoque appellatur, num.* 131. Lancel. *de attent.* 2. *p. cap.* 12. *limit.* 50. *num.* 202. & alij, vt refert Syluest. *verbo appellatio, quæst.* 6. Sed dicendum est non esse de essentia appellationis; quia possunt peti intra triginta dies à die latæ sententiæ, vt dicemus *infrà*. Et tamen appellatio interim proposita, scilicet intra decem dies, valida erit: hoc tamen est verum, quòd si postea debito termino non petantur apostoli, manebit appellatio deserta, vt dicam *infrà*. Sic Syluest. *ibi*, & Diu. Anton. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 14. §. 1.

53 Quarta difficultas circa secundum requisitum, vt appellatio valeat, scilicet, vt proponatur appellatio intra debitum tempus, quale tempus sit hoc, & quomodo computetur.

54 Nota, quòd triplex est tempus. Primum est ad proponendam appellationem: & hoc est de substantia appellationis, si enim transactum sit tempus, intra quod debet proponi, appellatio postea proposita est nulla, vt statim dicam. Secundum tempus est ad prosequendam appellationem. Tertium tempus est ad petendum apostolos; & hæc duo tempora seruari non est de substantia appellationis, vt proximè dicebam; quia si appellatio à principio fuit bene proposita, iam fuit valida, & sic non potest non esse valida ex futuro euentu; quia scilicet postea non fuit prosecuta tempore debito, vel non sunt petiti apostoli. De his ergo temporibus seorsum agendum est.

55 Dubitatur ergo, quod tempus sit ad proponendam appellationem iure statutum, & quando incipiat currere. Sit

56 Prima conclusio. Iure antiquo communi, & Regni Hispaniæ sunt decem dies tempus, intra quod debet proponi appellatio, *authent. hodie, C. de appellat. l.* 22. *tit.* 23. *part.* 3. at iure nouiori Hispaniæ tantùm sunt quinque dies, *l.* 1. *tit.* 18. *lib.* 4. *noua recopil.* iure autem canonico sunt decem dies, siue appelletur à diffinitiua, vel interlocutoria, vel quocumque grauamine, vel actu extraiudiciali, *cap. concertationi, & cap. non solùm, de appellat. in* 6. *cap. cùm dilectus, fine, de elect. cap. significauerunt, de testibus, cap. anteriorum,* 2. *quæst.* 6. *cap. quod ad consultandum, de sentent. & re iudic.* Et ita tenent omnes, præcipuè Maranta alios referens, *practica* 6. *p. tit. & quandoque appellatur, num.* 213. Vnde, vt bene Azebedo *lib.* 4. *recopil. tit.* 18. *l.* 1. *num.* 47. in tribunali Ecclesiastico seruabitur ius canonicum constituens decem dies ad appellandum, in foro verò sæculari in Hispania ius regium.

57 Hinc infertur quosdam (vt refert Neuo *infrà*) malè dicere hunc terminum decem dierum tantùm habere locum in appellatione iudiciali, secus in extraiudiciali: sed est hoc contra *cap. concertationi, de appellat. in* 6. & vltra Doctores citatos, quòd procedat etiam in extraiudiciali, tenent Specul. *tit. de appellat.* §. *restat, num.* 1. Neuo *cap. bona, de appellat. num.* 48. & *ibi* Panorm. *num.* 10. Francus *ibi num.* 19. Lancel. *de attent.* 2. *p. cap.* 12. *limit.* 50. *num.* 137. 138. At post decem dies dicèt appellatio extraiudicialis non audiatur, at potest audiri per viam querelæ, cùm extraiudicialia non transeant in rem iudicatam. Sic Neuo, Panor. & Francus *ibi*.

58 An verò procedat in sententiis censurarum, & in aliis, quæ non transeunt in rem iudicatam, & in sententiis latis sub conditione, dicam *infrà sub hoc eodem dubio*.

59 Amplia primò conclusionem, vt procedat in eo, qui ratione minoris ætatis, vel alia ratione restitutus est ad appellandum; tenetur enim intra decem dies appellare. Sic Lancel. *proximè citatus, limit.* 5. *num.* 109. & *num.* 110. dicit etiam procedere in appellatione à sententia arbitri.

Secundò

60 Secundò amplia, vt etiam appellatio, quæ fit coram honestis personis, co quòd non est copia iudicis, debeat etiam fieri intra decem dies; quia succedit loco legitimæ appellationis. Sic Lancel. referens Francum *de attent.2.p.cap.12. ampliat.15. num.47.*

61 Tertiò amplia, quòd si quis sine mandato appellauit alieno nomine, debet illam appellationem facere ratificari à domino litis infra decem dies computandos à die, quo sciuit latam esse sententiam contra se: & elapsis decem diebus non posset ratificare, sed sententia transitet in rem iudicatam. Ratio, quia ratificatio debet fieri intra tempus habile, *l. bonorum, ff. rem ratam hab.* Sic D. Anton. 3. *p.tit.9.cap.*14.§. 1. Lancel. *de attent.2.p.cap.12.num.*53.54.Maranta *practica 6. p. tit. & quandoque appellatur, num.* 118. Corneus, & Specul. quos *ibi* refert & notat, quod Speculator dicit, debere ratificare infra decem dies à tempore, quo sciuit appellatum, & non dicit à tempore scientiæ latæ sententiæ. Sed dicit *ibi* Maranta, quòd puta veritas est currere à tempore, quo sciuit sententiam esse latam; quia ex illo tempore currunt sibi decem dies ad appellandum.

62 Quartò amplia, quòd licèt iudex appellationi friuolæ deferens abdicet à se omnem iurisdictionem, & sic suspendatur sententia, vt dixi *suprà*, at hoc fallit, quando appellatio esset ex eo nulla, quia non esset interposita intra decem dies, qui dantur ad appellandum. Lancel. *de attent.2.p.cap.12. limit.6.num.*42.

63 Limita tamen conclusionem, nisi grauamen illatum haberet tractum successiuum; quia tunc semper potest appellari, quandiu durat grauamen, etiam post decem dies, vt si quis detineatur in carcere, potest semper appellare à detentione; quia semper grauatur. Sic Ioan. Andr. Bald. Specul. Francus, Paris, quos refert, & sequitur Maranta *practica 6. p. tit. & quandoque appellatur, num.26.* Lancel. *de attent.2.p.cap.12.limit. 50.num.*131. 132. Quod tamen intellige, nisi iudex tulisset sententiam interlocutoriam, quòd ille esset carcerandus, tunc enim debet appellare infra decem dies à die prolationis interlocutoriæ, aliàs transiret in rem iudicatam. Sic Francus, & Maranta *ibi*, Lancel. *ibi num.* 134.

64 Hinc fit, quòd si non appelletur à sententia infra decem dies, manet firma, & transit in rem iudicatam. Sic habetur *Clement. si appellationem, de appell.n.& l.2.fine,& l.22.tit.23.part.3.*

65 Nota tamen, quòd licèt appellatio interposita post decem dies, vel aliàs omissa formæ necessaria, sit nulla, si tamen iudex ad quem inhibuisset, gesta per iudicem à quo post latam inhibitionem essent inualida, & tanquam attentata reuocanda. Sic Lancel. multos referens *de attent.2. p cap.12.limit.50.num.*128.129.130.licèt alij, quos *ibi* refert, teneant oppositum.

66 Secunda conclusio. Hi dies non computantur naturaliter, sed de momento ad momentum. Explico conclusionem: naturaliter computarentur, quando pars diei, in qua lata est sententia, vel notificata, computaretur pro die; & sic si fuit die lunæ hora vndecima, die Mercurij complerentur decem dies: at non sic computantur; sed à momento, quo lata est: aut secundùm alios, vt statim dicam, notificata est sententia, incipiunt currere decem dies, ita vt quælibet dies habeat viginti quatuor horas, vt bene explicat Anton. Gomez *l.70. Tauri, n.25.* & sic si lata est, seu promulgata parti sententia die lunæ hora vndecima, complebuntur decem dies die Iouis hora vndecima. Probatur, quia, vt docet Anton. Gomez *ibi*, regulariter tempus incipiens ab aliqua die determinata, computatur de momento in momentum. Et ad hanc materiam in quibuscumque casibus occurrentibus, an tempus currat de momento ad momentum, vel potiùs dies ex quo terminus statuitur, non computetur in termino, est laté videndus Tiraquel. *de retractu lignagier, §.1. gloss.11.à num.*17.per plures. Et in propriis terminis docent hanc conclusionem Lancel.*de attent.2. p.cap.12.limit.50.num.*40.41.42.47.alios referens, Felin.*cap.quoad consultationem, de sentent.& re iudic. num.*37.Bart. *authent. de appellat.in principio.*Greg. Lopez *l.22.tit.23.part.3.versic.dies*, Gloss. *cap.concertationi, versic. sciuerit. de appellat. in 6.* Azebedo *lib.4.recopil. tit.*18.*l.*1.*num.*48.Specul. *tit.de appell. §.restat,num.*3.Præpos.*cap.ex ratione, de appellat.n.*1. Perez *lib.3.ordin.tit.*16.*l.*1.*versic.cinco dias.* Maranta *practica 6.p.tit.& quandoque appellatur, num.*214. 216. Gloss.& Bart. *l.*1.*§.dies, ff.quando appelland.*

Hioc fit, qoòd dies feriati computantur in hoc termino, cùm sit continuum hoc tempus. Sic habetur *l.24. tit.23. part.3.* & docet Azebedo *lib.4. recopil.tit.17.l.2.num.25.* 67

Duplex tamen circa hunc terminum decem dierum est difficultas: altera est, à quo die incipiar currere, scilicet ao à die latæ sententiæ, vel à die scientiæ. 68

Duplex est sententia. 69

Prima ait incipere à die prolatæ sententiæ. Probatur ex *cap.anteriorum 2.quæst.6. & l.2.tit.23. p.3.* cui consonat *authent. hodie. C. de appellat.* vbi dicitur currere à die sententiæ. Sic tenent Lancel. *de attent.2. p.cap.12. limit.50. num.43. & num.*47.vbi alios refert, & *cap.11. initio,num.6.*vbi refert Milis, & decisionem Tolosanam. Idem Rota *decisione* 313. *in antiquis.* Syluest. *verbo appellatio, quæst.*3.D.Anton.3.*p.tit.9.cap.*14.§.1. Angel. *verbo appellatio,n.*1. Tabien. *ibi quæst.3.n.4.* Couarr. *cap. alma mater 1.p.§.10.num.4.*

Secunda sententia multo probabilior dicit currere à die scientiæ, scilicet postquam peruenit ad notitiam partis. Ratio, quia hic terminus datur ad deliberandum, an velit reus stare sententiæ, vel appellare; at ignorans non potest deliberare. Probatur etiam ex iis, quæ in simili habes *infrà cap. 1. de testamentis, dubio* 51. Sic tenent Glossa *cap. anteriorum, 2.quæst. 6. versic. à recitatione, & cap. concertationi, de appellat. in 6. versic. sciuerit, & authent. hodie, C. de appellat.* Cardin. Clement. *1. de dolo, & contum. num.* 4. Anan. *cap. quo ad consultationem, de sentent. & re iudic. num.*2. vbi Immola, & Felin. *num.* 22. Perez *lib.3. ordin. tit.16.l.1. versic. cinco dias*, Azebedo *lib.4. recopil. tit.18.l.1.num.*52. & habetur expressè *l.2. fine, tit.23.part.3.* & *ibi* Gregor. Lopez *versic. superiore*, Goffredus *tit.de appellat.num.*14.Bertachinus alios allegans *in suo repertorio, verb. terminus ad appellandum.* Bart. *authent.hodie, C.de appellat.* Francus *cap.bona,num.*20.*de appellat.* vbi & addit, quòd in dubio præsumitur interposita appellatio intra decem dies.Maranta *pract.6.p.tit.& quandoque appellatur,n.*215. Speculator *tit. de appell.§.restat.n.*1. 70

Immo

71 Immo non sat est quæcumque scientia, vt terminus incipiat currere, sed est necessaria notificatio. Sic Azebedo *proximè citatus*, & latiùs multos referens *lib. 4. recopil. titul. 7. l. 2. num. 34. & 35.*

72 Nota quòd hic terminus non currit impedito, vt dixi *lib. 1. de matrim. disp. 53. num. 7.* & patet ex iis, quæ dicam *cap. 1. de testamentis, dub. 51.* & docent Maranta, Syluest. D. Anton. Specul. *num. 2.* vbi eos retuli *num. 70.* Idem Gloss. *cap. anteriorum, 2. quæst. 6. versic. recitatione*, & communis.

73 An verò tunc requiratur protestatio de impedimento, dicam *infrà*.

74 Altera difficultas est, an terminus hic decem dierum possit ex partium consensu, vel per iudicem augeri, vel minui. Primò ergo disputamus de consensu partium.

75 Dico ergo, quòd de consensu partium potest hic terminus breuiari: patet, quia partes pacto possunt in totum tollere tempus decem dierum, & quòd infra nullum tempus appellare liceat, *l. finali, in fine, C. de tempor. appellat.* ergo & consequenter magis restringere poterunt; quia cui licet quod plus est, licet quod minus est, *cap. cui licet, de regul. iuris, in 6.* & docet Beroius *cap. cùm sit Romana, de appellat. num. 63.*

76 Sed maior difficultas est, an partes possint communi consensu prorogare hunc terminum decem dierum; communis enim sententia negat posse, quia non possunt facere, quòd iurisdictio deuoluatur ad non habentem eam, *l. priuatorum, C. de iurisdict. omn. iud.* Sed prorogando vltra terminum facerent, quòd iudex appellationis haberet iurisdictionem, quam iure non habet, nisi appelletur intra decem dies; ergo. Secundò, quia partes nequeunt facere, quin sententia lata transeat in rem iudicatam post decem dies: & sic *Clement. si appellationem, de appellat.* dicitur, quòd licèt post hunc terminum vtraque pars scienter procedat in appellatione, non valebit sententia data etiam vtraque parte consentiente. Sic tenent Bald. *authent. hodie, C. de appellat. & authent. ei, qui, C. de tempor. appellat.* Lancel. *de attent. 2. p. cap. 11. initio, num. 1. 3.* Gregor. Lopez *l. 22. tit. 23. part. 3. versic. diez*, Maranta *practica 6. p. tit. & quando appellatur, num. 241.* Panorm. *consil. 77. volum. 2.* Glossa *authent. offeratur, C. de litis contestat.* Francus *cap. ex ratione, de appellat.* Cardin. *Clement. quandiu, de appellat, quæst. 5.* & *ibi* Paulus, & Immola, Anton. *cap. licèt causam, de probat.* Felin. *cap. penult. de iudic. versic. secunda declaratio.*

77 Alij verò dicunt posse suspendi cursum huius temporis per partium consensum, non verò prorogari. Differentiam verò inter suspendi, & prorogari assignat Beroius *cap. cùm sit Romana, de appellat. num. 53.* quòd suspendi dicitur, quando lis non agitur: prorogari verò, cùm datur maior terminus ad appellandum, non cessante, sed prosecuta interim lite. Sic tenent Azebedo *lib. 4. recopil. tit. 18. l. 1. num. 52.* Gutierr. *de iuramento confirmat. 3. p. cap. 5. num. 15.* Perez *lib. 3. ordin. tit. 1. l. 4. fol. 446. ante §. ampliatur 6.*

78 At satis probabiliter Beroius *cap. cùm sit Romana, de appellat, à num 64.* per plures defendit posse partes communi consensu expresso hoc tempus decem dierum ad appellandum prorogare: & in hoc magis inclinat Neuo *ibi num. 18.* dicit enim se multum dubitare de prima sententia. Et probat Beroius, quia hoc tempus fuit introductum in fauorem partium; ergo huic suo fauori possunt suo consensu renunciare: & probat aliis rationibus; &

Ad primum oppositæ sententiæ respondet: quia in hoc casu non deuoluitur iurisdictio in non habentem, sed in habentem ordinariam, & licèt partium consensu non possit iurisdictio de nouo dari, potest tamen prorogare in eum, qui aliàs iurisdictionem ordinariam habet; & probat *ibi*.

Ad secundum respondet, quòd ille textus tantùm probat, quòd si sententia transiit iam in rem iudicatam ob lapsum termini ad appellandum, partes pacisci nequeunt quòd hoc non obstante valeat secunda sententia; & hoc ex vi sententiæ, vi tamen pacti bene possent facere, vt valeret: at possunt pacisci, antequam labatur terminus, & sic sententia transeat in rem iudicatam, vt protrahatur terminus.

Sed quid dicendum de iudice, an possit breuiare, vel prolongare hunc terminum decem dierum ad appellandum. De iudice ad quem constat id non posse, quia idem dicemus *infrà* de termino ad prosequendum appellationem. Item quia ante appellationem interpositam nondum est iudex causæ. Sic Beroius *cap. cùm sit Romana, de appellat. num. 70.* 79

Difficultas ergo est de iudice à quo. 80

Primò dico, quòd non potest hoc tempus prorogare; quia hoc fuit introductum in fauorem partium, nec respicit iudicis officium. Sic Beroius *consil. 70.* latiùs probans Francus *cap. cùm sit Romana, num 7. & 8. de appellat.* Neuo *ibi, num. 19.* Glossa *ibi versic. rescissiùs* & *ibi* Decius, Maranta *practica 6. p. tit. & quandoque appellatur, num. 241.* Lancel. *de attent. 2. p. cap. 11. initio, num. 2. 3.* & communis.

Secundò dico, quòd iudex non potest minuere hoc tempus. Probatur eadem ratione: & tenent Francus, Lancel. Glossa, Maranta citati *dicto præcedenti*. Sed Panorm. *eo cap. cùm sit Romana, num. 13.* hoc limitat, nisi ex magna causa, scilicet scandalo, vel ex alia vtilitate publica; & Neuo *ibi num. 21.* dicit fortè hoc posse sustineri, & Beroius *eo n. 70.* licèt principio hoc reprobet, in fine concludit posse sic limitari. 81

Tandem nota, quòd terminus decem dierum ad appellandum procedit, etiam si pendente hoc termino fuerit factum compromissum inter partes super lite: licèt stante hoc compromisso tempus prosequendi appellationem non currat appellanti, *Clement. quandiu, de appellat.* Sic Lancel. *de attent. 2. p. cap. 12. limit. 50. num. 76.* 82

Quinta difficultas, quòd tempus sit iure concessum ad prosequendum appellationem. 83

Sit conclusio. Iure ciuili dantur duo menses ad prosequendum appellationem; aliàs sententia transit in rem iudicatum, *authent. de indic. § appellationes, collat. 7. & l. 1. C. de tempor. appellat.* idem iure Regio antiquo Hispaniæ *l. 23. tit. 23. part. 3.* At in noua *recopil. lib. 4. tit. 18. l. 2. & 3.* assignantur quadraginta dies, si est vltra portus; & quindecim, si est intra. At iure canonico sic definitur *cap. cùm sit Romana, de appellat.* datur vnus annus ad prosequendum appellationem, & ex causa necessaria, & euidenti biennium; at potest iudex à quo appellatum fuit, secundùm locorum distantiam, & personarum, & negotij qualitatem tempus hoc moderari; 84

moderari;& si intra tale tempus appellans non est prosequutus appellationem, si appellatum fuit a sententia, transit ea in rem iudicatam: si verò ante sententiam lite incepta, tenetur stare iudicio illius, ac si non appellasset, si verò sit à grauamine ante litis ingressum, audietur appellatio. Hæc ad pedem literæ *dicto cap. cùm sit Romanà, & Clement. sicut, de appellat.* Explicatnt quòd hoc tempus non tantùm est ad prosequendum appellarionem, sed etiam ad finiendum; aliàs transeat sentẽtia in rem iudicatam. Et quando incipiat hoc tempus, vide Glossam, & Doctores *dicta Clement. sicut*, & Doctores *dicto cap. cùm sit Romana*, maximè Beroium *ibi, num.* 26. 27. & dixi aliquid *suprà hoc eod. dubio.* Et an impedito intra biennium detur tertius annus, vide Glossam, & Doctores *dicto cap. cùm sit Romana*, & maximè Beroium *ibi, num.* 46. Et quando aliquis bis appellat, vt statim viua voce, & pòst in scriptis, tempus prosequendi appellationem currit ab ea appellatione, quæ valida fuit; quia alia est frustrà. Sic Azebedo *lib. 4. recopil. tit.* 18. *l.* 2. *num.* 22. 23. Maranta *practicu 6. p. tit. & quandoque appellatur, num.* 144. In quantum verò dicitur *dicto cap. cùm sit Romana*, quòd si appellatio sit à grauamine ante litis ingressum, audietur transacto tempore, Glossa *ibi*, & Panorm. intelligunt de appellatione extraiudiciali, vt in electionibus. Et Panorm. *ibi num.* 20. dicit, quòd non audietur per viam appellationis, sed per viam querelæ; quia extraiudicialia non transeunt in rem iudicatam. Vide *ibi* Beroium *à num.* 74.

85 Quid verù possit iodex circa hoc tempus, an scilicet possit prolongare, vel minuere. Sit

86 Ptima conclusio. Non potest iudex ad quem abbreuiare, vel prolongare terminum ad prosequendum appellationem, datum à iudice à quo, nisi subsit periculum animæ. Sic Specul. quem refert, ac sequitur Neuo *cap. personas, de appellat. num.* 47. Panorm. *cap. cùm sit Romana, eodem tit. num.* 17.

87 Nota tamen, quòd iudex ad quem solet parti mandare, vt intra certum tempus coram eo trahat processum, & tunc si intra illum terminum non trahat, manet appellario deserta. Sic Azebedo *lib. 4. recopil. tit.* 18. *l.* 2. *num.* 13. Auendaño *responso* 2. *num.* 4.

88 Secunda conclusio. Iudex à quo potest tempus hoc muderari secundùm locorum distantiam, & personarum, & negotij qualitatem. Sic habetur expresè *cap. cùm sit Romana, de appellat.*

89 Nota primò, quòd si iudex male arbitraretur in restringendo, vel in ampliando iuris terminum, potest appellari; quia in commissis iudicis arbitrio potest appellari, si iudex malè arbitretur, vt notat Glossa *cap. super his, de accusat.* & Bart. *l. si qua pœna, ff. de verb. signif.* Sic Panorm. *cap. cùm sit Romana, de appellat. num.* 15. Innoc. *cap. ad petitionem, de accusat.* D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 14. §. 1. Sylu. *verbo, appellatio, quæst.* 3.

90 Secundò nota, quòd iudex non tenetur præfigere, ac restringere hoc tempus. Ratio, quia a iure est prouisum de tempore; potest tamen, vt occurrat malitiæ eorum, qui causa protogandi litem appellant. Sic Beroius *cap. cùm sit Romana, de appellat. num.* 25.

91 Tertiò nota, quòd postquam semel præfixit tempus non potest illud longius, vel breuius facere; quia pendente temporis dilatione eius officium conquiescit. *l. fine pars. C. de dilat.* ac semel abbreuiando functus est officio suo. Sic Beroius *eodem num.* 25. Panorm. *cap. personas, de appellat.* Immola *cap. ex insinuatione, eod. tit.*

Quartò nota, quòd aliqui dicunt, quùd iudex 92
assignando terminum, videtur tacitè appellarioni deferre: nam qui vult consequens, videtur quoque velle antecedens: at appellatio est præambulum necessarium ad talem terminum; ergo. Probo maiorem ex §. 1. *Instit. ex quibus caus. mai.* Sic Axebedo *lib. 4. recopil. tit.* 18. *l.* 2. *num.* 5.

Sed contrarium latè probat Glossa *cap. cùm ap-* 93
pellationibus, de appellat. in 6. versic. remittenda, & *ibi* Archid. Ioan. Andr. Rota, Specul. quos refert, & sequitur *ibi* Franeus, *§. si verò, num.* 8. & *ibi* Dominicus, & Beroius *cap. cùm sit Romana, de appellat. n.* 18. addens hoc intelligi, quando iudex incepit à non admissione appellatiunis, licèt enim postea præfigat terminum, non censetur appellationi deferre, quia expressum facit cessare tacitum, *l. cum filio, §. filio, ff. de vulg.* secus si prius à termini præfixione cœpisset.

Quintò nota esse graue dubium, an si iudex 94
non detulit appellationi, possit adhuc terminum præfigère, quidam enim dicunt posse. Sic alios referens, & latè probans Neuo *c. cùm sit Romana, de appellat. à num. 6. vsque ad* 9. Felin. & Peruf. *cap. personas, de appellat.* Dominic. allegans Specul. *cap. cum appellationibus, de appellat. in* 6. & *ibi* Ioan. Andr. Francus *ibi § si verò, num.* 8. & *ibi* Anchar. Et saltem quando nec defert, nec negat, tenet idem Decius *d. cap. cùm sit Romana n.* 6. & cum Decio tenet Azebedo *lib. 4. recopil. tit.* 18. *l.* 2. *num.* 5. Alij verò tenent non posse. Sic Beroius latè probans *dicto cap. cùm sit Romana, à num. 16. vsque ad* 18. & *ibi* Panorm. Innoc. *cap. finali, de accusat.* Roman. *singulari* 165. Villalobos *in commun. opin. litera A. num.* 207. & est communis secundùm Decium *suprà*. Dicit tamen Beroius *num.* 16. hanc sententiam esse intelligendam in appellatione, ante sententiam diffinitiuam, non autem in illa, quæ fit à diffinitiua. Ratio, quia appellatio à diffinitiua non requirit delationem iudicis, secus de appellatione ab interlocutotia; si huic enim non defert iudex, potest vltrà procedere, vt dixi *suprà*, & sic quoad iudicem habetur pro non appellante.

Sextò nota, quòd Perez *lib. 3. ordinam. tit.* 16. *l.* 2. 95
initio, referens Rotæ decisionem, dicit, quòd iudex etiam deferens appellarioni, debet statim terminum præfigere appellanti; nec id potest ex interuallo, quia per delationem appellationis videtur totum negotium deuolutum ad iudicem ad quem. At dicendum est posse etiam ex interuallo, nam quoad præfigendum hunc terminum non censentur ligatæ manus iudicis à quo, etiam pendente appellatione, vt benè Maranta *practicu, 6. p. tit. & quandoque appellatur, n.* 105. &, vt *suprà* dixi, potest in tendentibus ad faciliorem appellationis exitum, quale est hoc. Probatur etiam ex *cap. 1. de appellat. in 6 versic. post hac*, vbi probatur, quòd iudex potest præfigere terminum ad prosequendum appellationem post traditionem apostolorum, sed apostoli possunt tradi post appellationem vsque ad triginta dies; ergo. Sic dicens communem Decius *cap. cùm sit Romana, de appellat. in* 6. & *ibi* Neuo *n.* 6. 7. 8. & meliùs *c. personas, eod tit. n.* 14. Azebedo *lib. 4. recop. tit.* 18. *l.* 2. *n.* 6. Villalobos *in comm. opin. litera A. n.* 205. Milis, & Rota, vt refert, & sequitur Lancel. *de attent. 2. p. cap. 12. limit. 1. n.* 87.

Septimò

96 Septimò nota esse graue dubium, an terminus assignatus à iudice sit ad finiendam intra illum appellationem, vel tantùm ad prosequendam: aliqui enim (vt refert Gloss. *cap. cùm sit Romana, de appellat. vers. rescissus*) dicunt posse etiam signare ad finiendam appellationem, quantum est in se; sed si remaneret per iudicem, non est ei imputandum. Et hoc fortiter defendit *ibi* Beroius *num.* 13. *&* 24. nec hoc est (inquit) legem imponere iudici ad quem, qui est superior: nam duplex est finis, vnus qui ad iudicem, scilicet diffinire, & iudicare: alter verò, qui ad appellantem, scilicet causam appellationis instruere formando processum, probando, allegando in iure, & in facto, qui solet durare vsque ad conclusionem causæ; & de hoc fine intelligitur hic terminus. Probat Beroius, quia tempus iudicis restrictiùs succedit loco termini iuris, & pro eo subrogatur *dicto cap. cùm sit Romana*; ergo debet intelligi secundùm naturam temporis subrogati. Vnde dicit quòd præfixio termini facta à iudice appellanti, nisi expressè declaret præfigi ad prosequendam appellationem, intelligi vt tempus iuris, scilicet etiam ad finiendum.

97 At communis sententia est, quòd in hoc differant præfixio termini ab homine, & à iure, quòd terminus iuris, scilicet annus, & ex iusto impedimento biennium, sit ad prosequendum, & finiendum appellationem, vt patet ex *Clementin. sicut, de appellat.* at terminus ab homine positus sit tantùm ad prosequendum, nec possit imponere terminum ad finiendum, & probatur ex *cap. ex insinuatione, de appellat.* vbi dicitur, quòd præfixio termini facta per iudicem à quo, non afficit iudicem ad quem; quia hoc esset legem imponere superiori. Sic tenet Glossa *dicto cap. cùm sit Romana, vers. rescissus, & ibi* Neuo *num.* 5. Panorm *ibi num.* 11. 12. Decius *cap. personas, num.* 11. *eodem titul.* dicens communem, Maranta alios referens *practica, 6. part. tit. & quandoque appellatur, num.* 205. Villalobos *in commun. opinion. littera A. num.* 203. Azebedo *lib.* 4. *recopil. tit.* 18. *l.* 2. *num.* 8. 9. & est communis.

98 Sed dubitabis, quid teneatur facere appellans intra terminum à iudice præfixum, ne lapsu termini appellatio maneat deserta. Breuiter dic, quòd diuersimodè assignatur hic terminus: primo modo ad iter arripiendum, vt *cap. peruenit, de appellat.* & hoc casu constat sat esse iter arripere. Secundo modo ad se præsentandum coram iudice ad quem: & tunc non sat est iter arripere, sed se præsentare. Tertio modo ad prosequendum appellationem, & de hoc loquitur *cap. cùm causa, de sentent. & re iudic.* & hoc casu sat est iter arripere pro prosequenda appellatione (licèt vltimo die termini iter arripiat secundùm Speculatorem, & Neuo *ibi*) licet alij dicant teneri se præsentare in eo termino: quod erit verum, quando iudex ad quem est in eodem loco, vbi terminus assignatur. Quarto modo statuitur terminus appellanti ad præsentandum se coram iudice ad quem, & ad redeundum cum litteris impetratis, seu testimonio appellationis: & talem terminum assignare non potest iudex à quo; quia hoc esset imponere legem superiori, vt si iudex ad quem det litteras termino præfixo à iudice à quo; sed talis terminus valebit, vt teneatur intra illum se præsentare, & vltrà non ligat: præ-

sentare (inquam) coram iudice ad quem, vt docet Panormit. *cap. ex insinuatione, de appellat.* Hæc docent referentes Speculat. & alios, Neuo *cap. personas, de appell. à num.* 22. *vsque ad* 38. & *ibi* Panor. *num.* 8. 9. 10. 11.

Octauò nota quid possint partes communi consensu facere circa hunc terminum prosequendi appellationem, an scilicet possint illum prolongare, vel breuiare. 99

Hac in re constat primò apud omnes Doctores citandos, quòd partes communi consensu possunt sibi breuiare tempus prosequendi appellationem à iure, vel homine præfixum, vt patet ex *cap. personas, de appellat.* 100

Secundò, constat, quòd possunt suspendere hoc tempus: vnde non currit hoc tempus durante compromisso inter partes facto, vel aliàs eis expressè consentientibus, vt habetur expressè *Clement. quamdiu, de appell.* 101

Limita de compromisso, quando est factum in arbitros, secus si in arbitratores, sic Maranta *pract. 6. p. tit. & quandoque appellatur, num.* 242. 102

Nota quod dixi, *vel de expresso consensu*; quia tacitus non sat esset, scilicet quòd partes ad domicilium redeunt, vel longam peregrinationem arripiunt; quia textus dicit, *de expresso consensu*; & tenet *ibi* Glossa *vers. expresso*; & Neuo *cap. cùm sit Romana, de appell. num.* 18. & *ibi* Beroius *num.* 51. dicit fortè esse verum. 103

Secundò nota, quòd compromisso deserto, vel tempore, de quo conuenit, finito, non habebit appellans integrum tempus à iure, vel ab homine præfixum, sed quantum tempore compromissi superetat, dormit enim tunc temporis illius cursus. Sic Glossa *dicta Clement. quamdiu, vers. currere.* 104

Duo tamen vertuntur in dubium.

Primum est, an partes possint breuiare talem terminum, non tantùm ad prosequendum appellationem, sed etiam ad finiendum. Panorm. *dicto c. cùm sit Romana*, censet non posse ad finiendum; quia esset legem imponere superiori. At Beroius *ibi à num.* 14. dicit fortè contrarium esse verius, quia licèt non possit appellans restringere tempus iuris, quoad iudicem ad quem, vt is teneatur causam finire intra id tempus: at potest sibimet præfigere, vt ex parte sua teneatur intra illud tempus finire, quia si potest in totum renunciare appellationi etiam interpositæ, *l. finali, §. fin. C. de tempor. appellat.* ergo etiam tempus anni datum à iure ad finiendam appellationem. 105

Alterum, quod vertitur in dubium, est, an partes possint non tantùm suspendere hoc tempus, sed etiam prorogare; quidam enim censent, non posse, quia aliàs causæ ad longum tempus agitarentur magnis expensis, quod est contra publicam vtilitatem: secus quando suspenditur tempus, quia interim lis non agitur, sed dormit. Sic tenet dicens communem, ex multis confirmans, & referens Alexand. Baldum, Matthæum Beroius *cap. cùm sit Romana, de appellat. num.* 52. 53. Panormit. *cap. ex ratione, eod. tit.* 106

Contrarium tamen multos referens, latissimè probat, scilicet posse etiam prorogare, Maranta *pract. 6. part. titul. & quandoque appellatur, à num.* 236. Perus. *dicto cap. cùm sit Romana*, & Decius *dicto cap. ex ratione*; & est satis probabilis vtraque sententia. 107

108 Nonò, principaliter nota, quòd transacto termino à iure, vel ab homine præfixo, si intra illum appellans non prosequutus fuerit appellationem, vel non finierit, quando tenebatur finire, transit sententia in rem iudicatam, vt habetur *dicto cap. cùm sit Romana*, & dixi *suprà hoc eodem dubio*.

109 Tria tamen vertuntur in dubium circa hoc. Primum est an transacto primo anno possit iudex à quo exequi sententiam, tanquam appellatione deserta, si non constat sibi aliter de impedimento. Doctores communiter, vt refert Maranta *vbi infrà*, dicunt quòd non; quia sententia non confirmatur, donec transeat biennium: & tenent Bartol. Bald. Francus, quos *ibi* refert Maranta. At verius est posse statim exequi; at citato appellante ad dicendum, quare sententia executioni mandari non debeat, quia posset pars citata probare impedimentum, & sic daretur sibi secundus annus. Probatur, quia ius non dat appellanti simpliciter secundum annum, sed sub conditione, si est scilicet impeditus, *cap. cùm sit Romana. de appellat.* Ergo si non apparet de impedimento, iudex habet fundatam suam intentionem ex lapsu primi anni. Sic Panormitan. *cap. ex ratione, de appellat.* & *ibi* Innoc. Anton. Immola, Angel. Alexand. & alij, quos refert, ac sequitur latissimè probans Maranta *pract. 6. part. tit. & quandoque appellatur, à num. 231. vsque ad 235.*

110 Nota tamen, quòd lapso iam termino potest iudex à quo procedere ad executionem, quia habetur, ac si appellatum non esset, vt bene Maranta *ibi num. 199.* & si appellatio est deserta ex non prosecutione, quia scilicet nunquã est aditus iudex ad quem, & nullus actus est factus coram eo, tunc non est opus, vt iudex à quo pronunciet appellationem esse desertam, sed pars appellata adeat iudicem à quo, vt sententiam exequatur. & si ille videt lapsum terminum iuris, vel hominis ad prosequendum, potest, si vult, exequi sine alia pronunciatione: & hoc est vtile, vt causa citiùs expediatur, ne detur materia vlteriùs appellandi ab ea pronunciatione; potest enim appellari, vt docet Francus *cap. ex ratione, de appell.* Angel. & Baldus, quos refert Maranta *vbi infrà*. At etiam est vtile pronunciare desertam, vt pronunciet appellantem condemnando ad expensas, vt docet Panorm. *cap. sæpe, de appell.* Hæc Maranta *ibi num. 200. 201.* & *num. 203.* dicit cum Franco *cap. sæpe, de appell.* quòd quando iudex à quo pronunciat sic appellationem desertam, non requiritur citatio partis; & *num. 409.* dicit non requiri, quòd opponatur de desertione; quia iudex potest ex officio etiam parte non opponente opponere, & pronunciare appellationem esse desertam: & citat Francum, Bald. Speculat. Verùm si fuit aditus iudex ad quem, & fuit coram eo proposita appellatio; tunc ipse debet pronunciare super desertione. Sic Maranta *ibi num. 200.*

111 Secundum, quod vertitur in dubium, est, an sit necessaria aliqua protestatio de impedimento, quod quis habet ad non prosequendum, vel non definiendum appellationem intra annum, vt sic concedatur sibi biennium. Glossa *c. fin. de appellat. vers. excusat*, & *ibi* Anchar. dicunt requiri.

112 At dicendum est, quòd si impedimentum prouenit ex facto iudicis, debet protestari; & similiter quando ex facto cuiuscumque tertij, vt aduersarij, vel legis municipalis: secus quando prouenit ex facto appellantis, vt ex causa infirmitatis, vel iustæ absentiæ, tunc enim tale impedimentum excusat absque protestatione. Sic Francus *cap. final. de appellat. num. 13.* & *ibi* Immola *num. 3.* & *ibi* Decius *num. 21.* Neuo *ibi num. 25. 26.* Maranta *pract. 6. part. tit. & quandoque appellatur, n. 230.* licèt (inquit) tutius sit semper protestari. Non dicunt tamen Marant. nec Neuo esse necessariam quando impedimentum prouenit ex facto tertij, qui non sit iudex; immo Maranta generaliter dicit non requiri, quando impedimentum non est ex parte iudicis: & quando prouenit ex parte iudicis, dicit non sat esse semel protestari, sed requiri pluries, & refert multos.

Hinc sit minus benè Barr. *l. 2. §. sed quod diximus, ff. si quis caut.* dicere requiri protestationem, quando impedimentum prouenit ex casu fortuito, vt ob aëris intemperiem, periculum maris, vel discrimina viarum: & sic contrarium docent Francus, & Immola *ibi*. limitat etiam *ibi* Francus non requiri protestationem, quando impedimentum prouenit ex parte appellantis, nisi casus, in quo debeat mittere procuratorem, iuxta notata *cap. querelam, de procurat.* 113

Tertium, quod dubitatur, est an in causis beneficialibus, quando iudex à quo constituit terminum ad prosequendam appellationem, per lapsum termini transeat sententia in rem iudicatam. Lapus *Clement. 1. de appell.* affirmat. At contrarium tenet *ibi* Ancharan. quia in causis beneficialibus patitur exceptionem dispositum *in cap. cùm sit Romana, de appellat.* scilicet quòd iudex à quo potest restringere terminum iure concessum; in his enim non potest assignare alium terminum, quàm expressum *cap. 1. & cap. cupientes. §. quòd si per viginti, de elect. in 6.* vt tenet etiam Glossa *eo §. quòd si per viginti, vers. quindecim.* & communis. 114

Dicendum tamen est, quòd si iudex assignat terminum breuiorem partibus assentientibus, vel præsentibus, & non contradicentibus, lapsu termini transit sententia in rem iudicatam. Ratio, quia vtraque parte consentiente, vel non contradicente, cùm possit, potest iudex à quo talem terminum assignare; cùm enim in beneficialibus partes possint renuntiare appellationi, *c. quamuis, de elect. in 6.* possunt etiam renunciare fauori suo, scilicet termino iuris. Si verò inuitis partibus assignet, non transit in rem iudicatam; quia, nisi vtraque parte volente, id non potest, vt docet etiã bene Maranta *practica 6. p. tit. & quandoque appellatur, n. 415.* Sic tenent *c. cùm sit Romana, de appell. in §. 1. n. 31. 32. 33.* & Francus *ibi n. 16.* vbi alios refert. 115

Nota primò, quòd licèt lapsu termini iure concessi *cap. 1. & cap. cupientes, §. quod si per viginti, de elect. in 6.* non transeat in beneficialibus sententia in rem iudicatam, ex quo *dicto cap. 1.* imponitur alia pœna ipsi contumaci, quòd scilicet procedi tur in eius absentia, vt bene docet Anchar. *Clement. 1. de appellat.* at si iudex assignaret terminum istum iuris, maneret deserta appellatio, quia mitius agitur cum lege, quàm cum homine, *l. Celsus, ff. de arbitr.* Sic Florianus *eadem Clement. 1. fine.* Francus *dicto num. 16.* 116

Secundò nota, quòd licèt appellatio sit deserta per negligentiam partis in beneficialibus, at nunquam censetur deserta quoad iudicem: sed semper potest 117

potest iudex supplere, & procedere ex officio, & cognoscere de meritis causæ. Sic Maranta *proximè citatus*, *n*.415. Franc. *c. constitutus*, *el* 2. *de appel*.

118 Sexta difficultas principalis est, intra quem terminum teneatur appellans petere apostolos. Sit

119 Prima conclusio. Appellans tenetur petere apostolos infra triginta dies, aliàs appellatio manet deserta, *c. ab eo, de appellat. & Clement. quamuis, eod. tit. l. indicibus, C. eodem tit.* Maranta cum multis *pract.6.p.tit.& quandoque appellatur, n*.416. & 219. addit, quòd quando staret per iudicem, vt non det, quia requisitus non dat, debet appellans id protestari, *dicta Clem. quamuis*.

120 Secunda conclusio. Licèt sit magna varietas inter Doctores, quando incipiant currere hi triginta dies, vt refert Maranta proximè citatus *n*.222. quibusdam dicentibus à die interpositæ appellationis, quos sequitur Azebedo *lib*. 4. *recopil. tit*.18.*l*.2. *num*.18.19.20. aliis à die latæ sententiæ, quos sequitur D. Anton. 3.*part. tit*.9.*cap*. 14. §.1. At magis (inquit Maranta eam amplectens) communis sententia est currere à die scientiæ sententiæ latæ, à quo die habuit facultatem appellandi.

121 Tertia conclusio. Non sat est petere eum instantia apostolos, sed si iudex de ipsis expressè non respondendo, appellanti terminum iuris, vel alium dederit, tenetur appellans infra terminum pro illis redire; aliàs appellatio manet deserta, *dicta Clement. quamuis, de appellat. & cap. ab eo, eodem tit. in* 6. Lancel. *de attent*. 2. *part. cap*.12. *limit*. 50. *à num*. 196. & limitat *num*. 203. nisi iudex appellationi detulerit.

122 Nota primò, quòd si iudex statuit terminum appellanti ad recipiendum apostolos pro tali die, & appellans non comparuit in illa die, censetur deserta appellatio, etiamsi iudex non venerit ea die ad locum, quo casu etiamsi comparuisset appellans, non potuisset illos habere; quia non curatur de præsentia iudicis, sed tantùm lex considerat diligentiã appellantis, qui debet summa ope niti: vnde debet comparere, & protestari, quòd per eum non stat, aliàs appellatio efficitur deserta. Sic Maranta proximè citatus *num*.42. Card. *Clement. quamuis*, §. *fin. q*. 1. *de appellat*.

123 Secundò nota, quòd quando à iudice petuntur apostoli, & defert appellationi, debet dicere, appellationi defero, & apostolos reuerentiales concedo; si verò appellationi non deferat, dicet, appellationi non defero, & apostolos refutatorios concedo. Sic Sylu. *verb. appellatio, q*.12. Tabien. *ibi q*.19 §.20. D. Ant. 3.*p.tit*.9.*c*.14.§.2. Quando verò concedens apostolos censeatur appellationi deferre, & damnum iudicis non concedentis apostolos, habes *suprà* hoc eodem dubio. Et an sint necessariò petendi in ipsa appellatione, & sic sit de essentia petitio apostolorum, habes etiam *suprà* hoc eodem dubio.

124 Quarta conclusio. In appellatione extraiudiciali quidam dicunt non esse petendos apostolos. Sic Glossa *c*. 1. *de appellat in* 6. sed eadem, *cap. vt super, eodem tit. in* 6. *vers. ille iudex*, tenet debere peti sub conditione, scilicet si est qui illos date possit. Sed dicendum est, quòd quando appellatur à iudice extraiudicialiter procedente, debent peti, quia est, qui illos det: sed quãdo appellatur à parte, non est necessarium, quia non est qui illos det: licèt tutius sit etiam tunc petere sub conditione.

Sic Maranta citatus *in prima conclusione, num*.227. Francus *c. bona, de appellat. & ibi* Neuo *num*. 43.

Hinc fit, quòd quando appellatur in absentia iudicis, non est necesse petere apostolos; quia non est iure cautum, nisi in appellatione proprie sumpta. Sic Bald. *c. final. de appellat. & ibi* Anton. *n*. 16. Immola *num*.6. Neuo alios referens, *n*.30. Francus *num*.36.35. & concludit Neuo *num*.32. & Francus *num*.38. quòd iudice postea reuerso, non est necessarium iterum adire eum pro petendis apostolis; quia sat est initio eum quæsiuisse. 125

Septima difficultas principalis est circa tertium quod est de essentia appellationis positum *suprà* hoc eodem dubio, quòd scilicet interponatur appellatio coram legitimo iudice: dubitatur ergo, an necessariò sit interponẽda coram iudice à quo. 126

Quidam tenent valere appellationem interpositam in absentia iudicis, modò ipsi postea intimetur. Ratio, quia præsentia iudicis non videtur ad alium finem requiri, nisi vt iudex habeat notitiam appellationis. Sic tenent Decius *cap. suggestum, de appellat. n*. 16.17. Innoc. *c. dilectis, eod. tit. num*. 6. *vers. sed oppones*. Paulus *Clem. causam, de elect. vers. absentia*; & videtur tenere Speculat. *tit. de appellat*. § *qualiter, num*.8. vbi hæc dicit; appellet coram iudice, vel appellationem ab eo interpositam sibi significet; & videntur etiam tenere Archid. *cap. bidnum*, 2.*q*.6. & Lapus *allegat*. 39. tenet Nauarr. *cap. cum contingat, de rescript*. 6. *causa, n*. 10. modò intimetur iudici intra tempus appellandi. Qualiter verò fiat hæc intimatio, dicam *infrà*. 127

Sit tamen prima conclusio. Appellatio necessariò est interponenda coram iudice à quo, excepto casu necessitatis, quia scilicet impedit metus, vel iudicis à quo non est copia: & appellatio aliter interposita est nulla. Probatur ex *l*. 1. *ff. quis, & à quo appel. & l*. 2. §. *dies, ff. quando appel. & l*. 22. *titul*. 23. *part*. 3. *& cap. bidnum* 2. *quæst*. 6. *& Clem*. 1. *de appell. & cap. vt debitus, eod. titul.* quibus in locis decernitur, vt appellatio interponatur coram iudice à quo, & *cap. fin. de appellat.* tantùm excipitur casus necessitatis, quia scilicet impedit metus, vel iudicis absentia. Immo *ea Clement*. 1. decernitur, quòd si plures iudices ferant sententiam, debet saltem coram maiori illorum parte appellari. Et ratio est, quia per appellationem rescinditur factum ipsius iudicis à quo, & agitur de iustitia eius: vnde vt debitus honos deferatur ipsi iudici, statuit ius coram ipso interponendam esse appellationem. Et sic tenent Glossa *Clem*. 1. *de appell. vers. coram, & cap. fin. eod. tit. vers. coram, & cap. appellatio: eodem tit. in* 6. *& cap. suggestum, de appellat. vers. in vocem.* Immola *dicta Clement*. 1. *in principio, & dicto cap. suggestum, & dicto cap. finali, num*. 1. & 4. Ancharan. *dicto cap. finali, fine, & ibi* Innoc. *fine*. & *ibi* Ioan. Andr. *num*.6. & *ibi* Francus *num*.3. & 17. & *ibi* Hostiens. & *dicto cap. suggestum*. Henricus *eo cap. suggestum, num*. 4. & 5. & *ibi* Neuo *num*. 12. & *ibi* Panorm. *num*. 4 & 7. & explicat Doctores oppositos, vt intelligantur in dicto casu necessitatis; & *ibi* Anton. *n*. 3. & *dicto c. finali, num*. 4. Bellamera *decis*. 381. & *dict. c. suggestum* Rota *decis*. 356. Dominicus *cap. appellatio, de appellat. in* 6. Angel. *consil*. 116. Isernia *dicto cap. fin.* Speculator *titul. de appellat*. §. *nunc dicamus, num*. 10. & *ibi* Bald. *in addit. & l. apertissimi, C. de iudic.* Decius *dicto cap. suggestum, num*. 4. Grammaticus *decis*. 36. *num*. 76. 77. Lancel. alios referens 128

de attent.2.part.c.12.limit.50.num.184.185. & ampliat.55.n. 1. 2. 3. Villalobos *in commun.littera A. n.* 198. Maranta *pract. 6. p. titul. & quandoque appellatur, num.* 133. Syluest. *verbo appellatio, quaeſt.6.* & *ibi* Angel. *num.* 12. & Tabien. *quaeſt.* 13. §. 14. D.Anton.3.*part.tit.9. cap.* 14. §. 1. Azebedo *lib.4. recopil.tit.* 18.*l.*1.*num.*8.

129 Hinc fit, quòd ſi Epiſcopus vellet me excommunicare,& abſens appellem, non valet appellatio:& ſic tenebit excommunicatio poſtea lata.Sic Gloſſ. *c. ſuggeſtum,de appellat.verſ.in vocem.*

130 Nota primò aliquos dicere ſat eſſe ſi appellatio interponitur coram iudice ad quem, licèt ſit copia iudicis à quo. Sic videntur tenere Innoc. *c. finali,de appellat. fine* , & Ioan. Andr. *ibi n.* 6. & Hoſt. *ibi* ; dicunt enim hæc verba , ſi eius copiam habere poſſit à quo,vel ad quem appellandum ſit, & ad eum non accedat , ei imputatur. Sed meo videri poſſunt facilè intelligi, iuxta ſtatim dicenda , quando deeſt copia iudicis à quo : tunc enim ſecundùm multos eſt neceſſarium appellare coram iudice ad quem , & in hac ſententia videtur reſidere Anton.*dicto c. finali.*

131 At dicendum eſt , non ſat eſſe , quia *c. biduum, verſ.ſi quis ipſius 2.q.6.& l.1.§.ſi quis ipſius, ff.quando appelland* dicitur appellãdum eſſe coram iudice ad quem, quando non poteſt haberi copia iudicis à quo;& ſic tenent Immola *c.finali, de appellat. n.6.* & *ibi* Neuo *num.*23. Francus *ibi num.*22.

132 Secundò nota, quãdo dicetur non eſſe copiam iudicis à quo,hoc explicatur *c.biduum 2. q. 6. verſ. dies,& l.1.§.dies, ff. quando appell.* vbi dicitur quòd tunc dicitur eſſe iudicis copiã,quando exhibet ſe iudex in loco publico,& in loco ſui tribunalis,nec tenetur appellans ipſum quærere in domo. Idem Gloſſ. *c. appellatio, verſ. iudici, de appell. in* 6. Bart. *l.de pupillo,§.ſi quis ipſi pretori , ff. de oper. noui nunc. quaeſt.*6. Rota *deciſ.*366.Lapus *alleg.*39. *circa finem,* Immola *cap.fin.de appell. n.* 10. & addit, multo minus teneri ad eum ire , ſi diſtet per vnam dietam. Francus *eo c.fin.n.*23.Neuo *c.ſuggeſtum, de appellat. num.*13. limitans cum Franco *dicto cap.fin.num.*24. niſi iudex eſſet conſuetus dare audientiam,& reddere ius in domo,vel in ſua camera ; ibi enim debet requiri.Idem Bald.*dicto c. ſuggeſtum.*

133 Aduerte quòd Azebedo *lib. 4. recopil. titul.* 18. *l.*5.*n.*10. dicit hoc intelligi,quando intra tempus conceſſum ad appellandum,eius copia haberi non poteſt ; aliter enim in eius præſentia eſt appellandum. Ad idem eſt Immola *c.finali, num.9.de appell.* vbi docet ,quòd ſi ob metum non appellatur coram iudice , ceſſante metu intra terminum ad appellandum,ſcilicet decem dies, eſt coram ipſo appellandum. Sed meritò contrarium tenet Francus *eo cap.finali,num.*15.& Bald.*l.2.C.de his,qui per met. iud.* vbi dicunt , quòd vbi quis iam appellauit coram honeſtis perſonis , propter metum iudicis proteſtatione præmiſſa, de qua poſtea dicam , licèt poſtea intra decem dies ceſſet metus, non tenetur coram iudice appellare ; quia iam illa proteſtatio ſuum effectum eſt ſortita appellationis. Faciunt ad hos dicta *ſuprà* hoc eodem dubio, quòd vbi ſemel eſt quæſitus iudex,& non comparet pro petendis apoſtolis , eo ſtatim reuerſo non eſt opus iterum eum adire ; & Nauar.*c.cùm contingat,de reſcript.cauſa* 14.*num.*4. dicit cum Rota,non oportet adire iudicem abſentem,etiam ſi poſſit,& ſciat vbi ſit intra decendium.

Secunda concluſio. Licèt multi Doctores valde probabiliter dicant, quòd vbi non eſt copia iudicis à quo, debet interponi appellatio coram iudice ad quem , ſi eſt eius copia , nec tunc ſat erit coram honeſtis perſonis : & probant ex *cap. biduum 2. quaeſt. 6. verſ. ſi quis ipſius , & l. 1. § ſi quis ipſius,ff.quando appelland.* vbi patet,quòd ſi non appelletur, tunc coram iudice ad quem, currit tempus decem dierum ad appellandum,quaſi alia appellatio non ſit valida. Hi Doctores ſunt Lancel. *de attent. 2. part. c.12. ampliat.* 15. *num.*51. Ruinus *conſil.6. volum.*4. Panorm. *c. ſuggeſtum , de appellat. num.*4.& *ibi* Innoc.*fine.* Gloſſa *Clement.1. de appell. verſ.maiori, fine.* At probabilius eſt non eſſe id neceſſarium, ſed ſat eſſe tunc coram honeſtis perſonis. Probatur ex *cap. finali , de appellat.* vbi expreſsè,& abſolutè dicitur ; *coram iudice à quo , vel ſi eius copiam habere nequiuiſti , in præſentia bonorum virorum.* Vnde , vt inquit Neuo *vbi infrà , cap. biduum,* citatum pro oppoſita ſententia,debet intelligi, quòd currit tempus , niſi interim appellet coram honeſtis perſonis,vt viterur iurium correctio. Sic Neuo *c. ſuggeſtum,de appellat. num.*20.21. Francus *c. fin. eodem tit. num.* 21. & ita videtur de mente Baldi *l.apertiſſimi,C.de iudic. in principio,* dicentis in abſentia iudicis à quo poſſe appellari coram iudice ad quem , quaſi ſentiat id non eſſe neceſſarium : & videtur expreſsè tenere Maranta *in practica 6.part.tit.& quandoque appellatur,num.*133. dicit enim poſſe appellare coram honeſtis perſonis , vel adire iudicem ad quem. Idem videtur expreſsè tenere Speculat. *tit. de appell. §. nunc dicamus , num.* 10. vbi hæc dicit , *Appellatio debet porrigi iudici à quo , ſi fieri poteſt , aliàs ad quem appellatur , vel ſaltem fiat coram notario , vel publicis perſonis.* 134

135 Tertia concluſio. Licèt multi Doctores ſentiant,quando deeſt copia iudicis , non eſſe neceſſarium , ſed tantùm conſilium , appellare coram honeſtis perſonis: & probatur per *c. biduum 2. q.6. §.dies,& §.ſi quis ipſius,& l.5.§.ſi quis ipſius,& §.dies, ff. quando appellandum ſit.* vbi dicitur non currere tempus , quando non poteſt haberi copia iudicis à quo,vel ad quem. Sic Immola *cap.fin.de appellat. fine,* & *ibi* Francus *n.*31. dicit verius hoc videri in puncto iuris ; quia *cap. finale , de appellat.* quod requirit hanc appellationem coram honeſtis perſonis, loquitur , quando impedit metus appellare coram iudice:addit Francus , dummodo hoc proteſtetur ; & videtur tenere Bart. *dicta l. 1. §. dies,* dicit enim ſe conſulere,quòd quando non poteſt haberi copia iudicis , appelletur coram honeſtis viris : & ſic videtur dicere non eſſe neceſſarium. & videtur etiam tenere Speculator *tit.de appellat. §. reſtat. num.* 1. vbi hæc dicit, non currit tempus ei , qui non habet in publico poteſtatem adeundi iudicem à quo , dummodo id proteſtetur , vel etiam ad eum , ad quem appellare intendit. At multo verius eſt, id eſſe neceſſarium. Primò,quia *c. fin. de appellat.* id dicitur eſſe neceſſarium, quando ob metum non eſt copia iudicis : at eadem prorſus ratio eſt,quando ob abſentiam. Secundò, quia *c. paſtoralis , de offic. ordin. fine,* ad hoc vt non currat tempus ob iudicis carentiam,requiritur,vt in ſubſidium fiat actus corã honeſtis perſonis. Sic tenent Syluest. *verbo appellatio, q* 8. D.Anton. 3.*p. tit.9.cap.*14.§.2. Archid.2.*q* 6.*cap.biduum.*Præpoſit. dicens communem , *cap. final. de appellat. num.* 8.

Maranta

Maranta *pract. 6. part. tit. & quandoque appellatur, num.* 133. Anton. *cap. fin. de appellat.* & *ibi* Neuo *num.* 24. respondétque ad textus pro opposita sententia adductos, dum dicunt non currere tempus, &c. supplendos esse per alios textus, modò appelletur corà honestis personis, vt vitetur iurium correctio. Idem tenet Ioan. Andr. *eo cap. fin. num.* 4. & Host. *ibi*, & Speculat. *tit. de appellat. §. nunc dicamus, n.* 10. Panorm. *cap. suggestum, de appellat. num.* 4. Glossa *Clement.* 1 *de appellat. vers. maiori, fine.* Azebedo *lib.* 4. *recopil. tit.* 18. *l.* 1. *num.* 8. 9. Villalobos *in opinion. commun. littera A. num.* 198. Lancel. dicens communem, *de attent.* 2. *part. c.* 14 *ampliat.* 15. *num.* 9. *& limitat.* 50. *num.* 187. Ruinus *consil.* 6. *num.* 8. *volum.* 4. *& consil.* 85. *num.* 4. *volum.* 5. Mandosius *regula de annali, quæst.* 40. *num.* 4. & Franciscus *cap. fin. de appellat. num.* 32. dicit satis posse dici hoc requiri de iure.

136 Nota primò aliquos dicere requiri multas honestas personas; quia textus citati dicunt, *coram honestis personis.* Sic Præpos. Bald. & Cardin. *cap. fin. de appellat.* Euerardus *in suis topicis, loco, à numero, in principio.* At multo verius est sat esse vnam honestam personam; sæpè enim plurale pro singulari vsurpatur, vt latissimè probat Tiraquell. *l. si vnquam, C. de reuoc. donat. à num.* 244. per plures; & in nostro casu tenet Glossa *l. vt perfectius, verbo tabulariorum, C. de annali except.* Speculat. Abbas, Antiquus Romanus, Alexand. Iason, & multi alij, quos refert, & sequitur Tiraquel. *ibi n.* 249. *&* 229. Panorm. *c. fin. de appellat. num.* 3. & *ibi* Neuo *num.* 9. Anton *num.* 14. Francus *n.* 30. Decius *n.* 15. Villalobos *in opinion. commun. littera A. num.* 198. Lancel. *de attent.* 2. *part. c.* 12. *ampliat.* 15. *num.* 16. Matant. *practica* 6 *part. tit. & quandoque appellatur, num.* 133. D. Anton. 3. *part. tit.* 9. *c.* 14. §. 2. Syluest. *verbo appellatio, q.* 8. Tabien. *ibi q.* 13. §. 14.

137 Aduerte tamen, quòd debet fieri in præsentia duorum testium. Panorm. *cap. fin. de appellat. num.* 3. & *ibi* Neuo *num.* 7. 8. Francus *ibi num.* 30. Lancel. proximè citatus *num.* 16. Ioan. Andr. *dicto cap. fin. num* 4. & *ibi* Host. Præpos. *ibi. num.* 8. Villalobos proximè citatus *num.* 198. Addunt Præpos. & Villalobos etiam coram notario, & Maranta proximè citatus *n.* 133. hoc declarans quando appellatio esset probanda per ministrum.

138 Secundò nota, quæ sint hæ honestæ personæ. nam Ioan. Andr. *cap. fin. de appell. num.* 4. & *ibi* Host. explicant, vt coram Episcopo, vel alio iudice; at non videntur hoc ponere tanquam necessarium, sed gratia exempli, & sic sat est, quòd fiat coram simplici sacerdote. Speculator, quem refert, & sequitur Francus *cap. fin. de appell. num.* 30. immo non refert an hi honesti viri sint laici, vel clerici. Francus *ibi*, & Bald. *eo cap. fin.* Lancel. *de attent.* 2. *p. c.* 12. *ampliat.* 15. *num.* 14. immo quæ sint honestæ personæ, relinquitur arbitrio iudicis. Lancel. *ibi n.* 4. Menochius *de arbitr. lib.* 2. *centuria* 1. *casu* 69. *num.* 9. at excommunicatus non censetur honesta persona, cùm eum non toleret Ecclesia. Menochius *ibi*, Lancel. *ibi num.* 44. 45. alios referens, Decius *cap. fin. de appellat. num.* 16. 17. Sozinus, & Anton. quos refert Menoch. *ibi.*

139 Tertiò nota aliquos dicere non sat esse, si quando iudicis non est copia, appelletur coram notario, & testibus, sed vltrà requiri honestam personam; quia *cap. finali, de appella.* dicit, *coram honestis personis.* Sic Panorm. *ibi num.* 3. Francus *ibi num.* 30. Anton. *ibi num.* 14. At contrarium est satis probabile, quod tenet Speculator *titul. de instrum. edit. §. nunc verò, vers. sed nunquid.* Neuo *cap. fin. de appell. num.* 8. 9. Maranta *pract.* 6. *part. tit. & quandoque appellatur, num.* 134. & refert Bald. & Alexand. idem videtur tenere Lancel. *de attent.* 2. *part. cap.* 12. *ampliat.* 15. *num.* 17. & tenet Nauarr. *cap. cùm contingat, de rescript. causa* 14. *num* 4.

Quartò nota, quòd est necessaria protestatio, quòd non appellat coram iudice ob metum, vel quia eius non est copia. Probatur ex *c. fin. de appell.* ibi, *dummodo intra tempus, quo licitè prouocatur, si iudicis copiam habere nequiuisti, contestatione super hoc facta*, &c. Et sic tenet *ibi* Neuo *num.* 25. *& c. suggestum, eodem titul. num.* 13. Ancharan. *dicto c. fin. num.* 3. & *ibi* Anton. *num.* 5. & Immola *n.* 2. 3. Francus *num.* 13. Ioan. Andr. *num.* 3. Henricus *num.* 2. Panorm. *ibi.* Syluest. *verbo appellatio, quæst.* 6. Tabien. *ibi quæst.* 13. §. 14. D. Anton. 3. *part. tit.* 9. *cap.* 14. §. 1. Glossa *dicto cap finali, vers. excusat. & c. plerumque, de rescript. & c. cupientes, §. quod si, vers. proposita, de elect. in* 6. Maranta *practica* 6. *part. titul. & quandoque appellatur, num.* 133. Speculator *titul. de appellat. §. restat. vers. sed nunquid*; & patet ex his, quæ habes *suprà* hoc eodem dubio; vbi dicitur, quòd quando impedimentum appellandi prouenit ex parte iudicis, est necessaria protestatio: patet etiam ex dictis *suprà* hoc eod. dub. *n.* 121. *conclusione* 3. vbi licèt aliqui Doctores dicant non esse necesse appellare coram honestis personis, fatentur tamen esse præmittendam protestationem, quòd nequit haberi copia iudicis. 140

Et aduerte circa hanc protestationem, quòd si metus est ad appellandum coram iudice, non verò ad protestandum coram eo, debet appellans coram eo protestari; aliàs coram honestis personis. Sic Anton. *c. fin. de appellat. num.* 5. Ioan. Andr. *num.* 3. vnde quando finit appellare non ob metum iudicis, sed ob metum alterius, vt aduersarij, debet fieri protestatio coram ipso iudice. Sic Panormit. *eo c. fin.* vbi Henricus *num.* 3. Anton. *n.* 11. Cardin. *ibi.* 141

Aduerte etiam quòd hæc protestatio debet fieri intra tempus ad appellandum concessum, vt expressè habetur *c. final. de appellat.* & ratio est, quia subrogatur loco appellationis, & ideo debet fieri intra tempus appellandi. Sic Neuo alios referens *eo c. fin. num.* 11. Ancharan. *num.* 3. Francus *num.* 14. & patet ex dictis *suprà* hoc eodem dubio, vbi habes intra idem tempus debere fieri appellationem coram honestis personis. Item hæc protestatio, quæ fit ob iudicis carentiam, debet necessariò fieri in loco tribunalis, vbi ius appellato consueuit reddere iudex. Sic Ioan. Andr. Domin. *c. ab eo*, §. 2. *de appell. in* 6. Neuo *c. finali, de appell. n.* 28. 29. *& c. suggestum, eodem tit. num.* 13. Bart. *l. de pupillo, §. si quis, ff. de oper. noui nunc. quæst.* 16. & *ibi* Isernia; & addit Neuo, quòd si alibi fieret, non valeret, nec aliquid prodesset. Et quòd debeat fieri in tribunali, tenet etiam Anton. *eo c. fin. num.* 12. secus, inquit, quando appellatur coram honestis personis ob metum, quia potest tunc fieri vbicumque. 142

An verò sint petendi tunc apostoli, habes *suprà* hoc eodem dubio, *difficultate* 6. *concl.* 4. 143

Hinc fit, quòd dum *cap. finale, de appellat.* petit, vt in hac appellatione coram honestis personis exprimantur causæ appellationis, intelligitur de causis ob quas non appellatur coram iudice, 144

scilicet protestor, quòd libenter appellarem coram iudice, at id non facio propter metum, vel quia eius copiam non habeo. Sic Anton. *ibi fine*, Francus *ibi num.* 14. Lancel. *de attent. 2. part. cap.* 12. *ampliat.* 15. *num.* 48. 49. 50. Glossa *eo cap. finali, fine*, in secunda expositione.

145 Quintò nota non requiri præsentiam aduersarij, quando appellatur in iudicio, vel extrà à iudice; sed sat est, quòd appellatio sibi intimetur, *Clement.* 1. *in fine. de appellat.* Sic Panorm. *cap. suggestum, de appellat. num.* 6. 7. & *ibi* Neuo *num.* 27. Henricus *num.* 3. Francus *cap. final. eodem titul. num.* 18.

146 Sextò nota, quòd quando appellatur ex iusta causa in absentia iudicis, non requiritur, vt ipsi intimetur, ad hoc vt valida sit appellatio, quoad deuolutionem causæ ad superiorem. Sic Bartol. *l. de pupillo, §. si quis ipsius, ff. de oper. noui nunc.* Neuo *cap. suggestum, de appellat. num.* 28. Francus *c. fin. eodem titul. num.* 41. 42. Lancel. *de attent. 2. part. cap.* 12. *ampliat.* 15. *num.* 21. At verò ad reuocationem attentatorum est necesse, vt ipsi iudici intimetur; aliàs interim gesta valebunt. *cap. si duobus, de appellat.* & sic debet exponi Innoc. *cap. dilectus, de appellat.* vbi dicit quòd appellans in absentia iudicis ante intimationem est exemptus ab eius iurisdictione; intelligitur enim quoad deuolutionem iurisdictionis, sed non quoad reuocationem attentatorum. Sic Lancel. *ibi.* Neuo *ibi n.* 28. Francus *ibi num.* 42. Immola *cap. fin. de appellat.* Rota, Lapus, Dominicus, Paulus, quos referunt Doctores citati, & videtur tenere Glossa *cap. cùm parati, vers. obtentu, de appellat.* vbi ponderat ad hoc, vt actus gestus à iudice post appellationem in eius absentia factam valeat, quòd iudex ignorabat appellationem, iuxta *dictum cap. si duobus.*

147 Hoc tamen quòd interim dum non intimatur appellatio iudici, valeant ab eo gesta, limita primò, vt intelligatur, quando potest imputari appellanti, quòd non intimarit; secus quando non potest imputari, vt quia existens in loco remoto recepit citationem, & timens ne excommunicaretur, appellauit, nec potuit infra tempus habere copiam iudicis à quo, vel ad quem; quia tunc appellatio facta in præsentia bonorum virorum defendit appellantem, vt non teneant gesta contra eum. Et patet ex *cap.* 1. *de concess. prabend. in* 6. vbi patet quòd excommunicatio lata à iudice ignorante priuilegium eius, quem excommunicat, non valet. Et ad caput *si duobus*, respondent Doctores *hîc* citandi, quòd non loquitur in iudice à quo, sed in iudice ad quem. nam ibi ratione contumaciæ valet processus, licèt contumax appellarit ad superiorem: at in nostro casu nulla reperitur contumacia, nec culpa in appellante; ex quo nihil ei potest imputari, cur non intimauit appellationem iudici. Sic Neuo *cap. suggestum. de appellat. num.* 28. & *ibi* Panorm. *num.* 7. & meliùs *cap. cùm parati, eodem titul. num.* 16.

148 Secundò limita, nisi iudex à quo certus sit de appellatione; tunc enim nil posset attentare, nec esset appellationem ipsi intimari. Sic Glossa *cap. cùm parati. vers. obtentu, de appellat.* Neuo *cap. suggestum, eodem tit. num.* 35. Francus *cap. fin. eodem tit. num.* 46. Lancel. *de attent. 2. part. cap.* 12. *ampliat.* 15. *num.* 28.

149 Tertiò limita, nisi appellatus sciat appellationem interpositam, tunc enim licèt iudex ignoret, non valet processus iudicis à quo. Hoc est contra Francum *cap. finali, de appellat. num.* 50. & Lancel. *dicta ampliat.* 15. *num.* 26. 27. dicentes in hoc casu valere. At nostram sententiam tenent Anton. *cap. fin. de appell.* Lapus *allegat.* 79. Panormit. *cap. suggestum, eodem titul.* & ibi Neuo *num.* 35. & vterque intelligit hoc, si processus agitatus per iudicem concernit commodum partis, secus si non concerneret; quia tunc valeret iudice à quo ignorante appellationem interpositam.

150 Sed an oporteat intimationem appellationis fieri personaliter, vel sufficiat ad domum. Speculator *titul. de appellat. §. qualiter.* & Francus *cap. fin. de appellat. num.* 43. dicunt sufficere ad domum. Ratio, quia vbi est facta intimatio, vel citatio ad domum, præsumitur de ipsa habere notitiam, vt docet Bart. *l. quidam §. finali, ff. de administ. tutor.* Baldus *l. scire oportet. §. oportet, ff. de excusat. tut.* vbi per illum textum, cum Angel. *auth. hodie, C. de appellat.* dicit, quòd si est lata sententia contra absentem, & notificata ad domum, statim labitur tempus decem dierum ad appellandum, cùm per hoc venerit in notitiam præsumptam.

151 Sed Neuo *cap. suggestum, de appellat. num.* 32. dicit necessariò faciendam esse personaliter ipsi appellato, vel procuratori eius specialiter constituto: & si nequit fieri personaliter, vt quia appellatus, vel eius procurator est absens, vel non potest inueniri; tunc potest fieri intimatio ad domum appellati, vt habetur expressè *Clement. causam, de elect.* & textus ille *in fine*, dicit, quòd idem debet seruari in aliis casibus, in quibus est facienda intimatio: & Glossa *ibi fine* colligit omnes casus, in quibus fieri debet intimatio, & inter cæteros numerat casum *Clement.* 1. *de appellat.* quæ loquitur de appellatione. Vnde idẽ dicit *ibi* Neuo de facienda intimatione sententiæ illi, contra quem est lata sententia, quòd antè non currat tempus ad appellandum, quàm intimetur personaliter ei, vel eius procuratori, vbi potest inueniri: si autem non potest inueniri, tunc sat sit intimatio facta ad domum; & *num.* 34. & 35. concludit Neuo cum Glossa *dicta Clement. causam, vers. plena*, quòd si ad appellatum peruenit plena, & certa notitia, sat est perinde ac si intimatio esset facta.

152 Aduerte, quòd si appellans vult intimare appellationem iudici, vel appellato, & illi se abscondunt, ipsis imputatur. Sic Neuo *cap. suggestum, de appellat. num.* 35. Francus *cap. fin. eodem tit. num.* 47. Cardin. *Clement. causam, de elect. quæst.* 14. & *ibi* Immola, Lancel. *de attent. 2. part. c.* 12. *ampliat.* 15. *n.* 40. & de hac citatione ad domum consule Couarr. *cap. alma mater, 1. part. §. 9. num.* 4.

153 Vltima conclusio. In appellatione extraiudiciali, si appelletur à iudice, idem dicendum est, quod dicitur de appellatione iudiciali, quòd scilicet est interponenda coram iudice à quo, & in eius absentia coram honestis personis. Sic Panor. *cap. suggestum, de appellat. num.* 4. & *ibi* Host. & Immola, Henricus *ibi num.* 4. Anton. *ibi n.* 3. Neuo *ibi num.* 26. Francus *c. finali, de appellat. n.* 40. Speculator *titul. de appellat. §. sequitur videre, vers. notandum.* Probatur ex *cap.* 1. *de appellat. in* 6. vbi sic dicitur; *sancimus, vt si quis in iudicio, vel extra super interlocutoria, vel grauamine aliquo appellet, causam appellationis in scriptis assignet, & petat apostolos.*

stolos. Glossa *ibi vers. vel extra*, inquit, intellige, quando appellatur à iudice, & ab interlocutoria, ad actus iudiciales referas, à grauamine ad factum extraiudiciale, per iudicem tamen illatum. Si verò appelletur ab alio quàm à iudice extraiudicialiter, non requiritur præsentia eius, contra quem appellatur, sed sat est postea sibi intimari, & sat est interponi coram honestis personis. Sic Panorm. *ibi eodem num.* 4. Neuo *num.* 26. Henricus, Anton. Francus *ibidem*.

154 Octauò difficultas principalis est circa quartum, quod est de essentia appellationis positum *suprà difficultate* 3. §. *tertiò est de essentia*, quòd scilicet appelletur ad legitimum appellationis iudicem, ad quem fit appellandum, vt valeat, an scilicet necessariò debeat esse ad iudicem determinatum, & superiorem, &c.

155 Prima conclusio. De essentia appellationis est, vt valeat, vt non appelletur ad iudicem inferiorem eo, qui sententiam tulit, aliàs non valet appellatio. Habetur expressè *l.* 1. §. *si quis, ff. de appell. & part.* 3. *tit.* 23. *l.* 18. & docet Lancel. *de attent.* 2. *p. cap.* 14. *limit.* 50. *num.* 112. & Azebedo *lib.* 4. *recopil. tit.* 18 *l.* 1. *num.* 13. *& num.* 12. agit cum multis, an valeat consuetudo contraria. Idem omnes Doctores citandi *conclus. sequenti*. Et ratio est, quia iudex appellationis debet cognoscere, an sententia iudicis à quo fuerit iusta, vt illam retractet, vel confirmet, quod inferior facere nequit. Limitat Azebedo *num.* 15. nisi cum appellatione ad minorem facta adiungatur clausula ordinaria: *& appello ad quem melius de iure possum*. Et aduertit *n.* 17. quòd quando appellans est dubius, an appellatio sit bene interposita ad inferiores, se etiam præsentet coram superiore intra terminum concessum ad appellandum, vt si iudex ille non sit legitimus, non sit appellatio deserta.

156 Secunda conclusio. Licèt graue dubium sit an valeat appellatio, quando interponitur ad iudicem parem illi, qui sententiam tulit; quidam enim id negant. Sic Glossa *l.* 1. §. *si quis, ff. de appellat. vers. minorem, & vers. vel parem*. Idem *ibi* Batt. Albertc. Paulus de Castro, & communis, vt testatur Gregor. Lopez *vbi infrà*. Idem Syluest. *verbo appellatio. quæst.* 6. D. Anton. 3. *part. tit.* 9. *cap.* 14. §. 1. Beroius *rubr. de appellat. num.* 10. Maranta *practica* 6. *part. tit. & quandoque appellatur, num.* 129. addens cum Panorm. & Felino *rubr. de appellat.* non valere consuetudinem, vt ad minorem, vel æqualem. At verius est valere appellationem; at non cognoscet de ea talis iudex, sed superior. Sic definitur expressè *l.* 18. *tit.* 23. *part.* 3. & tenet *ibi* Gregor. Lopez. *vers. igual.* Glossa *l.* 1 *citata, vers. vt minorem, initio, & vers. consules, fine.* Azebedo *lib.* 4. *recopil. tit.* 18. *l.* 1. *num.* 13. Villalobos *in antinomia iuris, litera A. num.* 63. Gomez de Leon dicens ita fuisse pronunciatum in sua centuria informationum iuris, *loco* 75. Olanus *in concordia, litera A. num.* 129.

157 An verò si non appelletur gradatim, sed omisso medio, valeat, albi dicam.

158 Tertia conclusio. De essentia appellationis, vt valeat, est, vt appelletur ad iudicem, de cuius iurisdictione est iudicandus, aliàs non valet. Sic habetur expressè *l.* 18. *tit.* 23. *part.* 3. & *ibi* Gregor. Lopez *fine*, Glossa *l.* 1. §. *si quis, vers. vel maiorem, ff. de appellat.* Azebedo *lib.* 4. *recopil. tit.* 18. *l.* 1. *num.* 13. 14. Syluest. *verbo appellatio, quæst.* 6. D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 14. §. 1.

159 Quarta conclusio. Licèt de iure ciuili constet apud Doctores valere appellationem non determinando iudicem, sed tantùm dicendo, Appello, vel appello ad iudicem competentem, vt etiam expressè habetur *l.* 22. *tit.* 23. *part.* 3. At an valeat de iure canonico, est graue dubium; quidam enim negant; & ratio differentiæ est, quia genus, quod non potest verificari nisi in vna specie, non inducit incertitudinem, & cùm de iure ciuili non possit appellari etiam ad Imperatorem, omisso medio, illa generalitas respectu iudicis non inducit incertitudinem; quia debet intelligi de iudice superiore immediato, & sic non vitiat; at de iure canonico cùm possit appellari omisso medio ad Papam, vt suo loco dicam, talis appellatio generalis inducit incertitudinem, & sic viriat; quia iudex debet esse certus, *cap. ad hæc, de rescript.* Sic Maranta *practica* 6. *part. tit. & quandoque appellatur, n.* 132. Francus *cap. dilecti el* 3. *de appellat. quæst.* 16. Panor. *cap.* 2. *eodem tit. num.* 8. 9. Ioan Andr. addit. ad Speculat. *tit. de appellat.* §. *nunc tractemus, num.* 16. *vers. in principio*. Perusinus, quem refert Neuo *infrà*. Vnde in hoc regno Hispaniæ idem dicerent hi Doctores iure ciuili, cùm in eo possit appellari ad Regem, omisso medio. Limitant hi Doctores primò, nisi intra terminum appellationis, scilicet decem dies, designet iudicem; quia intra illum posset denuo appellare. Sic Ioan. Andr. *ibi*, & est certa hæc limitatio, vt mox dicemus. Secundò limitat Panorm. *num.* 10. nisi euitetur incertitudo, vt si appellatur à subdelegato delegati Papæ; quia tunc nequit appellari, nisi ad delegatum. Tertiò limitant, nisi appellans habeat probabile dubium ad quem debeat appellare, vt si appellaret à subdelegato, & nesciret an delegatus subdelegasset in totum vices suas, nec per iudicem, vel aduersarium de hoc certificaretur. Et hanc ponit tanquam certam Neuo *cap.* 2. *de appellat. num.* 13. alios referens. At verius est iure canonico valere semper appellationem, non determinando iudicem, sed dicendo, Appello, vel appello ad iudicem competentem; quia de iure canonico gradatim debet appellari, prætetquam in duobus, scilicet Papa, & Legato: vnde in dubio videtur in aliis vti iure communi, & non speciali; quare talis appellatio incerta debet intelligi ad proximum superiorem, quia potius videtur electa via communis iuris, quàm specialis, vt notatur *l. quamquam, C. de testam. milit. & l. precibus, C. de impub. & aliis substit.* Sic tenent Tancredus, & Brixiensis, quos refert, & sequitur Neuo *cap.* 2. *de appellat. num.* 13. *vsque ad* 21. Immola *l.* 1. *ff. de appellat.* Speculator *tit. de appellat.* §. *nunc tractemus, num.* 19. Archidiac. 2. *quæst.* 6. *cap. anteriorum.* Syluest. *verbo appellatio, quæst.* 11. Tabien. *quæst.* 15. §. 18. D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 14. *initio.* Ioan. Andr. *cap. vt debitus, de appellat.* Bald. *c.* 2. *eodem tit. & l. apertissimi, C. de iudic.* Glossa *cap. cùm causam, fine, de appellat, & cap. cùm in Ecclesia, eodem tit.*

160 Hinc infertur primò, quòd si appellans ab Episcopo, dicat, appello ad maiorem iudicem, licèt Angelus, quem refert Neuo *cap.* 2. *de appellat. n.* 22. dicat intelligi ad Papam, & sic coram illo prosequi posse appellationem: at verius est intelligi ad proximum superiorem; quia (vt dixi) potius videtur electa via iuris communis, quàm specialis. Sic Neuo *ibi*, Speculat. *tit. de appellat.* §. *nunc tractemus, num.* 10.

161 Nota valere appellationem, licèt non dicatur *appello*, sed per hæc verba, *submitto me protestationi, & tuitioni talis iudicis*. Sic Maranta *practica 6. part. tit. & quandoque appellatur*, *num.* 135. Bald. quem *ibi* refert. Et Syluest. *verbo appellatio*, *quæst.* 11. Tàbien. *ibi quæst.* 15. §. 18. D. Anton. 3. *part. tit.* 9. *cap.* 14. *initio.*

162 Secundò infertur solutio illius quæstionis, an scilicet valeat appellatio alternatiua, scilicet, appello ad Episcopum, vel ad Papam. In qua tres casus sunt indubitabiles, vt ait Neuo *cap.* 2. *de appellat. num.* 23. & primum, & tertium admittit *ibi* Panorm. *fine*. Primus est, quando subest probabile dubium, ad quem sit appellandum, vt explicui *suprà num.* 159 Secundus est quando appellans determinat iudicem intra terminum concessum ad appellandum, scilicet decem dies. Tertius est, quando alter tantùm ex iudicibus esset iudex competens, vt si quis ex Archidiacono appellaret ad Episcopum, vel Archiepiscopum; quia cùm non possit omisso medio appellare, tantùm Episcopus, qui est immediatus, est competens iudex. Et primum, & secundum casum admittit etiam Glossa *cap si is*, *cui*, *de offic. deleg. in* 6. At extra hos casus quidam censent non valere, quia est iudex incertus. Sic Glossa *dicto cap. is, cui*. Panorm. Bald. & Decius *cap.* 2. *de appell. fine*. Ioan. Andr. *cap. in alternatiuis, de reg. iuris, in* 6. Lancel. *de attent.* 2. *part. c.* 12. *limitat.* 50. *num.* 122. 123. Villalobos *in commun. litera A. num.* 186. Beroius *consil.* 80. *num.* 12. *lib.* 3. Limitat dupliciter Lancel. primò limitat *n.* 124. cum Beroio citato, nisi appellaretur ab eo, qui non recognoscit nisi Papam in superiorem; si enim ab eo appelletur ad Papam, vel ad alium iudicem competentem, est bona appellatio; nec oportet, vt intra decem dies fiat declaratio; quia cùm vnus sit tantùm iudex competens, non potest dici incerta appellatio. Secundò limitat *num.* 125. nisi in appellatione fuerit apposita clausula, optione, coram quo iudice prosequi voluerit, sibi retenta: tunc enim iudicis declaratio potest fieri intra totum tempus datum ad prosequendum appellationem, vt cum aliis etiam tenet Beroius *consil.* 7. *n.* 17. 18. *lib.* 1. Alij autem dicunt absolutè valere. Sic Rota *decis.* 290. Alij verò dicunt valere quando in alternatiua est positum, vel ad iudicem competentem. Sic Bald. *l. cùm proponas*, *fine*, *C. de bonis auctor. iud. possid.* & *ibi* Salizetus, Immola *l.* 1. *ff. de appellat.* Sed Neuo *cap.* 2. *de appellat. num.* 25. 26. 27. 28. & Dominicus *cap. si is, cui, de offic. deleg. in* 6. sic conciliant, dicunt enim valere appellationem alternatiuam, quando appellatio est recepta, & assignatus terminus à iudice à quo ad prosequendom appellationem, quia intra illum terminom potest appellans determinare iudicem; non valere verò, quando hoc non factum est, scilicet quia non est recepta, nec assignatus terminus.

163 Tertiò infertur, quid dicendum, quando aliquis appellat ad plures copulatiuè, vt ad Episcopum, & Legatum, & Papam. Speculator *tit. de appellat. § nunc tractemus, num.* 16. dicit valere, & Papam debere cognoscere. Sed Ioan. Andr. *ibi in addit. vers. in principio* dicit non valere, nisi quando esset probabile dubium ad quem appellandum sit, vel nisi intra decem dies determinet. Sed Neuo *c.* 22. *de appellat. n.* 31. dicit idem dicendum esse, quod in appellatione alternatiua, & *num.* 32. dicit etiam Neuo idem dicendum in appellatione hac, *Appello ad Archiepiscopum, & ad quemlibet alium iudicem competentem*; licet Perusinus, quem *ibi* refert, dicat non valere. Et idem colligitur ex doctrina aliorum citata, dicentium non valere, quando index est incertus.

Appellatio extraiudicialis ad quem fiat, vide *suprà* hoc eodem dubio. 164

Tandem nota, quid dicendum in hoc, an scilicet, qui semel appellauit coram vno iudice, possit variare appellando coram alio. Bald. *l. si quis libellos, C. de appellat.* tenet non posse, etiamsi sit intra decem dies ad appellandum concessos, nisi errauerit. At dicendum est posse, si sit intra illos decem dies, & præualebit secunda appellatio. Sic Glossa *dicta l. si quis libellos*, & *ibi* Bart. Angel. & Salicetus. Idem Neuo *cap. sua, de appellat. num.* 25. vbi & Panorm. *& cap. dilecto, eodem tit.* 165

Nona difficultas est circa quintum requisitum de essentia appellationis, positum *suprà* hoc eodem dubio, difficultate tertia, §. vltimo, est de essentia, quòd scilicet seruetur in ea debita forma, an sit necessarium, vt appellatio valeat, vt fiat in scriptis. 166

Ad formam appellationis pertinent duo. Alterum, vt appelletur in scriptis, alterum, vt in appellatione inseratur causa: & in hoc est differentia inter appellationem ab interlocutoria, & à diffinitiua. Et ideo claritatis gratia seorsum hoc conclusionibus explicabo, primò de diffinitiua, deinde de interlocutoria. Sit 167

Prima conclusio. Quando appellatur à diffinitiua, si appelletur in continenti, ac illico, vt fertur sententia, potest appellari viua voce. Sic habetur expressè *l.* 2. *ff. de appellat. & l. litigatoribus, C. eodem tit. & l. à sententia, in fine, C. eodem tit. & l.* 22. *tit.* 23. *part.* 3. & docent omnes Doctores citandi. 168

Nota primò, quòd licèt, quando appellatur in scriptis, sat est, appellare vbicumque inuenitur iudex, nec est necesse, quòd sedeat pro tribunali, *l.* 1. *§. dies, ff. quando appell.* at quando appellatur à iudice verbo, est necesse quòd appelletur in loco tribunalis, & iudice sedente pro tribunali, *l.* 1. *&* 2 *ff. de appell.* Sic Neuo *c. suggestum*, *de appellat. num.* 14. Francus *cap. finali, eodem tit. num.* 26. Maranta *practica*, 6. *part. tit. & quandoque appellatur*, *num.* 140. Dominicus *cap. appellatio*, *de appellat, in* 6. & potest iudex quando appellator in scriptis extra tribunal tradere apostolos; quia talis traditio non est actus iudicialis, sed extraiudicialis, & sic possunt tradi die feriato. Sic Neuo, & Domin. *ibi*. 169

Secundò nota esse magnum dubium, quando censeatur fieri illico appellatio, vt sic possit fieri viua voce; quidam enim censent censeri illico factam, si fiat eadem die, qua lata est sententia, & iudice sedente pro tribunali. Sic Glossa *l.* 2. *ff. de appellat.* Bart. *l. eos, la* 1. *§. sin autem, num.* 3. *& l. litigatoribus, num* 3. *C. de appellat.* Syluest. *verbo appellatio, quæst.* 4. D. Anton. 3. *tit.* 9. *cap.* 14. §. 1. Idem videntur sentire Bald & Francus, vt refert Maranta *vbi infrà*, & videntur tenere Bald. *dicta l. litigatoribus, num.* 1. & glossa *ibi, versi. illico*, in vltima sententia, quam *ibi* ponit; dicunt enim illico censeri iudice sedente pro tribunali, non distinguendo, an ad alios actus diuerterit. Immo Bart. & Glossa *dicta l.* 2. expressè dicunt hoc esse verum, licèt iudex ea die ad alios actus diuerterit. Et Immola ea *l.* 2. dicit posse de iure sustineri. 170

Alij verò dicunt illico censeri antequam appellans 171

lans ad alios actus diuertat, etiamsi iudex ad alia diuerteret; quia appellatio non est actus iudicis, sed appellantis. Sic Bald. *d. l. eos*, §. *sin autem. C. de appellat. num.* 1.

172 Alij dicunt, & hoc est verius, censeri illico, quando iudex sedet pro tribunali, & non diuertit ad alios actus extraneos, secus si diuerteret ad actus extraneos, vt ad prandium, &c. licèt postea reuerteretur. Et fauent huic sententiæ verba geminata *l.* 22. *tit.* 23. *part.* 3. ibi, *Luego que fuere dado el juicio*; & ibi, *mas si estonces luego*. & sic tenet hæc verba ponderans Gregor. Lopez *ibi, verf. luego*. Villalobos *in commun. litera A. num.* 179. Speculator *tit. de appellat.* §. *qualiter, num.* 1. & *ibi* Ioan. Andr. *verf. diuerterit*. Maranta *practica, 6. part. tit. & quandoque appellatur, num.* 137. Idem dicunt Ioan. Andr. & Maranta dicens communem, quando ipse appellans ad alios actus diuertit; non enim diceretur, tunc illico, & in continenti fieri: primum etiam tenet Francus *cap.* 1. *de appellat. in* 6. §. 1. *num.* 5.

173 Aduerte, quòd quidam, vt refert Maranta *ibi*, intelligunt hoc, quando non diuertit iudex tam ad actus extraneos ad prandium, v. g. quàm etiam ad actus extraneos, id est, ad alias causas decidendas, antequam etiam à tribunali surgat: si enim diuertit ad alias causas decidendas, non dicitur illico appellari; & sic non valebit appellatio viua voce. At verius est dici illico, dum iudex non diuertit ad actus penitus extraneos à iudicio, animo non statim reuertendi, v. g. si iudex stet tota illa die in tribunali, quamuis varia negotia expediat, diceretur illico appellari; si verò surrexit à tribunali causa faciendi aliud negotium penitus extraneum, tunc aut surrexit cum animo statim reuertendi, non relinquendo totaliter tribunal pro illo sero, quia dimisit *ibi* actorum magistrum negotiantem in actis interim, & tunc si statim reuertitur, habetur ac si non recessisset: si verò surrexit cum tota eius curia causa eundi ad prandium, vel deambulandum, ita, quòd non apparebat de animo reuertendi pro illo sero, & tunc dato, quòd postea reuerteretur, non dicitur fieri in continenti, & illico, & sic non posset appellari viua voce. Hæc Maranta alios referens, & probans *eo num.* 137.

174 Secunda conclusio. Si non appelletur illico, & incontinenti à diffinitiua, est necesse, vt appelletur in scriptis; aliàs appellatio non valet. Sic habetur expressè *l.* 1. §. *libelli, ff. de appellat. & l. à sententia, fine, & l. litigatoribus, C. de appellat. & l.* 22. *tit.* 23. *part.* 3. & tenent omnes Doctores citandi.

175 Limita, nisi in causis breuioribus, in quibus potest appellari viua voce. Sic Maranta *ibi n.* 143. Bald. *l. & maioribus, fine. C. de appellat.* Quæ verò dicantur causæ breuiores, remittit se Baldus ad ea, quæ habentur *auth. nisi breuiores, C. de sent. ex breu. recit.*

176 Secundò nota, quòd non sat est, vt dicatur fieri appellationem in scriptis comparere in iudicio, & dicere notario, scribe qualiter appello; sed tunc dicitur in scriptis, quando porrigitur libellus scriptus appellatorius: aliàs si viua voce dictaret appellans, & notarius redigeret in scriptis, non diceretur appellatio in scriptis, & sic elapsis decem diebus sententia transiret in rem iudicatam. Sic Maranta *suprà num.* 193. Francus *cap. vt debitus, verf. quartò quæritur, de appellat.* & *ibi* Neuo *num.* 15. licèt (inquit) fuit sic coram iudice. Corneus *consil.* 95. *fine, & 96. volum.* 4. Iason referens Angel. & Baldum, *l.* 1. *ff. de edendo, num.* 10. facit Glossa *l. in sacris, la* 3. *C. de proximis sacrorum scriniorum, lib.* 12. & *ibi* Bart. *num.* 3. vbi dicunt quòd si quis vadit coram iudice, & dicit notario actorum, scribe, quòd peto à Titio decem, & peto condemnari; non dicitur per hoc in scriptis offerre, licèt notarius hoc scribat. Hoc etiam tenet Francus *cap.* 1. *de appellat. in* 6. *num.* 10. & Nauar. *cap. cùm contingat, de rescript. causa* 6. *nullitatis, num.* 8. citans Immolam, & dicit communem.

Tertiò nota conclusionem intelligi tam de iudiciali, quàm de extraiudiciali appellatione; vtraque enim fieri debet in scriptis: & tenent Panor. *cap. bona, de appellat. num.* 10. & *ibi* Anchar. *fine.* Et quando est appellatio ab interlocutoria, vel grauamine, definitur *cap.* 1. *de appellat. in* 6. vide *infrà* hoc eodem dubio. 177

Aduerte quòd appellatio interposita ab actu gesto per iudicem ante citationem, diceretur extraiudicialis: si verò iam citatus est, diceretur iudicialis, quia à citatione incipit iudicium. Sic Francus *cap.* 1. *de appellat. in* 6. §. 1. *num.* 1. & *ibi*. Ioan. Andr. & Dominicus, Glossa *ibi verf. in iudicio*. 178

Quartò nota non esse necessarium, vt appellatio valeat, quòd legatur scriptura appellationis coram iudice à quo, sed sat est illi præsentari, vt expressè deciditur *cap. appellatio, de appellat. in* 6. nec etiam est necessaria scriptura publica appellationis, sed sat est priuata. Innoc. quem refert, ac sequitur Glossa *cap.* 1. *de appellat. in* 6. *verf. in scriptis*, & *ibi* Francus §. 1. *num.* 11. 179

Tertia conclusio. In appellatione à diffinitiua non est necesse inseri causas grauaminis in specie, sed sat est, appellans dicat se grauatum in genere, vel sententiam iniustam esse sine alia causa. *l.* 1. *ff. de appellat.* & notant Glossa, Panorm. Francus, *cap. cùm in Ecclesia, de appellat.* Bartol. Angel. Roman. quos refert, ac sequitur Maranta practica 6. *part. tit. & quandoque appellatur, num.* 142 & 153. Syluest. *verbo appellatio, quæst.* 4. D. Anton. 3. *part. tit.* 9. *cap.* 14. §. 1. Speculator *tit. de appell.* §. *qualiter, num.* 2. 180

Limita tamen, vt non intelligatur in causis, in quibus de iure non admittitur appellatio à diffinitiua, tunc enim debet exprimi causa grauaminis, vt teneat appellatio. Ratio, quia cùm appellatio sit prohibita, appellans habet iuris præsumptionem contra se: & sic iudex non tenetur deferre, nisi iusta causa ostendatur. Sic multos referens, & dicens procedere, siue appellatio à lege, siue ab homine vetita, vt cùm committitur causa appellatione remota, Maranta *suprà num.* 155. 181

Quarta conclusio. Appellatio ab interlocutoria sententia, siue fiat ex interuallo, siue in continenti, debet necessariò fieri in scriptis, vt valeat. Probatur ex *cap.* 1. *de appellat. in* 6. vbi sic dicitur, *si quis ab interlocutoria, vel grauamine in iudicio, vel extra ad nos duxerit appellandum, causam appellationis assignare deproperet.* Hæc est contra Host. & Guid. vt refert Glossa *vbi infrà*, dicentes hoc procedere tantùm in appellatione ad Papam; quia textus *ibi* dicit, *ad nos duxerit appellandum*, & tenet *ibi* Dominicus. Sed hanc tenet *ibi* Glossa *verf. ad nos*, & explicat, *maximè ad nos, & verf. in scriptis*, & *ibi* Francus §. 1. *num.* 10. Speculat. *tit. de appellat.* §. *qualiter, num.* 1. & *ibi* Ioan. Andr. *in addit. litera E.* referens Rotam, Bald. *l. eam, el* 1. §. *sin autem, num.* 1. *C. de appellat.* 182

appellat. Bart. ibi, num. 3. Practica forensis lib. 1. tit. de appellat. § 9. Ferrara per ipsum citatus, Nauar. lib. 4. consil. tit. de appellat. in antiquis, consil. 2. in nouis consil. 1. & 2. Maranta practica 6. part. tit. & quandoque appellatur, num. 138. Paulus de Castro, Angel. Roman. quos refert ibi. Villalobos in commun. litera A. num. 178. Syluest. verbo appellatio, q. 4. Neuo cap. vt debitus, num. 14. de appellat.

183 Limita primò conclusionem, nisi interlocutoria habeat vim diffinitiuæ; quia ab ea licet appellare in continenti viua voce, sicut à diffinitiua, & omnes solemnitates in ea seruantur, quæ seruari debent in appellatione à diffinitiua. Sic Francus cap. vt debitus, quæst. 7. de appellat. Angel. & Roman. quos refert, & sequitor Maranta suprà num. 142. & patet, quia interlocutoria vim diffinitiuæ habens regulatur secundùm naturam diffinitiuæ, vt tradunt Alexand. Socinus, Conradus, quos refert, & sequitur Lancel. de atent. 2. part. c. 12. limitat. 1. num. 52. Barbar. consil. 31. num 3. lib. 3. Natta conf. 92. num. 2. lib. 1.

184 Secundò limitant aliqui, vt procedat de iure canonico; secus de iure ciuili. Sic Baldus citatus in conclusione, & Glossa l. 2. ff. de appell. At communiter seruatur idem de iure ciuili, vt docent Practica forensis, Ferrara, Maranta citati in conclusione, & Bart. l. eius, ff. de appell.

185 Hinc fit minus benè Syluest. verbo appellatio, quæst. 4. & D. Anton. 3. part tit. 9. cap. 14. §. 1. dicere, quòd si appellans viua voce ab interlocutoria imprimat causam legitimam, non videtur ratio cur non valeat.

186 Quinta conclusio. In appellatione ab interlocutoria, vt valeat, debeut exprimi causæ grauaminis, siue appellatio iudicialis sit, siue extraiudicialis. Sic habetur expressè c. vt debitus. & ibi omnes, de appellat. & cap. 1. & ibi omnes, eodem tit. in 6. Syluest. verbo appellatio, quæst. 4. & q. 5. §. 7. D. Anton. 3. part. tit. 9. cap. 14. §. 1. Specul. tit. de appellat. §. qualiter, num. 2 Bald. l. eos, la 1. § sin autem, C. de appellat. num. 1. addens secus esse de iure ciuili, Nauar. lib. 2. consil. tit. de appellat. in antiquis, consil. 2. in nouis consil. 1. Maranta practica, 6. part. tit. & quandoque appellatur, num. 153. vbi multos alios refert.

187 Amplia in tantum esse hoc verum, vt non sat sit exprimere causam generalem, vt quia contra ius me grauatis; patet primò ex Clement. appellanti, de appellat. ibi, nominatim expressas Item, quia talis causa generalis tacitè inest in qualibet appellatione; & sic expressa nil operatur. Sic Francus cap. 1. de appellat. in 6. § 1. num. 6. Bald. l. eos l. 1. §. sin autem, num. 1. C. eodem tit. Maranta alios referens, n. 153. licèt minus bene Innoc. cap. significantibus, de noui oper. nunc. fine, dicat valere, si dicat, quòd est iniusta sententia: immo videtur dicere id non esse necessarium, dicit enim sic, valet, si dicat appello; & maximè si addat, quia sententia est iniusta. Vide infrà vers. sextò limita, num. 197. quando hoc sit verum.

188 Secundò ampliat Maranta eo num. 153. non sat esse facere relationem ad acta, sed oportere nominatim exprimi iuxta dicta. Idem Nauar. cap. cùm contingat, de rescript. causa 14. num. 1.

189 Tertiò ampliat Maranta ibi non sat esse dicere, appello ex tali causa, & ex aliis ex actis apparentibus; quia talis clausula generalis nil operatur. Sed hoc intellige, non quòd non valeat talis appellatio, sed quòd non poterit appellans prosequi alias causas, quàm nominatim expressas; & sic quoad hoc nil operabitur talis clausula generalis, iuxta Clement. appellanti, de appellat. Sic explicat hoc Francus dicto cap. 1. §. 1. num. 6.

190 Quartò amplia, etiamsi causa grauaminis sit notoria, quia licèt notorium reuelet ab onere probandi, non tamen ab onere allegandi. Maranta num. 154. Francus dicto cap. 1. num. 6. Dominicus ibi. Glossa Clement. appellanti, de appellat. vers. aliàs, & ibi Cardin. quæst. 5. licèt Glossa cap. accedens, el 1. de lite non contest. teneat contrarium.

191 Quintò amplia, quòd talis expressio causæ, vt valeat appellatio, debet fieri coram iudice à quo: nec sat est coram iudice ad quem, cap. vt debitus, de appellat. ibi, coram eodem iudice causa probabilis appellationis exposita; & tenet ibi Panorm. Bart. quem refert, ac sequitur Maranta num. 153.

192 Limita tamen primò, nisi intra decem dies concessos ad appellandum exprimat causas grauaminis; potest enim appellans quandocumque intra dictum terminum specificare. Maranta num. 154. Francus cap. vt debitus, de appellat. quæst. 15. & cap. 1. eodem tit. in 6. §. 1. num. 8. & Bald. quem ibi refert.

193 Secundò limita, vt non intelligatur in interlocutoria habente vim diffinitiuæ; quia non requiritur expressio causæ. Sic Francus vbi in præcedenti limitatione. Panor. & Bald. quos refert, ac sequitur Maranta num. 157. Ratio, quia hæc regulatur secundùm naturam diffinitiuæ, vt dixi suprà hoc eodem dubio.

194 Tertiò limita, quando causa grauaminis consisteret in mero iure, adeò quòd nullam requirit probationem in facto; tunc enim valet appellatio sine expressione causæ, quia in allegationibus iuris deduci potest. Sic Cardin. Francus, Dominic. Bald quos refert, ac sequitur Marant. num. 156.

195 Quartò limita, nisi appelletur in maioribus causis soli Papæ reseruatis. Sic Francus cap 1. de appellat. in 6. §. 1. num. 7. cum Hostiens. quem ibi refert.

196 Quintò limita, nisi appelletur à grauamine, & interlocutoria, de cuius grauamine verè constat ex inspectione sententiæ, vt quia in ea sit inserta causa à iure reprobata. Anchar. Clement. appellanti, de appellat. Franc. eodem num. 7. proximè citato.

197 Sexta limitatio quia licèt causa nun sit expressa specialiter; at sufficit exprimere per relationem ad aliud, vt dicendo, appello ab interlocutoria iniqua, prout ex dictis apparet; quia si iniquitas allegetur ex dictis, & allegationibus iuris absque alia probatione facta, valet appellatio. Et in hoc casu potest intelligi dictum Innoc. reprobatum suprà num. 187. ampliat. 1. Sic Paulus, & Lapus, Clement. appellanti, de appellat. Francus cap. 1. eod. tit. in 6. §. 1. num. 7. & ibi Dominicus. Sed aduertit Franc. num. 8. cum Baldo, & Rota, hoc procedere, si exprimatur nominatim ex qua parte actorum appareat grauamen; quia tunc satis diceretur fieri expressionem causæ. Et hoc idem Nauar. cap. cùm contingat, de rescript. causa 14. num. 1.

198 Ex dictis inferuntur quatuor differentiæ in appellatione ab interlocutoria, & diffinitiua. Prima, quòd illa semper debet esse in scriptis: hæc autem in continenti potest fieri viua voce. Secunda, quòd in illa est necesse exprimere causas; in hac verò non. Tertia, quòd appellatio ab illa non omnino suspendit iurisdictionem iudicis à quo; appellatio verò ab hac omnino suspendit, vt latè suprà hoc eodem dubio, difficultate 2. Quarta, quòd

in

in appellatione à diffinitiua possunt allegari nouæ causæ grauaminis coram iudice ad quem: at in appellatione ab interlocutoria non, sed statim propositæ coram iudice à quo, *Clement. appellanti, de appellat.* De qua differentia cum aliquibus limitationibus consule Marantam *practica, 6. part. tit. & quandoque appellatur, à num.* 161. *vsque ad* 173.

199 Sed dubitatur circa dicta, an in appellatione extraiudiciali à grauamine, in qua *cap. 1. de appell. in 6.* dicitur necessariò exprimendam esse causam grauaminis in scriptis, hoc sit necessarium, quando talis appellatio non fit à iudice, sed ab aliquo grauante; quidam enim sentiunt non esse necessarium, nisi in appellatione extraiudiciali, quæ fit à iudice. Sic Innoc. Ioan. Monachus, Archidiac. *cap. 1. de appellat. in 6.* & videtur *ibi* tenere Glossa, *vers. vel extra.* At verius, & communis est illum textum habere locum in omni appellatione extraiudiciali ab interlocutoria, vel grauamine illato, vel inferendo, siue à iudice, siue ab alio appelletur; talis enim appellatio debet continere causam grauaminis in scriptis, vt valeat, aliàs reputabitur non appellans, iuxta illud *cap.* 1. quod indistinctè loquitur, & tenet *ibi* Francus §. 1. *num.* 4. *&* 5. & *ibi* Dominicus, & optimè Glossa *cap. vt debitus, de appellat. vers. ex rationabili, & cap. cùm causam, in fine, eodem tit. & cap. 1. de postul. prælat. vers. appellatum* Innoc. *cap. ad aures, num. 2. de tempore ordin.*

200 Decima difficultas principalis est, an ab interlocutoria sententia detur appellatio.

201 Hæc difficultas tractanda est secundùm ius ciuile, & secundùm ius canonicum antiquum, & secundùm Concilium Tridentinum.

202 Primò ergo de iure ciuili quidam, vt refert Syluest. *vbi infrà*, dicunt dari appellationem per *l. ait Prætor, §. quid tibi, ff. de minoribus.* At communis sententia tenet non dari, nisi quando habet vim diffinitiuæ, aut continet grauamen irreparabile per diffinitiuam. *l. ante sententiam. C. de appellat. l. 2. C. de Episcop. aud.* tenent Syluest. *verbo appellatio, quæst.* 5. Gregor. Lopez *l. 13. tit. 23. part. 3. versic. no se puede*, & ferè omnes; quod approbatur per *illam legem* 13. ibi enim dicitur non posse appellari ab interlocutoria, nisi quando est talis, quòd de facili non emendaretur sine damno, aut magna verecundia condemnati.

203 Secundò stando in iure canonico, & sic in tribunali Ecclesiastico, quod secundùm ius canonicum procedit, admittitur appellatio ab interlocutoria, modò fiat in scriptis, & exprimantur causæ appellationis, vt latè diximus, & habetur *cap. 1. de appellat. in 6 & cap. vt debitus, cap super eo, el 2. de appellat.* & docent omnes.

204 Tertiò Trident. *sess. 13. cap. 1. de reformat. fine*, statuit, vt in causis criminalibus ab Episcopo, seu ab eius Generali vicario in spiritualibus ante diffinitiuam sententiam ab interlocutoria, vel alio quocumque grauamine non appelletur, nec huic appellationi tanquam friuolæ deferre Episcopus, vel eius Vicarius teneatur, nisi grauamen huiusmodi per diffinitiuam sententiam reparari, vel ab ipsa diffinitiua appellari non possit, & *sess. 24. cap. 20. initio*, definitur, quòd causæ omnes Ecclesiasticæ in prima instantia coram ordinariis locorum duntaxat cognoscantur: nec appellationes ab eis interpositæ per superiores quoscumque recipiantur, nisi à diffinitiua, vel diffinitiuæ vim habente, & cuius grauamen per appellationem à diffinitiua reparari nequeat. Et Gregor XIII. *in suis regulis Cancellariæ, regula* 35. statuit quòd in causis in Romana Curia pendentibus, & quas in posterum contigerit agitari, nulli ante diffinitiuam sententiam liceat appellare; nec appellatio admittatur, nisi ab interlocutoria, quæ vim habet diffinitiuæ, vel à grauamine non concernente negotium principale, quod non possit per appellationem à diffinitiua reparari.

Dubitatur circa prius decretum Trident. an dum disponit *sess. 13. cap. 1. de reformat. fine*, vt in causis criminalibus non admittatur appellatio ab interlocutoria, &c. procedat illud in omnibus iudicibus Ecclesiasticis, vel tantùm in Episcopo, & eius Vicario Generali. Iuxta sententiam, quam statim referam, ait Paz, dicendum est in omnibus procedere; & eius rationes id probant. 205

At verius est id decretum habere locum tantùm in criminalibus, quæ tractantur coram Episcopo, & eius Vicario Generali, & non in eis, quæ tractantur coram inferioribus, vel delegatis, vel Legato Papæ: tunc quia proœmium eius, ex quo finis decreti colligitur, habet id, statui in authoritatem Episcoporum, quo libentiùs resideant in suis Episcopatibus; tum quia verba sæpe repetita tantùm loquuntur de Episcopis, & eorum Vicariis Generalibus, & non de quibuscumque Vicariis: tum denique quia est ius correctorium, & nouum, & sic per illud non recedimus ab antiquo, nisi quatenus ab eo exprimitur. Sic tenet Nauarr. summa Hispan. *cap. 28. addit. ad num.* 14. *cap.* 25. Latina *cap. 25. num. 15. versicul. nota secundò.* 206

Hinc fit habere locum in causis criminalibus, etiamsi tractentur coram Episcopo, vel eius Vicario Generali, in secunda instantia, id est, in gradu appellationis ab aliquo inferiori; quia verè tunc tractatur tanquam coram Episcopo, & eius Vicario, & decretum hoc non distinguit an sit in prima instantia, vel secunda. Non verò procedet, quando tractatur aliqua causa criminalis coram Episcopo, vel Vicario ex delegatione Papæ, vel Legati; quia tunc non procedit, vt Episcopus, vel Vicarius, sed vt delegatus. 207

At secundum decretum citatum Tridentin. *sess. 24. de reformat. cap. 10. initio*, vniuersalius est, & loquitur in omnibus causis ciuilibus, & criminalibus, quæ tractantur coram quibuscumque ordinariis; & prohibet appellationem ab interlocutoria, nisi in casibus relatis. Vnde hoc decretum habebit locum in quibuscunque ordinariis, etiam Episcopo inferioribus. 208

At graue dubium est, an habeat locum in iudicibus delegatis etiam, & in ipsis ordinariis, quando cognoscunt in secunda instantia, vel tantùm quando cognoscunt in prima instantia. 209

Quidam censent, & satis probabiliter, procedere in interlocutoriis latis iam à iudice ordinario, quàm à delegato, tam in prima instantia, quàm in secunda. Probant primò, quia hoc decretum non est correctorium iuris communis, sed potiùs declaratorium, cùm ius antiquum declaret in quantum simpliciter disposuerat, ab interlocutoriis esse appellandum, vt intelligatur quando continent grauamen irreparabile per diffinitiuam: & lex declaratoria extendi debet ad casum similem, vt bene Bart. *l. si constante, ff. soluto matrimon. num.* 43. Item esto sit correctorium, 210

est

est extendendum ex identitate rationis assignatæ in eo, vt latè habes *lib.3.de matrimon. disput.* 42. *num.* 4. ex multis Doctoribus. Sed *in dicto cap.*20. *Trident.* disponitur quòd causæ in prima instantia terminentur biennio, & quòd ab interlocutoriis non appelletur: ergo mens, & ratio Concilij est, ne illud biennium consumatur in interponendis appellationibus ab interlocutoriis: sed in secunda instantia vertitur eadem ratio; immo & maior, cùm vno anno terminari debeat, *cap. cum sit Romana, de appellat.* & eadem ratio etiam procedit in iudice delegato; ergo. Tertiò, quia quando maior fauor vertitur in extensione legis, quàm in eius restrictione, debet extendi ex rationis identitate, vt bene Alexand. *l.si constante, num* 5. *ff.solut.matrimon.* Sed in extensione vertitur fauor reipublicæ, cùm ad eam intersit, vt litibus finis imponatur, in restrictione verò tantùm fauor priuati appellantis; ergo. Sic tenet Paz *practica 1.tomo 6.part.proæmio,num.*25.26.27.28.

211 At satis probabile est etiam, intelligi tantùm in iudicibus ordinariis, & quando cognoscunt in prima instantia; quia expressè in hoc casu loquitur, estque iuris communis correctorium, vt expressè dicit Nauar. *supra*; & patet, quia secundùm communem, vt diximus, erat discrimen inter ius ciuile, & canonicum, quòd iure ciuili non est appellatio ab interlocutoria; at iure canonico est: at si iure canonico tantùm esset, quando non poterat damnum reparari per diffinitiuam, nulla esset differentia. nam in hoc casu etiam iure ciuili datur appellatio, vt diximus: si ergo est correctorium, non debet extendi etiam ex identitate rationis, vt ex multis dixi *loco citato, de matrimon.* maximè quia totalis ratio huius decreti non est, vt finis litibus imponatur, sed etiam vt debitus honor deferatur ordinariis, à quibus passim auocabantur causæ. Secundò probatur, quia post Trident. Gregor. XIII. *in regula sua cancellariæ* 35. *citata supra num.*204.tanquam quid speciale determinat, vt in causis agitatis in Romana Curia non admittatur appellatio ab interlocutoria, &c. Si ergo sensisset decretum Trident. intelligi generaliter, frustrà id tanquam speciale statuisset in illis causis. Sic colligitur ex sententia Nauarri citata.

212 Tandem nota quatuor circa exceptiones positas in dicto decreto Trident. & circa appellationes ab his interlocutoriis.

Primò nota, quòd *ibi* excipitur, vt liceat appellare, quando grauamen interlocutoriæ non potest reparari: quod idem est, quando difficile valde potest reparari; in hoc enim casu æquiparantur, vt in simili habes ex multis *suprà hoc eodem dubio.* Et quia in maioribus, quod est valde difficile, reputatur impossibile: & sic *lib.* 5. *de matrimon. disput.* 5. *num.* 5.12.*&* 13. dixi esse probabile, quòd id quod pendet à voluntate Principis, quando difficile solet concedere, reputatur impossibile.

213 Secundò nota, quod licèt in secundo decreto Trident. non excipiatur casus in quo licet appellare ab interlocutoria, scilicet quando non admittitur appellatio à diffinitiua, vt in primo decreto citato exceptus est: at adhuc censetur exceptus, quia tunc verè dicitur non posse grauamen reparari per appellationem à diffinitiua; quia est casus *ibi* exceptus, cùm non detur locus tali appellationi: & sic est regula generalis, quòd quoties cauetur lege, vel statuto, quòd in aliquo casu non habeat locum appellatio, debet intelligi, quoad decisionem totius litis, & causæ principalis, non tamen in interlocutoria, vel actu, qui totam litem non dirimit; quia tale grauamen non speratur reparari post diffinitiuam, cùm ab ea non possit appellari, vt docent Bald. *l. post sententiam.C.de sent. & interloc.* Anton. Gomez *tomo* 3.*var.cap.*13.*num.*31.

Tertiò nota quòd licèt decretum Concilij non exciperet, vt liceat appellare ab interlocutoria habente vim diffinitiuæ, adhuc liceret appellare; quia interlocutoria vim diffinitiuæ habens regulatur secundùm naturam diffinitiuæ, vt tradunt Alexand. Socinus, Conradus, quos refert, ac sequitur Lancell. *de attent.* 2.*part. cap.* 12. *limitat.*1.*num.*52.Barbat. *consil.* 31.*num.*3. *lib.*3. Natta *consil.* 92. *num.* 2. *lib.*1. & sic Lancell. *ibi num.*55. dicit, quòd statutum prohibens appellationem ab interlocutoria, non intelligitur de interlocutoria mixta, quæ habet vim diffinitiuæ, vt post Bart. & alios *l.Titia, ff. de accusat.* & Bald. & alios per eum allegatos, docet Alciatus *consil.*12.*num.*5. *lib.*7. Ruinus *consil.*78.*n* 4. *volum.*5. Butrio *cons.*6. & ambo addunt, quòd statutum prohibens appellationem à diffinitiua, habet locum in interlocutoria habente vim diffinitiuæ. 214

Vltimò nota, quòd quando aliquis appellauit ab interlocutoria, & iudex non admisit appellationem, debet etiam ab ista non admissione appellare: aliàs appellatio censetur deserta, & non potest grauamen reparari per appellationem à diffinitiua. Sic Cardin. *Clement.*1. *de dolo, & contum.quæst.*4. Matthæus, quem refert, ac sequitur Maranta, *practica 6.part. tit. & quandoque appellatur, num.*421. 215

Vndecima difficultas est, an appellatio suspendat sententiam excommunicationis, & interdicti. Sit 216

Prima conclusio. Si appellatio præcedat has sententias, suspendit eas, ita vt hæ sententiæ post appellationem latæ sint omnino nullæ. Conclusio est certissima, & habetur expressè de excommunicatione, & interdicto, *cap. dilectus, de appellat.* & de excommunicatione idem habetur *cap.licèt, de sentent. excommunic. in* 6.*& cap. ad hæc quoniam, el* 5. *de appellat.* & *ibi* à contrario sensu idem de interdicto: & de omnibus tribus idem habetur *cap. præterea, el* 2. *de appellat.* & ratio est, quia ad ferendas has censuras requiritur iurisdictio, quæ per appellationem est suspensa; vt latè dixi *in præcedentibus.* 217

Amplia primò appellationem legitimam suspendere, licèt non admittatur à iudice à quo; quia appellatio legitima ex se habet, quòd suspendat iurisdictionem iudicis à quo, & sit inualidum quidquid postea gesserit, *cap. non solùm, de appellat.in* 6.Sic Panorm.*cap.sæpè,eodem tit.num.*20. & *ibi* Francus *num.* 14. Anchar. *num.*6. Antonin. *num.*25. 218

Secundò amplia conclusionem esse veram, licèt non fuerit prosequutus appellationem, sed illam deseruerit, non enim conualescit sententia lata post legitimam appellationem, vt expressè habetur *cap. licet, de sent. excommunicat. in* 6. & ratio est, quia si præcessit appellatio legitima, iurisdictio iudicis fuit suspensa, & sic excommunicatio 219

nicatio postea lata fuit nulla: quòd autem à principio nullum est, tractu temporis non conualescit; nisi denuo profetatur, *cap. non firmatur, de regul. iuris, in 6.* Hoc etiam est contra Innocent. *cap. sæpè, de appellat. num. 5.* dicentem, quòd si intra terminum præfixum appellationi prosequendæ eam non prosequatur, est retro excommunicatus à die excommunicationis latæ. Idem Syluest. *excommunicatio, vltimo, quæst. 2. §. 3.* vbi ait, fortè dici posse, quòd appellatio excommunicationem non suspendit, nisi vsque ad terminum temporis, intra quod prosequenda erat, & consequenter hic est verè excommunicatus post illud tempus, & celebrans irregularis: & probat, quia *eo cap. licèt,* decernitur, vt hic expresse, & nominatim excommunicatus post appellationem, si eam nun prosequatur, denuncietur excommunicatus, & ab omnibus vitetur tam in iudicialibus, quàm extrà: ergo est verè excommunicatus; alioquin Ecclesia concedens ipsum posse denunciari excommunicatum, concederet, posse mentiri. At nostram ampliationem docet Glossa *ibi verf. excommunicationis,* & *ibi* Dominicus, & Archidiac. *num 2. & 3.* Francus *num. 1.* Couarr. *cap. alma mater, 1. part. §. 10. num. 6.* Neuo *cap. sæpè, de appellat. num. 74. 75.* & *ibi* Panormit. *num. 14.* Anton. *ibi num. 29.* Immola *ibi num. 30.* Lapus *allegat. 1.* Rota quam *ibi* referunt Ancharan. *eo cap. licèt num. 1. & 2.* Rosel. *verbo appellatio, num. 4.* Angel. *ibi n. 5.* Tab. *ibi q. 6. §. 7.* & communis.

220 Nota primò, quòd licèt *dictum cap. licèt,* loquatur de sententia excommunicationis: at idem dicendum est de suspensione, & interdicto, æquiparatur enim *cap. quærenti, de verb. significat.* Sic Glossa, Francus, Archid. Dominic. Panorm. Neuo, Anchar. Anton. Immola *ibid.*

221 Secundò nota, quòd idem est, si appellans renunciet appellationi; non enim per hoc conualescet excommunicatio post appellationem lata: patet eadem ratione. Sic Couarru. Neuo *numer. 77.* Panotmitan. Francus, Anchar. Anton. Immola *ibi.*

222 Tertiò fit non esse irregularem eum, qui post appellationem fuit excommunicatus, & quia non prosequutus fuit appellationem, est denunciatus, iuxta *dictum cap. licèt, de sentent. excommun. in 6.* licèt celebret; quia denunciatio illa non plus eum ligat, quàm excommunicatio, quæ fuit nulla, & ita non denunciatur tanquam verè excommunicatus, sed præsumptiuè. Sic contra Syluest. citatum tenent Rosel. *verbo appellatio, n. 4.* & *ibi* Angel. *num. 5.* Tabien. *ibi q. 6. §. 7.* Archidiac. *dicto cap. licèt, num. 3.* & *ibi* Dominicus, & videtur tenere Gloss. *verf. nunciari.*

223 Quartò hinc fit, quòd licèt quando iudex non admittit appellationem ab interlocutoria, oporteat appellare à non admissione, aliàs appellatio manet deserta, vt dixi *suprà num. 215.* & appellatio ab excommunicatione æquiparetur, vt *infrà* dicam, appellationi ab interlocutoria: at licèt non appellet à non admissione, adhuc excommunicatio lata post appellationem est inualida; quia ex quo legitima fuit appellatio, iam suspendit iurisdictionem iudicis, & excommunicationem. Item quia in appellationibus ab aliis interlocutoriis non suspenditur iurisdictio iudicis à quo, vt *suprà* dixi; secus in excommunicatione, vt *statim* dicam. Item quia etiam appellatio manet deserta, quando eam non prosequitur appellans in termino, vel quando appellans illi renunciat. Et tamen excommunicatio antea lata post talem appellationem non conualescit; quia si à principio fuit nulla, non conualescit postea. Sic quidam doctus recentior Iurisperitus.

Tertiò amplia conclusionem, vt non valeant excommunicatio, & aliæ censuræ post appellationem latæ, in tantum hoc esse verum, vt licèt appellatio ab interlocutoria non impediat, quin iudex à quo possit vltrà procedere, vt *suprà* habes: at fallit quando excommunicatio, vel aliæ censuræ feruntur post appellationem ab interlocutoria; sunt enim nullæ, & tanquam attentatæ reuocandæ. Sic Rota, Immola, quos refert, ac sequitur Lancel. *de attent. 2. part. cap. 12. amplias. 8. num. 2. 3. 4. & limitat. 1. 48. 90. 91.* Francus *cap. bonæ, num. 35. verf. secunda conclusio, de appellationib.* & alij, quos *ibi* refert. 224

Quartò amplia conclusionem, vt excommunicationem, & alias censuras suspendat præcedens appellatio, etiamsi extraiudicialis sit, vt expressè habetur *cap. dilecti, el 2. de appellat.* & tenent *ibi* Panotmit. *num. 2.* Francus *num. 2.* Anton. *ibi n. 2.* Immola *ibi num. 2.* Neuo *ibi num 9.* Decius *ibi n. 2.* Cardin. *ibi n. 1.* Betoius *cap. 1. de appellat. num. 14.* Syluest. *verbo appellatio, quæst. 2. & ibi* Angel. *num. 2.* Tabien. *excommunicatio. 2. §. 16.* Maranta *practica, 6. part. tit. & quandoque appellatur, num. 181.* Dueñas *regula 42. limit. 8.* 225

Hinc fit, quòd timens iniustè excommunicari à superiore, habet promptum remedium, scilicet appellare extra iudicium, & suspendet iurisdictionem iudicis. Sic Panormit. Francus, Tabien. *ibi.* 226

Limita tamen primò conclusionem, vt appellatio præcedens non suspendat excommunicationem, & censuras, quando iudex procedit extraiudicialiter, vt pars ad conseruationem iurium suorum. v. g. Episcopus est in possessione visitandi monasterium, admonet Abbatem, vt patet se ad visitationem. Abbas respondet monasterium esse exemptum, & offert se in continenti probaturum coram ipso Episcopo, vel alio iudice competenti: & videns Episcopum paratum ad excommunicandum, appellauit ad Papam iusta causa expressa, Episcopus non obstante appellatione excommunicauit eum: talis excommunicatio valet, si constat Episcopum esse in possessione; quia cum esset in possessione, non tenebatur in præiudicium sui iuris admittere appellationem, nec etiam probationem recipere; quia Episcopus procedit, vt pars pro conseruatione sui iuris, non autem vt iudex: & sic oblatio probationis non habet iustificare appellationem, vt habetur *cap. interposita, de appellatio, & cap. cùm inter canonicos, de elect.* Vnde in hoc casu non tenetur Episcopus assumere causæ cognitionem. Sic, licèt subobscurè, Innocent. *cap. venerabili, de censibus, numer. 2. 3.* Panormitan. clarè *ibi num. 3.* Syluest. *Excommunicatio, 2. numer. 1. versicul. septimus.* Angel. *excommunicatio 3. num. 9.* Armil. *verbo excommunicatio, num. 16.* subdit Panormitan. cum Innocent. esse consilium, vt Episcopus semper procedat extraiudicialiter, vt pars ad conseruationem iurium suorum, quia tunc 227

non tenetur admittere probationem, vel appellationem, sed potest se defendere gladio spirituali, & temporali, vt *cap. dilecto, de sent. excommunicat. in 6.* subdit etiam Panormit. quòd si fit dubium, quis sit in possessione, pendet ex futuro euentu; si enim declaretur Episcopum esse, tenebit excommunicatio; si verò declaretur monasterium esse in possessione, non tenebit. Sed hoc non placet, quia, vt statim dicam, excommunicatio nunquam est in pendenti, nec pendet ex futuro euentu; maximè quia in hoc casu iustissimè propter dubium se tuetur monasterium.

228 Secundò limita conclusionem, quòd appellatio præcedens suspendat censuras, quando appellatio est legitima, id est, habet essentialiter requisita, vt sit valida; alia enim appellatio, cùm non sit valida, non operatur appellationis effectus. Probatur ex *cap. licèt, de sentent. excommun. in 6.* ibi, *licèt excommunicationis sententia post appellationem legitimam*, & *cap.* 1. *de appellat. in* 6. *vers. quòd si.* vbi sic dicitur, *si appellatus præmissa non obseruet, reputabitur non appellans*; & patet etiam ex iis, quæ tradit Felinus cum aliis, quos refert *cap. cùm dilecta, de rescript. in* 6. §. *gesta contra formam*, vbi latè tradit gesta contra formam actus omnino corruere: & in propriis terminis tenet Couarru. *pract. cap.* 23. *numer.* 4. *vers.* 6. vbi hæc dicit, *Quoties appellatio iure non est admittenda, non operatur effectum suspensiuum, nec deuolutiuum*; & Lancel. *de attent.* 2. *part. cap.* 12. *limitat.* 50. *à num.* 1. per plures. Guido Papæ *decis.* 213. *num.* 6. Francus *cap. vt debitus, num* 47. *de appellat.* & multi alij, quos refert *ibi* Lancel. dicunt appellationem suspendere, quando est valida: & addit Lancel. *à num.* 3. *vsque ad* 13. non tantùm hoc intelligi, quando appellatio est nulla, quia est friuola, & frustratoria, vel quia est prohibita appellatio, sed etiam quando poterat interponi; at est nulla ob defectum aliquem substantialem requisitum ad appellationem, vt quia fit à minus legitima persona, non coram legitimo iudice, vel ad non legitimum iudicem, vel non interponitur tempore debito; & sic Gloss. *cap. suggestum, de appellat. vers. in vocem*, dicit quòd si Episcopus me excommunicet, & absens appellem, non suspenditur excommunicatio; quia deficit aliquid substantiale appellationi, scilicet vt interponatur coram iudice à quo. Habes etiam *infrà.*

229 Intellige tamen hæc, nisi iudex etiam ex ignorantia deferat appellationi, quia quantumcumque inualida sit appellatio, modò sit interposita intra legitimum tempus, scilicet decem dies, suspendit, si iudex illi deferat, vt dixi latè *suprà hoc eodem dubio.* Si verò sit interposita post tempus, etiam si iudex illi deferat, non suspendit; si tamen antequam labatur tempus appellandi, iudex ad quem inhibeat iudicem à quo, vt dixi etiam *suprà hoc eodem dubio.*

230 Sed quid dicendum, quando appellatio est friuola, non quia habeat defectum alicuius substantialis requisiti, vt sit valida; sed quia causa grauaminis est falsa. v. g. excommunicat me iudex, nisi soluero intra decem dies centum aureos, quos teneri debeo; appello allegans falsò, me non debere, quia iam illos solui, & offero me probaturum: dubitatur, an hæc appellatio suspendat excommunicationem, ita vt transactis illis diebus non maneam excommunicatus non soluens.

Vt decernamus certa ab incertis, certum est, quòd si iudex à quo detulit appellationi, vel licèt non detulerit, est inhibitus per iudicem ad quem ante lapsum termini, in quo erat incurrenda excommunicatio, suspendit, vt *proximè* dicebam. 231

Sed dubium est, quando iudex à quo non detulit appellationi, nec est inhibitus intra dictum terminum: & in hoc casu duplex est sententia. 232

Prima docet, quòd si est notorium, & constat appellationem esse friuolam, non suspenditur excommunicatio, sed ligat: si verò id non constat, sed dubium est, tunc quoad nos est dubia excommunicatio, & pendet ex futuro euentu, sed in se statim ligat, vel non ligat, si enim declaratur appellationem valuisse, non ligabat; si autem declaratur non valuisse, ex tunc ligabat; quia ipsa excommunicatio nunquam stat in suspenso. Probatur, quia talis appellatio reuera est friuola, vt dixi suprà; &, vt *ibi* dixi, appellatio friuola non suspendit, aliàs nunquam verificaretur, appellationem friuolam, id est, ex falsa causa, nihil operari. Secundò, quia *cap. licèt, de sentent. excommunic. in* 6. dicitur appellationem legitimam suspendere. vbi Glossa *vers. legitima*, inquit, id est, *ex causa vera*; & *cap. venerabilibus, de sentent. excommunic. in* 6. §. *sed si*, dicit textus, suspendere, si ex legitima, & probabili causa appelletur; at falsa causa nec est legitima, nec probabilis. Hanc tenent Panormit. *cap. pastoralis*, § *verum, num.* 14. *de appellat.* & *ibi* Henricus *num.* 11. 12. & *ibi* Anton. *num.* 17. & *ibi* Glossa *vers. excommunicatio secum.* Cardin. *ibi num.* 3. Anchar. *ibi num.* 8. Ioan. Andr & Host. *ibi.* Neuo *ibi num.* 21, 22. 23. Immola *ibi num.* 5.

Seconda sententia probabilior docet, quòd excommunicatio nunquam pendet ex futuro euentu, sed quando sententia censuræ fertur post appellationem legitimam, statim est nulla, nec oportet aliter iustificare, & probare veritatem causæ appellationis, an sit vera, vel non: sed sat est, quòd sit appellatum prima facie ex tali causa, quæ si esset vera, deberet legitima reputari, vt excommunicatio post appellationem lata non valeat: vnde frustrà expectatur hic futurus euentus. Hactenus sunt formalia, & ad pedem litteræ verba Doctorum huius sententiæ, quos mox referam. Probatur ex *cap. vt debitus*; *de appellat.* vbi docens textus appellationem interpositam ex legitima causa suspendere, subdit explicans, quæ sit causa rationabilis, id est, *talis*, *quæ si foret probata, deberet legitima reputari*; & idem *ibi* Glossa *vers. ex rationabili.* Item, quia iudex à quo tenebatur admittere talem appellationem, cùm sit manifestè friuola, immo causa rationabilis, de cuius falsitate non illi constat, allegetur: vt patet ex *suprà* dictis: ergo licèt non deferat, suspenditur eius iurisdictio, vt constat ex dictis. Item quia quando allegatur causa iusta, licèt postea non iustificetur ea causa, appellatio illa annihilat postea facta, vt docent Francus *cap. bonæ, num.* 35. *vers. secunda conclusio, de appellat.* & alij, quos *ibi* refert, & Rota, & Immola, quos refert, ac sequitur Lancellot. *de attentat.* 2. *part. cap.* 12 233

*cap.*12. *ampliat.*8. *num.*2. 3.4. *& limitat.*1. *num.*48. 90. 91. & etiam si postea declararur causam appellationis non fuisse iustam, vt docet Lancellot. *eo cap.* 12. *limitat.* 6. *num.* 46. 47. & Nauarr. *lib.* 1. *consil. in nouis, tit. de offic. delegat. consil.* 9. *num* 5. Et licèt non probetur veritas causæ, Syluest. *verbo appellatio, quæst.*2. Angel. *ibi num.*11. Tabien. *quæst.*12. §.13. vnde dum textus, & Doctores citari pro prima sententia dicunt appellationem friuolam, & ex falsa causa, vel non rationabili, nil operari, intelliguntur, quando notoriè est falsa, vel ita inanis, & frustratoria, vt etiam probata, & verificata non reputaretur iusta, & hoc esset clarum, vt probaui ex *cap. vt debitus, de appellat.* nam quoties dubium, tenetur iudex appellationem admittere, vt probaui *suprà hoc eodem dubio.* Hanc tenent Francus *cap. pastoralis, §.verum, num.* 7. *de appellationibus,* & Decius *ibi num.*14. & docti Iurisperiti ex iunioribus.

234 Hinc fit minus bene Syluest. *verbo suspensio, q.* 3. Bernard. & Hostiens. *cap. pastoralis, de appellat.* quos *ibi* refert, dicere quòd appellans ex causa non legitima ab excommunicatione, & postea celebrans, si postea iudex declaret causam non fuisse legitimam, erit irregularis: at contrarium est omnino dicendum, quia hæc irregularitas est in pœnam contemptus censuræ; hîc verò deest hic contemptus. Item quia, vt dixi, hæc appellatio suspendit. Sic glossa communiter recepta *cap. solet, vers. in officijs, de sentent. excommun. in* 6. Francus, & Probus *ibi.* Nauarr. *cap. cùm contingat, de rescript. remedio* 3. & vtraque summa Lat. *cap.*23. *num.*104. *sub finem,* Couarr. *cap. alma mater,* 1. *part.* §.7. *num.*7. *sub finem.*

235 Tertiò limita conclusionem principalem, quòd appellatio præcedens suspendat censuras, modò in appellatione exprimatur causa rationabilis, & probabilis grauaminis (quæ verò sit rationabilis, & probabilis causa, explicui *suprà num.*233.) & ratio est, quia sententiæ censurarum sunt interlocutoriæ, vel trahuntur ad naturam sententiæ interlocutoriæ, quia omne præceptum iudicis, & omnis vox eius ad causam faciens dicitur sententia interlocutoria, vt bene Syluester, Angelus, Tabien. Armill. *vbi infrà.* Et quòd sententiæ censurarum sint interlocutoriæ, docent Syluest. *verbo sententia, quæst.* 3. Angelus *ibi initio.* Tabien. *ibi*, §.1. Armill. *ibi num.*1. Hieronym. Paulus *practica cancellar. tit. si non obstante lapsu temporis, fol. apud me* 553. *in praxi benefic.* Rebuff. *in fine.* Panormitan. *cap. pastoralis,* §. *verum, num.*11. *de appellat. & cap. præterea, el* 2. *eodem tit. num.*14. *& cap. sacro, de sentent. excommunicat. num.*5. Ioan. Andr. *cap. venerabilibus, fine, de sentent. excommunicat. in* 6. Felin. *rubr. de sentent. & re indic. num.*15. Francus *cap.*1. *de appellat. in* 6. §.1. *num.*5. Archidiac. *dicto cap. venerabilibus, num.*3. *fine*, Dominic. Anton. Cardinal. & multi alij, quos refert *ibi* Felinus, at in appellatione ab interlocutoria necesse est, vt valeat exponere causas, vt dixi *suprà num.* 186. & pluribus aliis num. sequent. Sic tenet Innocent. *cap. ad reprimendam, de offic. ordin. num.*2. *& cap. per tuas, de sentent. excomm. num.*3. Panorm. *cap. sacro, eodem tit. num.*5. Speculator *tit. de appellat.* §. *qualiter, num.*2. Syluest. *verbo appellatio, quæst* 4 Ioan. Andr. Felin. Francus *hîc* citati. addunt Innoc *eo cap per tuas, num.*3. & Ioan. Andr. *dicto cap. venerabilibus, fine*, quòd licèt aliqui dicant valere appellationem ab his censuris absque expressione causæ; at id non est verum ratione dicta: & Nauarr. *cap. cùm contingat, de rescript.* 6. *causa, num.*7.8.

Hinc infertur primò, quòd etiam appellatio 236
à censuris, vt suspendat, debet esse in scriptis, quia appellatio ab interlocutoria, vt valeat, semper debet esse in scriptis, vt dixi *suprà num.*182.

Secundò infertur, quòd sicut iudex potest 237
reuocare sententiam interlocutoriam malè datam, non verò diffinitiuam, ita potest suam excommunicationem iniustè latam reuocare, non obstante contradictione partis aduersæ. Sic Panormitan. *cap. sacro, de sentent. excommunicat. num.*5.

Quartò limita conclusionem principalem, vt 238
appellatio præcedens non suspendat excommunicationem, quando alter litigans appellat ad Papam; alius verò ad inferiorem, tacito quòd alter appellarit ad Papam: & ille iudex ignorans alterum appellasse ad Papam, citat eum, & non comparet, nec mittit responsalem, quòd appellarit ad Papam: si enim iudex hic excommunicet eum pro contumacia, valet. Sic habetur expressè *cap. si duobus, de appellat.* & glossa *vers. tenebit,* reddit rationem, quia debuit ire, & allegare priuilegium suum. Idem Dueñas *regula* 41. *limitat.*4. vide *suprà num.*147. vbi ad hunc textum habes duas limitationes.

Quintò limita conclusionem, vt appellatio 239
præcedens non suspendat excommunicationem, & censuras, quando iudex datus est cum clausula, *appellatione remota*; cùm enim non teneatur deferre appellationi, si excommunicat post appellationem, valet etiamsi alter probabiliter appellet, nisi illa appellatio expressè reperiatur in iure approbata in illo casu; quia alia appellatio non suspendit iurisdictionem iudicis à quo. Sic tenent Panormitanus *cap. pastoralis, de appellat. initio, num.*9. & *ibi* Francus *num.*7. & *ibi* Decius *num.*35. Abbas antiquus *ibi*, teste Franco, Lancel. *de attent.* 2. *part. cap.*12. *ampliat.*8. *num.*11.

Secunda conclusio principalis est. Si appel- 240
latio sit interposita post sententiam excommunicationis, suspensionis, vel interdicti, non suspendit, nec tollit effectum harum censurarum, sed valent. De excommunicatione habetur *cap. pastoralis, §.verum, de appellat.* & de interdicto habetur expressè *cap. ad hæc quoniam, el* 5. *de appellat.* & de excommunicatione, & suspensione habetur expressè, *cap. is, cui, fine, de sententia excommunicationis in* 6. Ratio assignatur in textu *dicto cap. pastoralis,* §. *verum*, quia hæ sententiæ secum trahunt executionem, licèt Panormitan. & Doctores *ibi* valde dubitent de hac ratione, & nituntur alias assignare.

Amplia primò conclusionem, vt non obstan- 241
te tali appellatione possit iudex à quo interim, dum non absoluitur, priuare illum fructibus beneficij, & distributionibus quotidianis; quia excommunicatus iis priuatur. Sic Panormit. *cap. pastoralis, §.verum, de appellat. num.*17. & *ibi* Immola, & Francus *ibi.* Dueñas *regula* 42. *limit.*8. Maranta *practi[illegible]* 6. *part. tit. & quandoque appella-*

tur, num. 179. Lancellor. de attent. 2. part. cap. 12. limit. 22. num. 1.

242 Secundò ampliant aliqui, non obstante appellatione, posse denunciari; sed de hoc habes dub. sequenti.

243 Limita tamen primò conclusionem, vt appellatio post excommunicationem, & alias censuras interposita, ipsas non suspendat, at si appelletur à declaratione, seu denunciatione excommunicationis, & censurarum, suspendet, & talis non potest declarari: quòd si declaretur, non valebit declaratio. Sic Tabien. verbo appellatio, quæst. 9. num. 10. Syluest. ibi quæst. 5. Angel. ibi num. 8. Maranta practica, 6. part. tit. & quandoque appellatur, num. 180. Felin. cap. Rodulphus, de rescript. num. 43. multos referens. Francus cap. is, cui. § fané, num. 1. de sent. excommunic. in 6. Lancellor. de attent. 2. cap. 12. limitat. 21. n. 22. Cardin. & Lapus Clem. 1. §. si quis, de sequest. possess. quæst. 11. Decius cap. peruenit, el 1. de appellat. Couarr. cap. alma mater, 1. part. §. 10. num. 4 Ioann. Andr. cap. pastoralis, §. verùm, de appellat. & ibi Immola fine, Dueñas regula 42 limitat 8 Enriquez lib. 13. de excommun. cap. 16. num. 2. Perusinus cap. is, cui, § finali, de sentent. excommunicat. in 6. Nauar. cap. cum contingat, de rescript. causa 15. nullitatis, & lib. 5. consil. in antiquis, tit. de sentent. excommunicat. consil. 12. Gratian. regula 173, num. 1. limitant Immola, Tabien. Angel. Syluest. Francus, & Lancellot. num. 25. nisi factum esset notorium: & addunt Angel & Tabien. ita vt nulla tergiuersatione celari possit. Sed adhuc in hoc casu non potest hodie denunciari; quia licèt non appellasset à denunciatione, sed à sola excommunicatione, non potest hodie denunciari; quia licèt non appellasset à denunciatione, sed à sola excommunicatione, non potest hodie denunciari, vt habes dub. sequenti.

244 Nota in tantum hoc esse verum, quòd appellans à declaratione excommunicationis, de cuius valore dubitatur, licèt postea iudex ad quem declaret fuisse validam excommunicationem, non sit irregularis celebrando. Ratio, quia hic non est contemptus obseruantiæ excommunicationis. Sic Immola, Dominicus, Lapus Clemen. 1. de sequestrat. possess Felinus cap. Rodulphus, de rescript. num. 43. Nauarr. vtraque summa Latin. cap. 23. num. 104. sub finem. At collatio beneficij huic facta erit irrita, quia ab hoc non excusat ignorantia. Felin. ibi.

245 An verò sine citatione possit aliquis denunciari, dicam alibi.

246 Secundò limita conclusionem, vt intelligatur de suspensione, & interdicto à spiritualibus, vt ab ingressu Ecclesiæ, à sacris ab officio: at si sint à temporalibus, suspenduntur per sequentem appellationem; vt si sit interdictum, vel suspensio ab ingressu pomerij possessionis, vel aqua, & igni. Ratio, quia cap. is, cui, de sent. excommunic. in 6. tantùm dicitur, non suspendi per appellationem subsequentem suspensionem, & interdictum ab Ecclesiæ ingressu, & ab officio: & sic tantùm habet locum in iis spiritualibus, per quæ ligatur anima. Sic glossa eo cap. is, cui, fine, Neuo cap. hac quoniam, de appellat. num. 3. & ibi Francus num. 3. Ioan. Andr. num. 2. Panorm. num. 1. Henricus num. 6. Decius num. 6. Innocent. num. 1. Anton. num. 2. Immola num. 1. Hostiens. & Bald. ibi. Præpos. ibi num. 2. Syluest. verbo suspensio, quæst. 3. Armill. ibi num. 19. Tabien. ibi num. 9. Angelus suspensio, 2. num. 1. limitat Decius, nisi id temporale esset connexum, & dependeret ab excommunicatione, vel interdicto in diuinis.

Sed quid dicendum de sententia depositionis 247 ab ordine. Iuxta sententiam Host. Syluest. Tabien. Armill. Innocent. infrà citandam num. 251. asserentium non suspendi per appellationem subsequentem suspensionem à beneficio, quia est quid spirituale: idem dicendum erit de depositione ab ordine, quia est quid spirituale.

At verius est sententiam depositionis suspendi 248 per appellationem sequentem, sicut aliæ sententiæ capitales suspenduntur. Nec obstat, quòd depositio ab ordine continet in se suspensionem, quia respondent Doctores citandi huius sententiæ, quòd differunt in hoc, quòd suspensio non dicit ex natura sua remotionem perpetuam ab altaris ministerio, sed ad tempus: at depositio est perpetua remotio ab altaris ministerio; vnde (inquiunt) depositio non est propriè censura: vel (vt dicit Syluest. verbo degradatio, initio,) differunt suspensio, degradatio, & depositio, quòd degradatio propriè importat priuationem executionis legitimæ officiorum, & beneficiorum Ecclesiasticorum simpliciter, & ex toto absque spe restitutionis cum certa solemnitate, & priuatione omnis priuilegij clericalis; depositio verò est priuatio eorumdem absque spe restitutionis, & perpetua, sed retento clericali priuilegio canonis, & fori: suspensio est priuatio eorumdem simpliciter, & ad tempus cum spe dispensationis: at speciale est in censuris, ne suspendantur per appellationem subsequentem; quia sunt medicinales, & ad correctionem ordinatæ, ne prætextu friuolarum appellationum impediatur correctio; at depositio est maxima pœna. Sic tenent Neuo cap. sæpe, de appellat. num. 81. 84. Francus ibi num. 32. 33. Panorm. ibi num. 15. gloss. ibi vers. sententia, Anton. ibi num. 30. Præpos ibi num. 38. Lancell. de attent. 2. part. cap. 12. præfatione num. 84. 95.

Hinc fit idem dicendum à fortiori de sententia 249 degradationis, quòd scilicet suspenditur per appellationem subsequentem.

Secundò infertur contra Neuo dicto cap. sæpe, 250 num. 81. dicentem non posse sic depositum, pendente appellatione, exercere ea, quæ habet ratione publici officij; secus quæ ratione priuati: infertur (inquam) posse vtraque exercere sicut ante depositionem, quia reuera non est depositus: cùm enim appellatio suspendat sententiam, reducit res ad pristinum statum. Sic Francus eo cap. sæpè, num. 36. & ibi glossa vers. sententia. Panormitan. cap. 2. vt lite pendente, num. 6. Anton. eo cap. sæpè, num. 30. Lancellot. vbi proximè citatus.

Sed quid dicendum de sententia suspensionis 251 à beneficio. Quidam dicunt suspendi per appellationem subsequentem, quia est suspensio à perceptione fructuum, vel à præbenda; quia hæc temporalia sunt: secus si est suspensio ab ipso beneficio, vel canonicatu; quia hæc spiritu alia sunt. Sic Host. cap. ad hæc quoniam, el 5. de appellat. & videtur ibi tenere Innoc. & idem dicit videri tenendum Syluest. verbo suspensio, q 3. & tenet ibi Tab. q. 8. §. 9. & Angel suspensio, 2. num. 1.

At verius est suspendi per appellationem sub- 252 sequentem

ſequentem ſuſpenſionem à beneficio; quia *cap. is, cui. de ſent. excommun. in 6.* tantùm dicitur non ſuſpendi ſuſpenſionem ab officio, & ingreſſu Eccleſiæ: & ſic tantùm habet locum in his ſpiritualibus, per quæ ligatur anima, & quorum violatio inducit irregularitatem. Sic gloſſa *eo cap. is, cui, fine*, & *ibi* Ioan. Andr. Nauarr. *lib. 1. conſil. in antiquis, tit. de elect. conſil.* 8. Henricus *cap. ad hæc quoniam, el 5. de appellat. num. 6. 7.* Panorm. *ibi num.* 1. Neuo *ibi num.* 3. Francus *ibi num.* 3. Anton. *ibi n.* 3. Immola *ibi num.* 1.

253 Hinc infertur ſuſpendi etiam per appellationem ſubſequentem ſuſpenſionem à pontificalibus, & vſu pallij, quia horum violatio non inducit irregularitatem, & quia hæc plus dependent à iuriſdictione, quàm à poteſtate clauium. Sic contra Innoc. *dicto cap. ad hæc, quoniam, n. 4. fine*, tenent *ibi* Neuo *num.* 7. Panormitan. *num.* 1. Immola *num.* 1. Francus *num.* 3. Nauarr. *proximè citatus.* Anton. *eodem cap. num.* 3.

254 Secundò infertur ſuſpendi etiam per appellationem ſubſequentem ſuſpenſionem a voce actiua, & paſſiua, à collatione, vel poſſeſſione beneficij, quia horum violatio non inducit irregularitatem. Sic Nauarr. *proximè citatus.*

255 Tertiò limita concluſionem, vt intelligatur non ſuſpendi ſuſpenſionem per appellationem ſubſequentem, quando ſuſpenſio imponitur ob contumaciam, vt ſi iudex iubeat aliquid facere ſub pœna ſuſpenſionis latæ: ſecus verò quando imponitur in pœnam delicti, vt ſi iudex ob aliquod delictum damnet clericum pœna ſuſpenſionis, talis enim ſententia ſuſpenſionis ſuſpenditur per appellationem ſubſequentem. Hoc eſt contra Neuo *cap. ad hæc quoniam, el 5. num. 9. & cap. ſæpè, num. 86. de appellat.* & *ibi* Francus *num.* 34. & Azebedo *lib. 3. recopil. tit. 5. l. 12. num* 3. dicentes non ſuſpendi per appellationem ſubſequentem ſuſpenſionem inflictam in pœnam delicti, quia *cap. is, cui, de ſent. excommunic. in 6.* ſimpliciter dicitur, quòd ſuſpenſio ab officio non ſuſpenditur per appellationem ſubſequentem; ergo indiſtinctè debet intelligi, ſiue fiat ob contumaciam, ſiue ob delictum. At ſatis probabile eſt ſuſpendi per appellationem ſubſequentem. Ratio, quia ideo dicunt Doctores, vt dixi *ſuprà num.* 147. ſententiam depoſitionis ſuſpendi per appellationem ſubſequentem; quia eſt ſpeciale in cenſuris, vt non ſuſpendantur, quia ſunt medicinales, *cap. 1. de ſent. excommunic. in 6.* fiunt enim vt peccator conuertatur, & pœniteat, & ceſſet contumacia. *cap. ex parte, el 1. de verbor. ſignific.* vnde vt clericus conuertatur, iura non permiſerunt, quòd per appellationem confutæ ſuſpendantur: at depoſitio eſt maxima pœna, nec datur vt medicina, vt reſipiſcat, & ceſſet contumacia: at idem eſt in ſuſpenſione (& ſimile eſt in interdicto, licèt Doctores citandi id non explicent) quando non fertur in contumacem, vt reſipiſcat, ſed pro delicto præterito; ergo. Secundò probatur à ſimili. nam etiam iura diſponunt, vt ſuſpenſio non feratur ſine monitione, *cap. reprehenſibilis, de appellat.* Et ſimile eſt de interdicto, argument. ex *cap. ſtatutum, de ſent. excommunicat. in 6.* & docet Panormit. *eo cap. reprehenſibilis*, & Syluest. *verbo ſuſpenſio, quæſt.* 4. At hæc intelliguntur, quando feruntur pro contumacia, non autem quando feruntur in pœnam delicti; & videtur colligi ex *cap. tam literis, de teſtib.* Et ſic tenet *ibi* Syluest. & Innoc. *cap. 1. de exceſſ. num. 3. & cap. ad hæc quoniam, el 5. de appellat. num.* 4. Panormit. & Præpoſit. ſtatim citandi. Et ratio eſt, quia tunc non eſt medicina, ſed pœna: ergo ſimiliter in noſtro caſu. Hanc ſententiam tenet Panorm. *cap. ſæpè, de appellat. num.* 26. & *ibi* Præpoſit. *num.* 37. 38. Gregor. López *part. 1. tit. 9. l. 21. verſ. de diuiendo*, & idem dicit Præpoſ. de interdicto lato in pœnam.

256 Quartò limita concluſionem, vt intelligatur, quòd appellatio ſubſequens non ſuſpendat has cenſuras, quando purè latæ ſunt: ſi enim ferantur ſub conditione, vt niſi ſolueris intra tot dies, ſis ſuſpenſus, vel excommunicatus; ſi ante euentum conditionis appellet alter, talis appellatio ſubſequens ſuſpendit, vt habetur expreſsè *cap. præterea, el 2. de appellat.* & docent omnes citandi: & ratio eſt, quia ante conditionis euentum hæc ſententia non ſortitur vires.

257 Sed circa has ſententias conditionales ſunt aliquæ difficultates hîc diſputandæ, antequam vlteriùs progrediamur: & ſuppono priùs quòd dictio *niſi*, poſita in ſententiis, facit diſpoſitionem conditionalem, vt tradit Decius *cap. præterea, el 2. de appellat. not. ab. 1.* & *ibi* Francus *num.* 3. per illum textum, Præpoſit. *ibi num.* 1. Anton. & Immola *ibi* Lapus *allegat.* 73. Rota, vt refert, & ſequitur Lancellot. *de attent. 2. part. cap. 12. præfatione, num.* 103. & dicit *num.* 102. eſſe huc maximè notandum in curia Romana, vbi ferè ſemper ſolet excommunicationis ſententia ferri ſub hac forma, niſi ad primam, vel intra tres, ſuſpenditur enim per appellationem.

258 Prima ergo difficultas eſt, an in ſententiis cenſurarum latis ſub conditione, v. g. ſi intra triginta dies non ſolueris, excommunico te, requiratur, vt intra decem dies appelletur: vt appellatio valeat, vel ſat ſit quandocumque ante euentum conditionis.

259 Duplex eſt ſententia (non enim curo de ſententia Goffredi, & Rofredi, quam refert Panorm. *vbi infrà*, dicentium in quibuſcumque ſententiis conditionalibus ſat eſſe appellare ante conditionis euentum, licèt tranſacti ſint decem dies; eam enim communiter Doctores reiiciunt, nec facit ad meum propoſitum.

Prima ſententia ait, quòd tenetur appellare intra decem dies, licèt nondum impleta ſit conditio, aliàs ſententia tranſibit in rem iudicatam; nec ſuſpendetur excommunicatio, ſed contrahetur adueniente conditione. Ratio, quia aut ſententia lata ſub conditione interim grauat, aut non: ſi grauat; ergo debet appellari neceſſariò intra decendium, vt patet ex *ſuprà* dictis: ſi non grauat; ergo ante euentum conditionis nequit appellari. Sic tenent Brixienſis, Ægidius, Tancredus, & Vincentius, quos refert, dicens hanc ſententiam in puncto iuris eſſe veriorem, licèt oppoſitam dicat eſſe communem, & ab ea non recedendum, Neuo *cap. præterea, el 2. de appellat. num.* 27. Panormit. *ibi num.* 8. 9. Tabien. *verbo appellatio, quæſt. 6. §. 7.* & hanc dicit eſſe probabilem Decius *eo cap. præterea, num.* 15.

260 Secunda tamen ſententia multo probabilior, & communior ait, quòd licèt in aliis ſententiis ſit neceſſarium appellare intra decendium, licèt conditio non ſit impleta; at in cenſurarum ſententiis poteſt appellari intra totum illud tempus

ante conditionis eoentum, licèt transactum sit decendium. Probatur ex *cap praterea, el 2. de appellat.* vbi dicitur, quòd quando fertur excommunicatio, nisi intra viginti dies solues, si medio tempore appelles, suspenditur excommunicatio: sed licèt appelles post decendium, diceris medio tempore appellare: ergo. Et ratio differentiæ est inter sententias censuratum, & alias; quia in sententia censuræ conditiu non trahitur retro (vt post omnes Doctores citandos tradit optimè, & cum multis Couarr. *cap. alma mater, 1. part.* §. 10. *num. 6.*) aliàs adueniente conditione, non tantùm tunc, sed etiam medio tempore erit excommunicatus; & sic, si celebrarit, erit irregularis: & sic cùm vsque ad euentum conditionis ipsa censura non liget, appellatio interposita præcedet censuram, & sic suspendet: at in aliis sententiis conditio trahitur retro ad diem prolationis sententiæ. Item, quia quando grauamen habet causam successiuam, etiam post decodium licet appellare, vt *suprà* dixi; secus quando tantùm habet momentaneam: at cæteræ sententiæ non dicuntur habere causam successiuam, sed momentaneam; quia trahitur conditio retro ad momentum sententiæ, non sic in sententiis censuræ, quæ non trahuntur retro, nisi ad tempus existentis conditionis, & ideo interim ante conditionis euentum toto eo tempore dicuntur grauamen habere successiuum. Et quòd non retrotrahatur in censuris, patet, quia ante euentum conditionis non est contumacia, quæ requiritur ad contrahendam excommunicationem, & alias censuras. Hanc tenent glossa *cap. praterea, el 2. de appellac. versic. impedire*, & *ibi* Ioan. Andr. *num. 17.* Præposit. *num. 14. 15.* Innocent. *num. 4.* Francus dicens communem *num. 9.* Anton. *num. 22.* Cardinal. *prope finem.* Henticus *num. 2.* Anchar. *num. 5.* Immola *num. 7.* Decius *num. 15.* Host. *ibi*, Archid. *c. biduum, 2. quæst. 6.* Baldus *l. etsi clericus, C. de Episc. audient.* Speculator, quem refert, & sequitur Francus *suprà*, Ioan. Monachus *cap. quicumque, de sentent. excommunicac. in 6.* Couarr. *cap. alma mater, 1. part.* §. 10. *num. 4.* Lancell. *de attent. 2. part cap. 12. limitat. 21. num. 35. & limitat. 50. num. 177. & à num. 104. ad 109.* Syluest. *excommunicatio, vltimò, quæst. 1.* Nauarr. summa Lat. noua *cap. 27. num. 273. fine, & cap. cum contingat. de rescript. causa 14. num. 7.* Francus *cap. is cui*, § *finè, num. 2. de sentent excomm. in 6.* & *ibi* Petusinus.

261 Nota quòd aliqui Doctores huius sententiæ eam limitant, vt valeat talis appellatio à sententia conditionali censurarum ante euentum conditionis, transacto etiam decendio, quoad effectum suspendendi censuras, non verò quoad effectum deuoluendi negotium ad superiorem, nisi appelletur intra decendium. Hoc videtur tenere Præpositus *cap. praterea, el 2. de appellat. n. 14.* & id attribuitur Ioan. Andr. & Antonio *illic*, & id etiam attribuunt sic Doctores Immola *eo cap. praterea, fine*, & *ibi* Francus *num. 9.* Sed Antonius, & Ioan. Andr. id non dicunt, sed quod *infrà notabili* 4. vnde dicendum est talem appellationem post decendium interpositam habere vtrumque effectum; quia *dictum cap. praterea*, indistinctè loquitur. Sic Francus, & Immola *ibi*.

62 Secundò nota esse limitandum, quòd sententia conditionalis censurarum suspendatur appellatione interposita ante conditionis euentum, quando sententia lata est ab homine; secus si per prædicta verba lata est à canone, vt *in cap. 2. de rebus Eccles. non alienand.* §. *laici*; & in multis aliis textibus, quia à sententia iuris non appellatur. Sic Ioan. Andr. *eo cap. praterea, num. 17.* Anchar. *ibi num. 5.* Henricus *cap. ad hæc quoniam, el 5. num. 5. de appellat.*

Tertiò nota, an appellatio ante euentum con- 263
ditionis ab excommunicatione conditionali suspendat non tantùm excommunicationem, sed etiam quod præcipitur sub excommunicatione, si transactum sit decendium; sic enim est distinguendum, dupliciter potest dicere iudex. Primò condemnaodo ad aliquid soluendum, quod si non soluat intra certum tempus, v. g. triginta dies, excommunicat. Secundò si excommunicat aliquem, nisi soluat centum intra triginta dies. Quando hoc secundo modo dicit, est vnum mandatum, & sic quandocumque appellet, ante conditionis euentum, suspendetur non tantùm excommunicatio, sed etiam solutionis præceptum; si verò primo modo, tunc sunt duo mandata, & sic si appellauerit intra decendium, suspendetur vtrumque; si verò pòst, ante tamen conditionis euentum, suspendetur excommunicatio; at mandatum de soluendo transibit in rem iudicatam, est enim speciale in sententia censuræ: & cùm sint duo mandata diuersa, nihil prohibet valere appellationem in vno, in alio verò non. Quòd si oppooas, ad suspendendum excommunicationem, est opus, vt appellatio sit legitima; hæc verò videtur iniusta, cùm condemnatio transierit in rem iudicatam. Respondent Ioan. Andr. & Anchar. *vbi infrà*, quòd licèt teneat condẽmnatio, grauari potest in executione. Sic tenent Ioan. Andr. *cap. praterea, el 2. de appellat. num. 4.* & *ibi* Henric. *num. 1. 2. 3.* Anchar. *ibi num. 6.* Innocent. *ibi num. 1.* Host. *ibi principio.* Præposit. *num. 21.*

Quartò nota hoc etiam esse speciale in senten- 264
tiis conditionalibus: quòd si in aliis sententiis conditionalibus, quæ non sunt censurarum, conditio, vel dies existat intra decem dies, adhuc vsque ad decimum diem potest appellari, non obstante, quòd euenerit conditio: at in sententiis censurarum non quoad suspendendum censuram, sed necessariò debet appellari ante euentum conditionis, licèt bene quoad deuoluendum negotium ad superiorem. Sic Ioan. Andr. *c. praterea, el 2. de appell. n. 17.* & *ibi* Anton. *n. 22.* & *ibi* Francus *n. 9.*

Sed quid dicendum, quando non est excom- 265
municatio lata, sed iudex protulit sententiam diffinitiuam contra me, & quia illi nolo parere, & nondum est transactum decendium, in quo mihi licet appellare, me excommunicat, appello postea, antequam transactum sit decendium à prolatione sententiæ diffinitiuæ, an valeat talis excommunicatio, vel potiùs suspendatur per appellationem postea factam intra decendium à tempore diffinitiuæ. Archidiac. *cap non solùm, de appellat. in 6. num 2. & cap. venerabilibus, de sentent. excommun. in 6. n. 2.* & Innocent. *cap. solec, de sentent. excommun. n. 11.* dicunt reuocandam esse tanquam attentatam, quia *eo cap. non solùm*, decernitur non tantùm facta post appellationem reuocari tanquam nulla, & attentata, sed etiam facta intra tempus datum ad appellandum. Subdit tamen Archid. *eo cap. venerabilibus, n. 2.* esse absoluendum ab excommunicatione: quod Ioan. Andr. *ibi n. 5.* dicit se non capere,

quomodo

quomodò dicat indigere absolutione, cùm dicat sententiam tanquam attentatam,& nullam reuocandam.

266 At dicendum est excommunicationem ligare, nec suspendi per appellationem sequentem; quia hoc est speciale in censuris, quòd latæ intra tempus datum ad appellandum ligant,nec per appellationem sequentem suspenduntur.Sic Glossa *cap. venerabilibus,de sentent. excommun.in 6.§.porrò,versf. appellatum*,per illum textum,idem Ioan. Andr. *ibi num.5.* Francus,*ibi num. 5.* & *ibi* Dominicus, Henricus *cap.per tuas,de sentent.excommun.num.1.2.& c. pastoralis, de appellat.num.9.10.* Neuo *ibi,§.verum, num.21.* Speculatot *tit. de appellat.§.de officio,n.17.* Couarr. *pract.cap.23.num.2.fine.* Felin. *cap.quod ad consultationem,de sentent.& re indic.num.27.* Nauarr. *cap.cùm contingat,de rescript.7. causa nullitatis,n.14.* Milis *in repertorio. verbo sententia excommunicationis lata,& verb.attentata pendente tempore, fol.29.* Lancel.*de attent.2.p.cap.11.num.34.*& communis.

267 Sed contrà, excommunicatio non potest ferri absque culpa mortali, sed ille non peccat mortaliter,non parendo diffinitiuæ intra tempus appellandi,cùm adhuc possit appellare; ergo.Respondetur, quòd hæc doctrina non potest intelligi, quòd statim ac non paret sententiæ, possit iudex illum excommunicare;cùm etiam decẽdio transacto id non possit, sed debet præcedere monitio comminans excommunicationem, nisi paruerit, & tunc in hoc casu licèt iudex malè faciat cogendo,& excommunicando,nisi pareat antequam transeat decendium, at tenebit factum:& sic necessariò est dicendum peccare mortaliter, ni pareat ratione præcepti. Hoc colligitur ex Glossa *eo c.venerabilibus,§. porrò,in summa illius §.paulo post principium*, vbi sic dicit; *Meus Episcopus condemnauit me,& monuit sub pœna excommunicationis, vt soluerem Titio aliquam summam infra octo dies: certum est, quòd Episcopus debet expectare decem dies, antequam me excommunicet; si tamen transactis illis octo diebus me excommunicet, iniustè facit,at tenet excommunicatio,licèt postea appellem.*

268 Secunda difficultas circa has censuras conditionales est, an sicut suspenduntur,si ante conditionis euentum appelletur: ita etiam si à iudice effectus interdicti; vel aliarum censurarum suspendatur ad tempus, & durante suspensione appelletur, appellatio illa suspendat deinceps effectum harum censurarum.

269 Triplex est sententia.

Prima omnino negat suspendi.Ratio,quia hæc non est noua sententia, sed censetur vnum, & idem interdictum:vnde cùm non fuerit appellatum,antequã incurreretur,si modò durante illius suspensione appelletur,non suspenditur.Sic Greg. Lopez *part.1.tit.9.l.21.versic.de deniedo.* Innoc.*cap. cùm inter, de consuet.num.2.* Calderinus *cap.ad hæc quoniam, el 5.de appellat.* & *ibi* Perusinus,& *ibi* Decius *num 14.*& *ibi* Baldus,*& l.finali,C.si à non compet.iud.* Angel.*l.si vnus,§.1.ff.de pact.* Henricus *dicto cap.ad hæc quoniam,num. 5. 6.* & videtur tenere *ibi* Francus *num.6.* & tenent Vincentius, Laur.Tancred.vt refert,& sequitur Glossa *cap.dilectis,de appellat.versic.suspendendum.*

270 Secunda sententia docet, quòd si quando latum est interdictum non appellauit, antequam ferretur,& iam est transactum decendium,ex quo latum est,licèt postea suspendatur, & appellet,nil prodest appellatio; quia non est nouum interdictum,& iam est lapsus terminus appellandi:si verò antequam labantur decem dies, qui dantur ad appellandum, suspendatur interdictum, & interim ante lapsum decendij appelletur, suspenditur interdictum.Sic Neuo *c.ad hæc quoniam,el 5.de appellat,num.34.*

271 Tertia sententia probabilior docet, absolutè suspendi effectum interdicti per talem appellationem; quia reuera tunc interdictum non ligat, & censetur, ac si latum esset sub conditione, & appellaretur ante conditionis euentum:fauet etiam valde *cap.dilectis,§.quia verò,de appellat.* Sic tenent Host. *cap.ad hæc quoniam,el 5.de appellat.*& *ibi* Panorm. *num.5.* Immola *ibi, fine*, Anton.*ibi num.5.* Ioan.Andr.*ibi num.6.* Cardin.*ibi.fine.* Syluest.*interdictum 3. quæst 8. particula 2.* Rosel. *interdictum,4. num.4.* Angel.*interdictum,8.num 4.* Tabien. *interdictum,1. quæst. 1.§. 2. differ.7.* Armil. *verbo interdictum,num.3.* Additque Cardin. hoc esse verum,licèt sit transactum decendium postquam latum est interdictum. Tenet etiam D.Anton.*3.p.tit.26. cap.5.initio.*

272 Nota idem dicere de suspensione; at negant id de excommunicatione; quia (inquiunt) effectus excommunicationis non potest suspendi ad tempus.Syluest.D.Anton. Angel. Rosel. Host. *ibi*; at cùm satis probabile sit posse etiam effectum excommunicationis suspendi ad tempus, vt in materia de excommunicatione dicitur,dicendum est etiam, quòd si tunc appellaretur,teneret appellatio,& suspenderet. Sic Tabien.*ibi*; & idem dicerent reliqui Doctores,si censerent posse eius effectum suspendi; quia quoad suspensionem per appellationem,hæ tres censuræ sunt anomalæ,vt bene docet Gregor. Lopez *part.1.tit.9.l.21.versic.de deuiedo,*& constat ex omnibus dictis, eodem enim modo & textus,& Doctores de illis loquuntur.

273 Tertia difficultas circa has censuras conditionales est, an si in sententia excommunicationis, vel aliarum censurarum lata sub conditione, vel in diem, dicat iudex, nisi solueris intra viginti dies,ex nunc,pro vt tunc,sis excommunicatus: an tunc eo non soluẽte retrotrahatur excommunicatio,ita vt sit excommunicatus ex die, quo lata est, vel tantùm ex die, quo non impleuit conditionem. Et videtur retrotrahi,quia illud *ex nunc*,denotat momentum immediatum, *l. lecta, §. finali,* vbi per Bart.& alios,*ff si certum petatur.* Et sic Bald. *l.si contrà rogatus, in principio, C. ad Trebel.* dicit, quòd dicta verba operantur,vt conditio retrotrahatur,vbi aliàs non traheretur.

274 At dicendum est non retrotrahi, quia censura non potest ligare, antequam sit contumacia; at non est contumacia ante euentum conditionis. Sic Bald.*proximè citatus, & cap.præterea,el 2.de appellat.* & *ibi* Francus *num.15.* dicens communem, Decius *num.22.* Innoc. *num.4.* Host. *ibi*, Panorm. *num.11.* Neuo *ibi num.45.46.* Tabien.*excommunicatio,2.§.16.* facit Glossa *Clement.1.de concess.præbend. versic.ex tunc.*

275 Hinc fit,quòd si interim appellatur, suspendetur excommunicatio.Sic Anchar.*consil.204.* Greg. Lopez *part.1.tit.21.l.9.versic. de deuieao.*

276 Quarta difficultas est circa has censuras conditionales, an si iudex præcipiat Petro, vt faciat aliquid intra viginti dies sub excommunicatione lata, si interim Petrus mutet domicilium, &

efficiatur de alieno foro, incurrat adueniente conditione.

277 Quidam dicunt incurrere, niſi medio tempore appellaſſet, argum. *c. penult. de foro compet. & l. ſtatu liberis, C. de teſtam. manum.* Sic Gloſſa *cap. præterea, el 2. fine, de appellat.* Tancredus, Goffredus, Brixien. quos refert Buttio *infrà.* Idem Francus *eo cap. præterea, num.* 10. Innoc. *num.* 1. Hoſt. *in principio, & fine,* Panorm. *ibi, num.* 10. D. Anton. 3. *p. tit.* 24. *cap.* 74. Angel *excommunicatio,* 3. *num.* 18. Roſel. *excommunicatio,* 7. *num.* 31. Tabien. *excommunicatio,* 2. §. 10. Syluest. *ibi,* §. 1. *caſu* 15.

278 Alij verò dicunt non incurrere, quia ſi per appellationem medio tempore factam ceſſat excommunicatio, quia ſuſpenditur iuriſdictio iudicis, à fortiori per mutationem fori, in quo omnino extinguitur iuriſdictio. Sic Archid *cap. 2. de conſtit. in 6.* & Damaſus, quem refert Butrio *infrà.*

279 Primò dico, quòd ſi ex mutatione fori ſimul mutatur cauſa ſententiæ, non ligat, vt ſi excommunicauit, niſi intra triginta dies reſideat in beneficio, & interim illud renunciet, vel expreſsè, vel tacitè nubendo, quia iam ceſſat cauſa reſidentiæ. Et ſic tenent omnes Doctores citandi, nec negarent Doctores primæ ſententiæ; quia eſt clarum, etiam ſi non mutauit domicilium; quia iam ceſſat omnino cauſa reſidentiæ, nec reſidere poteſt.

280 Secundò dico, licèt non ceſſarit cauſa ſententiæ, ſi delictum originem habuit in domicilio excommunicantis, vt ſi iudex excommunicat, niſi ſolueris Titio, qui eſt intra illud domicilium, infra triginta dies, tunc licèt interim mutes domicilium, incurres; quia iam delictum, & contumacia cœpit in illo domicilio. Et in hoc concordant Doctores citandi cum prima ſententia Gloſſæ, & aliorum Sic Neuo *cap. præterea, el 2. de appellat. num.* 36. Immola *ibi num.* 7. Baldus *ibi*, Anton. *ibi n.* 23. Præpoſ. *ibi num.* 17. Anton. addit contra Doctores primæ ſententiæ hoc habere verum, licèt medio appellet; quia mutando forum, remanet appellatio deſerta. Sed *in fine illius num.* 23. concludit veram eſſe ſententiam Gloſſæ, & aliorum, quòd ſi medio tempore appellet, non incurret; quia ſi appellatio initio ſuſpendit, iam non valet excommunicatio, quæ poſtea non ſortitur vires, eo quòd deſeratur appellatio, vt *ſuprà* probaui. Si verò (inquit Anton. *eo num.* 23.) delictum non habuit originem in loco domicilij, ſed omnino extrà, non incurrit, vt ſi iudex excommunicat, ſi furtum feceris, & mutas domicilium, & ibi furaris, non incurris, per *cap. 2. de conſtit. in 6.* § 1. At contrarium cum Doctoribus primæ ſententiæ tenent, ſcilicet in hoc caſu etiam incurrere, reprobantes Antonium Baldus, Immola, Præpoſitus, Neuo, *proximè citatus*, quia quo ad iuriſdictionem inſpicitur principium iudicij, *l. cùm quadam, ff. de iuriſdict. omn. iud.* Et ſic ſat eſt, fuerit de iuriſdictione, cùm excommunicatio lata eſt ſub conditione, ſi furtum feceris. Nec obſtat *cap. 2. de conſtit. in 6.* § 1. vbi excommunicatio contra delinquentes non ligat delinquentes extra territorium; quia loquitur in ſtatuto; ſecus in excommunicatione lata contra certam perſonam: ligat enim delictum factum extra territorium, cùm ſit præuenta perſona: & Præpoſ. dat rationem differentiæ inter ſtatutum, & ſententiam; quia in legibus conditio nunquam retrotrahitur, ſed inſpicitur tempus celebrati actus. *l. 1. ff. de pec.* & ſic non mirum, ſi ſtatutum conditionale non liget perſonam, quæ mutauit forum pendente conditione.

281 Quinta difficultas circa has ſententias conditionales cenſurarum, an ſi pendenti conditione iudex eſt mortuus, vel amotus ab officio, liget cenſura committentes delictum. v. g. excommunicat me iudex, niſi ſoluam intra triginta dies, interim moritur, vel ceſſat eius officium, an ſi non ſoluam illo termino, incurram.

282 Quidam affirmant incurrere, quia per mortem, vel remotionem iudicis acta, & ſententia non expirant. Sic tenet Gloſſa *cap. Salonitana,* 63. *diſt. verſic. ſub excommunicationis, fine.* Bald. *cap. præterea, el 2. de appellat.*

283 Sed dicendum eſt, quòd ſi tulit excommunicationem per viam ſtatuti, ſcilicet faciendo ſtatutum, non expirat, quia ſtatutum eſt perpetuum; ſecus ſi per modum ſententiæ, quia excommunicatio lata ab homine expirat authore mortuo, vel amoto ab officio, vt dicitur in materia *de excomm.* Sic Syluest. *excommunicatio,* 2. §. 1. *caſu* 15. Angel. *excommunicatio,* 3. *num.* 18. Roſel. *excommunicatio,* 2. §. 10. D. Anton. 3. *p. tit.* 24. *cap.* 74. *fine.* Archid. *cap. 2. de conſtit. in 6.* Ioan. Andr. *cap. 1. ne ſede vacante, in 6.* Gloſſa *cap. à nobis, el 1. de ſentent. excommun. verſ. non niſi,* & *ibi* Panorm. *num.* 12. Neuo *cap. præterea, el 2. de appellat. num.* 38. & *ibi* Francus *num.* 11. & *ibi* Præpoſ. *num.* 9.

284 Sexta difficultas circa has cenſuras conditionales, an ſi conditio ſit de non appellando, an incurrat appellans. Breuiter dico, quòd ſi iudex ſic dicat, excommunico te, ſi appellas, vel ſi te diſpoſueris ad appellandum, adhuc appellatio ſuſpendit, quando eſt iuſta; quia ſententia continet intolerabilem errorem, cùm tollat defenſionem, quæ eſt de iure naturæ: ſi verò appellatio eſt friuola non ſuſpendit, ſed tenet ſententia. Sic contra Ioannem And. dicentem abſolutè non ſuſpendere, tenet Syluest. *excommunicatio,* 2. *num.* 16. & *excommunicatio,* 10 *quæſt.* 1 & Innoc. Hoſt. Anton. *cap. præterea, el 2. de appellat.* quos *ibi* refert, & Tabien. *excommunicatio* 2. *num.* 10. *caſu* 16.

285 An autem in dubio præſumatur excõmunicatio lata ante appellationem, vel pòſt, conſule Couar. latè diſputantem *cap. alma mater,* 1. *p.* §. 2. *num* 5.

286 Vltima concluſio ſit: licèt appellatio ſubſequẽs non ſuſpendat cenſuras, non eſt tamen vana, habet enim duos effectus. Primus eſt, quòd impedit, ne poſſit denunciari, iuxta veriorem ſententiam, vt habes *infrà dub. ſequenti.* Secundus eſt, quòd talis appellatio habet effectum deuolutiuum, transfert enim cauſam ad ſuperiorem, & eximit appellantem à iuriſdictione iudicis à quo, *c. per tuas, de ſentent. excommun. initio,* vbi Henricus id tenet *num.* 2. Felinus *ibi num.* 1. Speculator *tit. de appellat.* §. *in quibus, num.* 16. Panorm. *c. ad reprimendam, de offic. ordin. num.* 8. 9. & *ibi* Immola *num.* 9. Innoc. *num.* 2. Anton. *num.* 20. Cardin. *quæſt.* 2. Nauarr. *c. cùm contingat, de reſcript.* 7. *cauſa nullitatis, num.* 14. Angel. *excommunicatio,* 3. *num* 10 Syluest. *verbo, appellatio* §. 1. Tabien. *excommunicatio.* 2. §. 16. Enriquez *lib.* 13. *de excommun. c.* 16. *num* 2. *in commento litera M.*

287 Nota tamen, quòd vt appellatio hæc habeat hos duos effectus, debet fieri intra decendium; licèt enim cenſuræ ſententia non tranſeat in rem iudicatam quoad effectum irretractabilem, poteſt

enim

enim talis censura relaxari, licèt pars non appellet intra decendium, sed quoad alios effectus transit in rem iudicatam, sicut aliæ sententiæ, nisi intra decendium appelletur, & transacto hoc termino non audietur via appellationis, nec eximetur à iudice à quo, nec transferet potestatem in iudicem ad quem. Sic contra Ioannem, & Vincentium, quos refert Henricus *dicto cap. per tuas*, dicentes semper posse appellari, tenent Glossa *cap. ad reprimendam, de offic. ordin. versic. suspendatur*, & *ibi* Anchar. *num.* 1. Ioan. Andr. *num.* 14. Cardin. *quæst.* 2. Panorm. *num.* 6. dicens communem Immola *num.* 9. Anton. *num.* 23. Henricus *cap. per tuas, de sent. excommun. num.* 2.

288 Limita, nisi detur nouum grauamen, vt si intra decendium non appellauit, iam non habet locum appellatio: at potest vti excommunicatus hoc remedio, nempe debet petere ab excommunicatore absolutionem, & si nolit impendere, potest ab hoc grauamine nouo appellare: & sic per appellationem transferet totam causam ad superiorem. Sic Immola *ibidem, n.* 10. Anton. Cardin. Ioan. Andr. *ibidem*, Henricus *ibidem n.* 3. Anchar. *eodem n.* 11. Astensis *lib.* 7. *summæ, tit. de damnus excommunicationis, art.* 1. *ad finem.* & Lancel. generaliter, quòties sententia non transit in rem iudicatam, *de at. ent.* 2. *cap.* 12. *limitat.* 50. *num.* 71. facit etiam ad hoc doctrina eiusdem Lancel. *ea limitat.* 50. *num.* 120. & Innoc. *cap. finali, de noui oper. nunciat.* Guido Pap. *de appellat. quæst.* 108. vbi dicunt, quòd si quis ab interlocutoria non appellet, sed solùm petat contrario imperio reuocari, & iudex illam non reuocet, sed confirmet, potest ab hac confirmatione appellare etiam post decendium a die primæ interlocutoriæ, & per talem appellationem tota causa deuoluetur ad iudicem ad quem.

289 Secundò nota quòd etiam transacto decendio potest censura ligatus adire superiorem via querelæ. Sic Glossa *cap. ad reprimendam, de offic. ordin. versic. suspendatur*, & *ibi* Panorm. *num.* 6. Immola *num.* 9. Cardin. *quæst.* 2. Anton. *num.* 23. Anchar. & Ioan. Andr. *ibi*, Henricus *cap. per tuas, de sent. excommun. num.* 2.

290 Non potest tamen post decem dies adiri is superior, qui nequit audire, nisi per viam appellationis; quia iam cessat appellatio, & tantùm est via querelæ. Sic Panorm. & Anton. *ibi*.

291 Quis autem sit superior, qui potest audire per viam querelæ, & quis qui potest via appellationis, & an debeat remittere excommunicatum absoluendum ab excommunicatore, vel debeat citari excommunicator, dicam *infrà*.

292 Ex dictis fit, quòd si excommunicatus non appellauit intra decem dies, licèt excommunicatio non transeat in rem iudicatam, an super eo pro quo est excommunicatus, non audietur tunc, sed quoad illud transibit in rem iudicatam, vt si fuit excommunicatus pro contumacia, non audietur post decendium volens se defendere super contumacia, seu super expensis, quæ ratione contumaciæ debentur. Sic Panorm. *cap. ad reprimendam, de offic. ordin. num.* 7.

293 Tandem ex dictis omnibus infertur resolutio cuiusdam casus, de quo consultus fui; iudex quidam Ecclesiasticus protulit sententiam, vt quidam vinctus restitueretur Ecclesiæ, notificata est iudici, qui dixit notario, scribe, quòd appello: & sic transacti sunt decem dies, his transactis iudex Ecclesiasticus protulit sententiam excommunicationis contra sæcularem, ni restitueret vinctum Ecclesiæ intra viginti quatuor horas: appellauit sæcularis iudex: non obstante appellatione, ipsum excommunicauit Ecclesiasticus: an hæc excommunicatio valeat; & respondi valere excommunicationem. Ratio, quia prior sententia transierat in rem iudicatam: & sic appellatio erat manifestè friuola, nec ipsi detulit iudex, & sic non suspendit excommunicationem, iuxta dicta. Et quòd prior sententia transierit in rem iudicatam, patet, quia illa appellatio non valuit, quia non fuit in scriptis, iuxta *suprà* dicta. Et si dicas, quòd fuit in continenti, & sic sat erat verbo: idest verum, quando in præsentia iudicis antequam surgat è tribunali, &c. vt *suprà* dixi. Secundò, quia appellatio debet esse coram iudice à quo, & hæc non fuit. Et si dicas esse opinionem probabilem sat esse coram notario, modò intimetur iudici intra decendium, vt habes *suprà, num.* 128. at hæc non est intimata iudici. Item secunda appellatio ab excommunicatione debebat esse in scriptis, & cum expressione causæ: deficit vtrumque; & sic Nauarr. *cap. cùm contingat, de rescript.* 6. *causa nullitatis, num.* 7. & 8. quandam appellationem à censura dicit fuisse nullam, & non excusasse; quia non in scriptis, & sine vllius causæ assertione facta est.

Et nota circa sententiam positam *suprà num.* 128. quòd scilicèt sat est appellare coram notario, modò intra decendium, quod est tempus appellandi, intimetur iudici, quod Nauarr. *cap. cùm contingat, de rescript.* 6. *causa nullitatis, num.* 11. 12. adductis aliquibus in contrarium, concludit esse verius, sat esse, vt hæc notificatio fiat iudici per quemcumque, siue per patrem, vel eius procuratorem, negotiorum gestorem, vel quemuis alium; ita vt, si venerit ad notitiam iudicis à quo, vndecumque id sciat, modò sit intra decendium, valeat appellatio: probat per doctrinam Glossæ *ibi* receptam per omnes, *Clement. causam, de elect. versic. recepta, sub finem*, quæ dicit sat esse notitiam appellationis fieri parti appellatæ per amicum ipsius. Quod ipsum tenet Adrian. Siculus, Ripa, & Rota, vt *ibi* refert; & licèt loquantur in appellatione extraiudiciali, at idem potest dici in iudiciali, per *cap. si duobus, de appellat.* quod probare videtur sufficere scientiam appellationis ad iudicem peruenisse quomodolibet, quamuis aliter non intimetur ei. Addit tamen idem Nauarrus *num.* 13. non teneri iudicem à procedendo desistere, donec pars id petierit, vt videtur tenere Decius *eo cap. si duobus, num.* 14. quod tamen videtur saltem tacitè petere is, qui per se, vel procuratorem intimat appellationem. 294

Nota etiam quod Angel. *l. à sententia, §. 1. ff. de appellat.* ait, non esse appellationem fieri in scriptis, sed oportere addere hæc verba, in his scriptis, *in tali appellatione*; aliàs non valeret. Sed Immola *ibi* communiter in hoc receptus, vt refert, & sequitur Nauarr. *cap. cùm contingat, de rescript.* 6. causa nullitatis, & Neuo *cap. vt debitus, num.* 15. *de appellat.* meritò tenent contrarium. 295

DVBIVM

Dubium XXXIII.

An quando interposita est appellatio ab excommunicatione post ipsam contractam (in quo casu certum est non suspendi excommunicationem) talis appellatio suspendat denunciationem, ita vt non possit talis excommunicatus denunciari appellatione pendente.

1 ET videtur clarè posse denunciari, ex *cap. pastoralis, §. verum, de appellat.* vbi expressè habetur posse denunciari, non obstante appellatione: reddit *ibi* rationem Panorm. quia licèt interposita appellattione desinat esse iudex, habet enim talis appellatiu saltem effectum deuolutiuum, at id est respectu actus omnino futuri, non autem respectu actus, qui non est omnino futurus, sed accessorius ad excommunicationem iam incursam. Et sic quòd possit declarari excommunicatus, non obstante appellatione, tenent *ibi* omnes, & Couarr. *cap. alma mater, 1. p. §. 10. num. 4.* Dueñas *regula* 42. *fallentia* 8. Nauarr. *cap. cùm contingat, de rescript. causa 15. nullitatis.*

2 At dicendum est per talem appellationem suspendi denunciationem, & sic illum non posse denunciari, saltem vbi non est notorium nullam esse excusationem, nec exceptionem. Ratio, quia *dictum cap. pastoralis, §. verum*, dum definit posse excommunicatum denunciari, non obstante tali declaratione, reddit rationem textus; quia, inquit, excommunicatio secum trahit executionem, & per denunciationem ampliùs non ligatur. Ex quo textu colligunt aliqui Doctores, quòd quando per denunciationem ampliùs ligaretur, vel strictior, seu fortior redderetur excommunicatio, vt contingit in casu *cap. tua, de sentent. excommun.* in quo absolutio ante denunciatiunem competit ordinario, pòst verò Papæ, non potest interposita appellatione denunciari. Hi sunt Anton. de Buttio *dicto §. verum, num.* 11. & refert Ioan. Andream pro ea. Idem Immola *ibi, sub finem.* Neuo *ibi num.* 7. Lancel. *de attent. 2. p. cap. 12. limit. 21. num. 14. 15.* & *ibi* Perusinus *sub finem*, & Nauarr. *cap. cùm contingat, de rescript. remedio 6. num. 7.* Quare cùm hodie post *Extrauag. ad euitanda*, maximas vires recipiat excommunicatio per denunciationem; nam antea non tenebamur vitare illum, & omnia gesta per illum erant valida; pòst verò non: non potest tali appellatione pendente denunciari. Et sic tenet Nauarr. *dicto remedio 6. num.* 8. Enriquez *lib. 13. de excommunic. cap. 16. num. 2. commento litera M.*

Dubium XXXIV.

An appellatio à monitorio pœnali cum pœna excommunicationis latæ cum audientia, & facultate allegandi, quæ volet, suspendat eam excommunicationem.

1 REspondetur non suspendi; quia per monitorium pœnale cum audientia, & facultate allegandi, quæ volet, non dicitur quis grauari, vt optimè Panorm. *cap. ex parte, el 1. de verb. signifi. num.* 8. vbi ex Glossa *ibi fine*, & Anton. *ibi num.* 23. quod dicit perpepetuò mente tenendum, dicit, quòd ante citationem rei, & antequam constet iudici de delicto, vel debito, possit per suas literas præcipere absenti, vt satisfaciat, vel comparear, aliàs potest eum excommunicare: ex hoc enim præcepto ante causæ cognitionem facto non potest dicere reus se grauatum. nam propter illam iustificationem, vt comparear, resoluitur præceptum in simplicem citationem, si vult comparere. Hæc Panorm. *ibi*; & idem docet latiùs probans ex aliis Doctoribus *cap. 1. de causa possess. num. 6.* cùm ergo tale monitorium non grauet, non potest immediatè appellari, sed priùs debent exceptiones opponi, & illæ reiici, vt benè Probus *cap. 2. de constit. in 6.* & latiùs Ioannes Lupus *tract. de benefic. vacante, §. finali.* Hæc Nauarr. *cap. cùm contingat, de rescript. causa 5. nullitatis, num. 5. 6.* vnde infert *ibi*, in excommunicationem incidere, qui Salmanticæ à monitoriis conseruatoris Academiæ per eiusmodi clausulas iustificatis, appellant simul ac eis notificatur, ac deinde mittunt appellationem ad eum, dicentes se non subesse illius iurisdictioni, quia per solam citationem nemo grauatur; immo licèt habeat exceptiones declinatorias fori, debet comparere per se, vel per procuratorem ad allegandum eas; nisi notorium sit citationem esse nullam, vel citatum non subesse citanti. Hæc Nauarr. *ibi.*

Dubium XXXV.

An cùm excommunicatus accedit ad superiorem excommunicatoris, debeat ab ipso absolui, vel remitti ad excommunicantem.

1 SVpponendum est, quòd dupliciter potest quis adire superiorem, scilicet via appellationis, aut via querelæ. Qui potest adiri via appellationis, est superior excommunicantis, vt Papa in toto orbe, Legatus in sua prouincia, Archiepiscopus respectu Episcoporum suffraganeorum, *cap. pastoralis, de offic. ordin.* & Episcopus respectu Prælatorum inferiorum suæ diœcesis, secundùm omnes.

2 Per viam autem querelæ potest adiri is superior tantùm, qui habet immediatam iurisdictionem in partes litigantes, ita vt possit cognoscere de causa in prima instantia, & sic locus præuentioni inter ipsum, & alium superiorem cognoscentem. Hæc regula non ita traditur à Doctoribus: at colligitur ex iis, quæ statim referam ex ipsis; ideo enim dicunt posse adiri Archiepiscopum in causa Episcopi, qua Archiepiscopus est iudex ordinarius, & proximus Episcopi, non autem in causa subditorum soffraganei, quia non est ordinarius, & immediatus iudex ipsorum, & ideo dicunt Episcopum posse adiri via querelæ respectu Prælatorum inferiorum suæ diœcesis; quia concurrit in iurisdictione cum ipsis; ita vt detur locus præuentioni; & quando hoc non ita se habet, non potest.

3 Hinc infertur, quòd Papa potest in toto orbe adiri via querelæ: & idem dicunt Doctores de Legato respectu prouinciæ sibi commissæ, per *c. 1. de offic. legati*, per quod constat concurrere in iurisdictione cum Episcopis suæ prouinciæ, & habere primam instantiam, esséque locum præuentioni inter ipsum, & Episcopum. Sic Immola *c. ab*

excommun.

excommunicato, de rescript. num. 10. quod tunc verum erat per illud cap. 1. de offic. legati. At cùm hodie per Trident. sess. 24. cap. 20. de reform. non possit cognoscere de causis in prima instantia, nec sit locus præuentioni, non poterit adiri per viam querelæ, nisi in casibus, in quibus dicemus posse Archiepiscopum adiri per viam querelæ respectu Episcoporum.

4 Secundò infertur, quòd Archiepiscopus non potest adiri per viam querelæ in causis diœcesis suffraganei, quia non est immediatus, & ordinarius superiorum subditorum suffraganei, nec est locus præuentioni inter ipsum, & Episcopum, sed est tantùm iudex in causa appellationis. Sic omnes Doctores citandi, per cap. pastoralis, de offic. ordin.

5 Excipiuntur tamen aliqui casus à Glossa d. cap. pastoralis, vers. exceptis, & Doctoribus citandis ibi; sed qui ad rem conferunt, sunt sequentes.

6 Primus casus est, quando causa est cum ipso Episcopo; secus quando cum Episcopi subditis. Ratio, quia Archiepiscopus est ordinarius, & immediatus Episcopi superior, non autem eius subditorum, sed tantùm in causa appellationis: & ideo quando causa est cum Episcopo, potest via querelæ adiri; non verò quando causa est cum Episcopi subditis. Sic Immola cap. ab excommunicato, de rescript. num. 10. Panorm. repetit. cap. si quis contra clericum, de foro compet. num. 40. & cap. pastoralis, §. 1. num. 2. de offic. ordin. vbi Host. & Glossa ibi vers. inuitum, & Anchar. ibi num. 3. Cardin. ibi opposit. 4. l. 15. tit. 5. part. 1. D. Antonin. 3. part. tit. 20. cap. 4. initio, Syluest. verbo, Archiepiscopus, §. 1. vbi Rosel. num. 1. Tabien. §. 3.

7 Hinc fit, quòd quando ex officio Episcopus excommunicat aliquem, potest Archiepiscopus adiri via querelæ; quia tantùm agitatur lis cum Episcopo: secus quando non ex officio, sed ad instantiam partis excommunicat; tunc enim non potest adiri nisi via appellationis, quia agitur lis cum parte, quæ non est immediatè subiecta Archiepiscopo. Sic Immola cap. ab excommunicato, de rescript. num. 10. & ibi Anton. num. 29. 30. & ibi Panorm. num. 13.

8 Secundus est propter Episcopi negligentiam, vt si esset negligens in absoluendo excommunicatum petentem absolutionem, vel in alio negotio. Hic casus est contra aliquos id negantes, quia nullo iure est expressus; & esset omnes ferè casus comprehendere, & facere illum iudicem ordinarium. Hi sunt Versellinus, quem refert, & sequitur Panorm. cap. pastoralis, §. 1. num. 10. de offic. ordin. & latiùs repetit cap. si quis contra clericum, de foro compet. num. 40. vbi addit posse tunc Archiepiscopum cogere Episcopum, vt procedat: & Cardin. cap. duo, de offic. ordin. opposit. 3. & cap. nullus, de iurepatron. quæst. 1. & ibi Ioan. Andr. Archid. cap. 1. de suppl. neglig. Prælat. in 6. Sed noster casus probatur ex cap. cùm simus, 9. quæst. 3. & cap. ex frequentibus, de instit. & tenet totus mundus, vt ait Felinus dicto cap. pastoralis, §. 1. num. 6. & in hanc ipse magis inclinat, & tenet Glos. dicto cap. pastoralis, §. 1. vers. exceptis, vbi Anchar. num. 5. Anton. n. 16. Ioan. Andr. num. 21. Immola num. 8. idem Anchar. cap. ad reprimendam, de offic. ordin. num. 6. Immola cap. ab excommunicato, de rescript. num. 10. Francus cap. 1. de suppl. negligen. Prælat. in 6. num. 3. & ibi Ioan. Monachus, & ibi Glossa vers. culpæ, & dicto cap. cùm simus, fine. Rosel. verbo Archiepiscopus, n. 1. Tabien. §. 3. Syluest. quæst. 1. §. 2. Armil. num. 6. Host. dicto cap. pastoralis, & in summa, tit. de offic. ordin. §. quid pertinet, sub §. sunt autem, vers. debes, præsul. Calder. cap. nullus, de iurepatr. D. Anton. 3. part. tit. 20. cap. 4. initio. Vnde dicit Host. eo cap. 1. quòd si Episcopus tertiò monitus non procedit, vel prima vice denegauit expressè velle procedere, potest Metropolitanus.

Tertius casus, in quo potest Archiepiscopus 9
adiri via querelæ, est quando sententia excommunicationis est notoriè iniusta. Glossa dicto cap. pastoralis, §. 1. vers. exceptis, & ibi Anton. num. 29. 30. & ibi Host. Immola c. ab excommunicato, de rescript. num. 10. D. Anton. Rosel. Tabien. proximè citati. Et idem est dicendum, quoties delictum est notorium, & Episcopus non procedit, quia arguit Episcopi negligentiam; & tenent Syluest. Angel. Armil. Rosel. Tabien. proximè citati. Panorm. cap. ex frequentibus, de instit. num. 10. Immola dicto cap. pastoralis, §. 1. num. 8.

Tertiò infertur, quòd Episcopus potest adiri 10
via querelæ respectu Prælatorum inferiorum subditorum sibi; quia concurrit in iurisdictione cum ipsis, & datur locus præuentioni. Hoc est contra Panorm. cap. pastoralis, §. 1. de offic. ordin. num. 6. & ibi Anton. num. 12. & ibi Glossam vers. inuitum. Sed nostrum corollarium tenent Neuo cap. qua fronte, de appellat. num. 32. fine, & 33. Immola cap. ab excommunicato, de rescript. num. 10. vbi Anton. num. 29. 30. Idem Immola cap. pastoralis, de offic. ordin. §. 1. num. 6. vbi Innoc. num. 1. Hostiens. ibi. Panorm. repetit. cap. si quis contra clericum, de foro compet. n. 40. fine. & dicto cap. ab excommunicato, num. 13. Hugo, Vincentius, Goffred. Tancred. Philip. quos refert Panorm. dicto cap. pastoralis.

Limita, nisi priuilegium, aut consuetudo dans 11
iurisdictionem ipsi inferiori Prælato, subtraxit in totum subditos, in quos datur iurisdictio ab immediata Episcopi subiectione, ita vt solus inferior secluso Episcopo cognoscere consueuit; tunc enim Episcopus solùm per viam appellationis poterit adiri. Sic Henricus dicto cap. pastoralis, num. 2. 3. & ibi Anchar. num. 3. Cardin. quæst. 2. Ioan. Andr. num. 17.

His suppositis, circa dubium propositum qui- 12
dam dicunt non esse necessariam remissionem ad ipsum excommunicatorem, vt absoluat, siue via querelæ, siue appellationis adeatur superior: sic Goffred. & Damasus, quos refert Cardin. cap. ad reprimendam, de offic. ordin. quæst. 3.

Alij verò dicunt in vtroque casu esse remitten- 13
dum ad excommunicatorem, nisi sit periculum in mora, vel nisi notorium sit excommunicationem esse iniustam: aliis autem in casibus non absoluit superior, quia potest esse quòd sit excommunicatus pro notoria offensa: vnde si Episcopus excommunicator non vult absoluere post remissionem ad ipsum factam, si aut non rescribit, aut non rationabile aliquid, absoluet Archiepiscopus superior; si verò notoriam offensam allegat, citet partes, & procedat, cap. solet, de sent. excomm. in 6. Sic Hostiens. cap. ad reprimendam, de offic. ordin. Et quòd semper sit remittendus ad excommunicatorem, nisi notorium sit esse iniustam excommunicationem, tenet etiam Innoc. ibi num. 1.

Alij verò dicunt, quòd quando adirur superior 14
via querelæ, non potest absoluere, sed tenetur remittere: quando verò per viam appellationis,
potest

potest absoluere, vel remittere, per *cap. ad reprimendam, de offic. ordin.* Sic tenet *ibi* Anton. *num.* 22. Specul. *tit. de appellat.* §. *in quibus, num.* 17. Glossa *cap. ab excommunicato, de rescript. vers. ad excommunicatorem.* Idem omnino alij, sed cum quadam limitatione, limitant enim primam partem, quòd quando per viam querelæ non potest, sed tenetur remittere, nisi notorium sit iniustam, vel nullam esse excommunicationem, per *cap. solicitudinem, de appellat.* vel esset periculum in mora, *cap sacro, de sent. excommunic. cap. venerabilibus,* §. *sanè, de sentent. excommunic. in* 6. Sic Anchar. *cap. ab excommunicato, de rescript. num.* 5. & *ibi* Calder. & Cardin. *ibi q.* 3. *num.* 16. Panorm. *ibi num.* 12. 13. Rosel. *verbo Archiepiscopus, num.* 1. Tabien. §. 3. Syluest. *absolutio* 2. *quæst.* 7. Addunt tamen Cardin. & Calder. quòd si citra hos casus absolueret superior etiam per viam querelæ aditus, teneret factum, ex quo aliàs est iudex; quia dicitur hæc absolutio facta contra ius litigatoris potius, quàm contra ius commune, *dicto cap. venerabilibus.* §. *vbi autem.* Quod tamen intelligit, & benè, Panorm. *ibi num.* 13. quando aditur superior, qui potest per viam querelæ audire: & clare in hoc casu intelligunt, dicunt enim Doctores hi valere, quia est iudex. Secundam autem partem, scilicet quòd non tenetur remittere, quando via appellationis, limitant Panorm. *ibi num.* 14. Rosel. & Tabien. Syluest. *ibi*, esse verum quando est dubium, an excommunicatio sit iusta, tunc enim potest remittere, vel absoluere: si enim constet esse iustam, debet remittere, nisi periculum sit in mora, vel excommunicator requisitus malitiosè deneget absolutionem: si autem certum sit esse iniustam, debet non remittere. Et hæc limitatio expresè habetur *dicto cap. venerabilibus,* §. *sanè.* Et quòd loquatur hic textus de præcepto, patet; quia dicit, quando est certum esse iustam, nisi sit periculum, &c. debet remittere prorsus: at quando est dubium, potest absoluere, vel remittere, licèt honestius sit remittere; ergo in priori casu non intelligit de honestate, sed de necessitate. Addunt Syluest. Rosel. Tabien. *ibi*, & Glossa *eo cap. venerabilibus. vers. nec debet,* quòd si absoluat, tenet factum, quia est iudex.

15 Nota, quòd omnes sententiæ dictæ loquuntur, quando iudex, qui excommunicauit, est ordinarius. nam de delegato statim dicam, quid sentiant hi Doctores.

16 Vt ergo hæc res adeò obscura clarior fiat, statuam aliquot conclusiones.

17 Prima conclusio. Si iudex qui excommunicauit, est ordinarius, & superior, qui aditur, est iudex competens, nempe quando aditur per viam appellationis, est iudex competens appellationis, & quando aditur per querelam, est iudex competens via querelæ, iuxta dicta, si absoluat, non remittendo ad excommunicatorem, tenet factum: vnde in hoc casu remissio fit ex voluntate. Si verò non est iudex competens, non tenebit factum defectu iurisdictionis: vnde tunc remissio ad excommunicatorem, vt absoluat, fit ex necessitate. Sic Immola *cap. ab excommunicato, de rescript. num.* 10. & *ibi* Anton. *num.* 26. 29. 30. Cardin. & Calder. citati *proximè* in sententia præcedenti, vt enim *ibi* dixi, loquuntur etiam, quando superior aditur via querelæ: & eum ipsis tenet Panorm. *ibi* citatus, quando est iudex competens via querelæ, & *ibi* rationem huius posui. Et quando via appellationis, tenent idem Glossa, Syluest. Rosel. Tabien. *ibidem* citati.

18 Secunda conclusio. Malè faciet iudex superior remittendo ad excommunicatorem, quando constat excommunicationem esse iniustam, male faciet absoluendo, sed tenetur remittere ad excommunicatorem: quando verò res est dubia, potest absoluere, vel remittere, & honestius erit remittere. Sic habetur expresè *dicto cap. venerabilibus,* §. *sanè.* Et in vltima opinione posita allegaui Doctores, & duas posui limitationes, nempè, quòd quando constat esse iustam, potest in duplici casu licitè absoluere absque remissione. Primus est, quando est periculum in mora: secundus, quando excommunicator requisitus, malitiosè denegat absolutionem: & vterque casus habetur illo § *sanè*, & docetur à Doctoribus citatis pro vltima sententia.

19 Sed contra hanc conclusionem videntur Immola, & Anton. vbi citati sunt pro prima conclusione; dicunt enim absolutè, quòd quando est iudex competens, fit remissio ex voluntate. Sed credo intelligere, quoad tenere factum, non verò quoad licitè fieri, ne loquantur contra textum expressum.

20 Tertia conclusio; licèt Archiepiscopus non possit cognoscere de iniustitia excommunicationis latæ ab Episcopo post appellationem ad Papam, vt dicitur *cap. solicitudinem, de appellat.* At potest curam Archiepiscopo peti absolutio ad cautelam, dummodo præstetur cautio de parendo mandatis iudicis ad quem; hoc enim potest fieri absque eo, quòd cognoscatur de articulo appellationis, per notata *cap. qua fronte, & cap. cùm teneamur, de appell.* secus si vellet cognoscere de nullitate excommunicationis, tunc enim non posset, cùm tangat articulum appellationis. Sic Francus alios referens *dicto cap. solicitudinem, num.* 8.

21 Quarta conclusio. Quando iudex excommunicator est delegatus, quomodocumque adeatur delegans, potest absoluere, nec tenetur remittere. Ratio, quia potest totam iurisdictionem ad se auocare, *l. iudicium soluitur, ff. de iudic.* ergo à fortiori, partem, argum. *cap. cui licet, de regul. iuris in* 6. Sic Immola *cap. ab excommunicato, de rescript. n.* 10. & *ibi* Anton. *num.* 30. Glossa *ibi vers. ad excommunicatorem.* Card. *ibi quæst.* 3. *num.* 16. & *ibi* Calder. & Host. Immola *ibi num.* 3. Ioan. Andr. *num.* 6. 7. 8. Anchar. *num.* 5. Panorm. *num.* 14.

22 Nota idem esse dicendum, si adeatur delegans primus querela infusa contra delegati subdelegatum; quia potest absoluere, vel remittere ad delegatum, vel subdelegatum. Sic Immola *dicto cap ab excommunicato, num.* 10.

23 Sed difficultas est, quando possit remitti ad delegatum, vt absoluat? & dicendum est, quòd si fuit appellatum, & appellatio est recepta, non fit remissio, nec valeret, quia desiit esse iudex, nisi fiat ei noua commissio, *cap. pastoralis,* § *præterea, de offic. deleg.* Si verò non fuit recepta, potest fieri remissio. Sic Cardin. Calder. Innoc. Anchar. Ioan. Andr. Host. Panorm. citati *in* 4. *conclusione.* Et addunt omnes hi, dempto Panorm. qui nihil dicit, quòd si in hoc casu quando appellatio non est recepta, delegatus absoluat, etiam remissione non facta, valet, *cap. pastoralis, de offic. ordin.* 2. *responso.* Si verò non fuit appellatum à delegato, si excommunicauit ante diffinitiuam, potest ad eum re-

missio

missio fieri; & idem si excommunicauit post diffinitiuam, & annus non est elapsus à die diffinitiuæ, *cap. prudentiam, de offic. deleg. §. cæterum*; si verò post diffinitiuam, & annus est elapsus, non fit remissio, quia desiit esse iudex. *cap. quærenti, de offic. deleg.* Sic omnes *proximè* citati.

Dubium XXXVI.

An ad absolutionem ab excommunicatione teneatur superior, ad quem recurritur pro absolutione, citare partem.

1 Sit prima conclusio. Vt instè fiat talis absolutio, requiritur citatio partis. Probatur, quia pars aduersa potest prætendere interesse; fortè enim expensas fecit, quas consequi debet ante absolutionem, vt *cap. venerabilibus, §. idem, de sent. excommun. in 6.* vel fortè posset prætendere manifestam offensam, cui ante absolutionem erat satisfaciendum; ergo debet citari, cùm eius intersit, vt *cap. intra quatuor, de maiorit. & obed.* Sic tenent Speculat. *tit. de contumacia. §. finali, vers. sed pone excommunicatus.* Panorm. dicens communem, *cap. qua fronte, de appellat. num. 6. & ibi* Host. Neuo *ibi n. 31.* Anchar. *ibi num 6.* Anton. *num. 11.* Immola *num. 8.* Cardin. *ibi propè finem.* Ioan. Andr *ibi num. 5.* Ægidius, & Abbas Antiquus, quos *ibi* refert Ioan. Andr. Syluest. *absolutio 2. quæst. 8.* licèt Innoc. *cap. prudentiam, de offic. deleg. num. 14. vers. sed nonne,* teneat oppositum.

2 Amplia, vt hoc procedat etiam in absolutione ad cautelam ab excommunicatione, in ea enim requiritur citatio partis. Sic Neuo *ibi*, Host. & Ioan. Andr. *cap. solet, de sent. excommun. in 6.*

3 Limita tamen primò, nisi sit periculum in mora. Neuo *ibi*. Anton Immola, Host. Ioan. Andr. citati *in prima conclusione.*

4 Secundò limita, vt intelligatur quando iudex ad instantiam partis excommunicauit; secus si ex officio suo; quia tunc non requiritur citatio partis. Sic Panormit. Neuo, Sylu. Anton. Immola, citati *in prima conclusione*, Glossa *cap. excommunicatos 11. q. 3. paulo post principium.*

5 Secunda conclusio. Si fiat absolutio à legitimo iudice, vt ab excommunicatore, vel à superiore adito legitimè, vt per appellationem, licèt sit iniusta, non citata parte, ac est valida. Ratio, quia est actus pœnitentialis, & ideo ad sui effectum non requirit citationem aduersarij. Item probatur ex *cap. venerabilibus, §. vbi autem, de sent. excommun. in 6.* vbi traditur regula generalis, quòd dummodo fiat absolutio à iudice habente iurisdictionem absoluendi, quantumuis iniusta sit, valet, quia potius est contra ius litigatoris, quàm contra ius commune. Sic Panorm. *n. 7.* Neuo *n. 32. 33. 34. 35.* Syluest. Specul. Ant. Immola, Cardin. Ioan. Andr. Anchat. *vbi in prima conclusione.*

6 Amplia tenere verum, licèt fiat absolutio parte non citata à iudice, qui potest aditi per viam querelæ, valeret enim absolutio; quia est legitimus iudex. Neuo *num. 35.*

7 Vltima conclusio. Si superior velit reuocare sententiam tanquam iniustam, vel denunciare eam nullam, partibus non citatis, non teneret Ratio, quia talis declaratio, siue pronunciatio est quasi diffinitiua pronunciatio super excommunicatione, & actus iudicialis. Probatur etiam ex *cap. Romana, §. sententias, de appellat. in 6.* vbi habetur sententiam excommunicationis, vel interdicti nullatenus esse reuocandam, vel nullam declarandam, nisi causa appellationis fuerit examinata partibus citatis. nam verbum, *nullatenus*, importat, quòd actus aliter factus est nullus. Sic tenent Ioan. Andr. & Dominicus *eo cap. Romana*, Panormitan. *dicto num. 7.* Neuo *num. 35.* Syluest. *absolutio 2. quæst. 8.*

Dubium XXXVII.

An qui iustè damnatus ad pœnam pecuniariam appellauit ex causa omnino falsa, quia scilicet negauit iniustè, & falsò, & testibus falsis se tuetur, cùm tamen sit plenè probatum delictum, & pœna pecuniaria sit lege statuta, an, non obstante appellatione, teneatur ad pœnam.

Videtur teneri, quia appellatio est friuola, cùm ex causa omnino falsa, & delictum plenè probatum sit: si enim non esset plenè probatum, ex hac parte esset iusta appellatio, quia absque plena probatione iniustè damnaretur: at appellatio friuola non suspendit. Item, quia hic tenebatur non appellare: & sic tenet Bcia *casu 65.* 1

At dico primò esse satis probabile non teneri ad pœnam, donec per iudicem appellationis confirmetur sententia; quia talis appellatio facta intra debitum tempus, scilicet quinque dies, si est in foro sæculari in hoc regno Hispaniæ, & decendium, si est in tribunali Ecclesiastico, vt dixi *suprà dub. 32.* suspendit sententiam, & per consequens illa non obligat, vel non fuit admissa, vel iudex à quo est inhibitus per iudicem ad quem: & in hoc casu non est dubium, quin suspendat, vt dixi *suprà dub. 32.* vel non est admissa, & adhuc suspendit: quia tenebatur admittere, cùm non notoriè constet falsam esse causam, vt *ibi* latè probaui; maximè, quia hæc est appellatio à diffinitiua, in qua non est necesse exprimere causam, & potest iustificari ex nuuis actis, vt dixi *dicto dubio 32.* & sic non potest constare iudici quid allegauit in appellatione, vt ipsi non deferat. Hoc constat ex dictis *dicto dub. 31.* vbi & Doctores allegaui. Et sic tenuerunt docti recentiores à me consulti; & videtur tenere Palae. *lib. 4. de contract. cap. 5. fol. 273. pag. 2. ante §. porrò frater.* vbi dicit non teneri reum ad pœnam, donec vltima sententia damnetur. 2

Secundò dico hunc teneri non prosequi litem, & nullas alias diligentias facere, sed omittere litem, vt ex allegaris feratur sententia. Ratio, quia est lis iniusta. Sic docti recentiores. 3

Vltimò dico teneri ad expensas parti contrariæ, sicut *lib. 2. summ. cap. 22. num. 22. & lib. 10. de matrimon. disput. 8. num. 14.* diximus ex communi Doctorum, reum, qui negauit delictum iniustè, non teneri ad pœnas, bene tamen ad expensas. Sic docti recentiores; iuxta enim hanc sententiam procedunt *hic* dicta; qui enim tenent hunc reum teneri ad pœnam, à fortiori *hic* dicent idem. 4

Dvbivm XXXVIII.

An appellans à sententia lata post terminum à lege præscriptum, vtendo aliqua cautela, teneatur alteri restituere, quod per priorem sententiam illi erat debitum, insuper & supplicationis expensas.

1 IVxta Regni leges taxatur terminus, intra quem liceat à sententia lata appellare, aut supplicare, vt patet *lib. 4. nouæ recopil. titul. 18. l. 1. & tit. 19. l. 1.* & si pars intra illum non appellarit, aut supplicarit, sententia transit in rem iudicatam, sic enim dicitur in illis legibus, *Si despues del dicho termino suplicare, la suplicacion no valga, y manden los oydores dar, y den carta executoria de la tal sentencia, como de sentencia passada en cosa iuzgada.* Dubitatur ergo an si iniuria, aut obliuione partis, aut procuratoris supplicatio intra dictum terminum non interponitur, v. g. si sententia venit in partis notitiam tertia die Februarij, delere tertiam, & scribere quartam, vt vel sic non sit transactus terminus, teneatur ea cautela vtens, & pars, quæ supplicat, restituere alteri quod per priorem sententiam, quæ transierat in rem iudicatam, illi erat debitum, insuper & supplicationis expensas. Sit

2 Prima conclusio. Quando manifestè constaret sententiam latam contra hunc appellantem fuisse iniustam, vel quia nitebatur falsæ præsumptiuni, vel quia ex prauo iudicis affectu procedebat, tunc quamuis peccauerit appellans vtendo prædicta cautela, nullam tamen alteri parti intulit iniuriam, ac proinde nil tenetur restituere.

3 Secunda conclusio. Quando verò non constaret de iniustitia sententiæ latæ, sed potiùs vtriusque partis ius esset dubium, id quod communiter solet contingere, & in quo est difficultas, hic appellans, qui prædicta fraude vsus est, tenetur restituere alteri parti expensas, quas fuit in causa, vt alter faceret, & insuper damnum, quod illi intulit, vtendo illa cautela in appellando. Ratio est, quia pars vincens per sententiam in suum fauorem latam; & quæ transacto termino ad appellandum præscripto, transiuit in rem iudicatam, acquisiuit iam ius iustitiæ ad recuperandum damnum sibi illatum absque vllis nouis expensis faciendis, & pars victa tenebatur ex iustitia parere sententiæ latæ. Nec obstat quòd alicui videri possit hunc appellantem posse excusari à restitutione, eo quòd lex præscribens terminum appellationis sit condita in pœnam iniuriæ, seu negligentiæ non appellantium, atque ita non obliget ante condemnationem; quia hæc lex non fuit præcipuè condita ad puniendam culpam eiusmodi iniuriæ, seu negligentiæ, sed est iusta iuris dispositio ad obuianda plura inconuenientia, & ad finiendas lites, sicut leges de rerum præscriptione: quamuis aliquando supponant negligentiam, vel incuriam in re propria petenda, non ideo sunt leges pœnales. Ita docti recentiores, quibus visum est tolerari posse, quòd hæc restitutio non fiat in integrum, sed secundùm dimidietatem, vel aliquid amplius; quia quamuis verum sit, quòd hic appellans commisit iniustitiam, adhuc etiam est verum, quòd præcipua, & primaria intentio legis præscribentis terminum appellationi, non est præbere ius alicui parti, nisi post tres sententias: secundariò autem, & minus principaliter intendit lex, quòd si appellatio non fiat in tempus præscriptum, detur parti vincenti eiusmodi ius, siue per vnam, siue per alteram sententiam: atque adeò videtur, quòd illata iniustitia non sit ita magna, ac propterea quòd hac de causa possit aliquid detrahi ab integra restitutione. Quæ limitatio non est mihi improbabilis.

Dvbivm XXXIX.

An si postquam transiuit sententia in rem iudicatam, altera pars non alleget appellationem esse nullam, sed acta prosequatur, ac si appellatio esset valida, possit postea allegare appellationem fuisse nullam, vel sibi noceat dicta prosequutio.

SEntentia transiit in rem iudicatam, eo quòd pars non appellauit intra terminum, vel conditionibus iure præscriptis, vt appellatio teneat, in quo casu si altera pars non alleget appellationem esse nullam, sententiámque iam transiisse in rem iudicatam, sed acta prosequatur, ac si appellatio esset valida, dubitatur, an possit postea allegare appellationem fuisse nullam, vel sibi noceat dicta prosequutio. 1

Sit conclusio. Nullo modo huic nocet dicta prosequutio, sed potest quandocumque allegare appellationem fuisse nullam, & sententiam iam transiisse in rem iudicatam. Ita habetur expresè *Clement. si appellationem, de appellat.* vbi etiam Innoc. & Glossa; & reddit rationem *ibi* Glossa *verbo appellatus*, & Aimon *consil.* 273. quia cùm iam prior sententia transierit in rem iudicatam, perinde est, ac si fuisset vltima sententia lata à iudice appellationis, quam Hispanè appellant, *sentencia de reuista.* Et sicut lata hac sentẽtia expirat iurisdictio illius iudicis appellationis, qui iam functus est munere suo, ita lata priori sententia, quæ iam transiit in rem iudicatam, expirat iurisdictio iudicis appellationis, & sic cùm non sit legitimus iudex, potest id quandocumque altera pars allegare, sicut si litigaret coram homine priuato. 2

Hinc infert Glossa *eodem vers. appellatus*, referens Hostiensem, quòd adhuc lata secunda sententia potest pars allegare secundam esse nullam, licèt ea primam reuocauerit, quia secunda fuit lata à non suo iudice; quando enim prima sententia per appellationem suspensa est, bene tenet secunda sententia contra primam; sed quando cessat prædicta suspensio, quia appellatio non tenet, eo quòd sententia prima transiit in rem iudicatam, non valet secunda, sicut non valeret, si appellatum non fuisset. 3

Dvbivm XL.

An meri executores, seu ij, quibus nudum ministerium aliquid exequendi à summo Pontifice committitur, possint contradicentes, seu executionem impedientes excommunicare.

DVplex est sententia. 1

Prima dicit posse; quia aliàs delusoria, & sine exitu esset talis commissio. Item probatur per

cap.

cap. ex literis, *& cap. praeterea, de offic. deleg.* & exemplum huius ponit Panorm. *dicto cap. ex literis*, vt quando Auditores excommunicauerunt in curia, & committunt alicui, vt alicubi denunciet illum excommunicatum, hic commissarius si impediatur, ne denunciet, potest impedientem, seu contradicentem excommunicare. Sic tenet gloss. *eo cap. ex literis, & cap. super quaestionum, eodem tit. & cap. fin. eodem tit. vers. commissum.* Hostiens. *eo cap. ex literis*, & *ibi* Panormit. *num.* 4. dicit esse satis probabilem. Et eam sequuntur Vincentius *cap. fin. eodem tit.* & *ibi* Immola *num.* 16. cum hac limitatione, nempe quando executor non praesens in curia, secus quando est praesens, quia potest recurrere ad delegantem, vt excommunicet, & coerceat contradicentes.

2 Secunda opinio probabilior ait non posse. Probatur ex *cap. finali, de offic. deleg.* vbi absolutè dicitur hos executores nullam habere iurisdictionem; ergo non possunt excommunicare, cùm hoc requirat iurisdictionem: sic ergo tantùm id poterunt, quando vltra executionem apponitur in commissione clausula, *contradictores compescendo*, vel alia similis. Nec obstat *cap. ex literis*, quia respondet Panormit. *dicto cap. finali, ibi*, delegatum delegasse vices suas, quo ad actum excommunicationis. Nec obstat *cap. praeterea*, quia *ibi* loquitur de iudice. Sic Panorm. *dicto cap. ex literis, num.* 4. *& dicto cap. fin. §. caeterum, num.* 5. & *ibi* Host. Ioan. Andr. *vtroque loco.*

Dubium XLI.

An iudex alicuius oppidi dominorum temporalium, qui per aliquod tempus de licentia domini abest, debeat integrum salarium illius absentiae temporis percipere.

1 Dico teneri dominum integrum persoluere salarium. Probatur ex *l. hac lege, C. de proxim. sacro. scrin. lib.* 12. in illis verbis, *vt qui liberam proficiscendi licentiam pro nunciatione commeatus adeptus fuerit, sine qualibet stipendiorum, aut emolumentorum peregrè degat.* Per quam notat *ibi* glossa, quòd clericus, qui fuit absens de licentia Papae, debet habere praebendam pro toto tempore absentiae, ac si esset praesens, & Bart. ex eadem lege dicit *ibi*, nota quòd si ciuitas Perusij concessit alicui suo stipendiario licentiam, vt iret Alemaniam, vel ad bellandum, & staret certo tempore absens, quòd debet habere stipendium, sicut si principaliter seruiret, & eodem modo si concederetur licentia potestati, vel Capitaneo. Idem Alexand. *in addit.* ad eundem Bart. Idem Lucas de Penna *ibi*. Idem gloss. *l.* 3. *§. si ad diem. ff. de re milit.* quam ac notabilem allegant Baldus *l. si ea conditione, C. de condit.* Alexand. ad Bart. *l.* 1. *§. dinus, vers. quaero quid, num.* 17. *ff. de varijs, & extraord. cogn.* Iason *l. diem functo, n.* 31. *ff. de offic. assess.* dicens, quòd si Doctor, vel stipendiarius se absentet cum licentia Principis, debet habere salarium pro eo tempore, quo absens extitit. Idem Gregor. Lopez *l.* 16 *tit.* 16. *part.* 1. *verbo otorgase*, Baeza *de decima tutoris, cap.* 11. *num.* 16. Auiles *cap.* 1. *verbo salario, num.* 12. vbi latè.

Dubium XLII.

An si causidicus pactum ineat cum clientulo de aliquo sibi dando, si victoriam litis obtinuerit, & victoria obtenta detur praemium promissum, teneatur causidicus id restituere.

Ratio dubitandi est, quia *l.* 8. *tit.* 16. *lib.* 2. *noua recopilat.* vbi huiusmodi pactum interdicitur, sic habetur: *Mandamos, que ningun abogado pueda hazer partido, ni iguala con la parte, que le de cierta canidad, ni otra cosa alguna por razon de la victoria del pleyto.* Et verbum, *no pueda*, reddit omnino inhabilem ad recipiendum, ita vt recipiens teneatur restituere, vt latè habes *suprà dub.* 1. 1

Pro altera parte, quòd scilicet non teneatur restituere, est, quia aliud est, *no puedan auer, o recibir*; quia tunc, *non possint*, cadit *supra receptionem*, & reddit ipsam nullam, & sic receptum est restituendum: aliud est, *no puedan hazer pacto*, quia si contrà fiat pactum, nullam inducit obligationem, & sic non tenetur clientulus, cùm hoc pactum est initum, aliquid soluere: at si soluat, non teneatur causidicus acceptum restituere. Vnde Couarr. *regula peccatum* 2. *part. §.* 2. *num.* 7. inquit, licèt conuentiones, & pacta, in quibus ex vtraque parte versatur turpitudo, iure reproba, & nulla sint, id procedit ad hunc effectum, vt ex iis agi non possit, nec teneatur quis promissa seruare: non tamen ad hoc, vt datum sit restituendum, & tunc aceeptum erit restituendum, quando conuentiones iure sunt reprobae, & nullae ex defectu solemnitatis iure requisitae, vel ob deficientem legitimum consensum paciscentis ad perfectam rei promissae translationem. At constat huiusmodi pactum non esse iure nullum ob defectum solemnitatis, & consensus; ergo virtute illius acceptum non est restituendum. Item quia licèt stipulationes turpes nullius sint momenti, *l generaliter, ff. de verbor. obligat.* At id procedit ad hunc effectum, vt promitteus non teneatur soluere: non tamen ad hunc, vt si soluatur, sit restituendum, vt optimè Nauarr. *cap.* 17. Hispan. *num.* 33. Lat. *num.* 30. Ergo licèt pactum illud causidici nullum sit, id erit ad hoc, vt clientulus non teneatur fidem seruare; non tamen ad hoc, vt si seruet, teneatur causidicus restituere, sicut si lex dicat, non possis acquirere lucrum taxillorum ludo partum, lucrans tenetur restituere: at si lex diceret, non possis ad taxillos ludere, ludens peccaret: at non teneretur lucrum restituere. Item quia Doctores omnes de hac re tractantes licèt dicant peccare causidicum, qui huiusmodi pactum init, at nullus eum damnat ad restitutionem. De hac re consului Enriquez, & respondit mihi ex Salmantica haec verba, *Nullo modo tenetur causidicus restituere sic acceptum; quia haec lex non est taxatoria salarij, sed prohibitoria periculi propter praesumptionem.* Et haec sententia est tenenda. 2

DUBIUM XLIII.

An erit licitum aliquid donare iudicis concubinæ, vt faueat mihi apud illum, in eo, quòd meam litem videat? &c.

1 Videtur licitum, quia peto rem à prætore, quam potest bene facere.

2 Respondetur non licere: tum quia vtor amore turpi, & eo vt tali mihi patrocinari volo; tum, quia ipsa moraliter nequit benè facere; quia ipsam pergere ad alloquendum iudicem est mortale ratione scandali sui, cùm exponat se vehementissimo periculo peccandi, & alieni, quia exponit alium eidem periculo. Sic mihi, & aliis visum fuit post magnam de hoc altercationem.

DUBIUM XLIV.

An liceat alicui ex litigantibus informationes alterius partis subripere.

1 Dico primò, id nullo modo licere, sed potiùs esse contra iustitiam; quia cùm lis sit dubia, alter habet ius iustitiæ ad seruandum ea, quæ sibi possunt, contra quod ius facit ille, qui extrahit informationes alterius partis illinc, vbi ab ea reseruabantur, quia in dubio litis sibi vsurpat rem alienam cum notabili damno alterius litigantis, armis valde imparibus contra illum dimicat, sciens fundamenta sui aduersarij penitus ignorantis ea, quibus alter nititur.

2 Hoc limita, nisi fortè litigans obiter informationes inuenit; tunc enim licitè potest illas capere, & illis vti ad tuendam partem litis, quam iustè defendit; quia vtitur iure suo, nec iniuriam irrogat alteri parti.

3 Dico secundò esse peccatum mortale petere ab impressore, vel a famulo iudicis, seu Auditoris, vel ab amanuensi Aduocati, vt prædictas informationes capiat, & tradat litiganti. Ratio est, quia si ipse litigans non potest illas iustè capere, à fortiori non poterit ab altero petere, vt illas capiat; præsertim, quia alij teneantur ex iustitia seruare secretum tanquam personæ, quibus altera pars, vel iudex, vel Aduocatus confidit. Ita docti iuniores.

4 Dico tertiò, duæ præcedentes conclusiones intelligendæ sunt, quando litigans non esset certus, quòd aduersarius subripuisset suas informationes: nam in tali casu sibi posset licitè recompensare, capiendo etiam aduersarij sui informationes: & si impressor, vel famulus, aut amanuensis haberet eandem certitudinem, posset etiam eas illi tradere, quia id esset iuuare ad iustam recompensationem.

5 Dico quartò, quando litigans non potest prædictas informationes capere, iuxta dicta in prima conclusione, non potest Aduocatus illas recipere, nec amanuensis illas scribere; quia licèt studium Aduocati, & actio scribendi sint res indifferentes, at litigans vult illis abuti contra iustitiam, immo nec in dubio, an litigans peccauerit capiendo prædictas informationes, poterunt Aduocatus, aut amanuensis prædicta facere, quia quod communiter contingit, est perperam, & iniustè illas vsurpare, & tarissimè oppositum accidit, nisi, vt dictum est, constaret alteram partem priùs prædicti litigantis informationes vsurpasse.

FINIS.

INDEX

INDEX

Rerum, quæ in hoc primo tomo Consiliorum moralium continentur.

Primus numerus librum; secundus libri caput; tertius capitis dubium; quartus denique, & sequentes, eiusdem dubij sectiones margini adscriptas demonstrant: at vbi vnus solus est numerus, is intelligitur esse marginalis dubij proximè prænotati.

Index Rerum.

Et

Et

D.

E.

Episcopus,

F.

G.

H.

I.

An

in

Quid

P.

Præscriptio

Index Rerum.

Q.

R.

Quid

S.

Quid

Tributa